XXIX
H
39.

BLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIX
H
39
NAPOLI

76.7.32

Digitized by Google

XI. L. 26

Digitized by Google

Digitized by Google

RERVM MEDICARVM NOVÆ HISPANIÆ THESAVRVS

SEV

PLANTARVM ANIMALIVM MINERALIVM MEXICANORVM HISTORIA

EX FRANCISCI HERNANDEZ
Noui Orbis Medici Primarij relationibus in ipsa MEXICANA *Vrbe conscriptis*
A NARDO ANTONIO RECCHO
Monte Coruinate Cath. Maiest. Medico Et Neap. Regni Archiatro Generali
Iussu PHILIPPI II. HISP. IND. *etc.* REGIS
Collecta ac in ordinem digesta
A IOANNE TERRENTIO LYNCEO
Constantiense Germ.o Phõ ac Medico
Notis Illustrata
Nunc primũ in Naturaliũ rez. Studiosoz gratiã lucubrationibus Lynceorũ publici iuris facta.
Quibus Jam excussis accessere demum alia quoq; omnium Synopsis sequenti pagina ponitur
Opus duobus voluminibus diuisum
PHILIPPO IIII. REGI CATHOLICO MAGNO
Hispaniar. vtriusq. Siciliæ et Indiarũ etc. Monarchæ dicatum.

Cum Priuilegijs. ROMÆ *Superiorum permissu. Ex Typographeio Vitalis Mascardi.* M.DC.XXXXXI.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX
MEDICAMENTORVM
NOVAE HISPANIAE

Secundum Corporis partes, & morbos: à Francisco Stelluto Lynceo Fabrianen: in ordinem, redactus.

Primus numerus Librum, secundus Caput, tertius Folium indicant: nisi vbi sub eodem libro plura assignantur Capita, aut folia; tunc enim Libri non repetitur numerus. Sed primus numerus Caput; secundus Folium indicat. Quando autem numeri asterico notantur, Solùm morborum generi, & non Speciei in textu correspondent: Sed quia ab Auctore ipso ità medicamenta designantur, nec mutari, nec omitti debuerunt.

CAPITIS.

Ad Capitis dolores.

Libro. 2. Capite. 3 Folio. 30: & c. 17. f. 39. l 3. 29. 66: & 34. 68: l. 4 16. 113.*: l. 5. 7. 140: & 34. 160: l. 6. 26.197: l. 8.50.296.

Ex frigida Causa.

Lib. 2. c. 3 f 30.*: & 17. 39: l. 3. 1. 45: & 18. 56: l. 5.21.149: & 34.160: & 36.163: l.6. 57.214.

Ex calida Causa.

Lib. 3. c. 51. f. 99: l. 4. 12. 108: & 16. 113: l.6. 12. 189: & 57.214: l.8. 26. 277: l. 9. 12. 322.

Ad corroborandum Cerebrum.

L.2. c. 8 f 33: et 15.38: et 24.42. et 25. 43: l. 3. 5. 48: & 9. 50: et 11. 52: et 16. 55: et 40 72: et 42 76: et 45 79: et 67.93: l.4.36. 125: l. 5. 51.174.

Ad diuturnos capitis dolores.

L.3. c. 34. f. 68: l. 5. 7. 163: et 36.163: & 51. 174 *. l. 7. 46. 250:

Ad purgandum caput.

Lib. 2. c. 3 f. 30.* l 3. 34. 68: et 68.94: et 69. 94: l.6. 26. 197: l.8. 67. 305:

Ad Summum conciliandum.

Lib. 3. c. 18. f. 56: & 59. 89: l 4. 32. 123: l. 5. 51. 174: l. 6. 57. 214: l 8: 28. 278: & 59. 303: et 80. 312: l. 9. 14. 326:

Ad comitiales morbos, seu Epilepsiam.

Lib. 3. 40. 74: l. 4 37. 127: l. 6. 51. 210: l. 9. 11. 322: & 14. 326:

Ad hemicraniam.

Lib. 5. 34. 160: l. 6. 2. 183: & 60. 216: l. 7. 57. 257:

Ad melanconiam, seu insaniam ex morbo.

Lib. 3. 7. 48: l. 5 34. 160: l. 6 32. 200: et 76. 224: l. 8, 3. 263: l. 9. 10. 320: & 29. 331:

Ad Capitis fluxiones.

Lib. 3. 16. 55: & 40. 72: l 5. 51. 174: l. 6. 20. 193: l. 7. 49. 252:

Ad capitis Vlcera & scabiem.

Lib. 2, 18. 40: l. 3. 34. 68.*: & 44. 78.* l. 5. 51. 174: l. 7. 36. 240*. l. 8. 50. 296:

Ad Opbiasim, seu fluxum Capillorum.

L. 5. 8. 141: l. 7. 42. 247: l. 8. 46. 292: l. 10. 26. 344:

NERVORVM.

Ad conuulsiones.

L. 3. c. 40. f. 72: l. 4. c. 27. f. 120*: & 37. 127: l. 5. 15. 146: & 17. 147: & 19. 148: & 29. 154*: & 30. 157*: l. 6. 47. 28: & 58. 214: l. 8. 12. 271: & 17. 274: & 42. 28: l. 9. 5. 317:

Ad stuporem.

L. 4. c. 27. f. 120*: l. 5. 30. 157. l. 6. 23. 196: l. 8. 17. 274: & 22. 275. & 42. 289. & 58. 302:

Ad paralysim.

L. 3. 11. 52: & 16. 55: & 40. f. 72. & 74: l. 4. 7. 105: & 27. 120*: & 37. 126: l 5. 10. 142: & 15. 146: & 30. 157*: l. 6. 2. 183*: & 5. 185: & 23. 196*: & 38. 203*: l. 8. 17. 274*: & 22. 275*: & 42. 289*: & 53. 298*: & 58. 32*:

Ad agritudines, & dolores neruorum.

Lib. 2 1. 28*: l. 3 18. 56: & 19 57: l. 4 6. 105: & 18. 114*: & 37. 126*: l. 5. 35 162*: l 6. 13. 109*: & 31. 199:

Ad Contractiones neruorum.

Lib. 3. c. 40. f. 73: & 66. 93: l. 4. 37. 126: l. 5. 15. 146: & 56. 179: l. 6. 58. 214:

OCVLORVM.

Ad inflammationes oculorum.

Lib. 2. 22. 42: l. 3. 23. 59. & 26. 60. & 36. 69: & 64. 91: & 71. 95: l. 4. 5. 104: & 22. 117. & 25. 119: et 32. 123: et 39. 128. et 44. 129. l. 6. 12. 189: & 22. 195: & 53. 211: & 57. 213: & 60. 215. l. 7. 228. 235*: & 32 237. & 46. 250: & 51. 253: & 60. 258: l. 8. 6. 265. & 26. 278: & 48. 294: & 68. 306

Ad argemata, seu albugines oculorum.

L. 2. 21. 41: l. 3. 10. 50: & 7. 95: l. 4. 3. 103: & 5. 104: l. 5. 2. 134. & 31. 158: l. 8. 35. 284. l. 10, 13. 339. & 14. 340:

Ad Encanthidem, seu excrescentem carnem in oculis.

L. 3. 40 73*: l. 4. 25. 119: l. 6. 26. 197: & 60. 216: l 7. 17. 229: l. 8. 6. 265: & 35. 284: l 10. 13. 339:

Ad oculorum fluxiones.

L. 3. 24 60*: l. 4. 17. 113: l. 5. 14. 145*: & 40. 166: l. 6. 35. 201.

Ad sanguinolentos oculos.

Lib. 6. 57. 213:

Ad luscios os, seu ad clarificandum Visum.

Lib. 6. 20. 193: & 41. 205: l. 10. 13: 339. & 14. 340.

Ad prurigines oculorum.

Lib. 6. 28. 198:

Ad oculorum morbos in genere.

L. 3. 24. 60: et 40. 73: l. 4. 3. 103. & 5. 104. & 31. 123: l. 5. 2. 134: & 14. 145. & 38. 165: & 40. 166: & 41. 167: l. 6. 20. 193: & 26. 197: l. 7. 24. 233: & 28. 235. & 51. 253: l. 8. 50. 296:

AVRIVM.

Ad aurium dolores.

Lib. 3. 39. 71: & 53. 86: l. 4. 16. 113. l. 5. 6: & 7. f. 140: l. 7. 57. 257: l. 8. 50. 296.

Ad Parotidas.

Lib. 4. 16. 113*: l. 8. 50. 296:

Ad purulentas aures.

Lib. 5. 6. 140:

a

Ad

Digitized by Google

I N D E X.

Ad surditatem.

Lib. 3. c. 51. f. 84: & 61. 90: l. 5. 6. 140: l. 6. 20. 193: l. 8. 28. 278:

NARIVM.

Ad sanguinis profluuium.

Lib. 3. c. 81. f. 99: l. 4. 17. 113: l. 5. 34. 160: l. 6. 37. 202: l. 7. 58. 257: l. 8. 8. 267: & 268: l. 10. c. 5. et 6. 337:

Ad sternutamenta cienda, & pituitam educendam.

Lib. 3. 34. 68: l. 5. 12. 144. et 55. 179.

ORIS, ET LINGVAE.

Ad fœtorem oris.

Lib. 3. c. 42. f. 76: l. 4. 36. 125: l. 5. 13. 144. & 34. 160: & 4. 167: l. 8. 70. 307:

Ad oris Vlcera.

Lib. 3. c. 15. f. 54: & 35. 68: l. 4. 31. 123: l. 6. c. 55. 201: et 58. 213: l. 7. 36. 240: & 60. 258: l. 8. 15. 272: & 46. 292: et 48. 294: & 70. 307:*

Ad Oris halitum commendandum.

Lib. 3. c. 42. f. 76: l. 4. 36. 125: l. 5. 13. 144: et 34. 160: l. 8. c. 70. 307.

Ad humectandam, seu leniendam linguam.

Lib. 3. c. 47. f. 82: & 71. 95: l. 8. 1. 261: & 74. 309: et 78. 311.

Ad labiorum Vlcera.

Lib. 3. c. 47. f. 82:

DENTIVM, ET GINGIVARVM.

Ad extergendos dentes.

Lib. 2. c. 25. f. 43: l. 3. c. 12. f. 53: & 45. 79: l. 5. 7. 140: l. 8. 75. 310: l. 10. 2. 336.

Ad dolores dentium.

Lib. 2. c. 17. f. 39: l. 3. 16. 55. et 27. 61. & 37. 69: et 41. 75: & 53. 86: & 66. 93: l. 4. 36. 125: l. 5. 5. 139: & 7. 140: & 35. 162: et 51. 174: l. 6. 6. 185. & 10. 188: & 57. 215: l. 8. 40. 287. & 46. 292: l. 9. 9. 300.

Ad firmandos dentes, et gingiuarum dolores.

L. 3. c. 15. f. 54: et 22. 59: et 26. 60: et 42. 76: & c. 76. 97: l. 4. 36. 125: et 42. 129: l. 6. 31. 199: et 55. 212: l. 8. 48. 294: et 70. 307: l. 10. 24. 342:

Ad fluuidas gingiuas.

Lib. 3. c. 22. f. 59: l. 6. 31. 199: & 57. 214: l. 8. 48. 294: & 75. 310:*

GVTTVRIS, ET GVLAE.

Ad anginam.

Lib. 4. c. 37. f. 127: l. 7. 53. 255: l. 9. 17. 330:

Ad inflammationes.

L. 7. c. 53. f. 255: l. 8. 50. 296: l. 9. 17. 330:

Ad strumas.

L. 5. c. 27. f. 153: et c. 51. 175.

Ad Gulæ distillationes.

L. 3. c. 40. f. 72: l. 6. 45. 207:

PECTORIS, ET PVLMONIS.

Ad expuitionem sanguinis.

Lib. 3. c. 64. f. 91: l. 6. 11. 188: l. 8. 35. 284:

Ad Phtisim.

Lib. 3. c. 23: f. 72:

Ad suspiriosos, et respirationem iuuandam.

L. 3. c. 11. 52: & 40. 42:

Ad tussim.

L. 2. c. 23. f. 42: l. 3. 68. 94: et 78. 98: l. 5. 34. 160: & 35. 161: & 36. 163: et 41. 167: et 43. 168: & 55. 179: l. 6. c. 15. f. 191: & 19. 193: et 21. 194: & 28. 198: 41. 205: et 45. 207: et 52. 210: l. 7. 22. 232: et 35. 240: et 51. 253: l. 8. 6. 265: & 31. 281: et 48. 294. l. 10. 19. 341: et 22. 342:*

Ad pectoris asperitates, seu emolliendum pectus.

L. 3. c. 37. f. 69: et 68. 94: l. 4. 5. 165: l. 6. 3. 183: et 15. 191: l. 7. 15. 228: et 27. 235: et 40. 244: l. 10. 22. 342:*

Ad pectoris dolores.

L. 2. c. 8. f. 33: et 24. 42: l. 3. 29. 63. & 40. 73. & 47. 82: & 70. 94: l. 4. c. 1. & 2. f. 102: & 45. 130: l. 5. 12. 144: & 19. & 20: f. 148. & 32. 159: & 34. 160: et 40. 166: l. 6. 7. 186: et c. 13. & 14. f. 190: et 34. 201: & 48. 208: & 64. 218: & 66. 219: l. 7. 16. 229: et 53. 255: l. 8. 23. 276: et 28. 278: et 31. 281: et 77. 310.*

Ad asthmaticos.

L. 3. 11. 51: et 40. 73: l. 5. 2. 133: et 32. 159: & 36. 163: et 44. 168: & 51. 170: l. 6. 41. 205: l. 8. 8. 267: et 13. 271: et 80. 312:

Ad omnia pectoris incommoda.

Lib. 3. c. 37. f. 65: l. 8. 23. 276: et 31. 281:

Ad pectoris distillationes.

L. 2. 23. 42: l. 3. 40. 72*: l. 6. 18. 192: et 45. 207:*

Ad corroborandum stomachum, et tabescentes restaurandos.

L. 5. c. 12. f. 144: l. 6. 4. 185: et 34. 201:

Ad singultum.

Lib. 6. c. 58. f. 214:

Ad renitentes exscreationes.

Lib. 5. c. 51. f. 174:

Ad Pleuritim.

L. 4. c. 4. f. 103: l. 5. 24. 151: l. 6. 12. 189: et 20. 193: et 52. f. 210: l. 7. 23. 232: l. 8. 9. f. 268. et 12. 270: et 23. 276:

CORDIS.

Ad deliquium animi.

L. 3. c. 30. f. 66: l. 6. c. 25. & 26. 197: l. 8. 31. 263. & 73. 309: l. 9. 14. 326:

Ad Cardiacam.

L. 2. c. 23. et 24. f. 42: l. 6. 26. 197: l. 7. 36. 240: l. 8. 73. 307: l. 9. 14. 326: l. 10. 4. 337:

Ad Cordis dolores.

Lib. 8. c. 77. f. 310: l. 10. 4. 337:

Ad corroborandum cor, seu tremorem, & pulsum cordis.

Lib. 2. c. 3. et 4. f. 30: & 5. 31: et 8. 33: et 13. 37: & 17. 39: & 20. 40: et c. 23. et 24. 42: l. 3. 5. 48: et 17. 56: & 45. 79: et 65. 91: l. 5. 13. 144: & 48. 171: l. 6. 26. 197: et 57. 214: l. 7. 36. 240: & 53. 254: l. 8. 3. 263: l. 9. 14. 326: l. 10. 4. 337:

Ad syncopem, et vanos timores.

L. 3. c. 30. f. 66: et 43. 76: et 73. 96: l. 5. 51. 172: l. 6. c. 25. et 26. f. 197: l. 8. 3. 263: et 18. 274. et 77. 310: l. 9. 14. 326: l. 10. 4. 337

Ad mærorem cordis.

L. 7. c. 30. f. 236: et 40. 246: l. 8. 73. 309. et 77. 310.

Ad tabescentes ex iracundia.

Lib. 8. c. 64. f. 304:

Ad cordis affectus ex calore.

Lib. 8. c. 73. f. 307:

IECINORIS.

Ad obstructiones Iecoris.

L. 3. c. 27. f. 61: et 29. 63: l. 5. 36. 163: l. 6. 12. 189: et 19. 193: et 23. 196*:*

Ad refrigerandum Iecur.

L. 3. c. 46. f. 80. l. 6. 12. 189: et 21. 194: l. 8. c. 1. f. 261:

Ad Iecoris scyrrhum.

L. 5. c. 51. f. 174:

Ad Cachexiam.

Lib. 3. c. 44. f. 77: et 66. 93: l. 5. 2. 133: & 9. 154: l. 6. 12. 189: et 21. 194*: & 23. 196*:*

Ad Hydropem.

Lib. 2. c. 3. f. 30: et 16. 38. & 22. 42: l. 3. 33. 67: l. 4. 11. 108: & 37. 127: l. 5. 2. 133: et 19. 148: et 22. 150: et 29: 154. et 39. 166: l. 6. 7. 186: et 23. 196: et 26. 197: & 34. 201: et 55. 212: l. 7. 29. 237: et 61. 258: l. 8. 29. 280: et 42. 289:*

FEL-

INDEX.

FELLIS.

Ad morbum Regium, & Ictericos, & arquatos.

Lib.4.c.15.f.112: l.5. 53.178: l.7. 17.229: & 38. 241: l. 8. 11. 269.

LIENIS.

Ad induratos lienes.

Lib. 3.c.29.f.63: l.5.6. 140: et 51. 174: l. 8. 58 302:

Ad lienis obstructiones.

L.3 c 28 f 62: l.5. 51. 174: et 53. 178 l. 8 58. 302:

Ad refrigeratos lienes.

L.2.c.16 f 38: l.6.c.23.f 196.

Ad minuendos exuberantes lienes.

L.2.c.16 f.38: l.3.28 62: & 29.63: et 40. 71: et 83. 100: l.5.6.140: & 51.172: et 51. 174 et 53.178: l.6 23.196*: l.7.27 235: et 44. 248: & 58. 257: l. 8. 58. 302: et 66. 305:

MAMMARVM.

Ad inflammationes.

Lib. 6. c. 51. f. 210:

Ad Emundandum lac.

L. 6. c. 9. f. 187: et 51. 210:

Ad augendum lac.

L.3 c 41. f 75: l.5.34. 160: l.9.18. 330: l.10. 11 339:

Ad supprimendum lac.

L. 6. c.39. f. 203:

VENTRICVLI.

Ad vomitiones, & nauseam.

L.3. c. 42. f 76: l. 4.31. 123: l. 5. 34. 160: l.6.11. 188: et 34.201: et 36. 202: l.8.35.284:

Ad prouocandum vomitum.

L. 2.c.19. f 40: l. 5. 29. 154: et 49. 171: l. 6. 4. 184: et 21. 194: l.7. 33. 238:

Ad ventriculi dolores, et corroborandum eumdem.

Lib. 2. c. 3. f 30: et 5. 31: et 6.32. et 9. 34: et 14. 37: et 15. 38. et 19. et 20. 40: et c. 22. & 23. et 24. f. 42: et 25. 43: l. 3. 4. 48: et 11.52: et 13. 53: et 15. 54: et 16. 55 et 17. 56: et 18. 57: et 40. 72: et 41. et 42.75 et 45. 79: et 51. 85. et 67. 93. l. 4. 36. 125: l. 5. 1, 133: et 3. 135: et 11. 143: et 13, 144: et 16. 146: et 22. 150: et 35. 161: et 41. 167: & 47. et 48. 171: l.6. 12. 189: et 14. 190. et 17. 192: et 21. 194: et 28. 198 et 33. 200*: et 40. 204: & 55 212: et 59. 215: l.7. 3. 222: et 7. 224: et 13. 227: et 22. 232: et 34 239: et 38. 241: et 40 245: et 46. 250: l. 8. 41. 288: & 45. 291. et 50. 296:

Ad ventriculi ardores, seu erosiones.

L.6. c. 59 f. 215: l. 8. 7. 266: et 50. 296:

Ad acidos ructus.

L. 2. c. 24. f. 42: l. 3. 26. 55: et 17. 56: l. 5. 11. 143: et 29. 154: et 45. 169: l. 6. 9. 187: et 17. 192: et 28. 198:

Ad Tormina ex flatu, & causa frigida.

L. 5. 10. 142: et 29. 154. l. 6. 40: 204: et 47. 208:

Ad frigidas affectiones ventriculi.

L.4 c.37. f 127: l.5. 41. 167: & 45. 169 l.6. 14 19:

Ad inflationes ventriculi, & satietatem.

Lib. 2. c 16. f. 38: et 19. 40*: l. 3. 18. 57*: et 40. 72*: l. 4. 5. 105. et 16. 113: l.5.45. 169*: & 47. 171*: et 51. 174: l.6.12 189: et 16.191: et c.17. et 18. f. 192. et 19. 193: et 28. 198: et 391. 203: et 48.209: et 52.210 et 66.219: l.7.3.222: et 22.232: l.8.48.294:

Ad ciendum appetitum.

Lib. 2. c.28. f.39: l.4.27.121: et 39. 128: l.5.3 135 et 10.142: & 11. 143: et 49 171: et 57.179: l.6.16. 191 et 23.196: et 28 198: et 36. 202: l.7.27 235. et 35.240: et 53 255: l.8.58 302: et 78.311:

Ad concoctionem iuuandam.

Lib. 2. c.9 f.34: et c.13. et 14 37: et 15.38: l.3. 18.57: et 27.61. & 37. 69: et 40. 72: et 43. 76: l.4. 4. 105: et 19. 115: et 41. 128: l. 5. 3. 135: et 10 142: & 34. 160*: et 51. 172: et 51. 174: l.6. 28. 198: et 55. 212: et 54 214: l.7. 40. 245: l.8. 41. 288:

Ad restinguendam sitim.

L. 3. c.10. f. 51. et 40.73: & 41. 75: et 44. 77: l. 4. 21. 116*: l. 6. 23. 196: l.7.40.145: l. 8 1. 261: et 59. 303. & 78 311.

INTESTINORVM.

Ad colicos dolores, et iliacos.

Lib. 2. c. 1. f. 28*: & 4 30: & 5. 31: & c. 6 & 7. f. 32. & 12. 36: & 13. 36: & 16. 38: l. 3. 10. 51: & 13. 53: & 27. 61: & 40. 74: & 70. 94: l. 4 1. 102: l. 5. 1. 133: & 4. 138: & 8. 141: & 11. 143: & 13. 145: & 16. 146*: & 19. 148: & 45. 169*: & 48. 171: et 51. 174: l. 6.6. 185: & c.19. et 20. f. 193: & 28. 198:* & 33. 200: & 40. 204: & c. 47. & 48. f. 208: & 57. 214: & 65. 219: l. 8. 50. 297: et 58.302: et 61.303: l. 9. 5. 317: & 18.330: l.10.8. 338:

Ad Intestinorum, seu ventris dolores.

Lib. 2. c. 7. f. 32: & c. 18. & 19. 40: l. 3.13. 53: & 5 . 84: & 82. 99: l. 4. 1. 102: & 8. 106: & 45. 130: l. 5.8. 141. & 11. 143 et 16. 146: et 21. 149 & 23. 151: & 25. 153: et 3.150: et 39.166: et 48.171: et 55 179: l.6.3 183: & 5. 184: & 19. 187: & 17. 192: & 30. 199: et 39. 203. & 57. 114: l.7.13 127: et 16 229: et 22. 232: et 46. 250: l. 8. 58. 302: & 66. 305:

Ad disentericos, et Tormina.

Lib. 2. c 1. f. 28: & 8. 33: & 12. 36: & 23. 42*: & 26. 43: l. 3. 10. 50: & 19: 57: & 20. 58: & 34. 68: & 41. 74: & 43. 76: & 46. 81: & 48. 82: & 58.89: & 60. 94: & 71. 95: l.4. c. 5. & 6. f. 105: & 8 106: & 17. 113: & c. 19. & 20 f. 115. & 27. 121: & 29. 122: & 32. 123: & 38. 127: l. 5. 5. 139 & 8. 141: & 12. 144: & 31. 158: & c. 32. & 33 f. 159. l. 6. 5. 184: & 11. 188 et 12. 189: & 15. 191: & 27. 197: & 31. 199: et 42. 205: & 47. 208 et 49. 209: & 54. 211 & 58. 214: & 59. 215: l. 7. 8. 225 & c. 10. 11. 12. f. 226: et 19. 230: et 26. 234 et 38. 241: & 52. 254: et 58 257 et 60. 258: l. 8. c 3. f. 263. et c. 5. 264 et 6. 265: et 8 267: et 9 268: et 11. 269: et 33. 283: et 35. 284 et 36. 285: et c. 37. et 38. f. 286. et c. 45. 291: et 47. 293: et 48. 294: et 50. 297: l. 10. c. 6. f. 337:

Ad cohibendum aluum, et dyarrheas.

Lib. 2. c. 23. et 24. f. 42: l. 3. c. 3. et 4 f.47: et 4 48: et 19.57. et 22. 59: et 36.68*: et 26. 69: et 40. 71: et 41. 74: et 43. 76: et 48. 82: et 59. 89: et 60. 90. et c. 78. et 79. f. 98: et 81. 99 l. 4. c.5. f.105: et 19. 115: et 22.117: et 27. 121*: et 29. 122*: et 32. 123: l. 5. 1. 133: et 34. 160*: et 43. 168: et 47. 171: l. 6. 20. 193: et 21. 194: et 42. 205. et 45. 207 et 58. 214. et 64. 218: l. 7. 7. 224: et c. 8. et 9 f. 225: et 14. 227: et 26. 234. et 33. 238: et 48 252: et 51. 253. l. 8. c. 5. f. 264: et c. 6. 265*: et 25.

Digitized by Google

& 25.277: et 30.281: et 33.283: & c. 34.& 35.f.284: et 36.285: & 37.386: & 45.291: & 47. 293: & 48.294:

Ad Lyenteriam.

L.2.c.23.f.42: l.3.34.68: & 36.69: & 40.72: & 46.81: l.5.36.160: l. 7.8.225.

Ad fluxiones alui.

L.2.c.5.f.31: & 20.40: & 23.42: l.3.15.54: & 19.57: & 34.68: & 41.75: & 44.77: & 63.91: et 66.93: & 76.97: & 77.98: l.4.5. 105: & 22.117: & 27.121: & 32.123: l.5.34.160: & 41.167: l.6.5.184: & 39.203: & 58.214: & 59.215: & 63.217: l.7.14. 227: & 28.235: & 33.238: l.8. 6.265: & 25.277: & 30.281: & 34.283: & 45.291:

Ad Ciendam, seu Emolliendam aluum.

L.3.c.30.f.66: & 39.71: & 40.73: & 50.84: l.4.23.118: & 41. 129: l.5.3.135: & 55.179: l.6. c.5.& 6.184: & 9.187: & 22. 195: & 23.196: & 42.205: & 51.210: & 61.216: l.7.40.244: l.8.11.269: et 12.270: et 23.276: & 49.295.& 54.299: & 61. 303: & 71.308: l.9.18.330:

Ad purganda intestina.

L.3.c.81.f.99: l.4.4.103.& 47. 130: l.6.9.193: & 22.195: & 61.216: & 65.219: l.8.51.297: & 54.299:

Ad discutiendos Intestinorum flatus.

L.2.c.4.f.30.& 5.31: & c.6.& 7. 32: & 12.36: l.3.11.52: & 15. 54: & 16.55: & 27.61: & 66. 93: l.4.1.102: & 4.103: & 10. 107.& 37.127: & 46.130: l.5. 1.133: & 4.138: & 11.143: & 16.146: & 17.147: et 29.153: et 31.158: et 33.159: et 36.163: et 39.166: et 48.171: et 56.179: l.6.5.184: et 9.187: et 17.192: et 19.193: et 21.194.et 23.196: et 28.198: et 33.200: et 34.201: et 39.203.et c.47 et 48.f.208: et 55.212: et 57.214: et 66.219: l.7.16.229: et 22.232: et 27.235: l.8.51.297:

Ad lumbricos, et tineas, seu vermes intestinorum.

L.3.c.39.f.70: et 40.f.72.et 73.l.5. 25.152: et 32.159: et 51.175.l. 6.5.184: et 34.201: et 66.219. l.7.38.241: l.8.62.304: et 70. 307:

Ad hemorrhoidas.

L.3.c.72.f.96: l.5.19.148: l.6.64. 218: l.8.69.306: l.10.c.5.et 6. f.357.

Ad Tenasmum.

Lib.8.c.35.f.284:

RENVM.

Ad Renum dolores.

Lib.5.c.28.f.153: l.6.31.199: l.7.28.235: et 53.255: l.8.38. 186: l.9.17.330: l.10.12.339:

Ad lumborum dolores.

Lib.8.c.38.f.286: l.9.5.317: et 17.330:

Ad laterum dolores.

L.5.c.7.f.140: l.7.28.235.

Ad renum ardores.

Lib.7.c.53.f.255: l.10.12.339:

Ad renum partes laxas.

Lib.6.c.7.f.32:

Ad renum obstructiones.

Lib.2.c.7.f.32: et 9.34: et 11.52: 13.37: et 16.38: et et 27.61: et 35.68: et 40.72.et 44.77.l.4. 25.119: l.5.34.160: et 41.167: l.6.27.197.et 64.118: l.7.5.223: et 25.233: et 34.239: et 40.245. et 48.252: l.8.12.278: et 41. 288: l.9.13.324.

Ad renum Vlcera.

L.7.c.48.252: l.10.12.339.

Ad renum calculos.

L.2.c.13.et 14.f.37: l.3.40.72: l.5.34.160: et 36.163: l.6.27. 197: et 46.250: l.8.12.270: l.9. 3.316: et 14.326: et 18.330.

VESSICAE.

Ad ciendum remorantem vrinam.

L.2.c.1.f.28: et 3.30: et 5.31: et c.6.et 7.32: et 14.37: et c.15. et 16.f.38: et c.22.et 23.f.42: l.3.10.50: et 11.52: et 15.54: et 27.61: et 31.66: et 35.68: et 40.72: et 41.75: et 51.85: et 63. 91: et 66.93: l.4.1.102: et 15. 112: et 22.117: et 23.118: et 24.119: l.5.3.135: et 8.141: et 10.142: et 11.143: et 12.144. et 13.145: et 16.146: et 17.147: et 19.148: et 23.151: et 28.153: et 29.154: et 33.159: et 34.160: et 38.165: et 39.et 40.f.166: et 48.171.c.55: et 56.f.179.l.6.1. 182: et 3.183: et 7.186: et 9.187. et 12.189.et 21.194: et 22.195: et 27.197.et 33.200: et 34.201: et 39.203: et 58.214: l.7.c.5. f.223: et 7.224: et 17.229: et 18.230.et c.24.et 25.f.233: et c.27.et 28.f.235: et 31.237: et 34.237: et 37.241: et 40.244: et 40.245: et 41.246: et 46. 250.et 57.257: l.8.12.270: et 13.271: et 27.278: et 34.284: et 41.288 et 48.294: et 58.302: l.9.3.316: et 13.324: et 18.330: l.10.7.337.

Ad Vrinae angustias.

L.3.c.11.f.52: et 15.54: et 27. 61: et 34.68: l.4.22.117.l.5. 41.167: l.7.5.223: et 42.247: et 46.250: et 53.255: l.8.48. 294: et 49.295.l.9.12.322: et 18.330: l.10.7.337:

Ad Vrinae Ardorem, seu acrimoniam.

L.4.c.25.119: l.7.45.247: et 46. 250: et 53.255: l.10.12.339:

Ad Vrinae distillationem.

L.9.c.14.f.326.

Ad Vessicae Calculos frangendos, et educendos.

L.3.c.35.f.68.et 52.85: l.4.23. 118: l.5.34.160: et 36.163: et 41.167.l.7.37.241: et 46.250: et 57.257: l.8.50.297: l.9.3. 316: et 12.322: et 14.326: et 18. 330: l.10.7.337:

Ad Vessicae Vlcera.

L.4.c.23.f.118: et 8.24.177:

VIRILIVM, AC pudendorum.

Ad Excitandam Venerem.

L.2.c.5.f.31: et 7.32: l.3.32: & 10.51: et 40.72: et 46.81: et 58.89: l.5.3.135: et 11.143: et 14.145: et 29.154: l.6.57. 214: l.7.9.225: et 15.228: et 33.238: et 40.244: et 40.245: 41.246: et 50.253.l.8.10.268: l.9.2.315.et 4.316: et 12.322: et 14.326: et 18.330:

Ad augendam genituram.

L.3.c.58.f.89: l.6.57.214:

Ad recuperandas Vires ad Venerem.

L.6.c.57.f.214: l.7.40.246: l.9. 14.326:

Ad eijciendum semen retentum.

L.4.c.24.f.119: l.6.5.185: et 22. 195: l.7.24.233: et 34.239: l.8. 58.302.

Ad sterilitatem ex frigore obortam.

L.2.c.9.f.34: et 20.41: l.3.10.50: et 11.52: l.4.1.102.

Ad eos qui mingunt sanguinem, vel saniem.

L.6.c.62.f.217: l.8.24.277:

Ad Pudendorum Vlcera.

L.4.c.31.f.123: l.5.19.148.et 22.150: et 56.179: l.6.21.194: et 43.206: et 57.214: et 64.218: l.7.45.249: l.8.75.310: l.10. 10.339: et 21.341:

Ad Genitalium Phagedaenas.

L.7.c.45.f.249:

Ad

Digitized by Google

Imprimatur si videbitur Reuerendiss. Patri Magistro Sacri Palatij Apostolici.

A. Riualdus Vicesg.

Approbatio P. Balthassaris de Lagunilla è Societate Iesu qualificatoris Concilij Inquisitionis Hispaniæ, & à confessionibus Excellentissimæ D. D. Ducissæ del Infantado Oratricis, &c.

Librum inscriptum, *Rerum Medicarum nouæ Hispaniæ Thesaurus, seu Plantarum, Animalium, Mineralium Mexicanorum Historia, ex Francisci Hernandez noui Orbis Medici Primarij relationibus in ipsa Mexicana Vrbe conscriptis; à Nardo Antonio Reccho Monte Coruinate Catholicæ Maiestatis Medico, & Neapolitani Regni Archiatro generali, iussu Philippi II. Hispaniarum, & Indiarum, &c. Regis collecta ac in ordinem digesta, à Ioanne Terrentio Lynceo Constantiense, Germ. Phil. ac Medico notis illustrata.* De mandato Reuerendiss. Patris Fr. Vincentij Candidi Sacri Palatij Apostolici Magist. legi attenta consideratione, magnaque voluptate persusus, miror equidem laborem improbum totius operis in tam diffusa rerum varietate vestiganda, & eruenda illarum natura, & proprietate, quod mira, & nunquam satis laudanda eruditione consequitur ab Auctore, collectore, & illustratore. Opus sanè vtile nouo, & veteri orbi, cui multa in eo contenta cum magna vtilitate communicata videmus, & docet experientia, eaque inuenio consona his, quæ in alijs eiusdem argumenti Auctoribus curiosè obseruaui, & vidi studiosè per ferè viginti, & septem annos in Regno Peruano, in Insulis, & Prouincijs Mexicano Imperio vicinis. Si Panegiristam agerem, & non censorem in excellentissimi operis laudes diffunderem calamum; sed ne metas transeam officij commissi, ilud iudico vtile iocundum, & verum tam in rebus enarratis, quam in naturali sophia. Est certè thesaurus, qui profert noua Europeis, & vetera Amdricanis pleraque ignorantibus, donec repertus ab Auctore apertus, & communicatus est ipsis. Poterit igitur opus præclarum Typis mandari, quandoquidem nec bonis moribus, nec Catholicæ fidei est contrarium. Romæ postridie Kaledas Augustas, Anni Dominici 1651.

Balthassar de Lagunilla.

Imprimatur,

Fr. Vincentius Fanus Mag. & Socius Reuerendissimi P. Fr. Vincentij Candidi Sac. Pal. Apost. Mag. Ord. Præd.

To-

Digitized by Google

Totius Historię, de Plantis, Animalibus, cęterisq. medicis rebus, quę in noua Hispania inuentę vtroq. hoc volumine describuntur compendiosa synopsis.

LIBER PRIMVS.

Prolegomena præmittit. fol. 1

LIB. SECVNDVS.

Aromata promit. 27

LIB. TERTIVS.

Arbores describit. 44

LIB. QVARTVS.

Frutices, atq. suffrutices exponit. 101

LIB. QVINTVS.

Acres herbas habet. 131

LIB. SEXTVS.

Amaras herbas continet. 181

LIB. SEPTIMVS.

Salsas, & dulces herbas profert. 220

LIB. OCTAVVS.

Acerbas,& acidas herbas prodit. 259

LIB. NONVS.

Animalia exhibet. 313

LIB. DECIMVS.

Mineralia explanat. 334

SEQVVNTVR.

Aliorum nouæ Hispaniæ Plantarum Nardi Antonij Recchi imagines, & nomina cum Ioannis Terrentij Lyncei annotationibus. 395

Aliorum nouæ Hispaniæ Animalium Nardi Antonij Recchi imagines, & nomina cum Ioannis Fabri Lyncei Bambergensis expositione. 460

Fabij Columnæ Liyncei in Nardi Antonij Recchi Montecorumatis Medici Regij Rerum Medicarum nouæ Hispaniæ volumen annotationes, & additiones. 841

PARS PRIMA.

Phytosophicarum Tabularum ex frontispicijs Naturalis Theatri Principis Federici Cæsij Lyncei S.Angeli,& S.Poli Princ.I.March. Montis Cælij II. &c. Baroni Romani desumpta, In stirpium scientiæ, ac studiorum institutionem, totiusq. Herbariæ Syntaxis prospectum, nunc primum à Lynceis edita. 901

Historiæ Animalium, & Mineralium nouæ Hispaniæ liber vnicus, in sex tractatus diuisus Francisco Fernandez Philippi II. primario Medico Authore. 1

IN-

Digitized by Google

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Primus.

PROLEGOMENA PRAEMITTIT.

Quid in hoc opere contineatur, ſcribendi occaſio, eiuſq. vtilitas. *Cap. I.*

QVANQVAM priſcorum pleriq. preſertim Ariſtoteles, Theophraſtus, Plinius, Dioſcorides, & Galenus, ac recentiorum non pauci, de Medica materia verba fecerint; vna tamen omnes nondum ad medium, ne dicam ad calcem, faſtigiumq. rem perduxere. Quippe adeò ſpeciebus, ac viribus abundans, & ampla eſt materia hæc, vt meritiſſimo iure ea, quæ digno-ſcitur, pars illius quæ ignoratur, minima dici poſſit, Quod certè quotidie experimur: non enim tantùm vnaquæq. dies patefactis olim rebus lucem affert ſplendidiorem; verùm etiam varias materię huius ſpecies ac differentias, in nouo præcipuè Orbe detegit. Intellexerant enim Catholici atque potentiſſimi Hiſpaniarum Reges, cum primum in eorum poteſtatem noui Orbis nonnullæ regiones, diuino conſilio & munere ſunt redactæ, ex litteris ad eos miſſis ab his terrarum plagis, & à viris fide dignis acceperant, imò mille rebus ignotis ad eos hinc delatis, re ipſa cognouerant, quot nouus ille Orbis abundaret miraculis: quas nulli priorum viſas Medicinas, nec auditas ferret, quæq. poſſent cum orientalibus merito conferri, forſitan etiam iiſdem præferri: quot odores emitteret, quibus Arabię fęlicitas cederet: quàm varias mirabileſq. animalium ſpecies educaret: quot metallorum foſſiliumq. differentias atque theſauros in penitiſſimis viſceribus per tot ſecula abditos contineret. Cumq. expugnatis plurimis regionibus & in Hiſpanorum imperium redactis, ob reſtitutas Chriſto errantes oues atque

Digitized

Ecclesiæ Romanæ caulæ inclusas, mirum in modum gauderent; proxima cura erat in id incumbere, vt tantarum rerum historia tam in gratiã eorum, qui tunc temporis versabantur inter viuos, quàm illorum qui post essent nasciturí, æternitati consecraretur; tum etiam vt cunctis præclarissima illa, omniq. admiratione digna Dei Optimi Maximi opera paterent, & fragili mortalium corpori saluberrimis medicamentis repertis, consuleretur. Opus sanè Diuinum: Philippo II. Hispaniarum Regi eiusq. Maioribus solùm permissum. Et licet rei huiusce magnum negotium pluries fuerit motum, in eo tamen, quòd is, qui verè vtiliter & iactis principijs cõsentaneè scriberet, desiderabatur, necquidquã promotum fuit, quousquè tandem Philippus potentissimus Rex D. Francisco Hernando, Medico suo Indiarum primario prouinciam hanc exequendam mandauit. Is igitur huius noui Orbis rerum historiam in vigintiquatuor libros, plantarum verò icones in decem tomos, animalium autem in vnum cõgessit. Inspiciens verò Rex ad Rempublicam iuuandam, hæc nullius ferè esse vsus (quod tamen præter ipsius mentem erat,) tum ob plurimas ibi contentas res medico vsui non inseruientes, tum ob alias indistinctè, incompletè & inordinatè traditas: tandem mihi vni ex suis Medicis rem hanc inspiciendam, ac in medicum vsum redigendam demandauit. Qui licet hoc onus meis humeris longè impar, nonnullis ex caussis futurum dignoscam, vt tamen tanti Regis, cuius, quantus sum illius sum, mandatis obtemperem, Diuino confisus auxilio Opus hoc, in quo de Medica noui Orbis materia agetur, magno & ægrotantium & medentium, tum noui cùm veteris Orbis commodo medicæq. materiæ ditãdæ, ac antiquorum iuniorumq. nonnullis dubijs dissoluendis, ne dicam erroribus confutandis perutile; paucis prius ad dilucidationem rerum, quæ in opere continentur prælibatis, aggredior.

Medica materia à quibus sumatur, quæq; in Plantarum Historia consideranda veniant, & de Auctoribus imitandis. Cap. II.

Lib. de arte non longe à prin.

MAgnus ille Hippocrates omnium Medicorum, ac Philosophorum primus Medicinam esse, eamq. veram ac necessariam, aduersus artem negantes ac sanitatem fortunę adscribentes, hoc potissimum medio, nempe Materię medicæ viribus ac vsu comprobare nititur: eamq. artis huius essentiale principium, basim ac fundamentum statuit, hoc modo asserens. Omne quod fit, propter quid fieri comperitur, atque etiam in singulis adeo propter quid fieri videtur, vt plantas, animalia, & mineralia, è quibus materia sumitur medica, ad hominum valetudinem tuendam, morbosq. pellendos facta, censendum sit. Quare Galenus medicamenta omnia, partim esse partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut eorum liquorum (quos Græci ὀπoὺς vocant aut succos) partim verò ex metallis sumi litteris mandauit. Theophrastus verò, medicamẽta ex varijs plantarum partibus, (vt sunt fructus, succi, folia, radices, & alia) sumi scriptum reliquit. Nam plantarum tantum historiã ac causas, omisis animalibus ac mineralibus, considerauit ac tractauit. In quorum medicamentorum historia duo consideranda sunt: Vnum, vt eorum differentias, reliquamq. naturã ex partibus, affectionibus, generationibus, vitaq. petamus, partes externas, totamq. figuram, ac etiã internas ita spectando, vt id, quod cuiq. proprium sit, quodq. cõmune, dignoscamus: Alterum verò, si id, quod alicui peculiare videtur, posit quandoq; ob aliquod nõ esse.

6. Simp. Med facult. c. 1.

6. De hist. plant. c. 8.

Nam

Digitized by Google

Nam contingit aliquando plantarũ proprietates, ac figuras ita mutari, vt a nonnullis aliæ existimentur. Primum optimè explicauit in plantis Theophrastus dicens: Partium differentiæ (vt formula rem complectar) tribus ferè in rebus consistunt, aut in eo, quod quædam habent, aut non habent, vt folia, fructus, & cætera: aut quod non similia, neque paria habent; aut tertio, quod non similiter habent. Horum dissimilitudo, figura, colore, spissitate, raritate, asperitate, lenitate, reliquisq. affectionibus innotescit. ad hæc, omnibus saporum differentijs disparitas, aut in excessu, atque defectu magnitudinis, multitudinisue: non similiter verò habent, quæ positione ac ordine differunt. Quò verò ad generationem, quasdam sponte, alias semine, alias radice, alias auulsione, ramo nonnullas, aut surculo, alias trunco, lignouè minutatim conciso, prouenire asserit. Quò ad vitam, considerando quibus locis gaudeat hæc magis, vel illa, quantumuè proprijs in locis vnaquæq. viuere possit. Mutationes autem sparsim, quasi obiter tetigit. Dioscorides etiam duo illa considerat; aliter tamen. nam vires, & facultates medicamentorum vsui medico deseruientes docere intendens, idq. fieri non posse, nisi medicamentis prius cognitis, non ab re delineamentis quibusdam ea describens, differentias, partes, generationes, vitas considerat; mutationes, vti rarò euenientes, parum attingens. & si ambo vtrumque inspexerint; diuerso tamen modo tractarunt, differentes in scopo, & ordine. Nam Theophrastus Philosophis, Medicis, Agricolis, & alijs plantarum cognitionem profitentibus, scribit; Dioscorides tantum Medicis. Ille naturam, partes, differentias, ac vires, ad legentium admirationem proponit; hic cuncta eadem, vt facile a posteris dignoscantur, & medico vsui tutò adaptentur. vterque ordinem, ille naturæ, hic doctrinæ, insectatur. Sparsim ille ac varijs in locis plantarum descriptiones, naturas, ac vires disseminat; hic vniuersam earum formam in vnum colligit, mox vires annectit. Theophrastus ita plantas solas examinandas sumpsit, & de eis considerans præ cæteris extremam manum illis imposuit. Dioscorides verò intra medicinæ limites continetur, & non solum plantas, sed quidquid a metallis, cæterisq. fossilium generibus, nec non animalibus ars medica sumit, in vnum opusculum coegit. Quare Galenus cæteriq. omnes circa medicaminum examen Dioscoridi primas deferunt: quod quantum ad rem medicam spectat clarius, & exactius omnibus scripserit. At quia opus hoc in medicorum præsertim gratiam editur, in omnibus ferè Dioscoridem imitabimur. exceptis paucis, quæ a Theophrasto sumpsimus, quæue in medicamentorum facultatibus dignoscendis, a Galeno mutuauimus.

1. de histo. plan. c. 1.

lib. 2. de hist. plan. c. 1.

Quem ordinem in suo de materia Medica Dioscorides seruauerit, quiq. in hoc opere sit obseruandus. Cap. III.

MAteriam medicam tractans Dioscorides summa diligentia laborauit, vt non tantum vera, vtilia, & statis principijs consentanea scriberet, sed & vt ordinatè cuncta disponeret. huncq. ordinem, & in librorũ, & capitum connexionibus, & in vnoquoque capite, differenti tamen modo ab alijs tradito, seruare conatus est. damnans Iuniores, quòd materiam medicã vernaculam, cognitamq. vulgo dignam censuerunt, medicamentorumq. vires, probationesq. cursim complexi nullo experi-

in procem. non longe à prin.

mento eorum effectus colligentes, inani verò reddendarum causarum studio verba fundentes, alia pro alijs scriptitando, rem in aceruum, congeriemq. controuersiarum extulerunt; ac nonnulla, reclamante euidentia, prorsusq. veritati refragantia non certa fide, sed narratione potius ab alijs accepta, cumularunt. In ordine ijdem ipsi aberrantes, partim eorum aliqui discrepantes, nullaq. cognatione coniunctas vires colligentes, partim per elementa litterarum scripta in ordinem digerentes, genera & eorum effectus a sua cognatione disiunxerunt. Dioscorides verò libros, & capita connectens, medicamentorum genera, & effectus virium cognatione coniuncta considerat. In primo libro nimirum de aromatibus, oleis, vnguentis, arboribus, nascentibusq. ex eis succis, lacrymis, ac seminibus materias, ac materiarum capita virium cognatione coniuncta connectens, pertractat. Sic & in secundo libro. in quo de animalibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus, subnexis herbaceis, quæ acri prædita sunt facultate. idq. ideo, ne coniunctorum vires disiunxisse videretur. In tertio radices, succos, semina, herbas, & quæ vernacula, & inter se cognata censentur, ac ea, quæ pluribus scatent remedijs prosequitur. In quarto de radicibus, & eis, quæ restant herbis. In quinto de vinis, & metallis. In sexto & vltimo, facultates medicamentorum, quæ nobis prodesse, aut obesse, possunt, recenset. In singulis autem capitibus primò medicamenti nomenclaturas proponit, deinde species, seu genera recenset, si plura reperiri contingat; mox eiusdem delineationes, ac notas describit, vt illud cognoscere valeamus; postremo facultates, operationesq. nos docet. ita vt vnumquodq. caput in tres diuidendum sit partes, quarum prima nomenclaturam, & genera; altera descriptionem; tertia vires, & vsus contineat. Cũq. meditamenta omnia, quæ in hoc opere continentur, vel sint partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut horum liquorum, quos Græci ὀποὺς vocant, aut succi; partim verò ex mineralibus sumantur, melius mihi visum est, cum Galeno de plantis ante omnia agere; tum quia numerosissimum illarum est genus, tum quia virium robore præcellentissimum; inde de animalium partibus tractare, vt post plantarum icones animalium successiuè sequerentur, hinc ad mineralia tandem deuenire. Itaque vniuersum opus hoc, tribus præcipuis partibus constabit, illas tamen in decem libros diuisum, absolutissimè compræhendet. Hisce enim Prolegomenis in Primo propositis, in sequentibus septem, de Plantis, non eo quidem ordine, qui in elementis visitur; (hoc enim esset genera, & eorum effectus à propria cognatione disiungere,) sed eo, qui in Plantis genere coniunctis, & qualitatum familiaritate, ac præcipuè cognatione saporum connexis consistit; Dioscoridis potissimum instituto, quandoq; & ordine, seruato perscribetur. Quare in Secundo de aromatibus; in Tertio de Arboribus, & nascentibus ex eis, succis, lacrymis, ac seminibus; in Quarto de Fruticibus, ac Suffruticibus; in Quinto de herbis acri sapore præditis; in Sexto de ijs quæ amaro; in Septimo de his quæ salso, dulciq.; in Octauo de his quæ saporibus reliquis cognatione quadam coniunctis, nempe acerbo, austero, acido, nec non & de insipidis agetur. Si verò inter eas reperiri sit aliquas pluribus, interimuè oppositis, præditas saporibus, has etiam collocabimus inter illas, quæ cum præcellenti cognationem habent: in Nono tandem de Animalibus; in Decimo de Mineralibus prosequemur.

lib. 1. de simp. med. facul. c. 1.

De Rerum

by Google

De Rerum, ac Medicamentorum Plantarumq. in genere nominibus, ac eorundem multiplicitate, & recta impositione. Cap. IV.

SVperiori capite diximus Dioscoridem, non tantum in librorum, capitumq. connexionibus, sed in vnoquoque capite ordinē seruasse, ita vt quoduis caput in tres dissecari partes posit. prima nomenclaturam, & genera; secunda descriptionem; tertia vires, & vsus contineat. sic & huius capita operis, in tres diuidi partes poterunt. in prima nomenclatura, & genera; in secunda delineatio, ac loca in quibus plantę nascuntur, geographicè ac chorographicè ponuntur; in tertia vires habentur, ac vsus. Cumq. id quod primo occurrit, sit plantarum nomen, ideo de nominibus plantarum huius operis agere operæprętium duxi; quibusdam prælibatis prius de rerum, ac plantarum nomenclaturis in genere. Etsi natura ne an impositione sint nomina non eodem modo antiqui sensere. Nam Hippocrates, nomina lege quadam naturæ indita esse asserit, species verò rerum non lege sancitas, sed naturæ esse germina. Plato verò natura esse asserit, Aristoteles positione, & ad placitum, conceptus & res denotantia nomina esse statuit. ab eo tamen non dissentit Plato dicens, nomina naturaliter significare, quia a perito artifice imponente, talia imponantur nomina rebus, qualia illarum naturis conueniunt, vt ex præallegatis Hippocratis verbis rectè intellectis colligi potest. eoq. magis quia solemus artificialia, quæ maximè naturam imitantur, naturalia per exaggerationem vocare. Quorsum & illud est Geneseos, omne quod vocauit Adam ipsum est nomen eius: sed de hoc hactenus quod alterius est indaginis. At quia de Plantarum nominibus, rectaq. eorum impositione ad inuestigandas plantarum noui Orbis nomenclaturas, hìc agere intendimus, meritò omissis alijs, dicimus: Plantarum nomina nonnunquam suis assignari inuentoribus: interdum regionibus, vel quia in his primum inuentę sint, vel copiosius, aut viribus præstantiores proueniant: Quædam ab effectus excellentia appellationem traxerunt: aliæ ab euentu rei: nonnullæ ex aduerso sua ducunt nomina. Quædam a fabulosis veterum narrationibus sunt: nonnullæ, quæ ab aliarum rerum similitudine nomen mutuentur; quæ omnia etymon aliquod habent, ac nomen earum, vim quandam, & rationem naturæ exprimit. Cæterarum verò etymo diù ignoto, euenit vt posteriores, naturis plantarum, facultatibus, locis, alijsuè longo satis vsu cognitis, alia illis nomina, horum aliquid in illis indicantia indiderint. quibus a posteris receptis, deletis ac ab vsu reiectis primis nominibus, alia secundo imposita remāsere. Itaque nominum aliquid denotantium nimius creuit numerus, paucis vix relictis nullam sui nominis rationem manifestam habentibus. Quare cum varia hominibus imponendorum nominum se offerat causa, tam illis quæ antiquum nomen seruant, quàm etiam in quibus primum nomen deperditum est, diuersa sunt nomina indita, & sic in vnico medicamento, duo & aliquando plura nomina reperiuntur. Antiquitus plantarum cognitioni magna diligentia in veteri hoc Orbe vacabatur, veluti & nunc, & in veteri & in nouo insudatur, ita vt in diuersis regionibus diuersæ essent nomenclaturæ. atque ab his facultas, ab illis sapor, ab alijs color, vel similitudo cum alijs plantis, vel cum animalibus ab alijs aliquid eiusmodi notabatur. Etsi autem hæc nominum varietas confusionem quandam in professorum

Lib. de arte non longè à princ.

Cap. 2.

animis generare potest, non tamen est etiam absque maxima vtilitate eorum cognitio. Primò, quia peregrinantes, Galeni more, ob exactam simplicium medicamentorum in varias regiones cognitionem, optimum est vt & eius regionis ad quam perueniunt, & nomen illorum quæ quæritant medicamentorum sciant, quia sic facilior eorum notitia reddetur. Secundo, quia ex nominum varietate sæpius in cognitionem simplicis medicamenti venimus. Nam quod vnicum nomen non explicat, quandoque explicatur ab altero. Quorum nominum varietas quandoque a Dioscoride in quibusdam medicamentis adamussim explicatur; in alijs ex eorum descriptione colligitur, in quibusdam verò neutrum fit, sed sola nominum varietas ponitur, cur autem ita nominentur, non solum non enodatur, sed neque in delineatione includitur. At summa adhibita diligentia, nominum proprietatibus, atque etymo inuestigatis, dubio procul multa nobis simplicia innotescunt, quæ alioqui non innotescerent. Nominis namque proprietas nunc medicamenti formam, nunc facultatem, nunc odorem, & aliquid eiusmodi denotabit, ita vt aliqua nota effatu digna medicamento addatur, quæ faciliorem eius cognitionem reddet.

De Plantarum huius operis nominibus earundemq. multiplici nomenclatura. Cap. V.

IN plantis noui Orbis hoc in opere contentis, plura obseruantur nomina etymon aliquod habentia, ac vim quandam, & rationem naturæ exprimentia, ac nonnulla etiam etymon nullum referentia offeruntur. Plantarum namque quarum nomina etymon habent, quædam a præcipua facultate, effectusue excellentia appellationem traxerunt, vt est herba *Phahuame*, dicta sic a facultate, qua puerperas iuuandi prædita est, a Dioscoride Aristolochia nuncupata. sic etiam *Tlahuelilocaquahuitl*, arbor insaniæ dicta, quia dæmones pellendo, & fascinum inhibendo eos curat, qui horum prauitate insaniunt. *Cimpatli* medicina fęminarum dicta, quia muliebres morbos, præcipue hystericos affectus curat. *Tetlatia* vrens medicina nuncupata, quia quarto ordine calida est, & vrentis naturę. *Coazihuizpatli* medicina doloris dicta, quia dolores lenit. *Qualancapatli* irati hominis medicina dicta, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. *Tlaelpatli* dysentericorum medicina nuncupata, quia dysentericos sanat affectus. Aliæ a quadam peculiari proprietate, vt *Pinahuihuizli*, idest herba verecunda, sic dicta quia hominis tactum fugit, & eius flatu tabescit. Quędam a suis inuentoribus nomen duxere, vt *Teuquililtic* herba Principis dicta ab inuentore, qui erat illius regionis Princeps. *Cimatl* quam Hispani incolæ herbam Ioannis infantis, illius primi inuentoris, dicunt. A locis aliæ, vt *Chichimecapatli* quia *Chichimicæ* gentis est medicina. *Textalxihuitl*, seu herba saxorum, quia in saxis oritur. *Atcuapatli*, seu medicina iuxta riuos prouenienes, quia in fluentibus aquis oritur. A sapore, vt *Cocoxihuitl*, idest herba acris, a sapore acri, quo pollet nomen sumens. *Tlacochichic*, hoc est virga amara, *Cacochichit*, seu herba amara ab amaritudinis sapore nuncupatæ. A colore, vt *Tlilxochitl*, id est flos niger, nomen a nigro siliquarũ colore, nam huius plantæ flores mutari videntur in siliquas. *Cocozxochipatli*, hoc est medicina lutei floris, a florum colore sic dicta. A similitudine cum multis rebus facta, vt cum animalibus. quod scilicet vna plantę pars, vel quod ipsa vniuersa

alicui

alicui animali similis sit, vt *Theoquilin*, id est saxei vermes, sic dicta a radicibus capillaribus, vermium figuram referentibus. *Zazacilin*, sic dicta, quia eius semen est simile Cochleis. a similitudine cum alijs medicamentis, vel quod vniuersa, vel quod eius pars ęmuletur illa, vel vniuersa, vel illorum partem, vt *Tlalahoehotl*, id est infima abies. *Tlacopolin*, hoc est cerasus humilis. a similitudine quam habent cum vniuersa planta. *Ahuapatli*, hoc est querna medicina, a similitudine foliorũ, quam habet cum folijs quercus. *Zozoyatic*, seu plãta palmæ similis, a similitudine foliorum, quam habet cum folijs humilis palmæ. *Tauhli*, id est nubilosa medicina, ob flores comantes, qui nubila imitari quadantenus solent, dicta. A medicamenti, seu eius partis figura, vt *Cempalxochitl* a numerosa foliorum multitudine sic dicta. *Tlalquequetzal*, idest penna terræ, sic dicta a folijs pennas auium imitantibus. a nostris Millefolium dicitur. *Nauiytepuz*, id est quatuor dorsis, dicta sic quia caules hæc herba producit foliaceis quibusdam appendicibus, secundum eorum longitudinem e partibus quaternis discurrentibus pennatos. *Tezopatli*, sic dicta a radice, duritie & colore in rubeum vergente, imitante lapidem *Tezontli* dictum. *Tetzonxochitl*, id est flos barbatus, sic dictus a floribus comantibus capillis longis & coccineis, qui simul barbæ instar iuncti sunt. *Tzontlahuaqui*, idest capilli rubei: sumpsit hæc planta nomen a tenuitate, colore, & forma comantium in summis virgis florum rubeos capillos referentium. Ab accidente quopiam, vt *Copalquahuitl*, id est arbor gummifera. & licet hoc nomen cunctis arboribus gummiferis commune sit, per antonomasiã tamen huic arbori inditum est. *Hoitziloxitl*, seu affluens resina, eodẽ modo per antonomasiam a copiosa resina quam producit, sumpsit nomen. *Xioquahuitl*, sic dicitur, quia stipes lepra infectus videatur. Quandoque a duobus simul iunctis vnum fit nomen, vt *Axixcozahuizpatli*, hoc est medicina vrinæ lutea. a folijs infernè luteis lutea dicta, & a facultate euocandi vrinam medicina vrinæ nuncupata, fit nomen compositum a facultate & filiorum colore. *Tztactexcaltlacotl*, id est virga candida saxorum dicta, nomen compositum ex colore, & loco in quo oritur. Contingit quandoque vnam & eandem plantam plures sortitam fuisse nomenclaturas, easq. diuersas. vel quia in vna regione fuerit cognita vna præcipua facultas, a qua apud illas gentes nomen vim illam exprimens fuerit impositum, in alia verò regione facultate altera, ab hac diuersa, cognita alterum nomen fuit inditum, & sic in diuersis regionibus, diuersis cognitis facultatibus tanquam præcipuis vni & eidem plantæ insitis, plures fuerint accommodatæ nomenclaturæ vt est *Texaxapotla*, id est lapidũ perforatrix. nam confricato ea madente lapide, vel quinque vncias crasso, admotisq. auersa parte naribus, ita perciperet quis odorem, ac si naribus herbulam admouisset, penetrante vapore saxũ durum. Alij eandem plantam *Tzonpolihuizpatli*, seu sternutamentũ mouentem vocant, quia naribus admota sternutamentum excitat. vt est etiam *Tzompilihuizpatli*, idest medicina ciens sternutamentum, a facultate excitandi sternutamentum, qua pollet, sic dicta. eadem ab alijs nuncupata *Tzontecompatli*, idest medicina caput expurgans. Obseruatur quandoque nomenclaturarum pluralitas non tantum a varietate facultatum, quæ vni plantæ insunt, sed quia vna erit sumpta a facultate, alia a colore, alia ab odore, alia a similitudine, pro varietate earum qualitatum præpollentium, quæ diuersis impositoribus innotuerunt. vt est planta illa, quam ab odoris prauitate *Cohayellim*, idest

ideſt anguem fœtentem appellant. alij eandem plantam *Tlilpoton*, ſeu nigrã, & fœtentem plantam, a nigro colore, & fœtido odore nominant. eandemq. *Chichic*, ſeu herbam amaram, & ſerratorum foliorum, a ſapore & figura nuncupant. Alia planta *Olliuhiqui*, a ſeminis coriandro ſimilis rotunditate. eadem *Coaxihuitl*, ideſt ſerpentis herba nuncupatur. tribuunt ſerpentibus ſapientiam & prudentiam, quare ſapientum planta appellatur. Sacrifici enim Indi, cum videri volebant verſari cum ſuperis, & reſponſa accepiſſe ab eis, ea veſcebantur planta, vt deſiperent milleq. phantaſmata, & dæmonum obuerſantium effigies circumſpectarent. tribuit enim id Solano maniaco Dioſcorides. quare ſatius fuiſſet, herbam deſipientium, & maniacorum, & non ſapientium nuncupare. Tot ergo diuerſis nominibus vnam plantam appellari non penitus abſonum duxi, immo non parum commodi, tum ad facilitandam plantæ cognitionem, tum ad eiuſdem virium & facultatum indagationem, futurum putaui. Namque opus hoc in lucem editum per varias noui Orbis regiones circumferri poſſet, & incolis illarum, ex peculiari regionis plantarum nomenclatura facilius innoteſcerent. aut ſi quis, ob harum plantarum certam notitiam, in varias ſe regiones conferat, ac plantam peculiari illius regionis nomine petierit, dubio procul planta ab incolis oſtenderetur, & erit voti compos. tum etiam ex nominum varietate plantarum facultates & vires (vt diximus) innoteſcerent. vnum enim nomen vnam, aliud verò aliam explicabit facultatem. Et ſi plantarum huius operis nonnulla nomina etymo carere, vel ſi quod habent ignorari videatur, in poſterum etiam aut innoteſcere, aut alia nomina, vim quandam & naturæ rationem, exprimentia, aut aliquid prædictorum denotantia, imponenda eſſe ſperandum eſt. ob hoc cuncta harum plantarum nomina ad vnguem adnotare optimum fore exiſtimaui.

Generum Plantarum nomenclaturæ, differentiæ, conuenientiæ, ac degenerationes. *Cap. VI.*

ETenim dictum eſt, vnumquodque huius operis caput in tres diſſecari partes poſſe, quarum prima nomenclaturas, & genera, ſecunda deſcriptionem, & locos, tertia vires & vſus contineat. Cumq. duobus præcedentibus capitibus de plantarum nomenclaturis, rectaq. eorum impoſitione diſſertum ſit, in præſenti capite de nomenclaturis generum plantarum, eorumq. degenerationibus, conuenientijs, ac differentijs tractabitur, ne per ignota, tum in ordine tum in deſcriptione procedatur. Doctrina enim euidentius tradi ſolet, cum per genera, ſpecieſuè diuidimus. Quare rectè hunc in modum agetur, vbicunque fieri poſſit. Genera itaque plantarum prima ac maxima, a quibus omnia penè, aut plurima continentur, vt Theophraſtus inquit, quatuor ſunt, nempe δένδρον arbor, θάμνος frutex, φρύγανον ſuffrutex, ab alijs cremium dictus, πόα herba. Arbor eſt id Theophraſto quod ab radice caudice ſimplici ramoſum, nodoſum, ſurculoſum, haud facilè diſſolubile aſſurgit, ceu Olea, Ficus, *Tecomahaca, Tlahueliloca quahuitl, Xochiocotzo quahuitl, Copaltic, Tamarindus, Huàconex, Hoitzil oxitl, Mezquitl, Saſafras, Hoxacam*, & aliæ ſimiles. Frutex, quod ab radice caudice multiplici, ramoſumq. ſe extollit, vt Rubus, Paliurus, *Tlepatli, Hoitzitzilxilxochitl, Tlatlacotic, Acuilotl, Ecapatli, Huitxiqua, Nacazcul, Tzticpatli, Atlaczopillin*. Suffrutex, quod ab radice multis exiguis caudicibus, cauliculiſuè

1. de Hiſt. plant. c. 5.

cũlisue exit,ramosumq. est,& in altum assurgens,mediamq. naturam inter herbam ac fruticem habens,vt Rosmarinus coronarius,Lauendula,Hedera, Spartum,*Coatli, Xalquahuitl, Xiopatli*.sunt qui dicant,suffruticẽ vno constare scapo lignoso,surculoso, humili minutisq. ornato folijs,vt Abrotanum,Sampsuchum,Serpillum, *Tzontecpatli, Tlacoxochitl, Tlacoxiloxochitl*. Herba, quod ab radice foliatum,sine caudice prouenit, semenq.caule fert,vt frumẽta,& olera. Sunt qui addant,quandoq;caule carere,sępius verò caules ferre, aut culmos minimè lignosos,sed molles,vt Borrago,Beta,Sonchus, Chondrilla,Melissa, *Acxoiatic, Chilmemecatl,Cococxihuitl, Zozoyatic, Epazotl, Yauhtli, Tacuacha*, ac quamplures aliæ. Plantæ omnes quæ ex semine ortum ducunt, conueniunt in hoc, quod sato semine,ex eo radix primo oritur, mox duo foliola. Differunt verò, sola namque herba statim fundit ab radice folia, præter ea bina foliola prima, quæ cunctis generibus communia illico è seminis pulpa prodeuntia, sunt affinia radici. Arbor, frutex, & suffrutex,continuo ab ijs foliolis edunt stipitem, herba omnis alia insuper folia. procedente verò tempore, quædam etiam stipitem mittit, quædam nullum vnquam, quod de Cynoglosso scribit Dioscor. In nonnullis prouenit, vt in Beta. atque harum vna differentia pro tempore. sunt enim quæ cito, vt Borrago,sunt quæ ita serò,ita raro caulẽ mittant,vt aliquibus sine caule natura sua sint æstimatæ,qualis Tussilago. Altera differentia è Cauliũ numero vel frequenti vel singulari,ex eorundẽ magnitudine,ac perennitate.in alijs tribus generibus egreditur scapus,stipesuè vel vnus,vel plures.Si vnus,aut magnus,& est arbor,aut paruus,& est suffrutex. si plures,est frutex. Horũ verò affectus proprij sunt,Arboris,vt ne intereat, aut denuò subnascatur; fruticis, & suffruticis, vt aliqui tales sint,aliqui intermoriantur, id,quod cum herbis commune habent. Omnis ergo suffrutex differt ab Arbore magnitudine; aliquis etiam annuo interitu. Agrimonia namque interit, & alia multa vnicaulia. in eo autem conueniunt,quod vtrique truncus est singularis. Differt ab arbore frutex paruitate, in qua ei cum suffrutice conuenit; ab vtroque verò stipitum frequentia. nec necesse est ei perennare, sicut neque suffrutici,seu cremio. nam & Myrtus perennat, & Pæonia non perennat. Herba conuenit cum suffrutice stipitis vnitate aliquando, vt Brassica. nonnunquam cum frutice stipitum multitudine, vt Fœniculum. alias cum eorum neutro stipitis carentia. Differt omnis ab omnibus alio proprio discrimine, nempe foliatione,modo supra explicato. Contingit quandoque degenerare hæc genera plantarum,vel culturæ mangonio,vel negligentia,& incuria colentium.vel aliàs suapte natura, & sponte, ac alia in alia abire, sicut & species. nã Sisimbrij species in Mentam,Triticum in Lolium,& Hordeum in Auenam,sic & genera. Corylus si non colatur frutex est, item Punica, si auellantur soboles, arborescunt. Malua quandoque in altum se attollens, atque in arborem transiens. quippe ita fit, neque tempore longo,sed senis septenisuè mensibus, ita vt longitudine,crassitudineq. instar hastæ possit grandescere. Quapropter commodè ad vsum baculi venit. tempore verò longiore exacto pro ratione magis quoque incrementa capessit. simili modo, & Beta. nam ea quoque ampliorem magnitudinem capit,sed longè magis Amerina, Paliurus, Hedera,vt procul dubio arbores efficiantur, quamquam frutices sint auctore Theophrasto. Arbores è contra ni purgentur, earumq. cultura omittatur, in frutices degenerant, idque fruticare arbores appellant. Huius Idææ proportio quædam est in nonnullis alijs herbis, vt in 1. de hist. plan. c. 5.

Lactuca;

lactuca, cuius stipitem ad hortorum postes quæsitum prodijt Theophrastus. sic in Saluia, Androsemo, Polygonato, Hyoscyamo, Rhododendro, & plerisque alijs, vt Dioscorides inquit, fruticare, & suffruticare contingit.

De Plantarum Partibus. Cap. VII.

NOmenclaturas generum plantarum, differentias, ac conuenientias, degenerationesq. superiori capite ostendimus. Nunc explicationem partium plantarum prosequi conuenit. Cumq. planta res varia sit (vt Theophrastus inquit) atque multiplex, ob hoc partes in vniuersum de ea referre difficile est. signum huius, quod nihil penitus est quod commune accipi posit cunctis plantis conueniens, vt animalibus os, venter, & alia proportione eadem, alia quodam alio modo. Neque enim radicem, neque caulem, neque ramum, neque germen, neque folium, neque florem, neque fructum, plantæ omnes habere videntur. Cortex rursus, aut medulla, aut neruus, aut vena minimè omnibus inest, vt in fungorum, & tuberum genere patet. Quibus rebus, hisq. similibus natura vtique plantarum consistit. Sunt equidem arboribus, & fruticibus partes plurimæ, suffruticibus pauciores, quibusdam herbis paucissimæ. quarum quædam primæ maximeq. communes plurimorum sunt, vt radix, caulis, ramus, surculus, ex Theophrasto. quædam perpetuò suis adsunt stipitibus. aliæ non semper adhærent, sed pereunt, ac decidunt. quas idcirco nonnulli partes esse negant, alij annuas appellant. Perpetuæ partes sunt radices, caudices, rami, cortices, ligni materies, matrix, medulla, & aliæ. annuæ verò, & non perpetuò præsentes, flores, calyces, iuli, fructus, semina, capitula, siliquæ, valuulæ, vmbellæ, pappi, & multis folia etiam, sed non omnibus tamen. Radix igitur est, quo terræ planta inseritur, atque cohæret, & alimentum allicit. cunctis plantis hæc inest, paucas si excipias, quæ sine radicibns viuunt, & augentur, vt Viscum, Stelis, & Hyphear, arborumq. Fungi. Caulis, id, quod ab radice simplex supra terrãm assurgit, & in quod alimentum defertur, scapusq. latinis nominari consueuit. ac in arboribus quidem, & fruticibus caudex, in herbis vero caulis dicitur. Soboles illa coliculorum, inutilisq. è radicibus fruticatio, Stolones appellantur. qui iuxta arborum, ac fruticum caudices erumpunt, quiq. euulsi, atque plantati viuunt, & adolescunt. Truncus inferior caudicis pars, quæ radici vicinior est, aliàs quæ truncatis superest ramis. Rami sunt, qui in caudice, aut caule fissi multiplices sparguntur, & veluti brachia quædam se expandunt, quos nonnulli nodos appellant. Surculus, id quod ex ramis simplex, ac indiuiduum oritur, quale potissimum germen annotinum apparet. At quia prædictæ partes cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur, constant, meritò de his dicendum. Est ergo cortex pars vltima, ac extrema a subiecto corpore separabilis, veluti crusta quædam ad tegendum data. quæ si velut ambiens membrana cingat, tunica a tuendo corpore dicta est, pars tamen corticis interior, quæ ligno præsius adhæret, propriè liber erit. is quibus scribimus libris nomen dedit. Corium a doctis non tam facies summa, quàm statumen quoddam crassius, cui & aliud subesse potest, nominatur. Sunt verò, & partes quædam, quæ per se nomine carent, similitudine autem ex animalium partibus appellationem sibi mutuantur. Quare appellant neruum id, quod conti-

[Margin notes: 1. de hist. plan. c. 1. — loco præallegato. — Radix quid. — Caulis. — Stolones. — Truncus. — Rami. — Surculus. — Cortex. — Liber. — Corium. — Neruus.]

Digitized by Google

continuum, fissile, prælongumque spectatur, sed insociabile ac germine desti-
tutum & venas habens. Venæ ipsę cætera neruo similes, sed maiores craf- Venæ.
sioresq. sunt, & ramulos & humorem habentes. In Ligno item existunt mul- Lignum.
ta: interior pars cortice circundata, fissilis & dura, ac veluti corpus arborum,
& fruticum; cuius exterior & cortici vicinior pars mollior, ac albidior Albur- Alburnum.
num à quibusdam dicitur, quæ facilè putrescit & teredinibus obnoxia est. Caro Caro.
est id, quod omnibus dimensionibus diuidi potest, quomodo terra, quęque ex ter-
ra constant: Vnde fit, vt inter neruum & venam ipsa media intercedat, ex Theo- Lib. 1. de hist. plan. c. 4.
phrasto. Matrix est id, quod in medio ligno residet, & tertium à cortice contine-
tur, velut medulla in ossibus, quod nonnulli cor, alij medullam appellare malunt. Matrix.
Medulla etiam est id, quod in medio ligni fungosum continetur, veluti Sambuci Medulla.
medulla, Salicis, Virgæ sanguineæ, Rubi. Sciēdumq. etiam, quòd herbarum Cau- Cauliculus.
les si exigui sunt, cauliculi, aut coliculi dicuntur, quandoque & scapi, aut culmi, vt Scapus.
Fabarum scapus, frumentorum & paruarum Arundinum culmi. Folium est pro- Culmus. Folium.
priè quod ex carne cortice & neruis constat, plantasq. vestit atque exornat, quo
cum spoliantur plantæ nudæ apparent. Flos gaudium est arborum, herbarumque: Flos.
concipiunt enim plantæ varijs diębus, & pro sua quæq. natura grauidæ partus ge-
runt, quod germinatio ideo vocatur. Pariunt, cum florent; flosq. ruptis constat
vtriculis vbi futuri fructus spes est. Sunt etiam quædam alia peculiaria parturien-
tis arboris indicia, quę neque fructum, neque florem propriè dixeris, κάχρυας Gręci Cachryas.
vocant, suntq. sublonga pannicularum modo nucamenta, quæ squamatim com-
pacta prodeunt è ramis, vt videre est in Larice, Picea, Platano, Iuglande, Tilia,
Abiete & alijs permultis. Verum quod in Auellana, Nuce, Coryloq. compactili
callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis singulari pediculo pensile
nititur, Iulum tam Græci, quàm Latini vocant. Flores etiam suas partes habent, Iulus.
nempe calycem, stamina, apices, & vngues. Calyx est, quo flos primùm contine- Calyx.
tur, deinde fœtus clauditur. Stamina, quę veluti filamenta è calyce erumpunt ab Stamina.
intimo floris sinu. Apices sunt crassiuscula quædam dependentia, in staminum Apices.
summo inhærentia. Vngues in Rosis cæterisq. foliatis floribus veteres intellexe- Vngues.
runt imas foliorum partes, quibus calyci cohærent, decolores magna ex parte &
ideo Medicinæ damnatæ. Fructus, quod carne & semine compactum est; frequen- Fructus.
ter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quasi carne & semine componitur, ac-
cipi solet: non rarò pro ipso semine, vbi nudum & nulli alteri inclusum nascitur.
Sunt etiam herbarum permultæ partes, quæ ab humanarum similitudine nomen
traxerunt, vt coma, caput, alæ, sinus, genicula, latera, capillamenta, fibræ, vertex, ca-
cumē & aliæ. Coma quidquid hilari venustate, crinium modo, summū ramorum Coma.
vel coliculorum exornat, vt frondes: cùm foliatum est cacumen, sæpe corymbi &
flores comati dicuntur. Id, quod in globum extuberat, aut in orbem glomeratur, Caput.
Caput dici consueuit: si magnitudine cesserit, Capitulum, à quo multa herbarum
capitulata visuntur fastigia, vt Papaueris, Nympheæ &c. Cauus inter caulem &
ramulos anfractus, vnde sinuatim noua proles egreditur, Alæ dicuntur, facta ab Alæ.
humanis alis translatione; velut in vtrorumq. complexu angulus, in quem coic- Sinus.
runt, Sinus nuncupatur: sic alarum cauas sinusq. idem sibi velle fatebitur, qui re-
ctè inspexerit. Atqui partes, quæ in quosdam nodos intumescunt, tam Articuli, Articuli.

quam

Geniculum. quàm Genicula nominantur, à quibus persæpe & geniculatim & articulatim ramuli prodire dicuntur. Quod inter artus & genicula medium intercedit, Internodium dici consueuit. Internodium. Geniculatæ quoque radices nuncupantur, quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatæ. Partes crassiores nodis conglobatæ, in quas internodiorum extrema coeunt, Vertebæ nominantur. Vertebræ. Lateribus etiam præditæ sunt herbæ, quibus laterales funduntur rami, aut vtrinque in ordinem digresi prodeunt. Latera. Ad hæc, particulæ teretes & oblongæ in capilli modum extenuatæ, Capillamenta dici consueuerunt, Capillamentum. qui si contorta crispentur, Cirri mutuantur appellationem. Cirrus. Differunt Cirri ab Acetabulis: illi enim tota polyporum flagella sunt; hæc in flagellis cirrisq. rotundæ cauitates sunt. Acetabula. Capillamentis germanæ sunt fibræ, quæ plantarum minutiores sunt radiculæ, in quas veluti extremas crassiores effusæ sparguntur; Fibra. sic radices multæ fibris capillatæ, necnon etiam capillamentis fibratæ pinguntur, quæ veluti crinibus quibusdam cirratæ comantur. Vertex, Fastigium, Cacumen id esse constabit, quòd longissimo à radice distat interuallo, Vertex. Fastigium. Cacumen. vt crus, quod proximum sit pedi. Crus. Oculus dicitur, quòd persæpe in huiusmodi alarum sinu videantur oculi; is inoculationi nomen fecit. Oculus. Ceruix pars illa est, quæ à capitis radicibus prodiens, prælonga, teres, in colli speciem figuratur, vt in Cæpis & Porris, & id genus similibus. Ceruix. Vmbella est, quæ in plantis summatim insidet; estq. floris seminisuè pedamentum, in plures digestum longiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti in latius continuò radiantur, singuliq. florem vel semen sustinent in orbem circumactum, vt in Sambuco, Fœniculo, Aniso ac Dauco, & nonnullis alijs. Vmbella. In orbem quoque radiatas herbarum comas cacuminaq. in fasces coacta, Latini Muscaria vocitarunt à flabri similitudine, cuius ventilatu muscæ è conuiuijs abiguntur. Muscariū. Cymæ sunt scaporum delicatiores tenerioresq. coliculi, quas à prima pullulatione præstant. Cyma. Pappus, lanosus villus est, qui deflorescentibus aliquot herbis remanet & postea in auras euanescit, vt in Carduis, Senecione, Sonchо, & plerisq. alijs fit. Pappus. Herbæ quædam & arbores quadam lanugine pubent, quæ est lanata quædam hirsuties, qua stirpium aliquot folia, coliculi, termitesuè canescunt. Lanugo. Aculei sunt, quæcunqne duriuscula in cuspidem turbinata punctionem infligunt spiculorum modo. Aculei. Echinus est, quidquid numerosa congerie aculeorum stipatur siue tegmen, siue caput, siue cacumen: sic dictus, quòd globoso spinarum agmine maris Herinaceum mentiatur, vt in Castaneis. Echinus. Dipsaco & Spina alba apparet. Semina multis varijsq. conceptaculis recipiuntur; nempe siliquis, valuulis, folliculis, loculis, vasculis. Folliculus est theca cuiuslibet rei, quæ granum vel semen continet inuolutum. Folliculus. Siliqua tegumentum est, quo vel grana leguminum, vel herbarum semina concluduntur: nam non legumina modo, sed quamplures quoque herbæ & frutices siliquantur: Siliqua. Valuuli cùm cæterorum leguminum folliculi, tum præsertim Fabarum appellati sunt, quia vallo quasi valiuoli grana excutiantur. Valuulus. Vascula reliqua seminum inuolucra, quæ si veluti paruæ capsulæ ea recludant, Loculamenta dicuntur; Vasculum. Loculamentum. si pecuniarij sacculi follicularem formam referunt, Vulgæ sibi nomen asciscunt. Vulga. Circinatus florum vel foliorũ ambitus, qui coliculos, aut ramulos herbarũ coronat, Verticillũ est, ab instrumẽti muliebris similitudine dictũ, quod fusi vertẽdi gratia solitũ est adhiberi. Verticillum. Omissis verò partibus Frumẽto & Viti dicatis, vti no-

stro

ſtro inſtituto minimè oportunis, alijſq. ad figuram pertinentibus, breuitati ſtudens, huic capiti finem impono.

Saporum in Plantis repertorum differentiæ inueſtigantur. Cap. VIII.

QVippe cum in ordine ſeruando, in tractandis plantis hoc in opere contentis, connexionem cognatione ſaporum eſſe ſeruandam operę pretium fore duxerim; ad clariorem ideò notitiam de ſaporum differentijs, quantum noſtro inſtituto conuenit, nunc agere intendo. Etſi hæc inquiſitio pertinet in ſumma ad ſecundum de anima, in ſpecie ad librum de ſenſu, & ſenſilibus, priuatim verò ad librum de ſaporibus; attamen quia tripliciter ſapores conſiderari poſſunt, primo in ordine ad guſtum, cuius ſunt obiecta, ſecundo ſecundum propriam naturam, tertio ſecundum ſubiectum, cui inſunt; primus, & ſecundus modus ad Philoſophos pertinent, quare de his Ariſtoteles in prææallegatis locis diſſeruit, tertius ad medicos; atque ita Galenus conſiderans mixta, vt ad ſanitatē conferunt, ſapores, ad ipſorum temperies dignoſcendas, ordinauit. & ſic per ſubiecta diſtinguit. Et quamuis nulla qualitate, earū quę ſecundæ appellantur, firmum ſatis indicium ad mixti temperamentum dignoſcendum, ſumi poſſit (ſola enim experientia id aſſequimur, cui vnicè fidendum) ex ſaporibus tamen non parū iuuamur, cum ad id conſequendū, tum ad plantas ipſas dignoſcendas. Sciendum ergo, quod de ſaporū differentijs, ac numero, priſci non pariter ſenſiſſe videntur. Plato namque in Timæo, vt refert Galenus, quodāmodo octo poſuit, Acerbum, Auſterum, Acidum, Salſum, Nitroſum, Amarum, Acrem, & Dulcem; alio modo quinque. primos duos Acerbum, & Auſterum, eiuſdem ferè ſpeciei eſſe aſſerens, ſolum autem in ratione maioris, & minoris differentes. ſic ſalſum, nitroſum, & amarum. amarus namque ex nitroſi prouenit intenſione: ſalſus verò aut nitroſo imbecillior aut adſtrictionis quoque aſſumens aliquid, ex adſtrictione ſpecificam differentiam adſciſcere videtur. Alij addunt alium, quem Adſtringentem vocant. huncq; Plato eundem cum auſtero eſſe intellexit. nihil enim aliud eſt, quàm auſterus remiſſus, qui in malo Cydonio, & Medico reperitur. Theophraſtus addit Vnctuoſum, ſeu oleoſum, ſeu pinguem, qui potius in numero ſuccorum à Platone ponitur. Vnctuoſum enim eſſe non ad ſaporem, ſed ad modum ſubſtantię ſucci pertinet. Alijs nouem dicuntur, acer, acidus, pinguis, ſalſus, auſterus, dulcis, amarus, acerbus, inſipidus. tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, poſtremi è craſſa, atque terrena. Nos octo tantū veluti noſtro propoſito oportunos explicabimus, acrem, amarum, ſalſum, dulcem, inſipidum, acidum, auſterum, & acerbum. Acris ſapor eſt, qui linguam, & os acrimonia ferit, cōpungitq. ac fauces mordet, ſimulq. calefacit, & interdum quaſi exurit. is maximè conſpicuus eſt in Pipere, Pyrethro, Euphorbio, Naſturtio, Allio, & Cœpa, *Ahuapatli, Chilli, Chilpantlazolli, Chilmecatl, Tazpatli, Anchoa*, & id genus alijs. Fit autem ex tenui, ſicca, calidaq. materia. quare omne id, quod guſtui acre, mordenſuè ſe prębet, igneæ naturæ particeps eſt. idem ſapor reperitur in edulijs quibuſdam, quibus vtimur pro obſonio, multis verò vt condimentis tantum, cum etiam in ſimpliciter medicamentis, tum in deleterijs. qui ſi nondum vehemens eſt, ſed infra tertium calefaciendi ordinem

1. Empl. med. cap. 35. & 36.

B ſubſiſtit,

ſubſiſtit, vim,atque facultatem habet,intro ſumptus,penetrandi,meatus aperiendi,craſſoſq. humores attenuandi.extrinſecus corpori adhærens, cutem rarefacit, humoreſq.elicit,ac rarefacit.Quod verò iam acrius eſt,tertiumq. caloris gradum exuperat, pręterque guſtus acrimoniam, caput tenui vapore ferit,ſi craſſioris ſit eſſentiæ cauſticum eſt, & aut veſicas excitat,aut cruſtas molitur.Sin tota ſubſtantia animanti aduerſatur,ſepticũ,ideſt putrefaciens, & deleterium eſt.Amarus ſapor inſuauis eſt, ac triſtis.guſtum diuellit,& linguã corrodit.eo inſignis eſt Aloe, Abſynthium,Gentiana, Centaurium minus, Colocynthis, *Cimpatli,Zenanam,Tecpatli,Ztomptonic,Tezompatli*, & eiuſmodi alia. Craſſa eius eſt materia atque terrena,quam exuperans calor preſſauit,& exiccauit. quare omne amarum calidũ,& ſiccum eſt. etſi aliter Auerroes ſentiat, negans ſaporem amarum ex calore fieri ſemper,ſed ex calore,aut frigore fieri poſſe,modo calor,aut frigus cũ deſiccatione coniungantur,idq. multis exemplis monſtrare nititur,vt eſt apud eum videre.cui ſe ſubſcribit Valleriola.quorum rationibus ſatis optimè doctiſſimus Valleſius reſpondet. Hinc ſanè præcipua vis detergendi,& meatus expurgandi amaris ineſt, introq. ſumptis infarctus expediendi,& admotis ſordida vlcera detergendi,& expurgandi. at quia exiccando,ſuperuacaneos humores abſorbent, aut detergunt, & dulcedini,quæ putredinis parẽs eſt,prorſus aduerſantur, putredinem inhibent, & corpora diù integra tuentur. Salſus ſapor eſt, qui linguam exactè ſiccando corrodit,non tamen admodum calefacit. in mediocri materia conſiſtit cum calore,& ſiccitate. aqueæ enim materiæ (quænon exquiſitè ſimplex eſt) partes quaſdam terrenas permixtas calor externus tandem præaſſans,& vrens,atque ſiccans, ſalſum ſaporem inducit. fitq. à terreno ſicco, quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum, attenuatumq. eſt. neque igitur prorſus terrenus, vt Galenus inquit hic totus manet, ſed permixtus obtunditur; ſiccitas verò maior conquiritur, & perſiſtit. Itaque quod ſalſum eſt,poros contrahit,incidit,detergit,digerit, ſeu ſua ſiccitate potius humores abſorbet,ſine manifeſto caloris ſenſu. quo fit,vt à putredine vindicet. a ſale nomen accepit. quare hoc genere ſalis ſpecies omnes continentur,aqua marina,*Yztatl,Tequixquihtl*, & his ſimilia. Dulcis ſapor ſuauis, ac iucundus eſt, nullaq. qualitatis exuperantia moleſtus. nam materiæ, & temperamenti mediocritatem obtinet. Hac de re exaſperata lenit, maturat,concoquit,& anodynus eſt, ac alimentorum omnium communis. omnium namque nutrientium cõmunis dulcedo eſt. quidquid enim nutrit,aut plus,aut minus eſt dulce,ex Galeno.Conſpicuus eſt hic ſapor in ſaccharo,melle,Glycyrrhiza,*Tzompelicxichutl, Tatacanaltic,Cuitzapazollin,Coltotl*,& huiuſmodi alijs. Inſipidus ſapor impropriè dicitur, vt qui ſaporum potius priuatio ſit, nullaq. qualitate afficit, nulloq. guſtu ſaporum percipitur. Hujus materia tametſi quodammodo craſſa eſt,non tamen prorſus terrena,ſicca,& adſtringens,ſed humore quodam perfuſa. qui etiam non exquiſitè permiſcetur vi caloris. & quia eius materia emplaſtica eſt, meatus omnes infarcit, & obſtruit, exaſperata lenit, & ſoluta conglutinat. Quamuis autem ſapor hic dulci ſit affinis, diſtat tamen, quod paulò craſſiore, & crudiore conſtat materia. Id ſaporis genus in aqua excellit maximè, inde in Cucurbita, Peponibus, *Chimiztli, Quodamolli, Thapatl*, & huius generis. Acidus ſapor eſt,qui guſtum penetrat, & tenuitate ferit, citra tamen vllum ſenſum caloris. in te-

nui

[Margin notes: 5.Collig. cap.27. — 9.lib.cõtr. — 4. ſimp. med.cap. 14.]

tui inest materia, frigidæ, ſiccantiſque eſt naturæ, ſuaque tenuitate ad penetrandum, & incidendum nihilo ferè infirmior eſt acri ſapore: quare incidit, attenuat, mordicat, detergit, obſtructa liberat, repellit, & ſiccat. frigoris enim altè ſubeuntis beneficio fluxiones omnes repellit, ſiccitateq. quę planè valida eſt, ſanguinis eruptiones ſiſtit, ac cohibet. Eius vis in aceto maximè depræhenditur, in ſucco limonũ, mali citri, & in Oxalide *Tomatl, Tlatlaukcapatli*. Auſterus ſapor eſt, qui moderatè os, & linguam coſtringit, & quadam aſperitate coarctat, ac quadantenus refrigerat, & exiccat. Conſiſtit in materia mediocri, quæ terrenæ, & aqueæ particeps eſt, in qua non calor, ſed frigiditas dominatur, & exuperat. luculenter refrigerat, extinguit, cogit, atque contrahit. fluxiones moderatè ſiſtit, atque repellit. proprieq. crudus humor appellatur. eſtq. immaturis fructibus peculiaris, vt in Meſpilis, Cornis, Pomis, & Pyris ſilueſtribus, Vuaq. acerba, *Gacapolton* fructu immaturo; *Texotl* fructu incompleto; *Copalxochotl* etiam fructu immaturo. Acerbus ſapor auſtero finitimus eſt, eo tamen grauior, moleſtiorq. ac magis linguam, guſtumq. omnem conſtringit, & exaſperat. ac proinde magis tum ſiccat, tum refrigerat. eius materia planè terrena eſt, & ſicca, nec aquæ, nec humoris manifeſtè particeps. in qua non calor, ſed frigus exactè dominatur cum ſiccitate. Itaque vt frigidus fluxiones repellit, vt adſtringens humorum impetum ſiſtit, ac cohibet; vt ſiccans coarctat, atque denſat, vulnera cicatrice obducit; vt terrenus humores incraſſat. Sapor hic in malicorio, Galla, Rhoe, & Cupreſſi nucibus, *Exquahuitl*, & *Mizquitl*, & huiuſmodi alijs cōſpicitur. Cumq. corpus acerbum terreum ſit, ac frigidum, tripliciter neceſſariò exoluitur, vt Galen. ait, aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrumque ſimul perpetiens. 4. ſimp. med. c. 8. Itaque ſi caleſcat dumtaxat, nec humidius fiat, neque mollius, ſed durum manens, ſolam acquirit dulcedinem, velut roburneæ glandes, ac potiſſimum quæ vocantur Caſtaneæ. ſi tantum humeſcat, ſiquidem ea craſſarũ ſit partium, & aquea humiditas, auſterum euadet. cuiuſque enim ſaporis vires aquea retundit, atque hebetat humiditas: ſi verò tenuium partium, & aërea ſit, aceſcet. oſtenſum nãque eſt, frigidum ſubtile, acidam efficere qualitatem: at ſi pariter humeſcat, & calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem, aërea verò tranſibit in pinguedinem.

De Plantarum noui Orbis, ab indigenis veteris huius diuerſitate; earundemq. multitudine. & cur de paucis hoc in opere tractetur. Cap. IX.

HVius nonnullas veteris Orbis indigenas plantas in nouo Orbe ortum ducere, fama eſt; quamplurimas verò noui illius eſſe proprias, quarum penè nulla in hoc antiquo viſitur. Hanc Indiæ plantarum diuerſitatem ad aures Theophraſti perueniſſe eius verba, quæ ſcripta reliquit 4. de Hiſtor. plant. cap. 5. teſtantur. vbi loquens de Indica ficu, alijſq. Indiæ arboribus, & herbis, ac abſoluto ſermone de ficu, & alijs duabus congeneribus plantis, ſubdit. Sunt etiam alia plura ab ijs diuerſa, quæ Græcia gignit, ſed nomine carent. nec mirum quidpiam ex eorum proprietate putandum; nam, vt quidam referunt, nulla omnino arbor, nullus frutex, nulla herba ſimilis ijs comperitur, quæ in Græcia proueniunt, paucis exceptis. idq. etiam ex Iconibus, figuriſq. plantarum regijs in libris contentarum a quouis optimè ſatis percipi poteſt. Tanta namque arte, & peri-

tia depictæ sunt, vt tum in illarum partibus, totaq. figura delineandis, tum coloribus punctim applicandis, gens illa nec Apelli, nec cuipiam antiquorum cedere videatur. Imagines, & similitudines plantarum, & animalium ita ad viuum visuntur, vt res ipsæ, seu accidentia in rebus ipsis inhærentia appareant, vt ex nonnullis plantis, & animalibus ad nos delatis coniectari potest. Non ab re itaque omnes naturæ præstantiam in plantis admirantur, non tam quod infinitum earum numerum procreauerit, quam quod omnes sic variauerit, vt non sit reperire plantæ speciem, quæ alijs ex toto similis sit. Hanc plantarum specificam diuersitatem cœli, & soli proprietate, ac ratione fieri scriptum reliquit Theophrastus, vbi loquens de generatione plantarum spontanea, a principio statim inquit. Sponte autem alia exeunt (vt simplicius loquar) quæ minora consistunt, & maximè quæ annua, herbaceaq. natura sunt. Cæterum euenit, vt etiam maiora interdum ita gignantur, cum aut imbres frequentauere, aut proprietas aliqua in cœlo, & terra consistit. in fine autem capitis concludens, inquit. Itaque quantum in vniuersum exprimi liceat, generationes huiusmodi fieri necesse est, terra subferuefacta, coactoq. humore admixto, commutatoq. ex solis ardore, quemadmodum & animalia progenerari videmus. Quæ Theophrasti verba, æquo si recipiantur animo, plantarum materiam esse quatuor elementa, inferre videntur. Nam per terram subferuefactam duo sicca elementa, nempe terram, & ignem intelligit; per humorem duo humida, nempe aquam, & aërem, quæ simul cum siccis admixta, & coacta, plantarum materia euadunt. Caussam verò agentem solis statuit calorem operantem in elementa illa, vniendo, mutando, ac disponendo ad plantæ formam introducendam, virtutemq. formæ plantæ productiuam infundendo. Elementorum namque virtutes cuiusq. formæ mixti productionem attingere non possunt, nisi sit superior alia virtus. & hęc est à cœlo. Motus itaque cœlorum caussa vniuersalis est mutationum inferiorum, vt putà elementorum mixtorum, inanimatorum, plantarum, & animalium. non quia motus per se producat quicquam, sed quia est vniuersalis quædam conditio caussæ. nam sol & astra applicata, & lata per motum in situs diuersos, rerum diuersitates operantur, ex Aristotele. & hæc de plantis spontè nascentibus. Plantis autem ex semine, vel ex analogo ortum ducentibus (corpora enim cœlestia non eodem modo operantur in hæc inferiora) motus cœlorum non totam imprimit virtutem, sed coadiuuat aliam virtutem. Coadiuuat enim virtutem, & calorem naturalem seminis, vel analogi, qui est eiusdem rationis cum cœlesti. & sic cœlum omnium caussa est, non solum productiua, sed conseruatiua. non enim consisterent multum inferiora hæc, præsertim plantæ, & alia viuentia, motu hoc, & influxu cœlorum cessante. A syderibus quam magna vis oriatur in plantis, scriptum reliquit Theophrastus. Sed de his hactenus, alterius est operis. Etsi autem infinitus ferè sit numerus specierum plantarum; noui indigenarum Orbis, de paucis tamen agere in hoc opere visum fuit. nam tantum in his tria illa, quæ Galenus in medicis præceptis, ac cunctis alijs obseruãda statuit, reperiri contingit, quorum id erat in primis, quod ea, quæ tractantur, debent esse vera; secũdo vtilia; tertio iactis principijs conuenientia. Cum ergo inter tot mille plantarũ differenti as hæc solæ reperiantur pluribus, ac notatu dignis præditæ facultatibus, ac

[Margin: 1. de caus. plant. c. 5.]

[Margin: 2. de gener. tex. 55.]

[Margin: c. vlt. lib. 2. de caus. plant.]

vsui

vsui medico vtilibus (in commodum namque artis medicæ professorum præcipuè pręsens editur opus,quibus plurimum,vt debeo,præ cæteris proficere,animus mihi semper fuit) iactisq. principijs consentaneis, ac antiquorum, præsertim Galeni, methodo non repugnatibus, non immeritò harum tantum historias, Icones, & Imagines distinctas prælo tradendas, operę pretium duxi.

Dubia eorum, qui asserunt, Inartificiosum, & Inutile esse tractare de plantis proponuntur, & breuiter caussæ, deceptiones in plantis efficientes, narrantur. Cap. X.

PLantarum descriptiones fallaces esse, earumq. virtutes inefficaces, atque euanidas pleriq. medicorum quæruntur, multaq. passim obuia apud veteres, quæ parum apte, si nostris conferantur, suo nomini, ac descriptioni respondere, eoq. diuersas esse herbas contendunt, licet nostro æuo idem nomen obtineant. sic Iberidem, Centaurium minus, Smyrnium,Hippoglossum,Phyllitim, Pentaphillum, Phu, & nonnulla alia diuersa esse existimant, quia veterum descriptionibus non per omnia congruant. ac perinde de plantis noui Orbis opponunt, in illarum descriptionibus deceptiones quamplurimas contingere potuisse. tum etiam experimento satis constare,nonnullas plantas illius Orbis indigenas in veteris huius translatas regiones obijsse, quasdam inefficaces, atque euanidas euasisse; alias mutationes magnas perpessas fuisse. quare ob difficilem plantarum inuestigationem,descriptiones fallaces,magnasq. mutationes, tractare de plantis esse inartificiosum, & inutile opinantur. His vt satisfiat, scire licet, deceptiones multifariam in dignoscendis plantis, ob earum mutationes contingere posse. Variantur namque plantæ quadrupliciter. primo ratione nomenclaturæ,secundo ratione numeri,tertio ratione delineationis, vltimo ratione facultatum. In nominibus enim proprietas eorum,& simplicitas consideratur,quæ tum in plantarum generibus,tum speciebus est. hisq. vel vniuersis,vel eorũ partibus. nempe hæc omnia suis,& non alienis,atque improprijs,nuncupantur nominibus, vt quod arbor est,arbor vocetur. sic de fruticibus,suffruticibus,& herbis. pariter & circa species. in quibus non solum proprietas est consideranda,vt scilicet appositis sibi nominibus appellemus,sed etiam vniuocatio; nempe, vt perpetuò vnum nomen,si fieri potest,vni,& non pluribus imponamus. Idem in plantarũ partibus obseruandum est, vt quod radix est, radix nuncupetur,caulisq. caulis nomine appelletur. sic de caudice,ramo,cortice,folio,flore, fructu,ac semine. Hæc in nominibus obseruanda sunt. In speciebus autem numerus potissimum spectandus. qui est, vel determinatus, cum dicimus, alicuius plantæ duas esse species, vel tres,vel quatuor:vel indefinitus,vt si plura esse alicuius plantæ genera dicamus. At verò in descriptionibus longè plura consideranda sunt. delineantur namque plantæ per substantiam, per quantitatem, tum continuam tum discretam; per qualitatem,quæ est visibilis, odorabilis, gustabilis, & tactilis,quæ etiam vel definitæ, vel indefinitæ sunt; per figuram, ac per similitudinem, quę etiam ad qualitatem referuntur; per situm, per ordinem, qui quandoque confusus ponitur, nonnunquam explicatur; per tempus,quod aliquando determinatur,quandoque indeter-

Digitized by Google

minatum ponitur; per locum preterea, & regionem. quę omnia mutari possunt, ac præter naturam reddi: & sic plantas variari, & deceptiones contingere. Facultatum denique ratione, triplici ex caussa in plantis error contingere potest: primo ratione plantarum, scilicet cum planta non induxerit effectum, quem promittit; secundo ratione corporis subiecti; tertio ratione affectuum pręter naturam, quibus plantę destinantur. At quia ex dictis quisq. facilè deceptiones, quæ in dignoscendis plantis ex mutatione, ratione nomenclaturę, & ratione numeri contingere possunt percipiet, meritò, ijs omissis, ad mutationes ratione delineationis in plantis contingentes deuenimus.

Modi mutationum in Plantis delineationis ratione euenientium explicantur. Cap. XI.

Bifariam mutationes in plantis delineationis ratione eueniunt. nempe vel quia plantæ non accommodantur descriptionibus, vel contra, quod descriptiones non accommodantur plantis. Plantæ quidem auctorum descriptionibus repugnare videntur ob mutatam faciem. idq. pluribus modis euenire potest; primo sui ipsius ratione, secundo ratione Cœli, tertio ratione soli, quarto ratione cultus. Sui ipsius ratione dupliciter est. nam vel ratione substantiæ, quæ in cunctis plantarum partibus consideratur, vt si aliquam quandoque in planta partem deficere, vel superaddi contingit, siue pars illa sit naturalis, siue præter naturam. naturalis quidem, vt capillamenta, quæ Tribuli aquatici caulibus adnascuntur, quæ nec folia, nec caules Theophrasto auctore esse videntur, sed Cauli adnascentia. sic & Viscum, & Stelis, & Hyphear, quæ non nisi in aliena arbore nascuntur. ita & Ledon Cisti species, in cuius folijs pingue quoddam verno tempore contrahitur. Ad substantiam etiam, gummi, lacrymæ, lac, succi, & id genus alia, referri possunt, quæ quandoque sunt, aliquando, cum esse deberent, deficiunt, vt Mastices, iuxta Chamæleonis albi radices; sic & quæ deficiunt, vt Chondryllæ. Alterum genus quod folia fert circumrosa; vt & Othonna, & Chamæleonis nigri radix, quæ interdum exesa est. Quæ præter naturam sunt, huiusmodi esse solent, vt cum Ficui scabies nascitur, ærugo Oliuis, atque eadem in frugibus, ex serenitatibus, flatibusq. austrinis, aqua, & rore in spicis insidente, quibus ex sole feruefactis ærugo creatur. sic & cum præter naturam aliqua deficiunt, vt in Myrto, quæ iuxta balneum sine nucleis exijt. Secundo modo planta sui ipsius ratione faciem mutat ex ætate, quæ in eius pueritia, adolescentia, & senectute consistit. etsi aliqui senectutem diuidentes in marcorem, & senectutem, considerent senectutem in planta dupliciter, primo modo antequam planta à terra euellatur, secundo postquam lecta est; nos tamen hac subdiuisione omissa, dicimus, plantas ætatis ratione mutare faciem. quia non eodem modo in pueritia adolescentia, & senectute erit, vt in Tussilagine apparet. quæ luteum florem prima germinatione vere emittit, quo vna cum caule confestim exuitur. inde nonnulli his carere existimauerunt ex Dioscoride ac ex hisce auctoribus suam de Tussilagine historiam sumpsisse Plinium credendum est, qui neque florem, neque caulem, neque semen proferre hanc plantam tradidit. sic & in alijs

Lib. 3 cap. proprio.

in alijs quibusdam herbis idem Dioscorides in sui operis præfatione his verbis confirmat; quæ caussa etiã nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, verbi gratia Gramen, quinquefoliũ, & Tussilaginem amittere florem, fructum, & Caulem negant. & hoc non ob aliud, nisi quia non omni ætate herbas inspexerunt; ac propterea Dioscorides loco præallegato hæc verba prius scripta reliquit. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est, cum prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest, neque qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, vt propter mutatam foliorum faciem Caulium proceritates, florum, seminisq. magnitudinem, & id genus alias peculiares notas, nonnulli, qui olim has rerum varietates non prospexerunt, magno in errore versentur. & paulò post subdebat: Ergo, qui sæpius ad visendas herbas, & earum natales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. At si mutatio cœli ratione contigerit, hæc ob annorum varias constitutiones erit. prout enim cœlum varias reddit anni constitutiones, annus clementior quandoque aut horridior fit, & ita plantas variat. aeris namque inæqualitatem maximè spectandam esse, Theophrastus docet. Alijs enim imbres conueniunt, quibusdam repugnant. ita & flatus, & frigora, & calor. ex quo fit, vt si his adsint, illis desint, non paucæ varietates efficiantur. vel enim figuram mutant, vel minores solito, maioresq. redduntur, non solum vniuersæ plantæ, flores, frondes, radices, aliæq. illarum partes, vel tempestiuius, vel tardius proueniunt, vel etiam omnino marcescunt. vnde rectè in prouerbio est, vt Theophr. inquit, Annus fructificat, & non tellus. Soli ratione plantas variare quandoque contingit. ac perinde vt locus varias temperaturas in primis qualitatibus sortitur, ita multas diuersitates in plantis procreare potest. At quia dupliciter locus intelligi potest, vel pro vniuersa regione, vel particulari alicuius regionis loco; si primo sumatur modo, quamplurimas in plantis mutationes efficere solet, ita vt & stirpium indagatoribus, & Medicis, ac Philosophis in earum caussis inuestigandis maximum facesserit negocium. Quantum enim naturæ ob regiones varientur ex Hippocratis de aere, aquis, & locis, libris, ac Galeni opusculo, cui titulus est, Quod animi mores temperaturam corporis sequantur, percipi facilè potest. Ex regione homines timidiores, vel audaciores petulantioresq. effici videmus. in vna magnanimi, ac ad viriliter agendum, ac labores quoscunque perferendos aptissimi fiunt; in alia debiles, inertes, infirmique in hac mansueti, & mites, & in illa feri, & immanes nascuntur. Sunt & regionum omnium venti peculiares, & aquæ. sol etiam sicut vel rectè respicit, vel oblique, vel medio modo: sic etiam maiorem, aut minorem, aut mediocrem moram contrahit, & ob hoc hominum natura, mores, colores, & corporis habitus diuersissimi euadunt. sic & cæteris animalibus, multoq. magis plantis contingere posse, rationi consonum est, cum hæ leui quauis ex causa præ illis mutationẽ suscipere aptæ existant. Magnæ igitur ac plurimæ, regionum ratione, diuersitates in plantis esse possunt. amant enim plantæ has, vel illas regiones, ita vt quædam quorundam locorum vernaculæ sint, aliæ in quibusdam nasci nullo modo possint Theophrasto teste, qui Thus, Myrrham, Laser, Cinamomum, & Casiam plagis ad exortum, meridiemq. vergentibus veluti peculiaria, minimè

3. de caus. cap. vlt.

4. de hist. c. 6.

minimè verò septentrionem versus prouenire recenset. quasdam frigida loca
amare, vt Pinus, Robur, Abies, Taxus, Castanea, Tilia & reliquæ similes. & ex plã-
tis humilibus nonnullas algentia loca quærere, vt Febrifuga, Absinthium. item
quæ radice, succoue medentur, vt Veratrum agitatorium, Scãmonium, & cunctæ
ferè, quarum radix expetitur. propterea substantiæ varietatem ex regione spe-
ctantes, inueniemus multas plantas, omnes partes non posse perficere. Plinius
lib. 16. c. 26. loci vitio quædam fieri infructuosa tradidit, sicut cædua quæ in Paro sylua nihil
fert. Persicæ arbores in Rhodo florent tantum. Galenus in regionibus non admo-
2. de Alim. facul. cap. 16. dum calidis, Palmas non perfectè maturare, asserit. Theophrastus verò inquit,
si quis Palmam nostratem in Babilones erat, loci illius domestici similem
3. de Hist. plant. reddi fructiferam. Quin & vitia, morbiq. regionis ratione plantis euenire solent:
4. de caus. plant. 16. & 2. cap. 9. nam apud Tarentum, vt Theophrastus refert, Oleæ cum florent, quandoque pe-
nuria flatus ærugine infestantur, nonnunquam situ quodam ex mari caliginoso,
crassoq. cum floribus residente odorem amittunt. Quare etsi arbores maximæ,
& pulcherrimæ illic sunt, fructum tamen minimum reddunt. idque etiam ap-
paret in Ari specie illa, quam eruditiores Ægyptium Arum appellant, quamuè
quamplures medicæ materiæ professores Colocasiam esse autumant. quæ quam-
uis in Ægypto, necnon in Sicilia omnes sui partes compleat, in Italia tamen, &
Hispania neque semen, neque florem, neque caulem, vnguemq. vel certè rarò
proferre visa est. Idem etiam in Dictamno Cretensi apparet, quod vt Dioscor. ait,
lib. 3. de mat. med. cap. proprio. neque florem, neque semen proferre deberet, in Italia florem, in Creta semen
proferre compertum est. at id mendosi codicis ratione euenisse, vt inferius dice-
mus, potius censendum est. Qui autem mira circa varietatem in substantia ex
regionum natura scire cupit, legat quartum librum de histor. Plant. Theophrasti
plerisque in locis, ac præsertim cap. 5. & 9. Nascendi tempus etiam a regione va-
8. de Hist. plant. c. 3. riatur, cuius rei multa leguntur exempla apud Theophrastum. inter quæ mira-
bile illud sanè videtur, quod in medio contingere in frumentorum ortu asserit.
Cæterum quod magnitudinem variare possit regio, facilè sciet is, qui fructus ex
India ad nos allatos inspexerit. sunt enim nostratibus decuplo maiores. quod cum
lib. 7. c. 2. animaduertisset Plinius, inquit, in India arbores tantæ proceritatis traduntur, vt
sagittis superari nequeant. subdit deinde, Hæc facit vbertas soli, temperies cœli, &
8. de Hist. cap. 4. 5. eiusdẽ. c. 9. aquarũ abundantia. Theophrastus asserit, quodam in loco Asiæ vltra Bactra fru-
mentum adeo grande fieri, vt oliuæ nucleos æquet. & alibi, Arbores in Corsica
magnitudine amplissima, magnoq. discrimine cæteris superare refert. & circa
Memphim, Arborem tantæ magnitudinis esse, vt tres homines eius nequeant
4. de Hist. plan. c. 3. amplecti caudicem. idem Theophrastus asseuerat, qualitates etiam variari ex re-
gione sæpe contingere, vt odorem, colorem, saporem, & omnes alias differentias
ad tactum pertinentes, vt duritiem, leuitatem, lentorem, atque his contraria,
mollitiem, hirsutiem, & ariditatem, vt in Ægypto, vbi flores odorati, ob caussam
6. de caus. cap. 13. a Theophrasto narratam. Saporem in plantis variari ex regione colligi potest,
ex Dioscor. lib. 2. vbi de Brassica asserit, quod in Ægypto propter amaritudinem
cap. 63. 2. de Alim. facul. non estur, in Hispania, ac Italia, alijsq. regionibus suauissimi est saporis. De Aro
loquens Galenus inquit, Ari radicem, ad Cyrenem minimè esse medicamento-
sam, & acrem, vt Rapis etiam sit vtilior & eodem, quo Rapa, modo mandatur.

In

Digitized by Google

In Asia magna ex parte esse acrius, & in quibusdam regionibus ita acre esse, vt
ad Dracontij radicem accedat. sic de Cappari, de Lupino, de minori Chelidonio,
& de Batrachio sæpè obseruatur. Color quandoque ex regione variatur. Taxus 3. de hist. cap. 10.
enim in Achaia nascens folio nigro, aut puniceo constat, ex Theophrasto, in Ida 8. de hist. cap. 4.
flauo, & cedro simili. Quod ad tangendi qualitates attinet, alterationes in plan- 4. de caus. cap. 10.
tis fieri, vno ore omnes affirmant. & Theophrastus in Pissotis dictis, frumentum
adeo firmum nasci tradidit, vt siquis plus comederit, disrumpatur necesse sit,
& plerosque Macedonum ita interisse. cuius caussam reddens, agri proprietatem
esse asserit, nam si aliò transferebatur, commutabile fiebat. At si locus secundo
modo sumatur, nempe pro particulari alicuius regionis parte, duplicem adhuc
habet considerationem. nam vel ita est, vt eius ratione figuræ variatio, vel ma-
gnitudinis, vel saporis, aut consimilium contingat; vel quod alijs locis oriri plantæ
inueniantur ab illis, quas Dioscorides vel alij auctores recensent, nihil immutata
facie. vtroque enim modo deceptiones contingere possunt. Quædam namque
loca sunt pinguia, quædam macra, quædam arida, quædam vliginosa, quædam
sabulosa, quædam glutinosa, quædam fertilia, quædam sterilia. suntq. montes, &
valles, plana, promontoria, lacus, flumina, loca maritima, prærupta, culta. sunt
& harum partium particulæ, vt semita, limites, sepes, segetes, & id genus alia.
Auctores ergo quandoque in his, aliquando in illis locis herbas oriri tradunt, ac
quosdam locos quibusdam plantis peculiares esse. id verò non perpetuò verum
esse sciendum est, sed magna ex parte. cumq. in loco eis minus proprio, vt sæpè
contingit, planta aliqua reperiatur, faciem adeo mutare solet, vt circa eius cogni-
tionem dubium non contemnendum relinquatur. Singulis itaque locis suam 3. de hist. cap. 3.
esse in producendis plantis proprietatem, scriptum reliquit Theophr. Idemque 1. de caus. cap. 22.
alibi inquit. Mutationes verò, vt supra diximus, in sapore, odore, & magnitudi-
ne tam ipsarum plantarum, quam fructuum, foliorumq. fieri solent; folia enim
angustiora, latioraq. redduntur, & ad summam plantæ ipsæ ad hunc modum di-
uersæ efficiuntur. Quapropter locum vnumquodq. sibi conuenientem quæri-
tat. Conuenit autem is, quo vigere maximè valeat. quamobrem non omnibus
solum idem aptissimum est, sed aliæ gracile, macrumq. amant, aliæ arenaceum,
quædam etiam sabulosum, vt Brassica. ea enim, quæ sicca sunt, siccum quæritant
agrum, quę humida, humidum, & sic alimentum pro suę naturę ratione quęq.
attrahunt. Mutationes autem ex cultu contingentes dupliciter fieri possunt, vt
puta cum cui debetur, cultus non adhibetur, vel e contra. vterque modus ma-
gnam in plantis varietatem efficit, ex quibus fit, quo minus cognoscantur. nam
variant magnitudinem, tactilem, qualitatem, colorem, saporem, odorem, for-
mam. atque hanc non solum quia ex cultura diuersę formę in fructus, folia,
plantas integras imprimuntur; sed etiam, quia quandoque vna species in aliam
mutatur. nonnunquam & substantiam ipsam variant, addendo vel dimi-
minuendo in planta, vt cum ex fructiferis infructiferę fiunt, & è contra. Cumq.
in delineandis plantis duplex mutationum genus contingere possit, vnum, quod
ex ipsis plantis ortum ducit, cum hę ob mutatam faciem cum descriptionibus
non conueniunt; alterum, cum descriptiones plantis auctorum culpa non accom-
modantur; propterea habito sermone de primo, restat de altero verba facere.

Descri-

Descriptiones namque non accommodantur plantis, vel ob ineptam comparationem, & similitudinem, vel ob multorum signorum defectum, vel nulla apposita plantarum nota, vel ob mendosum codicem. nam inter alias difficultates, quæ auctores omnes de materia medica scribentes summopere fatigarunt, maxima ferè est, plantæ delineatio. vnde cum alicuius plantæ notas, vt posteris cognoscendam relinquerent, describere vellent, nulla meliori via id assequi potuerunt, quam plantas plantis comparando. quod si ex plantis assequi non possunt, ad animalia sæpius, interimuè ad alia multa confugiunt. Quare si Dioscorides Iberidem describens, eius folia Lilij folijs similia dixisset, mala esset comparatio, & erroris caussam præbuisset. sic si Acori folia, Narcissi folijs similia fecisset, & Mei Athamantici folia Ferulæ comparasset folijs. Pariter siquis *Ahuapatlim* describens, eius folia Lauri folijs similia fecerit, aut si *Ayotectlis* folia Personatæ folijs comparauerit; vel si *Coapatlis* folia, Mali medicæ folijs similia dixerit, deceptionis caussam præberet. & sic in alijs comparationibus, quas breuitatis caussa omittimus. Contingit quandoque ob multorum signorum defectum deceptio, vt in Acacalide, Arisaro, Ammi, Paliuro, nonnullisq. alijs, in quarum descriptione paucas notas Dioscorides posuit, & multas omisit. Ob id deceptiones in his dignoscendis multæ contingere posśũt. nisi quis diceret, Dioscoridē posuisse perpaucas notas, ita tamen pręcipuas, vt rectè intuenti, non sit admodum difficile prędicta dignoscere simplicia. sic *Tlilxochilt*, seu flore nigro describendo, si notæ ex siliquis desumptæ omitterentur, deceptio contingeret. pariter in *Cozolmecatl*, seu Cunarum fune, si notę ex fructu sumptæ non ponerentur. sunt enim nonnullæ plantæ his similes, sed hisce notis, viribusq. satis differunt. ita etiam in *Hoitziloxitl*, seu arbore Balsami Indici, signa ex floribus sumpta si in descriptione omitterentur, errandi occasio præberetur. Interdum in plantarum descriptionibus nulla à scriptoribus ponitur nota, vt Dioscorides in Bulbo esculento, Struthio, Siligine, Scandice, Crocodilio, Spina Arabica, Pulegio, Caro, Stoebe, Lagopo, Epipactide, Chamæleuce, Empetro, & alijs fecit, quas tanquam suo tempore vulgo notas, suis signis describere omisit. temporis postea diuturnitate, & medicæ professorum materiæ incuria harum rerum memoria perijt, & hinc erroris & controuersiarum posteris occasio orta est. Ob mendosum codicem errores quamplurimi quandoque contingunt, multæq. reperiuntur in Dioscoride mendæ, quæ plantarum cognitioni sunt impedimento; quod librarijs, aut versoribus potius, quàm auctoribus adscribendum est, vt in Dictamni Cretensis descriptione tradita, in qua neque florem, neque semen proferri Dioscorides asserit, quod penitus falsum est; contrarium namque ab omnibus obseruatur. quem locum perbellè Bartholomæus Maranta, sua de dignoscendis simplicibus Methodo restituit, à quo nonnulla eorum, quæ diximus, mutuauimus. sic in Brassicæ Marinæ, tum etiam in Lithospermami, Nymphææ, ac Semperuiui tertij folijs à Dioscoride descriptis apparet. eodemq. modo in Agallochi descriptione textus deprauatio in suspicionem venit, dum Dioscor. maculatum esse, inquit. qui textus à Matthiolo ex Oribasio, à quo nulla fit macularum mentio, emendatur.

Errores

Errores in Plantis facultatum ratione contingentes inuestigantur. Cap. XII.

POstremo errores in plantis facultatum ratione contingentes considerare oportet, quos triplici ex caussa euenire posse diximus, nempe ratione plantarum, secundo ratione corporis subiecti, vltimo ratione affectuum præter naturam, quibus plantæ destinantur. omissisq. postremis, tanquam nostro proposito minus oportunis, de deceptione eueniente ratione facultatum plantæ tantum verba faciemus. quæ erit cum planta, quem pollicetur effectum, non præstiterit, quod pluribus ex caussis euenire potest. Primo, si debita plantæ quantitas non ponatur, sed amplior, aut paucior debito; vel si conueniens fuerit quantitas, non autem perseueranter adhibita, vt si per multos dies esset propinanda, aut diutius loco adhibenda, semel tantum fuerit accepta, vel per modicum spatium loco hæserit. Secundo, si planta sola exhibeatur, quam cum alijs admisceri oportebat, quæ eius vim vel retunderent, vel augerent, vel id, quod erat impedimento, vt facultas ad actum exiret, remoueretur. Tertio, si debitam non habeat preparationem, quæ est in ablutione, torrefactione, vstione, trituratione, maceratione, alijsq. permultis. Quarto, ob malum delectum, videlicet, cum Planta, seu eius pars est incompleta, & immatura, aut nimia maturitate exoleta, vel quia non ex ea regione, in qua viribus pollet, sit accepta; aut ex conuenienti loco, aut oportuno tempore lecta, vel si illa plantæ parte, quę vsui medico non deseruit, quisque vtatur, vt si vis sit in folijs, & radix, vel flos, aut semen sumatur. Quinto, cum non debita ratione exhibetur, vt si quid exterius est ad mouendum, intrò sumatur, nempe si deuoretur quod per sedem, aliasuè corporis partes est immittendũ, & è conuerso. Derelictisq. breuitatis caussa alijs caussarum modis, quibus plantarum ratione deceptio in illarum cognitione contingere potest, de quarto modo tantum, qui est ob malum delectum, breuiter tractabitur. Plantarum itaque delectus duplex est, vnus qui fit per vniuersales regulas, quæ cunctis plantis accommodari possunt; alter qui fit per particulares, quæq. quibusdam tantum conueniunt. vtrumque Dioscorides nos docuit, nam regulas in vnaquaque planta seruandas ijs plantarum capitibus, in quibus opus fuit, adnotauit; vniuersales verò regulas, veluti separatam tractationem expostulantes, in sui libri præfatione quambreuissimè perstrinxit. Plantarum namque delectus, vel est ratione temporis colligendi, vel ratione regionis, lociuè, vel ratione particularium locorum, in quibus colliguntur. Tempus ad tria referri potest, nempe ad aeris constitutionem, ad ætatem plantæ dum colligitur, & ad eiusdem vetustatem postquam lecta est. Aeris constitutionem obseruandam his verbis suadet Dioscorides. Serena igitur cœli constitutione demetenda sunt: magni siquidem refert inter colligendum, si vel squallores, vel imbres infesti sunt. Ætatem verò plantarum considerari oportere idem his verbis ostendit. Verum in primis curam impendere oportet, vt suis temporibus singula demetantur, & recondantur. certè quod horum ratione medicamenta aut valent viribus, aut euanida sunt, nulloq. munere funguntur. At paulò post, inquit. Plerumque degenerant, ac minus viribus valent. multoq. magis, si non suo tempore, nec oportunè colligantur, aut si per imbecillitatem

In præfatione circa med.

litatem

litatem tabuerint. & prope præfationis finem, subdit. Quæ verò fruticosa sunt, Stoechas, Trissago, Polium, Abrotanum, Seriphium, Absinthium, Hyssopum, & alia id genus, semine prægnantia demetantur. flores quoque antequam sponte sua decidant. fructus autem, vt maturi decerpantur, necesse est, & semina vbi siccari cęperint, priusquā defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet germinantibus tum primum cauliculis. lac, & lacrymę excipiantur inciso per summum adolescentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, corticesq. vt recondantur, eximere conuenit, cum herbæ suis folijs exuuntur. hæc Dioscorides, qui de tempore, vt ad simplicium vetustatem refertur, post eorum lectionem inquit. scire etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam, & candidum, multis durare annis, reliqua verò in trimatu inutilia, etsi in hoc vereantur aliqui. A loco, & regione simplicium delectum sumi his verbis exprimit. Magni siquidem refert, si loca, in quibus prodeunt, cliuosa, & ventis exposita sunt, & perflata, frigidaq. & aquis carentia. in his enim locis vires validiores intelliguntur. e contra, quæ in campestribus, riguis, & opacis, cæterisq. locis à vento silentibus nascuntur, plerumque degenerant, & viribus minus valent. De locis particularibus pro plantarum delectu, ac de varietate, quæ horum ratione contingere potest, satis supra dictum est. Quantum simplicium medicamentorum delectus pro deceptione euitanda conferat, quisque apud Galenum inspicere potest. 1. de Antidotis cap. 20. & c. 12. & lib. de Theriaca ad Pison. ei adscripto cap. 12. & 1. de medicamentis simp. loc. cap. 2. & 7. de med. per genera cap. 4. & 3. eiusdem cap. 2.

Refellitur opinio dicentium, Inutile, & Inartificiosum esse tractare de Plantis; earumq. dubia soluuntur. Cap. XIII.

HIs igitur ea, qua potui breuitate discursis, obiectionibus respondetur. & quo ad primam, in qua dicunt, descriptiones esse fallaces; quamplures namque plantæ à priscis descriptæ, nostris si conferantur, esse dissimiles, nostrasq. plantas priscorum delineationibus non accommodari, etsi ex dictis satis responsum sit, dicimus vlterius, quod in dignoscendis plantis ex Auctorum descriptionibus, oportet fieri Chorum omnium notarum, quas Dioscorides cæteriuè auctores plantis assignant. verum hac lege, vt siquæ non adsint, vel si adsint, mutationem tamen aliquam susceperint, diligentius consideremus, sit ne hoc perpetuò in plantis, an ex accidente aliquo. cumq. sciamus, locum, aliasq. prænarratas caussas posse plantæ faciem immutare, num si harum ratione quicquam à naturali forma recedat, vel deficiat, vel superaddatur; vt si sapor, vel odor, asperitas, lenitas, quantitas, maior vel minor, aut flos, vel caulis, vel id genus aliquod, non existat in planta aliqua, cui adesse deberet, cætera tamen signa ad vnum conueniant, nihil nos mouere debet, quin ipsam esse pronunciemus. Dicebant secundo, nostrarum plantarum facultates esse inefficaces, atque euanidas, & vsum, quem ex antiquorum descriptionibus promittunt, non præstare; at quia nihil æquè perfectè, ac certò veras plantas nobis demonstrat, quam earum effectus, facultatesq. quare nostras plantas diuersas esse ab his, quas prisci descripsere, concludunt. huic obiectioni

Digitized by Google

obiectioni sic satisfacimus. Etsi plantarum notæ potissimum à viribus, ac vsu sumuntur, attamen quia hæc multifariam, vt dictum est, variari possunt, diligenter propterea num per se, & ex propria natura, an per accidens id contingat, perscrutari opus erit. nam si ex aliqua prænarratarum caussarum plantæ facultates mutentur, hoc erit per accidens, & aliæ notæ non repugnabunt, & plantæ diuersitas re vera non erit: at si ob nullam harum caussarum plantæ facultas mutabitur, cæteræ notæ aduersabuntur, & plantæ penitus diuersæ erunt. Quare non temerè in plantarum facultatibus inuestigandis examen est faciendum, vt perbelle nos docet Galenus sub his verbis. Accedit huc quod ipsa simplicia medicamenta non paruo variant discrimine. at ego cum in præstantissimis virtutem pro vnaquaque specie, ac genere ostenderim, siquis in deterrimo per experientiam examinationem moliatur, examinabit quidem falsò, non autem facultatis eorum ordinem distinxerit. idq. latius alibi admonet. facto ergo diligenti examine in Iberide, Centaurio minori, Smyrnio, & alijs prænarratis herbis, siqua reperiatur mutatio delineationi repugnans, ea est ex accidente quopiam ex aliqua prænarratarum causarum genito. pariterq. de illarum facultatibus asserendum. Obiectionibus verò, quas de plantis noui Orbis afferunt, sic respondetur. Etsi plantarum delineatio difficilis sit, (plantarum namque aptas similitudines inuenire adeo laboriosum est, vt semper aliquid in cunctis delineationibus desideretur) nos tamen venandarum delineationum regulis inhærendo, Dioscoridem insequentes pro viribus plantas, aliaq. simplicia in hoc opere contenta delineare, ac describere conati sumus. Ei autem, quod obseruatum est, nempe nonnullas plantas noui Orbis indigenas, in Hispanicas has regiones translatas, obijsse, paulumq. temporis permansisse, dicimus, id euenisse delectus culpa, vel cultus. Delectus, quia elegerunt plantas, seu earum semina ortum ducentia in regionibus, & particularibus illius regionis locis nullam conformitatem cum hisce regionibus, & locis Hispanicis habentibus, & forsan penitus dissentientibus. Cultus verò culpa, quia, etsi possent eligi regiones, & particularia loca illis congruentia, id neglexerunt, ac illa aduersantibus regionibus, ac locis seruerunt, plantaueruntq. Quantum enim quidam loci quibusdam plantis peculiares sint, quantumuè plantæ ex regionum, & particularium locorum repugnantia variari possint, satis supra explicatum est: Ad illud verò quod opponitur, ob plantarum facultatum magnam mutationem, viriumq. inefficaciam obseruatam in plantis è nouo Orbe in Hispanicas has regiones translatis; responderi potest, inter cæteras caussas plantarum vires mutantes supra narratas, id euenire potuisse ratione mali delectus. quia plantis, vel incompletis, vel nimia maturitate exoletis quis vsus fuerit, vel quia vnam plantæ partem pro alia sumpserit, vel quia plantas in non debita regione, eiusuè particulari conuenienti loco satas expertus sit. Et si quis instaret vlterius dicens, supra nos Hippocratis, & Galeni auctoritatibus innixos asseruisse, regionis, ac loci ratione in plantis, quamplurimas adeoque magnas fieri mutationes, vt & stirpium indagatoribus, ac Medicis, Philosophisq. maximum fecerit negotium, eoq. magis, quia in plantis, veluti & in quamplurimis alijs, duplicem reperiri naturam, vnam specificam, & innatam, alteram aduentitiam, & ex consuetudine contractam scriptum reliquit Theophrastus sub his verbis, Thracium Triticum etiam in me-

7. de cõp. med. per gen. c. 4.

3. de cõp. med. per gen. c. 2.

4. de caus. plan. c. 12.

liora translatum, nihilò maturius germinare, propterea quod è natalibus aduentitiam naturam adiunxerit speciei. Idem alibi confirmat Androstenis auctoritate, ubi ait in Tylo, Insula Rubri Maris, aquas salsas fluentes, plus quam cœlestes iuuare tam arbores, quàm omne genus plantarum: & hinc agricolas loci illius statim post imbres riuis huiusmodi abluere sata solere, consuetudinem esse caussam dixerim. hæc enim veluti natura facta in illis est. hęc Theophrastus. Quantū enim consuetudo possit, scriptum reliquit Galenus latius libro de consuetudine dicens, consuetudinem esse signum, & caussam naturalis familiaritatis, ob caussas ibi traditas latius. Ex quibus concludi potest, plantas noui Orbis in regionibus, & particularibus regionum locis, vltra specificam, innatamuè, naturam aduentitiam aliam ex natalium consuetudine contraxisse. hancq. Hispanicas has regiones, & loca, tanquam aduersarias respuere censendum est. Huic obiectioni vt satisfiat, scire licet, etsi ex natalium mutatione quamplures, ac magnæ in plantis varietates fiant, rarò tamen contingit fieri in specifica, & innata natura, ac plantas in alias diuersas degenerare, nisi seminis vitio. idq. erit vel eius vetustate (teste Varrone asserente ex veteri Brassicæ semine sato, Rapas nasci, & è contra) vel eius imperfectione substantiæ, vt putà si semen fuerit rugosum, imperfectum, aut semiputridum. veluti de Tritici, Hordeiuè granis, alijsq. multis ex patris obseruatione narrat Galenus, vel ob alias caussas à Theophrasto traditas: Quò verò ad aduentitiam naturam ex natalium consuetudine contractam, dicimus quod inter cæteras caussas, quibus coactus fui inter tot mille plantas noui Orbis indigenas, has tantum in hoc opere contentas eligere, hæc fuit præcipua, nempe delectus plantarum in regionibus, & locis noui Orbis ortum ducentium, conuenientiam habentibus cum nonnullis regionibus, & locis Europæ, præsertim Hispaniæ. Quapropter in cunctarum plantarum descriptione, regionem, & particularem regionis locum adnotare curauimus. dubioq. procul, si erit seminum delectus, vt decet, ac regionibus, locisq. conuenientibus tempestiuè serantur, & decens cultus adhibeatur, erit plantarum habentium cuncta in descriptione contenta, ac viribus, & vsu pollentium, optimus prouentus. Cumq. dicunt, inuestigationem plantarum esse difficilem, fateor; descriptiones verò esse fallaces, renuo. nam si plantæ experimento, & ratione inuestigentur, & descriptiones methodo tractentur deceptiones euitabuntur, & descriptiones nequaquam fallent. at si casu, & fortuna plantarum cognitio inquiratur; sic non res ipsæ, sed rerum vmbræ acquirentur, iuxta illud Platonis in Timæo dicentis. Sicut mechanici perpendiculo quodam vtuntur ad dirigendos parietes; ita & nos methodo quadam vti debemus ad quemuis actum necessarium constituendum. subdit. siquis enim scientis nomine insignitur, & methodo caret, omnia casu, & fortuna operatur, neque res ipsas, sed rerum vmbras prosequitur. Plantarum igitur inuestigatio magna diligentia, valido labore, & summo studio est tractanda. & ita nulla continget deceptio, sed perfecta earum acquiretur cognitio; qua nihil in arte medica exercenda vtilius.

[Margin notes: 2. de caus. cap. 7. — Cap. 2. — 3. de Alim. facul. cap. vlt. — 4. de caus. cap. 6.]

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Secundus.

AROMATA PROMIT.

IOANNIS TERENTII LYNCEI PRÆFATIO.

MAGNA inter Botanicos, de plantarum Speciebus constituendis semper fuit opinionum varietas, omnes tamen in eo conueniunt, eam diuisionem quæ species congeneres non seiungit, esse omnium optimam. Hinc enim non tantum facile cognoscuntur, sed & vires quæ plerumque sunt similes, facilius deprehenduntur. Vnde videmus Neotericos plerosq. hunc ordinem affectasse, quem fere & Author noster in hoc opere suo suscepit. Totum nempe de plantis opus in tres præcipuè partes diuidendo, cuius prima pars de arboribus, secunda de fruticibus, & cremijs, tertia de ipsis herbis tractaret. Atque hæc quidem prima plantarum diuisio, ab omnibus tanquam optima semper fuit habita, quamuis suas etiam patiatur difficultates. Nam, vt multa alia omittam argumenta, hæc etiam diuisio sæpe plantas congeneres seiungit, vt patet in Ebulo, qui herba tantum est, & Sambuco, quæ frutex & arbor, & dicitur, & dici debet, cum ambæ plantæ adeo sibi sint similes, vt nec ouum ouo similius dici queat. Sic etiam contingit quandoque vt vnum & verum genus physicum in hisce tribus Speciebus reperiatur. sic legumen sub se continet non tantum herbas, sed & frutices, vt Genistam, & Anagyrim, & arbores vt est Acacia Siliqua, Cassia, Tamarindus. Sic ex sola locorum varietate, alimenti vbertate, solis calore, videmus easdem plantas hic herbas, ibi fruticas, hic frutices, ibi arbores esse. Vnde patere puto hanc diuisionem nequaquam ita perfectam, vt Philosophis omni ex parte satisfacere queat, sed cum hactenus nulla melior à quoquam sit inuenta, hac vtamur. His tamen omnibus præmittit Author Aromata, de quorum genere constituendo non leuis Medicis ac Philosophis controuersia esse possit, cum non tam arbores quam herbas ac frutices in his reperiantur. Quoniam tamen Dioscoridem imitari voluit, qui ab Aromatibus exordium fecit, & hactenus in Medicorum Scholis Aromatum genus receptum fuit, Authori nostro ab eadem inchoare placuit. nec suis ambo rationibus destituuntur. Si enim sensum consulas, quid magis gustum titillat cum suaui iucunditate, aut magis nares demulcet cum iucunda suauitate quam ipsa Aromata? Hinc videas illam prærogatiuam in Culina & Medicorum Officina eadem nacta esse, vt sine his cibus palato quasi nullus sapiat, sine his vix vllum medicamentum cordi, cerebro aut stomacho ra-

tum ac vtile inditur. Vnde horum miscelam præ reliquis alijs quasi semper adiunctam vehunt purgantia medicamenta, vt videre est apud Galenum, & præsertim apud Mesuen in Canonibus Vniuersalibus. qui tantum aromatibus tribuit, vt existimauerit non tantum medicamentorum malignitatem his corrigi, principes corporis nostri partes corroborari, sed & purgantium facultates per aromata ad singulas partes deduci, per Nucem Myristicam ad caput, per crocum ad thoracem, per spicam Nardi ad hepar, per Acorum ad splenem, per Zinziber demum ad iuncturas. quæ tamen non sunt huius loci examinare. satis est nos causam reddidisse, cur Author Aromatibus in libris suis concedere primatum voluerit.

De COAPATLI, *quam etiam* TLAMACAZQVIPAN *vocant. Caput Primum.*

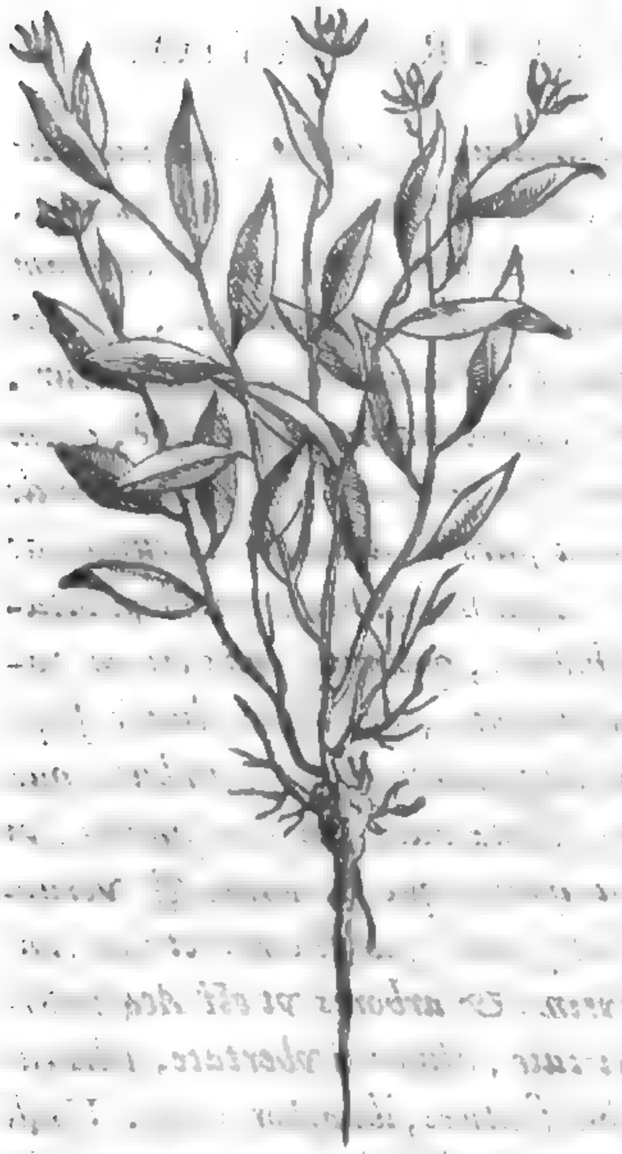

COAPATLIS, ab alijs *Tlamacazquipan* nuncupata, herba est, folia mali Persicę similia ferens, sed aliquantò ampliora; primo statim exortu, hinc inde cauli adhærentia antica, postica verò parte nudum dimittentia caules, terétes, & rotūdos. flores comantes paruos in summo, e luteo candicantes. Radix fibrata est, muscum redolens, amara, & glutinosa, acrimoniæq. particeps, calidaq. & sicca quarto ferè ordine constat natura. Nascitur *Tyauhtepeci*, quare febrium frigora tollit, flatum discutit, ossa consolidat, vrinam euocat, crassos, & lentos humores attenuat, & dolores quosuis à frigore originem ducentes placat. ius decocti dicitur euacuando curare dysenterias; cortex verò radicis typos quartanas. idem semiunciæ pondere deuoratus per nouem dies continuos, dolores è lue Indica ortos, curare fertur, præcipuè si totidem diebus duplum ponderis infundatur. prima namque die aiunt euacuare omnes humores, reliquis non adeo; plurimumq. corroborare, atque ita mederi exquisitissimè morbo.

NOTÆ IOANNIS TERENTII LYNCEI.

Herba hæc in corymbifero genere continetur. id enim non solum coma lutea demonstrat, sed & odor aromaticus, & sapor excellens euincunt. ad hæc, folia ita cauli adhærent in omnibus comosis, vt latitudine sua plerumque sine pediculo, vel saltem foliato dimidium ferè caulem amplectantur. Exemplo sunt Ageratum, Costus hortorum, Calendula, Gnaphalium Americanum.

De COAPATLI TEQITZTLÆ. Cap. II.

COAPATLIS TEOITZTLÆ.
Coapatlis II.

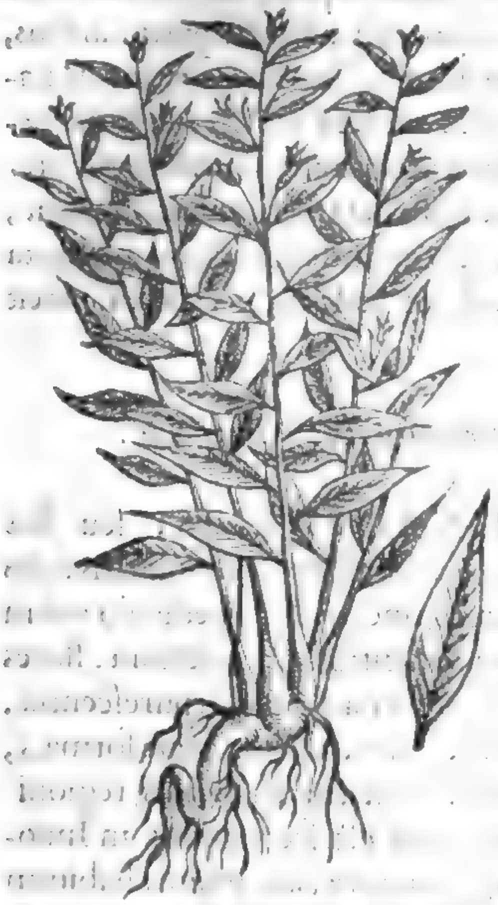

COAPATLIS DETEPEQVAQVILCO
Coapatlis III.

COAPATLIS TEOITZTLÆ, quam alij *Tzitac Coapatlis* vocāt, herba est, Limonicæ mali folium habens, cuius caulis, teres, & fuscus, squalensq. est, flos verò luteus, radix fibrata. *Teoiztlæ* prouenit, vnde cognomen est impositum. Cortex radicis trium drachmarum pondere deuoratus, quartanarum horrores tollit, & aliarum febrium frigora, & horrores. Ius verò decocti eius infusum, lenit membrorum dolorem. sapit, oletq. muscum. acris est, calidæq. & siccæ temperiei ordine ferè quarto, & subtilium partium. vrit enim, ac guttur lancinat.

Congener videtur hæc planta priori, nam ex quauis ala folij cuiusuis, exit pediculus florem deferens. vt etiam in Absinthio & similibus videre licet.

Huc affinitate nominis pertinet Coapatlis de Tepequaquilco, Herba est quæ radice crassa, pulli coloris, constat, inde tres caules oriuntur ternis folijs (folij latitudo vnius, longitudo trium digitorum) ad summum vsque vestiti, instar Lysimachiæ, luteæ. in summo flos albus totus, papposus, lineis tamen quibusdam luteis comparentibus.

De TEXAXAPOTLA, seu Ptarmica Indica. Cap. III.

TEXAXAPOTLA, seu lapidum perforatrix, quam alij *Tzimpalihuizpatlin*, seu sternutamentum mouentem vocant, herba est, folia Lini exilia ferens, caules tenues serpentes per terram, purpureos; & flores multos, pallentes, radicemq. tenuem. oletq. tota planta mala Medica mirum in modum, sapitq. acris est. Nascitur calidis in regionibus Quauhnacensibus Tlaquiltenacensibus, &

in agro Hoaxtepecensi, adhærens saxis. calida, & sicca ordine ferè quarto, subtiliumq. partium. quare admota naribus, inspiratoq. eius vapore, medetur grauedini, & capitis dolori, citato sternutamento, & euocata pituita per os, oculos, atque nares. Mirum est in hac herba, quod nos sumus sæpius experti, confricato ea madente lapide, vel quinque vncias crasso, admotisq. aduersæ parti naribus, ita percipi odorem, ac si naribus ipsis herbulam admouisses. tanta enim est naturæ vis, vt exiles herbulæ durissima, crassaq. saxa, ac ferè mollia, & nulla penetrent. Eadem tusa, illitaq. ante quartanæ febris accessionem, eam curat. vtero confert, menstrua euocat, vrinam ciet, reserat obstructa, infrigidata calefacit, sudores elicit, dolores mitigat, ventriculum, cor, & caput, deuorata, vel applicata firmat, hydropen curat, medeturq. impetigini, & scabiei, nec tineæ parcit confricata.

De XOCHINACAZTLI, seu Flore auriculæ. Cap. IV.

XOCHINACAZTLIS, seu flos Auriculæ, arbor longis, & angustis folijs virore exaturato tinctis, & e pediculo veluti marcido, propendentibus in inferiora. flores in folia diuisos, interna parte purpurescentia, externa herbacea, auricularum penè forma, iucundo odore. Nascitur in calidis regionibus, nec quicquam est frequentius in Indorum emporijs inuenire, aut maiori habitum in pretio, quam flos: celeberrimæ potioni gratiam summam concilians, suauemq. odorem, & saporem, & salubrem quandam naturam, potioni *Cacaotl* addens. Calidę ordine quarto incipiente est temperiei; siccæ ferè tertio. ex aqua namque deuoratus, flatum dicitur discutere, pituitam extenuare, ventriculumq. frigentem, aut debilem, atque etiam cor, calefacere, & stabilire.

Fructus huius arboris est siliqua, longitudine sex vnciarum, crassitie vero vnius digiti. semina intus ex mutua compressione fiunt angulosa; suntq. coloris sanguinei.

De XOCOXOCHITL, seu Pipere Tanasci. Cap. V.

XOCOXOCHITL, seu flos acidus vocata, arbor est magna, mali Medicæ folijs, floribus coccineis, mali Punicæ forma, sed odore florum mali Medicæ, atque adeo iucundiori, quod etiam folia ipsa vincunt. fructu orbiculari, acinoso, racematim dependente, primò viridi, mox fuluo, ac tandem in

nigrum colorem inclinante, acri, odoratoq. & ordine tertio sicco, atque calido. Piperis vicem supplere potest, & pro Carpobalsamo, aut Carpesio substitui. Roborat cor, ventriculumq., vtero confert, flatum dissipat, obstructiones aperit, vrinam & menses euocat, frigus pellit, cholicis, & iliacis opitulatur, venerem excitat, crassos, & lentos humores incidit, & concoquit. quin additis *Colopatli*, *Coapatli*, *Tzitzicaztli*, & *Ololiuhqui*, & applicata dorso, ex resina, fluxiones alui coercet, appetentiam excitat, iliacis confert, frigoriq. & aneurismatim edetur. Nascitur apud Copitlanenses.

De ACOCOTLI QVAVHNAHVACENSI, & TEPOZTLANENSI. Cap. VI.

ACOCOTLIS

ACOCOTLIS alia Icon.

PLANTA, quam *Acocotli* Quauhnahuacenses vocant, & *Chichipatli*, Tepoztlanenses, herba est, folia ferens Nardi montani folijs similia, in quina tamen diuisa foliola, quorum aliqua sunt sinuosa. in extremis verò caulibus, qui dodrantales, tenues, ac teretes sunt, stellatos flores è pallido rubescentes, radices binas glandibus pares in totidem fibras desinentes, fuscas extra, intrinsecus verò candidas. hæc ad speciem Ligustici videtur spectare. Nascitur in montibus Quauhnacensibus. Radix gustu odorata, amara, & acris est. calefacit & exiccat ordine tertio. eadem vnciæ vnius pondere deuorata

alui

ACOCOTLIS
Ligustici facie.

alui dolorem subleuat, flatum discutit, vrinam euocat, sudorem ciet, frigus pellit, ventriculum ob frigus imbecillem confirmat, cholicæ aduersatur, obstructa reserat, & tumores admota dissipat.

Recte quidem auctor ait, hanc plantam similem esse Nardo, quoad radicem, caulem, & folia. flos tamen nullo modo respondet. Nardus enim, vt & Valeriana, vmbellam habet, in qua singulis seminibus flos insidet, papposus. In hac autem planta, flos est Chrysanthemi, vel Bellidis.

Alia tamen figura eiusdem nominis satis congruit Ligustico, vel Podagrariæ dictæ. folia enim eodem modo habet incisa, vnde non incommode huc referri poterit, licet florem non appinxerit.

De ACVEYO, *seu* OCIXOCHITL, *seu* OMIQVILITL *Cap.* VII.

ACVEYO, quam *Ocixochitl*, seu *Omiquilitl* appellant, herba est, folia Ari, mollia, minoraq. producens, caules verò feniculaceos, quatuor cubitos magna ex parte longos, virore interdum diluto, interdum verò exaturatione tinctos, pollice crassos, ac per interualla geniculis interceptos, ac fibratam radicem. caules condiuntur, ac in nonnullos vsus seruantur. crudi quoque edules sunt, gratoq. odore, ac sapore constant. Prouenit calidis regionibus iuxta aquarum riuulos, qualis est Quauhtepecensis. Calida, & sicca ordine ferè tertio prædita est natura, estq. tenuium partium. quare ius decocti foliorum infusum, aut epotum, flatum, aut ab eo creatos dolores lenit. pellit frigus, obstructiones reserat, viscera infrigiditata calefacit, euocat vrinam, renes ac vesicam emundat, expurgat vterum, venerem excitat, ac trahit menses, lentos crudosq. humores attenuat, ac concoquit, sudorem elicit, corpusq. vniuersum perspirabile reddit.

De

Digitized by Google

De APOTOMATLI, seu PHATZISIRANDA Cypero Americano. Cap. VIII.

APOYOMATLIS, quem alij vocant *Phatzisiranda*, folia fert porrecta, longiora tamen & exiliora, Cyperi, Schoenanthiuè similia: ad quorum species videtur pertinere. caules Iunci instar, medulla refertos, geniculatos, sesquiulnam longos. Florem paruum, & angustum. Radicem longam, & tenuẽ, tuberculis rotundis per interualla nodatam, capillatamq. Huius radices vocant aliqui Diuæ Helenæ precarios globulos. odorata est hæc planta, & acris. calida, & sicca ordine tertio, & quartum circiter attingens, non sine quadam adstringentia, & resinati sapore. Prouenit *Tacambari*, & *Tepotuacuilti* iuxta riuos, & aquosa. Pectoris dolorem, tusa, ac deuorata sedat. imposita verò dysenteriam compescit, & ventriculum. cerebrumq. & cor roborat, & vtero confert.

Nicolaus Monardes hunc Cyperum vocat radicem S. Helenæ, quod ex portu eius nominis, in Florida sito deferatur: sed in eo differt ab Authore nostro, quod radicem in secundo gradu calidam asserat, cum in tertium, vel quartum gradum vsque hic euehatur. nisi forte in sicca temperamentum mutetur, vel loci varietas eam adferat differentiam. Carolus etiam Clusius lib. 4. cap. 10. eandem admodum similem describit, Drakenæ radicis nomine, cuius tamen odor euanuit vna cum sapore.

De ATEPOCAPATLI. Cap. IX.

ATEPOCAPATLIS herba folia producit Amygdali folijs similia, aspera; caules duas spithamas longos, tenues, teretes, ac purpureos; flores pallidos promiscuè, coccineosq.; radicem transuersam, è qua aliæ multæ prodeunt, Asphodeli, Rapunculiuè similes. quæ gustatæ resinam sapiunt, & glutinosę non sine quadam amaritudine sentiuntur, prętérquam odore, & suaues. temperatis exultat regionibus, montosis, aut campestribus locis nasci gaudet. Septembri floret. radices verò, quarum est vsus in medicina, veluntur a Nouembri vsque ad Ianuarium, & in vniuersum annum recondunlur. Calidæ & siccæ ordine ferè tertio sunt temperiei. atque ita sex obolorum mensura, ex aqua

voratæ

voratæ, ventriculum, renesq. frigida intemperie laborantes restituunt, atque confirmant. medenturq. sterilitati ab eadem caussa obortę. sunt ex Indis medicis, qui asserant, decoctæ radicis ius, aquæ fontanæ, aut fluuialis loco bibitum, extinguere febres. quod non videtur rationi consentaneum, ni febrium intermittentium frigora, rigoresq. ita finiri velint, aut alicunde vacuata caussa febres cessare. etsi negare non possim, frigidas etiam partes in planta latere, quarum ope id possit, aliquando euenire.

Et hæc herba è Buphthalmico, vt ita dicam, siue Corymbifero est genere. vnde vi sua aromatica omnia, quæ in humano corpore latitant, humorum vitia expurgat. & sic sterilitatem aufert, febresq. extinguitq.. ablata enim causa febrium, prauis nempe humoribus, qui tanquam carbones in corpore delitescentes, ipsum accendunt, suisq. exhalationibus in paroxismum agunt, necesse & ipsam febrem desinere. vnde videmus aquam frigidam copiosissime haustam non suo frigore prodesse, idem enim præstat aqua calida, vel vinum, vel quiuis alius liquor, sed fit expurgatione, vel per vomitum, vel per sudorem, vel vtroque modo.

De CARYOPHYLLO. Cap. X.

ARBOR est ramosa, Caryophyllus, Lauro, forma, magnitudine, folijsq. persimilis, sed angustioribus, & copiosis. floribus oblongis, & clauorum instar, sed capitulis trifidis, primo candidis, mox viridibus, deinde rufescentibus, ac tandem in nigrum inclinantibus colorem, & in Caryophyllos ipsos euadentibus. Nascitur Maluccis, vbi fructum fert, cum reliquis in locis sterilis sit. Vires cunctis notæ sunt, formam tantum exprimendam curabimus non adeo perspectam omnibus, ex ramo ornato floribus ad nos ex Maluccis allato. etsi non desint, qui dicant Caryophyllum nihil aliud esse, quam rudimentum fructus, queadmodum in Malis, ac Pyris videre est, floremq. producere quaternis folijs constantem, & fructum huic rudimento insidere multis fibris plenum, veluti Myrti flos.

Eadem

Eadem ferè apud Garciam ab Horto leguntur; & apud Clusium lib. 1. cap. 16. qui similiter indicat ipsum Caryophillum, esse rudimentum fructus, in Notis ad Garciam.

DE CASSIA, LIGNEA, CINNAMOMO, *seu Cannella. Cap. XI.*

MEDIOCRIS arbor est Cassia lignea. Folijs Lauri Citriuè formam referentibus, frequentibusq. ac ternis nerueis discursibus secundum longitudinem procedentibus. Fructu nigro, & albenti flore. folia corticis ipsius saporem referunt, sed minus acrem, & celerius elanguescentem. ternis quibusque mensibus arborem delibrant, corrasa prius cuticula, quæ amara est. Cortex ipse recens adeo lubricus sentitur, atque glutinosus, vt mansus dentibus adhæreat, additusq. ferculis eadem in saliuosam quandam conuertat naturam; postea verò qua cernitur substantia constat. de qua in tanta luce nihil addendum putaui, præterquam experimento esse iam notum Cassiá, Cinnamomum, & Cannellam ex eadem perpetuò arbore, non ex diuersis, (quicquid antiquiores herbarij tradiderint) esse propagata, & varijs nominibus nuncupari. Ob ingens namque precium, maioremq. hominum lucri cupiditatē adulterabantur aromata, & ob hoc (tametsi plerumque eiusdem essent generis) diuersa illis indebantur nomina. In Mindanai, insula Philippica, vnde ramum magnum accepi, & alijs Indiæ orientalis partibus copiose prouenit.

Historia Cinnamomi admodum eleganter descripta est à Garcia & ab Herbario Lugdunensi, in Appendicis capitulo primo. ex quorum descriptione, manifestum est illud esse Laurum quandam orientalem.

Digitized by

DE COAPATLI QVAVHNACENSI. Cap. XII.

COAPATLIS QVAVHNACENSIS.
Coapatlis IIII.

COAPATLIS herba est Folia ferens oblonga, aspera, & firma; Caules leues teretes, & purpureos, ac sex spithamas longos; Flores in summis caulibus albos, pilosos, & orbiculares. Radix fibrata est. nascitur in calidis. Radix est acris, amara, & impensè odora; calidaq. & sicca ordine tertio, & subtilium partium. Eadem semiunciæ ferè pondere deuorata ex aqua, flatus discutit, tormina sedat, perfrigerationi medetur, sudores euocat, & vrinam. medetur egregiè colicis.

Flos huius herbæ depingitur luteus, sed in albedinem tendens, similitudinem habens Comæ aureæ. Calyx autem squamosus est aliquo modo sicut in Senecione. folia tamen aliter se habent. nam tria semper ipsum caulem ambiunt, quod admodum rarum est in genere Corymbifero. sic Eupatorium bina ex aduerso habet folia, vt & congeneres.

DE CVRVTZETI. Cap. XIII.

CVRVTZETI vocata planta à Michuacanensibus, ab alijs *Aphatzipuntzumati*, aut *Aphatzesirangua*, nos verò Asarum Michuacanicum dicimus, seu hædorum oculum, ob foliorum figuram, & prolixarum radicum impense suauem odorem. herba est, Folia ferens tenuia, mediocria, & vitigineis proxima, sinuosa, serrataq., supernè virentia, ac squallentia infernè. Caules cubitales, leues, lentos, teretes, ac graciles. Flores luteos, exiles, & comantes, vnde generatur semen fuscum, & quamminimum. Radices multas, tenuesq. & fibris similes, Ellebori albi instar. Nascitur in frigidis, ac montuosis prouinciæ Michuacanensis. Radix sola in medicamenta venit, quæ acri constat sapore, & suauissimò Musci odore. Calida est, & sicca in tertio ordine, & partium tenuium. puluis eius ex aqua, vino, Buglossiuè, aut Melissophylli succo, aut stillatitia

aqua

æqua deuoratus sex obolorum pondere iliacos dolores sanat, cor roborat, ventriculum calefacit, ac frigore imbecillem confirmat, coctionem procurat, viscerum temperiem frigidam tollit, satietati medetur, obstructiones aperit, & quicquid renum, vesicæq. obstruit meatus, emundat. menstrua, vrinamq. prouocat, vtero confert, venenatis potionibus aduersatur, flatum discutit, ac vires restaurat. Ius decocti, succusuè idem præstat. nec non puluis addito melle, aut saccharo in confectiones, quas Electuaria vocant, conformatur. Quin radix huius herbæ adiuncta Cacanacæ æquis pôderibus drachmę vnius, humores crassos & lentos euacuat, flatum generantes, & Gallicam luem efficientes. Dignissima hæc planta est, ob iucundissimum radicum odorem, quem cum primum naribus admouentur spirant, vt transferatur ad Hispanos & ad reliquas orbis plagas paulò gelidiores. Aiunt indigenæ febribus magnoperè aduersari. quod euenire poterit, aut rigoribus sedatis, aut pulsis aliqua parte humoribus. sunt qui *Tziphatsiti*, & *Tzipesi* vocent.

Quamuis author hanc plantam velit Asarum vocari ob odoris præstantiam magnamq. eius similitudinẽ, tamen quo ad genus in Corymbifero reponenda est. flos admodum similis est flori Cacaliæ, è rubro in album tendens, calyx similiter squamosus è luteo rubet.

De HOITZILOXITL *Anethina, seu arbore resinam manante.* *Cap. XIV.*

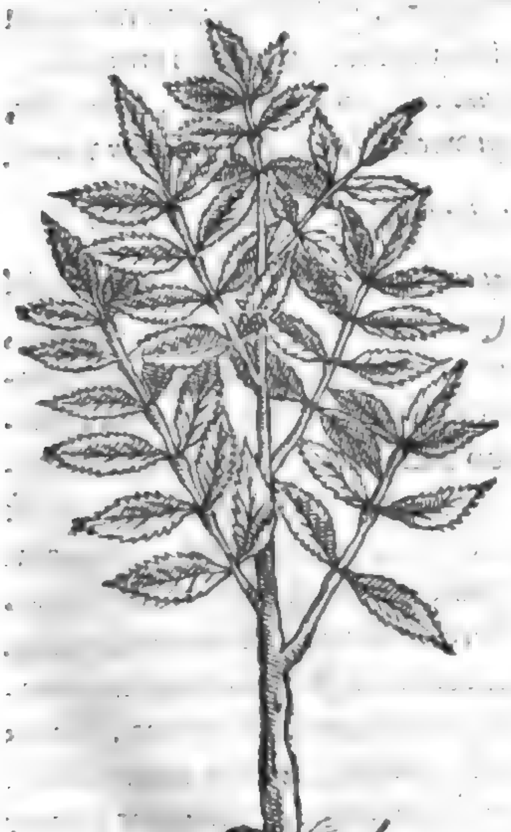

ARBOR est *Hoitziloxitl* mediocris, Liquidambaris plantę par, stipitem edit leuem, rectũ, extra exsaturato virore tinctum, intra verò candicantẽ, folia serrata, acuminata, oblonga, & Ocyminis quadantenus similia; flores pallidos, ex candido in luteum colorem vergentes. gustu arbor hæc, atque etiam odore, quauis sui parte, mirè refert Anethum, eiusq. effectus præstat, verùm efficaciores, non sine quadam adstringentia. Nascitur in calidis regionibus Quauhnacensibus. & vbicunq; ligni frustrum infodiatur, radices statim agit; calida enim, & sicca prope ordinem tertiũ videtur natura. folia tusa illitaq., frigora febrium arcent. ius decocti corticũ vrinam, & sudorem euocat, obstructa aperit, quartanam curat, trahit menses, cor roborat, tumores præter naturam discutit, medetur satietati, firmat ventriculum, & vapor decocti Scorpionum ictibus medetur, ac Gummi odoratum fundit. Diuersa est autem hæc arbor ab ea, quæ Fœniculum resipit. apudq. Floridam nascitur regionem, & iam apud Hispanos sub nomine *Sassafras* circumfertur. quam, tametsi adhuc reperire apud nouos Hispanos non potuerim, audiamq. apud Michuacanenses prouenire, ex ramo tamen ad nos à Floridis allato, & descripsimus, & curauimus depingendam, vt latius habetur suo capite inter arbores inferius posito.

De TLILXOCHITL seu flore nigro Araco Aromatico. *Cap. XV.*

VOLVBILIS herba est *Tlilxochitl*, folijs Plantaginis prędita, sed pinguioribus, & longioribus, viroreq. infectis saturato, singulis ex vtraque parte caulis alternatim exorientibus; ac siliquis longis, angustis, & penè teretibus, olentibus muscum, aut Balsamum indigenum, nigrisq. vnde nomen. Calidis regionibus prouenit, humētibusq. Arbores amplectitur, & prædictas siliquas verno tempore profert. Calidæ hæ, sunt ordine tertio, addiq. solitæ *Cacaoatl*, & *Mecaxochitl*. siliquæ binæ ex aqua resolutæ, & potatæ vrinam cient, menstrua euocant. cum *Mecaxochitl* partum accelerant, ac secundas, mortuumq. fœtum trahunt, ventriculum calefaciunt, & roborant, flatum discutiunt, humores crudos concoquunt, atque attenuant, cerebro vim addunt; & vtero auxiliantur. Aduersus venena frigida, gelidosq. venenatorum ictus, eædem siliquæ dicuntur esse remedio.

Folium longum est vncias vndecim, latum sex, siliqua vero longa vncias sex, crassa digitum vnum.

De AXIXTLACOTL, seu Virga Diuretica. Cap. XVI.

AXIXTLACOTL, quam alij *Quapopoltzin*, alij verò *Yztacxihuitl* vocant, folia Anchusæ similia fert, minora tamen, serrata, mollia, exilia, hirsuta, & interuenijs secundum longitudinem procedentibus insignita. Caules tenues, teretes, & purpureos, è radice fibrata Elleboro albo proxima, mittit. flores per vniuersos ferè ramos exiles ex albo pallescentes, & veluti coaceruatos, odoros, acrisq. saporis. Radix, cuius est præcipuus vsus, gustu est odora, tenuium partium, calidæq. & siccæ secundo ordine temperiei. Prouenit apud Mexicenses montosis, saxosisq. locis. Radices tusæ & applicatæ infixa extrahunt, potæ verò trium drachmarum pondere vrinam mirè euocant, eiusq. extergunt meatus, cholico affectu laborantibus succurrunt, faciei maculas emendant, scabiem capitum puerorum, & vniuersi quoque corporis curant, febres euocato sudore finiunt, minuunt splenem, dolores sedant, flatum cum *Coltotl*, & *Chichit xihuitl* discutiunt, satietati medentur, hydropiq., ac dissipant præter naturam tumores. Et quamquam ita se hæc habeant, ab euocanda vrina solum nomen imposuere, aut quia ea est præcipua, aut præcellentior eius dos, aut quia quidam ex Indis medicis, qui vnam tantum, aut alteram facultatem singularum herbarum sibi cognitarum norunt, aut eam per manus traditam, veluti hæreditario iure a maioribus, adeoque a parentibus ipsis etiam medicis acceperunt, vrinæ solummodo ciendæ ferebant auxiliari, quod & nomine ipso expressere. quæ omnia de reliquis etiam plantis simul dicta esse volo.

De

DE HOITZXOCHITL Arbore Lonchifolia. Cap. XVII.

ARBVSCVLA est *Hoitzxochitl*, comata, folia ferens Myrti longè maiora, sed rigidos, nocuosq. mucrones præseferentia: florem Coccineum, orbicularem, & modicum, quem Indi filo transfossum in suis emporijs globulorum precariorum more venditare solent. Huius est præcipuus vsus tum in medicamentis, tũ in condimento. Prouenit verò *Cuixci*, & *Tototepeci* calidis quibusq. locis, apud quos cortex ligni curat a Gallica lue ortas eruptiones leuigatus, & inspersus. Nuclei fructus resoluti ex aqua, & naribus instillati, dolorem capitis leuant, & dentibus applicati eorum quoque leniunt dolorem. Flos enim calidus est, & siccus ordine secundo, cum insigni quadam adstringentia, initio dulcedinem quandã præseferens, & tandem ostendens amaritudinem. Vterinis subuenit affectibus, cor roborat, & Croci in cõdimentis parandis, dapibusq. præstat vicem. Exhiberi autem solet prædictorum vsuum gratia ius decocti florum, bibendum, aut infundendum. Sunt qui *Xochipaltic*, alij *Neuhxchutl*, & quidam *Hoatzinxochitl* vocant.

Folia longitudinem habent quinque vnciarum, latitudinem vero duarum. fructus pomo similis, colore Amygdalæ cui florem insedisse videtur.

DE CHICHICPATLI. Cap. XIIX.

HERBA est *Chichicpatlis* ab alijs *Techichic* vocata, folia Chamædryos ferens, aspera; & luteos flores circa postremos caules coaceruatos, & caliculis oblongis contectos. Caules quaternas ferè longos spithamas, & radicem surculosam. Folia odora sunt, & amari saporis. Radix amaritudinis ferè expers, odora, & acris, calida siccaq. natura, & tenuium partium. Prouenit *Tzoluca* inter sata. Egregium est medicamentum, ab indigenis habitum maximi. nam appetentiam deiectam radices excitant. folia tusa pugilli mensura, atque ex aqua deuorata, tumores discutiunt,

maturantuè. dolorem alui leniunt, frigori obsistunt, flatus discutiunt, scabiem capitis curant, & pediculos necant.

Querculæ species hæc esse videtur.

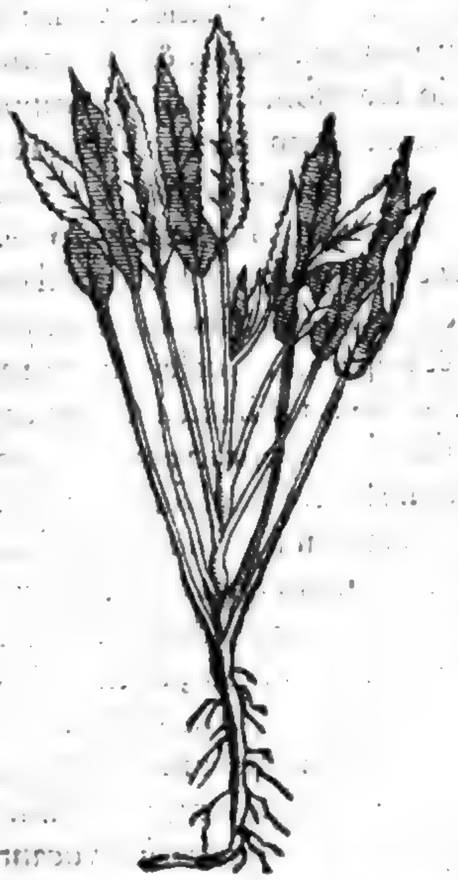

DE HVCVVIRO Saluifolia. Cap. XIX.

HERBA est *Hucuuiro* folia habens Saluiæ proxima, serrata, infernè subalbescentia, & circa exortum latiora, pediculis appensa prolixis. Flores promiscuè cyaneos atque coccineos. Radix tenuis est, & longa. odor, saporq. est Italici Nardi, quam alij Lauendulam vocant. calidæ & siccæ est temperiei. medetur dolori ventriculi, & alui. bilemq. ac pituitam vomitu pellit, si cocta, aut calens apponatur ventriculo, idemq. auxilium altera die repetatur. Nascitur in iugis, & temperatis montibus Prouinciæ Michuacanensis.

DE TOLOXOCHITL Aristochyea. Cap. XX.

ARBOR est magna *Toloxochitl*, folijs Mali Medicæ, duplò tamen longioribus. vmbilico, ac flore, cordis figura, multis folijs stipato candidis, intrinsecus rubescentibus, pinguibus, leuibus, tenacibus, adstringentibus, glutinosis, & suauiter odoratis. Nascitur temperatis regionibus, qualis est Mexicana, campestribus, atque humilibus locis. possetq. quantum coniectura assequi valeo, in hortos Philippicos, seu Carpentarios, seu Hispalenses transferri. Floris folia calidæ sunt, & siccæ temperiei, quæ adduntur decoctis, aut ipsi potioni *Cacaoatl* non sine cordis, & ventriculi corroboratione, atque adstrictione fluentis alui (si opus est) eximia. ius decocti cordis eius *Mecaxochitl*, *Mexochitl*, *Xochinacaztlis*, *Tlilxochitl*, & *Cocopatlis*, cum Cauda *Tlacuatzin* vtero infusum, eximium

mium est sterilitatis remedium. Habetur ab indigenis maximo pretio, tum ob medicos vsus, tum ob floris eius aspectum, & odoris præstantiam.

De TZTACTLACOCOTIC, *seu Herba candida sudi simili* Herba Lonchifolia. *Cap. XXI.*

HERBA *Tztactlacocotic* quatuor dodrantes longa; folia producens oblonga, asperaq. flores candentes, & paruos contectos calicibus; radicem surculosam, cuius cortices fusci sunt. Planta hæc habetur maximi à Tlacotepecensibus, apud quos nascitur. Radix calida est, & sicca, odora, resinosa, & subtilium partium, temperieq. illius *Amamaxtlacotl* quæ fundit sanguinem. radix tusa & trium drachmarum pondere deuorata mirè sedat dolores.

De ÇAÇALIC TLACOPATLI, *seu Sudis glutinosæ medicina* Conuoluulo Cinnamomeo. *Cap. XXII.*

ÇAÇALIC TLACOPATLIS ab alijs *Tlacoçaçalic*, *Tzontzololosic*, & à quibusdam *Apitzalpatlis* à fluxu coercendo sic dicta ab alijs verò *Hoelitpatlis*, & *Quahuicxihuitl* à nostris verò Cinnamomum, ob radicis eiusq. plantæ iucundum saporem, resinosum, & odoratum. nullum enim horum nominum pertransire decet, aut ignorare, ne nominum aut linguarum diuersitas nobis pariat caliginem. Planta hæc volubilis herba est, folia ferens cordis figura, multis distincta interuenijs, magis acuminata, & prolixiora, glutinosa quadantenus, & saliuosam naturam participantia, vnde factum est huic plantæ nomen. Caules teretes sunt, folijs referti. radix lutea Rafano similis, digitum minimum, crassa non

omninò fibris carens, iucundi saporis, resinosi & odorati. Nascitur in calidis, qualis est ager Huaxtepecensis, & Huacnahuaiacensis. calida enim & sicca temperie constat. Hæc semiuncia pondere deuorata, vrinam egregiè euocat, & quartanam curat, ante horrorem sumpta. Hydropicis medetur, dolorem ventriculi tollit, vterum reducit, & conuulsionem enixè curat, si ex vino sumatur. elicitus seruetur sudor ac inflammationibus oculorum opitulatur. verùm cum calida sit, id non aliter euenire putandum est, quam discussis humoribus.

De TOZONTOLLI, seu Iunco Capillato. Cap. XXIII.

TOZONTOLLI Iunci rotundi, & odorati species est, & fortassis ad Schoenantum pertinens Dioscoridis. radices fundit capillatas, & ex his caules rotundos, leues, & cauos: & in cacumine capitula lutea & oblonga: radices dulces sunt, adstringentes, & odoratæ. tussi opitulatur, vrinam euocat, ventriculum, cor & caput roborat, membra debilia firmat, vterinis auxiliatur affectibus: laxam aluum adstringit & fluxus cohibet. Nascitur *Nexpe* Prouinciæ Totonacapensis, montosis ac campestribus locis, pinguibus tamen atque humentibus.

De TOMAHVACTLACOPATLI Aristolochia Mexicana. Cap. XXIV.

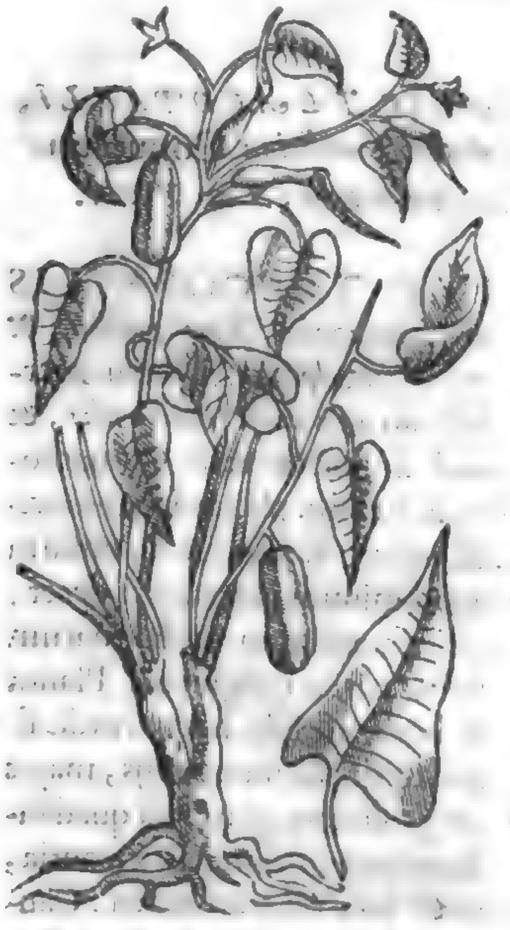

TOMAHVACTLACOPATLIS ab alijs *Tochtomahuactlacopillis* dicta, herba est volubilis folia ferens, cordis figura, similia illis *Çaçalictlacopatlis*, ad cuius species videtur referenda, sed maiora & tenuiora; caules tenues, prolixos, geniculatos, & purpureos, purpureosq. flores. radicem longam, crassam, & pallidam; fructum vero crassiusculum, Cucurbitis striatis ac pentagonis quadantenus similem, refertum semine. nascitur in montosis ac calidis locis, qualis est Tlachmalacensis, & Huaxtepecensis. Radix est nonnihil amara, calens ordine ferè tertio, odora, gustu adstringenti & resinosa. Mederi dicitur tumoribus præter naturam imposita, dolores lenire, & frigora febrium pellere; cor, stomachum ac cerebrum roborare; emundare pectus ac ventriculum, & fluxum alui cohibere.

Ad Aristolochiæ genera hæc planta referri merito deb et. flos eius reliquis congeneribus est similis, sed longus, crassities vero & ambitus non superant calamum scriptorium.

De

De CANINGA Arbore. Cap. XXV.

CANINGA, quam Arabs Auicenna Rerfe aromaticum vocat, arbor est magna, crassi caudicis, folia ferens Canellæ similia, sed tamen maiora & pinguiora, stipitemq. fuscum. florum & fructus nondum accepimus formam. prouenit in Insulis Cubu vbi descripta est, locis editis, & montosis. diripitur ei cortex veluti Cassiæ, qui tamen crassior est. ad eadem vtilis, calidaq. & sicca quarto ferè ordine natura. sapore Caryophyllorum, acri, sed paulò post euanescente. fercula magnopere commendat, sanguinem veluti Cassia quam vocant fistularem expurgat. venenisq. aduersatur. eius assulę dentes aptè extergunt, ventriculum, & cerebrum absumpta in modica humiditate firmant, dolores ventris sedant, & flatum discutiunt. Ius decocti confert articulorum doloribus ortis à causa frigida, si contritus ex vino decoquatur. Cortex non est vt Cassia etiam recens glutinosus, sed arens, atque leuigabilis.

Monardes huius arboris meminit, appellatq. lignum aromaticum, & in Haoana portu Cubæ inuentum esse ait.

Idem lignum etiam depinxit & descripsit Clusius in notis ad Monardum.

De TZTLE HVAYOPATLI Radice Caryophyllæa. Cap. XXVI.

ARBOR est *Tztle huayopatlis* mediocris, folia Limoniæ mali habens similia, inferne tamen candida, hirsutaq., superne nigricantia flores candicantes, & modicos, ac fructum orbicularem, & paruum. Radices candidæ sunt & siccæ gradu tertio, acres & odoratę gustu, sapiuntq. vocatos Caryophyllos, & possent vicem eorum, tum in ferculis tum in medicamentis compositis, supplere, atque sarcire. cortices stipitum minus calefaciunt, & amaritudinis cuiusdam sunt participes. folia adhuc minus, Stœcada quadantenus odore imitantia. stipitum cortices duarum drachmarum pondere tusi, atque deuorati, dicuntur dysentericis maximam opem ferre. Nascitur in calidis *Tilanci* collibus.

Digitized by Google

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Tertius.

ARBORES DESCRIBIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

POSTQVAM Aromatibus, Dioscoridis more Author noster primum locum assignando (vt superius innuimus) procedere voluit, iure merito ad Arbores hic statim descendit, tum quia in generali illa plantarum, quæ est in summa genera diuisione, primas tenent, siuè habitum ipsarum solidiorem spectemus, & præcelsam illarum altitudinem, vt ingentes etiam Colossos, & Ægyptiorum altissimos obeliscos superent, vel superare contendant, siue perennitatem, & viuendi earum diuturnitatem contemplemur, vt singulari epitheto annosa Quercus insigniatur; tum etiam quia vitæ, & victui nostro insigne emolumentum adferre solent. Quam deliciosis enim fructibus nos recreant, seu fami escam velimus obijcere, seu deperditam appetentiam velimus allicere? Ne dicam quicquam de ingentibus illis arborum trabibus, quibus domicilia nobis paramus, quo tutiores à ferarum incursionibus, & tempestatum inundationibus persistamus, & naues ædificamus, quibus nos nostraq. committentes audacissimi homines turbulentissimo, & minacissimo oceano fidimus ignotas Terras, ignotaq. hominum commercia exquirimus. Innumera vero alia lignorum commoda quæ supellectili nostræ præstant hic lubens prætereo. Medicinales itidem vtilitates docebit ipse historiarum harum progressus.

De COPALLI QVAHVITL, *seu Arbore Gummifera* Copallifera I. *Caput Primum.*

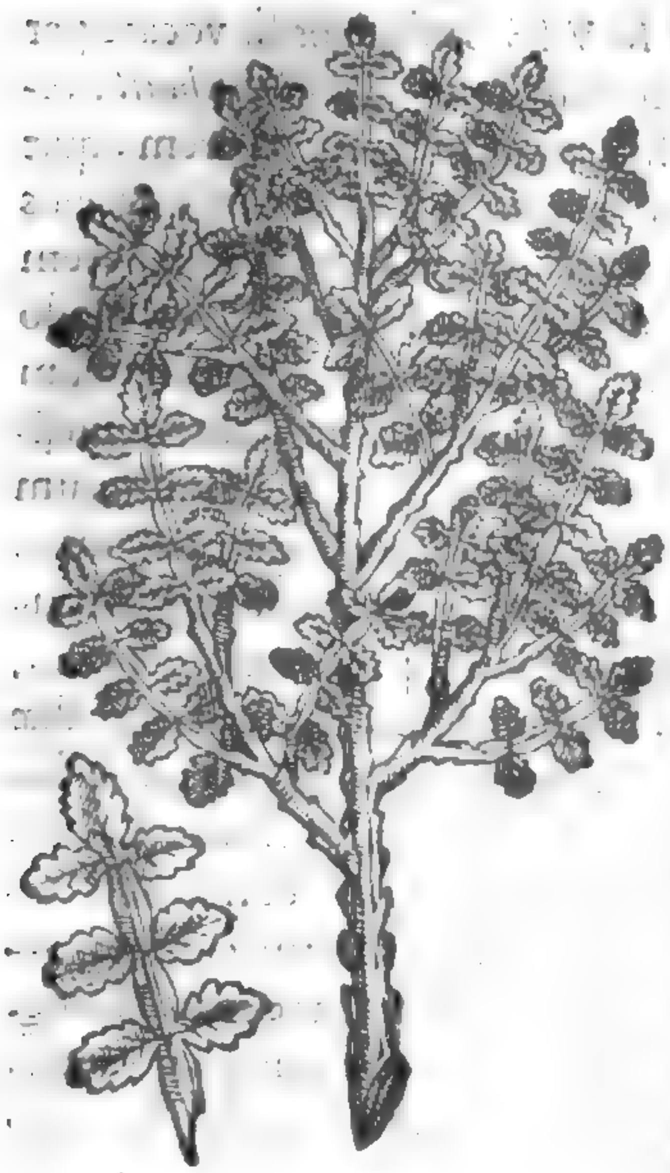

ARBOR est procera, folijs quernis forma & magnitudine similibus, sed longioribus; fructu obrotundo purpurascente, sapore Gummi quod stillat ab eadem. id interdum sponte fluit, interdum euocatur scarificata arbore. appellaturq. peculiari nomine *Copalli*, & si Indis hęc dictio quodlibet gummi genus significare solet; quo fit, vt Arbos ipsa dicatur *Copal Quahuitl*, quasi *Copallis* arbor. liquor hic (vt vniuersæ Europæ innotuit) candidus, & traslucidus est, ac concretus in formam assularum latiorum. & si à nonnullis arboribus, prędictis haud dissimilibus, de quibus suo loco dicendum, *Xicalani Vmape* Prouinciæ Michuacanensis fluat pallidum aureumq. & *Anime* perquam simile, adeo vt cõgener possit existimari. Prouenit hæc arbos in calidis Quauhnacensibus, & Micuahanensibus, planis montosisq. sed humectis locis. verum nonnihil intercidit discriminis montanam inter & campestrem, tum forma arboris, tum colore ipsius liquoris. Gummi tertio ferè ordine calidum est, exiccantis adstringentisq. nonnihil naturæ, facultatis discussoriæ, & odoris si in ignẽ proijciatur, adeo suauis, vt mos fuerit eo Thymiamate aut suffimento (quamuis *Tecopalli* quoque eiusdem rei gratia vsi sint) solo supplicare Deos. eodemq. primos huius orbis expugnatores, quos *Teuhtl* idest Deos, rudis illa ac imperita gens vocabant, exceperint. Capitis dolorem idem gummi, velut ipse Arboris stipes, veluti radix, si ex frigida causa contigerit suffitu leuat, vteri strangulatui medetur, & vt vniuersim dixerim, morbis omnibus auxiliatur, qui ex frigida humidaq. causa orti sunt. Cortex stipitum Anethum olet, sapitq. ipsum fluens gummi. & adstringenti quadam vi sentitur pollere.

NOTÆ IO. TERRENTII LYNCÆI.

Inter arbores noui orbis primas adnumerandæ sunt merito, Copal dictæ ob insignes vsus quos præbent tum in medicina tum etiam in suffimentis. similes porro admodum sunt Lentisco Balsamoq. figura & viribus, vnde & resinæ ex eis ad nos delatæ Balsami nomina acceperunt.

Digitized by Google

De COPALLIQVAHVITL PATLAHOAC, *seu Arbore* COPALLI *latifolia*, Copallifera II. *Cap. II.*

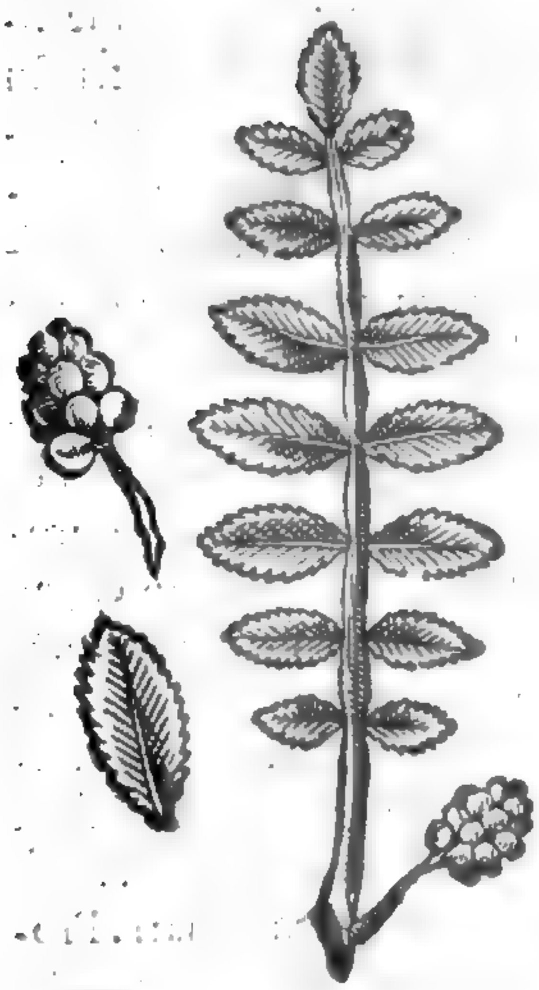

QVAMVIS Indis mos sit vocare per Antonomasiam *Copal quahuitl*, veluti dictum, eam arborem, quæ præcedenti capite est descripta, & eius gummi *Copalli*, tamen vniuersim arborem gummi manantem odorum eodem modo vocant, nostri verò eas solas, quæ candidum fundunt. quæ vero in fuscum colorem inclinantem & quæ Thuri sit quamsimillimum Indici Thuris aut *Anime* peregrini plantas. cum verò animus semper fuerit cum distinctione loqui, per multaq. arborum genera, huiusmodi liquorem fundant, quarum aliæ congeneres sunt, aliæ vero longe inter se differentes, de ijs seorsum agemus. & eius gummi differentiæ omnes, & si similis circiter facultatis esse reperiuntur, cum suis arboribus erunt nobis percurrendæ. Factoq. ab arbore in præcedenti capitulo narrata, exordio, de præsenti verba facimus. Hęc ergo arbor ob amplitudinem foliorum, quæ cæteras congeneres videtur excedere, ita vocata, mediocri constat magnitudine, in conditaq. folijs serratis, & Rhoi obsoniorum perquam, similibus tum colore squallenti tum etiam magnitudine, & forma, sed pennatis stipitibus, & ramis, gummi candidum exhibet, nec absimile illi quod stillat è *Copal quahuitl*, parcius tamen, ac ijsdem præditum viribus. Nascitur regionibus calidis, ac præcipuè Quahunahuacensibus, vbi eam arborem passim vidimus nascentem etiam intra ambitum oppidi, ac curauimus depingendam. possetq. (vt ego quidem coniecto) in Hispaniæ feruentiores agros, non omnino inutili opera per maria deportata transferri.

Rami huius arboris rubent, baccæ ipsæ ex rubedine in flauedinem tendunt, folia alata oriuntur, similiter ac lentiscus non ex virga rotunda, sed compressa in latitudinem.

Digitized by Google

De COPALLI QVAVHXIOTL, *seu de leprosa Arbore sudente Copalli* Copallifera III. Leprosa. *Cap. III.*

ARBOR est *Copal Quauhxiotl* excelsa leuis, & quæ facile membranam externam exuat, vnde nomen. folijs paruis, oblongis, & rutaceis, sed maioribus, & longioribus. fructu acinoso, sed singulatim dependente. liquorem & hic resinosum distillat, *Copalli* colore, & odore similem, sed parum. Nascitur in calidis *Texaxahuaci* regionibus montosis, & asperis locis. Calida arbor est, ac sicca ordine tertio, odoraq. non sine quadam adstringentia: eundemq. liquorem dilutum ex aqua immiscent *Copalli*, atque ita aiunt egregie sistere diarrhoeas.

De COPALLI TOTOPOCENSE. *Cap. IIII.* Copallifera IIII.

ARbor est magna, folijs Mali Medicæ virore tinctis exsaturato. gummi stillat *Copalli* persimile, quod in assulas quoque candicantes, atque illis similes cogi solet, in eosdemq. recondi vsus.

Copallifera V. Montana.

De COPALLI *montana, seu* TECOPALLI QVAHVITL, Copallifera V. montana. *Cap. V.*

ARBOR est *Tecopallis Quahuitl* mediocris magnitudinis, folia Vnedonis, fructum glandibus similem, quendam veluti strobilinum continentem, opertum lubrica & resinosa quadam saliua, atque includentem intra se nucleum candidum, ad multa vtilem. Fluit ab hac arbore gummi illud, Thuri antiquorum, odore, sapore, ac viribus adeo simile, vt illi reputem esse congener. nam & in Philippicis insulis nasci copiose audio. quo factum est vt ab Hispanis huius orbis Thus ore pleno vocetur, quamuis a quibusdam *Anime* Indicum dicatur. Prouenit in calidis Papalotiepacensibus. possetq. ad feruidiores Hispaniæ regiones

giones

Digitized by Google

giones transferri. calidæ sunt tertio fere ordine, ſiccaq. & pauliſper adſtringenti natura, omnes propemodum huius arboris partes, odorisq. gratiſſimi. ventriculum cor, cerebrum, vterumq. ſuffitu corroborant. fluxiones coercent, pituitam abſumunt, rigores febrium arcent, & fouent membra perfrigerata, vuluamq. procidentem in ſuum locum reſtituunt, atque reponunt, deciduamq. confirmant ac veluti affigunt.

Folia habet eo modo quo Fraxinus.

Conſulat lector caput primum Monardis de Copal & Anime.

De CVITLACOPALLI ſeu Stercore Copallis, Copallifera VI. Leproſa II. *Cap. VI.*

ARBOR quam *Cuitlacopallim* ideſt *Copallis* ſtercus vocant, a quibuſdam *Xioquahuitl* quod ſtipes lepræ infectus videatur nuncupatur, mediocris eſt magnitudinis, folijs obrotundis, paruis, acinisq. racematim dependentibus, Oxiacanthæ ſimilibus, valde odoratis, glutinoſisq. Gummi fert candidum, ſubodorum, ac valde durum. calida ordine fere tertio, & exiccante natura conſtat. Naſcitur calidis regionibus Yauhtepecenſibus montoſis ſaxoſisq. locis.

Folia ſitu & figura ſimilia ſunt folijs arboris Siliquæ Ceratoniæ.

De TECOPAL QVAHVITL PITZAHVAC ſeu tenui folio Copallifera VII. Leptiphylla. *Cap. VII.*

REPERI dum apud Tepotztlanenſes deſcribendarum herbarum gratia moram agerem, nec non apud Hoaxtepecenſes arborem aliam mediocrem, ſtillantem lacrymam Thuriſue ſpeciem, in candidum vergentem colorem, ſed fuſco perfuſum, eiſdemq. viribus & odore præditam quibus præcedens. ſed folijs ex vtraque ramulorum parte ordine compoſitis, paruis, minime ſerratis, & rutaceis paulo maioribus. fructu vero paruo. coccineoq. & Piperi rotundo forma non abſimili, ſingulis biniſue acinis per interualla ramorum appendentibus. Gummi huius arboris permixtum formicarum & puerorum ſtercori, aiunt vnius vnciæ pondere, bis terue epotum, inſanientibus citra febrem mederi.

TECO-

Digitized by Google

TECOPAL QVAHVITL TEPOTZTLANI
Copallifera VII. Leptiphylla

QVAVHTECOPALLI PITZAHVAC
Copallifera Leptiphylla alia.

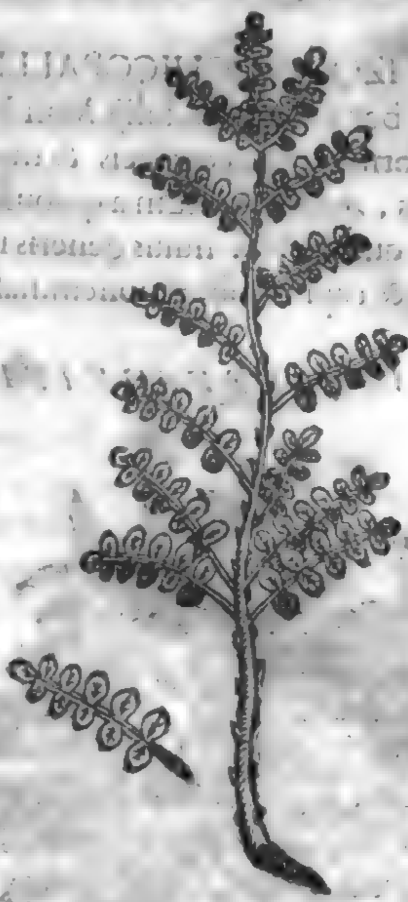

Copallifera VIII.

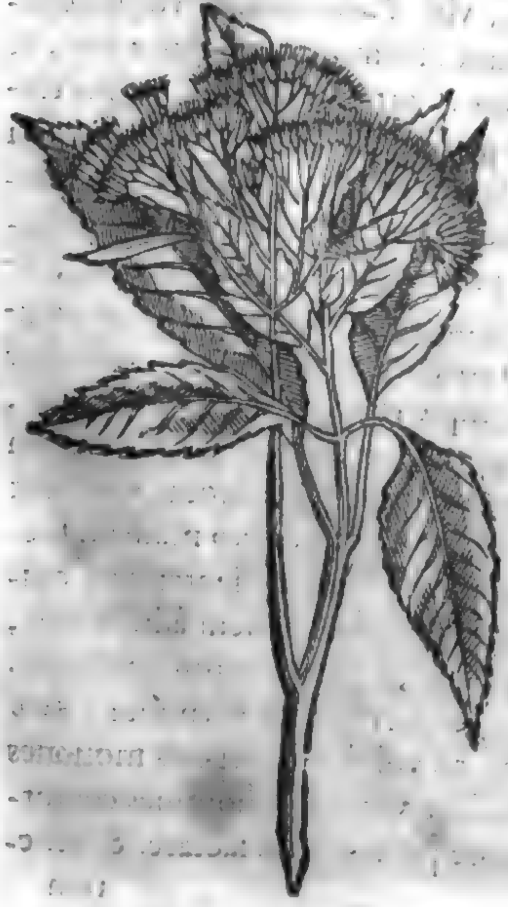

De XOCHICOPALLI, seu COPALLI florenti, ab alijs XARAPIZQVA Copallifera VIII. *Cap. VIII.*

ARBOR est mediocris *Xochicopallis*, folia fundens Menthæ, sed profundius serrata ac stipites imperse odoros. stillans liquorem fuluum, ac limonum odorem magnopere referentem, generibus Thuris Indici annumerandum. nam & arbor ipsa congener est eisdem gummi præditum viribus, verum efficacioribus. nascitur in calidis Colymæ, atque etiam Michuacanensis regionis. Est & alia Arbor eodem nomine & liquore, sed folijs *Xocoxochitl* quæ apud Teocalcinenses prouenit.

De MIZQVIXOCHICOPALLI. Copallifera IX. Cap. IX.

MIZQVIXOCHICOPALLIS quam alij *Xochicopal Quauhitl* vocant, arbor est magna, folijs Mali Medicæ, & stipite candicantibus punctis distincto. floribus vero coccineis & modicis. Gummi fundit è fuluo in purpureum vergens, *Anime* vocatum a quibusdam, ab alijs vero *Copallis*. maximi habetur ad cætera quibus alia huius generis inseruiunt præstanda, sed præcipue ad odoramenta, & capitis roborationem. nascitur Copitlani, & Colymæ feruentibus locis.

De HOLQVAHVITL, seu Arbore CHILLI. Cap. X.

ARBOR est *Holquahuitl* cuius duo sunt genera. Alterum stipitem profert magnum, leuem, fuluum, & lenta refertu medulla, floresq. candicantes, folia maxima, & orbiculos stellatos, rubescentes ex pallido, adhærescentes stipiti, & refertos fructu, Ponticis Nucibus pari, candenti luteaq. obducto membrana, & amari saporis. Alterum vero folia Mali Medicæ, sed tamen maiora, vtriusque arboris cortex amarus est. Nascitur genus vltimum apud Michuacanenses, vbi *Tarantaquam* vocare consueuerunt. Primum verò *Mecatlani*, & *Thualapæ*. Cortex calidus est ordine tertio, & paulisper lubricus. cuius decoctiius infusum medetur dysenterijs. Fundunt sectæ gummi, ab Indis *Holli* vocatum, primo lacteum, mox luteum, ac tandem nigrum, postquam scilicet colligentiũ corporibus illitum sit. Adeoque vndecunque resiliens, vt pilæ palmariæ, aut eius, quæ a vento nomen habet, apud vulgus in sphæricam aptatum figuram præstet vices, & ad multa præterea vtile est. Nam vrinam mire euocat, emundat vterum, sterilitatem admotum vuluę fugat, menstrua elicit si digito madenti succo *Toloxochitl*, & *Holli*, vulua, & anus confricetur. dyarrhæis dyssentericisq. opitulatur. deuoratumq. per se aut alijs quæ similibus viribus pollent admixtum, aut si adiectum *Pycyelt*, & conformatum in pillulas, digito in anum quantum fieri possit, inducatur. additum cibis impinguat, & permixtum vermibus; *Axin* vocatis, ingestumq. agilitatem quandam, & ad volubiles corporis motiones promptitudinem ingenerare dicitur, & ossa emollire vt facilius homines contorqueri flectiq. huc, & illuc possint, corpusq. more petaurorum iactare. & vene-

rem

rem vehementer excitat, cholicis confert, sedi admotum trahitq. alui excrementa & dolorem, sitimq. sedat. vstum vero argemata discutit. hoc est gummi illud nobile, quo Indi olim exercere solebant ludum *Bathei*, spectatu mirum, quem cura Cortesij videre aliquot ab hinc annis Hispani. eiusdemq. arboris folia sicca & leuigata, dicuntur leones & alia animalia interficere.

Bathei ludus quid sit, apud Ouetum in historia naturali Indica, fuse scriptum inuenies.

De HOITZILOXITL, seu de Arbore Balsami Indici. Balsamifera I. *Cap. XI.*

QVAM arborem Pannucini Chucte vocant, nostri Indici Balsami arborem, Mexicenses *Hoitziloxitl*, seu affluentem resina nuncupare consueuerunt, quia liquorem effundit Syriaco Balsamo simillimum, neque odore aut viribus inferiorem. Arbor est Mali Medicæ magnitudine, folijs Amygdali maioribus, tamen obrotundioribus, & magis acuminatis. floribus in extremis ramorum flagellis luteis, initio loculorum oblongorum forma, sed procedente tempore quorumdam veluti foliorum, cæteris longiorum & latiorum, in quorum extremitatis cauitate, semina inclusa continentur, candicantia & in quendam pallorem inclinantia, oblonga, & paulisper contorta, seminibus Mali Medicæ similia, aut verius his, quæ Hiatini vocant *Manies*, ac saccharo, veluti strobylinos nostri incrustare solent. Inciso ergo quouis anni tempore huius arboris cortice stipiteue, sed præcipuè exactis iam atque desinentibus imbribus, liquor ille nobilis, toto orbe celeber, nec dum satis laudatus stillat, quem Balsamum appellant, è fuluo in nigrum inclinans colorem, sapore acri, paulisper amaro, odore vehementi, sed tamen gratissimo. Regionibus prouenit calidis, qualis est Pannucina, vnde impositum est nomen, & ad Hoaxtepecenses hortos à Regibus Mexicanis, delitiarum & magnificentiæ gratia, translata. vbi eam rursus vidimus editis ac montosis locis. etsi ad campestria hominum cura & diligentia descenderit, cultaq. & Hortensia veluti coacta amet. Vnde sperare aliquis posset loca Hispaniarum calidiora minime fugituram. Sunt alij liquores, simplices atque compositi, quos eodem nomine Hispani qui ad has regiones penetrauere appellant, de quibus inferius dicemus. Extrahitur idem liquor decoctis etiã surculis minutatim incisis ex aqua & vitro excepto innatante liquore, sed viribus inferior. Liquor ergo quouis modo extractus quarto fere ordine calidus est ac siccus, subtilium partium non sine quadam ad-

Digitized by Google

strictione, & corroboratione, ac innumeris morborum generibus propellendis, atque sanandis vtilis. nam tres quatuorue guttæ matutino tempore ante cibos lictæ, ventriculum a frigida causa imbecillem confirmant, vrinam & renum vesicæq. excrementa euocant, pelluntq. è corpore. aperiunt obstructa, ac medentur respirationis difficultati, ventriculi & alui dolores sedant. commendant colorem, ac iuuenilem vigorem diutius conseruant, & tuentur. quin liquor ille in pessulos efformatus, ac obditus vuluæ, secundas emortuosq infantes trahit, partum accelerat, & sterilitatem a frigidis humidisq. ortam humoribus profligat. dolores ab eisdem caussis enatos vbicumque contingant, extrinsecus illitus sedat. flatus & tumores præter naturam discutit, cerebrum corroborat, neruorum origini impositus auxiliatur, paralysi & eorum gelidis omnibus medetur morbis. Cholicis, Iliacisq. & articulorum doloribus mire est vtilis. quin vulnera recentia conglutinat, & sanat inueterata, ac diuturnarum febrium repetentia frigora, ceruiciq. dorsoq. illitus pellit. Idem præstat ab ipso semine expressum oleum, mitius tamen, benignius, ac mollius, quamuis acre quoque sit, gratissimi odoris gustuq. & odorum, & suaue, ac tertio calorificum ordine: quod nos omnium primi curauimus prælo extorquendum. est autem oleo quod ab Amygdalis amaris, aut nucleis Persicorum exprimitur, odore atque sapore simile, sed odoratius, vehementius, & acrimoniæ longe maioris.

Flos Balsami admodum pallet, & Digitali aliquo modo est similis. eamdem arborem descripsit etiam Monardes cap. 9. sub finem. eiq. duplicem tribuit corticem, vnum crassum Suberis modo, alterum vero tenuem. fructum ait Ciceris, aut Pisi grano maiorem non esse, inclusum in extrema siliqua, angusta, digitum longa, alba, tenuitate regalis simplitis. quam etiam siliquam eleganter noster Auctor, sed maiorem in pictura exhibuit. Quod vero Balsamum a Monarde primo loco describitur, forte est illud quod sequente 13. cap. exponitur, cum eundem excoquendi modum vtrobique inueniamus, & folium Vrticæ cum folio mucronis hastarum non adeo dissideat.

Carolus Clusius lib. 2. exot. cap. 29. describit huius Balsami fructum, siliquam nempe spadiceam, cum duobus nucleis inclusis. Monardes autem, forte siliquam nondum adultam descripsit. Ego vero puto fructum illum Clusianum potius ex arbore, quam vocant Pecuniæ.

D. Henrico Coruino, Batauo, Pharmacopæo Romano, exoticorum diligentissimo scrutatori, missus fuit nomine Mamey.

De Arbore HVACONEX ex qua paratur vocatum ab indigenis Balsamum. Balsamifera II. *Cap. XII.*

ARBOR est mediocris altitudinis, & crassitudine femoris, firma materia, & quæ terra defossa diutius duret incorupta, odora, luteisq. folijs denarij plus minus amplitudine. flore paruo & candicãti, fructu baccis Lauri simili. Cortice huius arboris cõfracto minutim, & quatriduo macerato ex aqua, ac demum insolato & expresso, liquor extorquetur Balsami præstans vires, ad multa vtilis, quique intra mensis vnius spacium peragatur. contrahitur etiam ex folijs stillatitius liquor, odore perquam iucundus, & multis per sanandis affectibus aptissimus.

Digitized by Google

mus. quin surculi ipsi extergunt roborantq. dentes. ex quibus, vt hoc quoque obiter dicatur, Indi olim sagittis mucrones addere consueuerunt.

De Balsami frutice quem indigenæ Hispani MARIPENDAM *vocant.*
Balsamifera III. *Cap. XIII.*

ETSI planta hæc frutex sit, inter arbores tamen, ob similitudinem ac cognationem quam cum arboribus lacrymam ferentibus, præsertim eam, quam habet eius liquor cum vocato Balsamo, reponere visum fuit. Est ergo Maripenda frutex, stipites ferens viginti fere dodrantum altitudinem habentes, ramosq. fuscos, ac folia hastarum mucronibus paria, crassa lataq. sed superna parte virentiora, & sparsim purpurascentia è rubeo, & appensa pediculis in coccineum colorem inclinantibus, fructu racematim dependente, & octo pene vncias longo, concinnato acinis vuarum fere similibus, sed tamen rarioribus, initio virentibus, deinde rubescentibus, & tandẽ è purpureo nigricantibus. Vtuntur Æthiopes folijs eius fistularum loco, ad hauriendum fumum herbæ vocatæ a Mexicensibus Yelt, quem alijs per arundinum canales mos est haurire, paratis è folijs conuolutis quibusdam tubulis. Arte vero extorquendi liquoris modus hic est. teneros eius plantæ cauliculos, turionesue, & interdum acinos minutim dissecant, coquuntq. in aqua, donec in defruti densentur crassitudinem, atque ita sinunt considere. Curat hic liquor mire vulnera, etiam alias insanabilia. & recentium fluentem quoque sanguinem sistit. Sunt qui ex præfatis germinibus aquam stillatitiam extorquent, quam aiunt, ardenti seu Vitæ vocata aqua, esse ad quæuis præstantiorem, ac præcipue vulneribus curandis, & dolorem ventris a frigore ortum compescendum, complurimasq. affectiones pellendas a prædicta causa ortum ducentes, multorum testimonio affirmatum scimus.

De Balsamo Prouinciæ Tolu Balsamifera IV. *Cap. XIV.*

AVDIO in Prouincia Tolu, euntibus ab vrbe quam vocant Nomen Dei in Indicam Carthaginem, occurrere arbores mediocris magnitudinis, Pinum generibus haud absimiles, folijs siliquæ toto virentibus anno, cultis in locis prouenientes, cortice tenui, ac tenero vestitæ, quæ liquorem Balsamum vocatum incisæ effundant, ad omnia quibus conferre solet Balsamum Indicum a nobis supra descriptum, æque vtile aut præstantius.

Videtur Auctor innuere ea, quæ de hoc Balsamo latè scripsit Monardes cap. 10. quem videre lector poterit, nam illud mirificis extollit laudibus.

Digitized by Google

De MOLLE Lentiſco Peruana. *Cap. XV.*

A Peruina vocata regione ad hanc nouam Hiſpaniam, imo ad Hiſpanias noſtras, planta quam Molle vocant, iamdiu aduecta eſt, atque tranſlata. Arbor procera eſt, viſu pulchra, & ornandis domorum compluuijs, locisq. publicis, ac foris aptiſſima. comata, in latum pandens vndequaque ramos, qui è viridi colore tendunt in purpureum. vbi folia Oleæ profert, ſed longe anguſtiora, & tenuiora, & quodammodo dentata, ordine vtrimque diſpoſita, & oblique verſus ramos extremos procedentia. Flores exiles, albos, racematim dependentes, qui mox in fructum virentem, Oxiacanthæ ſemini parem, aut paulo maiorem, alit. & cum maturuerit, in colorem ex albo rubeſcentem, dulciq. carne præditum, cum quadam acrimonia & amaritudine. membranulaq. prædicti coloris contegitur, cui nucleus durus ineſt. Folia ac fructus Lentiſcum eiusq. lacrymam olent reſipiuntq. ſed permixtũ Fœniculo. vnde fortaſſe aliquis in Lentiſci referat ſpecies, ni malit eſſe plantam ſui generis. folia & fructus virent toto anno, alijs ſubnaſcentibus, alijs adoleſcentibus, & alijs matureſcentibus. Sylueſtris arbos eſt, neque vllis lenocinijs, aut cura vt proueniat opus habet; quamquã in delicijs iamdiu haberi cœperit, cultumq. & indulgentiam libenter admittat. Prouenit vbique, ſeu ſemine, ramo, aut viui radice ſeratur. ſed in calidis regionibus aſſurgit, lætiusq. viuit. Stillat ab hac arbore lacryma, quæ velut folia vniuerſaq. planta, Fœniculi & Lentiſci odorem habet, ſaporem vero acrem, ſubdulcem, & cum quadam amaritudine adſtringentem. calidaq. & ſicca ordine ferè tertio conſtat natura. Nucleus ventriculum corroborat, calefacitq., ventrem adſtringit & (vt quidam aiunt) Therebinthi vicem præſtat. ſemen vero Cardamomi, vrinam elicit, flatus diſſipat, & membra corroborat. corpora nimis fluxa & humecta exiccat. folia lotionibus addita, Oedemata diſſoluunt, ore commanſa gingiuas dentesq. confirmant, & vlceribus oris medentur. Fructus, ſeu intus aſſumpti, ſiue exterius admoti, quemadmodum & lacryma, luculentius prædicta omnia præſtant. In Villa Madritij Prouinciæ Carpentariæ Hiſpaniæ, tres vidimus huius plantæ tenellas arbuſculas, caudicem femoris craſſitudine habentes, cortice ſubcinereo contectum, Fraxini humilioris, Orni Omeleæq. vulgo dictæ, magnitudine, ramulos vndequaque in latũ pandentes, ijſdem ornatos folijs, conſtantibus ex pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, multo tamen minoribus, ex viridi nigricantibus, ſerratis, ſub extremum anguſtioribus. quæ ab arboribus

boribus decerpta, lacteo ſucco, lento ac viuido odoroq. ſcatebant. flores exiles albos, racematimq. diſpoſitos habentes, fructus vndique Indicę prædictæ Molle ſimiles. pari modo fructus & folia toto anno virent, ac vires, & vſus, omnino ſunt pares.

Hæc etiam arbor ſpecies eſt Lentiſci tum figura tum viribus, cuius primam fecit mentionem Cluſius. Adoleuit Romæ in horto Excellentiſſimi Martij Columnæ Zagaroli Ducis in magnam arborem. cuius folia initio ſerrata ſunt. arbore vero adoleſcente, omnes inciſiones pereunt, vt etiam annotauit ſubtiliſſimus rerum naturalium indagator, D. Fabius Columna Lynceus, in opere ſuo de rarioribus quibuſdam Apuliæ plantis.

De TECOMAHACA. *Cap. XVI.*

ARBOR eſt *Tecomahaca* magna, folia ferens obrotunda, mediocri & ſerrata, ac fructuum in poſtremis ramorum flagellis paruum, obrotundum, fuluum, ac refertum ſemine, nucleo Perſici haud abſimili. Naſcitur apud Miſtecas, necnon Tangiteri regionis *Michuacanenſis*. poſſetq. in prouincias noſtri orbis paulo calidiores, mediocri negocio transferri. Acris planta eſt, & odorata, cum quadam adſtrictione. calidaq. & ſicca ordine tertio. Fluit ab hac arbore ſcarificata aut inciſa, & interdum etiam ſponte ſua, lacryma nulli ferè ignota, eadem prædita temperie & viribus, quam plerique loco Myrrhæ ſubſtituunt. dolores a flatuoſo ſpiritu, frigidaue cauſa ortos ſedans, flatus ipſos diſcutiens, lentos humores diſſoluens, ac frigidam intemperiem corrigens, implaſtri modo adhibita, vtero amica ita, vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres hyſtericas illico liberet. Vmbilico appoſita, menſes ſiſtit, & vterum ſuo loco retinet. diſtillationes, temporibus, aut poſt aures adhibita, ſiſtit. dolores dentium ſedat, cauiſue dentibus indita, ipſos a corruptione liberat. neruorum vulneribus opitulatur. coxendici, ac arthritidi a frigida cauſa genitis opem præſtat. cerebrum, neruos, ac ventriculum appoſita roborat. magniq. eſt ad omnes affectus a frigida cauſa ortos vſus.

Deſcribitur a Monarde, Tecamahaca cap. 2. Vſus eius apud Europæos permagnus eſt, ob odoris fragrantiam, præſertim ad catarrhos maturandos, & ad dolores cholicos, flatusq. diſcutiendos.

Digitized by Google

De TLAHVELILOCA, QVAHVITL, *id est arbore insaniæ,* CARAGNA *nuncupata.* Cap. XVII.

TLAHVELILOCA *Quahuitl*, quam Hiſpani *Caragnam* vocant, arbor eſt magna, fuluos ſtipites fundens, leues, nitidos, & odoros, folia oleaginea in Crucis forma compoſita, orbicularia. Odora arbor eſt, guſtu acris, & nonnihil adſtringens. Naſcitur apud *Michuacanenſes*, & Mexicam inferiorem, Gummi quod ab ea fluit, *Caragnam* quoque vocare audio, eiſdem ferè viribus, quibus *Tecomahaca* præditam, ſed vehementioribus, ita vt affectus quos *Tecomahaca* curare nequit, *Caragna* pellat. puluis ipſius ſtipitis deuoratus, mirè ventriculum & cor firmat, flatus diſcutit, frigidam emendat intemperiem, & vterinos curat affectus. Fama eſt apud indigenas Cacodæmones hanc arborem pertimeſcere ac fugere, & faſcino aduerſari. corticem vero ex aqua illitum conferre cordi, deuoratum vero *Cacaboatl* pectori ſimul & cordi ferre ſuppetias.

Reſinæ huius vſum etiam indicauit Monardes. cap. 3.

De XOCHIOCOTZO, QVAHVITL, *ſeu Arbore Liquidambari Indici.* Cap. XVIII.

ARBOR eſt *Xochiocotzo Quahuitl* magna, Aceris ferè folijs, in tres cuſpides, duosq. ſinus diuiſis, altera parte albicantibus, altera verò obſcurioribus, ſerratisq.. Cortex ſtipitis partim fuluus, partim virens eſt. Prouenit campeſtribus, calidisq. locis, & interdum etiam temperatis, velut *Hocyacocotla Quahuchinaci*, & *Xicotepeci*. Calida ſiccaq. natura conſtat, & odore iucundo. Inciſo arboris huius cortice, Indicum fluit vocatum Liquidambarum ab indigenis Hiſpanis, a Mexicenſibus *Xochiocotzol*, ſuauitate odoris Styraci perſimile: calenti ordine tertio natura, ſiccantiq. quod additum Tabacis, caput, ventriculum, & cor firmat, ſomnum inducit, & capitis dolorem a frigida cauſſa ortum lenit. per ſe verò humores diſcutit, ſedat dolores, ac impetiginibus cute digitis conuulſa medetur. ſtillat ab eadem arbore, aut ſponte ſua aut inciſa, oleum haud cedens prædicto liquori, aut odoris iucunditate, aut medicis viribus. & ſi aliqui dicant, oleum ſtillare ex primo liquore, loco congruo poſito, aut expreſſo, vt tenuior eius pars ſtillare poſſit; dicantq. eſſe calidum, & humidum, minus tamen recte. Diſcutit vtrumque flatum, ac præter naturam tumores diſſipat, coctio-

coctionem procurat, ventriculum roborat, vterinis affectibus confert, & alia his similia præstat iuuamenta, seu per se, seu alijs medicamentis permixtum. Sunt qui elixis ex aqua stipitibus, id odoramenti parant genus: sed vilius ita est, ac minus ad prædicta præsidia expetibile, & nisi ad viliores quosdam vsus commodum.

Fructus huius arboris rotundus est, sed instar Polygoni habens multas superficies nigras, angulos vero luteos. vsum huius liquoris admodum copiose descripsit Monardes cap. 8.

De YZTAC QVAVHXIOTL, seu QVAVHXIOTL alba Galiopifera. *Cap. XIX.*

YZTAC QVAVHXIOTL Galiopifera.

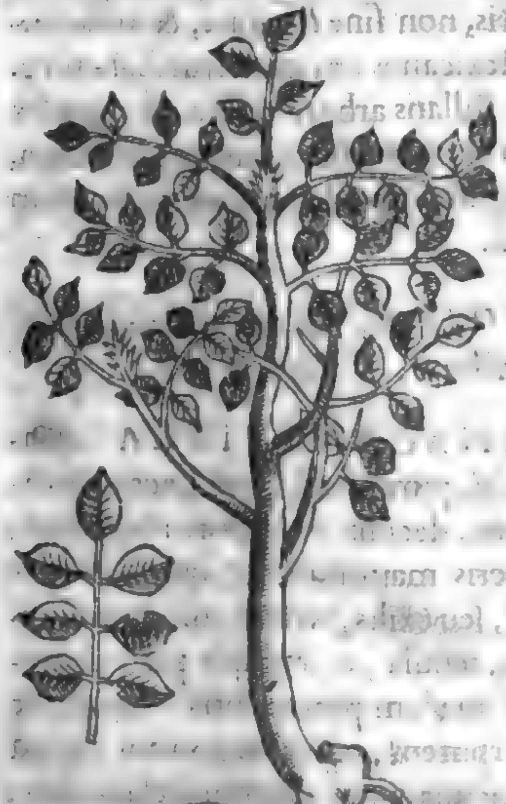

YZTAC QVAVHXIOTL alia Galiopifera.

YZTAC *Quauhxiotl*, quam alij *Quauhxiotl* vocant, arbor est mediocris, folijs obrotundis, & stipitibus, atque pediculis rubentibus. Gummi stillat candidum, acris saporis. Prouenit in calidis *Tezocani*. gummi tertio ordine calidum esse videtur, quod aluum fluentem cohibet deuoratum ex aqua scrupuli vnius mensura. dysenterijs mirum in modum opitulatur. quin dolores illitum sedat, ac discutit præter naturam tumores. aquam, in qua infunditur, lacteo tingit colore. est & aliud genus eisdem præditum viribus, formaq. vocatum *Tlatlahuic Quauhuxiotl*, sed gummi manans rubescens, vt nomen indicat.

In Fi-

Digitized by Google

In Figura secundo loco posita, folia in ramis sunt bina ex opposito, sed in ramo toto sunt septem, eo ordine quo in Lentisco, sed magnitudine Aurantij. baccæ etiam rubræ ipsi trunco adnatæ, quæ magnitudine Pisum æquant.

An ad sequentem pertineat descriptionem cogitandum, præsertim cum idem nomen tribuat.

De COPALTIC, *seu arbore fundente gummi simile* COPALLI. *Cap.* XX.

EXCELSA arbor est *Copaltic* leuis, epidermide cuticulaue supernè vestita, quæ suapte natura desquamatur, vnde nomen. Ocymi folijs, fructu *Oxyacanthæ* paulò maiori, primo viridi, ac tandē coccineo. Resinam hæc fundit arbor candidam, & paulisper odoram, sed modicam. Nascitur in calidis locis montosisq. *Texaxahuaci.* suntq. qui *Ytac Quauhxiotl* vocant. Cortex ligni calidus est ordine secundo, odorus, & grati saporis, non sine siccitate, & amaritudine quadam. Gummi illud calidum apud Mexicanos circumfertur, habeturq. maximi in compescendis dysenterijs. Ex hac stillans arbore resina est, quæ ex aqua deuorata, vbi statim in lac soluitur, vnius oboli mensura, aut per se solum, aut permixta *Copalli*, sistit dysenterias, & sanguinem vndecumque manantem cohibet. Vitandum est tamen auctius pondus.

De TZINACANCVITLA QVAVHITL, *seu arbore ferente gummi simile stercori vespertilionum* Laccifera. *Cap.* XXI.

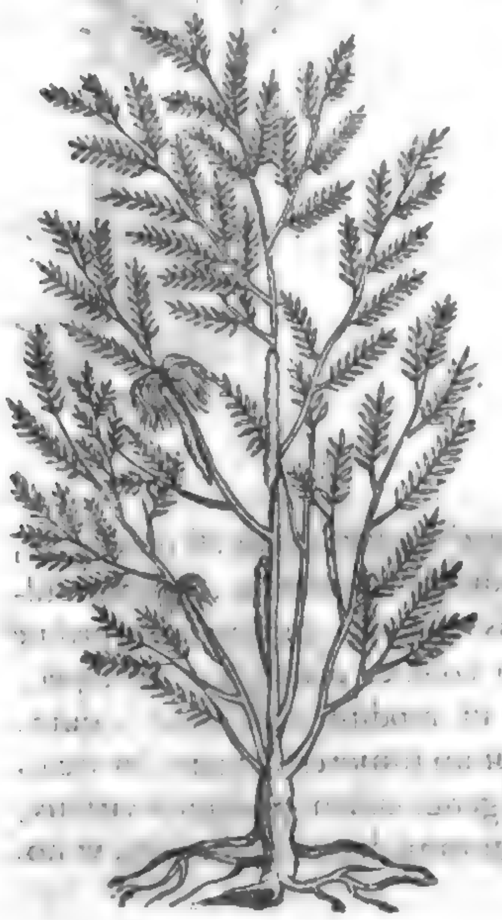

TZINACANCVITLA *Quahuitl*, gummi est, quod Laccam officinæ vocant. decidit ex arbore incondita, ac mediocris magnitudinis, quæ folia fert *Mizquitl*, seu exilia, pennas auium imitantia, breuia, tenuia, ex vtraque parte ramorum serie quadam procedentia. stipites, ac ramos purpureos, obtectos gummi, quod diximus, nequaquam a formicis elaborato, vt quidam per inscitiam putant, sed ab ipsis arborum ramis vndecumque stillante, & eisdem veluti tubuli quidam adhærescente. Nascitur in calidis, qualis est ager *Huatepecensis*, & *Huauhnahuacensis*, vbi sunt qui *Hoelicpatlim*, & *Quauhuicxihuitl* vocent. etsi in nonnullis Indiæ orientalis locis ortum ducat, varijsq. ibi nominibus nuncupetur. De eius viribus Arabes rogentur, ne nos rursus dicta dicamus in tanta temporis penuria, & rerum describendarum copia.

Illud

Illud etiam notum est, admixta resina, massam ex eo gummi parari quam Laceram corrupta dictione vocant, signandis literis, alijsq. schedis aptissimam. addita verò his arena crassiuscule trita, percoctisq. omnibus in placentulam cogi, quæ admota igni è vestigio emollescat, perfrigerata verò eam duritiem ac firmitatem contrahat, quæ ferrum, lapides, & gemmas exedat, rumpatque, quod nos experimento cognouimus.

Folia huius arboris conferuntur folijs Acatiæ Aegyptiæ, rami ipsi sunt purpurascentes, & Lacca quasi nigra ramis adhæret.

Laccam arborem Acosta c.8. folio Pruni scribit se ex aliorum relatione intellexisse, id quod parum huic nostræ congruit. Unde vel male obseruatum ab ijs qui parum huic rei studebant, vel alterius erit generis.

Vanum esse rumorem quod Lacca à formicis elaboretur ex auctore nostro patet. vnde licet alæ formicarum in ea reperiantur, non tamen argumentum est sufficiens huius operis, præsertim cum videamus & nostras formicas congerere potius frumenta, Muscas, & similia, quam aliquid apibus simile elaborare.

De EZQVAHVITL, id est sanguinis Arbore. Cap. XXII.

ARBOR magna est *Ezquahuitl*, folia ferens Verbasci, ampla, & angulosa, sanguine stillans, quem vocant Draconis, vnde euenit ei nomen. est enim *Ezquahuitl* sanguinis arbor. Prouenit *Quahuchinanci*. vis autem huius succi frigida est atque adstringens, corroborat dentes, fluxiones sistit; denique vim omnem, similitudinem, ac effectus eosdem præstat, quos sanguis Draconis nostri vsus, qui a Draconibus Fortunatarum colligi solet. de quibus, alijsq. Fortunatarum arboribus seorsum fortasse dicemus.

Arbor hæc secunda eleganter à Clusio descripta est initio suarum obseruationum, vbi eam Draconem vocat. quam etiam Pisis extare audio in Horto Serenissimi Magni Etruriæ Ducis.

De EZQVAHVITL secunda. Cap. XXIII.

OFFENDI etiam apud *Quauhnahuacenses* agros, qui pertinent ad *Tepecuacuilcum*, arborem *Ezquahuitl Quahuchinacensi* persimilem, folijs tamen magis orbicularis, hirsutis, & asperis, crasso cortice, radice surculosa, ac iuxta aquas nascentem. quæ adstringens etiam est, & odorata, amara, calefaciens quodammodo, & ad eadem vtilis. Nam eius liquor, qui scarificata arbore copiosè fluit, oculis inflammatione laborantibus mirè subuenit. partes enim habet nonnullas frigidas, siccas, & adstringentes. quare non mirum est, si calidas etiam quasdam partes posidens, vincentibus frigidis in ea, id operetur.

De MIZQVITL, seu Siliqua Acatiæ. Cap. XXIV.

ARBOR est *Mizquitl* frequentissima Nouæ Hispaniæ, sua sponte in quibusque locis, sed maximè montosis, temperatis, aut frigidis, proueniens, incondita, & spinosa, folijs exilibus, pennas auium imitantibus ordine, vtraque ex

parte

parte ramorum dispositis, flore Betulæ nostratis proximo, ac siliquis edulibus longisq. & dulcis, pergratiq. saporis, refertis semine, vnde sortita est nomen, hinc & inde dependentibus. è quibus placentulas parant *Chichimecarum* gens vicem illis præstantes panis, veluti ex varijs seminibus, radicibus, ac fructibus alijs. Hæc est verissima antiquorum Acatia & quæ germanum Gummi Arabicum fert, cuius hic ingens est copia, & incuria fortassis pudenda adhuc incognita, & in nostrum orbem nondum deportata. neque est vnica eius species, sed plures. Frigida, siccaq. & adstringenti constant natura. liquor è tenerrimis huius arboris turionibus defluens, expressusq., aut aqua vbi aliquandiu ijdem maduerint, illita mirum in modum oculorum morbis auxiliatur, aut ius decocti corticum nimium mensium fluxum compescit. qui menses si primiparæ sunt (vt hoc obiter attingatur) tineæ, & lichenibus medentur. Sunt qui *Hoaxin, Hacazcolotl,* & alias nonnullas arbores quæ apud Nouam Hispaniam proueniunt, in Acatiæ referant differentias.

Prosper Alpinus inter alias Ægypti plantas, & hanc veterum Acatiam descripsit, cui si non eadem, saltem congener indicari debet.

De MIZQVITL MICHVACANENSI Acatia No. Hisp. II. *Cap. XXV.*

VOCANT *Michuacanenses* suam *Mizquitl Tzintzequam* spinis carentem, & folijs exilioribus *Mizquitl* vulgari, quę etiam Acatiæ species est, & Gummi vocatum Arabicum quam optime fundit, eosdem habens vsus & vires:

De HVCIPOCHOTL HVAXACENSI Ricino No. Hisp. *Cap. XXVI.*

ARBVSCVLA est *Hucipochotl Huaxacensis* vitium modo serpens sinuosis, ac tricuspidibus folijs, floribus coccineis paruis, & aggregatis in comam. vnde generantur fructus Nucis penè Ponticæ forma, ac magnitudine; sed ternos includentes Ricini more candicantes nucleos. toto anno folia, flores, & fructus fert. Nascitur apud *Huaxacenses*. dulcis est, calidaq. & humida, aut moderatè frigida temperie. Liquor stillatitius vires elanguescentes instaurat, reficitq. vt homines pene mortuos ferant exsuscitare. idem refrigerat, & impingu t aut ipsa arboris folia oleris vice deuorata, nitidumq. reddunt colorem. lacrymas stillans e perfractis germinibus, inflammationi oculorũ mirum in modum confert. Nuclei quini, aut, si robustior homo sit, septeni emundati a quadam illos tegente membrana, vacuãt egregiè pituitam, & bilem, per superna & inferna, vsque adeo securo euentu, vt vel leuis momenti re ingesta medicamenti huius vis si ita expediat, coerceatur. Allata est eadem a Panucensibus, stipite cubitali, subalbido, lento, leui & spinifero, vbi vocant *Tzapeloach Quahuitl*. aiuntq. lac eius firmare dentes, & carnem exhaustam instaurare.

Sine dubio inter Ricini genera reponenda est hæc planta, vires tamen ipsius non sunt tam vehementes, ac in Americæ illo de quo (lusius in annotationibus ad Monardem, ait dimidiam tantum partem vnius grani valide per superiora & inferiora purgare. Huius validi Ricini semina Romæ vendidit quidam agyrta magno sanè numero, cuius

vnum

runum semen siue granum sumptum quibusdam vicies aluum mouit, sapore initio dulce est, sed dein vrit instar Cocci Cnidij; potest etiam fieri vt Ricini ab Auctore descripti semen, eandem vetustate induat acrimoniam, sicuti videmus in Zingibere, euenire, cuius radix recens in acetarijs ob multam humiditatem coniunctam editur.

SASAFRAS.

De Arbore à quibusdam SASAFRAS vocata. Cap. XXVII.

ARBOR est magna *Sasafras*, folia ferens crenata, & in tres partes diuisa, stipites leues, subrubeos, & Anisum olentes. nascitur in prouincia Florida, & Michuacanensi. Calida constat, & sicca natura, ordine circiter tertio, & subtilibus partibus. quare Cholicis, Iliacisq. opitulatur, necnon difficultati vrinæ, renumq. morbis, dum tamen à frigida caussa contingant. flatum discutit, & obstructiones aperit. internas partes roborat, Asthmati, alijsq. thoracis vitijs à prædicta caussa ortis, opitulatur. Vomitus cohibet, coctionem iuuat, aluumq. subducit. Vtero confert, sterilitati medetur, mensesq. mouet. lue venerea laborantibus instar cæterorum alexipharmacorum opem præstat. Dentium dolores sedat, & fluxiones absumpta caussa inhibet. Ius decocti ramorum, trunci, radicumque, præsertim corticum, sumendum octo vnciarum pondere, mane quatuor horis ante omnem cibum, sudorq. seruandus. Decoctum paratur ex media vncia radicum cum cortice assulatim incisarum, ac maceratarum per noctem in duodecim libris aquæ fontis. coquanturq. lento igne ad tertias Huius decocti parandi, & vtendi ratio, variatur pro laborantis corporis habitu, natura, temperamento, viribus, ætate consuetudine, & anni tempore. Ratioq. victus attenuans & exiccans sit, vt in cæteris luis Venereæ alexipharmacis. vtaturq. pro potu secundo decocto. idque habita prius vniuersi corporis ratione. Sunt

Digitized by Google

qui simplici decocto vtantur pro potu, aut solo, aut vino cum eo diluto, nulla præcedente vniuersi corporis vacuatione, neque ratione victus seruata. Debilibus, tabidis, & præter naturam extenuatis, huius decocti vsus aduersissimus est.

Ad quod arborum genus referri debeat ex solo folio indicare admodum est difficile, ex fructu vero qui hic deest facillimum esset. admodum aromaticum est hoc lignum vsusq. plurimos habet, præsertim in lue venerea; decoctum eius si fiat ad tertias valde multum deperdit olei fragrantissimi, vnde commodius fiet in vesica cuprea superimposito alembico cupreo, intus tamen probe plumbo albo obducto, sic enim eadem opera habebitur, & decoctum, & oleum.

De TOCPATLI. Cap. XXVIII.

ARBVSCVLA est *Tocpatlis* nascens in planis, calidisq. locis, surculosis innixa radicibus, vnde oritur stipes, & in eo folia syluestris Raphani, magna, serrata, hastarum mucronibus haud dissimilia, ac flores candicantes. Radix acris, odora, & nonnihil adstringens est. calefacit, exiccatq. ordine tertio. medetur Gallico morbo ius decocti foliorum & radicum eius, siue bibatur, siue erumpentibus tuberculis applicetur. qua radice ego libentius vterer (modo frigidi essent & tenaces humores, quales solent per eos morbos magna ex parte dominari) quam cæteris plantis, quarum est vsus apud Indos, & Hispanos ad prædictum affectum curandum. Eadem radix tusa, illitaq. splenem comminuit, & pristinæ restituit sanitati.

De HOAXACAN, seu Ligno Sancto. Cap. XXIX.

HOAXACAN vocant Indi eam plantam, quam alij *Matlalquauhilt*, seu Cyaneam, tale enim est eius cor, seu medulla. arbor est mediocris magnitudinis, strigosis & inconditis stipitibus, ac veluti spinosis, folijs verò paulò rutaceis maioribus, longioribusque, & Cyaneis floribus. Cortex est cinereus, & si qui crassiorem stipitem vestit, fit fuluus. lignum pallet, ac medulla, vt dixerim Cyanea est, vnde sumpsit nomen. cortex est abun-

Digitized by Google

HOAXACAN, LIGNVM SANCTVM

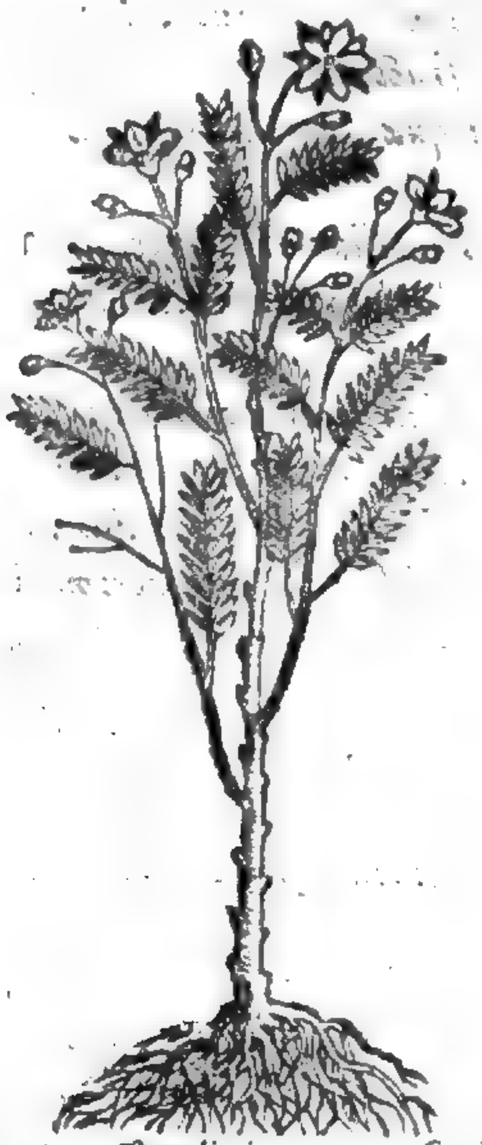

est abundè amarus. quò fit vt calidus ordine secundo, cum folijs quoque ipsis haberi posit, cum manifesta siccitate. etsi medullam non senserim amaram, referre verò quos effectus præstet in curanda Gallica lue, alijsq. diuturnis affectibus capitis, thoracis, ventriculi, epatis, lienis, renum, artuumq. doloribus, aut quis sit administrandi modus in tanta luce superuacaneum duxi. Nascitur in calidis *Ytzocanis*, & Misticæ inferioris. & apud Haitinos quoque prouenit.

GVAYACAN.

GVAYACAN est arbor Iuglandis, vel Ilicis magnitudine cuius cortex colore, extrinsecus cineritio permixtis tamen multis maculis viridibus intrinsecus verosubruber, non admodum densus, sed immodicè durus crassitudinis nempe semidigitalis, is ligno recenter cæso, adeo firmiter hæret, vt vix ferro separari queat, progressu vero temporis facile seiungitur.

Lignum in extremis colore qui in Buxo interne nigrescente conspicitur, & meditullium eius est maximum, totumq. adeo lignum splendida quadam donatum duritie.

Pinguitudo eius resinaceum quid spirat, vriturq. odore non insuaui, & ab accenso gummi profluit, quod prædurum est vbi refrixerit.

Pondus eius quale nulli præterea ligno, nulla eius quantumuis minima pars, in Aqua fluitat, sed mergitur continuo, & subsidit, vnde lignum est fortissimum quod duritie omne robur superat, & idcirco quam minime hiat, neque facile videas quod rimas traxerit.

Sapor non ingratus amarus statim, tum acrimonia miti palatum ac fauces compungens, qui semel cognitus, nunquam errare sinit emptorem in cognoscendo.

Decoctum eius æstate vltra tertium diem non perdurat.

Folium crassum, paruum durum viride multis venis distinctum quidam arbuto comparant, in ramo situm habet ex opposito alterius, vt in Siliqua vel Lentisco videre licet, quaterna vel sena.

Flores multi quasi Vmbellam, vel Corymbum constituentes, pediculis vncialibus insistunt pallidi lutei, senis constantes foliolis multis, è medio staminibusq. prodeuntibus in quorum medio rudimentum, fructus bursam pastoris effigie refert.

Fructus à quibusdam Castaneis ab alijs prunis similis refertur duobus lupinis sibi coniunctis, aliquando etiam tribus, vt Clusius refert, vel aceris fructibus, sed sine alis constat, cordis figuram eleganter exprimentibus leuissima porro distractione vnum ab altero sicut & aceris fructus diuellitur.

F 2 *Longi-*

Digitized by Google

Longitudo est transuersi digiti latitudo paulominor, color totius corij Castaneus aliquantulum corrugatus, Pruni instar, in coniunctione cum altero fructu membrana est densitate, colore, duritie persimilis, ei quæ Iuglandis semen bifariam diuidit.

Corium externum corrugatum mollius est, internum vero nucis interno putamini duritie, & colore respondet eius densitas, in Icone ad viuum expressa.

Nucleus intus conclusus, apposita figura exhibetur, colore & varijs venarum ductibus Nuci Myristicæ, Nuci Muscati, vel Buxi radici admodum similis, hunc si diu in ore voluas, quasi pulpam quandam abradis, quæ acrimoniam manifestam linguæ imprimit, & nucleus in recenti fructu manet coloris Castanei, quasi transparentis, in alijs vero omnino niger.

Nucleum si secundum longitudinem findas, duritiem Dactylorum offendes totumq. osseum flauum in recente cinereum in obsoleto, albæ autem lineæ transuersim parallelos, totum pertranseunt, vt admodum eleganter Lyncurium siue Belemnitem radius splendore referas.

In medio eius cauitas est longa à summo ad imum pertingens, sed sine vlla fere latitudine qualis in Euonymo etiam conspicitur, vbi seminis duo oualia, sed plana viridia quasi foliola seiuncta in summo vniuntur, corq. extrorsum versus componunt ad modum planè Euonymi, nisi quod cor in Euonymo versus pediculum sit constitutum.

Quæ omnia mihi videre licuit munere D. Henrici Coruini in re herbaria peritissimi, qui fructus hos sibi missos mihi dono dedit.

Crescit hæc arbor in Hispaniola, & in continentis regione Nagrando dicta, tanta copia vt numero superent Pinus Hispaniæ.

LIGNVM SANCTVM.

ARBOR est admodum similis Guayaco, sed minor magnitudine Populi stipitibus velut spinosis, cortex magis quam Guaiaci pustulosus, cætera similis, cinereus, maculisq. conspersus, intrinsecus vero obscure rubet, & in recenti ligno etiam facile separatur.

Lignum à Guayaco differt meditullio quod in hoc est paruum & in ramis nullum. Ipsius ligni color magis albicat, & ad luteum quendam colorem vergit; Meditullium parcè nigrum ad viride inclinat, euidenter, imo Cyaneum est in viridi vt nomen Hoaxatan traxit originem.

Tractanti nullus odor occurrrit, æmulatur tamen Guayaci odorem, vt in decocto & oleo eius distillato patet, qui tamen in integronon percipitur, adeo terreis partibus permixta est, vt ne ab inflammato quidem, nisi parum admodum defluat, cum tamen per destillationem plus olei, quam ex Guayaco extrahatur.

Pondus Guayaco idem est, æque enim cito in aqua subsidit.

Sapor

Digitized by Google

Sapor amarus, sed acrimonia longe maior, & euidentior, adeo vt amaritudo ab hac oppressa non statim percipiatur, ideoque Piperis instar, fauces pungit, mordicat, & puluis eius naribus inditus sternutamenta ciet, vnde longe ab incolis ob vires, Guayaco præfertur, nec enim tantum luem venereã, & quidem facilius curat, sed & multos alios morbos, quibus Guayacum non sufficit, expugnat, & ob miros suos effectus in maiore est vsu, & Ligni Sancti nomen non sine ratione obtinuit, quamuis immoderato vsu, & caloris vehementia, possit hominem nimium excalefacere, decoctum eius, & amarius est, & magis odorum quam Guayaci, flauumq. colorem magis habet intensum.

Folia exigua rutaceis paulo maiora Lentisci modo bina ex aduerso posita, & ordinata sunt, ita vt nullum vnicum sit, in extimo quod quidem in leguminibus plerumque euenit.

Flos Vincæ Peruincæ admodum similis est colore, & figura, sed sine aliqua longitudine eiusq. foliola quasi duplicata, sibi superposita apparent, florum etiam coniunctio ex pictura videtur ad Corymbum accedere.

Fructum auctor non addidit nascitur copiose in Insula Boriehen, quæ nunc S. Ioannis ab Hispanis appellatur.

EX vtraque ergo descriptione, & figura manifestum est, has duas arbores, inter se specie distinctas esse, quamuis sub eodem proximo genere contineantur sic enim & Vites, & Pyri, & Mali infinitas sub se species, continentes, suis tamen generibus conueniunt.

Hæc eo dico, quod cum ante octo annos, Lignum Indicum ex Hollandia Romam allatum esset, magna inter medicos, etiam libellis editis altercatio nata fuit, an Lignum illud esset legitimum, an vero repudiandum, quidam enim vnam tantum Guayaci arborem esse asserebant, ideoque hoc tanquam Pseudo lignum omnino repudiandum; alij vero authoritate Ouiedi, & Monardis suffulti, duo diuersa genera esse statuebant, illudq. Guayacum, hoc vero Lignum Sanctum, appellari debere asserebant, non obstante nominum, aliquando confusione. Quæ quidem posterior sententia, vt ex supradictis patuit, à quouis veritatis studioso, merito est recipienda, cum ipse plantæ ita quidem distinctæ exhibeantur, vt eas specie differre cuiuis pateat, merito tamen sub eodem genere reponi debeant.

Cui porro arborum generi hæ duæ sint adscribendæ, diu dubitaui, & etiam nunc hæreo. Putaui aliquando, Euonymo illas congeneres dici posse, sed quibusdam argumentis obstantibus ab ea opinione recessi.

An ad Buxum referri possint nondum plane apud animum meum decreui, quamuis multa id videantur suadere. Itaque hac de re, post maturiorem deliberationem amplior aliquando disserendi dabitur occasio.

Plura qui volet Ouiedum adeat in historia naturali Indica, & Monardem vbi ipsam Guayaci arborem cum fructu, & floribus à Clusio depictam inueniet, in qua tamen desidero duorum illorum fructuum seiunctionem à pictore minime expressam videat, & omnes qui de lue Venerea conscripserunt Medicos.

De YOHVALXOCHITL, seu Flore nocturno. Cap. XXX.

YOHVALXOCHITL, quam quidam *Cozquaquahuitl* vocant, alij vero *Yahoalxochitl*, seu florem orbicularem, arbuscula est, Folia Ebuli,

Sambuciq. ferens (ad quorum ſpecies eſt fortaſsis referenda, niſi quis malit ad Vitis ſylueſtris ſpecies pertinere) ſed minime ſerrata; vmbellas Sambuci, e floſculis aggeratas orbicularibus, & pallentibus, interdiu (vt ferunt) contractis, & hiantibus noctu. vnde acini fiunt racematim dependentes, initio virides, deinde coccinei, & tandem purpurei. radices verò reſinoſi ſaporis, glutinoſas, & guſtus nonnihil odori. Naſcitur *Chapulteci* non procul ab vrbe Mexicana, montoſis, editisq. locis, nec non in vallibus, planiſque. Floret Iunio. Calida, & ſicca ordine ſecundo conſtat natura, & ſapore amaro. tumores appoſita diſcutit, aut maturat, & rumpit. quibuſdam epota ex aqua ſudorem euocat, & alijs aluum ciet. puluis eius medetur inſperſus vlceribus inſanabilibus. & confert ſcabiei lepræq. Auxiliatur etiam reſolutis, & vterino affectu laborantibus. Sunt qui edant folia frixa expreſſo prius ſucco medicinæ gratia, aſſerantq. ita corpus extergere, atque impinguare, & vt carnem inſtaurat exeſam, & caſu aliquo exhauſtam, ſic ſuperuacaneam citra vllam noxam ſenſumuè doloris, corrodere, & abſumere. vanos timores pellere pectori impoſita folia. & ſyncopen inde profectam tollere.

De CAYOLIZAN, ſeu TEPOÇAN. Cap. XXXI.

ARBOR eſt *Cayolizan* mediocris magnitudinis, Folia ferens Saluiæ, ſed maiora, à quibus apud nonnullos indigenas Hiſpanos inuenit nomen, inferna parte ſubalbida, & ſupernè virentia, pinguia, & Verbaſci modo hirſuta, lubricaque. Florem in poſtremis ramis modicum, ac luteum, & in Corymborum formam veluti compoſitum. Odorata arbor eſt, & calentis naturæ, thus citra diſtinctionem vllam redolet. Calidis regionibus (nam in his quoque aliquando prouenit) minoribus ornatur folijs, latioribus verò temperatis, etſi vbique naſcitur, neque vllum refugit ſolum, fertile maximè, & humectum. Ius decocti corticum, ſtipitis, atque radicis ebibitum vterinis confert affectibus, ac vuluam proprijs reſtituit ſedibus. vrinam euocat, emundatq. corpus. Ipſæ verò radices, corticeſuè, aut folia impoſita tumores prę̨ter naturam diſsipant, aperiunt, atque extergunt, velut & quæcumque alia vlcera, vſtionibusq. medetur.

De

Digitized by Google

De NANAHVAQVAHVITL, seu morbi Gallici arbore. Cap. XXXII.

ARBOR est magna *Nanahuaquahuitl* comata, & excelsa, folia ferens Oleæ similia, paulisper odorata, amaraque. Decocti ius matutino liberalius ebibitum, Gallico medetur morbo. nascitur temperatis, humidisq. *Hociacocotlæ* locis.

Fructus è Trunco enatus racemos oblongos componit, cuius pediculus quidem rubet, baccæ vero sunt virides, flos in imagine non conspicitur.

De QVAVHTLEPATLI, seu Arbore Ignea. Cap. XXXIII.

QVAVHTLEPATLIS, quam Miquahanenses *Chupireni*, seu plantam Igneam vocant, arbor est, Lauri effigie spectabilis, folia ferens oblonga, maiora, latioraque quam Amygdali; flores in rosam conformatos. eamq. arborescentem fruticem esse dicimus, quem Dioscorides appellat Rhododendron. Lac fundit vrentis naturæ, & tamen aiunt Indi, quatuor obolorum mensura deuoratum, perquam commodè vacuare pituitosos humores cachecticorum, gallicamq. luem patientium, atque hydropicorum. præcipuè si à frigida caussa talis euenerit morbus. Verum ego non crediderim, vehementissimum istud medicamen, citra noxam intra corpus posse assumi. Quamobrem commodius adhibebitur (quod & Indi experimento testatissimum esse dixerunt) vmbilico modica quadam portione, atque ita quoque purgabit corpus.

Cuta-

Digitized by Google

Cutaneis etiam infectionibus, quales sunt Lychen, lepra, scabies, ophiasis, & impetigo, præsentaneo est remedio. Huexotzincenses vti solent eo pharmaco duarum drachmarum penè pondere aduersus febres interpolatas. Nascitur apud Michuacanenses, & Ocopetlayuecenses prope humentia, & aquosa loca. vbi parum absuit, quin meo postremo malo lac eius degustauerim.

Nerium in orbe nostro, quantum quidem lectione, vel auditione cognoui, nullum lac fundit, quamuis congener sit, Apocyno, in quo maxima est lactis copia, vnde humiditati, congruoq. calori Mexicanæ Prouinciæ id adscribendum fuerit.

Potens hoc medicamenti genus, etsi apud nos venenum habeatur, tamen & suum vsum habet, si debito modo adhibeatur non plus certe periculi ab eo imminet, quam à lacte Esula, vel Scammonio, Ricino Americano, Mezereo, quibus tamen innoxie vtimur, debitis cautionibus obseruatis. Nec si bestias necant continuo, & homini venena sunt; nam Vomica Nux, canes luposq. interficit, homini vero ad multa incurabilia remedium est, sic & Asclepias, Apocyni species magnum habet vsum in Hydrope alijsque morbis.

De QVAVHTYAC, seu Arbore Fœtida. Cap. XXXIV.

ARBOR est magna *Quauhyyac*, Mali Medicæ folia ferens, sed tamen acuminata. cortex adstringit, grauemq. odorem spirat. Nascitur *Ocuilæ* saxosis locis. calidaque & sicca constat temperie. fluxum alui coercet, ac elicit sudorem. naribus instillatus succus sternutamenta excitat, caput purgat, atque ita febres tollit, & capitis arcet dolorem. quarum rerum gratia in annuos vsus recondi consueuit.

Flore Coccineo.

Flore candido.

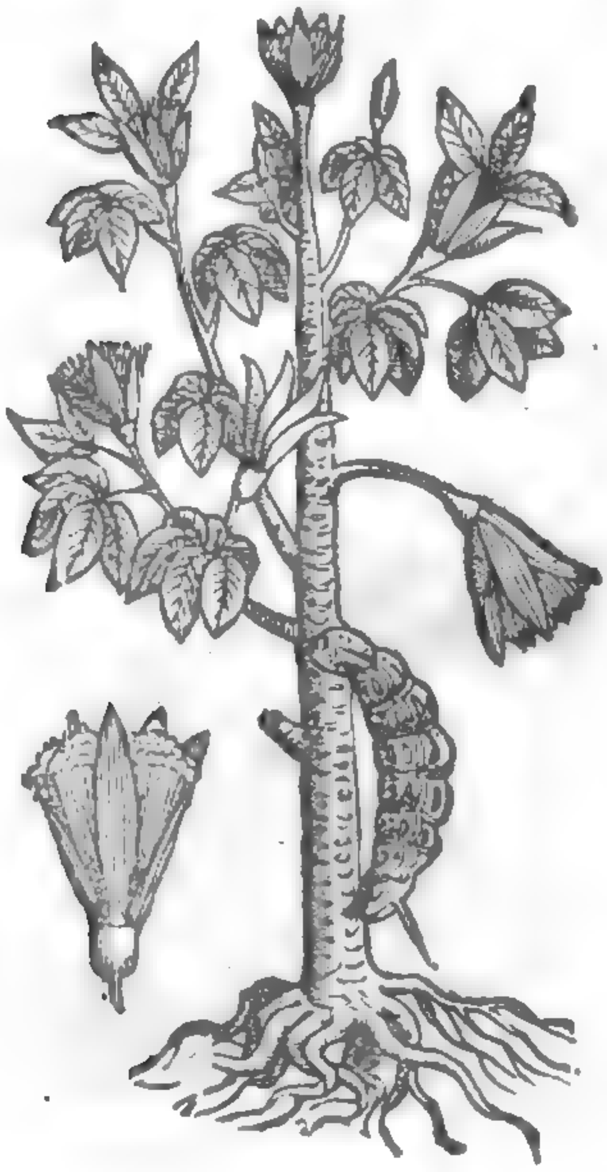

De XILOXOCHITL. Flore Capillaceo. *Cap. XXXV.*

XILOXOCHITL, seu flos Capillaceus, arbor est visendæ pulchritudinis, & naturæ. flores coccineos, in capillamentorum formam aptè compositos ante exortum foliorum (quæ obrotunda sunt, virescentia, & quina) proferens è quibusdam veluti glandibus pullulantes, quamquam sunt, quæ candicantes proferant. Prouenit in calidis *Quahcocolanij*, multisq. alijs eiusdem temperiei locis. Cortex radicis leuigatus, vlceribus gingiuarum opitulatur. vrinam, ex aqua absumptus, educit. renes, & vesicam à sanie, & quibusuis alijs obstruentibus excrementis emundat atque abstergit. & præcipuè si puluis

Xoco-

Digitized by Google

Xoxocoyoltixin peni immittatur. Est autem saliuosæ, & frigefacientis temperiei, saporisque & odoris ferè nullius.

De CACAPOLTON. Cap. XXXVI.

ARBVSCVLA est *Cacapolton* folijs Cerasi, aut *Capolis*, stipite purpureo. Floribus in extremis ramis cæruleis, vnde fiunt acini ciceribus pene pares, primo coccinei, ac tandem è purpureo in nigrum vergentes. Folia sunt frigida, & adstringentia. repellunt præter naturam tumores, dyarrheas compescunt, febribus aduersantur, & medentur vulneribus. succus foliorum, acinorumue, curat inflammationes oculorum. nascitur *Ocoituci*, & *Quauhquecullæ*, nempe temperatis, & calidis regionibus.

De YZQVIXOCHITL. Cap. XXXVII.

YZQVIXOCHITL, seu planta ferens florem similem granis Maizij, quæ igni apposita crepuere, arbor est excelsa, folia Mali Medicæ ferens, florem Cynorhodi formam referentem, nostratisq. rosæ saporem habentem. aspectu pulchra est, & florum odoratissimorum gratia, expetita ab omnibus, & dignissima quæ, nisi amaret loca calidiora, exornaret hortos Philippicos. Nascitur *Quauhnahuacensibus* agris *Hoaxtepecensibusq.* lętius verò in cultis locis. Temperies est aliquantulum frigida, & adstringens. calidas amat regiones, etsi in frigidas quoque regum diligentia, humanaq. descenderit industria. ac toto floret anno. flos applicatus dentium dolores sedat. ingestus medetur satietati, & pectoris morbis, coctionemq. iuuat & miscetur portioni *Cacauatl* commendationis halitus gratia.

De

Digitized by Google

TLALAMATL
Arbor Vomitoria.

De TLALAMATL. Arbore Vomitoria. Cap. XXXVIII.

ARBOR est *Tlalamatl* Saluiæ folijs pinguioribus, & mollioribus. floribus spicatis, paruis, & coccineis. ex quibus procedente tempore acinit producuntur. Nascitur in frigidis, floreq. mense Februario, & accolæ *Quauhtlalamatl* vocant. Folia tusa, & pugilli mensura deuorata ex aqua, dicuntur humores omnes, leniter & citra molestiam vllam euacuare per superna. & tamen frigida, adstringentique, & glutinosa videtur constare natura. aiuntq., radicem leuigatam & inspersam, vlceribus mederi.

Tlalamatl vt ex imagine hic exposita conijcitur, videtur species esse leguminis folia quidem terna, vt in Phaseolis flos Vitia, siliquæ vt in Securidaca arborea ex castaneo colore rubescentes.

De CHATALHVIC Cassia Siluestri. Cap. XXXIX.

CHATALHVIC, quam alij *Cacaocotl*, alij Cassiam, alij fistularem vocant, arbor est magna, ramosaq. & perpetuo virens. stipites proferens tectos fulua lanugine, folia verò, quæ per modica eorum interualla prodeunt, Limoniæ folijs, aut Cassiæ fistularis similia, sed longiora, & infernè candentia. luteos flores, & fructum, nisi tenuior & asperior esset ac dulcis cortex, parem. Prouenit iuxta fluminum ripas agri *Xototepecensis*, & *Pumecensis*. Cortex, qui calidus & siccus est ordine quarto, pulloque & candido variat colore, redactus in farinam, & deuoratus ex aqua matutino duarum drachmarum pondere, vacuat per superna atque inferna bilem, & pituitam. lumbricosque ac vermes, si qui forsan in corpore sunt, pellit. egregium habetur ab indigenis

nis pharmacum. Idem cortex permixtus *Axin*, & applicatus post aures, tollit earum dolorem. fructus cortex, qui dulcis est, ac Cassiæ medullæ saporem referens, eodem modo atque pondere deuoratus, purgat bilem atque pituitam: aluum emollit, ac ventrem leuiter soluit. Idem tritus, & infusus aqua (si pecten ex ea aqua tingatur) capillos breui instaurat, ac prolixam cæsariem efficit. Semen verò intra fructum contentum, tritum atque ex aqua deuoratum placat febres. Quæ omnia mille patuere experimentis.

Huius meminit Monardes cap. 44.

De NVCIS INDICAE, ET COCCI *vocati arbore.* *Cap. XL.*

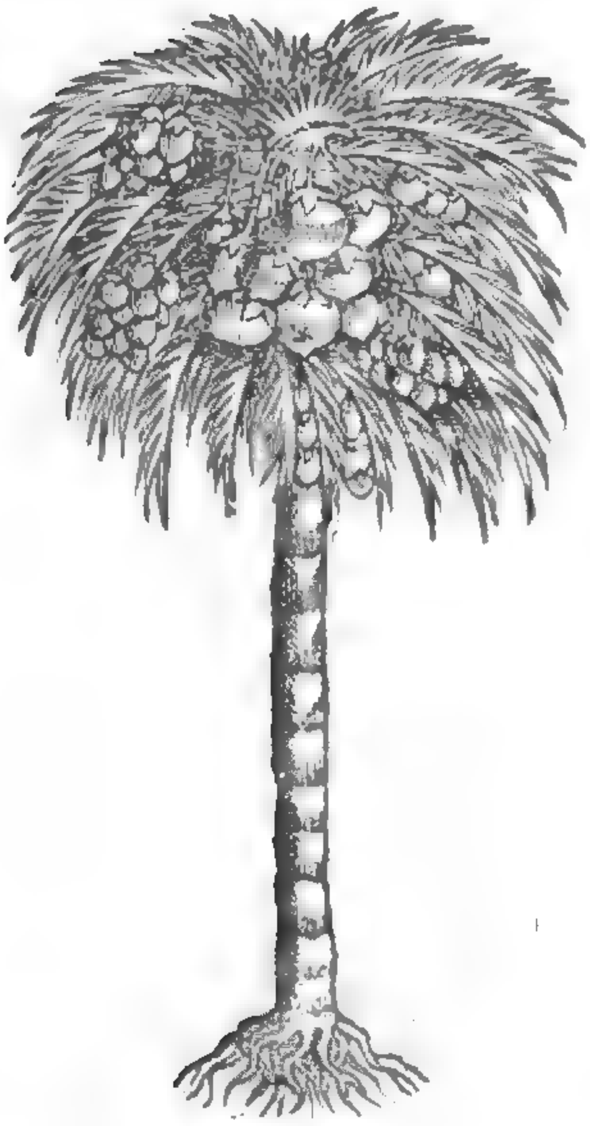

NVX Indica, quam vulgus Indorum *Maron*, Strabo verò (vt quidã volũt) Palmam vocat, à Mexicensibus *Coyolli*, à Lusitanis ob oculos quosdam Cercopitheci similes Coccum, à vulgo verò Persarum, & Arabum nuncupatur *Harel*. Arbor est vasta, Palmæ magnitudine, & figura, in cuius genus citra dubium est referenda. materie densa, fungosa, leui, & ferulacea. fructu orbiculari, aut paulò oblongiore. capitis humani amplitudine, duplici contecto cortice, externo villoso, interno nitido. præduro, & nigri coloris vt inferius latius dicetur, racematim dependente, ac menstruo, sed intra trium mensium spatio maturescente, interdumq. septem, octouè, racemis centum sexaginta libris pendentibus arborem suam onerante: Cuius duo sunt præcipua genera, alterum fructui ferendo, alterum verò liquori euocando, idoneum. Nascitur passim apud orientales, & iam quoque apud occidentales Indos, ac præcipuè maritimis, arenosisq. locis. feruntur nucibus, & inde enatæ transferuntur plantæ, atque ita breuissimo spatio adolescunt, exhibentq. fructum. præcipuè si diligenter colantur, & cœlo gaudent feruido. hyeme etiam & cinere, & stercore inspergi volunt, & æstate aqua. ampliores tamen proueniunt iuxta ædificia, nam videntur puluere, & luto gaudere. In noua hac Hispania non vnicum obseruatur harum Palmarum genus, diuersaq. alia genera obseruantur in alijs locis. Aliud namque littoribus australis pelagi prouenit, fructum ferens longè minorem prædicto eisdem tamen, vt existimo, facultatibus. sunt & palmæ pumiliones apud Philippicas Insulas, vt à viris fide dignis accepi, quæ vix è terra erupere cum edunt fructum. sunt & aliæ vocatæ *Bahei*, & aliæ, quas *Sacsac* vocant. reperitur

Fructifera. Liquoris. Minore fructu. Palmę Pumiliones. Bahei. Sacsac.

peritur & altera Nux, quæ Coccus de Maldiua appellatur, de quo latius inferius tractabitur.

Vniuersæ penè descriptæ plantæ partes, sunt vsibus humanis aptissimæ. nam ex ligno fouentur ignes, splendentq. foci, fabricantur apud nonnullas nationes naues, nauiumq. tabulata, claui exacuuntur, aptantur mali, construunturq. ædium tecta. Stillat succus ex tenerrimis huius germinibus atque racemis circa postrema flagellatis & incisis, qui excipitur fistulis arundineis, vasisue alijs, ac vsurpatur pro vino prima die suauis, tribus aut quatuor sequentibus iniucundus, ac deinde prorsus superuacaneus, & inutilis, semper tamen ingratus, virus olens, crassos humores & flatum generans, modiceq. humectans, & calefaciens, & vino nostrati mitior, ac minus feriens caput si vasculis quibus excipitur nihil infundatur quod temulentiæ sit caussa, qualis esse solet *Mangle*. Aiunt autem, id geni vinus phtysicis mire conferre, adeoque esse opportunum vrinæ, renumq. vitijs laborantibus, vt vix sit in Philippicis Insulis quemquam offendere, siue ex indigenis siue ex nostris, similibus morbis affectum, emundatis ea potione his partibus, comminutis expulsisq. lapillis. & tamen lædere, aiunt eos, qui obstructione lienis præcipuè laborant, ac hydropem patiuntur. Ex hoc vino insolato, aut alicubi seruato per octo decemuè dies, acetum fit acerrimum, sed quod nostrate minus exiccet, ac admotum igni statim omnem acrimoniam amittat. Quamobrem ferculis iam refrigescentibus admiscetur. durat diutius, sed aqua admota, quam celerrimè euanescit, atque corrumpitur. Ex eodem vino carbonibus imposito spissatoq. paratur mel, ac saccharum adeo suaue, vt à multis, præcipuè indigenis, vero saccharo, ac melli, quibus abundant, præferri soleat. Calida humidaq. constat temperie, gustuiq. gratum est, diu incorruptum permanet. mollit pectus, grauedini confert, ventriculum cerebrumq. roborat, coctionemq. iuuat. Nux verò binis tegitur corticibus, nempe externo, qui villosa constat natura, ac veluti cannabinis, stupeisq. filamentis intexta in dulci harum Palmarum genere, circa initia eduli, & Cinarę spiniferos resipiente acanthos, sed dulciori, & minus adstringente, aptissimoq. cohibendis diarrheis, satietati curandæ, & ventriculo instaurando. Ex hoc eodem cortice parantur peropportuna lychnia inflammando bellicorum instrumentorum pulueri, nauium funes, & rudentes firmissimi, & salsi humoris iniurijs quamminimè obnoxij. materiesq. stupea præstatur tabularum compagibus infarciendis, & quæ madens intumescat, arctiusq. obstruat rimas, impetumq. maris commodius arceat. Interno altero cortice prædicta operitur nux, nitido, præduro, & nigri coloris. parantur ex eo vasa pulcherrima, auroq. & argento exornantur, vtq. fama sit, saluberrimum reddere potum, ac paralysi, neruisq. corroborandis, (vtcumque se res habeat) valde conferre. Subest callus, nucleusq. candidissimus, edulis, ac sapore referens amygdala dulcia. ex quo contuso atque expresso, lac extorquetur citra ignis operam, vtilissimum necandis vermibus, ac lumbricis, si octo vnciarum pondere, (addito sale) matutino assumatur, & præcipuè à pueris, alijsq. natu minoribus. Miscetur quibusdam cibarijs parandis, veluti Orizæ, candido vocato ferculo, & similibus. verum crassum veluti & ipsa medulla

præbet

ed by Google

præbet alimentum, & concoctu difficile, pituitamq. multiplicat hominibus in quibus abundat; nec tantillum delata noxia; cum tamen robustis, atque illius alimoniæ assuetis nihil inferat mali, veluti experimento compertum est in his qui Latronum insulas colunt, quibus est præcipuum nutrimentum. & venerem impensè excitat. Idem nucleus solet delibrari, secariq. in frusta, atque ita in loca apud quæ non prouenit, vendendus deferri. loco enim Castanearum in vsus reconditarum editur. quin ex ramentis nuclei (addita aquæ opportuna mensura) feruefactis, ac multum agitatis, oleum supereminere solet, parandis ferculis, dum recens est, non inutile, Medicinæ verò vsibus aptissimum. dulce est, liquidum, splendidum, & oleo amygdalarum dulcium non dissimile gustu: calida, humidaq. temperie constat, & sex, octoue vnciarum mensura epotatum, addita interdum aqua vbi Thamarindi aliquamdiu maduerint, ventriculum, intestinaq. leniter purgat. & humores, præcipuè melancholicos, atrabiliososque, & pituitosos vacuare solet; cum tamen nucleus aluum dicatur coercere. verum recens extractum oportet assumi. Dolorem sedat, & præcipuè ortum à frigida causa, & vulneribus mirè opitulatur. nam & sanguinem sistit, saniem extergit, coercetq. dolorem, & tandem cicatricem inducit. oleo vocato Aparitij est efficacius. quin pectus lenit illitum, purgat infusum, & alia huiusmodi innumera præstat auxilia, quæ difficile possent singulatim recenseri. sed ex frustulis, quorum superius meminimus, extrahitur oleum vtile lucernis, Orizæ parandæ, neruis contractis laxandis, articulorum doloribus antiquis leniendis, & necandis lumbricis vtilissimum. Nec prædictos solum hæc arbor præstat vsus, nam vnaquæque nux continet intra se liquoris candidi, sero lactiuè similis, trium ferè librarum mensuram, siti, febribusq. extinguendis, caloriq. contemperando idonei, medendisque, & extergendis oculis, carni eorum absumendæ, & emundandæ mulierum cuti. eadem aqua frigefacit, & humectat. emundat sanguinem, ventriculum, & vias vrinæ purgat, sedat dolorem inflammatis oculis, medetur pectori, ac pergrato constat gustu. maximè æstuantibus, ac sitim sentientibus etsi sudore perfundantur, & quantamlibet assumant copiam, etiam matutino, & ventriculo adhuc vacuo, minimè videtur officere, plurimum præbet alimentum; & aduersus biliosas febres est potio mirabilis. Quin etiam qua die Pharmacum bibitur assumi potest, etsi flatum generet, sitq. ventriculi laxitatem patientibus, aut diarrhæis meritò vitanda. Eduntur germina, capitaue harum Palmarum, quæ suauissima sunt, sed cum certa arboris iactura. iuxtaq. suborientia folia non omnino sunt superuacanea. eis enim vinum Palmarum percolatur, vicem præbentibus coli, ac calceamentorum interdum parantur soleæ. De Cocco autem, quem de Maldiua appellant, ita sentiunt. Maldiuas Insulas aliquando continentem fuisse, inundatione tandem submersam, has restitisse insulas, in quibus Palmæ fuerint obrutæ, quæ hos protulissent Coccos, qui terra indurati conspiciuntur. An verò plantæ differant à nostris, cum nemo truncum aut folia inspexerit, certo quis asserere nequit. soli namque Cocci, nunc singuli, nunc bini coniuncti in littus eijciuntur, quos nemini colligere licet, nisi cum capitis periculo, eo quia ad Regem pertinet quicquid

Oleum & eius vires.

Aliud Oleum.

Liquor lacteus & eius vires.

Coccus de Maldiua.

è mari in littus eijcitur. Inueniuntur autem ipsi Cocci interdum exigui, figura ouali, magna ex parte nigro, ac nitido cortice contecti, medulla, seu pulpa interior, quæ siccata dura est admodum, & candida, ad pallorem tamen inclinans, in superficie rimosa est, nimisq. porosa, nullumq. saporem habens. Magni est huius Cocci vsus, præsertim pulpæ ipsius, apud earum insularum indigenas aduersus venena. aiuntq; aquam in vasis ex hisce nucibus paratis aliquamdiu contentam, ac conseruatam, adiecto medullæ momento, ad coli dolores, pulsa causa per vomitum, assumptam, esse vtilem, nec non ad paralysim, Epilepsiam, aliosuè neruorum affectus. Vlissipone hæc medulla siccata reperitur venalis, magno tamen pretio, ibique magni æstimatur, omnibusq. alijs Alexipharmacis præfertur. Huius medullæ ad decem granorum pondus, cum vino, aut aqua, pro morbi natura exhiberi solet. etsi eius vsum nullius esse momenti, aut parum conferre quotidie experiamur.

Quamuis author fusus sit admodum in hac arbore, eiusq. vsibus describendis, non tamen erit abs re si lector consulat Garciam de Nuce indica, & Clusij in eundem notas.

De ACHIOTL, seu Medicina tingendo apta. Cap. XLI.

ARBOR *Achiotl* vocata, ab alijs *Chatanguarica*, ab alijs *Pumaqua*, magnitudine est, stipite, atque omni prorsus forma Mali Medicę, folijs vlmeis figura, asperitate, & virore similibus. colore extrinseco corticis, trunci, & ramorum, fuluo; intrinseco in viridem magis inclinante, & ligno ipso aculeato, & candenti. floribus magnis, stellatis, quinum foliorum, ex albo rubescentibus, & fructu erinaceis simili, amygdalarum viridium, paruarumq. forma & magnitudine, quatuor modicis distincto angulis, qui secundum longitudinem discurrunt. Hi cum maturi sunt, dehiscunt, ostenduntq. intra cauitatem grana quædam acinis vuarum forma similia, admodum rubescentia. Prouenit calidis regionibus qualis est *Huitxocensis*, locis potius siccis quam humidis. Frigida est ordine tertio, & nonnullam siccitatem adstrictionemque participat. Indi maximi æstimant hanc arborem, atq; ideo eam iuxta domicilia serere consueuerunt. folia fert toto anno, ac fructum vere edit, quo etiam tempore colligi solet. Materies vtilis est igni veluti è silice excitando, si lignum ligno fricetur; cortex verò funibus texendis, qui sunt cannabinis firmiores. ac semen pictoribus coccineo colori exprimendo; innatans liquori æque frigido non minus vtile medicis. extinguit enim epotum aut admotum, febrientium incendia, opitulatur dyssenterijs, repellitq. tumores præter naturam. quo fit, vt

Epi-

Epithematis frigorificis potionibus, vocatis Iulapijs, & quibusuis infrigidantibus cibarijs, & medicamentis misceri perquam commode possit. additur semen *Cacaoatl* refrigerij gratia, commendandiq. saporis atque coloris. dentium dolores à causa calida ortos lenit, corroborat, euocat vrinam, sitim extinguit, ac Croci apud aliquas gentes gerit vicem. Excipiunt parando pigmento grana iam matura, ac in calentem aquam proijciunt, agitantq. continenter eodem modo semper, donec totus penè color aquæ hæreat. permittunt demum subsidere, & in placentulas efformant eodem penè modo, quo diximus *Anil*, seu *Mohuitli* parari, & *Xiuquilitl*, vt cum opus sit in vsus euocentur. Est verò adeo tenax hoc pigmenti genus, vt semel illitum, vix etsi vehementer extergas, possit deleri, vrinæ autem permixtum sit indelebile. Adstringit nonnihil. ideoque cum resina permixtum medetur scabiei, atque vlceribus, ventriculum corroborat, fluxum alui cohibet, lac auget permixtum crustis *Cacaotl*, quem reddit innoxium quacunque mensura bibatur, eius siquidem gratia, facilè, ac citra satietatis incommodum solet concoqui.

Fructum huius arboris exhibuit Clusius exoticorum lib. 3. cap. 19. & arborem recte conijcit esse Bixam Ouiedi, à colore quo Indi se tingunt, ita dictam ab Ouiedo. eadem arbor etiam à Iulio Scaligero descripta fuit, folio Pruni, fructu qualis Castanea, cum erinaceo in quo coccus ruber. & quia nomen ignorabat, arborem finium regundorum appellauit, quod eo colore Mexicani fines prædiorum in tabellis depingerent.

Modum excitandi ignem mutua lignorum attritione describit Ouiedus lib. 6. c. 6. historiæ naturalis, speciem autem ligni non nominat.

Quæ vero ligna apud nos attritu ignem concipiant, doctiss. vir & in naturæ arcanis perquirẽdis solertiss. Io. Bapt. Porta Lynceus lib. 12. suæ nat. Magiæ c. 1. abũde docet.

De Palma Bahei COYOLLI *dicta.* *Cap.* XLII.

COYOLLI arbor est stipitem fundens tenuiorem, breuioremq. Indica Nuce, & columnæ forma, fructumq. ante foliorum diuisionem cubiti vnius interuallo è viridi fuluescentem, qua pingitur forma, magnitudineq. Pyri paruæ, cortice obductum crasso, callum densum, durum, candidis punctis interstinctum, & è rubeo colore in nigrum inclinantem, intra se continentem. qui adstringentis est gustus, roboransq. Gestant quintam partem illius glandis ore indigenæ, & quocunque se conferunt circumferunt, admixtam folio dimidio volubilis *Buyo* vocati, & calce conspersam, ventriculum enim ita roborat, cere-

brumque, concoctioni auxiliatur, dentes firmat, vomitiones à frigore excitatas sedat, rubrificat labra, nutrit, & oris arcet fœtorem. Nascitur in locis humidis Philippicarum insularum,

De YCÇOTL, seu Palma Montana. *Cap. XLIII.*

YCÇOTL, seu Palma Montana, ab alijs *Quauhtepopopatlis*, seu montanæ scopæ medicatæ dicta, arbor est fruticans, duos tresue ab radice stipites edens, folia longa, angusta, crassa, Iridis ferè similia, sed longè maiora, aceruatim ab extremis stipitibus orientia. flores albos, odoros, racematim dependentes, ac sex constantes foliolis, ex quibus generantur fructus strobolis similes. Nascitur in locis montanis cuiusq. temperiei. frigida arbos hæc, & glutinosa natura constat. quo fit, vt germina tosta, & in læuorem redacta, epotaq. è liquore quopiam adstringente cum Chia, aut Boloarmeno, dysenterijs mirè opitulentur, ac detineant abortum. Ius decocti foliorum, & radicis, medetur syncopi, epotum eo tempore quo præsentitur inuasio. Sunt qui dicant satietati quoque mederi contractæ ab ægritudine aliqua, quod qui fiat, nisi roborato ventriculo, diuinare non possum. Non videtur silendum, è folijs huius arboris fila parari, linteis, storisq. intexendis perquam accommoda, politiora, firmioraq. eis quæ ex Metl passim fieri consueuere, madentibus in primis aqua, mox protritis, ac lotis, iterumq. & iterum maceratis, & insolatis, donec apta reddantur, vt neri possint, & in vsus accommodari. materies est leuis, ac lenta.

De NOCTLI, seu Tunarum genere. *Cap. XLIV.*

ETSI planta illa, quam Haitini *Tunam*, Mexicani *Nochtli*, & antiquiores (vt quidam decepti putant) Opuntiam, seu Pallam, arborem, aut Ficum Indicam vocant, nostro Orbi non paucis ab hinc annis innotuerit, cæperitque esse frequens in maximam admirationem, quæ sui, ob monstrificam formam, & crassorum, spinisq. horrentium foliorum portentosum nexum spectatores traxerit; tamen quoniam nullibi, præterquam apud Indos fructus perficiat, atque maturet, concoquatque, nec possit de ea alibi certius fieri iudicium quam vbi complet poma, & frequentissime in mensas tum ægrotantium, tum bene valentium hominum venit, libuit omissa forma, toto penè iam orbi notissima, varias eius differentias numerare, facultates percensere, palamq. facere quæ amet loca, qua cœli regione gaudeat, quo tempore serenda sit, & quo fructum maturet, proferatq. flores. Sumuntur ergo Tunarum differentiæ interdum à floribus, qui iam crocei, albiq. per extrema reperiuntur, extra lutei, intra verò ipsius pomi colore, veluti in *Tlatocnochtli* est videre; iam, extra lutei, intra verò ex albo in Coccineum vergentes. & nonnunquam quoque lutei. sumuntur item à foliorum, arborisq. magnitudine, & forma. omnes enim in fruticis magnitudinem tantum attolluntur, si excipias *Cacanochtli*, & *Xonochtli*, quæ interdum quoque arbores sunt. Item à folijs, alia

Tlatocnochtli.

siqui-

siquidem crassa sunt, alia tenuia; hæc spinis stipata, illa raris, breuibusq. horrentia; quædam rotunda, alia oblonga; & cum nonnulla maxima sint, alia admodum parua reperiuntur. sed potissimum ex fructu, vnde & nomina, quæ latius prosequemur. Sunt ergo Tunarum species quo adhuc nouerim, quæ in Mexicana prouincia reperiuntur, prima *Yztac nochtli* vocata, quod albus fructus eius sit, folia fert rotunda, parua, leuia, rarisq. horrentia aculeis, florem luteum, fructum spiniferum, & candentem, & in fruticis attollitur magnitudinem. Yztac-nochtli. Secunda quæ *Coz nochtli* dicitur, quod pallentem proferat fructum, folijs constat amplis, orbicularibus, multisque & prolificis, horrentibus aculeis, flore Coccineo per extrema pallescenti, & pomo luteo, ac raro. Coznochtli. *Atlatocnochtli*, seu Tuna ex albo in rufum colorem inclinans, folia fert angusta, oblonga, impensè aculeata, & nonnihil purpurescentia, quod est huic tantum generi peculiare, cum cæteris omnibus viridia sint; fructum item valde spinosum, florem extra luteum, intra verò ipsius Tunæ colore. Atlatocnochtli. Quartum genus *Tlapalnochtli*, idest Coccineum, folia fert tenuia, angusta, & oblonga, sed breuiora præcedentibus, ac minus spinosa, florem ex albo rubescentem, & paruum, pomum item non adeo spinosum, sed Coccineo, flammatoq, colore præditum. Tlapalnochtli. Quintum *Tzapo nochtli* ob similitudinem quam habet cum fructu à Mexicanis vocato *Tzapotl*, folia fert squallentia, oui figura, quibusdam horrentia spinis, & flores in his luteos, ex albo in Coccineum colorem vergentes. Tzaponochtli. *Çaça nochtli*, seu herbacea siluestrisq. Tuna in arboris magnitudinem attollitur, multis alis concaua est, folijsq. constans rotundis, paruis, & spinosis, siluestri fructu vix iuglandem nucem magnitudine superante, sed spinis horridiore, & pallidis floribus. Caçanochtli. Est & *Xocoho nochtli* similis forma *Çaça nochtli*, sed tam folijs quam fructu acida, vnde nomen. Xoconochtli. Frigidæ sunt omnes ordine secundo, humentesq. (si excipias grana, quæ sicca, & adstringentia sunt) natura. sunt etiam frigida & humida folia, saliuosaque. quo fit, vt foliorum pomorumq. succus expressus, ardentes febres maximè extinguat, sitim expleat, & arentia viscera humefaciat. Poma cum granulis loco cibi sumpta, aluum dicuntur sistere, præcipuè si calor fluxus causa sit. gratum præbet alimentum, refrigeransque, etsi flatuosum, veluti & cæteri horarij fructus, obnoxium corruptioni, atque æstuantibus iucundissimum. quamobrem æstatis tempore commodius, auidiusq. manditur, præcipuè ab his in quibus bilis, aut calida distemperies redundat. Gummi fert renum & vrinæ calorem temperans. succus, aut aqua stillatitia mirabilis est aduersus biliosas, & pestilentes febres, præcipuè si cum succo *Pitahaye* fructus misceatur. Honorem dedit huic pomo præcellens vir Martinus Henricus huius nouæ Hispaniæ Prorex præclarissimus, qui eius vsu frequenti à multis morbis ad bilem caloremq. attinentibus, quibus vexari solebat, est penè liberatus. Auxiliantur radices eius cum Hieranei quadam specie Enterocoelis. Erisipelatis medentur, ortum à febre calorem, aut alia quauis ex causa extinguunt, & iecinori vehementer concalescenti remedio sunt. Folia eadem præstant. & decocta, parataq. cum *Chilli* in frigidorum esculentorum veniunt vsum. Vngunt Mexicenses Carpentorum rotas nimio motu æstuantes foliorum succo, atque ita peruri inflammarique prohibent. Radicem

Digitized by Google

etiam eius, quæ nonnihil amara est, aiunt mirè vlceribus subuenire. Montanis, calidisq. magna ex parte locis proueniunt. & quamquam in frigidis quoque nascantur, in calidis tamen, aut temperatis saltem maturant fructum. florent primo vere, & fructum æstate cum cæteris arboribus proferre solent. Quouis anni tempore, sed vere maximè, defossis vtcumque folijs, aut pedibus conculcatis, proueniunt, nullaq. adhibita cura agunt radices, in iustamq. attolluntur magnitudinem. Ad Tunarum species pertinere videtur *Tetzinochtlis*, quæ cum natura tum etiam forma similis esset, nisi brachia, caulesq. teretem formam & striatam sortirentur, & aliæ permultæ, de quibus fortasse distinctionis gratia proprijs tractabitur locis.

Tetzinochtlis.

De NOCHEZNOPALLI, seu NOPALNOCHEZTLI, idest Cocco Indico in Tunis quibusdam nascente. Cap. XLV.

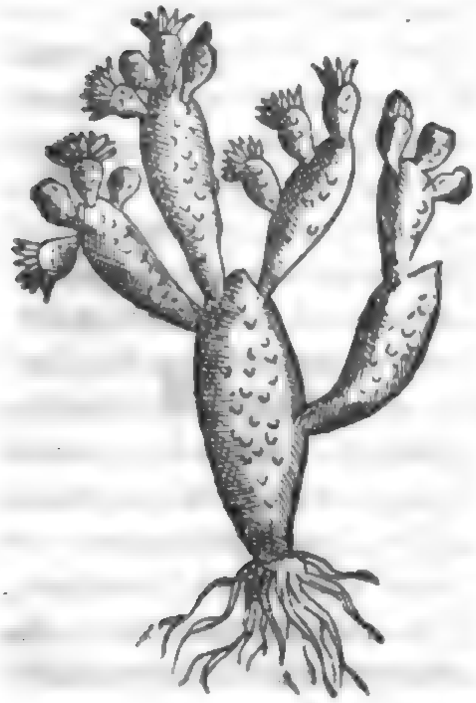

REPERIVNTVR apud Mexicanos in Tunarum quodam genere *Nocheznopalli*, seu *Nopalnocheztli* vocato hac sola ratione à pecorum armentorumq. iniurijs, quibusdam in locis natura munitis asserto vindicatoq. vermiculi rotundi, extra candidi, intra verò coccinei coloris, interdum sponte ipsius naturæ, interdum hominum industria atque diligentia, semina superioris anni stato tempore Tunis admouentium, quæ Indi *Nocheztli*, nostri verò Cochinilla, fortasis à Cocco, seu Grano cuius species sunt, appellare solent. Sunt qui diuersam rem, hos esse vermiculos arbitrentur. Verum etsi non me lateat, Coccum nostri orbis non Tunæ, quæ nullæ ferè ibi reperiuntur, sed Ilicis cuiusdam, quam Cusculium recentiores vocant, esse excrementum, folijsq. adhærere, nec fructum esse, neque semen, ideoque facultate pollere minimè adstrictoria, eiusq. interna, præstantiæ & honoris gratia vocari Chermes, exteriora verò, quæ magis sunt vulgaria, adhuc Græcam nuncupationem mordicus tenuisse; quare allucinantur qui Chermes ab infectorio Cocco differre arbitrantur. Tamen cum vermiculi ex hoc excremento gignantur, quibus vt in his qui in Tunæ genere hoc, seu ex eius semine gignuntur, æqua tingendi lanas coccineo colore natura sit atque conditio, & promiscuè sint huiusmodi vermes pictoribus tinctoribusq. vtiles, firmum habeo ad coccineum genus, vnde (veluti diximus) fortasis Hispaniense nomen emanauit, non minus ac eos quos vocatæ Pampinulæ, Teuerijq. radicibus apud Peruinos innasci fama est, esse referendos. Ergo ex *Nocheztli* purpureus interdum, interdum verò coccineus, pro varia parandi forma, conflatur color. fitq. exquisitissimus si teratur ex aqua decocti arboris *Tetzpatl*, addito

Alu-

Digitized by Google

Alumine, atque subsedimento efformato in placentulas. Adstringit ex aceto tritus, admotusq. in forma emplastri vulneribus opitulatur. cor, caput, atq; ventriculum roborat, ac dentes egregiè extergit. Purpurarum sanguine vsa est antiquitas quibusdam in venis gutturis earum contento, dum lanas tingendas curabat, & Tyrio honore decorabat vestes; verum iamdiu eo medicamento vti desijt Orbis, eadem repetiturus cum libebit pigmenta, neque vnquam nouis inuentis satiandus, aut pedem aliquo in tempore fixurus.

Extrementa pluribus adnascuntur plantis, quæ deinde in varias insectorum species transmutantur. sic non tantum Coccus in Ilice nascitur, sed etiam quæuis Galla in Quercubus intra se Muscam gignit. idem obseruare licet in vesiculis Vlmi, Terebinthi alijsq. plantis compluribus.

De CACAVA QVAHVITL, seu arbore CACARI Cacauifera. *Cap. XLVI.*

AT in *Cacaua Quahuitl*, magna deteguntur humanæ sortis volumina. in veteri siquidem Orbe, perq. prisca illa tempora, quæ vitæ hominum erant necessaria, atque adeo apud alios cum deessent quærenda, non rependebantur ære. nondum aureus argenteusuè nummus circumferebatur, aut pecudum, Regumuè, aut Principum simulacra metallis cernebantur insculpta. rerum viuebatur permutatione, vt olim factum cecinit Homerus, & fructuum quos recondebant facta alijs copia, mutuum ferebatur auxilium. tandem æra percussa, atque signata sunt, & mille rerum effigies numismatis impressæ conspiciebantur. at in nouum hunc mundum nunquam auaritiæ signa penetrauerant, aut caput erexerat ambitio, donec nostri, velis ventouè deuecti, impetum fecere. non vsque adeo splendebant illis argentum atque aurum quibus præcipuè abundabant; auium pulcherrimarum plumæ, lintea quædam gossippina, & gemmæ, quæ ea fert affatim sua sponte tellus, erat diuitiarum, & copiarum summa. nondum Armillæ, torques, aut brachialia, nisi fortassis concinnata è floribus, plebi innotuerant, aut Margaritæ erant illis in pretio. nudi penè incedebant, vitam degebant hilarem, neque vastos congerendi thesauros, aut rei familiaris augendæ, veluti de futuro parum sollicitos, cura euigilabat. in diem viuebatur, indulgebatur genio, humili sorte, sed tranquilla & felici, & potissimis naturæ bonis magna cum iucunditate potiebantur. Semen *Cacauatl* erat illis pro nummo, & eo præcipua vitæ præmio, cum opus erat, comparabantur. duratq. in hodiernum vsque diem

non

non paucis in locis hic mos. Quid ni? Quando quibusdam orientalium gentium Cochleæ Veneriæ, & alijs folia quarumdam arborum, & alijs alia pecuniæ gerunt vices. quin & ex eodem semine, quo commercia inibantur, feruebant emporia, & in varios dominos illius ope mercimonia transferebantur. concinnabantq. potum, nondum vini conficiendi ratione reperta, cum tamen nonnulla Vitium syluestrium, ac genera labruscarum apud illos suapte natura in syluis passim prouenirent, arboresque, & frutices, quibus aduoluebantur, vuis, acinisq. variorum colorum, & pampinis condecorarent, atque grauitate sua incuruarent. De hoc celeberrimo semine, & quod in nostram vsque tempestatem, & nummi & vini apud illos subeat vicem, agendum est, ab ipsa arbore sumpto initio. Est ergo *Cacaua Quahuitl* arbor, amplitudine, & folijs mali Medicæ, longè tamen maioribus, atque amplioribus. fructu oblongo, Peponi magno simile, sed striato, & ruso, *Cacauacentli* nuncupato: semine *Cacahuatl* pleno, quod semen, vt diximus, Mexicanis pro nummo est, materiemq. potionis eidem genti gratissimè præbet. Substantia idem constat pulpa in dispares diuisa particulas, sed probè compositas inter se, tenera, multi nutrimenti, subamara, subdulcique & temperata natura, aut paululum frigida, atque humenti. Sunt ergo quas adhuc compererim, quatuor huius arboris differentiæ. Prima Quauhcacauatl. *Quauhcacauatl* dicitur, omnium maxima, & ampliorem ferens fructum. altera Mecacacauatl. *Mecacacauatl*, quæ mediocri constat magnitudine, folia ac fructum ferens, magnitudine à prædicto secundum. tertia Xochicacauatl. *Xochicacauatl* vocata, minor est, ac minorem profert fructum, semenq. extra rubescens, intra verò cæterorum colore. quarta omnium minima, & ideo vocata Tlalcacauatl. *Tlalcacahuatl*, seu humilis, pomum fert minimum, haud alterius quam cætera genera coloris. Quæ differentiæ omnes eadem pollent facultate, atque eosdem vsus præstant, licet postrema potionibus magis inseruiat, cęteræ verò nummis aptiores, atque commodiores sint. Posset quoq; & Quauhpatlathli. *Quauhpatlathli* ad earum arborum genus referri, sed amplior est arbor, & ampliora folia, fructusque, & semina, quæ dulciora quoque sunt cæteris, & pro amygdalis possunt, tosta, aut saccaro condita edi, & vsurpari, quamquam parandæ potioni sint incommodiora. Nascitur in calidis, feruidisq. regionibus, locis vliginosis, aquosis, & humectantibus. Acuta igitur ægritudine laborantibus, exhiberi solet ex eo semine parata potio, cui nihil præterea commixtum sit, contemperando æstui, ac feruori placando, & his quos calida intemperies epatis, alteriusuè partis vexat. Si verò quatuor

QVAVHPATLATHLI
Cacauifera V.

granis

granis vnica vncia misceatur gummi eius, quod vocant *Olli*, bibaturq. dysentericus affectus mirè coercetur. verum sunt gummi ipsum, ipsaq. grana prius torrefacienda. grana siquidem adeo pinguia sunt, vt exprimere, si libeat, possis ab eis oleum. gummi verò tenacissima, & valde glutinosa vi prędita. nimius autem huius potionis vsus viscera obstruit, colorem inficit, & ad Cachexiam, & insanabiles alios morbos ducit. Sed quoniam, & compositę, & simplices parari ex eo potiones solent, atque hę non vnica tantum ratione, aut eisdem ex rebus, iam his iam illis floribus, alijsuè plantarum partibus in farinam redactis & adiectis, in eis enarrandis fuerit haud immeritò aliquandiu commorandum. Primum ergo potionis genus ex eo semine parari solitum, *Atatexli* seu madens dicitur. fit hoc simplex ex centum plus minus granis *Cacauatl* crudis, aut torrefactis, sed probe contusis, & commixtis ei portioni frumenti Indici, eo quo diximus modo redditi mollioris, quę vtrisque manibus apertis, coniunctisque, & in capacem figuram efformatis, possit commodè comprehendi. si verò libet parare compositum, addes *Macaxochitl* vocatę plantę *Xochinacaztli*, & *Tlilxochitl*, quę suis describuntur locis, fructus contusos, & commixtos reliquis, mox verò quantum satis sit agitatis. transferenda autem ex celsiori loco in aliud atque aliud vas, hęc potio est, donec spuma demum excitata, partibusq. pinguioribus, & ad olei naturam propè accedentibus, ad superiora eleuatis sorbeantur, tantumq. leuiora sunt, & gustui gratiora, vt seorsim maiori iucunditate degustentur. Vis compositę est Venerem excitare, simplex enim refrigerat, atque impensè nutrit. Aliud genus fit ex quinque & viginti granis *Cacauapatlactli*, totidem *Cacauatl*, frumenti verò Indici pugillo vno. huic nihil addi solet ex prędictis, illa siquidem calida sunt. ex hac autem potione sola infrigidatio, & nutritio quęritur. Tertium verò *Chocolatl* vocatum, paratur ex granis *Pocholt*, & *Cacauatl* ęqua mensura, quod magnopere traditur corpora impinguare, si frequentius ea vti contingat. Ergo contrita omnia in fictili funduntur, agitanturq. ligneo pistillo, donec portio pinguior magisq. spectans ad aeream naturam innatet. quam seponunt, ac seorsim collocant, residuoq. immiscent frumenti prędicti emolliti pugillum vnum. Postquam verò in liquorem sorbitioni idoneum omnia sunt redacta, id pinguedinis quod separauerant, rursus commiscent, atque ita demum tepidum potant, aut alijs sorbendum propinant. Hectica febre consumptis, tabidis, atque extenuatis mirè vtile. Aliud genus *Tzene* dictum, paratur ex frumenti Indici, & *Cacauatl* ęquis portionibus torrefactis, & modica quadam eiusdem frumenti emolliti parte decoctis, donec sorberi possint. quę demum refrigescentia, nutrimenti, non medicamenti vices gerunt. Seritur iuxta *Quahucacauatl* vmbrę gratia arbos *Atlinam* vocata, nullius prӕterea, quod nouerim, vsus.

Potiones Mexicanorum.

Atatexli simplex.

Compositum.

Aliud.

Chocolatl.

Tzene.

Atlinam arbor.

De AMACOZTIC, *seu Papyro lutea, seu* TEPEAMATL Sycomoro Saxatili Mexicana. *Cap. XLVII.*

AMACOZTIC, quam alij *Texcalamatl*, seu saxorum Papyrum, alij *Tepeamatl* vocant, arbor est, cuius duę visuntur species. Prima est arbor

magna

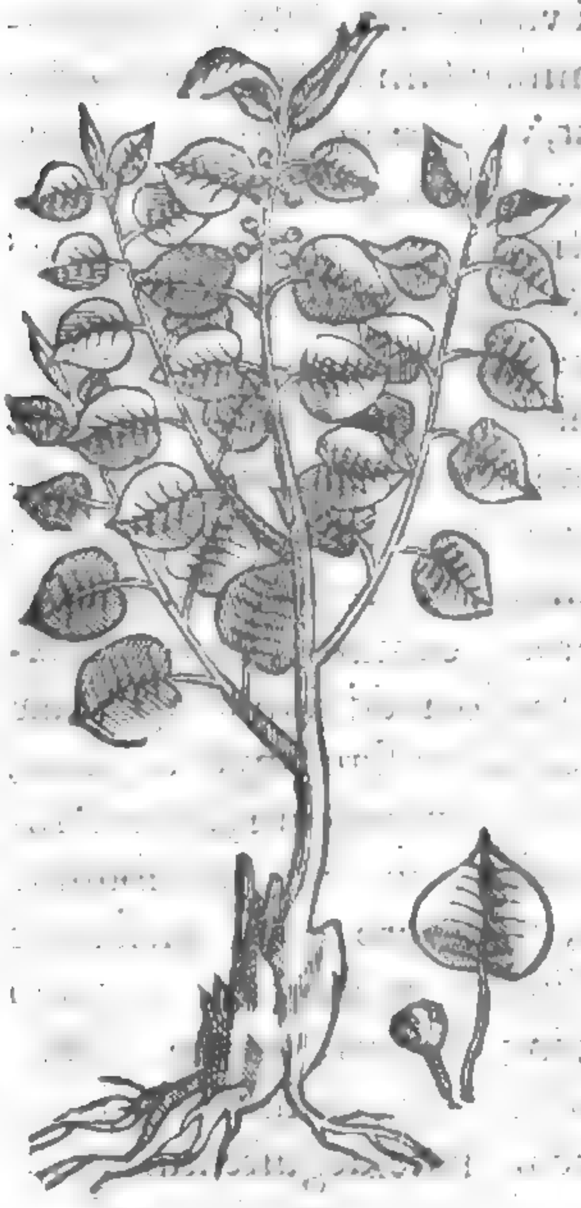

Sycomor. Saxatilis Mex. II.

magna, folia ampla ferens Hederę, obrotunda, pinguia, purpurascentia, ac cordis ferè figura, corticem altera parte pallescentem ex viridi, altera verò fuluum. in ipsis verò stipitibus, qui ficulnei sunt, & lenes in modum Sycomori, fructum ficubus paruis similem, purpurascentem, seminę minuto, ac fuluo refertum. adhæret saxis, non mediocriter spectando miraculo. Folia sunt saporis & odoris insignis expertia, frigefacientis naturæ, atque humectantis. Ius decocti radicum linguam febrientium humectat, pectoris doloribus confert, purgatq. nondum excusso lacte pituitam, ac bilem per superna atque inferna, si vnciæ tres, totidem aquæ libris ad vsque medietatis consumptionem incoquantur. Lac eius medetur vlceribus labiorum, cæterisq. inueteratis. Est & altera secundæ speciei arbos eodem nomine ac temperamento prædita, quam virgarum rectarum, leuiumq. vsum aiunt tantum præstare. Proueniunt Chietla montosis asperisq. locis, cautes, vt diximus indicare nomen, amplexa.

De COPALXOCHOTL, seu arbore Gummosa pruniformi.
Cap. XLVIII.

COPALXOCHOTL, quæ à Michuacanensibus *Pompequa* vocatur, arbor est, folijs obrotundis, Prunis Hispanicis forma similis, sed fructu Medicis malis qui pręduleis est, valde adstringens, & saliuam stillans impensè glutinosam. Prouenit regionibus calidis, & præcipuè Michuacanensibus. stillans saliua illita febres curat, medeturq. dysenterijs, ac diarrhœis. Materies est operibus intestinis aptissima, ac ad simulacra effomanda cęteris præstantior, nam pręterquam quod se facilem artificibus prębet, nec findi, neque putrescere, aut corrumpi est prompta. resipit gummi *Copalquahuilt* vnde nomen.

Fructus ex viridi est Luteus, rami vero sunt coloris Castanei,

De

De COPALXOCHOTL altera Pruniformi Gummosa II. Cap. XLIX.

EST alia eodem nomine arbor, sed folijs maioribus, quanquam similiter obrotundis, & in paruam cuspidem desinentibus, fructuq. prunis, aut nucibus iuglandibus forma,& magnitudine simili. Nascitur *Tlaquitenanci*. Fructus impensè adstringit, conglutinatque. & est, si decoquatur, dulcis, ac saporis grati præcedenti par, viribus & forma congener. Ossis nucleus gustu suauis est, & lepræ curandæ, si eo corpus illiniatur, perquam accommodus.

De THAMARINDO. Cap. L.

CONSVEVERE Indi Orientales, & Occidentales, necnon aliæ quamplures nationes, contra Græcorum, & Latinorum consuetudinem plantas ipsas relinquentes sine nominibus, fructibus tantum, & floribus nomina imponere, quod in *Thamarindorum* arbore videmus euenire. cui cum nullum contigerit nomen peregrinum, aut fuerit à Mexicanis impositum (nuper enim est ad eas oras translata) fructus tamen eius non vnicum, sed plura sortiti sint. Ita fit, vt Malauari, *Puli*, Guzarati, *Ambili*, & apud Arabes *Thamarindi*, seu Indi dactili nuncupentur. non quod hæc arbos è Palmarum generibus, aut Palmis similis sit, seu fructus eius analogiam cum dactilis habeat, sed vel quia ita appellari libuit, vel quod fructus, digitorum quandam repræsentent similitudinem, etsi crassiores sint, & magna ex parte longiores. Est igitur arbor Nucis iuglandis magnitudine, aut Fraxini amplitudine, ramis dodrantalibus, foliolis refertis minutis, pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, Rutæ similibus, sed longioribus, aut his quæ fert *Mizquitl*, vocata Mexicanis *Hoaxinum*, aut *Quahunachaztli*, materie firma, siliquis in digiti incurui, aut arcus figuram efformatis. quarum cortex initio virens, & post maturitatem est cinereus, & à quo facilè exuatur fructus, nucleis satiuo Lupino paulò maioribus, intus contentis, leuibus, & fului coloris, quibus abiectis callo vtuntur medici. dulcis, acidiq. & iucundi saporis. Ea est harum siliquarum natura, vt noctu folijs conuolutæ, sese à frigoris iniurijs muniant, atque tueantur, interdiu verò sua pte natura explicentur, & è penetralibus foliorum erumpant, ac prodeant. folia sunt saporis acidi, & suauis; atque ita vbi earum arborum suppetit copia, in salsamentorum

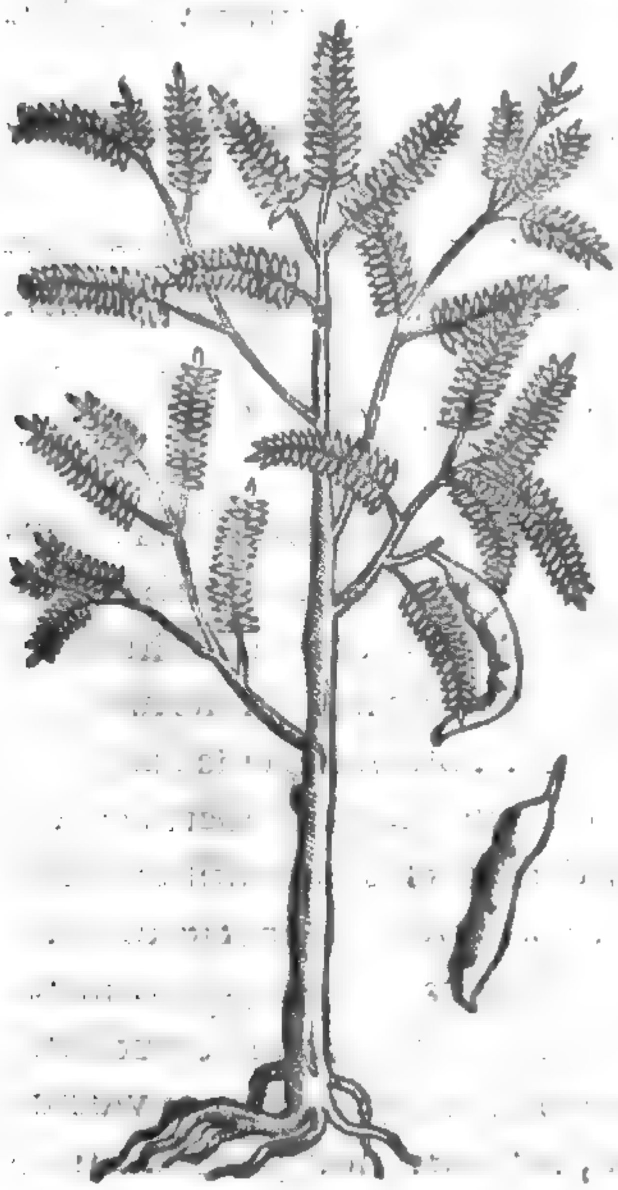

vsum

vsum veniunt, citra aceti auxilium. Ex descriptione ergo, quam exhibemus, & vera huius arboris imagine ad viuum expressa atque repræsentata, cunctis patere potest, haberiq. indubitatum, Græcorum Oxiphœnica haud esse censendam arborem *Thamarindorum*, cum dactili non sint, sed siliquæ (vt diximus) digitis incuruis similes, quantumq. aberrent Arabes, & caligent recentiores ad vnum omnes in eius descriptione, paucis exceptis. ex qua iudicare est promptum *Thamarindorum* arborem nunquam eos oculis perspexisse. Nascitur iam iuxta Acapulci portum, & apud *Quauhnahuacenses* non longè ab vrbe Mexicana, vbi eius imaginem exprimendam curauimus. dedimusq. operam vt passim sereretur semen, deferreturq. ad Hispanias, sperantes quamcelerrimè vberem huius nobilis medicinæ prouentum euenturum. Frigida, & sicca constant temperie siliquæ, foliaq. Siliquæ bilem concoquunt, pituitam incidunt, sedant calorem, & prædictos humores, sed potissimum bilem expurgant. Sunt qui virentes siliquas corticibus dumtaxat spoliatas, & addito sacchato ægrotantibus præbeant deuorandas, feliciori successu quam si acetato vterentur syrupo humoribus, sed præcipuè biliosis, concoquendis, & ad vacuationem parandis. alij aqua, aut stillatitio liquore, in qua cum aliquandiu manserint, & expressæ sint, humorem biliosum expurgant, tenuantq. crassiorem. Nec desunt qui Nucis Indicæ vocato oleo permixtas epotent, atque ita leniter, & tuto vacuentur. aceti quoque vsum præbent, præcipuè maturæ, & earum folia tusa Eresipelatis vtilissimè imponuntur, quę in Hispanias, cęterasq Orbis regiones ab orientalibus deferuntur, sale sunt conditæ. nec puræ alportantur, ne vitiari, putrescereuè, maris, longiuè itineris causa, aut iniuria contingat. Fit ex eisdem recentibus adiecto saccharo, confectio, qua egregiè, & citra molestiam vllam humores prædicti concoquuntur, & vacuantur.

In describenda hac arbore author non dissentit à Garcia ab Horto quem vide cap. 28.

Arboribus, quæ siliquas leguminum instar habent accenseri debet Thamarindus, quales sunt Ceratonia, Cassia solutiua, quibus etiam in viribus est similis.

De XALXOCHOTL, *seu Pomo Arenoso.* Cap. LI.

XALXOCOTL arbor est magna, *Guayauus* ab Haitinis dicta, cuius tria reperiuntur genera, vnoque omisso de duobus tantum verba faciemus. primum ergo folia fert mali Medicæ, sed minora, ac multis distincta interuenijs, flores candentes, fructum orbicularem, granulis refertum, ficuum granis ferè similibus, vnde nomen arenosi. Folia sunt acida, adstringentia, & valdè odora. scabiem curant, & lotionibus solent adhiberi. cortex frigidus, & siccus est, atque adstringens. Ius decocti eius tumentibus cruribus fert opem, & fistulosis vlceribus medetur. conferre quoque referunt surditati, & dolores ventris tollere, partium quarumdam calidarum, quarum expers non est, ministerio. Pomum calidum est, ac siccum, ac præcipuè exterior illius, ac solidior pars: nam interior, quæ mollis est, mitiorem videtur præseferre calorem. Cimicem quadantenus olet, & tamen non postremum in mensis,

Digitized by Google

XALXOCOTL
Pomum Arenosum.

mensis, imo iucundum permultis exhibet alimentum, sed non omnino inculpatum, etsi quidam contendunt coctionem iuuare, & calefacere ventriculum ob frigus imbecillum. Secundum genus fructum fert longè maiorem, & horrido illo, grauiq. odore magna ex parte vacantem, & ob id habitum in delicijs, folia verò virentia mali Medicæ similia. Nascuntur in calidis locis montosis, & campestribus, & præcipuè *Quauhnahuaci*, vbi prædicta genera passim visuntur. Pomum Arenosum II. Maius.

Fusus est quoque Ouiedus lib. 8. cap. 19. historiæ Indicæ in descriptione huius arboris. addit fructum nimis maturum non ita bene sapidum esse, sed vermibus scatere, ac si immaturus decerpatur. Poma etiam intus diuisa notat in quatuor partes, intra quas semina durissima. Cortex Pomi delicatus est, & subtilis; summo fructui insidet corona foliolorum norundam facile cadentium. Flos odorus est Gelsimini instar. Fructus immaturus comestus restringit diarrheas. Arbor ipsa senium sentit intra tres annos; paulatim enim & saporis bonitate; & magnitudine Pomum decrescit. eadem fere habet Monardes cap. 64. Addit autem fructum maturum aluum soluere.

De Planta CACHOS *vocata. Cap. LII.*

OFFENDITVR in Peruanis siluis, quemadmodum à viris fide dignis accepi, arbuscula *Cachos* ab indigenis vocata, orbicularibus ornata folijs, tenuibus, ac virore tinctis exaturato, fructu verò Malis Insanis haud absimili, edulique referto, exili semine, fusco & compresso, nec ingrati saporis. quod vrinam aiunt euocare, coactos in vesica lapillos comminuere, ac propellere quæcumque vrinæ meatus occludunt. An verò hæc sit aliqua ex his quas apud nouam Hispaniam descripsimus, aut depingendas curauimus, cum illam nunquam viderim, iudicare nequeo. Id facient Peruani, ad quorum manus hi libri peruenerint.

Apud Monardem multa quoque habes cap. 30. de insignibus eius viribus in cienda vrina, propellenda arena, & calculo dissoluendo. Pomum ait altera parte sessile, altera turbinatum, cinereiq. coloris, acrimoniæ expers.

Semen tritum ex aqua aliqua idonea, sua vi Lithonthriptica calculum ferunt in lutum dissoluere.

Digitized by Google

De HOITZMAMAXALLI Arbore Cornigera. *Cap. LIII.*

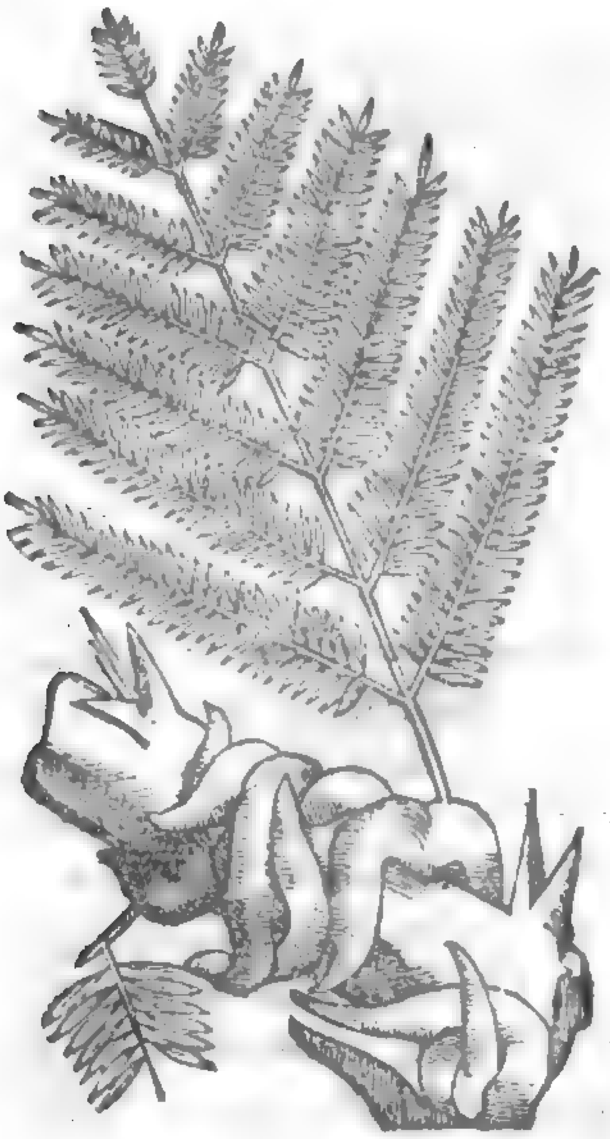

ARBOR est *Hoitzmamaxalli* folia ferens *Mizquitl*, seu *Thamarindi*, flores luteos, siliquas edules, ac cornua taurinis valdè similia, in arboris stipite, ac ramis prodeuntia. Folia, quæ nullum videntur saporem præseferre gustata, venenis dicuntur aduersari, venenatisq. serpentium ictibus tusa, & vulneribus prius scarificatis admota, aiunt, sex horarum, plus, minusuè spatio venenum omne inhibere, atque extrahere, & interim nigrum contrahere colorem. Generantur præterea intra corniculos Formicæ quædam tenues, fuluæque, & nigricantes, quarum morsus noxius est, doloremq. integrum diem durantem excitans. harum oua vermiculorum referentia figuram, redacta in puluerem, & auribus iniecta, instillatusuè foliorum succus, dolorem earum sedant. ac dentibus applicatus succus, eorum quoque placat dolorem. Nascitur in calidis *Huaxteca*, propinquisq. mari septentrionali locis, siue edita sint, siue campestria.

Cornua ista colore fere Castaneo sunt depicta.
Arbor ipsa leguminosa est, & Acatiæ similis.

De

Digitized by Google

De QVAVHAYOHVATLI I. Auellanis Catharticis. Cap. LIV.

QVAVHAYOHVATLIS ab alijs *Quauhtlatzin*, seu crepitans dicta, arbor, cuius fructus à nostris Auellanæ purgatiuæ nuncupantur, ab ipsa facultate nomine imposito, arbor est magna, stipitem fundens magnum, fuluum, & contortum, ex quo prodeunt vtrinque rami folijs Rhododendri angustis, & longis, fructu obrotundo, Ponticis nucibus simili. Prouenit *Pahuatlani*, necnon *Thualupæ* iuxta littora Oceani Australis. Huius fructus nuclei, quini, septeniuè, pituitam mirè expurgant, dum tamen paululum torreſiant, ac contundantur, & in vino permittantur aliquamdiu madescere, ac membrana quædam circumuestiens auferatur.

De QVAVHAYOHVATLI II. seu Cassia fistula. Cap. LV.

QVAVHAYOHVATLIS, quam nostri Cassiam fistularem, aut siliquam vocant, arbor est magna, stipitem cinereum fundens, laurina penè folia, flores luteos, stellatos, ac racematim dependentes, è quibus siliquæ prodeunt notissimæ. quæ dum teneræ, ac recentes sunt, saccharo condiri solent, atque ita trium vnciarum pondere deuoratæ bilem, & pituitam, citra vllam noxam vacuant. De siliquis maturitatem perfectionemque adeptis, earumdemuè viribus, & vsu, in tanta luce verba facere superuacaneum esset. Nascitur in calidis regionibus, qualis est *Tauhtepecensis*, & *Hoaxtepecensis* hortensibus, & campestribus locis.

De QVAVHAYOHVATLI III. seu semine arboris Cucurbitinæ nuclei Pinus formæ, purgante. Cap. LVI.

ARBOR est mediocris magnitudinis, folijs magnis, Lappæ similibus, obrotundis, & angulosis, fructu quibusdam prunis, nucibusuè iuglandibus simili, strobilinos ternos continente, totidem secretos cauitatibus, nostratibus pineis nucibus, forma, magnitudine, crusta, & nucleis, pa- Pinei Cathartici.

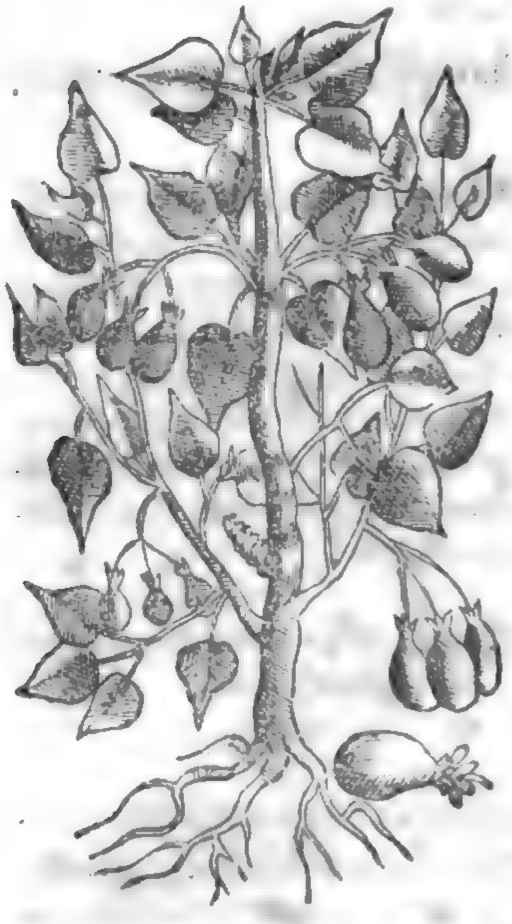

res, sed facultate, viribusuè longè dissimiles. quando hi vi pollent per superna, atque inferna, sed maximè per superna expurgare humores omnes, præcipuè crassos, atque lentos. quamobrem aduersus vetustas ægritudines magna ex parte sumuntur, quini septeniuè, semper tamen impari numero, nescio qua efficaci ratiocinatione aut caussa. verum prius solent reddi torrefactione mitiores, resolui ex aqua vinouè, & in eis aliquandiu macerari. Calida, pinguiq. natura constant. Nascitur in agris calidarum regionum, qualis est *Tepecuacuilcensis*.

Proculdubio describit author nucleos pineos Catharticos non auellanas purgantes.

Quidam putant inter species Ricini hos nucleos reponi debere, sic fructus Ricini missus fuit D. Henrico Coruino pharmacopola cum inscriptione Pignones purgantes.

De QVAVHTLATLATZIN, *seu arbore Crepitanti II. Cap. LVII.*

QVAVHTLATLATZIN, id est arbor crepitans, sic dicta quia eius fructus cum maturuerit, strijs aliquot crepitantibus dehiscit, rumpiturq. tanto impetu, ac sonitu, vt veluti tormento quopiam bellico iactatus, quam longissimè euolet. Arbor est magna, folijs Mori longè tamen amplioribus, serratis per ambitum, multisq. distinctis interuenijs, stipite fuluo, fructu orbiculari, ex vtraque tamen parte compresso, ac Melopeponis instar striato, includenteq. intra se duodecim, aut amplius nucleos candidos, orbiculares, argenteo denario, aut verticillis, quibus fusa torquentur, forma atque magnitudine similes. bini ex his, detracta quadam interiori, mediaq. membranula, quæ solet inducere anxietatem, humores omnes, per superna atque inferna, sed præcipuè pituitam, atque bilem detrahunt,

hunt, securum. & felicis successus medicamen, mediocriter calidum, & morbis à frigore ortis conuenientissimum. Torrefiunt ergo mediocriter, & resoluuntur ex aqua, atque ita matutino epotantur. Nascitur in calidis locis, quibus est admodum familiaris.

An fructus Cholagogus Monardis? valde affinis priori videtur.

De AHVACA QVAVHITL, seu Arbore Querciformi butiraceo fructu. *Cap. LVIII.*

AHVACAQVAHVITL, seu arbor Quercui similis, cui fructus appendet, arbor est procera, mali Medicæ folijs, virentioribus, amplioribus, & asperioribus. flore paruo, ex albo pallescenti. fructu oui forma, sed interdum maiore, aut, si mauis, ficuum præcocium forma, & magnitudine; extra nigro, intra virescenti. pinguis qua butyrum æmulatur naturæ, & sapore viridium nucum, folia sunt odorata, calidaq. & sicca ordine secundo temperiei, quamobrem commodè lotionibus adhibentur; poma quoque calefaciunt, gustui sunt grata, & non omnino malæ alimoniæ, sed pinguis, humentisque, & venerem mirum in modum excitantis, augentisq semen. Hæc nucleos continent è candido in rubrum vergentes, solidos, duros, nitidos, atque in duas fissos, veluti amygdala, partes, quamuis oblongi sint, & columbinis ouis paulò ampliores; ij sapore amygdalarum amararum constant, funduntq. si prælo comprimantur, oleum amygdalino haud absimile, non odore modo sed sapore quoque, & facultate; medetur enim impetigini, stigmatisque. Adstrictione quadam opitulatur dysentericis, ac findi capillos prohibet. Arbos totò anno viret, & quibusuis regionibus, sponte, aut culta adolescit, ac gaudet; calidioribus tamen, planisque locis lætior prouenit, & in maiorem assurgit magnitudinem.

De COCHITZAPOTL, seu TZAPOTL somnifero. Cap. LIX.

ARBOR magna est *Cochitzapotl*, atque incondita, folijs mali Medicæ, raris, ac ternis, stipite albis næuis distincto, floribus pallentibus, & modicis, fructu verò Cotonei forma, & magnitudine, vocato à nostris Hispanis *Albatzapotl*, eduli, saporis grati, sed non admodum salubris nutrimenti, & ossis nucleo lethali, ac deleterio. Nascitur in calidis, frigidisq. regionibus. cortex arboris siccus est, ac paulisper dulcis, non sine quadam amaritudine. folia tusa, & apposita nutricum papillis, infantulorum medentur diarrhæis. ossa vsta, & in farinam redacta, opitulantur vlceribus putridis, vitiata carne prorsus exesa, atque absumpta, purgato vlcere, carne generata, ac cicatrice mira quadam celeritate inducta. poma ingesta somnum conciliant, à quo nomen inuenerunt.

Digitized by Google

De QVAVTZAPOTL, seu Anona. Cap. LX.

QVAM Mexicani *Quautzapotl* vocant. Haitini *Anonam* appellare solent, sub quo nomine apud Hispanos, huius nouæ Hispaniæ colonos frequentius circumfertur, alij verò *Texatlezapotl*, arbor est magna, amplaque, folijs mali Medicæ, sed angustioribus, floribus candidis, tricuspidibus, similibusq. pyris musteis, gratia, & suauitate odoris, fructu desuper punctis fuluis, & virentibus variato, melonis ferè magnitudine, nec absimili illa *Matzapotl*, cuius interna, quæ nigro semine paruoq. scatent, ferculo vocato ab Hispanis candido, mollitudine, colore, & sapore, similia sunt. non tamen pari gratia, atque nutrimento, quod flatuosum est, neque admodum probati succi; nuclei huius pomi diarrhœas sistunt. etsi acceperim inter *Tzontzonate*, ac *D. Seruatoris* oppidum, genus quoddam *Anona* prouenire, cuius seminis nuclei decem, duodecimuè deuorati, leniter, ac sine molestia, bilem, ac pituitam expurgent. Nascitur regionibus calidis, qualis est *Haitina* Insula, & prouincia nouæ Hispaniæ *Quauhnacensis*.

Matzapotl

Anona. Cathartica.

De QVAVHXILOTL, seu Arbore Cucumeris Moschati. Cap. LXI.

ARBOR est *Quauhxilotl* magna, ferens fructum similem spicæ Maitij iuxta aquarum decursus, folijs ternis ocyminis proximis, sed maioribus, & latioribus, spinulis vndique horrentibus, candicantibus floribus, cymbalorum figura, fructu Cucumeris falcati forma, viridis coloris, sed in luteum vergentis, striato, eduli, crudo coctouè prædulci, & Galliam Moschatam mira similitudine olente; quamquam facilè is odor euanescat, nec persistat diutius. Prouenit in calidis *Yauhtepecensibus* locis. ius decocti foliorum medetur surditati è frigore prouenienti instillatum auribus. calida enim, siccaq. ordine primo constat natura. Vidi aliam arborem fructu, & nomine ijsdem, atque natura, sed spinis carentem, folijs serratis, pennatisq. ramulis; seu differant specie, seu ea diuersitas soli tantum, aut ætatis ratione contingat, si prætermittatur nihil refert.

Alia species.

De COACAMACHALLI, seu Maxilla Colubri. Cap. LXII.

COACAMACHALLIS à foliorum forma Colubri maxillæ simili vocata, arbor est magna, folia qua diximus forma ferens, ac quadantenus similia folijs *Coanenepillis*, etsi volubilis illa est, hæc autem arbos magna, semen verò exile, & spicatum iuxta ramorum extrema, & siliquas refertas semine lentium figura. Nascitur *Hoaxtepecensi* agro iuxta montium fauces. folia illita dolores etiam à lue Indica ortos mitigant, auxilianturq. tensioni. sapor est adstringens, dulcis, & aliquantisper glutinosus. temperies quodammodo frigens, aut moderate calida.

Videtur legumen describere.

Digitized by Google

De TLAPALEZPATLI, seu fluentis sanguinis medicina. *Cap. LXIII.*

TLAPALEZPATLI, id est fluentis sanguinis medicina, ab alijs *Ezpatlis* nuncupata, arbor est mediocris, folia ferens Origani, florem paruum, & candidum, *Izquixochitl* similem, racematim dependentem, fructumque (vt ferunt) nullum. floret mense Septembri, gaudetque locis gelidis, montosisque, aut aliquanto calidioribus. Ius decocti corticum eius vrinam euocat, & quicquid ei impedimento esse potest. maximè si cum *Tlallacacuitlapilli* misceatur. sanguinem per colem fluentem cohibet. ipse verò cortex aluum coercet. frigida siccaque & nonnihil adstringenti constat natura.

De CHICHICTLAPALEZQVAHVITL, seu de arbore rubri sanguinis amara, Sanguiflua. *Cap. LXIV.*

ARBOR, quam Mexicenses vocant *Chichictlapalezquahuitl* folia fert oblonga, obtusa, & circa pediculum sensim attenuata. lac primò candens, & tandem rubescens effundit, vnde nomen; flore, & fructu, aiunt carere. Nascitur apud *Quauhnacensem* agrum, temperatis plagis, aut paulò frigidioribus. calida, glutinosa, resinosa, odoraque, & adstringenti constat natura. cortex stipitis tusus, ac sex obolorum pondere epotus ex aqua, sanguineam expuitionem per se cohibet, adstrictoria, quam participat; vi, & inflammatis oculis medetur.

De AHVAPATLI TILACENSI. Cap. LXV.

ARBOR est magna *Ahuapatlis* spinosa ferens folia, & Ilicis folijs similia, sed paulò longiora, florem autem paruum, luteum, & orbicularem, ac demum nigrescentem fructum. stipes pallidus intrinsecus est. Nascitur in collibus, planisque locis, *Mistlicæ* superioris. Stipitis ramentorum decocti ius, ictericis dicitur magnopere conferre, & his qui bilis redundantis gratia, cordis vexantur affectionibus.

De AVEVETL & AHOEHOETL, seu Tympano aqueo, Abiete Mexicana. Cap. LXVI.

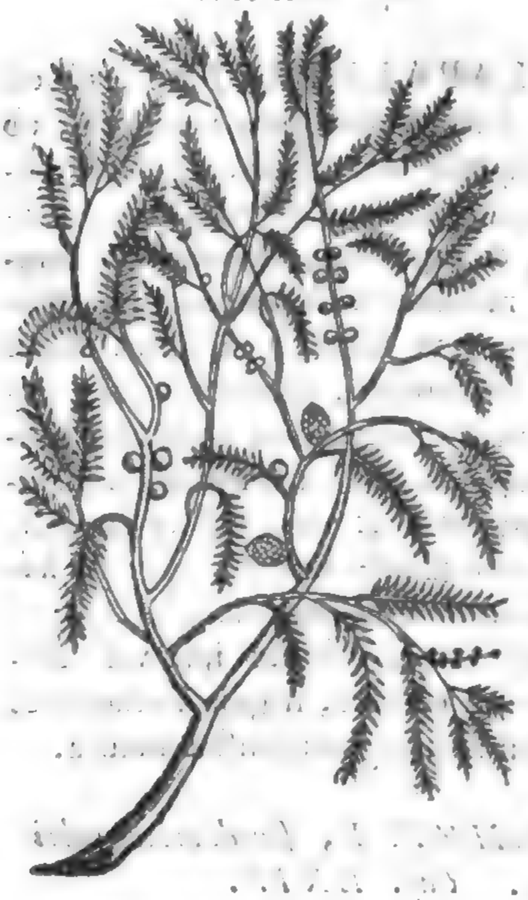

NON ob aliud appellata est hæc arbos à Mexicensibus *Aueuetl*, & *Ahoehoetl*, quam quod iuxta fluminum ripas, ac aquarum fluenta nasci soleat, & ex ea Indi tympana, quæ *Veuetl*, & *Teponaztli* vocant, consuescant parare. etsi alij dicant non ob id; sed quia iuxta aquas ab aere tacta, edat fragorem id nomen sortitam; præcipue cum tympana potius ex materia *Tlacuilolcquahuitl*, & *Capolinquahuitl* fabricentur. Hispani, qui ad has oras transfretarunt, & Sabinam, & Cedrum ob materiei rubrum colorem vocant, at neque Sabinæ, neque Cedri species est vlla, sed in Abietum genus citra dubium referenda. nam præter fructum omnemq. faciem, quæ nostræ penitus fauent sententiæ, materies vt diximus, mollis, ac lenta est, corruptioniq. & vitio abunde obnoxia, maximè si terræ defigatur, cum cedrina dicatur esse immortalis, intra aquas namque integra diutius perseuerat. quo factum est, vt consueuerint Mexicenses Heroes, atq; Reges, eam veluti basim, & fundamentum, ædibus quas sibi circa hanc paludem fabricant, subijcere. Demum Micuachanenses *Peniamum* vocant. Sunt autem quatuor, quo adhuc intellexerim, huius arboris differentiæ, inter se magnitudine colore, & fructu distantes. Quædam siquidem illarum altissimas Pinus
Abies Mexicana I. Maxima. longitudine, atque amplitudine superant, & candidæ esse repetiuntur, earumq. nonnullæ quatuor & viginti, aut amplius pedes crassitudine æquant. Aliæ,
II. Media. quarum materia quoque candens est, & rubrum cor, sine medulla, his cedunt magnitudine, & nuces Pineas resina refertas producunt, sed quæ vulgares Oleas minimè magnitudine vincant, quas pictas libuit exhibere, quoniam in
III. Minor. his cæterarum omnium formas ostendisse, atque expressisse sat fuit. Aliæ his quoque inferiores spectantur, sed rubra materie, & orbiculatiore coma. Po-
IIII. Minima. stremæ & quæ omnium minimæ sunt, vix malos Medicas vulgares vincunt magnitudine, quibus materies rubra est, & candens medulla. Cortice omnes teguntur rubeo; foliaq. ferunt Abietina, etsi minora, & exiliora. Ex omnibusq. resina, si non sponte, at flammis liquata fluit. forma esset eadem quæ nostrati Abieti, ni folia, vt diximus, tenuiora, rami depressiores, & fastigia acuminatiora assurgerent; assulæ in vasa fictilia coniectæ, opertæque, igne supposito resinam effundunt. sed neque ea sponte manat, aut quidquam simili

vocato

vocato oleo, quod ebullantibus veſicis, circa ſtipites Abietum Indicarum (quas tamen à noſtratibus ne digitum latum diſcedere quorundam ſententia eſt) erumpere conſueuit, ſtillant. Quibuſuis regionibus proueniunt, atque ita facile poſſent transferri ad Hiſpanos, ſi circa fluenta, ſtagnanteſuè, aut lentè fluentes aquas, vliginoſauè loca, ſemine, talea, aut viua radice ſererentur. etſi omnium minima longè ab aquis, & naſci, & ſeruari ſoleat. Toto anno proueniunt, totoq. anno reſina ab eis euocatur, ſed nullo tempore aut loco inueniuntur florere. Ergo ſapor huius arboris de qua fit nobis ſermo, acris, adſtringensq. percipitur, non ſine quadam amaritudine, & odoris ſuauitate. temperies calens eſt, ſicca ordine tertio: nam & reſina eius Abietina longè acrior, & calidior eſt, & viribus, vt diximus, vehementior. Cortex vſtus adſtringit, ſanat ambuſta, deſquamatamq., & exeſam cutem, cum lithargyrio, & polline Thuris vlcera curat, ac cicatrice obducit, exceptus cerato myrtino. tuſus cum atramento ſutorio ſerpentia vlcera cohibet. Fœtus, ac ſecundas ſuffitu trahit, ventrem adſtringit, & vrinam euocat. Folia tuſa, atque illita crurum ſcabiei, tumoribusq. medentur. molliunt inflammationes, & ab eis tuentur vulnera, dentium dolores prohibent, ſi eis colluantur ex aceto. vanos, & citra vllam rationem obortos tumores pellunt. ſex obolorum pondere ex mulſa epota conferunt hepaticis. fructus, tedaq. idem præſtant. Reſina huius arboris acerrima eſt, vehementiſſimi odoris, & quarto ordine calefaciens. dolores ortos è frigore ſanat. morbo articulari è frigida cauſſa profectò mirabili celeritate medetur. flatum diſcutit. diſſipat pituita ortos tumores. laxat neruos, qui ab humoribus craſſis ſunt diſtincti, & reſolutos purgat, atque roborat. Denique eis omnibus prodeſſe ſolet, quibus curandis cætera mitiora medicamenta fruſtra ſunt tentata, aut parum profecerunt.

Reſina Abiet. Mex.

Reſinam Abietis etiam commendat Monardes. cap. 10.

De BITONCO. *Cap. LXVII.*

ARBVSCVLA eſt *Bitoncus* vlnam vnicam longa, ſtipite firmo, intus candenti, & virenti, ſubfuſcoq. circa exteriora, folijs ternis, ſed eo quod medium eſt acuminato impenſius, ac haſtarum mucronibus ſimili, alijs verò binis, minoribus, & orbiculatioribus. Naſcitur in Philippicis Sinis. radix alba eſt, tubaque (de qua ſuo loco) odora, & calida, ſiccaq. natura conſtat ordine tertio, aliquantiſper amara, odoraq. & acri. membra laxa corroborat, & ventriculum, ac caput firmat. radicis tantum eſt in medicina vſus, quæ licet adſtrictionem nonnullam præſeferat, moderatè tamen vacuat, citraq. noxam & anxietatem vllam, ita vt quam egregium ſit, & magnopere commendatum alexipharmacum. inter pharmaca quæ vocant benedicta, poſſet meritiſsimè collocari, atque recenſeri.

De

Digitized by Google

De TZOPILOTLZONTE COMATL, *seu Capite Auræ. Cap.* LXVIII.

TZOPILOTLZONTE COMATL, seu *Tzopilotl*, arbor est magna, folia ferens longa & angusta, fructum magnum & oblongum, nucleos quosdam planos includentem, amaros, pectori amicos, ac referentes amygdalarum amararum saporem; etsi demum Moschi odorem relinquant, & ingratum saporem. Prouenit *Hoitzoci* vbique, sed præcipuè in collibus; nuclei calidi sunt ordine ferè tertio, & oleagino quodam liquore, atque emolliente manantes. demum vires olei amygdalarum amararum videntur referre; atque ita tumores præter naturam discutiunt. tussi medentur, emolliunt pectus. infusi naribus caput expurgant, & vlceribus conferunt. quin oleum expressum huiusce fructus, faciem fæminarum emollit atque extergit.

De QVAMOCHITL, *seu arbore fructus crepitantis* III. *Maizio similis. Cap.* LXIX.

SPINIFERA arbos est *Quamochitl*, folia mali Punicæ ferens, paulò tamen obtusioris cuspidis, & capitula in postremis viticulis Epithymo similia, maiora tamen, ac siliquas è purpureo rubescentes, refertas nigricanti semine, quod licet edule sit, & grati saporis, halitum tamen inficit, insuauemque conciliat odorem. Nascitur in calidis regionibus, qualis est *Cuauhtechinancensis* quibusq. locis. cortex radicis frigida & adstringenti natura constat, dysenterias, aliosq. fluxus cohibet. folia cum sale ac Siliquastro medentur satietati, cum folijs verò Palmarum abortum coercent. succus seminis instillatus naribus, humores aquosos à capite affatim trahit. Idem præstat puluis, efficaciusq. cum Ruta, adeo vt vermes vlcerum internorum pertrahat.

De CACALOXOCHITL, *seu flore Coruino. Cap.* LXX.

ARBOR est *Cacaloxochitl* mediocris magnitudinis, folijs mali Medicæ, longè tamen amplioribus, ac frequentibus, à dorso in latera venis discurrentibus. fructus sunt siliquæ permagnæ & fuluæ. flores magni, pulchriq. & suauis odoris, quorum magnus est vsus. Floridis namque adhibentur manipulis, torquibus, atque corollis, quæ Indis sunt frequentissima, & tam magno in pretio habita, vt neminem quem reuereantur, his in primis non oblatis, soleant adire, aut salutare. lacte manat, frigefacit, cōglutinat, atq; imposita pectoris dolori medetur orto à calore. medulla eius duarum drachmarum pondere deuorata, emundat ventriculum, & intestina. Plura sunt harum arborum genera, floribus tantū distincta. Sunt enim quæ flores ferant Coccineos, vocenturq. *Tlapaltic Cacalaxochitl*. sunt quæ candentes, dicunturq. *Ticaxochitl*. nec desunt aliæ, quæ è varijs colorum differentijs, varia sortiantur nomina, velut *Tlauhquechulxochitl*,

Tlapaltic Cacalaxochitl.
Ticaxochitl.
Tlauhquechulxochitl.

Hoiloyxitl

Hoiloyxitl ayotectli, & si quę sunt huiusmodi alię, quæ omnes in regionibus multis huius nouæ Hispaniæ offenduntur. Sunt qui species has omnes *Cacaloxochitl* vocare soleant, asserantq. corticem earum cum cortice *Nanezin*, in puluerem redactum deuoratumq. atque ius decocti bibitum, enixas magnopere corroborare, atque firmare, quod tamen videtur absurdissimum. Hoiloyxitl ayotectli.

De CAPOLIN, *seu Ceraso dulci Indica.* Cap. LXXI.

ARBOR est *Capolin* mediocris magnitudinis, folijs Amygdali, aut Cerasi nostratis, minutim serratis, floribus racematim dependentibus, ex quibus acini fiunt cerasis nostris, forma, colore, magnitudine, ossibus, nucleis, nec non & sapore, (nisi is mororũ Bati quadantenus esset) omnino similis. quo fit vt existimem, arborem hanc in Cerasorum genera referendam. etsi sint quibus videatur ad Lotorum differentias pertinere. Acidi paulisper fructus sunt, & adstringentes. etsi iam tempestiui, & exquisitam maturitatem assecuti, dulces euadunt, & magnam austeritatis partem amittunt. gustui sunt grati adeo, vt ex quorundam non parum sagacis palati sententia, nostris cerasis non videantur inferiores. temperatè calida, siccaque, & nonnihil adstringenti natura constant. Fit ex eis panis potioq. in annonæ & vini caritate. nutrimentum præstant melancholicum, & cordi quadantenus inimicum, dentes inficiunt nigro colore siquis eis diutius assuescat, sed qui, si cura adsit, possit facilè extergi, ac dentifricijs emundari. & tamen non desunt qui cæteris horarijs fructibus etiam vetusti Orbis audeant eos anteponere. Vere floret hæc arbos, fertq. per vniuersam pene æstatem fructum. temperato cœlo gaudet, quale est Mexicanum, vbi hæ arbores, in hortis campestribusq. locis, & humana diligentia & suapte natura proueniunt. Ius decocti corticis eius insolatum quindecim integros dies, ac deuoratum drachmæ vnius pondere, dysentericos curat. puluis verò eiusdem, argemata discutit, visum clarificat, oculorum inflammationibus opitulatur, ac linguam præ vehementi ardore arescentem lenit. quod etiam germinum liquor, aut succus præstare solet.

Baccæ colore flauo depictæ sunt.

Digitized by Google

De CALAMAIO. Cap. LXXII.

Calamaium I.

ARBVSCVLAE genus est *Calamaium* duas differentias complexum. Prioris radix colore est extra fusco, intra verò rubescenti, binum digitorum crassitudine, & pingui cortice tecta, initio insipida, deinde verò modicum ostendente calorem. Alterius radicis color est arentis arundinis, extra intraque sapore, & colore ligni, quòd luteum est. folia vtriusque laurinis similia sunt, sed valde aspera, vtriusque etiam radicis ramenta ex aqua resoluta, & emplastri modo applicata, tumores præter naturam discutiunt, aut maturant, exterguntque, apertos carne implent, & ad cicatricem perducunt. Curant hæmorrhoidum omne genus in oleum iuglandium Indicarum coniecta, illitaque post tertium diem calentia adhuc, nec ante adhibita, quam earumdem radicum suffiantur vapore. Exultant Philippicarum insularum sabulosis locis, & mari propinquis.

Calamaium II.

De COCO QVAVHITL ruaxacensi Arbore Cardiaca. *Cap. LXXIII.*

ARBOR est *Cocus Quahuitl* leguminis folia ferens, & circa eorum exortum exiles flosculos, ac rubescentem succum. frigida, siccaque constat natura. syncopi, & lassitudini dicitur conferre succus semiunciæ deuoratus mensura, semel aut bis singulis quibusque diebus.

De ÇOCONAM. Cap. LXXIV.

ARBOR est *Çoconam* stipite fusco, candidis tamen punctis distincto, folijs Senæ minoribus, floribus in muscarij modum albis, & rubescentibus ex albo. folia tusa, ac resinæ permixta, tineæ, ac lychenibus medentur imposita. Hæc amara sunt & adstringentia, secundoque exiccant & calefaciunt ordine. Nascitur in iugis *Tetzoluca*. Planta insignis est ob duo morborum genera ferè insanabilia, quibus dicitur mederi.

Digitized by Google

De ENGVAMBA.
Cap. LXXV.

ARBOR est *Enguamba* mediocris suburneo cortice vestita, sed luteo, & rubrescente. ligno fusco, & pallescente medulla. folijs oblongis, & sinuosis, quorum nerui quoque è pallido purpurascunt, infernaq. sunt valde subalbescentia. floribus in corymbi formam dependentibus, qui candescunt è viridi. fructu acinoso nigroque. ex quo oleum exprimitur pallens, tumoribusq. præter naturam discutiendis, & persanandis vlceribus mire vtile. Nascitur in saxosis locis *Vruapa* prouinciæ *Michuacanensis*. Oleum Enguambæ.

De TEPEYZQVIXOCHITL, seu YZQVIXOCHITL montana. Cap. LXXVI.

ARBOR est magna *Tepeyzquixochitl* folijs *Yzquixochitl*, sed maioribus, floribus candidis, calicibus hirsutis contentis, ac in magna muscaria compositis, odoris tamen expertibus, *Yzquixochitl* quoque florum forma similibus. Frigida natura, siccaque, & adstringenti constat, & sapore paulisper dulci. cortex tritus dolorem ardoremq. gingiuarum tollit, easq. ipsas tumentes residere cogit. dentes firmat commansus. & deuoratus duarum drachmarum pondere, alui sistit defluxiones. Nascitur *Cocolani*, & *Chietla* calidis regionibus.

De THVIXOCHITL, seu flore pennas auium referente. Cap. LXXVII.

ARBOR est magna *Thuixochitl*, folijs oblongis, incuruis, quinis per interualla prodeuntibus, ac illis *Pinahuitzli* non dissimilibus, flore rubeo, pennis auium simili, vnde nomen. Sunt & alia huius arboris genera, quorum alterum flores fert candentes, alterum verò albescentes ex viridi, cætera similia. Aiunt Indi, eum, qui ferat secum eius arboris ramum, gratum fieri & amabilem cunctis cum quibus inierit consuetudinem, gratiamq. apud Heroes, ac Reges aucupari, obtinereq. quidquid petierit ab eis. quod ad temperiem spectat, folia frigida & adstringentia sunt. febres Thuixochitl II. III.

extinguunt, inhibentque fluxus. floret vere primo, ac calidis humidisque locis prouenit.

De *ITZIPEREQVA* *Lauro Michuacanensi.* *Cap.* LXXVIII.

ARBOR est *Itziperequa* Persico paulò maior, modicam effundens vmbram, folijs Limonis, crassioribus ac minoribus, odoratioribus, ac gustu magis iucundis quam sint laurina; semine Coriandro simili, sed paulò maiore, primò viridi, ac demum nigro. Arbor est fortassis in Lauri species referenda. Nascitur in frigidis *Tancitari* prouinciæ *Michuacanensis*, adeoque in ipsius cœnobij viridario. Folia epota ex aqua duarum drachmarum pondere diarrhœas sistunt, illita verò dolores tollunt. tussiq. dicuntur mederi seu ipsa per se sumantur, siue carnibus incocta iure epoto, ferunt opem. sunt enim calida ordine tertio, & impensè adstringentia.

De *TETLATIA*, *seu vrenti arbore.* *Cap.* LXXIX.

TETLATIA arbor, ab Haitinis *Guao* dicta, est arbor magna, folijs mali Medicæ, fuluis, hirsutisque, & minimè deciduis, pinguibus, mollibus, & è viridi in squalidum colorem tendentibus, insignibusq. interuenijs multis, luteis aut flammeis, fructu virenti, Vnedonis forma, & magnitudine. Lac vrentis est naturæ, quo fit vt iumentis ad eam arborem sese confricantibus, atque scalpentibus fluant pili, aut si eidem accubant. quin homines aliauè animalia sub illius vmbra somnum captantia, incidunt in pilorum defluuium. lac attacta membra exulcerat, tanta est vis huius Mali. quodq. magis mirere, cortex huius arboris frigidus est, & siccus, nulliusvè caloris. & ius decocti eius non modo citra noxam vllam epotatur, sed articulorum soluit dolores, & medetur scabiei bibitum aut illitum, ac diarrhœas, vt quidam Indi medici asserunt, coërcet. quin lac prædictum, lepram, ophiasim, impetiginem, cæterasq. cutis infectiones, si prudenter adhibeatur, exiccat, vlceraq. insanabilia curat. Sunt qui affirment, corticem duarum drachmarum pondere redactum in puluerem, ac deuoratum, aluum laxare. quod qui fieri possit non est facilè iudicare si diarrhœas cohibet, nisi compresione quadam vacuet, aut omnino exuccus adstringat. Nascitur in frigidis montosisq. locis *Tepoztlani*, & calidiora non refugit.

Vix Nerium forte Apocyno congener.

De *TLATZCAN*, Cupresso fusa. *Cap.* LXXX.

VOCANT Mexicani *Tlatzcan*, seu materiam fragilem, & vitream, eam arborem, quam Latini antiquiores, & inter eos Plinius, Cupressum fusam vocare consueuerunt. hanc ergo insignem arborem memoratam à grauissimis auctoribus à nullo autem quem nouerim in nostro orbe visam, descri-

describendam statui, tum qua dictum est ratione, tum quod apud hanc nouam Hispaniam, cuius plantas periclitamur, & describimus, est valde familiaris, & frequens quibusq. locis; sed præcipuè temperatis, & ad frigus attinentibus seritur viuiradice. Seminauit has arbores, & diligenter curauit excolendas, habendasq. in delicijs *Cuitla Hoatzin Iztapalape* Regulus. Ergo eadem ei forma, quæ vulgari Cupresso inest, sed patulis ramis, & diffusis ad latera, & ad inferiora pene prospectantibus, vnde nomen. eadem etiam natura, sed materies odoratior, neque intestinis inutilior operibus. Amat montium cacumina, & accliuia eorundem loca, iugaque, & excelsos colles, iucunda prospectus amœnitate exornat. fructum fert toto anno vulgaris Cupresi, sed paruum, & Ponticis nucibus, quas auellanas quoque vocant, parem. ius decocti bibitum rigores febrium sedat; ac febres ipsas puluis ex aqua epotus. cæteri verò vsus & facultates, sunt quæ cæterarum congenerum arborum.

Thuya siuè arboris vitæ descriptionem habes tum apud Clusium tum apud alios authores.

De XVMATL, seu Sambuco. Cap. LXXXI.

SAMBVCVS nostras, est *Xumatl* vocata Mexicanis, quæ à Michuacanensibus *Cumtempta* appellatur, arborisq. mediocrem assequitur magnitudinem. cuius folia applicata, aiunt capitis dolorem, à caussa calida ortum, tollere. fronti verò & naribus, sanguinis fluxum retinere. deuoratam mederi accessionibus, quæ tertio quoque die, quartoq. repetere solent, vacuato fomite morbi per superna, atque inferna. tusam verò, atque admotam affecto loco, dolores ortos à lue Gallica curare, & enixarum mederi torminibus. aiuntq. aquam colatam in quam eius radices iniectæ sint, purgare corpus, atque ita diarrhœas sistere, & extinguere febres, & alios ventris, stomachiq. soluere morbos, succumq. infusum extergere intestina.

De PAPAYA. Cap. LXXXII.

ARBOR est *Papaya* mediocris magitudinis, folijs magnis ficulneis, multis cuspidibus insignibus, fructu oblongo magnoq., gustus quibusdam grati, sed parum commendati nutrimenti. hic lacte manat antequam maturescat, impetigini, ac lychenibus vtili, succoq. qui iam maturi dolorem ventris sedet. Nascitur ea arbor apud Haitinam Insulam, vbi est longè frequentior. etsi eam offenderim quoque apud *Tauhtepecenses*, vbi eam curauimus describendam, atque depingendam.

Digitized by Google

De ACAPATLI. *Cap.* LXXXIII.

ARBVSCVLA est *Acapatlis*, hominis altitudine, radice firmata, surculosa, vnde stipes insurgit cauus, læuis, & quadratus, folijs Raphani ornatus, sed crenatis per ambitum, serræ, aut vocatæ Dentariæ in modum. Florem album, ac fructum nullum affert. Sapor est amarus, iucundus odor, ac vis calefaciens. folia tusa & applicata, lienem absumunt, & eius dolorem sedant. Nascitur apud *Pauucenses*, vbi etiam vocatur à quibusdam *Quauhecapatli*.

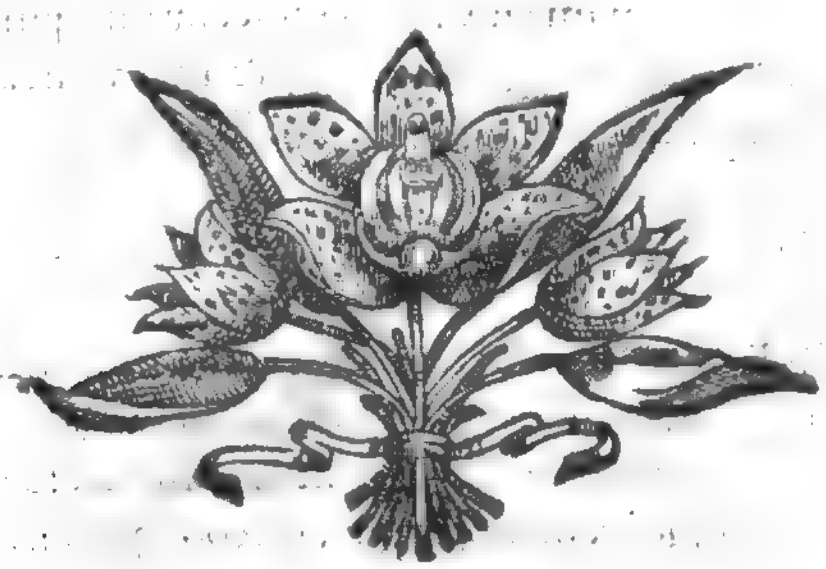

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Quartus.

FRVTICES ATQVE SVFFRVTICES EXPONIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRAEFATIO.

POST arbores, de quibus superius iam abunde actum est, Natura ipsa, quæ per gradus quasi quosdam, in admirabili sua rerum creatarum omnium scala ascendit & descendit, docet frutices debere reponi. sub quibus cremia, siue suffrutices, & sub his demum herbæ collocantur. Quid enim magis arbori vicinum quam ipse frutex? qui inter lignosas stirpes, altitudine & crassitudine planè mediocris, vt arbori humiliter & libenter se submittit, sic de inferioribus sibi speciebus, omnium calculo facile triumphat, & quemadmodum caudicum multiplicitate ab arborum ille simplicitate discrepat, sic horum stolonumq. luxuria per abscissionem arte factam coërcita, in arborem facile transcendit, cum ipsi præsertim perennitas vitæ suffragetur. Quare minimè mirum est si Author noster post arbores, statim in hac tertia parte ad frutices adeo ipsis vicinos, & suffrutices simul descendere voluerit. Illud magis mirum videri alicui posset, quod licet ab ipso, fruticum series satis exactè suis circumscribatur limitibus, cremiorum tamen siue suffruticum tractatio, satis multas herbas ex infimo genere, non sine specierum diuulsione notabili, includere simul videatur: nisi hoc ipsum Authorem excusaret, cremium ita ambigere inter fruticem & herbam, vt aliquando ad hanc magis, aliquando ad illum potius accedere comperiatur.

De TLEPATLI. *Cap. I.*

FRVTEX est *Tlepatlis* non quod igneus sit, sed à facultate, qua igneis affectibus succurrendi pollet, nomen sumens. radici magnæ insistit, ac fuluo indutæ cortice, è qua proferuntur caules fœniculacei, quadantenus sarmentosi, lineis secundum longitudinem interstincti, ac pleni medulla. amygdalina folia, paulò tamen maiora. flores parui, candentes, oblongique, calyculorum scabrorum forma, in capitula congesti. acria sunt folia, calidaq. & sicca ordine fere quarto. Radix videtur principio amaritudinem quandam præseferre, quæ demum in dulcedinem finiat acrem. Subtilibus constat partibus, ac dicto citius vim suam gustata ostendit. Prouenit in calidis *Ocpayocani*, iuxta aquarum alueos. Ius decocti eius matutino epotatum, dolores quosuis tollit, etiam è lue Gallica profectos, si tamen mediocris victus ratio instituatur. dolorem ventris ex frigore ortum sedat, flatus dissipat, vrinam elicit, cholicos iuuat, & pectoris ægritudinibus mirum in modum confert. folia applicata medentur gangrenis. succus eius, & *Temecatl* iuuant conceptionem.

De CHILLAPATLI.
Cap. II.

CHILLAPATLIS frutex est radici insistens fibratæ, folijs roseis, floribus coccineis, binisque iuxta singulos foliorum exortus, vniuerso caulis procursu. Prouenit in calidis *Hoaxtepecensibus*, & *Tacapichtlensibus*, vbi eius explorauimus vires. Calida, & sicca ordine tertio temperie constat. dolorem ventris, si deuoretur, sedat. & cum *Chillatolli* folia pugilli mensura, pectori mirum in modum prodesse feruntur. quin si exhibeantur his qui febrem quartanam patiuntur, breui ab ea liberantur.

Digitized by Google

De COPALXIHVITL, *seu herba* COPALLI *referente* *Cap.* III.

COPALXIHVITL frutex est, quatuor dodrantes longus, multos proferens ramos; caules lignosos, paulisper fuluos; folia Ocymi, sed obrotunda, infernè squallentia, supernè verò viridia, rara, & aliquantisper serrata, & baccas rubescentes. odorem suauem spirat, ac Thymi saporem præfert. Nascitur *Teotehuacani*, iuxta tesqua, asperaque, & saxosa loca. Calidus est, & siccus ordine tertio. febrium arcet typos, ac succus expressus confert oculis.

De HOITZIT XILXOCHITL *Origanina.* *Cap.* IV.

HOITZIT XILXOCHITL *Origanina*, frutex est ab vna radice multos proferens caules, & ramos lignosos, & in his Origani folia, vnde est illi impositũ cognomen, flores coccineos incuruos, teli quod Alabardam vocant persimiles. Odor est Saluiæ, saporq. amarus. temperies ordine tertio calens, atq; sicca, partiumq. tenuium. Sunt qui dicant, punctis auxiliari, corde fortassis roborato, & humore per meatus corporis expulso, aut proprietate quadam occulta & incerta. peculiare est eis flatus discutere, iuuare coctionem, perfrigeratis membris mederi, dolores à frigida caussa ortos sedare, ac intestinis retentas emundare feces.

IO. TERENTII LYNCAEI NOTAE.

Pleræque herbæ Pulegio, Saluiæ, Origano, Menthæ, Thymo, Ocymo similibusq. congeneres sunt aromaticæ, boni odoris, saporis acris, vel amari. vnde etiam ex illis oleum destillatione extrahitur, fragrantissimum, & acerrimum, quod aptum est per sudorem quicquid in corpore noxium est pellere, concoctionem iuuare, atq; adeo cor ab omni veneno defendere.

De

De TLACOXILOXOCHITL flore Barbato. Cap. V.

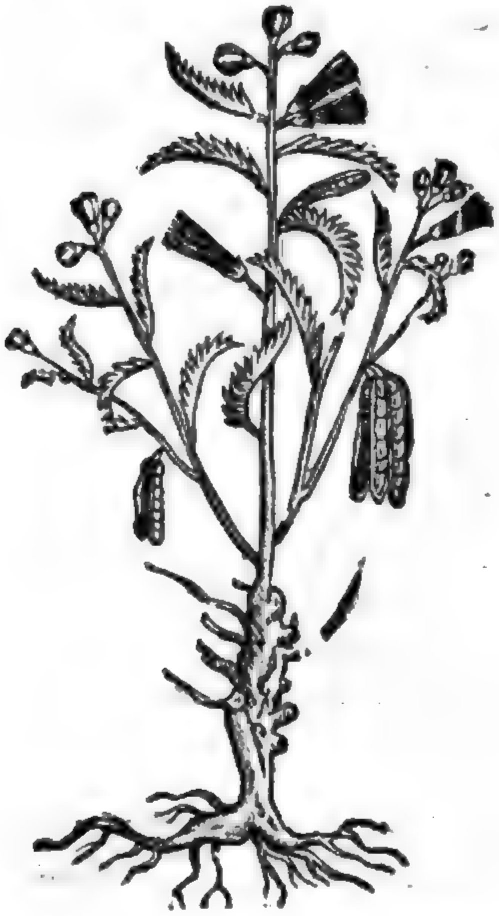

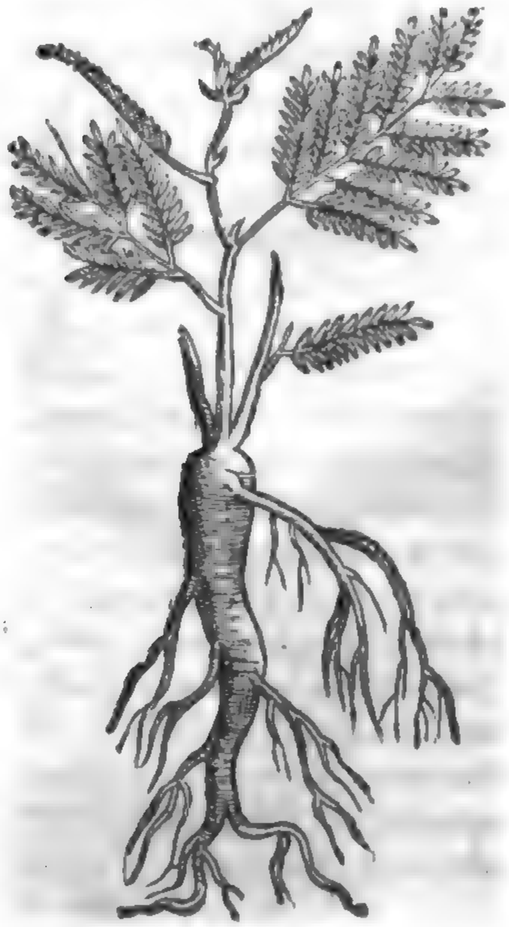

TLACOXILOXOCHITL, quem alij etiam *Xiloxochitl*, alij verò *Tentzonxochitl*, seu florem barbatum vocant, alij *Tlamacazcatacotl*, alij *Tepexiloxochitl*, & *Tlalxiloxochitl* appellant, suffrutex est folijs *Mizquitl*, floribus comantibus, capillis longis, & coccineis similibus, prodeuntibus ab acinis orbicularibus & rubrescentibus, radice fibrata, extra fulua, & intra, cum secatur, rubra, rubris stipitibus, & fuluis siliquis. Nascitur in planis, montosisq. locis, & interdum iuxta aquarum fluentà. Cortex radicis, siccus, & adstringens est, & nonnihil glutinosus, calidaq. ordine tertio constat natura, & sapore acri. Tusi flores, & immixti aquæ, & instillati, oculorum morbis mirè opitulantur: nam inflammationes cohibent, adnascentem carnem absumunt, & di-

Digitized by Google

& discutiunt argemata. radicis quoque decocti epotum ius, aut infusum, sistit fluentem aluum, & prodest dysentericis, sopitam excitat appetentiam, satietatiq. medetur. Sunt etiam qui dicant, pectus lenire, aluum soluere, bilem vacuare per superiora, & tussientibus quoque esse remedio.

Fila huius floris per totam longitudinem depicta, sunt colore coccineo, in summo autem sunt flaui coloris, siliquæ luteæ sunt, eius nempe coloris qui in Hedera lutea conspicitur.

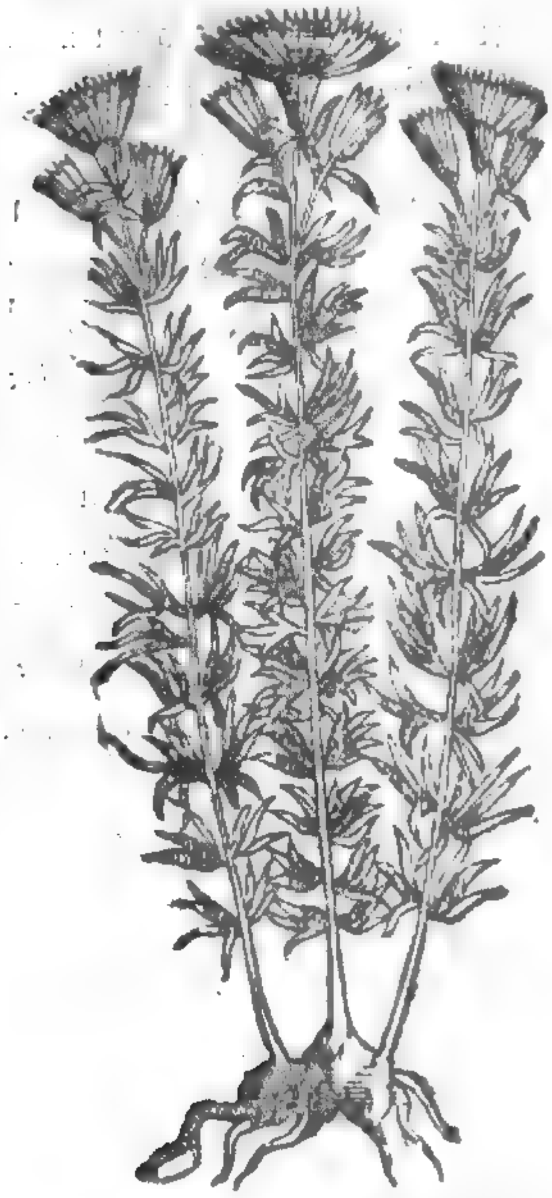

De TLACOXOCHITL, quam alij TZONTLATLAVHQVI, seu Capillos rubeos vocant. Cap. VI.

NOMEN secundum inuenit suffrutex hic à tenuitate, colore, & forma comantium in summis virgis florum. stipites plures à fibrata radice profert, folijs Lini longiusculis, & angustis, ternis quaternisue, per modica interualla ornatos. Radix amara, & odora gustu est, calida siccaque ordine tertio. Ius decocti eius medetur dysenterijs, & confert doloribus articulorum.

Flos rubedini coniunctam habet albedinem.

De XONEQVILPATLI. Cap. VII.

XONEQVILPATLIS frutex est radicibus insistens surculosis, è quibus edit caules fuluos, & in eis folia Salicis, sed tamen minora, & angustiora, flores pallescentes, paruos, calyculorum figura. calida natura tertio gradu constat, sicca, & adstringenti, atque vrenti guttur, quamquam initio dulcis appareat, Glycyrrhizæ sapore, & nullum pene sensum caloris præbens epota. Folia tusa, ac soluta ex aqua, semiunciæ mensura, articulorum dolores, & quosuis alios à caussa frigida ortos mitigant, & eos qui oriuntur ex tensione. sudores eliciunt, neruos imbecilles corroborant, & omnibus penè morbis contendunt mederi, qui à frigida caussa sint orti. & fortassis idem est cum *Micuilpatli*.

De

De TLATLACOTIC TEPOZTLANENSI Scabiosa fruticosa Mexicana. *Cap. VIII.*

FRVTEX est *Tlatlacotic*, qui radicibus firmatur surculorum instar, extra nigris, & intra candidis, multos proferens stipites, teretes, & aliquantisper purpureos, asperos, & prælongos; folia Limonis, maiora tamen, raris per ambitum ornata scissuris, ac interuenijs secundum longitudinem discurrentibus insignia; flores luteos, & orbiculares. Nascitur montibus *Tepoztlanicis Tauhtepecensibus*, & *Tacapicthlensibus*. Radix est acris, odora, subtilium partium, calidaq. & sicca ordine tertio natura, & ventrem dolentibus, tumentibusque impensè vtilis. flatum siquidem discutit, aluum expurgat, atque ita dysentericis dicitur mederi.

Capitula Scabiosæ sunt similia eoq. in genere reponi debere indicant cæteris non reclamantibus, vnde nomen nostratibus deduximus.

De YZTACPATLI TEPEXICENSI Hoximo. *Cap. IX.*

YZTACPATLIS *Tepexicensis*, quem alij *Tlanoquilonipatli*, *Michuacanenses Hoximo* vocant, frutex est folijs paruulis, pennis auium similibus, aut illis si mauis *Tlalmizquitli*, & luteis floribus. Nascitur in temperatis *Tepexicensibus* locis. acris est, calidaque & sicca ordine tertio constat temperie. cortex radicis tritus, ac drachmæ vnius mensura deuoratus, omnes humores, sed præcipuè pituitosos purgare dicitur; atque ita dissipare bubones, vnde postremum nomen.

De

De ACVILOTL, seu Volubili Aquatica. Cap. X.

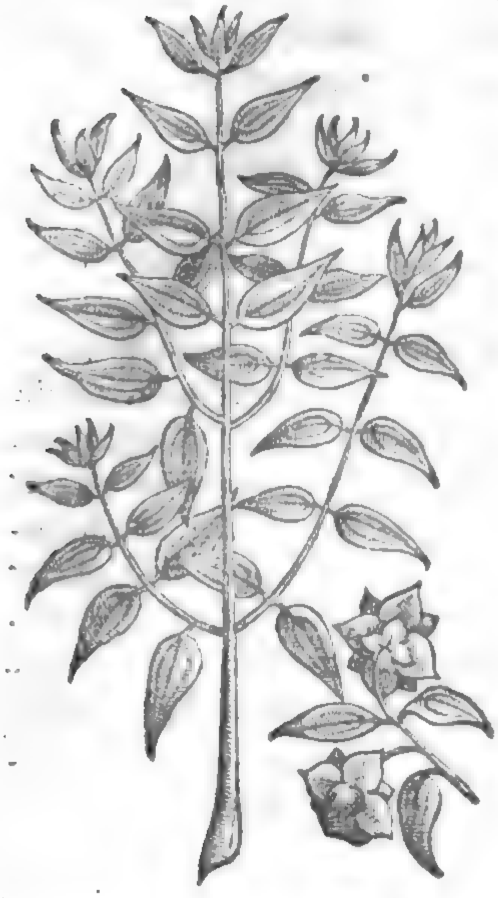

ACVILOTL, seu planta volubilis, prope aquas proueniens, haud præter rationem à Mexicanis *Aculotl* vocatur, quando humidis aquosisque locis nasci consueuit, repatque per terram, aut propinquis arboribus conuoluatur. Sunt verò illius duæ species colore tantum floris, ac nomine distantes, & foliorum amplitudine. prior enim flores fert candidos, & folia paulò minora, vocaturque *Acuilotl*. Acuilotl. alterius verò flores pallescunt, & folia maiora sunt, diciturque *Coztiracuilotl* Coztica-cuilotl. à luteo colore florum. Stipites vterque profert rotundos, purpureos, lignosos, fragiles, & tenues, lenta fartos medulla. flores *Izquixochitl* candidos, vt diximus, & pallescentes, nec absimiles odore, & forma, floribus Rosæ illius quæ à recentioribus sub Moschatæ nomine circumfertur, cui hic frutex totus non omnino dissimilis est. Folia sunt Rubi, sed minimè serrata, nerueis discursibus rectè secundum longitudinem discurrentibus, & odorem Cucumeris ferè præseferentia. flores in odoramenta, & corollas veneunt, floridosque manipulos Indis passim consuetos, ac familiares. è quibus ignis beneficio, stillatitia extrahitur, quæ valde odora sit, & iucunda. Temperato aut paulò frigidiore Cœlo exultare solet. Folia sunt amara, & tertio fere ordine sicca, & calida. quamobrem deuorata pugilli mensura ex vino, flatum discutiunt, tusaque & admota, contracta membra laxant, ac tumores præter naturam resoluunt.

Digitized by Google

De HVITZ TOMATZIN. seu TOMAL spinosa. Cap. XI.

HVITZ TOMATZIN, quem alij *Huitz Tomal*, alij verò *Neixpopoalloni*, seu oculos extergentem vocant, frutex est crassæ & surculosæ radici innixus, vnde profert stipites spiniferos, quatuor dodrantum, & in eis folia quadantenus vocatæ Spinachiæ similia, inferna parte hirsuta, & subalbescentia; purpureum florem non sine luteis quibusdam capillamentis, ex quibus fiunt fructus cerasis candidis similes. Nascitur in frigidis, ac humidis regionibus *Temucacensibus*, & *Amaquemecensibus*, in planis, & campestribus. Radix est amara, acrisque, & tertio fere calefaciens ordine. eiusdem cortex semiunciæ mensura tusus, atque ex aqua deuoratus, omnes humores vacuat per inferna. atque ita febribus, & difficultati respirationis, & hydropi mire confert.

De XIVHQVILITL PITZAHAC, seu Anir tenuifolia. Cap. XII.

XIVHQVILITL PITZAHAC, seu *Anir* tenuifolia, radicem vnicam fundit, è qua multi prodeunt stipites, sex cubitos longi, ac minimum digitum crassi, coloris cinerei, teretes, atque leues; folia similia Ciceris folijs. flores parui ex albo rubrescentes. siliquæ aceruatim appensæ cauli ascaridibus crassiusculis, vermiculisq. similes, plenæ semine nigro. Frutex hic amarus nonnihil est, & legumina quadantenus resipiens, acris; calidaque, & sicca secundo ordine natura. Puluis eius antiqua vlcera sanat, abluta tamen prius vrina. quo fit, vt *Palancapatlis* multis vocetur. dolorem & calorem ingentem capitum puerorum folia contusa, admotaq. dicuntur extinguere. resolu-

solutauè ex aqua, atque illita, cerebrum. Fit ex eisdem pigmentum nuncupatum ab Indis *Tlacchoili mehuitlhue*, quo capillos atro colore tingunt. Nascitur sponte sua in calidis regionibus, campestribus, montosisq. locis. etsi aliqui in herbarũ genus referant, frutex tamen videtur duos annos viuens, viuaxq. persistens Parandi pigmenti, quod Latini Cæruleũ vocant, Mexicani verò *Mohuitli*, & *Tleuohuilli*, hic est modus. Folia incisa, in ahenum cortinamuè feruentis aquæ, sed iam ab igne sepositæ, tepentisque, aut melius, (vt rei affirmant periti) frigescentis, neque ignem expertæ, coniiciuntur. concutiunturq. vehementer rutris. ac paulatim aqua infecta transfunditur in testam, aut dolium. & tandem per foramina paulò sublimiora effuso humore, quidquid è folijs decessit, permittitur residere. Fex illa pigmentum est. siccatur id sole, & sacco cannabino percolatur. mox efformantur paruæ rotæ, quæ catinis superpositis carbonibus, solidantur, vt recondi tandem queant in annuos vsus. Seri quoque apud Hispanos integrum esset, calidioribus nempe regionibus, qualis est Betica, aut alia ex his quas alluit mare, seu campestribus, seu montosis locis, in areas latè puluinatas sparso semine illius, Lactucæ more. mense quidem Ianuario, si clemens sit, aut calidum cælum, solumq. vdum, & irriguum. sin minus, Septembri, Octobriuè & tempestiuè in liberiores campos, sicut ipse quoque paruæ Lactucæ solent digesto, atque transposito. sarritis tamen nouellis plantis, vindicatisq. à noxiarum herbarum tyrannide, quoties illæ nimium lasciuiere, & tandem euulsis, & accommodatis vsui.

Cæruleum quomodo fiat.

De XIVHQVILITL PITZAHAC altera. Cap. XIII.

EST & alia eodem nomine planta, *Xiuhquilitl pitzahac* dicta, quæ cæruleo quoque tingit colore, fœminarumq. denigrat capillos. magnitudine tamen & forma, à prædicta diuersa. Frutex siquidem est mediocris magnitudinis, multis insistens radicibus, surculosis, fibratisque, vndè multi prodeunt stipites cinerei. Folia Piperis longi aliquantò maiora, nerueisq. discursibus, secundum eorum longitudinem discurrentibus. & flores capillacei, candentes. Frigida, & humida constat natura. parandi pigmenti modus est vtrisque idem. & deterior huius tinctura, atque ideo de satu nihil.

De Sacchari Arundinibus, interpolandi ratione, atque satu, ac de modo extrahendi Saccharum. Cap. XIV.

ETSI non tantum Canariensibus, sed Haitinis quoque, & nouæ Hispaniæ colonis, quarum regionum res medicas omnes scribere animus est, Sacchari Arundines aduenescunt, & eorum regionibus frequentes; tamen quoniam apud Canarios sum eas primum conspicatus, libuit inter eorum plantas numerare, atque describere. Prouenit ergo in planis, montosisque, sed fertilibus, irriguis, calidis, ac præcipua diligentia cultis magnæ Canariæ locis, iuuante natura soli, colonum solicitudine & cura, Arundinum, ex quibus saccharum solet exprimi, ingens copia. vnde vberrimus eximij illius liquoris prouentus contingit. Rigandæ sunt hæ bis, teruè singulis quibusque septimanis, neque

Digitized by Google

segniter expurgandæ, atque sarriendæ. atque ita post duos integros annos, in debitam assurgunt magnitudinem, quæ rarò denos dodrantes superat. solida intus (à qua saccharum extorquetur) refertæ medulla, nec longioribus ternis vncijs distinctæ internodijs. folijs verò prolixioribus, & virentioribus, cæteris calamis. Seruntur è frustis earundem, germinibusvè transuersim iacentibus. & quæ primò assurgunt, plantæ vocantur. quibus ad vsus amputatis, nascuntur aliæ, sesquianni spacio iustam magnitudinem adeptæ. quas vocant *Çocan*. deinde anni vnius interuallo, quas *Reçocan*. & hæ seruari solent ad satum. nisi adeo fertiles esse contingat ob terræ commoditatem, & solertem cultum vt saccharo exprimendo idoneæ sint, atque aliæ quarto demum prodeant, quæ satui videantur sufficere. Contunduntur hæ troclea, binos, striatos, vastosque rotante axes, alterum alteri impositum. & postquam minutim sunt concisæ prælo comprimuntur, haud dissimili ijs, quibus nostri orbis incolæ musta extorquent ab vuis. Fluens succus per appositum canalem procedit in vocatum *Tangue*. quo referto transfertur in ahenum à recipiendo cognominatum. Succo huic mellivè, ius vocato, miscent duo aut tria coclearia magna, quæ *Pombas* vocant, lixiuij fortis, quod in eum vsum paratum habent. feruet paulatim cortina donec rursus *Tangue* ferè referciatur pro capacitate aheni. Tunc despumant, auferuntq. crassas, & immundas sordes, quas *Cachazan* vocant, deinde in reliqua ahena transfundunt. vbi bullire permittitur, donec exquisitè emundetur, addito paulatim lixiuio, quo excitetur spuma. Eundem succum iam in mellis naturam coactum, transfundunt in *Tangue* per colatorium, donec impleatur. inde transferunt in dictas *Tachas* paruavè ahena, quæ tria sunt. vbi in maiorem spissitudinem coit, haud aliter quam in tribus prioribus cortinis, in quas paulatim transfertur liquor. augetur sensim suppositus ignis, atque lixiuium. eorum verò quæ *Tachas* vocant, quatiunt solum tertium. & ne ferueat, atque effundatur liquor, butyrum vaccinum, aut oleum inspergunt. Inde postquam in debitam spissitudinem mutatus est, transferunt in vocatas *Formas*. mox implent subsellium arundinum excrementis, collocantq. formas aqua abundè madentes. & obstructis foraminibus, effundunt in singulas formas sextarium liquidi mellis, quod *Lentum* vocant. postrema *Tacha*, siue ahenum in nouem digeritur formas. & has quatiunt artifices spatula lata ligneaque, ac replent paulatim, exhaustum instaurantes liquorem. Sequenti die transferunt formas in loca dicata expurgationi. & amouentes subscudes, eisdem foraminibus saccharum perforant, permittuntq. expurgari decem duodecimvè dies, pro temporis more. deinde malleo quatiunt formam, atque ita si quid excrementi est, extrahunt, experiunturq. an satis sit expurgatum. Quæ exactè mundatæ sunt, reconduntur in formas, addito luto. quod non aliter inuentum est, quam gallinis quibusdam, pedibus eodem infectis, formas conculcantibus, ea parte sacchari, quæ conculcata est, mirum candorem contrahente. Quæ verò non, permissæ quantum satis sit expurgari, tandem illiniuntur luto. & eo tempestiuè detracto, aliud secundo adijcitur. nec additur tertium, ne saccharum vniuersum liquescat, & effundatur. etsi interdum ter lutum adhibere necessarium sit. Saccharum ita paratum, vocant *Lealdado*, & alio nomine *Masculum*.

Sacchari conficiendi modus.

Nec

Nec maiorem admittit interpolationem; etsi quod minus candidum est *Mazcauado* nuncupetur. quod tamen, si libeat exquisitius interpolant. Est & aliud genus, quod *Spumas* vocant, quoniam ex spumis ahenorum omnium soleat parari. Hæ quando extrahuntur, tendunt eas in ahenũ *Tanquerre*, aut dolium, ac deinde emundant in aheno, interpolantque, veluti saccharum. Sunt & vocatæ *Respuma*, postremumvè saccharum. quod fit ex spumis haud aliter, quam reliquum dictæ *Panella*. *Panellæ* verò fiunt melle, quod fluit à sacchato per inferna. nempe inferiore, atque deteriore respumis. eodemq. interpolatur modo. Quæ omnia sacchari genera, soli exposita, demum in vsum reconduntur. Itaq; quoddam est genus mellis, vnde fiunt panellę. Aliud, quod *Decaras* vocant, fluit à saccharo, cum iam luti beneficio expurgatum est. Tertium verò, quod fluit à panellis. at mellatum dicitur saccharum ipsum, priusquam concrescat. Sed ramentum mel est, quod adhæret canalibus quibus expurgatur saccharum, ex quibus parant mel, panellasvè, aut, quod vocant *Refinado*. Vasa autem, atque instrumenta, quibus saccharum interpolatur, sunt *Pombæ*, seu coclearia ænea decem duodecimvè, plus minus, capientia sextaria, manubrijs ligneis annexa quibus melliginem ab ahenis in ahena transfundunt. *Despumatrices* sunt laminæ Mediolanenses, cribri modo perforatæ, nec sine ligneis manubrijs vlnam longis, veluti illa Pombarum, quibus melliginem extergunt, & emundant a spuma. *Remillones* sunt quædam coclearia ænea, tres quatuorvè capientia sextarios, infundendo lixiuio deseruientia, vt ita deinde spatula saccharum commisceatur. *Spatula* verò lignum est quatuor digitos latum, & ternas spithamas longum, quo agitant saccharum contentum formis positis in tendali. *Formæ* sunt vasa fictilia, infernè perforata, vbi expurgatur saccharum, accipitq. formam. vnde nomen. *Tendalis* est subsellium plenum ramentis Arundinum, vbi collocantur formæ. *Viradera* dicitur lignum rotundum, cui ferreus mucro additus sit. eo enim excauantur in ramentis sedes, quibus locentur formæ. *Paraluero* dolium magnum collocatum prope *Tacchas*, in quod melligo, quam *Mellado* vocant, conijcitur, & inde in *Tacchas* rursus extracta transfertur. *Tacchas* sunt ahena modica, & in trianguli formam locata. quarum vltima alam habet vbi saccharum agitatur. *Nornallas* nuncupant fornaces, quibus imponuntur ahena. *Repartitora* cochlear est ligneo insistens pedi, sesquidodrantem longo, quo transferunt saccharum in formas, cætera Pombis simile. Lutum verò quo expurgatur saccharum, vocatur *Mazapez*. quod genus cretæ esse aiunt, squallido colore, sed nonnihil in plumbeum tendente, humilibus locis, & penè palustribus reperiri solitum. quod expositum soli, in annuos vsus seruant, ne imbres per anni decursum decidentes, impedimento esse possint. Cum verò eo vtendum est, proijcitur in cortinas, lapidibus & calce constructas, addita aqua donec ex ea resoluatur. agitantque, atque commiscent pala quadam magna, vtrisque manibus mota. & statim colant, ac per cribum æneum transmittunt in aliam cortinam. lutum quod primo additur saccharo, liquidius est. secundum verò nonnihil spissius. quorum vtrumque ex humoris maiori, minoriq. copia constat. Audio nasci sponte sua apud Argentarium, quod vocant, flumen, Arundines sacchari, arborum magnitudine, quibus (quod dixerat Plinius

I. Saccharum Lealdado, vel Masculum dictum.

II. Spumę.

III. Respumæ.

IIII. Panellæ.

Refinado.

Instrumenta sacchasificum.

nius in veteri quoque Orbe euenire)vi folis expressi sacchari orbiculi, suprema parte adhærescant. Et hæc de saccharo, quoniam video latuisse superiores, mihi obiter dicta sunto.

De AXIXPATLI TEXAXAHVACENSI. Volubili quinquelatera. *Cap. XV.*

VOLVBILIS frutex est *Axixpatlis Texaxahuacensis*, radici innixus surculosæ. è qua profert caules sarmentosos quinque laterum, & folia vitiginea. amaro constans sapore, & calida natura. vrinam euocat succus epotatus, & ictericis mirum in modum confert. Nascitur iuxta aquas calidarum regionum.

De ECAPATLI, seu parua Sambuco. *Cap. XVI.*

ECAPATLIS, quam alij *Tlaloaxin*, alij *Totoncaxi hoitl*, seu calidam medicinam, alij verò *Xomo tontli*, seu paruam Sambucum, alij verò *Xiopatli* vocat, frutex est hispidus, folijs Amygdali. stipitibus lentis, purpureis, tenuibus, & teretibus. floribus luteis, mediocribus, in extremis ramorum flagellis ex quibus siliquæ oriuntur tenues, teretes, longæ, & maiori ex parte purpureis granulis Lenti similibus, minoribus tamen, refertæ. odore est graui, sapore amaro. Prouenit in locis campestribus regionum calidarum aut temperatarum. quamquam intra domos quoque, & viridaria, remedij caussa soleat coli. Calida & sicca natura con-

Digitized by Google

constat, & nonnihil adstringenti. Tumoribus medentur, vlceribusque. & aurium dolorem sedat. lac euomentibus infantibus auxiliantur eius folia, si contusa apponantur ventriculo. admota verò illitaque, capitis dolorem leuant. & vniuerso corpori applicata horrores febrium, aut pugilli mensura deuorata. Sunt qui dicant sic quoque satietati mederi, & lepræ, testa prius corrasæ, quam Indi *Xiotl* vocant, lychenibusq. impositam auxiliari.

De HVITXIQVA. Cap. XVII.

QVAM Michuacanenses *Huitxiqua* vocant, *Mexicenses Xoxocapatli* nuncupare solent. Est autem frutex folia fundens oblonga, serrata, & amplitudine mali Medicæ; insertis tamen quibusdam minoribus. semina vero, ac flores iuxta foliorum exortus in aceruos congesta. Nascitur calidis, atque humidis locis, quales sunt *Mexicani*. folia calida, & sicca, & paulisper adstringenti videntur constare natura, & Stœchadem quadantenus olere. Puluis eorum, medetur nomis, & depascentibus vlceribus. tumidam faciem curat. & impositus capiti; obsistit destuxionibus oculis affundentibus tenebras. naribus verò infusus fluxum sanguinis cohibet. & medetur dysentericis. tumoresq. præter naturam, aut discutit, aut maturat, aut aperit. Succus infusus confert oculis. suffitus iuris decocti eius, & *Iztauhiatl* aduersus articulares dolores, & quasuis alias frigidas noxas præsentaneam fert opem.

De NACAZCVL, seu TOLOATZIN ab alijs dicto; Datura altera Mexicana. *Cap. XVIII.*

NACAZCVL, qui ab alijs vocatur *Toloatzin*, est species *Tlapatl huexot Zincensis* Prouinciæ alumnus. estque frutex caules Ficulneos proferens, radices candidas & surculosas, folia vitiginea, odoraque, mollia, pinguia, & hirsuta. Fructus aculeatus est, ac demum spinas exuit, obrotundus, & in quatuor portiones, Melopeponis instar, diuisus. Semen est fuluum, Raphanino simile. Nascitur vbique in ruderibus, & maceribus *Pahuathanensibus*, & habetur ab indigenis ad nonnulla incommoda reparanda magno in pretio. Semen siccum, tritumque, & resinæ immixtum, perfracta ossa mirè solidat, & conglutinat, ac reducit luxata. Adiungunt Indi supernè auium pennas, & tabellis coërcent, ducuntq. ægrotantes in balneum aeneum, quod *Te-*

Digitized by Google

mazcalli patria lingua vocare solent. toties repetentes huiusmodi medicamentum, quoties videtur expedire. quaterna folia tusa deuorantur ex aqua contra totius corporis dolores, è Gallica etiam lue profectos; aut cum *Chilli* luteo illiniuntur. Cauendum autem ne excedat pondus, quoniam alienationem efficeret, & variæ, vanæq. imaginationes viderentur obseruari.

Nacazcul est species Tlapatl siue Daturæ, quæ ipsi Hyoscyamo est congener. vasculum Daturæ videtur quidem diuisum esse in quatuor partes, sed quando semen maturuit, duabus tantum partibus membrana hæret ipsi pomo, vtrimque vero multa hærent semina in crassa & fungosa substantia, sicut etiam in Hyoscyamo, & Tabaco videre licet. narcoticam vim Medici plerique adscribunt frigori, non animaduertentes omnia narcotica esse odora & calida, vt etiam purgent. sic Papauer etiam purgat, si semina eius non omnino matura deuorentur, vt mihi retulit sibi experientia compertum vir Clarissimus Theophilus Molitor Lynceus, professor Ingolstadiensis designatus Medicus, rerum naturalium diligentissimus rimator, sicut omnia Rapacea facere solent, & nihilominus est narcoticum. nec opus est ad frigidas partes quæ insunt confugere. nam oleum vini vtpote distillatum, nihil frigoris continet, & difficile fuerit in Nicotiana partes frigidas inuenire. Taceo vini vim Narcoticam quæ omnibus est notissima. Itaque aliunde vis pendet narcotica. ex fumis nempe, qui magna copia è pinguibus istis, & facile fumigantibus, in cerebrum euehuntur, Spiritusq. animales ne sufficienti quantitate partibus subiectis influant, impediunt. In lethargo certe caput apertum, & membranæ cerebri, eiusq. substantia, inflammata reperiuntur. Id obseruauit non semel tantum, Excellentissimus D. Ioannes Faber Lynceus, simpliciarius summi Pontificis, collega & amicus meus singularis, in cuius ædibus & contubernio hi mei commentarij nati sunt. quod euidenter conuincit, somnum illum non à frigore, sed à calore ortum ducere. Vanus autem est ille metus qui à multis sæculis Europæos corripuit in vsu debito narcoticorum, cum vniuersus Oriens & Meridies impune & quotidie vtatur Opio, Datura, Bangue, & similibus, & noui Orbis incolæ, quos hodie Nautæ septentrionales imitantur, fumum Hyoscyami, siue Tabaci, creberrime hauriant. Noxa vero ex nimia dosi, nunquam est tanto cum periculo, ac si quis in purgando debitam excesserit mensuram. Dolendum est infinitos mortales, dolorum cruciatibus perire vnius huius medicamenti ignorantia, qui orco eripi possent, si medici, consensu totius Orbis persuasi, eo sæpius vterentur.

De

De TOTON CAPATLI Syringa lutea. *Cap. XIX.*

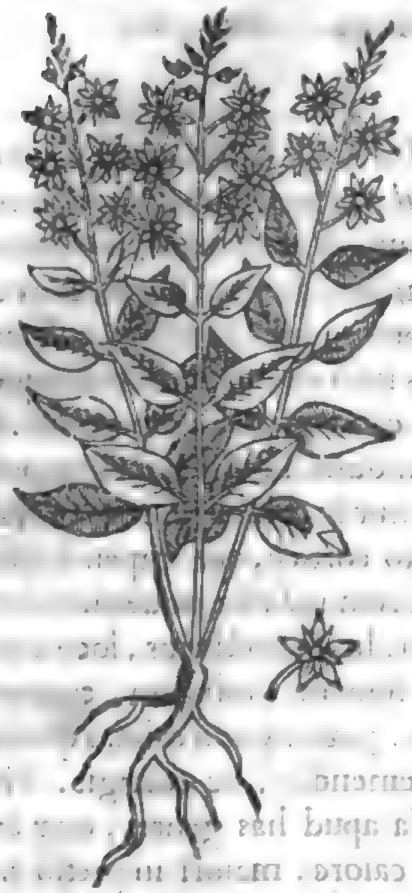

TOTON CAPATLIS frutex est stipites ramosq. cauos proferens, purpureos, refertos luteis floribus, ac visu spectandis. qui initio, cordis ostendunt figuram, mox verò hiant in stellulas, quinque concinnatas folijs. ex his vascula erumpunt, in quibus semen nigrum clauditur, exileque. Radices surculosæ sunt, & folia Pyri, quæ primo gustu apparent acida, postea verò planè amara sentiuntur. quamobrem, calida siccaq. & adstringenti constare natura, est iudicandum. Illita corpori, frigoribus rigoribusvè accessionum, narrantur mederi, enixas roborare, compescere dyarrhœas, satietatem pellere & dysenterias curare infusa, ventriq. admota, aut semivnciæ pondere deuorata. præcipuè si cum radice *Tacocoçauhqui* permixta sint.

Flos ipsi Blatariæ videtur similis, flauus quidem extra, sed versus centrum erubescit.

De TOCIZQVIVH, seu Maizio torrido, & calido, Cap. XX.

FRVTEX est *Tocizquiuh*, folia ferens Chamædrios, serrata, pinguia, & infernè squallentia, hirsuta, aspera, graui odore: radicem crassiusculam, fibratamque, & sensim gracilescentem. flores verò longos. Prouenit in vallibus, ac ripis fluminum *Mexicani*. tertio ferè ordine calida, atque exiccanti temperie constat. ori ventriculi si apponitur, vterinos affectus curare dicitur, ac fœminas illorum gratia tabescentes, sanitati pristinæ restituere. & ius foliorum infusum, mederi dysenterijs.

Folia ad Urticæ similitudinem vergunt, subtus etiam viridia. flos longissimis pediculis inequitat, corymbiferis quasi similis, totus luteus.

De YTZTICPATLI frutice.
Febrifuga. *Cap. XXI.*

YTZTICPATLIS, quem alij *Tepopquilitl* vocant, frutex est radicem fundens crassam, & longam, intus candentem, teneramque, plenam succo, & ex ea stipites purpureos. folia in plures cuspides diuisa, & has ipsas interdum sinuosas quoque. florem candentem, ac paruum. & fructum rotundum, Ponticis nucibus penè parem. Nascitur in collibus *Hoitzocensibus*. Radix dempto cortice, qui impensè refrigerat, in læuorem redacta, aduersus febres solet deuorari. Ius decocti eius, loco aquæ fontanæ aut fluuialis, bibitum, eundem vsum præstat. præter quod calidas quasuis intemperies emendat, ac corrigit. Nec est planta vlla apud has gentes, quæ in extinguendo calore, maiori in pretio habeatur, aut possit huic aliquo modo comparari.

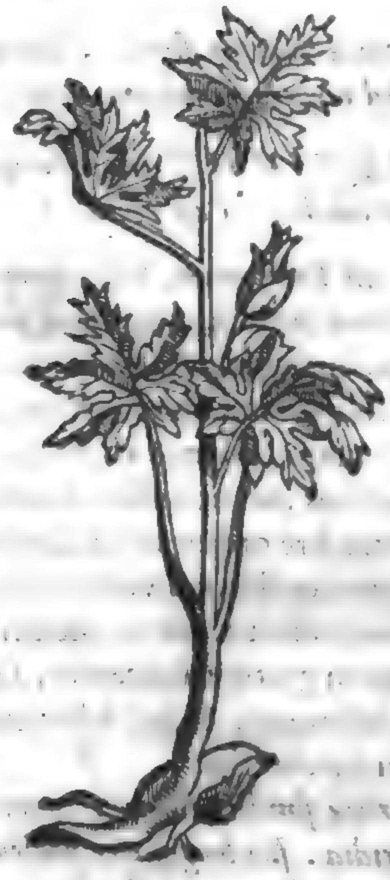

Ad Geranium forte pertinet hæc planta, sed repugnat radix tenera, succo plena quæ obscure rubet. folium fere Cannabis, caules etiam rubent. fructus nodo conclusus non conspicitur.

Exponere hic libuit hanc quoque Maluaceam vt videtur earum regionum imaginem, cui quamuis in autographo nomen inscriptum non sit, a nonnullis tamen affinis prædictæ Yztiepatli censentur. folia quidem sunt Geranij. flos ex ala pediculo longo insidet. calix magnus ferè castaneus. flos luteus, pallidus, radix crassa.

De

Digitized by Google

De ATLAT ZOPILLIN, ſeu aquoſa herba appenſa. *Cap. XXII.*

ATLAT ZOPILLIN, aquoſamvè herbam appenſam, eum fruticem vocant, qui ob loca iuxta quæ naſcitur, & pediculos foliorum, quos ſimiles capreolis hinc & inde effundit, ſic nominatur. alij *Atlot zopollin xochitl* ideſt florem *Atlot zopillin* vocare malunt. duas reperies huius plantæ ſpecies. alteram à rubeo colore rubram; alteram à paulo albidiore, appelles candidam. Radicem vtraque craſſam, rubeſcentem, ac fibris refertam fundit. caules lentos, refertos molli medulla, Ficulneis proximos, teretes, quatuor cubitus longos, & minimi digiti craſſitudine. Vitis viniferæ folia, in procurſu ſtipitum hirſuta ac rara. florem rubrum, & oblongum. è quo fructus generantur ternis capitulis triangulis conſtans, corallorum inſtar rubeſcentibus, cibo idoneis, ac plenis nigro ſemine. Temperato, aut paulò calidiori cœlo gaudet, quale eſt *Mexicanum*, & *Tetzcoquenſe,* vliginoſoq. & campeſtri ſolo. Auguſto menſe flores erumpunt, quibus, fructuque, ac folijs decidentibus, in annuos vſus velli ſolent, atque recondi. Radix frigida primo ordine videtur, humidaq. & ſaliuoſa natura. & ideo, aqua, vbi farina radicis, ſtipitisve aliquamdiu infuſa maduerit, loco fontanæ aut fluuialis epota ab his, qui fluxum ventris patiuntur, aut quemuis alium à calida cauſſa ortum morbum, breui curat. vrinæ ardori, & retentioni medetur. nec non & oculorum inflammationibus.

Qui ſtamina, & calicem, & flores in maluaceis diligentius inſpexerit, ſtatim hunc fruticem eorum claſsi, nempe Althea adiudicabit. vires etiam reliquis probe correſpondent.

De

De COCOZTAMATL, seu luteo TAMATLI Vrinaria mirabili. *Cap. XXIII.*

COCOZTAMATL, quem alij *Cocoztic*, & *Cocoztin*, & *Cocoztli* vocant, frutex volubilis est, crassam, ac pallentem radicem fundens, vnde nomen. stipites, læues, tenues, atque rotundos. folia sinuosa, & in tres diuisa cuspides. flores candidos, modicos, illis *Izquixochitl* persimiles. è quibus oriuntur acini cerasis haud absimiles, sed colore candentes. Radix pallet. & inodora est. sapor verò saliuosus. temperies mediocris, aut paululum in frigus humiditatemq. inclinans. Vrinam mirè euocat. arenas, & pituitosa excrementa pellit. atque quicquid vrinarios meatus obstruit expurgat, & trahit. carnemq. ibidem supercrescentem reprimit, si in lęuorem redacta semivnciæ mensura ex aliquo liquore aperiente deuoretur. & agglutinato puluere radicis ex oui albumine, aut oleo amygdalarum dulcium, lunco *Xomalli* vocato, Gossippino tamen prius filo irretito circumuolutoque, atq; ita penis cauitati admoto. quemadmodum raro quodam exemplo cognitum est apud Mantuam Carpentariam, Philippi Secundi regiam, cum laboraret Episcopus Cordubensis, qui tunc erat Conchensis præsul, & à confessionibus eiusdem Catholicæ Maiestatis, grauissima quadam vrinæ suppressione. eo enim præsidio subdito, veluti per miraculum est liberatus, reseratis vijs, vberrimaq. vrinæ copia penitus effusa, haud sine optima mercede artificis. cum tamen ille, neque vnde sumeretur id genus auxilij nosset, aut quidquam aliud quam se aliosq. permultos, à quodam Indico medico sibi id arcani seruante, ab huiusmodi ægritudinibus fuisse seruatos, atque ereptos. Et quamquam sint qui contendant, non eo puluere, sed cauda *Tlacuitzin* animalis, cuius etiam effigiem exhibemus, euenisse, quæ eisdem morbis affectis mirabile quoque auxilium præstat; re tamen diligenter considerata, atque inquisita, inuentum est è radice huius plantæ, & non ex cauda prædicti animalis, mutuatum esse, quod narrauimus auxilium. Sunt verò qui dicant aluum mouere, ac soluere. & ea ratione *Chichime capatli* misceri, ad pharmacum quod vocant Chullulense, componendum.

Digitized by Google

De IZTAC COANENE PILLI Volubili Diuretica. *Cap. XXIV.*

YZTAC *Coanene pillis*, seu planta folia ferens cordis figura, volubilis frutex est, radici innixus longæ, & fuluæ. è qua proferuntur caules tenues, teretes, & virides. & in eis folia subalbida, cordis forma ferè. ac flores ex albo pallescentes, & exiles. radix vnciæ vnius mensura tusa ac deuorata, febres dicitur arcere. mixtaq. *Yztac Quahuitl*, aut sumpta per se, vrinam prouocat, semen retentum pellit, nec non sanguinem coactum in grumos, & lapillos. Dulcis est sapor, frigidaq. aut mediocris natura.

Cum hæc planta sit congener ipsi Coanene pilli, & florum colore fere tantum differat, ibi de viribus plura videre poteris.

De COATLI, seu Aqueo serpente. Cap. XXV.

COATLIS, quem alij *Tlapalez patli*, seu medicinam sanguinis coccineam vocant, suffrutex est magnus, stipitem ferens enodem, crassum. materiæ Pyri, & folia Ciceris, minora tamen, Rutaceaue, sed maiora. flore luteo elanguescente, paruo & longiusculo, composito in spicas. Frigidæ est, & humentis naturæ, paululum è temperie recedentis. Prouenit regionibus moderatè calidis, qualis est Mexicana, & interdum etiam feruidioribus, qualis est *Quauhchinacensis*. Aqua vbi stipitis eius quædam assulæ aliquandiu maduerint, quæ cæruleum paulò post contrahit colorem, renes, & vesicam epota extergit, refrigeratque, vrinæ acrimoniam temperat, febres extinguit, & cholicis medetur. Hæc autem potentius præstat, si radices *Metl* adijciantur, quamquam ventriculum laxent. quod ego in me ipso sum aliquando expertus, & aliorum etiam patuit testimonijs. Aiunt quoque gummi eius, oculis inflammatis opitulari, excrescentemq. in eis carnem extergere. Cœpit iamdiu id lignum deferri ad Hispanias, vbi lignum Nefriticum appellant, aquamq. sic parant. Lignum assulatim concisum, in optima aqua fontana maceratur, & in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. qua sumpta, altera inijcitur. totiesq. repetitur, donec aqua cæruleo inficiatur colore, dimidiaq. hora post iniectum lignum, cæruleum aqua contrahit colorem dilutiorem. qui sensim pro temporis ratione intenditur, ita vt miraculum spectatoribus appareat. Est & aliud genus huius plantæ, eadem præditum facultate, sed aquam minimè inficiens. Coatli II.

Lignum est Nephriticum aquam cæruleo colore tingens, cuius iam iam crebrior vsus non solum apud Hispanos, sed etiam Italos Medicos.

E genere leguminum esse colligitur, non tantum ex folijs Ciceris, flore luteo, sed & ex eo quod apud nos Genista vim habeant ad calculum pellendum, & reliqua fere omnium leguminum genera.

Monardes huius etiam meminit cap. 27. vocans lignum ad renum affectiones, & vrinæ incommoda. apud quem idem aquæ parandæ modus.

De

Digitized by Google

De ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, *seu herboso, ac pendente flore.* *Cap.* XXVI.

ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, quem alij *Pipilol xochitl* vocant, frutex eſt folijs Menthæ, minimè ſerratis. floribus coccineis, longis, Periclymeni figura, binis candidis apicibus, è ſingulis intrinſecus prodeuntibus. ad cuius ſpecies fortaſsis pertinet, quamuis viribus differat. Naſcitur in calidis *Tlatzoluca* collibus. Frigida, humidaq. temperie conſtat. cortex radicis ſemivnciæ pondere deuoratus, placat febres.

Flores huius Periclymeni ex luteo rubri ſunt depicti. & quoniam Auctor ſcribit eius ſemivnciam febrium acceſſus placare, neceſſe eſt vt ſit calidi temperamenti, ſicut & reliqua Periclymeni genera. Nondum enim compertum eſt, à frigidis & humidis medicamentis, niſi magna quantitate ſumptis, vt ſudorem mouere poſsint, vel vomitum, febrium paroxiſmos ſedari, vt vel ex noſtro Auctore ſæpiſsimè videre licet.

De CHVPIRI, *ſeu* CHARAPETI, *aquam rubeo colore tingente* Arcano Venerei morbi. *Cap.* XXVII.

FRVTEX eſt *Chupiri*, radici inſiſtens craſſæ, & longæ, externa parte palleſcenti ex albo, & interna ex albo & luteo purpureſcenti, vnde nomen. Prodeunt ab illa ſtipites, multiq. rami tenues, prolixi, exaturati viroris, & vergentis in colorem cæruleum, teretes, læues, ac referti mali Medicæ folijs, maioribus tamen, & luteis ac ſtellatis floribus. ſapore, & odore inſigni caret. Naſcitur in calidis *Michuacanenſibus*, aquoſis, & humidis locis. Sicca, & adſtringenti conſtat natura. Habent hanc plan am indigenæ in magno pretio, eiusq. vires in arcanis recondunt (quas tamen magna cura atque diligentia, ab illis extorſimus) affirmãtes, plantas reliquas *Michuacanenſes*, in ſedandis à morbo Gallico ortis doloribus, facilè ſuperare, ac vincere. curandisq. neruorum affectibus, ſcabie, atque alijs pernicioſis, ac rebellibus morbis, & qui leuioribus medicamentis non cedant, ſi radix vnius vnciæ pondere recipiatur, aquæ vero bini congij, ferueantq. ad ignem donec tertia pars abſumpta ſit. iusq. decocti eius, ſemilibræ menſura, quotidie ſorbeatur. eadem victus ratione inſtituta,

tuta, quæ *Guaiaci* decoctum assumentibus præscribi solet. Idem decoctum medetur præter naturam tumoribus, vlceribusque, & cæteris symptomatis ex eadem lue profectis. & potatum, & illitum, tumores capitis & brachiorum discutit, dysenterias compescit, excitat appetentiam, & impinguat extenuatos.

De CVRAQVA *seu Brasilio Hispanorum. Cap. XXVIII.*

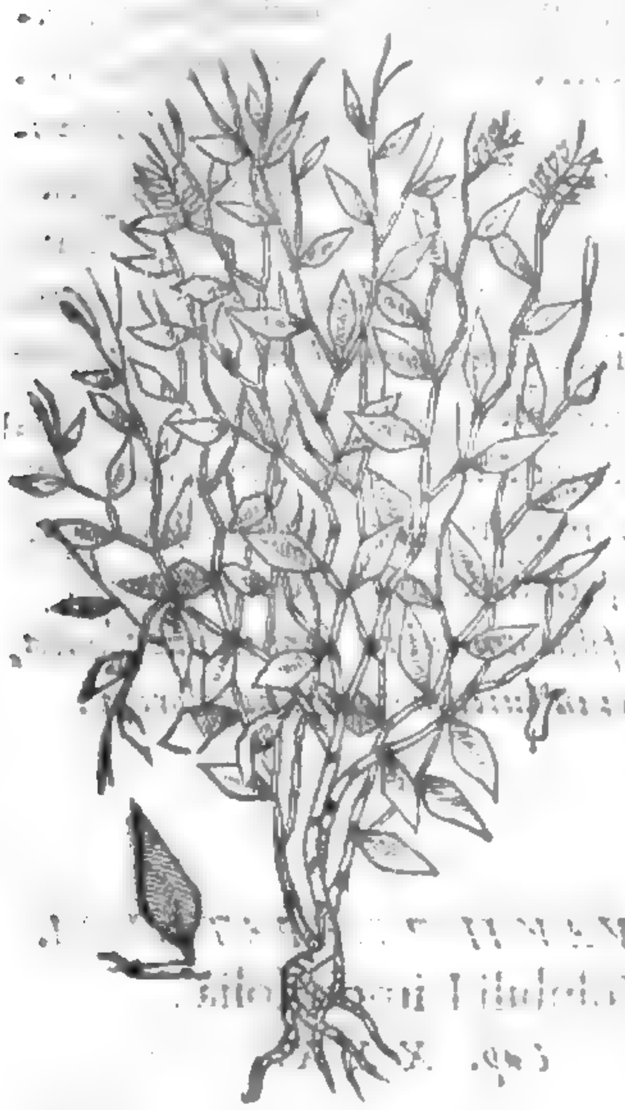

QVAM *Curaquam* vocant *Michuacanenses*, & *Mexicani Quamochitl*, & *Vitzquahuitl*, & Hispani Brasilium solent nuncupare, frutex est spinosus surculosis candidisq. insistens radicibus. vnde profert stipites, extra fuluescentes, ac intra rubeos, contortos, refertosq. folijs cordis ferè figura, sed mucrone appendentibus, frequentibus interuenijs insignibus, è dorso oblique procedentibus in latera. Nascitur in frigidis *Michuacanensibus*, campestribus ac montosis locis. vbi offenduntur duæ aliæ ipsius species; quarum altera *Pinguica*, altera verò *Vxuqua* nuncupatur. II. Pinguica. III. Vxuqua. Sapor est adstringens, frigidaque ac sicca temperies. Tingunt eius ligno fila coccineo colore. est enim persimile arbori quam vocant *Santalon*. Ius decocti eius primò fit fuluum, deinde rubescit. quod si amplius decoquatur, cogitur in purpureum pigmentum, aut, si misceatur alumen, in rubeum, & decentius Cinnabari. Refrigerat hæc arbos, febrem extinguit, adstringit, & roborat.

Fructum luteum Ericæ similem in libro suo depinxit author. longè aliam Plantam Brasiliæ nomine describit herbarium Lugdunense lib. 18. cap. 82. ex Theueto, arborem nempe magnam, folijs Buxo similibus, cuius etiam ligni magnos truncos apud nos videre licet.

De *QVAVH TLEPATLI* Ocymifolia. *Cap. XXIX.*

FRVTEX est *Quauh tlepatlis* radici annixus crassæ, lignosæ, rubræ, & fibratæ. ex qua proferuntur stipites fruticosi, atque ligneæ naturæ, folia Ocymi serrata, flores è candido rubescentes, in supremis ramulis aceruatim congesti, verticillorum fere modo. Prouenit in locis campestribus *Xoxotlæ*. paulisper frigida temperataue, sicca, & adstringenti constat natura. Ius decocti eius curat quosuis dolores haud aliter ac illud *Guaiacani, Chinæ* aut *Zarzæ parillæ*. quindecim, aut pluribus diebus, si ita expediat, matutinò epotatum dysentericis magnopere confert, & quibusuis alijs defluxionibus cohibendis.

Venæ foliorum rubræ sunt in hac planta, flores rubri in luteum vergunt colorem.

De *QVAVH TLEPATLI II.* Volubili Limonifolia. *Cap. XXX.*

QVAVH TLEPATLIS frutex est stipites fundens volubiles, & fuluos, folia Limonis, florem candentem, & modicum, radicem surculosam, fuluamque, longam & crassam. cortex radicis, quæ frigidæ est, & adstringentis naturæ, redactus in puluerem, atque appositus, medetur eruptionibus, quæ in Gallica lue solent oriri. idem præstare dicitur deuoratus duarum drachmarum pondere, atque ita fugare infectiones cutis omnes. Nascitur in calidis *Texaxahuacensibus*, vbi in maximo habetur præcio ab indigenis ad prædictas ægritudines exterminandas.

De

Digitized by Google

De XIVH COCOLIN, *seu planta Contortiua. Cap.* XXXI.

XIVH COCOLIN frutex est *Hoitzocensis*, stipites ferens tenues, teretes, perquè magna interualla geniculatos, squallentes, & hispidos. folia rara, magnaq; ex parte altero latere vnico dissecta sinu, hirsuta, & candentia, sed præcipue infernè, oblongaque & Faseoli flores. radicem magnam, è candido vergentem in fuluum. Nascitur in calidis collibus, & campestribus locis. sapor radicis subdulcis est, & quadantenus leguminis, frigidæq; & adstringentis temperiei. cortex eiusdem leuigatus, & bis in die duarum drachmarum pondere deuoratus ex aqua, vomitum præcipuè puerorum compescit. medetur vlceribus oris, ac pudendorum. radicis succus, ac flos ex lacte, mirabiliter confert oculis.

De PINAHVIHVIZTLI, *seu herba verecunda. Cap.* XXXII.

PINAHVIHVIZTLIS; quam alij (quoniam inducat somnum, soporemq; capiti imposita, aut quia tacti dormire videantur) *Cocochiatl* vocant, frutex est quatuor dodrantes longus, stipites tenues, spiniferosq; ferens, ac folia falcata per interualla sena, ac manipulorum forma sibi inuicem coniuncta, haud dissimilia illis *Tchixochitl*, radicem surculosam, flores verò, ac fructum forma erinaceis, primò viridibus, ac mox fuluis racematim dependentibus persimiles. Nascitur in calidis *Tepoztlanicis Quauhtlani* quoque & *Hucitlalpæ*, & in collibus *Tacapithl.* Amorem dicitur conciliare. folia saporem Raphani quadantenus referunt. frigida constat, siccaq; & adstringenti natura, necnon & glutinosa. succus radicis medetur tertianis febribus, oculis inflammatis, somnumq; inducit; cortex verò ventris fluxibus. Hic est frutex ille, cuius folia ad quemuis hominis attactum, flatumuè, contrahuntur, iunguntur que inter se, atque marcescunt. hunc eundem esse existimo, aut eius congenerem, quem Insularum Philippicarum coloni, plantam sentientem vocant. de qua scribunt (vera an falsa nescio) nonnulla, quæ in hac prouenien- te prædictis in locis, vera esse nequaquam experimur. veluti est stipites rectos proferre, pennæ gallinaceæ crassitudine, ex singulis radicibus denos, duodenosuè, quorum vnusquisque duodenis ornetur folijs diuisis in quatuor ordines, duarum vnciarum inter se distantes interuallo. foliaq; esse Loto vrbanæ similia, flores cyaneos, Linguæ similes passarinæ antequam hient, hiantes ve-

Philippicarũ herba mimosa Acostę

rò in terna diuidi folia modica. adeo offendi attactu, flatuq; hominum, vt attrectata digitis vltima foliorum ſerie mœrorem quendam præſeferat, atque ſoporem, ſtatimq; decidere reliqua folia, manentibus ſolis ſuperioribus, quæ ſi rurſus digito tangantur, pariter decidere. quin ſtipites, qua parte attrectantur, rumpi, ac in terram procidere, nigreſcente inciſa parte, veluti ſi igne fuiſſet combuſta. quin ſi flatu hominis perflet ur, totum procidere, ac rumpi. neque hoc euenire ſi ligno, baculoue, aut aliter tangi contingat, ſed ſola humana manu, aut ſpiritu. inſipidam eſſe, nec vlla quo ad medicos vſus ſpectat pollere vi. Plantam etiam narrant naſci *Maluari*, quæ ſimiliter ad manus contactum contrahatur, folijs Polypodij, ac luteis floribus. Alij aliam apud *Peruinos*, quæ & ſi tangatur areſcat. nec non in noſtro orbe, præcipuè apud Gades. Verum quæ nos de *Pinahuitztli* ſcripſimus experimento cognouimus, multiq; alij indubitatum eſſe millies comperere.

III. Maluarica herba viua Acoſte.

IV. Peruinа.

Huius leguminis Iconem exhibuit Cluſius in notis ſuis ad Acoſtam cap. 56. nomine herba Mimoſæ, qua miſſa fuit ex Inſula diui Iohannis à portu diuite. vbi etiam fructum erinaceis ſimilem depingit, & totam plantam huic noſtræ eandem diligenter deſcribit.

Herba Mimoſa Acoſtæ orientalis videtur differre à priore, cum ſaporem Glycyrrhizæ habeat. quamuis & loci diuerſitas eam efficere poſſit differentiam.

Maluarica Auctoris planta deſcribitur Acoſta cap. 55. & Herba Viua nominatur. eſtq; ſimiliter è genere leguminum, & prædictis cognata.

De MEXOCHITL, *ſeu Omexochitl. Cap.* XXXIII.

FRVTEX eſt Mexochitl, hominis altitudine, fibratis radicibus, folijs mali Perſicæ paulò maioribus, floribus paruis, comantibus, & ex luteo rubeſcentibus, & ſiliquis Chilli ſimilibus, ſed luteis, procedentibus ſecundum longitudinem. odorem ſpirat grauem, acremque. Prouenit *Hucitlalpa* in humectis vallibus, aut collibus. folia contuſa deuorantur aduerſus venenatorum animalium morſus. excitata enim vomitione vulnerati ſolent reſtitui in priſtinam ſalutem. eadem verminoſis vlceribus applicata, noxia animalia fugat, atque necat.

An Apocyni quædam ſpeties? nec enim facile inter legumina comam inuenias, nec inter Solana fœtorem cum acrimonia, & vi emmetica.

De ATLINAM, *ſeu Frutice iuxta fluuios aquaſuè proueniente. Cap.* XXXIV.

ATLINAM frutex eſt ſtipites ferens plures, & in eis folia in longum producta, anguſta, ſubalbida, ſerrata, hirſuta, & fere ſaligna. flores candentes, & magnos. radicem craſſam, & ſurculoſam, quæ caſtaneas inueteratas ſapit. folia, quæ odora ſunt, reſinam. Naſcitur in calidis *Quauhnahuacenſibus* prope riuos & flumina, campeſtribus, ac planis locis. herba verò tota calida, & ſicca conſtat natura. folia pugilli menſura tuſa, & matutinò deuorata, febres

Digitized by Google

febres finiunt, vacuata supernè atque infernè pituita, & bili citra molestiam vllam purgata. Infunduntur eadem paulò maiori pondere, ac per inferna humores prædictos trahunt.

De IZONTECPATLI, seu vulnerum medicina. Cap. XXXV.

IZONTECPATLIS suffrutex est stipites proferens sarmentosos, tinctos virore exaturato, teretes, tenues, & prolixos, & in eis folia Ocymi, sed non serrata, radicesq; fibratas. Prouenit *Tenampulci*, seu editis seu planis locis. Germina concisa lac affatim stillant, quod impositum recentes glutinat plagas, ac breui ad cicatricem perducit. Idem tertio ordine calefacit, & exiccat. acrisq; est, & amari saporis.

Tithymalis sine dubio adscribenda hæc planta: lac enim ex Cichoraceis, & Campanulis effluens, acre & amarum non est, sed vel dulce, vel amarum. correspondet etiam exaturatus viror, Esularum etiam natura suffruticis.

De BVTOBVTO. Piperis longi prima specie. *Cap. XXXVI.*

FRVTEX est *Buyobuyo* vocatus in Philippicis Insulis Sines. species est Piperis longi, apud hanc nouam Hispaniam proueniens, folijs oblongis subalbidis, desinentibus in acumen, & acribus gustu, fructuq; Piperis longi, acriore tamen, & odoratiore. Nascitur in humidis locis Philippicarum insularum, seu mediterraneis, seu maritimis, & apud nouos quoque Hispanos. Vsus præcipuè est foliorum. Inuoluunt siquidem vnius folij portioni dimidiæ quintam vnius glandis *Bahei* adhuc teneræ (de qua inter species nucum Indicarum sumus locuti) calce conspersam, gestantq; ore, & sic ferunt corpus nutriri, cerebrum, & ventriculum roborari, iuuari coctionem, firmari dentes, sedari eorum dolores, pituitamq; illos erodere solitam arceri, carnem exhaustam iuxta eorum radices instaurari, ac labia contrahere roseum colorem ruboremq;, ingratum oris halitum fugari, & commendari iucundum. de cuius speciebus, viribus, & vsu, latius in sequenti capite tractabitur. vires namque & vsus narrari in noua Hispania ignorantur.

Huius Piperis meminit etiam Monardes c. 58. de Pipere. & fructum depingit similem Piperi longo, vel spicæ Plantaginis.

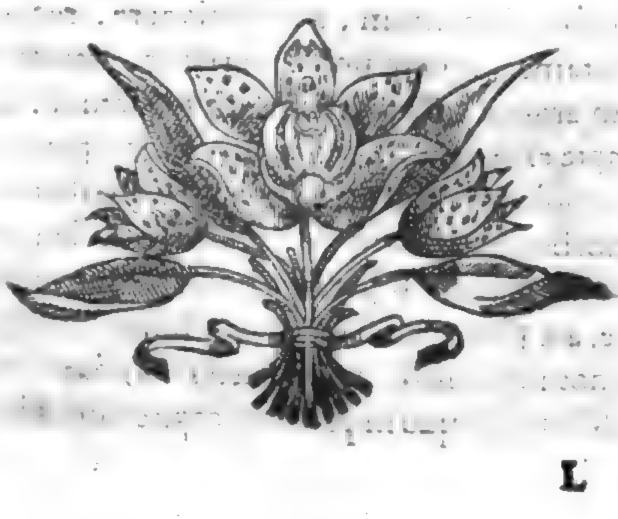

De TLATLANCVATE Piperis longi planta, alijsuè eius generibus.
Cap. XXXVII.

PIPERIS longi planta, quam Philippicarum Insularum coloni *Buyobuyo*, & *Sabiam*, Mexicenses verò, apud quos nascitur etiam, *Tlatlancuaye*, & *Ecapatli* appellant, frutex est stipites volubiles proferens, & sarmentosos, & in eis folia Piperis nigri, longiora tamen, & acuminata, ac fructum teretem, longum, Piper longum vocatum. folia sunt gustu odorata, acri sapore, calidaq; & sicca ordine tertio temperie, partiumq; subtilium. fructus nullibi plantæ suæ appendens eam assequitur perfectionem, quæ necessaria est vt commode recondatur. ideoq; immaturus, & in fuluum colorem inclinans colligitur, spansusque exponitur soli, atque ita in vsus seruatur. Virens editur, neque ingratum præbet alimentum, aut nimis acre. reconditus verò fercula commendat, dum tamen ignem non experiatur. statim enim decoctione vim, atque saporem amittit. Cortex stipitum redactus in farinam ac deuoratus, atram bilem apte expurgat, & venenatis plagis præclari alexiterij vices præbens medetur. resolutis neruis, aut conuulsis, auxiliatur. flatus discutit, & alios huiusmodi morbos ortos à frigore, crassisve & lentis humoribus, profligat. Tres apud hanc nouam Hispaniam huius plantæ differentias adhuc offendi, cum quinque, aut plures, audiam apud Philippicas Insulas esse repertas, quarum stipites ad nos sunt missi. nam præter *Buyobuyo*, de quo præcedenti capite dictum est, & eum de quo in præsenti capite sumus locuti, alias tres numerant,

Piperis lõgi species II.

merant, quarum postremam *Buyosamo*, seu Simiæ dictam, *Buyo* quamsimillimam fructu esse ferunt; distare verò odore graui, perforatis folijs, & saniosis, acrique, & adstringenti sapore. Alias verò duas à *Buyo* prædicto affirmant differre foliorum paruitate, & asperitate, ac præcipue minorem. Maior enim maiora profert folia, cætera similis, gustu Piperis nigri, ac præcipue radicis, fructus autem Piperis longi, tenuior tamen, & acrior. Minor verò minoribus constat folijs, & ipse frutex minor est. folia sapore & odore carent. radix nigra est, cortex mellini coloris, leuis, fungosus, acris, & roborans. Radices horum binum generum propinantur aduersus venenatas potiones, veluti alexipharmaca drachmæ vnius mensura, in læuorem redactæ, & ex aqua nucis Indicæ resolutæ, aut vino Palmarum recenti. Subueniunt etiam ventriculi frigidis affectionibus ex iure decocti Chamæmeli, ortisq; ex crassis humoribus, quos percoquunt roborato etiam ventriculo. subueniunt ijs qui coire nequeunt ob veneficia, additis præcipue alijs ad eundem vsum pertinentibus. Affirmant Mexicenses, qui etiam *Tlatlanquaye* vocant, *Quauhyyautli*, & *Temoçotl* oriri in locis calidis passim iuxta aquas, septa, & saxa. succumq; radicum, & germinum expressum, epotum aut infusum, aquam intercutem vacuare. Ius verò decocti crurium œdemata, aut congestos pituitosos humores discutere. menstrua etiam euocare, & flatus, ab eisq; ortum dolorem tollere. folia imposita vlceribus mederi, præcipue venenatis, dolores è frigore, aut lue venerea profectos lenire, faucium tumores discutere, & quosuis alios, sed præcipue adiecta *Centlina*, impeditum motum restaurare, euocare sudores, neruorum resolutioni mederi, & conuulsioni suffitu, iuuare epylepticos, ac pellere rigores & frigora.

Buyosamo. III. species Piperis longi.

IV. species.

V. species.

De Pipere longo multa scribit Garcias lib. 1. arom. cap. 22. vbi Clusius eius genuinam proponit imaginem, quam sigillatim describit lib. 1. cap. 20.

Guilandinus non malè Piperis fruticem ascribit Hederæ, cui & figura, & vires respondent, præsertim purgatoriæ, & diaphoreticæ, quæ in omnibus fere aromatibus reperiuntur.

Differt figura Authoris nostri ab Icone Clusij, quoad situs foliorum. Clusius vnifolio vnum semper apponit folium, sed Author non lunæ semper habet ex opposito folia, ita vt ex ala folij fructus enascatur. Quæ differentia forte nata est ex differentia quinque specierum, quæ hic proponuntur.

De EZPATLI QVAVHNAVHACENSI. Sanguinis medicina. *Cap. XXXVIII.*

EZPATLI QVAVHNAVHACENSIS, quem alij *Quauhezlli*, seu medicinam sanguinis vocant, frutex est folijs Verbasci obrotundioribus, hirsutis, pinguibus, mollibus, & cordis pene figura. manat incisa sanguinem, vnde nomen, odorem Stœchadis grauem præfert. Cortex est calidus gustu, odorus, resinosus, siccus, atque adstringens, & demum amarus. secundo ordine calefacit, aut amplius. Ius decocti radicum, quæ rubræ sunt & surculosæ, infusum, aut potatum, medetur dysenterijs, ac veretibus plagis stillans è præ

fractis

fractis liquor. Nascitur in regionibus calidis, quales sunt *Quauhnauhacenses*, *Temiltzincenses*, & *Teuhcaltzincenses*, vbi eam conspeximus iuxta saxosa loca.

De CEVAL CHICHILTIC, seu vite syluestri, Lambruscaue indigena. Cap. XXXIX.

PROVENIVNT apud nouam Hispaniam Lambruscæ, Vitesq; syluestres multis in locis, nec tamen ad nostra vsque tempora ab hac gente excultæ, ac seorsim, seu serie aliqua plantatæ: vsum enim Bacchi non nouerant, etsi alijs vini generibus libentissime non modo explerentur, sed inebriarentur; neque parcant hodie nostrati, sed auidissime hauriant. Fructus est crassiusculus, purpureus, duriore callo, immitis, gratus tamen, ac dulcis, & qui (vt conjecto) mitesceret cultura, cætera nostris Vitibus similes. frigida, siccaq; natura, folia, ac palmites, & adstringenti constant. appetentiam excitant, impetigines curant, tumores repellunt, calorem nimium extinguunt, oculorum inflammationem arcent, febres placant, vlcerum leniunt dolorem, & saniem exiccant. Sunt qui *Xocomecatl* vocent, seu acidum funem, tum ob saporis genus, tum etiam ob palmites sese vicinis arboribus conuoluentes.

De HVAPAHVALIZPATLI, seu Conuulsionis medicina. Cap. XXXX.

HVAPAHVALIZPATLI frutex est, hominis æquans altitudinem, ferens stipites, ac ramos scabros, magna ex parte nudatos folijs, quę longiuscula, & angusta sunt, flores verò exiles, ac pallidi, calicum forma. Nascitur *Hocitlalpæ* editis, ac campestribus locis. Ius decocti, cuiusuis partis vniuersæ plantæ, propinatur mane, vesperiq;, tepidum, quinum aut plurium, si opus sit, dierum spacio ad motionem amissam restituendam. Frigida, siccaq; temperie constare videtur. nam sapore, & odore caret. Quamobrem conueniet, hos effectus præstare proprietate quadam occulta, aut siccitate, & adstrictione, quod multis alijs medicamentis huius Orbis videmus euenire.

De TLLAMATLANTLI, seu dentibus vetulæ. Cap. XLI.

FRVTEX est *Tllamatlantli* nomen habens à spinarum cum dentibus vetularum similitudine. stipites producens teretes, hispidos, & in luteum colorem vergentes, præcipue ea parte, qua sunt teneriores. folia vitiginea, neruis intercursantibus, qui ex pallido rubescunt, sed hirsutiora, & minora. flores albos, in luteum etiam colorem inclinantes. fructum acinosum, toto caulis procursu racematim dependentem, primò viridem, ac postea luteum, refertum candidis nucleis, multis, paruisque. Amarus est sapor, ac vis calefaciens, & adstringens. Nascitur in calidis, frigidisq; regionibus, conuallibus tamen, campestribusq; locis, & humectis. folium vnicum resolutum ex aqua, atque epotum, medetur satietati. & eodem modo, vacuata causa, febri, aut si folia

pugilli

pugilli menſura macerentur ex aqua, & liquor epotetur. Aluum nempe leniter ſubducit. admouetur capitibus puerorum inflammatis refrigerij gratia. modicus eſt enim eius calor.

De TAMANCAPATLI, *ſeu medicina temperata. Cap.* XLII.

FRVTEX eſt *Yamancapatlis* ſtipites ferens lentos, ac ſucco manantes, craſſos, fuſcos, læueſque, vnde non exoriuntur ramuli, ſed qua parte prodeunt ſcabros, atque geniculatos, & in eis folia Portulacæ, ſed quæ ſenectutis tempore trifurcentur. radicem craſſam fibratam, & longam. quauis parte ictus inciſuſq; liquorem fundit glutinoſum, odorem, ſaporemq; *Tecopalli*, patrijue Thuris referentem. Naſcitur Mexici, vbi firmum habent mederi radicis puluerem vlceribus putridis, cachoeſibus, atque canceroſis. Prouenit etiam apud Panucenſes. calida, ſicca, odora, & adſtringenti natura conſtat: aiunt, fruticis huius liquorem firmare dentes, mederi dolori gingiuarum, vſtionique, & articulorum imbecillitati, deuorata qualibet radicis menſura, & laxatis vertebrarum dorſi compagibus opitulari.

De XIOPATLI, *ſeu lepræ medicina. Cap.* XLIII.

XIOPATLIS ſuffrutex eſt, ſtipites habens multos, læues, teretes, atque virentes, digitali craſſitudine, ac quaternis prolixos cubitis, in eis verò Mori folia, longe tamen ampliora, aſpera, & ſerrata. radices lignoſas, ſurculoſas, multas, candentes interne, externe verò fulueſcentes. Naſcitur *Hecitlalpa* humidis locis, montiumq; faucibus iuxta aquas. frigida verò, ſiceaq; temperie conſtat, glutinoſa, ac nonnihil adſtringenti. Tuſa folia, illitaque, lepram & lychenas curant, atque abſumunt. præcipue ſi ægrotus ducatur in balneum poſt huiuſmodi adhibitam curationem, quam Indi vocant *Temazcalli*.

De TENAMAZ NANAPOLOA. *Cap.* XLIV.

FRVTEX *Tenamaz nanapoloa*, ab alijs *Tenamazton*, & nonnullis *Tlalamatl* dictus, radicem fert magnam & ſurculoſam. folia Saluiæ forma, longa, & anguſta, obtuſa, terna, ſubalbida, & aſpera. florem leguminis purpuraſcentem ex candido, in corymbi formam compoſitum, & fructum racematim diſpoſitum, obrotundum, Nucum Ponticarum forma. Naſcitur vbique in calidis. Frigida, ſicca, & adſtringenti temperie conſtat. & ideo liquor defluens ex germinibus tenuioribus, inſtillatus medetur oculis, ſi inflammatione tententur. adhibetur tumoribus præter naturam, ac febres extinguit.

Digitized by Google

De TLACOTE QVILIZPATLI, seu medicina incisæ sudis. Cap. XLV.

TLACOTE QVILIZPATLI frutex est stipites multos fundens, binas spithamas lõgos, lignosos, teretesque, & in eis folia Origani, serrata. flores verò modicos, candentes. radicem longam, ac minimum digitum crassam, ac lignosam. Nascitur in cacuminibus montium frigidorum Misticæ superioris. Calidus est, & siccus ordine quarto. acris, resinosus, glutinosusque, gustuque impense odorus, resipit aliquantulum Coriandrum. Ius decocti eius medetur pectoris morbis, flatum discutit, aluique, ac ventriculi lenit dolores.

De XALQVAVHITL stipite punctato. Cap. XLVI.

XALQVAVHITL suffrutex est sarmentosus, stipites ferens geniculis interceptos, punctisq; distinctos, vnde nomen. folia Piperis longi folijs perquam similia. odora est & *Tlantlacuaye* hac in re quoque similis, adeo vt illi prorsus videatur congener. calida ordine quarto, siccaq; constat natura. Ius decocti eius exhibetur enixis corroborandi, flatus discutiendi, & menstruorum euocandorum gratia. ac satietati medetur.

De MINTZINTZIN. Cap. XLVI.

FRVTEX est *Mintzintzin* stipites fundens fuluos, quaternis prolixos cubitis, folia Persici, atque albos flores. Nascitur in montibus temperatis Vruapæ prouinciæ Micuacanensis. amara est planta, odora, gustu non nihil acris, calidaq; & sicca ordine tertio. folia tusa, atque illita ventri, intestina à vitiatis emundant humoribus.

Digitized by Google

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Quintus.

ACRES HERBAS HABET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

QVANDOQVIDEM cum Auctore nostro Arbores in Syluis, Frutices in Dumetis, Suffrutices in Frutetis conspeximus, superest vt montes conscendamus, ad valles declinemus, Hortos perambulemus, Prata peragremus, Agros adeamus, ad Paludes properemus, & vt vnico dicam verbo ad mare illud magnum HERBARVM nos conferamus, in quo plenis velis cum Auctore nobis nauigandum fuerit. Tertium inquam plantarum genus, illudq; abundantissimum quod in HERBIS situm est pertractandum venit. Siue enim iumentis pascua parare, siue hominibus escam subministrare velis, siue sanos iucunditate odorum delectare, siue ægros suauitate saporum refocillare malis, HERBAE vberrimam segetem & vtrum eliges tibi suppeditabunt. Quare mirari desines vbi tertiam operis huius partitionem amplissimam intueberis, qua MEXICANI orbis Herbas complectitur. in quibus infinita ferme figurarum apparet varietas, copiosa facultatum elucet vtilitas, & pulcherrima effectuum se prodit maiestas.

Quæ quidem tractatio cum sit varietate specierum amplissima, necessario in partes quasdam secanda fuit, ne vel omnium confusio nauseam legenti pareret, vel nimis

crebra

crebra earumdem rerum repetitio, curiosum lectorem retardaret. Et quoniam physica herbarum diuisio, à paucissimis tentata, à nullo adhuc facta est, (nam diuisiones ex loco, tempore, florum pulchritudine, colore, figura, radicum foliorumq; viribus, purgandi, alterandi qualitatibus elementaribus desumptæ, omnes sunt accidentales, & species nimis seiungunt,) ideo Auctor noster maluit diuisionem herbarum medicam, Dioscoridem nimirum secutus instituere, progrediendo per sapores, qui longe certissimi sunt omnium facultatum indices, vt & Galenus neruosè admodum peculiari opere, libro nempe quarto de facultatibus simplicium comprobauit, & ante eum Hippocrates, breuiter, sed accuratè attigit.

Omnium medicorum & philosophorum, quorum de saporibus extant monumenta in eo consentiunt, sapores constare ex terrena aliqua substantia, cui humiditas aquea sit commixta. modum tamen non explicant quomodo ea fiat mixtio, aut qua ratione fiat vnius saporis in alterum transmutatio. vnde in hac tractatione multa adhuc supersunt difficultates enodandæ, in quibus philosophi sua poterunt exercere, & acuere ingenia. Inter sapores merito primum locum occupat acrimonia, non ob vehementem tantum actionem, sed etiam virium varietatem. In hoc sapore deprehenditur per experientiam magna salis subtilissimi copia. qui sal terreis partibus vnitus, instar ignis in densa materia constituti, & linguam, & partes omnes corporis humani penetrat, diuidit, vrit, eoq; modo subtile vaporosum à crasso separat. vnde vires incidendi, per vrinam, & sudores purgandi exoriuntur.

Hæc etiam incidendi vis si naturæ humanæ sit violentior, parit omnes purgationes, quæ in quauis parte euenire possunt. sic acria naribus indita, sternutamenta prouocant, sic acrimonia humorum in capite epilepsiam, & conuulsiones excitat, vbi natura irritata omnibus viribus rem ita mordicantem, cupit expellere. sic acria per os sumpta purgant, & per vomitum, & per secessum, vt infinitis patet experimentis, herbarum, oleorum destillatorum, acrium, venenorum fere omnium, salium omnium, quæ infinitum foret singula persequi. Sic etiam in corpore humano acrimonia vrinæ est causa excretionis, & acrimonia humorum dysenteriam mouet. vnde Galenus ait hypercatharsim, libris de facultatibus simplicium, ab acrimonia humorum, & irritatione naturæ fieri. Sed hæc ab alijs fusè tractata sunt.

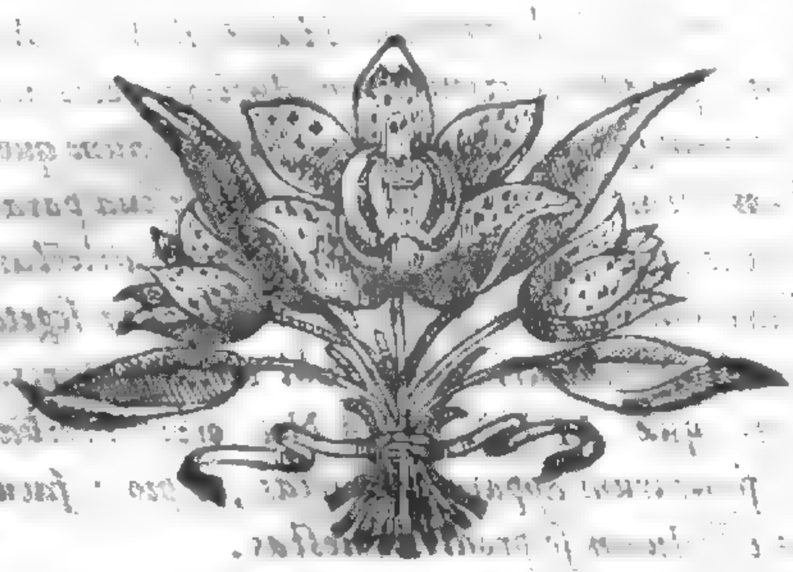

De

De AHVAPATLI. Chamedri Mexicana.
Cap. I.

HERBA fruticans est *Ahuapatlis* folia Quercus ferẽs, multosq; fundens caules purpureos, & in eorum summitate luteos flores, paruos, ac minimè senescentes. radicem longam, crassam, & fibratam. Nascitur temperatis regionibus, aut paulò calidioribus, qualis est *Tacapichtlensis*. Sapor est acris gustu, gratusq; odor. calefaciens quarto circiter ordine, & exiccans natura. Ius decocti depopulatur pediculos, fumus cimices fugat, dolores ventris, à frigida caussa ortos sedat, flatum discutit, dyarrhęas coërçet, & cholico, iliacoq; affectui infusa auxiliatur. Præcipuus vsus est radicum.

De ACXOYATIC. Herba Nunnij.
Cap. II.

ACXOYATIC, quam alij vocant *Tlachpahuaztic*, seu scopas, alij verò *Tlacocol*, seu humilem radicem, ac vndulatam, ob contortæ radicis formam, & alij ob exilitatem *Pipitzahuac*, aut *Tztacpatlis Pipitzahuac*, parua est herba, folia ferens abiegnis similia, cauliculos spithamam longos, tenues, ternos, atque quaternos. flores in supremis cauliculis in spicam compositos, paruos & exiles. qui principio candentes, in semen demum mutantur fusci coloris. radicem gracilem, triplo tamen ipso caule crassiorem, contortam, seu conuolutam, atque candentem. Clementi cœlo nascitur, aut paulò rigidiore, quale est Mexicanum. quo fit, vt apud Hispanias, si semen eò deferatur seraturq;, sperem nasci turam, atq; seruandam. Hæc est herba illa, quæ sub *Nunnij de Chaues* nomine passim celebratur. Radix, cuius est præcipuus in medicina vsus, acrem præstat saporem; odorem tamen nullum. & est calidæ, & siccæ, ordine quarto temperiei. eadem contusa mediocriter, & è liquore aliquo conuenienti curando affectui, matutino tempore, atque inani ventriculo, sex obolorum pondere deuorata, humores omnes, sed maximè pituitam atque bilem, tum per superna tum etiam per inferna, citra molestiam aut noxam vacuare solet. atque ita hydropicis, cachecticis, astmaticis, tineamq; patientibus, magnoperè dicitur conferre.

Herba Nunnij de chaues.

M

ACXOYATIC alia.

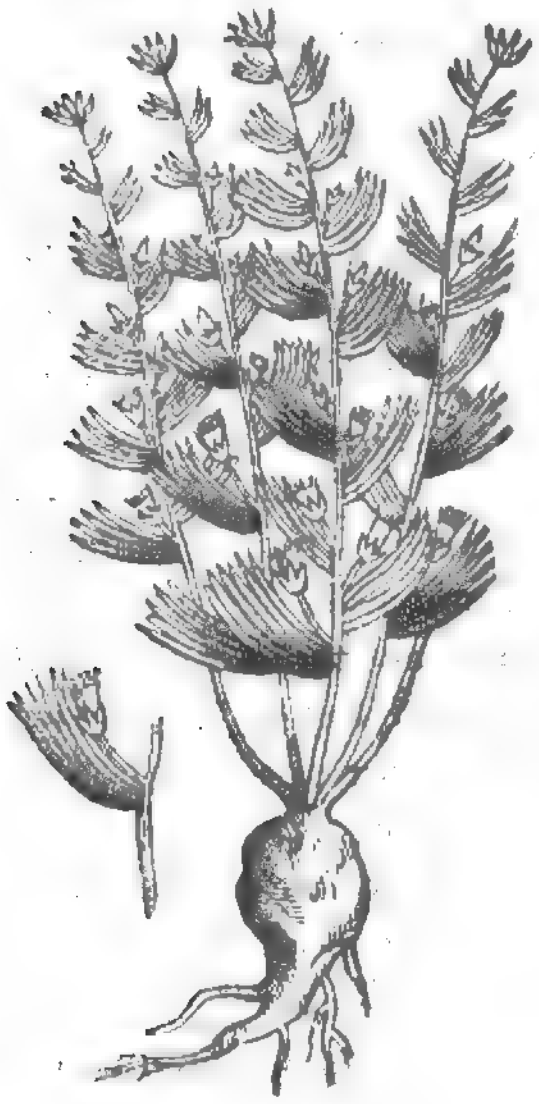

ferre. poteſt autem, ſiue febriat æger ſiue febre careat, virens radix, aridaue, tutius tamen arens paulò minori pondere, exhiberi. dum tamen vitiati ſucci redundent, quos vacuare ſit opus, & cibo, qua die ſumitur, ad meridiem, parcatur. Eadem infuſa, & reſoluta ex lotio humano, & inſtillata, morbis oculorum medetur, ac diſcutit argemata.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Acxoyatic, cuius hic imaginem exponimus, non eſt ea, quam deſcribit Author, ſed ei congener. illius namque effigie hucuſque caremus. huic vero radix craſſa, folia ſimul multa ex eodem puncto exeunt, vt in Larice. & ex ala quauis flos Volubili ſimilis, ruber cum albedine verſus calycem. vaſculum deinde ſequitur, quale in Volubili, vel Burſa paſtoris. Nam an planum, vel rotundum ſit diiudicari hic nequit.

De CHILLI, *ſeu Pipere Indico ſiliquoſo.* *Cap.* III.

CHILLI, ſeu Piper Mexicanum, planta eſt ferens ſiliquas illas, quæ ab Haitinis *Agies*, ab antiquis, vt quidam volunt, ſiliquaſtra, & ab Hiſpanis Piper Indicum vocatur, & Capſicum ab Actuario nuncupatur. quæ licet diù in noſtrum orbem tranſlata ſit, ibiq; & in hortis, & in vaſis fictilibus, ornamenti & vſus gratia ſeratur, & habeatur in delicijs, tamen quoniam apud Indos multo plura eorum genera reperiuntur, & orexi excitandæ, commendandiſq; ferculis ſuppetias ferat, adeo vt nullam ſit reperire menſam ſine *Chilli*, atque ideo quotidiano experimento ſint illius facultates notiſſimæ, adductus ſum non modo differentias, quæ in noua Hiſpania proueniunt, de quibus modo agitur, verum ſpecierum fere omnium, quæ adhuc ad manus noſtras peruenerunt, exhibere imagines, formas deſcribere, vniuerſamq; facultatem, & naturam tradere poſteritati. Cunctorum ergo generum folia Solano ſimilia ſunt, & pene paria (ſi *Quauhchilli* excipias, quæ minora eadem fert) & flores candidi. è quibus ſiliquæ oriuntur, primo virides, mox maiori ex parte in rubrum, & demum in paſ-
Vires. ſeum inclinantes colorem, refertæ paruo ſemine, exili, candicante, contuſo, atque in orbem efformato, acris guſtus, atque vrentis naturæ; quæ ad ſemen præcipue attinet. Quartum hæ caloris gradum attingunt, & tertium fere ſiccitatis. etſi recentes excrementitio quodam humore abundant,

Digitized by Google

CHILLI, *Piper ſiliquoſum Mexicanum.*

dant, qui totus pene vetuſtate euaneſcit. vnde fit, vt ſæpe excitato flatu, Venerem ſtimulent, ac interim aluum non ſine quodam teneſmo,ac ſenſu doloris, ijs præcipue qui huiuſmodi condimento ante non aſſueuerant, leniter emolliant. Quanquam eius rei acumen nō immeritò cauſſam eſſe affirmare poſſumus. Vrinam,& mēſes euocant. corroborant ventriculum ob frigus imbecillem. coctionem eadem occaſione labefactatam iuuant. appetentiam contemperato ex eis cū uocatis *Tomamæ* intinctu mire excitant. & pituitoſos humores vndecumque,potiſſimū coxæ adhæreſcentes articulis, diſcutiunt, & euacuant. Aiunt, hecticorum peropportunum eſſe remedium, ventrem lumboſq; aculeis *Chilli* madentibus perpungere. nutrimentum item calens, ac ſiccum præſtant,&,vt Indi paſſim experiri teſtantur,haud modicum.renes tamen excalefaciunt, & inflammato ſanguine, atque iecinore ad nephriticos, phreneticos, pleuriticos affectus, peripneumonias, alioſq; tumores internos, & alia ſimilia ſymptomata, ſeu nutrimenti, vt ſæpiſſime Indi ſolent, ſeu condimenti vice,immodice, aut frequenter vtantur,perducunt. Tam calidis,quàm frigidis, temperatiſq; locis,ac regionibus proueniūt, ſed frequentius temperatis, ac fœcundius, aut calidis. Prior ergo ſpecies (vt ſingulæ iam membratim enarrentur) Mexicanis *Quauhchilli*, hoc eſt *Chilli* arboris; Haitinis verò, apud quos minor, orbiculatior, & à minori planta edita profertur; *Chilli* montanum dicitur. minimum eſt id omnium, & Oleaſtri baccas, forma & magnitudine repræſentant. cumq; omnia fere genera quarti ordinis calorem attingant, hoc cæteris omnibus ſentias vrentius, atque ideo in condimenta, & non in nutrimenta venire, ſolumq; intinctibus & ſalſamentis, piperis loco miſceri,& toto prouenire anno.Secundum genus *Chiltecpin* dictum, à Culicibus, quos paruitate & colore videntur imitari, ab alijs vocatur *Totocuitlatl*, quod eſt paſſe-

Incōmoda.

Species.

I. Quauhchilli.

II. Chiltecpin.

1.

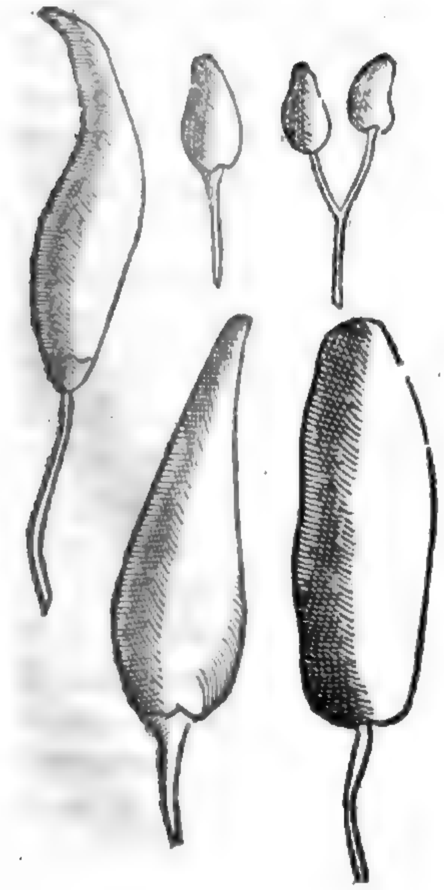

rinum stercus, ob paruitatem & colorem, ab Haitinis verò (vt audio) *Huarahuae.* quod licet aliquando videatur prædicto virentius, citius tamen colorem amittit. At tres videas huius generis differentias natali solum loco, & tempore quo leguntur, distinctas. Prior vulgaris est, altera priori similis, sed solis ratione in atrum inclinans colo-

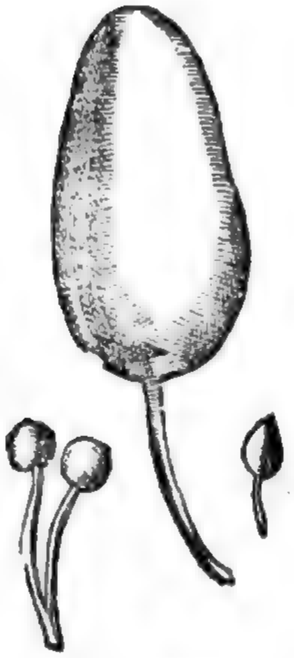

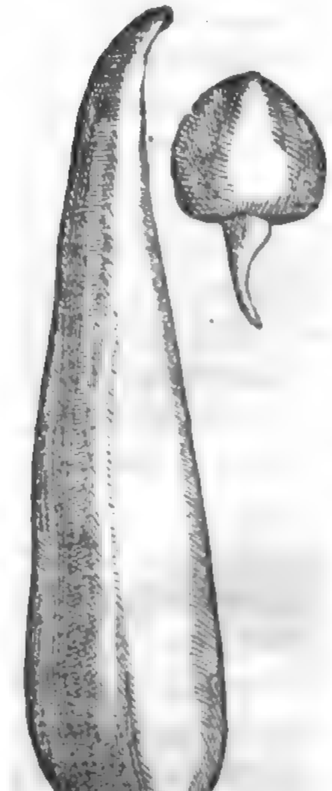

Tlalchilli II. III. rem, atque ideo dicta *Tlalchilli*, quod est *Chilli* nigrum. Tertia demum minor est omnibus, & post præcedentem fructum media. omnes enim huius plantæ species triferæ apud Indos sunt. primus fructus maior est, postremus minimus, & natu medius, mediocris quoque est magnitudinis. Seritur Septembris mense, & à Decembri ad Kalendas vsque Aprilis colligitur.

III. Zenalchilli. Tertiũ à sole *Zenalchilli* dictum. irriguis enim locis, cessantibus iam imbribus, id est Augusto, & Septembri mense solet seri, & producere fructum à Nouembri, vsque ad Martium, & ab Haitinis *Chilli* album. viride est primò, mox pallescit, aut ex pallido rubescens est, & demum in rubrum, vt cætera circiter genera, mutant colorem.

IV. Chilcocotli. Quartum dictum *Chilcoztli* a colore, quo tingit croceo, quæ eo parantur condimenta, & ab Hispanis Haitinam insulam occupantibus, eadem ratione Agicrocus. sex septemuè digitos longum est, mediocriter tenue, interdum ex albo rubescens, interdum verò inclinans in passeum. Seritur Decembri. & ab Augusto in finem vsque totius anni fit vindemia.

V. Tzinquahuyo. Quintum genus *Tzinquahuyo*, quoniam montanum est, vocatur, ab Haitinis verò, ob similitudinem formæ, & coloris, Corallum: gracile est, & quinque digitos longum. Seritur Martio, & totius anni decursu proueniens legitur.

VI. Tesochilli. Sextum *Tesochilli*, seu *Masseum* vocatum à mollitudine, longum est, amplum, particeps dulcedinis, rubri coloris, atque adeo mitis acrimoniæ, vt cum *Tlaolli*, seu placentis ex Indico tritico paratis, mandi consuescat. multique, & optimi existimatur ab Indis esse nutrimenti. Idem genus fumo expositum exiccatur, vt in annuos vsus commodè recondi possit. alioqui corruptioni valdè obnoxium ob nimium humorem excrementitium, quo redundat. *Pochilli* dicitur, totoq; anno & seritur, & fructum

VII. Milchilli. fert. Est & aliud *Milchilli* dictum haud minus præcedenti, sed in acutum, tenuemq;

Digitized by Google

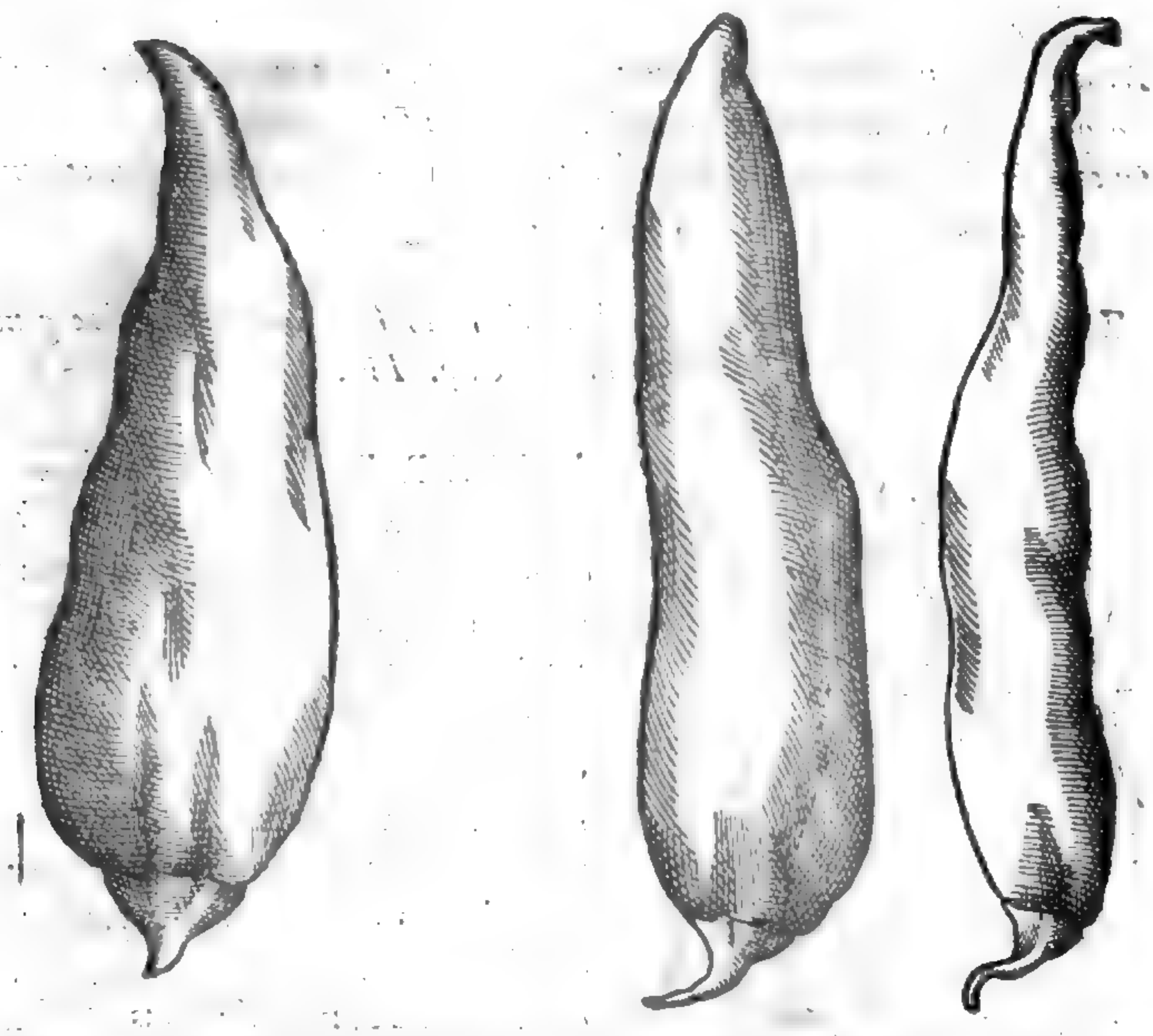

nuemq; ſenſim deſinens mucronem, tandem quoque rubeſcens. nec ob aliud ita appellatum, quam quod tempore *Tlaolli* ſeritur, & metitur, & ſeri ſoleat, lectum recondi. Quid memorem cæteras ſpecies Haitinis peculiares? inter quas ea occurrit, Hiſpanis etiam nota, quę fructum fert Halicacabi fructui, aut Ceraſis dulcibus noſtratibus, forma, colore, & magnitudine, perſimilem, arbuſto modico innaſcentem. vocaturq; ab alijs *Strycnodendron*, ab alijs Pſeudo Capſicum, & ab Hiſpanis *Guindas de Indias*. Alias præterea duas, quarũ alteram Roſtrum ſtroboli hodie vocant indigenæ, alteram verò Paſſeris. vtramque ob ſimilitudinem. Item *Maboyam boniacam* corniculatam, *Caçicam* hortenſem, & alias quarum hiſtoria, quoniam maioris eſt operis quàm vſus, timeo ne ſit lectoribus ingrata, atque iniucunda.

VIII. Strycnodendron. IX. Roſtrũ Stroboli. X. Roſtrũ Paſſeris. XI. Maboya. XII. Caçica. Aliæ.

Hìc ab Auctore multæ huius Piperis ſpecies proponuntur, ſed & aliquæ omittuntur, vtpotè Medica curioſitate dignæ minus. Diſtinctio ſumitur à ſiliquarum figura, & colore ferè tota, ob id ſiliquarum ſolummodo imagines expoſitæ, integræ verò plantæ Icon vnica, quod in ea florum, foliorum, aliarumq; partium, non adeò inſignis ſit differentia. Siliquarum igitur quæ in prima figura à dextris, cornu ſimilis, conſpicitur Quauchilli eſt; Binæ Totocuilatl, media Quauhchilto. Inferiorum acutior dextera Chichimecachilli alia Pochehoachili. In ſecunda maior Tlalchilli. longa illa, quæ in tertia Chilcotli, quæ in eius ſinu cordata Chiltlelotl. Quæ in quarta Texochilli eſt. In quinta Chilcozli varietas, quæ exilior; quæ craſſior Chilpatlihoac. Sed & aliæ, & varijs nominibus appellatæ. Omnes fere noſtris iam Regionibus implantatæ, & in condimentis vſum habent, & varium in hortis ſpectaculum exhibent, in celeberrimo præſertim

Eyſtettenſi horto vbi (vt audio) plurimæ inter innumeras omnium plantarum differentias eduntur.

Monardes Capſicum Americanum deſcribit cap. 54. vna cum viribus. eiuſq; ſaporem, quem cibis condimenti loco conciliat, orientali Piperi anteponit.

Ouetus Hiſtoriæ naturalis Indicæ lib. 7. cap. 7. vocat Aſci, & præfert etiam Piperi orientali. præſertim ſi piſcibus, & carnibus iungatur.

De CHICHIMECAPATLI, *ſeu Chichimicæ gentis medicina.* *Cap. IV.*

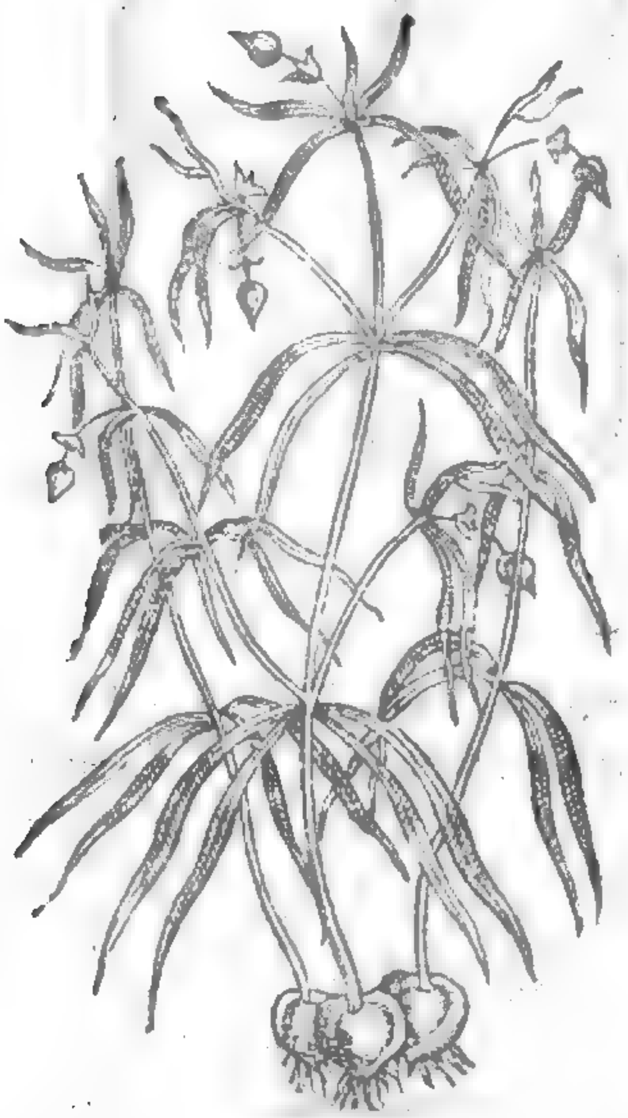

HERBVLA *Chichimecapatlis* nuncupata, ab alijs verò *Tamancapatlis*, quoniam primo guſtu radix dulcis, & temperata videatur, dicta, folia fert rara, longa, & tenuia, caulem verò tenuem, et cubitalem, radicem nuci Iuglādi, forma & magnitudine ſimilem, lacte manantem valde tenaci, & glutinoſo, intus candidam extra nigram. Quę regionibus prouenit temperatis, paulouè frigidioribus, qualis eſt Mexicana, ac *Tetzcocana*, aſperis & mõtoſis locis. Radix virẽs, arenſuè (quamquam ſiccato lacte ſit innocentior) ex liquore quopiam deuorata ſcrupuli vnius cum ſicca eſt pondere, humores omnes, per ſuperna & per inferna euacuat, ſed maiori ex parte per inferna. Calenti ordine quarto conſtat natura, viribusq; vehementibus. Quamobrem non cuiuis temerè exhibenda eſt, ſed eis tantũ, qui viribus valent, nec acuta vexantur ægritudine. aut his, quibus leuiora alia remedia tentata ſunt. flatum etiam dicitur diſcutere, & cholicis doloribus opportunè auxiliari. Ex huius radicis vncijs quatuor, & drachma vna *Cocoztic*, parat Chululẽſis medicus, nobile illud, ac tota noua Hiſpania celebre pharmacum, quo cunctis pene morbis obſiſtitur, tuſis permixtisq;, addito ſaccharo, & ad ſolẽ, donec humor abeat, expoſitis: deuorandum verò drachmæ vnius mẽſura, quod ita eſſe iuridico patuit teſtimonio.

Ricinis forte annumeranda fuerit hæc planta. folia enim Cannabis habet, & ſemen triangulare videtur. guſtuq; vt & in Ricini ſpeciebus initio ſubdulci videtur, deinde vero guttur vrit, vnde vix inter Eſulas reponi poteſt. omnes enim ſtatim acrimoniam ſuam produnt. Et licet Ricinus apud nos non lacteſcat, apud Americanos tamen lacte manare poſſe, non eſt incredibile, cum regio illa quàm noſtra ſit longè humidior calidiorq;. Sic enim & Nerium apud ipſos lacte abundat, quod in noſtro orbe numquam eſt viſum.

Vſus

Digitized by Google

Vsus porrò huius medicamenti vehementissimi, non tantum apud Hippocratem, sed & nostro æuo frequens est apud Empiricos, non sine magno commodo & incommodo vtentium, pro complexionis varietate, & medici peritia.

De CHILPATLI. *Cap. V.*

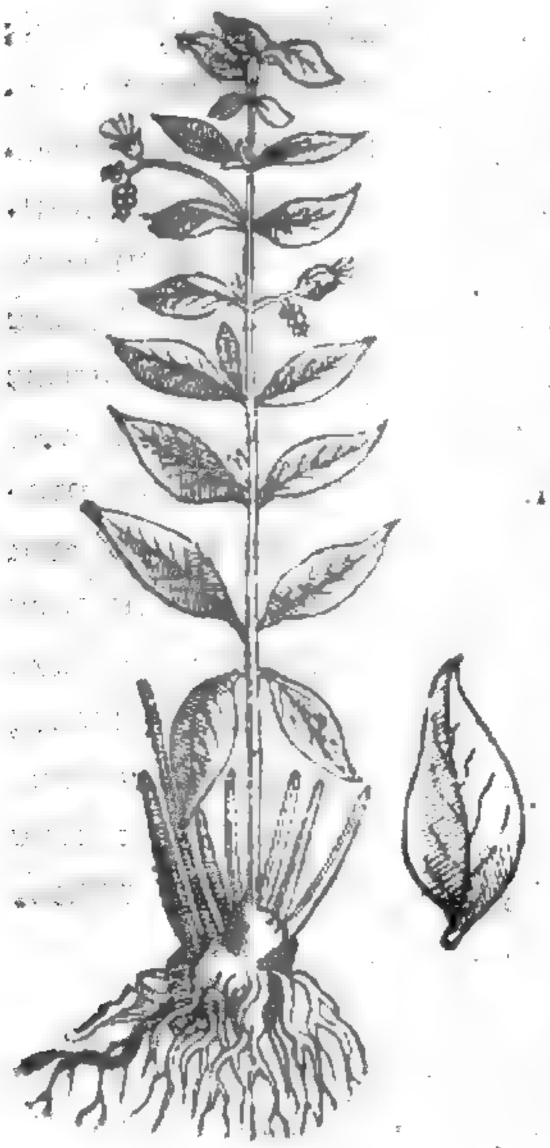

CHILPATLIS herba est folia fundens Ocymi, sed maiora, minimè serrata, et infernè subalbescentia. caules virentes, & geniculis interceptos, sex longos cubitis, septemue. flores modicos, luteos, compositos in corymbos, & in coccineum inclinantes colorē, è quibus demum compinguntur acini, Piperi nigro, aut baccis Oxyachantę persimiles. radicemq; fibratā. Prouenit in calidis *Pauhtlani, Pupaloticpaci*, et *Hocittalpatl* locis planis, & montium accliuibus. seriturq;, & colitur in hortis medicinæ gratia. Acris est, calidaq;, & sicca ordine quarto natura. initio resinam sapit, postea vrentem ostendit vim. quatuor catapotia, paucioraue, quorum singula binis constent folijs, complicatis atque conuolutis, mira velocitate, & efficacia corpus a cunctis expurgat humoribus. plura verò inducerent periculum. dentium dolorem sedant admota folia; vlceribus putridis, ac cancrosis opem ferunt: & infusa aliquandiù *Tlaolli* potioni, medentur scabiei. lac verò verrucas excedit, & tumores præter naturam rumpit. quinque folia deuorata, aiunt, dysenteriæ mederi, exterso nempe cruore. nam adstrictionis non est omnino expers. scabiei quoque & doloribus articulorum. Sunt qui sagittas eius succo inficiant vice Toxici, atque ita commodius ceruos, ferasue consternant.

Hæc similiter Tithymalus esse videtur, cum lac calidissimæ naturæ præbeat, & florem in Corymbo positum habeat. vnde easdem planè vires habet, quas Hippocrates Peplio, alij Authores Esulis ascribunt.

De CHILPANTLAÇOLLI, *seu signo stercoris.* Cap. VI.

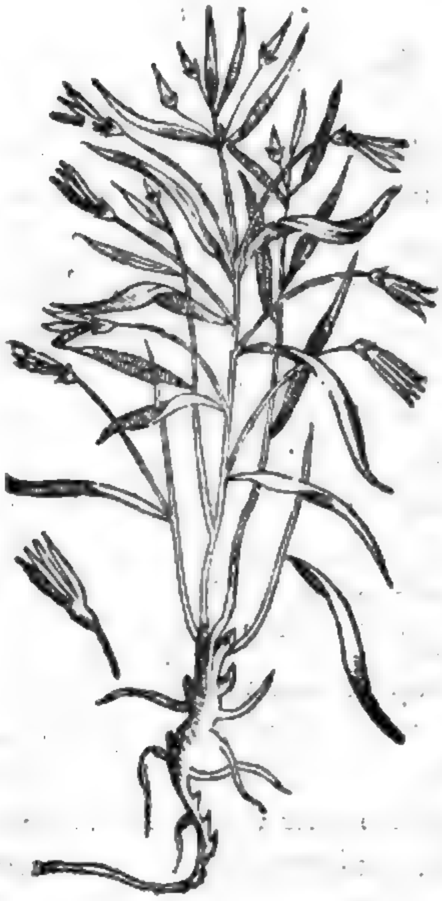

Chilla-cotl.

CHILPANTLAÇOLLI, seu signum stercoris, quam alij *Toxcuitlapil xochitl*, alij *Hoitzitzil tentli*, alij *Chilpanxochitl*, alij *Panxochitl* vocant, herba est parua, ferens folia Salicis longa, serrata, & angusta. caules tenues, & purpureos. flores longos, rubeos, & circa extrema pallescẽtes. radicem longiusculam, & fibratam. Nascitur *Tototepeci*, & *Itzocani*, calidis in locis. Radix est acris, calidaq; & sicca ordine ferè quarto, vrẽsq; guttur. tusa, appositaq; doloribus articulorum, etiam è morbo Gallico oriẽtibus, spleni, contractis neruis, atque impedito motui mirè confert. vulneribus medetur, pituitam attenuat, & supra infraq; purgat radix tusa, ac trium drachmarum põdere ex aqua deuorata. Ius decocti eius infusũ auribus saniem exiccat, dolorem lenit, & audiendi facultatem instaurat. Est & alia herba *Chillacotl* vocata, prædictæ similis, dulcis tamen, sed quò adhuc repererim, nullius in arte medica vsus.

De CHILMECHATL, *seu Tcha.* Cap. VII.

HERBA est *Chilmecatl* folia habens Solani, sed firmiora, caulem volubilem, radices multas, tenues, illis Pyrethri similes, non modo forma sed sapore acerrimo. calidaq; ordine quarto temperie. radix admota leuat dolorem dentium, veluti per miraculum, eosq;, atque eorum radices extergit, & dealbat. laterum dolorem ex frigore ortum, & cuiusuis alterius particulæ placat: præcipuè si cum resina Terebinthina admoueatur. auriũ lenit dolores, inueteratos capitis fronti admota curat, & venenatis inflictis plagis applicata, vim adimit veneno. Nascitur humidis locis, calidisq; aut temperatis *Chichimecarum*, & ab omnibus indigenis in maximo habetur pretio. qui persuasum ha-

Digitized by Google

habent, mirabile esse remedium aduersus omnia morborum genera, quæ à frigore habent ortum. & nisi folia diuersam formam haberent, ad Pyrethri species hæc planta referri posset.

Quid si ad Clematides hanc plantam referamus? folia adsunt bina, sibi contraposita, sine pediculo fere cauli aduascentia, Solano similia, sed duriora. caulis etiam repit. & radix summam habet acrimoniam cum aciditate quadam coniunctam, qualem in Viornæ folijs deprahendas. quæ omnia simul sumpta, vix in alia herba quam Clematide reperias. omnem scrupulum nobis exemisset Author, si florem cum fructu, vel in figura, vel in descriptione addidisset.

De COCOTEMECATL, seu fune Volubili acri. Cap. IIX.

COCOTEMECATL, quam alij *Cocotemecaxihuitl* vocant, herba est folia ferens Ocymi forma, longe tamen maiora, angulosaq; & crenata. caulem purpureum, ac volubilem. flores in postremis ramulis pilosos, paruos, abeuntes in pappos, & ex albo purpurascentes, ac radicem fibratam. Prouenit *Tacapichtle*, & *Quauhqueculle* calidis, atque saxosis locis. Folia, quæ glutinosa sunt, tusa pugilli mensura, atque epota, dysentericis medentur. Radix autem caulesq;, quarto sunt ordine exiccantia, & calefacientia, tenuiumq; partium. Mẽdentur ophiasi, & lychenibus. drachmæ duæ radicis deuoratæ, dolorem ventris ac tormina sedant, euocant vrinam, enixis opitulantur, earumq; morbis a frigore ortis medentur, placant etiam dolores a flatuoso spiritu genitos.

Hanc esse Clematidem cuiuis manifestum est. illud vnicum dubitationem habet, quod folia dysenteriæ medeantur. Sed qui nostræ Viornæ folia degustauerit facile huius rei causam percipiet. folia illa primo adstrictionem magnam, cum quadam tamen aciditate, linguæ imprimunt; tandem verò acrimonia, sed valde exigua percipitur. nam sal acre permixtum partibus terreis calorem suum amittit, & vim astringendi gignit, sicuti videmus in Limonio, Rheo, Galla, & similibus euenire. vnde contingit, vt infusum vel decoctum eorum, purgare possit, præsertim per vrinam, & sudores. acrimonia enim in ius transfunditur, licet substantia ipsa exhibita, fluxiones omnes sistere queat.

De

De COCOXIHVITL expurgatoria. Cap. IX.

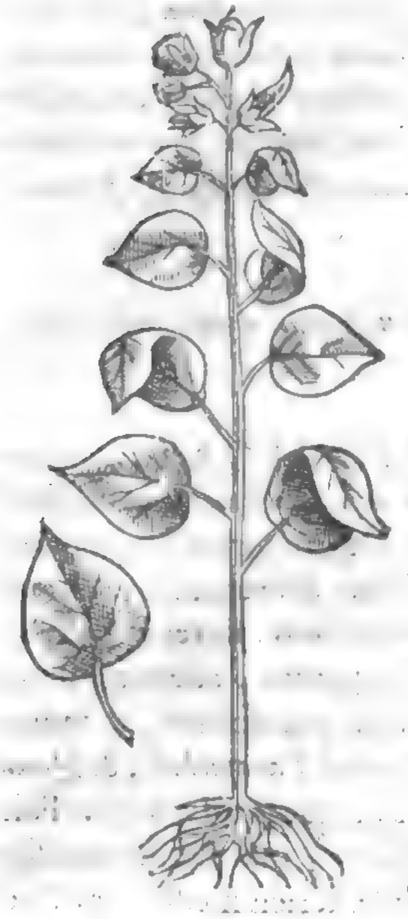

HERBA est *Cocoxihuitl* folia habẽs cordis figura, hirsuta tenuiaque, infernè squalida, supernè viridia. caules rotundos, & hirsutos. flores paruos, & luteos, & in postremis caulibus terna grana nigra ciceris forma, & magnitudine, vasculis contenta prodeuntibus ab ipsis foliorũ exortibus. & radicẽ fibratã, Tota plãta est gustu & odore Thymi, calideq; ordine quarto temperiei. humores omnes, supra infraq; expurgat. sed præcipuè crassos, & pituitosos, drachmę vnius põdere deuorata. exhiberiq; etiã potest pueris modica portione, p ratione ętatis & vigoris.

Inter Conuolulos hanc herbam reponendam puto. Videmus enim in omni volubili grana tria vel quatuor nigra obrotundis vasculis contineri. Et quãuis folium magnam habeat varietatem, tamen plerumq; ad figuram cordis accedit. Confirmat hanc opinionem vis purgandi vehemens, qualis nempe in Scammonio etiam reperitur.

De COCOCXIHVITL TEVHCALTzincensi. Cap. X.

HERBA est hęc *Cococxihuitl* folia fundens Menthæ, scabra, oblonga, subalbida, & serrata. caulem fuscum. fructum in summis caulibus capitulorum forma è viridi pallescentem. radicem verò surculosam. Prouenit iuxta cacumina mõtium regionum calidarum. Calida est, & sicca ordine quarto. gustataq; linguam adurit. odorem spirat Cumini, frigori aduersatur, & ab eo ortos flatus dissipat, tormina sedat, appetentiam excitat, seu herba ipsa deuoretur, seu succus iusue decocti absorbeatur. menstrua, et vrinam euocat, reserat obstructa, paralysi medetur, coctioni fert opem, crassos humores incidit, perfrigerata membra instaurat, aliaq; his similia præstat iuuamenta.

De

De COHAYELLI, *seu* CHICHICA HOAZTON, *seu herba serratorum foliorum.* Cap. XI.

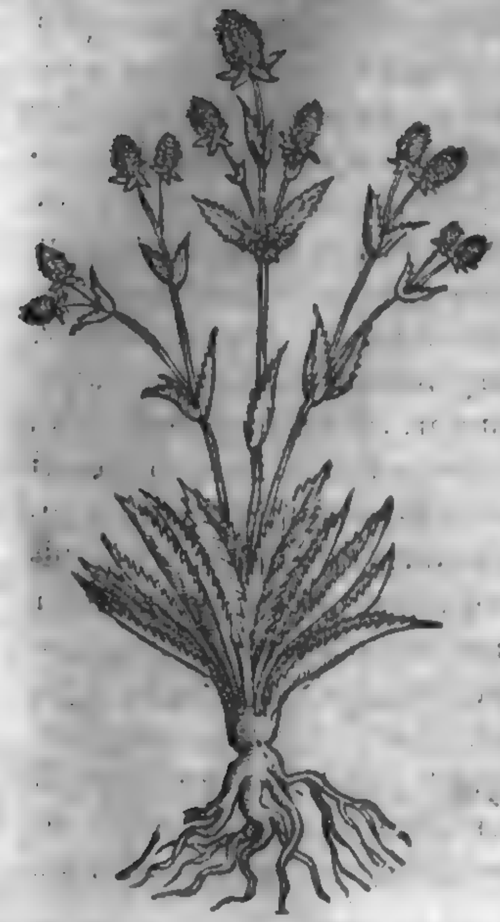

CHICHICA HOAZTON, quam alij *Chichica hoaztic*, alij *Cohayelli*, seu anguem fętentem, alij *Tlipoton*, seu nigram, et fœtentem plantam vocant, herba est spinosa, proferēs Cirsij folia, longa, & angusta, serrata, et spinosa, vnde nomen. caules rotũdos, cauos, purpurascentes, et in eorum cacuminibus capitula spinifera, et obrotũda. radicesq; fibratas. Prouenit tẽperatis ac mõtosis locis, quales sunt *Quauhtepecenses*. Calida ordine quarto natura constat, Sisaris sapore, odorato tamen, et acri. Radix trita, ac deuorata pondere drachmarum trium ex aquæ vncijs decem, ventriculi imbecillem calorem roborat, dolores ventris, ac cæterorum membrorum è frigida caussa ortos sedat, flatus discutit, cholicæ, et iliacæ confert, vrinam, et menses euocat, satietati medetur, venerem stimulat, ac ventriculum impensè frigescentem confirmat, et fouet, et morsibus serpentum venenatorum medetur. Quæ omnia efficacius præstat, si ex vino, liquoreuè alio calenti, et roborante offeratur. quin tumores præter naturam admota dissipat, humores articulis infartos attenuat, ac discutit, et cuiuis frigidæ medetur intemperiei.

Ad Dipsacum, vel Scabiosam, forte referri poterit. capitula enim admodum sunt similia, & folia ex oppositione bina, quasi vnum fiunt, sicut & in Labro Veneris licet conspicere. quin & vires Scabiosæ non abludunt multum. est enim satis vehemens in purgandis omnibus humoribus, ob insignem amaritudinem.

De ÇOÇOYATIC, *seu herba Palmæ simili.* *Cap.* XII.

COÇOYATIC herba, quam Michuacanenses *Xahuique* vocant, folia profert Porri, Palmæuè humilis, vnde nomen. et in caule flores longos, et purpureos, caliculorum forma. radicē capitati Porri instar. vbiq; prouenit. radix cōtrita, admotaq; narib. protinus sternutamentum ciet, ac trahit pituitam. quo fit, vt ea Indi Medici, quos vocant *Titici*, veluti certissimo quodam indicio periclitentur, qui nam ex ægris, qui curandi sibi contigère, sint morituri, aut qui sanitati tandem restituentur. eadem drachmę vnius mensura deuorata, vrinam dicitur euocare, et dysentericis mederi. mures necat carni permixta. ius verò decocti pediculos, si caput eo lauetur. Hæc est illa nobilis planta, quæ concisa minutim, et in mulsam cōiecta, muscas omnes pererrantes domū ęstatisq; præcipuè tempore morosas, atq; molestas, dulci esca inuitatas delet, ac perdit. Acris est, calidaq; et sicca ordine quarto. radix intestino recto postquā in pilulas conformata est admota pectori confert, pituitam trahit, et instaurat ob eius redundantiam contabescentes.

De MECAXOCHITL. *Cap.* XIII.

VOLVBILIS herba est *Mecaxochitl* binos dodrantes longa, per terram repens, folia ferens magna, pinguia, obrotunda, odora, et acris saporis. caules teretes, contortos, et (præterquam vnde oriuntur pediculi) lęues, per terram repentes. ac circa singulos foliorum exortus, radices oriuntur fibratæ, capillisuè pares. fructus Piperi longo persimilis est. Nascitur humectis locis regionum feruentium, qualis est *Quauhnahuacensis*, et *Hociacocotlensis*. quarto gradu calida est, et tertio sicca natura. et fortassis ad Piperis longi species attinens. Bibitur cum *Cocaoatl*, gratumq; illi saporem cōciliat. cor roborat, ventriculum calefacit, oris halitum commendat, crassos lentosq; humores attenuat, aduersatur

uersatur

uersatur venenis, iliacis, & cholicis confert. vrinam euocat. menstrua, ac partus emortuos trahit cum *Tlilxochitl*, viuosq; accelerat. obstructa referat. frigora, & ex eis ortos dolores tollit. rigoribus febrium opitulatur. & alia his similia præstat iuuamenta.

De OLILIVHQVI, seu planta orbicularium foliorum. Cap. XIV.

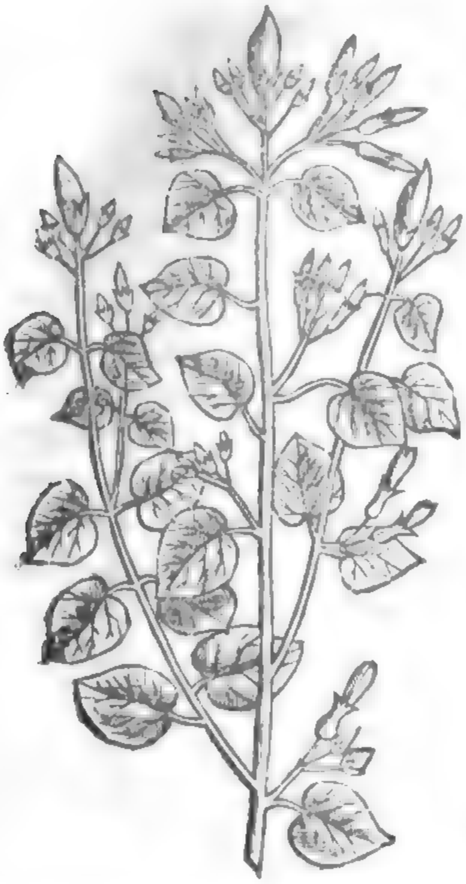

OLILIVHQVI, quam *Coaxihuitl*, seu herbam Serpentis alij vocant, volubilis herba est, folia viridia ferens, tenuia, cordis figura. caules teretes, virides, tenuesq;. flores albos, & longiusculos. semen rotundum simile Coriandro, vnde nomen. radices fibris similes. calida quarto ordine planta est. luem Gallicam curat. dolores è frigore ortos sedat. flatum, ac præter naturam tumores discutit. puluis resina mixtus pellit frigus. luxatis aut fractis ossibus, & lumbis fœminarum laxis, aucto robore mirum auxiliatur in modum. Seminis etiam est vsus in medicina, quod tritum, ac deuoratum, illitumq; capiti, & fronti, cum lacte & *Chilli*, fertur morbis oculorum mederi. deuoratum verò, venerem excitat. Acri est sapore, & temperie, veluti & planta eius, impensè calida. Indorum sacrifici cum videri volebant versari cum Superis, ac respōsa accipere ab eis, ea vescebātur planta, vt desiperent, milleq; phantasmata, & dæmonū obuersātium effigies circumspectarent. qua in re Solano maniaco Dioscoridis similis fortasse alicui videri possit.

Nata est hæc planta in horto D. Coruini, Pharmacopolæ in plantarum notitia expertissimi, & curiosissimi; qua inspecta facile cuiuis erat iudicare, eam Conuoluulis annumerandam esse, vnde & vires vtriusque apte congruunt.

Smilaces læues phantasmata varia gignere etiam apud antiquos notum fuit. vnde Dios. ait Conuoluulum cum Dorycnio sumptum turbulenta somnia gignere. quod ei commune est non solum cum Solano manico, sed etiam cum Papauere, Hyoscyamo Bangue, Fabis, Nicotiana, omnibusq; alijs narcoticis. hæc enim multitudine fumorum quibus caput occupant, ipsos spiritus animales variè agitant, & diuersas species eis, vt & ebrijs inducunt.

Ad maiorem porrò Authoris declarationem, libuit apponere ea, quæ à R. Patre assistente Hispaniarum Societ. IESV accepi conscripta ab Americis Medicis, qui inquiunt. Omnem dolorem ortum à calore vel frigore, in quauis corporis parte, grana ista in puluerem redacta tollunt. In doloribus podagricis vsus est talis. Pars dolens vngatur oleo Abietis, vel Liquidambar, vel Melle albo, vel in defectu horum omnium oleo calido; deinde puluerem insperge, & spatio breuissimo videbis miros effectus.

N *Si duo-*

Si duodecim, vel tresdecim grana seminis huius in puluerem redacta, cum vino albo sumantur, tollunt dolores è lue venerea ortos, aliosq; in artubus exortos. & licèt in capite quaedam excitent phantasmata, id tamen non obest. Hactenus illi.

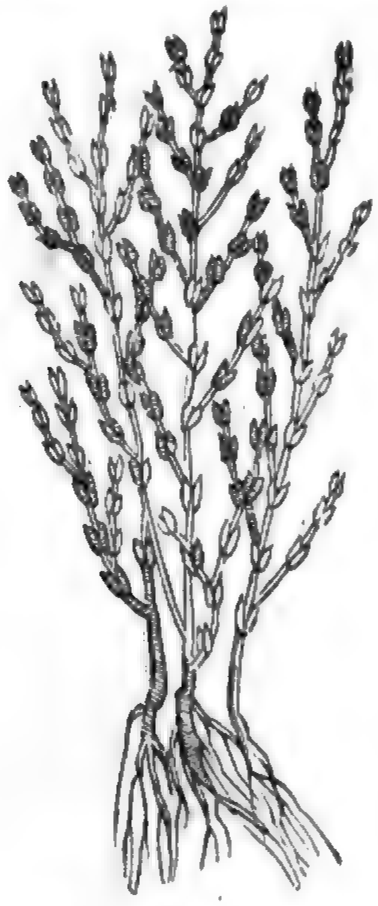

De POZTECPATLI *Huaxacensi Gemmata.* Cap. XV.

HERBA est *Poztecpatli* folia ferens Rutæ, candida, pusilla, conuoluta, ac arborum erumpentibus gemmis similia, quæ toto anno seruat, ac Nasturcium indistincta similitudine sapiunt. caules lignosos, & fuscos, ac radices tenues, fibris similes. Nascitur saxosis locis, & asperis montium fragminibus, regionis *Huaxacensis*. caules & folia, calida & sicca, ordine quarto natura constant. eadem tusa, & drachmæ vnius pondere deuorata, succurrunt neruis, tendonibusq;, aut resolutis aut conuulsis, modo à frigida, & humida euenerit caussa, ac amissum restituunt motum. quod est permultis cognitum experimentis.

De TLALATOCHICTL, *seu humili Pulegio.* Cap. XVI.

SPECIES est *Tlalatochictl* Pulegij peregrina, Tragoriganiuè. herba namq; est folia habens parua, serrata, Origano similia, binaq; per interualla, & minora. caules tenues. flores purpurascentes ex albo. binos quoque ab ipso foliorum prodeuntes exortu. radicem longam, tenuem, & fibratã. Prouenit montosis, ac planis *Xalatlauhij* locis, vbi seruari in manipulos redacta in totius anni vsum passim consueuit. Calida, & sicca ordine quarto natura constat. & cum cæteris generibus vrentior sit, linguam tamen, quam primum calefacit, paulò post velut *Atochietl* species, reddit impensè gelidam. Ius decocti eius discutit flatus. dolorem ventris tollit. cholicis medetur. frigus pellit. vrinam, & sudorem euocat.

De

Digitized by Google

De TEPECVITLAÇOTL, *seu* CVITLAÇOTL *montana.* *Cap.* XVII.

HERBA est *Tepecuitlaçotl* Pyri habẽs folia, sed maiora. caules sesquidodrantales, subalbidos. radicem surculosam. nascitur *Anenecuilci*. radix calida est, & sicca ordine quarto. acris gustus, vrẽsq;. Hæc tusa, illitaq; dorso, rigores accessionum tollit. flatum discutit. crassos, & lentos humores attenuat. dolores à frigore, aut flatu ortos lenit. vrinam, & mẽses trahit. sudores euocat. cõuulsis, & his quibus motus est impeditus auxiliatur. confert resolutis. aliaq; permulta exhibet auxilia, quæ ex simili temperamento solent secundum naturam prouenire.

Folium cordi simile aliquo modo, latitudinem habet trium digitorum. Herba porrò ipsa forte Apocyno adiungi poterit, quod ex fructu, si eum Author descripsisset, facile coniici potuisset. folia bina ex aduerso posita, & sapor ille acris, ad hanc suspicionem aliquem possunt mouere.

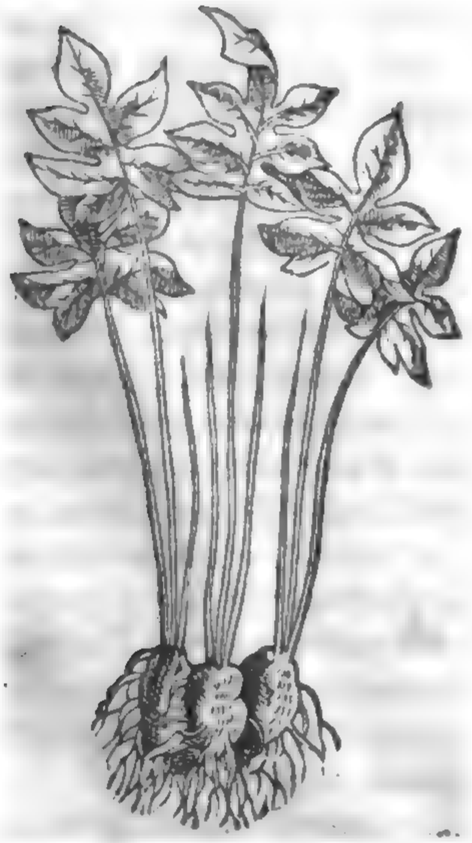

De TVZPATLI. *Cap.* XIIX.

TVZPATLIS herba est radicem ferens rotundam, Nucis Ponticæ magnitudine, fibrisq; refertam tenuibus, & cyanei coloris. vnde prodeunt pediculi tenues, & in eis folia sinuosa, & Polypodio penè similia, sed minora, & virentiora. & flos, vt aiunt, nullus. Nascitur in planis, editisuè, sed calentibus locis *Totopecensibus*. Radix est acris, odora gustu, calidaq; & sicca ordine circiter quarto, subtiliũq; partium. Curat hæc impetigines, panos, furunculos, & Gallicum vocatum morbũ, & alios discutit præter naturam tumores. radix deuorata, atque applicata alijs morbis succurrit, quod facilè ex prædictis viribus, quilibet methodo quadam

deprææhendet. Egregia videtur planta, & qua nullæ deberent carere Officinæ.

Folij longitudo naturalis est septem digitorum, latitudo verò maxima octo, estq; figura folij sinuosa, sicut in Acantho videmus.

Inter steriles porrò herbas, cum fructu careat, reponenda erit. vnde Author, eam Polypodio comparauit. Hanc non puto esse Drackenam, cum radice constet rotunda.

De TZAHVENGVENI TZATSCVAVE, seu Filipendula Michuacanica. Cap. XIX.

HERBA est Filipendula Michuacanica, radicem fundens glandi similem, intrinsecus candentem, & extra fuscam, desinentem in tenuem, & longum funiculum; vnde prodit caulis purpurascens ornatus folijs in tres partes, quarum media maior est, diuisis serratisq;, & floribus circa postremos ramos per ambitum coccineis, ac media parte luteis, cum alba quadam Iride. Nascitur in frigidis mõtibus, & eorum verrucis *Iacambaci* prouinciæ *Michuacanensis*. Radix est calida, & sicca ordine tertio completo, & quarto incipiente, acrisq; & subamari saporis. odoris verò *Copalli*, aut *Tecomahace* persimilis. Folia tusa & admota, medentur scabiei, & redacta in puluerem vlceribus, & præcipuè pudendorum. radices tusæ, atque ex aqua deuoratæ duarum drachmarum pondere, vrinam, & menses euocant. conuulsionem curant. pectori conferunt. frigus pellunt. reserant obstructa. opitulantur cęliacis, hydropicis, cholicis, iliacis, & cæteris quibus medicamenta calida siccaq; ordine tertio, subtilium partium solent conferre.

De TZAHVENGVENI, seu Filipendula Michuac. altera. Cap. XX.

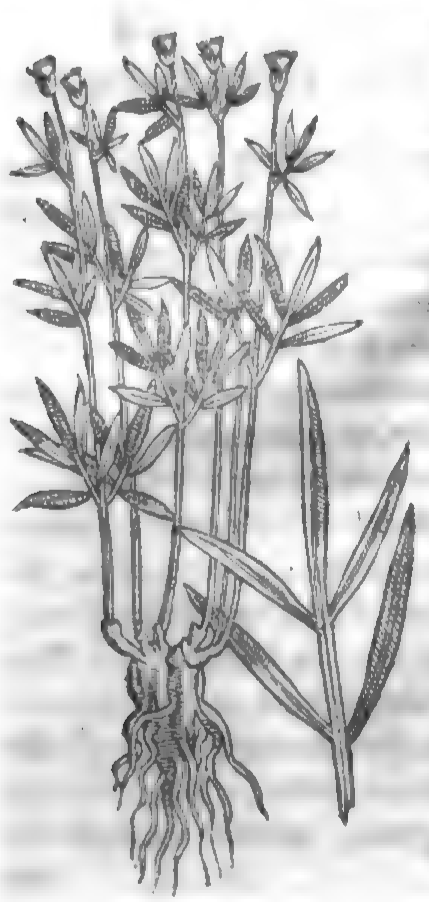

TZAHVENGVENI herba est radices proferens illis nostratis Oenantes similes, sed paulò maiores, & fibris refertas, quinas, senasuè, inter sese connexas. è quarum singulis vnicus prodit caulis, refertus folijs angustis, & longis. floribus circa medium luteis. in ambitu verò purpurascentibus. Nascitur in frigidis *Michuacanensibus*, quale est *Pusquarum*. Radix *Copallis* vocati saporem refert, calida & sicca ordine quarto natura, & nonnihil amara. Scabiem illita dicitur tollere, & pustulis ortis à lue Gallica mederi, flatum discutere, pellere frigus, sudores euocare, calefacere membra refrigerata, & pectoris affectionibus conferre. subtiles partes sortitur. vnde quiuis posset facile permultos alios diuinare vsus.

Filipendula nomen generale est, & in pluribus

Digitized by Google

ribus plantarum generibus inuenitur. quædam enim in ferulaceo genere reperiuntur: aliæ verò Quinquefolijs adnumerantur. quas verò Author in hoc & præcedenti Capite describit, in alio prorsus sunt genere. nempe Corymbifero, siue Buphthalmico. florem enim herbæ describit similem Asteri Attico. nec vires huius generis abludunt. sunt enim multæ, aromaticæ, & calidæ.

De TZOCVILPATLI. Cap. XXI.

TZOCVILPATLIS ALIA.

HERBA est *Tzocuilpatlis* quatuor dodrantes longa, folia ferens Ocymi, parua, crenata, ac nonnihil spinosa, & caules radici fibratæ insistentes. flores verò abeuntes in pappos, summis quibusque caulibus senos, septenosuè appendentes. Nascitur editis, & calentibus locis *Papalotispaci*. Odora est, & quarto ordine calefaciens, & exiccans. Folia deuorata ex aqua pugilli vnius mensura, dolores capitis ac totius corporis tollunt, purgantq;. quinglans è radicibus parata, & supposita, ventris mitigat dolores, & extergit intestina.

De YCHATLEPATLI. Cap. XXII.

YCATLEPATLIS I.

YCATLEPATLIS II.

YCHATLEPATLIS III. Tlalficapan.

YCHATLEPATLIS herba est folia proferens mediocris magnitudinis, cordis ferè figura, infernè hirsuta, albidaq; & viridia supernè. caules multos, ac purpurascentes. flores virentes in formam corymborum compositos, obrotũdumq; fructum, & capillos quosdam iuxta foliorum exortus, radicemq; fibratam. Prouenit calidis regionibus, prçruptis locis, mõtiumq; faucibus. Acris, calidaq;, & sicca ordine quarto, & facultatis adstringentis. folia mirum in modum Chrysomelorũ odorem, aut malorum Cydoniorum spirant. Ius decocti eorum, dolorem ventriculi sedat, farina radicum inspersa, vlceribus pudendorum medetur. Cortex radicum ex aqua deuoratus, dicitur hydropi mirabili quodam successu mederi, si trium drachmarum sumatur mensura.

Huius Ychatlepatlis tres hìc imagines exponi-

ponimus, tres huius generis differẽtias exprimentes. Primo loco posita, quæ cincinnis exornatur ex alis prodeuntibus; purpureos habet caules, folia ferè bina ex aduerso sita.

Secunda, vt in autographo depingitur, caules purpureos non habet. eiusq; spica viridis est, figura Ligustri, & flores obscurè rubent.

Tertia viridi quoque fœtu notatur, cincinnis orbata, vti & secunda.

De YZCVICVIL, seu Oculo depicto. Cap. XXIII.

HERBA Yzcuicuil, caules fert exiles, & geniculatos, rutaceis folijs refertos, sed longioribus. flores candentes, & paruos circa singulos foliorum exortus. radicem Peoniæ similem, extrinsecus fuscam, intrinsecusq; albã. Quæ radix, cuius est in medicina vsus, initio sentitur dulcis, sed mox exurit guttur. puluis eius coniectus in aquam atque ita infusus aut deuoratus, ventris aufert dolorem, pituitam detrahit, & vrinam euocat, drachmæ tamen vnius pondere. Calida, siccaq; ordine quarto natura constat, ac vrenti facultate. seruatur radix in annuos vsus.

Flos huius herbæ ex omnibus alis foliorum ex aduerso positorum exit, vt in Anagallide.

De YZTACPATLI YANGVITLAnensi. Cap. XXIV.

YZTACPATLIS herba est, folia producens oblonga, angustaq;, & caules tres spithamas longos, tenues, cauos, & geniculis interceptos, coccineosq; flores, ac radicem fibratam, & sensim gracilescentem. Prouenit apud Mistecam superiorem. Radix est acris, & aliquantisper glutinosa, calida ordine quarto, siccaq;. eadem in farinam redacta, dicitur ventris tumores discurere; & punctis etiam, euocatis humoribus ad cutim, mederi, si bis die drachmæ vnius pondere ex aqua ebibatur.

Ocymastro videtur hæc herba similis, tum geniculis, binisq; folijs non serratis, tum verò flore ipso coccineo.

De

De YZTACPATLI Ygualapensi. Cap. XXV.

HERBA YZTACPATLIS *Ygualapensis* radici insistit fibratæ, vnde profert stipites tenues, teretesq; , ornatos folijs Ocymi, circinatis, & subluteis floribus in pappum abeuntibus. Nascitur in calidis, planisq; , & humidis locis regionis *Ygualapensis*. Radix est acris, nonnihil amara, calidaq; , & sicca ordine quarto. folia vnciæ vnius pondere deuorata; aut decoctarum radicum Ius, ventris dolorem sedant, & pellunt lumbricos.

Flos admodum similis est Virgæ aureæ.

Herba Francisci Zimbren.

De YZTACPATLI Atotonilci. Cap. XXVI.

YZTACPATLIS ATOTONILCI herba est, folia proferens Lini, argentea, longiuscula, & angusta. caules sesquidodrantem longos, teretes, lignosos, subalbidos, flores, vt dicunt, modicos, & candentes, ac radices surculosas. Nascitur apud *Atotonilcenses*, aridis planisq; , ac frigidis locis. vbi ea Franciscus quidam Zimbren, à quo etiam habet nomen, passim vtitur, reputans mirabile pharmacum, & reliquorum, quæ apud Indos inuenta adhuc sunt, præstantissimum. calida namque est, & sicca ordine ferè quarto, odoraq; . Radix semiunciæ pondere teritur, & redigitur in spherulam, mox resoluitur ex vino, & bis, teruè percolatur, ac bibitur succus, qui corpus citra vllam noxam, aut laborem affatim euacuat.

In figura fructus depingitur Mercurialem representans. qui tamen ob paruitatem rectè diiudicari non potest.

De

Digitized by Google

De ÇACATLEPATLI. Cap. XXVII.

ÇACATLEPATLIS, quam alij *Tetlacian*, ſeu vrentem medicinam vocant, herba eſt folia proferens Hordei, Graminiſq;, flores luteos, calycibus contectos, ac ſemen exile, & rotundum, radiceſq; multas Aſphodelo, ſimiles. Naſcitur in frigidis locis, qualis eſt *Huexotzincum*, & *Xalatlaneum*. Radices calci additas, aiunt vetuſtis vlceribus egregiè mederi, ſed præcipuè his, quæ fauorum more multis ſcatent oſculis. dilatatis namque plagis, atque exterſis, tandem eo vitio affecti, ſanitati reſtituuntur. ſtrumas etiam ſanare impoſitas fęlici ſemper euentu, tumores præter naturam rumpere, atque patefacere, curare lychenas, & integram (ſi opus ſit) carnem corrodere, & excauare. calida enim eſt ordine quarto, & vrenti natura, vnde euenit nomen.

Aſphodeli noſtrates etſi quartum caloris gradum non attingant, tamen ad purgationes, præſertim per vomitum, non ſunt inefficaces. *quod longe etiam efficacius præſtabit acrimonia ſua hìc ab Authore deſcriptus Aſphodelus.*

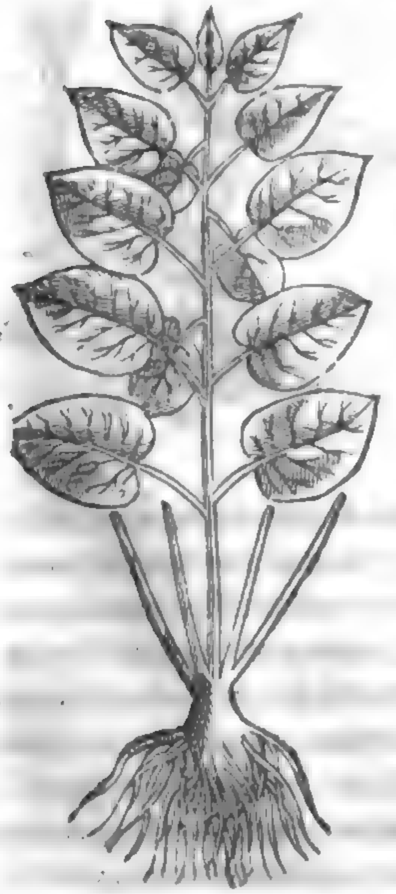

De AXIXCOÇAHVIZPATLI, ſeu medicina vrinæ lutea. Cap. XXIIX.

HERBA eſt *Axixcoçahuizpatlis* folia ferens infernè lutea, vnde nomen, ſcutorum, aut Hederæ forma, multiſq; diſtincta interuenijs. caules teretes, longos, lignoſos. radicem verò breuem, craſſiuſculam, fibratam. Naſcitur in collibus frigidarum regionum, campeſtribuſq, locis *Tanguitlani* Miſtecæ ſuperioris, Radix eſt odorata guſtu, acris, calidaq;, & ſicca ordine tertio, ſubtiliumq; partium. vrinam euocat, & dolores renum tollit Ius decocti foliorum, ſemel quotidie tempore matutino epotatum.

De

De CEMPOALXOCHITL, *seu Indicis Caryophyllis* Cap. XXIX.

PLANTA ferens florem, quem Mexicenses à numerosa foliorum multitudine *Cempoalxochitl*, Hispani Caryophyllum Indicum, & antiqui ex quorumdam falsa sententia *Othonam*, aut Iouis florem vocant: herba est, cuius septem præcipue (quamquam sint & aliæ) in hac Noua Hispania differentiæ reperiuntur, flore, nomine, & magnitudine distinctæ. folijs omnes constant Tanaceti, floribus autem luteis, aut ex luteo rufescentibus. facultate ordine tertio calida, & sicca. sapore acri, tenuibus partibus, & non sine quadam grauitate

CEMPOAL XOCHITL
Caryophylli Mexicani planta.

CEMPOAL XOCHITL, seu Giubnaxochitl. Tzneycepohual.
Caryophyllus Mexicanus I.

Vires. odoris. vi pollet discussoria, & aperienti. Foliorum succus ebibitus, aut folia ipsa contusa, & ex aqua epota, vinouè, ventriculum gelidum contemperant. menses, vrinam, & sudores eliciunt. frigora intermittentium arcent illita paulò ante accessionem. flatum discutiunt, venerem excitant, cachexiam à causa frigida ortam vitio hepatis curant, aperiunt obstructa. conuulsa laxant, hydropen leuant. vomitum ex aqua tepida procurant. & tandem febrium rigoribus, imò febribus ipsis, expurgata per vrinam & per sudorem caussa, medetur. Primæ speciei flos

Species. I. Cépoal Xochitl. est luteus, cæterorumuè generum flores vincit foliorum amplitudine, & numero, & *Cempoal xochitl* propriè vocatur à Mexicanis ob innumeram, vt dictum, mira-

mirabilemq; foliorum congeriem. quorum dispositione & forma, albam Rosam nostratem quadantenus videtur imitari. Huius generis planta cæteris maior est, & amplioribus ornatur folijs. Secundus flos *Oquichtli*, seu flos masculus II. Ocquichtli.

OQVICHTLI COCAXOCHITL.
Caryophyllus Mexicanus II.

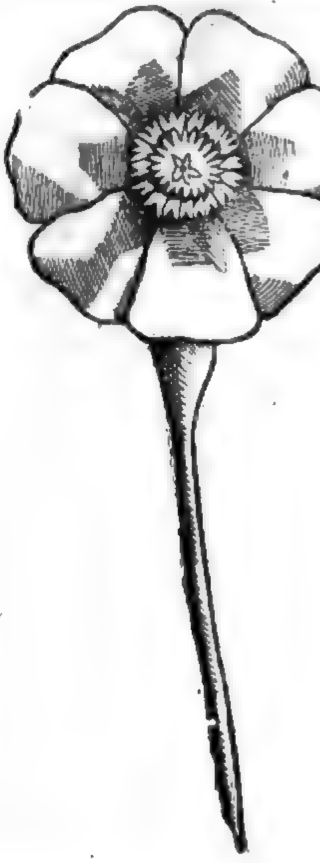

TLAPALTE CACAYATL.
Caryophyllus Mexicanus III.

MACVILXOCHITL, seu Maon.
Caryoph. Mexic. IV.

dictus, ob magnitudinem foliorum & calycis, vt à primo genere totius plantę, floris, & foliorum amplitudine longo superatur interuallo, sic reliqua in omnibus (si foliorum numerum excipias, quo cunctis pene cedit) superat, ac vincit. Tertium florum genus *Tlapalte cacayatli* ob colorum varietatem dictum, minus est secundo; sed folijs, vt attigimus numerosioribus, & è luteo in venetum inclinantibus colorem. huius plāta minor est præcedentibus, & minoribus folijs constat. Quartum verò dictum *Macuilxochitl*, tertio ferè est par, sed pallenti colore. Quintum *Tlapalcoçatli*, vel *Coaxochitl* vocatum, prædictis omnibus minus est, & non vsque adeo numerosis folijs, tertiumq; colore imitatur. Sextum *Çacaxochitl*, vel *Coçatli* dictum, luteum est, & minus

III. Tlapalte Cacayatli. IV. Macuil Xochitl. V. Tlapalcocatli. VI. Cacaxochitl.

TLAPALCOÇATLI COAXOCHITL.
Caryoph.Mexic. V.

COÇATLI COZTIC.
Caryoph. Mexic. VI.

TEPECENPOAL XOCHITL.
Caryoph.Mexic. VII.

VII.Tepecépoal Xochitl.

nus præcedenti. Maiusculum est septimum *Tepecenpoal xochitl* nuncupatum, sed exilioribus, luteisq; floribus, qualia sunt quoque ipsius plantæ folia, quæ sunt omnium minima. Quibusuis locis & quouis tempore sata video prouenire huius genera, sed lætius in calentibus. emicuere iamdiu apud Hispanos, lætosq; exteris quoque nationibus flores præstitere.

Nascitur hic flos elegantissimus, non tantum in Orbe nouo, sed etiam apud Aphricanos: vnde à multis flos Tunetanus, vel Aphricanus nominatur.

Dodonæus eius vim veneficam esse prodidi', experimento in fele facto, & mures arrosis s minibus mortuos repertos addit, & puero exesu floris os intumuisse, & porcis quibusdam fuisse exitio. Quæ tamen omnia non concludunt hanc herbam venenum esse, & inter species Tanaceti referri non posse.

Herba certè corymbifera est, & folio nulli, quam Tanaceto in eo genere propior. flos & semen non multum abludunt à congeneribus,

ribus . odor quidem quam in Tanaceto grauior, sed tamen etiam in Tanaceto magna est odoris grauitas . vires porrò quod attinet, videmus ex Authore nostro esse medicamentum præstans, tum ad incidendum, tum ad purgandum . nec ea omnia venena iudicanda, quæ bestias, præsertim minores, & debiliores, necant . sic enim & Doronicum bestijs mortem infert, hominibus cordiale censetur .

Labia intumescere possunt facillimè à quauis herba calida, & acri . præsertim in puerili corpore, quod à quouis agente multum patitur . Quod si omnino ob prædictas causas venenum quis dicere velit, non minus Tanacetum, vel Absynthium venenum dicendum fuerit. Refert enim Gryllus in libro de saporibus, Medicum quendam Parisiensem, summitates Absynthij deuorantem, in periculum vitæ incidisse . Non male autem Lycopersium Galeni esse putatur, quo vsus erat Centurio ille Aphricanus ad ingentes articulorum dolores euocandos, sicut & nos vtimur Chamæmelo, Absinthio, similibusq. plantis calidis .

De CIVAPATLI TACAPICHTLENSI. Coniza Mexicana. *Cap. XXX.*

CIVAPATLI YACAPICHTLENSIS, ab alijs *Pitzauac ciuapatli* vocata, Saluiæ profert folia, adeo glutinosa, vt tacta manibus, protinus adhærescant. flores in summis caulibus purpurascentes, & in corymborum formam compositos. radicemquè fibratam. Calida constat, siccaq. ordine tertio natura, & acri sapore. adeo Conizæ similis, vt nisi floribus ab ea distaret, in illius species videretur referenda. Ius decocti eius epotum, admotumue, humores imbibitos articulis aut neruis, mirè discutit, ac dolores quosuis (caussa ablata) leuat. Nascitur in calidis *Tacapichtlæ*.

Etsi flos huius herbæ sit purpureus, & non luteus, id tamen non obstat quin Conizæ sit adnumeranda planta. nam flos sæpe variat in eadem specie, non quo ad colorem solum, vt in Tulipis videmus, sed etiam in situ. Sic enim Campanula alia spicam habet, alia Vmbellam . Accedit etiam, hanc herbam esse glutinosam admodum, instar Conizæ, & vires esse admodum similes .

De COCOXIHVITL, seu herba acri. Cap. XXXI.

ETSI Indi plantam hanc herbam vocant, in arboream tamen sæpenumero magnitudinem eleuatur, duarum, ac interdum trium vlnarum æquans altitudinem. atque ideo vtriusque imaginem exhibuimus apud Regis *Tetzocoquensis* hortos, vbi rei herbariæ aliquot vacauimus dies. ergo à sapore acri, quo pollet, nomen accepit. Folia sunt Polypodio non omnino dissimilia, sinuosa, & magna, distincta venis rubrescentibus è pallido. Flores in postremis ramorum flagellis spicati, ex albo pallescentes. è quibus fructus prodit, paruus, racemosus, & vtrimque desinens in acumen. amaro, & acri sapore constans, multoq; affluens succo. stipites hirsuti, ac teretes, & internè lutei, luteoq; succo manantes. Radix magna & surculosa, qualem exigunt arbores. folia altera parte viridia, altera verò subalbida. Calida est, & sicca intra ordinem quartum, non sine quadam adstrictione. Surculi cortice nudati, albugines atque argemata illitu discutiunt. Succus absumit flatum, curat lychenas, quod & fructus facit, & dolores à frigida caussa ortos lenit. Folia medentur veteribus. plagis tusa atque applicata, verrucas corrodunt, & præcipue præputij & pudendorum, quod certissimo patuit experimento. Sunt qui vocent hanc arborem *Quauhchilli*, a sapore acri & vrenti, Siliquastroque *Chilli* vocato a Mexicanis, quamsimillimo. Prouenit temperatis, calentibusq; regionibus, conuallibus, necnon in cultis, & hortensibus. Sunt etiam qui *Totoliny zochitl*, seu Passeris florem vocent. nec desunt qui *Tlacoxihuitl*.

Folia Acantho, vel Botry similia depinguntur, & venæ omnes intercursantes rubent. in summo spicæ sunt flaue, quasi acini Berberis.

De

Digitized by Google

De EPAZOTL, Atriplici odorata Mexicana.
Cap. XXXII.

EPAZOTL, seu planta odorata, herba est odora, folia ferens oblonga, crenata, & rubescentia. caules cubitales, spicatum semen, ac radices surculosas. Nascitur in calidis, temperatisq. regionibus, coliturque in hortis nonnullarum commoditatum gratia. Acris est odora, & tertio ordine calefaciens. edulis etiam, cruda coctaue. & adiecta condimentis corroborat: pectori, asthmaticis, & obstructis confert, & gratam alimoniam præbet. Ius decocti radicum dysenterias coërcet, dissipat inflammationes, & noxia venenis pellit animalia.

Folia rubra sunt, admodum similia Atriplici, vel Botry.

De ERAHVENI
Cap. XXXIII.

ERAHVENI herba est folia Origani fundens, caules teretes, flores longiusculos, cyaneos, & angustos, ac radicem contortam, glutinosam, & prolixam. olet Coriandrum, sed acrius quidpiam sapit. Nascitur in *Tancitari* temperatis locis. Calida & sicca ordine tertio constat natura, & subtilibus partibus. Ius decocti eius infusum, torminibus medetur, vrinam euocat, flatum discutit, & obstructiones aperit, crassa corpora extenuat, aliosque huiusmodi vsus permultos præstat.

De TAVHTLI, seu nubilosa herba. Cap. XXXIV.

HERBA est *Tauhtli*, seu nubilosa planta, quam ob flores comantes, qui nubila imitari solent quadantenus, aut quia nubes oculorum discutit, sic appellant; Mexicenses verò *Tzitziqui* vocant; folia fert saligna, serrata, caulès cubitales, è tenui radice assurgentes, flores luteos, in vmbellam compositos. odorem, & saporem citra distinctionem vllam Anisi, qualem folia quoque, & cæteræ eius plantæ partes referunt. quo fit, vt Anisi speciem quampiam existimare aliquis posset. gustu acri, & amaro, & subtilium partium. Temperata amat loca, quales sunt Mexicenses agri, & calidiora quoque exornat, etsi in montibus solet etiam prouenire. Floret imbrium tempore, id est Maio, vsque in Septembrem, quod tempus Veri nostro respondet. Colligitur semen Nouembri; folia, caulesuè Februario, sed Decembri radix. in orbem nostrum delata, Carpentario, quantum coniectura assequi potest, gauderet solo, hortosq; Philippicos læta exornaret. Calidæ est, & sicca quarto fere ordine temperiei. vrinam elicit, menstrua euocat, abortum grauidis procurat, emortuosq; partus trahit. quæuis eius plantæ particula quocumque modo illam corpori liceat admouere, pectori, tussiq; confert, flatum discutit, sistit aluum nimis fluidam, oris halitum commendat, lac generat, venenis aduersatur, venerem stimulat, dolorem capitis leuat, amentibus fert opem, & a fulmine perterritis, atque stupefactis. fluxum sanguinis compescit, sitim hydropicorum extinguit, frigora febrium, suffitu illituq; arcet. & vipetrino adipi immixtam epotamque, aiunt ruptas venas resarcire. vaporem verò Iuris decocti eius naribus, immodico humore perfusis, ferre opem. & tritam, inspersamq; auribus malè habentibus. tumores præter naturam, tusa atque admota dissipat, ventriculum calefacit: satietati & præcipuè puerorum medetur. renum, ac vesicæ lapillos, arenas, ac crassiorem pituitam ibidem infartam abstergit. humores extenuat. admota cum melle ventriculo vomitum coërcet, pus gignit, vlcera sanat, vtero confert, cimices fugat, arcet hemicraneas. Præcipua vtilitas est, aquam, vbi aliquandiu maduerit, nouem diebus matutino tempore sumptam lychenas, & impetigines mire sanare.

Omnes hæ vires, plerisque alijs ferulaceis conueniunt, ob subtilem illam vim penetrandi, quæ in illorum sale subtilissimo consistit, quod in magna quantitate ex horum seminibus vna cum oleo extrahitur.

De

Digitized by Google

De PELON MEXIXQVILITL, seu Nasturtio Peruino. Cap. XXXV.

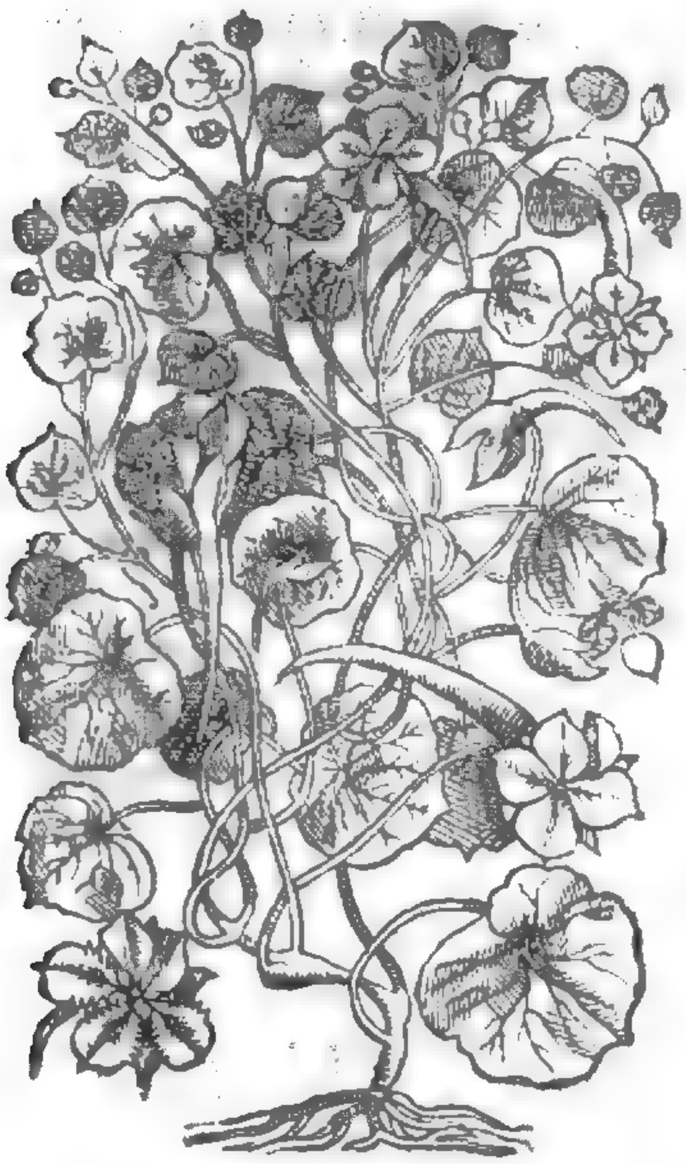

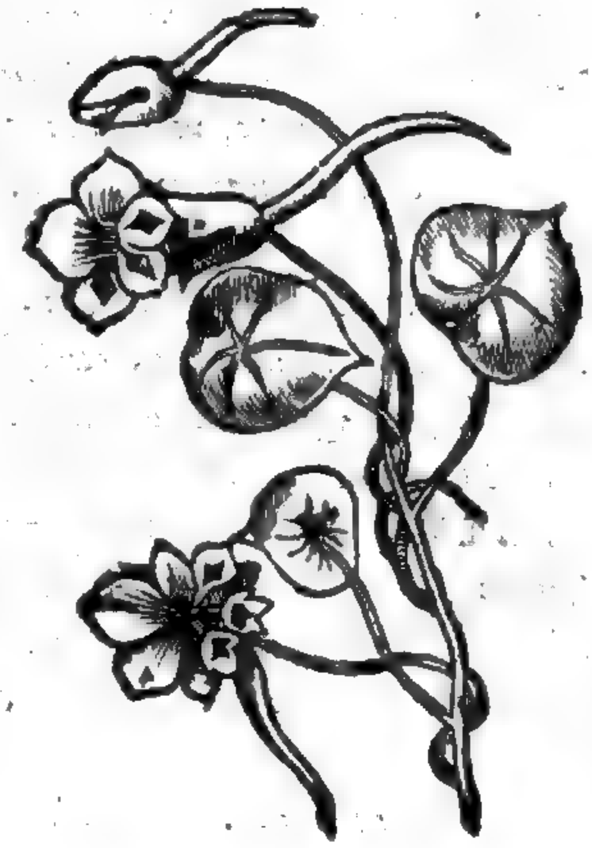

TRANSLATVM quoque est ad Mexicanos, quorum viridariorum septa, & fenestras exornat, quod nostri Peruinum Nasturtium nuncupare solent, Mexicenses verò *Pelon Mexixquilitl*, seu *Pelon Chilli*. folia ferens obrotunda, & Veneris vmbilico similia, sed exilia, & angulis quibusdam interdum variata, appendentiaq; pediculo nequaquam media parte sui, sed è loco in alterum circumferentiæ ambitum inclinante, infernè squallentia, & virentia supernè. caulem rotundum, tenuem, volubilem, pergulisque, quibus ornatus gratia adhiberi solet, sese implicantem. florem è luteo rubrescentem, Aquilegiæ, Osiridisuè instar, gerentem inferna parte contortum tubulum, superiori vero septem foliolis constantem; quorum duo magnitudine præstant cæteris, ac duo alia minima lineas quasdam rubeas inscriptas gerunt, plagis Christi optimi maximi, quibus cruces passim exornari solent, haud dissimiles, tria vero reliqua, quæ mediocria inter prædicta sunt, tria veluti clauorum capita. Calida & sicca hæc herba est, ordine fere quarto. saporeque, & viribus nostras Nasturtium indistincta æmulatur similitudine, adeo vt in Nasturtij species, etsi longe forma differt, possit impune recenseri. viridaria, pergulasq; &, figulinis vasibus sata, fenestras, atriaq; ipsa exornat. Viret toto anno, floresq; producit, nisi frigoris inclementioris afficiatur iniuria. Adhibentur flores acetarijs quæ ex oleribus parantur, gratiamq; ita, & saporis & aspectus addit. Ventriculo ex frigida causa imbecilli, aut flatu dolenti subuenit; tussi auxiliatur.

xiliatur. Tritus idem cum alumine dolores dentium sedat. aufert dolorem, & tumores, quam à caussa calida ortos. nempe eadem discussa si frigidioribus adiungatur medicamentis, & vlcera curat inflammata. nam eo contra excitatos à frigore dolores, nostrate Nasturtio admoto, vti mos est. Quibusq. locis, sed præcipue calidis, totoq; vt dictum est, anno, nisi vehemens frigus sit impedimento, & viret, & edit flores.

Herba hic descripta, ab omnibus hucusque inter Nasturtij species est relata, reclamante figura, quæ nihil omnino habet simile Nasturtio, præter solum saporem, qui aliquando in diuersissimis plantis, idem esse potest. sic Cocci Orientales planè radices sapiunt Hellebori, planta, vt locis, ita natura diuersissima. Pyrethrum vmbelliferum à Ptarmica distat quam maxime. sic etiam Saßafras sapore, & odore Fœniculum æmulatur.

Ego semper indicaui esse Violæ, vel Iaceæ dictæ speciem. vtraque herba repit, folium vtrobique rotundum, vel figura cordis, flos planè idem Iaceæ tricolori, nisi quod cauda sit longior in Nasturtio. Lineæ etiã in flore licet differentes conspiciuntur.

Fructus vtrobique in tres partes diuisus, extra tamen euidentius in Nasturtio, quam in Viola. Semen vtrobique magnum. Tandem & viribus conueniunt. nam si Violam Martiam exactè dentibus masticaueris, senties acrimoniam magnam, vnde omnis vis purgans exoritur.

Monardes vocat cap. 69. Florem sanguineum.

De *PHEHVAME*, Aristolochia Mexicana II. longa. *Cap. XXXVI.*

PHEHVAME, seu medicinam ad partum accommodatam, à *Michuacanensibus* sic vocatam, apud quos copiosè prouenit, Dioscorides noster Aristolochiam Clematidem vocat, atque quia neque illam apud alterius orbis colonos pictam, aut viuam mihi videre contigit, & huic orbi familiaris est, delineandam curaui, additis præterea ijs vsibus, quos hæc gens, & nunc ego ipse comperi experimento. Ergo volubilis herba est, folia ferens cordis figura, flores purpureos, cæteris generibus Aristolochiæ similes. radicem crassam, longam, & subrubro cortice vestitam. Huius est in medicina vsus præcipuus, vt quæ odora valde sit, acris, calidaque, & sicca ordine tertio temperiei, ac subtilium partium. Ius decocti, si eadem cura, qua *China*, aut Zarzaparilla paretur, aut

ijsdem

ijsdem misceatur, & persimili quoque victus, cæterarumq; rerum, quas vocant, non naturalium, institutione exhibeatur, quemuis frigorificum affectum, aut a lue Hispanica profectum, mire curat. tussi antiquæ, astmatiq; medetur, flatum discutit, comminuit lapidem renum, & vesicæ affectibus ex frigore ortis succurrit. dolores capitis, & quosuis alios, qui inueterati sint, tollit. vitiatum colorem emendat, menses trahit, partus accelerat, reserat obstructiones, ac frigus pellit. Habetur hæc planta maximi ab indigenis, & computatur inter saluberrimas. Nascitur temperatis, frigidisq; regionibus *Michuacanensibus*.

Apud Clusium in Exoticorum libris, duplex Aristolochia Clematitis describitur, vna vulgaris, altera Betica, quibus hæc nostra annumerari potest. potius tamen ad longam ob radicis crassitiem referri debet.

Flos huius herbæ, purpureus quidem est, sed miscetur ei quiddam viriditatis, fructus autem ab omnibus nostris Aristolochijs differt figura, quæ in nostris est rotunda, vel oualis potius, at hic fructus quasi ex tribus est compositus, vt videmus in Nasturtio Indico.

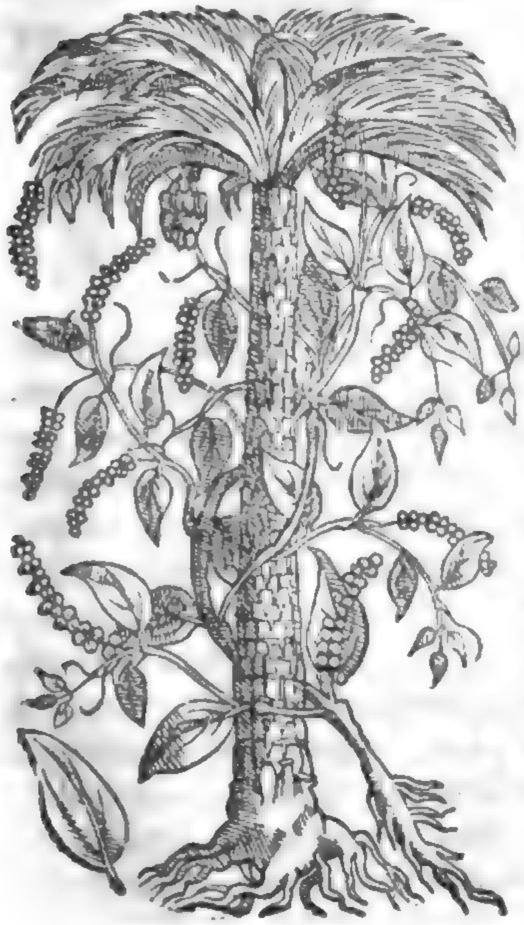

De PIPERE rotundo. *Cap. XXXVII.*

PIPER rotundum volubilis planta, ac similis illi, quæ Piper longum fert, frutex est folijs oblongis, ternis interuenijs secundum longitudinem procedētibus, distinctis, nullius fere acrimoniæ, aut odoris, & semine racematim dependente. Sunt verò plantæ Piperis longi, nigri, & albi distinctæ, contra antiquorum sententiam, sed tamen congeneres, præcipue plantæ nigri Piperis, & albi. quæ adeo similes sunt, vt vix distingui possint, nisi fructus tempore, etiam ab incolis. Nascitur in multis Sines, atque Indiæ Orientalis locis. in cæteris verò consulas antiquiores, & Garçiam ab Horto.

Admodum elegans quoque Icon, & descriptio Piperis extat apud Clusium libro primo Exoticorum cap. 19. & in notis ad Garçiam.

De

De TACVACHE, seu radice Michuacanica. Cap. XXXIIX.

MAS.

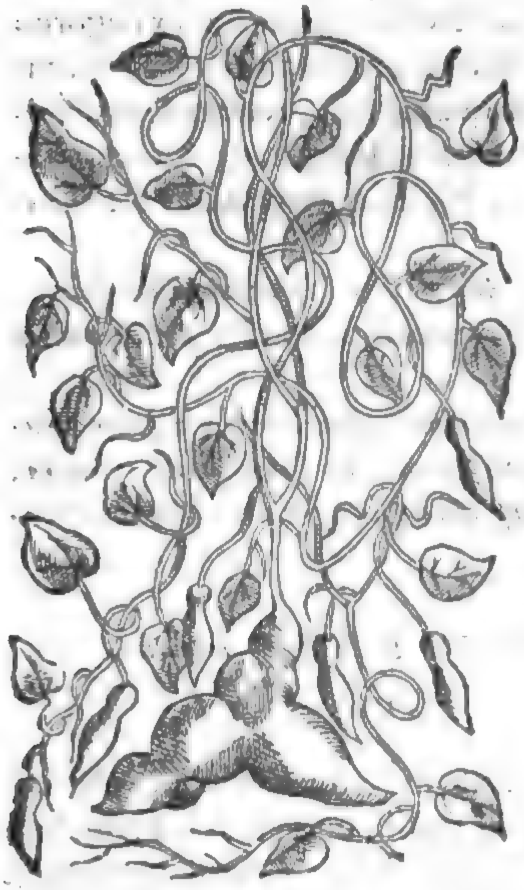

FOEMINA.

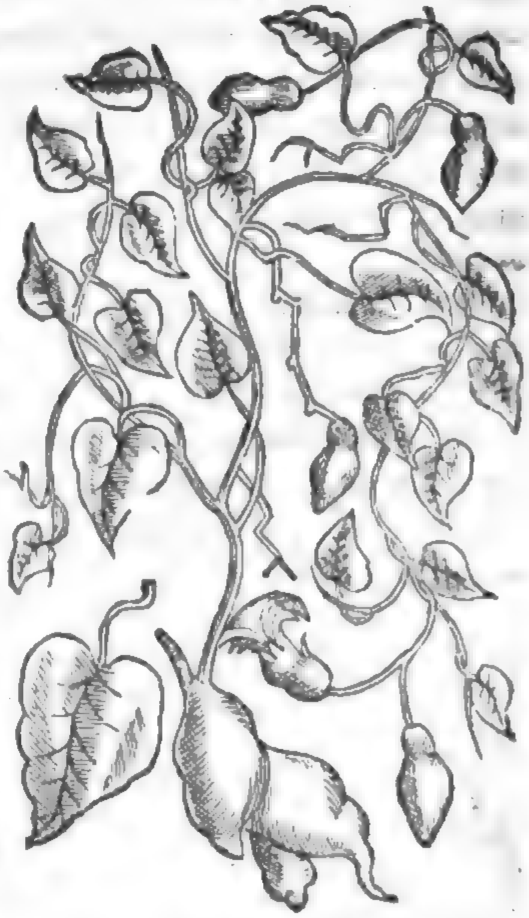

FRVCTVS.

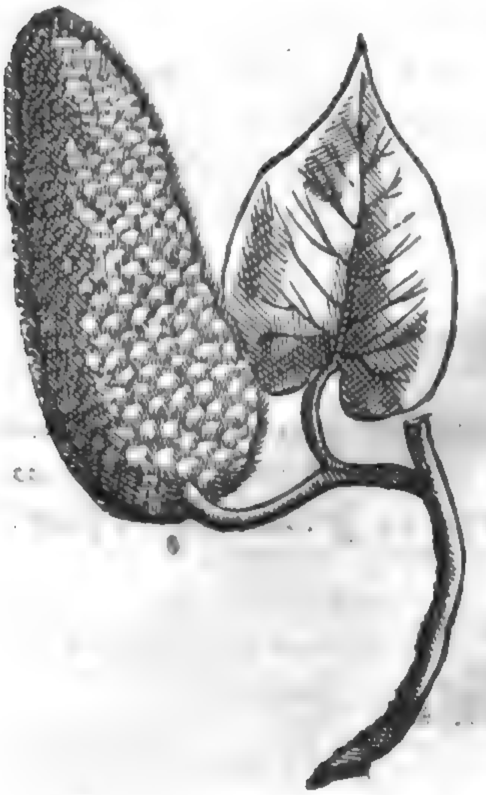

TACVACHE est radix *Michuacanica* purgans, quam alij *Pusquam*, Mexicenses verò *Tlalan tlacacuitlapilli* vocant. Huius tres reperiuntur species. masculum nos, & fœminam depingi curauimus, forma & viribus valde similes. Vtraque, herba est fundens radicem longam, crassam, & lacte manantem, candidamque, & ex ea caules volubiles, tenues, & ornatos folijs raris, cordis figura, sed minoribus, floribus verò oblongis, & coccineis, ac fructu Peponis forma & magnitudine, lanugine obducto candenti, ac semine albo referto, tenui, latoque, non sine bombicinis quibusdam filis argenteis, & lentis. Radix calida est quarto ferè ordine, siccaque, guttur deuorata vrens. purgat omnes humores per inferna, sed præcipue pituitam, sesquidrachmæ, duarumue drachmarum pondere, ex aqua, vinoque, iure pulli, aut ex tremulo

ouo

Digitized by Google

ouo voratu facilis, nec admodum ingrato gustu. Sunt qui lacte, aut expresso succo vtantur vice Scammonij. imò qui contendant, plantam ipsam ad Scamonij genera attinere, addantq; in Electuaria sicca cum saccharo, mirabilemq; dicant effectum præstare. Sunt qui radicem læuigatam, per noctem in aqua sex drachmarum pondere macerari permittant, mane percolent, & exprimant, & aquam propinent, atque ita parum iniucundo vtuntur pharmaco. in penuria, aut caritate Scammonij, additur in Electuaria, quæ illud solent recipere, & perquam commodum præstat effectum. Sunt etiam qui radicem illitam, asserant mederi febribus, & liquorem instillatum, oculis. Tertia verò species nigricanti solo saxosis locis pręcipuè prouenit, & radicem fundit tenuiorem, quæ aptissima sit duarũ drachmarũ põdere, parando exoluenti Electuario, addito saccharo *Tauhtlique* decenti mensura, aut Tragachanto. quo, ad leniter vacuandam bilem, aut pituitam, nequeas offendere præstantius vllum. Sunt qui ex iure decocti eius syrupum parent, qui trium vnciarum pondere pituitam, bilemq; mira facilitate purgat. Nascitur in calidis, planisque nouæ Hispaniæ permultis locis. etsi à Michuacanensibus, vbi primum reperta est, & vis cognita, præcipuum, nobiliusq; inuenit nomen. Nam & Temimiltcensibus est familiaris, qui ferunt vrinæ euocandæ permixtam radicem caudæ *Tlaquatzin* æquis portionibus, miram exhibere operam. siccanda autem radix, atque ita deinde reponenda, cauendum ab herba quadam per omnia penè simili noxiaque. Michuac. III.

Celeberrimum hoc Catharticum Michuacanicum (vt ex Authore nostro ac Monarde colligere licet) plures habet differentias. Monardes Bryoniæ similem plantam vidit, nempe cuius fructus baccæ quædam sunt exiguæ, nec ex eius familia inde remouenda quod ea non polleat acrimonia, sapores enim facilè augentur & minuuntur vt in Rapis manifestum est. Author noster hic primò quasdam Apocyni affines exponit, tertiam deinde quam fortè eandem cum Bryonoide Monardis existimes. Inferius autem lib. 7. de herbis dulcibus cap. 34. Tlalantlacuacuitlapilli aliàs è conuoluulis. Omnes quidem volubiles sunt, & purgantes virtute. A Monarde descripta mitior est species, sicuti & quæ hic tertia ab Auctore, & inferius positæ dulciores quæ potius diureticæ. Hæ vero priores mas, & fœmina acriores cæteris existunt magisq; pollentes virtute vtpotè quæ Scammonij æmulæ dicantur. habes itaque plenissime Michuacanica hæc medicamina: consule & Monardem qui in huius tum historia, tum vsu copiosissimus est.

TEOQVILIN.

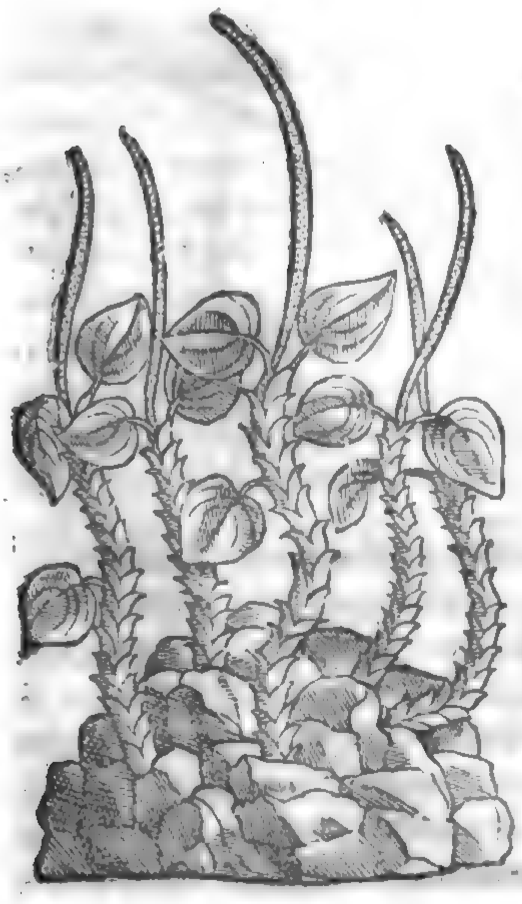

De

De TEOQVILIN, *seu saxeis vermibus*. Cap. XXXIX.

SPECTANDA constat forma *Teoquilin*. herbula namque est truncos initio mittens, veluti geniculatos, atque squamiferos, & circulis quibusdam palmarum instar præcinctos. qui capillis vndique prodeuntibus radicantur statim, terra solum attacta. & ex eisdem prodeunt folia cordis figura, rara, necnon & cauliculi, ni fructus vocare malis, Piperi longo persimiles. Gustu odora est, acrisque, calida & sicca ordine tertio, aut fortassis quarto. Læuigata hæc, atque inspersa vulneribus egregie medetur, flatum dissipat, ventris sedat dolorem infusa, viscerum frigus pellit, hydropem sanat, vrinam euocat, aliosque huiusmodi præstat vsus. Subtiles sortitur partes, & innascitur saxis locorum humidorum, & calidorum.

Totus caulis est foliolis vermicularis dictæ contectus, & Iulus est punctatus, sicut etiam videmus in Acoro.

De TLATLAVHCAPATLI Alsinifolia. Cap. XL.

HERBA est *Tlatlauhcapatlis* folia Alsines, exilesq; ferens, caules dodrantales, & exiguos, albosq; flores, radicem verò surculosam, intus ac extra ex albo rubescentem. Nascitur in collibus regionum calidarum, qualis est illa *Tezcoqui*, & *Chietle*. Radix est dulcis, & nonnihil acris, calida, & sicca ordine tertio natura, nec lubricitatis expers. mirabile medicamentum aduersus pectorum, & oculorum morbos, vrinam euocandam, & frigidas alias affectiones propellendas, semiuncia eius matutinò deuorata. quin tumores maturat, ac discutit. nec desunt, qui febres curare dicant. fortassis interpolatas, aut vacuata caussa reliquas.

De

De TEPETAVTLI, seu YAVTLI montana. Cap. XLI.

YAVTLI montana, seu *Tepeyautli*, quam alij *Yautli* citra cognomen vllum nuncupant, herba est folia ferens *Yautli* superius descriptæ similia, saligna, sed tamẽ minime serrata, ac lõgiora. caules tres altos cubitus. flores coccineos, & calyculorũ forma oblongos. radices verò multas, fibratasque. Calidarũ, ac frigidarũ regionũ alumna est, conualliũque, ac montium incola, & Septembri mense floret. gustu acris est, & odorata, ac facultate tertio ordine excalefaciente, tenuiumq; partium. succus dicitur mederi oculorum morbis, aut illitus, aut admotus capiti. vrinã, ac menses euocat, & quidquid in vijs vrinarijs, renibus, vesicaue præter naturam continetur. absumit flatum. ventriculum, visceraq; omnia ob frigus languescentia confirmat, colorem vitiatum emendat, aluumq; cohibet. bibitur puluis eius ex potione *Cacauatl* aduersus tussim, & pectoris frigiditatem. suffiuntur aulæ ex ea herba in ignem coniecta, contra grauem earum odorem, & potissimum à morbidorum hominum halitu iniucundo profectum. medetur satietati, alui torminibus, ac ventriculo frigida affecto intemperie.

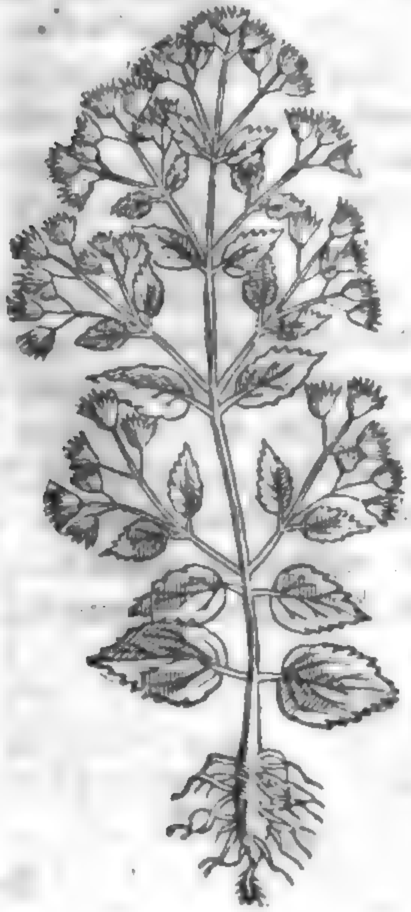

De YZTACTEX CALTLACOTL, seu virga nigra saxorum. Cap. XLII.

HERBA est *Yztactex caltlacotl* folia ferens Vrticæ, serrata. caules purpureos, teretes, quaternos cubitus longos. flores in cacumine comantes, pilosos, non senescentes, & purpurascentes ex albo. Nascitur in locis saxosis Xalatlauhcẽsium. Sapor citra vllam distinctionem Anisum refert. Temperies calida, & sicca est, & tenues partes. Radix pugilli mensura tusa, deuorataq; ex aqua, seu vino, sudorem elicit dolorem passis, atq; ita eũ lenit, vt mirabilẽ præstet ea in re operam.

Licet hæc herba sapore Anetho sit similis, tamen in genere ferulaceo locũ habere nõ potest. folia enim Vrticæ præsertim bina, ex opposito; flosquè Tanaceto similis, nũquã in ferulaceis reperiũtur.

De

De CATOPATLI Vaxacensi. Elaphobosco Mexicano. *Cap. XLIII.*

CAYOLPATLIS herba, quam alij vocant *Cacapultic*, Michuacanenses verò *Caniuhme*, folia serrata producit quina, Angelicæ ferè forma, aut Elaphobosci, cuius speciem esse arbitror. caulem tenuem, fœniculaceum, minime tamen geniculatum. flores in vmbellam compositos, & ex albo pallescentes. ac semen, quod orbiculare est, saliuosum, odorum, & paulisper acre. radicem verò digitalis amplitudinis, crassoq; cortice vestitam. Planorum, ac temperatorum locorum alumna est, & montium faucium: incola agri Vaxacensis, Ytzocanensis, & Michuacanensis. Radix, quæ calida & sicca est ordine secundo, initio Pastinacam sapit, ac tandem acris sentitur, & guttur pungens. tusa, & admota vmbilico, dicitur diarrhœas compescere. deuorata verò, tussi & raucedini auxiliari.

De XOXONACATIC. Hyacinthoide capillosa. *Cap. XLIV.*

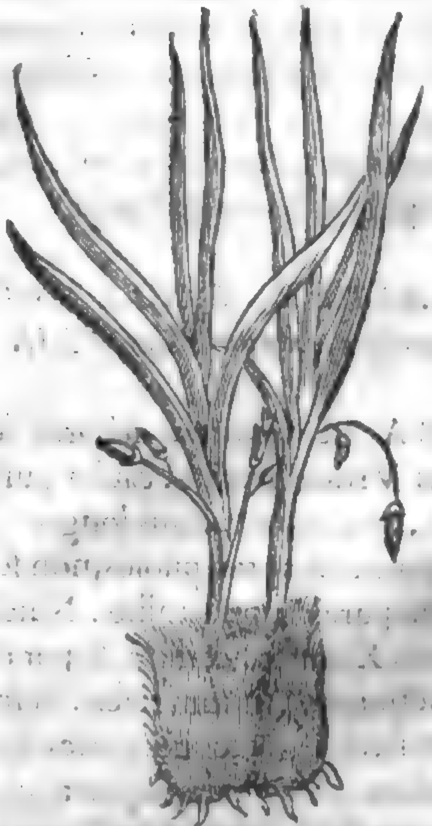

HERBA est *Xoxonacatic* folia habens Cæparum folijs simillima, verum breuiora, & angustiora. flosculos longos & luteos, pediculis appendentes exilibus. radicem orbicularem, succo manantem, Nucis Ponticæ magnitudine, opertam quibusdam nigris capillamentis. Nascitur in frigidis, humidisq; locis, imbrium tempore. Binæ radices tusæ, atque ex aqua deuoratæ omnes humores purgant per inferna, citra vllam anxietatem, & laborem. leue, & securum est pharmacum, vt quod exhiberi soleat senibus, & natu minoribus, febrientibus, ac febre vacantibus, iacentibus in lecto, ac solita obeuntibus munera, seu virens, seu sicca. sed frequentius, & commodius sicca. seruatur verò duos, ac, si opus sit, tres integros annos. Aduersatur astmati eodem pondere. calida enim ordine secundo natura constat, lubricaque, ac guttur nonnihil vrenti.

Flores statim exeunt ab radice, vt in Colchico, & Croco.

De

De ANCHOA, seu ZINGIBERE masculo. Cap. XLV.

ANCHOAS folijs constat asperioribus, & crassioribus vulgari Zingibere, eadem forma tamen. radice quoque maiori, atque crassiore. sapore acriore cum quadam amaritudine. Vsus est apud indigenas aduersus ventriculi, & alui affectiones ortas è frigore, contusi, & oleo Nucis Indicæ conspersi, atque ita applicati mirus. nec non aduersus plagas venenatas parato lychnio eodem oleo intincto, atque ita demum adacto. Addunt, vim medicamenti maiorem participare marem quàm fœminam. quo etiam vina quædam ab Indis Philippicarum Insularum parari solent, quæ ad præsens referre non est opus. Vina Zinziberina.

De CHILLI Indiæ Orientalis, seu ZINGIBERE femina. Cap. XLVI.

QVOD Mexicani *Chilli* Orientale vocant, Arabes, Persæ, & Turcæ *Gingibel* appellant, officinæ autem Gingiber, aut Zingiber. Duo sunt eius genera, mas, & fœmina. de mare sub *Anchoa* nomine præcedenti capite dictũ. Fœmina vero, seu vulgare Zingiber, herba est duas tresue spithamas longa, radicibus tuberosis & transuersis, vnde profert caules arundini similes, & in eis folia longa, & angusta, Iridi, aut Gladiolo paria, & in summis caulibus capitula Stœchadi quadantenus similia. Nascitur in omnibus Indiæ Prouincijs, excultum satumq; semine, aut radice. nam quod sponte prouenit flocci penditur. Nascitur etiam in Philippicis insulis, & translatum iam est ad Haitinos & Mexicanos, vbi id ad viuum exprimendum curauimus. ac ibidem seritur pingui solo, stercoratoque, & pulchre exculto, & humilibus quibusdam arboribus adumbrato, regionum calidarum mense Martio, radice in frusta, pollicis magnitudine, dissecta, quinque digitorum interuallo, ac totidem pene profunditate. tegitur terra, rigaturq; statim à satu, ac deinde bis per singulas quasque septimanas, aut semel tãtum si vdus sit natura locus. sarriendum etiam est, sed ita vt plantæ nouellæ non conuellantur, aut vlla afficiantur iniuria. est autem terra, ter quaterue repastinanda per singulos annos. Vindemia fit arescentibus folijs; quod iuxta initium Ianuarij accidere solet. vulso verò, vt commodè recondi possit, corradendus exterior cortex est. conijciendumq; Zinziberis cultus

P

dumq; in labellum plenum muria, & permittendum ibi horam vnam, aut dimidiam manere. mox Soli exponendum æquali temporis interuallo. ac demum ſtragulis ſub tecto inſternendum, donec humor omnis exhalet. quod ſi adhuc madens perſeueret, Soli rurſus exponi oportebit. Si vero transferri conueniat, terra opertas radices ſeruari eſt neceſſarium thecis incluſas, dulcique aqua, aut imbribus quoties dictum eſt irrigatas noctu operiri, atque interdiu patere cœlo. De facultate nihil in tanta luce dicere opus eſt. Illud narrant incolæ Indiæ Orientalis, conciſam hanc radicem, permixtamq; alijs herbis, & aceto, oleo, ac ſale conditam, in acetarijs edi. nam non in quibuſque Indiæ partibus, præcipuè ſi humidiores ſint, æquè eſt ac apud nos, acris, & vrens.

De Gingibere plura vide apud Garciam libro 1. arom. cap. 41. qui illud Iridi facit ſimile, non Arundini. Acoſta vero cap. 32. ait eſſe folio Lachrymæ Iobi. Inde diuerſæ plantæ videntur eſſe, vt etiam Cluſius, & Bauhinus annotarunt. Monardes autem cum Garcia conſentit, vt & Lobellius, qui Siliquam ſimilem Xyridi depinxit.

De ATZOYATL Mirabili Mexicana. *Cap. XLVII.*

HERBA eſt *Atzoyatl*, folia ferens hirſuta, & mollia, & figuram cordis, quanquam longiora ſint, æmulantia. caules numeroſos, geniculis rubris interſtinctos. flores extra rubeos, intra verò candentes, palmum longos calicum prolixiorum forma, ac radices fibris ſimiles. ſaporem, & odorem Aniſi profert, non ſine quadam acrimonia. frigidorum, montoſorumque locorum alumna

alumna est, & flores Septembri mense mittere solet. Calida, siccaq; temperie constat, cum adstrictione, & partium crassitie. quamobrem dyarrhœas coërcet, ventriculum firmat, flatum discutit, & dolorem è frigore natum tollit.

Videtur hac esse quædam Species Mirabilis Peruuianæ. respondet enim & figura totius plantæ, & vires. Acrimonia enim euidens est in nostra Mirabili.

De COCOCAQVILITL, *seu Olere Aquatico.* *Cap.* XLIIX.

COCOCAQVILITL herba est folia *Ocymi* proferens, sed profundius serrata, ac veluti sinuosa, punctisq; luteis distincta. caules sexangulos, ternos. flores Veronicæ altilis, seu *Cempoalxochitl* syluestris. quorum folia coccinea sunt, in medio verò apex croceus eminet. Prodeunt ij à calicibus quibusdam squamosis Cyano haud dissimilibus. radices verò fibratas. & planta trium cubitorum assequitur longitudinem. Flos, foliaq; odora sunt, & acris saporis, illum Nasturtij paulisper imitantis, vnde euenit ei nomen. Edunt eam pro olere indigenæ. Vrinam, & menstrua euocat, flatum discutit, calefacit ventriculum, crassos humores attenuat, cor roborat, & vtero confert quomodolibet applicata. Seri semine potest, ad species *Cempoalxochitl*, vt dictum, referenda, quod odore etiam eius apparet indicari.

De TETZMITL TONALLAE Sedo Misticæ. *Cap.* XLIX.

SPECIES videtur Sedi *Tetzmitl Tonalla*. herba namque est folia ferens longa, & angusta, raraque, & iuxta extrema latiora. caules teretes, flores verò orbiculares, & candentes, ac radices capillis similes. Doloribus vniuersi corporis medetur, appetentiam excitat, extergit varos, vomitum ciet, vstaq; curat. Ad vomitum ciendum bibendus est succus, atque ita longis, & insanabilibus medetur morbis. Lubrica videtur, & nullo insigni prædita sapore. etsi, cum primum linguæ admouetur, nescio quid acrimoniæ sentitur. Nascitur in calidis Misticæ Inferioris, iuxta littora fluuiorum.

Conuenit hoc Sedum cum Vermiculari caustica in viribus. figura verò potius cum Sedo communi. Mirantur aliqui in eodem Sedi genere esse herbas calidissimas, vt est Sedum vrens, alias verò frigidissimas, vt sunt reliqua omnia Sedi genera. putantq; in vno genere semper easdem facultates esse debere. hi si diligentius

sapores plantarum examinarent, & inter se conferrent, rem longe aliter se habere deprehenderent. Ut enim pauca è multis exempla proferam, inter Solani species, quædam est insipida, vt Solanum; alia acida, vt Alkekengi; alia acerrima, vt Siliquastrum Americum. Immò inter ipsas Piperis Indici species, Strychnodendrum acrimonia caret. Sic in Rumicis genere, Rhabarbarum nostrum, & Oxalis acent. reliquæ species, vel insipidæ sunt, vel astrictoriæ. De Pomorum & Pyrorum varietate in saporibus res est manifestissima. In genere Rapaceo, alia acris, alia dulcis, alia amara, alia ex omnibus istis constat saporibus. Quin & in eadem planta, omnes sapores inuenire licet. sic in Rhabarbaro nostro radix amara, folium acidum, seminis cortex adstringens. Accedit, nos sæpe plantam iudicare insipidam, quæ tamen subtiliter examinata, alium in recessu saporem continet. sic Helxine, Noli me tangere, Violæ Martiæ, initio apparent insipidæ, tandem tamen post aliquam moram se prodit acrimonia. Contingit etiam in quibusdam plantis, humiditatem illam excrementitiam successu temporis euanescere, tandemq; acrimoniam emergere, vt in Zingibere, Anacardo, alijsq; annotauit Garcias. Vnde patet eos errare, qui ob diuersitatem facultatum Sedum causticum reliquis nolunt accedere.

Illud tamen apud me dubium non est, in eodem genere semper easdem esse vires, sed generales tantum. qua de re alibi ex professo dicendum. res enim à nullo tentata, peculiari declaranda est opere.

De CHICHIVAL MEMETA, seu Planta lacte manante. Cap. L.

HERBA est *Chichiual Memeya* lacte manans, vnde nomen. & magnæ vtilitatis fertur esse medicamentum, seu planta sui generis sit, seu ad Tithymalorum genera pertineat. folia namque profert penè Castaneæ, serrata, & aspera. caules teretes. flores oblongos, vasculis similes, rubros, sed circa extrema in luteum elanguescentes. radices verò longas, teneras, ac fuluas. Nascitur locis saxosis, iuxta frigidarum regionum montes. Vacuat cortex eius febre quartana aut tertiana laborantes adeo fœlici successu, vt ægrotus statim ab euacuatione reddatur interdum incolumis. Assumendus autem duarum drachmarum pondere, ex aqua resolutus. Sunt qui misceant, commendandi saporis gratia, quatuor grana *Cacauatl*, totidemq; Ponticas nuces, aut amygdalas, atque ita propinent diem quietis matutino tempore, & vitato somno, vt cum cætera assumuntur pharmaca, fieri consueuit.

Vix

Vix in Tithymalorum classem reduci potest hæc herba, quantum ex descriptione & Icone licet conijcere. folia enim aspera, serrata, flos digitali similis, radix longa lutea, inter Esulas non reperiuntur. Quid si ad Campanulas referatur? licet acrimonia illis nulla insit.

De PYCIELT, seu Tabaco. Cap. LI.

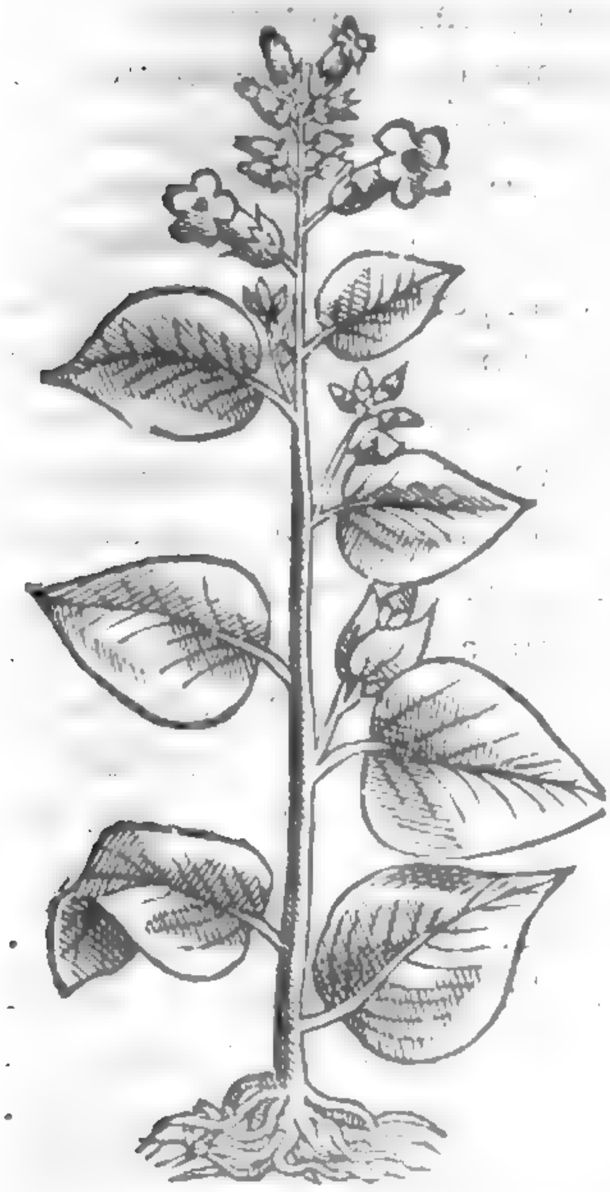

PLANTAM, quam Mexicenses *Pycielt*, seu *Telt* vocant, ab Haitinis appellatur *Tabacus*, à quibus non ad Indos solos, sed & ad Hispanos id defluxit nomē, eò quod suffumigijs admisceretur, quæ *Tabacos* etiam nuncupare consueuerunt. à Brasilianis Petum, ab alijs Herba sacra, à nonnullis Nicotiana dicitur. Non est autem vna huius plantæ species. alij namque tres in hoc antiquo Orbe reperiri affirmant, ac plantam hanc in *Tabacum* maiorem, minorem, & minimum partiuntur. At quia maioris, minorisq; Tabaci differentia pusilla est (consistit enim in magnitudine, & longitudine, ac adhærentia foliorum sine pediculis cauli, vt in maiori obseruatur, in minori verò folium est paulò minus, longo pediculo ramis inhærens, ac florum positura; cumq; id ob caussas mutationes in plantis efficientes, latius in procœmio explicatas contingere potuerit) non immeritò duæ sunt tantum species, quæ obseruantur in hac noua Hispania. quarum alteram *Pycielt*, alteram verò *Quauhyelt* appellant. *Pycielt* ergo herba est, folia ferens lata, oblonga, ac Personatæ quadantenus similia. caules, quinque pluresvè dodrantes longos, atque hirsutos, inconditos, striatos, & læues. flores Hyoscyami lutei similes, eisq; decidentibus vascula prædicti Hyoscyami æmula, referta semine pusillo, Papaueris minore, ac ex rufo nigricante. radicem breuem, non admodum tenuem, sed fibratam. *Quauhyelt* verò in magnam assurgens altitudinem, Assyriam Malum, Limonē vocatā, æquat. Caule recto multos emittente ramos, & in eis folia mali Assyrij longiora, hirsuta, colore viridi dilutiore, vti tota planta diffusa. interdumque folia, soli, & cœli ratione variantur. quandoque enim cubitalem longitudinem, ac pedalem latitudinem assecuta sine pediculo caulem amplectuntur. nonnumquam verò folia minora, pediculis inhærentia ramis conspiciuntur. Flores Campanulæ instar fert, concauos, ac per extremum sex, septemuè angulis distinctos, candicantes, medio verò purpurescentes, ordine per ramulorum longitudinem dispositos. quibus succedunt capitula Ocymoidi similia, maiora tamē, plena semine pusillo ex cine-

Species.

Species I Pycielt herba reginæ.

Species II. Quauhyelt Nicotiana.

reo nigricante. Radices multifidæ sunt, lignosæ, ac fibratæ. Seritur vt lactuca, neque aliter, cum expedit, transfertur, & colitur, nullum (modò pingue, & humectum sit) solum respuens. Ambæ sunt acri sapore, exiccantis, calidæq; ordine tertio completo temperiei. E quibus intelligas licet errorem eorum, qui arbitrantur frigidas esse plantas, & ad Hyoscyami differentias pertinentes. nam tametsi Hyoscyamo luteo prima species forma dispar haud quidem sit, viribus tamen plusquam ex diametro pugnant. quod si soporem inducunt, non est ob frigus, humoremvè, quorum, citra dubium, sunt ferè expertes, sed ex calore. Excitatis nempe, leuatisq; in caput vaporibus, qui somnum inducunt. Iam facultates quotidiano cognitas experimento accipe. Folia siccari permissa, atque in fistularem conuoluta formam, inclusaq; arundinis cauis internodijs, aut papyraceo canali, altera parte incensa, altera verò ori, naribusq; admota, atque excepto fumo, obturatis ore & naribus, vt ad pectus vsque vapor inspiratus penetrare possit, pituitæ expuitionem mirè euocant, asthmati, veluti per miraculum, auxiliantur, difficilemq; anhelitum, & inde ortam leniunt angustiam. neque prædictis morbis inspiratus ille vapor, quo diximus modo, tantum remedio est, sed vteri etiam affectibus impensè confert, ac præcipuè suffocationibus, quæ ob eius ascensus solent accidere. admoto siquidem medicamento in dictum sibi locũ, dicto citius restituitur ægra, syncope fugatur, & angustia, morsq; magna ex parte in morbidæ mulieris corpus iam admissa, atque excepta, amouetur, caput roboratur, somnus inducitur, sedatur dolor, ventriculus resumit vires, curatur grauedo, laborumq; omnium, casuumquè sensus hebetatur, ac otium facultatis animalis (quod possis ebrietatem quandam vocare) animo prorsus illabitur, & inducitur. Quin folia ipsa virentia manibus oleo perunctis emollita, & veluti marcida, concalefacta igne, & ori ventriculi, dorsoq; è regione applicata (ita tamen ne hepar attingatur, quod aliàs incenderent, atque inflammarent) coctionem iuuant, & satietati egregiè medentur. eadem tumorem lienis discutiunt apposita, dolores è frigore ortos sedant, vulnera cancrosa, antiquataq; extergunt, carnem creant, & cicatrice obducunt, si succum foliorum mediocriter contusorum instillaueris vulneri, ac mox arentium puluerem inspergas, & demum folia, ex quibus succum expresseris superponas. Sanant eodem modo capiti inflictas plagas, dum tamen neque nerui, neque ossa, aut læsa aut conuulsa sint. dolorem dentium concalefacta sedant, conuoluta, & loco dolenti, aut dentibus pituita excauatis, perforatisvè admota. Quin & foliorum puluis inspiratus, tractusquè naribus, verbera, & cuiusuis generis supplicia non sinit sentiri. vires addit, auget animum, & ad labores tolerandos infractam vim. illi verò, qui è cortice, quantum capiat putamen nucis deuorauerint, ita inebriantur, vt semimortui, amentesq; extemplo iaceant. Verumtamen qui eo auxilio frequentius quàm deceat, vti assuescunt, redduntur decolores, linguam gestant squallidam, & palpitans guttur, hepatis ardore afficiuntur, ac in cachexim, & hydropen lapsi, morte tandem obeunt. at qui eo præsidio vtuntur moderatius, à multis alijs liberari solent incommodis. nam prærerquamquod morbo Gallico egregiè auxiliatur, venenatis sagittarum ictibus mirè obsistit, si mox plaga infarciatur

Vires.

Causa facultatis narcoticæ in Tabaco.

Celebre Tabaci suffumigium.

Cõtra venena.

ciatur puluere, & ita permittatur manere, donec puluis, & venenum in claui cuiusdam forma copulentur, & coëant. Hoc remedij genus desumptum est ab Indis Anthropophagis, Insularum Haitinæ propinquarum accolis. qui cum ab hostibus venenatis oppeterentur plagis, hac herba sola sibi cauentes, reddebantur passim incolumes. confirmatumq; est testimonio Insulam D. Ioannis incolentium. qui cum aduersus Indos illos bellum gererent, multisq; eiusmodi confoderentur vulneribus, solo hoc remedio extremum fatum effugerunt, quoties viscera transfigi non contingebat. quin articulares dolores sedari, tumoresq; & flatum eo solo auxilio discuti, & inueteratos rebellesq; dissipari dolores. Pulicum etiam vitatur fastidium, si iure decocti foliorum vniuersa domus conspergatur. Paratur ex eius folijs arefactis atque contritis, decem partium mensura, & vna calcis, medicamentum adeo ab Indis omnibus expetitum, & venale, vt illo ferueant emporia. venditur inuolutum folijs *Maizij* spicæ, gestatumq; inter buccas & maxillas, suauem somnum, sensuumque, & mentis tranquillam quietem inducit, & laborum omnium hebetat sensum, redditq; homines ad quæuis corporis exercitia promptos, atque agiles, & præcipuè ad iter agendum. Dolorem etiam dentium, & ventriculi leuat, præstatq; alia, quæ licèt à nobis nominatim dicta non sint, possunt ex prædictis facilè comprehendi. inter quæ illud vulgare non est, oleum, cui sit infrixum, concisum in tenuia frusta, infusum, cholicis mederi. necnon succum eius, & nucleorum *Tlilitzapotl* vino permixtum, atque infusum. folia, lychnij modo, obdita ano, quartanam arcere, ac reliquarum febrium frigora. Nec desunt qui eius folia singulis diebus mane ieiuno mandi iubent vt podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahat, & saliuatione trudatur, & ita in artus confluere prohibeatur. Tum etiam folia Strumis vtiliter illini. Sunt etiam, qui conficiant syrupum ex succo foliorũ, aut ex decocto, aut stillatitia aqua & saccharo, asserantq; vtiliter propinari ad pellendos ventris lumbricos, vmbilico tamen folio imposito. necnon aduersus asthma, & Orthopnœam, duorum cochleariorum mensura. Sunt etiam & alij, qui præbent succum, quatuor aut quinque vnciarum pondere epotandum, asseruntq; aluum vehementer supra infraq; purgari. quod minimè tutum videtur, & fortasse rusticis, & robustioribus solum permittendum. Scribit è recentioribus quidam, accepisse ab amico, aqua ex folijs per vitrea distillata organa, se rusticos multos à febribus liberasse, hac pauco tempore ante accessiones propinata. deinde oleum ex relictis fecibus in sacculo suspensis collegisse, quod ad scabiem vulnerumq; curationum singulare fuit, ac eximium. aridarum verò fœcum puluere, intertrigines, non modo hominum sed & equorum, cito curari.

Medicamentũ inhibens famem sitim lassitudinem.

Et hic nata est magna inter Authores controuersia, alijs Tabacum inter Hyoscyami species annumerantibus, alijs sui generis plantam censentibus. quibus posterioribus etiam Author noster accessit, vno ex virium diuersitate argumento vsus. At quam id sit inualidum iam supra declaratum est. & vel inde patet, plantarum genera, ex diuersitate figuræ totius plantæ, singularumq; partium, ab omnibus authoribus semper distincta fuisse. id enim tamquam primum principium etiam in animalibus, atque adeò rebus omnibus obseruari debet. Hoc vno principio negato, ruit omnis omnium

rerum

rerum naturalium scientia, quæ tota ex similitudine, & dissimilitudine externorum accidentium conflata est. Sic omnes stellas indicant Astronomi eiusdem esse generis, quod motu circulari, lumine, figura, &c. conueniant. Et ne longius à proposito abeam, in plantis Persicaria, mitis & acris eiusdem generis censentur. Chenopodiũ est species Atriplicis, licet inter venena computetur. Lolium etsi viribus differens, tamen inter frumentacea nullo repugnante locatur. Quantum differt Colocynthis, & Cucumis asininus à reliquis Cucumeraceis? quàm venenatæ dicuntur Ferula, Cicuta, Coriandrum in genere tamen ferulaceo? Omitto Bursam pastoris speciem Thlaspios, quam frigidam, & sanguinem sistere aiunt. Præterea Colchicum, & Crocum, & Hermodactylum, item Napellum, & Anthoram. id vnum addo, eandem plantam plerumque à se ipsa diuersis temporibus differre, saporibus & viribus, vt elegantissime à Galeno de facultatibus simplicium est annotatum.

Alia sequitur non minoris momenti disquisitio, quænam sit causa in Nicotiana alijsq; similibus, vt soporem inducat animalibus. Qua in re variæ admodum sunt Authorum sententiæ.

Plerique in eam abiere sententiam, à facultate frigida vim oriri narcoticam. Quæ quidem opinio non immeritò nostro displicet Authori. ob eam præsertim causam, quod in Tabaco summa sit acrimonia, ad tertium nempe gradum vsque, contra quam Monardes qui secundum tantum ponit. hinc enim & fauces vrit, & non minore purgat per vomitum violentia, quam ipse Helleborus, vt experientia multorum constat. Addi etiam potest, magna illa pinguedo, quæ in folijs tactu deprehenditur, qualis in Colo Iouis, vel Conyza etiam percipitur, quæque non est saliuosus aliquis humor, vt in Saponaria, sed mera oleositas, quod vel ipso odore & inflammatione facile cognoscitur.

Tandem nullum vnquam innotuit Narcoticum, quod non calidum, siue spectes experientiam, siue rationem. Papauer corniculatum, quod inter Erucæ species numero, Galeno purgat. Rhœas calidum indicatur. Commune etiam purgat, si semen adhuc lactescens sumatur. Sapor idem testatur amarus. qui etiam magnus est in Camphora, Opio, Hyoscyamo. De vini natura calida, viq; somnifera, res est nota lippis & tonsoribus. Vnde concludo, vim Narcoticam non à frigore deducendam esse.

Ratio quam Author adducit, hoc modo intelligenda est, non quod Narcotica calore suo vapores excitent ex cibo in ventriculo contento, sed quod ipsa Narcotica calore ventriculi in fumos pingues abeant, caputq; tentent, impleant, inebrient, & spiritus cohibendo somnum inducant. sic enim in distillatione vini, primo prodit spiritus vini oleosus. sic etiam omnia narcotica & fumosa, varia obijciunt phantasmata, dormientibus & vigilantibus, vt in Datura, Fabis, alijsq; leguminibus rapaceis, Bangue Ololiuhqui, Opio, vino, Aniso, experientia compertum est.

Vires Nicotianæ infinitæ sunt, de quibus etiam Monardem potes consulere, adeò vt iure Panacea Americana nominari possit, quanquam omnibus antiquis medicamentis præferri queat. Cedunt enim Nepenthes, Moly, Pancratium, Panax, quibus singulis aut vis narcotica, aut purgans deest, quorum vtrumque in Tabaco reperitur. Modum quendam purgandi Cerebri singularem, quem à Capucino quodam didici, qui se multos à podagra liberasse asserebat, libuit adiungere. Ex Nicotianæ arido folio, quantum Iuglandi possis includere sumitur, digitisq; compressum linteolo mundo

do, vel serico includitur, & in nodulum nucis Ponticæ magnitudine figuratur, filoq; compingitur.. cum nodulum ori indimus, & lingua ad palatum subleuamus per dimidiæ horæ spatium. statim effluit pituita tenacissima, fili instar ex ore dependens, quæ capite inclinato, in vas subiectum excipitur. Et licet aliqua cerebri vertigo sequatur, ea tamen, nisi cerebrum admodum calidæ sit naturæ, statim euanescit, estq; omnibus innoxia.

De TLALCOCOLTZIN, *seu parua herba, & contorta. Cap. LII.*

INVENI *Tithymali* genus apud *Tetzcoquenses*, quod ad *Helioscopium* referri posset, at quia non omnino effigies respondebat, describendam curauimus. *Tlalcocoltzin*, ab alijs *Cuculitzin* dicta, parua herba est, folia ferens Portulacæ, tenuiora, longiora, & acuminata, viridi colore diffusa per caules alternatim disposita. inter quæ obseruantur aliqua maiuscula, Anagallidis folia æmulantia, trina quaternavè, ea parte, qua rami ortum ducunt, nascentia sublutea, extrema verò parte purpurascentia. Caules quatuor, aut quinque, prope radicem rubentes, lactis copiosi plenos. radicem longam, extrema sui parte contortam, ac fibratam, cortice è rufo nigricanti contectam. Nascitur vbique, præcipuè locis calidis. Habentur ab Indis radices, & folia in magno pretio ad vacuandos omnes humores, drachmæ vnius pondere, & morbum, quem vocant Gallicum curandum, adeo vt in arcanis recondant, nec cuiquam velint facilè reuelare.

Tithymalorum vsus magnus fuit tempore Hippocratis, qui tamen apud nostros medicos in desuetudinem abijt. licet in Scammonio, quod plerumque Tithymalo adulteratum putatur, aliam personam induerit. Apud Empiricos autem in maximo est vsu, non sine magno successu. præsertim in corporibus humidioribus. eoq; vtuntur, non tantum in puluere, decoctis, infusione, sed etiam lactis guttas paucas lacti communi infundunt, hauriendumq; præbent.

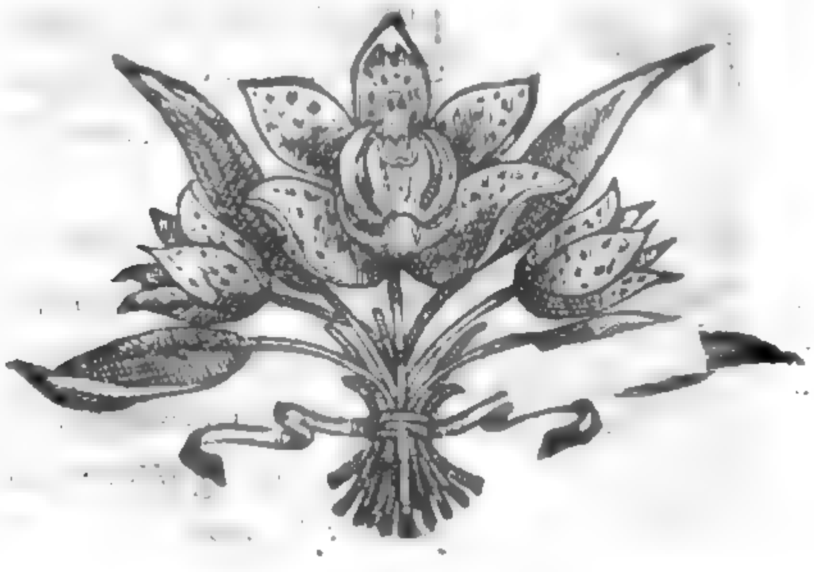

De

De TLANOQVILONI Huaxacensi. Cap. LIII.

HERBA est *Tlanoquiloni*, folia proferens infernè hirsuta, & alba, Pilosellæ vulgaris similia, etsi breuiora. cauliculos hirsutos, & candentes, & in postremis caulibus capitula, Plantaginis Holostijvè capitulis paria. Nascitur in collibus, & campestribus attinentibus ad temperiem agri Huaxacensis. Aiunt, atram bilem vacuare radicem duarum drachmarum mensura ex aqua deuoratam, & splenis obstructiones reserare. mederi ictero, atque effusæ per vniuersum corpus bili. Initio dulcis apparet, ac paulò post, guttur videtur adurere.

Capitulum depinxit colore cæruleo. folia etiam bina, ex aduerso posita, sine vlla serratura. vnde ad Plantagines referri non potest.

De NEXTALPE. Cap. LIV.

NEXTALPE, ab alijs *Tlanoquizpatli*, herba est, folia ferens Oliuæ, minora tamen. caules teretes, & lignosos, & fructum Ciceribus similem. radicem verò surculosam. drachmæ vnius pondere sumpta radix, humores omnes purgare dicitur. expertum nempe medicamentum, & perquam salubre. acris est, odoraque, quarto ordine calida, & guttur vrens.

Suffruticem fortè Chameleæ congenerem licebit ponere. vix enim aliud inuenias cremium, quod folia habeat Oleæ, eaque inordinatè cauli circumposita, bacciferum, quod acre sit, & guttur vrat, nisi Mezerei aliquam speciem.

De

Digitized by Google

De CEMPOALXOCHITIC herba. Cap. LV.

CEMPOALXOCHITIC herba est, folia proferens Cicorei, spinifera, serrata, asperaque, sed circa exortum compressa, ac velut præcincta. caules dodrantales luteosque. & in pappos abeuntes flores. vnde nomen. radicem Raphano similem, forma atque magnitudine. Decoctæ radicis infusum Ius, quod amarum est, aluum soluit, vrinam elicit, & ventris dolorem leuat. calida enim est, & acris, subtilium partium, & exiccans tertio ordine natura. atque ita tussi quoque deuorata confert. ciet sternutamentum, & pituitam naribus trahit instillata.

De MACATOZQVITL, seu Somno Cerui. Cap. LVI.

HERBA est *Macatozquitl*, folia ferens Lactucæ, serrata, in caulibus cauis, rotundis, cubitalibusque. & in eorum extremis partibus luteos, ac modicos flores, qui in pappos abeunt. ac semen tenue, & fuluum, Sysimbrium alterum sapit, odoremq; iucundum fundit. radicem verò Raphani, ex albo tamen purpurescentem. quarto ferè ordine calefacit, & exiccat. subtilibusq; constat partibus. Neruos contractos applicata laxat, atque emollit. vrinam euocat, flatum discutit, & ab eo ortos dolores. euocat menses, ventriculumque ob frigus imbecillem confirmat, vlceribus pudendorum medetur.

De MIAHOAPATLI, seu medicina spicæ Maizij. Cap. LVII.

MIAHOAPATLI herba est Alsines haud absimilis, arborum truncis innascens, ab eisq; sumens alimentum, tenuibus, breuibusq; ramulis, rutaceisq; floribus, aut paulò minoribus, & candidis flosculis. Acris est, odorata gustu, & calidæ temperiei. Flatus discutit, & dolores à caussa frigida ortos tollit, pugilli vnius mẽsura trita, & ex vino deuorata. enixas instaurat, & corroborat. haud aliter ac herbæ vocatæ *Ciopatli* appetentiã excitat, & satietati medetur. quin & illiniri corpori solet. & emplastris admouendis capiti adhiberi. Sunt qui addant *Ahoyacpatli, Tancapaz, Tetzontequani, Tcoalloyahatl*, & *Tchchipnica*.

De TVRBITH. Cap. LIIX.

ETSI *Turbith* planta Indiarum Orientalium incola sit, ob frequentem tamen eius vsum, & diuersas ambiguasuè Authorum sententias, inter has nouæ Hispaniæ plantas concisè tractare visum fuit. *Turbith* ergo plantæ nomenclatio Arabica semi-Mauraue est. eademq; Persis, ac Turcis recepta. in Guzarata verò, vbi frequens est, *Barchaman*, in Canara cuius ciuitas est Goa, *Tiguar* nuncupatur. Magna est inter auctores de hac planta controuersia. Siquidem Serapion, radicem esse Tripolij Dioscoridis asserit, vt ex eius descriptione patet. à quo fortasse non dissentit Auicenna. Mesues verò esse radicem herbæ ferulaceæ, lacte turgentis, scriptum reliquit. Hanc plantam peritiores quidam, esse Thapsiam Dioscoridis affirmant. inter quos non desunt qui dicant, plantam à Mesue descriptam, esse Alipum Dioscoridis. Inter recentiores Græcos Actuarius ponit duplex *Turbith*, album nempe, quod idem Author, esse

esse Alipum Dioscoridis asserit, alterum verò Pityusæ radicem esse statuit. nec desunt, qui dicant, esse radicem Tithymali Myrsinitis, minus tamen rectè. *Turbith* verò, quo hac tempestate in officinis vtuntur, recentiores quidam duplex esse aiunt. vnum, quod ex Alexandria affertur, esseq; radicem Scammonij Antiocheni. quod adhuc differt. nam alterum est album & melioris notæ, alterum nigrum, & deterioris notæ. secundum verò officinarum cineritium à colore nũcupatur. estq; cortex radicis Thapsiæ vulgaris, quæ Hispaniæ frequẽs est. eiusq; radice pleræq; officinæ pro Turpeto legitimo vtuntur, & Apuli ex Gargano monte per vniuersam ferè Italiam afferunt. Turbith verò prædictorum Indiarum Orientalium alumnum locorum, longè aliud est à prænarratis. Herba namque est folia ferens Ibisci, caules volubiles, per terram repentes, digito paulò crassiores, duos dodrantes longos, quandoq; verò valde prolixiores. floresq; interdum candidos, interdum verò ex albo rubescentes. radicem neque magnam, neque longam. Vtilis autem est in medicina caulis pars inferior duntaxat, radici proxima. nec desunt qui dicant, corticem illum quem officinæ ostendunt, esse huius plantæ caudicis inferioris, corticem exteriorem, medio exempto plurimumq; trahi ex Guzarate in Persiam, Arabiam, Asiam, & Lusitaniam. quod an verum sit non satis constat. Nascitur in Cambaya, Surrate, Dio Insula, Bazaim, locisq; vicinis, adeoq; in ipsa vrbe Goa, licet inutilior in maritimis locis, sed quinque ampliusuè milliaribus à mari distantibus. De electione, viribus, ac vsu, prænarratos Authores, aliosq; recentiores consulas.

Alexãdrinũ album & nigrum.

Cineritiũ è Tapsia.

Indicum.

Varias de Turbith opiniones vide apud Garziam cap. 36. & Bauhinum in Phytopinace.

Turbith Indicum videtur inter Conuoluuli species numerari debere. folia enim Ibisci reperiuntur in volubili cærulea flos etiam maluaceis non absimilis. tota planta repit & plerumque parum, in quibusdam nihil lactis reperias. Tota herba insipida, in semine tamen quandam deprehendas acrimoniam.

Unde non malè faciunt ij, qui Scammonij, vel alterius Conuoluuli radices pro Turbith orientali medicamentis miscent.

De TXTENEXTIC, *seu oculis cinereis. Cap. LIX.*

FOLIA fundit *Txtenextic* herba, Limonis forma & magnitudine, serrata tamen, hirsuta, scabra, & subalbescentia. caules tenues, teretes, hispidos, purpureos, ac cubitum longos. flores Chrysanthemi. radicẽ verò crassam, surculisq; refertam. Prouenit in frigida Xalatlauci regione, in collibus, atque vallibus. Radix est nonnihil amara, acris, vrensque, cuius vim è vestigio persentiscit guttur gustu, odora, sicca, & calefaciens ordine tertio, subtiliumq; partium. Discutit hæc tusa, atq; apposita, panos, & extergit lepram, & lychenas, curatq; ęgritudinem vocatam ab Indis Mexicanis *Tzatza yanaliztli*, in qua vniuersum dehiscit corpus, illita resina, inspersoq; desuper puluere radicis huius, & præterea gallinarum pennis. habetur hoc medicamentum à Mexicensibus maximi.

Ad Conyzæ, vel alterius Buphthalmicæ plantæ speciem referri potest hæc herba.

RE-

Digitized by Google

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Sextus.

AMARAS HERBAS CONTINET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

AB acri ad amarum ſaporem iam noſter progreditur Author, & ratione ſic duci, & ipſius exemplo Galeni ita perſuaderi ſibi viſus. Cum enim acrem, calidorum maxime principem, ſaporem in plantis pertractaſſet, ad eum nunc venit, qui proximum ab illo gradum eſt aſſecutus. quem amarum ſaporem eſſe, medicorum ſchola tota concendit. Galenus autem, ſi quis alius, in hoc probando copioſus etiam 4. de ſimplicium medicamentorum facult. videri poteſt. Ibi enim & Platonis & Ariſtotelis & Theophraſti teſtimonio cum acredinem omnium calidiſſimam aſſeruiſſet, huic ſtatim pediſſequam annectit amaritiem, cum etiam dulciſsimum & nectareum mellis ſaporem haud amareſcere velit, niſi aut externo ignis ardore, aut interno calidi noſtri, & viſcerum feruore torreatur, exuraturue, atque ampliorem ſic caloris gradum adipiſcatur. Quem ob id ſaporem, & calci, & cineri, & quicquid exacte peraſſatum fuerit, & fuligini & ipſius flammæ fauillæ, quæ omnia ait amara eſſe, aſsimilare non dubitauit.

Veruntamen, quamuis hic ſapor, inſignem & ſalutarem ſæpe in multis medicamentis præbeat vſum, eius tamen eſſentia naturaq; in tenebroſa adhuc nocte ſepulta deliteſcit. Cur enim tam facilè clariſsimorum licet Medicorum, Philoſophorumque auctoritati ſubſcribamus, amara omnia, mole & ſubſtantia craſſa terrena combuſtaq;

 conſta-

constare? cum videamus amaritudinem in his quoque prapollere, qua vel eorundem Authorum edicto sunt frigidissima, & sensuum iudicio leuissima existunt atque subtilissima. Camphoram bona Medicorum pars frigidam, Opium vero maxima frigidissimum, ita vt etiam suo algore interneciuo, benignum illum natiuum nostrum calorem extinguat, iudicauit. Et tamen in his qui summam amaritiem non sentiet, lingua carere eum planè erit affirmandum. Qua autem terrena crassities in Agarico non parum amaro, aut in Colocynthide pomo vt leuissimo, mollissimo, & tenuissima substantia, ita amarissimo, vt etiam fel Terra appelletur, vnquam fuit animaduersa? ne dicam in Cucumeracei generis immaturis fructibus humidissimis, & Medicorum arbitrio valde frigidis, iniucundum planè & abominandum amarorem reperiri. Iam quoque ex sanguine dulcissimo, fel tamen, & aurium sordes amarissima separantur, illud quidem à suaui hepatis calore, hoc vero à mitissimo cerebri tepore, qui tantum abest vt decantatum illud in Philosophorum choro, & Medicorum foro Empyreuma possit inducere & relinquere, vt cerebrũ, si eius ad alias animalis partes internas fiat relatio, frigidum etiam statuatur. Et quis non nouit qui Chymicorum saltem limina salutauit, ex combustis herbis terrestrem simul cum Empyreumate substantiam remanere, ex qua illi salem salsum non amarum eliciunt? Itaque huius saporis natura non ita sicco pede transeunda, sed exactius foret inquirenda, quod tamen præsens nec locus nec tempus permittit, id vnum habet, vt natura nostra sit inimicus maxime. nec nostra modo, sed & aliorum animalium, & quod magis mirari licet, plantarum etiam. cum in stagno bituminoso, seu mari mortuo salso pariter ac valde amaro, nec animalia, nec planta viuant si Galeno credimus. Vnde amara & vehementer aluum subducunt, et, si quantitas excedat, veneni naturam quoque amulantur. Sic Napellus, Nux vomica, Helleborus, insignem habent amaritudinem. qua si auferretur, proculdubio omnibus carerent viribus, vt in Hellebori nigri radicibus cuiuis experiri licebit.

De AYOTECTLI, *seu Planta Cucurbita simili. Cap. I.*

QVAM plantam *Ayotectli* quidam vocant, alij *Chichicayotli*, idest amaram Cucurbitam vocare solent, est enim Colocynthidis, Cucurbitæuè siluestris species, nostro orbi incognita. Herba itaque hæc radicem fundit orbicularem, septem alijs minoribus, pluribusuè, rotundis quoque hinc inde dependentibus, colore intrinsecus ex pallido purpurascente, extra verò fusco. ramos volubiles, eosdemque cum folijs, ac floribus Cucurbitæ hortensis similes, etsi minori magnitudine. vehementem radix pilulæq; appendentes præferunt amaritudinem. Nascitur in montium Mexicanorum *Tetzcocanorum*, & *Quauhtepecensium* temperatis locis. Radix, quæ quartum siccitatis, atque caloris attingit gradum, drachmæ vnius pondere vrinam euocat, & omnes humores purgat, per superiora atque inferiora, sed præcipuè crassos, ac pituitosos, si ex aqua deuoretur, aut paulò maiori pondere infundatur. securumq; reputatur medicamentum. Non est pomum Indis in vsu medico, cum tamen nostræ Colocynthidis fructui, magnitudine, forma, atque facultate respondeat, sed hac aliquanto mitiori.

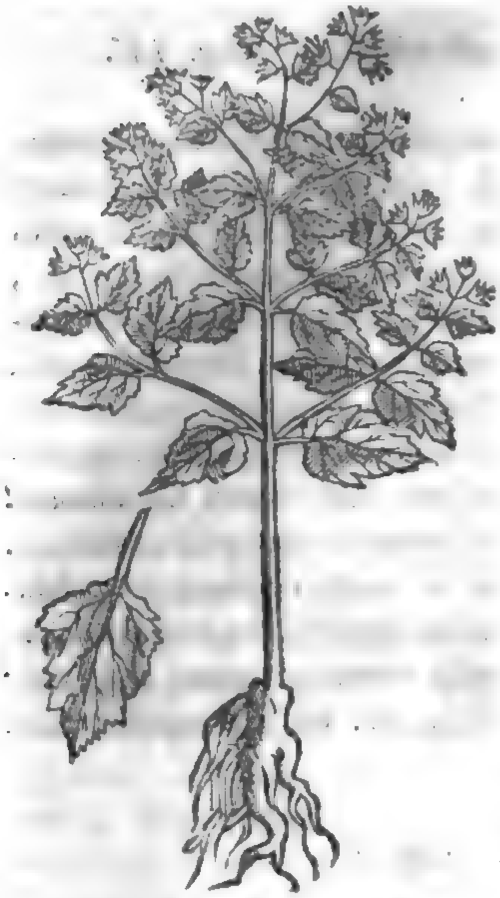

De TZOCVILPATLI altera. *Cap. II.*

HERBA eſt *Tzocuilpatli* altera, folia fundens Ocymi ſimilia, ſed longè maiora, profundius ſerrata, hiſpida, altera parte candeſcentia, & *Cihuapatli* non diſſimilia. caules teretes, hirſutos, ſubalbidoſque, luteoſque ſuperiori parte. orbiculares & piloſos flores. ac radicem fibratam. Naſcitur in montibus regionum calidarum, qualis eſt Panucenſis. Radix eſt odora, reſinoſa, amaraque, & calida prope ordinem quartum temperiei. Ius decocti eius ad tertias, ſemel dumtaxat bibitum, dicitur reſtituere motum impeditum. inſtillatum verò naribus, hemicraneæ mederi, detracta per nares pituita.

De AXIXCOÇA HVILIZPATLI Tanguitlanenſi. Cap. III.

HERBA eſt *Axixcoça huilizpatli* folia proferens exilia leguminis caulem tenuem, teretem, nodis diſtinctum. flores luteos, paruos. & ſiliquas paruas, Cicerum ſimiles. radicem verò ſurculoſam Amara eſt. calefacitque, atque exiccat ordine tertio. etſi poſtremò dulcedinem quandam ſimilem *Glycyrrhizæ* videatur oſtendere. Ius decocti eius, pectoris aſperitati medetur: ventris dolorem à frigore ortum ſedare, euocare vrinam, & emundare illius meatus dicitur. vnde nomen.

Inter legumina multæ ſunt herbæ, quæ Glycyrrhizæ dulcedinem habent, vt Ononis, Aquilegia, Thaliſtrum minus, Tragacantha. cui tamen aliquando alius ſapor coniungitur.

Digitized by Google

De AYOTIC, *seu Proxabac herba simili testudini.* *Cap. IV.*

AYOTIC, quam alij *Proxabac*, seu turgidum ac molle medicamentum, alij verò *Oleltic*, seu rotundum & orbiculare vocant, herba est folia ferens tenuia, longiuscula, & Gramini *Chichimecatl* similia, in cuius species potest referri. caulem sesquidodrantem longum, tenuem, iunceum, & per interualla geniculatum. flores exiles, & candentes, ex quibus terna generantur granula candentia, & in triangularem cohærentia formam, viridi membrana obtecta. radicem nuci Iuglandi, forma & magnitudine similem, candentem, solidam, & lacte manantem. Nascitur in temperatis, aut feruentibus locis, veluti *Quauhchiuanci*, & *Tepoztlani*. cum tamen *Chichimecatl* nascatur locis frigidis, atque campestribus, & vehementioribus polleat viribus. floret cum reliquis plantis. amara herba est, & subdulcis. ordine tertio calefaciens, atque exiccans. radix tusa duarum drachmarum mensura, ex aqua deuorata, aut infusa paulò maiori pondere, humores omnes perquam commodè euacuat per inferna, siue arida, siue virens recipiatur. etsi leui occasione ciet vomitum.

De ÇAÇANACA. *Cap. V.*

ÇAÇANACA herba est, quam alij *Coapatli* vocant, ita dicta à lanugine innata radicibus, quæ fouendo igni aptissimæ sunt, & fibris augentur fuluis, luteum tamen, si dentibus conterantur, ostendentibus colorem. Caules profert multos, rotundos, & prolixos, & in eis folia oblonga, serrata, ac veluti spinosa per ambitum. licet, cum primum à caulibus oriuntur, præcincta sint, & quibusdam alis vtrimque exortis, nouam quandam foliorum representent figurã. Flores in summo capillaceos, intrinsecus rubrescentes, extrinsecus verò candentes ex pallido. qui tandem abeunt in pappos. Radix est acris, & amara, calidaq; & sicca ordine tertio. flatum discutit. & ab eo ortos dolores, frigoreuè, vacuatis intestinis infusa, aut trium obolorum pondere epota tollit. lumbricos pellit, ac medetur defluxioni alui. idem præstat eiusdem puluis, ex aqua vinouè deuoratus duarum drachmarum pondere. præter quæ satietati medetur. aluum enim leniter soluit, vrinam euocat, finit febres, ac ventris placat tormina. Vocant

Digitized by Google

cant hanc herbam *Micuachanenses Xararum*. aiuntq; succum radicis mederi doloribus è lue Gallica profectis, semen retentum elicere, enixarum renes roborare, impeditum motum restituere, instaurare eos qui obstructionis, aut cruditatis gratia sensim contabescunt, euocare menses, & lanuginem radici innascentem mederi vlceribus, & ignis aptissimam esse escam. Sunt & aliæ duæ *Çaçanacæ* species, quarum alteram *Xiuhtotina* vocant, sed de his suis locis. Nascitur frigidis, humidisque, aut temperatis plagis, qualis est *Tezcocum* iuxta montes.

De ÇENANAM TEZCOQVENSI, seu Matre spicæ Maizij. Cap. VI.

ÇENANAM TEZCOQVENSIS, quam alij *Çenantli*, alij verò *Çentlinam* vocant, herba est folia proferens ampla, & obtusa, oblongaque, & Verbasco, colore, lanugine & amplitudine similia. flores verò candentes, & in muscarij modũ compositos. radicem crassam, & longam. & fructum Siliquastro similem, semine plenum, vnde nomen. Temperatis, aut frigidis prouenit locis. Calida, & sicca constat natura ordine tertio. Amara est. vermes vlcerum necat, & quadrupedum confert inueteratis plagis. dolores dentium sedat, & tumores præter naturam apposita discutit. fæces induratas infusa educit. medetur cholicis, *Toloxochitl* ophyasi.

Nisi inter Periplocas reponatur hæc planta, vix video quo referri debeat. Coniecturam iuuant folia bina ex aduerso posita. siliqua similis Asclepiadi, flos in vmbella albus. pediculus floris oritur ex ala folij; fructus Siliquastri, & quod præcipuum est, adpicta est & illa lanugo, quæ in omnibus Apocynis reperitur. Vires etiam, ab amaritudine deducta non abludunt. Repugnare tamen videntur folia Verbasci lanuginosa. Lactis etiam nulla fit mentio. quod tamen perpetuum non est. nam in Iasmino, Vincaperuinca, & Asclepiade, quæ tamen Apocyno sunt congeneres, nullum visitur. Denique an planta per se stet nec ne, ab Authore præteritum.

Pingitur etiam alia species in libro eiusdem nominis, sed folia largiora sunt, venis rubris perfusa, flores albi figura Ranunculi. quorum stamina lutea sunt, & siliquæ ex omnibus foliorum alis enascuntur, seminibus referta, lanugo tamen nulla apparet.

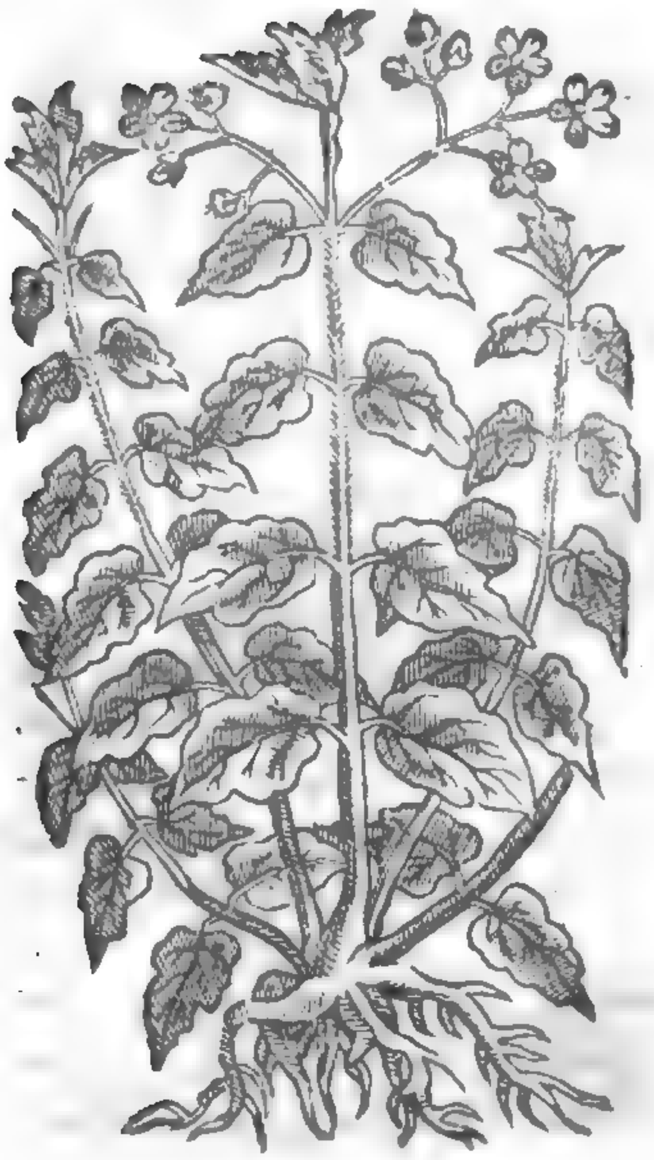

De ÇIVIPATLI Hemionitica. Cap. VII.

HERBA hæc, quóniam mulierum medetur morbis, & Hemionitidi foliorum figura est similis, *Çiuipatlis* Hemionitica vocatur. ab Hispanis verò mulieribus herba vterina dicitur. multos à fibratá radice mittit caules, tenues, rectos, teretes, & hirsutos. folia per interualla ab vtraque parte caulis, pinguia, hirsuta, oblonga, mollia, & Hemionitidi quadantenus similia, vnde cognomen. floresque albos, in vmbellam compositos. Omni regione, & tempore prouenit. calida est, & sicca gradu tertio. ideoque ius decocti eius, aut succus exhiberi solet parturientibus, duarum triumque vnciarum mensura, vt facilius enitantur euentu fœlicissimo. Qui succus pectori quoque magnificè confert. trita folia, ac pugilli mensura, ex aqua, aut liquore aliquo conuenienti deuorata, placant ventris tumorem, hydropem curant, vrinam, ac menses euocant. Seritur radice, ac semine. habeturque in delicijs, non in hortis modo, ac viridarijs, sed in vasis quoque fictilibus sata, quibus domorum tabulata, atque fenestras matresfamilias illustrare consueuerunt, & hortos pensiles ornare.

Conyzæ similis videtur hæc herba. folia enim cauli absque pediculo adhærent, mollia, oblonga, & hirsuta. Vires etiam Conyzæ ad vterum apud Hippocratem laudantur.

Alia vero Çiuipatli, quam huc reponimus, folio constat Althεæ, hirsuto. flores Parthenio similes, radijs albis, floccis vero luteis.

De

Digitized by Google

De ÇIVIPATLI maiori.
Cap. IIX.

CIVIPATLI, seu fœminarum medicina, vocata maior, quoniã aliam ea minorem vincit magnitudine, *Çiuipatli* verò, quoniam vterinis medetur affectibus; radicibus innititur similibus capillis. è quibus edit caules tres spithamas longos. flores rubeos, paruos, in summis ramis spicatim compositos. folia penè Ocymi, sed magis orbiculata, & crenata. sapore amaro, & facultate tertio ordine calida, & sicca. confert mirum in modum vtero, euocandis menstruis, ac muliebribus morbis coercendis, vnde sumpsit nomen. Nascitur in calidis, ac montium faucibus.

De COALQVILTIC, seu olere Colubri. Cap. IX.

COALQVILTIC, quam alij *Tzatza yanatquiltic*, seu herbam Lauro similem vocant, herba est, folia ferens longa, crenataque, aut sinuosa, & Sysimbrio alteri, vnde nomen, quadantenus similia. caules cauos, purpurescentes ex albo, ac fœniculorum semen in muscarijs. radicem verò magnam, & surculosam, candentem, & crasso cortice vestitam, quæ succo madet. amara est, nec sine quadam acrimonia. calida tertio ordine, & sicca natura. Nascitur in montosis Culhuacensibus, benigno ac clementi cœlo. calida, vt dictum, subtiliumque partium est. vrinam euocat, discutit flatum, ventriculum calefacit, aluum lenit, cholicos iuuat, ventris sedat dolores, vterinis succurrit affectibus. deuoraturque aduersus accessionum frigora, ex aqua resoluta. exhiberi etiam solet pueris febre laborantibus, atque natura grandioribus. quibus subuenit, caussa fortasis aut percocta, aut profligata. Ius decocti radicis, nutricum emundat lac, cum fortè vitiatur ob satietatem.

Pastinacæ aquaticæ speciem esse asserit ipse Author. vnde vires quoque similes ei adscribuntur.

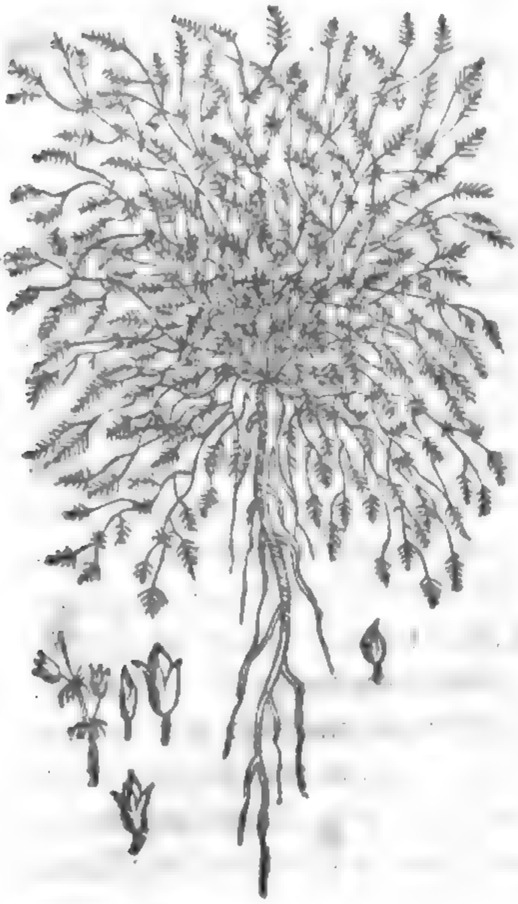

De COAÇIHVÌZPATLI
Dentium medicina.
Cap. X.

HERBA est *Coaçihuizpatli*, caules ferens paruos, exiles, per terram sparsos, tenuissimis refertos folijs per interualla coaceruatis, ac candidis flosculis. radix longa est, & tenuis. quæ amara est, acrisquê, & gradu tertio calens, & sicca. Nascitur clementi *Huaxaca*, & *Tilanci* cœlo. ràdix dolores, ac præcipuè dentium lenit, & neruorum contractiones soluit, duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata aliquot continuis diebus, singulis quibusque semel.

Videtur inter Lychnidis species referri debere.

De COCOZ XOCHIPATLI,
seu medicina lutei floris.
Cap. XI.

COCOZ XOCHIPATLI herba est folia ferens Buglossi vulgaris, & flores Bupthalmi, luteos, vnde nomen, radices Pæoniæ similes. nascitur editis planisque locis, regionum temperatarum, quale est *Acatlanum* Misticæ inferioris. radix calida est ordine tertio, glutinosaque. dysenterijs medetur. vnciæ vnius mensura deuorata, vomitum sistit, sanguinemque vndecumque defluentem.

Chrysanthemum hoc Asteri non est absimile. flores quidem omnes lutei sunt, flocci autem rubri.

De

De NAVIYTEPVZT quadrilatera. Cap. XII.

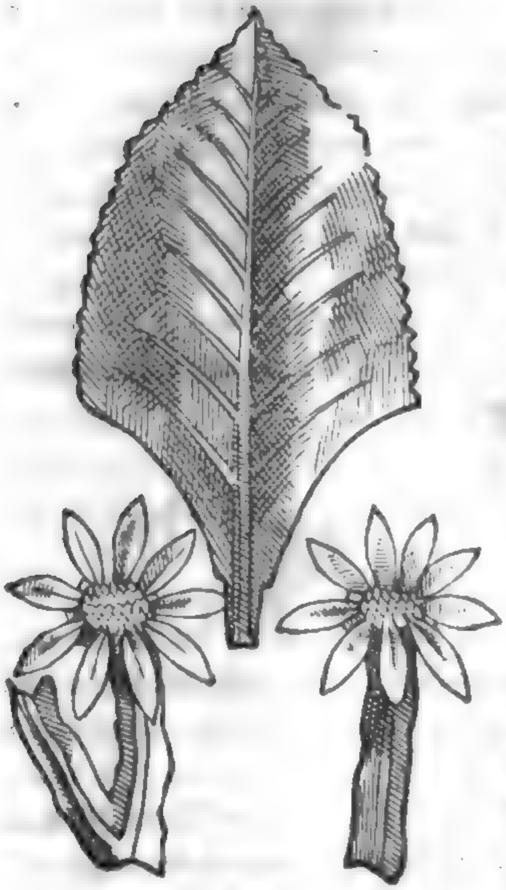

NAVIYTEPVTZ, seu quatuor dorsis herba multiplex est. Prima ab vna radice crassa fibrataque, multos edit caules, tres circiter cubitus longos, & minimo digito paulo crassiores, fuluosque, & foliaceis quibusdam appendicibus, secundum eorum longitudinem è partibus quaternis discurrentibus pennatos, vnde euenit illi nomen, & in eis folia aspera, spiculorum mucronibus ni longè maiora essent, similia. flores luteos, stellatos, & Chrysantemo maiores. Prouenit regionibus temperatis, qualis est Mexicana. non tamen odit calidiores, editauè, aut campestria loca. Radicum fibræ, calidæ & siccæ sunt ordine tertio, odoratæ, acres, amaræ, resinosæ, & partium tenuium. hæ semidrachmæ pondere contritæ, atque ex vino vel liquore aliquo deuoratæ, satietati, vacuatis per inferna esculentis vitiatis, medentur, & pustulis è Gallico morbo ortis inspersæ, si prius iure decocti *Ahuacatl*, & *Xalxocotl* lauētur. reserantque, & abstergunt furunculos. quin eandem radicem drachmæ vnius mensura deuoratam, aiunt bilem vomitu vacuare, & interdum aluo soluto, ac ciere vrinam. Sunt quibus placeat, maiori pondere deuorandam. nec non qui asserant euocare sudorem, perfrigeratis mederi, & vacuata caussa, pleurisi. febres etiam ipsas, & capitis dolorem tollere. ac oculorum inflammationes discutere. imbecillum ventriculum, ob frigidam caussam, calefacere, firmareque. reserare viscerum obstructiones, menses lentè fluentes trahere, cachexi subuenire, & frigidæ cuiusuis visceris intemperiei ferre opem. Quin ius decocti enixis infunditur. foliaq; admota tumores præter naturam, aut coquunt aut dissipant. Secunda species huius videtur planta quædam flore magno è luteo purpurascente, sed nullo fere sapore, aut odore constante. quæ frigidam profert, ac humentem naturam, febrientibus confert, & oculis medetur inflammatis. quamobrem *Tzpatli* à quibusdam vocatur. etsi *Chiautle*, vbi nascitur, nonnunquam *Pitzahoac cacaxpatli*, frequentius verò *Cacaxtlacotl* vocetur. Quin & aliam *Nahuyteputz* vidi differentiam apud *Ytzocanenses* radicibus Hellebori, acribus calidisque, & siccis ordine tertio, ac fluxibus dysentericis coercendis perutilem. quam quod folijs careret, quando eam conspeximus non curauimus depingendam. Est & alia frigidæ temperiei, ac calore Iecoris nimio placando mirabilis.

Tzpatli. Nahuyteputz. Frigida quædam.

E Carduorum genere videntur esse omnes prædicta.

De

De OCOPIPIN. Cap. XIII.

OCOPIPIN, quam alij *Coentli*, alij *Copiton*, alij *Ocopichin* vocant, seu plantam resinam stillantem, herba est proferens folia longa, angusta, sinuosa, & crenata. caules tres spithamas longos, geniculatos, & purpureos. flores rotundos & coccineos. radices Asphodelo similes, quaternas quinasuè, resinam olentes, vnde nomen. Quarum succus, odorus ac glutinosus est, amarus, & sapiens resinam. folia Raphani folijs, sapore & odore similia, & eisdem penè viribus. calida, atque exiccanti ordine tertio natura referante, atque tenuium partium constat. Puluis radicum resinæ abditus, frigus vndecunque pellit, dolores mitigat, ac flatum per se, ac mixta *Tlaltecomaxochitl*, discutit. pediculos necat, tenuat humores, ac pectori confert.

De PEÇO. Cap. XIV.

HERBA est *Peço* folia ferens serrata, alis circa exortum insignia, mox sensim attenuata, ac dilatata rursus, iterumque attenuata, donec in mucronem finiant. denique forma quadam peculiari insignia, & quæ nullis alijs queant comparari, nisi fortassis cuiquam Soncho similia videãtur. quæ pediculos habent dodrante longiores, è radice crassa prolixaque ortum ducentes. flores verò rubentes, pediculo breui, radici innixo appensos. Nascitur temperatis locis, regionis *Michuacanensis* Radicis sapor initio subdulcis est, & impensè resinosus, postea verò amarus, & cuiusdam acredinis particeps, ac vis calida, & sicca ordine tertio. Pectori est vtilis radix, ventriculoque ex intemperie frigida imbecilli, aiuntque ventriculi dolorem illitam sedare.

De

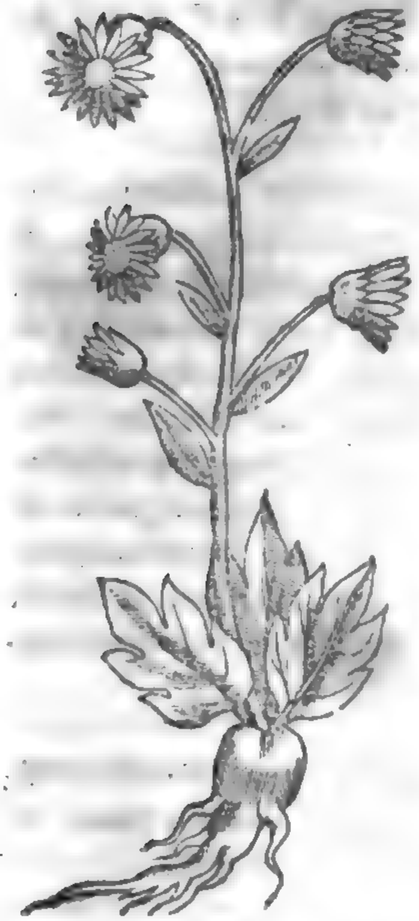

DE TECPATLI. Cap. XV.

TECPATLI herba, est quinque cubitos longa. folia habens aspera, sinuosa, & oblonga. caules tenues, teretes, rectos, & sarmentosos. flores circa medium luteos, sed circumcirca purpurescentes ex albo, calycibus contentos scariosis. radicem verò crassam, fibratamque. Radix pastinacam sapit. sed resinosa est, & amara, glutinosaque, vnde nomen; calidæque, & siccæ ordine tertio temperiei, & iucundi odoris. Succus radicis confert pectoris asperitatibus. tussique, & dyssentericis miram præstat opem. ex eadem paratur viscum ad auiculas captandas valdè opportunum.

Licet Author herbam conferat Pastinacæ quo ad saporem, non tamen ideo inter ferulaceas reponenda est. repugnat enim flos Bellidi similis, qui in medio luteus est, circumcirca vero ex candido rubescit. calyx etiam scaber non reperitur in vmbelliferis in quibus nuda sunt semina.

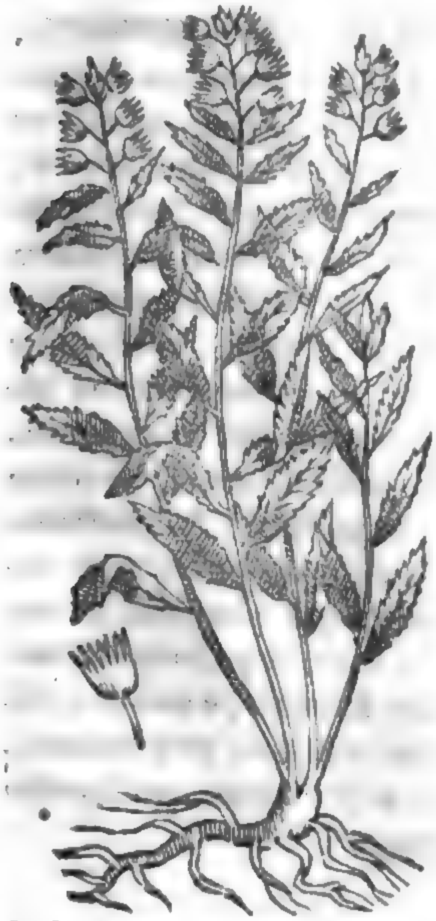

De TEZOMPOTONIC, seu Capillis fœtidis. Cap. XVI.

TEZOMPOTONIC, quam alij *Tlacochichit*, seu virgam amaram, alij verò amarum florem vocant, duorum est generum. primum herba est folia proferens serrata, & oblongiuscula, salignauè. caules rectos, pennam anserinam crassos, ex viridi rubescentes. flores in summis caulibus candidos, comantes, odoros, & quadantenus Sambucinis similes. radices fibratas, fibrisuè similes. Nascitur in humidis locis iuxta aquarum defluxiones. odora est radix, resinosaque, necnon calida, & sicca ordine tertio, ac nonnihil adstringens, & amaro sapore. Satietati medetur, menstrua euocat, & appetentiam excitat. Sunt qui asserant, pectori, eranthematisque, & pruritui ius decocti eius mederi. Est & aliud genus *Yztac tlacochichic* vocatum apud *Huexocincenses*, tenuioribus folijs, & ad eadem vtile. Yztatlacochichic

An Virga quadam aurea?

De

De TEPETLA XIVHITL, seu herba montana. Cap. XVII.

HERBA est *Tepetla xiuhitl* folia fundens Amygdali, longa, angusta, & serrata. caules tenues, teretesque. purpureos, sed paruos flores, iuxta ramusculorum extrema obrotundos, & vasculis contectos virentibus. radicem verò fibratam. Nascitur in calidis, humidisque *Tepoztloni* locis. odora est, calida, & sicca gradu circiter tertio. alui dolorem, ventriculique dicitur sedare, flatum discutere. ac infusa, & deuorata mederi satietati, mundato ventriculo.

De TEPETLACHICHIX XIVHITL, seu herba amara in montibus proueniente. Cap. XIIX.

TEPETLACHICHIX XIVHITL, quam alij *Chichic xihuitl* vocant, herba est folia ferens Chamædrios, odora, & serrata, aspera, & subalbescentia infernè. caules tres spithamas longos, tenues, fuscos, rotundos, ac læues. flores in summis caulibus è candido pallescentes, atque pilosos, in stellarum modum. vnde oritur oblongus, ac paruus fructus. radicem verò fibratam, candentemque. Nascitur in calidis collibus. radix est odora, & tertio ordine calens, atque sicca, & subtilium partium, non sine amaritudine, vnde nomen. Herba est magni momenti, & cuius decocti ius satietati, & pectoris affectionibus plurimum inseruiat, semel singulis quibusque diebus matutino propinatum. pituitam enim, atque bilem, per superna infernaque expurgat.

De

Digitized by Google

De TEÇONPATLI. Cap. XIX.

HERBA *Teçonpatli* radici innititur Pyri forma atque magnitudine, aut paulò ampliore, dura, & colore in rubeum vergente, *Tecoutli* lapidem imitante, à quo sumpsit nomen. Solet autem hæc pendere ab alio tenui, longoq; & simili funiculo. Duplex huius plantæ species. Prima ab hac radice narrata fundit caules ternos quaternosque, læues, rotundos, geniculis interceptos, anserina penna paulò crassiores, ac refertos per interualla folijs longis, pinguibusq; & circinnatis; interdum verò varijs ornatis modis, multis distinctis interuenijs, ac dorso purpureo. Fructus est similis Siliquastro Indico, semine refertus plano, orbiculari, paruo, ac pediculis appenso. Nascitur montosis *Acolmani* locis. Radix est amara, grauis odoris, calidaque & sicca ordine tertio natura. quæ obstructiones dicitur aperire, & putrida vlcera curare. Confert cholicæ, tussi, satietati, expurgandis intestinis, ac flatui discutiendo, si ex vino trium drachmarum mensura, duarumuè, fuerit deuorata. Folia lacte manant; quod impositum discutit furunculos. Altera species similis est radice & caulibus, sed folijs mollioribus, latioribusque, & minus numeroso discursu neruorum, infernè hirsutis, ac læuibus supernè, lac etiam stillans, amaroq; sapore, & simili temperie. Prima longifolia. Secunda latifolia.

Nec Tithymalis propter Siliquas, nec Conuoluulis ob easdem & fætorem, nec Siliquastris, cum lac habeat, adiungi potest hæc herba. vnde meritò inter Apocyni aliquod genus collocanda videtur.

De TLACOPATLI *Malinalcensi* Aristolochia Mex. III. Cap. XX.

HERBA est *Tlacopatli Malinalcensis*, folia ferens cordis, scutorumuè figura, parua tamen. caules tenues, geniculatos, contortos, & volubiles. ac fructum oblongum, Ponticarum nucum ferè magnitudine. radicem verò fibratam. Nascitur *Malinalci, Hoitzoci, Tlacmalacaci*, & alijs temperiei similibus locis. Calida est ordine tertio, amara, odora, corroborantis facultatis, & acris saporis. radix surditati medetur. frigus, & ex eo ortos dolores, læuigata ac resinæ permixta pellit. discutit præter naturam tumores, & clarificat visum. secta in globulos, atque circundata collo, resistit defluxionibus. frigora, horroretq; febrium interpolatarum arcet. pleuritidiq; vacuatis discussisq; humoribus, medetur. ossa perfracta aut luxata, resina permixta roborat, & instaurat. surditatem per se curat, & morbis opitulatur oculorum, flatus discutit, ac vniuersim morbis frigidis penè omnibus auxilio est.

Hæc Tlacopatli ex Aristolochiæ genere, primæ Tomahuac tlacopatli lib. 2. c. 24. descriptæ similior videtur.

Digitized by Google

De TLALQVEQVETZAL Penna terræ. Cap. XXI.

TLALQVEQVETZAL, seu Penna terræ, nomen sumpsit à folijs pennas auium imitantibus, quamquam ab Hispanis Millefolium vocetur, quod Stratioti Millefolio antiquorum sit similis. herba est à radicibus fibris similibus multos caules edens, teretes, subrectos, & tenues, & quatuor, plus minusuè, dodrantes longos, ramulos per interualla hinc inde prodeuntes, refertos folijs, vt diximus, pennis auium similibus. flores in summis caulibus, postremisq; ramis ex albo in luteum tendentes, paruos, & in corymborum formam compositos. Prouenit in regionibus tam calidis, quàm frigidis, totoq; anni decursu sponte emicat. circa irrigua tamen, fœcunda, atque campestria loca. haberi solet in delicijs, præcipuè à matronis, quæ vsum maximum, & impensè salubrem ab ea passim vterinorum affectuum oppressæ molestijs suscipiunt. seriturq; ab eisdem in viridarijs, vasisq; fictilibus, nigra tamen, pinguiq; terra substrata. nam & crebra aquæ inspersione, & solicita domesticorum cura, lætior ampliorq; fieri solet. Amara est gustu, non sine quadam acrimonia, odora, tenuium partium, & gradu tertio cum siccitate calefaciens. Succus eius epotus vrinam ciet, menses euocat, & ventriculum à frigida caussa debilem, seu extra admoueas seu in puluerem redactam propines bibendam, corroborat, & firmat. flatus discutit, dyarrhœas sistit, vlceribus pudendorum medetur, tumores præter naturam soluit, obstructiones, & potissimum vteri reserat, coloremque iamdiu elanguescentem corrigit, & instaurat. tusaq; & emplastri modo apposita, scabiem curat, capitibus puerorum innasci solitam, exiccante, extergenteque prædita vi. confert suffitus eius strangulationi vteri. Et in pessario obdita, aut è liquore quopiam conuenienti, puluere eius deuorato, partus accelerat, secundas pellit, retinet fluxum alui. tussimq; infantium, & prouectiorum bibita curat. Nec desunt qui asseuerent, succum eius quinque vnciarum mensura epotum, purgare per vomitum omnes humores. quæ omnia adeo sunt a Stratiote Millefolio antiquorum aliena, frigidæ nempe naturæ planta, vt quamuis sit illi forma persimilis, atque ideo ad illius species fortasis referenda, ab ea tamen viribus longè abest.

Sæpe fit vt plantæ eiusdem generis, viribus multum inter se differant. præsertim vero saporibus. sic inter Rumices, multum differt Lapathum commune ab Acetosa. idem etiam contingit inter Tanaceti, Agerati, Millefolij species. quarum vna purgat, alia

Digitized by Google

alia sistit purgationes. Idem videmus in Viorna, cuius folia vehementer astringunt, flos tamen, & semen vrunt. Quod quidem non aliunde oritur, quam ex diuersa salis cum terra mixtione. nam si minus sit salis quam terræ, sapor oritur austerus; sin plus, acris. Crescit autem copia salis ex humidiore & pingui terra, in qua magnam nitri quantitatem inesse conspicimus. Vnde non mirum Millefolium Americanum esse amarius & acrius quàm nostrum, cum non tam cælum ibi humidius & calidius, sed & cultura similis à mulieribus adhibeatur.

De TOTONCAXOXO COYOLLIN, *seu Riuorum Medicina. Cap.* XXII.

TOTONCAXOXO COYOLLIN quam nonnulli *Atehuapatli* vocant, seu medicinam iuxta riuos prouenientem, alij *Tetxoxo coyollin*, herba est vnicum caulem proferens, coccineum, cauum, rarisq; folijs rubrescentibus, ac vitigineis refertum, nec palmitibus quibusdam rubrescentibus dissimilem. flores rubeos, & orbiculares, è pediculis longis dependentes. semen verò exile, & quod è luteo colore in coccineum vergat, inclusum vasculis trigonis, papilionum ferè forma, in eamq; figuram compositis, vt si rubrescenti ac orbiculari membranæ, circulum alterum concolorem eiusdem materiei, ita vt angulos rectos efficiant, inserueris. radicem verò rotundam, candidam, ac totam ferè capillis inuolutam. Prouenit montanis, saxosisq; locis, regionum temperatarum, qualis est Mexicana, & *Tetzatquensis*. Amarum saporem radix præsefert, & nonnullum acorem, tertij ferè ordinis calorem nacta. eadem tusa, & infusa è liquore aliquo eidem rei vtili, expurgat intestina, semen retentum pellit, inflammatis oculis confert, & vrinam elicit. deuorata verò sesquidrachmæ mensura, humores omnes per inferna detrahit.

Inter Lapathi species hanc reponendam esse, cuiuis manifestum est. vnde vires etiam respondent, quæ similes sunt ipsi Rhabarbaro. quod etiam & amarum, & acidum est.

Digitized by Google

De TRAGORIGANO QVAVHNACENSI. Cap. XXIII.

ETSI plantam hanc, multi ex indigenis Hispanis Pulegium vocant, attamen Tragorigani formæ & naturæ propinquior videtur. quare & hac nomenclatura potius nuncupanda. est enim herba magna, Sampsuci folia proferens, caules purpureos, flores oblongos, & ex albo rubrescentes, calyculorũ figura, fibratas verò radices, sapore Origani, Pulegijque. Nascitur montosis locis, humidisq; calentium regionum, qualis est *Quahunahuacensis*. Ius decocti eius expertum est menstrua egregiè euocare, cachecticis, & hydropicis mederi, obstructiones aperire, colorem vitiatum restituere, discutere flatum, euocare sudorem, impeditos motus explicare, splenem minuere, humoresq; penitus infarctos educere, lentos verò, crassosq; extenuare ac pellere, appetentiam intermortuam excitare, & vetustis atque alioqui insanabilibus mederi morbis. quin tuta, & ore gestata folia, instar *Picyelt*, celeritatem addunt viatoribus, ac sitim extinguunt. temperie verò, Pulegij aut Origani constare videtur.

De XARARO. Cap. XXIV.

HERBA est *Xararo*, folia ferens saligna, sed aspera, serrataque, & inferna facie albescentia. caules teretes, ac fuluos. flores in summo pilosos, & rubrescentes, scariosis contectos calycibus. radices verò fibris similes, nigrasque. Montium temperatorum alumna, atque saxosorũ locorum incola prouinciç *Michuaçanensis*. similis est *Chichianton* & *Malacaxochitl*. Radix est amara, odoraque, atque calida, & sicca ordine tertio. sesquidrachmę pondere deuoratã, cũ semiuncia *Curitzeti*, aiunt purgare frigidos humores leniter ac securè, mederiq; per se lassitudini. & alia prçstare auxilia, quæ facilè quiuis posset ex eius temperie conijcere.

Flos figuram habet similem Cacaliæ floris foliola in summo colorem habent Eupatorij quod vocant Auicennæ, sed in imo flauent.

De

De *TOLMIMI QVILIZPATLI.* Cap. XXV.

HERBA est *Tolmimi Quilizpatli* folia fundens angusta, & longiuscula, caules prolixos, ornatos floribus pallentibus, radices verò tenues. Nascitur apud *Huaxacenses.* radix est amara, acrisq; & calens ordine tertio. eadem trium drachmarum deuorata pondere, syncopæ dicitur mederi, ortæ à crassis humoribus, vnde nomen. pituitam, & bilem euacuare, si bis quotidie deuoretur.

Folia bina ex opposito tota, faciunt geniculum coloris rubescentis. vnde videtur inter Lychnides recenseri posse.

De *YZPATLI.* Cap. XXVI.

HERBA *Yzpatli* folia profert tenuia, & longiuscula, cauliculos quatuor vncias longos, florem modicum, ac purpurescentem, radicem verò obrotundam, Pontica Nuce paulò maiorem. est enim Apios Dioscoridis, aut illi congener. Frigidorum, humentiumque, ac campestrium Misticæ superioris locorum alumna est, & *Huaxacensis* quoque agri incola. Radix lubrica est, guttur vrens, subamaraque, tertij ordinis caloris. medetur oculis, & carnem excrescentem in eis cohibet, & absumit. hydropem curat. syncopemque, & bilem, ac pituitam. per superna atque inferna duarum drachmarum pondere deuorata vacuat, atque ita cordis opitulatur morbis, & dolorem capitis leuat, ac luem Gallicam abigit.

Eadem sunt vires huius Tithymali, quæ in quouis alio reperiuntur.

De *YZTACPATLI TEPVZCVLLVLAE.* Linaria Argentea Mex. Cap. XXVII.

YZTACPATLI herba est folia ferens Lini longiuscula, & tenuia, similia Thymo, Stoechadiuè. caules dodrantales, tenues, & teretes. flores candentes, pilosos, & abeuntes in pappos. radicē verò lōgiusculam, tenuem, lignosamque. Nascitur in campestribus, & frigidis locis *Tepuzcullulæ* Misticæ inferioris. Amara est, calida, & sicca ordine tertio, tenuiumque partium. folia tusa, & vnius vnciæ pondere deuorata, medētur dysentericis. radix vero tosta, & leuigata, omne genus humoris, vrinæ meatus obstruentis amouet, & curat, si semiunciæ mensura deuoretur bis singulo quoque die. siue sit sanguis, siue quoduis aliud excrementi pituitosi, aut arenosi genus.

Calyx floris Senecioni similis est, & flores oblongi ex luteo candicantes.

De ÇAÇACHICHIT, seu herba amara. Cap. XXIIX.

HERBA est *Çaçachichit* sesquidodrantalis, hirsuta, tota subalbida, & minimis folijs, cauliculis contectis, flosculis obrotundis ex albo rubrescentibus, pilosis, & qui abeant in pappos, promiscue referta, radiciq; innixa fibratæ. Temperatorum locorum *Tepetlaoztoci*, & *Tetzcoqui* alumna, & planorum, atq; accliuium incola. Amara est valdè, vnde nomen, calidaque, & sicca ordine tertio. olet Buphthalmum. Succus, qui exprimi potest ex sesquiuncia illius, omnes humores, sed bilem præcipuè, & pituitam superna parte purgat. securum dicitur esse pharmacum, & nullum angorem ferè inferens. non tamen temerè quibusuis laborantibus febre propinandum. sed ventriculo, citra febrem, vitiatis humoribus redundante, satietatem curat, appetentiam excitat, & his quibus acescunt in ventriculo alimoniæ magnoperè confert. pruriginiq; oculorum medetur. sedandæ tussi, flatui discutiendo aptum est & aluo infusum opem fert.

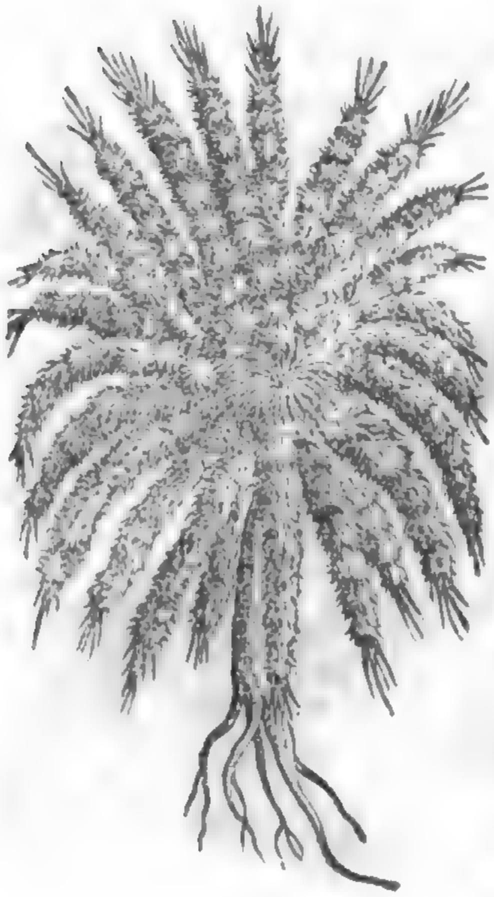

De ÇACAVITZPATLI, seu medicina Pabuli Spinosa. Cap. XXIX.

ÇACAVITZPATLI herba est caules breues ferens, & in stellæ modum per terram sparsos, ac refertos folijs paruis, exilibus, & in spherulas aggregatis toto caulium discursu, longiuscula, & candentia iuxta herbæ vmbilicum filamenta. radicem verò paruam, & fibratam. Prouenit in frigidis *Taualiuhcani* arentibus collibus. seruanturq; illius radices in vsus annuos. Radices tusæ, deuoratæque ex vino *Metl*, aut aqua trium drachmarum pondere, bilem & pituitam, per superna atque inferna, dicuntur euacuare. amaro sapore constat, guttur vrit, & ordine ferè quarto exiceat, atque calefacit.

De

De ÇAYOLPATLI, seu Muscarum medicina. Cap. XXX.

HERBA est *Çayolpatli*, folia proferens Menthæ, circinata, terna, quinaue. caules fuluos. florem Ferulæ, aut *Acocotli*, & in ambitu Muscarij semina Piperis nigri forma, & magnitudine. radicem verò crassam, & longam. ad Ligustici genus videtur pertinere. Nascitur *Hoitzoci*, & *Texaxahuaci* calidis & montosis locis. Semen est gustu odoratum, & aliquantisper acre. radix initio dulcis, ac demum amaritudinis sensum præbens, & guttur vrens, succo manans, calidaque, & sicca ordine tertio. Cortex radicis illitus, scabiem, aliasq; cutis infectiones curat, & tumores præter naturam discutit. idem præstat semen, minori tamen efficacia. tumentia membra sanat, & ventrem. præcipuè si vncia vna radicũ ex vino deuoretur. ac vlceribus inueteratis remedio est.

De APITZALPATLI TZONTOLOLOTLI Firmatrice. *Cap. XXXI.*

APITZALPATLI TZONTOLOLOTLI, seu medicamentum adstringens, capillos habens rotundos, quam *Malinalcenses*, apud quos nascitur, quoniam glutinosa est, *Çaçaltzin* vocant, herba est folia habens numerosa, serrata, obrotunda, vnde nomen, Balloti similia, sed tamen maiora, aspera, hirsuta, atque cinerea. caules tenues, hirsutos, teretesque. flores pallentes in extremis caulibus Chrysanthemo similes, mediocres, ac multos aceruatim congestos. radicem verò surculosam. Prouenit in collibus regionum calidarum. Radix est gustu odora, aliquantisper acris, calidæque & siccæ ordine ferè tertio temperiei, glutinosa, nec omnino expers amaritudinis, ac sapore aliquantisper resinosa. quæ in farinam redacta, ac Terebinthinæ permixta, genuum frigus pellit, ac sedat dolorem. & si imbecilla ob nimium laborem sunt, corroborantur, atque confirmantur. Ius verò decocti firmat dentes, adstringitq; gingiuas, opitulatur dysentericis, vteri, ac renum laxitati, perfractis, ac patientibus lassitudinem. Mexicani Reges, ac viri primarij deuorare quondam consueuerant cortices leuigatos ex aqua, semiunciæ mensura, à ludo patrio *Bathei*, quod nos vocamus pilæ, vt à morbis, qui vehementes lassitudines sequi solent, se tuerentur. Est & alia planta, *Apitzalpatli* à quibusdam impropriè appellata, quæ potius aluum soluit, quàm adstringat. de qua sub nomine *Cacamotic* (ea enim est germana nuncupatio) inferius, Deo dante, dicemus.

De

De NANAHVAPATLI. Cap. XXXII.

NANAHVAPATLI, seu morbi Gallici medicina, quam *Palancapatli* nuncupare solent. quoniam vlceribus medetur, herba est folia fundens squalentia, prolixa, & illis Pilosellæ vulgaris similia. florem Chamæmeli in caulis, qui tenuis, breuis, & teres est, cacumine. ac semen acre. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Temperatorum locorum alumna est, qualia sunt *Tepoztlanica*. Calida est, & sicca ordine secundo, & amari saporis, gustuq; odora. redacta in farinam & inspersa, vlceribus putridis medetur, vnde est, vt dictum, *Palancapatli* ab aliquibus vocata. melancholiam passos curat, ictosq; ab hemorrhoo *Pamicensi*, quem vocant *Mahuaquitli*. quin etiam tusa ex aqua resoluta, aut pugilli vnius mensura deuorata è liquore quopiam congruenti quoties expediat, luem vocatam Gallicam, aut Hispanicam, funditus expurgat, & curat. exiccatis quoque vniuersis vlcusculis corporis, atque tuberculis. Qua ex re luce clarius euadit, quod multos adhuc anxiè distorsit, morbum scilicet hunc ab Indis hisce Occidentalibus fuisse profectum, atque in alias propagatum veteris Orbis plagas. quoniam apud eam gentem, patrium germanumq; hic morbus, atque antiquum sortitus est nomen.

Hinc etiam patet, luem venereram, non requirere certum & specificum aliquod remedium, quod tota substantia, vel ex occulta aliqua causa huic morbo medeatur. tum videamus plurimas plantas inter se diuersissimas, ab Americanis ad hunc morbum expugnandum adhiberi. Quæ tamen omnes in eo conueniunt, vt sint acres, vel amaræ, habeantq; vim vel purgandi, vel diaphoreticam, vt ab authore nominantur, in hoc opere Conuoluuli Tithymali Corymbiferæ multæ.

De TEMECATL YAVCTEPECENSI Bryonoide. Cap. XXXIII.

HERBA est *Temecatl yauhtepecensis* folia ferens obrotunda, & vndulata, mollia, & grauis odoris, fœtidiuè caules volubiles capreolis implexos, sarmentososque. ac fructum acinosum, toto procursu caulis racematim dependentem. radicem verò magnam. Calida constat natura ordine ferè tertio, & amaro sapore. cuius gratia quidam *Chichicpatli*, seu amaram medicinam vocant. Folia tusa, impositaque vlceribus, satietati, ventris dolori, & cuiuis alio ex Gallica lue orto medentur. vrinam deuorata euocant, & flatum discutiunt.

An ad Bryonias pertinet? consona enim facies.

De

Digitized by Google

De XIVH TOTONQVI, seu herba calida Totopocensi. Cap. XXXIV.

XIVHTOTONQVI herba est, folia habens serrata, aspera, & Limonis ferè similia, sed maiora, infernè subalbida, & hispida. caules teretes. ac flores purpureos. radicem verò surculosam, Helleboro similem, lanugineque, aut esca obductam *Çaçanaca* similis tota planta est, adeoque, vt eius species videatur esse. nam viribus est similis, ac tantum differt forma foliorum. quæ etsi aspera sunt, oblongaque, & serrata, tamen circa exortum non prorsus cum illis *Çaçanacæ* videntur conuenire. exultat in planis, calidisque locis. Radix est amara, calida, & sicca ordine circiter tertio, & subtilium partium. Ius decocti eius lumbricis propinatur interimendis, & propellendis à corpore. flatum discutit, menstrua pellit, vrinam euocat, hydropem curat, humores crassos & lentos attenuat, sudorem elicit, & dolores è Gallica etiam lue ortos sedat, stomachum firmat, ac pectori est valdè salubris.

De TLALLAYOTLI, seu humili Cucurbita. Cap. XXXV.

HERBA *Tlallayotli* dicta, folia profert cordis figura, mediocria, & acuminata. caules volubiles, geniculatos, & per terram repentes. ac cucurbitulas pollicaris crassitudinis, & longitudinis, maculis cinereis, & viridibus interstinctas, edules, ac refertas lanuginoso semine. radicem longam, teretem, ac fibratam. Nascitur in calidis *Tapichtlæ*, vbi folijs eius confricatis palpebris, vsque ad sanguinis extractionem, mederi solent Indi tumentibus oculis. Radix duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata, purgare dicitur per inferna, crassos ac lentos humores, admota verò maturare, ac rumpere tumores præter naturam, atque vlceribus mederi.

De

De ÇAYOLPATLI *Vaxacensi* herba Muscarum. Cap. XXXVI.

ÇAYOLPATLIS, seu herba Muscarum, planta paruula est, tota exilis, repens per terram, candidis & stellatis omni ex parte referta flosculis. foliolis, ac radicibus paruis, & tenuibus. cauliculis verò geniculatis. Nascitur calidis, & sabulosis *Vaxacæ* locis. nonnihil calens est, & amara. Ius decocti eius, per superna atque inferna, vacuat pituitam, ac bilem. atque ita appetentiam excitat, & vomitum coercet. sumendum tamen matutino quatuor, aut pluribus, si opus, continuis diebus.

De CHILPAN. Cap. XXXVII.

HERBA est *Chilpan* folia tum è radicibus, fibris similibus, fuluis, multisque, tum ex caulibus duos longis cubitos, & interdum prolixioribus, mittens, longa, saligna, pinguia & angusta, & in coccineum quibusdam in partibus colorem vergentia. flores verò in summis caulibus coccineos, & calyculorum specie, qui signa quadantenus imitentur, vnde ei Mexicani indidere nomen, Septembri mense profert. temperatorum locorum alumna, qualis est ager *Tetzocanus*, Mexicensisque, ac in campestribus, montosisq; locis incola. Radices drachmæ vnius pondere deuoratæ è liquore quopiam, bilem per superna, & interdum per inferna quoque vacuare solent. alij tradunt, easdem redactas in læuorem, sanguinem è naribus fluentem sistere, deuoratas aut infusas è liquore aliquo conuenienti, adstringentiuè. Amara est, & calida natura. gutturque, dum deuoratur, paulisper adurit.

De

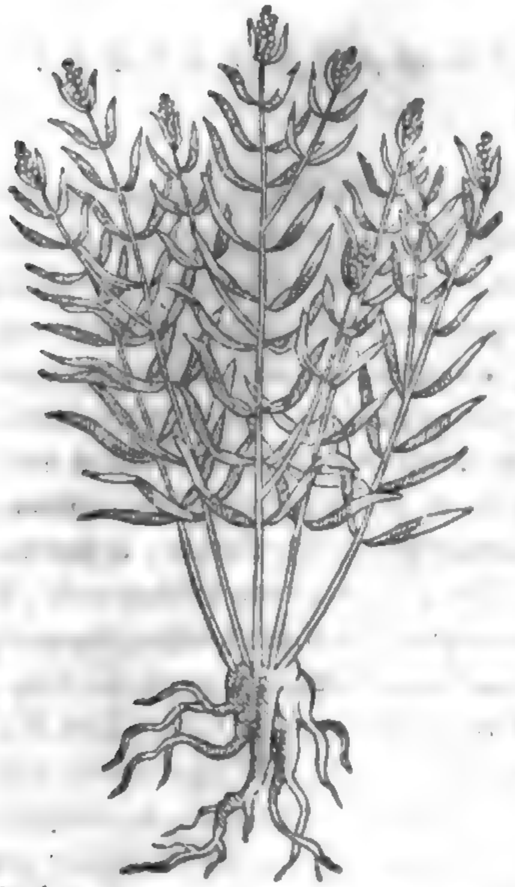

De CHIPEQVA, seu herba firma.
Cap. XXXIIX.

PARVVLA herba est *Chipequa* multos proferens caules, tenues, & aliquantisper purpureos, ex radice fibrata, & in eis folia Lini, longa & tenuia, ac flores luteos per singulos foliorum exortus. Prouenit *Tacambari* prouinciæ *Michuacanensis*, temperatis aut paulò gelidioribus locis, vbi in maximo ab indigenis habetur pretio. Hæc amaro sapore constat, calefaciente, & exiccante vi. quò fit, vt tusa, resoluta ex aqua, atque epota, sudorem euocet, dolores articulorum mitiget, & quosuis alios è frigore ortos, & motum vitiatum restituat.

De COZTOMATL Solano pallenti.
Cap. XXXIX.

COZTOMATL, seu pallens Solanum, herba est, folia fundens Solani, cuius est species, caules fuluos, luteumq; florem, vnde nomen, fructum contentum in vesicis, radicem verò crassam, longam, candentem, & surculosam. Nascitur regionibus temperatis, qualis est Mexicensis, cultis, & humentibus locis. Radix amara, & calentis naturæ. medetur satietati, flatum discutit, vrinam ciet, ac dolorem ventris admixta Siliquastro tollit, siue eadem deuoretur duorum obolorum pondere, siue ius decocti eius calens bibatur. fluxus à calida caussa ortos coercet, mammis applicata, lac exiccat, posteraque die ab assumpta *Tlacuit laxcolli*, de qua suo loco exactè, extersionis, ac corroborationis caussa propinatur.

Vesica viridis est, sulci verò rubent obscurè.

De

De ÇOYOTOMATL, seu TOMATL COYOTI Vesicaria Mexicana. Cap. XL.

COYOTOMATL, quam alij *Çolcoanenepilli*, seu *Çoanenepilli* coturnicis vocant, herba est folia proferens Solani, in cuius species refertur, altera parte sinuosa, hirsuta, & pinguia. caules prælongos, quadratos, purpurescentes, & quaternis strijs, totidemq; insignes dorsis. fructum in vesicis magnis, & quinque angulorum contentum, glutinosum, orbicularem, & parem Nucibus Ponticis, refertum semine exili, & longiusculo, paleis persimili, initio amarum, sed cum adoleuerit dulcem, atque edulem. radicem verò magnam, & surculosam. Nascitur in calidis collibus *Tlalticapani*. calida, & sicca temperatura constare videtur, & amaro sapore. atque cum *Axin*, de qua suo loco tumores præter naturam dicitur discutere. cortex radicis tusus, & ex aqua deuoratus duarum drachmarum pondere, purgat interdum per superna bilem, & pituitam, emundatque corpora, tormina patientium, & quorum ventriculus redundat crassis ac lentis humoribus.

Magna virium est diuersitas, non tantum in varijs Solani speciebus, sed etiam in diuersis eiusdem plantæ partibus. sic in Solano hortensi folium insipidum, radicis cortex ita dulcis, vt Glycyrrhizam deuorata sapiat. sic in Siliquastro, folium insipidum, fructus acerrimus. in Alkekengi fructus acidus, semen amarum. in Mandragora pulpa pomi quasi insipida, semen tamen amarum. Vnde non putandum omne Solanum frigidum esse, vt quidam arbitrantur. præsens species Vesicariæ, viribus similis est nostræ. vnde etiam ad renes expurgandos proderit.

De

De CVRRVNGARIQVA. Cap. XLI.

HERBA est *Currungariqua* innitens radici tenui, & longæ, fibratæque. vnde profert caules tenues,teretes,& sesquidodrantales,refertos folijs Pentaphylli, longiusculis, & angustis, & circa partes superiores, flosculis cyaneis, vbi generantur vascula orbicularia, referta semine. Prouenit temperatis, humectisq; *Viuapa* prouinciæ *Michuacanensis* locis. Radix est amara, calidaque, & sicca temperie. tussi, & asthmati medetur, cæterisq; pectoris morbis, ortis à frigore, aut à crassis, lentisq; humoribus. Puluis florum, cum saccharo & melle, inspissatus,si binum cochleariorum mensura quotidie lambatur tempore matutino, visum acuit, vnde nomen.

Flos huius Campanulæ, ex rubro in cæruleum tendit.

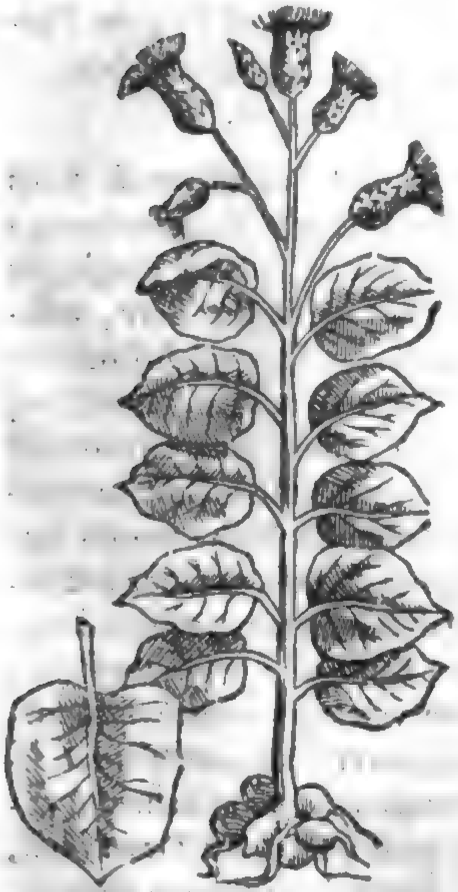

De NANACACE. Cap. XLII.

NANACACE, seu planta angulosa, herba est,folia Vitis ferè viniferæ ferens, sed aliquantulum oblonga, & in purpureum colorem vergentia. caulem vnicum, purpureumque. flores iuxta acumen luteos,squamosis,oblongisq; contectos calycibus.radicem verò crassam,& breuem in Ponticarum Nucum quandam similitudinem,velut diuisam, fibratam, obrutamq; lanugine. Prouenit montosis locis, ac temperatis, qualis est *Xochimilelcensis*. Radix est amara, & gustu paulisper mordens. quò fit vt calidam, ac siccam esse coniectem, curetque,aliunde vacuata caussa,febres,aut rigoribus pulsis. Aiunt etiam Indi Medici, crudam sudorem euocare, aluumq; ciere, coctam verò mederi dyarrhœis, atque dysentericis.

Flos Onopordo ferè similis. vnde Carduis accenseri fortè poterit.

Idem medicamentum præparatione adhibita,alias plerumque vires consequitur. sic Rhabarbarum infusione omnem vim nitrosam,& purgantem, in ius deponit, retinetq; vim adstringendi. idem huic herbæ coctæ euenire putandum est.

S De

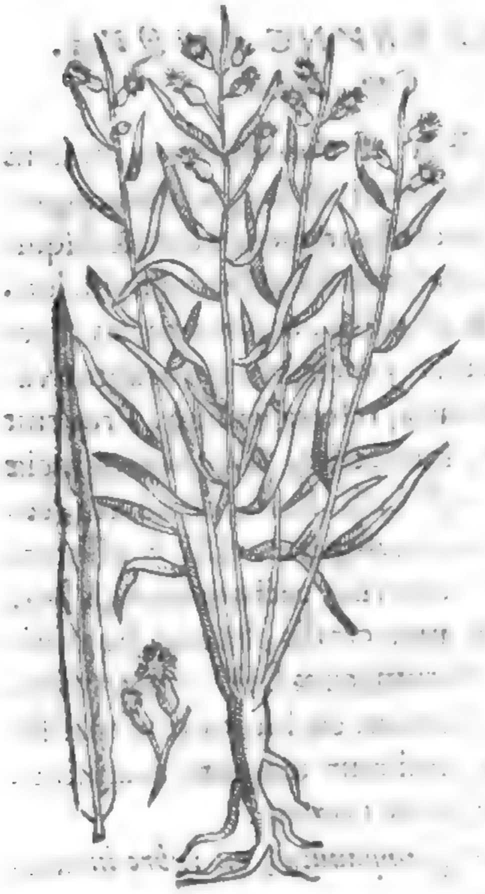

De TEIXMINCAPATLI, seu ictus oculi medicina. Cap. XLIII.

TEIXMINCAPATLIS folia profert longa, & angusta. caules purpureos. semen geminum, luteum, rotundum, & paruum. radicem surculosam, & paruam, candentemque. Nascitur in calidis, & summis montium iugis. amara nonnihil herba est. calida, & adstringenti natura. vlceribus oculorum medetur, vnde nomen, pudendorumque muliebrium, & virilium, si puluis foliorum, aut radicis inspergatur, lotis prius vlceribus, & emundatis aqua.

Rapaceis forte affinis est hæc herba. Siliqua enim non est dissimilis Raphanaceæ & semen rotundum luteum similiter respondet.

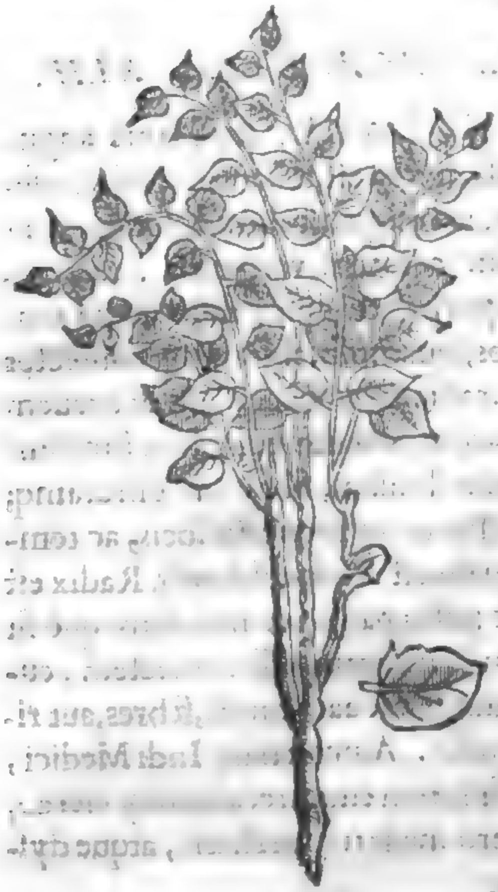

De TLALTZILOCAYOTLI, seu Tzilacayotli humili Siliquastro Mex. Cap. XLIV.

HERBA est *Tlaltzilocayotli* folijs ornata obrotundis, & altero latere magna ex parte exesis. ramisq; longis, & tenuibus, per terram sparsis. flore, vt ferunt, candenti. & fructu haud dissimili virenti Siliquastro, vnde nomen. radicibusq; longis, & candentibus, pollicem circiter crassis. Nascitur in saxosis collibus, arentibusq; frigentis regionis *Huexocincensis*. Radix amaro sapore constat, & calida temperie. quæ triũ drachmarum pondere deuorata, dolores è Gallica lue profectos sedat, quamuis sæua videatur inferre symptomata. verùm mos est Indis altera die ab assumpto pharmaco, ægros in balneum vaporis ducere, quod ipsi vocant *Temetxcalli*, intraq; illud aqua calenti abluere quoque.

Sæua illa symptomata, quæ ex hoc medicamento oriuntur, suspicionem mihi inijciunt; hanc herbam, inter Apocyni species referri debere. Confirmant opinionem folia rotunda, herba repens, flos albus, siliqua viridis. quæ omnia in Siliquastris, numquam simul inuenies.

De TLATLACIZPATLI Fluxionum medicina. *Cap. XLV.*

TLATLACIZPATLI herba est, folia Origani ferens, minutim serrata. cauliculos tenues, breuesque. flosculos candidos. exileque semen. radices verò capillis similes. Nascitur apud *Hoetxotzincenses*. amara est, & nonnihil lubrica. atque ideo tussi dicitur mederi, & defluxioni illi, quæ est à capite, si ex aqua drachmæ vnius pondere epotetur, maximoque prædictis morbis remedio esse.

Radix longa, folia Teucrij, rami ipsi onusti floribus luteis, quales in Absynthio conspiciuntur.

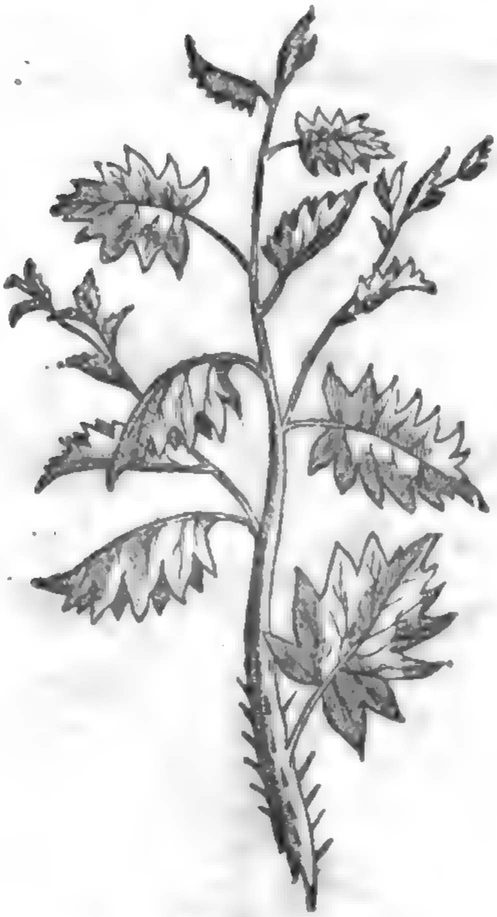

De TOMA. Cap. XLVI.

GENVS est Vrticæ *Toma*, herba in arboris magnitudinem adolescens. folijs sinuosis, & magnis, spiniferisque, & hirsutis. stipitibus læuibus. ac candidis luteisque floribus. Nascitur in frigidis, calidisque prouinciæ *Michuacanensis* locis. sapor est amarus, non sine quadam acrimonia. calefaciens, & exiccans vis. Ius decocti eius in spissitudinem coactum, dicitur vetustis plagis mederi, ac dolorem capitis tollere.

De YZTAC CIHVATL, seu Fœmina candida. *Cap. XLVII.*

YZTAC CIHVATL, seu fœmina candida, herbula est, folia proferens Sonchi, infernè subalbida, & supernè viridia. caules tenues, tres quatuorvè, quorum summa parte emicant flores, illis vocatis Bellis simillimi, in pappos demum abeuntes, pilosos, & colore candenti. radix fibrata est, atque candens. *Copitlani* nasci gaudet, in planis. Ius decocti exhibetur enixis. flatus dissipat, menstrua euocat, conuulsioni medetur, tormina tollit, frigorique aduersatur. calida enim est, amaraque.

De YZTACCHYATL, seu Sale amaro. Cap. XLIIX.

YZTACCHYATL, seu Sal amarum, herba est, forma, & viribus similis Absynthio, ideoque in hac noua Hispania passim pro eo supposita. duorum generum ostenditur, latifolia, & tenuifolia. Nascitur temperatis, calidisque locis. posseque vel facili negotio in Hispanias asportato eius semine, vt coniecto, transferri. Vtraque à frigore ortos dolores, flatusvè tollit. confert pectori. cholicis, iliacisq; medetur, addito præcipuè *Quauhyetl*, aut *Picietl*. membra interna

na roborat. lac euomentibus infantulis, aut patientibus ſatietatem opitulatur, ſi ori inſtilletur. obſtructa aperit, cum *Ecapatli*, ſeu Lauro Indica, medetur reſolutis. iureque decocti eius debilia, tumidavè perquam commodè lauantur crura.

De TLAELPATLI ACATLANENSI Alſinefolia II. *Cap. XLIX.*

HERBA eſt *Tlaelpatlis Acatlanenſis*, folia habens Alſines, anguſta, & longiuſcula. caules ſpithameos, teretes, ac tenues. ſemen verò in ſpicatis folijs. radicemque tenuem, ac prolixam. Naſcitur quouis cœlo *Acatlanenſi*, iuxta colles. radix trita, & deuorata ſemiunciæ pondere, medetur dyſentericis, vnde nomen. eſt enim valde adſtringens, cum quadam amaritudine, & calore.

De TLANOQVILONIPATLI TANCVITLANENSI Linifolia. *Cap. L.*

TLANOQVILONIPATLI herba folia fert Lini, longa & anguſta, ſubalbidaque, & hirſuta. caules teretes, ac ſubalbicantes. flores luteos, ſpicatosque, & exiles. radicem verò longam. Naſcitur in collibus frigidis Miſticæ ſuperioris. radix eſt aliquantulum amara, & lubrica, non ſine quadam acrimonia. eadem tuſa ſeſquidrachmæ pondere, purgat omnes humores. eſt autem calida ordine tertio, ac guttur vrens.

Flores Abſynthio pinxit non abſimiles.

De CHILPANXOCHITL, seu flore signi instar pendenti Mortuorum medicina. *Cap. L I.*

CHILPANXOCHITL, ab alijs *Micaxochitl*, seu Mortuorum medicina nuncupata, herba est, folia Salicis ferens, angustiora tamen, & tenuiora. caules cubitales. flores coccineos in postremis caulibus, qui rubri quoque sunt, calyculorum forma, aut signa, vt dictum est, referentes. radicem verò paruam, fibris candidis, & teretibus plenam. Radix est nonnihil amara, & tamen frigidæ esse naturæ experimento compertum est: febrem etiam extinguere ex aqua opportunè epotam drachmarum trium, aut plurium, si opus est, pondere, inflammationes mammarum auertere, & epilepticis opitulari illitam, vnde secundum nomen.

De ELOQVILTIC herba Geniculata. *Cap. L I I.*

ELOQVILTIC, quam alij *Tlatlancuaye*, seu herbam geniculatam, alij *Xotlilitzi*, seu nigros pedes appellant, folia Bliti profert. caules sarmentosos, & nodis per interualla diuisos, partimq; purpureos. florem, semenq; rubeum, atque minutum, in conorum modum, veluti ex Blito dependentia. radices verò surculosas, & rubrescentes. Regionum temperatarum alumna est, qualis est *Xochimilcensis*, & *Tezcoquensis*, in montibusq; incola. Sapor est nonnihil amarus, sed temperies cum humore frigida. lac vitiatum nimij caloris caussa emendat, febrem extinguit, & sudorem euocat, pota illitavè. pleuritidi medetur, & opitulatur tussi. Ius decocti eius, cui Bolus Armena fuerit permixta confert pleuritidi, quam *Matlaltotonqui*, Mexicenses vocant. lenit aluum, & medetur satietati.

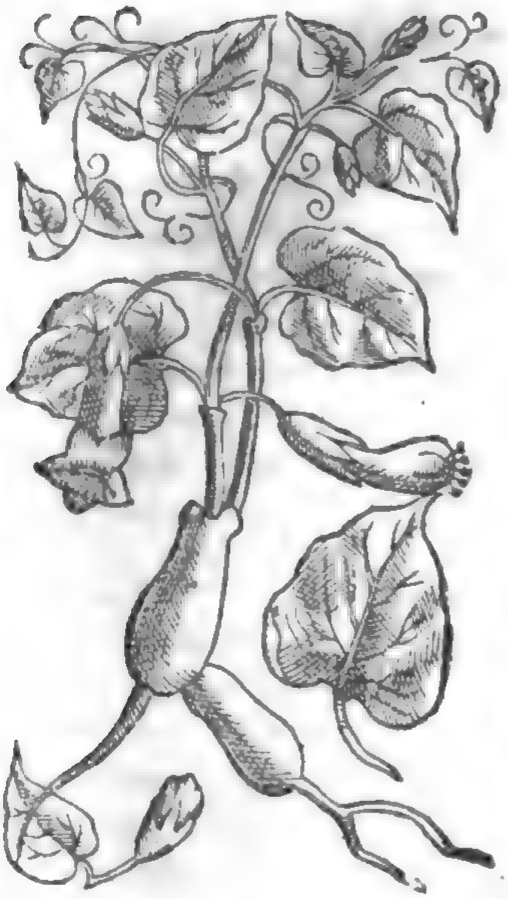

De TEPEHOILA CAPITZXOCHITL, seu Hoila capitxochitl Saxiuoluula. *Cap. LIII.*

VOLVBILIS genus est *Tepehoila capitzxochitl*, quod alij *Tztic Mecapatlis* nuncupant, saxis se conuoluens. folia sunt Hederæ. radix succo manat. Duo sunt eius genera eadem facultate prædita, sed primum, vt diximus, habet folia Hederæ, Vrticævè similia, serrata; secundum verò scutorum potius vndulatorum forma. Nascitur vtraque apud Mexicenses agros. frigidæque, & humentis est temperiei, quamuis nonnullam amaritudinem participare videatur, partesq; natura dissimiles. Vtuntur ea Indi aduersus calorem, & ad tumores præter naturam repellendos. necnon ad compescendum sanguinem qui è vulneribus fluit, & curandos oculos inflammatione tentatos. præcipuè si misceatur *Toloatzin*.

I. (margin, beside "eius genera… sed primum")
II. (margin, beside "secundum verò scutorum")

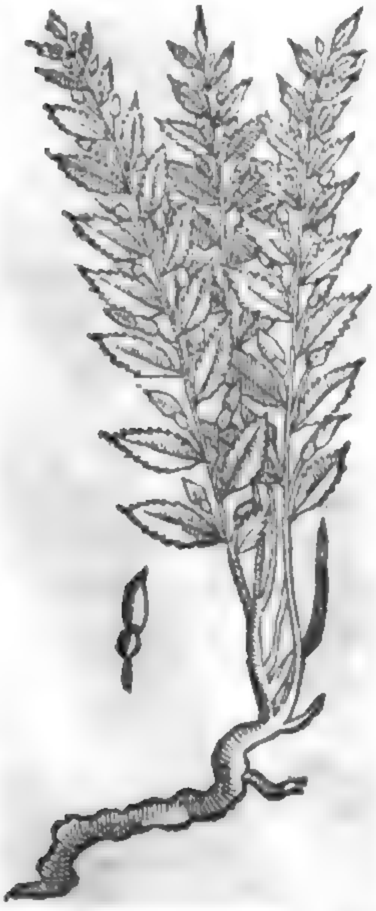

De AHOATON, siue Quercu parua. Cap. LIV.

AHOATON, seu Quercus parua, quam alij *Tlalcapolin*, seu *Capolin humilem* vocant, herba est, folia ferens Origani, serrata, Chamædriosvè, aut Ilicis, minora tamen, vnde nomen, quæ inferna parte dilutiore virore nitent, supra verò exaturatiore. stipites rubrescentes, è radice longa, & fibrata, fulua, ac mediocris crassitudinis. flores coccineos, paruos, & longiusculos. acinos primò virides, mox rubeos, ac demum nigri coloris, nucleos fuluos continentes. Radix sapore est adstringenti, & aliquantisper amaro, non sine quadam dulcedine, odore nullo, frigidaque, & exiccanti natura. quæ si vnciarum trium mensura coquatur, è tribus libris aquæ fontanæ ad tertias, & ius decocti potandum propinetur vice potus, enixas corroborat, dysenterias compescit, laxatas renum partes confirmat, & acoporum medicamentorum more, labores sedat eorum qui lassitudinem ex longo itinere, cursu, lucta, aut quauis alia simili occasione contraxerunt. Temperatas amat regiones, qualis est *Tenuchtitlana*, frigidavè, & saxosa loca, atque montosa.

De

De OLCACATZAN PAHVATLANICA China Mexicana. Cap. LV.

SPECIES est Chinæ Mexicensis *Olcacatzan*, quæ herba est folia ferens oblonga, acuminata, & lineis secundum longitudinem discurrentibus insignia. caules volubiles, & tenues. fructum acinosum, ac racematim dependentem in summis caulibus, qui cum maturuerit, nigrescit. radicem contortam, geniculatam, fuluam, & Arundinaceæ similem, sed densam, ac grauem. Arbores excelsas scandit, atque complectitur. Seritur interdum, excoliturq; vsus gratia in viridarijs, ac hortis. stillat gummi, quo vtuntur indigenæ ad corroborandum dentes. ijdem ferentes atque mandentes ore vocatum *Tzictli*. Ius decocti radicis contusæ, infunditur aduersus inueteratos morbos felici euentu. idem ius epotant aduersus Gallicam luem, ac chronicos alios, & diuturnos morbos. Differt ab Orientali China, cuius radix leuior est, rarior, albidior, tenera, ac minus adstringens, & tamen eosdem pene vsus præstare periclitatum est, quos illa, Guaiacum, aut Zarzaparilla præstare solent, eadem arte & victus ratione administrata. Qua de re ijs, quæ à multis ante me scripta fuere, ac pro diuersis regionibus, morbis, ac hominum temperaturis variabilia, nihil hic putaui adijciendum. Est autem hæc de qua loquimur radix, frigidæ siccæque, & adstringentis naturæ, sed amara, partiumque subtilium particeps. quò fit, vt ius decocti eius, præter iam dicta, ventriculum debilem corroboret, flatum discutiat, absumatque, & vacuet per poros eam atræ bilis, & pituitæ portionem, quæ pharmacorum refugit vim, dolores extirpet, ac leniat, aliaque præstet iuuamenta, quæ in prædictas plantas solent referri. Nascitur *Pahuatlanicis* agris sponte, vnde cognomen.

Differt ab Orientali.

De China Orientali, eiusq; vsum in lue venerea, morbisque alijs, multus est Garzias cap. 38. lib. 1 historiæ aromatum. & Acosta cap. 29.

De Occidentali verò scribit Monardes cap. 21.

Ex hac descriptione patet, Chinam hanc esse ex speciebus Smilacis asperæ, adeoque eodem genere Sarzæ parillæ. vnde mirum non est, easdem ferè vtrisque vires ab omnibus attribui, quas apud eos inuenies qui de morbo venereo multos libros conscripserunt.

De

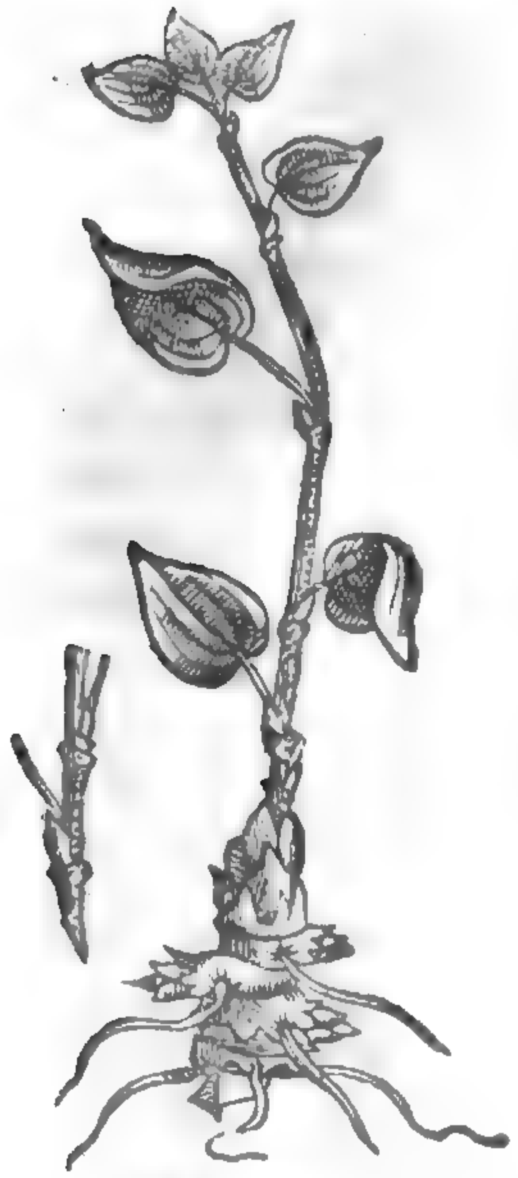

De CHINA MICHVACANENSI Phaco. *Cap. LVI.*

EST quædam Chinæ ſpecies, quam à loco natali *Michuacanenſem* vocant. quæ herba eſt arundinaceæ innitens radici, rubræque, ſed denſæ, ac graui. è qua caules inſurgunt arundinei, læues, ac ferulacei, longi, pollicemque craſſi, folijs ornati per interualla magnis, cordis figura, ac neruis, ſecundum longitudinem diſcurrentibus. quod euenit in cæteris, quibus etiam viribus, & hæc ſimilis eſt. Naſcitur *Michuacani*, vbi *Phaco* vocant.

De COZOLMECATL, *ſeu Curarum fune* China III. Mex. medicina admirabili. *Cap. LVII.*

COZOLMECATL, quam alij *Olcatatzan* vocant, ad Chinæ Mexicanæ ſpecies videtur attinere. radice enim craſſa conſtat, obrotunda, rubra, graui, & fibrata. vnde profert caules iuxta radicem rubeos, geniculis interceptos, tenues, refertos capreolis, volubiles, & arbores propinquas in cacumina vſque ſcandentes. folia obrotunda, mediocris magnitudinis, & venis ſecundum longitudinem ternis diſcurrentibus. fructumq; Myrti refertum ſemine. Prouenit in oppidis Ioannis Concheſis, calidis nempe regionibus, *Metatlanique*, editis humilibusq; locis, necnon *Totonacape*. vbi aiunt, duas eſſe huius volubilis ſpecies. alteram, quam deſcripſimus, fructiferam & ſaluberrimam, è cuius ſtipitibus parantur ſcipiones pulcherrimi, lineis nempe fuluis, & nigris viciſſim variati. alteram fructu carentem, quæ potius pertinet ad venena. Mira audio, de hac quam delineauimus planta narrari, etiam ab ijs qui eius vſi ſint remedijs. ſanguinolentos nempe oculos breui illuſtrari, ac priſtino reſtitui nitori, appoſito tamen folio. vlceribus

Cozolmecatl fructifera.

Cozolmecatl ſterilis.

Vires.

ribus oris mederi, pudendorumque Gallica etiam lue infectis, radicis puluerem carnem supercrescentem absumere, & decentem restituere. ad temperiem spectare, & tamen occulta quadam vi, calidis ac frigidis aduersari affectibus. Nec solum admotam, sed deuoratam quoque conferre, siue folia siue radix ipsa referatur in vsus. esseque qualibet mensura, ac pondere, innocentem. vires augere, ac firmare, sarcireq; exhaustas, & defectas, vel solum attrectatam. & calorem semiextinctum ita reparare, atque emorientes etiam homines reuocare in hanc lucem. admota folia dentium dolores, capitis, articulorum, & cæterarum corporis partium, veluti per miraculum lenire. & his dolenti loco adhærescentibus certissimam salutis haberi posse spem. adhærent enim cum sedandus est dolor, aliter statim irrita cadunt. venerem mirè excitare. iuuareq; capiti impositam, conciliare somnum. & deuoratam ex vino cholicæ mederi, flatum discutere, aduersari venenis, cor roborare, & adesse coctioni. veneris vsu nimiò exhaustos, ei incubantes magnopere vires resumere. febres tollere, & firmare gingiuas. Denique vix est morbus aliquis in tam varia, numerosaq; illorum silua, cui neget opem ferre. imò vel hac sola planta inuenta, atque nostri Orbis viris declarata, non fuisse irritos regios conatus affirmant, aut frustra adhibitos insumptus, & historicorum labores. quæ omnia, tempora quæ nos sequentur, rerumque exacta peritia, firmabunt & facient manifesta.

De TLATLAYOTIC, *seu Numularia Indica.* *Cap.* LVIII.

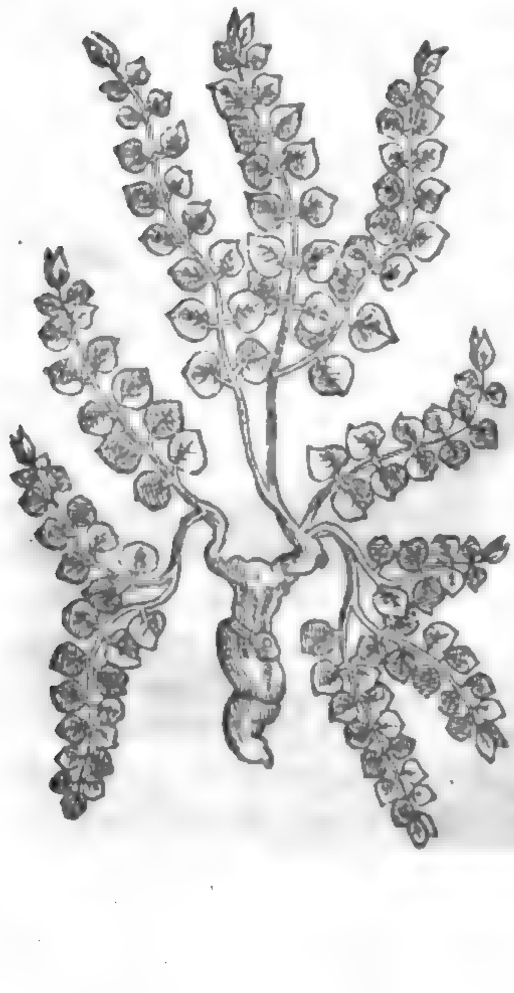

HERBA est *Tlatlayotic*, folia ferens parua, & orbicularia, Numulariæ vocatæ, aut Veronicæ fœminę similia, bina, ordine vtrimque disposita. caules volubiles, tenues, & duos dodrantales longos. & fructum edulem, Cucurbitæ similem, vnde nomen. radicem verò prolixam, ac ferè toto discursu crassitudinis æqualis. Nascitur locis campestribus. Radix est glutinosa, lacte manans. & quanquam aliquantulam participet amaritudinem, vincere tamen in ea videtur cum siccitate frigiditas. bibitur contra febrium ardorem. atque dyarrhœas, & dysenterias compescit. medetur singultui, vrinam euocat, & contractos neruos laxat. medetur vlceribus, & oris ampullis. si vrina euocanda sit, adiungitur *Cacaoatl* duarum drachmarum mensura; si verò coercenda aluus, idem *Cacaoatl*, sed coctum pariter deuoratur.

De TOÇANCVIT LAXCOLLI, *seu Intestinis Tucca Talpanę Indica. Cap. LIX.*

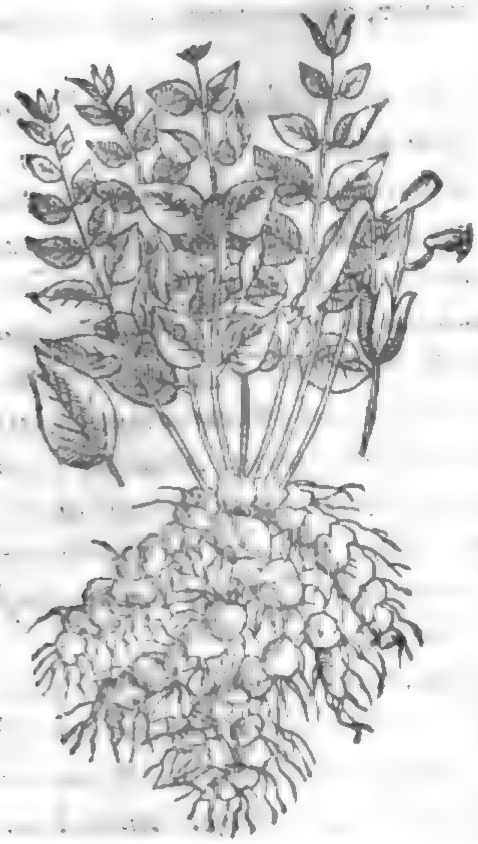

RADICIBVS innititur *Toçancuit laxcolli* herba, intestinorum instar conglobatis, vnde euenit illi nomen. à quibus fundit caules, & in eis folia Origani, sed asperiora, ac circinata. & circa caulium partes summas coccineos flores, calyculis similes. Nascitur humilibus, & montosis locis regionum frigidarum, veluti *Chalcicoatepeci* & *Xochimulci*. Vulgaris herba est, & cunctis nota, tum ob adstringendi efficaces vires, tum ob formam radicum raram, & quæ paucis plantis contingat. Radix est frigida, & adstringens, nonnihilque amara. ventriculum roborat, & eius calorem temperat, si sex drachmarum pondere læuigata deuoretur ex aqua. medetur vlceribus putridis, & cancrosis. impinguat tabidos. & enixis ab Indis Medicis corroborationis gratia solet exhiberi. fluxum alui, dyssenteriasque, vnciæ vnius pondere deuorata, coercet.

Folia ex luteo rubescunt. flores etiam ex rubedine in luteum tendunt, Digitali fere similes, à petiolo rubeo dependentes transuersim. stamina florum rubra sunt.

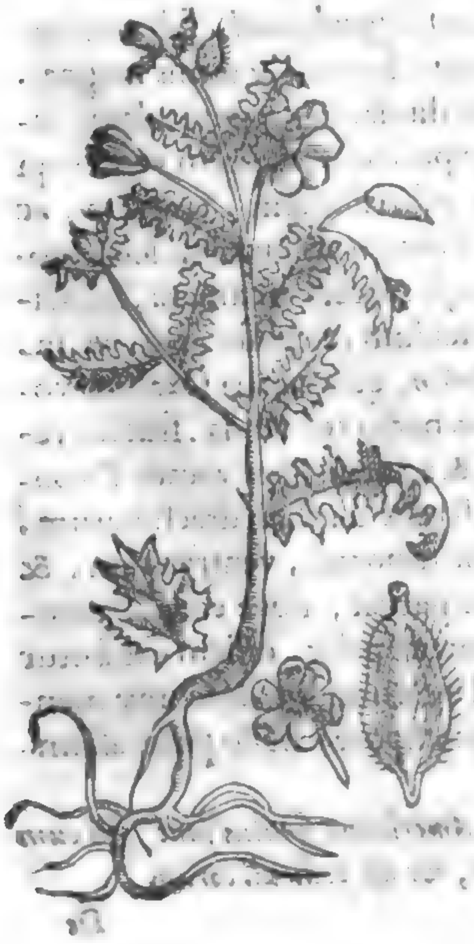

De CHICALLOTL, *seu Spina.* Papauere spinoso. *Cap. LX.*

CHICALLOTL, quam alij *Chichicallotl* vocant, herba est spinosa, proferens folia Cardui benedicti, longa, angusta, sinuosa, ac spinifera, cinereiq; coloris. caules subalbidos, & spinosos. flores orbiculares, luteos, ac interdum candentes, Papaueris haud dissimiles. fructum oblongum, striatũ, asperumque, refertum nigro ac paruo semine. Nascitur Mexicano agro, nec vlla refugit loca, montana aut campestria. semen tritum, & duarum drachmarum pondere deuoratum, humores omnes, sed præcipuè pituitosos, & articulos infestantes, vacuat. saporem, & odorem Siseris videtur referre. lac oculis infusum cum lacte mulieris, quæ fœmellam peperit, inflammationes eorum sedat.

sedat. aduersatur febrium typis. flos verò scabiem curat appositus. amarus est eius herbæ sapor. calidaque, & sicca temperies. aiunt alij, liquorem stillatitium eius, ac germinum *Mizquitl*, nubes oculorum discutere, carnem superuacaneam exedere, dolorem ex hemicranea ortum sedare, alijs eorundem huiusmodi morbis egregiè subuenire.

Papauer hoc spinosum, etiam Europæ iam innotuit, & à quibusdam Figo d'inferno vocatur. quamuis hoc nomen potius Ricinis attribui debeat.

Primus hanc plantam descripsit, & depinxit celeberrimus Ferdinandus Imperatus Pharmacopœus Neapolitanus in opere suo Italico, quo multarum rerum historiam tractat elegentissime. sed à nostro Authore mutuatus, cum quo magna illi familiaritas fuit. Eandē etiā in Phytopinace suo descripsit Gaspar Bauhinus. hunc secutus est Clusius, qui eandem diligentissimè, vt omnia sua, depictā proposuit, & enarrauit lib. 5. cap 7. rarior.

Hanc ego prosperè enatam & eleganter florentem conspexi in horto rarioribus plantis ornato Illustriss. *& Excellentiss.* L*yncæorum Principis & Institutoris Friderici Cæsii primi ex antiquissima Familia sua Oppidi S. Angeli Principis, cuius Heroicis auspicijs, & magnificis impensis opus hoc prælo subijcitur, cuiusq; iussu hæc ego in ordinem meliorem digessi & scholijs illustraui, aduitente Cl.*Ioanne *Fabro* L*ynceo Bambergensi Simpliciario Pontificio, in cuius ædibus hæc exarata fuerunt.*

Cum hæc planta sit admodum similis nostro Papaueri, vires tamen habeat, vt multi putant contrarias, suspicionem alicui inijcere posset, etiam nostrum Papauer non esse adeo frigidum, præsertim cum etiam coniunctam sibi habeat amaritudinem. Nam vbi in eodem genere, & in ijsdem partibus sapores sunt ijdem ibi & virtutes non multum differre arbitror.

De QVAVHXOCOTL CVLLVLENSI Oxymalua. *Cap. LXI.*

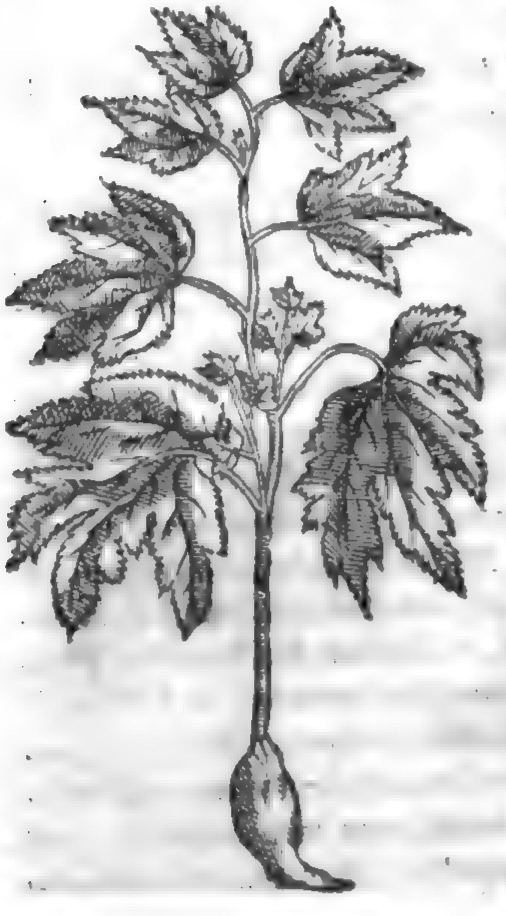

HERBA est *Quauhxocotl*, folia minutim serrata ferens, & ternis magna ex parte sinibus diuisa. caules geniculatos, sesquidodrantem prolixos. radicem verò Napi forma ex albo rubrescentem, teneram, ac plenam succo. Prouenit in humidis locis prouinciæ *Chullulensis*. Radix est amara, subacidaque. folium acidum, & edule adeo, vt in species *Xoxocoyollin*, quas nostri Oxalidas vocant, videatur ea herba referenda. fructus verò orbicularis, & acinosus, nec vocatis *Tomame* dissimilis. Radix duarum drachmarum pondere tusa, ac deuorata, ventriculum, & intestina leuiter purgat, atque eorum membrorum grauitatem pellit. eadem exhibetur infantibus, sed vnius tantum drachmæ mensura, matutino tempore, nullo prius assumpto cibo.

Folia Alceæ Americanæ similia sunt, sed cum obscura rubedine, vt & pediculi eorum.

De

De CAQVIZTLI. Cap. LXII.

CAQVIZTLI herba est folia Ocymi, minora tamen, & illis Origani proxima, minimèq; serrata, bina per interualla ordine disposita, fundens caules quadratos, rectosque. flores Cyaneos, longiusculos, ternosq; ex vtraque parte caulis, binis foliolis circundatos. radices verò fibris similes, ac rubeas. Nascitur Mexicanis iugis. amara est, acris, calidæque & siccæ, ferè ordine tertio temperiei. Folia contusa, & resoluta ex aqua, scabiei dicuntur mederi, si corpori illiniantur. Ius verò decocti eorundem, sudores bibitum elicit. quin ij, qui sanguinem meiunt, è vestigio restitui sanitati dicuntur, si vaporem vini *Metl*, (quod album *Pulque* vocant) cui herba hæc incocta sit, excipiant. modo à suffitu cubitum eant, pannis se contegant, ac sudori studeant eliciendo.

De AMAMAXTLA expurgante, seu Rhabarbaro vocato Monachorum. Cap. LXIII.

RADIX huius plantæ adeo sapore, & odore, & colore, substantia, & viribus radicem veri Rhabarbari repræsentat, imitaturque, vt nisi folijs ab illo distaret, quæ desinunt in acumen, (nam illa ex angusta origine in latius finire cernuntur) verum Rhabarbarum Alexandrinum à nullo, qui vtramque plantam expendisset, non iudicaretur. quamobrem hortense *Hyppolapathum* congener esse vero Rhabarbaro censemus, posseq; in eius penuria substitui, ac pares penè vices præstare. bilem enim benignè, & cũ quadam roboratione, quæ à crassioribus, & adstringentibus accidit partibus, præcipuè vacuat felici successu, quemadmodum nos sumus apud Hispanos periclitati ante hos triginta plus minusvè annos, & Mexici, vbi maximus est eius prouentus diligentia Bernardini Castilij, cuius optimis manibus hic honos debetur: viri, dum iuuenis esset, in propugnandis hostibus dexterrimi, atque animosi, à primo verò senio, vsque ad obitum, & postremos halitus, in seminandis atque excolendis quibusque raris, & peregrinis plantis diligentissimi. Quoniam verò partibus constat subtilioribus, quæ sunt expurgantes, alijs verò crassis, atque adstringentibus, consueuere ijdem, succo expresso, veluti expurgante pharmaco, sesquidrachmæ pondere vti. fecibus autem eadem mensura, veluti aluum adstringenti medicina. quod si cum totalitate sua exhibere arriserit duarum drachmarum portionem, ab his qui non difficile soluuntur, bilis aiunt quod satis sit expurgari. cuius rei nos certissima fecimus experimenta. Miscetur interdum vnica drachma succi, vncijs duabus electuarij è Cassiæ nigræ fistulis confecti, atque ita bilẽ primò, & maximè, secundariò pituitam expurgat. Quibusuis locis prouenit excultum, sed maximè calidioribus, qualis est *Quauhnahuacẽsis* humecto & fertili solo, post quaternos à satu annos. Radix est medicinæ vtilis. colligenda verò ineunte vere, mundanda, secanda in frusta, quæ boletos vocant, qua magnitudine illa Rhabarbari vulgaris ad nos consueuerunt deferri ab Oriente, super asseres collocanda, ac sæpe sæpius quotidie, (ne succus, quo abundat, effluat) euertenda. quatriduo transacto, filo traijcientur firmiore, ac suspendentur ad vmbram locis apertis, sed quos radii Solis non attingant. namque ita duorum mensium interuallo siccari abundè solent, demumque recondi, & seruari. Hæc mihi de

Rhabarbaro Monachorum vocato dicta sunto. non quod nesciam apud Hispanos quoque hanc plantam aliquot oppidis non admodum à Mantua Carpentaria distantibus aliquando fuisse excultam, sed quoniam in hac noua Hispania apud *Quauhnahuacenses* in horto prædicti viri vberrimus est eius prouentus: vbi patrijs plantis, vel eo maximè opus est, quod medicaměta extera, hunc in Orbem per tot maria translata, emarcida vitiataq; tandem accedant: & vt Hispani meminerint, apud eos, si cura adsit, quantalibet copia prouenturum, ac in optimi Rhabarbari penuria, permittentibus consciisq; medicis, suffici pro eo sæpenumero non incommodè posse. Cæterum fabulæ, quas quidam inculcant, vt persuadeant, Rhabarbarum hoc Monachorum vocatum, esse Alexandrinum, dicentes, Turcas (cum illis per Henricum Galliæ Regem Marsiliæ portu, & vrbe potiri licuisset) Gallis quibusdam Monachis semen impertitos veri Rhabarbari, vnde nomen defluxit, atque inde deuectum ad Hispanias, & has Indias, nugæ sunt, quibus sit omnino deneganda fides.

Vide Monardem apud Clusium folio 312. Qui Rhabarbarum Americum iudicat adeo cum Orientali conuenire, vt si non sit idem, saltem aliam esse speciem parum differentem.

De YXTOMIO, seu lanuginosa herba. *Cap. LXIV.*

YXTOMIO XIHVITL, quam alij *Tomoxihuitl*, alij *Memeam*, alij *Quapopolton*, & *Quapopolzin* vocant, herba est, folia ferens hirsuta, spinosa, vndulata, & Anchusæ proxima. caulem pallidum, duos cubitus longum. flores candentes, paruos, calyculis contentos, & in pappos tandem abeuntes. radices verò multas fibris similes. Nascitur in vallibus, planisq; locis regionum frigidarum, & in annuos vsus vulsa radix seruatur, atque reconditur. radices duarum drachmarum pondere deuoratæ, omnes humores concitato vomitu vacuare dicuntur. calida enim siccaque natura constant, & sapore aliquantulum amaro. tussim deuoratæ sedant. & pectoris opitulantur morbis. renes, & vesicam abstergunt. vlceribus putridis pudendorum muliebrium & virilium succurrunt. curant hæmorrhoides. & vacuata prius supernè defluxionis caussa, dicuntur quoque mederi diarrhœis.

QVAPOPOL.

Quam hic exhibemus Quapopol imaginem, ei ab Authore descripta affinem videtur plantam repræsentare. cuius caules purpurei sunt coloris, folia ex aduerso bina sita. & ex quauis ala folij exit pediculus, cui multi flosculi Echio similes, quasi Vmbella insident.

De

De TLALYXTOMIO, seu Tzₜomio humili. Cap. LXV.

HERBA est *Tlalyxtomio*, folia fundens Portulacæ similia, sed aliquanto maiora. caules purpureos, teretesque. flores in summo purpureos. radices verò crassas, & surculosas. quæ tritæ, epotæque ex aqua, duarum drachmarum mensura, pituitam per superna expurgant, emundant intestina, ac cholicis affectibus infusæ medentur. Amaræ valde sunt, calidaque, & sicca ordine tertio natura.

Ex radice transuersa multæ fibræ exoriuntur, ex nigredine ad luteum tendentes. rami punctis subrubris consperſi, folia terna Crassulæ similia, cauli sine pediculo adhærent. pediculus floris obscurè rubet; ipse verò flos quinque foliorum rubet.

Vnde inter Crassulæ, vel Semperuiui species reponenda videtur. cui etiam vires vermicularis vrentis admodum sunt similes. succus enim huius epotus vomitiones ciet, & à multis in quartana felici successu vsurpatur.

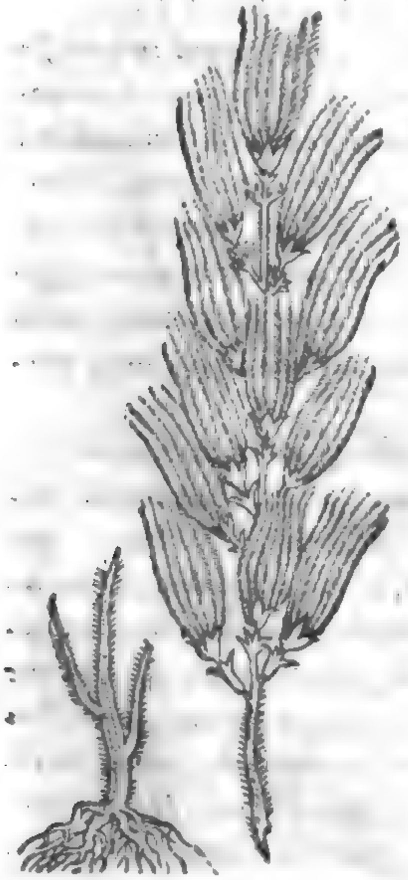

De PARADISEA Herba. Cap. LXVI.

ITA libuit vocare hanc herbam, quod folia ferat auis, quam eodem nomine vocant, plumis similia, in hispidis, fuluisq; caulibus à radicibus ortis fibrarum instar. Nascitur inter *Cocandiranum*, & *Atapanum* prouinciæ *Michuacanensis*. Amarissima est, calidaque, & sicca ordine tertio. medetur pectori, lumbricos necat, flatum discutit, curat satietatem, ac reserat obstructa.

Calyx floris cauli adhærens est viridis, & punctis consperſus. flos ipse totus est luteus colore Manucodiatæ.

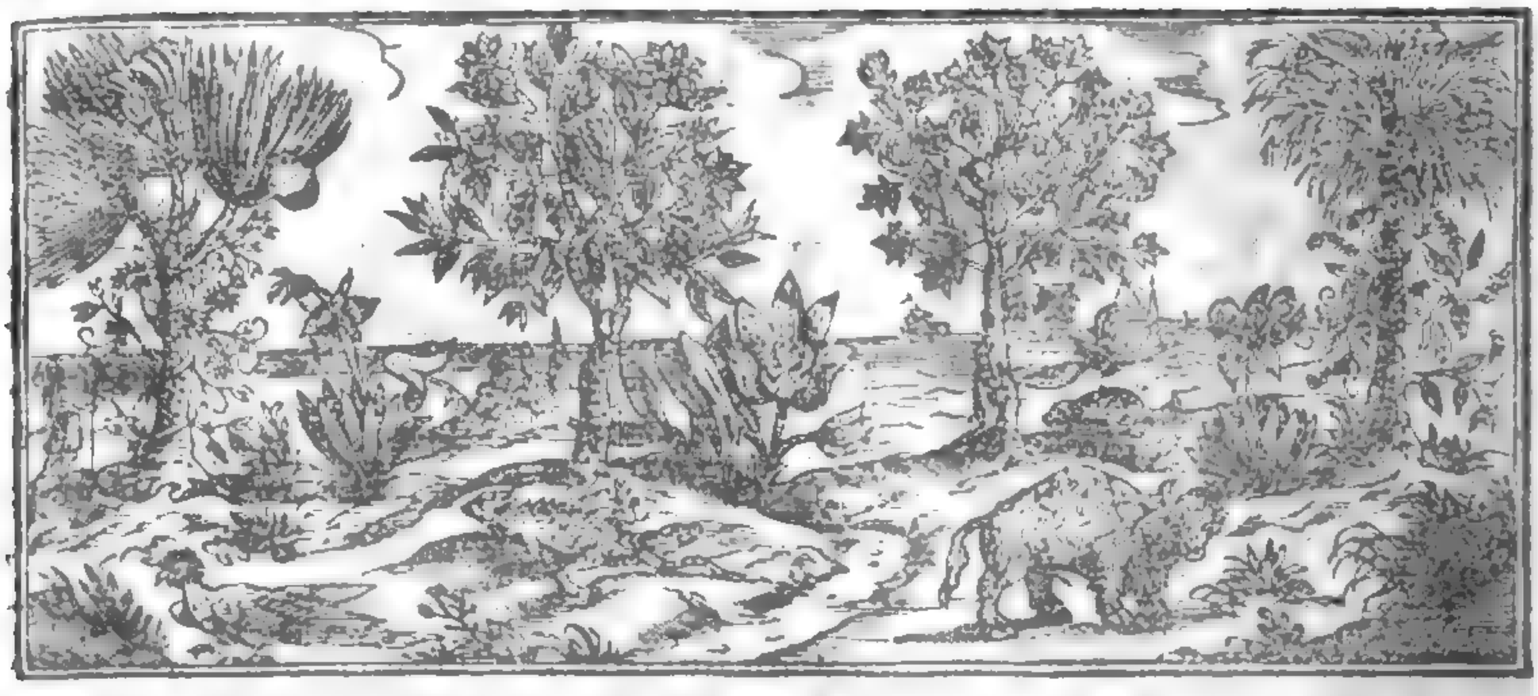

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Septimus.

SALSAS ET DVLCES HERBAS PROFERT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

MAGNO ipsi naturæ beneficio obstringimur, quod in tantilla corporis nostri particula, lingua inquam, tam ingens vitæ nostræ emolumentum posuit. qua quidem quæ ad sustentandum, & nutriendum nos necessaria sunt, apprime percipimus. Sapores enim, quos lingua deprehendimus, indices sunt & alimentorum, & venenorum. Hinc plerique amara exhorrescimus, vtpotè à natura nostra alieniora, & potius medicamenta, quàm nutrimenta, de quibus superiori libro satis dictum est, nunc ad salsa accingimur, magis nobis amica, & ad dulcia nobis omnium amicissima.

Herbarum autem salsarum, quæ hoc sapore gustui se nostro offerunt, non numerosa, sed pusilla est cohors. exceptis enim Cicerum foliolis, quorum superficies solummodo salsa apparet, pleræque omnes sunt maritimæ, vel ad quas salsus maris perflatus, quo inficiuntur, pertingere potest. sed neque sal ob grauitatem, & vt ita dicam, corpulentiam suam, in intima plantarum interuenia se insinuare, aut ab earum fibris facilè attrahi valet. quin neque multum prodesse plantis videtur, cum, sua acrimonia & acumine necare potius quàm viuificare eas censeri possit. Et tamen plantarum nullam speciem sine sale esse, tam calcinatione earum, & lixiuium ex cineribus parando, salemq; ex illo excoquendo, quam ex animalium nutritione plus nimis est manifestum. Homo siquidem sine sale, vti neque alia animalia viuere non potest. nutrimur autem ex quibus constamus. quod & excrementa nostra, sudores, vrinæ, catharri salsi, palam faciunt.

Quid

Quid quod ex sanguine, carnibus, ossibus, chymica arte, magna salis copia extrahitur, hic autem vnde nisi ex herbis, quibus reliquorum more animalium vescimur?

Industrij Naturæ indagatores, qui neglecto cortice, nucleos rerum perscrutantur, iam diligente distillatione in herbis Acribus, Ferulaceis, Tetraspermaticis, & Buphthalmicis, multo plus salis quàm in alijs reperiri probe nouerunt. Atque hinc esse existimo, quod salsedo non tam inimicas Naturæ, & aduersas vires possideat vt amaritudo, nec adeò vehementes, & sæpe causticas vt acrimonia, sed inter vtramque media quadam via ingrediatur. Hinc etiam est, quod cum sal incidendo simul corroboret, omnes digestiones iuuet, separationes procuret, expulsiones promoueat, quin si maiore quantitate sumatur, omnes humores noxios sursum deorsumque, prout complexiones, vel caussarum morborumque discrimina variant, expurget, atque ab innumeris malis hominem liberet, vt videre licet in Schenkij curiosissimis, & vtilissimis obseruationibus medicis, transit tamen quandoque in veneni naturam, vt ex libris Nauigationum patet. vbi mira, quantum aqua maritima potus nocuerit, exempla leguntur.

De dulcedine non est opus longius sermonis filum producere. Dulcia vt nobis omnium sunt amicissima, ita vires, & commoda eorum sunt familiarissima. Hæc enim cum à suaui calore, longa digestione, hunc temperatum saporem sint adepta, non est mirum si nos adeo illis gaudeamus, cum inter omnia animalia simus temperatissima à Natura complexione dotati. Dulcia enim nec adeo terrestria sunt, vt salsa, & amara, nec adeo ignea, vt acria, sed inter hæc media quadam ratione, tam quo ad substantiæ modum, vt vocant, quàm quo ad primas qualitates incedentia, vnde statim exasperatas corporis nostri partes leniunt, & moderata corpulentia inanitas easdem replent, & resarciunt.

De NEICOTLALPATLI TOTOPECENSI Vomitoria. *Cap. I.*

NOMEN habet *Neicotlalpatli* herba, ab ea quam excitat vomitione. folia, quæ fert Scammonij folijs similia, per longa, distita interualla, atque oblonga, sed circa extortum à pediculo latiora, atque obrotunda. caules volubiles. flores candentes. surculosas verò radices. Nascitur calidis, ac planis locis. Radix est calida, siccaq; ordine secũdo, & graue virus olens. eadem drachmæ vnius pondere deuorata, dicitur bilẽ & pituitam, per superna atque inferna, leuiter purgare.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Licet Author hanc herbam Conuoluulis videtur velle adscribere, potius tamen inter Apocyni genera reponi debet. nam folia bina ex aduerso posita, semper in Apocynis reperiuntur, in illis nunquam me vidisse memini. Graue etiam virus in Conuoluulis nullum, sed in Apocynis. Vis tandem purgans, & emmetica, magis est euidens in Apocyno, quàm Smilace.

De OCOPIAZTLI *Scorpij ſpina.* *Cap. II.*

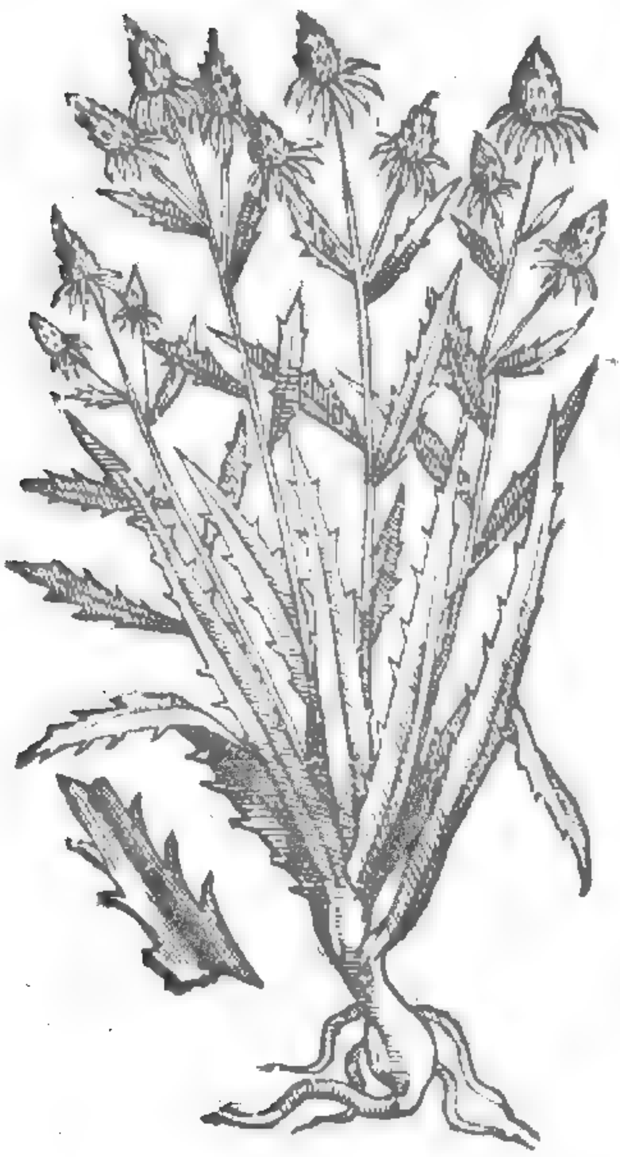

OCOPIAZTLI, quam alij *Hoitzcolotli*, ſeu Scorpij ſpinam vocant, herba eſt ſpinifera. folia proferens Cirſij ſpinis horrentia prælonga, & anguſta. caules longos, teretes, ac læues, quorum ſupremis partibus hærent capitula ſpinis horrida, illis Dipſaci haud diſſimilia, ac floſculis contecta purpureis. Prouenit *Tonayuce* montanis, humidisque locis. Radix Eringium, Siſerque, ſapore quodam dulci atque odore, videtur imitari. calentique ſecundo ordine, & exiccante conſtat natura. Liquor, vbi aliquandiu maduerit, iusvè decocti, propinari ſolet ab Indis Medicis, his qui iam pene à febre conualuerint, vt reliquijs humorum febrem cauſſantium, per vrinam aut ſudorem euocatis, perfectè ab ægritudine liberentur. quin articulari morbo laborantes, eadem ratione iuuat. in aliosque huiuſmodi vſus, magna cum vtilitate ſolet adhiberi.

De PACXANTZIN, *ſeu planta ſubſidente.* *Cap. III.*

PACXANTZIN, quam alij *Tenextlacotl*, ſeu virgam calcis vocant, alij verò *Tlacocalacam*, herba eſt fruticoſa, caules proferens longos duos cubitos, teretes, lignoſos, ſtriatos, & cinereos, inclinantes in purpureum, vnde nomen. folia rara, Saluiæ ſimilia, aſpera, ſed internè ſubalbeſcentia, ſupernè verò viridia. flores luteos, magnos, prodeũtes è calyculis ſquamoſis. radices verò fibrarum inſtar. Calida & ſicca natura conſtat, ordine ſecundo, & odore graui, saporeque. Temperato gaudet cœlo, quale eſt *Tepoztlanicum*, ac menſe floret Sepembri. Ius decocti radicum medetur ſatietati, debilem ventriculum roborat, pectus calefacit. exhibetur quoque ab aliqua ægritudine reſurgentibus, & ducendis in balneum. folia tuſa, permixtaq; *Chichiantic*, & *Tlatlaolton* æquis portionibus, ac contuſo loco admota, quidquid humoris ad eum defluxit, ſiccant, atque diſcutiunt. verum tunc temporis conſueuerunt Indi Medici infundere naribus puluerem *Tlacoxilo xochitl*.

De TEPEZENTLI, *seu spicis Maizij Montani. Cap. IV.*

HERBA est *Tepezentli*, folia ferens purpurascentia, Limonis formæ, sed maiora. caules quinque ferè dodrantes, longos, teretes, purpureos, digitum crassos, geniculatos per interualla. fructum *Chilli*, refertum semine plane orbiculari, & lanugine comprehenso. radicem verò contortam, & candidam, quibusdam veluti glandibus adhęrescentibus. Nascitur in frigidis, & saxosis locis. Radix extra intusque candescit. gustata virus minimè ingratum olet, Pæoniæ simile. ac calorem, siccitatemque ordine præfert secundo, crassamque substantiam. sensum aliquem caloris, ne dicam vredinis, præbet circa guttur. tusa, ac trium drachmarum pondere ex aqua deuorata, omne humorum genus, supra infraque vacuare dicitur.

Hæc etiam species Apocyni haberi debet, vt cuiuis descriptionem legenti, & figuram intuenti patere potest.

De TLACOLCOATLI, *seu Coatli humili. Cap. V.*

TLACOLCOATLI herba est, quæ caules tenues, geniculis interceptos profert, refertos folijs Ericæ, exilibus, ac breuibus. flores sunt candentes, longiusculi, ac veluti è flocco concinnati. radices tenues, perlongas, adeoq; fibris similes habet. Nascitur in collibus, planisq; locis regionum frigidarum, qualis est *Huexocincensis.* calida secundo ordine constat natura, lubricaque. Ius decocti radicum propinatur, difficile nec sine dolore vrinam reddentibus. dolorem enim lenit, emundat meatus, atque vrinam, & quidquid illi obstaculo est, euocat.

Spica florum similis est Iulo Acori.

De

De TLAAÇA CAMECAXOCHITL,
seu flore funis pabuli terrestris.
Cap. VI.

HERBA est *Tlalça camecaxochitl* saligna folia proferens, oleagineavè, caules multos. flores ex albo rubrescentes, comantes, in summo exiles, & modicos. radicem verò transuersam, fibratamque. calida est, & sicca radix ordine secundo, atque odora. medetur eadem semiunciæ pondere deuorata, interpolatis febribus, mentemq; reducit his, qui eam casu amiserunt.

Caulis obscurè rubet, folia vero ex viridi tendunt in luteum, flores similes sunt Cacaliæ, vel Eupatorio Auicennæ dicto, cui forte congener fuerit.

De TXIATAHOAL CHAPALTEPECENSI Nepeta Mex.
Cap. VII.

NEPETÆ, Calamintævè videtur species nostro Orbi incognita *Txiayahoal* herba, folia ferens parua, serrata, subalbescentia, & cordis ferè figura. lignosos caules, & tres spithamas longos. floresque multos, candentes, & modicos. radicem verò prolixam, & fibratam. Montosis, ac temperatis locis gaudet, quales sunt *Tetzcoquenses*, & *Capultepecenses*, vnde facta est eis distinctionis gratia cognomen. odora est, calidaque, & sicca ordine secundo. radix pota ex aqua, diarrhœas compescit, tumores præter naturam maturat, & rumpit, frigori febrium intermittentium aduersatur, sudores, & vrinam elicit, & vitiosos ventriculi detrahit humores.

Digitized by Google

De TLAELPATLI TONALLAE, seu Medicina dysentericorum. Cap. IIX.

TLAELPATLI TONALLÆ herba folia Lini tenuia fert. caules exiles, teretes, & longos. flores compositos in corymbos. radicem candidam, longam, tenuem, & fibratam. Nascitur *Tonallæ* Misticæ inferioris. radix est primo ordine calida, graue quodam virus olens, & nonnihil adstringens. eadem semiunciæ pondere deuorata, medetur dysentericis.

De TLAQVAVHTILIZ PATLI, seu Venerea medicina. Cap. IX.

HERBA est *Tlaquauhtiliz patli* folia longa mittens, & angusta, salignis maiora, subalbidaque, & firma, qualia esse solent arborea. caules breues. fuluosque, vt ferunt, flores. radices longas, ac tenues. Nascitur in montibus temperatis agri *Acatlanici*. sapor est Glycyrrhizæ, dulcis. calidaque, & humida, ordine secundo temperiei, aut primo completo. excitat venerem admota pudendo, ingestaque, vnde inuenit nomen. curatque puerorum diarrhœas, tosta redacta in puluerem, atque duarum drachmarum mensura deuorata.

Plantæ, quæ Glycyrrhizæ saporem habent, vtiles sunt ad expurgandos meatus vrinarios, renumque calculos, vt in Anonide omnibus constat. & quia omnes genere leguminum continentur, non mirum si flatus excitent.

igitized by Google

De APHATZI PVNTZVMETI. Cap. X.

FOLIA fert herba *Aphatzi Puntzumeti*, rara, longis appensa pediculis, ocymina, & circinata. caulem breuem, rectum, teretemque. ac in summo flores orbiculares, Chamamelo similes, è fuluo candescentes. ac semen Aniso simile. radicem verò surculo similem. Prouenit in frigidis regionibus *Michuacanensis*. radix Coriandrum olet. calidaque, & sicca constat temperie. eadem ex aqua resoluta, atque epota, dysentericis medetur, & ijs, qui quartanis circuitibus infestantur. Ius decocti eius confert cruribus œdemate affectis, si eo abluantur.

De APATZI PVNTZVMETI II. seu Mustella odorata. Cap. XI.

HERBA *Apatzi Puntzumeti* altera vnicum profert caulem sex spithamas, longum, tenuem, teretem, & striatum, è binis ternisvè radicibus, exilibus & tenijs similibus prodeuntem. & in eo folia longa, angusta, serrata, rara, Amygdalivè, & quæ in colorem fuscum inclinant. & nisi paulò breuiora essent, ac serrata, Saligna viderentur. flores luteos, in pappos abeuntes. ac semen in summis capitibus simile Aniso. radix Coriandrum indistincta olet similitudine, sapit verò Pastinacam, simulq; Coriandrum permixta. & calefacientis naturæ esse reperitur. In cacumine montium prouenit, frigidisque locis, quale est *Pazquarum* prouinciæ *Michuacanensis*. radix tusa, atque è liquore quouis conuenienti deuorata, dysentericis, vt aiunt, & quartanis febribus solet mederi.

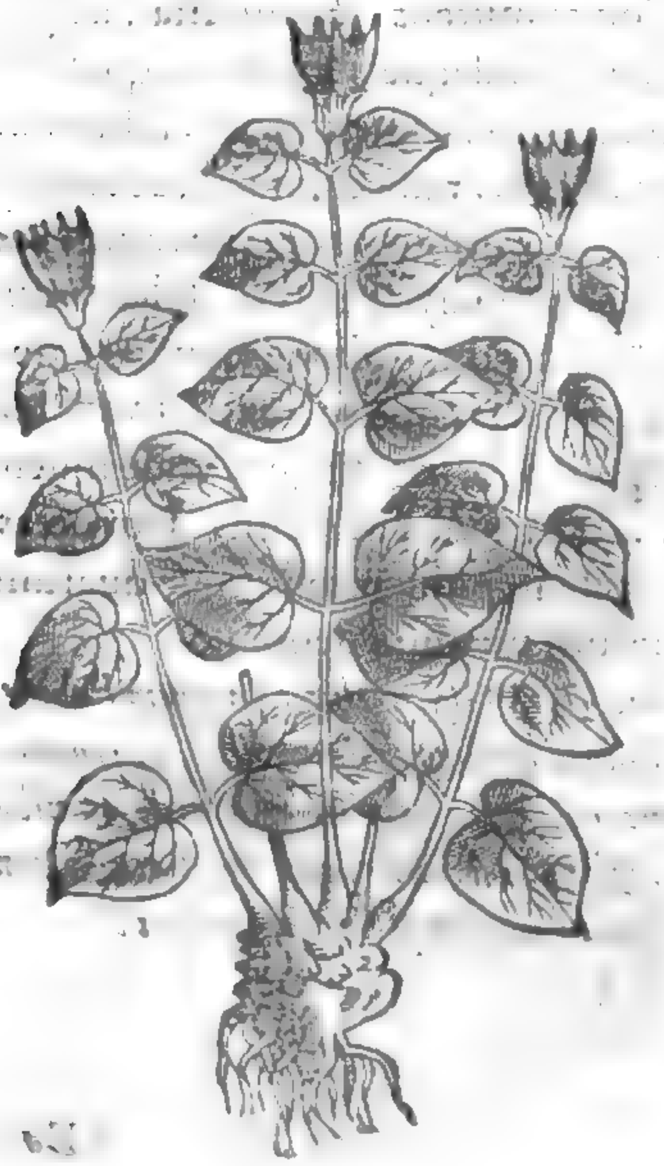

De CACAVAXOCHITL, seu Flore Cacauatl. Cap. XII.

CACAVAXOCHITL herba est folia cordis figura fundens, caules dodrantes, flores purpureos, radices verò crassas, fibratasque. Nascitur *Tanguitlani* Misticæ superioris. Dulcis est radix, & nonnullam præfert amaritudinem, & cum siccitate calorem. eadem læuigata, atque epota semiunciæ pondere, dysenterijs medetur.

Ad Altheas referri potest hæc planta. radix eius crassa, & lutea depingitur. caules & folia similiter subluteo sunt colore. Calyx Ibisci, flos superiore parte ruber, inferiore verò in album vergit, inspersis rubris maculis.

De

De CHARAPETI. *Cap. XIIII.*

HERBA est *Charapeti* folia mittens ferrata, Vrticæ, aut Ocymi proxima, ſed tamen longiora. ſtipites multos, prolixos, ac fuluos. & iuxta cacumen flores ex albo rubreſcentes, longos, & anguſtos. radicem verò fibratam. Naſcitur in calidis *Michuacanenſibus*, & frigidis locis. at floribus decidentibus apparent veſicæ cordis figura, in quibus continetur ſemen. calida, & ſicca natura radix conſtat. eadem tuſa reſoluta ex aqua, & ſex obolorum pondere epota, ſcabiem curat, etiam Gallicam, ac ventris dolorem lenit.

An Scrophulariæ congener?

De CHICHIANTIC COATLANENSI China Aſtringente. *Cap. XIV.*

CHICHIANTIC COATLANENSIS herba eſt folia Vrticæ proxima mittens, ſed pennatis pediculis. caules quadratos, ſarmentoſos, & hirſutos. flores purpureos, ſimiles *China*, cuius eſt ſpecies. radices verò capillatas. Naſcitur feruentibus regionibus, qualis eſt *Tauhtepecenſis*, & *Coatlanenſis*. ſemiunciæ pondere trita folia, epotaque ex aqua, fluxum alui cohibent. calida, ſiccaque, & adſtringenti natura conſtant, & odore graui. & fluxum ſanguinis prægnantium ſolet, quomodolibet admota, retinere.

De

Digitized by Google

De CHIMALATL PERVINA Flore Solis. Cap. XV.

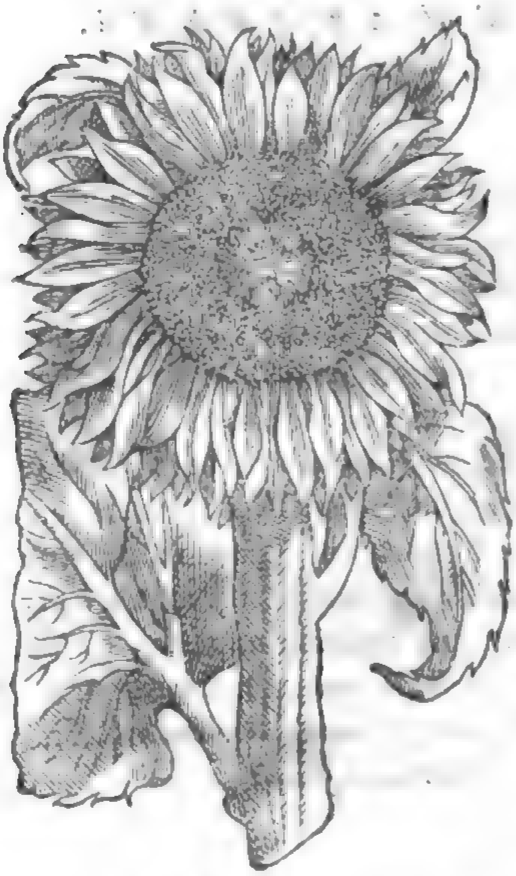

CHIMALATL PERVINA, seu Magna, quam *Anthilion*, & Florem Solis appellant quidam, herba est folia ferens magna, serrata, infernè candelcentia, & Vrticæ æmulantia formam. caulem vnicum, rectum, decem quindecimvè pedes procerum, brachium crassum, rotundum, cauum, atque exaturato colore virescentem. florem in summo orbicularem, aureo micantem fulgore, speciosis radiantibus per ambitum luteis folijs, media verò orbita quampluribus flosculis flauescentibus refertum, è porulis, faui mellis instar ordine dispositis, ortum ducentibus. ijsq; decidentibus semina insurgunt illis Melopeponum forma (etsi teretia ferè sint) lenitate, temperie, & cætera prope natura similia. radices verò aliquadantenus tuberosas, ac fibratas. Semina, licet liberalius deuorata dolorem capitis excitent, pectus tamen leniunt, ardorem extinguunt, & apud aliquas gentes tusa, coacta in panem, assaque, frumenti præbent vsum. etsi non desint, qui dicant, appetitus venereos excitare. maximè pediculos foliorum teneros, abstersis pilis in craticula coctos, sale, oleoq; conditos esui suaues, orique gratos. Huius aliud obseruatur genus, cuius caulis breuior, ac minor est, ac ramos duos, tres, pluresvè ferens, ac in singulorum summo flos insurgit priori similis, multò tamen minor. Nascitur in *Perù*, alijsque nonnullis Americæ prouincijs sponte, in alijs verò quibusuis locis planis, atque campestribus semine, lætior tamẽ campestribus, & cultis.

Panis.

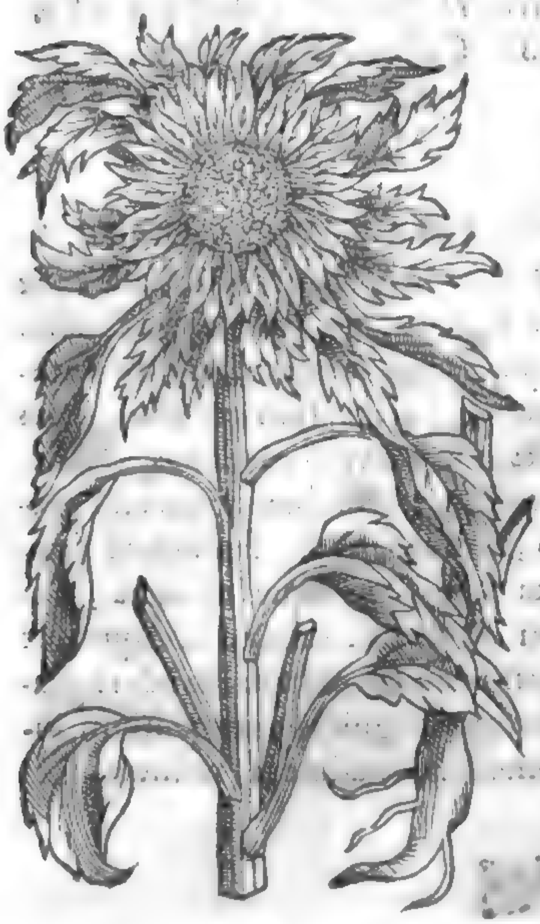

Flos Solis minor.

Flos Solis Indicus etiam Europæ à multis annis innotuit: eiusque magna conspicitur varietas in magnitudine foliorum, & floris, in altitudine & crassitie caulis, in colore florum, qui quandoque albus reperitur.

Consulendus etiam Monardes cap. 68. vna cum notis Clusij.

De

De CVITLAÇOTL TEPECVAQVILCENSI Napiformi. *Cap. XVI.*

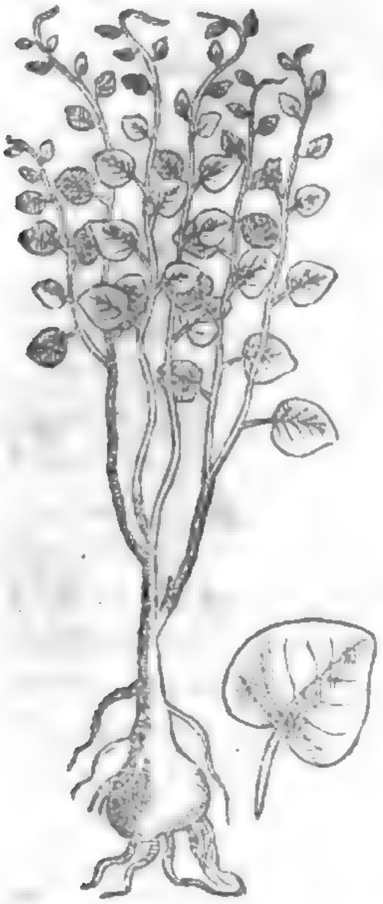

HERBA est *Cuitlaçotl Tepecuaquilcensis* folia pinguia habens, cordis figura, Pyriuè. caules tres dodrantes longos, volubiles, partimq; purpureos. flores candentes. radicem magnam, obrotundam, candentem, ac fibratam. Nascitur *Xochimilci* temperato cœlo, in domibus ac hortis, sed eò translata, à calidis regionibus. nam & *Malinalci*, & *Tepecuaquilci* prouenit, planis & campestribus locis, maximèque iuxta aquarum fluenta. Radix Napum olet, sapitque, atque puluerem bellicorum instrumentorum, tormentorumvè. calore nonnullo prædita est. pectoris, ac ventris dolorem sedat, ac flatum discutit vnius vnciæ deuorata pondere. maximè si è liquore aliquo calenti, additoque Siliquastro, assumatur. Quartanis, tertianisque medetur, vacuata per superiora bile, & humore melancholico, si paulò ante accessionem sumatur.

De MICVI TLAXCOLLI, seu Piscium intestinis. Cap. XVII.

MICVI TLAXCOLLI herbula, nomen inuenit à radicis forma, vnde profert caules tenues, & in eis folia longiuscula, & angusta, & in summo flosculos candentes, exilesque. Nascitur apud *Panucenses*. radixque calida temperie constat. tusa & applicata, medetur vlceribus mira breuitate, etiam cancrosis, & alioqui insanabilibus. Quamobrem maximi habetur ab incolis. folia verò tusa & potata, medentur ictericis, & suppressam vrinam euocant. Radix verò, oculorum carnem excrescentem extergit, si puluis eius inspergatur. aiunt etiam, infusam ita corpus vniuersum purgare, vt homines alioqui pigros, & segnes, impigros efficiat, ac paratos ad quemuis laborem sustinendum.

Fructum apertum pinxit Xyridi similem, id est in tres partes diuisum. in quarum vnaquaque, duo semina lutea continentur.

De NEXTLACOTLY TACAPICHTLENSI Limoniphylla.
Cap. XIIX.

HERBA est *Nextlacotly Tacapichtlensis* folia Limonis mittens, sed maiora, asperaque. caules in hominis assurgentes magnitudinem. flores pallentes, contectos in calycibus squamosis. radices verò surculosas. Nascitur in calidis, & frigidis regionibus, locis humidis, ac montium faucibus. calida est, siccaque, & gustu odorata. Ius decoctii eius, aut radicis, foliavè duarum drachmarum pondere deuorata, vrinam euocant, & enixis magnopere à partu conferunt.

De TLALCAPOLIN, seu Chamaeceraso Atlapulcensi.
Cap. XIX.

TLALCAPOLIN herba est dodrantalis, folia serrata fundens, oblonga, & per interualla caulium quaterna, quinavè. caules purpureos. flores in postremis ramis paruos, & coccineos. fructum Cerasis nostratibus persimilem, minorem tamen, vnde contingit nomen. radices surculosas, & candentes, longas, & anserinam pennam vix crassas. Nascitur montosis, frigidisque locis *Atlapulci* in ilicetis. calida enim est, & adstringens. seruaturque radix tosta in annuos vsus. hæc herba redacta in puluerem, & infusa, dysenterias curat.

Digitized by Google

De *TLACOXOCHITL* Iasminiflora. *Cap. XX.*

TLACOXOCHITL *Anenecuilcensis*, quam alij *Tlacoxihuitl* vocant, *Hoaxtopecenses* verò *Tlacopatli*, herba est, quæ folia fert saligna, subalbidaque. & è radicibus fibrarum instar, caules fuluos. & in summa parte flosculos ex albo rubrescentes, longiusculos, & compositos in comam. Nascitur in calidis, planisque locis. audio à mari Australi *Anenecuilcum*, ob remedij præstantiam primò fuisse allatam. Calida est, & sicca, adstringensque facultas. atque ideo propinatur his, qui laxitudinem patiuntur. corroborare enim eos, ac veluti viuificare prædicatur. quin radicum puluis vetustis plagis dicitur egregiè mederi.

Radix huius plantæ vt ex Ymagine conspicere licet paucas habet fibras, caulis aliquantum purpurascit, folia terna saligna. flores in summo caule rubri, oblongi, nempè figura Gelsimini, vel Quamoclit dictæ, seu Conuoluuli Pennati à doctissimo & nobilissimo D. Fabio Columna Lynceo in suis Rariorum ac minus cognitarum stirpium libris descriptæ.

De *THEVH COPALLI*, *seu Copalli Dei. Cap. XXI.*

HERBA est *Theuh copalli* folia mittens *Acocotli*, seu Ligustici Indici. caulem cauum, Ferulæ similem, geniculatum per interualla, & candentem. & in extremo caule fructum comantem in muscarij modum, sed exiliorem. & flores lanuginosos. fibratam verò radicem. calida natura constat. atque ideo radice eius in puluerem redacta, additaque *Nanahuapatli Tohoalensi*, tuberculis è Gallico procedentibus morbo, mederi solet.

De TZONPOTONIC.
Helichryso Mexicano.
Cap. XXII.

ITA vocant *Quauhquecullenses* speciem quandam Helichrysi peregrinam, quæ herba est folia fundens Saligna, aut Conyzæ, squallentia, & hirsuta. flores Helichrysi ex albo pallescentes, vmbilicumque circa medium rubeum. radicem surculosam, & fibratam. Nascitur in calidis *Quauhquecullæ*. calida constat, & lubrica natura, & odorata gustu. Ius decocti eius medetur tussi, satietati, & ventris doloribus. articulos humore obrutos, atque impeditos laxat, & mundat, sudorem euocat, ac flatum discutit.

De YCEL ACOCOTLI CHVLLVLENSI Rosmarino Ferulaceo.
Cap. XXIII.

Verum Diosc Rosmarin. Fœcundum.

HERBA est *Ycel Acocotli Chullulensis*, folia fundens Fœniculi, crassiora tamen, & latiora, iucundè olentia. caules cubitales, multis concauos alis, & in cacumine vmbellas. in quibus semen copiosum, candidum, Spondilio simile, rotundum, angulosum, ac resinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radicem crassam, longam, & Thus olentem. ex qua descriptione liquet, verum esse Rosmarinum fœcundum, descriptum quondam à Dioscoride, neque ab aliquo ante nos vera imagine expressum. nam illa Matthioli, cum descriptione Dioscoridis non videtur omnino conuenire. Nascitur in humidis locis iuxta montium fauces. vires sunt eædem, quas Lybanotidi cachrym ferenti tribuit Dioscorides. quanquam *Cullulenses*, & *Tlaxcaltecæ* (apud quos nascitur) dicant, Ius decocti eius bibitum, exanthematis & punctis, quæ ex sanguine suscitatas febres comitari solent, mederi.

De

Digitized by Google

De *YZTACXIHVITL* Basio Monili. *Cap. XXIV.*

HERBA *Yztac xihuitl*, quam alij *Tecacapan*, alij *Chichiahuac xihuitl* vocant, Volubilis est genus ad Hispanias iamdudum delatum, nuncupatum apud vulgus Basium monile. calida, & glutinosa natura constat. oculis medetur, vrinam euocat, & semen retentum pellit.

Flos huius Volubilis inferiore sui parte depictus est colore luteo, in summo autem colore Echij.

De *AXIXPATLI.* *Cap. XXV.*

AXIXPATLIS herba, quam à natali loco *Quauhnahuacensem* vocare posses, folia profert oblonga, & serrata, folijs Menthæ similia. caules teretes. flores exiles, & purpureos, in spicas tenues, & longiusculas compositos, & à singulis foliorum exortibus prodeuntes circa caulium postrema. radices verò capillis similes. Sapore, & odore insigni caret, adeoque calore nimio. Nascitur regionibus calidis *Xochitepecensibus*, & *Quauhnahuacensibus*, planis & campestribus locis. Radices tusæ,& drachmæ vnius mensura ex Glycyrrhizæ decocto, aut alio simili, deuoratæ, mirè vrinam euocant, emundant quidquid illius meatus obstruere potest, aut vrinæ reddendæ esse impedimento. Aliam herbam vidi *Quauhquecullæ* eiusdem nominis, sed odoram, & tertio ordine calidam, radice surculosa, folijs salignis, serratis, & flore modico, & candente. quæ retentam vrinam euocat, si pugilli mensura folia ex aqua deuorentur. Axixpatli alia.

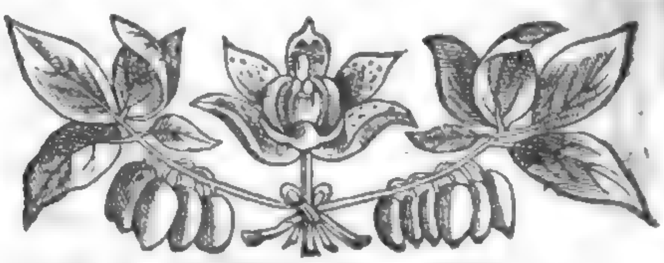

De CHIANTZOLLI, *seu planta in humore intumescente.* Cap. XXVI.

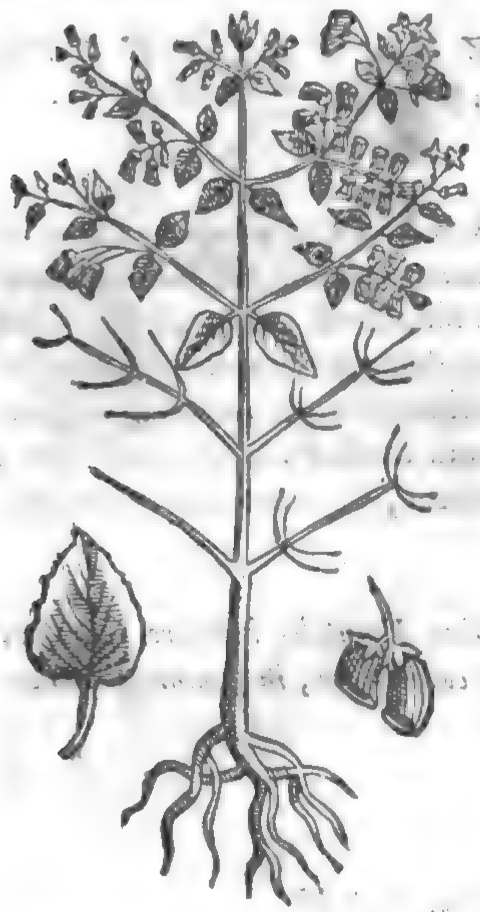

PLANTA *Chiantzolli* vocata, herba est folia Hederæ proferens. caules quadrangulos, & sesquidodrantales. flores candentes, exiles, vasculis oblongis contentos. in quibus demum semen generatur, atque continetur, candens, compressum, planumvè Lentium forma. radices verò surculosas. Olet Thymum nostratem, sed è vestigio odor elanguescit. Folia, & radices omnino videntur expertia caloris, aut cuiusdam adstringentiæ, & amaritudinis. Semen verò frigidum est, aut caloris temperati, non sine quadam lubricitate, & saliuosa natura. quod deuorari solet matutinò, ac postremo vespere, aduersus febres, ac dysenterias, cæterasque defluxiones, ex aqua vnciæ vnius pondere miro successu. dum tamen ventri bis, aut ter applicetur emplastrum, constans aranearum telis, oleo rosaceo, & pariter infrixis aliquot ouis. Parantur ex eo, Saccharo aut Melle condito, atque interdum expurgatis Amygdalis, Melonum, atque aliarum plantarum seminibus, pergrata quædam genera bellariorum, potionumque refrigerantium, qualis est *Chiantzotzollatolli* vocata, extinguendis febrium caloribus aptissima, ac bonum, gratumq; præbent alimentum. quin belli tempore maximi habebatur. quo si saccum secum plenum illo ferrent, nihil, quod nutriendo esset commodū, sibi arbitrabantur deesse. Miscebant verò id semen in farinam redactum Maizio torrefacto, atque contrito, vt diutius integrum, & immune à corruptione seruaretur. Cumq; exposcebat occasio, potionem parabant, cui interdum succum *Metl* ignem expertum vix Melli nostrati cedentem, & paululum Siliquastri solebant admiscere. Vbique sata hæc planta prouenit, locis præcipuè cultis, irriguis, & aquosis.

CHIANTZOLLI ALIA.

Bellaria.

Potiones nutritiuæ.

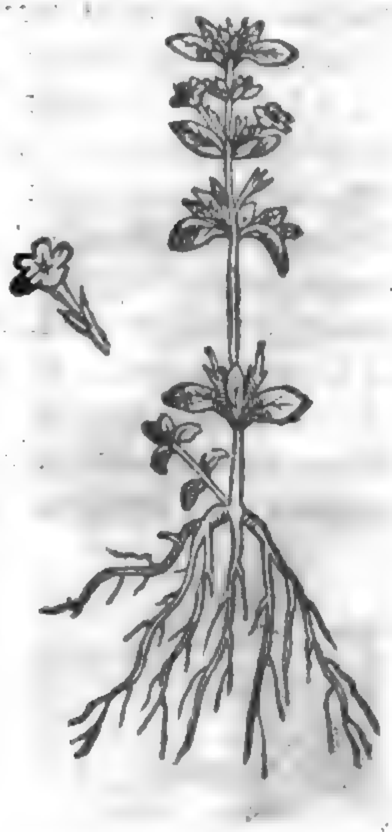

Folia Hederæ similia, longitudinem habent quatuor digitorum, latitudinem verò trium.

Exponimus & Chiantzolli aliam, cuius flos ruber, & folia in anteriori parte latiora, vt in Pyrola videre licet.

De

Digitized by Google

De COLTOTL. *Cap. XXVII.*

COLTOTL herba est caules fundens flauos, ac tenues, folijs refertos Securidacæ, ac flores in postremis stipitibus proferentes, capitulorum forma, purpurescentes ex pallido. radicem pallentem, longam, surculosamque. Mexici nascitur, alijsq; montanis, & temperatis locis. Calida constat, aut temperata natura, & Glycyrrhizæ penè odore, ac sapore. quò fit, vt si cum *Axixtlacotl, & Chichi xihuitl* tusa, dolenti alicui loco ob flatum, radix apponatur, aut frigus, illum statim à dolore reddat incolumem, splenemq; admota minuat. per se verò semiunciæ pondere deuorata, pectus leniat, & refrigeret, exanthematis opituletur, appetentiam excitet, atque euocet vrinam.

De COZTICPATLI *ACATLANENSI.* Thalictro Mexicano. *Cap. XXHX.*

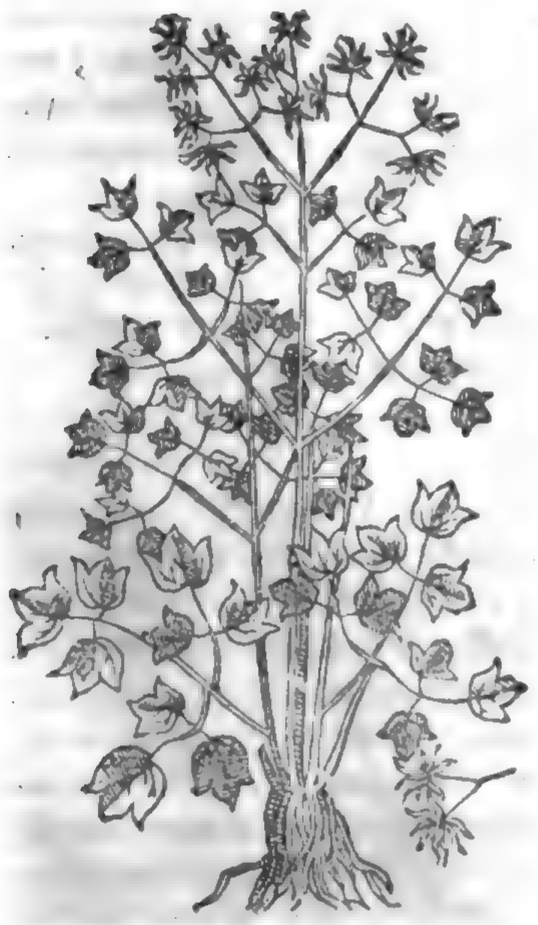

HERBVLA est *Cozticpatlis Acatlanensis* Adiantho similis, folia penè Adianthi ferens. caules tenues. flores pilosos, paruos, exilesque. radices verò fibris similes. videtur ad species *Cocoztic* pertinere. Nascitur iuxta flumina, & loca humentia calidarum regionum, præcipuè Misticæ inferioris. Radix est dulcis, & amaritudinis cuiusdam particeps, subtiliumque partium. Ius decocti radicum epotum vrinam euocat, & renum calorem, & dolorem mitigat. fluxum verò puerorum cohibent radices epotæ ex aqua semiunciæ mensura, & succus medetur oculis:

Et si Adiantho sit similis, tamen Thalictris annumeranda est. nec enim flores, aut semina, separatim in Capillaribus conspiciuntur. In hac itaque herbula non solum flores pilosi, foliola bina ex aduerso posita, semen, sed & sapor dulcis planè idem qui & in Thalictro minore percipitur.

Alia

Digitized by Google

COZTICPATLI II.

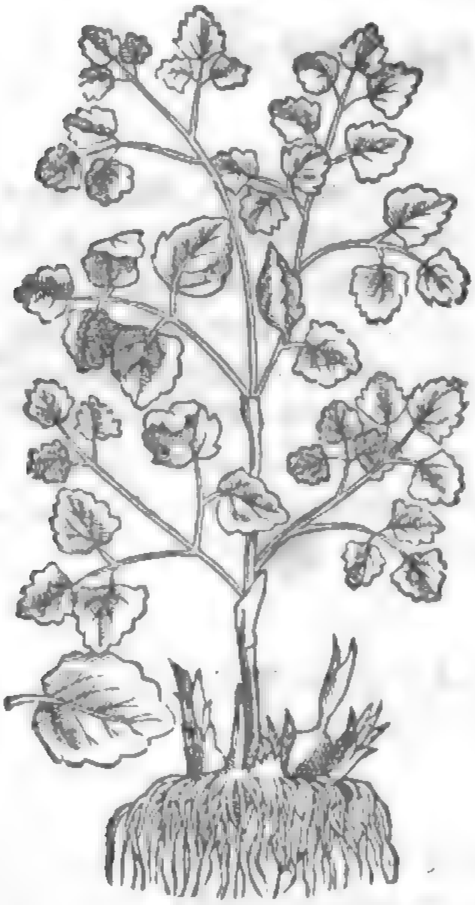

Alia Cozticpatli secundo loco exhibetur, cuius radices crassæ Amethisti colore, ex quibus multæ fibræ luteæ exoriuntur. caulis luteus. ramis innascuntur bina ex opposito folia ex viridi lutea rubris venis pererrantibus. fructum non appinxit.

CVIZTAPAÇOLLIN.

De CVIZTAPAÇOLLIN, seu Nido lacertarum. Cap. XXIX.

CVIZTAPAÇOLLIN herba folia fert Mori, terna. purpureos caules, tenues, & interceptos geniculis. flores rubeos, & paruos. semenq; simile Phaseolis. radicem verò digiti crassitudine, fibratam. Prouenit apud agros *Tlachmalacacenses*. Radix Glycyrrhizam sapore imitatur, attinetque ad temperiem, aut moderatum calorem, cum humiditate, & lenitione. Ius decocti radicum, aut ipsæ radices deuoratæ conferunt his, quibus venter tumet, aut aqua inter cutem molesta est, qualibet mensura. illinitur eadem affecto loco quotidie, donec ægrotus restituatur sanitati.

In figura folia Phaseolo similia depinguntur.

De OÇELOXOCHITL. Herba Lætificante. Cap. XXX.

OÇELOXOCHITL, quam alij *Teyolchipahuac*, seu Exhilarantem cor, vocant, herba est Lini folia ferens, longa, & angusta, quaterna quinavè, per caulium interualla ordine disposita. & in summo flosculos purpureos, & obrotundos. radicem verò fibratam. Nascitur *Tlalmanalci* frigida regione. mœrorem cordis, maximè à Pharmaco dicitur radix remouere, semiunciæ pondere ex aqua bis die deuorata, aut per se, aut cum *Nextamalli*.

De

De TATACANALTIC: Chamæbalano Mexicano. *Cap. XXXI.*

HERBA est *Tatacanaltic* folia Saligna fundens. flores modicos, atque purpureos. radicem longam, sensimque gracilescentem: cui per interualla appendent Orbiculi Nucibus iuglandibus pares. Nascitur in collibus *Tacapichtlæ*, & *Ocotuici*. nec desunt, qui *Tecauhquilitl* vocent. radix dulcis, & pauci caloris, propinatur ad euocandam vrinam, & febres contemperandas. vetustisque plagis, læuigata & inspersa medetur.

Caulis & folia, Puniceo ferè sunt colore flosculi Ericæ similes; radices verò Chamæbalano assimilantur, cuius speciebus fortè annumerari potest.

De TLALAPALTIC, *seu Cocoztic, seu Tlalauhqui chioyantic, seu Chichiantic rubea* Herba Pallida. *Cap. XXXII.*

TLALAVH QVICHYOYANTIC, quam alij *Cocoztic*, seu pallidam vocant, herba est folia fundens oblonga, serrataque. caules insurgentes è radicibus, fibris similibus, multis, teretibusque, atque pallentibus, & Hellebori imitantibus formam. flores verò oblongos, candentes, forma canaliculorum, & fructus glandibus oblongis similes. Nascitur *Temuacacensibus* agris, qui ad calorem spectant, necnon *Tepuzculullæ* Mistica inferioris, vbi vocant *Tlatlauhiquipatli* ob rubrescentem è pallido colorem. bibitur aduersus febres. miscetur *Chichimecapatli* temperandi illius caloris gratia. aduersus Variolas duarum drachmarum pondere deuoratur. inflammatis instillatur oculis, etsi nonnihil calidæ sit temperiei, & lenis cuiusdam naturæ particeps.

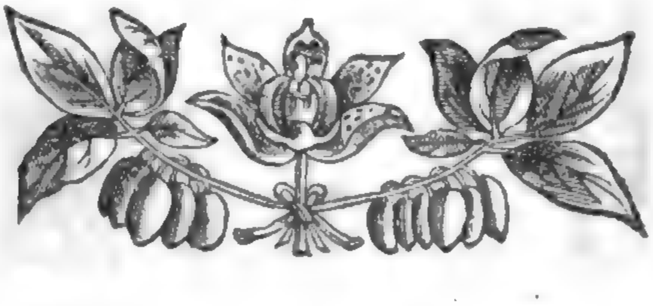

De

Digitized by Google

De TLALCHINOL XOCHITL.
Venerea Medicina II. *Cap. XXXIII.*

TLALCHINOL XOCHITL, quam alij *Chiantzotzolto* vocant, alij *Tecamacll actlatzin*, seu medicinã in ore sonantem dicunt, herba est radici innitens fibratæ. è qua multos caules fundit, binos dodrantes longos. & in eis folia per interualla quatuor vnciarum oblonga, & parua, aceruatim cohęrentia. interiectis floribus modicis, oblongis, paruis, & ex albo purpurascentibus, permultis capillamentis luteis hinc inde exorientibus. Nascitur in planis, calidisq; locis *Tacapichtla*. Adstringenti, dulciq; radix constat natura. atque ita folia trita, & epota è liquore aliquo adstringenti, aluum fluentem cohibent. radix, quæ subacris est, tusa, & duarum drachmarum pondere deuorata, vomitum ciet, medetur tumoribus pręter naturam, vlceribusque. Sũt qui *Cuatilizpatli*, quod venerẽ excitet, vocent. sunt & qui *Mecapatli*. ferũt namque, ius decocti eius morbo Gallico mederi.

De TLALLANTLACVACVITLAPILLI, seu Cauda parui Tlacuatzin.
Michuacanica Diuretica. *Cap. XXXIV.*

MAS. I.

MICHVAC: DIVRET: MAS. II.

TLALLA-

MICHVAC: DIVRET: MAS. III.

MICHVAC: DIVRET: FOEMINA.

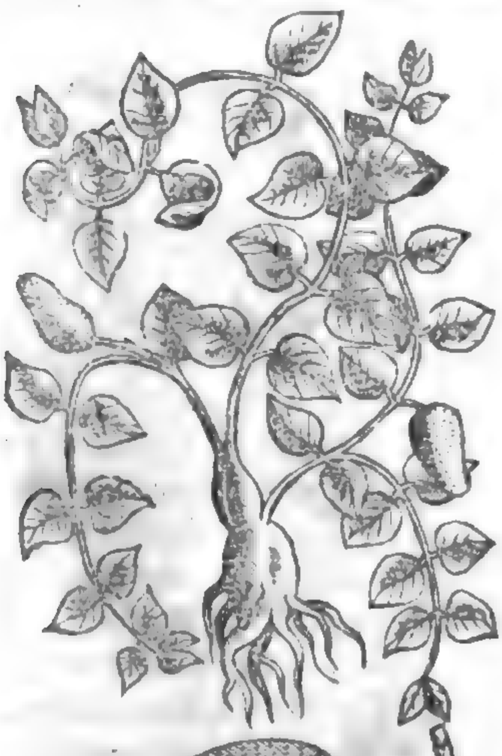

TLALLANTLACVACVITLAPILLI herba est, cuius duæ reperiuntur species, mas nempe, & fœmina. mas folia fert Solani mucronata, & iuxta cuspidem contorta. caules volubiles. radicem verò longam, tenuem, fibratam, candentemque. Volubilis quoque fœmina est, sed caule cinereo, & geniculato. folijs cordis figura, longè maioribus, ac latioribus. flore per hyemem candenti, & magno. fructuque oblongo, & ampliori, referto luteo semine, ac obducto candida lanugine. eadem constat vtraque natura. Nascitur in calidis *Tlachmalacensibus, Quauhnahuacensibus*, & *Acaliepacensibus*, circa humentia loca, & fauces montium. Radix odore insigni caret, sed initio dulcedinem quandam præfert Glycyrrhizæ similem, postea verò amaritudinis nonnullum sensum præbet. Calida vtique, & humida constat temperie. semiuncia illius ex aqua deuorata, vel per se vel addito Siliquastro, vrinam retentam pellit, extergitque vias renum, & vesicæ. Ius decocti radicum, febres euocato sudore finit, ac dolores corporis leuat. Mas. Fœmina.

En Michuacanici medicamenti posterior classis. Plantas in ea habemus prioribus, vt sapore ita viribus mitiores; diureticas volubiles vt indicatum superius. Imagines quatuor. Mas dicitur quæ primum locum occupat, cui & duas subsequentes adiunge. vltima fœmina sit. Masculæ secunda maior est. Tertia crassiori è caudice erecta magis. Procumbit fœmina pluribus ab crassiori radice flexuosis ramulis erumpens: fructus paruo Peponi similis: Semen luteum sericeis candidis filamẽtis appensis refertum. folia tamen bina ex aduerso adpicta: vnde ambigas cui præcisius plantarum generi adscribi debeant, nam lanugo illa argentea, foliaq; bina Apocynum petunt, cum in alio nullo Volubilium genere reperiantur; at Peponi similis in Apocyno fructus nunquam, sed siliquæ duæ ex vno flore exortæ. Quid si media inter Cucumeraceam, & Apocyni familias statueris?

De

De TZONPELIC XIHVITL Nectarea. *Cap. XXXV.*

HERBA est *Tzonpelic xihuitl* folia ferens Ocymi similia, forma & magnitudine, bina per caulis interualla, sed alijs minoribus ex eisdem exortibus prodeuntibus. caules teretes, ac tenues. florem candidum, longiusculo pediculo appensum, paruis, oblongisq; spondylis similem. radices verò capillatas, ac tenues. Nascitur in calidis, humidisque locis, iuxta fauces montium *Panucensium*. Huius herbæ folia adeo dulcia sunt, vt mel ipsum, saccharumque, & quæcunque alia dulcedine præstant, longè inferiora videantur. itaque in hac vna sola planta visa est natura periclitari, quantam dulcedinem posset rebus naturalibus impertiri. neque sua caret vtilitate. nam febres sedant folia deuorata ex aqua. tussim, ac raucedinem placat epotus succus, & appetentiam excitat.

Florum vnitorum figura, spicam vel Iulum Typhæ refert, colore ex luteo in rubeum tendente.

De XOCHIPALLI Artemisifolia. *Cap. XXXVI.*

XOCHIPALLI herba est sex prolixa cubitos. foliaq; ferens sinuosa, magna, & Artemisiæ quadantenus similia. caules digitum crassos. flores *Cempoalxochitl*, sed paruos, & colore ex luteo rubrescentes. radices verò tenues, longasque. Nascitur passim in calidis, & est admodum vulgaris cognitionis. Floris tantum est vsus. qui caloris est temperati, grati odoris, ac saporis, corroborans cor, vterinos pellens affectus, & vlcera, ac præcipuè oris curans. maxima vtilitas tingendi lanas, ac rerum formas luteo colore exprimendi, sed qui vergat in rubeum. cuius gratia ex aqua coquitur, adiecto nitro, atque ita demum exprimitur succus, colaturque, quo veluti pigmento vtuntur Pictores, & Fullones.

De

Digitized by

De ÇACANEL HAOTL CHVLLVLENSI Anagallide Mex.
Cap. XXXVII.

HERBA est *Çacanel haotl* è radicibus surculosis cauliculos edens dodrantem longos, & in eis folia, & fructum Anagallidis. Prouenit in locis siccis regionis *Chullulensis*. radix est dulcis, & temperati caloris. eadem tusa resoluta ex aqua, ac instillata peni, dicitur vrinam euocare, eiusque meatus, tractis etiam lapillis, extergere.

De ÇEÇECPATLI ACATLANENSI Glycyrrhizæ æmula.
Cap. XXXIIX.

CEÇECPATLI ACATLANENSIS, herba est, folia ferens multa, similia rutaceis, sed minora. radices longas, ac tenues, è quibus insurgunt caules. Nascitur in calidis, campestribusque locis, & præcipuè Mislticæ inferioris, vbi quidam vocant eam *Charapuchari*, alij *Xoxocpatli*. nec desunt, qui *Querambeni* appellent. Radix est dulcis, adstringens, & moderatè calida. & tamen referunt, ventris tineas interficere, mederi dysenteriæ, scabiei, pustulæ, vulneribus, ictericis, vacuare bilem, & pituitam, ac dolorem ventris sedare, vnciç vnius ponre epotatam.

Glycyrrhizæ, Ononidiq; affine videtur hoc legumen, cum eodem constet sapore, viresq; purgandi habeat. radix eius lutea depingitur, flos verò purpureus.

Digitized by Google

De COZTIC MECAPATLI TILANCENSI.
Crista Galli Mex.
Cap. XXXIX.

COZTIC MECAPATLI herba est, folia habens obrotunda, parua, legumini, aut Numulariæ similia. caules sesquidodrantem longos, & in summo flores spicatos, purpureos. radicem verò fibratam, pallidamque. Nascitur in frigidis quibusque locis *Tilancensibus*. humida videtur constare natura, & moderatè calenti. morsibus serpentum, aiunt, illitam mederi, & quorumuis aliorum venenatorum animalium.

Radix longa, tenuis, lutea. in summo herba flores spicati, purpurei. sed calyx luteus vt in Crista Galli.

De TLAOLLI, *seu* MAIZIO; *deq; potionibus, & placentularum generibus ex eo parari solitis. Cap. XL.*

QVID mirum, si circa Mundi primordia, atque illorum temporum rudimenta, nondum excogitatis rebus ad vitam commodè transigendam inseruituris, Cerere carentes, mirabili sanè inuento, & naturæ omnium parentis bono, tuendæ sanitati apprimè vtili, confugiebatur ad glandes, & Hordeum, quibus modò sues, & siqua sunt sordidiora animalia consuescunt saginari, quando nostra quoque tempestate alij Oriza, & Maizio, alij siliquis arborum quarundam, Iuncæ alij, herbæ notæ, radice, alij *Iliantho*, & *Guaiacis*, & (vt cætera, quæ innumera sunt, prætermittam) alij *Tlaolli*, quod nostri Frumentum Indicum, Haitini verò Maizium appellant, vescuntur loco panis? Neque hoc dictum in vilipendium *Tlaolli*, quod tantum abest vt vituperem, vt maximè laudem. mirerq; Hispanos rerum

exte-

exterarum diligentissimos imitatores, atque translatores, & vtilium inuentorum ampliatores, suis vsibus adhuc non accommodasse, & in suas oras transtulisse, excoluisseque frumentaceum genus, valentibus, & malè habentibus, si decenter eo vtamur, impensè salubre, cultu facile, vberrimi & securissimi, in quouis ferè solo, prouentus, siccitatibus & alijs cœli terræq; iniurijs parum obnoxium, & citius satu, fortassis à fame, & mille, quæ inde emanare solent malis, vindicare posset. Sed ne cui miraculo sit, gẽtes esse, quæ sine tritici vsu vitam transigant, & peregrinis, ac penè ignotis cibis, iucundè & magna cum voluptate, & vtilitate viuant, & vescantur, quale est *Tlaolli*, de quo quoniam Mexici non solum apud Indos incolas, sed apud aduenas Hispanos, est maximus creberq; vsus, instituitur nobis modò sermo. *Tlaolli* ergo à nobis dictum Maizium (notior enim, & vulgatior est hæc vox) à quibusdam recentiorum, Frumentum Turcicum, ab alijs verò consultius, Indicum appellatum, vt formam silentio toti iam cognitam mundo transigam, multas habet differentias (siluestre enim Maizium seorsim describetur) à colore, magnitudine, & mollitudine granorum, quibus spicæ ipsæ stipantur, desumptas. Reperias enim quamplurimas granis constantes albis, alias pallentibus, nigris multas, quasdam purpureis, nec paucas, flauis, cyaneis, & multorum colorum permixtis; demum alias quæ licet granis candentibus, vt priores constent, longè tamen ea habent maiora, teneriora, ac triplo maiori spicæ inhærentia. Seritur Martio, in singulas scrobes, inter se passum vnum distantes, quaternis quinisve granis coniectis, & reponitur Nouembri, Decembri, & Ianuario, repastinato solo. etsi pro varietate regionum, quæ apud hos Indos, ob dierum noctiumq; pene æquale interuallum, & varios Solis situs, modicis spatijs mirum in modum euariant, tardius citiusq; solet demessum trituratumq; recondi. Temperatum est, aut ad caliditatem, humiditatemq; paulisper decliue, substantia mediocri, concoctu facile, præcipuè his qui eo victu vti consueuere, non crassa, aut, veluti quidam opinantur, obstruenti, & viscosa, quod vel Indis ipsis, qui ex eo pane in placentulas formato viuunt, nec tamen obstructi, aut decolores conspiciuntur, periclitari licet. iisdem affirmantibus, nullam in ventriculo grauitatem sentire post epulas, imò post paucas horas rursus ac si nihil ingessissent esurire, & magna auiditate, si adsit copia, repetere nutrimentũ, nec vel de nomine solo ad aduentum vsque Hispanorum, lithiasim nouisse. quin quod nullus est apud Mexicanos celebrior ægritudinum acutarum, & commodior victus. qui etiam ptisanæ

Laudes Maiz.

Differentiæ.

Tempus.

Vires.

Digitized by

præfertur, quod mille experimentis confirmatum, comprobatumq; est. Celeriter ſiquidem, aiunt, coctum deſcendere, corpora quantum ſat eſt, nutrire, nullum inferre grauitatis ſenſum, mollire ventrem, & pectus, calorem febrilem demulcere, præſertim ſi puluis eius ex aqua permittatur brumali tempore gelaſcere, quo vti ſolent Chymiſtæ, vrinam euocare, viasq; omnes extergere. Cumq; mille videatur abundare commodis ſi aptè paretur, nullamq; noxam inferre, (niſi quis dicat, ſanguinem, & bilis copiam generare, atque augere) non eſt cur conſentiamus dicentibus, frumento eſſe calidius, difficile & concoqui & diſtribui, viarúmq; moliri obſtructiones. imò cur laudemus Mexicanos medicos, qui poſthabita hordeacea ptiſana, veluti ingrata guſtui, & ægrotantibus inimica

Pultes è Maizio Atolli.

pultes è Maizio, quas *Atolli* vocant, permixtas præferunt, huic genti conſuetas, & gratas, & quæ citra vllam noxam, ſuauem ſaluberrimamq; alimoniam præbeant. Quamobrem quot modis ſoleant parari, qua breuitate potero, tum ſanis

Placentæ.

tum morbo aliquo affectis, deinceps ſum edocturus. Modum placentularum ex eodem frumento parandarum differens in id quod ſequitur caput. à *Nequatolli*, ideſt *Atolli*, cui calx ſit permixta, ita vt aquæ ſint partes octo, huius frumenti Indici ſex, & calcis pars vna, ſumens initium. tunc enim carbonibus paucu-

Nequatolli.

Cõfectio.

lis impoſitum, in fictili obturato emollitur. quo tẽpore ab igne amouetur, linteis cooperiendum eſt, & tandem lapide, *Matlatl* vocato, pinſendum. mox in fictili decoquitur, donec cogi inſpiſſarique incipiat. & eo tempore decima pars mellis *Metl*, de quo ſuo loco dicetur, permiſcetur. tandiuq; permittitur bullire, quandiu opus eſt, vt ad pultem, placentulævè Hiſpanicæ perueniat modum.

Vires.

Refrigerat hoc, humectatq;, intemperie calida & ſicca affecta corpora. emollit pectus, plurimum nutrit, corroborat, impinguatque corpus extenuatum, & amiſſas vires inſtaurat, atque reſtituit. extergit quoque, & eſt ægrotantibus conueniens victus. quid quod tabidis exhibitum, ptiſanæ hordeaceæ gerit vices, & à grauiſſimis morbis reſurgentibus manus auxiliares præbet? ſunt qui adijciant Piper Indicum modica menſura, ſed cum ſunt beneualentibus propinaturi, & his, quos calida intemperies non infeſtat. ita enim gratus palato redditur, & venerem concitat. vtuntur eo alimento Indi quibuſuis horis diei, ſeu valeant, ſeu ægrotent, ſed potiſſimum mane, potum adijcientes. Cepit iam huiuſmodi victus placere Hiſpanis, ſed præcipuè his qui ab Hiſpanis & Indis, ſeu Indis & Æthiopibus, aut Æthiopibus & Hiſpanis (eò turpitudinis deuenere mores, atque is factus eſt inter nationes tam varias circa vitia conſen-

Iztac Atolli.

ſus) nati ſunt parentibus. Parant aliud genus *Atolli*, quod vocant *Iztac*, ſiue album, eodem quo dictum eſt modo. quamquam iam confectum, & in vaſa, vnde ſorbendum eſt, transfuſum, virenti conſpergant *Chilli*, & vocatis *Tomame*, admixta inſuper ſalis debita portiuncula. Solent verò tria hæc aqua dilui (etſi multis ſat eſſe putetur ingenitus illis humor, vt debitè inſpergi queant) quin &

Xochoatolli.

acidum vocatum *Atolli*, quod *Xocoatolli* Mexicani nuncupant. Solent quoque parari permixta libra vna fermenti, ſeu maſſæ acidæ, libris binis Maizij, quemadmodum diximus, emolliti, atque contuſi. fermentum autem parabitur, ſi

Fermenti.

capias Maizium nigrum, & conficias maſſam ex illo, quemadmodum dictum eſt, quatuorque, aut quinque diebus ſeruaueris, donec aceſcat, & tunc demum permiſcueris, vt *Atolli* gratum quendam contrahat acorem, mox in vas tranſ-

fuſum,

Digitized by Google

fusum, sale, & *Chilli* conspergatur, atque ita demum ab ægrotantibus matutinò sumatur, vt corpus extergat, vrinam euocet, atque aluum expurget. Hoc eodem fermento, ex aqua frigida resoluto, atque epoto, corpus refrigeratur, aut per vehementem æstum, aut cum ex itinere aut labore, quispiam aut defatigatus sit, aut vehementius concaluerit, aut quando renes ita vruntur, vt lotium vrinarios meatus lancinet, atque exulceret. At album *Atolli*, quod Mexicani *Yol Atolli* vocant, ad hunc modum conficitur. Decoctum Maizium, ad eum qui dictus est, modum, sine calce tamen aut alterius rei admixtione, in pultim efformatur, permittitur refrigescere, ac liquatur aqua, vt bibi commodè possit, veluti acetatum, de quo paulò ante sumus locuti. sitim hoc dicitur extinguere quomodolibet excitatam, atque præcauere, nisi plusquam oporteat epotauerint, à quo lædantur. at *Chilli Atolli*, *Atolli Chilli* permixto, vt nomen indicat, paratum, veluti præcedentia conficitur. sed cum semicoctum est, permiscetur *Chilli* in aqua eliquati ea portio, quæ gratum faciat ei qui eo est vsurus. Summo mane assumitur contra frigoris molestias, corroborat ventriculum, firmatque coctionem, pituitam adhærescentem extergit, & renes, quibusuis euacuatis impedimentis, emundat. Paratur & *Nechil Atolli*, seu *Atolli*, cui est *Chilli* permixtum, & mel, veluti reliqua genera, sed additis prædictis semicocto, ea portione, qua gratum fiat sorbituris. Calidum itaque innatum vigorat, ac venerem excitat. Est & aliud genus *Atolli*, *Ayocomoz Atolli* dictum, quod est *Atolli* cum Faseolis, fragmentisq; masseis eiusdem Maizij. quod fit Faseolis integris incoctis cum iam penè est confectum, & cum semicoctum fragmentis masseis Maizij *Chil Atolli* permixtis, adiectaq; herba *Epaçotli*, qua de suo loco. Nutrimenti id optimi & pergrati vicem præstat, & *Epaçotli* gratia, sanguinem à crudis humoribus expurgat. Potuisset *Chian Atolli* ad caput *Chian* differri, sed nomen ferè idem, adhortatur vt prædictis differentijs huius potionis, nunc primum inseratur. Paratur ex semine *Chian* torrefacto in patina, seu vocato *Comalli*, mediocriter, ac deinde læuigato, atque ita in annuos vsus recondito. nam cum vti puluere opus est, permiscent puluerem aquæ, agitantq; donec eam densitatem nanciscatur, quæ possit palato placere. Sunt qui hauriant hanc potionem simplicissimam. sunt etiam qui prius *Chilli* inspergant. absque eo calorem febrilem extinguit, aut alia ex caussa suscitatum. iter agentibus, ac præcipuè feruentibus regionibus opitulatur. & quibusuis alijs, qui eo nutrimento vtuntur libenter. Fit & aliud potionis genus dictũ *Chiantzotzol Atolli*, ex semine quodã maiusculo, de quo suo loco, eodem modo quo præcedens parandum, & eosdem vsus præstans. sed semen præparatum, celerrimè vetustatis solet sentire incommoda, nec adeo frequenti est in vsu. Paratur quoque *Michuauh Atolli*, idest *Atolli* sementiferum ex *Michihuauhtli*, de quo etiam dicato loco, torrefacto hoc semine, & redacto in læuorem, cumq; exposcit occasio, in aquam coniecto, ea mensura quæ nullam afferat spissitudinem, & densitatem, & insperso melle *Metl* cocto (tria enim mellis genera, vt suo loco dicemus, ex eo conficiuntur) extergit renes, & vrinæ meatus, puerorum scabiem curat epotum, abstergente, qua pollet, vi. Et est frequens hisce gentibus cibus. Fit insuper ex Maizij parua quadam portione, maiori autem Siliquastri aridi læuigatique commixtis, addita herba *Epaçotli*,

Vires. Yol Atolli. Chilli Atolli. Nechil Atolli. Ayocomoz Atolli. Chian Atolli. Chiantzotzol Atolli. Michuauh Atolli.

Digitized by Google

Tlatonil Atolli. quod vocant *Tlatonil Atolli*, admotis igni simul omnibus, & donec herba percoquatur, quod breui euenit, ingeriturq; calens. Et id potionis genus venerem excitat, euocat vrinā, & menses, calefacitq; vniuersum corpus, & roborat. Sed neque Tlaxal Atolli. silentio præterire decet *Tlaxal Atolli*. quod paratur ex Maizio contuso, & efformato in placentulas, tres digitos latos crassas, in *Comalli* vocato. ijs postquam probè decoctæ sunt, cortex diripitur, mica teritur, ac rursus in frigidam proijcitur, in patinam reponitur, agitaturq; donec cogi incipiat. tunc extracta, atque in vascula cochleari digesta sorbitio epotatur, quæ deficientes vires mire reficit, ac fouet. Quin & è spica ipsa Maizij, decoctis granis vsta, atque in cineres redaTollo Atolli. cta, *Tollo Atolli* vocatum parari consueuit. teritur etiam hæc, parsq; vna tribus Maizij partibus permiscetur. rursus verò teruntur similiter omnia, atque ex eis ad ignem *Atolli* paratur, postquam ad spissitudinem vsque percoctum sit, & polentæ densitatem. mox enim in vasa digestum, conspersumq; *Chilcoztli* sorberi solet, haud inutilis his qui nimio sanguine, aut flamma redundant. Fit Quauhnex Atolli. etiam ex Maizio, & lixiuio vulgari percocto, quod vocāt *Quauhnex Atolli*, quoniam ex arborum cinere conficitur. hoc ab eo extractum ablui expedit (in lixiuio enim quandiù oportet manens emollitur, expurgaturque, & in insolitum, atque à cæteris longè distantem ita mutatur saporem) teritur postea, &, vt reliqua, decoquitur, donec iustam adipiscatur spissitudinem. atque ita demum deuoratum expurgare dicitur sanguinem, neque aliud aut medicamenti, aut nuIzqui Atolli. trimenti vsum præbere. Sequitur *Izqui Atolli*, quod è torrido paratur Maizio, contusoque. sed cum iam decoquendi illud tempus est, Maizij decocti modicæ adijciunt portioni, & omnia tandiù agitant, quandiù opus est, vt iustam spissitudinem acquirant. & *Chilli* tandem insperso, potatur ab ijs qui ob cordis imbecillitatem, aut atræ bilis redundantiam, mœrore plerumque afficiuntur. Est & Vauh Atolli. Michiuauhtli. *Vauh Atolli*, quod ex Blitis rubeis fit, ingeriturq; insperso melle. præterea *Michiuauh Atolli*, quod ex *Michiuauhtli* paratur, picturato nempe Blitorum genere, quod Symphoniam, à varietate coloris quidam vocant. De Polentæ verò, Pultiumq; generibus, quibus vsa est antiquitas satis dictum est ab alijs. nos enim, quæ nouo Orbi sunt familiaria, nec dum veteri satis cognita, atque perspecta, scribenda statuimus.

De modo parandi panem ex Maizio. Cap. XLI.

EMOLLIVNT, eo quo diximus modo, Maizij grana, mox pinsunt, ac palmis vtrisque admotis efformant tenues, ac ambitus mediocris placentulas, quas statim vt oportet in *Comalli* carbonibus coquunt imposito. & hic est vulgatior, frequentiorq; parandi panem ex Maizio modus. Sunt qui triplo, & interdum quadruplo maiores efficiant. nec desunt, qui & crassiores. sunt qui efforment globulos Peponibus similes, & in dolia iuxta focum posita conijciant decoquenda, permixtis interdum Faseolis, atque eis, non citra voluptatem, vescantur; molles enim admodum sunt, concoctu faciles, & grati saporis. Alij hos in dodrantes vsque producunt, & quatuor digitorum crassitudinem, admixtis Faseolis, in patinis seu *Comallibus* assantes. At Proceribus Indorum placentulæ

parari

Digitized by Google

parari solent, ex colato Maizio, adeo exiles puræque, vt translucidæ penè sint, & à Papyro interpollatiore, tenuitate minimè vincantur. item orbiculi parui ex- Orbiculi. colato Maizio, qui etsi crassi, tamen omnino videntur translucere. Verùm hæc ad diuites tãtum, Heroasq; pertinent. Nec est insuauis ille panis, qui *Baibacoa* paratur, ac coquitur. Ij enim, quos *Chichimecas* vocant, gens fera, barbara, atque indomita, à Mexicana Vrbe in Septentriones non plurimũ recedens, ac per montana campestriaque, pellibus tantum quasdam corporis partes tecti, errabunda, ac vaga, Scytharum more, aut brutorum pecorumvè, venatuque & aucupio, & quarundam syluestrium, ac sponte nascentium arborum fructu, vbi sors tulit, viuentes; cum carnes libet coquere, scrobes in ipsa terra effodiunt, mox ignitis lapidibus sternunt, medias collocant carnes, frumenti Indici massa obuolutas, ac demum similibus saxis, & terra obruunt, tandiù ibi manere permittentes, quandiù intelligunt sufficere exquisitè decoquendis. decoctas extrahunt, eisque & pane ad prædictum modum parato, non sine magna voluptate atque vtilitate, vtuntur in cibis. Defluxit iamdiù ad Hispanos Mexici degentes hic mos, &, vt huius rei sumere possemus experimentum, nec nos aliquid lateret quod ad delicias, & gloriam gratiamvè palati spectare, posset. quid quod spicas ipsas torrefaciunt appositas patinis, aut incoquunt carnibus, & vtroque modo granis iucundè vescuntur?

De XOCOATL, seu aqua Maizij acida. Cap. XLII.

SOLENT etiam, ex aqua & Maizio iam emollito, ac in massam redacto per noctem simul manentibus, parare *Xocoatl*, seu aquam acidam, inde matutino tempore expressam, vrinæ ardori extinguendo, ac calori. cui vis contemperando mirabilis, si decem, plus minusvè, vnciarum pondere continuis aliquot diebus ieiuno adhuc ventriculo epotetur. cuius rei admonendum lectorem è re mea fore quoque putaui. nec solum est vsus fructus. nam & culmi eius, arundinisuè torrefactæ, & redactæ in puluerem, Ophiasi egregiè medentur, cum *Oxitl*, seu resina misceantur.

De TRITICO MICHVACANENSI: Cap. XLIII.

VIDI apud *Michuacanenses*, nostras triticum, sed tanta natum vbertate, vt quæuis spica, ternas quaternasvè alias, veluti prægnans producat. quod non iudicaui indignum hac historia. velut nec linum etiam Europeum apud eandem gentem prouenire, cuius nondum vsus nouerant.

Polyspermon hoc miræ fœcunditatis Triticum, nostris quoque Europeis regionibus adportatum innotuit, satumque vberrimam messem præbuit. vnde mirum sit, à nostris agricolis minus coli & propagari, quàm eius insignis multiplicis fructus vtilitas postularet.

Digitized by Google

De CVICVITLAPILLI Glandularia. Cap. XLIV.

NON ob aliud herba hæc *Cuicuitlapilli* nuncupatur, quàm quod radices fundat paruarum glandium magnitudine, & forma, binas ternasvè. è quibus prodeunt fibræ caudis similes. est enim *Cuicuitlapilli* cauda *Tlacuatzin* defossa terræ. ergo ex ea radice prodeunt caules tenues, teretes, purpurei, ac dodrantales. folia per interualla oblonga, serrata, ac mediocris magnitudinis. semen autem in summa caulium parte, hoc est, bina granula, Coriandri forma, & magnitudine, binisque paruis testiculis similia. Nascitur vnaquæque planta seorsim, in collibus agri *Tepetlaoztocensis*. Radixq; est intus candens, extra verò nigra. propinatur resoluta ex aqua, semiunciç pondere aduersus febres, necnon ad splenem comminuendum. tametsi frigida sit, atque humens, aut saltem spectans ad mediocritatem. dulcis siquidem percipitur.

Hanc ad Mercurialem pertinere, non tantum figura ostendit, sed etiam vires purgandi similes demonstrant.

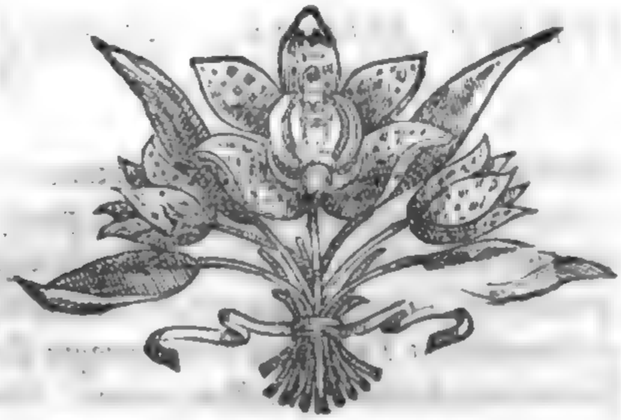

De

De CVNGARIQVA. Cap. XLV.

VOLVBILIS genus est *Cungariqua*, ac herba lentos fundens ramos,& aliqua ex parte purpureos, teretes, læues, ac tenues. folia longa, & angusta, multis nerueis discursibus insignia. flores purpureos. & siliquas teretes, ac tenues, dodrantemque, & quatuor vncias longas, refertas semine albo, & orbiculari. radicem verò crassam, candentem, longam, & capillatam. Prouenit apud editiora loca, calidaq; *Michuacanensis* regionis, vbi cancrosis mederi pudendorum vlceribus,aiunt. Semen tritum,atque epotum ex aqua,dicitur, odium excitare eorum,quæ prius summè erant cara. Radix insigni caret sapore, etsi in dulcedinem nonnullam inclinet. necnon & siliquæ, semenque. frigida videtur natura, & ad temperiem attinente.

Huius leguminis duas hic species distinguere poteris. prima quæ imagine promitur descriptioni respondet magis. cuius vtpote longa radix, caulesq; volubiles magis, longioraq; folia. Secunda suis ramulis amplius erigitur, lentis quidem. Siliquosæ ambæ, similesq; longissimis illis è Phaseoli classe siliquis, quibus Romæ coctis ex aceto & aromatibus vescuntur.

De

FRVCTVS QVAQVAVHTON.

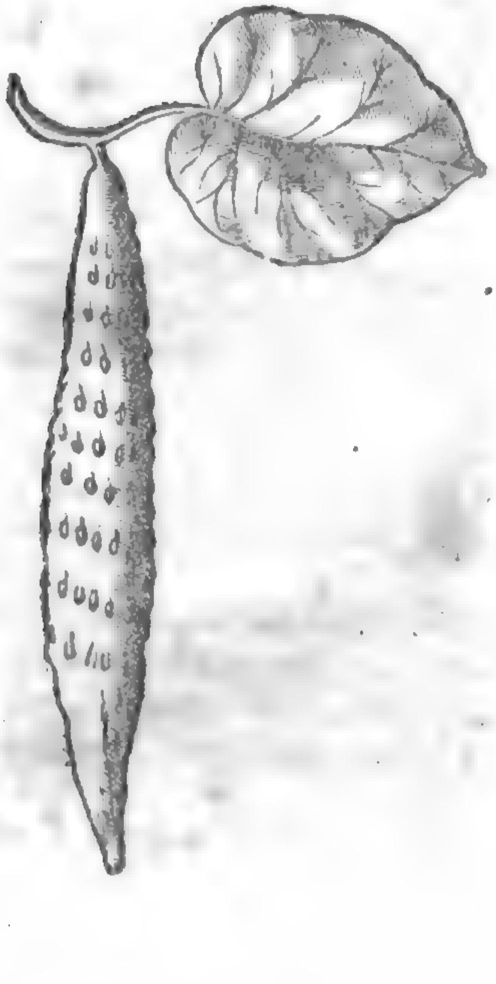

De QVAQVAHVTZONTIC, seu Trunco secto. Cap. XLVI.

QVAQVAHVTZONTIC, quam *Tztacpatli*, seu candidam medicinam *Houzocenses* vocant, alij *Quaquauhton*, seu truncum paruum, alij verò *Coatzontecomatl*, ob formam radicis rotundam, alij verò *Huehuelicaton*, herba est folia Pyri ferens, vtraque parte caulis singula, circa nodos orientia. caules cubitum ferè longos, & teretes. fructum Siliquastro vocato, dum adhuc viride est, persimile, sed tamen spiniferum, & argentea lanugine refertum, ac semine albo contuso. radicem verò obrotundam nucis Iuglandis magnitudine, capillatamque. Nascitur campestribus locis feruentium regionum. Radix saporem præfert ex amaro & dulci permixtum, ac vim, non sine partibus quibusdam calidis, frigorificam, & lubricam. succus radicis medetur oculis inflammatione laborantibus. eadem radix, quæ Pepones sapit, in læuorem redacta, potaque ex aqua semiunciæ pondere, quater quinquiesvè, furunculos toti corpori innascentes curat. tusa & applicata, dolores antiquos capitis mirè sanat, febres mitigat, vrinæ calorem temperat, viarum eius vlcusculis mederi solet. & dolores ventris sedat.

Apocyno admodum similis est hæc herba, licet vires eius non sint vehementes. quod tamen etiam in Vincaperuinca, & Asclepiade contingit. quæ tamen absque controuersia eodem referuntur.

De

Digitized by Google

De TONALXOCHITL OCOITVCENSI Solis nuncio. *Cap. XLVII.*

TONALXOCHITL OCOITVCENSIS, quam alij *Tonocaxochitl*, seu florem cum Sole prouenientem vocant, herba est duas habens differentias. prima, folia fert Ocymi, sed longiora, & minimè serrata. caules volubiles, ac per interualla duorum palmorum. flores magnos, longos, intus luteos, extra nonnihil candescentes, ac circa labra, quæ fissa sunt, purpureos, luteis capillamentis intrinsecus prodeuntibus. Flores, Cappares vocatos olent, atque dulci sapore constant. radix verò surculosa est. Nascitur quibusque regionibus, ac locis montosis, amplexans arbores. etsi cultura ad campestria, hortensiaq; solet interdum descendere. Temperies est mediocris, aut in frigus paulisper inclinans. quamobrem pugilli mensura, ex aqua hordeacea, Cichorijque epota, extinguit febres, & erysipelatis confert admota. Humida enim quoque est, & glutinosa natura. Alia verò *Tonalxochitl*, quam *Yztac tonalxochitl* vocant, à florum candicante colore, qua in re sola à præcedenti distat, facultate ac cætera forma ei est omnino similis.

I.

II. alba.

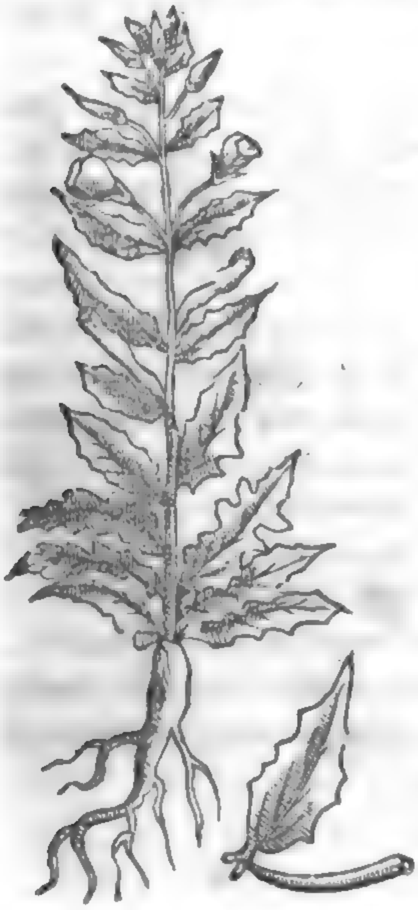

De AXOCHIATL, seu Flore Aquæ. *Cap. XLIIX.*

AXOCHIATL, quam alij *Tonalxiuhitl*, seu *Tonal axochiatl*, alij verò *Netzahual xochitl*, herba est folia salignis proxima ferens. caules aliquantisper purpureos. florem oblongum, & luteum. & in vasculis longiusculis semen. radicem verò Raphani fibratam. Temperatis prouenit plagis, qualis est Mexicana, aut paulò frigidioribus, qualis est *Amaquemequensis*. Quibusuis in locis, assurgit cũ primis aquis, & floret cum postremis, vnde vocata est *Xochiatl*, seu Flos aquæ. Radix est paulisper dulcis, subamara, glutinosaque natura, ac frigefacientis humectantisque temperici. Folia tusa ex aqua, epotaque pugilli men-

Digitized by Google

AXOCHIATL DECOLAN.

mensura, aut corpori illita, febrem dicuntur extinguere, mederi lassitudini corporis, diarrhœis, vstionibus, vlceribus internis atque externis, renum ardorem mitigare, & corpora fulmine contacta fouere.

Huius Axochiatl non vnica est planta. duæ hic depinguntur, quæ ab ipsa ab Authore descripta, facie aliquantulum discedere videntur. Primo loco expressa, radice, flore, & fructu consentit, minime verò folijs. namque Raphani radix est; flos ex rubro in flauum tendit; siliqua longa, qualis Keiri conspicitur; folia verò inferiora Erucæ sunt similia, superiora Drabæ, quæ in extrema parte rubent. Alia verò folijs constat ab Authore descriptis. exigua, quæ in summo flore apparent, rudimenta pallent ex viridi. Radix fibrata quidem, sed Raphano minimè similis.

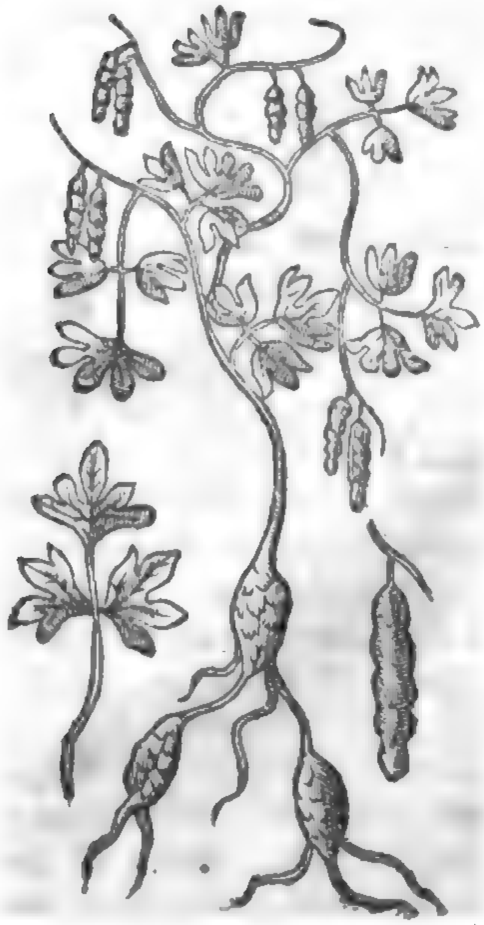

De COEN, *seu Coentic. Cap.* XLIX.

HERBA *Coentic*, caules profert tenues, teretes, & volubiles. folia per interualla terna, quorum singula quatuor magnis sinibus diuisa sunt. siliquas quinque vncias longas, ac minimum digitum crassas, refertas granis compressis, Lentium forma. Radices sunt obrotundæ, tres quatuorvè, fibratæ, & veluti funiculis appensæ. Dulcis, & grati saporis, quo *Xicamam* vocatam videntur imitari, nec omnino improbati nutrimenti. Frigida temperie constat, & medetur febribus. siliquæ verò tusæ, atque impositæ, scabiei. cortex radicum fluxionibus obsistit. Sunt & aliæ herbæ eodem nomine, de quibus alibi.

Digitized by Google

De MATLALYTZTIC TETZOCANA Triorchide Mexicana. Cap. L.

MATLALYTZTIC herba est, crassa folia, Plantaginis forma habens, serrata, raraque; & circa exortum haud dissimilia arundineis, minora, & subalbescentia. caules geniculis singulis quibusque vnciarum spatijs interceptos, teretes, hirsutos, digitum crassos, ac duos dodrantes longos. flores cyaneos, calycum forma, & præcipuè iuxta caulium extrema. Triorchidis verò radices, cuius est peregrina quædam differentia, sed paruas, & multas. Nascitur in montibus Mexicanis. Radix discutit tumores præter naturam, à caussa calida ortos. tusa ac applicata, aut deuorata duarum drachmarum mensura, humorum impetus coercet, sanguinis reprimit redundantiam, æstumque refrigerat. cortice tegitur crasso. dulcisque est, non sine quadam amaritudine. quò fit, vt flatu excitato adiuuet venerem.

De TLALCACAVATL, *seu Yztacixpatli* Filipendula trifolia. Cap. LI.

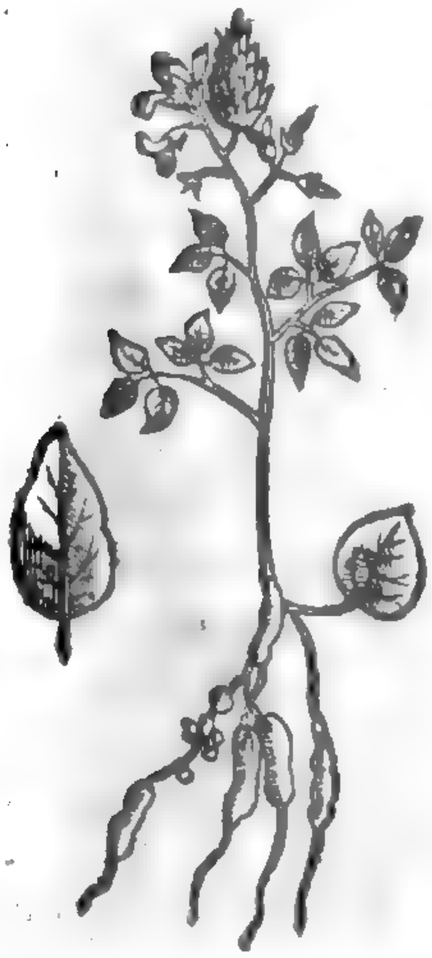

HERBA est *Tlalcacauatl* per terram repens, radicibus affixa orbicularibus, aut oblongis, multisq; quibusdam veluti funiculis adalligatis. vnde prodeunt caules, & in eis folia ternâ, orbicularia, & parua. flosculi in extremis ramulis parui, coccinei, & modicis calyculis contecti. Prouenit temperatis regionibus, vbi sunt qui *Yztacixpatli* vocent, seu candidam oculorum medicinam, quod illis succus plantæ huius sit vtilis. radix frigida & humida natura constat. dulcis est, febremque extinguit, vnciæ vnius mensura deuorata. diarrhœas infantium compescit, tussim sedat, & vlceribus in puluerem redacta opitulatur. succus verò oculis, inflammatione aut perturbatione tentatis, dicitur prodesse.

Digitized by Google

De TZICATZON TECOMATL, seu Capite formicæ. Cap. LII.

HERBA est *Tzicatzon tecomatl*, folia Lini exilia ferens, per interualla agminatim exorientia, iuxta quædam veluti verticilla ad foliorum exortus prodeuntia, florum vice, quæ lutea sunt. caules tenues. radices verò longas, tenues, fuluasque, ac fibratas. Prouenit *Tlalticapani*. vbi sunt, qui *Tlaelpatli* vocent. Radix est dulcis, glutinans, lancinansque. folia verò frigida, & glutinosa. hæc læuigata infusaque, inueteratis medentur plagis. Ius decocti exhibetur enixis, ac pafsis lassitudinem, corroborationis gratia. talis est Indorum mos. Sunt qui dicant, pediculos illitum perdere, ac dysentericis potum mederi.

De ACVITZE HVARIACVA, seu herba aduersa venenis. Cap. LIII.

PLANTAM, quam *Michuacanenses*, apud quos nascitur, *Acuitze huariacua* vocant alij à frigida temperie, & radicis candore, *Chipa huacaiztie* vocare solent. alij verò ab ipsa facultate, venenorũ hostem, antidotumvè. nec desunt, qui vocent *Huichocataqua*. Mirabilis ergo planta hæc herba est, folia Rumicis ab ipsa statim radice prodeuntia ferens. caules rotundos, sesquidodrantem longos, tenerosque. & in eorum suprema parte flores paruos, ex candido rubrescentes, & in orbiculos coaceruatos. radicem verò orbicularem, malo Cotoneo paruo, forma & magnitudine similẽ, sed candido intus colore, extra verò fuluescente. Regionibus quibuscunque prouenit temperatis, aut paulò calidioribus, humectisque, ac planis locis. Radix, cuius est præcipuus in medicina vsus, æquali aut paulò frigidiore & humidiore natura constat, sapore grato, & dulci. succus eius, stillatitiusuè liquor, epotus qualibet mensura, febrium ardores sedat, cor corroborat. venenorum promptissimum, tutissimumq; est alexipharmacum. venenatorũ ictuum, & maxi-

Digitized by Google

& maximè Scorpionum resistit veneno, alexiterijq; præstantissimi vicem subit. præsertim si radix quoque ipsa tusa, malagmatis, aut emplastri loco imponatur. renum ardorem extinguit, vrinæ obtundit acrimoniam, excitat appetentiam, tumores faucium, ac pectoris dolores sedat, & mira quadam occulta proprietate morborum omnium quocunque modo ea vtare remedium est. Audio, alteram huius herbæ speciem nasci apud *Michuacanenses*, Baccaris folijs, *Vquiro* vocatam ab indigenis; alijs verò Scorsoneram, quam adhuc mihi videre non contigit. Vquiro. Scorsonera Michuac.

Scorsoneræ Hispanicæ inuentionem, & vires huic valde similes, lege apud Matthiolum in Dioscoridem, capite de Barbula Hirci.

De TLALCHIPILLIN HOEXOTZINCENSI. Cap. LIV.

HERBA est *Tlalchipillin* folia Origani fundens, nonnihil serrata. caules sesquidodrantales, teretes, ac tenues. flores candentes, è quibus demum vascula progignuntur, quæ hiantia, semen candidum, rotundum, ac exiguum ostendunt. radices verò fibris similes. Prouenit imbrium tempore, circa loca humida regionis *Hoexotzincensis*. Radix est nonnihil calida, & saliuosæ naturæ. eadem duarum drachmarum pondere deuorata, omnes humores dicitur eximiè per inferna purgare. estque huiusmodi pharmacum apud indigenas habitum in magno pretio.

TLALCHIPILLIN ALIA.

Mercuriali videtur aliquo modo similis.

Huc etiam, ob nominis & figuræ similitudinem, referri potest alia, quam hic exponimus, ab Authore non descripta, sed depicta tantum. cuius radix fibrosa, folia serrata Origani. ex ala quauis foliorum, exit paruus petiolus, fructum gerens ex viridi luteum, qui hiat in tres partes, sicut Xyris. & in quauis parte duo grana conspiciuntur, non secus ac in Micuitlaxcolli superius cap. 17. obseruatum.

Digitized by Google

De TOTOYCXITL Pede Passerino. *Cap. LV.*

TOTOYCXITL vocata herba, quod producat folia Passeris pedibus similia, sinuosa nempe, & in quinque, aut plures cuspides, more Quinquefolij, aut Heptaphylli diuisi, *Atotonilcenses* verò *Caxtlatlapan* eandem appellant, quoniam more cæterarum herbarum huius nominis, se se vicinis ramis aduoluat. radicem fundit ouis gallinarum, Pyroue, forma & magnitudine similem, lacte affluentem. ex qua caulem profert teretem, lentum, repentem humi, & in eo, qualia diximus, folia. florem Maluæ, purpureum, sed minorem. Temperato, frigidoque gandet cœlo. Augustoque, aut Septembri mense floret. radix, quæ calidarum est virium, & grato sapore constat, tusa, atque ex aqua vnciæ vnius pondere deuorata, vniuersos inferna parte humores, citra noxam vllam, aut molestiam, purgat.

Fructus quasi rotundus & viridis depingitur.

De YZTACOLOLTZIN CHVLLVLENSI Scammonio Mex. *Cap. LVI.*

HERBA est *Yztacololtzin* radici insistens Scammonææ simili, ad cuius species fortassis pertinet, ac pariter lacte manante. vnde caules eduntur volubiles, & in eis folia prædictæ herbæ haud dissimilia, sed auriculis magis falcatis. flores oblongi, ex albo rubrescentes, & in vasculis quibusdam contenti. Prouenit circa loca arentia regionum frigidarum, qualis est *Chullulensis*. radix dulcem saporem præferre videtur. & tamen semiunciæ pondere deuorata, bilem ac pituitam euocat.

Acrimonia plantarum ita quandoque sub humore

humore viscoso delitescit, vt vel tardè, vel omnino non deprehendatur à quouis: vt fit in Aro, Conuoluulis, Nolimetangere, pluribusq; alijs: vnde sæpe plantam iudicamus frigidam, quæ tamen calida esset dicenda si accuratius animum applicaremus: qua etiam causa est, vt statim, si quid tale vim purgandi, vel Alexipharmacam habeat, ad occultas causas confugiamus, pigritiæq; nomine, & inaduertentiæ, vel cælestem aliquam vim, vel occultam prætendamus facultatem.

De ÇOCOBVT PANVCENSI. Cap. LVII.

COCOBVT Panucensis, herba est folia Persici ferens, sed latiora, & crassiora. caules volubiles. radicem orbicularem, paruæ pilæ forma, & magnitudine, teneram, dulcem, ac iucundi saporis. florem, ac fructum, vt referunt, nullum. Radix applicata, bubones maturat, & rumpit, cæterosq; præter naturam tumores. deuorata verò, vrinam euocat, pellit lapillos, menses immodicos sistit. apposita fronti, medetur emicraneis. pota, aut applicata, resistit venenis, & venenatis morsibus. quamobrem maximi habetur ab indigenis, nec facilè extortæ sunt ab eis eius vires.

De AXOCHIATL altera. Cap. LIIX.

AXOCHIATL, quam alij *Cuazalxochitl*, seu Florem capitis candentis, alij verò *Texoxolin* vocant, herba est folia ac radicem Cæparum, Narcisivè, cuius videtur species, fundens. caulem, & flores *Omixochitl* vere prodeuntes, sed longè maiores. Mexicanis prouenit agris. lubricitatem quandam cum amaritudine participat, ac nonnullum calorem. tumoribus pedum, & lienis aiunt auxiliari, tumores præter naturam pellere, nomasque, & depascentia vlcera. radix læuigata, & semiunciæ pondere ex aqua bibita, dysenterias coercet. succus verò eius si tantundem vrinæ humanæ permisceatur, & naribus instilletur, sanguinem fluentem sistit. addunt alij, aurium dolorem sedare, mensiumque fluxus sistere.

De TCHCACALOTIC, seu Vase Gossipino. Cap. LIX.

YCHCACALOTIC, quam alij *Tlapanquipatli*, seu medicinam perfractam vocant, herba est folia obrotunda, ac in orbem circumacta proferens, vndulata, sena, subalbidaq; præter alia quædam minora & albidiora.

De TOTOYCXITL Pede Passerino. Cap. LV.

TOTOYCXITL vocata herba, quod producat folia Passeris pedibus similia, sinuosa nempe, & in quinque, aut plures cuspides, more Quinquefolij, aut Heptaphylli diuisi, *Atotonilcenses* verò *Caxtlatlapan* eandem appellant, quoniam more cæterarum herbarum huius nominis, se se vicinis ramis aduoluat. radicem fundit ouis gallinarum, Pyroue, forma & magnitudine similem, lacte affluentem. ex qua caulem profert teretem, lentum, repentem humi, & in eo, qualia diximus, folia. florem Maluæ, purpureum, sed minorem. Temperato, frigidoque gaudet cœlo. Augustoque, aut Septembri mense floret. radix, quæ calidarum est virium, & grato sapore constat, tusa, atque ex aqua vnciæ vnius pondere deuorata, vniuersos inferna parte humores, citra noxam vllam, aut molestiam, purgat.

Fructus quasi rotundus & viridis depingitur.

De TZTACOLOLTZIN CHVLLVLENSI Scammonio Mex. Cap. LVI.

HERBA est *Tztacololtzin* radici insistens Scammonææ simili, ad cuius species fortassis pertinet, ac pariter lacte manante. vnde caules eduntur volubiles, & in eis folia prædictæ herbæ haud dissimilia, sed auriculis magis falcatis. flores oblongi, ex albo rubrescentes, & in vasculis quibusdam contenti. Prouenit circa loca arentia regionum frigidarum, qualis est *Chullulensis*. radix dulcem saporem præferre videtur. & tamen semiunciæ pondere deuorata, bilem ac pituitam euocat.

Acrimonia plantarum ita quandoque sub humore

humore viscoso delitescit, vt vel tardè, vel omnino non deprehendatur à quouis: vt fit in Aro, Conuoluulis, Nolimetangere, pluribusq; alijs: vnde sæpe plantam iudicamus frigidam, quæ tamen calida esset dicenda si accuratius animum applicaremus: qua etiam causa est, vt statim, si quid tale vim purgandi, vel Alexipharmacam habeat, ad occultas causas confugiamus, pigritiæq; nomine, & inaduertentiæ, vel cælestem aliquam vim, vel occultam prætendamus facultatem.

De ÇOCOBVT PANVCENSI.
Cap. LVII.

COCOBVT Panucensis, herba est folia Persici ferens, sed latiora, & crassiora. caules volubiles. radicem orbicularem, paruæ pilæ forma, & magnitudine, teneram, dulcem, ac iucundi saporis. florem, ac fructum, vt referunt, nullum. Radix applicata, bubones maturat, & rumpit, cæterosq; præter naturam tumores. deuorata verò, vrinam euocat, pellit lapillos, menses immodicos sistit. apposita fronti, medetur emicraneis. pota, aut applicata, resistit venenis, & venenatis morsibus. quamobrem maximi habetur ab indigenis, nec facilè extortæ sunt ab eis eius vires.

De AXOCHIATL altera. Cap. LIIX.

AXOCHIATL, quam alij *Cuaztalxochitl*, seu Florem capitis candentis, alij verò *Texoxolin* vocant, herba est folia ac radicem Cæparum, Narcisivè, cuius videtur species, fundens. caulem, & flores *Omixochitl* vere prodeuntes, sed longè maiores. Mexicanis prouenit agris. lubricitatem quandam cum amaritudine participat, ac nonnullum calorem. tumoribus pedum, & lienis aiunt auxiliari, tumores præter naturam pellere, nomasque, & depascentia vlcera. radix læuigata, & semiunciæ pondere ex aqua bibita, dysenterias coercet. succus verò eius si tantundem vrinæ humanæ permisceatur, & naribus instilletur, sanguinem fluentem sistit. addunt alij, aurium dolorem sedare, mensiumque fluxus sistere.

De YCHCACALOTIC, seu Vase Gossipino. Cap. LIX.

YCHCACALOTIC, quam alij *Tlapanquipatli*, seu medicinam perfractam vocant, herba est folia obrotunda, ac in orbem circumacta proferens, vndulata, sena, subalbidaq; præter alia quædam minora & albidio-

ra, cauliculos tenues, & breues: & in summa parte exiles flosculos. radices verò capillis similes, quibus saxis adhæret. Nascitur in montium accliuibus, humidisq; calidarum regionum locis, qualis est *Pahuatlanensis*. Lychenis species est peregrina, frigida, humidaq; eodem modo natura constans, verum edulis, ac dulcis saporis. febres extinguit, & tumoribus præter naturam repulsu confert.

De TEXOCHITL, seu Flore Tetl. Cap. LX.

YEXOCHITL, quam alij *Eloxochitl*, seu Florem *Eloti*, alij verò *Cocauhqutxochitl*, seu *Texochitl pallidam*, vocant; herba est magnam agens radicem, intraque candentem. cui, velut funiculis quibusdam longioribus, appendent quinque aut sex radices aliæ, porcinis renibus haud absimiles, sed aliquantò maiores, fibrataeque. Multos hæc fundit caules, sarmentosos, quadratos, & geniculis interceptos, striatos, & quaternis distinctos canaliculis. è nodis oriuntur ramuli folijs Blito similibus referti. flos est oblongus, & luteus, vnde nomen, quem profert per æstatem fumo redolentem. Prouenit regionibus frigidis, & montosis locis, qualis est ager *Xochitepecensis*. Radix est dulcis, edulisque, ad temperiem pertinens, aut paulò frigidior. succus eius inflammatis oculis dicitur opitulari, ac ius decocti dysenterijs. puluis verò inspersus curat vlcera oris, & reliquorum membrorum. potissimum si distemperies calida adiungatur.

De QVAMIAVATL, seu Spica arboris. Cap. LXI.

QVAMIAVATL, quam alij *Tlamacazypapan*, seu Capillum Sacerdotis vocant, herba est radici innixa capillatę, & rubrescēti, vnde mittit caules eius Sedi, quod recentiores Vermicularem vocant, cui similis esset, ni folia appparerēt tenuia. Thytimalo paralio etiam assimilis est, in cuius, vt coniecto, differentias referenda. quamquam rami è caulibus à radice prodeuntibus rursus oriantur, quod in Paralio fieri non video, cuius gratia & describendam, & depingendam curaui. etsi nō dubitem, aut eandem cum eo esse, solis natalibus distantem, aut saltem congenerē. Nascitur montanis, saxosisq; *Tepoztlani* locis, & in hortis quoque medicinæ gratia seri consueuit. Hæc tusa, admotaq; capiti folia, capillorum vbertatem procurant. quod etiam prę stant reliquis corporis partibus admota, in quibus pili solent oriri. omnes humores vacuare narrant deuoratam herbam, ex aqua duarum drachmarum mensura, sed pituitam præcipuè. atque ita mederi cachecticis, hydropicis, morbo Gallico, aut articulorum doloribus oppressis, & orbatis motu. sapore caret insigni. etsi virus quoddam spiret, caliditatem ostendens.

RE-

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Octauus.

ACERBAS ET ACIDAS HERBAS PRODIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

SAPOREM dulcem in medio situm, ab vno latere salsum, amarum, acrem, calidos omnes; ex altero vero, acerbum, austerum, & acidum, frigidos sapores comites habere, iamdudum communis Medicorum schola approbauit. Horum omnium priuationem voluit insipidum esse. Noster hic Auctor sub vno genere austerum, & acerbum, sub alio acidum, & insipidum comprehendit.

Habent autem austera & acerba qualibet, multum terræ, parum salis, cum amara, acriaque, & salsa, sale, qui his nomen dedit, plurimo scateant, qui veluti dextra artificis Chymici operatione, ex his per resolutionem non paucus elicitur. sic eiusdem ingeniosa genesi austeris & acerbis ingeneratur, implantaturque. Ad oculum hoc facilè est demonstrare. Res enim insipidæ, & emplastica, quæ siccæ nempè naturæ fuerint, vt est Corallorum, vel alterius lapidis puluis, vel etiam ferri, quem Ferruginem, & Spagyrici Crocum Martis vocant, si cum sale aliquo subtili, qualis Ammoniacus est, sublimetur, iteratisque id vicibus fiat, tritis, probèq; commixtis, donec sal per minimos sese puluiculos insinuet, nec ab ijsdem facilè separetur, habebis mixtum, cuius sapor erit acerbus, vel austerus, magis minusvè, pro varia salis quantitate, & diuerso operandi modo.

Vis

Vis adstringendi & confortandi, quæ talibus inest mixtis, à nemine non probatur, & approbatur; purgandi autem facultas, non ita est in propatulo. Non rarò tamen, & hæc ex medicamentorum eorundem vsu, & cum admiratione quidem, visa fuit. Ecquid mirum? cum sal hic subtilissimus, quem inesse diximus, à Natura quandoque separetur, eiq; molestiam non leuem inferat. vnde ea irritata, spiritus auxiliatores commouet, & innoxia pariter cum noxijs deturbat. ad hoc non parum confert vis illa confortatrix, quam adstringentia præbent.

Acida longè aliam naturam possident. consistit enim sapor hic in partibus admodum subtilibus, vt manifestum est in destillatione salis etiam communis, Aluminis, & Vitrioli. quæ licet omnia, dum integra sunt composita, diuersos sapores præbeant; vbi tamen tenuiores horum partes, distillationis opera separantur, & post primam, eamq; insipidam satis aquam, eliciuntur, tam insignem aciditatem reperies, vt vel lingua carere censeri possis, si illam non percipias. Hoc probant etiam Naturæ opera in fructuum, herbarumq; digestionibus. Si enim Rosæ, vel Triticum, vel Brassica, aliavè similia in vas ligneum coniecta, in locum frigidum reponantur, post paucos dies planè acescunt.

Acidorum porrò facultas, frigida sit an calida, non segniter in medicorum foro est agitatum. Calorem affirmant, qui Vitrioli spiritum acidorum acidissimum, calidum tamen imò calidissimum statuunt; cum corpus humanum vrat etiam; siue intus sorbeatur, siue extra apponatur. Ab eodem spiritu Vitrioli, metalla quoque, & lapides durissimi, veluti & ab alijs acidis benignioribus & plantalibus, ceu succo Limonum, & Citriorum pomorum, ijdem lapides, non aliter atque si acria ea omnia essent, corroduntur. Vnde vix putant euidentes hos effectus à frigore nasci posse.

Alij è contra, experientiam in hominibus toties factam reponunt, cum ex Vitrioli vsu spiritus non leuiter fuerint sæpissimè refrigerati. Hinc in tot prouincijs, regionibus, ac Regnis integris, consuetudo obtinuit vt non meri Empirici, sed prudentissimi Medici Galenici & Hippocratici, in febribus etiam ardentissimis, ceu dulce refrigerium suo modo paratum, hunc acidissimum spiritum & laudent & propinent. An forsan plurima calida exterius apposita refrigerant? tamen ex accidente, vt aiunt. sic Erysipelas, Aquæ vitæ seu spiritus vini, perfusione sanatur. An repercutiendo id fiet, dum acida ob mordicationem, per quam Naturæ vis aliqua infertur, spiritus ac sanguinem influentem repellunt, & locum affectum sic refrigerant? Intra verò si assumantur, an non possunt incidere materiam, vt à Natura postmodum expellatur, vel concoquatur? acetosis enim quiduis impositum fit magis tenerum. An ipsam expurgant materiam? sic enim multæ acidulæ, salutares sanè aquæ, licet minerales sint, vim purgandi obtinuerunt.

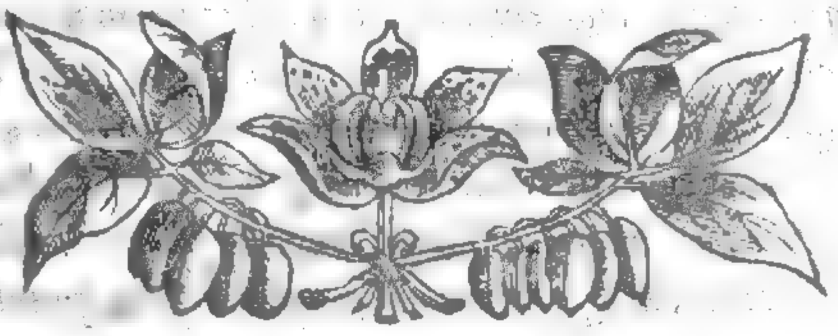

De

De TEVXOCHITL, seu Flore Herois. Cap. I.

TEVXOCHITL.

TEVXOCHITL ALIA.

HERBA *Teuxochitl* caules fundit multos, tenues, teretes, lentos, virides, & interdum flauescentes, refertos folijs Ocymoidis, hirsutis. & flores purpureos, & exiles, paulò ante æstatem emicantes. radicem verò teneram, & tota planta duplo longiorem, lacte manantem, intrinsecus candidam, & extrinsecus fuluam. Prouenit gelidis regionibus. frigidaq; constat natura, ordine secundo. & ideo trita, epotaque ex aqua, quatuor scrupulorum pondere, sitim extinguit, linguam humectat, ac lenit, & nimium extinguit calorem. æstuantiq; iecinori remedio est. quin etiam aduersus venena pollet, & eorum perfringit vim.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Insipida inter sapida recensentur, sicut tenebræ inter visibilia, & silentium inter audibilia. illis minimum salis inest, quod lingua percipi queat. vnde iure inter refrigerantia recensentur. siue refrigeratio fiat repercussione caloris, vt fit effusione frigida, siue immixtione cum calidis, vt videmus tepidam feruenti infusam, totam reddere tepidam.

De

De ACACOYOTL Arundine Vulpina. Cap. II.

ARVNDO VVLPINA.

ARVNDO VVLPINA ALIA.

ACACOYOTL, seu Arundo Vulpis, herba est caulem prolixum proferens, arundinaceum, pollice crassiorem, & exaturato virore nitentem. folia ampla, pinguia, longa, & multis exilibusque interuenijs, in obliquum à dorso in vtramque partem discurrentibus. flores in Corymborum forma compositos, iuxta caulium cacumina, longiusculos, aurei coloris, & pulchros spectatu. è quorum singulis prodeunt semina fusca, dura, orbicularia, Ponticis Nucibus paulò minora. quorum gratia, nostri ad quos iamdiu ferri cœpit, Lacrymas Mosi nuncupare solent. nihil verò habet insigne præter spectandam amplitudinem foliorum, aureos flosculos, & semina visendæ rotunditatis, atque duritiei. Prouenit temperatis locis, aut paulò calidioribus.

Lithospermum maius arundinaceum Indicum merito appellari potest hac arundo. eius enim fructus longè maior est, quam qui apud nos prouenit.

Semen vidi in Musæo varijs rebus naturalibus instructissimo, apud Illustriss. & Excellentiss. Principem nostrum Fridericum Cæsium.

De

De ACAXAXAN, *seu Planta palustri, & lenta, quæ statim comprimentibus cedat digitis.* Potamogeto Mex. *Cap. III.*

POTAMOGETVM MEX. I. POTAMOGETVM MEX. II.

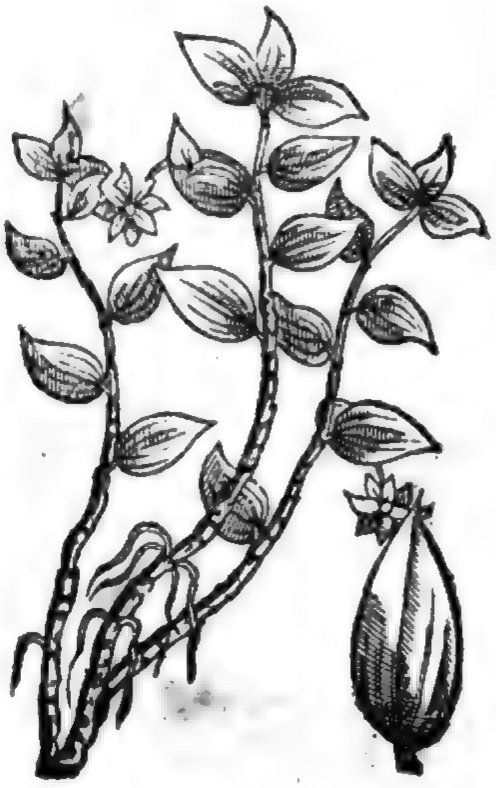

HERBA est *Acaxaxan*, iuxta riuos ac lacus proueniens, ac folia similia Potamogeto, cuius videtur species, ferens, postremò rubrescentia. caulem gramineum, arundinaceumvè, & eodem modo geniculis internodijsque distinctum. florem coccineum, & paruum. radicem verò longam, & circa geniculos fibratam. Duas huius plantæ reperies differentias, viribus formaque persimiles. Prouenit vtraque temperatis regionibus, aut aliquanto calidioribus, qualis est Mexicana, iuxta palustria, & aquosa loca. vbi sunt qui *Tocnacaztli*, seu Dasypodis auriculam, è foliorum similitudine vtramque, vocent. ambæque, frigefactoria humentique natura constant. febres sedant, vanos timores pellunt, dysenterias curant, animi deliquio subueniunt, languenti cordi opitulantur, scabiemque sanant.

De

De ATEHVAPATLI, *seu herba nascente iuxta riuos.* *Cap. IV.*

ATEHVAPATLI, quam alij *Ahuatepatli*, & *Tlatlauhcapatli* vocant, herba est folia ferens bina, obrotunda, hirsuta, serrata, infernè rubea, atque squallentia, denique Vrticæ proxima, Papauerque Rhæas sapore imitantia. caules hirsutos, teretes, purpureos, dodrantales. radicem verò teneram, longam, ac capillatam. cui appendent teniæ quædam iulivè, Piperis longi formam æmulantes. Nascitur *Quauhchinanci*, & *Copitlani* locis temperatis circa saxa. frigida & humenti constat natura, non sine quadam adstrictione. radix epota fœcunditatem procurat, præcipuè si cum vocato *Chilatolli* sumatur, & abortum prohibet.

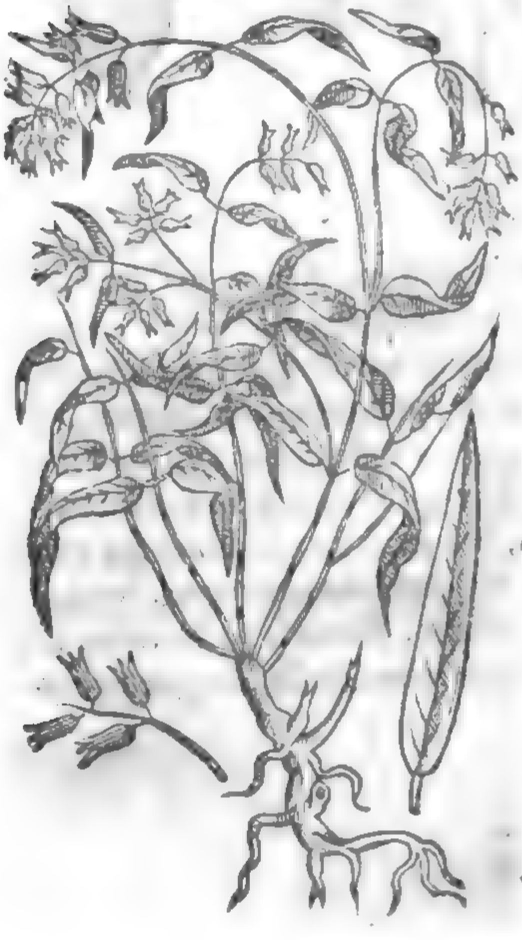

De ATLANCANE, *seu Herba aquosis locis proueniente.* *Cap. V.*

HERBA est *Atlancane*, folia penè saligna proferens. caules longos, teretes, læues, fuluos, cauos, ac repentes humi, nec pennis Anserum crassiores. flores in postremis ramulis oblongos, vasculis fuluescentibus persimiles. radices verò surculosas. quæ frigida & sicca natura constant. laxa adstringunt, dysenterias cohibent, ac cæteras penè defluxiones, eodem modo coercent.

De

Digitized by Google

De CICIMATIC, *seu planta Cimatl simili. Cap. VI.*

CICIMATIC.

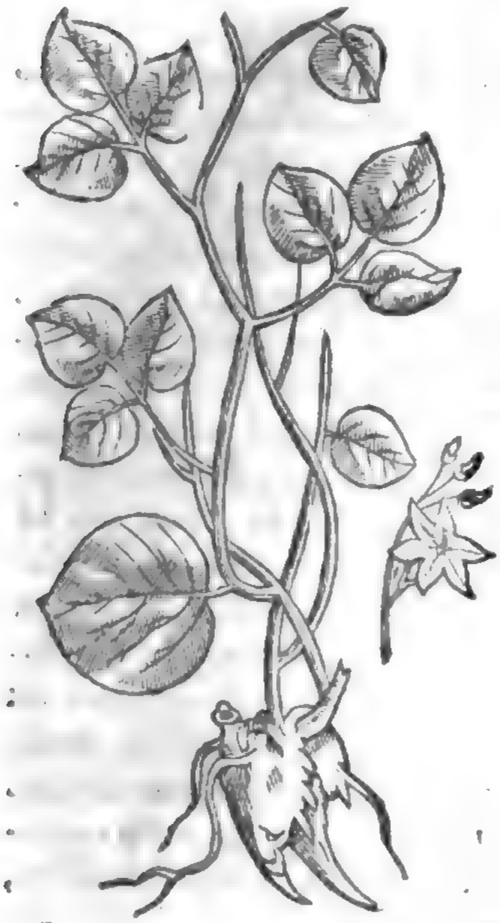

CICIMATIC ALIA.

CIMATL.

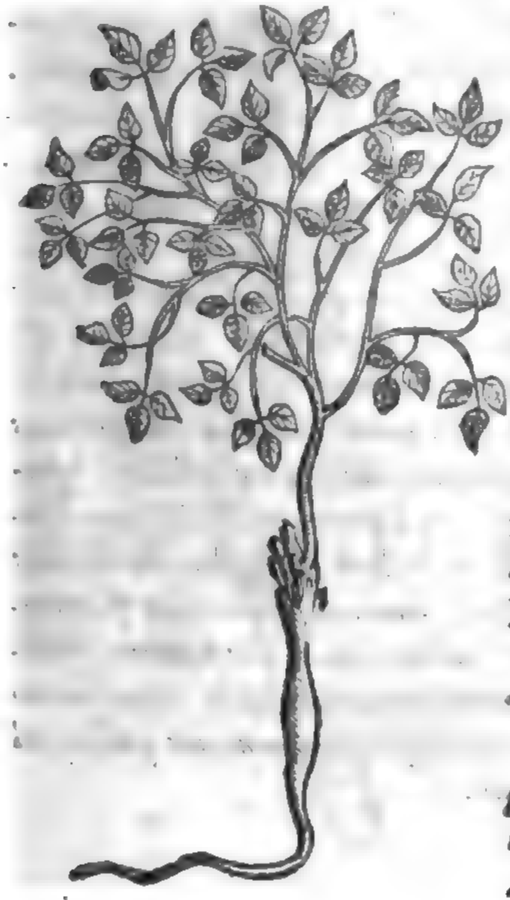

CICIMATIC herba est Napo similis, radice fibrata. è qua prodeũt caules volubiles, & rubei, ornati folijs ternis, cordis figura, similibusq; cęteris Faseolis, quorum est species. ac siliquæ mediocres, ex purpureis ac velut racematim depẽdentibus, floribus. Nascitur in calidis, ac tẽperatis regionibus, qualis est Mexicana. Tẽperies est frigida, & glutinosa. Radix trita inspersaque, vlcera curat. abstergit enim illa, & cicatrice obducit. quò fit, vt *Palancapatli*, seu vlcerum medicina à plerisque vocetur. oculis tentatis inflammatione mirè confert. nubes, & supercrescentem carnem discutit, fluxum alui coercet, tussi auxiliatur, & enixas corroborat. Ius verò decocti radicis, opitulatur dysentericis.

Siliquæ longitudo non superat vnciam, latitudo verò quartam tantum partem.

Cimatl, cui precedens herba comparatur, est legumen, cuius radix ferruginei coloris, caules repentes. omnes ramuli tria habent folia, cordis figura Faseolis similia, inferiore parte subalbida.

Digitized by Google

De COATZONTE COXOCHITL, Lyncis flore: seu Lyncea. Cap. VII.

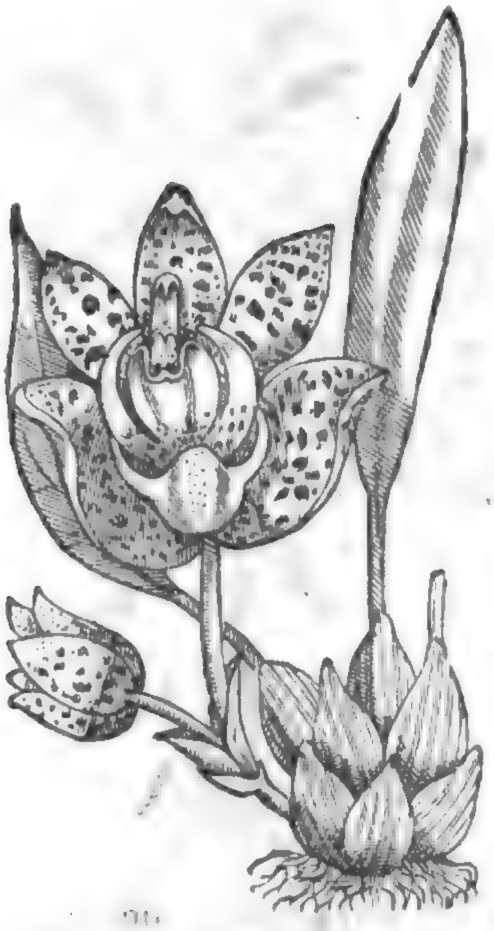

HERBA est *Coatzonte Coxochitl*, folia fundens Iridis, sed longiora, & latiora. caules tenues, virentes, breues, læuesque. flores capitibus serpentum similes, vnde nomen, rubeoque colore, punctis tamen interstincto candido & pallescente, promiscuè. radices verò oblongas, ac præcoci Ficui adhuc virescenti valde similes, striatas, ac contortas. Calidis prouenit, & interdum etiam temperatis regionibus, iuxta rupes, aut arborum truncis adhærescens. licet iam ad hortos, cultaque loca descenderit, viridariaque exornet, in quibus excolitur, deliciarum ac florum gratia. Est enim flos forma spectabilis, Liliacei odoris, & quem quispiam vix posset verbis exprimere, aut penicillo pro dignitate imitari. à Principibusque Indorum, ob elegantiam, & miraculum, valde expetitus, & in magno habitus pretio. blanditijs, & cultura non eget, sed vnica radice fœcundissimus fit prouentus. Ex hisce floribus èque alijs quarundam herbarum congenerum, & ex rubro Maizio, parabantur Principibus Indorum Placentæ, quas edebant pro contemperando ventriculi calore. siue is accidisset à Solis æstu, sub cuius radijs contraxissent moras, siue ab alia quauis, interna externavè, caussa. frigida siquidem, humentiq; constat temperie.

Hic elegantissimus flos, & colorum varietate, & macularum aspersione, quemuis in sui admirationem rapere queat. eum Lyncis, exemplo floris Tigridis, & plantam Lynceam duabus præcipuè de causis appellare libuit. Cùm quia versicolorem Lyncis pellem varijs pulchrisq; maculis suis æmulatur, tùm quia Lynceorum Academiæ & Florem hunc, & totum hunc Mexicanarum plantarum nouum & curiosissimum librum, vt lucem aspexerit, debemus, cui auguror, vt quemadmodum pulcherrimus Flos hic Indorum Principibus, ob elegantiam & Naturæ miraculum in delitijs habetur, & ex varia radice fœcundissimus prouenit; ita Lynceorum studia, quæ opulentissimos clausæ Naturæ thesauros recludere, & auidis hominum solertium ingenijs subijcere satagunt, & apud hos & apud Principes bonarum litterarum promotores & patronos gratiam mereantur, cumque pauci adhuc eorum sint numero, radices tamen altas agant, fœcundaq; litterariorum monumentorum sobole suauissimum Musarum odorem longè, lateq; spargant, plurimos studiosos sibi deuinciant, pluresq; ad sedulam Naturæ contemplationem sibi socios excitent.

De

Digitized by Google

De COAXIHVITL, Herba Colubrina. *Cap. IIX.*

COAXIHVITL, seu herba Colubrina, quam nonnulli *Chalcuitlatl* vocant, folia profert Hyperici, minora tamen, & minimè cribrata. flores purpureos, longos, calyculorum figura, iuxta singulos foliorum exortus toto caulium procursu. caules rubros, tenues, & teretes, duos longos cubitus. radicem verò crassam, fibratamque. Temperato gaudet cœlo, locisque montosis, & Septembri mense floret. saporis est, & odoris ferè expers, frigidaque, & glutinosa natura. Ius decocti radicum medetur dysentericis, asthmati opitulatur, dolorem sedat, febres restinguit, ac naribus instillatum, fluxum sanguinis cohibet.

Campanulis, tum figura tum viribus, est similis.

De COYOLXOCHITL, seu Martagone Volubili Mexicano. *Cap. IX.*

VOLVBILIS herba est *Coyolxochitl*, folia habens arundinacea, sed breuiora, aut minori Plantagini similia, eodemque modo distincta neruis secundum longitudinem discurrentibus. caulem teretem, læuem, purpureum, & pennam anserinam crassum. flores extremo cauli aceruatim adhærescentes, calycum forma, spectatu pulchros, & è rubeo in viridem tendentes colorem, punctisque quibusdam variatos. intra quos latet semen compressum, ac rotundum. Liquor expressus è floribus, qui frigida, & lubrica constant natura, etsi partes calidas, acresque nonnullas continet, sanguinem narium sistit. radicum verò succus extinguit febres. punctis medetur, ac dysenterias cohibet. vsus est etiam florum in contexendis, & ornandis corollis. Prouenit sub clementi cœlo, quale est Mexicanum, campestribus, cultisque, & hortensibus locis, vbi solet haberi in delicijs.

De CVTIRIQVI, *seu Matlacaça. Cap. X.*

QVAM herbam *Cutiriqui Michuacanenses* vocant, Mexicani *Matlacaçam* nuncupare consuerunt. hæc folia Betonicæ altilis fert, læuia, sed minora, & exiliora. caules læues, purpureos, teretes, ac per interualla geniculatos. flores luteos, siliquasque oblongas trigono, refertas semine, haud absimili Synapino. radices verò modicas, obrotundas, candentes, fibratas, Cæpis paruis similes, & nigra quadam membrana obuolutas. Nascitur regionibus frigidis *Chimalhuacanichalcensis*, saxosisque, & asperis locis. Radices, frigida humidaque constant natura, ac Xicamarum sapore. crudæ, coctæuè edules sunt. coitum dicuntur excitare, ac extinguere febres, zelotypiam amouere, & conciliare coniugum amorem.

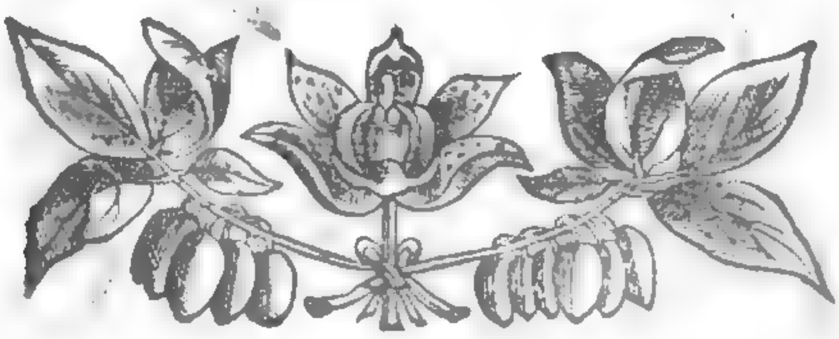

De

De HOAVHQVILITL, seu Olere seminis in cristam compositi. Cap. XI.

REPERIES in hac noua Hispania plura Atriplicis agrestis genera, quæ vniuersim *Hoautli*, seu *Hoa hoautli* vocare Mexicenses consueuerunt, & in hortis suis, atque viridarijs magna cura serere, atque excolere, qualia sunt *Tlapal hoaquilitl*, seu *Tlapal hoauhtli*. radice crassa, breui, & fibrata, vnde prodeunt caules rubei, & in eis folia eiusdem coloris, oblonga, & serrata per interualla. quæ elixa eduntur. suntq; adeo grati saporis, vt, cum quadam graui infirmitate Mexici laborarem, nihil cupidius ac id olus assumpserim, eiusvè decoctos, conditosque oleo & aceto, cauliculos. floribus rubeis, & in comos compositis. præterea *Nexhoautli*, viridis tota, edulisque, & *Chichichoautli*, quæ ob amaritudinem, locum non habet inter olera. folijs è viridi purpurascentibus. & coccineis floribus. & alia permulta, quorum nec vsus est, nec rationem vllam habendam duxi, pro olere magna ex parte eduntur elixa. Nascuntur calidis, ac frigidis locis, campestribus & humectis, sua sponte, aut in hortis satæ, & cultæ. Frigida, & humenti natura constant. aluum emolliunt. panos apposita discutiunt. Semen cum aqua mulsa potum, regium morbum sanat, & vocatos morbillos ad cutim pulso humore curat. parant Mexicani è duorum primorum generum semine globulos, ac potionem, *Michihoahutli* vocatam, qua vtuntur veluti gratissimo cibo. Folia tusa, & *Hoilanqui* permixta, inspersaque, dicuntur vlcera abstergere, carnem generare, exedereq; supercrescentem, & cicatrice tandem obducere. quin Ranam eisdem inuolutam, coctam atque ingestam, prodesse dysenterijs ferunt.

I. Tlapal hoaquilitl.

II. Nexhoautli.

III. Chichichoautli.

Potio Michihoahutli.

De METL, seu Maguei. Cap. XIX.

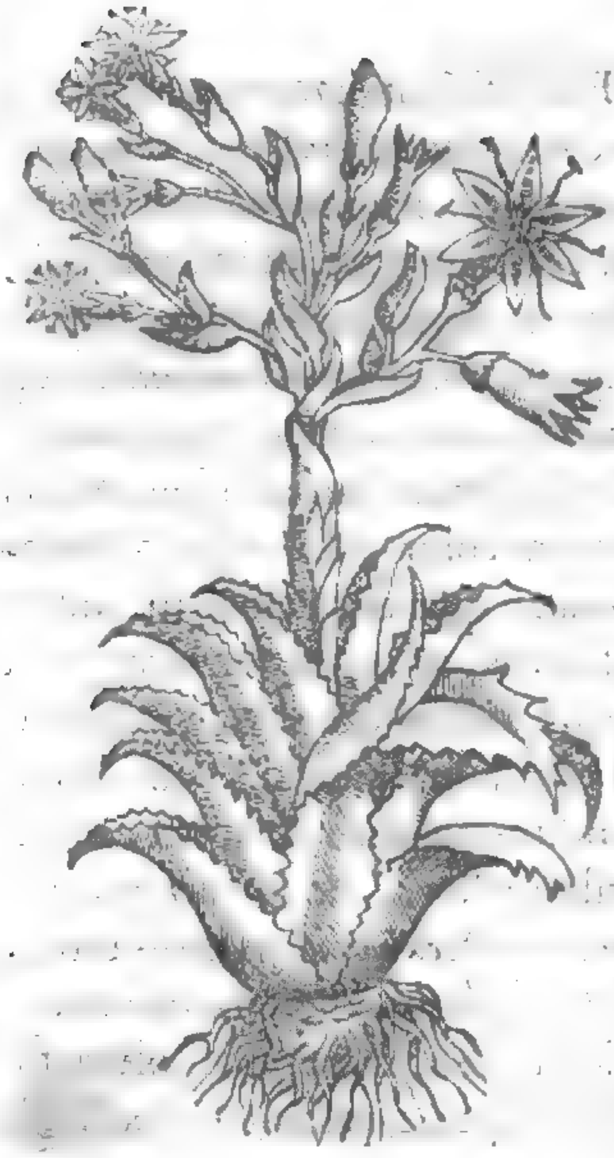

METL plantæ, quam Mexicenses
Maguei appellant, plures sunt diffe-
Differẽtia. rentiæ, de quibus seorsim agemus, incipien-
tes ab ea, quæ folia Aloes fert, sed longè ma-
Forma. iora, & crassiora, (arboris enim mediocris
interdum æquant longitudinem) vtrinque
spinifera, ac in rigidum, acutumq; desinen-
tia mucronem. caulem duplo maiorem. &
in eius parte summa flores luteos, oblongos,
iuxta cacumen stellatos. ac procedente tem-
pore, semen Asphodelino persimile. radicem
verò crassam, breuem, & fibris scatentem.
Cultus. Seritur ex germinibus qui circumcirca ma-
trem oriuntur, quouis solo, sed præcipuè fer-
tili, atque frigido. non enim tempestatum,
aut inclementioris cœli patet iniurijs, aut per
siccitatem statim marcescit. è nulla re pro-
Fructus. uentus est amplior. Planta hæc vnica, quid-
quid vitæ esse potest necessarium, præstare fa-
cile posset, si esset rebus humanis modus. in-
numeri penè sunt vsus, qui ab ea desumun-
Sepes. tur. Tota enim illa, lignorum sepiendorumq; agrorum vsum præstat. caules ti-
Tigna. Imbrices. gnorum, folia verò tecta tegendi, imbricum, lancium, Papyri, filique, ex quo
Fili. Vestes. calcei, lintea, & alia vestium genera, quæ apud nos Lino, Canape, Gossipio,
Claui. alijsq; huiusmodi parari solent. è mucronibus fiunt claui, & aculei, quibus per-
forandis auribus, macerandi corporis gratia, Indis vti mos erat, cum dæmonum
Acus. vacarent cultui. item aciculæ, acus, tribuli militares, & rastilla idonea pectendis
Succus. subtegminibus. Præterea è succo manante, cuius, euulsis germinibus internis, fo-
lijsvè tenerioribus cultis *Tzlimis*, in mediam cauitatem stillat planta vnica
Mel. quinquaginta interdum amphoras (quod dictu est mirabile) Vina, Mel, Ace-
tum, ac Saccharum parantur. succus namque destillatione fit dulcior, decoctione
Sacchar͂. & dulcior, & spissior, donec tandem cogatur in Saccharum. Vinum fit ex eodem
Vinum. succo diluto fontana aqua, additis corticibus malorum Medicorum, Limo-
numque, & alijs. quibus facilius inebriantur, quod ea gens maximè affectat
quasi pertæsa rationalis suæ naturæ, & auida sortis brutorum, atque quadrupe-
Acetum. dum. è Saccharo, quod ex eodem succo vt diximus cogitur, parant Acetum,
Vires. nempe resoluto ex aqua, & nouem diebus insolato. idem succus menses ciet,
aluum lenit, vrinam euocat, renes, & vessicam emundat, lapides frangit, vri-
næq; extergit meatus. succus, cui incoctæ sint *Piltzintec xochitl*, & *Matlalxo-
Restes. chitl* radices, referunt punctis mederi. e radice quoque restes fiunt firmissimæ,
ad multas res perquam accommodæ. crassiores foliorum partes truncusque, de-

cocta

cocta sub terra (quod genus elixandi barbaricum vocant *Chichimecæ*) edendo sunt apta, sapiuntque citrea frusta Sacharo condita. quin & vulnera recentia mirè conglutinant. fit enim succus assatione glutinosus. qui suapte natura frigidus ac humens est. folia quoque assa, & affecto loco imposita, conuulsionem curant, ac dolores leniunt (præcipuè si succus ipse calens bibatur, quamuis ab Indica proficiscantur lue) sensumque hebetant, atque torporem inducunt. Cibus.

Aloe Americana, licet spinis horreat, nihilominus tamen inter Acanacea reponi non debet, vt quidam videntur facere. ab ijs enim non solum viribus, sed & tota facie differt. potius ergo inter Irides, & Gladiolos numeretur, quibus flos admodum est similis, & reliqua omnia nil abnuunt.

Eadem fere de viribus huius Aloes, inuenies apud Clusium rariorum plantarum lib. I. cap. 48. qui primus hanc proposuit, viresque ex Gomara apposuit.

De *METL COZTLI*, seu Metl Luteo. *Cap. XIII.*

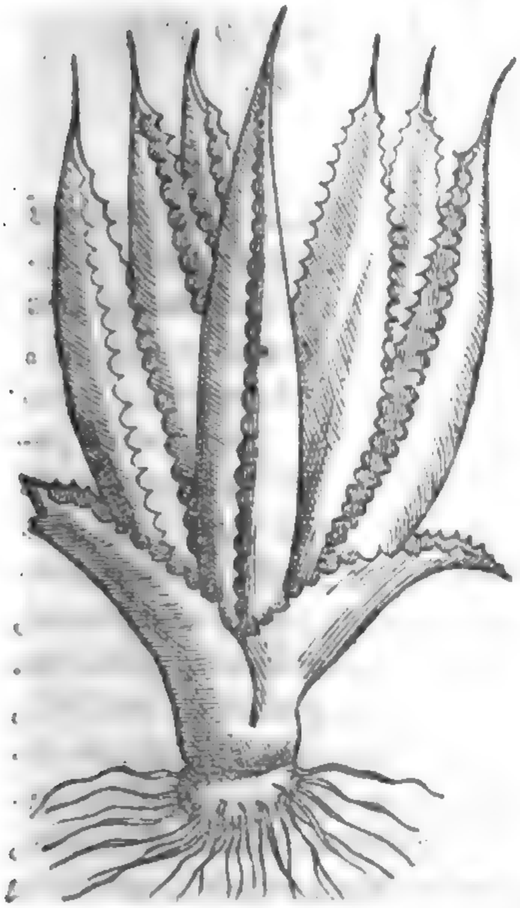

METL COZTLI, seu *Maguei* luteum, ab alijs *Coztic metl*, & *Macoztic metl*, ab alijs *Hucimetl*, seu magnæ vtilitatis dictum, species *Metl* est, sed marginibus foliorum luteis, spinis paruis, & nigris, folijs verò modicis, si cum folijs *Metl* præcedentis comparentur. caule binos cubitos alto, digitumq; lato, & rubro. cum flore ceruleo pallescenti, cacumen eius occupante. & radice surculosa. Campestribus locis Mexici nascitur, quouis tempore, quamuis sola æstate floreat. seritur ex germinibus ortis iuxta parentem. Ius trium, quatuorvè foliorum, additis Siliquastris ternis, frigentes ac crassos humores per secessum & vrinam, paulatim vacuat. idem propinari solet ab Indis, enixis mulieribus, aliquot diebus a partu, corroborationis gratia. succus expressus, ab semiassis folijs, dicitur asthmati conferre. Frigida verò constat, & lubrica natura.

Digitized by Google

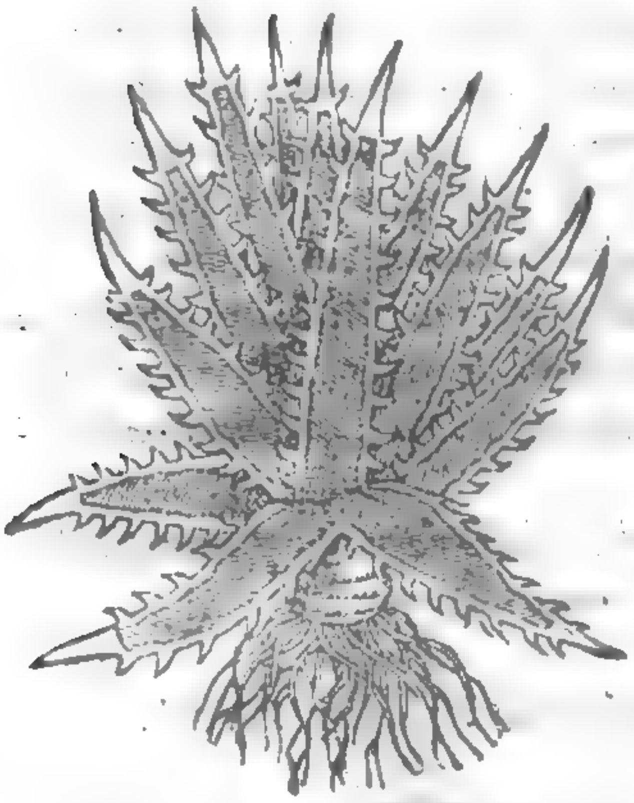

De MEXCALMETL. Cap. XIV.

MEXCAL METL, seu *Maguei* aptum vt assum comedatur, species est *Metl* parua, valde spinosa, & virore admodum exaturato tincta, cuius folia eduntur assa, & sunt præ cæteris grata gustui. offenditur ea in montibus *Tepoztlanensibus*.

De MEXOCOTL. Cap. XV.

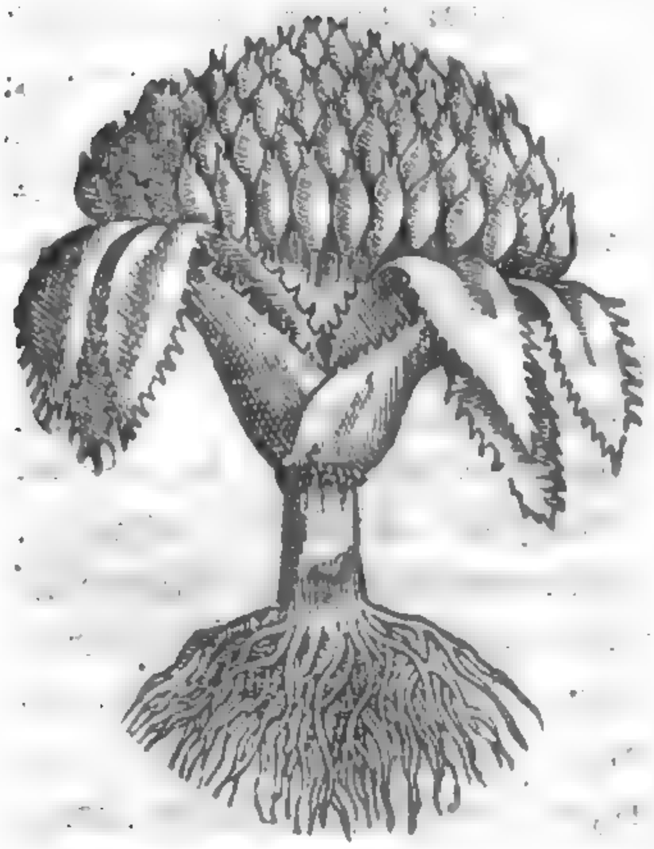

MEXOCOTL, seu *Maguei* Prunorum, spinosæ etiam plantæ, & ad *Metl* genera referendæ, species est, sed fructu dulci, & acido, multiplici, ac persimili Prunis, vnde nomen, & in orbem, Indicæ Pineæ quadantenus parem, composito, eduli succo pleno, & grati saporis. Folia sunt *Metl*, aut illis potius Pineæ Indicæ similia, spinosa, fulua, ac veluti marcida. Caulis verò breuis, teres, ac crassus. Radix fibrata, crassaque. pruna sunt oblonga, glandibus similia, & ex candido pallescentia, obducta membrana. intra quam continetur callus candens, ac, vt diximus, dulcis, & acidus, Pinearum Indicarum sapore refertus. semine principio candido, ac postea nigro, obrotundo, & duriusculo. Nascitur in saxosis regionum calidarum *Tepecuacuilci*. Temperies est frigida, & sicca. Medetur oris vlcusculis e calore ortis, fructus commansus, ac gestatus ore.

De

De NEQVAMETL, & alijs quibusdam Metl speciebus. Cap. XVI.

NEQVAMETL, METL V. Angustifol.

QVAMETL, METL VIII. Montan.

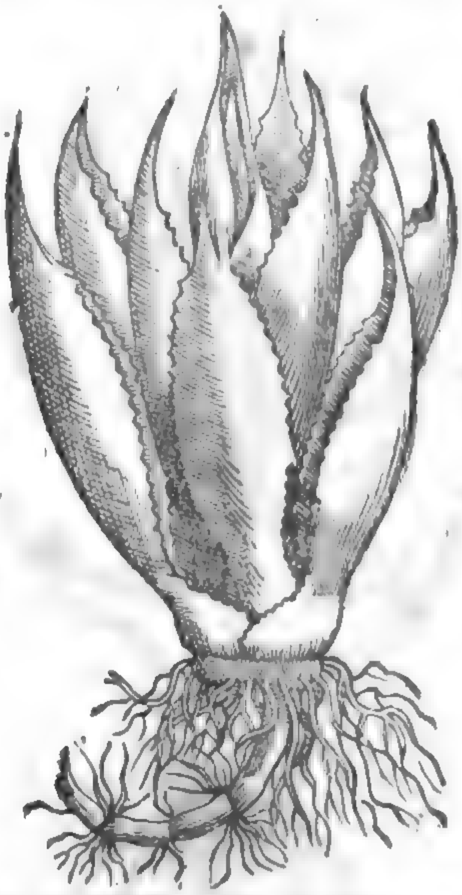

ACAMETL, METL. XI. Arund.

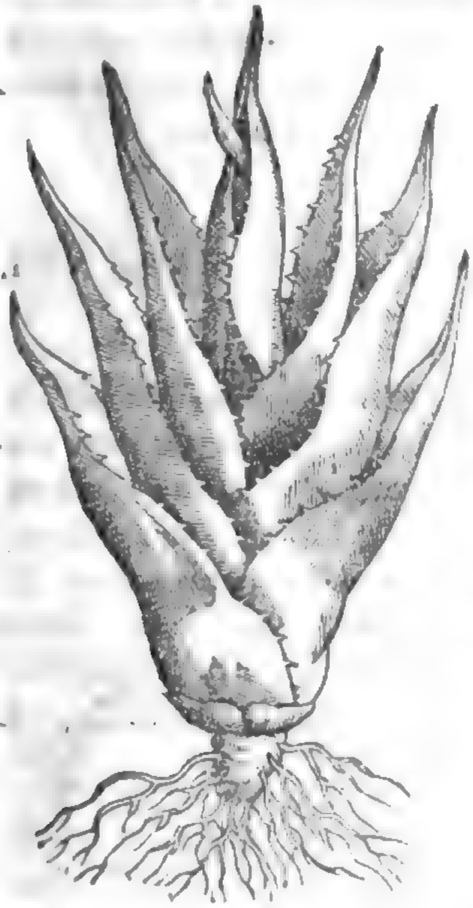

NEQVAMETL, seu Mellis potatrix, species est *Metl*, alijs congeneribus plantis facultate similis. rara est forma. folia namque digito trāsuerso paulò crassiora profert, aspera iuxta latera, ac impensè acuminata circa cuspidem. caulem brachij crassitudine. cuius cacumen fructus occupat oblongus, Pyrorum paruorum forma, vndique sepiens caulem. Nascitur in calidis. sunt aliæ quamplures species, quarum quoniam facultate similes sunt, & forma parum differentes, nomina, ac nonnullarum partium differentias subijciam. Prior omnium vocatur *Mexoxochtli*, seu *Metl* viride. Altera à cinereo colore *Nexmetl*, reliquis etiam similis. Tertia *Quametl*, seu Maguei montanum; squalenti colore fibrata radice, & longo, crassoq; insigni surculo. Quarta *Hoitzitzilmetl*, aculeis longis, purpureisq; radicibus, & spinis. Quinta *Tapayaxmetl*, seu Maguei *Tapayaxin*, præcedenti ferè similis. Sexta dicitur *Acametl*, seu Maguei arundineum,

Metl viride. VI.
Nexmetl cinereū. VII.
Quametl montanū. VIII.
Hoitzitzilmetl. IX.
Tapayaxmetl. X.
Acametl arundinaceum. XI.

Digitized by Google

neum, albidioribus iuxta radicem folijs, & rubeſcentibus ſpinis, atque radicibus. Septima dicitur Maguei nigrum, ob colorem atrum, quamquam ſpinæ, radicesque ex nigro fulueſcant. Octaua *Xilometl*, ſeu *Metl* piloſum, rubeis ſpinis, & radicibus, quæ rariores præcedentibus quadantenus uideri poſſunt.

Metl nigrum. XII. Xilometl piloſum. XIII.

TLACAMETL.

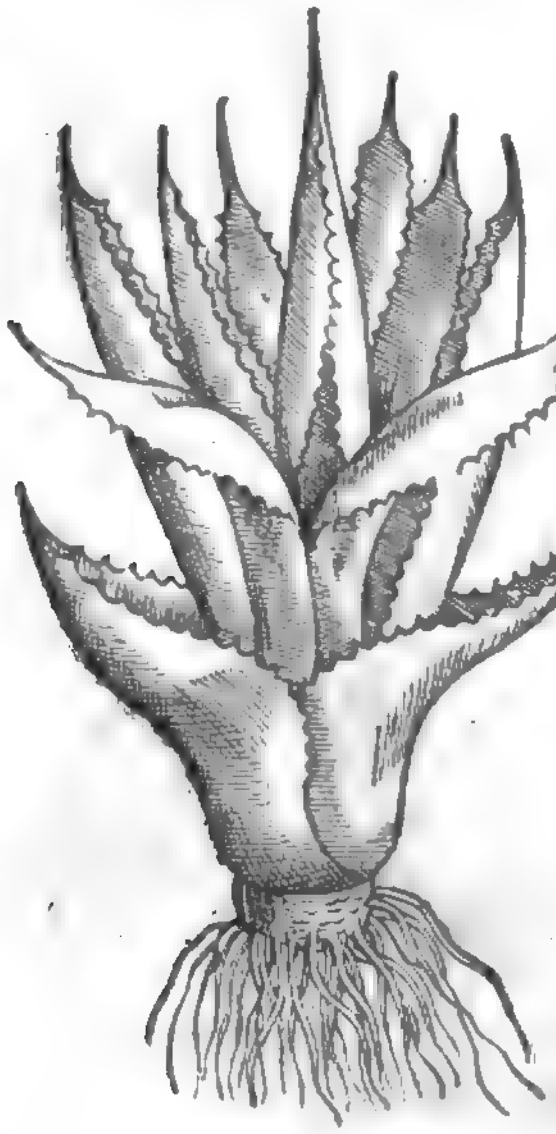

THEOMETL.

De TEPEMEXCALLI, *ſeu Maguei montano alio.* Metl. XIIII. *Cap. XVII.*

TEPEMEXCALLI, ſeu Maguei montanum aliud, forma *Metl* conſtat, ſed tenuibus ſpinulis. contuſa, atque deuorata, illitavè, curat eos, quorum artus motu priuati ſunt ob neruorum conuulſionem. Montoſis, ſaxoſisq; locis gaudet calidarum regionum, qualis eſt *Tepoztlanica*.

De TLACAMETL. Metl. XV. *Cap. XIIX.*

TLACAMETL, ſeu Maguei luteum, hæc eſt etiam ſpecies *Metl*, eadem penè forma, & viribus, quibus cæteræ, & eiſdem quoque vſibus. ſed inter reliquas, vigorem ac robur addit fœminis imbecillibus, aut ſyncope tentatis. Nomen habet à magnitudine.

De THEOMETL. Metl. XVI. *Cap. XIX.*

THEOMETL, ſeu Maguei diuinum, ſpecies Maguei inter numeroſas alias quæ reperiuntur, eadem penè facultate, & forma. longa radice, fibrataque, & exilibus ſpinis. duas ſpithamas longa ſunt tantum folia. ſuccus verò epotus, aut illitus, febres extinguit. Naſcitur in frigidis, & calidis locis, editis, atque campeſtribus.

Digitized by Google

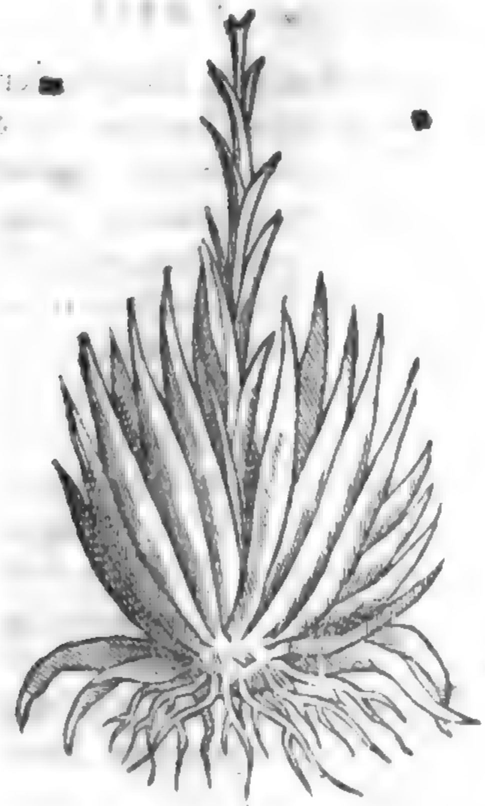

De *PATI, seu Metl lenissimo.* XVII. *Cap. XX.*

PATI, seu *Metl*, ex quo fiunt lenissima fila, similis est *Metl*, sed folijs angustioribus, minoribus, & tenuioribus, magnaque ex parte purpurascentibus, è radice fibrata, crassaque. Species est vocatæ *Pitæ*. parantur ex ea, fila tenuissima, in magno habita pretio, pannisque lineis preciosis texendis aptissima.

De *QVETZALICHTLI.* Metl.XIIX. *Cap.XXI.*

QVETZALYCHTLI, quam alij *Metl Pitæ* vocant, ad speciem *Metl* videtur posse referri. assurgit in arboream altitudinem. radicem fundit crassam, fibratamque, & sensim gracilescentem. folia verò spinifera, & *Metl* similia. fit ex ea quidquid ex *Metl* fieri consueuit, quod ex eius filis, delicatiores, & maiori in precio habitæ parantur vestes. Prouenit in calidis *Quauhquechullæ*, & *Mechatlani*.

De *XOLOMETL.* Metl.XIX. *Cap. XXII.*

XOLOMETL, seu *Maguei* serui, species est *Metl*, tribus veluti orbiculis aggregatis. radice constat firmata, & fibris aucta rubrescentibus. vnde proferuntur folia coccineis horrida aculeis, raris, & à medio ad vsque mucronem procedentibus. succus foliorum expressus, ac bibitus decem vnciarum mensura, vniuersi corporis dolores, & præcipuè articulorum tollit, ac motum impeditum restituit. Verum quo bibitur tempore, corpus est magna cura operiendum. Nascitur *Huexocinci*, iuxta fauces fluminum.

De

De OCOLOXOCHITL, *seu Flore Tigris*. *Cap.* XXIII.

HERBA est *Ocoloxochitl*, folia fundens Gladioli, nerueis discursibus, densis, & secundum longitudinem procedētibus. florem rubrum, magnum, ternis constantem folijs, sed circa medium pallentem, albumque, & Tigrinę pellis more maculatum, vnde nomen. Additur in Corollas, floridosque manipulos ob floris præstantiam. Radix verò Porracea est. quæ frigefacit, ac febrem extinguit, vncię vnius pondere ex aqua deuorata. & punctis aduersatur, quæ ardentes febres sequi solent. Sunt qui dicant, deuoratam, efficere fœcunditatem. edulis etiam est, frigentisque, nec omnino iniucundi nutrimenti, lubrica, & pectori conferens. Nascitur clementi cœlo, quale sortitur Vrbs Mexicana, hortensibus præcipuè, humidisque, & cultis locis.

Dodonaus, & Lobelius florem Tigridis à se nunquam quidem visum, sed à D. Ioanne de Brancion transmissum exhibuerunt. in qua tamen imagine est quod desideres in folijs illis tribus minoribus. quæ non simplicia, sed duplicata esse debent.

De OMIMEZTLI, *seu Osse femoris*. *Cap.* XXIV.

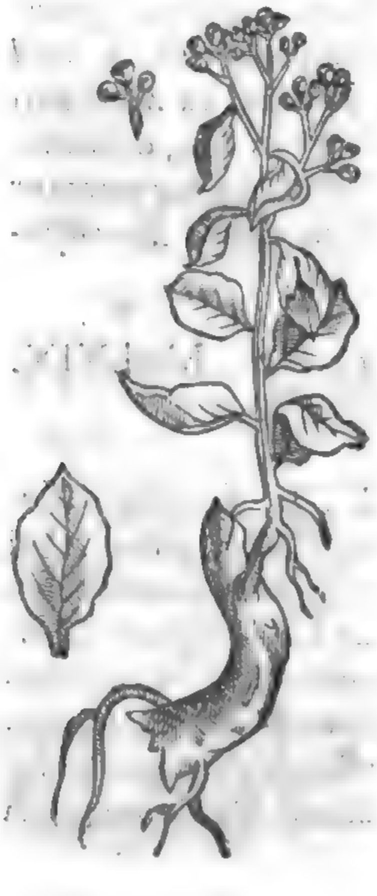

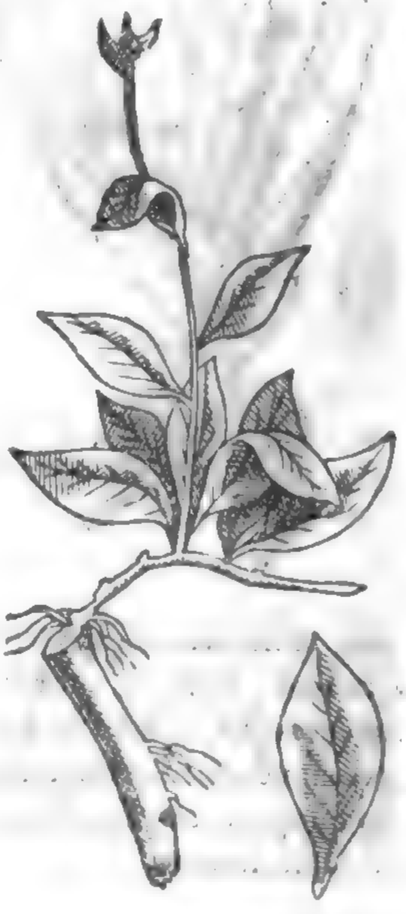

OMI-

OMIMEZTLI herba est, folia habens Ocymi penè figura, & nonnihil vndulata, ex viridi purpurascentia. caules purpureos, tenues, ac volubiles. flores in postremis ramis ex candido pallentes, & exiles, ex quibus vascula obrotunda, semine referta. radicem verò teneram, crassam, longam, candentem, & fibratam, saporis atque odoris expertem, glutinosam, frigidæq; & humentis temperiei. Sunt qui vocant eandem plantam *Otomite tumquiyeti*, alij *Pozteopatli*, alij *Tlaltinopatli*. Prouenit editis locis, montosisq; *Tomilozincinci*, *Ocpayocaui*, *Oapani*, *&* *Totepeci*, nonnihil variante forma. Radix ossa luxata reducit, fracta consolidat. locis corporis, casu aut ictu concussis, applicata fert opem. confert saniem meientibus, dolores tollit, ac repellit præter naturam tumores.

Folia Betæ potius sunt similia, longitudine trium digitorum, latitudine vero duorum.

De OMIZOCHITL, *seu Flore osseo. Cap.* XXV.

HERBA est *Omizochitl* folia ferens Porracea, virentia, circa radicem tamen rubeo tincta colore. flores in summo caule candidos, oblongos, nostrisque Lilijs odore similes, [quamobrem Indica Lilia quidam vocant] & in foliola, stellarum instar, postrema parte diuisos, ac circa medium nescio quid sublutei præseferentes. caules virides, rotundos, & leues. radicem verò bulbosam, obrotundamque. Prouenit in frigidis, & temperatis regionibus. floresque adduntur in corollas, & odores. Radix frigida est, & humida, saliuosæque cuiusdam, lubricævè naturæ particeps. species videtur Narcissi, veteri incognita Mundo. Radix tumores præter naturam apposita repellit, febres extinguit, & fluxus à calida caussa ortos, retinet deuorata.

De QVIL AMOLLI, *seu herba Amolli. Cap.* XXVI.

QVIL AMOLLI herba est folia mittens cordis figura, mediocris magnitudinis. caules volubiles. flores candentes, & prælongos, Cymbali forma. radicem verò tenuem, ac longam. Nascitur in calidis collibus *Yztlani*. Sapore, & odore insigni caret, frigidaque, & humenti natura constat. Folia resoluta ex aqua, illitaque, medentur inflammationibus. dolorem capitis applica- Prima.

Digitized by Google

ta sedant, euocant vrinam, calorem nimium pellunt, & oculis puerorum inflammatione tentatis prosunt. Est & alia herba eiusdem nominis, & facultatis,
Altera. huicque, vt coniectari potest, congener, sed folijs circa exortum à pediculo minimè bifidis, de qua hæc pauca dixisse sufficiat. Quin & Brioniam nostram,
Tertia Amara. Bryonia. *Chichic amolle* vocant Indi. aiuntque, Ius decocti infusum, mirè pituitam purgare, & Gallico morbo, alijsq; ægritudinibus, in quibus impeditur motus, antiquis, ac rebellibus mederi.

De TEPITZIC XIHVITL, seu Herba firma. Cap. XXVII.

HERBA *Tepitzic xihuitl* caules mittit purpureos, & tenues. & in eis folia parua, serrata, & obrotunda, forma illis Adianthi quadantenus similia, quamuis minora. florem, è pallido rubescentem, oblongum, & vasculo rosaceo penè simili contentum. radicem verò digitalem. Campestribus, montosisque prouenit locis regionis Mexicanæ. Radix Septembri mense solet ad vsus euelli, atque recondi. huius est præcipuus in medicina vsus. deuorata vrinam elicit, quacumque retentam ex caussa. Frigida verò, humentivè natura constat, atq; ideo simili mẽsura febres extinguit.

De TLAPATL. Stramonio. *Cap. XXIIX.*

TLAPATL herba folia fert Vitis lata, & sinibus, aut profundioribus laciniata crenis. caules virentes. florem candentem, ac longum, vasculorum figura: fructum obrotundum, similem Erinaceis. radicem surculosam, & candentem. Nascitur in quibusque locis, præcipue *Tepeuacuilci*, & Mexici. frigida temperie constat. ac sapore, odoreque insigni caret. Ius decocti foliorum, aduersus febres, & quartanam præcipue, illini solet, aut lichnij modo obdi. fructus verò, foliave, aduersus pectoris dolorem. eadem aurium surditati ex aqua instillata conferunt. ceruicali imposita somnum conciliant peruigilibus, & si parū ò liberalius deuorentur, insaniam.
Inter Stramonij, vel Daturæ species hæc numeranda.

randa est, ideoque Hyoſcyamo propior quàm Solanis, id quod etiam ex viribus conijci poteſt. In Solani enim genere nullam adhuc vidi, quæ vim habeat Narcoticam. Nec enim Mandragora, Poma amoris, Alkenkengi, Siliquaſtrum, Dulcamara, plus ſomnum inducunt, quam aqua Roſarum temporibus applicata. Hyoſcyami autem omnes congeneres, non tantum vires habent hypnoticas, ſed inſuper multa, & varia inducunt, tùm vigilantibus tùm dormientibus, phantaſmata. Exemplo ſunt ea omnia, quæ de Hyoſcyamo, Datura, Belladonna, Stramonio, ab Authoribus ſunt prodita. qua de re vide Garciam, & Acoſtam de Datura, & Iulium Scaligerum in exercitationibus ad Cardanum. De Mandragora non ego tantum experimentum feci perſæpe, ſed etiam Excellentiſſ. D. Ioannes Faber Lynceus, Summi Pontificis ſimpliciarius, & in Vrbe ſimplicium Profeſſor, amicus meus colendiſſimus, & cum quo frequenter hæc mea ſtudia contuli, coram ſuis Auditoribus magnum Pomum, vna cum ſeminibus ieiunus abſumpſit, ſine vllo, vel ſomni vel alterius mali ſigno minimo. & vt experimentum eſſet certius, ieiunus vſque ad prandium, per aliquot nempe horas permanſit, & à vino, ne vis Pharmaci debilitaretur, abſtinuit.

De TLAQVILIN. Mirabili Peruana. *Cap. XXIX.*

PLANTA *Tlaquilin* à Mexicenſibus nuncupata, alijs *Theotlaquilin*, à nonnullis *Hachalindi* dicitur. in villa Madritij Hiſpaniæ, Marabillas de Indias, ob florum admirabilem in eadem planta varietatem, appellatur. ab alijs Mexicani Iaſmini, ob ſuauem florum odorem. à pleriſque, Solanum odoriferum, à foliorum cum Solani folijs ſimilitudine, & florum odoris gratia, vocatur. Herba eſt Solani folia ferens, ſed maiora, viridia, ſatis carnoſa, & ſucculenta, circa baſim ampla, per extremum mucronata, in ſingulorum ramorum geniculis bina ex aduerſo ordine diſpoſita, quæ trita grauem odorem, guſtata verò ingratum ſaporem referunt. Caulem duos tresvè cubitos prolixum, aut ampliorem, pollicari craſſitudine, ſucculentum, firmum, & ex viridi flaueſcentem, multis alis concauum, ac geniculatum, & in frequentes ramos pariter nodoſos diuiſum. Flores in extremorum alis ramulorum ſingulos, oblongos, concauos, in quinque ſinus, antequam aperiantur, complicatos, at vbi explicati ſunt, *Pyciel* floribus penè ſimiles, non in mucronatos, ſed obtuſos angulos, Conuoluuli florum inſtar, deſinentes, varijs micantes coloribus, nonnunquam ſaturata purpura nitentes, interdum obſoletè rubentes, aut flaueſcentes, aliquando flauos, aut pallentes, quandoque puniceos, interdum verò ex pallido candicantes, ſæpiſſimè binis coloribus ſimul eluceſcentibus, vel purpureo me- Differẽtia colorum in flore.

 diam

diam floris partem occupante, vel virgatim totum florem intercursante, vel radijs alternis, modò flauis modò purpureis, totum distinguentibus, aut interdum magnis purpurantibus maculis, nonnumquam exiguis, vario situ, & mixtura, toto flore vel flauescente, pallescentevè, aut exalbescente. odoris suauis Narcissum referentis, sex oblongis staminibus, stiloq; paulò longiore, e medio flore emergentibus. Hi enim flores, etsi ephemeri sunt, noctu tamen explicantur, postridie ante meridiem, per æstum præsertim, se contrahere incipiunt, ac temperatiore aura, integro nonnunquam die expansi permanent, & sub noctem tantum contrahuntur, nec vltra diem perdurant. singulis tamen diebus recentes explicantur, qui cum pridie decerptis (quod visu mirabile est) atque inter chartas repositis collati, ijsdem quidem coloribus constare, quibus illi deprehenduntur; at eorumdem situ & mixtione ab ijs variare, quisquis diligenter obseruauerit, animaduertet, tertio item die, & sequentibus similiter. Diutissime viret, & ab Iulio ad Octobrem vsque mensem, primasq; pruinas, numerosa florum sobole luxuriare solet. Semina fert singula, nulla membrana, seu pericarpio inclusa, mucrone, cui flos insedit, obtuso, infima verò, qua caliculo adhæret parte, tanquam exigua corona ornata, pentagona, baccæ Myrthi fere magnitudine, initio viridia, postea, vbi maturauerint, fusca, nigrantiave, & quibusdam veluti tuberculis obsita, sponte vel leuissima agitatione excidentia. nucleumque continent album. qui tritus, in candidissimam, &, Amyli instar, niueam, friabilemq; pulpam resoluitur. radix crassa, fibrataq; est, foris nigra, intus alba, gustu aliquantisper acris, cui admixta sit superficialis quædam dulcedo. Etsi planta annua appareat, viuax tamen est. Varietas illa colorum, quæ in floribus, eorumq; pediculis, ac caulibus, seminumq; crassitie, & breuitate visitur, licet sit animaduersione digna, nullam tamen specificam facit differentiam. Prouenit Mexici passim, & in hortis, florum & deliciarum gratia, coli solet. Radix frigida constat, humidaque, & lubrica natura. quamobrem deuorari refrigerij gratia, illinique solet, etsi, vt diximus, tantillum quid acredinis, cum pusilla superficiali dulcedine recipiat. Nec desunt, qui dicant, radicem eius, quæ vario est flore, duarum drachmarum pondere deuoratam, egregie aquas educere.

Consule & Carolum Clusium in rariorum plantarum lib. 5. c. 5.

Non adeo frigidam esse mirabilem Peruuianam, suadet satis magna foliorum acrimonia. Quod si inter Conuoluulos reponi debeat, vt figura floris, & vita eius ephemera, totaq; plantæ constitutio, aliquo modo innuunt, maiori iure calida quàm frigida statuetur, nec improbabiliter aquas subducet.

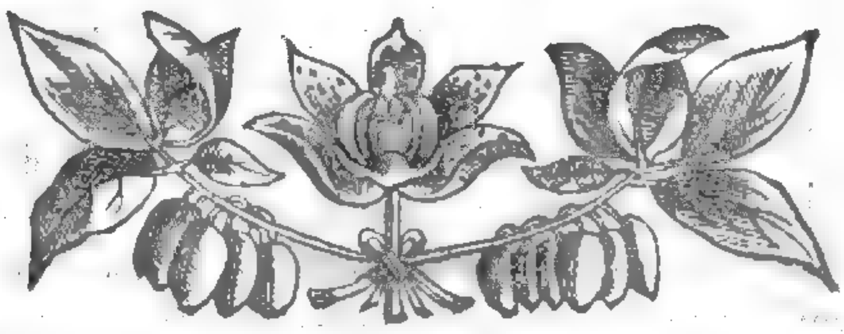

De

De TLALCACAHVATL CHIMALHVACANICHALCENSI. Filipendula IIII. Mexicana. *Cap. XXX.*

HERBA est *Tlacacahuatl* duos longa dodrantes, oblongis ornata folijs, Ocymi, sed crassiusculis, neruosis, serratis, binis per interualla.& asperis caulibus, teretibus, tenuibus, & nonnihil purpurascentibus. & circa summos caules floribus cyaneis, paruis, & in oblonga capitula, Stœchadi similia, compositis. & radicibus orbicularibus, Ponticis nucibus forma & magnitudine, haud dissimilibus, vnde nomen, non sine alijs capillamentis, hinc inde tum ab ipsis radicibus, tum ab inferiori caulis parte prodeuntibus. Nascitur in frigidis, saxosisq; locis, iuxta aquas. radices sunt frigidæ, atque humentes. deuoranturque quaternæ illarum aduersus febrium ardores.eædem, addita *Tepoxonacatl*, aluum sistunt.

De TLALLANTLACA CVITLAPILLI alia, Trifolio Tetraphillo. *Cap. XXXI.*

TLALLANTLACA CVITLAPILLI herba est folijs munita Ocymi, ternis, quaternisvè. caulibus tres longis spithamas, lignosis, & læuibus, partimq; rubeis. fructu glandium forma, spicato, ac partim coccineo, pleno modico semine. & floribus rubeis, ac stellatis. Insigni sapore caret, & lubricitatem quandam lancinantem præsefert: more earum plantarum, quas *Quexquic* vocant. Radix verò fibrata, surculosa, & crassa est. Nascitur in calidis *Tepoztlanensibus*. frigida, & humida est natura. tussi medetur, alijsq; pectoris morbis. referuntque, enixas, & lassitudinem passos roborare, & sedare dolores. Tragacanthi gummi gustatum credas mandere.

Quemadmodum in Trifolio pratensi mirum & rarum est cum quatuor folijs illud reperiri, sic hanc plantam raritatis gratia Trifolium Tetraphyllon appellare placuit, cum in eadem & tria & quatuor folia conspiciantur.

De TOZCVITLAPIL XOCHITL Lithoſpermo Arundinaceo alio. *Cap.* XXXII.

HERBA eſt *Tozcuitlapil xochitl*, quam alij *Coiyotzin* vocant, tranſlata iamdiu in Hiſpanias, vocaturque ibi, quod folia ferat Arundinis, fructum verò initio candidum, ac gemmantem, ac demum nigrum, & nitidum, & præcarijs vocatis globulis perſimilem, Lithoſpermum Arundinaceum. Et quamuis in calidis magna ex parte naſcatur, frigida tamen, & temperata loca non refugit. repellit præter naturam tumores. frigida ſiquidem radix, humidaq; conſtat temperie, grato etiam, & glutinoſo ſapore.

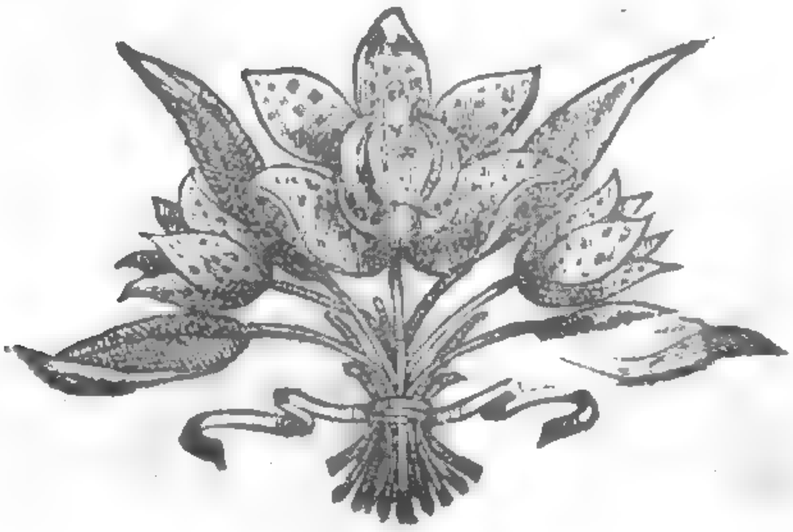

De

Digitized by Google

De TZAVTLI. Glutine. Cap. XXXIII.

TZAVTLI, seu Gluten, herba est folia Porracea mittens, lineis discurrentibus secundum longitudinem. caules rectos, & geniculatos. in eisq; flores è luteo purpurascentes, Irinis forma quadantenus similes, sed longè minores. radices verò Asphodelo similes, candentes, & fibratas. Quibusque locis viuit, editis ac planis, sed præcipuè calidioribus. Radix est frigida, humidaque, & glutinosa. ex ea enim præstantissimum gluten, & valde tenax, quo vtuntur Indi, & præcipuè pictores, vt pigmenta tenacius adhæreant, ne rerum repræsentatæ imagines facilius deleantur. Secatur hæc in frusta parua, & siccata Sole læuigatur, atque ita demum nobile illud glutinis paratur genus. aiuntque, radicem hanc semiunciæ pondere deuoratam, mederi dysenterijs. verum cæteris etiam opitulatur morbis, qui e defluxione, nimiaq; laxitate oriri solent.

Bulbi plerique, vt Cæpacea, Narcissi, Hyacinthi multam admodum in radicibus habẽt viscosam humiditatem, cui tamen sæpe amaror, vel acrimonia mixta. vnde non mirum Viscum ex illis parari posse. Quin etiam vis vomitiua, ex eadem causa suã videtur trahere originem.

De TZTAC ÇAÇALIC, *seu Herba glutinosa, & candenti.* Cap. XXXIV.

GLVTINOSA ALBA.

GLVTINOSA ALBA ALIA.

VOLV-

VOLVBILIS genus est herba *Tztac çaçalic*, nomen à radice impensè glutinosa habens. quæ internè candida, externè verò rubea est, insignique sapore caret. caulesq; mittit longos, tenues, conuoluentes sese. & in eis folia Alliariæ, Tussillaginisvè, læuiter serrata. ac florem, vt aiunt, nullum. fructum verò racemosum, vuis acerbis, forma & magnitudine similem, & capreolos hinc inde exorientes. Montanis, saxosisq; locis regionum temperatarum, qualis est Mexicana, prouenire solet. Radicum eius decocti ius medetur diarrhœis. radix verò epota vnciæ vnius mensura, itinere longo defatigatis succurrit. medetur fracturis cum *Xochinacaztli*. vrinam euocat vnius vnciæ pondere deuorata.exhibetur ducendis in balneum post ægritudines.partumque, corroborationis, vt aiunt, caussa. applicata verò, dolores lenit, repellit inflammationes, & extinguit febres. frigida enim est, humentique, & glutinosa natura.

De ÇAÇALIC COAPITLANENSI. Trifolio Spicato Mexicano. *Cap. XXXV.*

TRIF. SPICATVM MEX.

TRIFOLIVM SPICATVM ALIVD.

HERBA est *Çaçalic Coapitlanensis*, folia ferens Amygdali, terna per interualla. caules lignosos, & tenues. flores coccineos, paruos, in corymborum formam compositos, & in summis ramulis quasdam veluti spicas paruas, pallentes, necnon exiguas quasdam siliquas, quæ concinnantur ex floribus, semine paruo refertas. radicem verò fibratam, tenuem, ac longam. Nascitur in calidis. frigida est, & glutinosa. vomitum, diarrhœas, dysenterias, & sanguinis excreationes sistit. abortum cohibet, tenesmum compescit, exedit carnem excrescentem in oculis, & argemata dissipat, inflammationes repellit, & membra

Digitized by Google

bra quæcumque ob calidam intemperiem debilia firmat, atque corroborat. Reperi aliam eodem nomine plantam in planis, faucibusq; montium *Quauhnahuacensium*, & *Tacapichtlensium*, necnon *Ocoituci*, eisdem facultatibus, & forma circiter præditam, sed ob situm fortasse, aut ætatem radicum, forma, foliorum latitudine, & summis spicis, paulisper differentem. Alia similis.

De APITZALPATLI. Adstrictoria. *Cap. XXXVI.*

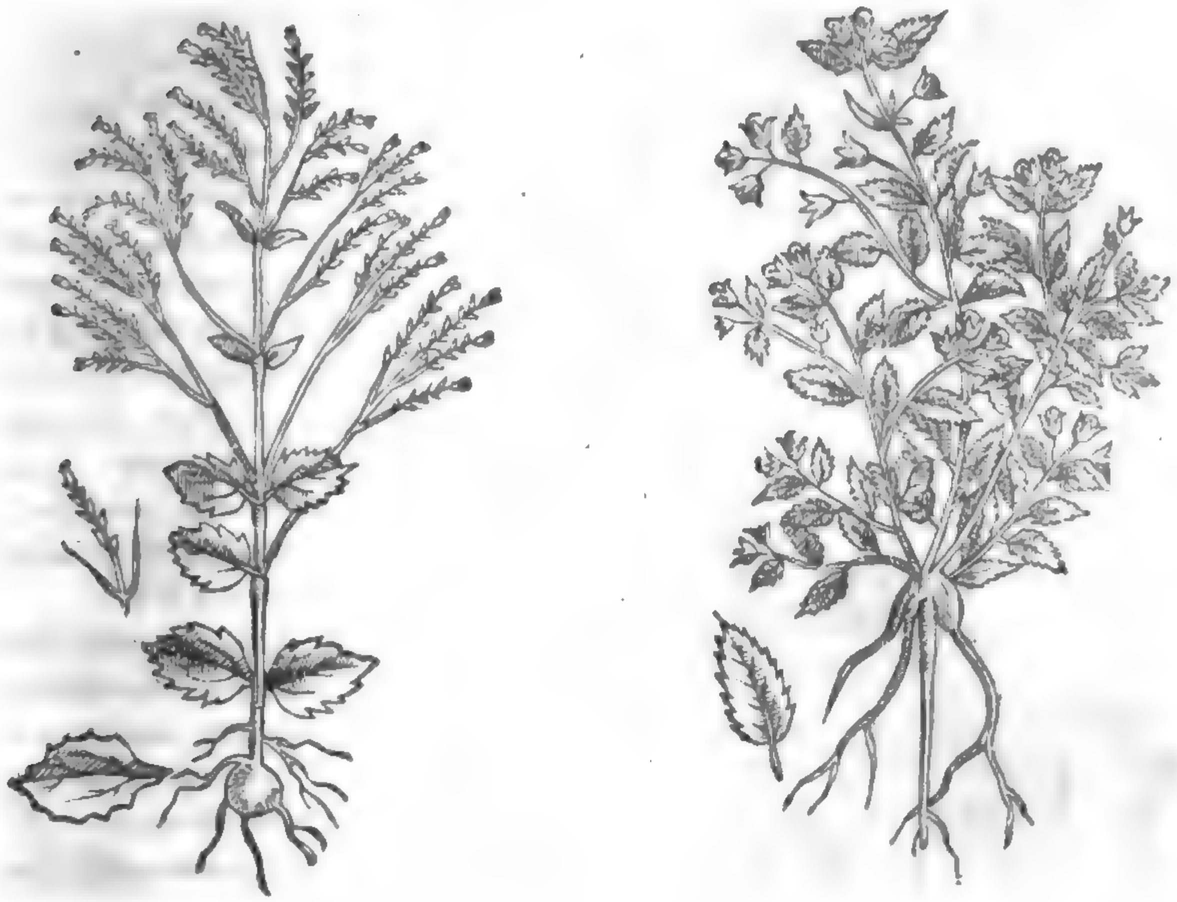

APITZALPATLI, quam nonnulli *Tlaelpatli*, seu Dysenteriæ medicamentum vocant, herba est dodrantalis, folia bina, paruula, serrata, atque obrotunda, per longa interualla mittens. Caules dodrante paulò maiores, teretes, tenues, & subalbidos. & in postremis ramis caulem purpureum, atque exilem. radicem verò orbicularem, & fibratam. Nascitur apud *Xalatlauhcenses* regionibus frigidis, & locis campestribus. Radices sapore insigni carent, nec gustatæ effatu dignam adstrictionem præseferunt. & tamen duodenæ earum tusæ, atque ex aqua deuoratæ, diarrhœas, dysenteriasq; dicuntur cohibere, febrem extinguere, & laxa membra corroborare.

Huc etiam aliam eiusdem nominis plantam lubet apponere, in qua folia bina non sunt in summo. Calyx, qui ex luteo rubet, Baccamq; viridem, Solano similem, continet.

De

Digitized by Google

De ATLINAM *circinata. Cap. XXXVII.*

HERBA *Atlinam* circinata, ab alijs *Apatli*, quasi Medicamentum nascens iuxta aquas, dicta, Folia fert Saluiæ similia, sed maiora, & asperiora, Cirsijvè, quod Buglossum quidam vocant. Caules rotundos, hirsutos, rubescentes, & quatuor cubitos longos. Flores toto caulium procursu è pallido rubescentes, oblongos, & loculis haud absimiles, vndè folliculus prodit oui figura, plenus semine gracili, & fuluo. Radices verò capillis similes. Nascitur in calidis, quale est *Hoaxtepecense* oppidum, in planis, & campestribus locis. Radix, ac folia, trita & in farinam redacta, vlceribus putridis, si illis inspergas, medentur. frigida enim, siccaque constant, & adstringenti temperie. quin diarrhœas sistunt, dysenterias cohibent, cæterasque defluxiones, maximè si ex calida caussa ortum ducant, coercent.

Inter Campanulas hæc herba locum sibi vendicare potest. in quibus omnibus semen flauum nitens, valde minutum, multum, quinque vasculi septis inclusum, conspicitur. & flos in figuram Campanæ, vnde nomen, efformatur.

Vires omnibus eædem, frigidæ nempe, ob saporis inertiam adscribuntur.

De HOCLICPATLI, *seu suaui medicina. Cap. XXXIIX.*

HERBA est *Hoclicpatli* duos dodrantes longa. folijs Rutæ, aut Leguminis. floribus coccineis, modicis. siliquis paruis, tenuibus, teretibusque. Nascitur in montibus frigidæ regionis *Hoitzilacensis*. Radix est frigida, glutinosa, atque adstringens. sistit dysenteriam. ac lumborum dolores, vnciæ vnius mensura deuorata, placat, ac eorum, qui longo itinere, aut laboribus improbis defatigati sunt.

De

De HOCHOETZONTE COMATL. Capite Senis. Cap. XXXIX.

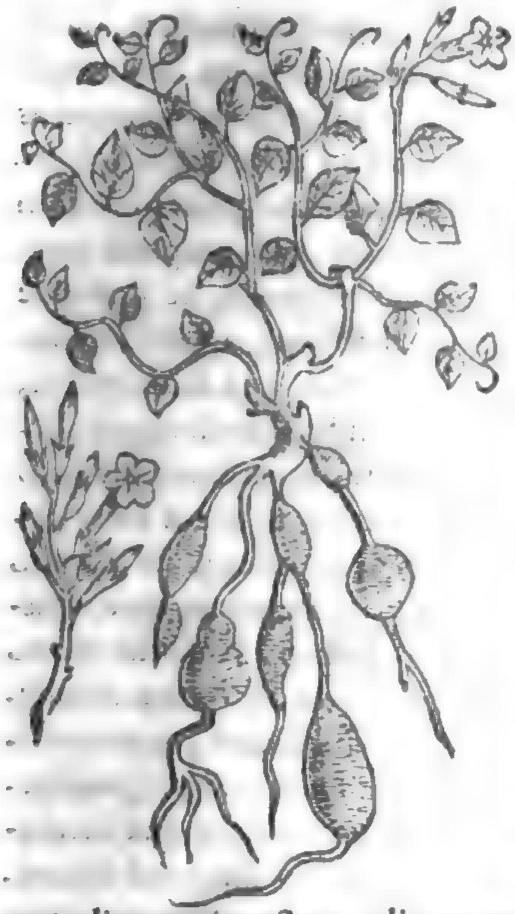

HOCHOETZONTE COMATL, seu Caput senis, quam alij *Çaçanacxochitl*, *Temiltzincenses* verò *Tacanexton*, seu Cuspidem cineream vocant, herba est volubilis, folia mittens ampla, cordis figura. florem coccineum, longum, & fistularem aceruatim dependentem. radices verò numerosas, orbiculares, mediocres, & funiculis per interualla appensas, intus extraque asperas, & fuscas, *Tecompatli* similes. Nascitur in planis, & campestribus locis *Tehoyztzla*. Radix frigida, humidaque constat natura. editur elixa. refrigerat verò, atque roborat. olet liquorem stillatitium florum Mali medicæ, sapitque. illinitur tumoribus præter naturam. Insignis planta est, & grato gustu. exhibetur febrientibus, atque ita febrilem calorem compescit. Indis erat olim mos impartiendi illam natis, sed ea lege, vt totam non absumerent, sed portionem aliquam intactam relinquerent. persuasum habentes, eos qui illam ingererent totam, obituros nondum assecutos senectutem. quamobrem impositum est illi nomen *Hochoetzonte comatl*. quamuis alijs, vt diximus, *Çaçanacxochitl* dicta est.

De HVEMBEREQVA. Cap. XL.

HERBA est *Huemberequa*, folia mittens vndulata, & terna, sed medium longè maius cæteris, atque obrotundius. caules prolixos. fructum paruum, & racemosum, toto caulis discursu ab exortu foliorum prodeuntem. radicem verò longam, sensim gracilescentem, surculosamque. Nascitur in frigidis, & montosis *Michuacanensibus* locis. Frigida, & adstringenti natura constat, qua febrientibus quoque conferre solet. ius decocti corticis radicum, foliorumque, dentium, si eo colluantur, dolorem tollit, & quemuis alium. quin idem inspissatum, illitumque, vlceribus miram fert opem, è Gallica lue ortis. pruritum, & exanthemata excitat desuper meientibus, colligentibusque.

De

Digitized by Google

De MECAPATLI, seu Zarzaparilla. Cap. XLI.

MECAPATLI PARATLA.

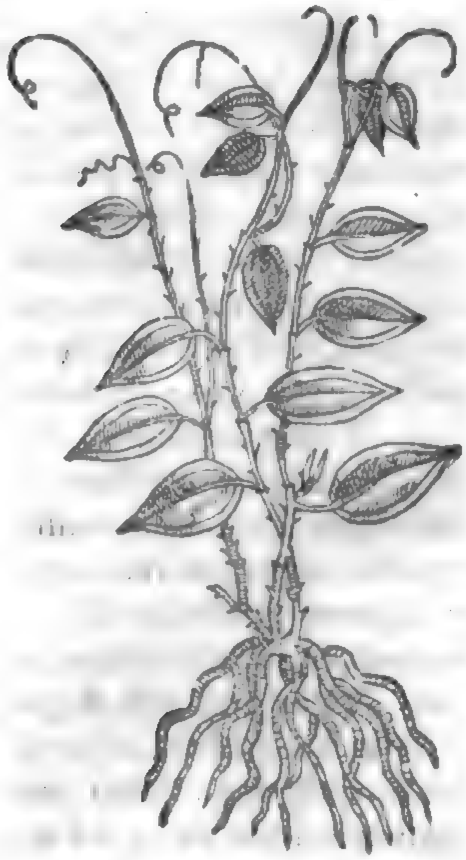

I. Smilax aspera cōmunis.

MECAPATLI vocant Mexicenses nobile illud medicamentum, quod nostri Zarzaparillam nuncupant. cuius reperi apud hanc nouam Hispaniam non paucas differentias, referendas à nobis ordine, seorsimque maioris distinctionis gratia. Priorem omnium describendam mihi proposui eam speciem, quæ apud Hispanos, ac præcipuè apud Hispalenses, in vallibus, aggeribusque passim nascitur, refferturque à Rhizotomis, & Herbarijs peritis in Smilacem asperā, descriptam à Dioscoride, repertam à me non longè ab vrbe Mexicana, in Beatæ Fidei oppido, locis frigidis, & aquosis, iuxta fontem aquæ dulcissimæ, ac saluberrimæ, quæ aquæductibus ducitur in Vrbem. Nascitur etiam optima apud *Tzompanum*, & vocatas *Honduras*. De forma eius nihil dicam, quoniam illam affabrè descripsit Dioscorides. Quod spectat ad vires, eædem prorsus sunt, quæ cæterarum specierum. etsi Dioscorides nihil de temperie protulerit, aut de vi, qua sudores eliciuntur, dolores articulorum, cæterarumque partium sedantur, rebellesque, & insanabiles profligantur & euertuntur morbi, sed solum explicuerit facultatem, qua venenis aduersatur, & Alexipharmaci vires subeat. Cæterum Zarzaparillæ speciem esse (quamquam Hispani, qui ad has oras non penetrarunt, vix id sibi persuadeant) nullo modo tergiuersabuntur, qui eam cum cæteris huius orbis Zarzæparillæ speciebus contulerit. etsi Indica semine caret. Sed mos est hominum ita admirari extera, vt nihil putent apud se nasci, quod longius deuectum in maximo habeatur pretio. Vis est frigida, siccaque, etsi partes habeat calidas, atque subtiles permixtas, quarum gratia sudores elicit, ventriculi calorem roborat (licet contrarium sentiant alij) renes, & vrinæ meatus expurgat, & lotium ciet, ac, vt dictum, articulorum, cæterarumq; partium dolores sedat, ac profligat, diuturnosque, & rebelles morbos curat.

Smilacis asperæ vires omnibus notæ sunt. Poterit tamen curiosus lector consulere Fallopium in tractatu de morbo Gallico cap. 63. vbi ait, se per biennium Pisis plurimos à lue venerea felici cum successu liberasse. idque etiam Guaiaco longe præfert in vlceribus gummatis dissipandis. Addit prodesse in scrophulis, tumore lienis, catharris acribus, tumoribusque qui difficulter discutiuntur.

Similia inuenies apud Mathiolum, qui asserit, Ghinum Medicum decocto Smilacis asperæ, multos lue venerea affectos curasse.

Vnde

Vnde etiam cum Authore nostro rectè concludi potest, nostram Smilacem asperam, in locum Sarzaparillæ in omnibus morbis, præsertim lue venerea, commodissimè succedere posse. maioreq. cum fructu curam successuram, cum recens radix haberi possit.

De *QVAVHMECATL* Zarzaparilla II. & III. *Cap. XLII.*

QVAVHMECATL, quam *Tamguitlanenses Cozticuizti palancapatli* vocant, *Mechuacanenses* vero *Tchuanitzoz*, est species Sarzæparillæ, radicibus surculosis innixa. vnde profert caules volubiles, & spinis horridos, capreolos multos, ac semen nullum. folia verò Ocimi, acuminata, & nonnullis secta crenis, nerueis verò discursibus secundum longitudinem discurrentibus. Vis eadem, quæ cæteris. Inueni aliam speciem in radicibus Æthnæ, non longe ab oppido *Atattaco*, per omnia *Quauhmecaxochitl* similem, sed radicibus tenuibus, nec fibris crassioribus. cuius etiam vis eadem. nec tamen curaui depingendam. Sunt qui contendant, has omnes ad Chinæ genera pertinere; sed quoniam radicibus longè differunt, sui generis potius esse plantas existimandum est. quamuis foliorum figura, volubilibus caulibus, capreolisq. videantur esse similes, necnon frigida siccaque, qua sunt prædita natura, etsi non ita adstringenti. Placandis doloribus articulorum, alijsue à lue Gallica profectis, sunt omnes vtiles. sudoribus item euocandis, curandisuè mali moris vlceribus, morbisq. inueteratis, & insanabilibus, & qui è crassis, lentisq. humoribus habent ortum, aut ad neruos pertinent, & tumoribus præter naturam, qui rebelles sunt, discutiendis, curandis vlceribus, & alijs ad hunc modum persanandis, qui toti penè Mundo innotuere. Nam iure decocti per aliquot dies propinato, ea mensura quæ à multis iamdiu præscripta est, cum nota quoque victus institutione, cæterarumq. rerum, quas naturales vocant, aut puluere radicum, duarum drachmarum pondere, ex vino aut aqua deuorato, aut euocato sudore, aut insensibili quodam perspiratu, ægrotantes restituuntur. siue id contingat ob partes quasdam tenues & calidas, permixtas frigidioribus & crassioribus, aut ob siccitatem, seu ob occultam quampiam vim, siue ob prædictarum rerum commodam institutionem. Sed huius rei inquisitio, non est nostro instituto admodum necessaria. sunt qui aiunt, inspersum puluerem vlceribus mederi.

Secundæ species Zarzæparillæ.

Tertia radice tenui.

Zarza non est China.

Licet Author videatur distinctionem velle facere inter Sarzam & Chinam, id tamen non de generica aliqua differentia intelligendum, sed de ea quæ est inter congeneres

Digitized by Google

neres. adeo enim amba plantæ, baccis, folijs, floribus, radice, sapore, viribusq. conueniunt, vt non posśint aliter quam diuersæ eiusdem generis species, & in viribus secundum magis & minus, differre. sicuti dicimus, oleam domesticam ab oleastro, malum ab alia malo distingui.

De QVAVHMECAPATLI *altera* Zarza IIII. *Cap. XLIII.*

Quarta species vsualis.

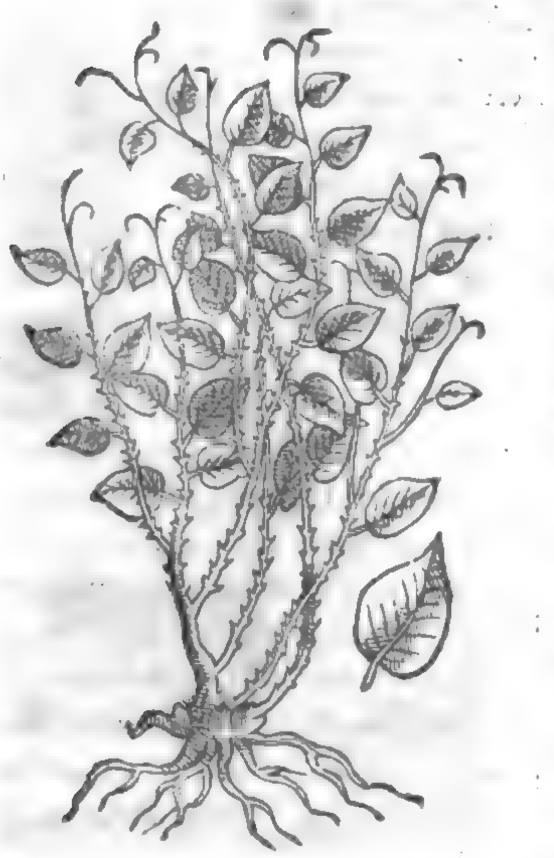

QVAVHMECAPATLIS, seu *Quamecatl* hæc, est illa species Sarzæparillæ, cuius radices in nostrum Orbem deferuntur, folijs magnis, cordis figura, caulibus volubilibus, & spinosis & radice surculosa, fructu nullo, & capreolis hinc inde exorientibus. Nascitur *Tototepecensibus* agris *Metztlanensibus*, & *Cuauhchinacensibus*. sed omnium melior in ea regione, quæ à profunditate nomen acccepit.

Sarzamparillam, congenerem esse Smilaci aspera, non tamen eandem plane, ex hac Authoris patet descriptione. in quam etiam sententiam, plerique rei herbariæ scriptores concesserunt.

In viribus huius plantæ describendis, multus admodum est Monardes, alijq. scriptores botanici. His adiunge magnum illud opus, in quo coniuncti sunt authores omnes, qui de lue venerea vnquam scripserunt. in quo videre licet infinitam in ipso vsu varietatem.

Illud etiam adiungendum putaui, quod cum Sarzaparilla similis sit multis alijs plantis, & quasi congener, (sicut lupus cani homogenes dici potest) quæ omnes semen in baccis osseum continent, ideo etiam ex his similes vires expectari posse. Sunt autem hæ Ruscus, Hyppoglossum, Laurus Alexandrina, Polygonatum, Lilium conuallium. Asparagus, Corruda, Periclymenum cuius vltimi flores, & figura, & odore plurimum conueniunt.

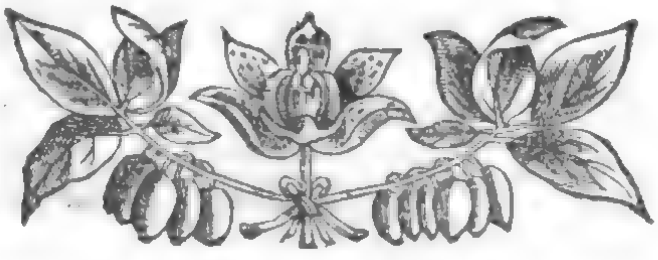

De

Digitized by Google

De POZTECPATLI MECATLANICA, ſeu Fracturarum medicina. Cap. XLIV.

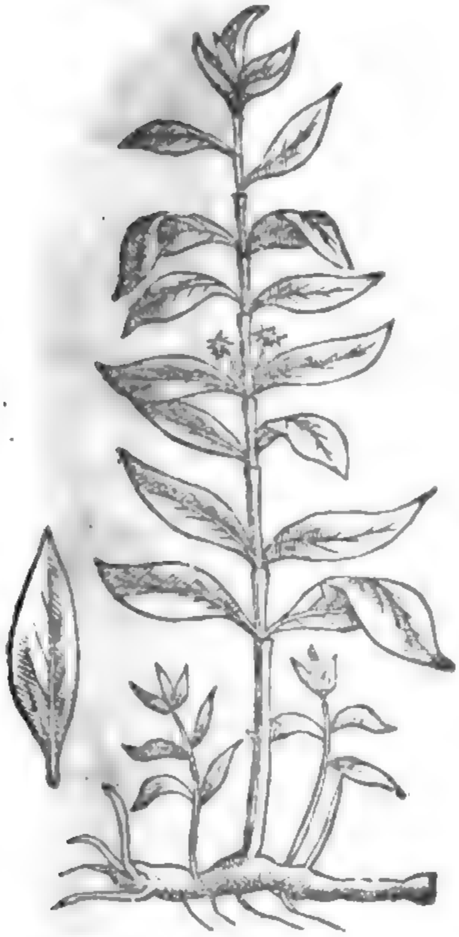

POZTECPATLIS ALTERA.

HERBA eſt *Poztecpatli Mecatlanica*, folia Mali Perſicæ ſimilia ferens, bina per ſingulos caulis nodos ordine diſpoſita, infernè coccinea. caules digitum craſſos, geniculis interceptos, tereteſq. flores quinque conſtantes folijs rubeſcentibus eadem forma, ſed longè minoribus, ac orbiculo circa medium palleſcenti. ſapore, & odore inſigni caret. Naſcitur *Mecatlanico* agro. Frigida, ſiccaque, & adſtringenti, non ſine quadam aſperitate, natura conſtat. caules, foliaq. tuſa, & icto loco impoſita, tumores arcent. nec minus bibita conferunt. & vt nomen indicat, luxatis, perfractiſq. oſſibus medetur.

De TEVHQVILITLIC, ſeu Herba Principis. Cap. XLV.

TEVHQVILITLIC herba eſt folia Mali Punicæ proxima mittens, aſpera, terna, & quouis caulis nodo exorientia. caules multos, coccineos, teretes, tenues, & lignoſos. flores circa ramorum cacumina in corymborum formam compoſitos, quadantenus coccineos. vnde ſiliquæ generari ſolent paruulæ, includentes granula primo candida, & poſt maturitatem nigra. radicem verò tenuem, ac prolixam, extra luteam, intus verò palleſcentem ex albo. Epota radix ex aqua, trium drachmarum, plus minuſuè, pondere, febrilem calorem ſedat. Frigidæ ſiquidem eſt, ſed ſiccæ atque adſtringentis naturæ: quo fit, vt fluentem quoque aluum cohibeat, & ventriculum ob nimium calorem imbecillem, inſtauret, atque confirmet.

Digitized by Google

De TLACHICHINOA PATLAHOAC, seu Herba vsta latifolia. Cap. XLVI.

HERBA VSTA I.

HERBA II.

TLALCHICHINOA PATLAHOAL Herba Vsta III.

TLACHICHINOA, quam alij *Texixiuhtli*, seu herbam saxorum vocant, herba est folia Limoniæ Mali similia proferens, interdum paulò minora. caules cubitum longos. & in eorum postremis ramis appensos flores, Scorpiuro similes. radicem verò crassam, fibratamque, dulcem, & mediocris temperiei, aut cum frigiditate nonnihil frigefacientis. Nascitur *Ocpayocani*, *Tauhtepequeci*, *Tlachmalacaci*, & in alijs huiuscemodi calidis regionibus. Vniuersam plantam vlceribus aiunt mederi, dentium dolores tollere, vulnuscula oris cicatrice obducere, tumores præter naturam repellere, febres sedare, delere scabiem, præcipuè sale & fuligine admixtis, ophiasimq.

Baccas quasdam virides, alias nigras depinxit, florem vero ex albo ad castaneum tendentem.

De

De TLAELPATLI alia, seu medicina dysentericorum. Cap. XLVII.

HERBA est *Tlaelpatlis*, multos mittens caules, tenues, spithamam ferè longos, refertos Veronicæ folijs, obrotundis, serratis ac paruis, & fructu Piperi longo simili, sed digiti transuersi crassitudine. Radix longa est, digitalis crassitudinis. Nascitur iuxta flumina, calentibus in locis Misticæ inferioris. radix est frigida, siccaque, & impensè adstringens. eadem semiunciæ pondere trita, atque deuorata, coercet dysenterias, & quidquid nimium fluxile est, & egens adstrictione.

Spica ei qua in Plantagine similis conspicitur.

De TLATLAVH CAPATLI Oxygeranio Mex. *Cap. XLIIX.*

OXYGERANIVM MEX. I.

OXYGERANIVM MEX. II.

Digitized by Google

TLATLAVH CAPATLIS species est Geranij, sed Raphani radice ex rubeo candescenti, virgineis folijs, flosculis coccineis, ac rostris Ciconiæ similibus. Duæ sunt eius species, radicis tantum colore distinctæ. quarum altera in candidius, altera verò magis in rubeum vergit, sed eisdem viribus. Nascitur vtraque in frigidis, ac calidis regionibus, qualis est Mexicensis, & *Quauhnahuacensis*, montanis, ac campestribus locis. Frigida, siccaque, & adstringenti vtraque constat natura. Radix, cuius est præcipuus in medicina vsus, & acido aliquantisper sapore, medetur dysenterijs, alijsq. fluxibus, oculorum inflammationi, & satietati. Denique medicamentis omnibus, quæ simul refrigerant, & adstringunt, aptè commiscetur, & lassitudini cuiuis fert opem, febres refrigerat, & calori nimio, præcipuè cum humore coniuncto, aduersatur. Firmat dentes, gingiuas comprimit, ac roborat. trahit pituitam, sedatque dolores, si aqua cui intrita sit, locus colluatur. tumores præter naturam maturat, & rumpit, & conceptionem procurat, vlceribusque oris, & quibusuis alijs medetur. Sunt qui asserant, cum *Chilli* tussi conferre, & vrinas elicere, bilem verò per se purgare. quod nisi compressione contingat, qui fieri possit non video, cum viribus constet valde adstringentibus.

In Geranijs nostris nullum reperias, excepto vno Oxytriphyllo, quod acido sit sapore. radices enim dulces sunt, vt apud Matthiolum est legere. hæ autem duæ species ab Authore propositæ, diuersas ab alijs habent vires. vim nempe purgandi, quam ex aciditate, tenues partes alij vocant, prouenire credibile est. Sic enim folia nostri Rhabarbari acida similiter purgant. omnibusq. adeo acidis proprium est, humores corpore contentos incidere, naturamq. ad expulsionem impellere. quo tamen etiam vires adstringentes, quæ supersunt prodesse possunt, sicuti apud Galenum, adstringentia post liquida exhibita, aluum sui officij admonuerunt.

De TLAMATZALIN HOCXOTZINCENSI. Amygdaloides serrata. *Cap. XLIX.*

HERBA est *Tlamatzalin*, folia mittens Amygdali, & angusta, serrataque, vnde nomen. caules tenues, quadratos dodrantem, plus minusuè, longos. flores verò per interualla exiles, atque purpureos. radices paruas, Napis similes. Nascitur humectis locis, ac montium faucibus, regionis *Hocxotzincensis*. Folia sunt odora, & nonnihil calida. verum radix, frigida siccaque natura constat, odoris & saporis ferè expers. eadem trium drachmarum pondere tusa, & cum quatuor granis *Cacahoatl* resoluta ex aqua, atque

aque epota, dicitur corpus leniter purgare, mundare vias vrinæ, nimiumque intemperare calorem.

Inter cremia aromatica tetraspermata, hæc planta locum habet. vnde etiam vires habet easdem.

De TOMATL, seu planta acinosa, vel Solano. Cap. L.

MILTOMATL.

TOMATL, seu planta acinosa, inter Solani species connumerari potest, etsi à nostri Orbis Solani generibus differt. reperiuntur namque in nouo Orbe aliæ species, quarum fructus, quoniam orbiculares sunt, vocati *Tomatl*, membrana includuntur. Sicca, frigidaque ordine primo constat natura, nonnullumq. participant acorem. Verum maiores ex ijs *Xitomama* nuncupantur, quod est *Tomama* Cucurbitæ forma, rugosæque; minores verò *Miltomama*, idest sementini, qui cum *Tlaolli*, seu frumento Indico, seri consueuere. Ex prioribus quidam iucundi sunt aspectus, & nucibus iuglandibus paulò maiores, cumque virides primò appareant, in pallidum tandem colorem degenerant. dicunturq. *Coatomama*, quod est *Anguini*. Alij eadem forma, & magnitudine constant, sed in rubeum demum mutantur colorem. Alij è viridibus fiunt lutei, & Mali Aurancij vocati circiter æquant magnitudinem, vtroque latere leuiter compresso, & à parte qua pediculo adhærent, ad mediam vsque orbitam inconditè rugoso. Alij rubri sunt, cum exactè maturuerint, atque in eum quoque colorem è viridi abeunt, postquam pallidum, ac rubescentem prius induerint: eadem penè magnitudine constant, atque figura, etsi rugosis quibusdam eminentijs inconditè extuberantibus, non modo virile pudendum referunt, sed hæmorroidas quoque, & quidquid in feminis horridum, & obscœnum potest videri. Ex minoribus quidam, nuces iuglandes æquant magnitudine, & colore virescunt. Alij *Yzhuatomatl* dicti, Ponticis nucibus sunt maiores, minores verò iuglandibus, membranulæ vesicæ instar inclusi, vnde nomen. qui è viridi pallescunt. minores verò, dicti *Miltomama*, prædictis nucibus pares sunt, & eodem, quo præcedentes colore. Tales habentur *Coztomatl*, & *Tomatl*, quem Xalatlacensem vocauimus à natali loco, refertum seminibus, paleis exilibus paribus, quæ in medicamenta calore prædita, potissimum referuntur. Sunt & aliæ species, de quibus seorsim loquemur, quoniam nomina sibi vendicant certa, statasq. sortiuntur naturas. Quod autem attinet ad prænarratas, ad vnum omnes

Xitomame maiores poma amoris. Miltomame minores. Coatomame Anguini. Rubei. Aurei. Venerei. Virides. Yzhuatomatl. Coztomatl. Tomatl. Aliæ species.

Digitized by Google

nes Solano similes videntur, imo eius species. At quæ maiorem ferunt fructum, maiores sunt, & folijs serratis constant. quæ verò minorem, vulgari etiam sunt magnitudine. Europæi Rhizotomi, quos ex ijs norunt fructus, Poma amoris vocare consueuerunt. fortassis ob veneream, & lasciuientem, quam diximus formam. Demum adeo plantæ figura, vires, fructus, pelliculæ, & poma quædam, Solani speciebus respondent, vt improbi hominis fuerit, manibus pedibusq. in illorum non ire sententiam, qui *Tomatles* omnes in Solani differentias referunt. Quibusuis locis proueniunt, sed præcipuè calidis, sponte, aut indulgentia, & cultura. Ex ijs intritis, ac permixtis *Chilli*, intinctus gratissimus paratur, & qui omnium ferè ferculorum, & nutrimentorum saporem commendet, & emortuam orexim exuscitet. Vis eius frigida & sicca, & nonnihil abscindens. Tam folia, quam fructus, ignibus sacris conuenientissimè illiniuntur. ægilopas, capitis dolores tusa, atque imposita sanant. æstuanti ventriculo auxiliantur, & parotidas cum sale illita discutiunt. Valet eorum succus aduersus gutturis inflammationes, & quæ serpunt vlcera, cum cerusa, rosaceo, & Lithargyrio. ad ægilopas cum pane, infantium adustioni, quam Syriasim vocant, cum rosaceo. persusus proficit in Collyrijs, aquæ vel oui vicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus. aurium dolori instillatus prodest, mensium in vellere subditus sistit abundantiam. idem gallinarum cortalium fimo subactus, & linteolo appositus, ægilopijs præsentaneo est remedio.

ALKEKENGI MEXICANVM.

Varias Solani species hic attingit author Poma Amoris, & Vesicarias.

Poma Amoris maiora satis Europæ sunt cognita.

Nuper in Horto ad S. Syluestrum in Vrbe, vidi Poma amoris, cuius fructus planè similis erat, magnitudine, figura, colore, Strychnodendro, folia vero adeoq; tota planta, Pomo amoris communi similia.

Alkekengi Americum viuit in Horto D. Coruini Pharmacopæi, quod à nemine adhuc descriptum video.

ALKEKENGI MEXICANVM.

Caulis vltra cubitalem altitudinem exurgit, viridis, rotundus, lignosus. folia non longe ab radice per totum caulem, longo pediculo adnascuntur, admodum Peto minori similia, viridia, crassa. & ex quauis ala, noua foliorum soboles enascitur. longitudo internodij est duorum digitorum. ex alijs superioribus, flosculi multi, exigui, pallidi prodeunt, pediculo breuissimo, vt adnati videantur. Inde vesicula sequuntur similes nostræ Vesicariæ, quoad figuram, & colorem, sed minores longe. nec enim Auellanæ magnitudinem assequun-

quuntur. Hæ caulem totum quasi circumsistunt, sicuti flores Clinopodij. Baccæ vesiculis inclusæ, Pisum cordatum æquant magnitudine, sed rubent, nostræ Vesicariæ similes sapor non ita gratus, sed longe amarior. semina alba, plana, renibus similia, vt in nostro Alkekengi.

Huc referri possunt vires eius plantæ, quam in noua Hispania vocant Coyopatli Coyotomatl, Chiechec, Quahielt, Hosaomipatli. Radix eius est amarissima, & quo amarior, eo citius vires prodit. Vsus eius est, vt drachma vna pulueris, injiciatur 4. vel 5. vncijs aquæ, frigidæ potius quam tepidæ, & sumatur ventriculo ieiuno, vel sub noctem sine cœna. Hausto medicamento, caue ab aere frigido per vnum diem. nam mouet corpus prout inuenit dispositum per inferiora, & quandoque per superiora. duratq. aliquando 4. vel 5. dies. donec videlicet malum tollatur. Sic tollit obstructiones, morbos ventriculi, eiusq. dolores, auxiliatur morbis matricis, calculum vesicæ rumpit, doloribus cholicis, & Ischiadicis subuenit, mouet edendi appetitum, iuuat & facilitat partum. Potest infantibus vnius anni exhiberi, nam pharmacum est securissimum. Prodest etiam puluis huius radicis, doloribus podagricis inspersus, si partes prius vngantur oleo abietis, vel Liquidambar, vel oleo communi, vel etiam sola aqua tepida. Sin huic pulueri addas ana pulueris Ololiuhqui, tollet quemuis dolorem, à calore vel frigore ortum. sed oportet prius, partem dolentem oleo abietis inungere, & videbis paucis horis miros effectus. Puluis intus sumptus tollit quemuis dolorem Ischiadis, & veneris. & horum omnium veritatem monstrabit experientia in prædictis morbis.

De XALTOMATL, seu TOMATL arenoso *Cap. LI.*

XALTOMATL species est Solani peregrina, radice Batatæ, Asphodeliuè, caulibus multis, folijs Limoniæ Mali, sed minoribus, fructuq. hortensis Solani. Vbique prouenit, nec vllum refugit cælum, aut solum. Frigida, siccaque constat natura, & ijsdem quibus hortense Solanum viribus. quo fit, vt radix tusa, resolutaque ex aqua, ad febrilem calorem sedandum propinari soleat. amaritudinis tamen, & nonnihil caloris participat. quamobrem ferunt, sesquiunciæ pondere deuoratam, flatum discutere, intestinaque purgare à fecibus, quæ ab altero quopiam assumpto pharmaco concitata sunt, nondum tamen vacuata, grauitatem ventriculi dissoluere, atque ita demum dysenterijs prodesse.

Solanum hortense, frigidum ab omnibus recte dicitur. id tamen de folio, & bacca intelligendum est. nam aliæ partes, vt fit in plerisque plantis, diuersum habent temperamentum. nam amaritudo radicis, & seminis, vim habet planè contrariam.

Digitized by Google

De ALAHVACAPATLI LEPTOPHYLLO. seu Lubrico, & tenui folio medicamento.
Cap. LII.

HERBA est *Alahuacapatli*, folia fundens tenuia, Lini similia, sed minora. flores candentes. radicem verò albam, pellucidam, fibratam, atque contortam. Nascitur regionibus frigidis *Taualiuhcani*, iuxta accliuia montium loca. Radix trita, & semiunciæ pondere, ex aqua Buglossi, aut fontana deuorata, humores omnes vacuat. Est & alia *Alahuacapatli* spinifera, quæ ad Tunarum species est referenda, de qua suo loco tractabitur.

De APARAQVA. Cap. LIII.

APARAQVA herba est radici insistens longæ, lentæ, ac per interualla tuberosæ. vnde prodeunt caules multi, hominis æquantes altitudinem, & propinquas arbores scandentes, folijs ornati virentibus, Mali Medicæ folijs non plurimum dissimilibus. candentes, ac modici flores. & fructus nullus. Ius decocti radicum epotatum, medetur doloribus è Gallica lue profectis. bubonibusque, ac vitiatæ motioni fert opem. Nascitur in calidis, & arentibus *Huacanæ* locis.

De

De CACAMOTIC TLANOQVILONI, seu Batata purgatiua. *Cap. LIV.*

HERBA, quam *Cacamotic Tlanoquiloni* quidam vocant, alij *Caxtlalapan*, alij vero *Apitzalpatli* solent nuncupare, folia fert appellatæ Amazonicæ forma, Hæderævè, sed angulis quibusdam insignia. caules exiles, teretes, & volubiles. flores maluaceos, & purpureos, calyculorum forma, cymbalorumuè. radicem verò obrotundam, candentem, & teneram. Nascitur regionibus calidis, temperatisque, sponte sua, ac etiam culta pertinaci quadam viuacitate, quales sunt *Pahuatlanenses*, & *Mexicenses*. possetque in nonnulla Hispaniæ transferri loca. Radices, duarum vnciarum mensura, deuoratæ cubitum tendenti, aluum mira lenitate & securitate expurgant. tracta etiam è venis bili, ac reliquis humoribus. quid quod dulci sapore, & grato constat, nec macianis, pyrisuè nostratibus cedente? Clamitet modò improba, & semper querula mortalitas mille passim pharmacis excarnificari, in tanta medicamentorum blandissimorum fœcunditate, & benignitate naturæ.

Clusius lib. 4. rariorum plantarum cap. 51. tria Batatas describit genera colore distincta cortice videlicet purpurascente, pallescente, albo. quæ omnia in alimentum Americanis & Hispanis cedunt. Addit noster Author quartam speciem medicamentosam cuius, florem ait Maluæ similem. vnde omnes has species, Cucumeraceis, non Sisaro, cuius quidem saporem refert, adnumerandas esse iudico.

Vide etiam Monardem cap. 53.

De COAPATLI Asphodelina. Cap. LV.

COAPATLI Asphodelina, herba est radices longas fundens, candidas, Asphodelinis non absimiles, vnde inditum est cognomen, aut *Matlalytzic*. & ex eis folia prolixa, & Porraceis paria. flores in postremis caulibus veluti spicatos, & Stœchadis capitibus persimiles. Nascitur *Quauhtlæ Hoitzilacensi*. Radices sunt molles, & refertæ succo, insigni sapore & odore carentes, frigidæque, & humentis temperiei. tusæ, & admotæ auxiliantur ictibus serpentium. idemque præstant ex aqua buglossæ epotæ.

De COAPATLI TANCVITLANENSI. Cap. LVI.

HERBA est *Coapatli Tancuitlanensis*, ramulos frequentes mittens, folijs ornatos longis, angustis, hirsutisque, & infernè subalbidis. luteosque flores. radicem verò longam tenuemque. Nascitur in collibus frigidis Mysticæ superioris. Frigida videtur, & lubrica natura. Medetur venenatis potionibus, ictibusque serpentum, ter aut quater per singulos dies admota vulneri, aut semivnciæ mensura, è liquore congruenti resoluta, atque epota.

De

De COACIVIZPATLI, *ſeu Medicina doloris*. *Cap. LVII.*

COACIVIZPATLI herba eſt folia Bugloſsi, ſtatim ab ipſa radice fundens. caules folijs paulò altiores, tres, quatuorue, læues, teretes, tenues, ac rubeos flores in ſummis eorum partibus, è viridi rubeſcentes. radicem verò minimum digitum craſſam, fibratamque. Naſcitur in calidis regionibus *Papaloticpaci* inter ſaxa, præruptis cauiſque locis. adeo autem eſt mirabile ſanandis doloribus medicamentum, vt inde inuenerit nomen. Inſigni ſapore caret, & tamen nonnullum calorem participat. Aiunt, ius decocti illius, mirabile eſſe aduerſus Gallicam luem. menſura foliorum eſto manipuli tres, & aquæ totidem libræ. Decoquenda verò ſunt ad tertias, & ſorbendæ ſingulis diebus decem vnciæ matutino, velut ius decocti *Guayaci* aſſumi ſolet. Quin etiam interdiu potandum eſt. ita quoſuis dolores, ac præcipuè articulorum, placat.

Flos fere ſimilis Limoniæ.

De COANENEPILLI ſeu Contrayerua. *Cap. LIIX.*

COANENEPILLIS, quam alij *Tetac Coanenepilli*, alij *Coapatli*, alij *Coatli Xothitlanenſem* vocant, herba eſt folia ferens lunæ creſcentis in modum, aut ſolearum quibus calceantur iumenta, ſignata quoque clauis luteo colore. caules volubiles, teretes, exiles, ac ornatos per interualla prænarratis folijs. item capreolos, & flores multicolores, Vetonicæ ferè forma, ſed longe minores. radicem verò prolixam, & conuolutam, minimum digitum craſſam, fibratamque, cuius eſt vſus in medicina. Naſcitur multis in locis agri Mexicani, ſed præcipue *Xochitlani*, vbi eius vires ſunt primòexploratæ, atque repertæ.

Digitized by Google

Radix namque eſt nonnihil dulcis, calidaque & ſicca ordine fere ſecundo, & odora. quam tuſam atque deuoratam trium vnciarum pondere, aiunt mederi ſpleni, reſtaurare motum impeditum, ſedare dolores, appetentiam excitare, euocare vrinam, calorem temperare, ventris dolorem lenire, ſemen retentum pellere, ac per ſomnos inſomniaue, à ſuis iam penè ſedibus diuulſum, viperarum obſiſtere ictibus, venenatis potionibus, venenisq. alijs vim omnem adimere, expurgatis ſtatim per inferna. præſeruare etiam à meretricum veneficis inſidijs, nocuisq. cibarijs, qua die fuerit deuorata. demum venenorum omnium perniciosam vim hebetare. Sunt qui flores idem præſtare exiſtiment.

Flores ſimiles quidem ſunt colore, Vetonicæ Altili, ſed minores, & Bryoniæ forte potius comparari poſſunt, inter cuius ſpecies reponi poſſunt. Bacca colore ex Caſtaneo ad nigrum tendente pinguntur.

Contrayerua tantopere contra omnia venena celebris, eſt vel hæc ipſa herba, vel ſaltem congener. id enim mihi confirmarunt duo Monachi, qui in Mexico multis annis habitarunt. & patebit amplius ex his, quæ de viribus huius herbæ à Reuerendo Patre aſſiſtente Hiſpaniæ acceptis ſubijciam, ex Hiſpanico tranſlata. Hæc Radix eſt contra omnia venena, peſtem, & ſpeciatim eius mira effecta videbis in ſequentibus. Drachma vna, vel ſequidrachma, ſi perſonæ vires ſufficiant, & grauitas morbi requirat, in quinque vel ſex vncijs aquæ tepidæ, mane vel veſperi ſumptas, deinde ſudor procuretur, ſeruit per Tauadello. repete bis, vel ter. & licet videatur incendere, & augere calorem, tamen eum potius expellit, Similiter ad dolorem lateris, ventriculi, artuum, capitis, Iſchiadis, matricis prodeſt. in morſu araneorum, viperæ, ſerpentis, & aliorum venenatorum animalium, eſt mirifica, nec eſt quidquam quod tam cito ſuos præſtet effectus. & tandem eſt vnicum remedium in omnibus morbis vſurpata vt ſupra. Radix quidem varias habet figuras, omnes tamen ex planta ſunt eiuſdem ſpeciei. referuntq. quaſi omnium animalium venenatorum effigies, vt inde cognoſcamus earum eſſe antidotos. Aqua vel vinum, in quibus radix ſicca impoſita fuerit, ſi bibatur quotidie ad prandium, præſeruabit à peſte, Melancholia, iuuabitq. digeſtionem, & diſſipabit flatus, ventriculum confortabit. Et qui vſus fuerit hac bibendi ratione, nunquam ad morbos erit procliuis. Hæc radix melior eſt quam Bezaar vel Theriaca, vel Vnicornu, in ſuis effectibus. Vocatur hæc herba Contrayerua ideſt contra venena, item Cocuanenepille, Cocuapatli, Hecelematzi, hactenus ille. Hæc nomina videmus etiam à noſtro Authore huic plantæ tribui.

De Planta, quam Cocam Peruinam vocant. *Cap. LIX.*

HERBA eſt Coca Peruina, vt audio, quatuor ſpithamas, plus minuſuè longa, folijs Myrti, ſed paulò maioribus, mollioribuſque, diluti viroris, & in quibus alterius minoris folij imago eſt expreſſa, ſemine verò racematim dependente, & Myrti inſtar, cum matureſcere incipit, vergente in rubeum colorem, & tandem nigricantem. quo tempore folia colliguntur, in cratibusq. exiccantur, ac reconduntur in vſus. Quod ſpectat ad culturam, ſemen in primis ſerendum eſt in ſeminarijs, deinde transferendum, atque ordine veluti

fabæ,

Digitized by Google

fabæ, & ciceres; disponendum, repastinato & culto solo. miscent folia dentibus commansa, puluери tellinarum vstarum, in catapotiaq. conformant, exiccantque, atque ita illis sunt vsui. Ore siquidem gestata, atque hinc inde conuoluta, sitim dicuntur extinguere, egregie nutrire corpus, famem sedare, vbi cibi, & potus copia non est, & tollere per longa itinera lassitudines. Quin eisdem catapotijs vti solent permixto, deliciarum gratia, *Yelt*, in oppidis domicilijsq. suis manentes, ad somnum conciliandum, ebrietatemq. inducendam, & laborum, curarumq. omnium obliuionem, atque quietem. Est etiam illis pro nummo, & eius plantæ commercio feruent emporia.

Vide & Monardem cap. 52. Consule etiam eos, qui historiam Peruanam conscripserunt, & Clusij notas ad Retre, in Garciam.

Extra dubium est, hanc plantam Rusco vel Hippoglosso esse congenerem, cum foliolum alteri insidere scribatur, & reliqua in descriptione posita non contradicant.

Eius folia vidi apud D. Henricum Coruinum Pharmacopæum, Rusco omnino similia, insidentem tamen linguam non habuere, id quod ætati plantæ adscribendum puto.

De COZTIC XIHVITL. *Cap.* LX.

HERBA est *Coztic xihuitl* folia Lini ferens longiuscula, & angusta. caules, tenues, dodrantales. semen orbiculare in summis ramis. radicem longam, tenuem, & fibratam. Nascitur Chalci, frigidis locis ac collibus. Radix tusa, & deuorata ex aqua, semiunciæ mensura, vacuat omnes humores.

Semen in summis ramulis depingitur viride. & in eo apparet linea quædam nigra, qualis in Christophorianæ baccis conspicitur.

De HVACVIQVA, *seu somno animalis* HVACVIQVE *nomine. Cap. LXI.*

HVACVIQVA volubilis herba est, folia mittens rara, Hederæ figura, sed angusta, & longa. floresque coccineos. caules, exiles, teretes, hispidosque. Radicem verò tenuem. Nascitur temperatis locis, planisque, & humectis Viuapæ, vbi in magno habetur precio. Insigni videtur sapore carere. & tamen ius decocti eius infusum, aluum lenit, aut puluis eius duarum drachmarum pondere deuoratus, eiusque dolorem, contractum præcipue ex albore, leuat.

Digitized by Google

De MECAPATLI MECATLANENSI. Cap. LXII.

HERBA est *Mecapatlis*, folia habens cordis figura. caules volubiles, luteos, vnde nomen. florem purpureum, *Caxtlatlapan* similem, in calycibus luteis contentum. radicem verò longam, ac tenuem. Prouenit in calidis *Mecatlanensibus* syluosis locis. Ius decocti eius humores crassos, ac frigidos purgat, ac ventris noxia pellit animalia. Decoquenda est adhuc virens, & matutino potio propinanda. sicca enim inutilis est.

Hanc conuoluuli speciem vidi in Horto D. Coruini. flos eius est elegantissimus, sed caducus vt in reliquis speciebus. semen nigrum vasculis membranaceis concluditur.

Huic alia ibidem nata, fuit admodum similis, sed flore cæruleo, eiusdem magnitudinis. semine admodum simili, sed folia cordis figuram non habent, sed similia sunt Gossipinis vel Hederaceis. hirsuta, caulis rubet. radix admodum subtilibus fibris constat. cætera omnia, vt in prædicta.

De MOTINENSI herba expurgante. Cap. LXIII.

MOTINENSIS herba, folia parua, cordis figura fert. caules rubros atque volubiles. flores rubeos, calycibus similes, vasculaque obrotunda, vbi includitur semen. radicem verò fibratam. Nascitur *Xiquilpæ*, & *Thaximbari* prouinciæ Michuacanensis. Semen tritum, atque ex aqua deuoratum drachmæ vnius pondere, omnes humores citra noxam vllam expurgat.

Et hac admodum similis priori modo descripta. cui etiam vires purgandi respondent.

De QVALANCAPATLI, seu irati hominis medicina. Cap. LXIV.

HERBA est *Qualancapatlis*, folia saligna proferens. caules contortos, teretes, tenuesque. Nascitur *Hucitlalpæ*. Frigida est, humidaque, ac saporis & odoris prope nullius. Propinantur folia trita, atque resoluta ex aqua, homini qui ob iram, acceptamue iniuriam malè habet. vnde nomen.

De

De TEMECATL expurgante.
Cap. LXV.

TEMECATL expurgans, herba est folia rara, tricuspidia, ac modica mittens. caules tenues, lentos, repentes per terram. flores orbiculares, modicos, luteosq. iuxta singulos foliorum exortus, toto caulis procursu, & tandem vascula referta semine, infernè hirsuta, & subalbida. radicem verò Raphano similem, sed tenuiorem. Nascitur Alcomani vbique. Radices semiunciæ pondere potæ ex aqua, bilem & pituitam per superna atque inferna, vacuant.

Et hæc herba species est Conuoluuli. vnde etiam vim purgandi obtinuit.

De TLACOCHICHIC OCAPETLATVCE seu Saluifolia. *Cap. LXVI.*

HERBA est *Tlacochichic*, surculosæ radici innixa. vnde profert stipites tres cubitos longos, teretes, & purpureos. folia serrata, Saluiæ similia, sed aliquantisper latiora, infernè subalbida, ac virescentia supernè. & flores in supremis caulibus candidos, & in pappos abeuntes. Succum vnciæ vnius radicum potatum ex aqua, aiunt, pituitam per inferna vacuare, mederique ventris dolori, ac scabiei, splenemque minuere.

De TLACVITLAXCOLLI, seu visceribus terræ. Cap. LXVII.

TLALCVITLAXCOLLI, ab alijs *Tauhuacapatli* dicta, herba est folia habens Origani, sed longiora, & angustiora, circinataque. & fructum rotundum, toto caulis procursu vtrinque, iuxta foliorum exortum. Radices verò albas, tenues, & longas. Prouenit *Atlapulci*, vbi vtuntur succo eius instillato naribus, ad pituitam è capite euocandam, & leuandum eius dolorem, tumoresque faciei discutiendos, & in magno habent pretio. Radices namque duarum drachmarum mensura epotæ, omnes humores purgant,

Digitized by Google

gant, citato vomitu, & aluo soluta. Securum est atque innoxium pharmacum, etsi anxietatem aliquam nonnunquam excitet. mitius tamen est arens viridi, atque è calida aqua deuoratum.

Radix crassa, non tenuis, ex rubro in album tendens, depingitur. caules geniculati, vt internodium quoduis ipsi nodo insertum videatur. folia bina sibi opposita in nodis.

De TLALAMATL morbi Gallici sedante dolores, & Herba Ioannis infantis. Cap. LXIIX.

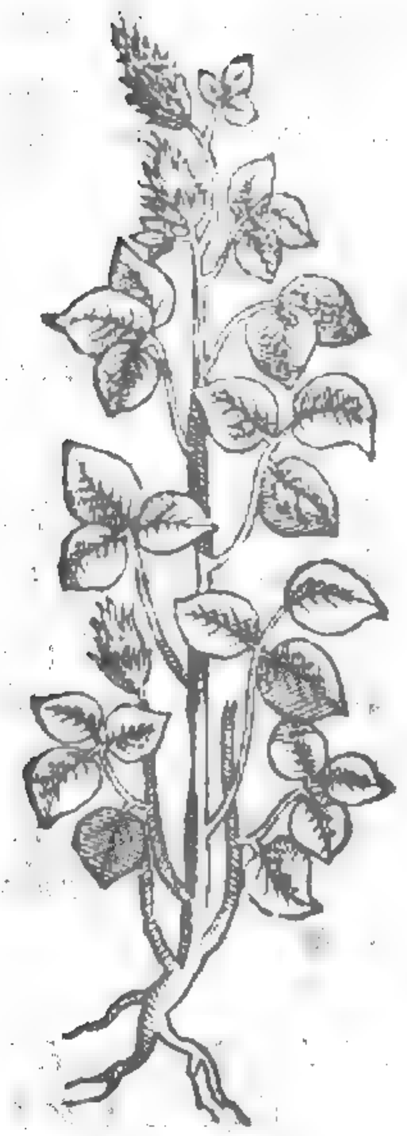

HERBA est *Tlalamatl*, ab alijs nuncupata *Tlalcimatl*, seu *Cimatl* humilis, ab alijs herba Ioannis infantis, à Michuacanensibus *Turipitaquam*, ab alijs verò *Cureti*, quæ folia fert obrotunda, terna, Nummulariæ similia. caules purpureos per terram serpentes. purpureos, spicatosq. flores. semenque paruum, & rotundum. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Nascitur temperatis locis, aut paulò frigidioribus, quales sunt Mexicani, ac nonnulli ex Michuacanensibus. Frigida, siccaq. natura constat, & adstringenti. medetur vetustis, ac recentibus plagis. diciturq. maturare, ac rumpere præter naturam tumores, & abortum coercere. quin & tusa, ac duarum drachmarum pondere deuorata, dolores è morbo Gallico ortos sedare, & vacuare humores omnes. illita verò oculis, eorum inflammationi mederi, ac pediculos interficere.

Folia parum rubent iuxta petiolum in pictura.

Aliam videtur sub eodem nomine describere herbam Monardes, folio Oxalydis, ijsdem tamen viribus ad vulnera sananda praditam.

Vide cap. 16.

De TZAGVANGVENI III. seu Hæmorrhoidali Mexicana. *Cap. LXIX.*

TZAGVANGVENI, quam alij à natali loco *Çaqualpensem* plantam vocant, alij *Totolyexitl*, alij *Comalquiltil*, & Michuacanenses *Xeretzi*, herba est folia habens angusta, & prolixa, magnaq. ex parte quina, & similia *Tzauhyatl*, seu Indico Absinthio. caules sex dodrantes longos. coccineosque flores. Radicem verò fibratam. Prouenit *Quauhnahuaci*, campestribus vdisque locis. Admota hæc hæmorrhoidibus, aut brachio appensa, eas exiccat, atque corrugat.

De

Digitized by Google

De YTZCVIMPATLI, seu Canis interfectore, vel Hordeolo. *Cap. LXX.*

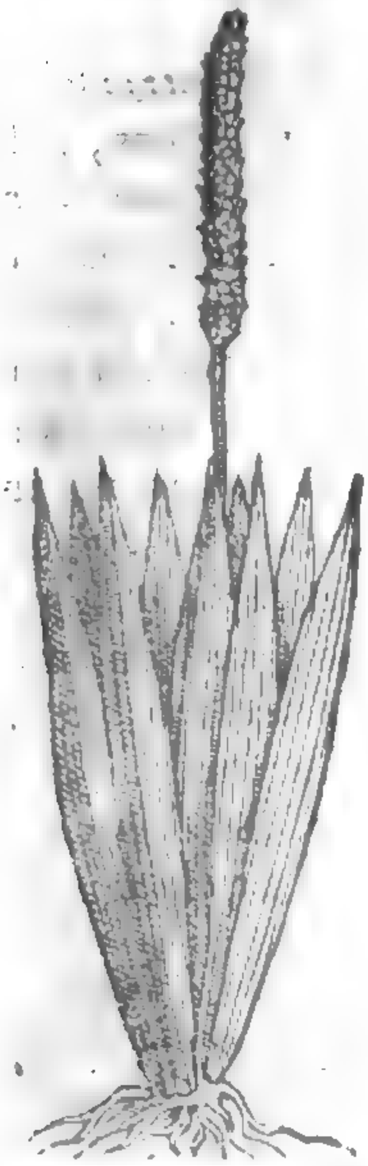

YTZCVIMPATLI, quam alij *Quimehpatli* vocant, Hispani verò Hordeolum, herba est, cuius tria reperiuntur genera. Primum folia fert oblonga, & angusta, lineisque secundum longitudinem procurrentibus insignia, è radicibus fibrarum æmulis. caulem verò tres dodrantes longum, ac minimum digitum crassum. cui hærent granula hordeaceis similia, spicatim composita, vnde nomen. Nascitur in regionibus frigidis. Semen vermes extinguit, vlceribus quorumuis animalium carnibus ingeneratos, si tundatur, & redigatur in puluerem. vlcera putrida, & mali moris, egregiè curat, carnem supercrescentem absumit, pisces inspersum necat, muresque, (vnde quidam *Quimichpatli* vocauerunt) & carnibus permixtum canes, vnde nomen. quin si puluis idem aquæ commisceatur, linteolumq. eodem humore madens, articulis applicetur dolentibus, mirum præstat auxilium. eadem aqua vlcera oris sanantur, colluta pediculi necantur, grauis anhelitus emendatur. & ius decocti spicarum, adiecto alumine, firmat magnopere dentes. Secundum genus apud Michuacanenses nascitur, eisdem viribus, sed radice Cæpis fibratis persimile. Est & tertium apud eosdem, folijs angustioribus, orbiculari radice, sapore ferè nullo, & quo ad cætera simile.

Prima. Secunda. Tertia radice orbiculari.

Describit hanc herbam etiam Monardes, sed sub Cenadillæ nomine. & nisi mentionem faceret vaginularum quibus semen includitur, putarem non in frumentaceo genere hanc herbam reponendam, sed in genere Ranunculorum, vel Anemones. Vix enim in frumentaceis tanta acrimonia reperitur. & Author noster ait, folia oblonga, nec addit hordeo similia. vnde forte alterius generis fuerint, quali in lingua Dalechampij videas. addit caulem crassitie digiti, quem in frumentis non inuenias. spica tandem etiam inter Ranunculos, & Anemonum genera reperitur. in quibus etiam filamenta illa, forte hordei aristas repræsentare possunt. sed in hac re nil assero. Plantam quam Lugdunensis depinxit, ex descriptione tantum, vt mihi videtur, expressa est.

Sequentes vires accepi à Reuerendo Patre Societatis IESV Assistente Hispaniarum ab Indis exploratas. Puluis huius herbæ vlceri Cancroso impositus, necat Cancrum. Sanat vlcera quantumcunque sint antiqua & maligna. interficit vermes in vulneribus natos, tum in homine tum in bestijs. tollit omnem scabiem inspersio pulueris. Confirmat dentes, si eos aqua in qua puluis fuerit bis terue abluas. Tollit etiam dolorem dentium licet computruerint. Lauando cum aqua hordeoli scabiem eodem die liberat.

De

De ÇAÇATZIN, *seu parua* ÇACATL. *Cap.* LXXI.

HERBA est *Çaçatzin* folia Mali Punicæ proferens, sed longè maiora. caules purpureos, ac fructum orbicularem cicere maiorem. Radicem verò fibratam. Nascitur in iugis arborum expertibus, regionum frigidarum, quale est oppidum *Tlilyuquitepece Tlaxcaltecarum*, vbi in maximo habetur ab indigenis pretio, putantibus incolumes ab omnium morborum iniurijs degere, ob eius herbæ copiam. Cortex namque radicis redactus in puluerem, ac duarum drachmarum pondere deuoratus, aluum leniter, ac citra noxam vllam subducit.

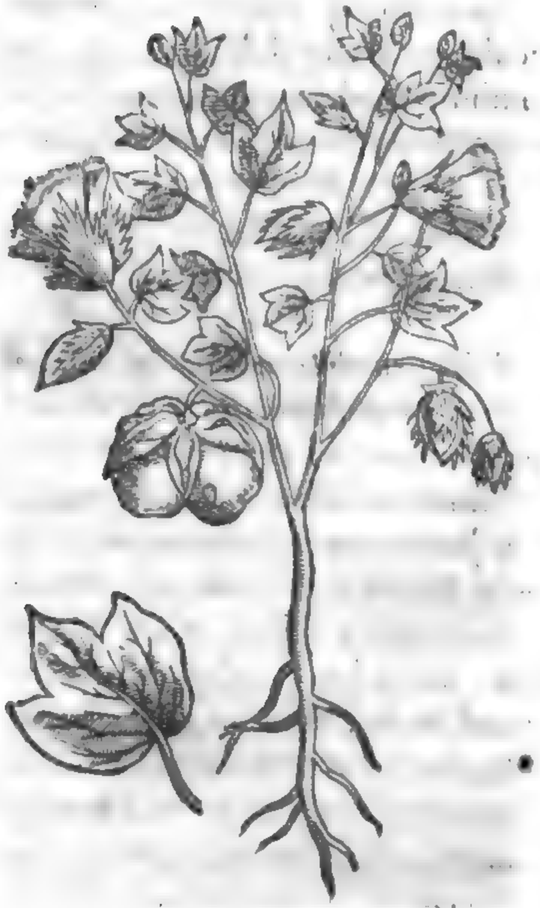

De YCHCAXIHVITL, *seu Gossipio.* *Cap.* LXXII.

HERBA est *Ychcaxihuitl*, Gosipium à nostris nuncupata, quæ est huic nouæ Hispaniæ frequentissima, & cuius per singulos annos messis fit vberrima. Nascitur in calidis, humidisque, cultis præcipuè, locis. Germina tusa, atque epota ex aqua, aiunt, mirè resistere puncturis Scorpionum, Viperarum, cæterorumque animalium venenatorum. caulis videtur frigidus, siccusque, & adstringens. & vlceribus medetur leuigatus, & admotus. folia verò glutinosæ naturæ.

Gossipium Europæ notissimum, cuius descriptio vberior extat apud Matthiolum, Herbarium Lugdunense, & alios Botanicos.

De

Digitized by Google

De ATLYCHIPINCA, seu Aquæ gutta. *Cap. LXXIII.*

ATLYCHIPINCA herba est paruula, folia fundens Solani, Piperisuè, neruis secundum longitudinem procedentibus, molliora tamen, & magis acuminata. caulem breuem, tenuem, ac tenerum. Radices verò capillis similes. Sapore, & odore insigni caret. Prouenit in calidis *Pahuatlanensibus*, circa loca humentia, amplexa cautes. Frigidaque, & humenti constat natura. Propinatur vnciæ vnius mensura, ex aqua fontana, Buglossiuè, aduersus cordis affectus, quos vehementi ardore laborantes pati solent. Sedat enim calorem, arcet animi deliquium, omnemq. angustiam, atque anxietatem fugat.

De XICAMA. *Cap. LXXIV.*

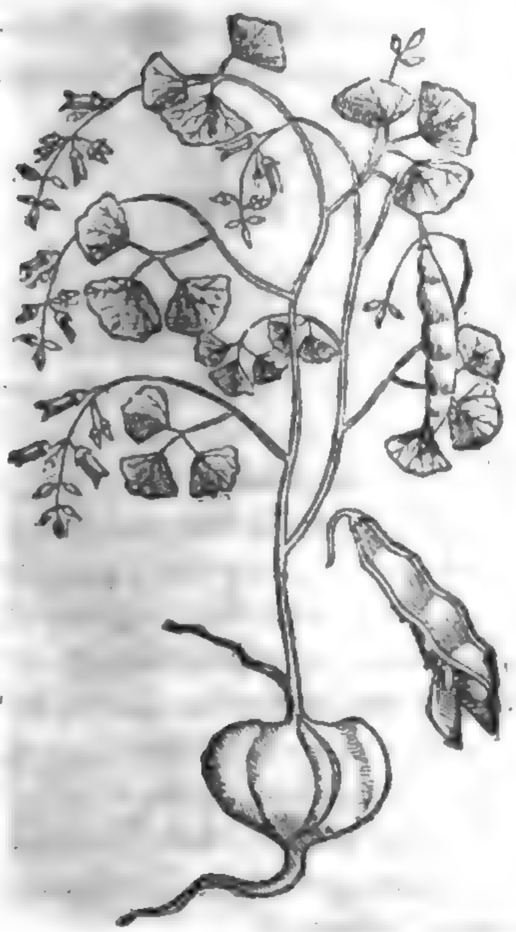

HERBA est *Xicama* vocata, volubilis, quam Mexicenses *Catzotl*, seu radicem succo manantem, vocant, radicis crassæ, in orbicularem formam magna ex parte vergentis, candidæ. gratiq. nutrimenti, & impensè refrigerantis temperiei. vnde prodeunt rami tenues, teretes, longi, & per terram sparsi. è quorum singulis per longa interualla, terna oriuntur folia, composita in modum crucis, ac veluti per medium orbiculariter secta. siliquæ etiam mediocres, quibùsdam infartę lentibus. Vbique prouenit, sed præcipuè hortensibus locis, sata atque exculta. Vsus est radicum, vt quæ in mensas postremas subinde veniant, gratamque, & frigentem, & flatui generando aptam, prębeant æstuantibus alimoniam. neque admodum malam, si prius aliquandiù pendeant perflabili loco, ac permittantur ibi emarcescere. Sitim eædem extinguunt, linguæ calori, & siccitati aduersantur, febricitantibus peropportunum alimentum præstant, corporaq. refrigerant, humectant, & alunt. Sacchar conditas aliquando audio radices, aut arena obrutas, delatas fuisse in Hispanias, nec priusquam eò peruenirent vitium aliquod contraxisse.

Flores purpurei depinguntur in hoc legumine, siliqua vero nigra.

De COZAMALO XIHVITL, seu herba Iris. *Cap. LXXV.*

COZAMALO XIHVITL herba est radici tenui, & longiusculæ iuncta. vnde profert caules. & in eis folia rutacea, stipantia vtrinque caulem

caulem ordine quodam. floresq. albos, & candentes, forma *Hoaxim*. Nascitur in calidis temperatisq. collibus, Mysticæ inferioris. Frigida est, siccaque, & adstringens. extergit dentes, gingiuas carne explet, ac putredinem omnem dissipat. qua in re præstanda mirabile est medicamentum, si tusa ipsa commansaue, aut eius succus applicetur. vlceribus etiam pudendorum succurrit.

De TETZQVIXOCHITL, seu YZQVIXOCHITEL saxea. Cap. LXXVI.

HERBVLA est *Teyzquixochitl*, folia mittens Lini. caules teneros, teretes, purpureos, ac lignosos. florem Chamæmeli in summis caulibus, sed candentis ambitus, vmbilici verò lutei, qui aliquando in purpureum vergit. radices verò surculosas. nec omnino videtur distare à nostrate minori Belli vocata. Prouenit in saxis, saxosisq. locis. Radix frigida est, & adstringens. exhibetur hæmoptoicis cum maxima vtilitate, quauis mensura. Seruatur verò radix in annuos vsus.

De YOLOPATLI Irina. Cap. LXXVII.

Prima species. YOLOPATLI Irina, (sic dicta à facultate cordi opem ferenti à foliorum figura Iridis folijs simili) herba est, cuius duæ reperiuntur species. prima, folia fundit Iridis minora, angustioraque. flores similes *Omixochitl*. radices verò Pyris paruis similes, subrubescentes, oblongiores, fibratasque. Posset in Narcissi species referri. Nascitur *Quauhchinanci* calida regione, iuxta montium fauces. Radix vnciæ vnius mensura deuorata, cordis dolorem, aliosque eius affectus, curare dicuntur, febres extinguere, ictisque, & ijs qui ex loco quodam excelso cecidere, aut verberati sunt, opitulari. Sunt qui asserant syncopi mederi, mœrori, ac pectoris morbis, cubitum iam euntibus deuoratam. Frigida enim, humentique constat natura. caloris, odorisque expers est.
Secunda. Alia *Yolopatli Pitzahoac* nuncupata, herba est carens caule, flore, & fructu. folia verò fert Plantaginis similia, sed tenaciora, crassioraque, & angustiora, ex vnica radice, singula binaue, prodeuntia. Hæc in calenti prædicta nascitur regione, saxosis locis. trita ac deuorata, febres extinguit. frigefacit enim quoquomodo corpori admoueatur.

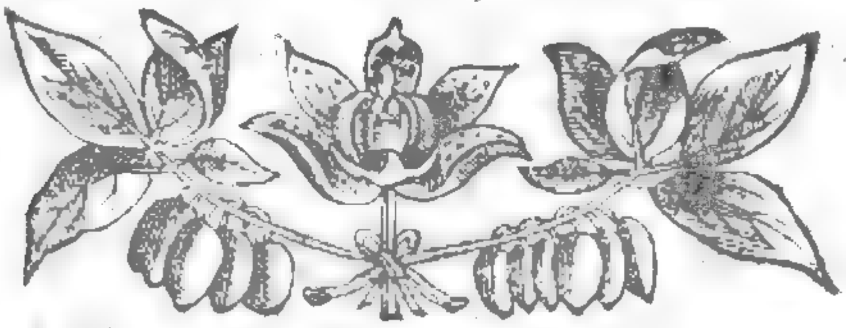

De

Digitized by Google

De MATZATLI, *seu Pinea Indica.* *Cap.* LXXIIX.

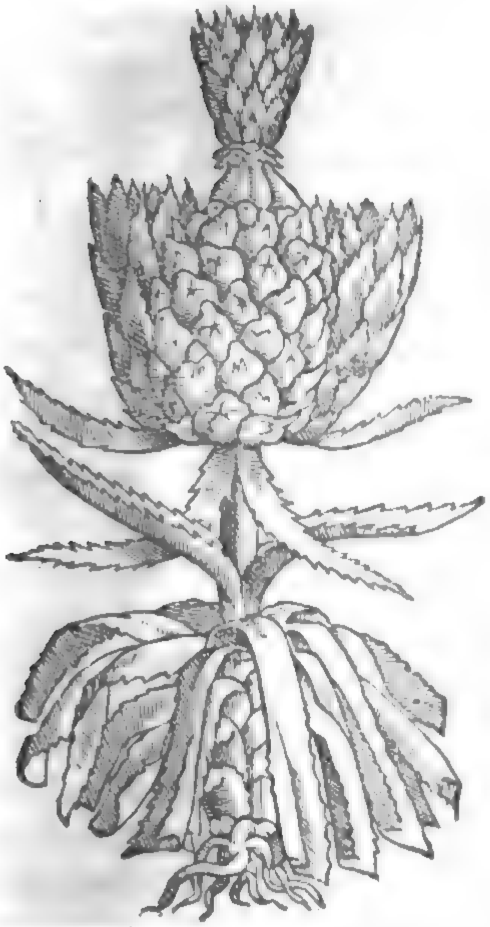

MATZATLI, seu Pinea Indica, dicta sic ab Hispanis huius orbis colonis, ob fructum similitudinem Pineam habentem, planta est folia Iridis mittens, sed spinosa. radicem fibratam, crassamque. & vnicum pomum, germinibus circumcirca exorientibus, ac altero in culmine Pomi. detractis his ac satis, radices statim aguntur, alterumq. producitur pomum Pineis nostratibus magnopere, vt dictum est, simile, similibus stipatum germinibus. initio hoc apparet rubrum, sed procedente tempore, ac rubescente adhuc germine, pallescit. Alumna est *Haitinæ* Insulæ, huiusque nouæ Hispaniæ calidarum regionum, montosisq. in locis incola. Sapor est dulcis, acidusque. temperies frigida, atque sicca, ac succo manans natura. Exhibetur febrientibus refrigerij gratia, & ad excitandam appetentiam. retineturque ore, vt sitim mitiget, & linguam humectet. quamquam in bilem facilè conuerti dicatur. Sapor est eius fructus, quem vulgus Malocotoneum vocant, non sine quodam, vt dictum est acore. condita aliquando saccharo, atque ita delata in Hispanias, gratissimo succo placuere. at recentia secantur in frusta, ac muria permittuntur immadescere, vt pars in bilem apta nata conuerti, exiccetur, ac velut euanescat.

Hunc Carduum sub Ananas nomine describit Acosta cap. 44. aitque ex Occidente in Orientem esse translatum. Addit, cultellum, si per noctem in vulnere Pineæ illius relinquatur, corrosum esse. quod quidem à re quauis acida fieri cuiuis manifestum est.

Ouiedus lib. 7. cap. 13. historiæ naturalis Indicæ, iconem excepta radice proposuit eleganterq. descripsit, sub Tatama nomine. cuius versionem lege apud Clusium in notis ad Garciam, lib. 2. cap. 5. de Mangas.

Citatur etiam Theuetus, qui Nana vocari ait ab Americanis.

Eadem habet Herbarium Lugdunense lib. 18. cap. 75. vbi etiam Icon exhibetur, differens tamen paululum.

Monardes cap. 63. Strobilium, & Nucem Pineam vocari ait.

Digitized by Google

caulem ordine quodam. floresq. albos, & candentes, forma *Hoaxim*. Nascitur in calidis temperatisq. collibus, Mysticæ inferioris. Frigida est, siccaque, & adstringens. extergit dentes, gingiuas carne explet, ac putredinem omnem dissipat. qua in re præstanda mirabile est medicamentum, si tusa ipsa commansaué, aut eius succus applicetur. vlceribus etiam pudendorum succurrit.

De TETZQVIXOCHITL, seu TZQVIXOCHITEL saxea. Cap. LXXVI.

HERBVLA est *Teyzquixochitl*, folia mittens Lini. caules teneros, teretes, purpureos, ac lignosos. florem Chamæmeli in summis caulibus, sed candentis ambitus, vmbilici verò lutei, qui aliquando in purpureum vergit. radices verò surculosas. nec omnino videtur distare à nostrate minori Belli vocata. Prouenit in saxis, saxosisq. locis. Radix frigida est, & adstringens. exhibetur hæmoptoicis cum maxima vtilitate, quauis mensura. Seruatur verò radix in annuos vsus.

De YOLOPATLI Irina. Cap. LXXVII.

YOLOPATLI Irina, (sic dicta à facultate cordi opem ferenti à foliorum figura Iridis folijs simili) herba est, cuius duæ reperiuntur species. Prima species. prima, folia fundit Iridis minora, angustioraque. flores similes *Omixochitl*. radices verò Pyris paruis similes, subrubescentes, oblongiores, fibratasque. Posset in Narcissi species referri. Nascitur *Quauhchinanci* calida regione, iuxta montium fauces. Radix vnciæ vnius mensura deuorata, cordis dolorem, aliosque eius affectus, curare dicuntur, febres extinguere, ictisque, & ijs qui ex loco quodam excelso cecidere, aut verberati sunt, opitulari. Sunt qui asserant syncopi mederi, mœrori, ac pectoris morbis, cubitum iam euntibus deuoratam. Frigida enim, humentique constat natura. caloris, odo- Secunda. risque expers est. Alia *Yolopatli Pitzahoac* nuncupata, herba est carens caule, flore, & fructu. folia verò fert Plantaginis similia, sed tenaciora, crassioraque, & angustiora, ex vnica radice, singula binaué, prodeuntia. Hæc in calenti prædicta nascitur regione, saxosis locis. trita ac deuorata, febres extinguit. frigefacit enim quoquomodo corpori admoueatur.

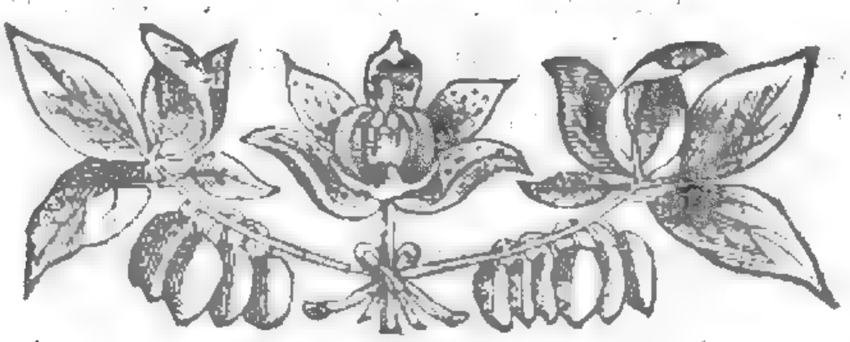

De

De MATZATLI, seu Pinea Indica. Cap. LXXIIX.

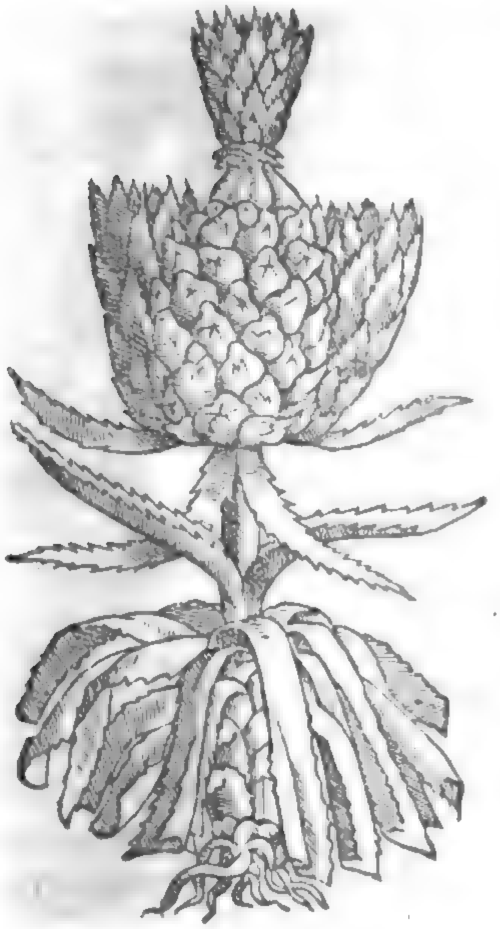

MATZATLI, seu Pinea Indica, dicta sic ab Hispanis huius orbis colonis, ob fructum, similitudinem Pineam habentem, planta est folia Iridis mittens, sed spinosa. radicem fibratam, crassamque. & vnicum pomum, germinibus circumcirca exorientibus, ac altero in culmine Pomi. detractis his ac satis, radices statim aguntur, alterumq. producitur pomum Pineis nostratibus magnopere, vt dictum est, simile, similibus stipatum germinibus. initio hoc apparet rubrum, sed procedente tempore, ac rubescente adhuc germine, pallescit. Alumna est *Haitinæ* Insulæ, huiusque nouæ Hispaniæ calidarum regionum, montosisq. in locis incola. Sapor est dulcis, acidusque. temperies frigida, atque sicca, ac succo manans natura. Exhibetur febrientibus refrigerij gratia, & ad excitandam appetentiam. retineturque ore, vt sitim mitiget, & linguam humectet. quamquam in bilem facilè conuerti dicatur. Sapor est eius fructus, quem vulgus Malocotoneum vocant, non sine quodam, vt dictum est acore. condita aliquando saccharo, atque ita delata in Hispanias, gratissimo succo placuere. at recentia secantur in frusta, ac muria permittuntur immadescere, vt pars in bilem apta nata conuerti, exiccetur, ac velut euanescat.

Hunc Carduum sub Ananas nomine describit Acosta cap. 44. aitque ex Occidente in Orientem esse translatum. Addit, cultellum, si per noctem in vulnere Pineæ illius relinquatur, corrosum esse. quod quidem à re quauis acida fieri cuiuis manifestum est.

Ouiedus lib. 7. cap. 13. historiæ naturalis Indicæ, iconem excepta radice proposuit eleganterq. descripsit, sub Tatama nomine. cuius versionem lege apud Clusium in notis ad Garciam, lib. 2. cap. 5. de Mangas.

Citatur etiam Theuetus, qui Nana vocari ait ab Americanis.

Eadem habet Herbarium Lugdunense lib. 18. cap. 75. vbi etiam Icon exhibetur, differens tamen paululum.

Monardes cap. 63. Strobilium, & Nucem Pineam vocari ait.

De

De TEPARI, seu crassa planta. *Cap. LXXIX.*

TEPARI herba est folia ferens lata, serrata, oblonga, & mucronibus hastarum ferreis similia, spinifera, & pungenti lanugine insignia, veluti illa vrticæ. caules longos, teretes, cauos, geniculis per singula quatuor vnciarum spacia interceptos. Radicem verò sensim gracilescentem, fibratamq. Nascitur *Pazcuari*. insipida est, odore carens, frigidæque temperiei. folia arida, tusaque, mederi dicuntur vlceribus, haud alitet ac ius decocti radicum eius. quod epotum dolores quoque sedat, febres placat, & arthriticis medetur cum adipe applicita.

De TABACIS Haytinorum, quos Mexicani vocant POCYELT. *Cap. LXXX.*

TABACOS vocant, Arundinum caua perforataque fragmenta; sesquidodrantem longa, puluere carbonum extrinsecus illita, intrinsecus verò *Yelt*, liquidambra, *Xochicoçotl*, & interdum alijs quibusdam calentibus plantis, atque odoribus referta. horum incensorum, ea parte qua pleni sunt, fumo ex altera tracto, deuoratoq. velut quodam suffimento, somnus inducitur, & omnis laboris, atque lassitudinis hebetatur sensus. Quin etiam dolores omnes, ac præcipuè capitis, sedantur, pituita fluens ad pectus expuitur, iuuantur asthmatici, & corroboratur ventriculus. Cauendus tamen est nimius eorum vsus, alioqui iecur distemperiem calidam contrahit, in cacheximq. & alias affectiones inciditur incurabiles.

Eadem ferè habet Monardes cap. 15. de Tubulis ad asthma perutilibus. quamuis compositionem non addiderit.

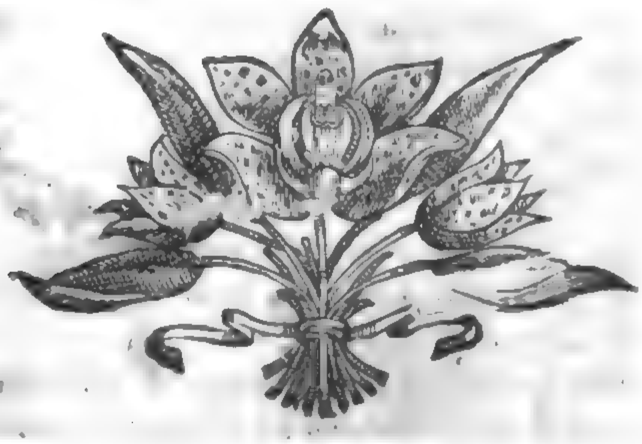

LIBER

Digitized by Google

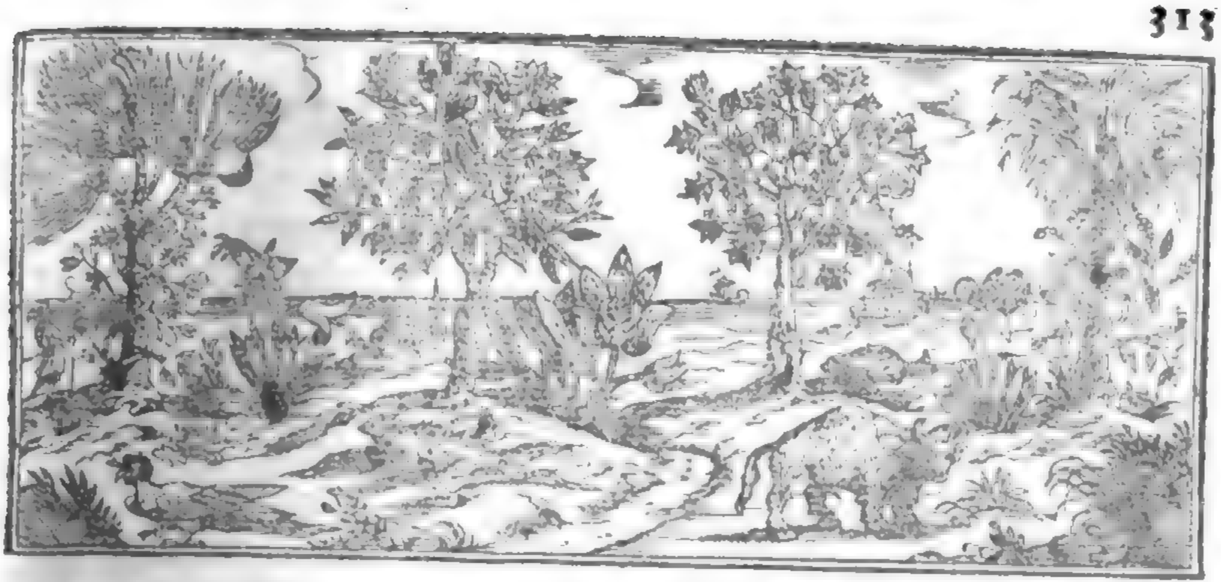

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Nonus.

ANIMALIA EXHIBET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

FERAX Rerum ac Polydædala Natura, quæ non machinata est, vt hominem cuius vnicè studiosa est, oblectet, & in sui admirationem allectet? Quam multas hic Plantas, quarum ne nomina ad nostri orbis prius incolas peruenerant, quas occidentalis illa Mexicana regio copiosas fert, genuina sua icone expressas exhibuimus? Non ideò diues illa Natura in his vires suas euacuauit. sunt & animalia non pauca quæ Author his subiungit, facie, vsu, moribus, mirabilia, vt eorum historia declarabit, quæ longè ab Europeis nostris, Africanis, & Asianis differunt, adeò vbique omnipotens Deus, summam suam bonitatem humano generi palam facere voluit. Et licet animalia nobis inseruiant ad parandum cibum, ad œconomiam, & varias alias exercendas artes, non minimam tamen Philosophia in his sibi partem vendicat. quæ suaui animum contemplatione, in tam varijs eorum speciebus, & varijs magis eorumdem organis corporeis, & animi moribus adhuc magis varijs, pascit & recreat. Quare ad animalia nunc transimus, selecta quidem à Medico, & rara. qui & alia volet, legat Ouiedi Naturalium Indicorum historiam, qui summa eadem diligentia describit. Libri etiam historiarum & nauigationum, operam suam egregiè præstiterunt in horum enarranda varietate.

De AYOTOCHTLI, seu Dasypode Cucurbitino, ab alijs Tatou, vel Armadillo dicto. *Cap. I.*

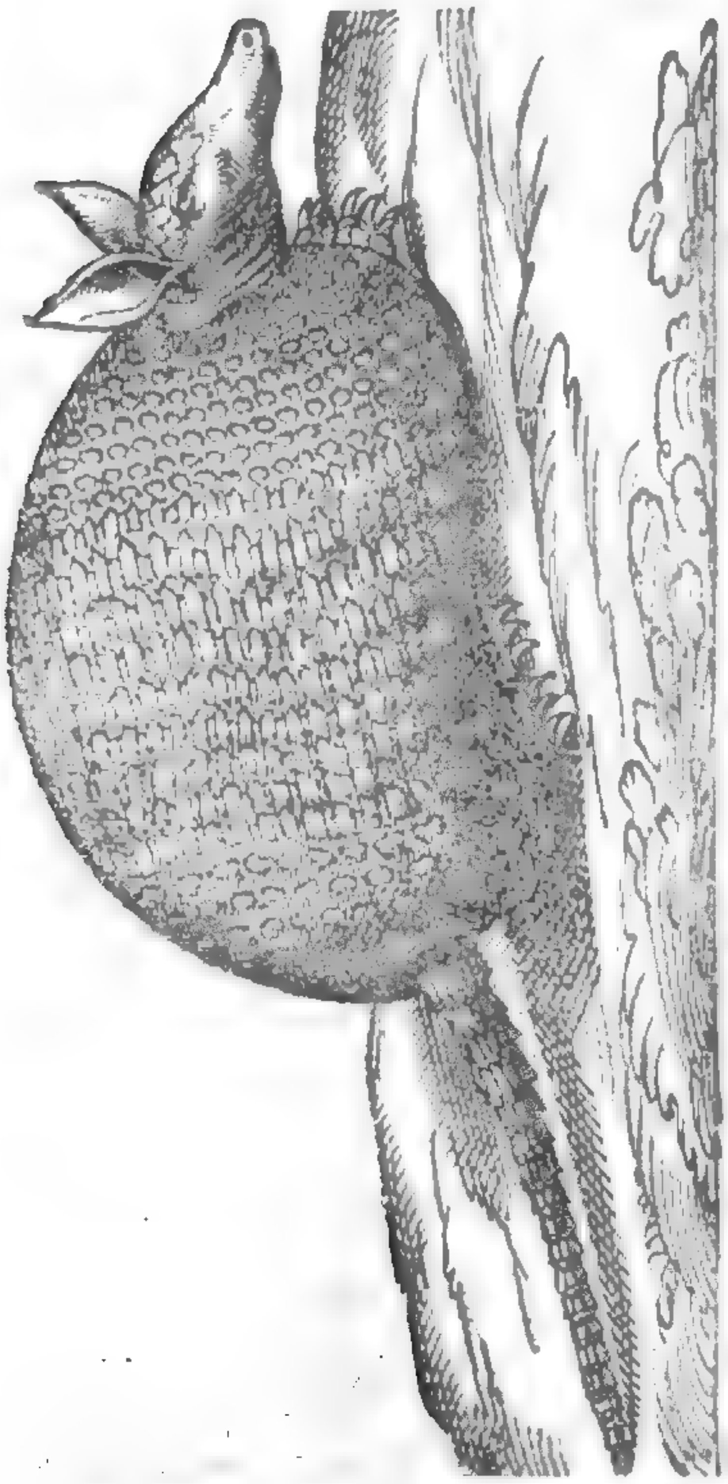

AYOTOCHTLI, seu Dasyppus cucurbitinus, animal est monstrificum, & suapte natura duris armatum laminis. canis Melitensis magnitudine, sed cauda valdè lõgiori. Pedes suntEchini terrestris, rostrumque, sed gracile, & oblongum. armatur vndequaque crusta, bellico equorum tegumento persimili, in laminas connexas atque mobiles diuisa, qua se conuoluit, & vndequaque tegit, vbi opus est. quare ab Hispanis Armadillo, quasi cataphractum, aut armatum, à Lusitanis Encobertado appellatur. Auriculæ sunt murinæ, sed longiores, nimisque graciles. Cauda longa, teres, ac geniculata, eodemque modo laminis circumuallata crustatis. Venter candet, & pelle operitur molli, humanę haud absimili, longiusculis, exilibus, ac raris pilis vestita. Formicas venatur cubans supra dorsum, & cauda ori admota, quæ rectè procedentes incidunt in insidias, & cibum deludenti suggerunt monstro. vix enim est vllum animal, qua se tueatur alatque, arte & industria destitutum. Cum fugit in præceps, caput caudamque ventriculo applicat, ac tuetur crusta, ac sese in spheram conuoluens rotatur. Quod si pertinacius quispiam insectari perseueret, sese in hominem contorquet, & interdum icto vehementer dorso suo, pectore exanimat. Versatur in vliginosis lacubus. lumbricis, piscibusque, ac vermiculis vescitur, nec non & quibusdam arborum baccis, ac pomis, & formicis, vt diximus. Caro est impensè pinguis, dulcis, & pituitosi alimenti, & excrementis redundans. Vtebantur antiqui cauda, ad eas quas Zebretanas vocant, (quarum erat apud illos vsus frequens) roborandas, & muniendas, crusta verò ad multa, quę tũ ad bellicos tumultus, tum etiam ad pacem tranquillam spectarent. Aiunt, crustam illius tritam, ac dragmæ vnius pondere deuoratam ex iure decocti saluiæ, euocato sudore, magnopere morbo Gallico curando conferre. Versatur in locis calentibus, qualis est Yauhtepecensis, lacustribus, vt diximus, & vliginosis.

NOTAE

Digitized by Google

NOTAE IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

Animalculum hoc, describitur, à Monarde cap. 3. qui illud Armadillo nominat. reliquos Auctores vide in notis Clusij ad prædictum caput.

Describit etiam tria huius animalis genera Clusius in Exoticis cap. 15. quæ apud Iacobum Plateau Tornaci in suo Musæo animalib. præsertim auibus instructissimo, magna cum delectatione conspexi.

De ACALTETEPON, seu Monoxillo mucronato, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Lacerto Nouæ Hispaniæ. Cap. II.

VERSATVR in *Quauhnahuacensibus* agris, alijsque feruentibus huius nouæ Hispaniæ locis, lacerti terrificum quoddã genus *Coloto* nostrati haud absimile, nuncupatum ab indigenis hispanis *Scorpius*, duas longum spithamas, prolixa cauda, breuibus cruribus, lingua, quam interdum versat, rubra, lata, ac bifida, toruo capite, incessu graui, tardoque, & crusta intectum dura, fuluis candidisque punctis, paruulas margaritas imitantibus, aut lithospermi semina, variata. quæ à cruribus posterioribus vsque ad extremum caput in varias digeruntur formas, ab eisdem verò ad extremum caudæ in lineas annulis similes, cingentes transuersim corpus per interualla, etsi fuluæ longè sunt numerosiores. Huius animalis morsus, noxius est sed minimè lethalis. quò fit, vt visu quam ictu sit horridius, nec quemquam impetat nisi læsum, & concitatum. Lumborum caro ingesta duorum obolorum pondere, venerem mirum in modum dicitur excitare, neque ea in re Scincis cedere, crustam verò Scorpionum aduersari morsibus. Nec desunt gentes, quæ arcus suos eadem operiant, muniantque, putantes, ita venenatorum animalium noxiam naturam hebetari, atque coerceri.

De AQVETZPALIN, seu Crocodilis, quos alij Caimanes vocant. Cap. III.

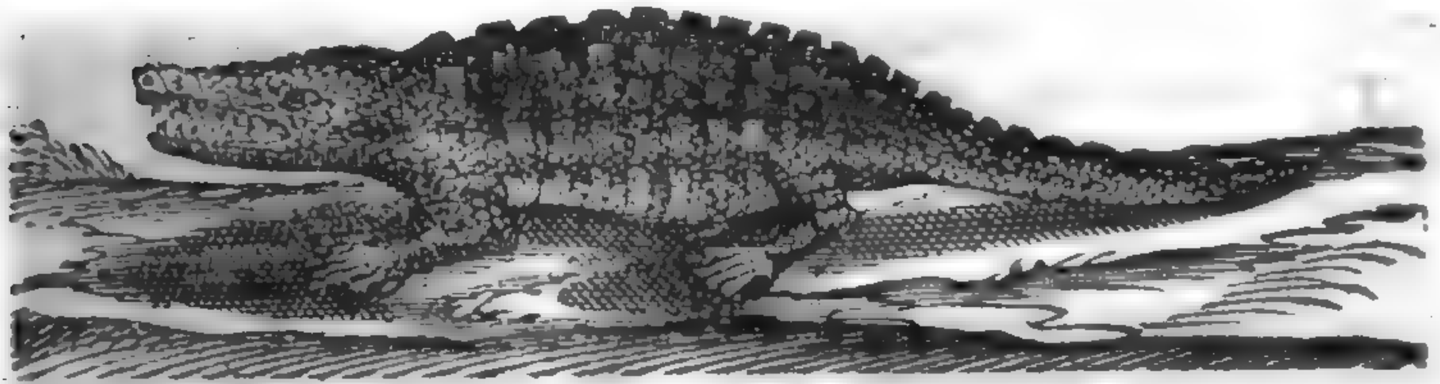

VIVVNT in quamplurimis paludibus huius nouæ Hispaniæ, alijsuè aquis stagnantibus, *Crocodili* miranda corporis magnitudine, rostro prolixo, ac dentato, corpore crusta prædura, ac velut in conchas assurgente contecto, ac forma coloris nostratibus simili. mira eorum natura, truculenti mores, feritas in timidos, fugientesque, & formido (namque fugiunt audentes) iam diu ab alijs auctoribus sunt enarrata, nos nonnulla alia, experimento & pere-

Digitized by Google

grinatione comperta, adijciemus. Illud in primis admirari, adeoque immanis vastæque bestiæ, vt quæ sex septemuè passuum longitudinem excedat, à pueris Indorum collum alligari, atque ita pertrahi ad littora, non valente, vt inquiunt, monstro alioqui tardo ac segni, caput nocendi gratia contorquere, si non è contrario, sed lateribus, & transuerso occursu inuadatur. Nec minus mirabile est, per famem ac alterius alimenti inopia lapidibus vesci, & hos ipsos in illorum ventriculis corrosos, & penè absumptos reperiri, redactosque in puluerem ac deuoratos, conferre lithiasi. præterque offendi iuxta *Crocodilorum* fauces, glandulas quasdam, fabis penè pares, suauissimum moschi spirantes odorem. & has ipsas, febres egregiè sedare, ac prorsus extinguere. Quin eorumdem ventriculus, ablutus emundatusque, probè sole exiccatus, & cum occasio offertur tritus, & deuoratus, lapidem renum, ac vesicæ frangit, ac pellit, & vrinam promptissimè euocat.

Horum lapidum meminit Monardes capite 33. eosque contra quartanæ paroxysmos, temporib. alligari ab Americis asserit.

De AXOLOTL, *seu Lusu Aquarum.* *Cap. IV.*

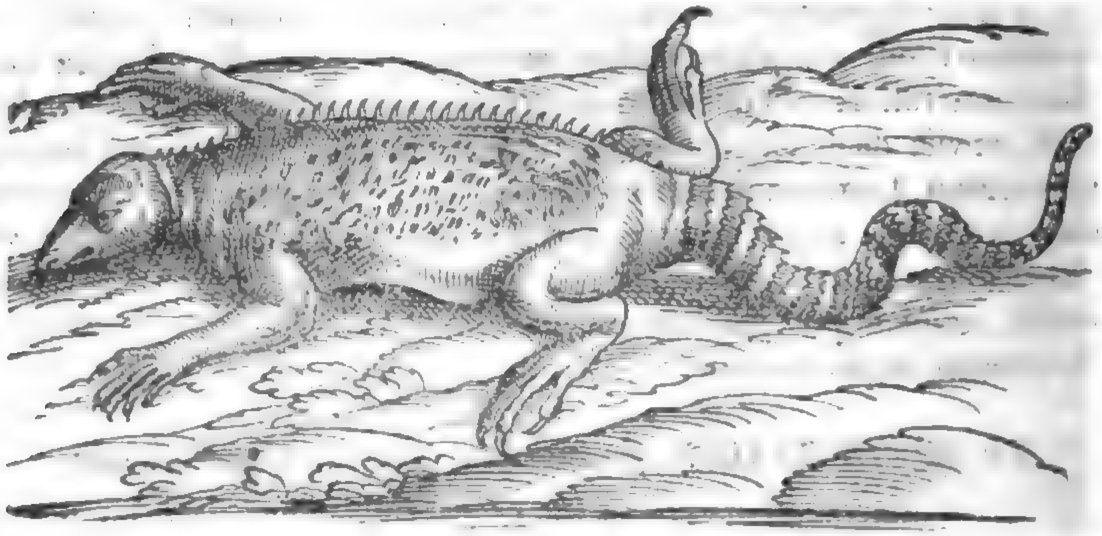

GENVS est quoddam piscium lacustrium, molli cute intectum, ac lacertarum more quadrupes, dodrantis longitudine, pollicemque crassum, etsi interdum cubitum excedit. Vuluam habet muliebri simillimam. ac venter maculis fuscis distinguitur; à corpore medio ad caudam vsque nempe prolixam, & quæ iuxta finem tenuissima fit, paulatim ac sensim gracilescit. Pro lingua est cartilago breuis, ac lata. quaternis natat pedibus, in digitos persimiles illis ranarum, desinentibus. Caput depressum est, & reliqui corporis proportione magnum. hiscens rictus, aterque color. Huic menstrua singulis quibusque mensibus fluere obseruatum sæpè sæpius est, haud aliter ac mulieribus, & ingestum venerem excitare haud secus ac Scinci facere solent, quos terrestres *Crocodilos* quidam vocant, ad quorum fortasse genus pertinent. Salubre, ac gratum præbet alimentum, nec dissimile anguillarum carni. multis parari modis solent, frixi nempe, assi, elixique. verum ab Hispanis magna ex parte

ex

Digitized by Google

ex aceto, multo addito pipere, caryophyllis, atque siliquastro Indico, à Mexicanis verò siliquastro solo, seu intrito seu integro, familiarissimo illis, ac prægrato condimento. Nomen accepit à rara, ludicraque, qua præditus est forma.

De AXIN, seu vermium quorumdam pinguedine. *Cap. V.*

NASCVNTVR in arboribus *Quapatli*, aut alijs, quas nostri ob similitudinem Prunos vocant, cum tamen ad Myrobalanorum Arabicorum pertinere genus alicui fortassis videri poterit, vermes quidam hispidi *Axocuillin*, seu ferentes *Axim*, pallentes, vix longi, binos latos digitos, ac pennam crassi anserinam. Hos indigenæ ab arboribus deturbatos, permittunt ad ignem ex aqua elixari, aut discoqui donec comminuantur, & adeps eiusdem coloris *Axin* nomine supernatet, atque emineat. Colligunt hunc ad vsus multiplices incolæ, & conformant in globulos, è butyro vaccino parari solitis haud absimiles; olei odore, & lenitate, & ad omnia quibus oleum conferre solet, præstantissimos. non tamen in nutrimenti vsum adhuc venere. Dolores quamcunque corporis partem occupantes sedant. neruos tensos laxant, emolliuntque. discutiunt tumores, aut, si natura ad id potius propensa sit, maturant. Erysipelatis desinentibus conferunt. vlceribus ferunt suppetias, conuulsisque, necnon enterocœlis, addita resina, ac *Picielt*. collectionesque cuiusuis generis breui admodum minuunt, atque discutiunt.

Simile quid de vermibus è terra erutis, & in vnguentum coctione mutatis, refert Monardes Cap. 52. eundemque effectum adscribit in Erysipelate, quem Author noster huic vermium oleo.

De AVE paradisea. *Cap. VI.*

OFFENDIT tandem veras Apodes vita, & quæ per tot secula homines latuerant, nauigatio in Malucas depræhendit. nempe aues, non pedum tantum vsu, quales multo antea tempore innotuerant orbi, sed pedibus ipsis omnino carentes, & eorum loco pennas fuluas, hispidas, tenues, duas spithamas & quatuor vncias longas, à medio circiter corpore prodeuntes, crinium crassiorum instar, sortitas. quorum vsus est (si vsquam volatu cessant) arboribus appendere, quando consedendi sunt impotes, & alligari inter sese marem & fœminam, cum foueæ dorsi maris imposita oua, cauitate antica, fœmina incubat, fouet, & amplectitur. Sunt enim qui affirment, perpetuos volatus edere, ac sublimi semper pendere cœlo. &, si in solum deturbari casu aliquo contingat, à pueris facili opera deprehendi. neque enim difficile est in tanta corporis paruitate, ac pennarum amplitudine in aere ipso veluti in arborum ramulis, aut in infimo collocari solo, ac veluti iacere. vix enim Carduelem, ac Anthillidem vincunt magnitudine, cum pennarum ambitu, quæ duas spithamas & vncias quinas prolixæ sunt, aquilis non cedant. Sunt hæ magna ex parte tenues, rufescentes ex albo, & è scapulis & reliquo corpore, non ab humeris, brachijsuè, cum eis careant, procedentes. Rostrum est nigrum, binas ferè pro-

Digitized by Google

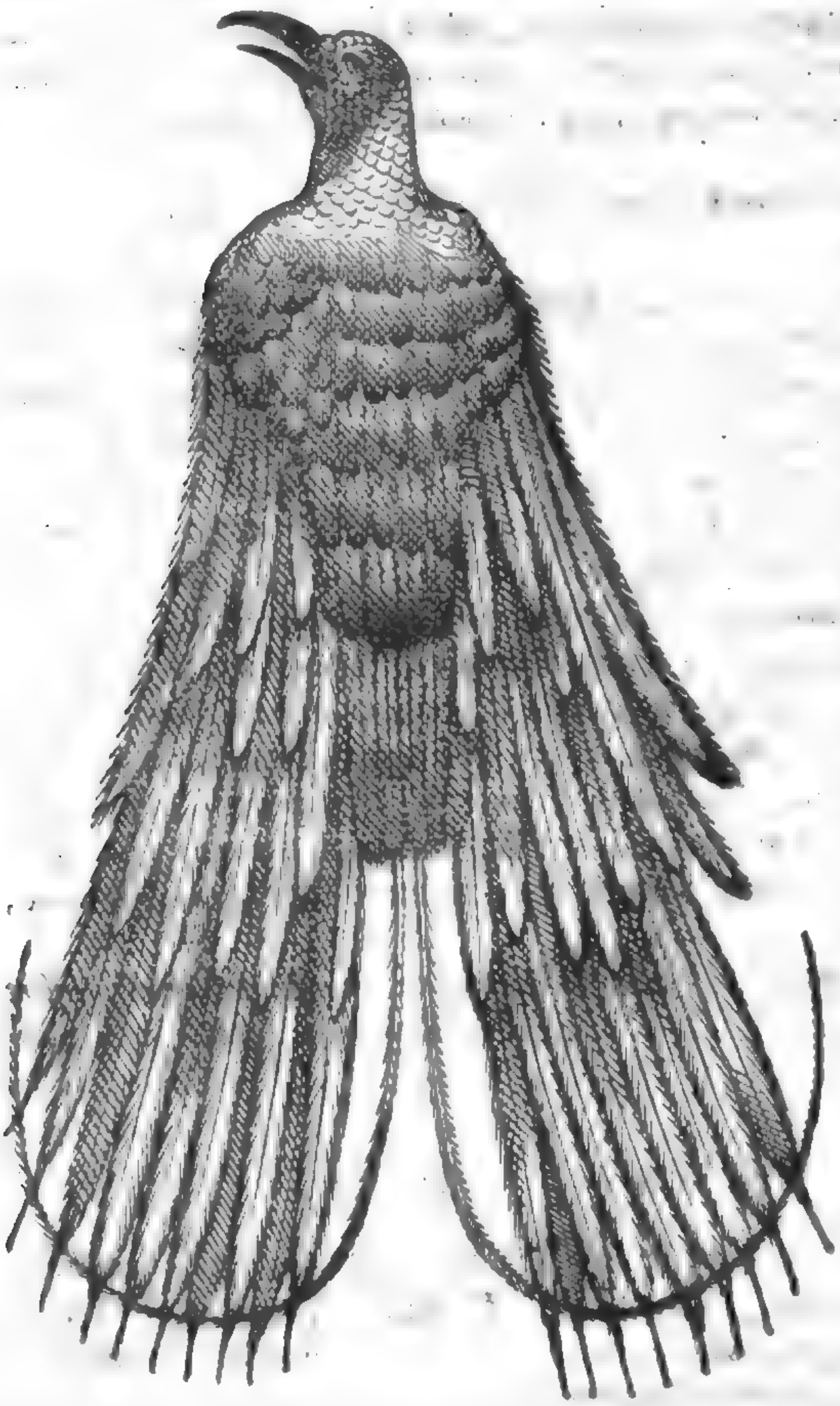

lixum vncias, ac medio criter incuruum. Colũbinum caput collumq; ſed caput partim aureo, & partim pauonino colore prædictum; collum verò infernè pauonino, aureo verò supernè. pectus, ac dorſi pars quædam aurea eſt, ſed fuluis hemicicyclis veluti vndulata: dorsũ verò ad extremum vſque caudæ, quæ admodum breuis eſt ſi cum reliquarum pennarum prolixitate cõparetur, fuluum, ſed vergens in fuſcum. Rore viuit, vaporibusque, & fortaſſis animalibus paruulis, ac penè nullis, niſi quæ fortè ſunt in aeris parte excelſiori. prouidente natura, vt quæ nonniſi in aere pendere poterat, nullo, aut ibidem tantum parato vteretur alimento. & cum perpetuò ieiuna inteſtina ſint, carnoſum, & quantum ſatis eſt, & pinguedine redundans, corpuſculum reperiri. Ornant indigenæ hac aue deſiccata caput, vſi ea criſtæ loco, ob pennarum pulchritudinem, colores varios, & eiuſdem auis raritatem, ac formam ſpectandam.

Solertiſſimus rerum naturalium indagator Vliſſes Aldroandus, hiſtoriam huius auis vna cum ſpecieb. diligentiſſime, & copioſiſſime in Ornithologia opere ſuo proſecutus eſt. Huic acceſſit Carolus Cluſius, qui in Auctario ſuo ad exotica, opinionem illam iam ab omnibus receptam, has Manucodiatas, nempe pedib. carere, planè refellit, auesque in Hollandiam vna cum ſuis pedib. delatas eſſe aſſerit.

De CERCOPITHECIS. Cap. VII.

OFFENDVNTVR iuxta calidiora nouæ Hiſpaniæ loca, *Cercopitheci*, quos Mexicenſes *Ocumatli* vocant, varia magnitudine, atque colore. Reperies nanque nigros, pallentes, fuſcoſque, magnos, mira paruitate, ac mediocres,

diocres, alios capitibus caninis, ac omnes penè filiorum amplexu graues. Mirabile est, arborum ramos, quas conscenderunt, in viatores torquere, & iaculati; transilire flumina caudis inuicem apprehensos, & ab arboribus fluuijs vicinis vibratos. ac super omnia, sagitta alioue telo vulneratis, quantam possunt ne dicam quantam solent homines hominibus, opem ferre, admotisque folijs, aut arborum musco vulneri, sanguinem fluentem sistere, atque ita vitam, si fieri possit, tueri. Educant filios singulos, pariuntque, & circumferunt, amplexu tenaci adhærescentes mira pietate, & amore erga prolem. atque id iuxta montium verrucas, & summa cacumina, vbi venatores pyram construunt Maizio circundatam, adiecto lapide *Cacaotetl*, seu coruino, cuius est natura, igne calefactum, tonitruum edere, atque desilire. Concurrunt *Cercopitheci* ac iuxta incumbunt, edentes sparsum *Cacaotetl*. sed perterrefaciente eam gentem subito lapide, obliti filiorum, ac veluti expertes luminis aufugiunt, deserentes sobolem carissimam, relinquentesque in prædam venatorum. Cæteraque ad eorum naturam spectantia, adeò nota sunt cunctis, vt à me rursus hac in parte referri fuerit superuacaneum. Illud non est prætermittendum, Cercopithecorum ossa tusa atque deuorata, dolores à Gallica lue ortos, sudore euocato, tollere, atque sedare.

De Cercopithecis vide plura apud eos qui animalium historiam conscripserunt quib. adde Clusium in Auctario suo ad exotica, vbi noua quædam describit genera.

De COZCAQVAVHTLI. *Regina Aurarum.* Cap. VIII.

REGINAM esse aiunt *Cozcaquauhtli* auium, quas Mexicenses Auras vocant. Gnosiarum aquilarum æquat magnitudinem. corpus vniuersum, præter collum, & eas partes quæ sunt iuxta pectus (ex nigro nempe purpurascentes) fuluum est, ac pullum. alæ subtus circa exortum nigræ, cætera cinereę, desuper verò mixtim, fuluæ, nigræ, & vergentes nonnihil in purpureum. crura rubra sunt, & vnci vngues. rostri extrema, quæ psitaci esse iudices (tam est indistincta similitudo) alba sunt, cætera sanguineo colore tincta. amplum est narium foramen, oculi nigri, Iris fulua, rubræ palpebræ, sanguineo colore perfusa frons, & plicatilibus rugis torua, quas tamen nonnunquam explicat. qua in re vocatos Gallopauos videtur æmulari, & pilis quibusdam veluti retorridis, rarisque, & Aethiopum pilis haud absimilibus. Cauda est Aquilæ, infernè cinerea, foris verò nigra. Anguibus, muribus, ac lacertis, quos rapit, victitat, sed morticinis maximè, humanoque cum fortè paratum illud offendit, stercore. Sublimipeta auis est, & nimium extensis, expansisque volat alis, vix volatum intermittens. Indigena est huius prouinciæ. Veris educat tempore. obsistit vi incredibili ventis, contraniriturque aduersantibus, eisdem sedibus perstans immobilis. Caro est inutilis, & nutrimento à nemine (quod adhuc compererim) nisi medicinæ gratia degustato. Fertur huius auis plumis mederi Indos vlceribus admotis, carnibusq; elixis alimoniæ loco, duráte affectu deuoratis. quas aiunt etiam morbo Gallico, pręsentaneo quodam remedio mederi.

Inferius cap. 19. huius speciem Auram ipsam Tzopilotl describit.

De

De COYAYAHOAL. Seu Ichcaton. *Cap. IX.*

VERMIS est genus prædurum *Coyayahoal*, ab alijs *Tzinehuilin*, & ab alijs *Ichcaton* nuncupatum, supernè fuluum, pedibus autem ex albo purpurascentibus, numerosisque. quorum gratia fortassis posset in scolopendriæ differentias referri. Arefactus hic, tritus, & ex aqua resolutus, illitusque maxillis bis quibusuis singulis diebus, dolores dentium sedat.

De HOATZIN, seu aue similem nomini edente vocem. *Cap. X.*

AVIS est, Gallinæ Indicæ penè magnitudine, incuruo rostro, pectore è candido in luteum inclinante, alis, caudaque maculatis per interualla pollicis, colore candenti pallidoque, dorso fuluo de suprema parte colli, sed vtrisque in fuscum colorem inclinant bus, prætereą etiam & temporibus vsque ad rostrum & oculos, vnguibus nigris, ac fuscis cruribus. cristam gestat constantem plumis è candido in pallidum colorem vergentibus, sed dorso earum nigro. vescitur anguibus. Vox est magna, & vlulatum quendam repræsentans. Apparet autumno. inauspicata habetur ab Incolis. Ossa eius doloré cuiusuis particulæ humani corporis a lancinatione sedant. suffitus quoque plumarũ, mentem restituit his qui è morbo aliquo, ea parũ constantes euaserunt. Pennarũ cinis deuoratus medetur morbo Gallico affectis ope mirabili. Viuit in calidis regionibus, qualis est Yauhtepecensis. magnaque ex parte arboribus iuxta flumina consitis insidet, vbi nos eam auem conspicati, capiendam ac delineandã curauimus.

De HOITZITZIL, seu Aue varia. *Cap. XI.*

XIVHOITZITZILIN

QVALHOITZITZILIN

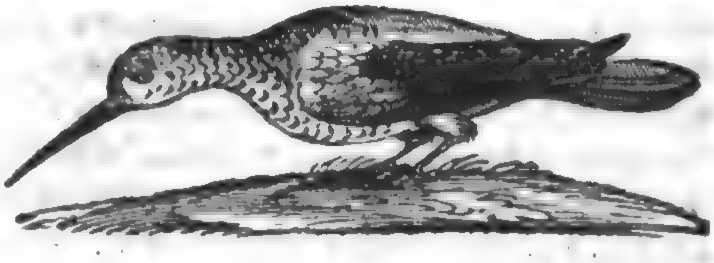

AVICVLA

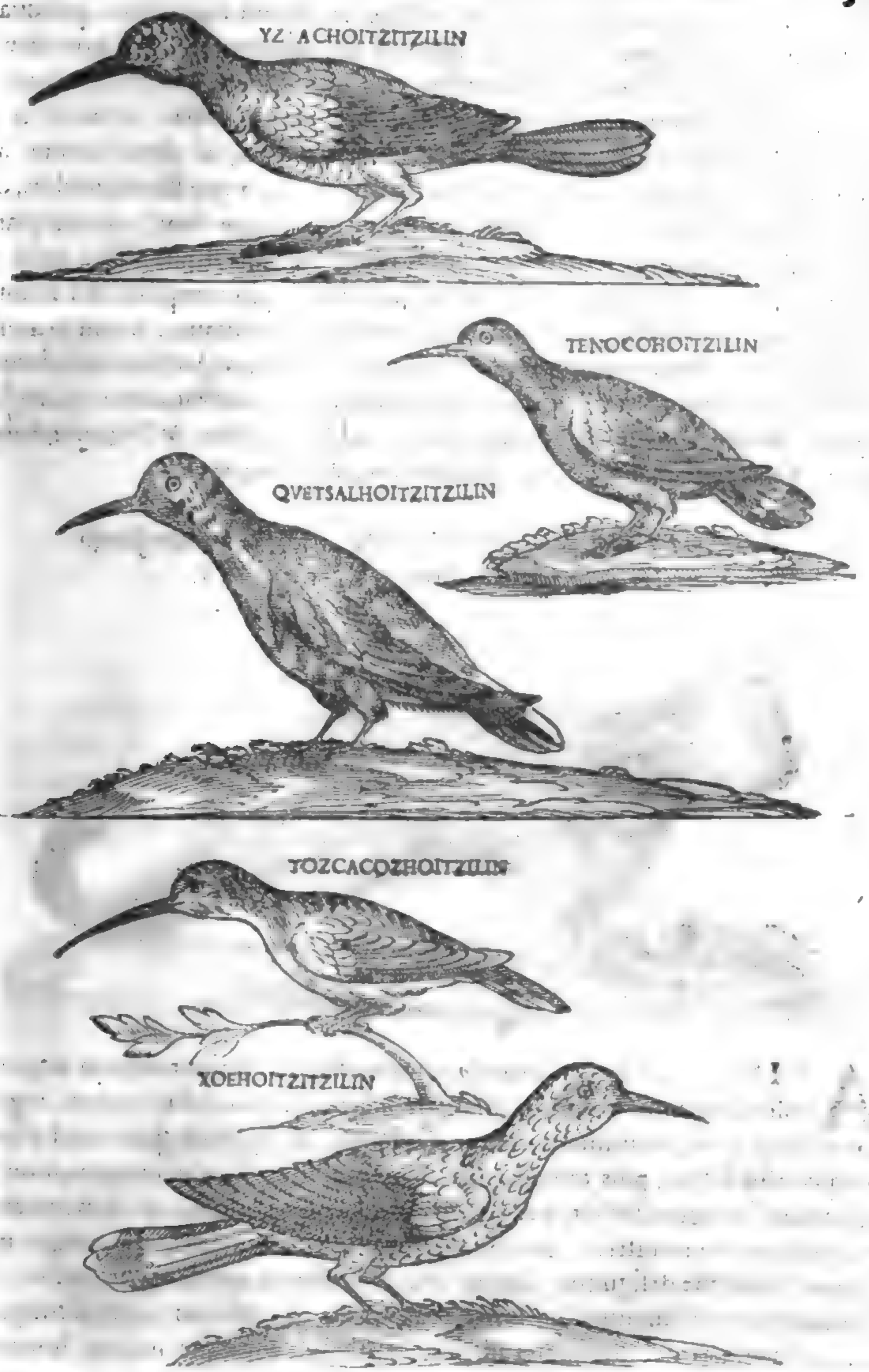

AVICVLA est minima, plumis variorum picta colorum, quibus intextis, mira quadam inter se subtilitate compositis, ac artificis industria cohærentibus, diuorum figuras, & quarumuis aliarum rerum indistincta similitudine, Indi artifices exprimunt imagines. Ea est ei natura, vt non diutius viuat,

quam

Digitized by Google

quam flores herbarum quarum alitur melligenæ, durent superstites. postquam verò marcuere, ad pinus, aliasque arbores sese quadam naturæ prouidentia conferat (quod est fide dignissimorum virorum testimonio compertum, & scribarum fide non vno comprobatum in loco,) eique rostro affixo se seruet appensam, donec sex plus minusuè transactis mensibus, ac decidentibus iam pluuijs, agris vernantibus, ac gratis herbis rursus ortis, atque florescentibus, denuò reuiuiscat, similes vices sæpius subitura. Nec nugæ sunt, aut cuiquam debet esse dubitatum. seruata quippe est non semel auis stipiti affixa intra cubiculum, & cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi natura comparatum est reuixit, ac demissa in vicinos agros volitauit. Aiunt præterea, eius puluerem deuoratum, mederi epilepticis. Plures sunt harum auicularum differentiæ, colorum varietate, ac corporum distantes magnitudine. quales sunt *Quetzal hoitzitzillin*, *Zochio hoitzitzillin*, *Xiuh hoitzitzillin*, & *Tozcacoz hoitzitzillin*, *Totac hoitzitzillin*, *Tenoc hoitzitzillin*, & *Hoitzitzillin*.

De HOITZTLACVATZIN, seu Tlacuatzin spinoso Hystrice Nouæ Hispaniæ. *Cap. XII.*

ANIMAL est *Hoitztlacuatzin*, canis mediocris magnitudinem æquans, colore nigrum, Melis aut *Tlacuatzin* forma, à quo trahit nomen. tegitur idem spinis cauis, acuminatis, tres vncias longis, & hystricis spinis aculeisque perquamsimilibus, pilis tamen quibusdam mollibus, si caput excipias, inter sectis, atrauè lanugine, sed circa exortum candenti. Iaculatur eas in canes insectantes, nulla eorum industria, aut conatibus excutiendas. nam sensim magis magisque iactatione defiguntur, donec viscera perforent quadam naturali vi, trahantque corporis innatum humorem, atque ita transfixum confossumque canem tabefaciant. Seruant Indi hos aculeos, aiuntque nouem horum, si leui igne calefiant, & exiccentur ita vt eorum vis non euanescat, in tenuemque puluerem redigantur, ac ex vino aut aqua propinentur, lapides renum frangere, emundareque vrinæ vias, ac vesicam, appetitusque venereos excitare, tum etiam dolori capitis sedando opem ferre, esseque vtilissimos. nam fronti, aut temporibus admoti, sponte sua adhærent figunturque, nec

nec prius decidunt, quam hirudinum more, cauitate ſanguine referta, vacuataque cauſa excitante dolorem, ægri fiant incolumes, liberenturque à morbo. Viſendum animal, ac non minus miranda aculeorũ vis, & ſummis laudibus extollenda ſapientia atque potentia opificis ſummi, qui tanta rerum varietate, tamque varijs naturę donis, hunc ornauerit mundum. Sunt verò aculei candentes, luteique, tenues, ac tres vncias longi, ſed mucronibus nigricantibus, & peracutis. Cauda breuior illa *Tlacuatzin*, paulò tamen craſſior, & aculeorum à media parte vſque ad extremum expers. Pedes ſunt quales *Quauhpeçotli*, ſed latiores. Roſtrum canis ſimile, ſed reſimum. Dentes ſupra infraque bini, velut illi vocatæ *Tucca*. Venter ſpinarum expers eſt, ac tectum pilis, quemadmodum & externa parte crura atque brachia. Cicurari poteſt, viuitque in calidis *Tonotla*, & *Tezotzocalci*. viueretque, quantum coniectura aſſequi poſſumus, apud Hiſpalenſes, calidiuſuè aliud Beticæ oppidum, ſi eò portaretur. Veſcitur fructibus fugacibus, ac montoſis gaudet locis.

De *MANATI*. *Cap. XIII.*

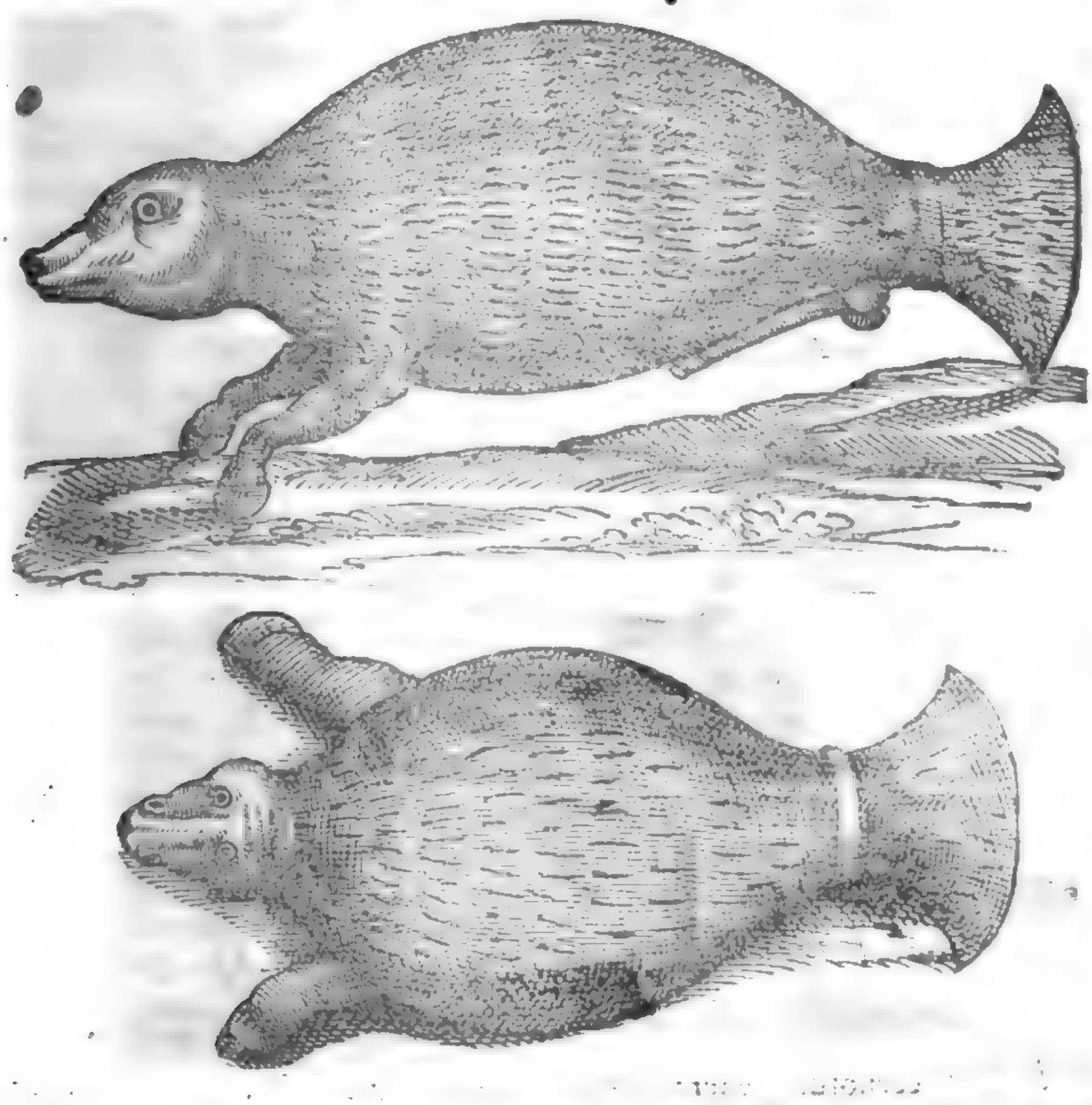

EDVCAT vterque oceanus, ſtagnaque, piſcem vocatum ab Haitinis *Manati*, beſtiam penè informem; vitulo parem, & caprino capite tumenti, cum ante-

anterioribus brachijs. forma fuscum, & pilis tectum raris, & quamquam furiosum, nullo tamen nocuum morsu. vitamque, & mari, & littore (ita tamen vt nonnunquam deserat aquas) agentem, & herbis littoralibus, ac Phicorum marinorum vescentem genere. Cauda est illi obrotunda, ac transuersim sita. Caput, & os vitulinum. magnæ nares, mammæque. auriculæ paruæ, necnon & oculi. parui dentes, aspera labra, & corium taurino crassius, ac firmius. brachia bina anteriori parte sita, quinis distincta vnguibus, humanis similibus, ac pinnarum formam referentibus. vmbilicus patulus est, anusque. vulua muliebris, penis equinus. & caro, pinguedoque, veluti saginati suis, iucundi gustus, seu recens comedatur seu salita. & gallica laborantibus lue in primis noxia. costæ visceraque respondent taurinis, & monstrificam præseferunt molem. Humano more coit, fœmina supina in littore ferè tota procumbente, ac celeritate quadam superueniente mare. vnicus verò generatur fœtus. prægandis enim est ille, & ea magnitudine, qua non soleant plures, nisi monstrificè generari. Offenduntur in huius animalis capite bini lapilli, quos leuigatos, ac decoratos ex aqua aut alio liquore aperiente, fama est, vrinam retentam euouare, adeoque quidquid vias illas quæ vrinæ peruiæ esse solent, obstruit, recludit. lapillus in mare repertus, albus est, & conferens maribus, sed qui in fœminis, subluteus, & fœminis vtilis.

Ouiedus hanc bestiam eleganter descripsit lib. 13. cap. 10. historiæ naturalis Indiæ quam translatam videre potes apud Clusium lib. 6. exoticorum cap. 18. Plura etiam inuenies apud eundē Clusium in notis ad Monardē cap. 32. de lapidibus Tuberonum.

Rondeletius etiam lib. 16. c. 18. historiæ piscium hoc animal descripsit, sed sine Icone.

De MAZAME, seu Ceruis. *Cap. XIV.*

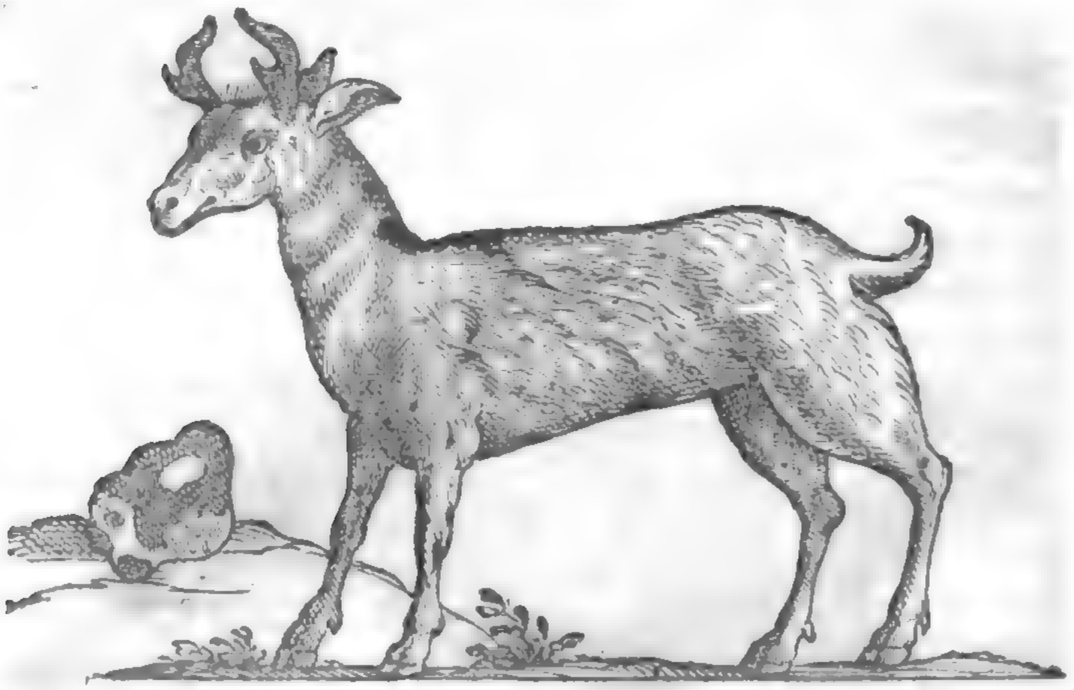

INTER ceruorum genera, quæ apud nouam hanc Hispaniam adhuc mihi videre licuit (præter candidos totos, quos reges ceruorum esse Indi sibi persuasere, nuncupantque à colore *Yztac mazame*, & vocatos *Tlamacaz quemazatl*)

maçatl) primi sunt, quos vocant *Aculliame*, Hispanicis omnino similes forma, magnitudine, ac aliqua natura. Minores his apparent *Quauhtlamaçame*, sed vsq; adeo à cæterorum timiditate alieni, vt vulnerati, homines ipsos adoriantur, ac sæpenumerò interimant. Hos sequuntur magnitudine *Tlalhuicamaçame*, qui forma & moribus essent eis omnino similes, ni timidiores viderentur. Minimi omnium *Temamaçame* sunt. Sed hos, ac reliqua Ceruorū No. Hisp. genera.

TEMAMAÇAME.

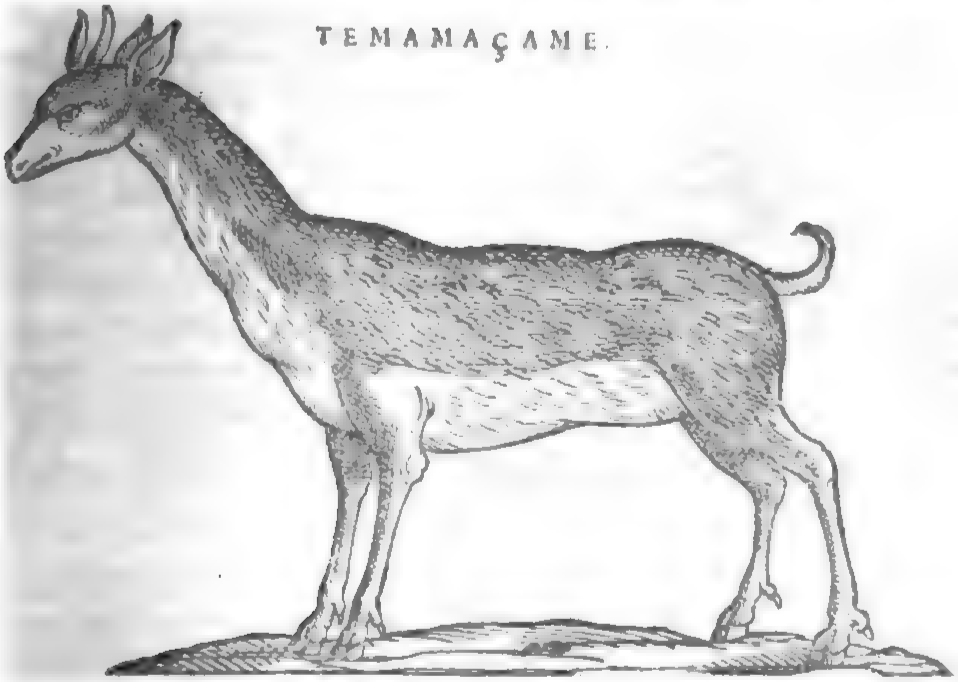

genera, inter quæ numerantur *Teuhtlalmaçame, Temamaçame*, & huiusmodi alia permulta, ego potius computauerim inter Capreos. Nunc quinam Ceruorum, Dorcadumuè, lapidem vocatum Bezoar, aut dominum veneni generent inter se, erit vt opinor narrare opportunum. Accepimus à peritis venatoribus, & qui in dissectis hisce animalibus prædictos lapides non semel inuenerunt, reperiri in ouibus illis Peruinis, cornuum expertibus, quas *Bicuinas* vocant; (sunt enim aliæ cornutæ *Tarucæ* vocatæ, & aliæ, quas dicunt *Guacanas*) præterea in *Teuhtlalmaçame*, quæ caprarum mediocrium, pauloue maiori constant magnitudine. Pilo teguntur cano, & qui facilè auellatur, fuluoq; sed lateribus, & ventre candentibus, vndę Berrendos indigenæ Hispani vocare solent. Cornua gestant iuxta exortum lata, ac in paucos, paruosq;, teretes ac præacutos ramos diuisa, & sub eis oculos, quorum imaginem exhibemus. Deinde in quodam Damarum genere, quas *Macatl chichiltic*, aut *Temamaçame*, appellant, breuissimis cornibus, acutissimisq;. coloris fului, fusci, & infernè albi, quarum quoque præstita est imago. Necnon in Ibicibus, quorum hic redundat copia; vt Hispanos & apud hanc regionem frequentes ceruos taceam, in quibus quoq; est lapidem, de quo præsens est institutus sermo reperire. Capreas etiam cornuum expertes, quas audio passim reperiri apud Peruinos. & vt summatim dicam, vix est ceruorum caprearumq; genus vllum, in cuius ventriculo, aliauè interna parte, sua sponte, ex ipsis alimoniæ excrementis lapis hic, qui etiam in Tauris, vaccisq; solet offendi, non paulatim con-

Caprei No. Hisp.

Bezar lapidis historia.

Ee cresçat,

Digitized by Google

crescat, & generetur, multis sensim additis, & cohærescentibus membranulis, quales sunt cęparum. ideo non nisi vetustissimis, & senio penè confectis, lapides hi reperiuntur. neq; vbique, sed certis, statisq; locis, vbi ea suppetit materia. qua ratione fieri posset, vt apud Hispanos, gentesuè alias, non ita facilè offendantur. Verùm non omnes hi lapides salubres sunt, tuendęuè sanitati, aut morbis profligandis apti, sed soli illi, qui depastis herbis saluberrimis producuntur. vnde non solum difficile sit censere, an illæ facultates mirabiles, quæ de eo lapide nostra tempestate iactantur, narrariq; & prædicari cæperunt, veræ sint, sed etiam quinam sint eligendi, aut qui vtiles, aut inutiles offendãtur, quibus de rebus certò quid affirmari nequit. Etsi fama est, venenis, venenatisq; omnibus subuenire, syncopem, & epilepticas inuasiones arcere, digitis applicatos somnum conciliare, augere vires, excitare venerem, facultates omnes roborare, sedare dolorem, renum lapides vessicæq;, non solum parua quadam portione deuoratos, sed manibus tantum retentos frangere, ac pellere, vrinæ destillationi ferre opem, partum iuuare, & procurare conceptionem, denique nulli ferè

Bezar vires.

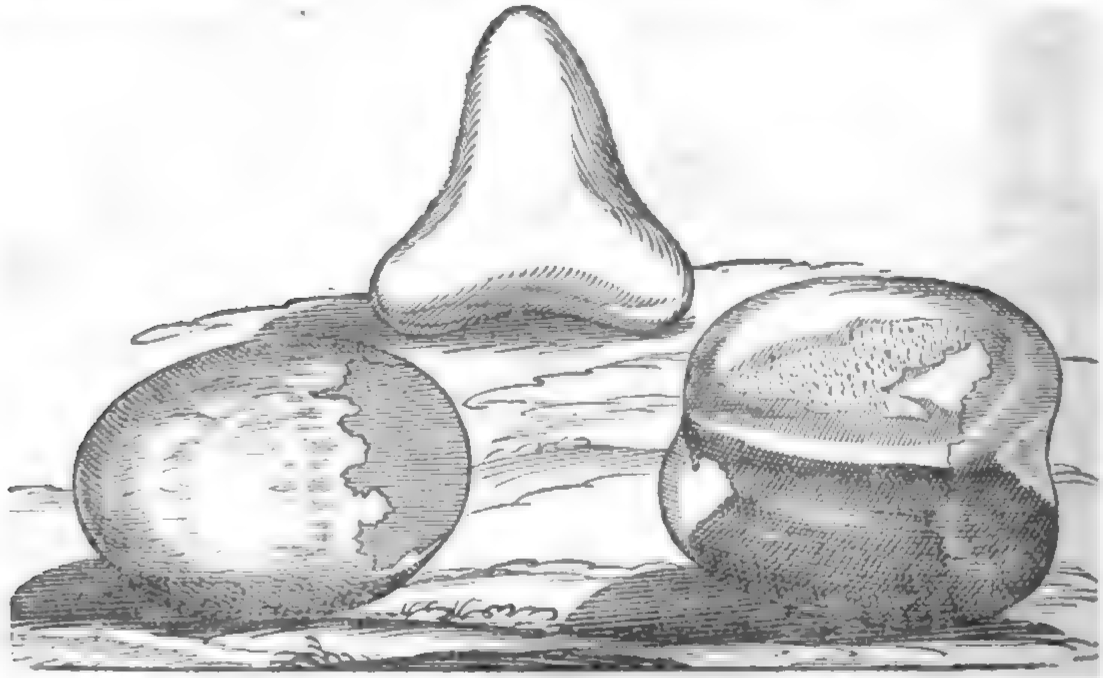

non auxiliari morbo. adeo vt sint qui solius huius lapidis pręsidio, medici sententia sua euaserint consummati, pro talibusq; se se impudentes venditarint. Varijs eos reperies formis, & coloribus. alios nempe candescentes, fuscos alios, alios luteos, quosdam cinereos, nigrosq; & vitri, aut obsidiani lapidis modò micantes. hos oui, illos rotunda figura, & alios triangulari. quid? quod nonnulli eorum, basis centriuè loco glandem habent (& concussi sonant, nucleo intra crustam crescente, coactoq; haud aliter ac hi quos Aetites vocare solent, aut ipsi Aetites sunt, quos Aquilæ fortassis rapiant, & in suos transferant nidos) alij puluerem, alij lapillum. Tot verò reperies apud nouam hanc Hispaniam, vt iam vili veneant precio, ac vel vnico aureo singuli, & interdum etiam bini emi & commutari soleant, cum non paucis ante annis, vnicus & mediocris, ducentis, aut amplius aureis

Digitized by Google

reis extorqueri non poſſet a mercatoribus. Id dictum eſt a me, atq; admonitum, ne deinceps reliquus ſit locus ipſis impoſtoribus ex rapto viuentibus, iuſq; omne, dum rei familiari ſtudent quomodolibet augendæ, atq; cumulandæ, violantibus. quibus opus non eſt in tanta copia, & numeroſa redundantia, arte illos aut adulterio parare. quamquam & adhunc modum non pauci conflati reperiantur. Verùm lapides illi foſſitij, quos quidam Arabum, ab infringenda venenorum vi, eodem appellant nomine, reperiuntur per hæc tempora apud nos, ac præcipuè in fluminis *Tetzhuatlani* ripis, varij, multiformeſq;, influentibus vndis e montibus redundantibus bolo armeno, ſed minimè, quos ferunt ijdem, in angulis oculorum prædictorum animalium concreſcere, cum remedij gratia poſtquam deuorauerunt ſerpentes, ab antris vi halitus, aut occulta alia facultate tractos, ſe mergunt in flumina. Monſtrati ſunt nobis etiam lapilli, quos aiunt deuorari a fœmineo ceruorum ſexu, vt facilior enixus contingat, & in eius ventriculo reperiri, de quibus omnibus ſuo loco, deo dante, ſermo habebitur. Bezar Foſſil.

Monardes ſingulari libello vires Bezar Orientalis proſecutus eſt. cuius etiam Caput 34. perlege. Item Epiſtolam militis ex Peru conſcriptam ad Monardem.

De POLLIN. Cap. XV.

ANIMAL quoddam eſt paruum Pollin, inſectumq; Centipedis forma, minus tamen. quod tritum atq; impoſitum, infixos aculeos, atq; ſagittas mira celeritate extrahit.

De TAPAYAXIN lacerto orbiculari No. Hiſpaniæ. *Cap. XVI.*

AD lacertæ differentias videtur pertinere *Tapayaxin*, quamquam orbiculari penè, planoq; conſtat corpore, ac Raiæ vocatæ quadam te-

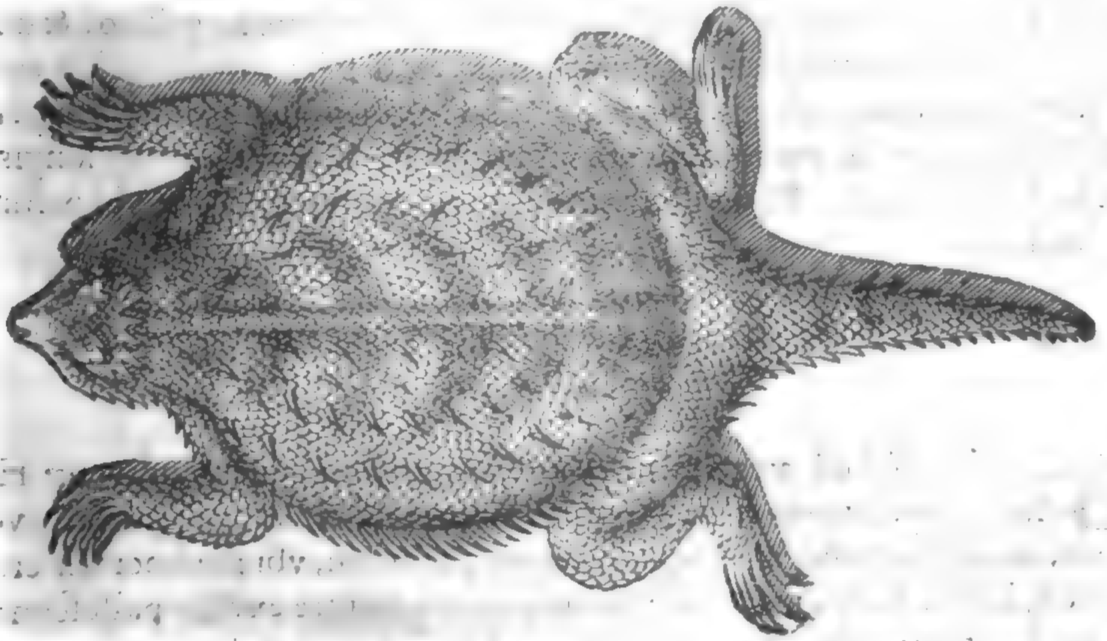

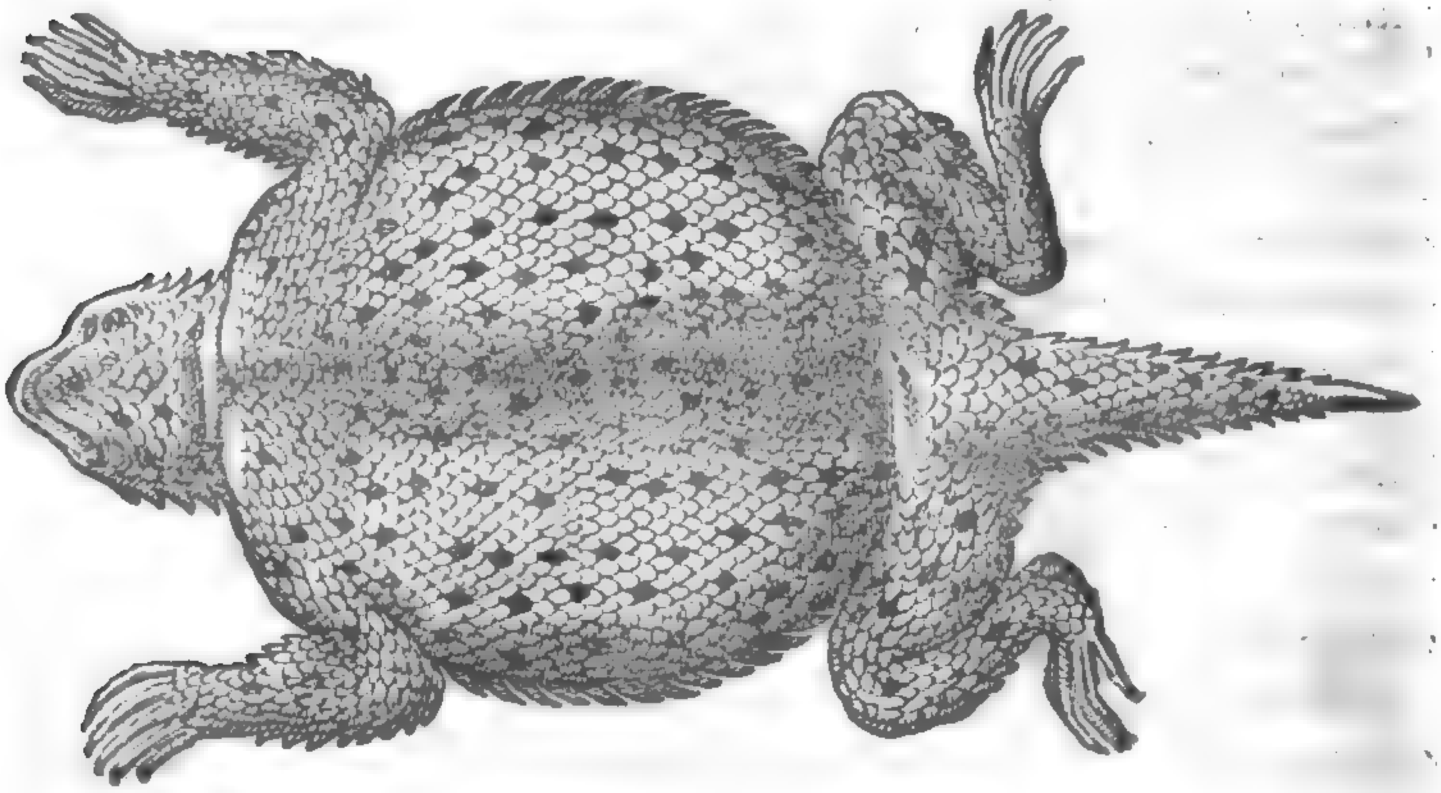

nus forma, ni longè minor esset, nec vncias quatuor, longitudine aut latitudine, ęquans. cartilagineum autem est, & multis variatum coloribus, gelidum semper tactu repertum, tardi incessus, ac raro mutans locum, etiam contrectatum, atque apprehensum. Sed caput est durissimum, & quibusdam eleuatum horrensq; aculeis, corrollæ modo dispositis. Gaudet ab hominibus apprehendi, manibus gestari, contrectariq;, placida quadam securitate, ac tranquillitate immobilis. quamobrem amicus hominis ab indigenis nuncupari solet. Illud est in eo mirabile, & nulli alij quod sciam commune, compressis, vexatisve oculis, aut capite; aut parum indulgenter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi solet ab homine tẽperatissimo, & sana fruenti valetudine. tanto interdum impetu, vt ad trium passuum distantiam, contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, redactum in leuorem, deuoratumq; ex vino aut aqua, drachmæ vnius mensura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnopere auxiliari solet, quod multis certissimisq; est comprobatum experimentis, vacuata morbi caussa per superna infernaq;, ac demum euacuata vrina permixta pituitæ, alijsq; longis, crassisq; filamentis. Viuit in montibus frigidarum regionum; vbi passim ostenditur.

De TEVHTLACOT ZAVHQVI, seu Domina serpentum. Cap. XVII.

SERPENS est atrocissimus *Teuhtlacot zauhqui*, quem indigenæ Hispani viperam ob lethalis morsus immanitatem atque sæuitiam, vocant, quaternos pedes aut amplius longus, & vnum, vbi mediocriter crassus est, latus, dorso eminenti, viperino capite, ventre ex albo pallescente, lateribus opertis candentibus squamis, fascijs tamen pullis per interualla

inter-

Digitized by Google

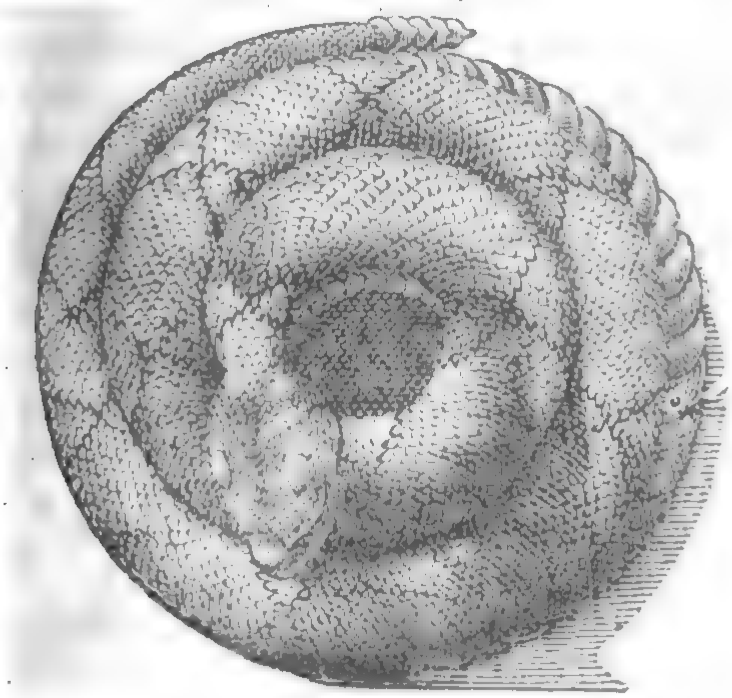

interstinctis. dorsum fuscum est, luteis tamen lineis se se in ipsa spina secantibus insigne.. Multæ sunt eius serpentis differentiæ non plurimum inter se distantes,& ictu mortem inferentes,nisi celerrimè præsidijs occurratur.Conuoluitur in spheras irritatus,aut contrectatus,ac inæqualiter caput contorquet, sed ita sibi vndiq; cauet, vt nulla non parte se vindicet ab iniuria. Excogitatum est, icta humare membra, terraq; obruere, & ita sinere donec omnino cesset dolor, aut morbus sit curatus, prospero (vt audio) magna ex parte euentu. Per saxa fertur celeri cursu, ac per terrestria, planaq; quod mirum videtur, non adeo. ob quem Mexicanorum quidam,a vento nomen indidere,vocantes *Ecacoatl.* Quot annos natus est, tot accedunt caudæ perstrepentia sonalia, in postrema parte caudæ vertebrarum instar connexa. Oculi sunt nigri, mediocris magnitudinis. Binos habet superna maxilla dentes,caninos,incuruos,quibus iaculatur venenũ. vtroq; autem latere oris,quinq; parui dentes supernæ maxillæ insunt, sed qui facilè conspici a quolibet aperto ore queant.Et sinuosè graditur. Ictus toto corpore hiantibus rimis fatiscit, & vigintiquatuor horis a morsu trãsactis, animam dicitur agere. Apprehensos cauda Indi qui eos venantur, tutò tenent, appendentes, sed tamen torquentes collum, perstrepentes sonalibus, corpus huc atq; illuc iactantes, ac nihil non molientes vt pœnas de venatore sumant. Audio a multis, qui eum serpentem domi alere solent, atq; educare,annum integrum durare absq; cibo vllo potuq;. Abscissumq; caput, decem aut amplius dies ferunt apud Panucenses, in fœmoris crassitudinem, & longitudinem adolescere. Norunt cicurari posse per multi, qui domi alentes habent in delicijs. Venenum iaculatur caninorum tubulis, caui enim sunt. Nec desunt qui affirmant,viuum parere, etsi falsò, quemadmodum ex aliorum veriori narratione percepi. Cum læsus irascitur, sonalibus concussis vehementer perstrepit, erigitq; collum, non

ſine adſtantium timore, nec tamen mordet, niſi compreſſus, & irritatus. Caninis in vſus medicos ſeruatis, pungunt Mexicani medici, collum, ceruicemuè dolores capitis placandi gratia. pinguedineq; animalis ferè omnium nocentiſſimi, lumbos perungunt ſedando illorum dolori, aliaſq; corporis partes dolore infeſtatas. ac diſcutiunt præter naturam tumores. edunt Indi eorum carnes, ac veriſſimum eſſe ſtatuunt, cohortalium carnibus eſſe præſtãtiores, ac guſtu gratiores. Linteo conuoluta quantum velis tenui raroq;, ita torpeſcit illa feritas, vt a puero deferri quolibet, citra formidinem, aut noxam vllam poſſit. Aiunt, caput huius ſerpentis alligatum collo, inſtar viperini, gutturi morbido ferre ſuppetias, febrientibuſq;. Medentur puncturæ ſerpentium omnium, quibus natura appendent ſonalia humano ſtercore duarum vnciarum pondere ex aqua congruenti propinato, aut commanſo *Picyelt*, & admoto vulneri; item folijs arboris *Hoitzmamaxalli* huic orbi vulgaris, tuſis, atq; applicitis, de qua dictum eſt inter arbores. Eſt etiam huic malo conuenientiſſima *Chipahoac*, ab alijs *Acuitzhuariracua* appellata, de qua inter herbas verba fecimus. Prouenit in calidis locis huius nouæ Hiſpaniæ.

De TLAQVATZIN. *Cap.* XVIII.

ANIMAL eſt *Tlaquatzin* canis parui forma & magnitudine, binos dodrantes longum, roſtro tenui, prolixo, atq; depili. exili capite, tenuiſſimis, molliſſimiſq; auriculis, ac penè translucentibus. pilo longo, & candido, ſed circa extrema fuſco, aut nigro. cauda tereti, duos dodrantes longa, ac perſimili colubrinę, fuſca, ſed poſtremo candida, quæ mordicus, firmiterq; quidquid apprehendit retinet. corpore verò, ac pedibus Melis. Quaternos, quinoſuè parit catulos, quos vtero conceptos, editoſq; in lucem alui cauitate quadam, dum adhuc paruuli ſunt, claudit, ac ſeruat, intra ſcilicet locum a natura huius rei gratia fabricatum, dilatata, ac ſponte naturæ velut excoriata, iuxta mammarum ſedem, externa pelle, tanta æqualitate, ac vi, vt coaluiſſe cutem omnino putes, miro, viſendoq; naturæ artificio, & quod in nullo animali, quod eadem generauerit, vſquam ſit conſpicere. Oculi ſunt nigri, parui, viuidi, atq; exerti. Scandit arbores incredibili pernicitate. diù in cauernis latitat. veſcitur cohortalibus, quas, vulpecularum muſtellarumvè ſilueſtrum more iugulat, illarum ſanguinem abſorbens. Cętera innoxium, ac ſimpliciſſimum animal, quamquam verſutia quadam congenita ſe interdum mortuum ſimulet. cum ſcilicet non eſt aliter hominum manus effugere, aut cum deluſos apprehenſores mordere eſt animus. Cauda huius animalis egregium eſt medicamentum. trita enim dragmæ vnius menſura, atq; ex aqua aliquoties deuorata, nullo præaſſumpto alimento eo die quo hauritur, vrinæ meatus mire abſtergit, eadem euocata, tractiſq; Lapillis, & quacunq; alia re meatus obſtruente. venerem excitat, generat lac, & prefractis medetur, & cholicis, partũ accelerat, menſes elicit. extrahitq;, tuſa & impoſita, aculeos qui ſunt infixi, ac ventrem emollit.

Digitized by Google

emollit.& fortassis nullum extat medicamentum ad has res omnes peragẽdas præstantius. Viuit enim in calidis, ac pascitur carne, fructibus, pane, oleribus, frumentaceis, alijsq; generibus, veluti nos experimento cognouimus, alentes illud domi, ac in delicijs habentes.

De TZOPILOTL, siue Aura. Cap. XIX.

QVAM Mexicani *Tzopilotl* vocant, Auram alij vocare consueuerunt. Auis est magna, tota nigra, Aquilæ mediocris, aut corui, cuius videtur species magnitudine. Vngues sunt vnci, atriq;, crura fusca, rostrum psitaci, eodem fuscum modo, frons deplumis, plicatili cute obtecta, nec dissimili *Quauhpecotli*, aut *Cozquaquauhtli*, quem pili rari, nigri, illis Æthiopum capitibus innasci solitis persimiles, circumstant. Morticinis tãtũ carnibus victitat, stercoreq; humano. Nõ satis cõstat, vbi auis hęc nidificet, aut educet filios, cum sit vniuersæ prope nouæ Hispaniæ frequentissima. Sublimipeta est, grauem ingratumq; odorem spirat, coruorum odori persimilem. Gregatim consident arboribus, & cadaueribus permultæ vescuntur insimul. Audio, pennas eius, vstas & in cineres redactas, pilos renasci prohibere, nõ minus ac stercus formicarum, & sanguis vespertilionum, & semiambusta cutis vulneribus mederi admotas, si pariter edatur caro, quæ etiam gallico morbo opitulari solet. Cor sole exiccatum, impensè esse odorum, stercus verò drachmæ vnius mensura bibitum, melancholicis conferre.

De

Digitized by Google

De Yzquiepatl, seu Vulpecula, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore.
Cap. XX.

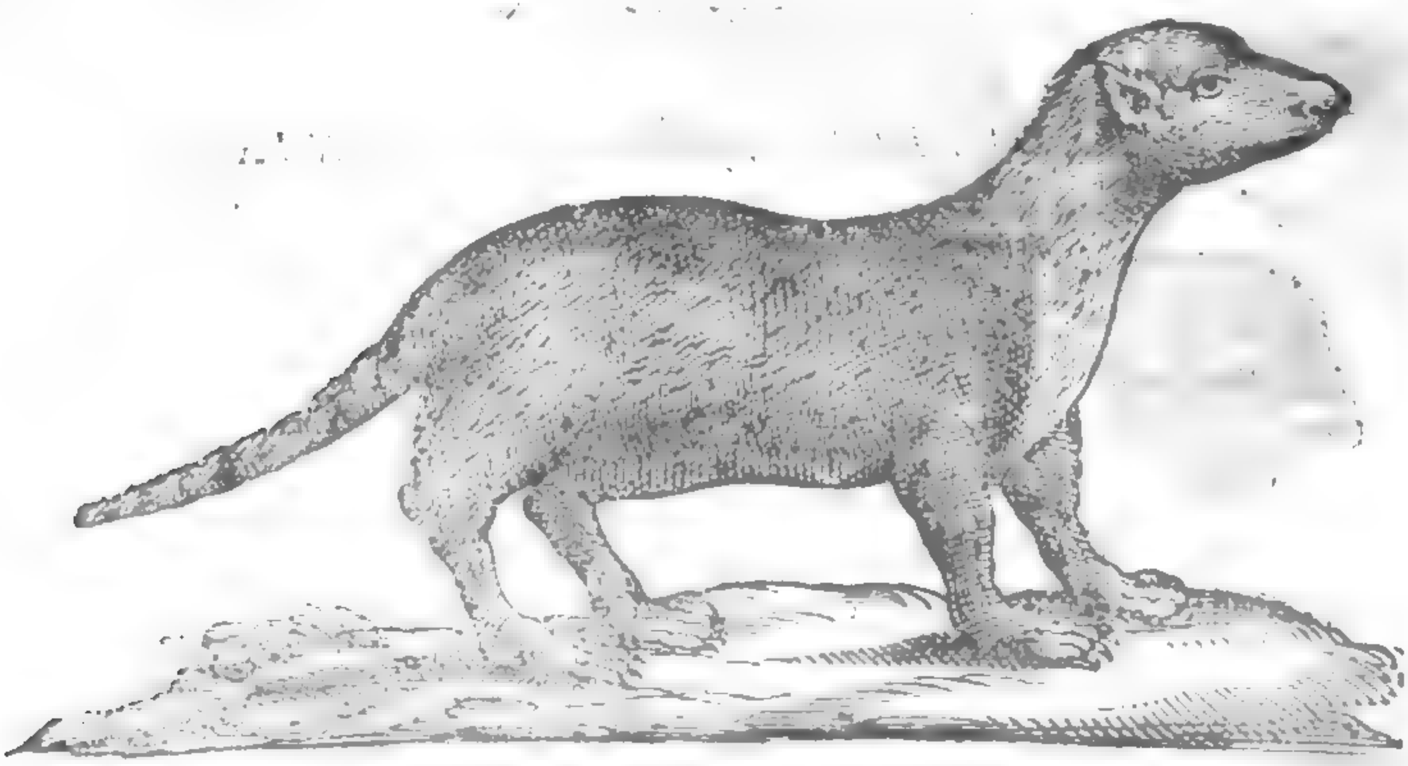

TECHNIS, artibusq; *Vulpeculæ* nostrati est similis *Yzquiepatl*, atque adeo illi congener, duos pene dodrantes longa, humilisq;. tenui rostro, paruis auriculis, piloso, & nigro corpore, ac præcipuè iuxta caudam, quæ longa est, & nigro candidoq; pilo, velut vniuersum corpus vestita. breuibus cruribus, nigrisq; & vncis vnguibus. Viuit in antris inter saxa, vbi prolem educit. Vescitur scarabeis, atq; vermiculis, cohortales iugulat, solaq; eorum deuorat capita. fundit cum ventris crepitu halitum fœtidissimum. pedit autem cum quis eam insectatur, his se muniens armis. quin ipsa tota teterrimum exhalat odorem, & vrina stercusq; est fœtidissimum, atq; adeo pestilens, vt nihil sit reperire in nostro orbe, cui in hac re possit comparari. quo fit, vt in extremo constituta periculo, reddita vrina, aut fœcibus deiectis ad octo pluriumuè passuum interuallum (tanta vis est huius excrementi) se se ab omnibus vindicet iniurijs, ac vestes inficiat indelebilibus luteisq; maculis, & nunquam satis perspirante putore. alias innoxium animal, eduleq; & hac sola ratione horrendissimum. Editur eius caro, stercusq; saluberrimo euentu, ab his qui Hispanica lue, aut Indica potius (vnde citra dubium in alias nationes irrepsit) sunt affecti, & contra articulorum dolores. Fit ex ea oleum Vulpinum, non minus efficax eo quod ex nostrate Vulpe parari consueuit apud Hispanos. Sunt & alia duo huius Vulpeculæ genera, eadem penè forma, & natura. quorum alterum *Yzquiepatl* vocatum, fascijs multis candentibus distinguitur; alterum verò, *Conepatl*, seu Vulpecula puerilis, vnica tantum vtrinq; ducta, perq; caudam ipsam eodem modo delata.

I. Yzquiepatl.

II. Yzquiepatl.

III. Conepatl.

De

Digitized by Google

De APVM, Melliſq; Indici generibus. *Cap. XXI.*

YZAX ALASMITL

MICATZONTECO MIMIACATL.

MVLTA mellis genera in noua
Hiſpania mihi adhuc obſeruare
licuit, non loco ſolum, veluti veteri or-
be, verùm ipſa materia, & apum diuer-
ſis generibus diſtantia. Primum eſt Hi- Mel No. Hiſp. I.
ſpanienſi per omnia ſimile. idemq; &
quod ab apibus Hiſpanicis congeneri-
bus ſponte in cauitatibus arborum fa-
bricetur, quas Indi ſecta in apiaria re-
ponunt, ac congerunt. Secundũ eſt quod Mel II.
parari ex arundinibus conſueuit, vnde
& ſaccharum quoq; paratur, cuius confi-
ciendi traditus eſt a nobis modus quarto
huius operis libro, cum reliqua ſacchari
omnium generum parandi ratione. Ter- Mel III.
tium fit ex Metl, cuius etiam opificium
in huius plantæ capite proditum eſt.
Quartum fit in regionibus temperatis, Mel IV.
aut feruidioribus, a quodam apum mi-
nimè aculeatarum genere, ſimili formi-
cis alatis, minoriq; noſtrate, ſuſpendente
in ſaxis, & arboribus, ſed maximè quer-
cuũ generibus aluearia, globuloſuè quoſ-
dam, vocatos *Micatzonte camimiaoatl*, ſi-
miles ſaccharinis, interdum hominis æ-
quantes amplitudinem, conſtantes e co-
rijs permultis, refertos vaſculis, minori-
bus, denſioribuſq; noſtris. Colore fuſco,
ac permulto, optimoq; affluẽtes melle, &
numeroſa ſobole, atq; fœtura candida, &
margaritifera. qua aſſa, & ſale conſperſa,
nec ab amygdalis dulcibus diſtante ſa-
pore, quoties occurrit id genus examinis
auidè veſcuntur indigenæ. nec tamen
caſtrantes aluearia, ſed ore ſugentes. dum
verò editur mel non adhæret cera denti-
bus, ſed quidpiam paleis ſimile. Confi-
ciunt huiuſmodi apes mel haud aliter ac
noſtræ. pariterq; floribus, ac rore viuunt.
Septembri menſe impenſè fœcunda, &
onuſta mellaria reperiuntur. Quintum Mel V.
genus prædictis pauliſper cedens, fit ab
apibus

apibus quibusdā aculeatis, nostratibus longè minoribus, fuluisq;. Hæ enim oblongo orbe fabricato, quem *Acomimiaoatl* vocant, mellificare consueuerunt. Inuestigare vix potui, an regem habeant, seruentq; in opere, aut in administrandis rebus, ciuilem ordinem. sed verisimile est, hac in re nostrates apes imitari, quamquam adhuc ab hac rudi gente & imperita, obseruatum non sit. nisi satius sit putare, naturæ magis arrisisse; barbaras quoq; & siluestres extare apes, veluti & inter homines ipsos, quos eadem intellectus illustrauit lumine, gentes incultas, & ab omni ciuilitate, & aptè instituta republica prorsus alienas. Et vt prædictis nonnulla apum, vesparumq; ac pseudomellissarum genera adijciam, a me in hac noua Hispania obseruata, non est prætereundum silentio, Genus aliud paruarum apum expers aculei, subterraneis locis mellificans, & fauos construens orbiculares vocatum *Tlalneuhtli*, sed non adeo iucūdo opere, aut grato mellificio. Est enim acidum mel, & aliquantisper amarum, etsi in probatiorum generum penuria solet substitui, condimentisq; immisceri. Mellificat quoq; in foraminibus parietum, riparumq;, Vesparum quædam differentia, vocatarum *xicotli*, quæ aculeatæ sunt, nigræ, sed pallescenti dorso. Quid memorem *pseudomelissas* aculeatas, tetras, & cauitates lignorum, quas eædem effodiūt incolentes, *Quauhxicotli* a Mexicensibus vocatas? aut fuluas alias, noxio venenatoq; armatas aculeo? aut *Tlalpipioli* inerme apum genus, nostratium magnitudine, nigroq; & luteo colore varium? aut *Cuitalmia hoal* computandam inter vespas, noxij, ac venenati aculei? aliasuè eiusdem generis minores, aut *Quauhxicotli* pseudomellissam, quæ tota nigra est, alas si excipias, quę rubræ sunt, venenatissimi, & prælongi aculei, & saccharinas arundines, adeoq; ligna ipsa punctura a summo ad imum vsq; (quod est a nobis perspectum, atq; obseruatum) findentis? Verùm velle naturæ singularia mirandaq; nominatim percensere opera, fuerit insolentiæ, ne dicam stupiditati vehementi adscribendum.

Mel VI. acidum.

FINIS LIBRI NONI.

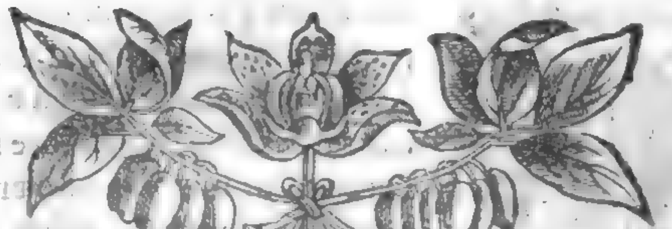

RE-

Digitized by Google

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Decimus.

MINERALIA EXPLANAT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

BENIGNA *illa & ferax rerum parens, Terra nimirum, non plantas modò germinat, & animalia procreat, sed ingentem insuper in ventre suo thesaurum recondit, quem nostro tandem suoq; labore feliciter parturit. Metalla inquam, Gemmas, Mineralia, sales diuersos, variosq; succos, quorum omnium Mexicanus Orbis non minus atque aliæ Mundi partes fertilis prædicatur. Decimus hic liber aliquem eorum nobis gustum præbet, & inter hæc, lapides præsertim, terrarum, ac salium aliquot genera explicat. Inter lapides verò triumphant, & meritò principatum gemmæ obtinent, quæ tantam nobis admirationem varietate sua, coloribus, materia, decore pariunt, vt non abs re Plinius solertissimus Naturæ perscrutator, exclamauerit, in Gemmis fuisse in arctum coactam rerũ Naturæ Maiestatem, & plerisq; hominibus ad summam absolutamq. Naturæ contemplationem satis esse vnam aliquam gemmam. Quamquam autem, qui rerum Indicarum historias ediderunt, particulatim aliquid de petris gemmisq. simul scripserint; & Anselmus Boetius, Cæsarius olim Medicus, mihiq. familiaris, generatim & bene materiam hanc tractauerit; Recchus tamen noster plurima alijs aut omninò intacta notauit, aut minus certè obseruata curiosius disquisiuit, quæ tuis studiosè Lector commodis, Lyncei nunc euulgarunt.*

DE

Digitized by Google

DE APOZONALLI Succino Mexicano. Cap. I.

Tletic Succin. Mex. I. Quetzal Succin. Mex. II. Xochipalizli Succin. Mex. III.

ITa vocant Succinum nostrum, cuius duas indicāt species. Alteram, quę in flauum colorem magis inclinat, quæ vocatur *Tletic*, seu flammeum *Apozonalli*. Alteram verò dilutiorem, quam *Quetzal Apozonalli*, seu plumæ Succinum vocare solent. Ad huius genera videtur pertinere *Xochipalizli* vocatus, lapillus luteus, & obscurus. quamquam ad Succinū potius, quem vocant coagulatum, aut Chalcidoniam gemmam pertinere quispiam putare possit. Easdem cum Succino vires habere censetur.

DE CHAPOPOTLI Bitumine littorali nouæ Hisp. Cap. II.

MInerale quoddam est *Chapopotli* ex atro fuluescens, ab antiquis bitumen Iudaicum nuncupatum. Purpureo siquidem colore splendet, ac Trifolij, *Asphaltitidis*, Rutæuè, grauem quendam odorem spirat, & eisdē facultatibus pollet. Septemtrionali scaturit oceano, & liquidum fluens statim in huius Hispaniæ nouæ littora decurrit. In laminas cogitur, bina passuum milliaria quandoque longas; crassas verò, duas, tresuè (vbi sors tulit) spithamas. Vili (tanta est eius in his regionibus copia) venditur precio. Vtuntur eo mulieres Mexicanæ commanso, ac passim non sine voluptate quadam ore retento, ad extergendos, & nitori antiquo restituendos dentes.

IO: TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Plurimæ sunt Salium species, sed plures Bituminum creduntur, quæ fœcunda Natura parens, terraq. mariq. profundit partim, partim ex varijs artificiosa manus mixtis destillatione elicit. Simile quoddam huic littorali Monardes cap. 3. describit, quod in CVBA fontes circa littus maris emittunt, quem Lector videre poterit.

DE CHIMALTOZATL, seu lapide speculari. Cap. III.

SPecies est *Chimaltozatl* lapidis diaphani, & candescentis, qui in laminas tenuissimas, numerosasque philuras facili opera dirimitur, vnde nomen. Est enim *Chimaltozatl* minerale candicans, & in laminas sectile, quod antiqui vocauere speculare. Combustum speciem gypsi præstat, pigmentiq. candido tingentis colore. Est & alius lapis huic non dissimilis, à Mexicanis *Mezcuitlatl*, seu stercus Lunæ vocatus, qui in prætenues quoque secari consueuit laminulas, ex aureo colore purpurascentes. quæ quantumuis in igne commorentur, neque exuruntur, neque (quod dictu mirabilius est) incalescunt. Verùm de hoc fortasse alibi latius.

Gypsum Mex. Mezcuitlatl. Talch. Mex.

DE

Digitized by Google

De COZTICTECPATL Cornerina Mexicana. *Cap. IV.*

ITa vocant, quas nostri Cornerinas appellare solent, seu lapides luteos, aiuntque, cordis affectionibus sanandis magnopere inseruire. Quam facultatem, & cæteras omnes aliorum lapidum aiunt, Mexicani ab Hispanis accepisse, cum ante aduentum eorum solum essent eis ornamenti, & lusus gratia, haud aliter ac aurum, aut argentum (si quod eo tempore erutum erat) cocchleæ, ac pennæ.

De EZTECPATLI Iaspide obscuriore no. Hisp. *Cap. V.*

OStendunt & aliam gemmam rubram, & obscuram, sed viridi colore maculatam, eamq. vocant *Eztecpatli*, affirmantes, sanguinis obsistere fluxui. quam ego inter Iaspidis collocarem genera, etsi Chalcidoniæ quadantenus videatur similis. Illa verò, quam *Eztetl* vocant, & eiusdem vsus esse asserunt, viridior est, & minus rubra, de qua in sequenti capite dicemus. Hæc verò magis rubra est, & minus viridis.

De EZTETL, seu Lapide sanguinis, Iaspide Mex. II. *Cap. VI.*

VIrentis Iaspidis videtur species, sanguineis tamen guttis respersus lapis ille *Eztetl* à Mexicanis nuncupatus. Aiuntq. alligatum metacarpo dysenteriam compescere, aliasq. sanguinis fluxiones. Sunt qui alligent collo, & puluerem eius naribus inspergant, fluente inde sanguine, aut cuiuis alteri, cui effusio contigerit.

Lapidem sanguinalem vocat Monardes cap. 36. quod sanguinem vndeuis fluentem manu detentus, vel alligatus, vel in annulum conformatus, & gestatus sistat.

De YTLIBAYOTEA QVETZALIZTLI, idest obscura smaragdo, ac Nephritico nuncupato lapide, Iaspide Mex. III. *Cap. VII.*

EST alia Iaspidis virentis species huic plagæ frequens, & vulgaris, sed albis cinereisvè distincta punctis, quam *Ytlibayoteam Quetzaliztli* vocant, seu obscuram smaragdum. ad genus siquidem smaragdorum ipsi referunt. Aiuntq. brachio appensam, aut dolenti reni admotam, nephriticis mederi doloribus, renumq. lapides frangere, vrinam euocare, cunctaq. excrementa vrinam remorantia expellere. hac tamen lege, vt dolore infestante dolenti loco admoueatur, quo sublato, metacarpo appendatur è directo renis affecti. Sic enim vrinæ vias emundando, lapidem conflari prohibet, arenarumq. cumulum tenaci compactum flegmate dissoluit, ac disgregat, atque per vrinas expellit. Hic varijs effigiatus formis repe-

ritur. Nempe piſcium forma, auium capitibus ſimiles, pſitacivè roſtris, ac plerique rotundi obſeruantur ſpherularum inſtar, perforatique. Indi namque hos appenſos geſtare conſueuerant. Præfertur viridior, magisq. ſplendidus, lacteisq. punctis conſperſus.

De hoc lapide Nephritico ſimilia vide apud Monardem ſub dicto titulo cap. 31.

De TLYLAYOTIC, coli, iliorumq. dolores ſedante. Iaſpide Mex. IIII. *Cap. VIII.*

ETſi non admodum diſſimilis à prædicta ſpecie reperitur alia ſpecies virentis Iaſpidis, vocata ab indigenis *Tlylayotic*, differt tamen pondere, colore, maculis, figuris, ac viribus, hic namque lapis grauior eſt, obſcurioriq. viridi colore præditus, maculis (& non punctis, veluti prior) cinereis conſperſus. Varijs etiam effigiatur figuris. nempe humana effigie, idolivè, nec non longa & rotunda columnarum modo, tum etiam plana rotunda, & quadrata, interdum rotunda ſpherularum inſtar. Qui ſaliua conſperſus humana, ac aliquantiſper manibus confricatus, vmbilico, dolentivè loco appoſitus, coli iliorumq. dolores, flatibus expulſis per ſuperna atque inferna, curat. tum etiam metacarpo alligatus, ac geſtatus hoſce affectus fieri prohibet. Sunt & alij lapides ſubalbidi, quos *Tzetec payoquet zaliztli* vocant, ad viliorum ſmaragdorum differentias referendi, colicis quoque & iliacis vtiles. Alius quin etiam circumfertur lapis prædictis, meo quidem iudicio congener, ſed virore longe dilutiori, aut cinereo, ac paucis viridibus diſtinctus maculis, ad Iaſpides virides pertinens, aut ſmaragdos viliores, quem *Xoxouhquitepatl*, ſeu viridem capillum vocant. Huius nondum inſignis aliqua dignoſcitur facultas. His etiam venit annumerandus lapis virens, & ad prædictorum pertinens differentias, ſed maculis obſcurioribus reſperſus, quem vocant *Cuicuiltic tecpatl*, ſeu depictum lapidem quanquam in quibuſdam partibus, magis translucidus, cuius nihil narrant inſigne.

Yztecpayoquetzaliztli Smaragd. Mex. vilior.

Xoxouhquitepatl Smaragd. vil. II.

Cuicuiltictecpatl

De lapide Philippicarum. *Cap. IX.*

MIttunt iam ad nos Philippicæ Inſulæ, mira artificum opera, & ſpectanda alia, quæ ſponte ſua profert natura, de quibus pro dignitate dicere aliud opus. verum præter cæteras omnium generum gemmas oſtendit nobis inter alias nauclerus quandam, caſu, vt opinor, repertam, cryſtallina forma, candida, & translucida, ſed in cuius medio agnus cyanei coloris, crucem geſtans humeris mirando naturæ opificio, niſi hiſce euentis præſagire iam fas eſt, cæleſte euangelij præconium ad eas oras penetraturum, ac fortaſſis eius rei occaſione eam adeò immenſam orbis plagam ſubijciendam imperio Philippi II. Regis inuictiſſimi, cuius iuſſu hæc ſcribuntur.

De

De QVETZALXOQVYAC, seu pluma fœtida. Smaragdo viliori Mex. IV. fœtid. *Cap. X.*

SMaragdi genus est valde virens *Quetzalxoquyac*, vile tamen, & minimè translucidum. cuius puluerem testantur mederi vetustis plagis, ac præcipuè pudendorum. Nomen inuenit à fœtido odore, quem dum interpolatur, spirare solet.

De TLACVYLOLTECPATL, seu lapide picto. Cap. XI.

CAndido lapillo similis est *Tlacuyloltecpatl*, sed purpureis maculis, coccineis, ac virentibus, translucidis, quem, referunt, augere lac vberibus appositum, gestatumque, at sui generis esse autumo.

De TLAPALTEHVILATL. Cap. XII.

ITa vocant Amethistum nostram, ac conferre aiunt renum, & vrinæ ardoribus, si renibus alligetur.

De TOLTECAYZTLI. Cap. XIII.

TOLTECAYZTLI, seu lapis nouacularis, varius, species habetur *Yztli*, de quo sequenti capite, variata nigro, ac minij colore, cuius puluerem admixtum crystallo ferunt argemata discutere, acuere visum, & carnem eisdem supercrescentem absumere.

De YZTLI lapide. Cap. XIV.

CVltri, quibus Indi vtuntur, nouaculæ, enses, pugiones, quampluri-maq. huiuscemodi ad scindendum apta instrumenta, quibus quondam (nondum ferri vsu reperto) vti mos erat (è lapide patria lingua *Yztli* vocato) solebant parari: Triplici hi colore distinguuntur, cyaneo scilicet, candenti, & nigro, etsi translucidi omnes. Fiunt ex eis apud Hispanos auro ornatis, atque argento, aræ maximo in pretio habitæ, referentes (adeo sunt tersi, ac lucidi, si semel expoliantur, interpolenturq.) rerum appositarum formas mira perspicuitate. Effossi ergo è venis, quarum multas apud Mexicanos reperies, secantur in frusta mediocria, & suaptè sponte angulosa, confricanturq. alijs asperioribus lapillis, vt mox eminenti ligni cuiusdam naso, pixidi vocati, arcabuzij haud absimili, lapide, vtriusque pedis digitis maiusculis, incuruatis in latera cruribus, comprehenso, artifices quadam industria, ac impulsu mirabili, laminas crassiusculas excutiant; vtrinque quadam eminentiori planitie, binis dorsis, ancipitiq. insignes acie, ac spithamas plus minusuè longas, gladijs nostris paulò crassiores, &

Nouaculæ enses cultri ex lapide.

Ff 2 paulò

paulò ampliores lato digito, adeoque penetrabilis aciei, vt nihil acutius excogitari possit, sed fragiles, & quæ vel facilè hebetescant, desiliantq. ictu, ac minutim conterantur. Ex his cultris ligno quattor lato digitos, vulgarisq. ensis longitudine affixis, & gummi illo genere, quod indigenæ *Tzinacancuitlatl* vocant, ferruminatis, efformant enses adeo immanes, & atroces, vt vel vno ictu homo integer in duas partes secari contingat, modò primus ille sit; reliqui enim cassi penè sunt, atque inanes, ea est huius teli acies, atque fragilitas. quo tempore præfractos gladiolos detrahentes, atque acuentes rursus, addunt, præfiguntq. sagittis, quibus excussis arcuum flexu, ac vi transfigant hostes eminus pugnantes, adeoque exaniment, neque enim est harum in bello Indis minor vsus, quam ensium nostratibus, aut in iaculandis inferior dexteritas. Huius lapidis puluis admixtus crystallo eodem modo in leuorem redacto, mirè extergit oculos, & leucomata, argemataq. dissipat, exacuitq. visum.

De TCHCATETL, seu lapide Gossippij. *Cap. XV.*

TErræ est genus candentis *Tchcatetl*, quod febrientibus mirabili successu solet deuorandum propinari ex aqua, aut liquore alio frigido. Generatur hæc in saxorum cauitatibus *Xonotla*, iuxtaq. flumen ab excelso loco datum in præceps. Sunt huius complura, certissimaq. testimonia, nec est difficilis deuoratu, aut si non profuit, nocuit nunquam assumenti.

Boli Marga Argillanè species hæc fuerit, quibus omnibus inest subtilissimus sal, qui per sudorem, & febres, & vomena, & alios morbos expellit.

De TZTACXALLI, seu candida arena Mex. *Cap. XVI.*

ARenæ genus est *Tztacxalli Huitlalpa* prouenients, vbi aqua ex edito quodam præcipitatur loco, quod febrientibus egregiam, ac propriè diuinam fert opem, si drachmæ vnius mensura aliquoties deuoretur. Est autem *Tztaxalli* arena candens.

De TZTEHVILOTL, & lapide Crystallino. *Cap. XVII.*

ESt apud nos lapis quidam delatus à Misteca superiori, quem *Tztehuilotl* vocant, ad *yztli* differentias citra dubium referendus, nigerrimo, ac nitenti colore, nec alia ratione, quod adhuc compererim, commendabilis. Nec non alius Crystallo simillimus, cuius nomen adhuc non accepi, facultate, si vera narrant, mirabili præditus, vt qui dæmones fuget, serpentes, & quiduis venenatum arceat, & principum gratiam soleat conciliare.

De

De HOITZITZILTET Helitropio Mex. *Cap. XVIII.*

LApillos hos, aut, si mauis, gemmas, quas *Hoitzit ziltetl* Indi vocant, alij verò Æluri oculum, Helitropias nostrates esse autumo. Harum magnam copiam reperies apud Tototepecenses, sed paruulæ sunt, & quarum non admodum vtilis poterit esse prouentus. Earum vires tanquam ad magicas superstitiones potius quam ad medicos vsus spectantes omittimus.

De TAPACPATLI, seu hepatis medicina. Cap. XIX.

MInerale quoddam est *Tapacpatli* atri coloris, inter duo saxa *Tapoyolani* proueniens oppidi *Hocitlalpa*, nec alibi scaturit. Ergo quo diximus loco, cogitur iuxta fauces, vnde colligi solet ab Indis, ac deuorandum præberi duarum drachmarũ pondere, tritum, ac resolutum ex aqua, tussim antiquam atque difficilem passis, bis, terue, aut quoties amplius expedierit. Informis verò quædam res est, ac hepati contuso persimilis.

De TECOÇAHVITL Ochra Mex. *Cap. XX.*

EMitur Ochræ, terręue pallentis quoddam genus *Tecoçahuitl* vocatum, quo pictores luteum colorem imitantur. Cuti hæc frigore dehiscenti opitulari consueuit. Sunt ex hisce mulieribus, quæ faciem ex illo fucent. Viri autem corpus vniuersum eodem inficere consueuerant, cum olim essent in hostes impetum facturi, aut adituri bellum. ita enim illis fore terrori habebant persuasum.

De THICATLALLI, seu Terra alba. Cap. XXI.

EFfoditur etiam è vena lacustri *Thicatlalli*, seu terra alba, lutiq. in modum subigitur, ac conformatur inglobulos, igniq. admota sensim candentem contrahit colorē. estq. Cerusæ nostrati adeo similis, vt mineralem Cerusam appellare meritò possis. Nam tametsi illa ex plũbo aceto desuper pendente parari solet, hæc tamen quibusdam huius nouæ Hispaniæ locis sponte quoque candidissima prouenit. Frigida est, & exiccanti, ac citra morsum extergenti natura, & quæ puerorum intertrigini non minus quam illa, inspersa medeatur. Quid? quod vlceribus pudendorum mirum in modum confert, & quibusuis rebus candido tingendis colore ex vsu est. Tantamq. præbet lenitatem, vt Mexicanæ mulieres inspersis ea digitis, eum concilient leuorem, qui gossypio facilius nendo sit aptissimus.

Digitized by Google

De TLANEXILLO. *Cap. XXII.*

TLANEXILLVM gummi lutei genus est, mollissimi, ac lubrici, quod saxis inuenitur adhærescens, ab insilienti sæpè verberatis vnda, pectoris asperitati, tussiq. vtilissimum. nec dissimile ab eo, quod è Poterio stillari solet. Sunt qui eiusdem rei caussa addant *Tapachpatli*. Prouenit *Hocitlalpa*.

De TLALYAC, seu terra fœtida Mysi Mex. *Cap. XXIII.*

ERuuntur apud nouam Hispaniam Myseos, quod ijdem *Tlalyac* vocant, nostri verò ac Arabes Zeg, & Zagi, duæ differentiæ, altera forma terræ, sed laminulis argenteis, aut aureis interstincta, altera ad lapidis naturam magis accedens, nigraque. Ambæ sunt calidæ, & siccæ, & adstringentis naturæ, & acris gustus. Conficiunt ex eis indigenæ atramentum. quamquam idem è Thedarum fumo in fictilia excepto vasa, ac postquam in glebulas coactum est deraso, veluti antiquos etiam fecisse constat, solent interdum parare. Quandoque etiam eo medicamento Brasilij colorem, est enim extra dubium antiquorum Mysi, aut illi veluti Chalcitis, & Psori congener.

Tlalyac I.

Tlalyac II.

Atramētum Mex.

De TLALXOCOTL, seu terra acida, & Alumine Mex. *Cap. XXIV.*

NEc venis aluminis noua caret Hispania. cumq. hoc orbi nostro scissile, rupeum, & squamosum cognita sint, item è vini fecibus, & herba, Kali vocata ab Arabibus, confecta, cuius herbæ quinqne in nouo hoc orbe compertæ sunt mihi species, & quod de pluma ob similitudinem vocant, si modò id verum est alumen, & antiqui meminerint scissilis, nobis cogniti, rotundi, item & liquidi, nobis ignotorum, meritò dubitare aliquis posset ad quod aluminis genus Mexicanum debeat referri. At ego liquido potius; ac stillatitio, quam alteri cuipiam generi putauerim annumerandum, atque adscribendum, persuasus à parandi modo. Terunt siquidem in primis aluminosam terram, ac in magna quædam, ac rostrata fictilia profundunt, mox aqua effusa liquant. quod stillat vtile est. Coquunt hoc quantum videtur expedire, sed priusquam in debitam duritiem percoquatur, in frusta parua diuiditur, discinditurque, & exquisitè coactum, venundatur in emporijs candens, lucidum, diaphanum, & acri, adstringentique, velut nostrum, sapore. Temperant illo pigmenta sua artifices, & coccineis adijciunt coloribus. Dentes adstringit, siccat, atque extergit vlcera, & excrescentem carnem exedit, abraditque. Vtile est tinctoribus, & fullonibus, ac demum totidem vsibus, quot nostrum accommodari potest.

Digitized by Google

De TZTATL, seu Sale. Cap. XXV.

REperies apud nouam Hispaniam omnia circiter salis genera, quæ in reliquo proueniunt orbe. Nam nec marinum *Tztaxalli*, nuncupatum, cum suo flore, & spuma, fluuiatile, lacustre, fontanum, aut puteale desit; neque in generando fossili fuit alibi liberalior natura. Quid? quod aliud insuper genus nõ paucis in locis è terra percolatur. Lymphis paratur, inferior reliquis, formaturque in crassiores placentas, nuncupatum patrio nomine *Tztayaholli*. Quid dicã de sale vocato Indo, quod Saccharum antiquorum esse constat, aut de Muria, Alatrone, & Alaxatro vocatis? qui sales sunt factitij, & familiarissimi omnes huic orbi. Naphtico tamen Amoniaco, quod etiam Compassi vocant, & similibus salsis venis (nostra, vt opinor, incuria non plagæ huius omnium ferè rerum feracissimæ culpa) nondum in hunc vsque diem adinuentis? Omissisq. cæteris ad narrata salis genera attinentibus, de fontani gignendi modo nonnihil adijciendum putaui. Generatur ergo ex quibusdam salsis fontium aquis; multis erumpẽtium locis, coniectis in cauitates quasdam arte paratas, salis genus optimum, humidioribus partibus à solis calore consumptis, reliquis verò ad naturam terream potius accedentibus, cũ nonnulla aquę portione coactis. Sal verò, aut nitrum, quod colligitur deraditurue ex alueo palustri, pluuijs cessantibus arescente, vt à terrestri portione separetur, maceratur in primis ex aqua, ac residente terra liquata, tenuior pars cum lympha fluit per canales ad hydrias. è quibus desumpta in cauitates prædictas dispertitur, vbi vi solis in salem coit. Sal Fontanus no. Hisp.

De TEQVIXQVLITL, seu Nitro Mexicano. Cap. XXVI.

NItri verissimi prouentu Haurac Arabibus vocati, Indis verò *Tequixquitl*, haud vlli terrarum noua cedit Hispania. Verrunt id è terra arescente lacu, aut è muris deradunt, antrisuè, roseum, ac candidum, plerumque leue fistulosum, & fragile, percolatumq. formam, & splendorem nostratis repræsentans. Quo fit, vt mirari subeat illorum sententiam, qui vulgare nitrum, quod liquandis, dissoluendisq. metallis inseruit, ac fert opem, tormentisq. bellicis plumbeas pilas excussuris, ab antiquorum nitro differre enixius contendunt, aut spumam nitri, quam in antris potissimum in spumæ formam, raram, & mirum in modum candescentem, & in specubus, alijsuè subterraneis meatibus conspicias, nesciant ab Aphronitro, quod mediam quandam nitri, & spumæ nitri naturam participet, distinguere atque separare, & contra ab Aphronitro Aphrolitrum diuersum esse contendentes. Nouæ ergo Hispaniæ è lacubus æstate arefactis verritur scopis, aut colligitur manibus nitri verissimi, & candidissimi Aphronitri in granula veluti vulgaris salis coacti, copia non mediocris, ac in vsus reconditur. Abundat eo totus

Mexi-

Digitized by Google

Mexicanus lacus. Paulò acrior vulgari sale est Nitri natura, sed adeo ei vicina, vt si crassiores particulas sæpius percolando separes, verissimum sal sis è nitro extemplo habiturus. Additur quibusdam ferculis, & obsonijs iucundius, atque commodius ipso sale; nec tamen omnino similem præstat effectum. Siquidem nonnihil adijcit gratius, & extergit ex aqua, aut vino caput, amouetq. furfures, & alias sordes ei innasci solitas. roboratque, & exiccat; eleuat ampullas, spumasq. non minus ipso smegmate, vocatoue sapone. Propinatur ab Indis Medicis permixtum alijs medicinis, quas ijdem *Patli* vocant, frigidumque esse aiunt. Quo minus mirer Caphuram adeo mordentem, & quam celerrimè abeuntem in flammas, frigefactoriæ esse naturæ assertum à multis. nitrumq. in vinum, aut lympham coniectum mirum in modum eos refrigerare liquores, ipsumq. grandinem, gelu, ac niuem in hac re præstanda vincere. Emollit præterea Maitij spicas, aquæ cui incoquuntur additum, gratiamq. addit non mediocrem. Abluuntur eodem aquæ insperso, & perquam accommodè exterguntur crura, ac pedes, & tuetur ea à frigore, & fixuris ab eo consuetis proficisci, corroboratione, & adstrictione quadam. Tineas, ophiasimuè mirè curari accepi à medicis mulieribus, si caput nitrata vrina vehementer abluatur, extergaturque, & mox menstruo primiparæ ad eam rem reseruato sanguine perungatur.

Nitri vsus in Germania, & Vngaria contra febriles calores, & linguæ nigritiem, quam Prunellam vocant, ex causo oriundam valde increbuit. Illud per se fundunt, vel momento sulphuris iniecto. Alij etiam salem ammoniacum addunt. huius placentulas typo efformatas, vel ore detinent, vel in aqua soluunt, osque probe præcolluunt, indeq. mirum sentiunt leuamen. Quin etiam hanc aquam per totum febris decursum loco Ptisanæ, vel Oximellis bibunt, multumq. inde refrigerantur. Imo quandoque purgantur. Vnde non mirum quibusdam frigidum visum fuisse. Milites eius defectu Pyrium puluerem eodem successu ebibunt, in aqua solutum, vnde quandoque, & per inferna, & superna expurgantur. hæc autem non tam frigori, quam acrimoniæ adscribendum esse, is negabit, qui salem communem, vel Ammoniacum, vel spiritum salis, vel vitrioli idem præstare nesciuerit.

In quouis Nitro salis puri aliquid separari norunt ij, qui Nitro ex terra conficiendo nauant operam. vbi cauendum ne lixiuium sapiat, vel amaritudinem coniunctam retineat.

FINIS LIBRI DECIMI.

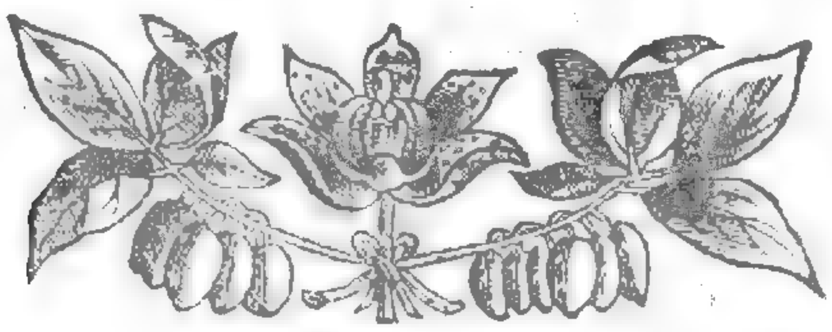

RE-

ALIARVM NOVAE HISPANIAE PLANTARVM

NARDI ANTONII RECCHI

IMAGINES, ET NOMINA

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NOTATIONE.

Digitized by Google

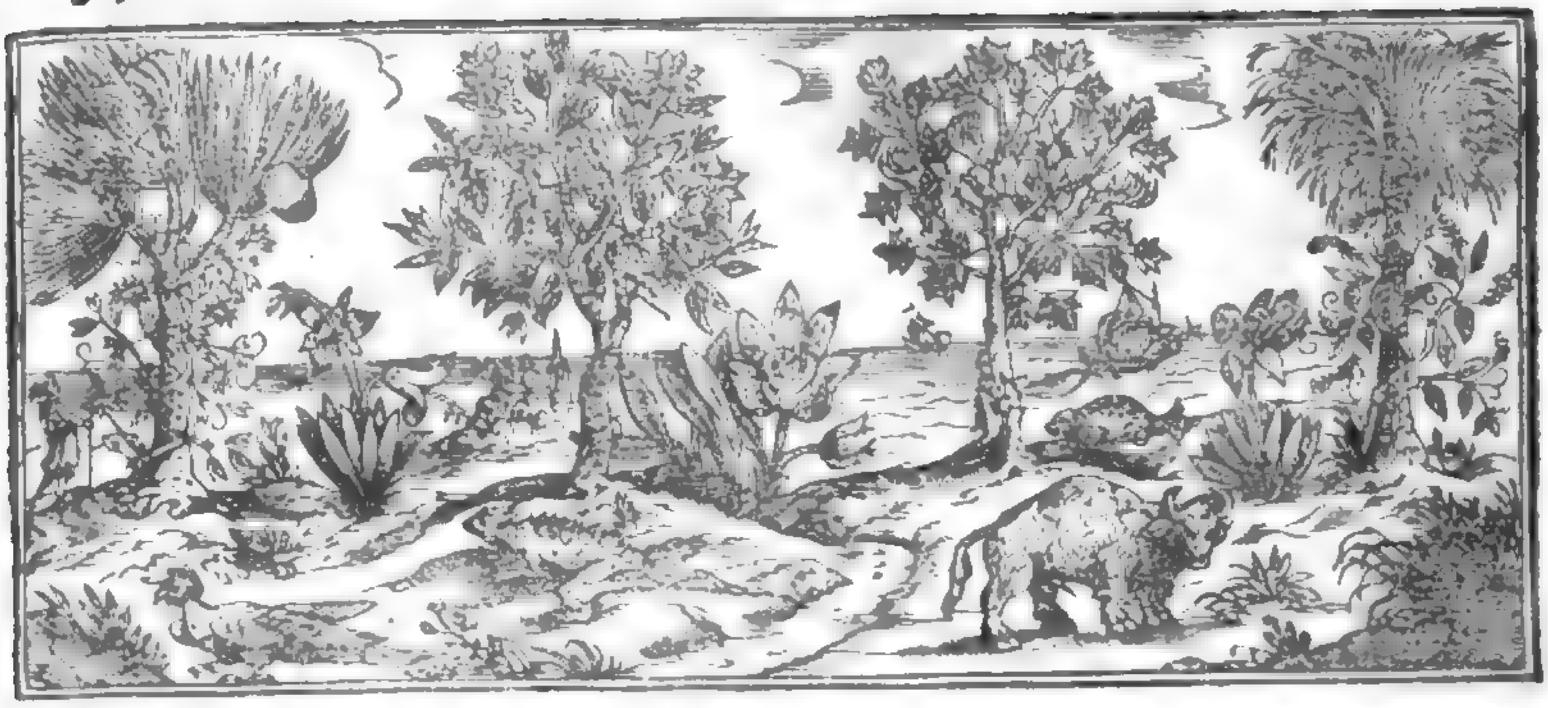

IOANNES TERRENTIVS LYNCEVS LECTORI.

HABES & hic, curiosè Lector, quibus oculos saltem, si minus animum satiare valeas, plantas inquam à nostri orbis flore præcipue & fructu differentes stirpibus, adeò multa & mira adhuc in ærario suo abscondita claudit diues Natura, quæ indies Europæis nostris cum voluptate ostendit. Fruere interea nuda plantarum harum figura & partium delineatione, & colorum descriptione, quam ego ex Autographo diligenter excerpsi. Vires ab Auctore non additæ fuerunt, quod forsan adhuc Mexicano populo nondum cognitæ essent. Non omnia simul & semel Natura profundit. Multa nunc patent quæ olim latebant, & harum non dubitandum quin stirpium aliquando vera experimenta habituri simus.

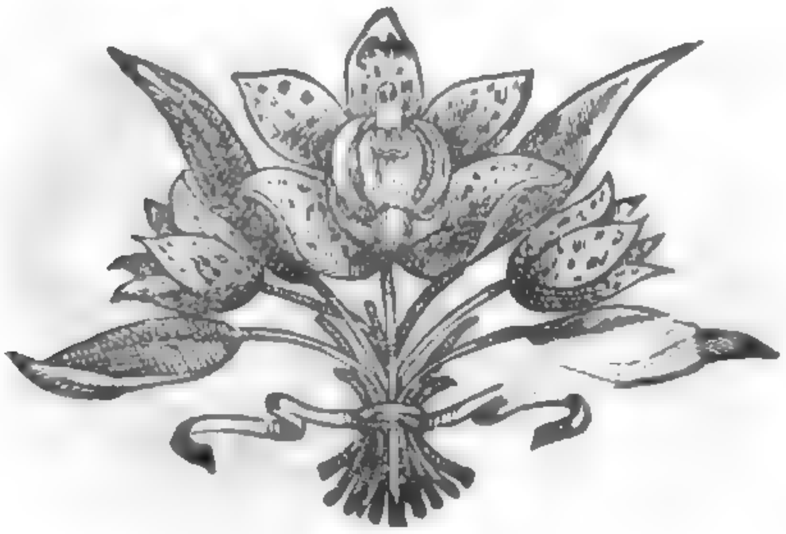

ALIA.

Digitized by Google

ALIARVM NOVAE HISPANIAE PLANTARVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES, ET NOMINA.

ACAXAXA.

ACAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

ACAXAXA.

Ex ſingulis geniculis inferioribus fibras in ſolum demittit folia Gentianæ ſimilia in nodis ſingulis totum caulem ambiunt in ſummitate ex tribus folijs exit iulus longus, colore ex viridi flaueſcente.

ACAXOCHITL.

Limonio ſimilis, vel Echio; caulis rubet, folia longa Biſtortæ figura, flores rubei calycis foliola longa; flos barbam habet longam trium foliorum.

ACXO-

ACXOYATL.

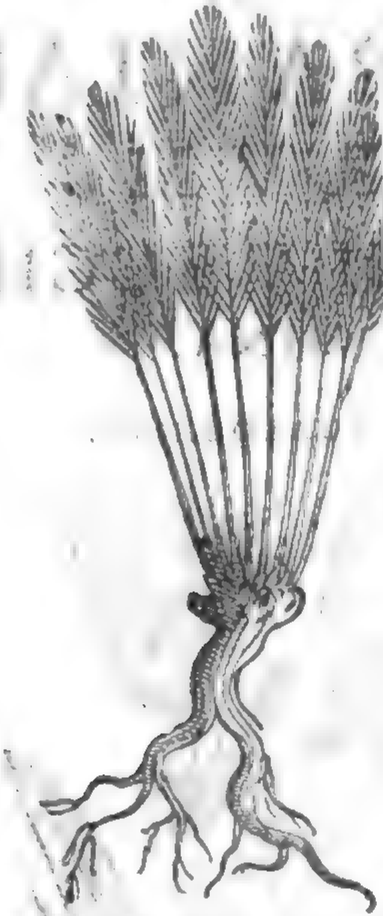

ACXOYATL.

AHATE DE PANVCHO.

AMACPATLI.

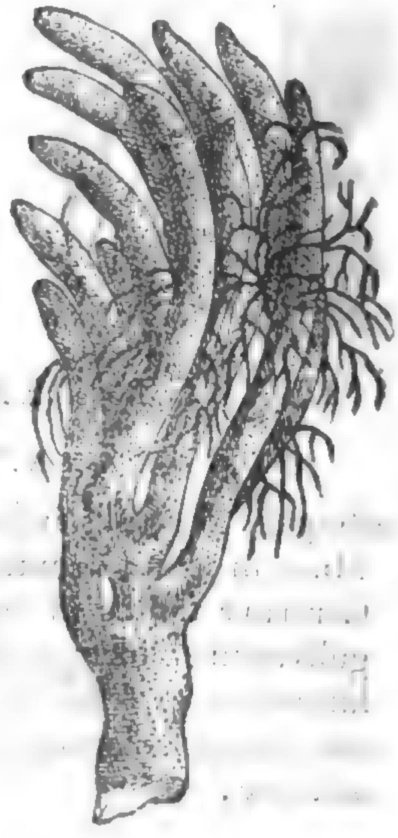

Radix coloris castanei, ramuli sanguinei, folia minutissima alata in ramis, Pino similia.

AHATE DE PANVCHO.

Vel Ate Pannicensis, aut Tzypipatlis fructu apud Mexicanos præcellenti arbor nobilis. Folium Aurei Pomi, fructus cæruleus, sed in nigrum tendens, ferro polito similis, rotundus totus quasi ex glandibus constans, Pineæ nucis figura. Ramus vero coloris castanei, folia iuglandis.

AMACPATLI.

Coralli species, rami sunt argillæ colore, puncta e nigro rubent, fila omnia rubra.

ACATZAN AYCXITL.

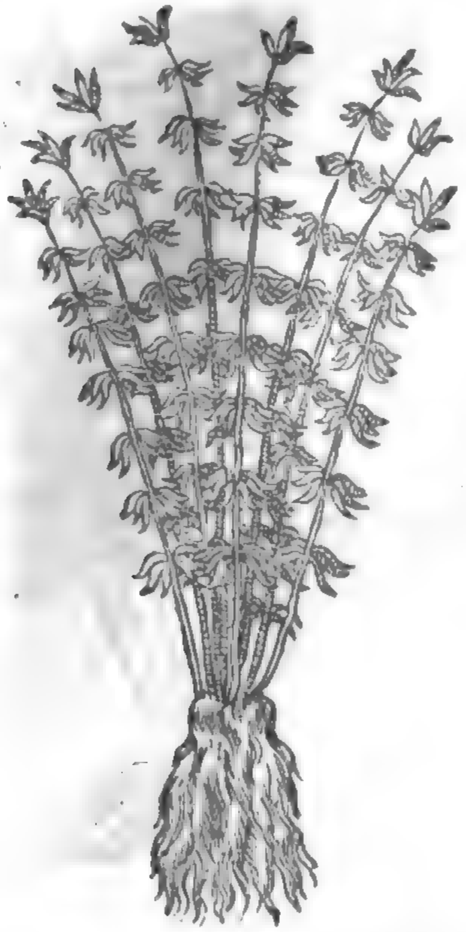

AMAZAVHTLI.

NOTATIONES.

AMOZOTL.

ACATZAN AYCXITL.

Similis Equiseto, radix meris capillis ex flauo nigrantibus constat. caules vero amethistini coloris.

AMAZAVHTLI.

Vel, Amutzauhtli, bulbacea è radice. folia crassa, Tulipis similia.

AMOZOTL.

Folia plerumque bina, Crithmi, longa, digiti latitudine, in summitate vua. Ligustro similes baccæ, quarum color viridis ad obscuritatem tendens.

Digitized by Google

AMAZQVILITL.

ANONYMA MECHVAC I.

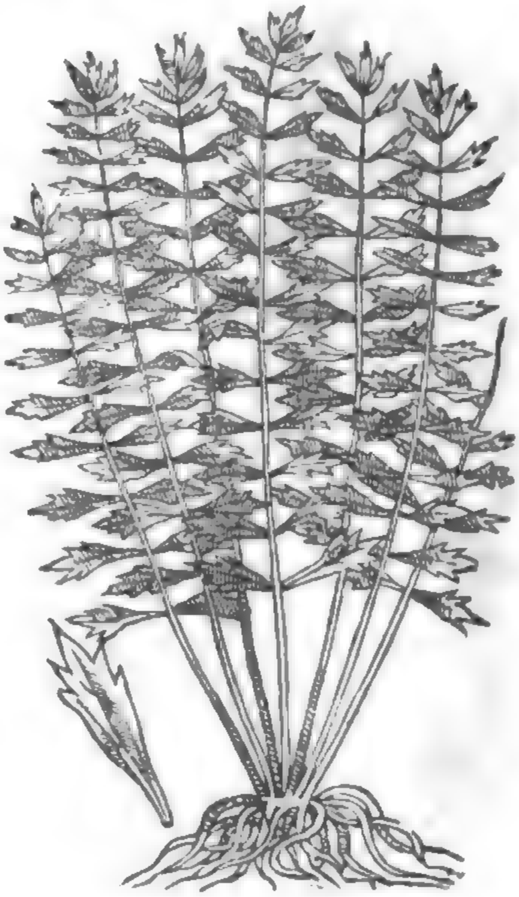

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA MECHV. II.

AMAZQVILITL.

Videtur esse arbor. stipes pullus. rami habent folia Phyllireæ latifoliæ, vnde oriuntur baccæ virides, breui annexæ pediculo.

ANONYMA MECHVAC I.

Radix constat multis fibris nigris, caules lutei, folia latitudine sua adnascuntur. serrata sunt, vt Sideritis fermè. in summitate quid viride triangulare conspicitur.

ANONYMA MECHV. II.

Rami habent folia duo, parua, vna cum magno in quouis exortu. flores in summitate oblongi, quasi in vmbella compositi sunt.

ANO-

Digitized by Google

ANONYMA III.

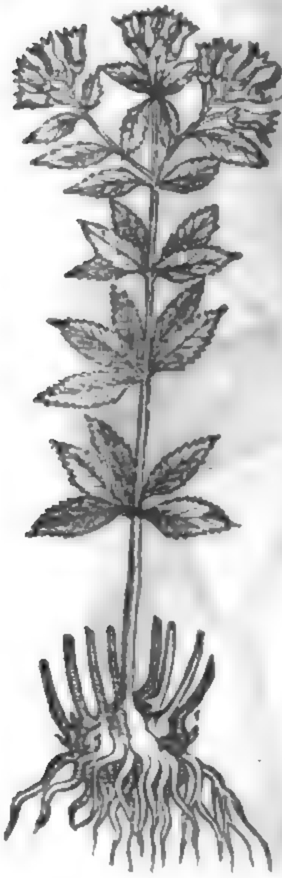

ANONYMA IV.

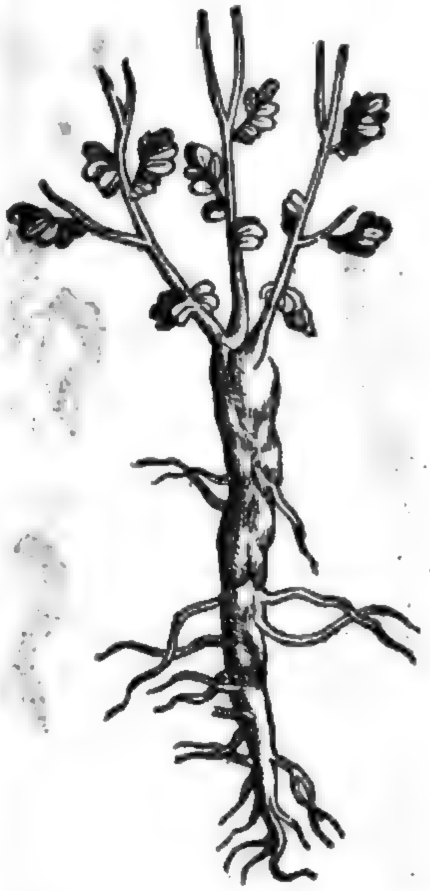

ANONYMA V.

NOTATIONES.

ANONYMA VI.

ANONYMA MICHVACANENSIS III.

Surculos multos virentes emittit, folia Menthæ quadamtenus æmula, ex atro virescentia, serrata. Luteos flosculos oris purpurascentis. Calyces virides. Radicem habet fibrosam, ex flauo ad fuscum vergentem.

ANONYMA IV.

Hæc in pictura, longa, & crassa radice conspicua est, ex fusco flauo rubente. in qua extuberant partes nonnullæ, & à latere fibræ demittuntur. folia quasi Coluteæ.

ANONYMA V.

Radix oblongæ est crassitudinis, spadicei coloris. folia saturate virent, venis albicantibus. flores fere purpurei.

ANONYNA VI.

In ramulo omnia oblonga. folia, flores, pediculi, calyculi florum suaue rubent. ora lutea, exertis quasi linguis. folia fere Serratulæ ex saturato virent.

ANONYMA VII. ANONYMA VIII.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA IX.

ANONYMA VII.

Bulboſa videtur, fibroſo è capite ſubflauo. folia breuiora, ſed Gladioli ferè. cauliculum promit geniculatum, longum, purpureum. bini ad nodos flores purpurei pariter pendent.

ANONYMA VIII.

Ex Maluaceo genere Anglicanum Bammi æmulari videtur colore, & venis. folia reſpondent, magis tamen cordata. Rubent flores, & ad oras dilutius ad calycem albicant.

ANONYMA IX.

Ramus tantum vt in ſuperiore pingitur, concolor. namque flores & folia pariter virent.

ANO-

Digitized by Google

ANONYMA X.

APANXALOA.

NOTATIONES.

AOCOXOCHITL.

ANONYMA X.

Radix crassa, & rubra, in flauum vergens, caulis ruber, folia bina, eminent flores in summo, similes Plumbagini.

APANXALOA.

Folia bina in quouis exortu foliorum apposita, Saponariæ similia. Caules rubri: flores longi, rubri aliquantum, cærulei Vaccariæ similes.

AOCOXOCHITL.

Serpit hæc herba, & ex quouis nodo emittit fibras in terram. folia bina Vaccariæ similia. exoritur quid rubrum ex quauis ala, sed quid sit, non conspicitur.

Digitized by Google

AQVITZTLI.

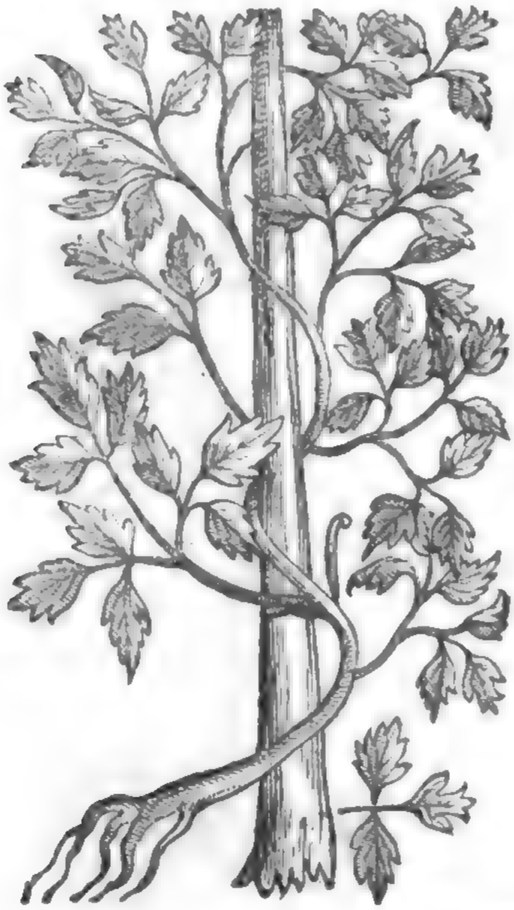

ATEHVA PATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

AQVITZTLI.

Scandit hæc herba, Caule rubro, maculis nigris conſperſo. quiſuis ramus tribus conſtat foliolis, inſtar Clematidis. folia etiam obſcurè rubent.

ATEHVA PATLI.

Radix rotunda eſt Ariſtolochiæ inſtar, folia bina, figuræ oualis, nerui tantum tres, in longitudinem folij excurrentes: reliqui vero in tranſuerſum diuaricatæ, ex quauis ala folij quid enaſcitur.

ATEXCAL QVAHOITL.

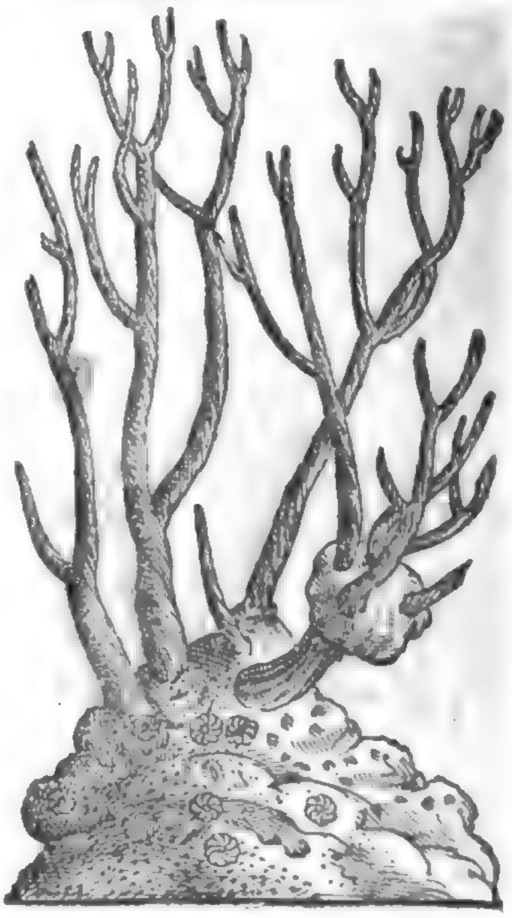

ATEXCAL QVAHOITL.

Rami quaſi lignei, coloris obſcuri Suberis. adnata ſunt, excrementa illa marina alba, punctis rubris, nigrisve variè conſperſa.

ATEN-

ATENXIHVITL.

ATZOYATL COZTIC YNI RODERILYO.

NOTATIONES.

AXIXPATLI.

ATENXIHVITL, seu HENXIHVITL.

Trifolia humilior planta, serratis folijs, fibrosa radice ex fusco pallida. pediculi foliorum rubent dilutius.

ATZOYATL COZTIC YNI RODERILYO.

Crassa, magna, magnisq. fibris radix, & spadicei coloris. folia longa, & serrata. flores Conyzæ lutei.

AXIXPATLI.

Folia bina, quamuis sculptor aliquantulum in hoc defecerit. Flores lutei, calyculis virentibus. Radix dilutius rubet.

ATZI-

ATZIZICAZTLI.

AXIHVITLAPAPATLACTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

AXOCHIOTL.

ATZIZICAZTLI.

Folia Vrticæ non bina, rami omnes rara habent folia, Vrticæ similia; & ex quauis ala enaſcuntur alia.

AXIHVITLAPAPATLACTLI.

Folia bina ex aduerſo poſita, pediculo ſatis longo hærentia. foliorum tum longitudo tum latitudo ſex digitorum eſt.

AXOCHIOTL.

Hæc herba videtur ſerpere, rami folia cordis figura, & repanda habent ſitu liguminum, ſiue alato, ita vt in extima tria ſint folia.

Digitized by Google

AYACACHQVAHOITL.

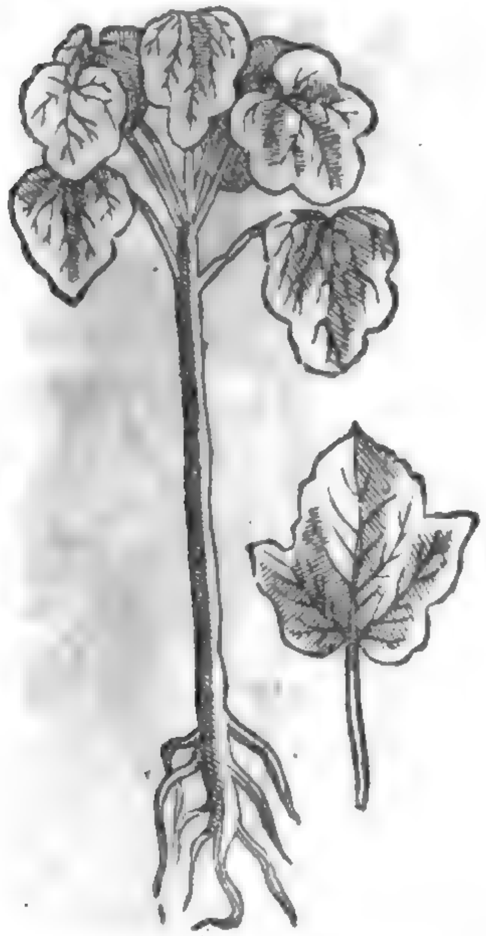

AZTAXOCHITL.

NOTATIONES.

BANAICXITL.

AYACACHQVAHOITL.

Folia Goſſipio ſimilia, ſublutea, in ſummo multa ſimul congeſta.

AZTAXOCHITL.

Quiuis ramus habet tria folia Vrticæ ſimilia alte inciſa ordinata vt in Phaſeolo Flos colori Maluæ, figura vero Anemonis, folia octonæ lineæ rubræ perrepiant.

BANAICXITL.

A Napi radicula oriuntur quinæ. caules rubri. rami omnes alati, Glycyrhizæ modo ac figura. vltimum tamen foliorum Thalictro, vel Adianto ſimile.

CA-

Digitized by Google

CACACILI.

CACALIC.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CACACILI.

Radix longa, subnigra. caules foliati Conyzæ instar, sine pediculo in summo botri Oxalidis foliorum viridis diluti albicantis.

CACALIC.

Folium Cannabi simile, serratum instar Crithmi. nodi caulis magni. flos flauus. calix squamosus.

CACAMILXOCHITL.

Vel *Thlacamilxochitl Quauhquicullc*.

Huic radix grumosa, Thoræ instar, colore suberis. caulis bina habet folia sibi opposita, Verbenæ similia. Flos coccineus, in medio luteus, Rosæ similis.

CACAMILXOCHITL.

CA-

Digitized by Google

CACAPATLI.

CACATLAOL XOCHITL.

NOTATIONES.

CACHRVIAQVA.

CACAPATLI.

Pediculi longi ab radice orti, quibus insident folia tria serrata Fragariæ instar.

CACATLAOL XOCHITL.

Folia Castaneæ modo ferè serrata. incisione tamen non ita frequenti.

CACHRVIAQVA.

Ad Campanulas pertinere videtur. calix floris luteus, flos ipse ruber.

CA-

CAHVAZTITZIQVI.

ÇAMOPALTIC.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CAHVAZTITZIQVI.

Radix longa, rubet instar Rhabarbar. flos longus carnei coloris, stamina lutea. herba est calida, & sicca, excessu tertio, & styptica.

CAMOPALTIC.

Caules rubent. in summo flores multi simul, quiuis insuperiore parte diuisi in quinque partes. inferiore tamen sui parte videtur esse vnicus.

CAMATOTONCAPATLI.

Caulis nigris maculis conspersus. folium cordis, cuius longitudo, & latitudo fere eadem, quatuor nempe digitorum.

CAMATOTONCAPATLI.

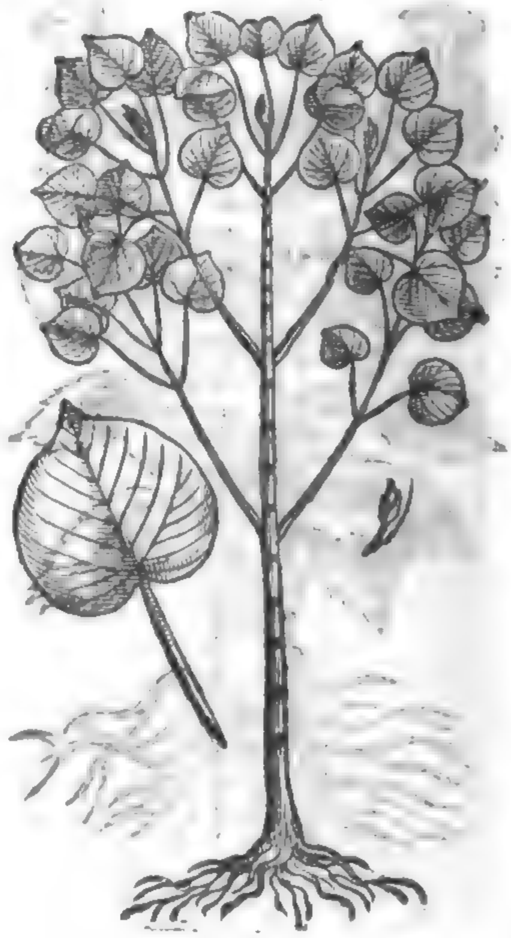

Digitized by Google

CHACHALACAMETL.

CAMOLXOCHITL.

NOTATIONES.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

CHACHALACAMETL.

Est arbor baccifera: folia Pyro similia longa 4. lata 3. digitos: baccæ sunt quales Ribium.

CAMOLXOCHITL.

Arbor leguminosa, folia in alas componit. Flos Cassiæ similis ex rubro flauus in 8. partes diuisus, siliqua Piso similis.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

Foliũ Nerio simile, & foliolis ad maiorum alas erumpentibus, venisque in transuersum euntibus, Oræ foliorum & vena media rubent. Baccæ in vuam congestæ virides sunt, vt in Solano.

Digitized by Google

CENANAM TEZCOQVENSIS

CECECPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CECECPATLI ALIA.

CENANAM TEZCOQVENSIS.

Folia Periplocam græcam angustifoliam ad amussim æmulantur: coloris dilutioris viridis, venulis valde conspicuis rubentibus, directè sibi ex opposito respondentibus. Fructus & ipse ad latus exsculptus, Periplocæ fructui haud absimilis. Flores quinque albicantibus, cum sunt expansi, foliolis, & staminibus pallidis constant. Radix fului coloris, læuis, crassa & nodosa.

CECECPATLI.

Folia Costi hortorum, vel Menthæ S. Mariæ vocatæ similia: radix Raphani instar oblonga, & fibris horrida.

CECECPATLI ALIA.

Radix Filipendulæ similis: caulis ad exortum foliorum parum rubet. Folia ad Lysimachiam luteã accedũt.

CE-

CELICPATLI. CENTZOMECATL.

NOTATIONES.

CHARAPETL.

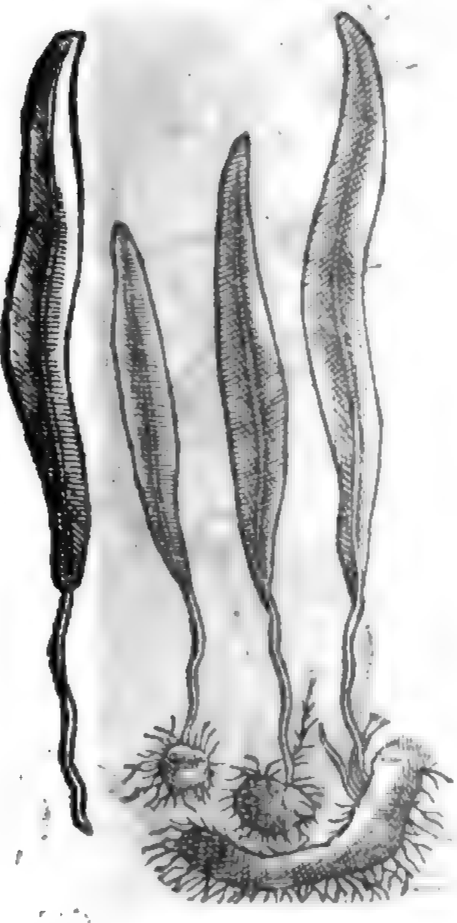

CELICPATLI.

Folia Vrticæ ſimilia & bina ſibi æqui diſtantia. Radix flauet & fibras altè demittit.

CENTZOMECATL.

Folia rara tribus tantum venis conſtant, plantaginem acutam imitantia, ſed ſubtus ſunt ſublutea; in calyce apparet quid viride Abſinthio ſimile. Hiſpani vocant quatrocientos cuerdas.

CHARAPETL.

Radix rotunda fibroſa coloris caſtanei. Pediculus initio rubet, folium Biſtortæ ſimile nigricans longum 12, latum 2. digitos.

Digitized by Google

CHIAVHXIHVITL.

CHICHICA QVILITI.

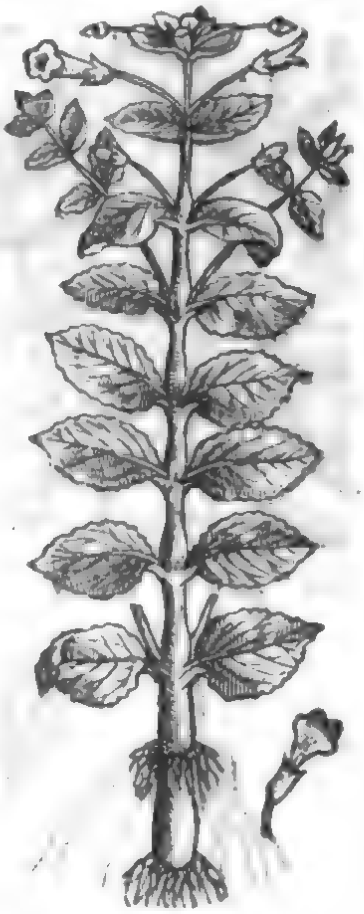

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHIAVHXIHVITL.

Ptarmicæ ſpecies, quam ſatis adumbrat flos luteus, ſed in medio flocci ſunt colore Ochræ luteæ. Radix nihil ſingulare habet.

CHICHICA QVILITI.

Folia bina in exortu purpuraſcunt: flos flauus, ſtamina verò lutea. Nodi vbi folia erumpunt valde protuberantes.

CHICHICPATLI.

Folia, qualia Anagallis habet, læuia vt apparet non ſerrata, dilutioris viridis coloris. Flores nulli apparent. Radicis media portio valde craſſa, ſuperior longa & erecta, inferior tenuis per terram ſerpit, coloris fuſci vniuerſa.

CHICHICPATLI.

CHI-

CHICHICPATLI ALIA.

CHICHIC TEZPATLI.

NOTATIONES.

CHICHI HOALXOCHITL.

CHICHICPATLI ALIA.

Radix magna, folia Pomi aurei, bina sibi è regione aduersa: qua nota à priore multum distat.

CHICHIC TEZPATLI.

Radix magna & tuberosa tota, Ochræ luteę colore. Folia bina Ocymi angustifolij: videtur planta ipsa scandere.

CHICHI HOALXOCHITL.

Folia Chenopodio, vel Stramonio similia: fructus oblongi, alij virides, alij lutei: flos albus, Stramonio similis.

CHICHIC TZONPATONIC DE OCOPETLAYVC.

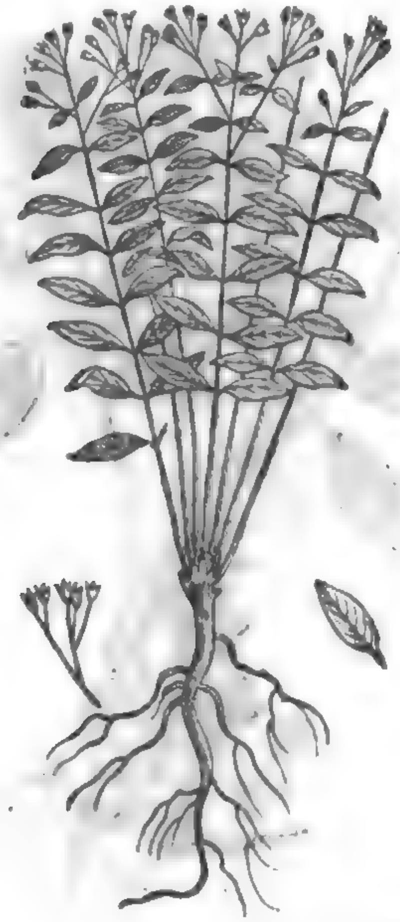

CHICHICEZQVAHIVTL.

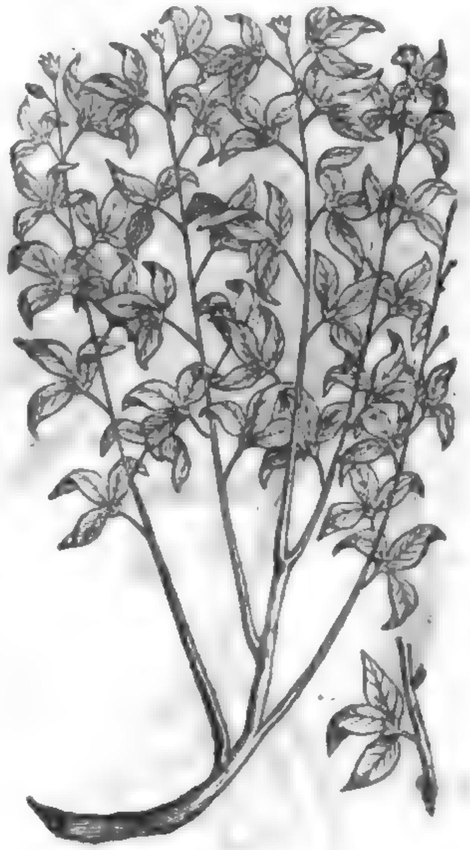

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHIC TZONPATONIC DE OCOPETLAYVC.

Vaſcula Paronichiæ ſimilia, & viridia: Folia bina, tenella, ſubuiridia. Planta tota humilis.

CHICHI CEZQVAHIVTL.

Mirus in hac Planta florum ortus conſpicitur. Trifolia tota eſt.

CHICHILTICPATLI.

Caulis coloris Caſtanei: fructus ex viridi ad rubrum tendit. Radix ſatis craſſa & diffuſa.

CHICHILTICPATLI.

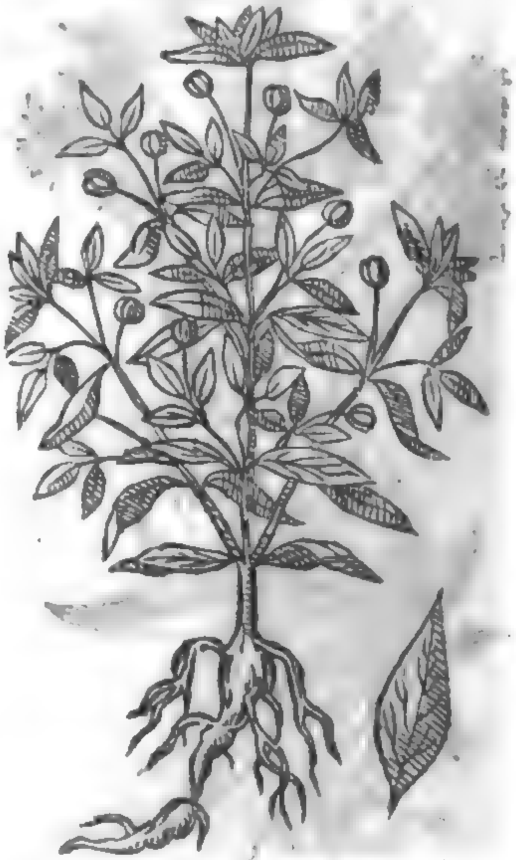

CHI-

CHICHILTICCIHVAPATLI.

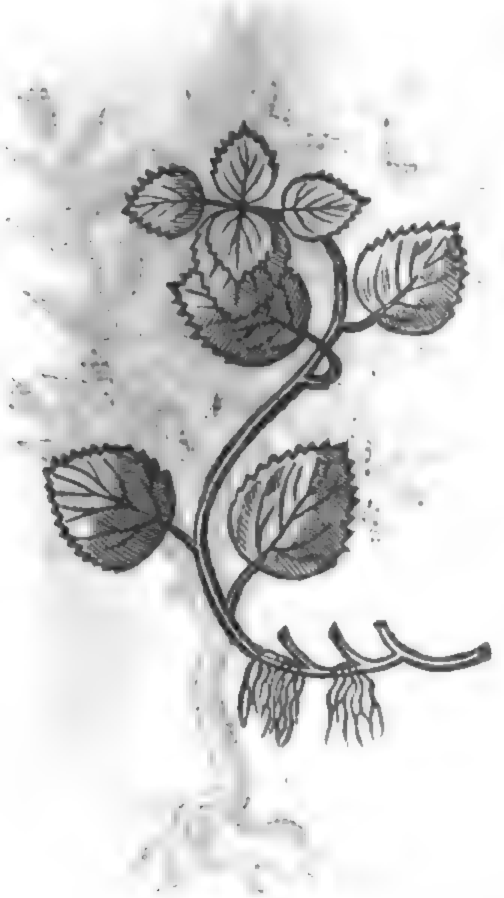

CHICHIPILTIC.

NOTATIONES.

CHILPATLI.

CHICHILTICCIHVAPATLI.

Planta vt apparet ſerpendo prorepit. Folia Calaminthi folijs non abſimilia; ex vna parte virida, venis rubentibus diſtincta, ex altera purpuraſcunt. E radice tenui fibræ capillares exeunt, ex cæruleo & luteo mixti. Cauliculus ad rubedinem tendit.

CHICHIPILTIC.

Rami rubent. Flores verò vt in Vicia ex cæruleo rubeſcunt. Et vt planta integra præſefert, ex leguminoſo genere eſt.

CHILPATLI.

Folia ſunt Alſines maioris. Flores conſtare floccis videntur coloris flaui. Radix ſubrubet, & copioſè per terram diffunditur.

CHI-

CHICHILTIC TEPETLAVHXOCHITL.

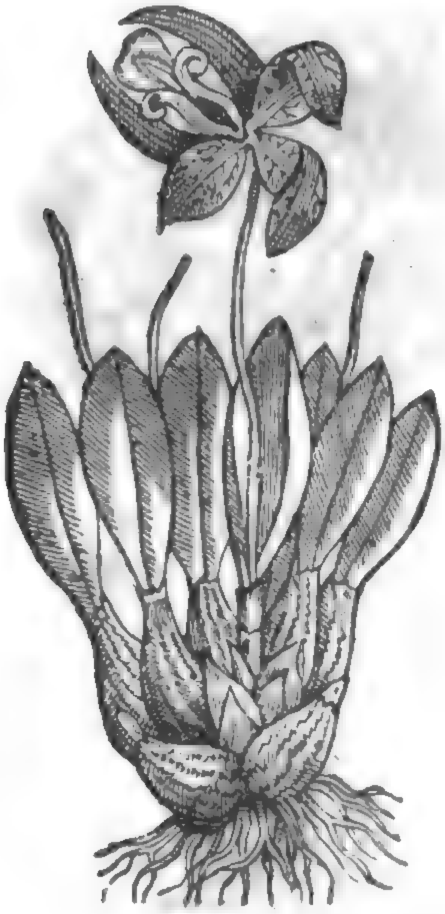

CHICOMECATL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHILTIC TEPETLAVHXOCHITL.

Flos est pulcherrimus, vt etiã sine coloribus Icon monstrat, & duplex dici potest. Internus prima facie Iridem repręsentat, rubri saturati coloris, reflexis vtrinque floris fimbris, quæ autem ex huius medio prodeunt stamina, luteoli sunt coloris. Hunc quinque folia tanquam alter flos ambiunt florem, suauè rubentis coloris. tenella valdè, & venulis rubellis plurimis post hæc discurrẽtibus. Pediculus cui flos insidet, rubet totus: hic inter duo folia compressus emergit, quæ ex radice bulbosa prorumpunt. & hæc radiculas seu barbulas suas, bulbaceorum aliorum more, coloris fusci, & læues demittit. Maiorum cortex bulborum vndulatus, albis & viridibus distinctus lineolis. Minores bulbuli rubent, & albicant venusta varietate. Folia Tulipæ folijs similia sed crassiora, quæ & ipsa ex viridi rubent.

CHICOMECATL.

Folia obscurè virent, longitudo cuius est 10. latitudo 4. digitorum. Florum nulla vestigia comparent.

CHVCVNGARIQVA.

CHVCVNGARIQVA.

Videtur natura hic ludere, cum folia in caulibus sint oblonga, in ramusculis vero breuiora, & cordis figura. In his bina directè sibi respondentia, & in illis bina inæqualiter sita. In ramulis denique luteola, in caulibus viridia, in vtrorumq; tamen summitate flores emergunt pallidi, & compresſi. Radix fibrosa satis.

CHV-

CHVCVNGARIQVA ALIA.

CICIPENI.

NOTATIONES.

CIHOAPATLI.

CHVCVNGARIQVA ALIA.

A priore differt, quod minor & tenuior ſit tam folijs, quàm caulibus & radicibus, in reliquis planè conuenit.

CICIPENI.

Foliorum ſex vt Anagyris: videtur ad Lyſimachiam luteam accedere, ſi plantam totam ſpectes.

CIHOAPATLI.

Radix craſſa radiculas hinc inde longas diſpergit coloris ſubrubri: caulem album concolorem gerit; Flores nulli conſpiciuntur. Folia Perſicariam æmulantur.

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

CIHOAPATLI XANTETELCO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

Radix mediocris, longa, ſubrubra, caules promit albos: folia, quæ bina æquidiſtantia exeunt venis albicantibus, variè pinguntur. Flores coniunctos plurimos gerit quinque foliolis conſtantes, calicem ex viridi & flauo mixtum habentes.

CIHOAPATLI XANTETELCO.

Caulis obſcurè rubet. Vmbellæ Cacaliæ florem habent ſimilem parum rubentem. Folia crebris ſed non profundis inciſuris notata.

CIHOAPATLI AXITZALPATLI.

Nudi Caules, niſi prope ſummitates; circa quas ramos ambiunt ex quinque aut ſex folijs coronæ, idque vbi flores erupturi ſunt: qui lutei ſtæchadi ſimiles. Folia pentaphylli ſunt, non tamen ſerrata.

CI-

CIMAPATLI.

CITLAL XIHVITL.

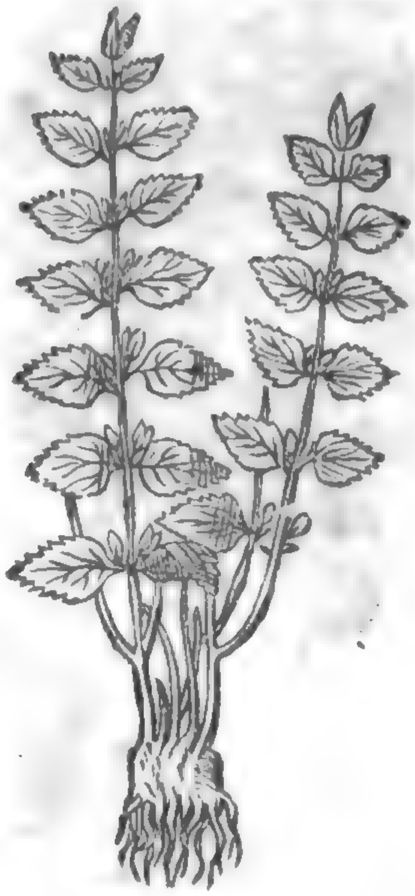

NOTATIONES.

COAHVILXOCHITL.

CIMAPATLI.

Rami vna cum folijs Lentiſco ſimiles. Radix in profundum deſcendit; vnde lignoſa & fruticoſa planta eſſe arguitur.

CITLAL XIHVITL.

Folia Vrticæ ſimilia ſublutea, ſed aliquantò maioribus inciſuris prædita & folia cauli propiora.

COAHVILXOCHITL.

Hæc planta ſpinoſa eſt. Folia habet Solani, & videtur cum ea planta conuenire, quam Roſam Hiericunticam vocant; flos enim admodum eſt ſimilis.

CO-

COCAVH CAPATLI.

COCOCXIHOHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

COCAVH CAPATLI.

Radix Napi caſtanea, vt & rami: fructus ſtrias habet quatuor, colore ex viridi in caſtaneum tendente.

COCOCXIHOHITL.

Caulis rubet obſcurè. Flos flauus Narciſſi, foliolis tantùm quatuor compoſitus.

COCOXOCHITL.

Folia Aquilegiæ. Flos violaceus magnus, in cuius medio quid flauum conſpicitur.

COCOXOCHITL.

COIN-

Digitized by Google

COINIQVI CVMANCHVQVA.

COLLOTEMECATL.

NOTATIONES.

COLOTZITZICATZTLI.

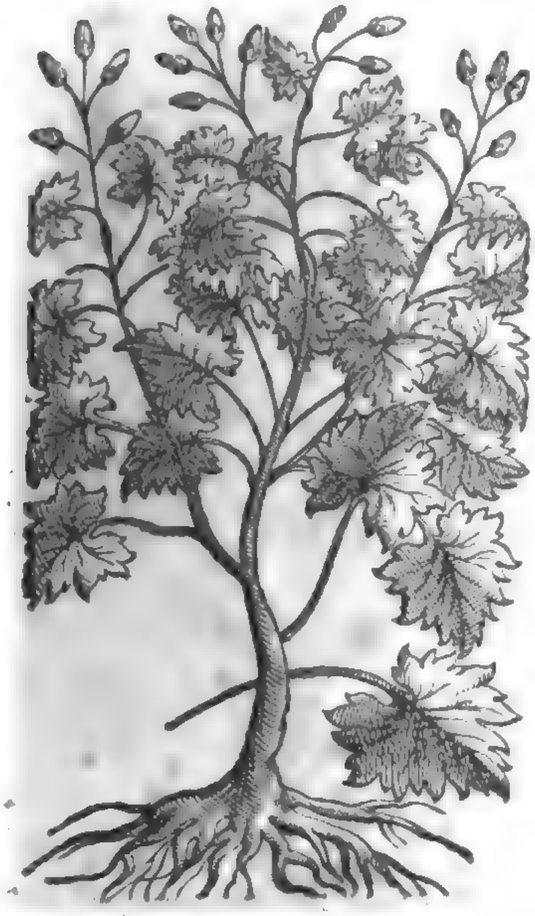

COINIQVI CVMANCHVQVA.

Spica lutea: an ſit floris vel ſeminis, conijcere ex imagine non eſt.

COLLOTEMECATL.

Radix longa, craſſa, colore Suberis; Caulis rubet; folia vrticæ, venis rubris ornata. Tota planta videtur ſerpere.

COLOTZITZICATZTLI.

Caulis videtur repere. Flos luteus in calyce integro latitat nōdum apertus. Folia vitis modo inciſa.

Digitized by Google

COYOXOCHIT L.

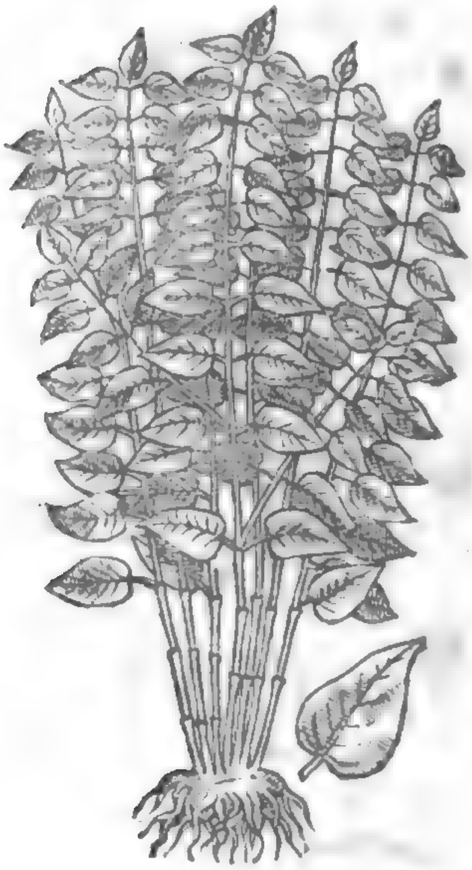

COZTICACVILOTL XOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

COYOXOCHITL.

Folia bina cordis figura, rubent vt Botrys.

COZTICACVILOTL XOCHITL.

Flores flaui ferè Ranunculo similes: Videtur tamen integer flos, superiore sui loco in quatuor diuisus partes.

CVECHILIZ TOMATL.

Radix magna; caules colore castaneo. Folia sua latitudine, quasi sine pediculo adhærescunt, de quo baccę pendent virides figuræ oualis. Nomen Tomatl, quod Solani est: cum eo fortè similitudinem vel affinitatem quandam dicit.

CVECHILIZ TOMATL.

CVE-

CVETLA XOCHITL.

CVEYAVH QVILITL.

NOTATIONES.

CVPITRI.

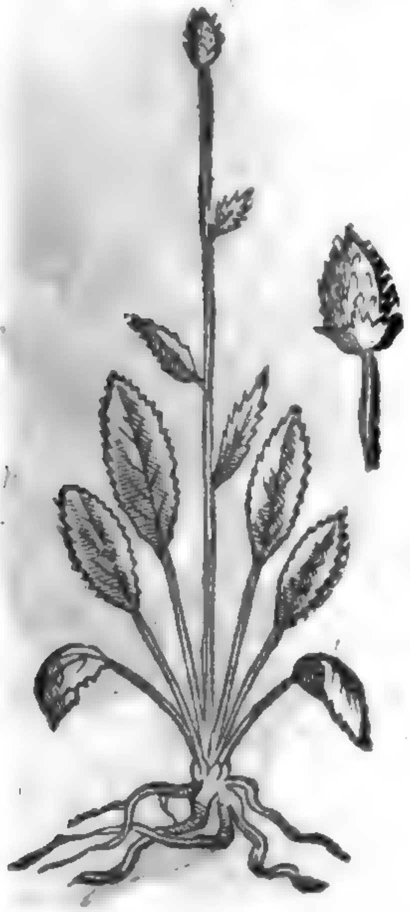

CVETLA XOCHITL.

Fructus, an flos ſit botrus ille flauus, dijudicare nequeo.

CVEYAVH QVILITL.

Portulaca quædam flore rubro. Hanc enim craſſities foliorũ probè æmulatur.

CVPITRI.

Longiſſimi ab radice petioli, folium Plantaginis gerunt. Caulis in ſummo quaſi aphyllus, habet ſpicam Plantagini ſimilem.

ECAPATLI ALTERA.

ELOXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ECAPATLI ALTERA.

Valde ſimilis eſt Sopheræ Aegypriæ. Fiores multi lutei Caſſiæ; ſiliquæ longæ ſubluteæ vt Phaſeoli edules.

ELOXOCHITL.

Videtur arboris ramus eſſe. Folia Muſæ ex vna parte ſaturati, ex altera valde diluti coloris, vt in folijs Oleę. Ramus eſt nodoſus vbi folia deciderunt, quemadmodum in Palmæ trunco apparet. Venæ frequentes in inferiore foliorum parte: In ſummitate rami folia valde conglobantur.

HACOYOCHITL.

HACOYOCHITL.

Flos longus ruber in calyce vt Altheæ. Folium longum ſerratum Trachelij figurà.

HEZ-

Digitized by Google

HEZMAYTL

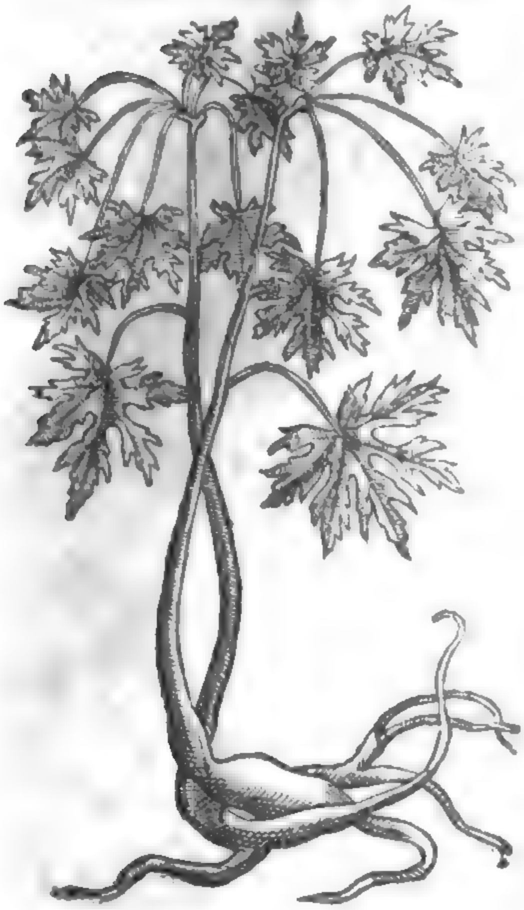

HOACALTLAIOTL

NOTATIONES.

HOACA XOCHITL.

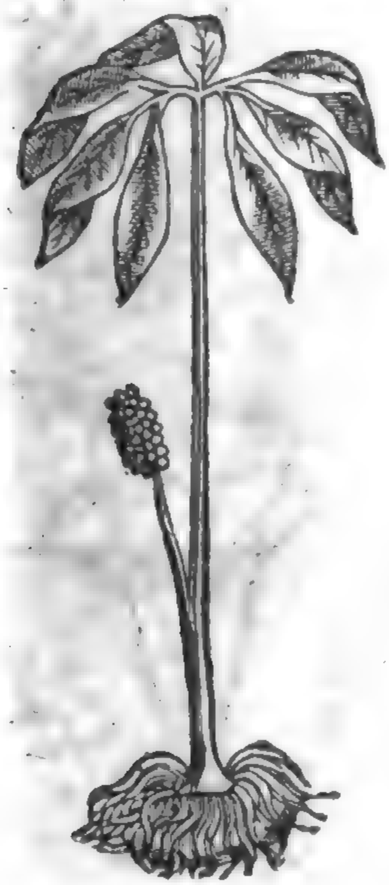

HEZMAYTL.

Radix crassa & longa; ex ramis folium vnum Ranunculo simile; videtur dependens à longo pediculo.

HOACALTLAIOTL.

Folia Androsæmo hircino sunt similia, ex viridi in luteum tendentia. Flos coloris est amethistini.

HOACAXOCHITL.

Vix differt hæc herba à nostro Aro: radix certè prorsus similis est.

Digitized by Google

HIVCA seu MIZMAITL.

HOATZIN QVAXVITL.

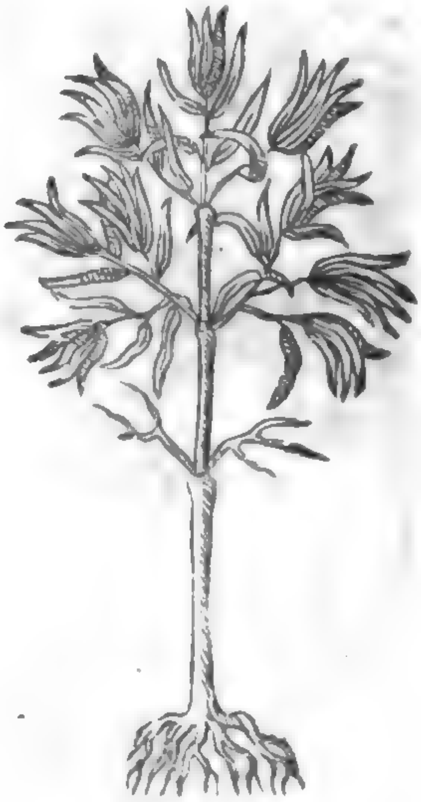

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HIVCA seu MIZMAITL.

Planta hæc haud parua, vt in margine folij ipsius imaginis notatum est. Oritur in territorijs Ocopetl Yuca, vocata Mitzmaitl. Calida, sicca, aromatica est cortice præsertim & fructu: curat vlcera. Folium palmaris mensuræ. Vt verò ex icone ipsa deprehenditur, caulis nitidus ad colorem tendit castaneum: folium septifariam partitum habet. Vua ex albo ad flauum tendit; admodum similis esset maiori Serpentariæ, si baccæ essent rubræ. Vide Monard. cap. 53. qui vocat Cazaui, & alios omnes noui Orbis Historicos, præcipuè Ouiedum. Nullus tamen eorum quidquam de fructu scripsit.

HOATZIN QVAXVITL.

In geniculis internodia sibi inseruntur, ibiq. bini vel terni rami enascuntur.

HOITZITZIT TENTLI.

Caulis rubet; baccæ in summo nigræ. Folia vt Salicis incisa & bina.

HOITZITZIT TENTLI.

HOIT-

HOITZILZILTENXOCHITL.

HVAPAHVIZPATLI.

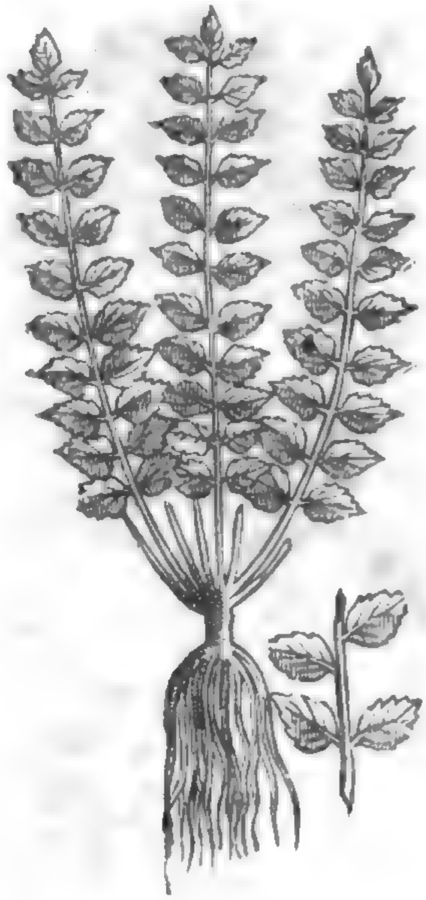

NOTATIONES.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

HOITZILZILTENXOCHITL.

Ranunculi quædã species videtur. Folium magnum, flauis venis compositum. Flos luteus, staminibus rubris.

HVAPAHVIZPATLI.

Caulis coloris castanei, ab imo vsque foliatus: folia Ocimo similia.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

Caules omnino foliati. Flores lutei, videnturquè hiare instar leguminis alicuius.

HVA-

Digitized by Google

HVAPA QVILTIC

HVAZIVM

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HVAPA QVILTLC

Caulis hirſutus ex nigro rubet, foliũ ferè Sonchi. Flos albus integer inferius, ſuperius diuiſus in ſex partes: calicis radij longitudine ſua florem longè ſuperant.

HVAZIVM

Radix Ochræ luteæ colore: ramuli Galegæ ſimiles. Folia ad Ciceris noſtri folia accedere potius vidētur.

ITZCCVN PATLI.

Radix craſſa, caules videntur ſcandere. Folium quoduis duabus inciſionibus, ferè vt in Goſſypio diuiſum; vnde inter Clematides fortè numerari poterit.

ITZCCVNPATLI.

ITZTICAPITLI.

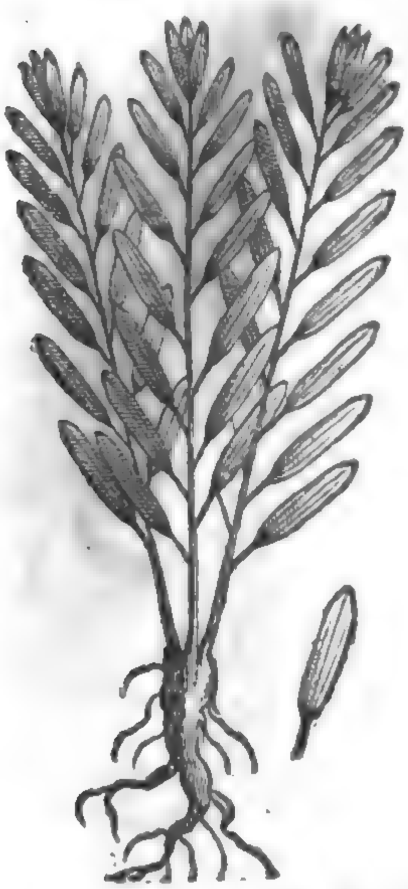

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

NOTATIONES.

IZTACTLATLAVQVI.

ITZTICAPITLI.

Radix fulua, crassa & oblonga. Folia Chamænerij alterna, & subluteis venis conspicua.

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

Radicem habet Aristolochiæ longæ, & folia Pistolochiæ similia: nisi quòd hæc rectis magis venulis ornantur. Videtur planta serpere potius, quàm recta adolescere.

IZTACTLATLAVQVI.

Radix crassa & carnosa valde, intus rubra, extra rufa; caules etiam rubescunt, folia ad flauedinẽ quandam accedunt. Aspectu tota plantula iucunda est.

LO-

LOQVILTIC.

MACAYXTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MACPALXOCHITL.

LOQVILTIC.

Radix longa colore caſtaneo:calices in iuba parum rubent.

MACAYXTLI.

Eſt ſpina quædam leguminoſa & elegans; flores eius rubri mixta flauedine: Ipſæ ſiliquæ ex viridi nigricant, latæ 1. longæ 12. digitos: grana intus tria, vnde ad Anagyrim referri poteſt.

MACPALXOCHITL.

Plantæ huius radix ex albo ſubrubet. Folia ſunt Maluæ roſea, ſed luteis venis pulchrè ſubducta.

MAC-

Digitized by Google

MACPALXOCHI QVAHVITL.

MAMAZTLACOTL.

NOTATIONES.

MATLAL XOCHITL.

MACPALXOCHI QVAHVITL.

Arbor est. Flor comomano ab Hispanis vocata. Folia Mori sunt. Flos vndeuis in ramis nascitur habetq; figuram quasi Tulipæ, colore maluaceo; & pro stamine exit quasi manus, vel potius pes auis, coloris sanguinei: cui à latere luteum quid coniunctum est. Flos admodũ magnus est, pro ratione arboris.

MAMAZTLACOTL.

Caulis foliosus & alatus. Flos Chrysanthemi luteus. Folia minutim incisa: Radix verò subnigricans.

MATLALXOCHITL.

Folia vt Valerianæ græcę, & flos ex luteo ruber, quinque vt mihi videtur, foliolis constans. Stamina lutea sunt.

MA-

Digitized by Google

MATLALXOCHITL ALIA.

MAZAXOCHOTLI.

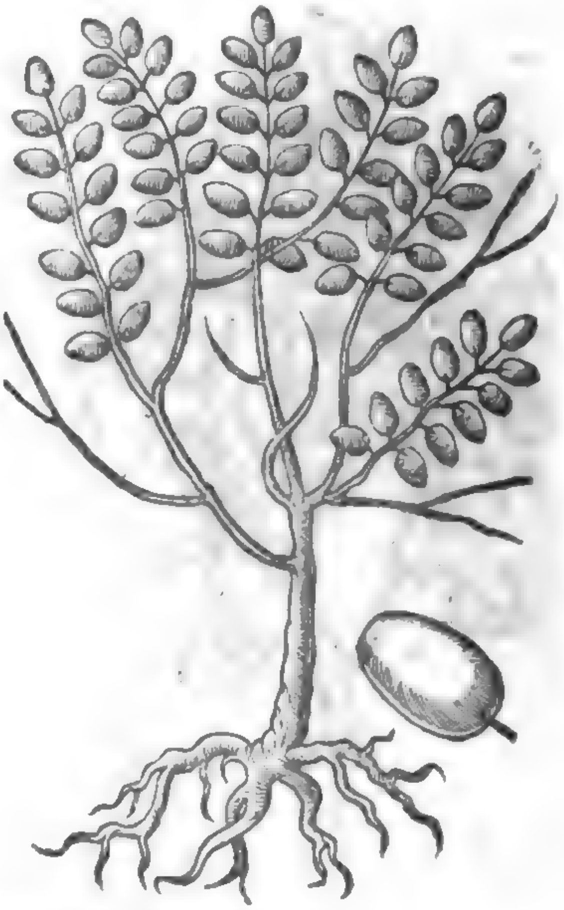

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MATLALXOCHITL ALIA.

Folia Vrticæ. Flos ex ceruleo viridis cum staminibus. Calyx qualis ni Sclarea.

MAZAXOCHOTLI.

Arbor videtur. Rami alati omnes pleni fructu rubro Berberis, qui longus, & latus dimidium digitum.

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

Caulis virore diluto pediculos longos habet, quibus folium adnatum ex tribus constat. Siliqua Viciæ similis. Flos quasi Periclymeni constans tribus magnis albis foliolis: reliqua verò sunt stamina.

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

MEM-

Digitized by Google

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

NOTATIONES.

M I A X I H V I T L.

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

Caulis totus rubet: Folia Helxines, ex alis flosculi rubri enascuntur.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

Truncus videtur parum spinosus & viridis; ramuli Lentisco sunt similes, nouenis binorum foliorum oppositorum constantes ordinibus: vltimum tamen solum vni ferè adnatũ, folia etiã adhærent latitudine quadam vt in Lentisco: Vascula sunt coloris carnei; flosculi cærulei coloris, qualis in Gentianis conspicitur.

M I A X I H V I T L.

Rami flaui, flos colore Keiri, foliolis constans quinque: flocci rubent, semen verò Clematidi simile. Folia Cinerariam referunt, ex viridi albicantia.

Digitized by Google

MICAXIHVITL.

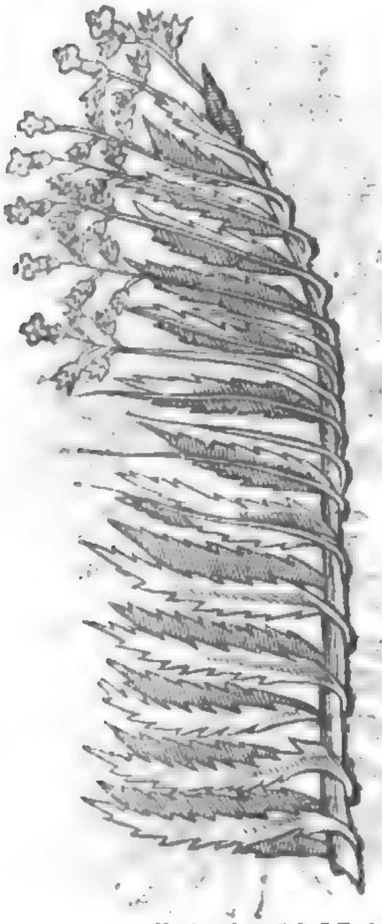

MICATLACH PAHOAZTLI

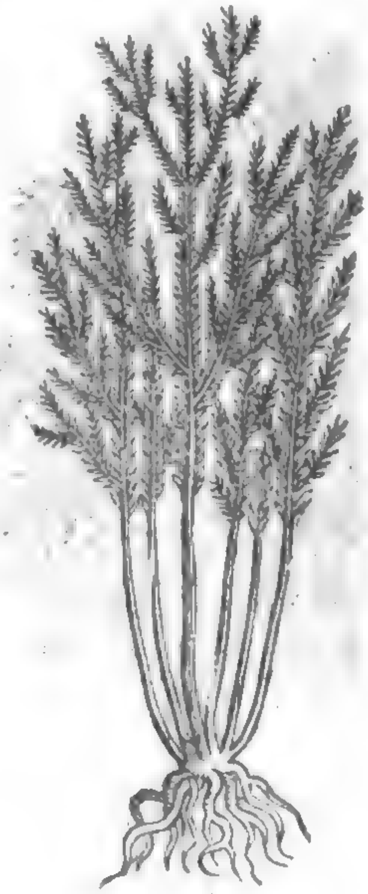

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MICAXIHVITL.

Caulis flauet, folia omnia versus vnam partem torquentur. Flores ex luteo rubri, figura Hyacinthi: petioli lutei. Aspectu mira planta.

MICATLACHPAHOAZTLI.

Rami coloris castanei & folia minuta instar Acaciæ. Radix fibrosa cum cauliculis rubet.

MICA XOXO COYOLLIN.

Radix bulbacea & rubens ex albo vt & caules; flos rubet matronali Violæ similis, constatque quinque foliolis. Calyx integer superiore sui parte in quinque radios diuisus. Folia stellam pulchrè referunt.

MICA XOXO COYOLLIN.

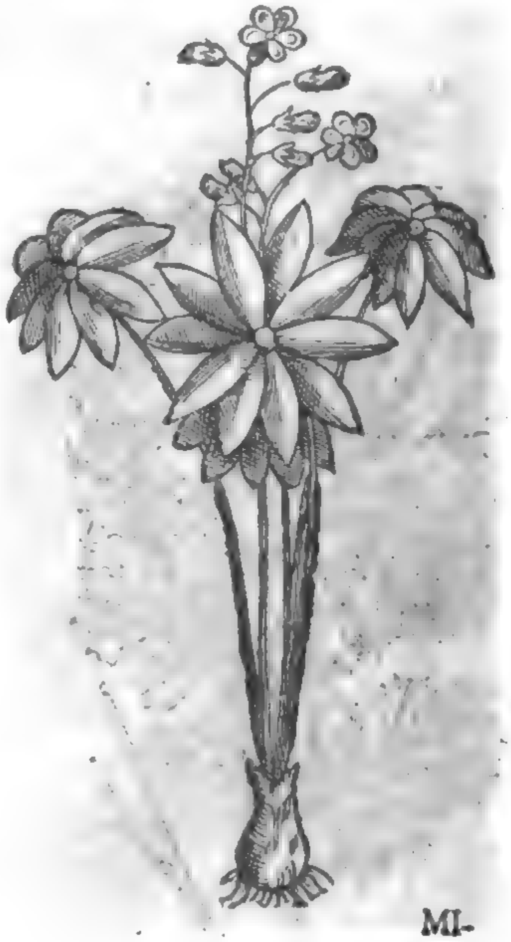

MI-

Digitized by Google

MIMIYCA HVATZIN.

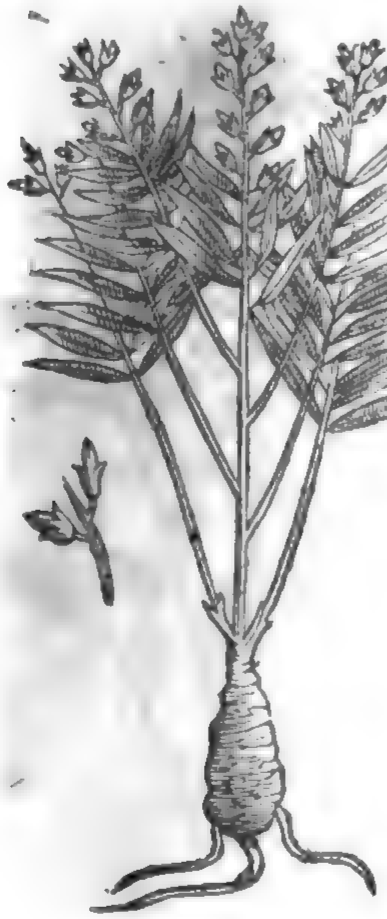

MOHVITLI.

NOTATIONES.

MOLON CAPATLI.

MIMIYCA HVATZIN.

Radix crassa & nigra: flos violaceus quidem, sed non explicatus depingitur.

MOHVITLI.

Radix tota fibrosa, oblonga, flauescens. Caulis & ipse flauens, in binos & binos diuiditur oblongos rectosque ramulos. Folia directè sibi opposita. Rubicundos oblongos & pulcherrimos, siue flores haud explicatos, siue siliquas (discernere enim hoc difficile est) ex vno pediculo duos semper emergentes habet, vnum altero dimidio longiorem.

MOLON CAPATLI.

In ramis sunt folia bina sibi opposita Origano similia. Radix flauet: foliorum venæ albicant.

Digitized by Google

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT-ZOCHITL.

MOYOTLI AYACATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT ZOCHITL.

Planta hæc, ex radice tuberosa flauescente sine folijs cauliculos glabros protrudit, ex quibus ramuli floridi prorumpunt. Flores rubelli ex calyce viridalbicante, vel in foliola distincti sex, ex vno calyce integri quasi & in summitate crenati emergunt, in quibus stamina subtilia rubescentia conspiciuntur.

MOYOTLI AYACATLI.

Folium simile ipsi Lilach; in summitate plantæ flores rubri ex longis & rubris petiolis enascuntur, quinque foliolis cum staminibus suis intermedijs distincti.

MACAZPIPILLOLI.

Color radicis tuberosæ est subnigricans. Cauliculi repentes, ex quibus longo satis interuallo, viridia folia saturati coloris cum venis albicantibus exeunt. In summitate congesta plurima foliola, à iam dictis maximè differentia rubicunda videntur. Et quod mirum, ex horum medio foliorum hinc inde flores enascuntur mirabili Peruuianæ similes, sed rari; ex quorum medio eiusdem coloris stamina eriguntur.

MACAZPIPILLOLI.

NA-

NANA HVAPATLI.

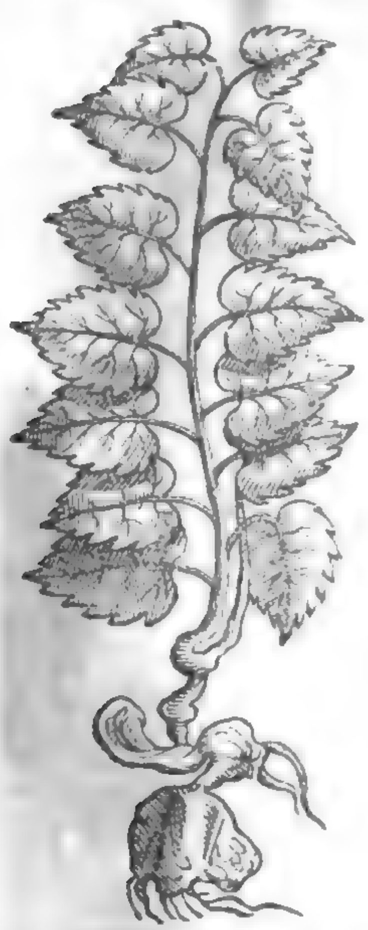

NANAVH QVILTIC.

NOTATIONES.

NANAHOA QVAHOITL.

NANA HVAPATLI.

Caulis luteus punctis rubris conspersus & venæ rubræ in folijs. Vrticæ folium longum 4. latum 3. digitos. Planta videtur repere: Radice Aristolochiam rotundam imitatur.

NANAVH QVILTIC.

Radix Pæoniæ similis; lobi Phaseoli modo: terna tantum in quouis ramo folia, & ad latera radicum cauliculi enascuntur.

NANAHOA QVAHOITL.

Radix rubet, stipes recta surgit, ex quo iulorum simile quid floridum dependet. Folia bina & Galegæ non dissimilia.

Digitized by Google

NENEXTON. NETLAXOCHITL.

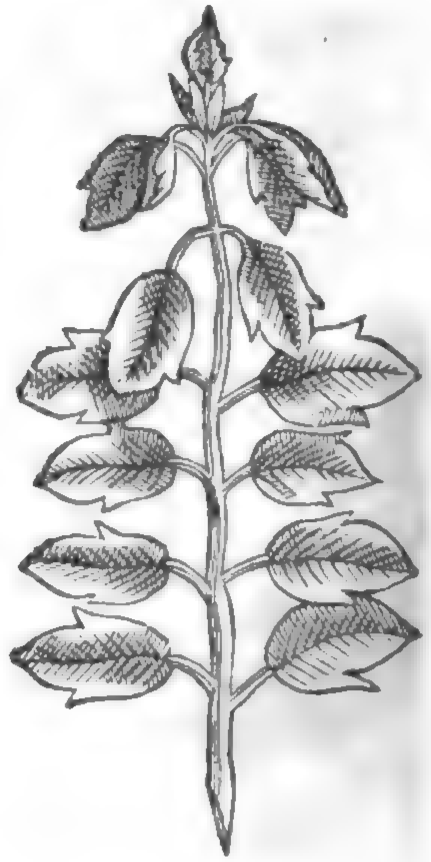

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NENEXTON.

Caulis rubicundus. Folium longum 9. latum 3. digitos, figura Citri. Radix oblonga ex rubro albicans & trifida.

NETLAXOCHITL.

Videtur species Amaranthi. Folium habet Atriplicis: pediculi sunt rubri; stipes ipse satis crassus & prorsum rubicundus.

NEXPAYAN.

NEXPAYAN.

Fructus ex quauis ala enascitur flauus, figura Mercurialis; quamuis geminus non appareat, videturque hirsutus esse vel asper. Folijs color est ex viridi luteus.

Digitized by Google

NEX XIHVITL.

NEYCOTLAPATLI.

NOTATIONES.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

NEX XIHVITL.

Folia ſibi oppoſita Coſto hortorum ſimilia, ſerrata, ſublutea.

NEYCOTLAPATLI.

Radix oui figura fibrata; in cauliculis tenuibus ſena folia ex eodem loco exoriuntur: ex quauis ala exit petiolus breuis, baccam flauam Anagallidi ſimilem ſuſtinens.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

Folia ſerrata & oblonga ſaturati viroris. Radix lutea, fibroſa.

NO-

NOCHEZTIC. NONOCHTO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NOCHEZTIC.

Capitulum Scabiosæ ſimile florum rubrorum. Folia cordis figura ſupra virentia, ſubtus albicantia & bina ac rara.

NONOCHTO.

Folia Portulacæ ſimilia. Flos carnei coloris Matronali Violæ ſimilis, in calyce ſatis craſſo. Caulis etiã inſtar Portulacæ craſſus & carnoſus.

NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.

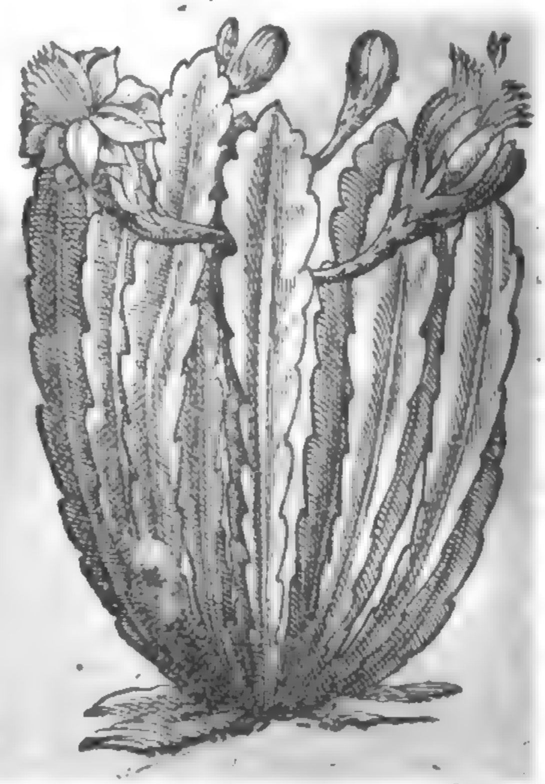

Planta hæc ſimilis eſt ferè Sedo Portlandico apud Lobelium depicto: prouenit vt Tune vel Aloe. Flos eius obſcure rubet, figura Caryophylli maximi pleno flore, ſtamina ipſa lutea, apices craſſiuſculi. Calyx autem floris ſquamoſus ex rubro luteus. Elegantiſſima planta.

OAT-

OATZONTIC.

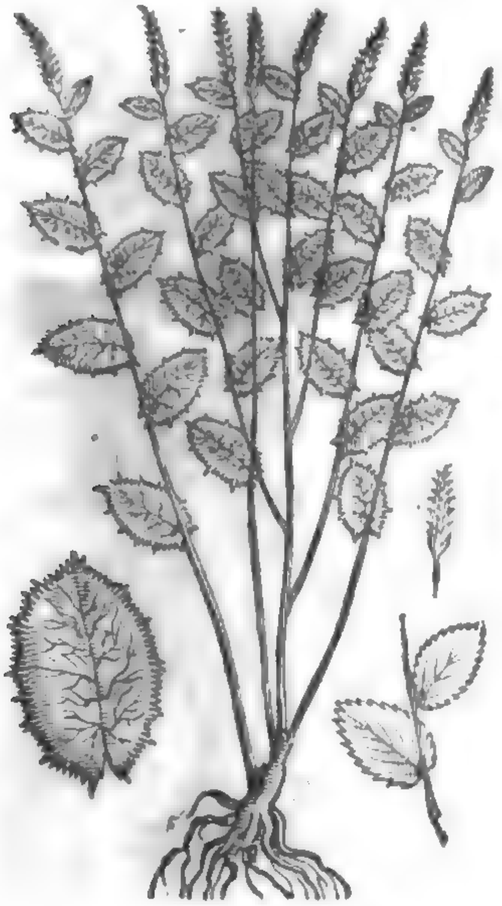

OCOPETLAL.

NOTATIONES.

OCO QVILTIC.

OATZONTIC.

Folium ita serratum, vt spinosum videatur. Spicas videtur Veronicæ erectæ similes gerere ex viridi flauescentes, qui color & in folijs conspicitur.

OCOPETLAL.

Rami alati folijs Gelsimini. Ex ala oritur spica longa instar Piperis longi vel Plantaginis, coloris subfusci; cuius coloris & radix apparet.

OCO QVILTIC.

Radix Napo similis colore carneo. Folia Pomi aurei, sed multò tenuiora.

Digitized by Google

OCO XOCHITL Y HVALAPE.

OCVILPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

OCO XOCHITL Y HVALAPE.

Folia bina sibi opposita Lysimachiæ similia, in exortu rubent obscurè. Radix in longas fibras diffusa.

OCVILPATLI.

Folia serrata Pseudodictamno similia, cùm ipsi cauli adnascantur. Radix copiosissimis fibris fuscis onusta.

OCVILPATLI ALTERA.

Caulis coloris castanei. Folia Salici similia subtus flaua. Radix longis fibris ruber.

OCVILPATLI ALTERA.

OLOM-

Digitized by Google

OLOMPATLI.

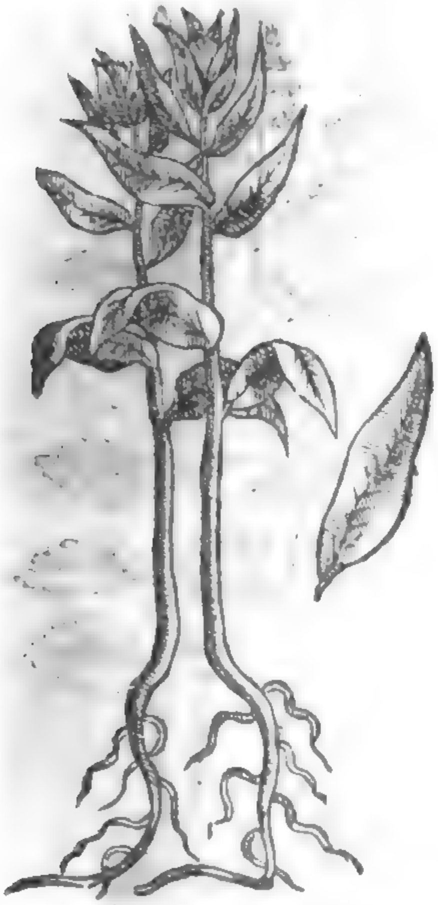

OLOXIHVITE.

NOTATIONES.

PALAN CAPATLI.

OLOMPATLI.

Inter folia exit flos luteus vt in Acanaceis. Radix pulchrè rubet.

OLOXIHVITL.

Rami vestiti folijs Lauri in sũmo. Flores Scorpionis caudam efficiunt vt in Heliotropio, colore rubro.

PALAN CAPATLI.

Folium viride nigricans, figura Pomi aurei in ramo nodoso.

PA-

Digitized by Google

PATLA HOACXIHVITL.

PERPENA.

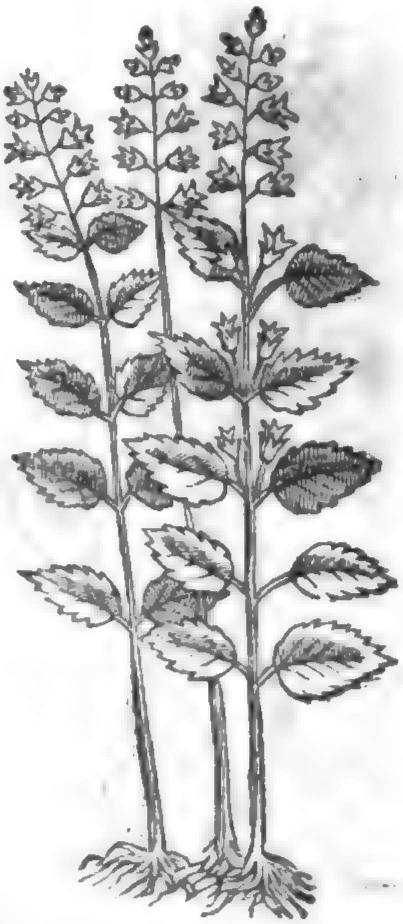

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

PATLA HOACXIHVITL.

Folij longitudo nouem, latitudo quinque digitorum, figura Coccygriæ.

PERPENA.

Tota herba similis Trachelio, sed folia videntur esse bina sibi opposita, & ex quauis ala oritur flos Campanæ ceruleæ figura.

PHACANI.

PHACANI.

Phaseolus. Radix contorta: caules diluti viroris. Folium superiore superficie atrorubente, inferiore virore albicante tingitur, eiusque longitudo 4. latitudo totidem ferè digitorum, figura cordis.

PILTZIN TEVHXOCHITL.

POPOYAVH QVILITL.

NOTATIONES.

PAXAVAC, vel POXAVAC.

PITZIN TEVHXOCHITL.

Flores rubri Bellidi minori ſimiles.

POPOYAVH QVILITL.

Folia Sanguiſorbæ ſimilia : ſiliquæ ſex grana continent. Flos luteus Caſſiæ ſimilis.

PAXAVAC, vel POXAVAC.

Radix coloris carnei figuræ oualis. Caulis inferior plenus fibris totuſque rubet. Folium Atriplicis cum venis rubris.

Digitized by Google

POCAYO.

POCAYO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

POCAYO.

Radix tota rubra. Caulis ſcandit: folia cordis eiuſq. venæ longæ; capreoli ex eadem qua folium, ala enaſcuntur. Habes in prima imagine folia & caules, in ſecunda radicem.

POZAHVALIZPATLI.

Veſicula Lychnidi ſimilis, florem continet flauum quatuor foliorum.

POZAHVALIZPATLI.

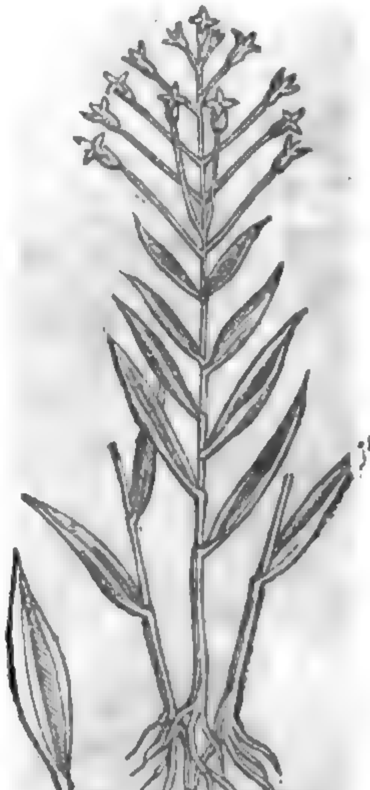

PYAZTLACOTL.

QVAVH CHIAN.

NOTATIONES.

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

PYAZTLACOTL.

Folia Alchimillæ ſimilia: in ſũmo herbæ ſpicæ luteæ, ſicut in Lagopo.

QVAVH CHIAN.

Caulis coloris caſtanei nigricantis; fructus vt in Abſinthio coloris caſtanei.

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

Radix ſubfuſca, ex qua omnes cauliculi, & ex his nulli ramuli erumpunt. Folia atrorubentis coloris, eiuſdem & ſeminum capſulæ rutaceis planè ſimiles.

Digitized by Google

QVAVH COYOLI CHIETLA.

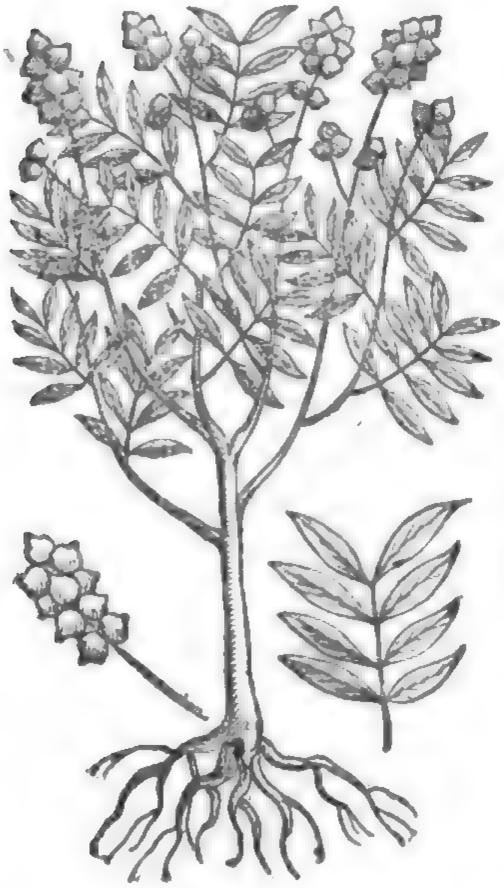

QVAVH CHICHIC PATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH COYOLI CHIETLA.

Folia quaſi bina oppoſita vt in Lentiſco: baccæ virides ſunt à lentiſcinis non abludentes.

QVAVH CHICHIC PATLI.

Folium longum quinque, latum tres digitos figura Iuglandis. Radix lutea & longa.

QVAVH CHILPAN.

Radix craſſa: caulis ruber & folia quaſi Lapathi intorta ſine pediculo adnata. Flos in ſummo ruber, figurà Nicotianæ.

QVAVH CHILPAN.

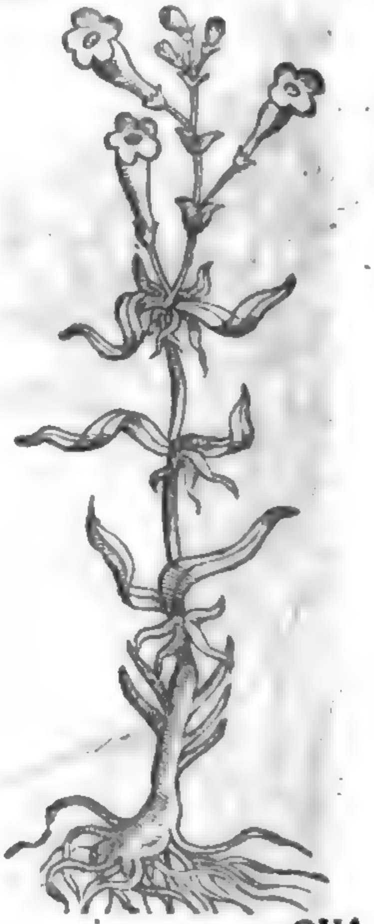

QVA-

Digitized by Google

QVAVCHOLOTL, vel GVACIMO.

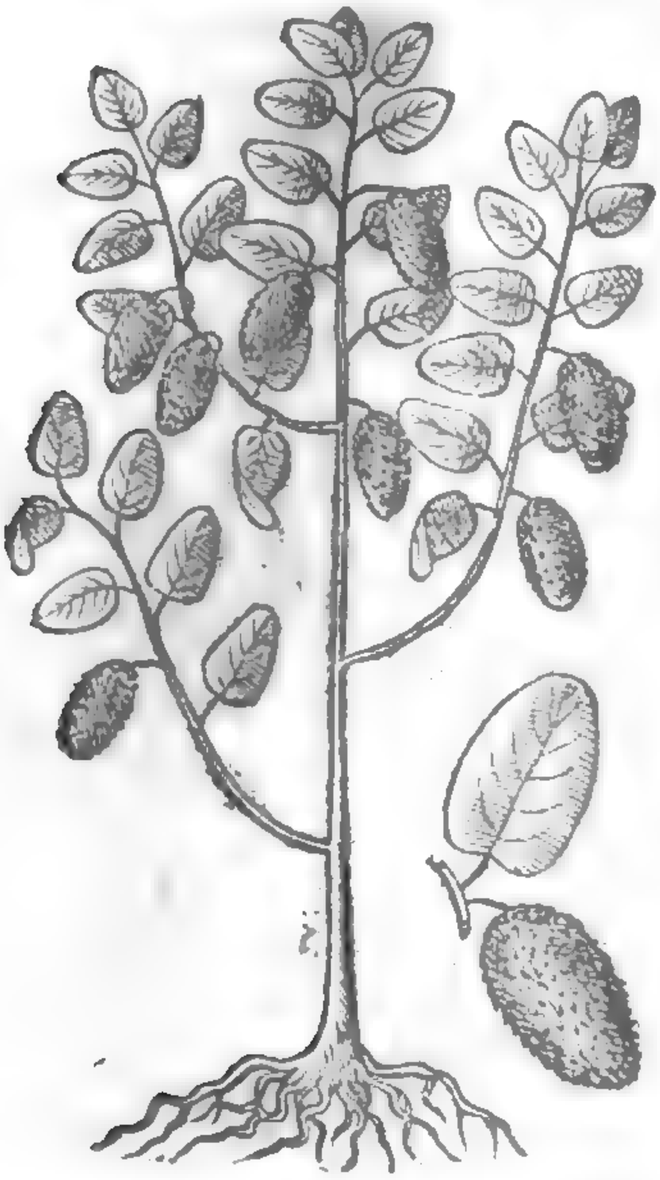

QVAVHCOYOLLI.

NOTATIONES.

QVAVCHOLOTL, vel GVACIMO.

Folium diluti viroris, & circa extremitates albidum. Frutex videtur, cuius fructus adeò Asinini Cucumeris dicti, fructum asperitate figura & viriditate æmulatur, vt nec ouo ouum sit similius. Stipes & radix nigricant.

QVAVHCOYOLLI.

Ex Palmarum genere esse non est dubium. Radicis ad arborem hanc vix est proportio. Multiplex quidem hæc, sed nec crassa nec longa admodum, est cinerei coloris; subfusci verò stipes, in quo præter manifesta abscissorum ramorum vestigia, adsunt plurimi etiam iiq. subtiles sursum tendentes adhærent. Folia ramorum, quàm in Palma quam nos colimus, multò teneriora & subtiliora & pennata cernuntur. Fructus vuarum rubellarum & albicantium racemis planè similes.

Digitized by Google

QVAVH CVETZ PLACVITLAPILLI.

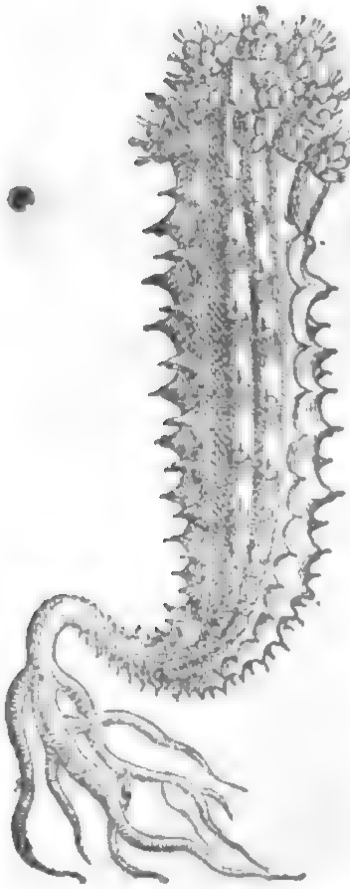

QVAVCZICTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH CVETZ PLACVITLAPILLI.

Radix ex nigro pallida: Reliquum totum ex hac emergens vnum corpus eſt,ex compactis quaſi folijs conſtans , fiſſuris in longum diductis diſtinctum;quę ſtriæ viridis ſaturati ſunt coloris ; dilutioris verò foliorum dorſum quod vndiq. tuberculis ſpinoſis horret. Flos ex conglobatis tuberculis , ex quibus ſpinæ lenes exeunt eiuſdem coloris, qui in Cynaræ flore conſpicitur , conſtat. Calyces ſunt virides aculei fuſci.

QVAVCZICTLI.

Radix Napi forma. Caulis Amethiſti colore ſcandens: folij figura oualis longitudo quatuor, latitudo duorum digitor.

QVAVHCHILPA CVITLATONPIZIXOCHITL.

Radix albicat & craſsiuſcula eſt ; Caules erecti, ex quibus ramuli directi ſibi oppoſiti . Flores carnoſiores quales in Hyacintho , integri & caui ex cæruleo dilutiore colore.

QVAVHCHILPA CVITLATON-PIZIXOCHITL.

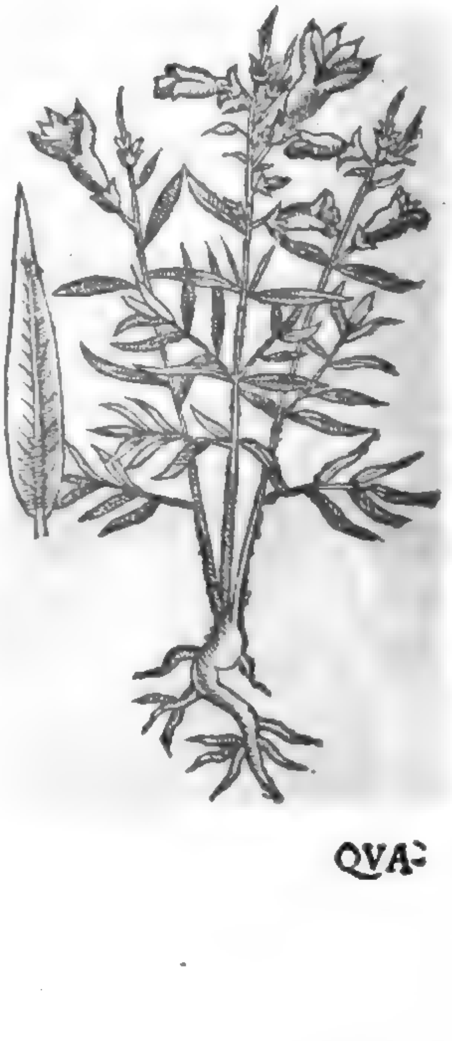

Digitized by Google

QVAVH ELOXOCHITL.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

NOTATIONES.

QVAVHYETL.

QVAVH ELOXOCHITL.

Folia laurina ſubtus flaua ſunt; in ſummo ex calyce exiguo prodit quid lutei coloris Auenæ figura.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

Rami bini & folia bina ſibi oppoſita figura Pyri. An cum Auellanis catharcticis illi ſit aliqua affinitas, ſuſpicari licet.

QVAVHYETL.

Eſt Nicotianæ ſpecies alia.

QVA-

Digitized by Google

QVAVH TLAYE XOCHITL.

QVAHVIZ QVITZTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH TLAYE XOCHITL.

Folia Hederæ arboreæ similia.

QVAHVIZ QVITZTLI.

Caules rubent: Folia Teucrij adnata.

QVAVH YTZAPOLI.

Folia rara: pediculi longi ex quauis ala exeunt. Baccæ Solano sunt similes, flores verò lutei. Herba est valde mucilaginosa.

QVAVH YTZAPOLI.

QVA-

QVAVH TEZHOATL.

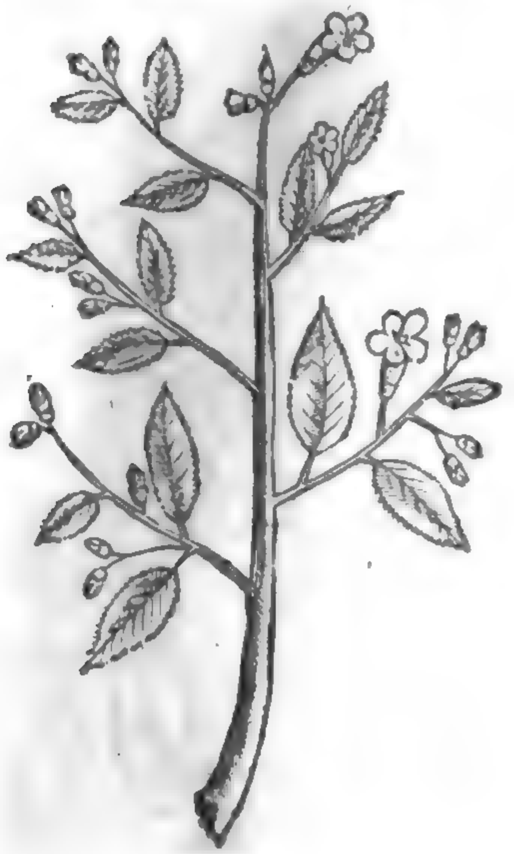

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

NOTATIONES.

QVETZALYZTIC.

QVAVH TEZHOATL.

Rami caſtanei coloris. Folia Lauri ſerrata. Flos Nerij carnei coloris, in medio cuius quid luteũ. Purgat ſuperiora & inferiora, drachmarum duarum doſi exhibita planta.

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

Baccæ ſparſim in ramis breui pedicu-lo exoriuntur, primùm virides: maturæ coccineæ; maiores Piſo.

QVETZALYZTIC.

Radix ad Filipendulæ ſpeciem accedit, annexis globulis ex quibus aliæ radiculæ fuſci coloris: planta Polemonij æmula, vt Lychnidis ſpecies eſſe videatur. Flos in flore pallidus, qui in duas partes hiare conſpicitur.

QVA-

QVAVXIOTL.

QVAXOXOVHQVI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVXIOTL.

Huius arboris ſtipes rubẽs ramoſus eſt admodum:foliũ figura Coccygriæ, & color rubeus. Fructus totũ ramum occupat, quaterni decuſſatim ex eodem loco prodeuntes. Figura cuiuſuis fructus renem refert rubrum ex viridi: folium eſt venis rubris perfuſum, vt merito hæc planta inter Lentiſcos referri debeat.

QVAXOXOVHQVI.

Capitulum Cañabinæ aquaticæ ſimile, & colore & flore.

QVIL POZOLLI.

Folia inferiora rubent vt in Beta, venis tamen flauis percurrentibus; ſuperiora folia virent, ſed in aduerſa parte albicant: vnde videtur ad Atriplices referri poſſe.

QVIL POZOLLI.

QVA-

Digitized by Google

TANCAPAZ.

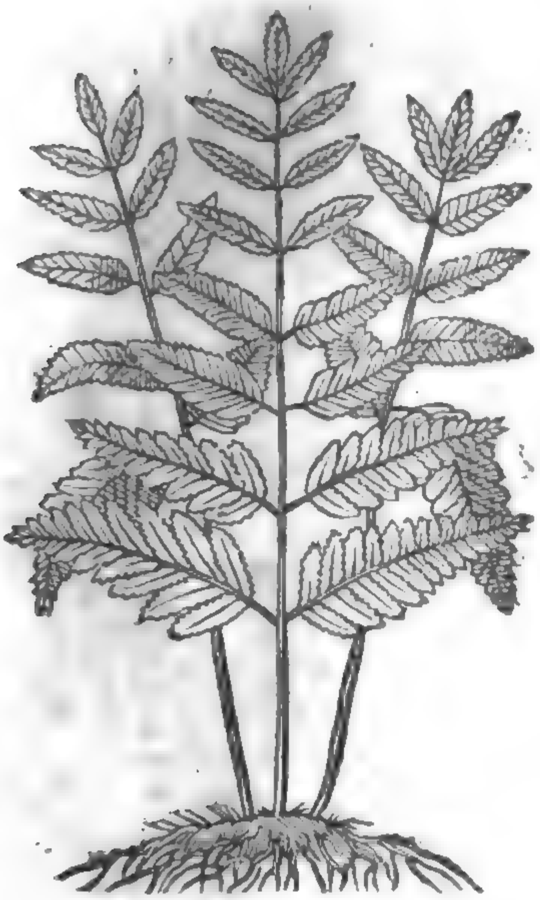

TAREPENI.

NOTATIONES:

TLATECOMAXOHVITL. Seu TEALTECOMAXOCHITL.

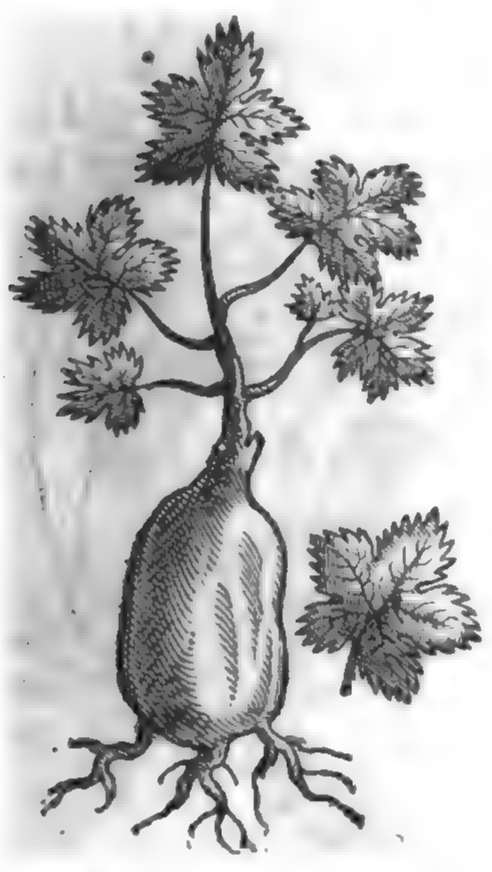

TANCAPAZ.

Caulis coloris castanei: rami obscurè virent inspersis rubris punctis. Planta tota similis Adiantho nigro Lobellij.

TAREPENI.

Folia Teucrio maiori similia; flos ruber, sed inexplicitus.

TLATECOMAXOHVITL. Seu TEALTECOMAXOCHITL.

Radix Pyriformis & folium Saniculæ. Fortè ferulaceis adnumeranda.

TECECEQVI. TECAMILIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TECECEQVI.

Radix crassa coloris castanei. Rami reptantes, & in quauis ala quid album capillorum instar. In summo flos Ranunculi: colorem non addidit Pictor.

TECAMILIN.

Radices luteæ ex rubro, & folia Lauri. Discutit hæc herba tumores præter naturam.

TECOMAXOCHITL.

TECOMAXOCHITL.

Flos longus & luteus figura Mirabilis Peruuianæ, superius in quinque oras diuisus: interna superficies ex rubro cærulea; folium verò plantæ est Citro simile. Radix lignosa & nigricans.

TECO-

Digitized by Google

TECOMAXOCHITL ALIA.

TEHOAXIN.

NOTATIONES.

TEPEAMATL.

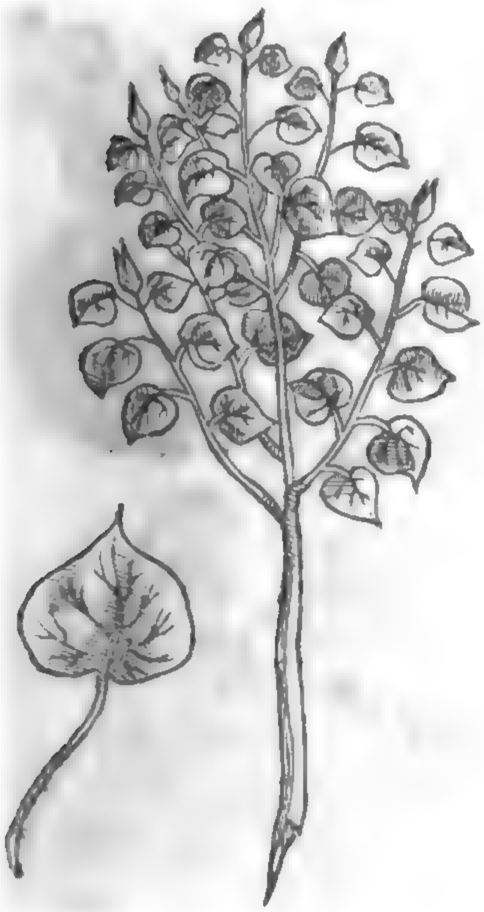

TECOMAXOCHITL ALIA.

Videtur arbor. Folia Circeæ ex viridi lutea; flos similis Ori leonis dicto, totus luteus.

TEHOAXIN.

Apparet esse arbor leguminosa: foliola Acaciæ similia, siliquæ Piso: quarum longitudo duodecim, latitudo duorum digitorum.

TEPEAMATL.

Folia cordis, quarum nerui rubent: in summo quid rubrum, sed conuolutum conspicitur.

TEMEICAXIHVITL.

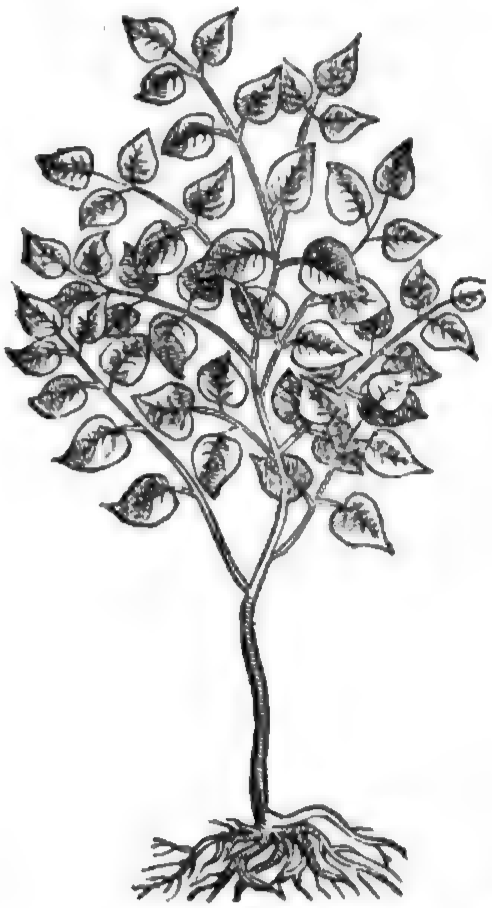

TEPEHOAXIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TEMEICAXIHVITL.

Hæc planta videtur scandere: folia nigricant.

TEPEHOAXIN.

Flos huius leguminis rubet. Fructus ex alis exit siliquosus Pisi modo, sed pendens; grana insunt duo.

TEPENEXCOMITL.

Quæ a Pena olim & Lobelio, tum à Clusio in Exoticis suis diligẽter descripta planta Echinomelocactos dicta fuit, videtur ea esse quæ hic repræsentatur. Est tamen differentia non leuis, quam iam assignabo. Viderant viri illi doctissimi ex America tantùm allatas, nec domi illas suæ aluerant, quæ res excusare eos poterat. Verùm celeberrimus Eystettensis Hortus (qui liber regijs planè sumptibus excusus & affabra elegantissimè depictus manu, apud Ioannem Fabrum Lynceum Bambergensem, Horti Pontificij Præsidem, Illustrissimorum Dominorum Fuccarorum donum exstat:) hanc ipsam plantam in fictili per annum coluisse memorat, & cum viris doctissimis iam dictis planè concordat. Hæc igitur nostra, radice & fructu plurimũ differt; cuius plures fibræ in radicem vnicam, crassam satis ac lignosam coalescunt: ex qua folia Opuntiæ similia, sed arctè cohærentia sphæram quodãmodo constituunt frequentibus spinosis stellulis horridam, quam Pena pro fructu quodam Cucumeraceo, & tomentum pro flore descripsit. Tomentum hoc quod omnes in suprema sphæræ huius parte assignant, in nostra nullum conspicitur, ex quo Clusius folliculos seu vaginulas sanguinei coloris emergere scribit floridas; quæ Lobelio Capsici, seu Indici dicti piperis fructus æmulantur. Qui autem in nostra fructus reperitur, ex folijs enascitur & non aliter ac in Opuntia seu Tuna ficus conspicitur: in quo eodem prorsus modo flos superstat. Flos hic & ipse rubet, & rubescenti ac maculis quibusdam virescentibus ornato fructui pulchrè insidet. Folia plantæ crassa illa Opuntiæ æmula (nam alia frustra quærit folia Clusius) ex colore viridi albicant mixto, ac luteis aculeatis stellulis constant. Et quoniam Clusius nomen anxiè desiderat, hoc curiosò Lectori libenter communicamus, TEPENEXCOMITL.

TEPENEXCOMITL.

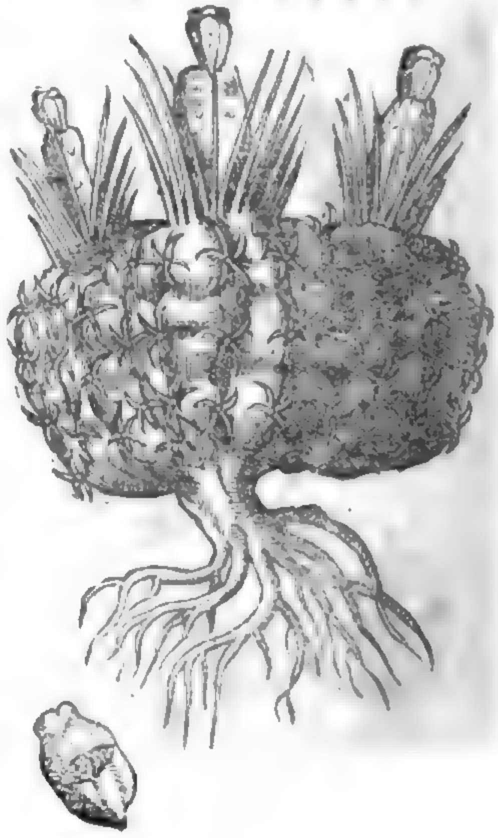

TE-

TEOCOPALLI.

TEPEYZQVIXOCHITL.

NOTATIONES.

TEQVA NIYTZONCAL.

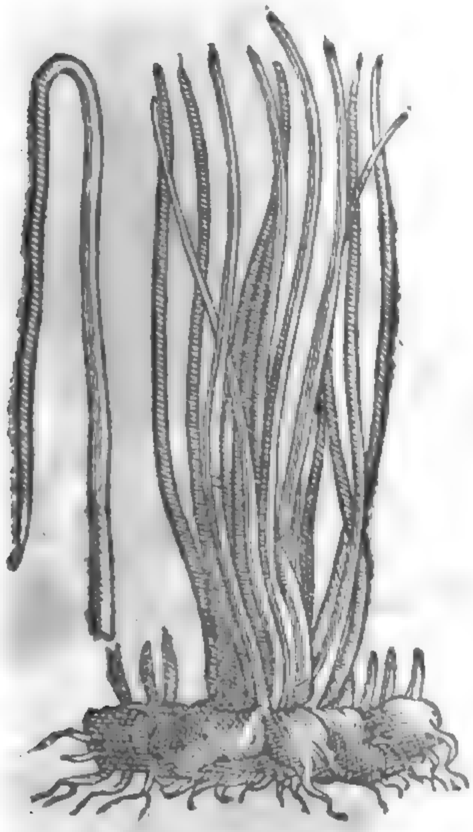

TEOCOPALLI.

Caulis geniculatus albus; folia ad internodia ſemper bina Naſturtio aquatico non abſimilia. Flores lanuginoſi comantes.

TEPEYZQVIXOCHITL.

Radix craſſa & lignea: Rami ſpadicei ſiue caſtanei; folia verò Pyri. Pediculus non longus.

TEQVA NIYTZONCAL.

Radix tranſuerſim poſita, maſſam quãdam conſtituit; folia longa Cypero ſimilia, ad cuius ſpeciem videntur accedere.

TEQVAN MECATL.

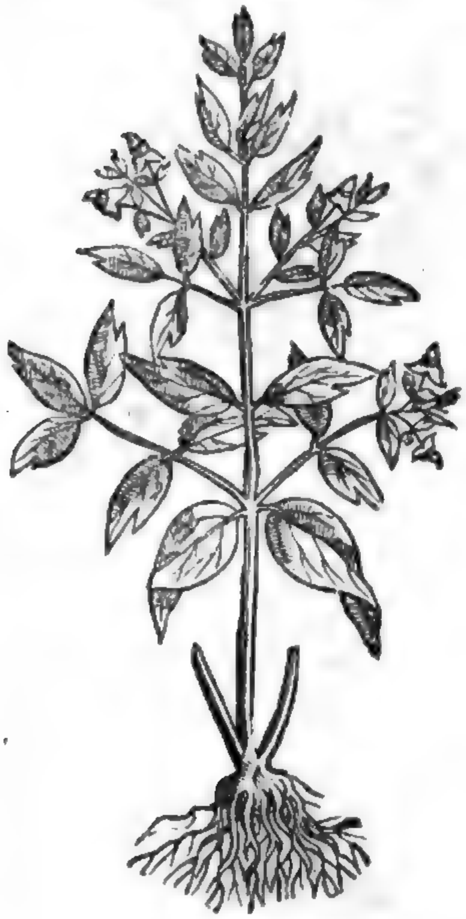

TERIPETI, vel TZIPALITZITI.

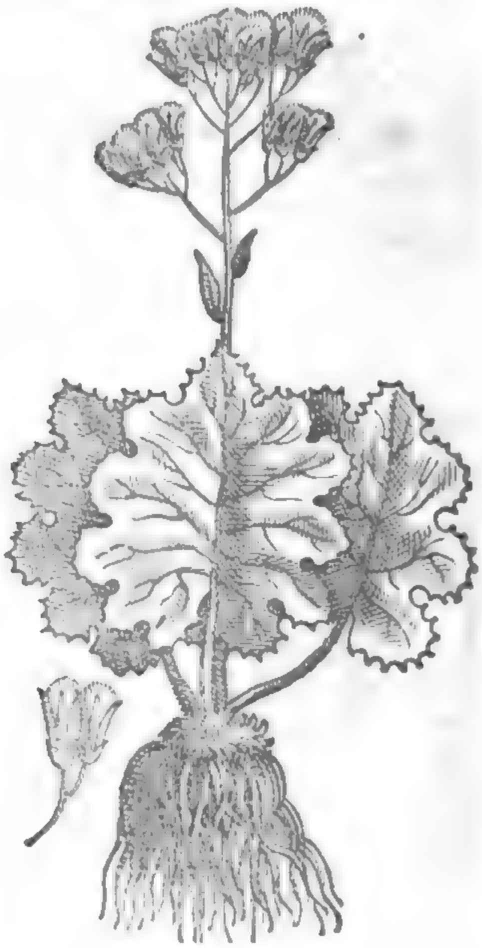

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TEQVAN MECATL.

Folia vna tantum parte incisionem habent. Flos ex rubro est luteus; fortè inter erectas Clematides numerari potest.

TERIPETI, vel TZIPALITZITI.

An Cacalia aliqua? Flos enim similis & carneus. Folium tamen ad maluacea accedit.

TEXCALXIHVITL.

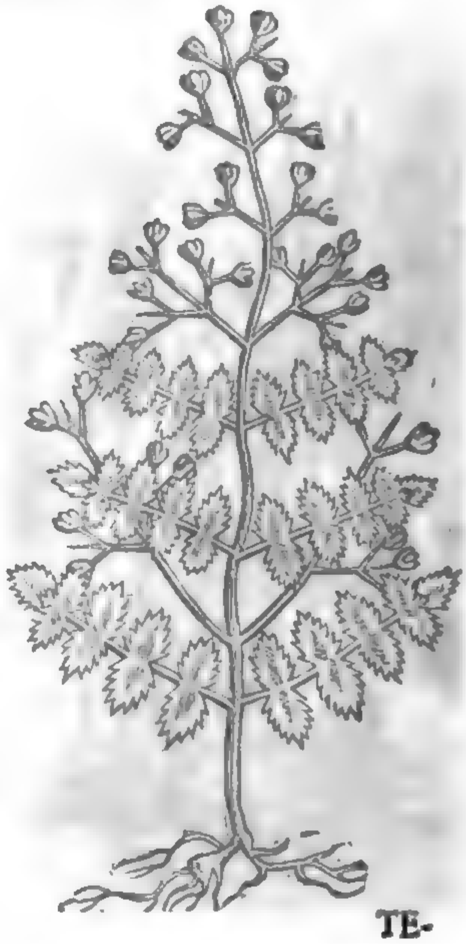

TEXCALXIHVITL.

Rami viroris obscuri, flos albus. Folia quodammodo Filipendulę ęmula.

TE-

Digitized by Google

TEXIOQVAHOITL.

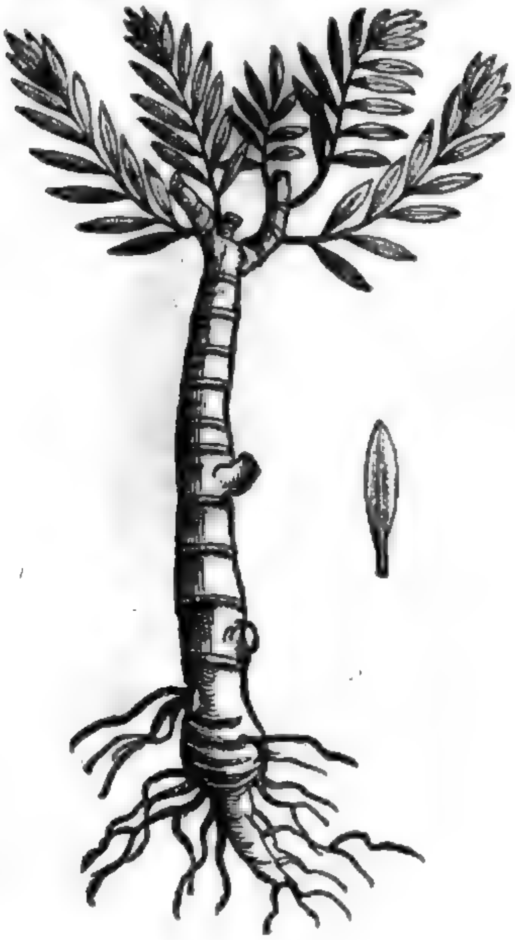

TEZCAPATLI.

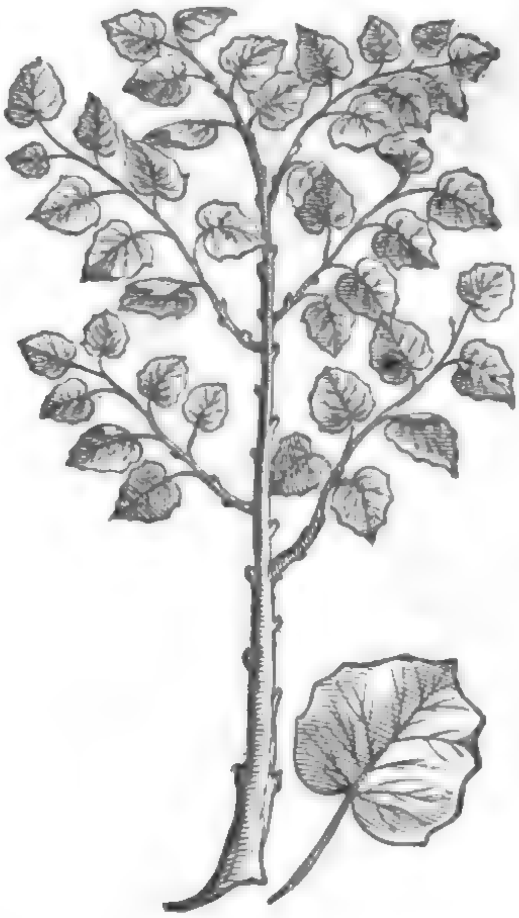

NOTATIONES.

TEXHVATL.

TEXIOQVAHOITL.

Radix rubra & crassa, indequè similis crassitudinis caulis nodosus: Phillyreæ folia, sed colore viridi dilutiore.

TEZCAPATLI.

Omnes rami nodosi, vnde fortè arbor. Folia Tussilagini similia.

TEXHVATL.

Folium pulchrum crenatum: bini nerui in vtraque folij parte in longum protenduntur, reliquis omnibus in latum excurrentibus. Omnia folia ex viridi sublutea sunt.

Digitized by Google

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.

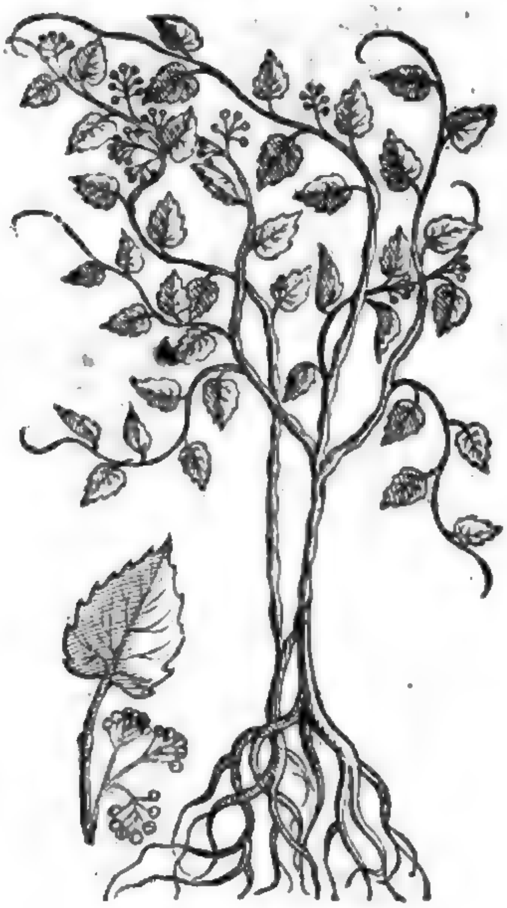

TLAMACAZQVI Y PAPAN, vel COAPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.

Radices longæ, tenues. Caulis ſcandit; folium figura cordis longum quinque & dimidium, latum verò quatuor & dimidium digitos, ſerratum Vrticæ inſtar.

TLAMACAZQVI Y PAPAN vel COAPATLI.

Caules teretes condenſis veſtiti folijs vt in Eſula Myrtite; Flores comantes ex albo lutei.

TLAC CECEC vel TLALIZTIC.

Radix craſſa Napiformis; ramus Cardamines.

TLAC CECEC, vel TLALIZTIC.

TLA-

Digitized by Google

TLACHINOL XOCHITL.

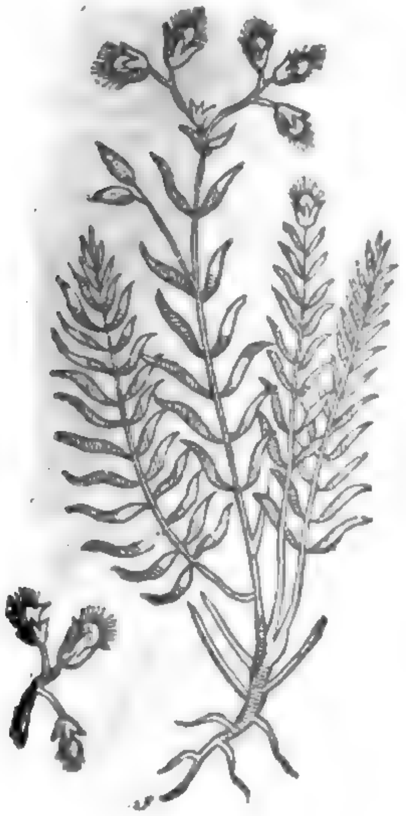

TLACOCAVHZTLI.

NOTATIONES.

TLACOCHILTON.

TLACHINOL XOCHITL.

Flos similis Linariæ aureæ Tragi. Folia minuta. Exilis planta.

TLACOCAVHZTLI.

Radix flauet: flos omnino croceus, oblongus, non diuisus. Folia inferius tria magna; ex his ramusculus, in cuius summitate foliola adeò subtilia, vt videantur Limonij maritimæ plantæ flores æmulari, nisi quòd bene viridis sint coloris.

TLACOCHILTON.

Folia situm & figuram Rutę obtinent: in summo calyculi rubri Lychnidi similes.

Digitized by Google

TLACOXIHVITL.

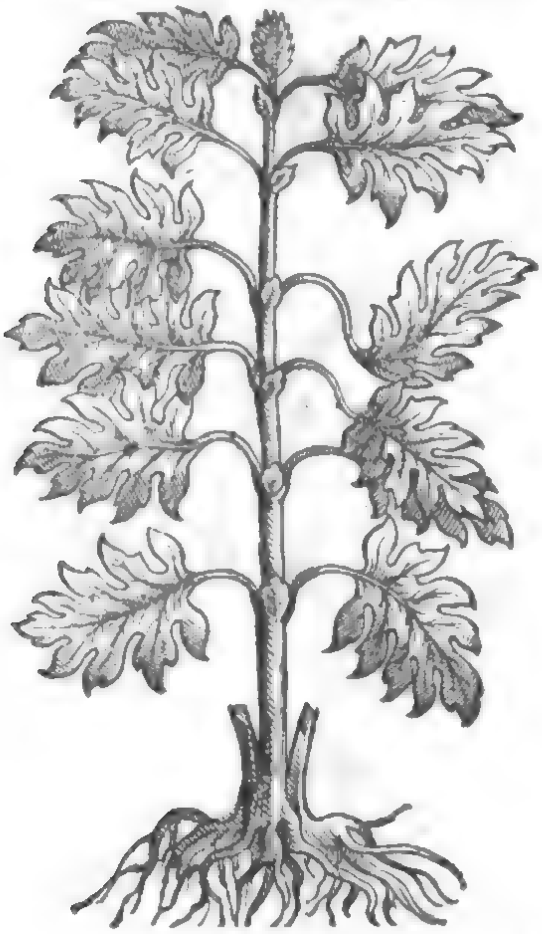

TLACOTEQVIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACOXIHVITL.

Tota planta cinerei coloris, folia Artemisiæ marinæ, seu Cinerariæ similia. Caulis nodosus: radix magna & flaua.

TLACOTEQVIZPATLI.

Ramus arboris videtur. Cæterùm nihil, nisi quòd folia Oleam quodammodo repræsentent.

TLACOTL.

Multi rami ex eodem nascuntur principio. Folia Gossipio similia.

TLACOTL.

TLA-

Digitized by Google

TLACOTIC.

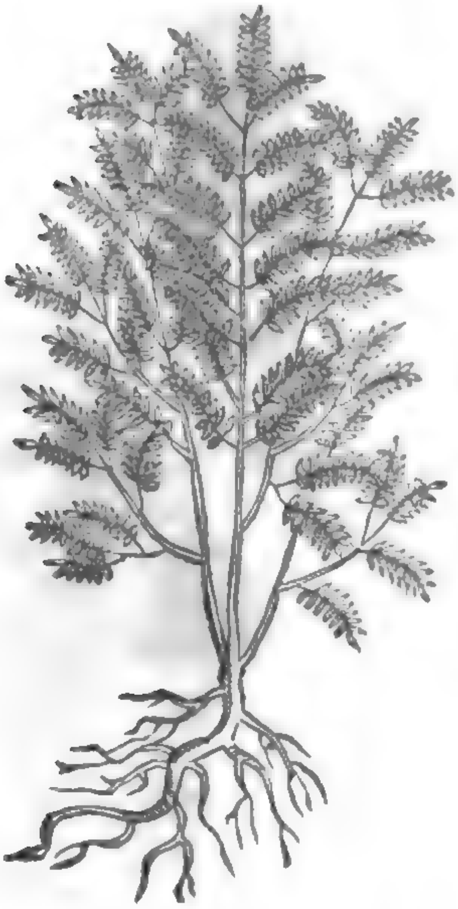

TLACOTIC ALIA.

NOTATIONES.

TLACOMTIC.

TLACOTIC.

Radix fibrosa; caulis & rami quasi rubent ex luteo. Folia Millefolij; in summo tres flores rubri, qui in altera icone designati, in qua angustioribus folijs, densisque magis radicibus planta exprimitur.

TLACOMTIC.

Radix ferè nigra : inde surgunt tres caules rubri. Folia insunt figura Gnaphalij.

Digitized by Google

TLACOXOCHITL.

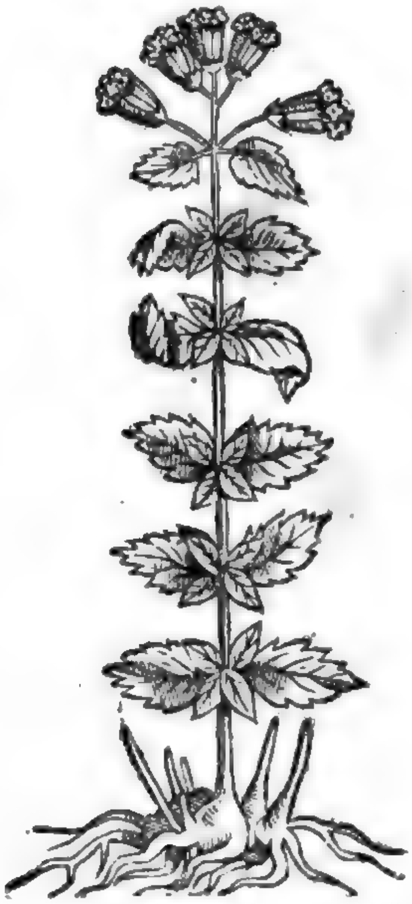

TLACOXOCHITL ALIA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

TLACOZAZALIC.

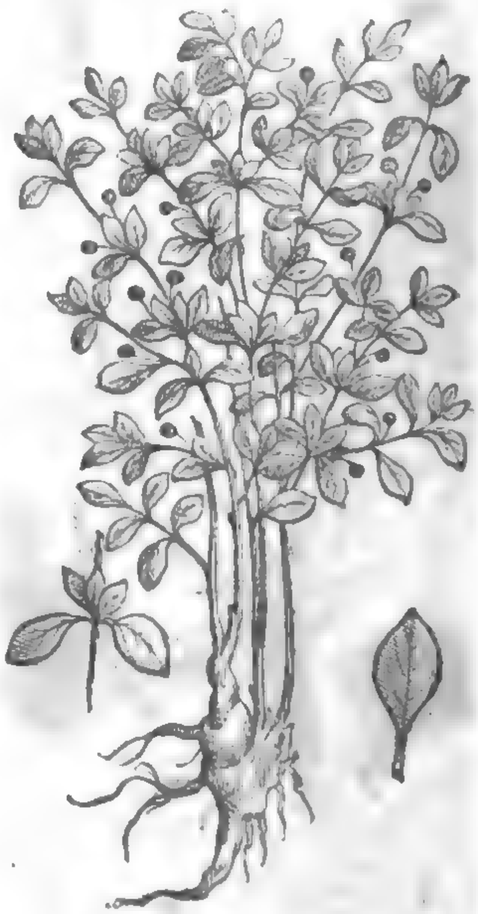

TLACOXOCHITL.

Radix flauescit, caules rubri & folia Teucrij. Flos Armerij rubri: foliola semper sunt quatuor parua inter duo magna.

TLACOXOCHITL ALIA.

Herbula caules habet rubros: vasculũ in calyce rubrum rotundum, sed in summo habet foliola flaua, ita vt fructus sit figura similis Malo punico.

TLACOZAZALIC.

Caules rubent. Folia bina sibi opposita Pyro similia: ex quauis ala vasculum, vel baccula emergens apparet Anagallidis instar.

TLALLAALA.

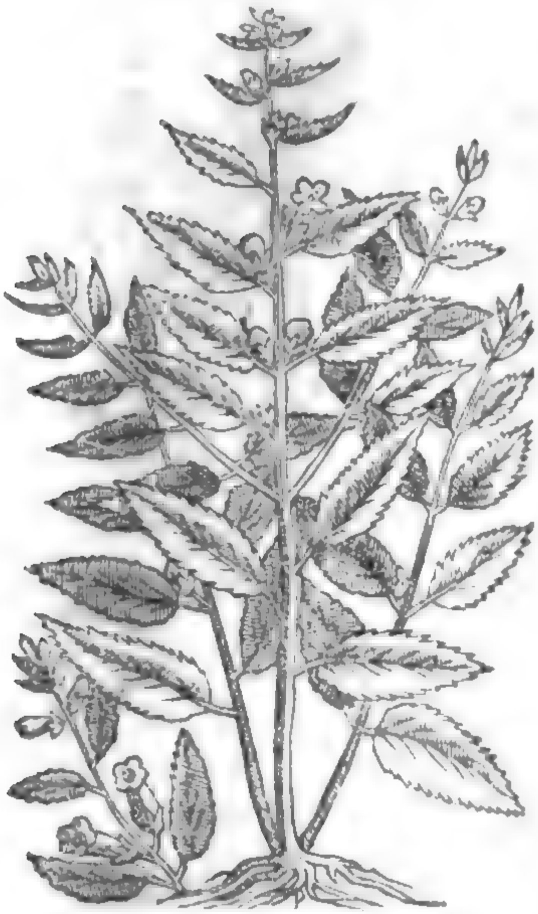

TLALLAALA ALIA.

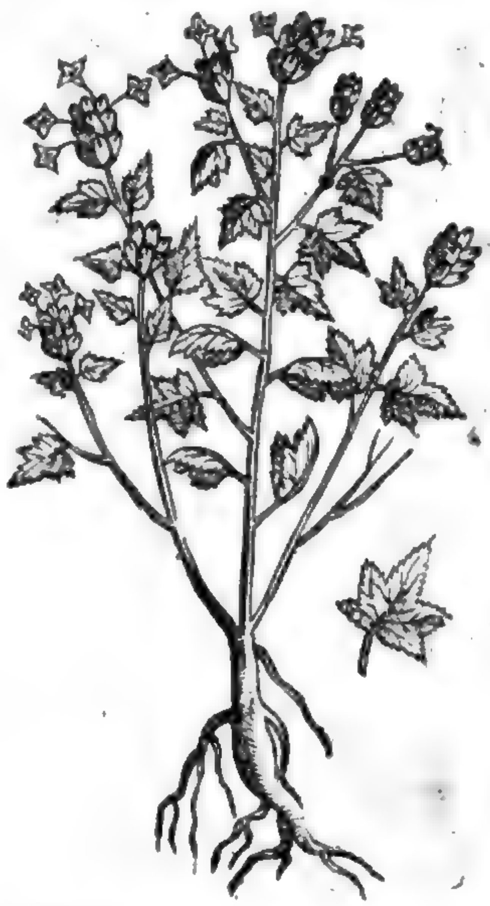

NOTATIONES.

TLALACXOYATL.

TLALLAALA.

Folia Betonicæ; caulis purpureus. Flos Medio similis ex quauis ala enascitur, sed coloris ex rubro albicantis.

TLALLAALA ALIA.

Folia Ricino Americano similia: in summo spica quasi glandium viridium, ex quibus exit flosculus ruber albedini permixtus, folijs constans quatuor, longoquè insistens pediculo.

TLALACXOYATL.

Radix longa, quæ inferiori parte fit maior: ramuli admodum foliati vt in Esulis.

TLALAMATL.

TLALAHOACATL.

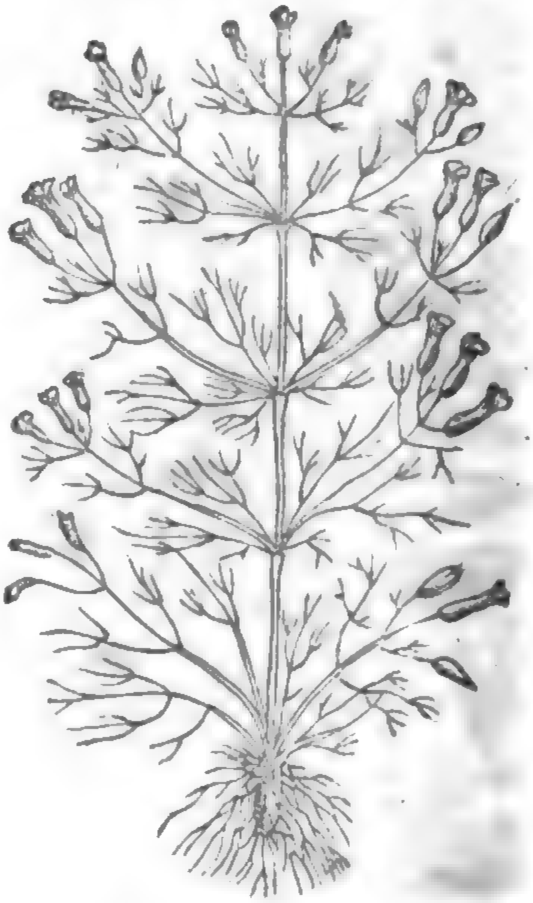

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALAMATL.

Radix ſurculoſa, craſſiuſcula, flaua, vnde ſcandentes caules. Folia bina ad internodia eaquè cordis figurà apice ferè recuruo, inferius ſubalbida: in ſummo tria. Fructus inuerſæ ficus figura apice deorſum viridi, ſuperiore ventre croceo, exiguo calyce appenditur, petiolo ad alam breui ſuſtinente. Flos comparet nullus.

TLALAHOACATL.

Flores habet luteos Senecionis inſtar. Folia Anethi: Radix lutea eſt & fibroſa.

TLALCHAMALLIN.

Radix longa, craſſa & quaſi ſquamoſa lutea. Folia ſinuoſa: in ſummo quid rubri conſpicitur, vt in Trifolio pratenſi.

TLALCHAMALLIN.

TLAL-

TLALCHICHICPATLI.

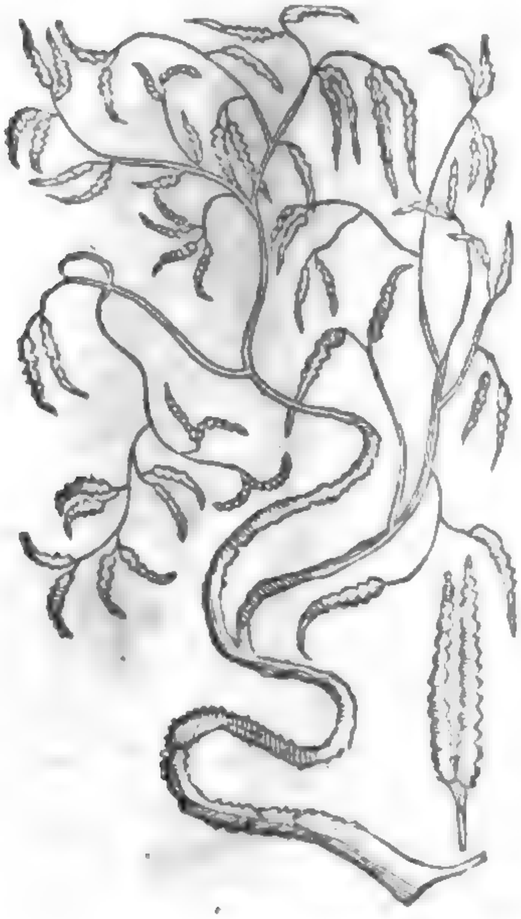

TLALCVITLAPILLI.

NOTATIONES.

TLALHVAPATLI.

TLALCHICHICPATLI.

Longissima radix Glycyrrhizæ similis; folia parua Galegæ: flos luteus. Siliquę longæ tres, latæ verò digiti octauam partem, cui grana insunt vnum supra viginti.

TLALCVITLAPILLI.

Pediculi & foliorum venæ rubent: cauliculus, qui repere videtur rubris guttis conspersus est.

TLALHVAPATLI.

Caulis rubet: folium longum quatuor, latum sesquidigitos. Ramus in fine habet capreolum.

Digitized by Google

TLALIZTA PATZIN.

TLALIZTA QVILITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALIZTA PATZIN.

Radix Filipendulę. Caulis cinereus nodosus, vnde fortè arbor fuerit. Folium longum quatuor, latum duos cum dimidio digitos figuræ oualis, eiusquè venæ rubent.

TLALIZTA QVILITL.

Cauliculi rubri, cuius folia Vermiculari similia. Flosculi albi sex foliolis constantes, cũ Ocimastri vtriculo. Conglomerata radicũ, ad Hastulæ regiæ effigiem fermè congeries.

TLALOCELOXOCHITL.

TLALOCELOXOCHITL.

Caulis sanguineus videtur repere. Folia bina cũ nodis vt in Ocymo. Folio venæ rubræ; in summo flos Asteris, cuius centrum obscurè rubet: radij flaui sunt, binatim verò folia calycem attingunt; vnde non iniuria siue Lychnis, siue Bellis iudicari potest.

Digitized by Google

TLALOCO.

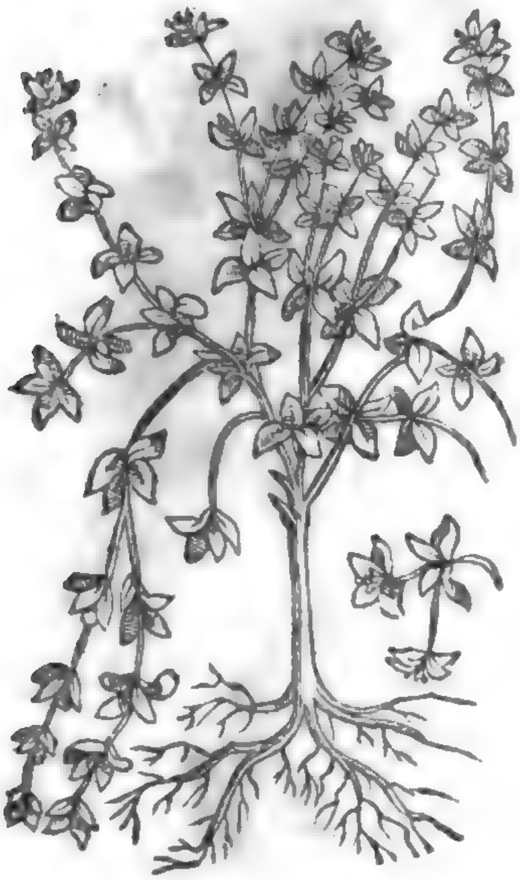

TLALPAT LACHTLI.

NOTATIONES.

TLALLY YETL.

TLALOCO.

Videtur repere. Folia quaterna Lysimachiæ luteæ similia; ex quauis ala exit pediculus Anagallidis modo, cui insidet flosculus albus.

TLALPAT LACHTLI.

Radix longa. Caulis colore Suberis videtur repere.

TLALLY YETL.

Caulis parum rubet. Folia Doriæ & flos Bellidis, cuius medium flauet; radij autem sunt albi.

Digitized by Google

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

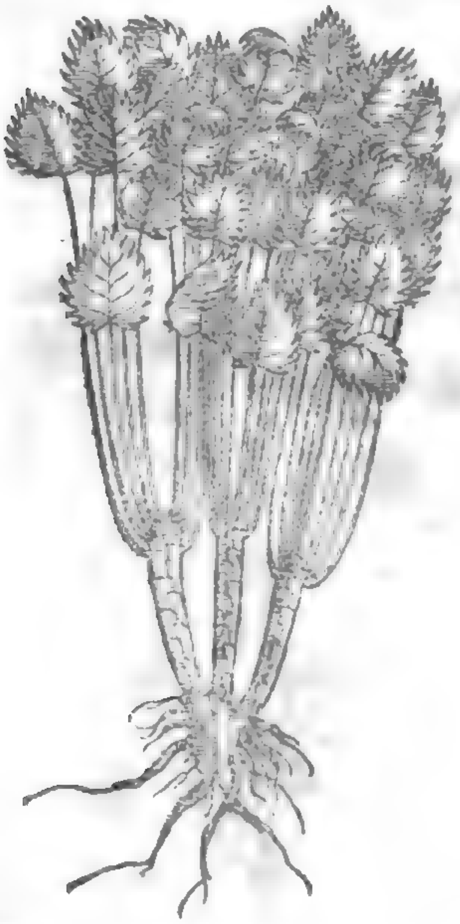

TLANATOAHVIZPATLI.

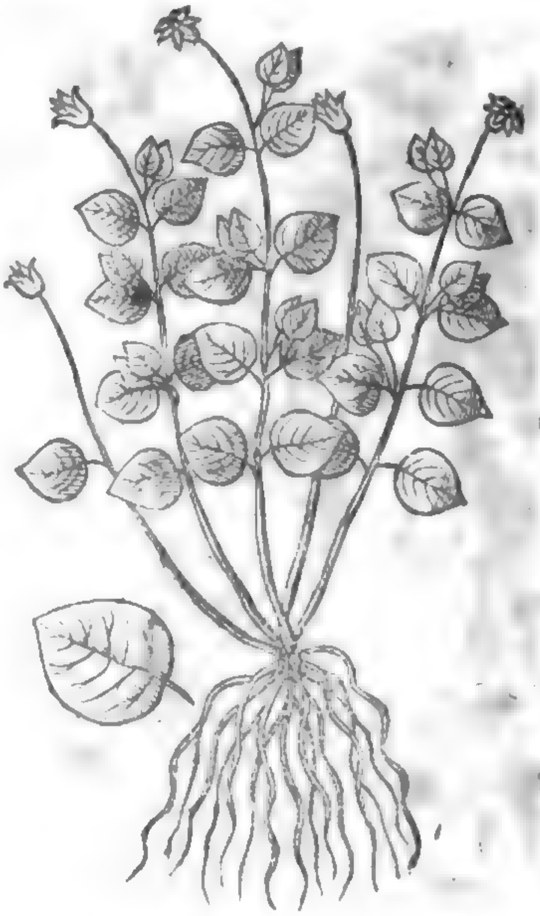

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

Caules plures nudi, qui circa summum cauliculos multos siue potius pediculos prælongos sustinent, è quorum summo apice foliũ emergit figura cordis, serratum adinstar Vrticæ Romanæ. Spectabilis certè planta.

TLANATOA HVIZPATLI.

Folia bina ex breui petiolo neruis luteis: longo pediculo insidet flos Calthæ luteus.

TLANCA CAHOATLI.

Radix tota lutea; folia verò Crassulæ similia, non tamen serrata; quæ latitudine sua multũ caulis ambiunt.

TLANCA CAHOATLI.

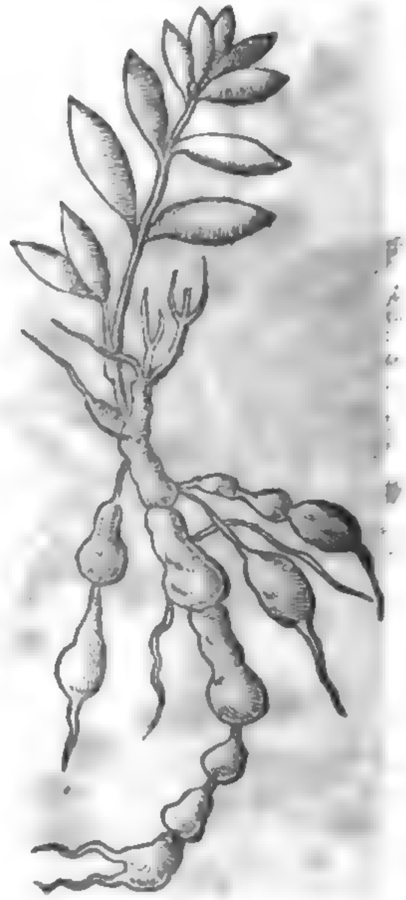

TLALHOAXIN.

TLALHOAXIN alia icon.

NOTATIONES.

TLANCVIPATLI.

TLALHOAXIN.

Legumen folijs Galegæ. Flores colore Viciȩ, siliqua verò longa & tenuis Astragaloidi similis. Huius duas habes icones, in quarum prima flores & siliquas, posteriore verò folia melius dispicies.

TLANCVIPATLI.

Radix longa & nodosa: folia verò caulem ambiunt, vnum tamen reliquis longius.

TLANPANXIHVITL.

TLAYOYOMOCTLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLANPANXIHVITL.

Folia Goſſipio ſimilia habent quid purpurei. Flos Aſteri ſimilis in medio luteus, radij verò carnei coloris exiſtunt.

TLAYOYOMOCTLI.

Caules ex viridi in luteum vergunt. Folium longum duos, latum ſeſqui digitos. Flos albus vt in Virga paſtoris.

TLATLACOTIC.

Caulis geniculatus ita, vt internodium ibi inſeri videatur.

TLATLACOTIC.

Digitized by Google

TLATLA LAMATIC.

TLATLAPACTZIN.

NOTATIONES.

TLATLAVHQVI.

TLATLA LAMATIC.

Radix Napo ſimilis: folia bina ex alis purpureis enaſcuntur longa octo, lata vero dimidium digitum. Vaſculum Polemonio ſimile ſtriatum: flos cæruleus.

TLATLAPACTZIN.

Folia Lauri pediculo hærent breuiſſimo.

TLATLAVHQVI.

Radix rotunda; caulis ſcandit: folia tria Phaſeoli modo ſed longiora. Flores Fabæ.

TLA-

Digitized by Google

TLATLA QVAYE.

TLATLAVHCAPATLI ALTERA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLATLA QVAYE.

Radix subfusca; caules geniculati virides. Folia Rusci folijs haud absimimilia acuta valde, sed interna parte diluti sunt viroris: pollicem verò lata, & tres transuersos digitos longa.

TLATLAVHCAPATLI ALTERA.

Radix Minij colore; flos in summo ruber: folia Ocymi non serrata, nec bino ordine è directo sibi opposita.

TLATLAVHQVI PATLI.

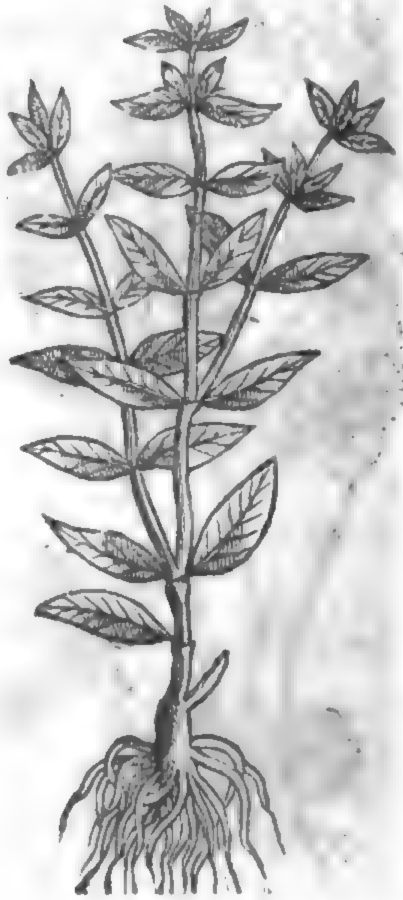

Calyx Ecchio similis radijs quinque constans rubris, quid flauum inexplicatum continentibus.

TLELATL CHINOL XOCHITL.

TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

NOTATIONES.

TLIATEPECE MITZTLIT.

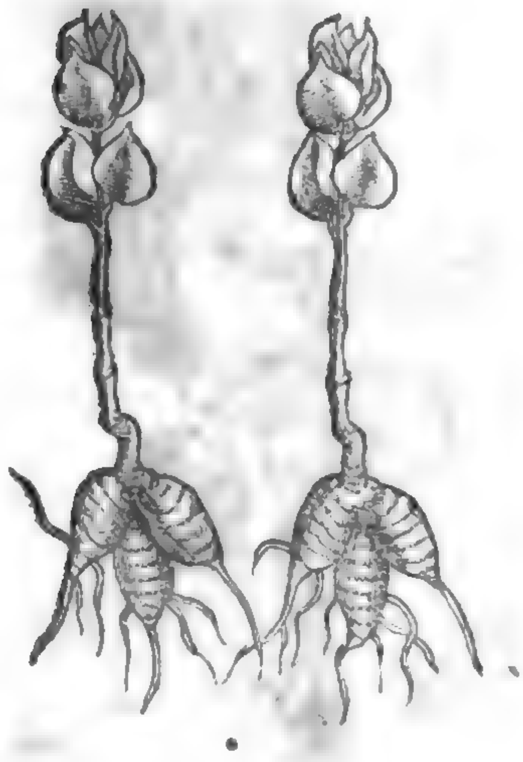

TLELATL CHINOL XOCHITL.

Folium longitudine duos, latitudine ferè digitum componit. Caules flaui: flores crocei Chrysanthemo similes.

TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

Radix satis crassa profundas radiculas demittens, subrubra vt & caulis. Folia Seseli Aethiopico colore & figura respondent, neruulis albentibus distincta. Flores Caryophyllacei sex foliolis albicantibus constant, sed calix rubet. Folium duos digitos latum, & quatuor longum.

TLIATEPECE MITZTLIT.

Radix talis qualis in Doronico illo cum radice Scorpij figura, non tam frequentibus tamen radiculis fibrisq. abundat: ex albo rubet. Caulis geniculatus & vsque ad summum ferme glaber: folia sibi bina opposita cordis figura, diluti viroris. Exigua sed perennis planta videtur.

TLI-

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC OTEQVA XOCHITL.

TLILTOLLIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC. OTEQVA XOCHITL.

Exigua, vt radix tenuis monstrat planta est & quidem vmbellifera, quod folia & flores præseferunt: hi in vmbellam compositi albicant: illa cum caule dilutè virescunt. Folia hæc in trina & trina diuiduntur, sibique vbi emergunt, opponuntur.

TLILTOLLIN.

Aron peregrinum: eius caules rubent obscurè. Flores rubri quasi in spica.

TLILZAPOTL.

Fortè arbor. Pomum adnascitur breui pediculo simile Cydonio sulcis aliquod conspicuum, colore ferè Castaneæ.

TLILZAPOTL.

Digitized by Google

TOCAPOTLE.

TOCHACAXIHVITL.

NOTATIONES.

TOCHON XOCHITL.

TOCAPOTLE.

Folia bina Laureolæ: ſiliquæ Piſo ſimiles.

TOCHACAXIHVITL.

Folia Vrticæ bina oppoſita oriuntur ex geniculis rubris.

TOCHONXOCHITL.

Radix lutea: ramuli purpurei & folia Nepethæ ſubtus albicantia. Calyx Lauendulæ: flos longus, ruber, incuruus.

TO-

Digitized by Google

TONALXIHOITL.

TOTECY XOCHIVH.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TOTOCAPOLLIN.

TONALXIHOITL.

Folia profundè secta & alicubi dentata, bino quidem ordine geniculis cauli apposita. Flos rubet.

TOTECY XOCHIVH.

Tota plãta similis est Heliotropio maiori. Flores albi.

TOTOCAPOLLIN.

Videtur arbor. Rami virides punctis albis conspersi: in quauis ala videtur latitare quasi bacca viridis.

Digitized by Google

TOTOCVIT LAXIL.

TZATZEQVA.

NOTATIONES.

TZAVXOCHITL.

TOTOCVIT LAXIL.

Siliquæ multæ, longæ, graciles & flauæ ex eodem loco enaſcuntur. Cum planta quæ Aſclepias appellatur, aliquam ſimilitudinem obtinet.

TZATZEQVA.

Radix figura Raphani; folia verò Lyſimachij lutei, ſatis lata pediculo longo, lato, rubro adnexa. Vaſculum eſt quale in Ciſto reperitur.

TZAVXOCHITL.

Bulbus eſt Moly quaſi ſimilis: folia, vt in Gentiana aut in Allio Vrſino. Flos viridis punctis rubris immixtis, figura quaſi Orchidis alicuius.

TZAZALICPATLI.

TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

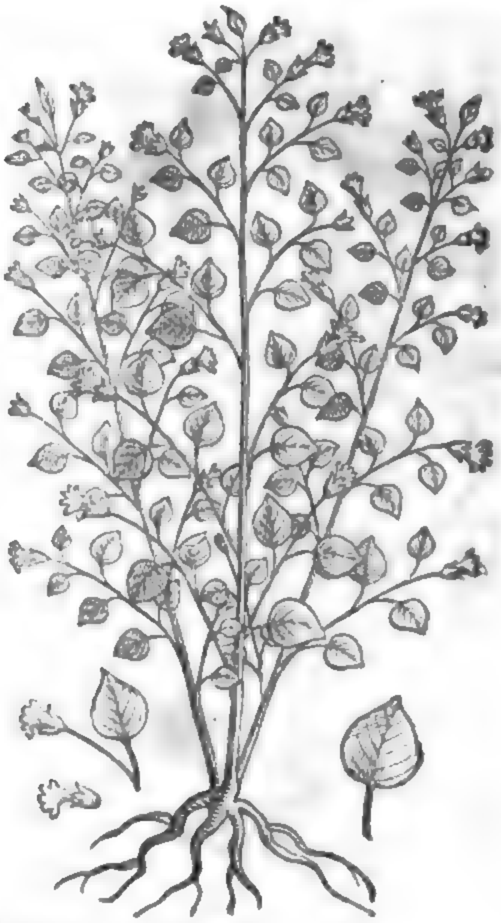

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZAZALICPATLI.

Ex multiplici radice erecti cauliculi assurgunt: folia serrata inferna parte dilutioris viroris. Flores sub rubentis coloris ex octonis constant foliolis, ac vbi conclusi sunt cum Iacea conueniunt.

TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

Flos albus in calyce Lychnidi simili. Folium cordis figura neruosum.

TZINOMA.

Caulis coloris Hepatici, folium verò Pyrolæ: in summo flores Cacaliæ flaui; calyx est bene longus.

TZINOMA.

Digitized by Google

TZINACANATLAPATLI.

TZIPIPATLI.

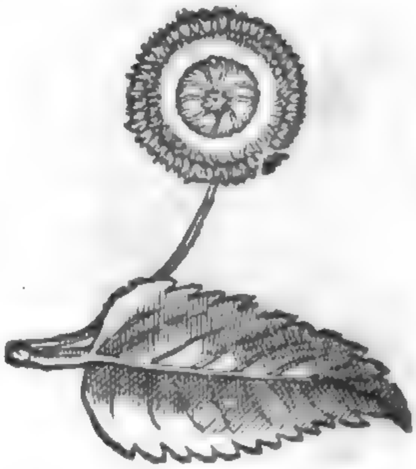

NOTATIONES.

TZITZIQVI.

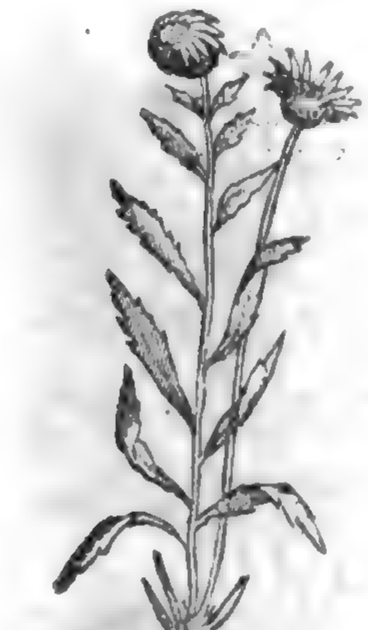

TZINACANATLAPATLI.

Folium vt in Nasturtio Indico annexum non ita rotundum, sed latum oblongumq. figuræ nauiculæ ex viridi luteum. Tota planta repit, quod Capreoli indicant & Leguminosam esse suadent.

TZIPIPATLI.

Flos Bellidis, vel potius Hieracij luteus: folium Vrticæ profundè satis serratum.

TZITZIQVI.

Caulis purpureus: flos Asteris, radij purpurei vt in Amello Virgilij, flocci verò in medio lutei. Radix calida in quarto gradu, vrinam euocat.

Digitized by Google

TZITZIN.

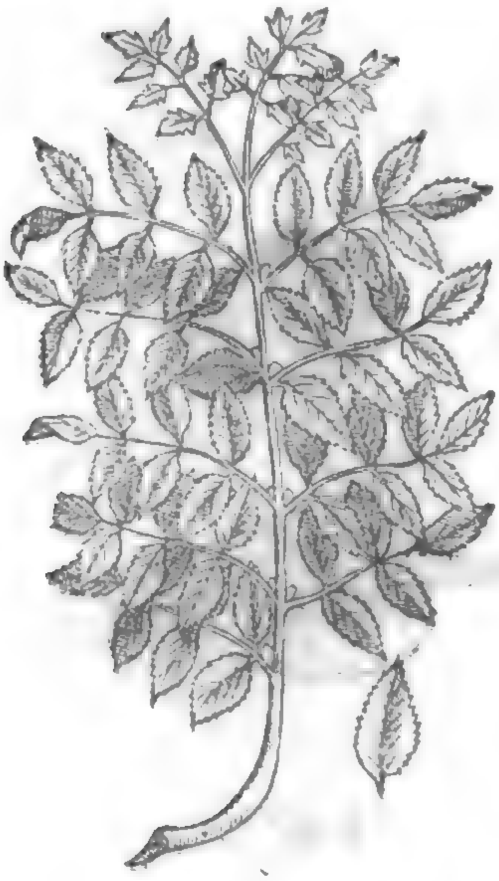

TZLATLACIZPATLI, vel TLATLACIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZITZIN.

Videtur arboris ramus, Folia bina Castaneæ similia; fructus non bene conspicitur. Folium saturati coloris valde, & latum duos digitos transuersos, longum quatuor.

TZLATLACIZPATLI, vel TLATLACIZPATLI.

Oblongam fuscamq. & multis ex latere fibris exeuntibus radicẽ demittit. Cauliculos rectos, folijs non ordinatim positis subrigit, quæ parua sunt & minutim serrata. Ramulos in summitate floridos emittit, sed flosculi qui ex viridi lutent, non sunt explicati.

TZOCVILPATLI.

Folia Gossipij ęmula, sed longè maiora; longitudine nempe quinque, latitudine trium digitorum, serrata; hispida, subtus incaua. Flos luteus orbicularis & pilosus: radix edorata, amara, calida in quarto gradu.

TZOCVILPATLI.

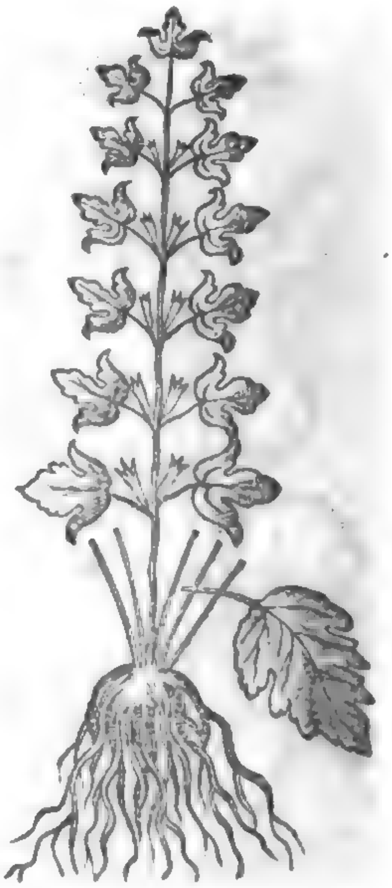

YC-

TZOPELIC QVAVHITL.

TZOMPILI HVIZPATLI.

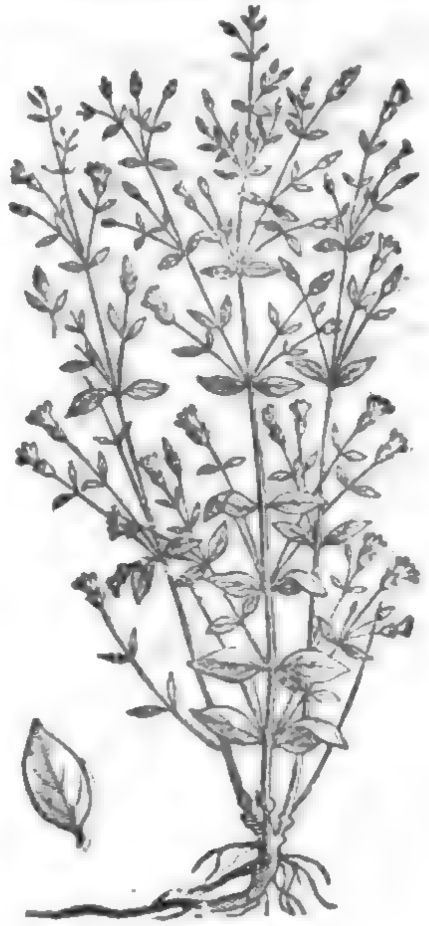

NOTATIONES.

XAHVALYZTIC.

TZOPELIC QVAVHITL.

Videtur arbor. Folia atrouirent & multum inflectuntur: rami flaui ex viridi.

TZOMPILI HVIZPATLI.

Flores lutei quasi papposi: folia subtus parum rubent.

XAHVALYZTIC.

Flores Viciæ similes. Folia tria instar Phaseoli. Radix Cyclaminis instar.

Digitized by Google

XAXAHOACTLI. XIYOPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

XAXAHOACTLI.

Folium longum quatuor, latum duos digitos: nerui quasi tres apparent. Ex quauis ala exit iulus Acori longissimus, sed viridis. Aquaticam plantam esse credimus.

XIYOPATLI.

Radix Glycyrrhizæ similis: siliquæ multæ incuruæ. Foliorum minutissimorum rara forma vt in Kali quodam.

XICOXIHOITL.

Caulis turget multis locis: Flores Saluiæ similes, ex cæruleo in album vergentes.

XICOXIHOITL.

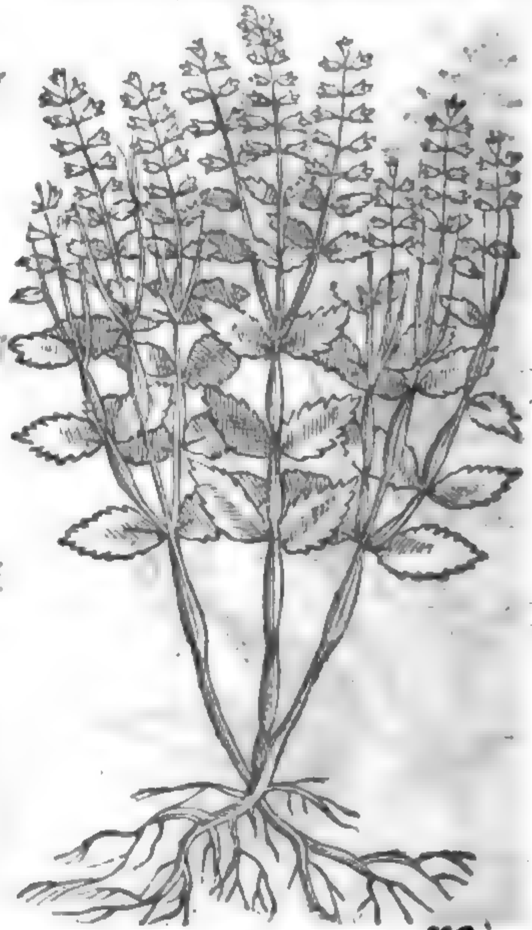

XO-

XOCHI PALCENTLI.

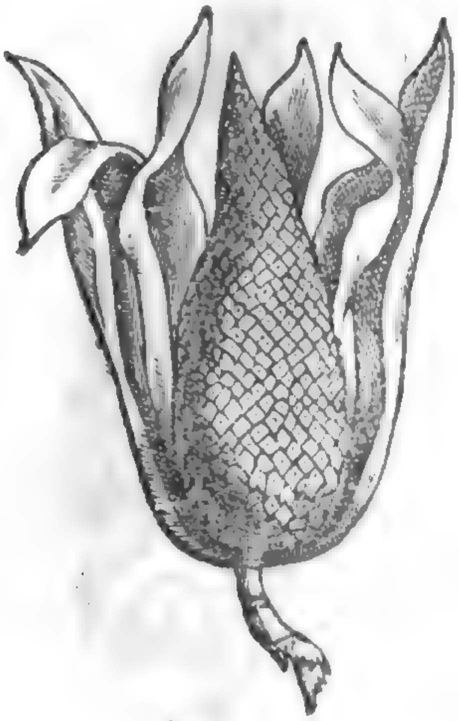

XVCHIPATLI.

NOTATIONES.

XOMILACOTL.

XOCHI PALCENTLI.

Est species Maiz absq. dubio fructus, qui longus est sex digitos transuersos & latus tres, rubelli diluti coloris est. Petiolus flauet: folia interna parte rubent, externa pallent.

XVCHIPATLI.

Folia bina figuræ oualis: nerui transuersi.

XOMILACOTL.

Caules rubent: folij longitudo trium, latitudo sesquidigitorum.

XO-

Digitized by Google

XOPOTO.

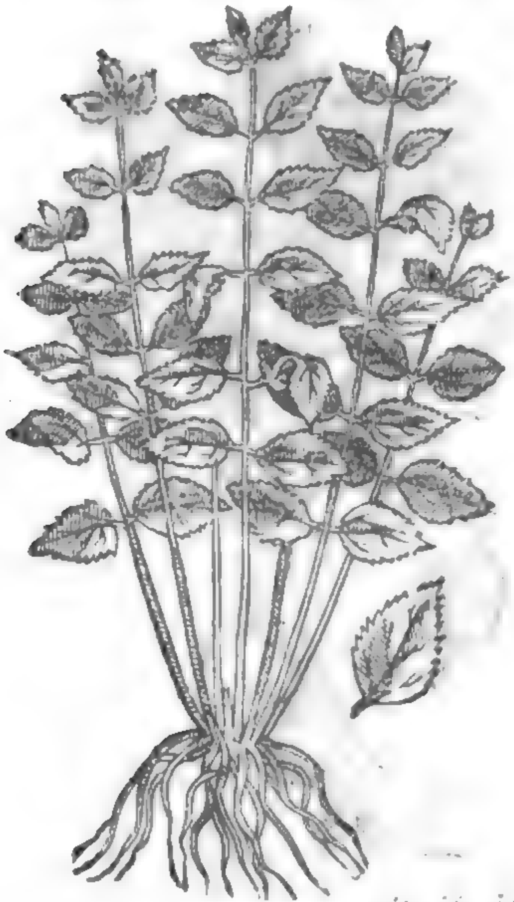

XOXOCOYOL HOIHOILAN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

XOPOTO.

Folia Trachelio similia, flauente viridi. Ex multifida radice plures etiam caules assurgunt.

XOXOCOYOL HOIHOILAN.

Est Oxys flore rubro. Nostram flore luteo ceterùm omnino æmulatur.

XOXONAZATIC.

Radix crassa rubelli coloris plurimas ex se minores demittit. Cauliculi tenues & luteoli: folia vt in ferula subtilia. Flores amœnè rubescentes Antirrhini flores imitantur, ex quibus stamina flaua emergunt. Semina in fructu oblongo & rotundo clauduntur.

XOXONAZATIC.

Digitized by Google

XOXOTLATO. XOXOTLITO.

NOTATIONES.

YACATOMAC QVILITL.

XOXOTLATO.

Folia Artemisiæ flauent ex viridi. Flos Scabiosæ sed elatior. Ex Scabiosarum forsan genere est.

XOXOTLITO.

Caules rubent: flores Mirabili Peruuianæ, aut Caryophyllo simplici similes, rubei coloris. Folia cum Serratula quid simile habent.

YACATOMAC QVILITL.

Geniculos habet radix Equiseti instar, vnde enascuntur fibræ. Planta vt apparet serpẽdo prouehitur. Caulis nodosus vt in Persicaria Matthioli, sed hic bina folia & gemini nodi.

YCE-

Digitized by Google

YCECELTIC, vel YCECELTZIN.

YCHCAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YCECELTIC, vel YCECELTZIN.

Radix hepatici coloris emittẽs nigros quasi capillos vel fibras. Caules Saxifragiæ marinæ similes.

YCHCAXOCHITL.

Folia satis oblonga. Calyx floris Maluaceis similis: flos magnus crocei coloris admixta multa rubedine: stamina exeunt pistilli instar vt in Maluaceis, vnde inter species has recenseri debet.

YCHCATLEPATLI, alia Icon.

Caulis purpureus: folia cordis infra hirsuta & albida, supra vero viridia in corymbo. Fructus obrotundus.

YCHCATLEPATLI, alia Icon.

YCCOTLI. YHOATEN.

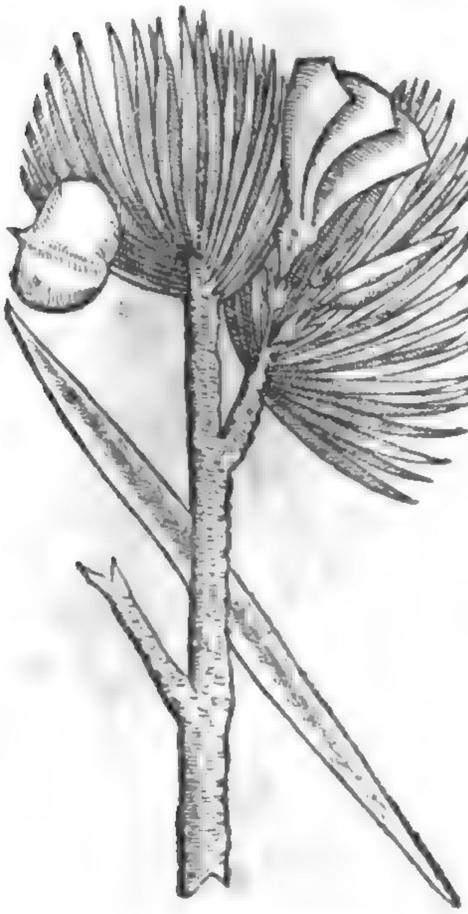

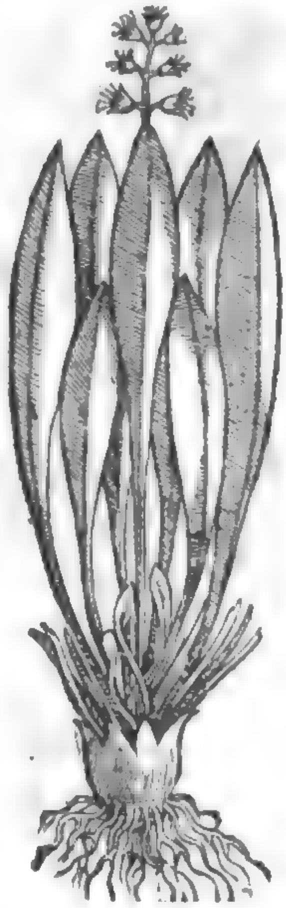

NOTATIONES.

YLLAMATLANTLI.

YCCOTLI.

Videtur arbor hæc primo aſpectu Cluſij in rariorũ Plantarũ opere Draconem arborẽ, aut Chamęriphẽ repræſentare, à quibus tamẽ multum differt: ſunt enim in hac venæ foliorum nigrę, flos Nerij luteus, vaſculũ verò Burſæ paſtoris ſimile, eiusq. diuiſio in duo vaſcula apparet; vnde inter Rhododendri ſpecies forſan reponenda.

YHOATEN.

Folia Limonio ſimilia & æqualiter diuiſa à vena rubra folium biſſecante: ſtamina floris lutea.

YLLAMATLANTLI.

Folia vt Botrys flauent venis rubris interſecta; flores albidi ſunt, calyx verò Maluaceus: Flos Campanula; fructus pomula viridia. Videtur Solano ſpinoſo, quod Hierichuntica poma vocant, apprime affinis eſſe.

YLLAMATZAPOTLI.

YLLAMAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YLLAMATZAPOTLI.

Videtur arbor. Cortex cinereus: fructus cono Pini similis, squamosus, longus tres & dimidium, latus verò duos similiter cum dimidio digitos. Cum nostratium nulla conuenit.

YLLAMAXOCHITL.

Radix rubra vt & folia. Flores rubri figuram ferè Trachelij habent, sed quasi intortam. Folia vt in Isatide.

Y L L I.

Rami colore castaneo. Nerui foliorum ferè transuersi; folij longitudo sex, latitudo duorum digitorum.

Y L L I.

Digitized by Google

YOCOL XOCHITL.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

NOTATIONES.

YOLO CHICHILTIC.

YOCOL XOCHITL.

Folia Peruincæ. Flores in vmbella carnei coloris, quinque constantes foliolis.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

Folia longiuscula & bina Lychnidis; in summo flores flaui, pallidi.

YOLO CHICHILTIC.

Caulis castanei coloris; folia Mori. Florem non explicauit Pictor, cuius color obscurè rubet.

Digitized by Google

YTZECVINPATLI

YXOCVILPATLI

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YTZECVINPATLI.

Folia Artemisiæ cardicantia? Flos quasi Artemisiæ viridis.

YXOCVILPATLI.

Folia Linariæ. Flores oblongi non aperti.

YXPATLI.

Radix flaua, caules rubri, folia bina Asclepiadis. In extimo quid viride, non explicatum.

YXPATLA HOAC.

YXPATLI alia.

NOTATIONES.

YXTLATLATZCAN.

YXPATLA HOAC.

Radix Rhabarbaro colore ſimilis. Folia ex radice naſcuntur Limonio ſimilia & obſcurè virentia.

YXPATLI alia.

Caulis flauus Cannæ ſimilis: folium Hederæ arboreæ: ex ipſo geniculo fibræ circum circa exoriuntur.

YXTLATLATZCAN.

Folium figura cordis, cuius longitudo duorum, latitudo verò duorum cũ dimidio, digitorum.

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.

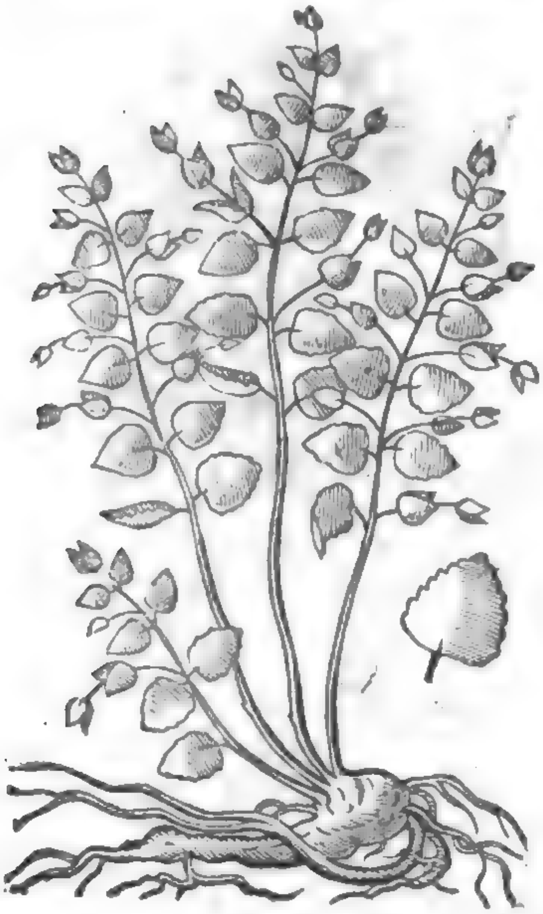

YYACXIHVITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.

YYAVH CENTLI.

Radix magna per transuersum repens fibris scatens cineritij, cũ: caulibus quamplurimis,coloris: folia bina, ex quorum exortu ramuli exeunt foliati (quod hic non satis obseruatum)cordis figura & serrata non leuiter. Maiora instar Cochleariæ concaua sunt, subtus diluti supra saturi viroris.

YYACXIHVITL.

Rami pauci : folium Aurantij. Fruticis alicuius ramus videtur.

YYAVH CENTLI.

Species Maizij, colore obscuro ad cæruleum tendente. Folia pallescentia. Petiolus flauet.

Digitized by Google

YZQVIEPAPATLI.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

NOTATIONES.

YTZTACATZOYATL.

YZQVIEPAPATLI.

Folij lõgitudo duorum, latitudo vnius digiti. Flos rubeſcit.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

Radices pulli coloris, fibræ ex geniculis oriuntur flauæ: Flos & calyx Calthæ: in medio flore eſt capitulum viride Anagallidis, ex alia ala exit ſpica quaſi piperis.

YTZTACATZOYATL.

Folia longiſſima octo, lata verò medium digitum figurà Oleæ: ſubtus albent omnino.

YZTAC COCOC TLACOTLI.

YZTACPATLI VI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTAC COCOC TLACOTLI.

Folium longum quatuor, latum vnum & dimidium digitos: flores albi fortè papposi; capitula videntur Helichryso similia.

YZTACPATLI VI.

Nodosa est; bina folia opposita gerens, longa quatuor & dimidiũ, lata mediũ digitũ, quæ figura Salicis nõ tamẽ serrata flauẽt ex viridi: ex ala dependent siliquæ Asclepiadis longa quatuor, lata duos digitos. Radix Pœoniæ, vel triũ Naporum similis.

YZTACPATLI VII.

Lignosa est: folia bina Vrticæ vel cordis figuræ subtiliter serrata: fortè est Vrtica. Quæuis ala gignit. In sũmo baccæ virides Ligustri. Alius pediculus portat quasi Melonem vel quatuor semina.

YZTACPATLI VII.

YZ-

YZTACPATLI VIII.

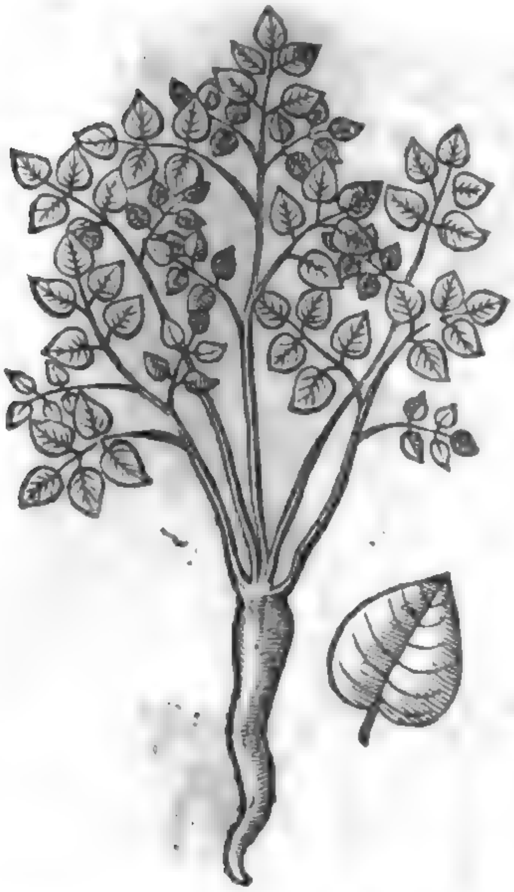

YZTACPATLI IX.

NOTATIONES.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS. alia Icon.

YZTACPATLI VIII.

Radix Napi viridis, & quinque ex ea caules. Ramulus quiuis quinque folia gerit.

YZTACPATLI IX.

Radix instar Hellebori nigri & nigricans. Rami omnes quinque habent folia oblonga & rotundiuscula. Flores spicati ex viridi lutei conspiciuntur.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS. alia Icon.

Huius historiam cum viribus descriptam, videre est supra libro tertio, capite nono. Quare studiosum Lectorem illuc amandamus.

YZTACPATLI MANALISMI X.

YZTACTLALAMATL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTACPATLI MANALISMI X.

Folia Telephij seu Crassulæ habet supra bene viridia, subtus cana. Radicem glabram & profundè mersam. Flores in vmbellam formatos gerit; qui in vna vmbella albi (signum recentium florum) in altera rubent, orsan semē denotant. Videtur omnino ad Telephia pertinere.

YZTACTLALAMATL.

Phaseolus trifolius, venis foliorum rubris; flores carnei papilionacei: siliqua Securidacæ arborescenti similis.

YZTACTLALAVHCAPATLI.

Folia bina sibi ex aduerso posita, figura Iuglandis. Sed herba est, non arbor.

YZTACTLALAVHCAPATLI.

YZTAVHYAPATLI.

YZTLACATINIPATLI.

NOTATIONES.

ZEZECPATLI vel CECECPATLI alia.

YZTAVHYAPATLI.

Radix ouata & ferruginea: folia Salicis sunt quaterna, longa non serrata; subtus cinerea; quorum longitudo sex digitos, latitudo verò dimidium non excedit.

YZTLACATINIPATLI.

Caulis flauet cum lineis vt pedes Aquilarum. Folia magna Aurantij: ex opposito semper videtur spina.

ZEZECPATLI vel CECECPATLI alia.

Radix fibrosa & longa. Folia serrata Menthæ Græcæ similia.

Digitized by Google

ACAXOCHITL, alia Icon.

ATE vel AHATE DEPANNVCO, alia Icon.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

Omissa nonnulla hic habes. Icones siue elaboratiores, siue aliquantulum diuersas & quas non non ab re vel iterum conspicias.

ACAXOCHITL quam pagina 347. aspexisti, diligentiùs hic delineatam cernere potes.

Fructiferá pariter illam Pannucensem AHATE dictam, quæ pineam illam conglobationem promit, superius pagina 458. expositam.

Sed ATEPOCAPATLIS hęc, quę hic pingitur simplicior, ramulis est & folio rariori, magisq. & acuto & angusto quàm ea, quæ lib. secundo capite nono ab Authore nostro descripta est, vt pagina 34. videre est.

ATEPOCAPATLIS, alia Icon.

Digitized by Google

COPALLIQVAHVITL TEPOZTLANI.

MIZQVITL vel ACACIA.

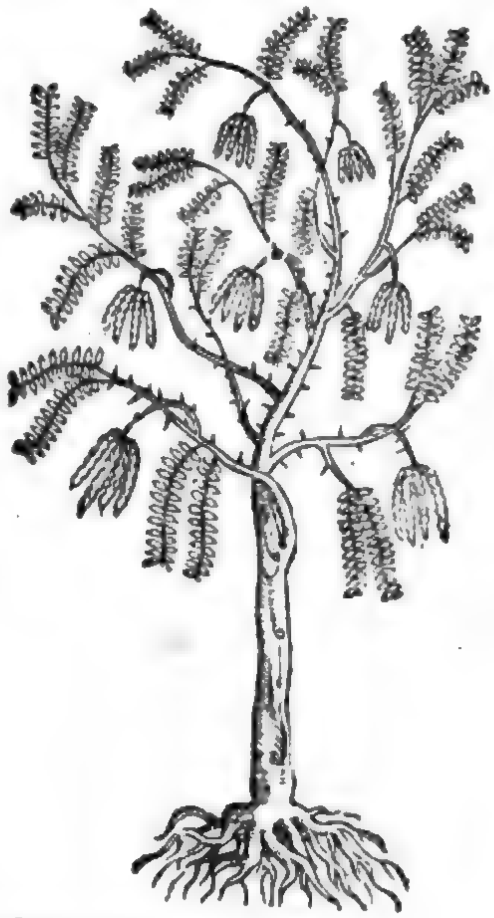

NOTATIONES.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

COPALLIQVAHVITL TEPOZTLANI.

Copalliferi generis arbor. Copal quahuitl vniuersim vocant, ideſt Copallis arbores, ſed hæc præciſius ad latifoliam cap. 2. lib. 3. pag. 46. deſcriptam racemoſo, ſcilicet fructu ſpectare videtur.

MIZQVITL vel ACACIA.

Acacia hæc eſt Mexicana de qua capite 24. lib. 3. pag. 59. agit author noſter, & diuerſa quidem aliquantulum prolixa foliolorum ſerie ſiliquorumq. nodis magis expreſsis, ab ea ſpecie, quæ Italiæ hucuſq. illata Romæ & alibi colitur. Mechoacanenſis vero de qua proxime agit imago, ſuperius eſt pag. 417. ſub Tlacotic nomine primo loco, quod à nonnullis Tlacotic etiam vocitata fuerit & fruticoſa potius videatur.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

De hac quæ Caragnæ nomine innotuit, agitur lib. 3. cap. 17. pag. 56. Arboris hic ſtolones vides non abſq. fructu, obrotundis ſiquidem baccis.

Digitized by Google

Digitized by Google

Subſequentium Plantarum Icones adiecimus, eò quod accuratius delineatæ ſint, quam eædem plantæ ſuis locis appoſitæ.

NEPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI, Fol. 392.

FRVCTVS GRANADILLÆ SEV FLORIS PASSIONIS
Fol. 889.

AMOZOTL Fol. 349.

COCCVS MALDIVAE.
Fol. 72.

Digitized by Google

NOCHEZNOPALLI, SEV NAPALNOCHEZTLI IDEST COCCVS TVNE.
Fol. 78. Lib. 3. Cap. 45.

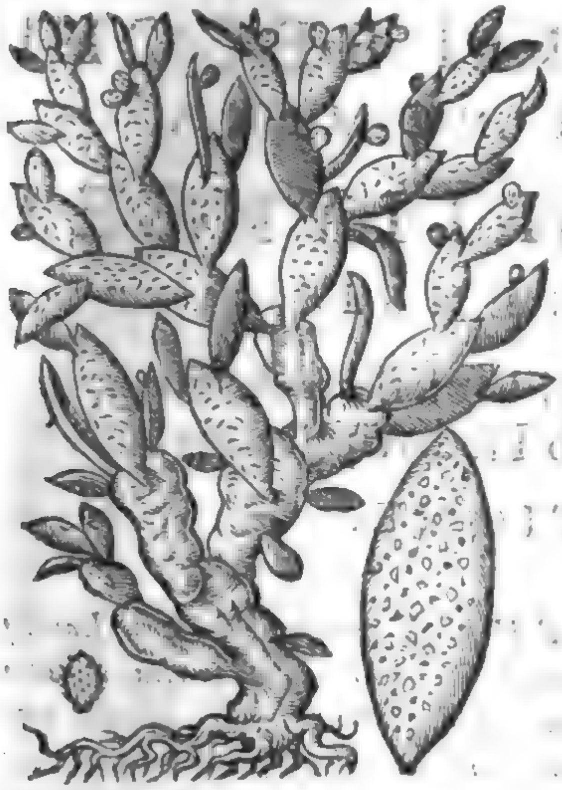

MACPALXOCHIQVAHVITL.
Fol. 383.

ALIO-

ALIORVM NOVAE HISPANIAE ANIMALIVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES ET NOMINA.

IOANNIS FABRI LYNCEI BAMBERGENSIS.

Philosophi, Medici, publici Professoris Romani, & Summo Pontifici ab Herbarijs studijs

EXPOSITIONE.

QVOTIESCVNQVE ad amœna Diogenis Laertij vireta, & Sapientiæ consita floribus prata illas inquam philosophorum vitas animi gratia diuerto; admirabundus Amice Lector, *planèque obstupescens hæreo, & ita mecum contemplari, ac colloqui soleo. Et quid rei est, Deus immortalis, inter tot felicium conceptus animorum, tot inter vasta philosophorum volumina, inter tot, tantosque præclarorum ingeniorum fœtus, partusque nullam prorsus similitudinem, nullam penitus membrorum proportionem, conformitatem nullam apparere; sed omnium horum scripta inter se dissona, dogmata discrepantia, absona, & sibi inuicem, repugnantia, dispariaque reperiri?*

Atqui hic de barbarica multiplici philosophantium secta exordium sumam, quam per contemptum Græci isto nomine appellarunt, qui tamen ab hac quidquid boni habent Plato præsertim, Pytagoras, & Democritus, difficillimis quidem, sed quæstuosis sibi tamen maximè ad hos discendi gratia itineribus profecti veluti a matris suæ vberibus suxerunt: in qua floruisse nouimus Atlanticos Africæ philosophos, Aethiopum Sophos, Aegyptiorum Sacerdotes, Indorum Gymnosophistas, & Brachmanes Persarum Magos, Caldæos, Scythas, Hispanos, & Gallorum Druidas: Quos magni omnes nominis Ppylosophos extitisse D. Augustinus præ cæteris, & Clemens Alexandrinus attestantur; & ipse etiam in suo proëmio Diogenis Laertius inuitè quamuis hoc fatetur, qui inconsideratè, an maleuolè magis non difficile dixerim, hæc ibi habet. Philosophiæ munus quidam à Barbaris principium habuisse aiunt: sed non vident se Græcorum à quibus nedum philosophia, sed hominum genus initium habuit rectè inuenta ad Barbaros transferre.

sferre. *Vt inquam, de his omnibus sibi non vsque adeo conuenientibus nihil dicam*: *Viguit profectò* Italica *in magna illa Græcia à Pythagora, qui primus non Sophum, aut sapientem, sed Philosophum potius, & sapientiæ studiosum amantemq. appellari se maluit, olim instituta celeberrima, & à Barbarorum diuersa disciplina.*

Hanc Græcanica *in ordine tertia excipit secta, non parum, & ipsa à prioribus diuersa, quin, & hæc ipsa Græcanica in* Poeticam *rursus*, Ionicam, *&* Eleaticam *fuit discriminata. Poeticam Musæus, Linus, Orpheus, Hesiodus, Homerus, non eiusdem etiam hi omnes sententiæ excoluerunt. In reliquis duabus reperire licet Platonicos, Peripateticos, Stoicos, Cynicos, Epicureos; & si Varronem apud D. Augustinum audimus ad ducentas, & octuaginta octo sectas peruenire poterant, non quæ tunc omnes essent, sed quæ esse facilè potuissent, & quod mirum amplius cuipiam videatur, tam variæ hominum sententiæ, tam discrepantes philosophantium turbæ, ad tres adeò classes vniuersæ reducebantur:* Dogmaticam, Academicam, *&* Scepticam, *à quibus tanquam à primordiorum scaturiginibus, & philosophicarum aquarum fontibus, innumerabiles scientiarum (sed quid ego dico scientiarum? ignorantiarum potius aiam) riuuli profluxerunt.*

Dogmatici *certa quædam admittebant decreta, annuebant, & abnuebant.* Academici *incerta omnia statuebant, probabilia tantum quædam concedebant.* Sceptici *& illa ipsa probabilia tollebant, nihil definientes, atque hoc ipsum quidem nihil definiri non permittebant.*

O vanas hominum mentes, o pectora cæca!

Vt mirandum iam minimè sit quod Plato Theæteto *suo, hoc est doctissimo de scientia dialogo, vel Socrates ibi potius scientiæ deffinitionem à Theæteto anxiè quærat, & longis vix tandem incerrogationibus*, Obstetricis *animorum munere fungens, pastum hunc mentis extorquendo acquirat. Cum modo scientiam grauissimorum testimonio Philosophorum Theætetus vtens nihil aliud quam merum sensum modò opinionem, modo hoc, modò illud esse asserat, quæ omnia à Socrate probabillissima licet, refutantur tamen, vt humano simul generi ob oculos ponatur, quam obscurrè illa scientiæ scintilla, quæ post* Adami *nobis lapsum remansit, nunc luceat, & quàm altâ ignorantiæ caligine, & denso errorum cinere sepeliatur.*

Verùm cum ego in tam variantibus philosophantium sectis, per inextricabilem opinionum labyrinthum oberrando admirabundus magis, magisque harum causas, & exeundi simul viam indagarem, ecce tibi obuius mihi Socrates, qui apud eundem Platonem in laudato iam dialogo, mea leniter apprehensa manu, bono sis animo inquit amice, eò te ducam, quo abire desideras. Et sanè admirationis meæ, sectarumque diuersissimarum quæ inter tot philosophos natæ fuerant, ipsissimam Admirationem, *& præter hanc aliam nullam causam extitisse, certissimò mihi asseuerauit.*

Cum enim ibidem plurima Theætetus inter disputandum cum Socrate non intelligeret, diceretq. Per Deos ò Socrates magnopere quid ista sint admiror interdumq. ipsa inspiciens tenebris offundor. *Respondet Socrates.* O amice Theodorus non malè de tuo ingenio coniectasse videtur maximè enim philosophi hæc affectio est, quæ ADMIRATIO dicitur, neque enim aliud præter hoc est philosophiæ principium.

Admiratio *igitur tot nobis philosophorum familias, sectasq. genuit. Qui enim admiratur dubitat, qui dubitat quærit, qui quærit ignorat, qui ignorat scire cupit: hinc animus cupidine flagrat, rerum causas indagat, & fortè fortuna earundem quà sensibus, qua ratione vtens, vnam atque alteram in spissa hac Naturæ miraculorum silua venatur, atque hoc modo Sapientiæ amans iure merito &* Philosophus *appellatur.*

*Et mirabimur adhuc vllam orbis partem esse in qua philosophi reperti non fuerint? Cum nullum mundi angulum assignare liceat, in quo non plurimæ ad*mirationis, *adeoque philosophici principij causæ prægnantissimæ oculis sese nostris ingerunt, & vel lumine captis palpandas manibus se ipsas obtrudunt, & exhibent. Cælum ingentem illam machinam in qua tot Stellarum collucentium oculi nitent, & in qua sedem habet quidquid est Diuinum, minus quidem admiramur, quia quotidie intuemur, quod & Lucretius.*

— Nemo fessus, *inquit,* satietate videndi,

Suspicere in Cæli dignatur lucida templa.

Vbi tamen huic aliquid præter rerum seriem accidit, hei quam solicitè humanus tunc animus causas perscrutatur! Mirabantur, inquit Plinius Romani cum plures aliquando Soles Lunasq. viderent, nouas subinde stellas oriri, noctem vt diem lucere aduerterent. Hic ipse Endymionem primum, ea quæ in Lunæ patent, deprehendisse memorat; propterea famam volasse cum Luna amore captum fuisse. Indignatur autem, quod summis nos, perpetuisque honoribus cælestium huiusmodi nouarumque apparentiarum inuentores non prosequamur. Non sumus profectò, *ait,* grati erga eos, qui labore curaque sua lucem nobis in hac luce aperuerunt.

Sed quantulum est mi Plini, quod Endymion ille tuus in Lunæ facie nouitatis obseruauit, si cum hoc beati illi Florentini *ciuem suum* GALILÆVM GALILÆVM Lynceum *comparare velint? qui non Lunæ aut Solis (quem falsò Plinius totius Mundi animam, mentem, regimen & numen credere ac venerare voluit, sic à Trismegisto forsan edoctus, qui* Sol Deus Maximus, *inquit,* est eorum qui in Cælo sunt, cui cedunt omnes Dij cælites velut Principi, ac Regi.) *Sed tamquam Christianus* veri trini, & vnius Dei *astrorum omnium Dimiurgi & Conditoris amore pellectus, tam mirabilia* TELESCOPIO *suo, vti nouo* LYNCIS *oculo in cælo primus animaduertit & seculi nostri hominibus propalauit vt mortalium omnium ingratissimi simus, si hanc ei gloriam inuideamus, nec dignis ipsum laudibus tam diu, quàm astra ipsa durabunt, celebremus & colamus.*

Magna, noua admirandaq. ea sunt, & quæ magis magisq. Mundum hunc philosophorum iam disputationibus obnoxium, dubium reddent & perplexum. Hæc sanè sunt, quæ Galilæus *nulli ab origine Mundi ita exactè, quod equidem sciamus mortalium etiam per somnium visa, solusque primusque vidit atque æternitati consignauit.* Innumeras *nimirum alias supra iam cognitas existere* Stellas *fixas, nobisque per tubum opticum apparere* Lunare *etiam corpus non læui, & perpolita, vt creditum hactenus superficie, sed profundis asperum lacunis, & ingentibus variegatum tumoribus, ceu montibus quibusdam eminere.* Solem *cælestis lucis fontem, ac ducem, principem, moderatoremque luminum reliquorum cor*

Cæli,

Cæli, & Ætheris, oculum limpidissimum creditum, maculis *tamen obnubilari. Nugatos veteres insigniter Astronomos de* Galaxia, *&* nebulosis stellis *fuisse, qui scilicet partes cæli crassiores dixerunt. Nam stellis innumeris confusis constare detexit Galilæus:* Cometarum *diuersum planè locum motumq. materiam quam hucusque ex Aristotelis & vulgarium decretis Astronomorum, credidit Mundus videri & esse: Sed, quod humanum propemodum captum superat omnem,* nouos quatuor *iuxta septem* planetas *veteres detexisse certumq. horum motum & periodum primum demonstrasse* Saturnum duabus *insignitum* auriculis, *ac* Venerem corniculatam *Lunæ instar aspectui nostro subiecisse.*

Felices animæ quibus hæc cognoscere primum,
Inque domos superas, scandere cura fuit!

Et dubitamus adhuc nostro etiam seculo fomitem nouis philosophiæ sectarijs, materiamque amplissimam subministrari?

Longum esset admirandas aeris impressiones, & sublimium phœnomena euaporationum dinumerare: Pluisse nempe lacte, sanguine, carne, ferro, lana, saxisq. non Romanorum modo seculis, sed nostris etiam temporibus vt publico aliquando communicanda sua Thaumatombria, *quæ mirandarum causas euoluit & effectus pluuiarum,* Illustrissimus, Excellentiss. *idemq.* Doctissimus S. Angeli Princeps, Fridericus Cæsius Lynceus *Romanæ golria Nobilitatis, demõstrabit.*

Nec minus hoc mirabile. Crepitus armorum & tubarum sonitus è cælo auditos fuisse. Fulgora exausisse vinorum dolia non tactis lignis, argentum aurmque liquasse illæsis sacculis, & ferream gladij cuspidem (mihi visum) illæso vaginæ corio, emolitam fuisse, partum exanimasse viuente matre. Egome hercle his ipsis meis oculis vidi.

(Accipe mirandum nouitate mouebere facti)

dormientem puerum, eodem prorsus oris, oculorum, cæterorumq. immobili situ locoq. membrorum, in ipso celeberrimo totius Europæ Nosocomio S. Spiritus Romano, in ictu oculi à fulmine extinctum perstitisse, in quo Anatomæ postmodum subiecto, miros sulfurei fœtoris colorisq. effectus, maculas nimirum, cerebri membranis ac pulmonibus impressas summo cum stupore conspeximus.

Aquarum Terrarumq. considerantem miracula, quem non attonitum reddunt? Circumfundi Terræ vndique homines, conuersique inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cæli verticem? Pendere ipsam ac non cadere nobiscum, cum in medio grauissima, aere fluctuet, nec sponte sua præcipitetur? Aquam cum centrum petat, in summis tamen montium cacuminibus, nec alio copiosius loco affluere? Antra subterranea reperiri, quæ plurima centena passuum millia excedant: illud præcipuè in Cæsariensi Mauritania, vbi per viginti dies se Nilus abscondit, & dissito alibi spatio erumpit? Nihil hic dicam de suauissimis, & odoratissimis insipidæ Telluris fructibus, de prætiosissimo metallorum, gemmarum, & mineralium thesauro in terræ visceribus latitante, & ad nostros continuo vsus pullulante. Nihil de tot calidissimarum aquarum & æternis ignium flammis ac ebullitionibus, vno eodemque loco erumpentibus. Quod vel Ætnei montes & Vulcanij Puteolani campi nos docere poterunt, etenim.

hìc plurimus ignis

Sem-

Semper, & assidua postes fuligine nigri.

Hoc sanè admirabile nec silentio inuoluendum, quod Plinius etiam portenti loco literis consignauit: In agro (*inquit*) Mutinensi, montes inter se duo concurrerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesque; inter eos flamma fumoq. in cælum exeunte, interdiu, eo concursu villæ omnes elisæ: animalia per multa, quæ intra fuerant, exanimata occubuerunt. *Nec minus tremendum, quod ipsi etiam causarum nimis auido Plinio, mortis causa extitit Vesuuij incendium, Titi Vespasiani sub imperio, cuius cineres non Romam tantum, sed vltra mare in Africam perlati & Ægyptum, quod celebres vicinas plures obruit vrbes, pisces in mari coxit, in aere vero volucres suffocauit.*

Nemo igitur amplius hisce cognitis desiderabit philosophicarum controuersiarum orginem ac fontem, quæ homines otiosos ac maxime negotiosos, ad contemplandum, admirandum ac philosophandum, dum Librum Naturæ Cœlum nimirum Terramque legunt, impellere potuerunt.

Verum enimuerò hæc omnia magna, noua & admiranda vt videantur, sint ac prædicentur; vix tamen vlla sunt, si ad Animalium considerationem referantur. Superiora enim illa, & Astronomica, vt quæ à nostris remotissima sensibus exulant, quam certitudinem nobis philosophicam concitare poterunt? Infima autem hæc omnia, siue meteora, siue plantæ, siue mineralia fuerint, quid sumpta simul etiam esse poterunt, sic cum vilissimo quoque animalculo, quod viuit, spirat ac mouetur, comparentur? Elucet profectò, si in re vlla alia, stupenda Omnipotentis Dei in animalibus Sapientiæ, Bonitatis, *&* Potentiæ *mysteria & insculpta digiti Dei stigmata.*

Quod enim Bestiæ moueantur & agant id à Diuina Potentia *habet. Quod sensibus vtantur, vtilia cognoscant, vitent noxia, domicilia struant, à* Sapientia *Quod fœtus foueant alantq. ab inimicis defendant id demum à* Bonitate *Creatoris sui immensa sortiuntur. Iam quis vnquam satis admirabitur spontaneum animalium ortum, aut naturalem eorum fœtificationem? Luscinia cantum artificiosissimum? Et cum* inopi metuit Formica senectæ *sagacem huius maximè prouidentiam, labores ac patientiam? Apum ingenium & nunquam satis laudandam politici regiminis imaginem, & vtilissima hominumque meræ saluti destinata mellis opificia? vt verè in has illud Virgilij quadret.*

Diuinitus illis
Ingenium & rerum fato prudentia maior.

Si igitur Amice Lector, *aliquod etiam nouum, & admirabilem Naturæ, artisque fœtum in hisce meis in Mexicani Orbis Animalia commentarijs conscriptis, oculis, auribusque tuis se se obtulerit, ne mireris, nam mirabilia sunt opera omnipotentis Dei à quo cuncta procedunt.*

Opella hæc mea Illustriss. & Excellentiss. Federici Cæsij Lynceorum Principis iussu edolaui, cuius sumptibus omnis hic liber Mexicanus Reipublicæ litterariæ bono communis est factus. Hunc autem quanti semper ob eruditionem, & reconditam quandam Matheseos, & veræ ac, vt ita dicam, realis philosophiæ scientiam æstimetur, non opus hic recenseri. Vale interim, & fruere. Romæ è Musæo nostro ad Pantheon Agrippæ ipsis Kalend. Ianuarij Anni solemnis 1625.

ALIO-

ALIORVM
NOVAE HISPANIAE
ANIMALIVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES ET NOMINA:
IOANNIS FABRI LYNCEI
BAMBERGENSIS
Philoſophi, Medici, publici Profeſſoris Romani,
& Summo Pontifici ab herbarijs ſtudijs
EXPOSITIONE.

Digitized by Google

AD

Illustriss. & Reuerendiss. Principem

FRANCISCVM CARD. BARBERINVM

DE

LYNCEORVM

ERGA IPSVM STVDIO

ET

MEXICANIS IO. FABRI COMMENTARIIS

EPIGRAMMA.

PVRPVREI columen Cœtus, sacrique Senatus
Gloria, & Hesperij lucida gemma soli.
Ingentem iuxta PATRVVM quē celsa Quirini
Mœnia, & in gemina sol colit ipse domo:
Accipe LYNCIGERI donum immortale LYCAEI
LYNCEVS æterna quod struit arte FABER.
MEXICEIS allata locis miracula rerum,
CAESIADAE augustis nata sub auspicijs:
Vt TVAE quæ nostro virtus spatiosior orbe,
Orbis non nostri munera rara ferat.

Ponebat I. Riquius Belga.

Digitized by Google

ILL.^MO ET REVER.^MO PRINCPI

FRANCISCO BARBERINO,

VRBANI VIII. PP.

EX FRATRE NEPOTI

S. R. E. CARDINALI.

HOSCE

DE ANIMALIBVS MEXICANIS

COMMENTARIOS

IOANNES FABER LYNCEVS BAMBERGENSIS

EIDEM PONT. AB HERBARIIS STVDIIS

ET

IN VRBE MEDICINAE PROFESSOR

ÆTERNVM CVLTVS SVI MONVMENTVM

D. D. D.

Q*VOTIESCVNQVE ad amœna Diogenis Laertij vireta, & Sapientiæ consita floribus prata, illas inquam philosophorum vitas animi gratia diuerto; admirabundus,* Amplissime Cardinalis *, planèq. obstupescens hæreo, & ita mecum contemplari ac colloqui soleo. Et quid rei est, Deus immortalis, inter tot felicium conceptus animorum, tot inter vasta philosophorum volumina, inter tot tantosq. præclarorum ingeniorum fœtus partusque, nullam prorsus similitudinem, nullam penitus membrorum proportionem, conformitatem nullam apparere, sed omnium horum scripta inter se dissona, dogmata discrepantia, absona & sibi inuicem repugnantia dispariaq. reperiri?*

Atqui hic de Barbarica multiplici philosophantium secta exordium sumam, quam per contemptum Græci isto nomine appellarunt, qui tamen ab hac quicquid boni habent, Plato præsertim, Pythagoras, & Democritus difficillimis quidem, sed quæstuosis sibi tamen maximè ad hos discendi gratia itineribus profecti, veluti à matris suæ vberibus suxerunt: in qua floruisse nouimus Atlanticos Africæ philosophos, Aethiopum Sophos, Aegyptiorum Sacerdotes, Indorum Gymnosophistas & Brachmanes, Persarum Magos, Chaldæos, Scythas, Hispanos & Gallorum Druidas: Quos magni omnes nomi-

nis philosophos extitisse D. Augustinus præ ceteris, & Clemens Alexandrinus attestantur, & ipse etiam in suo proëmio Diogenes Laertius inuitè quamuis hoc fatetur, qui inconsideratè an maleuolè magis, non facilè dixerim, hæc ibi habet : Philosophiæ munus quidam à Barbaris principium habuisse aiunt : sed non vident se Græcorum à quibus nedum Philosophia, sed hominum genus initium habuit, rectè inuenta ad Barbaros transferre. *Ut inquam, de his omnibus sibi non usque adeo conuenientibus nihil dicam : Viguit profectò* Italica *in Magna illa Græcia, à* Pythagora, *qui primus non Sophum aut sapientem, sed Philosophum potius & sapientiæ studiosum amantemq. appellari se maluit, olim instituta celeberrima & à Barbarorum diuersa disciplinâ.*

Hanc Græcanica *in ordine tertia excipit secta, non parum & ipsa à prioribus diuersa, quin & hæc ipsa Græcanica in* Poeticam *rursus,* Ionicam & Eleaticam *fuit discriminata. Poeticam Musæus, Linus, Orpheus, Hesiodus, Homerus, non eiusdem etiam hi omnes sententiæ excoluerunt. In reliquis duabus reperire licet Platonicos, Peripateticos, Stoicos, Cynicos, Epicureos, & si Varronem apud D. Augustinum audimus, ad ducentas & octuaginta octo sectas peruenire poterāt, non quæ tunc omnes essent, sed quæ esse facilè potuissent.* Et *quod mirum amplius cuipiam videatur, tam varia hominum sententiæ, tam discrepantes philosophantium turbæ, ad tres adeò classes vniuersæ reducebantur :* Dogmaticam, Academicam & Scepticam, *à quibus tanquam à primordiorum scaturiginibus & philosophicarum aquarum fontibus, innumerabiles scientiarum (sed quid ego dico scientiarum? ignorantiarum potius aiam) riuuli profluxerunt.*

Dogmatici *certa quædam admittebant decreta, annuebant & abnuebant.* Academici *incerta omnia statuebant, probabilia tantùm quædam concedebant.* Sceptici & *illa ipsa probabilia tollebant, nihil definientes, atque hoc ipsum quidem nihil definiri, non permittebant.*

O vanas hominum mentes, ô pectora cæca!

Ut mirandum iam minimè sit quòd Plato in Theæteto *suo, hoc est doctissimo de scientia Dialogo, vel Socrates ibi potius Scientiæ definitionem à Theæteto anxiè quærat, & longis vix tandem interrogationibus,* Obstetricis *animorum munere fungens partum hunc mentis extorquendo, acquirat. Cum modò scientiam grauissimorum testimonio philosophorum Theætetus vtens, nihil aliud quàm merum sensum, modò opinionem, modò hoc modò illud esse asserat, quæ omnia à Socrate, probabilissima licet, refutantur tamen, vt humano simul generi ob oculos ponatur, quàm obscurè illa scientiæ scintilla quæ post* Adami *nobis lapsum remansit, nunc luceat, & quàm alta ignorantiæ caligine & denso errorum cinere sepeliatur.*

Verùm cum ego in tam variantibus philosophantium sectis, per inextricabilem opinionum labyrinthum oberrando admirabundus magis, magisque harum causas & exeundi simul viam indagarem; ecce tibi, obuius mihi Socrates, qui apud eundem Platonem in laudato iam Dialogo, mea leniter apprehensâ manu, bono sis animo inquit, amice, eò te ducam, quò abire desideras. Et sanè admirationis meæ, sectarumque diuersissimarum quæ inter tot philosophos natæ fuerant, ipsissimam Admirationem, *& præter hanc aliam nullam causam extitisse, certissimò mihi asseuerauit.*

Cum

Cum enim ibidem plurima Theatetus inter disputandum cum Socrate, non intelligeret, diceretq. :Per Deos ò Socrates magnopere quid ista sint admiror, interdumq. ipsa inspiciens tenebris offundor. *Respondet Socrates:* O amice, Theodorus non malè de tuo ingenio coniectasse videtur, maximè enim philosophi hæc affectio est, quæ ADMIRATIO dicitur, neque enim aliud præter hoc est philosophiæ Principium.

Admiratio *igitur* Illustriss. Cardinalis, *tot nobis philosophorum familias sectasque genuit. Qui enim admiratur dubitat, qui dubitat quærit, qui quærit ignorat, qui ignorat scire cupit: hinc animus cupidine flagrat, rerũ causas indagat, & fortè fortuna earundem quà sensibus, quà ratione vtens, vnam atque alteram in spissa hac Naturæ miraculorũ silua venatur, atque hoc modo Sapientiæ amans iure merito &* philosophus *appellatur.*

Et mirabimur adhuc vllam orbis partem esse, in qua philosophi reperti non fuerint? Cum nullum mundi angulum assignare liceat, in quo non plurimæ Admirationis *adeoq. philosophici principij causæ prægnantissimæ oculis sese nostris ingerunt, & vel lumine captis palpandas manibus se ipsas obtrudunt & exhibent. Cælum ingentem illam machinam in qua tot stellarum collucentium oculi nitent, & in qua sedem habet quidquid est Diuinum, minus quidem admiramur quia quotidie intuemur, quod & Lucretius nouit:*

— Nemo fessus, *inquit*, satietate videndi,
Suspicere in Cæli dignatur lucida templa.

Vbi tamen huic aliquid præter rerum seriem accidit, hei quam solicitè humanus tunc animus causas perscrutatur! Mirabantur, inquit Plinius, Romani cum plures aliquando Soles Lunasq. viderent, nouas subinde stellas oriri, noctem vt diem lucere aduerterent. Hic ipse Endymionem primum, ea quæ in Luna patent, deprahendisse memorat, propterea famam volasse eum Lunæ amore captum fuisse. Indignatur autem, quod summis nos perpetuisq. honoribus cælestium huiusmodi nouarumq. apparentiarum inuentores non prosequamur. Non sumus profectò, *ait*, grati erga eos, qui labore curaq. sua lucem nobis in hac luce aperuerunt.

Sed quantulum est mi Plini, quod Endymion *ille tuus in Lunæ facie nouitatis obseruauit, si cum hoc beati illi* Florentini *ciuem suum* GALILÆVM GALILÆVM Lynceum *comparare velint? qui non Lunæ aut Solis (quem falsò Plinius totius Mundi animam, mentem, regimen & numen credere ac venerare voluit, sic à Trismegisto forsan edoctus, qui* Sol Deus maximus, *inquit*, est eorum qui in cælo sunt, cui cedunt omnes Dij cælites velut Principi ac Regi.) *Sed tanquam Christianus* veri trini & vnius Dei *astrorum omnium Dimiurgi & Conditoris amore pellectus, tam mirabilia* TELESCOPIO *suo, vti nouo* LYNCIS *oculo in cælo primus animaduertit & seculi nostri hominibus propalauit, vt mortalium omnium ingratissimi simus, si hanc ei gloriam inuideamus, nec dignis ipsum laudibus tam diu, quàm astra ipsa durabunt, celebremus & colamus.*

Magna, noua admirandaq. ea sunt, & quæ magis magisq. Mundum hunc philosophorum iam disputationibus obnoxium, dubium reddent & perplexum. Hæc sanè sunt, quæ Galilæus *nulli ab origine Mundi ita exactè, quod equidem sciamus mortalium etiam per somnium visa, solusque primusque vidit atque æternitati consignauit.* Innumeras *nimirum alias supra iam cognitas existere* stellas fixas, *nobisque*

per tubum opticum apparere. Lunare *etiam corpus non leui & perpolita, vt creditum hactenus superficie, sed profundis asperum lacunis & ingentibus variegatum tumoribus, ceu montibus quibusdam eminere.* Solem *cælestis lucis fontem ac ducem, principem moderatoremq. luminum reliquorum, cor cæli, Aetheris oculum limpidissimum creditum,* maculis *tamen obnubilari. Nugatos veteres insigniter Astronomos de* Galaxia, & nebulosis stellis *fuisse, qui scilicet partes cæli crassiores dixerunt. Nam stellis innumeris confusis constare detexit Galilæus:* Cometarum *diuersum planè locum motumq. & materiam quàm hucusque ex Aristotelis & vulgarium decretis Astronomorum, credidit Mundus videri & esse: Sed, quod humanum propemodum captum superat omnem,* nouos quatuor *iuxta septem* planetas *veteres detexisse, certumque horum motum & periodum primùm demonstrasse.* Saturnum duabus *insignitum* auriculis, *ac* Venerem corniculatam *Lunæ instar aspectui nostro subiecisse.*

Felices animæ quibus hæc cognoscere primum,
Inque domos superas, scandere cura fuit!

Et dubitamus adhuc nostro etiam seculo fomitem nouis philosophiæ sectarijs, materiamque amplissimam subministrari?

Longum esset admirandas Aeris impressiones, & sublimium phænomena euaporationum dinumerare: Pluisse nempe lacte, sanguine, carne, ferro, lana, saxisq. non Romanorum modo seculis, sed nostris etiam temporibus vt publico aliquando communicanda sua Thaumatombria, *quæ mirandarum causas euoluit & effectus pluuiarum,* Illustrissimus, Excellentissimus *idemq.* Doctissimus S. Angeli Princeps, Fridericus Cæsius Lynceus *Romanæ gloria Nobilitatis, demonstrabit.*

Nec minus hoc mirabile. Crepitus armorum & tubarum sonitus è cælo auditos fuisse. Fulgura exhausisse vinorum dolia non tactis lignis, argentum aurumq. liquasse illæsis sacculis, & ferream gladij cuspidem (mihi visum) illæso vaginæ corio, emollitam fuisse, partum exanimasse viuente matre. Ego me hercle his ipsis meis oculis vidi

(Accipe mirandum nouitate mouebere facti)

dormientem puerum, eodem prorsus oris, oculorum, cæterorumq. immobili situ locoque membrorum, in ipso celeberrimo totius Europæ Nosocomio S. Spiritus Romano, in ictu oculi à fulmine extinctum perstitisse, in quo Anatomæ postmodum subiecto, miros sulphurei fætoris colorisq. effectus, maculas nimirum, cerebri membranis ac pulmonibus impressas summo cum stupore conspeximus.

Aquarum, Terrarumq. considerantem miracula, quem non attonitum reddunt? Circumfundi Terra vndique homines, conuersisq. inter se pedibus stare, & cunctis similem esse cæli verticem? Pendere ipsam ac non cadere nobiscum, cum in medio grauissima, aere fluctuet, nec sponte sua præcipitetur? Aquam cum centrum petat, in summis tamen montium cacuminibus, nec alio copiosiùs loco effluere? Antra subterranea reperiri, quæ plurima centena passuum millia excedant: illud præcipuè in Cæsariensi Mauritania, vbi per viginti dies se Nilus abscondit, & disßito alibi spatio erumpit? Nihil hìc dicam de suauissimis & odoratissimis insipidæ Telluris fructibus, de pretiosissimo metallorum, gemmarum, & mineralium thesauro in terræ visceribus latitante, & ad nostros continuò vsus pullulante. Nihil de tot calidissimarum aquarum & æternis ignium flammis ac ebullitionibus, vno eodemq. loco erumpentibus. Quod vel Aetnæi montes & Vulcanij Puteolani campi nos docere poterunt, etenim

hic

Digitized by Google

hìc plurimus ignis
Semper, & assidua postes fuligine nigri.

Hoc sanè admirabile nec silentio inuoluendum, quod Plinius etiam portenti loco literis consignauit: In agro (*inquit*) Mutinensi, montes inter se duo concurrerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesque; inter eos flamma fumoq. in cælum exeunte, interdiu, eo concursu villæ omnes elisæ: animalia permulta, quæ intra fuerant, exanimata occubuerunt. *Nec minus tremendum, quod ipsi etiam causarum nimis auido Plinio, mortis causa extitit Vesuuij incendium, Titi Vespasiani sub Imperio, cuius cineres non Romam tantum, sed vltra mare in Africam perlati & Aegyptum, quod celebres vicinas plures obruit vrbes, pisces in mari coxit, in aere verò volucres suffocauit.*

Nemo igitur amplius hisce cognitis, desiderabit philosophicarum controuersiarum originem ac fontem, quæ homines otiosos ac maximè negotiosos, ad contemplandum, admirandum ac philosophandum, dum Librum Naturæ Cælum nimirum Terramq. legunt, impellere potuerunt.

Verumenimuerò hæc omnia magna, noua & admiranda vt videantur, sint ac prædicentur; vix tamen vlla sunt, si ad Animalium considerationem referantur. Superiora enim illa & Astronomica, vt quæ à nostris remotissima sensibus exulant, quam certitudinem nobis philosophicam concitare poterunt? Infima autem hæc omnia, siue meteora, siue plantæ, siue mineralia fuerint, quid sumpta simul etiam esse poterunt, si cum vilissimo quoque animalculo, quod viuit, spirat ac mouetur, comparentur? Elucet profectò, si in re vlla alia, stupenda Omnipotentis Dei in Animalibus Sapientiæ, Bonitatis, & Potentiæ *mysteria & insculpta digiti Dei stigmata.*

Quod enim Bestiæ moueantur & agant id à Diuina Potentia *habent. Quod sensibus vtantur, vtilia cognoscant, vitent noxia, domicilia struant, à* Sapientia. *Quod fœtus foueant alantque, ab inimicis defendant id demum à* Bonitate *Creatoris sui immensa sortiuntur. Iam quis vnquam satis admirabitur spontaneum animalium ortum, aut naturalem eorum fœtificationem? Luscinia cantum artificiosissimum? Et cum* inopi metuit Formica senectæ *sagacem huius maximè prouidentiam, labores ac patientiam? Apum ingenium & nunquam satis laudandam politici regiminis imaginem, & vtilissima hominumq. meræ saluti destinata mellis opificia? vt verè in has illud Virgilij quadret:*

Diuinitus illis
Ingenium, & rerum fato prudentia maior.

NVNC ad te redeo, Illustriss. Cardinalis, *& causas quæ nec pauca, nec exigua sunt, quæque vt fœtum hunc tibi meum, Commentarium inquam in* Mexicani Orbis *Animalia conscriptum, iamdudum Celsitudini Tuæ debitum dicarem, me impulerunt, liberè omnibus & libenter edicam. In primis magno illi* Patruo *Tuo VRBANO VIII. deuotissimus cultor, atq; adeò iam quinque Romanis Pontificibus in obsequio viuo, eòq. beatior quòd ab hoc ipso, vt Tibi ignotum minimè est, dum adhuc* purpuratos *inter* Patres *virtutum suarum heroicarum Christiano Orbi specimina & spem de se præclaram, eius olim regendi ederet, omni semper beneuolentia genere & fauore affectus fuerim.*

Accedit insignis animi, erga me Tui propensio & eximia planè studia, fortunasq. iuuandi meas voluntas: incredibilis etiam quædam benignitas, qua & nunc mihi fa-

ues,

ues, & prius maximè me honorasti, dum ædes non modò priuatas, sed Lectiones quoque publicas meas in Rom. Athenæo non rarò accedendo præsentia Tua condecorasti.

Quin & de ipsorum Animalium (quorum plurima ac varia domi meæ sceleta curiosorum voluptati asseruo) plantarumq. ac naturalium rerum plurimarum, natura ac proprietatibus, ad longum sæpe mecum, quæ summa Tua fuit humanitas & discendi cupiditas, disceptasti ac disseruisti.

Et quidni Animalium Naturæ studio iucundissimo delectareris? Cum & Gentilitia insignia Tua ex animalculis illis, quæ Tuo dudum Patruo Terrarum Orbis vniuersi ceu Christi Vicario curam augurabantur, minimis quidem illis, sed maximi quid argumenti præseferentibus APIBVS inquam, composita elucescant?

Est præterea opella hæc mea Federici Cæsij Illustrissimi & Excellentissimi Lynceorum Principis iussu edolata, cuius sumptibus omnis hic liber Mexicanus Reipub. literariæ bono communis est factus. Hunc autem quanti semper ob eruditionem & reconditam quandam Matheseos & Veræ, ac, vt ita dicam, realis philosophiæ scientiam (quæ Tibi cum ipso communia sunt) æstimaueris, non opus hic recenseri, ne vtrumque vestrum in os laudare velle videar. Hoc silere non debeo, Tibi adeò Academicum hoc nostrum Institutum placuisse, vt pridie quàm flagrante illa Te purpura Patruus Tuus

Omnis nempe suæ curæ casusque leuamen,

Vt dudum merebaris ornaret, huic Academiæ & consessui Lynceo nostro nomen Tuum dare, & Lynceorum σφραγῖδα cohonestare volueris, præsentibus eodem Principe Cæsio, & Virginio Cæsarino Lynceo pariter & Italiæ Decore, me quoque vestro immerito collega ad spectaculum & testimonium vocato.

Addam hæc paucula & finiam: Dignissima illa mihi semper & planè aurea L. Ann. Senecæ sententia visa fuit: Generosi, inquit, animi & magnifici est iuuare & prodesse, qui dat beneficia DEVM imitatur, qui repetit, fœneratores. Nec minus altera illa æternam meretur laudem ac memoriam: non opus esse ad liberandam fidem facultatibus, sed animo: reddit enim beneficium qui libenter debet. Fateor ego inopiam meam, soluendo nempe longè me imparem esse, & fortasse gratiam retulisse dicar, si beneficiorum à Celsitudine Tua acceptorum modò meminero. Attamen cum nihil æquè humani generis concordiam dissociet ac distrahat, quàm ingrati vitium, ausus sum Commentariolos eidem hos meos offerre, quos ex gratitudine potius nostra, quàm magnis viribus profectos iudices rogo, cum præsertim meas aliquid soleas putare nugas. Nosti etiam sacrificia non sumptu, sed pia ac recta voluntate æstimari debere: cum enim variæ sint genera ingratorum, vt qui beneficium accepisse negat, qui dissimulat, qui non reddit, qui oblitus est; nolui ego in aliquo horum numero reperiri.

Cæterùm DEVM veneror Ampliss. Cardinalis, vt Tibi det diuturnam & felicem vitam, & vel de meis annis (quod olim vouebant optimis Principibus) aliquot Tuis adijciat, nostro & vniuersi orbis incremento: hoc etiam addens, vt veteres Clientes Tuos inter quos addictissimum me esse profiteor, fauore & amore prosequi nõ dedigneris.

ROMAE è Musæo nostro ad Pantheon Agrippæ ipsis Calend. Ianuar. Anni solemnis MDCXXV. Sedente VRBANO VIII. Pont. Opt. Max. BARBERINO.

ALIO-

Digitized by Google

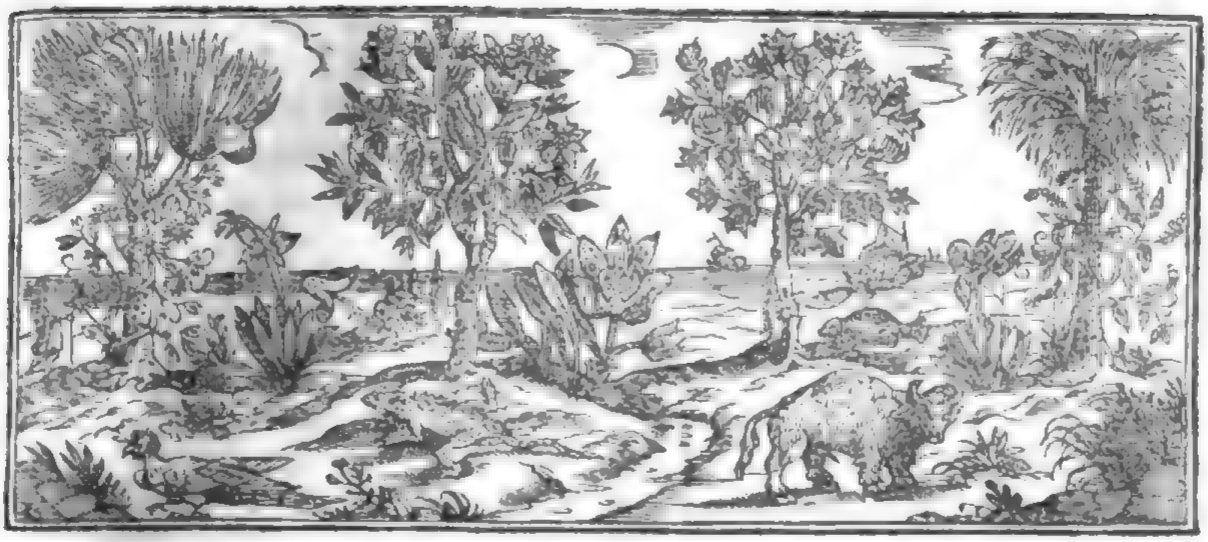

ALIORVM NOVAE HISPANIAE ANIMALIVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES ET NOMINA.

IOANNIS FABRI LYNCEI BAMBERGENSIS

Philoſophi, Medici, publici Profeſſoris Romani, & Summo Pontifici ab herbarijs ſtudijs

EXPOSITIONE.

HIC mihi, amice Lector, antequam Alto vela committam, proſper optandus eſt ventus in limine ſtatim, ne ſi ad ſcopulum aliquem forſitan appellere videar, id putes mea negligentia effectum fuiſſe. Non itaque ſis neſcius hos in animalia, quos modò commentarios edimus, mera noſtra conſcriptos eſſe induſtria ac coniecturà, ad quaſnam animantium noſtrarum ſpecies illa reduci poſſint, cum in Autographo præter nudum nomen & exactam picturam, de Hiſtoria ne gry quidem reperiatur. Quod quidem & in præcedentium aliquarum imaginibus plantarum vſuuenit, quas Ioannes Terrentius Lynceus *Amicus & collega meus ex Prototypo fideliter deſcripſit. Fuerunt igitur noſtris primùm verbis animalium horum Icones graphicè delineandæ, quorum quædam nominibus ſuis inſignita, alia iÿſdem carent. Ex quorum etiam deſcriptione* Scholia *porrò confecimus, naturalium admiratoribus & amatoribus rerum nec inutilia vt ſpero, nec iniucunda. Quare quiſquis hæc lecturus in manus ſumis, ſin minus inconditæ dictioni, anxio ſaltem te iuuandi ſtudio noſtro fauere digneris.*

Docetur lector quid in hoc opuſculo agatur.

YZ-

YTZCVINTEPORZOTLI
Canis Mexicana.

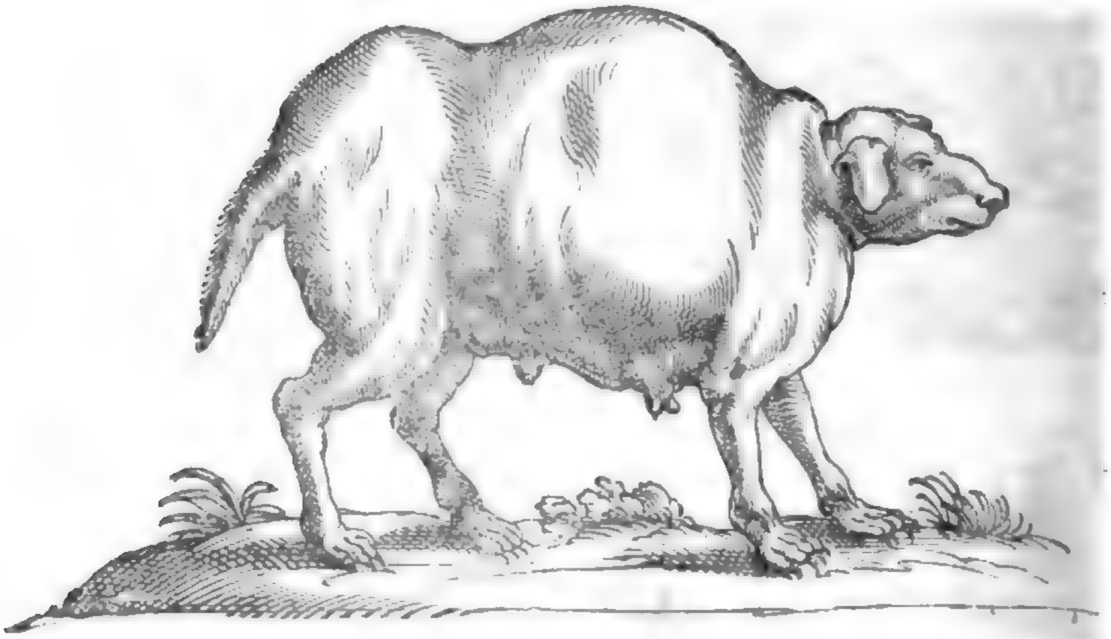

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc monſtroſo quodam corporis habitu, ſi probè in pictura figuram intueamur, apparet. Caput cumprimis ad reliquũ ſi corpus referas, adeò eſt paruum vt pars hæc toti ſuo mediocri vix proportione reſpondeat. Oculi feritatem nullam ſpirant, ſed mites potius ac manſueti videntur. Roſtrum quod gibbum eſt & canino ſimile, totum albicat veluti & frons ac ſupercilia. Aures cum ſubiacente verſus rictum parte fului coloris ſunt & pendulæ. Collo eſt breuiſſimo & obeſo valde, ipſique ſtatim thoraci caput annectitur. Dorſum Cameli inſtar gibboſum, poſt collum ſubito ad pectus accliue, ſed coxas verſus decliue coloris itidem fului. Cauda breuis adeò, vt primos haud crurum articulos contingat, albetq. tota; ſub qua vulua & hæc prægrandis conſpicitur. Turgentes quoque magnaſq. per ventrem vtrinq. conſpicuas mammas, quæ ſex numerantur, gerit. Pinguiſſimũ ventrem monſtrat, quẽ pellis plurimis iiſquè nigricãtibus variegata maculis & pẽdula ornat; Crura ac pedes albicant digitis caninis diuiſi, & vnguibus valde exertis proſtant.

SCHOLIA EIVSDEM.

HÆc fideliſſima eſt ſuiſq. coloribus ex ipſo Autographo excerpta delineatio, qua probè perſpecta, facili quemuis aſſequi coniectura exiſtimo, hoc animal *Canem* & quidem domeſticam *Mexicanam* eſſe. Docent hoc præcipue *Caput*, *pedes* ac *mamillæ*.

Libuit

Digitized by Google

Libuit autem hunc nobis ab hoc animali Commentarium auſpicari, quod *Canis* apud veteres naturæ interpretes ac gentes pleraſque, ijs honorum titulis ſuperbiat, vt cęteris facilè antecat animantibus cunctis. Et quo maiore obſecro ipſum encomio Plato afficere potuiſſet, quàm quòd ſecundo de Repub. Dialogo ſaltem non Philoſophum proclamauerit? Ciuitatis conſeruatorem profectò & cuſtodem Philoſophum eſſe debere præcipit; hunc autem ad Canis ingenium efformat, & docilitate quidem, ferocitate, notitia, velocitate & amore qui in Cane elucent effectus, præditum eſſe æquum cenſet. *In hac ſanè*, inquit, *beſtia hoc admiratione dignum eſt, quem enim ignotum viderit grauiter fert, etſi nihil mali ab ipſo ſit perpeſſus: noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab ipſo susceperit. At enim videtur hic naturæ ipſius effectus ingenuus ac verè philoſophus eſſe.* Atque hinc minus certè mirari ſubit, veteres *Cyrum* Regem maximum Canino lacte enutritum effinxiſſe. Rex enim vigilans, potens, ſagax & philoſophus eſſe deberet, vt rectè Academiæ Princeps aut Regem philoſophari, aut philoſophum regnare voluerit. Ex eodem niſi fallor fonte profluxit, licet ridiculum planè, quod Plutarchus aduerſus Stoicos memorat: Gentem fuiſſe apud Æthiopas, inter quos *Canis* regnaſſet, quem nullus interfeciſſet Æthiopum, ſed cui in amplo ſedenti ſolio honores regios detuliſſent adoraſſentque. Et Plin. lib. 6. *Ex Africa* inquit, *parte Ptoembari & Ptoemphanæ qui Canem pro Rege habent, motu eius Imperia augurantes*. Ex quo facilis quoq. habetur cauſa, cur per Canem Socrates iuraret, quod perinde faciebat ac ſi per ipſam iuraſſet *Philoſophiam*, cuius ſymbolum, vt modò ex Platone deduximus, Canis præſeferebat: ob id nimirũ, quod ignorãtiam ipſe Canis peſſimè oderit, cùm hominem ignotum dentibus inuadat, notitiam verò cariſſimam habeat, adeòq. notum blandimentis demulceat, licet in hoc penitus nihil mutatũ fuerit. Sola itaque ignorantia ipſi diſplicet, quam odit: hominem verò eà depulſà non odit, quod vt philoſopho proprium, ita maximè in ipſo laudabile exiſtit.

Cur à Cane principium ſumatur.

Canis à Platone Philoſopho & Ciuitatis cuſtodi cōparatur.

Canis Aethiopibus pro Rege honoratus.

Socrates per canem quaſi per philoſophiam iurabat.

Canem itaque ſic admirati ſunt veteres, vt alij quemadmodum in ſuperſtitiones prona erat fatua illa Gentilitas,

(Prodigioſa loquar veterum mendacia vatum)

Diuinos etiam huic beſtiæ honores decernere non dubitarint. *Mercurium* ſuum qui Ethnicis animorum cuſtos credebatur, canino dictum capite & eodem inſignitum *Anubim*, quod Iſidi & Oſiridi, vel vt alij falsò credebant, toti cuſtodiendæ vniuerſitati aſſignatus eſſet, extare voluerunt. Ægyptij autem præ reliquis *Cani*, nec huic ſolum, ſed ſurdis etiam quamplurimis alijs & ſenſus expertibus rebus diuinos pendebant honores, quos rectè propterea lib. 5. Satyr. Iuuenalis & ſalsè ridet.

Canē Gentiles pro Deo venerati.

———*Quis neſcit*, inquit, *qualia demens*
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet ſaturam ſerpentibus Ibin.
Effigies sacri nitet aurea Cercophitei.
——————————— *illic*
Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam,

Ægyptiorũ de Dijs fictitijs fatua ſuperſtitio ridetur.

Porrum

Digitized by Google

Porrum & Cape nefas violare ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina!

Sed operæpretium fuerit hic Christiano etiam homini ob oculos ponere, quam Ethnicus licet Philosophus Plutarchus inquã, in suo de Iside & Osiride opusculo de Dijs his fictitijs mentem habuerit. *Quidam enim*, inquit ille, *penitus aberrantes in superstitionem sunt lapsi, alij deuitantes veluti paludem superstitionem in impietatem quasi in locum præruptum, nec opinantes incurrerunt. Quamobrem debemus præcipuè doctrinam ex philosophia mystagogam nobis adiungere, atque ita singula quæ dicuntur & aguntur, pensare piè; ne vt dixit Theodorus, sermones suos quos dextera porrigeret, auditorum nonnulli acciperēt sinistra*: Et posterius paulo. *Itaque non debemus in his colendis requiescere, sed per has in Numine Diuino venerãdo quasi per clariora & ad id naturà comparata specula. Res enim illa quæ spirat, videt, & motus ex seipsa habet fontem, notitiamq. conuenientium & alienorum, hæc ex intelligente (quo regitur authore Heraclito Vniuersitas) riuulum & portionem traxit. Quare non minus in his adumbratur Numen Diuinum, quam in æreis & lapideis opificijs, quæ interitum æquè recipiunt & infecturam colorũ, sensu omni & intellectu naturà vacant.* Verùm nos, quos Dei misericordia Christianos nasci & in sancta Filij eius lege immori voluit, missa hæc faciamus, & Ethnico philosopho relinquamus, qui aliquem saltem colorem dicere voluit, cur præ cæteris animantibus plus *Canem* Ægyptij coluissent, quod tam mirabili nempe inter bestias naturali instinctu à Conditore suo donatus fuerit, vt satis ipsum Plato, Aristoteles, Plinius alijq. Naturæ Mystæ laudare & admirari nequiuerint.

Plutarchus Ethnicorũ superstitionem sano modo interpretari nititur.

Hic continere me non possum, quin *Ioanni Goropio Becano* viro eruditissimo & de antiqua ac veneranda Theologia summè merito assentiar, qui magnum illum *Leuinum Torrentium* laudatorem inuenit, quidquid aduersus ipsum Critici quidam blaterent, quòd & otio, & literis abusus fuerit, calumniantur. Hic tum in *Hermathena* sua, tum in *Hieroglyphicis* ac *Hispanicis* Canis Etymon probabilissima sanè coniectura à lingua *Cimbrica* radice Germanicæ deriuat. His enim *Can* & *Con* nihil aliud sonat, quàm *Scio* aut *possum*. quorum vtrumque in eo consistit, vt is qui potest vel scit, id quod potest vel scit, ante apprehendat & complectatur. Canis autem, vt supra iam ex Platone deductum, notitia plurimum valet, sed & animosissimum simul est animal. A Cimbrico igitur vocabulo *Can*, Latinis *Canis* & Græcis Κύων sunt nata, quarum vocum nec hi nec illi rationem vllam assignare possunt. Vult quidem Plato Κύων, olim Canem Phrygibus significasse: docuerunt autem longè ante natas in Gręcia Athenas, Linus & Orpheus Philosophiam apud Thraces, à quibus ad Phryges: ab his serò tandem ad Græcos (qui non immeritò ob id forsan ab Ægyptio Sacerdote pueri appellabantur) peruenit. Sed quid Κύων vt peregrinum vocabulum Græcis denotet, Plato non assignat, vt idem Goropius notauit. Vnde miror non parum Cælium Rhodiginum qui Κύων pro Cane Græcanicum facit & cum Eustathio παρὰ τὸ Κύω, hoc est ab amare deducit.

Canis Ethymon è lingua Cimbrica petitum.

Et de Canis quidem animositate hic nihil dicere attinet: videri hæc possunt

possunt apud Aristotelem, Plinium, Plutarchum Ælianum aliosq. qui & fidelitatem ipsius varijs simul encomijs & exemplis celebrarunt. De notitia, sagacitate & docilitate, quæ mihi nota sunt breuissimè hic proferre non grauabor.

Viuimus in hac luce orbis terrarum ROMÆ nempe æterna vrbium VRBE, in qua plurimos quotidie oculorum vsu priuatos ostiatim stipem colligentes contemplamur, quorũ pleriq. Cane mediocris magnitudinis catenulę ferreæ alligato vtuntur: hic ipsis dux & magister viarum: hic diluculo eos ad varia Vrbis loca educit, & sospites vesperi domum reducit: hic fidissimus tota ipsis die socius assidet, & loco etiam solutus vbi parumper expatiatus fuerit, longè tamen haud discedit, & ad minimam heri sui vocem recurrit, collum sine vllo renisu catenæ adaptandæ subijcit, & inter medias populosæ Vrbis turbas longissimè ab ædibus etiam dissitus, rectam viam sine vllo diuerticulo, absque vllo in foueã aliquam præcipitandi magistri sui metu domum pergit, ac pensum laboris sui diurni, panem nempe mucidum & aquam gelidam ab hero accipit. Et quod mireris amplius in hac docili bestia (quod ipsi mihimet mendici cæci fassi fuerunt) ad quæcunq. etiam longissimè distantia & aliquot milliaribus ab VRBE remota, vt est S. Pauli Basilica in via Ostiensi, loca eos deducit. Vbi enim Cæcus à sua in qua habitat platea remotior paululum ad biuium aut triuium aliquod peruenerit, & auriũ iudicio quo maximè Cæci pollẽt, siue hoc ex fontium aquę cuiusdã lapsu, siue fabrorum & artificum strepitu collegerit se tali quodam loco constitutum esse: Et si ad SS. Petri aut Pauli, aut Ioannis Lateranensis Basilicas, quæ pluribus passuum millibus & in triangulo quodammodo collocatæ à se inuicem absunt, properare desideret, absque eo quod vllum mortalium, quo loco sit interroget, loro suo Canẽ semel tantum vel hac vel illac, & Ecclesias dictas versus dirigit, tum securus ad harum aliquam, quam ipse in animo habet perducitur, vesperiq. saluus sine vllo diuerticulo reducitur.

Canes Romæ Cæcorum mendicantium duces, & mira horũ docilitas.

Quod si in longissimo quodam vico sex septemve Cæcus domos habeat, quas bis terue in septimana Eleemosynam postulaturus, ibique precationes dicturus suas adire sit solitus, vbi ad huiusmodi platearum aliquam, quas optime Canis cognoscit, peruenerit, nisi singulas & iam sibi notissimas ædes prius omnes accesserit, ex ea minimè discedit. Vbi autem precatiunculam iam mendicus inceperit, decumbit interea Canis quietemq. fessus capit, & quando vltimam precationum voculam prolatam audiuit, confestim sine vllo magistri monitu nutuque surgit, & ad alias consuetas ædes gressum dirigit.

Vidi profectò non sine maxima animi mei iucunditate simul & stupore, dum Cæco cantanti & stipem petenti nummulus ex superiori domus parte ante pedes proijceretur, industrium adeò ipsius Canem fuisse, vt illum quæsiuerit, & ore è terra sublatum arreptumq. in ipsam heri sui capsulam seu pyxidẽ reposuerit: & si fortè fortuna eundẽ non protinus reperisset, baculo ab hero suo monitum & comminantibus verbis adactum, vt omni adhibita diligentia proiectum nummum indagaret. Si verò panis ex fenestris deiectus

Rarum industrię Canis exemplum.

 fuisset,

Digitized by Google

fuisset, Canis hic famelicus licet, nisi eum domino suo prius porrexisset & ab eo portiunculam accepisset, eundem minimè arrosit. Antequam autem suo Cæci famulitio Canem ductorem adaptent, bimestre aut ad summum trimestre disciplinæ huic spatium impendunt, prout nimirum flexibilior Canis natura, eiusque *meliore luto Titan præcordia finxit*. De domesticis & amicorum relatione hæc non iniucunda, vt spero, promã. Solebat ædes meas amicus frequenter inuisere, qui cum ingentem ex Molossorum ferme genere Canẽ secum duceret, ipsique ego ad superiores ædium partes aditũ præcludi iussissem, pẽderet autem prope ostium inferius mearum ædium Pes Capreoli funiculo illigatus, quo campanulam aduentantes & intrare cupientes pulsare docebantur, idque à domino suo iam sępius factitatum Canis cõspexisset, vbi admisso hero inuitus exclusus fuit, paulo post tintinabulo pulsato puer descendit, & præter Canem neminem offendit, qui pedibus suis Capreoli pede arrepto, intromitti gestiens hominis instar funiculum traxerat; nec id semel tantum, sed reiteratis alia die vicibus tentauit, nobis omnibus conspicientibus, ridentibus & bestiæ ingenium admirantibus.

Mirum Canis ingenium in pulsando.

Hic ipse Canis cum in ollam prægrandem vnguine illitam lingendi causa caput immisisset nec reuocare posset, vbi diu multumq. luctatus sed frustra, & vt ne vas illud figulinum rumperetur, leniter tractasset, tandem impatientia fractus, maximo cum impetu terræ impegit, in frusta comminuit, & ea se mox molestia liberauit.

Quod autem Zonaras in Iustiniano miraculi veluti loco affert, Canem Byzantium fuisse adductum, qui spectante populo cuiusque ex astantibus nominatim ore vestes arripuerit & suum cuique annulum in cumulũ prius compositum attulerit. Et ante Zonaram Plutarchus se spectante totũ Theatrum & Cæsarem (interfuerat enim Pater Vespasianus in Marcelli Theatro) obstupuisse ait, cũ à Mimo Canem quendã introductum vidissent, qui mortuum se effinxerat, trahi retrahiq. permiserat, donec ad vocis cuiusdam articulum peruentum fuerat; qua audita tanquam è profundo expergefactus somno, ad illum ad quem oportebat, se contulerat. Hæc ita, inquam, trita sunt & vulgaria, vt *Romæ* à Circulatoribus in *Circo Agonali*, quò honestam populo & ludicram recreationem præbeant, quotidie ferme agitentur. Obseruant enim Canes nutum, obtutum & sermonum momenta Magistrorum, ex quibus longo iam tempore edocti, quid facto opus sit optimè callent.

Mimorum Canes quid olim Byzãtij & Romæ præstiterint hodieq. præstent.

Credendum omnino censeo *Alberto Magno*: Canem fuisse, qui cænaturis in mensa conuiuis stabili vestigio lumen tenuisset: cùm Nobilis. S. Stephani Eques *Cassianus Puteus Lynceus* amicitia mihi peruetustà coniunctissimus, bonarum & amæniorũ literarum ac Philosophiæ præcipue, Chymiæ & Antiquitatum apprime doctus, *Florentiæ* non semel se vidisse mihi affirmarit quendam Serenissimæ illius *Mediceæ* familiæ Principem Canem aluisse, qui ad nutum Heri sui imperium omne reciperet, mensæ continuò inseruiret, orbes apportaret, patinas reportaret & ore arrepto argenteo disco, in quo calicem vitreum vino repletũ stantem gerebat; ita affabrè Domino suo porrigeret,

Digitized by Google

ret, vt ne tantillum vini effunderet, cui & equum conscendenti fideliter stapedem infixis dentibus arctissimè firmaret.

Enimuerò ridiculi fortassis simus, inquit Plutarchus libello de Animantium comparatione, *si docilitatem venditemus bestiarum, quarum Democritus nos summis in rebus discipulos esse ostendit. Aranea in texendo & sarciendo, Hirundinis in ædificando, in suauiter modulando Oloris, & Luscinia in cantu & voce fingenda. Et in arte medica, cum videmus Canes felle laborantes certa quadam herba se repurgare. Inedia curantur Lupi & Leones quando carnibus nimium sunt oppleti cubantes fouentesque se quiescunt. Capræ Cretenses, quæ Dictamo gustato faciliè sagittas expellunt, mulieribus prægnantibus monstrauerunt huic herbæ vim elidendi partus esse.*

Bestiæ videtur quædam homines opificia docuisse, & medicamenta inuenisse.

Doceri præterea Canes posse, vt ex profundo etiam aquæ aliquid foras portent; Arrepta ore pecuniâ ad macellum properent & à noto sibi Lanione carnes, vel à Caupone etiam vinum emant domumq. reportent: Rem perditam omni diligentia requirant & inueniant: Currui aptati pueros trahant, Clitellis impositis sarcinulas gestent: Gladijs accincti hastati & erecti incedant; Tympanum pulsent: Equorum ritu ad numeros saltent: In rota versatili ambulantes, vel trusilem molam agant, vel carnes in veru ad ignem voluant: in venationibus & aucupijs ea demum præstent, quæ vix homines norunt, partim nos cum voluptate vidimus, partim amici nobis experti retulerunt.

Canes plurima doceri posse.

Hactenus ego bona fide exoticum hoc animal Canem esse affirmaui, quod viuis nunc rationibus demonstrare conabor, ex *Capite* nempe, *pedibus* & *mammillis*. Et à capite initium capiam; Nam etiam Plato in Timæo caput membrorum corporis diuinissimum reliquorumque membrorum princeps dixerat. Et in Physiognomicis Aristoteles eos qui hanc artem exercent, ex vultu maxime prædicere, & ad Canum figurâ detorta si homines capita sortiti fuerint (quos Plinius Cynamolgos vocat) Canum quodammodo moribus imbutos esse fatetur. Ex capite igitur quod Canino valde simile est, hoc animal Canem esse facile arguemus. Diffiteri tamen non possum, adhuc certius signum præter rostrum aures que Caninas fuisse, si dentes hic serrati & Canini conspicerentur, verùm in mitioribus qualis hæc bestiola fuit, illa dentium feritas etiam vix latrantibus apparet. Hoc interim lectorem monere debeo, rostrum à Sculptore paulò gibbosius & eminentius quàm in pictura est, effectum fuisse.

Rationibus astruitur hoc animal Mexicanum Canem esse.

Si crura & *pedes* inspiciamus, quin omnes nobis manus daturi sint, nullus dubito. *Habent* inquit Aristot. 2. de hist. Anim. in principio statim, *Quadrupedes omnes vice brachiorum crura priora, sed precipuè quæ multifida sunt, hę manibus suo digitato pede respondent, hoc enim ad plura, quasi manu, vtuntur.* Quæ autem animalia digitatos habeât pedes, inferius paulò declarat dum ait: *Quadrupedum autem quę sanguine constant eademq. animal generant, aliæ multifida sunt, quales hominis manus pedesq. habentur. Sunt enim quæ multiplici pedum fissura digitentur, vt Canis, Leo, Panthera.* Iam autem probè noui, ex multifidis etiam Leonem, Lupum, Vulpem, Felem, Lupum Ceruarium & si quæ alia esse: Verum his nostra figura non magis respondet, quàm pomo ouum. Quot

Multifidarum quadrupedum crura brachijs & pedes manibus respôdent.

Digitized by Google

autem in digitis Canum pedes sint fissi, operæpretium hic addendum censeo. Iulius Cæsar Scaliger vasto illo suo super Aristotelis Historiam Animalium volumine laudatum modò Aristotelis locum declarans hæc habet. *Canibus non quini digiti omnibus, sed maiori parte quaterni, quintus aliquibus verè extra seriem aliorum altiùs appensus. Venatores olim secuimus, lęduntur enim ibi multum & sępè.* Hæc ego & falsa & dubia ex ipsa Natura & magistro Aristotele assero. Non clarum satis quod ait: *Canibus non quini digiti omnibus*. Cum nec inter posteriores & anteriores discrimen hic vllum faciat, quod ad lucem huic loco afferendam plurimum conferre poterat. Audiamus communem præceptorem. Hic cum præclarè admodum lib. de partibus Animal. 4. cap. 10. de Hominis manus vsu & officio philosophatus esset, homini nempe non quia manum haberet, ideò prudentiam tributam; sed quia prudentissimus esset, ideò manu tanquam instrumentorum instrumento à Natura dotatum fuisse: Atque ideo in Naturam iniurios planè esse (inter quos & Plinium numerare soleo, qui Naturam non matrem sed nobis Nouercam extitisse conqueritur) quod deterrimè nobiscum agi existiment, quia nudi & inermes nascimur, quid inde? Cætera enim animalia vnum auxilium habent, idque nullo pacto permutare possunt, & ita calceata cum ijsdem semper armis, eodem perpetuò vestitu dormire coguntur. Homini verò manus pro vngue, vngula, cornu, hasta, ense & quouis altero instrumentorum inseruit. Hæc enim sibi manus omnia fabricare, in seipsa tenere ijsque aptissimè aduersus bestias vti nouit. Cum ita inquam, Aristoteles Philosophatus fuisset, subdit tandem: *Flexus brachiorum homini tum ad cibum admouendum, tum ad ceteros vsus contra, quam quadrupedum generi aguntur. Illis namque introrsus poplites flecti necesse est vt ad gressum vtiles sint. Vsum enim pedum prastans artus priores, quanquam illius etiam generis ea, quæ digitata sunt, non modò ad gressum vtuntur prioribus cruribus & repugnant, quod solipedes posterioribus faciunt, non enim crura eorum priora cubitis manibusq. proportione respondent, vt nonullorum ex ijs quorum pedes in digitos finduntur, ob id pedes priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis vt Leones & Canes, atque etiam Lupi & Panthera, quintus enim eorum quinto magnoque manus respondet.* Quæ omnia Scaliger vel oscitanter legit, vel vt Canum more, ex qua familia oriundum se gloriatur, morderet & noui quid afferre videretur, nauci fecit, ipsique adeò Naturæ vim intulit. Quod si vel Canum Anatomen vllam vidisset, vel ea quæ de vnguibus hic attulit Aristoteles ad vnguem pensitasset, nobiscum certè conuenisset. Sunt enim in omnibus omnino latrantibus Canibus quaterni saltem in posteriorum singulo pede digiti vnguesque, & quinque in prioribus, quorum recta sanè ratione quintus minor ac maior dici potest, quod de pollice nostro, cui is respondet, affabrè Aristoteles dixerat. Minor si figuram & magnitudinem spectes est pollex, sed maior si vsum ac valorem consideres, quia enim in apprehendendo maximè pollet, ideò *Pollicem* Latinis dictum existimo. Hunc Aristoteles tanti fecit, vt manui veluti toti, aut ceteris quatuor digitis in animalibus æquipararit. Veluti enim, manus si non esset, apprehensio nulla fieret, sic vbi hic deficeret, non eadem illa facultas proba daretur. Hic enim à parte inferiori sursum

premit

Natura hominibus nō Nouerca, sed benigna mater.

Canes in pedibus anterioribus quinque, in posterioribus quatuor habēt digitos.

premit, vt cæteri à superiori deorsum, ob id breuis crassusque formatus est.

Atque hic tam omnibus animalibus quibus apprehendendi facultas concessa fuit necessarius videtur, vt in Auibus etiam & Crustaceis quin Insectis plerisque longè à multifidorum tamen genere discrepantibus reperiatur. Vidimus & ad miraculum vsque obstupuimus ante pauculos dies domi meæ per Tubũ opticum miræ perspicuitatis artificiosissimè elaboratũ, à duobus Germanis huius artificibus fabrisq. nobis allatũ donatumque; quem à Telescopij imitatione, & rerum minutarum conspectu *Microscopium* nominare libuit. In pediculo fœdo quidem animalculo, hominis tamen non raro socio, non os modò oculosque, barbam & prætensa duo in fronte cornicula, sed pedes insuper ex vtroque latere ternos prælongos & articulatos, qui omnes vngues habebant recuruos duos, longum vnum, breuem alterum, & pollicis apprimè locum supplentem, quibus & cutem apprehendit & serpendo gradum figit: tantum huic pollici aut cuipiam particulæ simili huius loco, industria & nunquam deficiens Natura in minimis etiam & abiectissimis animalculis studere voluit! Et quoniam tam admirabilis hìc instrumenti optici, per quod remotissima vt maximè propinqua intuemur, mentio incidit, operæpretium esse duxi suam Inuentorum gloriam nulli inuidere. *Ioannem Baptistam Portam Lynceum* primùm huius Theoriam ac compositionem in ipsa sua Naturali Magia, necnon Mathematicas ipsius, vt ita dicam, radices in libello suo *De Refractionibus* ante quadraginta & plures annos ad amussim descripsisse, adeoque primum Auctorem extitisse sicuti huius ita & aliorum plurium mirabilium, quæ siue in Mathematicis siue in Physicis inuenit & ipse agnoscit & candidè ac libenter omnibus declarat *Io. Keplerus Germanus Mathematicus Cæsareus*: Primùm verò diligentissimum artificem Germanum vel Batauum quendam executioni dedisse & vel casu tubum construxisse libentissimè fatemur: *Galilæum* deinde vbi Patauij Mathemata professus de hoc inaudijsset saltem, sua sponte non viso prius Tubo similem construxisse, primoque & Venetijs & Patauij à se repertum ostendisse, vt in illius libro Italico idiomate perscripto, cui titulus *Il saggiatore* expositum est. Hic sanè Galilæus, quidquid siue strepant siue obstrepant inuidi, non solum vix audito rumore confecit, sed eo vsque perfecit, vt primus hunc cœlo Tubum inferret & admiranda illa omnia, quæ iam in proemio descripsi, mortalibus cunctis patefaceret.

Nouus & mirabilis Tubus opticus seu *Microscopium*.

Pediculi abiectissimi animalculi non visa prius effigies.

Tubi optici Inuentio, & Constructio.

Eodem Romæ tempore Lynceorũ *Princeps Illustriss. Federicus Cæsius* rumore tantum è Belgio audito, idipsum instrumentum composuit & inter complures in vrbe Magnates distribuit, nomenquè *Telescopij* excogitauit & indidit: quod nomen etiam, cùm non multis post mensibus Galilæus Romam venisset, ipsumq. *dictus Princeps* & Antonium Persium, Ioannem Demisianum, Ioannem Terrentium, Franciscum Pifferum Camaldulensem Mathematicũ, Iulium Cæsarem Lagallam Peripateticorum in vrbe corypheum, & me quoq. cœnâ (vt aliàs sæpe, qui delicias nullas nisi cum literis & literatis agnoscit) in Ianiculo post cœlestia terrestriaque nonnulla spectacula & Philosophicas disceptationes excepisset, in ipsissimo huius Instrumẽti vsu pluries repetijt & ita

Illustriss. Princeps F. Cæsius Tubo nomen indidit.

Digitized by Google

omnibus placuit acceptumq. fuit, vt deinde per vrbem orbemque passim increbuerit. Ab hoc nobis alterum *Microscopium* appellare visum fuit, per quod minutissima animalcula, & horum ea quæ visum planè subterfugiunt acutissimè cernuntur: illo quidem omnis generis remotissima, hoc verò minutissima quæque perspicimus sed maximè propinqua, quod quidem à Galilæo in Italia confectum, & ab eodemmet etiam anno proximè elapso in vrbem allatum, nunquam tamen ita diligenter elaborari ab vllis artificum manibus vel ipsius vel collegarum iussu potuit, quàm ab istis Germanis, qui sedulam in hoc nobis operam præstitere, nec pauca huiusmodi Microscopia, quæ Vrbem totam in admirationẽ pertraxerunt, elaborata nobis exhibuerũt.

Probatur tertiò à mãmis Canem esse hoc animal.

Superest vt *Mammarum* argumento hoc animal Canem esse comprobemus. Et cum Arist. cap. 1. lib. 2. de hist. Animalium differre mammas in quadrupedibus docuisset, duas nempe datas Elephanto tam mari quã fæminæ sub armis, easque pro corporis vastitate valde exiguas: ac eodem loco sitas quaternas Vrsæ: alijs inter fæmina binas binisque saltem papillis donatas vt ouibus & Vaccis, sed his quaternas datas papillas: quibusdam nec in fæminibus mammas esse sitas, verum in ventre vt *Canibus* & Suibus & his quidem esse plures, verum non omnes pares esse subiungit. Ex his nisi fallor pathognomonicum signum sumi potest, non posse aliud animal esse id quod Icon nobis exhibet, quàm Canem, cum in pictura sex mammillæ, ternæ nimirum in vtraque ventris parte numerentur. Tot equidem & ego eodem sitas ordine in mea domestica canicula reperio, (& forsan aliæ caniculæ plures habent) quibus duæ adhuc tamen adduntur in pectoris regione collocatæ sed exuccæ planè & ad lactandum vt censeo inutiles, nam & mares exiguas & lactis expertes obtinent. Licet si Scaligero credimus, hæ etiam valde aliquando intumescant, qui Leporarium se habuisse tam grandibus papillis scripsit, vt ex solo genitali mas esse nosceretur. Hæc autem nostra *Mexicana* fæmella est, quod vulua sub cauda protuberans ostendit.

Mamillæ etiam in masculis

Ac postquam huc pertigimus, non inutilis planè de mammis hæc quæstio moueri poterit, *debeantne his numero fœtus respondere*? Quam enodasse libello de *Semine genitali* qui interijt, Scaliger profitetur. Falsum tamen axioma esse in suis iam sæpè laudatis Commentarijs innuit: cum duos vt plurimum Vacca edat vitulos & quatuor tamen papillas habeat. Sus etiam sexdecim, nec tot tamen mammis scateat: Mulier ternas sæpe proles pariat, cum duabus saltem mammis gaudeat, imò septem quandoque enixam esse, vt de familia inquit, *Porcellorum* Patauij res clara est. Ego hic Scaligero neutiquam refragor, & quam ipse historiam Patauinam & quidem veterem citat, ego nostrorum fidem temporum appello. Vidi hìc Romæ (quæ ante tres demum menses, hinc ad plures septuagenaria maior è viuis abijt, & cuius filium ego ante viginti annos à Pleuritide liberaui) *Florentinam* mulierem, quæ cum vnico suo marito *Florentiæ* triginta sex filios masculos omnes, & semel vnico etiam partu viuos septem enixa est, qui omnes sacri Fontis lauacro abluti & à Serenissimo tunc Hetruriæ Magno Duce *Cosmo primo* (vt memorabile hoc simul factum nobilitaret) ex eo subleuati fuerunt, qui lepidis his Patrem verbis allocu-

An mammæ fœtibus numero respondere debeant.

Florentina mulier triginta sex fili masculorum mater, & vno partu septẽ edidit.

allocutus dicitur: Macte tua virtute mascula: si tali quo cæpisti modo processeris, de alio mihi Principatu dispiciendum dubito: periculum enim fore metuo, ne tam numerosam sis Sobolem progeneraturus, quæ bellum motura, his meis mihi sedibus demigrandi necessitatem imponere posit. Septem hi filij, tribus adhuc omnes diebus vixerunt & lac maternum suxerunt. Tres etiam non rarò vno partu editos & hic & in Germania vidimus. Addam & hoc Naturæ insolitum factum. Viuit iam Romæ honesta fæmina & iuuenis, quæ cum marito suo plures quidem filias filiosq. sed singulos omnes procreauit, & tamen quatuor hæc à Natura mammis quæ lac omnes habent dotata fuit. Atque hæc licet parerga alicui videri posint, quin tamen recenserem supersedere nolui, quòd nobis mirabilem omnipotentis Dei virtutem, & benignæ fæcunditatem Naturæ nunquam satis laudandam & memoria æternà colendam ante oculos proponere posint.

Romana mulier quatuor mammis lacte fœcundis prædita.

Nunc siquid nobis in hoc animali Cane videlicet, quod Aristotelem vel præterijt vel ab ipso omissum, sedulò animaduersum est, Naturæ Mystis minimè inuidendum. Rectè quidem ille 3. de partib. Animal. cap. 14. Quæ in sanguineo genere viuiparo vtrinque dentata & multifida sunt, hæc simplicem habere ventriculum; non simplicem illa, quæ cornigera, solipeda aut bisulca. Sed non rectè, dum eodem Capite Caninum ventriculum paruum esse, nec ampliorem multò intestino & læuem intus, scriptum reliquit. Hoc enim & naturæ rei & ipsimet Aristoteli repugnat, siquidem hic 1. de hist. An. cap. 16. *Ventriculus*, ait, *humanus Canino similis est*. Humanus autem non exiguus, sed amplus planè & plurimarum sæpè tam esculenti quàm poculenti alimenti librarum capacissimus est, quod quidem non ex libris ego sed fideli in cadaueribus humanis (quorum centena propemodũ secui) autopsia expertus scribo. Et amplo admodum vidi ventriculo canem exenteratum, cui Arsenici drachma vna data fuerat Antidoti probandi gratia, quod ex serpentum puluere certo modo conflatur & multum prædicatur, quod quidem exhibitũ nihil profuit: post plurimas enim vomitiones, vlulatus & gyrationes, Canis tandem mortuus concidit & sectus fuit, cui forsan magis pinguia profuissent: memini enim me Romæ robustum iuuenem curasse, qui cum Risagalli puluerem in chartula quadam repositum cinamomum esse ratus pulmento suo inspersisset, torsiones passus est & vomitus molestissimos, cui ego Philonium Romanũ ac Mythridatium cum iusculis pinguibus & lacte copioso exhibui & sanitati feliciter restitui. In canis autem ventriculo rugas ac veluti vibices sanguine atro subductos ob insignem Arsenici ardorẽ vomitus causam manifestam, conspexi. Atque hunc Aristotelis lapsum ipse etiam Scaliger aduertit, & Caninum ventriculũ quadruplo intestino vel maximo etiam maiorem libenter concessit. De genitali Canis hoc erat ab Aristotele docendum, in Cane scil. penem osseum esse, quod ipse non scripsit, nos non rarò vidimus. *Genitalis*, inquit, 2. de hist. An. cap. 1. *verò ipsius differentia numerosa est, alijs enim cartilaginosum carnosumq. est vt homini* (At cartilaginem nemo Anatomicorum vnquam in hominis pene etiam per somnium vidit, est enim hæc substantia sui generis nec carnosa planè, multo minus cartilaginosa) *quod vt*

Aristotelis lapsus de Canis ventriculo.

Canis post Arsenicum sumptum, quæ accidentia sit passus.

Iuuenis saluti restitutus à sumpto Arsenico.

Canis ventriculus ab Arsenico mortui.

In Aristotelem animaduersio de Genitali hominis & Canis.

parte

Digitized by Google

parte carnosa inflari nequit, sic parte cartilaginosa intumescit excrescitq. Alijs neruosum vt Camelo & Ceruo, alijs osseum vt Lupo, Vulpi, Mustela, Ictidi seu Viuerræ. Vbi canem prætermisit, si nō ad Vulpium aut Luporum forsitan speciem eũdem referri putauit. Et fieri sanè potest, vt ob hoc ossiculum (quod in Cane duorum longitudine palmorum, quatuor transuersos æquat digitos, & genitali ita concinnè annexum hæret, vt sulcum etiam qui meatum vrinarium sibi fixum excipit, incisum satis constituat) canes dum vrinam reddunt, crus alterum subleuent, vt Cardanus conijcit, ne eà ventrem conspergant, & vt ego autumo, diutius etiam in coitu hæreant; hoc enim ossiculum facit ne ita genitale citò flaccescat: Quamuis hæsionis huius alia & non incongrua ratio afferri possit, glandosa nempe corpora quæ penis radicem circulariter ferme ambiunt & in coitu plurimùm intumescunt. Tertium, quod in Aristotele corrigendum censeo, hoc & non leue est: *Caluaria*, inquit lib. 3. de Hist. An. cap. 7. *non simili modo in quoque Animalium genere habetur. Alijs enim osse continuo calua perficitur vt Cani, alijs compacto vt homini.* Vult nimirum Canem sine suturis vllis osse continuo caluam suam sortitum esse. Quem Scaliger errorem non vidit, saltem non correxit in expositione sua. Haud vidi maiorem magis in vtroque oscitantiam. Canis enim quod ex meo discere Sceleto Canino poteris, suturas omnes quas homo, & plures etiam in Caluaria sua impressas tenet. Est huic Coronalis, Sagittalis, Lambdoides, est insuper in Canibus os frontis sua diuisum commissura etiam in adultis, quæ in recens natis hominibus apparet quidem, in ætate verò prouectis planè obliteratur: quæ res fecit vt tam Aristoteles quàm Medici omnes huius frontalis diuisionis in homine non meminerint. Adesse eam tamen in Abortu & nuper natis infantibus manifestè conspicitur, & tam longè progreditur vt & nasi & maxillæ vtriusque ossa per medium rectè diuidat. Vnde vt credam, facilè adducor & ipsum bonum quandoque dormitasse Homerũ, Aristotelem hominem quales nos sumus fuisse, & labi potuisse & aliquando ex chartaceis potius libris sapuisse, quam vtrumque Naturæ folium Cęlum inquam, & Terram penitius inspexisse.

Ossiculum in pene canis.

Aristotelis lapsus in Canis Caluaria descripta.

Calua Canis pluribus quàm hominis suturis distincta.

De dentibus etiam, de quibus aliquam apud Authores controuersiam inuenio, hoc quod dicam habeo. Vndiq; hi in vtraque maxilla sibi correspondent. Sex numerantur anteriores quos incisorios dixeris, sequuntur duo oblongi & erecti verè Canini ex vtroque latere singuli: tum sex molares in vtroque ibidem latere. Ita vt Canis cum socijs suis superioribus toto suo in rictu seu ore dentes quadraginta obtineat: Costas numero tredecim, clauiculis enim caret. Nec Talum habet: quid autem hic sit, alibi dicendi locus erit. Solent post partum, qui Canibus longè difficilior est quàm felibus, matres subito Chorion siue secundinam vt vocant, catulorum suorum, quod ipsemet vidi, deuorare & sic etiam obstetricis munere fungi, & mordicus vmbilicum, cum nullo hic ipsis amplius vsui esse possit, abscindere.

Quadraginta dentes canis obtinet.

Costas habet tredecim.

Partus Canis.

Antiquitus catulorum carnes frequentes in cibis & medicamentis fuisse ex *Hippocrate* etiā discimus, quin & hodie in *Sinarum Regno* cum alijs à lanionibus in macellis vēduntur carnibus, & populis eisdem quotidianus sunt cibus.

Carnes à quibusdam eduntur.

A fide

igitized by Google

A fide dignis accepi, tabidis nullum præsentius remedium esse, quàm si frequenter in cibis suis Canino adipe vtantur. Stercus Caninum, quod *Album Græcum* forsan melius *Dracum* pleriq; vocant, his libenter relinquimus, quibus adeo animalium fimeta pro medicamentis placent: quasi ex ditissimo Naturę thesauro non millena nobis & meliora & gratiora suppetant. Felem vidi, quæ adultorum Canum non attigit carnes, catulorum libenter edit; quod illæ ob coitum hircum olerent. Sic nobis etiam exectorum carnes vt pecudum & caporum magis arrident. Vidi & catulum à felis vberibus pendentem, quæ pluribus ipsi diebus lac præbuit, ac probè enutriuit.

Atqui nō deerunt nasutuli quidam, quos iam mihi etiam se opponere audio, animal hoc de quo iam longam satis texui historiam, canem minimè esse, quòd nec figura huic admodum conueniat, nec in *America* (quæ ipsis ego arma ministro) ante Hispanorum in illas partes aduentum Canes vlli conspecti fuerint, quod ex descriptione Tertiæ in Americam & in specie quidem in Brasiliam Nauigationis clarum euadit. Quod & Gomara in generali sua Indiarum Historia testatur. Cum enim Brasilienses primùm ex Venaticorū genere Canem in *Villagagnonis* aduentu nostris etiam hominibus applaudentem vidissent, obstupuerunt valde; quod hic aliquam similitudinem cum animali ipsis *Ian ouare*, Leone quouis ferociore gereret. *Christophorus Columbus* quoque, vbi primum ad Insulam *Boriquen*, quæ S. Ioannis nomine insignitur, peruenisset, *Indi* illi qui cum Hispanis bellum gerebant, vehemēter Canem subrubidum peregrinum sibi timuerunt, qui duorum etiam ferè balistariorum stipendium merebat, acerrimus vt Barbarorum hostis, ita strenuus Hispanorum defensor. Et *Valboa* Hispanorum Centurio fortissimus, cum primum Australem patefecit Oceanum, Canes quos secum habebat in Indos emisit; qui fuga sibi consulentes, non minore ab his damno, quam à præstantissimis Valboæ militibus terrore affecti fuerunt.

Obiectiones quæ fieri possent non esse Canē hoc animal.

Audi Hispanorum in Americam aduentum ibiq. nullos fuisse Canes cōspectos.

Hic ego ab eruditissimo philosopho & Theologo *Iosepho à Costa* è Societate IESV suppetias mihi postulo, qui ea de Noui Orbis Natura ingenij sui acumine & experientia ipsa edoctus aperuit, quæ Veteres philosophi friuolis persuasi sine sensu rationibus (qui error & hodie plurimum contingit in scholis) pertinacissimè negare ausi fuerunt. Hic enim lib. 4. cap. 33. *Tria ait in India occidentali Animalium genera reperiri*, vnum soli *Indiæ* natiuum & proprium, alterum Hispanicis siue Europæis simile, tertium ab Hispanis primum in eam Orbis partem illatum. Et ex his vltimis quidem esse oues, vaccas, capras, sues, equos, asinos, *Canes*, feles & his similia. Probat autem hæc noua omnia Americanis fuisse, quoniam nulla propria nomina, quibus iam enarratas bestias appellent, nouerunt, sed meris Hispanicis & his corruptis admodum vtantur.

Iosephus à Costa laudatur.

Atqui hìc ipse meum magis iugulum peto, dum Canes illuc aliunde illatos vltro fateor. Sed litem hanc facilè & tribus vt aiunt verbis ipsiusmet Iosephi, quibus laudatum iam caput concludit, componam & finiam. *In initio* inquit, *India Canes nullos nouerat pręter genus quoddam pumilum, quod patria voce ALCO nominabant. Iam propter similitudinem Canes ab ipsis Hispanis illati gran-*

Respondetur obiectionibus.

diores

Tria animalium genera, nunc in America reperiũtur.

diores hoc nomen quoque obtinent. Pumilos hos Canes Indi tantopere amant, vt sibi demant, illis quod obijciant. Peregrinantes eosdem aut dorso, aut sinu receptos secum ferunt. Aegri non secus at congerrones, aut consolatores eosdem secum habent, conuersatione ipsorum dolores sibi minui credentes. Ex quibus statim sanioris iudicij quiuis, quid de hac nostra Icone statuendum sit, colliget. Ad vnguem enim animal, quod hic prostat nanum, pingue & mansuetum effigiatum, mihi videtur illud esse, quod Americani nomine communi ALCO vocabant. Erit igitur Canis, sed non Europæis nostris per omnia similis. Quandoquidem in Regni *Guineæ* descriptione, Parte Indię Orientalis siue volumine sexto Canes à nostris multum etiã discrepantes reperiuntur, qui nec latrant nec mordent, & magna à populo illo copia aluntur ouiumq; instar in forum venales aguntur, cibis valdè expetiti, apud quos nostri Canes in magno pretio habentur, propterea quod latrare possunt, audito enim Canum latratu *Nigritæ* illi loqui eos posse existimarunt.

Canes Americani nostris nõ per omnia similes.

Libuit Coronidis loco & hæc ex cap. 170. Benedicti Pererij adiungere, & si vera sunt quæ ipse ex auditu refert, monstrosum quendam Naturæ lusum, ac metamorphosin admirari. *Est* inquit, *apud Lapponios animal terrestre corporis magnitudine figuraq; non dissimile Cani, mollissimo pilo, suauissimisq; ad edendum carnibus: Hoc certo quodam tempore incipit vehementer appetere & frequentare ipsum mare, in quo identidem natans & sese mergens particulatim & membratim piscis fieri incipit. Tandem exuta prorsus terrestris animantis figurâ totum in piscis similitudinem, & naturam commutatur.* Sed 2. Tom. in Genesis cap. 152. refert se Romæ hoc animal sed mortuum vidisse, non tum ex toto, sed aliquot tantum partibus piscem factum: cęterùm naturam animantis terrestris figuram retinuisse.

Canis Lapponicus terrestris in Piscem abit.

In Insula etiam *Hispaniola* Americæ Historiographi notant, Canes paruos exoticos repertos fuisse, qui partim Indis illis domi in delicijs, partim foris in Venatione vsui erant ad animalcula quædam ipsis propria cuniculorum instar capienda, qui similiter vocem nullam edebant ad necem vsque etiam verberati. Et cum Plinius lib. 8. cap. 58. scripserit: *Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continenti vocalibus durat genus earum: mutæ sunt etiam nunc in Seripho Insula, hæ tamẽ alio translatæ canunt.* Fuerunt qui hoc ipsum tentarunt, & huiusmodi mutum Canẽ ex *Nigaragua* ad Ciuitatem *Panamam* trecentis Leucis distantem asportarunt, sed æquè hic atque ibi mutus remansit. Hæc ego eius solùm gratia adferre volui, vt fidem huic meæ coniecturæ adiungerẽ, Mexicanum hoc animal *Canem* esse licet non vndiquaque nostrorum figuræ Canum respondeat. De rabie Canum subsequenti sermone agendi locus dabitur. Atque hæc fortassis plus satis.

XOLO-

Digitized by Google

XOLOITZCVINTLI
Lupus Mexicanus.

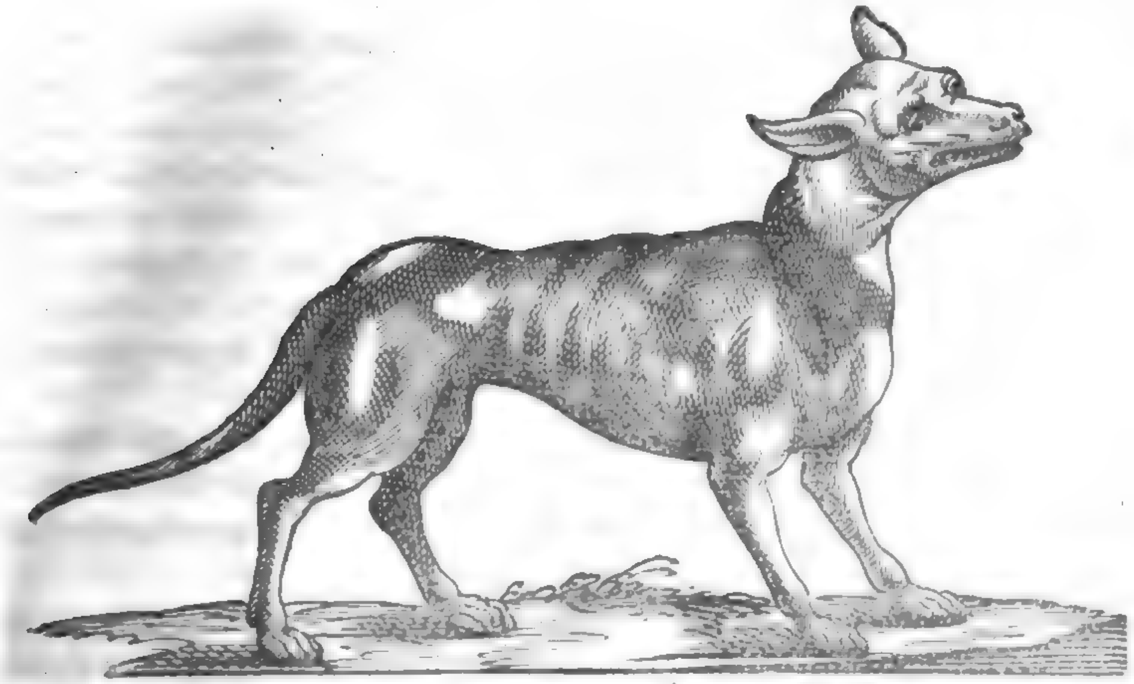

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc ex figura depicta ferocitatem toto Corporis habitu prǫfefert,& terrorem quendam ex visu ſpirat. Rictum nempe voracis beſtiæ, toruos & lucentes oculos cum truculentis ſupercilijs, gingiuas & oris labra cruenta,dentes exſertos,caninos nempe duos valde conſpicuos, poſteriores verò ſerratos ac prægrandes oſtentat. Ex ſuperioribus labris hirti admodum pili retrorſum flexi,mollioribus Hiſtricis aculeis non abſimiles ex cinereo alboq. colore variantes erumpunt.Totum caput cinerei coloris,lineis quibuſdam tranſuerſim arcuatis ſubnigricantibus conſpicitur. Aures erectas gerit longas ſatis, cinereas totas; quarum inter ſpatium maculæ latæ coloris fului,quæ & integram frontem interſtinguunt.Collum obeſum craſſumq. laxiore pelle,longa fuluaque macula præditum,cui ſimilem in pectore gerit. Cinereo totum corpus colore conſtat, quod maculis tamen ſubinde fuluis maiuſculis paſſim intermixtis ornatur: Lineis etiam ceu tænijs & faſcijs ſubnigris à dorſo ad latera deorſum hinc indè deductis. Ventre toto eſt cinereo excepta parte anteriore,vbi inſignis eaq. vnica ac fulua macula viſitur.Cauda huic eſt ſatis longa non villoſa, cinerei coloris, in medio tamen ſubfuluam obtinet maculam paulatim euaneſcentem. Crura ac pedes cinerei & nigricantis coloris, lineis à ſummo ad imum deductis firmi craſſiq. proſtant,quorum priores quinque vngues, ſed retractos admodum; poſteriores verò quatuor exhibent.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

Hoc animal Mexicanum Lupú potius, quã Canem esse asseritur.

HIc ego Lupum auribus teneo, nec quo me vertam facilè ſcio. Etenim inter Canem Lupumq. ambiguum videtur hoc *Mexicanum* animal: cùm Lupum Cani paſtorali ſimilē faciat Oppianus. Et 8. Hiſt. An. 18. *In Cyrenenſi agro cum Canibus Lupos coire* ſcribebat Ariſtoteles. Galenus quoque 3. de Vſu partium cap. 1. Cum Pindarum riſiſſet, quòd Centauros generari poſſe fabulatus fuiſſet, mixta tamen animalia ex Equo & Aſina, Aſino & Equa, ex Lupo & Cane, Cane & Lupa, imò Vulpe naſci non inficiabatur. Lupum hunc tamen potiùs, quàm Canem eſſe animus inclinat. Cuius rei argumenta dicam luculenta, prius quam de Luporum partibus, natura, ac proprietatibus quicquam afferam.

Cùm de Cane ſuperius agerem tria retuli eſſe in America animalium genera: Vnum ipſi exoticum, natiuum alterum, tertium inter hæc medium, hoc eſt, noſtri Orbis animalibus non diſſimile, cuiuſmodi ſunt Leones, Tigres, Vrſi, Apri, Vulpes, Lupi & feræ aliæ.

Qua via modoq. animalia ex noſtro orbe in Americam abierint.

Sed qua ratione viaque terreſtria noſtris ſimilia in nouum Orbem, qui immenſo Oceani ſpatio à noſtro diſpeſcitur, perlata fuerint, non leuis eſt controuerſia. Hanc Ioſephus à Coſta enodat & imprimis quidem apud eundem S. Auguſtinus lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 7. miratur, quomodo in nonnullis noſtri quoque Orbis Inſulis Lupi, Pantheræ & feræ immanes aliæ, quæ generi humano, præterquam quòd vſui nulli ſunt, damnum etiam notabile inferunt, reperiantur? nam in quibuſdam, inter quas Anglia numeratur, Lupi nulli inueniuntur. Quod enim ad Canes, Equas, Boues, Elephantes & huius generis proficua animalia attinet, fieri potuit, vt deliberato hominum conſilio nauibus eò perlata fuerint, quod de ijs, quæ feritate & ſua atrocitate nobis formidabilia ſunt, nec niſi dolum hominibus ſtruunt, vix eſt probabile aſſerere. Quod ſi idem D. Auguſt. Antipodes cognouiſſet, quid ipſi de hac difficili admodum quæſtione ſtatuere animi quæſo fuiſſet? Neque enim vero ſimile ego exiſtimo, credere ipſum voluiſſe, per ingens marium ſpatium ex noſtro hæc orbe illa tranſnatare ad Antipodes potuiſſe, quod ipſe in Inſulis quibuſdam noſtris contigiſſe perſuadere ſibi viſus fuit. Vult etiam Diuina procreatione, poſt vniuerſale diluuium ex terra hæc enaſci potuiſſe æquo ferme modo, quo in principio Mundi; quando Deus dixit, producat terra animam viuentem &c. Hoc quidem minimè Diuinæ potentiæ, attamen eius ordinationi aliquo modo repugnare videtur. Quoniam omnis generis animalia in Arca Noe concluſa fuerunt, quæ egreſſa poſtmodum ſeipſa per ſemen propagarunt. Si autem nuda Naturæ lex conſideretur, minus adhuc concedetur ex Terra & putredine perfecta huiuſmodi animalia, non aliter ac Muſcæ & Ranæ ſolent, ortum ſibi ſumere. Quamuis *Andreas Cæſalpinus* acutiſſimus Peripateticus, & qui ſummus fuit in hoc *Athenæo* noſtro Medicus, olim Magiſter meus hoc fieri poſſe Ariſtotelicorum vi principiorum in ſuis quæſtionibus Peripateticis facilè deducat, quod de homine quoque affirmat. Sol enim

In Anglia nulli Lupi eſſe dicuntur.

S. Auguſtini de propoſita quæſtione opinio.

Andreas Cæſalpinus ſũmus Romanæ Medicinæ Profeſſor.

Digitized by Google

enim & homo hominem generant, hoc est, Sol absque homine, vt ipse ex Aristotelis & verbis & mente conuincit. Adeò miserè obscura Aristotelis verba ab ipsius asseclis tractantur, & dogmata ceræ instar ad quamlibet opinionem parata obediunt. Quare Iosepho hic laudato iam loco, facilè assensum præbeo, nouum hunc Orbem à cætero nequaquam quoquouersum auulsum & separatum esse, aut saltem quod mihi videtur, si iam licet separentur, non ita olim fuisse & tempore post Cataclismum in quibusdam omninò extremitatibus coniunctos hæsisse, quibus pedestri itinere tam homines quàm animalia vtrobique commeare facilè potuerint. Nam & nostrorum memoria patrum didicimus, in multis iam locis mare, vbi olim terra, & solum nūc esse, vbi olim Salum fuit, & Siciliam à reliqua nunc Italiæ parte per mare interiectum distractam, cui quondam adhæserat, historiarum fide nouimus. Nam fieri quidem posse, quinimò euenisse, quòd feræ periculis incitatæ totos sæpè dies noctesq. in vndis ad Insulas quasdam vicinas pernatarint, sed tantam itineris intercapedinem, quantâ noster à nouo distat orbe, emetiri potuisse, id demum à vero absonum & ἀδύνατον planè esse videtur. Cùm & aues concitatissimo volatu mille & quingenta stadia superare non possint. Erunt igitur Lupi, Vulpes & similia cæteris bestijs etiam exitiosa animalia non de industria huc perlata, sed sua sponte ac naturali quodam instinctu, postquam ex Arca Noe egressa fuerunt (Nam etiam ex plantis quęuis suo natiuo gaudent pabulo, aere & solo, atque adeò, *hic segetes, ibi veniunt felicius vuæ*) huc facilè concurrere seseque multiplicare potuerunt.

Iam autem hoc animal Lupum potiùs quàm Canem esse sic probare aggredior. Capitis cumprimis totius aspectus facile hoc euincit, qui ferocissimi animalis intuentibus imaginem præbet, ac tantùm non depictum etiam terrorem incutit. Inter animantes autem quæ perpetuò cicures sunt, Mulum; quæ cicures fieri possunt, Elephantē; at quæ semper feræ permanent, Pantheras numerat & Lupos Arist. 1. Hist. An. 2. Quamuis non ignorem ex mansuetorum genere fera quædam ipsius sententiâ, esse posse, inter quæ Canes ponit. Non tamen quæ fera natura suâ sunt, mansuescere vice versa omnino posse. Cui Scaliger eius interpres ibidem consentit. Hoc ipsum Plinius lib. 8. cap. 17. probare visus fuit de Lupa Romuli & Remi nutrice verba faciens: *Nam quæ de infantibus*, inquit, *ferarum lactibus nutritis, cum essent expositi, traduntur, sicut de conditoribus nostris à Lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturæ arbitror.* Attamen ipsemet sui forsan parum memor Aristoteles 9. Hist. 36. Lupos cum piscatoribus amicitiam inire & ex eorum præda viuere dixit. *Apud Mæotidem paludem*, inquit, *Lupos esse piscatorum familiares aiunt, & nisi partem suam à piscatoribus acceperint, retia cum in terram expansa resiccantur, lacerare.* Idem planè Aelianus annotauit. Albertus magnus profectò, quod re ipsa nunc expertus fui, optimè scripsit, *Catulum adhuc cicurari posse & Canis instar ludere, non tamen deponere odium ad venatores & agnos aliaq; minora animalia, quæ à Lupis vorantur.* Quod de domestica mihi Lupa retulerunt, vbi hæc agnum videat, appetitum ipsi excitari & palatum prurire. Dicamus igitur mansuescere quidem hanc bestiam posse, non tamen Lu-

Probatur hoc animal Lupum potius esse ex capitis aspectu.

Quæ fera, quæ naturâ suâ sine mansueta animalia.

Aristoteles sibi contradicere videtur.

pinam omnino deponere naturam, adeòq. (vt verbo fertur) pilos non animū mutare. Antipathia enim quæ inter agnum & Lupum viget, in viuentibus haud cessat, quam aliqui post mortem quoque remanere crediderunt. De viuentibus Ouidij versiculi existunt.

Antipathia inter animalia vix cõciliatur.

- - - Sic agna Lupum, sic Cerua Leonem,
Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columba.

Nulla.n.vi inquit Nazarius *possunt coire, quæ naturali diuortio diffident, nec vlla tam fidelis est copula, quæ in diuersum tendentia nexu suo teneat.* Vnde & in adagiũ abijt: Lupus prius ouẽ ducat vxorem, quã inimicis conueniat. Cicurari tamẽ, quod Aristot. inficiari videtur posse, certus sum. Cum ante hos octo dies quàm hæc scriberem, domi & in Musæo quidem meo Lupam adeò mansuetam viderim ac tractauerim, vt ipsius magister etiam eius ori manum insereret & mei gratia dentes numeraret. Ego sanè & collum & pedum digitos impunè vt libuit contrectaui. Didici autem Lupi dentes pedesq; tam posteriores, quam anteriores cum Cane adeò conuenire, vt nisi capitis aliquantisper figura differret, ipsissimum fuisse Canem iurassem. Trux enim erat in hac capitis vniuersi, oculorum nempè toruitas, dentiũ & pilorum circa rostrum aspectus, quæ in hac nostra pictura ad amussim omnia respondebant, veluti legenti descriptionem meam patebit.

Lupus cum Cane in pedibus & dẽtibus cõuenit, sed capitis aspectus distat.

Oculi scintillantes in Lupo.

Singularem quandam in hac pictura oculorum scintillationem animaduertere licet, quæ apprimè cum Plinianis congruit verbis lib. 11. cap. 37. *Nocturnorum*, inquit, *animalium, velut felium in tenebris fulgent radiantquè oculi, vt contueri non sit, & Capræ Lupoquè splendent, lucemq; iaculantur.* Et Aelianus, *Acerrimis*, inquit, *atque acutissimis præditus Lupus est oculis, intempesta nocte, vel Luna ipsa silente lucis vsura perfruitur.*

Lupus retractis vnguibus incedit.

Accedit vnguium situs positusq.: Hi enim, non vt in præcedenti animali exserti, sed retracti fuerunt depicti; quod quidem omnes, qui animalium naturas indagarunt, in Lupo obseruarunt. Voluerunt enim aliqui, quod Lupus dictus sit quasi *Leopus*, quod Leonem nempè in pedibus vnguibusquè imitetur. Siquidem hi non aliter ac feles retractis vnguibus incedant, ne audiantur. Quare Albertus scripsit, *Lupum cum fraudulenter incedit, pedes lambere ac lubricos facere, ne strepitus audiatur.* Addunt alij, si sepem transiliens occultè ouibus insidiaturus pede forsan strepitum excitauerit, mox pedem quasi reum mordere. Si tamen Isidoro credimus: dictus est Leopos, quasi vt Leoni in pedibus, ita huic sit virtus quicquid pede presserit, non viuat. Veruntamen de hac nobis Etymologia nulla lis sit; certũ est, Lupũ conclusis potius, quàm explicatis ambulare vnguibus, quod in Icone probè insinuatur.

Qualis color sit Lupis cõis.

Color etiam, si & hic aliquid nobis argumenti præbere valet, in hoc animali talis reperitur, qualem Lupis cõmunem magis esse omnes fatentur, canus nempè nigricansq. Nec mirũ fuluas huic aliquot maculas intermisceri: Neq; enim Europæum, sed Americanum hic animal describitur. Et in Noruegia quoq; Moscouia, Lithuania, Samogitia (ne quid de magis Septẽtrionalibus dicam prouincijs,) candidissimi lupi, vrsi, lepores, ac vulpes reperiuntur. Quare nec hoc cuiquam alienum videatur, quod pilis curtis, & non villosa,

vt in

Digitized by Google

vt in nostris, cauda depicta appareat. Hæc enim rei naturam non mutant. Et Rubum sine spinis; nec ideò minus Rubum, vidimus. Et Canes tam hirtis quàm mollibus, longis curtisq. pilis, imò excepta capitis aliqua particulà, toto corpore glabros & pilis nudos conspeximus. Et si quis ad rem aliquid hoc quoque facere putauerit, addam, vero valde simile esse, cùm sub præcedente Icone author libri huius Canem nobis Americanam depingeret, hic quoque non Europæum animal subiungere voluisse, sub Canis tamen generica & laxiore latitudine comprehensum. Aliud argumentũ hoc animal Lupum Mexicanũ esse.

Nunc Animalis huius mores partesque breuiter nobis perstringenda restant. Capitis figura, quæ Canino haud absimilis est, iam satis delineata patet. Oculi sunt lucentes vt dictum; rostrum quoq; pilis crassioribus ceu setis horridum. Aures in Lupo multò quàm in Cane erectiores & longæ satis. Dentes in Lupa illa cicure, de qua supra, quadraginta numeraui, eodem ordine & loco sitos, modoq. formatos vti de Cane iam scripsi. Canini tamen illi in Lupo quàm Canibus longiores & è labris erectiores eminent. Incisores prægrandes: molares magni & fortissimi, vt non malè Oppianus dixerit Luporum quoddam genus esse, dentibus adeò validis, vt lapides ac metalla vincere & perfringere possint. Partes huius Lupi explicantur. Dentes describuntur.

Hìc æquum omnino censeo, quid Galenus lib. 11. Capitibus 8. & 9. de vsu part. de numero & vsu dentium senserit, minimè silere. Ait autem Naturam vnum tantum in Homine, in vtraque parte caninum dentem produxisse, quòd sciret se animal ciuile ac mansuetum effinxisse, cui robur ac vires ex sapientia, non ex corporis fortitudine essent. Cum Leonibus, Canibus, Lupis ac ijs quæ καρχαρόδοντα, hoc est serratos habentia dentes appellantur, multos vtrinque dederit. Quod Horatius innuere voluit, Lupo in dentibus, in calce Boui arma esse, Galeni opinio de dentibus examinatur.

. . . . *Mirum*, inquit,
-- *Vt neque calce Lupus quenquam, neque dente petit bos.*

Ego verò, quod & cum de Cane agerem, insinuaui, tam in hoc quam in Lupo, non nisi vnum vtrinque dentem caninum illumq. prælongum & exertum valde reperio. Sex autem incisores, quorum duo illi caninis viciniores, paulò quidem reliquis sunt longiores, quos ob id caninos ipse forsan appellauit, non labra tamen egredientes, sed eodem cum reliquis incisorijs ordine siti, eandem quoque meo iudicio, vtilitatem præstant. Superant igitur tam Canis quam Lupus hominem numero dentium, quod hic ad summum non nisi triginta duos; illi quadraginta possideant. Sex nempe in maxilla inferiore molares dictos in vtraque parte, totidem in superiore serratim respondentibus oppositos. Caninos tam supra quàm infra vtrinq; vnum, & sex incisores, in vtrauis maxilla singulos. Cùm Homo tantum quatuor habeat incidentes, molares quinq; at plerumq. quatuor, etiã in adultiore ætate. Solent autem (vt plurimis amicis meis vsuvenit) vltimi illi molares ætatis anno vigesimoquarto & octauo non raró, erumpere cum ijsdem planè dolorificis accidentibus ac molestijs, quibus pueruli dentientes affliguntur. Hos in Caluarijs quibusdã, suis in præsepiolis adhuc latitantes bene grandes conspexi. Homo ad summũ triginta duos, Lupus quadraginta possidet dentes.

Ex quo patet falsum esse, quod libello de Anatomia viuorum, qui Galeno adscribitur, memoriæ proditum fuit, Lupo multiplicem esse dentium ordinem concessum.

Aristotelis error de Lupi collo detegitur.

De collo Lupi facere non possum quin ipsissima Aristotelis verba 4. de Partibus Anim. 10. adducam: *Collum*, inquit ipse, *Arteriæ* (scilicet asperæ) *gratia habetur, quippe quòd eam atque etiam gulam protegat, amplexuq. suo tueatur, hoc cæteris animalibus flexile & vertebris compactum est, at Lupo & Leoni osse perpetuo riget, commodiùs enim ad robur quàm ad alios vsus collum ijs esse natura voluit*. Plinius lib. 11. cap. 37. Aristotelis vestigijs probè insistit. *Quibus Ceruix est* (inquit, nempe animalibus) *è multis vertebratisque orbiculatim ossibus flexilis ad circumspectum, articulorum nodis iungitur, Leoni tantum & Lupo & Hyænæ ex singulis rectisq. ossibus rigens. Cætero spinæ annectitur*. Hæc Aristotelis doctrina adeò ipsius sequaces commouit, ne dicam decepit, vt Ælianus hoc etiam figmenti addiderit: *Lupi collum in eas breuitatis angustias compulsum, atque vehementer compressum esse, vt retorqueri, retroq. versari non queat, & si retrò velit aspicere, totum corporis truncum retorqueat necesse esse*. Quæ ita veritati è diametro repugnant, vt vel ipso Cane agiliorem ferme Lupam, collumq. in quamuis partem faciliùs vertere, & ludicris cum magistro suo gesticulationibus quaquauersum ceruicem volutare in meo nuper Musæo & viderim & riserim plus satis. Collum quinimò arctè contrectaui & Aristotelem miserè hic hallucinatum fuisse probè didici. Et cum à Lupæ huius heris plures exenterati Lupi fuissent, vbi hanc ipsis Aristotelis opinionem de ceruice rigida vnius continui ossis proposui, & ipsorum sensum exquisiui, & me ac ipsum *petulanti splene cachinno* exceperunt. Sed quid hæc mirer aut exagitem? Cum idem Aristoteles in Caluaria Canis, vt supra monui, eundem errauerit errorem, illamq. osse continuo nullis contextam commissuris diu nobis persuaserit. *Atqui*, vt Lucianus ait, *ipse res melius loquuntur quā verba*.

Eundē errorem Plin. & Aelianus errarunt.

Aristot. lapsus in Canis caluaria.

Inter centena & plura animalium tam reptilium quàm volatilium, quadrupedum & aquatilium sceleta, quæ ego partim domi asseruo, partim imperfecta reliqui, vnum solùm reperi, quod os continuum loco vertebrarum sortitum est, nimirum Testudinis, siue hæc aquatica siue terrestris fuerit. Os autem hoc rigidum nullis mobile vertebris in sola dorsi & lumborum spina reperitur, peruium tamen æquè, & spinali medulla repletum. Collum interim & cauda æquè vertebris (vt reliqua omnia habent animalia) articulatis constant, quasi Natura has collo minimè denegare debuerit, cuius motus ad vitam admodum est necessarius: Quòd caput nempè collo impositum, in vtrumque prorsus latus, antrorsum, retrorsumque verti debuerat, cum in hoc ceu in specula quadam sensuum organa omnia collocata fuerint. Vertebris autem in dorsi spina eas carere voluit, vt ceu fornice ac domuncula, & vt Plinius vocat, putamine durissimo præditæ, sub hoc tutæ lateant, nullo modo siue ingredientes, siue procumbentes incuruare & conglobare se valeant, id quod Erinaceis facillimum est, qui hoc etiam præter Naturæ rerum & aliorum quadrupedum animalium seriem obtinent, vt Clauiculas habeant, quæ soli alioquin Homini, & Simiæ, singulari quo-

Sola Testudo vertebris in spina dorsi caret.

quodam priuilegio concessæ fuerunt. Et ideò forsan quod Erinaceus adeò in globum se colligat, vt nec caput nec caudam, principium & finem eius internoscere queas. Hoc cum Testudo præstare non valeat, neque vertebras in dorso habere debuit. Id quod fortassis & ipsum Aristotelem præterijt 3. de Histor. Annal. cap. 7. *Initium vero*, inquit, *in omnibus, quæ ossibus constant, spina est, quæ compacta ex vertebris à capite ad coxas porrigitur. Vertebræ omnes foramine medio peruiæ sibi iunguntur.* Vides quam omnia Natura ad *numerum, pondus*, & *mensuram* necessaria moliatur, nec quicquam frustra faciat. *Huic* ego me malim, quam *Authori* vlli astringere, hanc sequi, cum hac inuenta mea omnia sedulò conferre. *Qua duce*, vt Cicero ait, *nullo modo errare possum*, & vt Iuuenalis,

Nunquam aliud Natura, aliud sapientia dicit. Atqui nec ratio Aristotelis quicquam persuadet, cum ait, ideò Lupo & Leoni, vnico rigens osse collum à Natura concessum fuisse, quod animalia hæc robore potiùs, quam alijs prædita vsibus voluerit. Neque enim facilè Aristotelem mihi assensum prębiturum æstimauero, si persuadere ipsi conari velim, manum, vt probè suo fungatur munere, & fortissimè quicquid apprehendit, contineat, non viginti septem, ex quibus composita constat, sed tribus solummodò maioribus ossibus contextam esse debere.

Galenus meherclè, acutius rem introspexit, & colli partes vsumquè sedulò magis nos docuit in libris *de vsu partium*, quos aureo dignos elogio censeo, cum in his Conditoris nostri sapientiam, ac prouidentiam in procreandis tam brutorum, quam humanæ fabricæ partibus diuinis planè, vt æquum fuit, hymnis celebrauerit. Libro itaque 12. Cap. 10. 11. & 12. hunc in modum philosophatur: Spinam à Natura, ceu carinam quandam, animalibus datam esse, cuius nos beneficio recti ambularemus, illa suo quæuis modo ingrederentur. In qua duo erant necessaria: primum, vt intus excauata esset, hunc nempè in finem, vt ex cerebro, ceu fonte animalis facultatis, portio aliqua, spinalis medulla dicta, tanquam fluuius per ipsam ad motum subiectis partibus communicandum descenderet: Secundum, ne vno simplici & incomposito osse rigeret, quanquam ad Sedem tutam id longè vtilius fuisset, neque enim tam facilè spina hoc modo luxari, ac distorqueri potuisset. Veruntamen Scopum Natura hic alium in constituendis partibus antiquiorem habuit. Non enim lapideum vel ligneum effingere animal, sed vita motuq. præditum voluit: Si enim motu destituatur, parum abest, quin pro lapideo illud luteoquè habeamus. Quapropter cum motus animali secundum ipsius substantiam maximè insit, ob id satius fuit, ex multis fuisse partibus conflatum. Si enim totius spinæ os vnicum fuisset, an non immobile, ac veluti veru quodam confixum aut palo affixum appareret? Miror profectò Aristotelem Lupo non cornua addi disse, huic enim ad arietandum illa colli rigiditas, quàm ad venandum conferre amplius potuisset. Iam autem cur tam collum, quam μετάφρενον seu dorsum, quam Lumbus, & os quibusdam ἱερὸν hoc est Sacrum seu magnum, ab alijs verò πλατὺ id est latum nuncupatum pluribus spondylis & vertebris, non autem tribus quatuorve ossibus maioribus ceu Tibiæ & Brachia, constent, & Gale-

Cornua Lupo conuenirent, si collũ rigidũ haberet.

nus loco iam dicto enucleatè satis explicat, & ad Medicorum potius, quam nostrum forum hoc longius prosequi pertinet.

Ecce quantum possit præoccupata & diu nutrita de magni cuiusdam viri doctrina, opinio! Nam

Deplorandum, quòd nos neglecta plerũq. rerũ magistra experientiá, nudis Authorũ verbis declarãdis immorimur.

- *Cui quisq; ferè studio deuinctus adhæret*, hunc laudat, hunc imitatur, præ hoc omnia aliorum dogmata ipsi frigent sordentquè, & sic *semper itur in antiquam siluam*. Quilibet denique sequitur priores malè iter ingressos, & excusationem mereri videtur, quod publica via errauerit. Vt enim Seneca ait, *Multum dare solemus præsumptioni omnium hominum; apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri*. Sed & idem Seneca: *Tritissima quoque via & celeberrima maximè decipit, nihil est magis præstandum, quam ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum est, sed qua itur*. Ac reuera nunquam tam benè cum rebus humanis actum est, vt optima plurimis placuerint.

Et quod deplorandum magis, res eò iam redacta est, vt temerarium æstimetur, velle aliquem in naturalibus præsertim studijs profiteri scireq., quæ alij hactenus ignorarunt, odiosum verò etiam, ea immutare conari, quæ longa iam consuetudine recepta, & ceu legibus quibusdam sancita & optima iudicata vidétur. Hinc consumimus plerumq. totum vitæ tempus, in aliorum sensibus (nunquã etiam forsan ab ijs authoribus pensitatis) eruendis & dilucidandis, Natura & rerum magistra experientiá longè interim valere iussa. Non certè Platonem Aristoteles interpretandum, aut hunc Theophrastus explicandum solum susceperunt, sed vterque suo modulo philosophari, vetera impugnare, & noua, quæ ipsis veriora videbantur, substituere voluerunt. Atqui *rationem rationem* conuincere, inclamant omnes; quam & ego si vera sit, admiror & exosculor.

Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.

Quã rationẽ nos amplexari debeamus.

Verum & hoc ex communi Præceptore Aristotele 3. de Generat. animal. cap. 10. didici, *Rationi fides est adhibenda*, inquit, *si quæ demonstrantur, conueniunt cum ijs rebus, quæ sensu percipiuntur*. Cuius si rationes eiusmodi essent, proh Deum immortalem! quam tædiosis nos laboribus in rerum naturalium perscrutatione liberasset? in qua & opes, & sæpè vitam conterimus, antequam veritatem in puteo latentem expiscamur. Sed audendum & nobis erit, vt adagio enim fertur, *Et Græci non nisi tentantes ad Troiam peruenerunt*. Sequamur hic Senecæ si libet, consilium: *Faciamus*, ait, *bonum patrem familiæ, faciamus ampliora quæ accepimus, maior ista hæreditas à nobis transeat ad posteros, multum adhuc restat operis, multumq. restabit, nec vlli nato post mille secula præcludetur occasio aliquid adijciendi*.

Senecæ Cõsiliũ studiosis omnibus cordi habẽdum.

Mãmarum situs ac numerus Canem Lupo similẽ monstrant.

Iam mammillarum quoque situs & numerus, quas in hac Lupa mãsueta conspexi, certo mihi persuadent cani valdè affinem Lupum esse, quod & os in genitali masculi, pluries, vt in Cane visum, ostendit, & ab Aristotele quoque notatũ. Reliquum igitur est, vt & ossium, costarum præcipuè & vertebrarum conformatio ac numerus cum Cane conueniat. Erunt igitur colli vertebræ septẽ, quot in meo Canino sceleto numerantur: tredecim verò dorsi, quibus totidem affixæ costæ tam veræ quam mendosæ (clauiculis enim caret Lupus & Canis) hærent, & in lumbis septem. Post has omnes os sacrum sequitur cum reliqua cauda, quæ simul septemdecim vertebris seu osiculis absoluuntur. Omnis igitur

Ossium in Lupo enumeratio præcipuorum.

à ca-

à capite ad vltimum caudæ officulum numerus erit quadraginta quatuor separatarum particularum.

Accedit huc in pedibus etiam luporum cum canibus conformitas. Quinque enim in prioribus pedibus digitos, & quatuor in posterioribus eodem prorsus modo quo in canibus, vt Arist. 4. de part. animal. cap. 10. rectè scripsit inueni. Galenus etiam 3. de vsu part. 7. *Luporum, Leonum, & Canum pedes medios inter humanos & equinos facit quod nec planè articulati sint, vt humani, nec simplices adeò vt equini, ad omnem apprehensionem inepti, sed vtiles illis feris ad venationem & cibationem, anteriores præcipuè manibus proportione quadam respondentes. Cum & natura in humano pede manum hominis imitari quodammodo voluerit, qui & ipse apprehensorij instrumenti loco inseruire possit.* Quod equidem verissimum esse in *Heluetio* quodam hic Iuuene vidimus, qui brachijs destitutus pedum operà omnia illa perageret, quæ alius vix manibus perfecisset. Solebat autem pede cibum carpere & capere, ori poculum admouere, pileum deponere, taxillis ac chartis ludere, Tympanum ad numerum percutere, suere & nere, & similia plura peragere. Eleganti etiam scripturam charactere ab alio simili pedum ope exaratam conspeximus, quos à multiplici pedum officio ποδουργοὺς quis rectè appellare poterit.

Pedes Luporum ex Aristot. & Galeno.

Quidã pedum operà omnia manuũ opera præstitit.

Lupum Canis modo ventriculum sortitum, & quidem satis capacem esse, & vidi ipse & oculatorum testimonio didici, quorum aliqui pro certo mihi asseruerunt, nonnunquam Lupos terram deuorare & reuomere, cuius autem id gratia fiat, non ita planum est. An vt famem compescant? quod Plinius voluit, & ante hunc Arist. 8. Histor. anim. cap. 5. quod huic animali peculiare esse ait. Vulgus tamen Bufones quoque terra victitare autumant, de quibus alio loco. An vt Albertus arbitratur, Lupos famelicos non vt famem sedent, terra se replere, sed vbi grandia aggressuri sint animalia, boues, ceruos, equos, alces, id tentent, quo pondus sibi addant, & infixis dentibus hærendo bestijs, grauitate illos humi prosternant ac dilanient? Et cum certum sit tandem illos terram vomitu reijcere, credi vix potest hanc illis alimento esse. Retulit pro certo Amicus mihi, se non rarò lupos apertis faucibus rictuque hiante, in maximis frigoribus ambulantes aerem anhelantes auideque trahentes conspexisse, quod ipse eius gratia factum existimauit, vt ventriculum inanem saltem aere, cum carnes deessent, expleret. An vt longissimè distans cadauer olfaceret? odoratu enim vix Canibus cedunt. Quod in *Congiani* Regni descriptione docetur, vbi hæc verba habentur: *Lupi quoque eius regionis singulariter oleo palmarum delectantur, quod, cum vt canes sint sagaces, quamuis remotum indagant, & noctu nisi in tugurijs accuratè custodiatur, vel etiam in campis portatoribus ibi pernoctantibus & dormientibus, furantur. Oleum quod ex palmarum fructu exprimitur, crassum est & butyri in modum ductile, quod cucurbitarum corticibus excipitur, malè reseruatur, & mirum est, quam dextrè hi fures dentibus vasa comprehendant, & humeris, vt lupi nostrates oues furati inijciant, vt cursus tanto sit expeditior & persequentium verbera effugiant.* Alij in euiscerati ventriculo non nisi frustum ligni putridi sesquilibram pendentis, hoc enim in extrema fame sæpe vorant: alius caprinas vngulas ingestas, at non digestas: alius equina stercora, & alius demum non nisi

Lupi vẽtriculus.

Cur Terrã deuoret.

Quid in Lupi vẽtre repertum.

gramina

Digitized by Google

gramina quædam se reperisse mihi narrauerunt. Quamuis quod ad gramina attinet, hęc tantummodò Aristoteles ad purgandum vomitu ventrem Canes ingerere solere, loco iam dicto affirmauit.

Lupus strenue famere potest.

Voracissimum autem vt hoc sit animal, inediam tamen strenuè tolerare potest. Recensebant mihi Lupæ iam sæpius nominatæ educatores, se singulis modò tertijs, imò quinquenis diebus (*Exsaturatus enim* inquit Aelianus *Lupus longum temporis interuallum inediam fert*) huic pabulum præbere, (interea tamen temporis sæpius bibit) nec præter carnem aliud quicquam, cuius viginti duas libras vna vice esse potest.

Vigintiduas carnis libras Lupa vorat.

Attamen parciore longè illam portione cibant. Et ob id quidem fame macerant, quo obedientiorem illam sibi habeant, & vlulare seu, vt ipsi dicunt *Cantare* cogant. Hac enim arte, dum populo lusum faciunt, collectis pecunijs, & se & Lupam, vel Lupa potius hos ipsos sustentat. Licet Aelianus contrarium innuere videatur: *Lupum nempe, vt famem multo cibo depulit, similiter occurrentibus, atque agnum mansuetum existere*. Panem edere ipsam nolle addebant: alij tamen luporum catulos eundem, pulmenta, & farinam, & pleraq. quæ canibus proijciuntur deglutiuisse viderunt. Sed nec Canum carnes gustare vnquam voluit, cum lupus tamen non rarò lupum deuoret. Quod Aelianus quoque fatetur; sed hæc præ summa fame lupos coactos facere, cum venationis facultate destituuntur, vbi enim vt Poeta ait,

Quibus cibis Lupus victitet.

Viuitur ex rapto, nec hospes ab hospite tutus, ibi
- - - - *Et fratrum quoque gratia rara est.*

Nec mirum hoc, cum in longis arctisq. obsidionibus homines etiam Anthropophagi euadant, atque in acerbissima fame aliqui morsu suismetipsis carnibus vim intulerint. Sic & Canum carnes à lupis in venationibus aut fame ingurgitari facilè crediderim. Nam & Canes à luporum carnibus (experimento vt audio sæpius tentato) etiam sale & fumo siccatis, coctisq. omnino abhorrent: Vbi tamen valde percoctæ fuerint, & ferinum illum deposuerint fætorem, tum adduci demum possunt, vt comedant; cum homines interim sæpius decipiantur pro bouina illas sumentes. Tantum nos à bestijs, quibusdam in sensibus superamur: Ita, vt dum Caniculæ meæ domesticæ lupi stomachum à duodecim iam annis exiccatum olfaciendum proponerem, statim hæc odore percepto retro ire cæpit.

Canes Luporum carnes nisi per coctas non deuorant.

Theophilus Molitor Lynceus Hassus (cuius Animæ benè sit) diligentissimus Naturæ animalium perscrutator fuit, olim familiaris meus, à quo & lupi stomachum, Intestina, sinistrum oculum & genitalis lupini portionem memoriæ, & si quid prosunt, etiam medelæ causa asseruo, cuius & industria manu omnia animalium, atq; hominũ quoque sceleta fabricata possideo. Hic sæpè mihi narrare solebat, in Hassia contigisse, dum lupi ad caulas aliquot accessissent, magnãq. in ouibus stragem fecissent, ac semiesas non paucas reliquissent, pastores relictam carnium partẽ custodibus canibus proiecisse: Vnde factum, vt post aliquot inde dies Canes illi luporum more in cõmissum sibi gregem irruerent, maximã illius partem occiderent, carnesq. lupina auiditate deuorarent. Ex quo rursum colligo à Lupo Canem non multum distare. In America profectò referunt

Theophilus Molitor Lynceus industriusviuorũ & mortuorũ animaliũ perscrutator.

Digitized by Google

ferunt Europæos iam canes adeò multiplicatos esse, vt horum plures siluestres effecti, homines non aliter ac Lupi adoriantur.

Ventriculus autem quem ego ex Lupo penes me habeo exiccatum, substantia sua Vaccinæ vesicæ omninò similis & liquoris septē librarum ad minus capax est. Quamuis vt verum fatear, eiusdem capacitatis, sed substantiæ tenuioris ex *Gallo Indico maximo* (cuius sceletum adhuc custodio) ventriculum habuerim iam situ planè detritum. Intestina superiora nempè a stomachi substantia parum variant, nisi quod subtiliora magis in substantia sint, & pedes nouenos superent. Ex quo clarè perspicitur, quam vulgus hallucinetur, qui vnico rectoque à ventriculo ad podicem vsque hoc animal esse præditum intestino credit, vocacitatem incusans, quæ faciat vt quamprimum cibum ingessit, recto tramite egerat, sicq. nouam semper ingluuiei materiam suppeditare nitatur. Si enim his tenuioribus sua quoque crassiora adderentur, non dubito quin ad pedes fermè viginti excurrerent. Humana certum est, viginti octo, triginta & plures sæpè pedes superare. Et cum Canes Lupis magnitudine pares reperire liceat, nec minus etiam forsan voraces, iterum clarum fiet, horum ventriculum non tam paruum esse, vt intestino maiori paulo amplior sit, quod in historia Canis Aristotelem credidisse scripsimus. Credo equidem fabulam hanc de simplici Intestino indè natam esse, quod *Olaus Magnus* de voracissimo quodam animali in partibus *Suetiæ* Septentrionalis scripsit, cui ob vorandi auiditatem *Gulonis* nomen datum fuit, magnitudine Canis; quod hoc nimirum, vbi cadauer reperit, tam violenter se cibo repleat, vt tympani instar venter extendatur, & ob id angustia inter duas arbores inuentā se stringat, & violentius, quod ingestum est, egerat, atque sic extenuatum, ad gulam & cadauer redeat, donec totum absumat. Sit fides penes Authorem. Nam qui in *Noruegia* fuerunt & eiusmodi animal preciosa munitum pelle viderunt, de hac re se nihil quicquam inaudijsse pro certo mihi affirmarunt. Iul. Cæsar Scaliger Exercit. 203. aduersus Cardanum huius etiam meminit belluæ & *Rosomacham*, Vulturem quadrupedem, ac Germanicè *VVildfras* (potius ego *Vilfras* à plurimum deuorando) appellat. Atque vt omnibus pateat, quam libenter arrepta etiam vltrò occasione Vir bonus hic integras Nationes mordeat & calumnietur, concepta eius hìc verba subiungam. Non enim vult consequi, homines Indigenas similes mores animalibus habere, quæ apud ipsos frequentia viuunt, quod *Cardanus* crediderat; Siquidem *voraces esse Anglos* ait, licet hoc animal gulosum Anglia non alat. *Præterea vulpes in Italia pauca*, inquit, *esse tamen Italos cautos, omnium consensus Nationum persuadet. In Germania nostra* (Germanis nempè Principibus sanguine iunctum se facit) *in Suizeris, in Allobrogibus infinitæ. Tuscis nihil simplicius. Eluetijs nihil inconsideratius, Sabaudianis nihil stolidius, inertius, stupidius.* Hæc Scaliger: Quem tanti tamen hodieque plurimi faciunt, vt vltra hominum etiam sortem ipsum extollant.

Ventriculus Lupi exiccatus.

Ventriculus Galli Indici.

Intestina Lupi siccata.

Humana intestina triginta pedes superant.

Gulo animal Suetiæ voracissimum.

Scaliger pater etiā integras Nationes libenter mordet.

Nec minus hoc fabulosum, quod plerique Lupum coxas & posteriora crura debilissima & fermè paralytica habere existimarunt, vndè illud forsan Plauti natum est: *Quasi Lupus ab armis valeo: clunes infractos fero.* Quod vel inde redarguitur, cum Lupi æquè ac Canes cursu valeant velocissimo, quos nec facilè

An Lupi in coxis sint adeò debiles.

Canes

Digitized by Google

Canes aſſequuntur. Hoc egregij tamen quidam mihi venatores perſuadere conati ſunt, ſi quis non auribus, vt verbo fertur, ſed cauda Lupum apprehendere queat, ſtringat ac trahat illam fortiter, tum vires Lupum omnes perdere, nec ad mordendum ſe poſſe vertere. Ego quidem hoc alios tentare, quam ipſemet ſubire periculum malim. Si tamen vera narrant, non ita in promptu forſan reſpondere fuerit. Hoc interim cauſæ afferre haud mihi incongruum videtur. Caudam extremum Spinæ eſſe, in qua nobiliſſima illa ex cerebro deriuata ſubſtantia, medulla nempè ſpinalis latet. Quare in conſenſum facile per hanc, neruorum principium ipſum videlicet cerebrum, trahitur & patitur, motus quoque animali conſequenter imminuitur. Conſenſus iſte tali experimento arguitur. Si enim ex equina cauda crines illi longiores ſæpius euellantur, equi viſu debilitantur, eoque non rarò priuantur. Felis etiam quæ diutius vi quocunque ipſi modo illatà moriendo cunctatur, vbi caput ipſi premitur, & cauda multùm trahitur, facilè mortem, vt audio, oppetit. Sic vbi grandioribus quibuſdam beſtijs acutus in nucham, vt ſpinalem contingat medullam, ſtilus adigitur, motum facilè & ſenſum omnem perdunt. Tantum momenti in vita & morte hic cerebri funiculus obtinet. Iam autem non eſt eadem in præciſa cauda ratio, animalia enim plurima, ſi ipſis hæc decurtetur, non ideò moriuntur. Atqui & punctos ſaltem neruos lethalia inferre ſymptomata videmus, cum penitus præciſi vix mali quicquam afferant. Et fors etiam in lumbis Lupus vertebras habet quam in collo & dorſo laxiores. Verum omnium horum rationes & momenta afferre, quæ peritos non fugiunt Medicos & Anatomicos, nec locus nunc nec tempus permittunt.

Conſenſus caudæ animalium cũ cerebro.

Spinalis medulla in vita & morte maximũ momẽtum habet.

Quare cum & externa figura & interna ſtructurà Canes & Lupi tam ſcitè conueniant, an non & Lupi latrabunt, & Canes vlulabunt? De his res certa eſt, nemo enim noſtrum Canes perſæpè non vlulare & eiulare audiuit. Latrare verò Lupos pleriq. negant: *Albertus* affirmat. Ego nuper domi meæ herum Lupæ ſuæ vlulatus voce præcinere, hanc eodem tenore ſequi, cum voluptate percepi, latrare non audiui. Credo tamen Nobilibus Polonis amicis, qui Luporum catulos, quod & vulpes faciunt, latratus voces, non tam acutas tamen, ſed rauciſonas emiſiſſe, non rarò audiuerunt.

Vlulare & latrare quibus proprium.

Arbitror igitur à Deo & Natura Architecta vocis organa in vtroque animali non eodem prorſus modo fabricata fuiſſe. Latrantes enim Canes firmioribus longè pectoribus ac pulmonibus valere neceſſe eſt, cum aerem latratu fortiſſima expulſione percutiant. Lupi verò, vt vlulantem aſpicienti manifeſtum fit, aperto rictu ſine multa thoracis agitatione flebile illud carmen emittunt, & idem Canes, vbi ipſis ægrè eſt, facere aſſolent. Sit aliqua Laryngis itaque in vtroque differentia neceſsè fuerit. Dum olim enim recurrentem Cani neruum Laringi deſtinatum incideremus, latratum quidem poſthac Canis, ſed rauciſſimum & auribus vix perceptilem edidit. Ecce in quam anguſtam Iſthmum vtriuſque animalis, formæ eſſentialis diſcrimen concluſum latet, cum vna latret, altera vlulet beſtia. Quibus accidentibus, ſeu proprietatibus imperſcrutabilem formam philoſophi diſcriminarunt.

De coitu partuque, eodem ſe res modo habet, vt de canibus. In coitu enim

hærent

Digitized by Google

hærent, quod visum dum caperentur. Numerosam prolem sex nempè & nouem catulos eosque cæcos pariunt, tenerè hos amant, & rumen cunctis præbent, decem enim mammillis fæmellæ scatent, quæ à canibus etiam ineuntur. Laudare possum hic Nobilem Polonum, qui *Gratij* paucos ante annos, Lupam trium annorum intra domesticos in ea Vrbe, parietes educatam, & cicurem adeò, vt cum pueris quoque luderet, excussis tamen caninis dentibus, ex cane domestico concepisse vidit, quæ catulos seu lyciscas septem peperit, matri formà similes, colore tamen variantes, qui omnes paulo post enecti fuerunt. Lupæ cum canibus coeunt & pariunt.

Ingenio Vulpibus vix Lupi cedunt, quod in nidis suis & cauernis in loco remoto sub arbore quadam dextrè fabricandis & in venationibus maximè monstrant. Ex compacto enim loca in siluis diuidunt: hic retrò hanc, ille aliam post arborem se abscondit, tertius ceruæ inhiat, eamque cursu fatigat & cò propellit, vbi occultatos socios nouit, quam vbi in occursu habuerint, prorumpunt ex latebris, insiliunt miseræ, quam prosternunt facilè & dilacerant. At si quæ flumina gelu obducta ibi nouerint, studio omni addibito in glaciem adigunt: cum enim ibi cerua pedem figere non possit, statimq. procumbat, præda petità potiuntur. Est & hoc ingenioso matris amori adscribendum, quod catulis suis hædos, porcellos, agnos aliaque huiusmodi minuta animalia ore arrepta viua deferat, eosque ad rapinas & latrocinia tyrones instruat, quæ omnia certissima esse noui. Ingenio lupi vix vulpibus cedunt.

Iucundum æquè ac mirum auditu est, homines reperiri *Luparios* dictos, qui luporum vlulatum non aliter ac si humana loquela vterentur, ad vnguem intelligunt, ipsisque vlulantes respondent (sed interim laqueos & insidias ponunt) siue illi ad prædam socios stimulent, & huic iam insiliant ac lanient, siue ad coitum se prouocent, aut plurimi conuenticula & quasi consilia agitent. Nam & Illustrisimus & Excellentissimus D. Princeps sæpenumerò in oppido suo *Montis Cælij* ex siluis subiacentibus huiusmodi luporum ad plures noctis horas durantem conuentum, ac diuersarum vocum conuentum, & vt cum Virgilio loquar, Homines luparij dicti.

- - - - - - - - - - - altè

Per noctem resonare lupis vlulantibus Vrbem

audiuit, *lupinam musicam* hanc lepidè appellare solebat. Musicum hunc chorum si impunè ipsi liceret, voce sua ornare posset infausta illa auis, quam *Vlulam* & alio vocabulo *Hubu* vocant, ex funesto Noctuarum genere oriunda. Musica lupina.

De qua Poeta,

Infelix Bubo dirum mortalibus omen.

Cum itaque Lupum & Canem adeò congeneres esse hactenus ostensum sit, vt aliqui Lupum dixerint canem siluestrem esse, quamuis reuera cum Scaligero aduersus Cardanum censeam nec canem omninò lupum, nec hunc vlla metamorphosi canẽ euasurum: non verò miror à fatua illa Gentilitate paribus vtrosque & diuinis propemodum honoribus affectos fuisse. Quemadmodum enim Ægyptij Canem pro Deo, sic Lycopolitana Thebaidos ciuitas, vt *Macrobius* Saturnal. lib. habet, lupum venerata fuit. Sed & Ægyptios olim lupos coluisse, ex Aeliano discimus. *Proximè*, inquit, *Nilum herba nascitur, quæ non sine causa* Lupus pro Deo à stulta Gentilitate cultus.

Digitized by Google

causa Lycoctonos appellatur, quod eam Lupus calcans conuulsionibus moriatur. Propterea Aegyptij in terras suas eiusmodi herbam importari prohibent, quod hoc animal venerentur. Habeant quæso ipsi suos, & nostros etiam si velint, Lupos Aegyptij, & nobis ad exstirpandos nostros Lycoctonon remittant. Macrobij autem de Lycopolitana vrbe hæc sunt verba: *Qua pari religione Apollinem itemque* Lupum, *hoc est λύκον coluit: In vtroque solem venerans, quod hoc animal rapit & consumit omnia in modum solis, ac plurimum oculorum acie cernens, tenebras noctis euincit. Ipsos quoque λύκας ἀπὸ τῆς λύκης hoc est à luce prima appellatos quidam putant, quia hæ feræ maximè id tempus aptum rapiendo pecori obseruant, quod antelucanum post nocturnam famem ad pastum stabulis expellitur*. Ex quo loco etiam clarum euadit, cur *Apollo* modo *Lycius*, modo *Lycophos* à veteribus appelletur. Homerus ipsum *Lycigenem* vocat, quod ex Latona in Lupæ speciem conuersa editus esse credatur.

Lupi comparantur Soli.

De rabie Luporum.

Præterire hìc nefas duxerim, nisi de Luporum rabie, (quam plurimi negant) eademque Canum aliquid dixerim, quod locus hoc ipsum permittat & Medicinæ studiosorum vtilitas efflagitet. Galenus 6 de locis affectis cap. 5. hæc habet: ***Cum enim reliquorum Animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu corripitur. Atque tanta fit in ipso humorum corruptio, vt solum eius sputum si humanum corpus contigerit: rabiem excitare possit***. Hic Galenus duo dicit. Primò hominem à Cane rabido concipere rabiem posse, quod Aristot. 8. de Hist. an. 22. negat, *qui nec hominem à Cane rabido morsum, rabie infici, nec mori* (quod vtrumque falsum est) audacter scripsit. Secundo solum canem sua nempè sponte rabie corripi; quod & ipsum veritati repugnat. Nam nos Luporum rabientium non pauca apud authores exempla legimus & à fide dignis auditu accepimus. Reperio in meis aduersarijs siue obseruationibus Medicis & Anatomicis, (has quinquennio illo collegi, quo Medicæ praxi in Nosocomio S. Spiritus addiscendæ operam dedi & Principium Anno seculari M. D. C. feci) quas *Iuuenilia* mea appellare soleo, Anno Sexcentesimo nempè tertio supra Millesimum, Mensi Septemb. nobis relatum quendam in vicinia tertio post decubitum & hydrophobiam die mortuum fuisse, qui ante Sesquiannum à rabioso Lupo morsus fuerat. Vltimis hic igitur & extremis vitæ suæ diebus, cum reliquum à morsu tempus incolumis egisset, adeò à vino & aqua abhorruit, vt in maxima siti bibere non posset, nisi per canaliculum, (contecto poculo, ne liquida videret) trahendo & sorbendo. Hic iteratis sepè vocibus, vt Lupus vlulabat & mentis planè compos assidentes rogabat, discederent à lecto paululum, ne dentibus ab ipso impeterētur. Ante annos nondum decem *Velitris* (quod à multis eius Vrbis incolis mihi relatum est) Lupus adeò rabie percitus sæuijt, vt ipsa Ciuitatis mœnia etiam interdiu ingrederetur, plurimosq; læderet, qui simili omnes rabie capti perierunt, præter vnum forsan & alterum, qui multorum spatio mensium Vulnera aperta tenuerunt, quò sanies illa & aura venenata paulatim exhalaret. Exempla plurima, ne longe abeas, apud *Ioannem Schenkium* reperies, quæ sunt *Fernelij*, *Petri Salij*, *Palmarij* & aliorum.

Aristot: negat sed male, hominem corripi rabie.

Mortuus quidam rabie à Lupo contracta.

Alia historia Lupi rabientis.

Ne & hic desit Canum Luporumq; Naturæ genericæ quædam Communitas: Præter rem minimè me facturum existimo, si, quæ tam mihi in praxi Medica & Anatome rabie correptorum, quam alicui meo Collegæ occurrerunt,

Historia à Cane rabioso morsi & mortui.

runt, hic breuiter enumerauero. Cum ante annos septem ad plebeium quendam virum accerserer, cui iam alius etiam Medicus operam præstiterat, reperi ipsum hydrophobia laborare, & secunda post accessum meum die, ad plures è viuis abire. Fuerat hic ante quadraginta dies à Cane cuiusdam Lanionis demorsus, quem rabidum fuisse non constabat. Quare vulnere, more solito, iam per conuenientia medicamenta à chirurgo probè consolidato, reliquum temporis prosperè exegit, donec febricula quadam & stomachi dolore nauseaque correptus, medicum vocaret: hic purgante potiuncula præscriptà, cum aliud nihil aduerteret, eluuiem illam ventriculi se facilè expurgare ratus, sanitati restituendæ insistebat. Veruntamen, cum matutino tempore Pharmacopœus potionem in scypho vitreo pellucido satis, ipsi porrigeret, statim concusso capite, & furenti similis, (cum prius tale nihil quicquam in ipso animaduersum fuisset) Apage inquit, cum liquore isto, quem nec bibere, nec intueri æquo animo valeo. Redit medicus, ægrum increpat, iusculum carnis saltem adferri iubet, sed ab hoc similiter mirum in modum abhorruit. Tum demum aliquid diuini, (vt Hippocrates loquitur) in morbo hoc inesse suspicatus, interrogare cœpit, vnquamne à Cane morsus fuisset? Annuit ipse, & domestici: res itaque clara rabie ipsum detentum esse. Hic ipse quoque, non rarò mentis compos familiares rogabat, ne si quæ forsan indecentia loqueretur, male interpretarentur: se enim aliter facere non posse, quin potum omnem auersaretur, & mente non nunquam vacillaret. Gemebundam & vlulantem simul vocem per interualla edebat, quin & mordentis in morem, ora lodicibus admouebat. Crescente demum febre, nec vllis proficientibus remedijs, intra triduum à concepta febre & secuta hydrophobia obijt. Voluerant autem prius fratres ipsius ad mare eum vicinum deportare, in illud bis terue mergere, hoc enim vnicum illi & præsentissimum restare remedium autumabant, quod tamen renuente ægro, & temporis inopia effectui haud datum est. Sed & non ita dudum est, quod Baiulus quidam hic eodem veneno & symptomatibus afflictus, vltimis tribus diebus, inuoluntarijs ac perpetuis pollutionibus, spiritum & semen effundendo, animam simul efflauit. Audio & rabiosum Canem hìc Nobilis fœminæ vestis fimbriam solummodò trahentem, suum huic miseræ & virus & mortem intulisse.

Alia historia similis.

Alia.

Alia curiosa.

Angelus Colius Medicus insignis.

Aliam mihi Historiam ante annos viginti tres recensebat *Angelus Colius Senensis* Philosophus & Mathematicus eximius, & primariæ dignitatis Romæ Medicus, quem tunc temporis in eodem S. Spiritus Nosocomio Collegam habui, strenuum in Anatomicis meis exercitationibus socium, cùm ambo centena ibidem humana cadauera (vel propter illud maximè γνῶθι σαυτὸν) secuerimus. Hic à Cane rabido plurimos morsos breui tempore interijsse omnes, solam prægnantem fæminam quinquaginta quinq; dies saluam perstitisse, tum peperisse, post duos à partu dies in ea omnimoda symptomata incidisse, quæ ceteri demorsi pati fuerant soliti, tertio porrò die obijsse. Questio inter nos ciebatur: An Infans à matre hoc malum contraxisset? quamuis adhuc tale nihil quicquam perciperet. Videbatur nobis hoc argumento stabiliri posse, immunem

Digitized by Google

à rabie futurum puellum, quod venenum hoc animalem potius & vitalem, quam naturalem inficere facultatem solitum esset; Cum Plinius lib. 29. cap. 5. ipsum Canis rabidi Hepar naturalis fontem facultatis, siue coctum siue crudum, non aliter ac antidotum aduersus hoc virus laudauerit. Attamen res in dubio relicta & Scepsis locum habuit, cum fæmina tunc nulla reperiretur, quæ puero huic lac præbere, ob contrahendi veneni metum, vellet. Quare (quod sæpius vidi) ex Capra ad aliquot dies enutriri debuisse illum omnino existimo.

Addam & hoc in Medicorum gratiam. Cum anno supra millesimum sexcentesimo & vndecimo, Mensis Octobris die vigesima in Nosocomio ad *S. Ioannem Lateranensem* à primario huius vrbis & eiusdem loci Chirurgo *Prospero Cichino* (cui & ego & Theophilus Molitor & Clariss. *Petrus Morettus* eiusdem modò Nosocomij Medicus, aderamus) cadauer ex rabie mortui humanum secari iussum fuisset, hęc in ipso animaduersa & reperta fuerunt. Nigerrimus in dextro Cordis ventriculo sanguis, quo omnino carebat sinister. Erat autem hic per pulmones mirè accensos & tumidos plurimus dispersus. Ventriculus, Oesophagus & Intestina ex inflammatione rubescebant. Contractæ rabiei, & superuenientium accidentium hæc fidelissima & memoria digna est historia. Cum hic triginta sex annos natus robustæ habitudinis & pilis nigris, agricola summo mane versus hoc ipsum Nosocomium in aliqua ibi vinea operaturus, pergeret, reperit in via Canem dormienti similem, quem vbi vt sibi cederet, pede percusisset, hic in faciem ipsi subito insilijt, labrum apprehendit, ex quo particulam abstulit. Mansit æger in hoc ipso Nosocomio ex vulnere propemodum sanatus. Post triginta demum dies sitire maximè, timere tamen aquam & ad liquida omnia nauseare cæpit, quare nec carnis iuscula assumere voluit. Vehementer & sæpè vomuit, aliquando mente motus fuit. Hoc sanè mirabile est, cum speculum ipsi vt intueretur, oblatum fuisset, vt vidit vt fugit, nec posthac videre amplius voluit, Canem, à quo morsus fuerat, contemplari se in ipso, exclamans. Hic quater toto vitæ suæ cursu à Canibus morsu petitus fuerat. Quare an hic vltimus rabie laborauerit, dubitare non pauci cæperunt, quod in hunc dormientem potius, quam furentem incidisset. Posse autem Felem non rabientem homini sua saliua saltem, dum cutem lambit & forsan sanguinem contingit, rabiem inducere lib. 11. cap. 37. scripsit his Plinius verbis: *Leonibus ac Pardis omnibusque generis eius etiam felibus, imbricatæ asperitatis ac limæ similis* (videlicet lingua) *attenuansque lambendo cutem hominis. Qua causa etiam mansuefacta* (alij legunt mansuefactorum) *vbi ad vicinum sanguinem peruenit saliua, inuitat ad rabiem.* De morsu sanè Felis domesticæ extat illa celebris in *Aede Diuæ Virginis ad Populum* de *Vrbe* sepulchralis inscriptio.

Hospes disce nouum mortis genus: improba Felis
Dum trahitur, digitum mordet & intereo.

A Gallo gallinaceo mulieri Germanæ hic vulnus illatum vidi tantæ malignitatis, vt secutum indè fuerit cacoethes; ac tantum non omnino lethale vlcus.

Prosper Cichinus Romæ primarius Chirurgus.

Quid in cadauere humano ex rabie mortui sit repertum.

Historia huius.

Ex Felis morsu mortuus.

Digitized by Google

cus. Quare credere forsan non abs re fuerit, Canes nondum ipsa rabie infectos, sed ad hanc iam dispositos humano cruori suum facilè virus, ceu fermentum quoddam ac tincturam, vt Chymici loquuntur, communicare posse, quod paulatim vires acquirat eundo & spiritus vitales atque animales maximè petat. Disce hìc pariter dormientem Canem non temerè excitandum esse. Est & hoc consideratione dignissimum, in eodem *Lateranensi Nosocomio* mortuum fuisse, qui quidem olim semestri post morsum Canis spatio ab hydrophobia immunis fuit, vbi tamen interea temporis ab operis & laboribus diurnis vesperi domum rediјt, vicini omnes Canes longè prius quàm ipsum viderẽt, latrare cæperunt ex solo eũ olfactu animaduertentes, ex quo latratu vxor ipsius certissimum signum aduentus mariti sui capere solebat. De medicamentis quæ rabiosorum morsibus aduersantur, tam multa Galenus præsertim & Plinius nobis scripta reliquerunt, vt si hic omnia illa referre atque examinare animus esset, iustæ magnitudinis mihi volumen exiret. Hoc dixisse suffecerit, plurimum hæc difficultatis includere, & plura opinionem potius, quàm veritatem sapere. Sed de venenatorum morsibus & ictibus animalium, cum de serpentibus acturus ero, plura dixero. Hoc nunc monuisse satis fuerit, vulnera & vlcera hæc tardissimè consolidanda & igne citissimè exstirpanda, adeoque mihi Hippocratis hic Aphorismorum coronidem mirè arridere; *Quæcunque non sanant medicamenta, ea ferrum sanat: quæ ferrum non sanat ea ignis sanat: quæ ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet.*

Canes olfactu rabie infectum cognoscũt.

Medela vulnerum ab animalibus rabiosis inflictorum.

De Medicinis similiter, quæ ex Lupo petuntur, nec hìc nobis animus est Iliadem condere. Videri possunt Animalium Historiographi. *Galenum* solum adducam, qui 6. de Compositione secundum locos ad Hepaticas affectiones Hepar Lupi tam per se sumptum, quam cum Eupatorio mixtum prædicat. Qui tamen de simplicium facult. 11. scripsit. *Iecur lupinum sæpè in medicamentum indidi hepaticum, quod ex Eupatorio conficitur, nec tamen quod mentione dignum sit, amplius præstare comperi, ad illud videlicet comparans, quod sine illo componitur.* Quo in loco experientiæ magis, quàm friuolæ vt existimo, rationi credidit, quæ plurimis iam persuasit, partes animalium quandam cum humanis sympathiam & Antipathiam hoc est, iuuandi aut nocendi inclinationem & appetitum habere, vt Cor cum Corde, Pulmonem cum Pulmone, cum Hepate Hepar: qua de controuersia alio loco disceptandi occasio dabitur. De stercore Lupino cholica passione laborantibus potando, vah quàm copiosus & propemodum odiosus est Galenus. 11. de Simplic. facult. Vbi longa verborum serie, quid & quantum in hoc affectu possit, commemorat. Vbi non deglutitum modo, sed suspensum etiam iuuisse testatur. Et illud maximè laudat, quod terram haud attigit. Vtque admirationem augeat, etiam ex vinculo è lana ouis à Lupo laniatæ confecto, suspendi illius sententiâ, qui plurimos ex hoc Symptomate liberauerat, præcipit. Concludit demum non voces hìc aut characteres, verum substantias naturales suspendi, & maiorem ob id fidem illi adhiberi debere censet, cum ipsemet etiam Galenus effectum non satis admirari potuerit. Eodem in loco stercora canum, humanum quoque suo modo vsurpatum, caprinum, bu-

Medicamẽtis ex Lupo petitis quæ fides adhibẽda.

Galenus stercora Lupinum præcipuè in vsu medico laudat.

bulum, ouillum, columbinum, gallinaceum, murium, crocodilorum & sturnorum mirè celebrat, estque (sit venia verbo) totus ibi in stercore. Matthiolus etiam commento suo in Dioscoridis libri secundi caput trigesimum septimum, oleum ex oleto seu humano stercore (quamuis hoc ob fœtorem abominandum prius dixerit) & aquam vitreis elici organis dicit, quæ nescio quas admirandas, tam intus quam extra adhibita, effectus præstent. Sed *Coprophagis* his sua nos balsama, aut maleolentia potius medicamenta relinquamus, qui si ex principijs chymicis intellexissent, qua ratione hæc omnia vim suam exercerent, Salium nempè & Sulphuris ope, quæ in alijs gratioribus & suaueolentibus quoque substantijs pretiosiora & efficaciora reperiuntur, iam absurdis illis pharmacis longum vale dixissent.

Matthiolus etiam ex fimeto humano parat medicamenta.

Intestina tamen Lupi recentiores quidam Medici in Cholico dolore plurimum prodesse vociferantur. Ego, quid in Medica mihi praxi & cuidam collegæ meo contigerit, recensere hic minimè grauabor. Medebamur ante hos duos elapsos annos Illustri cuidam personæ in hac ipsa Vrbe, quæ ingentibus vexata cholicis simul & renalibus doloribus, ad insaniam quasi agebatur. Post varia medicamenta, cum dolor etiam secunda die non omninò cessare videretur, ab amicis propositus fuit hic ex Lupi Intestino & forsan cum ipso stercore resiccato, ab Idiota passim offerri solitus puluis, quem, vt æger noster assumere posset, anxiè à nobis efflagitauit; quod huic plurimum fidei idem ex aliorum commendatione haberet. Nos, vt voluntati ipsius satisfaceremus facilè assensum præbuimus, quod periculum saltem ex hoc nullum timeremus. In vino itaque albo dissolutus & ebibitus fuit, non grati certè odoris aut saporis, quod ego pitissando expertus fui.

Intestina Lupi, an adeò prosint in doloribus cholicis.

Postquam exhausit, statim ægrotus melius se habere & non satis Nepenthes hoc laudibus extollere valuit. Horæ enim vnius fermè spatio quiescere sibi visus fuit. Redierunt postmodum ijdem & acerbiores dolores. Vnde ad alios clysteres & olei Amygdalarum dulcium cum vino generoso & calido mixti potum, fomenta anodyna & vnctiones denuo est deuentum; donec tertia die, exhausta omnino sentina & arenulis grandioribus per vrinam emissis, sæuiora illa accidentia mitigarentur, quæ post alui lenitionem ex leuioribus medicaminibus paratam, radicitus sublata fuerunt. Hic, quin semel concepta fiducia de stupenda huius medicamenti & ab amicis decantata virtute, spirituum impetum & agitationem aliquomodo quietauerit, adeòq. dolorem remiserit, nullus dubito. Hoc enim ego sæpissime ægrotis meis vsuuenisse obseruaui.

Lepidam sanè & minimè hic tacendam historiam, coronidis loco inseram: qua confirmatur, quantum in nobis imaginatio de medicamento habita valeat, quam *Ioannes Baptista Porta Lynceus* (vir ille, cui sua iam immortalitatis famam scripta conciliarunt) Excellentissimo Principi Cæsio nostro Neapoli enarrauit. Cum ibi Illustrissima quædam fæmina partus difficultatibus plurimis iam horis molestata, ac penè debilitata eniti non posset, tentatis ferme omnibus remedijs, media tandem nocte ad ædes dicti *Porta*, quem in arcanis remedijs ceu Oraculum quoddam suspiciebant omnes, missum; importunè pulsatum, & remedium efflagitatum fuit. Ipse Medicinam minimè profiteri, & som-

Ioannes Baptista Porta Lynceus scriptis suis celeberrimus.

Lepida historia docetur quantũ in morbis opinio possit.

& somnum sibi turbari conquerens, abire famulum iussit. Hic magis magisq. instare & sacram illam anchoram implorare. Quare, vt ea se *Porta* molestia, & portam suam à continua simul pulsatione liberaret, aquam nescio quam, Capillorum puto Veneris, in chartula præscripsit & subitò potandam parturienti esse, seruo præcepit. Ne autem à vento papyraceum folium agitatum aliò transportaretur, in parte enim domus superiore habitabat, obuias ex pauimento sordes, ac quisquilias collegit, chartæ inuoluit, vt pondus eidem adderet, & ex fenestra deiecit. Famulus ratus, se medicamentum iam ab ipso *Porta* præparatum domum ferre, iussit vt ebiberet Hera, quod attulerat. Quare mulierculæ assistentes ex vino puluerem illum sordidum confestim sorbendum præbuerunt, & bono simul animo parturientem esse iusserunt. Et ecce, quadrantis horæ spatio enititur illa pulcherrimum masculum. Dum mane è lecto in Musæum se recipit *Porta*, in ædibus suis plures Principis illius famulos siue Anteambulones vino nobilissimo Campano, carnibus, volatilibus, piscibus, fructibus, ac mensæ secundæ bellarijs ac verè lautijs onustos reperit: miratur rei nouitatem. Atqui isti, donaria hæc esse, quæ Princeps ipsorum ei mitteret pro arcano & quasi diuino sibi concesso medicamẽto, puluere nimirum illo, quem ante aliquot horas parturienti Dominæ vxori suæ transmisisset, quo ebibito cum pauxillo vino, statim illa felicissimè peperisset. Porta rem simulare, gratias agi interim Principi iussit, se post meridiem illum accessurum & de fausto vtrique euentu gratulaturum. Quod & fecit, simulque quantum opinio semel animo impressa de medicamento & Medico, siue bona siue sinistra efficere possit, hinc disci monuit. Cuius & ego gratiã hæc afferre (licet parerga alicui censeri possint) simulq. innuere volui, sæpenumero nos effectum per se esse credere in nostris medicamentis, qui tamen ex accidenti potiùs, vt loquuntur, prouenit, atque hinc regulas illas, contraria contrarijs curari, quamplurimas falsò poni, & à scholis approbari, non intellectis medicamentorum viribus. Sed manum è tabula: nam & hic forsan nimius aliquibus fuisse videbor.

Quare ne nunc, quidem, cum possem plurima, de *Lycoctono* Luporum Veneno quicquam dicam. Nec de Hominum in Lupos metamorphosi. cuius Plinius cap. 22. libri 8. meminit, fuisse, qui crederẽt, & Græcum authorum *Euanthem* hoc scribere, ad quod Plaut. in Amphit. alludit,

Nam verum est, quod olim est auditum
Fabularier, mutatos Anticos in Arcadia homines,
Et sæuas belluas mansitasse, nec vnquam denuo parentibus cognitos.

Mirum est, inquit Plin. *quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, vt teste careat.* Quod vt verissimum est, hominem neque corpore, neque Anima in bestiam verti posse; Theologi tamẽ nostri, inter quos primo loco nominandus ac venerandus D. *Augustinus* lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 18. sano id modo explicat, ludificatione nẽpe dæmonum fieri posse, vt tam sibi ipsi phantasia persuadeat, quã alijs ita appareat, hominem Lupi, seu alterius bestię corpus induisse. Et si forsã onera viribus suis maiora portet, hęc à Dęmonibus ferri, vt hominibus illudatur. Verũ hæc Theologis relinquamus, & finiamus.

TLATLAVHQVI OCELOTL, seu Tigris Mexicana.

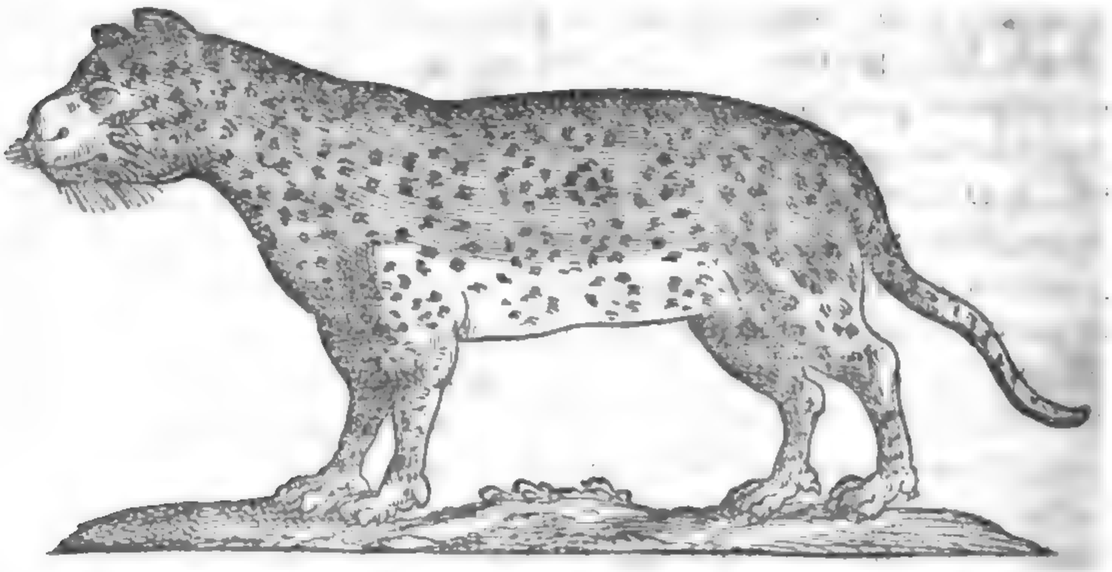

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

CAPVT, Felis nostratis figuram quodammodo repræsentat, vti & reliquum corpus non multùm ab Animali hoc dissidet. Caudam habet, quàm in Icone expressa fuit, paulò longiorem; aures curtas ac patulas, oculos conspicuos & lucentes, rotundosque. Oris rictum satis magnum obtinet; superiores Canini bene eminent dentes ita longi, vt inferiorem ad latera maxillam excedant. Barbæ pili pauciores sunt, quàm figura hæc ostendit, & hi versus pectus reflexi, nigricantes. Sunt & alij non multi ad rictum fixi, collum versus retorti. Nasum crassum valde habet: Tibias crassas valde, & mediocriter altas: In pedibus anteriorib. vngues acutos, quatuor longiores, & quintum breuiorem. Vniuersum corpus pulchro roseoq. subrubet colore, excepto inferiore ventre, qui albicat potius. Maculis rosarum effigie, sed grandioribus multò, quam præsens exhibet figura, nigricantibus omnibus intra suaue rubentem colorem, totum ita corpus, pedes & cauda ordine quodam distinguuntur, vt elegantem planè huic animali acu pictum tapetem, seu peripetasma impositum crederes. Sunt autem maculæ hæ in dorso & capite rotundiores, maioresque; versus ventrem verò pedesque oblongiusculæ, & multò minores.

Animaliũ maculosorum controuersa valdè nomina.

Non scio profectò an *Tigris, Pardalis, Panthera, Pardi, Leopardi, Thois, Variarum, Lyncis, Africanarum, & Chai*, pluribus pelles maculis scateant, an horum natura animalium & nomina, plures nobis & maiores dubitandi causas suggerant. Ego Plinij consilio & imitatione, Aristotelem Naturæ vestigijs insistentem, in hoc meo opusculo libentissimè sequor. *Alexandro enim Magno Rege*, vt Plinius habet, *inflammato cupidine animalium naturas noscendi, delegataq. hac commentatione Aristoteli summo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Asiæ, Græciæq. tractu parere iussa, omnium quos venatus, aucupia, piscatusq.*

Aristoteles Alexandri Magni liberalitate plurimum in Animaliũ Historia adiutus.

tusq. alebant, quibusque vinaria, armenta, alvearia, piscinæ, aviaria in cura erant, ne quid vspiam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando quinquaginta fermè volumina illa præclara de Animalibus condidit. Hic igitur 6. Histor. animal. 35. πάνθηρ *Panther*, inquit, *parit cæcos Luporum ritu.* Theodorus Gaza *Panther* seu πάνθηρ *Lupum Canarium* vertit. Hoc Iul. Cæsar Scalig. commentario suo, sæpè iam laudato, improbat, τὸ πάνθηρ *Pantheram* interpretatur, Gazæ interpretationem mirans & reprehendens. Sed rursum *Niphus* vtramque hanc versionem, dum allatum Aristotelis locum declarat, refutare aggressus πάνθηρ, inquit, *à vetere interprete* (à quo Scaliger suam mutuatus est) *Panthera vertitur, sed Theodorus Pardalin vertit Pantheram, πάνθηρα verò (seu Pantherem) lupum Canarium; Sed quid sit lupus Canarius non satis constat.* Et rectè quidem Niphus; aliqui enim lupum Canarium putant esse animal voce vulpina, cum Leonibus congrediens: alij ex Cane & Lupa natum; alij genus Lupi longis asperisque pilis.

Panther an sit Lupus canarius.

Hoc ait Gaza.

Negat Niphus.

Quid igitur propriè sit *Panther*, forsan ignoratur. Hinc Oppianus hunc inter feras ignobiliores vti Feles, Glires, Sciuros numerat. Quare si huic credimus, neque Lyncem, neque Thoen, neque Pardalin, aut Pantheram esse patet, quod hæc non vilia & imbecillia sint animalia: neque *Pardus* siue Panthera masculus erit, cum aliam Pantheri ab hoc vocem, adeoque indiuidualem quandam (vt ita loquar) assignet proprietatem Author Philomelæ hoc versu,

Dubitatur quid sit Panther.

Panther caurit amans, Pardus hiando felit.

Et Aristoteles equidem, vnico solùm loco *Pantheris* mentionem facit, & quidem non vbi de Leonum (ad quos referretur, si *Panthera* esset) sed Luporum partu loquitur. *Panthera* verò vocem Plinius latinitate donauit, quam Græcæ illi πάρδαλιν, apud Aristotelem frequenti, substituit, quod post hunc Gaza quoque fecit: *Panthera* enim Aristoteles vocabulum nusquam posuit, sed sæpissimè *Pardalis*, quod semper Gaza *Pantheram* interpretatur, quod & ipse Scaliger imitatur Coment. suo in 9. Histor. cap. 8. sed 6. in versione Gazæ πάρδαλις inquit Aristoteles, hoc est Panthera, *deuorato veneno, quod idcirco vocant Pardalianches, quærit hominis stercus. Iuuat enim.* Eodem planè modo 2. Hist. 1. Panthera ipsi ex Pardale vertitur, dum ait Arist. *multifida quædam esse, vt Leonem Canem, Pantheram.* & 8. Hist. 28. Quando Leones potius in Europa, Pantheras verò in Asia, in Europa nullas esse scripsit. Quin etiam, quando neutro genere παρδάλια *Pardalia* idem Scaliger *Pantheram* ponit 2. Hist. 14. dum Aristoteles *Chamæleontem pallore lacerti, & perinde atq; Panthera nigrore variatum* asserit. Hic tamẽ Gaza pro *Pardalia*, *Pardum* non *Pantheram* reddit; sed nulla est differentia, vt iam videbimus. Concludamus igitur Aristotelem, quotiescunq; *Pardalis & Pardalia* habet, animal velle maculosum intelligere ferum, & ex Leonum genere. *Panther* autem ad Lupos potius, quam Leones pertinere videtur, nec an maculis careat, an illis asperium sit, ex Aristotele patet. Non miror ideò quosdam *Lupum Canarium*; alios *Canem Luparium* pro *Panthere* interpretari voluisse.

Panthera vox latina reddita ex Græca Pardali.

Pardalis & Pardalia apud Arist. à Latinis panthera & pardus vertuntur.

Panther ad Lupos potius, quam Leones videtur accedere.

Iam autem *Pardales*, *Pantheras*, *Pardos*, *Varias*, *Africanas* vnum idemque animal esse, luculento Plinij etiam testimonio docebo. Hic lib. 8. cap. 17. Cum de *Pantheris* ageret, dixit, Pantherarum mares *Pardos* appellari, & Pantheras simpliciter

Quibus nominibus Plinius Pantheras appellet.

Digitized by Google

vestiunt iuba. Id enim ætate contingit, è Leone conceptis. Quos verò Pardi generauere, semper charactere hoc carent. Simili modo fœminæ. Magna ijs libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maximè spectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus feris: Ideò multiformes ibi animalium partus, variè fœminis cuiusque generis mares aut vi, aut voluptate miscente, vnde etiam vulgare Græciæ dictum, semper aliquid noui Africam afferre. Hæc Plinius: qui mixtum quid ex *Pardo & Leæna* procreari non negat, *Pardos* tamen hos partus non vocat. Qui *Pardos* minimè ex permixto semine ortos, sed suę speciei determinatum animal & quorum fœminæ *Panthera* sint, appellat. *Solinus* etiam cap. 29. de Leonibus loquens. *At ij, quos creant Pardi*, inquit, *in plebe remanent iubarum inopes; pariter omnes parcunt à sagina*. Iam si hoc etiam *Aldrouando* donem, *Pantherem* cum *Pardo* siue *Pardale* aut *Panthera* vnum idemque animal esse, quod paulò ante negaui, nihil tamen *Vlysses* hic euincet. Nam *Panther*, etiam Aristotelis authoritate non infæcundus aut sterilis est, *fœmina enim cæcos parit Luporum more, numero vt plurimum quatuor*. Et, vt quid amplius concedam, *Pardos* scilicet à *Pantheris* differens animalium genus. Et hi tamen generant si *Solinum* cap. 20. his verbis loquentem audimus: *In his siluestribus & Pardi sunt, secundum à Pantheris genus, noti satis: quorum adulterinis coitibus degenerātur partus Leænarum, & Leones quidem procreantur, sed ignobiles.* Non sum tamen nescius *Pardum* & *Leopardum* vocari aliquando ab Authoribus adulterinum hunc Leænæ fœtum, ex *Pardo* seu *Pāthera masculo* progēitum, qui, vt *Philostratus* habet, maculosus est. & propterea non est mirum, si Claudianus hunc etiam *Pardum* appellauit poetica quadam licentiā, cum adeò Pardo seu Pardali maculæ propriæ esse videantur, vt etiam 13. Hieremiæ legatur: *si mutare potest Aethiops pellem suam, aut Pardus maculas suas; & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum*: Quamuis de maculis Plinius nihil dicat, solumque iubæ defectum in spuria hac progenie insinuet. Maluit itaque hic *Aldrouandus & Vteruerius* elegantis ingenij poetæ *Claudiani*, quam solertium Naturæ interpretum *Aristotelis & Plinij* fide vti. Atque huius solius hæc gratiā adducere volui, vt demonstrarem *Pantherem* à *Panthera* longè differre. An verò Camelopardalis ex permixto sit semine genita & quale sit animal, vbi locorum reperiatur; hæc pertractare huius minimè sunt instituti. Videri potest *Petrus Bellonius* 2. lib. obseruationum, & apud hunc *Strabonis* verba, qui in colore describendo plurimum variant. Hic enim ait, cum Pardale similitudinem nullam habere, & coloris varietate Hinnulo simillimam Camelopardalim esse. Ille Pardi maculis varijs infectam adstruit. Ego saltem, aliquam nominum ambiguitatem è medio tollere volui, reliquam sequenti capite prosequemur. Nunc ad animalis præsentis Mexicani effigiem declarandam, & Naturæ eiusdem proprietatem enucleandam me confero.

Pardus coit cum Leæna & ex hac generat Leones nō iubatos.

Panther si etiam cum Pardo idē esset, tamē generare ex mente Aristotelis potest.

Pardus & Leopardus quandoque pro quouis maculoso animali sumuntur.

Camelopardalis à Bellonio describitur.

Hoc autem priusquam exequar, *Tigridi* etiam examen subeundum est, cùm non leuis hic dubitatio oriri possit, Tigridumne, an Pantherarum cohorti Animal hoc sociare se velit. Plinius equidem lib. 8. cap. 17. Cum Pantherarum considerationem instituisset, Tigridis pariter, maculosi animalis, recordatur. *Panthera*, inquit, *& Tigris macularum varietate propè sola bestiarum spectantur, cæteris vnus, & suus cuiusque generis, est color. Pantheris in candido breues*

Tigridis examen.

macularum

Reprehenditur Plinius ab *Vterrio*, quod Tigres solas & Pantheras maculosas scripserit.

macularum oculi. Noui hìc non leuis Plinium lapsus ab *Vterrio* argui Cap de *Camelopardale*, quod solo Tigres & Pantheras macularum priuilegio gaudere scripserit, cùm *Lynces* tamen, *Leopardi, Vri* & *molossi* eodem fruantur. Atqui hic ego Plinio suppetias fero, tùm quia non absoluto planè sermone à maculis bestias omnes exclusit, cùm *propè solas* dixerit, non *simpliciter solas* Pantheras & Tigres; tum quia forsan Canes ea macularum varietate ornatos minimè vidit; quales & nos, non multos ante annos, quacunque tandem ex regione primùm inuectos conspeximus. Fateor equidem me talium insignes duos cum admiratione, Pantherarum maculas apprimè referentes ex molossorum genere Romæ vidisse, quorum vnum ante elapsi anni finem *Augustà Vindelicorum*, eiusdem Vrbis Episcopi Suffraganeus *Petrus Episcopus Adramyttenus* vir morum integritate ac suauitate, sacrarum literarum cultu & humanarum prudentia rerum conspicuus: alterum Illustriss. D. Nicol. Danielouiz, Regis Polon. Thesaurarij Filius, vterque amicitia mihi iunctissimus in hanc Vrbem adduxerat.

Defenditur Plinius.

Canes Romæ pulchris maculis insigniti visi.

Petrus Episcopus Adramyttenus Theologiæ, & humanæ prudentiæ peritissimus.

Et quamuis Tigridem describat Plinius *tremendæ animal velocitatis esse*, quales tamen maculas, oblongasne an orbiculatas habeat, ibi non declarat, quas alio ex loco eiusdem collegimus Cap. 16. nempe lib. 13. vbi de *Cedrinis*, an *Citreis* mensis hæc leguntur. *Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in vertice varijs*. Non moror hic siue alij legant, in *vertices sparsis*, in *vertice paruis* aut *prauis*, aut in *Cortice varijs*. Hoc enim quod sequitur, ad rem nostram facit: *Illud oblongo euenit discursu, ideoque Tigrinæ appellantur; hoc intorto, & ideò tales Pantherinæ vocantur*. Habebunt igitur Tigres non intortas siue orbiculatas, sed oblongas maculas, ad quarum similitudinem *mensæ Tigrinæ* appellationem acceperunt. De huiusmodi *Seneca* mensis loquebatur libello de animi Tranquillitate: *Placet*, inquit, *mensa non varietate macularum conspicua, sed in vsum posita, quæ nullius conuiuæ oculos nec voluptate moretur, nec accendat inuidia*. Et idem 7. de Beneficijs: *Video istas mensas & æstimatum lignum Senatoris censu eò pretiosius, quo illud in plures nodos arboris infelicitas torsit*. Ex Citri nempe ligno, & quidem parte nodosa, illæ maculæ in mensis elucebant. Hinc venustè Petronius Arbiter:

Quales in Tigride sint maculæ.

Mensæ Tigrinæ apud Plinium & Senecam.

Mensa Citrea.

- - - - - - *Ecce Afris eruta terris.*
Citrea mensa, greges seruorum, ostrumque renidens
Ponitur, ac maculis imitatur vilibus aurum.

Hic ad Germanos nostros nunc Luxus translatus est, sed ligneus verè luxus, cùm plurimas ex *Acere & Fraxino*, & ex harum quidem arborum frequenter radicibus venarum discursu pulcherrimè variantibus, atque vt Plinius ait, *vndatim crispis maiore gratia & fermè Pauonum oculos imitantibus* mensas elaborent, quæ vnguine seu pigmento, *Vernice* dicto mirè coruscant. Nec apud Italos ex varijs & elegantibus *Indiarum* lignis mensulæ confici desierunt, verùm quæ Senatorium censum pretio suo haud æquent; in quarum locum lapideæ suffectæ, & ex versicoloribus marmoribus, lapillis pretiosis, gemmisque quas Orientales plagæ subministrant, confectæ in delicijs habentur. Visa nobis fuit ante paucos annos in Romani cuiusdam Mercatoris ædibus lapidea eiusmodi mensa, intertextis artificiosissimè lapillis nobilioribus, duodecim aureorum millibus æstimata. Illustriss. tamen Princeps *Cæsius* noster, non luxus, quem

Germani Tigrinas & Pantherinas ex Acere & Fraxino mensas pulcherrimas cócinnant.

Itali ex Indicis lignis idem faciunt. Sed pretiosiores ex versicoloribus marmoribus conficiunt.

nisi

nisi in literis solis agnoscit; sed luxuriantis Naturæ Thesauri recludendi gratiâ, mensas nobis nuper *Vrbique* toti ad miraculum vsque stupenti ex ligno fossili ἀλεξύλῳ ipsi dicto, affabrè concinnatas fieri curauit. Hoc ipse Primus non procul ab Vrbe sua *Aquaspartana* detexit & erui curauit, tam varijs venustisq. vndarum maculis conspersum, cęterisque compactioris substantiæ dotibus ornatum, vt cum *Arundine* seu *Canna Indica* venarum elegantiâ certare, vel potius illam superare valeat. Verè *Tigrinas* dicere mensas possis, cùm fuluo ferme colore & vndis distinctæ luceant. Nam *Solinus* de Tigribus. *Fuluo nitent*, inquit, *hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum varietate apprimè dec*. Sic

Princeps Cæsius inuenit lignũ fossile pulcherrimũ.

Vsus & impigra simul experientia mentis;
- - - - - - veteres tellure recludit
Thesauros

Vt Poeta ait.

Verum hæc omnia luculentius ex scriptis ipsius, propediem lucem aspecturis (in quibus noua plurima ab ipso detecta & obseruata sunt) curiosus Lector docebitur.

Hic idem Princeps *Therebinthini* simul ligni ad antiquorum morem elaborandi, ex quo mensæ, scrinia, capsulæ & varia supellex conficitur, vsum nobis reuocauit, ac denuo *Romanis* suis ostendit. Abundant verò hac arbore montes sub ditione ipsius gemini, *Scopulosus* vnus in *Vmbria*; alter altissimus *Iani*, *Genaro* appellatus, in *Latio Albunea* illius *Tyburtinæ Sybillæ* olim sedes, quem omnium niue primùm candentem, & vltimò eadem spoliatum ex VRBE contemplamur.

Ex Therebinthino ligno varia & venusta supellex.

Proh quanta in hoc plantarum varietas! Quanta in eodem circa finem Maij florum amœnitas! Quæ auræ ibidem tum spirantis suauitas! Quàm spatiosa in sũmitate eius adinstar Amphitheatri cincta planities! Quàm copiosæ limpidissimarum aquarum ibi scaturigines! Apud hos *fontes Albuneos* sic à Sybillę nomine dictos, ante XIV. annos, dum magnam diei partem non sine dulci labore lustrandis eruendisque plantis, cum Principe nostro, vti aliarum scientiarum penè omnium, ita quoque rei Plantariæ & amantissimo & peritissimo, operam dedissemus, consedimus vespere, & *fracti membra labore* Anticenio nos refocillauimus *Ioannes Terrentius*, *Theophilus Molitor*, *Henricus Coruinus* & Ego, Herbarum studio omnes addictissimi. Sub noctem tandem in Arce & Oppido Principis, quod dicto monti incumbit *Sancti Poli* nuncupato, vt corporis vires basilica excepti epulatione collegimus, ita dulci animum pabulo, suauissima nimirum confabulatione, ac philosophicis symbolis recreauimus.

Montis Iani *Genaro* dicti encomium.

Profectus est ad eundem nũc Montem eiusdem *Principis Cæsij* Medicus *Ioannes Bapt. Vuinthierius Bauaro-Schonganus* ad *Lycum*, Vir pręter medendi artẽ, politioribus etiam litteris bene cultus, & Anatomes ac Herbarum scientiâ non leuiter tinctus; vt selectioribus & tam virtute quàm raritate præstantioribus plantis Principis sui penum & Hortos, ac nostrum quoque Viridarium *Vaticanum* locupletiora & auctiora faciat.

Ioan. Bapt. VVinthierius Germanus Medicinę & politiorũ literarum bene doctus.

Porrò, vt in viam reuertamur, Aristoteles 8. Hist. Anim. 28. Cum non locis omnibus animalia quælibet aut nasci, aut translata viuere docuisset: Pantheras

in Asia

Digitized by Google

in Asia potiùs reperiri, in Europa nullas. Tigrides verò Africæ & Lybiæ præcipuè tribuere videtur. Adiunxit in Asia bestias esse efferatiores, fortiores in Europa, & in Africa multiformiores; vndè prouerbium, quod ex Aristotele

Canes Laconici & Indici vnde nascantur.

Plinius desumpsit *Semper aliquid noui afferre Africam*. Nam ex varia animalium commixtione nouæ animalium formæ videntur, vt *Canes*, inquit, *Laconici ex Cane & vulpe, Canes Indici ex Trigide & Cane*. Quæ si vera sunt, debet Cani Tigris similis esse, nec plus ab eo, quam Vulpes aut Lupus distare. Idem ipse enim Aristoteles 2. de Generat. Animal. cap. 5. concepta hæc verba habet:

Diuersorũ animalium coitus.

Coeunt animalia generis eiusdem secundum naturam. Sed ea etiam, quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis, raro id fit, sed tamen fieri & in Canibus & in Vulpibus, & in Lupis certum est. Canes etiam Indici ex bellua quadam simili & Cane generantur,

An Tigri cum Cane sit similitudo.

siue, vt in Græco est ἐκ θηρίου τινὸς κυνώδους. Hanc autem belluam cani similem paulò ante dicto loco explicauerat Aristot. Tigrem esse. Ast ego hic non video, quæ Tigri cum Cane similitudo existat, nisi & Felem sic Cani similem dicas,

Leones & Tigres ad Feles potius, quàm Canes accedunt forma sua.

à quo multum aberrat. Tigrem enim ad Feles, & minimè ad Canes pertinere, posterius probabo. Nemo siquidem inficiabitur facilè, Tigrem Leoni multò propinquiorem, quam Lupo esse: hic autem ad Canes magis, ille ad feles accedit.

Tigres à Pantheris raritate & nobilitate differunt.

Tigres porrò à Pantheris raritate & nobilitate differre, vel ex Plinio discimus, cum enim Romę quadringentæ & viginti, vna vice Populo Pantheræ ostenderentur, non nisi in Cauea Tigris sola comparuit, libet ipsum Plin. 8. Histor. Naturalis cap. 17. audire: *Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas* (hoc est Pantheras) *in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permisitq. Circensium gratia importare.*

Inter quadringentas & decem Pantheras vna olim sola Romæ Tigris cõparuit.

Primus autem Scaurus Ædilitate sua Varias (hoc est Pantheras, siue mares siue fæminas) *centum quadraginta vniuersas misit. Deinde Pompeius Magnus quadringentas decem. Diuus Augustus quadringentas viginti. Idem Q. Tuberone, Fabio Max. Coss. IV. Nonas Maias Theatri Marcelli dedicatione Tigrin primus omnium Romæ ostendit in Cauea mansuefactam. Diuus verò Claudius simul quatuor.* Hic noto Plinium Pantheras vocare, *Africanas, quòd creberrimum hoc genus* vt ait, *sit in Africa & Syria*. Aristoteles in

Tigris à veteribus valdè negligẽter descripta.

Asia reperiri eas dixerat. An in Africa, nec ait nec negat: in Europa tamen illas produci negat.

Quod inter Aues Pauo, hoc inter quadrupedes Tigris est pulchritudine, ex Gillij descriptione.

Sed dolendum planè est, quod nec Aristoteles nec Plinius Tigridis nobis figuram coloremque exactius descripserunt. *Petrus Gillius* vir eruditissimus, Æliani interpres, ex suis ad hunc accessionibus à *Porphyrio*, *Heliodoro* & *Oppiano* desumptis, hæc nobis de Tigride scripta reliquit: *Tigride nihil*, inquit, *ex omnibus feris ad spectandum iucundius Natura solertia finxit. Nam forma pulchritudine tam valde inter feras eximia est, quam longè ceteris auibus Pauo excellit. Leanæ omninò similis videtur, præter solam pellem, quam variam maculæ purpurascentes & efflorentes exornant. Ad cursum omnibus feris præstat. Megasthenes scriptis mandauit, in Prasijs Tigres gigni Leonibus duplo ferè maiores, eo robore, vt si de mansuetis vnus à quatuor hominibus ductus, Muli posteriorem pedem comprehenderit, ad se trahat.*

Tigres in aliquibus locis duplo sunt Leonibus maiores.

Hic

Hic ego duo obseruanda existimo. *Primum*, maculas purpurascentes non nigras describi, quæ etiam an orbiculatæ, an oblongæ sint, haud patet. *Secundum*, eius magnitudinis Tigres esse, vt vel Leænā æquent, vel in *Prasijs* Leones duos corporis habitu superent. Quæ notæ faciunt, vt de illis, quas in Italia non rarò videmus Tigres, quarum non paucas semper Serenissimi Hetruriæ Magni Duces (apud quos admiranda Naturæ opera quamplurima alia conspiciuntur) aluerunt, dubitare quis possit, Tigres potius an Pantheras nominare libeat, illas præcipuè, quæ Leonibus multo sunt minores, & nigris orbiculatis non virgatis maculis colorantur. Scaliger Excercitat. CCVIII. aduersus Cardanum non procul ab hac opinione abit, quamuis alia persuasus ratione. *Tigrem dicunt animal ferum Indi hi*, inquit, *quos equidem iure ac merito orientales voco. At eum ego Pardum puto, quandoquidem & cursu minus valet, & ex insidijs victum quærit. Etenim saltu in arborem quampiam ij cum se dederint, in ea latitant; Vnde in viatores, aut in alias insiliunt feras. Id quod de Pardo quoque prodiderunt. Est igitur Pardus Indus.*

Duo obseruanda in prædicta Tigridis descriptione.

An omnes veræ sint Tigres, quę hoc nomine in Italia appellantur.

Scaliger potius Pardos putat, quos in Italia Tigres vocamus.

In hac ipsissima Excercit. duo adhuc sunt alia, quæ minimè mihi reticenda videntur. *Primum*, quod circa finem legitur, & hoc est: *Non est obseruatio contemnenda si πάρδαλις est Panthera, quid sit apud Xenophontem in Commentario de Venatione, cum vtrumque statuit separatim παρδάλεις ἢ πάνθηρας*. Hic Scaligerum iterum confundere aduerto *Pantherem* cum *Panthera* siue *Pardale*, cùm tamen supra apertè docuerim, longè diuersum animal esse, quod Aristoteli *Panther*, ab eo quod Græcè ipsi *Pardalis* siue *Pardalia* dicitur, quod Latini, Plinius præsertim, & posteriores omnes Latinè loquentes *Pantheram* vocarunt, & ipsemet hic Xenophon inter *Pardales* & *Pantheres*, vt Scaliger monet, discrimen facit, quod huic solum sufficere potuerat. *Alterum* quod moneam, circa principium legitur. *Duo erant* ait, *Neraci inter Clathros Regis Nauarræ Leones: horum vnus cum obijsset, eius collum ab alijs visum: à quibus accepi non osse vnico, sed vertebris constare. Nunc nuper alterius effosso cadauere, idem nobis compertum est.* Macte tua virtute mi Scaliger, sic itur ad secretiora Naturæ veritatisq. adyta. Fateris tandem oculatis cōuictus testibus, magnum Aristotelem dum opinabatur collum Leonis vnico osse rigere lapsum fuisse, quod ego supra de Lupo aduersus eundem longa quoque sermonis serie pertexui, eiusq. hallucinationem demonstraui. Et forsan hinc *Iul. Solinus* Polyhistor errorem suum hausit, cùm cap. 28 de *Hyena* hæc scribit *Hyenam quoque mittit Africa, cui cum spina riget collum continua vnitate: flecti nequit, nisi toto corpore circumacto.* Hoc ego enim, licet Hyenam nunquam viderim, aut visurus sim, ex animalium Anatome adeò non dicam incertum, sed falsum esse æquè certus sum, atq. nomen meū calleo. Sed de hac controuersia, dum de collo Lupino agerem, plura ante dixi. Sæpè etiam meo periculo didici, difficile esse aliquid probare,

Duo notāda.

Primum.

Scaliger confundit Pātherem cum Pardale.

Secūdum.

Bona fide Scaliger fatetur aduersus Aristotelē collū Leonis nō osse rigido & vnico constare.

Hyenæ collum vnico osse à Solino constare perhibetur.

Si ratio potius, quàm res persuadeat ipsa,

Vt Lucretius optimè loquitur.

Atqui, dum in hoc dubitationum inuolucro hærerem, accedo Illustrissimum Dominum *Ioannem Ciampolum Lynceum Florentinum* fautorem & amicum mihi colendissimum, vt si quid ipsi de Tigribus perspectum foret, explorarem: cùm similia sæpius animalia in *Theriotropheio*, seu ferarum viuario, Serenis-

Digitized by Google

Ioannes Ciampolus Secretarius Pontificius.

ſimi Magni Ducis Hetruriæ, Florentiæ, ſua nempe in patria, vidiſſet. Eſt autem vir hic non ſolùm in Hiſtoria ſacra & profana excercitatiſſimus, Philoſophiæ reconditioris, & verioris Matheſeos Condus ac Promus, à Galilæo Galilæi V. CL. æſtimatus, ſed ea etiam Ingenij amœnitate ac felicitate præditus, vt in proſa verſaque oratione, Ciceronis ac Pindari æmulatione, Latino & Hetruſco ſtilo ita polleat, vt vix hodie reperiatur facundior alter; ſummis proinde ob eloquentiam Pontificibus cariſſimus, cum iam ſecundò in ſcribendis ad Principes Chriſtianos literis Apoſtolicis, quas *Breuia* dicunt, ab ijſdem adhibeatur: eius etiam domus ab omnis ſcientiæ & elegantiæ cultoribus, tam indigenis quàm aduenis, quaſi Oraculum quoddam vel Eruditionis Templum quotidie frequentetur. Verum perſpectis ipſi lectiſque rationibus meis, eodem mecum in dubio manſit, an reuerà, quos hodie Florentiæ *Tigres* appellant, Tigres ſint, an Pantheræ potius antiquorum exiſtimandæ, ſi ſummo rigore & Plinij præſertim authoritate lis eſſet decidenda. Et ecce, dum ſic hæremus, commodùm ipſum ſalutatum aduenit Reuerendus admodum Pater F. *Gregorius de Boliuar* Hiſpanus Placentinus, Ordinis S. Franciſci de obſeruantia dicti, qui annos XXV. integros in *America* vixit, Regnum vtrumque *Peruanum* & *Mexicanum*, plurimaſque adhuc incognitas alijs, nec deſcriptas noui orbis prouincias peragrauit, verbo & exemplo infideli illi populo (cuius tres diuerſas linguas optimè callet) CHRISTI Euangelium annunciando, & ad veram ac Catholicam fidem illum inducendo: cuius rei gratià ad *Molucanas* quoque Inſulas & *Orientem* ipſum penetrauit. Hic noſtram facilè diremit litem, eaque de animali propoſito nobis enarrauit, quæ ad rem maximè facere videbantur; Tum ego, hoc inquam,

F. Gregorius de Boliuar Hiſpanus Ordinis S. Frāciſci verè Coſmopolitanus, qui veterem & nouum orbem omnē peragrauit.

Hoc placet, hæc dubiam vincit ſententia mentem.

Hic mira nobis de nouo orbe & huius Animalibus retulit.

Mirabilia, & alia quàm plurima de nouo nobis orbe recenſebat, quorum poſthac nonnulla ſcriptis meis inſeram, quæ tunc auidi, & ab ore ipſius pendentes excipiebamus. De *Tigribus* autem *Americanis* (inter quas iſtud animal, cuius hìc effigiem exhibemus, vlla abſque controuerſia collocabat) quæ dehinc ſequuntur fideliter ab ipſo nobis communicata, ſcribemus.

Ne verò quis retuliſſe ipſum exiſtimet, quæcunque in buccam ac mentem venerint, ſciat induſtrium ac Religioſum hunc virum à *Generali* ordinis ſui Antiſtite magni fieri, & Hiſtoriam *Americani orbis* non modo adfectam in ſcrinijs, ſed penè iam confectam habere, qua, Deo volente propediem fruemur. Hic enim autopſia plurimorum mores animalium, proprietates ac membrorum conſtitutiones exactè adeò didicit, vt iuſtè ac meritò pluribus ipſum prætulerim Authoribus, qui

Hic breui Hiſtoriam Americanā editurus eſt.

\- - - *Sapiunt alieno ex ore petuntque*
Res ex auditis potius, quàm ſenſibus ipſis.

Hunc autem in ſenſum Tigrem nobis Americanam delineabat, eiuſque proprietates deſcribebat.

Tigris Americana a F. Gregorio Boliuar Hiſpano deſcripta.

Tigris ferociſſima ac fortiſsima eſt omnium animalium, quas India occidentalis producit. Reperitur in plurimis Americæ regionibus tam *Noua Hiſpaniæ*, ſeu *Mexicani*, quàm *Peruani Regni*: Et ibi copioſiùs, vbi extenſi magis,

Digitized by Google

gis, atque impenetrabiles montes sunt positi, qui, quò horridiores & magis asperi sunt, cò terribiliores & efferatiores hæ bestiæ reperiuntur. Raro autem in planitie stabulantur vaganturque, exceptis tamen *Peruanis* prouincijs quibusdam, quales sunt *Chicas, Lipes, Atacama, Tucuman* & *Paraguay*. Et hanc maximè ob caussam, quòd siluæ passim hìc sint vastissimæ, densissimis consitæ arboribus ad plurimas Leucas extensæ, & asperrimis subiacentes montibus, in quibus vllo absque impedimento filiorum procreationi & educationi operam dare faciliùs possunt. Accedit, quòd prouinciæ istæ copiosissimis abundent animalibus, quæ Tigribus in victum & horum filijs in pastum cedunt. Sunt autem, *Vaccæ* & *Tauri* siluestres, *Equi* & *Equæ* feræ, *Alces, Cerui, Dorcades* seu *Capreoli, Gamos, Guanacos, Vicunnas* & plurimæ aliæ bestiæ, quæ in Tigrium sustentationem ibi procreantur.

Vbi reperiatur.

Pastus Tigridum in America.

Propter hanc pastus abundantiam, ac Climatis eius proprietatem maiores efferatioresque ibi Tigres generantur, quàm in vlla orbis vniuersi parte, & tales profectò, vt cum quouis etiam ferocissimo Africæ Leone duellum committere, & indubitatam reportare victoriam possint. Vnde iure ac meritò in *America Tigridi regale sceptrum*, quod apud nos *Leoni* debetur, & dominium in omnes omnino belluas assignatur.

Tigridi in America, & nõ Leoni sceptrũ regale debetur.

Magnitudo talis est, vt altitudine sua ordinaria quatuor aut quinque palmos attingat, facilè etiam excedat: longitudine ad sex vel septem extenditur. Formosissima, & colorem benè maturi Aurantij pomi referente pelle à Natura Tigris ornata est plena maculis, quarum extremus circulus punicei siue spadicei (*Lionato* dicunt Itali) est coloris: vicinior & interior albicantis; & centrum ipsum nigricat, & quò maculæ hæ, quæ tot oculos repræsentant, capiti dorsoque sunt viciniores, eò florent rotundiores; oblongiores verò redduntur, quò magis ad ventrem & crura belluæ accedunt.

Magnitudo huius.

Pellis formosissima.

Aspectu truci horrendum est animal. Oculos scintillantes ac penè ardentes ostendit. Pedes tam grandes ac robustos, anteriores præcipuè, quibus manuum vice vtitur, ob id in quinque vngues diuisos; vt ad reliquum corpus collati vix aliqua appareat proportio. Hinc mirũ minimè est, quod Taurum per medium ferme diuidere, armum eius certè, aut coxam vnica tantum percussione vnguibus suis acutissimis maximisque detrahere valeat.

Aspectus trux.

Pedes fortissimi.

Est animal agile valde seruato tamen in motu suo decore, & quadam vt dici solet, morũ grauitate. Vnde velocitatem suam vix aliter prodit, quam tribus primis in saltibus maximè præcipitibus: his enim, dum ad animal capiendũ collimat, vtitur, vt ferè quicquid gestit, capere possit; qui si minus ex desiderio ipsi succedant, ab incepto desistit. Verum hoc rarissimè contingit, vt quod intendit, non assequatur. Ac propterea, antequam aggrediatur, considerat opus, ac veluti consilio in arena capto, prius stationem certam, vnde possit ex insidijs erumpere, exquirit. Perspectas suas maximè vires & valorẽ habet: quare, vbi ex dictis animalibus aliquod occiderit, vt primum sanguinem omnem suxit, dentibus arreptũ humerisq. impositum, retorquendo versus animal caput, trium etiã spatio milliarium ad filios aut fæminam suam lactantem illud deportat; & si viuum sustollere possit, adfert, simulque venandi & bestias adoriendi filios ar-

Agile animal cum decore quodam.

Prædam quomodo ferat.

Docet filios suos artem venandi. tē edocet, aſſiſtendo omnique procurando diligentia ne præda aufugere poſſit.

Duos ſaltem parit Catulos. Ordinariò duos ſaltem catulos partu edit, nec pluribus fæmina lac præbet. Partum habet moleſtiſſimum. Et ſi ex filijs aliquem cum aliqua imperfectione & naturali defectu naſci contigerit, genitores illum vel occidunt, vel enutrire nolunt.

Imperfectos abijcit filios. Eſt Tigris infeſtiſſima omnibus armentis, hominem, niſi prius ex carne eius comederit, timet potius. Huius autem vbi ſemel ſanguinem & carnem deguſtauit, mirum, quàm palato ipſius arrideat; ita vt ab ea poſtmodùm abſtinere non valeat; perſequaturque ipſum ad quadraginta etiam milliaria, ſumma cum attentione, vigilantia, & patientia, donec tandem incautum, nocturno præſertim tempore, & dormientem adoriatur. Humana carne valde delectatur.

Hoc maximè animaduerſione dignum eſt, ſi dormientem in cubiculo Canem ſimul & hominem offendat, occidet primò Canem, poſt hominem lacerabit: ſin verò hìc Hiſpanus fuerit & mancipium aliquod ex *Nigritis* è *Guinea* ſecum habuerit, & hoc primò interficiet. Sin hominem Americanum, hunc primò ſimiliter adorietur. Ita, vt hoc planè *Hiſpani* priuilegio ijs in partibus gaudeant, quòd his quàm maximè Tigres parcant, nec niſi vltimo demum loco deuorent. Quod ſi plures, omneſque Hiſpani fuerint, ex his primo illum, qui puſillanimis magis & excors fuerit, trucidabit. Hiſpanis magis parcit.

Igne terretur. Non eſt ſecurior ab hac bellua ſe defendendi modus, quàm ignem ipſi opponere, hoc eſt, vel faculam ardentem, vel titionem accenſum, & ego ipſe (inquit F. Gregorius) altera manu gladium, facula tenens altera, Tigrem profugaui.

Modi Tigres capiendi. Modus verò capiendi & interficiendi eas, talis eſt. Ponuntur *decipula* ex fortibus compactæ aſſeribus, quibus intus Canis funiculo illigatus aptatur, ſicq. vbi deprædatum Tigres Canem eiulantem acceſſerint, decidunt muſcipularum inſtar aſſeres; qui, cùm impoſitum ex lapidibus pondus mille & quingentarum librarum habuerint, aut Tigrem occidunt, aut ſemiuiuam ſaltem relinquunt. Subinde retro aliquam ſe arborem Venator recondit, Tigrim ſagitta aut plumbeo globo traijcit ac confeſtim arborem aſcendit, ijſdem in beſtiam armis denuo fulminaturus. Veruntamen, ſi arbor craſſæ admodum ſit magnitudinis, celerrimè in eam Tigris ſalit, & inimicum ſuum occidit. Quare Venator aut bipennem aut acinacem ſecum fert acutiſsimum, quibus ſalienti animali, vel manus vel truncum ſaltem cui vngues figit, detruncet, atque humi ſic proſternat. Si verò arboris truncus nō ſit craſſior, quàm v. g. mediū hominis mediocriter craſſi corpus, aſcendere beſtia minimè valet: ſic enim, dum truncū amplexari ſatagit, vnius manus vngues alteri infigit, ac ſibi ipſi impedimentum creat. Erit igitur ſecurior venatori arbor tenuior, quàm craſſior, dummodo ſatis alta ſit; alioquin vnico in eam ſaltu, quo plurimum valet, prorumpet & vnguibus arreptum venatorem detrahet. Non poteſt niſi craſſas admodum arbores aſcendere.

Pelles Tigriū cōſumunt alias iūxta poſitas. Euidentiſsimum & hoc ſignum eſt, cæteris Tigrem beſtijs in America dominari: quòd nimirum, ſi plurimarum detractæ pelles cum hac ipſa in arca quadam concludantur, facilè omnes reliquæ depilabuntur & eò citius illæ, quo huic iacent viciniores, ſolâ Tygrinâ pilum ſuum firmum fixumque retinente.

Eſt Tigris tolerantiſſimum famis ſitisque animal, hanc ad quindecim, illam

illam ad octo facilè dies suffert. Leonis modo Tertianam febrim patitur, eamque sex saltem diebus in qualibet Lunatione; tribus diebus nempe ante, & totidem post Lunæ coniunctionem. Tunc temporis ad remotiora loca recedit, & quasi elanguescens animi ferocitatem deponit. Ex rapina viuit, nec præter carnes quicquam comedit: quare indifferenter animalia quæuis adoritur, nulli parcit; quin arbores quoque dexterrimè conscendit, & magnarum auium nidos vastat, pullosque earum deuorat: verùm id summa præcauet diligentia, ne plumas degluriat, quæ præsentissimum ipsi venenum forent. Quòd si aues illas deplumare non valeat, solum exsugit sanguinem, auibus ipsis abiectis. Suffert egregie famem & sitim. Patitur Tertianam.

Pinguedo huius animalis, nō aliter ac Leonis aut Pantheræ subtilians valde, magnamque penetrandi vim possidet. Retractis inseruit neruis, siue in collo illi fuerint, siue in manibus pedibusue, & propterea nisi dextrè hæc vnctio applicetur, periculo non caret. Medicamēta ex Tigre.

Vtuntur *Americani* corollis ex dentibus Tigris confectis, quas filiorum suorum collis circūdant, easque aduersus Anginam, destillationes ex capite & alia, quæ asperam Arteriam infestare valent accidentia, plurimum momenti habere sibi persuadent.

Summa, hoc animal plurimas alias proprietates quin obtineat, nullum est dubium; quas nobis tamen cognoscere minimè licet, quòd indomitum sit, ac homini parum sociabile, quodque domesticum etiam quodammodo redditum; horrorem tamen intuentibus incutiat. Nō omnes Tigris proprietates adhuc perspectæ.

Atque hæc hactenus F. *Gregorius de Boliuar* partim Hispanico, partim Italico idiomate non sine voluptate auscultantibus nobis recensuit, latinè vtcunque à me expressa, eoque libentiùs, quod maximam eorum partem cum veterum enarrationibus conuenire reperio. Explicatur allata historia.

Et imprimis quidem esse Tigrem animal ferum, indomitum, sæuum, atrocissimum, ex his Ouidij verbis discimus: Ferocitas Tigris.

Neque enim de Tigride natus,
Nec rigidos silices, solidumue in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit; nec lac bibit ille Leæna.

Et Virgiliana Dido in maritum, vt fingitur, sæuum ac crudelem Æneam.

Hyrcanæque admorunt vbera Tigres.

Nec mirum, quòd antiquis tantum in *Taprobane*, *Hyrcania* & *Armenia* maximè celebrarentur Tigres, cùm *America* nulla adhuc notitia esset, in qua cum habeant Tigres, qua suam exerceant feritatem, magnam bestiarum copiam, crudeliores etiam alijs perhibentur. Quamuis & Romanorum in spectaculis *Martialis* Tigrem introducat, qui Leonem laniauerat, quod in siluis, inquit ille, ausus non fuisset. Martialem ipsum audire libeat. Romæ olim in spectaculis exhibita.

Lambere securi dextram consueta magistri
Tigris, ab Hyrcano gloria rara iugo,
Sæua ferum rabido lacerauit dente Leonem,
Res noua, non vllis cognita temporibus.
Ausa est tale nihil, siluis dum vixit in altis,
Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

 Formo-

Maculæ in Americana Tigre non oblongæ.

formosissima pelle ornatam esse ex nostra, P. Gillij, & B. Gregorij descriptione patuit; qui tamen à Veterum maculis hac ratione distinguit, quòd hi in Tigribus suis oblongas & virgatas, nos orbiculares agnoscimus. Vt partim ex Plinij mensis Tigrinis partim ex Oppiani 1. de Venatione verbis colligitur, dum *Equorum quos Orynges appellat, aliquos floridis decorari maculis multis, siue tenuijs oblongis Tigrium instar; alios vero rotundis, vt Pantheræ, scriptum reliquit*. Et *Solinus*: *Tigres*, inquit, *bestias insignes maculis nota, & pernicitas memorabiles reddunt; fuluo nitent, hoc fuluum nigricantibus segmentis rotundatum varietate apprimè decet*. Color hic fuluus cum nostro valdè coincidit, maculæ discrepant.

Tigris animal, & flumen à velocitate dicta.

Verùm hæc macularum varietas (quæ tamen circa ventrem in nostra quoque Tigre sunt oblongiusculæ) earum Naturam forsan nihil immutat, quemadmodum nec velocitatis defectus, cùm veterum Tigres velocissimæ habeantur: vnde *Tigris* vocabulum, Armenæ originis, *Sagittam* significans, quod huic bestiæ ob agilitatem, & rapacissimo illi flumini ob cursus velocitatem fuit impositum. Quare celeritatem summam indicare volens lib. 5. Lucanus dixit,

Ocyor & cæli flammis, & Tigride fœta.

Idem animal in diuersis regionibus natum posse differre in aliquibus.

Nostræ autem Mexicanæ, non nisi primis tribus saltibus sagittæ instar in bestias inuolant. *Gonzales* profectò de *Ouiedo* in *Historia sua Indiæ Occidentalis*, Carolo V. inscripta, Tigrem describens, non mirum esse ait, si eiusdem etiam speciei animal sub diuerso climate natum, non eosdem planè mores & proprietates habeat: Hoc enim in plantis & quam plurimis alijs rebus sæpè vsuuenire: se tamen non obstinatè huic sententiæ repugnantibus obsistere, nec Americanas has bestias veras esse Tigres adstruere velle.

Tigris Americana vera Tigris.

Ast ego omninò veras esse Tigres arbitror, nam quod mox describendum sequitur animal, à præsente multum differens, Pantheræ vel Leopardi potius nomen & naturam exprimere videtur. Cuius historia hanc ipsam magis dilucidabit. Cæterùm in depingenda sua non variat Ouiedus Tigride, à nostra descriptione: ait enim, caput ei magnum esse Leonis instar, & hoc cum toto corpore maculis scatere nigricantibus, colore subrubente easdem plurimo ambiente amæno adeò, vt picturæ respondeat pulcherrimæ; vel, vt mihi videbatur, peristroma artificiosè elaboratum & acu pictum referente.

Flos Tigridis.

Mirari itaque desinant curiosi plantarum cultores, quòd *Mexicani* flori venustissimo, quem studiosè in Hortis suis alunt, lingua sua OCOLOXOCHITL dicto, *Tigris* appellationem dare voluerint.

Hic enim *Flos Tigris*, (etiam à Dodonæo & Lobelio exhibitus, sed nec visus ipsis, nec bene satis delineatus) ruber est, magnus, ternis constans folijs, sed circa medium pallens, albusq. & Tigrinæ pellis more maculosus; vnde & nomen traxit. Insigniemus igitur Tigridis nomine hoc nostrum animal, vtcunque Ouiedus se minimè repugnare dicat, si quis nec Tigrem nec Pantheram, sed ab vtroque differens aliquod animal dicere malit. Splendorem in oculis, ignis instar rutilantem Oppianus agnoscit: & pedum robur maximum, supra etiam insinuatum, vbi dictum, quòd Mulum quamfacillimè trahere possit.

Alius interficiendi Tigres modus.

Præter dictos iam duos modos interficiendi Tigres, tertium *Petrus Martyr* addit in sua *Occidentalis Oceani descriptione*, cùm meminit in excauata scrobe cra-

tibus

gitized by Googl

tibus strata, & sudibus acutis in fundo fixis, Tigrem incidisse, ibique hæsisse, & quendam qui ex illa carne comederat, retulisse, quòd bouina non deterior esset. Improbat tamen Galenus 2. *de Alimentor. facultatibus* eos, qui Vulpium, Canum, Pantherarum ac similium bestiarum carnes vorant. Et fors non incongruum fuerit, cùm carniuora sit bestia, deleteriam herbã escæ ipsius immiscere, quemadmodum Aconitum Lupos necat. Americanæ Tigres ardentibus facibus; Veterum illæ Tympani sonitu abiguntur & ad insaniam ferme adiguntur vt Ælianus & Plutarchus testes sunt. De partu nihil ferè apud Antiquos: de Conceptu hæc fabula extat: *Cursu similis est*, inquit Oppianus *Zephyro genitori suo, nam à vento eos concipere falsò creditur*. Putarunt nempe aliqui Tigres omnes fæminas esse. At nos supra ex Aristotele docuimus, ipsum credidisse Tigrem marem cum Cane fæmina coire, indeque nasci Canes Indicos.

Quem saporem carnes Tigrinæ habeãt.

Tympani sonitu nostrates Tigres terrẽtur.

An à vento Tigris concipiat.

Molestia, quam in partu Tigris experitur, forsan ad præacutos catulorum vngues erit referenda.

Partus cur molestus.

De ijs, quæ Plinius de raptu fœtuum habet, vbi raptor catulorum appropinquante matre abijcit vnum, quem illa tollens paululum moræ trahit, dein iterum consequitur, donec in nauem ingresso raptore, irrita sæuiat in littore feritas; Americani nihil sciunt. Interfecta enim prius matre, aut absente, facilè fœtus rapiunt.

Quòd autem Americana Tigris Canem prius, aut mancipium, aut vilioris saltem animi hominem dilaniet; habet nescio quid occulti Naturæ miraculi. An forsan quòd Canes impares sint congrediendo, & repugnando, illi citius metuant, nam vt Virgilius,

Cur Tigris vltimo cordatos deuoret.

Degeneres animos timor arguit.

Et ideo minus resistunt. In hunc puto censum illa sunt, quæ Scaliger exercit: CCVIII. aduersus Cardanum de Tigre an Pardo? habet: *Indam feminam, cùm inter duos Hispanos somnum caperet, neglectis illis ac relictis, in mulierem inuasisse.* Contrarium in Leone docet, *hunc nempe dormientem Virum, & eius solummodo Cor ac nasum abstulisse, relictis coxarum musculis quibus pinguius pasci potuisset, & filiolo prope cubante.*

Contrarios mores Leo dicitur habere.

Quòd huius pellis aliarum pellibus bestiarum iuncta, eas depiles reddat; simile quid in Aquilarum pennis narratur, quæ Anatum pennis commixtæ, has omnino perdant.

Hanc ita egregiè famere & sitire posse, forsan rapacibus omnibus commune erit bestijs: certè in Lupis hoc ipsum vidimus, quòd vbi præda in promptu est, ita se ingurgitent, vt pluribus postea diebus habeat stomachus quod digerat, si victus, quod sæpe accidere potest, deficiat.

Cur possit diu famem ferre.

De medicamentis non est quod addamus quidquam, cùm in Historia de his abunde sit annotatum.

TLA-

TLACOOZELOTL: TLALOCELOTL.

Catus Pardus Mexicanus.

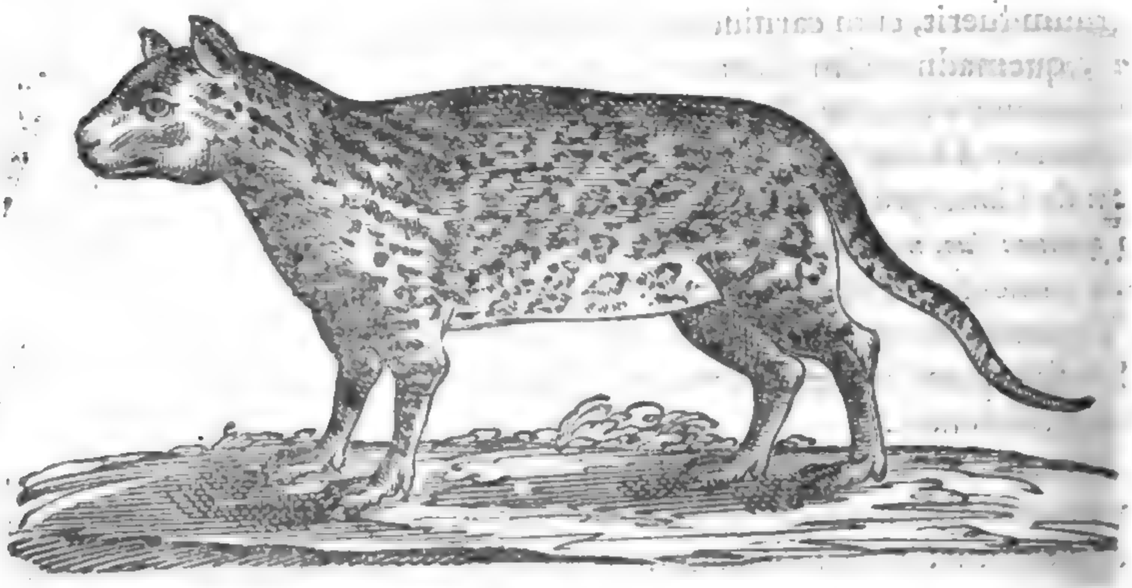

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

SI, quod nunc in Theatro comparet, animalis figuram spectemus, cum antecedente nonnihil corporis delineatio congruit: si colorem & maculas, quibus pingitur, plurimum discrepat. In hoc totius color corporis non rubicundus, sed subniger aut obscurè cinereus apparet, præter ventrem tamen, qui albicat. Maculæ nec ordinatæ adeò, nec ita rotundæ, roseiue coloris & figuræ, sed oblongæ, nigricantes omnes, in medio verò albicantes sparguntur. Crura non ita fortia, pedes anteriores albent. Dentes exerti hic nulli terrent, & pili vt in prægresso, aut circa barbam aut rictum vix vlli conspiciuntur. Caput quod Felinum est, in hac effigie paulo minus, quam in autographo repræsentatur.

SCHOLIA EIVSDEM.

Obscura Antiquorū scripta sūmam nobis difficultatē pariunt.

QVanto ingenio ac studio Zoographi maculosorum naturas animalium non penicillo, sed calamo depingere conati sunt, tanto mihi & ampliore forsan labore, eorum vel sensum indagare, vel vbi à via veritatis deflexerunt, intento, vt dicitur, digito ad eandem eos reducere euincendum fuit: Vt Augiæ stabulū quis citius Herculeo planè labore expurgare anniti debeat, quā Veterum discordantes plerumque sententias conciliare. Aliquid iam in *Tigre* præstitisse mihi visus sum. Iam alterum, à priore non multum dissimile animal sequitur, quod P*anthera* fortassis nomine cuipiam insignire libebit.

Iulius enim *Solinus* cap. 20. *Pantheræ quoque numerosæ sunt in Hyrcania*, inquit, *minutis orbiculis superpictæ, ita, vt oculatis ex fuluo circulis, vel cærulea vel alba distinguatur*

Digitized by Google

ſtinguatur tergi ſupellex. Cum paulo ante Tigris fuluum colorem, nigrantibus ſegmentis & non orbiculis interundatum obtinere ſcripſiſſet. Diſtinctio hæc Tigridis & Pantheræ è maculis, ex Plinio quoque clara eſt in menſis Pantherinis & Tigrinis, vt capite ſuperiore diſputauimus. Erit igitur hoc præſens animal Pantheræ multò, quam Tigri vicinius, ſi poſitam rectè deſcriptionem contempleris. Animal hoc magis cum Panthera, quã Tigre conuenire videtur.

At enim hæc beſtia ferocitatem, quæ Pantheris æquè atque Tigribus innata eſt, vix vllam ex aſpectu minatur, cum ad Felis potius ſimilitudinem accedat, quam Tigris, à qua Panthera non multum abit. Et cùm, vt Petrus Gyllius in Aeliano ait, *velociſſimè currant & recta via ferantur Pantheræ, ita vt diceres ſagittam neruo expulſam*; Ventris profectò craſſities, quæ in hoc animali noſtro conſpicua eſt, agilitatem haud tantam arguit. Cur nõ ſit Panthera noſtri orbis.

An igitur, quando hìc Americanum, & minimè noſtri orbis animal deſcribimus, Mexicanam Pantheram indigitabimus? Hoc autem ex ipſa deſcriptione exactiſſima, quam idem *F. Gregorius de Boliuar* Hiſpanico nobis idiomate communicauit, & Latinis ego totidem verbis expreſſi, manifeſtum euadet. An ſit Panthera Americana.

Eſt itaque Panthera Americana, inquit ipſe, tam figura, quàm natura ſua Tigri valde adſimilis, niſi quod viuaciore & elegantiore macularum colore Tigrem longè ſuperet, quamuis multo ſint minores & rotundæ minus, quam in dicta Tigre. Caput huic minus eſt, & pili vbique delicatiores mollioresque. Oculos verò maiores, ſed minus ſcintillantes: collum & crura graciliora & magis cętero corpori, quam Tigris, habet proportionata. Pantheræ Americanę deſcriptio F Gregorij de Boliuar. Color in Panthera pulcherrimus.

Et, vt Tigre eſt longè velocior, ita minus ferox eſt Panthera. Altitudine ad quatuor palmos aſcendit, non rarò ſex longitudine ſuperat. Ventrem, à coſtis nempe vltimis ad coxas vſque gracilem habet, qualem in canibus venaticis curſoribus videmus: caudam etiam quam Tigris longiorem, vt ferme terram attingat. Caput. Corporis cõſtitutio.

Et quamuis animal ſit voraciſſimum, & homini, vbi huius ſemel carnes guſtauit, planè infeſtum, timidum tamen, & à quo citius quam à Tigre ſe homo defendat, abigat & interficiat. Timida magis quã Tigris.

Non deſcendit ad plana & frigida loca, ſed in montanis plerumque & regione calidiore habitat, qualis eſt Braſilia, in qua plurimæ Pantheræ reperiũtur. Locus habitationis.

Non audet cum Leone duellum committere, nec maioribus vt Tigris, ſed minoribus ſaltem animalibus inſidiatur. Timet plurimum Canes, & à paruo aliquo horum facilè in fugam vertitur, & ſubitis in arborem proximam ſe ſaltibus recipit, vbi à Venatore ſagitta vel globulo plumbeo traijcitur & deijcitur. Si tamen arbori Venator ſtat vicinior ad viginti etiam paſſuum diſtantiam, ſumma, quod mirum eſt, velocitate in hunc ſe Panthera præcipitem fundit, eum dilacerat & in arborem denuo recepta tamdiu ibi perſeuerat, donec à Canibus latratu feſſis liberetur. Quæ animalia adoriatur. Timet Canes. Longiſſimè ſaltat.

Non patitur Tertianam vt Tigris, nec tanto famem ſitimque tempore ſuffert. Propter ſolam ferme pellem capitur, quæ aſpectu pulcherrima eſt, ideoque quæritur maximè, vt ea ornentur tam Ephippia, quàm ſedilia: Carnes tamen eorundem locorum Barbari deuorant. Non patitur febrem vt Leo, Tertianam. Pelliũ vſus.

Animal

Digitized by Google

Alacre animal.

Animal eſt valde inquietum complexionis calidioris. Viſu ac facie ſua alacritatem ſummam, quod in Tigre omnino eſt contrarium, ſemper ſpirat. Magis ipſi ſanguis placet, quam carnes, quo ſuſtentatur. Ab igne non terretur. Plerumque in ſpiſsis arborum ramis dimoratur, dormitque, in quibus etiam à venatoribus quæritur ac capitur: & non rarò cum fames ipſam ſtimulat, ſi in alijs arboribus *Simias* aut *Cercopithecos* conſpexerit, ſe mortuæ ſimilem in ramis hiſce ſupinam componit, extenſis omnibus leniter pedibus. Tum Simiæ illæ, prout curioſum eſt animalium genus, ex vna in alteram ſaliendo arborem, ſuiſque indulgẽdo geſticulationibus, vbi periculoſa ſua ignorantia Pantheræ viciniores factæ fuerint, olfaciunt eam, & an ſpiritum trahat, exquirunt, quam ſi mortuam iudicant, iam metus omnis expertes corpori ipſius inſiliunt & inſultant. Hæc autem occaſionem, famem ſuam abigendi, tam præſentẽ nacta ex inopinato veluti expergefacta, vnguibus ſuis modò hanc, modo illam Simiam corripiens & dentibus dilanians, ex arbore in terrã præcipites dat, deſcendit, viciniorem lacerat, quod vult vorat, reliquias verò vel ſocijs vel filijs affert. Et ita ſtolida Simiarum curioſitas Pantherarum fami ſuccurrit, ac nutrimentum optimum præbet. Summa, Panthera eſt animal aſtutum, velox, formoſum & in illis regionibus ceu ſpecialiſsimum quid æſtimatum. Hæc ex F. Gregorij noſtri accurata non minus, quam vera relatione.

Non terretur ab igne.

Quomodo Simias capiat.

An noui & veteris orbis Pãtheræ conueniant.

Commodum hic primo indagare fuerit, cõueniantnè noui orbis cum veteris mundi Pantheris? Et quidem quod dictum eſt, Pãtheram Tigri admodũ ſimilem eſſe, non abs re eſt, cum etiam in pleriſque noſtra hæc ambo animalia concordent, excepta macularum figurã, quæ in Tigribus virgata, in Pantheris orbiculata ab Antiquis deſcribitur. Quamuis vt ſemel, quod res eſt, dicam, hodieque veræ Tigres ex noſtro orbe allatæ in Aula Auguſtiſſ. *Rodulphi* ſecũdi Cæſaris ſemper inuictiſſimi (quo ſeculi ſpatio nec curioſior, nec rerum naturalium intelligentior Princeps vixit) viſæ fuerint, quæ magnitudine Leonem ſuperarunt, pulchritudine Pauonem adæquarunt, ſuo nempe in genere quadrupedum eminentes. Tales non dubito, quin Sereniſsima & Florentiſsima *Medicæa* Domus ſæpe etiam aluerit, vt vt ſiat, ſępe vt Pantheras minores Tigribus, harum nomine vulgus honeſtet. Nec refert multum, ſi oculorum potius circuli, quàm virgarum ſegmenta in his etiam noſtris videantur; nec color vſquequaque cum antiquis congruat. In Canum etenim, Lyncum vulgò dictarum, Equorum & Leonum, quæ non varietas coloris & macularum pro regionum diuerſitate quotidie à nobis conſpicitur? Retulerunt autem mihi, qui ante hos triginta annos *Rodulphi* Imperatoris Tigres viderunt, quouis Leone illas maiores, inſigni capitis magnitudine, pilis mundiſsimis, orbiculis ex fuluo nigricantibus ac pulcherrimis ornatas fuiſſe.

Rodulphus Secũdus Imperat. pulcherrimas aluit Tigres.

Poſſe Tigres dici, etſi non adeò in maculis cum veterum deſcriptione conueniant.

Diſcrepantia inter Pantheras noſtras & Americanas.

Eſt & hæc inter noſtras & Americanas Pantheras diſcrepantia: quòd Antiquorum Tigris, vt perhibent ſcriptores, pulchritudine ſua hoc inter quadrupedes exiſtat, quod Pauo eſt inter volucres. Atqui Americana Panthera Tigrem ſuam colorum venuſtate longè ſuperat, quamuis vtrumque animal ſpecioſiſsima ſit pelle prẹditum. Veterum certè Pantherarum pelles non illa amœnitate placent, cum dicat Ariſtoteles Chamæleonem habere pellem pallidam ni-

gris

gris distinctam maculis vt πάρδαλιν hoc est Pardus vt Gaza vertit, Pardus autem & Panthera Plinio idem sunt animal, sexu solo distincta. Et hunc quoque ab Aristotele dictum colorem in Pantheris nostris reperimus, minoribus nempè illis animalibus, quam sint veræ Tigrides, quæ certè & pilo, colore, figurà, statura, decorem longè præseferunt Pantheris nobiliorem.

Quæ de capite, oculis, collo, cruribus, ac cæteris membris maiorem ad reliquum corpus proportionem habentibus, in enarrata iam historia scripta sunt, inutili planè repetitione porrò recensere haud opus est. Operæpretium tamen videtur, hìc integrum Aristotelis locum ex cap. 8. physiognomicorum inserere, vt ex vtraque genuina descriptione, æquus Lector conuenientiam & differentiam inter vtriusque orbis Pantheras animo concipere queat. Sic igitur Aristoteles habet: *Pardalis autem inter ea, quæ fortia videntur fæmininæ formæ magis est, nisi secundum crura, his autem operatur, & opus aliquod fortitudinis facit. Habet enim faciem paruam, os magnum, oculos paruos albos, concauos ipsosq; circumuagantes magis. Frontem longiorem, versus aures rotundam magis quam planam. Collum longum valdè & gracile, pectus expers costarum, & longum dorsum. Coxendices & coxas carnosas. Quæ verò sunt circa ilia & ventrem, leuia magis. Color autem varius, & totum inarticulatum & incommensuratum est. Forma corporis talis est. In his autem quæ circa animam, pusillum est & furax, & in summa dolosum.* Pantheræ delineatio ex Aristotele.

Et hæc de Antiquorum Pardale, quæ in quibusdam cum nostra Panthera congruunt, in plerisque discrepant. Et vt ea, quæ vltimo loco ab Aristotele allata fuerunt, primo dicam; benè hic monet, quod ex insidijs potius quàm aperto Marte cætera animalia adoriatur, quod Ælianus lib. 2. cap. 23. diligenter annotauit, & eundem ferme decipiendi Simias modum, quem in Americana recensuimus, enarrauit. In hoc tamen variat, quod dicat Pantheram non arborem conscendere, sed sub illa in qua Simias videt, se abijcere, nec supinam sed pronam. Cæterùm etiam remissè tibias porrigere, oculos claudere, spiritu compresso se se ab anhelando continere & vero mortuam videri. Tum Simias illas ex audacioribus vnam semel, bis terue, demittere, & ad Pardalis examinandum affectum præmittere, oculos mirari clausos, & vbi spiritum nullum persentit tractum vel emissum, iam propius omni seposito metu accedere. Hoc vbi sociæ in arbore conspiciunt, fiduciam & ipsæ colligunt, frequentes ex arboribus decurrunt, saltant, ipsique Pardali ceu hosti suo insultant. Atqui tripudium hoc dui non durat, & caro ipsis nimium constat. *Nam vbi Panthera*, inquit, Ælianus *omnia sustinens, ipsas insultando & illudendo defatigatas intelligit, ex inopinato exiliens, earum partem vnguibus lacerat, partem dentibus distrahit atque opimum & apidale ex hostibus prandium sibi abundè comparat, & tanquam Vlysses ancillarum contumelias & procorum, sic diu multumque harum insultationes perpetitur, vt hostes vlcisci queat*, Pantheræ fraudes in capiendis Simijs ex Aeliano.

Atque dum ex Aeliano hæc ita cum voluptate excerperem, animaduerti Aesopicam illam Vulpeculam apud Plutarchum libello *Animi an corporis deteriores sint ægritudines*. Et altero *de septem Sapientum conuiuio*, non tantopere suam aduersus Pantheram iactare versutiam debuisse. Cùm enim coram Iudice ambo Aesopica Vulpecula cum Panthera de varietate, litigat.

ce ambo hæc animalia de sua disceptarent varietate, & Pardalis pellem tot picturatam maculis ostentaret, hanc Vulpes flocci pendens sordidum id, nec aspectu gratum esse dixit: *Me verò*, inquit, *si introspexeris iudex præ ista pelle variam magis videbis*, morum significans versutiam, multis modis pro re nata alternantem. Hoc inquam Vulpi parum suffragatur, nam veluti iam audiuimus, vt Pantheræ varia est pellis, sic Vulpina non deest astutia.

Panthera Vulpi vafritie vix cedit.

Eàdem, vt idem Aelianus habet, vafritie vtitur Panthera in captandis Dorcadibus, Hinnulis, Capris siluestribus. Nam admirabili quadam odoris suauitate, qua diuino quodam munere prædita esse dicitur, eiusmodi animalia allicit, vbi sub folijs aut arborum frondibus delitescit, ex quibus tanquam è latebris exiliens, ea postmodum capit. De hac odoris fragrantia Americani nihil sciunt. Et mirum sanè est, si vera modò sunt, quę plures alij de hoc optimo narrant odore Authores, Pantheram per fragrantiam alias decipere bestias, se ipsam tetro odore ac fætore quodam inescari, & capi permittere. Nam ipsemet Aelianus vltimo dicti Libr. Cap. hæc habet: P*ardales cum Mauri venantur, eiusmodi insidias collocant, vt intra ædificatiunculam lapidibus, quam primo struxerant, putrescentis iam carnis frustum ex longiore funiculo appendant. Deinde ex arundinibus ianuam raram structura imponant, per eas vt fætidæ carnis odor emanet, & longè latequè vagetur. Hunc inclusum fætorem feræ bestiæ sentiunt, nam quodammodo tetris odoribus delectantur. Itaque huius cibi appetitione huc illuc circumferuntur, & tanquam quadam amatoria illecebra attractæ, & incidunt in laqueos, & infelici esca constrictæ tenentur, atque sic illaqueatæ pœnas dant liguritionis & belluationis importunæ.*

Fragrantia odoris in Panthera prędicatur quæ tamen ipsa per tetros odores capitur.

Verum & vino dulci admodum duci & inebriari is ipse Aelianus docuit, quod venatores animaduertentes prope fontem, vbi bibere solitæ conueniunt, scrobem excauant, dulcique Lyæo replent, & miseras suaui esca fallunt. Sed quid mirum, si vino Pantheræ delectantur? (Quamuis vt vulgaris habet versiculus,

Vino dulci Pantheræ inescantur & capiuntur.

Vina bibunt homines, animantia cetera Lymphas)

Cùm Baccho olim eæ sacræ fuerint, Nam vt Philostratus lib. 3. de vita Apoll. habet, à Rege Armeniæ *Arsace* eidem dedicatæ fuerunt. Capta enim in *Pamphylia* fuit Panthera circa collum auream torquem habens, cum hac Armenica inscriptione, *Deo Nysæo Rex Arsaces*. Bacchus enim ab Indis *Nisæus* à Nisa quæ in India est, non solùm, sed & à populis omnibus orientalibus ita appellatur, solent autem, eodem scribente Philostrato, aromatum maximè odore trahi Pantheræ, in India frequentissimorum. *Tales enim feræ*, inquit, *aromantibus gaudent & ex longinquo odorem sequentes trahuntur: & ex Armenia per montes profectæ ad Storacis lachrimam feruntur, quotiens venti ab ea parte flant, & arbores liquore turgent*. Sed quonam modo hæc iterum cum illis, quæ supra Aelianus de tetro odore, quo eas delectari dixerat, conueniant; non video.

Pantheræ Baccho sacræ.

Bacchus cur Nisęus dictus.

Pantheræ bonis aromatum etiam odoribus trahuntur.

Neque insigni caret controuersia, quod apud Solinum cap. 20. legimus: *Tradunt*, ait, *odore Pantherarum & in contemplatione armenta mire affici, atque vbi eas persentiscant, properatò conuenire, nec terreri, nisi sola oris toruitate. Quam ob causam*

Alia contradictio authorum ex toruitate & alacritate vultus Pantherarum.

Digitized by Google

ſam Pantheræ abſconditis capitibus, quæ corporis reliqua ſunt, ſpectanda præbent, vt pecuarios greges ſtupidos in obtutu populentur, ſecura vaſtitate. Plinius etiã lib. 8. cap. 17. *Feruñt odore Pantherarum*, inquit, *mirè ſolicitari quadrupedes cunctas, ſed capitis toruitate terreri*. Cùm tamen Petrus Gillius in Aeliano dicat: *Alacrem Pantheræ vultum eſſe*, & noſtra hoc ipſum Americana, vt iam relatum fuit, comprobet. Sed de bono animalium odore, in ſequente forſan capite diſputãdi locus dabitur. Panthera itaque, ex Græca Etymologia, à πᾶν καὶ θηρίον vt aliqui exiſtimant, ita dicta erit, quòd omne animal ad ſe alliciat, ſiue hoc odore, aut corporis decore; qui Americanæ noſtræ mirus ineſt; ſiue aſtu demum & ſolertia quacunque eueniat. Atque hoc demum ſenſu à πᾶν καὶ θήρα fortè melius dicentur: quemadmodum apud eoſdem Græcos πάνθηρον vocatur illud filamenti ſeu retis genus, quo animalia diuerſa concluduntur: θήρα enim ferarum capturam, ſeu venatum, ſignificat. Quæ de velocitate diximus, hæc vtriuſque orbis Pantheræ maxima ineſt.

Etymologia Pantheræ.

Cæterùm de Antiquorum Panthera plura non adfero. Concludo enim, quod nos hic impreſſum exhibemus animal, *Pantheram* haudquaquam eſſe: non veterum quidem, cùm Ariſtotelis ex phyſiognomicis allata deſcriptio huic minimè competat, ſi caput præcipuè & ventrem in vtraque delineatione probè intueamur. Corpulentum hoc noſtrum eſt animal: Ariſtotelis autẽ *Panthera* circa ilia leuis, & gracilis, quod & in *Americana* animaduertimus, vt quaſi hoc ſignum pathognomonicum dicere poſſis. Multò minus *Americana Panthera* fuerit, quæ pelle adeò formoſa veſtitur, vt non minus homines in ſui admirationem, quàm Antiquorum illa beſtias, allicere poſſit.

Præſens animal nõ eſt Panthera.

Exſtat quidem graphica huius, & viuis ſuis depicta coloribus Icon, in Nardi Antonij Recchi autographis: non quidem vt alia, quæ nunc exponimus animalia ſeparatim poſita; ſed maieſtatis Regiæ Motazumarum, Mexicani Regni olim Dominorum, imagini ſuppoſita. Horum enim Regum effigies, ſuis illuſtrata coloribus, in ijſdem libris repræſentatur, varijs rariſque indumentis condecorata. Regium ſolium integit Pantheræ pellis, & ipſum animal regijs pedibus ſubſtratum cernitur; eodem prorſus modo depictum, quo à F. Gregorio affabrè deſcriptum antea exhibuimus. *Salomonis* ſane ad exemplum, de quo 3. Regum cap. 4 cùm *Regina Saba* ipſum viſitaret, hæc legimus verba: *Fecit etiam Rex Salamon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat ſex gradus, & ſummitas throni rotunda erat in parte poſteriori, & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile: & duo Leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Et duodecim Leonuli ſtantes ſuper ſex gradus hinc & indè*. Credo equidem, cùm Reges iſti argento auroque adeò abundarent, vt hæc, (quod de Salamone eodem loco legimus, *tantam fuiſſe* ipſi *argenti copiã, quãta lapidum*) vileſcerẽt planè pretioſiſſimis eos his metallis, venuſtiſſimã Pantheræ pellem, ſuæ adornãdæ ſedi regię, præferre voluiſſe. Nec defuerũt, qui Salamoni aurũ ex *Ophir* allatũ, ex nouo hoc orbe petitũ fuiſſe dixerunt; qui tamẽ multis argumẽtis, ſed hoc pręcipuè refutãtur, quod veteribus magnetis vſus in nauigationibus omnino incognitus fuit; abſque cuius directione tam vaſtũ peragrare pelagus, quantũ inter noſtrũ & Americanum orbem interiectum eſt, tranſmittere tuto minimè potuiſſent.

Effigies veræ Pantheræ Americanæ, qualis, vbi ſit.

Motazumę olim Reges Mexicani.

An hoc animal possit Leo Americanus dici.

Atque dum hæc anxiè ita peruestigo, alia quædam animo dubitatio incidit: An scilicet *Leonem*, non *Africanum* quidem, sed Americanum, hoc ipsum animal appellare liceat? Hic enim ab Africano non tam virium fortitudine, quam corporis statura plurimum superatur, & Indis *Puma* appellatur. Hunc autem in mei, imò commodi publici gratiam, ita nobis *F. Gregorius* delineauit: Puma est Leonis species, & in aliquibus à Leone Africano rebus differt, quem communiter animalium omnium Regem nominare solemus.

Descriptio Leonis Americani à F. Gregorio de Boliuar nobis concessa.

LEO AMERICANVS

Reperitur *Puma*, seu Leo Americanus in omnibus fermè occidentalium Indiarum regionibus, exceptis tamen prouincijs (quarum non paucæ sunt) vbi frigora plurimùm dominantur. In illis autem, quæ moderatè frigidæ sunt, hoc animal minimè deest, & damna nõ exigua infert. In temperatis itaque locis prçcipuè Pumę stabulãtur, vel quia à locis mõtuosis calidioribus ad hęc subindè descendũt, vel quia deserta & frigidissima fugiũt, & in hęc se recipiunt, quod hic non desiderentur valles aliquæ, & loca augustiora ac conclusa, ob idque calidiora, in quibus prolem suam commodè procreare valent, & ad quæ hominibus vix vllus accessus patet. Ex his subindè ad terras habitatas se conferunt, & maximum armentis damnum inferunt.

Magnitudo qualis Cani mastino.

Color.

Caput.

Crines.

Cauda.

Vngues.

Est huius ferę ea magnitudo, quę magni Canis Molossici, quẽ Mastinum dicimus, sed crura minus habet eleuata. Color est inter gryseũ fuluumq. medius. Caput obtinet crassum ad eam fermę figuram, qualem in Catto Pardo maximo est cernere. Os magnum, & dentibus firmis, præcipuè quatuor illis caninis bene stipatum: Oculos paruos, ardentes, ac tristes: nasum crassum, naribus bene patulis: amplam frontem, rotundas ac curtas aures, barbam longam, in Thorace crines lõgiores quàm in reliquo sint corpore: superius labrum diuisum aliquatenus; in aspectu ferociam habet. Caudam gerit crassam, & æqualiter pilosam: fortes crassiq. tam anteriores quàm posteriores ei sunt pedes, & vnguibus armati fortissimis, acutissimisque.

Rapacitas.

Vbi Mulam forsan (cuius maximè carnibus afficitur) aut aliud maius animal, siue Vacca, seu Taurus fuerit, reperit; dorso eius insilit, & vnguibus veluti tot harpagibus, carnibus affixus hæret, donec humi prosternat, dilaniet aut per medium nonnunquam discerpat, & quantum volet, rabidam hinc famem expleat.

Frequens est in America.

Quomodo capiatur.

Medicamẽta ex hoc.

Pellis vsus.

Et quandoquidem multò hic Leo in America communior est, quam Tigris; maiorem inde domestico pecori noxam infert. Quare omni adhibita diligentia earum prouinciarum incolæ ipsum occidere conantur. Hic igitur canibus circumuallatus derepente arborem quærit, quàm velocissimè scandit, ex qua sclopetis aut sagittis impetitus, vel viuus vel mortuus deturbatur. Potest itidẽ laqueis vel scrobibus in terra excauatis capi. In multis domibus pinguedo eius adseruatur ad plurima vtilis, ad membra præsertim paralytica. Omnes mirũ in modũ obstructiones aperit, & efficaciter relaxat, vti molliens & resoluens medicamentũ. Pelle vtuntur incolæ aduersus solis æstum, & sua ex his sedilia exornant. Animal hoc calidæ naturæ est, ac valde vorax, quare suæ vix vnquam fami satisfacit.

Hæc F. Gregorius.

In hac verò descriptione licet nonnulla comprehendantur, quæ animali huic picto vtcunque conueniunt; capitis nempe Felini, & aliqua pedum constitutio, ac corporis statura; plura tamen sunt in quibus variant. Maculosa scilicet pellis,

tot

tot ouatis, rotundulisque maculis insignita, quæ in Leone seu *Puma* non elucent. Nec ferocitas illa hic, siue oculorum, siue dentium, eminet. Quare nec Americanum Leonem esse facilè sibi quiuis persuadere poterit. Hæsi aliquantisper in ea dubitatione, an *Lyncem* seu *Lupum ceruarium* vulgò dictum appellare hoc animal rectius possemus? Vidi enim nonnullas ad viuum exemplar depictas Lyncum Icones, iisdem penè coloribus, ac maculis, præditas. Caput in Lynce quoque, capiti huius belluæ non multum est dissimile. Auxit suspicionem, quod apud *Ouiedum* in *Summario Indiæ occidentalis* lego, animal sub nomine *Gatto Ceruiero*; vocatur autem à plerisque hodie Italis etiam Lynx *Lupo ceruiero*. Est igitur nominis aliqua saltem similitudo. Atqui huius nos rei certiores fieri poterimus, vbi ex Veterum scriptis genuina *Lyncis* historia presśius fuerit examinata. Quam tamē rem dum aggredior, magnis me iterum tricarum & opinionum difficultatibus inuoluo: cùm & nomen & figura *Lyncis* cōtrouersa magis sint, quam vllius alterius maculosarum bestiarum. *Lyncem* quidem non Itali modò, sed Latinè plerique loquentes *Lupum Ceruarium* (Germani verò *ein Luchs* quasi Luchsam à Lynce deriuantes) appellant. Atqui & Lyncis & Lupi ceruarij nomen, non idem passim apud scriptores animal designare videtur.

Cur nostrū hoc animal non sit Leo.

An possimus Lyncē esse, asserere.

Res & nomen Lyncis plurimum controuersa.

Vt à *Lyncis* nomine auspicemur, hoc ter apud Aristot. quando ex professo de animalibus agit, bis nēpe 2. & semel 5. *de Hist. Anim.* reperio, quod æquè Latino, atque Græco est, *Lyncis* vocabulo ab Interprete exprimitur. Sed quale animal sit, nō ideò claret, cùm de hoc Aristot. aliud nihil habeat, quàm quod *ex auerso vrinam reddat*, hoc est, non fæmina solum (omnes enim bestiæ fæminæ hoc faciunt) sed mas etiam; quod & Leonem & Camelum, ac Leporem assolere idem docet. Secundò, quod *auersi Lynces coeant*, hoc est admotis inter se clunibus, quod itidem Leones & Lepores facere ait. Et demum quod *Semitalum habeat. Talum* enim proprie bisulca habent Aristotelis authoritate, multifida nō habent, excepta Lynce, quæ semitalum habet; & Leone, qui anfractuosum posśidet & tortuosum; homo minimè habet. Ex quibus omnibus hoc solū colligimus, ex multifidorum genere animalium Lyncem esse, hoc est, pedes in digitos diuisos obtinere. Quid autem propriè *Talus* sit, alio in loco exponemus.

De nomine Lyncis.

Aristotelis loca.

Ab Aristotele ad Plinium nos transferamus, videamusque, si quod certius ab hoc argumentum eruere valeamus. Hic itaque lib. 8. cap. 21. *Lyncas*, inquit, *vulgò frequentes, & Sphingas fusco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia generat, multaque alia monstra similia*. Et lib. 28. cap. 8. *Peregrinæ sunt Lynces, quæ clarissimè omnium quadrupedum cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficacissime in Carpatho Insula tradunt. Hoc cinere poto* (fortasse legendum, *propudia*) *præpudia* (alij legunt præputia) *virorum, eiusdem aspersu fæminarum libidines inhiberi. Item pruritus corporum, vrinas, stillicidia vesicæ. Itaque eam potius terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & ingulorū dolori monstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertamur ad nostrum orbem; primùm cōmunia animaliū remedia, atq. eximia dicemus.*

Plinij loca de Lynce.

Ex huius loci vltimis, & principibus prioris verbis, hoc colligo: Plinio Lyncē animal nō modo non fuisse Italicum, sed ne Europæū quidem. Quandoquidem supra in Æthiopia dixerat generari; nunc alterius quàm nostri orbis (Europam puto intelligit) facit, Africanum insinuans, minimeque in Italia natum.

Plinio Lynces in Aethiopia nascuntur.

Xx 2 Ouidius

Digitized by Google

Ouidio Lynces sūt Indicæ.

Ouidius etiam 15. Metamorph. Lynces his versibus Indicas facit:

Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho.
E quibus, vt memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

De Vrina Lyncum in lapidē cōcreta.

Plinius certè Lyncum humorem, seu vrinam, glaciari in gemmas carbunculis similes, *Lyncurium* vocatas, lib. 8. cap. 38. scripserat, sed qua id in regione aut mundi parte fieret, non addiderat. Hic ipse lib. 37. cap. 2. fabularum de Succini generatione authores ad Jucens, inter alia hæc habet: *Demostratus Lyncurion id vocat* (nempe Succinum) *& fieri ex vrina Lyncum bestiarum, è maribus fuluum & igneum, è fæminis languidius atque candidum. Alij dixere Langurium, & esse in Italia bestias Langurias. Zenothemis Langas vocat easdem, & circa Padum ijs vitam affirmat.* Quod si, vt non nemo autumat, *Langa* & *Languria*, cum Lyncibus idem sunt, erunt & in Italia Lynces ex Plinij si minus, aliorum tamen, consensu. Huc etiam facit Virgilij locus Ecclogа 5. In qua (vt Seruius existimat) Iulij Cæsaris mors sub Daphnidis nomine deploratur.

Ex Virgilio & Cōmentatoribus ipsius aliqua de Lyncibus.

Daphni, tuum Pœnos etiam ingemuisse Leones
Interitum, montesque feri, siluaque loquuntur.
Daphnis & Armenias curru subiungere Tigres
Instituit.

Hoc, ait Seruius, *propriè ad Cæsarem pertinet, quem constat primùm Sacra Liberi* Patris *transtulisse Romam.* Et recentior Virgilij Commentator, eodem loco, *Mancinellus: Lynces*, inquit, *& Tigres currum Bacchi trahunt, vt & Statius scribit. Sed videntur Baccho assignari, teste Probo, vt per earum colorem, in vino varias esse hominum mentes intelligamus: vel, vt per eas sæuitia demonstretur, quod quidem poti infinitam excedant crudelitatem.* Ex quo rursum loco colligo Baccho Indis celebri, bestias Indicas Pantheras, Tigres, Lynces sacras fuisse.

Octauam porrò his verbis Ecclogam incipit.

Pastorum Musam Damonis, & Alphesiboei
Immemor herbarum, quos est mirata iuuenca
Certantes, quorum stupefacta carmine Lynces.
Et mutata suos requierunt flumina cursus.

Vbi Poëta, vt Seruius explicat, quando non solum Iuuencas suauitate carminis ductas, vt mansueta animalia, à pascuis abstinuisse; sed feras admodùm etiam, quales *Lynces* sunt; & sensus expertia flumina obstupuisse, fingit, vim carminis horum pastorum insinuare voluit. Primo Aeneidos etiam Venus Aenææ filio & Achati in siluis, Venatricis sub habitu, ignaris,

Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes

Occurrit, hisque alloquitur verbis:

- - *Heus, inquit iuuenes monstrate, mearum*
Vidistis siquam hic errantem forte sororum
Succinctam pharetrà, & maculosæ tegmine Lyncis,
Aut spumantis Apri cursum clamore prementem?

Vbi Seruius iterùm: *Lyncus Rex Scythiæ fuit, qui missum à Cerere Triptolemum, vt hominibus frumenta monstraret, susceptum hospitio, vt in se gloria tanta migraret, interi-*

interimere cogitauit; ob quam rem irata Ceres eum conuertit in Lyncem feram, varij coloris, vt ipse variæ mentis extiterat. Hæc fabulosa vt vt sint, aliquam tamen semper veritatis vmbram includunt, quam hic signari autumo; & ferum hoc animal, crudele, ac technis plenum esse. Scio *Ascensium* hanc loci huius explicationem, quæ minime displicet, adducere, poëtam significare voluisse, Venatores & venatrices, pelles plerunque Lyncum, quas interfecissent, ab his detractas trophæi quasi loco circumtulisse; id quod hodièque faciunt illi, quibus

Insidijs cursúque feras agitare volupe est.

Veruntamen, vt peregrinum & exoticum hoc animal esse veterum testimonio credere propemodum cogamur, rarum tamen non adeò fuisse, vt monstri loco haberetur, vel ex Galeno 6. *de Administratione Anatom.* cap. 1. discimus. Suadet is siquidem, si quis se Medicus in exemplo Anatomico exercere velit, vt accipiat Simias, si hæ desint, Cynocephalos, & *Lynces*, aut vno verbo, ea animalia quibus artuum extrema in quinque discreta digitos fuerint. Adducor etiam vt credam, ipsum non raro Galenum Lynces secuisse. Nam 11. *de vsu part.* Cap. 2. omnia examinat animalia, quæ paruos, magnos, neruosos, imbecilles habent musculos temporales. Vbi Lynces adducit; neque cum Lupis, Leonibus, Canibus, quibus maximi & neruosissimi sunt, sed cum hominibus & Simijs collocat, quæ debiles habent & exiles. Quo in loco de Lyncum etiam maxilla inferiore verba facit, atque nullum animal minorem hanc habere quàm hominem, maiorem quàm equum & asinum. *Cur autem*, inquit, *maxima omnino maxilla inferior, Porcis, Asinis, & Equis fuit, minima autem hominibus, Simijs, Cebis, Lyncibus; media verò magnitudine inter vtraque animalium aliorum fuit; antea diximus, cùm ostenderemus ijs animalibus nihil opus esse; vt prona cibum ore sumerent; quibus autem manus essent, quomodo hominibus, aut velut manus, quomodo Simijs, quibus verò hæ non essent, vt Equis; ea & collum maius, ob idque ipsam maxillam etiam habere maiorem.*

Lyncem vt ex Galeno discimus, nõ potuisse esse rarũ adeò inuẽtu animal.

Quales maxillas Lynces habeant.

Ex quibus Galeni dictis colligo Lyncem ex multifidis esse, quod Aristoteles quoque dixerat. Deinde vel Romæ, vel in Græcia, quibus in locis Galenus vixit, frequens hoc animal fuisse, quod Romam attinet, videtur forsan hoc Plinius laudato iam sæpiùs loco lib. 8. cap. 21. voluisse dicere, quando scripsit *Lyncas vulgò frequentes in Æthiopia generari*, quæ tamen verba: *vulgò frequentes*, non nihil ambigua sunt, cùm nesciatur an illhic vbi Plinius degeret, an in ipsa Aethiopia vulgaria essent. Magis tamen in illam sententiam inclino; cùm ea quæ alibi rara, Romæ, ciuium potentiâ & industria vulgaria essent. Galeni enim temporibus, qui sub Antoninis Principibus in Vrbe vixit, non infrequentes fuerunt: vt modò diximus. Et sanè quod ad huiusmodi peregrinorum animalium Romæ frequentiam spectat, vel vnicum insolentissimi Imperatoris Heliogabali exemplum nos doceat, qui vna in cæna *Sexcenta Struthionum capita, ex quibus cerebella tantum assumerentur*, conuiuis proposuit. Phœnicem etiam se appositurum pollicitus: vt nihil Romanis ἀνέπαφον tanquam orbis ac Naturæ Dominis, iactare pro fastu videretur. Et quoniam supra iam diximus, Lyncem à plerisque hodie Nationibus *Lupum Ceruarium* appellari, videndum porrò an

Ex Aristotele, discitur Lyncẽ esse multifidam.

Lamprid. in Heliog.

De Lupo ceruario Plinij præsertim loca adducũtur.

rò an huius Veteres etiam mentionem aliquam fecerint, & idem planè animal, quod Lynx est, esse crediderint.

Ludouicus Dominichi, qui Latinum Plinij textum Italico, non infeliciter omnino, Idiomate traduxit, vbicunque in Plinio *Lyncis* fit mentio, *Lupi ceruarij* (*Lupo ceruiero*) voce exprimit. Qui meo quidem iudicio non leuiter errat, cùm Plinius de Lupo Ceruario & Lynce varijs vti Capitibus, sic diuerso etiam sermone pertractet.

Italicus Plinij interpres notatur.

Et libro quidem 8. cap. 22. de Lupis agens, quibus *Lupum Ceruarium*, ceu ex eodem genere (vt sibi persuadet) annumerat: *Sunt in eo genere* (Luporum nempe, inquit) *qui Ceruarij vocantur, qualem è Gallia in PompeI Magni harena spectatum diximus. Huic, quamuis in fame mandenti, si respexit, obliuionem cibi surrepere aiunt, digressumque quærere alium.* Et lib. 11. cap. 37. *Insatiabilia*, inquit, *animalium, quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, vt Lupis Ceruarijs, & inter aues, Mergis*. Et quandoquidem Plinius dicit, Lupum Ceruarium illum PompeI magni ex Gallia fuisse allatum, paulò ante dicto lib. 8. huius mentionem fecerat, verum non sub Lupi Ceruarij, sed *Chai* aut *Raphij* appellatione his verbis: *PompeI magni primum Ludi ostenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis*. Vbi obiter hoc noto: Italicum Plinij interpretem iterum lapsum fuisse, cùm hoc animal *Chaum* dictum, *Galliraphium* appellatum scripserit; cùm dicere debuisset, *Gallos* hoc *Raphiũ* vocasse.

Plinio Lynx & Lupus ceruarius non idem sunt animal.

Chai & Raphij nomina.

Cur Lynx Plinio non sit Lupus ceruarius.

Erit igitur Plinij *Lynx*, minimè ipsius *Lupus Ceruarius*, non tam quòd hic Galliam, illa Æthiopiam pro patria agnoscat (poterat enim, dicet quispiam, ex Æthiopia ad Gallos, & ab his ad Romanos transferri; quamuis hoc si fuisset, Plinius non tacuisset:) quàm quòd nominibus discrepent; & hic semel tantum in Ludis Pompeianis visus, illa vulgò frequens fortè Romæ fuerit; hic à voracitate memorabilis, illa à vidēdi acumine celebris extiterit. In ijsdem Pompei ludis comparuerunt alia animalia *Cephi* appellata, ex Aethiopia allata, quorum pedes posteriores pedibus humanis, priores manibus fuerunt similes. Quod animal postea Roma non vidit, vt idem Plinius habet; quod si *Lupus Ceruarius* id ipsum natale solum agnosceret, non Gallia, cuius inquilinus saltem fuisset, sed Aethiopia, hoc in loco nominari quoque debuisset.

An Thoes Aristotelis sint Lupi ceruarij.

An ab Aristotele igitur, quid Lupi Ceruarij sint, discemus? Hic lib. 9. cap. 44. *Histor. Anim.* de *Thöibus* loquitur, quos Gaza Lupos Ceruarios vertit. Hæc sunt præceptoris verba à Gaza Latinè reddita: *Thöes igitur*, quos Lupos Ceruarios diximus, inquit Gaza, *hominem diligunt, & neque offendunt neque metuunt valde; pugnant cum Canibus & Leonibus, quò fit, vt nè eodem loco sint Ceruarij* (*seu Thöes*) *& Leones. Optimi Ceruarij qui minores sunt; genera huius alij duo, alij tria statuunt; plura ijs esse non videntur. Sed vt piscium, auium, quadrupedum genera aliqua, ita Ceruarij quoque per tempora immutantur, & colorem diuersum hyeme æstateue trahunt, atque æstate nudi, hyeme hirti redduntur*. Hic Gaza malè ait, *plura ijs genera non videntur*, sufficiebat dicere, *plura non videntur*, cùm reuerà nec sint diuersa genera, nisi quodlibet accidens statim speciem distinguere putaueris, qualia sunt pilosum, & depile esse.

Gazæ lapsus.

Hic singulariter ego animaduertendum censeo, cùm dicitur *Thöes cum Leone pu-*

ne pu-

ne pugnare ferox & generosum aliquod animal insinuari, quod ex genere Luporum esse videtur, cùm *quia pilum*, quod etiam in prouerbio est, *non animum mutat*; & propterea plura esse genera videntur; videntur inquam, at non sunt, vt iam dictum, cùm solo pilo & colore varient: tum quia idem Aristoteles lib. 3. cap. vltimo, Lupis annumerare Thoës videtur, cùm inquit: *Quin etiam Thos* (quem *Lupum ceruarium* appellamus ait Theodorus Gaza) *interna omnia similia Lupi habet*. Ex quo iterum loco deduco, Thöem non posse esse illud animal, quod propriè à Plinio *Lupum ceruarium* vocari diximus. Hic enim suo Ceruario Lupo vnicum & rectum, à ventriculo ad podicem concessit intestinum, quod in Lupis quibus Thöes interiora omnia similia possident, minimè verum esse supra in Lupi Historia demonstrauimus. Nisi dicere velis, etiam Lupum habere vnicum non interruptum, aut ex varijs separatisque nexum, intestinum; quod quidem in omnibus animalibus & homine quoque ipso verissimum est. At non istud hic agitur. Licet enim in omni animali varia nomina intestinis indantur, hæc tamen omnia non contiguitatem, sed continuitatem habent, & sola crassitie ac tenuitate siue, vt Medici loquuntur, substantiæ modo, distinguuntur, suntque simul sumpta longissima & anfractuosa, non recto tramite (vt Plinius in Ceruario Lupo contingere ait) à Pyloro ad podicem descendentia.

Thos videtur esse ex genere Luporum.

Thöem non esse Lupũ ceruarium ex intestinis probatur.

Sed quid coniecturis certare opus est? quando ipsum Iudicem, Plinium inquam, qui certò litem hanc dirimat, adire licet? Hic quæ de Thoïbus Aristot. habet, probe in suos retulit Commentarios lib. 8. cap. 34. *Nam Thöes*, inquit, *Lupõrum id genus est procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum homini; habitum non colorem mutant, per hyemes hirti, æstate nudi*. Vbi minimè hic, quod Gaza ausus est, Thöem Lupi ceruarij nomine extulit, sed *Thoïs* nomen Græcum relinquit, quale apud Aristotelem reperitur, quod alioquin Plinio insolens est, cùm alibi ex *Pardale* voce Græca, *Pantheram* Latinam quasi vocem fingat. Quin lib. 10. cap. 74. *de illis, quæ inter se conueniunt & dissident, animalibus: Dissident Thoës & Leones*, inquit, *& minima æquè ac maxima*, nempe animalia. Quid autem propriè sint *Thoës*, non huc pertinet explicare, satis nobis est nec *Lynces*, nec *Lupos ceruarios* dici debere.

Ex Plinio ipso deducitur Thoës nõ esse Lupos ceruarios.

In his itaque angustijs constitutus, Iulium Cæsarem Scalig. consilij petendi gratia adeo, & quæ Exercitat. sua 210. aduersus Cardanum adfert, diligenter lego; reperio eam subtilitatem, quæ cuiuis è triuio obuiam se præbeat: *Lynces* nimirum nihil formæ Lupinæ habere; *Lupos* vocari tamen, quòd Luporum sint auiditate, & *Ceruarios*, quòd Oppianus scribat, eos maximè Ceruis insidiari: cæterùm maculis inter se differre, quarum aliæ breues orbiculares, aliæ productas habeant. Sed id, quod nos quærebamus, & in quo rei cardo versatur; an nostræ nempe Lynces sint Antiquorum vel Lynces, vel Lupi ceruarij, hoc tacet, & nos sub cultro relinquit.

Iul. Cæs. Scalig. nihil subtile pro hac lite affert.

Debemus tamen aliquid Scaligero, quod lib. 2. cap. 47. Commentariorum suorum *in Histor. Animal.* Aristotelis hæc verba explicans. *At verò vtraque dentata maxillà vnicum ventriculum habent, vt Homo, Sus, Canis, Vrsus, Leo, Lupus. Quin etiam Thoës omnia viscera Lupo similia obtinent*. Debemus inquam, hoc Scaligero

Scaliger Thoëm Aristotelis etiam Thoëm, & bene vocat.

Digitized by Google

ligero quòd verbum verbo reddens pro *Thoë Thoëm*, & non *Lupum ceruarium*, vt Gaza facit, substituerit. Explicatio eius hæc sequitur: *Aristoteles mentionem hic facit animalis, quod Thoëm vocat, de quo in Historia nostra satis scriptum est, Lupum ceruarium vocat Theodorus, nos vulgò Lyncem ceruarium dicimus. Plinius in Capite de Lupis, ceruarij facit mentionem, neque eius figuram ostendit nobis, cùm tamen spectaculorum memoriam proderet, vnius è Gallia Romam allati. Thoës verò, quasi aliud animal; Græca voce appellat & alibi eiusdem libri, & decimo.*

Modo sui oblitus Lupi ceruarij appellat.

Sed ridiculum mehercle, quod tam subito suiipsius Scaliger oblitus, eodem vasto suo volumine lib. Hist. Anim. cap. 35. prout ipse ea diuidit, particulam hanc explicans: ϗ οἱ θῶες δὲ ὁμοίως κυΐσκονται τοῖς κυσί. *Lupi Ceruarij* (inquit ipse in translatione) *implentur coïtu & Canes.* Pro *Thoës* non, vt prius, verbo verbum reddidit, sed ipsum, quem reprehenderat tamen, Gazam secutus, *Lupos ceruarios* interpretari, contra suammetipsius & Plinij mentem, voluit. Audiamus tamen commentum ipsius: *Alibi docuimus*, inquit, *quare Lupi, cùm tamen nihil Lupi præter auiditatem habeant, vocentur. Ceruarij autem, quia ceruorum hostes acerrimi Lynces sunt, & Oppianus Thoas vocat, quos etiam Plinius Luporum genus esse ait. At videtur neque Lupos ceruarios, neque Thoas, neque Lynces, nisi ex aliorum fide, nouisse.*

Ab Aristotele & Plinio ad alios transitur.

Cùm Aristotelis igitur & Plinij (quantumuis hi Antesignani nostri sint,) authoritatibus nihil hactenus effectum sit, inferiores æquum est scriptores consulamus, & Solinum inter hos primùm cap. 7., qui *Lynces* inter Luporum genus reponit. Prima igitur in classe Lupos reponit ordinarios & vulgò notos, in quibus hoc est naturæ miraculum, quòd in cauda eius villus, vt ait, amatorius perexiguus reperiatur, quem spontaneo damno abijcit, cum capi metuit, neque enim hic potentiam habere, nisi viuo detrahatur, stulte creditur. Secundo succedit loco, *Ceruarius Lupus*, qui hoc singulare obtinet, vt post longa etiam ieiunia carnes mandens, si respiciat, obliuiscatur præsentis copiæ, & quæsitum eat aliam, quam reliquerat, satietatem. Tertiò *in hoc genere animalium*, inquit, *numerantur & Lynces, quarum vrinas coïre in duritiem lapidis fatentur pretiosi.* Erant igitur teste Solino Lynces in genere Luporum, in quo & ceruarij sunt: sed cum his non ijdem erunt, sed suæ propriæ speciei *Lynces*. Quare nec hoc euincemus Authore, Lupos *Ceruarios* & *Lynces* idem animal esse. Fuerit tamen hæc authoritas in causa, vt iuniores Scriptores Lynces etiam Lupos ceruarios vocare voluerint.

Quæ Solinus de Lupis ceruarijs habeat.

Solino Lynx & Lupus ceruarius non idem animal.

Aelianus de Lyncibus nihil habet.

Ælianus Lyncum non meminit: *Petrus* tamen *Gillius* huius interpres ex *Oppiano*, sed malè, *Lynces* facit *Pardalium*, seu *Pantherarum* generis, cùm inquit: *Pardalium duplex est genus, aliæ enim Lynces nuncupatæ, paruæ quidem contra Lepores comparantur, aliæ maiores in ceruos atque Oryges facilè insiliunt; eiusmodi ambo corporis figura similes sunt, & similiter vtrisque oculi suauiter fulgent. Facies vtrisque alacris perlucet, paruum vtriusque caput. Solus color dissimilis. Minores quidem rubro, maiores verò croceo sulphureoque flore distinguntur.* Quæ omnia vera esse videntur ex mente poetæ Oppiani, præterquam quod Lynces Pardalium species facit. Sunt enim animalia sui generis, & cum Pardalibus siue Pantheris nihil magis habent similitudinis, quàm cum plurimis alijs differentissimis,

Gillius Oppianum non bene citat.

mis,

mis, pellem præbet maculosam. *Albertus* Magnus præter ea, quæ de Thoe scripta sunt, nihil singulare affert. Et *Isidorus* illa, quæ Lupo Ceruario conuenire diximus. *Lynx dictus est*, inquit, *quia in Luporum genere numeratur, bestia maculis in tergo distincta vt Pardus, & similis Lupo.* Data hic operà etiam illa huc inseram, quæ in libro *Horti sanitatis* titulo, ex lib. de *Naturis rerum* citata reperio, & hæc sunt: *Lynx adeò perspicaces oculos habet, vt subtilitate visus etiam solida corpora penetret. Constat enim, quòd oculus in humido situs est, iuxta Philosophum. Tria verò sunt in aqua, scilicet aquea humiditas, diaphaneitas, & lucis perspicuitas, & hanc vltimam communicant cum natura cælesti. Lynx habet linguam serpentis similem, sed maiorem, quam in longitudinem porrigit, & collum circumagit: vngues habet grandes, vnicum fœtum facit, & vrina eius in gemmam durescit.* Ex qua descriptione liquet, quàm miserè non rarò decipiamur, dum nudis authorum verbis fidem habemus, nec res expendimus ipsas. Quod & hoc in loco vsuuenit, cum *Lynci* serpentis lingua tribuitur, quæ Iyngi auiculæ & non Lynci quadrupedi à Natura concessa fuit. Est autem Iynx, si Bellonio assentimur, ex *Picorum* genere, & Aldrouando *Torquilla* vocatur: lingua huic longa est insigni cuspide præmunita. Hanc autem ferunt linguæ aculeo velocissimè exerto transfixas formicas venari. Eodem prorsus modo, emissa instar sagittæ prælonga lingua muscam transfigere Chamæleonem vidi, vti suo loco dicam. Iam similem velle sibi in Lynce quadrupede linguam imaginari, hoc potius somniare, quàm philosophari esset.

Liber de Natura rerum quæ dicat.

Iynx & Lynx confunduntur.

Iyngis Auis lingua serpentina.

Quid igitur? Lyncem in rerum Naturę Vniuersitate nullā reperiri, sed *Sphingis* instar, *Gryphis, Pegasi, Hippocentauri*, aut alicuius modo *Chimeræ* à poëtis fictā, ab otiosis hominibus pictam bestiam autumabimus? Eique non *Æthiopiam* cum *Plinio*, sed cum *Aristophane* νεφελοκοκκυγίαν, aut cum *Thoma Moro Vtopiam* pro patria assignabimus? Vel in solo mentis Intellectu, instar Entium rationis, vt Scholastici loquuntur, existentiam obtinere credemus?

An Lynx pro mera Chimęra sit habenda.

O quàm optarē ego nunc mihi *Icaro-Menippi* illius apud *Lucianum* alas dari! Non vt his ad Lunam eueherer, sed quò dextræ alæ, quæ aquilina erat, virtute suffultus, eam cernendi vim & acrimoniam acquirerem, quā, vt *Menippus* in *Luna* orbe constitutus, repente factus *Lynceus*, cuncta quæ in terra sunt, dignouit homines, feras, ac propemodum etiam culicum nidos; ego *Aquilæ* instar *Lyncem* reperire meam, ac intueri queam; à qua *Lynceos* postmodum mutuando *oculos*, in cætero qui mihi restat Animalium labore, perspicax magis fiam, vereque *LYNCEVS*. Sapiēter certò, *Plutarchus* opusculo *de Iside & Osiride* omnia bona à DEO petenda esse monet, sed præcipuè *Veritatem*, quòd nihil homo accipere grandius, vel largiri DEVS ipsā possit augustius. *Cætera enim*, inquit, *DEVS hominibus quidem, quorum sunt indigi, donat. Hanc possidet ipse peculiarem, eaque vtitur.* Et quid ni?

Optantur Aquilę oculi ad Lyncem reperiendam.

Veritas apud solū DEVM, qui ipsa est veritas.

\- - - - - - - - *DEVS omnia nouit,*

Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura trahentur.

Siquidem DEVS ipsa est *Veritas*, cuius nos in rebus naturalibus præcipuè, vmbram quandam possidemus, & ad eam contentis quidem oculis ceu sagittarij ad scopum collimamus, at sæpiùs aberramus. Id, siquando mihi euenire contige-

Digitized by Google

contigerit, minimè perturbor, cùm & illos *qui doctrina sua nobis præluxerunt, adeoque Duces nostri, sed non domini* vt Seneca ait, *fuerunt*, tale quid sæpius passos nemo Philosophantium ignoret.

Etymon Lyncis.

Cùm igitur nomina sint vmbræ rerum, & sæpe vocis Etymon habeat nescio quid reconditæ rei, non miror *Lyncem* à plerisque recentioribus *Lupum ceruarium* dictum fuisse: videntur enim *Lynx* & λύκος, idest *Lupus*, aliquid in vocabulo conuenientiæ habere. Germani etiam multi *Lyncem* non *Luchs* modò, sed etiam *Thiervvolf* appellant, hoc est animalium quadrupedũ præsertim, *Lupum* ac deuoratorem; vt *Lucium* etiam *piscium Lupum*, seu vastatorem, nominamus; quòd in ijs stragem non leuem facere soleat. Volunt aliqui etiam λύκον, hoc est Lupum, ἀπὸ τῆς λύκης id est à luce, vt in Lupi historia me explicasse memini, dictũ: quod Etymon, cui conuenientiùs quæso quàm Lynci, animalium omnium perspicacissimo, adaptari potuit? Sed relinquamus tandem has Veterum tricas, quas extricare non ita est facile, non in animalibus modò, sed plantis quoque, ab illis adeò breuiter & obscurè descriptis, vt in plerisque quid voluerint, penè ignoretur. In qua *Fabius Columna Lynceus* spectata Generis Nobilitate & Doctrina conspicuus iam triginta ferme annis desudauit, eoque ingenij sui acumine processit, vt genuinæ *Theophrasti* ac *Dioscoridis* insistens menti, innumeras ab alijs perperam nominatas plantas, speciei, loco, ac nitori suo non modò restituerit, sed plurimas insuper nouas penitus nobis antea incognitas, publici nunc iuris fecerit.

Fabius Columna pluribus veterum plantis vitã restituit: plurimas nouas prodidit.

LYNX NOSTRA.

Ego itaque animal illud, quod hodie *Lupum ceruarium* nominamus, commodissimè *Lyncis* nomine insigniri posse censeo. Præditum enim omnes fatentur oculis splendentibus, & igneo quodam fulgore coruscis, cum longissimè dissitam prædam oculis viuam speculetur, non Vulturũ more putridum naribus cadauer olfaciat. Hinc ad venationem se accingit, Leporibus, Dorcadibus, ac Ceruulis insilit, nè quid de minorum gentium animalibus dicam. Non igitur mirum est, si vtraque ex proprietate & *Lynx* ob Visus præstantiam, & *Lupus ceruarius* ob gulæ auiditatem & rapacitatem sit dictum.

Lupus ceruarius Lyncis nomen optimè meretur.

Et quamuis ego hoc animal viuum nunquam viderim, tres tamen è viuis expressas Icones obtineo. Quarum prima ad Illustriss. & Excellentiss. *Principem Cæsium Florentiã*: Altera ab Illustrissimo *Ioanne Casimiro Comite de Erbach*, ex Serenissimi Saxoniæ Electoris Theriotropheio: Tertia à *Theophilo Molitore* è Carinthia ad me transmissa fuit, quæ omnes corporis quidem figura & partium symmetria satis conueniunt, coloribus verò mirè variant. *Florentina* illa quæ magnæ staturæ, vt ex membrorum proportione colligi poterat, fuit, colorem planè ferrugineum ad fuscam rubedinem vergentem, habebat, nullis penè maculis, præterquam in cruribus & ventre (qui simul albicabat) raris ac fuscis. *Saxonica*, non multo minor, colorem talem referebat, qualem nucum putamina viridia aquæ incocta exprimere solent, pectus tamen, venter inferior, & crura pedesque omnes albebant, maculis vniuersæ pelli interspersis nigricantibus. Tertia *Gratiensis* minor ceteris apparebat, pellem sortita subrufsam splendicantem, pectus tamen & ventrem ac crura ex rubro albentia habebat punctulis vndique tam in capite quam dorso plurimis non nigris illis; sed atrorubentibus commaculatam. Ad huius planè modum coloremque, nuper

Icones tres diuersæ Lyncis seu Lupi ceruarij dicti.

Florẽtina.

Saxonica.

Gratzensis.

apud

apud Pellionem quendam Romanum decem pelles *Lyncum* non ita dudum detractas, ſanguine adhuc ſicco ſuffuſas & maxillæ inferioris ſuperioriſque dentibus etiam inhærentibus, conſpexi, quas in *Liguria* captas affirmabat.

Et quantum ex relatis Iconibus, viſis pellibus, & diligenti Lyncis deſcriptione quæ in *Theriotropheio Sileſiaco* extat, conijcere poſſum, *Lynx* ſiue *Lupus Ceruarius* noſter, animal eſt acerrimi morſus, quod dentes inſinuant, qui Leonini ſunt, vt poſtea probabo. Eſt oblongum ſatis, ſed cruribus breuibus, quod integræ detractæ pelles monſtrant, & Icones præſeferunt. Pellis plerunque eſt albicans, ex fuluo purpuraſcens, ſed maculis oculorum inſtar variata, vt plurimum nigricantibus. Hic tamen color, vt Italicis ferme ſemper eſt communis Lyncibus, ſic in alijs variat. Nec mirum eſt idem animal in Auſtralibus, occidentalibus, Septemtrionalibus aut Orientalibus locis natum colore plurimum differre, vnde Aſiaticarũ Lyncum pelles, noſtras quoque pilorũ pulchritudine, vbertate, longitudine, & maculis plurimùm ſuperare animaduerti.

Deſcriptio noſtræ Lyncis.

Diuerſorũ locorũ animalia colore variant.

Oculos etiam fulgentes & ferme radiantes, qui eos viderunt, ipſi attribuunt: Capite apprimè Felem repręſentat, atrocitate nequaquam formidabili. Auriculæ curtæ ſunt, curuæque, & ſigno quodam proprio Lyncem ab alijs omnibus quadrupedibus ſeparantes: ſuntque apices illi villoſi, conferti, inſtar holoſerici nigri ſplendentes, molles & venuſti ex ſummitatibus auricularum enati, ac ſurſum trium forſan digitorum tranſuerſorum longitudine elati, & acuminati. Linguam ego non vidi, quam ſpinoſam & aculeis refertam referunt, & ferme limæ ſimilem eſſe, quod obſeruantia dignum cenſeo, & in Felibus etiam cernitur. Dentes ipſe numeraui tres ex vtraque parte tam ſuperioris, quàm inferioris maxillæ molares, ſerratim ſe ſe recipientes. Duos ſaltem prælongos Caninos in vtraque maxilla, & inciſores ſex vtrobique intra duos illos Caninos comprehenſos.

Oculi.

Aures quid ſingulare habent.

Lingua.

Dentes.

Acutiſſimos etiam huius animalis luſtraui vngues, ex cinereo albicantes duros & recuruos, quinos in anterioribus quidem pedibus, & quaternos in poſterioribus. Caudam habet valde breuem; ſex forſitan tranſuerſorum digitorum longitudine, cuius plerumque extrema nigredine inficiuntur. Scribunt qui per Anatomen animalis huius interna ſcrutati ſunt, patellam oſſeam oblongam amygdali figura in poſteriore flexura ineſſe, anteriori verò deeſſe; in huius vicem ſubire oſiculum minutum fabæ magnitudine & figura. Has ego patellas itidem reperio in meo Fęlis ſceleto (Feli autem iam dixi putare me ſimilem Lyncem eſſe) in cruribus nempe poſterioribus forma Cordis oſsicula, quorum acutior pars ſurſum, latior deorſum vergit; in anterioribus autem cruribus oſſicula nulla inuenio.

Vngues.

Cauda.

Crura.

Ventriculum quoque ampliſsimum ac rotundum Lyncibus aſſerunt; quod credi facilè poteſt, cùm voraciſsimum animal perhibeant, in cuius exenterati ventriculo aliquando repererunt Venatores Porcellorum ferorum, & Leporum carnes, quas pellibus ac oſsibus tantum confractis deuorarant Lynces. Hæ (vt dixi) non rarò inuadunt Ceruulos & Capreas, ſæpiſsimè Lepores & Porcellos ſilueſtres, aiuntque (quod etiam ſuo Lupo Ceruario Plinius attribuit) his inteſtina minus tortuoſa & anfractuoſa eſſe: ob id animalia hæc voraciora,

Ventriculus.

Cibus Lyncum.

Digitized by Google

ciora, quod ingesta citius transeant, meritò haberi.

Mores Lyncis. Astutia. Rapacitas. Vt vno dicam verbo, hæc bestia agilis est valde, & in longum saltus suos extendit: Rapax vt Lupus, sed multò eo calidior. Tam hominibus quam pecudibus pariter insidians, in quos ex arboribus, quarum vmbris furtim latitat, prætereuntes desilit, adiuuante maximo oculorum acumine, quo cæteris animantibus præcellit. Asseruerunt mihi fide digni, maximo in pretio apud Germanos Lyncum Vngues haberi, & auro inclusos à pueris aduersus Epilepticos insultus gestari: Verùm, vt certum huius rei experimentum non habeo, ita qui vngues, & ex quo pede capi debeant, ignoro.

Vngues aliquibus aduersus Epilepticos laudantur.

Pelles Lyncum orientalium cariores. Pelles harum sunt magni pretij etiam apud Magnates, si præcipuè orientalibus sint Lyncibus detractæ, nostrates enim nō illam habent speciem, & Luxus ostentationem. Carnes non eduntur, nisi ab ijs forsan, quibus Felium carnes arrident, quorum inter Italos nonnullos vidi (quas ego carnes vt non probo, ita ab ijs abhorreo valde) qui eas deprauato quodam gustu inter delicias habent. Axungiam conuulsis luxatisque conuenire articulis, haud improbabile est.

Carnes Lyncum & Felium in cibis reprobantur.

Olaus magnus nostras pro Lyncibus recipit. Olaus magnus, vt in eius Epitomes lib. 38. cap. 9. videre est, Lyncem vulgatam nostram pro Lynce item & Lupo Ceruario agnoscit. Et quoniam præter illa, quæ iam attuli, alias quasdam Lyncum proprietates insinuat, eius hic verba recitare volui: *Lynces in septentrionalibus siluis non adeò frequentes generantur vt Lupi, licet impares haud sint in auiditate prædarum. Natura igitur Lyncis est, vt non respiciat retrò, sed continuo progressu & saltu præcipitet cursum. Cibus illi siluestrium catorum frequentior aut suauior est, quia sicut illis libentius vescitur, ita & eorum latibulis, vt rapiat, insidiatur. Pelles harum mollioribus plumis & pulchrioribus maculis præditæ satis carò venduntur, præsertim in asperrima hyeme prædatæ, tunc enim in virtute & colore sunt aptiores, vti æstate viliores, imò deteriores.*

Quid ad Aristotelis & Plinij prius allata loca dicendum. Sed quid ad Aristotelis interim & Plinij, grauissimorum Scriptorum authoritates respōdebimus? vel quomodo e dubijs eorum locis aliquā opinionis certitudinem, aut ex obscuris aliquam sententiæ lucē eruemus? Plinium tamen quod attinet, non adeò moror, qui pleraque ex Aristotele *de Animalibus* excerpsit, ipse autem Aristoteles in multis idem fecit, & obscurissima (quod & nos non raro facere solemus) sicco pede transiuit, notissima verò, ne tempus inutiliter tereret, largiore descriptione declarare renuit; veluti si quis hodie nec lactucam, nec Muscas, aut Mures, longiore verborum serie depingere dignaretur. Atque hinc factum est, vt quæ vetustas tacuit, temporis progresio *dias in luminis auras* eruerit. Nec tamen veteribus subitò est succensendum, si quando ipsis, quod humanum est, labi contigerit: quin illud potius Eloquentiæ Magistri probis ac modestis Ingenijs semper ante oculos habendum: *Neque id statim legenti persuasum sit*, inquit, *omnia quæ magni authores dixerint, vtique esse perfecta, nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur. Modestè & circumspecto iudicio de tantis viris pronunciandum est, ne (quod plerisque accidit) damnent, quæ non intelligunt.*

Ad Plinii. Ad Aristotelem. Nec ideò succensendum veteribus si lapsi sunt, ait Quintilianus.

Optimè sanè Quintilianus. Quidam enim libidini ac prurigini sui ingenij indul-

indulgentes in rebus sæpe minutulis magnos viros carpunt: hoc est, dum singulis pene cum syllabis commorantur, nullum calumniādi finem faciunt. Quod idem alibi Quintilianus disertè sic improbat: *Omissa rerum (qui nerui sunt in causis) diligentia, quodam inani circa voces studio senescunt.* Si igitur rei studiosus res præ manibus ipsas habeat, consultius longè faciet, si verba rebus aptet, quam si extrinsecus res alias arcessat, quibus hæc verba conueniant. — Notantur recētiores quidā Critici.

Nos interea Lyncem nostram habemus, quam hoc nomine ab VRBE & orbe hodie condecorari nouimus, nec tanti refert, si vel ab Aristotele minùs exactè descripta fuerit, vel ei de natali solo cōtrouersia moueatur. Hæc duabus maximè pollet facultatibus quæ in Lynce quoque laudātur, vidēdi acumine & voracitate. Nec nouum est Aethiopicum animal posse simul & Europæū esse, cùm plurima eadem animalia in nouo & vetere orbe nascantur. Ex Galeno profectò docuimus, non fuisse adeò rarum in Italia & Græcia Lyncem; vt monstri loco haberetur. Et quid, si forsan Plinius ignorauit, Lynces in Italia reperiri; certè non sunt adeò in hac mundi parte frequentes, nisi in *Liguria* Sabaudis finitima, & apud Rhætos. Et forsan quod animal Plinius *Chaum*, aut *Raphium* vocat, aut *Lupum Ceruarium*, Lynx fuerit Gallorum, ab Aethiopica non parum discrepans, cum & ego duas Germanicas iam suprà notatas ab eodem colore, differentes sufficienter ostenderim: — Lynx nostra meretur hoc nomen. — Lynx Galeni tēpore videtur frequens fuisse.

Hic alias poteram, & plures subnectere causas,

Quibus *Lupum ceruarium* nostrum veram *Lyncem* esse, astruerem: quamuis supra propositis, ex Plinio præsertim, dubijs respondere, qui rem ipsam fortassis minus bene intellexit, non adeò de nihilo sit. Libet itaque totum negotium paucis verbis proponere, &, si licet, arbitrario etiam iure componere, auctoritate maximè, & sententia Illustris viri *Ioannis Bouar de Balsz Liberi Baronis* quæ in Gesnerianis descriptionibus Animalium exstat. Vbi idem Baro monet Lyncem Indicam vel Africanam, cuius Plinius meminerit, multùm à nostro Lupo ceruario differre. *Qui noster cùm sit maximus*, inquit, *vix attingit mediocrem Lupum magnitudine. Ista verò Constantinopoli depicta ferocem atque ingentem bestiam ostendit. Preterea istorum nostrorum Luxorum, qui in Moschouia, Lituania, Russia, Polonia, Hungaria, Germania capiuntur, rari sunt admodum insignibus maculis in dorso conspersi, sed in ventre tantum: Scotia tamen & Suecia mittit omnium pulcherrimos. Isti verò de quibus loquor, sunt maculis tam in dorso, quàm ventre, alijsque membris pleni; nec sunt adeò villosi & delicati, vti nostrates; cùm habeant pilos asperos, setosas & breues. Insuper nostrorum maculæ sunt rotundæ: istorum verò triangulares & similes folio vocato Klblat, hoc est Trifolio.* — Respondetur ad Plinium.

Atque hæc, de dubijs concessa est optio nobis.

Si cui verò hæc minus arrident, virū se præstet ac meliora reponat; quæ tantùm abest, vt aspernaturi simus; vt grato ea nos animo acceptaturos promittamus.

Sed quando absolutis tricis tandē concludēdum est, in quā animantiū classe Lyncem ego collocandam existimem; more meo atque instituto id deinceps explicabo. *Lyncem* plerique *Lupum Ceruarium esse*, & in *Luporum* genere reponendā audacter pronúciant & credunt. Ego tamen cū *Lupo Lyncem* non magis congenerem statuo, quam cū Cane Felem. Vt enim superius cū Cane Lupū coniunxi, — In qua animalium classe Lynx sit ponenda.

Yy sic

Dentes mõstrant in quo genere animalium Lynx sit collocãda.

sic cum Fele nunc Lyncem. Congeneres, quin etiam animalibus hisce & Leonem & Tigrem facio. Quò ita ferocia, dentium situs, numerus, figura inducunt, quod Achillæum mihi quoque in Lupo & Cane argumentum fuit. Est tamen exigua etiam in his dentibus differentia, alioquin Felem pro Leone, & Tigrem pro Lynce venditare possemus.

Dentes Felis.

Felis itaque, cuius exactum valde sceleton habeo, tam in superiore, quàm inferiore maxilla duos obtinet dentes Caninos, superiores inferioribus paulò longiores: hoc ipsum apparet in Lynce nostra, in Tigre, & Leone; amborum enim horum animalium vltimorum Caluarias politissimè à carnibus liberatas & filo æneo connexas nunc domi adseruo, non meas quidem, sed proprias *Philippi de Liano*, è prima classe Pictoris non modo Romæ, sed & alibi ac præcipuè in Aula olim Serenissimi Magni Ducis Herruriæ Cosmi Secũdi, ob artem celebrati. Cui & hoc laudis debeo, quòd nostra omnia animalium sceleta, doctissima pridem manu delineauerit, & in ære expressa naturalium rerum studiosis publica facere voluerit. Intra Caninos, qui in Leone prægrandes sunt, sex incisores reperiuntur; eiusdem omnes magnitudinis in Fele; non ita in Lynce, & Tygre, atque Leone. In his enim tribus inferior horum sex dentium series paritatem habet, superior verò duos Caninis viciniores paulò longiores & crassiores ostendit, Caninis tamen minimè annumerandos, quod superius & in Lupo demonstratum.

Philippus de Liano insignis Pictor Romanus.

Dẽtes Leonis Lyncis & Tigris.

Quod verò tam visu pulchrum, quam notatu dignum videtur, hoc est, quòd dentes Canini in Leone, & duo illi ex incisoribus, Caninos quodam modo æmulantibus, sunt omnino per longum fissi, & in duas æquales partes diuisi, vti linea diuisoria manifestè ostendit. Hoc idem, sed non tam euidenter, in Tigris dentibus quatuor verè Caninis, minimè vero in duobus illis superioribus incisorijs, obseruatur.

Post Caninos ac incisores, molares veniunt, quorum tres, tam suprà, quàm infrà, in vtraque maxilla & latere existunt, qui simul numerati ad duodecim pertingunt. In superiori maxilla tam Tigris quàm Leonis vltimus molaris maximus est omnium, tribus eminentijs ac veluti cuspidibus conspicuus; secundus & is tribus eminentijs insignis, sed multò minor succedit; demum versus dentem Caninum est adeò paruus molaris, vt vix vnam ex minimis illis cuspidibus æquet. His correspondent tres inferni, quorum vltimus non tribus, at duabus tantum cuspidibus, sed fortibus planè, videtur, socio superiori suo multò minor. Secundus eiusdem cum socio superno magnitudinis & figuræ. Tertius suò compari longè maior, tribus & ipse eminentijs clarus. Nam hac ratione inferiores sua mole æquant superiores. Mirum est quam solida candidaque substantia, quam reciproca aptaque insertione dentes hi superiores & inferiores serratim se se excipiant, vt imaginari sibi facile quiuis possit, nihil esse in animalium corpore siue cartilagines, siue ossa sint etiam, quod Leonum, Tigrium ac Lyncum morsus effugiat. Quæ de *Leone* iam dixi, ad Vnguem ita omnia in *Tigre* videre licet & *Lupo Ceruario*. *Felis* tamen aliquo modo variat. Quæ tres quidem in maxilla inferiore, duos vero tantùm in superiore dentes molares, sed adeò magnos obtinet, vt tribus infe-

Molares quomodo se habeant.

Quomodo Felis dẽtes ab alijs differant.

Digitized by Google

inferioribus æquales censeri posint.

In Caluarijs porrò horum animalium non eadem prorsus est proportio. Frontis ossa Leoni & Tigri, media inter oculorum orbitas sita, plana sunt omnino & depressa. Syncipitis ossa in medio elata, & ad latera caua. Occipitis os triangulare ordinem Caluariæ claudit, primæ colli vertebræ insidens; quæ omnia suturis affabrè distinguuntur. Felis caput tamen à naribus non plano & recto, sed curuo & gibbo, ad ossa syncipitis, tramite ascendit; cùm totum alioquin ad orbicularem figuram conformatum sit. Cætera persequi nimis tædiosum foret. In vnguibus tam Lynces quàm Tigres & Leones cum Felibus apprimè iunguntur, quas omnes vidi & probè examinaui, quinque nimirum in anteriores pedes, & quatuor in posteriores distributis.

Caluariæ etiam in his animalibus variant.

Vngues horum animalium conuenisse pro portione quadam.

Cùm itaque in capitis structura, præsertim dentium numero, & figura, & pedum forma Lynces cum Felibus conueniant, ad harum certè classem, quam Luporum, iustiùs reposuero. Nam si secundum internorum saltem viscerum similitudinem congenera sociare volueris, compones seiunctissima, segregabis coniunctissima. Feles enim, Canes, & Porci, Hepatis, Lienis, Ventriculi, Cordis, ac Pulmonum, nec situ nec figura multum discrepant; non ideò tamen eiusdem hæc sunt siue generis proximi, siue speciei bestię: manifestissimam enim in dentibus differentiam demonstrabunt, si capitis horum anatomen probè excusseris.

Lynces non ad Lupos, sed ad Feles, Tigres, & Leones accedunt.

Vnde conuenientia & differétia animalium deducenda.

Est & hìc ex occasione, Galeni de dentibus Leonis doctrina sub incudem reuocanda. Is enim 11. *de Vsu partium*, cap. 8. de dentibus hæc habet. *Quod autem fortibus animalibus acuti multi dentes ac fortes sunt comparati, ne id quidem possunt reperire* (illi scilicet qui omnia fortuito ex atomis fieri putant, vt Democritus & Asclepiades, aduersus quos Galenus disputat) *cur motus temerarij opus sit habendum. Quod si Ouis & Leonis dentes vnquam vidisti, discrimen vt arbitror, agnouisti: verùm quod Caprarum dentes ouium dentibus sint similes, Pardaleon verò & Canum Leoninis, quo pacto id non est admirandum?* Hactenus Galenus, qui Pardalium siue Pantherarum (dicam ego Tigrium quoque) & Leonum dentes Caninis, adeoque Lupinis, similes facit. Si ad figuram, non ad numerum potius similitudinem referat, bene dicit: si hunc includat, fallitur. Superat enim Canis ac Lupus Leonem, rapacissimum ac fortissimum animal, duodecim dentibus: neque enim Leones, Tigres, Pantheræ, ac Lynces pluribus à Natura dentibus donati fuere, quàm plerique homines, viginti octo nimirum; quin homo, cùm sæpè triginta duos acquirat, mansuetum animal & sociabile, Leonem tamen, voracissimum & ferocissimum, in hoc superat; Ex quo discas velim, non dentium numero, sed maxillarum & musculorum temporalium robore mandendi valorem æstimandum esse.

Galeni doctrina de dentibus Leonis examinatur.

Sed audio non neminem mihi nunc nimiam in Lynce perplexitatem & moram exprobrantem. Posset quidem mihi iure quispiam succensere, nisi hoc me purgaret: Lynci nempe adeò me deditum esse, vt huius ferè solius gratia, totum hoc scriptionis opus & onus in me susceperim. Lynci profectò non minimũ debetur, quòd *Liber* hic *Mexicanorum medicamentorũ*, veluti alter Dioscorides noui Orbis, in lucem prodierit. Sum enim & Ego Studiosissimæ huic Lynceorum à

Lynci non parum debetur quod nouus & vtilissimus hic liber de plãtis Mexicanis lucẽ videat.

sæpè laudato Principe *Friderico Cæsio* institutæ Academiæ & Cõsessui iam dudũ adiunctus,& hoc vnum cum socijs annitor,vt Lyncis instar animalis perspicacissimi,non præmeferam quidem plus alijs sapere & videre; sed conatum omnem adhibere,vt si quid forsan tot sæculorum doctissimos viros, vel temporis iniuriâ,vel experimenti inopiâ impeditos præterijt; vel nimia de superiorũ hominum auctoritate,cõcepta opinio credulos magis reddidit; ego saltem alijs indicium faciam,& ad Veri nucleum facilius eruendum,detectis & reiectis corticibus,aditum liberis hominibus; & nullo sectæ alicuius Philosophicæ præiudicio addictis,parem.

Quando Lynx(siue nostra,siue Antiquorũ tandem ea sit)clarissima & acutissima videndi acie præditum animal,huic LYNCEORVM *Academia* nomẽ dederit;illa inquã,à qua perspicacissimus is siderũ speculator & subterraneorũ detector *Lynceus*,& cõplures alij nomẽ mutuũ cęperũt.Hoc enim *Academici Lyncei* solũ satagunt, vt non tã corporis,quàm mẽtis oculis eò progrediãtur, vt in Physicis præsertim ac Mathematicis studijs nõ plus,sed meliùs quid scire possint.

Qui olim oculorum acie plurimum valuerint.

Nescio tamen an fabulis annumerem,an Veteres reuera credidisse mihi persuadeã,quod Plutarchus *libello aduersus Stoïcos* memorat, *Lynceum* illũ oculorum acie Quercus & saxa penetrasse. Et Plinius,*Strabonem* quendã nomine ex Promõtorio Siciliç Lilybęo exeuntis è portu Carthaginis classis,nauium numerum vidisse,& dixisse. Qui & de *Callicrate* habet,quòd ex ebore formicas tã paruas fecerit,vt earum partes à cæteris discerni nõ possent.De *Myrmecide* quoque,qui ex eadem materia quadrigam fabricarit,quam ala Muscæ integeret. Ego quousq. *Telescopio* suo *Galilæus Galilæi Lynceus* in nouis astris reperiendis penetrauerit, Elegia quadam mea olim cecini,quam hoc conclusi epiphonemate.

O audax factum, penetrasse adamantina cæli
Mœnia, CRYSTALLI tam fragili auxilio!

Historia fere incredibilis, verissima tamen de visus acumine in quodam Germano.

Quæ verò *Microscopium* præstare posit partim dixi;partim iã dicturus sum.Veruntamen hæc omnia oculorum adiumenta dici possunt. Habemus tamẽ & nos *Germani* nostros *Myrmecides* & *Callicrates*. Rem memoria vti dignã, ita fide pene carentem hic narrabo. Fui ante quatuor hos dies in ædibus Domini *Ioannis Caroli Schad a Mittelbibrach* antiquæ nobilitatis & priscę fidei ac virtutis viri,Serenissimo Electori Palatino Duci Bauariæ Maximiliano, post Cęsarẽ Patriç cõmunis Germaniç nostrę Patri, à Cõsilijs & intimo Cubiculo; hic de nouo quodã *Myrmecide Osvvaldo Nerlingero Sueuo* Torni artifice,ea artis miracula narrauit,

Osvvaldus Nerlinger Tornator artificiosissimus.

quç cùm ego audiui(vt verũ fatear)inter credendi temeritatẽ,& explodẽdi negãdiq. pudorem medius planè hæsi; donec manus meæ oculatæ factæ crederent tandem,quod videbant. Monstrauit is nobis granum piperis, magnitudine sua paruulum vix Pisum adæquans, innixum pediculo, & clausum operculo artificiosè ex ebore laboratis. Erat autem poculi instar ipsum quoque granum subtilissimo ferro ad tornum excauatum. Et hoc vna ex parte mensæ stabat.

Granũ piperis Torno excauatũ recipit mille sexcẽtos alios caliculos ex ebore Torno laboratos.

Altera ex parte cumulus iacebat caliculorum seu scyphulorum ex ebore itidem per Tornum lynceorum acumine oculorum fabrefactorum, ad formam inquam calicum. Superior enim pars lata & caua, pes similiter latiusculus, pars inter hæc posita gracilis ac tenuis. Horum aliquot caliculo-

rum

rum meo *Microscopio* suppoſui, illi nempe tubo-optico, qui res minimas, quaſi maximæ eſſent, apparere mentitur. Et quilibet horum ſcyphulorum ſub craſſitie & longitudine extremi articuli, auricularis digiti, qui in viro eſt mediocris ſtaturæ, nobis viſus fuit. Conſumpſimus duas integras numerando horas, donec ad mille ad ducẽtos caliculos perueniſſemus, quos omnes ad vnum grano iſti piperis excauato indidimus, nec cauitatem illam impleuimus, quæ proquadringentis alijs ſuffecit quos idem *Dominus Schad* poſtmodũ cõmodè immiſit.

Memini adhuc puero mihi hunc decantatum iocum, in nouo ſcilicet orbe Apes eiuſdem cum ouibus noſtratibus magnitudinis reperiri. Tum ego, & quanta, inquam, ibi aluearia eſſe debebunt? Eiuſdem, reſpondit fabulator, molis cum noſtris. At quì, inquam ego, egredi & ingredi Apes tantæ poterunt? Hanc ait ille, curam ipſis relinquo. Hoc ipſum nunc aliquis mihi forſan obiecerit diſquirens, quomodò mille ſexcenti caliculi, quorum quilibet minimi digiti articulum ſub microſcopio æquabat, aut imponi, aut extrahi potuerint. Verùm hic hallucinatio viſus dubitationem excuſat. Nam reuera tam minuti ſunt hi ſcyphuli, vt aciem noſtram ferè effugiant; magiſtri verò & artificis illius Germani obtutui maiores patuerunt, cum omnibus his certam ac legittimam ſuam formam calicis attribuerit: imò (quod mirabilius) limbum ſingulorum auro etiam obduxerit. Confecit & aliud ſimile è grano piperis pocillum, pede & operculo ex auro ornatum, in quod indidit pocula alia parua, ſeu ſimiles caliculos ex puriſſimo auro ad tornum politos, non mille quidem, ſed trecentos; auri enim materia, non ſimiliter vt eboris artificioſæ manui & inſtrumentis obedit: quod ipſum Sereniſſ. Elector & Dux Bauariæ in Pinacotheca ſua, cum alijs Naturæ & artis theſauris, cuſtodit. Crediderim hinc facile, noſtrum *Microſcopium* rem ſibi ſubiectam pluſquam triginta mille vicibus, in triplici illa corporum dimenſione, multiplicare, & oculo noſtro ſpectandam exponere. Neque enim viginti grana piperis eius magnitudinis, quæ in hoc excauato fuerat, ſimul iuncta æquabunt illam, quæ oculo noſtro, ex minimo atq. vnico caliculo ſuppoſito illi *Microſcopio*, apparet. Hunc ergo *popularem* noſtrum *Tornatorem* non *Myrmecidæ* & *Callicrati* parem modò, ſed longe præferendum, & dignum planè cuius nomen immortali famæ conſignetur. exiſtimo.

Aliud granũ piperis, quo trecenti caliculi ex puro auro tornati claudebantur.

Microſcopium multiplicat rẽ obiectam tricies millies.

Germanus Tornator ſuperat Callicratem & Myrmeciden.

Et quoniam curioſum lectorem ſum nactus, non metuo, nè mihi ſuccenſeat, ſi rara quædam Naturæ (vt ita dicam) miracula, quæ in hoc nobiliſſimo viro *Ioanne Carolo Schad* obſeruaui, hic in Medicorum ſaltem gratiam recẽſeam. Agit hic ætatis ſuæ annum iam ſexageſimum & ſeptimũ; iſque ad annum ætatis ſexageſimum quintum vini abſtemius vixit, iamq. à duobus annis illud nec cũ voluptate, nec cum nauſea, bibit. Conſuetum huic eſt, vt integris ſæpe octo aut decem diebus, à potu omni abſtineat. Hoc mirum magis, cùm ante annos quinq. iterũ Romam veniſſet, & medio Septẽbris *Monachium* ab VRBE proficiſceretur, quò ad finem tandẽ Octobris peruenit, toto ipſum exacto ſeſquimenſe, nũquam omnino bibiſſe, nec ſitim quidem vnquã paſſum fuiſſe. Hoc autẽ ego fructibus, qui eo anni tẽpore frequentes ſunt, & quibus ipſe mirè delectatur, plurimùm eſitatis tribuo. Et, à vino etſi toto vitæ ſuæ curriculo ferè abhorruit, abſtinuitque; tam rubicunda tamen eſt facie, & ſanguine ita florido vegetus, vt ad

In Nobili viro rara quędã Naturæ dona.

Digitized by Google

annũ vſque ætatis ſexagemũ quintum, bis in anno, autumno ſcilicet ac vere ſemel à vena baſilica dextra, ſemel à ſiniſtra, ſanguinem ſibi extrahi curauerit; id quod nunc quoque facere aſſolet, verùm ſemel tantum in anno, & ad vnius libræ ferme ſemper quantitatem. Quæ eò magis mihi cognita ſunt & explorata, quod duobus hiſce poſtremis annis ipſi medicinam facio.

In America nullæ ſunt Lynces ſeu Lupi ceruarij.

At neque *Lyncem* ſiue Antiquorum, ſiue Recentiorum eſſe expreſſum hic animal, ſole clarius eſt. Tùm quia enarratis, quæ in *Lynce* iam deſcripta fuerunt, ſignis & proprietatibus haudquaquam reſpondet; tum quia in *America F. Gregorius* huiuſmodi *Lynces* ſiue *Lupos ceruarios* (quorum ipſi, vt varias pelles, ita coloribus aliquot depicta ectypa commõſtraui) minimè reperiri, mihi prorſus affirmauit.

Animal de quo iã tractamus, eſt Catus Pardus Americanus.

Quo tandem igitur nomine hoc animal rectè nuncupabimus? *Arduum eſt*, inquit Seneca, *de ijs quæ coniectura ſequenda ſunt, aliquid certi promittere*. Ego tamen non eſſe aliud animal certus ſum, quam illud quod communiter nos *Catum Pardum* appellare ſolemus, qui Americanis *Catus montanus* nominatur: non paruum illum Catum ſiluestrem ferumuè intelligens, qui illis ac nobis æquè frequentiſſimus; ſed corpore prorſus maiorem, & pelle differentem maculis item quamplurimis nigricantibus conſperſã, quem & *Pardum* ac *Leopardum* quamplurimi appellant. Habet is colorem talem, quem ſuo quoque Hiſpani idiomate *colorem Pardum* dicunt, & eſt ex griſeo, fuſco ruffoque mixtus; frequentibus etiam nigricantibuſque maculis diſtinctus apparet. Ea magnitudo plerunque ipſi eſt, vt altitudine duos ſuperet palmos, longitudine quatuor attingat, & rarò excedat. Hoc etiam à Pantheris Tigribuſque diſtinguitur, quod pilum non hirtum, ſed mollem ac lanoſum, noſtrarum inſtar Felium ferme habeat, ex qua commodè hic confici manicas illas vidimus vtrinque apertas, brumæ tempore inſerendis ac confouendis manibus aptas (*manichotti* vocant Itali) quæ pretio ſuo ad pelles *Lyncum* Orientalium nunquam aſcendunt; quod colore minùs grato non adeò probentur.

Magnitudo maioris ſed non maximi Canis.

Pili lanoſi.

Non ea eſt crudelitate qua Tigres, Leones & Pantheræ.

Homines timet potius, quàm offendit.

Animal hoc *Americanum*, cum *Africano*, quod in Italia non rarò viſitur, apprimè conuenit. *F. Gregorius* noſter *de Bolinar* ait, non illa eſſe crudelitate, qua *Tigres*, *Leones*, & *Pantheræ* ſunt *Americanæ*: nec maiores beſtias aggredi, ſed minores tantum; arbores etiam confeſtim aſcendere, magnis ibi alitibus inſidiari, imò ad villas & ruſticorum tuguria accedere, Vulpiumque inſtar gallinas ſuffurari. A lædendis verò hominibus, niſi incitatum, abſtinere: quos maximè potius timet, & ab his in fugam facilè vertitur. Frequens in ſiluis reperitur, & Cati, vt domeſtici quoquomodò effigiem, ita Felinos mores aliquatenus videtur imitari.

Leopardi Africani.

Inuenio in *Ioannis Leonis* nona *deſcriptionis Africæ* parte. *Leopardos* in *Barbariæ* ſiluis reperiri, & eſſe beſtias fortes ac crudeles (ſic enim Africani quoque Leones ferocitate Americanos ſuperant) homini tamen nequaquam nocere, niſi contingat (& rarius quidem) hunc aliquo anguſto loco beſtiæ obuium fieri, vbi ei non poſſit de loco cedere; aut ſi illam prouocet, aliamuè illi moleſtiam inferat; tunc enim humanam in faciem, quod noſtræ quoque Feles factitant, inſiliunt, & vnguibus tantum carnis abripiunt, quantum comprehendere illis

Digitized by Google

lis possunt. Armentis vix damnum vllum inferunt, acerrimi tamen Canum hostes habentur. Fatetur in Itinerario suo *Iof. Barbarus Venetus*, se in *Ecbatana* Ciuitate maioris *Media* Metropoli, nunc *Tauris* dicta, *Leonzam* catena vinctam à magistro suo ad spectaculum ductam vidisse, animal Leænæ simile, sed pilo purpureo, virgis nigris transuersim distincto, capite similiter rubro, maculis nigris albisque variegato, ventre albo, cauda Leoni simili, ferocia non vulgari: ita, vt cùm in eius præsentia *Leo* comparuisset, in hanc quin *Felis* instar alacri saltu prorumperet, à custode vix prohiberetur.

Leōza quale animal.

Ex hac descriptione eam forsan quis non ineptam coniecturam duxerit, *Leonzam*, Italico vocabulo sic dictam, Antiquorum Tigrem esse, cùm non *orbiculatis maculis*, sed *Virgatis* (quod Tigrium veterum proprium esse diximus) *fascijs Leonza* dicta pingatur.

Videtur cū veterū Tigre conuenire.

Leonzas etiam *Aloysius Cadamustus* à *Leopardis* separat, quando à Regno *Senega*, apud Nigritas, reperiri ait *Leones, Leonzas*, & *Leopardos*. Quid autem per *Leonzam* authores propriè intelligant, non ita manifestum est. Iam diximus videri Antiquorum Tigrem: *Americam* tamen incolentes *Europai Leonzam* vocant, quæ proprie *Panthera est*, & non *Tigris*. Et si Leonzæ, seu Onzæ, vel Vnciæ figuram in Gesnerianis descriptionibus intuemur, videtur etiam illud animal esse, quod iam *Catum Pardum* diximus; si verò descriptionem *Ioannis Caij*, quæ ibi exstat, legimus, diuersum adhuc animal ab eo, quod in Icone deformatum, videbitur. Alij non dubitant *Lyncem* esse *Lonzam*, quasi hoc vocabulum barbarum ex Lynce sit deriuatum. Ita omnia confusissima apud varios auctores, nomina varia & vocabula pro arbitrio suo vsurpantes leguntur. Et Veteres quidem præter indagandi laborem, & sedulum posteros iuuandi studium, Lynceis vix aliud quicquam affirmati reliquerunt.

Pāthera vocatur Leōza ab Hispanis in America.

Videtur etiam ad *Catū Pardum* posse reduci.

Alijs à Lynce videtur deriuari.

Huiusmodi Catum Pardum ante annos quindecim in *Cardinalis Casij Patrui* iam sæpè laudati *Principis Casij* Aula, eiusdem scil. *Principis* prope *Vaticanum* palatio, pulcherrimarum Antiquitatum, Inscriptionum & statuarum copia celeberrimo, conspexi magnitudine molossi Canis cauea minime inclusum, sed catenæ illigatum, quinimò non raro eadem solutum cicurem adeò, vt prætereuntibus, ad ipsumque accedentibus nihil detrimenti inferret. Erat hic pilo pelleque (præterquam quod plurimis nigris maculis esset conspersa) & facie Felibus nostris omnino simili. Ludouicus Cescharinus ætate & aspectu venerandus, moribus amabilis, doctrina conspicuus, iudicio & longa medendi experientia præstans, quo ægrotans ego Medicus, Medico feliciter vtor, sæpe mihi narrauit, dum in Heri sui comitatu, Cardinalis scilicet *Sfortia*, Serenissimos *Medicaos* Principes non raro in Venatione sequeretur, Leopardum, siue huiusmodi Catum Pardum vidisse adeò mansuetum effectum, vt eodē cum Magistro suo vel custode equo veheretur, qui cùm in siluis Capreolum aut Leporem obuium habuisset, demissum tribus maximis saltibus bestiam plerumque assecutum: vbi autem illa elapsa fuisset, perstitisse hunc, nec Canis instar vlterius progressum fuisse, sed ad equum ac dominum suum spe frustratum redire consueuisse.

Cati Pardi feritatem plerunque deponunt.

Ludouicus Cescharinus celeberrimus Romæ Medicus.

Catus Pardus Venationi inseruit.

De *Lyncurio* quin Corollarij loco aliquid addam, præterire minimè possum.

Lyncurij

Lyncurij itaque voce Theophrastus & Diocles gemmam adeò duram nobis descripserunt, vt exsculpi etiam possit. Apud Plinium *Demostratus* Succinum ita appellauit. *Lyncis Lapis* tertio est loco pharmacopolis omnibus hodie notissimus, qui fractus tanquam ex centro ad peripheriam deductos radios ostendit. Alij demum *fungiferum lapidem* nobis pro Lyncurio venditant. Omnes hi ferme ex Lyncis vrina in terram defossa nascendi principium sumpsisse creduntur.

Andreas Cæsalpinus, lib. 2. Metallicor. cap. 45. Ex *Euace* lapidem Lyncis dicit illum esse, quem hodie fungiferum appellamus, cum Theophrastus quoque dicat Lyncurium fungos ferre. Hunc Euax, vt ait Cæsalpinus, ex vrina Lyncis micta in montibus, & in lapidem coagulata originem trahere scribit: valere contra dolorem stomachi, Ictericiam, & fluxus ventris. De hoc *Hermolaus* ita habet: *Oritur fungus & e saxo, id est lapide Lyncurio siue Lynceo vulgari voce dicto, admirabili natura: praciditur hic in esum, & alius subnascitur anno toto: pediculi pars duratur in silicem, atque ita semper crescit lapis restibili fœcunditate, nec credidimus antequam domi natos ita manducaremus*. Idem Cæsalpinus plantarum lib. 3. cap. 45. *Fortè huiusmodi lapis*, inquit, *ex corticibus Populi fit aliquid conferente vrina Lyncis. Tradit enim Dioscorides corticem tam albæ, quam nigræ Populi, segetibus stercoratis inspersum fungos vtiles innocentesque toto anno ferre.*

Lyncurij lapidis vires.

De hoc quid mihi perspectum sit fungifero lapide, vel in Germanorum saltem meorum gratiam libenter edisseram. Eius generis tres mihi prægrandes donauit *Adamus Melfius*, ad Insigne *Pineæ Nucis aureæ* prope Pantheon Romæ Pharmacopœus, annis iam & experimentis grauis, vir probus & frugi, & propter fidem & peritiam, qua in arte sua præstat, non tam vulgo quã Romanis quamplurimis Principibus carissimus. Hos ego in Hortulo meo domestico ad semestre ferme spatium custodiui, terrę illos paucillo obruens. At, non nisi semel tantùm, fungos mihi protulerunt, & circa vernum quidem tempus ternos, ingẽtes, spatiosos, ex luteolo rubicundos, odore gratissimo, quorum maximus palmari diametro erat. Hos, vt verum fatear, nec in cibos aptaui, nec radicitus euellere volui. Quare, vbi plurimis fungi isti diebus ibi perstitissent, in lignosam tandem substantiam transiere. Certior tamen sum factus, in cella vinaria collocatos, & superficie tenus terra opertas, aquà interim tepida irroratos, toto anni tempore saluberrimos, & qui difficultati vrinæ succurrerent, fungos protulisse.

Fungi Lyncurij lapidis in lignũ abeũt.

Lælius Laurus Signinus celebris Romæ Iurisconsultus, Lyncuriorum siue lapidum fungiferorum patriam & originem ad vnguem mihi declarauit. In monte nempe illo, qui in *Tusculano* agro initium sumit, ac versus *Neapolin* porrigitur, circa *Sermonetam* præcipuè, ac Ciuitates *Coranam* atque *Signinam* plurimos eiusmodi fungos ex Lyncurijs pullulare, eo maximè loci, vbi arbores istæ confertim reperiuntur, Quercus nempe, Aceres, Fagi, Ilices, Castaneæ; nullas tamen ibi Populos exstare asseuerabat, nè ex harum corticibus, ad Dioscoridis mentem quis, eos enatos forsitan suspicaretur. Nec Lynces ibi vnquam visas, quarum ex vrina lapidum illorum (si modò lapidum nomine sunt digni) generatio fieri potuisset.

Et quamuis *Euax*, non contemnendæ authoritatis Scriptor, dicat esse *Lapidem*

Digitized by Google

pidem, ex quo fungi dicti consurgunt, & Hermolaus relictam pediculi partem ex fungo in *silicem* durari adstruxit; Pace tamen ipsorum nec siliceam nec lapideam hìc duritiem animaduertere potui, sed terream quandam ligneamque substantiam, communem, vtriusque tamen duritiem excedentem & tophi quodammodo naturam æmulantem. Friabilis enim horum est substantia, & quæ manibus facilè teri possit, vbi præsertim extra terram aliquot septimanis adseruantur. Hoc etiam mihi vsuuenit, cùm prædictos tres Lyncurios *Germano* cuidam Principi optimè reconditos, arboreoque musco ac terræ paucillæ inuolutos in capsa lignea transmisissem, post bimestre itineris spatium eò delatos, præter terram friabilem & infæcundam massam, aliud nihil ostendisse.

Tophacea duritics in his pediculis fungorum.

Posset itaque non nemo facilè credere, Lyncurios nihil aliud, quàm putrefactas arborum radices, terris obseptas esse: ex veterum enim arborum truncis non rarò fungos surgere videmus. Atqui hoc si esset, accidere nonnunquam posset, vt is Lyncurius, ex quo fungi pullulant, adhuc radici arboris aliqua saltem in parte non putrefactæ hæreret, cùm ex viuæ arboris etiam trunco quotidie fungi nascantur. Veruntamen Lyncuriorum tanta aliquando frusta è terra fuerunt egesta, vt vnũ Equo onerando suffecerit; absque vlla radicis vel substantia vel figura eminente. Accedit quòd rotunda plerunque, rarò longa figura Lyncurij reperiantur; & quòd hæ separatæ quoque ab arborum radicibus dissitæ, nec adeò profundæ delitescant.

Lyncurij etiam in maxima mole reperiuntur.

Et vt semel dicam, videtur fungorum seminium eorundem, in certa sua terra latere, quæ eosdem protrudit; quemadmodum & *Tubera* terræ (*Taratuffali* Itali vocant) non omnis fert tellus; nec illa quæ fert, vbiuis locorum eos producit. Odore ea Porci deprehendunt, & rostro latentia eruunt. Sic vbi Lyncuriorum periti indagatores eiusmodi è terra surrectos fungos aduertunt, fossione facili Lyncurium subditum reperiunt, extrahunt, & aliò distrahunt. Fieri itaque ego autumo, vt vbi fungifera illa terra vnum atque alterum extruserit fungum, qui euulsus non fuerit, radiculas eiusdem terræ hæsisse, & in lignosam quandam substantiam cum ipsa sua terra coaluisse, quæ multiplicata ad maxima etiam frusta deuenire æquè potuerit, atque in minima sæpe portione inuenitur. Videtur huic meæ coniecturæ Hermolaus fauere, cùm inquit, ***Pediculi pars duratur in Silicem***, duratur, inquam, sed non in Silicem; in hoc enim deceptus Hermolaus fuit, sed in lignosum quid. Habere autem fungos suas quoque radiculas nullum est dubium, quamuis vulgò dicatur, quod adeò quid imperfectum sit in natura plantali fungus, vt pro solo folio æstimari debeat.

Seminium fungorum.

Verùm de fungis ego plura non addam; hos exactè satis in Rarioribus Exoticisque suis *Clusius* descripsit. Longè tamen his exactiora tam in Historia, quàm Theorice & Physiologia expectamus, ex Libris *de imperfectis Plantis* Illustrissimi & Excellentissimi Principis Cæsij, propediem lucem visuris.

ZIBE-

Digitized by Google

ZIBETHICVM ANIMAL AMERICANVM.

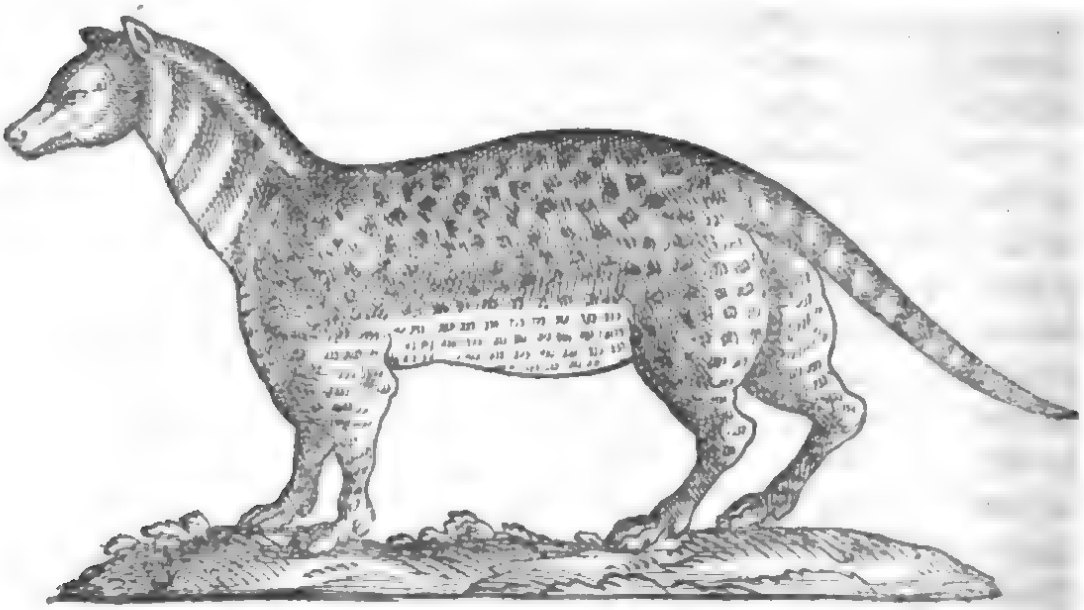

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ALIQVALEM & hoc Animal, cum proximè præcedentibus duobus iam descriptis conuenientiam habere videtur, si maculas spectes: Veruntamen plures differentiarum notæ in reliquis sese corporis membris offerunt. Caput imprimis non crassum, sed tenue, & acutum habet, vt rostrum Caninum potiùs, quàm Felinum esse iudicares, quod cum labris suis subrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces sunt, nec magni admodum, albicant. Ceterùm subcineritij coloris est caput, & pili in barba vix vlli. Collum quoque longiùs, quàm in Tigre aut Cato Pardo, quod pulchro quodam ordine alternis nigriusculis & albicantibus fasciolis, veluti totidem torquibus arte adpictis exornatur. A Capite ad dorsum, per colli longitudinem supernam similium colorum lineæ excurrunt. Dorsi medium à collo ad caudam linea nigricans pilosa valde distinguit. Maculis in corpore cinereo minus obscuro nigricantibus, rotundis, & oualibus ordinatim, secundum lineam rectam, versus caudam productis, insigniter decoratur. Ita vt superiores, dorso quippe viciniores, sint maiores, mediocres paulò inferiores, & quæ in imo sunt ventre sensim euanescant. Caudam gerit alternis similiter, vt in collo dictum, fasciolis nigrescentibus ac cineritijs distinctam, ac satis longam. Sub cauda tria foramina eminenter visui se præbent, anus scilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur & extrahitur, ac vulua: medium tamen cæteris duobus maius apparet.

Digitized by Google

SCHOLIA EIVSDEM.

Libet hic à *F. Gregorij* nostri *de Boliuar* veridica non minus, quàm curiosa Animalis huius Zibethici historia auspicari, quam ex Hispanico idiomate totidem hic verbis latinis efferam. Animal Zibethicum à F. Gregorio describitur.

Hoc animal inquit ipse, nascitur in multis Indiæ orientalis atque occidentalis partibus, cuiusmodi in Orientali sunt prouinciæ *Bengala, Ceilan, Sumatra, Iaua maior & minor, Malipur* ac plures aliæ. In quibus locis reperiatur in India Orientali.

In *Noua Hispania* verò sunt prouinciæ de *Quatemala, Campege, Nicaragua, de Vera Cruce, Florida* & magna illa *Insula Sancti Dominici* aut *Hispaniola, Cuba, Matalino, Guadalupa* & aliæ. In Noua Hispania.

In *Regno Peruano* animal hoc magna copia reperitur, In *Paraguay, Tucaman, Chiraguanas, Sancta Cruce de la Sierra, Tungas, Andes, Chachiapoias, Quizos, Timana, Nouo Regno* & in omnibus prouincijs magno flumini *Maragnone* confinibus, quæ circa hoc ferme sine numero ad duo Leucarum millia sunt extensæ. Multo adhuc plura eiusmodi animalia nascuntur in *Brasilia* vbi mercatura vel Cambium Zibethi siue Algaliæ exercitatur. In Regno Peruano. In Brasilia.

Magna horum abundantia quoque est in *Guinea*, in prouincijs nimirum *de Loango, Congo, Manicongo*, circa flumina *Angola*, vsque ad *Cafres* & finem *Bonæ spei*, maximè autem in grandissimis & extentissimis montibus qui ibi prostant quos *fragosas Cuspides* appellare solent. Et ex parte quidem *Cafres* montium de *Torea*, aut de *Luna* vbi maxima Algaliæ quantitas exstat, quæ tali modo acquiritur & præparatur. In Guinea.

In hisce montibus quos animalia hæc pererrant omni adhibita diligentia, Nigritæ siue Mori illi perquirũt veteres arborum aridosque truncos, & vbi aliquas maculas magnas easq. oleosas obseruauerint, eò se conferunt, & globosam quandam materiam truncis ijsdem adhærescentẽ, nuculas aut castaneas magnitudine æquantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod supernatat pingue & oleosum remouent, mundioribus vasis infundunt, vsuique reseruant. Atque hæc est omnium optima ac purissima Algalia. Quomodò Zibeth colligatur.

Iam si cui dubitandi animus esset, legitimumne an adulteratum id Zibethum esset, quod empturus est, infundat hoc in vas, in quo aqua bullit; & statim quod heterogeneum & Algaliæ admixtum fuit, fundum petet, Zibethum autem sincerum aquæ superficiei innatabit. Quomodo sincerũ ab adulterato dignoscatur.

Hæ autem pilæ siue globuli Zibethici arborum truncis adhærent, quoniam à tali humore hoc animal maximè vexatur, cum ex intimis corporis partibus ad emunctoria, vt vocant Medici, prorumpat & sudoris instar sub axillis præcipuè, & loculis intra clunes sitis colligatur, non procul à genitali membro. Vbi humor hic in animali reperiatur.

Alius colligendi Algaliam modus talis est. Ex huiusmodi Animalibus aliquo modo domi cicuratis, quod nempe in caueis magnis adseruentur, cum enim humore hoc quasi onerata molestantur, tunc velociter per caueam ambulant, donec ferme sudor ipsis prorumpat. Tum enim auriculario, siue minimo quodam cochleari loculos emundant, humorem illum abstergunt & collectam Quomodo Zibeth in cicuribus colligatur.

Algaliam

Algaliam in vasa appropriata reponunt.

Exigua huius animalis cum Felibus similitudo. Habet hoc animal exiguam cum Felibus nostris, si corpus saltem spectes similitudinem, quibus tamen multo maius est. Altitudo ad tres palmos & longitudo ad sex pertingit. Elongatum habet & caput & collum, crura autem breuia omnia. Vngues quoque obtusos breuesque. Pellem obtinet cineritij coloris cum maculis tam rotundis, quàm longioribus tæniarum instar, sed coloris obscurioris ita, vt è reliquo totius corporis colore maximè eluceant. Pili pectoris ac ventris albescunt magis, sed non tot maculis consperguntur.

Corporis quæ sit proportio. *Pellis quali colore prædita.*

Mamillas sex habet. Est hæc bestia Cholerica multum, ac inquieta. Sex habet mammillas vnitas ac minutas & totidem fætus, mammillarum nempe pares numero edit. Vbi habitet. Enutrit suos Catulos in magnarum arborum cauernulis, vbi sibi suisque filijs tutam stationem esse putat, quamuis sæpè capiatur cum filijs, domique facilè educetur. Vorax est & ex aliorum animalium rapina viuit, auium præsertim; Victus quis ipsi. quarum captura gaudet, cum velocissimi sit cursus. Temperaturæ est calidissimæ. Pellis ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affectionibus: Tēperatura. Et remedia ex hac. Ventriculum præcipuè roborat, si frustulum ex hac eidem imponatur & quotidie gestetur. Nigri illi *Guineæ*, & *Brasilienses* barbari, huius quoque animalis carnibus vescuntur, vtcunque sit pessimi odoris, Quidā huius carnibus victitant. & digestionis durissimæ, quam ad venerem tamen præstare maximum stimulum affirmant. Naturalium rerum Professores alias quamplurimas Animalis huius proprietates norunt, quarum ego minus curiosus indagator fui. Hæc ille.

Miror profectò *F. Gregorij* nostri summam in Animalium perquisitione industriam & tenacissimam, eorum quæ vidit vnquam, memoriam. Hucusque F. Gregorius qui tenacissimæ est memoriæ. Iuro tibi mi Lector, hæc omnia quę hactenus ipsius ab ore & scriptis hausi, & posthac dicturus sum plura rarioraque, absque vllius ipsum ope libri memoriter descripsisse & per compendium quodammodo (cum inter colloquia protractiora etiam plura afferat) tantùm contraxisse.

Meretur sanè hoc animal, vt non minus diligenti, quàm in præcedentibus factum est, examine, An Veteres hoc animal nouerint. Veterum de hoc thesauri, si quid modò de tam odorifero ipsis animali inoluit, excutiantur.

Admirabilem quandam odoris suauitatem olet Pardalis, inquit Ælianus 2. Hist. An. cap. 22. *quam bene olendi præstantiam diuino munere donatam cùm sibi propriam planè tenet, tum verò cætera animalia hanc eius vim præclarè sentiunt*. Putant aliqui Pātheram Veterū esse hoc animal. Et longè ante Aristoteles in problematis quærit, cur sola Pardalis siue Panthera inter animalia bene oleat? Ex his, nisi fallor, locis aliqui, atque inter hos *Petrus Gillius* Æliani Interpres, in hac olim opinione fuerunt, hoc nostrum Zibethicum animal Antiquorum Pantheram esse, cum alia huius apud Aristotelem ac Veteres reliquos memoria nulla extet: & odoris quidem vnico argumento ducuntur.

Improbatur hęc opinio. Sed enim haud certum est Antiquorum Pantheram gratum hominibus odorem, qualem nunc Zibethum spirat, præbuisse. Nam idem Aelianus hunc cęteris solummodo animalibus iucundum odorem, a quo veluti ab esca incitarentur,

rentur, fuisse, his verbis eodem loco insinuauit. *Hinnuli, Dorcades, Capra silvestres, atque alia eiusmodi animalia quadam suauis odoris illecebra attrahuntur & proximè accedunt*. Animaduertimus etenim, quod, quemadmodum homines, si bile suffusos oculos habeant, omnia quæ vident flaua existimant, & si eandem lingua imbiberit, quæcunque edunt amara arbitrantur, ita pro varia cerebri & mammillarium processuum olfactus organorum dispositione, modò gratum odorem ceu fœtentem abominari, modò pessimum pro iucundissimo posse habere.

Homines pro varia organorũ sensus dispositione varie de obiectis iudicant.

Vidi fœminam, quæ adeò à Casei odore abhorrebat, vt si cultro saltem, quo Caseus incisus fuerat, improuidens panem sibi diuisisset, in Lipothymiam ferme incideret: vbi tamen hæc prægnans fuit, bis terue ita Casei odore oblectabatur, vt absentem etiam, veluti præsens esset, olfacere continuò diceret, & quod mirum magis, auidissimè semel atque iterum eundem comederet. Ex viris etiam plurimos, non nisi putrido cloacam spirante ollari illo Caseo, quem alij ceu fimetum stomachabantur, vesci non aliter, ac si *Iouis* ipsis *cerebrum* appositum fuisset, & vidi & videndo nauseam concepi. Poterit itaque bestijs etiam aliquid in Panthera, quod nobis fœtet, bene olere.

Quæ Caseum fœmina abhorrebat, grauida mire appetebat.

Aristoteles profectò lib. 9. de Hist. Animal. cap. 7. *Pantheram*, inquit, *sese abscondentem venari dicunt, propterea quod suo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedunt, quas corripiat*. Vbi quidem Aristoteles bestias ceteras Pantheræ odore capi, at non ideò iucundum hunc esse hominibus, affirmabat. Nam & eadem Panthera abominando humani fimeti fœtore, ceu suaui quodam odoramento capitur, & eidem veluti remedio, suum aduersus venenum *Pardalianches* dictum, inhiat, deglutitque. Verba eius hæc sunt: *Panthera cum venenum, Pardalianches ab angore dictum, ederit; quo Leones etiam intereunt, stercus hominis quærit, eo enim ipso iuuatur, quocirca venatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua, ne procul bellua abeat petens suum medicamentum. Itaque insiliens ibidem, & spe capiendi perseuerans in se efferenda immoritur*.

Pantheræ odor bestijs tantũ gratus.

Panthera fœtori humani stercoris inhiat.

Et licet ipsa hoc quærat, vt medicamentum, medicamenta autem (quod obijcere quis mihi posset) omnia ferme nobis ingrata sint, probabile tamen existimo DEVM ipsis animalibus medicamenta quoque sub specie quadam iucunditatis proponere voluisse, ad quæ naturali appetitu, illecebrà veluti ducta, non aliter ac nos ad pabulum, ferrentur. Neque enim ego ipsa bruta hoc intellectus discursu vti existimo, quod nempe velint etiam eligere medicamentum sua natura ingratum quidem, modò gratissimam sanitatem summum ipsis bonnm recuperare valeat. Veluti & nos sæpè hoc medio amarissimo, medicamento inquam, ceu quid dulcissimum esset, vtimur: quia finis, propter quem assumitur, hoc est ipsa sanitas (sine qua & diuitiæ & liberi, & Principum fauores & coniugum amores sordent) dulcis & iucunda existit.

Bestiæ iucunditatis specie ad sua medicamenta feruntur.

Et propterea quando iam laudatum Aristotelis locum Iul. Cæs. Scaliger explicans, *Mirum verò*, dicit, *Pantheram carniuoram, herbam* (pardalianches nempe) *deuorare, prudentiâ remedium nosse, nocumentum non præuidere*! Duplex ipsi re-

Iul. Cæſ. Scaliger.

Reſpondetur Scaligero miranti Pantheram herbas vorare.

Primò.

Incautæ beſtiæ æquè à venenis vt nos ipſi decipi poſſunt.

ſponſum oppono. Primum, animalia bruta inſitis quibuſdam, vt Scholæ loquuntur, ſpeciebus tam venena quàm auxilia ſua cognoſcere, vt fugit Agna Lupum,& pullus gallinaceus Miluum, quem prius nunquam conſpexerat. Attamen hæc æquè vt nos decipi poſſe, quis dubitabit? Si quis enim voraciſsimo Lupo Lycoctonon, aut Cani famelico Nucem vomicam in puluere carnibus inſpergat mandenda, an non eodem prorſus modo fallentur, vt nos? quibus aliquando incautis per fraudem,loco ſalis aut Sacchari, *Arſenici* puluis in cibis offertur, aut per inaduertentiam & bona fide præbetur: vt contigiſſe memini erranti Seplaſiarij puero,qui loco farinæ ex oryza confectæ magnam *Arſenici* pulueri zati copiam dedit, quod & cum lacte ceteriſque aromatibus coctum plurimos,qui ex pulmento hoc eſitauerant, è vita ſuſtulit; alios antidotorum ope, vix tandem ſemiuiuos, reliquit. Certus ſum vaccas, vt alias taceam beſtias, quamplurimas venenoſas herbas, ne olfactu quidem dignari, ſi ſolæ ipſis offerantur, incautas tamen ſæpe eas cum reliquis herbis, vti & *Bubreſtim* eſitare, vndè adeò inflantur, vt niſi faſcijs obuoluantur, per medium crepare videantur, plurimæ etiam moriantur.

Secundò reſpondetur.

Secundum reſponſum tale eſto: Non abſurdum videri, carniuoram beſtiam herbis quoque ſubindè victitare, id quod ſupra in Lupo vidimus. Et ego domi Feles duas teneo, quæ Melopeponum, quorum hoc Auguſti menſis tempore eſus nobis frequens eſt, pulpâ ſeu carnibus adeò afficiuntur, tam auidè è manibus meorum familiarium eripiunt, ac ſi animalium veræ carnes aut piſces eſſent. Domeſtica in Canibus ac ſuibus exempla quoque habemus varij cibi voracitatis,Iucundum certè ſpectaculum ſæpe mihi præbuerunt tria diuerſorum generum animalia,quæ domi olim meæ alebam;*Felis* ſatis magna, *Cuniculus*,& *Sturnus*.Hæc prandentibus nobis diligenter præſto erant,& quoſcunque è menſa ipſis cibos proijciebamus,gnauiter ore excipiebant. Vnanimes quinimò ex vna eademq. patina comedebant.*Cuniculus* tamen timidiſsimum animalculum creditum,reliqua duo morſu non rarò abigebat. Vt vel hinc diſcas, diuerſum cibum vt eadem animalia,ita eundem diuerſa ſumere. Plurima huiuſmodi omniuora animalia Græcis dicta παμφάγα tam aquatilia,quam terreſtria, cap. 52. libro doctiſſimo ſuo *de continentia, vel de ſanitate tuenda* recenſet *Marſilius Cagnatus* Medicus Romanus,quo olim ego Doctore & Medicæ Laureæ Collatore, poſtmodum collega,quà in docenda Medicina in Athenæo hoc Romano, quà in curandis ægrotis noſtris ſæpiſſimè vſus fui.

Marſilius Cagnatus eruditiſſ. Romanus Medicus fuit.

Cum Panthera non ſit Zibethici animal an ſit Hyæna veterũ?

Et quandoquidem nunc euicimus Pantheram non eſſe Zibethicum noſtrum animal ſiue *Algaliam*, cum corporis totius figura, capitis cumprimis maximè reclamet, an *Petro Bellonio* aſſentiemur, qui Antiquorum *Hyænam* potius ſubſtituit? Hic enim lib. 2. cap. 20. ſuarum obſeruationum, ait ſe Alexandriæ *Ciuettam*, hoc eſt animal Zibethum fundens vidiſſe ita cicur redditum, vt cum hominibus colludens, naſum illis, aures ac labra ſine morſu prehenderet, quod ab ineunte ætate humano lacte enutritum fuiſſet, Hoc autem Antiquorum Hyænam eſſe. Non dubito quicquam feritatem ſuam eiuſmodi beſtias deponere ſolere, quod in Lupa quoque vidimus, ſed humano id lacti attribui debuiſſe aſſenſum vix præbeo. Niſi

An lacte humano paſta bruta mãſueſcãt?

Lupinos

Lupinos confestim mores ex Lupino lacte *Romulo* ac *Remo* dare velimus. Quod enim alter horum Fratricida fuerit, non quidquam probat; Nam & *Caim Abelum* fratrem, optimo *Eua* primæ Matris nostræ lacte altus, occidit. Et catelli sæpius mulierum vberibus applicantur deplentes abundantiam lactis, qui in ferino suo ingenio ob id nihil mutant. Solet feritatem hanc potius continua quædam cum hominibus conuersandi assuetudo mitigare. Memini mihi à *Francisco Stelluto Lynceo* Fabrianensi viro, vt ob animi candorem omnibus est carissimus, ita ob Matheseos sciẽtiam tam *Clauio, Valerio*, & *Magino* olim amicissimus, quàm à *Galilæo* nunc æstimatissimus, oculato teste narratum fuisse, cum Serenissimi *Ducis Parmensis* Bestiarius Leoni maximo Diaria præberet, & manibus ioculari ipsum palpo demulceret, ausum etiam fuisse caput suum Leonis rictui inserere, quod ludibundus Leo leniter dentibus arrodebat, nec vllam ipsi noxam inferrebat. Dux, vbi hoc ipsum stupens pauensque conspexisset, globo plumbeo Leonem quam celerrimè traijci & interfici iussit. Ne iteratis vicibus tentaturæ idem bestiæ, non iocandi, sed laniandi subiret dira libido. Et Bellonius quidem certò sibi persuadet, vt dixi, si cum veterum descriptione, quam *Hyænæ* assignant, *Ciuetta* (vt ipse hanc bestiam Zibethicam nominat) conferatur, prorsus vnum idemque animal esse.

Franciscus Stellutus Lynceus Vir ob animi candorem & Mathesin æstimatissimus.

Et quandoquidem hic Veterum authoritatem implorat, Aristotelem ipsi maximè suffragari censere quis poterit. Hic enim de Hist. Anim. lib. 6. cap. 32. de Hyæna agens, Lupi colorem ipsi tribuit, qui etiam in nostro est animali Zibethico. Secundo præter genitalia & excrementorum meatum, alium adhuc assignat loculum Aristoteles non peruium, qualis quidem omnino in *Ciuetta* conspicitur, ex quo odoramentum Zibeth dictum, colligitur & extrahitur. Et hunc meatum ait Aristoteles, tam in masculis quam fæminis reperiri, & hic in Zibethica bestia eodem prorsus modo se habet. Atqui hæc non sicco sunt pede transeunda. Aristotelis enim testimonio Hyæna habet iubam per totum dorsum, quæ Algaliæ nostræ deest. Vnde locum hunc paulò supra Aristotelis laudatum Scaliger declarans, *Iubam habet Hyæna quemadmodum Equus*, ait, *sed seta duriore. Iubam autem in fronte tantum habet Hircus, in fronte & collo Equus, in collo & armis Leo, in toto dorso Hyæna*. Quæ ex 8. de Hist. Animal. cap. 5. didicerat.

Bellonius confutatur Hyenam putans esse Zibethicã bestiam.

Ad Aristotelis dicta contraria opinioni Bellonij.

Primò.

Est & aliud huic aduersum opinioni, non parui momenti argumentum. Cum enim Antiquis persuasum fuisset, promiscuum esse in eodem animali sexum, ob tria nempe illa iam dicta foramina: Vnde Ouidius quoque 15. Metamorph. inquit - - - - - - - *& quæ sit fæmina tergo*

Passa marem, nunc esse marem miretur Hyænam.

Secundò.

Aristoteles eos confutat, & vtrumque separatim sexum dari in Hyæna, vereq. fæminas ac mares esse, asserit. Deceptionis hanc causam asignans, quod ex tribus illis foraminibus vnũ perpetuo imperuiũ sit, nec intra corpus, (quod in pudendis fieri tamen solet) penetret. Et quidem imperuium meatum, tam in mare quã in fęmina sub cauda statim collocat, sub hoc excrementorũ exitũ, sub quo genitale. Quæ Iul. Cæs. Scalig. Cõment. suo in hunc locũ, optimè vidit & egregiè

Cur putetur Hyæna mas & fœmina esse.

Digitized by Google

explicauit, à situ argumentum capiens, meatum seu rimam illam imperuiam non posse esse pudendum, siue matricem, esset enim supra podicem collocata, id, quod animalium nulli contingit: Hæc ipsiusmet verba ibi leguntur: *Est igitur inutilis meatus ille fœminæ naturæ facie, tum quia est imperuius: tum à situ. Quomodo enim matrix supra rectum intestinum sub dorso esset, si meatus excrementorum inter illam rimam & veretrum est?* Ingenuè satis hæc, verùm quæ minimè concordant cùm ijs pauculis, quæ de Hyæna aduersus Cardanum scribit Excercitatione 217. particula septima. *Negat*, inquit, *Aristoteles in masculo* (Hyæna) *eam rimam, quæ sub excrementorum exitu est, peruiam introrsum esse*. Dicere debuisset, *quæ supra excrementorum exitum est*, si Aristotelis mentem declarare, nec sibiipsi contradicere voluisset. Sed labi humanum est, quod mihi, si aliquoties vsuuenerit in hoc scripto, vt culpam libens fatebor, ita non illibenter castigationem recipiam, vt posteri meo errore etiam melius sapere, & aliquid discere valeant.

Scaliger modò dextrè explicat Aristotelem de Hyæna.

Modò sinistrè.

Atque his ita positis concessisque, Zibethicum animal ab Hyæna differre planè colligimus, in Zibethica enim bestia inuerso quodammodò ordine rima hæc imperuia situm suum obtinet. In fæmina namque sub cauda immediatè excrementorum exitus, sub hoc rima, seu loculus Zibethi, & demum vulua conspicitur. In mare verò eundem primum sub cauda locum podex, post hunc rima & demum veretrum siue masculinum genitale situm habet. Cum in Hyæna vtroque in sexu, rima illa pudendum fæmineum mentiens imperuia illa statim sub cauda collocetur. Taceo nunc alia quæ ab *Aristotele, Plinio, Iulio, Solino, Alberto Magno* alijsque Scriptoribus de *Hyæna* corporis constitutione moribusque afferuntur, quæ cum *Algalia* nostra commune nihil habent, quin potius aliqua monstro similiora & fabulis proximiora videntur. Quòd nempe spina ipsi dorsi adeò rigeat, vt collum continua vnitate flecti nequeat, nisi corpore toto circumacto, quod falsò etiam Leoni & Lupo Aristoteles attribuerat. Quòd voces item, singultus ac vomitus mentiatur humanos, vt tam homines quàm Canes fallat voretque. Quòd varietatem in oculis colorum omnimodam ostendat, in quorum pupillis lapidem gerat *Hyænium* dictum illa potestate præditum (si credere fas est) vt, cuius hominis linguæ subditus fuerit, prædicet futura. Quòd animal ter ab hac lustratum amplius se mouere non possit. Quòd in Aethiopia cum Leæna coiens monstrum generet aliud *Crocuta* dictum, cui adhuc magis monstrosas affectiones affingunt. Quæ si vera essent, hactenus nobis innotuissent, cum Itali iam, Hispani, Germani, Galli, Lusitani, Angli, Belgæ, Poloni vniuersum orbem, quà maritimis, quà terrestribus itineribus paragrarint, & plurima alijs ἄδηλα putata publicarint.

Quomodo Hyæna à Zibetho animali differat.

Aliqua de Hyæna à veteribus allata fabulas sapiũt.

Sed hic ad secretiora Naturæ mysteria penetrandi lata patensque se via aperit. An inter animalia etiam Hermaphrodita reperiantur? habent enim nescio quid reconditi sensus, hæc quæ ex Aristotelis lib. 3. cap. 6. de Generatione animalium verba subnecto: *Quin etiam de Trocho & Hyæna stultè, magnoque errore narratur, Hyænam enim complures aiunt, Trochum Herodotus Heracleota scribit duplex genitale habere, maris ac fœminæ, & Trochum seipsum inire, Hyænam*

An inter animalia sint Hermaphrodita?

Digitized by Google

Hyænam inire & iniri annis alternis: sed visa est Hyæna mas & altera fæmina sui discriminè genitalis.

Quid Aristoteles per *Trochum* suum, quem nec describit exactius, nec alio in loco eius meminit, intelligat, equidem cum ignorantibus plerisque ignoro. Sunt qui ipsum Melem animal putent, quod Plinius lib. 8. cap. 38. illa solertia præditũ scripsit, *vt in metu agitatum, sufflatæ cutis distentu ictus hominum & Canum morsus arceat*, quod nos hodie *Taßum*, vel *Taxum* appellamus. Et *Melem* aliqui dictum volunt à melle, cui auide inhiat. Hoc enim nonnulli vtroque sexu pollere crediderant, & Zibethum siue Algaliam dicebat Cardanus *Meli* seu *Taxo*, quod ad caput præcipuè, similem esse. Sed hæ meræ coniecturæ sunt; forsan enim Aristoteli nec *Meles* cognitus fuit, de Zibetho certè parum sciuisse videtur, cum odorati liquoris circa pudenda colligendi nullam mentionem fecerit. Plinius lib. 8. cap. 30. *Hyænis inquit, vtramque esse naturam, & alternis annis mares, alternis fæminas fieri, parere sine mare vulgus credit, Aristoteles negat.* Hic ego Aristotelem oscitanter à Plinio lectum animaduerto, neque enim vnquam negauit Aristoteles Hyænas sine mare parere, qui nec quemquam mortalium hoc docuisse voluit, nec vulgò hoc creditum fuisse. Hac enim ratione seipsam Hyæna inire debebat, nisi à vento (quod in alijs bestijs fieri posse aliqui somniarunt) forsan concepisset. De *Trocho*, & non de *Hyæna* hoc ex mente Herodoti Heracleotæ scripserat. Hoc solum negauit, alternis annis tanquam marem fæminas inire, & alternis à maribus ceu fæminam superueniri, hoc est non esse Hermaphroditas, non habere nempe vtrumque sexum; cum fæminæ æquè atque mares rimam quandam præter consueta genitalia loca habeant, quæ ad conceptum ac initum nihil faciat, cum intra corpus non penetret.

Ignoratur quid Trochus sit apud Aristotelem.

Aliqui putant Taxũ seu Melem esse.

Et hoc animal quidã Hermaphroditum credunt.

Plinius Aristotelem oscitanter legit.

Aristoteles explicatur.

Hermaphroditos tamen in rerum natura existere, viuæ reclamare, vt existimo, experientiæ propterea non voluit. Siquidem lib. 4. cap. 4. de Generat. Anim. Vtriusque sexus genitalia membra in animalibus esse posse, his verbis admisit: *Quibus autem gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fæminæ; ijs semper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimentum subindè delitescat, quoniam præter naturam est. Agnatum est enim modo abscessus, nam & abscessus assumunt aliquid nutrimenti, quamuis post geniti sint, & præter naturam.*

Aristoteles concedit Hermaphroditos.

Plinius similiter lib. 11. cap. 49. Hermaphroditos concessit etiam in quadrupedum genere. *Hermaphroditos ait, quadrupedum generi accidisse primùm Neronis principatu arbitror. Ostentabat certè Hermaphroditas subiunctas carpento suo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas, ceu planè visenda res esset, Principem terrarum insidere portentis.*

Plinius etiam concessit.

Ego quid in hoc portentorum genere, vt Plinianis dicam verbis, mihi vel visum vel auditum, ingenuè fatebor. Eodem, quo ex patria mea carissima, nimirum *Bamberga* Romam proficiscerer, hoc est Millesimo quingentesimo & nonagesimo octauo à Christi Natalibus anno, puerum ibi pauperculum quinquennem vidi, cui inter pudendi muliebris labra veretrum grandiusculum propendebat, ex quo vrinam quoque profundebat, vt masculus vestiebatur, *Iacobi* nomen in sacro Baptismate nactus.

Bambergæ Hermaphroditus visus ab Authore.

Digitized by Google

Romę puella à natiuitate credita, in puerum transijt.

Ante annos triginta Sedente feliciss. recordationis *Clemente Papa Octauo*, *Romana* puella mirabili Metamorphosi in masculum transformata fuit. Est autem hæc fidelissima rei transactæ historia, quam ab ore *Antonij Belmisserij* peritissimi Pharmacopœi, ad Beatæ Virginis Lauretanæ Aedem *Romæ* habitantis, excepi, qui eodem ipso tempore, quo hæc fierent, in ædibus dictæ puellæ Hermaphroditicæ habitabat.

Historia dictæ Metamorphoseos.

Possidebat hæc puella vtriusque sexus genitalia, veruntamen, cum mentula vix appareret, & testium rudimenta saltem aliqua adessent, ipsaque ex pudendo muliebri, quod sub masculino collocabatur, vrinam excerneret, ad ætatis suæ annum decimumtertium fæmina credita, acu pingere, nere ac flere muliebres edocta artes, fœmineo quoque habitu vestita incessit, donec repente vrina per biduum ipsi suppressa dolores cieret ingentes; de quibus apud matrem conquesta. Hæc locum muliebrem indagans, quidpiam cartilagineum intus enatum reperit, quod profundendæ ex solito foramine vrinæ remoram fecit. Hoc vbi Chirurgo perito indicasset, & hic simul virile membrum longiusculum solito factum aduertisset, fomentis emollientibus adhibitis, illudque digitis sæpiuscule & leniter tractasset, effecit, vt maxima vrinæ copia per ipsum penem stupentibus omnibus proflueret. Quare superiorum iussu & imperio, primarij VRBIS Medici & Chirurgi vocati, rem vbi probè totam exploratam habuerunt, posthac vestitu virili indui adolescentem iudicarunt. Hunc ego à viginti quinque annis noui, nam postremis his duobus annis, vt vir Cl. *Ludouicus Ceschatinus*, qui ipsi medicinam facit; nuperrimè adhuc mihi retulit, domi se continet, cum in eam crassitiem ac pinguedinē illi corporis moles excreuerit, vt vix se amplius mouere possit. Fuit autem fœminei semper habitus & complexionis pituitosæ, imberbis, quamuis altæ satis staturæ. Cælibem hactenus vitam duxit, neutro enim in sexu quicquam valet. Apparent tamen adhuc pudendi etiam muliebris vestigia labra vuluæ nimirū, & mascula vasa productiora. Artem Pharmaceuticen à Patre didicit, & nomine eodem, quod in sacro ipsi fonte donatum fuerat, adhuc gaudet ANNÆ nimirum. Atque hæc non prætereunda hoc loco, & in hac ipsa qua viuimus Romana vrbe, Historia mihi visa fuit.

Aristotelis locus de quibusdā, qui Hermaphroditi creduntur.

Dixerat Aristoteles *quibus gemina sunt pudenda, vnum ratum, alterum irritum esse*. At hic noster in neutro quicquam potest: An hunc non verè Hermaphroditum dicemus; sed talem, cuius prædicto capite circa finem Aristoteles meminit his verbis? *Pueris etiam quibusdam genitalis postremum, & meatus quà excrementum vesicæ transit, non eodem tetenderunt, sed infra meatus ille transegit, quam ob rem demissis clunibus mingunt, qui testibus paulò in partem superiorem retractis, videntur à longè simul & maris habere genitale & fœminæ*. Verùm vtrumque hic sexum rectè habuit, cum per vtriusque pudenda vrinam emiserit. Ast neque hoc verum

An verum sit in alterutro tantum Hermaphroditos sexu pollere.

Aristotelis decretum, Hermaphroditos vnum genitale saltem ratum, alterum verò irritum habere. Certorum enim mihi fide testimoniorum constat, fuisse egregia staturà & venusta facie iuuenem, qui modò gladium cingebat, modò colum tractabat & agere patique posset. Nisi Aristoteles intelligat, qui fœcundum virile profundit semen, concipere non posse aut vice versa, quæ grauida sit,

gene-

generare in alia fæmina nequeat. Quod an verum sit, ignoro equidem.

Si tamen meis aliquam oculis fidem dare cogor, adducor ferè vt contrarium Aristotelis dictis credam. Exenterauit Theoph: Molitor domi meæ ante annos quatuordecim murem domesticum maiorem illum quem *Rattum* appellare solemus, viuus autem hic captus fuerat, ne ossa cõminuta sceleti confectioni obessent. Et ecce rem miram! Hermaphroditus erat, & prægnans nouem musculos in vtero conclusos gerens, non maiores, quam magna aliqua formica esset, viuos omnes, & in quibus cor manifestissimè pulsare videbamus. Erant huic omnia fœminam constituentia genitalia, & semen præparantia, confidentia, testes nempe, ac deferentia vascula cum sua matrice. Altera ex parte aderant similiter dicta omnia vasa semen facientia & iaculãtia masculina, cum ipso veretro, testibus quoque ac vesiculis semine denso & optimè cõcocto onustis. Vidit & obseruauit mecum hęc omnia iam sæpè laudatus *Princeps Cæsius* noster, qui & iconem statim à pictore confici, ego sceletum parari, iussimus, vtrunque adhuc domi meæ curiosorum voluptati asseruo, & singulis ostendo. Cum itaque Natura nihil moliri frustra perhibeatur, quin *Mus* hic in vtroque pudendo sexuque potens fuerit, facere non possum, quin assensum præbeam.

Mus domesticus maior verus Hermaphroditus ab Authore visus & asseruatus.

Iucunda & mira visu in hoc mure obseruata.

Vnico hic & luculento, pace Lectoris mei curiosi, Naturæ miraculo & argumento probabo, quam facilè nos in diiudicandis Hermaphroditis subinde falli possimus, si externa saltem membra intueamur, nec diligenti post mortem animalium sectione interna rimemur. Reperio in *Iuuenilibus* meis, hoc est quinquennalibus Medicis illis Obseruationibus, quas in *Nosocomio S. Spiritus* olim collegi, ante hos viginti tres annos inter proiectitios illos infantes (quos veluti magnis locus hic sumptibus educat, ita amore materno prorsus suscipit) susceptum & pro Hermaphrodito iudicatum puellum, vt Sacerdos de imponendo in baptismate, nomine etiam dubitaret, inclinauit tamen animus *Ioannem* appellare. Hic infans itaque in inguinum regione tres sanguine suffusos tumores ostendebat, quorum medius erat productior & similitudinem aliquam cum pudendis virilibus, quæ in Cynocephalo Simia illa maiore visuntur, gerebat. Sub hoc vuluæ putatæ labra, sed imperuio foramine conclusa latebant: Vnde an mas, an fęmina, an Hermaphroditus potius esset, exactius cognosci nõ potuit. Plurima alia monstrosa in hoc cernebantur corpusculo, quæ alio loco, si quando DEVS otium, vires & suppetias dabit, vt post tot alios de *prima Hominis vita* aliquid mediter & Medicinæ saltem studiosis promam, exactissimè describam. Decimoquinto hic à natali suo die obijt: cum enim vesica careret, & anum clausum haberet, atque ideo vtrumque excrementum ex vno illorum in inguine tumorum tertio die reserato effunderet, viuere diutius non potuit. Hic Anatome à D. Angelo Colio Senensi & à me subiectus, in stuporem ferme nos ambos egit. Reperimus enim tumores supra nominatos sanguine suffusos ex intestino Colo eo loci prolapso erupisse, computruisse, fæces indè profluxisse. Ad eundem locum vnus vreter desinebat, siquidem Vesica vt dictum, carebat, qui serum suum ibidem deponebat. Et cum genitalia membra & spermatica siue seminalia vasa indagaremus, masculina prorsus nulla reperire potuimus. Sed ecce mirabile dictu, duos intra ventrem conclusos offendimus

Docetur quã facile in diiudicandis Hermaphroditis fallamur.

Monstrosus infans pro Hermaphrodito habitus.

Quid in huius cadauere repertũ.

Nec mas nec fęmina nec Androgynos, sed duplex fuit fæmina.

vteros,

vteros, cum annexis vtrobique testiculis, sed vnico tantum testiculo vnico suo vtero adhærente at vasis deferentibus semen, vti & præparantibus. Harum vna matrix intus penitus abscondebatur, nec ceruicem ad externa porrigebat: altera in dextro nempe latere exterius collum suum producebat & vuluam dictam, (quæ visa quidem, sed haud penetrans iudicata) constituebat. Erat enim foramen, seu ductus ille adeò angustus, vt vix aciculæ caput admitteret. Et sic, qui infans nec mas, nec fæmina, nec Hermaphroditus cognosci verè poterat, duplex fæmina fuisse inueniebatur. Atque hæc eius gratia libentius adducere volui, cum legissem apud Clementem Alexandrinum eruditione varia & morum sanctitate conspicuum Scriptorem, Pædagogiæ suæ lib. 2. cap. 10. Hyænam nunquam mutare naturam, idem enim animal non habere simul ambo pudenda masculi & fœminæ, quod nonnullos existimasse ait, Hermaphroditos prodigiosè narrantes, & hanc ex mare ac fæmina naturam innouantes. Et quod ad Hyænam attinet, hanc habere sub cauda quid simile quidem pudendo fœmineo, verum neutiquam in matricem desinens, quoniam Hyæna nimirum, animal sit salacissimum, & in hoc foramine tam fœmina post conceptum, quando auersi sunt meatus à Natura ad concipiendum destinati, quàm masculus etiam, qui similiter agat & patiatur, suam expleant libidinem. Vult igitur, vt concludam demum, Clem. Alexandrinus Hermaphroditos non dari aut produci à matre Natura, quod manifestæ tamen, quam modò produximus, experientiæ repugnat. Sed mittamus tandem Hyænam peregrinum scilicet animal, forsan hoc nobis tempore ignotum, vtcunque non desint, qui Lupum putent esse Africanum, quòd hic villosus sit maximè, & vespere, siue nocturno tẽpore ambulet (quod quidem Hyænę proprium esse scribunt) cum interdiu lateat ac Leonem tunc non minus, quàm ouis ipsum Lupum timeat. Et nunc ad Zibethicum nostrum animal regrediamur.

Clemens Alexandrinus negabat dari Hermaphroditos.

Postquam igitur tam *Pantheram* quàm *Hyænam* Zibethicum animal esse negauimus: videndum porrò, à quibus tandem scriptoribus primò id nobis innotuerit. Sed antequam hoc agam, facere non possum, quin de Hyæna exploratiora & iucunda quædam ex *Augerij Busbequij* Epistola prima, quam de Legatione sua Turcica scripsit, hic afferam.

Busbequius de Hyęnis certiora quędã habet.

Hic igitur, cùm *Amasiam* proficisceretur, & *Ancyram* Galatię, Turcis *Angur* dictam, peruenisset, scribit ibi locorum plura Turcarum sepulchra ingentibus onerata saxis se offendisse, idque fieri duplici de causa. Prima vt si accusante Dæmone & defendente bono Genio vitæ anteactæ rationem redditurus sit mortuus, in eo sepulchro commodiorem sedendi & causæ suæ dicendæ locum inueniat: huic enim ridiculo, miseri illi Turcæ figmento credunt. Secunda, vt à bestiarum iniurijs, *Hyænarum* præcipuè furtis, quæ mortuis corporibus inhiant, cadaueribus suis prospiciant. Ait enim *Busbequius* in ijs regionibus *Hyænas* frequentissimè sepulchra suffodere, ad suas ossa speluncas congregare, tam humanorum, quam ferinorum cadauerum. Et ob id Hyænas facilè inueniri ex ossium cumulo, ante harum speluncas conspecto.

Hyænæ sepulchra suffodiunt.

Describit autem *Hyænam* (id quod à paucis oculatis testibus factum memini) Lupo aliquantò humiliorem, sed nihilò breuiorem esse. Pellem habere

Descriptio Hyænæ ex Busbequio Teste oculato.

Lupi similem, nisi quòd pilo sit horridiore, & grandiore, maculis quoque nigris distinguatur. Et (quod maximè hic notandum censeo) caput Hyænæ dorsi spinæ contiguum sine vllis vertebris esse, vt cùm respicere velit, totam se vertere necesse habeat. Ex quo discere libet verissimum esse, quod iam bis terue superius monui, fieri non posse, vt quod animal collum habet, non itidem in eo vertebras sit nactum, quod de *Lupo & Leone & Hyena* à veteribus fuit falsò proditum ijsdem illa carere. Ait enim *Busbequius* collum huic animali minimè esse, & caput dorsi vertebris immediatè adhærescere. Pro dentibus etiam os continuum habere, creditum esse. Quæ quidem omnia sæpè ex aliorum relatione scribuntur, cùm in ipsa Anatome longè quid diuersum subinde deprehendatur. Fidem tamen viro Nobili doctissimoque derogare minimè voluerim, cùm duas ipse Hyænas Constantinopoli viderit. *In amatorijs*, inquit, *ei vim magnam Turcæ, vt etiam veteres, tribuunt: cumque essent duæ eo tempore Constantinopoli, mihi tamen vendere grauabantur, quod se Sultanæ, hoc est Principis vxori, eas reseruare dicerent, quippe quas philtris & magicis artibus animum mariti retinere, recepta in vulgus, vt dixi, opinio est. Fallitur verò Bellonius qui Hyænam putat, quem Cattum siue Felem Zibethum vocant.* Hæc Busbequius. Ex recentioribus etiam Ioannes Leo in Africæ suæ Nona descriptione, hoc ait ab Arabibus *Dabbu*, ab Africanis vero *Iele* appellari, esse forma Lupi, habere pedes humanis similes, humanis maximè cadaueribus delectari, quæ ex sepulturis auferat. Animal esse minimè astutum, & cum cantu ac Tympani sono maximè recreetur, fieri, vt interea venatores adeò ad Musicam attento, fune pedes ambos innodent, atque ita è speluncis suis extrahant, occidantque.

De vertebris colli in Hyæna quid sentiendum.

Turcæ Hyæna ad amatoria philtra frustra vtuntur.

Ioannes Leo Africanus huius quoque recordatur.

Redeamus igitur eò, vndè digressi sumus, & dicamus *Ioannem Ruellium* de materia medica, plantis præcipuè, plurimùm meritum, Lib. 1. de Natura stirpium cap. 27. Cum de Mosco locutus fuisset, de Zibetho hæc subiungere: *Simile quippiam eruitur è genitalibus locis feræ animantis, quod Zibettum recentiores Græci nominant, peregrino sermone. Ea autem Feli, quæ veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis; è cuius natura sordes manat odoratissima, quæ solet præcipuè purgari, cum pars ea hac scateat vligine, tum vase vitreo, vel alio recipitur; Græci hoc animalis genus, ex quo odoratum id recrementum elicitur, Zapetium appellant.* Hæc ex *Ruellio* in suos dein commentarios ijsdem ferè verbis *Matthiolus* transtulit, nisi quòd Catos hos ex *Syria* allatos sæpè Venetijs viderit. Ruellius quoque addere debuisset, qui essent illi recentiores Græci, qui primi Zibethicæ huius bestiæ meminerint, apud quos nihil tale inuenio.

Ioannes Ruellius de re plantaria plurimum meritus.

Sed longè ante Ruellium, circa annum nempe Christi 1478. *Alexander Benedictus* egregium suo æuo Medicorum decus, Lib. de *curandis singillatim morbis* hæc de Zibetho reliquit? Esse animal nempe haud veteribus cognitum, in Felium genere haberi, lingua tamen haudquaquam aspera, id quod mihi illud ex Felium genere eximit, pilo duro esse, atque odorato: barbam habere atque oculos noctu lucentes. Sunt autem & hæc eius concepta verba: *Odoramentum ex eo colligitur, fœminæ intra genitale & aluum, mari intra genitale membrum & testes, auriculario veluti instrumento offsa. Est autem excrementitius quidam lentor, primò butyri colore, qui mox liuidus redditur, singulis diebus drachma pondere.*

Alexander Benedictus insignis suo tempore Medicus.

Hic Zibethicum animal describit.

Carnibus

Carnibus duntaxat vescitur crudis, in siluis mures sectatur. Vix mansuescit Mas. Feri odoris atque ingrati est ipse liquor, & eò plus præsertim, cum propius iusto naribus subijcitur.

Quid Cardanus & Scaliger sentiant. — Nec Cardanus hic nobis, & strenuus eiusdem Antagonista Scaliger indicti abibunt: Et Cardanus quidem lib. 10. Subtilitat. ait: Zibethicum animal ab Hispania mitti, dentibus armatum ac ferum esse, nunquam mitescere, pilo simili vt in Taxo animali. In huius tam masculi quàm fæmellæ genitalibus folliculum genitum esse, ex quo semen argenteo cochleari excipiatur, adeò odoris fragrantis, vt vel grana tria pondus librarum plurium cuiusque arboris vincant. Scaliger verò Exercit. 211. Liquorem hunc odoratum Smigma facie, minimè semen, sed strigmentum esse, nec ex loculis genitalibus exactum docet. Nec verum, quod nunquam mitescat, & quòd patriam habeat Hispaniam, cum India potiùs sit; sed nescio an Cardanus voluerit hoc in Hispania nasci, cum dicat Hispaniam illud nobis transmittere (siue Lusitaniam) quod verum est.

Cardani verba de Zibetho.

Scaligeri opinio.

Ex qua determinata corporis parte Zibeth eximatur. — Verum propius hic accedendum, & non tam ipsum animal, sed pars illa corporis certa, ex qua tam fragrantis excrementum odoris elicitur, indaganda. *Matthiolus*, *Gignitur*, inquit, *in exteriore testiculorum vtriculo cuiusdam animalis Feli, qui veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis. Est autem Zibettum tanquam sudor inter huiusce animalis testiculos concrescens, calida humidaque facultatis.* Quæ si vera sunt, ex solo masculo hic liquor odoratus colligetur, soli enim mares testiculos extra pendulos, fæminæ intra reconditos habent, tam in brutis omnibus, quæ mihi videre contigit, quàm in humana specie. Colligitur enim Zibethum in parte exteriore &, ex Matthioli scripto, in Vtriculis testiculorum. Veruntamen in fæminis æquè atque maribus succum illum reperiri, non est vt quis dubitet. An igitur ex genitalibus loculis eruitur, vt Cardanus habet, & est semen potius, quàm quidquam aliud? Atqui hoc Scaliger improbat.

Matthioli opinio.

Quæ refutatur.

Cardani opinio.

Fabius Columna litem hanc dirimit. — Hanc litem (vt spero) facilè *D. Fabius Columna Lynceus* sedulus maximè rerum naturalium perscrutator diremerit, qui non modò in Iuris scientia plurimùm pollet, sed in Mathesi, Optica præcipuè, ac Plantarum Animaliumque cognitione, Neapoli nunc ab omnibus, ceu oraculum consulitur. Hic, vbi me operam quandam Mexicanorum explicationi Animalium dare resciuit; vltrò, vt *Instituti nostri Lyncei* fert consuetudo, iuuandi me occasionem arripuit, & quæ in Zibethico animali ipse oculis vsurpauerat, ea omnia hoc verborum tenore ad me perscripsit.

Fabij Columnæ epistola de Zibetho ad Authorem. — Quamprimùm Vir clarissime, & communium studiorum Collega, ab Illustrissimo & Excellentissimo nostro Principe *Cæsio* certior fui factus, te operi huic egregio insudare, & symbolam quoque tuam Mexicano isti libro conferre, gauisus non parum fui, opellà meà licet exiguà, tam commoda oblata occasione, te iuuari posse. Et cùm in Zibethico iam commentando te animali occupatum intellexissem, accessi statim hic Neapoli *D. Bernardinum de Corduba*, virum, vt antiqua Nobilitate clarum, ita Musis amœnioribus, & Naturalium studijs rerum addictissimum, qui ob id plurimas tam bestias exoticas, quàm res Indicas alias asseruat. Hic licet lecto affixus, ac Podagræ molestijs distentus hæreret, ea tamen, (quæ viri est erga omnes benignitas)

itized by Google

gnitas animi) alacritate & promptitudine subitò famulis iussit, vt tam masculum quàm fœmellam Zibethicam, viua animalia afferrent, & me inspiciente illum odoriferum lentorem detergerent, vt ego nimirum rem totam oculis aspicerem & ipsam ad te veritatem perscriberem.

Primò itaque allatus fuit masculus: qui, quàprimùm in cubiculo, in quo eramus, varios caniculos, Cercopithecum, prægrãdem & ruberrimũ psittacũ, aliaq. animalia conspexit, fremere quàm maximè, & setas pelli dorsi spinę infixas eleuare cæpit, quæ minimè erectæ quidẽ apparent, præterquã in cauda, nisi animal iracundiã percitum illas commoueat sustollatque, quæ caudã versus magis magisque vbertate ac lõgitudine crescũt; & in quiete etiã manifestè apparent elatę. Masculi Zibethici descriptio.

Affirmabat mihi diuersorum hęc animalia morũ existere, quod aliqua nempe cicurarentur, alia minimè; hæc videlicet, quæ non iuuencula, sed grandiore iam ætate caperentur domiq. custodirentur. Et fæmina quidem, quam humeris impositã ac mãsuetissimã famulus inferebat, iunior omnino ipsi donata fuerat. Mãsuescũt vbi iuniores capiũtur.

Color varius est, plerunq. tamen cinereus subnigricantibus distinctus virgis, quamuis in fœmina albidior erat ad flauum tendens, & pluribus maioribus nigriusculis Cati Pardi maculis notatus. Effigies ad Canum quàm Felium, aut potius Vulpium figuram accedit; quod rostrum non harum ritu obtusum, sed illorum formã oblongum habeat. Aures ipsi sunt paruæ ac rotundiusculæ, pilus qualis in ***Mele*** siue ***Taxo***, sed nec mollis, nec asper admodum. Corpus porcinum ferme apparet, & à dorso ad imum ventrem palmaris diameter est; pedes potius parui quàm magni, breues quàm alti, & à Cane altitudine superantur. Corporis proportio totius quasi Mustelæ, quæ Martes dicitur, respondet. Et cum cruribus valde sit breuibus, nec vnguibus multum valeat, argumentari licet nec velocem admodum, nec rapacem multum bestiam esse, quamuis morsu facilè irruat. Color animalis. Figura. Pilus. Pedes.

Cùm odoriferum liquorem illum ex masculo detrahere pararent, ex famulis vnus lorum seu catenulam, qua ligabatur, trahebat. Posteriores alius pedes tenebat. Tertius testiculos siue vtriculos potius reuoluebat, qui medij inter anũ ac pudendum prominent, tã in mare quàm in fœmina. In mare tamen duplò grandiores apparent. Hi vtriculi interna sui parte, vbi pili curti hærent, capacem satis cauitatem obtinent, in quam ingressus patet exiguus & cartilagineus. In hac cauitate scaturiginem suã liquor ille Zibethicus, cõsistentię prorsus melleæ, sumit. Hic extrahitur immisso auriscalpij maioris simili instrumẽto, quod per cauitatẽ quaquauersum sæpiuscule reuoluitur. Hoc vbi in vno atque altero folliculo seu vtriculo (duo enim in quolibet animali Zibethico prostant) præstitisset, & liquorem illum extraxisset, gossipio vtriusq. pilos abstergebat. Ac vbi sexies forsan cochleari illo paruo vtrumq. vtriculum emundasset, tantum fermè Zibethi collegit, quantum auellanæ nucis cortici implendo satis esset. Addebat idem D. de *Corduba*, æstate liquidiorem, quàm hieme succum colligi, ita vt in caloribus illis, singulis binis diebus semiuncia corraderetur: hiberno verò tempore vix semel in septimana succum illum, nec tantam eius quantitatem acquiri. Ex fœmina postea minus Zibethi educebat, quæ nullatenus repugnabat, cicur scilicet facta, cùm mas tamẽ dẽtibus se defendere pararet, fremensq. voce obtusa aliquoties morsum in famulum vel in aera iaciens, *Chrach* sonitum exprimebat eo modo, quo Modus colligendi Zibethum. Vtriculorũ in quibus hic succus latet delineatio. Aestate plus quam hieme colligitur. Minus liquoris ex fæmina educitur.

do, quo

do, quo homo viscosam pituitam exscreatu difficili è gutture & vi expellere solet. Dentes horum animalium ad Canum omnino dentes formâ accedũt, & propriè illi Canini dicti duo, tam supra quàm infra satis manifestè exseruntur. Carnibus, pulmentis, varijsq. horarijs fructibus vescuntur. Et hæc ambo quidẽ sua similiter diaria, vt ipsi famuli Domus, carnes nimirũ & obsonia, accipiebãt. In Hispania piscibus vesci illa asserebant: inde maiorẽ succi prouentũ fieri. Hæc autem, quippe illi haud assueta cibo, à piscibus abhorrebant. Matthioli figura, siue animalis huius Icõ *in Edit. Valgris. An.* 1581. melior est, quàm Gesneriana. In hoc tamẽ erratũ est, quod pedes nimis explicati pingũtur & rostrũ nimis acutũ. Fœmina corpus caputq. crassiora habet quam mas: tempora quoque latiora obtinet.

Dẽtes potius Canini quam Felini.

Victus.

Fœmina caput crassius habet.

Sub dictis vtriculis, folliculis, siue testiculis (nam alij testiculi haud apparẽt) maris Genitale situ est, qui illud retrò emittit, nec superuenit in coitu fæminam, cùm huic inequitare non valeat, quod veretrum nempe suum antrorsum sub ventre exporrigere nõ possit. Fœmina fissuram siue vuluã suam sub dictis folliculis collocatam habet, quibus immediatè adhærescit, ita vt coëant hæc animalia posterioribus initis, *Bombicum* more.

Retrò siue auersa coeunt.

Nisi suo & solito tempore liquor hic euacuetur, cauearum, quibus inclusa detinentur, lignis sese affricant, & illis odoriferum hunc succum illinunt, qui facilè euanescere & deperdi solet.

Nisi colligatur, perditur hic liquor.

Hæc *D. Fabius Colũna*: cui ob exactã ac fidelẽ planè animalis huius descriptionem non parũ etiã posteritas debebit. Sed nõ omni nos scrupulo ideò liberati sumus. Quid enim illa sibi verba volunt, cũ ait *ex folliculis illis, vtriculis siue testiculis Zibethũ eximi*? Habebũt ne igitur fęminę quoq. extra prominẽtes Didymos, vt aliquis forte inde cõijceret, quod prius nos audacter negabamus. Ex fæminis enim nõ minus atq. ex maribus odoramentum hoc corraditur. Sic ego aliquantisper in hoc hæsitaui dubio, & interea (donec à *D. Colũna nostro* rẽ accuratius per alium Nuntiũ intelligerẽ) F. Gregoriũ adij vtpote qui sæpe sæpiùs huiusmodi animalia viderit & obseruauerit. Hic igitur mares solos foras eductos & cõspicuos testes, intus conclusos fæminas gestare & ipsemecum sensit. Decipi autem omnes affirmabat, qui prominentias illas in fœmina ambas intra vuluã & anum sitas, testiculos esse sibi persuaderẽt. Hos enim tumores, solos esse illos folliculos & vtriculos a Natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethũ paulatim colligitur, & indè euacuatur. Et cùm duo sint (vt graphicè hos Doctiss. Columna noster descripsit) imponere facilè possent etiã valde gnaris, & Naturæ studiorum non inexpertis, vt testiculos esse ad credẽdum adducerentur. Qua ratione tamen è testiculis, qui sunt compacta corpuscula, nec cauitate vlla prædita, strigmentum siue sudorem illum, vt vocant, quisquam eliciet? Et quoniã ijdem vtriculi in eadẽ regione, vbi maris testiculi hærent, positi videtur, illosq. veluti inuestiunt & cooperiunt, hinc fieri posset, vt crederẽt aliqui testes esse. Ac propterea Colũna scripsit, vtriculos siue marsupiola hæc, in quibus succus hic latet, in maribus duplo esse maiora, quã in fœminis, quod, vt ego cõijcio, præter hæc vascula, etiã ipsi adsint testiculi, qui molem augent. Et hoc est, nisi fallor, quod Alexãdri Benedicti superius laudatis verbis diximus, *Odoramentum hoc colligi in fæmina intra genitale & anum, in mare vero intra genitale membrum & testes*. Non autem ex testibus, sed propè hos.

Dubia quędam examinantur.

Solutio.

Fæminę nõ habẽt prominentes testes.

Vtriculorum situs ratam in fæminis quã maribus.

Alteri

Alteri, nec minori ferè dubio satisfaciendum hìc restat. Ex *F. Gregorij de Boliuar* descriptione scilicet, Zibethicum succum non tam ex his vtriculis elici, quàm sub alis & inguinibus bestiæ huius colligi assertum fuit: cuius rei nominati Scriptores nequaquam meminerunt. Non est leuis planè momenti hæc obiectio. Attamen audiendus imprimis ipse *F. Gregorius*, qui sæpius hæc, quæ de modo colligendi Zibethi scripsi, suis oculis vsurpauit. Veridicum etiam adducere testem possum, *Ioannem Leonem* in nona Africæ suæ parte, qui his verbis *F. Gregorio* probè patrocinatur: *Zibethi Feles naturæ siluaticæ sunt, atque in Æthiopiæ siluis reperiuntur. Mercatores Catulos saltem comparant: quos lacte furfure ac carne nutrientes in caueis alunt: excrementum verò bis vel ter singulis diebus excipiunt, quod quidem animalculi sudor est: nam virgula crebris ictibus percussum frequenter per caueam agitatur, donec erumpat sudor, quem sub coxis, brachijs, collo & cauda excipiunt: quod quidem excrementum vulgò Zibethum dicitur.*

Aliud dubium proponitur, an alibi quam in his vtriculis reperiatur.

Responsio pro F. Gregorio, ex Ioãne Leone Africano.

Non est mirum, inquam, si Zibethicæ Feles, quæ tamen malè sic appellantur, in Æthiopia caueis inclusæ, verberibus agitatæ, in dictis locis sub alis nempe, inguinibus &c. sudorem hunc odoriferum exprimant, cùm idipsum in siluis magis, vbi sua sponte & libertate donatæ hinc inde discursitant, facere soleant. Et cùm sit nemo, qui molesto eas excremento illo & dubio procul, acrimoniâ prædito, ob idque partes, quibus insidet, vellicante ac titillante, liberet; vicinis se arborum ramis truncisque applicent affricentque, necesse prorsus habeant. Nam & ex *Fabij Columnæ* relatione percepimus, hic in *Italia* hiberno tempore parum, plurimùm verò æstiuo Zibethi colligi, quod argumento nobis sit, necessario natiuis ac calidissimis hæc animalia regionibus, vberrimo hoc liquore excrementitio, locisque corporis varijs abundare.

Cur affricent se arborũ truncis hęc animalia.

Iam, in quanam Animalium specie sit reponenda hæc bestia, disquirendum. *Felem & Catum* Zibethicum plerique appellãt. Pellis etiam, tum suo hirtiore pilo, tum maculis nigricãtibus ad Pantherarum, nõ Americanarum quidem pulcherrimarum, sed Africanarum pellem accedit: Pantheram autem ad Feles pertinere, prius docui. Verùm dentium figura ac numerus planè reclamat, qui Vulpium, Canum ac Luporum potius est. Hoc me docuit *Franciscus Leo* Illustrissimi ac Reuerendissimi *Odoardi Cardinalis Farnesij* à Cura supellectilis rarioris, apud quem & pellem integram huius animalis vidi. Solebat autem ipse Cardinalis, prout est inter cæteras Heroici animi dotes rerum Naturalium studiosissimus, marem & fæminam Zibethicam domi suæ tenere: vbi bis terue fœmina peperit, & tres ac quatuor adeò Catulos aliquantisper lacte suo aluit: breuis tamen vitæ sobolem ac caducæ. Solebant item hæc animalia cibari modò carnibus, modò ouis: quorum quadraginta singulis diebus vtrique simul præbebantur. Pellis, quæ fœminæ detracta supererat, palmos longa erat quatuor, maculis distincta pluribus nigris, cui cauda adiungebatur & ipsa palmari fermè longitudine. Totius pilus corporis horridior multò erat, quam in Cato Pardo: & tam colore quàm duritie sua Luporum, aut Melis pilos æmulabatur. In dorsi spina quoque, manifestissima illa adhuc setarum surrectio (quæ tamen longè manifestior est in viuente & iracundia per-

In quã animaliũ specie sint collocanda.

Ad Canes potius quã Feles pertinent.

Illustriss. Card. Farnesius marẽ ac fœminã in palatio suo aluit.

Pellis mortuo animali detracta describitur.

Aaa ciro

cito animali) conspicitur. Eiusmodi animal viuum, sed Farnesiano hoc multo minus, in ceteris simillimum ante annos hos viginti in circo Agonali hic mihi quoque visum, ex quo subinde Zibethum eximebatur.

Occasio de Moscho Zibetho & Ambaro a Matthioli exēplo desumpta.

Cum Matthiolus in Dioscoride commentando arrepta leui *Musci* arborei occasione, ad *Muscum* siue *Moschum* odoratissimas illas deliciarum potius illecebras, quàm medicamentum se cōferat explicandum, atque ab hoc ad Zibethum & Ambarum transeat: non mihi à quoquam vitio verti debere existimo, si post Zibethicum animal, ad moschiferum etiam descendam, ac de *Ambaro* demum aliquid dicam. Idque eo facio libentius & audacter magis, quod videam Antiquis *Moschum* incognitum, Græcis inquam, illis proceribus nostris: ab Arabibus dubiè tractatum: à Iunioribus litibus implicitum ac controuersum adeò redditum, vt quid de hoc æquus Lector censere debeat, cum ignaris illis penitus ignoret. Nitar autem hac ego in re, more meo solito, fauore & authoritate *F. Gregorij de Bolinar* amici mei, oculatis cuius experimentis in Moschi confectione fidem derogare, nefas duxerim.

Moschi tractatio controuersijs plena.

MOSCHVM.

Inter antiquiores, qui de *Moscho* dilucidius scripserit, reperio neminem præter *Serapionem*, non illum inquam, Empiricorum patrem, de quo *Cornelius Celsus* in proæmio suo: *Serapion*, inquit, *primus omnium nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in vsu & experimentis eam posuit*. Verum illum, qui ex Dioscoride, Galeno, Paulo Ægineta & Arabibus plerisque, & ipsemet Mauritanæ scholæ non ignobilis scriptor, septem de simplicibus medicamentis libros congessit. Inutilem prorsus laborem sumplero, si quæ ipse lib. 5. cap. 41. longa satis serie de moscho pertexit, concepta nunc verba referam. Summa igitur rerum capita innuere libet. *Gazellas* itaque vocat animalia illa ex Caprearum genere, quæ moschum pretiosissimum odoris genus ex vmbilici vomica quotannis expromant, in conterminis Tumbasci ac Senitarum plagis. Gazellas hasce alijs Capreis omnino facit similes, dentibus caninis solummodo, quod palmi nimirum longitudine *verrium* modo emineant, exceptis. Vomicæ folliculum, in quo nempe hæc sanies reconditur, à Venatoribus sagittis aut missilibus decuti (malunt hic legere aliqui ipsas potius Gazellas missilibus decuti) aut Capreas laqueis capi, suspendi folliculos, vt teter ille fætor, qui saniei inest, primum in aere exhalet, & suauis moschi odor puri illi concilietur: nam & arborum fructus acerbos & maleolentes maturitate dulces & suaueolentes reddi. Alio accidere modo posse insinuat, vt vomica sua sponte in animali maturescat, lancinante illud humore noxio deinde titillatum, cotibus ac saxis se affricare, vomicam aperire, maturum humorem puris instar, in illa effundere: vlcus dein cicatrice obduci, denuò sanguinis impetum eo ruere, nouum apostema fieri, rumpi, resarciri, & sic moschum nullo artificio colligi. Ab indigenis effusum hac ratione moschum accipi, & in vtriculis earundem captarum ferarum asseruari.

Descriptio Moschi ex Serapione.

Quę Ruellius habeat.

Ioannes Ruellius lib. 1. cap. 27. de Nat. stirp. de Moscho plurima habet, & horū quædā ex *Aetio* descripta laudat, quæ apud hunc tamen authorem non comparent, sed Simeonis Setsi esse potius videntur. Quod Moschus nimirum omnis in vmbi-

vmbilico cuiusdam animalis gignatur Capreæ similis, vnico cornu armati; cum bicorne tamen hoc fecerit Serapio aliarum more Caprearum. Et quòd huic bestiæ vmbilicus intumescat eo tempore, quo in Venerem ruit, quo fæculento se liberet sanguine ac sanie, in terram crebrò se voluendo, quæ purulenta materies iucundum cum tempore odorem acquirat. Matthiolus præter ipsissima Serapionis & Simeonis Sethi ex Ruellio descripta verba nihil aliud noui affert.

Vlysses Aldrouandus copiosus magis est lib. 1. de Quadrupedibus Bisulcis cap. 9. & 20. qui videri poterit, ne & nos, quod in alijs reprehendimus, transcribere pleraque videamur. Tamen non dedecet, vbi dediscendum nobis est, veterum recentiorumque errores, totidem ipsorum verbis recensere, & medelam si fieri potest, adferre. Et vt semel dicam, totus est in hoc, vt animal id quod moschum præbet, ex Caprearum specie esse constituat. Hoc ex *Cardano* quoque & *Scaligero* deducit, quorum is *Mediolani* hoc animal mortuum Capreolo simile se vidisse scriptis reliquit: hic verò Exercit. aduersus Cardanum 21. simile Gazelæ animal moschum gignens depingit in *Regno Pegu*, cuius inferiore mandibula æquè dentes vtrinque singuli exerantur. Sub eius ventre sanguinis collectionem in tumorem, apostema vocatum, fieri. Nolo hic addere, quæ de collectione huius sanguinis ac saniei, vt sibi persuadet, odoriferi enarrat. Et Exercit. 203. partic. 3. sibi hoc animal Capreoli facie *Messana* visum esse, ea planè formâ, qua Arabes, Serapio & Auicenna describunt, affirmat. Ibidem tamen à suis didicisse affinibus, qui in Syria fuerant, memorat Gazelam penitus esse figurâ Capræ, non autem Capreoli. Cum hi earum in Syria multos greges viderint. *Vbi vides, inquit, Cardane scribendi periculum, quando fides nostra ex aliorum sæpenumero pendeat mendacijs.*

Aldrouandus.

Cardanus.

Scaliger.

Brasauolus *αὐτόπτης* quoque testatur fuisse, qui Ferrariæ Duci *Alfonso* Gazelam vendere voluerint, moschum in ventre gerentem. Verum de dentibus aliqua apud varios authores se offert controuersia, quam hìc enodare inconueniens esse iudico, cum de ipso animali nondum quid certi constet. Poterit & *Bellonius* legi lib. 2. obseruat. cap. 51. Ne memorem hìc *Albertum Magnum, Isidorum, Alexandrinum Benedictum* & alios non paucos, qui *Serapioni* subscribunt. Recentissimum quoque adiungam testem *Franciscum Calceolarium* Iuniorem Veronensem, qui à Patre, quam opimam rerum naturalium creuit hereditatem, non ampliorem modò reddidit, sed ante annũ demum elegantibus tam Iconibus, quàm Latinis descriptionibus publici iuris fecit. Hic itaque primus solusq. quod equidem sciã, moschiferi illius animalis imaginẽ in ęs incisam nobis delineauit libro illo, quem *Musæi Calceolariani* Titulo insigniuit. Hoc animal anno MDCXXI. Venetias aduectum, indeque Veronam transuectum, vt effigies exprimi posset, nunc vnicum in tota Italia, sed mortuum vt puto, exstat. Hoc Capreoli figuram staturamque satis æmulatur, duobus præditum corniculis erectis, nec ramosis, vt apparet, dentibus etiam duobus Caninis superioris maxillę oblongis, & infra maxillam inferiorem recuruè inflexis. Ceterùm qui pili, quisue horum color, ibi non explicatur.

Brasauolus.

Calceolarius Iunior.

Hi omnes enumerati Capreoli figurã huic animali tribuunt.

Disputat eo loci *Calceolarius* aduersus *Catelanum* primarium *Monspeliensium*

Lis inter Calceolariũ & Catelanum.

Pharmacopœum, quod hic *Scaligerum* increpet dicentem Moschi animal Capreolum esse, cum Capra sit potius, vt *Bellonium* testem laudat. Hic *Calceolarius* minimè Scaligerum erroris damnari, sed *Catelanum* negligentiæ insimulari debuisse potius censet, qui vel oscitanter, vel non omnia illa, quæ Scaliger de Gazela habet, legerit: cum disertè *Capram* esse profiteatur id animal, quandoquidem dicat hoc à suis affinibus, qui in Syria fuerant, inaudijsse. Verum cum ego hunc Scaligeri locum probè examinassem; in ea ipsum potius sententia hæsisse comperi, Capreolum esse, non Capram; licet hoc ipsi affines persuadere conati fuerint. Subiungit enim, sæpè scripta nostra eorum fide, qui historias singulares nobis enarrant, suffulta de mendacijs periclitari: cum paulo scilicet, antea dixisset se animal hoc *Capreoli* facie vidisse, & reuera *Capreolum* esse. Et cum ipse etiam Calceolarius Moschiferam illam bestiam suam, Capreoli effigie nobis depingat, & cum vna esse debeat veritas, quam Scaliger profitetur cum Arabibus, quibus illa bestia nota est, erit ex mente Scaligeri Capreolus potius, quàm Capra; quicquid affines ipsius eum docere demum voluerint, quorum dictis videlicet minus credere, quam oculis suis debuit. Vide mi lector, quantum ego nunc pro hoc animali depugnem, vt ex Capreolorum genere illud esse demonstrem, vt vel in tui gratiam bonam eorum partem, quæ ad me perscribit *Ioannes Terrentius* meus, ex meditullio *Regni Chinensis*, vbi modò commoratur hìc referre & tibi minimè inuidere velim, cum inter alia naturalia auditu iucunda ac rariora de *Moschifero animali* mentionem quoque inijciat. Sunt autem hæc eius ipsissima verba.

Cõtra Calceolarium deciditur.

Excellentissime D. Faber. Pax Christi.

Epistola Ioãnis Terrentij ad authorem ex China scripta, in qua de plurimis naturalibus agitur.

Heri 21. Aprilis anni 1622. accepi primam ab E. V. epistolam bene longam, scriptam anno 1620. Mense Ianuario, quæ me non parum exhilarauit, tam quod prægnans esset multis optimis nouis, quàm etiam quod diu desiderata fuerit. Integrum biennium hæsit in itinere, quod hisce temporibus tam turbulentis mirum videri minimè debet. Vnus enim annus abit antequam *Goam* deferatur, alter annus antequam *Amacaum*, & ad interiora Regni ad nos perferatur, & difficultas *Amacao* ad me non minor, quàm *Roma Goam*, ob difficultates itinerum, ac magnam distantiam. Nunc ad epistolam paucis tantum respondeo, forsan pluribus alia vice responsurus. Accepi heri literas ex *Manilia*, *Maluca*, *Goa* de varijs rebus, quas mihi curaui deferri. Amicus meus *Mozanha* Italus, qui *Goa* moratur, scripsit in *Arabiam* ad quendam Regulum, qui illi transmisit tres arbores *Thuris*, illarum duæ succreuerunt *Goa*. Ramus mihi mittitur, quem nondum accepi. *Mirrham* scribit ex *Æthiopia* haberi, nec in *Arabia* inueniri. Ex *Magor* expecto *Costum* verum, & *Asam fœtidam*. Miserunt nuper mihi *Acorum* verum pro *Costo*, legentes in mea epistola *Pacho*, ita *Magores* vocant *Acorum* pro *Pucho*, ita vocatur *Costus*. *Animal* illud *pigerrimum Malacæ* inuenitur, picturam expecto. *Sandali* albi & citrini flores & fructum habui ex Insula *Solor*. Lignum *Aloes* expecto ex *Cochinchina*. *Rha* nascitur in meo horto, sed nondum floruit, putabam initio *Betam* esse

Cam-

Digitized by Google

Camphoræ folia iam alias misi, fructum & florem expecto anno sequenti. *Zedoaria*, *Zurumbet* inueniuntur in *India*, sunt similes *Gingiberi*. Flos *Gingiberis* nondum comparuit, vix inuenitur, puto esse congenerem *Acoro* vero. *Cubebe* in *Iaua* tantum crescit, nondum vidi. *Benzoin* expecto ex *Borneo*. *Galanga* nascitur copiosè in *Macao*, & in *India*, folia similia vt & tota plantæ magnitudo *Cannacoro*, sed flos ferè similis *Digitali*, remanet fructus rotundus, ruber, magnitudine *Moscata*, intus trifariam diuisus, vt in *Asphodelis*, semen sapore *Cardamomi*. Iconem vnam habeo, nec est qui depingat iam, mihi enim non vacat cum vix habeam tempus scribendi hanc epistolam. *Animal*, in quo nascitur *Moschus*, est ex *Ceruorum* genere, vel *Capreolorum*, sed in remotissimis locis. Vidi picturam in libris impressam, est similis *Dorcadi*, sed sine cornibus. *Fabam Ægyptiam* quotidie edimus æstiuo tempore, est congener *Nymphææ*, cui flos omnino similis, fructus autem planè *Fabam* refert, & optimè quadrat descriptio *Theophrasti*, fortè iam accepit delineationem in alia mea epistola. Est quoddam genus febrium hic, planè nobis inauditum, valde lentum, in quo moriuntur, qui aliquid edunt, dant illis pauxillum aquæ, in qua orizæ quid decoctum est, est instar Aquæ hordei, sustentant per octo, imò quatuordecim dies, nec quicquam aliud gustant, & sic euadunt. Sit E. V. paucis his contenta, donec mihi plura nascantur. Ex *Hia tim* prope magnam vrbem *Sutschen*. 22. Aprilis Anno 1622. Hanc vnicam epistolam iam scribo in Europam.

Arabibus tamen, & horum omnibus asseclis intrepidè vnus ex iunioribus Medicis opponit se *Amatus Lusitanus*, quem virum bonum nescio qua ratione fabularum conditorem plures indigitent. Hic itaque, vt *Vlysses Aldrouandus* ex *Fuchsio* ipsum adducit, Moschiferum animal Capreoli minimè, sed Leporis formâ facit, quod viuum adhuc virgis cæsum necetur, & exenteratum contundatur, caro optimè pista in globos redigatur, pelle occisi animalis obuoluatur, & vesicarum illa forma (nos vtriculos appellamus) ad nos feratur. Idem Aldrouandus *Albertum Magnum* quoque & *Isidorum* carnem totius animalis, præter apostema, quod odoriferum magis & præstantius carne creditur, odore optimo præditam concedere affirmat. *Amatus Lusitanus opponit se prædictis authoritatibus.*

Sed quoniam plurimum hactenus fidei F. Gregorio nostro tribuimus, qui Orientis & Occidentis Solis regna perlustrauit, & lineam Æquinoctialem septies incolumis nauigando transiuit, rerumque naturalium curiosus non minus indagator, quam indefessus verbi DEI buccinator fuit: æquum prorsus existimaui, si & huius de Moscho veram sententiam, vt quæ nostram facile dirimere litem possit, huc adducerem, quam Hispanico ipse idiomate hunc in sensum mihi communicauit.

Vt illas, inquit, iam diuersorum, qui de Moscho (Hispani vocant *Almisqu*) scripserunt, opiniones omnes recensere supersedeam, hæc certè conficiendi Moschi verissima est Historia, quam oculis meis vt vidi, ita sæpè experientia confirmata fuit. *F. Gregorij veridica moschi descriptio.*

Quod in certis nimirum Regni Chinensis Prouincijs, quales sunt *Xantien* & *Quinzay*, aliæque, animalcula quædam reperiantur, quæ in siluestribus locis, vbi Cuniculorum modo terram suffodiunt, generantur. Magnitudine & forma *Forma moschiferi animalculi.*

Digitized by Google

ſua mediocrem Canem ex paruorum illo genere æquant. Colore ſunt pardo, vt Hiſpani dicunt, ſiue ex obſcuro rubro, ac cinereo mixto, aliqua tamen albis nigriſque maculis ſignantur: pilos raros, diſſitos ac duriuſculos habent. Pedes ipſi ſunt largi, vnguibus canis inſtar armati, ſed longioribus acutioribuſque, quibus facilè ſibi ſpeluncas in terra fabricant. Roſtrum oblongum, Caninum,dentibus probè munitum. Aures habent curtas & rotundiuſculas, oculos paruos & minimè alacres, ſimiles illis, qui morti vicini ſunt. Non quidem multum agilia,ſed vafra admodum ſunt, vbi abſcondendi ſub terra neceſſitas illa vrget His artibus autem ab illis,qui moſchi mercaturam exercent,hæc animalia capiuntur: circumdant loca, in quibus dimorari eadem norunt, vel igne, vel retibus ac canibus, atque in ſubterranea loca profugere compellunt, quæ poſtea ſubfodiendo,vel alia induſtria extrahunt,in tanto ſæpius numero,vt ad trecenta etiam capiantur. Hæc ſubitò iugulant, ſanguinem,qui in ipſis maximè abundat, in vaſe aliquo mundo (*Porcellanam* vocant) colligentes. Tanta autem,quod mirum eſt,ſanguinis copia in quouis horum animalculo inuenitur,vt ſæpenumero, quando extractus fuit ac concreuit, videatur totius reliqui corporis molem ſuperare.

Modus capiendi illa.

Modus parandi moſchi pretioſioris.

Poſthæc pelles ipſis abſtrahunt, exenterant, & ab omni illuuie inteſtina emundant. Quamuis aliqui, vt maiorem moſchi quantitatem nanciſcantur, impura cum puris relinquant. Qui verò priore modo procedunt, cum ſanguine meliorem & teneriorem armorum ac coxarum muſculoſam carnem, cor ac hepar ſimul in lapideo mortario vnam in maſſam contundunt, ex qua folliculos,ſiue ex pelle horum,ſiue aliorum animalium paratos inferciunt,loco vmbroſo ſuſpendunt,ſiccantque. Et vbi iam ſemiaridi fuerint,ſub terra defodiunt, ibi nempe, vbi quotidie vrina proijcitur. Poſt tres inde quatuorue dies refodiunt, omninoque in vmbra exiccari permittunt. Et hic eſt præſtantiſſimus moſchus, qui pro Rege ac Principibus ſaltem conficitur.

Modus cõficiendi minus nobilem moſchum.

Sed ille, qui communiter circumfertur moſchus, craſſiore Minerua elaboratur. Contunditur enim totum ſimul animal cum omnibus ſuis partibus, oſſibus,inteſtinis, & pellis quoque portione, donec ad maſſam tenerrimam redigatur, ex qua vtriculi illi ex eiuſdem animalis pelle confecti implentur, & inteſtini aliqua parte obuoluuntur, pauliſper ſiccantur, loco vbi vrina effunditur, ſub terra per paucos dies reconduntur, & denuo in vmbra ſuſpenſi exiccantur.

Odoris in moſcho deperditi recuperatio.

Et ſic quoque, ſi quis veſiculas illas moſchi plenas,quæ ob temporis diuturnitatem odorem perdidiſſe videntur, haberet, has linteolo prius obuolutas eo loco ſepeliat, quo ab hominibus vrina reddi ſolet, poſt quatuor aut quinque dies refodiat,vento,non Soli exponat,redibit priſtina odoris præſtantia. Atque hæc veridica confectionis moſchi eſt Hiſtoria, cum aliæ omnes fabuloſæ mihi videantur. Velim & hoc ſciri,maximam inter primum ac ſecundum moſchum eſſe differentiam, cum tanta prioris ex ſanguine ac carnibus cum Corde & Hepate confecti ſit odoris præſtantia atque fragrantia, vt vnica drachma plus virium habeat, quàm vncia tota alterius. Quare prior ille Regni Chinenſis Proceribus tantum cedit; poſterior extra regnum per varias regiones à mercatoribus

Differentia inter primum & ſecundum moſchum.

Digitized by Google

ribus distrahitur, & maximæ loco gratiæ habendum, si ex primo quis à Chinensibus aliquid extorquere valeat.

Narrant aliqui de nescio quo alio animali, quod eodem in Regno Chinæ, ac nouo quoque Mexico inueniatur, figura *Mustelæ* altius longiusque paulò, quàm sit *Sciurus*, testiculis oneratum adeò enormibus, vt suspensos minimè gerere, sed terram contingentes trahere cogatur, quique æquali cum toto reliquo corpore sint pódere, quibus oppressum, cum à Canibus agitatur & euadere non potest, ipsosmet dentibus illud mordicus detruncare & liberrimè postea aufugere. Hos vero à Venatoribus colligi ac contundi testiculos, qui optimum ipsis Moschum præbeant. Hoc ego, cum nunquam viderim, nec quicquam propterea de eo certi affirmatique afferre possum.

Alij animal aliud moschiferum descri bunt.

Ex huius testiculis moschum confici dicunt.

Alij non desunt, qui animal quoddam ex Ceruorum genere prædicant, ex quo folliculi illi moscho pleni auferantur, quod pro mera similiter fabula habeo. Atque sic denuo primam moschi, quam attuli historiam, confirmo, quippe quam oculi mei, quibus credere possum, conspexerunt. Hucusque F. Gregorius noster.

Alij aliud esse credũt ex Ceruorum genere.

Atque dum huic opusculo meo ita inuigilarem, nonnunquam me visum venit Rochus Ezechiel Bauthischner. Hic decennium integrum in Hispania exegit, qui ex milite quem in Africa egit, Medicus effectus, Salamanticæ Hispaniarum illis Athenis non contemnenda Galenicæ doctrinæ fundamenta iecit, & Arte, quàm Marte clarere maluit. Hunc ego percontatus sum, quid de Moscho sibi apud Africanos & Lusitanos innotuisset, Qui cum ea mihi respondisset, quæ cum F. Gregorij historia valde conueniunt, hic adscribere illa non grauabor.

Hæc F. Gregorius αὐτόπτης.

Animalcula illa, inquit, ex quibus Lusitani suum conficiunt moschum, ego ipse in certis Lusitaniæ locis desertis, quæ peragraui, non semel tantum vidi, quæ paulo sunt maiora, quàm illa, de quibus supra F. Gregorius historiam suam pertexuit. Figura sua non Cani tamen, sed Feli sunt persimilia. Habitant in locis saxosis plerumque ac siluosis, vbi Oleastri præsertim & Quercus consitæ viuunt, quæ glandes ferunt dulciores castaneis nostris, quæ ob id ab incolis magni æstimantur, diligenter colliguntur, ac vicinioribus amicis dono mittuntur. His se animalia ea libenter sustentant, & vbi necessitas premit, in ijsdem arboribus etiam se abscondunt; quibus laquei ac pedicæ ex filo æneo parantur, & cuniculorum modo illaqueata capiuntur. Horum sanguinem Venatores extrahunt, carnes separant & loco perflabili, vbi nec Sol, nec humiditas dominantur, resiccant.

Animalia ex quibus Lusitanicus Moschus fit, Felibus sũt similia.

Aues deinde capiunt quasdam, ab ipsis Aquilas vocatas, Aquilæ tamen minimè sunt, sed Accipitribus nostris forma similes quidem, mole verò duplo maiores. Harum itidem carnes ac sanguinem reponunt siccantque, & ad Aprilis mensem vsque reseruant; quo tempore viret, vigetque maximè herba quædam, ab Incolis *Pico di Grulla* dicta, hanc quoque tunc demetunt. Est autem planta hęc tam fragrantis moschati odoris, vt certò affirmare posim, me longinquis è locis eandem crescentem olfecisse, euulsisse non raro, & pro mea recreatione in itinere mecum detulisse; Ab hac planta odorifero plena humore

Auium quarundam caro & sanguis ad moschum adhibetur.

deter-

Moschi cōfectio Lusitanici. determinatam quandam succi quantitatem exprimunt, & cum prædictis carnibus ac sanguine commiscent, in marmoreo tundunt mortario, & reliquam, vt memorauerat F. Gregorius, ad vnguem adhibent operam. Tum in loco, in quo sæpe vrina euertitur, bene inuolutam pastam sepeliunt; vel vtriculorum aliquot horum in vase illo, ***** vocant Græci, in quo (sit auribus honor) humanorum tam siccorum, quam liquidorum colluuies recipitur excrementorum, suspenduntur, ad tres quatuorue dies detinentur. Exemptos inde & in vmbroso cubiculo bene siccatos externis mercatoribus diuendunt. Locus animalium horum natiuus est in Portugalliæ Confinibus, imò magna pars in ipsa est Portugallia sita. Termini Lusitaniam attingentes vocantur *Serra de Gatta*. In ipsa autem Lusitania existens locus dicitur *Serra de Stela*. Atque hæc est succincta moschi Lusitanici parandi narratio. Moschi quidem opificium ipse ego non vidi; animalia tamen & plantam moschatam sæpius vidi. Reliqua curiositatis gratia ab Incolis didici, quibus fidem denegare piaculum duxi. Hæc Rocchus Ezechiel Bautschner Medicus.

Odor ex fætore ipsi conciliatur.

Apprimè hæc omnia cum F. Gregorij enarrationibus congruunt, quæ si vera sunt; non erat, quòd tantopere Amatus Lusitanus à plerisque scriptoribus illis, qui ex libris, quàm rerum vsu & magistra experientia discere malunt, exploderetur. Neque enim Arabum de Moscho scriptis tradita documenta eam vim & energiam habent, vt nullum dubitandi locum relinquant, neque ea verisimilitudine mihi videntur, vt omnium subitò animos capiant, & contrarium sentientes refellant.

Quid in hac controuersia statuendū. Quid igitur in hac nobis controuersia statuendum? Certitudine forsan omni destituti in ambiguo hucusque versabimur? Aut conuenire putemus, vt tot clarissimis animalium Scriptoribus vnicum tandem *F. Gregorium* nostrum, & *Amatum Lusitanum* opponamus? Atqui nec aduersariorum argumenta Herculea mihi penitus esse videntur. Legat cui placet, *Aldrouandi* cap. 20. de Quadrupedibus Bisulcis. Reperiet miram eorum, de ortu moschi varietatem: quandoquidem horum aliqui vmbilicum huius animalis moschum faciunt; aliqui vesicam circa eundem; alij in inguine abscessum: *Scaliger* sanguinis collectionem siue apostema in ventre: alij folliculum certum esse in hoc animali constituunt, qui si semel excindatur, non producat amplius moschum: alij vt *Alexander Benedictus*, simile quid euenire, quod in mulieribus menstrua patientibus opinatur. Et ferme quot homines, tot sententiæ.

Qui moschum ex Capreolo petunt, nō satis sibi constant.

Non miror itaque *Fuchsio* apud *Aldrouandum* suspectum esse *Arabum* hoc decretum, quoniam in moschi descriptione plurimum variant. Hic itaque moschifero animali tumores tales esse autumat, quales in *Castore* & *Leporibus* reperiri inquit, quos vulgus testes nominat, & ob id Lepores omnes simul mares ac fæminas esse credit, à quibus ipse odoratum illud pus emanare arbitratur. Sed & hunc non minus erronea duci opinione existimo. Cum enim moschi animal capreolum æmulans, tam rarum ac peregrinum sit, ex quo illud extrahi tam nobile odoramentum creditur, vt in hodiernum vsque diem à quoquam vix rectè descriptum aut depictum videatur (neque enim æquè notum est atque Zibethicum, familiare iam penè nobis effectum) vnde quæso tanta odora-

Cur moschum nō possit esse tumorum excrementum.

odoratiſſimi huius ſiue puris, ſiue ſaniei, ex vno atque altero tumore, ſiue ſanguinis coagulati quantitas eximatur, vt cunctæ non modo *Europæ*, *Aſiæ* & *Africæ*, ſed *Amrricæ* etiam toti ſufficiat? Cum in ſolo *Peruano* Regno *F. Gregorius* mihi certò affirmet plus moſchi in cibis, potu, dulciarijs, veſtibus, alijſque delicijs conſumi, quam in Europa vniuerſa. Neque enim in ſingulis ferme poculis potus ſui moſchum tantummodò ſoluunt & abliguriunt, ſed in integris quoque vinorum dolijs compoſitionem ex charyophyllis, Cinamomo, Citri & Aurantiorum corticibus, cum plurimo moſcho in ſacculos congeſtam ſuſpendunt. Quam & ad Epithemata cordis confectionem in ſtillatitia florum Citri atque Aurantiorum aquis macerant, & in virium debilitate applicant, intingentes pexum, ſed nondum in fila contortum, in hoc ipſo liquore ſericum, & cordi admouentes.

In ſolo Regno Peruano plus moſchi cõſumitur quã in tota Europa.

In cibis potu & medicamentis max ma moſchi copia in Peru abſumitur.

Cibus etiam ſine hoc vix parari poſſe cenſetur, ſiue pulmenta fuerint, ſiue illinctus, intrita aut panis dulciarius, cruſtulata, liba, placentæ aut artocreæ coquantur. Addebat *F. Gregorius ex China* lociſque vicinis vbi Moſchus paratur, quotannis mille *Arrobas*, hoc eſt viginti quinque librarum millia vehi vndique, ac per varias orbis partes diſtrahi, ſed maiorem huius portionem in *Nouam Hiſpaniam* ac *Peruanum Regnum* portari, vbi cum minoris argentum æſtimetur, quam alijs in regionibus, plus ibi Mercatores propterea lucrantur. Tantam autem moſchi copiam quomodo vix nomine etiam nota beſtia nobis ſubminiſtrabit?

Vltra viginti quinque millia librarum moſchi ex China quotannis extrahuntur.

Fauent huic non coniecturæ, ſed veritati, noſtri Vnguentarij & Chirothecarij Romani, qui mihi certiſſimò atteſtãtur, moſchũ ſibi aliud nihil videri, quàm ſanguinem & carnes tuſas, ſe enim dum in aquis illum odoriferis ſoluunt, filamenta ſæpius reperire, ac veluti neruoſa & carnoſa quædam corpuſcula, pelliculas quoque, quæ vbi diutius aqua fuerint maceratæ, etiam in tumorem aliarum inſtar membranarum attolluntur. Nec mirum adeò videri debet, carnes ac ſanguinem moſchum olere, cum alui retrimenta etiam quorundam animalium, illius præcipuè quod *Martes* ſiue Martorellus dicitur, moſchum odore planè æmuletur, id quod ſæpiſſimè in Germania expertus fui, vbi animal hoc non cicuratum quidem, ſed ſua ſponte per domorum tecta, gallinarum oua ſuffurans ſorbenſque vagabatur.

Argumentũ efficax pro F. Gregorij ſententia.

Excremẽta Martorelli moſchum ſpirant.

Ne autem *F. Gregorium*, omni quis deſtitutum ſcriptorum authoritate exiſtimet, laudare hic poſſum *Odoardum Barboſam* Luſitanum, qui in *Summario ſuo Regnorum ac populorum Orientalium*, verba faciens de Regno *Aracam* inter *Bengalam* & *Pegu* poſito, his vicinos ait montes *Capelangam* dictos, cuius habitatores inquit, ferre Rubinos & Moſchum ad magnam ciuitatem in *Aua*, ex qua in *Pegu* & hinc in *Bengalam* & *Narſingam* & *Pacem* per *Malacam* tranſportantur. *Moſchus*, addit ipſe, *ex animali ſimili Capra conficitur. Animalia hæc excoriantur & caro cum ſanguine contuſa in veſicas ſiue vtriculos ex eadem pelle confectos aptatur, quos nos vocamus Papos. Et hæc eſt veritas moſchi, & non eſt apoſtema ſicuti communiter fertur, & qui bene examinat moſchi maſſam, in illa oſſa contuſa reperit*. Hæc ſuffragari *F. Gregorio* & *Amato* plurimum poſſunt, vtcunque dicat Barboſa, Caprarum formà animalia illa, & non Catulorum aut Felium figurà reperiri.

A varijs authoritatibus F. Gregorij relatio cõfirmatur.

Odoardi Barboſæ de moſcho verba pro F. Gregorio.

Verun-

Veruntamen hunc quoque ex auditu potius hausisse, quàm oculis perlustrasse planè mihi persuadeo, cùm hic ipse alio in libro eodem hoc primo Nauigationum volumine collectoris *Ramusij*, de iisdem agens locis *Aracam*, & *Pegu*, contraria quodammodo dictis suis afferat proprijs. Quæ singula penè verba in suas aduersus Cardanum Exercitationes Scaliger transtulit, Exercit. nempe 11. non facta *Barbosæ* tamen mentione, cum eo tempore liber hic nondum impressus quidem, per doctorum tamen hominum manus iret. Huiusmodi historias Indicas cum plures prælo nondum commissas Scaliger possideret, & in suos subindè Commentarios aliquid rari nouique, quod Cardanum latuisset, insereret, magnam sibi nominis inde celebritatem conciliauit. Ait autem vterque, Animal moschi in Regno *Pegu* simile esse *Gazelæ*, album, dentibus Elephanti sed paruis, sub ventre & pectore ei apostema nasci, quod vbi sectum fuerit, hirudines pro reliquo extrahendo sanguine, animali admoueri, has postea siccari, contundi, prioris sanguinis per apostematis sectionem extillati, & viribus efficacissimi pauxillo, hos pulueres vigorari, & adulteratum ita moschum præparari. Hæc inquam, omnia quanto auritis minus, quam oculatis fidendum sit testibus, indicium non leue facere possunt. Vt verum sit, quod supra etiam ex Scaligero monui, scribendi periculum sæpenumerò ex aliorum pendere mendacijs.

Vnde Scaliger non rarò Indica noua afferat.

Sed lepidum mehercle est, non deesse, qui iam causas repererint quoque, cur Natura tumores illos Moschum cõtinentes in Capreolo vel Capra fabricauerit, vt videre licet in Calceolarij Iunioris musæo impresso, has nempe quòd animal hoc páruo Liene præditum, in huius subsidium eiusmodi tumores nactum fuerit, vt per eosdem humor ille fæculentus expelli posset. Cùm tamen, qui eo modo philosophantur, nec animal viderunt, aut si viderunt, an illud verum moschum fundat, anatome certè an magnum, an paruum habeat Lienem, experti nunquam fuerint. Scilicet adeò in procliui est Rationalibus dictis Medicis, ad quodlibet propósitũ problema sæpenumerò etiã data operà fictum, rationibus respondere, atque imber quãdo pluit: sed rationibus profectò plerumque plumbeis & elumbibus. Adstipulantur & *F. Gregorio* hæc in Gesnerianis descriptionibus *Roderici Lusitani* verba: *Moschi verò compositio ex multis potius, quam naturalis res est, cui basis animalis cuiusdam Dapsico, id est, Cuniculo similis, sanguis est, qui ex India præcipuè Pegu prouincia ad nos, tanquam pretiosissimus odor affertur.* Nec recentissimi desunt nobis fauentes authores. *Aldrouandus* dicto loco, cum Denominata moschi recenset, & circa finem hæc verba adiungit: *Regnum præterea China animalia generat magnitudine Canum, quæ moschum producunt. Incolas aiunt, ea occidere atque sepelire, vt sic putrefactorum carnem sanguinemque in puluerem redigant. Aiuntque & alia in India generari animalia moschi plane odore, quibusque hic adulteratur.*

Nimis faciles quidam sunt in caussis reddendis.

Authores quidam F. Gregorij sententiæ fauentes.

Rodericus Lusitanus.

Aldrouandus.

Et demum quid clarius his *Petri Iarrici* Iesuitæ verbis? qui è postremis vnus est, qui res Indicas descripsit Lib. 2. cap. 17. *Thesauri sui Rer. Indic. Est in China* inquit, *aut non procul inde animal, quod moschi materiam suppeditat, quod odoramenti genus veteribus tam Græcis, quam Latinis incognitum fuit, nares tamen quam iucundissimè afflat: & sanè Chinense moschum ceteris præfertur. Animal est Vulpis magnitudine*

Petrus Iarricus Soc. Iesu.

gnitudine, siluas incolere solitum: hoc assiduis virgarum fustiumque verberibus enecant; vt toto sanguis diffundatur corpore. Cadauer putridum & iam aridum frustatim, non detracta pelle discindunt, sacculosque inde parant, quos Lusitani Papos nuncupant. Pantoia verò è ventriculo animalis cuiusdam fieri, quod Fele paulo grandius, educi moscum credit, nec in China ipsum, sed in regione proxima reperiri. Cibettam haud dubiè intelligit: vel si idem omnino animal cum eo quod descripsimus, credendum nobilius ac pretiosius moscum ventriculo aliquo educi, vtque maior illius sit copia, verberibus ipsum, quo ad cetera membra diffundatur odor, enecari; Chinenses tamen Lusitanis ipsum, quamuis alio eductum loco, diuendunt.

Is, qui extremam porrò manum Chinēsis Regni descriptioni addidit, est *Nicolaus Trigantius* amicus meus, qui duos integros in illo Regno dimoratus annos, Romam postea veniens, non semel me tantum inuisit, & Ordinis sui Societatis Iesu sacerdotes ad idem nunc Regnū plures reduxit. Hic libro, cui *Christianæ Expeditionis apud Sinas* titulus, capite illo, quo describit res naturales, quarum ferax est Sinensis ager, inter reliqua hæc habet: *Medicas herbas alit, quas aliæ regiones non nisi importatas norunt, maximè Rhabarbarum & Muschum, quæ ab occasu Saraceni Asiæ vniuersæ, & exinde Europæ inferunt incredibili commercij lucro: cum hic vilissimo pretio distrahantur. Nam Rhabarbari libram obolis decem emptam, Senis septenisque aureis in Europa diuendes.* Hoc ipsum mihi *F. Gregorius* confirmabat, moschi ibi vnciam quarta parte aurei venire; quæ hic Romæ sedecim Philippicis, siue Scutatis venum datur. Verum hoc non satis capio, quod *Trigantius Muschum* inter medicatas herbas reponit, nec ex animali desumptum meminit, quod ipsum fugisse tamen vix credi potest. Neque enim per *Muscum*, tomentum illud arboreum, quod veteres non ignorarunt, intellexisse putare illum quis possit, quod à Sinis ad nos deferri nemo vnquam commemorauit. His itaque verbis quid dilucidius dici potuit? Licet enim prædicti nobis assentientes authores exactam moschi confectionem, qualem ex *F. Gregorio* habemus, nobis non dederint, in id omnes tamen inclinant, nō *Capreoli*, sed aut *Canis*, aut *Felis*, aut *Vulpeculæ* effigie moschiferum animal esse. Ne tamen tot Arabibus & Latinis iunioribus pertinacius obsistere velle videar, non absurdum duxerim, posse & hoc odoramentum ex Dorcade, siue Capreolo etiam aliquo colligi. Veruntamen, cùm omnes, qui de simili animali monimentis aliquid suis consignarunt, ex aliorum potius relatione, quam propriâ nixi experientiâ & visâ moschi ex apostemate illo extractione scripserint: ego sanè reprehendi minimè debeo, si illi magis fidem adhibeam, qui moschi ipsemet fabricam pluries vidit, & clarorum authoritate scriptorum testimonijs defendere se potest, quàm qui ex varijs quidem libris, sed omnibus vnum tantum authorem sequentibus, discere maluit. Neque enim absurdum esse sibi quis persuadeat, iucundissimum moschi odorem tam herbis quàm animalibus, & fors etiam mineralibus communicari potuisse. Plantæ notissimæ sunt inter plures *Geranium moschatum* & *Iua muschata*, & *flores bulbi* illius, qui Vomitorius Dioscoridis aliquibus esse creditur & *Dipcadi, Muscari* & *Moschio Greco* ob id Italis dicti. Inter fructus numerare licet *Pyra moschatellina* & *moscharola* dicta, *vuas* quoque *moschatellas*, quamuis à sapore potius, quam odore hoc nominis acquisiuerint. Ex animalibus *Polyporum*

Nicolaus Trigantius Societ. Iesu.

Posse forsan etiam concedi ex Capreolo aliquo moschum peti.

Odor moschi in varijs rebus reperitur.

In plantis.

In animalibus.

lyporum speciem vidi Moschum apprimè referentem. Sunt & *Cercopitheci*, & *serpentes* quidam, & *Muris* quoddam genus, cuiusmodi sibi à Ludouico Gozadino donatum scribit Aldrouandus, Moschi odorem fragrantia. Qui idem, *D. Hieronymum*, dum *moscum peregrini muris pelliculam* esse dicit, huius odorati muris pellem intellexisse arbitratur: vtcunque alij interpretentur, potuisse S. Hieronymum intelligere potius folliculum illius animalis moschiferi, ex cuius pelle adhuc pilosa vtriculi fiunt & moscho implentur, qui muris pellem quodammodo imitari videntur, vnde forsan *Moschi, seu Musci Etymon* a *Mure* nempe deriuatur. Sed de huius Etymologia plura leges apud Aldrouandum.

Iucunda narratio de Elephãtorũ sudore Moschum olente.

Deessem hic partibus meis, nisi, quod cum animi delectatione mihi auscultanti idem F. Gregorius narrauit, recensere pergerem. Ab Elephantis nempe in Indijs Orientalibus suauissimum moschi odorem exhalare, quem cum voluptate quis percipiat, si cubicula eorum, vbi in vmbra detinentur, ingrediatur. Quotiescunque autem operis adhibiti in sole versari coguntur, sudor ipsis erumpit tam suaueolentis moschati odoris, melleæque consistentiæ, vt à longè muscas omnes ad se deprædandum alliciat, quæ turmatim confluentes, miserum malè animal diuexant. Cum enim nec cauda breuiore, nec proboscide se satis defendere queat, extendit quàm potest maximè & explanat pellem suam rarissimis & longè à se dissitis pilis consitam, adeoque glabram planè, ac molestissimis muscarum ictibus expositam: ac vbi ingentem bestiam muscarum Myriades obsident & moschatum melleumque depascuntur sudorem, Elephas momento temporis totam corrugat pellem, & in rugis plicisque illis ebrias veluti bestiolas ex inopinato comprimit, occidit, sicq. earum sese molestia liberat. Si quis autem sudorem illum cõchyliorum testis, quod Indis facere consuetum est, detergat, & in vascula corriuet, moschi odori minimè cedentem & suaueolentem naribus succum lucratur.

Aristoteli plurima animalia ignota fuerunt odorem optimum spirantia.

Hæc, si Aristoteles nouisset, cui Elephanti ignoti nequaquam fuerunt, non quæsiuisset Sect. 13. problemate 4. *Cur animalium nullum suauiter oleat, exceptà Panthera?* Iam enim plura odorem optimum fundentia, non bestijs tantùm alijs, quod in Panthera ipse fieri putauit, sed hominibus etiam gratissimum spirantia animalia descripsimus, Et quod mirum quidem est in sudore & fæcibus earum illum reperiri, quæ tamen ceu excrementa & cruditatis aliquid participantia, ex mente Aristotelis eodem loco, fœtere potius omnia deberent. Sed nunc non libet ex Aristotelis, in Problematibus, placitis odorum essentiam causasque rimari & examinare, quod alio commodiore fiet loco. Nunc igitur imposito, *Algaliæ* & *Moscho*, fine ad *Ambram* odoratam griseam & *Ambracam* plurimis dictam, me accingo.

Hucusque de Zibetho & moscho.

AMBRA GRISEA seu odorata.

Multorum, Disquisitio Ambræ, clarissimorũ Naturæ Professorũ, Medicorũ ac Historiographorum ingenia hactenus torsit. Quare, ne actum agam, plerasq. horum cõtrouersias prætéribo, vel summa saltem rerũ capita delibabo: vbi tamẽ quod F. Gregorio de Boliuar & mihi probabilius videtur, proposuero prius: cũ rectũ & sui & obliqui regula rectè dicatur. Hic igitur meis inductus precibus hãc suã patrio, vt solitus est, sermone de *Ambra* grisea seu odorata, non de *Succino* in-

quam.

Digitized by Google

quam, antiquorum *Electro* sententiam mihi scriptis consignauit.

Et de Ambra inquit ille, non desunt qui diuersimodè opinantur. Aliqui semen esse statuunt Balænæ, qui falluntur. Alij quid vomitu reiectum, qui & ipsi errant; cum non doceant, qua ratione, aut quibus expleta cibis eum bestia patiatur. Quod æquè illis vsuuenit, qui excrementa esse alui credunt. Et licet aliquando quod dicunt, verum esse contingat, tam exigui tamen Ambra illa excrementitia est momenti, vt decem huius libræ, valore & viribus ab vnica veræ Ambræ vncia vincantur.

F. Gregorij verba & mens de Ambra odorata.

Errant qui putant esse Balænę excrementũ.

Hoc igitur certissimum est, Ambram non esse aliud quam Bitumen & quoddam veluti terræ excrementum, quod ab eiusdem visceribus in maris abysso vi mineralibus innata, expellitur. Experientia enim constat, immensam huius quantitatem ibidem generatam & expulsam non tam terræ ipsi, quam scopulorum & cautium radicibus spongiformi quidem, sed molli admodum substantià adhærescere. Huius autem substantiæ mixtura talis est, vt cuncti omnimodò pisces magis illam, quam vllum alium cibum escamue appetant.

Ambra est Bituminis species.

Piscibus lautus cibus est.

Ast quoniam hæc vt diximus, in mari imo stabulantur, quò omnibus indifferenter piscibus, propter frigiditatem & profunditatem penetrare haud est concessum; hinc fit, vt non nisi Balænæ eò pertingant. Quemadmodum enim inter gressilia ac reptilia, alia arbores altissimas & montium culmina conscendunt, alia in superficie terræ gradiendo corio eius adhærent: cursu aliqua sunt velocissimi, & alia tardiùs incedunt: & inter volatilia vix humo se aliqua tollunt, vt *Hirundines*: alia etiam ad supremam aeris regionem contendunt vt *Aquilæ*, & alia media volant via: ita in mari prorsus euenire putandum est, vt piscium aliqui in suprema dominentur huius regione, alij mediam sulcent, & Balænæ demum infimam attingere valeant. Est autem inter *immania Cete* species quædam; quæ corporis mole reliqua vt omnia superat, ita in profundissima pelagi descendit, ibique hac bituminosa viscosaque materia, siue Ambra vescitur. Esse autem pinguem Ambræ aliorum instar bituminum substantiam, vel hinc disces, quod nec aqua nec aceto, sed oleo dissoluitur, cum simile simili gaudeat, eique libenter adhæreat.

Ad maris profundũ non omnes pisces penetrant.

Balænæ ad maris ima descendũt.

Ambra pinguis est.

Cum ingens igitur hæc belua ad imum se maris fundum demisit, tanta in Ambram gulæ auiditate inuolat, vt cum maximam eius partem vorare tentet, partim rostro, partim caudà se hinc inde motitando, & fors etiam toto se corpore cautibus, quibus Ambra adnascitur incumbendo, ne à mari interea dum appetitui suo satisfacit, sursum pellatur; immensam eius molem separet ac distrahat, quæ ad centena aliquando librarum millia ascendit. Hæc vbi iam suæ satisfecit voracitati, superiora petit, & non rarò vbi maiori quam ferre possit, se onerauerit copia, eius partem reuomit, quæ si ita confestim haberi posset, satis adhuc præstans Ambra foret. Alui autem excrementa nauci sunt & Ambram parum redolentia.

Balæna maximã Ambrę molem a terra & scopulis separare valet.

Balæna vomit aliquãdo Ambræ partem.

Perfectissima verò Ambra illa est, quam Balæna non deglutiuit, sed

Digitized by Google

Optima Ambra quæ sit.

quæ sua sponte ad maris superficiē eructauit, id quod ipsi haud difficulter euenire potest, cum naturâ suâ pinguis ac leuis existat. Vbi itaque ad supremam illam maris regionem emersit, eiusdem incolis piscibus præda fit optatissima. In hanc enim maximâ illi copiâ se accingentes irruunt, massam discerpũt, & quilibet ex tam opiparo sibi cibo particulam abripit, eam tam diu agitant, donec ad maris littus adiuuante ipso vndarum reciprocantium motu, propellant. Fieri tamen non rarò solet, vt procellarum æstu & ventorum propulsu maxima, etiam frusta antequam piscibus esca fiant, extra mare proijciantur. Vbi autem iam littori vicina aliqua massa reperitur, ibi minorum gentium pisces turmatim congregantur, & quantum volunt possuntque, exsaturantur. Quod vbi in sicco iam collocata Ambra demum firmatur, nec adhuc à prædatoribus tamen Cancris auibusque tuta remanet, quæ tam diu huic insistunt, vorantque, quamdiu à sole non penitus exiccatur. Et nisi his subiaceret periculis, iam maior huius copia inueniretur, viliorique pretio diuenderetur.

Ab omnibus indifferenter piscibus comeditur.

Nec à Cãcris & Auibus tuta est.

Quid sit Ambra grisea propriè.

Solent verò Cancri illi magis *Ambræ* portioni inhærere, quæ *grisea* dicitur. Est autem hæc nihil aliud, quàm partes Ambræ magis fibrosæ. Videtur enim hæc per neruos seu venas ac quodammodo radices suas scopulis ac ipsi sub mari terræ adhærescere, per quos neruulos seu densiores particulas Ambra suum ex terra originem & incrementum adipiscitur. Et hanc ob causam grisea Ambra densior, grauior adeoque efficacior etiam existimatur.

Vbi F. Greg. illam repererit.

Atque hæc vera & realis Ambra est, qualem ego vidi in oris & littoribus *Brasiliæ* & *Mosambigue*. In Oriente quoque in littore *Angolæ*.

Et præter hanc relationem reliquæ omnes sunt absque fundamento, ob id dubiæ, & nihil causarum afferunt, cur ijs credatur. Quod si tamen nonnemo meis velit fidem verbis denegare, sua ipsimet libera maneat phantasia & opinandi potestas, hunc enim ego certum securumque redditum velim, a nemine mortalium ob id, vllam hæreseos suspicionem ipsi impingi debere. Atque hæc volui ex F. Gregorij mente ac præscriptio statim meis prælibare Lectoribus, ne in hoc Ambræ pelago controuersiarum vndis plenissimo, dubitabundi diutius fluctuarent, sed certum in prospectu portum haberent, ad quem vela dirigerent. Reperio autem à diuersis scriptoribus, Ambram tam Plantarum, quam Animalium ac Mineralium in classe collocari, ex his enim tribus omnem Galenus & ceteri Medicorum filij materiam medicam deriuant.

Hucusque F. Gregorius.

Scaliger Ambram plantale quid facit.

Plantis *Ambram* Scaliger accenset Exercit. 104. cap. vel particula 10. his verbis: *Facilius inclinat animus Ambram esse fungi speciem. Cortice siquidem obductam massam vidimus, nec sine squammularum vestigijs vt in Fungo vetulo. Intus globulorum cohæsionibus potius accedit ad Tuberum naturam quorundam, quæ papillatim concreta sunt. Si quid ad persuasionem facere potest, aliud huc adducendum. In Rutenis fungillos nasci perpusillos, valde odoratos, ad Pyrenæos etiam odoratiores, quos Mosserones vocant*. Verum hæc, quæ vltimo affert loco de odore argumenta, parum persuadent. Iam enim supra Moschi odorem

quoque

Digitized by Google

quoque tam in Plantis & Mineralibus, quàm Animalibus reperiri probauimus. Spongiformis substantia etiam, cum è viuentis cranio & cerebro læso hominis, vt planta ex terra crescit. Quin è metallicis tam Naturæ sponte, quàm artis industria elaboratur. Vidi argentum viuum ad hanc substantiæ formam arte adductum, & exiguo labore in Mercurium currentem reductum.

Fungus Scaligeri puerile figmentum est, inquit, *Libauius* in suo de Ambra tractatu. Videtur autem ipsi hæc opinio duplici de causa explodenda: tum quia videndum esse iubet, an sub mari fungi planta nasci posit? tum quia in tãtam molem, quanta reperta fertur trecentarum librarum, imò Insulę magnitudine, non videatur posibile excrescere fungum posse. Veruntamen priori Libauij obiectioni facilè satisfit, cum videamus non paucas in fundo maris imperfectas, aliasque perfectas plantas viuere. Imperfectarum à se in mari obseruatarum, in suo de *Imperfectis plantis* Lib. mentionem faciet *Princeps Cæsius* noster. De perfectis hæc habet *Pigafetta* ex *Odoardi Lopez* nauigatione ad Congianos instituta: *In parte Insulæ Loandæ continenti opposita, nascuntur in locis humilioribus sub aqua arbores post defluxum maris conspicuæ, quarum radicibus magnæ adhærent ostreæ, carne pugnum humanum æquante, sapore iucundo.* De mole ingenti huiusmodi fungi respondendum foret, maris vastitatem non dedecere vastissimam plantam imperfectam, & fungosam præsertim, quæ minerale terræ excrementum videatur, informe veluti & telluris inutile pondus; si organorum & partium distinctionem saltem intueri velis. Considerare quoque poterat, nullum vnquam terrestre animal marinas belluas mole attingere, cum Plinius memoret *Balænas* quaternum iugerum, & *Pristes* ducenum cubitorum. Idem Alexandri Magni clasium Præfectos retulisse scribit, huiusmodi bestiarum ossa quadragenum cubitorum longitudinis reperta fuisse. Quare minus mirum, si etiam marinus, quam terrestris fungus maior existat.

Scaligerũ Libauius impugnat.

Respondetur Libauio pro Scaligero.

Maris vastitas vt ingentes bestias, ita maximos fungos producere posse videtur.

Andreas Baccius, quem inter classicos iure ac merito scriptores collocare possumus, quo ego primo vt *Romam* veni sesquiennio, magistro vsus, secundo vix elapso Cathedram ipsius in rerum naturalium professione adeptus sum, in opere suo de *Thermis* celeberrimo, lib. 5. credidisse visus fuit *Ambram* esse Animalis excrementum. *Non dissimile autem veri fit* inquit, *quod relatum ab Indis audiui a viro Principe: Ambar piscis quoddam esse excrementum, vt Zibethum Catti Indici, & Moschus & Castorium, qui quarundam adnascentium herbarum pabulo satur, gignat aliquando abscessum in ventre intimo. Quo dirupto tria habentur Ambaris genera. Aut liquor emanans supernatat aquis, idque optimum: aut à pisce sponte euomitur, quod vilius, nec satis digestum: aut pisce mortuo ac eiecto ad littus inuenitur promiscuum partim candidum partim nigrum.*

Andreas Baccius Medicus Rom celeberrimus Ambram animale quid censet.

Huic opinioni valde illa quadrant, quę *Carolus Clusius* in Annotationibus suis ad *Ambari* caput *Gaziæ ab Horto*, adfert: intellexisse nimirum se à *Seruatio Marel* Burgundo, qui Ambari, Moschi & Gemmarum cognoscendarum causa plurimas peragrauerat regiones, *Ambarum* nihil esse aliud, quam recrementa in veræ Balænæ ventriculo collecta. Plurimos autem in hoc decipi, quod pro *vera Balęna orcas. Physeteres* & similes Cetaceos magnis dentibus pręditos pisces habeãt, cum vera Balæna dentibus careat, pisces integros voret, inde viscosa in stomácho

Alia argumenta ex Clusio quod ex Animali fit Ambra.

cho & indigesta massa congeratur, in qua sæpius deuoratorum rostella Polyporum inueniantur. Non mirum itaque, cum in magnorum Cete ventribus Ambram nullam repererint, si hanc ideo opinionem, Ambar animale quid esse, reprobauerint, quandoquidem veras nunquam Balænas secuerint.

Quæ vera dicatur Balæna esse.

Opportunissimum nunc accidit, vt de hac vera putata dentium experte *Balæna*, vel in *Romanorum* nostrorum gratiam ea hic scribam, quorum partem ipsi mecum viderunt, partem ex fide dignorum auditione ego accepi, cum ea præcipue ad hanc nostram aliquid facere controuersiam, & lectorem ipsum non parum delectare videantur.

Veræ putatæ Balænæ descriptio.

Circa Februarij mensem elapsi sexcentesimi vigesimi quarti supra millesimum anni, eiusmodi Balæna non procul à Castro *S. Seuera* maritimo triginta forsan ab VRBE milliaribus distante, inter duos scopulos sed iam exstincta appulit. Erat hæc bellua longa palmos LXXXXI, crassa L. Os longum XVI. latum X. in quo aperto & trabibus suffulto, commodum equo insidens homo spatium habere poterat. Lingua longa XX. palmos, quæ ex neruosis crassissimisque fibris carne rubra intertextis componebatur.

Mirabilis dentium forma in hac Balæna.

Dentes hic nulli, sed horum loco videre erat corneas laminas nigriusculas, splendentes & oblongas, veluti si tot retortorum gladiorum, quos Acinaces appellare solemus, vaginæ coriaceæ essent, eo ordine positas, vt fistulę illæ stanneæ in Musicis disponi organis solent. Harum breuissima (quarum duas ex recentibus gingiuis, si modò gingiuæ dici merentur, abscidi, domique conseruo) semipalmari lõgitudine erat, cęteris paulatim accrescentibus, vt longissima sex palmos etiã superaret, sed crassitie vix digiti minoris vnguẽ attingeret, latitudine verò ad quatuor vix digitos ascenderet. Hæ omnes subtiliore & tenuiore sui parte secundum totam carũ longitudinem pilos etiam semipalmari longitudine adeò hirtos promittebant, vt meras porcinas setas esse iurasses. Quæ tamen, vt probè ego examinaui, aliud nihil erant, quam mera fila siue productæ fibræ ipsissimam illam materiam corneam (si tamen corneam appellare licet) constituentes. Vbi enim alimentitio glutine hæ cõpingebantur, ibi cornea siue coriacea illa substãtia resultabat, & vbi hæc finiebat, pili ijdem soli lõgius excurrebãt.

Cur dentes hi cornei potius quam ossei esse debuerint.

Et quoniam Natura non voluit, vt hæc tam mirabilis dentiũ forma ac series, instar aliorum ossea tota ac durissima esset, quippe cum dentes hi sub palato fluctuarent, nec alueolis vt alij comprehenderentur, ideo debuerunt superiore quà palatum cõtingunt parte, molliores ac veluti pilosi esse; inferiore dura, cornea, coriacea ac quodamodo ossea, vtcũque appellare libeat, substãtia præditi, vt alimẽntum, quod deuorat bestia, aliquam ibi saltem resistentiam reperiat. Sunt enim hi dẽtes diuerso planè modo situque, quam in alijs contingit, ordinati per oblongum videlicet palati fornicem porrecti, & minimè ex imo sursum erecti.

Rondeletius in huius Balænæ dentium descriptione videtur lapsus fuisse.

Aduertendum hic tamen moneo Doctissimum *Rondeletium* lib. 16. cap. 11. de Piscibus, vel hallucinatum fuisse, dum Balænas huiusmodi describit inquiens: *Dentes in ea nulli, sed horum loco in vtraque maxilla corneæ sunt laminæ nigræ, sensim in pilos suillis similes, desinentes: quæ anteriore & posteriore siue interiore oris parte breuiores sunt, in media longiores: ab interioribus lingua intus continetur & coercetur, inde educta, vel abscissa ita diffunditur, vt in eundem locum recipi postea non possit.* Vel reuera Ba-

ra Ba-

Digitized by Google

ra Balænas tales inueniri, quæ in vtraque maxilla eiusmodi dẽtes sortitæ sint, id quod vt credam, difficulter adducor. Nostra enim iã descripta in solo palato siue superiore maxilla mirabilẽ illum dentium ordinẽ, figurã & cõstructionẽ monstrabat. Inferioris verò maxillæ labrum osseum, nigrum, obrotundum, maximæ crassitiei, sertis illis respondebat, quibus murorum summitates coronari solent.

Oculorum orbita maiori alicui vmboni siue parmæ, pupilla verò tornato ex finissimo Ebeno globo similia cernebantur. Cutis mollitie & colore Anguillæ pellem æmulabatur. Circa corporis medium duæ siue alæ, siue pinnæ palmorum X. vtralibet, prominebant; vbi corpori fixæ hærebant, trium erat latitudo palmorum, quæ finem versus semper decrescebat. Cauda bifurcata lata X. & longa VI. palmos; circa hanc caro mera neruosaque nec pinguis: superiora autem versus lardum potius quàm caro apparebat, ex quo magna olei copia lucernarum vsui seruiens eliquata fuit. Sub hoc tamen lardo vera ac rubicunda caro latebat. Ossium, propter horrendum putrefacti cadaueris fætorem, non potuit tunc temporis examen institui.

Descriptio oculorum. Cutis. Pinnarum. Caudæ. Carnis.

Tota illa dentium ferme compositio suis adhuc connexa ordinibus Romam delata, ac Illustrissimo & Reuerendissimo Principi *Francisco Cardinali Barberino* (cuius felicibus auspicijs huic operi iam incumbimus) oblata, à Nobilissimo Equite *Cassiano Puteano Lynceo* cum admirandarum alijs thesauris rerum naturalium, studiosè conseruatur.

Dentium hãc seriem conseruat Nobiliss. Cassianus Puteanus.

Similis, sed ingentior bellua Anno MDCXX. circa *Corsicam* & ipsa iam mortua reperta fuit, longa pedes centum. Solum lardum, siue carnea pinguedo pendebat librarum centum & trigintaquinque millia. Pro extrahendo intestino recto nisu maximo & coniunctis viribus septemdecim viri fortes operam suam impendebant. Hoc eius erat capacitatis, vt insidentem caballo suo equitem facillimè admitteret. Triginta duabus spina dorsi vertebris constabat, ex quibus varia sedilia conficiebantur. Et cum hæc fæmina esset, vtero fætum conclusum gerebat, pedes longum triginta, pondere mille ac quingentarum librarum. Ex huius mensura etiam præcedentis, quæ paulo minor fuit, proportio si cui minus accuratè eam descripsisse visi fuerimus, facilè æstimari poterit.

Alia similis Balænæ delineatio maioris.

Erit igitur hæc vera Balæna, cum dentibus eiusmodi, quos nos plerunque dentes osseos albosque alueolis suis infixis dicimus, careat, si *Seruatio* illi apud *Clusium* credimus, & ex hac sola pretiosum illud odoramentum *Ambra* scilicet extrahetur. Verumenimuerò hanc belluam minimè antiquorum Balænam esse, rectè quidem meo iudicio Rondeletius autumat. *Aristoteles* enim lib. 1. de Hist. an. cap. 5. *Alia animal gignunt*, inquit, *perfectum, alia ouum, alia vermem. Procreant animal homo equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere aquatili, quæ Cete appellamus, vt Delphini & quæ cartilaginea vocantur. Quorum alteris fistula data est, branchiæ desunt vt Delphinis & Balænis. Habent Delphini fistulam in dorso, Balęnæ in fronte.* Et *Plin.* lib. 9. cap. 6. *Ora Balęnę habent in frontibus, ideoque summa aqua natantes in sublime nimbos efflant.* Huic autem iam à me descriptæ beluæ, cum branchiæ adsint & fistula desit, qua ratione esse Aristotelis & Plinij Balænam asseuerabimus? Confirmauit autem mihi *D. Bernardinus Radi* Eques & Centumcellarum (Vulgò Ciuità Vecchia) Architectus, fistulam in hoc Cataceo pisce

Cõtrouertitur an descripta bellua sit vera Balæna antiquorũ.

In hac Balæna nostra nulla fuit fistula.

se nullam reperisse, cum diligenti tamen examine cadauer bestiæ perlustrasset, & designatum ære quoque euulgasset. Existimat igitur Rondeletius hoc nostrum Cete, cum Balæna neutiquam sit, potius Aristotelis & Plinij Musculum esse, quē Græci μυσίκητον dicunt. Et Plinius quidem lib. 11. cap. 37. *Musculus marinus, qui Balænam antecedit, nullos habet dentes, sed pro ijs setis intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum.* Aristot. verò lib. 3. de Hist. An. cap. 12. *Musculus etiam piscis* ait, *pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, suillis similes.*

Videtur Antiquorū Musculus esse.

Cur non sit Musculus hæc Balæna.

Rectè hæc omnia Rondeletio adstipulari videntur, Balænam neganti & Musculum esse affirmanti. Et tamen non leuem mihi scrupulum inijcit: quod Aristoteles nempe & Plinius dicere velle videntur, ex palato animalis hos pilos enasci, cum in nostra hac bestia ex corneis illis laminis, quæ probè à palato separari possunt, originem sumant. Accedit Plinij authoritate credi debere, Musculum non magnum piscem, saltem non ex Balænarum classe esse, cum dicat lib. 9. cap. vltimo: *At è contrario amicitiæ exempla sunt præter illa, de quorum diximus societate Balæna & musculus, quando prægraui superciliorum pondere obrutis eius oculis infestantia magnitudinem vada prænatans demonstrat, oculorumque vice fungitur.* Hunc *Oppianus* & *Ælianus Ducem Balænæ* appellant, & *Claudianus* his versibus parui corporis facit:

Si ruit in rupes amisso pisce sodali
Bellua, sulcandas qui prænius edocet vndas,
Immensumque pecus paruæ moderamine caudæ
Temperat, & tanto coniungit fœdera monstro.

Et Oppianus lib. 5. conceptis verbis paruum appellat, cum enim de immanibus illis & cetaceis piscibus loqueretur, qui tardè mouentur, ductorem ipsis paruum hunc piscem attribuit:

Pondere magnorum membrorum tarda feruntur,
Et lentè æquoreo circumuoluuntur in æstu.
Hac ratione comes cunctis ductorque viarum
Musculus est paruus visu, sed corpore longo,
Et tenui cauda, paulo semotus ab illo
Præcedit, monstratque viam, ducitque per æquor.

Ast quoniam idem *Plinius* lib. 32. cap. vltimo Musculum non inter paruos pisces sed belluas marinas, vt *Physeteres, Balænas, Pristes, Orcas* & similes numerat, putat Rondeletius eundem lapsum fuisse, dum priore citato loco, pro Balænæ duce Musculum assignauit.

In huiusmodi Balænis aliquando Ambra reperta fuit.

Scribit quidem *Rondeletius*, in huiusmodi edentulorum musculorum, siue Balænarum malè creditarum, ventriculis non rarò Ambram inuentam esse: sed hoc, vt ego opinor, minimè conuincit, ibidem hanc ex malè digestorum piscium viscosa massa enatam fuisse, cum idem ipse affirmet in eorundem stomachis nihil præter aquam, spumam, mucum, & fætentem Algam sine vllis piscibus, aut piscium frustis reperiri, vt vel hinc clarum euadat, eam minimè carniuoram bestiam esse. In nostra certè belua, quam ad nostrum hoc mare mediterraneum appulsam iam satis delineauimus, nostri homines præter malè olentia & naribus vix toleranda retrimenta, nihil quicquam offenderunt.

Et

Digitized by Google

Et hanc quidem bestiam, & quæ in ipsa continebantur pleraque, exacta disquisiuit diligentiâ ex famulis quidam Illustrissimi *Principis Cesij* nostri; quem, cùm ipsemet (quod maluisset hic rerum Naturalium curiosissimus Spectator & Obseruator) ob negotiorum & longioris viæ incommoda *Aquaspartæ* in vrbe sua retentus, coram adesse non posset, eò ex *Ciuitella Cæsia* Castro suo à Maioribus Cęsiæ Gentis in Tuscia ędificato, nec longè à *S. Seuera* dissito, ablegauerat. Qui cum exquisitam partium omnium proportionem mensus esset, dentes etiam aliquot secum abstulit, qui in Principis Musæo hodieque inueniuntur.

Princeps Cæsius per famulum missum Balænam hâc perlustrari curauit.

Non defuerunt tamen nostra quoque memoria aliæ Balænarum species, dentibus non coriaceis aut corneis, sed veris ac osseis præditæ, quarum vna *Asturæ* loco non multum ab antiquissimo *Neptuni* maritimo oppido distante, in maris littus proiecta occubuit. Hoc cum littus eodem tempore animi & obseruandarum simul quarundam maritimarum gratiâ raritatum, fortè fortuna idem Princeps Cæsius legeret, vertebram ex cauda, & dentem ex eadem Balæna nactus est, non absimilem planè illis, quibus *Hippopotamos* hîc *Romæ* instructos vidimus.

Prope oppidū Neptuni alia Balæna veris dentibus instructa reperitur.

Et pauculos ante annos demum, similis cetaceus & dentatus quoque piscis, sed paruus &, vt apparebat, iunior prorsus *Maccaresium* Arcem mari contiguam, Illustrissimi *D. Hieronymi Matthæi Marchionis Iouij* propriam, vndis iam & maris æstu confectus appulit. Hic etiam Marchio; qui non tam nobilitate & diuitiarum, quibus affluit, quàm bonarum literarum, Mathematicarum præcipuè scientiarum laude clarescere discupit, & ob id *Principi Cæsio* amicissimus, mihi beneuolentissimus; Costam huius piscis Principi trāsmisit, quę cū rarioribus plurimis Naturæ artisque donis, atq. inter alia cū Vasculo quodā ex ipsiusmet Cetacei piscis Vertebræ cuiusdā interiori spōgiosa & medullę cōtigua parte faberrimè elaborato, in Musæo suo ab eodem *Illustriss. Principe* asseruatur.

Alia huiusmodi dentata Balæna Maccaresium appulit.

Hieronymus Matthæus Marchio Iouij.

Castagneda in Orientali Historia sua friuolam adhuc magis opinionem fouet, excrementum hoc Ambarinum in Balænis repertum stercora esse auium quarundam, quæ in Arcipelago illo interiori odoriferis vescantur herbis, in rupes & scopulos Insularum earundem sua retrimenta deponant, quæ mari innatantia à Balænis deuorentur & necdum concocta vomitu postea reijciantur.

Castagneda vult Ambram esse auium stercora.

Garzias ab Horto verò loco iam supra dicto, Terram quandam esse putat: *Ceterùm hæc mea est opinio*, inquit, *veluti pro regionum natura terra interdum rubra est, vt bolus Armenus, interdum candida vt Creta, nonnunquam nigricans: sic verisimile est aut insulas, aut terras similis cum Ambaro forma inueniri, quod terra sit aut fungosa, aut alterius generis. Quod verum esse testatur magna eius, quæ reperitur, quantitas. Siquidem inuenta sunt interdum fragmenta humana magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmant nonnulli se integram ex Ambaro insulam vidisse, quam cum postea requirerent, nunquam comparuisse.*

Garzias ab Horto ait Ambram esse Terræ speciem.

Ingentes Ambrę moles aliquādo repertæ.

Verum de insulis eiusmodi Ambarinis *F. Gregorius* nihil sibi vnquam visum nec auditum fuisse sanctè mihi affirmauit. Posse ingentia Ambræ pondera interdum mari innatare non absurdum putamus, quæ hyperbolicè Insulæ dici queunt. Nam & illi, qui iam descriptam vulgò Balænam seu potius Musculum

appel-

Digitized by Google

In hac Balæna nostra nulla fuit fistula.

se nullam reperisse, cum diligenti tamen examine cadauer bestiæ perlustrasset, & designatum ære quoque euulgasset. Existimat igitur Rondeletius hoc nostrum Cete, cum Balæna neutiquam sit, potius Aristotelis & Plinij Musculum esse, quẽ Græci μυόκητον dicunt. Et Plinius quidem lib. 11. cap. 37. *Musculus marinus, qui Balænam antecedit, nullos habet dentes, sed pro ijs setis intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum.* Aristot. verò lib. 3. de Hist. An. cap. 12. *Musculus etiam piscis* ait, *pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, suillis similes.*

Videtur Antiquorũ Musculus esse.

Cur non sit Musculus hęc Balæna.

Rectè hæc omnia Rondeletio adstipulari videntur, Balænam neganti & Musculum esse affirmanti. Et tamen non leuem mihi scrupulum inijcit: quod Aristoteles nempe & Plinius dicere velle videntur, ex palato animalis hos pilos enasci, cum in nostra hac bestia ex corneis illis laminis, quæ probè à palato separari possunt, originem sumant. Accedit Plinij authoritate credi debere, Musculum non magnum piscem, saltem non ex Balænarum classe esse, cum dicat lib. 9. cap. vltimo: *At è contrario amicitiæ exempla sunt præter illa, de quorum diximus societate Balæna & musculus, quando prægraui superciliorum pondere obrutis eius oculis infestantia magnitudinem vada prænatans demonstrat, oculorumque vice fungitur.* Hunc *Oppianus* & *Ælianus Ducem Balænæ* appellant, & *Claudianus* his versibus parui corporis facit:

Si ruit in rupes amisso pisce sodali
Bellua, sulcandas qui præuius edocet vndas,
Immensumque pecus paruæ moderamine caudæ
Temperat, & tanto coniungit fædera monstro.

Et Oppianus lib. 5. conceptis verbis paruum appellat, cum enim de immanibus illis & cetaceis piscibus loqueretur, qui tardè mouentur, ductorem ipsis paruum hunc piscem attribuit:

Pondere magnorum membrorum tarda feruntur;
Et lentè æquoreo circumuoluuntur in æstu.
Hac ratione comes cunctis ductorque viarum
Musculus est paruus visu, sed corpore longo,
Et tenui cauda, paulo semotus ab illo
Præcedit, monstratque viam, ducitque per æquor.

Ast quoniam idem *Plinius* lib. 32. cap. vltimo Musculum non inter paruos pisces sed belluas marinas, vt *Physeteres, Balænas, Pristes, Orcas* & similes numerat, putat Rondeletius eundem lapsum fuisse, dum priore citato loco, pro Balænæ duce Musculum assignauit.

In huiusmodi Balænis aliquando Ambra reperta fuit.

Scribit quidem *Rondeletius*, in huiusmodi edentulorum musculorum, siue Balænarum malè creditarum, ventriculis non rarò Ambram inuentam esse: sed hoc, vt ego opinor, minimè conuincit, ibidem hanc ex malè digestorum piscium viscosa massa enatam fuisse, cum idem ipse affirmet in eorundem stomachis nihil præter aquam, spumam, mucum, & fætentem Algam sine vllis piscibus, aut piscium frustis reperiri, vt vel hinc clarum euadat, eam minimè carniuoram bestiam esse. In nostra certè belua, quam ad nostrum hoc mare mediterraneum appulsam iam satis delineauimus, nostri homines præter malè olentia & naribus vix toleranda retrimenta, nihil quicquam offenderunt.

Et

Digitized by Google

Et hanc quidem bestiam, & quæ in ipsa continebantur pleraque, exacta disquisiuit diligentiâ ex famulis quidam Illustrissimi *Principis Cæsij* nostri; quem, cùm ipsemet (quod maluisset hic rerum Naturalium curiosissimus Spectator & Obseruator) ob negotiorum & longioris viæ incommoda *Aquaspartæ* in vrbe sua retentus, coram adesse non posset, eò ex *Ciuitella Cæsia* Castro suo à Maioribus Cęsiæ Gentis in Tuscia ędificato, nec longè à *S. Seuera* dissito, ablegauerat. Qui cum exquisitam partium omnium proportionem mensus esset, dentes etiam aliquot secum abstulit, qui in Principis Musæo hodieque inueniuntur.

Princeps Cæsius per famulum missum Balænam hâc perlustrari curauit.

Non defuerunt tamen nostra quoque memoria aliæ Balænarum species, dentibus non coriaceis aut corneis, sed veris ac osseis præditæ, quarum vna *Asturæ* loco non multum ab antiquissimo *Neptuni* maritimo oppido distante, in maris littus proiecta occubuit. Hoc cum littus eodem tempore animi & obseruandarum simul quarundam maritimarum gratiâ raritatum, fortè fortuna idem Princeps Cæsius legeret, vertebram ex cauda, & dentem ex eadem Balæna nactus est, non absimilem planè illis, quibus *Hippopotamos* hìc *Romæ* instructos vidimus.

Propè oppidu Neptuni alia Balæna veris dentibus instructa reperitur.

Et pauculos ante annos demum, similis cetaceus & dentatus quoque piscis, sed paruus &, vt apparebat, iunior prorsus *Maccaresium* Arcem mari contiguam, Illustrissimi *D. Hieronymi Matthæi Marchionis Iouij* propriam, vndis iam & maris æstu confectus appulit. Hic etiam Marchio; qui non tam nobilitate & diuitiarum, quibus affluit, quàm bonarum literarum, Mathematicarum præcipuè scientiarum laude clarescere discupit, & ob id *Principi Cæsio* amicissimus, mihi beneuolentissimus; Costam huius piscis Principi trãsmisit, quę cũ rarioribus plurimis Naturæ artisque donis, atq. inter alia cũ Vasculo quodã ex ipsiusmet Cetacei piscis Vertebræ cuiusdã interiori spõgiosa & medullę cõtigua parte faberrimè elaborato, in Musæo suo ab eodem *Illustriss. Principe* asseruatur.

Alia huiusmodi dentata Balæna Maccaresium appulit.

Hieronymus Matthæus Marchio Iouij.

Castagneda in Orientali Historia sua friuolam adhuc magis opinionem fouet, excrementum hoc Ambarinum in Balænis repertum stercora esse auium quarundam, quæ in Arcipelago illo interiori odoriferis vescantur herbis, in rupes & scopulos Insularum earundem sua retrimenta deponant, quæ mari innatantia à Balænis deuorentur & necdum concocta vomitu postea reijciantur.

Castagneda vult Ambram esse auium stercora.

Garzias ab Horto verò loco iam supra dicto, Terram quandam esse putat: *Ceterùm hæc mea est opinio*, inquit, *veluti pro regionum natura terra interdum rubra est, vt bolus Armenus, interdum candida vt Creta, nonnunquam nigricans: sic verisimile est aut insulas, aut terras similis cum Ambaro formæ inueniri, quod terra sit aut fungosa, aut alterius generis. Quod verum esse testatur magna eius, quæ reperitur, quantitas. Siquidem inuenta sunt interdum fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmant nonnulli se integram ex Ambaro insulam vidisse, quam cum postea requirerent, nunquam comparuisse.*

Garzias ab Horto ait Ambram esse Terræ speciem.

Ingentes Ambrę moles aliquãdo repertæ.

Verum de insulis eiusmodi Ambarinis *F. Gregorius* nihil sibi vnquam visum nec auditum fuisse sanctè mihi affirmauit. Posse ingentia Ambræ pondera interdum mari innatare non absurdum putamus, quæ hyperbolicè Insulæ dici queunt. Nam & illi, qui iam descriptam vulgò Balænam seu potius Musculum appel-

Digitized by Google

appellatum ante sesquiannum ex Turri maris, vbi aduersus pyratas excubiæ aguntur è longinquo conspexerunt, insulam primo rati esse fuerunt. Et cum, vt experientià clarum est, Ambra quasi integra sit pinguedo quædam, iam autem nec auium fæces, nec Balænarum stercora aut viscosus earum in ventriculis humor adipiosa sint, nec vlla vnquam insula quæ plantas & animalia alere queat, pinguedo fermè mera, qualis Ambra quæ oleo & non aqua vt terræ solent, soluitur, fuerit; consequens erit vt in nulla horum classe Ambræ locum dare valeamus.

Ambra quasi tota est pinguedo.

Multò nostræ sententiæ vicinius accedit *Nicolaus Monardes* de medicam. noui orbis. Cap. 7. *Varia est circa Ambari originem*, inquit, *opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum illico densatur, vt solent pleraque quæ sub marinis aquis tenella & mollia sunt, & aqua exempta durantur vt corallium & succinum*. Et paulo inferius: *Verum est meo tempore Balænam circa Canarias, quas Insulas Fortunatas putant, captam in qua inuentæ sunt plus quam quatuor Ambari arrouæ* (ponderis apud Hispanos genus, quod vigintiquinque libras pendet) *siue centenæ libræ: postea tamen infinitas Balenas cum suis Catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est*.

Nicolaus Monardes magis nostræ sententiæ fauet.

Matthiolus titubat, & quid certi determinet, ignorare se ingenuè his verbis fatetur. *Ceterùm ex antedictis quæ sit Ambari historia vt verior accipienda, non equidem ausim decernere, quod nihil adhuc certi atque explorati habeam.* Adfert tamen *Simeonis Sethi* & *Serapionis* (quamuis hunc non nominet) opinionem & ipsissima ferè verba, quorum ille *Ambra* non minus ac sulphuris & Bituminis fontes in terra statuit: hic ipsam in maris alueo non secus atque in terra fungos oriri existimat. Nos postremæ huic sententiæ libentius, quam vlli alteri subscribimus. Non ob id tamen in plantarum, sed mineralium potius genere Ambram collocari volumus.

Matthiolus de Ambra ignorantiam suam fatetur.

Quæ nostra sit sententia.

Posse autem mineralia non in Fungi tantum forma siue in rudimenti illius modo, in quo Natura veluti stirpes fabricare addiscit, sed perfectioris etiam alicuius plantę figurà è terra germinare, varij varia documenta authores adferunt, quæ summatim collegit *Fortunius Licetus* acerrimus Peripateticæ sectæ propugnator Lib. 4. cap. 72. de Spontan. viuent. Ortu, vbi ex *Petro Martyre* in noui Orbis *Hispaniola* Insula Aurum è terra surgere, & vitis modo circa arbores serpere. Ex *Fulgosio* apud *Firmium* Pannoniæ vrbem, interdum in vitibus Capreolos inesse repertos verè aureos, ex ijs auream cusam monetam fuisse. Ex *Aristotele* de *Admirandis*, Aurum defossum, aut in terram proiectum excreuisse, Æs comminutum & seminatum, vbi aquæ illud irrigarunt, aucta extitisse, adducit.

Aurum aliquàdo plātarum instar germinasse.

Fortunius Licetus optimus peripateticus.

Poterat igitur vitalem quis in metallicis sibi spiritum facile imaginari, & à plantarum anima vegetante non longè seponere. Seminari enim, crescere, germinare non posse videntur, nisi quæ ex vegetantium sunt genere. Veruntamen *Licetus* huic illico satisfacit dubio, vt plerisque facillimum est Aristotelicis ad quodlibet propositum problema, & ad eius contradictorium si placet quoque, rationibus respondere. Ait igitur supponendo ea omnia vera esse, quæ de auri ærisque vegetatione allata fuerunt, vel primò dici posse non verè

An mineralia vegetentur.

Responsio Liceti ad hoc dubiū.

Capreo-

Digitized by Google

Capreolos sed æquiuocè fuisse; vel eodem modo creuisse, vt cornua in ceruis, in quibus vita nulla sit, imò veros etiam in vitibus Capreolos se habere vt vngues & cornua, hoc est, sine vita; vel vites per radices suas è terra attraxisse humorem metallicum, in quo humore fuerit auri prius geniti aliqua portiuncula, metalla autem à prædominio esse aquea & generationis eorum materiam humorem esse fluidum, adeoque facilè obsequentem. Vel demum hoc fieri posse ex natali mollicie, ab angustia loci, materiam vi pulsam è terræ finibus contorquente. Si aurum vitis in morem arboribus adhæreat, hoc illi accidere ob lentorem, ac molliciem facultatemque rigendi extra natale solum. *Quod si verò*, inquit, *aurum defossum alicubi, posse renasci concedamus; dicimus id renatum fuisse, non quia vetus aurum, plantarum more, nouum metallum sibi consimile germinauerit: sed quia vetus illud aurum materiam sibi propinquam, ad quam auri naturam dispositionis quomodocunque, & vndecunque adeptam in nouum aurum commutauerit, ea ratione prorsus, qua ignis ligna in ignem nouum conuertere consueuit, & aqua vetus aerem in aquam nouam physicè transmutare solet*.

Atqui hoc mihi modo dubium obscurum per obscurius solui videtur. Metallicarum gnari rerum philosophi & artifices, hæc non sicco ita pede transirent. Cum enim in minerarum puteis ac metallorum venis, seminium quoddam latitare certa sciant experientiâ, per quod metalla certis determinatisque locis maturantur, fæcundantur, se instaurant ac propagant, adeoque suo quodam modo crescere & germinare dici valeant, id omne operis sine vegetatione aliqua non posse accidere videtur. Sed hæc alterius loci fusius explicare fuerit. *An valida sit Liceti responsio.*

Et quid si Ambram forsan inter minerale & plantale medium quippiam astruamus? An Naturæ hoc insolens erit? quæ ab vno ad alterum extremum non nisi per medium transire est solita. Vt enim inter Angelum & brutum animal Homo est medius, ita inter hunc & abiectissimam bestiam Simia interiacere videtur. Inter perfecta bruta & plantas perfectissimas se interponunt Zoophyta, *Plantanimalia* philosophis appellata. Certè quid supra plantarum naturam *Spongiæ, Lorica, Vulua* & *Mentula* cuncta marina & informia prorsus animalia, præter obscurum constrictionis & dilatationis motum habeant, non video. Huc referri possunt plantæ, quæ verè plantarum facie terræ infixæ immobiles manent, nisi quod homine accedente ipsasque contrectare tentante, ramos contrahant, quarum vna apud *Malabaros*, altera in *Pudefetania* esse à Recentioribus memoratur: quæ ob id *verecundæ arboris* nomen meruit: His tertia accedit mirabilior in Insula propè *Cimbubon*, cuius folia in terram lapsa humi repunt, & sub tangente manu diffugiunt. Quibus si placet *Agnum* adde *Scythicum*, animalis formâ, plantali carne, terræ hærentem & herbas vicinas veri animalis instar depascentem, quem etiam Scaliger describit. Iam *Tubera* terræ cum nec radices nec folia nec flores ramosue habeant, quis in plantarum classe facilè reposuerit? vegetante tamen anima prædita esse, quis dubitabit? Non igitur adeò absonum fuerit *Ambram* inter mineralia & plantalia mediam collocare: quod si substantiam spectes, bitumen sit; si pullulandi è tellure morem, plantas imitetur. Hanc inter Plantas & mineralia mediam Naturam primus inuenit & detexit Illustrissimus & Excellentiss. *Princeps Cæsius* noster: de qua

Ambra videtur quid medium inter plantã & minerale.

Natura ab vno extremo ad alterum per media incedit.

Mirabiles plantę sensu tactus præditæ.

de qua ex professo in suis libris de *Metallophytis* inde à se cognominatis agit, quorum specimen & species diuersas anno præterito ad Illustriss. Principem *Franc. Card. Barberinum*, Aquaspartà Romam transmisit.

His ita stabilitis, quid ad Scaligeri opinionem, qui fungum esse Ambram voluit, dicendum sit, iam liquet: non esse plantam nimirum veram, quales reliqui sunt fungi terrestres, horum enim nullus pinguedine tanta, quanta in Ambra est, pollet. Dici tamē fungus potest, tum quia fungi facie germinat, cum quia inter stirpem & terræ excremētum minerale fortassis intermediat. Quod autem fungus hic immensus, si quando maris turbulenta ingruit tempestas, & vt Serapio loquitur, *sęuientibus procellis agitatum pelagus, cum prouolutis impetuosè saxis expuatur in littus Zing vocatæ regionis: tum homines, quę præsentiunt maris insultus, ad vada se quam citatissimo cursu conferant, vnde & apud illos Michere seu velaces cursoresue appellantur, & quod eructatum est Ambarum, congerant*. De hoc inquit F. Gregorius, à neutris quicquam *Indis* compertum haberi. Quin falsum esse, si ventorum etiam turbine adeò mare intumescat, vt cælum terræ misceri videatur, aquam in fundo maris vllo modo conturbari, multo minus quæ ipsi inhærent terræ, Ambræ inquam & ingentia saxorum volumina à mari exturbari. Placidissimam enim in fundo stationem Vrinatores, siue illi qui margaritarum piscationi operam dant, tunc experiuntur, cum maris superficies etiam inquietissima furit.

Fungiformem hanc Ambram non a maris agitatione cum saxis eijci.

Mare supra agitatū infra quietū est.

Et qui in Naui illa, admirabili *Cornelij Trebelij* Hollandi ingenio excogitata, & *Londini* in Anglia, vbi hodieque visitur, fabricatà sub mari nauigarunt, sanctè mihi iurarunt, furentibus æquore ventis, nullam in imo maris molestiam percipi. Recipit autem hæc nauis viginti quatuor homines, quorum octo remos agunt, reliqui suis in cubiculis persistunt, qui viginti quatuor horarum spatio aere alio nullo indigent, soloque illo in naui concluso contenti viuunt, quibus exactis, superficiem maris petunt & reserato nauis operculo ac paulisper aperto nouum aerem hauriunt, quo postea clauso operculo sub aquam denuò tam profundè merguntur, quam nauis Rectori ad Orgias etiam si vellet quinquaginta, visum fuerit. Et quod mireris magis, ibi quoque magnetico indice cursum dirigunt, vbi locorum sint norunt, remisque facillimè nauem agitant. Quodque fidem ferme omnem subleuat, est, quod eo loci vbi remigantes morantur, nauis absque fundo est, vt aquā ipsi continuò aspiciant, ab ea verò minimè sibi timeant: cum in scamnis suis paulo altius sedentes pedibus haud quaquam ipsam contingant. Sed non libet nunc omnia persequi, quæ ab ipso Artificis Genero mihi non ita dudum relata fuerunt.

Describitur mira quędā sub aquis nauigatio.

Nec vero simile mihi videtur *Azelum* maiorem, aut alias etiam minores pisces deuoratà Ambrà, ab ingesto veluti veneno interire. Præterquam enim, quod experientia hoc minimè constat, ratio etiam reclamat, cum Ambra non aliorum instar Bituminum nauseoso & acri chalchantino spiritu ac sale, sed ex suauiore quadam minerali tamen, pinguedine componatur, quæ non dicam piscibus Pamphagis illis Neptuni pecudibus, sed nec hominibus exitio esse comperitur. Pinguia autem terrestribus quibusdam particulis mixta, ab animalibus & appeti valde, & eadem nutrire multum, in carne maximè porcina

Ambram piscibus nō venenū sed cibū optimum esse.

& caseo

& caseo pinguiore Rustici experiuntur. Nec absurdum est, mera etiam mineralia nostræ licet minus congrua Naturæ, à piscibus tamen deuorata digeri posse, cum viderim sæpius in exenteratorum ventriculis piscium maiorum, minores pisces modò integros adhuc, modò semiliquidos contabuisse, & conchyliorum testæ in humorem quoque chylosum abeunt, non vt vulgus Medicorum ac Philosophorum credit à magno stomachi ipsorum calore, noster enim longè potentior nunquam hoc efficeret, sed ab alio principio, à quo videmus & vniones & corallia durissima in limonum succo & aceto, frigidis ab ipsis creditis humoribus, facilè liquescere: Quis enim intensus sit in ventribus piscium gelidis in vndis semper degentium calor? cum multis ego vicibus in Testudinum tam aquaticarum quàm terrestrium etiam viuentium sanguine, & corde palpitâte extracto, nullum non dicam calorem, sed ne teporem quidem quin merum frigus ipso Iulio Mense, & Syrio ardente senserim, quod & in piscium mihi sanguine, in quo præcipuus animalis calor situs est, vsuuenit. Sed hæc altiori & quam hæc tempora non capiunt, speculationi reseruantur.

Pisces nobis indigestibilia cōcoquunt, non à maximo calore.

Testudinū & piscium sanguis & cor, ad tactum frigida.

Neque hoc silere debeo: *Monarden* in *Ambra* sæpe Auium rostra, ac conchylia, & ostrearum testas reperiri scriptum reliquisse. Veruntamen *Clusius* hæc non Auium sed *Sepiarum* rostella, aliorum ex mente esse annotauit. Non est omnino de nihilo hæc dubitatio. Vidi enim hìc Romæ non rarò, vbi sepiæ quam plurimæ venduntur, earum rostella Auium adeò rostris similia, vt incauto facilè auium illa fuisse imponere potuissent. Et Clusio quidem ego libens assentior, sæpius hoc accidere posse. Attamē nec hoc dissimulare volo, me verū & genuinum Auiculæ rostellum oblōgum, angustum, & acutum, integrumque in magna satis Ambræ odoriferæ optimæ massa, quā iam sæpe laudatus Eques noster *Puteanus* Lynceus (vt pretiosorum huiusmodi medicamentorum, quà naturalium, quà arte paratorum instructissimam habet supellectilem) *Venetijs* transportari huc curauerat, vidisse ac manibus tractasse. Solent autem, quæ ex *Sepijs* sumuntur non oblonga & tenuia ac compressa, sed crassa, breuia, ac lata valde esse, qualia vel in *Pisce Orbe* Nilotico meo, vel in Auicula *Coccothrausse*, & ob id ab Italis *Frisone* & *Grossobecco* vocata, inueniuntur: vt affabrè hanc cum plurimis alijs in suo *Auiario* æri incisis & euulgatis *Ioannes Petrus Olina* I. V. Doct. egregius, sub faustis *Puteani* nostri auspicijs delineari curauit, luculento ad omnes addito commentario, qui si ita perrexerit, herbam ipsi, vlla absque controuersia, ornithologi alij omnes & Aldrouandus porrigent. Atque hæc de sepiarū & Auium rostellis adducta sint, vt magis *F. Gregorij* sententiam cōfirment, qui non tam maris bestias, quam cæli volucres Ambræ esui maximè inhiare testatum voluit. Quod si tamen vllam ex *Ambra* pastu Balænam vnquam interijsse contigit, id copiæ potius ingestæ, quam deleteriæ pretiosi huius odoramenti facultati tribuendum arbitror. Nam & *vini* ac *panis*, quorum hic corpus, illud Animæ vinculum spiritus maximè refocillat, nimia quantitas veneni vicem subit.

Auium & sepiarū rostra in Ambra reperiuntur.

D. Cassianus Puteanus pretiosissima medicamenta asseruat.

Atque hucusque candide Lector, *Zibethi Moschi* & *Ambræ* disquisitio, longiusculum forsan, quam voluisses, teque meque tenuit. Sed cum incerta illa Authorum varietas, qui vt *Lucretius* ait:

Cur protracta fuerit longius hæc disquisitio.

Sapiunt

Sapiunt alieno ex ore, petuntque
Res ex auditu potius, quam sensibus ipsis.

Hactenus nos cæca caligine mersos omnes traheret, puto aliquam saltem per me, disputatione hac lucem controuersijs illis allatam fuisse: nempe

Sic unumquodque paulatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit auras.

Anna Tuya fætidissimũ animal Peruanum.

Cum itaque tam Moschi quam Zibethi exoticorum Animalium, dilucidam, vt spero, historiam dederimus; contraria verò iuxta se posita magis elucescant, poteram his admirabile animalculum quoddam adiungere, in quo Natura omnem mundi corriuando veluti fætorem commiscere voluisse videtur *Anna Tuya Peruanis* dictum, à *F. Gregorio* graphicè mihi descriptum. Veruntamen cum & *Nardus Ant. Recchus* noster in hoc ipso opere suo, similis propemodum meminerit *Mexicanis Tzquiepatl*, nobis nomine *Vulpeculæ, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore*, vocatum, eò vel lectorem nunc remittimus, vel vbi otium nobis supererit, in eodem commentando capite, aliquid de nostro addemus.

In Ambræ electione, probatur Romani & Augustani collegij medici assensus.

Grisea ceteris præfertur.

De Electione *Ambræ* & quid aliud dicã faciamuè, quam vt Nobilibus his Medicorum Collegijs, *Romano* inquam meo, subscribam & *Augustano*? Quorum hoc in *Germania*, illud in *Italia* ceteris facilè præcellit. In hoc autem concordant ambo voce ac calamo, probari odoratissimam, leuem, sordibus carentem, grisei coloris, venis modò cinereis, modò albicantibus & notulis quibusdam rufis, croceum colorem imitantibus distinctam, ac pinguem ita, vt si acu candenti perfodiatur, olaginei aliquid succi resudet. *Romanum* Collegium griseam ac nigram tantùm agnoscit: hanc verò reijcit, & vnguentarijs ac Chirothecarijs relinquit. Ast neque hi, si griseam nancisci possunt, nigram emunt fragrantiâ à grisea longè victam. *Augustanum* tamen etiam albam nouit & reijcit, quæ & ipsa nostris Chirothecarijs nõ est ignota, sed ob odoris debilitatem grisea ignobiliorem repudiant. Scio à plerisque hanc Struthiocameli ouum candore æmulantem, ceu quæ imposturam sapiat, reprobari: volunt autem aliqui hanc gypso admisto talem concinnari, quod vix crediderim, ponderosior enim, quam est, inueniretur.

Ludouicus Coltrius materiæ medicæ experientissimus pharmacopœus.

Grisea Ambra senio albescit, sicut & vitriolum.

In vna & eadem magna massa Ambræ posse esse differẽtes colores.

Ludouicus Coltrius exercitatissimus & rerum naturalium maximè gnarus Pharmacopœus, qui è regione *Panthei Agrippæ* ad insignia *S. Georgij*, instructissimam quà factis, quà infectis pharmacis tabernam habet, & *Theriacæ* præsertim ac *Mythridati* confectione cæteris facilè palmam præripit, sibi non semel tantum contigisse affirmauit, quod grisea illa optima Ambra, vbi senio confecta fuisset, albescentem colorem, id quod & mihi in *Ambra* octo annorum quam domi detinui, vsuuenit, acquisiuisset, euanidi prorsus ferme odoris. Hoc multoties nos in cæruleo Vitrioli experti sumus, vbi diutius aeri exponeretur albedinem planè contraheret. Attamen & albam quæ recentior apparet, inueniri certus sum, sicut & nigram recentem, quod quidem in plantis & mineralibus non est ab earum natura absonum, ne de animalibus quicquam dicam, etiamsi esse partes prorsus homogeneæ essent, posse tamen in aliquibus particulis colore differre. Quid igitur mirum, si in massa ingenti adeò, quantâ fungorum more è terra, cautibus, rupibus, ac scopulis maris emergit Ambra,

color

Digitized by Google

color simul sit albus, nigricans, & cinereus siue griseus, cuius differentiæ rationem supra etiam F. Gregorius aliquam rationem probabilem attulit. Quod *Augustanum* verò Medicum Collegium illam etiã, quæ auium rostris, conchyliorum & ostreorũ testis permixta cernitur, refutat, id demum non omnino admittendum iudico, nisi sordes aliæ terrestres cõiunctæ ipsi hæreant. Supra enim in Ambra optima auiculæ rostellum me reperisse monui.

Ambra auicularũ rostris immixta non est omnino reijcienda.

Fungitur autem dignissimè iam laudati Collegij *Romani* Medici hoc anno M.DC.XXV. Archiatri siue *Protomedici* munere *M. Antonius Lucianus*, acutissimus preter medendi artem Philosophus, & Medicinæ, quæ Theoremata explicat, Professor publicus, ac meus ante hos XXV. annos in *Nosocomio S. Spiritus* collega & amicus. In edolanda verò ac promulganda, quà Galenicis quà Chymicis medicamentis locupletissima *Augustana* Pharmacopœia, primariam contulisse symbolam suam mihi videtur *Raymundus Minderer*us, qui ea in scribendis libris suis, quorũ complures vtilesque edidit, & praxeos Medicæ felicitate donatus fuit, atque *Cæsari* ob id *Matthiæ* acceptissimus, vt suum *Sueuia* pręcipuè *Augusta Vindelicorum* amœnissima Ciuitas *Hippocratem* iure ac merito appellare possit.

Raymundus Mindererus Sueuiæ suæ Hippocrates.

De optimi Moschi signis Lectorem similiter consulere iubeo vtramq. pharmacopœiam siue *Antidotarium Romanum & Augustanum*. Esse debere nimirum siccum ac perodorum, substantiæ mandendo friabilis facilè, & fragrantiæ cerebrum nonnihil ferientis, colore modó subflauo, aliquando subnigro, & ferè ferrugineu. Quod non est mirum, cum sanguinem cum carnibus contusum ac torrefactum, ex quibus constat, imitetur. De Zibetho demum medicamentis rarius addi solito, plerique qui de Animalibus commentati sunt, authores videri poterunt. Nobis ob temporis angustiam (plurima enim adhuc dicenda restant) non licet singulis his diutius & minutius immorari.

Electio Moschi.

De Zibetho alij videantur.

O quam ego nunc vellem per suaueolentes illos odorum campos latius expatiari, odorumque naturam penitius explorare! Cur fœminarum præsertim vterus cum gratis odoramentis *Zibetho, Moscho* & *Ambra* tantam habeat cõuenientiam ac sympathiam, cùm fætoribus verò tam insignem discrepantiam atque antipathiam, vt his reluctari, illa animalis alicuius viui instar amplexari velle videatur? quę hystericas interim, si harum naribus percipiantur, tanto fastidio mulieres afficiunt, vt & animo linqui & mortuis similes iacere videâtur. Vidi eiusmodi fœminam de *Ambra Moschique* odore delibutis Chirothecis grauissimè conquerentem, cum & ignara eius qui illas gerebat, aduentus viri esset, & multis ab ipso passibus remota in suprema domus parte resideret, cum per inferiores hic interim gradus ascenderet.

Variæ fieri possent de odoribus speculationes.

O quàm itẽ optarẽ ex interiore Principiorũ Physicorum medulla, non calidi inquam, frigidi, humidi & sicci miscela, quæ omnia ad hanc rem nihil aut parum faciunt, rationes disquirere! Cur odorifera illa bene olẽtia, cordiq. vt aiunt, proficientia adeò, balsamica pharmaca, vigorem, gratiam suam ac fragrantiam à fætidissimis tamen hominum recrementis, vrinis ac pestifero latrinarum halitu recipiant, illamq. diutius conseruent? Et quomodo spiritibus nostris odores consociari, & per hos illos nutriri dici queat? si quando ad nares admotis odoriferis rebus in syncopẽ lapsi refocillamur. Cuius gratia ex Ambra, Moscho, Xyl-

An odores spiritus nutriant?

Ccc aloe,

aloe, Cinamomo, Zibetho & similibus pilæ *Poma Ambræ* vocatæ, concinnantur, quæ Pestis etiam tempore circumferūtur. De hac enim spirituum nutritione dubitandi ansa illis præbetur, qui frigidæ in vultum aspersione aquæ, eosdem Syncope affectos restitui, absque vlla spirituum nutritione vident. Sic, qui tactu molliore, ac Musices sono longè spiritus magis exhilarari nostros animaduertunt, vt sono etiā à nobis grato percepto, inuiti quasi ad tripudiādum incitemur.

An odores per species intentionales propagentur.

Est & hoc occultum non minus: an per species vt vocant, intentionales, tam longè se Moschi odor diffundat, vt vnica huius drachma decem duret annis, & decem sufficiat ciuitatibus odore suo imbuendis, si ab vno ad alterum continuò locum deferatur? quemadmodum fieri videmus, dum lumen à lumine accenditur, absque prioris substantiæ deperditione, vbi non rarò patrem filij, siue progenita genitores suos superant. An substantia potius verè spirituosa & corporea, licet admodum exigua, adeoque exilis à corpusculo illo Moschi prodeat, vt ponderi sensibile nihil dematur? Veluti & ex *Antimonij Vitro* ac *Regulo*, vt vocant, non qualitates intentionales, sed veri spiritus corporei, aluum laxandi ac stomachum subuertendi obtinentes potentiam, in vinum aliumue liquorem, quibus infunduntur, iteratis sæpe vicibus abeunt, sine vlla, quæ sensu percipi queat molis ac ponderis diminutione. Et si per species intentionales vix intellectu comprehendendas, odores dilatantur, quomodo hæ tam fixæ hæreant, vt solo canes odoratu non ferarum tantùm, quæ ante horas plurimas transcurrerunt, vestigia insequantur: sed aliquot etiam post dies, viæ insistentes, qua patroni ipsorum incesserunt, locum vbi ipsi commorantur, ad vnguem inueniant? quod fieri posse aliter haud videtur, nisi quod odorata corpuscula per ipsas quoque calceorum soleas, & corneam vngularum ferarum substantiam, ipsi impacta diutius perseuerent telluri, quæ nostro olfactui quidem statim obliterantur, Canum verò odoratui ceu recentia odorum semina insinuantur. Nam neque *Mures* per obscuram nos noctem contuemur, quos *Feles* & vident & captant, argumento certissimo, plurima animalium sensibus esse obuia, quæ nobis occultantur, cum sensuum organa constructione partium & tēperamento plurimum varient. Sic multis distantia passuū millibus cadauera *Vultures* odorantur, & prædā quam capturæ sint, *Lynces* longissimè dissitam oculorū acie speculātur.

An per spiritus potius corporeos se diffundant.

Nō si quid nos non videmus aut olfacimus, idem fit in bestijs.

An odoratissima ideo sint calidissima.

An summus præterea & acutissimus odor in mixtis insignem, leuem, aut nullum etiam ipsis inesse calorē arguat? cum Moschum certè & Ambra tam acrem, amarum, aut salsum saporē caloris latentis maximi sobolem & signa, linguę non communicent, quæ odore tamen præ reliquis maximè pollent mixtis. *Camphora* quin etiam & *Opium* si vulgo Medicorum credimus, frigida sunt, & simul tamen odoratissima. An vice versa calidissima vehemētem vibrare odorē debeāt? quod in *Mercurio* sublimato ac pręcipitato, plurimisq. alijs metallicis & Causticis haud quaquā succedit axioma. Est autē ex Aristotele & Galeno odor caloris soboles.

Quomodo res quæ separatim positæ sint inodoræ commixtæ vero fætidissimæ.

Quomodo demum fieri posse autumemus, vt res duæ, si ambę separatim examinentur, prorsus sint inodoræ, quamprimum autem commiscentur absq. vllo humore, calore, & igne externo, tam horrendum fæteant, vt illis nemo assistere valeat? Huius autem rei experimentum non semel cæpi in *Calce viua*, ac *Sale Armoniaco* in puluerem redactis, quorum vtrumlibet sibi relictum, fatui est & nullius

lius

lius odoris, manibus verò commixta, mirum est, quam dirum & in momento temporis quidem iaculētur fœtorem. Quod si hos *Retorta* vt vocant Chymici, vasi destillatorio indas, ac per ignem vrgeas, tam pestilentis putoris aquam elicies, vt præ hac Cloacæ omnes, ac latrinę balsamum tibi spirare videantur. Quę si naribus admoueatur, cōtinuò cerebrum penetrat, eiusdemque menynges ita ferit ac vellicat, vt cum imprudens puer meus attracto vehementer spiritu illam olfecisset, clamore furentis instar sublato, in terram præ dolore concideret.

Quæ quidem omnia, an per quatuor primas illas adeò in Medicorum ac Philosophorum Scholis decantatas qualitates, quibus se problematibus qualibuscunque physicis satisfacere promittunt, expediri possint, auidus audire desidero. Nisi forsan quintam illam incognitam & occultam qualitatem adiungant, doctæ ignorantiæ asylum, & à sexto, si placet, sensu perceptibilem. Si enim eiusmodi Philosophus aut Medicus quidam fossorem aliquem interroget, cur purgantia medicamenta exempli gratia, humores, eosque determinatos è corpore deturbent, vt in fide parentum credimus; hicque se ignorare hoc statim ingenuè fateatur; tum philosophus: atqui, parum philosophus es, inquit, nescis hoc esse à qualitate occulta? à proprietate totius substantiæ, à Forma rei? Et à philosopho fossor denuo petat, quid sit illa occulta igitur qualitas? quæ facies illi sit proprietati totius substantiæ, & quæ forma rei Formæ? ille verò musset, nec quid respondere possit inueniat, nisi hoc vnicum, formas rerum nobis ignotas esse: an sibi non poterunt ambo coniungere dextras, & cæcus cæcum ducere? Non quod ego nunc plurima in Natura latere, & nobis ignota diffiteri velim; hoc ipsum enim est, quod sæpius reprehendendo inculco, nos nimis esse in reddendis rationibus faciles, quæ non rarò nullæ aut friuolæ sunt. Sed quod hic aduertendum censeam: non si quid quatuor illarum potestate qualitatum, nobis non subito in soluendis quæstionibus naturalibus ex animo succedit, ideò ad occultas confestim fugiendum qualitates esse. Neque enim, si inuenire non possis, ex quatuor elementis & horum calore, frigore, humiditate ac siccitate, neq. ex secundis appellatis qualitatibus, ortum à prædictis sumentibus, cur res duæ frigidissimæ, diu prius in niue nempe refrigeratæ, quamprimum se contingunt, absque vllo actuante externo & alieno calore, ignis instar, temporis monumento incalescant? Cur duæ res insipidæ prius, coniunctæ postea sapidissimæ, & separatæ ambæ inodoræ, similiter odoratissimæ fiant? Cur *Aqua* stygia siue fortis dicta, rem mollissimam, ceram nempe laminæ æneæ aut ferreæ inductam, minimè consumat, sed subiectū potius metallū durissimum erodat? Cur eadem illapsas in librum aliquem ex atramento scriptorio maculas emaculet, ipsos tamen impressos characteres minimè deleat? Et cur argentum viuum mollem, chartaceam aut ligneam capsulam in qua asseruatur, non perforet: argenteam tamen, auream, plumbeamue vllo sine igne non perforet tantùm, sed ferme deuoret? Horum inquam, & similium problematum, etsi tibi per vulgaria principia solutio nō succurrit, non ideò ad arcana statim Naturę mysteria, quæ Angelis ferme solis nota sunt, confugiendum. *Non omnia nouimus omnes*, inquit ille, & multa alijs patent, quæ nos latent. Sed manum iterum è tabula.

Parum differunt ab Idiotis qui pleraque quasi quæsita per occultas qualitates soluunt.

Nō si quid per primas & secūdas qualitates non solui potest subito ad formas rerum est fugiendum.

Difficilia problemata quædā.

Nō omnia nouimus omnes.

Atque hic tandem finis mihi odoriferis illis tribus, siue ægrorum medica-

d by Google

Icones Animalis Zibethici Masculi & fæminæ à Fabio Colũna trãsmissæ.

mentis siue delicatulorum blandimentis sit imponendus. Verùm dum ego in hoc sum, aliæ ecce ab eodem **D. Fabio Columna Lynceo** literæ mihi **Neapoli** adferuntur, & ipsæ ad viuum vtriusque Zibethici animalis, masculi ac fæmellæ expressæ icones; quas nisi hìc insererem, putarem me in studiosorum naturalium rerum commoda peccare, cum præsertim sciam, á nemine geminas has adeò graphicè depictas fuisse. His autem me verbis iterum **D. Columna** compellat.

Noua Columnæ ad Authorem epistola de Zibethico animali.

Nosti amicissime **D. Faber** quantum te amem, quanti æstimem, & quàm tibi gratificari cupiam. Quamprimum igitur resciui aliquod tibi ex vltimis meis literis dubium de loculis illis, ex quibus Zibethum extrahitur, hæsisse, essentne testiculorum nomine dignandi? testiculi autem in solis maribus promineant, in fæminis tamen Zibethicis ex similibus quoque locis, vtriculis scilicet testiculorum more apparentibus humor siue succus ille odoratus eximatur: volui denuo eadem reuisere animalia, illa ipsa diligentius inspicere, fidelemque eorundem à **D. Bernardino de Corduba** antiquæ Hispanæ nobilitatis, ac viro humanissimo promptè exhibitorum delineationem tibi transmittere.

Animalis Zibethici Maris Icon

D. Fabij Columnæ Lync.

Mitto icones expressas, & illà qua potuere diligentia, exceptas, cum animal sit inquietum, semperque in clathris suis ligneis deambulet, nisi defessum humi quiescat. Maculæ in mare, quia nigriore pilo est, minus conspicuæ & minores sunt, quam in fæmina. Testes ex lateribus folliculorum cum manibus euersi, tam magni eos attrectanti manifestantur, quàm ab ijsdem folliculis contineri possunt. Humoris illius verò odoriferi seu liquoris ex mare plus extrahitur quàm ex fæmina, quod sesquidupla magnitudine folliculos maiores, eosdemque liquore hoc non minus turgidulos & refertos atq. fęmina posideat. Alternis diebus eximitur liquor æstiuis temporibus: hieme verò, quia minus est fluidus, bis in hebdomade. Figura iuxta adpicta describit regionem, vnde humor exhauritur, folliculosq. ipsos manibus inuersos spectabiliùs proponit, quibus folliculis ad latus foraminum (quà instrumento humorem exempturo ingressus datur) in externa parte testes adhærent.

Quæ copia Zibethi colligatur ex his animalibus.

Ani-

Digitized by Google

Animalis Zibethici Fœminæ Icon
D. Fabij Columnæ Lync.

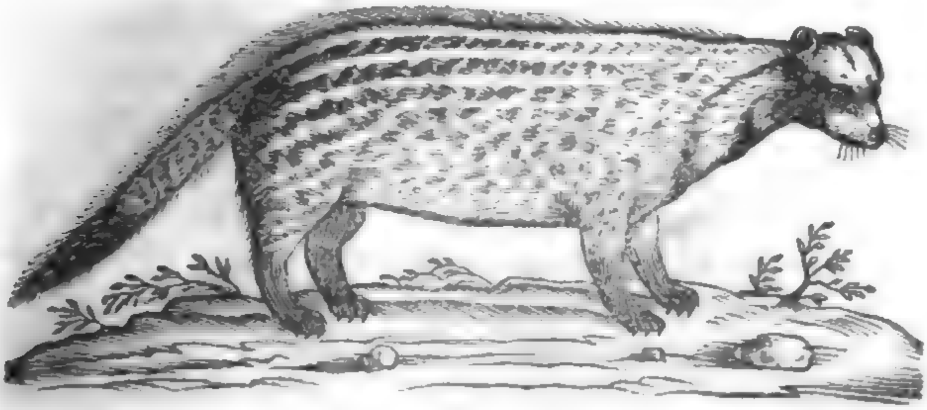

In fæmina testes illi perquisiti, non inueniuntur; molliores enim sunt illi vtriculi seu folliculi, nec vt in mare grumositas illa & durities oblonga testium percipitur. Asserit D. *de Corduba* se olim in ædibus *Illustrissimi Card. Farnesij* fæminam Catulos duos enixam vidisse. Mammillæ in nostra quatuor inuentæ sunt, plures enim, quamuis adhibita summa diligẽtià, horum animalium Custos non potuit obseruare: quia animal euerti se non patiebatur, nec in ventre manuum attactum admittebat, vtcunque alioqui in clunibus & sub brachijs, sine vllo molestiæ sensu se palpari permitteret. Cætera fæmina cum Mare communia habet. Partus & mammillæ huius animalis fęminæ.

Oculorum pupilla nigricans oblonga, parum supernè rotunda, infernè in acutum terminatur. Oculi verò nec albidi sunt, vt Felium; sed nigriores ex colore castaneo & flauescente mixto: nec hilares, sed potius tristes, & depressi magis, quam eminentes. Rostrum pilis denudatum, & nares nigricantes vt Canum, fissura satis infra rictum. Pedum digiti quinque omnes simul cum paruo pollice internè sito, nec longe distincto vt in Fele. Vngues nigricantes, breues, crassosque obtinet, sed parum aduncos. Si animal gradiens in conspectum veniat, potius depressum apparet, ob pedum siue crurum breuitatem, quæ non excedunt semipedem, cùm totum animal ad dorsum vsque non excedat altitudine sesquipedem, sed satis longum. Quare depressius est Cane plebeio & Vulpe, ac magis Fele, ad *Martis* siue *Melis* proportionem satis accedens. Corpus sine collo dupla longitudine altitudinem superat. Oculorum descriptio. Rostrum. Vngues. Crura breuia valde. Corporis proportio.

Quantum hæc icon ab illa *Mexicana* & ab alijs nostri orbis differat, ipsa pagina ostendit. Ego regionis & climatis differentiam plurimum posse non nego: cum & hominum facies Orientalium & Occidentalium, vt vocant, *Indiarum* plurimùm varient. Noui tamen & hoc: non leuem sæpenumerò à Pictoribus errorem committi, quod & ego aliàs expertus sum, & Plinius quoque retulit lib. 25. cap. 2. *Verum & pictura fallax est*, inquit, *& coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione Naturę multum degenerat transcribentium sors varia.* Hęc tamen nostra, cum aliarũ iampridem impressarum cõparatione existimari omnino exactior potest. Atque hæc tantùm notare amplius potui: quæ boni vt consulas precor, & optimè vt valeas, voueo. Neapol. Calend. Octob. Anni M.DC.XXV. Cur icones horũ animalium ab Americana nostra non parum varient.

Digitized by Google

QVAVHTECHALOTL THLILTIC.

Sciurus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMALIS huius color ipſam ferme nigritie fuliginem refert, & noſtratem apprimè Sciurum repræſentat. Si tamen ex icone aliquid conijcere licet, grandiuſculus hic magis eſt noſtris. Caudam habet pilis valde obſitam & villoſam, latamquè à dorſi poſtrema parte ad collum vſque reflexam & protenſam. Inferiores caudæ pili minus nigricant. Vngues erectos & plurimùm acutos quinque poſſidet. In auribus ac barbula cum noſtratibus conuenit.

SCHOLIA EIVSDEM.

HOc vbi *F. Gregorius de Boliuar* animalculum, tam in lignea tabula ſculptum, quàm in Autographo coloribus ſuis expreſſum vidit, ſtatim *Sciurum Americanum* eſſe pronuntiauit, quod Hiſpanis *Hardilla* dicitur, & his mihi id verbis delineauit.

F. Gregorij de Boliuar deſcriptio Sciuri Americani.

Sciurus eſt quoddam animal paruulum, viſui valde gratum pulchrumquè, magnitudine parui *Cuniculi*. Proueniunt communiter hæc animalcula in omnibus *Indiæ Occidentalis* ſiue *Americæ* regionibus. Et illa quidem, quæ locis valde frigidis nec admodum montuoſis generantur, coloris inter cinereum ſub rufumque ſunt, ac minus pulchra; ea verò, quæ in ſolo calidiote & montano ſimul procreantur, formoſa ſunt, colore aurum imitantia. Cauda horum pilis maximè abundat, aſpectu placens, tam longa & larga, vt totam corporis molem cooperire poſſit; ſiue enim ſtet, ſiue ſedeat, erigit illam ac verſus caput reflectit.

Color pro regione variat.

Cauda.

Vtuntur anterioribus pedibus pro manibus.

Tam ſunt agilia & ad motum prompta hęc animalcula, vt vix ea vnquã quieſcere conſpicias. Dum comedunt, cibum tenent manibus, ſiue anterioribus pedibus

dibus Simiarum more. Cicurari facile, ac domi asseruari pro recreatione possunt, & placent præcipuè propter munditiem. Caput vsque ad collum *Muris* maioris capiti haud est dissimile. Digiti manuum ac pedum longiores quam illi in muribus, qui ad quoduis arripiendum facilè inflectuntur. Vngues, quales in *Noctua* sunt, similes. Catulos suos vel in rupibus, vel in altissimis educant arboribus, quos si transportant aut ad victum quærendum educunt, dorso lumbisque suis imponunt, cauda tegunt velantquè, ne videantur: illi interim vnguibus suis parentum pellibus leuiter infixis, ne decidant, firmiter adhærent. Sunt animalia venerea valde & calidissima, ideoquè ferme nunquam quiescunt, nisi quando dormiunt. Hæc omnia apprimè cum Europæis nostris concordant.

Caput. Vngues similes illis in Noctua. Catuli. Calidissima & venerea sunt animalia. Hucusq F. Gregorius.

Alui ego triennio integro *Romæ* eiusmodi animalculum nigri similiter coloris, & cicur adeò effectum, vt quouis illud modo manibus tractarem, in iram tamen interim valde pronum, vt me non rarò etiam morderet, nec ab alijs quam domesticis meis tangi se permitteret, adeoque verè cicuratum, vt Feles aut Canes solent esse, dici non potuit. Reperio tamen in *Theriotropheo Silesiaco Genitale* mari osseum esse: *Lienem* ruboris sanguinei; *Hepar* pallidiusculum, in cuius sima parte hæreat vesicula fellis subflaui exigua. In *Ventriculis* dissectis repertos nonnunquam fungos fuisse, quos credi potest depellendæ famis causà (cùm consueti cibi, qui sunt Castaneæ, Nuces Iuglandes & Auellanæ, Amygdala, Piceæ & Abietis strobili ac Pineæ nuculæ deessent) ingessisse. Meum etiam fructibus horarijs vescebatur & pane: carnes respuebat. Dicunt etiam aliqui *Glires* & *Sciuros* cæcum intestinum tantùm habere, quod magnitudini ventriculi facilè respondeat, idquè *Vesalij* authoritate probant. Mihi hoc difficulter creditur, qui tale quid in nullo animali viderim, licet & de Lupo hoc ipsum asseratur voracissimo Gulone, quod supra tamen falsum esse demonstraui. De dentibus hoc habeo: non dissimiles esse illis, qui in muribus reperiuntur, superiores nempe & inferiores vtrinque anteriores duos, prælongos latiusculos & acutè incidentes. Vnde non est mirum, quód durissima Nucum & Amygdalarum putamina tam facilè erodat. Caro huius non est insuauis, quam ego in *Germania* & quidem in *Franconia*, vbi rufi coloris frequentiores sunt *Sciuri*, quàm nigri (licet contrarium alij asserant) assam comedi. Galenus 3. de Compos. med. secundum locos, *mirabiliter in excellenti aurium dolore prodesse*, asserit, *Sciuri adipem in Strigili tepefactum instillatum*. Alia, quæ ego sciam ex hoc animalculo remedia peti, nulla sunt: nisi pelliculararum ope ventriculo humano applicatarum calorem eiusdem foueri dicamus, quod aliæ plurimæ quoque animalium pelles præstant.

Interna viscera qualia. Victus eorum. Dêtes quales in muribus. Caro nõ est insuauis. Medicamẽta ex Sciuro.

Inuenio in Epitome *Olai Magni* Cap. 13. lib. 18. contrarium asseri illi, quod *F. Gregorius* dixerat. Hic enim in America animalcula hæc colore formosiora esse dixerat, quò degerent in locis calidioribus, vt pelles etiam auricomæ viderentur: *Olaus Magnus* verò & ipsorum copiam, & colorem amœniorem frigori maximo tribuit his verbis: *Vna adiecta infallibilis sit regula, quod quantò magis tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tanto pulchriores (frigore causante colorem) sunt harum bestiarum pelles, sub eleuatione Poli scilicet, 77. graduum*

Controuersia de coloribus Sciuri. Olaus Magnus de Sciuris Septentrionis.

inci-

incipiendo, versus supremum Polum: in quo spatio venatores magis fatigantur, quam satiantur, hac infinità prædà vbique in arboribus veluti grege piscium in aquis, abundante, ea præsertim commoditate, quod arbores non sint sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quantò magis reditur ad Austrum, tantò deteriores, & magis fusca occurrunt pelles. Caro huius bestiolæ assa venatoribus est pro esca suaui.

Eadem animalia in Germania & Italia colore variãt.

Et videtur sanè de coloribus res ita se habere. Nam *Italia*, quæ regio est calidior, ferme *Sciuros* omnes educat nigriusculos; frigidior *Germania* verò rutilos plures, paucissimos nigros, quæ & vaccas habet plerunque rufas, & porcos albicantes, paucos nigros, qui tamen sunt frequentissimi in *Italia* vbi paucæ quoque vaccæ rufæ, pleræque grisei & nigrioris coloris, quicquid iam de *Americanis* animalibus sit dicendum.

Proprietates Sciuri.

Notat Olaus tres præcipuas *Sciuri* proprietates. *Prima* harum est, quòd exiguo insistens ligneolo, caudà villosà pro velo expansà facilè amnes tranare possit, quæ si alioquin aqua imbueretur, natationi impedimento foret. *Secunda*, quod miros in arboribus & super congelatis niuibus ludos, pulcherrimo spectaculo ostendat. *Tertia*, quod sagacissima bestiola caloris tempore, longæ metuens hiemi, in nidos varios & sufficientes cibos reponat, quos claudat dextrè & aperiat nidos, pro flatus asperitate. Ego natationem nunquam conspexi, sed in siluis iucundam in arboribus agilitatem, & varias domi gesticulationes cum voluptate sæpè contemplatus sum. Et prouidum simul animalis ingenium risi & admiratus sum, vbi ciborũ copia ipsi oblata fuit, quam auidè amygdalas exempli gratià, non deuoraret quidem, sed vtrasque adeò buccas ac genas infercirет, vt plurimùm tumerent, & in capsulam quandam vicinam, pro vsu suo reponeret.

Ioãnes Demisianus Lynceus Græcè & Latinè doctissimus. Philos. & Theolog. insignis.

Ioannes Demisianus Lynceus Cephalleniensis, vir Latina & Græca poesi facundus: Platonicæ, Aristotelicæ, Sacræ veræque Philosophiæ Christianæ apprime gnarus, & ob id Romanis Purpuratis quampluribus Principibus charus, inter doctorum colloquia virorum, ceu Polyhistor magni æstimatus: & ipse post seueriora studia, miris animalculi huius, quod ipse cicuratum planè ita assuefecerat, Natura & lusibus delectabatur, quod postmodum Excellentissimæ Principi Cæsiæ *Principis nostri* Coniugi, ex Illustrissima illa & antiquissima Saluiathorum familia prognatæ donauit. Hoc tamẽ certis temporum interuallis (vt referebat Illustriss. Princeps) Epilepticis insultibus corripiebatur, id quod post coitum (quæ parua nonnullis Epilepsia dicitur) Cuniculis non rarò vsuuenire scimus; quare *Sciurus* ille Epileptico eo tandem symptomate perijt.

Ad quod genus animaliũ pertineat.

Agricola ad Glirem videtur referre.

Nunc more nostro ad quodnam animalium genus *Sciurus* sit reponendus, disquirendum. *Georgius Agricola* in suo de *Animantibus subterraneis* libello, videtur *Gliri Sciurum* associare. Eodem enim capite de vtroque agit, & post *Glirem* hæc verba subiungit: *Ab eo differt bestiola paulo minor, quam alij Græci hac de causa* Καμψίουρον *vocarunt, quod vertat & sursum versus flectat caudam: aliqui verò* Σκίουρον, *quod cauda sua villis vestita & conferta, quasi flabello corpus soleat inumbrare: aliqui* Μῦν σκίουρον, *quod præterea similitudinem quandam gerat, speciemque muris.* Et nescio, an non hæc quoque *Plinij* verba *Agricolæ* faueant, Cap. 38. lib. 8. *Præuident tem-*

pestatem

Digitized by Google

pestatem, inquit, & *Sciuri: obturatisque, qua spiraturus est ventus, cauernis ex alia parte aperiunt fores: de cetero ipsis villosior cauda pro tegumento est. Ergo in biemes alijs prouisum pabulum, alijs pro cibo somnus*. Ex hoc loco aliqui voluisse Plinium etiam *Sciurum* dormire hieme, coniecturam fecerunt, vt Glires etiam Aristotelis testimonio 8. de Hist. animal. cap. 17. in eo maximè genere recensentur, quæ latent, dormiunt & pinguescunt. *Glires etiam latent in ipsis arboribus*, inquit, *pinguescuntque per id tempus* (hiemem nempe) *vehementer*. Nec facie multum à *Gliribus Sciuri* discrepant. Non defuere etiam, qui hunc ipsum Aristotelis locũ ad *Sciurum* potius, quam *Glirem* vi vocabuli Græci ἐλειὸς torquere maluerunt. Aduersus quos tamen rectè quidem Scaliger 210. partic. 4. insurgit sequentibus verbis: *Sciurum Gliremque temerè quidam confudere. Nihilo verius quod aiunt: Ἐλειὸς ab Aristotele dici, quem nos Sciurum, quod caudam inuertat; hoc enim est Κάμπτειν, id est flectere, non autem Ἑλίζειν, id est vertere aut voluere; sed quia in cauis arborum inuoluit sese, vbi dormiens pinguescat. Sciurus autem ab vmbra cauda & a flexu* καμψίουρος. Addo ego, nec *Sciurum* de se illud Martialis affirmare posse,

> *Tota mihi dormitur biems & pinguior illo*
> *Tempore sum, quo me non nisi somnus alit.*

Cum æquè hiberno atque æstiuo tempore, diurnis horis vigilet, & vix aliquot paucis nocturnis inquietissimum animal dormiat.

Coniecturæ pro Agricola.

Non pertinere ad Glirem bene Scaliger.

An potiore igitur iure *Mustelarum* generi *Sciurum* accẽsebimus? Vnde & non pauci Animalium Scriptores (cum *Sciuro* Latinum nomen nullum sit hactenus concessum) *Mustelam Quercuum* illum appellãt, quod & Germanica vox nominis ipsius dicere videtur, dum vocãt *Eichhermlein*; cum corruptè postea alij *Eichhornlein* dixerint. Nam *Hermelein* aliquæ *Germaniæ* prouinciæ *Mustelam* domesticã (Italis dicitur *Donnula*) vocant: hinc *Armelini Mustelæ* illæ omni niue candidiores, excepta caudæ extremitate: quæ nigra semper reperitur. Huiusmodi pelles pretiosissimæ cum *Zebellinis* ex *Moscouia* & gelidissimo *Septentrione* ad nos mittuntur. *Armelinorum* enim pelliculę (quarum ego quam plurimas integras oblongas & angustas, vt Mustelæ sunt, Romæ vidi) ad tam altum honoris fastigium penetrarunt, vt non tam Imperatoris & S. R. I. Principum Electorum, quàm Summorum Pontificum & S.R.E. Cardinalium Epomides condecorent. Non parum huc facit, quod Aristotelis etiam testimonio, osseum masculo Mustelæ, non aliter, atque *Sciuro* genitale est.

An sit ex Mustelarũ genere.

Armelinorum pelles pretiosæ.

Suadent, sed non persuadent prorsus hæc argumenta. In hoc ego enim vim maximam facio ad reperiendam animalium affinitatem, vt dentium scilicet conformitatem in agnatis inueniam bestijs. Atqui, Mustelæ non habent anteriores dentes binos in superiore, & totidem inferiore maxilla latos & longos, sed breues, quod signum tanquam inseparabile & infallibile, *Sciurum* ab ipsis distinguit: hic enim quatuor illos admodum longos & recuruos obtinet, quales in muribus planè omnibus obseruaui; veluti Sceleton meum ostendit, quod habeo probe confectum & diligenter custoditum, magni illius Muris Androgyni, de quo in Zibethico animali aliquid dixi: quem *Rattum* etiam vocant & falsò *Glirem* antiquorum esse (quo nomine à pluribus audit) existimant. *Glires* enim, qui siluas incolunt, & hieme in excauatis arboribus dormiunt,

Non esse Mustelam quia dentes repugnant.

non

Digitized by Google

non rarò *Romæ* venales & cibis aptos exponi vidi: *Rattos* autem ferculis inferri absurdum omnino est. Est præterea Mustela adeò Muribus infesta, vt tam maiores quam minores, & tam domi quam foris venetur Mures, cauernas etiam subeat & Talpas occidat, maioremque vtilitatem rusticis in frumentorum horreis, quam Cati solent, præstet. *Sciurus* autem Mures nec aggreditur, nec illis vescitur. Et *Carolus Figulus* quidem Mustelæ nomen Græcum ob id fecit, ex μῦς, id est Mus, & κλέπτω surripio, quasi *Mustela* fur sit Murium, quamuis hoc alijs non placeat: vt nec illud, quod alij à μῦς & τῆλε, hoc est longè, quasi dicas *longus Mus*, deducunt. Quin igitur, si cuiuis in re obscura coniecturà licet vti; nos *Goropiano* more ex *Germanica lingua* totam vocabuli essentiam & genuinam significationem deriuamus. *Mus* enim Latinis, idem Germanis animal eadem voce, vel *Maus* aliquibus signat: *Stelen* furari significat. Vtramque si vocem in vnam *Mustela* contrahas, habes *Murium furem*, quæ huic bestiolæ essentialis est proprietas.

Mustela capit mures vnde forsan ipsi nomen datum.

Sciurus nõ vescitur muribus.

Mustelæ Etymon ex lingua Germanica.

Quid igitur in hac controuersia determinandum? Ego profectò non tantas ausim componere lites. Lupus, Vulpes, Canis, Mustela ossea habent ex Aristotele & rei veritate genitalia; at cum nullo horum in dentium seu figura, seu numero & structura congruit. Accedit magis ad Mures, Lepores, Cuniculos, Erinaceos & Histrices, quibus oblongi illi dentes conspicui, omnibus sunt, incisores nimirum; in molaribus tamen non parum discrepant singulæ species. Nisi itaque interna probè viscera examinauero, certi nihil statuere valeo. Hoc tamen silere non debeo, Muris speciem pulcherrimam, quæ Romæ non infrequens est, & *Moscardinam* vocant, cuius memini, dum de Moscho agerem, *Sciuro* in colore, figura & cauda villosa plurimum assimilari. Est autem paruus valde musculus, vix medium manus digitum longitudine æquat, rutili & pulchri coloris, adeò cicur, vt sinum etiam & hominum caligas libenter subeat & planè sit φιλάνθρωπος. Quare si cui interea placuerit *Muribus* (nam & in ciborum quibus delectantur, ferme qualitate conueniunt) *Sciurum* annumerare, quod & Matthiolus facit, cum ipso nolo nunc tædiosius rixari. Atque de *Sciuro* tam *Europæo* quam *Americano* hæc satis sint. Neque enim plura ex Veteribus Græcis adferre libet. Aristoteles nusquam huius meminit: semel Galenus & Oppianus inter antiquiores Græcos: Plinius semel inter veteres Latinos. Cetera iuniores Græci & Latini adiunxerunt, quæ à quouis videri possunt.

Lis pendẽs in hoc animali.

Mus Moscardinus.

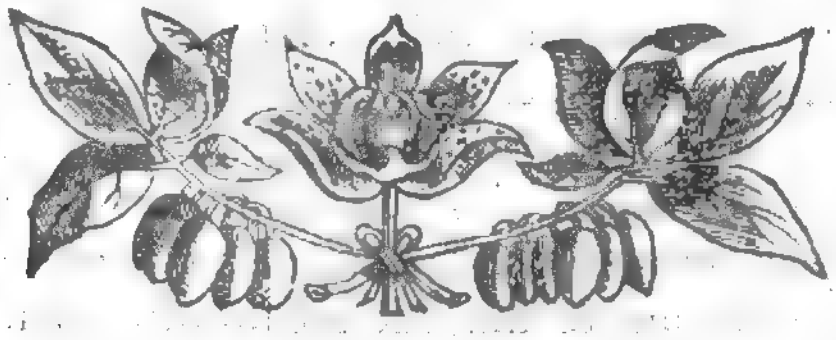

TAVRVS

TAVRVS MEXICANVS.

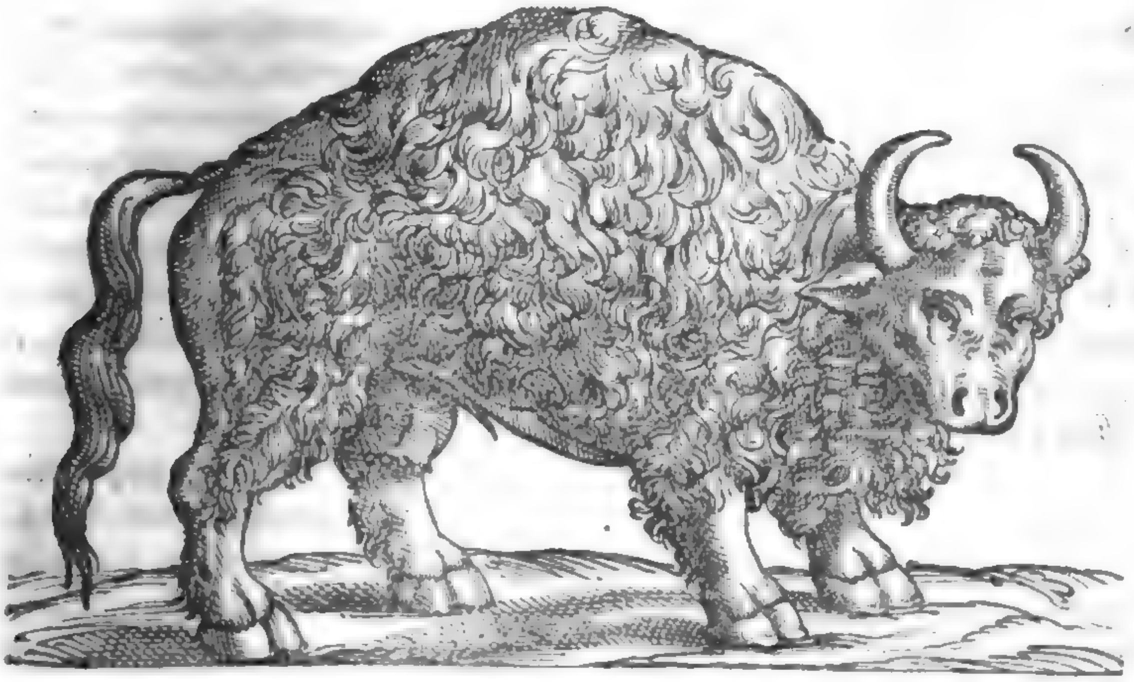

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

TERRIBILEM Animalis huius Icon, & feri quidem Tauri alicuius speciem repræsentare videtur: licet in autographo nec Latinum nec Mexicanum nomen compareat. Totum corpus fului siue rufi illius, quem Itali *Lionato* dicunt, est coloris, exceptis cornibus quæ albescunt, & in cuspide nigricant. Vngulæ cinerei sunt cum nigricante mixti coloris. Villis densis longis & in cirros magnos conglobatis tota bestia horret, propendente longà è collo ex ijsdem cirris ad tibias implicatà iubà. Tibiæ quæ humiles sunt, siue quatuor crura in posteriore sui parte, & ipsa villis eiusmodi vestita; in anteriore glabra apparent. Tota capitis anterior pars glabra est, præterquam in intercilijs, vbi pilosa quædam congeries prominet. Oculi non multùm truces, sed viuidi potius & alacris aspectus. Aures magnas valde non erectas, sed ad latera protensas ac pilosas gerit, Maxillæ longis admodum pilis collum versus vergentibus, vestiuntur. In ventre inferiore, qui pilis omnino denudatus est, prope genitale, quod masculinum est, aliquid, quod nolarum aut tintinnabulorum aliquot formam refert, coxæ internæ sinistræ alligatum conspicitur. Caudam longissimam, eamque oblongis adeò densam pilis obtinet, vt Equinam potius, quam Bouinam dicere queas. Tantæ gibbum magnitudinis habet, vt Camelum prorsus imitari videatur.

SCHO-

Digitized by Google

SCHOLIA EIVSDEM.

Cur longior in hoc animali author quam propoluerat, esse cogatur.

PRorsus iam cum animo meo, in his quæ sequuntur, conscribendis Animalium historijs breuiloquum me fore constitueram: quòd in antecedentibus prolixior iusto non nemini visus fuissem. Ast vbi eorum qui ante me Animalium naturas explicarunt, Iuniorum dico scriptorum, & inter hos *Vlyssis Aldrouandi* Polyhistoris illius ingentia volumina inspexi, infans præ istis planè ego mihi visus fui. Ea enim, quæ de solo Bubulo hic pecore habet, de quo & nobis modò aliquid dicendum incumbit, si separatim edidisset, iustæ molis librum conficere poterant. Quid igitur restat? inter clamores soli ne mihi silendum? an mei quoque Bouis mugitibus aer verberandus? Verum ego hìc Romanorum doctissimum *Varronem* & re ipsà si potero, sin minus, verbis saltem, quæ sequentia sunt, imitabor: *Quare dicam de bubulo pecore, quam acceperim scientiam, vt si quis quid ignorat, discat; si quis scit, vbi nunc labar, obseruet.*

Prima causa quod prolixior sit author.

Italia à bubus nomen habet.

Et quid ni hoc faciam? An non prægnantissimæ mihi quoque prę ceteris rei huius causæ suppetunt. Scribo hęc in *Italia*, cui *Bos*, quod ipsi nomen prębuerit, maxima certè ęstimatione vt sit, omnino par est: quod idem *Varro* de *Re rustica* docet. *Nam Bos in pecuaria, in maxima debet esse authoritate*, inquit, *præsertim in Italia, quæ à bubus nomen habere sit æstimata. Græcia enim antiqua, vt scribit Timæus, Tauros vocabat* ἰταλοὺς *à quorum multitudine & pulchritudine & fœtu vitulorum, Italiam dixerunt. Alij scripserunt, quod è Sicilia Hercules persecutus sit eò nobilem Taurum, qui diceretur Italus.* Quam ob rem, cum idem *Varro* dixisset *Gallicos* boues ad opus, *Ligusticos* ad iugum adhiberi; voluit *Italicos* his amplitudine præstare, & ob id ad victimas farciri, atque ad Deorum seruari supplicia. *Qui sine dubio*, inquit, *ad res diuinas propter dignitatem amplitudinis & coloris sunt præponendi.*

Secunda causa.

Cęca Gentilitas Romæ à Vacca dominiũ orbis sibi spondet.

Altera causa est, quòd hęc ROMÆ scribam; cui, vt *Vrbs Vrbium* clueret, & Orbis tum cogniti ferme vniuersi Dominatrix euaderet, vna *Vacca*, vt stolida illa sibi Gentilitas persuadebat, in *Auentino* monte *Dianæ* olim immolata effecit. Libet ipsum Romanum Patritium *Valerium Maximum*, patria & elegantissima sua lingua hac de re orantem audire. *Seruio Tullio regnante*, inquit, *cuidam patrifamiliæ in agro Sabino præcipuæ magnitudinis & eximiæ formæ vacca nata est, quam Oraculorum certissimi authores in hoc à Dijs immortalibus editam responderunt, vt quisquis eam Atheniensi Dianæ immolasset, eius patria totius terrarum orbis imperium obtineret. Lætus eo dominus, bouem cum summa festinatione Romam actam, mactandam in Auentino ante aram Dianæ constituit, Sacrificio Sabinis regimen humani generis daturus: de quà re Antistes templi certior factus, religionem hospiti intulit, ne prius victimam caderet, quam proximà se aquà abluisset, eoque alueum Tyberis petente, vaccam ipse immolauit, & vrbem nostram tot ciuitatum, tot gentium Dominam pio sacrificij furto reddidit.* Hæc eadem à *Plutarcho* in *Quæstionibus Centuriatis Romanis* memoriæ prodita fuerunt. Cum enim quæsiuisset, cur in ceteris *Dianæ* templis Ceruouorum cornua, Boum verò in Auentino figerentur? id ob iam dictum ibidem peractum vaccæ sacrificium, quod Romæ in reliquas orbis gentes, *Italiam*

præci-

præcipuè totam imperium ſpondebat, contigiſſe affirmauit.

Accedit huc maximum, quo ad vberiorem de *Boue* ſcribendi materiam inſtigor, momentum. Quod eodem nempe *Varrone* authore, *ex Boue putrefacto naſci dulciſſimas Apes mellis matres, à quo eas Græci βουγόνας appellant*, didicerim. Vnde & indubitata nos ſpe lactamur, Rempub. Chriſtianam bonis auibus, imò felicibus *Apibus*, gubernatum nunc iri ſub VRBANO VIII. PONT. OPT. MAX. *Vrbis & Orbis Arbitro*, ac militantis in terris Eccleſiæ CHRISTI *Præſide*, quem nobis *Paſtorem*, qui *Popello* ſuo *Mel* præbiturus eſſet Euangelicum, Gentilitijs ipſius Armis tres *Apes* inſidentes iam dudum augurabantur. Tertia cauſa. Ex Boue Apes naſcuntur. Felicitatem Orbi Apes Barberinę pollicentur.

Et quarto demum loco: proxima, quam animo concipio & voueo, de Illuſtriſſimo *Principe* meo *Franciſco Barberino* Cardinale, reditus in VRBEM, *Lætitia*, quæ mihi currenti etiam calcar addit, vt obſequentem ipſi voluntatem demonſtrem in enodanda *Vituli Bicipitis* Anatome, cuius benigniſsimè mihi prouinciam ante ſeſquiannum delegauerat. Cum idem Vitulus primo ab VRBE lapide in Villa quadam Illuſtriſs. D. *Marcelli Sacchetti* Apoſtolicæ Cameræ Quæſtoris, menſe Aprili anni M.DC.XXIV. natus, ac veluti inſolens quoddam Naturæ molimen, ipſi (vt haberet quod miraretur) Principi Cardinali, à Villæ Domino oblatus fuiſſet. Liceat mihi cum *Goropio* meo 4. *Hermathenæ* lib. ſerijs nunc ludere iocis, & ridentem dicere verum: *Vitulum* nimirum, à *Vita* dictum, & non diminuentium more formatam ideo hanc dictionem fuiſſe, quod minus vitæ hoc animal; ſed quod gratiorem & delicatiorem illam, minoribus nempe omnibus animalibus communem habeat: vt dum corculum, ocellos, baſiolum, & ſimilia longè, quam ſint voces primitiuæ, gratiora nominamus. Vnde & *Vitulor* exultantis, geſtientis ac tripudiantis vox, vt ab os oſculum & oſculor deriuantur. *Vitula* etiam pro *Lætitiæ Dea*, quam alij non bene *Victoriam* interpretantur, iam olim ſumebatur. Tunc enim nobis iucunda peragitur vita, dum gaudijs indulgemus. Si quis tamen etiam pro *Victoria Vitulam* habeat, ego minimè moror, qui vtramque, & *Lætitiam* & *Victoriam* Illuſtriſs. Cardinali huic noſtro exopto: quibus ambabus ſe vt *Pax* quoque iungat, ipſum bonum ſimul DEVM veneror; *Pax* illa *Italiæ* nunc tam ardentibus votis, imò *Europæ* vniuerſæ deſiderata, quam ipſe inter duo illa præcipua Regnorũ potentiſsimorũ, in hoc Orbe Chriſtiano, *Capita* ſtabilire omni conamine tentat. Vt eo modo *Lætitia* populorum, *Pax* Principum Chriſtianorum, & *Victoria* ſanctorum Pontificis noſtri deſideriorum, tres illæ *Apes* ſint *Barberinæ* immortalitati conſecrandæ, quæ ex Vitulo natæ, originis ſuæ memores, gaudeant, lætentur, & quàm diutiſsimè ac feliciſsimè vitulentur. Quarta cauſa. Vitulus biceps non procul ab VRBE naſcitur. Vituli Etymon ſpem lætitiæ promittit. Vitula olim lætitiæ Dea. Authoris votum de tribus Barberinis Apibus.

Eſt tanta profectò *Apis* ac *Bouis* intrinſeca quædã & cognata ſympathia, atq. ſocietas, vt nõ modò in rebus eluceat ipſis, & ex mẽte Plinij lib. 21. cap. 14. adeò *Apibus* etiã *fimum bubulũ* prodeſſe cõſtet, vt illo ſuffiri aluearia ſępe cõueniat, quod innaſcẽtes beſtiolas necet, *Araneos*, *Papiliones*, *Teredines*, ipſas verò *Apes* mirè exciter: ſed in voces illa quoq. conueniẽtia trãſierit. Quod *Apis* nempe *Bos* ille apud *Ægyptios* vocetur, quẽ illi cũ multis alijs abſurdis & ridiculis maximè rebus, quas ſupra in *Canis* hiſtoria inſinuaui, Numinis vice colebãt, & vafris Cacodæmonis artibus deluſi, auguria ab hoc ipſo & reſponſa capiebãt, dum è manibus conſu- Apum ac Bouis ſympathia in rebus iſis. In vocibus quoque.

lentium ille cibos capiebat. *Germani Cæsaris manum auersatus est*, inquit Plinius, *haud multò post exstincti*.

Magni fiebat Bos apud Romanos.

Non ea dementia *Romani* erant, vt Aegyptiorum more *Bouem* adorarent, tanti ipsum tamen faciebant, prioribus illis temporibus, in ipsa VRBIS adolescentia, vt Plinio teste *fuerit inter exempla damnatus, qui occiderat Bouem, actusque in exilium tanquam colono suo interempto.* Est enim, vt *Aristoteles* ait 1. *Politicor.* cap. 1. *Bos pro seruo pauperibus*. Et *Varro* iam supra laudato loco. *Hic socius hominum in rustico opere est,* inquit, *& Cereris minister. Ab hoc antiqui ita manus abstineri voluerunt, vt capite sanxerint, si quis occidisset.* Neque hoc absque iustissima, vt ego iudico, ratione factum: cum *Populo Romano* & honores, & diuitiæ, & vectigalia à cultis per boues bene agris tunc tēporis solummodo prouenirent. Nā vt Cato refert: *quem virum bonum colonum dixissent, amplissimè laudasse existimabant.* Et *locupletes* dicebant *loci*, hoc est agri plenos: veluti à *pecore pecuniam* appellabant, quam in ære primus *Seruius Rex* ouium, boumque effigie signauit.

Causæ cur æstimauerint Bouē Romani.

An exiguo sibi Boues quoque honori ducere poterant, quod ab ipsis Imperatoribus, hoc est Triumphalibus exercituum Romanorum Ducibus acti, laureato terram vomere proscinderent? *Aranti* inquit Plinius, *quatuor sua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato viator attulit Dictaturam, & quidem vt traditur, nudo plenoque pulueris etiamnum ore.* Romanis ita ex agris sæpissimè per viatores suos, siue nuntios Senatum Ducesque arcessere mos erat.

Honorificum Bobus quòd in arando ab Imperatoribus Rom. ducerentur.

De Animali hoc in autographo nec Latinum, nec Mexicanum nomen exstat: nostrà igitur coniectura hic merà vtemur, adiuti tamen non integrà quidem, vt in præcedentibus factum est, *F. Gregorij de Bolinar* descriptione, sed aliqua saltem, & conformi ex libris Nauigationum Americanarum desumptà, quæ nostræ opinioni faueat, attestatione. *Taurum* autem nobis potius, quam *Bouem* appellare libuit. Tametsi enim *Bos* communi quadam notione omne bubulum genus adultius maximè, designet: qui tamen accuratius loqui voluerunt, inter Latinos Authores *Valla* præcipuè, hoc inter Bouem Taurumque discriminis posuerunt: quòd Bouem voluerint dici, qui castratus est; vt ideo aptior aratro fieret, aut opimiùs saginaretur. Taurum verò, qui procreationi reseruaretur, dux & maritus vaccarum. Quam etiam differentiam *Columella de re rustica* cap. 20. agnouisse videri potest, dum ait: *Neque enim alio distat bonus Taurus a Castrato, nisi quod Tauro torua facies est, vegetior aspectus, breuiora cornua, torosior ceruix, & ita vasta, vt sit maxima portio corporis, vētre paulò substrictiore, qui magis rectus, & ad ineūdas fœminas habilis est.* Quæ verba aptissimè Tauro nostro congruere mihi videntur. Quamuis non sim nescius, etiam Boues grandes aratro commodos à *Virgilio* Tauros vocari 1. Georgicorum, cum ait:

F. Gregorius hoc animal nobis non descripsit.

Cur Taurus potius quam bos nobis vocetur.

Taurospro Boue & Bos pro Vacca aliquando accipiuntur.

- - - - - - - - - - *Ergo age terræ*
Pingue solum primis extemplò à mensibus anni,
Fortes inuertant Tauri.

Et *Boues* pro *Vaccis* ab eodem acceptos esse, me mouent sequentes 3. *Georg.* versiculi, in quibus docet quæ Vaccæ sint eligendæ pro Iuuencis ad aratra gignendis: *Seu quis velit*, inquit,

Fortes ad aratra iuuencos,

Corpora

Digitized by Google

Corpora præcipuè matrum legat, optima toruæ
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.
Tum longo nullo lateri modus, omnia magna,
Pes etiam, & camuris hirtæ sub cornibus aures.
Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo
Aut iuga detrectans interdumque aspera cornu.
Et faciem Tauro propior, quæque ardua tota
Et gradiens ima verrit vestigia cauda.

In quibus postremis verbis *Tauri* significatum propriè pro *Vaccæ marito* sumit, cuius faciei aliquatenus Vaccæ πρόσωπον simile esse debet.

Cum autem *Varro* loco iam supra dicto, quatuor in bubulo genere gradus faciat ætatis; Vitulorum, Iuuencorum, Boum nouellorum & vetulorum: in tertio ac quarto Taurum ac Vaccam reponit. *Et castrare non oportet*, ait, *ante bimatum, quod difficulter, si aliter feceris, se recipiunt. Qui autem postea castrantur, duri & inutiles fiunt. Quæ sterilis est Vacca, Taura appellatur: quæ prægnans, Horda: ab ea in Fastis dies Hordicalia appellantur.* Quatuor gradus ætatis in bubulo genere.

Videor in præsenti hac nostra icone talẽ mihi Taurum, viua veluti sub imagine repræsentari, qualem vitæ suæ prodigus *Thessalorum* aliquis è gente olim in pugna exoptabat; vel nũc audacissimus *Iberus* quispiã in ludis Taurorum, etiamnum apud *Hispanos* vsitatis expeteret, & qualẽ inter alios his Plinius verbis depingit: *Tauris in aspectu generositas torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota commotio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans spargensq. in altum arenam & solius animalium eo stimulo ardescens. Thessalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice Tauros necare: primus id spectaculum edidit ROMÆ Cæsar Dictator.* De Ludis Taurorum apud Veteres.

Et spectacula quidem ferarum, quæ inter se committerentur matutinis horis *Populo Romano* exhibita fuisse, ex Senecæ Epist. LXX. veluti crudeles hominum pugnas meridianis agitatas fuisse, ex eiusdẽ Epist. VII. discimus: illa ad voluptatem, hæ ad omnem tollendam humanitatem præparatæ. De his ille vltimo hoc loco. *Casu in meridianum spectaculum incidi*, inquit, *lusus expectans & sales, & aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant. Contra est: quidquid ante pugnatum est, misericordia fuit. Nũc omissis nugis mera homicidia sunt: nihil habent quo tegantur, ad ictum totis corporibus expositi, nunquam frustra manum mittunt.* De priorioribus verò in fine lib. 3. de *Ira*, hæc quæ iram cuiusuis indomiti animi compescere valeant rectissimè, dicta leguntur. *Quid seruo? quid Domino? quid Regi? quid clienti tuo irasceris? sustine paulùm, venit ecce mors, quæ nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina harena spectacula, Tauri & Vrsi pugnam inter se colligatorũ: quos, cum alter alterum vexarit, Sus cõfector exspectat. Idem facimus. Aliquem nobiscum alligatum lacessimus: cum victo victoriq. finis æquè maturus immineat.* Scio quid hîc *Iustus Lipsius* seculi nostri eruditorũ Lumen, coniecturæ moueat, pro *Sus, suus* legendo: at mihi *finis* magis arridet, quod *finis* nẽpe *cõfector* siue *mors* animalia hęc nõ minus post diuturnã pugnã exspectet, ac victo victoriq. homini *finis ęquè maturus*, quem mors excipit, immineat: vt ibi quasi seipsum Seneca explicat. De pugna &

Romanorũ spectacula a feris & hominibus exhibita.

Senecæ loca.

Iustus Lipsius.

natura Taurorum plura habes in Æliani lib. 4. cap. 37. ex Gillij accessione.

Nunc examinandum an rectè *Taurum* hoc animal & quidem *Mexicanum* appellauerimus. Poterat nonnemini videri ad B*isontes* potiùs ablegandum esse, de quibus *Solinus* cap. 22. *In omni Septentrionali plaga Bisontes frequentissimi sunt*, inquit, *qui boues feris similes setosi, colla iubis horridi. Vltra Tauros pernicitate vigentes capti assuescere manu nequeunt*. Horridus & villosus nostræ bestiæ habitus, & iuba cirrosa nonnihil persuadent. Sed reclamat *Gillius* in *Æliani* prædicto libro, vbi ad Ceruorum potius similitudinem accedere illos scribit, & cuius à media fronte inter aures vnum cornu in excelsitatem magis dirigatur, quam ea, quæ nobis nota sunt cornua.

An ad Bisontes hoc animal sit referẽdum.

Verumenimuero hæc Gillium non satis consideratè de B*isonte* pronuntiasse, quæ ex *Cæsaris* lib. 6. nulla huius facta mentione transcripserat, & bene monuit *Aldrouandus* & ante ipsum Germanus Zoographus, qui Cæsarem non B*isontem* sed *Rangiferum* potius descripsisse eò loci affirmauit. Esse tamen villosum animal & Seneca in Hippolyto scripsit.

Tibi dant varia pectora Tigres,
Tibi villosi terga Bisontes,
Latisque feri cornibus Vri.

Putauit etiam *Aldrouandus* à *Calphurnio* Æglog. 7. certissimo B*isontem* his versibus designari, quamuis nominis Bisontis nullam ibi mentionem faciat:

Vidimus & Tauros, quibus aut ceruice leuata
Deformis scapulis torus eminet, aut quibus hirta
Iactantur per colla iuba, quibus aspera mento
Barba iacet, tremulisque rigent palearia setis.

Tamen quale nã hodie, & vbi terrarum id animal sit, nõ facile demonstratur, & id eo mirum magis, quod Romanis olim in spectaculis indomitũ & ferox vt vnquam fuerit, ab Orbis domitrice penè vniuersi, Roma inquã, tamen productũ, & Equi instar ad currũ adhibitũ fuerit. *Martialis* id docet lib. 1. Epig. quos versiculos animalia varia cõprehendentes hic referre elegantia & necessitas suadét.

Dubium valdè vbi veri hodie sint Bisontes.

Roma orbis domitrix etiam feros Bisontes domuit.

Picta quod iuga delicata collo
Pardus sustinet, improbæque Tigres
Indulgent patientiam flagello,
Mordent aurea quod lupata Cerui,
Quod frenis Lybici domantur Vrsi,
Et quantum Calydon tulisse fertur,
Paret purpureis Aper Capistris,
Turpes esseda quod trahunt Bisontes,
Et molles dare iussa quod Choreas,
Nigra bellua nil negat magistro.
Quis spectacula non putet Deorum?

Et quamuis hæc nostrę bestię imago aliquam cum B*isonte* similitudinem, si gibbum dorsi & iubam colli aspicies, habeat; discrepat tamẽ in alijs, quod in nostra nempe tota corporis pellis vndique sit villosissima & cornua satis exigua, quæ à *Laurentio Surio* Carthusiano, cuius authoritatẽ *Aldrouandus* laudat, tã deducta

Non esse Bisontem hãc nostrã bestiam.

& por-

Digitized by Google

& porrecta describuntur, vt in ijs tres bene corpuleti homines insidere queant.

Nec facilè *Vrum* esse mihi persuadere possum. De *Vris* autem duo apud *Plinium* (apud Aristotelem nihil) exstant loca lib. 8. cap. 16. *Paucissima Scythia gignit* (animali nempe) *inopia fruticum, pauca contermina illi Germania: insignia tamen Boum ferorum genera, iubatos Bisontes, excellentique & vi & velocitate Vros, quibus imperitum vulgus Bubalorum nomen imponit, cum id gignat Africa, vituli potius Ceruiue quadam similitudine.* Et lib. 28. cap. 10. *Nec Vros aut Bisontes habuerunt Graci in experimentis, quamquam Boue fero refertis India siluis, portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par est.* Ex *Cæsaris* commentarijs discimus *Vros* esse quidem Boum similitudine, verùm Elephantis paulò minores. Et cornuum eorundem amplitudinem figuram ac speciem, longè à nostrorum boum cornibus differre. *Solinus* ait *hæc ob capacitatem dempta inter regias mensas potuum gerula fieri.* Meminit & *Virgilius* 1. Georg. eorundem his verbis.

An ad vros potius referatur.

Cui super indiguas hiemes, solemque potentem
Siluestres Vri assiduè capreæque sequaces
Illudunt.

Et 3. Georg. de pestilentia boum

Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæsitas ad sacra boues Iunonis; & Vris
Imparibus ductos alta ad donaria currus.

Dubitatur an veros hoc vltimo loco *Vros* Virgilius, an magnos quoslibet Boues accipere voluerit. Certum est *Vros* non habere illum, quem in nostro conspicimus Tauro gibbum, & incertam valde huius animalis, tam apud recentiores nostros, quam veteres Scriptores historiam & delineationem esse, quod nisi ad necessaria magis pergerem, & discordantibus eorundem verbis hic liquidò demonstrare possem, sed alteri loco reseruo.

De Vris etiam dubia pleraque.

Nunc an *Bubalis* potius accenseri debeat, & ipsum nō inutiliter planè examinandum. Cornua aliquam cum *Bubalorum* cornibus conuenientiam habere apparet. Et cum peregrini animalis iconem hanc ostenderem cuidam Religioso viro *Familiæ S. Francisci* Hispano quidem natione, verum qui annos triginta integros in *Peruano* Regno vixerat, & maximam quidem partem in Ciuitate illa amplissima *Quito* sub Aequinoctiali linea sita sanior longè & minori cum caloris molestia, vt mihi affirmabat, quam nunc Romæ transegerat, interrogaremq. quo ipse hoc terrificum animal nomine insigniret? Hoc solum responsi accepi, *Bubalū* sibi videri. Cū enim simile animal in *Peruano* Regno nunquam conspexisset, neque ad *Mexicanos* vnquam, quemadmodum *F. Gregorius* fecerat, penetrasset, *Bubalis* quam maximè assimilari existimauit. Ast neque in *Hispania*, neque in *Orbe Nouo* toto vitæ suæ curriculo, septuagenario iam paulò minor, Bubalos prius viderat, quàm in nuperrimo itinere VRBI vicino, quod ipse ex *Centum cellis* (*Ciuità Vecchia* vocant Itali) *Romam* eundo conficiebat. His enim in locis, in quibus celebre illud *S. Spiritus* Romanum *Nosocomium* non pauca oppidula possidet, Equorum ac Bubalorum ad amplificandam eorundem procreationem, centena aliquot vagantur & sustentantur eam quidem solā ob causam, vt *Domui* huic verè piæ, plurimumque Charitatis operibus intentæ

An ad Bubalos pertineat hoc animal.

In Quito sub Aequinoctiali optimè degitur.

Nec Hispania nec America Bubalos alit.

Vectigal vberimum ex his pro Nosocomio S. Spiritus.

 vberius

In hoc Nosocomio duodecim millia ægrorum vno anno fuerunt.

vberius inde vectigal proueniat, ad tot millia ægrorum, puerorumque proiectitiorum alenda. Memini enim, nos toto *Anni Secularis* M.DC. curriculo, quo ibi mansi, vltra duodecim millia ægrotorum suscepisse, & necessaria alimentorum ac medicamentorum ope cunctis succurrisse.

Cur non sit Bubalus.

Veruntamen *F. Gregorio* maiorem ego fidem habeo renuenti, qui certissimè, neque in *Peruano* neque *Mexicano* Regnis *Bubalos* vllos reperiri mihi asseruit. Et licet cornua in hac nostra bestia non teretia omnino, sed latiora & pressa aliquantulum vt in *Bubalis*, se habere videantur, reliqua tamen corporis, capitis maximè proportio *Bouem* perbellè refert. Est & hic *Taurus* noster villosissimus: Bubalorum pellis ferme depilis & *Elephantorum* instar glabra, aut raris certè pilis conserta.

Et quandoquidem Romanus ager præ ceteris Italiæ locis hoc animali fertilis & nobilis est, ex quo non minora forsan commoda, quàm ex ipsis Bobus incolæ capiunt, & de his locus ac tempus me aliquid dicere adhortantur.

Non rectè Bufalum nostrũ Bubalum vocari.

Inter Europæ Nationes *Italis* præsertim, nec his omnibus tamen notum est animal illud, quod hodie quidem *Bubalum*, sed nescio qua authoritate ducti omnes appellamus. *Buffelum Itali* vocant, & vulgari voce *Bufala* tam marem quam fæminam comprehendentes. An ab Italico Etymo Latinum, an ab hoc illud descendat, æquè ignotum. Et si à Latinis etiam *Bubalus*, & à Græcis βούβαλος efferatur, aliud tamen & longè diuersum à *Buffelo* animal designari volunt, qui ante me animalium historias nostri æui scripserunt. Ego quidem superius monui à Plinio imperitum Vulgus carpi, quòd *Bubalorum* nomine & *Vros* & *Bisontes* ferorum illa boum genera vocet, cum *Africa Vituli* vel *Cerui* facie, *Plinio* teste, *Bubalos* gignat. Hanc ipsam *Bubali* dictionem apud *Aristotelis* interpretes tam *Iul. Cæs. Scaligerum*, quàm *Gazam* inuenio 3. de Hist. Anim. cap. 16. vt Scaliger textum secat, cuius hæc ibi verba leguntur: *In plurimorũ animalium insunt sanguine*, (fibræ nimirum) *in Cerui, Damæ, Bubali, aliorumque quorundam non insunt*. Vbi in Græco non τοῦ βουβάλου, sed τῆς βουβάλιδος Bubuli voci respondet. *Bubalis* igitur potius, quàm *Bubalus* dicendum foret. Et eò miror magis, *Scaligerum* in versione hac *Bubalum* pro *Bubali* aut *Bubali* describere voluisse, cum differentiam hanc tamen minimè ignorauerit. Exercit. 206. enim, tacitè *Plinium* reprehendit, quod vsus voce *Bubalus* pro *Bubalis* fuerit: ait enim ibi *Scaliger*, quod *Plinius* legisset aliquando *Bubalin* esse Africæ peculiarem, quando scripserat vulgus *Bubalorum* voce *Vros*, ac *Bisontes* efferre.

Bubalis & non Bubalus ex Græco vertendum erat.

Quid Bubalis veterũ fuerit, forsan adhuc nescitur.

Quid autem propriè sit *Bubalis*, nolo modò anxius inquirere: cum in veteribus, *Aristotele, Plinio, Oppiano* explicandis Iuniores nostri haudquaquam conueniant. Aliam sibi fingit *Scaliger*, aliam *Bellonius*, aliam *Horatius Fontana* apud *Aldrouandum*, alij aliam: vt ferme quot capita, tot sententiæ sint. In hoc tamen probè omnes concordant, vulgarem nostrum *Bubalum*, *Bufalum* aut *Buffelum*, expressis nusquam verbis ab antiquis descriptum fuisse, nisi quis sub his *Aristotelis* cap. 1. lib. 2. de Hist. anim. designatum putet, quando scribit: *Apud Atharatas etiam Boues siluestres sunt, qui differunt ab vrbanis, quantum inter Sues vrbanos & siluestres interest. Sunt colore atro, corpore robusto, rictu leniter adunco, cornua gerunt resupinatoria*. Quæ non malè in *Bufalis* nostris signa elucent. Cornua

Buffelus noster non videtur expressè ab antiquis descriptus.

nua

Digitized by Google

nua enim ita resupinata ac retrò reflexa gerunt; vt, cùm tantum illis non possint in hominem, cui infesti sunt, impetum facere, quantum Boues eorundem cuspidibus, qui etiam abdomen alicui lacerare ac intestina extrahere valent (id quod hic misero cuidam lanioni ante hos duos menses contigit) non frustra tamen illa sibi à natura concessa norunt, sed & illis depugnant, tundunt, contunduut, ac iteratis calcium pressionibus etiam quem sub pedibus hominem habent, conculcant donec trucident. An autem *Martialis* hoc versu suo.

Plus valent cornibus Boues quã Bufali.

Illi cessit atrox Bubalus atque Bison.

Intellexerit vulgarem nostrum, illis etiam *Romanorum* temporibus hic frequentem, quod non improbabile est: an *Vrum* potius Boum maximum siluestrium, vt alij credunt, nolo iam importuniùs disputare. Ferocitate mehercle nec *Vris*, nec *Bisontibus*, nec feris vllis quicquam bestijs concedunt, vbi ad intuitum rubrarum forte fortuna vestium exasperantur. Tum enim tantâ furoris rabie abripiuntur, vt eorum incursum aliquando vix purpurati etiam Principes declinari potuerint. Quamuis *Gillius ex Oppiano* idem factitare *Boues* scribat, cum ait: *Qui ad Boues accedunt, rubram vestem idcirco non ferunt: neque item splendidam qui ad Elephantos appropinquant, quod certè eiusmodi colore constet eas bestias efferari*. *Seneca* quoque lib. 3. de *Ira* hoc nouerat. *Quod accidere vides in animalibus mutis*, inquit, *idem in homine deprehendes: friuolis turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat, ad vmbram Aspis exurgit, Vrsos, Leonesque mappa proritat. Omnia quæ natura fera ac rabida sunt, consternantur ad vana*.

Martialis iocus de Bubalis.

Bubali & Boues rubrarum vestium obiectu exasperantur.

Senecæ locus de ira cohibenda.

De hoc eleganter in *Metamorph. Ouidius*:

Haud secus exarsit, Circo quam Taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Puniceas vestes, elusaque vulnera sentit.

In circo olim vestes rubræ obijciebantur Boui.

Obijciebantur enim in circo ad irritandos Boues vestes rubræ fæno suffultæ hominum formâ, *Fænei homines* & *Pilæ* appellatæ, quod ceu *Pilis Boues* illis luderent & cornibus impositas in aerem proijcerent. Hinc Martialis:

Iactat, vt impositas Taurus in astra pilas.

Lipsius hic *oppositas* legit, & meo iudicio conuenientius. Et vt ferocissimi sint etiam Bufali, *ductorum* tamen atque magistrorum suorum imperio facile audientes se præbent, fæminæ præsertim; quibus nomina sua imponunt propria. Vbi enim à Curatoribus suis nomine quæuis sibi indito ad mulctra vocatur, hæc dicto obediens, ex numeroso etiam grege discedens, accurrit illico, & se mungi permittit. Ex quo lacte, pilæ lusoriæ aut ouali forma moleque, caseoli concinnantur sapidissimi (*Prouatura* vocant *Itali*) nec alio loco quam *Romæ* frequentiores. His miram lactis copiam, si à nutricibus esitentur, generari fæminæ nostræ experientiâ, vt asserunt edoctæ, sibi persuadent.

Bufalæ ad muliebra vocatæ accurrunt.

Caseus Bufalinus.

Portandis in curru ingentibus oneribus, bigis quadrigisque facilè, & nauibus quoque trahendis, difficilius aratro tamen aptantur. Vidi & *Equi* instar solum traxisse currum, & equitatum fuisse. Vt autem facilius cicurentur, ferrei vitulorum ætate, annuli naribus inseruntur cum funiculis, quibus à ductoribus suis trahuntur & reguntur, *Saturnaliorum* quoque diebus, vt ludicra Populo

Onera ingentia trahunt.

Cursu decertant.

recreatio

recreatio exhibeatur, post Equos, Equasque & Asinos, ipsi quoque Bufali cursu pro præmio decertant non liberi tamen, sed funibus ab Equitibus tracti.

Alexander Petronius Romanus Hippocrates æstimatus.

Caro Bufalina.

De *Bufalina* carne hoc habeo quod addam ex *Alexandro T. Petronio* de *Victu Romanor.* quem fama hodieque ceu *Urbis* huius *Hippocratem* commendat aliquem, hæc sunt eius lib. 3. verba: *Bubali Caro visu pulchra, albida, tactu lenta & crassa, ægrè concoquitur. Recens comesta, præter id quod ingrata est, alui fluorem mouet: salita minus lædit, magis sapit: Iudæorum cibus est: lumbaris eius musculus, hepar, lingua, & mammæ in fæminis adhuc lactantibus mirificè commendantur. Neque solum apud Hebræos, sed apud Romanos Nobiles plerosque in pretio esse videntur.* Ex

Cornuum Bufalinorũ quis visus sit.

cornibus *Bufalorum*, quæ in alias etiam longinquas regiones distrahitur, mirum est, quàm varia politissimaque *Romæ* supellex præparetur, *Annuli, Globuli precarij, Cruces, Capsulæ* variæ, *Pectines, Auriscalpia*, cultrorum *Manubria* & similia, quæ nitore & valore finissimum *Ebenum* superant, vt etiam his solis elaborandis

Spasmo flatuoso dicitur aduersari.

sui opifices & tabernæ hic instructissimæ inueniantur. Qui flatuoso illo *Spasmo* ac conuulsiuis motibus detinentur, annulorum eorundem gestatu se ingens beneficium percipere affirmant. Vidi principem virum eiusmodi molestis symptomatibus etiam nocturno tempore tentatum, qui hoc solo se remedio liberari mihi fatebatur, quando in ipsa Spasmi accessione & paroxysmo, integrum *Bufalinum* cornu exactissimè politum, quod sub ceruicali continuò eum in finem seruabat, manu statim amplexatus fuisset.

Restat igitur vt Taurum & Mexicanum quidẽ vocemus hanc bestiam.

Iure igitur ac merito *Tauri Mexicani* nomine hanc bestiam condecorabimus. Tametsi verò *Petrus Gillius* in *Æliano* ex aliorum mente Boues ad ferenda onera haud idoneos ait, cuius hæc sunt verba: *Quid inquit Cicero de bobus loquar? quem ipsa terga declarant, non esse ad onus suscipiendum figurata: ceruices autem natæ ad iugum, tam vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda.* Is ipse tamen paulò ante de *Bobus Scythicis* hæc habet: *Scythici,*

An Boues ad ferenda onera sint conditi.

in quorum dorso gibber est, & procerissimi & ex omni parte albi perparuis cornibus sunt & minimè acutis: similiterque vt Cameli eminenti dorso existunt, simul & cum dorso clitellæ imponuntur, perinde vt Cameli genuflectunt, rursumque suscepto onere surgunt, quod ipsum hominum, qui ijs ad grauissimorum onerum vectiones vtuntur, disciplina facere solent. Hæc eadem cum in Gesnerianis Aldrouandus historijs legisset, quærit ex quo Authore descripta hæc fuerint, qui si *Ælianum* à Petro Gillio latinum factum vidisset, vt videre potuerat, sciuisset. Nec difficultatem negotio facit, quod, vt ipse inquit, *Iulius Pomponius Sabinus* in Comment. Virgilij ad Georgica de Scythicis bobus loquens, nullam gibbi faciat mentionem. Nam & ipse fatetur *Aristotelem* 6. Histor. 28. scribere: *Boues Syriacos more Camelorum nodos flectere scapularum.* Cum Ælianus absque gibberis mentione eos ipsos describat.

Aldrouandi gibbosus Taurus non est noster.

Vlterius hoc indagandum: an, quam gibbosi Bouis *Aldrouandus* proponit Iconem, ad nostram sit referenda? *In Madagascar*, ait, *insula, tantam boum esse copiam tradunt nauigationum in nouum orbem Authores, vt bouem cochleari, aut alia re viliori commutarent. Gibbum habent in dorso ex mera puraque pinguedine. Iconem adieci ex Diario nautico Batauorum in Indiam Orientalem.* Atqui nostrum quicum illo bouem conferet, reperiet præter solum gibbum, similitudinis nihil apparere.

rere. Nec cornuum figura eadem est, nec animal villosum est, nec vsqueadeo gibbus respondet. Quæ *Scaliger* habet de Gibbosis Bobus Exercit. 206. cap. 6. Sunt eadem ferme ipsa, quæ paulò superius ex *Gillio* citaui, solis immutatis verbis, & quos *Gillius* in Scythia, hic in agro *Comanduano* Tartarorum reperiri scripsit, & nouo ipsis indito nomine *Bocamelos*, veluti *Cameloboues* diceres, appellauit. Verisimile tamen est, ex M. Poli lib. 1. cap. 17. hæc ipsum descripsisse, qui & Ciuitatem nominat *Comandu* in regione *Reobarle*, vbi eiusmodi boues gibbosi pilo albissimo, exiguo & plano nascuntur, & Camelorum more Agasoni obediunt.

Veruntamen hęc omnia aliena adhuc à nostro *Tauro Mexicano* existunt. Propius accedit *Petrus Hispalensis*, qui Boues ait esse in *Quinera* Orbis noui prouincia, gibbum in humeris habentes ad ferenda onera, & anteriora horum villis prælongis obtecta esse. Adhuc vicinius appropinquat icon illa, quam ego perlustrando noui orbis nauigationum volumina, inueni in *Hieronymi Benzonis America* parte quinta, & quidem in Tabula Chorographica *Nouæ Hispaniæ* in India Occidentali: vbi ære incisam hanc nostram bestiam ad vnguem nostræ respondentem videre est: hoc solo tamen discrimine addito, quod nostra figura *Taurum*, vt ex genitalis masculini signis conspicuis patet, illa vaccam cum luculenta vberum ostentatione repræsentat. Huius bestiæ gibbo auis insidit cum *Psittaci* inscriptione. Recte igitur & ordine factum est, vt huius historia præclaro huic operi de *Noua Hispania* plantis, Mineralibus atque Animalibus insereretur, *Mexicanus* potius, quam generali vocabulo *Americanus Taurus* vocitaretur.

Petrus Hispalensis magis consentanea nostra Tauro dicit.

Adhuc magis consentit figura Hieronymi Benzonis.

Sed proximè omnino, & vt verbo fertur, rem acu tangit, *Theuetus*: & ex hoc *Ambrosius Pareus* lib. 24. cuius hic libet verba recitare. *Proditum apud Theuetum legimus*, inquit, *in noui orbis Florida ingentes cerni Tauros, Butrol Barbarorum linguà dictos, pedalia cornua gerentes, gibbamque in dorso Camelinæ similem, pilo promisso & fuluo, cauda Leonina: non est ferè aliud magis ferum animal, nunquam enim cicuratur, nisi matri ereptum. Pellium tegminibus Barbari aduersum hyemis inclementiam, cornibus verò velut alexiteriam vim habentibus aduersum venena se muniunt.* Exstat hoc ipso *Parei* libro *Tauri* huius tam ferocis satis ferox imago, in qua hoc quod reprehendam, habeo, quod rictum nimis apertum versus aures Pictor produxerit, qui in nostra figura nostratium boum oris diductionem minimè excedit. Reliqua membrorum proportio, & crinium colli, ceterorumq. corporis pilorum promissio cum nostra satis congruit. Ex hoc iam iterum, quod supra monuimus, luce clarius patet, non *Peruanum*; sed *Mexicanum*, siue *Floridanum*, siue *Nouæ Hispaniæ*, hoc est illius noui orbis partis esse animal, quæ à *Peruano* separata & suos olim separatos Reges siue *Motezumas* habuit.

Omnino cum nostro Tauro conuenit Theueti icon descripta.

Est tamen in rictu peccatum.

Non possum, quin vel curiosi Lectoris gratia non contemnendam hic quæstionem expediam: Sitne hæc bestia *Nouæ Hispaniæ* indigena, an ex *Europa* eò delata? Audiamus *Ioseph. à Costa* in sua generali Indiæ Occident. historia, an nodum hunc nobis dissoluturus sit. Certa animalia ait ille, *Nouo orbi* sunt soli familiaria, nobis æquè peregrina, atque orbis ipse incognitus olim fuit, vt erit exempli gratia Canis, quem primo loco descripsi: alia cum nostris conueniunt,

An hæc bestia sit Nouæ Hispaniæ aduentitia?

Hoc ex ipso à Costa enodatur quæsitum.

niunt, vt Vrsi, Leones, & similia. Alia illis incognita planè gentibus, à nostris primum eò delata fuerunt. Qualia inquit Iosephus lib. 4. cap. 23. sunt *Oues, Vaccæ, Capræ, Sues, Equi, Asini, Canes nostrates ac Feles*. Boues & Vaccas ait, mirum in modum propagatos fuisse & ita multiplicatos, vt millenario persæpe numero in montanis diuagentur. Hæc à seruis æquè ac liberis petuntur, occiduntur, excoriantur, & commercia inde coriacea in *Noua Hispania* celeberrima agitantur. *Tergorum enim*, inquit ille, *innumerus numerus in Hispaniam effertur. Anno 87. ex Sant Domingo 35444. corijs bouinis, vaccinisque naues onerabantur. Ex Noua Hispania autem 60350. iungebantur, quæ pretio æstimata 96532. pesos siue Regales octonorum reddunt. Merces has, qui in Seuiliæ littoribus expositas lustrat, eo spectaculo in stuporem datur.*

Mirum vectigal & prouentus ex corijs vaccarum boumque noui Orbis.

In hunc sensum & hæc sunt, quæ lib. 1. cap. 21. habet. *His adde*, ait, *quod ante hæc tempora nec vtilium pecorum greges inibi fuerint, qui tamen postquam Hispani has Insulas (Cubam nimirum, Hispaniolam, Iamaicam, Margaritam, Dominicam) occuparunt, nunc numerosis gregibus oberrant: siue Tauros, siue Equos, siue Porcos velis Canesue. Vaccarum greges tot tamque frequentes sunt, vt nullo dominio priuatim addictæ quoquouersum cumulatè vagentur, & ab incolis ferarum modo indiscretè figantur capianturque saltem corij causa, quod detractum exiccant, & merce istiusmodi negotiationes suas agitant.*

Bubulum pecus innumerabiliter creuit in nouo Orbe.

Volui hæc Authoris pluscula licet, verba recitare, vt quid in hac controuersia decidendum lector velit, ipsemet iudicare possit. Videtur is bubulum pecus ab *Hispanis Americæ* illatum fuisse, concludere velle. Ast, vt ego *Mexicanum* nostrum *Taurum* prius *Hispanicum* fuisse credam, nulla ratione adduci queo. Reclamat peregrina animalis facies, nec *Asiaticis*, nec *Africanis*, nec *Europæis* visa prius in Vrbibus aut saltibus. Vt enim, quos supra proposui diuersimodos Boues aliquam cum hoc Tauro partem similem habeant, siue iubam, siue caudam, siue cornua, siue colorem pilorum rutilum, siue gibbum aspicere velis; nullum tamen reperies, qui omnia hæc coniuncta obtineat. Nec nisi temerè credi potest, nostratium aliquem Bouem ab *Americano* siue solo, siue cælo, post plures etiam prolium propagationes tam mira metamorphosi mutari potuisse.

Quæstionis decisio.

Dicendum potius illi regioni natiuum hunc Taurum esse.

Huc facit, quod *Indica* titulum *Vacca* illa *Tauro* nostro persimilis in Chorographica, vt dixi, tabula expressum habeat: quasi Scriptor ille dicat, genti isti *Indianæ* hoc animal proprium ac natiuum esse; cum & *Theuetus Taurum* hunc *Floridæ* veluti incolam, & natiuum adscribere voluerit. Nisi *Iosephus* non omne forsan bubulum pecus, sed illud solummodo ab *Hispanis* ad *Indos Occidentales* transportatum voluit, non quod ferum & siluestre, sed cicur & vrbanum fuit, multiplicatũ tamen ob regionis fertilitatem opima pascua, cælique clementiam, innumera prole siluas postea repetere coactum fuerit. Maneat igitur hic *Taurus* verè *Mexicanus*, & forsan *Iosepho à Costa* minus cognitus, quod in *Peruano* potius hic Regno vixerit, cui regioni hæc bestia minimè familiaris est.

Explicari tamen potest Iosephus.

Existimo quoque, vt ferocissimum sit animal, Indos tamen, priusquam nostræ *Vaccæ* eò transferrentur, siluestrium harum lacte vaccarum victitare potuisse, & adhuc ibi viuere, quò nostræ nondum peruenerunt; quod distenta, quæ in icone tabulæ chorographicæ illa apparent, vbera insinuant. Et matri-

Potuisse Indos etiã harum siluestrium vaccarum lacte viuere.

bus

Digitized by Google

bus ereptos vitulos domari potuisse *Theuetus* quoque meminit. Ac nescio quam argumenti huius speciem mihi præbet subligaculum illud coxæ annexum, cum sex rotundis pilis inde dependentibus quasi nolis sonantibus, ac tintinnabulis aut alijs quibusuis ornamentis nolarum defectu studiosè illis Tauris vaccisque alligatis, veluti & nostris campanulas in collo vaccis adaptamus. Nam quòd nonnemini, qui hanc mecum in autographo picturam bene miratus est, viderentur esse verrucæ eiusmodi, quales sæpe in Equis innasci ac Mulis cernimus, non habet multum verisimilitudinis. Sunt & iidem illi *Americani* non omnes adhuc ab *Hispanis* domiti, semiferi & agrestes homines, eodem quasi cum bestijs domicilio gaudentes, quos sibi vt pareant, difficili haud negotio conficere possunt. Atque hæc de Tauro hoc Mexicano, quæ mihi dicere licuit: siue paucula, siue nimia æqui bonique lector consulat.

TAVRVM tollet, qui vitulum sustulerit, antiquum erat prouerbium. Et ego qui Taurum iam tuli, an vitulum non sustulero? An qui de Boue non pauca dixi, de Vitulis non pluscula etiam commentaturus ero? Et quidem cum tam opportuna se offerat occasio *Principi* meo *Cardinali Barberino* me sistendi, & Anatomen monstrosi ac *Bicipitis Vituli*, quam benignissimè mihi prouinciam iniunxerat, enodandi: & *Summi* simul *Pontificis* VRBANI. VIII. nutui subiectissimè obediendi. Cum enim *Sanctitas* sua eiusdem *Vituli* partium ichnographiam, & breuem earundem explicationem sibi à me exhibitam vidisset: rem non indignam censere visa est, quæ publicis etiam typis committeretur. Id quod ego, non vt ad nutum hunc quàm obsequentissimum me non præstarem, in hunc vsque diem distuli; sed vt tempori potius inseruirem. VITVLVS. Occasione Bicipitis Vituli aliqua de Vitulis dicẽtur.

Erant autem cum Summo Pontifice tũc in *Vaticanis* curæ meæ cõmissis *Hortis*, qui ab amœnitate aspectus pulchriformiũ, siue Calliopeiorum (Itali *Beluedere* dicunt) nomẽ meruerũt, *Ioannes Ciampolus Lynceus* supra memoratus, *Iulius Mancinus* intimus & Cubicularius Pontificius *Archiater*, vir non Aristotelicà modò philosophià & Hippocraticà Medicinà eminentissimus, sed Chymicarum quoque rerum gnarus, Anatomicus insignis, & liberalium plurium aliarum artium non tam amator, quam exactissimus iudex & æstimator. Hi dum varia mecum de monstro hoc confabularentur, accessit tertio loco *Augustinus Vegius* vt suæ Sanctitati adhuc Cardinali à Theologicis studijs, ita à dispensandis nunc secretioribus Eleemosynis, vir doctissimus & probissimus: qui omnes variarum nobis controuersiarum campum aperuerunt. Et in primis quidem: An animal hoc simplex, an duo potius dici meruisset, ob duo exactissimè formata capita: siquidem *Cerebro* & non *Cordi*, quod *Aristotelici* faciunt, primatum *Medici* attribuunt. An aer à pulmonibus haustus cor ingrederetur, quod vulgò creditur; cum in hoc monstro hi per tubulum inflati, soli absque corde intumuissent? An, cũ in hoc *Vitulo* gula deesset, & vnus idémque meatus aeri in pulmones, & cibis in ventriculos deferendis inseruiret, diu hoc monstrũ superstes esse potuisset? De quibus in historia sigillatim aliquid, si tẽporis permittet angustia, philosophabor. Et si quos hactenus scripta nostra solũmodo forsan delectarunt: spero nunc eadem vtilia ijs maximè fore, quod quandam animalis huius partium anatomicam lucem allatura sint; quæ vel ab alijs neglecta, vel non detecta fuit. Iulius Mancinus Archiater Põtificius, plurimarũ liberalium disciplinarum peritus. Quæ de hoc vitulo monstroso in quæstionem venire possint.

Nec

Principes etiam viros in aspectu vilibus rebus philosophari debere.

Nec indecorum prorſus eſt, Summos quoque Principes ad hæc aſpectu quidem vilia, philoſophica tamen, & neſcio quid reconditi præſeferentia *Naturæ* molimina, interdum ſe dimittere, & magnam in paruis rebus admirari DEI ſapientiam. Non aliter certè, ac Ampliſſimo *Cardinali* huic noſtro, ita *Carolo* V. *Biceps* olim V*itulus*, vt quod miraretur, haberet, oblatus fuit, *Nicolao Villagag.* his verbis id teſtante: *Carolus V expeditione Africana cum in Largheram nobilem Sardiniæ vrbem appuliſſet, eàdem nocte res inſolita contigit. Bos enim vitulum bicipitem peperit, quem mulier cuius bos erat, videndum Cæſari obtulit.* Ingredimini amici: nam & hìc Dij habitant, dicebat *Heraclitus*, dum in vili quadam caſula, forſan ſe calefaciens & opera diuina admirans, ſederet. Nos veriores Philoſophi, qui Chriſtiani ſumus, infinitam & impenetrabilem *Creatoris* noſtri ſapientiam in omnibus etiam abiectiſſimis creaturis, ne dicam inſoliti quippiam habentibus, quod in hoc noſtro V*itulo* eluceſcet modó, non ſatis ſuperque vnquam admirari & laudare poterimus. Aggrediamur igitur opus, & hiſtorico ſaltem filo nunc vituli huius, tam internas quam externas diligenter partes delineemus: & illa, quæ controuerſiam facere videbuntur, ampliore etiam ſermone poſtea enucleemus.

Vituli huius bicipitis deſcriptio.

Die igitur 18. Aprilis, Anni M. DC. XXIV. iam ſæpe memoratum *bicipitem* V*itulum* domi meæ præſentibus ferme omnibus *Romanæ vniuerſitatis* noſtrę Medicinæ ſtudioſis, ſecui. Natus autem fuerat mortuus, licet iam maturus partui, & vi quaſi à matris vtero abſtractus, quem forſan ob duplex caput commodè illa parere minimè potuerat. Longus erat ſpithamas, ſiue palmos (pro vna eademque menſura hæc ego vocabula ſumo) quinque, & ſatis extenſos.

Magnitudo.

Caput.

Vtrumque caput perfectum, ſatis magnum, & proportione corpori reſpondebat. Dextrum tamen ſiniſtro paulò maius: hinc dexter & poſterior pes etiam nonnihil erat contractior, quaſi ſcilicet ob maioris capitis molem latus illud abbreuiatum atque retractum fuiſſet. Singula ſuos dentes capita quoque oſtendebant: quatuor enim in quolibet anteriores inciſores erant in maxilla inferiori, quibus in ſuperiore nulli reſpondebant. In vtraque tamen maxilla tam ſuperna, quàm inferna, ſui erant molares ordine ſiti, quos tamen non numeraui. Hoc ſcio interim, in perfecto atque adulto hoc animali Boue, ſiue Vacca; hos dentes determinatos reperiri: octo nempe anteriores inciſores omnes eiuſdem prorſus figuræ in maxilla inferiore: ſed deſunt illi, qui canini in alijs animalibus dicuntur. Ex vtroque latere eiuſdem maxillæ decem: in ſuperiore nulli adfuere, qui cum inciſoribus correſponderent, nec vlli canini. Molares nouem numerabantur, tam ex vno quam ex altero latere. Erunt igitur ſimul ſumpti omnes numero quadraginta ſex vaccini dentes.

Dentes & huius & Vaccini.

Oculi, nares, aures, & cerebrũ.

Oculos, nares, aures & cetera omnia perfecta hìc iuueni. Cerebrum quoque integrum, quod in vno ſaltem capite perueſtigare volui: ſanguinolentum hoc tamen conſpiciebatur, quod ipſi ex conatu forſan ac niſu matris, ob partus difficultatem, accidit.

Vertebræ colli & totius ſpinæ dorſalis.

Vtrunq; etiam *Caput* hoc ſuæ particulari vertebræ inſidebat, & vtraque hæc vertebra tertiæ cuidam in medio ſitæ, quæ & ſuprema colli dici poteſt, lateraliter adhæreſcebat. Priorum vtraque vnico tantum foramine prædita erat, per

quod

Digitized by Google

quod spinalis medulla ex capite egrediens transibat, & vtrinq. in tertiam vertebram ingrediebatur tribus donatam foraminibus, duobus nẽpe lateralibus quæ iam dictam medullam admittũt, & tertio inferiori, per quod medulla egreditur, & in suppositam sibi vertebrã ingreditur. Hoc tamen hic aduertendũ, vtramq. medullam, ex vtraq. occipitis basi seu foramine egressam in hac tertia vertebra (quæ ob id lõge maior est, quam duæ sociæ laterales) vniri, coalescere, ac vnicum tandem medullæ truncum per totam dorsi spinam descendere, simplicem dico, ac non duplicem, quod quis suspicari forsan potuisset.

Medulla spinalis primo bifida, postea simplex.

Erat autem priorum vtraq. dictarum vertebrarum, quàm arctissimè connexa tam capiti, quàm vertebræ illi, quæ inter vtramq. media sedebat, & triangularis erat, cum priorum vtraque plana potius, & per transuersum oblonga esset. Huic tertiæ postmodum triangulari, & vt ita dicam, triforatæ vertebræ, quinq. aliæ ordinariæ & his sexta adhærebat, quæ spinam siue appendicem valde elatã habebat, quod in alijs non videre vertebris fuit. Ex hac eminẽtia candicans firmissimus vtrinque *tendo*, nihil ferme musculosæ carnis possidens, instar albi alicuius ligamenti enascebatur. Hic autem in vtrumq. occiput inserebatur, pro capitum videlicet eorundem extẽsione, mira vterq. Naturæ sagacitate fabrefactus. Has aliæ ordine ad caudæ vsque finem vertebræ sequebantur. Notandũ hoc tamen velim, dorsi spinam non lineà prorsus rectà, sed arcuata veluti processisse. Atque hæc de capitibus & spinali medulla dicta sunto.

Musculus tendinosus biceps in vtraque capita insertus.

Internæ oris partes lingua nempe & larinx, figuram suam ex omnibus constituentibus particulis integrã in vtroq. capite sortitæ fuerãt. Aspera etiam Arteria ex quolibet capite singula exoriebatur, quæ ambæ paulo post ortũ in vnã coalescebant. Verũ quod nunc sequitur monstrosum magis est, quam quod vel vnquam viderim, scriptũ legerim, aut ab alijs mihi recenseri audiuerim. Immisso enim alterutri asperæ arteriæ canaliculo, pulmones inflari iussi: elati fuerunt vehementer in vtroque latere, vtrobiq. in tres lobolos diuisi, maior erat inferior tres longus latusq. digitos trãsuersos, alteri duo superoires pollicis magnitudinẽ haud superabant. Sed cor ne tãtillum quidem, vel mouebatur, vel eleuabatur. Id quod mihi quidem nouum minimè visum fuit, rapuit tamen in admirationem non leuẽ Auditores meos & spectatores, quibus aliud longè persuasum erat. Credebãt enim præceptorum à Magistris suis traditorum persuasione, aerem à nobis & alijs animalibus in pulmones receptum, aliquam sui portionem sinistro cordis ventriculo per arteriam venosam pro spirituum vitaliũ fabrica communicare. Quod falsum tamen esse nõ tam animalium maiorum minorumq. aliorum, quam humanorum etiam cadauerum pulmones per follẽ etiam inflati, vt experienti patebit, commonstrant: cùm ne tantillum quidẽ cor ex inflato aere intumescat, quod tamen si meatus vlli occulti forent & oculo nostro inperceptibiles, iam per fortem aeris impulsionem aperirentur. Nam & inuisibiles & alijs medijs impenetrabiles arteriolarum cum venulis anastomoses in *plexu Choroide* & *Reti mirabili* Cerebri, hoc ego solo medio, flatu nimirum, sæpe detexi. Ast crepent potius ac disrumpantur propemodum pulmones violentià intrusi flatus, antequam cor aerem admittat, necesse est. Veruntamen hoc quod iam dixi, mihi admirationem nullam mouit, sæpius enim eiusmodi spectacula spectaueram

Internæ oris partes.

Inflatis pulmonibus per asperã arteriam cor non mouebatur.

Non videri meatus vllos ilari intromittendi aeris ex pulmonibus in cor.

Quod iam sequitur mirabilius longè est.

ctaueram. Ast quod nunc dicam, id demumme extra me ipsum quasi rapuit: Cum enim iterum iterumque pulmones inflari curarem, vt præconceptam ipsis opinionem de cordis simul motu facto ex mente eradicarē; toties sub ipso Diaphragmate vtris instar aliquid subleuari, distendiq. animaduerti. Hæsi diu quid hoc rei, aut monstri potius esset: cum ea in regione nec vllum ex pulmonibus foramen factum, & stomachorū seu vētriculorum ibi sacculos sitos esse nossem, deferri autem ad ciborum marsupia aeris substantiā per asperā arteriam, ea res deniq. totā inuertere rerum naturam, ac partiū animaliū seriem mihi videbatur. Quare immisso stylo per asperam arteriam, incepi per longum descendendo illam cultello diuidere, ad mediam thoracis regionem vsq. penetrando. Et ecce mirabile visu! eundem ductum siue canalem in vētriculum sub diaphragmate positum desinere animaduerti, quod equidē nisi manibus toties palpatum & ipsis quoq. nostris vsurpatum oculis fuisset, nec à nobis adhuc etiam crederetur. Sed, & hic Naturæ industriam & admirabile omnipotentis DEI artificium satis superq. stupere non potui: quòd hoc ipsum asperæ Arteriæ corpus suo non probè modo instructum esset capite Larynge, nimirum Epiglottide, osse Ypsiloide dicto, & reliquis nodū hunc pneumaticū constituētibus partibus, sed & illud ipsum cartilagineis suis annulis constaret, & aliquò vsq. ad spatiū quatuor forsan transuersorum digitorum eadem substantia protenderetur. Tum idem ductus in aliā substantiā omnino mollem ac carnosam, & vt vno dicam verbo, ipsissimā *Oesophagi* substantiam mutabatur, quæ in ipsum vt dixi ventriculum descendebat ac desinebat. Hic iterum non potui nō suspicere & laudare mirabile prouidæ Naturæ ingenium. Hæc enim aspera Arteria non (quod in alijs omnibus fieri tamē videmus) bifurcata diuidebatur, vnū in hunc, & in alterū pulmonem aliū ramū demittēdo, sed recto statim tramite porrecta in gulā, siue *Oesophagum* trāsmutabatur. Vt tamen & pulmonibus aerē impertiretur, cuius gratia est efficta, fistulares tubulos ex sese in vtriusq. pulmonis lobos superiores, qui ipsi asperæ Arteriæ agglutinabantur, demittebat, per quos & aer in omnem pulmonum substātiam porrò ingredi & egredi liberrimè poterat. Hi omnes tubuli siue bronchia asperæ Arteriæ per omnes postea lobos disseminabantur, quod nobis patuit, dum inflarentur ijdem & denuo detumescerent.

Mōstruosissimum quid in aspera arteria.

Aspera arteria in Oesophagum transit.

Atque hic per transennam saltem, illius quæstionis quam supra mihi motam dixi, meminero: ***An hic vitulus diu superstes esse, cibumq. ac potum per eandem asperam Arteriam, aeri in alijs animalibus destinatā, transglutire potuisset?*** Id enim nobis quotidie vsuuenire nouimus, vbi quid inter prandendum siue ex cibis siue potibus ad pulmones illabitur, tussim illico cum suffocationis metu excitari: quare quid hic sit respondendum, facilè patere videtur.

Curiosa quæstio. An ali hoc monstrum potuisset.

Atqui ego inconueniens minimè censuerim, per aliquod etiam tēpus hoc mōstrum lacte materno sucto ali potuisse. Neq. enim respirationi obstaculo esse debuerat, cū aer ad latera per sua se diuerticula in pulmones recipere, cibus recto interim itinere in ventriculos descendere facillimè potuerat. Et quid si aeris etiā portio non parua cum cibo descendisset, inde mali secutum fuisset? hoc enim nobis frequēter euenire, dum ex angustioris orificij vitro bibimus, experientia testis est, & *Hippocrates* hoc monuit libello de Flatibus: ***Omnia quæ eduntur & bibuntur,***

Respondetur quæstioni.

tur, inquit, *spiritus in corpus inferunt, aliquando plures, aliquando etiam pauciores: id autem inde manifestum fit, qood plurimis eructationes post cibos & potus euenire solent.* Redit enim inspiratus aer foras, quia si eidem *Hippocrati* libello de Corde credimus, nullum neque ipse, neque aqua homini aut animali alimentum præbent. *Merito autem*, inquit, *recurrit spiritus & aqua, non enim humanæ naturæ alimenta hæc sunt. Quomodo enim hominis alimentum sint ventus & aqua cruda?* Idem tamen *Hipp. libello de Flat.* (vt hoc obiter dicam) contrarium asserit, sic enim ibi ait: *Corpora enim omnia tum hominum, tum reliquorum quoque animantium à triplici nutrimento sustentantur, horum autem nutrimentorum nomina hæc sunt cibus, potus, spiritus. Ac spiritus quidem qui in corporibus sunt, flatus vocantur: qui verò extra corpora existunt, aer. Qui sanè maximus est in omnibus quæ corpori accidunt, & author & dominus.* Sed & vice versa, vt in ventriculum aerem, ita in pulmonem potum descendere voluit idem Hipp. eodem de corde libello. *Etenim homo multò maximam partem in ventrem bibit: gula enim siue stomachus velut infundibulum potus copiam & quæcunque volumus, excipit. Bibit autem & in guttur ac arteriam, minus verò & quantum latere possit per rimam illapsum.* Ait etiam ibidem aquam in pericardio contentam ex potu scilicet in pulmonem labente, veluti vrinam cordis esse. Quam mirabilem suam philosophiam his verbis concludit: *Hunc itaque humorem cor de pulmone vna cum aere abducit: aerem quidem igitur, vbi in medelam cessit, necessario oportet retrò per eandem viam qua abduxit, reijcere. Verum humorem partim in culeum ac vaginam suam expuit: partim rursus vna cum aere foras propellit.* Solidiorem tamen cibum ceu fænum, herbas, frumenta, legumina, non puto ab hoc vitulo deuorari potuisse. Cum dicto iam loco dicat Hipp. *quod operculum Laryngis, Epiglottis, lingula siue minor lingua appellata, ne permiserit quidem aliquid amplioris potus penetrare.* Vnde, cum credi facilè potuisset, quandoquidem duo capita essent, singula suum habere Oesophagum & asperam arteriam, adeoque quatuor vasa esse debuisse. Hic natura tamen adeò defecit, vt pro quatuor vnum solùm fabrefecerit, quod cibo nihilominus liquido, aerique detrudendo satis fuisset.

Hippocratis loca controuersa.

Hipp. dicit pulmonem & cor bibere.

Historiam porrò persequamur. Ventriculi igitur post pulmonem, vt iam annotatum fuit, qui quatuor sunt numero, & ipsi ex immisso flatu attollebantur. Quæ autem horum omnium & nomina sint, & officia, inferius expediam, quando de *Ruminatione* tractaturus dubia quædam authorum loca explicabo. Hoc interim hìc nouisse satis fuerit, in *tertio* ventriculo plicatilium serie quadã membranarum conferto, nihil præter sesquiunciam fortè mucaginis cuiusdam repertum fuisse. In *quarto* autem & vltimo ventriculo vbi chylus absoluitur, & coagulum in lactantibus colligitur, inueniebatur semilibræ pondere humor chylosus quidam, adeò tenax, viscosus, sibiq. cohærens & albicans, vt gluten Taurinum probè æmularetur, ita vt ab ipsa etiam madefacta spongia non imbiberetur, sed aqua elui ac manibus deturbari necesse haberet.

Quæ excrementa in ventriculis reperta sint.

Dubium profectò non leue ea mihi res mouit, quibus in hunc ventriculum vijs tanta huius humoris copia perduci potuerit: sicuti & illud, quod totius animalis huius caro omnino acidi lactis odorẽ spirabat. An dicendũ, dum in vtero ex sanguine materno fœtus nutritur, sæpe cum sanguine lac misceri? Est enim facilis gressus & regressus ab vtero, sanguinis ad vbera & ab his ad vterum,

Tota caro lactis acidi odorem emittebat.

Digitized by Google

quod fæminæ etiam nostræ philosophicas has minimè edoctæ speculationes, nouerunt. Sed hæc patentiorem contemplandi campum desiderant.

Intestina. Huic igitur vltimo ventriculo *intestina* eiusdem propemodum cum ipso substantiæ, annectebantur; quæ ego haud dissecare volui, cum ex recto intestino sua sponte eiusdem coloris ac consistentiæ excrementum efflueret, quale illis esse videmus, quæ iam pasta fuerunt. *Vitulus* autem hic nec lac quidem à matris vberibus suxerat, cum mortuus editus fuisset.

Dum autem ventrem inferiorem aperiri iuberem, simul *venam Nutriculam* ex vmbilico hepati insertam constringi curaui, quo illa postmodum pro inflando hepate inseruiret. Quæ vbi ex tubulo flatum recepisset, visu iucundum & mirabile dictu, confestim inflatum est *hepar, pulmones, cor, lien* atque ipsi *omnes ventriculi*: qui, cùm vna communi tunicâ inuestiantur, imponunt alicui vnicum sacculum & non plures esse, existimanti. Hæc autem, qua ratione contingãt, in Medicinæ studiosorum gratiâ ex *Iuuenilibus* meis paulo post subiungam.

A vena nutricula inflata quæ partes internæ inflatæ fuerint.

Cor & quid in hoc inuentum. Quatuor Cordis vasa nec tempus, nec opus examinare fuit, quæ ego alijs vicibus in perfectis ac imperfectis vitulinis fœtibus quam exactissimè fieri potuit, perquisiui & descripsi, Corde tamen aperto, & sinistro eius ventriculo inspecto, globulum quendam nigrum, durumque reperimus, carneæ substantiæ similem, adnatum internæ huius ventriculi cauitati, quem vbi discidi, effluxit sanguis nigricans remanente pelle duriuscula: sanguis ille autem magnitudine nucis moscatæ exquisitè sphæricus, ac rotundus prorsus globulus erat. Sed neque in hoc, neque dextro ventriculo sanguinem vllum inuenimus alium, id quod notatione dignissimum censeo. *Vesica* vrinaria liquoris sui expers & parua admodum erat. Incisâ illâ, per stylum vas *Vrachon* dictum indagaui, qui meatus manifestè peruius erat. Sumit autem *Vrachos* initium suum ex fundo vesicæ, & vrinam in vesicam ex *renibus* corriuatam, dum adhuc in vtero vitulus concluditur, deportat ad membranam quandam *Allantoidem* dictam, eum in finem à Natura fabrefactam, vt instar alicuius vtris excrementum illud serosum colligat, donec partus tempore ex vtero excernatur. Est autem *Vrachos* ex quatuor illis vasis vmbilicum constituentibus vnum. *Secundum* est *vena Nutricula* quæ sanguinem maternum in hepar refundit, *tertium & quartum*, sunt ambæ illæ *arteriæ vmbilicales* appellatæ, quæ in descendẽtis *Arteriæ magnæ* ramos *Iliacos* vitalẽ matris spiritum transportant. Quæ omnia vasa hìc probè conspiciebãtur.

Sanguine cor caruit.

Vesica & Vrachos.

Quatuor vmbicalilia vasa.

Lien. *Lien* perexiguus erat, nec singulare quicquam obtinebat. *Renes* discissi non carnem, sed merum potius congelatum sanguinem referebant. Cohærebant tamen fibris carneis, ita vt quid medium inter carnem seu parenchyma, & sanguinem coagulatum existimarẽtur. Ceterùm interna omnia viscera perbellè se habebant. *Testiculi* etiam (masculus enim hoc mõstrum fuerat) qui tamen latentes & parui erant, vix Auellanam nucem superabant. Atque hæc fidelissima est *Monstri* huius *Anatome*, quæ summâ, quam adhibere & potui & debui, diligẽtiâ trium horarũ spacio à me administrata & ab soluta fuit. Qui merito labor meus illi dedicatus sit *Principi*, qui eũdem mihi benignè cõmisit. Et cui soli à *Medicorum filijs* gratiæ sint habẽdæ, si quid vtilitatis nacturi sunt, tã ex enarrata historia, quàm ex sequẽtibus meis vberioribus disquisitionibus, quas nũc subnectam,

Renes.

Testiculi.

Solius Principis Cardinalis Barberini honori hic labor dedicatur.

quæ

Digitized by Google

quæ in meis forsan aduersarijs alioquin delituissent ac computruissent.

Sed priusquam has obseruationes meas *Iuueniles* quidem, Naturâ tamen dirigente & dictante scriptas, publicas faciam; rogandus mihi est docilis & studiosus lector, ne ita facilè Philosophastris quibusdam fidem adhibeat, tam audacter quiduis negantibus, quod ipsi nec manibus tractarunt, nec oculis vnquam vsurparunt: eam solam ob causam nimirum, quod Veterum illud scriptis aduersari, infringere eorum dogmata, & obstare authoritati videatur: qui DEO ipsi, & Naturæ leges præscribere, & vim inferre præsumunt, dum misselli hi omnia suo arbitratu, cogitatione, & temerario iudicio fieri debere sibi persuadent. Nos æquum est *Naturæ*, & non hanc nobis se accommodare. Quare friuolæ omnes eorum sunt rationes, quas *rerum magistra experientia* impugnat.

Experientiæ potius quam nudis imaginationibus credendũ.

Descripturus sum itaque iam *Vitulinam* Anatomen, quam ante hos annos viginti, ea quà fieri potuit industriâ, exercui, vt fideliorem quarundam controuersiarum enodationem indè nanciscerer. Vtar autem hîc ijsdem penè verbis, quæ in meis *Iuuenilibus* scripta reperio; ad quæ si opus sit, etiam lectorem prouoco, ne quis me in alium ea sensum detorquere voluisse, censere possit, vt quę in *Monstro* hoc euenisse dixi, propterea magis confirmarem. Eadem enim nunc Natura est, quæ ante tot millia annorum fuit: sed nos mutamur, & alia subinde de eadem nobis imaginamur.

Vitulina alia Anatome.

Cordis igitur *Vasa* hanc sortiebantur constitutionem. *Vena Caua* ex Hepate ascendens Cordi, non aliter in ostium quoddam ante dextrum eius ventriculum, atque in nobis aperitur: & iuxta dextrâ cordis auriculam cum *Arteria venosa*, quæ ad sinistrum cordis Ventriculum pertinet, per manifestum admodum rotundumq. foramen continuatur, per quod ex *Caua* sanguis in hanc *Arteriam Venosam* transfluit, minimeq. in dextrum ventriculum influit: & ne in *Cauam* regrediatur, membranula subtilis operculi vicem subiens, foramini siue ostiolo illi apponitur. Prope hoc ostiolum, foraminulum longè adhuc minus reperitur, ex quo vena producitur *Coronaria* cordis dicta, per cordis basin disseminata. Dexter autẽ ventriculus humano erat similis, tot carnosis tamẽ ac fortibus fibris haud præditus. Hæc ambo vasa eiusdẽ sunt substantiæ; venosæ nimirũ, non arteriosæ.

Cordis vasorum venosorum descriptio.

Vena Caua.

Arteria venosa.

Venæ coronaria cordis.

Arteriosa autem duo hoc modo se habebant. Et quidem, quod ex his primò in oculos incurrit, omnibus imponit *Arteriam magnam* esse, & ex sinistro cordis sinu ortum ducere arbitrantibus: cum tamen planè contrarium existat & sit potius V*ena Arteriosa* ac superincũbat ipsi *Arteriæ magnæ*, quæ reuera in exortu atq. egressu suo ex sinistro ventriculo, non est tam magna lataq. atque hæc ipsa vena arteriosa. Cũ igitur *Arteria magna* enascitur & egreditur ex Corde, progreditur ad latitudinem transuersi pollicis (in hoc vitulo saltem ita conspiciebatur) deinde in duplo ampliorẽ truncũ, quam ab exortu fuerat, desinit. Ex hoc alius ascendit truncus tã amplus, vel pauló minor quam ille fuerat, qui ex Corde emergebat; atque hic est truncus *Arteriæ magnæ* ascendẽtis. Magnus autem dictus truncus partim ad spinam dorsi deflectens, constituit *Arteriam magnam descendentem*: partim versus cor reflexus illudq. subiens, per dextrum nempe ventriculum, V*enam* facit *arteriosam*: quæ tamen, antequam cordi inseritur, bifurcata singulos ramos in vtrosq. pulmones spargit. Dico autem V*enam* hanc *arteriosam* ingredi cor,

Vasa arteriosa cordis.

Arteria magna.

Vena arteriosa.

di cor si exortum eius inspicias, quem ab *Arteria magna* siue *Aorta* nanciscitur: quamuis si officium spectes, melius ex corde egredi dici queat, cum ex dextro ventriculo sanguinem educat in pulmones nutriendos, in nobis iã in lucẽ editis.

Venæ arteriosæ quis vsus in fœtu.

Si *fœtum* verò considerare velimus, iam alium prorsus vsum hæc *vena arteriosa* habet. Hæc enim cum magna arteria in ductu quodam omnino communicat. Vbi etenim Spiritus materni per vmbilicales arterias in Iliacos ramos infusi, per *descendentis Aortæ* truncum ascendunt, & cordi iam vicini sunt, tunc duas ibi statim vias reperiunt; vnam quæ ingreditur *Aortam* partim cor subeuntem, partim ascendentem & caput petentem, in quam quidem viam communem spiritus subeunt, sed cor neutiquam ingrediuntur. Altera via est in venam arteriosam dextro cordis ventriculo insertam, quæ ex eadem magna illa Arteria siue Aorta enascitur. Itaque spiritus hi vitales & sanguis arteriosus maternus, ad superiora partim sibi viam parant, partim per venam arteriosam in ambos pulmones disperguntur, in cor verò minimè illabuntur. Euidens autem rei huius ratio in propatulo est, quod valuulæ obstent semilunares, vel *Sigmoides* dictæ à figura, quam obtinent. Quare dum inflari curarem magnæ Arteriæ descendentis truncum, inflabantur subitò & pulmones ambo, & illa ipsa extra cor sita vena arteriosa: cordis interim dexter ventriculus neutiquam mouebatur.

Paradoxõ. Spiritus vitales & sanguis in fœtu cor non ingrediuntur.

Inflata per tubulum Aorta quæ partes fuerint tumefactæ.

Ast neque hac flatus impulsione sinister cordis ventriculus attollebatur, cum eædem semilunares pelliculæ hic obstarent; quæ egredienti quidem materiæ patent, ingredienti sese opponunt. *Statuendum* itaque (licet plurimis visum paradoxum fuerit) hoc erit: *in cordis ventriculis nec spiritum nec sanguinem vllum in fœtu contineri.* Nam cur ex *Vena caua* in dextrum ventriculum sanguis refunderetur, cum in eodem existens *Arteria venosa* illum recipere & ad pulmones (quod tamen in adultis semper fit) deferre haud valeat? quæ spiritu vitali ex *Aorta* sibi communicato, vt diximus, turget.

Obiectio aduersus hoc paradoxon.

Ast inquies dextro cordis ventriculo *Vena Caua* sanguinem infundit: manifestissimè enim ante illum panditur. At verò aliud autopsia conuincit: caua enim non in ventriculum per pelliculas siue valuulas illas tricuspidales sanguinem suum deponit (quod tamen fit postquam animalia nata fuerunt) sed in cauernulam illam ante dextrum ventriculum positam, quam ego *Antecameram* non satis Latina voce, appellare soleo: qui statim in *Arteriam venalem* & foramine satis grandi, & substantià eadem sibi proximam, continuam, similemque recipitur, & ad pulmones vtrosque ablegatur. In *sinistro* etiam *Ventriculo cordis*, nullus spiritus stabulatur: neque enim ex *Arteria magna* in cor aditus patet, semilunaribus impeditus à valuulis, sed spirituum pars *Arteriæ magnæ ascendenti*, pars *Venæ* committitur *arteriosæ*, ex qua in pulmones fit transsumptio.

Responsio.

Alia Anatome Vitulina.

Atque hic, vt firmiorem verbis meis fidem adstruam, ex alia *Vitulina Anatome* non minus claras, quam iucundas demonstrationes promam. Eodem ipso die, quo iam scriptam confeceram administrationem anatomicam, alium ex Vaccino vtero *vitulum* exemptum artificiosè secui. Hic autẽ vix spithamam siue palmum sua longitudine superabat. Huius ego cum imprimis venam curassem inflari *Nutriculam*, inflatum simul est *Hepar, Cor* & *Pulmones*. Ex *Vmbilicali* enim hac vena in *Portam*, ex qua in *Cauam*, ex Caua in *Cordis* dextrũ nõ quidem Ventriculum

Ex inflata vena Nutricula, Hepar cor & pulmones inflati.

triculum, sed huic *antepositum sinum*, ex hoc per foramen in *Arteriam venalem* extra cordis sinistri sinum positam, è qua demum in *pulmones*.

Iussi inflari similiter *Vmbilicales* arterias: statim intumuit *Hepar*, inde *Pulmones*, sed *Cor* minimè motum. *Hepar* quidem propter arteriam satis grandem ex descendenti *Aortæ* trunco sibi communicatam; *Pulmones* verò propter *Venam arteriosam* ex *Aorta* originem sumentem: sed *Cor* haudquaquam, quia neque ex *Aorta*, neque ex *vena Arteriosa* in hoc aditus vllus patet. Inflatis arterijs vmbilicalibus non cor sed Hepar & pulmones inflati.

Præcepi demum vt *Aspera arteria* & ipsa inflaretur, & statim mirè elati fuerunt *Pulmones*, qui cum aliàs rubri admodum essent, & carne potius solidiore quam spongiformi præditi; iam albicantes tamen subitò, & spongiosi fuerunt effecti. Tumefieri & *Cor* visum est: cuius sinistrum ventriculum datà operà incidi paulisper, ex cuius foramine cum spumoso quodam sanguine aer exilijt. Quod ego quidem contigisse existimo, non quòd sanguis in sinistro illius ventriculo vllus contineretur; vt nec in alijs visus est fœtibus, sed quòd vi quadam insufflationis in tenello adeò corpusculo, ex *Arteria venali* rupta, quæ à *Caua* sanguinem receperat, in cordis hunc sinum cum ipso aere compulsus fuisset. Cum tricuspides præsertim illæ membranulæ siue valuulæ sint duæ tantùm, & tam extra quàm intrò meanti humori non multum obsistant. Dexter autem ventriculus, quantùm ego animaduertere potui, nequaquam inflabatur. Inflata aspera arteria pulmones inflati & cor parum & cur hoc.

Hìc commodè admodum illam *Venæ arteriosæ* cum *Arteria magna* communionem notare potui. Si quis enim in huius descendentem truncum dextrè stylum immittat, sursumque porrigat, tres reperiet vias: quarum vna in ascendentem Aortæ truncum pertingit: altera sinistrum cordis ventriculum ingreditur, & est ipse magnæ Arteriæ exortus: tertia versus dextrum cordis ventriculum abit, & *venam arteriosam* constituit. Qui tamen tertius hic ductus exiguus cùm sit, in natis iam animalibus facilè coalescit; atque sic spiritus, cum non possint amplius postea per hunc meare, sursum ac deorsum saltem, dum ex corde per Aortam scaturiunt, per huius truncos ferantur necesse est. Memini me hunc ductum in adultioribus hominibus ita vietum & euanidum reperisse, vt ligamenti instar Aortam & venam arteriosam colligaret. Videre simul in hoc corde erat *venam coronariam* & *Arteriam coronariam*, quæ statim ex Aorta enascitur, vbi hæc ex corde egreditur. Communio venæ arteriosæ cum Arteria magna. Arteria coronaria.

In neutro cordis ventriculo sanguis aut spiritus vllus visebatur. In primo fœtu aqua in pericardio contenta instar loturæ carnis erat: in hoc vltimo nulla obseruata fuit, nisi forsan iam effluxerat. Est autem de sanguificatione & spirituum vitalium vt in fœtu peragitur, procreatione & distributione hæc mea philosophia: quam in Iuniorum gratiam saltem Medicorum, qui in Anatomicis minus sunt versati, proponam, & prouectiorum in hac arte simul calculum expectabo. Nec vitio mihi verti velim, siquid in scriptione hac vt difficillima, ita vtilissima repetiero, non satis enim dicitur, quod bene dicitur. Ex diligentissima igitur hac autopsia non in Animalibus modò, sed Infantibus quoque habità, sic ego speculari soleo. Sanguinem venosum ex materni vteri venis per *Nutriculam* ad Hepar in Portæ venæ ramos per ipsum dispersos conuehi: ex his in Cauam, ex Caua in partes inferiores per descendentem truncum Nullus sanguis in cordis ventriculis. Authoris speculatio de sang. & vital. spirit. generatione in fœtu. Quid de sanguine agatur.

aliquam

jitized by Googl

aliquam huius ſanguinis portionem pro nutriendis illis partibus, alteram verò ad ſuperioris corporis membra euehi, & in itinere hoc quidem, Venam cauam cordi aperiri, & ſanguinis partem in oſtium illud, cauernam, ſiue antecameram iam dictam effundi, reliquum ſanguinem thoracem, caput & artus petere ſuperiores. Nullum autem ſanguinem cordis dextrum ventriculum ingredi, cum nullus ipſius ibi vſus ſit. Neque enim vt hic attenuetur, veluti materia pro ſpirituum vitalium in ſiniſtro vẽtriculo generatione; ſpiritus enim in fœtus corde nulli generantur, ſed à matre ſubminiſtrãtur. Neque vt cor hoc ſanguine nutriatur, huic enim vſui Coronaria dicta vena ſeruit, quæ per cordis ſubſtantiam diſpergitur: quin neque in nobis iam ſanguis in ſinũ cordis effuſus, nutriendi officium habet. Is autem iam dictus ex venæ Cauæ apertione ſanguis in oſtio hoc collectus, ſtatim per foramen iam ſupra deſcriptum in Arteriam venalem Cauæ non contiguam hìc, ſed continuam prorſus tranſcendit. Et licet hæc Arteria venalis ad ſiniſtrum cordis ſinum pertineat, ſanguis tamen hic receptus eundem ſinum minimè ingreditur: eſt enim hic foraminis coalitus extra vtrumque cordis ventriculum, & Arteria hæc venoſa bifurcatur, & in ambos pulmones ſtatim ramos emittit: quare immediatè receptus in hanc ſanguis, pulmones nutriendi cauſa ſubit. Quis enim eius in ſiniſtro ventriculo vſus eſſet, cum ſpiritus vitales in hoc neutiquam conficiantur? *Arteriæ* autem *Vmbilicales*, vbi maternum ſpiritum vitalem ad *Iliacos ramos* conuexerũt, ſuo ſatisfecerunt officio. Hic autem per Arteriam magnam deſcendentem aſcendit, & ad aſcendentem Aortam ſupra Diaphragma peruenit: huc vbi delatus; iam cor, quod verum eſt vitalium ſpirituum domicilium, ingredi ipſum æquum foret. Veruntamen huic oſtium cordis ſiniſtrum pulſanti, acceſſus denegatur; valuulæ enim ſeſe opponunt illæ ſemilunares, quæ egredientibus quidem ſanguini & ſpiritui aperiuntur, ingredientibus clauduntur. Quapropter pars horum peregrinorum, & à matre fabricatorum ſpirituum, per Aortam aſcendentem ſuperiora petit, pars in Venam illabitur arterioſam, quæ & huius Aortæ propago eſt, & eundem cum ipſa ſubſtantiæ modum (vt Medici loquuntur) obtinet.

Quid de ſpiritibus fiat maternis.

Cur Aortæ corpus in adultis ſit durius quã in fœtu.

Non ſum tamen neſcius: Aortæ in adultis corpus paulò durius eſſe, quam ſit Venæ arterioſæ; quod inde prouenire credibile eſt, quoniam illa, in animali extra vterum matris conſtituto, perpetuis non motibus modò agitatur, ſed ſpirituum vitalium quoque copia repletur, & partes obambulat non raró ſicciores frigidioreſque, vnde dureſcit magis quam Vena arterioſa, quæ extra pulmonum & cordis ſitum non protenditur. In fœtibus certè & recens natis ego nullam horum differentiam vaſorum, ſi duritiem ſpectes, animaduertere potui. Hæc autem vena arterioſa & ipſa in ambos pulmones ramos diuidit, maioreque & vero ſuo trunco, in dextrum Cordis ventriculum implantatur. Itaque ſpiritus illi aduentitij ſimiliter pulmones ſubeunt, in dextrum autem Cordis ventriculum nulli deſcendunt, quia & hæc non aliter Vena arterioſa, atque Aorta, habet valuulas immiſſioni oppoſitas, emiſſioni patentes.

Obiectio aduerſus dicta.

Reſponſio.

Attamen cor inquies, viuere cum debeat, vitali haudquaquam ſpiritu fruſtrari conueniens fuerit. Neque hoc ego inficior. Aſt huic vſui arteria ſuf-

ficit

ficit coronaria appellata, per cordis basim probè dispersa, quæ riuulos suos etiam ad intima transmittit, & ipsa instar venæ huius nominis, extra cordis ventriculos ortum suum nanciscitur ab Arteria magna. Et quæ necessitas quæso cogit, vt per magnam Arteriam in sinistrum cordis sinum spiritus vitales intromittantur, cùm iam fœtui ab vtero illos materno sufficienter subministrari, nec in corde fœtus elaborari debere, probauerimus? Sed neque per Venam arteriosam in dextrum cordis ventriculum spiritus vllus penetrare, aut debet, aut potest. Non potest, quia obstant valuulæ, quæ ab interna cauitate foras aperiuntur, exterius verò ad interna eunti cuicunque rei clauduntur. Nec debet, in dextro enim hoc sinu spiritus vitalis non habet locum, in quo si vllus est spiritus, hic naturalis potius est ab hepate huc transmissus, qui tamen in animalibus an detur etiam, & à *Galeno* & alijs viris doctissimis hucusque dubitatum scimus.

Atque postquam huc peruenimus, quod in alio quodam vitulino fœtu memoratu dignum animaduerti, vt studiosis Medicinæ meis gratificer, nec híc referre pigebit. Cum igitur abscissis vmbilicalibus vasis ex Vaccæ recens mactatæ vtero fœtus extractus vt mortuus propemodum, in terra iaceret, Lanio noster duas ex vmbilico propendentes nobis & quidem pulsantes arterias demonstrauit, quas vbi stupens lætusque admirabar, aperiamus inquam, thoracem, vt quà ratione cor pulsui huic respondeat disquiramus. Appenso igitur per posteriores pedes ad parieti fixum clauum fœtu, & ventrem & thoracem per lineam rectam discindendo quàm citissimè aperui. Et ecce mouebatur tunc cor, & quidem eodem quo arteriæ vmbilicales, rhythmo; nulla tamen seruata inter systolem ac diastolen proportione vniuersali. Solebat videlicet aliquando ter quaterue, ac pluries etiam cor pulsare, deinde ad sex octo vel decem quoque pulsationes subsistere, rursusque ad pulsum redire, tamdiu postmodum quiescere, donec ego illud solo cultri cuspide tangendo, excitarem, quem vt primùm tactus sensum percepit, moueri cæpit, atque sex vel plures pulsationes reiterans, ad quietem demum redijt: iterumque vel cultro vel digito saltem meo contactum ad dilatationem fuit excitatum. Quinimo intra meam contentum palmam, hoc corculum pulsauit, qui motus post apertum omnino sternum ad horæ quoque quadrantem durauit, diutius forsan duraturus, nisi cordis superficiei vulnusculum leuiter inflictum fuisset. Cùm autem *Cordis mucro* hoc situ deorsum penderet, in ipsa cordis diastole siue dilatatione ipse ad superiora retrahebatur. *Respiratio* quoque, quod hic simul notandum censeo, nulla fiebat, cùm pulmo maneret immobilis, & Diaphragma ad apertum ac dilatatum pectus ipsum quoque disruptum esset.

Iucunda de motu cordis in fœtu obseruatio.

Cor ad sensum tactus iam immotum iterū pulsabat.

Mucro cordis in motu sursum trahitur.

Nolo hic contentiosius controuersiam illam. An cor in fœtu pulset, agitare, quæ commodiore à me loco expedietur. Qui interea vtrarumque partium rationes nosse velit, legat Andreæ Laurentij Anatomen & Ioannis Riolani filij Anthropographiam, quorum hic cordis motum in fœtu probat, ille negat.

An cor in fœtu adhuc concluso in vtero pulset alibi expedietur.

Ex his nisi fallor, facilè quiuis rationem indagabit, cur in monstroso hoc nostro vitulo inflata *Nutricula Pulmones* & *Cor* eleuarentur: non ita facilè tamen, cur simul & *Lien* & *Ventriculi* ciborum receptacula dilatarentur. De *Liene* hæc

causa

Digitized by Google

causa assignari poterit, quod vena nimirum hæc vmbilicalis siue *Nutricula* pars sit manifesta ipsius *Venæ Portæ*: rami autem illi *Splenici* siue venę Lienem adeuntes, & ipsæ ad *Portam* pertineant: vtrobique igitur flatus non difficulter permeabit. Obscurius adhuc, cur quatuor illi ventriculi seu stomachi inflarentur An hoc fieri potuit per venam insignem quæ ex Liene in ventriculum desinit *Vas breue* appellatam? quam ego tamen hic non ita vt in humanis olim cadaueribus exactissimè feceram, indagaui. An verò hoc etiam non extra omnem est improbabilitatem, flatum hūc in hepate ex Nutricula receptum, per meatus illos *Cholidochos*, siue Bilis flauę expurgandę vias in *Duodenum* appellatum intestinum fuisse conductum, & ex hoc *Ventriculos* subijsse? Et hoc vt suspicer saltem, quam in *Bouis hepate* exercui Anatome, mouere me potest, quam nunc describam.

Quomodo bilis ex hepate ad duodenum feratur. Cùm in bouino itaque hoc hepate bilis flauæ ductus obseruarem, notaui quam plurimas eorundem in hepatis superficie, versus vesiculam fellis excurrentes, ex interna tamen hepatis substantia originem suam desumentes apparere. Hæc autem differentia notari poterat: quod ex parte hepatis crassiore profundiores magis ductus scaturirent, in tenuiore verò eiusdem portione magis essent superficiales. Hi omnes demum coeuntes prope collum seu ceruicem vesiculæ Fellis in ramum vnum desinebant, qui per obliquum latus in Duodenum intestinum, non inter tunicam ac tunicam, sed in ipsam intestini cauitatem hians ferebatur. Erat autem manifestissimus hic instar fistulæ protuberantis ductus, qui magnitudine quemuis crassissimum scriptorium calamum superabat; valuula huic nulla tamen adiacebat: verum ipsa protuberantiæ huius substantia conniuebat, quæ turgente intestino obstabat quo minus bilis ad hepar remearet, non autē quin noua semper ex Hepate huc corriuaretur bilis, impedimentum vllum procreabat.

Alia quæstio de Bilis ductu ad duodenum alio loco decidetur. Poteram hic forsan illas Anatomicorum rixas sopire, quibus altercantur inter se plurimùm, an ex hepate potius via rectà ad intestina, quam ad Bilis prius cystim, & ex hac postea in eadem flauus ille, amarus & acris naturæ pro quotidiano datus clystere humor fluat? Sed tædiosus nimium essem: hoc igitur satis nobis iam probasse ex anatome fuerit, meatum manifestissimum in Bubalo saltem genere ex hepate in intestina dari, in quæ flatus receptus, forsan ventriculos ipsos replere ac distendere in hoc monstro nostro potuit; nisi quis hoc ipsum non minus, quam reliqua quæ memorauimus, monstrosum dicere maluerit.

Ratio probabilis cur ventriculi inflati à Nutricula inflata.

In hoc eodem bubulo hepate insoliti quidpiam simul conspexi, quod tale fuit. Inuenimus in ductibus illis bilem, ad suam vesiculam vehentibus, animalcula quædam plana, circularia, magnitudine & figurà *Vlmi* florem referentia, coloris liuescentis, crassitie vnguis substantiam æquantia. Hæc ex circumferentia ad centrum se contrahebant, in quibus nec cauda, nec caput apparebat manifestum, contracta ita manebant, duplo quidem crassiora, sed simul tamen minora ac restrictiora efficiebantur. Hęc nostro optimè nota Lanioni erant, qui eadem Italicè *Biscoli* nominabat, & quando adessent, prauæ in vaccis & bobus dispositionis signum esse, & ob id nec hunc bouem à tribus iam diebus fænum comedere voluisse, nobis affirmabat.

Animalcula circularia vesiculæ fellis adnata.

Sed

Digitized by Google

Sed quod ego hic admiratus valde fui, hoc est, quod Galenus in libris *de simplicium medicam: facultatibus* docuerit, amarum saporem adeò viuentibus omnibus inimicum atque contrarium esse, vt in *Lacu Asphaltite*, ob eius aquæ amariciem, nec animalia, nec plantæ etiam viuere velint. Hæc tamen animalcula amarum hunc adeò aueant trahantque succum biliosum, vt ex illo generari, simulque nutriri & viuere ament. In alijs enim hepatis venis, vbi dulcior est sanguis, nulla reperiebantur: sed sub ipsa vesicula, ad ipsius ceruicem, quò pertingit internus quidam ductus, tam copiosa visebantur, vt pulicum instar suam ibi prolem gignerent, alerent, & quinquagenarium numerum excederent. Ex maioribus autem illis viuentibus & sese mouentibus vermiculis septem pluresue numerabantur. Sed & hoc obseruaui. In *Vena* scilicet *Caua* sanguinem calentem quidem adhuc, veruntamen iam grumosum, vibrantem ac palpitantem quamdiu caluit, motum habuisse; qui vbi refrixit, & ipse motus cessauit. Quod forsan alicui argumento esse poterat, & in ipso sanguine venoso non deesse spiritus naturales, id quod in dubium à multis tamen reuocatur.

Mirū quod in humore amarissimo nascantur & nutriantur.

Sanguinis calidi motio.

Iam quibus tam iuniorum, quàm veterem authorum paradoxon æstimari queat, quod de corde hactenus asseruimus, porrò demonstrandum fuerit. *Hippocratis* quidem hic fidem implorare, aut contrariam eius mētem indagare superfluum iudico: rudis enim adhuc ipsius tempore anatome fuit, quare tam exactè hæc explorata apud eundem minimè reperimus. *Galenus* primus dilucidum vasorum in fœtu quæ cordi & pulmoni seruiunt, nobis doctrinam reliquit, quem tanti *Andreas Laurentius* in Anatomicæ suæ Historiæ lib. 8. quæst. 25. fecit, vt vesano quodam contradicendi studio, aut ambitionis stimulo agitari censeat illos, qui hic saltem eidem reclamant. Cum tamen is ipse Galeno 6. de vsu part. cap. vlt. cor in fœtu dilatari & constringi asserenti, egregie aduersetur.

Quibus nostra sententia de generat. spirit. vitalium sit paradoxa.

Fateor mehercle præclarè Galenum in plerisque de Vsu part. hum. corp. libris philosophatum fuisse: hic tamen experientiam à nobis allatam omnino ipsi refragari existimo, siquidem Arteria magna inflatà cor minimè attollitur, quod signum est, nec flatum quidem, nedum sanguinem spirituosum, seu vitalem in sinistrum cordis ventriculum penetrare, quod *Galenus* tamen facile, & cum hoc ipse *Laurentius* crediderunt. Hæc autem concepta sunt Galeni verba lib. 6. de vsu part. cap. 21. *Quocirca mirari amplius non oportet, si, cum cor neque sanguinem neque spiritum mittat pulmonibus, neque totius corporis arterijs suppeditet, vt perfectis, ad solam propriam vitam quam paucissimo spiritu indiguerit: quem maximè quidem vt opinor, ex ipsa etiam magna arteria ducere poterat: nam membranarum epiphysis (vt antea ostendimus) non vt nihil omnino, sed ne multum neue repente ac simul in ipsum quippiam immigret, à natura fuit inuenta.* Ast ego neque repente, neque pedetentim spiritum cor ingredi, flatus (cui omnia patent occulta quoque, maximè oscula) argumento deduxi. *Simonis Petrei & Francisci Rossetti* nobis aduersantium medicorum Gallorum opiniones, iam dicto libro ipsemet *Laurentius* confutat. Cuius tamen ratio non satisfacit, aliquam ideò spiritus vitalis portionem ex Aorta in cordis cauitatem migrare, vt hoc & vita & nutritio ipsius fomentetur. Hæc enim à vena & arteria Coronaria sufficienter præstantur,

Quanti facienda sit Gal. authoritas in hoc nostro paradoxo.

Petreo, Rossetto & Laurentio nostra quoque sententia est paradoxa.

Laurentij ratio reijcitur.

tur, quæ per cordis substantiam disseminantur. Nam neque sanguis in cordis ventriculis, vt dictum est, inuenitur; neque extra venas iam & arterias elapsus, iterum in substantiam cordis imbibi & dispergi debet, nec sanguis & spiritus in cauitatibus illis inanibus, cum cor publico haud munere tunc fungatur, vt reperiantur, necessitas vlla cogit.

Constant. Varolius exactiss. Anatomicus.

Huius opinio nobis opposita de vasis cordis in fœtu.

Sed longè paradoxa magis *Constantio Varolio* hæc nostra sententia visa fuisset. Cuius ego de *Resolutione corporis humani* anatomicum libellum tanti æstimo, vt in hoc non Tyrones modò, sed prouectiores quoque in hac arte, quod addiscant, reperturos esse non dubitem. Hic igitur singulari suo quodam de quatuor cordis vasis modo philosophatur, & omnia hoc officij præstare affirmat, vt contrario motu, tam inferant, quam efferant ex corde materiam. *Per Aortam*, ait ille, *sanguis incultus sinistrum petit sinum, mox absolutus inde reuertitur & cum alio sanguine per totum digeritur*. Neque hoc in auram hanc vitalem solummodo spirantibus, sed in vtero quoque latitantibus adhuc animalibus, fieri autumat, vt lib. 4. cap. 5. eiusdem videre est. *Si ergo*, inquit, *vt omnes concedunt, sicut negare non possunt, in fœtu sanguis arterialis, extrinsecus à matre transmissus, per lumborum arterias sursum ascendit, cordisque sinistram cauitatem ingreditur, qua de causa in nato hoc modo non procedet?* Vbi quidem pro confesso scribit *Varolius*, quod Natura tamen negat, sanguinem arteriosum in fœtu sinistrum cordis sinum ingredi, cum nec flatus quidem ab hoc per magnam descendentem Aortam inflatam admittatur.

Hæc autopsia refutatur.

Galenus lib. 6. de Vsu part. cap. 20. partim ignoscendum, partim succensendum illis esse scribit, qui eundem vasorum cordis vsum esse arbitrantur animalibus in vtero gestatis, qui in lucem iam editis præstò est. Ignoscendum quidem quod hîc sophistas non agant, nec verbis ludant: succensendum, quod in dissectionibus fuerint negligentes. Atqui nolim ego exercitatissimos ambos hos in sectione Anatomicos *Galenum & Varolium* hac culpa implicari, & negligentiæ in ipsa secandi sedulitate argui, quos ambos tamen lapsos fuisse superius ostendi. Non quòd sectione non omnia rimati sint, sed quòd, vt ego conijcio, insufflationis industriâ vsi non fuerint, quæ sola *Varolium* docere potuerat, non confertim per descendentis Aortæ truncum sanguinem arteriosum ex matre haustum, sinistrum cordis sinum petere: *Galenum* quoque ac *Laurentium* admonere, non paulatim spiritum vitalem subire, quod valuulæ nempe in Aorta opponerent se etiam flatui, nedum crassiori alicui corpori. Sed in sectione quoque fortasis hallucinati fuerunt, cum in neutro cordis sinu, in fœtibus ipsis, sanguis reperiatur siue venosus, siue arteriosus.

Galeni, Laurentij & Varolij error vnde ortus sit.

Conclusio huius nostræ cõtrouersiæ.

Quid igitur nunc aliud agam, dicamue aduersarijs meis, quàm vt ipsiusmet *Galeni* verbis, laudato iam loco scriptis, respondeam ijsdem, & longiorem hanc tandem controuersiam finiam? *At natura*, ait ille, *sine tumultu & clamoribus suam indicat æquitatem: quam certò scio omnes, qui vel audient, admiraturos quidem, at non æquè magnam certè aures præbent admirationem, ac oculi: proinde faciendum est, vt non hac modo, sed quæ etiam memorantur alia, nostrismet oculis intuentes experiamur.*

Libet

ed by Google

Libet nũc ad arcaniora Naturę penetralia properare,hoc eſt:Vterum ipſum contemplari,in quo veluti domicilio ſuo,vitulinus foetus cõcipitur, gignitur & conformatur. Quæ quidem,quò ſecretiora & mirabiliora ſunt,DEI & Naturæ opera,eò à pleriſq.negligũtur magis,aut minus certè perueſtigãtur. Satius enim eſſe non paucis etiã Medicis videtur,omiſſa rerũ(qui nerui ſunt in cauſis)diligẽtiã,quodam inani circa voces ſtudio cõſeneſcere. Cum autem animi gratiã vaccinos ſubinde vteros inſpicere mihi cõtingeret,vt ſimul quæ eſſet cum humano diſcrepãtia,& an Duces noſtri in arte Anatomica, probè omnia annotaſsẽt,addiſcerem: accidit, vt diligenti ſectione hæc animaduerterem.Clem.enim Alexandrini conſilio, non modo cibum,quod Hipp. ſuaſit, ſed etiam cognitioni exiſtimaui debere laborem præcedere. Reperi nimirum, tres manifeſtiſſimas in vitulino foetu tunicas,*Allantoiden*,*Chorion*,& *Amnion*.Et Allantois,quam vtrem quendam diceres aqua plenum,nõ aliud erat quam membrana oblonga, tranſparens, peritonæi inſtar ſubtiliſſima,nullis vſquam vaſis, aut ſpongioſis illis carũculis(de quibus mox dicturus ſum)*Chorio* alligata: ſed ſibi omni ex parte libera,aqua limpidiſſimã repleta, Hęc autẽ aqua nihil eſt aliud, quã ſerum vrinariũ,quod ex veſica fœtus per *Vrachũ*,ſiue vrinaculũ dictum vas,in hãc deriuatur.In hac enim *Allantoide* foramẽ mihi viſum eſt,poſtquã vmbilicum abrupiſſem,ex quo effluxit aqua ſiue vrina illa,veluti per fiſtulã aliquã prorumpẽ: hac inciſã tunicã,omnis illa effuſa eſt aqua,quę librarũ forſan ſeptẽ põdus ſuperauit Erat autẽ pilis carẽs foetus,& lõgus ſpithamas ſiue palmos tres, quẽ periti huius rei laniones ſeptimeſtrẽ fuiſſe iudicabãt. Sed & præter dictam hanc *Allantoidis* aquã, inciſo *Chorio* & *Amnio* prius alia effluxerat,quę duas facilè libras æquabat.

Arcana Naturæ opera diligentius eſſent perueſtigãda.

In vtero vaccino & fœtu quæ ſint viſa.

Allantoidis deſcriptio.

Verum,priuſquã vlterius progrediar,hoc nouiſſe non abs re fuerit,apud *Hippocratem* de *Allantoide* vrinæ in foetu capſula, nihil reperiri. *Galenus* diligentior *Sene* noſtro Anatomicus,hanc perbellè cum duabus alijs deſcripſit tunicam 15. de Vſu part. cap.4. *Toti enim animãti*,inquit,*dum adhuc vtero geritur, membrana tenuis vndiq. eſt circumiecta, quam* ἄμνιον,*id eſt,amiculum appellant, fœtus velut ſudorem excipiens.Huic autem extrinſecus tenuior alia incumbit,quam* ἀλλαντοειδῆ,*id eſt,inteſtinalem nuncupant,in ipſius veſicam perforata:quæ & hæc in ſe ipſa colligit,vſq.ad partum, ipſum veluti fœtus lotium.His autem extrinſecus in orbem* χόριον, *id eſt,Secundæ,ſunt circumiecta,matricem totam intrinſecus ſubcingentes,vt quod ipſis ſubeſt,nullo pacto matricem contingat:per eaſque medias fœtus matrici connectitur*.Et ſubſequente capite circa initium,eadem de *Allantoide* affirmat, quam inteſtinalem ideo appellatam voluit,quòd ſimilitudinem,cum ἀλλᾶν,id eſt inteſtinis figurã ſua gerat.

Hipp.de Allantoide nihil. Gal. plura habet, ſed fuit deceptus.

Quæ quidem,cum *Galenus* de omnium animantium foetibus audacter pronunciet,humanum certè,de quo maximè in his libris ipſi ſermo eſt,nõ excepit. Atqui nos *Allantoide* carere humanos foetus αὐτοψίᾳ didicimus, in quibus præter *Amnion* & *Chorion*,membranam reperire aliam non licet.*Placenta* enim illa *vterina*,mera potius carnoſa maſſa eſt,quàm mẽbrana,& quæ vrinæ continendæ minimè inſeruit. Et quid?cum nec omnia animalia *Allantoidem* habeant. Solis penè cornigeris eadem tributa eſſe cognoſcitur. Ex quo non incongrua forſan coniecturã deduci videtur, *Galenum* bouinos & ouillos foetus cum ſæpius ſecuiſſet,in quibus prædicta tunica manifeſtè locum habet,in animum ſibi ſuum induxiſſe,eandem in humanis quoque reperiri debere, quos ſectione, vt mihi

Allantois in humano fœtu nulla eſt, quod Galenus ignorauit.

Digitized by Google

persuadeo, nunquam attigit. In his enim illam, quæ farcimen seu intestinum tenue, aqua repletũ referat, nemo Anatomicorũ, si probè inquisiuit, vnquã vidit. Et hanc quidem coniecturam meam firmiter stabilit eiusdem. Lib. De semine cap. 10. Galeni authoritas: cum enim quæreret, cur *Allantois* non à natura latior similiter, vt *Chorion*, effecta fuisset? respondet hoc ideo cõtigisse, quia fæmineum semen, ex quo hanc *Galenus* membranam fabricat, sit longè minoris quantitatis, quàm maris. *Non poterat igitur*, ait, *& in latitudinem, & in longitudinem extendi intestinalis, sed longa necessariò, cum vtrisq. vulua cornibus appensa sit, extitit; atq. ita, & meritò, & necessariò angusta euasit.* Vbi ad vnguem cornigerorũ nobis animalium, cornibus similiter præditum vterum, & exactam in illis intestinalis huius tunicæ situm figuramque depinxit.

Capinacceus cum Galeno errare voluit.

Miror equidẽ exactissimum *Capinacceum* ita mordicùs hãc *Galeni* sui sententiam arripuisse, vt cum hoc errare, quàm cũ Natura bene sentire, maluerit. Hic enim Practices suæ lib. 4. cap. 5. quæcũq. dicto loco de triũ harum ex semine generatione membranarum, *Galenus* in humano sibi fœtu finxit, ipse ambabus, vt dicitur, vlnis est amplexatus.

Aquapendens celeberrimus Patauinus Anatomicus.

Oculatior fuit *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, celeberrimus *Patauinæ* olim Scholæ Anatomicus, quæ vix ipsi parẽ hac ætate reperiet. Hic igitur egregio suo de *formato Fœtu* opere, Parte secunda, cap. 5. & *Homines*, & *Canes*, *Feles* & omnia prorsus animalia vtrinq. dẽtata *Allantoide* destituta esse optimè animaduertit. Veruntamẽ excernendę vrinę; cum vasculum quoddam necessariò itidẽ, à Natura fabricari debuisse æquum fuerit; hoc autẽ non sit intestinalis illa tunica, quæ vt iã probatum est, non cunctis cõcessã animãtibus fuit, data autem omnibus illa fuerit, quæ *Chorion* dicitur: in hãc *Aquapendens* sententiã inclinat, *Chorion* in ijs animalibus vrinæ cõceptaculum esse, quæ Allantoide destituuntur. Et libro quidẽ iã laudato, cap. 4. suum ingenuè errorẽ fatetur, diutius se credidisse, sudorẽ & vrinã cõmista, à tunica quæ *Amnios* dicitur, excrementa contineri, in vtrinq. dẽtatis, donec tandẽ anno 1592. in *Canibus* certior factus fuerit, sudorem quidẽ sub *Amnio*, sub *Chorio* autem vrinæ serum adseruari. Hoc idem in homine fieri, testem etiam *Fallopium* laudat. De *Canibus* quidem hoc experimentum affert Parte prima, cap. 10. *Si Catulum*, inquit, *capite apprehenso suspensum teneas, liquidò apparebit duo excrementa, vt puta vrinam & sudorem in distinctis tunicis locisque contineri, vrinam quidem in Chorio inferius, sudorem verò in Amnio superius.*

Aquapendentis sententia de loco vrinę & sudoris in fœtu humano.

Verumenimuero, sint vel non sint vera, quæ de catulis *Aquapendens* affert, in humano certè fœtu ego meos quoq. oculos habui. Cùm enim anno supra millesimum, sexcentesimo octauo, in *Nosocomio Beatæ Mariæ de Consolatione* dicto, in Vrbe, inter cæteros præsente eiusdem loci primario Chirurgo, nunc Medicinæ etiam Doctore *Prospero Cichino*, octimestris & omnino perfecti, verùm cũ matre mortui fœtus masculi Anatomen instituerẽ, & pictoris operã diligentiãq. in designandis puelli situ, tunicisq. vterer, hæc de fœtum obuoluentibus membranis, & inter has, aquam continentibus mihi haud oscitanter obseruata fuerunt, nam vt omnia hic persequar, nec locus nec tempus permittunt.

Experientia aduersus Aquapendentem ab authore producta.

Afferã autẽ hic eadẽ penè scripta, quę in meis *Iuuenilibus* legũtur. Neq. multis verò nunc verborum ambagibus, quid per *Chorion* & *Secundas*, siue *Secundinam* intelligendũ apud authores veniat, disputabo, quæ partim apud *Aquapendentem* videri

Digitized by Google

videri possunt, partim, si DEVS vitam prorogauerit, in meo *de prima Hominis vita*, opusculo discutiam. In conspectum igitur mihi primò venit, inter secundinæ partes, *placenta* illa *vterina* appellata, quæ in hoc fœtu quasi quadrata erat, obtusis tamen formata angulis, æquè lata ac longa, septem circiter transuersorum digitorum, in quam vmbilici vasa desinebant. Videbatur autem massa quædam hæc esse, ex venis, arterijs & coagulato quodam sanguine composita, magis quidem Lienis carnem, quam Hepatis; sed magis adhuc virilis pudendi substantiã discissam æmulans, crassitie, quæ est auricularis digiti, coloris rubicundi & plumbei, propter vasorum congeriem. Placenta hæc veluti scutum anteriori fœtus parti obtenditur, à collo incipiens, manus, brachia & pedes omnino contegens: nam fœtus ferme totus cooperitur, cũ incuruatus sit, ideoque breuis admodum existat. Ex anteriore itaq. fœtus parte, sola facies, nec illa omnino libera cernebatur. Superficies illa, qua vteri lateribus placẽta adhærescebat, aspera, rubra, carnea ac, vt iam dictũ, sanguinea erat, nulla enim ibi mẽbrana adest, sed arteriarum ac venarum orificia, in hac placẽta vasorũ vteri osculis agglutinabantur. Altera autem, quæ fœtum respicit superficies, læuis ac polita apparebat, quia membrana obducitur, quæ vasa ex vmbilico per placentam disseminata connectit, & veluti in ordinem redigit. Hæc autẽ mẽbranula, portio est secundę membranæ fœtus, quam paulo superius dicto loco, *Galenus* malè *Allantoidem* vocat; quæ verè *Chorion* appellari meruit. Et fortassis ad hanc (quod tamen vt nõ prorsus assero, sic nec planè nego) placentæ tunicam, *agnina* siue *Amnios*, intima scilicet, fœtus tunicula immediatè fœtum vestiens etiam concurrit. Nam quando vmbilicalia illa ex ventre fœtus egredientia vasa in placentam inserũtur, acquirere statim ambas mẽbranas fœtum obuoluentes, probabile est; quæ vasa illa nõ aliter cõcomitãtur, & obducunt, atq. *Pia* ac *dura mater* spinalẽ medullã, & neruos ipsos: intertexto simul tamen glutinoso quodã humore, ad roboranda vmbilicalia vasa, quæ spiritũ & sanguinẽ vehunt, ne inter se cõplicẽtur, aut collabãtur.

Quę membranę in humano fœtu ab authore sint repertæ.

Placenta vterina.

Huius cõpositio situs & vsus.

Hæc itaq. placẽta, hoc vteri iecur, vt nõnullis nominare libuit, *Primum* est fœtus inuolucrũ, si exterius numerare incipias, nõ totum tamen infantẽ, sed anteriore saltẽ ex parte, vt monui, cingit, & præter nutrimenti vsum, quod per venas atq. arterias huic infixas defertur, calorẽ simul fœtus, non aliter atq. in nobis vẽtriculo impositę pelles atq. panniculi, conseruat, auget, fouetq. *Secundum* humani fœtus inuolucrũ, est iam dicta mẽbrana *Chorion* totũ prorsus corpus inuoluens, albicãs, non multùm pellucida, nõ subtilis admodum, quæ facillimo negotio ab *Amnio Tertia* tenella admodum membranula, digitis etiam separatur.

Hæc primum & extimum fœtus est inuolucrum.

Chorion secundum est inuolucrum.

Hoc primùm iã notari velim, si *Chorion* ab *Amnio* sit vndiq. detracta pellicula, tũc singula fœtus mẽbra ita apparere, ac si intra clarissimũ crystallinũ vitrũ aut per rarissimæ texturæ velũ splẽdida inspiciãtur. Sin autẽ adhuc tertiæ secũda mẽbrana adhæreat, mẽbra illa haud translucẽt, excepto solo capite, vbi etiã per vtrãq. tunicã subtilissimi quiq. caluæ pili trãsparẽt. Est enim præter modũ secũda tunica ibidẽ subtilissima. An ideò hoc natura industriè, vt omnia facit, machinata est, cũ caput primũ esse deberet, quod à nouimestri se carcere liberare, & vitales prius auras rupto vtroq. molesto indusio, aspicere, easq. haurire cõueniebat?

Amnios dicta tunica subtilissima est.

Secundariò & hoc notandum, hanc secundam cum tertia tunica immediatè adeò adhærescere, & conglutinari (vtcunque facilè vna ab altera deglubatur)

Nulla Vena inter Choriõ & Amnion existit.

vt ne guttula aquæ inter vnam & alteram intercipiatur, tantum abest, vt secunda hæc, ad vrinam continendam in homine effecta fuerit.

Succedit ordine tertia membrana *Amnios*; omnium, quas in humano mihi corpore videre contigit, subtilissima, vt ob id laceretur facillimè, & maximè pellucida. Intra hanc & ipsum tenellum fœtus corpusculum aqua sudori, aut vrinæ, colore & substantia persimilis stabulatur. Vrinam hanc ego vix dixero, per quod enim vas eò refunderetur? An per membrum virile, aut pudendum muliebre? At tot sunt, quæ rei huic fidem denegant, vt præter euidentissimas rationes, authorum quoque scripta, & ipsa se opponat rerũ magistra Experientia. Cur enim nõ æquè in vtero matris suæ cõstitutus infans, ipsam picem æmulantia alui quoque excremenea excerneret, cum post natiuitatem mox hæc, & vrinam copiosè non rarò profundat? An per ipsum vas vmbilicale *Vrachon*, siue vrinaculum hoc ipsum fieri quisquam autumet? Atqui hoc non in *Chorion* dictam tunicam, sed intra abdomen delitescens ad abdominus ostium, vbi vmbilicus siue ingreditur, siue egreditur; fertur, ambabus ibi arterijs vmbilicalibus, & venæ Nutriculæ arctè alligatus. Intestinalis autẽ, siue farcimini similis tunica, in vitulo vrinæ receptaculum quidem, in humano hoc fœtu verò nulla, vt iã toties inculcatum est, conspiciebatur. Et quæ pro Herculeis ego argumentis habeo, hæc duo fuerunt: aquam nimirum hãc ad libræ pondus, manifestissimè intra *Amnion* & cutem fœtus huius visam fuisse, & vesicæ fundum, cui *Vrachos* siue ligamentum illud, ad vmbilicum pertingens annectitur, in omnibus humanis infantibus me imperuium semper inuenisse.

Serosa materia sudori aut vrinæ similis sub Amnio cõtinetur.

Non videtur esse vrinã, & quarè.

Duo potissima rei huius argumenta.

Huic meæ nõ opinioni, sed ipsissimæ veritati, exercitatissimus in sectionibus *Varolius* fauet, cuius paucula, sed rei naturam explicantia dicta lib. 4. conclusionis loco subnectere haud grauabor. ***Meatus autem ille**, ait, **quem ferme omnes consinxerunt, & vrachon dixerũt, reuera nõ est perforatus, per ipsumq. vrina nequaquã ad spatium inter Amnion & Allantoidem accedit, vt pleriq. dicũt: imò illæ membranę eodem pacto inter se sunt connexæ, quo variæ intestinorũ & ventriculi tunicæ sibi mutuo adhærent, nullumq. prorsus humorem inter seipsos admittunt. Sed vt vesica cõmodè tantã lotij quantitatem contineret, ex illius fundo ligamentũ veluti tendonem ad vmbilicum inter arterias vmbilicales transmittit, qui ibi firmiter connexus detinet vesicã extensam, & adeò suspensam, vt suo pondere minimè huc atque illuc agitetur, diruptionisue periculũ incurrat: extra autem infantis corpus, nullũ huius ligamenti vestigiũ per vmbilicale intestinũ progreditur.***

Authoris sententiæ Varolius fauet.

Galeni *Allantoidem* in humano sibi fœtu imaginantis error, prolixiorem me paulo reddidit: nũc *Chorij* vt in vitulino apparet fœtu, à me visi descriptio breuiùs expedienda. Quod itaq. hìc veluti singulare aliquid & nouum inspexi, hoc fuit. Corpora nimirum, vndiq. vaccino intus vtero quædã adhærescebant, quæ vltra sexaginta erant, pisciũ illorũ (quos Germani *Carpas*, siue *Carpiones*; Romani verò *Rainas* & *Burbaros* vocant, cum sint potius *Cyprini* veterum) massulis ouorum simillima, coloris lutei & porosa, quibus alia quædam inhærebant corpora, quæ in ipso sita & fixa erant *Chorio*, rubra omnino ac sanguinea, ad priora substantiæ suæ modulo satis alioquin accedentia, similiter quoque porosa, sed paulo minora: quorum talis erat nexus ac colligatio, ac si quis arte quadam duas sibi spongias affabrè ita conglutinare posset, vt vnius substantia

Chorij in Vitulino fœtu delineatio.

Spongiosæ quidẽ sed diuersæ carnes in vtero & chorio.

in

Digitized by Google

in alterius poros latiores ingrederetur, & suis item foraminibus alterius substantiam exciperet. In his corpusculis *Cotyledonum* & *Acetabulorum*, rixæ variæ, atque authorum controuersiæ omnes versantur, quas præter rem existimo huc adducere: videri apud *Aquapendentem* possunt, & consopiri. In hæc spongiosa & prærubra, quæ per *Chorion* videlicet, fixa sparguntur, corpora desinunt vasa omnia vmbilicalia, non aliter ac *Polypus* piscis brachia hinc inde sua expandit, quæ reducta demum ac coeuntia, ambas illas perreptant tunicas, *Chorion* & *Amnion*. Et per hæc ipsa corpora ex vtero fit attractio sanguinis ac spirituum. Sed reuera tamen in hac spongiosa carne, quæ in vtero hæret, non licet videre vasa vteri adeò propagari, vt cum alterius carnis rubræ existentis in *Chorio*, vasis vniantur: per quam tamen *Chorij* carnem rubentem, vsque ad vltimum eius terminum, vasa progrediuntur, & in spongiosorum vteri corporum cauitates inseruntur; vt rectè dici non possit, Symphisin osculorum in vtrisque carnosis illis corporibus fieri, & sic arterias fœtus pulsare propter vterinas, quibus strictè adeò hæreant & connectantur: quæ quidē alio accuratiùs loco sunt examinanda. Solent autem spongiosa hæc vteri corpora, in prægnantibus *Iuglandium* magnitudinem æquare. In non prægnantium matricibus quoque reperiuntur; sed tam exigua, vt aliqua maiores vix *Lentes* superent, aliqua fæminarum *Papillis* vix tandem assimilentur, substantiæ minimè raræ, ac porosæ, sed duriusculæ potius & compactioris. Est autem inter vtramque hanc tunicam exigua admodū in vitulino fœtu differentia: cū *Chorion* nimirum, membrana sit nonnihil crassior, asperior & nigricantior, *Amnios* autem læuissima, albissima, & aliquanto tenuior, Peritonęi substantiam apprime imitans, multoque oblita humore, & ambæ suis fibris donatæ. Diffiteri tamen nequaquam debeo, me plures aqua plenas vesicas in *Chorio* & *Amnio* reperisse; quæ aqua, an sub amnio, an inter hanc & *Chorium* collecta fuerit, equidem vt verum fatear, discernere exactius tunc non potui. Detracta vtraque igitur tunica, reperimus fœtum dormienti similiter jacentem, nisi quod reuoluto collo, caput dorso applicaret, vt minus nempe spatium occuparet, capite autem vteri orificium spectabat, pedes contractos, ac diuaricatos habebat. Vteri Vaccini talis erat constructio. Nequaquam enim eiusdem cum humano est figuræ & constitutionis. Orificium vterinum quasi triplex apparet, vt facilius, quod ego existimo, claudi posset: tam arctè enim in hoc coalescebat, vt vix communis styli cuspide penetrari posset, cum in grauidarum interim fęminarum vteri osculis calamus scriptorius, & absque omni renisu ingrederetur. Pugnum etiam sua magnitudine ęquabat, & substantia decuplo crassior, quàm reliqui vteri tunicæ, existebat: hæ enim nullo modo crassæ & carnosæ, sed ambæ vix soleæ calceorum crassitiem referebant.

An fiat Symphisis vasorum vteri & vmbilicalium.

Quæ differentia sit inter Chorion & Amnion in fœtu vitulino.

Situs fœtus vitulini.

Vteri vaccini constructio.

Orificium ipsius.

Penetrato igitur interno orificio, quod nec membranosum, nec carneā refert substantiam, sed dura quædam, & albicās, ac mera potius glandula videtur, vnica quidem vteri cauitas subitò conspicitur, sed mox pariete quodam in dextram ac sinistram partem discluditur, vbi duo illa cornua sunt, quorum finis acutus valde, & in quę semen deferētia vasa implantātur: quibus externis vaccarū testiculi nexi adhærēt. Interna & reliqua vteri substātia, quæ spōgiosis dictis corporibus carebat, granulata, vt ita dicā, erat, hoc est, tuberculis siue glādulis quibus-

Cauitas siue capacitas interna.

Digitized by Google

dam minoribus & albicantibus scatebat, quæ grauidationis tempore, in maiora illa spongiarum similia corpora succrescunt & intumescunt, & tanquã benignæ naturæ penaria loca, Spiritum & sanguinem in se recludunt, fœtuique posthac alimentum suppeditant. Plura licet cõmodè possem, non addam; ne tædium Lectori pariam: quem tamen rogatum obnixè volo, vt & ipse experiẽdo nitatur superare maiores. Cum enim vt Quintilianus ait, difficile, imò impossibile sit imitando alterius similem fieri, studendum potius esse arbitratur, vt superemus; sic enim fortassis æquaturos nos esse, quos imitari conamur. Experientia etenim facit artem, vt inquit Arist. in Metaph. inexperientia casum.

Conclusio ex vtero Vaccino & tunicis fœtus.

Quod Epictetus olim de morali, hoc de physica ego nostra philosophia statuendum quoque censeo. *Non debet quis verbis*, inquit ille, *ostendere subitò, si quid in philosophia profecit, sed opere: sicut oues lacte & lana ostendunt, quantum comederunt*. Id quod omnium nostrum, qui naturalem hanc scientiam profitemur, in *Scholis*, aureis ac sesquipedalibus literis scribendum foret: sic enim superuacuis tot contentionibus, & digladiationibus; quibus ingenij quidem acumen acquirimus, temporis autem pretiosissimæ rei, iacturam facimus, nec res ipsas lucramur; abstineremus, & in magis necessarijs operam cum fructu nostram locaremus. Video ego hanc, quam nunc præ manibus controuersiam examinandam habeo, *Ruminationis*, adeò perplexam & perturbatam esse, vt neque veteres, *Aristoteles* & *Galenus*; neque Iuniores, *Mercurialis*, *Aldrouandus* & alij, qui de hac aliquid commenti fuerunt, eadem dicant. Et *Aldrouandus* quidem vel *Thomas Dempsterus* potius, Baro Scotus (quem virum Græcè & Latinè doctissimum, Iurisque consultissimum, ars medica mea amicum mihi conciliauit, cum ante quatuor hos annos grauissima ipsum febre oppressum Romæ liberassem) vbi lib. de Quadruped. Bisulcis eruditissimè & grauiter de *ruminatione* disputasset, his demum verbis varias authorum de hac opiniones concludit. *Vtcunque sit, diligens Anatomici inspectio controuersiam dirimet*.

Quare nec veritus, nec verundatus sum, Lanionum etiam officinas ingredi, &; quæ Natura in vitulis & vaccis *ruminationis* organa molita esset, quibusque ventriculi ipsorum ductibus & esculenta onusti materia fuissent, non sine admiratione inspicere. Idipsum enim Aristotelem factitasse, vel facere debuisse saltem, mihi persuadeo, cuius æquum est nos vestigijs insistere, nisi à *Persio* nos notari, & inter illos recenseri velimus, quos

— Genus ignauum, quod tecto gaudet & vmbra:

appellare solebát.

Cum igitur hac plerique ætate in Aristotelis Castris militemus, huius veluti Antesignani nostri, statim sub initio verba proferenda esse, fas iudicaui; ad quæ veluti normam quandam, cæterorum sensum authorum examinare possem. Is igitur de Hist. anim. cap 17. lib. 2. hæc scripsit. *Sed ventris dissimilitudo primùm, quod quadrupedes viuiparæ, cornigeræ, altera maxilla dentatæ, quaternos eiusmodi habent sinus: quæ quidem & ruminare dicuntur. Gula enim incipiens ab ore deorsum tendit ad pulmonem, septumque transuersum: hinc se ad ventrem applicat maiorem, qui parte interiore asper, interceptusque est, ac propè gulæ commissuram, sinum sibi adnexum habet, quem ex argumento reticulum vocant: est enim ventri extrinsecus similis,*

lis, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multo quam venter, minor. Hunc excipit Omasum parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. Abomasum venter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaso, forma oblongior, cancellis intus & crustis multis, magnis, & lauibus inornatus: mox intestinum iam sequitur. Et paulo inferius. *Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte vtraque dentes.* Hæc ex Gazæ versione.

Iul. Cæs. Scaliger in suis ad hunc locum commentarijs, paulo aliter Aristotelem vertit: *Primum* quidem, cum Gaza sinum hunc, *ventrem magnum* vocat, & conuenienter; cum & Arist. κοιλίαν τὴν μεγάλην, eum appellet: Italis *la Trippa* dicitur. *Secundum*, cum Gaza *Reticulum* dicit, nec quicquam hic peccat: quod fœminarum reticula, vnde nomen Græcis κεκρύφαλον, referat, & Italis ob id *la Scuffia* nominatur. At in *Tertio* describendo, toto, vt aiunt, cælo aberrauit. *Omasum* quidem & ipse cum Gaza interpretatur, & ab asperitate, cum Græca vox ἐχῖνος sit, dictum censuit, sed cum ait *similis est fauis alueariorum, cellulis differtus in spongiæ modum quas πλάκας vocat Aristoteles, vnde Latinum nomen plaga*: miserè fallitur. Hæc enim interna, fauorum mellis distincta cellulis similis facies, non tertio sed secundo iam descripto *Reticulo* nempe appellato, est ventriculo. *Tertius* autem ventriculus ex pluribus pelliculis sibiipsis superpositis constat, vnde & Itali illum *Centopelle*, quasi ex tot pelliculis constaret, & *Germani* aliqui eleganter atq. congruenter *Librum*, veluti pluribus compactum folijs, appellarunt: in quibus pelliculis cum sint vndique quidam eminentes cuspides, spinarum acuminibus similes, ideò Græci ἐχῖνον nominarunt. Hic solus propemodum ventriculus Romæ in vsum & esum hominum, non cedit, sed à Lanionum pueris, matutinis totius anni horis, per VRBEM, pro *Felium* ferculis diuenditur. Iucundum præbetur spectaculum, cum cateruatim ex ædibus Feles ad horum puerorum voces euocatæ accurrunt, & *Diaria* ab heris suis lamentabili voce postulant.

Aquapendens tamen, suo de ventriculorum varietate opusculo, *Omasi* hic vocem præter genuinam suam positam fuisse significationem conqueritur, cum hæc Latinis vel crassum & pingue intestinum, vel pingue & distentum abdomen significet, vnde *Horatius* 2. Serm. Satyr. 5.

Cum pingui tentus omaso.

Obscuratam itaque vim vocabuli Græci autumat, cum veteres ἀπὸ τοῦ ἐχίνου id est ab *Erinaceo* spinosæ pellis animali, hunc vocare voluerint. *Scaliger* alijs iterum verbis, quam *Gaza* fecerat, quartum describit ventriculum: *Post hoc*, ait, *est, quem Asellum vocant, omaso quidem minor est* (Gaza dixerat magnitudine amplior omaso) *sed prolixior* (Gaza formà oblongior) *refertus multis sinibus grandibus & lauibus*. Hunc cum *Rusticis* suis, vt ait, *Asellum* appellare maluit, cum prisci Latini bellorum, quam culinæ scienciores, nomen illi nullum dederint; quare Gazam *Abomasum* dicere conatum esse, nisi quis ait, cum *Varrone Faliscum* vocitare velit. Sed cur *Asellum* dicat, rationem nullam affert. *Itali* nostri longè conuenientius *Il Quaglio*, quasi *Coagulum*, quod in hoc ventriculo in lactantibus illis bestijs, coagulum reperiatur, appellant. Nec placet, quod Scaliger hæc Aristot. Verba ἔχει δὲ ταῦτα πλάκας πολλάς, καὶ μεγάλας, καὶ λείας, ita reddat: *refer-*

tus

tus multis finibus dicendum erat potius, *multis plicis*, nam reuera rugosæ plurimè in hoc sunt plicæ, & veluti pelliculæ, quare eàdem voce πλεκάδες, vsus est in tertio ventriculo, *Centipelle* dicto, vbi plicarum siue pellicularum illa congeries reperitur.

Abomasi vox non placet Aquapédenti.

Aquapendenti nec ipsi placet *Abomasi* vocabulum, cum *quartus* ventriculus ab Aristotele ἤνυστρον vocetur, hoc autem ex Græca sua origine *perfectibile* signet. Et *Ioannis Grammatici* 4. Analyt. authoritatem hic implorat, qui vltimum ventriculum nominat illum, qui cibum perficit, ventrem: quod putet in quatuor his sinibus, semper magis magisque à primo ad vltimum transeundo, cibos læuigari, concoqui, ac in chylum conuerti. Picturam horum videre poteris in dictis *Scaligeri* commentarijs, sed adeò malè concinnatam, vt nec vmbram ipsorum exprimat.

Cur de ruminatione porrò aliquid sit dicendum.

Eadem prorsus, quæ eruditissimum Italiæ Medicum *Hieronymum Mercurialem*, me quoque incessit cupiditas, de *Ruminatione* posteris aliquid scriptum relinquere, cum huius absoluta nondum à quoquam quod sciam, tractatio in vulgus edita fuerit. Verum ego, quæ ad anatomē attinent potius, quam illa, quæ philosophica obscuraque ratione erui possent, indagabo, cum & in his quæ oculis intuemur, Talparum more, ne dicam in dubijs illis ratiocinationibus, non raro occæcemur. In duellum igitur *Mercurialis* lib. 5. cap. 13. variar. lection, *Aristotelem* & *Galenum* adducit: quod is lib. 3. cap. 14. de part. animal. in cornigeris ventrium quatuor munus hoc modo expleri dixerit, *dum alius ab alio cibum recipit* (remansum per ruminationem, vt ait Mercur.) *scilicet, primus inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius planius, quartus perquam plenè confectum. Verum Galenus 6. de Anat. administ. cap. 3.* inquit dicto loco Mercurialis, *cibum ait, primò ex ventriculo remmi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in*

Mercurialis in duellum adducit Arist. & Galenum.

Omasum, tandem in abomasum mitti. Et ne quis dubitet, quomodo secunda vice in reticulum, non autem prima labatur; sciendum est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm sit crassior & solidior adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus, & mollis ita factus est, vt iam transire queat. Attamen hanc vtriusque contentionem probè sopiri posse existimat, si dicatur *Aristotelem* loqui de animalibus, quando non ruminant: *Galenum* verò de tempore ruminationis, neque enim perpetuò iisdem animalibus ruminationem accidere.

Aldrouandus nititur hanc dirimere controuersiá.

Aldrouandus hanc controuersiam vidit & fugit, quid enim responsurus esset, suspendit. *Vel Aristoteles*, inquit ille, *foramen, quod ait Mercurialis pertingere in reticulum, non aduertit: vel falsum est, viam ab ore ad reticulum dari, quæ non prius ad primum ventrem pertingat. Mihi eam viam minimè necessariam esse videtur.* Rationem assignat, vt sibi videtur, probabilem: primum videlicet ventrem, cum intus asper sit, non mirum esse, cibum crasso modo in ore incisum, prima vice retinere, iam remansum verò per ruminationem, vtpote læuigatum & lubricum, non amplius amplecti, sed in reticulum facile elabi permittere. *Vtcunque tamen sit*, inquit, *diligens Anatomici inspectio controuersiam dirimet.*

Sed frustra hoc facit.

Ego mehercle apud *Mercurialem* & *Aldrouandum* hæc vt legi, vt risi. Cum neque eorum quicquam, quæ de *Galeno* & *Aristotile Mercurialis* comminiscitur, in

 eorum

eorum scriptis legatur, neque allatæ aliquid rationes valeant. Meræ potius hæ mihi de *Lana Caprina* rixæ videntur, & vt vno dicam verbo, hic

Maxima de nihilo nascitur historia.

Et *Aristotelem* quidem, quod spectat, hic ne somniauit vnquam, quod *Mercurialis* ipsi imponit, cibum remansum & ruminatione in ore magis detritum, iterum ad primum, & consequenter cæteros deuolui ventriculos, vt magis magisq. eliquetur. Hic enim loco iam laudato 3. de part. anim. dicit ruminantibus animalibus quatuor propterea ventriculos datos fuisse; vt, cum officium suum os in molendo non satis præstat, ob dentium defectum, hoc multiplicitas ventrium compenset; id quod rectissimè fieri quoque potest, si primus loco dentium inseruiens venter, cibos crassos recipiens comminuat eo modo, quo equus exempli gratià, faceret in ore, cui vtrinque dentes adsunt: qui vbi postea cibus in ruminantibus ad palatum per Oesophagum recurrit, molarium operà dentium comminuitur melius, atteriturque. Nec ait *Aristoteles*, hunc ita remansum debere ad primum denuo ventriculum descendere, neque ad secundum, quod vult *Mercurialis*, neque ad tertium, aut quartum, sed de hoc prorsus tacet. Verùm nos, quid de eodem remanso fiat, paulo inferius indicabimus. Ast operæpretium est, ipsissima *Aristotelis* verba hic recitare, vt æquus lector de lite hac ipse iudicet. *Ruminat etiam Camelus*, inquit, *more cornigerorum, quoniam ventres similes cornigeris habet. Habent hæc singula plures ventres, vt Ouis, Capra, Ceruus, & similia: vt cum officium oris non satis in molendo cibo adhibetur, propter inopiam dentium, munus ventrium expleat, dum alius ab alio cibum recipit, primus scilicet inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus per quam plenè confectum. Ita fit, vt genus hoc animalium receptacula cibi habeat plura, quibus nomina hæc aut indita sunt, aut indere licet; venter, arsineum siue reticulum, omasum, abomasum*. Hic de cibo remanso nihil. Iam autem quis ex sequentibus *Galeni* verbis conuincet, id quod *Mercurialis* persuadere nobis voluit, primò ex ventriculo reuomi cibum in os, deinde ab ore in *reticulum*, inde in *omasum*, tandem in *abomasum* mitti? Vult quidem Gal. cibum ruditer concisum, ex primo ventriculo ad os conscendere, hic remansum in alium sinum siue ventrem descendere, sed neque *reticulum* nec *omasum* hunc nominauit. *Galenum* ipsum audiamus loquentem. *Porrò quoniam nonnulla animantia validis aluntur nutrimentis, quædam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias machinata est. Si itaque animans nonnunquam videas siue ex* India, *vel etiam Lybia, siue Scythia profectum, quod antea non conspexeris, alimentum ligneum, spinosumque assumere, magnum huic & asperum noueris constructum esse ventriculum: si autem superiores etiam dentes non habeat, ventriculos huic necessario plures existere, vt in primum statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans ore conficiat, deinde rursus in alium ventrem deglutiat: ex hoc rursus in alium statim transferat.* Sed *Mercurialis* nempe hic falsus est, quòd cibum remansum non aliò, quàm ad secundum ventrem *reticulum* nimirum, delabi posse, existimauerit.

Ne igitur auidum meum diutius suspendam Lectorem, rem vt se habet, ob oculos ipsi ponam. Solebat autem eiusmodi in artibus controuersias, *Galenus* Comment. suo in Hipp. de nat. hum. duobus iudicandas esse criterijs asseuerare:

Mercurialis Aristotelem aut nō bene legit, aut malè intellexit.

Aristotelis mens melius ex ipsius verbis capietur.

Neque Galeni verba id dicunt, quod Mercurialis insinuauit.

Causa erroris à Mercuriale cōmissi.

rare:

Quomodo de varijs cõtrouersijs in artibus sit iudicandum opinio Galeni.

rare: *sensu* videlicet, ac *demonstratione*. Et vbi de ciborum quidem concoctione, & humorum generatione veterum opiniones sunt iudicandæ, rationes locum habere: vbi verò in quæstiones venit, an ruminantia animalia quatuor sint ventribus, an vnico saltem prædita, tunc sensum præualere, & ad corporum dissectiones prouocandum esse, inculcabat. *Vt enim, inquit, si quis Cretam esse insulam negauerit, statim ab omnibus, qui id audierint, despicietur, quippe qui probè nouerint eam esse insulam. Sic, si quis canibus quatuor esse ventres affirmauerit, vnicum verò ruminantibus; hunc illi, qui ruminantibus quatuor, & vnum in canibus inspexere, facilè deridebunt*. Sed hìc optarim ego Lectorem simul mecum spectatorem fuisse, sic enim facilius ipsi, quod probare mihi est animus, persuaserim; Quare eodem *Gal.* loco in hunc sensum hoc scripsit: *Igitur, cum scriptis cogimur cum his contendere, qui de aliquo dissectorio theoremate, quod sensum imprimis indicem habet, impudentissimè pariter ac imperitissimè pronunciarunt, fieri nequit, vt ignari eorum, quæ in dissectionibus videri solita sunt, possint mendaces à veridicis discernere*.

Nostra & vera de quatuor ventribus ruminantium obseruatio.

Sed agedum, dicamus modò quæ nos ipsi non rarò in eiusmodi ventribus obseruauimus. Hoc igitur indubitanter est credendum, Oesophagum vbi desinit, non vnico tantummodo orificio siue foramine in ventrem maiorem pertundi, ex quo aditus pateat in *reticulum*, ex hoc in omasum, & ab hoc in abomasum, vt facile sibi quis imaginari posset; verùm *duplici* statim ductu ferri, vno quidem in *ventrem* iam dictum *maiorem*, altero in *omasum* siue tertium ventriculum, *Italis Centopelle* dictum, à quo in quartum est transitus. Et satis superq. hìc Naturæ beneficium & artificium mirari haud potui. Non enim hæ ambæ viæ, vt idem vnusque cibus in primum ac tertium ferretur ventrem, constructæ, sed quia animal non semper vno eodemque cibo vescitur, diuersi ideo ductus fabricati fuerunt. Incipit autem animal, postquam vitali hac aura frui ipsi conceditur, lacte materno vesci. Hoc verò in primum haudquaquam ventrem, sed in vltimum, *il Quaglio* ob id dictum *Italis*, descendit. Cum enim hoc alteratione minima, vt in chylum cederet, indigeret, non opus habuit præcedentium calore, & subactione ventriculorum.

Mira Naturæ industria in horum fabrica ventriculorum.

Aquapendens propè quidem sed non omnino ad veritatem accedit.

Diligentissimus *Aquapendens*, dicto suo de ventricul. varietate opusculo, hoc sciuisse mihi visus est: *Siquidem*, inquit, *hic quartus tantùm lac suscipit, nequaquam alij; & coagulum quod nihil aliud est, quam lac concoctum & coagulatum, non nisi in hoc quarto reperitur*. Sed viam tamen hanc particularem ab Oesophago subito per tertium ad quartum ignorasse, argui forsan posset ex sequentibus eius verbis; *Lac igitur, ore exuctum statim in quartum ventrem tantùm descendit per viam, quæ etiam cæteris ventriculis communis est. Qui etsi superiores quarto sint, in eas tamen lac non intrat, quod à tribus nequaquam propter sui dissimilitudinem, sed à quarto tantùm, tanquam sibi simillimo attrahatur*. Hactenus vera retulit *Aquapendens*, in solo quarto lac reperiri, attamen reuera in hunc via nulla lactantibus alia est, quam per tertium, in quo quidem minimè moratur, sed aditum solummodò liberum nanciscitur: Vsa autem Natura hoc in loco hac arte fuit, & industriâ. In fine nempe *Oesophagi*, quem *Itali il Grumale* vocant, hoc est in superiore stomachi orificio, duo oblonga & teretia veluti labia, meatum illum obserant, clauduntq. ita, vt si cibus crassus densusque, fænum, sarmenta ac paleæ, aut similia semi-

com-

commansa descendant, hęc labra carnosa nimirũ & membranosa facilè cedant, & aditum grauiori ac ponderosiori cibo in saccum maiorem, ***primum*** nempe ***ventrem***, permittant. Vbi verò lac ipsum liquidum delabitur, conniuentia reperit hæc oblonga corpora, quare super hisce tanquam super canali quodam decliui currens, ad tertium immediatè ventrem labitur, & ex hoc ad quartum illico decliuiorem suo pondere ruit atque delabitur, vixque guttula huius in secundum ventrem, *Scuffiam* dictam, tertio suppositum, aut in primum saccum destillat. Sed est quod summopere mireris oculatissimum Naturæ mystam *Aristotelem*, inexcusabili prorsus errore se induisse, quem vel à quouis e triuio pastore, vel quauis anicula caseorum fabra edoctus, emendare potuerat: *Coagulum* videlicet, vt is credidit, non in *quarto*, sed in *tertio ventriculo* colligi & adseruari, clarissima eius sunt verba 3. de partib. animal. cap. 15. *Habent*, ait, *quod coagulum vocatur, omnia quæ plures continent ventres, carent, quæ vnum habent, excepto Lepore: habent, quibus hoc datum est, non in magno ventre, nec in reticulo, neque in vltimo, quod abomasum appellamus, sed in eo, qui inter vltimũ & duos primos positus est, quod omasum vocatur.*

Oesophagi & superioris orificij ventriculi cõstitutio.

In alium ventriculũ lac, in aliũ fœnum descendit.

Aristotelis inexcusabilis est error, quod coagulum in tertiò & non quarto ventre putarit adseruari.

Per verioris philosophiæ amorem te precor amice Lector, paulisper tuam mihi aurem hìc commoda, & quid doctissimus, de hoc *Aristotelis* loco, *Mercurialis*; quidque de eodem ego sentiam, æquo animo ausculta. Ille cap. 16. lib. Variar. lect. errorem errore cumulans, quasi re præclarè gestà iam sibi rationes etiam inuenisse applaudit, quibus magistrum suum tueatur. *Ego*, inquit ille, *si quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari: in secundo mutari quidem atque incalescere, sed non adeò, vt possit in casei formam crassefieri: in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per Meseraicas in corpus distribui: in tertio verò solum crassefieri posse, atque ibi retineri: tum quia locus satis calet, & lac præparatum iam est, vt facilè crassefieri queat: tum quia sic crassefactum non facilè per foramen abomaso & omaso commune, in abdomen transmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaso, quia ibi causa effectrix, nimirum calor, magis crassefacere valet, & quia simul retineri potest: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, si fiat, vt in omaso retineri nequit.*

Mercurialis non veretur Aristotelis errorem alio errore tueri.

Credo equidem, nec vana fides prorsus, *Clem. Alexandrinum* nostri seculi philosophorum mores dudum præuidisse, quando scripsit: *Aliqui à philosophia Græcorum, non aliter ac Vlyssis socij à Sirenibus, detinentur, vt nunquam possint reuerti.* Ita enim nostrorum aliqui philosophantium, rationes antiquorum, *Aristotelis* præcipuè, imbiberunt, vt purpureum colorem lana, è qua nũquam dilui potest:

Clem. Alexand. de quibusdam philosophis sensus.

Non si Neptuni fluctu renouare operam des,
Non mare, si totum velit eluere omnibus vndis.

Difficile est opiniones relinquere, quas à teneris vnguiculis imbibimus.

Vt *Lucretius* cecinit. Nec mirum est; nascimur, alimur, & cum hac philosophia *peripatetica*, adolescimus & senescimus.

- - - *Adeò in teneris consuescere multum est*, ait Poeta.

Rationem ego laudo, proboque, quæ auriga dominaque est omnium humanarum actionum, sine qua nil agi, dici, aut cogitari potest. Sed & hoc simul noui: rationibus nullis, absque longa examinatione credendum esse, vt *Marsilius Ficinus* me monet, & in physicis nostris problematibus verum esse quotidie ego experior. Ita *Dogmaticis* nonnullis, hodie, rationibus quæque probare procliue est, atque imber quando pluit, nec ea modò quæ nunquam viderunt, sed fal-

falsissima quoque pro veris venditant (quod Mercurialis hìc noster facit) quibus non aliter, atque *Pythagoreis* olim illa magistri authoritas pro veritate est, & sufficit illud : *Ipse dixit*.

Aquapendēs Aristoteli se opponit, quia sensui magis credit.

Non ita *Aquapendens* simplici *Aristotelis* dicto assentitur, nec magni facit, quod causam huius de coagulo opinionis, in problematibus suis se dixisse affirmet, quæ quandoquidem in ijs, quæ ad nos peruenerunt, nulla exstat, putat *Mercurialis* in illis scriptam fuisse, quæ physica problemata erant, & nunc desiderantur, à *Plutarcho* verò *Apollonio, Athenao* & *Laertio* citantur. *Ego autem*, inquit, *Aquapendens; aio reperiri coagulum in quarto, non in alijs, quia sic comperi, & sensui multiplex quoque ratio consentit*.

Quare Aquapédentis rationes & ipsę parum valent.

Verum vt, quod res est, dicam, nisi veritatem hanc sensus ipse, cum quilibet tactu ac visu in quarto vētriculo, & nequaquam in tertio coagulum esse cognoscat, approbaret; *Aquapendentis* aduersus *Aristotelem* vix quicquam rationes impetrarent. Non enim quia tertius ventriculus asper est, ac veluti tuberculis spinosis plenus ideò lac minus amplecti potuit, sed ad quartū læuigatum ac perpolitum lacti similem, debuit ferri, vt *Aquapendens* argutat. Imò, quò in *Lienteria* vbi læuitate præternaturali *ventriculus* peccat, cibus est mollior, eò minus retinetur, quare me in simili vitio cremorem hordei, eo ipso momento quo bibitus fuit, per podicem euacuatum vidisse recordor. Et vteri læuitas retinendo semini molli corpori, valde obest. Et quartus demum ventriculus plurimis rugis, plicisque scaber est, & inæqualis. Nec maioris est momenti altera hæc ratio, tertium ventrem exiguum admodum esse, nec lacti recipiendo sufficere. At inquam ego, paruitas non inde accidit, quod non possit maior esse, sed quia natura hunc non pro lactis receptaculo habere voluit. In non lactentibus enim, hìc tertius quarto longè maior est, & primus in lactentibus minimus, tum tertium ac quartum quoque magnitudine superat, quia natura aliter planè hoc, in herbis fæno ac paleis vescentibus, quam in lac sugentibus vtitur.

Vera ratio cur lac in quartum solummodo vētrem feratur.

Vnica hic igitur meo iudicio, & sola ratio sufficit: Naturam voluisse quartum ac vltimum hunc ventrem, pro lactis receptaculo vsurpare, quoniam lac aliorum ventriculorum coctione nulla indigebat, & iam propemodum à matre alimentum debitum, recens natis præparatum fuerat. Sed de benigno hoc liquore, nunc plura non addam, in mellifluum enim ac lactifluum adeò flumen immergerer, vt longo vix post tempore inde emergerem. Quare, vna iam à Natura quidem, sed singulari adhibito studio & artificio, tendens ab Oesophago per tertium in quartum ventriculum, à me iure *via lactea* dicta, fabricata ac demonstrata fuit: cùm per hunc in recens natis vitulis lac solum ad quartum, vbi *coagulum* reperitur, & non in tertium vt Aristoteles credidit, fluat, ibique moretur & cogatur.

Via lactea ruminantiū bestiarum cornigerarum.

Qua via cibus durior in vētrem eat.

Altera via ab Oesophago rectà ad primum fertur ventrem, & per hanc omnis alius cibus qui à lactentibus assumitur, præter vnicum lac descendit. Didici enim ex frequenti ventrium siue stomachorum eorundem dissectione, tam vitulos quam Hædos aliquando solo lacte frui ab vberibus maternis sucto, aliquando etiam, si fæni & herbarum copia detur, & hæc non illibenter carpere: atq. ita partim cibo tenerrimo, lacte scilicet, quod non ruminant, partim etiam

duriore

Digitized by Google

duriore alimento, quod remandunt; vesci, & hoc quidem in primum sacculum, illud in quartum ablegare, nullo itineris impedimento facto. Est autem primus venter in lac solum sugentibus paruus valde, & tam exiguus quidem, vt simul cum secundo ac tertio sibi iunctis, quadruplo à quarto sua magnitudine superetur. Neque hoc cuiquam admirationem mouere par sit, siquidem horum omnium trium primorum in lactantibus vsus, aut officium haud vllum existit. Vbi verò simul animali herbis ac fæno victitare placet, primus ac secundus venter intumescunt magis, tertius tamen mediocriter se habet.

Ventrium horum in lactantibus & non lactantibus proportio. In lactantibus.

Iam verò vice versa in illis, quæ lac non sugunt amplius, animantibus ruminantibus, *Primus* venter amplissimus est, cum sibi adiuncto secundo: & tertius admodum turget, quartus exiguus plane si cum prioribus conferatur, apparet. Nec sua hìc ratio deest. Hoc enim tempore cibus crassior omnis in primum detruditur saccum, tanquam in promptuarium quoddam, vt ex hoc denuo ad os regurgitet, comminuatur & aliò postmodum conuehatur. *Secundus* autem ventriculus *Reticulum* dictus, vt verum fatear, primi quædam potius proles dici potest & additamentum, quàm distinctus venter quidam. Quinimò videbis, si exactè examines, etiam primum ventrem circa fundum suum diuiduum ac quasi bifidum esse, quem tamen ita duplicatum pro vnico omnes habent numerantq. ventriculo. Hæc sola differentia conspicitur quod in fundo primi ventris substantia non tantum sit attrita, quantum est in Reticulo, vt supra quoque insinuaui: Ab hoc secundo ventre patens ad tertium via datur, ad Omasum videlicet, *Centopelle Italis* dictum, qui & ipse venter non parum tunc turget.

In non lactantibus.

De horum omnium ventrium vsu sic mihi, probabili saltem cōiecturà, quam alijs diiudicandam ac recensendam libentissimè subijcio, philosophandum esse visum fuit. Cibum primoribus labris, ac inferioris maxillæ dētibus apprehēsum ac ruditer cōcisum, per Oesophagum in primum detrudi vētriculum, eòque ibidem tantisper emollitum, redire (quocunq. id demum modo fiat, quod haud disputo) ad palatum & molarium operà dentium moli magis, comminuique, eàdem regredi vià, & succum quidem qui ex continua attritione dentium cum pituita ex capite in palatum destillante, aliundeq. affluente saliuà mixtà oritur, non ad primum quidem ventrem, sed more lactis supra labra illa superius descripta deferri, & in tertium ventriculum, atq. in quartum ab hoc subito influere. Masticata autem & exucca veluti cibi reliqui massa, iterum in primum, & ex hoc in secundum propè orificium primi situm ventrem subit, vbi paulisper maceratur, & in tertium ex hoc sibi vicinum orificioq. connexum intrat; ibique denuo magis eliquatur, donec in quartum & vltimum deuoluatur.

Auctoris coniectura de horum ventrium vsu.

Videbis autem in sacco illo maiore cibum crassum esse, magis comminutum in huius fundo, adhuc magis insuper in secundo sacculo seu *Scuffia* attenuatum, magis adhuc attritum in tertio, liquatum demum ac veluti læuigatum in quarto. Ne tamen ibidem albicantis chyli, quod nonnemo sibi finxit, substantiam te videre existimes; herbarum comestio colorem illum ac substantiam, quam nostro in ventriculo ex carne ac pane intueris, haudquaquam inducit: vtcunque ex hoc bouino Chylo idem rubicundus in hepate ac venis sanguis generetur, & in carnes postmodum ac ossa transmutetur.

Qualis sit Chylus in quarto ventriculo.

Digitized by Google

a Vitulus *monstrosus biceps, mense Aprili, Anno M. DC. XXIIII. prope* Romam *in Villa quadam Illustriss. D.* Marcelli Sacchetti, *natus, detracta pelle hic studioso Lectori exhibetur. Cuius alterum caput vt paulo fuit elongatius, ita pes alter & coxa fuit retractior. In quo quid monstrosi repertum fuerit, partim ex historia iam supra data clarum est, partim in sequenti etiam figura delineatur.*

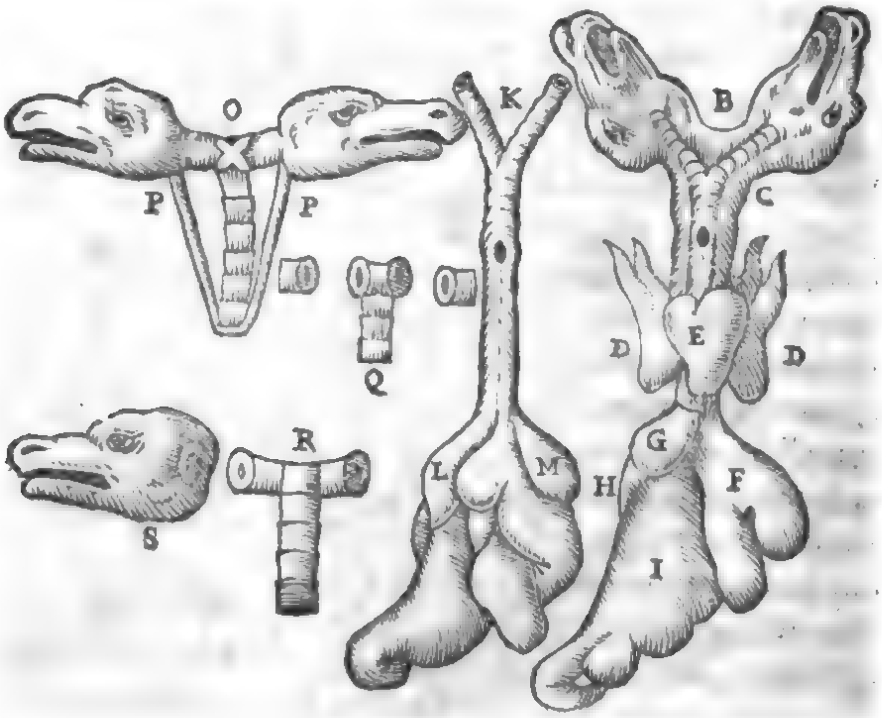

b *Duo capita cum sua Aspera arteria, Pulmonibus, Corde, & Ventriculis quatuor.*

Vtriusque

Digitized by Google

c *Vtriusque capitis asperæ arteriæ in vnum truncum coalescentes.*

d *Pulmones Cor amplexantes, quorum tres in vtroque latere lobi, inferior maior, superiores duo minores.*

e *Cor inter pulmones vtrinque ambientes vnicum sedens, sed pro animalis proportione maius.*

f *Primus ciborum ventriculus*, Italis la Trippa, *dictus.*

g *Secundus Ventriculus, Latinis Reticulum*, Italis la Scuffia, *vocatus.*

h *Portio hic tantum tertij ventriculi apparet, qui Omasum nobis*, Italis Centopelle, *appellatur.*

i *Quartus Ventriculus Abomasum vocatus*, Italis il Quaglio. *Hic in lac sugentibus omnium est aliorum maximus.*

k *Duo asperæ arteriæ rami in vnum desinentes, substantiæ modum cartilagineorum annulorum obtinentes, vsque ad designatum in medio hoc canali punctum: hic enim asperæ arteriæ substantia in Oesophagum (* Itali *vocant* il Grumale *) transmutatur. Vt per eundem ita ductum & aer & cibus transire debuisset, quod est omnium, quæ hic visa sunt, monstrosissimum, vt in historia notatum fuit.*

l *Hepar adumbratur; de quo reperies in historia, quomodo varia animalis viscera, huius inflata Venâ nutriculâ, inflata & ipsa fuerint.*

m *Lienem denotat, qui & ipse inflato hepate fuit eleuatus. Reliqui in medio sacculi, quibus litera* (n) *apponi debuerat, sunt ijdem in superiore descripti figura ruminantium animalium quatuor ventriculi.*

o *Duo capita, vt quæ mediantibus duabus vertebris, singulo in latere singula; tertiæ cuidam, quæ suprema est colli, vertebræ adnectuntur.*

p *Duo admodum tendinosi musculi, qui ducentes ortum in septima ceruicis vertebra processum valde elatum habente, in occipitia vtraque inseruntur, ad maiorem firmitudinem & capitum horum extensionem, miro Naturæ artificio fabrefacti.*

q *Vertebræ illæ duæ separatæ, & adnexæ tertiæ cuidam & supremæ colli vertebræ: quarum vtraque portionem spinalis medullæ ex occipitis basi seu foramine egredientem, secum ferebat. Hæ ambæ medullæ postmodum in maiore illâ tertia (hæc enim multo grandior est, quam sociæ duæ laterales) & media vertebra vniuntur. Et sic vnica medulla & non duplex, per totam dorsi spinam descendebat.*

r *Dictarum iam vertebrarum sibi vnitarum designatio.*

ſ *Protuberatio Ossis occipitis, quæ à vertebra sua excauata excipitur. Verùm hæc omnia beneuolus lector, si historiam consulere dignabitur, exactius cognoscet. Quæ ego videri possum amplius forsan omnia dilatasse, & limites egressus esse, intra quos Mexicana solummodo animalia coercenda erant. Verùm quoniam internas monstrorum partes pauci attigerunt, erit fortassis vt apud nonnullos, gratiam etiam hac ratione initurus sim.*

Ex Musæo Principis Cæsij.

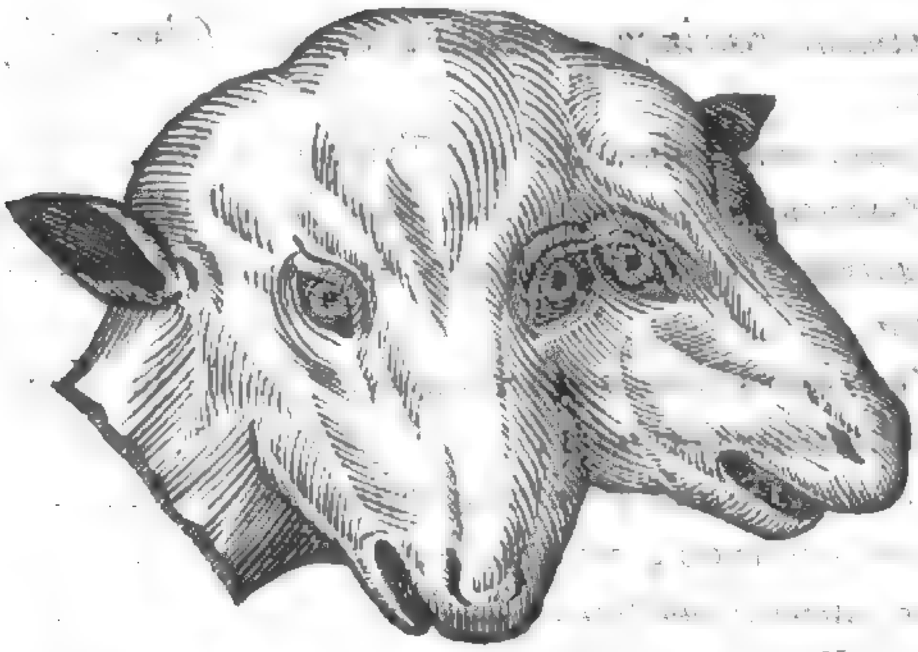

In Principis Cæsij Musęo hoc monstrosũ caput videtur.

QVæ hic prostat Icon, delineata fuit ex eiusmodi vero & monstroso capite, quod in iam sæpe laudati *Principis Cæsij* Musæo, variæ ac curiosissimæ rerum naturalium supellectili, ipsisq. Musis potius quàm pompæ dicato, adseruatur. Hic videre est, ex vna ceruice duo esse enata capita, aut vt verius dicam, ex vna ceruice ac simplici calua, gemina rostra, cum quatuor suis oculis, sed duabus solummodo auribus. Vbi autem locorum, & quo tempore hoc monstrum in lucem prodierit, id nos latet. Videbis similem omnino figuram lib. 1. de Quadrup. Bisulcis apud *Aldrouandum*, quem ipse vitulum ex *Euagrio* in Hist. Ecclesiastica, circa *Nisibin Persiæ* vrbem natum, & plurimas portendisse calamitates scribit. Et in huiusmodi monstris Vitulinis tam describendis quam depingendis, planè copiosus est *Aldrouandus*, quem adire & consulere potes.

Cur Author de ruminatione aliqua dicere cogatur.

Et libet nunc summam addere manum: reliqua enim quæ ad *ruminationem* attinet, apud *Aquapendentem* in citato iam sæpius opusculo videri possunt, in quo plurima *Aristotelis* de hac re axiomata, acri perstringit examine, quæ passim in lib. de Histor. & part. Anim. exstant. In quibus tamen, cum non desit, quod Ego quoque vel addam, vel mutem, vel explicem, mihi etiam, si paucula hæc adiecero, vitio verti minimè debet, sunt quidem in his

Longæ
Ambages, sed summa sequar fastigia rerum.

Atque primo dicam loco, non ideo (quod *Aristoteles* tamen & *Galenus* pro confesso recipiunt) cornigera animalia dentibus carere superioribus mihi videntur, quòd materia horum in cornua digeratur. Quia dentium substantia durissima, à Cornuum substantia molliore & spongiosa, quod & *Aquapendens* notauit, diuersa, statim à quouis iudicatur. Et quæ proportio quæso, fingi potest inter vastissima *Ceruorum* cornua, quæ toties ab iis etiam abijciuntur, ac renouantur, ad eorundem exiguam pauculorum dentium in superiore deficientium maxillà, magnitudinem? Estque hoc omnium potentissimum, *Aristotelem* impugnans argumentum, quod supra ego cum dentium numerum attuli, ad oculum demonstraui dentes illos superiores incisores, qui quatuor esse de-

Aristotelis quędã rationes examinantur.

bebant

Digitized by Google

bebant, superiori deesse quidem maxillæ, adesse tamen inferiori duplicatos, cum in hac loco quatuor, qui in non ruminantibus solùmodo numerantur, octo reperiantur. Materia igitur horum non in cornua cessit, vt illi sibi persuaserunt, cum dentes omnes adsint, & tantummodò transponantur.

Non ideò plures esse debent ventres, quia superiores incisorij dentes adsunt.

Nec causam cum *Aristotele* in superiorum dentium defectum quis conijciat velim, quòd à Natura plures in eiusmodi bestijs vẽtres generati fuerint, quamuis hoc ita semper eueniat. Neque enim vllis omnino carent dentibus, & molares æquè Bobus, atque Equis ad mandendum, frangendum & molendum cibos, id quod in ruminatione videmus contingere, adsunt. Non igitur *Aristotelis* ratio concludit, plures ventres in ruminantibus dentium defectui succurrere, & horum veluti vicariam operã præstare. Huic statim consequens & hoc est, ruminationẽ non ideo institutã fuisse (vt *Arist.* voluit) quia dentes superiores deessent. Hic ipse enim *Mures Ponticos* & *Piscem Scarum*, vtrinq. dentata animalia, ruminare scripsit: & in *Leuitico* habetur, *Leporem* & *Cuniculũ*, integris vtrinq. dentibus cibos remãdere. Neque hoc perpetuũ & vniuersale est decretũ, propterea plures inesse vẽtres animalibus illis, quòd cibum integrum veluti, & parum cõcisum deglutiãt, vt successiuè in varijs illis finibus magis magisq. elaboretur. Vidi enim sæpenumero hic *Romæ*, piscẽ quẽ *Romani Merluciũ* vocant, quasi dicas *maris Luciũ*, veteribus *Græcis* & ὄνος, & ὀνίσκος, *Latinis Asellus* dictus, vnde & *Ouidius*.

Nec propter horũ defectum ruminatio esse debuit.

Nec plures esse vẽtres necesse est, quia cibus quasi integer deglutitur.

Et tam deformi non dignus nomine Asellus.

Vidi inquam, hunc piscem, alios sui generis & integros, & semicoctos in ventre pisces habere, qui tamen vnum saltem ventrem obtinet; nec cibos mandit, licet dentibus probè quoq. non in vtraq. maxilla modò, sed in palato duplici ordine acutis sit instructus, nec eos postmodum remandit. Sic tres semidigestas, & quatuor teperi integras *ranas* in vnico *Ciconiæ* nigræ ventriculo, cuius *Auis* palustris Sceleton adhuc domi asseruo.

Merlucius & ciconiæ nigra cibos haud mandunt vno tamen ventre saltem prædita.

Minus hæc *Aristoteli* concedimus, quòd quæ cibum lignosum, aridum ac spinosum, durumq. assumunt animalia, ea ob id vẽtres plures sint sortita, quæ causa ipsi affertur, quod *Camelus* cornibus carens, plures nihilominus ventres necesse sit habeat, quoniam dicto iam cibo nutriatur. At nos *Equos* scimus eodem modo vt *Boues*, stramine fænoq. vesci. Et sarmenta vidimus, ac portas storeas ab *Asinis* deuoratas fuisse; quibus *Cardui* pungentissimi, non rarò quoque sicci, *vt similes scilicet habeant labra lactucas*, delicatum in esum cedunt. Hinc spinosi cardui species *Onopordon*, hoc est Asini crepitus appellatur. *Onopordon enim*, ait Plinius, *si comederint Asini, crepitus reddere dicuntur*. Hi tamen vnico saltem ventre cibos, & recipiunt, & absoluunt. Has cum *Aquapendens* perplexitates secum ruminaret, vt illas tandem concoqueret, plures in *pennatis* ac *cornigeris* ventriculos hanc ob causam constructos fuisse excogitauit: non quòd hæc operà dentium, illa rostrorum duritie carerent, quo minus in ore etiam conterere cibos valerent, quod ruminando molaribus dentibus *cornigera*, rostellis verò suis Aues semina decorticando, & si vellent etiam comminuendo conficere possent. Non igitur in dentium aliquorum, eorumq. pauculorum inopiam, ruminationem esse referendam. Sed quod vtraq. animalia, nòn mansos prius & masticatos cibos deglutiant. Non mandi autem eos ab *Auibus* ob metum, ne si diutius illis

Nec propter cibum duriorem deuoratum plures esse vẽtres debent.

Aquapendentis sententia de ruminationis necessitate examinatur.

rapiendis insistant, ab hominibus capiantur. Quare raptim ac festinanter easdem, modò in aere muscas, modò in aquis pisciculos capere, modò in terra semina colligere, atque hæc omnia non fracta, sed integra deglutire.

De pennatis plures habẽtibus ventres.

Cornigera verò interdum vult cibos mandere, interdum minimè. *Mandunt quidem*, inquit, *cibum, cum collectum & congregatum habent, neque enim indagare, aut pro indagando multùm laborare est opus, vt in stabulis hordeum, & fœnum. Non mandunt autem, cum sparsum habent, & motu indagant. Tunc assumptum atque excerptum protinus deglutiunt, propter eandem causam, ne in eo mandendo tempus & alimentum ipsis tunc frustra pereat. Etenim mandere, & indagare cibum, alterum alteri moram facit.* Ex his *Aquapendentis* verbis ac rationibus, hoc ego colligo dogma: tunc animalibus, quibus ruminatio concessa fuit (Aues autem, licet plures ventres habeant, minimè ruminant) maximè cibum ad os regurgitare; eaq. in quiete ruminare, cum illum in pascuis, quasi furtim ingerunt, minimè verò, cum in stabulis ad libitum eodem fruuntur. Atqui hoc rursum communis magistri doctrinæ aduersatur, quæ luce clarior est, 9. Hist. an. cap. 50. *Iacent*, inquit, *cum ruminant omnia, & hibernis præcipuè mensibus solent ruminare, septem ferè mensibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur, gregales leuius, minusque temporis ruminant, quoniam foris pascuntur.* Quæ quidem *Arist.* verba, *Aquapendentis* pronunciato plurimum refragantur, deberent enim gregales bestiæ, quæ in pascuis carptim, raptim ac festinanter, vt ipse ait, cibos deglutiunt, non *leuius* sed *fortius*, atque intensius ruminare, quàm vbi abundantia ipsis suppetit; intra tecta, domosque: quod tamen haud exequuntur: Quod ipsemet eodem opusculo Aquapendens fateri coactus est, cum dixit: *Vnde conuertitur propositio, quod quando animalia valde asperum & lignosum cibum sumunt, & ipsum quoque ruminant: quando verò mollem ingerunt, nequaquam ruminant.* Mollis autem in pascuis plerunque, durus in stabulis suppeditatur. Aduersatur eidem *Aquapendentis* inuento, adhuc clariùs eodem loco, idem *Aristoteles*; qui vult præter *Ceruum*, reliqua cornigera siluestria omnia, minimè ruminare, cum tamen æquè quatuor obtineant ciborum sacculos, & non ex delectu, sed, vt ita dicam, ex raptu viuant: *Ruminant*, ait, *quæ superiore dentium ordine carent, vt boues, oues, capræ, ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exigunt, vt ceruus, hunc etenim ruminare certum est.* Eundem in sensum hæc apud *Plinium* lib. 10. cap. 73. leguntur: *Ruminant præter iam dicta siluestrium, Cerui cum à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius quam stantia, & hyeme magis quàm æstate septenis fere mensibus.* Nota hic *Plinium* non satis *Aristotelis* mentem percepisse, neque enim hic ideo *Ceruos* ruminare scripsit, quod à nobis alantur, vt ipsum legenti patescit. Neque *Albertus Magnus* 7. de Animal. cap. 4. vt optimè *Mercurialis* obseruauit, *Aristotelis* sensum est assecutus, cum scripsit: *Ruminantia post septimum ætatis mensem ruminare*, cum *Aristoteles* septem cuiuslibet anni menses significare voluerit. Quamuis vt ego iudico, *Alberti* quoque dictum verum esse possit, vtcunque sit præter *Aristotelis* intentionem; videlicet, cornigerarum filios posse ac velle, septem à partu mensibus à matris vberibus pendentes lac sugere, & duriore ita cibo abstinere (ex lacte autem solo hausto, probabile est animalia haudquaquam ruminare) postea ad cibos solidiores transire & ruminare.

De Cornigeris.

Aquapendentis rationes cum Aristotelis doctrina haud congruunt, & sibi ipsi repugnant.

Alia loca Aristotelis & Plinij Aquapendẽti aduersa.

Plinius & Albertus non satis Aristotelis sensum assecuti sunt.

Albertus explicatur.

Quid

Digitized by Google

Quid igitur nobis in hac caligine rerum, verborumque tricis restat? Si rationes ab *Aristotele* & Iunioribus propositæ, cur animalia ruminent, pleræque videntur vacillare? An dicemus (*Id quoque enim non ab nulla ratione videtur*) ea omnia, quæ cibum remandunt, frigidiora longè, aut vt melius dicam, minus illis esse calida, quæ vnico prædita sunt ventriculo? Vt quod in his vnus & calidus valde perficit venter, in illis tepidioribus, plurium opus sit elaboratione. Non aliter planè, ac si *Veneris* efficturus statuam sculptor aliquis, bipennibus crassiores ligni partes primò dedolet, rudioribus postea scalpris, tandem scalpellis minoribus totam statuæ superficiem læuiget, atque perpoliat. Videtur huic fauere argumento, ipsa rerum magistra experientia, quod ruminantia pleraque videantur frigidiora, id non obscurè inde elucet, quod sint meticulosa, degeneres autem & minus feruentes animos timor arguit. Notissimum hoc est, in *Ceruis* ac *Leporibus*, quorum ambo ruminant, & mirè timent. (Author in his tenebris rerum aliquid probabile dicere conatur. An quia animalia ruminantia sunt minus calida.)

Videtur huc facere *Plinij* authoritas iam paulo supra dicto loco: *Cornigera*, inquit, *vna parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, seuo pinguescunt. Bisulca, scissisue in digitos pedibus, & non cornigera, adipe.* Frigidius autem esse adipe seuum, ex hoc elici potest, quod à frigore facilè seuum concrescat, & adeps tam intra quam extra animalia, magis liquidus maneat. Vtrumque ex *Aristotelis* fonte hauritur axioma. (Authoritate Plinij videtur hæc ratio stabiliri posse.)

Sunt hæc fateor, mira quadã probabilitatis specie conspicua. Est tamen, quod ijs opponi potest, inter ruminantia calidissima quoque nonnulla reperiri, si actiones modò temperamentorum indices esse solent. Et vt de *Bubalis* nostratibus, *Bisontibus* & *Vris* ferocissimis, animosissimis & iracundissimis bestijs nihil dicam, *Tauros* videbis, qui cum fortissimo quouis *Leone Lybico* congressuri nihil pensi habeant. Qui furor, veluti ab atra & adusta bile, vt nostri Medici dicunt, in *Maniacis*, ita à nimio arbitror calore potius, quam frigore in beluis illis subministratur. Volui hìc solius *Tauri*, cui *Hircum* petulantissimum potes adijcere, mentionem facere, ne mihi ex *Aristotele* quis obijciat, siluestres feras cornigeras, præter *Ceruum*, nullas ruminare, quod etiam an verum sit, admodũ dubito. Cuius enim gratià illis Natura quatuor ventres dedisset? quos quæ habent animalia cetera, etiã non cornigera, omnia ruminant; vt in *Camelo* apparet. (Non videtur intellectui satisfacere prædicta ratio.)

Si dixeris *Hepar* horum animalium vt calidissimum, in quo retorrida illa bilis coquatur, *ventriculos* verò frigidissimos (id quod Medici sæpius nobis accidere contestantur) esse posse; & propterea cibos plurium opus receptaculorum habere, quæ cum vicissim illi subeunt, magis paulatim, magisque atterantur. Responsio in promptu est, non caloris semper energià cibos elaborari. Quis enim ex nobis, cum magno ventriculi calore, quem possidemus, crudos, incoctos, integrosque pisces digereret? Et quidem breui ita temporis spatio, id quod me in hoc ipso libro bis iam innuisse memini, & idem nunc affirmo ex quotidiana, imò hodierna experientia in *Merlucio* dicto pisce, in quo non integros modò alios *Merlucios* minores, sed *Sepias* quoque inueni integras, qui paulisper pisces ingesti, in mucum contabescunt & per angustum, idque posterius ventriculi foramen in proximum intestinum descendunt: in quibus tamen viuentibus piscibus vel nullum crediderim inesse actualem calorem, vel certè (Corroboratur prædicta de calore ratio, sed denuo infringitur. Maximus humani ventriculi calor haudquaquàm præstat quod minimus in piscibus potest.)

teporem

teporem potius quam insignem aliquem feruorem. Est autem *Pylorus* in hoc pisce, siue infernum ventriculi orificium, non in fine ventriculi (qui oblongus est, & infra acuminatus) situm, quemadmodum in alijs animalibus plerisque reperiri solet, sed propè ipsum superius orificium, vbi *Oesophagus* nempe desinit, collocatum.

Ventriculus in Merlucio vt se habeat.

Existimo igitur, aut nos prorsus hoc ruminationis mysterium, quod Natura in similibus moliri animalibus voluit, ignorare: aut aliter profectò de calore ac frigore, ipsaque ciborum concoctione (quam sibi etiam non satis notam fuisse *Cornelius Celsus* Medicorum *Cicero* ille, in aureo suo proœmio innuit) philosophandum esse, quàm hactenus philosophorum & Medicorum plerique (quos ad *Hippocratis* interea de *Vetere Medicina*, libellum ablego) docuerunt. Id quod in problematibus quibusdam meis paradoxoteris (quæ aliquando DEO vitam prorogante, lucem visura sunt) disputabo. Et si nodum hunc non prorsus enodabo, doctioribus tamen eundem dissoluendi materiam non contemnendam communicabo. Interea temporis, hîc ego vel *Academicum*, vel *Scepticum* omnino agam, donec meliora ab illis, in quos (si vera esset falsa illa Veterum quorundam credita *Metampsychosis*) *Aristotelis* anima transuolasse videri potest, subministrentur. Hoc vnicum ego scio, & experior: difficilè admodum esse, aliquid probare, vt *Lucretius* ait,

Aut ignoratur cur fiat ruminatio, aut quo modo ciborum cōcoctio peragatur, nescitur.

Ab Aristotelis filijs veriora expectantur.

Si ratio potius, quàm res persuadeat ipsa.

Et tibi ex animi mei sententia affirmo, quisquis in hæc mea lecturus incideris, non me tam mihiipsi placere, aut palpum hunc obtrudere cupere, qui *Cornicum velim oculos configere, mortuos iugulare*, & ex depressa veterum authoritate, nanem mihi gloriam conciliare: exquirat mecum quisque prius ipsam *rerum Naturam*, antequam se cuiuis mancipet Authori: cōferat postmodum DEI, Naturæque opera, cum nostris friuolis non rarò ratiunculis, & quid demum statuendum sit, secum ponderet atque stabiliat, & si posteris non inuidet, veritatem physicam ipsam quæso nobis, eiusdem sitientissimis pleno poculo propinet, nec Zoilos vllos & Criticos pertimescat.

Adhortatio ad candidum Naturæ studiosum.

Memoratu dignissimum est, quod *Aquapendens Patauij* obseruauit, duos homines, quorum alter ex Nobilium ordine *Patauinorum* fuit, qui ambo ruminabant. Et hic quidem licet in vtraque maxilla dentes omnes sortitus esset, cibos tamen absque horum officio deglutiebat, eosq. in os retrahere, non absque insigni oblectatione, & rem andere cogebatur. Dum verò contigisset eum à morbo quodam conflictari, & lecto decumbere, ruminationem solitam prorsus intermittere cōpulsus fuit, quod in morbosis quoq. bobus rustici fieri affirmant. Sed risum, ne dicam cachinnum, mihi penè sequentia ipsius verba excusserunt. *Quibus*, inquit, *omnibus addendum omnino est, quod eius pater paulo supra frontem in capite corniculum durissimum, crassitie digiti manus minimi, longitudine verò oliuæ Hispanæ habebat insculptum & extuberans, substantia vngui persimile; ex quo fortè datur nobis intelligi, parentes ferme aliquam habuisse affinitatem cum cornigeris animalibus, neque mirum fuisse, genitum filium simile quid à parente contraxisse.* Mira hominis Philosophia! qua docetur, quomodo *Corniger Hesperidum* hic filio suo ruminationem implantauerit.

Homines etiam ruminasse Aquapēdens obseruauit.

Ridicula ruminationis causa in hoc Nobili Patauino.

Ioan.

Digitized by Google

Ioan. Baptista Vindthierius Principis *Casij* Medicus, quem supra quoque laudaui, ex proprijs ac Physicis obseruationibus, vt curiosus est Naturalium studiorum indagator, hanc mihi communicauit, quam fusius ipse in suis ad *Q. Serenum* Varijs Lection. dilatauit. Fuisse in *Germania* virum quendam, *Sueuum* natione, qui cum tam cœnæ quàm prandio cæteris lætus conuiua assedisset, remotis tamen epulis, post mediam horam à consessu in angulum cœnaculi se solus composuit, & ingestum, quam citissimè potuit, cibum deruminauit. Quæsitus quonam id modo facere coactus esset? Respondit, sibi quidem à puero acidos exurrexisse ructus. Postquam verò trigesimum attigisset annum, tum demum neutiquam euitare potuisse, quin cibum resurgentem in ipsum os admitteret. Rogatus dehinc, an quid ex iterata cibi illa tractatione voluptatis caperet? Equidem, inquit, mel videor mihi merum lingere, ita dulci perfundor suauitate. Iam memorati viri filius, viginti quatuor annos natus idem præstare potuit, quoties voluit. Honestà tamen & iuuenili verecundià, in hominum conuentu cohibitus, repotia hæc remandere, ceu turpe quid, auersatus est. Alium autem prædicti Ruminatoris secundum filium, nulla ruminandi necessitas solicitauit. Corniculatos tamen hos, qualis ille *Aquapendentis* erat, minimè fuisse asseuerauit *Vindthierius*.

Alia obseruatio hominis ruminantis à Ioan. Bapt. VVindthierio suggesta.

At quid mirum existimemus, homines hoc siue vitio, siue libidine, siue connata quadam necessitate tentari & vrgeri? Cum non desint, qui *Cælestibus* quoque *signis*, *Arieti*, inquam, *Tauro*, *Capricorno*, eandem conuenire *Ruminationem* pueriliter credant. Lepidam hanc mihi sed seriò; non fabellam, verùm historiam pauculos ante dies verissimam *Franciscus de Almeida Lusitanus*, Medicus doctissimus, & Indicarum regionum ac rerum experientissimus, recitauit. Accidisse sibi, vt purgantem aliquando potionem, docto cuidam viro, sed Astrologiæ plus æquo addicto, præscriberet. Ast, heus, inquit hic, ad Medicum, ne ita me amusum, & literarum omnium, Mathematicarum præcipuè disciplinarum expertem autumes, vt velim catharticum hunc potum, crastino diluculo ebibere, eumque cum nausea postmodum euomere: Cum *Sol* hodie *Taurum* sit ingressus, vnum ex ruminantibus animalibus, quæ causa fuerit, vt secum & ipse ego pharmacum ruminem, illudque per os eijciam. Bene se habet, mi Domine, ait medicus, ideoque author tibi fuerim, vt non nisi duabus post diluculum horis, iam claro sole exorto, illud ebibas. Tum enim temporis nosti eiusmodi animantia, quæ ruminant, pascuis intenta, cibos deglutire & haudquaquam ruminare; cum ipsis noctu præcipuè quiescentibus ac iacentibus, *Aristotele* ac *Plinio* testibus, regurgitatio illa cibi contingere soleat, & sic quidem, quod de medicamenti ruminatione timeas, nihil habebis. Placuit Astrologo Medici consilium, & mane exhausto pharmaco minimè ruminauit.

Puerile quorundā figmentum qui ruminationem etiā in Tauro cælesti agnoscunt, & lepida huius historia.

Franciscus de Almeida Medic. Lusitanus doctissimus,

Haud vidi profectò vanum magis genus hominum, quam tales, qui vt *Iuuenalis* ait

———————— *Quicquid*
Dixerit Astrologus, credant à fonte relatum
Ammonis.

Quam parum fidendum sit vanis Astrologorum prædictionibus.

Cum in nulla equidem disciplina probabiles minus coniecturas, quàm in Astrologia

logia

logia iudiciaria reperire liceat. Id quod præter quotidianas experientias, à tribus etiam seculi nostri Mathematicarum Coryphæis scientiarum didici, *Adriano* inquam *Romano*, summo & Medico, & Mathematico, scriptis clarissimo, *Herbipoli* olim magistro meo: cuius filius *Iacobus Romanus* nunc *Louanij* egregiè patrizat. *Galilæo Galilæi Lynceo*, amicitiæ & Academiæ nostræ arcto mihi vinculo iuncto: & *Christophoro Clauio* demum, ciue meo ac populari, *Bambergensi* nimirum, qui omnes vel verbis mihi, vel scriptis publicis, quam parum iudicijs, ex astrorum situ desumptis, fidendum sit, palam sæpe fecerunt. Possum & ego verè contestari, in hac ipsa, qua viuimus VRBE, & orbis LVCE, sub ipsa solaris, eiusque insignis Ecclipseos hora, plus quam septuaginta personis, febribus acutissimis laborantibus, sanguinem non scarificatu, sed ex maioribus detractum venis fuisse, diligentiq. adhibita obseruatione, vix tres vel quatuor postmodum, non *Solis* defectu, sed febrium periculosissimarum affectu, obijsse. Nec vererer ego hoc ipsum in me periculum tentari, adeò nihil, certâ iam experientiâ doctum, vel Ecclipses, vel aliæ maleficarum (vt maleuolè blaterant Astrologi) stellarum positiones, me terrerent. Non ignarus interea sum, quid temporum mutationes principaliores in morbis possint, quæ *Canis* solummodo *Arcturi*, *Pleiadumq*. ortu vel occasu, vt meris signis, non effectricibus causis ab *Hippocrate* indicantur ac designantur; quid item Aquiloniorum & Austrinorum flatuum, pluuiarum deniq. copia, vel defectus valeant, de quibus solis, & non de Planetarum, aliorumque tot astrorum concursibus, oppositionibus, varijsq. alijs sitibus, & cælestium domorum Chimeris bono huic *Seni* nostro sermo est, vt non habeant quod Genethliaci, alijque maleferiati Medici, ab hoc auxilium & consilium implorent, & ex astris veluti remedia petant, quæ vt *Plinius* ait *pauperrimi cuiusque plerumque hortulus suppeditat*: *Lunæ* phases variæ, quid in debilioribus nonnullis tam sanis, quam aduersa valetudine oppressis, virium habeant hominibus, & ego noui, & habent hæc forsan causas suas physicas, quas Astrologi deducere haud norunt, solâ cæcâ, cum *Chaldæis*, experientiâ & complurium seculorum vt asserunt, obseruatione contenti, quæ si sufficiunt, cur non, vt optimè in suo de *Augmentis scientiarum* libro Doctus, idemq. & Nobilis *Franciscus de Verulamio* scribit, *cur*, inquam, *quis non eàdem operà, & Auguria reuocet, & Aruspicinam, & Exta, & omnigenas fabulas deglutiat. Nam & hæc omnia, vt diutinæ experientiæ, & per manus traditæ Disciplinæ, dictamina fuisse asserebantur*. Atque hæc obiter, licet vt spero, opportuno loco.

Etiam in Ecclipseos solaris hora plurimis sanguinem detraxisse nō nocuit.

Quā Astrologiam in morbis Hippocrates professus fuerit.

Non sufficere Astrologis, aliquot seculorum obseruationes iactare.

Tophus Iuuencarum ex proprijs ac Plinij obseruationibus describitur.

De *Topho Iuuencarum*, quem coronidis loco huc inserere æquum est, hæc apud Plinium lego. *Et in Iuuencarum secundo ventre, pila rotunditate nigricans tophus nullo pondere. Singulare (vt putant) remedium ægrè parientibus, si tellurem non attigerit*. Huiusmodi tophos duos prægrandes à *Ferdinando Imperato* rerum naturalium *Como ac promo*, cum plurima alia naturali, maritimarum præcipuè rerum, supellectile dono accepi, cum anno supra millesimum sexcentesimo octauo eiusdem *Musæum* iam dudum celeberrimum, & deliciosissimam, simul *Neapolitanam Vrbem* inuiserem, eò à *Paulo V*. missus, vt *Horto Vaticano* de plantis rarioribus prospicerem. Verum *Tophus* hic, non in *Secundo*, vt *Plinius* voluit, sed in *Primo* tam Vaccini generis, quam cornigerorum aliorum domesti-

corum

Digitized by Google

eorum animalium stomacho *Italis la Trippa* dicto, reperitur, quod ego in varia eorundem sectione animaduerti. Cum enim lactantes tam *Hædi*, quàm *Vituli*, sese matresq. suas sæpius lambant, plurimum pilorum, cum lacte, & absque ipso deglutiunt. Quod si rariores illi ac pauculi pili fuerint, cum lacte ad quartum ventriculum delabuntur, & in colato *Coagulo* quoque reperiuntur. Vbi verò plusculi conglobantur, in primum rectà descendunt ventriculum, quos ego Auellanæ nucis magnitudine, tam in lac solum sugentibus, quàm simul iam fæno vesci incipiētibus, in hoc eodem sacculo siue primo ventriculo, & non alio inueni. His magis magisq. alij pili aggeruntur, donec massam eam rotundam, perpetuò in stomacho illo mansuram efforment, quæ nunquam cum cibo postmodum ruminando ascendit, nec vllum grauedinis interea, aut molestiæ ipsi sensum procreat. Quomodo generetur.

Est autē substantia hæc discissu difficilis, & rariori pileorum ex pilis texturæ ac compositioni simillima, quò verò maior eius quãtitas, diutiusq. in animantis ventre hospitata est, eò difficilius acutissimo etiã cultro discinditur ac separatur. Qualis ipsi sit substantia.

Cui verò vsui seruiat, equidem cũ ignaris ignoro. Quòd enim *Plinius* ait, *agrè parientibus prodesse*, id neque in quaquã fęmina expertus ego sum, nec experiēs me quisquam docuit alius, nec qua ratione cōtingat, *Plinius* explicauit. Nisi forsan, eiusmodi sit medicamentum, quale *Cap.* de *Lupo* dixi, in partu enitēdo profuisse, illas *Ioan. Bapt. Porta, Lyncei* quisquilias & pauimēti sordes. Est tamē ratio aliqua, quæ persuadere possit, partui conducere promouendo, si in subtilissimum pollinem contundatur, aut cremetur hic tophus, & puluis ille, cum vino aut alio liquore exhibeatur. Tunc enim acuti, quem in se continet, *Salis* ratione, cum sero & sanguine ad matricem delati, irritare non leuiter facultatem expultricem poterit, & partum solicitare, quod idem Boracem acutissimum salem præstare nouimus. In pilis autem plurimum sulphuris ac salis esse norunt, qui Chymico cultro, igne inquam, eius Anatomen vnquam administrarunt. An vsui ali cui seruiat. Si partum accelerat, qua id ratione fieri possit.

Quod autem *nec terram prius contingere debeat*, hoc ridiculum demum est, ac fabulosum, vt plurima alia huius farinæ apud *Plinium* ac *Dioscoridem* leguntur: quæ verorum ignaris principiorum imponunt, vt vel occultas rerum causas, vbi nullæ sunt, somnient ac implorent, aut superstitionum lernam, cum maximo fidei nostræ Christianæ scandalo ac dedecore introducant, foueãt, ac tueantur. Poteram de natura monstrorum, vt promiseram, & de alijs internis vitulorum partibus à me obseruatis, scitu iucunda plura dicere. Sed ista ego vel alteri loco, vel alijs relinquo: & hæc nonnemini fortè nimia videbuntur, quare abrumpo, & ad reliqua animalia accingor. Sed hic temperare mihi non possum, quin animo meo, vt benigno prosim lectori, nunc morem geram: & quod ipsi forsan incauto imponere posset, mendum detegam. Mantissæ igitur oco hæc paucula superaddam. Superstitiosum videtur quod terram nō debeat cōtingere vt partui subueniat. Causa huius appendiculæ est locus Aristotelis de intestino recto.

Dum superiùs, quatuor in ruminantibus bestijs ventriculos ex Aristotele descripsi, hæc ex *Gaza* versione lib. 2. Hist. anim. cap. 17. addidi verba. *Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte vtraque dentes*. Hunc eundem *Scaliger* Pater Arist. locum paulo aliter vertit. *Sunt*, inquit, *quibusdam appendices intestinorum: neque enim recta intestina vlli, quod vtraque maxilla dentatum non est*. Gazæ & Scaligeri versio in quibus discordent.

Et

Et in commento hæc habet. *Theodorus* (ſcilicet Gaza) *incurrit imprudens in ambiguam orationem: ait enim inteſtinum rectum nulli: at hoc falſum eſt: habent ea quoque inteſtinum, quod rectum vocatur. Eam perplexitatem vt vitaremus, transferremusq. ad Ariſtotelis ſententiam, plurali numero poſuimus.*

Bene monet *Scaliger*, pluribus erroris anſam eſſe potuiſſe hunc Latinum *Ariſtotelis* textum, arbitrantibus inteſtinum vltimum, quod *Rectum* ſolemus dicere, nulli animalium conceſſum fuiſſe, cui non æquè ſupra atque infra dentes adſint. Quod equidem eſt falſiſſimum. At quid *Gaza* faceret? qui verbum verbo, quod ingenuum decet interpretem, reddidit, & ſingularis numeri vocem Græcam *Ariſtotelis* εὐθυέντερον, & ipſe ſingulari numero protulit, & *Inteſtinum* potius, quam *Inteſtina* exprimere maluit. Aſt vt etiam hoc *Scaligero* donemus, ſatius eſſe inteſtina recta quam inteſtinum hic interpretari, vt amphibologia euitetur. Neſcio tamen, quam & hoc verum eſſe poſſit. Quaſi verò inteſtina potius recta, quam vt ſinuoſa volumina, in ſpiras collecta, ſint illis animantibus, quæ dentibus supernà infernaq. maxillà decorantur. Suem ſi velis, inſpicias, vtrinque dentata hæc beſtia eſt. Et in qua alia plures quæſo inteſtinorum gyros, aut minoris illa rectitudinis tamen ineſſe conſpicies? Quod enim hic *Ariſtoteles* innuere velle videtur, alijs, quæ ſunt ruminantia, & non vtrimque dentata, animalibus appendices, quas ipſe ἀποφύσεις vocat, in inteſtinis eſſe: eoque forſan minus recta. Ego mehercle, quid ipſe his verbis inſinuare voluerit, non capio, neque enim *appendices* tales in *Vitulis* aut *Hædis* vnquam deprehendi, aut magis curua inteſtina, quàm in ſue eſſent, animaduerti. Æquum fuerat à Scaligero eaſdem nobis potius appendices explicari, quàm in vocularum quarundam, Grammaticorum more, enucleatione hærere, quæ pleriſq. legentibus tædium, Naturæ verò ſtudioſis etiam incommodum, & temporis iacturam adferre ſit ſolita. Ignoro igitur, & mecum, vt exiſtimo, *Scaliger*, quid *Ariſtoteli* in mentem venerit, quando ſola animalia vtrinq. dentata habere inteſtinum vel inteſtina recta, ſcriptum reliquit. Verùm de hac re ſupra etiam, dum de *Lupo* & *Gulone* ſermo nobis eſſet, aliquid diximus: quæ ob voracitatem animalia falsò à nonnemine putantur vnicum rectumq. à ventriculo ad podicem protenſum inteſtinum obtinuiſſe. Appendices in inteſtinis haud alias facilè reperies, niſi *Cæcum* ſic dictum inteſtinulum has ſuppleat. Verùm hoc, vt nec rectitudini aliquid addit, ſic neque ſpiris gyriſq. quippiam detrahit. Inteſtinum autem illud, quod tritâ iam voce *Rectum* appellamus, non tam in vtraque, quàm vna parte dētatis certo certius exiſtit, & *Scaliger* quoque faſſus eſt. Cum interfectum enim nuper à lanione vitulum, exhauſto prius omni ſanguine, viſceribus poſtmodum cunctis atque inteſtinis exemptis, quadrante etiam poſt mortem horæ contemplarer, non muſculoſam tantummodo ventris inferioris carnem trementem ac vibrantem conſpexi, ſed inteſtini quoque recti vocati portionem eam, quæ relicta fuerat, manifeſtiſſimo, reciprocante ac conuulſiuo motu deſcendentem & aſcendentem, muſculo ſphynctere ſe ipſum motitante, in mortuo & exenterato iam animali prorſus ſum admiratus.

Siue inteſtinum rectum ſiue recta vertas, vtrimque lapſus & error eſt.

Ignoratur cur Ariſt. dixerit ſolis animalibus vtrinque dentatis eſſe inteſtina recta.

Narratur hiſtoria de vitulo mortuo, in quo aliquæ adhuc partes mouebantur.

QVA-

Digitized by Google

QVAVHTLA COYMATL. QVAPIZOTL.

Aper Mexicanus.

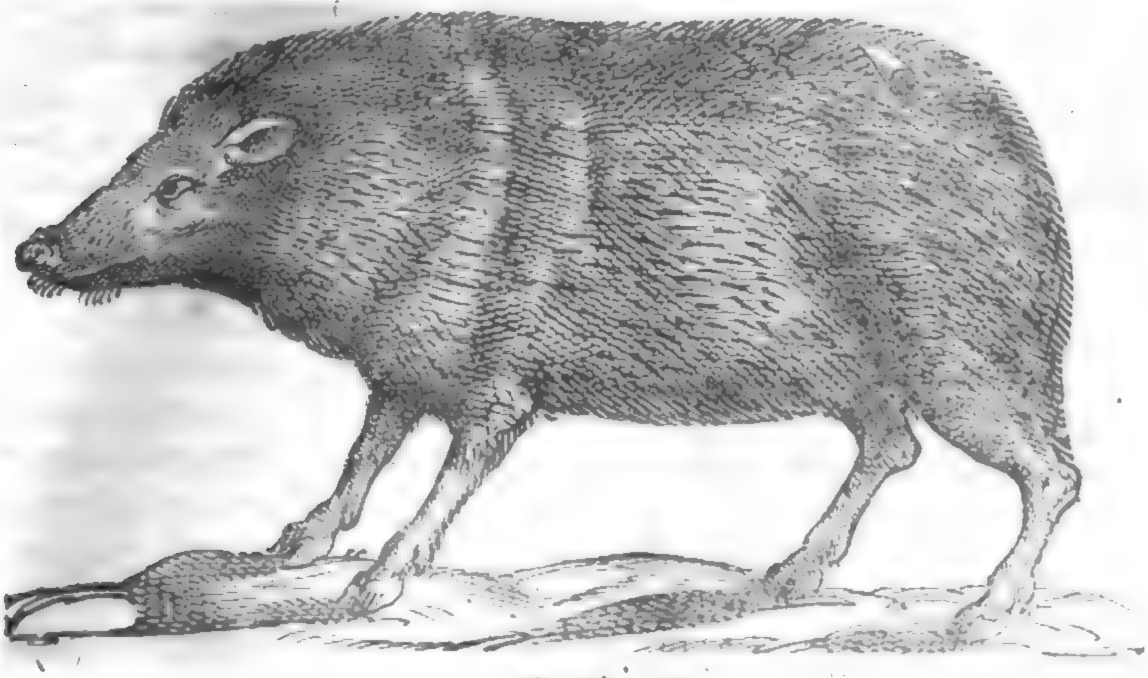

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VT ex figura coloribus inducta videre licet, Aper hic est: non Sus domesticus. Setas enim habet (si coniectura & pictura aliquid valent) hirtas valde, hirsutosque pilos, colore ad fuscum spadiceum tendentes. Inter collum dorsumque albicans linea, adinstar fasciæ seu collaris circumducitur. Ab hac vsque ad oris apicem sub collo albicantes setæ, sed circa aures nigriores. Rostrum ipsum cruentum, & rictus ruber, non eminentibus tamen illis, veluti in nostratibus Apris conspiciuntur; recuruis dentibus. Cætera rostri pars nigricat. Dorsum & clunes quoque nigri, albent pectus & latera. Bisulci, sicuti in Vrbanis suibus, pedes. Cauda vix visibilis. Sed quod maximopere admireris, ac præter Naturæ seriem contigisse dicere queas, nec vllis alijs in bestijs animaduertas, est: quod animal hoc protuberantiam quandam in dorso sortitum fuerit, eminentem apprimè, & detruncati formà intestini conspicuam: & hanc in dextra quidem sui parte, prope spinam dorsi sitam, clunes scilicet versus, perpendiculariter genitalis masculini potius, quàm vmbilici regioni, in ventre adesse porcis soliti, respondentem.

SCHOLIA EIVSDEM.

SI præcipuæ magnitudinis illa, & eximiæ formæ *Vacca* in *Sabinis* nata, *Seruio Tullo* regnante, atque in *Auentino* monte *Dianæ* immolata, *Romano* valuit Populo totius Italiæ Imperium promittere, vt superius etiam ex *Valerio Maximo* recitaui; non miror, si *Scrofa* quoque longè prius *Ænea* cum socijs *Cæcæ gentilitatis ex Vacca & Sue vaticinia.*

Digitized by Google

circa *Laurentem* agrum, cum eandem ibi triginta enixam porcellos reperisset, augurari potuit, tot errorum ac laborum suorum requiem, & futurum tam sibi in *Italia* regnum, quàm *Ascanio* suo elapsis triginta annis *Albam longam* ædificandam. Quos illi annos, vt Poeta habet (erat enim cæca Gentilitas vaticiniorum scientiæ, & futilibus eiusmodi præsagijs plus quàm deditissima) triginta isti porcelli præsagiebant. Non ineptà forsan coniecturà, & meà quidem, hoc ego addidero: eundem porcellorum numerum, triginta *Latinorum* Vrbes significasse, in quas singulas *Albani* Colonias (quas inter *Roma* quoque fuit) miserunt: *Alba* tamen *longa* à *Roma* postmodum destructa legitur, vt non præter rem dictum fuerit, *à filia matrem interemptam esse*. Sic autem per Somnium *Tyberinus* Deus *Æneam* 8. Æneidos alloquitur, idemque, quod Æneid. 3. olim *Helenus*, vaticinium de Albana sue recantat.

Sus Alba originem Albæ longæ dicitur dedisse.

Vaticiniũ Aeneæ in somno datum de Sue alba.

Expectate solo Laurenti, aruisque Latinis,
Hic tibi certa domus, certi, (ne absiste) penates,
Iamque tibi, ne vana putes, hæc fingere somnum.
Littoreis ingens inuenta sub Ilicibus Sus,
Triginta capitum fætus enixa iacebit,
Alba Solo recubans, albi circum vbera nati.
Hic locus vrbis erit, requies ea certa laborum.
Ex quo ter denis Vrbem redeuntibus annis,
Ascanius clari condet cognominis Albam.

De hac re *Propertius* quoque lib. 4. Eleg. 1.

Et stetit Alba potens, alba suis omine nata,
Hac, vbi Fidenas longa erat ire via.

Quemadmodum autẽ *Vacca* illa opima *Dianæ*, sic nobilis hæc Sus *Iunoni* sacrificabatur, Æn. 3. ex Heleni item Vatis imperio. Testatur Poeta in 8. Æneid.

Cur Sus illa Iunoni fit immolata.

Ecce autem subitum, atque oculis mirabile monstrum,
Candida per siluam cum fætu concolor albo,
Procubuit, viridique in littore conspicitur Sus:
Quam pius Æneas, tibi enim, tibi maxima Iuno
Mactat, sacra ferens & cum grege sistit ad aram.

Duplici autem ratione Iunoni hanc hostiam importatam à Troiano Vate crediderim, tamq. seriò Lib. 3. eius Poëmatis inculcatam. Imprimis vt eius, Troianis semper infensæ beneuolentia conciliaretur: deinde vt Terram illam, ad quam post tot discrimina rerum appulerant, propitiam sibi ac frugibus ferendis vberem & idoneam redderent. Per *Iunonem* autem Terram significari notius est, quàm vt hic demonstrem. Vnde *Virgilius Iouem* per *Æthera* designans, in coniugis *Iunonis* gremiũ *Tellurem* inquam ipsam, descendere ita canit.

Primo vt ipsam Aeneas placaret.

Secundò vt terram eam sibi proficuam per quam Iuno denotatur, redderet.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Æther
Coniugis in gremium latus descendit, & omnes
Magnus alit, magno commistus corpore fætus.

Terræ autem porcà facere solebant antiqui, quod *Goropius* quoque lib. 9. in suis *Veneticis* & *Hyperboreis* obseruauit, quò fœcunditatis illam admonerent, & ipsa non minùs benignam se cultoribus, quàm Sus nutricantibus se præberet.

Cum

Digitized by Google

Cum hoc animal ex immundo, vilissimoque victu, copiosissimam, ac suauissimam (humanæ quoque sua temperie æmulam, si *Galeno* credimus) carnem reddat: semen similiter tam multiplici restituat fœnore, vt plures, quàm vix vllum aliud animal, fœtus producat. *Ænea* certè *Scrofa* triginta vno partu eiecerat. Quocirca *Terram* veteres precabantur, vt pro stercore & seminibus, quæ ipsi committuntur, vberrimam semper messem refunderet, & auaris agricolarum votis hilariter responderet.

Quid si euicerim ego, primam ab *Ænea* in suo ad *Laurentem* agrum atque in *Latium* aduentu, vrbem ædificatam *Troiam* fuisse appellatam? non tam ad destructi *Ilij Troiaque* memoriam conseruandam, & spem socijs noui fundandi imperij conciliandam, quàm ad huius ipsius *Porca alba*, quæ laborum finem imposuerat, celebrandum honorem, & agri præsentis fertilitatem indicandam. Ridiculus forsan videri potero, non tamen importuna non omninò & friuola locutus. *Æneam* imprimis statim post suum in *Laurentinum* agrum accessum, *Troiam* ædificasse *nouam*, præter quamplurimos alios authores sunt *Liuius* & *Virgilius*, hic quidem lib. 10. vbi *Venus* ad *Iouem*. Cur prima in latio ab Aenea cōdita vrbs Troia dicta fuerit.

——— *Muris iterum imminet hostis*

Nascentis Troia.

Et mox *Iuno Veneri* respondet,

Indignum est, Italos Troiam circumdare flammis

Nascentem?

Liuius verò lib. 5. *Troianos, Ab Sicilia,* inquit, *classe Laurentem agrum tenuisse. Troia huic loco nomen est. Ibi egressi Troiani, vt quibus ab immenso prope errore nihil præter arma & naues superesset, cum prædam ex agris agerent, Latinus rex Aboriginesq. qui tum ea tenebant loca, ad arcendam vim aduenarum armati ex vrbe atque agris concurrunt.* Vult autē *Philippus Cluuerius Germanus*, (cui neq. nostra tēpora, neque priora secula tulerunt Cosmographię studio magis addictum) in sua *Italia antiqua*, hanc nouam *Troiam* non fuisse aliud, quàm quod nos *Ostiense* vocamus opidum antiquissimum nempe, & minimè ab *Anco Marcio*, vt pleriq. tradūt historici, exstructum: si modò non sit fabula penitus, quod ipse & *Goropius* arbitratur, de *Ænea* in *Italiam* aduētu, & rebus ibi gestis, ad similitudinem rerum *Euandri* conficta. Vult igitur *Ostia* originem esse antiquissimā, multis sęculis ante Romanorū Regem *Ancum Marcium*, ab *Euādro* potius primo *Romanorū* Rege condità, postquā is pulsis *Siculis* Romā Vrbē occupauerat, cui tunc Portū hunc struere voluerit. Philippus Cluuerius exactissimus Cosmographus. Hic probat Ostiēse opidum fuisse illam Troiam.

Sed quam verisimilitudinē habeat, *Aeneam* suam nouam *Troiā*, ad Scrofæ illius memoriā ita vocare voluisse, nunc videamus. Quę non alia certè erit, quàm ipsa vtriusq. nominis cōmunitas & cōgruentia. *Troia* enim tam *Cimbricà* illa antiquà *Phrygiàq. Troianorū*, quàm adhuc *Belgicà, Gallicà*, & (quod mireris etiam) vulgatissimà *Italicà* linguà hodieq. aliud nihil sonat, quàm *Scrofam*. Et qui se falso *Messala Coruini* titulo ornauit, quò sua Lectoribus veluti antiquiora imprudētibus obtruderet. Suem apud *Latinos* antiquitus *Troiam* quoq. fuisse dictā, ab occultioris antiquitatis perito aliquo homine probè didicit, quāuis antiquissimam veramq. vocis originē ignorauerit. De quà, qui plura velit, *Goropiū* suadeo adeat, inuenietq. *Trou* dictione *Cymbricà* & *Germanicà* linguà, *fidum*, significari; Troia hæc ob Scrofæ nominis agnationē conditam fuisse. Troia enim in pluribus linguis idē sonat quod Scrofa.

cumq. nullum animal beneficium fidelius restituat, quàm *Sus*, ideò *Troiam* vocatam fuisse. Qui autem veriorem *Troiæ* huius tot linguis adhuc vsitatissimam Etymologiam afferre nouerit, id per me licebit, audacter faciat, cui fideliter gratiam reponemus.

Fieri itaque non sine maturi consilij ratione potuit, vt *Troiani* triginta annis prius quam *Albam*, ab *alba sue* denominatam, conderent: *Troiam*, primam suam mansionem ab ipsamet hac *Scrofa* siue *Troia* denominatam, exædificarent, simulq. *Scrofa* eàdem *Terræ* immolatà, hanc precarentur, vt sibi & propitia foret ac fœcunda. Quantum autem honoris prisci illi gentiles veriore Euangelico lumine cassi, *Terræ* impenderint, ab eaque emolumenti, dum *Suem* prægnantem ipsi immolarent, sperauerint, & ideò *Magnæ matris* & *Bonæ Deæ* titulo ipsam insigniuerint, *Cornelius Labeo* apud *Macrobium*, Saturnal. lib. 1. cap. 12. nos docet, cuius verba, cum hoc meum egregiè illustrent argumentum, huc adferre necesse duxi. *Affirmant quidam*, inquit Macrobius, *quod Cornelius Labeo consentit, hanc Maiam, cui mense Maio res diuina celebratur, terram esse: hoc adeptam nomen, à magnitudine: sicut & mater Magna in sacris vocatur, assertionemque extimationis suæ etiam hinc colligunt, quod Sus prægnans ei mactatur, quæ hostia est propria terræ. Et Mercurium ideò illi in sacris adiungi dicūt: quia vox nascenti homini terra cōtactu datur. Scimus autem Mercurium vocis & sermonis potentem. Author est Cornelius Labeo, huic Maiæ id est terræ, Ædem Calendis Maijs dedicatam sub nomine Bonæ Deæ, & eandem esse Bonam deam & terram, ex ipso ritu occultiore sacrorum doceri posse confirmat. Hanc eandem etiam Bonam, Faunamq. Opemq. & Fatuam, Pontificum libris indigitari. Bonam quòd omnium nobis ad victū bonorum causa est, Faunam, quòd omnium vsui animantiū fauet: Opem, quòd ipsius auxilio vita constet: Fatuam à fando, quòd (vt supra diximus) infantes partu editi, nō prius vocem edunt, quam attigerint terram. Sunt qui dicant hanc Deam potentiā habere Iunonis: ideoq. regale sceptrum in sinistra manu ei additum. Eandem alij proserpinam credunt, porcàque ei rem diuinam fieri: quia segetem, quam Ceres mortalibus tribuit, porca depasta est.*

Macrobij locus de Terra & magna matre.

Næ isti *Æneadum* Soboli *Iuno* seu *Tellus*, pro mactata sibi *alba Sue* cum triginta filijs, vberrimum fructuum omnium & vinorum maximè cornucopiæ in *Latio* vniuerso, *Albano* tamen præcipuè agro, hactenus rependit. Sunt enim duo hodieque loca, *Albanum* nunc dictū opidum, & *Castellum Gandulphi* appellatum, vinorum suauitate celeberrima, *Dionysius Halicarn.* lib. 1. his verbis depinxit. *Subiecti autem vrbi* (*Albæ longæ* nimirum) *sunt campi, amænitate admirandi, omnis generis frugum fertilissimi, nec cedentes vlli agro Italiæ, præcipuè bonitate vini suauissimi, & pulchri coloris, quod Albanum vocant; præcellens omnibus reliquis, si Falernum excipias.* Atqui, cùm *Falernum* nunc nobis forsan desit, primas *Albano* & *Castelli Gandulphi* iure, dederis, quæ ipsum etiam superorū nectar si vllum esset, superare mihi videntur. *Martiali* sanè, *Iulæo* in monte, hoc est *Albano*, in quo *Iulius Ascanius Albam* suam extruxerat, *vinum Albanum* his versiculis celebratur.

Loca circa Albam longam. Albanum præcipuè & Castellum Gandulphi amænissima & fertilissima.

Vina hic suauissima.

Veteribus celebratissima.

Hoc de Cæsareis mitis vindemia cellis
Misit, Iulæo, quæ sibi monte placet.

Et Horatius Carm. lib. 3. ode 11. quà *Phyllidem* inuitat ad epulas die Natali *Mæcenatis*,

Est

Est mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus.

Dioscorides etiam lib. 5. cap. 10. primas *Falerno*, secundas *Albano* dat, inter Italica vina. Et *Plinius* lib. 14. cap. 4. Diuum Augustum, *Setinum* cunctis prætulisse, secundam nobilitatem *Falerno* tribuisse, in tertiam palmam *Albana* venisse, vrbi vicina, prædulcia, ac rara in austero. Sed prioribus hoc tempore vel abrogatis, vel dignitate & excellentià illà orbatis, solà *Albanis*, vicinisq. locis, natis gloria remansit. Hæc enim tam ad conseruandam, quàm recuperandam valetudinem, reliquis omnibus præferuntur. *Castelli* præsertim *Gandulphi* vina nectareà suauitate, laudabili substantià, gratissimo odore, nec tenuia planè, & exilia, nec fortia admodum, aut cerebrum obnubilantia, tam Principum hoc tempore omnium mensas ornant, quàm lapsum fractumq. conualescentium appetitum prouocant, instaurant, confirmant.

Et sanè *Albano* primas deberi, vel hoc me mouet: quòd cùm ante complures iam annos *Neapoli* ab Illustris. *Bartholomæo Posinski*, veteri mihi familiaritate iuncto, Serenifs. tum *Poloniæ Regis* ibidem *Internuncio*, prandio exciperer splendido & opiparo: summa ibi gloria *Albano vino*, conuiuarum omnium calculo delata fuerit. Hoc siquidem ipse, honoris ac saporis iucundioris gratià *Neapolin Romà* quotannis itinere maritimo conuehi iubebat, quod eius quoque temporis *Prorex Dux Beneuentanus*, libentiùs quàm vllum *Campaniæ felicis* vinum, ex memorati *Internuncij* instructissima vinaria cella petitum quotidie mensæ adhibebat.

Albanum sapore Neapolitanis Siculis, & Calabris, præstat vinis.

Bartholomæus Posinski Regis Poloniæ Neapoli Internūcius.

Hoc enim nō *Asperinum* modò, lōgis post se parasangis relinquebat, illi vino simillimū *Aricino* nēpe, quod nō sine ratione & ioco Regis Pyrrhi olim legatus *Romam* proficiscēs, ob acrimoniā & austeritatē meritò tam altā cruce (*vlmorum*, in quibus pendent vites, proceritatē intuens) dignum dicebat, sed principibus illis quoque vinis inuidiā conciliabat: *Græco* nimirū Campano *Vesuuij* filio, *Magnaguerro* Campano, *Beluedero* Calabro, *Syracusio* Siculo, *Vernaccio* acriū dentium, & minacis vultus, Calabrorū illi fortissimo; *Chiarello* auricomo, & *Centulæ* huius sorori, *Græco Pausilypo*, *Lachrimæ* Coccineæ, purpuræ illi potabili & roseo nectari. Ne quid de minorum gentium, & dictorum pedissequis memorem, *Græco Ischiæ* domino, *Scalea* Chiarelli simia, *Massicanis*, *Vernoticis* & *Surrentinis* de quibus vltimis hæc *Plinius* lib. 14. cap. 6. *Surrentina conualescentibus maximè probata propter tenuitatem salubritatemq. Tiberius Cæsar dicebat consensisse Medicos vt nobilitatem Surrentino darent, alioquin esse generosum acetum. C. Cæsar qui successit illi, nobilem vappam*. Et demum de *Falagnina*, *Puteolorum* incola, quod vini genus tamen ad mirabilem *Albani* nostri suauitatem vtcunque accedere mihi videbatur. Vina profectò in eo conuiuio omnia erant præstantissima,

Catalogus præcipuorum in Regno Neapol. vinorum.

Sed Latio huic nostro tantùm cessura Lyæo.

Puteolanū vinum Falagnina, vulgò dictum, Albanum aliquo modo æmulatur.

Atqui loca illa, circa quæ nunc *Castellum Gandulphi* situm est, non vinorum modò pręstātia, sed duabus alijs pręrogatiuis celeberrima mihi semper visa fuerunt. Quarum primam dicam, quòd *Romani Imperatores*, periti voluptatum Architecti, *Nero* præsertim ac *Domitianus*, his ceu secessu amœnissimo vsi fuerint. *Dio* & *Suetonius* in vita huius referunt, ante imperium dum patrem metueret,

Castelli Gandulphi encomiū.

Hic locus ab Imperatoribus olim Romanis æstimatus.

hìc eum sæpius egisse. Post adeptum verò Imperium hunc locum sub *Albano monte*, ceu arcem, sibi delegisse, *Quinquatria* hìc magnificè celebrasse, *Mineruæ* hìc collegium instituisse, certamina poetarum, oratorum, & gladiatorum exhibuisse: venationes agitasse: centenas, varij generis feras, sæpe in hoc secessu *Albano* confecisse: & scenicos ludos libenter spectasse. Quare & *Amphitheatri Colisæo* vulgò dicti, non paruæ quædam ruinæ non ita pridem eo loci visebantur.

Nūc quoque ab VRBANO VIII. Pont. Max. amatus.

Altera, nec minor, *Castello* huic *Gandulphino* dignitas accessit, ex prætorio seu *Villa*, nō sumptuosissima quidem illa, sed amœnissima, quam ibi *Maffeus, Cardinalis Barberinus*, iam pridem exstruxit. Ad quam non rarò ab VRBE, vt animum grauioribus, publici boni causâ, studijs curisq; distentum relaxaret, & in secessu illo DEO magis sibique vniretur, recessit. Iam verò *Summus Pontifex VRBANVS VIII.* Orbis felicitati natus, *Romanæ Vrbis* & Dominus, & totius Christiani Imperij Fideique *Arbiter* datus, eandem amare pergit meritò, & nitidissimè instaurare.

Magnum sui pręconem inuenit.

Sed quem præstantiorem ego locorum eorundem, antiquæ præsertim ALBÆ reliquiarum, Encomiasten, quàm hunc ipsum *Principem* indagauero? Qui inter Poëmata sua diuina, nouo ausu non adfecta & tentata modò, sed felici adeò conamine (quod ante ipsum Latinorum poetarum nemo est assecutus) ad PINDARI æmulationem perfecta, vt viam quidem posteris strauerit, sed qui pari cum ipso passu eandem decurrat, reperturus sit neminem: Inter poemata inquam hæc (curantibus omni eruditione clariss. viris, Amicis meis, *Ioanne Baptista Lauro, Sanctitati suæ ab interiori cubiculo* & *Ioanne Barclaio*, vt publici iuris fierent) elegantissimo carmine epico ad rusticandum secum in eadem Villa inuitat *Laurentium Magalottum*, tum vtriusque Signaturæ Referendarium, nunc verò ob excellentissimas animi dotes, numero Purpuratorum Patrum adlectum: cui & ego religiosum me cultorem profiteor, quòd etiam mearum aliquas prælectiones publicas in *Athenæo Romano*, cum non paucis alijs, *quos iam sacra Purpura vestit*, præsentiâ suâ cohonestare voluerit. Vt igitur *Melle Barberino* acidiusculum & amarum hunc meum scribendi stylum leniam, adeoque γλυκύπικρον quoddam condimentum efficiam; *Apis* instar, ex poemate illo cedro auroque dignissimo, paucula quædam delibabo, & beneuolo Lectori ita saliuam mouebo, vt libellum hunc ipsum, non minùs, quàm ego feci, auidis percurrat luminibus, animumq; hoc nectare pascat, gratias mihi, ob indicium, certissimò debiturus:

Laurētius Card. Magalottus, eminentissimarum ingenij dotium Princeps.

Melle Barberino authoris stylus dulcorandus, & simul Castelli Gandulphini laudes decantandæ.

Ex diuino Maffei Cardinalis Barberini poemate sequentia sunt desumpta.

Arua madent pluuijs, & amabilis aura calores
Iam fregit, celerisque fuga se proripit æstas,
Rura vocant, latisque patens in collibus äer.
Hìc recreor, spatiorque libens, vbi libera longis
Lumina metiri gaudent obtutibus agros:
Hìc reficit corpus vires, seniumque moratur,
Hìc bona sollicitam tranquillant otia mentem.
Si MAGALOTTE placet, tristes deponere curas,
Quà lacus Albanus vitreis diffunditur vndis,
GANDVLPHI Pagus veteris pars altior ALBÆ,

Excipiet

Digitized by Google

Excipiet lare nos medio, qui sufficit vsus,
Quos paruo contenta petit Natura; superbæ
Non ædes, animi requies facit vna beatos;
Hanc, tibi quæ cordi, solùm parat ardua virtus.
Huc igitur secede, bonis quæ detulit anni
Hora, parensque suâ tellus dat sponte, frueris.

Atque vbi hìc varias, quibus oculos simul spectator, & animum exhilarare posset, enumerasset delicias rurales, ex alto veluti prospectu vicinarum diuitias vinearum camporumque, & circumiacentia, veteribus Historicis decantatisima loca, ostendit, & oculis quodammodò spectanda repræsentat:

Mox gradiens vario quà tramite diuidit hortus
Areolas, mistoque olerum florumque colore
Pingit humus, nemoris gratas ascende per vmbras,
Est vbi montis Apex, capiet te mira voluptas;
Si circumspicias, aspectu videris vno
Oppida, camporum tractus, syluasque comantes,
Pascua, clementes colles, vineta, lacumque,
Et maria, & montes, augustaque mœnia ROMÆ.
Nunc age, solertes protende per omnia visus.
En propè subiectis vites in collibus vuam
Obijciunt oculis, ostro quæ certat, & auro,
Et latices fundit, referunt qui vina Falerni.
Ostentat Pomona suos ex arbore fœtus,
Quæque fluant musto promit sua prœla Lyæus.
Aspice planitiem, gregibus quæ gramina passim
Exhibet, & latè campos quos præbet arandos,
Vt largâ Tyberis ditescant horrea messe,
Quæ populum reserata beant sub PRINCIPE PAVLO.
Hinc etiam diffusa procul maris æquora cernas,
Quæque ferunt celeres albentia carbasa puppes:
Longiùs assurgunt alta fastigia rupis,
Quam Circe tenuit: pelagi se prodit ab vndis
Pontia, nunc dumis horrens & inhospita; quondam
Christiadum exilijs celebris, cùm dira premebat
Sæuities CHRISTI cultum, vicinus in auras
Prominet Albanus vertex, vbi cæca Quiritum
Est ætas operata Iouis Latialis ad aram;
Ardua Soractis ceruix, vt in aëra fertur?
Apparent Cimini montes, collesque Sabini,
Et iuga Samnitum summas æquantia nubes.

Locorum circa Albam longam amœnitas & fœcunditas.

Cumque gratisimas frondosarum arborum vmbras, & siluarum commoda descripsisset, pergit porrò ligata strictaque oratione illa enarrare, quæ amplo diffusoque sermone *Liuius, Dionysius*, alijque Historiographi de *Albanorum* principijs, gestis, & succesibus pertexunt; quæ quoties lego, denuo relego, immen-

mensamque inde alacritatem haurio, quam nec Lectori inuidebo, cùm hoc præsertim Poëma non omnium manibus teratur:

Eorundem ex antiquis historijs descriptio.

——— *Nemus hac petitur, speculumque, Dianæ:*
Hoc lacui nomen fecit, quà pura liquentis
Lympha vitri speciem referens sinuatur in orbem.
Abditus hic inter syluas est creditus æuum
Hippolytus duxisse, nouo de nomine dictus
Virbius, auxilio Triuiæ reuocatus ad auras
Æthereas: arcebat equos hinc vana vetustas,
Quòd pauidis abreptus equis per deuia letho
Sit datus Hippolytus. Valeant insomnia Pindi,
Vt veterum quæ vera virùm iucunda recursant
Mentibus apta facem rebus præferre gerendis:
Hinc oriens primùm Romana potentia fluxit,
Post varios casus, dubijque pericula Martis:
His Pater Æneas profugus consedit in oris,
Quem tandem rapiens absorbuit vnda Numici.
Filius Ascanius constructis mœnibus Albæ
Dat Regum seriem, quorum de sanguine fœlix
Romulus auspicijs æternam condidit vrbem.
Linquimus Ægeriæ lucum, quo prouida virtus
Aucta Numa, populumque rudem, belloque ferocem,
Formauit studio pacis. Non funere fratrum
Territus hic ternos prostrauit Horatius hostes.
Immodicis Albanus aquas lacus auctibus olim
Extulerat, nullis manantibus æthere nimbis:
Si ripis emissa, maris non influit æquor
Vnda lacus, Delphis inquit consultus Apollo,
Romani capient obsessos milite Veios:
Permeat hinc subiens cæsi per viscera montis
Iugis aqua riuus. Species ambesa Theatri,
Stirpibus innatis squallet, quater hostibus Alba
Ludibrium iacuit, densis en obsita dumis
Regia, quam posuit Romani Flauius hæres
Tertius imperij, fastu qui turgidus egit
Hic annos epulas inter, mimósque loquaces,
Delicijs fractus. Iactet nunc stemmata gentis,
Ignotos extrema dies insignibus æquat:
Ingentem subitus syluam cum corripit ignis,
Confundunt Cineres quercus, humilesque myricæ:
Mitte superuacuum cultum, curisque solutus
Eripe te rerum strepitu. Sibi viuere dulce est.
Viue DEO, tibi sic viues, te sola sequentur.
Post cinerem benefacta, rapit reliqua omnia lethum.

O in-

Digitized by Google

O insigne & DEO, & tanto Principe dignum epiphonema: *Viue DEO, tibi sic viues*! præter hoc enim omnia momentaneus quidam fumus sunt: & inanis vmbra rerum.

Ad Campos autem illos sub *Alba longa*; Cereris, Pomonæ & Bacchi diuitijs ac delicijs affluentes, opidum illud maximè spectat etiam, quod nunc *Albanum* appellamus, non procul ab *Aricia* veteribus nominatissima, & 13. circiter millia passuum à *Roma* distans: quod non nostri modò æui homines (vt *Cluuerius* obseruauit) sed iam inde CCCC. circiter annis post natum IESVM, *Eutropius*, tum *Seruius*, & alij idem esse opidum, quod Ascanius relicto *Lauinio* olim exstruxisse dicitur, & *Albam longam* nominauit, existimarunt. *Hodie etiam*, inquit Cluuerius, *ipsi Albani opidi incolæ adeò persuasum habent, opidum suum esse veterrimam illam ALBAM longam, vti etiam super portam, quæ Romam versus emittit, lapidem imponi curauerint, cui Sus illa cum 30. porcellis incisa. Verùm prisci illi mortales, & nostri huius seculi homines, præcipuum opinionis suæ argumentum, ex his Liuij sumpsisse videntur verbis; Vrbem sub Albano monte condidit. At vnus hoc tradit Liuius, reliqui omnes in monte conditam affirmant.* Hæc *Cluuerius*, qui nescio an picturà potiùs, quam sculpturà porcellos illos 30. expressos, & portæ impositos dicere debuit. Cæterum suam pluribus fulcire, mihi videtur & rationibus, & authorum testimonijs, opinionem.

ALBANVM nûc dictum opidû & nunc & olim ab aliquibus creditum fuisse id quod ALBA LONGA dicebatur.

Cluuerius hoc in sua Italia antiqua luculenter côfutat.

Dionysius certè *Halicar.* lib. 1. *Albam longam* exstructam esse testatur iuxta montem, & lacum Albanos, ita vt medium inter vtrumque obtineret spatium; ac veluti muri vterque vrbem tuerentur, ne facilè caperetur. *Nam & mons admodum altus est*, inquit Dionysius, *& lacus profundus ac magnus*. Quare ex *his verbis* situs *Albæ longæ*, non potest esse nisi omnibus notissimus, quæ dici potuit à *Liuio sub monte fuisse ædificata*, quòd reuera ab his tumulis, siue montis dorso, in quo erat *Alba*, adhuc montis iugum altiùs ascendat: & tamen rursus in monte eadem dici potuit fuisse collocata, si ad circumiacentes, & dorso hoc longè humiliores amœnissimos campos respicere quis velit. Cùm verò hodierni *Albani opidi*, quod ad *Viam Appiam* est positum, non sit hic situs, quia *Alba* olim ad orientalem lacus ripam supra prædictum *Albanum* opidum collocata erat; iam quilibet facilè cognoscet, hic vbi *Albanum* nunc est, ibi *Albam* olim veterem minimè fuisse.

Argumenta Cluuerij.

Probat item Cluuerius luculentis Ciceronis aliorumq. fide dignissimorum testimonijs, vbi nunc *Albanum* est, ibi quondam CN. POMPEII VILLAM, ALBANVM (nempe rus seu prædium) POMPEII dictam, stetisse: & supra hanc POMPEII villam versus lacum, & Albæ longæ vestigia siue templa, P. CLODII villam & ipsam dictam ALBANVM; quæ omnia clariùs ex oratione *Ciceronis* pro *Milone* habita elucescunt. Quòd si quis existimet rudera illa, quæ circa recens hoc *Albanum* opidum reperiuntur, *Albæ veteris* reliquias esse, næ ille egregiè decipitur: Cum *Alba longa Tullo Hostilio* regnante, eodem *Dionysio* authore, solo æquata fuerit, cum 500. post ædificationem annos, XIII. demptis, stetisset, & triginta opidorum *Latinorum* mater fuisset, templis tantum Deûm ex ea ruina seruatis. Idem hoc *Strabo* lib. 5. affirmat, qui addit,

Vbi nunc Albanum est ibi olim CN. Pôp. Villam fuisse.

post

post dirutam *Albam*, excepto templo, *Albanos* ciuibus Rom. adscriptos fuisse. *Plinius* quoque inter *Latij* opida, quæ eius ætate interierant, sine vestigijs, *Albam* nominat. Si alia, huic assertioni ex alijs scriptoribus, obijci posse videbuntur, his probè omnibus *Cluuerius* respondet, qui commodè adiri potest.

Paulus primus Albani Princeps, Bernardinus primus Aricię Dux ex antiquiss. & illustriss. Sabellorum prosapia.

Dominantur autem nunc *Albano* huic opido, & veterrimæ *Aricia*, *Paulus* ac *Bernardinus*, ex antiquissima illa Illustrissimaq. *Sabellorum* familia, pater ac filius, quorum hic *Aricia* primus *Dux*, ille verò Primus *Albani Princeps* audit, & FERDINANDI II. *Verè Pij ac Catholici* CÆSARIS AVGVSTI, apud *Summum Pontificem Orator*, vt Natalium claritudine, ita munificentiâ splendidissimus. Quem & ego, ob insignem eius erga me affectum & benignitatem, meritò colo ac veneror.

Sus Albana in marmore antiquissimo visitur.

Sed hic non incommodum erit, si *Scrofa* illius *Albana* Sciographiam cum aliquo saltem porcellorum numero (vt enim omnes adderentur, tam exiguum marmoris spatium prohibebat) expressam repræsentem.

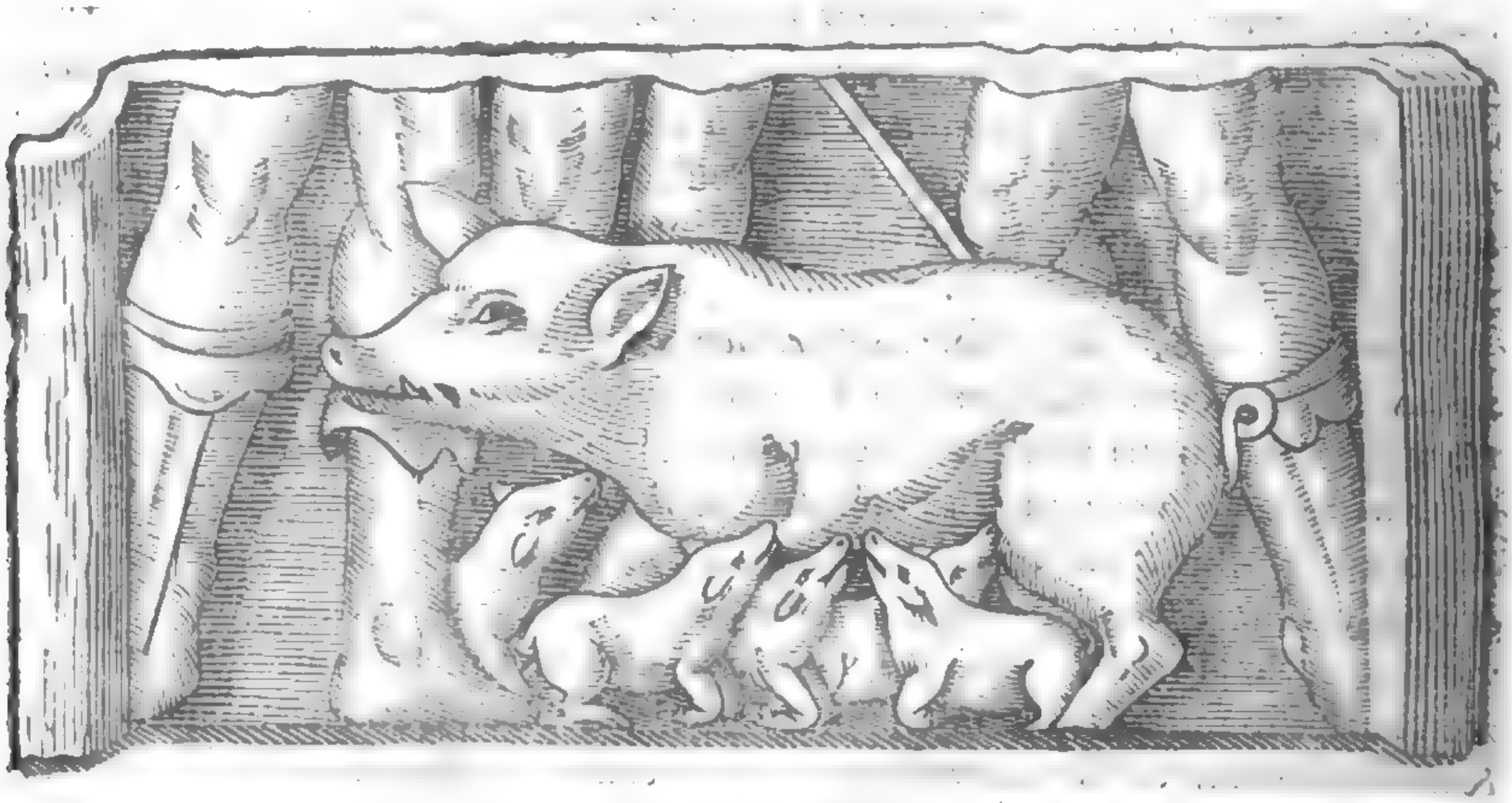

Hanc ego *Iusto Ryquio Lynceo Gandauensi* debeo, viro in omni tam Gręcorum quàm Latinorum Scriptorū antiquitate versatissimo, quod prętealia *Capitolium* Romanum ab ipso scriptis erutum, restitutum, & vulgatum contestatur: & ob elegantiam tam versæ quam prosæ orationis celebratissimo, nunc verò Romæ *Federico* Principi *Cæsio* nostro, à cura Bibliothecæ. Hic enim primus antiquissimum hoc marmor, cui *Scrofa* hęc insculpta est, mihi demōstrauit, simulq. monuit: figurâ hac *Suem* illam *Albam Æneæ* fatalem denotari; sibique videri, hunc eundem lapidem fragmentum esse, cuiusdam Arcus triumphalis, qui vni ex *Cæsaribus* illis Romanis à IVLIO originem trahentibus, ad antiquitatis ALBÆ veteris, *Romanæ Vrbis* matris, & nobilitatis ac stemmatis sui gloriam contestandam, erectus & dedicatus fuerit. Quapropter circa Scrofam hanc trium ocreatorum caligatorumq. militum, *Æneæ* puta sociorum, vestigia comparent, qui in *Laurente agro* hanc Suem primi circumsistant, & tantam porcellorum sobolem velnti rem insolitam, & Vaticinij exitum admirabundi contemplentur. Exstat hoc marmor è regione *Ecclesiæ S. Ioannis in Pinea* vt vulgò dicunt, & an-

Digitized by Google

& angulum domus fulcit *Iulij*, ex antiquissima illa *Porcariorum* Romana familia oriundi, cuius maiores magnam similium fragmentorum veterum supellectilem olim possidebant.

Nolo etiam Lectorem elegantissimo eiusdem *Iusti Ryquij* fraudare epigrammate, quo Suem illam Albanam luto penè obrutam, nitori & candori suo pristino reddidit. Neque hac tantum de causa *Ryquio* meo plurimum debeo, quàm quod ab annis iam sexdecim amicitiam meam sanctè coluerit, cui rei & literæ ipsius ad me scriptæ, iamque in Centurijs eius Epistolicis editæ, & alia sparsim in eius scriptis amoris erga me testimonia, abundè fidem facere possint. Epigramma autem hoc est.

Quisquis adhuc priscæ te Maiestatis amore
Oblectans, refugas, quæris in Vrbe notas.
Adspice in hoc saxo Gradiuæ exordia ROMÆ,
Atque ALBANORVM condita sceptra PATRVM.
Nimirum hæc illa est inuenta sub ilicibus Sus
Littoreis, Phrygio quam cecinere Duci;
Alba, solo recubans, ter denos nixa, labores
Finijt, & longæ dura pericla viæ.
Stans humili contempta loco, ROMAM atque QVIRITES
Arguit, & Latiæ condita signa LVPÆ.
Debuit hæc potius TARPEIA sede locari
Aut meriti iuxtà parte micare poli.
Nec tamen alterutras optet contingere sedes,
Cum FABER, in Scriptis se videt esse tuis.

Ita profectò est (vt ibi tandem incipiam, vnde longo satis tramite diuerteram) quemadmodum *Plin.* lib. 11. cap. 3. scripsit. *Mihi contuenti se persuasit rerum Natura, nihil incredibile existimare de ea.* Hoc est, vt ille ibidem insinuare visus est, & toties huc usque ego inculcaui, non subitò rationibus, quæ bellæ etiam sæpe vt nobis blandiuntur, sic imbelles non rarò reperiuntur, fidendum; sed quantum Natura valeat, videndum, & æqua prius lance ponderandum. Hoc, quod præ manibus habemus animal, rei huic fidem fecerit. Vtcunque enim hoc monstrum maximum videri posit, vt paulo post probabo, monstrorum tamen è classe eximendum videtur, quod non *indiuiduum* (vt Scholæ loquuntur) solummodo aliquod, quod in monstris contingit; sed totum *genus* seu species huius, monstrositate illa per successiuas *singularium* procreationes ita afficiatur. Legat, cui placet, *Aristot.* lib. 2. cap. 1. & *Plin.* lib. 11. cap. 42. vbi longo vterque sermone animalium omnium partes pertexit, quæ tam Naturæ ordine eueniunt, quàm eiusdem limites excedunt, & nihil tale, in nostro hoc quod animali conspicitur, ab ipsis obseruatum fuisse comperiet. Optimè *Aldrouandus* lib. de Bisulcis: vix vllum animal esse magis diuersum, quàm Suem animaduertit. Hunc imprimis enim *Aristot.* & *Plin.* non bisulcum tantum, sed solipedem quoque esse annotarunt. Locus *Aristotelis* iam citatus clarus est. *Nam & in terra Illyriorum & in Pæonia*, inquit, *& nonnullis alijs locis Sues solipedes gignuntur.* *Aelianus* lib. 6. in *Macedonia* mutos esse, in

Aper Mexicanus tandem explicari incipit.

Dici potest monstrum & non monstrum.

Vix in vllo animalium genere maior est differentia, quam in suibus.

Digitized by Google

Aethiopia cornua habere, apud *Clazomenios* alatum exortum fuisse, qui agros illos vastauerit, scriptum reliquit. In Prouincia *Darieni* inter *Mexicum* iacente & *Perù*, caudis carent. In eodem nouo Orbe & in Insula *Cubagua*, nominatim vngulæ sesquipedali mensura excrescunt. In *Brasilia*, in vtroque elemento viuunt, id est, gramine pascuntur, & in aquis degunt. Eadem in regione *Hermaphroditæ* sunt Sues & sexum commutāt insuper. Reperiri aiunt similiter Leonum colore, Leporinis dentibus, & qui molares palato quoque infixos habeant. In *Asia* & *Perside Europæis* nostris bobus maiores esse, quorum vnus dens molaris quatuordecim quandoq. pondo penderit. Ne hìc diuersorum mentio colorum fiat, aut piaculares recenseantur, qui superstitiosis olim Aruspicibus diuinandi ansam præbuerunt, dum pedibus, manibus, capite, aut alia humanis membris simillima parte nascerentur. Hæc videri apud *Aldrouandum* commodè possunt magis, & latius explicata, quæ ipse ex *Indicarum* Nauigationum, & terrestrium itinerum tomis collegit.

Quæ sequitur descriptio est F. Gregorij de Boliuar qui sæpè hunc Aprũ viuum & mortuum vidit.

Nunc, quem nos præ manibus habemus *Aprum*, si minus coloribus, verbis tamen *F. Gregorij* nostri *de Boliuar* potius depingamus, qui eiusmodi bestias & viuas & mortuas sæpissimè conspexit, & earundem tam interna viscera, quàm externam cum admiratione effigiem, veluti nobis fassus est, contemplatus fuit. Sequentem autem animalis descriptionem mihi fideliter communicauit.

Nomen huius Apri.

Locus vbi viuit.

Magnitudo eius.

Victus ipsius.

Porcus montanus siue Aper, quem Americani *Zaino* vocant, in montosis syluosisq. locis generatur, calidam tamen & humidam magis temperiem nactis. Nostratibus paulo minor hìc Apris est, ferox admodum & damnosus. Pascitur radicibus plerunq. in locis humidioribus paulo, nascentibus: & maiore qua potest folicitudine cuiuscunq. generis serpentes, ac bufones venenatos indagat. Atque vbi horum aliquod animal reperit, prioribus illud pedibus apprehendit, capiti morsum dentibus infert, & vnguibus pellem serpentis aut viperæ quam dexterrimè, à capite ad caudam vsque dilaniando, excoriat, detrahit, carnemq. auidè vorat. Postea radicem, aut certæ arboris corticem sibi notum quærit, quem comedit, ne veneno inficiatur, & hac ratione optimè nutritur, crescit & augescit.

Mirum quid nulli animantiũ alteri concessum in hoc reperitur.

Mirum & singulare, quod *Aper* hìc obtinet, est: quòd intestina & ventris viscera contrario prorsus alijs animalibus situ obtinet, renes versùs nimirum reuoluta. Ita vt, quæ in ventris parte inferiore ac prona esse annexa deberent, superiori eadem potius ac supinæ, vbi spina excurrit, adhæreant: & quæ spinæ dorsi contigua esse nata sunt, hæc eadem inferiori in parte ventris situentur. Vmbilicus exit per spinam circa clunes. Et vtcunque satis arctè sit clausus, per ipsum tamen graueolens quidam halitus transpirat. Quare si quod animal eiusmodi mactatur, necesse est prorsus, vt confestim ipsi vmbilicus exscindatur, quod nisi mediæ horæ spatio fieret, esui haud amplius aptum animal foret, tam teter enim inde fætor efflatur, qui vix sufferri potest, & reliquam carnis massam omnem inficit. Venatores Aprum hunc & canibus capiunt; & sagittis conficiunt, qui acerrimè tamen se defendit & venatores æque ac canes grauiter offendit. Eorum incolæ locorum

Modus capiendi ipsum.

huius

huius carnibus libentissimè vescuntur, sapida enim valde est, & pinguitudinis minimum obtinens, cum ex quatuor partibus, tres omnino macilentæ existant.

Minimè pinguis est.

Hæc *F. Gregorius* non auritus, sed oculatus testis. Huic proximè accedit *Ioannes Lerius* in Nauigatione sua in *Brasil.* cap. 9. *Aper autem Americanus*, inquit, *quem illi Taiassou vocant, corporis mole, auriculis, capite, pedibus, atque ijs qui apud nos gignuntur, formâ valde similis est, dentibus etiam & prolixis & acutis, vehementer damnosus: tamen cum macilentior existat & gracilior, frendeatq. terribiliter, illa quoque deformitate insignis. Habet à natura foramen in dorso, quemadmodum in capite Suem marinum habere dixi, quo spiritum emittit, admittitq. Ne quis verò illud prodigiosum existimet, Author Generalis Indicæ Hist. memoriæ prodidit, apud Nicaraguenses, qui non multum à Noua Hispania distant, Sues nasci, quibus vmbilicus in dorso est, qui procul dubio ad idem genus cum ijs de quibus hìc trado, reuocandi sunt.*

Præter F. Gregoriũ alij authores de hoc scribunt.

Lerius in Brasilia sua.

Huic *Hieronymus Benzonus Americæ* suæ *Parte* 5. adstipulatur, qui cum à portu *Achlensi* ad *Panamam* terrestri itinere cum socijs mercatoribus pergeret, & in monte aliquo ad mapalia quædam peruenisset. *Ab illis incolis*, inquit, *pane, piscibus, fructibus, & aprugna carne (Apri autem illi Indici, seu agrestes Sues vmbilicum in dorso gerunt) donati, vicissim illos cultellis aliquot, & salis paululo remunerati sumus.* In annotatione ad hoc caput hæc leguntur. *Idem confirmant qui in Noua Hispania agrestes Sues viderunt. Idem de Migaraguensibus Apris scribit Gomara Hist. general. lib. 5. cap. 204. Neque dispares Brasilienses sunt, quas Barbari Taiaßou vocant, de quibus Lerius in Nauigat. Brasiliensi.* Apud *Ramusium* vbi à familiari quodam *Ferdin. Cortesi, Noua Hispania* describitur, reperio hoc ipsum, ibidem Sues vmbilicum ad spinam dorsi sortitos esse. Apud eundem *Ramusium* eodem Vol. 3. *Ouiedus* in Summario Occid. Indię hęc habet. *Apros* ab Hispanis ad Insulas S. Dominici, Cubam, S. Ioannis & Iamaycam ab *Hispanis* conductos, multiplicatos quidem esse, verùm in *Terra firma*, vix audere nostros transportatos eò Apros, in syluis comparere, quod à *Tigribus, Leonibus* & *Ceruarijs Lupis* subito dilaniētur, esse tamen quosdam etiã illarum regionum *Apros* indigenas, qui cum turmatim incedant, de eiusmodi animalibus rapacibus nihil pensi habeãt. Qui tametsi caninis illis exertis dentibus careant, quales in nostris nouaculæ instar acuti, hominibus bestijsq. terrori sunt, mordacissimos nihilominus esse, & Canes sæuè dilacerare. Sunt nostris paulo minores, pluribus tamen pilis lanæ instar vestiti, vmbilicum in medio dorso gerunt, vngulas nõ partitas siue bisulcas habent, in cæteris cum nostris conueniunt. *Indiani* tam laqueis capiunt, quàm sagittis interficiunt. Hũc porcum *Chuchie* appellant. Quando *Christiani* mandram & agmen horum forte obuiam habẽt, subitò in cumulum aliquẽ lapidum, aut arboris truncum, trium modo spithamarum sit altitudine, se recipiunt, ex quo transeuntes hos Apros lancea aut iaculo feriant, quorum aliqui à canibus postmodum superati nostris præda fiunt, sunt autem damnosissimi, nisi venatores habeant, vbi se tutos sistant. Reperiuntur aliquando post partum absente matre eiusmodi porcelli, carne valde sapida, & magna eorum inuenitur ibidem copia. Hæc ex *Ouiedo*.

Benzonus huius Apri meminit.

Gomara idem facit, & Cortesi familiaris.

Ouiedus idipsum cõfirmat.

Accedunt huc quoq. condimẽti loco, quæ diligẽtissimus *Iosephus à Costa* è Societate IESV, quarto loco Hist. Americæ libro annotauit. *Saynos animalia sunt*, inquit, *Apri formà vmbilicum in dorso gerentes. Horum in mõtibus integri greges. Feroces admodum & frendentes nulli homini cedunt, sed obuios inuadentes quantùm poßunt, le-*

Iosephi à Costa Iesuitæ de hoc eodem testimoniũ.

dunt. Irritati setas vt nouacula, acutas erigunt, quibus insectatores suos sauciunt periculosissimè, nisi ictus declinent. Hac arte capiuntur. Saynis se quis spectandum offert. Visum illi rapidè insectãtur. Tum hic in proximam arborem subsilit, & ad pugnam se instruit. Interim Sayni arboris radicem mordicus infestantes, rodentésq. laborant, vt eam decutiant sternantq. Qui in arbore est, telis aut missilibus extortis eorum quot vult, conficit. Victor prædam occupat. Caro eorum commodissima esu est. Priusquam tamen in cibum detur, Vmbilici tumore in tergo prominente præfecto, abiectoq. opus est. Nisi hoc fiat, vno die caro putrescet ac corrumpetur. Fatemur quidem Saynos porcis similes esse, sed iuxta minores.

Hæc omnia cũ F. Greg. ferè descriptione cõueniunt, in paucis discrepant.

Atque hæc sunt omnia, quæ ex varia ego rerum *Indicarum Occidentalium* historia, colligere testimonia potui, indubitatã narrationi nostræ fidem adstruentia: *Zaino*, siue vt Iosephus ait, *Sayno* esse *Aprum* illum, cui vmbilicus non in ventre, sed in dorso prominet, quæ inter se tamen nonnihil variant: quamuis in hoc omnia conueniãt, vmbilicum circa dorsi spinam existere. Nos interea *F. Gregorij nostri* viginti quatuor annorum *America* Incolæ, & vastarum non minus solitudinum, quàm cultarum vrbium habitatoris, relationi plurimum tribuimus, qui eiusmodi animalia pluries vidit. De dentibus & cauda quãuis nullã iniecerit mentionẽ, apparet tamẽ quod paulo ante ex *Ouiedo* docui, in hoc *Apro* nostro etiam caninos illos minaces dẽtes abesse. Et cum caudæ vestigium vix vllum in hoc ipso appareat, erit ex illorũ specie forsitã, de quibus *Petrus Martyr* in Summario suo Occid Ind. loquitur. In *Vraba Hispanos* tamẽ adeò oppressos fuisse, vt & ex palmarum fructibus, & *Aprorum* carnibus se sustẽtare cogerẽtur, quas magis nostrorum porcorum carnibus sapidas esse affirmabant: erat tam exigua autẽ eiusmodi Apris cauda, vt prorsus abscissa iudicaretur. An verò etiã in dorso vmbilicum ferẽtes porci, aliqui solidipedes sint, quod Scriptorũ nõnulli asserũt, ego haud disputabo. Noster *Aper* certè bisulcus est, talisq à *F. Gregorio* hæc Icõ visa, & vera iudicata fuit. Si autẽ nostri orbis etiã Sues hanc differentiã, vt prius ex Aristotele docui, nacti sunt, quid ni hoc ipsum in nouo orbe contingere possit, vbi pleraque animalia, si cum nostris conferantur, monstri quid simile alunt?

In dẽtibus & cauda variant à nostris Mexicani.

In eodem animalium genere caudata & caudis priuata esse minimè nouum.

Absurdum equidẽ minimè est, in eodẽ animãtium genere caudata & caudis orbata reperiri. In exẽplum nobis solæ *Simiæ* veniãt, inter quas illæ quæ generis nomen retinent, caudis carẽt. *Cercopitheci* verò & *Cynocephali* dicti, lõgissimas eas habẽt, De horum vltimis nimirum refert *Petrus Martyr* apud *Ramusium* Tom. 3. Aliquos tam forti & prælongã esse caudã donatos, vt *Americanum Aprum* ab ipsorũ vno præfocatum viderit, dũ arctissimè suã is gulę porci caudam implicaret, strangularetq. Et hominũ genus apud *Britannos* memorant, quibus tã importunè coccyx excrescit, vt Belgę illos *steertmenner* linguã suã, hoc est, *caudatos viros* appellitẽt. Adeò Naturæ plurima licent, quæ nobis etiã cogitatu videtur illicita.

Verùm hoc momenti parum habet, quædam sine cauda animalia nasci, atq. ita porrò propagari; veluti in hoc *Apro* nostro videre licet. Id demum quoddam Naturæ vel ludibrium, vel miraculum, arguit integrum aliquod animantium genus seu speciem, præpostero viscerum imi ventris ordine, & contraria *Vmbilici* collocatione situq. prædita, procreari.

Miraculum in natura, vmbilicum in dorso esse.

Hippocrates Lydius Medicorũ lapis, ad quẽ verũ ab adulterino aurũ, in nostris cõtrouersijs Physico-medicis dignoscere solemus, Libello de *Natura pueri*, se genitură à fidicina illa, cũ ipso iubente hæc septies in terrã desilijsset, excusã vidisse, affir-

affirmat, quæ sexto post cõceptũ die, pelliculà inclusa apparuit, illi prorsus simili membranę, quę in ouo interna est: *In cuius medio*, inquit, *tenue quiddam extabat quod mihi vmbilicus esse videbatur, & per illum primùm respirasse.* Veruntamẽ an dorso, an abdomini fœtus huius vmbilicus respõsurus esset, idẽ author minimè assignauit, qui nec adhuc vllã ibidẽ membrorũ discretionẽ, vt puto, viderat. Hic vt obiter hoc notẽ, *Hippocrates* iusiurãdum suum mihi violasse videtur, quo sanctè promiserat, se neque venenum vlli porrecturũ, neque vt porrigeretur, authorem futurum, neque ad corrumpendum fœtum vlli se operam præstiturum, id quod *Christianis* quoq. legibus, vt conforme, ita meritò sancitum est ac puniendum.

In medio geniture vmbilicus ab Hipp. visus.

Hipp. contra suum iusiurandũ egit, dum abortum procurauit.

Sexto autẽ à cõceptu die nõ fuisse adhuc discreta corpusculi mẽbra, *Cõstantij Varolij* authoritate moueor vt credã, qui in abortu viginti dierũ hominẽ confusè figuratũ, sub magnitudine grani hordei se vidisse scripsit, in quo caput & alij ventres extra collũ prominentes, formã minimi *phaseoli* repræsentabãt, exteriùs verò brachiorum, & crurũ nulla prorsus vestigia apparebãt. In abortu quadraginta dierũ sub magnitudine *Apis*; oculos, nares, oris cauitatẽ, cor, pulmones, costas, dorsũ, hepar, diaphragma, vẽtriculũ, renes, intestina, mẽbrũ virile, omnesq. partes cõspexit. Extremitates autẽ pullulare inceperãt, minimę tamẽ, vt crura *panici* grani magnitudinẽ nõ excederẽt, brachia duplo maiora essent. Vidit similiter sub magnitudine *Fabę, Scarabęi, Ranæ* & alia quauis maiore forma, in quibus semper tamẽ extrema minora erãt, quã reliqui corporis proportio requirebat.

A Varolio & authore varij ac minimi abortus visi.

Mihi quoq. duorũ, triũ, quatuor, quinq. & sex mensiũ abortus visi: horũ Icones aliquorũ penes me adhuc habeo, aliquorum etiam anatomẽ exercui, in quibus ritè omnia formata viscera inueni. Sexaginta dierũ abortus demptis extremis, (quæ breuia valde erant) vix primum articulum indicis digiti longitudine æquabat, caput solum longius, crassiusq. quam thorax & integer simul inferior venter. Nonaginta dierũ fœtus formata magis ad corporis symmetriã extrema habebat. Totius lõgitudo, auricularẽ digitũ vix superabat. Caput grãdius similiter, quàm proportio expetebat, virile mẽbrũ valde conspicuũ. Reliqua nõ addo.

Hippocratem tamen in abdomine, & nõ in dorso vmbilicũ collocasse, & vbiq. agnouisse, vel ex hoc solo eius libro de *Alimento* claret: vbi cum docuisset principium alimenti spiritus, esse nares, os, guttur, pulmones & reliquã respirationem: alimenti verò sicci & humidi, esse os, gulã ac ventrẽ, *Verum antiquius*, ait, *& primordiale alimentum per abdomen vmbilicus.* Hoc idẽ *Aristoteles* sensit 1. de Hist. An. cap. 13. *Venter*, ait, *infra pectus est parte priore, eiusq. radix vmbilicus est, & supra vmbilicum hypochondrium est.* Hæc ad vmbilici sitũ in parte fœtus anteriore positum adstruendũ, satis sint. Nã per eundẽ augeri etiã Embryonẽ, vt vocãt, idẽ Arist. 2. de gen. anim. cap. 5. asseruit cũ inquit. *Augetur fœtus qui formà animalis nascuntur, per vmbilici annexum: cum enim vis quoq. in animalibus insit, vmbilicum statim quasi radicem agũt in vterũ.* Et eodẽ capite inferius paulò. *Qui infantes ali in vtero aiũt, sugẽtes carunculã quandam, nõ rectè dicunt. Idem enim & cæteris animalibus eueniret, quod tamen nusquam videmus, atqui facilè per dissectionẽ videretur, si esset. Omnes enim fœtus tum volucres, tũ aquatiles & pedestres, pari modo membranæ tenues ambiũt, separãtes ab vtero & humoribus admissis: sed nec in ijs ipsis tale quicquã inesse videmus: neq. fieri potest, vt per corũ aliquod alimentũ hauriant. Itaq. nõ rectè aiunt, qui ita dicunt, vt Democritus.*

Hippocrates, vmbilicum semper in abdomine esse scripsit.

Aristoteles idem sensit.

Aristoteles Democritum impugnat qui fætus in vtero sugere scripsit.

Suctionem hanc etiam Hipp. agnouisse videtur.

Ab hoc ipso *Democrito* veluti congerrone & amico suo, haud scio, an non simillimum hoc dogma suum hauserit *Hippocrates* lib. de *Carnibus*, cuius hic inserere verba, minimè pigebit, vt magnos etiam quandoque viros, diuersis in libris dissonantia docuisse palam euadat. *Cæterum puer*, ait, *in vtero comprimens labra ex vtero matris sugit, & tum alimentum, tum spiritum cordi intro trahit, vbi sanè mater respirauerit. Est enim hic calidissimum in puero, & hoc caliditum etiam reliquo corpori, & alijs omnibus partibus motum præbet. Si verò quis interroget, quomodo hoc quis sciat, quod puer in vtero trahit & sugit; illi sic respondendum est. Pueri nascuntur stercus in intestinis habentes, & vbi nati fuerint, celerrimè ventrem, tum homines, tum pecora exonerant. Atqui non haberent stercus, nisi in vtero suxissent, imò neque mammam statim vt natum est sugere nossent, si non in vtero suxissent.*

Hippocrates à plerisq. ab hac absurda opinione, absoluitur.

Non ignoro enim rè plerisque Hippocratitis, ob hunc textum esse, & variè, vt respondeant, se torquere. *Andreas Laurentius* certè lib. 8. quæst. 23. Hist. Anat. suæ ait, hæc vel adiectitia esse, & à Senis mente aliena; qui modus respondendi omnes veterum nęuos facilè abstergit, vel rudé *Hippocratis* seculo Anatomen fuisse. Atqui memini ego hunc eundem me locum, sæpius cum *Prospero Martiano* olim agitasse, Medico Romano doctissimo, viro probo, & mihi familiarissimo, atque acerrimo Hippocraticæ doctrinæ propugnatore, cuius posthumum nunc opus sub prælo est, (curantibus *Angelo Cottio*, & *Alexio de Alexijs* Medicis Romanis pariter maximè conspicuis, eius meisq. amicis,) Commentaria scilicet in plerosq. *Hipp.* libros, in quibus ipso meris ac consimilibus Hippocraticis dictis, obscura eiusdem *Senis* loca explicare conatur, vbi sicut operam haud pænitendam lusit, ita insignem apud posteros laudem est meritus. Hic igitur genuinum húc Hippocratis textum esse, sæpissimè mihi affirmabat, quem nec experientiâ destitui confirmabat, qua de re si qui quã in hoc ipsius opere extabit, libentissimè vt audiam, ita auidissimè amplexabor. Hoc interim scio: *Hippocratem* libello de *Natura pueri*, contrariũ asseruisse, cũ inquit: *Ex delapso* (in vterum) *& concreto materno sanguine caro gignitur, ex cuius medio vmbilicus extat, per quem spiritum & incrementum recipit.* Nisi quis verũ esse velit, quod absit, *Hippocratem Scepticæ* addictum sectę fuisse, inter quos Philosophos eum in vita *Pyrrhonis Laertius Diogenes* numerat, *quod humanè solitò & ambiguè locutus fuerit.*

Prosper Martianus Medicus Romanus doctiss.

Hipp. sibi aduersatur.

Epicurus apud Plutarchum etiam hanc suctionem sed minimè Plutarchus agnouit.

Epicurus & ipse, si *Plutarcho* 5. *de Placit. philosoph.* credimus, hanc de suctione papillarum in vtero sentẽtiam fouit, vnde edoctum puellũ prius voluit, vt Nutricis postea mammam apprehenderet. Ipse tamẽ *Plutarchus* opusculo suo *de natiua in progeniem suam charitate*, sanguine per vmbilicũ nutriri potius fœtum voluit. Cum enim matricem mẽstruis imbribus sæpè irrigatam agro comparasset: *Postquam genituram verò excepit*, ait, *amplectens vterus eam obuoluit acta radice. Siquidem vmbilicus primò in vtero authore Democrito, vt iacta anchora aduersus fluctuationem, ne iactetur fœtus, defigitur pedamentũ, & palmes cõcepti iam nato & ei qui expectatur. Iamq. menstruas & purgãtes fistulas natura obstruit, sanguinemq. arripiens manãtem pro alimento eum vsurpat, partamq. qui iam structuram accipit, & construationem, rigat, dũ sol. imbus numeris interno incremento motus alia incunabula & locũ flagitet.*

Sanè hæc de vtero, qui agri instar se habeat, & de fœtu, qui plantæ assimiletur, ideoq. radicibus in vterum, veluti terram suam defixis, ad vmbilicum tan-

quam

quam ad truncum corriuatis, denuo in ramos, per vniuersum fœtus corpus dispersis, alatur, nutriatur, augeatur, non recẽs sed antiquissima *Hippocratis* & *Aristotelis* fuit sententia Huius quidem lib. 2. de gener. animal. cap. 4. *sed cum fœtus quidem potentia animal sit*, inquit, *sed imperfectum, aliunde accipiat alimentum necesse est, quamobrem & parente, & terra planta vtitur ad cibum hauriendum, donec perficiatur, & iam sit animal potentia gressile*. Et paulò infra. *Incrementum igitur fœtui per vmbilicum contingit, eodem quo plantis modo per radices*. *Hippocrates* autem vtcunq; suo semper Laconismo vtatur, laudato tamen de *Natura pueri* libello, luculentà certè & diffusa oratione, hanc seminis animalium, cum plantarum germinatione comparationem prosequitur, quam his demum verbis concludit; *Quæ ex terra nascuntur ea omnia ex terræ humore viuere assero, & quemadmodum terræ humor habet, ita & se habere quæ ex ipsa oriuntur. Sic & puer in vtero ex matre viuit, & vt valet mater, ita & puer. Quod si quis quæ de istis dicta sunt, ab initio ad finem vsq. secum reputare volet, is eorum quæ è terra nascuntur, & hominum naturam per omnia similem esse comperiet*.

Vteri terram, vmbilicum radicibus assimilari una è qua est optimo.

Hipp. in hac fusus est.

Iam autem cur in abdomine potius, quam in dorso vmbilicus figi debuerit, hoc cur nemo dixerit, consideratione dignissimum censeo. An quod censuerint veteres illi doctrinarum duces nostri, id quod aliter à Natura fieri haud potuerit, id extra quæstionis aleam esse debere? Nouimus autem (vt tandem intimiùs hoc meum thema agitem) & ex *Hippocrate* & ex ipsa rerum vniuersitate, radices arborum alimentum primò in truncos conuehere, ab his ramos & folia exoriri. Manus item ac pedes animalium, ramis arborum, vmbilicum radicibus respondere, truncum esse venam maximam *portam* & *cauam*, in quarum vtramque, (si exactiori *Aquapendentis*, quàm *Galeni* & aliorum Anatomicorum plerorunq. sectioni fides est adhibenda) *Nutricula* siue vmbilicalis vena pertunditur. Hæ ambæ autem vbi insertio est, non in gibba, sed in caua hepatis parte ortum suum nanciscuntur. Gibba autem dorso, caua abdomini obuertitur. Debebat igitur *Vmbilicus* in ipso situari abdomine, vt huius pars nutricula vena, trunco suo esset quàm vicinissima, sicut & ipse plãtarum stipes siue truncus, in corio terræ hæret, radiculis suis quampropinquissimus. Quare minimè mirum est, si Natura animantibus cunctis, in abdomen potiùs, quàm dorsum, vmbilicum inseruit; tam piscibus inquam, siue hi ex semine in vtero vt Delphin, ac vitulus marinus, siue ex ouo extra vterum, vt fermè alij omnes, siue ex ouo intra vterum generantur ac formantur, id quod hic *Romæ* in *Galeorum* genere sæpiusculè vidi, quàm pennatis, ac serpentibus, quæ intra ouum excluduntur, quod & ipsum multoties conspexi, & vmbilicum probè indagaui; quàm in quadrupedibus tandem perfectis: Hoc enim & commoditas loci & nutrimenti compendium, & ipse partium ordo, quem Natura inuiolabiliter obseruat, requirebant.

Cur veterum nemo causam ob quam vmbilicus in ventre esse debeat assignauerit.

Hæc ab authore affertur à situ hepatis.

Quapropter non satis admirari possum, quod *Aristoteles* 6. de Hist. anim. cap. 3. vmbilicum in pullis gallinaceis, in cor, & non in hepar desinere, scriptum reliquerit, inquit enim. *Cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit, quod punctum salit iam, & mouetur vt animal. Tendunt ex eo meatus venales sanguigeri, duo tortuosi, ad tunicam ambientem vtramque dum augetur*. Paulo item post.

Aristoteles ex corde & non ex hepate venas vmbilicales deducit.

Meatuum, quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut vmbilicus. Quod quidem dogma Commentario suo *Scaliger* Pater approbat. *Vt & hinc Galenus discat*, inquit, *ab ipsius cordis vi cerebrum constitui, & Hippocrates falsò putet iecur prius corde generari.* Quas ambas ego controuersias neutiquam hic disceptabo, veluti nec illam an ex albumine pullus generetur, & ex vitello nutriatur? id quod idem *Aristoteles* eodem loco asseueranter docuit, *Hippocrates* autem contrarium planè credidit. Hæc enim alio à me loco, & hoc ipso forsan in libro disputabuntur, & viuà, vt spero experientià, hic nodus à me dissoluetur.

Huic Scaliger assentitur.

Hoc silere haud debeo, si oculis ego meis fidem quoque, non vno verùm multiplici experimento corroboratam, adhibere valeo: vmbilicum minimè ex corde, sed ex hepate scaturire, vel in idem terminare assero. Cùm enim ante hos sex annos, plurima gallinis oua supponerem, eademq. quotidie ferè aperiendo, subinde inspicerem, vt formationem pullorum, internamque horum viscerum conformationem, addiscerem, vnum præcipuè vigesimo secundo post incubationem die, diligentius examinaui. Aperui hoc autem parte eius obtusiore, reperi ibidem cauitatem (retractà nempè internà oui pelliculà) qua apertà, ichorosa quædam materia fuit aqua loturæ carnis simillima effluxit, quæ ex reliquijs non vitelli sed albuminis remanserat. Apparebat posthæc luteum oui suà pelliculà inclusum, ne effluere posset, & in duas quidem partes distinctum didymorum, siue duorum testiculorum instar, ex quibus ambobus communis ductus vmbilicus nempe, in ventrem animalis penetrabat, & quidem in parte admodum interna, podici planè vicina; Erat autem prominens hic vmbiliculus intestinuli formà, crassitudine calami gallinacei maioris. Discissà igitur vitelli pelliculà, & tenuiore ligneo cuspide, meatui vmbilici immisso, in ventrem penetraui, quo aperto, venulam omnino sanguineam, rectà in hepar tendentem offendi, quod hepar cum sua vesicula fellea conspectui se manifestè offerebat. Corculum quoque ipsum vidi, veruntamen vmbilicalibus venulis destitutum, rubicundum hoc valde erat, cum hepar è diuerso minus rubrum ac potiùs pallidiusculum appareret.

Author aduersus Aristot. autopsia didicit, non in cor sed hepar nutriculam desinere.

Pullorum gallinaceorum anatome hoc cōstat.

Occurrit iterum hic aliquid, quo Aristoteli litem intendere valeamus, estq. ipsiusmet authoritas 4. de part. animal. cap. 12. *Vmbilicum omnia habent*, ait, *quæ vel vtero viuiparis eduntur, vel ouo ouiparis excluduntur, sed auibus iam adultis hic delitescit, incertusq. est, vt patet per generationem eorum. Intestini namq. coalitu vmbilicus auium consistit, & non venarum pars vlla est, vt in viuiparo genere.* Hæc nescio, quomodo cum supra dictis concordent, quando ex corde meatus venales sanguigeros duos tortuosos, ad vmbilici regionem ferri scripsit. Neque enim intestinum, hosce ductus, sed meatus venales, quales reuera sunt, appellauit. Est tamen rursus quo *Aristoteli* suppetias ferre valeamus, quod instar intestinuli meatus hic se habeat prorsus, vt iam ex propria obseruatione notaui, ex qua hæc quoque addiderim. In regione vmbilici, non satis adhuc perfecti pulli, foramen satis magnum mihi visum fuit, per quod commodè quis calamum adigere scriptorium, per idemq. foramen in ventrem facilè inspicere poterat, quare vmbilicalia etiam vasa hæc mobilia erant, nec ventris cuticulæ ag-

Aristoteles sibi aduersari videtur.

Quid pro Aristotele respondderi possit.

læ agglutinata. In alio tamen *Anatrino* pullo iam perfectiſſimo, foramen dictum haud ampliùs comparebat, ſed nec veſtigium vllum rubrum, nec ex vitello luteum, nec vas vſpiam vmbilicale apparebat. Quare veriſſimè ſcripſit *Ariſtoteles* in adultis vmbilicum delitеſcere, cum in pullis omnia conſumantur vaſorum orificia, nec vt in nobis, aut quadrupedibus fit, ſigna & eminentiæ relinquantur.

Alia pullorum anatome.

Stultam ac veſanam *Paracelſi* opinionem, qua ſcripſit primos parentes noſtros, genitalibus in *Paradiſo* caruiſſe, nec niſi poſtquam ob peccatum eiecti fuerunt, eadem nactos fuiſſe, rectè *Libauius* Parte prima *Singularium* ſuorum confutat. Quæ cauſa enim inſtituti coniugij, aut quæ generationis ratio fuiſſet? At non minus hic mihi ridiculus, atque Paracelſus delirus, fuiſſe videtur, cum inquit: *De vmbilico tamen coniectura eſt, Adamum eo caruiſſe, licet de Eua non ſit manifeſtum, cum modus creationis non ſit explicatus.* Et licet in arcana DEI inquirendum non putet, exiſtimat tamen piè cogitari poſſe, cum Terra magna matrix ſit, ex qua homo factus, hunc eiuſdem glebæ quæ reliquæ terræ affixa erat, hæſiſſe; ita vt in ventrem ſtratus fuerit, tergo verſo ad cælum: per *Vmbilicum* itaque matri ſuæ, telluri nempè coaluiſſe, poſtea à DEO verſum, & ſpiraculum vitæ ipſi inſpiratum fuiſſe. Quaſi verò is Creatori vel conſiliarius, vel ſpectator adfuiſſet: aut DEVS, vt *Vmbilicum* efformaret, actuali illà hæſione ad terræ glebam opus habuiſſet, qui vt hominem primum vndiq. perfectiſſimum, & non tam viſceribus, quàm minimis ac ſingulis particulis (quas nos ſpermaticas dicimus) abſolutiſſimum creauit, cur non venas & arterias vmbilicales, & ſeminales quaſlibet partes poſtmodum in generatione & humani generis propagatione maximè neceſſarias, eidem ſimul omnipotente verbo ſuo, vt piè credere licet, indiderit? Sed luxurians nonnunquam, delirans aliquando, & non rarò famelicus intellectus noſter, neceſſe eſt habeat, quam ſubinde offam ingerat, coquat, recoquat & deprauet.

Delira Paracelſi & ridicula Libauij opinio de genitalibus & vmbilico Adami & Euæ.

Verumenimuerò, ſi penitius rem introſpiciamus, forſan non tantum erit Naturæ miraculum, *Apros* hos *Americanos*, inſculptum dorſo vmbilicum gerere, vt dignum illo ſit epiphonemate, quo aliquando *Galenus* exclamauit, cum per anguſtum adeò ceruicis vteri ſpatium, tam inſignis magnitudinis fœtum prorumpere videret: *hoc humanum ſuperare ingenium, & nos id mirari quidem poſſe, intelligere haud poſſe.* Sunt enim *Suibus*, cum in vtero adhuc latitant, peculiares quædam, paucis alijs conceſſæ beſtijs, proprietates, quas *Aquapendens* ſuo de Formato fœtu opere diligentiſſimè obſeruauit, annotauit, & figuris æneis delineauit. Et *imprimis* eodem lib. cap. 1. duas illis ſaltem tunicas in vtero conceſſit, non tres, veluti Oues habent & Boues, *Allantoide enim, ait, deſtituuntur.* Quamuis parum ſui memor illo ipſo opere figura 49. porcinum fœtum depingat cum *allantoide*, & conceptis verbis ipſum tres habere tunicas dicat.

Suibus vmbilicum in dorſo eſſe, videtur non eſſe præter naturæ inſtitutum ob ſequentes cauſas.

Prima.

Secundò in omnibus fermè animantibus, dictas præter tunicas, carnea quædam adeſt ſubſtantia, per quam vaſorum vmbilicalium radices matricum venulis adhæreſcunt. Hanc carnem nos in humano fœtu nunc placentam vterinam, Galenus verò adnatas carnes adenoſas nominare potius voluit. *Ego in*

Secunda.

omnibus

omnibus viuiparis, ait, *Aquapendens* dicto lib. cap. 3. *quæ secui, carneam hanc molem ac substantiam comperi, porcis exceptis, & equis, & piscibus, vtrumque fœtum gestantibus, hoc est, ouiparum & viuiparum. Adde his pennata, quæ ijs similiter carnibus carent.*

Tertia. *Tertiò* Cotylidones non habet porcinus fœtus, & vterus. Hos enim *Arist.* lib. 3. Hist. anim. cap. 1. cornigeris saltem concessit, & vna parte dentatis, & præter hæc etiam Lepori, Muri, ac Vespertilioni. Nam cæteris vtrinque dentatis, veluti porcis & Equis, vuluam ait non asperam sed læuem datam esse. *Galenus* lib. 15. de vsu part. cap. 4. huius rei causam reddit, quòd ad saliendum procliuia sint cornigera, ideoque cotyledonibus, quibus vmbilicalia vasa matrici fortiter hærere debeant, opus habere. Equa tamen salit, & læuem interim, vt Anatomicis patet, vterum habet.

Quarta. *Quartò* membrana Chorion dicta, propterea plurimis intertexta vasis, venis inquam, arterijsque scatet, quibus vtero pertinaciter affigitur. Hæc ideò tunica carnosior multo est, crassiorq. quàm in plerisq alijs animantibus euenit. Quæ cum vasa æqualiter & indifferenter tam sursum quàm deorsum discurrant, quid mirum est, si æquè in fœtus dorsum, quàm eiusdem abdomen insculpi possint, & ibidem vmbilicum constituere? Neque enim adest hìc placenta illa, quæ vt in homine, sic in quamplurimis alijs animalibus, scuti instar pectus semper & abdomen integit, sub qua vmbilicus ceu radix in ventrem figitur. Quin porculus suo *Amnio* potius, *Chorioque* cinctus vndique, nec admodum incuruatus, sed pedibus haud ita retractis liberior latitat, ipsique perinde est, siue per aqualiculum, siue per lumbos alimentum recipiat, modò opimè à matre sua habeatur, & vel in vtero materno etiam (quod huic animali proprium & procliue est) saginari addiscat. Atque hæc causa est, cur neque tam longus in porco, atque in homine vmbilicus extra corpus fœtus, ad matricem protendatur. Quò enim plures sunt in vtero fœtus, eò necessariò breuiores vmbilicos existere par est. Plurimos autem Porca gestat, cuius vterus gyris & anfractibus suis, intestinis nostris haud multùm est dissimilis, ideoque fœtuum capacissimus.

Porcus capit sagina-ri, siue per abdomen, siue per dorsum nutrimentum capiat.

Cur porca plurimos fœtus pariat.

Addo hoc etiam, arterias vmbilicales multò viciniores esse insertioni suæ, si in dorso ingressum nanciscantur, ad *Iliacas* nimirum arterias constitutæ: cum per lumbos & dorsum descendat arteriæ Aortæ truncus, quàm si ventrem pertundant. Cum enim si per abdomen introeant, non rectà ab Vmbilici regione in dorsum eas ferri conueniat, ne intestinis, ac Mesaræo impedimentum concitent, ideò necesse fuit, vtramq. arteriam, ad vesicæ latera glutinari, propagari, & ad *Os sacrum*, vbi descendentis arteriæ magnæ truncus, propinquare: hac ratione enim arteriæ hæ nec nimis pendulæ, nec minùs tutæ incedunt. Cum inquam, tot adminiculis Natura indigeat, vt arteriæ hæ securiùs ab abdomine ad dorsum perueniant; per compendium potiùs, & ex consilio atque de industria egisse censeri poterit, si ibi ingressum molita est, vbi citra ambages viam insertionis suæ inuenit immediatam.

Arteriæ vmbilicales per dorsũ ingredientes viciniores sunt suæ insertioni.

Vena autem nutricula, etiamsi intra gyros intestinorum inserta, in ligamentum postea degeneret, eorundem tamen anfractibus haudquidquam obstat,

Digitized by Google

obſtat, cum neque in ventre ſita eoſdem impediat, & Hepatis cauæ parti dorſo obuolutæ, in hoc Apro rectè infigatur, illudque non aliter ſuſpenſum teneat, quàm in noſtratibus vſuuenire ſolet. Atque hæc fuſius forſan alicui à me deducta fuiſſe videbuntur, ſed rei nouitas, ordinis peruerſitas, & anatomes neceſſitas, maiorem quoque lucem deſiderabant. Verùm non omnia ſimul & ſemel.

Nec abſurdum adeò venam nutriculam in dorſo ingredi.

Hoc autem ſpeculatione philoſophicà & anatomicà digniſſimum cenſeo, quòd niſi exiguo poſt mortem tempore, animali huic vmbilicus exſcindatur, tam tetro carnes fætore corripiantur, vt nares etiam, nedum os illas longè horreant & abominentur. Ego hic mei imbecillitatem ingenij ingenuè profiteor, & quid certi de hac re ſtatuam, in ambiguo verſor. Niſi alicui hoc arrideat, fœtorem illum per vrinaculum à Veſica ad vmbilicum tendens, ſeu *Vrachon* vas dictum, erumpere, & viciniæ implantari: quod animal hoc peſſimi forſitan odoris vrinam habeat, cuius vapor in mortuo retentus, nec vt in viuentibus fieri ſolet, in auras à calore difflatus, integram carnis maſſam, per partem poſt partem, vt dici ſolet, inficere queat. Vrinæ enim quorundam animalium tam horrendum fœtent, vt à nemine tolerari poſſint. Et quod mirum eſt, ſi quid ſemel imbuerint, id tincturam eandem radicitus impreſſam ſeruat. Contigit mihi tegumentum cuiuſdam libelli à *Felis* ſemel vrina conſpurcari, quod licet abluiſſem ſæpius, odoris optimi aromatis conſperſiſſem, aeri diutiſſimè expoſuiſſem, imò plures poſt annos aliâ Chartâ Pergamenâ cooperiri iuſſiſſem, nihil tamen egi: tam pertinaciter virus illud inhæſit, vt à reliquis planè libris is ſeparandus mihi poſtea fuerit. Hoc autem ſalis *Ammoniaci*, qui vrinæ ineſt, fœtori eſt adſcribendum, quem qui experiri volet, hic ſalem & calcem viuam in puluerem redacta abſque igne, & abſque aqua, quod ſupra quoque monui, miſceat, & eo ipſo temporis momento puluerem qualibet latrinâ fœtentiorem experietur.

Cur, ſi non poſt mortem huic Apro vmbilicus ſubitò exſcindatur, tam horrendè carnes fœteant.

Prima cauſa huius poteſt eſſe vrinaculum, ſeu Vrachos.

Vrinæ quorundam animalium peſſimè olent, & vnde hoc fiat.

Sal Ammoniacus maximè fœtet

Sed & fors etiam ad hunc vmbilicum componendum ex inteſtinis portio quædam deriuatur: quod licet monſtroſum ſit, in hominibus tamen ſubinde quoque accidiſſe Medicorum obſeruationibus docemur. Simile quid *Beniuenius* 6. de abditis refert: puerum octimeſtrem ſe curaſſe, cuius vmbilicus digitis quatuor excreuerat ad penis ſimilitudinem, ex quo ſubinde ſpiritus erumpebat: vnde medici iudicabant, inteſtini inde portionem enatam fuiſſe. *Beniuenius* carnem eam vinciens, ac ſingulis diebus arctiùs deligans, ſtringenſque, non prius deſtitit, quam præmortuam partem feliciter abſtuliſſet, illaque puerum excreſcentia liberaſſet.

Secunda cauſa forſan à portione inteſtini ad vmbilicum deducta.

Parem ac geminam ferme hiſtoriam pauculos ante dies ad me perſcripſit *Pet. Paulus Calorus* doctiſs. *Tiferni Tyberini*, quod nunc *Ciuitatem Caſtelli* dicunt, non autem *Tiferni Metaurenſis*, quod vulgo nunc appellatur S. *Angelo in vado*, Medicus, cuius arctiorem mihi amicitiam conciliauit *Carolus Gratianus* ex primaria nobilitate eiuſdem vrbis, vir & morum iucunditate, & agendorum negotiorum dexteritate *Romæ* plurimis cariſſimus (à quo nec filius eius *Pallas* degenerat) *Ant. Mariæ Gratiani Epiſcopi* olim *Amerini*, ſcriptis clariſsimi Nepos. Is igitur *Calorus* adſtipulante *Gratiano*, literis referebat, Menſe Maio anni 1625. Nobili cuidam *Tifernatium*, natum eſſe filium, cum excreſcentia carnea quidam

Petri Pauli Calori Medici Tiphernatiū doctiſs. obſeruatio, de inteſtini portione ad vmbilicum delapſa.

Ant. Maria, Carolus & Pallas Gratiani.

dam ad vmbilicum sitâ, quæ intestini recti extremitatem probè æmulabatur.

Historię huius progressus ac felix exitus.

Puer hic prima die per anum, intestinorum excrementa in vtero collecta, secundo verò per vmbilicum tantummodo reddidit. Fuerunt qui hunc minimè vitalem prædicerent: cum, quia rupta, laceratàq. ea in regione intestina existimarent: tum, quòd stylo ferreo podicis foramen tentatum, vltra trium digitorum transuersorum spatium, penetrationem non admitteret. *Calorus* tamen ad curam vocatus, diuersum sensit, sibique videri dixit, Naturam hìc luxuriasse, & aliud *intestinum rectum* ad vmbilicum direxisse. Primò, quoniam ventris crepitus (sit venia verbis, & auribus honor) præter fæces, ex vmbilico prodirent: deinde, quia puer nec doloris indicia vlla præberet, nec ventrem tumidum haberet, quæ in intestinorum laceratione adesse signa debebant: postremò, quia nec mater in partu quicquam præter solitum passa fuisset. Quare se iudicare, vbi excrescentia illa paulisper consumeretur, ductum hunc prorsus obliteratum iri, & per locum à Natura retrimentis destinatum, eadem deijcienda fore. Voluit igitur, vt arctè fasciolâ sericeâ, omnis illa vmbilici prominentia stringeretur, eaque ignito ferro inureretur, id quod felici cum successu peractum fuit. Post aliquot enim à natiuitate dies, puellus hic, absque eo, quòd intestini recti occlusio interior vllo instrumento chirurgico aperiretur, per idem, veluti naturæ consuetum locum, fæces deposuit, lac semper alacriter suxit, nutritus feliciter fuit, hodieque cum annum ferme post natalem suum diem compleuerit, viuit valetque, obliteratâ illâ omninò excrescentiâ. Hæc ex *Calori* datis ad me literis excerpta, Medicorum filijs proponere libuit.

Probabile esse fætorem hunc vmbilici ex vase Vracho prouenire.

Mihi tamen magis persuadetur, virulentum illum vaporem, Apri carnem contaminantem ex vrinaculo potiùs exhalare. Cui enim vsui in omnibus prorsus *Apris* illis *Americanis*, intestini portiuncula ad vmbilicum annecteretur, cum neque intra vterum alui excrementa (quod tamen vesica præstat) neque extra eundem, per hunc meatum excernantur? Hoc autem vt credam, alijsque persuadeam, mouent me, quæ apud *Ioannem Lerium* in Nauigatione Brasiliensi lego cap. 9. vbi de fætido quodam animali *Sarigoy* appellato loquitur, *quod ob fætorem*, inquit, *à Barbaris non comeditur. Nos autem hoc comedimus, extractis prius renibus, vnde fætor ille manabat*. Ecce vt renes per quos veluti vrina destillat, omnem similiter animalis huius carnem putore imbuere posśint, quod & in nostro *Apro* contingere potest. Ceterùm benignus lector non hoc solummodo miraculum Naturæ suspiciat, plura suo loco sequentur in alijs *America* animantibus, quæ in summum nos stuporem rapient. Notat enim idem *Lerius* eodem loco, nullas in quadrupedum genere animantes, figurâ nostratibus omnino similes in toto Brasiliensi orbe reperiri. Neque solere *Tououpinambaultios* ex istis aliquas, nisi perquam raro cicuratas domi educare. Atque de Apro Mexicano hæc satis.

Postremo loco de dentibus aliquid dicendum.

Locus nunc exposceret, vt de nostri quoque orbis Apris, Suibusq. mitibus, aliquid produceremus. Verùm hæc abundantisśimè *Aldrouandus* vel *Dempsterus* potius collegit, qui adiri potest. Non possum mihi tamen temperare, quin de *dentibus* saltem aliqua ex scriptoribus delibem, cum hos præsertim minaces

& emi-

Digitized by Google

& eminentes in *Americano* hoc nostro abesse dixerimus, vt vtriusque animalis probè magis differentia patescat.

Et imprimis quidem ex *Arist.* Hist. anim. cap. 5. *Elephantes habent dentes deorsum vergentes, qui proni deniant.* His omnino contrario sunt situ positi Aprini, cum hi exerti tam superioris quàm inferioris maxillæ, quatuor planè sursum vergant. Propter hos pugnacissimum dicitur animal, ac canibus maximè formidandum, quibus etiam ne lædantur, grauiterq. vulnerentur, lorica & Millum, à venatoribus indui, adaptariq. solent: *Aprum, priusquam in aliquem inuadit, dentes exacuere ferunt. Cui rei testimonio est Homerus cum ait, album acuens dentem. Ælianus* lib. 5. cap. 10. Et *Gyllius* apud eundem ex *Oppiano* lib. 3. de venatione. *Cum ad terram procumbit,* ait, *canibus & multis hastis debilitatus, dentem illius inflammato anhelitu tantopere ignescere dicunt, vt si quis de ceruice setam detractam ad eiusdem etiam inspirantis dentem admouerit, candens in orbem contrahatur, & aduratur, ac si eo dente canes insectantes attigerit, statim ignita vestigia pelli ipsorum imprimantur.* Atque hinc est, nisi fallor, quod antiquitus eodem modo locoq. fulmine afflatas, & Apri dente sauciatos haberent. Hinc *Venus* apud *Ouidium* 10. Metamorphoseos.

Elephantorũ & Aprorum dentes contrario prorsus situ sunt positi.

Fulmen habent acres in aduncis dentibus Apri,
Inuisumque mihi genus est.

Fulminei antiquitus Apri dentes dicebãtur.

Nec sine ratione, si fabulis fides esset habenda: cum *Adonis* tantoperè, ob præcellentem formositatem, à *Venere* adamatus *Apri* dente sub inguine percussus, interierit, qui in sui postmodum nominis florem commutatus, hodieque *Flos Adonidis*, herbula illa Chamæmelon facie æmulans flosculo suauerubente prædita, à Botanicis appellatur. Quapropter iure merito *Martialis* dixit.

Dente timetur Aper.

Atqui, vtcunque canibus mortem minetur hæc bestia, quos lethaliter non raro ferit, hoc mihi tamen ab amicis venatoribus relatum memini: visam sibi aliquando siluestrem scropham, à pluribus canibus in ventre sauciatam, ex quo intestina longo tractu prolapsa in terram decidissent, quibus alius canis mordacem interim dentem intulisset, eorumque bonam portionem dum ipsa partim cum canibus luctaretur, partim cursu sibi consuleret, deuorasse. Est enim inter *Canes* & *Apros* irreconciliabile odium, quod neque in Ceruos, Lupos, Vulpes, aut alias feras illi tam infensè exercent.

Canum & Aprorum summum est odium.

Aristoteles citatò iam libro cap. 3. *Maribus dentes*, inquit, *plures quam fæminis, vt in genere ouium, suum, caprearum patet.* Quæ suo à me loco perpendentur. Hoc tamen rectè noui, multò in fæmellis Suibus, quàm maribus minores dentes, illos præcipuè quatuor, qui foras exeruntur, reperiri. Ego inter *Sceleta* mea Scrophæ agrestis caput probè perpolitum teneo, in quo præter dictos iam quatuor exertos, sursum vergentes, aduncos, atque intus haudquaquam solidos dentes, hos quoque numero. In maxilla inferiore incisores quatuor prælongi, & duo laterales dimidio breuiores, septemq. in vtrolibet latere molares prostant. In superiore verò, non nisi quatuor incisores, molares verò in vtroque latere octo, serrati omnes, & pectinatim inferioribus molaribus respondentes, visuntur. Erunt igitur dentes omnes simul sumpti, quadraginta quatuor.

Minores sunt in fæminis dentes quam in maribus.

Quot dentes in Sue siluestri numerentur.

Animam sui pro sale datam ait Cicero, & Chrysippus

quatuor. His voracissimum hoc animal molæ instar omnia alimenta atterit, vt pinguescat, & humano generi non prolificum modò, sed nutritiuum maximè existit. Hinc rectè *Gyllius* apud *Ælianum*: *Sus, inquit Cicero, quid habet præter escam, cui quidem ne putresceret, animam ipsam pro sale datam dicit esse Chrysippus: quâ pecude, quod erat ad vescendum hominibus apta, nihil genuit natura fæcundius.*

Galenus & Plinius quę alimēta & medicamēta ex porcis petantur, describunt.

Quam autem salubris sit porcina caro, *Galenus*, &, quæ inde medicamenta peti possint, *Plinius* consulantur, ne pleraque transcribere videamur, & vt penso nostro, quod in pluribus adhuc Americanis nobis animalibus restat, satisfaciamus.

PELON ICHIATL OQVITLI

Ouis Peruana.

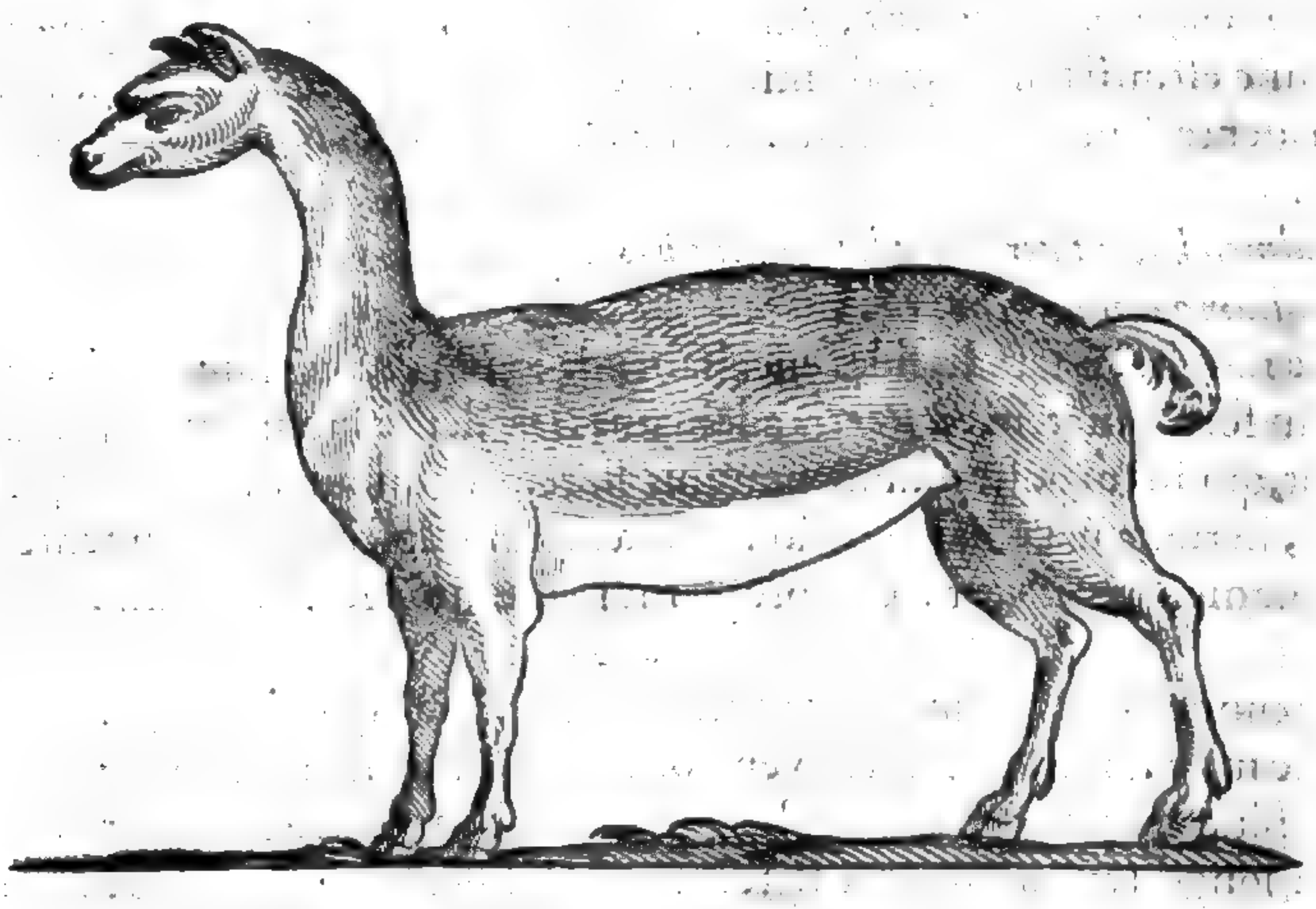

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EXPRESSA hæc ouis Peruanæ Icon, picturam satis bene imitatur, nisi quòd collum hic paulo elongatius, & productius sculpi debuisset, ad Camelorum similitudinem. Caput equinum propemodum videtur. Aures erectas antrorsum porrigit. Totius color corporis subflauus est, magis tamen in ventre albicat. A capite ad caudam per dorsi spinam linea nigra ducitur. Collum nigricantibus similiter maculis variat. Cauda breuis subfusca, & fæmora versus falcata, atque recurua est. Pili non crispi vt ouilli, vel lanæ similes, verùm equini potius, ac plani, & veluti ex pictura conijcere licet, molles ac delicati. Pedes bisulci, vngulæ nigrescunt.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

HVnc priusquam Commentarium auspicer, visum fuit *P. Gregorij de Boliuar*, exactissimam animalis huius descriptionem & historiam, quam mihi ad *Americanos* denuo abituriens, reliquit, præponere: quæ ex Hispanico in sermonem latinum versa, ita habet. F. Greg. de Boliuar Authori hanc Ouis huius descriptionem communicauit.

Aries, siue *Ouis Peruana*, animal est, quod maiore ex parte, in *Regno Peru*, veluti in proqria, ac naturali sua terra, suoque magis temperamento conueniente, ac vera patria, nascitur. Conducuntur hæ oues ad alias quoque regiones, vt est *Noua Hispania*: sed curiositatis magis, quàm gratiâ vtilitatis. Verùm in *Peruano Regno* omnibusq. eius prouincijs, quæ quatuor milliariorum millium includunt spatium, à *Potosi* ad *Caracas* vsque, numerus prorsus excedens, & infinita ferè eiusmodi animalium multitudo inuenitur, adeò vt 4000000. siue quatuor milliones, vt dicitur, singulis annis absumantur: & ita paulatim numerus vsque ad Ciuitatem *Cusco* in pluribus prouincijs, quæ includunt spatium quadrigentorum & quinquaginta milliariorum, gradatim decrescit vsque ad *Caracas*. Locus. Numerus maximus.

Animal hoc vtilissimum tam indigenis, quàm aduenis existit. Incolæ enim omnes suas prope opes ex hoc solo lucrantur. *Hispani* verò breui temporis interuallo, adeò huius operâ ditescunt, vt in *Hispanias* inde locupletissimi redeant. Quia præterquam quod esui sit valde commodum, omnis etiam generis merces ex vno in alterum locum transportat. Imponitur autem ipsi communiter centum & quinquaginta librarum, quarum quælibet sedecim pendet vncias, onus: & quod robustius paulo est, ducentas ac quinquaginta ferre non recusat. Vtilitas huius. Quantum oneris portet.

Singulis diebus decem milliariorum iter absoluunt, idque ad quinque dies hæ oues continuant, quarto enim vel quinto die plerunque quiescunt, & sic itinera etiam longiora ad quingenta milliaria perficere solent. Firmo ac securo admodum, passu incedunt, ita vt haud necesse sit, sarcinas diligentius ipsis alligare, quando præsertim iam bene cicuratæ fuerunt. Occupantur maximè in trãsportandis mineralibus, præcipuè verò ex *Monte Potosi Oppidi Imperialis*, vbi continuò trecenta millia horum animalium vecturæ adhibentur, vt ex monte illo infectum argentum, siue venas metallicas argentiferas, ad illos artifices conuehant, qui argentum à petris ac fæcibus separant. Reuehunt postmodum ad eundem montem commeatum, & alimenta, pro eorum qui fodinis præsunt, & operam suam ibi insumunt, sustentatione. Quantum itineris cõficiant. Securè incedunt. In mineris portandis valde occupantur.

Hæ Oues post tertium ætatis annum portare valent, & ad duodecimum vsq. perseuerant, quo exacto, iam senio confectæ moriuntur. Est hæc bestia valde pituitosa, cicur, domestica, & ad Indorum naturam seu consuetudinẽ maximè accommodata. Quando iter conficit, eique alicubi mora diutula stando transigenda est; tum cautissimè genua demittit, tenditurque corpore suo ad terram deorsum directè secundum longitudinem, ne ipsi quod portat onus, de dorso decidat, non secus planè, atque Cameli facere consueuerunt. Quod si sibilo Quanto tẽpore laborare possint. Cicur est valdè hæc bestia. Camelum in decumbendo imitatur.

à suo ductore moueatur, erigit se in pedes statim, suumque decenter iter per agit, nec in alterutrum magis latus declinat. Comedit autem modò hìc, modò illic, vtcunque & vbicunque potest. Noctu verò nunquam comedit, maxima licet fame conficiatur, sed solum illud quod interdiu dentibus rudite commolitum ingessit, nocte ruminat. Dormit directè, reflexis tamen pedibus.

Noctu nūquam etiā in summa fame comedit.

Plurimum hæ pecudes laborando sufferunt: si quando vltra modum fatigantur, oneri succumbunt, nec ratio vlla, quò resurgant, compellendi eas reperitur, etiamsi percutiantur, vel ipsis testiculi; quod vltimum est remedium, comprimantur. Vt aliquando propter colli longitudinem, ex vtroque latere caput terræ illidant, nec cessent priùs, quàm foras ipsis oculi, ac cerebrum erumpant, atque ita miserè moriantur.

Patientes sunt in laborando.

Pertinacissimè aliquādo succumbunt oneri.

Non habent, quibus se defendant alia arma, quam sputum, quo sibi vicinos conspuunt, quod etiā *Camelus* facit, cui, auribus & dorso exceptis, ouis hæc valde est similis, nisi quod lanam hæc habet & circa ventrem quidem longiorem, vnde aliquando ad dimidiæ vlnæ longitudinem, ex vno atque altero latere dependet. Sunt hæ in colore similes nostratibus ouibus, albi, nigri, pardi, vel ex omnibus mixti, quæ vltimi coloris oues, vocantur ab incolis *Moromoro*.

Spuunt in vicinos.

Lanarum color.

Longitudo ipsarum octo palmorum, siue spithamarum (quæ Romanis *Canna* est mensura) excedit, altitudo ad quinque vel sex palmos ascendit. Collum solum quinque in aliquibus est spithamarum. Caput habent bene figuratum, oculos magnos, os aliquantulum eminens seu longum, labra crassa, inferius autem nonnihil pendulum. Dentes solummodo in parte inferiore, anteriores nempe seu incisorij adsunt, quibus superior caret maxilla, in qua soli sunt molares, quibus & sui in inferiore respondent. In hac inferiore duo præterea, in vtroque latere singuli nimirum, acutiores & longiores. Aures medij palmi longitudine rostrum versus porrectas gerūt, quas ad auditum facillimè mobiles habent. Pedes ad vaccæ pedum formam sunt. Cauda est lōgitudine vnius palmi erecta parumper, pauxillum lanæ obtinēs. Stercus, caprinum æmulatur. Genitale masculum tenue est, & recuruum, posteriores pedes versus declinās, ita vt inter fæmora meiendo, eodem loco, quo fæces cadunt, vrinā profundat. Est autem luxuriosum valde, & turpius in exercendo Venereo actu, quam vllum Mundi animal: Fæmina enim vuluam habet nimis paruam, quę in terra iacens ita se componit, vt mas illi superuenire queat, qui tunc temporis gemitus specie maximè vociferatur, nec aliud tūc quasi fit, quàm quod vnū alterū conspuat, & non rarò diem integrum consumant, antequam actum ipsum Venereum incipiant, & absoluant. Ita necesse sæpe est, vt pastor siue curator earum, ipsa ad inuicem accommodet, & adaptet, si modò velit, vt pecudes se suæ multiplicent. Pariunt postea nostratium more.

Longitudo & altitudo ipsarum.

Collum.

Caput.

Dentes.

Aures.

Pedes.

Cauda.

Genitale.

Luxuriosum est animal sed difficulter coit.

Sunt autem harum duæ species, & cuilibet speciei sua denuo differentia. Primum genus seu species illa est, de qua modò diximus, & in hac aliquæ collum habent ac pedes subtilia, & infirmarum virium, vt sic non nisi pro lanæ & victus quotidiani gratia educentur. Aliæ sunt paruæ & pygmææ, & curtos quidem pedes obtinentes, sed fortes interim, vt quæ ad portanda omnia domui necessaria onera, prout est aqua, frumentum &c. adhibentur.

Species harum duæ.

Debiles aliquæ.

Fortes alteræ.

Sunt

Sunt hæ ita robustæ, vt quælibet harum pondus ferre possit ducentarum & quinquaginta mercatoriarum librarum. Aliam speciẽ vocant incolæ *Pacos*, quę non sunt ita corpulentæ, vt iam dictæ. Hæ minores omnes corporis partes, caput præsertim, ac aures, habent, & exigui ob id roboris: nunquam se onerari permittunt, nisi harum aliquæ iuxta onerarias educentur, & paulatim ferre assuescant, quæ cibum postmodum ac vestimenta *Indorum* portant, quando hi ad Campos proficiscuntur. Ita lanâ abundant, vt in solo collo, ac capite plus eius singulæ habeant, quàm tota nostra Ouis, & maximam eius proinde copiam ex toto corpore *Indi* detondent. Sunt aliquæ ita nigræ, vt ex sola lana, nullo adhibito alio artificiali colore, pannum conficiant, qui cum atertimo quouis serico comparari facilè possit. Aliæ sunt alterius coloris, vt pardi, albi, nigri diluti, subruffi & similium colorum, vt apud nos quoque videre licet: estque ipsarum lana ita mollis, subtilis, tenuis ac delicata, vt ex hac pretiosissimi parentur panni, ex quibus aulæa, siue peristromata, stragulæ, quibus lecti, mensæ & animalia insternuntur, ac vestimenta demum varia concinnantur, serico bombycino haudquidquam cedentia. Diutius quoque, quam vlla lanea alia ac sericea supellex, durant. Quin ex hac lana panni quoque texuntur, qui Damascenos nostros & vndulatos imitantur, & qui floridum suum colorem, post centesimum etiam annum adhuc conseruant.

Alia species Pacos dicta. Lana maximè abundant. Lanarum color & vtilitas. Vera panificia ex eiusmodi lana.

Solent hę *Indis* delicatiores, quam reliquę, pro cibis ęstimari. Quamuis vtręq. solitum & quotidianum ipsis alimentum præbeant. *Bezoardici* lapilli speciem in se procreant, verùm parui admodum, & vllius vix efficaciæ, aut æstimationis. Plerũ mq. vnum pro vice fœtum edunt, rarò gemellos. Proles vbi nata est, subitò matrem sequitur. Vbera tantùm duo habent, & perpusilla. Complexionis sunt pituitosæ, & propterea quò magis regiones ad frigidum cęlum tendunt, eò magis generatio earum multiplicatur: peiùs se habent in calidioribus prouincijs, quia statim moriuntur ex pruriginosa, & combusti sanguinis quadam scabie. Quinimo in propria sua patria, infirmitate hac, scabie videlicet, persæpe vexantur, in qua curanda *Indi* maximam curam adhibent, ex sulphure & pinguedine mixto linimento, eas inungendo.

In cibis. Bezoar ex his. Vnum fœtum ferunt pro vice. Bina vbera. Cõplexionis sunt pituitosæ. Scabie laborant.

Opportunè maximè hìc accidit, vt post *Taurum* & *Suem* de *Oue* nunc quoque tractatio suscipiatur. Hæc tria enim animalia sunt, quæ celebratissima antiquis illa *Suouetaurilia*, siue *Solitaurilia* constituebant. Horum cumprimis *Romanæ* conditor historiæ *Liuius* lib. 1. in gestis *Seruij*, meminit, qui Rex censum *Populi Rom.* tanto futuro Imperio, rem primus instituit saluberrimam. *Censu autem perfecto*, inquit ibidem Liuius, *quem maturauerat metu legis de incensis latæ, cum vinculorum minis, mortisq. edixit, vt omnes Ciues Romani, equites, peditesq. in suis quisq. centurijs in campo Martio prima luce adessent, ibi instructum exercitum omnem, sue, oue, taurilibus lustrauit, idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est.* Et cum hìc census populi, quinto quoq. exacto anno fieret, ac lustrum, siue expiatio illa nouaretur: sic pro quinquennali tempore, quod erat Græcis *Olympias*, *Lustrum* dici *Latinis* cœpit. Peracta autem fuit illa lustratio in *Campo Martio*, & forsan hac ipsa, quà ego nũc habito VRBIS regione, ad *Agrippæ Pantheon*. Erat enim, vt apud eundem discere *Liuium* licet lib. 2. *Ager Tarquiniorum, qui inter*

Hucusq. historia P. Gregorij. Suouetaurilia à Sue, oue & Tauro dicta. Census Romanus quando institutus. Lustrum cur significet quinquennium.

Vbi fuerit campus Martius.

VRBEM ac *Tyberim* fuit consecratus *Marti*, *Martius deinde Campus dictus*. Ex quo liquet, quicquid inter *Capitolium* & *Tyberim* interiacet, *Campum* fuisse *Martium*. Nam *Vrbs* prima ad *Capitolium* finiebatur. Ne quis forsan existimet *Campum Martium* solummodo illum censeri, qui flumini vicinior, hodieque quasi solus id nominis apud *Romanos* nostros adeptus est.

Marti tria dicta animalia immolabãtur.

Vetustissimum autem institutum fuisse, *Marti* dicta hæc tria animalia immolari, ex *M. Catone* summo antiquæ *Romæ* Imperatore, Senatore & Oratore, *de re rustica* doceri possumus, cuius me verba, quò priscam magis redolent latinitatem, eò delectant magis: quæ Lectori etiam grata fore existimo, ideoq. subiungo. *Agrum lustrare sic oportet imperans Solitaurilia* (siue Suouetaurilia) *circumagi cum diuis volentibus. Sic dicito. Mars pater, te precor, quæsoque, vti sies volens propitius mihi, domo, familiaque nostræ, quoius rei ergo agrum, terram, fundumque meum, solitaurilia circumagi iussi, vti in morbos visos, inuisosque viduertatem, vastitudinemque, calamitates, intemperiesque prohibessis, defendas, auerruncesque: vineta, tu fruges, frumenta vtique, virgultaque grandire, beneque euenire sinas, pastores, pecuaque salua seruassis, duisque bonam salutem, valetudinemque mihi, domui, familiaque nostræ*. Et paulo post, *vbi porcum*, inquit, *immolabis, agnum, vitulamque*. Plura de *Suouetaurilibus*, *Soli* & *Solitaurilibus* reperies apud *Dionys. Halicarnass. Cornelium Tacitum*, *Quintilianum*, *Festum*, *Asconium Pedianum*, & alios, qui etymi etiam rationem, quam hic lubens relinquo, afferunt.

Verba Catonis de hac re.

Qui de Solitauribus scripserint.

An hostiæ antiquæ gratæ an inimicæ falsis suis Dijs fuerint.

An verò hæc tria animalia *Marti* accepta, an inimica fuerint, quod de similibus hostijs dubitare licet, non est longioris indaginis hic locus. Supra certè ex *Labeonis* mente apud *Macrobium*, *Sus* Terræ videbatur ideò oblata, quia segetem, quam *Ceres* mortalibus tribuit, porca depasta esset: ideoque inuisa potiùs Deæ, quàm grata fuisse, asserebatur. Quare in Metamorphosi *Ouidio prima putatur*

> *Hostia Sus meruisse mori, quia semina pando*
> *Eruerit rostro, spemque interceperit anni*.

At *Goropius* meus lib. 5. *Gallicorum*: *Egregium verò*, ait, *epulum Cereri apponunt, qui inimicum animal apponunt. Idem faciunt videlicet, si Iudæo ad conuiuium vocato, solam suillam dent comedendam*. Ne verò & pacatissimæ *Oui* deesset, quam culpam affingerent, vt ad sacrificium raperetur *Ouidio* 1. Fastor, *Verbenas carpsisse dicitur*,

Quid ouis meruerit vt hostia fieret.

> *Pauit ouis pratum, verbenasq. improba carpsit,*
> *Quas pia Dijs ruris ferre solebat anus*.

Improbatur hæc opinio.

Ast mihi hostiæ gratæ semper, puræ, sinceræ & immaculatæ esse debere visæ fuerunt. Et propterea à *M. Varrone* de Re rust. cap. 11. porculi non nisi decimo iam die mundiores facti, sacrificio adhibebantur, & ob id *Puri*, *sinceri* & *Sacres* appellabantur. Qui etiam loci Plautini in *Menæchmo* meminit, cuius facetissimi Poetæ hæc verba sunt.

> *Adolescens quibus hic pretijs porci veneunt*
> *Sacres, sinceri? nummos eos à me accipe,*
> *Iube te piari de mea pecunia,*
> *Nam ego quidem insanum esse te certò scio,*

Qui

Qui mihi molestus homini ignoto.

Sic *oues* in sacrificijs *lecta* vocabantur, vt *Virgilius*

Mactant lectas de more bidentes.

Porci etiam *eximij* epitheton merebantur, quòd præstantiores ex armentis eximerentur, & *Boues egregij*, quòd è grege seligerentur. Et quis nescit hostias acceptas, & minimè inuisas esse debere, & cum ijs, quibus offeruntur, similitudinem aliquam & congruentiam habere? Hoc apud *Aldrouandum Dempsterus* quoque obseruauit, cum cæderentur *Boues forda*, idest, prægnantes in Curijs 17. Cal. Maias, *Telluri*, ipsa similitudine placituræ, vt annus proueniret fæcundior; Terra enim hoc tempore grauida quoque conspicitur. *Pordicalia*, & *Fordicalia* vocabantur istiusmodi sacrificia: & *Hordicalia*, quia *Vacca* prægnans *Varroni* *Horda* dicebatur. *Ouid.* 4. Fast. hæc habet.

Hostiæ nō debent esse inuisæ.

Nunc grauidum pecus est, grauida quoque semina terra,
Telluri plena victima plena datur.

Et veris principio, propter pabuli præstantiam, pinguissimi quoque agni immolabantur, vt videre est 1. Georg. *Tibullus* eò alludit 3. Eleg. 1.

Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes
Clamet Io messes, & bona vina date.

Vtque acceptiores victimæ essent, non claudæ solummodo, morbosæ atque vitiosæ excludebantur, sed floribus insuper coronabantur, & cornua auro inducebantur. Sic DEVS *Opt. Max.* apud *Hebræos* offerri sibi iussit meliora, pulchriora, & robustiora holocausta: *Et odoratus est odorem suauitatis*. E diuerso Gentiles etiam *Plutoni* suo nigram pecudem dedicabant, vt *Tibullus* habet:

Quæ in hostijs gratia requirebātur.

Interea nigras pecudes promittite Diti.

Ita *Terræ* etiam aliquando ceu nigræ, *nigram*: & *Soli albam pecudem* offerebant, & *Neptuno Arietem* ad collaudandam maris placiditatem. Quæ causa fuerit, credo, vt apud *Aristophanem Paci* victima *Ouis* fieret. Hanc quoniam *Pacem* tam obnixis nunc precibus *Orbis Christianus* vniuersus exoptat, & profusis à DEO lachrimis implorat, concedat illam nobis *Ouis* illa purissima, & immaculata *Hostia DEO Patri* in Cruce pro peccatis olim nostris oblata, de qua *D. Ioannes Baptista*; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Ad hoc sacrificium quæcunq. priscorum oblationes non referebantur, eæ vanæ, mendaces, idolomania plenæ, ad mortem, & non ad vitam comparatæ erant.

Ouis olim paci offerebatur.

Hāc nobis desideratissimam immaculatus Agnus Christus sesus largiatur.

Ouium esus, & vsus tam antiquus est, vt *Varro* de re rust. putauerit has ex feris primas fuisse, ab hominibus comprehensas ac mansuefactas. Hic enim lib. 2. cap. 1. inquit, *summum gradum fuisse naturalem, cum viuerent homines ex ijs rebus, quæ inuiolata vltro ferret terra, ex hac vita in secundam descendisse pastoritiam, e feris atque agrestibus, vt ex arboribus ac virgultis decerpendo glandem, arbutum, mora, pomaque colligerent ad vsum: sic ex animalibus, cum propter eandem vtilitatem, quæ possent siluestria deprehenderent, & concluderent ac mansuescerent. In queis primum non sine causa putant oues assumptas, & propter vtilitatem & propter placiditatem: maximè enim hæ naturâ quietæ, & aptissimæ ad vitam hominum. Ad cibum enim lac & caseum adhibitum: ad corpus vestitum, & pelles attulerunt. Tertio denique gradu, à vita pastorali ad agriculturam descenderunt.*

Pastoritiū studium ab ouibus cæptum esse.

Huius caussa & animalis placiditas & vtilitas fuit.

Et quid ni hoc factum existimemus? cum Oues ferarum omnium (feras autem has quoque extitisse grauissimi scriptis prodiderunt authores) placidissimæ sint, ac quietissimæ, & facillimà curà mansuescant. *Ælianus* profectò libro 6. cap. 55. *Omnium maximè animalium oues ad parendum faciles sunt*, inquit, *Etenim ad verba pastoribus obediunt, & canibus obtemperant, & Capras sequuntur, simul & inter se amant. Luporum insidijs minus idcirco patent, quòd non ita separatim à reliquis errant, quemadmodum singulæ Capræ à gregibus suis segregantur.*

Vtilitatem autem pastoribus suis maximam viuentes, dum lanam præbent, & varia lactis opera ministrant, & plurimam in cibis quoque occisæ afferunt. Non ignoro tamen nonneminem vix agninam carnem commendare, ex hoc Horatij loco lib. epist. 1. epist. 15.

An caro agnina olim fuerit in pretio.

——————— *Patinas cænabat omasi.*

Vilis & agnini.

Fuisse tamen *Agninum caput* inter gulæ cupedias, ab *Athenæo* olim repositum, & à *Plauto exta agnina*, veteribus in delitijs habita esse obseruatum, *Aldrouandus* refert, Plautinis his in *Pseudolo* verbis.

——————— *Pseudole arcesse hostias,*

Victimas, lanios, vt ego huic sacrificem summo Ioui:

Nam hic mihi nunc est multo potior Iuppiter, quam Iuppiter.

BA. Nolo victimas, agninis me extis placari volo.

C. Propera, quid stas? accerse agnos, audin', quid ait Iuppiter.

Caro veruecina laudatur.

Hispanica præsertim.

Et nos certè hìc *Romæ* tam ægrotantium nonnullis, conualescentiumq. plerisq. quàm sanorum omnium mensis, *Veruecinas* siue castratorum arietum carnes tam assas quàm elixas non sine palati delectatione apponimus. Qui in *Hispanijs* egerunt, non satis superque mihi hanc carnem, per Antonomasiam *Hispanis Carnero* dictam, ob saporis excellentiam, nutriendi præstantiam, & copiæ animalium horum abundantiam, laudare & deprædicare potuerunt. Vescuntur enim ibi Thymo, Serpillo, Satureia, Libanotide coronaria, quam Rosmarinum vocant, Cytiso, Lotoq. & alijs aromata propè olentibus herbis & fruticibus, aere quoque gaudent liberiore, quibus omnibus, & carni nimia adimitur humiditas, & odor acquiritur gratissimus, compactior denique substantia ad alendum commodissima roboratur. Tradit autem *Damianus Goes* Eques *Lusitanus*, hac etiam tempestate in *Hispania* regulos multos, quos pastores, inquit, *Hispani* vocant, tricena & quadragena millia ouium possidere. Proximam ab his reor, dignitatem meretur nostra hìc veruecum caro, qui in *Ostiensi* agro, eique finitimo *Portuensi*, consimilibus ferè pascuis saginantur. Inueni enim ad maris illa littora, decimo ab vrbe lapide, ad quæ non semel ante plusculos diuerti annos, vt *Hortum* Pontificium nostrum *Vaticanum*, maritimis inde petitis plantis ornarem, plurimam Rosmarini illius copiam spontè nascentem, in siluulis illis & dumetis campestribus. *Bernardinus Gomesius* quidem lib. 1. *De sale*: vix in vllo alio locorum se suauiores, teneriores, ac pinguiores veruecinas carnes, quàm has Romanas seu Ostienses gustasse affirmauit, quas dotes eisdem præter dictas herbas, ipsi præcipuè sali tribuit. Circumfusi enim sunt hi agri multis paludibus atque Salinis. Salem autem pecori maximè

Postea Romana.

maximè prodesse *Plutarchus* & quærit, & prægnantes quæsiti huius rationes deducit.

Reges & Dij gentilium pastores olim habiti.

Non improbabili igitur coniecturà duci quis cum *Varrone* possit, si asserat pastoritium studium, quod apud Veteres adeò viguit, vt non Reges id modò exercuerint, sed etiam Deos suos immortales *Homerus, Apollinem* scilicet, *Mercurium, Mineruam* pastores fecerit. Et apud *Apollinium Orpheus* Nymphas ποιμνίας, hoc est, vt scholiastes interpretatur, ouium curam gerentes, appellauit. Non errabit igitur, si quis inquam, dicat, primos omnium pastores ouium facilè parabilium pecudum greges sociare & curare cæpisse, ad maiora postmodum armenta transijsse.

De Ouibus Peruanis aliorum authorum loca laudantur.

Verùm ad nostras nunc oues *Peruanas* redeamus. De quibus quid alij etiam Scriptores memoriæ prodiderint, volupe est hìc memorare, vt nostra magis historia vel dilucidetur, vel si aliqua se ingerit varietas, dextrè eadem explicetur. Et quoniam non omnes mihi nunc ad manus libri sunt, ex *Aldrouando*, quæ capite de Ouium loco habet, paucula huc transcribam. *In Perù*, inquit, *regione, quod sit calida, oues ad asellorum magnitudinem crescere asserit Cardanus in opere* de Rerum Varietate, *longis cruribus, crasso corpore, capite longo, collo & effigie quasi Cameli, carne optima, agnorum maximè, castratos aratrum ducere, & dorso ferre ligna, & alia, non clamare nec molestos esse, colore esse albo, nigro & cinereo*. Et *Leuinus Apollonius Gandebruganus Middelburgensis*, in opere de Peruuiæ regionis inuentione & rebus in ea gestis, de hisce ouibus diligenter in hæc verba scribit. *Equorum egentium quanquam imparibus, & ineptis ad bellum viribus, ouium copia supplet, quæ equis magnitudine pares, & ceterà formà præter torosi pectoris strumam Camelis persimiles, quinquaginta oneris pondo sustinent, & virum in terga sublatum ad aliquod passuum millia vehunt. Vesci tamen si vrgeantur, sedentes ore conuerso, ringentes fœdo odore conspurcant. Si onustæ sint, tum humi se acclinant, nec indè vllà verberum vehementià ipsis asinis contumaciores, nisi penitus clitellis exonerentur, prepelli possunt. Vtile profectò animantium genus, non ad supplendam modò absentiam equorum in sarcinis, virisq. vehendis commoditatem, sed ad alimoniam etiam, & optimi lucri vsum. Lanæ enim tenuitate, longitudineq. & copià facilè nostras superant, & ipsius carnis suaui gratitudine veruecum atque iuuencorum nostratium, delectabilem saporem adæquant. Frumento vescuntur, sed paucissimi cibi sunt, vsque adeo verò exigui potus, vt illo triduo, quatriduoue abstineant*. Hæc ex *Aldrouando* seu *Dempstero*. Hic *Cardanus* cum *F. Gregorio* nostro minimè congruit. Existimauit enim is *Peruanas oues* magnitudine asinis æquales, quod in calidiore degant regione: cùm hic contra referat, perire has oues, si ad calida deducantur loca, & vice versa in frigidioribus non meliùs modò habere, sed mirè etiam prolificare. Et nostras similiter oues ait *Arist.* 9. Hist. animal. frigoris patientiores esse, quam sunt capræ.

Cardanus.

Leuinus Apollonius.

Cardanus examinatur.

Idem fit de Leuino Apollonio.

Quod autem *Leuinus Apollonius* scribit, asinis illas esse contumaciores, & quandam ita fatuitatem ipsis attribuit, non aberrat. Nam & *Aristoteles* iam dicto loco, nostratibus ouibus amentiam assignat, & mores stultissimos. *Ouile enim genus quadrupedum omnium ineptissimum*, dicit, *cum sæpe stent oues nec abire velint, nisi mares à pastore ducantur, ita enim reliquus grex consequitur*. Miratus ego mehercle,

Oues Canem pelle arietina vestitũ sequuntur. mehercle, non semel harum ruditatem cum risu fui, dum laniones, vt quò vellent perducere oues, possent; si arietem, quem illæ sequuntur præeuntem, forsan ad manus non haberent, cani Molosso alicui pellem arietinam induerent, & eundem, tintinnabulo simul e collo suspẽso, præmitterent, quem stultus grex reliquus non aliter atque ductorem solitum arietem, sequebatur. Atque vtinam nos quoque Naturalium nostros duces ac magistros scientiarum, non sæpiusculè pecudum more, vt aliàs monui non quà eundem esset, sed quà itur, improuidè sequeremur. Hæc pecudum stupiditas etiam in prouerbium cessit, dum

Sæpè imus quà itur non quà eundum esset.

Veruecum in patria, crassoq. sub aere natos,

Homines stupidi cur pecudes vocentur. Dicimus, quibus ingenium non ita perspicax est, sed subtiliore spiritu animali minùs irradiatum, quos itidem minimè emunctæ naris homines appellamus, quòd ouibus nares semper muco quodam diffluant. *Ouis & asinus,* inquit, *Ælianus* lib. 5. cap. 20. *ineptissimis sunt moribus & degeneribus animis.* Non sibi tamen ideò contradicit, cum de Ouibus loquens (vt paulo supra memini) ad parendum eas faciles dixit. Ferocitatem enim tantùm, atrocitatem & vafritiem cæteris fermè communem feris, ab illis remouere, & placidam quandam potiùs simplicitatem, aut stupiditatem inesse, innuere voluit: quæ in comparatione versutiæ & fraudis Vulpium & Luporum manifesta fit, quam imbecillam rationem vocat *Gryllus* apud *Plutarchum, Vlyssi* de ingenio bestiarum respondens, & inesse ouibus voluit, si cum Vulpe conferantur. Reliqua quæ *Leuinus* habet, non attingo: cum quilibet facilè perspiciat historicam *F. Gregorij* relationem multo ampliorem esse, & quæ ouium harum naturam magis ac intimiùs rimetur, & ob oculos ponat.

Sopitur aliqua contradictio Aeliani.

Alia authorum loca pro nostræ historiæ confirmatione. Non desunt tamen alia authorum testimonia, quæ conclusionis loco hìc breuitèr interserenda existimo, si quid præsertim habeant, quod nostræ defectum narrationis supplere queat. *Iosephus à Costa* imprimis lib. 4. cap. 41. ait, DEVM pauperculæ huic genti, de iumentis simul seu onerarijs bestijs, & cibis atque amictu, in hoc vnico animali prospicere voluisse. Hoc enim *Indi* absque vlla ferme cura, sine victus certè delectu, cum obuio vbique gramine vescatur, nec soleis ferreis calceetur, nec frænis aut ephippijs cingatur, maxima cum vtilitate vti possunt. Recenset autem duas species seu genera, laniferum vnum, & alterum quodammodo lanis carens, oneribus aptius, ex quo nisi fallor, nostrum in Icone propositum est animal: lana enim vt apparet, exigua ipsi appingitur.

Oues Peruanæ duorum generum.

Pacos primas dicunt obstinatissimas & lanigeras. Prioris generis Oues vocat *Pacos*, quæ obstinatissimæ sunt, vt inde prouerbio pertinacissimum & duræ ceruicis hominem *impacatum* dicant. Hæ vbi in terram semel ira percitæ prouolutæ, iacent, remedijs vix vllis inde dimoueri & erigi possunt. Aliquando tamen placantur, vbi Barbarorum quispiam illorum, trium vel plurium horarum spatio eis assideat, blandiatur, & suauibus ipsarum iram verbis deliniat. Ex lana huius, duplicis differentiæ, pannos texunt incolæ: viliorem *Hauasca* vocant, delicatiorem *Cumbi*: & quod mirum est, ex vtraque panni parte, ita lana prominet, vt nulla filorum vestigia emineant. Tinguntur colore ex herbis expresso.

Secundæ minus lanigeræ. Secundi generis, quæ breuioris nempe lanæ sunt, hoc habent, quo risum mouent,

uent, cum aliquando erectis capitibus diutissimè actores suos aspiciant, quasi admirabundæ, imperterrito quodam, & nec metus nec gaudij participe animo, elatæ. Nonnunquam tamen perterritæ fugam arripientes in scopulos se cum onere recipiunt, vnde vt dimoueantur, arte nulla effici potest, nisi sclopetis interfectæ decidant, vt argentum, quod plerunque gestant, recuperetur. Addit *Iosephus* insuper non semel se miratum, cum videret ex Monte *Potosi* vsq. ad *Aricam*, septuaginta spatio leucarum, aliquando 2000. *Barras*, siue argenteas quadras, quæ ad minimum 300000. ducatis censeri possint, ab his ouibus gestatas fuisse, nullo comitatu aut satellitio stipatis. Nam præter pauculos *Indos*, qui viam præirent, & onera moderarentur, vix vnus atque alter *Hispanus* congrediebatur. Tantam esse ait viarum in *Peru* securitatem. Ita vt etiam sub dio dormirent, vbi actores tentoria erigebant, & succensis lignis potu ac epulis viarum tædio medebantur. Si iter longum conficere coguntur, quatuor singulis diebus leucas absoluunt: sin vnius solius iter diei aggrediantur: octo vel decem etiam leucas emetiuntur. Quæ sequente capite de *Bezoardicis* lapidibus, quorum ex his ouibus, *Pacis* nempe, aliqui extrahuntur, sed, vt supra quoque dictum, minimæ efficaciæ; ea ad alium à nobis locum reseruantur, vbi datà operà forsitan de *Bezoar* fuerit disputandum.

Hæ habent quid ridiculi.

Securitas viarum in Perù.

Ioannes Baptista Cortesius Medicus Messanensis in suo laborioso, ingenioso tamen Miscellaneorum medicorum opere, Decade 8. *Bezoar* lapidis historiam describens ex *Iosua Ferro* duorum meminit horum animalium, *Glama* & *Paci*. Et *Glamam* ait esse maiorem *Paco*, & vbi cum onere ceciderit illa & forsan irritetur, tanta nonnunquam bile commoueri, vt mordeat, & simul quicquid comederit ac biberit, ad os reuocet, & huius partem violenter in hominum faciem inspuat. De *Paco* nihil aliud addit, quam obstinationem ipsi summam, quæ vocabulo *Pacos Indis* designatur, inesse: carnem etiam habere sapidam, & vtilem.

Quæ de his ouibus Ioan. Baptista Cortesius habeat.

Si quæ adhuc restant, ad ouium harum naturam explicandam attinentia, ea apud alios rerum *Indicarum Occidental.* Scriptores legi possunt: non lubet huc omnia transcribere. Hoc vnum interim non leue alicui dubium ciere posset: An reuera inter oues hæc animalia censenda veniant? Ego profectò, quid hic certi constituam, non habeo. Formà hæ oues, si gibbositas, & strumositas in dorso essent, cum *Camelis* haud difficulter conuenirent. Bisulcæ imprimis sunt, paruo capite, elongato collo, ruminant, & non sunt cornigeræ: quod *Aristoteles* nulli excornium, excepto *Camelo* & pisce *Scaro*, concessit; qui, Idem lib. 5. Hist. anim. cap. 2. ait, *quod vterque mas & femina Camelus, totam diem coitu transigant*, quod supra de nostris his quoq. *Indicis* ouibus asseruimus. Cruribus quoq. *Camelorum* more, onera aut deposituræ, aut recepturæ, se humi componunt.

Videantur alij etiam scriptores.

Dubitatur an ad oues an ad Camelos potius pertineant?

Atqui hæc non prorsus euincunt argumenta, licet enim excornes sint hæ oues, fors hoc non mutat speciem subitò. Cum *Boues* etiam in *Scythia Hippocrates* lib. de aere, aquis & locis, absque cornibus nasci testatum reliquerit, quod præ frigore regionis cornua eis non enascantur. Et ceruæ Arist. & sensu teste, cornibus carent, & pleræque in *Gallia*, quod *Scaliger* quoque aduertit, & in *Germania* sine cornibus fœminæ oues sunt: non ita in *Italia* tamen, vbi arietes mirè quoque præ alijs regionibus cornibus luxuriant. Vidi hic non bicornes

modò,

Ex dentibus signa veriora sumi potuissent.

modò, sed tricornes, quadricornes, quinquecornes, & secornes. Vnicornes nondum conspexi.

Quod si mihi capitis earum, aut solorum copia dentium concessa fuisset, iam ad *Oues*, an ad *Camelos* accederent, magis perfectè; quod in alijs quoque præstiti animalibus, diiudicassem. Carere eas dentibus incisorijs in superiore maxilla, & in inferiore duos grandiores & erectiores ex incisoribus, eminere, iam in historia notatum fuit. Horum occasione hic plura de *Bidentibus* dicere possem, quæ rixa tamen ad politioris tantùm literaturæ viros pertinet, quamque apud *Aldrouandum*, vbi de *Oue* tractat, videre poteris, satis bene enucleatam. Quid? si quis hanc *Glamam*, & hunc *Pacum*, nec *Oues*, nec *Camelos*, sed sui generis animalia appellaret? non video cur grauiter ideo peccaret. Neque enim Aristoteli propterea error affingendus foret, quod præter cornigera solum inter quadrupedia *Camelum* ruminare scripsit: hæ autem *Peruanæ* nostræ pecudes, nec cornigeræ sint, nec *Cameli*, & ruminent tamen. Ignoti enim nulla scientia, aut dementia est: *Aristoteles* autem nec animalia *Noui mundi* esse sciuit, nec ibi viuere posse vnquam credidit, intra *Tropicos* præsertim, à quorum torrida regione & bruta, & homines, & plātas ipsas longè exulare, ob infirmas rationes quasdam, à sensu & experientia funditus iam euersas, & solo datas, voluit. Sunt autem in *America* plurima animalia à nostris essentiali quadā ratione, non externo saltem habitu discrepantia, vt aliàs quoque monui, quorum in numero, si quis *Peruanas* has *Oues* collocare velit, per me licebit: sin minùs, *Oues* sui generis appellitet, vtrarumque enim historiam, mores, ac proprietates si intimiùs examinet, quid ipsi iudicare ac credere opus fuerit, probè & cōfestim intelliget.

An sui generis sint animalia.

Aristotelis error circa zonam torridam.

Quæ autem *F. Gregorius* de Ouium earundem scabie, & huius medela ex sulphure monuit, cum nostris ea planè ouibus conueniunt. Quandoquidem & nostræ contagiosa hac lue, vnde *Morbida facta pecus totum corrumpit ouile*, non rarò corripiuntur, & sulphure etiam rectè percurantur. Cum enim ante annos hos vigintiquatuor, *Tibur* animi gratiâ, & ad mōtem inde *Ianuarij* dictum, *Principis Cæsij* nostri proprium, videndarum, & colligendarū ibidem stirpium causâ proficisceremur, Ego & *Henricus Coruinus*, solertissimus *Romæ* pharmacopœus, & mirus phytognostes, amicus mihi percharus: vidimus per *Albulas Aquas*, sapore non satis grato, odore sulphureo, coloreq. albo & corrupto præditas, in via *Tiburtina*, oues quamplurimas sæpius transigi. Et cum rationem huius ab Vpilionibus sciscitaremur, oues scabie laborare respondebant, cui sulphureus hic & breuissimus fluuius mederetur. Distat autem hic à *Tiburtina Vrbe* quatuor passuum millibus, quod olim *Martialis* quoque 1. Epig. 13. notauit.

Nostræ oues cum Peruanis eodē morbo vexantur & ijsdē remedijs curantur.

Henricus Coruinus miram stirpium notitiam habet.

Albularum aquarum origo & progressus.

Itur ad Herculei gelidas quà Tiburis arces,
Canaque sulphureis Albula fumat aquis:
Rura nemusque sacrum, dilectaq. iugera Musis,
Signat vicinâ quartus ab vrbe lapis.

Hæ ex Lacu sulphur olente (quem simul vidimus, & in eo breues insulas herbis consitas, quæ sæpe aliquot paria boum sustinent, fluctuare admirati sumus) effluentes, ad *Anienem* vsque delabuntur. Has *Virgilius* 7. Æneidos, his versibus designauit.

At

At rex sollicitus monstris, oracula Fauni
Fatidici genitoris adit, lucosque sub alta
Consulit Albunea, nemorum quæ maxima sacro
Fata sonat, sæuamque exhalat opaca mephitin.

Quem sulphuris putorem, *Martialis* itidem innuere voluit 4. Epig. 4.

Quod sicca redolet palus lacuna,
Crudarum nebulæ quod Albularum,
Malles, quam quod oles, olere Bassa.

Sed proh DEVM immortalem, quàm rerum omnium est vicissitudo! Vbi nunc sunt quæ ad *Albulam* olim fuerant, *Albunea* nemus? *Fauni* oraculum? dilecta Camœnarum, siue Musarum iugera? & *Sybillæ Tiburtinæ* fanum? Hæc omnia eo loci in pastorum nunc tuguria, & bestiarum stabula commutata, gementes admirati sumus. Vt verè *Seneca* scripserit, de Consolatione, vel quisquis ille poeta fuit,

Tempus inducit magnam rerum Metamorphosin.

Omnia tempus edax depascitur, omnia carpit,
Omnia sede mouet, nil sinit esse diu.

Et quo nunc quæso earundem dignitas aquarum recessit, quæ *Strabone* scribente lib. 5. ad multos salutiferæ morbos, tum potu, tum lauationibus adhibitæ laudabantur? Atque vt *Andreas Baccius*, quem in hac professione mea Antecessorem habui, opere suo non satis laudando de *Thermis* testatur, illæ in *Augusti Cæsaris* & *Neronis* quoque vsum cesserunt. Hæ à primarijs priscorum temporum Medicis approbatæ fuerunt, *Antonio Musa*, *Andromacho*, *Asclepiade Archigene*, *Cælio Aureliano*, *Galeno*, *Aetio*, *Paulo Æginetа*, alijsque, ad neruorum morbos, coxendicum dolores, seminis profluuium, muliebres fluxus, sanguinis vomitum & tardas vesicæ passiones; Recentiores etiam ad vrinæ ardorem, vesicæ vlcera, callos, arenulas, lapides extenuandos, ad calidas hepatis intemperies, & manantia vlcera pustulasque mirè commendarunt.

Albulæ olim in vsu medico laudatissimæ nunc in desuetudinem abierunt.

Sed quotusquisque nunc *Romanorum* est Medicorum, qui *Galenum* suum lib. 1. de simpl. facult. cap. 7. secutus, in vsum hasce reuocare, vel tentet ipse, vel consulat solummodo?

Tantum æui longinqua valet mutare vetustas!

Vt vetera plerisque & præsentia sordeant, longinqua & noua mirificè placeant. Et sic, quæ olim Imperij *Romani* Principibus medebantur, nunc abiectæ ac neglectæ, vilissimarum vix ouicularum ad scabiem medicina remanserunt. Cum tamen nunc eadem sit Natura, idem cælum, tellus illa, quæ olim fuit. An igitur medicamenta, quæ quondam profuerunt, nunc eadem obfutura existimemus?

Recentia & absentia veteribus & propinquis præferuntur.

Sed, ne hic iterum nimietatem accuses meam lector, hæc de *Ouibus Peruanis* satis sunto.

AT O-

A T O T O T L

ALCATRAZ.

Onocrotalus Mexicanus dentatus.

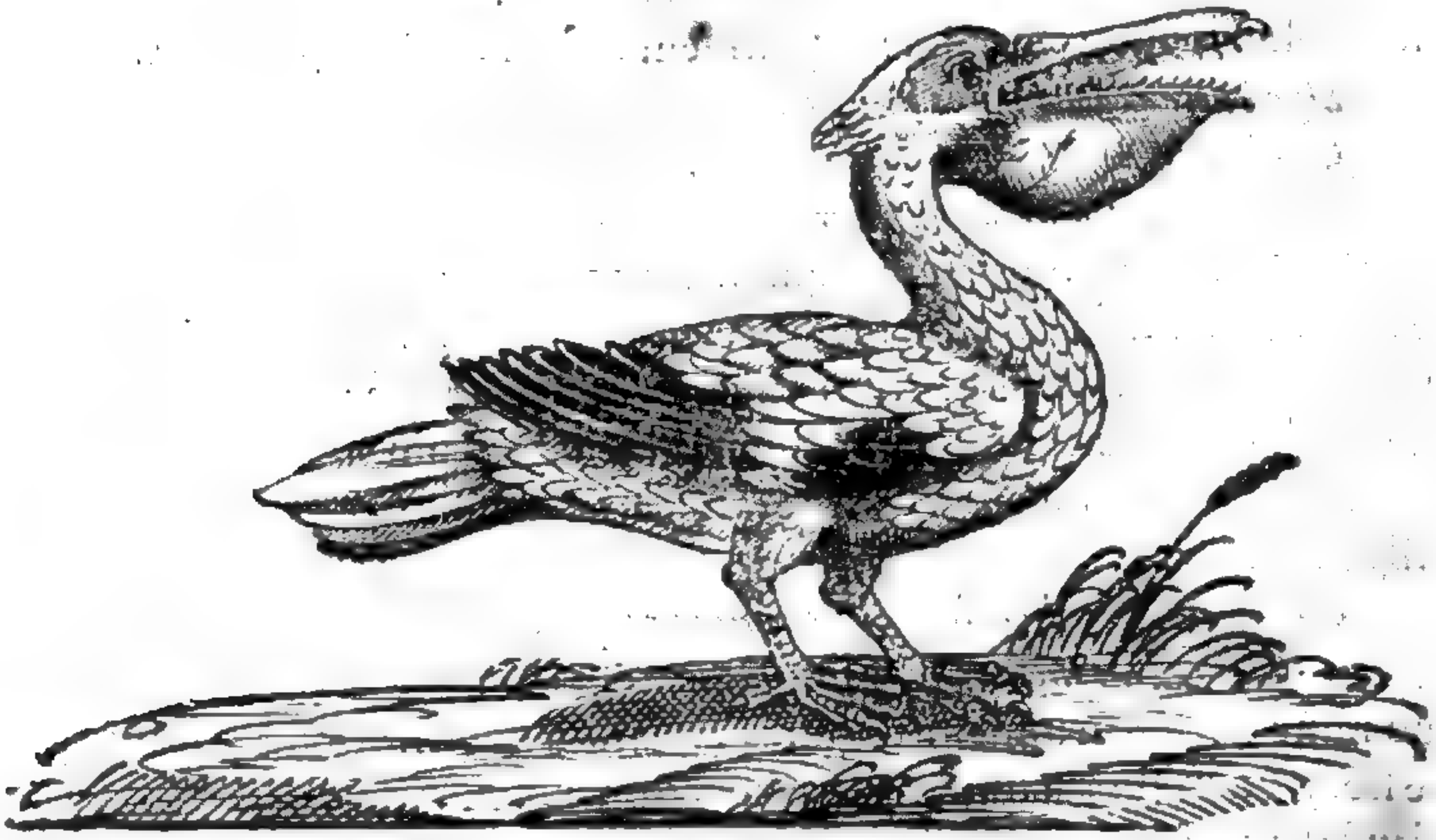

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM in hac Aue crocei est coloris, dentes albi, lingua rubescit, quæ non satis porrecta apparet. Sacculus, quem piscatoriam perã dicere queas, inferiori rostro nexus ex rubro flauescens pendet, plurimis iisque rubellis fibris, venulisq. distinctus. Superioris acumen rostri, vnguis instar recurui, ad inferiora prominet. Oculorum area flauet, quorum albumen croceum, pupilla rubet, cuius centrum citrinescit. Circulus verò tunicas oculorum ambiens, albus est admodum, vt hæc colorum varietas, miram intuenti hos oculos delectationem præbeat. Totam hanc peripheriam alia adhuc exterior linea ambit, carnei coloris, à naribus incipiens (quæ oculis sunt vicinissimæ) ad aures recurrens, & ab his ad oris rictum pertingens. Cæterum caput albicat, crista ad collum reflexa, alba croceaque, & densa conspicitur. Collum integrum, & venter inferior totus ad caudam vsque albentis sunt, & suauerubentis coloris. Alarum principium candicat, postea nigret, dein iterum albet, extrema in longum denuo nigrent. Cauda capiti ac cristæ, colore respondet. Pedes trifidi distincti apparentes, intermedia tamen membrana cohærentes, vngues conspicui, at recurui, calcar in posteriore pedis parte, crocei coloris omnia, rubedine intermixtà. Totus animalis huius habitus magnam auem repræsentare videtur: in qua hoc etiam valde mirabile est, quod dentes, vel dentata rostra habeat, quibus illæ, quas nostris in regionibus vel captas vidimus, vel descriptas legimus, prorsus carent.

ATOTL

Digitized by Google

ATOTOTL

Onocrotalus Mexicanus non dentatus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

AVIS hæc vt clarè patet, priori congener est: hæc sola inter vtramque differentia conspicitur, quòd dentes in hac nulli adsint. In superiori rostri parte membranaceum quid eminet, eiusdem cum rostro coloris, rubri nimirum, quo sacculus etiam venis hinc inde discurrentibus tinctus apparet. Oculi in hac omnino minores, quorum medium nigricat, circulus autem & veluti halo, ipsos ambiens, est croceus. In crista plures, subtiliores, ac longiores sunt plumæ. Reliquum corpus & alæ, à priore aue non differunt colore. Pedes autem non flauent, sed rubent. Sacculus in vtraque alite principium suum à gutture desumit, & ad rostri vsque inferioris extremum protenditur, & vt apparet, cum hoc ipso pertuso ac peruio continuatur. Lingua in hac tota rubra, quæ conspiciendam valde se præbet. Adest tamen adhuc insignis in vtriusque collo discrepantia, vt intuenti est manifestum; quod illud in priore cygnæum quasi ob longitudinem, hoc columbaceum veluti, ob breuitatem existat.

SCHOLIA EIVSDEM.

ADmiranda magis, abstrusiora, & pluribus inuoluta controuersijs, non puto in vniuerso animantium genere, quàm quod *Auium* est, à naturalium Scriptoribus historiarum, literis consignata fuisse. Causam hanc ego esse facilè conijcio, quod à nostra, in qua nos viuimus regione, pleræque aues dissitissimæ volent, quæ aerias habitare domos, vt plurimùm assolent. Quare & Psaltes dixit: *Benedicite omnes volucres cæli Domino*, per cælum aerem ipsum intelligendo. Hinc mirum minimè est, si minorem earundem, quàm alia- *Cur tam perplexa sit Auium historia.*

 rum

Digitized by Google

rum bestiarum quæ terram & aquas incolunt, notitiam possidemus, si non tam exterum corporis habitum, quàm mores atque ingenium earundem consideremus.

Quibus authoribus plurimum debeamus in auium historia.

Maximam itaque gratiam debemus *Aristoteli, Plinio, Solino, Æliano* & *Alberto Magno*, qui auium diffusam nobis cognitionem reliquerunt: nec minorem ex Junioribus *Vlyssi Aldrouando*, qui tribus suis Ornithologiæ voluminibus ea posteritati consignauit, quæ antiquorum non modò scripta dilucidarunt, sed & veteribus noua plurima adiunxerunt.

Verumenimuero, cum Naturæ campus tam sit amplus, vt rectè *Plinius* dixerit, *Nos omnem experimentis naturam assequi non posse*, nedum vt vnius hominis vita, breuis illa & ærumnosa, peruideat omnia; commendandi sunt quorumcunque etiam conatus, qui antiquis recentia, & non raro veriora addere moliuntur. Ex horum ego numero laudare possum Illustriss. Equitem *Cassianum Puteum Lynceum*, & *Carolum Antonium* ipsius Germanum, nobile par fratrum.

Cassianus Puteus Lynceus & Carolus Ant. fratres laudatissimi, in animal. hist. enucleanda.

(Queis non desidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec somnos animus permittit inertes)

Qui animi scilicet gratia ad iucundissimam Animalium contemplationem, à grauioribus subindè negotijs studijsque diuertentes, nullis parcunt sumptibus, vt ex peregrinis etiam regionibus *Aues* conquirant, & præsertim domi suæ detineant atque examinent, per proprium ad id operis deputatū pictorem delineari quoque curent, hunc solum ob finem, vt veritatem, quæ tam profundo latitat *Puteo*, ex hoc eodem, qui ipsis pro nomine, & armis Gentilitijs est datus, expiscentur, & Naturæ studiosis libentissimè communicent vniuersis. Id quod nuper quidem simili cum ipsis stadio decurrens, *Ioan. Petrus Olina* I. V. Doctor familiaris eorundem, in præclaro suo Romæ euulgato Auiario comprobauit.

Ioan. Pet. Olinæ auiarium laudatur.

Perplexam autem esse auium historiam, vel hinc saltem dignoscere licet. Vt enim iam nihil dicam de auibus illis, quas etiam *Plinius* lib. 10. cap. 49. pro fabulosis habet, alatos esse *Pegasos* ex volucriū genere, & *Gryphas* aurita rostri aduncitate, licet idem lib. 7. cap. 2. ex *Herodoto* & *Aristea Arimaspos* ad Septentrionem sitos populos, (sine vlla fere hæsitatione) cum gryphis ferarum volucri genere, vt aurum his custodientibus eripiant, bellum gerere scribat. Et fabula quoque sit, ex *Democriti* mente aues esse, ex quarum confuso sanguine serpens nascatur, quem qui comederit, alitum colloquia sit intellecturus. Vt inquam, de his ac similibus nugis nihil memorem; an non æquum fuerit, de alijs nonnullis dubijs non minùs, quamuis pro certissimis à nonnemine creditis, inquirere, & quid firmi statuendum sit, semel tandem explorare?

Cur auium tractatio sit perplexa.

Fabulosæ aues.

Et de *Phœnice* quidem quid referam? de qua licet *Plinius* dubitet, *Manilius* tamen apud eundem, hanc annis viuere dixit centum & sexaginta, & senescentem, ex Casiæ & Thuris surculis construere nidum, rogumq. replere odoribus, & superemori: atque vt *Herodotus Mela, Solinus*, pluresque fide digni Scriptores contestantur, inde renasci quoque. Quid de *Vulture*? num verum sit, omnes in hoc auium genere esse fœminas, vt *Ælianus* affirmat, quæ ex vento concipiant, ideoque nec nidificent, nec oua ponant & excludant, sed statim alatos & volatiles

Præter fabulas meras sunt multa dubia in auibus exploranda.

De Phœnice.

De Vulture.

Digitized by Google

tiles pullos pariant. Quid de auibus illis? quas *Bernecas* quidam doctissimi viri, *Bernestas* alij vocant, & Anates Scoticas in *Scotia* & *Hibernia* ex putrido ligno in mare delapso nasci scribũt, quas ideo quadragesimali ieiunio esiles censent, veluti ab animantibus non procreatas è sanguine. De his *Fabius Columna Lynceus* noster circa finem *Phytobasani* sui, doctissimè disputat, & *Balani marina* speciem esse arguit. Quid de *Isida* aue? cuius detractam cum plumis pellem, & parieti affixam Libro de *Natura rerum* Author, & alij tradunt, quotannis pennas mutare, ac si auis viueret. *Albertus magnus* hoc negat, *Simon Maiolus* verò in diebus suis *Canicularibus*, adhuc Neapoli id videri asseueranter affirmat.

De Anatibus Scoticis.

De Isida.

Apud hunc eundem *Maiolum* sexcenta alia de nostri etiam Orbis auibus reperies, quæ lecta vel audita miraculi instar animum concutiunt, & Authoribus tamen suis fidem his astruentibus, minimè destituuntur. Esse nimirum aues cornutas, deplumes, pilosas, noctu lucentes, solo aere victitantes, ferrũ deglutientes & digerentes, humanas voces tam Latinè quam Græcè imitantes, in deferendis epistolis nuntiorum loco seruientes, perpetuo volatu vitam finientes, nidos suos mari soli credentes, supinas etiam; cũ pleræq. pronæ hoc faciant, volitantes.

Simon Maiolus colloquia dier. canicular. scripsit.

Apud hunc plurima de auibus mira leguntur.

Sed vt propiùs ad instituti nostri rationem accedam, controuersia minimè caret, quid sit *Pelicanus*, adeò à veteribus decantatus, à pictoribus delineatus, & à plebecula, veneratione ferme quadam cultus & æstimatus, quem aliqui *Onocrotalum* (de quo inpræsentiarum nobis sermo est) esse voluerunt, alij negarunt, alij eiusmodi auem quæ, veluti depingitur, pectori vulnus suo infligat, & ex sanguine proprio semimortuos suos pullos resuscitet, in rerum vniuersitate reperiri audacter pernegarunt.

Pelicanus etiam dubius.

Quare nec ego operam omnino lusero, *nec me labor iste grauabit*, si eandem adhibuero diligentiã in *Auibus*, quas præ manibus nunc habeo, quã in Quadrupedibus à me historico stilo expeditis, vel pręstiti, vel pręstare saltẽ annisus fui, cũ à *F. Gregorio* præsertim in his parum adiutus fuerim: operi itaque me accingo.

Commodùm certè euenit, vt *Ouem Peruanam* ruminantẽ scilicet bestiam, Auis nunc insequatur inter omnes forsan volucres, hęc sola illud admirationis habẽs, vt ruminanti quid simile moliatur, *Onocrotalus* nimirum, de quo *Plinius* lib. 10. cap. 47. hęc concepta verba habet. *Olorum similitudinem Onocrotali habent, nec distare existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius vteri genus. Huc omnia inexplebile animal cõgerit, mira vt sit capacitate. Mox perfecta rapina sensim inde in os reddita, in verã aluũ ruminãtis modo, refert. Gallia hos Septentrionalis proxima Oceano, mittit.*

Onocrotalus quasi ruminans auis, aliam ruminãtem bestiam hic sequitur.

Atqui vt vt sit, *Cygno* in multis *Onocrotalum* esse similem, cum vtræq. aues sint στεγανόποδες siue palmipedes, & aquas non modò ament, sed in his ob pedum præcipuè structuram, etiã natent; quod Ciconiæ, Ardeæ, & Grues, licet frequentissimè aquis adsint, facere tamen raro solent, quibus volatus quam natatio magis congruit: & vt corporis staturà, & pennarum colore vix etiam differant (nisi quod *Cygni* candidissimi, *Onocrotali* alterius coloris esse possint, qui etiam, vt mihi videtur, Cygnis longè maiores excrescunt) vt ob dictam iam similitudinem, *Aldrouandus* etiam in tertio suæ *Ornithologiæ* volumine *Cygno Onocrotalum* subiungere nõ dubitauerit. Differunt tamen haud parùm, nõ ob ingluuiem (seu vt *Plin.* vocat, vterum) solummodo rostro subnexam, sed ipsã etiam formà

Conueniũt & differunt inter se Cygnus & Onocrotalus.

tam rostri, quod longius multò est in *Onocrotalo*, quàm colli, quod vice versa in *Cygno* longitudine præcellit. Hæc mihi vtramq. gnauiter intuenti auem comperta sunt, non solùm cum politissimum ex *Cygno* (quem fel. mem. *Virginius Cæsarinus Lynceus* mihi donauerat) sceleton confici curarem, quod domi adhuc meæ asseruo; sed cum aliquoties *Onocrotalum* viuum quoq. *Romæ* Anno Iubileo 1625. visum accederem.

Quæritur ad quodnā genus auiū Onocrotalus pertineat.

Verumenimuero, antequam de proprio hìc ego quicquam dicturus sum, pro mei ratione instituti disquirēdum erit, sub quo nam auium genere *Onocrotalum* collocandum censeamus. Et an communi præceptori nostro *Aristoteli* is innotuerit? De hoc enim plurimùm inter se *Aldrouandus*, & Germanus Ornithologus (a quo *Aldrouandus* pleraq. in suos desumpta commentarios transtulit) altercantur. Et est hæc non omnino de nihilo disputatio. *Aldrouandus* igitur in vestibulo statim suæ de *Onocrotalo* tractationis, *Sed priusquam* ait, *huiusce alitis historiam exordiar, beneuolum lectorem volo admonitum, eum verò potissimum qui Ornithologi* (hoc autem nomine Gesnerum intelligit) *de auibus lucubrationes legit, ne vnà cum ipso Onocrotalum diuersum à Pelecane Aristotelis existimet. Ornithologi enim Pelecan (siue vt vocant recentiores, Pelicanus) Ardeæ genus est.* Vult igitur *Aldrouandus*, cum apud *Aristotelem*, nusquā Onocrotali vox reperiatur, quotiescunq. *Pelecan* apud ipsum legitur, intelligi à nobis *Onocrotalum* debere. Quam etiam opinionem suam firmissimis probari posse argumētis, sibi persuadet. Interpretes *Aristotelis Gaza* & *Scaliger*, & ante hos *Plinius*, pro *Pelecane Plateam* reponūt. *Cum enim Arist.* lib. 9 Hist. animal. cap. 10. dixisset *Platea* (Græcum verbum est πελεκάν) *fluuiatiles conchas maiusculas leuesq. deuorat, quas vbi sua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat, testis exuens, atque edat.* Et hæc ex Gazæ versione. Hæc ipsissima penè verba *Plinius* lib. 10. cap. 40. repetit, *Platea*, ait, *cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentas legit, testas excernens.* *Plinius* igitur, quod *Aristoteles Pelecani* tribuit, ad *Plateam*, & non *Onocrotalum*, traduxit. Quin diuerso etiam capite de *Onocrotalo* locutus est, quem locum supra attulimus, cum *Cygno Onocrotalum* simillimum fecit.

Aldrouandus putat Aristotelis Pelicanem esse Onocrotalum.

Videntur huic repugnare Aristotelis interpretes.

Hi potius Pelecanem vocant Plateam.

Volui porrò ad vasta *Scaligeri* Patris commentaria, ceu aliquod veritatis tribunal appellare, vt ipse æquum se iudicem inter litigantes hosce interponeret, & rixas has tandem cōponeret. Verum nihil extorsi, hic enim modò affirmat, modò negat, & nos sub cultro relinquit. Cum enim *Arist.* lib. 8 cap. 14. vt ipse textum Scaliger diuidit, dixisset, *Et Plateæ locum mutant, volantq. à Strymone fluuio ad Danubium, atque ibi pariunt.* *Scaliger* hæc in commentario. πελεκᾶνες *Plateæ ex Plinij Decimo, quem miror, quòd nomen Græcum non apposuit. Qui Plateam & Onocrotalum putant esse easdem aues, Plinij authoritate suam si velint, tueri possunt opinionem: videtur tamen eas diuersas facere. Onocrotalum quidem Galliæ septentrionalis facit incolam: at Plateam Aristoteles Strymonis, & Danubij.* Hic idem *Scaliger* tamen ad iam *Aristotelis* laudatum locum 9. Histor. *Plateas quæ in fluuijs degunt, deuorant magnas conchas, easque laues &c.* Hæc in commentario adiungit. *Plinius in Decimo Plateam* πελεκᾶνα *vocat. Puto esse Onocrotalum, quem etiam nonnulli Italorum Tarabusum dicunt. Huic prolobus, siue ingluuies vastissima. Conchas quia non potest frangere, integras deuorat. Ex calore coacta biant,*

Scaliger consulitur, sed amphibologicè loquitur.

ita

ita euenit vt carnes extant. Vides, vt dormienti similis modò annuit, modò abnuit.

Aldrouandus interim pertinacissimè sua in opinione persistit, *Pelecanem Aristotelis* esse nobis dictum *Onocrotalum*; & quam pro Platea, & Pelecano auem Ornithologus depingit, quæ etiam *Cochlearia*, *Anser Cochlearius*, ab Italis *Cucchiarella*, à Germanis *Læffelgans*, appellatur; quòd rostrum huius auis Cochlear apprimè imitetur, hanc inquam *Aldrouandus Ardeam* potius *Albam*, siue *Albardeolam*, & λευκερῳδιὸν *Aristotelis* firmissimè credit, vt quæ cum *Aristotelis Pelecane* commercij, prorsus nihil habeat. Aldrouandus suam adhuc tuetur opinionem.

Argumenta suæ huius opinionis duo promit planè Herculea, quorum *primum*, sed minoris vt ait, ponderis hoc est: *Pelecanem Aristotelis* τὸν ἐν τοῖς ποταμοῖς γιγνόμενον, *id est, in fluuijs agentem, hoc est, palmipedem esse: Leucorodius verò, siue Platea illa, & Ornithologi putatus Pelecanus, prope tantum fluuios & aquas versatur*, ergo Aristotelis *Pelecan* minimè esse poterit. *Alia ratio est*, ait, *eaque longè maioris momenti: capacissima illa ingluuies, quam vt diximus, Plinius tribuit Onocrotalo, nam & Aristoteles suæ Pelecani eam attribuit, nimirum* τὸν πρὸ τοῦ κοιλίας τόπον. Quod nempe Arist. dixerit Pelecanem suum ingerere conchas in ingluuiem &c. Duo Aldrouandi argumenta.

Veruntamen hæc, vt quod res est, dicam, non talia sunt, quæ si Ornithologo fauere velim, in partes *Aldrouandi* me trahere valeant. Neque etiam Ornithologi rationes eiusmodi sunt, quæ, vt ipsis assentiar, me cogere possint. Euenit huic planè, quod nonnullis Iuris & æqui peritis accidere solet, qui bonam dum causam & actionem, non bonis satis, firmisq. legibus tueri moliuntur, fine suo haudquaquam potiuntur. Hæc tamen parum mouent.

Quod autem *Aldrouandus* minoris efficaciæ argumentum, & primo loco, quod maximum tamen est, se afferre dixit, hoc fuit. Plateam, siue Ornithologi Pelecanum esse *Ardeæ* speciem, *Ardeæ* autem nō sunt palmipedes, est autem *Aristotelis* Pelecan palmipes; consequitur igitur facilè victoria *Aldrouandum*. Et habet is Ornithologum hîc sibi obsequentissimum, qui lib. 3. de auibus Cap. de *Pelecano*, his verbis *Pelecanum* ex Ardearum familia facit. *Videtur sanè mihi Pelecanus noster, ardearum generi adnumerandus, in quo non tam alio insigni, quàm rostri latitudine differt; quamquam Aristoteles etiam Ardeæ albæ rostrum latum & porrectum attribuit*. Verba hæc totam euertunt Ornithologi machinam, & *Aldrouandi* suffragantur. Si enim hîc *Aldrouandus* euicerit *Plateam*, siue *Pelecanum* Ornithologi, siue anserem hunc Cochlearium ex Ardearum esse genere, iam meritò de sua causa triumphabit. Primum argumentum efficax est, & examinatur.

Duo igitur hîc pro indubitatis sunt præsupponenda, priusquam priori huic obiectioni respondeatur. *Primum* nempe, *Pelecanem Aristotelis* auem esse aquaticam & palmipedem, quod superiùs quoque probatum est. Palmipedes autem eodem teste *Aristotele*, in aquis maximam partem viuunt, vnde etiam Natura pedum digitos ipsarum membranâ coniunxit latiore, vt his tanquam remis, ad natandum vti valerent. Fidipedes verò illæ appellantur, quarum pedum digiti sunt diuisi. Harum aliquæ nonnunquam etiam aquas ingredi solent, & ex harum genere sunt *Ardeæ*. *Aristotelis* textus lib. 8. cap. 3. hist. anim. clarissimè hoc docet. *Omnium ferè auium aliæ victum è terra petunt, aliæ à fluuio, aliæ à lacu, aliæ* Vt quæstio hæc resoluatur, duo sunt præsupponenda. Differentia inter palmipedes & fidipedes.

 à mari

tam rostri, quod longius multò est in *Onocrotalo*, quàm colli, quod vice versa in *Cygno* longitudine præcellit. Hæc mihi vtramq. gnauiter intuenti auem comperta sunt, non solùm cum politissimum ex *Cygno* (quem fel. mem. *Virginius Cæsarinus Lynceus* mihi donauerat) sceleton confici curarem, quod domi adhuc meæ asseruo; sed cum aliquoties *Onocrotalum* viuum quoq. *Romæ* Anno Iubileo 1625. visum accederem.

Quæritur ad quodnã genus auiũ Onocrotalus pertineat.

Verumenimuero, antequam de proprio hìc ego quicquam dicturus sum, pro mei ratione instituti disquirẽdum erit, sub quo nam auium genere *Onocrotalum* collocandum censeamus. Et an communi præceptori nostro *Aristoteli* is innotuerit? De hoc enim plurimùm inter se *Aldrouandus*, & Germanus Ornithologus (a quo *Aldrouandus* pleraq. in suos desumpta commentarios transtulit) altercantur. Et est hæc non omnino de nihilo disputatio. *Aldrouandus* igitur in vestibulo statim suæ de *Onocrotalo* tractationis, *Sed priusquam* ait, *huiusce altis historiam exordiar, beneuolum lectorem volo admonitum, eum verò potissimumqui Ornithologi* (hoc autem nomine Gesnerum intelligit) *de auibus lucubrationes legit, ne vnà cum ipso Onocrotalum diuersum à Pelecane Aristotelis existimet. Ornithologi enim Pelecan* (*siue vt vocant recentiores*, Pelicanus) *Ardea genus est*. Vult igitur *Aldrouandus*, cum apud *Aristotelem*, nusquã Onocrotali vox reperiatur, quotiescunq. *Pelecan* apud ipsum legitur, intelligi à nobis *Onocrotalum* debere. Quam etiamopinionem suam firmissimis probari posse argumẽtis, sibi persuadet. Interpretes *Aristotelis Gaza* & *Scaliger*, & ante hos *Plinius*, pro Pelecane Plateam reponũt. *Cum enim* Arist. lib. 9 Hist. animal. cap. 10. dixisset Platea (Græcum verbum est πελεκᾶν) *fluuiatilis conchas maiusculas lauesq. deuorat, quas vbi sua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat, testis exuens, atque edat*. Et hæc ex Gazæ versione. Hæc ipsissima penè verba *Plinius* lib. 10. cap. 40. repetit, *Platea*, ait, *cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentas legit, testas excernens*. *Plinius* igitur, quod *Aristoteles* Pelecani tribuit, ad *Plateam*, & non *Onocrotalum*, traduxit. Quin diuerso etiam capite de *Onocrotalo* locutus est, quem locum supra attulimus, cum *Cygno Onocrotalum* simillimum fecit.

Aldrouandus putat Aristotelis Pelicanem esse Onocrotalum.

Videntur huic repugnare Aristotelis interpretes.

Hi potius Pelecanem vocant Plateam.

Volui porrò ad vasta *Scaligeri* Patris commentaria, ceu aliquod veritatis tribunal appellare, vt ipse æquum se iudicem inter litigantes hosce interponeret, & rixas has tandem cõponeret. Verum nihil extorsi, hic enim modò affirmat, modò negat, & nos sub cultro relinquit. Cum enim *Arist.* lib. 8 cap. 14. vt ipse textum Scaliger diuidit, dixisset, *Et Plateæ locum mutant, volantq. à Strymone fluuio ad Danubium, atque ibi pariunt. Scaliger* hæc in commentario. πελεκᾶνες Plateæ ex Plinij *Decimo, quem miror, quòd nomen Græcum non apposuit. Qui* Plateam *&* Onocrotalum *putant esse easdem aues, Plinij authoritate suam si velint, tueri possunt opinionem: videtur tamen eas diuersas facere. Onocrotalum quidem Galliæ septentrionalis facit incolam: at* Plateam *Aristoteles Strymonis, & Danubij*. Hic idem *Scaliger* tamen ad iam *Aristotelis* laudatum locum 9. Histor. *Plateas quæ in fluuijs degunt, deuorant magnas conchas, easque laues &c.* Hæc in commentario adiungit. *Plinius in Decimo* Plateam πελεκᾶνα *vocat. Puto esse Onocrotalum, quem etiam nonnulli Italorum Tarabusum dicunt. Huic prolobus, siue ingluuies vastissima. Conchas quia non potest frangere, integras deuorat. Ex calore coacta biant,*

Scaliger consulitur, sed amphibologicè loquitur.

ita

ita euenit vt carnes extant. Vides, vt dormienti similis modò annuit, modò abnuit.

Aldrouandus suam adhuc tuetur opinionem.

Aldrouandus interim pertinacissimè sua in opinione persistit, *Pelecanem Aristotelis* esse nobis dictum *Onocrotalum*; & quam pro Platea, & Pelecano auem Ornithologus depingit, quæ etiam *Cochlearia*, *Anser Cochlearius*, ab Italis *Cucchiarella*, à Germanis *Læffelgans*, appellatur; quòd rostrum huius auis Cochlear apprime imitetur, hanc inquam *Aldrouandus Ardeam* potius *Albam*, siue *Albardeolam, & λευκερῳδιὸν Aristotelis* firmissimè credit, vt quæ cum *Aristotelis Pelecane* commercij, prorsus nihil habeat.

Duo Aldrouandi argumenta.

Argumenta suæ huius opinionis duo promit planè Herculea, quorum *primum*, sed minoris vt ait, ponderis hoc est: *Pelecanem Aristotelis τὸν ἐν τοῖς ποταμοῖς γινόμενον, id est, in fluuijs agentem, hoc est, palmipedem esse. Leucorodius verò, siue Platea illa, & Ornithologi putatus Pelecanus, prope tantum fluuios & aquas versatur*, ergo Aristotelis *Pelecan* minimè esse poterit. *Alia ratio est*, ait, *eaque longè maioris momenti: capacissima illa ingluuies, quam vt diximus, Plinius tribuit Onocrotalo, nam & Aristoteles suæ Pelecani eam attribuit, nimirum τὸν πρὸ τῆς κοιλίας τόπον*. Quod nempe Arist. dixerit Pelecanem suum ingerere conchas in ingluuiem &c.

Hæc tamen parum mouent.

Veruntamen hæc, vt quod res est, dicam, non talia sunt, quæ si Ornithologo fauere velim, in partes *Aldrouandi* me trahere valeant. Neque etiam Ornithologi rationes eiusmodi sunt, quæ, vt ipsis assentiar, me cogere possint. Euenit huic planè, quod nonnullis Iuris & æqui peritis accidere solet, qui bonam dum causam & actionem, non bonis satis, firmisq. legibus tueri moliuntur; fine suo haudquaquam potiuntur.

Primum argumentum efficax est, & examinatur.

Quod autem *Aldrouandus* minoris efficaciæ argumentum, & primo loco, quod maximum tamen est, se afferre dixit, hoc fuit: Plateam, siue Ornithologi Pelecanum esse *Ardeæ* speciem, *Ardeæ* autem nō sunt palmipedes, est autem *Aristotelis* Pelecan palmipes; consequitur igitur facilè victoria *Aldrouandum*. Et habet is Ornithologum hìc sibi obsequentissimum, qui lib. 3. de auibus Cap. de *Pelecano*, his verbis *Pelecanum* ex Ardearum familia facit. *Videtur sanè mihi Pelecanus noster, ardearum generi adnumerandus, in quo non tam alio insigni, quàm rostri latitudine differt, quamquam Aristoteles etiam Ardeæ albæ rostrum latum & porrectum attribuit*. Verba hæc totam euertunt Ornithologi machinam, & *Aldrouando* suffragantur. Si enim hìc *Aldrouandus* euicerit *Plateam*, siue *Pelecanum* Ornithologi, siue anserem hunc Cochlearium ex Ardearum esse genere, iam meritò de sua causa triumphabit.

Vt quæstio hæc resoluatur, duo sunt præsupponenda.

Duo igitur hìc pro indubitatis sunt præsupponenda, priusquam priori huic obiectioni respondeatur. *Primum* nempe, *Pelecanem Aristotelis* auem esse aquaticam & palmipedem, quod superiùs quoque probatum est. Palmipedes autem eodem teste *Aristotele*, in aquis maximam partem viuunt, vnde etiam Natura pedum digitos ipsarum membranâ coniunxit latiore, vt his tanquam remis, ad natandum vti valerent. Fidipedes verò illæ appellantur, quarum pedum digiti sunt diuisi. Harum aliquæ nonnunquam etiam aquas ingredi solent, & ex harum genere sunt *Ardeæ*: *Aristotelis* textus lib. 8. cap. 3. hist. anim. clarissimè hoc docet. *Omnium ferè auium aliæ victum è terra petunt, aliæ à fluuio, aliæ à lacu, aliæ*

Differentia inter palmipedes & fidipedes.

à mari. *Sed palmipedes in ipsa aqua partem maximam versantur, & aliqua ingurgitantes se, quærunt quod comedant. Fidipedes circa aquam, earumque nonnullæ terra contentis altilibus vescuntur, quæ scilicet carnem non tangunt. Petit lacus & fluuios Ardeola & Albardeola, quæ magnitudine minor est, rostro lato porrectoque.*

Secundum præsuppositum. *Secundum* verò, quod tanquam concessum pono, & iam ex Aristotele probatum existimo, hoc est: *Ardeas* non esse palmipedes, nec in aquis (quod tamen *Pelecan* facit) vt plurimùm agentes. Cum enim ait Aristoteles: *petit lacus & fluuios Ardeola & Albardeola*, iam præsupponit eas non esse ex fluuiatilibus, de quibus paulo ante locutus fuerat. Et eò magis, quia de his mentionem facit, cum iam de fidipedibus deseruisset, quod his potius *Ardeas* associaret.

Ornithologus quoque de *Ardeis* in genere agens, hæc habet verba. *Digiti pedum terni, longi; membranis modicè iuncti, & quartus retro pro calce similiter longus.* Quæ ipsissima verba *Aldrouandus*, ardeas in genere explicans, reperit. Non igitur Ardeæ fuerint palmipedes. Accedit huc, quòd vterque picturà & iconibus ostendant, quantum *Ardearum* pedes liberi, explicati, nullà fere membranà connexi, differant à *Cygni*, *Onocrotali*, *Anseris*, *Anatis* & similium palmipedum volucrium pedibus, qui non aliter ac vespertilionum alæ tenaci & coriaceà membranà compinguntur. Et ego, qui Ardeæ sceleton adhuc inter alia habeo, & olim etiam Plateam, siue Cochleariam secui, quod discrimen in harum pedibus repererim, adhuc bene memini.

Pelecan non est ex Ardearum genere.

Non igitur, quia apud *Aristotelem Pelecan* scribitur fluuiatilis auis, qualis *Onocrotalus* est, ideò *Onocrotalus est Pelecan Aristotelis*, vt iam *Aldrouando*, hoc probare tentanti, cum rationibus firmis refragati sumus. Neque Ornithologo me addico asserenti, *Plateam* sibi dictam, siue *Cochleariam*, esse ex *Ardearum* genere: certissimum enim est, longè differentem *Ardeis* magis faciem esse, quam huiusmodi *Plateis*, quod ex supra dictis itidem deduximus. Ego itaq. existimo *Plateam*, siue *Cochleariam*, ad *Anserorum ferorum* speciem potius reducendam, non modò quia *Anser cochlearius*, *Germanis* (quod idem est) *ein Læffelgans* nominatur, sed quia rostri, colli, alarum & pedum constructio ad anserem multo viciniùs, quàm *ardeam* accedit.

Vt Peleca Arist. non est Onocrotalus, sic neque Cochlearia est Ardea.

Cochlearia videtur ad anseres accedere.

Videndum modò, an *secundum Aldrouandi* argumentum tantæ sit efficaciæ, vt in ipsius nos manibus pedibusq. cogat ire sententiam. Est autem hoc, quòd *Pelecani* suæ *Aristoteles* velit inesse *ingluuiem*, in quam conchas nonnihil coquendas, indeq. reuomendas conijciat: hanc autem ingluuiem non esse in alia aue, quàm in *Onocrotalo*.

Respondetur secũdo Aldrouandi argumẽto.

Sed hic *Aldrouandus* pro vero supponit, quod probandum priùs fuerat, per ingluuiem *Pelicanis*, sacculum illum *Onocrotali* externum intelligendum esse. *Gaza Aristotelis* textum ita vertit: *Quas conchas, vbi sua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat, testis exuens, atque edat.* Paulo aliter *Scaliger*: *Quas cum receperint eum in locum, cui ventriculus subest, euomunt, vt hiantibus illis, exemptâ vescantur carne.* Scio quidem *Scaligerum* hìc *prolobum*, siue peram illam externam designare velle. *Plinius* loco citato, hunc locum suis ita verbis retulit: *Eadem Platea, cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentum legit, testas excernens.*

Variæ interpretum Aristot. versiones.

Hæc

Digitized by Google

Hæc omnia adducta simul loca, nescio quomodo nos cogant, vt potiùs externam, quàm internam, vel ingluuiem propriè in auibus dictam, vel ventriculum, vel aliud huic annexum, concharum receptaculum intelligamus. *Plinius* manifestis inquit verbis, *calore ventris* (qui intus est, & non extra propendet venter, quem non ventrem in *Onocrotalo*, sed alterum veluti vterum appellauerat,) conchas prius macerari, & postea euomi. *Augustinus Niphus* quoque dictum *Aristotelis* locum ita explicat, vt de interno aliquo, non externo sinu loquatur. *Æliano*, inquit Niphus, *eluuies, & ingluuies, & receptaculum gulæ appositum idem est, quam Albertus perperam pappam appellat, quoniam pappa secundum Latinum sensum est puerorum cibus, tamen Albertus consueuit accipere pro receptaculo auis, in quo primum cibus reponitur, scilicet antequam deducatur in ventriculum, vbi concoquitur*. Viden' vt huic non de illa determinata Onocrotali pera, quam aliæ non habent volucres, sed auium plerarumq. aliquo ante ventriculum posito receptaculo, sermo est? Et est quidquam *Æliani* verbis clarius? qui lib. 15. cap. 46. *Pelecanes*, ait, *quæ alio nomine Platea, siue Platealeæ appellantur, fluuiatilibus se conchis complent, easque, cum stomachi calore concoxerint, euomunt, atque testis iam alui calore diductis, eligunt ex his, quæ sunt esculenta*.

Quid per ingluuiem possit intelligi.

Augustin. Niphus Aristot. commentator in lib. de animalibus.

Sed quid amplius nos authoritatibus pugnamus? ipsummet *Aldrouandum* confitentem reum habemus, reperiri prope *Platea*, siue *Cochlearia* nostræ quoq. ventriculum, intus scilicet, ingluuiei loco, magnum aliquem sinum; in quo, quin *Platea* hæc conchas possit reponere (id quod *Aldrouandus* soli proprium *Onocrotalo* putabat) reuomere, carnes secernere, & ad verum postea ventriculum demittere, atque digerere, quis amplius dubitabit? Cum is enim auem hanc, quam minimè cum Ornithologo *Aristotelis Pelicanem*, sed huius *Ardeam* albam esse contendit, sectam examinasset, ait se præter alia, quæ ibi describit, sequentia reperisse, *Ventriculus*, inquit, *nullis sinubus aut asperitatibus inæqualis, sed lauis & simplex intus, Lucij piscis frusta quatuor semicocta continebat. Ingluuiei loco, quam nullam habebat* (cum sint plurimæ aues, quæ hanc obtinent) *proxima ventriculo pars, seu orificio superiori imminens, amplam satis habet capacitatem, seu sinum. Vorax enim auis est, & integra omnia esculenta deglutit, & in ventrem demittit, traijcitq.*

Aldrouandus ipse nostram tuetur sententiam.

Qualis ventriculus sit in Platea.

Ex his iam in vtramque partem agitatis, duo hæc elucere manifestissimè arbitror: *Primum, Aldrouandi* argumenta, hoc vltimum præcipuè, non id quod præseferebant, probare: *Secundum*, apertum simul fieri, quàm arduum sit, quod initio quoque dixi, ex antiquorum scriptis aliquid certi eruere. Incertum igitur est, an *Aristoteles Onocrotalum* nouerit: Incertum pariter, ad quodnam auium genus eundem referre æquum sit. Hoc interim ex dictis certum est, *Pelecanem Aristotelis*, non esse *Onocrotalum*, vt *Aldrouandus* sensit. Obscurum autem, an *Pelecan* sit *Platea* illa, siue *Cochlearia* Ornithologi, & Recentiorum. Neque enim hæc sola, *Pelecan* nempe, cibum deglutit & reuomit, facit hoc idem *Æliano* teste, *Ciconia* & *Ardea*: nec Pelecan tamen ideo *Ciconia*, aut *Ardea* est. Nunc itaque ad *Onocrotalum* properare libet.

Quæ certa quæ incerta in hac disputatione sint.

Principium hic ab epistola sumam *Francisci Stelluti Lyncei* nostri, viri non tam ob Mathematica & Poetica studia spectabilis, quàm ob moderatioris animi

mi virtutem amabilis, de quo aliàs quoque memini. Hic itaque ex patria sua *Fabriano*, ante sesquiannum sequentia de aue hac ad me perscripserat.

Amicissime & doctissime Domine Faber.

Epistola in qua Franciscus Stellutus Lynceus auem hãc describit, ad authorẽ missa.

Non dubito, quin iam aliæ tibi meæ redditæ sint literæ, quibus felicem meum, DEO fauente, reditum in patriam significaui. Cùm autem iam nouæ scribendi se offerat occasio, quam tibi non iniucundam fore spero, propter annotationes, quas in libri *Mexicani* Animalia meditaris, hanc prætermittere nec volui, nec debui.

Scias itaque, cùm ab amicis hic inaudijssem, auem peregrinæ formæ, & staturæ non solitæ, huc perlatam esse, ego absque mora, qui eiusmodi rerum naturalium curiosissimus sum spectator, eò me loci contuli, vbi ostendebatur. Et ex primo statim picturæ, quæ præ foribus prostabat, intuitu, *Onocrotalum* esse cognoui, cùm plures ante annos, in celeberrimo *Ferdinandi Imperati*, tibi olim amicissimi, Musæo *Neapoli*, eiusmodi autem sed mortuam, suà tamen formà integrà conseruatam, vidissem. Volupe mihi est, hac in re opellam tibi meam vsui esse, & libro simul *Mexicano* symbolam meam conferri, cum non ignorem, in ijs animalibus, quæ doctà tuà indigent explicatione, *Onocrotalum* quoque reperiri.

Statura Onocrotali. Color. Pedes. Rostrum.

Est autem auis hæc, longè maximo *Ansere* maior, *Cygno* vel par, vel magnitudine etiam superior: coloris albicantis, verùm nõ candidi omnino, sed qui fuscedine & rubedine aliqua obscuratur. Nec vniformis hic etiã totius est color, cum alatum pennæ reliquis totius corporis plumis sint magis fuscæ. Tribus digitis membranà quadam connexis, & retro calce, pedes constituuntur. Rostrum brachialis fere est lõgitudinis, sed minimè dentatum: superior rostri pars ad extremitatem instar vnguis alicuius auis, recurua deorsum flectitur. Non potui linguam videre. Conspexi tamen, vbi alioquin linguæ radix fixa hæret; corpuscula quædam perforata. In Capitis vertice eleuatæ quædam pennæ emicabant, cristam æmulantes.

Ingluuies. Capacitas ingluuiei.

Bursa, quæ sub rostro pendet, & quæ ab alijs *Onocrotalum* alitibus differentem admodum efficit, membranacea est, quam ita nonnunquam auis hæc rostrum versus retrahit, vt ampliùs ferme non sit conspicua, eandem postmodum ita sibi dilatari permittit, vt plurimarũ etiam aquæ librarũ capax reddatur. Imo is ipse, qui auem hanc circumducebat, totum planè huic caput proprium inserebat, & in aliquam etiam Oesophagi partem penetrabat. Hanc etiam saltitare, & in spectatorum gratiam ludos alios exercere iubebat. Sed quoniam mihi certò persuadeo, eandem sequente anno, qui *Iubilæus* erit, *Romam* deferendam fore, ideò reliqua breuitatis gratià, quæ ibi obseruare poteris, data hic operà, relinquo. Hoc solum adhuc mihi dicendum restat: dum, vbi locorũ *Onocrotalus* hic captus fuisset, inquirerẽ, hoc me retulisse respõsi, in *Germania* captũ prope *Danubium*, dum adhuc iuuenculus esset: quãuis postea intellexerim, quòd ab *Indijs* allatus esset, ductorem eius aliquibus persuasisse. Piscibus nutriebatur recentibus, quando ad manus erant; sin minus, sale saltem conditis. Qua ratione in fluminibus piscaretur, & ingluuiem suam infarciret, se monstraturum

Locus natiuus. Victus.

pro-

promisit, quod prætermissum tamen fuit. Atque hæc quæ obiter obseruare potui, boni fac consulas: felicissimum interea tuorum tibi studiorum progressum apprecor. *Fabriani* 10. Decemb. 1625.

Euenit prorsus ita, vt *Stellutus* prædixerat, anno enim proximè elapso, qui fuit post *Christum* natum millesimus, sexcētesimus & vigesimus quintus, isque *Iubileius*, *Romæ* eundem *Onocrotalum* aliquoties cum voluptate vidi, & eadem singula, quæ ad me *Stellutus* perscripserat, annotaui. Miratus autem in primis sum, cum amplissimè diducto rostro, in vastam illam *prolobi*, siue ingluuiei voraginem, à viro magnæ staturæ caput integrum abscondi viderem, in quam postea triginta ferme librarum aquam fundebat, & effundebat, adeò sacci illius membranà distentà, vt transparens etiam plurimis intercurrentibus fibris venulisque, appareret. Idem Onocrotalus Romam delatus ab authore visus. Prolobus caput viri magni abscondebat, & triginta libras aquæ recipiebat.

2 Duo recentes pisces *Merlucij* dicti, qui quatuor facilè libras pendebant, funiculo colligati, aui præbebantur, quos vlla absque mora non in sacculum suum recondebat, sed per Oesophagum repente in ventriculum deglutiebat. Paulo post deducto denuo animalis rostro, vir is cubitum cum manu integrum in gulam demittebat, & apprehenso funiculo pisces minimè fractos extrahebat. Tenuiter ipsum Dominus suus, & vilioribus piscibus nutriebat, quod si mediocris pretij pisces offerre voluisset, aureus vix vnus in singulos dies nummus sufficisset. Vorax enim, quod alij omnes quoque annotarunt Scriptores admodum hæc volucris est. Addebat idem auis ille ductor, naturalis quodammodo loco miraculi, hanc solam reperiri bestiam, quæ narium foramina non in capite, sed intra rostrum ad gulam sita haberet, ibi enim foramina duo manifesta mōstrabat. Sed fallebatur vir bonus: erant enim illa non *Narium*, sed *Asperæ arteriæ* foramina, membranulà quadam intermedià disclusa, quæ principium laryngis constituebant. Nam in capite quoque duo manifesta, quamuis exigua valde foraminula, ad cerebrum penetrantia deprehendi, quæ olfactui seruiebant. Gula quātum dilatari possit. Voracissimū est animal. An nares hab. at intra rostrū. Asperæ arteriæ foramina pro naribus credita.

De *Lingua* (quæ in altero ex nostris *Mexicanis* clarissimè perspicitur) hoc verum est, hic eam me sedulò perquisiuisse, reperire minimè potuisse. Ornithologus in anatome huius auis, quam in suo opere describit, mecum sentit, *Linguam nullam esse*. Solius igitur Laryngis organo, absque linguæ opera, absonam illam rudenti *Asino* similem vocem edit, à qua ipsi nomen, cum *ὄνος Asinum* significet, impositum arbitrantur. Ego hanc non audiui, verùm magister huius auis, ad iram cum ipsam prouocaret, & rostrum percuteret, hæcque mordenti similis facta, manum ipsius aliquando apprehenderet, stridorem & sonum Ciconiæ (de cuius voce author philomelæ, *Gloterat immenso de turre Ciconia rostro*) aut anseris instar emittebat, eumque satis exilem, & raucum. *Bellonius* vult, illam dum volat; sonum alarum ictu ciere instar *Cygni*. Et quamuis videri possit, hanc grauem, tardam, melancholicam, & ad volatum ineptam prorsus esse; sunt tamen qui mihi referunt, *Florentiæ* in Serenissimi *Magni Ducis* Theriotropheio visam esse, quæ valde in aerem se libraret, & in eundem se placidè postea locum demitteret. Hæc autem, quam ego diligenter contemplabar, mensulæ cuidam quieta semper insistebat, quam cum ipsius curator in terram deponeret, iuberetque, vt ad eundem locum, qui vix sex erat palmorum Lingua nulla in hac aue vita. Quem sonum edat. Quis ipsi volatus sit.

altitu-

altitudinis, euolaret, hoc ab illa ægrè impetrabat. Atqui hoc ego illi causæ, quod cicurata fuerit, & domi perpetuò detenta torporem quendam & corporis & animi contraxerit, tribuendum putauero. Scribit enim *Bellonius*, alioquin illam alacrem, animosam, & capite recto ac sublimi esse.

Valde dubium est, quod sit natiuum ipsius solū.

De *Patria* huius certi nihil asseuerare valeo. Is ipse enim, qui *Stelluto* meo hanc auem *Germanicam*; alijs postea *Indicam*, mihi *Lusitanicam* esse affirmauit, nisi ab *Indijs* in *Lusitaniam* allatam fortasse voluerit. *Plinius Gallicam, Martialis* his verbis.

Turpe Rauennatis guttur Onocrotali:

Italicam, & *Rauennatem*, *Matthiolus Hetruscam* fecit, dum ait. *In Hetruriæ maritimis vulgaris est, omnibus præsertim his, qui circa Argentarium promontorium habitant, nam circa Herculis portum, & Vrbicelli stagnum frequens reperitur: Incolæ agrotto nominant.* Hæc quantum fidei mereantur haud scio: hoc scio, plures *Matthioli* populares, vix pictos aliquando Onocrotalos vidisse, qui si ibi adeò frequentes essent, *Romæ* & alijs *Italiæ* locis non tam peregrini æstimarentur. Alijs dicuntur *Padum*, alijs *Mantuanum* lacum amare; quibusdam *Danubij* accolæ perhibentur. Quod si ita est, non subitò tamen *Aristotelis Pelecan* fuerit *Onocrotalus*; quòd hoc authore *Pelecan* à *Strymone* ad *Istrum* seu *Danubium* migret, cum & in *Danubio* frequenter *Platea* siue *Cochlearia*, nonnullis *Pelecan* credita, capiatur.

In Danubio sæpe videntur.

Onocrotalus 40. annis in aula Bauarica vixit & mirè musica harmonia capiebatur.

Retulit mihi Nobilis Dominus *Ioannes Carolus Schaad*, quem supra quoque dum de *Lynce* agerem, laudaui; tres olim in *Danubio* qui *Bauariam* interfluit, *Onocrotalos* globulis bombardicis petitos fuisse, & duobus interfectis, tertium adhuc viuum, ad Serenissimi *Bauariæ Ducis* Aulam perlatum, ibidem annos quadraginta integros vixisse, hominum conuersatione apprimè, & musicà tam vocali quàm instrumentali mirè delectatum fuisse. Canentibus enim, ac tubis clangentibus, libentissimè assistebat, & erecto capite, atque inclinatà ad musicam aure, qui tamen ipse asininum dicitur ruditum edere, dulcissimam illam sonorum harmoniam hauriebat. Confirmant hęc illa, quę apud *Aldrouandum* leguntur de ætate *Onocrotali*, qui *Mechliniæ* quinquaginta annis altus fuit, & octuagenarius certò credebatur.

Georgius Grembsius primarius Electoris Bauarię Medicus.

In Bauaria sæpe videntur.

Danubium præcipuè amant.

In noua Hispania nidulātur.

Cum autem sciscitarer ego, an *Bauariæ* incolæ essent eiusmodi aues, à *Georgio Grembsio* populari meo, & Serenissimi Electoris *Bauariæ* doctissimo Archiatro & Consiliario, his ille verbis respondit. *De Onocrotalo hoc scias velim, hanc auem non esse Bauariæ indigenam. Cum enim Serenissimi nostri Electoris aucupes interrogarem, an in Bauaria nidificaret, hoc ad vnum omnes negarunt, sed à maritimis subinde locis huc aduolare, tam in Danubio, quàm alijs Bauariæ lacubus capi, asserebant. Præter pisces nihil vorare aliud. Memini me* Bamberga, *dum puer adhuc essem, iuxta Peninsulam Geiersvverd dictam, eiusmodi auem, cum oblongo collo, & enormi gutture, meo & aliorum plurium cum stupore vidisse.* Plurimæ etiam circa Danubium in *Vngaria* conspiciuntur, minus plures in *Croatia*, & pauciores in *Polonia*. In *Heluetia* rarissimè capiuntur. *In Ægypto sæpe Onocrotalorum greges se vidisse Bellonius* memorat. *Orientales* etiam, Author de *Natura rerum*, facit. In *Finlandia* verò, & Septentrionalibus regionibus, *Olaus magnus* frequentes enumerat. Nominis

minis

Digitized by Google

minis ratio huic nostræ. Aut hic præfixi *Nouæ Hispaniæ* incolam esse similiter conuincit. *Oviedus* quoque in Summaria sua Indiarum Occident. *Historia*, & illius præcipuè tractus, qui *Terra ferma* Hispanis appellatur, animalia enarrans, Auis recordatur *Alcatraz* ibi dictæ, similis planè *Onocrotalo* eiusmodi, qualem ipse *Bruxellis* prandente *Carolo V.* ad iocum productum viderat, magna ex pelui piscibus & aquâ plenâ, rostro suo piscantem, & pisces integros deuorantem; Auem ait esse aquaticam & marinam, anserinos pedes habentem. Horum *Americanorum* autem *Onocrotalorum* scribit maximum sæpenumero gregem conspici volantem, circa *Panamam* præcipuè, vbi mirum, & iucundum ad fluxum & refluxum maris habitatoribus spectaculum præbeant. Ouiedus Onocrotalos in Indiæ Occident. Terra firma ait esse.

Cum enim Oceano intumescente, & ad *Panamam* appellente, ingens piscium *Sardorum* aceruus & alluuies simul congregetur, infinita *Onocrotalorum* eorundem multitudo aerem ibi obnubilat, qui in mare se modò præcipites dant, vt pisciculos suffurentur, modò in aera se subleuant, vt illis tutò vescantur, idque toties repetunt, donec diræ suæ fami satis parentauerint. Sed quod adhuc magis ad spectatorum voluptatem facit, hoc est: quod aliæ ibidem grandes admodum, & rapacissimæ volucres dimorentur, *Cauda infurcata* dictæ, quæ mirum est, quam *Onocrotalos* hosce persequantur, vt coacti etiam sint piscium prædam euomere, quam aues rapacissimæ illæ priusquam in mare decidat, inter volandum in aere piscantur. Subiungit demum tantum ibi *Onocrotalorum* numerum reperiri, vt *Christiani* ad scopulos, & insulas *Panamæ* vicinas subinde mittant, pullos volatui adhuc ineptos deprædatum, quibus nauiculas & Canoas suas impleant, domumq. reportent. Verùm cum propter nimium hi adipem haudquaquam esui sint idonei, eundem liquant & lucernarum vsui adhibent. Nouo itaque & veteri Orbi haud desunt huiusmodi volucres. Ita vt *Onocrotalus* iure merito dici possit *Cosmopolitanus*, hoc est vniuersi orbis terrarum ciuis & incola. Quomodo ibi pisces suffurentur. Onocrotalus est Cosmopolitanus hoc est vniuersi orbis ciuis.

Insignes adeò duæ in *Onocrotalis* Mexicanis notæ elucescunt, vt per has à nostratibus primâ statim facie, à quouis etiam internoscantur. Intuere si placet, *Secundum*: quid huic cum *Oloribus* similitudinis quæso est? à quibus Plinius tamen vix *Onocrotalos* distare aiebat, nisi illo è faucibus altero veluti vteri genere propendente. Habet enim *Cygnus* collum longum: secundus hic *Onocrotalus* noster breuissimum, nec rostrum adeò erectum, quod supra quoque insinuaui. *Primus* autem à *secundo*, & nostri similiter Orbis Onocrotalis, rostro suo denticulato, manifesto satis discrimine separatur. Duæ notæ quibus Mexicani à nostris Onocrotalis distinguuntur.

Aldrouandus in sui anatome *Onocrotali*, conspectam sibi fuisse ait superioris rostri mandibulam *Plantaginis* angustifoliæ, quinqueneruiæ dictæ, intus exactè figuram expressam gerentem, excurrentibus per eam quinque lineis, quæ cum asperæ fuerint, ac veluti oblonga tubercula, se credidisse eadem huic aui ideo data, vt comprimendo pisces ad inferiorem mandibulam, totidem veluti dentibus illos interimeret. Ast nostri huius *Onocrotali* longè diuersior est figura rostri, quod euidentibus sanè dentibus est conspicuum, tam supra enim quàm infrà, rostri margines dentiformibus apicibus insigniuntur. Nostri Onocrotali habent tubercula quædam loco dentium.

Similes dentatas aues apud eundem reperio *Aldrouandum*, *Mergum* nimirum *Cirrhatum*, in quo dentes esse scribit duros, firmos, serratos & retrorsum flexos. Aliæ dentatæ aues apud Aldrouandum.

Hoc

Digitized by Google

Hoc ipsum in aue *Fibro Bellonij* reperitur. *Anseres* quoque serratis esse dentibus scimus, quos elegantissimis apud *Petronium Arbitrum* verbis, *Encolpius* ille fabularum dux, nobis descripsit. *Vix ad casæ*, inquit, *hostiolum processeram, cum ecce tres Anseres sacri, qui vt puto, medio die solebāt ab anu diaria exigere, impetum in me faciunt, fœdèq. ac veluti rabioso stridore circumsistunt trepidantem, atque alius tunicam meam lacerat, alius vincula calciamentorum resoluit, ac trahit: vnus etiam dux ac magister sæuitiæ non dubitat crus meum serrato vexare morsu.* *Cardanus* tamen lib. 10. *subtilitatum*, inter omnia animantia minimo esse capite aues ob volatum voluit. Ad huius paruitatem duo ait sequi: primum, vt stolidæ essent, alterum vt dentibus carerent.

Hunc Scaliger refutat.

Hunc *Scaliger* Exercit. 241. more suo salsè ridet. Et ne de paruitate capitis hìc quicquam aduersus ipsum ex eodem *Scaligero* afferam, dentes ait esse & auibus *Diomedeis*, & *Anserino* generi, & alteri illi *Cornicis* magnitudine Oceani incolæ, quæ Balænæ os hiantis ingrediatur, vētriculum erodat, cor petat, & tam vastam belluam interficiat, quæ à fluctibus eiecta postmodum & secta, aues eiusmodi viuas intra se nutritas plures habeat pinguissimas, & in cibis gratissimas.

Cardanus à Plinio defenditur.

Non destituitur suo interim patrocinio *Cardanus*. *Plinius* enim grauissimus author lib. 11. cap. 37. *Volucrium nulli*, inquit, *dentes præter Vespertilionem.* Veros autē, & alueolis suis infixos *Vespertilioni* dentes esse, meum inter murem & auem ambigentis huius animalis Sceleton ostendit, quod maiore ideo est industriâ filo argenteo connexum, quia subtilissimis à Natura fuit ossiculis compactum. Sed quid *Vespertilioni* cū auibus commune est, si solum excipias volatum? Huic enim nec pēnæ, nec veræ sunt alę, nec pedes habet auium. Adsunt præterea vbera, & est viuipara bestiola, & caudam insignem trahit, quæ quoniam non nisi in Sceleto videtur, aliquibus deesse fuit credita. Estque vt vno dicam verbo, *Mus volans*. Poterat igitur absoluto potius sermone *Plinius nullam auem dentatam esse* pronuntiare. Nam eiusmodi veros dentes in nulla adhuc volucri inueni, quarum plures tamen & vidi, & aperui. Quid igitur? monstrane Naturæ fuerint, si quas aues dentibus minaces exhibemus?

Vespertilionis meū Sceleton monstrat huic cum auibus nihil esse cōmune.

Aues veræ non habēt dentes veros.

Quid ad hanc controuersiam respondēdum.

At non libet hìc omnem dentium notionem excutere, fiet id alio magis commodo loco. Hac sola puto, controuersiam hanc distinctione interea sopitum iri: si dicamus nempe, analogicè quosdam dentes dici, quòd aliquam cum veris similitudinem; tam si ipsam figuram intuearis, quàm si actionem respicias, gerant.

Dentes igitur quoque nominabuntur, licet haudquaquam alueolis infixi per gomphosin, ex illis vel arte eximi possint, vel morbo vetustateue excidere soleant, quemadmodum in perfectis plerisque quadrupedibus vsuuenit: sed ex ipsa vel maxilla, vel rostro exorti non contigui, sed continui illis, Serræ alicuius denticulatæ figuram exhibeant, non formâ vt in nostris fit dentibus, distincti, nec ad determinata ac varia masticationis officia distributi. Concedenda enim nonnunquam videtur Naturæ etiam, non Oratoribus solummodo & Poetis metaphoræ vsus, si loco hæc verorum dentium præsertim, pinnis quibusdam dentiformibus abutatur. Quinetiam absque his solâ labrorum acutie ad frangendum, & scindendum in nonnullis tantùm pollet, vt dentibus

Natura nonnunquam metaphora vtitur.

nihil

nihil concedant. Noui, cum quidam temerario prorsus ausu, ex *Testudinis* marinæ maximæ ore, pressum adhuc, fixumq. *Trutta* caput (nam plurimis hæc alijs *Truttis*, capita saltem, in piscina quædam morsu præsciderat) extrahere satageret, nec dentes eius, quod nullos haberet, pertimesceret; huic semipollicem subitò à bestia hac præmorsum fuisse, sine dentibus quidem, ast non sine vicario dentium instrumento, nouaculæ instar ferme incidente. Habet enim hæc rostri margines præacutos, itaque artificiosè compositos, vt inferiores simplices à superioribus bifidis, pyxidis modo recipiantur, & arctè adeò claudantur, vt quicquid apprehendant, diuidant necesse sit, atque comminuant. Sunt mihi tam marinæ, quàm terrestris exquisita sceleta *Testudinum*: in quibus hoc mirabile valde exciterit, quòd *Pulmones* nō in medio ventre seu thorace, verùm sub diaphragmate, inusitatissimo Naturæ ordine, repererim. De quarum anatome alia vice. Hoc meum magis magisq. *Paradoxon* interim corroborat, *nullum à pulmonibus receptum aerem cor ingredi*, de qua re supra aliquid, dum de *vitulo bicipite* agerem commentus fui.

Rostrum acutissimū loco dentium Testudine datum.

Pulmones in ventre inferiore Testudinibus.

Sed hic mirari subit, cur *Onocrotalo Mexicano* dentes dati fuerint, qui ad tria in plerisque alijs animantibus inseruiunt officia, ad vocem inquam explanandam, masticationē iuuandam, & vim aduersus alia animalia propulsandam. Atqui vox nostris etiam edentulis est Onocrotalis; masticatio molaribus potiùs quàm serratis, quales hic conspiciuntur, fit dentibus: defensio verò exertis tributa est, *exerti autem nulli sunt, quibus serrati*, Plinio teste: nec auis hæc nostra multum est belligera, vt exertis egeat dentibus. At natura nihil frustra molitur. Quid igitur stabiliendum? *Plinius* idem lib. 11. cap. 37. *Præterea in os euergentes sunt dentes*, ait, *ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum*. Huiusmodi planè sunt dentes huic *Onocrotalo* exotico in os recurui, vt his capiat commodiùs, retineat faciliùs, degluttiat perfectiùs.

Cui vsui esse possint dētes Onocrotali.

Et tales prorsus in os vergentes dati sunt dentes etiam inter pisces voracissimo, & anthropophago, *Lamia* inquam seu *Carcharia*, veluti cum admiratione in capite carnibus denudato vidi sesquipedalis tantùm longitudinis, quod in *Cassiani Putei Lyncei*, iam sæpius laudati musæo adseruatur. Hoc quatuor solummodo dentium ordinibus est instructum, & ob id vt conijcio iuuenculæ alicui fuit ablatum, cum sex alioquin ordines habeat, & ad eam, bestia hæc *Cerberum* infernalem rictu suo terribilissimo æmulans, immensitatem excrescat, vt *Rondeletius* scripserit, aliquando *Massiliæ Nicæ* captas fuisse *Lamias*, in quarum ventriculo homo loricatus inuentus fuerit. Quinimo seipsum, ait, in *Santonico* litore eam oris gulæq. vastitate *Lamiam* conspexisse, vt hominem etiam obesum facillimè capere potuerit, & canes ventriculum eius, piscium reliquias voraturi subire commodè valuerint. Quare existimare se *Ionam* in eiusmodi piscis ventriculo, diuinà prouidentià viuum triduo cōseruatum fuisse. Sunt igitur huiusmodi serrati dentes, non ad masticandum, sed rapiēdum potius, & escæ suæ vulnera raptim infligendum, a Natura effecti. Hinc non est mirum, alicui ex *Onocrotalis* etiam *Americanis* nostris, voraciori quippe animali, ex rapto furtim, & vt diximus in fluxu ac refluxu maris *Sardarum* prædà viuenti, tales etiam dentes concessos fuisse. Et sic finio, plura qui velit *Aldrouandum* adeat.

Terribiles dentes & rictus in Lamia.

A C I T L I

Mergus Americanus.

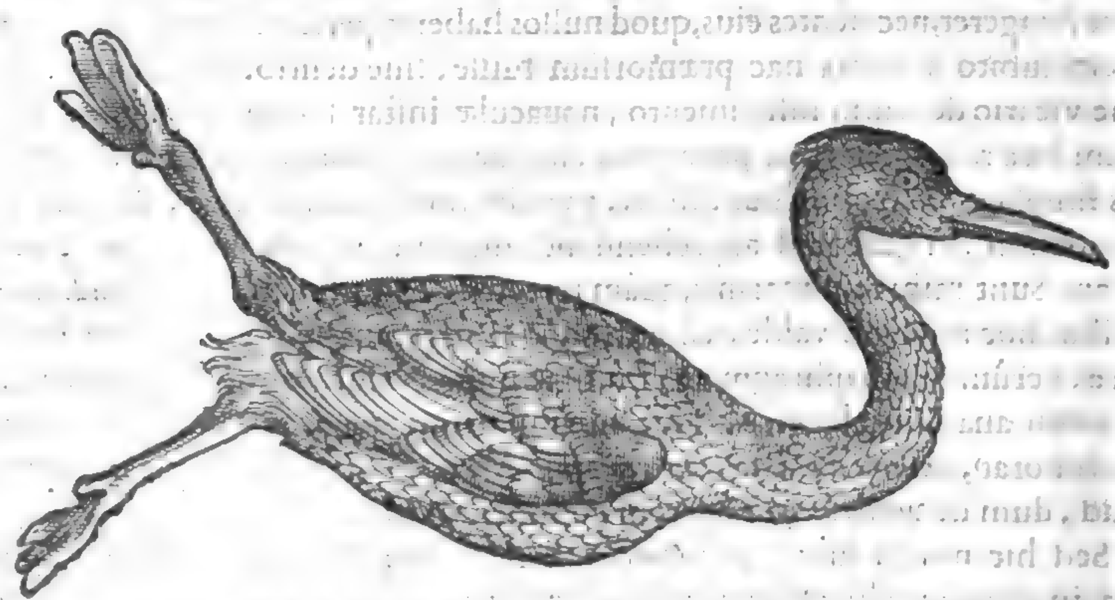

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

MERGORVM familiæ aggregari hanc auem debere, totius videtur corporis habitus præseferre. Penitus enim ad *Anates* pertinere eam, rostrum refragatur, quod minimè largum, sed omnino acutum longumq. hic existit. Nigricat autem, nisi quod extremitatem versus luteolum sit. Oculi flammantes cum nigerrima pupilla. Superior pars capitis cum crista ad collum reflexa, ad fuscedinem tendit, quo colore superior quoque pars corporis tingitur. Alarum pennæ maiores in marginibus albicant. Cauda, quàm reliquum corpus, dilutioris nigriusculi est coloris. Inferior tamen colli, ventrisque regio plumis albentibus vestitur. Instar *Anatis* pedes gerit, tres in digitos quidem diuisos, (calce sua addit a) sed hos membranâ simul coriaceâ, & latiusculâ coniunctos natationi idoneos. Crura pedesque eiusdem sunt coloris, castanei nimirum. Notandum hic, rostrum longius paulo, & acutum magis, quàm sculptum est, in pictura prostare.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVò penitiùs in hoc aquaticarum auium pelagus, piscandi illas, captandiq. gratiâ me promoueo, eò in Syrtes magis incido laboriosas, & obscurato cælo meras palpo tenebras. Hanc enim, quam præ manibus habemus, coloribus suis egregiè depictam, & membrorum proportione sua aptè scriptam, in *Mergorum* genere reponendã esse Auem, animus diu suasit, nec adhuc penitus dissuadet. Ast cum *Mergis* interim ipsis, & ego mergor, & dũ auxilium à veterum nostrorum monumentis imploro, auxiliatricem quidem hi manum mihi porrigere tentant, verùm ambo demum à vorticibus illis obscuritatum, & perplexitatum inuolucris, quæ oscitantia nobis antiquorum in describendis auibus peperit, prorsus absorbemur.

Videtur hæc auis ad mergos pertinere.

Sed de Mergis apud veteres maxima est difficultas.

In

In primis enim, cum *Mergi* vocabulum haud Græcæ sit originis, & à Græcis illis scientiarum culminibus *Aristotele* præcipuè, nos pleraq. nunc temporis mutuemur, variæ Iuniorum qui *Græcos* interpretati sunt, natæ fuerunt opiniones, quænam vox Græca, *Mergos* significare debeat. *Mergos* enim vbiuis in aquis obuias volucres quin veteres Græci nouerint, extra omnem controuersiam esse debet. Sed cum & *Anates* aquis se mergant, & *Mergis* vulgò, hoc tempore ita appellatis, in pluribus signis sint simillimæ, hinc non leuis & hæc dubitatio orta fuit: an *Mergorum* etiam nomine *Anates* donare æquum esset. Dubitatur quæ vox Græca latinis Mergũ signet.

Aristoteles lib. 2. cap. 1. vbi aquaticorum animalium differentias assignat, inter ea, quæ in aqua quidem degunt, in hac victum, sed non aquam pro victu capiunt, nec ibi pariunt, etiam *Mergum* collocat, Græcà voce *Aethiam* eum appellans: hanc enim vocem & *Gaza* & *Scaliger* ita vertunt. Et hic quidem eo loci, *Mergum*, inquit, *Latini, quoniam mare agat: hoc enim est mergere, Græci à colore fusco* αἴθυια. *Est autem sub vno summo genere cum Ardeis*. Atqui hoc ipsum *Scaligeri* argumentum, *Aethiam Aristotelis* esse *Mergum* à colore fusco quẽ *Mergus* obtinet, desumptum; vnde & nomen *Aethiopibus* datum, persuasit forsan *Edoardo Vuotono Anglo* cap. 144. lib. 7. de different. animal. pro *Aethia Aristotelis Cornicem marinam* potius reponẽdam esse. *Eandem esse*, inquit, *Aethiam cum* Κορώνῃ θαλάσσῃ, *id est, cũ Cornice marina: Authores sunt Hesichius & Suidas*: Quãuis rursus *Aethiam* & *Cornicem marinã* separet *Arrianus*, vt apud eundẽ legere est *Vuotonum*. Putant aliqui Mergũ esse Aristotelis Aethiam. Alij per Aethiam alias aues signatæ.

Aldrouandus & ipse audiendus: *Ornithologus*, inquit, *ex cuiusdam eruditi Hispani relatu Mergum coruum marinum (Cueruo marino) Hispanis appellari asserit. Sed hoc nomen apud eos vnam tantum fortè Mergi speciem significat; illam scilicet, quam Mergum magnum, nigrum, & Carbonem aquaticum Albertus vocat, & multi Aristotelis Coracem seu coruum marinum esse volunt. Idem de Anglorum Cormorant est dicendum*. Sed idem *Aldrouandus* ait postea, hìc more suo cuique suum se relinquere iudicium, cum nihil certi hic statui posse videatur. Quid? quod aliqui, vt *Perionius*, credunt *Virgilium Fulicas* appellare, quas *Aratus Aethias* dicit. Alij, inter quos *Scaliger* quoque, existimant *Mergos* ad *Ardeas* pertinere. *Bellonius* aliam ac peculiarem auẽ producit, in *Creta* vrinari solitam, diuersam à *Cormorant* & reliquis *Mergis*, eamq. *Aristotelis Aethiam* esse arbitratur.

Huc facit non exigui momenti argumentum, quòd *Aristoteles* lib. 5. cap. 9. Hist. An. dixerit, *Mergi* (hoc est Æthiæ) *& Gauiæ saxis maritimis oua bina, ternaue ponunt*. *Plinius* verò lib. 10. cap. 22. *Mergos* suos in arboribus nidificare scripserit. Ex quo loco cogere nonnulli volunt, *Mergos Latinos* non esse *Aethias* apud *Græcos*, cum aues quæ in marinis scopulis nidos fabricant, quàm maximè differre videantur ab illis, quæ in arboribus pariunt. Quamuis hoc ego tanti non faciam, cum *Plinij* hæc ibi verba legantur. *Gauiæ in petris nidificant, Mergi etiam in arboribus*. Quasi dicere velit, *Mergos*, & in saxis, & in arboribus nidum ponere solere. *Anates* certè siluestres siue lacustres, à quibus *Mergi* non multũ differunt, licet cõtinuò in aquis degãt, fide dignissimorũ tamen, partim relatione, partim experientià ipsa edoctus noui eas non modò turmatim in *Germania*, ex locis illis, vbi aquę gelu rigescũt, & corio durissimo claudũtur, discedere, calidiora loca petere, & in itinere sępe integros agros herbis satis luxuriantes Argumentum ex Plinio Aethiã & Mergum esse differẽtes. Huic argumento respondetur.

Aquaticæ aues etiam in ficco oua ponũt.

denudare, & herbam illam ad radicẽ vſque demetere ac deuorare: ſed ſua ſemper oua in proximis arboribus veteribus ponere, ibique, ne à maribus reperiantur, abſcondere. Mares enim harum vbi oua inuenerint, frangunt, & deuorant, vt ſuis cum fæmellis denuo coire queant. Excluſis verò pullis, vnum poſt alterum ore arripientes in vicinum deportant lacum, donec omnes cõgregauerint. Deinde matres per totum diem pullos comitantur, donec pennis hi corpore tecti liberè natare, ſecurè auolare, & cibum ſua ſponte quærere valeant. Interea tam ardenti ſuos amore pullos proſequuntur, vt licet fugentur, redeant tamen ſubitò, ipſoſque imbelles filios ſub alis, ab omnibus tutos inſidijs tegant, & quantum licet, tueantur.

Sed non eſt mirum aquaticas aues etiam ad ſicca concedere. Nam *Virgilius* etiam lib. 5. *Æneidos* ipſos gaudere *Mergos* locis ſiccis nouit, cum *apricos* eos his verbis, *& apricis ſtatio gratiſſima Mergis*, vocat: licet hoc ita *Aldrouandus* interpretetur, quod ament loca ideo aprica, vt ſicceſcant, cum aquis continuò fere immergantur. Mirum hoc magis eſt, quod mihi iucundum ſimul & ridiculum præbuit ſpectaculum: cum viderem *gallinam*, terreſtrem volucrem, quæ pullos *Anatinos* excluſerat, quæq. eos ceu mater aſcititia comitaretur, quando iam ad paludem forte fortuna anaticulæ illæ prima vice perueniſſent, & relictis pullis gallinaceis ſocijs ſuis, *Natura* duce, aquas petijſſent; cum viderem inquam, *gallinam* eam hæſitantem diu, gemebundam, glocitantem, & anaticulas ſuas euocantem: tandem, quòd plus apud has Naturæ motus, ceu veræ matris amor & inſtinctus poſſet, quàm affectus quo in nouercam veluti ſuam, *gallinam* inquam nutriculam, ferebantur, redire noluiſſe comperi. Vnde & *gallina* aduerſus naturalem ſuam inclinationem, materno potius amore, quàm nouercali odio commota, aquam ingreſſa & ipſa, & aliquouſque anaticulas illas natando comitata fuit.

Gallina terreſtris volucris etiã aquas petijt.

Authoris nouus Mergus ex Ouidio allatus.

Verumenimuero nondum de *Mergo* ſopita hæc lis tota eſt: nouum hic ego ex *Ouidio* argumentum, & nouum ſimul emergere *Mergum* procurabo. Cùm *Æſacus* regia progenie ſatus, nymphen adamaſſet *Heſperien*, hæcq. inſectantem fugiſſet, & à *Colubro* morſa interijſſet; *Æſacus* dolore motus, vt mortem ſibi ſimul conſciſceret, è ſcopulo in mare ſe præcipitem dedit. Sed huius *Tethys* miſerata cadẽtis, molliter ipſum excepit, & plumis texit, & in *Mergum* vertit. Quod dũ ille ægrè ferret, & mori continuò tentaret, ſub mare repetitis vicibus mergebatur. Huius deſcriptionẽ ex *Ouidij* libri vndecimi fine *Metamorphoſeon*, cum ad noſtrum iuuentum mirè faciat, huc adferre planè neceſſarium eſt. Ait igitur:

Hic ex libris Metamorphoſeon deſcribitur.

Indignatur amans ſe inuitum viuere cogi,
Obſtariq. animæ, miſera de ſede volenti
Exire, vtque nouas humeris aſſumpſerat alas,
Subuolat, atque iterum corpus ſuper æquora mittit.
Pluma leuat caſus, furit Æſacus, inque profundum
Pronus abit, lethiq. viam ſine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix, caput eſt à corpore longè.
Aequor amat, nomenq. manet, quia mergitur illo.

Conſi-

Digitized by Google

Considerandi hi quoque diligenter sunt, qui in principio huius fabulæ leguntur versus:

Protinus aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem substrictaq. crura gerentem.
Aspicis, (ostendens spatiosum in guttura mergum)
Regia progenies, &c.

Hæc profectò verba, nisi omnia me fallunt descripta signa, minimè nobis eam depingunt auem, quam hoc tempore pro *Mergo* venditamus. Quare locus hic *Ouidianus* etiam *Aldrouando* negotium facessit: ob id inquit, *peculiarem hic Mergum describi: quis autem ille sit, vnicuique ex his Ouidij verbis hariolari licitum esse*. Certum enim est, nostris vulgaribus *Mergis collum* nec adeò productum, nec *longa internodia crurum* esse, quin ab *anatum* cruribus non multùm ea recedere. Et propterea *Ornithologus* dicebat, veteres non plura *Mergorum* genera fecisse, quòd cum *Anatibus* ea confuderint. Sunt enim *Mergis* nostris crura non admodum absoluta, & breuiora potiùs, & non eodem situ, sed posteriùs: quamobrem incommodè ingrediuntur. Et vt lib. de *Natura rerum* legitur: *pedes habent in cauda, ita, vt in terra stantes instar hominis pectus erectum præseferant*. Ouidij Mergus non potest esse ille quem nũc ita vocamus. Rationes afferuntur.

An autem *Ouidianus* hic *Mergus* tam affabrè descriptus, sit idem cum *Virgiliano* & *Lucretiano* (hi ambo Poetæ enim non corporis figuram, sed clamorem potiùs designant, varium pro varia tempestate) adhuc valde est ignotum. Et *Virgilius* quidem Georgicor. lib. 1. Dubitatur an Virgilij & Lucretij mergi sint ijdem cum Ouidiano

Iam sibi tum curuis malè temperat vnda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore Mergi,
Clamoremque ferunt ad littora, cumque marinæ
In sicco ludunt Fulicæ.

Lucretius autem lib. 5.

Accipitres atque ossifraga, mergiq. marinis
Fluctibus in salso victum, vitamq. petentes,
Longè alias alio iaciunt in tempore voces,
Et cum de victu certant prædaque repugnant,
Et partim mutant cum tempestatibus vna
Raucisonos cantus.

Hæc cum animo meo probè consideranti omnia, in mentem venit; nullam ex illis auibus, quas *Aldrouandus*, & ante hunc *Ornithologus Germanus* pro *Mergis* descripserunt, verum *Ouidianum Mergum* esse. Quare quouis contendere pignore ausim, nulli aptiùs aliti, carminibus supra delineatam formam, quam illi, quæ omnibus nunc *Ciconia nigra* vocatur, conuenire. Videtur hanc meam coniecturam *Oppianus* quoque ratam habere, cuius verba (cum is ad manus mihi iam haud sit) ex *Aldrouando* recitabo. *Æthiæ* (has mergos plerique vertunt) *insatiabiles sunt*, ait, *& maximè voraces, pisces ingestos mox alno reddunt, atque etiam viuos nonnunquam. Solæ inter amphibias aues volitando piscantur, ita vt simul vtrumque faciant. Congros, Anguillas, & alios lubricos leuesq. pisces deglutiunt. Alios quoque pisces Delphinarum & Canicularum in-* Probabile valde est Ciconiam nigram dictam, esse Ouidij mergum. Rationes huius afferuntur.

Mmm 3 *star*

stat persequuntur. Ex his luce clarius est meridiana: *Æthiam*, siue *Mergum* hunc in magnarum subsellijs auium volitare, cum *Congros Anguillasq.* possit & viuas deuorare, & viuentes per aluum reddere. Hoc autem *Ciconias* albas factitare (quibus *nigra* magnitudine respondent) *Germani* norunt, quibus auis hæc est communissima. In vulgò dictis *Mergis* tam maioribus quã minoribus, tale quid hactenus minimè est animaduersum; vt qui corporis mole longè à *Ciconijs* superantur. Noui, qui autopsià didicerunt, *Ciconias*, & *Pauones*, cum sæpius serpentes, quos deglutiuerant, per podicem viui illis exijssent, erecto vropygio ad parietem, tam diu anũ applicuisse ne inuitis elaberentur, donec sensissent nempe intus serpentem demortuũ fuisse. Vocamus autẽ *Ciconiam* communi nomine *Albam*, licet nigris quoq. pẽnis vestiatur. *Nigram* verò *marinam* hanc *Ciconiam*, quam *Ouidij Mergum* credimus esse, quòd excepto ventre, tota nigricet: albis vero nigrisque alarũ pennis altera illa *Germania* & *Gallia* communissima, in *Italia* verò rarissima, adornatur. Ego sanè viginti octo his annis, quos *Romæ* egi, non nisi semel, & vnicam quidem albam in culmine *Turris Comitum* (*Torre di Conti* vulgò) conspexi *Ciconiam*, nescio quo vento huc perlatam. *Aldrouandus* quoque *Italus* se nondum, iam tamen senex capularis, *Ciconiam* (quòd ager hanc *Bononiensis* non alat) vidisse fatebatur. Sed mirandum prorsus: cùm certum sit *Ciconias* ante hyemis aduentum, ex *Germania* ad loca tepidiora, & calidiora migrare; *Italia* autem *Germaniæ* sit contigua, & calidior, quòd huc non peruolent. Quare optimè *Plinius* dixit lib. 10. cap. 20. *Ciconiæ quonam è loco veniant, aut quò se referant, incompertum adhuc est. E longinquo venire non dubium, eodem quo Grues modo, illas hyemis, has æstatis aduenas*. *Aristoteles* quoque lib. 8. Hist. anim. cap. 16. inter aues quæ hyeme latent, & *Ciconiam* numerat. Verùm apud *Aristotelem* capitis huius sensus adeò latet, vt neque *Gaza*, neque *Niphus*, neque *Scaliger* illum satis hactenus eruere potuerint, quos adire poteris interpretes. Atque de *Ciconia alba* hæc obiter dicta satis sint.

Ciconijs & Pauonibus sæpe per podicem viui deglutiti serpentes exeunt.

Quæ differentia sit inter Ciconiam nigrã & albam.

Ciconiæ albæ in Germania frequẽtissimæ, in Italia rarissimæ.

Vnam solã author Romæ vidit in viginti octo annis.

Ciconiæ, nescitur vnde veniãt, & quò abeant.

Nigram verò *Ciconiam*, siue *Mergum* hunc nostrum *Ouidianum* diligentiùs describere lubet, cum hunc domi meæ & exenterari, & perpolitum ex hoc Sceleton, integrum inter alia plura adhuc existens, erigi curauerim. Huius longitudo à rostri cuspide ad pedes vsque, sex cum dimidia, est spithamarum, quam eandem mensuram expansæ alæ conficiunt. *Rostrum* solum, (in quo lingua subrubens & breuis conspicitur,) *Romanum* pedem est longum, duarum verò spithamarum crura sunt. Capacitas *gulæ* tanta erat, vt aue per pedes appensã, ex eadem sua sponte *rana* grandis excideret, & adhuc quatuor integræ in eius *ingluuie* reperirentur. In *stomacho* verò ex duriore carne compacto, ossicula erant plurima *ranarum*, & exucca quædam massa, fimo haud absimilis. Ceruix etiam sesquispithamam erat longa. *Pedes & crura* macilenta. Quæ omnia *Ouidianæ* descriptioni apprimè quadrant:

Nigræ Ciconiæ, siue Mergi Ouidiani exacta descriptio.

Author habet Sceleton huius.

——————— *substrictaque crura gerentem*,

Hoc est, non in breuitatem contracta: sed macra, & exilia, veluti *substrictam*, hoc est, aridam pellem & cutem dicimus. Dixerat enim postea *Ouidius*: *Fecit amor maciem*. Et addit, *Aspicis* (*ostendens spatiosum in gutture mergum*) Hoc est, tantæ capacitatis *gulam*, *vt & ranas* integras, easque plures, & vt *Oppianus*

Ouidij delineatio examinatur.

vult

vult, viuas quoque *Anguillas* & *Congros* ingurgitare valeat. Hunc *Mergum* quoque nostrum, siue *Ciconiam nigram*, vt iam à me annotatum est, insinuare voluit, vbi dixit, idem *Naso*: *Longa manet ceruix, caput est à corpore longè*. Adsunt demum *longa internodia crurum*. Solum pennarum colorem *Ouidius* nobis haud depinxit, qui talis est, vt & ipsum ego examinaui, & ad viuum artifice pictoris sui manu, coloribus exprimi curauit sæpe iam memoratus *Cassianus Puteus* noster *Lynceus*. Alarum, dorsiq. totius color subniger est, vsque ad ventrē imum. Hæc tamen nigredo subcæruleo, purpureoq. licet obscuriore, colore est mixta, sed prædominante fuscedine, in maioribus præcipuè alarum pennis. Collum à dorsi colore iam ampliùs recedit, & gratissima quadam subcærulei, purpurei, rubescentis, subuirescentisq; miscela oculos mirè delectat. In *Columbarum Anatumq.* collo eundem repereris florentem colorem. Et quoniam non nisi inferior ventris regio longè sub pectore incipiens, plumas habet albicantes & molliores; auis tota, nigra potiùs propterea, quàm alba appellatur. Gratissimus est in oculorum orbita, in toto rostro, in cruribus, pedibusq. puniceus, & *Minium* antiquorum, siue *Cinabrium* nostrum æmulans rubor: quæ omnia simul iuncta, hoc est, magnifica corporis totius structura, & ex varijs iucundisq. coloribus composita symmetria, auem oculis nostris exhibent elegantissimam. Non est quidem omnino *palmipes*, vt *Anates*; sed tres pedum digiti tenaci tamen ad medietatem vsque membrana cōnectuntur, calce sua retro satis longa, & vngue forti roborata. Quare non sine ratione *Oppianus Æthiam* hanc *amphibiam* dixit, quòd nempe volando, & natando sibi victum indagare possit. Et *Ornithologus* ideo in *Heluetia* hanc reperiri in siluosis, montanis, simulq. in fluuiatilibus locis, bene animaduertit.

Vocatur nigra & tamen non est verè nigra.

Cur vocetur amphibia.

Huic nostræ opinioni robur addit, quòd à nullo veterum *Ciconia nigra* hæc designata fuerit. Vnum enim genus solum *Ciconiarum*, album illud, quod in vrbibus agit, in summis tectis, fumariorum cuspidibus, & turrium apicibus nidos ædificat, ab *Aristotele* & *Plinio* proditum fuisse, animalium historiæ ab ipsis editæ probè nobis contestantur. *Albertus* tamen hunc *Mergum* nostrum *Ouidianum Ciconijs* associat, dorso omnino nigram, ventre subalbam, & in locis non habitatis ab hominibus, sed in paludibus deserti nidificare eam voluit. At si colorem acutiore oculorum acie perlustres, non est niger, qualis in veris *Ciconijs*; sed ex varijs mixtus, qui *anatibus* nonnullis, *Indicis* præsertim dictis, est vsitatus. Atque, vt ex aucupum nostrorum mihi fide constat, paludibus, lacubus, & maritimis ripis hæ assident aues, in has volant aquas rapinæ inhiantes, & sæpe sub has sese mergentes piscando vitam sustentant. Non est admodum frequens *Romæ* hæc auis, quæ nonnunquam tamen cum alijs maritimis alitibus in *Campo Floræ* venū exponitur. Tā verò piscosum caro habet fœtorē saporemque, vt etiā *Felis* nostra illā sibi proiectum auersaretur, nec attingere vellet.

Ciconia nigra a veteribus non reperitur descripta.

Hæc circa paludes & loca maritima reperitur.

Caro habet piscosum odorē.

Neque est quod mihi obijcere quis possit: veros *Mergos* piscibus potius, quibus insidiantur, vesci; in hac autem *Ciconia nigra* nos nihil piscium, sed ranas meras reperisse: Insuper Ornithologus in sua dissecta hac *Ciconia nigra* inuenerit quisquilias quasdam stercorosas, cum reliquijs *scarabaeorum*, vel *locustarum*, eorundem nempe capita & vaginas; vnde conijcit eam tum herbis, tum crusta inte-

Varijs cibis vescitur.

Digitized by Google

intectis vel ci *infectis*. Existimo enim non inter quadrupedia solummodo, sed quoque in volatilibus pamphaga quædam reperiri animalia. Nouimus *Ciconias albas* serpentibus, lacertis, ranis, non modò intentas & infensas; & ob id lege in quibusdam regionibus cautum esse, ne interficiantur, cum à venenatis illas purgent animalibus: sed nouimus hoc quoque, inuisas simul esse illis, qui aluearia plurima habent, & mellificio dant operam: mirum est enim, quàm ingens *Apibus* damnum inferant, cum floribus insidentes incautas adoriantur, & confestim deglutiant, vt in earum ventribus myriades *Apum* non rarò repertæ fuerint. Quare huius gratiâ nocumenti, non arcentur modo à pratis, sed sclopetis etiam petuntur nonnullis in locis, & prorsus necantur.

Hoc etiam Ciconiæ albæ faciunt, quæ ranas, serpentes & apes vorãt.

Verùm quid magis mirabile, quàm cogente fame aliquando ab hominibus non solùm, sed vilissimis quoque animalibus ea deuorari alimenta, quæ nunquam priùs gustauerunt? *Talpas* sub terra viuentes solo radicum esu vitam traducere certissimum est. Nuperrimè tamen binas viuentes captas, viginti quatuor horarum spatio ex pede suspensas domi habui: ac cùm iuberem vt puer meus alteram viuam aperiret, vt internorũ viscerum structuram in ea, & cordis rectiùs motum intuerer; vbi primùm alteram huic dilaniatæ famentem admouerem, tam rapido motu, tam auido morsu in mortuam viua inuolauit, vt non cessarit, nisi & intestina, hepar, ventriculum, cor, pulmonesq. priùs, quin carnem omnem musculosam, sola pelle & ossibus integris remanentibus, quàm citissimè absumpsisset, atque ita integrum ferme animal in aluum suam recondidisset. Quæ & ipsamet *Talpa* viginti alijs suspensa horis vixit, & post mortem vix quicquam in ventriculo suo chyli, ex tanta carnis portione reliquum habuit. Instruxit profectò *Natura* hoc cæcum animal pulcherrimo dentium ordine, cui similem prorsus in nullo adhuc alio conspexi. Valde autem (quod vix crediderам) murium dentes ab his variabant. Habent enim *Talpæ* in vtrauis maxilla sex incisores, binosq. caninos, & hos superiores triplo longiores inferioribus, & quinque vtrinque molares pectinatim, & ad amussim seipsos recipientes, atque durissimam quamq. materiam comminuentes molentesq. ita vt tota dentium series, ad triginta sex ascendat, & tam abiectum, lucifugum, cæcum, subterraneum, pusillumq. animalculum, hominem *Natura* magnum miraculum, quaternario dentium numero etiam superet.

Cogẽte fame animalia non rarò edũt insuetissima sibi.

Exemplum de Talpis, quę carnes etiam vorant.

Mira structura dentium in Talpis.

Atque hæc mea de *Ciconia nigra*, est sententia: quæ si cui minus arridet, is veriora nos doceat, & auem cumprimis producat, cui *Ouidiani Mergi* notæ competant magis, & ad quam speciem similiter auium, hæc eadem *Ciconia nigra* sit reducenda, astruat. Non ignoro placere nonnemini, hanc *Ciconiam nigram*, *Ibin* facere. Sunt enim *Ibes* ex *Aristotelis* testimonio lib. 9. Hist. anim. cap. 27. *Alba & nigra*. Sed obstat imprimis: quòd hic nempe author Ibes, siue Ibides *Ægypti* incolas facit, quam mirè amari ab illis scribit *Ælianus*, propter humiditatem, lib. 15. cap. 20. *Si quis enim*, ait, *vi atque impetu Ibin ab Ægypto exportet, illa quidem ab insidiatoribus vltionem capit, vel cum magna sua pernicie: mortem enim sibi fame consciscens, raptoribus studium in se exportanda extra Ægyptum vanum esse ostendit*. Et idem *Plinius* lib. 10. cap. 28. *Inuocant & Ægyptij Ibes suas contra serpentium aduentum*. Hanc alij timent rursus auem, vnde *Iuuenalis* Sat. 15.

An Ciconia nigra sit Ibis.

Ibis Ægypto est propria tantũ.

Cro-

——————— *Crocodilon adorat*

Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus Ibin.

Per *Ibin* puto rapacem diramq. volucrem intellectam ab *Ouidio* fuisse, quod Elegia suâ in *Ibin* mordacissimâ demonstrauit, cum detractorem, inimicum & calumniatorem suum, suppresso proprio, *Ibidis* saltem nomine dirè proscindit, & mala huic simul omnia imprecatur. Ibis ad rapaces videtur pertinere. Quid Ouidius per Ibin suam intellexerit.

Secundò repugnat, quod *Ciconia hæc nigra*, siue *Mergus Ouidij* rostrum habeat rectum, *Ibis* verò aduncum. *Plinius* enim lib. 8. cap. 27. *Simile quiddam*, inquit, *& volucris in eadem Ægypto monstrauit, quæ vocatur Ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens, quâ reddi ciborum onera maxime salubre est.*

Post tam varias igitur disceptationes hæc tandem subijt mentem sententia, posse forsan non incongruè *Gallis Anglisq.* Auem dictam *Cormorant*, antiquorum *Mergum* appellari, de qua necesse prorsus iudico hìc illa enarrare, quæ *Carolus Antonius Puteus* obseruauit in piscatione, quam auis hæc exercebat in Gallijs, præsentibus huic ludicro spectaculo Christianissimo Rege, & Illustrissimo Cardinale Barberino; hoc verborum tenore ad me perscripsit. Cur Ciconia nigra non possit dici Ibis. Videtur Cormorãt Gallorum esse Mergus antiquorum.

Solent in *Anglia* assuefacere *Coruos marinos* ad piscium prædam, nõ aliter atque nos in *Italia* volucres rapaces ad auium rapinam edocemus. Vendũtur autem ita edocti *Corui marini* pretio nõ exiguo. Huiusmodi piscatoriam venationem in gratiam *Legati Cardinalis Barberini* exhibitam, & *Coruos* seu *Cormorants* simul piscantes in Fontebellaquensi, Gallicè Fontenablo, dicto loco quatuor vidimus, qui omnes cum *vulture* quodam maximo *Galliarum Regi* ab *Angliæ Rege* dono missi fuerant, vnà cum harũ auium magistris & instructoribus. Corui hi sæpius in canali ibidẽ in *Truttarum* piscatione exercitabãtur. Dum autẽ è cubiculis suis ad piscinas transportarentur, capita & oculi ipsis obuelabantur, ne in transitu perterrefierent. Detractis igitur vbi ad flumina peruentum erat, obuolucris illis, & ima colli parte prius per ligulam coriaceam leuiter astrictâ, ne deglutire quos cæperant pisces, valerent, in torrentẽ præcipitabantur. Hi repente aquis sese immergebant, diuque sub his pisces velocitate mirabili sequebantur fugientes, quas vbi assecuti rapuissent, ex aquis emergebant, piscemq. quilibet rostro suo leuiter compressum deglutiebat, donec quatuor vel sex pisces hoc modo quiuis ingurgitasset. Tum demum à magistris suis *Anglicanâ* linguâ ad manum seu pugnum vocabantur, ad quem obedientissimi conuolabant, & paulatim pisces omnes, vnum post alterum nempe, eosq. tantillùm saltem rostri pressurâ læsos euomebant. Finita autem piscatione, loco eminentiore his coruis collocatis, ligulam ex collo soluebant, viâ ipsis ad ventriculum liberâ permissâ, & pro cibo, prædæ partem cuilibet piscem vnum inquam, proijciebant, quem dexterrimè hi per aera descendentẽ hiante rostro excipiebant. Voces autem quibus ad manum vocitabantur hi *Corui*, erant *Con, Con*, (*Germani* dicerent *Kum, Kum*) quod linguâ *Anglicanâ*, nihil aliud sonat, quam *Veni, veni*. Hæc *Carolus Antonius Puteus*, cuius supra quoq. industriam in explorandis animalium plerorumque, *Auium* tamen præcipuè proprietatibus, iure ac merito laudaui. Carolus Ant. Puteus piscationẽ quã Auis cormorant dicta exercet ad authorem exactè perscripsit.

Immensi laboris esset, si nunc eas quoque controuersias componere ausim, quæ de hac ipsâ aue *Cormorant* occurrunt. An sit *Corax* nimirum, siue *Coruus*

Aqua-

ed by Google

Superſunt plurimę de hac aue cormorant cõtrouerſiæ quas alij decidũt.

Aquaticus (vt *Gaza* vertit) *Ariſtotelis*? Et an *Ariſtotelis* hic *aquaticus Coruus* idem ſit cum illo, qui à *Plinio* ſub hoc nomine producitur? An verò *Plinianus* hic *Corax* ſit *Phalacrocorax* Iuniorum Græcorũ? Et an hic idem *Phalacrocorax* idem ſit cum *Ariſtotelis Corace*? Has lites, quas neque *Ornithologus*, neque *Aldrouandus*, nec alij plurimi decidere hactenus doctiſſimi viri potuerunt, cõponant, quibus maius eſt otium. Hoc ſolum dicam, productam à nobis auem piſcatricem hãc *Cormorant Gallis & Anglis* dictam, prorſus eſſe illam, quam *Albertus Carbonem aquaticum*, & *Mergum magnum* vocat. *Aues palmipedes ſunt*, ait, *Mergus varius & Mergus magnus niger, qui à quibuſdam Carbo aquaticus vocatur*. Et cum hic niger ſit, vt paulo poſt ſubiungam, ideo nonnullis, inter quos *Ornithologus*, non ineptè *Aethia* eſſe *Ariſtotelis* exiſtimatur: Alij potiùs *Coracem*, quàm *Aethiam* eſſe volunt eiuſdem *Ariſtotelis*. Adeò *Cimmerijs* obruta omnia ſunt tenebris in veterum monumentis, vt veritatis tibi ſol nuſquam illuceat. Nobis certè non licet eſſe tam beatis, vel placet eſſe tam laborioſis, vt in abſtruſis veterum ſenſibus, aut poſſimus ſemper veritatem eruere, aut velimus ſubinde quod hodie plurimi conantur, dum Naturam negligunt, tempus perdere.

Sæpius altercãdo, & ſubtilius veterum ſenſus inquirẽdo veritatem & tempus perdimus.

Hoc interim quod affirmem, nunc vnicum habeo: hunc *Carbonem aquaticum* ſeu *Corunm marinum* ſiue *Cormorant*, pleriſq. nunc *Scharbum* dici, vt coniecturam non abſonam prorſus *Ornithologus* ducit; *Vel*, inquit, *à Coruo, qui Italis Corbo & Coruo dicitur, vel ab atro carbonis colore: nam vicini nobis Galli carbonem vocant Scharbon, ipſi charbon ſcribunt*: (pronunciant nempe aliter quam ſcribunt) *in qua ſententia etiam Albertus fuiſſe videtur, carbonem aquaticum hanc auem nominans, vel ab acumine marginum roſtri eius, noſtri Germani enim acutum dicunt Scharpf*. Hæc ille.

Cormorãt eur hodie Scharbus dicatur.

Atque ob hanc reor cauſam *Galli Cormorant* quoque, quod nihil aliud ſonat quàm *Coruus moriens*, appellant, id quod etiam ab eruditiſſimo, & reconditioris doctrinâ philoſophiæ pollente, ſuauiſſimorumq. morum viro, amico meo *Claudio le Feure Pariſiano* mihi approbatum fuit, quod ob colorem nempe luridum, nigrumq. morti dedicatum, hoc nominis auis hæc ſortita fuerit. Hic mihi idem affirmabat, dum *Sequana Pariſijs* inundaret, eiuſmodi *Cormorant* non paucos comparuiſſe, qui & ipſe eorundem piſcationem paulo ante deſcriptam in patria ſua ſæpius conſpexerat.

Cormorãt Gallis ſonat Coruus moriens.

Claudius le Feure doctiſs. & humaniſſimus vir.

Hanc ſimiliter auem idem *Eques Puteus* noſter, genuinis ſuis coloribus, & vera partium magnitudine in *Gallijs* exprimi curauerat, quam penes me iconem habeo apprimè *Ornithologi* & *Aldrouandi* deſcriptioni competentem. *Longitudo* quatuor & amplius eſt ſpithamarum, corporis craſſities *Anſerem* ferme æquat. *Color niger*, niſi quod capitis vertex capillatus, colli ſupremi mediocris portio, & ſub capite ad roſtri principium plumæ albeſcant, maculâ inter hanc albedinem nigriuſculâ & non parua intercluſâ. Sub ventre quoque ad crura præcipuè candidæ ſunt pennæ. Reliqui corporis pennæ omnes nigrent, verùm non tam ſaturo atroq. colore vt in *Coruis* noſtris, ſed aliquid cinerei ſub obſcuri, atroq. rubentis & in collo ſubcærulei admixtum habeat. Oræ pennarum in cauda quoque albent. *Crura* quæ breuia ſunt, & *pedes* valde nigrent, quorum *digiti* perpetuis circulis annulati, craſſa coriacea membrana nigraq. ad extremos

Vera delineatio Scharbi ſiue Cormorant à Caſſiano Puteo authori cõceſſa.

Digitized by Google

mos vsque vngues validè satis compinguntur; *Rostrum* (quod longum erat quinque digitos, & luteolum) hoc peculiare obtinet, quod superior eius pars in fine acumen habet, quo vnco veluti harpagone acutissimo, ad extrahendos firmandosq; pisces dexterrimè vtitur. *Gulam* patentissimam habeat oportet, cum hæc quatuor, & sex etiam mediocrium piscium priusquam in ventriculum detrudantur, capax existat.

Tot igitur relictis alterationibus, hanc quam hic exhibemus aquatilem auem, *Mergum Americanum* asseueremus, quæcunque tandem auis illa sit ab *Aristotele Aethia* appellata, quam *Gaza Mergum* vertit. *Si namq; omnia argumenta pro vtraq; parte ad lancem exegerimus, silentium tamen indicetur. Pauca enim admodum sunt sine aduersario, cetera etiamsi vincunt, litigant*, vt *Seneca* hic verbis & ipsa rei veritate vtar. *Mergum* hanc auem voco, non quod *Mergis* nostratibus, quorum & icones & descriptiones apud *Aldrouandum* & *Ornithologum* videre licet varias, in omnibus sit similis, si *rostrum* præsertim consideres (quod huic *Americano* est acutum magis, longiusq. & *Collum*, quod productius quàm *Europæis*) sed quòd authoritate *Americanorum* hominum hoc ita esse edoctus nunc probè fuerim.

Mergus Americanus esse hæc auis astruitur.

Non est tamen omnino nostris Mergis similis.

Non ignoro à *Carolo Clusio* in *Exoticorum* suorum lib. 5. *Mergum* similiter *Americanum* proponi, verùm is cum nostro hoc similitudinis prorsus parùm habet. *Mergum* autem eam auem esse *Iacobus Platerus*, à Nautis ex *America* redeuntibus acceperat, nautarum eorundem solo fretus testimonio, & *Clusio* ita persuaserat. Hos ego nec laudo, nec vitupero testes. Possunt enim in *America* æquè, atque penes nos diuersæ *Mergorum* species existere.

Carolus Clusius alium Mergum Americanum producit.

Veluti autem anno proximè elapso à *F. Gregorio de Boliuar* plurimum cognitionis & auxilij in hac mea componenda historia accepi, ita nunc iterum à Reuerendo admodum *Fratre Petro de Aloaysa* maximè fui adiutus. Est autem vir hic doctissimus, *Ordinis S. Dominici* sodalis, in *America* & quidem in principalissima *Peruani* regni ciuitate *Limana* natus, qui adfectum etiam librum habet de *Americanis* sui ordinis negocijs, prælo propediem committendam. Huius amicissima confabulatione, cum sæpe hic *Romæ* de *Americanis* rebus colloqueremur, mirabiliter fui recreatus. His autem mihi verbis *Mergum* hunc delineauit.

Frater Petrus de Aloaysa Limensis in pluribus authorem iuuit.

ACITLI ad speciem illarum auium accedit, quæ Hispanico nomine *Para* dicuntur, & *Mexicana* hæc vox *Acitli* aliud propriè non significat, quàm hanc auem, quæ quoniam in aqua & subtus aqua continuò commoratur, ideo hoc nomen accepit. *Acit* enim idem dicit, quod *Aqua*, & *Li* rem aliquam, ad aquã nimirum pertinentem. Vocatur autẽ auis hæc *Peruana* linguà, *Nunnuma*, & duplex earum differentia reperitur. *Vna* earum est quæ longissimè volant: sunt enim corporis mole graciliores, & sapore in victu excellentiores, cum carnem habeant absque onerosa pinguedine. De his compertum est, quod pullos suos statim vt eos natos vident, derelinquant, vt ipsi pulli cibum sibi quærere cogantur inter *Iuncos* præcipuè, vbi procreantur. Sunt hæ in natatu præstantes, & sub aqua quidem velociores, quàm supra eadem; ita vt nullus eos facilè piscis effugiat. Submergunt sese aquis, diuq. valde sub ipsis dimorantur.

MERGVS AMERICANVS.

Auis hæc nostra Mergus esse Americanus a F. Petro di Aloaysa approbatur & describitur.

Vocis Acitli explicatio.

Visu pollent acutissimo, ita vt turbatâ etiam aquâ, & longè & acutè cibum suum speculentur, capiantq. *Indi* varijs has modis capiunt, sed præcipuum dicam. In *Palude Mexicana*, vbi harum plurimæ stabulantur, *Indus* aquam intrat, suumq. caput in *Angaram* aliquam immittit, quæ similitudinem habet cum quadam cucurbita rotunda, ibique ad collum vsque submersus manet, eminente solo capite vasi eidem infixo. Vas itaque tantummodo supernatare conspicitur, quod cum auibus imponat, securæ lignum illud esse putantes, circumnatant. Quare *Indus* arreptis auium pedibus, capit eas submergit, enecatq. donec ceteræ insidias olfacientes diffugiant.

Prima Mergorum species describitur.

Modus capiendi hos Mergus.

Secunda species earum est, quæ nunquam volant, licet alis haudquaquam destituantur, sed quoniam ab his grauior corporis moles, haudquaquam sustentari potest. Propria harum imago auium hæc est, quæ hac in tabella prostat. Sunt *Mergi* hi in natando admodum veloces & promptissimè ad piscium raptum se submergunt. Ponunt oua sua in terra, & pullos suos non aliter ac gallinæ procreant. *Indi* has aues immundas censent, ideoq. ab earum esu abstinent, nescio qua vana persuasi opinione, quòd eas cum *bufonibus* sub aqua coitu commisceri censeant. Penis in his est longus valde & retortus? Nescio etiam an non superstitionem sapiat, quando *Americani* tantopere aduersus fascinationem laudant auium harum pedes & rostra, quæ subinde infantulis suis è collo, ceu certissima quædam amuleta, suspendunt, ne ipsis maleficus aspectus noceat. Hispani dicunt *Aviar con mal ojo*. Vnde & *Virgilius*.

Secunda species describitur.

Ab harum esu abstinent Indi.

Medicamenta ex his desumpta.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Pinguedo harum quoq. laudatur ad tollendas maculas, in facie oriri solitas, *Hispano* sermone *Pecas* dictas. Pennis quoq. earundē vtuntur ad medendum mulieribus vteri dolore vexatis. Harum enim combustarum pēnarum fumus naribus ab ipsis hauritur, quamuis hoc commune sit alijs rebus fætentibus crematis, lanæ præsertim sordidæ, si ab hystericis fumus incessæ recipiatur. Verùm *Indi*, qui vera CHRISTI fide nondum sunt imbuti, existimant Deorum suorum futilium nutu, iussuq. auem hanc mulierum vuluis, & infantium morbis destinatam atque dicatam fuisse. Hæc *Frater Petrus*, de *Americano* suo *Mergo*.

Superstitio Indorum de hac aue.

Hactenus P. Petrus de Aloysa.

Nos etiam nostros habemus maiores, minoresq. *Mergus maior* aliquibus etiā *Colymbus* maior, à κολυμβᾶν, id est, natare, & *Vrinatrix maior* vocatur. *Minorem* solemus *Mergulum* appellare. Talibus *Franconia* nostra in stagnis suis, ac piscinis, quarum plurimas & vtilissimas habet, abundat, & in fluminibus etiam eiusdem *Pegnitio* & *Moeno*, vbi non rapidè feruntur, sæpius cum voluptate mergentes & emergentes, veluti ludibundos eos conspexi.

In Franconia plurima sunt stagna & plurimi Mergi.

De *maioribus Mergis* referebat mihi olim *Theophilus Molitor Lynceus*, hos semper in aquis degere, in littore raro sedere, nidificare in lacubus, in folijs nempe *Iuncorum* ac *Typharum* inclinatis, in hisque tam artificiosè nidum construere, & erigere, aquis innatantem, vt à vento hinc inde vllo absque periculo moueatur. Quinque etiam aut sex oua ponere. *Minores* aiebat frequentiùs sub aqua se abscondere, quando præcipuè sibi insidias strui aduertunt, & post longum denuo interuallum, alio in loco erumpere. Quare à piscatoribus sub aqua interdum in retibus capi.

Relatio Theoph. Molitoris Lyncei de nostris Mergis.

PICVS

Digitized by Google

PICVS AMERICANVS.

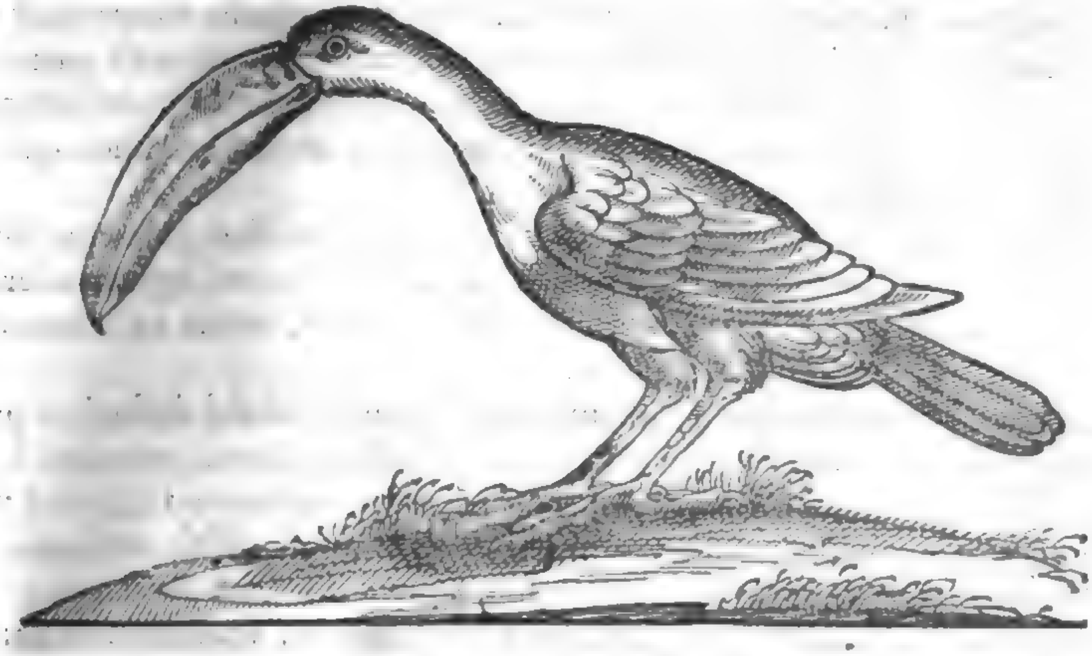

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NOMEN hic nullum adſcriptum eſt. Roſtrum in aue nulla maius reperiri exiſtimo. Superior autem huius pars roſtri, inferiore dimidio latior eſt, variegantibus multa cum venuſtate coloribus ex viridi, albo, cæruleo, croceo, rubro, flauo verſus extrema tamen, & acumen ipſius, magis magiſq. rubello. Eſt & hoc cũ admiratione quadã ſpectandũ, medietatẽ capitis, adeoq. frontem integram in roſtrum abſumi. Oculorum pupilla nigerrima, reliqua tunicarum pars flaua circulus has ambiens puniceus, & extra hunc area alba eſt. Colli inferior pars crocei diluti coloris, pectus verò caſtanei ſaturati, inter hoc tamẽ & collũ rubedo leuis apparet. Dorſum nigriuſculum. Alæ ex triplici colore conſtant, fuſco nempe, ſubfuſco & caſtaneo mixtæ, qui in extremis magis diluitur. Inferior ventris & poſterior pars niuea, & caudam verſus rubello colore ſcintillat. Cauda autem nigerrima ſimulq. ſolito longior, id quod à ſculptore hic non obſeruatum fuit. Pedum digiti ante ac retro bini, ijque duplo, quam in hactenus deſcriptis auibus videre licet, longiores, coloris ſubalbidi ſunt, & recuruis vnguibus. Crura per interualla cæruleo colore notantur.

SCHOLIA EIVSDEM.

ANtequam de meo hic quicquam addam, operæpretium eſſe cenſeo, eam prius breuiter delineationem ſimilis ferme auis ſubnectere, quam *Carolus Antonius Puteus* mihi lubens communicauit ex viua aue deſumptam, *Carolus Antonius Puteus. ſimilem auẽ viuã apud*

Digitized by Google

Regē Galliæ vidit, cuius iconem authori dedit.

quam ipse apud *Galliarum* Regem in *Fontebellaquensi* atrio, loco Gallis *Fontainebleau* dicto, viderat. Quanquam autem ex effigie coloribus suis inducta, mihi animaduertere licuit, hæc eius facies, hi colores fuerant.

Auis huius in Gallijs visæ descriptio.

Magnitudo.

Auis hæc Picâ ordinariâ paulo maior est. Rostrum quod latum est admodum, superiore sui parte, vbi capiti adhæreſcit, viridiuſculo colore tinctum ex eodem virore ad acumen ipsum lineam producit, inferiore verò parte capiti quoq. commiſſa cæruleo lucet colore. Totum reliquum rostrum instar ligni ſerpentini atro rubentis, intercurſantibus nigris maculis ac lineis quamplurimis est pictum.

Rostrum.

Rostrum autem eidem vacuum fuit & concauum, & adeò propterea leue, vt vires exiguas haberet, & neque morſibus acrioribus rem apprehenderet, neque perstringeret. Hocque interna sui parte croceo, verſus extremitatem tamen illius cæruleo, fulgebat colore.

Lingua mirabilis.

Linguam gerebat compreſſiſſimam, non multum formâ ſuâ diſſimilem prælongis pennis illis, quas in collo galli gallinacei habent, hanc per rostri longitudinem deducebat, & extendebat; eratq. coloris verè carnei, & quod miratus eſſes, ex vtraq. ſui parte quibuſdam veluti plumulis filiſq. minutiſſimis distinguebatur, quæ eandem veræ pennæ faciem æmulari faciebant.

Pennæ in collo.

Pennæ autem in collo vſque ad pectoris medietatem, vt albicantes erant, quarum extrema fuligineus terminabat color, ſic in dorſo & capite erant nigricantes.

Oculi.

Reliqui corporis pennæ.

Area rotunda oculos ambiens, nuda pennis, criſpata tamen aliquantulum pilis, violacea cernebatur, prout in *Psittacis* quoque videre licet. Reliquum corporis coopertum erat pennis mustelini coloris. Caudam non habebat, verùm in procinctu erat, eandem emittendi, aut potius delapſam remittendi. Cuius initia quidem ex pennis constabant obſcurè albicantibus, nigri, mustelini, & cinabrium æmulantis coloris. Hæc etiam caudæ ſuæ præludia, auis ſæpiſſimè eleuabat, ac demittebat, quemadmodum facere Reguli auiculæ minimæ, aut Motacillæ aſſolent.

Pedes.

Vox.

Pes quilibet in binos erat fiſſus digitos, tam retro quam ante, & coloris quidem ſuperiùs violacei, inferiùs cinerei. Saltitabat frequenter, & cantum ſiue garritum picarum non abſimilem voci, edebat. Hanc minimè caueæ incluſam, ſed ligatis alis, in quodam aſſerculo parieti infixo, ſeruabant; ibi garriebat & ſpatiabatur.

Victus.

Rebus omnibus fermè, vti & psittaci faciunt, veſcebatur, auidiſſima tamen erat acinorum, ex vuarum racemis decerptorum, quos euulſos ſibiq. proiectos dexterrimè per aerem delapſos raptabat. Caro totius corporis ſaturatum violaceum referebat colorem. *Hæc Carol. Ant. Puteus*.

Alia relatio de simili Aue Fratris Petri Aloiſij.

Et cum in hoc ſim, vt eorum qui ſimilem auem viuam aliquando conſpexerunt, teſtimonia producam, non prætermittendum cenſeo quod *Fr. Petrus de Aloiſa Americanus*, quem ſupra etiam cum laude nominaui, de eadem mihi narrabat.

Vocatur hæc auis Hiſpanica lingua Carpintero, & Peruanâ Tacataca.

Quæ de hac aue, *inquiebat*, vernaculo ab Hiſpanis ſermone *Carpintero*, & linguâ *Peruanâ*, *Tacataca* dictâ, commemorantur, hæc ſunt. Quod caput videlicet habeat rubrum, & illius proprietas ſit arborem excauare, multiſque

in

in partibus perforare, vt nidum ibi pullis suis conficere valeat.

Persuasum autem sibi habent *Indiani*, huic aui notitiam esse cuiusdam herbæ, quæ vim habeat, ferrum etiam disrumpendi, aperiendiq. omnes seras. Vt autem herbam illam *Indiani* consequi valeant, aiunt se pessulo nidum occludere, & ad arboris pedem aliqua linteamina apponere: tum ad herbam istam confugere auem, eandem apportare, claustro admouere, quod statim frangatur & dissoluatur; quo effracto, herbam dimittere, quæ in terram cadens ab istis colligatur. Vocatur autem *Peruanis* herba hæc *Pyto*, ex qua similiter auem *Pyto* quoque appellare consueuerunt. Si eos quæras, vbi locorum herba ea reperiatur, omnes ad vnum se hoc ignorare fatentur.

Indis persuasum est hanc auem reperire herbã quæ claustra ferrea etiã aperiat.

Vocatur etiam Pyto Americanis.

Cerebrum huius auis si dentibus applicatur, qui iam mouentur & casum minantur, tam firmiter iterum consolidat, vt nunquam laborasse videantur. Hæc *Fr. Petrus de Aloaysa*.

Nondum quicquam hic à me determinãdum est, priusquam aliorum quoq. historiæ Americanæ, scriptorum de simili aue testimonia producam, vt quantum cum nostra conueniant aut discrepent eorundem descriptiones, vnicuiq. clarum euadat. Placuit autem primo loco ipsissima *Ioannes Lerij* verba recitare quæ cap. 10. leguntur historiæ nauigationis suæ in *Brasiliam* factæ. *Inter reliquas aues* inquit, *Americanorum, primus locus cuidam Toucan nomine, dabitur. Is columbi est magnitudine, colore ceu Coruus, excepto pectore, quod crocei est coloris, torque miniato ab inferiore parte circumducto, detracto Barbari ad genarum, aliarumq. partium corporis ornatum vtuntur. Tum verò maximè apud illos est in pretio, quod saltaturi ea vtantur. Nomen inde est sortitum Toucan tabourace, hoc est, plumæ ad saltandum. Nihilominus tanta illis earum auium suppetit copia, vt mercibus nostratibus permutare eas non grauentur. Auis istius rostrum reliquum corpus longitudine superat, cum quo Gruis rostrum minimè est comparandum. Itaque pro monstrosissimo totius orbis rostro est habendum. Ergo non immeritò Bellonius vnum cum nactus esset sub finem tertij libri descriptionis auium depingendum curauit: nomen quidem non edit, at ea omnia quæ ab illo narrantur, de isto rostro necessario sunt intelligenda.*

Quæ Ioannes Lerius de simili aue scripta reliquerit.

Color.

Nomen.

Hic idem *Lerius* eodem libro capite 7. se magis his verbis de pelle detracta explicauerat. *Partis illius pellem* (quæ circa ingluuiem est nimirum) *detractam siccant* (*auis nomen retinet*) *siccatam vtriq. genæ applicant cera agglutinatam, quam Trayetic nuncupant. Quibus ita aptatis dicas vmbones lupatarios ex ære inauratos ab illis gestari.*

Volupe fuerit lectoribus meis huc ea similiter interserere, quæ in Summ. *Ouiedi* historiæ Occident. Indiæ Italico idiomate scripto, & quidem capite 43. reperio. Ait autem in *Terra firma* auem reperiri, quæ à Christianis *Picuto* appelletur, quod rostrum obtineat admodum grande, si cum corporis reliqui paruitate hoc compares, & quod valde graue sit, & plus omnino quàm reliquum corpus totum ponderet. Hanc enim auem non maiorem aut certè paulo maiorem esse *Coturnice*, plurimis tamen pennis vestitam, ideoque minus carnis habere quàm plumarum, quæ venustæ planè sint, ac diuersorum colorum. Rostrum ipsi datum maximè longum, & tellurem versus recuruum, vbi capiti adhæreseit tres digitos transuersos latum. Linguam quam obtinet, &

Quæ Ouiedus de eiusmodi aue scripta reliquerit.

Rostrum.

Lingua pēna videtur. qua sibilum edit, pennam videri potius. In arboribus foramina excauare in quæ intret, ibique sibi nidum fabricet. Auem esse profectò visu mirabilem, Cur sic mirabilis auis. quoniam plurimùm ab alijs differat, tam quod linguam attinet, quæ vt dictum, potius penna sit, quàm si rostrum ad reliquum corpus, vbi ferme nulla videatur proportio, metiaris. Nec vllam reperiri auem, quæ securior de suis pullis sit, nec *Cercopithecos* insidiantes plerisque auium pullis, pertimescat. Quomodo resistat Cercopithecis pullorum suorū raptoribus. Siquidem non possunt ipsi pullos suffurari ex nidis, quoniam vigilantissima hæc auis sit, nam vbi inimicorum aduentum animaduertit, iam ita se in nido suo componere, vt ex eiusdem foramine rostrum exserat, atque eo modo *Cercopithecos* excipiat, vt confestim discedant, & gratiam etiam aui habeant, ne peius quid ipsis contingat.

Quę Aldrouandus de hac aue habeat. Sed nolo iam diutius illis immorari, quæ de hac aue alij recensuerunt, solum ex recentioribus *Aldrouandum* adducam, qui lib. 12. capite 19. Ornithologiæ suæ historiam huius breuiter perstringit, sub nomine *Picæ Bressilicæ*, quòd Cur vocet Picā Bressilicam. *Picæ variæ* sit similis, si rostrum demas, & quod in *Bressilia* reperiatur. Scripserat olim ad Ornithologum *Ioannes Ferrerius* hanc latinis *Piperiuoram* dici, Vocatur etiā piperiuora. quod piperis nempe esset voracissima, & vbi hoc ingessisset, egereret citissimè, quod postmodum eius regionis incolis maximo esset in pretio. Verùm *Americani* amici mei, quibus hac æstate hic familiariter vsus sum *Romæ*, de hoc ne verbum quidem, quare non leuem hac de re dubitandi ansam habeo. Qui scriptores alij huius meminerint. Describunt hanc similiter *Theuetus* in sua Gallica Antarctica historia, & *Ambrosius Pareus* in opere suo chirurgico, *Boterus* demum sed breuissimè, in suis Relationibus.

Vix vlla icon ab alijs producta cum nostra cōgruit. Hoc monere satis nunc habeo, duas ab *Aldrouando* proponi icones, veluti ab ipso quoq. Ornithologo; sed neutram cum nostra vsquequaq. conuenire, sicut nec illa quæ in *Gallijs* à *Carolo Ant. Puteo* visa fuit, cum nostra quadrat prorsus. Id quod me, vt credam mouet, non vnicam tantum huius speciem esse. *Theuetus* certè vt ipsum Ornithologus citat, duas agnoscit, vnam quæ magnitudine Theuetus duas habet species. pipionem seu pullum columbinum, alteram quæ *Picam* referat. Et qui harum nobis depinxerunt effigies, in rostro non paruam dissimilitudinem ostenderunt. Rostrum in aliqua harum auiū denticulatum depingitur. In altera enim denticulatum siue serratum hoc faciunt: alteri asperitatem eam omnino adimunt. Nostra profectò effigies dentibus carere manifestè cernitur.

Sed animaduersione dignum censeo, quod *F. Petrus* & socij ipsius *Americani Hispaniq.* diu Noui orbis incolæ, pro certo mihi affirmauerint, hanc auem rostro suo arbores perterebrare: illa autem in *Gallijs* visa tenuissimum & leuissimum rostrum habuisse asseratur, quo vix molliusculam materiam, nedum Quomodo intelligendum sit quod tenuissimæ substantiæ rostro arborem excauet. duriorem arboris corticem lignumq. perforare potuisse iudicata fuerit. Et *Aldrouandus* tale sibi rostrum in suo Musæo adseruatum fuisse scripsit, tenuissimum membranæ instar, sed osseà tamen substantià, splendidà, leuissimà, cauà, atque aeris intus capacissima. Vbi rectè obseruandum existimo, quòd licet tenuissima fuerit substantia, ossea tamen extiterit: qua si animal viuum dextrè vtatur, mirandum minimè est, si repetitis tot vicibus atque percussionibus, corticem etiam arboreum, & lignum forsan putridum, (hoc enim instin-

instinctu quodam ab hac aue quæri crediderim) forare ac penetrare valeat, cum gutta etiam leuissima sæpe cadendo lapidem cauet. Et vel formicarum pusillorum exemplo animalculorum docemur, quid labor improbus possit. Cum enim *Plinius* lib. 11. cap. 30. miram earum diligentiam cursum ac recursum descripsisset: *Silices*, inquit, *itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet, qualibet in re quid possit quantulacunq. assiduitas*. Quare non inuenusto *Hispani* vernaculo sermone suo, hanc auem *Carpintero*, hoc est fabrum lignarium, & *Peruani* à continuæ percussionis sono, qui tac tac est, *Tacatacu* appelarunt.

Formicæ continua ambulatione silices atterunt.

Atque hæc me causa mouit vt *Pici* potius, quàm *Picæ* nomine insignire eam voluerim, contra omnium eorum, qui ante me de hac aue quicquam commenti sunt, sensum ac mentem. Assentietur mihi, qui nidi fabricam considerauerit, quam *Pica* non in cauis arborum, sed in arboribus altissimis sibi concinnare studet. Lege si placet apud *Aldrouandum*, & oculis intuere depictum mirabilis artificij nidum, quem *Pica* in media arbore *Malo*, ex enascentis visci ibi ramulis construxerat, spinosis plurimis ramis ex *Oxyacantha* & *Pyrastro* obseptum, atquè ita arctè clausum, vt nec vnde exiret, nec vbi *Pica* ingrederetur, obseruare quis facilè potuerit.

Pici verò nidos sibi construunt omnes in cauis arborum, vt rectè *Plinius* lib. 10. cap. 18. monuit; sed non item rectè, quod *Picos* omnes *Martio* cognomine insigniuerit, adeoq. specie pro genere (vt scholæ loquuntur) vsus fuerit: cum *Picus martius* determinatam *Picorum* formam signet. Nisi quis hoc ipsum modo tueri velit, quod *Pici* forsitan omnes, veluti animosæ aues, cum integram etiam crebra rostri percussione arborem deijcere posse credantur, *Marti* ideo sacræ fuerint, vel quia auspicatæ sunt aues, & in bellum siue *Martem* abituri *Romani*, non nisi auspicatò *Vrbem* egrediebantur. Libet *Plinium* ipsum audire. *Sunt & paruæ aues, vncorum vnguium vt Pici, Martio cognomine insignes, & in auspicijs magni. Quo in genere arborum cauatores, scandentes in subreptum felium modo, illi verò & supini, percussi corticis sono, pabulum subesse intelligunt, pullos in cauis educant, auium soli*. Ast neque solos *Picos* in arborum cauis nidulari, sed *Vpupam* quoque hoc factitare, ex *Aristotele* discimus lib. 6. de Hist. animal. cap. 1. *Vpupa vna*, inquit, *sui in genere non nidificat, sed stipitem arborum subiens, parit sine vllo stramento in cauis*. Miror hoc in loco *Aristotelis* interpretem *Augustinum Niphum*, quòd *Albertum* reprehendat, inquiens: *Hæc quæ Aristoteles ait de vpupa Albertus mentitur de pico marino*. Licet enim *Aristoteles* non dixerit, *Picos* in cauis arborum nidos ponere, *sed supra arbores, & non humi considere veluti perdices faciunt, & coturnices*; verissimum tamen est, quod *Albertus* dixit, cui & experientia, & *Plinius* adstipulatur. Erit igitur ob nidi structuram, locumq. *Auis* hæc nostra *Americana*, *Picus* potius appellanda, quàm *Pica*.

Pici in cauis arborum nidos suos struunt

Cur Pici Marti sint sacri.

Non soli Pici nidificant in cauis arborũ vt Plinius vult.

Niphus malè reprehẽdit Albertum.

Ratio prima cur nostra auis sit potius Picus quam Pica.

Et quoniam in *Picorum* varietate enumeranda, non conuenire reperio, qui de his aliquid memoriæ prodiderunt, addam breuiter illa, quæ olim mihi scripta reliquit *Theophilus Molitor Lynceus*, non auritus, sed oculatus testis, in auium enim natura atque proprietatibus indagandis, perspicacissimus fuit. Hic igitur septem omnino *Picorum* species obseruauerat. *Primus*, aiebat

Authores in Picorum speciebus variant, de quibus certiora retulit Theophilus Molitor Lynceus.

ille, est *Picus niger*, de hoc multa fabulantur chymici, de radice quadam nempe, quam ore ipse apportet, & nidi sui foramen ligno per vim intruso, clausum reseret. Hic *Picâ* maior longiorq. est, capite rubro, rostro longo & nigro, linguam non latam (quam falsò *Aristoteles Picis* tribuit) sed teretem & in acumine corneam habet. Pennas in cauda acutas obtinet, quibus in ascensu arborum quoque vtitur. Excauat arbores durissimas, in quibus oua sua locat.

Prima species.

Secunda species.

Secundus est *Picus martius*, seu viridis notissimus, & hic in cauis oua quinq. sex & octo etiã, sine vllo stramine ponit, pullos suos vermibus & muscis educat. Hic ramos aridos hyeme excorticat, sub illis vespas, ac vermes quærit, quos comedit; his deficientibus ad aluearia conuolat (quod plerisq. *Picis, Paro, Rubeculæ & Ciconiæ, Apiperdis* illis auibus est familiare) rostro illa aperit, apes euocat & deuorat. Maio mense in silua arborem quærit interiùs putridam, ascendit, rostro percutit, audito sono violenter ferit. Corticem & lignum quercinum viride etiam, interdum ad quatuor vel quinq. digitorum transuersorum crassitudinem perterebrat, donec ad lignum putridum perueniat, quo inuêto, dimidiæ etiam vlnæ profunditate arborem excauat, in qua oua sua excludit.

Pici apibus insidiatur.

Tertia species.

Tertius & in ordine primus, ex maculosis (triplex enim maculosus est) *Picarius* etiam vocatur. Hic niger est & albus, per corpus totum maculatus. Plures tamen nigras pennas in tergo habet, quàm albas. *Picâ* paulo est minor. Sub cauda rubet vti & in capite. Rostrum huic longum & lingua teres est. Apibus valde est infensus. Oua ad plurimum septem ponit.

Quarta species.

Quartus est *Merulâ* paulo minor, priore adhuc maculosior. Pennæ in cauda mediæ sunt nigræ, & acutæ. Oua sex ponit.

Quinta species.

Quintus & in maculosorum ordine tertius, & inter hos minimus, circulos habet in pennis per integrum corpus, quorum vnus albus, alter niger est. Hic *Passere* domestico paulo est minor. Carne *Rubeculum* ferè æquat. Linguam prælongam habet ac corneam: pedes paruos, sed vngues longos.

Sexta species.

Sextus Cinereus vel *Cæruleus* dicitur. Hic rostrum quidem longum sed linguam breuem habet. Non est ei cauda acuta, in qua tamen veluti in alis quoque & capite cinereum ac cæruleum, in pectore, collo & sub cauda luteum, vel ex luteo rubrum; in gutture album obtinet colorem. Pedes ipsi breues sunt. Nidum hoc exstruit modo. Inuento aliquo sibi congruo foramine sed ampliusculo, circumlinit illud luto, vel terrà madidà, quam rostro adducit, nō aliter ac *hirundines* facere solent, & foraminis eam relinquit capacitatem, quæ sibi ac fœmellæ suæ ad ingressum sufficiat. In hoc oua locat & pullos educat.

Septima species.

Septimus gryseus vix *Carduelem* magnitudine excedit, ascendit & descendit per arbores victum quæritans, maculis eiusdem coloris in nigro conspersus est, vt *Perdix*. In rimis arborum aridarum nidificat, intra cortices ac lignum. In cauitatibus etiam murorum inter lapides oua sex plerumq. ponit, vna ex parte rotunda, ex altera verò oblonga valde, & acuta. Non canit, quamuis nec reliqui *Pici* cantillando aliam vocem exprimant, quàm Ghik, Ghik. Hæc *Molitor* noster, qui exactissimam plerarumque nostratium auium historiam vllo absque libro (adeò ipsi familiaria hæc erant) mihi reliquit.

Hucusque Theoph. Molitor.

Accedit huc alia, & potior quoque coniectura, ad *Picum* potius, quàm

Picam referendam esse hanc auem *Americanam*. Quòd pedes nimirum hæc binos in digitos, ante ac retro diuisos gerat. Id quod solis *Picis* peculiare esse *Albertus* annotauit, si *nocturnas* tamen quasdam *aues*, *Psittacum* etiam, & *Iynga* excipias. Quamuis & *Pico murali & nigro* tres ante, & retro vnum, esse alij scribant. Et scimus nos etiam *Cuculo* binos ante, & retro totidem digitos concessos esse. Sed quoniam & in cæteris proprietatibus, tam aptè cum *Pico* magis quàm *Pica*, quæ tres ante, & vnum retro habet digitos, cõgruit, ad *Picum* libentius eã retulero. Vnde maximopere miror, plerosq. *Ornithologos*, & inter hos diligentissimum nostrum *Aldrouandum*, rostratæ huic *aui Americanæ* siue *Picæ Bressiliensi*, vt ipsi vocant, in suis omnibus Iconibus, tres digitos ante, & vnum pro calce appinxisse, cùm tamen & nostra pictura, & sculptura, & ipsum animal viuum in *Gallijs* visum & depictum, reclament, vt ex supra datis descriptionibus, cuilibet manifestum euadit.

Alia ratio ex pedibus desumpta cur Picus potius quã Pica sit hæc nostra auis.

Aldrouandus & alij male huic aui Americanæ digitos in pedibus tres ante, & vnũ retro appingunt.

Nomen autem illud *Picuto*, quo ipsum *Ouiedum* hanc insignijsse, supra monui; neque à *Pica*, neque à *Pico*, sed à rostro deriuatur, quod *Hispani* suo idiomate *Pico*, & Itali *Becco* appellitant. Sub huius *Picuti* nomine, hanc etiam *Cardanus* lib. 10. subtilitatum descripsit, cum inquit. *Rostrum maius est toto corpore, corpus autem coturnice paulo maius. Rostrum igitur longius, latum vbi capiti iungitur, tribus digitis, aduncum quo terebrat arbores, atque ibi à caudatis Simijs arte ac rostro, quanquam pusillum se tuetur pulchrè. Illud in eo mirum quod pennam habeat pro lingua, vnde à natura aliorum omnium multùm dissidet, sibilat vehementer.*

Cur dicatur Picuto.

Cardanus hanc sub Picuti nomine intellexit.

Ridet hæc omnia salsè *Scaliger* pro ingeniosa subtilitate sua, Exercitatione 234. *In maxima omnium coturnice*, ait, *pectus nunquam vidi latum digitos binos. Quantum igitur caput, cui affixum sit rostrum sesquialterum? Rostrum etiam debebat potius rectum fuisse, quam aduncum, ad perterebrandam arborem, & inferendos ictus.* Sed cur risu dignus sit *Cardanus*, si ipse hęc ad verbum ex *Ouiedo* oculato teste, (licet hunc non nominet) transcripsit? Et cur non reprehendit *Ouiedum* potius *Scaliger*, quem ipse dubio procul vidit, legitq. cum non rarò ex hoc, & ipsemet suppresso *Ouiedi* nomine, *Indica* naturæ quædam miracula narret? Et cur accusandus *Cardanus*, si Natura in monstroso hoc ludere rostro voluit? quod cum reliqua aue non eam habet proportionem, quam in plerisq. nostris videmus alitibus. *Κόσμος* hic mundus noster est, in quo polydædala Natura pro varietate sua, pulchritudinem inducit, & vt *Plinius*, ait, *quæ nobis miracula, ipsi ludibria sunt*. Præterea cum auis hæc non terebri modo arborem directè perforet, sed bipennis loco rostro suo ad excauandam arborem, & ibi nidum suum collocandum vtatur; non video cur non æquè aduncum, quàm rectum volucris rostrum, hoc præstare & fortasse commodiùs possit.

Scaliger Cardanum hic ridet sed absque vlla causa.

Quæ naturæ ludibria, hæc nobis miracula censentur.

Sed finiamus tandem, & admiremur simul, idem nunc, & olim persuasissimum fuisse figmentum, barbaricæ isti *Americanæ* genti, claustra aperiri nido huius auis applicita, ab herba quadam, quam ea ore apportet, quod *Plinius* etiam de *Picis*, ad quos hanc nostram retulimus, scriptum reliquit, loco paulò supra laudato. *Adactos*, inquit, *Cauernis Picorum à pastore cuneos, admotà quadam ab his herbà, elabi creditur vulgo. Trebius autor est, clauum cuneumuè adactum, quanta libeat vi, arbori, in qua nidum habet* (Picus) *statim exilire cum crepitu arboris,*

Miram est, quod Americanis etiã hæc fabula de herba claustrum aperiente sit persuasa.

Plinius hâc olim scripsit.

boris, cum insederit clauo aut cuneo. Hoc ipsum quoque *Democritum* & *Theophrastum* credidisse *Matthiolus* in nũcupatoria sui Herbarij epistola scripsit: quem ego miror magis, hæc ibi verba addidisse. *Quin etiam Æthiopide herba castra claustra omnia aperiri, quibusdam admurmuratis cantilenis: id quod mihi miraculo non est. Memini enim dum superioribus annis Venetijs agerem, me quendam suspendio damnatum vidiße, cui fores omnes patefierent disiectis seris, vna tantùm herbâ admotà, signaculis quibusdam decantatà. Talis ferè facultatis alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus proueniens, qua ab equis calcatà, continuò ferrei soluuntur calcei*.

Mirum magis quòd Matthiolus similia friuola credidit.

Authori difficillimè hæc persuadentur, qui similia nec vidit nec audiuit.

Ego vt ingenuè fatear, potiorem vitæ meæ partem herbarum quoque studijs insumpsi, & plurimorum simul familiaritate rhizotomorum sum vsus. Verùm eiusmodi naturalia plantarum miracula, nec vidi vnquam, nec à fide digno quoquam audiui.

In huiusmodi miraculis supernaturalibus res sæpe suspecta est de diaboli commercio.

Quòd si admurmuratis verbis cantilenisq. res agitur, iam illa de diaboli commercio, auxilio, & suggestione suspecta fit. Scio equidem, plerosq. hominum non facilè contentos esse, ijs, quæ vbiuis obuia, & quotidiana sunt: Sed [illegible] illa libentissimè credere, appetere, & amplecti. Adeò fabulæ, deliramenta anilia, & superstitiosæ, Cacodæmonis astu excogitatæ ceremoniæ, per vniuersum orbem facillimè disseminantur, vt ad *Americanos & Antipodes* nostros quoque iam olim penetrauerint.

Et quidni? Cum enim luce Euangelica variæ orbis nostri cogniti regiones essent illustratæ, & fraudes Sathanæ ideo detectæ migrandum sibi putauit ad gentes noui orbis barbaricis ritibus plenißimas & veri DEI cultu orbatas. His cum superbiam, arrogantiam & tyrannidem suam diu miserè exercuit, apud has idololatriam perfidè fixit, vt licet iam bona pars earum CRISTI doctrinam amplexata fuerit, remanserint tamen antiquarum superstitionum fomites quidam, è quibus continuò adhuc idolomaniæ igniculi exhalant. Et quantum apud illos Americanos perditissimus hic humani generis hostis possit, partim historiæ eius orbis nos docent, partim ab ipsismet ego Americanis sed iam Christianis; partim ab illis etiam qui ad infidelium loca penetrarunt, vt miseros illos & à dæmone dementatos homines CHRISTO lucrifacerent, edoctus fui. Sed legat hac de re qui velit, Iosephi à Costa quintum librum historiæ suæ occidentalis Indiæ: mirabitur simul & gentis illius miserebitur. Atque de *Pico Americano* hæc satis sunto.

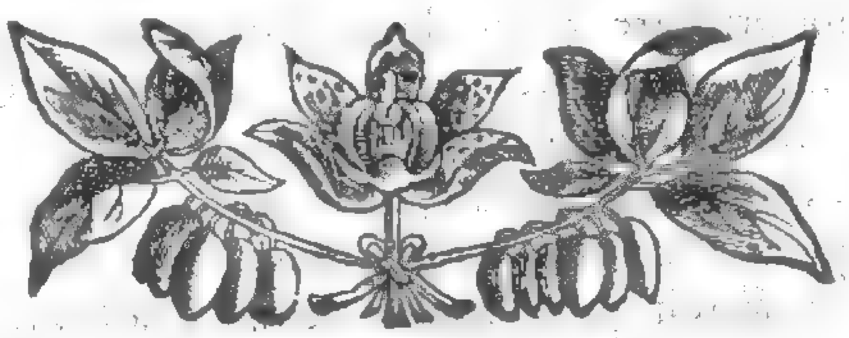

HOI-

HOITZITZILTOTOTL

Auis picta Americana.

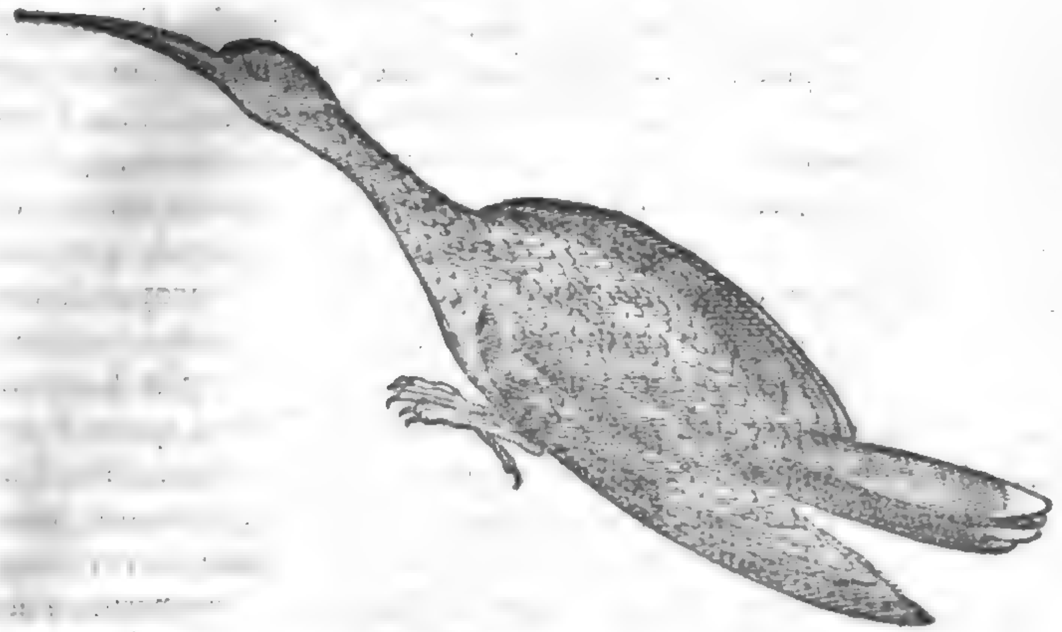

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM oblongum, acutum, tenue & tantisper curuatum nigricat: cum hoc caput, collumq. quod longum satis, in magnitudine proportionem obtinent. Colores niger, viridisq. saturatus, adeò per minima commiscentur, vt oculis se quasi nostris ambo occultent, qui tamen paruorum instar punctorum ex croceo, aureoq. pulcherrimo colore effulgent. Ex nigro vndiq. sed diluto magis, inferiorem colli partem color, vsque ad pectus, idemq. dorsum venustat, nisi quòd in hoc albæ minimæq. maculæ quædam apparent interspersæ. Putares in hac elegantissima & exotica aue, merum superbi P*auonis*, aut P*hasiani* masculi, aut variegatum rutilantis *Columbæ* collum intueri. Alæ nigricant, sed anteriores harum partes candidis maculis lucent. Cauda subfusca ferme tota, principium huius tamen virescit, albescit extremitas. Pedes habet longos, nigricantes, subtiles, tribus ante distinctos digitis, cum quarto posteriore, ex breuibus cruribus enatos.

SCHOLIA EIVSDEM.

PArum est, quod commentarij loco hic adnectere possum, & iam nonnemini diffusior paululum visus fui. Adponam tamen hic primo loco quæ *Fr. Petrus de Aloaysa* mihi reliquit. Hæc auis, *inquiebat ille*; quam *Mexicani Hoitzitziltotl*, *Peruani* verò *Pilleo*, appellant, non comedit frumenti grana, nec corpore vnquam quicquam, nisi tantùm substantiam & medullam florum, sed præsertim

Fr. Petri de Aloaysa Americani de hac aue verba.

Alimētum huius auis melleus liquor. sertim florum spinis armatorum. Habet autem pulcherrimas pennas, quarum vsus est imagines conficiendi picturis simillimas, & alia huiusmodi precij magni opera.

Recchus noster huic consimiles alio loco describit. *Nardus Antonius Recchus* noster, hoc ipso *Mexicani* voluminis sui, quod nunc primùm mundo publicamus, libro 9. cap. 11. Auiculas plurimas sub *Hoitzitzil* nomine, & pictas exhibet, & calamo describit, cum quibus magnam hæc nostra vt corporis effigie, sic nomine similitudinem gerit. Hæc sola inter vtrasq. est differentia, quod nostræ præter vtrisq. communem appellationem *Hoitzitzil*, additur vox hæc *Totoil*, quamuis & illis septem differentibus

Quæ differentia inter nostrā & illas sit. vnius speciei auibus, sua differentia etiam nomina dentur à *Reccho*, quæ tamen in hoc omnes videntur conuenire, quod sint *Hoitzitzil* Quapropter fere adigor, vt credam, hanc nostram auem quæ sine historia hìc prostat, ad illas referri posse, de quibus loco laudato singulare caput *Recchus* scripsit. Licet enim ibi colores non enumeret, sed varios solummodo esse dictitet, quare & auem illam latinè *variam* nominat: credi tamen potest, eas huic nostræ haud absimiles esse, cum & ex illarum, & nostræ pennis ac plumis, artificum *Indorum* industria, imagines elegantissimæ construi dicantur. Et cum his verbis caput

Rationes cur conueniant. illud concludat: *Plures sunt harum auicularum differentiæ, colorum varietate ac corporum distantes magnitudine*. Æquum est credere & nostram hanc, licet picturà

Prima. grandiusculam, in illarum classe locum habere. Confirmat hanc opinionem

Secunda. meam, quod *Fr. Petrus de Aloaysa* dixerat, hanc nostram sola florum medulla nutriri, & *Recchus* asserat, suas illas tamdiu solummodo esse superstites, quamdiu melligenarum herbarum flores ex quibus aluntur, perdurent.

In mentem itaque venit, an non affinitate quadam hæc nostra auis & à *Reccho* enumeratæ *variæ* seu *pictæ*, attingant illam, quam *Carolus Clusius* Exoticorum lib. 5. cap. 2. describit, quæ *Ourissia*, siue *Tominejo* appellatur. De hac

Videntur hæ nostræ aues cum paruula illa Tominejo Clusij conuenire. enim sequētia apud ipsum legūtur. *Franciscus Lopez de Gomara in Historia, quam de Mexitanæ vrbis expugnatione scripsit, Vicitilin eam auiculam* (quæ alijs nempe *Ourissia*, & *Tominejo*, & *Passer mosquitus*, & *Gonambuch* dicitur.) *nominare videtur. Maximè inquit, admirabilis est in noua Hispania auicula incolis dicta vicicilin, corpore non maiore quàm Crabronis, oblongo & gracili rostro: melle rore & florum succo alitur, rosæ tamen non insidet: Eius pennæ valde exiles, elegantis mixti coloris,*

Hæc dicitur sex mēsibus arbori affixa dormire. *à Phrygionibus admodum expetitæ, vt aureis staminibus intertexant, præsertim illæ quæ in collo & pectore natæ. Expirare, siue obdormiscere creditur Octobri mense, pedibus ex aliquo ramo appensa, aprico loco: renasci autem siue expergisci Aprili multis floribus iam vigentibus, propterea Renata vocatur.* Qui plura de hac nosse velit, ipsum adeat *Clusium*, vel ipsos potius oculatos testes consulat, quos ipse citat *Consaluum, Ferdinandum Ouiedum* cap. 48. sui Summarij. *Augustinum Caraten* lib. 1. cap. 8. Hist. Peruanæ. *Iosephum à Costa* lib. 4. cap. 37. *Theuetum* cap. 48. singularium Franciæ Antarcticæ, & *Ioannem Lerium* cap. 11. Hist. Americanæ.

Conueniunt mehercle omnia quæ modò retuli, cum *Recchi* nostri historia, quæ suis illis *Hoitzitzil*, siue auibus varijs tribuit, de somno præcipuè illo quo arbori affixæ pluribus detentæ hærent mensibus, *nec nugæ sunt*, inquit, *aut*

cuiquam

cuiquam debet esse dubitatum, seruata quippe est non semel auis stipiti affixa intra cubiculum, & cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi natura comparatum est, reuixit, ac demissa in vicinos agros volitauit.

Somnum huius auis etiam in suis cognoscit Recchus.

Sed de mirabili hac & pusilla auicula, ea quoque commemorare libet, quæ *Fr. Gregorius de Boliuar* mihi pro certissima historia communicauit. In multis, *aiebat ille*, prouincijs ac Regionibus Indiarum tam *Noua Hispaniæ*, regionis *Peruanæ*, *Brasiliæ*, & *Guineæ*; quàm *India Orientalis*, in *Insulis Philippinis*, & alijs, numerosa est diuersitas magnarum auium & paruularum, varijs coloribus distinctarum. Quapropter cum de paruulis agamus, quas in suo libro refert *Nardus Antonius Recchus*, quæ in *Noua Hispania* reperiuntur, dico relationem eam quam de illis habet, quæ sub nomine *Hoitzitzil* depinguntur, à veritate nequaquam alienam esse: excepto tamen, quòd illæ omnes, quarum septem sunt, ibique à *Reccho* referuntur, eam proprietatem non habent, ad arborum concaua confugiendi, ibique per sex menses hyemis mortuas, vel quasi mortuæ videantur, latitandi, rostellisq. suis in arborem defixis, firmiter inhærendi. Ineunte autem vere, reuiuiscere, alimoniamq. sibi quærere ex melle, quod in arborum, plantarumq. floribus delitescit. Quoniam primum hoc, quod dictum est, videtur tantummodo verum esse, in illa specie auium, quæ minima est omnium, & à *Peruanis Tomin*, vel *Tominejo* appellatur. Reliquum verò, quod de illis commemorat, certissimum est, quodq. ex earum pennis preciosæ vestes & imagines conficiantur & elaborentur. *Tomin* itaque auicula est adeò parua, vt nulla in orbe vniuerso minor reperiatur. Eius magnitudo est instar *Crabronis*, varijs perfectissimisq. depicta coloribus. Pedibus admodum pusillis & curtis. Est ex his aliqua, quæ caudam curtam habet, & rotundam pipionum more; alia verò tam longam & completam, vt bis, terue longitudine sua reliquum totum adæquet corpusculum: In hac tres vel quatuor sunt pennæ colore precioso variegatæ. Rostrum habent longum, tenue ac delicatum, & linguam instar acus, quam dum proferunt, duplo est, quam rostrum, longior. Hac mel extrahunt ex occultiore & profundiore centro florum, etiamsi sit *Lilium album*, vel flos etiam oblongior.

Fr. Gregorij de Boliuar de hac parua auicula historica relatio, authori communicata.

Sola illa parua auicula ita dormit.

Hac graphicè describitur.

Et quemadmodum DEVS & Natura neque in minùs vtilibus abundantiam, neque in necessarijs defectum monstrare voluerunt, sic etiam huic auiculæ idonea pro alimentorum suorum acquisitione, instrumenta procrearunt, linguam inquam, longissimam, qua ad intima florum penetrare posset; & mirabilem hanc facultatem concesserunt, vt ipsa rei nulli inhærens, in aere saltem libero volitando, persistere tamen & ex floribus, sursum deorsum vbi velit, illis haudquaquam innitens, linguà exertà melleum lambere rorem, pro illo temporis spatio, quo indiget, valeret.

Linguam longam valde habet, qua mel exugit.

In aere hærens nec floribus insistens ex illis mel sugit.

Alas autẽ tãta pernicitate mouet, vt visu percipi motus minimè possit; quin alis potius carere videatur, & vel tam exile corpusculum, absque alis subsistere appareat. Sic autem in aere suspensa, & ad partem inferiorem superioremq. floris conuersa, liquorem illum rostello colligit, & linguà suà quam deducit eò vbi necessarium est, suffuratur. Tanta autem velocitate ex vna arbore ad aliam, ab vno loco ad alterum se confert, vt in hoc reliquas aues antecellere

Alas celerrimè mouet.

tecellere & superare longè videatur vniuersas, & ipsa volans oculis sæpissimè percipi minimè possit.

Hucusq. F. Gregorius.

Hæc sunt præcipua quæ de huiusmodi auiculis *Tominejos* nuncupatis, dici possunt. Reliquæ species dictum hunc modum insequuntur plus vel minùs, pro earum corpulentia vel natura, quamuis maxima etiam illarum, crescendo nunquam attingat medietatem minimæ auiculæ, quæ in *Europa* inuenitur. Hæc Fr. Gregorius.

Quæ de hac aue amplius examinari possent.

Duo sunt, quæ ampliorem hìc disquisitionem mererentur. *Primum*, quomodo hæc auis solo melleo florum liquore pastuq. cibetur? *Alterum*, qua ratione tot mensium inediâ macerata, superstes tamē adhuc arbori adhærescat? Veruntamen hæc cum altiora sapiant principia, quæ hoc loco examinare operæ minimè est pretium, ad alia transeamus æquum existimo, cum præsertim de mellis ex floribus haustu, naturâ, & fabricâ, succinctè quidem, sed neruosè, & solidè disputauerit *Princeps Cæsius* noster, in *Apiario* suo *Romæ* typis expresso, quod consuli potest. De fame verò diuturna, quam vària sufferre innoxiè animalia possunt, si temporis permiserit angustia, aliquid inferiùs, vbi *Chamæleontis* dedero historiam, delibabo.

Aristoteli notissimū fuit aues quasdam hyeme occultari.

Hoc vnum nunc reticēdum haudquaquam censeo, *Aristoteli* minimè ignotum fuisse, aues quasdam hyeme abdi, & occultari, inter quas lib. 8. cap. 16. de hist. An. præcipuè *hirundines* numerat. *Iam enim visæ sunt*, inquit, *multæ hirundines in angustijs conuallium nudæ, atque omnino deplumes*. *Scaliger* ad hunc locum.

Scaliger hoc idem probat.

Sed & in cauis arborum, ait, *deprehensæ sunt aliæ aues apud nos nudæ, idque hyeme. Mutant enim quotannis aues plumas, idque æstate. Natura sapiens, cum plumas aduersus frigoris incommoda condidisset, non abstulit eas per frigus*. Atqui nos scimus eas quæ hyeme se abscondunt, hyeme plumis spoliari. Hunc eundem *Aristotelis* textum explicans *Augustinus Niphus*, hæc habet.

Hoc ipsum Niphus docuit.

Vnde vt Albertus inquit, iam visæ sunt hirundines, quæ in concauis arborum se condiderunt, & spectatum est in Germania in sylua quadam, vbi quercu putridâ incisâ inuentus est tumulus hirundinum deplumium. Nec solum Albertus hoc probauit, sed Pompeius Columba vir maximus rerum naturæ rimator, se idem in Germania reperisse in concauo cuiusdam arboris in imo fluminis exortæ, testatus est mihi.

Et quando iam *Germaniæ* facta est mentio, prætermittere haud debeo, quin pro rei huius confirmatione, & illa producam, quæ *Fortunius Licetus* lib. 3. cap. 10. *de his quæ diu viuunt sine alimento*, annotauit. *Afferenda hic sunt*, inquit,

Hirūdines sub aquis latescere Galilæus in Germania vidit.

quæ de natura hirundinum Germanicarum mihi retulit Mathematicus insignis Galilæus, *fratrem nempe suum in Germania stagnis hyeme vidisse retibus à piscatoribus captas congeries multarum hirundinum, pedibus, rostro & alis mirum in modum adinuicem consarcinatarum, quæ in thalamis tepidioribus comportatæ, quasi reminiscentes mouerentur primùm, sese expedirent postea, mox etiam auolarent: audisseq. ab incolis aduentante hyeme, quotannis hirundines in ea regione, aeris inclementiam fugientes, non in remotissimam inde Aphricam (quod efficiunt Italicarum plurimæ Lybiæ viciniores) sed multas, vt dictum est, in vnam congeriem colligatas, sub aquas demergi, vbi minus sæuit hyemis, atque ibi latere ad vernum tempus semianimes*.

Addam & ego aliquid ex *Germania* nostra ab oculato teste *Theophilo Molitore*

tore Lynceo de *Cuculo* mihi relatum, finiamq. Hoc itaque sibi domi suæ contigisse affirmabat. Cum famuli etenim sui paterni sui in prato quodam *Salices* vetustas, aridas & arboreas eradicassent, domumq. vexissent, & duo earundem capita in fornacem, pro calefaciendo hypocausto coniecissent, audiuerunt in eodem hypocausto tertià vice *Cuculum* cantantem. Admirati hâc *Coccygis* hyeme vocem, exeuntes, & capita *Salicum* è fornace extrahentes, in altero se quidpiam moticare animaduerterunt: quare arreptà securi foramen aperuerunt, & immissâ manu primùm pennas meras extraxerunt, postmodũ viuum quoque animal arripuerunt, hoc est ipsissimum *Cuculum*, vegetum quidem, sed nudum ac pennis omnibus exutum spoliatumq. & commeatu planè destitutum: quem pueri gesticulantes, per biennium integrum in hypocausto enutrierunt.

Theophilus Molitor Cuculum pẽnis spoliatum in arbore latitantem vidit.

AVIS MEXICANA
Psittaci colore.

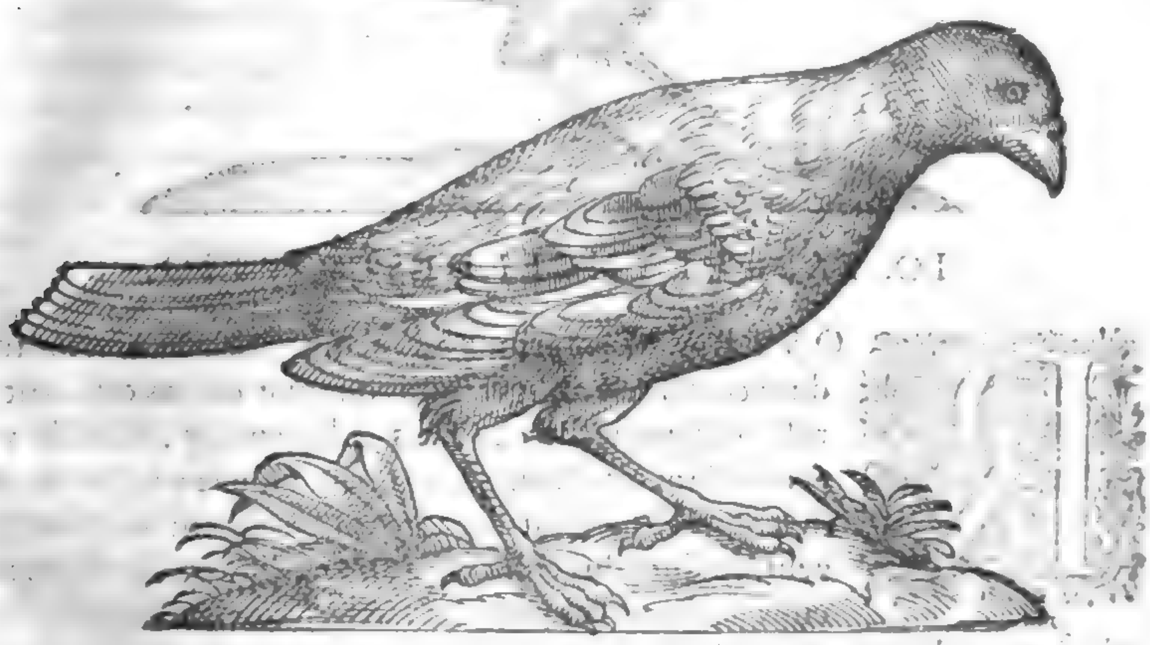

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

HÆC auis statim in rostro, (quod aduncum nonnihil & cineritium est totum) inferiore parte ad caudam vsque, hoc est in ventre toto minij colore rubet: qui idem color sursum per vropygium, ad dorsum porrigitur, nisi quod alarum versus principium cum virore rubor confunditur, qui ad ipsum ita collum protenditur, quod omnino virescit. Caput autem amethystino, aut hyacinthino colore diluitur. Circulus qui pupillam ambit, valde albet, orbita verò oculi est cærulei saturati coloris. Vbi suum sumunt principium alæ, color est subluteus. Sequitur primus pennarum in alis ordo cum secundo & tertio dicti hyacinthini coloris. In medio tamen harum pennarum circumferentia intercurrit linearis subuiridis vsque ad finem. Cauda tota est amethystini coloris absque viriditate, dilutioris tamen versus finem. Pedes, qui tres ante & vnum retro digitos habent, inter cinereum ac violaceum ambigunt.

AVIS ANONYMA.

Noua Hispania.

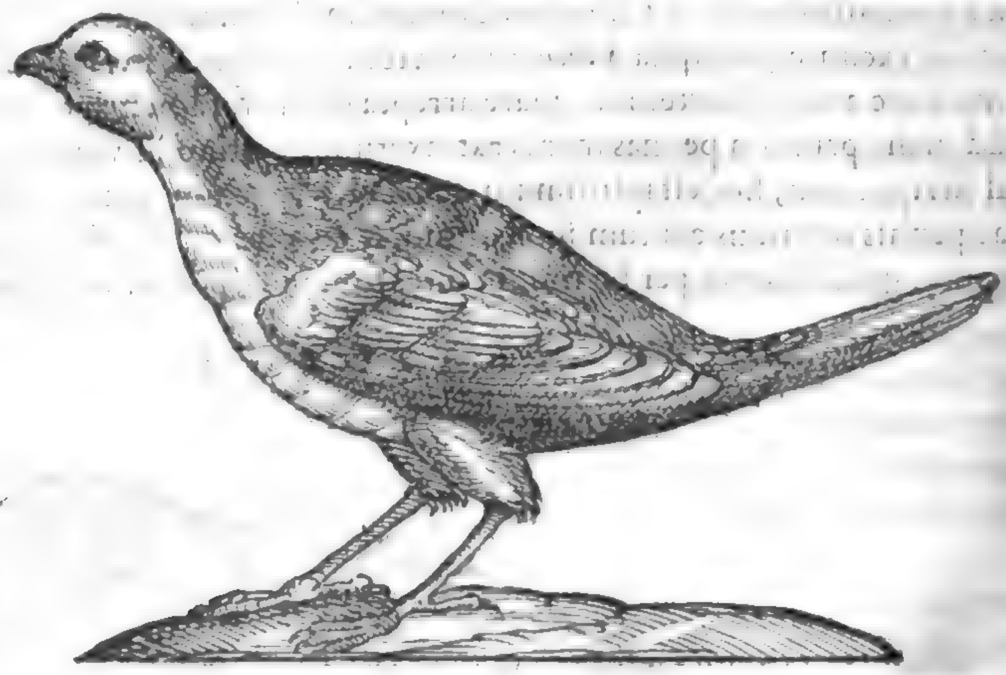

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM imprimis aduncum satis, & nigri admodum coloris est. Nigerrimos quoque oculos ostendit. A rostro ad verticem cæruleus color emicat. A collo verò per dorsum integrum, ad caudam vsque ex nigro & viridi commixtus scintillat. A rostro autem inferiore per ventrem luteolus color cum albicantibus quibusdam maculis hanc auem venustat. Alæ sunt viridis saturatioris coloris, maculis tamen eiusdem coloris, sed longè dilutioribus, hinc inde pulchrè intercursantibus. Cauda similis cum alis est coloris. Tibias pedesq. fuscos habet, & vngues digitosq. prælongos, tres anteriùs, & ponè vnum.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVod ex sacratissimo suo ore salutis æternæ reparator nostræ *Christus* Matthæi sexto capite pronunciauit inquiens: *Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salamon in omni gloria sua coopertus est, sicut vnum ex istis.* Hoc æquissima nos ratione de auibus quoque prædicare possumus, quas Deus in nouo præcipuè orbe, tam speciosis ornauit pennis, tam varijs distinxit coloribus, tam splendidè & superbè vestiuit, vt *Peruani* olim atque *Mexicani* Reges, ex pulchriformibus earundem plumis, regalia sua parauerint indumenta, easq. argento, auro, gemmisq. longè prætulerint, & hodieq. illius orbis habitatores, perizomata, & insignia capitis cæteriq. corporis sui ornamenta,

Aues splẽdidè à Deo vestitæ.

Auium pulcherrimæ pennæ in nouo orbe auro præferuntur.

menta,

menta ex his elaborata gestent, aulæa & tapetes texant, clypeos, gladiosq. suos ornent, & miro artificio vtensilia ex his varia construant. Quin in locis quibusdam mercatura publica plurium dierum ex hisce exercetur, & apud Mexicanos nundinæ ex auibus instruuntur, quæ cùm ad victum, tum ad opera plumaria coemuntur.

Varia parantur ex his vtensilia.

Ex his publica mercatura exercetur.

Sed & quicquid pictores penicillo tentare valent, hoc ipsi Apellæa planè arte, paruis plumulis æmulantur, & ex his variarum icones rerum, plantarum, inquam, animalium, hominumq. effingunt, quæ ad nos quoque deferuntur. Veluti & magni valoris, elegantisq. decoris tabulas aliquot, ex pennis elaboratas vidi in *Summi Pontificis* cubiculis, quæ *Christi* & *Sanctorum* imagines repræsentant, tam ab *Occiduis*, quam *Eois Indijs* huc transmissas.

Et imagines pulcherrimæ concinnitur.

Verùm & ad *Germanos* quoque plumatilis hæc ars iamdudū transijt: quandoquidem domi meæ habeo ex minutissimis plumulis, auiumq. villis, varij generis auiculas, tam concinnè compositas, tam veris expressas coloribus, inter quas & *Psittacus* triumphat, vt ipsas te viuas contemplari, & tuis palpari digitis putares, gestiresq. volucres, non quidem in pictura adumbratas, sed statuarum ritu solidè exstantes. Has cum ego olim *Scipioni Cobellutio Cardinali* amplissimo, doctissimoq. Bibliothecario Apostolico (cuius vt ego semper religiosus cultor exstiti, sic ipse me vnicè amauit) monstrarem, proh Deum immortalem! inquiebat, & quò non humani ingenij industria peruadit? In quo artificio *Europæis*, imò *Americanis* quoque omnibus palmam longè præripiunt, industrij & dexterrimi *Augustæ Vindelicorum* incolæ, Vrbis *Germaniæ* totius, dixero, nitidissimæ, amœnissimæ, & ingeniosorum opificum feracissimæ, ne quicquam nunc dicam de literarum bonarum, variarumq. linguarum, quibus habitatores eius plurimi pollent, cultu & exercitio: de splendore nobilitatis, in qua præter cæteros Illustrissimi *Comites Fuccari* religionis Catholicæ assertores ibidem florent: & de regimine Reipub. illius, in qua non ita dudum *M. Velserus Lynceus* eiusdem *Duumuir* sapientissimus, Vrbi & orbi notissimus, & rei literariæ illo seculo *Triumuir* dominatus est.

Germani quoque norunt hanc artem plumatilem.

Author habet varias auiculas arte ex plumis elaboratas.

Scipio Cardinalis Cobellutius.

Augustæ Vindelicorum encomium.

Ex eadem igitur Vrbe prædictas dono accepi auiculas, cum raris alijs munusculis à *Gregorio Aichingero* ibidem Canonico, ob musicesq. præstantiam *Germaniæ Orpheo*, & ob incorruptam triginta annorum amicitiam nostram, vero meo *Pylade*.

Gregorius Aichinger: Germaniæ Orpheus.

Sed misso antilogio ad rem accedamus. Hanc itaque, quam præ manibus habemus auem in earundem venustissimorum colorum classe volucrium collocandam esse autumo: ex quarum pennis & olim se *Americani* ornauerint, & eas nunc quoque maximi faciant. Quæ autem hæc auis sit, & quo nomine decoretur, cum ignarissimis equidē & ego ignoro. Cum huius nec nomen, nec historia in nostro autographo vlla exi stat. Malui tamen *Psittacis* eam, quàm alijs associare alitibus, si colorem saltem spectes varium & pulcherrimum. Nam si rostrum aduncum magis haberet, & pedes in duos tantum, ante retroq. digitos fissos gereret, iam quin omnino *Psittacum* appellaremus, nulla penes me dubitatio exstaret. Hoc enim *Psittacis* omnibus, at non solis competit. Ast notaui ego hoc sedulò, quod à nemine scriptum reperio, ipsos nempe

Cur auis hæc nostra ad psittacos pertinere videatur.

Quomodo psittaci modò duobus modò tribus pedum digitis vtantur.

psittacos, quotiescúnque gradiuntur, ascendunt, descenduntq. per clathras suas duos pedum digitos ante retroq. porrigere, vbi verò cibum capiunt, & ori admouent, tribus hunc digitis carpere, stringere & ita strictum tenere, donec rostro comminuerint, & deglutiuerint. Et quod mirum videri queat, maiorem posterioremq. digitum tam dextrè antrorsum, retrorsumq. flectunt ac mouent, vt te nescire fatearis, an Natura illum magis ad gradiendum posteriùs, an ad vescendum anteriùs, vtendum voluisse creauerit.

Aues psittacis in America plurimæ similes, maiores & minores.

Quòd autem tam minores quædam, quàm maiores *Psittacis* aues, ob similes ferè colores *ad Psittacos* referri soleant, licet tales minimè sint, ex *Ulyssis Aldrouandi* lib. 11. Ornithologiæ disco. *Nam cum in vtraq. Indiæ*, inquit, *quamplurimæ auiculæ minutiores reperiantur, & multiplici colorum varietate haud secus atque psittaci picturatæ, certè harum speciē prima fronte multas ab initio descriptas fuisse constat, quod eas à psittacis minusculis ægrè dignoscerent. Tales suo loco sub nomine passerum Indicorum aliquot describentur*. Et paulo inferius subiungit. *Ad psittacos etiam, quàm ad aliud auium genus potius referendæ sunt, quas in India teste Iosepho à Costa Guacemaias vocant, aues psittacis maiores, sed colorum diuersitatis venustate illis per omnia similes*. Operam hìc ego prorsus luderem, & post *Apellem* pingere velle viderer, si quæ idem *Aldrouandus* à *Ioanne Bittnero Germano* (vt ipsemet ingenuè fatetur) egregiè adiutus, exquisitissimè, tam in *psittacorum* differentijs enodandis, quam in capitis totius & linguæ præsertim atque loquelæ organis eorundem anatomicè explicandis, posteritati consignauit, vel renouare, ac veluti *Crambem bis coquere* hìc tentarem, vel plura nouaq. magis attexere existimarem. Si præcipuè *Carolus Clusius* in Exoticis suis quoq. consulatur, qui nonnihil post *Aldrouandum* adiunxisse visus est, ad quos ambos benignum ego lectorem meum ablego.

Aldrouandus in historia psittacorum exactissima à Ioanne Bittnero Germano maximè adiutus.

Ne tamen mori nostro morem non geramus, hoc est, omnino nobis dissimiles atque Laconici prorsus iam fiamus, quæ hìc *Romæ*, de pulchritudine saltem, & humani sermonis imitatione, nobis in *Psittacis* quibusdam obseruare licuit (à duabus enim his dotibus, animi, vt ita dicam, ac corporis, verè laudantur) & nos proferamus, æquum iudico.

Quæ Romæ ab authore in psittacis obseruata.

Egregiæ magnitudinis sanè ac pulchritudinis, cæteros, quos *Romæ* videre potui, antecellit *Psittacos*, ille, quem S.R.I. Princeps, & S.R.E. *Cardinalis Madrutius* omni cultu à me honorandus alit, *Phasianum* masculum non adæquans modò, sed superans etiam. Quatuor enim spithamas, seu mediam cannam, vt *Romani* nostri vocant, quæ quatuor est palmorum, ferè superat, si à summitate rostri, ad imum caudæ mensuram extendas. Hìc coloribus tam variè bellèque pictus est, vt octo diuersos in toto eius corpore facilè numerare valeas, rubrum nempe, viridem, luteum, subluteum, albicantem, nigrum, cæruleum, subcæruleum, quem etiam colorem venetum, siue marinum appellamus.

Maximus & pulcherrimus ab authore visus fuit Romæ apud Cardinalé Madrutium.

Hic ipsissimus est, quem *Aldrouandus* inter *Psittacorum* species, secundo loco enumerat, & *Psittacum maximum alterum* vocat. Rostri pars superior alba & & adunca valde, inferior nigra est. Circa oculos, qui subuiridem colorem ostendunt, campus apertior & tempora albicantia. Caput, gula, pectus, dorsum, venter, femora, alarum principia, omnia pulchro ac puniceo colore rutilant.

Descriptio huius psittaci.

lant. Et vt reliqua *Aldrouandi* potiùs aptissimis, quàm meis verbis dicam. *Denique cauda*, inquit, *tota supernè pulcherrimo colore puniceo decoratur*. (Addo ego extrema subcæruleo, mixtoq. ex rubro ac cæruleo elucere) *Sed & remiges pennæ interiore parte simili colore puniceo rubent. Remigum tegetes, secundo in alis ordine luteo sunt, puniceis marginibus, cæruleo velut ocello prope apicem ornata. Remigum exterior superficies, & vropygium infernum saturo cæruleo colore tinguntur. Crura breuia ac pedes, digitis oblongis, vncis vnguibus armatis composita, fusca seu cineritio obscura.* *Psittacus* hic heri sui nomen, quod *Carolus* est, sæpe ingeminat, sed prȩter hoc & *Papagalli* vocem, pauculas profert alias. Olim plura loquebatur, musicales notas proferebat quoque, *vt, re, mi, fa &c.* nunc ætate prouectior, viginti nempe duorum annorum, pleraq. obliuioni tradidit.

Ad hunc coloribus & corporis mole (nisi quòd caudâ iam, quæ prælonga erat, mutilatus sit) accedit ille, qui apud Illustriss. Cardinalem *Carolum Emanuelem Pium* Principem verè magnificum, & præter prudentiam, qua maximè pollet, physicis quoque, mathematicis & alijs amœnioribus studijs excultissimum, conspicitur. Veruntamen virium robore priorem hic superat. Cum enim liberrimè nuper in cubiculo quodam deambularet, paucis rostri sui durissimi morsibus ligneum quendam sedis pedem ita vulnerauit, vt illum mordicus quasi disruperit. Vnde *Oppianus* etiam monet, non in ligneis caueis, quas rostro corneo suo exedit, sed ferreis eũ seruari debere, quæ nec ipsæ quandoque illæsæ permanent. Hic ob loquacitatem olim hero suo charus, nunc nescio an ob senium, an ob desuetudinem plurimas certè humani sermonis voces dedidicit.

Cardinalis Pij encomium.

Hic magnum & robustum valde psittam habet.

Et his similis planè *Psittacus* apud Ampliss. Cardinalẽ *Scipionem Burghesium* videtur, qui varia alia in amœnissimo Suburbano prædio suo ali curat animalia. Hunc cum liberè expatiari permittat, coerceri tamen ferreâ catenâ sesquilibram pendente pedi affixâ, mandat, quam facilè trahit nõ solum, sed non rarò etiam perrumpit. Quod & ipsum insignem auis fortitudinem demonstrat.

Apud Cardinalem Burghesiũ varia animalia exotica.

Sed cum hi omnes veterum psittacum ab *Aristotele, Plinio* & *Solino* memoratum, coloribus & facie sua haudquaquam agnoscant: hinc fit, vt aliqui potius *Coruos Indicos* (nescio quàm bene) quàm *Psittacos* appellare maluerint maiores hos, & versicolores. Antiquorum enim ille viridis totus fuit, torque tantum miniaceo in collo notatus, quod præter *Plinium* etiam *Apuleius* monuit his verbis. *Sed color ille est viridis*, ait, *& intimis plumulis, & extimis palmulis, nisi quòd sola ceruice distinguatur. Enimuero ceruicula eius circulo mineo velut aurea torque, pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur.* Vnde & *viridis auis*, quasi per antonomasiam olim à poetis dicebatur.

Veterum psittacus ab enumeratis iam distat.

Describitur veterũ psittacus.

De hoc *psittaco Statius* lib. 2. Syl.

Psittacus ille plagæ viridis regnator Eoæ,
Quem non gemmatâ volucris Iunonia, caudâ
Vinceret, aspectu gelidi non phasidis ales.

Ast hoc encomium longè veriùs, nostri temporis, & à me iam commemoratis *Psittacis*, quàm veterum illi toti viridi conuenire queat.

Sed audio Aristarchum, *Iulium Cæsarem Scaligerum*, in Exercitation. suis

Scaliger negat psittacum esse pulchrum.

Cardano, mihi, illisq. omnibus qui in *Psittacis* pulchritudinem agnoscunt, obstrepentem: *Auis enim hæc*, inquit, *non admodum pulchra. Nihil in quam pulchri præter oculos. Caput excreuit supra modum indecora magnitudine. Rostrum fœdum. Crura fœdissima: Lingua nihil turpius. Quin etiam fusca sunt tincturæ, color tristis, nitor nullus: ne à colore genus commendes vniuersum.* Sed æquum fuit hic quoque *Scaligerum* quærere, quid reprehenderet in *Cardano*, ne scilicet Scaliger non esset. Quare *Aldrouandus* laudato iam supra de *Psittacis* loco, huic Momo respondet his verbis, & *Cardanum* simul ac nos tuetur. *Astutè hoc per strictum vocabulum cita occurrens obiectioni addidit Scaliger. Subolebat enim neminem fore tam stolidum, qui non statim ipsi responsurus esset, pulchrum esse psittacum non rostro, aut pedibus, sed colorum variorum decore, quæ etiam procul dubio Cardano mens erat. Sed bene Scaliger, non disputat. Multa à viris etiam doctissimis sæpe extrudi contradicendi, aut forsan exercitandi ingenij studium, quæ alioquin, vtpote non vndequaque satis firma, procul dubio tacituri erant.*

Cui Aldrouandus falsè respondet.

Scribendi & contradicendi scabie multi pruriunt.

Quod si hoc viris doctis vsuuenire solet, quid de indoctis censeas? quibus minimè pensi est, in philosophia & rerum naturalium historia, susque deque omnia habere, & pro libitu suo, quicquid in mentem ipsis, in buccam, ac pennam venit, chartis illinere, modò viris sic magnis opponendi campum sibi dari, & aliorum crescere, atque clarescere se nomine posse, ita prauè iudicent. Adeò scripturiendi hoc à meris calumnijs natum, scriptorumque cacoethes, ceu scabies quædam, multorum nunc animos occupat, misere torquet, maceratq. Verùm ad *Scaligerum* redeamus, qui eodem recor argumento formosissimam auium omnium, non Europæ modo nostræ, sed orbis, vt ego iudico, vniuersi, turpitudinis arguere poterat, *Pauonem* inquã; quod caput in hac alite, pro reliqui proportione corporis minutum nimis, & pedes luridi tristisq. coloris appareant. Attamen cum suas explicat alas, & surrigit vropygium.

Poterat Scaliger etiã Pauonem sic turpem dicere.

Quam non gemmata volucris Iunonia caudà
Vinceret?

Pauo tamẽ est pulcherrima auis.

In quam hos aureos fudit *Oppianus* versiculos, lib. 2.

Non secus ac si ales Iunonis Pauo superbus,
Caudà versicolor decorum corpus obumbrat,
Quo nihil ipsa Iouis prudentia & alma voluptas,
Pulchrius aspectu mortalibus ante creauit.

Et lib. 3. idem

Quippe feris tanto præstat formà inclyta Tigris,
Quanto præcellit Pauo genus omne volantum.

Si tam excellentem igitur veteres *Psittaco* suo, viridi prorsus & vnius coloris aui, formam gratiamq. tribuerunt, vt neque à *Phasiano*, neque à *Pauone*, illum vinci putarent, quid de maioribus his nostris pulchricoloribusq. quos tam Occidentales, quàm Orientales nobis iam Indiæ mittunt, dicturos fuisse eos, si vnquam vidissent, existimabimus?

Habemus & nos veterum Psittacum.

Sed neque adhuc desijt ad nos adferri *Alexandri magni* ætate notus, & *Romanis* olim non infrequens, *Psittacus* quem appositissimis profectò verbis describit *Aldrouandus*, cuius delineationi ad vnguem vidi similem hoc ipso tempore,

Digitized by Google

pore, quo hæc commentaria edo, apud Excellentissimam *Principis Cæsij* nostri coniugem, quæ suauiter auis huius garrulitate, dum aduersâ nuper affligebatur valetudine, recreabatur. Hanc *Perroquet*, & si minor paulo sit etiam *Parachino* vulgò, nominant. Non sum tamen nescius, maximos illos versicolores, & bicubitales ob vocis sonum, quem plerumque edunt, ab alijs quoque *Perroquet*, appellari. Nolo hic omnia ex *Aldrouando* repetere. Hoc saltem in minore tali *Psittaco* de torque miniaceo monebo. *A rostro (quod supernè rubet, infernè ex rubro nigricat) sub mento linea ducitur deorsum nigra ad pectoris usque initium, quæ vtrinq. ad colli latera abit, donec cum circulo seu torque illo miniaceo, qui posteriorem ceruicem & collum cingit, ad latera coeat*. Loquitur psittacus hic totus viridis, non paucas voculas hominum sermonis: Classici, seu tubæ militaris clangorem, sed & canem latratu, eiulatu felem articulatissimè imitatur. Puellarum, puerorumq. aspectu & præsentiâ mirè afficitur & delectatur.

Atque hæc de forma satis videri queant. Neque enim ego tot nunc Romæ species, quot *Aldrouandus* aliquando vidit, obseruare potui, quæ in toto *Psittacorum* genere adeò variant, si colores & magnitudinem præcipuè inspicias, vt is dicat *ἀδύνατον* planè esse, omnes pennâ exprimere, sed penicillo potius, delineandos fore. Visus mihi tamen etiam ille fuit, quem idem *Ornithologiæ* suæ lib. 11. cap. 10. describit, à se *cinereum, siue subcæruleum* appellatum.

Plurimæ sũt species psittacorũ.

Est hic columbæ domesticæ magnitudine & non maior, quare rectè *Bellonium* falsum fuisse *Aldrouandus* notauit, dum is cinereos omnium maximos putauit. *Rostrum* huic nigrum, lingua valde crassa ac breuis. *Pupilla* oculorum nigerrima, *Iris* lutea, circa *Oculos* area largior candida. Totius *corporis* color est *Cinereus*, vertex tamē albicat, & vēter dilutioris quàm dorsum, est coloris. Et nisi *Cauda* quæ pulcherrimi cinabrij est coloris, breuiorq. obstaret, *Accipitrem* potiùs, quàm *Psittacum* dicere liceret. Neque enim in hoc caput tam deformiter excrescit, vt supra de *Psittacis Scaliger* conquerebatur, sed pro reliqui proportione corporis iustæ satis est magnitudinis. Hanc alit nunc Illustrissima Domina *Constantia Gonzaga, Asdrubalis Matthæi Marchionis* coniunx, quem ex *Germania* dono sibi missum, à *Gaudentio Madrutio* acceperat. Vnde adhuc *Germanici* aliquid callet sermonis, & non paucas hic quoque *Italicas* voculas addidicit.

Cineritij Psittaci descriptio.

Verùm vnus, (qui hic agmen claudat) instar omnium mihi sit, quem cum admiratione non rarò loquentem & ludentem conspexi, apud *Balduinum Breyel Antuerpiensem* morum honestissimorum & suauissimorum virum, qui negotia & mercaturam Romæ agit, amicum meum haud vulgarē. Non quòd hic pennarum pulchritudine, primos à me descriptos vel superet, vel æquet *Psittacos*; sed quòd mores, ingenium & loquela fermè humana, huic insint. Hunc esse illum existimo, quem *Aldrouandus* citato libro cap. 5. depingit, & *Psittacum* vocat *viridem alarum costa supernà rubente*, quamuis descriptio eius cum hoc non per omnia quadret.

Mirabilis psittacus non à forma, sed ab ingenio & sermone, describitur.

Maior hic est quam modò dictus *Cinereus*, quare *pullastrum* etiam anniculum corpulentiâ vincit. Totus ferè est viridis, absque miniaceo colli torque. *Caput*, & prior inferiorq. colli pars pulchrè flauent. *Rostri* cuspis albicat, ni-

Forma huius adumbratur.

grescit

grescit tamen versus narium foramina quæ capiti valde sunt vicina. Oculi *pupilla* similiter nigra,sed *iris* aurantij est coloris. *Oculos* circulus ambit albus exiguus. *Venter* dilutiore viridante,quàm dorsum,& alę, est colore. In *alis* hoc singulare eminet. Quod in his nempe costæ illæ , vbi hærent pectori,& vbi dorso sunt contiguæ,rubellæ florent plumulæ. Maiores etiam & remiges pennæ earundem,atropurpureæ,circa finem micant. *Cauda* præterea triplici colore interstinguitur. Vbi enim podici hæret,cinabrinus,paulo inferius luteolus,& in extremis pennarum viridis,per transuersum cernuntur colores. Veruntamen hæc exactè haudquaquam videntur, nisi auis hæc alas explicet, caudamq; distentam surrigat. Hoc autem facere assolet humanum quasi assecuta sensum, quando ipsi palpum obtruditur. *O' quàm pulcher est noster, hic psittacus, & sponsus* idque linguâ *Belgicâ*. Tunc enim alas distendit,caudam dilatat , collũ torquet, deambulando conspiciendum se præbet,ac veluti cristas præ gaudio attollens, & nescio quæ secum immurmurans,laudatori applaudit,atque de sua sibi forma mirè gratulatur.

Videtur humanum sermonem nõ callere modò,sed etiã intelligere.

Sermo & intellectus hominibus propria.

Sed quid dicturus fueras,si mecum sæpiusculè vidisses, audissesq. quæ modò subiungam ? An non summam Creatoris nostri sapientiam,& omnipotentiam laudasses,& admiratus esses, qui etiam in aue hac vmbram quandam intellectus humani, diuinitatis nempe suæ radium illucere voluerit, humanum sermonem, inquam , & rationalem quandam ingenij sagacitatem , quæ duo nos à bestijs omnibus longa intercapidine distinguunt.

Historicè docetur, hunc psittacum aliquid intelligere.

Loquitur autem hic *Psittacus* tam articulatè *Belgicum* sermonem, vt etiam superioris *Germaniæ* incola aliquis,hunc facilè (quòd ipsi tamen difficile est, si *Belgas* properanter,vt solent, loqui audiat) intelligat. Et quod mirum magis est,auis ipsa loquẽtes intelligere, & ad rhombum respondere videtur. Cum enim hoc ipso quo hæc scribo,manè,ex *Balduini* familiaribus quidam auem hanc me præsente increparet,vrgeret, & virgulà ligneà, nisi cantillaret,minaretur,respondit auis, *Relinquas me, iam iam* scilicet cantatura sum, dicere volebat. Has enim voces ingeminabat, *lat my gan, ter stunt, ter stunt*, quod idem est, quod iam latinè expressi. Audiui hæc & penè præ admiratione non obrigui.

Alio exemplo probatur.

Eiusdem farinæ & hoc sit. Cum nuperrimè puerum quendam,qui in fenestra *Psittacum* hũc stantem,è platea ad loquendum prouocabat, in cubiculum vbi auis morabatur,accerseremus: *Seyt Vvilkom*,ait, *psittacus*, hoc est, *gratus sit aduentus vester*. Et cum per quadrantem horæ, puer illum loquentem detinuisset,& abire simularet, *Vvaer gaed ghy*, ait auis, id est, *quo abituri estis*? Cum postmodum ad caueam eius digito pulsasset. *Vvye clopt daer*? hoc est, *quis hic pulsat*, interrogabat.

Et adhuc alio quod authori cõtigit.

Hæc plures mecum *Belgæ* & *Leodienses*, qui tunc aderant & audiuerunt omnia,& obstuperunt, & in alite hac præter brutam naturam, aliquid simul excellentius inesse debere,affirmarunt. Ego quoq. cum ipsi caput subinde scalperem,quod facilè patiebatur, ob pruritum forsan, quem ibi percipiebat, appositissimè mihi dixit, *crau, crau*, hoc est *scalpe, scalpe*.

Sed hæc omnia leuia & exilia adhuc sunt, præuit *Cantilenas* modulatur integras

tegras, deprimit & exaltat vocem, veluti musicalibus characteribus mox easdem expressas dabo. *Cachinnũ* tam verum variumq. sustollit, vt si auem haud videas, certissimè hominem esse, qui rideat, iures, cum ipsam quoque longè absentem audias. *Tubæ* sonitum & ipsum diuersis exprimit modulis. *Peregrinantium*, qui ex *S. Iacobi* in *Galitia* itinere reduces cantando stipem colligunt, cantus modulationem artificiosè imitatur. Multis mirisq. modis *canum* latratus effingit, *gallinas* in plateis spatiantes cum videt, certa voce conuocat.

Mira alia hic psittacus præstat.

Canit, ridet, tubæ sonum, & canum latratus imitatur.

Dumquè sua solus secum spatiatur in ede;

Nescio, quæ tacitè modò murmuret, garriat, rideat, & quasi cum altero loqui, loquentem audire, & audientem interrogare videatur.

Ast hoc pulchrum magis iucundumq. auditu est. Auis cum famet, & herus prandet, mirum quibus illi blãditijs se insinuet. Matrẽ ac seruam tunc implorat, vt aliquam saltẽ ex ferculis buccellam misero *Papagallo* (sic se ipsum nominat) præbeant, vel offam ex pane & vino, quam vocat *Vvinsuppe*, ingerant, & hæc omnia linguà *Belgicà* petit. Solet tamen iam etiam *Italicum* addiscere sua sponte idioma, ab illis præsertim, qui Romam perambulando, & ædes ipsius pertranseundo, quæuis venditant victualia, & suo quęlibet nomine proclamant. Itaque expressis nunc clamat verbis *Sal bianco, Finochio* & similia.

In mensa cibum petit.

Didicit sua sponte Italica quædã vocabula.

Mirabatur & rectè quidem, olim *Plinius Luscinie* cantum, tantam in tam paruo corpusculo vocem nimirum, tam pertinacem spiritũ, ita pusillo in gutture tam varios sonos, plenum, grauem, acutum, crebrum, extentum, vibrantem, concisum, inflexum, contortum; *Deinde in vna*, inquit, *perfecta musicæ scientia, modulatus editur sonus*. Et licet *artis esse*, dicat, *cum plures singulis luscinijs sint cantus, nec ijdem omnibus, sed sui cuiq. Breuiterq.* reperiantur *omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit*. Habet tamen *luscinia* à primæuis suis exordijs, propriam & vocis dispositionem, & absque hominis disciplina canit. Atque vel solà naturà ducente, vel matre docente, tam aptè cantillat, quod meditata est, & cantillando se ipsam emendat ac perficit. Ast quid hæc habent miraculi, si cum *psittaci* nostri cantilenis comparentur? Quandoquidem hæ non ab alia aue, sed ab hominibus excogitatæ sunt variæ varijs; & musicalibus hic notis quoque designatæ. Has igitur nunc subiungo.

Plinius rectè luscinię cantum mirabatur naturalem.

Sed psittacus eum non à natura, sed ab arte habet.
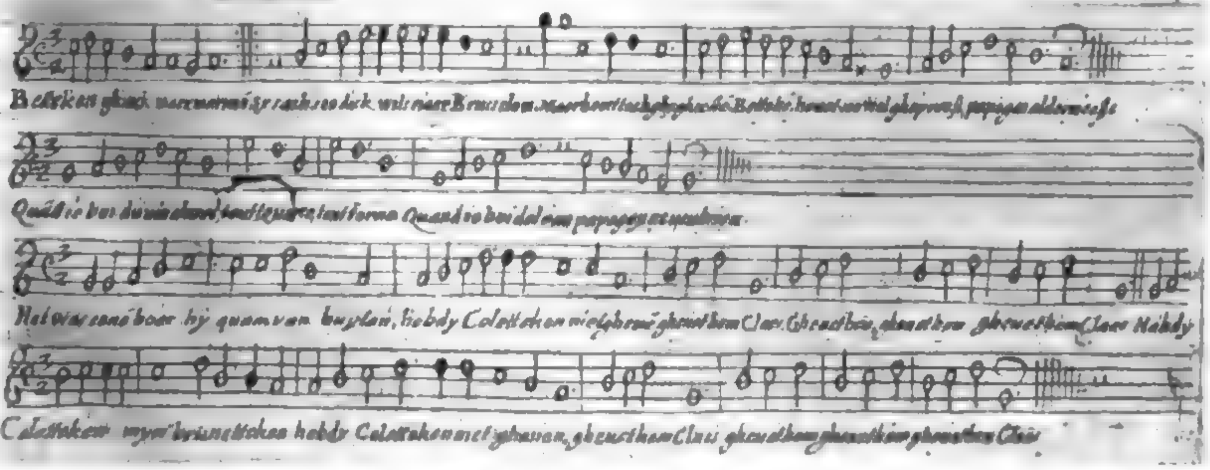
Possem

Possem hic totidem *Latinis* interpretari verbis, quæ *Belgica* & *Gallica* iam expressimus. Sed quia verbo verbum reddendo, aut quoquo modo sensum explicando, gratiam forsan amitteremus, quam quærimus; ideo hæc intacta, & lectori potius indaganda relinquemus, vbi hoc solum monuerimus, In *Gallica* cantilena scilicet, Papagallum insinuare velle. *Quòd vbi vinum claretum bibo*, inquit, *tunc mihi caput vertitur, verriturq.* atque vt poeta ille ait.

Sola cantio Gallica hic explicatur, & quare.

Totum vertigine tectum
Ambulat, & geminis insurgit mensa lucernis.

Ast vbi aquam poto, ait, *tunc ægrè Papagallo est, nec aliud nosse cupio.* Quasi Italicè diceret, *Quando beuo l'acqua, non voglio sapere altro.* Reliquæ duæ *Belgica* cantiones de amasijs potiùs, quam vinis loquuntur. Hoc ridiculum interim factum reticere non debeo, cum tritissimo apud *Germanos* nostros prouerbio, Papagallos illos homines appellemus, qui multa sæpe blaterant lecta, vel ab alijs audita, cum ipsi tamen quid verè dicant, non intelligant. Me æquissimo nunc iure dicere posse, *Psittacum* hunc nostrum, pueros illos *Italos* in vicinia habitantes *Papagallos* reddidisse, quòd illi nempe cum *Psittacum* toties cantantem audiuerint, & cum ipso confabulati fuerint, non paucas *Belgica* & *Gallicæ* cantilenarum voculas tam probè addidicerint, vt conceptis easdem verbis cantent, quid autem dicere velint, prorsus ignorent.

Psittacus hic effecit quasi Papagallos, pueros Italos.

Scio probè, quæ *Ioannes Lerius* sua in *Brasiliam* nauigatione, de *Psittaco* quodam ita bene edocto memoret, vt ad heræ suæ nutum ac imperium, in pertica subito saltauerit, sibilauerit, cantauerit, & à cantu cessare iussus, dicto obedierit, quem ipsa tanti æstimauerit, vt nec æneo illũ belli tormento permutare velle dixerit, quemq. ob id *Cherimbaue*, hoc est, dilectissimum suum appellabat.

Recensentur insignes psittacorũ mores.

Ex Ioanne Lerio.

Noui quoque, quæ in Exoticis suis *Clusius* de alio scriptum reliquerit, qui *Gallicâ* ridere linguâ iussus, riserit quidem, sed & hæc subitò verba eodem idiomate reposuerit. *O te stolidum, qui me ad risum prouocas!*

Ex Carolo Clusio.

Legi demum, quæ Aldrouandus habet omnia, de auis huius loquela, moribus & ingenio, vbi inter reliqua hoc mirabile ex *Cælij* antiquis lectionibus narrat: *Psittacum* fuisse *Romæ*, *Cardinali Ascanio* centum aureis emptum, qui veritatis Christianæ symbolum integris & continuatis verbis enuntiauerit. Hunc *Ascanium Cardinalem* ex nobilissima & antiquissima *Sforzarum* familia fuisse; verùm non integrum, sed plurima saltem symboli Apostolici verba recitare *Psittacum* consueuisse, mihi postmodum contestatus est *M. Antonius de Prosperis* vnus ex primarijs amicis meis, polyhistor, & ob memoriæ dotes mirabilis, omnisq. ita philosophiæ gnarus, vt in Vrbe per antonomasiam, *Philosophi* nomen iam adeptus sit. Rediuiuum in ipso te *Diogenem* videre, & audire arbitrareris.

Ex Vlysse Aldrouando.

M. Antonius de Prosperis rediuiuus Diogenes.

Veruntamen hæc omnia, à dictis iam scriptoribus enumerata, & ex auditu potius, quàm visu percepta, vix aliquid memorandi habent, in quo *Psittacum* nostrum vincere valeant. Disputat idem *Aldrouandus*, qua ratione, artificiosa hæc in psittaco loquela comparetur. *Persius* eam fami, in suo proloquio tribuere visus est, cum ait.

An fames sit in causa, vt Psittacus discat.

Quis

Quis expediuit psittaco suum χαῖρε? Persius sat.
Coruos quis olim concauum salutare?
Picasq. docuit verba nostra conari?
Magister artis, ingeniiq. largitor
Venter, negatas artifex sequi voces.
Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Coruos poetas, & poetrias Picas
Cantare credas pegaseum melos.

Auidè expecto, quàm concinnis hæc & reliqua nobis versibus *Italicis*, & luculento suo commentario, explicaturus sit *Franciscus Stellutus Lynceus*, qui iam adfectum, & sub prælo dispositum habet à se *Italico* sermone versum, & loquentem eundem *Persium* poetam.

Negat Aldrouandus.

Attamen *Aldrouando* videtur, necessitatem ab inedia inductam, vix posse præcipuam esse causam industriæ & loquelæ in *psittaco* conciliandæ. *Cuculum enim, quantumque inedià domes, inquit, assiduò instruas, vt humana efformet verba, nihil vnquam præstabis, est enim Cuculus, non psittacus aut luscinia.* Et ego in hoc ipsi assentior, Nam

Parisios siquis stolidum transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Hoc tamen etiam pro *Persii* honore reticere non debeo, ipsum non huius fuisse mentis, vt quamlibet auem per inediam eò ducendam fore putauerit, vt humanas addisceret voces, sed illas solùm, in quibus idonea ad loquendum Natura struxit instrumenta. Quare hic *psittacos* solos cum *picis* & *coruis* nominat. Verùm nec hæ quidem, nisi præmio alerentur, fameq. tantisper macerarentur, frugi quicquam facerent.

At exéplo nostri Psittaci probatur.

Hoc enim certissimò affirmare valeo, hunc nostrum, quotiescunque famet obedientiorem suo instructori esse, saltare, gesticulari, ridere, loqui, cantare, & vt vno dicam verbo, omnia concinniùs, ad hominum voluptatem præstare, quàm post epulas, quando somniculosus quasi torpet potius, ipsiq. accidit, quod de senectute extrema affecto dicitur,

Vt lauit, sumsitq. cibum dat membra sopori.

Verè itaq. de se *Horatius*, quod *Aldrouandus* tamen improbat, canit.

Et laris & fundi paupertas impulit audax
Vt versus facerem.

Et *Epictetus* tam insignis philosophus, solus à *Luciani* scômatis non tactus, plus puto olei quàm vini absûpsit, vnde & lucerna ipsius tãto precio æstimata fuit.

Paupertas ingeniũ quidem acuit, sed in quibusdã scientiis magno est obstaculo.

Non sum tamen nescius, vt ingenium, *duris in rebus egestas* acuit, ita in philosophia præsertim naturali, remoram eam esse longe maximam. Cum ad variorum veritatem assequendam experimentorum, nummi plurimi, & *Crasi* etiam thesauri requirantur. Quam in *Magno Alexandro* suo liberalitatem *Aristoteles* est expertus, & magnus inde quoque ipse euasit.

Sint Mecanates, non deerunt Flacce Marones.

Itaq. cum apud neminem adhuc scriptum reperérim, quod oculis ipse meis vsurpaui, & his auribus hausi, quæ *psittacus* hic noster præstat, is certè omne

tulit

Digitized by Google

tulit punctum, & meritò ab hero suo ita amatur, vt ducentis etiam aureis venum illum haudquaquam daret.

Heliogabalus profusi luxus in dapib. ex psittacorũ capitibus.

Næ, si nunc *Heliogabalus* illud vitiorum monstrum, & luxus omniuarij magister reuiuisceret, ac Palatinis suis, quod olim facere consueuit, ex *phasianorum*, atque tam carè emptorum (veluti hic noster est) *psittacorum* capitibus, ingentes iterum dapes instruere vellet, næ, inquam, ille *Cleopatræ* quoque luxoriosissimæ fæminæ lautitias, opes & dapes, vnica vnione, vnà in cœna profusas, sumptibus hisce superaret.

De puellarum ac puerorum amore, quo tam perditè ardere dicuntur *psittaci*, verissimum est, quod plurimi annotarunt, & *Albertus* quoque notat: *Amat hæc auis loqui cum pueris*, ait, *à quibus etiam ceteræ aues facilius loqui addiscunt.*

An psittaci puellarũ & puerorum amore libidinoso capiantur?

Hic etiam noster *psittacus* puerum decennem puto, præ reliquis elegit, cum quo totis è fenestra garrit horulis, hunc vt videt, vt ridet, gesticulatur, confabulatur. Hoc an libidini sit adscribendum ignoro equidem, sicut *Scaliger* alitem hanc libidine flagrare scriptum reliquerit.

Oscula à psittacis præbentur.

De morbis eius (psittaci) *hoc compertum quoque nobis est*, ait. *Fuscũ mediocris magnitudinis obseruauimus, cũ ei affectata abblandiremur attrectatione, accendi libidine solitum, mihiq. vltro offerre osculũ, adeoq. obbarbari, vt ex ingluuie cibus in os redundaret.*

Hunc profectò *Balduini psittacum* sæpissime pedē petenti porrigere, & osculum postulanti præbere vidi, cuidā ex eiusdē *Balduini* familiaribus iuueni, qui cũ hoc *psittaco* ex *Belgio Romam* venit, & ipsi sæpius cibũ ministrare solitus est.

Cardinalis Barberini duo psittaci.

Sunt & *Cardinali Barberino*, cui has inscribimus vigilias nostras, duo eiusdem cum hoc nostro commemorato coloris & magnitudinis *psittaci*, quorum alter ridiculus valde est & garrit plurimum, & præterea puerorum præsentia & colloquio adeò capitur, vt ex fenestra (veluti mihi relatum est) ad vnum ex illis se præcipitem dederit, etiam, & cerebrum saltem non illiserit. Hos ille à matre sua Excellentissima Domina *Constantia Magalotta*, prudentissima & pijssima Heroina, dono acceperat.

Nouũ & peregrinũ libidinis genus in Simia erga psittacum.

Coronidis loco & hoc addidero, nuperrimè ab amico quodam mihi relatum, hic *Romæ* nempe fuisse Dynasten quendam, qui lasciuum & pulcherrimum *Cercopithæculum*, ac *psittacum* simul alebat speciosissimum. Illam autem *simiolam*, ad *psittacum* sæpius accessisse, & obscæna nescio quæ coitus exercere genera cum illo tentasse: Herum autem vtriusque animalis turpitudine illa turbatum, iussisse vt *Cercopitheco* testiculi exsecarentur. Hoc vbi factum, refrixisse in illo Venerem, illecebras desijsse, & omnem ludendi simul voluntatem, cum aliquo etiam heri mœrore extinctam fuisse.

Finis historiæ de psittaco.

De altera aue nihil nec noui, nec ab alijs relati adferri potest.

Atque hic ego *psittaci* metas pono, qui plura de his nosse desiderat *Aldrouandum & Clusium* consulat. De sequente *Aue*, quam *anonymam*, siue innominatam voco *Mexicanam*, non habeo quod quicquam vel noui proferam, vel ab alijs prius authoribus memoratum in lucem producam, Cum nec ad quā speciem ex nostratibus facilè reducenda sit, diuinare queam. Si quid tamen posthac mihi innotuerit, id beneuolum meum lectorem celare haudquaquam volo, in secundo operis huius vniuersalis volumine, cui *Deo fauente Lyncei*, statim, hoc euulgato, manus admouebunt.

CYA-

CVAPAPALCATL.

Chamaleo Mexicanus.

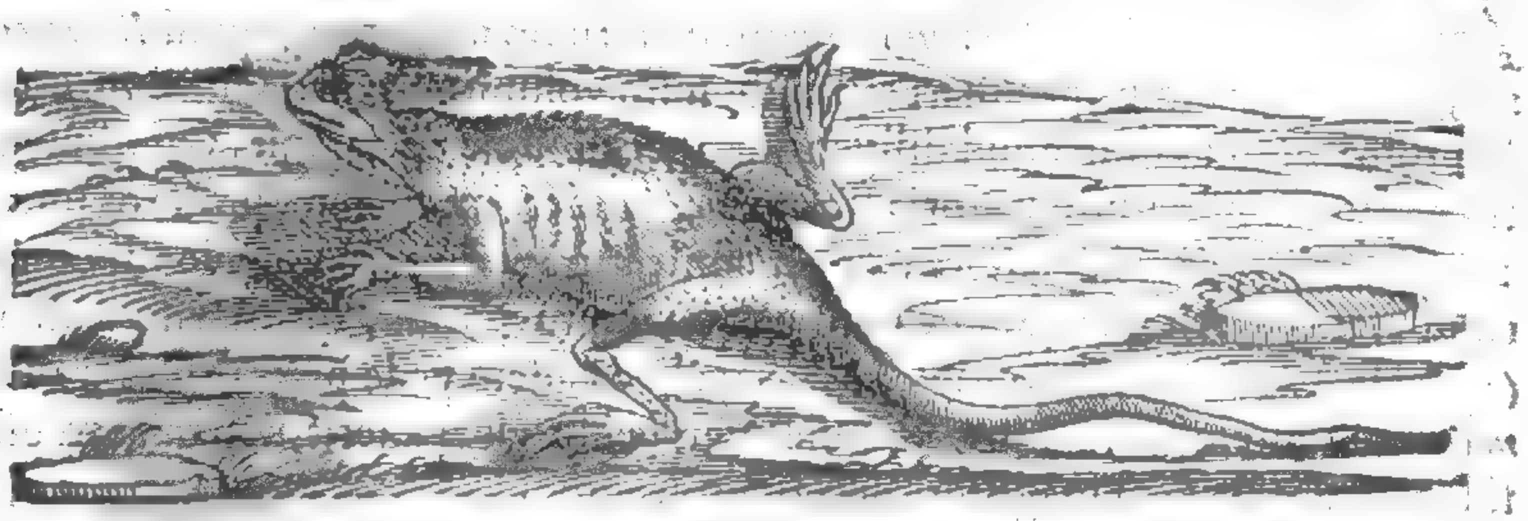

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc lacertam vtcunque æmulatur. Cuius superior pars capitis, cum auribus coloris est subfusci: Aures longas, latas, patulas, crenatasq. seu in ambitu sectas, habet. Oculorum pupilla nigra, iris lactescit, flauescit albugo. Orbita extra oculum albicantem constituit circulum. Cutis, quæ vtrasque maxillas vestit, subflaui est coloris. Palearia, vt ita dicam, siue pellem ab imo mento ad pectus propendentem, linea serrata interstinguit. In collo ad auris radicem, oualis figuræ macula est cineritia, nigro circumducta circulo. Cutis à collo, per dorsi spinam ad caudam vsque protensa similiter crenata, hispida & aculeata videtur. Totum corpus, ex cinereo ac subluteo colore constat. Colli tamen & ventris latera subnigrent. Animal ita macilentum apparet, vt costæ etiam transparere videantur. In collo versus vsque medietatē dorsi, & in femoribus, ac circa eadem, minuta quædem punctula, siue grana squamosa veluti, atque nigricantia eminent. Quinque tam in posterioribus, quàm anterioribus pedibus, digitos habet, sed hos in posterioribus longiores, mediosq. longissimos, ex quibus vngues prominent, ceu felibus nostris acutissimi, sed non ita adunci. Cauda ad corporis proportionem est sesquialtera, & spithamæ quadrantem superat. Vtriusque vero longitudo est spithamæ seu palmi maioris. In dorso renum versus regionem, magnæ & quadratæ eminent maculæ quædam. Prima in scapulæ superiore parte, versus spinam dorsi. Secunda iuxta spinam, in lumborum regione. Tertia in osse sacro versus caudam acuminata. In his præcipuè squamosa illa punctula, vt & in dorso & femoribus, (quæ in principio sui sunt carnosa) conspiciuntur.

SCHOLIA EIVSDEM.

AB admirabili aue *Psittaco*, ad non minùs admirandum transimus animalculum, *Chamaleontem* inquam, quadrupes ouiparum, quod *Democritus*, si *Plinio* credimus, peculiari etiam dignum volumine existimauit. *Aristoteles* profectò, non vllum aliud diligentiori descriptione declarauit. Quod idem si vbique in animalium historia studiũ præstitisset, næ ipse nos posteros suos, tam tædioso indagandi labore, & per coniecturas non raro inueniendi conatu liberasset. Ast ipse quoque non pauca auditu potiùs, quàm visu didicit (quod in *psittaco* eidem contigit) & sicco ob id eadem pede pertransiuit. *Chamaleontem* autem, cum dubio procul sæpius oculis vsurpauerit, non mirum est, si luculentà eundem magis historià sit prosecutus.

Arist. diligẽtissimus fuit in describẽdo Chamæleonte.

Verùm quoniam & post *Aristotelem* fuerunt, qui plura in *Chamaleonte* sunt commentati, & Naturæ rerum inexhaustus esse thesaurus videtur: forsitan & nobis eiusdem relicta portiuncula fuit, quam vt aliquem lectori nostro gustum præbemus, hic quoque attexemus, cùm & nobis viuum hoc animal, cum animi stupore quodam videre sæpiusculè concessum fuerit.

Post Arist. tamen alia adhuc de Chamæleõte dici possunt.

Et quid ni in tam mirandi fabrica animalis expatiaremur? *Curiosum enim nobis natura ingenium dedit*, inquit *Seneca* libro de otio sapientis, *& artis sibi ac pulchritudinis suæ conscia, spectatores genuit, perditura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta, tam nitida, & non vno genere formosa solitudini ostenderet. Hæc qui contemplatur, quid Deo præstat? ne tanta eius opera sine teste sint.*

Præmittam autem hic epistolam, quam vir bonarum literarum studijs, praxiq. medicà præclarus, peregrinatione quoque in *Gallias*, *Hispanias*, *Italiam & Germaniam* vniuersam consummatus *Franciscus Nydermaier* Monacensis, Serenissimi *Landgrauij Georgij Hassiæ* Medicus primarius, hoc anno ad me perscripsit, & *Chamaleontem* tam viuum quàm mortuum anatomicè descripsit, cũ eundem prius nos ambo *Romæ* vidissemus apud *Ludouicum Hassiæ Landgrauiũ*, *Georgij* patrem, cum hac iter faceret, & viuum hoc animal à Sereniss. magno Magistro Ordinis S. Ioannis Hierosolymitani in Melitensium Insula dono accepisset. Sic autem eius habet epistola.

Franciscus Nydermaier authori Chamæleõtem viuũ & mortuũ describit.

Admodum Illustris Domine, & fautor obseruandissime. Quod vestris beneuolentià & amore plenissimis literis, subitò vt animus mihi erat, & acceptorum gratitudo beneficiorum iubebat, non responderim, benignè apud Dom. vestrã me purget absentia mea à *Darmstadio*, vbi Princeps nunc meus clementissimus commoratur. Eò igitur vt perueni, lapidem omnem moui, vestro vt quæsito satisfieret.

Huius epistola.

Chamaleontem itaque eundem, quem Sereniss. *Hassiæ Landgrauius Ludouicus* anno 1619. *Melità*, *Romam* tulit, quemq. nos vnà viuum ibi vidimus, hunc eundem inquam, ego biennio prius, dum eàdem in Insula *Melitensi* versarer, sæpius

Ludouicus Landgrauius Hassiæ Romam viuum tulit Chamæleõtem.

sæpius conspexeram. Fuit autem *chamæleon* hic summa industria, in cauea quadam conclusus, pellibus ac pannis, à vento & frigore, quod in *Germania*, quando eò appulimus adhuc asperum erat, præmunitus & custoditus. Quoniam in frigidiusculo magis aere, animal hoc torpidum, & quasi immobile persistebat.

Hunc author quoq; vidit.
Nō patitur frigus.

Sed & diuersissimo situ, mirisq. posituris, apparebat: modò pedibus anterioribus sursum prorepens, seq. appendens, posterioribus insistens: modò autem contrario ordine pedibus vtens, quod ad stuporem vsque sæpissimè intuebamur.

Serenо verò tempore & calidiusculo, splendescenti soli, suo cum claustro exponebatur, vbi aliquem motum reptilem, sed tardissimum edebat, vnum post alterum eleuans pedem, & nisi firmiter vni innixum insistebat, alterum haudquaquam mouebat. Claustrum illius illinebamus nonnunquam melle, aliquando eidem sacharum inspergebamus, vt muscæ allectarentur, quarum vbi vna forsan eidem appropinquabat, quatuor insistens tunc pedibus suis, corpus commouebat, *linguam* exerebat longam, flaui coloris, exilem, sed in apice latam ac rotundam, caputq. aciculæ magnitudine & formà adæquantem. Et tametsi in omnibus actionibus suis animalculum hoc esset tardissimum, in sola tamen muscarum venatione, mira præstabat agilitate. Nam temporis quasi momento linguam vibrabat, & eiusdem extremitate muscam agglutinabat, quam illico deuorabat.

Tardissimè mouetur.
Muscas celerrimè.
Lingua in viuo descriptio.

Os ad tam paruum collatum corpusculum satis grande habebat, quod ipsum alio haud vnquam tempore aperire animaduerti, nisi quando muscâ capiebat, quod equidem quatuor aut quinque mensium spatio, sexies vel septies, ab eo factitatum fuisse arbitror. Propterea non absurdà omnino coniecturà diuersi authores ducuntur, cum *chamæleontem* ex aere viuere autumant. Quod equidem, vt absolutè non est verum, cum & Serenissimus Princeps meus, & ipsemet ego, multiq. mecum alij, magno sæpiusculè cum risu venationis illius muscarum spectatores fuerimus: sic consideratione dignissimum indico, quomodo hoc animal, ex vnica musca, tanto temporis tractu plurium non solum dierum, sed vnius atque alterius etiam mensis spatio, sufficiens haurire nutrimentum potuerit.

Os habet magnum.
Quomodo dicatur ex aere viuere.

Nares constituebant duo foramina paruula, sed patula. Attractionem aeris tamen, aut pectoris commotionem in hoc nullam vnquam aduertere potui.

Nō videtur thoracē dilatare aut constringere.

Oculi proni, nigri, cooperti, cum rotunda palpebra, maiores interiùs & minores exteriùs apparebant. Et quod mirum est, hos in gyrum & rotationem omnimodam ad libitum versabat.

Oculos in gyrum voluit.

Caudam satis longam trahebat ad ventrem inflexam, quà in rependo vtebatur, siquidem nunquam prorepebat, nisi illam bene affixam, & caueæ suæ firmiter inflexam teneret.

Caudā inflexam habet.

Quod ad *colores* attinet, nullos alios, quos assumeret obseruare mihi licuit, quam nigrescentem, cinericium, albumq. & aliquandiu ex his omnibus mixtum, modò maculis nigris, albisq. punctatim, modò iisdem in lineas transuersas non longas diductas.

Qui colores in hoc aduertantur.

Alios colores verò, viridem præcipuè, ac rubrum, quorum animal hoc capax & susceptibile affirmant non pauci nec vulgares scriptores, ego equidem diligenti adhibita obseruatione, videre haud vnquam potui. Et indubitatam velim Domin. vestram his verbis meis fidem adhibere.

Internarum ipsius partium descriptio.

De interioribus ipsius partibus, hoc quod subiungam habeo: non quidem me post animalis mortui sectionem earundem spectatorem fuisse, hæc tamen quæ sequuntur, ex *Darmstadiani* Medici, & Principis nostri veridica relatione Chirurgi vobis communicare posse. Dictus igitur *Chamæleon* paucas septimanas, postquam *Darmstadium* perlatus fuit, superuixit, an incuria hoc illorum acciderit, quorum concreditus custodiæ fuerat, an aeris potiùs inclementiâ, qui tunc temporis frigidiusculus, pluuiosus, ac ventosus erat, affirmare non ausim.

Parum sanguinis habet.

Aperto igitur per incisionem *ventre*, nihil quasi sanguinis profluebat, ad latera *costarum* tamen, quæ costis, siue spinis piscium assimilabantur, venulæ aliquæ minutæ conspiciendas se præbebant, quæ vbi apertæ fuerunt, sanguinis instar quidpiam stillabant.

Huic pulmo, hepar & cor parua.

Pulmo paruus fuit, cum mea tamen quoque opinione prægrandis censeretur, quod aeris plurimi attractione sola plerique hoc animal diutius absque cibo viuere posse sibi persuaserint. *Hepar* itidem paruum, in quo aliquid sanguinis repertum, obseruabatur. *Cor* verò minutissimum apparebat.

Intestinum quasi omnino rectum.

Intestinum à gutture vsque ad anum aut excrementorum exitum, vnicum, album, non admodum crassum, & circa ventris medium nonnihil curuatum conspiciebatur, & ob id longius paululum quam totus corporis tractus erat. In hoc aperto, & secundum longitudinem scisso, aliquid instar materiæ excrementitiæ nigricantis ad viriditatem tendentis, absque vllo tamen fœtore, reperiebatur. Verùm fuerit excrementum ex muscis, quas præteritis mensibus comederat, & paucis alijs quidem relictum, an ex humidiore aere attracto collectum, atque compactum, hoc ego alijs enucleandum relinquo. Circa ventris medium intestino, huic *ouorum piscium* simile quid adhærescebat.

In hoc excrementa, vix scitur vnde venientes.

Linguæ in mortuo delineatio.

Lingua post mortem animalis in oris cauitate acutissima, & parua prorsus delitescebat, cum illam tamen ego, quando muscas venabatur, longiusculam satis, & in apice specilli globulum siue caput referentem viderim. Ast in promptu ratio videtur, euanescentibus nimirum vitalibus & animalibus spiritibus, post mortem plurima, quæ in vita tumescebant, collabuntur. Sub *lingua* porrò *venula* humore quodam flauescente turgens videndam se præbebat. Verùm veneno hæc scatuerit, non vllâ absque ratione prorsus dubitandum existimo, cum non pauci *Chamæleontem* venenatum perhibeant.

Humor sub lingua flauescens latitat.

Sceletō huius, Saxoniæ Sereniss. Electori transmissum.

Sceleton huius *Chamæleontis* postmodum, cum sceleto vnius ex duobus illis animalibus *Gazelle* vocatis (quæ simul mecum Dom. vestra Romæ vidit) ab eodem quoque magno Magistro Equitũ *Melitensium Landgrauio Ludouico* donatis, imò cum altero viuo masculo nimirum, transmissa ad Sereniss. *Saxoniæ Electorem* fuerunt, qui non pauca exotica alit animalia, & sceleta diuersissimorum

rum adseruari iubet, *Leonum* videlicet, *Tigrium*, *Equorum*, *Camelorum*, *Simiarum*, aliorumq., & in hoc Musæo vestro, in quo sceleta quamplurima quoque prostant, nihil conceditur quin prorsus superetur.

Atque horum nunc ego breuiter recordari potui, reliqua cum vnà essemus, voce etiam me explicasse memini. Quæ omnia boni velim consulat, & pro ingenij sui perspicacitate, cum reliquis Academiæ vestræ doctissimæ Lynceorum socijs, ponderet, dilucidet, amplificet. Cuius me fauori & beneuolentiæ committo. *Darmstadij*, duodecima Decembris 1626.

Hucusque Franciscus Nydermaier. Author quoque viuum hanc vidit bestiolam.

Atque hæc amicus meus. Hoc mihi similiter animalculum in cauea, cui auiculæ includi solent, viuum est visum, dum *Princeps* supra laudatus *Romam* veniret, meaq. operà in adeundo, ac venerando PAVLO V. *Pont. Opt. Max.* vteretur. *Longum* erat, si caudam cum cætero corpore metireris, spithamam vnam, siue palmum maiorem, *Cauda* nempe medietatem, hoc est eandem, quam reliquum corpus, longitudinem efficiebat, quam semper recuruatam gerebat, & inæqualiter ac miro quodam situ pedes diuaricabat.

Quomodo chameleo muscam capiat.

Hoc capere semel *muscam* ego quoque ex inopinato, cum quadam animi alacritate vidi, & risi. Cum enim forte fortuna propè illud hæc conuolasset, & fraudis nescia consedisset, hoc oculi ictu celerius, sagittæ instar linguà, digiti indicis longitudine, eiaculatà muscam arripuit, ac deuorauit. Veruntamen plurimi solent elabi dies, antequam simili præda fruatur, quo tempore ex aere solo, vt sustenteatur, credibile par est.

Nunquã bibit, rarissimè edit, & excremẽta tamen aliqua emittit.

Narrabat idem, *Franciscus Nydermaier*, *Chamaeleontem* hunc nunquam bibisse, nec vocem vllam edidisse. Et cum inquit, nunquã bibat, rarissimè edat, mirũ videri tamen debet, in cauea illa excrementa semper aliqua reperiri, parua, magnitudine grani canabini, nigricantis ac viridantis coloris, ab aluo subinde egesta.

Tardissimũ edit motũ.

Motum quoque tardissimum perficit, vt longiusculo etiam temporis tractu, vix spatium octo pedum ambulando emetiatur. Quare cum è suo semel effugisset claustello, & per fenestras egressum, lacertarum more, per muros reptaret, & ascenderet, facillimè cohiberi, & capi manibus, tunc potuit. Hoc quoque idem *Nydermaier* referebat, quòd cum *Chamaeleon* hic aliquando pilum cũ musca fermè deglutiuisset, in ipsaq. deglutitione tantùm pateretur, vt saltem non suffocaretur; se aperto bestiolæ ore, digitum inseruisse, pilumq. extraxisse: os autem tam amplum se reperisse, vt primorem pollicis articulum capere facilè potuerit. Attestari hoc ego & ipsum valeo, colores ipsi dicto chamæleonti eosdem fuisse, qui suprà memorati fuerunt. Vbi enim pelliculæ albæ insedit albicantem, vbi panno nigro impositus fuit, nigricantem assumpsit colorem, minimè autem rubrum, aut viridem, licet hi ipsi supponerentur.

In quos colores se vertat.

Bellonius anatomen huius fecit.

Inter iuniores rerum naturalium obseruatores reperio diligentissimũ fuisse *Bellonium*, qui exactam etiam huius nobis tam externam, quàm internam anatomen reliquit, veluti totidem ipsius concepta verba ex Gesnerianis Commen-

mentarijs, si opus foret, huc transportare possem, mihi enim ad manus nunc non est *Bellonius*.

Ex huius descriptione quid discere valeamus.

Quod autem nostræ descriptioni deesse videtur, hoc mihi sedulò annotare placuit. Quod duplicem nempè *Bellonius* describat *Chamæleontem*, sed neutrum, cum neutro nostrorum, hoc est, neque cum *Mexicano*, neque cum eo, quem huc allatum vidimus, congruentem. *Arabicus* enim *Bellonij Chamæleon* pusillus est, vix *viridem* excedens *lacertam*, colore albicante, subfuluis ac rubentibus maculis distinctus. *Aegyptius* verò, duplo maior, colore inter viridem & indicum ambiguo, quem ex luteo in fuluum variè commutare solet.

Variarum partiũ eiusdem descriptio.

Quæ sequuntur, cum nostris quà conueniunt, quà discrepant. *Oculis hoc proprium nimirum esse inditum, vt vnum sursum, alterum deorsum flectere, & res diuerso collocatas situ, intueri possit. Famem ait, ab ipso octo mensibus, aut integro etiam anno tolerari posse. Nam cum pulmonibus magnis per ventris latera exporrectis sit*, inquit, *ventum intro magno impetu attrahit, eoque intumescit*.

Præter foramina *narium*, etiam ad auditum sua adesse ait. Et *maxillas* dicit dentibus serratis præditas. *Linguam* esse longam sesquipalmum. Palmum autem, hic minorem intelligit, qui quatuor est transuersorum digitorum. *Hanc*, inquit, *à longè in insecta, muscas scilicet, scarabæos, locustas, formicas, ejaculatur, & mucore suo, quem in extremo linguæ spongiosum habet, arripit, & in os deducit*. In *pedibus* naturam lusisse memorat (quod *Aristoteles* quoque nouit,) cum in anterioribus sint terni digiti intra, & bini extra, contrario in posterioribus se res habeat. Duodecim insuper ait, *oua* excludere lacertarum more. *Hepatis* lobos duos esse, *& cor* muris domestici magnitudine.

De sanguine nihil *addidit*, qui vbi reperiatur in hac bestiola, supra memorauimus. An verò Splene careat, quod *Plinius* voluit, haud scio. Aristoteles hoc sensisse visus est, cum inquit. *Lienem conspicuum nusquam continet*. Nec noster dissector de hoc quicquam meminit. Nec *Plinius* aut *Aristoteles* de *Intestino* aliquid latiùs consignauit memoriæ.

De pulmonibus res cõtrouersa est.

De pulmonibus res mira prorsus est, cum noster Anatomicus dicat pusillos in hoc *chamæleonte* fuisse. *Bellonius* verò magnos eosdem descripserit, per ventris latera exporrectos, qui in causa sint, vt fames diutiùs ab hac bestiola feratur, Quasi hi aere repleantur, & hic alimenti postea vicem eidem præbeat. *Aristoteles* nullam pulmonum mentionem fecit. *Plinius* tamen lib. 11. cap. 37. *Chamæleonti*, inquit, *pulmo portione maximus est, & nihil aliud intus*. Et ob id nisi fallor, lib. 8. cap. 33. dixit. *Ipse* (chamæleo) *celsus hiante semper ore solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento*.

Plurimi scriptores maximum ipsi pulmonem tribuunt.

Solinus hunc ipsissimum ijsdem ferme verbis cap. 43. expressit. *Hiatu eum æternum* ait, *ac sine vllius vsus ministerio, quippe qui, cum neque cibum capiat, neque potu alatur, neque alimento, quàm haustu aeris viuat*. Sed longè ante *Solinum*, & *Plinium*, ipsi *pulmonem* maximum & aere humidum *Theophrastus* concessit, vt videre est apud *Plutarchum* lib. de animantium comparatione. *Vertit se (chamæleon,* (ait *Plutarchus*) *non quò quicquam celet, vel tegat se se* (sicut facit *Polypus*

Solinus & Theophrastus quoque pulmonem magnum in chamæleonte agnoscunt.

piscis)

piscis) verùm metu, nullaq. alia de causa variat, naturâ trepidus ac timidus. Consequitur etiam venti vis, vt est author Theophrastus. Corpus enim huius animalis penè vniuersum est vento (vel vt alij legunt *pulmone*) *refertum*: Et ob id *Ouidius* 15. Metamorphoseon cecinit.

Id quoque quod ventis animal nutritur, & aurâ,
Protinus assimilat, tetigit quoscunque colores.

Scaliger præterea in exercitationibus suis aduersus *Cardanum*, hæc habet: *Quod aer Chamæleonti pro cibo sit aliquandiu, ex eo patere quòd & annum integrum aiunt inediam tolerare: & vbi excipit hiatu auram, & occlusit malas, turget ei venter.* Quod si venter turget, non exiguo, sed maximo constare pulmone hunc par est, eoq. per ipsum ventrem descendente, qua enim alia quæso ratione adeò ipse intumesceret?

Videtur hoc ipsum Scaliger sentire.

Hìc ego in biuio hæreo, & quò me vertam nescio, An spreta veterum authoritate, anatomico nostro assentiar? qui autopsià minimum in *Chamæleonte pulmonem* se inuenisse affirmat. An potius hallucinatum hunc esse dicam, *Plinio* autem *Solino*, & *Bellonio* subscribam? Vtrumuis statuam, vix culpà vacare videar. Venit nunc in mentem mihi, ne (si modò venter attracto aere in hac bestiola turgidulus fit) similis hic sit *pulmonum* constitutio, quam præter omnem rerum seriem in *testudine* inueni. Habet enim cum *testudine* nescio quid conformitatis *Chamæleon*. Vtrumque animal est quadrupes ouiparum. Et vt *Aristoteles* ait, viuit *Chamæleon* dissectus aliquandiu, vt *testudo*, & vt hæc similiter tardè incedit. Addo ego, quòd vtrumque egregiè famere potest animal.

Dubitatur vtri opinioni sit adhærendum.

Dubitatur ne eadē sit chamæleōtis & testudinis pulmonū constitutio.

Subiungam igitur vel in curiosi naturæ perscrutatoris gratiam, quæ mihi non vna tantùm vice in *testudinis* anatome obseruare, cum quodam animi stupore, licuit.

Cum ante septem annos insignis magnitudinis mihi *testudinem* marinam ex *Neptunio* oppido maritimo submisisset Illustriss. *Virginius Cæsarinus Lynceus*, quem aliqui *Pico* illi *Mirandulano* æqualem, multi etiam superiorē agnouerūt, vt ipsum de internarū partium ordine postmodum, (qui nostræ *Academiæ Lynceæ* mos est, mutuis se se iuuare studijs) edocerem, perscripsi ad ipsum ea, quæ omnia sibi visa fuisse paradoxa respondebat. Quare *Romam* redijt, & aliam huc paulò minorem testudinem perferri ex mari curauit, voluitq. ipse in ædibus meis anatomæ huic præsto esse, eamq. manibus proprijs, *Democritum* magnum imitans philosophum, adiuuare. Veruntamen ex ea huc transferre solummodo illa placet, quæ respirationis organa attingunt. Vt ipsum itaque certiorem redderem, quod promiseram, *pulmones non in thorace* hic, *sed in ventre inferiore sub ipso sitos esse diaphragmate*, rem totam hac ratione demonstraui. Curaui *asperam arteriam*, aliqua ex parte detruncari, ac tubulo ex arundine immisso, eandem insufflari. Statim ambos *pulmones* in ventre imo conspicuos habuimus, ad extremum eiusdem, vbi *intestini recti* exitus habetur, pertingentes, & versus thoracem surgentes, in latitudine valde crescentes, rubicundos, ac plane coloris elegantissimi.

Testudinis anatome, quod ad organa præcipua attinet.

Hanc Virgin. Cæsarinus Lynceus cum authore exercuit.

Pulmones in hac testudine sunt in ventre imo.

Hoc ita esse, *Cæsarinus* suismet digitis explorauit, comprimendo *pulmones* à parte inferiore ad originem ipsorum, quæ sub ipso est septo transuerso. Tota

autem

Quomodo situs pulmonum in testudine hac se habuerit.

autem ita se res habet. Descendit à *larynge* in thoracem *aspera arteria*; quæ in eadem pectoris capacitate quoque bifurcatur, & vbi ambo hi rami Diaphragma perfoderunt, sub hoc in pulmones ingrediuntur. Hi sua substantia sunt subtilissimi, ita vt inflati vesicæ quædam rubræ esse appareant, sed verè tamen pulmonum substantiam obtinent, & parte illa, qua dorsum respiciunt, firmiter adhærent, ita tamen, vt digitis, non cultro auferri, & à dorso liberari valeant.

Quid in thorace repertũ fuerit.

In medio ventris verò, siue thoracis cauitate, *cor* nobis conspicuum fuit, suâ intra capsulam siue pericardium conclusum, quo disciſſo, aqua effluxit, & cor erupit, hocq. ad corporis totius comparationem perexiguum. Aderant verò ad cordis latera, duo corpuscula tam magna, vt ambo coniuncta cordis molem longè excederent, quæq. prima statim fronte, imponere alicui potuissent, vt pulmones crederentur, nisi hoc vnicum obstitisset, quod intra capsulam cordis hæc scilicet reposita fuerant. Erant autem hæc corpuscula *cordis auricula*, quæ veluti duæ vesicæ, non corpora planè solida comparebant, sanguine ambæ prætumidæ. In vtramque deriuabatur *vena*, vna ex dextro hepatis lobo in dextram, ex sinistro in sinistram altera. Ambæ postea auriculæ inuicem communicant, & sanguinem in dextrum cordis sinum refundunt.

Cordis, auricularum eiusdem & ventriculorum descriptio.

E dextro autem ventriculo manifestus fuit in sinistrum aditus, sine vllo intermedio pariete, vbi vero sinister incipit, crassior tantummodo quædam ac neruosior substantia, & formâ foraminis manifestam se præbuit. In sinistro hoc sinu duo erant vasa arteriosæ substantiæ, quæ vbi paululum ex cordis ventriculo sunt egressa, in alia duo diuidebantur, quò autem porrò abirent, penetrare satis haud potui. Reperi interim, in hoc specu diuersa illa ostiola semilunaria nempe, & tricuspidem referentia. Mirum etiam fuit, quantum in aquatico hoc animali sanguinis nigricantis inquam, ac crassi venosi, tenuis itidem, & rubicundi valde & arteriosi contineretur.

Pulmones cum corde hic nullam videtur habere communionẽ.

Sed quid me cẽses de *pulmonibus* dicturũ? Hi verò non in *thorace* (vt sole clariùs patuit) sed in ipso ventre collocati sunt inferiore, hac saltẽ in maritima testudine. Quomodo enim hi aerẽ cordi subministrabũt, si ipsi cor minimè amplexantur, nec etiam cum venis atque arterijs cordis per *asperas arteriolas* communionem vllam sortiuntur? Cor enim in medio ventre reclusum, & per diaphragma à pulmonibus, sub hoc latentibus seclusum existit.

Insigne argumentum aerem ex pulmone in cor non ferri.

Quin & hoc cõsideratione dignissimum autumo, quod non solùm pulmonibus & corde intra animal suo in situ remanentibus, cor nullo modo elatum motumve fuerit inflatis pulmonibus, verùm hi etiam euulsi, & extra animal inflati, aerem probè tamen receperint, nec illi vllã in partem exitum permiserint. Id quod vel idiotæ cuilibet argumento esse potuit, quam minima *cordis* cum *pulmonibus* in *testudine* esset, per vasa pneumatica, aerem ex his in illud deferendi vt creditur, consensus atque connexio.

Authoris speculatio, cur in ventre imo sint testudini pulmones.

Atque hoc ego philosophica medicaq. trutinâ dignissimũ arbitror, & illis pręcipuè, qui *respirationis vsum* anxiè magis enucleatiusq. perscrutari moliũtur. Ego tũc *Virginio Cesarino* nostro mentẽ ita meã explicaui, & valde ipsi sentẽtia arrisit.

Digitized by Google

arrisit. Videri nimirum mihi, cũ *testudo* hæc sit animal aquatile, propter domũ, quam inhabitat terrestrem, & grauissimum, sibi periculum esse, ne in profundo maris semper stabuletur, nec dias in luminis auras emergat, ibiq. ad tempus quoddam cõmoretur: huic à natura pulmones fuisse concessos adeò grandes, aerisq. ita capaces, vt thorax ijs capiendis haudquaquam sufficere potuerit. Debuisse ergo in ventre poni eos inferiori, & semel inflatos, animal in aquæ superficie sustinere. Non aliter atque pueri, dum natare addiscunt, vesicas aere plenas, vel cucurbitas exiccatas axillis supponunt, ne profundentur. Ne quis autem existimet, pulmones hos esse meras vesicas quasdam, sciat velim, pulmonum verorum, tenuiorem tamen, substantiam obtinere, & asperis arterijs simillimis, quæ in nobis sunt, præditos existere. Neque tales vesicas esse, quales in *Barbis* alijsve piscibus aere semper tumefactæ reperiuntur.

Alia dubitatio de pulmonibus in terrestri testudine.

Verumenimuero dum ita mecum ipse philosophari soleo, & *Cæsarino* nostro mihiq. placeo, hæc interim quoque subit sententia mentem. Debere igitur in terrestri testudine contrario modo pulmonem in thorace, & non sub thorace collocatum esse, quod terrestris testudo videlicet amphibia non sit, aquam non petat, & si in eandem ponatur, exitum citò quærat, maritima quoque ad tempus solummodo aliquòd liberiore aere fruatur, & tunc præsertim, quando somnum sereno cælo, & splendente sole captare desiderat. Tunc enim suauiter dormiens, diu in maris superficie fluitat haud dubiè pulmonũ follibus aere distentis subleuata. Hoc se vidisse non modò mihi affirmauit *Alexander Rondeninus* Nobilis Romanus, elegantioribus literis, & prudentiæ vsu vir præstans, & ob botanicũ studium mei amantissimus; sed & in eadem qua vehebatur naui, talem, & maximam quidem testudinem à nautis captam, ac dormientem ita in nauem depositam fuisse, vni pedum iniectis vinculis, ne elabi posset, quæ vbi è sopore emersit, seq. illigatam sensit, vi maxima, & ingenti strepitu aduersus nautas pugnauit, manus tamen vel pedes dicam potius, captori suo post coacta dedit. Similem ferè piscationem testudinum narrat Plin. lib. 9. cap. 10.

Testudo marina dormiens & mari innatans capta.

Vt itaque huic me dubitationi eximerẽ, *terrestrem testudinem* aquæ immersi, quam vbi multùm reluctantem, exitumq. quærentem animaduerterem, id facilè ob pulmones in thorace sitos euenire coniectare cœpi. Quare & hanc incidi, pulmones tamen non aliter atque in maritima est dictum, sub diaphragmate ad pedes vsque posteriores descendere, per insufflationem tumefactos vidi. Sunt hi ex substantia rarissima, ac meris quodammodo vesiculis, & pellicula subtilissima compositi.

In terrestri testudine, quod mirũ, idem pulmonum situs.

Iam itaque philosophandum foret, quem vsum hi in terrestri hac testudine obtineant. Hoc sanè persuasissimum cuiuis esto, nullam horum cum corde connexionem existere. Exciso enim corde, adhuc per tubulos tamen pulmones ipsi retento in se aere, nec per spiracula siue aperta, siue cæca erumpente, optimè insurgebant. Et priùs inflatis pulmonibus, corde præsente, hoc ne tantillum quidem attollebatur. Habebat autem *cor* systolem suam, atque diastolen, absque vllo pulmonum motu, hi enim depressi remanebant, nec

Pulmones cum corde nullam habuerunt cõnexionem.

infla-

inflabantur ab illa aeris attractione; quod fieri potuisset tamen ab animali adhuc viuente, licet capite truncato; quod ego subitò antequam aperiri curaré, abscindi iusseram. Hoc autem huius maximè gratià tentaueram, vt sanguinem tam arteriosum, quàm venosum probarem, calidus ne actu, an frigidus in viuo animali hoc existeret. Quem volà manus exceptum, frigidum reperi, non quidem vt est glacies, sed vt aqua erat fontium illius temporis, sub mense nempe Augusto. Viuit itaque hoc animal actu & tactu cum sanguine frigido. Imò & cor ipsum eodem modo actu erat frigidum, quod similiter eximi iussi. Vitales autem hæc testudo actiones habuit horæ spatio absque corde (quod etiam Aristoteles nouit) sed & absque capite, nam pedes mouit ad tactum nostrum, & sine eodem quoque retraxit. Tamdiu similiter coriam exemptum & mensæ impositum, vibrante suo motu vixit. Sed iterum parerga hæc esse exclamabis, quæ tamen Medicinæ studiosis non ingrata fore auguror. Reliqua de testudine marina non addo; quæ iustæ etiam magnitudinis libellum efficere possent.

Sanguis & cor in hac testudine viua sunt actu frigida.

Hæc sine capite & corde, & hoc sine animali vixit.

Adduci non possum, vt credam hunc pulmonum situm, oculatissimi *Aristotelis* industriam effugisse, in animali tam noto præsertim, & ipsi vbiuis obuio, licet hunc non expresserit. Lib. enim 3. de part. anim. cap. 6. hæc habet. *Quæ viuipara sunt maiorem & copia refertum sanguinis habent pulmonem, propter calorem sua natura. Quæ contra ouipara sunt, exiguum & siccum, sed aptum ampliari & extumescere, cum inflatur; qualis eorum est, quæ ex terrestribus, quadrupedes ouipara sunt, vt lacertorum, & testudinum, & cæterorum generis eiusdem.* Nisi quis ex hoc eodem capite *Aristotelem* hoc ipsum insinuasse autumet, cum ait, ad cordis palpitationem nihil pulmones conferre, cum quia in homine spes rei futuræ eandem ciere queat; *tum quia in pluribus animalibus* (& hic intelligere testudinem potuit) *cor laxo interuallo à pulmone distat, situmq. superiùs tenuit.*

An Arist. hunc pulmonũ sitũ nouerit?

Attamen propiùs ad nos accessit *Plinius*, qui hunc *Aristotelis* locum dubio procul vidit, & vt plurima alia quoque, in sua commentaria retulit. Nouisse videtur pulmones in testudine sub diaphragmate totoq. sub tegmine comprehendi. Lib. enim 11. cap. 37. hæc habet verba. *Sub corde pulmo est, spirandiq. officina, attrahens, ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus cauus. Pauca eum (vt dictum est) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, spumosum, nec sanguineum, ideo non sitiunt. Eadem est causa, quare sub aqua diu ranæ ac phocæ vrinentur. Testudo quoque quamuis prægrandem, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet.* Videntur eadem & diuersa dicere *Aristoteles*, ac *Plinius*. Hic magnum in testudine, ille paruum agnoscit pulmonem. Aristoteles tamen, ex paruo magnum fieri vbi inflatur (quod verissimum est) non diffitetur modò, sed pro confesso quoque ponit. Vterque non multo sanguine turgere, quin eum exanguem quasi statuit, quod ipsum quoque experientia attestatur.

Aristoteles & Plinius in describẽdo hoc pulmone discrepant & conueniũt.

Hactenus rectè *Aristoteles*. At quod mox sequitur, naturæ minimè respondet. Lib. 1. enim cap. 16. Hist. anim. *Cor etiam*, ait, *arteria* (*asperam* semper intelligit, nam quam nos dicimus nunc *arteriam* simpliciter, ille venam aortã appellat ibidem) *obesis, cartilagineis, fibrosisq. vinculis: & qua annectitur cauum est.*

Arist. putat è pulmonibus aerẽ in cor trãsire.

est. Spiritus dum arteria inflatur, an subeat cor? minùs in nonnullis constat, scilicet minutis. At in grandioribus animalium, spiritum cor subire ipsum apertum est.

Atqui marinæ testudines, in quibus nos probauimus minimè aerem è pulmonibus cor subire, non minuta sunt animalcula, cum *Plinius* dicat, *in mari Indico tantæ magnitudinis reperiri, vt superficies earum singulæ, casas integant habitabiles, atque inter insulas rubri maris his cymbis nauigent*. *Nicolaus Trigautius* quoque, qui primus è *Iesuitis* ex *Sinarum* Regno *Romam* rediјt, aliosq. & viæ & vitæ socios (inter quos *Ioannes Terrentius* meus fuit) eòdem, ad prædicandum *Christi Euangelium* traduxit, hic inquam, cum aliquoties domi meæ esset, certo mihi asseuerauit, in mari illius Regni *testudines* vidisse se, tantæ magnitudinis, quantæ est cubiculum meum, quod passus est longum decem, latum septem. Licet autem hic *Theodorus Gaza* ex suo potius addiderit, *scilicet in minutis*, cum textus Græcus *Aristotelis*, hæc non habeat, nihil tamen impedit, quin hoc Aristoteles voluerit, cum dicat statim, in grandioribus animalibus spiritum ab arteria inflata in cor subire. *Scaliger* hunc locum explicans, hoc Aristotelis, atque adeò totius scholæ medicæ dogma ratissimum habet. *Necessariò in cor dimittitur aer*, ait. *Quid enim ageret in arteria nisi prorsum subiret? Porrò altera ratio est. Non eget arteria aere ad refrigerandum, exanguis est. Frigida est sua natura. Cor calidum. Igitur eget inspiratione. Item expiratione vt exoneret se fumis.*

Reclamat experiētia in marina testudine.

Nicolaus Trigautius Iesuita, primus, ex regno Chinæ Romam venit.

Hic ingentes ibidē testudines vidit.

Scaliger cōfirmat aerē inspiratum ad cordē ferri.

Sed hoc Aristoteli statuisse nō satis est, vias quoque cap. 17. & meatus docet, quibus aer in pulmonibus contentus, ad cor corriuetur. Et quoniam limpidiore hic *Scaliger* oratione mihi visus videtur, quàm *Gaza*, eius potius latina verba adducam, quæ sic habent. *Meatus autem qui à corde in pulmonem ferunt, ij & eodem scinduntur modo, quo arteria: & arteriæ fistulas totum per pulmonem assequuntur: Sunt autem in parte cordis superiori. Neque verò vnus communis est, sed inter se coaptati recipiunt spiritum, quem ad cor transmittunt. Alter enim in dextrum sinum: alter in sinistrum meatum.* Horum nisi fallor, verborum hic est sensus. Non communem vnum meatum esse, qui aerem ex omnibus *arteriæ asperæ* fistulis recipiat, sed anastomosin fieri meatuum, ex corde prodeuntium in pulmonem, & cum minimis fistulis arteriæ coalescentium, hinc introire aerem, exire fuligines. Verum hunc textum declarans *Augustin. Niphus* ita concludit. *Animaduerte tamen hæc, quæ dixit de meatibus, & de colligantia meatuum, esse obscura, nisi per dissectiones, quæ visu constant, innotescant.* Rectè profectò, præterquam enim, quòd Arist. hic vult aerem ad dextrum quoque cordis ventriculum deferri, nulli vsui ibidem futurum: sectiones, mihi credas, nihil quàm minus obscurum hoc axioma dilucidabunt. Quam enim anastomosin non detegit, per tubulos intrusus flatus in vasis minutissimus, eandem minimè scias, per diligentissimam etiam sectionem manifestatum iri. Sic equidem mihi sæpius, hoc solo insufflationis medio visa fuit venularum & arteriolarum, in plexu choroide intra cerebri ventriculos existente, subtilissimarum symphisis, quam frustra quamuis saberrima dissectione indagare quis potuisset.

Arist. etiā huius transitus vias reperit.

Nunquā vasorum minimorū cōnexionem sectio deteget, quàm insufflatio non patefecit.

Nec moueat quemquam communis obiectio in mortuo corpore omnia collabi & occludi oscula, ideòq. aerem penetrare haud posse. Falsum id esse ipsiusmet

siusmet pulmonis per tubulum inflati extrema tumefactio ostendit, & venularum arteriolarumq. in cerebro minutissimarum reseratio.

Natura in alio dogmate Aristoteli est contraria.

Necdum hic quiescit natura, quæ in alio quoque *Aristoteli* filio suo reclamat dogmate. Hic enim hoc ipso & capite & lib. 7. supra *septum transuersum* sua *pulmonibus* subsellia assignauit. *Sub pulmone septum*, ait, *transuersum pectoris est, quæ præcordia & cinctum appellant* &c. Nos tamen in testudine tam terrestri, quàm marina, contrarium demonstrauimus. Miror mehercle, exercitatissimi in piscium anatome *Rondeletij* manum hæc non obseruasse, vel saltem tacuisse ipsum, quin lapsu maiore ruisse. Hic enim lib. 16. de piscibus cap. 5. sic habet. *Pulmones in testudine maiores sunt, & multò densiores, quàm in terrenis animantibus, ne vt opinor aqua maior copia, vnà cum alimentis hausta in tenues meatus se penitus insinuans, reijci tota non posset per foramina illa, quæ narium loco in superiore rostro habet, quibus aquam reijcit non aliter quàm delphini per fistulam*. Miror magis hoc ipsum ab *Aristotele*, quem *Rondeletius* ceu communem præceptorem neglecta autopsia secutus est, statutum fuisse. Cum etenim *Arist.* lib. 3. cap. 7. & 8. de partibus animal. decreuisset quadrupedibus ouiparis omnibus fungosum esse pulmonem, & ob id vesicam illis deesse, excepit tamen ab hac regula testudinem marinam. *Vesica enim omnia carere, ait insecta, pisces, penna, squama & cortice intecta, tum propter humoris assumpti exiguitatem, tum quia quantum incrementi contrahitur in ea ipsa absumatur, excepta testudine inter corticata, in hac enim tantummodo natura castrata est. Cuius rei causa est, quòd marinæ testudines pulmonem habent carnosum, sanguineum & similem bubulo, terrestres autem proportione maiorem, superficies etiam quia obtenta praduraq. modo silicis est, facit ne humor difflari, euaporariq. possit per carnem laxiorem*.

Doctiss. Rondeletius pulmones in testudine male obseruauit.

Sed hic Aristotelem quam naturam sequi maluit.

Sed eadem reprehensione qua Aristotelē mactat dignus videtur.

Possem hic eadem ego *Rondeletium* excipere compellatione, qua is in *Aristotelem* inuehitur, quòd hic splenem admodum exiguum in testudine lutaria videre potuerit. Renes autem & vesicam videre non potuerit, quæ lutariæ inesse negauit. *Quare* inquit *Rondeletius, cum maiorem τῇ αὐτοψίᾳ, quam cuiusdam hominis authoritati fidem adhibeam, affirmo testudinem lutariam & vesicam manifestam ac magnam & renes carnosos habere prope testes*. Quod si bene igitur *Rondeletius* oculis suis in terrestri, marina, & haud dubiè lutaria testudinibus vsus fuisset, in his pulmonem non densum & bubulinum, sed flaccidum, ac tenui substantià præditum reperisset.

Relicta testudine chamæleontē prosequimur.

Agitur de longa ab omni alimento abstinentia.

Reuertamur modò ad *Chamæleontem*, de cuius diuturna ab omni alimento abstinentia, & longissimo hominum quorundam ieiunio, ex iunioribus medicis, ac philosophis variè varij philosophati sunt. Quorum omnium opiniones cum in cumulū vnum congesserit, & perspicacissimi ingenij sui acumine examinauerit atque explanauerit *Fortunius Licetus*, doctissimis quatuor libris *De his quæ diu viuunt sine alimento* collectorem meum ablego, qui si plura scire auet, *Paulum Zachiam* consulat censeo Medicum Romanum in lib. tertio *Quæstionum suarum Medico-legalium*, quem propediem prælo committet, cum in prioribus duobus, egregium ingenij sui specimen exhibens, vtilissimam tam Iurisconsultis, quàm Medicis operam nauauerit. Equidem non plurimarum solummodo bestiarum, *Testudinum* inquam, *Glirium*, *Vrsorum*, *Hirundinum*, & In-

& *Insectorum plerorumq.* ad multos etiam menses nutrimenti carentia, iam scriptis & experientià certa est: sed miram & insolentem eandem quoque in hominibus quibusdam, tam nostris, quàm auorum nostrorum temporibus, animaduersam fuisse fidelissimorum monumenta historicorum nos docere possunt.

Hippocrates noster lib. de *carnibus* seu *principijs* probare volens *hominis vitam septem dierum numero circumscribi: Quòd tot diebus genitura eius ad vterum perueniens omnia acquirat quacunque ex corpore ipsi accedere par sit.* Id ex hoc quoque fonte deducit. *Quod plerique quidem ex his qui septem diebus nil edere aut bibere volunt, in his moriuntur. Quod si qui eos superauerint, nihilominus tamen moriuntur. Nonnulli etiam ne per inediam è vita discederent, sed vt comederent, & biberent persuasi sunt: verum venter non amplius admittit. Ieiunum enim intestinum in his diebus cohærescit, quibus etiam illi moriuntur.* Hipp. sep. ẽ dierũ inediam in homine mortalẽ censet.

Quare mirari subit tam crudeles olim quosdam medicos extitisse, quorum *Gal.* 8. *Methodi* cap. 6. meminit, qui *Diatritariorum* sectam introduxerunt, quòd non nisi tertio exacto die ægris suis cibos primùm exhiberent. Et *Cornelius Celsus* inter priscos illos fuisse memorat, qui quinque etiam & sex dies ab omni alimento abstinere ægrotis suis imperitabant. Longè mitiores & indulgentiores sunt hodie Medici, nostri præcipuè *Romani*. Quamuis *Neapolitani* hos ipsos ceu parcos adhuc calumnientur. Quare cum ante plures iam annos *Neapolim* vrbem pulcherrimam visum iuissem, & à primario quodam eiusdẽ Medico (claruit autem ea præstantissimis semper & opulentissimis Medicis) libellus dono mihi oblatus fuisset, *de modo cibandi ægros in vrbe Neapolitana*, hoc mihi is circumstantibus nonnullis iunioribus Medicis improperauit. Velim hunc legas libellum, discasq. ait, qua ratione ægri sint cibandi, cum vos Romani Medici strictà ac tenui nimis diæta maiorem ægrotantium vestrorum partem perdatis. *Tortam, tortam*, hoc est ex carnibus contusis succum ipsis præbere oportet, & liberaliter magis egregièq. nutrire. Ego longiori non esse locum disputationi concessum aduertens, cum eidem, ceteri ridentes omnes applauderent. Bene mones, inquam, mi Domine, & magnam tibi gratiã, quin forsan statuam quoque ex auro *Philippeo Neapolitani* tui, pro tam salutifero ipsis documento relicto debebunt. Semel profectò saltem, dum aura hac fruimini vitali, vobis sufficienter & bene est comedendum. Id quod integrà dum sanitate estis, haud facitis, cum vix alio tunc cibo, quàm *brassicà*, (vos *bruocoli* vocatis) victitetis. Æquissimum igitur est, ægrotis vestris opimiori magis cibo prospicere. Atque ita reciproco risu rixæ nostræ, quæ nullæ erant, solutæ fuerunt. Veruntamen posse & mori & mortem euadere, qui septem dierum spatio inediam etiam in morbis periculosissimis tolerarunt, ego ipse testimonio suffragari possum. Ante annos viginti tres, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus* in Vrbe perlatus fuit, qui manià percitus, penem & ambos sibi testiculos ad vnguem absciderat, & cum ad ripam *Tiberis* habitaret, in idem flumen & hæc & cultrum proiecerat. Qui cum non solùm in suammetipsius carnem iniurius fuisset, sed in *Deum* quoque ac *Diuos* eius, contumelias iaceret; reprehendit ipsum acriter, qui illius loci *Prior* dicitur, & num *Symboli* no-

Crudeles veteres quidam Medici qui ægris triũ & sex dierũ inediam præscribunt.

Hodie sunt liberaliores Romani præsertim.

Hos Neapolitani adhuc pro parcis proclamant.

Author defendit Romanos iocosè aduersus Neapolitanos.

Moriuntur & viuere nõ possunt qui septem dierum ieiunium tulerunt.

Mirabilis casus eius qui pudẽda sibi abscidit, & decẽ diebus ab omni alimẽto abstinuit

ſtri *Apoſtolici* articulos veraciter crederet, obteſtabatur. Credo, inquiebat ille hæc omnia, *Et credo di più, che chi non fà, come hò fatto Io, che non và in Paradiſo.* Hoc eſt, & hoc amplius credo, quòd niſi quis meo exemplo ita ſeipſum caſtrauerit, regnum cœlorum ingredi non valeat. Cui ego, atqui tu paucos certè ita ſocios habebis.

Hic decem integris exactis diebus, nec cibum, nec potum vllum aſſumpſit.

Denæ illum noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina, viderunt inopem, potusq. cibiq.

Hic inedia ſpontanea ſe occidere voluit.

Quin etiam vbi per vim ipſi aliquid ingereretur, aut in faciem præbentium expuebat, aut de induſtria prouocato ſibi vomitu id eructabat. Redierat enim, per ingentem illam ſanguinis arterioſi & venoſi profuſionem, ad mentem ſaniorem, & ſe ipſum, turpitudine facti, & verecundiâ ductus, inediâ interficere cupiebat. Vndecima demum die perſuaſi ipſi, vt vitellos ouorum duos aſſumeret, quod factum, & poſt hos eadem die, binos alios capiebat. Sequentibus porrò diebus paulatim cibari & pauxillum vini ſorbere perrexit. Decimaſeptima verò die non ex vulnere, quod omnino perſanatum fuit, ſed ex obſtinata illa inedia obijt.

Decē dies abſque omni cibo vixit.

Fœmina quædam ægrotās vndecim diebus nihil potus aut cibi ſumēs conualuit tamen.

E regione eiuſdem Noſocomij fœminam quandā mea ſub cura habui, pauperculam ac vetulam, miris vexatam ſymptomatibus, nunc epilepſiâ, modò cataphorà, iam lethargo, mox ſingultibus, & ventriculi ſuccuſsionibus, horrendiſq. motibus agitatam; ita vt vndecim dierum ſpatio nonniſi vnicum oui vitellum ſorbuerit. Quæ cum ſiti ingenti vexaretur, & aquam auidiſsimè peteret, ori quoque admoueret, hanc tamen ob conuulſiuos ſtomachi motus, ac gulæ læſionem transglutire haud potuit. Dixiſſes illam *Tantali* pœnâ affectâ, quærebat enim aquas in aquis. Siquidem is vt *Ouidius* ait,

Semper eget liquidis ſemper abundat aquis.

Quare, & hi *Ouidiani* verſiculi miſerculæ illi fœminæ quadrare poterant.

Oraq. vana mouet, dentemq. in dente fatigat,
Exercetq. cibo deluſum guttur inani.

Euaſit tamen Dei gratiâ, ex periculoſiſſimis illis accidentibus omnibus, & continuo vndecim dierum ieiunio, quam biennio poſt, pleuritide laborantem feliciter denuo curaui.

Licetus receſet hiſtorias illorū qui ad plures menſes & annos abſque alimento vixerunt.

Memorabilis hiſtoria Nicolai Heluetij etiam ob Sanctos vitæ mores conſpicui.

Verùm non his ſimilia modò plurima, ſed vnius, duorum, quinque & ſexdecim menſium abſtinentiam, quin ad annos quoque duos productam, ad tres & quatuor ſimiliter protenſam, ad duodecim durantem, & vltra duodecim demum protractam, reperies apud eundem *Licetum*, & cum quodam animi ſtupore lectitabis. Memorandum hoc factum eſt, quod *Nicolaus Heluetius* (hunc *Bruder claus* vocant ijdem *Heluetij*, & ob vitæ tranſactæ ſanctimoniam in veneratione habent) *poſt ſuſceptos ex coniuge quinque liberos, cum haud longè poſt ab oppido ſolitariam vitam ageret, peracto decimoquinto anno ſine vllo cibo potuq. deceſſerit.* Vt apud *Eborenſem* legimus. Hunc vt Beatorum catalogo adſcribatur, *Epiſcopus Conſtantienſis*, in cuius Dioceſi is vixit, iam *Romæ* adnititur, productis quæ in vita, & poſt mortem edidit, miraculis.

Neque hic conſarcinare placet, ſingulorum opinantium, & tam portentoſæ

ſit inediæ cauſas & argumenta dicentium ſeriem, neque ſub incudem reuocare; quas de hac re diſquiſitiones idem *Licetus* exquiſitiſſimè examinat. An animalia videlicet & homines illi interea, dum alimentis abſtinent, inſpirato alantur aere? an exhalatione magis per aerem ſparſa? vel pituità intra corpus ante congeſtà? aut ſucco melancholico potius in nutrimentum poſtea cedente? an pinguedinis colliquamento? an ſanguine menſtruo benigno tantiſper in homine latitante? an ſit diuinæ virtutis & Dei opus, tam longa inedia? an ad Angelos, Cacodæmones aut aſtra rectiùs referenda? num ſympathia & indiuidualis proprietas quædam, ecſtaſis, cataphora, cutis conſtipatio hìc aliquid valeant? aut viſcerum conſtrictio, tabes, atrophia, ventriculi ſtupor ſint in cauſa? an pharmacum aſſumptum hoc poſſit præſtare? an demum hoc ipſum conſuetudini ſit attribuendum?

Varij variæ cauſas tam diuturnæ inediæ afferunt.

Hoc interim ſilere haud debeo, eundem *Licetum* nullatenus permittere, aerem inſpiratum in alimentum cedere. Quod alimenti requiſita aer non habeat. Non ſit tangibilis ſcilicet, ſapore careat, nec animatus ſit, nec exanimato deſumptus, & proximà careat potentià ad induendam animam. Sed neque mixtum perfectum ſit, quod neceſſe foret, cum ex ijs nutriamur, ex quibus conſtamus. Et cum *Hippocrates* lib. de *Corde*, alimentum intra corpus retineri velit, aer autem inſpiratus denuo expiretur, hanc ipſi quoque conditionem deeſſe.

Licetus nullo modo vult aerem nutrire poſſe.

Aſt neque ſpiritus etiam ſolos, licet retineretur aer, ab hoc ali pugnat *Licetus*. Si dicas *Galeni* placitum hoc fuiſſe, ſpiritus nutriri & cibari aere, vt in opere de *vſu partium* videre eſt. Reſpondet, *Galenum* communiore nutritionis vocabulo vſum, adeòq. metaphoricè & æquiuocè locutum fuiſſe. Quemadmodum *Virgilius* quoque fecit, dum 1. Æneid. ait.

Quomodo Gal. intelligat ſpiritus aere cibari.

Quem ſi fama virum ſeruat, ſe veſcitur aurà
Aetherià.

Nam neque aerem poſſe verti in præexiſtentis ſpiritus ſubſtantiam vult, quod eſſet eos alere, neque in nouos ſpiritus commutari, quod propriè generatio foret, quod fieri tamen poſſe *Galeno* placet, *Liceto* diſplicet. Et quoniam huc perueni, atque *Licetum* meo egregiè fauere paradoxo comperio, quod eſt, ex aere inſpirato gignendis in corde ſpiritibus vitalibus, nullam præberi materiam poſſe: cum hic illud minimè ingrediatur. Operæpretium eſt, philoſophiæ & artis duo culmina noſtræ, *Ariſtotelem*, inquam, & *Hippocratem* ipſum in theatrum producere, & quid ipſis animi de hac re fuerit, ex dicto *Liceto* referre, ac cunctis æqua lance ponderandum proponere.

Licetus fauet authori neganti ex aere ſpiritus fieri.

Hic itaque philoſophus prætendit *Ariſtotelem* cap. 8. de *reſpiratione*, *minimè velle reſpirationem fieri alimenti gratia, quaſi calor internus* (hoc eſt ſpiritus) *alatur aere inſpirato, qui ceu igni ſuccenſo, velut fomes per inſpirationem adijciatur, abſolutaq. nutricatione foras quæ ſuperſunt excrementa per expirationem detrudantur, fictitiumq. eſſe calorem ex aere fieri, quem ex alimento, nimirum ex ſanguine fieri conſpicimus, caloris & ignis interni nomine ſpiritum appellans.*

Probatur hæc ſententia ex Ariſtotele.

Hippocratis autem verba, niſi candidè explicentur, vulgari Medicorum errori ſuppetias adhuc ferre videntur. In libro enim de *Flatibus*, *Animantium*

Probatur ex Hipp. quoque licet hic pri-

ed by Google

[...]c fronte contrarium sentire videatur.

corpora à triplici nutrimento sustentari inquit: *nempe à cibo, potu & spiritu. Spiritū verò* in corpore animalis contentum appellari flatum, extra corpus dispersum esse aerem, qui maximus sit in omnibus, quæ corpori accidunt, & author & dominus. Accedit ex lib. de Alimento Hipp. adhuc clarior sententia. *Pulmo*, inquit, *contrarium corpori alimentū trahit, reliqua omnia idem. Principium alimenti spiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua respiratio. Principium alimenti & humidi, & sicci, os, gula, venter. Verùm antiquius & primordiale alimentū per abdomen umbilicus.*

Explicātur Hippocratis loca.

Alimētum duplex vnū re, alterum solo nomine.

Hucusque ex *Hippocratis* authoritate deduci videtur, spiritus aere inspirato, ceu vero suo pabulo nutriri. Sed quoniam hic eodem opusculo, paulò ante dixerat: *Alimentum non alimentum, si nutrire non potest, nomen est alimentum, non opus: opus & res est alimentum, non nomen.* Obscurioribus his verbis dilucidat magis priora *Licetus*. Duo nimirum apud *Hippocratem* alimenti nomine insigniri: Vnum reuera cum nutriat, alimenti nomine re & opere dignum est: alterum cum verè non alat, solo nomine contentum est, & æquiuocè alimentum appellatur. Hoc ita intelligendum esse asserit. Cum cibus & potus conferuent viuentis substantiam, re ipsa præstant, quod *Aristoteles* ab alimento requirit, & *Hippocrates* opere ac re ipsa alimentum nominat. Et hæc est vera nutricatio. Ad quam cum & hoc requiratur, vt calor contemperetur, ne ipsius æstus subità ac vehementi sua operatione consumat humidum, hunc autem æstum aer inspiratus moderetur, qui vt ingreditur, ita egreditur, propterea hic non opere, sed nomine solo alimentum vocatur.

Quid intelligatur per contrarium alimentū.

Atque hinc est, quod *Hippocrates* ait, *per pulmonem* (quod etiam per nares, os, guttur, & reliquam respirationem fit) *contrarium corpori alimentum trahi. Non contrarium autem per os, gulam ac ventrem deferri.* Quasi dicere velit, pulmonem attrahere contrarium alimentum, quoniam aer ad contemperationem æstus, qui in spiritibus residet, ductus, contrarius dicitur, quoniam calorem refrigerat: quicquid enim excedentem quamcunque qualitatem remittit, id rectè illi contrarium statuitur. Ast cibus & potus, cum in substantiā corporis verti debeant, sunt idem ipsum corpus in potentia, quemadmodum sanguis est potentià caro, licet & ipsi cibi ac potus, antequam concoquantur, actu corpori dissimilia dicantur. Tamen siue concocti, siue non concocti, merentur verā alimenti nomen, quod re ipsa tale esse possint. Si enim aer quoque in spiritus ex *Hippocratis* sententia commutari valuisset, non illum vtique contrarium alimentum dixisset, esset enim is potestate spiritus vitales, qui corpori nequaquam sunt contrarij, sed ad eiusdem constitutionem pertinent. Quare æquiuocè tantum erit alimentum, quo sensu, alio loco, Hippocrates, vbi de principijs videlicet, dixerat, *Alimentum calidi frigidum est.*

Cibus & potus re ipsa, aer tantū nomine, & contrarium alimetū dicitur.

Author Liceti explicatio placet.

Audax authoris pronunciatum nec aerē in aquam, nec hanc in aerem verti.

Ego hanc *Liceti* ingeniosam explanationem non modò non repudio, sed ambabus etiam vlnis amplexor. Et tantum abesse autumo, vt aer inspiratus vel in spiritus, vel in animalis vllam corporis particulam conuerti valeat, vt quasi pronunciare ausim, *nullo vnquam tempore vllam aeris atomum, vel in aquam, vel in ignem, vel vice versa aquam in aerem* (quod strenuè tamen à plerisque philosophorum, Peripateticorum præcipuè scholis, propugnatur) *commutatam fuisse.* Possem clarissima ad placitum hoc meum παραδόξων corroborandum, argumenta,

menta, & saltem non demonstrationes producere. Verum hoc alio à me loco fiet, factumq. iam est in vna ex meis prælectionibus, quas tempore studiorum renouationis, in hoc nostro *Athenæo Romano* quotannis, præmittere in publico doctissimorum consessu, & Illustrissimorum corona virorum, eram solitus.

Hoc interim, ne prorsus nihil dicam, æquus sibi lector persuadeat. Quod si vllus exstaret aerem in aquam côuertendi modus, is dubio procul esset summa aeris compressio. Nam veluti, si ita aer rarefiat, vt amplius sub forma aeris consistere nequeat, ignis efficitur, quemadmodum contingere aiunt illi, si aer exempli gratia inter silicem ac chalybem interceptus subtilissimè attenuetur, & ignis euadat: sic vbi adeò compingitur, adigitur, côstringitur, & incrassatur, atque in locum quendam, vbi exitum nullum inueniat, arctissimè compellitur, aer esse desinet, & aqua fiet. Id quod existimo in nubibus, ex mente ipsorum, vsu uenire, quando aerem in aquam densatum guttatim decidere credunt. Placiti huius aliqua probatio.

Atqui *Vincentius Vincentij Vrbinas*, quo ego familiarissimè vtor, subtili ingenij sui speculatione, & dexterrimâ manuum operatione nouo planè ausu, ante hos quinque menses, in hac ipsa *Vrbe Roma* inuenit, qua ratione *Bombardam manuariam* fabricaret, quæ globulum ex argilla durissimum, aut glandem etiam plumbeam, ea celeritate, impetu & violentià expelleret, illaq. ferme omnia præstaret, absque vllo igne & puluere fulminali, sed solà aeris dynami & agitatione, quæ præstare est solita vsitatissima nobis *bombarda* fulminea & igniuoma dicta. Atque hoc inquam, mero fit aeris in illam côpulsu, adactione, & vt credere par est, constrictione violentissima, quem ibi ad vigintiquatuor pluresue horas detinere, secumq. hinc inde deferre, & ad libitũ postea, data aeri via, glandes illas explodere, atq; ad scopum quam directissimè collineare solet. Res, quæ doctos, indoctos, magnates æquè ac idiotas ita in admirationẽ rapuit, vt cateruatim ad ædes ipsius quotidiè peruolent hoc artis miraculũ spectaturi. Vincentius Vincẽtij Vrbinas, nouo ausu nobis bôbardam pneumaticã côfecit Romę anno 1627. In hanc côpellitur maximè aer qui in aquã nunquam abit.

Sunt verò multi, qui primum inuentum & excogitatum instrumentum tribuunt, & meritò, *Io. Baptistæ Portæ Lynceo*, quod etiam suæ Nat. Magię 19. librum non segniter legenti clarissimè patet. Et iamdiu retulit mihi Illustriss. *Princeps Cæsius* noster (qui apud hunc eundem *Portam* antequam penè ætatis crepundia reliquisset, auspicatus est seueriorum scientiarum primordia) cui tum adolescentulo Auditori suo dictus *Porta* significauit, se inuenisse & exposuisse lib. suæ *Taumatologiæ* modum conficiendi non solùm Sclopetũ pneumaticũ, sed & alia similia sine aeris aut ignis auxilio. Ita mirabilia inuenta huius in omni scientiarum genere excellentissimi Viri, velut superiùs quoque cum *Telescopio* accidisse commemoraui, à posteris fideliter praxi commissa suum effectũ quotidie côsequuntur; Vt vt ea initio multis visa hyperbolica, ac velut à tumultuario philosophantis enthusiasmo profecta, impossibilia iudicata fuerint. Plurimi hoc artis miraculum visum eũt. Ioan. Bapt. Porta Lynceus aliquibus creditur primus inuentor. Vocatur ab authore bôbarda pneumatica.

Atqui nunquam compertum fuit, inclusum hic aerem in aquam resolutum fuisse, quin hoc diligenter est annotatum, quotiescunque in loco humido, vel subterraneo, vel vbi fontes & stagnantium aquarum essent receptacula, aere bombarda solo sine glandibus impleretur, & manus foramini, vnde erumpere in explosione ille aer solet, opponeretur, volam manus paulisper quod mihi quoque contigit, madefactam fuisse. Vbi autem eadem bombarda aere in- Nunquam aer in hac conclusus in aquam abijt.

 aperto

aperto loco, aut solaribus illustrato radijs, vaporibusq. ob id minùs scatente, oneraretur, humiditatem illam minimè post viginti etiam quatuor horas animaduersam esse. Quo spatio & ampliore paululum prælapso, non ampliùs effectum aer ille inclusus, in extrudendis adeò fortiter globulis præstare solet: non quòd in aquam is abierit, sed quòd per poros forsan etiam orichalci, ex quo *sclopetum* hoc totum est confectum (est enim *aer Plinio* teste, *per cuncta rerũ permeabilis*) & per occulta commissurarum spiracula expirauerit. Amplius quid dicam, hic artifex in fontes quosdam portatiles, vi, aeris maximam copiam impellit, & sex ac octo dierum spatio ibi detinet, cui vbi laxamenta data fuerint, mirùm, quo impetu aquam is eiaculetur, sed quod hic interea in aquam abeat, nec visum, nec auditum est vnquam.

Expirat suc cessu tẽporis hic aer.

Detinetur tamen integer per octo dies in fontibus artificiosis.

Est autem pars, ac veluti cistula illius bombardæ, in quam aer quasi per siphonem compellitur, longa duodecim transuersos digitos, & lata quatuor, quę eandem duodecies multiplicatam per impulsum, portionem aeris recipit, cuius simpliciter, per se, & naturaliter capax est. Non arbitror profectò, in vlla aeris regione, in arctum magis locum, & compresiùs aerem compingi posse, quando ex hoc pluuias generari aiunt,

Hæc bombarda recipit duodecies plus aeris, quã naturaliter est capax.

Nunquã cũ pluuię fiũt, ita arcte aer cõstringi videtur.

Cum ruit æthere toto
Turbidus imber aqua, densisq. nigerrimus austris,

vt poeta Latinus loquitur, cum aeris regio sit fluida, & mollis vt ita dicam, nec parietes habeat aut ligneos, aut lapideos, multò minus metallicos, quibus tàm duriter aer, veluti in carcere quodam densatus concludatur. Neque hic frigus in aeris regione existens, mihi obijcias, quod ad aeris condensationem & aquæ generationem plurimùm iuuet. Nostra bombarda in media & crudissima hyeme eundem effectum præstitit, quem iam in æstate experimur. Et videmus in Chymicorum ergasterijs, sæpissimè *Capellum* vt ipsi barbarè vocãt rei distillandæ superpositum calidissimum, vt ne contingere quidem manibus absque harum læsione illud valeas, & tamen quod ex re subiacente, in forma vel aeris, vel vaporis ascendit, vbi eò pertigerit, condensari probè & per rostrum in aquæ forma delabi conspicimus.

Frigus non est præcipua causa vt ex aere fiat aqua.

Harum vna bombardarum potentiss. *Hispaniarum Regi*, alia *Poloniæ Regi* fuit hinc transmissa. Curaui & ego vnam fabricari pro Sereniss. *Leopoldo Archiduce Austriæ* Principe magnificentissimo, & benefactore meo munificentissimo, subiectissimè semper à me colendo.

Paucę hactenus huiusmodi bombardæ cõstructæ & pro quibus præcipuè.

Atque hæc alio fine à me adducta non fuerunt, quàm vt partim indè hoc paradoxon meum, *nec aerem in aquam, nec hanc in illam verti*, probarem: partim artificis huius amici mei nomen immortalibus, si fieri à me posset, chartis consignarem.

Cur hactenus author de hac bõbarda egerit.

Nunc ad colores quoque esset transeundum, in quos *Vertumni* instar se mutat varimodos hæc bestiola, vt inde prouerbio hominem versipellem & vafrum si notare velimus, dicamus *Chamæleonte mutabiliorem* esse. Et *Tertullianus* libello *de Pallio* scripsit, propriè *Chamæleonti* datum esse, quod vulgo fertur, *de suo corio ludere*, hoc enim animalculum, si *Polypum* & *Tarandum* excipias, penè solum in sua pelle, dum variè coloratur, egregium hominibus lusum exhibet.

Reddenda causa esset variationis colorũ, sed hoc difficillimum est axioma.

Verùm,

Verùm, si vllo in axiomate physico & mathematico inscitiam meam professus vnquam fui (ego enim quàm pauca sciam, multaq. me fugiant, & plurimos socios habeam, qui multum tamen sibi sapere videntur, iam toties inculcaui) in hoc, illam quæ de coloribus est, audacter omnibus denuncio. Noui equidem, si quæ à philosophis circumferuntur, sub *rationis incudem* reuocentur, & *experimentorum malleis* probè contundantur, haud diu subsistere posse. Si præcipuè à quatuor in mixtis persistentibus elementis dictis, (quorum cuilibet, sui quilibet colores attribuuntur) hos eosdem venari voluerint.

Fatetur author spóte ignorantiã suã, & plurimos habet socios.

Solus *Mercurius*, & *plumbum* solum, pro diuersa tantùm digestione, coctione & alia quauis chymica elaboratione, quàm varios quæso & elegantes sortiuntur colores? *Plumbum* vstum enim modò virescit, modò flauescit, modò citrinum, rutilum, & cineritium euadit, idq. ex sola sæpissimè contusione contingit. Ita vt persuasissimum haberes, toties iam formas suas vtrumque innouasse, quoties faciem & vestitum externum ceu laruas quasdam singulares, in totidem coloribus mutarunt, & in idem tamen *plumbum* sine qualitatum, nedum substantiæ noxa, & in eundem *Mercurium* seu argentum viuum, quod magis quàm *Chamæleon*

Argent. viuum & plumbum colores maximè mutant.

Omnia transformat sese in miracula rerum

pauxillo artis auxilio, imò sua sponte postliminio reuertuntur.

Mercurius inter metalla miraculum.

Aristoteles noster 2. de Hist. an. cap. 11. *Mutat suum colorem Chamæleo*, inquit, *inflatus*. Et 4. de part. anim. cap. 11. ad metum hanc colorum variationem refert. *Est*, ait, *omnium ouiparorum pedestrium tenuissimus Chamæleo; quippe qui omnium maximè inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ eius referenda est, quæ nimio namq. metu multiformis efficitur, metus enim refrigeratio per inopiã sanguinis, caloris q. est*. Ast hìc *Arist.* dissona sibi docere videtur, cum supra per *inflationem*, hìc per *constrictionem*, colorum variationem effici scripserit. In metu enim animalium habitus non intumescit, sed comprimitur.

Aristot. sibi contradicere videtur in variatione colorũ in Chamæleonte.

Plutarchus hoc dilucidissimè argumentum, quomodo per contractionem, nempe cutis, & non eius eleuationem id fiat, in *Quæstionibus* suis *naturalibus* explicat, quem philosophantem audire operæpretium fuerit. Quærit ibi, *cur polypus* (quod quæsitum æquè ad *Chamælaontem* transferri debet) *colorem variet?* *Vtrum*, inquit, *vt Theophrasti opinio fuit, quod animal natura meticulosum sit? Ergo vbi perculsus est, vnà cum spiritu conuerso, vertat hominis more colorem. Hinc in prouerbio est, vertitur ignaui color*. Sed non satis esse, addit, variati coloris causam indagasse, quærendum restare, cur similem exprimat ei rei, cui se applicat. Vt si *Polypus* videlicet illius saxi marini colorem repræsentet, cui proximus adstat. Vnde *Theognis*,

Plutarchi philosophia in hac varietate colorum.

Polypodis mentem cape versicoloris, adæquat
Qui corium petræ, cui sese adiunxerit omni.

Quare altiùs *Plutarchus* penetrat, & ita ex mente *Empedoclis* speculatur,

Videtur res quælibet effluuia pati.

Effluuium noscens res natas mittere cunctas.

Non enim, ait, ex animantibus modò & plantis, & terra & mari multa assiduè effluit, sed & ex saxis, ære, & ferro. Intereunt enim cuncta, & exolescunt; quod perpetuò resoluatur ex eis aliquid, & pereat continenter. Vult igitur à petris marinis (vt has

nunc in exemplum ducat) ramenta, & fragmina minuta frequentia decidi cõtinuò, quæ alijs, atque alijs infecta coloribus, non cuilibet corpori, sed determinatis quibusdam adhærescant. Nam quæ animalia spiramenta habent admodum adstricta, ab his dilabuntur, quæ admodũ spongiosa, per hæc effluunt & perlabuntur. *Polypi autem caro*, ait, *est aspectu fistulosa & fungosa & effluuijs patens. Quoties iam in trepidatione est, spiritu varians & profugiens, ex timore constringit corpus, contrahitque: vt capiat & retineat rerum, quibus adiunxit se, in facie corporis effluuia. Huiusce causa indicium est magnum, quod non omnia quibus se applicat, referat, neque colorem Chamæleon albus: sed sola vterque, quorum effluuijs respondentia habet spiramenta.*

Plerique antiquorũ tribuũt variationem colorum in chamæleõte ipsi metui.

Cui hæc arridet philosophia, is eam per me acceptet licebit. *Plinius Aristoteli & Plutarcho* de timiditate subscribit, cum dicat *nullum animal pauidius, & ideo versicoloris mutationis esse*. In hoc censu est *Solinus* quoque, qui cap. 32. *Tarandum, Polypum & Chamæleontem vertere metu habitum*, scribit. Sed in his postremis duobus, aliam adhuc causam addit, quæ ipsi hæc, mihi nulla est. *Faciunt hoc idem in mari*, ait, *Polypi, in terra Chamæleontes* (scilicet colorem variant) *Sed & Polypus & Chamæleon glabra sunt, & pronius est cutis leuitate, speculi modo proximantia æmulari.* Et mox sui oblitus tamen cap. 42. non læue, sed asperum, quale reuera potius est, in *Chamæleonte* coriũ agnoscit. *Corpus in Chamæleõte*, ait, *asperum est, cutem qualẽ in Crocodilis deprehendimus.* Ast in Crocodilis maioribus, tuberculis vndique prona pars corporis maximè exasperatur. Quamuis nec hoc vsquequaque verum sit, in minimis Crocodilis etiam, cum ego paruulum admodum habeam, qui semispithamà saltem *Chamæleontis* longitudinem superat, estq; certè vtriusque corij summa differentia, cum eminentias illius & protuberationes, quæ in hoc sunt, in Chamæleonte nequaquam videas, vt qui absque his asperam cutem nactus est.

Solinus sibi cõtradicit.

Quæ differẽtia sit inter cutem Crocodili & Chamæleontis.

Alia variationis colorum causa.

Aliam sibi causam Gesnerus excogitauit. *Ego tenuissimam*, ait, *cutem (qualem esse in sceleto animaduerto) instar tenuis laminæ cornea colores facilè reddere puto, præsertim, cum neque sanguis impediat, neque viscera admodum, cum solus ferè pulmo manifestus in eo sit.* Sit fides penes authorem. Ego tamen in duobus mortuis & exiccatis *Chamæleontibus*, hanc pellis transparentiam vtvt probè illam indagauerim, videre non potui. Quorum vnum planè integrum habet in physica sua supellectili, sæpe laudatus *Princeps Cæsius* noster: alterum sed caudâ mutilum adseruat Eques *Franciscus Gualdi Ariminensis* in Musæo suo, varijs Antiquitatum reliquijs, numismatis, & curiosis industriæ artis operibus instructo. In vtroque asperitatem quandam exiguam, & cinericium colorem reperies, non pallescentem, vt *Aristoteles* in mortuis designabat.

Francisci Gualdi Musæum.

Ratio aliqua, cur in ventre pulmones sint.

Miratus tamen non parum fui, dum ventrem adhuc tumidum, à tot post mortem annis, vidi & contrectaui, quando viscera ibi reperiri solita hoc minus efficere queant, cum *hepar* non admodum magnum habeat, & vt aliqui volunt, *liene* careat, vel pusillum valde obtineat, & *vnico intestino recto* potius, quàm in gyros reflexo constet, quæ res me cogit ferme, vt *pulmones* in ventre inferiore ipsi assignem.

Videtur & *Seneca* in *Quæstionum suarum natural.* lib. 1. *Aristotelis* ac *Plinij* senten-

sententiam ratam habere. Agit autem ibi aduersus eos, qui nubes tanquam specula se habere, in arcu cælesti asserebant. Colorem igitur ab illis tantum recipi, & non imagines, quod erat speculorum proprium, affirmat: id quod etiam fieri ait in ceruice *pauonum*, & quando

Colla Cytheriaca splendent agitata Columbæ.

Nunquid ergo dicemus, ait, *specula eiusmodi plumas, quarum omnis inclinatio in colores nouos transit? Non minus nubes diuersam speculis naturam habent, quàm aues, quas retuli, & Chamæleontes, & reliqua animalia, quorum color aut ex ipsis mutatur, cùm irâ aut cupidine accensâ cutem suam variant humore suffuso, aut positione lucis, quam prout rectam vel obliquam susceperint, ita colorantur.* Atque hæc de coloribus satis sunto, quos enim nos in nostro viuente animali, alij in suis quondam repererint, abundè dictum est. Differunt igitur, vt credi potest, hæ bestiolæ inter se, & colore & aliquo etiam corporis habitu, cum nostro *Mexicano Chamæleonti cauda* nec ita longa sit, nec in sui extremitate in spiram conuoluta, vt *Aphricani* præ se ferunt.

Seneca de coloris mutatione ratio.

Hactenus de colore.

Hunc denique impigro *Aristotelis* mei sectatori nodum proponendum, & dissoluendum duxi. Cum itaque is lib. 1. cap. 4. de *Generat. animalium*, probare cogitaret, ad generationem non esse necessarios *testes*, quòd *serpentes* & *pisces* his careant, & tamen coeant, & copiosum ac prolificum semen emittant. *Vtq. in ratione cibi*, ait, *voraciora, auidioraq. sunt, quibus intestinum rectum*: (non conuolutum nimirum) *sic ea quæ testibus carent, meatusq. tantùm habent, aut non carent, sed intus habent; omnia propensiora, celerioraq. ad venerem sunt*. Hæc confirmata sunt 3. *de part. animal.* cap. 14. cùm ait: *Cetera etiam omnia, quibus intestina sunt recta, ciborum auida sunt, cum enim cibus celeriter egeratur, proindeq. breuis vsus fruendi sit, breui repetant cibum auida necesse est*. Hæc eodem capite paulò infra adhuc magis explicat cum dicit. *Quæ igitur animalia continentiora esse ad cibi desiderium conuenit, hæc sua in aluo laxiores sinus non habent, sed anfractus, orbesq. plures continent, nec recto intestino vtuntur. Laxitas enim intestini auiditatem auget cibi, rectitudo accelerat auiditatem. Quamobrem animalia quæ vel simplex habent intestinum, vel conceptacula ampla, cibum aut copiosum capiunt, aut celeriùs repetunt.*

Scrupulus de intestinis chamæleontis ex scriptis Aristot. natus.

Hæc si vera sunt *Aristotelis* dogmata, & *Chamæleo* noster, vt ex anatome ipsius ad nos perlatum est, intestinum rectum & vnicum obtinuit, næ ille non colorem solummodo suum, sed naturam prorsus omnem & essentiæ proprietates mutabit, hoc est vel *Leo*, vel *Lupus* potius euadet, voracissima & auidissima bestia ab *Ouidio* depicta.

Oblitus & spumis & crasso sanguine rictus,
Fulmineus rubrâ suffusus lumina flammâ.

Lupo enim, ob voracitatem vnicum saltem à *stomacho* ad podicem, illudq. rectum vulgus tribuit intestinum. Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. ita in *Lupo ceruario* esse voluit, *Insatiabilia animalium*, inquit, *quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, vt Lupis ceruarijs & inter aues Mergis*. Quod supra ego in *Lupo* meo *Mexicano* ad oculum falsum esse demonstraui. *Leonem* autem imitabitur, cum & hic ex *Aristotele* lib. 8. de Hist. animal. *Cibo incontinenter admodum*

Si Chamæleon habet vnicum intestinum & rectũ, erit voracissima bestia ex Aristot. dogmate.

vtatur,

vratur, multaq. deuoret solida sine vllo dissectu. Verum in hoc non imitabitur; quod Leo postea biduo aut triduo inediam ferre potest. Quia nimirum ventrem prius vltra satietatem etiam infarciuit, & quia intestina eius gyris conuoluuntur, in quibus diutius alimenta moram facere consueuerunt.

Cur chameleo hæc bestiola vocetur.

An igitur animalculum hoc *Chamaleo* veteribus nostris non iusta absque ratione aliqua dictus fuit, quasi paruus, pumilus & *humilis leo*. Veluti herbas quasdam *chamacyparissum, chamadryn*, & *chamapityn* dicimus, ab arboribus, quas vel folijs, vel odore æmulantur, à *Cypariso, Querco* & *Pinu*. Volunt autem sic appellatum aliqui *paruum leonem*, quod *capite leonem* æmuletur, quod tamen *Aristoteli* haud placuerit, cum dicat huius *rostrum esse simiæ porcariæ simillimum*.

Alij à capite, alij à cauda, alij à rapina dictum volunt paruum leonē.

Alij vt Gesnerus, à cauda deriuant nomen. *Cauda sanè animalis huius leoninā aliquam, ait, quodammodo repræsentat*. *Liceto* magis placet ita dictum à rapina & venatione, quam in alia animalcula exercet. Annotat enim ex alijs *Dalechampius* in cap. 34. lib. 8. *Plinij*, Quamuis famem multos *Chamaleo* menses toleret, linguà tamen sesquipalmum minorē longè exertà, ac vibratà, mucoq. oblitâ, *locustas, formicas, muscas, scarabaeos* & alia insecta, quibus vescitur, eum corripere, retinere, & ad se adducere. Hæc siquis Aristoteli aliquo modo suffragari posse crediderit, me minimè repugnantem, vt communis Præceptoris semper dicta & facta tueri valeam, habebit.

Scrupuli supra propositi aliqua solutio.

Adhuc recentiores non desunt qui hoc animal solo aere viuere putant.

Et tamen adeò Plinij aliorumq. opinio, qui solo aere victitare *Chamaleontes* sibi persuaserunt, præualuit, vt qui nunc etiam diligentissimè orientalium nationum, & animalium mores descripserunt, & loca eadem ipsa adierunt, ab ea dimoueri nondum potuerint. Notat *Pigafetta* in *Regni Congiani* descriptione, & quidem in *Bamba*, quæ ex eiusdem regni sex prouincijs principalior est, ibi reperiri *Chamaleontes* quoque, qui habitent in altissimarum rupium cacuminibus. Non autem nutriri vt reliqua animalia herbis, aut alijs fructibus è terra nascentibus, sed solo aere sustentari.

Alij scriptores credentes Chameleonē vel ex aere solo viuere, vel ex vapido etiam rore.

Lintschotanus quoque, in quarta *Indiæ orientalis* parte cap. 1. hæc habet: *Chamaleonum, quos solo aere victitare famà fertur, ibi numerus frequens est, qui tamen innocui, & nullis infesti oberrant*. Miror magis *Bernardinum Paludanum* in annotationibus suis ad hunc locum, hæc adiunxisse. *Solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris & roris vapidi alimento vtitur*. Adeò difficile est, magnis quoque viris, qui iurarunt in verba magistrorum, veteribus in manifesta etiam re falsis obloqui, vt hoc tentantes aduersus quodammodo stimulum calcitrare sibi videantur. Et *Paludanum* fugisse, quòd *Chamaleontes muscas* saltem venarentur, easq. deuorarent, vix credideram, virum in animalium & plantarum historia versatissimum, quique apud *Enkhusanos* suos, animalium, aliarumq. rerum omnium *Indicarum*, tam *orientalium* quàm *occidentalium*, penum habuit instructissimam: quorum omnium catalogum ad Illustriss. *Cardinalem Barberinum*, transmissum nuper cum voluptate perlegi.

Vel ex solaribusquoque radijs.

Ioannes Leo præterea, in 9. sua *Aphricæ* parte, etiam ex *radijs solaribus* nutriri hoc animal scripsit. Ex hoc scriptore *Scaliger* in fine Exercitationis suæ centesimæ nonagesimæ sextæ, quæ habet, & quomodo præcipue *Chameleon* ex ore, filo saliuæ transmisso in caput venenati serpentis, hunc occidat, omnia

Digitized by Google

omnia transcripsit. Qui amplius quid de hoc nosse cupit, Tomum primum nauigationum *Ramusij* adeat, & Relationem *Andreæ Corsali Florentini* consulat, in qua *Sucotram* Insulam & *Chamæleontem* bene describit, deq. coloris variatione suo modo argumentatur.

Hucusque *paruum leonem* metaphoricum dedimus, quòd ob exiguam nempe similitudinem aliquam, ita *Chamæleo* vocatus fuerit, nunc verum autem *paruum leonem* describemus, quem longè magis *Chamæleonis* nomen mereri comperiemus. Huius, vti & plurium aliorum animalium, atque plantarum Americanarum (quæ singula aliquando publici iuris faciam) descriptiones mihi lubens communicauit Reuerendus admodum P. Fr. *Bartholomæus de la Ygarza Hispanus*, ex Ordine *S. Dominici*, qui septennis in *Americam* delatus, ibi quadraginta annis ad montem illum argentiferum, toto terrarum orbe celeberrimum, & metalli huius fertilissimum, *Potosi* dictum, vixit, & operationum metallicarum exquisitissimam habet peritiam, cuius doctissimis colloquijs anno proximè elapso aliquot etiam mensibus, recreatus fui. Sunt autem hæc F. Bartholomæi verba.

Chamæleo hactenus descriptus est paruus leo metaphoricus.

F. Bartholomæus de Ygarza verum nobis paruũ leonem Americanũ descripsit.

In montibus del *Cuzco* quædam species est *leonum paruulorum*. Quidam enim albi sunt & nigri, alij vero rubei, varijsq. distincti coloribus. Verùmtamen in omnibus sunt *leones* verissimi, coronam in capite gestant, iubàq. è collo pendente decorantur. Vnguibus paruulis leoninis acuminatis sunt præditi. Ad iram non aliter, atque si magni essent *leones*, se quoque componunt & efferantur. Generantur verò tantum in huiusmodi partibus, quæ montuosissimæ quidem sunt, sed in extremo tamen quasi gradu calidæ & humidæ. In quibus hac de causa omne genus arborum, & animalium nociuorum, ac venenosorum procreatur. In hisq. tantummodo partibus del *Cuzco* istiusmodi leonuli, (vt sic dicam) reperiuntur, quos ego meis quoque oculis vidi. Tantopere hi ibi æstimantur & amantur, vt mulieres nobiles in pectore vel manicis eos deferant, quia frigoris inclementiam pertimescunt, quod vbi aliquo in excessu sentiunt, moriuntur. Qua de causa vsque ad Ciuitatem *de Lima*, quæ distat ab illa de *Cuzco* centum & quinquaginta leucis, deferri necdum potuerunt, propter loca frigidissima, per quæ necessariò iter est habendum. Hinc factum est, quòd ad manus *Regis* peruenire hactenus non potuerint, qui sanè dignissimi essent, vt Regiæ suæ Maiestati præsentarentur.

Verba Fr. Bartholomæi.

In Cuzco reperiũtur pusilli admodũ leones.

Gaudẽt humidis & calidis locis montuosis.

Frigore perculsi facilè moriuntur.

Hucusque F. Bartholomæus.

Atque sic Deo gratiam suam conferente, optatum *Chamæleontis* etiam historiæ finem imposui. Hic Colophonis loco, de remedijs ex hoc desumptis aliquid annectere tempus moneret: sed dehortantur me & experimentorum ab ipso sumptorum defectus, & Græcæ vanitatis mendacia pro veris remedijs credita, quæ *Plinius* lib. 28. cap. omnia recensuit, vt ipse & lectores inde voluptatem potius, quàm vtilitatem caperent. Quis enim tam bardus est, vt credat Chamæleontis ipsius iecur combustũ imbres & tonitrua ciere? Linguam viuenti exemptam ad vincendas lites, cor verò alligatum ad quartanas pollere? Dextram maxillam (quam scilicet non habet) contra formidines & pauores valere? Sed hæc, & alia, Lector abundè legit apud Plinium.

Finis historiæ de Chamæleonte: Cur de remedijs ex hoc deprõptis nihil dicamus.

Vanissima & risu digna sunt, quæ Græci pro remedijs vẽditarunt.

TECHI-

Digitized

TECHICHICOTL.

Stellio Nouæ Hispaniæ.

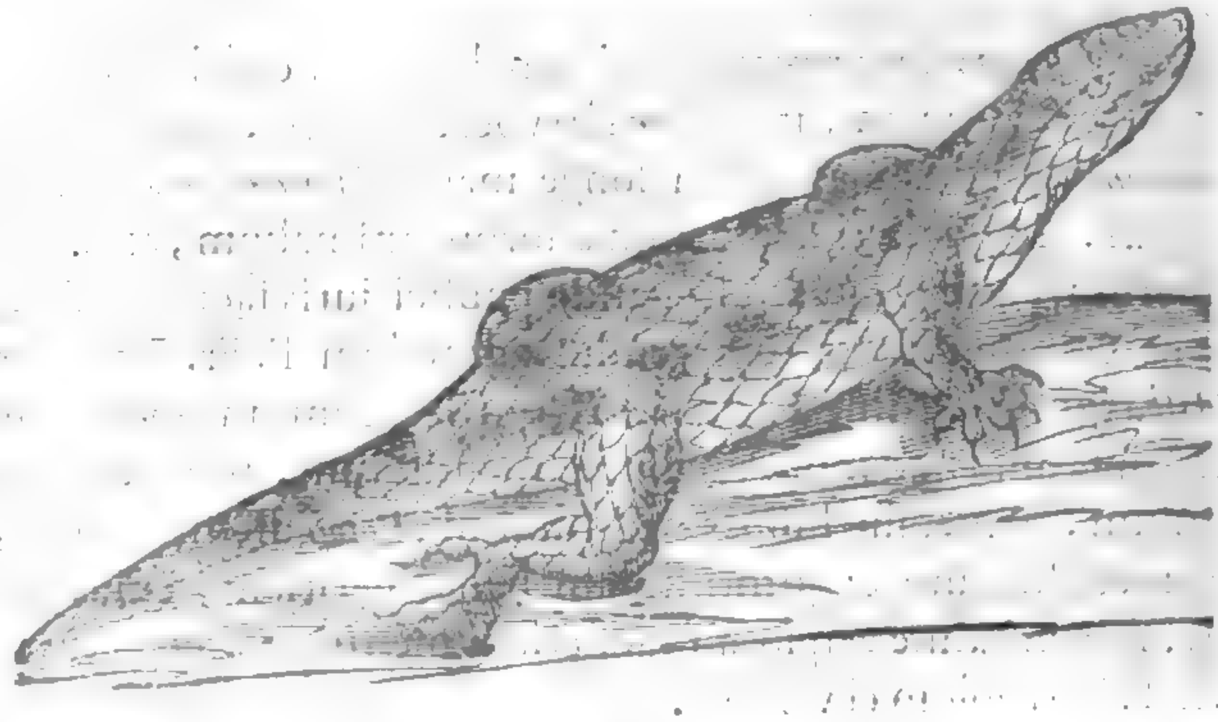

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EX Lacertorum genere quin sit hoc animal nulli ignotum esse potest figuram hanc intuenti. A maxilla inferiore per totum ventrem inferiorem cærulei diluti valdè est coloris, qui in parte crurum interna quoque emicat. A rostro superiore per tergum ad radicem caudæ, cum externa crurum parte, color viridis saturatior, cum maculis vtrobique plurimis cæruleis se pulchrè manifestat. Totum corpus est squamosum. Squamæ porrò sunt diuersorum iam assignatorum quoque colorum. Pedes (qui in digitos quinque finduntur) diluti virides. Cauda cum rubro lutescit, quæ eandem cum toto corpore, excepto capite, dimensionem habet, & non paucis ex viridi saturatiore colore *maculis* ornatur. Oculus oblongus est, vt in lacerta, quod in alijs album, hic cæruleum apparet albumen. Pupilla nigra, & orbita lutea est.

SCHOLIA EIVSDEM.

Author petit veniam si forsan nó commodè satis hæc animalia latinis nominibus donet.

HIc iterum quod initio horum quoque commentariorum feci, à beneuolo lectore meo, æquioris animi sui aura mihi imploranda est. Vt, si forsan in assignandis animalium *Mexicanorum* latinis nominibus hæsitem, id, quòd ignarus sim idiomatis *Mexicani* potius, quàm vt oscitantiæ meæ, tribuat, rogitem.

Videtur aliquo modo Yguanæ quadrare, quã F. Petrus de Aloaysa descripsit.

Et cum lacerta hæc sit, atque venusto smaragdino simul colore decoretur, & similis in *Yguana* enitescat, dubitaui primùm, an non huius nomine insignienda foret. Huius autem *Yguanæ* descriptionem exactam & historiam cum mihi iam supra laudatus quoque *F. Petrus de Aloaysa Americanus Limanus* reliquisset, subnectere huc eam placuit. Non sum tamen nescius *Carolum Clusium*

quoque

quoque in *Exoticis* suis hoc ipsum animal ex *Ouiedo* totidem latinis nobis verbis descripsisse, & ex suis aliqua quoque addidisse. Veruntamen, quia nostra historia vel cum illis variat, vel plura & minimè ignoranda continet, hanc neutiquam intactam relinquam, quæ sic habet.

Yguana lacertæ figurà animal est aquatile & terrestre, quod in *Regno Mexicano*, & præsertim in *Terra Firma* de *Panama*, in magna quantitate reperitur. & in illis regionibus huiusmodi animalis carnibus (quia dicunt piscem esse) diebus prorsus omnibus vesci licet, etiam in *Quadragesimali ieiunio*. Generat hoc in ventre suo copiosam ouorum multitudinem, quorum aliqua *pipionum* ouis sunt maiora, & aliqua minora, egregij saporis, sicuti sunt oua *gallinarum*. — F. Petri ab Aloaysa verba. Huius animalis carnes sapidissimæ etiam in Quadragesima esitantur.

Hoc animal ex fructibus & herbis terræ se sustentat, cursuiq. aptum, velox ac pernix est, sed magis in ascendendo arbores valet. Est coloris *viridis*, & sub gutture ingluuiem ac veluti strumã habet, longa ipsi ac pinguis est cauda, in cuius fine seu acumine inuenire licet lapides *Bezoares*, sed hi non ita sunt albi, nec ita duri, vt in alijs animalibus *Bezoar* generantibus. Admirabilem hi vrinæ vitijs medelam præstant. Calculos renum & vesicæ lapides exterminant, viscosumq. in vrinarum meatibus contentum, & harum exitum retardantem humorem dissoluunt. — Vescitur herbis & fructibus. Gerit lapides Bezoar in cauda, qui mirè præstant in affectibus vrinæ.

Est hæc præterea animalis huius proprietas. Cum capitur, viginti etiam dierum spatio vix quicquam comedit, etiamsi ei cibus præbeatur. Contristatur tunc temporis maximè, & tamen licet neque bibat nec manducet, non moritur, quia (vt communis fert opinio) proprijs suis visceribus alitur, vitamq. propagat, hoc est suo ipsius *hepate*. Et ideo tam diu hoc aiunt viuere, quamdiu *hepar* perdurat, & euidenti comprobatum experientia esse, quod aliqua horum animalium, post occisionem sine hepate reperta fuerint, alia dimidia saltem habuerint, & alijs plus alijs minùs, ex eodem relictum fuerit, prout plures, paucioresq. dies à tempore capturæ eorum præterierint. — Hoc animal captũ diu à cibo abstinet. Aiunt suo hepate tũe viuere.

Lapis Bezoar istius animalis, quem dixi vtilem esse ad vrinam, & ad tollendos lapides de renibus, aliasq. viscositates, quæ in his partibus procreantur, dissoluitur in vino, & melius in aqua quæ vocatur de *Azahar*, & cum est ieiunus infirmus, bibit eam, & statim sanus euadit. Ego non paucos habui ex istis lapidibus, sunt aliqui parui sicut *Auellana*, alij magni veluti *oua columbæ*, & omnes tam parui quàm magni albi sunt coloris, qui facili negotio dissoluuntur in aqua, & incolæ colligunt quamplurimos lapides paruos istius animalis, & ex ijs factà massà componunt lapidem magnum *Bezoar*, quem adseruant, profuturum huiusmodi malis, ceu indubitatam medelam. Vidi meis oculis huius medicinæ efficaciam, nam plurimi accipientes eam, sanati fuerunt. — Hi lapides in vino precipuè dissoluuntur.

Atque hæc *F. Petrus de Aloaysa*, qui *Yguanæ* suæ viridem adscribit colorem, qualis nostræ huic præsenti est *lacerta*. *Scaliger* tamen, nigrum corium *Yguanæ* assignat, aut maculis interstinctum, & *Higoanam* appellat, malè *Hyuanam* ab aliquibus vocari innuens. *Sub terra latet is*, inquit, *lacertus qui niger est, alioqui more lacertorum. Est capite cristato, serrato dorso, ad cristam vsque. Pro delicatissimo cibo, venalis est in mercatibus*. *Carolus Clusius* lib. 5. *Exoticorum*, post *lacertum Indicum*, & *lacertum peregrinum* alium, etiam *Yguanam* (quam ipse tamen — Scaliger & Clusius nõ viridẽ sed nigrum, fuscum, & cinericiũ colorẽ Yguanæ tribuũt.

Rrr *Yuanam*

Tuanam nominat) & verbis & icone repræsentat. *Tota cutis*, ait, *partim cineracei, partim fusci coloris, veluti squamis tecta, in dorso quidem cruribus & caudæ initio maioribus, in ventre autem minoribus* &c. Ceterum serratum & dorsum, & caudã depingit. Cui palearia sub mento, siue ingluuies ad pectus quoque propendet. Ex quibus allatis notis adducor, vt nostrum hunc quem præ manibus habemus *lacertum*, vix affirmare audeam *Tuanam* esse. Magis adhuc cum *Clusij* pictura conuenit illud hoc opere *Mexicano* à *Recchi* descriptum animal, & formâ suâ, cum serrato dorso in tabella exhibitũ, quod is *Axolotl*, siue *Lusum aquatum* vocat. Sed neque hoc *Tuana* est, vt historiam eiusdem perlegenti patebit.

Cum autem *Recchio* licitum vbiuis fuerit, plantas *Mexicanas* latino donare nomine, à leui aliqua similitudine, quam cum nostratium plantarum aut folijs, aut floribus vel fructibus participant, desumpta, id mihi hic quoque priuilegium minimè denegari velim. Audebo igitur *lacertaceum* hoc animal *Stellionem* appellare, ob maculas, quibus tam in cauda, quàm dorso conspersum esse descriptio nostra indicauit. Volunt enim authores, inter quos *Dalechampius* quoque ad lib. 11. cap. 26. *Plinij stelliones* ita vocatos fuisse, *quòd tergum eorum veluti stellis esset notatum*.

Est autem *Stellio* à *lacerto* quid differens, si *Aristotelem* audimus *lib. 8. hist. an. cap.* 17. quando cortice intecta maxima ferè sui parte secessus, suo tempore latere, & senectutem exuere scripsit. Et inter hæc *Testudinem* minimè recenset, vt quæ corticem seu testam suam nunquam exuit; Verùm hoc accidere ait *stellioni, lacerto*, & *serpentibus*. Quod paulo superiùs cap. 15. nempe, expressis magis his verbis quoque docuerat. *Sanguinei generis multa se condunt, vt ea quæ intecta cortice sunt, serpentes dico, lacertos, stelliones, crocodilos fluuiatiles*. Hic vt ego reor, *Aristoteles serpentum* nomine genericè, & *lacerti* vocabulo specificè vsus fuit, vt ab vtrisque excluderet *stellionem*, quem neque *lacertum*, vel *lacertam* in specie, & non communiore significatu ita dictam esse vellet, nec in *serpentum* genere comprehenderet. Quale autem verè animal, veteres per dictum suum *stellionem* intellexerint, adhuc sub iudice lis est.

Vetus glossographus apud *Auicennam* & *Brasauolus*, volunt, *Stellionem* esse *lacertum viridem*, *Ragano* vocant Romani. Hoc improbat *Ponzettus Cardinalis* de Venenis agens, & aliam substituit *lacertulam*. *Stelio multas maculas paruas in dorso habet*, ait, *similes stellis. Non enim est illa lacerta, quæ aspicit homines, ista enim est viridis* (*Ragano* nempe Italicè dicta) *illa habet colorem æruginis æris, & fortè est de genere earum, quæ versantur in ædificijs, & domibus antiquis, & rarò mordet quia habet dentes tortuosos, quos relinqueret in vulnere*. Putat Gesnerus *Ponzettum* hic non de alia sentire *lacerta*, quàm de illa, quæ *Romanis* ac *Tuscis Tarantola* vocatur. Quod si hanc intellexit, mendum haud vulgare in eo commisit, quòd dixit, hanc *colorem æruginis æris* habere, cùm autem ærugo æris sit adeò viridis, vt absoluta voce *viride æris* dicatur: profectò sic *stellio Ponzetti* viridis esset, quẽ ipse colorem tamen repudiauit. Dicere itaq. is potius, & scriptor magis scribere debebat, *æruginis ferri*. Hunc enim colorem luridum ferruginis æmulum, *Tarantula* habet, & neutiquam illum *smaragdinum*, *æruginem* seu *viride æris* referentem. *Matthiolus* noster *Ponzetto* suffragari videtur, commentario suo in

caput

caput 59. Dioscoridis libri secundi, vbi *Seps* describitur, hæc autem ipsius verba sunt. *Verùm minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia, quoddam lacertarum genus Terrantola vulgo dictum* (alij *Tarantolam* vocant) *quoniam sub terra delitescat. Quæ cum homines morsu perimat, fecit, vt mecum quandoque cogitauerim, an ea fortaßis Nicandro & Dioscoridi chalcidica esset lacerta, aut stellio, quod stellis maculata insignitaq. cernatur*. Hic idem lib. 6. *Dioscoridis* cap. 4. vbi de *Salamandra* agitur, denuo *stellionum* mentionem inijcit. Et vbi multis argumentis deduxisset, *magnos* illos *lacertos*, quos aliqui vocant *Ramarros*, alij *Liguros*, nos vt dixi, hic *Romæ Raganos*, non esse *stelliones*, quòd minimè homini sint inimici, sed amici, *nullum autem animal homini inuideat fraudulentiùs stellionibus, Plinio* teste. Quod item virides illi *Ragani* in campestribus degant, *stelliones* verò in sepulchris & domibus oberrent. Probat magnos virides lacertos nō esse stelliones.

Et cum secundum eundem *Plinium stelliones* non aliter ac *Chamaleones*, rore tantum viuant, præterquam *araneis*, magni autem & parui *lacerti* nostri, cochleas, cicadas, locustas, & papiliones deuorent, quin *apes* quoque furentur vt *Columella*, & 4. Georgicon *Virgilius* monent,

Absint & picti squalentia terga lacerti,
Pinguibus à stabulis.

Hoc est, ab aluearijs, ne *apes* deprædentur. Concludit demum, non aptiùs vllis *lacertis stellionum* nomen & proprietates conuenire, quàm illis, quas nos *Romæ* & in *Hetruria Terrantulas* appellamus, quod & hæ araneis vescantur, & in Italia præcipuè proueniant, veluti *Arist.* de stellionibus asseruit, quòd venenū etiam in morsu relinquant, & quòd maculis tandem stellarum modo radiantibus niteant. Hic vt obiter hoc addam, nescio equidem an rore & *araneis* solummodo *stelliones* victitent; cum *Virgilius* iam citato loco hos etiam aluearijs inhiare hisce verbis innuerit: Sed illos potius qui Terrantolæ vel Tarantolæ Romæ & in Hetruria vocantur.

At suffire thymo, cerasq. recidere inanes
Quis dubitet? nam sæpe fauos ignotus adedit
Stellio.

Scio quidem præter *Plinium* etiā 9. Hist. an. cap. 1. *Aristotelem* hæc scripta reliquisse. *Inter stellionem etiam & araneū bellum est, deuorantur enim aranei à stellione.*

Atqui hoc non arguit, *stellionem* cibos alios ideo non assumere. Et deplorandum est, bonas illas *apiculas* à duobus simul inimicis inuadi, qui & ipsi inter se hostes sunt. Nam eodem *Virgilio* authore, & ipsa aranea ad aluearium rete suum expandit vt captet miseras. Sic enim ibidem canit:

——— *Aut inuisa Mineruæ,*
In foribus laxos suspendit aranea casses.

Sed vt ingenuè fatear, neque me *Matthioli* argumenta tantùm mouent, vt *Tarantulas* has nostras, *stelliones* veterum esse credā, cùm has neque hominibus adeò insidiari, nec hos à Tarantulis demorsos, & periculū passos fuisse qui frequentissimas illas viderim, hactenus obseruauerim: neque ipsummet *Matthiolum* hoc ita prorsus esse, iuraturum mihi persuadeam. Dubitat enim eodem in loco, an *stelliones* etiam ad *lacertarum* genus sint reducendi: *Sed an lacertarum generi legitimè stelliones adscribi poßint*, ait, *profectò non ausim decernere.* Matthioli argumenta hoc non cōuincunt & ipsemet quoque hæsitat.

Digitized by Google

Itali timẽt valde Tarantulas huiusmodi, & quare.

Hoc interim negare non debeo, vbi *Itali* nostri *Tarantulas* in cubiculis suis, in quibus libenter, quando muri vetustiores sunt, perambulant, conspexerint, horrore quasi percelli & timore affici, quasi magni quid mali, ex ijsdem immineat illis, cum tamen fanaticus quidam potius motus hic videatur, & magis ipsos coloris fœditas atque deformitas, quàm animalis ira & malignitas perterrefaciant.

Parum scimus præsertim quãdo ex obscuris veterũ scriptis hariolari volumus.

Ecce iterum ad *Democriti puteum* rediuimus, demittimus hamum, piscamur, spe nostra frustramur, & plerumque non nisi verba capimus, rixarum fomenta, & perpetuarum irritamenta controuersiarum. Cum hucusque nemo nobis ex veterum historijs legitimum demonstrare *Stellionem* potuerit. Vt ita nec mirum propterea alicui videri debeat, si nos *Noui orbis* hunc *lacertum* nostrũ, *Stellionis* nomine insigniuimus, quod eidem conuenire ideo putauimus, quia maculis quamplurimis (quod *stellioni* proprium esse volunt inter *lacertos*) interstinguitur, & quia aliquo saltem Latino à nobis nomine donandus erat.

Causa etiã ex Ouidio affertur cur author hoc animal stellionem vocarit.

Hoc autem vt facerem, ingeniosissimi poetæ *Ouidij* fabula, quam 5. *Metamorphos.* de puero in stellionem verso reliquit, me impulit, & quæ vnica ferme ex tota antiquitate stellionis magnitudinem monstrat, & sufficit forsan, vt credamus eam ipsam, quam paulo supra *Terrantula*, aut *Tarantola* nomine descripsimus, veterum *stellionem* esse. Siquidem hic stellio fertur maculis plurimis depictus fuisse, & minor lacertà communi, quæ semper parua est. Vtrumque in Tarantola nostra vulgo sic dicta, elucescit signum. Cùm itaque

Fabula Cereris quæ filiam Proserpinam quærebat inducitur ex Ouidio.

Ceres fessa labore in quærenda filia suà *Proserpina* à *Plutone* rapta, sitiret vehementer, & ab anicula rustica potum peteret; hæcq. polentam paulo ante coctã præberet, eamq. auidè illa biberet & ab astante puero rideretur, Ceres irà percita in *stellionem* illum commutauit. Libet autem, vt duriusculam hanc prosam meam orationem molliam, lenissimos & elegantissimos *Nasonis* versiculos hic interserere.

Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Constitit ante Deam, risitque, auidamq. vocauit.
Offensa est, neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido mista perfudit Diua polenta.
Combibit os maculas: & qua modo brachia gessit,
Crura gerit: cauda est mutatis addita membris.
Inq. breuem formam, ne sit vis magna nocendi,
Contrahitur, paruàq. minor mensura, lacerta est.
Mirantem, flentemq. & tangere monstra parantem,
Fugit anum, latebramq. petit, aptumq. colori
Nomen habet, varijs stellatus corpora guttis.

Vix partes hìc meas, iudex etiam rogatus & arbiter, interposuero: Vter elegantiùs hanc nobis fabellam repræsentauerit, *Ouidius* ne eloquentissimis versibus, an venustissimà picturà suà *Adamus Elshaimer Francofurdianus*, frequentissimus olim domi meæ hospes, qui eandem fabulam in tabella cuprea sesquispithamam longà & vnam latà, tam solerti, graphica, docta & ingeniosa manu depinxit, & in æs postmodum incidi permisit, vt simile nunquam artis picto-

Adamus Elshaimer Germanus nobilissim° Romæ pictor.

Digitized by Google

pictoriæ opus *Romæ* visum fuerit, & ob id plus quàm ducentis *Philippicis* diuenditum. Hic, vbi pusillæ figuræ aliquæ animatæ veluti, ac spirantes, eæq; vel sub obscura nocte adumbrandæ, vel *solis* in ortu, aut occasu propalandæ, vel pluuiæ, maris æstus, aut similis aliqua tempestas fingenda ac pingenda forent, pictoribus sui temporis palmam omnibus præripiebat. In syluarum & arborum amœnitatibus, florum gratijs, rurum delitijs colore viuo repræsentandis, ita Naturæ genium & ideam est assecutus, vt non coætaneis modò suis, sed (hac in re præcipuè) posteris quoque pictoribus oculos aperuerit, quod vel solus *Paulus Brill Belga* præstantissimus nuper *Romæ* pictor docere potuit, qui *Adami* modulum postquam fuit secutus, his vltimis viginti vitæ suæ annis, ea in hoc genere picturæ, (*Paesi* vocant *Itali*) opera nobis reliquit, quæ plane aurea sunt, sed ærea illa (vti ita dicam) quæ ante hos viginti annos, cum tamen tunc quoque famà floreret, mundo is ipse communicauit. Verùm hæc verba esse inquies. Quare ad ipsa te opera Adami contemplanda prouoco, quorum aliquot, sed pauca, domi meæ quoque conseruo.

Hic in paruulis figuris ad viuũ exprimẽdis parem vix habuit.

Posteros suos pictores Paulum Brill præcipuè verũ modum arbores pingendi docuit.

Verumenimuero non deerunt, quibus conuenientiùs longè facere visus fuissem, si *Salamandram* potius, quàm *Stellionem* hoc animal indigitassem. Est enim *Salamandra* haud dissimile, quæ *Plinio* scribente lib. 10. cap. 67. *animal est lacerti figurà, Stellatum*. Et *Dioscoride* lib. 2. cap. 54. adstipulante *lacerti genus & varium*. Quale apprime nostrum esse, Figura quoque quam Zoographi, *Matthiolus* præsertim, posuerunt, non multùm refragatur. Ast quoniam *Salamandra* non magnum est animal, nec in molem insignem excrescit, quod in *lacertis* tamen alijs euenire solet, nec squamis vnquam operitur, veluti in *Germania* locis subterraneis non raro inuentà fuisse memini, & grande satis caput *Salamandræ* est, quod in nostra non apparet, ideo *Stellionem* libentius, quàm *Salamandram* hoc nostrum appellauero. Color quoque reclamat, in *Salamandra* abominabilis niger & luteus, qui ambo in serpentibus reperti horrorem intuentibus incutiunt, viridis autem cum cæruleo in nostro mixtus magis longè est placidus.

Rationes cur hoc animal posset Salamãdra vocari.

Impugnatio earundem rationum.

Quoniam igitur *Salamandræ* mentionem quoque iniecimus, non abs re forsan fuerit, errorum aliquot, quos apud duces nostros & antesignanos animantium historicos, reperio, posteros admonere. *Aristotelem* ex horum numero eximam, qui *Salamandram* forsan nunquam vidit, cum dicat lib. 5. cap. 19. Hist. animalium. *Nonnulla corpora esse, quæ igne non absumantur, Salamandra claro*, ait, *documento est, quæ vt aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit*. Hoc puto æquè forsan verum est, atque alterum, quod eodem loci adiunxit, *de muscis quibusdam maioribus, quas in fornacibus*, inquit, *ærarijs Cyprijs nasci, quæ per ignem innoxiè saliant atque ambulent*. Hæc *Matthiolus* ridet, & si vera essent, inquit, Galenum quoque diligentissimum æraiarum fornacum Cypri inquisitorem, harum aliquam facturum mentionem fuisse. Cui ego assentior, qui sciam quam energiam ignis habeat, vt omnia etiam metalla, excepto auro, nedum animalia destruat. Nisi tales fortassis muscas fuisse credibile fuit, quales nuper à *Claudio Menetri* Gallo antiquitatis, numismatum maximè, peritissimo confectas ex chalybe vidi. Has vbi operculo pyxidis cuiusdam, in

Errores aliquot, qui in historia Salamãdræ occurrunt.

An Salamãdra ignem extinguat, & muscæ quædam in igne nascãtur, vt Aristoteles voluisse visus est.

qua certo modo magnetis frustula quædam disposuerat, imposuisset, hæ ocyssime, quasi volarent, ad locum vbi subtus magnes occultatus fuerat, transcurrerunt. Sed & *Dioscorides* lib. 2. cap. 56. frustra creditum ait, ignibus non vri Salamandram. Et *Matthiolus* facto periculo, breui eam ab igne combustam vidit. Est enim ignis non aliter, ac *tempus edax rerum*. De hoc *Plinius* etiam lib. 2. cap. 107. *Quæ est illa natura, inquit, quæ voracitatem in toto mundo auidissimam sine damno sui pascit? Excedit profectò omnia miracula, vllam diem fuisse quo non cuncta conflagrarent.*

Vtrumque hoc ridet Matthiolus.

Rationes pro Matthiolo.

Tantùm nihilominus potuit apud hunc siue *Aristotelis* authoritas, siue vulgi persuasio, vt lib. 11. cap. 37. vt *Pyraustas* quoque admiserit. *Gignit*, ait, *aliqua & contrarium naturæ elementum. Siquidem in Cypri ærarijs fornacibus, ex medio igni, maioris muscæ magnitudinis volat pennatum quadrupes, appellatur pyralis, à quibusdam pyrausta. Quamdiu est in igne viuit: cum euasit longiore paulò volatu emoritur.* Nollem magnum illum philosophum, *Senecam* meum, hunc ipsum induisse errorem, qui libro 5. natural. quæstionum hæc habet. *Ignis qui omnia consumit, quædam etiam creat, & quod videri non potest simile veri, sed tamen verum est, animalia igne generantur.*

Plinius tamen Aristoteli credidit.

Hoc ipsum fecit Seneca.

Atqui ego malim hic ipsis Naturæ essentijs, & viuis rerum experientijs acquiescere, quam plurimis Cathedrariorum decretis, absque vllis experimentis, & reali ratione prolatis, fidem adhibere. Quod mecum etiam *Ouidius* fecit, cum scripsit:

Author maiorē habet rationē essentiæ rerū & experimētorum, quam tot authorum.

Nec tu aliud Vestam, quàm puram intellige flammam,
Nataq. de flamma corpora nulla vides.

Verùm ad *Salamandram* reuertamur. *Plinium primò* mirari licet claudicantem nec sibiipsi consentientem. Libro enim 10. cap. 67. *Salamandræ tantus*, inquit, *rigor inest, vt ignem tactu restinguat.* Libro 29. verò cap. 4. hoc negat. *Ex ipsa*, ait, (Salamandra) *quæ Magi tradunt contra incendia, quod ignes sola animalium extinguat; si forent vera, iam esset experta Roma.* *Sextius* quoque apud eundem probat, Venerem quidem ab hac comesta accendi, sed ignem restingui negat. *Alterum* est, quòd *Matthiolum Dioscoridi* suo repugnare, & huius mentem atque clarissima verba non satis capere stupeas planè. Hic enim lib. 6. cap. 4. respondens aliquibus, vt ait, dubitationibus: Quomodo *Dioscorides* hoc in capite potuerit aduersus venenum *Salamandræ*, eadem probare antidota, quæ *cantharidibus* resistunt? cum *Salamandræ* venenum sit frigidum, *cantharides* autem calidissimæ & siccissimæ existant. Conciliat hoc ipse, vt sibi persuadet, commodissimè, & talibus verbis respondet: *Quod vbi Dioscorides Salamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus quæ in vniuersum fiunt, duntaxat, intelligit, nempe vt quàm citò fieri possit, venenum è ventriculo & intestinis extrahatur, crebris vomitionibus, & clysmatis acrioribus: in cordisq; præsidium dentur, Theriaca, Mythridatium, aliaq. generosa antidota, quæ potis cor ipsum à venenatis omnibus tuentur. Siquidem in cantharidum capite, quod omnium primum habeatur, generalis methodus Dioscoridi tradenda fuit, ne eadem per singula capita sæpe frustra, & ineptè repeterentur. Quare scitè, cum ad cantharidum remedia legentes reijcit, de generalibus tantum intelligit. Auicenna eandem Salamandris adhibet curationem,*

Reditur ad Salamādrā in cuius historia Plinius sibi nō constitit.

Matthiolus etiā in hac explicanda Dioscoridi suo aduersatur.

rationem, quam opio, quod tam hoc, quàm illa frigidißima sunt temperamento, præfertq. ceteris, Theriacam, Mythridatis antidotum, resinam therebinthinam, styracem, vrticæ semen, & cupressi frondes. Hæc debui necessariò ex ipsis *Matthioli* commentarijs transcribere, vt quam qualitatem (frigidam scilicet) is *Salamandris* adscribat, proprijs verbis conuincatur. Iam velim autem *Matthiolus* considerasset attentiùs, quæ *Dioscorides*, quem ipse interpretandum, & explanandum sumpsit, de calida aut frigida huius animalis intemperie libro 2. annotauerit. Cuius hæc sunt verba. *Vim habet* (Salamandra) *erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur vt cantharis in medicamenta, quorum vis est excesse, & lepras abolere, similiq. modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata detractis pedibus & capite in melle seruatur ad eundem vsum.* Qui ex apertissimis hisce *Dioscoridis* verbis, non colligit, calidissimam esse *Salamandram*, quemadmodum *cantharis* est, & non frigidissimam, veluti esse *opium* creditur, is aut oculis orbus est, aut quæ videt, ac legit, hæc negligit & intelligere haud cupit. Quid igitur opus fuit, vt *Matthiolus* paraphrasi tam longa, & excusatione hac vteretur, nouoq. quodam modo explicaret, medicamenta cantharidibus debita, generaliter tantùm *Salamandræ* competere? Ast si mihi hariolari liceat, rem acu certè tangere, & *Matthiolum* dubio omni procul, ex duobus capitibus permotum & adactum fuisse affirmare ausim, vt *Salamandram* frigidissimam esse sibi persuaderet. *Primum* ex ipsomet *Dioscoride* sumere potuit, quando *Salamandra* venenum tale esse monuit, vt in homine id accipiente *mentem & sermonē præpediret, tremorem etiam cum torpore aut horrore quodam induceret.* Sunt autem hæc omnia perniciosi potius frigoris, quàm caloris soboles, si Medicorum axiomatis assentimur.

Matthiolus indicat Salamādrā esse frigidissimam.

Dioscorides cōtra, statuit calidissimā.

Ergo erat opus vt Matthiolus nouo modo Dioscoridem explicaret.

Author diuinare videtur, quomodo Matthiolus deceptus fuerit.

Primo ex verbis Dioscoridis.

Alterum est clarissima *Galeni* authoritas, 3. de Simplicium facultat. cap. 6. *Dicant igitur si lubet*, ait, *papauer, mandragoram, cicutam, Salamandram esse calida. Verùm nemo id dicit, sed velut vno ore omnes frigida pronunciant.* Nec est quòd mihi hìc opponat aliquis, *Galenum* in subsequentibus verbis, non negare, etiam calidam esse *Salamandram*, sic enim ait. *Atqui animal est Salamandra, quod & nutritur, & crescit & mouetur, quæ sanè calido in mistura vincente prouenire asserunt.* Hoc enim & non aliud vult hìc dicere. In se quidem consideratam calidam esse, cum frigus naturæ opus non ingrediatur, & vita in calore consistat, ad hominem verò collatam, frigidam: quippe quem frigefacere strenuè possit. Idipsum ergo de *cantharide* asseruero, vt animal, hanc à calore aliquo vitæ munia obire, ad hominem verò comparatam, cum hunc in excessu quodam calefacere valeat, calidissimam iudicari. E contra frigidissima homini fuerit *Salamandra* si modò vera sunt, quæ *Galenus* pro confesso posuit, cum hanc sociam faciat *papaueri, cicutæ, mandragoræ* frigidis per ipsum venenis, quod 3. de Temperamentis cap. 1. quoque repetit & *lactucam* insuper adiungit.

Secūdo ex authoritate Galeni.

Galenus dē ueilo respe ctu Salamādram ait calidam, & frigidam esse.

Attamen vt huic, quod posteriore loco dictum fuit, primò respondeam. Nescio quomodo *Matthiolus* doctorem suum *Dioscoridem*, quem tantis euexit laudibus, cuius singula ferè verba, singulis illustrare commentarijs voluit, à cuius gloria & ipse immortalitatis sibi famam quæsiuit, nescio inquam, quã cum iam fronte posthabeat, ipsiq. discipulum *Galenum* præponat? qui boni

Respondetur posteriori argumento.

quic-

quicquid in suis de medicamentorum simplicium libris collegit, ex *Dioscoridis* fontibus ferme totum hausit. Atque vtinam intra limites *Galenus* se continuisset, nec ad temperamentorum gradus, & graduum quoque diuisiones; siue, vt medicamentorum compositores vocant, *mansiones*, tam prope accedere tentasset, in quibus assignandis tam securè, & audacter decernit, elementorum miscelas, & proportiones tam rectè callere præsumit, ac si socios, vel magistros habuisset Deos illos fictitios, siue *Dionysium*, siue *Vulcanum*, siue quemuis aliū, quos *Plato* in *Philebo* suo mixtionis officium sortitos fuisse, iam olim commemorauit. Non est autem de nihilo prorsus hoc argumentum, quod primo loco ponebatur & fortasse *Matthiolo* imponere potuit, cum videret, torporem, horrorem, tremorem, sermonis & mentis præpeditionem, & quandam corporis exolutionem, à *Salamandra* induci, quæ omnia à frigore originem trahere vero haud absimile erat. Nam & idem *Dioscorides* capite de *Cicuta*, refert hanc consimilia accidentia inferre, oculis nempe caliginem offundere, mentem turbare, artus extremos gelidos reddere; & conuulsionem demum concitare. Est autem omnium consensu Medicorum, *Cicuta* frigidissima; *Plinius* lib. 29. cap. 4. Inter omnia venena memorat *Salamandræ* scelus maximum esse, quòd non singulas, vt alia venena faciunt, personas, sed populos etiam improuidos necare possit. *Nam si arbori irrepsit*, ait, *omnia poma inficit veneno, & eos qui ederunt, necat frigida vi nihil Aconito distans*. Et paulò tamen inferius hæc habet. *Sextius ait Venerem accendi cibo earum* (Salamandrarum) *si detractis interaneis, & pedibus, & capite, in melle seruentur*. Hic quis non contradictoria statim emergere aduertit? Quomodo enim *Plinius*, si *Sextio* modò credidit, Venerem accendi, & frigida vi enecari hominem, ab vno eodem animali affirmare ausus fuit? Atque vt verum fatear, hæc vltima *Plinij* verba, videntur mihi *Dioscoridis* illa corroborare, quando *Salamandra* venenis *cantharidum* antidota opponit. Nam & ipsæ *cantharides* Venerem quoque non vrinam solummodo promouent. Lepidam hic historiam narrabo. Noui puerum quendam nobilem, qui præceptorem olim suum, nimis sibi forsan durum & seuerum, veneno tollere constituerat: cumq. hoc effectui dari posse, per ipsas *cantharides* existimaret, emptis harum aliquot à pharmacopola, & in puluerem tritis, duas tresue, in cantharū siue lagenulam, in qua præceptor potum suum asseruabat, immisit, & quod in votis habebat, sibi successurum certò sperabat. Sed cum hic neque prima, neque secunda, neque tertia die moreretur, ab incepto puer destitit. Interea vir ille bonus, tentigine maxima vexatus, & Venere æstuans, nec vnde hoc proueniret, diuinare valens, remedia etiam spiritualia, vt probis moribus erat, ab illis, quibus in confessione conscientiam suam credere solebat, postulare coactus fuit. Res hæc multo post tempore manifesta euasit. Et ne quis hic *Plinio* se fore auxilio existimans dicere possit, venenum quo *Salamandra*, siue aquam, siue poma conspurcat, frigidum esse, cum carnes tamen animalis calidæ venerem solicitare queant (heterogeneas enim eiusmodi partes frigidas inquam & calidas, in quouis ferè mixto Medici facilè vt statuunt, ita quibusuis obiectionibus per has facillimè respondent) ne inquam, sic quis tueri *Plinium* putet, ipsemet *Dioscorides* repetitur, qui supradicta symptomata, non à spuro solùm anima-

Galenus ī nimis temperamentorū gradu: nos se præsumit.

Gentilitas Dijs quibusdam mixtionis officiū tribuit.

Respondetur primo argumēto.

Plinius quoque Salamandram credidit esse frigidā.

Videtur tū hanc etiam calidā esse admittere.

Et probare hanc idem posse quod cātharides.

Lepida historia, quomodo cantharides venerem moueant.

Quomodo pro Plinio responderi posset.

Sed Dioscorides & Matthiolus hoc non permittunt.

animalis, sed ab ipsamet hausta Salamandra superuenire posse, clarissimè scripsit. Et *Matthiolus* ibidem: *Non solùm*, inquit, *veneno inficit & necem affert, Salamandra sicca & in puluerem pota, vel clam cibis admista, sed & morsu viperarum modo, cæterorumq. serpentum, venenum eiaculantium.*

Est & aliud quod non leuem hìc *Plinio* controuersam facit, quod hic *Salamandræ* venenum frigidæ facultatis, cum *Aconiti* tamen veneno comparauerit. Ast *Aconitum* nemo vnquam mortalium, quod equidem sciam, inter frigida venena enumerauit, si modò hæc quoque in rerum natura reperiuntur. *Galenus* expressissimis verbis lib. 6. de *Simplicium medicament. facultatibus*. *Aconitum*, ait, *septicæ & deleteriæ facultatis est*. Septica autem apud eundem 5. lib. cap. 15. non frigida, sed calida admodum sunt. Quare ibidem *Aconitum* cum sequentibus calidissimis enumerat his ipsis verbis. *Verùm nouisse expedit, ea medicamina quæ septa & septica nuncupantur, vt sunt auripigmentum* (ἀρσενικὸν *Græci vocant*) *Sandaraca, Chrysocolla, Dryopteris, Pityocampe, Aconitum, omnia eliquare, tum colliquare, ac potissimum carnem tenellam, idq. absque dolore*. Ego equidem repereram iam id, quo ab hac manifesta quasi contradictione magnum hunc scriptorem *Plinium* vindicarem, si dicerem, ipsum inter velocitatem, & violentiam, qua tam *Aconitum*, quàm *Salamandra* energiam suam exerunt, instituisse comparationem potius, quam ad frigidam vtriusque qualitatem respexisse. Est autem hic *Plinij* locus minimè obscurus, lib. 27. cap. 2. *Sed antiquorum*, ait, *curam diligentiamq. quis possit satis venerari? Cum constet omnium venenorum ocyssimum esse aconitum*. Et alio loco, *inter venenata omnia Salamandræ scelus maximum* prædicauerat. Atqui *Ludouicus Dominichi* non permittit, vt *Plinium* excusem, qui hunc ex Latino in Italicum idioma transtulit, & verba ipsius ita interpretatur, vt velit *Plinium* innuere planè voluisse, *Aconitum* & *Salamandram*, inter se conuenire in *vi veneni frigida*. Hæc enim ipsius sunt Italica verba, quando ait, *Salamandram* conscendentem in arborem, veneno frigido (in quo *Aconito* similis sit) poma corrumpere. *Percioche*, inquit, *se ella monta sù vn albero, lo corrompe tutto di veleno, & con la sua fredda forza, la quale non è punto differente dall'aconito, vccide tutti quelli, che ne mangiono.*

Plinius cõtradicere sibi videtur qui Salamãdram eiusdem cum aconito qualitatis facit.

Aconitum calidissimũ est, & septicum.

Quomodo Plinius defendi posset.

Hoc tamen ipsius interpres non concedit.

Siquis aliam *Plinio* medelam adhibere velit, ac possit, id vt faciat per me licebit. Ego vt hoc semel hìc dicam, non maledicendi studio adactus, veterum subinde errores detego. Pessimè enim maledicum odi, & *Quintiliano* adhæreo dicenti: *Maledicus à malefico non distat, nisi occasione*. Cuius & hoc prudentissimum monitum magnifacio: *Nos multas ad discendum commoditates habemus præ antiquis. Illis enim inuenienda fuerunt, nobis cognoscenda. Tot nos præceptoribus, tot exemplis instruxit antiquitas, vt possit videri, nulla sorte nascendi ætas felicior, quàm nostra, cui docendæ priores elaborauerunt*. A quo tamen & hoc subinde nobis inculcari aduerto, & verissimum reperio, quod supra me quoque monuisse memini, *sed non satis dicitur quod bene dicitur*, quare denuo repeto. *Neque id statim legenti persuasum sit*, ait, *omnia quæ magni authores dixerint vtique esse perfecta. Nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur.* Quod si hoc Classicis etiam authoribus vsuuenire solet, quid de me, de te, mi lector

Author nõ studio maledicendi aliquando veteribus resistit.

Loca pulcherrima ex Quintiliano quid de antiquis sit statuendum.

Ridiculum esse nobis persuadere, nos falli nó posse.

lector futurum putas, qui tyrones adhuc sumus? An nos extra humanam positos conditionem censes, & errare à nobis alienum arbitraris?

Scribimus indocti, doctiq. poemata passim.

Nunc *Matthiolo* quoque vt satisfiat, tempus monet. Ego mehercle vt sincerè, quod sentio, eloquar, non capio hunc arguendi modum, quo tam veteres plerique, quàm horum assectæ recentiores plurimi vtuntur. Cum vident forte fortunâ, à frigore actuali effectum aliquem manifestum subsequi, siue hic torpor sit, siue tremor, siue virium prolapsus, siue membri alicuius resolutio, siue somnus præcipuè; quotiescunque eadem symptomata in humano alio postmodum corpore suboriri animaduertunt, statim à frigore, & non aliunde profluxisse, conclamatis quasi votis iurent.

Quomodo decipiatur nonulli qui effectus quosdam frigori adscribunt.

Huius rei historia ab ipso Matthiolo posita.

Verùm vna hic nobis contra *Matthiolum* & dicta ratione philosophantes, ab ipsomet *Matthiolo* posita historia sufficiat, & agmen claudat. Hæc autem in Commentarijs ipsius in *Dioscoridis* librum 4. & caput 73. habetur. Is igitur post *Aconiti* tractationem, *Napelli* vires enumerans (quod aliqui inter *Aconiti* species recensent) hoc cum *Auicenna*, excalfacere & siccare ordine quarto non negat. Et tamen hæc subsequentia symptomata ab eodem oriri affirmat, quæ si à *Cicuta*, *Mandragora*, & *Opio* frigidissimis putatis venenis emanarent, quin omnes à summo frigore originem ea ducere sibi persuaderent, nullus dubito.

Datur cuidam drachma Napelli, quid inde secutũ.

Huius immanitatem ait se *Romæ* vidisse Anno salutis reparatæ 1524. Mense Nouembri in *Capitolio*, in quodam ad furcam damnato, vt *lapidis Bezoardici* virtus aduersus venena exploraretur. Misero igitur huic *Napelli* drachma exhibita fuit, quam vbi sumeret, asserebat sibi videri, merum piper deglutire. Accidentia autem hæc fuerunt. Post vomitum biliosum ac porraceum, aura frigida in caput percipiebatur ascendens, stupor quidam paralysi similis, & quasi motus extinctus: ita tamen, vt dum alterutrum brachium attolleret, alterum eleuare non posset. Dicebat sibi venas omnes quoque refrigescere. Accessit & oris & oculorum conuulsio, facies liuida, labra nigra cernebantur, & venter hydropicorum in morem attollebatur. Mente etiam mouebatur, vnde modò cantare, modò plorare, modò de vita desperare, post septem tandem à sumpto antidoto horas, ad se redijt & conualuit. Vides nunc vt calidissimum venenum, frigidissimæ etiam ab alijs existimatæ causæ effectus reliquit? Ast *opium* hanc nobis controuersiam lucidissimè declarabit. Hoc omnes vno ferè ore frigidissimum statuunt, quia sensum tollit, motu priuat, & somnum inducit. Fateor ego à maximo frigore hæc fieri posse. Nam & plurimos inter niues consedisse, dormiuisse, obriguisse, & mortuos fuisse pernoui optimè.

Accidentia hæc dici potuissent à frigore emanare. Quid de opio sit statuendum.

Ex nimio vini spiritu hausto, eadem omnia accidentia quæ ex opio.

Ast conspexi his meis oculis ante hos triginta annos *Herbipoli* iuuené quendam, cum magnam spiritus vini (quem *aquam vitæ* appellant, & aqua mortis dici potest malè vtentibus, quos mori similiter ex superfluo huius vsu vidi) copiam absorbuisset, septem horarum spatio perstitisse absque loquela, immobilem, ac veluti lethargo correptum, cui licet capillitium velleremus, eundem verberaremus ab vno ad alterum locum transportaremus, mortuo tamen simi-

lis,

lis, nisi quod respiraret placidè, nobis visus fuit, donec exactis septem horis vllo absque remedio ipsi exhibito, ad se rediret, nec eorum quæ ipsi acciderant, memoriam vllam haberet. Qui vino generoso *Maluatica* maximè, indulgent, somniculosi quoque sunt, & morbis frigidis plurimùm, paralysi inquam, & Apoplexia tentantur. Et qui Naturalium rerum enarrationes legit, is nouit *Crocum* calidum alimentum & medicamentum simile quid præstare. *Amatus Lusitanus*, vt apud *Schenkium* videre est, recenset *Pisaurensem* quendam Agatonem, super duabus *Croci* sarcinulis dormientem, eadem nocte obijsse. *David Otto* ex principalioribus mercatoribus *Venetis*, & amicis meis, hoc mihi pro certo retulit, cùm *Romam* redijsset ex *Aquilana* vrbe, in qua quæstum facere solet maximum ex *Croco*, quod ibi & copiosissimum prouenit & preciosissimum: contigisse nimirum, vt præteritis annis, ex *Mulis* illis clitellarijs, quibus sarcinæ ex *Croco* imponi solebant, plurimi interierint, ex solo illo stupefactiuo *Croci* & potentissimo odore, donec tandem antidotum ex *Allio* contuso, & vt reor, aceto permixto, & naribus *mulorum* apposito, nihil tale amplius interueniret. Et quis ignorat, qui in *Germania* vnquam fuit, in temperatissimis eiusdem tepidarijs, siue hypocaustis, faciliùs longè sibi somnum ex *calore* obrepere, quam sub rigido Aquilonis *frigore*? Et quid de *musica* dicemus & *cunarum motu*? quibus non infantibus modò, sed adultioribus quoque in morbis quibusdam & vigilijs pertinacissimis soporem conciliamus? Atque hæc omnia quà calida, quà frigida, partim nec calida nec frigida sunt, & eundem tamen cuncta diuersa licet, effectum in nobis producunt. Concludendum igitur existimo, hæc vniuersa aduersissima licet, in vno quodam conuenire oportere. Cum *vnius effectus*, qui *somnus* est exempli gratiâ, *vnam* tantùm esse necesse sit *causam* immediatã, si modò Metaphysicorũ axiomata vera esse perhibentur. Intelligis ergo, non solum & simplex *frigus* esse debere, quod somnũ producit, id quod Medicorum tamen schola quasi tota hactenus stabiliuit. Verùm hac de re forsan commodiore loco plura dabimus. Quid igitur hinc discimus? hoc, quod iam dudum inculcaui & improbaui, nos ad pauca, scilicet, respicientes, nimis esse properos in rerum causis reddendis, quæ longiori & doctiori plerunque indagine perscrutanda forent. Disputationem hanc, quæ paulo acrior nobis cum *Plinio* & *Matthiolo* fuit, *Gesnerus* quoque olim attigit, apud quem & veterum loca complura videre licet, quæ & ipsa non carent dubijs. An videlicet, *Salamandra* lactescente sua sanie, quam ore euomit, quacunque humani corporis parte contacta, capillorum defluuium moliatur? quod *Plinius* quidem annotauit, an hoc potius eueniat ex cinere combusti animalis? vt *Galenus* & *Paulus Aegineta* voluerunt, an magis ad hoc præstandum hæc bestiola in oleo macerari debeat? vt *Dioscorides*, & *Plinius* similiter alio loco censere visi sunt.

Crocus idẽ præstat quod opiũ in somno producendo.

Calor prouocat somnum.

Hoc idem facit musica & motus.

Hæc omnia in alio conuenire debent, quàm in frigore.

Vnius effectus vna tãtùm est causa immediata.

Sumus nimis proptẽ ad reddendas causas.

Aliud dubium, quomodo Salamandra inducat capillorũ defluuium.

Est autem opinio hæc, quod capillos erodat, ab antiquis adeò recepta, & approbata, vt *Q. Serenus* quoque in versibus suis eandem decantauerit, qui hi ipsissimi sunt.

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
Seu rarò lauitur, seu vis epota veneni,

Seu

Seu Salamandra potens, nulliq; obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Q. Serenus defluuium capillorum etiam à Salamandra fieri scribit

Videtur hic per contactum venenosi illius humoris, defluuium capillorum fieri concedere velle. Veruntamen tot mendis scatet, tot vulneribus saucius est *Serenus*, vt quoniam hactenus à Medicis illectus & neglectus fuit, nō absque iustissima ratione, huic Medicam, & Criticā simul manum adhibere statuerit *Ioannes Baptista Vindthierius* Philosophus & Medicus doctissimus, quem supra quoque laudaui. Expectamus igitur propediem sanatum, ac restitutum hunc Poetam Medicum, varijs lectionibus ex Codicibus *Vaticanis*, ac commentariolis succinctis quidem, sed neruosis, & vtilissimis tamen illustratum.

Ioan. Baptista Vidthierius Q. Serenū emendatiorem nobis dabit.

Hoc vnum ex tot veterum authoritatibus colligo, cum *Salamandra* ex psilothris sit, hæc autem insigniter calida esse deceat, cū radices quoque pilorum erodant, mirari iterum me non satis posse, quomodo viri doctissimi nonnulli eandem frigidissimam esse scripserint, quæ hac ratione firmare & corroborare potius capillos debebat.

Si esset frigida Salamādra deberet potius capillos firmare.

Est & hoc in *Salamandris*, non satis rectè ab antiquis obseruatum, quòd has sexus nimirum expertes sibi persuaserint. *Plinius* lib. 10. cap. 68. *Quædam verò gignuntur*, ait, *ex non genitis & sine vlla simili origine. Ex ijs quædam nihil gignunt vt Salamandra. Neque ex ijs genus masculinum femininumue, sicut neque in anguillis omnibusq; quæ nec ouum nec animal ex sese generant. Neutrum est & ostreis genus, & cæteris adhærentibus vado vel saxo.*

Error veterum qui dixerunt Salamādras sexu carere.

Verùm de Salamandris eruditissimus Medicus & Criticus *Dalechampius* hūc eundem *Plinij* locum recensens, oculari inspectione edoctus, contrarium nos docuit: *Ex grauida Salamandra*, ait, *mense Martio, dirupto ventre plus, quam triginta fœtus ad huc palpitantes, & in aqua nãntes, ac plus quàm triginta oua prodierunt. Ego quidem fœminam vidisse memini pragnantem tum ouis, tum catulis plenam, alijs inchoatis tantùm, alijs iam perfectis gradientibus & in aqua natantibus, vt falsum esse, quod tradit Plinius, nihil eas gignere manifestum sit.* Huic assentitur *Bellonius*, & alij, qui volunt *Salamandram* ex ouis primùm in vtero conceptis, catulos sine vllo inuolucro excludere, quod huic proprium hoc sit, in genere lacertarum, quemadmodum proprium est *viperis* in genere serpentum, viuos parere.

Recētiores quidam Salamandras viperarum instar catulos viuos parere viderunt.

Hæc testimonia faciunt, vt neque in *ostreis* facilè *Plinio* & *Aristoteli* fidem adhibeam. Voluit autem hic, vt gnauiter caput 15. lib. 5. de Hist. animalium perlegenti patebit; *Cum purpuras, tum etiam reliqua testis inclusa è limo fere & materia putrescente oriri. Cum enim hæc omnia saliuam quandam veluti fauaginem emittant*, ait, *hanc vbi rupta est, humorem quendam in terram demittere & ibi gigni purpurulas.*

Rationes cur dubitetur quoque an i ostreis sit sexus defectus.

Veruntamen fidelissimi duo Aristotelis Cōmentatores *Augustinus Niphus*, & *Iul. Cæs. Scaliger*, magistri sui decretis non vsquequaque subscribere videntur. Hunc enim *Aristotelis* locum, *Purpuræ igitur verno tempore eundem in locum congregatæ faciunt id, quod vocant fauaginem*; Explicans *Scaliger*: *Est igitur*, ait, *quasi modus coeundi si conueniunt, vt quasi à mare & fœmina emittatur saliua genus.* Quàpropter hunc sensum *Aristotelis* latinis verbis enūcians ita expressit *Plinius* lib. 9.

Niphus & Scaliger cōtra Aristot. sentire videntur.

lib. 9. cap. 37. *Purpuræ congregantur verno tempore, mutuoq. attritu lentorem cuiusdam ceræ saliuant*. Hunc attritum agnouit, hic autem quid est aliud, quàm quædam forma coitus? Coitus autem inter marem & fœminam datur. Quomodo ergo idem scriptor lib. 10. fęminas aut mares in ostreis, hoc est, in omni genere testa indutorum animalium, negare potuit? Et quando Aristoteles ait, *Ex humore illo in terram effuso gigni purpurulas exordio admodum exiguo consistentes: Et per angustiam veluti vuæ specie fœtum formari. Niphus* hæc verba ita declarat. *Hic igitur ex saliuatione emissa tanquam ex seminario mucore purpurulæ gignuntur*. Et paulo post. *Concludit demum Aristoteles qua forma formetur fœtus* (purpurarum) *sui initio, & vult illum formari similitudine racemi vuæ, vt etiam de apum fœtificatione poeta dicit:*

Confluere & lentis vuam demittere ramis.

Vnde dicit Aristoteles. Itaque per angustiā fœtus formatur specie vuæ. Id est ad similitudinem vuæ, quando inuoluitur in se ipsa propter loci stricturam. Hic igitur perspicuū est, fœturus testaceorū non fieri, nisi facta congerie prius ex mucore illorum tāquam ex Seminario (ecce seminalem vim admittit) *& ad modum racemi vuæ, cum vua incipit fieri.*

Ego prorsus nihil dubito, si quis *Microscopio*, hoc est, à me hoc nomine donato perspicillo vti vellet, quo res minutissimæ triginta mille vicibus & ampliùs grandiores, quàm in se sunt, apparere solent, veluti supra, cum de *Lynce* agerem, ex Arithmeticis & Geometricis principijs deduxi, & *fauaginem* hanc examinare posset, quin in hac, *oua testaceorum* manifestissima reperturus esset. — Siquis microscopio infauagine purpurarū vteretur, forsan in hac oua reperiret.

Hoc oculorū præsidio *Princeps Cæsius* noster plurimas plantas hactenus à Botanicis sine semine creditas, distinctissimis seminibus luculenter turgentes per Pictorem suum ad hoc operis designatum in cartis delineari curauit. Mirareris in Polypodio minutissimos eos puluisculos foliorum dorso adhærentes piperis grani magnitudine spectabiles, existimatos hactenus à Natura tantùm cōcessos esse in herbulæ ornatum, quos *Princeps* quidem ante *Microscopij* vsum iamdiu in libris suis seminis nomine donari debere cēsuit, & ita huius generis *plantas Tergifœtas* meritò nuncupauit. Sed huic similes innumeras alias Obseruationes, ac nouas penè dixerim, naturas à Principe detectas habebimus, cum olim imperfectarum Stirpium libri sui & lucubrationes lucem aspicient. — Princeps Cęsius plātas sine semine creditas, semine scatere demōstrat. — Tergifœtæ plātę Principis Cęsij.

Hoc eodem *microscopio Franciscus Stellutus Lynceus*, tam mirabilē nobis anatomen præbuit partium omnium externarum, quæ in *Ape* sunt minuto animalculo, *oculorum* inquam, *lingua, cornuum, iubæ, aculei, pedis, degitorum* aliarumq. & nuper in æs incidi commisit, atque felicitati VRBANI VIII. dedicauit, vt hæc omnia malim te oculis tuis intueri, quàm rudi meo calamo adumbrare. — Francisc. Stellutus Lynceus mirabilem Apis anatomē nobis dedit.

Accedit hoc maximum probabilitatis indicium, *ostrea & conchas* genitalia semina terris committere, & fluminibus, ex quibus noua soboles sublatis matribus paulatim renascatur. Experti sunt id *Germani* nostri in *conchis margaritiferis*. Licet enim *Sinus Persici perla* omnium præstātissimæ celebrentur, quibus cedunt illæ quæ in Insulis *Zeilan*, *Sumatra*, *Barneo* & *Indijs Occidentalibus* reperiantur; habet tamen *Europa* suos quoque *vniones*, veluti in *Historia gemmarum* enucleatissima *Anselmi Boetij, Rodulphi secundi*, olim Medici eminentissimi videre est, vbi perlarum feraces nominat *Scotiam*, *Silesiam*, *Bohemiam*, *Lotharingiam*, *Voitlandiam*, *Frisiam*, oblitus nisi fallor pretiosarum *mar-* — Coniecturæ quædā ostreacea non ex putri humore nasci.

 garita-

In Ilsa prope Passauij optimæ margaritæ reperiuntur.

Io. Carolus Liber Baro à Kirchberg vir doctiss. & nobiliss.

garitarum, quæ in *Ilsa* fluuio inueniuntur, prope *Passauium Germaniæ* Vrbem percelebrem & vetustissimam. Veluti mihi iam retulit eiusdem Vrbis Ecclesiæ Cathedralis Canonicus & *Officialis* generalis, Græcè & Latinè doctissimus ac Iuris peritissimus *Ioannes Carolus Liber Baro à Kirchberg* nuper ad *Sanctitatem suam* à Serenissimo *Archiduce Leopoldo Guilhelmo, Ferdinandi secundi filio*, missus, quem ex antiquis meis amicis & fautoribus honoris causâ nomino. In hoc itaque fluuiolo *Ilsa*, ob subiectum puto solum, nigricante semper aqua conspicuo, ad determinatum ac trium solummodo milliariorum spatium, *Conchæ* eiusmodi *margaritiferæ* nascuntur, quæ *vniones*, in candore, læuore, magnitudine & orbe, aliquando etiam Orientalibus vix inferiores, producunt. Cùm autem ante complusculos annos, sedem ibi exercitus quidam fixisset, tam nobilis prædæ auidissimi milites, *Conchas* per totum illum fluuij tractum expiscati sunt, vt vix paucæ adhuc ibi superfuerint. Quæ tamen aqua *concharum* earundem denuo copiâ abundat. Quod euenisse à seminio relicto, & temporis progressu ad maturitatem perducto, an non rationi valde consonum est & probabilissimum? Locus autem hic tam religiosè custoditur, vt nemini licitum sit hìc piscari, præterquam *Episcopo*, qui idem est *Serenis. Archidux* iam supra cum honore laudatus, & eiusdem *Administratori*, qui est Illustrissimus & Reuerendissimus *Marquardus liber Baro à Schvvendi*, *Cæsari* & *Imperij Principibus* ob summam prudentiam carissimus, quem ego ante hos triginta annos *Romæ* colui, & nunc quoque benefactorem liberalissimum experior.

Videntur cōchæ margaritiferæ seminium in aquis reliquere.

Marquardus liber Baro à Schvvendi Passauiensis Episcopatus & Principatus digniss. Administrator.

Commodum accidit, vt de *Ouis* hìc simul sermonem aliquem instituamus. Est enim hic *stellio* noster *Nouæ Hispaniæ* ex *Lacertarum* genere. *Lacertæ* autem *Aristotele* lib. 5. cap. 33. *Hist. animalium teste*, per oua generationem suam propagant, *quæ sponte in terra aperiuntur, vitam enim earum annuum non compleri, sed per semestrem finiri aiunt*. Ego autem sæpissimè harum oua in vasis terrâ aridâ plenis, sed stirpibus destitutis in hortulo meo domestico, reperi, examinaui, & modò recentia, modò intus nascentia animalcula vidi, atque depingi curaui.

Curauthor ad ouorum considerationem hîc transeat.

Et quoniam curiosum hìc quoq. lectoré vt opto, ita vt nanciscar, fore spero, in huius gratiam expatiabor nonnihil, & quomodo in ouis animalium generatio peragatur, aliquid saltem delibabo. Veruntamen quia rarò *Lacertarum* atque *Serpentum* oua nobis in conspectum sese offerunt, quæ animalia latebras quærunt, à manifestioribus verò & notioribus ad occulta magis, & obscuriora nos procedimus, *Gallinarum* autem nobis oua & inspicere frequentissimè, & *pullorum* natales vbique intueri conceditur, ex horum notissimorum cognitione abstrusiora, veluti quodam parallelo facto, indagabimus.

Considerāda sunt primò oua gallinarum, vt notiora.

Attamen hìc iterum, quod supra de *Aldrouando* quoque in *Psittaco* iudicium tuli, *post Apellem pingere viderer*, si quod accuratissimè prosecutus est argumentum, de *Oui & pulli formatione Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, immortale *Patauinæ scholæ* ornamentum, nunc ego vel renouare, vel innouare attentarem. Quia tamen ante hos septem annos, priusquam eum librum posthumum *Ioannes Præuotius Germanus*, ex eloquentissimis & primarijs vnus Medicinæ practicæ *Patauij* professoribus, & Horti simplicium Antistes, *Caroli Medicei Cardinalis Amplissimi* honori dedicaret, ego quoque in hac palestra

Exactissimè de ouo & pullo scripsit Aquapēdēs. Hunc librū Aquapendentis Io. Præuotius doctiss. Medicus publicauit.

ſtra excercuiſſem, vt fami meæ, qua in rerum naturaliũ ſtudia innato quodam impetu feror, ſatisfacerem: non vereor ex meis etiam laboribus, hic aliquid. & fortaſſis ab alijs indictum attexere, & *Aquapendenti* modò ſuffragari, modò veritati addictior, eidem, & ſi res ita ferat, *Ariſtoteli* quoque refragari.

Duo autem ſunt, quæ ego præ omnibus examinanda ſuſcipiam. *Primum*, an reuera *ouum*, dum *Gallina* id parit, tenero ſeu molli cortice exeat, & vbi quamprimum aerem expertum eſt is, indureſcat? *Secundum*, ex luteo nè, an ex albumine *pullus* naſcatur? Video enim his de quæſitis doctiſſimorum hominum rixas, & publicis conſignata monumentis argumenta pugnantia agitari. Id quod ſatis ſtupere non poſſum, hactenus nihil ferme certi, in re tam leui & mulierculis propemodum ridenda, à ſummis philoſophis decretum fuiſſe. Sed his nempe magis placet ſub vmbra veterum ſcripta euoluere, quam DEI & *Naturæ* opera curioſa indagine in propatulo reuoluere. Duo in ouis author examinabit. Primum an ouum molle edatur. Supina desidia nostrorum philoſophorum.

Et *Ariſtoteles* quidem lib. 6. cap. 2. *Hiſt. animal.* ex *Gaza* verſione hæc ſentit. *Vbi perfectum eſt* (ouum) *abſoluitur, atque exit putamine, dum paritur, molli: Sed protinus dureſcente, quibuſcunque emergit portionibus, niſi morbo vulua defecerit*. *Scaliger* hunc *Ariſtotelis* textum Græcum his paulò alijs verbis interpretatur. *Cum verò perfectum fuerit, abſoluitur atque exit. Quo tempore è molli mutatur in durum. Cum enim egreditur, nondum concreuit: & ſimul atque prodijt, ſpiſſatur, ac dureſcit, niſi morbo quopiam præuentum ſit*. Ad hæc nihil aliud *Scaliger*, quàm, quòd *Gazam* reprehendit, qui de ſuo addiderit, *quibuſcumq. emergat portionibus*. Quæ quidem ex *Plinio* huc tranſtulit etenim lib. 10. cap. 52. *Exeunt* (ait *Plinius* oua) *à rotundiſſima ſui parte, dum pariuntur, molli putamine, ſed protinus dureſcente quibuſcunq. emergant portionibus*. Quid Ariſtot. de cortice oui ſentiat. Hic vult corticem intus mollem, & extra indureſcere. Plinius Ariſtoteli ſubſcribit.

Aquapendens laudati ſui opuſculi capite ſecundo hæc ſcribit. *Etenim Ariſtoteles & cum eo Plinius dicit, corticem non intus gigni, ſed cum ouum editum eſt: atque prout exit, ita ab aere externo obdurari. Calore externo euaporante humorem*. Et quandoquidem hic *Ariſtotelis* tutelam & ſuffragium implorat *Aquapendens*, & hunc in publicum producamus oportet, videamuſq. quàm æquus ſit ipſi Aquapendenti, & quam ſibi ipſi conſtet. Sic itaque, primo de *Gener. anim.* cap. 8. decernit. *Aues & quadrupedes oua edunt perfecta, quæ vt ſeruari poſſint, duro iam conſtent putamine oportet. Sunt autem quamdiu increſcunt, molliora. Teſta autem efficitur, calore externo euaporante* (hoc eſt conſumente) *humorem. Itaque calidum eſſe locum, in quo id fiat, neceſſe eſt. Talis autem locus ſepti tranſuerſi eſt, quippe qui cibum concoquendo perficiat. Quod ſi oua contineri in vulua neceſſe eſt, vuluam eorum, quæ oua edunt perfecta, ſitam eſſe ad ſeptum neceſſe eſt, eorum autem quæ imperfecta, infrà. Ita enim in promptu erit. Et ſuà verò naturà vulua propenſior ad ſitum inferiorem, quàm ad ſuperiorem eſt, niſi quid aliud opus naturæ impedit, infra eſt enim exitus eius officium*. Aquapendens Ariſtoteli ſuffragatur. Ariſtotelis verba.

Auguſtinus Niphus hunc locum ingenuè explicãs, ait ouorum cortices indurari ex *Ariſtotelis* doctrina quam hoc loco protulit, non extra *Gallinam*, ſed intra hanc ipſam, & loco quidem illo, qui *Septo* ſiue *ſuccincto* eſt vicinus, ſub ipſo nempe pectore, ibique foueri à calore nõ extimo aeris, ſed intimo animalis. Hic enim internus calor vt *Ariſtoteli* videtur, conſumit humidum, quod Auguſtinus Niphus vult Ariſtotelẽ docere, ouum intra gallinam indureſcere.

Digitized by Google

in molliori adhuc testa consistit, hancq. indurat, cum terreum quasi solum relinquatur. *Aquapendens* ergo, ex hoc adducto philosophi loco, opinionem suam parum feliciter fulcire poterit. Aliam igitur machinam mouet, nouasque copias ex 3. de Generat. animal. cap. 2. adducit, vbi hæc leguntur: *Perfecto ouo, durum ac rigidum euadit, ita modicè, vt exeat adhuc molle, dolorem enim moueret, nisi ita exiret, egressum statim refrigeratum duratur, euaporato humore quamprimum, qui exiguus inest, relictaque portione terrena.* *Niphus* hic in latino suo textu non ponit *frigus*, qui si à *frigore* voluit indurari oui corticem, oblitus est se supra à calore sub septo transuerso vigente, hoc fieri pronunciasse. Et quicquid demum de *frigore* sit, contradicit sibi *Aristoteles*, quod modò extra *Gallinam*, modò intra eandem corticem obdurescere docuerit. Et in hoc hallucinatur turpiter, quod *ouum* cortice obduci, sub *Septo transuerso* existimauerit, cum hoc in loco non reperiatur, nisi merus, purus & putus oui *vitellus*, absque vllo *albumine*, nedum *cortice*, quem infra circa podicem, in vtero suo ad hoc muneris destinato acquirit: quem quoque vterum, vuluam, siue voluam, idemmet *Aristoteles* in *Gallinis* hoc inferiori loco consistere pernegauit, & animalibus saltem illis assignauit, quæ oua pariunt imperfecta, quæ omnia veritatis lucem, ignorantiarum nubibus obscurare mihi videntur.

Alius Aristotelis locus in quo vult ouum non intra, sed extra gallinam corticem durum acquirere.

Aristot. nesciuit, quo in loco ouum acquirat suum corticem.

Et lapsus est in vteri gallinæ assignatione.

Quid igitur hic faciat, tentetvè *Aquapendens*? diù multumq. in vtramq. se partem versat torquetq. Ac imprimis ratione & experiẽtiâ Aristotel. aduersatur, aitque oculata se fide, durum in ouo corticem intra ipsam *Gallinam* reperisse. Fæminas etiam hoc fateri, dum digitis duritiem oui, quod mox *Gallina* emissura est, in abdomine pertentant. Præterea durum valde esse creditu, in partu, tam citò, ac momento veluti temporis, duro cortice ouum rigescere. Et quando *Gallina* molli cortice ouum peperit, quod non raro euenire assolet, haud ideò corticem illum indurescere. Friuolum etiam *Aristotelis* argumentum esse, quod de dolore mouet, qui *Gallinæ* inferretur, nisi hæc molle ouum extruderet. Mulieres enim in partu, longè quid mirabilius præstare, cum fœtus bene corpulentos, per angustum adeò claustrum propellant. Sed ego ex mea parte pro communis honore Præceptoris, hoc argumentum addidero. Est mihi domi *terrestris* sceleton *Testudinis*, semispithamæ longitudine, in qua emortua, ouum reperimus columbino paulo minus. Hoc si per medium secundum longitudinem secuisses, possibile haudquaquam fuisset, vt medietas huius siue intrasset, siue exijsset per illam capacitatem, quæ ad caudam & podicem est animalis, inter superiorem inferioremq. testam, carne omni membranisq. iam denudatam. Qua ratione igitur hoc integrum ouum, per angustissimum eundem isthmum intestinis oppletum, carnibus cinctum, & membranis obseptum penetrare potuisset? ne quicquam nunc dicam, de ossea vtriusq. corticis, arctè loca illa stringentis, duritie, & renitentia. An non igitur meritissimè dicturus fueras, hoc ipsum *ouum*, vt per meatus illos angustissimos erumperet, si durum fuisset, aut rumpi, aut mollissimum certè ac ceræ instar flexibile euadere debuisse?

Aquapendes primo contra opinionem Aristotelis disputat.

Sed auctor graui argumento defendit Aristotelem ex ouo in Testudine reperto.

Aquapendens tandem & ipse posthabitis omnibus à se allatis rationibus, pro tribu-

tribunali sedens æquus sit *Aristoteli Iudex*, & hunc in modum tulit sententiam. *Hac vt dixi, ita probabiliter diù sustinebam, quia tamen ratio omnis quiescat oportet, vbi experientia refragatur. Ideo concedo quoque ego ouum cortice obductum, & constitutionem inter molle & durum adeptam, iam in exitu statim impensiùs obdurari, concrescente circa pulamen è vestigio propter humoris euaporationem, vt ait Aristoteles, viscosa ac tenaci quadam humiditate: cum qua madefaciens in tota superficie ouum nascitur, & recenti cortici adherescens exiccatur, obduraturq. frigido ambiente nonnihil interea conferente. Id quod facilè intueberis, si Gallinam domesticam domi habueris, & ouum ei in exitu dextrè manu arripueris.* Hæc *Aquapendens*, qui absolutissimam tamen nobis historiam, de *pullo & ouo* anatomicè, & physiologicè enucleatam tradidisse visus est.

Aquapendens tandè pro Aristotele fauorabiliter concludit.

Laudibus extollit veteres *Plinius* lib. 2. cap. 46. In *ventorum* indagatione, quòd his orbe etiam discordi, & in regna, hoc est, membra diuiso inter bella præsertim, & infida hospitia, cordi fuerit, rerum naturalium, obseruationes prodere. Sui verò temporis desidiam deplorat, quòd pace tam festa, tam gaudente prouentu rerum, artiumq. principe, omnino nihil addisceretur noua inquisitione, immò ne veterum quidem inuenta perdiscerentur. Hoc nos de nostri seculi hominibus conqueri non possumus omnibus. Plurima iam patent, quæ olim latebant. Regnat tamen, nescio quæ socordia, aut *inuidentia* dicam, in nonnullorum pectoribus adhuc, quæ nouarum rerum inuentoribus detrahit, pro sciolis hos, & *ardelionibus* venditat, quasi *Natura* inexhaustos suos thesauros, iam olim omnes profudisset, & veterum inuentis standum, quiescendumq. esset solis, nec his amplius quicquam adiungi posit profuturum. Magna fateor, apud me veterum est authoritas, & existimatio, plus tamen *matri*, hoc est ipsi *Naturæ* vetustissimæ, quàm filijs huius tribuo ponderis, & venerationis. Quapropter cum experimentis crebris, aliquid, quod à veterum decretis dissonat, in rebus ipsis reperio, hoc ego pro *Naturæ* lege habeo, huic me addico, hoc alijs pro veritate vendo.

Plinius veterum diligentiam laudat in rerum naturalium inquisitione.

Sed sui temporis socordiam vituperat.

Nunc nouarum inuentores à non paucis culpantur.

Maior est habenda Naturæ matris, quam filiorũ eius authoritas.

Nunc igitur argumentum dicam euidentissimum, cur *Aristoteli* & asseclis ipsius in hac, quam de *cortice oui* agitamus, controuersia, applaudere vsquequaq. non valeam. Id præmonere autem conuenit, quòd si quispiam, in aliqua problematum physicorum opinione pertinacior manere, in animum suum induxerit, tot ipsi effugia præstò esse, vt illum cõuincere vix vnquam valeas. Et vt *ouum* hoc nostrum, in exemplum nunc ducamus. Siue hic aduersus *Aristotelem* dicas, & vidisse, & suppositis manibus, quod mulierculæ aliquot mihi fassæ sunt, excepisse *gallinæ* partum, hoc est *ouum duro cortice tectum*, siue in gallina mortua & calente adhuc te tali reperisse. Facillimè respondet, vt hoc à frigore, vel expirante, atque debilitato, animalis calore, ita illud ab aere ambiente temporis momento contingere. Sic *corallium* sub aqua molle, ab hac extractum confertim obrigescere. Et quandoquidem ita volunt, iubentque; ita opinantur & insaniunt, ne similis ipsis euadas, tempus differendo teras, & vt dici solet, aquam verberes, vel ipse des manus illis, aut disputare cum eis cesses oportet. At quam nunc probationem dabo, nisi & ego mente labor, conuincet illos solidissimè.

Vix aliquis obstinatis ingenijs satisfacere potest.

Pertinaces missi sunt faciendi.

Argumentum Herculeum quo probatur ouum intra gallinā habere durū corticem,

Contigit domi meæ, vt vna ex meis gallinis quæ cum ferocior paululum esset, & alarum partem ipsi, ob id familiares mei detruncassent, arrepto irrito volatu, ex alto admodum loco, in vicini cauædium præcipitem se dederit, & mortua subitò remanserit. Hanc vbi aperiri iussissem, reperi *ouum*, quod intra horæ spatium deponere forsan debebat, in vtero inferiori disruptum, *albumen* & *luteum* per totum vterum dispersum. Ego *corticem* diligentissimè contemplans, inuenio illum adhuc quidem calentem, sed plus, quàm in centum particulas, vitri instar fragilissimi, diffractum, pelliculæ tamen illi, quæ immediatè eidem subtenditur, pertinacissimè adhuc hærescentem. Viden, vt nullus tibi amplius diuertēdi aut elabendi angulus relinquatur? Qui hic cortex durus, ac ruptilis fuisse dicatur necesse est, non enim aliter vitrorū more, frangi in tot minutas portiunculas potuit. Sed neque *vteri gallinarum* situm & locū, in quo ouum formaretur, *Aristoteles* nouit, nempe in animali (quod miror) domestico, vbiuis locorum prostante, & mensarum omnium amico. Vt vitio nobis vertendum minimè sit, si nos quoque in illarum bestiarum partibus declarandis cæcutiamus, quæ aditus colunt inaccessos.

Aristot. ignorauit vterorum gallinę anatomen.

Hanc ego iudicioribus tudem saltem dabo.

In tyronum autem Medicinæ saltem gratiam *gallinarum vteri* anatomen, vt is se meis manibus aliquoties obtulit, adumbrabo, neque enim exactiorem descriptionem tempus & locus hic mihi permittunt.

Vbi & quo modo ouū formetur.

Ouarium.

Infundibulum.

Vteri superior pars,

Sub *thorace* igitur, aut sub *septo*, vt ait *Aristoteles*, *ouarium* est, aut *vitellarium*, siue *vitellorum racemus*, qui ex meris constat nectiturq. vitellis ouorū minimis, mediocribus, maioribus. Et in hac quidē *gallina* maiores, qui semper infimo sunt loco, siti, *nucis auellanæ* magnitudinem æquabant. Horum vnus post alterum abrumpitur à petiolo suo, quo hæret, & per tubulum quendam *infundibuli* formā effectum, ac longum auricularem digitum, tenuioris substantiæ, *ouario* hærentem, descendit in aliam cauernosam partem, siue vas quoddam oblongum, instarq. intestini conuolutum, habens forinsecus capillares suas, ac veluti venas mesaraicas adnexas. Huius substantia interna candida est, & rugosa. Rugæ autem vermiculorum formam non per transuersum, sed per oblongum positorum referunt. Est huic longitudo, si extendatur, spithamæ & mediæ, capacitas tanta, quæ facilè digitum indicem admittat. Per hunc ductum, siue vteri partem (*Aquapendens* secundum vterum appellat) *vitellus* paulatim descendit, & forsan etiam *albuminis* portionem in itinere hoc assumit, donec tandem per alium ductum instar parui intestinuli, in ipsum vltimum *vterum* detrudatur, vbi tam diu persistit, donec *cortex* illi durus & perfectus inducatur, & ex hoc demū loco à *gallina* excludatur. *Vterus* hic extēdi insigniter, tantusque, quantus ad capiendum ouum sufficit, fieri potest; quem si exterius intuearis, pellem esse dices, non septam eiusmodi, mesaraicas æmulantibus venulis, sed his per corpus eiusdem disseminatis. Interna superficies subfusci est coloris, & plurimis inæqualitatibus non *vermium* formā variegata, sed tuberculis copiosis grana *milij* aut *canabina*, imitantibus exasperata, & hoc loco, *oui* datur exitus per canaliculum quendam, paulo maiorem quàm illum esse dixi, per quem ingressus eidem fuerat. Estque finis huius prope podicem, vbi *Sphynctere* clauditur musculo; qui in hac *gallina* admodum conspicuus erat, annu-

Inferior vteri pars vbi ouum corticem durū acquirit.

Vteri vbi ouum perfectum delitescit, descriptio.

Vbi ouum exeat.

lum

lum apprimè referens, qui auricularem digitum informare potuisset. Prope hoc foramen, vicinissimum erat aliud, ipse nempe *intestini recti* finis, & ostiarius musculus, sed præ altero vix conspicuus. Quod si stylum per hoc adigas, in ipsum *intestinum rectum*, & non in *vterum* penetrabis, quod facies tamen, si per prius foramen illum ipsum intrudas. Hoc interim studiosè hic monere volo, in illis *gallinis*, quæ oua non pariunt, tam *ouarium* quam subsequentem vterum (*Anteuterum* à me vocatum) & ipsum *infernum vterum*, perfecti oui receptaculum adeò delitescere, vt vix appareant. Quare hac in re licet friuola, eo verbosior paulo fui, quò magis mihi displicet *laconicos* nimium Præceptores nostros fuisse.

Vbi excrementa emittantur.

Gallinæ quæ oua non pariũt vix conspicuos habẽt vteros.

O quam desiderarem ego nunc, quod toties iam optaui, vt philosophi nostri simul, cum veterum, *Plinij* præsertim & *Aristotelis*, verbis, res ipsas, an hæ cum eorundem dictis congruerent, in *animalibus* saltem considerarent.

Votum Authoris vt quilibet cũ verbis, res ipsas consideret.

Sed proh dolor! hæc vota sunt solummodo, & vereor ne verissima sint, quæ *M. Antonius Vlmus* phil. & Medicus *Bononiensis* doctissimus, quondam in sua, acri ingenio elaborata, *physiologia Barbæ Humanæ* conquestus est his ipsis verbis. *Næ fuit mortalium sapientum Aristoteles homo felicissimus, qui vniuersam posteritatem catenatum habuit mancipium. Vnusquisque satagit & miscet mare cælo, vt saltem verbulum ipsius exponat, quouis machinarum genere adhibito. Iam sapiunt omnes ferè illius cerebro, adeò suauis est desidia.* Atque ego hæc, solo hoc fine refero, vt magnum hunc virum, *in quem* vt multi censent, *Natura omnes suas videtur dotes effudisse*, quiuis imitari tunc studeat, cum illũ videat, rebus ipsis manus admouisse, & non vniuersaliores, remotas, & longinquas causas attulisse, quod ipse etiam in antiquis philosophis nonnunquam reprehendit, Hac enim ratione Logicè potius, & Philologicè, quàm physicè & realiter philosopharemur.

M. Ant. Vlmi de Aristotele censura.

Arist. magni faciendus ybi res ipsas cum verbis congruentes habet.

Solet autem *Vlmus* ratione & experimentis plurima, hoc libro aduersus veterum dogmata agitare, quæ ad *Barbæ humanæ* naturam, finem & vsus spectãt, vix ab alio quoquam cogitata & animaduersa. Hunc adeat Lector, suadeo, si causas nosse velit, cur *Barba in mulieribus* aliquando erumpere sint solitæ. Veluti hesterna ego die, quæ fuit vigesima Iulij anni huius salutiferi 1627. In hac ipsa *Vrbe Romana* in circo siue *platea agonali*, & plurimi mecum cum admiratione viderunt fæminam quandam, viuam sanamq. 48. circiter annos natam, cui *barba* nigra, densa semipedem longa, ex mento dependebat. Labia quoq. tam superius quam inferius, maxilla vtraque, & submentum, pilis nigris longisq. obsita erant.

Vlmus dum naturam indagat, plurima aduersus veteres docet.

Romæ visa mulier bene barbatã.

Est autem hæc fæmina rustica, ex *Castello* quodam *Cumuli* dicto, *Asculanæ* Dioceseos oriunda, quæ suum quoque maritum secum ducit. Estque hæc tota rei historia, sicuti ipsamet mihi fassa est. Cum annorum esset quatuordecim, coniugium inijt cum hoc suo marito, cum quo octodecim annis sana, vegeta & menstruis bene procedentibus, sed sine grauidatione vixit, quibus exactis, impleta à marito fuit, & filium peperit, lac quoque præbuit, & alium post biennium genuit. Cùm verò vterque moreretur, ipsique paulatim menstrua subsisterent, sexto post horum suppressionem mense, capilli sub temporibus plures ipsi enati fuerunt.

Historia huius mulieris barbatæ.

Barbescere cæpit primò sub tẽporibus.

Et pari-

Et pariter mollem malis demittere barbam incepit, vt *Lucretius* canit. Postea in *mento* & dictis iam locis consimiliter pili eruperunt, hirsutaq. facta est in pectore, intra mammas, quas nobis fæmineas iam dudum sororiantes, & bene turgidas ostendit, qui pili omnes cum capitis crinibus nigri sunt, veluti, ac facies subfusca apparet. *Cumq. ita vernarent dubia lanugine mala*, & *mentum* hirsutum quoq. fieret, verecundari cæpit, & simul, non semel tantùm, pilos sibi abradi procurauit, qui importunius magis magisq. repullularunt.

An olim Romanæ mulieres frequenter fuerint barbatæ. Videtur hoc doceri ex Plinio.

Posset nonnemo ex *Plinij* loco lib. 11. cap. 37. argutari, hoc ipsum frequentissimè olim *Romanis matronis* contigisse, sic enim illic scribit: *Infra oculos malæ homini tantùm, quas prisci genas vocabant, duodecim tabularum interdicto radi à fæminis eas vetantes. Pudoris hæc sedes, vbi maximè ostenditur rubor*. Monet enim *Vlmus*, non defuisse, qui existimarent prohibitum fuisse *Romanis* mulieribus, ne genas nouaculà raderent, & strictim pilos tollerent, ne barba illis succresceret. Atqui malè hos, legem hanc, *Mulieres genas ne radunto*, interpretari, ex *Ciceronis* lib. 3. *Tusculanarum quæstionum*, liquidissimum euadere, quando ait. *Ex hac opinione sunt illa vana & detestabilia genera lugendi, pædores muliebres, lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones*. Volebant igitur *Romani* vetare pessimam illam veterum consuetudinem, etiamnum apud barbaras fæminas quasdam, seruatam, qua in morte suorum, capillos sibi vellunt, & faciem vnguibus lacerant, aliaque indecora præstant, quæ *radendi* verbo, olim omnia significabantur.

Respondetur ex Cicerone.

Rarum hoc fuit apud veteres & apud nos quoque. Exépla ex Aristotele, & Plinio.

Non est igitur neque nunc, neque olim adeò fuit frequens, vt *barbam* luculentam fæminæ promitterent. *Aristoteles* lib. 3. cap. 11. Hist. an. ait: *Pili in mento mulieris non prodeunt, nisi interdum pauci, cum menstrui cursus substiterunt. Et vt in terra Caria mulieribus Sacerdotibus euenire aiunt, quod diuinationis indicium interpretantur. Plinius Aristoteli*, vt solet, subscribit lib. 11. cap. 39. his verbis: *Inuenta tamen quædam defluuio capitis innalidæ, vt & lanugines oris, cum menstrui cursus stetere.*

Exempla duo ex Hippocrate.

Apud *Hippocratem* nostrum sexto Epidem. in fine, non nisi duas eiusmodi historias legimus. *Vna* fæminarum harum fuit *Phaethusa Pytheæ* vxor, quæ vbi priùs fæcunda fuerat, postquam maritus in exilium abijsset, huic menses steterunt, dolores & rubores ad articulos suborti, corpus virile euasit, & tandem produxit *barbam*, facta est hirsuta, & vox reddita aspera. Non potuerunt reuocari menses, nec multo postea tempore vixit. *Altera* fuit *Namysia Gorgippi* vxor, cui nec ipsi suppressi menses potuerunt restitui, & paulo post obijt.

Constitutionis, & morum descriptio in nostra hac fæmina vocata Magdalena Venturæ.

Nostræ autem nomen est *Magdalena Ventura*. Optima valetudine toto vitæ suæ cursu vixit, neque quicquam detrimenti ex suppressis mensibus sensit, nisi quod priore à cohibitione, tempore, dum periodus priùs solitæ euacuationis rediret, sibi mammas tantisper impleri & lumbos doleri, percepit. Munia hæc obijt semper virilia, cum bobus suis arando, agros colendo, maritum quoque in exilio sequendo, & inimicis resistendo, erat autem iam tum barbata, quamuis vestibus semper muliebribus veluti nunc quoque vteretur. Vocem non habet asperam, nec faciem valde virilem. *Laryngis* caput, quod in viris prominet, in ipsa planum est. Quadrati est habitus, & iustæ staturæ.

Barbam

Digitized by Google

Barbam quam semipedem iam longam gerit, ab vndecim tantùm mensibus, ita nutriuit, cum eam priùs semper abradi sibi permitteret. Non sum tamen nescius, plures eiusmodi mulieres, tam in *Germania*, quàm *Italia*, hac etiam nostra ætate, visas fuisse. Extat apud *Vlmum* epistola *Gisberti Vuossij* Inuictissimi *Ferdinandi* secundi, *Archiatri* præstantissimi, qua describit *Helenam Antoniam* virginem prolixà admodum *barbà* donatam, quam plurimi, *Græcij*, ex amicis meis viderunt, & apud Serenissimam *Ferdinandi Matrem* in Gynecæo nutriebatur. Hìc iterum limites excessi, sed nec inutilia, nec prorsus iniucunda, vt spero, dedi.

Gilbertus Vuossius Cæsaris Archiater aliã describit.

Parerga hæc videntur esse vtilia & iucũda.

Ad *ouum* à *barba* reuertamur. Sed priusquam secundæ controuersiæ nodos enodemus, dubio, quod supra aduersus nostrammetipsam conclusionem attulimus, satisfaciamus oportet. Idque hoc fuit: *Qua ratione duri corticis ouum ita bene magnum, ex Testudinis vtero, duabus corneis testis, ceu carceris parietibus, arctè compresso egredi potuerit?* Fateor meherclè, antequam *Testudinis* anatomen vidissem, hoc mihi non nouum solummodò, sed insolens quoq. apparuisse, cum aliquando *Testudines* fæminas grandioribus his ouis, assidentes, ac veluti flatu & anhelitu suo fouentes, contemplatus essem. Veruntamen res ita se habet. Inferior huius bestiæ tabula, seu testa, quæ ventrem integit, vnam habet per totam sui longitudinem ferme, & tres per transuersum positas suturas, siue commissuras, illis quæ in caluarijs videntur, haud quaquam absimiles: vnam prope caudam, tertiam prope collum, tertiam in media ventris regione collocatam, ad hunc solum, vt existimo, finem vsumque, cum *Natura* nihil frustra, sed omnia in *numero, pondere, & mensura* procreauerit, ibidem impressas, vt si animal hoc aliquem duriorem maioremq. bolum per os transglutire, vel infra aliquid sibi molestiam creans emittere vellet, hæc ipsa cornea, atque ossea substantia, non aliter, atque mollis quædã cartilago cederet, aperiretur, extenderetúrque Conuenientiùs huic obiectioni responderi posse, nec per plurimas quidem acutasq. philosophorum rationes easque friuolas, quàm nunc factum est per simplices ac pauculas has, verasq. Naturæ demonstrationes, prorsus autumo.

Ad ouum fit regressus.

Respondetur obiectioni ab authore motæ.

Quomodo exitus detur ouo duri corticis, ex vtero Testudinis.

Hoc fit propter Suturas in testa inferiori testudinis.

Est autem inter suturam mediam, illamq. quæ caput versus extat, alia triangularis, quæ ossiculum parte interna, figura simili quoque exhibet, externa autem parte, rotundum nummulum repræsentat. Quem vsum hoc habeat, adhuc ignoro, nec scio an hìc ludere *Natura* voluerit, errare certè non voluit. Eiusdem prorsus formæ triangularia ossicula, in aliquibus humanis *caluis*, in vertice inueniuntur, præstantissimum, vt aiunt, Epilepticis remedium.

Alia & mira est in testudine Sutura.

Nunc alteram ordiamur litem, quæ inter *Aristotelem* & *Hippocratem* voluitur. *An ex luteo oui formetur pullus, & albumine nutriatur*, vt hic censuit: *an contrarium fiat*, vt ille voluit. Libuit autem hic paradigmatis loco, ouorum tam *gallinæ* quàm *lacertæ*, icones subijcere, mox declarandas, quas ex ipsismet *ouis* olim, à me examinatis, & à pictore delineatis, viuàque experientià comprobatis, desumpsi; vt hinc constare valeat, veri nos calculum nostrum adijciamus.

Ad Secundam controuersiam fit trãsitus.

Hippo-

Hippocrates vult ex luteo auē generari.

Hippocratem primò in aciem producamus, ad quem veluti ad *Cynosuram*, in fluctuante opinionum mari, *Medici* vela nauesq. dirigunt suas. Hic igitur libro de *Natura pueri*, cum diceret fœtum deficiente alimento, quod à materno illi sanguini haud ampliùs suppeditatur, seipsum iactare, repagula soluere, membranas disrumpere, & exitum quærere, vel hoc argumento probabat, quod simile quid *pullus* in *ouo* tentet, cum alimento orbatur, quod *albumen* esse, ex *luteo* verò eundem natum fuisse, asserebat. *Procreatur autem*, inquit, *auis ex luteo, alimentum autem & incrementum continet, quod in ouo est candidum. Quod omnibus qui animum aduertere poterunt, conspicuum esse potest.*

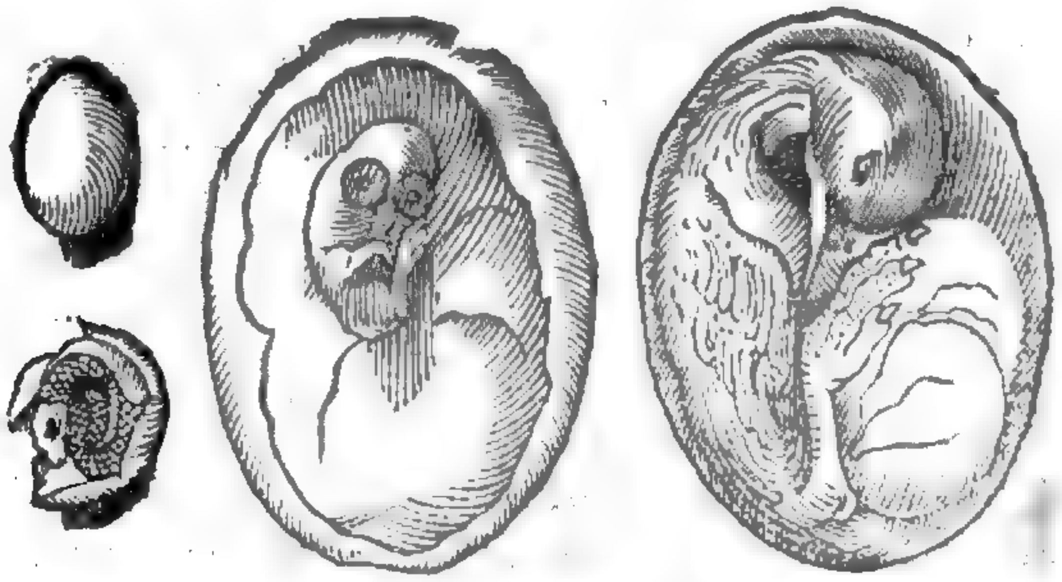

Hanc suam opinionem nullis probat argumentis.

Quæ pro ipso Aquapendens dicit.

Pro stabilienda hac *Hippocratis* sententia, nullis fulta probationibus, has ipsi *Aquapendens* suppetias mittit. Imprimis quidem ex *Athenæo* liquere, ita *Anaxagoram* sensisse, qui ideo albumen ὀρνίθων γάλα, hoc est *lac auis* appellauerit. Hoc ipsum quoque *Alcmæonem Crotoniatem*, imò plerosq. tunc temporis, homines sensisse, vt *Aristoteles* innuit 3. de generat. an. cap. 2. Posse & hinc deduci, quòd quæ oua *duo lutea*, siue *vitella* habent, duplicem quodammodo pullum procreent, duobus nempe capitibus, & quatuor cruribus præditum, cum tamen vnicum tantùm adsit *albumen*.

Prosper Martianus acriter pro Hippocrate pugnat.

Aduersus quem sæpe author pugnauit.

Martianus miratur in re sensibus obuia Hippocratem & Aristotelem dissentire.

Verùm *Prosper Martianus*, cum quo aduersus *Hippocratem*, sæpe hanc pugnam pugnaui, cum experimentis proprijs meis aliquantulum magis credere sim solitus, quàm nudis authorum verbis; ne & mihi scilicet, quod pluribus accidit:

Scribere sic liceat, iubeat quodcunq. voluntas.

Martianus inquam, qui nullam fere voculam obscuram *Hippocratis* præterit, quam non vel locis ex eodem consimilibus, vel à se excogitatis rationibus corroborare satagit, & hìc quoque *Hippocratem* suum mordicus tuetur.

Author cur hoc fiat causam assignat.

Admiratione tamen dignum esse ait, primos secretorum *Naturæ* interpretes, *Hippocratem* & *Aristotelem*, circa materiam, quæ sensus iudicio determinanda videtur, in contrariam sententiam omnino abijsse.

Hoc ego non miror modò, sed deploro penitus, quod veteribus nostris, & addictis horum cultoribus plerisque, magis speciosæ quædam & argutæ ratiunculæ, quam labores in rerum naturis indagandis exantlandi, arrideant. Et quotusquisq. nostrorum *Medicorum* iam est, aut *Chirurgorum* (ne de obstetricibus &

pulli

pulli examine facillimo, neglecto tamen, nihil dicam) qui vtilissimam, suam totique humano generi proficuam operam, studiumq. in fœtus humani, ex vtero cum salute educendi, artificio & industria ponat, doceatuè? Cùm *ars* hæc simul cum mundi origine nata, nobilissima, summè necessaria, communissimaque, ad solas *obstetrices*, ineptas plerumque, iam omnis proh dolor! transierit. Nec *Chirurgi* nec *Medici* sint (quibus nimirū ex officio hoc muneris incumberet) qui easdem, antequam manum huic periculi plenissimo negotio adhibeant, vel examinent scientes, vel instruant nescientes, vel ipsimet demum, in extremis vitæ periculis, in doloribus acerbissimis, parturientibus miserculis succurrāt. *Lachrimis* hæc ego, non atramento nunc scribo. Cum nudiustertius, quæ fuit 27. Iulij anni 1627. vt infortuniū maximum à non satis perita *obstetrice*, domi meæ in mortuo filiolo, sacro tamen baptismate donato, sum passus, ita salutarem manum à *Francisco Mambriano*, Chirurgo *Romano*, peritissimo & vnico huius artis operatore, *Pompilij Tagliaferri Parmensis*, Medici & Anatomici celeberrimi, discipulo, vxor mea amatissima, morti, ob vitiosum partum vicinissima, accepit, & ab hoc ipso viro secundam veluti vitam recepit.

Deplorat author, à Medicis & Chirurgis hodie tam vilipendi, nobilissimam artem obstetricia

Authoris infortunium in filio mortuo.

Sors bona in recuperata vxoris vita quasi deplorata in partu vitioso. Hæc restituta fuit à Francisco Mābriano obstetriciū omnium magistro.

Ad *Martianum* redeamus, qui mauult *Aristotelem*, & huius asseclas à sensu ratiocinantes deceptos esse, quàm *Hippocratem*, qui in ouorum inspectione diligentissimus fuerit, veritatem non percepisse. *Hippocratem* autem his potissimum rationibus moueri potuisse adiungit. *Primò*, quòd *luteum*, vt quid nobilius, ante *albumen* generari considerarit, quod veluti opifex & principium animalis in medio, ceu tutissimo ideo loco, fuerit collocatum, huic postea albumen superuenerit alimentum, vtpote frigidius, quod tamen *Aristoteles*, præter omnium Medicorum mentem, calidius luteo esse scripserit. *Secundò*, *piscium oua* solo luteo constare, & albuminis loco aquam ceu alimentum subire. *Tertiò*, deceptos illos fuisse, qui *vmbilicalia vasa* in luteo conspicientes, putarint, propter alimenti attractionem facta fuisse, cùm *natura* in ouo hæc subitò condiderit, vt per hæc *efficiens* & *materia*, pro prima *pulli* fabrica traduceretur. *Quartò*, quia Hipp. vidit exorto pullo, nihil *albuminis* superesse, *lutei* tamen adhuc portionem aliquam restare, ideo hoc pro materia, illud pro nutrimento assignarit. *Quintò*, quia vbi *gemina* sunt *lutea*, septo separata, ibi etiam *gemini pulli* enascantur. Reliqua apud eundem *Martianum* in *Notationibus* suis ad *Hippocratem*, videantur.

Martianus suū tuetur Hippocratem quinq. præcipuè rationibus. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta.

Aristotelem nostro egere patrocinio haud arbitramur, vt qui seipsum satis superq. tueri valeat. Et 3. quidem de *Generat. animal.* cap. 1. hæc habet. *Pars igitur eius* (oui) *quæ calida est, propius ad formam in membris constituendis accedit, quæ autem terrosior est, corporis institutionem præbet, & remotior est, quamobrem in bicoloribus ouis, animal initium suæ generationis in candido sumit. Initium enim animale in candido est, cibum à luteo capit.* Secundo verò capite, deceptum fuisse, *Alcmæonem Crotoniatem*, ait, quòd ideo putauerit *albumen* esse alimentum pulli, quia lacti simile apparet. *Vitellum* autem oui quia per calorem gallinæ incubantis fit humidius, ideo esse potius alimentum *Aristoteles* statuit, cum ad huius naturam spectet, vt sit humidum, cum è diuerso *albumen* per calorem crassescat, & induretur. *Cum enim naturam quoque contrariam*, ait, *habent candidum &*

Arist. pro seipso argumentatur dicit. Quæ à natura cādidi & lutei desumit.

luteum

Hæc examinat, quid à calore & frigore pati possint.

luteum. Luteum namque gelu duratur, & coit, calore contra humescit. Quapropter cum vel in terra, vel per incubitum concoquitur, humescit, atque ita pro cibo animalibus nascentibus est. Nec verò cum ignitur, assaturque, durescit, quoniam natura terreæ est, vt cera. At candidum gelu non contrescit; sed magis humescit, igitur solidescit. Quamobrem cum ad generationem animalium concoquitur, crassescit, ex hoc enim consistit animal; luteum autem pro cibo est, & membris subinde instituendis hinc incrementum administratur. Quocirca luteum & candidum membranis inter se distinguuntur, quasi materiam habeant diuersam.

Luteum Aristoteli quid terreum & frigidum est, albumen verò calidum & spirituosum.

Est autem hæc vtriusq. diuersitas, in hoc sita; quod *Aristoteli*, & huius expositoribus *luteum* se habeat vt *terra* inter reliqua Elementa, imo nimirum loco subsidens, & frigida qualitate dotatum. *Albumen* autem, altiore loco collocatum, & spiritibus scatens caliditate sit donatum. Quapropter dicebat simile quid in ouis fieri, dum vrina redduntur, quod vino accidit, quando acescit. Vinis nempe hoc ob perturbatam fecem, ouis itidem ob terrenam conquassatam partem, id ipsum contingere. Et hoc quidem calidioribus potiùs, quàm tepidioribus diebus vsuvenire.

Authoris excusatio, qui inuitus Aristotelẽ oppugnat.

Hìc iterum inuitus cogor, & verecundià quadam moueor, tanto me toties viro opponere. Vbi tamen hæc monita apud *Quintilianum* lego, animos resumo, & audacior factus mea quoque profero, lectoribus consideranda & censenda. Inquit autem hic eloquentiæ magister: *Verecundia est amabile vitium, virtutes facilè generans. Sed sæpe nocet.* Et iterum: *Valde difficile, imò impossibile est, imitando alterius similem fieri, quare potius studere debemus, vt superemus, sic enim fortassis æquabimus. Nec qui maximè imitandus etiam solus est imitandus.*

Si luteum ceræ comparatur nõ erit terreũ à prædominio. Ex vitellis ouorum exprimitur oleum. Ergo debet potius aer in his quã terra dominari.

Verùm nolo iam, quod iure possem tamen, cum *Aristotele* acriùs dimicare, quod commodiore loco fiet, qua ratione dicere potuerit *oui luteum* terrenam eius partem esse, & tamen *ceræ* comparari? At nouimus omnes nos *ceram* habere maximam cum *igne* potiùs, quàm *terra* symboleitatẽ, & in quem cum conuertatur, iugiter profectò illum nutrit, & ab ipso demum consumitur & dissipatur. Rectè hanc instituit *Aristoteles* comparationem, at non rectè fecit, quod *vitellum* & *ceram* terrea, à prædominio pronunciauerit. Ex *vitellis* ouorum namque, in sartagine frixis & expressis, bona olei bene pinguis copia elicitur; oleum autem philosophi nostri hactenus bona fide crediderunt, plurimum aeris possidere, quod aquæ nempe hoc innatare videant, quæ philosophia suo quoque tempore examinabitur. Atque hinc fit, quòd *Terebinthina resina* pinguis & inflammabilis, non cum aqueo aliquo liquore, aut cum terrea substantia vniatur, liquabili forma compareat, & talis perseueret; sed cum *luteo* oui probè commisceatur, talisq. reddatur, vt sorberi facillimè etiam possit, quod peritis pharmacopoeis notissimum est. Non alia hoc ratione fieri arbitrandum est, quàm quòd hic pingue suo pingui societur.

Similia similibus cõiungi maximum est axioma in philosophia;

Atque hoc ipsum axioma *similia similibus coniungi*, friuolum prorsus reddit *Aristotelis* argumentum, quo probare tentat, *luteum* oui terreum esse ideo, & graue, quod rupto ouo, & albumine cum suo luteo mixto, coctoque, *luteum* tamen locum petat medium, centro ceu *Terræ* destinatum. Sic enim cap. 1. circa finem scribit, candida enim pars oui naturà humida est, caloremq. animalem

intra

intra se continet, quamobrem circum ipsa discernitur lutea, & terrena intus manet. *Et si plura oua coniecta in patinam, aut tale aliquod vas, coquis igne, ita ne motus caloris citatior sit, quàm ouorum distinctio, idem in vniuersis ouis, quod in singulis euenit, vt lutea cuncta in medio constituantur, candida circiter ambiant.* Hoc enim ideo accidit, quia oleosa oleosis, aquosa aquosis, salsa salsis ex constituto *Natura*, & à DEO rebus indito ordine, tanquam similia similibus copulantur. Atque hoc est, quod *philosophi* decantant: *Calorem congregare homogenea & separare heterogenea*, quæ priùs ita erant inuicem permixta, vt ea oculis carneis minimè peruideres, lumine tamen mẽtis optimè perciperes, si cultro præsertim anatomico *chymicorũ, igne* inquã, easdem separare non raro studuisses. Quis enim in aridissimo *ligno aquã*, in siccissimis *pilis* & *cornibus, oleũ* inesse dicturus fuisset, nisi vtrũque ex vtrisq. *Vulcanus* elicuisset, & priùs oculis tuis manibusq. obtulisset?

Respondetur Aristotelis experimento probantis luteum esse quid terreum.

Chymicorum Vulcanus verè separat heterogenea, copulat homogenea.

Neque scio quàm verum sit, *candidum oui* gelu minùs, quam *luteum* concrescere. Noui certè, aquam faciliùs quam oleum congelascere. Ita plurima priùs viuis essent experimentis tentanda, & probè examinanda, quàm vt fidem adeò facilem priscis artium doctrinarumq. magistris nostris adhiberemus, & sæpè pro indubitatis, incerta acceptaremus, ex quibus in absurdiora lapsus longè grauissimus consequitur.

Difficile est creditu candidum oui minus gelascere quàm luteum.

Verùm vt vt rationes vtriusque Scriptoris antiquissimi, tales sint, quæ horũ discipulos ad idem prorsus sentiendum suauiter inducere, ne dicam vafrè seducere potuerunt; vna tamen sedula obseruatio, ex *pulli* nascentis in ouo anatome facta, has omnes pessundat atque prosternit, quæ hæc ipsa est, quam inter quamplures alias *Aquapendens* quoque adducit, mihi autem semper sola satisfecit. Per *albumen* videlicet æquè, atque *luteum* venulas dispersas sanguifluas esse, quæ omnes in ramulos maiores desinentes, in truncum cunctæ demum ampliorem, qui *ductum* constituit *vmbilicalem*, terminentur, per quem sanguis in animalculi *hepar* deriuetur. Quid igitur dicet quispiã, tibi aduersus tantos viros animi est, quiduè statuendum æstimas? Hoc ipsum, inquam, quod ego iamdudum, antequam de *Aquapendentis* opusculo, hac de re conscripto; quicquam mihi innotuisset, diligentissimè obseruaui. *Pullum nempe ortum suum ex chalaza ducere*, quam *Itali la Galladura, Germani* aptissimè *den vogel*, hoc est *Auem* vocant, quòd ex hac *auis* enascatur. Quæ particula inter & *vitellum* & *albumen, grandinis*, aut *margaritæ* maiusculæ, & oblongiusculæ formà, collocatur, & diuersam paulo ab albumine substantiam, duriorem nempe, & tenaciorem adepta est, & quam ob id, qui cibis parandis student, dum aut iusculum cum *ouis* miscent, aut aliud quidpiam esculenti, ac liquidi ex ijsdem parant, ne impedimento sit, separare satagunt, quippe quæ sedula etiam agitatione, vix dissoluatur, nisi *salem* huic aut *sacharum* aut *acetum* adijciatur.

Vnica experientiâ Aristotelis, & Hippocratis rationibus respondetur.

Quid author in hac controuersia sentiat. Pullum nẽpe ex chalaza ortum ducere.

Atque ex hac, & non alia parte, siue *albi* siue *lutei, auem* seu *pullum* generari conspexi, quando *gallinæ* subditum, tertio post incubitum die, *ouum* effregi. Reperi enim ibi, vbi *chalaza* fuerat, carneam quandam massulam, *formicæ* grandioris magnitudine, informem adhuc, & in qua nihil aliud videre & distinguere poteram, quàm humores *oculorum, crystallinum* maximè, instar minutissi-

Quod viuo experimento comprobatur.

Ttt mæ

Digitized by Google

mæ *lenticulæ* iam condensatum quoque, ac transparentem. Ita vt forsan absurdum haud fuerit, si quis dicat, in *auibus* saltem, *naturam* à *capite* ac *cerebro* priùs, quàm à *corde* fabricam suam ordiri. Quamuis, quia etiam in bene formato *pullo*, *cor* pusillum admodum est, hìc forsan adumbratum, sed nondum ita perfectum fuit. Erant autem in hoc *albumen* & *vitellus* integra adhuc, ac prorsus incorrupta. *Aquapendens pullum pulicis* magnitudine ex *chalaza* natum vidit. Quod iam de *corde* ac *oculis* dixi, ex *pulli* sectione confirmatur, ex *ouo* eruti, quod tredecim diebus gallina fouerat. Eò enim aperto, omnia formata membra, interna, & externa conspicua fuerunt, *pulli* longitudo auricularem digitum æquabat, ad quam vix peruenerat *humanus fœtus* sexaginta dierum, aliàs à me visus & picturà apud me expressus. Humor *crystallinus* in hoc magnam etiam *lentem* referebat, & mole sua *cor* ipsum duplo superabat, hoc enim habebat exiguum valde, ac rubicundum, quo paulo maius solummodo, *hepar* erat.

Forsan caput primò formari incipit in pullo.

Quid in pullo repertũ quod tredecim diebus sub gallina fuit.

Quod autem in icone superiùs, *ouum*, cum suo *pullo perfectiore* prostat, illud ipsum est, cuius descriptionem iam dedi, hoc libro folio 654. quando de *Vmbilico Apri Mexicani*, sermo mihi fuit, quo lectorem meum, ne magis ipsum onerem, mittò. Inueniet enim ibi, *albumen* æquè atque *vitellum*, sanguinem in se continuisse, cum rupto *ouo*, statim (ceu lotura carnis essent) *reliquiæ albuminis* effluerent. Situs etiam *pulli* huius, cum oculis subijciatur, hìc pluribus haud verbis est explanandus.

Declaratio primi oui quod supra in icone exhibitũ fuit.

Alterum verò, quod hìc sub imagine expressum est *ouum*, *pullum* huius planè magnitudinis propositæ, in se gerebat, post hoc est primum articulum saltem auricularis digiti longitudine attingebat, incubitum, quem non nisi octo diebus *gallina* ipsi præstiterat. Rupta oui obtusiore parte, simile spatium vacuum fuit visum, quale in altero iam ouo perfectioris *pulli* fuit descriptum. Laceratà etiam, quæ sub hoc spatio est, pelliculà, duo in conspectum confestim venere puncta nigricantia, grandia, & prominentia, *oculi* videlicet huius *pulli*, in *capite* valde magno, & quod magnitudine sua, reliqui totius corporis molem æquabat. Et cum esset tam minutum animalculum, mirabile tamen fuit, hoc ipsum vixisse, pedesque, & alas iam bene figuratas mouisse. In hoc quoque *ouo candidum* erat sanguineum & *luteum* venulis rubentibus conspersum, sed maiore hæc quantitate, & veluti permixta, nec ita distincta bene apparebant, vt in perfectiore videre contigit. Debebat profectò *Aristoteles pullorum* ex *ouis* primam formationem acutiùs introspicere, sic enim *chalazis*, quas *Gaza* vertit *Grandines*, munus suum quod in generatione obeũt præstantissimum, non inuidisset, quod tamen his verbis 6. Hist. an. cap. 2. fecit; *Grandines autem dictæ, quæ initio vitelli adhærent, nil ad generationem conferunt, quanquam aliqui ita non existimant*. Fuerunt ergo *Aristotelis* tempore quoque, qui hanc nobiscum veritatem agnouerunt, quos ipse deceptos potiùs autumauit. Sed quia *chalazæ albuminis* substantiæ ac colori similiores sunt, quàm *vitelli*, ideo forsan quis *Aristoteli* magis, quàm *Hippocrati* hac in lite fauere possit.

Secundæ iconis explanatio.

Pullus huius oui vixit & omnia mẽbra formata habuit & erat octo dierũ.

Aristoteles male a generatione pulli chalazas exclusit.

Ab ouo vsque ad mala, antiquum est verbum, hoc est à principio ad finem nunc tendimus, quod priscis vsus esset hominibus, ab *ouis* plerumque cibos suos auspicari, & *malis* seu *pomis* cænas claudere. Et nos enumeratà adhuc

Author ad finem properat.

vna

Digitized by Google

vna *oui* & *pulli* historia à gallina perfectè exclusi, ad finem quoque properabimus.

Est autem hæc: quam non ingratam fore existimo rudioribus, qui similia experimenta, nec tentarunt, nec viderunt. Cum itaque ouum quoddam, in quo pipientem audieram pullum, aperirem, & quidem parte oui obtusiore, vbi generatio in *chalazæ* corpusculo institui solet, reperi imprimis aliquantisper ab interna parte foras ruptum corticem, non tamen, vt ibi vllum foramen, per quod aer intromeare potuisset, appareret. Notandum autem, hoc loci spatium à cortice ad ipsam pelliculam, qua auis obuoluitur, aere aut vaporibus existere plenum, vnde absque externi vllius aeris ingressu, auis ex hoc respirare, & vocem emittere valet, quando rostello suo, illam, qua clauditur, pelliculam rumpit, & in hoc spatium rostellum suum protrudit.

Completi generati pulli historia.

Volui autem, quod in nullo alio tentaueram *ouo*, durum & externum corticem vndique deglubere: quo detracto, & cum hoc ea ipsà, quæ immediatè eidem subtenditur, pellicula; quando ad locum illum perueni, vbi ipsum animalculum cubat, hoc est, post illud spatium inane, non potui cum duro cortice molliculam illam membranulam, veluti prius factum tamen fuerat, detrahere, vt quæ valde tenaciter alteri cuidam pelliculæ adhærescebat, quæ totum fœtum ambibat, atque vndique ita claudebat, vt ne minimum aeris exire, aut penetrare ad pullum valeret.

Chorion in quo iacet pullus.

Hæc autem interna, ipsum fœtum videlicet *obuoluens pellicula*, meo quidem iudicio fabricata fuit, ex ipso *oui albumine*, non *vitello*: hic enim ab hac remotus & separatus semper, suà inclusus membranula cernitur. Hæc itaque obuoluens membrana, ac veluti *chorion*, vt dixi, sine vlla læsione integra erat, & intra hanc constitutus *pullus* suo situ naturali iacebat: capite nempe, intra alas & pedes recondito, nisi quòd in hoc nonnihil à suo loco dimotum caput esset, rostello nimirum versus illam partem, vbi spatium vacuum est, protracto. Pertuderat itaque dictam pelliculam apice rostelli sui *pullus*, vt ex spatio illo aerem sufficientem attrahere, pipire, & corticem oui interiùs pulsare, rumpere, ac sibi exitum parare posset. Non est autem dubium, quin cum hoc motu, & capitis atque rostri agitatione & impulsu, subsequi debeat pellicula fœtum inuestiens, alioquin debebat largius multo foramen auicula moliri, quò posset & rostrum suum, & tam magnum caput exerere, vt ad corticem pertundendum penetraret, cum ab hoc distet caput pulli spatio transuersi digiti.

Vnde hæc pellicula sit generata.

Vnde aerē in ouo pullus trahat.

Et vt ad membranulam hanc, quæ fœtum circundat, redeam, effracta hac, reperi *pullum* situ illo iam descripto, sine vllo commeatu cubantem, hoc est, absque *vitello* & *albumine*, absque sanguine, & vllis humoribus, & excrementis. Hæc membranula intus solummodo fuit sanguine oblita; *vmbilicus* illi adhuc adhærescebat, sed tam crassus, ac longus minimè erat, vt in altero pullo repertus fuit. Hic enim pullus iam maturus & idoneus erat, vt exiret, & ob id totum suum nutrimentum absumpserat: alter autem duos forsan dies adhuc natiuitati suæ destinatos reliquos habebat, quē quidē pullum vltimum vix vitalem existimaui, quod violento quodā modo, detracta ipsi veste in qua latebat, eū enasci curauerā. Vixit tamen, & superstes diu fuit, quod iam iam sua sponte

In hoc ouo nec album nec luteum post perfectum pullū fuit

 excludi

excludi debebat. Quem ideo etiam pipientem audiui, quod alij tamen non præstant, in quibus nutrimentum omne nondum est absumptum. Pipiunt etiam integerrimo oui cortice, quando ad tempus exclusionis pertigerunt. Posset forsan hinc argumentum non nauci duci, qua ratione planctus & vagitus puerorum nonnunquam in vtero materno auditus fuerit, cui speculationi & ego aliquando operam dedi, & olim forsan de hoc aliquid commentabor.

Integro etiam ouo pipiunt pulli.

In anatrinis ouis ac pullis hoc notaui (solént autem hi pulli post quartam heptomadem & gallinacei post tertiam excludi) post quartam etiam septimanam emortuos in suis ouis, absumpto omni penitus albumine remanente luteo in forma paruæ pilæ seu globuli, adhærente vmbilico, consistentiæ non multũ tenacis, & obducto suâ propriâ membranula, qua discesâ effluxit vitellus.

Anatrini pulli quot diebus perficiantur.

Hoc ideo contigisse arbitror, quod exitum moliti fuerint ante perfectionis, & absolutæ periodi tempus, & priusquam intra corpus alimentum omne à natura sibi destinatum absorbuissent. Et si aliquâ coniecturâ hic mihi vti fas est, dicerem, ***albumen*** priùs ***vitello*** absumi, quod in aliquot etiam ***gallinaceis*** comperi verum esse, quoniam ***albumen*** cum spermaticis partibus, ***ossibus*** dico, ***cartilaginibus, neruis, membranis***, atque huiusmodi minùs sanguineis, & albicantibus potius, maiorem habet conuenientiam, quas necessitas requirit, primò omnium veluti bases totius animantis, nutriri, & augeri, quàm cum illis sanguineis, quas ***carnes*** & ***parenchymata*** vocant Medici, veluti sunt ***musculi***, ***hepar***, ***cor***, ***renes*** & similes, quæ postremò tandem accrescunt & augmentantur, ex affluxu ***vitelli***, qui facilè in sanguinem conuertitur, & propterea vltimo demum loco intra corpus succedit. Verùm hac de re liberè quęque philosophari permitto.

Quas partes nutriat albumen, & quas vitellus.

Sed quod iam subiungo, consideratione dignissimum censeo, quòd in his ***pullis*** viderim, ex ***vasis vmbilicalibus*** aliquot, intra ventrem ad ***arterias Iliacas*** surculos suos porrigere. Quid igitur hìc dicendum erit de ***spiritibus vitalibus?*** Signum enim ita aliquod elucet, quasi hi extra generentur, vt fit in ***humano fœtu***, & ad arterias illas descendentes elaborati deferantur, altera autem portio sanguinea ad ***hepar*** corriuetur. ***Luteum***, quod hìc simplex erat, in alio ***pullo*** diuisum offendi: an autem ouum ob id ***geminos vitellos*** habuerit, ignoro equidem. Hoc interim scio, neque ***duplicem pullum***, neque quatuor ***pedibus alisue***, quod contingere in bipartito luteo asserunt, propterea enatum fuisse. Quin pro certissimo mihi relatum fuit, ***gallinam*** quandam, ***oua*** omnia sua cum ***duobus vitellis*** peperisse, ex quibus simplicissimi saltem pulli procreati fuerint.

An spiritus vitales in ouo extra pullum generentur.

An duo lutea faciant duos pullos.

Noui & hoc ex fide dignorum relatione, quod vbi ***Phasiani*** masculi, ***gallinis*** nostratibus in coitu superueniunt, ex earum ***ouis phasianos*** quidem excludi, sed omnes eiusdem prorsus coloris, qui in ***gallinis*** fuit. Hos ***phasianos*** hinc enatos, tam masculos quàm fœminas, ***mulorum*** instar, steriles euadere, neque ampliùs fœtificare. Habui domi meæ ***gallinam*** nigram, quæ variatis figuris, & magnitudine, oua protulit, modò nana, ***Iuglandem*** nucem vix æquantia, modò tam grandia, vt ***anserina*** esse censuisses, aliquando ouiformia, non rarò omnino rotunda, in medio sui subinde contorta, simul quoddã naturalis formæ, & magnitudinis, sed cortice molli, in parte acuta habens appendiculam, instar ***intestinuli***, longitudine & crassitie minimi digiti alicuius ***infantis***, in medio etiam cauam,

Quid fiat si phasiani cũ nostris gallinis coeant.

Oua diuersarum formarum ex eadem gallina authoris.

cauam, vt prorsus intestini particulam credere aliquis potuisset. Et ab amico quodam pro certissimo habeo, se à *gallo gallinaceo* quatuor *oua* enata, instar *columbinorum* conspexisse & vnum horum in acutiore sui parte contortum. Dicam & hoc, vix fidem apud aliquos reperturum, verissimum tamen, hic *Romæ* duo in diuersis ædibus, ac temporibus cocta, & aperta *oua*, durum vnum, & alterum molle, ac sorbile, & in vtroq. *scorpionem* repertum fuisse, in hoc viuum, in illo mortuum. Habui oculatos testes, etiam equestris ordinis in primo, in secundo verò familiares ferme meos; de his non est locus, nunc latiùs euagari, in aliud hæc omnia tempus reseruo.

Oua gallus peperit.

Atque hæc hactenus de gallinarum ouis. Quod in icone superiore hic adiunctum est tertio loco, *lacertæ* nostræ communis est ouum, tam integrum, naturali suâ formâ ac magnitudine, album & molliusculi corticis, quàm apertum quoque, cum sua *lacertula* intus enata, conspicuum, vbi adhuc portiunculam tam *albuminis*, quàm *lutei* videri fuit, signum manifestum, eam nondum penitus absolutam fuisse. Et quia hæc *oua* à *serpentum* ouis vix differunt, in sequente forsan capite, vbi de duobus *serpentibus* acturus sum, aliquid de generatione & horum, & *lacertarum* simul commentabor. Interea siquis vtilia magis & iucundiora, quàm quæ ex meis hucusque laboribus attuli, desideret, is præfatum *Aquapendentis* opusculum adeat suadeo, & *Encomium oui* legat *Eryçij Puteani* Regij apud *Louanienses* historiarum professoris, viri Latinè ac Græcè eruditissimi.

Paruũ ouũ in icone exhibitum est lacertę.

Hæc nondum fuit perfectè genita.

His nondũ contentus videat Aquapendentem, & Erycium Puteanum de encomio oui.

De *stellione* prętereà quid ego hic dicam, quod dictum iam pridem non fuit? Reperio de hoc animali eadem prorsus apud omnes. Sic libri & sinuosa volumina crescunt, quæ à plerisque transcribuntur potius, quàm proprio marte componuntur. Inter recentissimos tamen videri potest *Ioannes Buslmantinus de Reptilibus sacræ Scripturæ*. Nos qui naturalia hic potius, quàm alegorica, anagogica & alia, quæ fabulas sæpe sapiunt, prosequimur, ab *ouis nunc ad mala* peruenimus. Et si non *cibum solidum philosophis* consummatis dedimus, *lac* saltem Medicinæ nostræ alumnis instillauimus.

Author de stellione nil addit amplius iã pleraq. ab alijs dicta.

Atque ne paginæ quod reliquũ est, nobis pereat, & vt dici solet *dies sine linea abeat*, hic *corollarij* loco, hoc mihi olim à *puero* problema propositũ subijciam. *An facere nimirũ possem, vt ouum obtusiori sui acumini insistens, erectum in mensa staret?* Nota est historia *Columbi noui orbis* repertoris, cum æmulis hoc ipsum suis, proposuisset, cumque nemo ipsorum hoc effectui dare posset, impingens ille *ouum* ea parte mensæ, & planum ex rotundo reddens, præstitit, quod promisit. Verumtamen, quod iã dicã, *ouo integro, & in sua forma naturali permanẽte fieri debebat*. Cumq. ego hic me victũ faterer, arrepto puer ouo, egressus cubiculũ, regressusq; ait, (ioci causa) se nescio quæ carmina *ouo* obmurmurare debuisse, effecitque; vt hoc erectum, nec vllam in partem inclinans persisteret. Hoc vt vidi, vt, qua id ratione fieri deberet, speculatione sum assecutus. Quare aliud ouum perẽs, exiui similiter, illudq. ipsum multoties motu agitans, donec existimassem, tam *album* quàm *luteum* eius ex illa conquassatione inter se confusa & commixta fuisse, cum aliorum admiratione & pueri risu, idem quod puer fecerat, probè fui imitatus. Causam huius rei si velit quis, facilè indagauerit.

Problema rarum & iucundum de ouo erectè stante. Columbus idem olim proposuit. Sed hoc nostrum plus habet artis. Author quomodo hoc fieri deberet mente penetrauit. Et effectui statim dedit:

I Z T A C

Serpens noua Hispaniæ quadricolor.

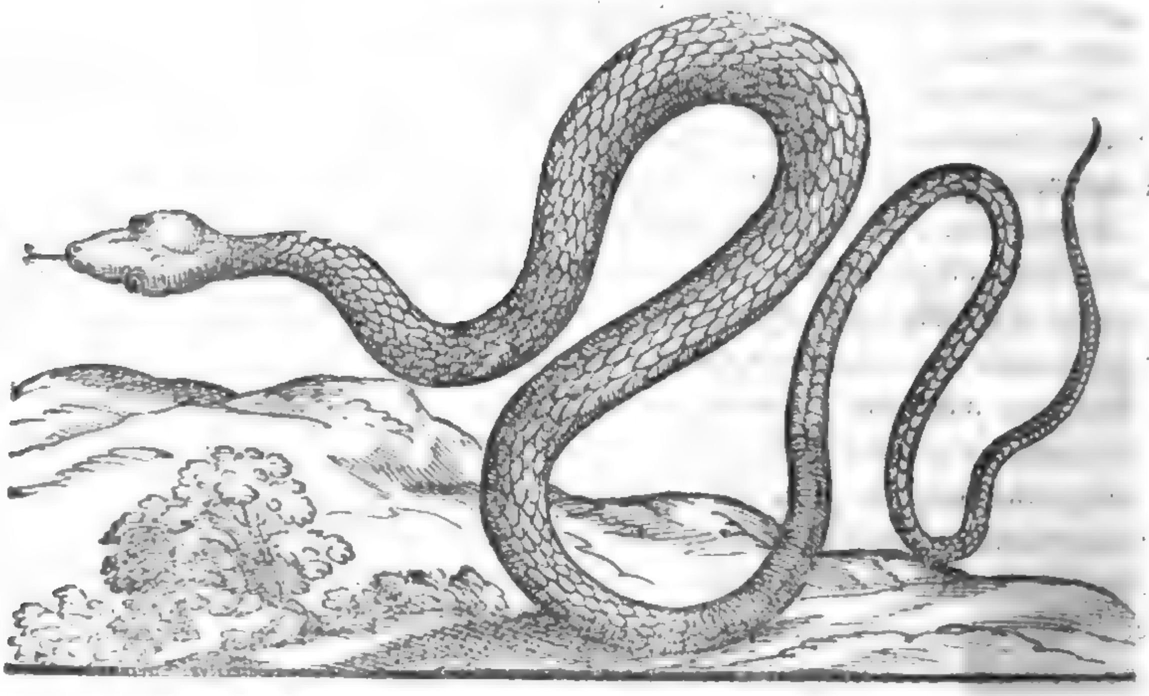

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

MAGNVS hic esse serpens videtur, in quo quatuor vulgò dicta elementa propemodum repræsentata elucent. *Ignis* in squamis caudæ, quæ tota ignea, seu rubra est, quæque partis quartæ ad totum corpus, proportionem obtinet. Subsequitur ventrem versus *portio aerea*, alba nempè, quæ & ipsa quarta totius animalis est portio. Postea est *pars aquea*, hoc est, quæ cæruleum maris colorem, *marinum* vocatum, æmulatur. Sed hæc vix quartam reliqui corporis partem constituit. Demum *terram* referre, ipsum caput videtur, minor, breuiorq. totius portio, coloris subfusci, cum cæruleo quodammodo mixti. Atque in capite quidem cum exigua colli parte, sunt omnes quatuor denuo colores mixti. Nam tempora sunt flammea. Occiput constat ex tribus magnis squamis, ceu loricis quibusdam, contextum, coloris aerei. In fronte aliæ duæ squamæ, aerei & marini coloris apparent. Omnes hæ squamæ, lineà quadam nigricante, per medium dorsi, ad caudæ rubedinem vsque, eàque fuscà excurrente diuiduntur, secanturque. Circa os subfuscus est color. Oculi lucentes admodum, ex luteo colore conspiciuntur. Nares sunt apertæ, & biceps lingua exerta terret.

NEXBOA de Quanquecholla

Serpens bicolor Mexicanus.

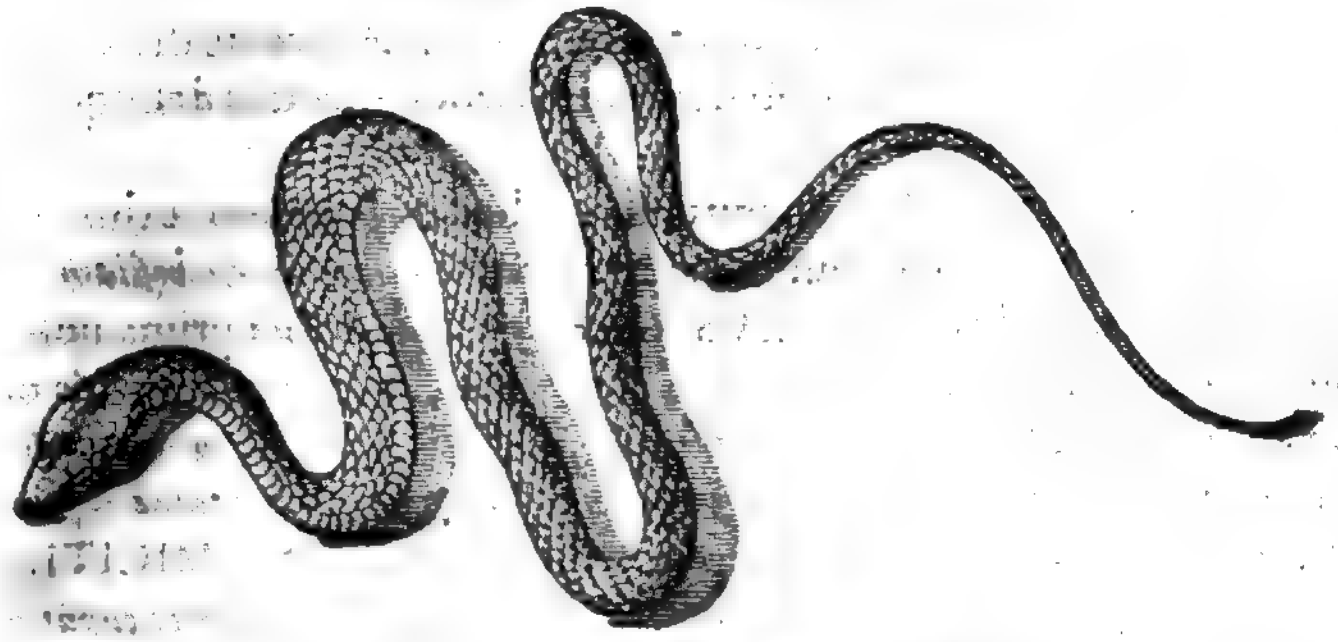

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VIDETVR non paruus esse serpens. Annotatio enim, quæ in autographi margine prostat, hoc ipsum linguâ Hispanicâ innuit. Quòd serpens hic palmos longitudinis habeat octo, latitudinis verò siue crassitiei duos. Additur autem, quòd plùs adhuc crescat. *Color* duplex saltem est, ex *subfusco* & *albicante* commixtus. Caput satis est magnum. oculos ostentat viuidos, nigricantes, & quod in alijs album est albumen, hic viridem præsefert colorem. Linguam itidem exerit bifidam, quam pictor in tabella hac tamen exprimere oblitus fuit.

SCHOLI EIVSDEM.

HOrrendus aspectus, dirum venenum, fœdissimus color, tremendus sibilus, linguæ vibratio, dentium exertio, oculorum fulgor, capitis iactatio, caudæ flexio, motus agilitas, squamarum asperitas, corporis totius denique, in gyros, atque orbes conuolutio, & immanis quædam eiusdem non rarò immensitas, abominabilem nobis non visu modò *Serpentem* reddunt, sed menti quoque nostræ, hæc saltem cogitanti, terrorem incutiunt, & pauorem quodammodo phanaticũ imprimendo, cor ipsum lancinant, consiguntq. Quapropter res mira adeò videri non debet, si *terra* quoque (vt *Plin.* lib. 2. c. 62. habet) sensibus licet destituta, quam supra in *Apro* meo *Mexicano*, ex *Macrobio* *magnam matrem* & *bonam* ideò *Deam* à priscis illis Gentilibus appellatam docui, quoniam *hæc nascentes nos excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper, & nouissimè complexa gremio suo, à reliqua natura abdicatos cooperit*. Si *terra*, inquam, creaturis alioquin omnibus benigna, & benefica, *Serpentem homine percusso non ampliùs recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit*. Atque vel hinc puto, maternæ venerationis cognomen adepta fuit.

Serpentum facies etiã virum fortem perterrefacere videntur.

Terra benigna mater, vbi hominem percussit serpens, non amplius intra sua hũc viscera recipit.

Aelia-

Præter Plinium hoc Aelianus quoque testatur.

Aelianus hoc ipsum ratissimum habet, & *Lybicis* atque *Aegyptijs* testibus confirmatissimum: *Serpentem,* quæ hominem interfecerit, idcirco terræ gremium ac latebras subire non posse vlteriùs, quòd hæc in exilium illam eiecerit, vnde errare, & vagari eam cogi, neque ampliùs à coniugibus adiri, neque ab illis, quos ex se genuerat, filijs, parentem agnosci. Atque sic diuina annuente prouidentia, rationis expertia, ob hominum cædes, aduersus delinquentes vindictam sumere.

Inimicitia hominis cũ serpẽte ex sacris Biblijs clara est.

Et quid? mirumne esse putemus, si nos hodie *serpentem* exhorrescimus? Cum *inimicitia* hæc in ipso mundi exordio, inter *hominem & bestiam* hanc initium sumpserit. Sic enim DEVS *Genesios* 3. Cùm *Eua* prima nostra *mater* malũ *malum*, astu & persuasu *serpentis* comedisset, nobisque filijs suis omnibus *malum* morte luendum intulisset, *serpenti* maledixit. *Et ait Dominus ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* INIMICITIAS *ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius.* Scio hìc quoque, ac firmiter credo, per *fœminam* hanc, maximè *Beatissimam Virginem* MARIAM æquiorem nobis *Euam* intelligi, quæ per *semen* & cum *semine* suo IESV CHRISTO, contriuit *caput Diaboli*, antiqui illius *serpentis*, hostis nostri infensissimi. Verùm hæc extra cancellos meos presentes. Quæ veneror & sileo.

Beatiss. Virgo MARIA contriuit per semen suum caput serpentis.

Poteram igitur & ego hanc de *serpentibus* scriptionem ob antiquissimum odium missam facere, & venenosis his bestijs longum vale dicere. Verùm quoniam *venenorum* doctrina non ideo scienda est, vt damnum, vel nobis, vel proximo nostro hinc inferamus, sed ob id magis addiscenda, vt noxam per hostes nobis illatam, aut inferendam auerruncemus, ideo & hìc per venenorum campos nonnihil expatiari licebit. Quamuis *Plinius humano* minimè, nec *Christiano* more hoc intellexerit, propterea existimans à *tellure venena* nobis producta, & subministrata fuisse, quasi hæc nostri misertã, etiam maioris euitandi doloris, & vitæ in angustijs collocatæ nostræ, abbreuiandæ causà, per venena ipsa, miseris hominibus remedia generare, & solatia voluerit. Sic enim loco iam laudato ait. *Quin & venena nostri misertam* (terram) *instituisse credi potest, ne in tædio vitæ diræ famis mors, terræ meritis alienissima, lenta nos consumeret tabe; ne lacerum corpus abrupta dispergerent, ne laquei torqueret pœna præpostera, incluso spiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæsita morte, sepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genuit id, cuius facillimo haustu, illibato corpore, & cum toto sanguine extingueremur, nullo labore, sitientibus similes: qualiter defunctos non volucris, non fera attingeret: terræque seruaretur, qui sibi ipsi periisset.* *Seneca* noster ab hoc *Pliniano decreto* non facit alienum *sapientem* suum, epistola LXX. Vbi cum vitam nauigationi comparasset, & de annis nostris, non aliter fieri dixisset, atque in mari, vbi *terræque vrbesq. recedunt,* & tandem nobis ventum sit ad generis humani finem: *Scopulum illum esse,* inquit, *dementissimi putatis? Portus est, aliquando petendus, nunquam recusandus. Itaque sapiens viuit, quantum debet, non quantum potest. Si multa occurrunt molesta, & tranquillitatem turbantia, emittit se: nec hoc tantùm in necessitate vltima facit,* *sed*

Quomodo de venenis sit tractandum.

Plinius malè putat venena à Tellure producta ideò fuisse vt nos sponte interficiamus:

Seneca videtur hoc ipsum sentire sapientẽ sibi posse vitam eripere.

sed cum primum illi cœperit suspecta esse fortuna, diligenter circumspicit, nunquid illo die desinendum sit. Nihil existimat sua referri, faciat finem, an accipiat: tardius fiat, an citiùs, non tanquam de magno detrimento timet. Epistola quoque LXXII. *Mortem* inter indifferentia collocat. Et epistola itidem LVIII. *At si inutile ministerijs est corpus*, inquit, *quid ni educere oporteat animum laborantem? & fortassè paulò ante quàm debet, faciendum est, ne cum fieri debeat, facere non possis: & cum maius periculum sit malè viuendi, quàm citò moriendi, stultus est, qui non exigui temporis mercede, magnæ rei aleam redimit.* Verùm qui in CHRISTI *seruatoris* nostri *schola* fuerunt educati, saniorem de *Morte* mentem & doctrinam sunt adepti, non fugiendam hanc quidem, quando DEVS, & *Naturæ ordo* nos vocant. Sed nec temerè quoque sibi ipsi eandem inferendam, & suimetipsius homicidam euadere, si etiam *fortuna* diris nos omnibus exagitare suis tentaret. Cum quę nostra non est, sed à DEO nobis cõcessa, vitã perdere haud valeamus debeamusq. Insignis profectò DEI benignitas, & non nisi ipso, ceu *summo bono* dignissima in nos miseros homunciones collata elucescit, in quos, cum minimis etiam venenosis animalculis vis sit, iram si velint, suam exercendi,

Dum læsa venenum
Morsibus inspirant, & spicula cæca relinquunt;

Atque è vita non raro nos ipsos tollendi: eadem tamen morti, quam nobis virulentiã suã inferre tentant, remedijs postea succurrant, & antidotum aduersus venena sua, sic iubente diuina gratia, porrigant. Dei in homines summa beneficentia.

Non defuerunt enim præstantissimi viri, qui cum sedulò *magnalia DEI*, & *Naturæ secreta* perscrutarentur, in hanc venerunt opinionem. *Nullum venenatum esse animal, quod veneni sui antipharmacum simul secum non circumferat*, & in suo genere bonum sit, dumque homini est venenum, alteri sæpe animali alimentum præbeat, & remedium, quin ipsi homini quoque aduersus suimetipsius virus, salutarem medelam adferre possit. Prius confirmant *aranei*, qui *gallinas* alunt, cum nos interficiant, & ab alijs auiculis ægris deuorati, humoris maligni, & morbifici purgationem, cum salute moliuntur. *Bufones, qui tactu omnia fœdant immundo* à *serpentibus* tamen vorantur, Attamen, Quod animalia quæ venenant, etiam antidotum præbeant. Horum animalium catalogus. Horum aliqua nutriunt alia animalia.

Hi quorum furiale malum, citò membra peterrat
Omnia nostra; à *Ciconijs* & *Ceruis* innoxiè rursus deglutiuntur.

Posteriora ad exempla *Apes* pertinent, quarum aculeum *mel* sanat. *Bufonius lapis* in capite *bufonis* vt aiunt repertus, huius venenum infringit. Et siccus *bufo* aduersus virulentam *bufonis* vrinam impositus iuuat, quem etiam pestilentibus bubonibus admotum noui, qui cum venenum extrahit, tunc quoque intumescit. Sic prouerbio tritum est, non nisi *pilis rabidi canis*, vulneri ab hoc illato impositis, rabiem arceri posse. *Iecur* huius tostum & comestum, valde in eiusdem morsu laudant, ne æger aquam timeat. Ne *murium* vrina facultate septica, carnem exedat, eorum cinerem inspergunt. *Crocodili* adeps huius morsus persanare dicitur. *Os ex corde cerui*, aduersus venenum, quod in *cerui cauda* latet, si quis hoc improuidens degustasset, præstare volunt. *Serpentem axungia*, & horum capita contrita, & vulneribus à se homini immissis, imposita prodesse perhibentur. *Scorpionum oleum*, vel ipsum contusum *Scorpionem*, huius Alia homini etiam sunt remedio.

vene-

venenosæ puncturæ occurrere posse, lippis notum est, & tonsoribus. Et vnde obsecro celebritatem suam *Andromachi theriaca*, decantatissimum antidotum, nunc æquè atque olim *Imperatoribus* carissimum, nisi à *viperina carne* adepta fuit? Quæ non *viperarum* morsibus tantummodo, sed omni prorsus veneno, siue ex *plantis*, siue ex *animalibus* alijs, siue ex *metallis* inferatur, summo iam *Medicorum* consensu, & applausu propinatur.

Quid author per Theriacam præstiterit.

Et quamuis vino vendibili non sit opus suspensà hederà: attamen, quoniam huc pertigimus, quid ego per *Theriacam* præstiterim, in syndrome morborum quadam propemodum deploratorum, in depellendo nimirum *viperino veneno*, vel in iuniorum gratiam medicorum huc referre non pigebit. Venerat anno 1603. circa finem Iunij, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus*, vespere, ex messoribus quidam, quem circa meridiem extra *vrbem Vipera* momorderat, in sinistræ manus digito prope medij articuli nodum. Miser hic perterritus, cum nec quid facto opus esset, consideraret, subitò ori digitum admouens, virus exugere tentat,

A vipera morsus quomodo restitutus ab authore fuerit.

Et sic pestifero sua polluit ora veneno.

Vnde *labra* illico, atque *lingua* mirè intumuerunt, quin febris ipsa hominem apprehendit, factumque quod *Virgilius* cecinit:

Ac dum prima lues, vdo sublapsa veneno,
Pertentat sensus, atque ossibus implicat ignem.

Oruietani theriacalis confectio quid possit.

Quare *Oruietani antidoti* portionem cum *aceto* hausit, sed nihilo melius inde valuit, nisi quòd bis terue *vitellinam bilem* euomuerit quam quidem confectionem plebei homines plerumq. secum ferunt, à circulatore quodam huius nominis, sic appellatam, *Theriacâ* longè inefficaciorem, vulgo tamen vsitatiorem, ceu viliore pretio emptibilem. Itaque *messor* hic equo impositus, circa vesperum ad nos defertur, & lecto committitur. Vocor ego, *faciem* rubicundam, & prætumidam intueor, *linguam* adeò excreuisse stupeo, vt *os* ipsam ægrè ampliùs capere posset, vnde nec verbum quidem eloqui tunc valuit. Ego de ipsius *animæ* salute, non minùs, quàm de recuperanda *corporis* valetudine solicitus, *peccata* ipsum sua, ceu perniciosa *animæ venena*, si quæ haberet, euomere priùs iubeo, ob idque confessionem impero, quam *Sacerdos* ad nutum factam interrogando excepit.

Horrenda accidentia in hoc ægro.

Interea hæc ego remedia procuro. Imprimis *Theriacæ* drachmam vnam, & scrupulum vnum *cornu ceruini* præparati, cum vncijs quatuor *aquæ Scorzoneræ* sorbendam præbeo. Verùm hic scypho argenteo opus fuit eiusmodi, cui rostrum satis longum prominet, per quod violenter quasi, *gulæ* intrusum, liquorem infundi iussi alexipharmacum. Et cum *lingua* iam iam etiam putrilagine corriperetur, atque vlcerata appareret, hanc & *palatum* cũ *labijs* continuò inungi curaui ex *Theriaca & aceto* bene inuicem agitatis, per famulos nostros ad hoc muneris à me destinatos. *Cordi* similiter inunctionem præscripsi, ex vncia vna *olei corticum citri*, per infusionem facti, & drachma vna *Theriacæ*. Et quoniam *manus* in tumorem erat eleuata, *brachioque* simul venenum communicabatur, præcepi, vt manus tota vulnusculis pluribus, per *lancettam Italis* dictam, siue gladiolum, quo venas incidunt, sauciaretur, & *hirudines* aliquot affigeren-

Remediorum series quibus sanatus fuit.

Digitized by Google

gerentur, quæ saniosum illum, & tabe manantem, ibique conculcatum sanguinem exhaurirent, cui postmodum affectæ parti hoc fuit inductum linimentum, ex maiore parte *olei Scorpionum*, mediocri *Theriacæ*, & minore *aceti* compositum. *Brachio* autem, ne venenum sursum magis, magisque serperet, & limpidas *vitalis fontis* vndas tetra ac funesta sua labe pollueret, ex *Bolo Armenia*, & *albumine ouorum* simul agitatis, linteamina infusa, imbibita & imposita fuerunt.

Atque hæc cura, nocte integra, per constitutas, vt eo loci fieri solet, vicarias famulorum vigilias, repetitis sæpissimè prædictis medicamentorum vnctionibus ita transacta fuit, donec manè ægrum nostrum inuiseremus iam hilarem, & sibi nobisque redditum. *Infantium* enim more balbutire incipiebat. Fuerunt quatuor tunc *hirudines* venis hæmorrhoidalibus applicatæ, ob haud exiguam febrem, qua adhuc vexabatur. Vesperi bene loquebatur, comedebat, exacto triduo conualuit, lecto surrexit, ad solitosq. labores suos, rus concessit, & *gloriam* DEO, pro immensa sua bonitate dedit, qui morti vicinum, per saluberrima remedia vitæ ipsum postliminio restituisset. Diligentia quæ ab assistentibus huic fuit ægro adhibita. Hic DEO agit gratias pro secũda veluti vita.

Subiungam & sequens medicamentum, ex *viperina* carne similiter concinnatum, non vt minorum gentiũ medicis solummodo, sed primoribus quoque, & qui *Principum* sanitati conseruandæ præsunt, gratificer. Hoc autem Illustrissimus *Franciscus Maria Cardinalis de Monte*, qui nobiliorum, & pretiosiorum, vltra quadraginta annos, medicamentorũ non modò collector indefessus fuit, sed vbi per occupationes ipsi publicas licuit, proprijs etiam manibus, *chymiæ* nempe magnus amator, & admirator, qui & me quoque aliquoties de his dissertantẽ libentissimè audiuit, & honorificè excepit, eadem elaborauit, & gratis postmodũ pauperibus æque, atque ditioribus ægrotis, dispensauit. Hic inquam nunquã remediũ secretum, nec auro redimendũ, ante annos hos quatuordecim communicauit Illustriss. & Reuerendiss. *Ioanni Godefrido ab Aschausen Episcopo tum Bambergensi*, postea quoque *Herbipolensi*, atque ad PAVLVM V. *Matthiæ secundi Imperatoris* Oratori, Patriæ meæ *Principi*, à quo etiam *Romæ* beneuolentissimè fui habitus, de cuius laudibus iam historiæ loquuntur. Ab hoc in mandatis mihi relictum fuit, vt quoniam *Franconiæ* nostræ *viperæ* desunt, vt singulis annis, harum carnes certo modo præparatas ipsi transmitterem. Interim compositionem hanc, donec vel ipse, vel *Cardinalis* viueret, occultam haberem, & alto silentio premerem, quamverò publico nunc libentissimè committo, cum vterque hic *Princeps* meliore vita fruatur. Sunt autem hæc ipsissima compositionis verba, modusq. Narratur aliud ex vipera medicamentum nobilissimum. Hoc Cardinalis de Monte Episcopo Bambergensi donauit. Cardinalis huius encomium. Episcopi huius Bambergensis egregia facta historiæ loquuntur.

Recipe *viperas* quot vis, cum sunt in magno vigore, ijs caudam & caput simul amputa, ne torqueri possint, & statim proijce in aquam, ibique mori sinito. Deinde excoria & exentera (aduerte autem, ne cystis fellis rumpatur, quòd si rumperetur, abijce totam *viperam*, nam felli venenum inesse volunt) cum exenteraueris, exossa, carnem quæ restat, linteo bene sicca. Postea recipe panem, ex furfure tritici, in furno bene coctum, non vstum, & tessellà crustæ eius sublatà, exeaua, tantum medullæ extrahens, vt carnem *viperinam* capiat, mox repone tessellam corticis panis eo, vnde extraxisti, & glutine facto Medicamenti supradicti compositio verissima.

ex farina & aqua, rimulas diligenter illine, & repone in furnum, donec *viperina* caro ſiccetur ita, vt contundi & in puluerem redigi poſſit. Cum caro bene ſicca erit, abijce panem, carnem ſerua, & pulueriza, & ex hoc puluere fac pilulas, ciceris magnitudine, cum *opobalſamo* orientali albo liquido, & optimo, ſecundum artem Aromatariorum. Has pilulas tanquam rem pretioſiſſimam, ſeruato in lignea pyxide, in puluere *Cinnamomi*, vt humiditas arceatur. Harum pilulas tres qualibet ſeptimana, ſtomacho ieiuno, quatuor horas ante prandiũ ſumi poſſunt, quoniam vitam producunt, bonam valetudinem, viſum, iuuentutem conſeruant, renes & vniuerſum corpus iuuant. Mirè venenis, putredinibus, catarrhis, & podagris reſiſtunt.

Et quoniam non Medicis ſolùm in arte & praxi prouectis, verùm & tyronibus maximè ſcribimus, quibus vel librorum copia deeſt, vel vſus inopia officit, ideo modum, quo carnes *viperinæ* in quotidiano victu, ſi neceſſitas cogat, exhibeantur, paulùlum delineabo. Eſt autem hic facilis nec magno apparatu indigens, quo Illuſtriſſimos quoſdam viros, in affectu cutaneo *lepræ* non abſimili, feliciſſimo cum ſucceſſu, vſos fuiſſe noui. Vt vernali nempe tẽpore, vel autumnali, *viperæ* captæ, detruncatiscapite, & cauda, & detracta pelle, exemptisq. interaneis, ſale nonnihil fricentur, in frigidũ proijciantur. vbi tam diu relinquantur, donec moueri ceſſent, & moriantur. Hæ in fruſtula diſſectæ, vt in paruis factitari noſtris *anguillis* ſolet, quas *Romani* vulgò *ceriole* vocant, in aqua ſimplici cum tantillo ſalis, & ſi placet *petroſelino*, ſi anethum fortè diſplicet, elixantur. Ex iure harum, iuſcula cum ouis, vel panis tritus, aliaue fercula præparantur, & carnes *anguillarum* more, ſimul comeduntur, ſemel vel bis quotidie, idque ad dies quadraginta plerunq. continuatur.

Explicatur modusquo carnes viperinæ parantur & eduntur.

Scio & hunc modum, *Principibus* quibuſdam fæminis maximè delicatioribus, vſitatum eſſe, vt ex iure & carne elixa, cum pulpa panis ſubacta, *pulli & capi* nutriantur ad plures dies, qui in cibos poſtmodum illis cedunt, & omnia propemodum, quæ carnes comeſtæ, præſtare ſolent.

Alius modus pro delicatioribus.

Fuit autem hic *Romæ* quidam, qui oculorum vſum perdiderat, ex carnis *viperinæ* eſu liberatus, alij ab impetigine & leproſa prurigine emundati, alij leniores præcipuè, acutiorem videndi aciem iterum adepti, alij reiuueneſcere ſibi viſi fuerunt. *Dioſcorides* certè, *viperinæ carnes*, ait, *ſi coctæ edantur claritatem oculis afferunt*.

Quem effectum viperinæ carnes eſu præſtiterint.

Sed res prorſus admiranda eſt, quod remedium hoc contra *Elephantiaſin* præſtans, caſu quodã inuentũ ſit, vt *Galenus* lib. 11. *de ſimpliciũ facultatibus* nobis perſuadet, quòd in meſſorum vinum ruri expoſitum, cum eſſet *vipera* vini auidiſſima, ijs inſcijs illapſa, ibique mortua, & extracta meſſores perterrefeciſſet, hi miſericordiâ moti, elephantiaſi correpto homini, in vicinia habitanti, illud obtulerunt, rati expedire illi, potius mori, quàm in illa miſeria viuere. *At ille vbi bibiſſet*, inquit *Galenus*, *admirandum in modum ſanitati reſtitutus fuit: Nam tuberoſum omne illud cutis totius, non aliter quàm animalium à teſtæ mollitie nuncupatorum malacoſtracon, tegmen decidit: quod autem reliquum erat, molle admodum apparuit inſtar cutis cancrorum & locuſtarum, vbi extima teſta fuerit detracta.* Hoc ſi verum eſt, & vnius illius vini potio, non repetitis itidem vicibus, hunc, &

Hoc remedium contra elephãtiaſin caſu dicitur inuentum.

alium

alium elephanticum, sanitati restituit, cui scortum suum domesticum, eiusmodi vinum viperatum, vt interficeret eum potius quàm sanaret, propinauit, vt idem *Galenus* memorat: miror mehercle, non parum, cur hodieque non vtantur *Medici* nostri, tali libètiùs quæ vnica die expediri potest, curà, quàm vt quadraginta dierum spatio, & *carnes*, & *Trochiscos* sæpe *viperinos* quoque exhibeant. Et quomodo lethale virus suum *viperæ*, quod promptum in ore gestant, vino non communicauerint? Neque enim hìc imaginationis potestas, spernentis energiam veneni, quicquam præstare potuit, cum miserrimi hi homines, nescientes venenosum animal vino mixtum fuisse, illud ebiberint. Voluit enim *Libanius prima singularium suorum parte, Tractatu de venenis*, animosum illum *Catonem*, animi generositate superasse venenum, quod dubio procul, aquæ illi serpentibus scatenti, inesse debuerat, quam ipse intrepidus bibit tamen, cum per desertam, arenosam, & siticulosam *Lybiæ* partem, militem suum ducendo forte fortuna vnicum inuenisset ibi fontem, quod lib. 9. *Lucanus* elegantissimis his nobis hexametris describit:

Cur Medici non vtãtur potius vnica vini viperati potione, quàm tot diebus carnes præbẽdo.

Quomodo Viperæ vino suum venenum communicent.

An confidentia possit elidere veneni vires?

-------- Inuentus medijs fons vnus arenis
Largus aquæ: sed quem serpentum turba tenebat,
Vix capiente loco stabant in margine siccæ
Aspides: in medijs sitiebant dipsades vndis.
Ductor vt aspexit perituros fonte relicto
Alloquitur, vana specie conterrite lethi
Ne dubita miles, tutos haurire liquores.
Noxia serpentum est admixto sanguine pestis:
Morsu virus habent, & fatum in dente minantur:
Pocula morte carent dixit, dubiumq. venenum
Hausit, & in tota Lybies fons vnus arena
Ille fuit, de quo primus sibi posceret vndam.

Videtur hoc Cato præstitisse.

Libanius, loco dicto, *Non ego certè bibissem illam aquam*, inquit, *refertam serpentibus. Aut confidentia Catonis tantum habuit roboris, vt debile dilutumq. aquis venenum infirmauerit, aut sitibunda natura potentiùs mutauit.*

Ego, vt de me hìc aliquid quoque addam, ante biennium, æstiuo tempore sitiente sub *canicula*, cum siti vexatus, gelidam ex æreo vrceo aquam auidissimè haurirem, *Scorpionem* simul in os mihi illapsum magnum sanè, sed mortuũ persensi. Quem vbi expui, nihil propterea animo turbatus, aquã nec reuomui, nec *antidotum* vllum sumpsi: cum certus quasi securusq. essem, tantillum animal, aut minimè aquam veneno suo, quod pungendo potius, quàm eandem diluendo, emittit, polluisse, aut sufficiens haud quaquam certè fuisse, per tantam putealis aquæ copiam dispersum, vt interimere me potuisset. Existimo tamen, si verè aqua illa venenata fuisset, nihil, aut parum saltem, animi mei confidentiam suffragari mihi valuisse. Eoque minùs timore perculsus fui, quod olim, dum *Matthioli oleum Scorpionum* dictum, componeremus, vidissem intrepidè Rusticos nostros, qui *Viperarum*, & *Scorpionum* venationi dant operam, aliquot centena *Scorpionum* viuorum, manibus suis apprehendendo, digitisq. reuol-

Authori Scorpio est potu aquæ frigidæ in os illapsus.

Hic nihil ipsi obfuit.

Quidã innoxie scorpiones viuos manibus tractãt

Digitized by Google

uendo, non aliter nobis numerasse, atque si tot nummos aureos contrectassent. Ego tunc vni eorum viuentium *Scorpionum*, caudam amputaui, eiusq. *aculeo*, in superna *indicis digiti* parte, vulnusculum mihi ipsi inflixi, experimentum hinc desumere cupiens, an reuera *Venenum* suum eodem modo, quo ipse *Scorpio* pungendo facit, mihi communicaret, iam enim, si quid sinistri accidisset, de præsentaneo quoque remedio ipso *Scorpione* contuso & superposito, securus eram. Verùm noxæ nihil, præter exiguam rubedinem, *lentis* magnitudine, quæ sequenti die disparuit, inde contraxi.

Author seipsum pupugit innoxiè cum scorpionis aculeo.

Quapropter parum abfuit, quin in hanc deuenerim sententiam, *Venenum absolutum nullum dari, sed relatione solummodo habita ad obiectum*, & eius quidem *naturam, modumq.* inficiendi imperscrutabilem nobis ferme esse: cum sciam venenosa animalia, quæ pungendo, aut mordendo vulnerant, vix nobis virus suum inferre, nisi irritata, adeòque, vel à nobis, vel alijs, vel à seipsis, ad iram eadem prouocata fuerint. Id sæpè in *felibus, canibus & gallis gallinaceis*, iracundiâ flagrantibus contigisse animaduerti, vt vulnera tunc infligerent cacoethea prorsus, & ægrè sanabilia, cùm tamen, quando placidè nobiscum agunt, & fortè nos sauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus. Sic in hac ipsa *vrbe* pharmacopoei cuiusdam famulum intellexi, à capite *Viperæ* iam post tertium diem abscisso, & inter sordium quisquilias iacente, cum is hoc pede prius protrusisset, deinde manibus quoque apprehensum proijcere tentasset, lethàliter in digito morsum, & efficacissimis vix tandem theriacalibus medicamentis sanatum fuisse. Quod caput autem hoc tam diu vixerit, mirabile est, sed mirabilius longè, quod *Recchus* noster, hoc ipso in opere *Mexicano*, de *Serpente* atrocissimo *Teuhtlaco Zauhqui*, quem *Hispani* indigenæ *Viperam*, ob lethalem morsum vocant, commemorat: *Audio à multis*, inquit, *qui eum Serpentem domi alere solent, atque educare, annum integrum durare, absque cibo vllo potuque. Abscissumq. caput, decem aut amplius dies ferunt apud Panucenses, in femoris crassitudinem & longitudinem adolescere*. Est & hoc non minus insolitum alijs *Serpentibus*, huic verò proprium, ac naturale: *Quot annos natus est*, ait idem *Recchus, tot accedunt caudæ perstrepentia sonalia, in postrema parte caudæ, vertebrarum instar connexa*. Huiusmodi sonalia perstrepentia, & connexa, sed à *Serpente* separata tamen, ante pauculos dies monstrauit mihi in *Musæo* Illustrissimi *Cardinalis Barberini* (in quo publici boni gratiâ, tam *noui*, quàm *veteris orbis* naturalium miraculorum gazam recondere hic *Princeps* cogitat) *Thobias Aldinus*, Spagyricus, Botanicus, & gnarus rerum naturalium perscrutator, qui eiusdem *Musæi* curam gerit. De huius *Serpentis* admiranda prorsus natura, & propagatione, plurima habeo à *F. Gregorio* meo de *Bolivar* mihi communicata, quæ ad secundum operis huius tomum reseruo.

Videtur dicendũ nullum absolutè venenum dari.

Vnde hoc probetur.

Caput viperæ post tertiũ diẽ abscissum adhuc lethaliter vulnerauit.

Mira res de Serpente quodam Mexicano, sonagliero vulgò dicto.

Talia serpentis sonalia in Musæo Card. Barberini videntur.

Et vt semel simulque dicam, in tota arte medica vix quicquam magis controuersijs implicitum, quàm *venenorum naturam*, existimo. Cum nondum constet, quibus rebus etiam *veneni* vox propriè competat, adeò inter se digladiantur doctores, atque ductores nostri, *Dioscorides, Plinius, Galenus, Fernelius, Capiuaccius*, & qui de *venenis* ex iunioribus Medicis scripserunt. Cum quidam *Alexipharmacis* virulentam hanc quoque labem aspergant, alij è contrario, *murium*

Nihil magis perplexum videtur, in tota arte medicâ, quàm natura venenorum.

rium ac muscarum venena lambenda nobis, ceu salutifera remedia suadeant. Crede mihi, citiùs *balneatorem*, qui sudore haud vnquam perfusus, aut *Carbonarium*, qui nunquam fuligine tinctus fuerit, quàm prædictos inter se conuenire Scriptores offendes. Exemplo nobis vnico, instar omnium, sit venenosus, vt creditur, è terris, rebusq. varijs expirans vapor, non post menses, aut hebdomades, nec horas multas, sed momento ferè temporis, nos, & animalia quæuis interficiens. Inter terrarum miracula *Plinius* lib. 2. cap. 93. hæc annotauit. *Spiritus lethales alibi*, ait, *aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi volucribus tantùm, vt Soracte vicino vrbi tractui: alibi præter hominem ceteris animantibus: nonnunquam & homini, vt in Sinuessano agro, & Puteolano: Spiracula vocant, alij charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in Hirpinis Ansancti, ad Mephitis ædem, locum, quem qui intrauere moriuntur, simili modo Hierapoli in Asia, Matris tantùm magnæ Sacerdoti innoxium.*

Probatur hoc vnico exemplo vaporis pestiferi, ex varijs rebus exhalantis. Ex quibus terris expirat. Præcipuè propè Puteolos.

Huius quoque *Puteolani* antri, aliarumq. pestiferarũ scrobium, ex alijs authoribus mentionẽ similiter in suis *Antiquitatibus Puteolanis* inijcit *Iulius Cæsar Capaccius*, vir eruditis à se cõplusculis euulgatis libris celebris, ad quem vbi *Neapolim* cõcessi, non raro quoque eiusdẽ tunc vrbis *Secretarij* officio fungentẽ inuisi, doctissimo ipsius colloquio libẽter fruens, non tralatitio insuper ab eodem honore mea præter merita affectus, quod nominis mei, suo in *libro de Illustribus viris ac fœminis*, memoriam extare voluerit; hic quamuis funestam hanc scrobem & quoduis animal ingressum eandem, mori attestetur, noui tamen ante hos viginti duos annos, *Ioannem Baierum* Iuris & Matheseos peritissimum in comitatu & cura tunc temporis Illustriss. *Caroli Fuccari* veteris amici mei, *Baronis*, & *Canonici* nunc *Salisburgensis* & *Constantiensis* doctissimi, noui hunc inquam ingressum illam atque egressum, incolumem, cum audaci quadam curiositate victus, dimetiri hoc antrum baculo quodam, vlnaris longitudinis omninò, vt fecit, pruriret; qui præter calorem insignem, quem in pedum plantis percipiebat, incommodum aliud se minimè sensisse mihi candidè asseuerabat. Hoc idem prorsus, iam dudum antea iuuenili quadam audacia tentauerat *Corona Pighius*, qui postmodum *Caroli Ducis Cliuiæ, Iuliæ & Montium*, formandis moribus, & dirigendo per *Italiam* itineri præfuit, & auro dignum *librum* scripsit, cui titulus, *Hercules Prodicius*, quem adolescentes ex illustri stirpe orti, nocturna atque versare diurna lectione deberent. *Pighius* hic elegantissimis dicto in libro, verbis idem antrum, & prolixè satis describit, quem aliqui ex *Italis*, cum illæsum & sanum redeuntem ex hoc conspexissent, vetitæ magiæ peritum clamarunt, nec aliud sibi persuaserunt, quam secretis quibusdam incantamentis, præsentissimam pestem illam eundem auerruncasse. Et tamen, neuter *Germanorum* horum *magnæ matris* sacerdos fuerat.

Iulij Cæsaris Capaccij encomium.

Hoc antrũ Io. Baierus Germanus illæsus ingressus est.

Corona Pighius idẽ fecit.

Locum hunc ipsummet bis ego quoque non inij quidem, sed adij, naturæ hoc miraculum, ad stuporem vsque sum contemplatus. Cum enim periculum in *cane* villatico faceremus, furcę illigato, nostràque pecuniâ, veluti mox lethum subituro, ab illis qui non procul ab hoc antro habitant, coempto, & in hoc ipsum intrusissemus, semimortuum paulò post extraximus. Hunc vbi herus ipsius proximum in lacum dimisisset, paulisper vitæ redditus, surrexit, & orco

Author hunc locũ cum stupore vidit, & quid in cane immisso fieret aduertit.

qui fuerat viciniſsimus, aufugit, ſæpiùs in eadem poſtea adhuc tragœdia comparituros.

Animaduerti autem hoc præterea, intruſum antro illi *canem* hunc, tentaſſe cupidiſſimè caput ſuſtollere, & auras lambere altiores, quaſi proximæ ſolo exhalationes, moleſtiam ipſi afferrent maximam. Mortuos quoque fuiſſe *canes*, diù in hoc ſpecu detentos, veluti *bufones*, *ranas*, *ſerpentes* aliaque venenata animalia, huc coniecta, idem paſſa eſſe infortunium, illius loci incolæ nobis memorabant.

Etiam venenata animalia in hoc antrū coniecta moriuntur.

Memini quando ante annos plures quam viginti, hìc *Romæ* noua platea quam *Raſellam* vocant aperiebatur, domuſque nouæ conſtruebantur, cum puteus recenter eſſet excauatus, & in hunc *gallus gallinaceus* fortè decidiſſet, vnum ex operarijs illis, per funem ſe demiſiſſe, vt *gallum* extraheret, verùm nondum aquam attigerat, & ecce mirabile dictu, mortuus in puteum concidit, ſubſequitur alius operarius, vt & ſocium iuuaret, & animal leuaret, qui & ipſe mortem ſubitò oppetijt. Tertius deſcendit, ſed rogauit, ſi ſignum daret, confeſtim extraheretur. Quare vbi medietatem putei attigit, ſtatim ab aura quadam vertigini quid ſimile patiens, clamore edito ſemianimis, reliqui verò duo non niſi mortui educti fuerunt. Puteus terræ mole ſtatim oppreſſus & impletus, alioque in loco aqua inueſtigata fuit.

Hiſtoria Romana vaporis mortiferi ex putei ſpiraculis exhalantis.

Et quot miſerè quæſo, ex *fumo carbonum*, non probè accenſorum, in cubiculum aliquod clauſum delatorum, perierunt? Vidi olim in ædibus *Bernardini Paulini*, *Clementis* VIII. *Datarij*, mei & *Germanorum* plerorumque, apud magnum hunc *Pontificem* fautoris benigniſſimi, Sacerdotem *Calabrum*, in lectulo ſuo dormienti prorſus ſimilem, manibus pedibusq. placidiſſimè compoſitis, ob carbonum fumum, quos in ipſo ſuo lecto, ſibi ipſi ſudorem prouocaturus, adaptauerat, extinctum.

Hiſtoria fumi mortiferi ex carbonibus accenſis. Bernardinus Paulinus Germanorum fautor.

Sed & ſpectabiles viros, qui *puteis* illis ſubterraneis, quibus frumentum conſeruatur, improuidè viciniores facti fuerant, quando aperiebantur, & mephitim exhalabant mortiferam, vitæ non leue incurriſſe periculum noui. Verùm quodnam obſecro, venenum *Tritico*, ex quo optimum homini alimentum coquitur, ineſſe dixeris? Hoc enim ex eodem puteo ſublatum, non mortem, ſed in pane vitam nobis largitur.

Putei frumentorum expirant ſimilem peſtiferum halitum.

Dicam quid amplius, ne terræ hìc fœtorem aliquem culpes. Pretioſiſſimus, ſuauiſſimus, ex vino halans ſpiritus, vitali noſtro adeò congener & ſociabilis ſpiritui, hunc deficientem refocillans nonnunquam, & inſtaurans tam amicabiliter, vt ſenſum, motum & loquelam deperdita, omnia reſtituat & redintegret. Hunc nihilominus ex *muſto* per fermentationē ſuam bulliente, expirantem vbi clauſum aliquam cellam vinariam abundantiſſimè impleuerit, homines illuc ingredientes, non temulentis modò ſimiles efficere, ſed ſtupidos & attonitos reddere atque in terram mortuos proſternere, qui non norunt, vim huius atque poteſtatem parum norunt. I nunc, & hoc viuificum nectar, hoc vitæ Elixir, hoc cæleſte donum, mortiferi toxici, & diriſſimi veneni etiam, quia homines necat, ſi placet, argue. Domi meæ ante annos compluſculos, cum dolium

Muſtū etiā fermentatione bulliens ſuo odore interficit.

Non eſt probabile hunc vaporem muſteum eſſe venenoſū.

dolium semiplaustri mensuram, ruptis circulis ligneis crepuisset, vinumq. totum effudisset in loco non satis spatioso, subeuntem & nihil tale suspicantem puerum meum, fragrantissimus ille vini spiritus eiusdem cerebrum ita improuisè, & repente oppleuit, vt clamore sublato, in terram concideret, & à nobis efferri, aquà quoque frigidà perfundi cogeretur.

An igitur dicendū existimemus, eiusmodi vapores raró esse venenatos, sed pinguedine quadā, cum acrimonia mixta constare? quemadmodū in hac musti exhalatione manifestisimū deprehēditur. Totum enim illud, quod perit & ex musto expirans, per ambitum loci illius, vbi vinum seu mustum ebullit, si colligeretur, quod *Ioannes Baptista Porta Lynceus*, libello suo de *Distillatione*, qua id fieri queat ratione, dilucidè monstrat, in nobilisimum & suauisimum vini spiritum inflammabilē, quod amici mei quidam factitarunt, abiret. Huiusmodi igitur vapor venenatus frustra est creditus, cùm impetu quodā cerebrū ipsum subiens, retrocedere versus suum centrū ipsos facit spiritus. Etquoniam est materia oleosa, quæ est continua vt patet, & non retis instar vndiq. peruij, sed instar linteoli strictissimorum foraminum, vt ita loquar, vnita, causa est eadem, ne spiritus illam possit permeare, sed vt quasi vniti cogantur eousq. retrocedere, quousq. hic vapor procedit. Ita vt demum vapor is (addo quòd narcotica eiusmodi pinguetudine omnia constantia, statim torporem inferunt, sed fortassis propter hanc eandem causam, quam modò assignaui) eo compellat spiritus, vt hi vniti, in aquam abire cogantur, & sic consequenter homo, vel quoduis animal, ex eorundem defectu, atque alias ad partes influxu, sensu menteq. labatur, motu destituatur, concidat demum ac moriatur.

Quid authori probabiliter dicendum videatur de vaporibus illis in terficientibus. Io. Bapt. Porta Lynceus modū docet colligendi vaporem musti in vini spiritum. Modusquo nos spiritus tales interimere possint.

Argumenta demōstrationi meæ, hæc dicā clarisima, quòd videlicet qui vel suaui vini halitu perculsi, vel tetro carbonum fumo obnubilati moriuntur, hi omnes placidissimè obdormiuisse videantur. Quod canibus etiam ex antro illo, dicto *la Grotta de' cani*, eductis vsuvenit, & in puero olim vidi fulmine occiso, dum dormiret, qui nec digiti indè articulum mouit. Inuenimus autem cerebri panniculos in secto huius cadauere, sulphureis tam odore, quàm colore, maculis tinctos. Si enim horum quisq. ex *pulmonum* ac *cordis*, & non *cerebri* potiùs, atque animalium spirituum suffocatione moreretur, næ ille brachiorum iactatione, tibiarum attractione, & totius corporis denique agitatione, atque labore molestaretur. Arguit & curatio ipsa hoc meum dogma, quæ est aquæ frigidæ perfusio. Verùm de hac re hæc satis, & forsan nimia.

Argumēta pro authoris opinione.

Cerebrum & non pulmonem in eiusmodi morientibus pati.

Et cum contraria sub eodem genere *Philosophis* nostris esse dicantur: *Alexipharmaca* autem cùm *venena* destruant, horum contraria esse dicantur; non est mirum, si in his quoque debile intellectus nostri lumen, æquè vt in venenis cæcutit. Quamuis & hoc probè sciam, *scholasticis* nostris *contrarietatem* nonni si in *qualitatibus* dari, *venena* autem *tota substantia* agere Medicis dicantur. Quæ tamen enucleatiùs omnia examinare non sunt huius loci, & temporis.

Vt venena ita etiam contraria alexipharmaca habent uim occultam.

Superiùs innui, in omni ferme animali venenato, eiusdem veneni antidotum reperiri, vnde & *Theriaca* ex *viperinæ carnis* virtute, *viperarum* toxico aduersari creditur. Solent & *Serpentium*, & alijs venenis auerruncandis, in *Germania* præcipuè, puluerem ex *Serpentibus* componere, & mirè deprædicare.

Puluis ex serpētibus certo modo paratus dicitur venenis resistere.

Digitized by Google

Sic à fide digno mihi narratum est, litterarum *studiosum* ibi quendam quinque *Serpentum corda*, in vmbra priùs exiccata & in puluerem redacta, vna vice deglutijsse, ex quibus hoc sit consecutus, quòd nullum ipsi venenum ampliùs nocuerit, *serpentes* nullos timuerit, quin hos amauerit, & tractare manibus semper voluerit, & inter rudera eos, ac saxa latentes, odorari potuerit, *serpentes* tamen hunc valde metuisse, & fugisse. Varij puluerem hunc variè componunt: hanc mihi tamen, ceu optimam compositionem donauit, & commendauit *Ioannes Dauidouiz Polonus*, pharmacopoeus non vulgaris notæ, sed & chymicis exercitijs, & literis latinis optimè tinctus.

Quidā per os sumpsit quinq corda serpentū & quid ipsum iuuerint.

Authori cōpositio huius pulueris communicata à Io. Dauidouiz.

Hæc autem sic habet. *Serpenti* viuenti lingua extrahatur, hæc iuncta eiusdem *cordi* & *hepati*, quæ ambo filo transfixa in bullientem aquam tantillum immergantur, postea nouem dorsi adiunctis vertebris, in vmbra aut prope ignem placidè siccentur, puluerizentur; capiatur tantum, quantum cultelli cuspis admittit. Hunc puluerem *Pragæ* olim in pestis præseruatione, & curatione, plurimum valuisse mihi seriò affirmauit. Fides sit penes authorem. Ego similis *pulueris Serpentini* (cuius tamen compositionem ignoro) ex *Germania* allati doses aliquot, vt vocant Medici, canibus post *arsenici* esum propinatas, nihil prorsus profecisse scio, cum tamen scriptum fuisset hunc omni prorsus veneno aduersari.

Vires huic pulueri tributæ.

Non resistit omni veneno.

Duo adhuc valde aduersus quæuis venena & febres malignas laudantur hodie *Alexipharmaca*, *Scorzonera* præsertim *Hispanica* inquam, & *lapis Bezoardicus*. De ambobus quid frequenter & quotidiana medica in praxi, mihi innotuerit, licet haud ignorem, volui tamen aliorum quoque mentem explorare. Quapropter interrogaui virum Cl. *Thadaeum Collicolam*, primæ classis *Vrbis* huius, & præstantissimum Medicum, quid ipsi de vtroque hoc auxilio certum expertumque esset: plurimam autem huic fidem adhibendam censui, quod in vtroq. vt difficillimo, ita maximi momenti itinere, primo ad *Christianissimum Gallia-rum*, secundo ad *Catholicum Hispaniarum Reges*, *Cardinalem Barberinum* Patronum suum, cui Medicinam facit, fidelissimè secutus sit, eique vel hoc nomine plurimùm debeamus, quòd hunc nobis *Principem Italiæ pacis procuratorem*, & sanum, & incolumem ex tanto discrimine rerum reduxerit, cùm in hoc posteriore itinere plurimi ex familia, & comitatu *Cardinalis*, febre maligna sublati fuerint. Hic igitur verè mihi contestatus est, apud *Hispanos Medicos* non eo Bezoardicos lapillos in precio & æstimatione haberi, vt nobis imaginamur, neque ab his ea in febribus & venenis depellendis, miracula edi, vt hactenus creditum fuit illis, qui exotica sæpenumero supra fidem humanam extollunt: in quo me facilem assensorē habet. Ita neque eximiam illam, *Aquæ Scorzoneræ*, vim inesse, vt huic non æquipolleat ea, quæ ex *Ruta capraria* nobis elicitur, eoque magis *Hispanicam aquam Scorzoneræ* displicere sibi, quòd in vasis plumbeis *sublimatio* illa, & *deliquium chymicum* ibi paretur. Quare vt is sinceriorem haberet, datâ operâ, in *Hispania*, ex vitro eadem concinnari, & inde aquam destillari iussit secum Romam auferendam. *Ciuitellæ* verò *Cæsiæ*, cùm Princeps Cæsius noster ibi cōperisset Scorzoneræ, Hispanicæ sanè nihilo inferioris; magnum prouentum, aquam, vt ne longè ab Vrbe peteretur ijsdem organis

Quam prerogatiuam Bezoar & Scorzonera aduersus venena habeant. Iudicium de his Thadæi Collicolæ Medici eminentissimi.

Hispani Medici nō tantum Bezoardicis lapillis tribuunt, quātum nos credimus. Aqua Scorzoneræ.

ganis elici præcepit, in priuatæ & publicæ salutis Romæ, dispertiendam vsum. *Elixir vitæ multum ualet in corroborandis nostris spiritibus.*

Nolo etiam nobilissimam illam compositionem chymicè paratam, quam *Elixir vitæ* appellant, sua laude fraudari, qua in minima quantitate haustâ, spiritus nostri ita animantur, corroborantur, & instaurantur, vt ad propugnanda venena, Herculeis viribus insurgant. Huius nuper nobis quatuor Libris, modum conficiendi & vtendi apposité descripsit, & vasa chymica graphicè depinxit *Fr. Donatus de Heremita*, Ordinis *S. Dominici*, antiqua mihi familiaritate iunctus, qui instructissimum *Neapoli*, pharmacopolium, & post famosum *Francisci Imperati Musæum*, primas in asseruanda ibi supellectile exotica, tenet. *F. Donatus de Heremita huius compositionem & usum optimè descripsit.* Restat nunc, vt quales sint *Serpentes* hi nostri *Mexicani*, enodemus, quod à non nemine hîc quæri, & auide à me expectari non dubito. Verùm hisce in vltimis animalibus, *Religiosorum* eorundem virorum, à quibus in prioribus adiutus fui, historica relatio me destituit, vel quia præproperè nimis *Romà* discesserunt, propriis in negotijs suis valde occupati, vel quia forsitan hos *Serpentes*, ex nuda pictura non satis internoscere potuerunt. *Cur author de his nostris Serpentibus Mexicanis parum dicere queat* Quin tamen ex mediocris magnitudinis numero sint, & icones & descriptio ipsa indicare videntur. Nam vt ex maximis hos fuisse mihi persuadeam, adduci non possum, quos ad incredibilem quodammodo magnitudinem peruenire, in vtrisq. *Indijs*, illi qui nauigationes suas in vtrumq. orbem factas descripserunt, publicis tabulis consignarunt. *Indici serpentes plerumq. sunt magni & edules.* Sed quod mirum est, barbari illi populi carnes eorundem *Serpentum* in delicatioribus quoque cibis reponunt.

Ioannes igitur *Lerius* in sua *Brasilia* hæc habet. *Comedunt*, inquit, *Brasiliani etiam serpentes crassitudine brachij, quinque ferè pedum longitudine. Has immanes anguillas terrestres frustatim conscindunt, apparantq. insipidæ tamen sunt & perquam exigui saporis.* *Brasiliani Serpentes à Lerio descripti.* In sexta parte *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ*, ad *Africam* pertinentis descriptione à *Batauis* perlustrati, reperio, *Serpentes* ibi viginti palmorum longitudine, & quinque latitudine inueniri: aliquem quoq. ibi captum fuisse, triginta pedum longitudine, cui sex viri portando, vix sufficere potuerint. *Serpentes Guineæ à Batauis edi.* Fauces eosdem habere capacissimas, vt *gallinas* & *anseres* integros deglutire valeant. Vbi ventrem cibis distentum habent, ebriorum hominum more, somno indulgere, ita interfici, & à *Nigritis* deuorari carnes eorum, quas gallinis ipsis præferant. *Philippus Pigafetta* in *Regni Congi* descriptione his assentitur, sed plura ac mirabiliora addit, quæ in curiosi lectoris mei gratiam huc inserere non abs re duxi. *Serpentes Regni Congi à Pigafetta memorati.* *Serpentes ibi sunt*, ait, *magnitudinis horrendæ, si conferantur cum nostratibus & præcipuè palustres, quorum aliqui longitudine viginti quinque & in latitudine quinque spithamas excedunt, ventre tam capaci vt totum ceruum, aut aliud eius magnitudinis animal, vna vice deuorent.* *Hi ceruum integrum deuorare possunt.* *Ex aquis egrediuntur, & pasti eo redeunt, vnde & ab incolis magnæ Natrices appellantur. Ascendunt quamuis altissimas arbores, in quibus circumeuntia animalia quasi in specula spectant.* *Ascendunt altissimas arbores.* *Et vbi victum quærentia accesserint, summa vi se in ea demittunt, atque ita & mole & morsu occisa, & in solitudinem aliquam tracta tota cum pelle & ossibus & carnibus deglutiunt. Et sæpius etiam accidit, vt cibo nimium repleti quasi ebrij reddantur, & in somnum maximum incidant, ita vt vel puer eos occidat.* *Post satietatem in soporem maximum incidunt.* *Durat hæc satietas & somnolentia vel quinque vel sex dies continuos, post quos demum experrecti ad con-*

suetas

ſuetas ſuas venationes redeunt. Pellem ſtatutis temporibus mutant, aliquando etiam nimia dilatatione ex cibo nimio rugoſam ante tempus exuunt, quæ inuenta homines in admirationem belluæ magnitudinem inde cognoſcentes, rapit. Aethiopes has carnes, quando inueniri poſſunt, in delitijs habent.

Aethiopes his libenter veſcuntur.

Vlricus Faber Germanus ingentem ſerpentem prope flumen Parenau vidit.

Vlricus Faber Straubingenſis meminit in ſeptima parte deſcriptionis *America* ſe vidiſſe, ad dextrum latus *fluminis Parenau* ingentem *Serpentem*, longum pedes vigintiquinque ſimiliter, & craſſum inſtar alicuius viri, qui tormentis bellicis interfectus fuit, quiq. lauantes in flumine plurimos priùs *Indianos*, caudâ circumuoluens, deuorauerat: cuius & ipſi *Indiani* poſtea carnem aſſam, & elixam in ædibus ſuis comederunt. Hic nigro & flauo colore lucebat.

Et quoniam coloris hic mentio incidit, ſilentio præterire non debeo, colorum varietatem, quam in hoc primo *Serpente* noſtro obſeruaui, dum ipſiſſima *Recchi* noſtri exemplaria perluſtrarem, in quibus *Animalium* horum, & *plantarum* icones ſunt depictæ, proprijsq. ac venuſtiſſimis coloribus illuſtratæ. Dum autem in hoc ſum; ecce *Recchi nepos* magna animi attentione has mecum conſiderans, an non, inquit, quatuor elementorum hoc in *Serpente* adumbratos, & quadam veluti proportione diſtinctos colores animaduertis? Eſt autem is *M. Antonius Petilius*, vir totus literarum ac virtutum ſtudijs deditus, qui quantum *prudentiâ* polleat, cuius Symbolum apprimè *Serpentes* exiſtunt, non illâ ſolummodo inquam, quæ *Iuris*, *Aequi* & *legum* eſt, ſed *Politica* maximè, demonſtrant ampliſſima, & doctiſſima eius de *Exarchia* iam dudum euulgata volumina, in quibus Regnorum, Monarchiarum, & Rerumpub. leges ac regulas, ſtatuta, & decreta perpendit, ac trutinat. Philologus quoque eſt, & Hiſtoricus inſignis, atque Antiquitatum, tam ſacrarum, quàm profanarum mirus propterea indagator, quòd libri aliquot adhuc penes authorem detenti, docere luculenter poſſunt, qui de *prima Mundi lingua*, non minùs eruditè quàm dextrè, vt ego de his iudicare potui, ſcripti deſſertant. Debeo & hoc eximio erga me amori ipſius, quòd nõ paucas ſtudijs ſuis horas, mei gratiâ ſubtraxerit dũ prædicta volumina mihi exhiberet, oſtẽderetq. quò figuras illas peruiderem, atque diligentiùs examinando deſcriberem. Sed plurimum profectò *Auunculus* ipſius *Recchus* nimirum, eidem obligatur, cuius nomen, vt immortalitati conſecraretur, opus ipſius tantopere dignum, ac nobile, non vlterius ſopitum iaceret, ſed publicæ vtilitati donaretur, meritòque cum Authoris honore lucem tandem adſpiceret, omni *Petilius* vrgendo affectu, deſiderio ſummo, & perquam ſolicitè contendit. Et merentur, mehercle, plurimùm huiuſmodi viri induſtrij, qui nil aliud cogitant, nil aliud quærunt, præter ipſam virtutem, qui in hoc ſoli ſunt, & ſtudijs atque vigilijs ſuis, in hoc vnum incumbunt, vt poſteritati, ſuis ſuorumque laboribus prodeſſe valeant, qui demũ verbis, ſcriptis, atque exemplis proprijs, literarum ſtudioſis ita prælucent, hos ita mouent, atque inducunt, vt & ipſi digniſſimos ingeniorum ſuorum fructus producant, & humano eos generi lubentes relinquant.

M. Antonius Petilius Recchi nepos uir doctiſſimus & laude digniſſimus.

Huic multũ author debet.

Sed plurimũ illi Recchus auunculus debet quod huius per nepotẽ ſcripta lucẽ uideant.

Nos itaque, qui à *Lynce*, ſtudijs noſtris propoſita, nomen ſortimur, præterquam quòd totis animi neruis, in hoc ex inſtituti noſtri primaria ratione incum-

cumbimus, vt studiosæ posteritati rectè consulatur, si præsertim aliquid noui, & reconditi per nos afferri queat: etiam propter hunc præstantissimum virum, qui sui tantopere erga *nos* affectũ amoris ostendit eò libentiùs, ac promptiùs, præter ipsas à nostro *Principe* collatas expensas,& operas, nostros quoque cum *Principe* labores, vigilias, & sudores proprios, hosque non exiles & nauci, contribuimus, vt tandem aliquando haud exiguo Philosophorum beneficio, opus hoc minimè sepultum ampliùs, aut cassum, perditumq. remaneret, cum vltra quadragesimum ab ipsa conscriptione annum, litteraria respublica eo caruerit; vtque *Recchus* demum ipse,debitam sibi iam diu gloriam & honorem indipisceretur.

Et de colore quod ait *Plinius* lib.8.c.23. *Quod ad Serpentes attinet, vulgatũ est, colores earum plerasq. terras*(sic enim legant quidã)*habere, in quas occultentur.* Quasi velit dicere,& quasi nemo hoc ei facilè credat,serpentes terris,quas inhabitant, vel colorem quem ipsi habent dare,vel eosdem ab eadem mutuare. Nouimus enim,suos cuique serpentũ generi proprios,determinatosq. esse colores,siue hi atram, siue albam, gryseam seu rubram incolant terram. Et noster hic *quadricolor serpens* domicilium suum forsan in vnicolore fixit tellure. Videmus quoque iisdem ferme in ruderibus varios, & ex eodem erepere antro. Et quadricolore longè magis versicolorem depingit nobis *Virgilius* 5. Æneid. serpentem, dum *Æneas* patris *Anchisæ* manibus sacrum faceret anniuersararium, ibi enim dicitur, quod

Plinij dictum de colore serpentum expenditur & refutatur.

——— *adytis tum lubricus anguis*
Septem ingens gyros septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapsusq. per aras,
Cærulea cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso Sole colores.

Serpẽs Virgilianus varicolor.

Hic *Virgilius* indicare voluit serpentibus omne coloris genus inesse posse, ob id *Iridi* siue cælesti arcui, ex pluribus composito coloribus variegantibus, hunc suum *Serpentem* comparauit. Quamuis non sim nescius, *Donatum Virgilij* Commentatorem, hoc loci hanc expositionem afferre. *Color eius & splendor idcircò Speciei cælesti comparatus est*, ait, *vt ostenderetur, non ex illis esse quorum detestanda natura est, & saluti hominum infesta*, sed hæc parum suffragantur *Virgilij* menti, & rerum *naturæ* ingenio, quæ sub venustiore etiam splendidioreq. *anguium* colore, dirius, infestius, & atrocius nonnunquam abscondere venenum potuit, sic poeta ait:

Huius expositio à Donato facta.

Hęc non videtur esse ad mentem Virgilij & naturæ.

O formose puer, nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Quando etiam sub pomi cortice elegantis coloris, sæpe vermis latet corrodens, & virulentus. Atque vt vnico dicam verbo, vt vnico in hortulo trecentorum flosculi colorum (exemplo nobis sint *Tulipæ*)ex vniusmodi coloris terra emergunt, sic vnius coloris solum, variorum genus serpentum coloribus distinctorum, generare, nutrire, & procreare valet.

Vnius coloris terra diuersorũ colorum flores. & serpentes potest alere.

MA.

Digitized by Google

MAQVIZTETZAVHVATL

Amphisbæna Mexicana.

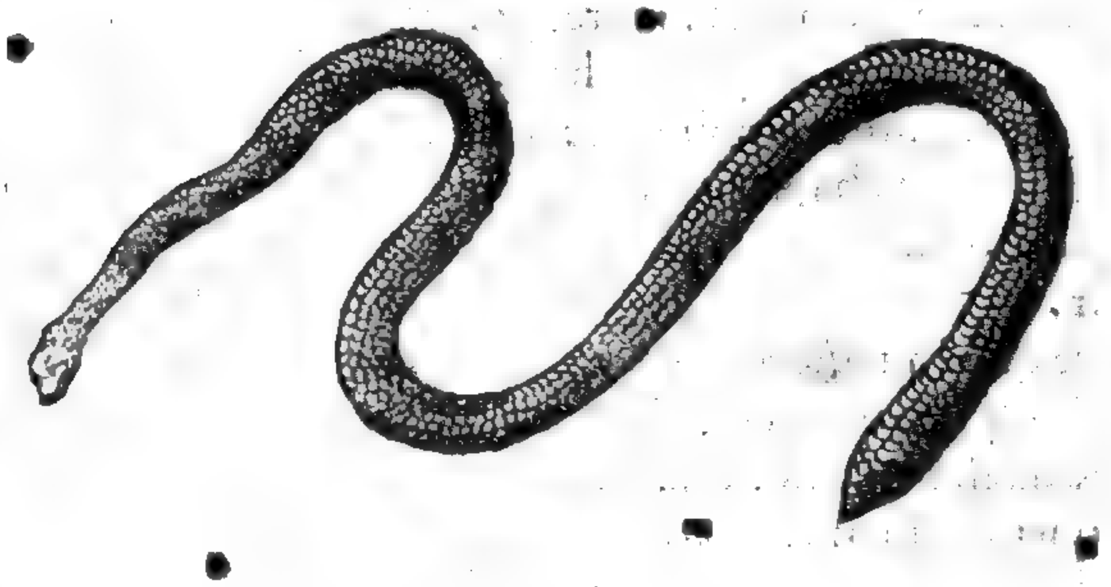

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

CAPVT & caudā versus, in hoc serpēte animali, partes maximè squamosæ apparent. In capite hoc singulare, ne dicam monstrosum, quòd hæc nimirū bestia ab illo incipit tenui & subtiliore, atque per integrum corpus, caudam versus, crassitie semper crescit, ita vt caudà duplo sit capite crassior & corpulentior. Squamæ coloris violacei diluti, sunt & nigricantis, in medio tamen corporis, cineritij diluti, ac penè argentei. Si ex pictura est ducenda coniectura, animaleculum potiùs, quam animal grande appellarem, illudq. ex corporis fòrma & constitutione vtrinq. progredi valere, facilè asseruerim.

SCHOLIA EIVSDEM.

Mirabile quod homines odio habeant serpentes, & tamen venerētur.

Aliqui serpentes pro Dijs habent.

RES insolens profectò & admiranda videtur, quòd homines nimirum, cum non visos modò sibi *Serpentes* exhorrescāt, sed vbi hos mente, & cogitatione, imò per somnum solummodo comprehenderint, adeò paueant subinde, & contremiscant, vt saltem non animo linquantur, & extra se toti rapiantur. Esse tamen interea alios, (quales *Troglodytæ Aethiopes* sunt) qui his vescantur libenter, & non deesse alios, qui in veneratione illos habeant, ac veluti Deos adorent. Atque *Romanos* præter, qui olim *anguem Aesculapium Epidauro Romam* attulerunt, coluerunt q. sunt hodieque *Calecuthi Reges*, vt *Gillius* est author, qui tanta *Serpentes* in religione habent, vt qui eosdem occidat, pœna eadem, ac si hominem interfecisset, plectatur, quòd illos è cælo delapsos ob immedicabile vulnus, quod inferunt, perperam arbitrentur. Quin in ipso quoque cælo, vt maius ipsis decus accedat, inter sidera etiam serpentes reponi meruerunt. *Stellarum signa, Serpentum* titulo ab antiquis astronomis fuerunt indigitata. Et qui magni olim Duces, atque Imperatores audire voluerunt, nonne honori sibi

Digitized by Google

sibi duxerunt, à *Serpente*, qui matri eorum concubuerit, prognatos se fuisse, palam profiteri? hoc de *Alexandro Magno* & P. *Scipione Africano* ferebatur. Ipsi quoque futiles & inutiles Ethnicorum Dei, à serpentibus celebritatem nominis sui, & immortalitatis, vt ipsi putarunt, adipisci adoream voluerunt. *Apollo* de *pythone* serpente occiso celebratur. *Aesculapius* hujus filius, *Draconem* aluit, qui ipsi appingitur. *Hercules Hydram* trucidauit. *Mineruа Gorgonis* angues gestat. *Mercurius* in caduceo suo serpentes duos, Herculeo implexos nodo extollit. *Ceres* Draconibus vehitur, *Saturni* Currus Serpentibus trahitur. Quid multis? ipsemet *Iupiter* in Serpentem mutari, & libidinari voluit.

Horum etiã patres fuisse perhibẽtur.

Gentilium Dii celebres à Serpentibus esse voluerunt.

Et hoc insuper cum stupore quodam obseruamus, quòd inter creatas à Deo Opt. Max. bestias, vix vllum earum genus reperiamus, in quo varietas maior, virulentia sæuior, Naturæ potentia vnitior elucescat. *Isidorus* dicere solebat, *Serpentum tot sunt venena, quot genera, tot pernicies, quot species, tot dolores, quot colores*. Stupenda planè, si vera quoque hæc sunt, quæ de *Basilisco* à *Plinio*, *Solino*, *Aeliano*, *Alberto* & alijs referuntur. Hunc nimirum extinguere herbas, necare arbores, corrumpere auras, rũpere saxa, sibilo fugare serpentes, solo intuitu hominem miserè perdere, & neci dare. Et quæ de *Aspidis* astutia prædicantur, hæc vt euitet incantantis verba *Marsi* alicuius, aurem vnam terræ allidit, alteram caudà obturat, ne eius vocem audiens, cauernà suà egredi cogatur. Diuini vatis talia sunt hac de re Psalmo 57. verba: *Furor illis* (peccatoribus) *secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium venefici incantantis sapienter*. Vt de *Iaculi* interim, *Dipsadis*, aliorumq. serpentum miris venenorum viribus nihil dicam. Est & hoc inter Naturæ miracula annumerandum: *Serpentes* reperiri anserinis pedibus, tripartitis linguis, vt *Plinius*, aut bifidis, vt *Aristoteles* annotauit. Duas similiter aliquos caudas habere, & in nonnullorum caudis tintinnabula sonare. Ne repetam nunc, tam monstrosas serpentum magnitudines, vt horum aliqui *ceruum*, sed quid dico ceruum? hominem etiam integrum sedentem in equo, si *Possidonio* fides est habenda, deglutire potuerint. *Noruegicus* certè ille *Olai magni Serpens* magnus, ducentos pedes longus, viginti crassus, *vitulos, agnos, porcos* vorabat, & maria transmittens, homines quoque in sublime columnæ instar se erigens ex nauigijs raptabat, ne obstupescat forsan *Aulus Gellius* lib. 6. c. 3. & putet se solum inusitatæ magnitudinis serpentem, ex *Tuberonis* libris descripsisse, cum ait: *Bello primo Punico Attilium Regulum Consulem, in Africa Castris apud Bagradam flumen positis, prælium grande atque acre fecisse aduersus vnum Serpentem, in illis locis stabulantem inusitata immanitate; eumque magna totius exercitus conflictatione, balistis atque catapultis diu oppugnatum, eiusque interfecti longum corium, pedes centum & viginti, Romam misisse.*

Maxima in Serpẽtibus varietas reperitur.

Quid Basiliscus possit.

Quæ sit Aspidis astutia.

Quid monstrosi sit in Serpentibus.

Maximi Serpentes ab Olao magno. & Aulo Gellio descripti.

An non & hoc mirabile? quod in *Brasilia* serpentes esse dicuntur, quorum geminati morsus minùs sint noxij, quàm vnicus? & hic nouo felicitatis genere secundi sint expetendi, vt primi persanentur. Simile quid ipsis *anguibus* accidere creditum est, quibus prior arundinum percussio plerumq. sit lethalis, si verò secunda accedat, priori hæc salutem afferat. Et quid dicemus de eiusdem planè generis *Serpentibus*, qui aliquibus in locis sine veneno sint, in alijs verò pesti-

Morsus secũdus quorundã Serpentum curat primũ.

pestilētissimi: & in *Africa Psyllos*, in *Italia Marsos* fuisse populos, qui odore suo *Serpentes* sopiuerint, sputo solo, aut sudore eosdē occiderint, atque à nocentissimo eorū veneno ita tuti fuerint? Sūt hęc fateor, omnia mira in oculis, & mirabiliora in animis nostris. Verùm non mirandā minùs hanc esse dixerim, quam nunc declarandā proponā, bestiolam *Amphisbęnam* scilicet, & quam huic eidem subiungam, *Draconem* vulgo dictum, siue *Serpentem* potiùs *alatum*, atque *pedatum*. Quid enim magis *Naturæ* limites, & rerū ordinem creatarū excędit, quàm pingere, aut fingere etiam, nedum viuum intueri animalculum, duobus capitibus, non vno in loco, quod in monstris satis frequenter visitur, sed vnum vbi caput naturaliter situm est, alterum vbi cauda esse solet, nexum ac positu ram suam obtinuisse? idque non fortuitò & siue ludentis, siue errantis Naturæ vitio, aut ioco, sed serio consilio, in tota illa animalis specie, atque progenie, ita semper obtingere solitum esse: quod in *Amphisbæna* euenire grauissimi authores contestantur. Aut quid absonum magis censeri potest. quàm *Serpentem* procreatum esse, qui pedibus suis incedat, & alas adeptus sit, quibus in aera se sustollere valeat? Id quod nostro in *Dracone* euenisse, clarum faciemus.

Amphisbęna & Draco admodum miri sunt Serpentes.

Duo capita habere, & horum alterum, vbi cauda esse solet, valde est insolens.

Nec minus naturæ videtur aduersari Serpentem esse, & pedes ac alas habere.

Et vt à priore oxordiar: *Plinius* quidem noster, lib. 8. c. 33. *Geminum*, ait, *caput Amphisbænæ, hoc est ad caput & ad caudam, tanquam parum esset vno ore fundi venenum?* *Galenus* quoque de *Theriaca* ad *Pisonem*, *Amphisbæna animal est biceps*, inquit, *quemadmodum sane & nauigia vtrimque proram habentia, cui natura ex superfluo substantiæ duo capita est largita*. Quod ab *Æliano* & *Solino* quoque confirmatur, & *Lucano* lib. 9. cum ait:

Amphisbænæ ex antiquis descriptio.

Qui duo in ipsa capita statuant.

Et grauis in geminum surgens caput Amphisbæna.

Liber qui *Hortus sanitatis* inscribitur, authorē citans *Iorach*, talibus iam dicta verbis rata habet: *Amphisbena Serpens frigori cōmittit se vigil & solicitus de ouis suis, valde cum eis cubat. Nam dum quadā pars eius dormit, altera tunc vigilat. Et cum per semitam incedit, duo capita regit, nuncque caput anterius, nunc posterius subsequitur.*

Atque hæc antiquioribus nostris Scriptoribus, habita pro confesso, & firmiter credita fuerunt. Verumenimuerò *Andreas Matthiolus* ad caput 48. lib. 6. *Dioscoridis*, qui *Amphisbænæ* hic non formam, sed venenum describit, fabulosa hæc omnia asserit, quę de duobus capitibus veteres in hoc Serpente commenti fuerunt. Posse quidem etiam ex *Aristotelis* mente lib. 5. c. 3. de *Generatione anim.* aliquando duobus capitibus animalia nasci, præsertim ex illis quæ numerosam prolē edunt, veluti sunt aues, & id etiam in serpente contigisse his verbis fatetur: *Iam serpens etiā biceps visus est, videlicet eadem de causa, nam id quoque genus oua parit, & multa numero.* *Amphisbæna* autem non ex monstrorum est numero, nec ibi nexa duo capita gerit, vbi *Natura* caput locare solita est; nam talem bicipitem *Serpentem* reor ego hunc monstrosum *Aristotelicum* fuisse, quandoquidem etiam *pulli gallinacei* duobus contiguis capitibus nonnunquam ita monstrosè nascuntur. Ex *Natura* autem præscripto, semper duobus capitibus, in vtraque extremitate positis, edi *Amphisbęna* perhibetur. Hæc longè ante *Matthiolum*, *Aetius* ambo capita improbauit, qui homines ideo deceptos putauit, *Scytala* & *Amphisbęna* Serpentibus, bina capita affingentes, quòd has non

Matthiolus refragatur prædictis authoribus. Fabulosa hæc duo capita facit.

Aliquando biceps visus fuit Serpens, sed monstrosus ex Aristotele.

Amphisbęna non inter mōstra recēsetur.

non à crassiori capite, in tenuiorem caudam desinere viderent, vt solet reliquis *Serpentibus* euenire, cum sint in vniuersum æqualis crassitudinis *Amphisbæna* & *Scytale*, & propterea discernere haud quaquam potuerint, iuxta vtram partem, caput aut cauda sita fuerint. In hoc autem *Scytale* & *Amphisbana*, *Aetio* arbitro, differunt, quòd hæc, non illa, ex vtraque parte progrediatur, vnde hoc nomen ipsi *Græci* indiderint, vt Etymologiam scrutanti non est obscurum. *Hesychius* quoque in eandem sententiam hæc scripta reliquit. *Amphisbena species est Serpentis, porrecto capite, cubitalem caudam, & decurtatam habens, & ea sæpe incedens, ita vt quidam, num duo habeat capita, dubitent.*

Hesychius, Aetius, & Matthiolus negant duo capita in Amphisbæna esse.

At libet hic paulisper quoque philosophari. Ego mehercle mirificam hanc duorum capitum constitutionem ac situm non parum *Naturæ* ordini refragari, & animalis saluti obstare, vel ex ipso *Aristotele Naturæ Genio* demonstrare conabor. Hic itaque lib. de *partibus animalium* cap. 10. hæc duo ceu verissima proponit & præsupponit. *Primum*, ait, *in omnibus vita præditis, & perfectis partes maximè necessariæ duæ sunt. Altera qua cibum capiant, altera, qua excrementum emittant, non enim fieri potest, vt sine cibo vel seruentur, vel augeantur.* *Secundum*, eodem capite. *Duo sensus, id est audiendi & videndi maximè in capite positi sunt, propter sensoriorum naturam.* Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. de *Capitis* dignitate verba faciens. *Hanc habent sensus arcem*, ait, *huc venarum omnis à corde vis tendit, hic desinit, hic culmen altissimum, hic mentis est regimen, ab eo proficiscitur somnus. Quæ cerebrum non habent non dormiunt.*

Rationibus ex Aristotele & Plinio mõstratur, in hac non posse esse duo capita.

Ex his, nisi fallor, perspicacissime lector, hæc de necessitate consequi facilè indicaueris. Cum per vtrumq. os, (quod in capite quoque positum est) cibi nempe receptaculum, alimentum capiatur, vtrique horum suum excrementorum emissarium, vel ad alterutrius oris capitisq. terminos, vel in medio certè corporis, subnixum & collocatum esse debere, quo enim alio in loco cloaca illa, & excrementorum sentina statuatur non video. At indecens videtur, prope locum, vbi cibus ingreditur, alui sordes ac fæces egredi, & ignobilius atque absurdius longè, in medio corpore, vbi viscus locari debet dignissimum, *cor* videlicet, officinam hanc stercoream sedem sibi fixisse. Cum *Aristoteles* laudato iam loco, tantæ nobilitatis honore, *cor* ipsum condecoret, vt sensuum quoque principium, aduersus illos determinet, qui dignitatem hanc *Cerebro*, (quod *Medici* plerique faciunt) concedi debere autumant. Quod si verò auditus & visus sensoria animalibus ideo concessa fuerunt, vt his mediatoribus & admonitoribus, speculatoribusq. vel caueant sibi ab infortunio impendente, vel quod vtile ipsis & volupe est, amplexentur. An non fieri facilè quiuerit, vt cum ex vno capite cibum sibi prospiciat proximum, hunc prosequi, ex altero verò parem siuè coniugem suam audiat *Amphisbæna*, hanc itidem amplecti gaudeat, vel si vtroque etiam visus organo hostem prospectet, atque huc, vel illuc fugere, anxia satagat, an non inquam contingere facilè poterit, vt vnum idemque animal motibus contrarijs, eodem temporis momento, agitetur, varias in partes locorum distrahatur, sibique ipsi vim & molestiam inferat maximam & tædiosissimam? Ne dicam nunc hanc nonneminem necessitatem extorquere velle, cum duo sint formata, & non monstrosa *Capita*, duo his subesse

Primò propter excrementorum exitum.

Secundò propter sensum visus & auditus.

Videretur etiam hic duo corda debere habere.

 besse

besse *corda* simul oportere. Veruntamen hæc per transennam potiùs attingere, quàm ad medullam anatomicam, & philosophicam, quod hic tentare commodè possem, penetrare libeat.

Etiam cum vno capite posset progredi & retrogredi. Quapropter ego quoque *Hesychio*, *Aetio*, & *Matthiolo* assensum facilè præbuerim, fabulam hanc esse de *bicipite Amphisbana* æquè censentibus, atque illa est, de *Septicipite Hydra* à poetis excogitata. Posse tamen *Amphisbanam* nihilominus vnico capite progredi, & retrogredi, non habet quicquam à naturalium constitutione animalium alienum. Solemus nos ipsi erecti ambulantes

Hoc homines & alia multa bruta faciunt. hoc præstare, & infantes nostri humi reptantes hoc ipsum factitant. *Brutis* multis hoc frequentissimum est. *Vermes* quidam centipedes, & vnicipites, vt ita dicam, *Amphisbana* modo gradiuntur: *Camaris & Caueris* hoc vsitatissimum est, vt illos *Camarorum* gradu ambulare per adagium dicamus, hoc est

Præsertim equi Romani. retrogredi, non progredi, quibus negotia non ex animi sententia fluunt. Miratus sæpe sum tam dextrè *equos Romanos* nostros institutos esse, qui currus illos heriles seu bigas, quarum maior in VRBE, quam alia in ciuitate est copia, (carrozze hìc vocantur) eadem facilitate, retrorsum agunt, qua prorsum vix alij alio locorum propellerent. Eoque magis *Amphisbana* hoc pręstare potis est, quòd ex *vermium* hanc ego genere potiùs, quam *Serpentum* existimem. Cum

Quomodo Serpentum motus fiat. autem vtrorumq. motus non parum inter se variet, de hoc paucula quædam, in curiosorum gratiam dissertare placebit.

Quæ *Aristoteles* duobus libris, vno *de communi animalium gressu*, altero, *de communi eorundem motione* inscriptis, doctè quidem sed laconicè, & obscuriusculè disputat, hæc opusculis aliquot suis, dilatauit magis, & explicauit neruosè

Aquapendens Aristotelem explicat de motu Serpentum. sanè, & anatomicè, *Hieronymus ab Aquapendente* iam supra à me quoque laudatus, ob *Patauinam Scholam* nobilis, vel hæc propter ipsum etiam celebris. Et libello quidem *de Reptatu*: Tametsi omnia talia animantia super terram, & terræ innixa eamque contingentia repant, tamen reptionem multipliciter

Quam variè repentia & serpentia incedant. contingere posse affirmat. Cum alia vndis, seu vndatim, siuè vndando procedant. Alia partim se contrahendo, partim extendendo. Et quæ vndosè repunt, bifariam hoc denuo faciant, vel quod vndæ per dorsum eorum fiant, appareantq. & supernè incuruentur, veluti *Erucæ* repunt & *Hirudines*, in alijs vndæ obliquè per terram fiant, quæ communiter spiræ appellantur, vt in *Serpentibus*, quæ per spiras mouentur, & vt poeta ait.

——————— *ima per orbes*
Squameus intortos, sinuat vestigia Serpens.

Quæ verò repunt se contrahendo partim, & partim extendendo, sint *vermes* terræ, siue *lumbrici*. Quibus quarta demum species accedat eorum quæ arcuatim procedunt, quali motu illa incedat *Eruca*, quæ *Geometra* appellatur.

Quali motu procedat Amphisbæna. Nunc quid de nostra *Amphisbana* statuendum sit, diligenter est peruidendũ. Si *Aetio* credimus, ab vtroque animali *Amphisbana* & *Scytale* demorsis, contingit morsus obscuros esse, ac vix apparere, veluti muscarum puncturæ sunt.

Hæc lũbrico similis est, cuius ad modum mouetur. Hinc ego cum *Matthiolo* non ineptam coniecturam duco, *Amphisbænam* esse *vermibus* terræ non multo maiorem. *Nicander* nobis fauet, qui eam *lumbrico*, aut *intestino terræ* non crassiorem his verbis scriptum reliquit.

Prate-

Digitized by Google

Praterea occurrit gracilis, pariterq. pusilla
Amphisbæna biceps, semper cui lumina nube
Caligant densa, nam palpebra nutat vtrumque
Ad caput obtusum, verùm color æquus arena,
Robusto in corio variato stigmate multo.
Amphisbæna tamen similis est vermibus, vda
Quos genuit terra eiusq. intestina vocantur.

Cum autem *Serpentes* habeant ossa, vel spinas, & musculos, quibus *vermes* carere, vel certè analogum quid illis obtinere videntur, perplexum valde est, & difficile cognitu, quomodo hi terræ innitãtur, seipsos cõtrahãt & promoueant, cum hæc omnia sine ossium & musculorũ ope fieri haud quaquam cernantur. Quòd ex *Aristotelis* nimirum doctrina, vndosè & tractim moueri, denotet aliquid, quod trahitur & mouetur, aliud quod trahit ac mouet, & aliud demum, cui innititur illud ipsum, quod trahitur ac mouetur. Pleraq. animalia ope musculorũ & ossium mouentur.

Relicto igitur hic motu, quo *Serpentes*, & illo, quo *Eruca* serpunt, de hoc solo mihi sermo nunc fuerit, qui *Amphisbæna* competit, & idem prorsus esse censetur, qui in vermibus terrestribus manifestatur. In quo non leuis se iterum prodit difficultas, quæ vt pulcherrima, ita solutu ardua est, & obscurissima, quam his ipsissimis *Aquapendentis* verbis proponam ac soluam. *Etenim dum vermis anterior corporis pars quæ ad os & caput spectat, reptatu anteriùs procedit, tantùm abest vt contrahatur, crassior fiat ac breuior, quin potiùs extendatur, tenuior & prolixior reddatur. Quòd si dum aliqua pars mouetur, non potest nisi musculorum ministerio moueri, actio autem musculi est, vt perpetuò contrahatur, breuietur & crassior reddatur, cur contrarium fit dum vermis progreditur, cum anterior pars potiùs subtiliatur?* Difficultas de motu vermiũ & Amphisbænæ, ex Aquapẽdente.

Respondet appositè valde *Aquapendens*, vult igitur duplex esse genus musculorum, in vermibus, *vnum* longorum per totum vermem, hinc inde positorum, cuius beneficio fiat contractio & vermis abbreuiatio, quod fit maximè, dum vermis aliquod triste obiectũ percipit, tunc enim contrahitur & crassescit. *Alterum* est orbicularium musculorum, quos *Sphyncteres* vocare possumus, qui in orbem per totam vermium longitudinem excurrunt, quique tot sunt, quot annuli seu incisuræ, (hæ autem sunt numerosissimæ) in vermibus inueniuntur. Qui appositè sibi respondet. Duplices sunt musculi in vermibus longi & orbiculares.

Iam sibi imaginetur aliquis, omnes hos musculos vnum post alterum, vermium corpus constringere, continget profectò anterius tum produci, tum subtiliari corpus vermium. Ratio in propatulo est, quia corpus molle crassumque, si in orbem constringatur, tum tenuius redditur, tum prolixius euadit. Dubium ratione & experientia soluit.

Atque hæc nisi fallor commoda iam ratio reddi potest, cur hæc nostra siue *Serpentis* siue *vermis* icon, caput versus multo tenuior, quàm ad caudam sit depicta & in tabula quoque expressa. Quod haud dubiè nimirum, dum à pictore viuum hoc animalculum delinearetur in motu id fuit, & ad partem se anteriorem rependo agebat, vnde constringentibus se musculis orbicularibus ad caput sitis, pars ea longior & subtilior de necessitate fieri debebat. Ratio cur hoc nostrũ animalculum ad caput sit tenuius depictum.

Atque dum in hoc totus sum, vt fabulis potiùs, quàm rei veritati *bicipitem Amphisbænam* asseram, & rationes quoque comminiscor non contemnendas. Ecce præter spem omnem, atque opinionem meam Illustrissimus Eques

Cassianus Puteus Lynceus veræ amphisbænæ iconem authori subijcit.

Cassianus Puteus Lynceus noster, verissimam *Amphisbenæ* imaginem, seu iconem coloribus suis etiam proprijs depictam mihi ostendit, quam hac ipsa, quo superiora hæc scripseram, & typographo iam imprimẽda commiseram, hebdomade, *Parisiis* allatam, & ab amico quodã suo exoticarum rerum apprime curioso, atque ex ipsomet animali delineatã fuisse, attestante, sibi transmissam affirmauit. Haud scio profectò, exhilarauerit me magis, an ruborem quendam potius mihi verecundiamq. incusserit penè puerilem: vtiqui partim tam rarum animal, à veteribus toties decantatum, hucusq. à zoographorum nemine verè effigiatum, nisi iam tandem cum voluptate vidissem: partim palinodiam canere, qui duo nempe in hoc capita negaueram, quodammodo coactus fuissem.

Author, vt veritas rerum natura liumpateat libenter reprehenditur. Vellet vt alij etiam se naturæ accommodarent.

Ast qui me norunt, hoc pariter non ignorant, mortalium nemini fortasse minùs displicere, suorum errores studiorum agnoscere, eos libenter fateri, & agnitos retractare, atque mihi ipsi, qui hactenus nihil aliud scribendo, disserendo, perorando, & inclamando ingeminaui, quam hanc vnicam, trenodiam, iniquum esse nimirum, *Naturam* efficere ex libera seruam, famulam, & phantasiarum nostrarum pedissequam, vt nostrum hæc ad modulum geniumq. inuita se componere, fingere & efformare cogatur, æquum potiùs fore eidem nosmetipsos, quæ à DEO non errante ducitur, regiturque, subijcere & accommodare. Quod si mecum eorum nonnulli, qui hodie *Philosophi* ferme soli audire auent, factitarent, quos veterum anticipata, & medullitus mentibus eorum impressa authoritas propemodum fascinauit, næ in animalibus, plantis, & metallicis saltem, iam præstantiora haberemus, & maiorem earundem rerum partem sciremus, quàm proh dolor! ignoramus.

O fortunatos nimium, sua si bene norint,
Agricolas!

Dicebat olim poeta. Et ego fortunatissimos illos censuero, quorum hodie *doctiorum* nomine, molles gaudent auriculæ, si haud philantiã inflati, non tam quod sciunt exiguum cognoscerent, quàm quod in scientijs illis deest maximum, agnoscerent. Hoc enim modo felicitati sibi ducere possent, illud acquirere, quo carent, & non damnare, quod ipsi assequi vel nolunt, vel non possunt: nec ex illis reuera essent, quos acriter *Terentius* perstringit inquiens,

Homine imperito nunquam quidquam iniustius,
Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Et vt semel dicam, magnus non est, neç sapientiæ amator, qui illud [illegible] & verè hanc philosophicã Latini oratoris sententiã, nusquam non cordi habet: *Optimus, ac grauissimus quisque confitetur se multa ignorare, & multa sibi etiam atque etiam esse discenda.* Quamuis hoc sæculo nostro, detractum non paucis velum ab oculis fuerit, & plurimi iam in clara *Naturæ* luce atque philosophiæ libertate collocati, plura videant, quàm illi olim in antro cyclopum latitantes, qui ex auditu magis, quàm visu *Naturæ* thesaurum discernebant, ponderabant, atque vtinam etiam non parum excutiebant:

Multi hodie liberè philosophantur vt [illegible]

Amphisbenę verę descriptio.

Totum hoc animalculum, si pictura non mentitur, ad spithamæ longitudinem vix accedit, crassitudinis eiusdem est, quam digitus minor habet, [illegible] mis sed minoribus vestiri apparet, color dorsi bene luteus est, [illegible] albicans.

Caput

Caput peculiare quid obtinet, quod alijs vllis in *Serpentibus* nec viuis, nec mortuis, nec fictis, nec pictis me vnquam videre memini. Hoc caninum aut arietinum imprimis rostrũ æmulatur, appendices sub capite cutaneę aut carneę potius, non pisciũ pinnis similes, sed *gallorum* palearia ac veluti barbam (*Aristoteles* πώγων vocat) æmulantes propendent, longæ latæque adeo, & quodammodo tricuspides, eiusdem cum toto corpore coloris, vt ad reptatum nihil prorsus hæ conferre, quin eundem probè impedire etiam posse videantur. Sed vt delectatiunculà aliquà lectorem meum aspergerem, hanc bestiæ figuram artificis manu in lignea tabula incisam, atque hic impressam dare volui.

Amphisbæna Europæa.

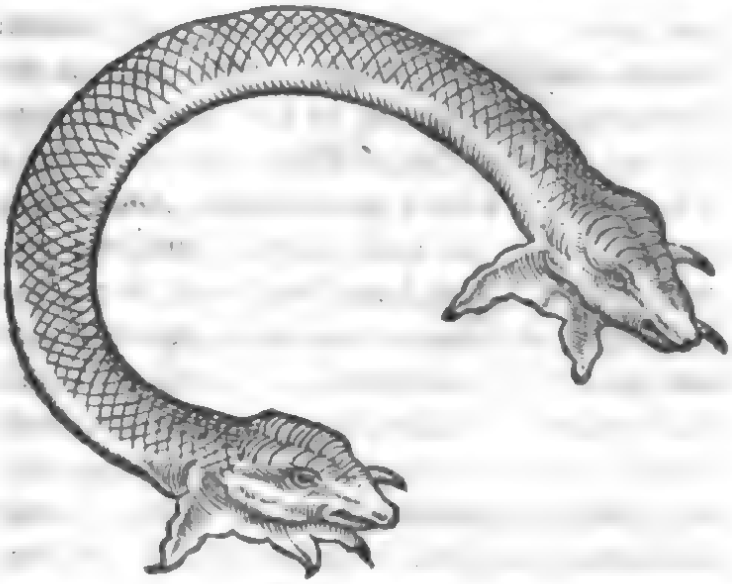

Quod si reuera tale animal in rerum vniuersitate reperitur, quid ego iam aliud faciam, dicamue, quàm illud poetæ? Author si hoc animal reperiatur intellectũ captiuat suum.

Omnia nunc fiunt, fieri quæ posse negabam.

Quamuis vbi tot veterum illustria sunt testimonia, iniustum quasi sit, fidem ipsis derogare, inter quos non exigua authoritate pollet *Iulius Solinus*, qui cap. 29. *Amphisbæna*, inquit, *consurgit in caput geminum, quorum alterum in loco suo est, alterum in ea parte qua cauda. Quæ causa efficit, vt capite vterque sexus nitibundo serpat tractibus orbiculatis.* Valeant igitur (si hæc ita se habent) & meæ, licet plausibiles, & *Cardani lib. 9. Subtilit*: in contrarium adductæ subtiles rationes, cum ait, esse omnino monstrificum, animal vnum habere plura motus principia & capita: tum quia, quod paucioribus absolui potest, natura pluribus haud perficit: tum quia idem animal sibi ipsi posset dissentire, aduersari, & quod ego monui, cõtrario velle gressu moueri. Ex *Solino* enim apparet vtrumq. caput pro vnico eidem seruire, & pari passu incedendo, corpus reliquum in semispiræ, & orbiculi modum trahere. Quod si hoc in nullo alio animali hucusq. animaduertimus, quid tum postea? ita *Creatori* placuit *Amphisbænam* effingere, & *Apro* nostro *Mexicano* insculpere *vmbilicum*, non in ventre, sed in dorso, & varias alijs figuris, modisq. *Noui orbis* bestias producere, quæ omnes ad nostras comparatæ, monstrosæ viderentur. De vsibus autem partium tam

Solinus describit Amphisbænã.

Hinc facilè elicitur quomodo duobus capitibus progrediatur.

Deo nihil impossibile.

Amphisbæna non videtur in eadem classe cum hydra esse locanda.

externarum, quàm internarum, nisi animal ipsum videro, examinauero, & dissecuero, superfluum & inane esse iudico nunc ampliùs quicquam disceptare. Atque ita nescio quàm sit *Matthiolo* assentiendum, qui in iisdem subsellijs fabularum poeticarum *Hydram* & *Amphisbenã* locat, de qua *Hydra Nic. Erythræus*, *Hydram septicipitem esse*, ait, *tam verum est, quàm Castorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in inferno regnare, natos è Serpentum dentibus armis instructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, vulneratam à Diomede Venerem, perlatum vtribus Vlyssem.* Verùm de *Septicipite* aliquo *Serpente*, non omnino fabuloso forsan, sed *Indico*, aliquid inferius, quando de *Dracone* mihi sermo futurus est, subiungam. Nunc quæ de *Amphisbana* supersunt, breuibus expediam.

Cur author hoc animal Mexicanum vocauerit Amphisbænam?

Hìc statim me conueniet quispiam, & cur peregrinum hunc siue Serpentem siue vermem *Amphisbana* potiùs, quàm alterius nomine appellare maluerim sciscitabitur, cum tamen in hoc non duo expressa capita conspiciantur. Cui hoc ego responsi dedero: me hactenus eorum in libris, qui *Serpentum* & historias, & icones prodiderunt, *Amphisbanam* nusquam bicipitem depictam vidisse, sed huic nostro ferme similem, cauda nempe præditam crassiore, vt quandoq. capitis hanc fungi vice, aliquis facilè sibi imaginari potuisset. Quapropter & Græcæ vocis origo, & compositio, ex vi sui nominis non *Serpentem* notat duobus donatum capitibus, & ἀμφικέφαλον, sed ἀμφισβαίνω seu vtrimque gradientem. Hoc cum noster hìc pusillus Serpens prçstare commodè posse mihi videretur, nec alterius cuiuscunq. imagini accederet propinquiùs, veriùsque, quàm *Amphisbanç* à nostris scriptoribus delineatæ assimilaretur, hoc titulo illum meritissimè honorare debui. Mihi enim perpetuò in his animalibus, suà historià, & non raro *Mexicanis* nominibus quoque destitutis, coniectandum, & hariolandum fuit, vt vatem hìc magis, quàm medicum promittere debuerim. Vt enim *Hirudinem* siue *Sanguisugam* potiùs nominarem, quod non nemini placuit, mihi displicuit. Licet probè nouerim, in hac etiam vix à cauda caput discerni, & retrogradam quoque esse atque caput suum attenuare maximè posse; quod *Aldrouandus* similiter lib. 7. de *Insectis* obseruauit, cum inquit. *Eluctatur corpore suo etiam per angustissima loca, si vas non obturatum optimè fuerit, ubi nemo putaret: adeò enim in tenuitatem se extendere, & os acuere potest, maior præsertim, vt per linteum etiam rariùs contextum euadat.*

Author per coniecturas nomina his animalibus darè coactus est. Noluit vocare Hirudinem, licet & hæc retrograda sit.

Dioscorides & Aetius dissentiunt de veneni viribus in Amphisbæna.

De veneni, quod *Amphisbana* fundit, viribus non vsquequaq. conueniunt *Dioscorides* & *Aetius*, hic obscurum ab hac morsum fieri similem muscarum puncturis, neque enecare, sed inflammationes duntaxat inducere, ille eadem læsis ab ipsa euenire, accidentia scribit, quæ à *Vipera* demorsis & eadem antidota quæ viperino veneno debentur, conuenire. Hanc ego controuersiam non facilè diremero. *Aristoteles*, quod miror, huius nunquam meminit, quam tamen *Plinius*, qui in animalibus pleraque sua à *Philosopho* mutuatus est, & in *Serpentibus* recensuit, & nó adeò innoxiam fecit, cũ de *Natura* more suo solito, conquestus dicere voluerit, parum ipsi fuisse quòd animalia procreauerit, quæ ab vno ore venenũ fundant, nisi etiam *Amphisbęnam* produxisset, quæ ab vtroq. capite virus eiacularetur. Et lib. 30. cap. 14. cum *vipera* quasi in veneno, per

Author hic nihil determinat, videtur tamē potius Dioscoridi assentiri.

vapo-

vaporem saltem illato pariter facit, ait enim: *Viperam mulier praegnans si transcenderit, abortum facit. Item Amphisbaenam mortuam duntaxat*. Verùm de hac si quid nobis amplius innotuerit, in secundo operis huius tomo, si vires & vita suppetant, libenter promulgabimus. Hoc interim non tacebo, Reuerendum admodum Fratrem *Petrum de Aloaysa* Americanum *Limensem*, cum ante annum hìc *Romae* iconem huius Americani nostri animalis apud me vidisset, hæc mihi statim subiecisse verba. *Ille serpens quem apud nos vidi anno 1623. non valde huic dissimilis, potius est coluber habens duo capita, reliquum verò corporis atratis, & rubris tessellis discriminatur. Admodum est terribilis, cuius ferientibus dentibus medela nulla est.* Erit igitur quod persuadeam mihi, *Amphisbaenae* etiam nostratis, quod *Dioscorides* monuit quoque, morsus non leue inferre periculum posse.

Petrus de Aloaysa Americanam Amphisbænam describit.

Ad vmbilicum volumen hoc meum perducturo, vnus deest *Scarabaeus Mexicanus*, quem mox subiungam, & scriptionem hanc meam tandem abripiam. Verùm hunc priusquã describã, moderari mihi non possum, quin aliud quoddam admirãdæ formæ animal, & quale sanè hucusq. à nullo, quod ego sciã, animalium scriptore ad vnguem, atque ita exactè, vt ego facturus sum, depictũ, & descriptum est, delineẽ, explicem, & cum veterũ monumentis diligenter conferam. Est autem hoc, *Draco* siue *Dracunculus* quidam *monoceros*, quem *Cardinalis Barberinus*, cui has vigilias nostras dedicamus, inter exotica sua reconditum seruat animalia; non viuum hunc quidem, sed integrum tamen, nec vllis suis membris mutilatum, verùm à tempore edaci rerum gulone corrosum, ita tamen, vt veritati hac ratione situ squalidus, & cute nonnihil laceratus, fidem adstruat multo maiorem, cum interiora eius ossa, vertebræ & costæ detectæ pateant, quàm si pelle sua incorrupta existeret, & sic nonnemini fucum facere velle videretur. Non desunt enim qui fabulosos eiusmodi *Dracones*, non aliter atque *Sphynges, hippocentauros, Syrenes gryphes*, & similia poetarum somnia, chymeras, atque phantasmata arbitrentur. Eò verò libentiùs de hoc vt aliquid commenter permoueor, quod videam inter *Hispaniarum* & totius orbis potentissimi *Regis*, atque inter summorum optimorumq. duorum *Pontificum Romanorum, Gregorij* dico Decimertij, & *Pauli* Quinti insignia, siue arma gentilitia, *Draconem* talem triumphare, hoc est *Serpentem* quendam *alatum* atque *pedatum*, quem vulgò nunc homines *Draconem* appellare sunt soliti; quàm autem rectè hoc faciant, posteriùs erit considerandum.

Author ad finem properat.

Sed prius Draconem Card. Barberini describet.

Hic non est fabulosus.

Causæ quæ ipsum vt de hoc tractaret, permouerunt.

Nescio profectò an de vllo animalium genere opposita tot epitheta affirmentur & contrariæ magis passiones (vt scholæ loquuntur) prædicentur, quàm de ipsis *Draconibus* fieri apud veteres scriptores reperio. Nunc hos enim memorant ingentissimos, vt cum *Elephante* quilibet non pugnare modò, sed eius sanguinem ebibere vniuersum valeat, nunc adeò exiguos dictitant, vt ab aue *Ibide* occidantur. Nunc pulchriformes & decoros laudant, nunc deformes maximè & abominandos vituperant: modò rictum, & hiatum oris ipsis ingentem tribuunt, modò tàm pusillum scribunt, vt veluti per fistulam quandam alimentum sugere cogantur: modò venenosissimos & nocentissimos proclamant, modò domesticos, & mansuetissimos prædicant. Iam per terram serpen-

Discrepantissimæ de Draconibus sunt authorũ opiniones.

ſerpentes & apedes conſtituunt, iam iterum pedatos, & alatos adſtruunt. Nunc triplici dentium ordine tremendos pingunt, nunc edentulos ferme efformant, Aliquando armis, telis & baliſtis depulſandos & interficiendos ſuadent, quandoque ſacros, adorandos, & deorum loco venerandos ſtatuunt.

Pro re conciliatione eorum quo remedio opus ſit.

Vt ergo authorum dicta hæc inter ſe contraria, ritè, quod decet, explicentur, hoc ante omnia pro confeſſo aſſerendum & ſtabiliendum cenſeo. *Draconis* nomen non vno ſignificatu apud quoſuis innoteſcere, aut rem eandem denotare, quod tam ex ſacra, quàm profana hiſtoria manifeſtum reddam. Illuſtrium teſtimonia ſcriptorum *Virgilij*, *Plinij*, & *Senecæ* fuerint, *ſacra Biblia* hoc idem conuincent.

Plinius quo modo draconis nomen ſumat.

Laocoöntis ſtatua nunc & olim celeberrima.

Priore loco *Plinius* prodeat qui lib. 36. cap. 5. vbi nobilitates operum, atque artificum in marmore exponit, hæc habet. *Deinde multorum obſcurior fama eſt, quorundam claritati in operibus eximijs obſtante numero artificum, quoniam nec vnus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari poſſunt, ſicut in Laocoonte, qui eſt in Titi Imperatoris domo, opus omnibus, & picturæ & ſtatuariæ artis præferendum. Ex vno lapide enim & liberos, draconumq. mirabiles nexus de conſilij ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij.* Hic *Dracones* vocat *Plinius* duos ſerpentes horrendos, & ingentes, qui *Laocoontem* cum filijs duobus miſerè interfecerunt, quos *Virgilius*, modò *angues*, modò *ſerpentes*, modò *dracones* quoque appellauit. Et poſtquam *Laocoontis* hic iniecta eſt mentio, quemcunque vrbis illius quondam triumphantis, atque orbi terrarum imperantis, nunc Fidei Chriſtianæ caput tenentis, ROMÆ inquam, antiqua monumenta luſtrandi auidum aduenam inuito, ſuadeoq. *Hortos* adeat & *Palatium Vaticanum*, in quo oculis ſuis cum voluptate intuebitur, mecumq. admirabitur, hanc ipſam tantopere à *Plinio* celebratam *Laocoontis* ſtatuam, inter ruinas ædium *Titi Veſpaſiani*, tot annis, quod ſtupeſcas, conſeruatam, è ruderibus extractam, & in his ipſis *Hortis* cum *Appolline, Venere, Cleopatra, Antinoo Hadriani Imperatoris Genio, Nili* ac *Tyberis* fluuijs, alijsq. raræ artis, & pulchritudinis antiquiſſimis ſtatuis collocatam. Non poſſis quodammodo lacrymis temperare, dum videas *Troianum* hunc *Laocoontem Neptuni* Sacerdotem, lacrymante vultu, gemebundo ore, nitente, ſed necquicquam proficiente corporis motu, & brachiorum flexu, inſontium filiorum adoleſcentium, draconibus implexorum, & opem fruſtra implorantium, cruciatibus ſubuenire conantem. Sed operæpretium eſt artificioſiſſimos & elegantiſſimos *Virgilij* verſus 2. *Æneidos*, de miſerabili hoc caſu huc tranſcribere, non tam vt famoſiſſimam hanc *Vaticanam* ſtatuam celebremus, quàm vt ſcopum hunc noſtrum comprobemus.

Hæc in Hortis Vaticanis cũ admiratione viſitur cum plurimis alijs.

Geſtus in vultu Laocoontis artificioſiſſimè à ſculptore expreſſi.

Artificioſiùs a Virgilio deſcripti.

Hic aliud maius miſeris multoq. tremendum
Obijcitur magis, atque improuida pectora turbat,
Laocoon ductus Neptuni ſorte ſacerdos,
Solennis taurum ingentem mactabat ad aras.
Huc autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues,
Incumbunt pelago, pariterq. ad littora tendunt.

Pectora

Digitized by Google

Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubaq.
Sanguineæ exuperant vndas, pars cetera pontum
Pone legit, sinuatq. immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo, iamq. arua tenebant;
Ardenteisq. oculos suffecti sanguine, & igni
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus visu exangues, illi agmine certo
Laocoonta petunt, & primùm parua duorum
Corpora natorum, serpens amplexus vterque
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.
Post ipsum auxilio subeuntem, ac tela ferentem
Corripiunt, spirisq. ligant ingentibus, & iam
Bis medium amplexi, bis collo squamea circum
Terga dati, superant capite & ceruicibus altis,
Ille simul manibus tendit diuellere nodos
Perfusus sanie vittas atroq. veneno,
Clamores simul horrendos ad sidera tollit:
Quales mugitus, fugit cum saucius aram
Taurus, & incertam excussit ceruice securim.
At gemini lapsu delubra ad summa dracones
Effugiunt, sæuæq. petunt Tritonidos arcem,
Sub pedibusq. Deæ, clypeiq. sub orbe teguntur.

Et quamuis non ignorē *Seruium* ad hunc ipsum locum commentando dixisse; *Angues aquarum sunt, serpentes terrarum: Dracones templorum.* Hoc tamen hic minimè obseruasse poetam, qui eosdem omnino serpentes his diuersis nominibus vocauit, iam apertissimum euasit.

Seneca etiam *Dracones* vocat serpentes quosdam, qui minimè immensi illi sunt, quos antiqui hoc nomine quasi proprio insignierunt, cum dicat hos adeò mansuescere, vt in mensis inter pocula & sinus obrepant, atq; id libro quidem 2. *de Ira*, quando hominis iracundiam his verbis increpat. *Illud ante omnia cogita fœdam esse & execrabilem vim nocendi, & alienissimam homini, cuius beneficio etiam sæua mansuescunt. Aspice Elephantorum iugo colla submissa, taurorum pueris pariter ac feminis persultantibus terga impunè calcata, & repentes inter pocula, sinusq. innoxio lapsu Dracones. Pudebit cum animalibus permutare mores.* Eruditissimus *Lipsius* ad hunc locum: *Haud abnuam ait in mensa etiam repsisse. Quidam tamen libri Ocula, ex quo aliquis Oscula. Porrò Dracones istos feminæ in delicijs habebant vt apud Martialem: Sic gelidum Collo nectit Gratilla Draconem. Et hodiè fit in Italia.*

Quid hic per Dracones intelligat.

Ego prorsus nihil dubito hos à *Seneca* insinuatos *Dracones* eiusdem planè generis fuisse, cuius sunt *Serpentes* illi, qui à *Romanis* nostris hodie, vulgari idiomate suo *Ceruoni* dicuntur, quique duos, tres & ampliùs sunt cubitos sæpe longi, brachiali etiam crassitudine, adeò cicures, innoxij, & mansueti, vt hos pueri, colla sibi & corpora cingentes palam circūgestent, feminæ in sinu foueant, plurimique æstiuo tempore, ad tactum gelidos secum in lecto cubare permittant,

Seruius quid ad hunc locum cōmenetur.

Quomodo Seneca Dracones vocet.

vt ab ijs probè perfrigerentur. Ager noster *Romanus* his satis abundat, quos audio, *ranis*, dum ruri vagantur, *muribus*, *lacertis*, *auiculis*, & harum pullis ouisque victitare, dum nidos earum visitant, dextrè arbores conscendendo, vbi autem domi detinentur ad plurimos menses sine omni cibo viuere possunt. Hos frequentissimè circulatores nostri circumferunt, quorum *color* in prona parte albet, & dilutè flauescit, in supina cinereus est, per totum tamen dorsum, à capite ad extremum caudæ, lineæ virgæque nigricantes quatuor, valde conspicuæ decurrunt. *Caput* potiùs paruum, quàm magnum, *dentes* plures spineos, & reflexos habet, similes illis qui in *vipera* visuntur, prioribus attamen illis duobus maioribus, sub pelle & sacculo veneni pleno, latitantibus exceptis. Quare venenum nullum, etiamsi mordeant, imprimunt, quod *vipera* subinde ex primis dentibus infundunt.

Natura & proprietas horũ mansuetorum Serpétium.

Hos igitur à *Seneca* denotari serpentes, sub nomine *Draconum* existimo, licet *Dracones* minimè sint. Verùm tam *Seneca*, quàm *Plinius* & *Virgilius* generico hìc vocabulo, quàm specifico vti maluerunt, & quemuis etiam serpentem, *Draconum* titulo honorare voluerunt. Diu hæsi, quodnam latinum, mansuetissimis his *Serpentibus*, nomen tribuerem. Non inueni aptiorem quàm *Anguis* appellationem: Interea non sum nescius, etiam *Anguem* omne genus *Serpentum* veteribus significare. Superfluum iudico, hoc loci id pluribus demonstrare. Est tamen *Anguis* etiam specificum, & quidem terrestris *Serpentis* nomen. Quamuis vt paulò ante scripsi, *Seruio* placuerit magis, *Angues esse aquarum proprios, veluti Serpentes sint terrarum, & Dracones templorum*, quod non moramur. *Plinius* mihi testis sit, lib. 29. cap. 4. qui *Anguem* propriè & specificè, *Serpentem* illum, *Æsculapio* sacrum determinauit. *Neque Anguis venenatus est*, inquit, *nisi per mensem Lunæ instigatus. Sed prodest viuus comprehensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur; & ideo Æsculapio dicatur. Democritus quidem monstra ex his conficit, vt possint auium sermones intelligi. Atque anguis Æsculapius Epidauro Romam aduectus est, vulgoque pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fæcunditati eorum resistere.* *Titus Liuius* lib. 29. ex *Græcia* quondam, valetudinis populi causà, *Æsculapium* accersitum memorat lib. 10., cum *Romæ* portento similis clades pestilentiæ esset, libros aditos, quodnam remedium daretur. Inuentum in libris, ab *Epidauro Romam Æsculapium* accersendum. Quare in Epitome sequentis libri vndecimi hæc leguntur. *Cùm ciuitas pestilentià laboraret, missis Legatis vt Æsculapij signum Romam ab Epidauro trãsferrent, Anguem qui se in nauem eorum contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoq. in Insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Æsculapio constituta est*. Hæc exactiùs adhuc, & elegantiùs *Romanà* eloquentià suà *Valerius Maximus* lib. 1. cap. 4 annotauit, huncq. eundem Serpentem, etiam *Anguem* appellauit.

Hos putat author à Seneca nomine Draconum notatos. Videtur ipsis nomen latinum Anguis cõpetere.

Anguis nomen æquiuocum est.

Æsculapij Serpens à Plinio propriè anguis vocatur.

Authores qui referũt hunc esse Romam delatum.

Quamuis *Macrobius* lib. *Saturnaliorum* 1. cap. 20. *Draconem* potius quàm *Anguem* vocet Serpentem illum, qui *Æsculapio* appingitur, & pro ipso colitur, quemq. in valle *Pelethronia*, quæ sita est ad *Pelij* montis radicem, Deus ille educasse dicitur. Cum igitur *Macrobius*, longa satis doctaq. oratione ostendisset, omnes deos Gentilium, referri ad vnicum *Solem*, idq. de *Apolline*, *Libero patre*

Macrobius hũc Æsculapij Serpẽtem potius Draconem appellat.

Digitized by Google

seu *Baccho*, de *Marte*, & *Mercurio*, argumentis euincentibus probè deduxisset, de *Æsculapio* id ipsum probare conatur. *Hinc est*, ait, *quod simulachris Æsculapij & salutis Draco subiungitur: quòd hi ad Solis naturam Lunaeq. referuntur, & quia praestant* (hæc sidera) *vt humana corpora velut infirmitatis pelle deposita, ad pristinum reuirescant vigorem: vt reuirescunt Dracones per annos singulos, pelle senectutis exuta, propterea & ad ipsum Solem species Draconis refertur, quia Sol semper velut a quodam ima depressionis senecta, in altitudinem suam, vt in robur reuertitur iuuentutis.* Ait præterea quod *Draco Solem* imitetur, quod is acutissimè omnia peruideat, ideo ædium, adytorum, oraculorum, thesaurorum, & puto ego hortorum ob id *Hesperidum*, custodiam *Draconibus* assignari.

Hic vult probare oẽs Deos vanos ad Solem referri.

Draco ob visus acutiem quandam cum Sole similitudinem gerit.

Iam autem non esse obscurum quoq; *Æsculapium* eundem esse, atq. *Apollinem*, non propterea solummodo, quòd ex hoc ille natus dicatur, sed quòd etiam *Æsculapio* diuinationis ius adiungatur. Nec mirum id esse, cum diuinationis & medicinæ consociatæ sint disciplinæ, vt etiam ex magni *Hippocratis* præcepto, *Medicus* scire teneatur.

Cur Æsculapius sit idem cum Apolline.

Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura sequantur, in morbis inquam præsagiendis, dignoscendis, & persanandis. Hinc *Æsculapius* æquè, atque *Apollo*, Medicinæ inuentor perhibetur.

Medicus debet esse valde prouidens.

Æsculapium autem diuinationibus non minùs, & vaticinijs præfuisse, atque *Apollinem*, festiuissimus nos docet apud *Lucianum* Dialogus, qui *Alexander*, seu *Pseudomantis* inscribitur, vbi mira leguntur, de sceleratissimo impostore hoc, & astutissimo præstigiatore *Alexandro*, qui *Podalirij* filium sese postquam venditasset, cum sceleris & fraudis socio quodam, cui cognomen *Cocconas* erat, *Pellam* abijt, quæ ciuitas olim sub *Macedonicis Regibus* floruit, & *Alexandri Magni* patria fuit credita. *Ibi*, inquit Lucianus, *cum conspicerent immani magnitudine Dracones, placidos admodum ac mansuetos adeò, vt à mulieribus alerentur, & cum pueris vnà cubarent, & calcantes ferrent, neque commouerentur, siquis stringeret, premeretque: denique perinde atque infantes lac è papilla sugerent, (nam sunt id genus apud illos permulti, vnde verisimile est olim illam de Olympiade fabulam increbuisse, cum Alexandrum conciperet, huiusmodi Dracone quopiam opinor, cum ea concumbente) mercati sunt ex his Serpentibus vnum, qui esset pulcherrimus, obolis sanè paucis.* Inde ad populares suos abijt *Alexander Paphlagones*, homines minimè emunctæ naris, crassi ingenij, ac stolidos, quibus & cor, & cerebrum exemptum videretur, quique præter solam figuram nihil à pecudibus distarent, his egregiè imposuit, apud hos mirifica arte vatem promittens, & prophetam agens, responsa pro *Aesculapio* reddidit. Sciebat enim, nihil æquè mortalium animos obsidere, quàm *spem & metum*, hæc duo scilicet in hominum vita tyrannidem obtinere, hæc ambo semper lubricæ fortunæ rotæ assidere, continuò hanc voluere, & reuoluere. Si quis igitur præscientiam profiteretur, hunc deniq. facillimè ditescere. Sic *Delphos* olim, *Clarum*, *Delum*, ac *Branchidas*, non tam ad famæ, quàm diuitiarum culmen pertigisse.

Æsculapius etiam diuinationibus claruit.

De hac re legatur Lucianus qui mirum præstigiatorẽ describit.

Dracones placidissimi.

Spes & metus quid in hominibus possint.

Fecerat autem iam priùs parauerat q. è linteis cõfectum *Draconis* caput, quod speciem quandam humanam, coloribus additis, præ se ferret: tum pilis equinis sic aptauerat, vt & os per hosce aperire, claudere, linguam exerere bisulcam

atramq.

Digitized by Google

Quomodo Æsculapius ex ouo anserino fit natus.

atramq. illi valeret. Imò adaptatâ ori fistulâ, per hanc aliquando vt à capite vox ederetur, procurabat.

Postea *Ouum anserinum* excauatum, & in hoc recentissimum *Serpentis* fœtum concludens, occlusumq. ad non ita dudum excauata templi fundamenta, nocte quadam sepelijt. Manè furibundo similis, & veluti à *Cybele* Deorum matre afflatus, nudusq. eò concurrit, & totam ciuitatem permouit, dixitq. pro concione, *Æesculapium* Deum, suo aduentu ciuitatem illam beaturum. Quare postulans phialam, vnà cum aqua lutoq; piscando ouum illud hausit, in quo Deum suum condiderat: quo rupto *Serpentulum* populo viuum ostendit, digitis suis eundem obuolutum. Omnes alta tum Deum voce consalutantes, felicem illam, ac terq. quaterq. beatam ciuitatem dictitarunt.

Hìc iterum iocosè Lucianus, *Aesculapium bis natum dixit, cum semel duntaxat nascantur homines. Atq. non ex coronide per Iouem, id est cornicula (nam id matris nomen fertur) neq. ex cornice, verum ex ansere progenitum.* Et quid multis? cum ciuitas intra paucos dies aduenis esset plenissima, *Alexander Pellæum* suum *Draconem*, qui maximus, pulcherrimusq. erat, totum collo circumdedit, caudam foras solum prominere sinens, sub alis caput cicuris bestiæ obditum recondebat, Linteaceum verò illud, humanoq. simile factitium *Draconis* caput, altera in amictus parte dexterrimè contextum ostendebat. Nec fucus à populo attonito, tumultuanteq; in loco non satis capaci, nec admodum lucido, facili animaduertebatur. Stupefacti autem inde omnes magis fuerunt, quod viderent tam pusillum *Serpentulum*, pauculos intra dies, in tam immanis magnitudinis tractabilem, placidum ac mansuetum *Serpentem* creuisse. Hac arte præstigiator, effectus est *vates Aesculapij*, (qui Deus *Glycon* ab eo vocabatur) & vota omnium excepit, & pro *Glycone* suo, secretò hunc in adytis consulere simulans, responsa tulit fraude vtens mirabili, qua obsignatas chartulas, in quibus vota inscripta offerebantur, aperuit, legit, iterumq. absq. læsione vlla obsignauit. *Denique merces erat vnicuiq. responso præstituta,* inquit Lucianus, *nempè drachma cum obolis duobus.* Ne verò exiguum aut pusillum quis hunc quæstum fuisse existimet, ait in annos singulos ad septuaginta, aut octuaginta millia redijsse, vsqueadeo auidis, & insatiabilibus hominibus, vt singuli supra decem, aut quindecim rogationes traderent.

Præstigiæ pseudouatis Aesculapij.

Lucrum huius vatis ex respõsis pro Aesculapio redditis.

Hæc omnia longiusculo nonnihil sermone protrahere volui, vt tum *Macrobio* fidem facerem, vaticinijs quoq. celebrem olim *Aesculapium* fuisse, tum quòd *Anguis* ille, à *Plinio* dictus, *Aesculapio* sacer, etiam *Draco* vocatus fuerit, comprobarē. *Lucianus* certè, vt laude summa dignissimus est, quòd fictitios Ethnicorum suorum Deos, salsè risit, egregiè & facetè semper perstrinxit, ita culpâ ac scelere non caret, quod *Christianis,* quos hoc in dialogo impios non rarò dicit, impijssimus ipse potiùs, infensissimus hostis fuerit. Apparet ex hoc præterea Luciani scripto, *Serpentes* illos, siue *Dracones Pellaos, Romanis* nostris anguibus benignis, & innoxijs, qui vt dixi, hìc *Ceruoni* appellãtur, non absimiles forsitan fuisse. Nam & nostræ *Romanæ* fœminę quędã, hos sæpe in sinu, aliqui in lecto fouent, plurimi etiam eorum carnibus, non aliter, ac si *anguillæ* essent, vescuntur, terreum tamen quid sapere, mihi attestati sunt, qui aliquoties hos esitarunt.

Causæ cur author aliquantũ sic lõgior fuerit.

Nostri Serpentes cicures & innoxij videntur esse similes Draconibus Aesculapij.

Recor-

Digitized by Google

Recordor probè mihi puero in patria mea narratum esse sæpissimè, de *serpentibus* quibusdam domesticis, qui cum rusticorum infantibus multoties in cunis reperti, cum his panem lacti intritum etiam, ex eadem communi patina comederint, nec hos vnquam offenderint, domosq. illas valde reputatas ab incolis fortunatas fuisse, in quibus hi *serpentes* oberrauerint. Hoc idem fermè, apud *Olaum Magnum* lib 21. cap. 30. hic verbis postea legi; *Sunt etiam domestici serpentes, vt penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino, vel ouino nutriti, cum infantibus sub tectis ludunt, & plerunque in cunis vt fidi custodes dormire videntur: quos lædere pro piaculo existimatur. Sed hi ritus reliquia sunt veterum superstitionum, omnino susceptà catholicà fide interdicti.* Habet igitur hic placidus *serpens*, nescio quid cum *Aesculapio* commune, cum vbique honoretur, & apud barbaros quoque, gentesq. difficilissimas, veluti sacer genius quidam religiosè, imò superstitiosè, colatur.

Huiusmodi serpêtes etiam in regionibus frigidis reperiuntur.

Si quis adhuc plura de *Dracone Aesculapij*, & huius templo, olim *Romæ* in *Insula Tyberina*, vbi nunc *S. Bartholomæo* ædes sacræ sunt, condito, scire percupit, is doctiss. *Vuinthierij* nostri *Q. Serenum* consulat propediem lucem aspecturum, quando Poetæ huius, & Medici vtilissimi proæmium explicat, in quo *Serenus*, Poëtarum more, *Aesculapium* inuocat his versibus:

Vvinthierius plura de dracone Aesculapij in suo Sereno habet.

Tuq. potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, atque in cælum manes reuocare sepultos,
Qui colis Aegæum, qui Pergama, quique Epidaurum,
Qui quondam placidi tectus sub pelle Draconis,
Tarpeias arces, atque inclita templa petisti,
Depellens tetros præsenti numine morbos,
Huc ades: & quicquid cupido mihi sæpe roganti
Firmasti, cunctum teneris expone papyris.

Hactenus ex profanis scriptoribus deduximus, *Draconis* vocem non proprio semper, stricto, veroq. suo significatu acceptam venire: sed latiore nonnunquam liberalioreq. sensu serpentem quemlibet denotare. Imò quidlibet, licet animal haud sit, quod in gyros saltem, & volumina contorquetur, significare. Sic idem *Seneca* lib. 3. *Naturalium quæstionum*, *Dracones* dicit, vasa quædam in thermis, & canales, per quos aqua calefieri solet, à forma serpentina ita vocitatos. *Facere solemus*, inquit, *Dracones & miliaria, & complures formas in quibus ære tenui fistulas struimus per decliue circumdatas: vt sæpe eundem ignem ambiens aqua, per tantum fluat spatij, quantum efficiendo calori sat est.* Quinimò in Cœli firmamento, stellarum congeriem quandam, quòd contorti funis instar, hæ posituram obtineant, *Draconem* maiores nostri appellarunt. Legat, cui placet, *Hyginij poëticon astronomicon*, reperietq. veteres scriptum reliquisse: *Draconem* hunc cælestem, inter duos *Arctos* collocatū, aurea mala *Hesperidum* custodijsse, & ab *Hercule* interfectum, à *Iunone* inter sidera collocatum. Ab alijs verò confictum ita fuisse, *hunc Draconem à gigantibus Mineruæ obiectum esse, cum hæc eos oppugnaret, Mineruam verò arreptum Draconem contortum ad sidera iecisse, & ad ipsum axem cæli fixisse, itaq. adhuc etiam implicato corpore videri, vt nuper ad sidera perlatum.* Tempus monet vt genericà quoque notatione in *Sacra pagina*,

Draco etiã res inanimatas significat.

De his Seneca.

Veteres etiã ad stellas draconem applicarunt.

Digitized by Google

Ex sacra Scriptura quoq; patet Draconem sæpè genericè sumi.

Draconis nomen acceptum esse, demonstremus. Et *Exodi* quidem septimo capite, vt Deus induratum cor *Pharaonis*, per seruos suos *Moysen* & *Aaron* miraculorum igne, & efficacià emolliret, hæc facta & scripta legimus. *Dixit Dominus ad Moysen & Aaron: Cùm dixerit vobis Pharao, ostendite signa: dices ad Aaron: Tolle Virgam tuam & proijce eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum. Ingressi itaque Moyses & Aaron ad Pharaonem, fecerunt sicut præceperat Dominus. Tulitq. Aaron virgam coram Pharaone & seruis eius, quæ versa est in colubrum. Vocauit autem Pharao sapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptias & arcana quædam similiter. Proiecerunt q. singuli virgas suas quæ versæ sunt in Dracones: Et deuorauit virga Aaron virgas eorum.*

Virga Aaron cõuersa in serpentem.

Ioãnes Bustamãtinus quomodo hunc sacræ Scripturæ locum explicet.

Ioannes Bustamantinus Medicus *Hispanus* vt doctissimus, ita sacrarum literarum peritissimus, lib. 4. de *Reptilibus Sacræ Scripturæ*, hoc modo præcedentia verba explicat. Virgam *Aaron*, in verum *Colubrum* conuersam fuisse, *Colubrum* inquam, sic propriè dictum, posteà in veram virgam, vel numeralem vnã, vel specie vnam rediisse. Virgas verò maleficorum, in *Dracones* specificè quidem vocatos tales, apparentes tamen, mentitos atque fictitios commutatas fuisse. Propterea sacrum textum habere, quod malefici illi, per incantationes fecerint *similiter*, quasi dicere velit, non verè ac realiter, sed similitudine quàdam ab illis *Dracones* productos, (quod in *Colubro* re ipsa, Dei operà tamen, *Aaron* præstiterat) exstitisse, atque deuoratos fuisse.

Cõsideratur sacræ Scripturæ explicatio à Bustamãtino facta.

Addit idem *Bustamantinus*, cũ *Dracones* sint vasti corporis, & debilis veneni: *Coluber* verò paruus quidem, sed potentissimæ virulentiæ serpens, *Diabolo* longè factu faciliùs fuisse, molem cumulare indigestam, & grandem, virium tamen expertem, quæ in *Draconibus* est, quàm dynamin producere efficacem, quà *Colubri* præpollent. Atque huc alterum veluti miraculum accessisse, quod paruus *Coluber* magnos deglutire *Dracones* potuerit.

Hæc refutatur ex ipsis Scripturæ verbis.

Puto ergo per *Colubrum* hic ego, & per *Dracones* non determinata hæc animalia, ab alijs omnibus *Serpentibus* distincta intelligi; verùm tam *Draconum*, quàm *Colubri* voces in latissima *Serpentum* significatione accepta fuisse. Quod vel ex sequentibus septimi capitis huius verbis conijcio, & elicio. Cùm enim hoc miraculo minimè permotus *Pharao* esset, iussit Deus, vt *Aaron* adhuc aliud ederet, hoc est percutiendo flumen, cum illa eadem virga sua, aquas omnes, quæ in tota *Ægypto* essent, in sanguinem verteret, quod & ipsum subsecutum est. Verba sacri textus sic habent: *Dixit autem Dominus ad Moysen: Ingrauatum est cor Pharaonis, non vult dimittere populum. Vade ad eum manè: ecce egredietur ad aquas & stabis in occursum eius, super ripam fluminis & virgam quæ conuersa est in Draconem, tolles in manu tua &c.* Viden? vt hìc de eadem virga illa sermo est, de qua superiùs paulò Scriptura memorabat, quod conuersa esset in *Colubrum*, iam in *Draconem* & non in *Colubrum* mutata fuisse, affirmatur. Pro vno igitur, eodemque *Serpente* sacræ literæ, hoc in loco saltem, *Colubrum* & *Draconem* habuerunt. Et quid ni hoc ita fuerit? Cum de vna, eademq. virga loquantur, quà *Aaron* in digito Dei, miracula illa patrarat. Consequens igitur fuerit, ex *sacris* etiam *Biblijs* patere, aliquando *Draconis* nomẽ æquiuocè & genericè (quod hic probare instituimus) sumi, & *maleficorum*

Ratio adducitur.

Draconis nomen aliquando est genericum in sacris Biblijs.

Draco-

Dracones, nõ ad legitimos *Dracones* referẽdos esse, sed pro cõmuni *serpentis* genere acceptos fuisse. Qualis autẽ is *serpens* fuerit, hoc ignorare me libenter fateor. De *colubro* idem dicendum iudico, vocem huius quoque esse largæ, & genericæ significationis, vt mox demõstrabimus. Videtur etiã ad literã *sacræ Paginæ* probari posse, eiusdẽ speciei *serpentes* illos fuisse, quos *magi* in medium produxerũt, cum illo, quem *Aaron Pharaoni* commutationis gratia ex commutata sua virga ostendit, licet diuersis nominibus in primo textu appellentur. Scriptũ enim est, quòd *malefici* fecerint *similiter*, hoc est similis, talisq. figurę, vt ego opinor, *serpentes* exhibuerint, qualis ille *Aaronis* fuerat. Ne viderẽtur *Pharaoni* suo, in vi & energia miraculorum inferiores fuisse, quàm *Aaron* erat, vnde *Pharaonis* etiam cor similia credens miracula, magis magisq. aduersus Deum exacerbatum, & induratum remansit.

Idẽ dicendũ de colubro.

Malefici eiusdẽ speciei serpẽtem produxisse videntur quem Aaron.

Nunc quod promisi exequar, docendo nimirum *Colubri* vocabulum non rarò pro quouis *serpente* à multis authoribus accipi, vt quando *Iuuenalis Sat. 6.* ait.

Loca authorum quod Coluber pro quouis serpẽte capiatur.

Dic qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?

Et Virgilius lib. 7. *Æneid.* vbi luctificam *Alecto furiam* describit.

Tam sæua facies, tot pullulat atra colubris.

Hanc *Iuno* adijt, postquam

Flectere non posset superos, Acheronta mouebat.

Et aduersus *Ænea* surgentem meliorem fortunam, atque connubia cum *Latini* filia ineunda, commouit, cum sciret *furiam* quoque

Iuno instigat furiam Alecho aduersus Aeneam.

Hanc posse vnanimes armare in prælia fratres.

Imperauitq. vt *serpentem* inijceret in sinum *Amatæ* futuræ Socrus *Æneæ* discordiam inde domus procuratura, & futurum filiæ huius cum *Ænea* matrimonium dissolutura. Hunc autem *serpentem* nihil pensi *Poëta* habuit, vt modò *Colubrum*, modò *Anguem*, modò *viperam* elegantissimus versibus hisce appellarit:

Virgilius eundẽ serpẽtem vocat, viperã, anguem, & colubrum.

Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis,
Principio Latium & Laurentis tecta tyranni
Celsa petit, tacitumq. obsidet limen Amatæ,
Quam super aduentu Teucrûm, Turniq. hymenæis,
Femineæ ardentem, curæq. iræq. coquebant.
Huic Dea cœruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit, inq. sinum præcordia ad intima subdit.
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
Ille inter vestes & leuia corpora lapsus
Voluitur, attactu nullo, fallitq. furentem,
Vipeream inspirans animam, fit tortile collo
Aurum ingens coluber, fit longæ tænia vittæ:
Innectitq. comas, & membris lubricus errat.

Nam quid reuera sit ipsissimus *Coluber*, quem aliqui *aquaticum anguem*, alij *terrestrem serpentem* mala gramina pastum, alij paruum, alij ingentem, alij breuẽ, alij longum dicunt, adhuc sub grauissimis authoribus lis pendet, quam decidere, vt difficile, sic neque mei nunc fori est. Quare diuinare non possum, qualem serpentem *Ambrosius Pareus* indicare voluerit lib. 20. cap. 23. quando remedia

Non satis cõstat quis sit verus coluber.

Ambrosius Pareus antidota aduersus colubrum describit.

Digitized by Google

theriacalia adhibuit salubria, coquo cuidam, quem *Coluber* momorderat, inter sepes *lupulos* legentem. Gauisus tamen non parum fui, eandem, parem, ac geminam prorsus medelam, huic à *Pareo* doctissimo suppeditatam, quam olim ego messori meo, (de quo superiùs in primo *serpente*) à *vipera* commorso, applicueram. Videri poteram, omnia à *Pareo* mutuatus, cuius tamen eo tempore nomen nec auditione acceperam, nedũ quod ipsius libros etiam legissem. Ex quo simul clarescit, sæpenumero vnum idemq. inuentum à differentibus personis, tempore diuerso, & distantissimis locis propalari posse. Posteaquam igitur sufficienter nobis tam sacri, quàm prophani codices suffragati sint, *Draconis* vocem, serpenti nõ raro cuiuis obuio accommodari solere, æquum censeo ad proprium magis genus accedere, & speciem ipsam (vt cũ scholis loquar) specialissimã indagare, in qua *Dracunculus* hic noster domicilium sibi constituere valeat.

His olim ijsdem ferme aduersus viperæ venenũ vsus erat.

Quis verus Draco sit indagatur.

Et mirari comprimis licet, quod linguis tot nationum varijs, vno eodemq. vocabulo, tam conformiter *Draconem* appellari, incertissimum tamen adhuc esse, quis verus sit *Draco*, videamus. Qui enim Latinis *Draco*, is *Græcis* δράκων *Italis Dragone*, *Germanis Drach*, eodem fermè sono, & ethymologiâ vocitatur. At interim veteres de re ipsa non ita facilè conueniunt. *Aristoteles* lib. 9. cap. 1. de Hist. animal. *Dissidet Aquila*, ait, *cum Dracone, vescitur enim Aquila anguibus*. Hoc dissidium *Plutarchus* quoq; & *Ælianus* confirmarunt, & mirabilis *Poëta Latinus* 11. *Æneidos* pugnam hanc, dextrè, concinnè, & venustè, vt omnia sua expresit, comparans cum certamine, quod inter *Tarchontem*, & *Venulum* egregios præliorum ductores gestum est:

Draconis vox multis linguis cõmunis, res dubia est.

Aristotelis Draco cũ Aquila dissidet.

Vtq. volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuit pedes, atque vnguibus hæsit:
Saucius at serpens, sinuosa volumina versat,
Arrectisq. horret squamis, & sibilat ore,
Arduus insurgens: illa haud minus vrget adunco
Luctantem rostro, simul æthera verberat alis.

Huius pugnæ descriptio.

Ex quo clarũ est, cũ *Aquila Draconem* hunc in altum ferre possit, non illã ingentissimã bestiam esse, quam *Plinius* nobis lib. 8. cap. 11. memorat, tantæ magnitudinis, vt ipsi nihil pẽsi sit, cũ enormi bellua *Elephante* in arenã descẽdere, & duello cõmisso, de vita dimicare, circumflexu nempe facilè illũ ambire, nexuq. nodi perstringere. Sequente capite *Dracones* esse ait tantos, vt totũ sanguinẽ *Elephantis* exhauriant. *Et quam quis aliam*, inquit, *tantæ discordiæ causam attulerit, nisi Naturæ spectaculum sibi paria componentis?* Quasi innuere velit, *Naturam* non aliter, atq. nos solemus, hos magnos duos gladiatores, in mundi theatro, vires suas committentes, cum voluptate spectare voluisse.

Aristotelis Draco paruus sit oportet.

Alij authores hũc magnũ faciũt.

Hoc idẽ *Solinus* cap. 27. confirmat, qui à *Draconibus*, *Elephantos* non nisi potu grauatos inuadi, scribit, vt venis propensiùs irrigatis, maiorem sumãt de oppressis, hauriendo frigidũ eorũ sanguinẽ satietatẽ. *Nec aliud magis quàm oculos petũt*, inquit, *quos solos expugnabiles sciunt. Vel interiora aurium, quia is solus locus defendi nõ potest proboscide. Itaq; cum ebiberint sanguinem, dum ruunt belluæ, Dracones obruuntur, sic vtriusque fusus cruor terrã imbuit, fitq. pigmentum quicquid soli tinxerit, quod Cinnabarin vocãt*. Hęc omnia propemodũ *Solinus ex Plinio*, trãscripsit, qui in *Æthiopia*

Nam Draco cũ Elephante pugnat.

Dra-

ed by Google

Dracones Indicis pares generari asserit, vicenũ cubitorum. Sed hoc par est, prout *Ælianus & Onesicritus* hos depingunt, quorum ille *Æthiopicos Dracones* triginta passuum longitudine, hic verò duos memorat *Indicos*, vnum sex & quadraginta, alterum octoginta cubitorum. *Strabo* adhuc maiores facit, octoginta vnum nimirum, atque centum & nonaginta cubitorum alterum, *Pierius* verò, *Maximi Tyrij* testimonio, tradit *Alexandri Magni* temporibus, apud *Indos Draconem* quinque iugerum magnitudine fuisse. Quæ si fabulosa non sunt, reuera maiora animalia non reperiuntur super terra, vt *S. Augustinus* in enarratione Psalmi 148. ait. *Lucanus* quoque immanem quandam *Draconibus* magnitudinem adscribit his versibus. Immensæ magnitudinis Dracones.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentaq. tota secuti
Rumpitis ingentes, amplexi verbere tauros,
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia letho,
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

Lucani Dracones.

Videntur igitur *Pierio* asserente, *Dracones* illi propriè vocari, qui corpore sunt immaniori vastioreq. hoc est, *serpentes* annosi valde, & qui multa ætate in magnitudinem excreuerunt inusitatam. Vnde & prouerbiũ natũ, *Serpens nisi ederit serpentem non fit Draco.* Ad quos *Dracones* referri debent illi, quos *Strabo* ex *Iphicratis* authoritate, nasci scribit apud *Hespericos Æthiopes* adeò magnos, vt herba illis innascatur, de quibus paulò infra. Dracones videntur esse serpẽtes maximi & annosi.

Quare longè æquiùs *Draconum* nomen merentur, *Aristotelis* prægrandes illi *angues*, de quibus lib. 8 cap. 28. *Hist. anim.* quàm eiusdem paruus, cum Aquila pugnans *serpens* Sunt autem hæc *Aristotelis* verba. *In Africa magnitudo anguium mira, sicut & fertur. Iam enim nonnulli vbi triremi applicuissent, ossa boum multorum vidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibus, nõ dubitarent, cũ triremes productas in altum, quamprimum angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent.* Tales etiã Aristoteles describit.

Verùm hic mihi scrupulus iniјcitur hæretque, an *Lucani Dracones* sint illis similes, quos iam ex *Plinio, Æliano* & alijs dedimus. Prædicti enim sine pedibus, alisque, in arbores serpunt, implicantq. se illis, ad quas pastũ veniunt *Elephantes*. *Lucani Dracones* autem alarum remigio altum in aëra tendunt, & verbere, caudarum puto, *Elephantes, taurosq.* trucidant. Cũ Lucani dracones sint alati, dubitatur, an huc pertineãt.

Quapropter *Draconum* nomine, *serpentes* illi veniunt quoque, quibus *Natura* alas, ioco an serio, vix dixeris, adaptare molita fuit. *Verorum Draconũ duæ sunt species*, inquit *Greuinus*, *Quidã enim alati sunt, quidam verò sine alis. In ceteris nãq. prorsus similes sunt.* Liber, qui *Hortus sanitatis* inscribitur, antiquus satis, hæc ex *Physiologo* adducit. *Draco super omnes serpentes maximus: & super omnia terra animantia. Qui quandoq. super aërem, fertur ipsum concitando ac vehementer impellendo.* Item sequentia. *In abyssis terræ (sicut dicit S. Augustinus) aliquando Draco moratur, & cum in aere sentit humiditatem, egreditur, & super aëra fertur, magnis alarum remigijs aërem concitans & impellens. Alis quadam pelliceà volubilitate extantibus: & secundum corporis sui magnitudinem latè diffusis: vbicunque moratur, aerem inficit.* Distinguitur Draco in alatum & non alatum.

Digitized by Google

Ad Dracones etiã serpentes alati pertinẽt.

Erunt igitur *Draconum* titulo decorandi *serpentes alati* quoque, qui & ipsi non vnica in classe tantummodo coercentur. Et *Aristoteles* quidem, lib. 1. cap. 5. *Hist. anim.* ex auditione potius, quam visu, tales serpentes adstruit. *Volucrum autem aliæ pennà volant*, ait, *vt aquila, vt accipiter: aliæ membranâ siccâ vt apes, vt scarabæi: aliæ cute, vt vulpecula, vt vespertilio. Volant pennis, aut cute, quæ habent sanguinem. Membranis siccis, quæ sanguine carent, vt insecta. Sunt porrò, quæ pennis, vel membranis volant, omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Aethiopiam tales volare narrantur. Genus pennatum, auem appellamus: reliqua duo genera nomine carent communi.* Ex quo loco ego deduco, *Aristotelem* quidem non improbare, *serpentes alatos* reperiri, sed non statim ex hoc authore certum esse, an pennis hos volare, an cute potius alis intertextà voluerit. Quandoquidem tam apeda, quàm bipeda, hoc est tam serpentes, quàm aues, æquè pennis, ac cute volare posse, non inficiatus est. Et quamuis *Lucanus*, pennis hos magis, quàm cute vti, in volatu dixerit,

Aristoteles hos ex auditu saltem admittit.

Non claret tamen, an Arist. hos pennis, an cute volare censuerit.

Lucanus videtur Draconibus pẽnas dare.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis.

Poeticè tamen magis locutus cẽseri potest.

Poeticè, & metaphoricè tamen ipsum hìc loqui voluisse, faciliùs crediderim, quàm ex rei natura, abutentem pennarum voce, pro cute. Is ipse enim lib. 6. simpliciter huiusmodi *serpentes, volucres,* siue *volantes* appellat, cum ibi mulier venefica quædam necyomantià vtens, omnis generis venena pessima pro mortuorum vmbris euocandis conquireret, quibus hos *serpentes* quoque addere voluit.

Volucres alio loco simpliciter hos serpẽtes dicit.

Huc quicquid fœtu genuit Natura sinistro,
Miscetur, non spuma canis, quibus vnda timori est,
Viscera non Lyncis, non diræ nodus Hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,
Non Arabum volucer serpens, inuentaq. rubris
Aequoribus, custos pretiosæ vipera conchæ.

Volãtes hi serpẽtes & parui, & cute potius, quàm pennis volare uidentur.

Addiderim & hoc ex coniectura mea, licet *physiologus*, & *Liber de natura rerum*, atque ipsemet *Lucanus*, apertè affirment, *alatos serpentes* maximos esse, hos tamen pusillos potiùs, aut reuera tam immanes minimè existere, vt *Elephantes* aggrediantur & *tauros*. Idque ex *Herodoto* scriptore antiquissimo colligo, qui & paruos, & cute hos volare memoriæ simul prodidit. *Est Arabiæ locus*, inquit lib. 2. *ad Butum vrbem ferè positus, ad quem locum ego me contuli, quòd audierim volucres esse serpentes. Eò cum perueni, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrandum; quarum aceruí erant magni, & his alij atque alij minores, ingenti numero. Est autem hic locus vbi spinæ proiecta iacebant, huiusmodi. Ex arctis montibus, exporrigitur in vastam planitiem, Ægyptiæ contiguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos, ineunte statim vere, in Ægyptum volare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues Ibides, non prætermittere, atque ipsos interimere; & ob id opus, Ibidem magno in honore ab Ægyptijs haberi. Serpentis porrò figura, qualis hydrarum, alas non pennatas, sed glabras gerit, & alis vespertilionum valde similes.*

Probatur hoc ex Herodoto.

Idem

Digitized by Google

Idem author lib. 3. hunc in sensum, consimilia sequentibus verbis nobis reliquit. *Atque viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur: alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia, aut certè non adeò frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparant. Casiam autem sic. Postquam sibi cum ceterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt corijs, alijsq. pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude non alta, circa quam, & in qua degunt feræ alatæ, vespertilionibus simillimæ stridore diro, & viribus prævalentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, sic Casiam metunt.* Ex quibus ego hariolor, *serpentes hos alatos*, cum oculos præcipuè imperant, & ab his arceri queant, exiguo esse corpore præditos. Quam coniecturam meam, adhuc magis idemmet *Herodotus* corroborat, hoc ipso in libro, *serpentes hos alatos*, siue *Dracones*, *Colubrorum* etiam *subalatorum* nomine pronunciando: *Ad meridiem*, ait, *vltima è regionibus, quæ habitantur, Arabia est: in qua sola omnium, nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ladanum. Cuncta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrham. Nam thus Arabes storace suffientes, legunt ea, quæ Phœnices ad Græcos exportant. Hæc suffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exigue corpore, discolore specie, permagno numero, circa singulas arbores, ijdem videlicet, qui aduersus Ægyptum facto exercitu tendunt. Nec vllo alio ab arboribus, quàm storacis fumo, submouentur, vniuersam terram oppleturi, (vt Arabes aiunt) nisi, vt ijdem narrabant, simile quiddam istis contingeret ei, quod nouimus contingere viperis, idq. (vt credere debemus) solerti diuinitatis prudentiâ. Nam quæ & timido animo sunt, & esculenta, ea omnia fœtuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contra quæ sæua & maligna sunt, ea voluit parum esse fœtuosa. Vnde fit vt lepus quem omnia venantur fera, ales, homo, tam ferox sit: sola quæ ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium fœtum in vtero gestans pilis vestitum, alium nudum, alium tantùm non formatum, alium concipit. Et lepus quidem talis est.*

Alia similis Herodoti authoritas.

Alio loco hos vocat colubros subalatos.

Hos ait esse exiguo corpore.

Animalia esculenta magno numero procreantur, sed maligna côtrà.

Volui hìc datâ operâ, paululùm prolixior esse, in enarrandis hisce *Herodoti* verbis, cùm, vt opinioni meæ fidem adstruerem, tum vt eundem scriptorem, vera partim, ac partim falsa nobis persuadere tentasse, manifestarem. Existimauit enim hic animalia noxia, *viperas* præsertim, & *alatos serpentes*, dum nascuntur, matris suæ vterum erodere, matremq. interficere, & ob id pauculas eiusmodi bestias inueniri. Neutrum verum est. Hoc norunt, qui viuente, ac salua matre *vipera*, vnico partu plurimas eiectas ab hac *viperulas* viderunt, quod inter alios *Ferdinandus Imperatus* Neapolitanus à se obseruatum, olim mihi confirmauit.

Causa cur author sit prolixior.

Error Herodoti.

Præterea sibiipsi refragari in hoc *Herodotus* videtur; cum alias scripserit, hos *alatos serpentes*, magno numero thuriferas arbores obseruare, & facto exercitu eosdem in Ægyptum tendere, & horum ossa atque spinas multitudine supra fidem ad enatrandum se conspexisse, quorum acerui magni erant, & his alij atque alij minores, ingenti numero.

Et huius contradictio.

Verum ipsummet libet *Herodotum* loquentem audire, qui hodieq. plures lectores credulos, & commenti huius sui admiratores inuenit. *At Leana*, ait, *validissimum ferocissimumq. animal, semel in vita vnum parit. Nam vna cum fœtu vterum emittit. Cuius rei causa hæc est, quod catulus leoninus, vbi moueri in vtero in-*

Herodoti propria verba quæ in errorem multos induxerunt.

ro incipit, cum habeat vngues longè acutissimos, ex omnibus feris, vterum lacerat, angescensq. magis & magis, vngues imprimendo exulcerat ita vt ad postremum, dum partus adest, nihil vteri relinquatur incolume. Quare si viperæ & alati Arabiæ serpentes ita gignerentur, vt ipsorum natura fert, non esset hominibus viuendi facultas. Nunc autem cum libidine agitantur & per paria coeunt, fœmina collum maris in emittenda genitura comprehendit, sorbensq. non priùs dimittit, quàm deuorauerit. Et mas quidem hoc modo perit. Fœmina verò talem luit masculo pœnam, quod filij dum adhuc intra vterum sunt, patrem vlciscentes, matricem ambedunt, eiusq. aluo ambesa, ita partum faciunt. Cæteri serpentes, qui non sunt hominibus perniciosi, oua pariunt, & magnam vim fœtuum excludunt. Atque viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur, alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia aut certè non adeò frequentes.

Fabulosa sunt quæ de Leænæ & viperæ partu narrat.

Atque vt in coitu *viperæ*, & huius atque *Leænæ* partu, *Herodotus* turpiter lapsus est, ita in *leporis* fœcunditate, cum rei natura & Aristotelis saniore doctrina rectè consensit. Hic enim lib.6.cap.33.de Hist.animal. *Lepores auersi coeunt*, ait, *vt expositum est, retrò enim vrinam reddunt. Coeunt & pariunt quoque tempore, dumq. vtero ferunt, superfœtant, & singulis mensibus generant. Sed fœtus edunt non vniuersos, interpositis enim diebus, quod res tulerit, peragunt partionem. Habet fœmina lac priusquam pariat, & à partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concipit fœtum.* *Plinius* lib.8.cap.55. huic planè consentanea scribit, & quod vulgus hodieq. pro verissimo habet, ex *Archelao* adducit, in *leporibus* nullum sexus discrimen esse. *Archelaus author est*, inquit, *vtramque vim singulis* (leporibus) *inesse, ac sine mare aquè gignere. Benigna circa hoc Natura, innocua & esculenta animalia, fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.* Et mirari subit, quòd *lepus innocuum*, vt ait *Plinius, animal*, timidum, & iucundum, *omnium tamen prædæ nascatur*. Vt hic non immeritò de venatoribus his verbis conqueratur:

Herodoto assentiútur Aristot. & Plinius de leporũ fœcunditati.

Archelaus putauit in quolibet lepore esse vtrunq; sexum.

Ego paruus lepusculus,
Quid feci hominibus?
Quod me sequuntur canibus.

Diu me torsit hæc de *leporibus* dicam dubitatio, an persuasio? omnes ad vnum *hermophroditos* esse. Et cum hoc ipso elapso proximè mense Ianuarij anni huius 1628. *Princeps Cæsius* noster ex suo Oppido *S. Angeli*, vbi tunc in arcis nuper à se constructæ ædificio animum refocillandi gratià morabatur, *lupum* mihi submisisset viuum, & prægrandem, vt hunc per sectionem, quam *VVinthierius* noster exercuit, diligentiùs examinarem, videremq. an quæ ego aduersus *Aristotelem* capite de *Lupo Mexicano*, hoc ipso in meo opere disputauerã, veritati conformia essent? quæ mox subiungam. Incessit me cupiditas, ab eodem *Principe* viuos, aut mortuos aliquot *lepores* non exenteratos tamen postulandi, vt huic me dubio tandem eximerem. Sed commodum accidit, vt eo ipso me tempore, aliquoties visum veniret, Nobilis & strenuus vir *Iulius Sinibaldus*, armis & venationibus deditissimus, qui eodem cum diu desiderio mecum flagrasset, vno anno vltra centum *lepores* domi suæ, hoc est in oppido *Montis Leonis Spoletanæ Diœceseos*, cepit, omnesq. accuratâ sectione perquisiuit, serioq. mihi conte-

Dubitatũ an lepores omnes hermophroditi existant.

Hoc soluitur à viro strenuo Iulio Sinibaldo, oculato teste.

Digitized by Google

contestatus est, inter hos vix quatuor se masculos reperisse, reliqui omnes fœminæ, & quod mireris, pleræq. grauidæ fuerant. In quibus distinctissimum tamen sexum agnouit, & fœminea quidem vasa genitalia in fœminis, virilia in masculis, in hisq. nerueum *penem*, & *testiculos* bene luculentos, extraque corpus, quemadmodum in canibus videntur, propendentes. Addebat frigidissimo anni tempore meliores & habiliores esse. Atque hoc est, quod *Plinius* dicebat, *esse animal intolerandi rigoris alumnum*, cum tamen quia timidissimum est, frigidissimæ complexionis quis affirmare ideo potuerit. Ecce vt *Natura*, in procreandis tot fœminis, quæ singulæ sæpius implentur, fœcunditati in esculento & sapido animali, de quo *Martialis*: (Habent distinctũ singuli sexum plures tamẽ sũt fœminæ.)

Inter quadrupedes gloria prima Lepus.

sedulò studere voluit.

De *Lupo* verò parergon hoc addiderim. *Aristotelem* 4. *de partibus animal.* 10. & *Plinium* lib. 11. cap. 37. egregiè deceptos fuisse, dum *Lupo* vertebrarum mobilium loco in collo, os integrum, rigens, & perpetuum substituerunt. Et licet ego ex mera coniectura mea, errorem hunc supra folio 484. satis expugnauerim, & septem in *Lupi* collo flexiles, atque vertebratos articulorum nodos assignauerim, hos tamen ipsos iam nec plures, nec pauciores in ipsamet colli quoque inspectione & sectione vidi, ac deprehendi. Et quid ni hoc sibi quispiam facilè imaginari potuisset? qui mecum vnquam, vel visu vel auditione accepit, *Lupos* vbi oues furati fuerint, has arctè dentibus arripere, & humeris suis inijcere consueuisse, id quod absque vertebrarum flexura fieri haud quaquam potest. *Sic fide carent plurima*, vt inquit *Plinius*, *priusquam facta aut visa sunt*. Et vt *Seneca* ait, *Patet omnibus veritas, nondum est occupata, qui ante nos fuerunt, non domini, sed duces sunt, multum ex illa etiam futuris relictum est.* Neque hoc dedecori statim veteribus nostris fuerit, si deprehẽdatur, aliquãdo ipsos hallucinatos fuisse. *Quisnam sagittarius artis suæ tam peritus est*, inquit *Demosthenes*, *vt non aliquando erret à scopo?* Melius equidẽ omnibus, quã singulis creditur. *Et dignoscit qui inuenit, inuenit qui quærit, quærit qui putat se ignorare.* Verùm his nostris temporibus, quod sua tempestate etiam *Aristoteles* conquerebatur, *Quibusdam magis est operæpretium, videri sapientes, & non esse, quam esse, & non videri.* (Aristot. & Plinius nesciuerũt lupum vertebras in collo habere.) (Lupus habet septem in collo vertebras.) (Veteres nõ omnia sciuerunt, nobis etiã aliquid reliquerunt.)

Sed nolo te studiose lector, reliquo, quem ex *Lupi* quoque internarum partium anatome hausimus, gustu priuare, hunc igitur accipe, hoc fruere. (Recẽsẽtur lupi partes internæ.)

Ventriculus plenus rugis internè, & loculis, in quo tertio à die, postquam captus esset, *Lupus*, continebantur folia quercus, taleæ, surculi arborum, & dimidij pugni magnitudine laceræ lineæ, aut canabinæ telæ. (Ventriculus.)

Intestina, in spiras conuoluta, ad totius corporis truncum mensurata, ternam eius longitudinem continebant, tantum abest, vt vnicum rectumq. hoc, à ventriculo ad podicem (ùt nonnulli credunt) protenderetur. (Intestina.)

An *cœcum intestinum* veluti succenturiatus ventriculus sit, dubitari potest. Nam certè cum cetera intestina haberent plicas intus rectas, & paucas, intestinum cœcum habuit multas perplexas, velut ipsemet ventriculus, quæ confusæ & strictæ, plenæ tamen erant muco, ùt ipse ventriculus. (Intestinum cœcum.)

Valuula post intestinum cœcum, similis erat ei, quæ in homine, & quæ in (Valuulæ in intestinis.)

Digitized by Google

lupi pyloro, hoc est, ruga tantùm transuersa, siue orbicularis, non autem sacculus, sed quæ ruga, puto, in orbem plicata extendi poterat, & ita obserare.

Brôchij musculi non aderant.

Bronchij musculi deerant in larynge, aderant verò bronchiotyroidei.

Nerui recurrentes.

Nerui recurrentes per sinistram partem reuoluebantur in musculos laryngis, inter Tyroidem & Cricoidem.

Vuula non erat.

Gargareo seu Vuula defuit.

Iecoris maior pars in sinistro latere.

Iecur in sex lobos fissum, quorum tres planè, & maiores in sinistra parte, sub ventriculo iacebant.

Lien.

Lien exiguus, oblongus, gracilis, accipiebat venas ex ramo splenico, per totam longitudinem.

Musculi epiglottidis.

Duo musculi epiglottidis euidentissimi, ab ossis hyoidis basi exorti. Vnde patet quamuis in homine videatur esse ligamentum membranaceum, velut frenum linguæ & penis, musculi tamen vicem subire, vt rectè *Vesalius* contra *Galenum*, musculos erigentes epiglottidis statuat.

Apophysis stylois.

Apophysis stylois coniungebatur cum osse hyoide in basi.

Annuli tracheæ.

Annuli tracheæ arteriæ, squamatim & imbricatim sibi committebantur, interuentu membranæ, vt ita sufficerent, à naturali situ in alium, multæ distensioni, & amplificationi.

Atque hæc omnia me præsente *VVinthierius* obseruauit, & pro solita diligentia inter aduersaria sua retulit.

Sed qui iam per Dracones & serpentinos meatus, à tramite recto diuertimus, redeamus in viam si placet, vt tandem *Dracunculum* nostrum, cuius gratiâ diutiùs euagati sumus, describamus.

Plinius Herodoti historiam de Cinnamomo pro fabulis habet, quod à vespertilionibus cu stodiatur.

Videtur *Plinius* lib. 12. cap. 19. quam ex *Herodoto* anthoritatem attulimus, fabulis potiùs annumerare. *Cinnamomum, ait, & Casiam fabulosa narrauit antiquitas, princepsue Herodotus, auium nidis, & præsertim Phœnicis decuti. Item Casiam circa paludes propugnante vnguibus diro vespertilionum generi, aligerisq. serpentibus his commentis augentes rerum pretia*. Quamuis haud sciam, volueritne *Plinius* fabulosos *aligeros serpentes* innuere, an hoc inter fabulas solùm ponere quod *serpentes* hi cum *vespertilionibus Casiam* & *Cinnamomum* reuera aduersus homines, à collectione, & sectione tueantur. Ne autem mirum alicui videatur, quà ratione *vespertiliones* non nisi noctu volantes, has arbores defendunt, ait *Plinius*, *Non cædi hunc fruticem nisi aut ante ortum Solis, aut post occasum*. *Theophrastus* lib. 9. cap. 5. fabulis quoque accenset, *à serpentibus mortiferis cinnamomum defendi*.

Garzias ab Horto de historia cinnamomi consulatur.

Cicero etiam aligeros serpentes esse dixit.

Hoc ipsum attestantur Strabo, Mela, Solinus.

Recẽtiorũ de eadẽ re testimonia.

Garzias ab Horto lib. 1. cap. 15. exactissimè *Canellam*, & quæ inter *Cinnamomum ac Casiam* conuenientia, aut discrepantia sit, describit, qui aromata hæc, locis illis ab *Herodoto* & *Plinio* assignatis, nunquam nata fuisse, apertissimis ibi argumentis docet, & vnde antiquorum fabulæ illæ enatæ fuerint, detegit, quæ cum huius loci non sit examinare, is ipse adiri poterit. Interea *Ciceronem* quoque de *Natura Deorum*, de *aligeris* his *serpentibus* testem laudare possumus. *Ibes auertunt*, inquit, *pestem ab Ægypto, cum volucres angues ex vastitate Lybiæ* (alij dicunt ex *Arabia*) *vento Africo inuectos interficiunt atque consumunt*. Inter veteres his accenseo *Strabonem*, *Melam*, atque *Solinum*. Nec seculi nostri, quo plurima veteribus ignota & incredibilia, nobis innotuerunt, fidelissimis testimonijs

nijs destituimus. In *sexta parte* descriptionis *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ* ad *Africam* pertinentis, à *Batauis* perlustrati, hæc reperio. *Sed & aliud Serpentum genus ibi reperiri dicunt, quos Dracones vocant; alis & caudà rostroq; bene longo, & dentibus acutissimis, quibus pecudes & carnes crudas quascunque conficere facilè possunt, formidabiles. Colore sunt cæruleo & viridi, & ab Æthiopibus pro Fetisso habentur. Odio Elephantes prosequuntur maximo, quos etiam calliditate suâ interimere possunt. Vlnarum sunt in his regionibus plerumque decem, quamuis alibi inuenti sint Dracones centum pedum longi, qui volando eousque ascendere & attollere se se potuerunt, vt vel aues in aëre comprehendere potuerint.* In Regno Guineæ sũt tales Serpentes, siue Dracones.

Philippus Pigafetta ex *Edoardi Lopez acroamatis*, in *Regni Congi* descriptione hæc habet. *Reperitur præterea etiam ibi animal ouis magnitudine, formâ verò Draconis, alatum enim est, & caudam habet longam. Caput quoque oblongum ore pluribus dentium acutissimorum ordinibus referto. Carnibus crudis victitat. Cutis glabra quasi subuiridibus squamis depicta. Gentiles id venerantur pro Deo & in hodiernum diem magnâ curâ, & admiratione educatur à primatibus, qui propter vberem ex oblatis prouentum, aliquando id populo adorandum proponunt.* In Regno Congo tales similiter reperiuntur.

Apud *Ramusium* in primo tomo, hæc *Odoardus Barbosa* annotata reliquit, cùm de monte quodam Regnum *Narsinga* à *Malabaris* diuidente, sermonem inijceret. *In hoc monte*, ait, *sunt serpentes alati & volantes, admodum venenosi, de quibus fama fert, quod halitu suo, & intuitu solo interficiant, si quis ad eos propiùs accedat, ab arbore in arborem conuolant.* Similes sũt circa Regnum Narsingæ.

Nicolaus de Comitibus Venetus, apud eundem *Ramusium* inter alios serpentes prouinciæ *Malabar*, quos ibi notat, hos quoque valde truculentos memorat, longitudine cubiti, *alis vespertilionum, & septem capitibus* præditos, vnum post alterum secundum corporis longitudinem habentes positum. *Hi maximè*, ait, *sunt venenosi, qui arboribus insident, nam solo etiam anhelitu & spiritu suo interficere hominem sunt soliti.* Iidẽ apud Malabaros.

In *tertia parte Nauigationum* dicti *Ramusij* asseritur, in Regno *Palimbotræ esse serpentes, duorum cubitorum longitudine, & cum alis vespertilionum, noctu hi volant, & vbi guttulas aliquot vrinæ emittunt super aliquem, hunc ipsum accidunt.* In Regno quoq; Palimbotra.

Atque hactenus à me producta, tam iuniorum, quàm veterum testimonia historicorum, facilè quemuis (nisi *cui durum circum præcordia ferrum* hæret) inducere poterunt, vt credat, *Naturam Dracones siue Serpentes alatos* produxisse, qui hodie varijs in regionibus, calidioribus præcipuè conspiciuntur. Certũ igitur est, esse Dracones alatos.

Verùm quod nunc propositurus sum animal, nescio equidem, an fidem confestim apud quosuis reperturum fuerit, adeò enim à reliquorum modulo, constitutione, & forma exorbitat, vt dubitem, ne ad ceterorum protinus monstrorum poëticorum stabulum, quispiam id ablegare voluerit. Sed it describendus Card. Barberini Dracunculus valde aliorum Draconum limites excedit.

Ast quamuis ratio reclamet, veraque negetq;
Credere posse animum, victus fateare necesse est,

Id tamen ita esse, si hoc mecum oculis tuis perlustraueris, manibus palpaueris, & mente denique ipsà comprehenderis. Non negãdum subitò, si quid ratio tua non comprehendat, sẽsus tamẽ approbet.

Difficile est ratione docere, & vincere verbis.

Verumtamen non potest de veritate dubitari, quoties cum incertis experimenta con-

sen-

sentiunt ait *Quintilianus. Et pluris*, inquit *Plautus, est oculatus testis vnus, quàm auriti decem, qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè sciunt.* Hoc ego animal iussu & permissione Amplis. *Cardinalis Barberini* in cuius *Pinacotheca* idipsum ossibus hęrens, & corio suo tectum integrũ fermè adseruatur, in gratiam auidissimi naturalium miraculorum scrutatoris; graphicè priùs in tabella expressum, iustamq. suam magnitudinem repræsentans exhibebo. Postmodum ad vnguem, pro virili mea describam, verumq. ac genuinum, non fictum, non arte consarcinatum esse, confirmabo. Denique ad quodnam animantium genus referendum sit, dissertabo.

Dracunculus Monoceros
ILLVSTRISS. CARD. BARBERINI.

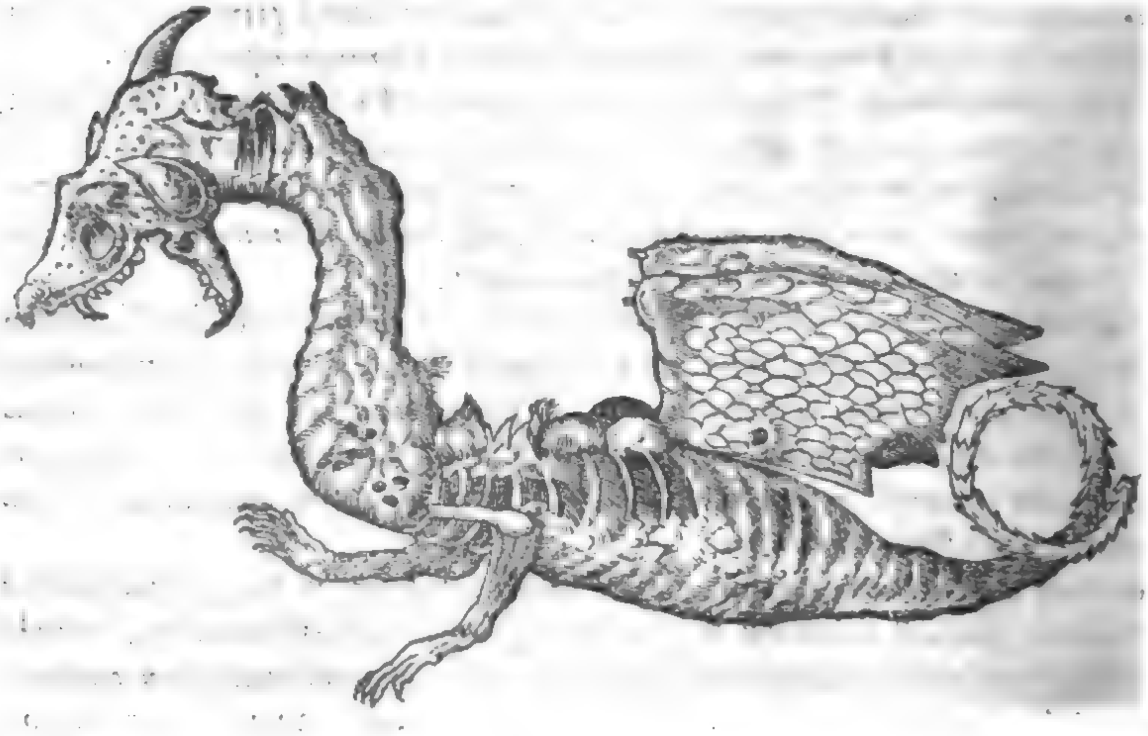

Dracunculi Cardin. Barberini accurata delineatio. Huius longitudo. Capur & rictus. Dentes.

SI totum extendas dimetiarisq. hoc animal, cum capite & cauda, spithamam tibi eius longitudo, & digitos quatuor transuersos constituet. *Caput* oblongum & rostratum obtinet, quinimo rostri cuspis merè est cornea. *Rictum* quoque pro bestiæ exilitate, iusto maiorem habet. In vtraque mandibula vtrinque *dentes* tres numerantur molares, sed eminentijs & cuspidibus quibusdam elatis exasperati, seipsos tamen egregiè excipientes, vt simul sumpti duodecim existant. Sunt & canini in vtraque mandibula bini, terribiles, sed non exerti, superiores tamen inferioribus paulò grandiores. Inter hos videre est sex alios dentes incisores, & superiores quidem longè inferioribus maiores. Nec hi quidem æqualis prorsus longitudinis, cum duo illi qui vicini sunt caninis, paulò sint productiores quatuor alteris medijs, eiusdẽ planè magnitudinis. Sex incisores autem in maxilla inferiore, tam sunt exiles, vt vitreis oculis opus habeas,

Habet duodecim molares, duodecim incisores & quatuor caninos.

beas, si rectè hos discernere cupias. Quare *microscopij* nostri auxilio vsus, eosdem numeraui, qui omnes simul sumpti viginti octo constituunt.

Foramina, vbi olim *oculi* fuerunt, magna satis, & *auriculas* adhuc cutaneas, collapsas tamen, acutas & non exiguas conspicere licet. In apice capitis *Corniculum*, quod mireris, protuberat, extremum ferme indicis digiti articulum longum, recuruum, & collum versus reflexum. Hoc pelle squamosa obducitur, versicoloribus punctulis venustà, quę cum aliquantulum lacera sit, sub hac ipsa cornea substantia perbellè elucet. Totum caput duos transuersos digitos longum, & pollicaris crassitiei est. Ab hoc *collum* incipit, quod palmi minoris, siue quatuor digitorum est longitudine, donec ad primas thoracis vertebras pertingat. Crassitiei talis in sui initio, quæ digiti est indicis, & pectus versus, quæ pollicis est. Situs & positura eadem huius colli est, quæ in auibus, elatum enim hæc bestia illud, & non rectà lineà exporrectum gestat.

Oculi. Aures. Cornu in capite. Collum.

Thorax post collum sequitur, cuius principium duæ clauiculæ ordiuntur, finit sexta costa: neque enim comprehendere potui thoracis regionem pluribus, quàm sex costis & clauiculis, quæ in brutis rarissimæ sunt, excepta *simià* & *erinaceo*, vt ego vidi, circumscriptam fuisse, videtur enim sterni os inter has sex costas interseptum. An autem sequentes octo ab vtroque latere costæ, cartilagine in medio sui cohæserint, ignoro equidem, vetustate enim hæ quodammodo collapsæ, nec aliquid, nec nihil omnino tale ostendunt. A thorace *venter* incipit, & caudam versus octo adhuc *costæ* numerantur, vt omnes simul sint quatuordecim, præter clauiculas. Venter est triplo thorace longior, & in medio sui duplo latior, ad caudam accedens paulatim angustatur. Cum *cauda* detruncata appareat, tota eius longitudo ita exactè mensurari haud potuit, exiguum autem quid deest. Ab vltima tamen cauda incipiendo, *vertebras* triginta vsque ad os sacrum dinumeraui, quod ad vltimi ventris costam desinit. Politissimæ certè sunt istæ vertebræ, & à sua carne probè denudatæ, itaque arctè ac firmiter connexæ hærent, ac si glutine quouis tenacissimo, aut filo argenteo, veluti in sceletis meis factum est, compactæ fuissent, in spiram quoque eleganter conuolutæ.

Thorax. Costæ sex in thorace. Et octo in ventre. Venter. Vertebræ in cauda.

Ad clauiculas *femoris ossa* articulata hærent, duos longa digitos transuersos, quibus tibiæ breuiores paulò, & his *pedes* adhuc breuiores copulantur, in quatuor digitos, acutis satis vnguibus armatos fissi atque diuisi, æqualis fermè longitudinis, & nullà, quod ego animaduertere potui, membranà connexos, quibus demum quintus accedit digitus pollicis instar, breuior prioribus scilicet, internà parte locatus.

Ossa femoris & tibiæ. Pedes.

Alas gerit hæc bestiola binas, duos latas digitos, & tribus paulò longiores, quadratas quodammodo, nisi quòd cuiuslibet oræ, seu fines in tres cuspides arcuatim desinunt, inter quas, semilunares duæ incisiones intercurrunt. Extremitas principij harum, suprema sui parte, exiles duos exporrigit vnguiculos. Infima pars earundem ventri proxima, bene breuior est supremà: Inter septimam autem & octauam, hoc est in medio quatuordecim harum costarum, eædem annectuntur. Extensæ verò hæ, oras suas seu cuspides extremos non in altum erigunt, sed caudam versus porrigunt, id quod diligenter hìc notari velim,

Alæ & quę in his diligenter sūt obseruāda.

velim, atque hic mos est omnibus, quòd ego scio, veris auibus. Apparet autem has non ex pennis esse compositas, verùm ex mera quadam cute constare, tribus tamen in qualibet alarum nerueis, & satis robustis per longum fibris transcurrentibus, pellemq. illam firmantibus, alij vnguiculi, præter pusillos & vix conspicuos dictos, in alarum oris nulli videntur, qui *vespertilionibus* sunt proprij potius, quibus parietibus, muris, & arboribus fixi hærent.

Alarũ substantia & color

Transparet autem hæc *alarum pellicula* ad candelæ lumen, quarum color internà parte palearum est, sed obscurior, externà cæruleo, & aliquantulum rufo atquè nigricante relucet. Multis quoque hæ extrà orbiculis oblongioribus, & ouatis, quasi pauonum oculis, distinguuntur, quæ oculis nostris delectationem magis quàm terrorem incutiunt.

Ossa vera in hoc sũt non spinæ vt in piscibus & serpentibus. Cutis seu corium. Totius animalis color.

Maxillarum & *femorum ossa*, *thoracis* ac *caudæ vertebræ*, & pleræque *costæ*, carne ac cute suà denudata omnia, non spinas piscium atque serpentũ similant, sed vera quadrupedum, aut auium ossa æmulantur. *Pellis* tamen siue cutis, qua totum animal obducitur, serpentina potius videtur, quàm alterius vllius bestiæ, licet squamosa non multùm sit. *Color* varius, præcipuus est viridis cum cæruleo, subluteo, & nigricante mixtus. In dorso, & supinà corporis parte magis virescit, sub collo, ventre, & prona parte magis flauescit. Atque hæc succincta quidem, genuina tamen, & verissima animalis huius, non à circulatore aliquo artificiosè compositi, sed à Deo, ac Natura realiter in lucem producti, est expositio. Quod sicuti verbis in charta, ita lineamentis suis in tabella expressum, curiosi lectoris oculis, & menti exhibere voluimus, idq. eo libentius præstitimus, quòd certissimè sciamus, à nullo Zoographo, ita exactè descriptum, atque concinnè eiusmodi *Draconem* depictum, veluti hic factum, vnquam fuisse.

Similis & tam accurata animalis huius descriptio vix à quoquã alio est facta.

Artificiosus Draco à Calceolario proponitur.

Prodijt nuper magnum satis opus, cum figuris pulcherrimis in æs incisis, naturalium rerum mirabilium, quæ in celebri *Calceolarij Veronensis* museo iamdudum conseruantur, in quo dum verum *Draconem* nunquam forsan scriptor vidisset, nedum habuisset, coactus fuit falsum, vt ipsemet *Calceolarius* fatetur, nobis proponere ex *Raia* pisce, à circumforaneo, nisi fallor, quodam concinnatum, de quo hæc eius verba habentur: *Monstrosum hoc animal, quod spectandum exhibetur, formam illius virulentissimi Basilisci imitari dices, verum scias, ne quid mendacij hoc nostro in Nomenclatore reperiatur, Basiliscum non esse, nec Draconem, sed esse piscem maris alumnum, Raiam nimirum leuem, in hanc formam manu artificis fabrefactam.*

Aristoteles nũquã serpentes bipedes admisisset.

Quod si ex *Aristotele* sciscitatus esses, an *Natura* vnquam serpentem bipedem produxisset? per omnia tibi sacra, iuraq. hoc nunquam ab ea factum, nec fieri posse iurasset, hic enim, *Gaza* interprete, ipse lib. 1. cap. 5. hist. animal. scripsit: *Enimuerò alijs pedes Natura dedit, alijs negauit, & quæ obtinent pedes, aut binos hæc habent, vt homines vt aues, duo hæc tantummodo genera, aut quaternos, vt lacertæ, vt canes: aut plures vt Centipedes & apes.* *Augustinus Niphus* ad hunc locum ait, *non esse alia bipeda, quàm homines & aues.* *Iulius Cæsar Scaliger* quoque hunc textum ita vertit: *Animalium præterea quædam pedes habent, quædam non habent, & illa quidem aut binos, vt homo & auis sola.* Rectè *Scaliger*, ita enim

Digitized by Google

enim Græcè Ariſtoteles loquitur. καὶ τῶν ἐχόντων τὰ μὲν δύο πόδας ἔχει οἷον ἄνθρωπος καὶ ὄρνις μόνα. Erit igitur hic *Dracunculus* noſter, cum homo non ſit, & *Serpens* ex Ariſtotelis doctrina, eſſe nequeat, erit, inquam, ὄρνις, hoc eſt *auis*. Nam eodem libro cap. 24. ait: *Caret pedibus omne genus Serpentum vt piſces.* Idem lib. 5. hiſt. animal. cap. 4. *Quæ autem pedibus carent*, inquit, *& longo ſunt corpore vt Serpentes, vt murenæ, ijs coitus complexu mutuo ſupinarum partium agitur.* Et licet hìc ex aliorum ſententia *Serpentibus alas* quoque dare voluerit, *pedes* tamen nuſquam conceſſit.

Ex Ariſtotelis mente Draco noſter eſſet potius auis quam ſerpens.

Quamuis enim *pedes lacertis* tribuerit, hos tamen à *Serpentibus*, quos *apedes* perpetuò dixit, ſeparauit. Itaque 2. hiſt. animal. cap. 17. ait: *Genus Serpentum omnia ferè proxima lacertis, ex terreſtri ouiparo genere habere ſpecies, ſi pedes ijs demas, longitudinem addas.* Et vt demus *lacertos* etiam ex *Serpentum* genere quodammodo eſſe, quatuor tamen his ſemper, veluti & *Crocodilis*, binos verò pedes nunquam aſſignauit.

Serpentes vbiq; apedes nō pedatos, minimè bipedes Ariſtoteles ſtatuit

Veruntamen hìc aliquis Ariſtotelis ſenſum mentemq. explorare meritò poſſet, quomodo ſolam *Auem* cum *Homine bipedem* eſſe ſtatuerit? Cum tamen *Veſpertilio bipes* quoque ſit, & auis tamen minimè cenſeatur, eſt quidem *volucris*, ſed non *auis*, hoc eſt ὄρνις. Ariſtotelis hæc, non mea doctrina eſt, ſic enim loquitur lib. 1. hiſt. animal. cap. 5. *Scaligeri* verſione: *Volucres autem alia pennis prædita ſunt, vt aquila, & accipiter: aliæ earum loco membranas, vt apes, & ſcarabæus: aliæ corium habent, vt vulpes & veſpertilio, pennatorum igitur genus auis vocatur,* (ὄρνις καλεῖται) *reliqua duo genera vnum nomen, quo dicerentur, non habuere.* Veſpertilio igitur cum pennis careat, auis non erit, hoc eſt ὄρνις, & bipes tamen eſt, quare pulchrè de hoc animali hoc eodem loco *Scaliger*: *Mirum animal*, inquit, *bipes, quadrupes, ambulans non pedibus, volans non pennis, videns non luce, cæcus in luce, extra lucem luce vtitur, in luce luce caret, auis cum dentibus, ſine roſtro, cum mammis, cum lacte, pullos etiam inter volandum gerit.*

Veſpertilio an auis ſit.

Veſpertilio mirum animal.

Poſſem & ego ad veſpertilionem, cuius exquiſitum ſceleton inter alia colligatum teneo, ſymbolam meam conferre, niſi parergon cenſerem. Hoc interim reponendum illis volo, qui arguere poſſent, *veſpertilionibus* pedum nullum vſum eſſe, cum dixerit contrarium Ariſtoteles lib. 1. hiſt. animal. cap. 1. *Animal quod volucre tantum ſit, vt piſcis natatile ſolummodo eſt, nullum nouimus, nam & quæ pennis cuteis volant, ingredi poſſunt, vnde veſpertilioni etiam pedes ſunt, & vitulus marinus pedes habet minutos.* Pedes igitur veſperrilioni ad ingrediendum conceſſit *Philoſophus*. Verum de *aue Paradyſea* quæ apes eſſe, & ſemper volare creditur, de qua noſter hoc libro author etiam, nos fortè in ſecundo tomo diſputabimus.

De veſpertilione etiā rari aliquid author afferre poſſet.

Veſpertilio pedibus ſuis vtitur.

An dentur aues apedes?

Nunc ad *Dracunculum* redeamus. Hunc igitur bipedem eſſe cum conſtet, *hominem* autem dicere nefas ſit, & *auis* eſſe nequeat, quod pennis non ſit veſtitus, & à *Serpentum* numero, quia binos pedes habet, excludatur, *veſpertilionem* vt facias, ex Ariſtotelis decretis, ſolum reſtat. Atqui *veſpertilio* plurima habet, quæ *Dracunculo* minimè competunt, & vt alia taceam, cutis ſola reclamat, quæ in hoc eſt ſquamoſa, & glabra, in *veſpertilione* pilo-

Neſcitur ferme ad quod animaliū genus noſter Dracunculus ſit reducendus

Brodæus alatũ Draconem in Gallia visum esse testatur. Hoc testimoniũ latis est contra Cardanum.

lib. 3. cap. 1. *Esse porrò Serpẽtes quosdã mẽbranaceis pinnis alarũ instar ventos, memoriæ proditur: quod ætate nostra ita esse compertum est. Delatus enim est ad Franciscum Gallorum Regem Draco pennatus, apud Sanctones à rustico, cum in eum inuolaret, ligone cæsus: hunc multi eruditi, spectatæq. fidei homines se vidisse nobis testati sunt. Putabant autem ex transmarinis regionibus, vento pulsum, in eam prouinciam immigrasse, nam Gallia monstris eiusmodi caruit.* Hic licet *pedum* nulla fiat mentio, volui tamen *Cardano* auctoritatem hanc oculatorum testium opponere, quia præter crura serpentibus, etiam alas ipse iniquo iure adimere conatus fuerat.

Author purgat se a prolixitate & arrogãtia.

Hic beneuolus mihi lector meus rogandus, ne aut prolixitatem meam, in enarrandis authorum dictis accuset, aut in ijs refellendis arrogantiam culpet: *ipsorum enim dogmatum conflictus, dum inter se confriruntur, veritatem conciliat, vnde sequitur cognitio,* inquit *Clemens Alexandrinus.* Est quidem vna via veritatis, sed in eam tanquam in fluuium, alia aliunde fluenta influunt. Et cum Seneca meo, ad posterius, hoc regero. *Non me cuiquam mancipaui, nullius nomen fero, multum magnorum virorum iudicio credo, aliquid meo vindico, nam illi quoque non inuenta, sed quærenda nobis reliquerunt, & inuenissent forsan necessaria, nisi & superflua quæsiuissent. Multum illis temporis, verborum cauillatio eripuit, & captiosæ disputationes, quæ acumen irritum exercent. Nectimus nodos, & ambiguam significationem verbis alligamus, deinde dissoluimus.* Quare alio idem loco indignabundus, in has querelas erumpit. *Pudet me, in re tam seria senes ludimus. Mus syllaba est, mus autem caseum rodit. Puto nunc me istud non posse soluere, quod mihi ex ista sententia periculum imminet? quod incommodum? sine dubio verendum est, ne quando in muscipula syllabas capiam, aut ne quando, si negligentior fuero, caseum liber comedat. Nisi fortè acutior est illa collectio. Mus syllaba est, syllaba autem caseum non rodit, mus ergo caseum non rodit. O pueriles ineptias! in hoc supercilia subduximus, in hoc barbam demisimus, hoc est, quod tristes docemus & pallidi.* Hæc studiose rerum naturalium indagator, aurea tibi dicta sunto. Tempus, cuius exigua nobis relicta est portio, non inutilibus, & nugacibus verbis, sed & frugiferis rebus impende, & cum eodem *Clem. Alexandrino,* nulli te sectæ addicas, *Philosophiam non Stoicam, non Platonicam, non Epicuream, non Aristotelicam, sed quæcunque ab his sectis rectè dicta & facta videris, hoc totum selectum Philosophiam dicas.* Et quæ cum sacris magis literis congruit, hanc toto animo exosculare.

Aurea dicta Senecæ & Clem. Alexandrini philosophiæ studiosis consideranda.

An Dracũculus hic ad serpentes pertineat?

Verùm & nos temporis rationem aliquam ducamus, & ad finem tandem properemus oportet. Ad quem priusquam perueniamus, explorare operæpretium fuerit, sit ne *Dracunculus* noster ex *Serpentum* progenie oriundus? Ad hoc quæsitum, si *Aristotelis,* & *Plinij* doctrinam sequi velis, negando, si *Naturam* consulere malis, affirmando respondebis.

Ex Plinio probatur, non ad serpentes illũ attinere. Idque eo argumento quia cornu verum habet.

Cornu in primis corneum, non carneum obstat, ne *Serpentem* ex horum decretis authorum esse credas. Quamuis enim *Herodotus* lib. 2. dicat: *At circa Thebas sunt sacri Serpentes, nihil omnino hominibus noxij pusillo corpore, binis præditi cornibus, è summo vertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt, huic enim Deo illos sacros esse prædicant.* Et Plinius lib. 11. cap. 37. *Cornua quoque referat, multis quidem & aquatilium, & marinorum, & Serpentum data esse modis.* Ait tamen, *quæ verò cornua intelliguntur, quadrupedum tantùm generi concessa esse.* Idem

Cochleis

Cochleis ad prætentandum iter (scilicet data sunt cornua) *corporea hæc sicut cerastis* (hoc est serpentibus huius nominis) *aliquando & singula*. Itaque ex *Plinij* historia, habemus quidem *Serpentes cornutos*, verùm non duris osseisque, sed mollibus, & vt, ipse loquitur, corporeis cornibus insignitos. Noster autem *Dracunculus*, vnicam omnino corneæ, & durissimæ substantiæ, in apice capitis gestat, *cornu* inquam verum, non *Cristam*, quam aliqui *Draconibus* attribuerunt. Quare idem *Plinius* lib. 8. cap. 12. *Id modò mirum*, ait, *unde Dracones cristatos Iuba crediderit*. Et laudato iam supra loco, cum de animalibus, quæ cristas habent egisset, *Draconum enim cristas qui viderit*, inquit, *non reperitur*.

Aristoteles autem lib. 2. Histor. anim. cap. 1. Cum de animalibus, quæ cornua gerunt, sermonem institueret, *Serpentum* minimè recordatur. Et *bisulca quidem sola facit, vt plurimùm cornigera*. *Oryx* ipsi quoque *bisulcus* cum sit, non bicornis tamen, sed vnicornis existit. Et *Asinus Indicus*, *solipes* non bisulcus, *monoceros* est. Hoc eodem porrò capite cum *Plinio* probè congruit. *Quæ autem cornuta sunt, eadem omnino quadrupeda esse certum est*, ait, *nisi quid per translationem cornu habere dicatur: quemadmodum Ægyptij de Colubris Thebanis perhibent, quasi aliquid illis veluti vestigium cornu extuberet*. In nostro verò *bipede Dracunculo*, non quadrupede, *Corniculum* non per metaphoram & translationem, sed realem essentiam, atque existentiam, non molle, ac tenerum, sed durum & osseum prominet. Quin & *rostri cuspis* merum quoddam *cornu* existit. Et quod mireris planè, ac præter *Aristotelis* doctrinam accidisse dicas, animal hoc nostrum superioribus incisorijs dentibus, cùm iure carere debuisset, quia cornigerum est, hoc tantum abest vt ita sit, vt hos etiam inferioribus comparibus suis & correspondentibus, triplo maiores auctiores atque longiores obtinuerit. Hoc ipso enim, & libro & capite *Philosophus*: *Sunt alia vtrimque dentata*, inquit, *alia altero dentium ordine carent*. *Quæ enim cornua gerunt, hæc non dentata vtrimque sunt, quippe quæ primoribus maxillæ superioris careant dentibus. Quamquam sint nonnulla, quæ cornibus vacent, & vtrinque dentata non sint, vt Cameli*. Non igitur mirum est, si in *Camelo* contra Naturæ legem & *Aristotelis* regulam, hoc euenit, posse ijsdem aduersari decretis *Dracunculum* etiam nostrum, qui licet corniger sit, dentibus tamen nullis in superiore maxilla sit destitutus. Verùm de cornibus plura in sequente, & vltimo capite hoc nostro, vbi de *Scarabæo cornigero* seu *Tauro volante* agemus, suppeditabimus. Hoc interim pro more, & amore meo, *Philosophiæ Troni* meo inculcandum denuo censeo, *plurima vera esse, quæ parum sunt credibilia*. Venire veritatem etiam interdum in lucem, non quæsitam. *Et interdum ita perspicua est veritas*, ait *Seneca*, *vt eam infirmare nulla res possit, interdum tamen est adhibenda vis veritati, vt eruatur*. Quod si nos quandoque aduersus *veteres* hoc ipsum disputando præstamus, id non calumniandi illos, per quos plurimum profecimus, sed ab erroribus eorum, si qui irrepserint, iuniores tutandi sit gratiâ. *Tantam enim*, ait *Cicero*, *semper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiusq. hominis ingenio, aut arte subuerti potuerit. Et licet in causa nullum patronum aut defensorem obtineat, tamen per seipsam defenditur*.

Hoc ipsum ex Aristotelis doctrina distitur.

Cōtra Aristotelis decreta corniger Dracūculus est, & dentes omnes habet.

Adhortatio ad Philosophiæ studiosos.

Videamus vlterius si placet, an *dentes* in hoc *Dracunculo Serpentini* sint nec ne? *Aristoteles* 2. hist. anim. cap. 17. *Gaza* interprete, *Dentes exerti omnibus sunt*, ait,

Probatur argumento dentiū non pertinere ad Serpentes.

Ad Dracones etiã serpentes alati pertinẽt.

Erunt igitur *Draconum* titulo decorandi *serpentes alati* quoque, qui & ipsi non vnica in classe tantummodo coercentur. Et *Aristoteles* quidem, lib. 1. cap. 5. *Hist. anim.* ex auditione potius, quam visu, tales serpentes adstruit. *Volucrum autem alia pennà volant, ait, vt aquila, vt accipiter: aliæ membranà sictà vt apes, vt scarabæi: alia cute, vt vulpecula, vt vespertilio. Volant pennis, aut cute, quæ habent sanguinem. Membranis sictis, quæ sanguine carent, vt insecta. Sunt porrò, quæ pennis, vel membranis volant, omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Aethiopiam tales volare narrantur. Genus pennatum, auem appellamus: reliqua duo genera nomine carent communi.* Ex quo loco ego deduco, *Aristotelem* quidem non improbare, *serpentes alatos* reperiri, sed non statim ex hoc authore certum esse, an pennis hos volare, an cute potius alis intertextà voluerit. Quandoquidem tam apeda, quàm bipeda, hoc est tam serpentes, quàm aues, æquè pennis, ac cute volare posse, non inficiatus est. Et quamuis *Lucanus*, pennis hos magis, quàm cute vti, in volatu dixerit,

Aristoteles hos ex auditu saltem admittit.

Non claret tamen, an Arist. hos pennis, an cute volare censuerit.

Lucanus videtur Draconibus pẽnas dare.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis.

Poeticè tamen magis locutus cẽseri potest.

Poeticè, & metaphoricè tamen ipsum hìc loqui voluisse, faciliùs crediderim, quàm ex rei natura, abutentem pennarum voce, pro cute. Is ipse enim lib. 6. simpliciter huiusmodi *serpentes, volucres,* siue *volantes* appellat, cum ibi mulier venefica quædam necyomantià vtens, omnis generis venena pessima pro mortuorum vmbris euocandis conquireret, quibus hos *serpentes* quoque addere voluit.

Volucres alio loco simpliciter hos serpẽtes dicit.

Huc quicquid fœtu genuit Natura sinistro,
Miscetur, non spuma canis, quibus vnda timori est,
Viscera non Lyncis, non diræ nodus Hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,
Non Arabum volucer serpens, inuentaq. rubris
Aequoribus, custos pretiosa vipera concha.

Volãtes hi serpẽtes & parui, & cute potius, quàm pennis volare videntur.

Addiderim & hoc ex coniectura mea, licet *physiologus,* & *Liber de natura rerum*, atque ipsemet *Lucanus*, apertè affirment, *alatos serpentes* maximos esse, hos tamen pusillos potiùs, aut reuera tam immanes minimè existere, vt *Elephantes* aggrediantur & *tauros*. Idque ex *Herodoto* scriptore antiquissimo colligo, qui & paruos, & cute hos volare memoriæ simul prodidit. *Est Arabiæ locus*, inquit lib. 2. *ad Butum vrbem ferè positus, ad quem locum ego me contuli, quòd audierim volucres esse serpentes. Eò cum perueni, ossa serpentum aspexi, & spinas multitudine supra fidem ad enarrandum; quarum acerui erant magni, & his alij atque alij minores, ingenti numero. Est autem hic locus vbi spinæ proiectæ iacebant, huiusmodi. Ex arctis montibus, exporrigitur in vastam planitiem, Ægyptiæ contiguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos, ineunte statim vere, in Ægyptum volare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues Ibides, non prætermittere, atque ipsos interimere, & ob id opus, Ibidem magno in honore ab Ægyptijs haberi. Serpentis porrò figura, qualis hydrarum, alas non pennatas, sed glabras gerit, & alis vespertilionum valde similes.*

Probatur hoc ex Herodoto.

Idem

Digitized by Google

Idem author lib. 3. hunc in sensum, consimilia sequentibus verbis nobis reliquit. *Atque viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur: alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia, aut certè non adeò frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparant. Casiam autem sic. Postquam sibi cum ceterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt corijs, alijsq. pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude non alta, circa quam, & in qua degunt feræ alatæ, vespertilionibus simillimæ stridore diro, & viribus prævalentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, sic Casiam metunt.* Ex quibus ego hariolor, *serpentes hos alatos*, cum oculos præcipuè imperant, & ab his arceri queant, exiguo esse corpore præditos. Quam coniecturam meam, adhuc magis idemmet *Herodotus* corroborat, hoc ipso in libro, *serpentes hos alatos*, siue *Dracones*, *Colubrorum* etiam *subalatorum* nomine pronunciando: *Ad meridiem, ait, vltima è regionibus, quæ habitantur, Arabia est: in qua sola omnium, nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ladanum. Cuncta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrham. Nam thus Arabes storace suffientes, legunt ea, quæ Phœnices ad Græcos exportant. Hac suffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exigua corpore, discolore specie, permagno numero, circa singulas arbores, ijdem videlicet, qui aduersus Ægyptum facto exercitu tendunt. Nec vllo alio ab arboribus, quàm storacis fumo, submouentur, vniuersam terram oppleturi, (vt Arabes aiunt) nisi, vt ijdem narrabant, simile quiddam istis contingeret ei, quod nouimus contingere viperis, idq. (vt credere debemus) solerti diuinitatis prudentià. Nam quæ & timido animo sunt, & esculenta, ea omnia fœtuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contra quæ sæua & maligna sunt, ea voluit parum esse fœtuosa. Vnde fit vt lepus quem omnia venantur feræ, ales, homo, tam ferox sit: sola quæ ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium fœtum in vtero gestans pilis vestitum, alium nudum, alium tantùm non formatum, alium concipit. Et lepus quidem talis est.*

Alia similis Herodoti authoritas.

Alio loco hos vocat colubros subalatos.

Hos ait esse exiguo corpore.

Animalia esculenta magno numero procreantur, sed maligna côtrà.

Volui hic datâ operâ, paululùm prolixior esse, in enarrandis hisce *Herodoti* verbis, cùm, vt opinioni meæ fidem adstruerem, tum vt eundem scriptorem, vera partim, ac partim falsa nobis persuadere tentasse, manifestarem. Existimauit enim hic animalia noxia, *viperas* præsertim, & *alatos serpentes*, dum nascuntur, matris suæ vterum erodere, matremq. interficere, & ob id paucu-las eiusmodi bestias inueniri. Neutrum verum est. Hoc norunt, qui viuente, ac salua matre *vipera*, vnico partu plurimas eiectas ab hac *viperulas* viderunt, quod inter alios *Ferdinandus Imperatus* Neapolitanus à se obseruatum, olim mihi confirmauit.

Causa cur author sit prolixior.

Error Herodoti.

Præterea sibiipsi refragari in hoc *Herodotus* videtur; cum aliàs scripserit, hos *alatos serpentes*, magno numero thuriferas arbores obseruare, & facto exercitu eosdem in Ægyptum tendere, & horum ossa atque spinas multitudine supra fidem ad enarrandum se conspexisse, quorum acerui magni erant, & his alij atque alij minores, ingenti numero.

Et huius côtradictio.

Verum ipsummet libet *Herodotum* loquentem audire, qui hodieq. plures lectores credulos, & commenti huius sui admiratores inuenit. *At Leæna, ait, validissimum ferocissimumq. animal, semel in vita vnum parit. Nam vna cum fetu vterum emittit. Cuius rei causa hæc est, quod catulus leoninus, vbi moueri in vtero in-*

Herodoti propria verba quæ in errorem multos induxerunt.

ro incipit, cum habeat vngues longè acutissimos, ex omnibus feris, vterum lacerat, augescensq. magis & magis, vngues imprimendo exulcerat ita vt ad postremum, dum partus adest, nihil vteri relinquatur incolume. Quare si vipera & alati Arabiæ serpentes ita gignerentur, vt ipsorum natura fert, non esset hominibus viuendi facultas. Nunc autem cum libidine agitantur & per paria coeunt, fœmina collum maris in emittenda genitura comprehendit, sorbensq. non priùs dimittit, quàm deuorauerit. Et mas quidem hoc modo perit. Fœmina verò talem luit masculo pœnam, quod filij dum adhuc intra vterum sunt, patrem vlciscentes, matricem ambedunt, eiusq. aluo ambesa, ita partum faciunt. Cæteri serpentes, qui non sunt hominibus perniciosi, oua pariunt, & magnam vim fœtuum excludunt. Atque viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur, alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia aut certè non adeò frequentes.

Fabulosa sūt quæ de Leænæ & viperæ partu narrat.

Atque vt in coitu *viperæ*, & huius atque *Leænæ* partu, *Herodotus* turpiter lapsus est, ita in *leporis* fœcunditate, cum rei natura & Aristotelis saniore doctrina rectè consensit. Hic enim lib. 6. cap. 33. de Hist. animal. *Lepores auersi coeunt,* ait, *vt expositum est, retrò enim vrinam reddunt. Coeunt & pariunt quoque tempore, dumq. vtero ferunt, superfœtant, & singulis mensibus generant. Sed fœtus edunt non vniuersos, interpositis enim diebus, quod res tulerit, peragunt partionem. Habet fœmina lac priusquam pariat, & à partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concipit fœtum. Plinius* lib. 8. cap. 55. huic planè consentanea scribit, & quod vulgus hodieq. pro verissimo habet, ex *Archelao* adducit, in *leporibus* nullum sexus discrimen esse. *Archelaus author est*, inquit, *vtramque vim singulis* (leporibus) *inesse, ac sine mare æquè gignere. Benigna circa hoc Natura, innocua & esculenta animalia, fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ nascens, solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter*. Et mirari subit, quòd *lepus innocuum*, vt ait *Plinius, animal*, timidum, & iucundum, *omnium tamen prædæ nascatur*. Vt hic non immeritò de venatoribus his verbis conqueratur:

Herodoto assentiūtur Aristot. & Plinius de leporū fœcunditati.

Archelaus putauit in quolibet lepore esse vtrunq; sexum.

Ego paruus lepusculus,
Quid feci hominibus?
Quod me sequuntur canibus.

Diu me torsit hæc de *leporibus* dicam dubitatio, an persuasio? omnes ad vnum *hermophroditos* esse. Et cum hoc ipso elapso proximè mense Ianuarij anni huius 1628. *Princeps Cæsius* noster ex suo Oppido *S. Angeli*, vbi tunc in arcis nuper à se constructæ ædificio animum refocillandi gratià morabatur, *lupum* mihi submisisset viuum, & prægrandem, vt hunc per sectionem, quam *VVinthierius* noster exercuit, diligentiùs examinarem, videremq. an quæ ego aduersus *Aristotelem* capite de *Lupo Mexicano*, hoc ipso in meo opere disputaueră, veritati conformia essent? quæ mox subiungam. Incessit me cupiditas, ab eodem *Principe* viuos, aut mortuos aliquot *lepores* non exenteratos tamen postulandi, vt huic me dubio tandem eximerem. Sed commodum accidit, vt eo ipso me tempore, aliquoties visum veniret, Nobilis & strenuus vir *Iulius Sinibaldus*, armis & venationibus deditissimus, qui eodem cum diu desiderio mecum flagrasset, vno anno vltra centum *lepores* domi suæ, hoc est in oppido *Montis Leonis Spoletanæ Diæceseos*, cepit, omnesq. accuratà sectione perquisiuit, serioq. mihi conte-

Dubium an lepores omnes hermophroditi existant.

Hoc soluitur à viro strenuo Iulio Sinibaldo, oculato teste.

contestatus est, inter hos vix quatuor se masculos reperisse, reliqui omnes fœminæ, & quod mireris, pleræq. grauidæ fuerant. In quibus distinctissimum tamen sexum agnouit, & fœminea quidem vasa genitalia in fœminis, virilia in masculis, in hisq. nerueum *penem, & testiculos* bene luculentos, extraque corpus, quemadmodum in canibus videntur, propendentes. Addebat frigidissimo anni tempore meliores & habiliores esse. Atque hoc est, quod *Plinius* dicebat, *esse animal intolerandi rigoris alumnum*; cum tamen quia timidissimum est, frigidissimæ complexionis quis affirmare ideo potuerit. Ecce vt *Natura*, in procreandis tot fœminis, quæ singulæ sæpius implentur, fœcunditati in esculento & sapido animali, de quo *Martialis*:

Habent distinctũ singuli sexum plures tamẽ sũt fœminæ.

Inter quadrupedes gloria prima Lepus.

sedulò studere voluit.

De *Lupo* verò parergon hoc addiderim. *Aristotelem* 4. *de partibus animal.* 10. & *Plinium* lib. 11. cap. 37. egregiè deceptos fuisse, dum *Lupo* vertebrarum mobilium loco in collo, os integrum, rigens, & perpetuum substituerunt. Et licet ego ex mera coniectura mea, errorem hunc supra folio 484. satis expugnauerim, & septem in *Lupi* collo flexiles, atque vertebratos articulorum nodos assignauerim, hos tamen ipsos iam nec plures, nec pauciores in ipsamet colli quoque inspectione & sectione vidi, ac deprehendi. Et quid ni hoc sibi quispiam facilè imaginari potuisset? qui mecum vnquam, vel visu vel auditione accepit, *Lupos* vbi oues furati fuerint, has arctè dentibus arripere, & humeris suis inijcere consueuisse, id quod absque vertebrarum flexura fieri haud quaquam potest. *Sic fide carent plurima*, vt inquit *Plinius*, *priusquam facta aut visa sunt*. Et vt *Seneca* ait, *Patet omnibus veritas, nondum est occupata, qui ante nos fuerunt, non domini, sed duces sunt; multum ex illa etiam futuris relictum est.* Neque hoc dedecori statim veteribus nostris fuerit, si deprehẽdatur, aliquãdo ipsos hallucinatos fuisse. *Quisnam sagittarius artis suæ tam peritus est*, inquit *Demosthenes*, *vt non aliquando erret à scopo?* Melius equidẽ omnibus, quã singulis creditur. *Et dignoscit qui inuenit, inuenit qui quærit, quærit qui putat se ignorare.* Verùm his nostris temporibus, quod sua tempestate etiam *Aristoteles* conquerebatur, *Quibusdam magis est operæpretium, videri sapientes, & non esse, quam esse, & non videri.*

Aristot. & Plinius nesciuerũt lupum vertebras in collo habere.

Lupus habet septem in collo vertebras.

Veteres nõ omnia sciuerunt, nobis etiã aliquid reliquerunt.

Sed nolo te studiose lector, reliquo, quem ex *Lupi* quoque internarum partium anatome hausimus, gustu priuare; hunc igitur accipe, hoc fruere.

Recẽsẽtur lupi partes internæ.

Ventriculus plenus rugis internè, & loculis, in quo tertio à die, postquam captus esset, *Lupus*, continebantur folia quercus, taleæ, surculi arborum, & dimidij pugni magnitudine laceræ lineæ, aut canabinæ telæ.

Ventriculus.

Intestina, in spiras conuoluta, ad totius corporis truncum mensurata, ternam eius longitudinem continebant, tantum abest, vt vnicum rectumq. hoc, à ventriculo ad podicem (ùt nonnulli credunt) protenderetur,

Intestina.

An *cæcum intestinum* veluti succenturiatus ventriculus sit, dubitari potest. Nam certè cum cetera intestina haberent plicas intus rectas, & paucas, intestinum cœcum habuit multas perplexas, velut ipsemet ventriculus, quæ confusæ & strictæ, plenæ tamen erant muco, ùt ipse ventriculus.

Intestinum cœcum.

Valuula post intestinum cœcum, similis erat ei, quæ in homine, & quæ in lupi

Valuulæ in intestinis.

lupi pyloro, hoc est, ruga tantùm transuersa, siue orbicularis, non autem sacculus, sed quæ ruga, puto, in orbem plicata extendi poterat, & ita obserare.

Brôchij musculi non aderant.

Bronchij musculi deerant in larynge, aderant verò bronchiotyroidei.

Nerui recurrentes.

Nerui recurrentes per sinistram partem reuoluebantur in musculos laryngis, inter Tyroidem & Cricoidem.

Vuula non erat.

Gargareo seu Vuula defuit.

Iecoris maior pars in sinistro latere.

Iecur in sex lobos fissum, quorum tres planè, & maiores in sinistra parte, sub ventriculo iacebant.

Lien.

Lien exiguus, oblongus, gracilis, accipiebat venas ex ramo splenico, per totam longitudinem.

Musculi epiglottidis.

Duo musculi epiglottidis euidentissimi, ab ossis hyoidis basi exorti. Vnde patet quamuis in homine videatur esse ligamentum membranaceum, velut frenum linguæ & penis, musculi tamen vicem subire, vt rectè *Vesalius* contra *Galenum*, musculos erigentes epiglottidis statuat.

Apophysis stylois.

Apophysis stylois coniungebatur cum osse hyoide in basi.

Annuli tracheæ.

Annuli tracheæ arteriæ, squamatim & imbricatim sibi committebantur, interuentu membranæ, vt ita sufficerent, à naturali situ in alium, multæ distensioni, & amplificationi.

Atque hæc omnia me præsente *VVinthierius* obseruauit, & pro solita diligentia inter aduersaria sua retulit.

Sed qui iam per Dracones & serpentinos meatus, à tramite recto diuertimus, redeamus in viam si placet, vt tandem *Dracunculum* nostrum, cuius gratiâ diutiùs euagati sumus, describamus.

Plinius Herodoti historiam de Cinnamomo pro fabulis habet, quod à vespertilionibus custodiatur.

Videtur *Plinius* lib. 12. cap. 19. quam ex *Herodoto* anthoritatem attulimus, fabulis potiùs annumerare. *Cinnamomum, ait, & Casiam fabulosa narrauit antiquitas, princepsque Herodotus, auium nidis, & præsertim Phœnicis decuti. Item Casiam circa paludes propugnante vnguibus diro vespertilionum generi, aligerisq. serpentibus his commentis augentes rerum pretia.* Quamuis haud sciam, volueritne *Plinius* fabulosos *aligeros serpentes* innuere, an hoc inter fabulas solùm ponere quod *serpentes* hi cum *vespertilionibus Casiam & Cinnamomum* reuera aduersus homines, à collectione, & sectione tueantur. Ne autem mirum alicui videatur, quà ratione *vespertiliones* non nisi noctu volantes, has arbores defendunt, ait *Plinius, Non cædi hunc fruticem nisi aut ante ortum Solis, aut post occasum. Theophrastus* lib. 9. cap. 5. fabulis quoque accenset, *à serpentibus mortiferis cinnamomum defendi.*

Garzias ab Horto de historia cinnamomi consulatur.

Cicero etiam aligeros serpentes esse dixit.

Hoc ipsum attestantur Strabo, Mela, Solinus.

Recẽtiorũ de eade re testimonia.

Garzias ab Horto lib. 1. cap. 15. exactissimè *Canellam*, & quæ inter *Cinnamomum ac Casiam* conuenientia, aut discrepantia sit, describit, qui aromata hæc, locis illis ab *Herodoto* & *Plinio* assignatis, nunquam nata fuisse, apertissimis ibi argumentis docet, & vnde antiquorum fabulæ illæ enatæ fuerint, detegit, quæ cum huius loci non sit examinare, is ipse adiri poterit. Interea *Ciceronem* quoque de *Natura Deorum*, de *aligeris* his *serpentibus* testem laudare possumus. *Ibes auertunt*, inquit, *pestem ab Ægypto, cum volucres angues ex vastitate Lybiæ* (alij dicunt ex *Arabia*) *vento Africo inuectos interficiunt atque consumunt*. Inter veteres his accenseo *Strabonem*, *Melam*, atque *Solinum*. Nec seculi nostri, quo plurima veteribus ignota & incredibilia, nobis innotuerunt, fidelissimis testimo-

nijs

Digitized by Google

tijs destituimus. In *sexta parte* descriptionis *Indiæ Orientalis*, & quidem *auriferi Regni Guineæ* ad *Africam* pertinentis, à *Batauis* perlustrati, hæc reperio. *Sed & aliud Serpentum genus ibi reperiri dicunt, quos Dracones vocant, alis & caudà rostroq. bene longo, ac dentibus acutissimis, quibus pecudes & carnes crudas quascunque conficere facilè possunt, formidabiles. Colore sunt caruleo & viridi, & ab Æthiopibus pro Fetisso habentur. Odio Elephantes prosequuntur maximo, quos etiam calliditate suâ interimere possunt. Vlnarum sunt in his regionibus plerunque decem, quamuis alibi inuenti sint Dracones centum pedum longi, qui volando eousque ascendere & attollere se se potuerunt, vt vel aues in aëre comprehendere potuerint.*

In Regno Guineæ sũt tales Serpentes, siue Dracones.

Philippus Pigafetta ex *Edoardi Lopez acroamatis*, in *Regni Congi* descriptione hæc habet. *Reperitur præterea etiam ibi animal ouis magnitudine, formâ verò Draconis, alatum enim est, & caudam habet longam. Caput quoque oblongum ore pluribus dentium acutissimorum ordinibus referto. Carnibus crudis victitat. Cutis glabra quasi subuiridibus squamis depicta. Gentiles id venerantur pro Deo & in hodiernum diem magnâ curâ, & admiratione educatur à primatibus, qui propter vberem ex oblatis prouentum, aliquando id populo adorandum proponunt.*

In Regno Congo tales similiter reperiuntur.

Apud *Ramusium* in primo tomo, hæc *Odoardus Barbosa* annotata reliquit, cùm de monte quodam Regnum *Narsinga* à *Malabaris* diuidente, sermonem injiceret. *In hoc monte*, ait, *sunt serpentes alati & euolantes, admodum venenosi, de quibus fama fert, quod halitu suo, & intuitu solo interficiant, si quis ad eos propiùs accedat, ab arbore in arborem conuolant.*

Similes sũt circa Regnum Narsingæ.

Nicolaus de Comitibus Venetus, apud eundem *Ramusium* inter alios serpentes prouinciæ *Malabar*, quos ibi notat, hos quoque valde truculentos memorat, longitudine cubiti, *alis vespertilionum*, & *septem capitibus* præditos, vnum post alterum secundum corporis longitudinem habentes positum. *Hi maximè*, ait, *sunt venenosi, qui arboribus insident, nam solo etiam anhelitu & spiritu suo interficere hominem sunt soliti.*

Iidẽ apud Malabaros

In *tertia parte Nauigationum* dicti *Ramusij* asseritur, in Regno *Palimbotræ esse serpentes, duorum cubitorum longitudine, & cum alis vespertilionum, noctu hi volant, & vbi guttulas aliquot vrinæ emittunt super aliquem, hunc ipsum occidunt.*

In Regno quoq; Palimbotræ.

Atque hactenus à me producta, tam iuniorum, quàm veterum testimonia historicorum, facilè quemuis (nisi *cui durum circum præcordia ferrum hæret*) inducere poterunt, vt credat, *Naturam Dracones* siue *Serpentes alatos* produxisse, qui hodie varijs in regionibus, calidioribus præcipuè conspiciuntur.

Certũ igitur est, esse Dracones alatos.

Verùm quod nunc propositurus sum animal, nescio equidem, an fidem confestim apud quosuis reperturum fuerit, adeò enim à reliquorum modulo, constitutione, & forma exorbitat, vt dubitem, ne ad ceterorum protinus monstrorum poëticorum stabulum, quispiam id ablegare voluerit.

Sed iã describendus Card. Barberini Dracũculus valde aliorum Draconum limites excedit.

Ast quamuis ratio reclamet, veraque negetq.
Credere posse animum, victus fateare necesse est,

Id tamen ita esse, si hoc mecum oculis tuis perlustraueris, manibus palpaueris, & mente denique ipsâ comprehenderis.

Difficile est ratione docere, & vincere verbis.

Veruntamen non potest de veritate dubitari, quoties cum incertis experimenta con-

Non negãdum tubitò, si quidratio tua non comprehendat, sẽsus tamẽ approbet.

sen-

sentiunt ait *Quintilianus. Et pluris*, inquit *Plautus, est oculatus testis vnus, quàm auriti decem, qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè sciunt.* Hoc ego animal iussu & permissione Amplis. *Cardinalis Barberini* in cuius *Pinacotheca* idipsum ossibus hęrens, & corio suo tectum integrũ fermè adseruatur, in gratiam auidissimi naturalium miraculorum scrutatoris, graphicè priùs in tabella expressum, instamq. suam magnitudinem repræsentans exhibebo. Postmodum ad vnguem, pro virili mea describam, verumq. ac genuinum, non fictum, non arte consarcinatum esse, confirmabo. Denique ad quodnam animantium genus referendum sit, dissertabo.

Dracunculus Monoceros

ILLVSTRISS. CARD. BARBERINI.

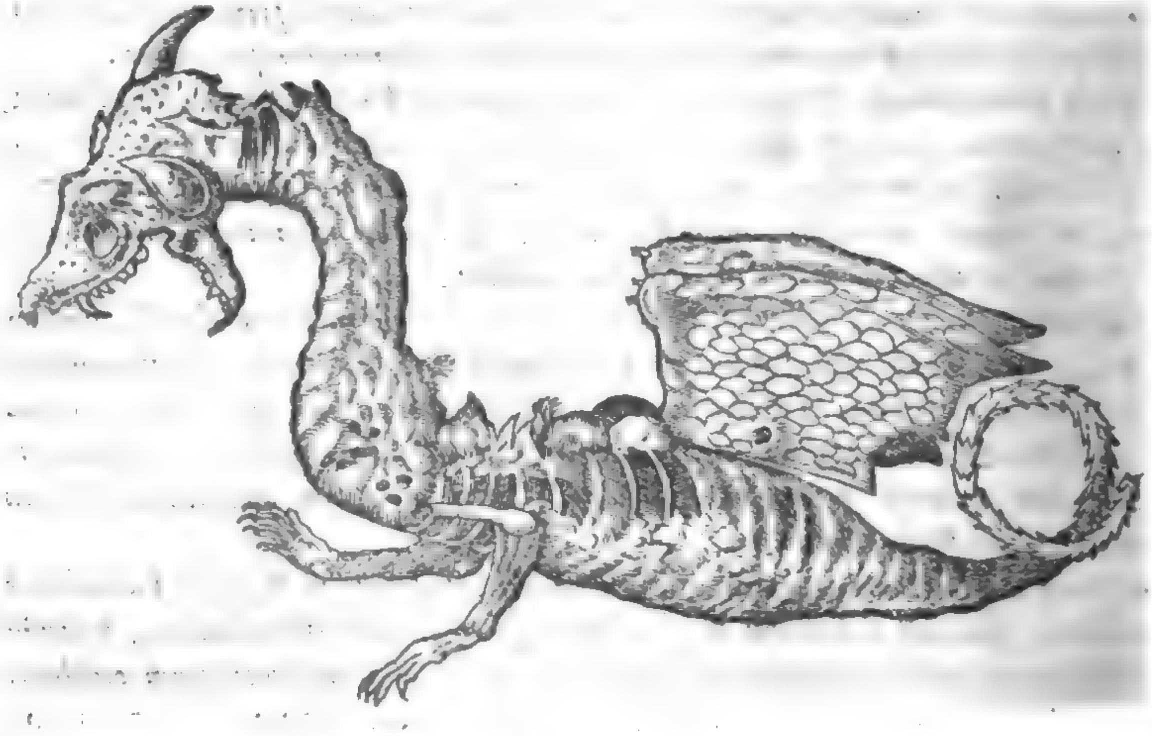

Dracunculi Cardin. Barberini accurata delineatio. Huius longitudo. Caput & rictus. Dentes.

SI totum extendas dimetiarisq. hoc animal, cum capite & cauda, spithamam tibi eius longitudo, & digitos quatuor transuersos constituet. *Caput* oblongum & rostratum obtinet, quinimo rostri cuspis merè est cornea. *Rictum* quoque pro bestiæ exilitate, iusto maiorem habet. In vtraque mandibula vtrinque *dentes* tres numerantur molares, sed eminentijs & cuspidibus quibusdam elatis exasperati, seipsos tamen egregiè excipientes, vt simul sumpti duodecim existant. Sunt & canini in vtraque mandibula bini, terribiles, sed non exerti, superiores tamen inferioribus paulò grandiores, Inter hos videre est sex alios dentes incisores, & superiores quidem longè inferioribus maiores. Nec hi quidem æqualis prorsus longitudinis, cum duo illi qui vicini sunt caninis, paulò sint productiores quatuor alteris medijs, eiusdẽ planè magnitudinis Sex incisores autem in maxilla inferiore, tam sunt exiles, vt vitreis oculis opus habeas,

Habet duodecim molares, duodecim incisores & quatuor caninos.

Digitized by Google

beas, si rectè hos discernere cupias. Quare *microscopij* nostri auxilio vsus, eosdem numeraui, qui omnes simul sumpti viginti octo constituunt.

Foramina, vbi olim *oculi* fuerunt, magna satis, & *auriculas* adhuc cutaneas, collapsas tamen, acutas & non exiguas conspicere licet. In apice capitis *Corniculum*, quod mireris, protuberat, extremum ferme indicis digiti articulum longum, recuruum, & collum versus reflexum. Hoc pelle squamosa obducitur, versicoloribus punctulis venustà, quę cum aliquantulum lacera sit, sub hac ipsa cornea substantia perbellè elucet. Totum caput duos transuersos digitos longum, & pollicaris crassitiei est. Ab hoc *collum* incipit, quod palmi minoris, siue quatuor digitorum est longitudine, donec ad primas thoracis vertebras pertingat. Crassitiei talis in sui initio, quæ digiti est indicis, & pectus versus, quæ pollicis est. Situs & positura eadem huius colli est, quæ in auibus, elatum enim hæc bestia illud, & non rectà lineà exporrectum gestat.

Oculi. Aures. Cornu in capite. Collum.

Thorax post collum sequitur, cuius principium duæ clauiculæ ordiuntur, finit sexta costa: neque enim comprehendere potui thoracis regionem pluribus, quàm sex costis & clauiculis, quæ in brutis rarissimæ sunt, excepta *simià* & *erinaceo*, vt ego vidi, circumscriptam fuisse, videtur enim sterni os inter has sex costas interseptum. An autem sequentes octo ab vtroque latere costæ, cartilagine in medio sui cohæserint, ignoro equidem, vetustate enim hæ quodammodo collapsæ, nec aliquid, nec nihil omnino tale ostendunt. A thorace *venter* incipit, & caudam versus octo adhuc *costæ* numerantur, vt omnes simul sint quatuordecim, præter clauiculas. Venter est triplo thorace longior, & in medio sui duplo latior, ad caudam accedens paulatim angustatur. Cum *cauda* detruncata appareat, tota eius longitudo ita exactè mensurari haud potuit, exiguum autem quid deest. Ab vltima tamen cauda incipiendo, *vertebras* triginta vsque ad os sacrum dinumeraui, quod ad vltimi ventris costam desinit. Politissimæ certè sunt istæ vertebræ, & à sua carne probè denudatæ, itaque arctè ac firmiter connexæ hærent, ac si glutine quouis tenacissimo, aut filo argenteo, veluti in sceletis meis factum est, compactæ fuissent, in spiram quoque eleganter conuolutæ.

Thorax. Costæ sex in thorace. Et octo in ventre. Venter. Vertebræ in cauda.

Ad clauiculas *femoris ossa* articulata hærent, duos longa digitos transuersos, quibus tibiæ breuiores paulò, & his *pedes* adhuc breuiores copulantur, in quatuor digitos, acutis satis vnguibus armatos fissi atque diuisi, æqualis fermè longitudinis, & nullà, quod ego animaduertere potui, membranà connexos, quibus demum quintus accedit digitus pollicis instar, breuior prioribus scilicet, internà parte locatus.

Ossa femoris & tibiæ. Pedes.

Alas gerit hæc bestiola binas, duos latas digitos, & tribus paulò longiores, quadratas quodammodo, nisi quòd cuiuslibet oræ, seu fines in tres cuspides arcuatim desinunt, inter quas, semilunares duæ incisiones intercurrunt. Extremitas principij harum, suprema sui parte, exiles duos exporrigit vnguiculos. Infima pars earundem ventri proxima, bene breuior est supremà: Inter septimam autem & octauam, hoc est in medio quatuordecim harum costarum, eædem annectuntur. Extensæ verò hæ, oras suas seu cuspides extremos non in altum erigunt, sed caudam versus porrigunt, id quod diligenter hìc notari

Alæ & quę in his diligenter sūt obseruāda.

velim, atque hic mos est omnibus, quòd ego scio, veris auibus. Apparet autem has non ex pennis esse compositas, verùm ex mera quadam cute constare, tribus tamen in qualibet alarum nerueis, & satis robustis per longum fibris transcurrentibus, pellemq. illam firmantibus, alij vnguiculi, præter pusillos & vix conspicuos dictos, in alarum oris nulli videntur, qui *vespertilionibus* sunt proprij potius, quibus parietibus, muris, & arboribus fixi hærent.

Alarũ substantia & color

Transparet autem hæc *alarum pellicula* ad candelæ lumen, quarum color internà parte palearum est, sed obscurior, externà cæruleo, & aliquantulum rufo atquè nigricante relucet. Multis quoque hæ extrà orbiculis oblongioribus, & ouatis, quasi pauonum oculis, distinguuntur, quæ oculis nostris delectationem magis quàm terrorem incutiunt.

Ossa vera in hoc sũt non spinæ vt in piscibus & serpentibus.
Cutis seu corium.
Totius animalis color.

Maxillarum & *femorum ossa*, *thoracis* ac *caudæ vertebræ*, & pleræque *costæ*, carne ac cute suà denudata omnia, non spinas piscium atque serpentũ similant, sed vera quadrupedum, aut auium ossa æmulantur. *Pellis* tamen siue cutis, qua totum animal obducitur, serpentina potius videtur, quàm alterius vllius bestiæ, licet squamosa non multùm sit. *Color* varius, præcipuus est viridis cum cæruleo, subluteo, & nigricante mixtus. In dorso, & supinà corporis parte magis virescit, sub collo, ventre, & prona parte magis flauescit. Atque hæc succincta quidem, genuina tamen, & verissima animalis huius, non à circulatore aliquo artificiosè compositi, sed à Deo, ac Natura realiter in lucem producti, est expositio. Quod sicuti verbis in charta, ita lineamentis suis in tabella expressum, curiosi lectoris oculis, & menti exhibere voluimus, idq. eo libentius præstitimus, quòd certissimè sciamus, à nullo Zoographo, ita exactè descriptum, atque concinnè eiusmodi *Draconem* depictum, veluti hìc factum, vnquam fuisse.

Similis & tam accurata animalis huius descriptio vix à quoquã alio est facta.

Artificiosus Draco à Calceolario proponitur.

Prodijt nuper magnum satis opus, cum figuris pulcherrimis in æs incisis, naturalium rerum mirabilium, quæ in celebri *Calceolarij Veronensis* museo iamdudum conseruantur, in quo dum verum Draconem nunquam forsan scriptor vidisset, nedum habuisset, coactus fuit falsum, vt ipsemet *Calceolarius* fatetur, nobis proponere ex *Raia* pisce, à circumforaneo, nisi fallor, quodam concinnatum, de quo hæc eius verba habentur: *Monstrosum hoc animal, quod spectandum exhibetur, formam illius virulentissimi Basilisci imitari dices, verum scias, ne quid mendacij hoc nostro in Nomenclatore reperiatur, Basiliscum non esse, nec Draconem, sed esse piscem maris alumnum, Raiam nimirum leuem, in hanc formam manu artificis fabrefactam.*

Aristoteles nũquã serpentes bipedes admisisset.

Quod si ex *Aristotele* sciscitatus esses, an **Natura** vnquam serpentem bipedem produxisset? per omnia tibi sacra, iuraq. hoc nunquam ab ea factum, nec fieri posse iurasset, hic enim, *Gaza* interprete, ipse lib. 1. cap. 5. hist. animal. scripsit: *Enimuerò alijs pedes Natura dedit, alijs negauit, & quæ obtinent pedes, aut binos hæc habent, vt homines vt aues, duo hæc tantummodo genera, aut quaternos, vt lacertæ, vt canes: aut plures vt Centipedes & apes.* *Augustinus Niphus* ad hunc locum ait, *non esse alia bipeda, quàm homines & aues.* *Iulius Cæsar Scaliger* quoque hunc textum ita vertit: *Animalium præterea quædam pedes habent, quædam non habent, & illa quidem aut binos, vt homo & auis sola.* Rectè *Scaliger*, ita enim

Digitized by Google

enim Græcè Aristoteles loquitur. *Καὶ τῶν ἐχόντων τὰ μὲν δύο πόδας ἔχει οἷον ἄνθρωπος καὶ ὄρνις μόνα*. Erit igitur hic *Dracunculus* noster, cum homo non sit, & *Serpens* ex Aristotelis doctrina, esse nequeat, erit, inquam, *ὄρνις*, hoc est *auis*. Nam eodem libro cap. 24. ait: *Caret pedibus omne genus Serpentum vt pisces*. Idem lib. 5. hist. animal. cap. 4. *Quæ autem pedibus carent*, inquit, *& longo sunt corpore vt Serpentes, vt murena, ijs coitus complexu mutuo supinarum partium agitur*. Et licet hic ex aliorum sententia *Serpentibus alas* quoque dare voluerit, *pedes* tamen nusquam concessit.

Ex Aristotelis mente Draco noster esset potius auis quam serpens.

Quamuis enim *pedes lacertis* tribuerit, hos tamen à *Serpentibus*, quos *apedes* perpetuò dixit, separauit. Itaque 2. hist. animal. cap. 17. ait: *Genus Serpentum omnia ferè proxima lacertis, ex terrestri ouiparo genere habere species, si pedes ijs demas, longitudinem addas*. Et vt demus *lacertos* etiam ex *Serpentum* genere quodammodo esse, quatuor tamen his semper, veluti & *Crocodilis*, binos verò pedes nunquam assignauit.

Serpentes vbiq; apedes nō pedatos, minimè bipedes Aristoteles statuit

Veruntamen hic aliquis Aristotelis sensum mentemq. explorare meritò posset, quomodo solam *Auem* cum *Homine bipedem* esse statuerit? Cum tamen *Vespertilio bipes* quoque sit, & auis tamen minimè censeatur, est quidem *volucris*, sed non *auis*, hoc est *ὄρνις*. Aristotelis hæc, non mea doctrina est, sic enim loquitur lib. 1. hist. animal. cap. 5. *Scaligeri* versione: *Volucres autem alia pennis prædita sunt, vt aquila, & accipiter: alia earum loco membranas, vt apes, & scarabæus: aliæ corium habent, vt vulpes & vespertilio, pennatorum igitur genus auis vocatur, (ὄρνις καλεῖται) reliqua duo genera vnum nomen, quo dicerentur, non habuere*. Vespertilio igitur cum pennis careat, auis non erit, hoc est *ὄρνις*, & bipes tamen est, quare pulchrè de hoc animali hoc eodem loco *Scaliger*: *Mirum animal*, inquit, *bipes, quadrupes, ambulans non pedibus, volans non pennis, videns non luce, cæcus in luce, extra lucem luce vtitur, in luce luce caret, auis cum dentibus, sine rostro, cum mammis, cum lacte, pullos etiam inter volandum gerit*.

Vespertilio an auis sit.

Vespertilio mirum animal.

Possem & ego ad vespertilionem, cuius exquisitum sceleton inter alia colligatum teneo, symbolam meam conferre, nisi parergon censerem. Hoc interim reponendum illis volo, qui arguere possent, *vespertilionibus* pedum nullum vsum esse, cum dixerit contrarium Aristoteles lib. 1. hist. animal. cap. 1. *Animal quod volucre tantum sit, vt piscis natatile solummodo est, nullum nouimus, nam & quæ pennis cuteis volant, ingredi possunt, vnde vespertilioni etiam pedes sunt, & vitulus marinus pedes habet minutos*. Pedes igitur vespertilioni ad ingrediendum concessit *Philosophus*. Verum de *aue Paradysea* quæ apes esse, & semper volare creditur, de qua noster hoc libro author etiam, nos fortè in secundo tomo disputabimus.

De vespertilione etiā rari aliquid author afferre posset.

Vespertilio pedibus suis vtitur.

An dentur aues apedes?

Nunc ad *Dracunculum* redeamus. Hunc igitur bipedem esse cum constet, *hominem* autem dicere nefas sit, & *auis* esse nequeat, quod pennis non sit vestitus, & à *Serpentum* numero, quia binos pedes habet, excludatur, *vespertilionem* vt facias, ex Aristotelis decretis, solum restat. Atqui *vespertilio* plurima habet, quæ *Dracunculo* minimè competunt, & vt alia taceam, cutis sola reclamat, quæ in hoc est squamosa, & glabra, in *vespertilione* pilo-

Nescitur ferme ad quod animaliū genus noster Dracunculus sit reducendus

sa, & villosa, qualis fermè in muribus esse solet, sic vndique sunt angustiæ.

Dantur serpentes pedati & quidem bipedes aduersus Aristotelis decreta. Draco Anglus celeberrimus Pirata orbis vniuersi maria nauigauit.

At nos, vt vt Aristoteli cōtrariū id visum fuerit serpentes esse bipedes, ex diligenti tamen itinerum atque nauigationum lectione, vtriusque orbis tam occidui, quàm surgentis solis, comperimus *Dracones*, seu mauelis dicere, *Serpentes alatos*, atque *pedatos* simul, & duobus quidem solis pedibus ingredientes, non rarò visos fuisse. Huiusmodi *Dracones* memorabilis ille pirata, qui vniuersum terrarum orbē circuiuit, & in vastissimo Oceano, infinitas propemodum naues deuorauit, hoc est prædam immensam, opimamq. domū reduxit, *Draco*, inquam, iste *Anglicus*, in secunda itineris sui parte *Gallico* idiomate *Parisijs* excusa, paginâ 109. quando de *Regno Congi* loquitur, hæc habet. *Ibidem conspiciuntur etiam animantes altitudine Arietis quæ alatæ sunt, quemadmodum Dracones. Caudam habent, & rostrum oblongum, pluresq. dentium ordines. Vescuntur crudis carnibus duosq. tantum pedes habent. Pellis est illis rubra, viridibus & cæruleis maculis conspersa. Iisdem coloribus cernuntur ibidem chamaleontes*. Fuit autem hìc *Draconi Anglo* sermo de Serpentibus, viperis, & huiusmodi venenosis ac nocentibus bestijs.

Americus Vespucius Florētinus in America Dracones bipedes vidit.

Inuenio hæc præterea in decima descriptionis *Americæ* parte, & illa quidē nauigatione, quam primā in *Pariam Americus Vespucius Florentinus* tentauit, & regionem hanc à suo nomine sicut hodieq. remanet, *Americam* appellauit. *Ibi populum quendam offendit piscationi operam dantem, & complures ibi casas Hispani conspexerunt, quas piscationem exercentes (hi populi autem qui erant ad quatuor millia conspectis Hispanis aufugerant) ac varij generis feras piscesq. elixantes atque torrentes ibidem construxerant. Inter alia serpens alatus craticulæ ligneæ erat impositus, qui in maximum stuporem Hispanos conuertit. Paulò longius progressi, in reliquis tugurijs complures eiusmodi Serpentum viuos offenderunt, quorum pedes vinculis alligati, fauces funibus constricta erant, ne quid hominibus damni inferre possent, quemadmodum vrsis, canibus, equis, alijsq. feris capistra inijcere solemus. Vsque adeò immane tuebantur, vt abs contactu illorum prorsus Hispani abstinerent*. In pictura, quæ hoc in libro conspicitur & bestiam hanc exprimit, pedes bini saltem appinguntur. *Petrus Bellonius observationum* suarū lib. 2. cap. 70. *Habet Ægyptus*, inquit, *multos præterea Serpentes, quorum non meminimus: quæ de nocentioribus dixisse satis est. Quoniam porro condita atque integra quorundam Serpentum alis & pedibus præditorum (quos ex Arabiæ parte in Ægyptum aduolare ferunt) corpora vidimus, vnius ex ijs Iconem lectorum oculis subijcere voluimus, plura de eo in libro de Serpentibus dicturi*. Veruntamen, vt diligentem omnem etiam curam adhibuerim, hunc *Bellonij* librum tamen de *Serpentibus* conquirere non potui, quare quæ de similibus *Draconibus* scripserit, me fugit. Hoc scio, cuius figuram in his obseruationibus suis proposuit, ad nostri *Dracunculi* imaginem proximiùs accedere, quàm ad aliarum vllam à nobis ex alijs authoribus, excepto *Herodoto*, allatarum.

Bellonius depingit Dracūculū nostro valde similem.

Huic non absimilē Pareus proponit. Plinius de nostro Dracone nihil habet.

Consimilē prorsus figurā *Ambrosius Pareus* lib. 1. depinxit. Verùm quid *Dracones* sint, & vnde veniāt, nō docuit, sola illa quæ *Plinius* habet, attulit, quæ ad rē nostrā nihil faciūt, hic enim de *Dracūculo* nostro ne sōniauit quidē, verùm magnos serpētes quosdā, vt supra memini, *Draconum* nomine afficere voluit. Addit *Pareus* aliū maiorem tricornem, monopodem hunc, aut multipidē dicas, haud

sciaş

ſcias, vno verbo monſtroſam potius quam naturalem beſtiam. Hi ambo *Dracones* ab alijs omnibus animalium ſcriptoribus, quos ego vidi, vt delineantur, ita minimè explicantur, vt probabile valde ſit, vnum ſcriptorem ab altero hos mutuos accepiſſe. Quod autem inter noſtrum verum & hos diſcrimen intercedat, poſteriùs paulò declarabo.

Dracones à diuerſis ſcriptoribus ijdem mutuati videtur propoſiti.

Cardanus tamen lib. 9. *Subtilit.* ſe nobis opponit & ſerpentes alis, ac pedibus priuat. Rationem hanc aſſignat: quia ſic pernices & pernicioſi maximè ſimul forent, quod *Naturæ* benignitas non permittit. *Ea de cauſa*, ait, *nullam autem venenoſam Natura fecit, aut ſi fecit facietue, debile venenum illi erit, vt veſpa, aut non magna, aut diuturna, aut non frequens & puſilla, aut in deſertis locis habitabit. Manifeſtum eſt igitur ex fine ipſo, cur Serpentes ſine alis & pedibus ſint.* Sed & finis huius rationem adduxit, quòd putauerit nimirum, venenum horum ex ſiccitate nimiâ eſſe ſicciſſimæ ſubſtantiæ, quare æquum fuiſſe, vt cornua, vngues, oſſa, & plumæ venenoſorum carnibus animalium immiſcerẽtur, vt hæc ſicciora ita efficerentur & nocentiora. Quæ *Scaliger* in *Exercitationibus* ſuis aduerſus hæc diſputauit, videre poſſunt, quibus otium commodum magis eſt. Ego verò eundem *Cardanum*, vel hoc ipſo in loco, nõ ſatis ſibi conſentanea docuiſſe mihi perſuadeo, quando adhuc venenoſiores *Serpentes* illos, quibus vngues & cornua non carnibus immixta fuerunt, ſed extremitatibus eorũ adnata, ſcripſerit: *Serpentem verò*, ait, *quicunque etiam vel in cauda vngulam vel in fronte cornu habent, immodicè ſicci ſunt, atque ideo pernicioſiſſimi. Vt igitur Serpentes veneno præditi eſſent, pilis, plumis, cruribus, alijsq. carere debuerunt, & parum etiam bibere his neceſſe fuit, & vt oculi ruberent. Hac de cauſa nulli ferme piſces venenoſi: quod ſi ſint, ſicciſſimæ parte tales ſunt, vt lepores marini felle, & ſpinis aranei piſces.* Hæc omnia, & quæ *Scaliger* cõtradicit, ſub incudẽ ad longũ referre, nunc nõ licet, nec libet, alio id loco fiet.

Cardanus alas & pedes ſerpẽtibus adimit.

Rationem huius adducit.

Cardanus contraria ſuis decretis docet.

Scaliger aduerſus Cardanum.

Hoc ſolum pro aſſerendo, confirmando, & à dolis fraudibusq omnibus eximendo *Dracunculo* noſtro, ex alio *Cardani* lib. de *Rerum varietate* nempe, cap. 29. lib. 7. attuliſſe, & *Cardanum* nolentem volentem veritati aſſenſum præbere debuiſſe, mihi ſufficeret, huiuſmodi prorſus, vt ego opinor, *Dracunculos* ab ipſo *Pariſijs* viſos, qualis noſter eſt, iam dudum fuiſſe. Hęc cõcepta ipſius, dicto iã loco, ſunt verba. *Sed de Serpentibus alatis, dum Lutetiæ eſſem, quid viderim apud Gulielmũ muſicum referam. Habebat ille quinque tales, quales nunc deſcribam: qui cum omnes diuerſis temporibus habiti eſſent, formà verò eadem penitus, indicabat non fuiſſe commentitios: neque enim diuerſi homines, eadem ad vnguem, & maximè diuerſis temporibus fingere poſſunt. Erant autem bipedes alis exiguis, vt vix volare poſſe crediderim. Caput paruum & Serpentum capiti ſimile: Color lucidus, plumæ nullæ, nec pili. Magnitudo eius, qui præcellebat alios, cuniculi. Præſtitiſſet ſi confictì fuiſſent, alas tam grandes addere, vt poſſe volare exiſtimarentur: delatos ex India conſtat: Dracones vulgus vocat.* Hos ego, vt iam ſcripſi, noſtro *Dracunculo* congeneres fuiſſe conijcio, quamuis notas omnes, quæ in noſtro ſunt, non expreſſerit *Cardanus*. Pedes verò *Draconibus* quoque *Scaliger* dedit *Exercit.* 189. *Draconibus autem crura eſſe, & notum eſt, & puerilia illa eſſe*, inquit, *vt Serpentes veneno præditi eſſent, oportuiſſe eos carere cruribus propterea, pilis, plumis, & parum bibere.*

Cardanus tamen alatos & pedatos & morbo ferme ſimiles Dracones quinque Pariſijs vidit.

Scaliger quoq; pedes Draconibus conceſſit.

Inuenio præterea in Geſnerianis notis ſequentia verba ex *Brodæi Miſcellan.*

Brodæus alatũ Draconem in Gallia visum esse testatur. Hoc testimoniũ tamen est contra Cardanum.

lib. 3. cap. 1. *Esse porrò Serpẽtes quosdã mẽbranaceis pinnis alarũ instar uentos, memoriæ proditur: quod ætate nostra ita esse compertum est. Delatus enim est ad Franciscum Gallorum Regem Draco pennatus, apud Sanctones à rustico, cum in eum inuolaret, ligone cæsus: hunc multi eruditi, spectataq. fidei homines se vidisse nobis testati sunt. Putabant autem ex transmarinis regionibus, vento pulsum, in eam prouinciam emigrasse, nam Gallia monstris einsmodi caruit.* Hic licet *pedum* nulla fiat mentio, volui tamen *Cardano* auctoritatem hanc oculatorum testium opponere, quia præter crura serpentibus, etiam alas ipse iniquo iure adimere conatus fuerat.

Author purgat se a prolixitate & arrogãtia.

Aurea dicta Senecæ & Clem. Alexandrini philosophiæ studiosis considerãda.

Hic beneuolus mihi lector meus rogandus, ne aut prolixitatem meam, in enarrandis authorum dictis accuset, aut in ijs refellendis arrogantiam culpet: *Ipsorum enim dogmatum conflictus, dum inter se conferuntur, veritatem conciliat, vnde sequitur cognitio,* inquit *Clemens Alexandrinus*. Est quidem vna via veritatis, sed in eam tanquam in fluuium, alia aliunde fluenta influunt. Et cum Seneca meo, ad posterius, hoc regero. *Non me cuiquam mancipaui, nullius nomen fero, multum magnorum virorum iudicio credo, aliquid meo vindico, nam illi quoque non inuenta, sed quærenda nobis reliquerunt, & inuenissent forsan necessaria, nisi & superflua quæsiuissent. Multum illis temporis, verborum cauillatio eripuit, & captiosæ disputationes, quæ acumen irritum exercent. Nectimus nodos, & ambiguam significationem verbis alligamus, deinde dissoluimus.* Quare alio idem loco indignabundus, in has querelas erumpit. *Pudet me, in re tam seria senes ludimus. Mus syllaba est, mus autem caseum rodit. Puto nunc me istud non posse soluere, quod mihi ex ista sententia periculum imminet? quod incommodum? sine dubio verendum est, ne quando in muscipula syllabas capiam, aut ne quando, si negligentior fuero, caseum liber comedat. Nisi fortè acutior est illa collectio. Mus syllaba est, syllaba autem caseum non rodit, mus ergo caseum non rodit. O pueriles ineptias! in hoc supercilia subduximus, in hoc barbam demisimus, hoc est, quod tristes docemus & pallidi.* Hæc studiose rerum naturalium indagator, aurea tibi dicta sunto. Tempus, cuius exigua nobis relicta est portio, non inutilibus, & nugacibus verbis, sed & frugiferis rebus impende, & cum eodem *Clem. Alexandrino,* nulli te sectæ addicas, *Philosophiam non Stoicam, non Platonicam, non Epicuream, non Aristotelicam, sed quæcunque ab his sectis rectè dicta & facta videris, hoc totum selectum Philosophiam dicas.* Et quæ cum sacris magis literis congruit, hanc toto animo exosculare.

An Dracũculus hic ad serpentes pertineat?

Verùm & nos temporis rationem aliquam ducamus, & ad finem tandem properemus oportet. Ad quem priusquam perueniamus, explorare operæpretium fuerit, sit ne *Dracunculus* noster ex *Serpentum* progenie oriundus? Ad hoc quæsitum, si *Aristotelis*, & *Plinij* doctrinam sequi velis, negando, si *Naturam* consulere malis, affirmando respondebis.

Ex Plinio probatur, non ad serpentes illũ attinere. Idque eo argumento quia cornu verum habet.

Cornu in primis corneum, non carneum obstat, ne *Serpentem* ex horum decretis authorum esse credas. Quamuis enim *Herodotus* lib. 2. dicat: *At circa Thebas sunt sacri Serpentes, nihil omnino hominibus noxij pusillo corpore, binis præditi cornibus, è summo vertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt, huic enim Deo illos sacros esse prædicant.* Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. *Cornua quoque referat, multis quidem & aquatilium, & marinorum, & Serpentum data esse modis.* Ait tamen, *quæ verò cornua intelligantur, quadrupedum tantùm generi concessa esse.* Idem

Cochleis

Digitized by Google

Cochleis ad prætentandum iter (scilicet data sunt cornua) *corporea hæc sicut cerastis* (hoc est serpentibus huius nominis) *aliquando & singula*. Itaque ex *Plinij* historia, habemus quidem *Serpentes cornutos*, verùm non duris osseisque, sed mollibus, & vt, ipse loquitur, corporeis cornibus insignitos. Noster autem *Dracunculus*, vnicam omnino corneæ, & durissimæ substantiæ, in apice capitis gestat, *cornu* inquam verum, non *Cristam*, quam aliqui *Draconibus* attribuerunt. Quare idem *Plinius* lib. 8. cap. 12. *Id modò mirum*, ait, *vnde Dracones cristatos Iuba crediderit*. Et laudato iam supra loco, cum de animalibus, quæ cristas habent egisset, *Draconum enim cristas qui viderit*, inquit, *non reperitur*.

Aristoteles autem lib. 2. Histor. anim. cap. 1. Cum de animalibus, quæ cornua gerunt, sermonem institueret, *Serpentum* minimè recordatur. Et *bisulca quidem sola facit, vt plurimùm cornigera*. *Oryx* ipsi quoque *bisulcus* cum sit, non bicornis tamen, sed vnicornis existit. Et *Asinus Indicus*, *solipes* non bisulcus, *monoceros* est. Hoc eodem porrò capite cum *Plinio* probè congruit. *Quæ autem cornuta sunt, eadem omnino quadrupeda esse certum est*, ait, *nisi quid per translationem cornu habere dicatur: quemadmodum Ægyptij de Colubris Thebanis perhibent, quasi aliquid illis veluti vestigium cornu extuberet*. In nostro verò *bipede Dracunculo*, non quadrupede, *Corniculum* non per metaphoram & translationem, sed realem essentiam, atque existentiam, non molle, ac tenerum, sed durum & osseum prominet. Quin & *rostri cuspis* merum quoddam *cornu* existit. Et quod mireris planè, ac præter *Aristotelis* doctrinam accidisse dicas, animal hoc nostrum superioribus incisorijs dentibus, cùm iure carere debuisset, quia cornigerum est, hoc tantum abest vt ita sit, vt hos etiam inferioribus comparibus suis & correspondentibus, triplo maiores auctiores atque longiores obtinuerit. Hoc ipso enim, & libro & capite *Philosophus*: *Sunt alia vtrimque dentata*, inquit, *alia altero dentium ordine carent*. *Quæ enim cornua gerunt, hæc non dentata vtrimque sunt, quippe quæ primoribus maxillæ superioris careant dentibus. Quamquam sint nonnulla, quæ cornibus vacent, & vtrinque dentata non sint, vt Cameli*. Non igitur mirum est, si in *Camelo* contra Naturæ legem & *Aristotelis* regulam, hoc euenit, posse ijsdem aduersari decretis *Dracunculum* etiam nostrum, qui licet corniger sit, dentibus tamen nullis in superiore maxilla sit destitutus. Verùm de cornibus plura in sequente, & vltimo capite hoc nostro, vbi de *Scarabæo cornigero* seu *Tauro volante* agemus, suppeditabimus. Hoc interim pro more, & amore meo, *Philosophiæ Tironi* meo inculcandum denuo censeo, *plurima vera esse, quæ parum sunt credibilia*. Venire veritatem etiam interdum in lucem, non quæsitam. *Et interdum ita perspicua est veritas*, ait *Seneca*, *vt eam infirmare nulla res possit, interdum tamen est adhibenda vis veritati, vt eruatur*. Quod si nos quandoque aduersus *veteres* hoc ipsum disputando præstamus, id non calumniandi illos, per quos plurimum profecimus, sed ab erroribus eorum, si qui irrepserint, iuniores tutandi fit gratiâ. *Tantam enim*, ait *Cicero*, *semper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiusq. hominis ingenio, aut arte subuerti potuerit. Et licet in causa nullum patronum aut defensorem obtineat, tamen per seipsam defenditur*.

Hoc ipsum ex Aristotelis doctrina discitur.

Cõtra Aristotelis decreta corniger Dracũculus est, & dentes omnes habet.

Adhortatio ad Philosophiæ studiosos.

Videamus vlterius si placet, an *dentes* in hoc *Dracunculo Serpentini* sint necne? *Aristoteles* 2. hist. anim. cap. 17. *Gaza* interprete, *Dentes exerti omnibus sunt*, ait,

Probatur argumento dentiũ non pertinere ad Serpentes.

ait, *Serpentibus*. *Scaliger* ad hunc locum, *Illud nequaquam excusatur*, inquit (in *Gaza* videlicet) *cum* Καρχαρόδοντας *interpretatus est exertos dentes. Nam neque id sonat vox Græca, neque verum est, neque exerti sunt duo illi, quos longissimos tradit Plinius, quanquam præ cæteris exstent*. Bene hæc *Scaliger*, sed ante ipsum priùs hæc *Niphus* aduerterat, hæc enim in explicatione textus huius, verba eius leguntur. *Deinde quales sint dentes narrat* (scilicet *Aristoteles*) *& dicit dentes* Καρχαρόδοντας, *idest serrati omnibus sunt. Nescio cur Theoderica* (hoc est *Gazæ*) *translationes habent exertos? cum hoc sit contra sensum. Patet Serpentes habere dentes serratos, & non exertos. Est etiā contra verbum Græcum, nam* Καρχαρόδοντες *interpretamur dentes serratos, siue asperos, vel inflexos, siue vallatos*. Sed ambo hi tàm *Augustinus Niphus*, quàm *Iulius Cæsar Scaliger*, à *Plinio* hoc ipsum discere iam olim potuerunt, qui lib. 11. cap. 37. *Dentium tria genera*, ait, *serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes, ne contrario occursu atterantur, vt Serpentibus, Piscibus, Canibus*. Quales reuera in *Viperis* & alijs *Serpentibus* inueni, non erectos tamen, sed recuruos. Ast narro tibi, mi lector, *Dracunculi* nostri *dentes* non *Canum*, sed *Felium*, vno verbo, *Leonum dentibus* simillimos esse, quibus ad vnguem comparantur. Ad quos accedunt etiam illi, qui in *Tigre* & *Lynce* videntur. Quare ne *crambem bis coctam* tibi apponam, & eosdem *Leoninos dentes* hic denuo repetam, depingam, atque enumerem, remitto te ad operis huius mei paginā quingentesimam & trigesimam, vbi sufficienter eos enarratos, atque delineatos offendes. Igitur nec *dentes*, vt vides, *Dracunculum Serpentibus* associabunt, neque ad *Nicandri Dracones* pertinebit, his enim ille triplicem *dentium* ordinem hisce verbis assignauit, & *palearia* appendit.

Idq. ex dictis Aristotelis.

Gaza à Scaligero reprehēditur & bene quidem.

Plinij doctrina de dētibus serpentum.

Dracunculi nostri dētes nō sūt serpentini, sed merè Leonini.

Formosa apparet species, pulchro illius ore,
Triplice conspicui se produnt ordine dentes;
Magna sub exigua scintillant lumina fronte,
Tinctaq. felle tegunt mirum palearia mentum.

Quid de *rictu* huius, de *auribus, collo, pectore, costis, ventre* dicam? *Rictus* huic bestiolæ pro exiguitate maximus est, vt si verum est, quod *Plinius* monet, quæ illum grandem habent animalia, laniatu viuere, hunc etiam *Dracunculum* rapacem, & laniatorem dicas necesse habeas. Et quamuis haud nesciam, *Serpentibus* plurimis, adeòq. *Draconibus* supra à me traditis, apertissima ora esse, vt *ceruos* quoque integros deuorare valeant: *Solinus* tamen cap. 32. veris *Draconibus* rictus nequaquam magnos, sequentibus verbis attribuit. *Porrò veris Draconibus ora parua, & ad morsus non dehiscentia, sed arcta fistula, per quas & trahunt spiritus & linguas exerunt. Quippe non in dentibus vim, sed in caudis habent, & verbere potius, quàm rictu nocent.*

Draco hic habet rictū magnum.

Solinus cōtra Draconibus ora parua attribuit.

Auriculæ præterea nulli datæ sunt *Serpentum* generi. Hoc *Plinij* est edictum, loco iam nuper citato. *Sed auriculæ*, inquit, *omnibus animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino, atque Delphino, & quæ cartilaginea appellauimus, & viperis. Hæc cauernas tantùm habent, aurium loco, præter cartilaginea & delphinum, quem tamen audiri manifestum est, nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti sono, quonam modo audiant mirum. Simili modo squamigeris atque Serpentibus*, scilicet cauernæ tantum ad auditum. Hæc *Plinius* more suo solito, ex *Aristotele* compilauit,

Serpētibus desunt auriculæ.

Digitized

lauit qui & ipse meritò est audiendus. Lib. 1. cap. 11. hist. animal. *Eorum quæ sensum obtinent audiendi, alijs auriculæ sunt, alijs desunt, meatusq. patent ipsi audiendi, vt ijs quæ pennà, aut cortice, squamàue integuntur. At ea quæ animal generant omnia auriculas habent, excepto vitulo marino, & delphino, & reliquis ita cetarijs. Vitulus ergo marinus continet manifestos, quà audit: at delphinus audit quidem, sed nullis cauernis, quæ vicem præstent aurium.* Ast *Dracunculus* noster, tantùm abest, vt serpentum more *auriculis* careat, vt *Apuleianis* etiam fermè pares gerat, & subrigat.

Dracunculus noster auriculas magnas habet.

Vituli marini cum vterque scriptor hìc meminerit, de hoc quid mihi compertum sit, simul apponam. Nudius tertius cum *Principe* nostro *Cæsio*, hunc viuum in clathris ligneis prægrandem, decem circiter pedes longum, hìc *Romæ* visum iuimus, extra aquam (nisi quod eàdem subinde perfundatur,) vltra menses duos conseruatum, in mari *Neapolitano* captum, & huc perlatum. Est autem hic quartus, quem à triginta annis in VRBE vidi, & priorum omnium maximus: & is ipse planè, quem *Rondeletius* lib. 6. cap. 6. priori loco describit, ad posteriorisq. differentiam (qui maris Oceani est) maris Mediterranei incolam facit. Hunc *Princeps* diligenter depingi curauit, cuius in *secundo* nostro *tomo*, Deo fauente, mentio fiet. Quod hìc innuam, aliud non habeo, nisi nos omnes miratos maximè fuisse, cum *auricularum* nulla, imò cauernarum, & foraminum vix vlla vestigia apparerent, per quæ vox intimiùs penetrare potuisset, hunc tam exactè tamen *heri* & *magistri* sui vocem audijsse, & tam promptè ad hanc obedijsse, vt quoties illum *Cola*, *cola* vocitaret, hoc nomine audito, confestim toto contorto ad hunc corpore, perrexerit. Græcis *βοῦς* à boatu, quem edit, *Virgilio Phoca*, alijs ferè omnibus *Vitulus marinus* appellatur. Hunc præcipuè boatum edit, cum ipsi esca sua, hoc est, pisces monstrantur, quorum triginta & plures libræ vix singulis ei diebus sufficerent. Qui hunc circumferunt, & populo monstrant, *Lupum* & *Draconem marinum*, quàm *Vitulum*, appellare malunt. *Draconem* quidem, licet cum hoc similitudinis nihil habeat, vt nouitati pretia addant, *Lupum* autem, vt *Rondeletius* quoque refert, quia inferior maxilla lupinam refert, *Vitulum* verò, cùm ob boatum, tum quia *naribus* est *vitulis* terrestribus affinis, & vt ego iudico, capite ipsis quoque non valde dissimilis, si auriculas haberet; reliqua non persequor.

Vitulus marinus satis magnus ab authore Romæ visus.

Hic auriculis carens exquisitè tamen audit.

Hûc herus suus vocat Draconem & Lupum marinum. Cur vitulus vocetur.

Quis autem verus sit *Draco* & *Dracunculus marinus*, ego quoque eò inclino, non esse *Serpentem marinum*, qui Græcè *ὄφις θαλάσσιος* appellatur, quem errorem aliqui ex *Plinio* haurire potuerunt: non esse *Hippocampum*, quem pro *Dracone Matthiolus* nobis substituit: non *Trachurum*, quem Iouius de *Piscibus Romanis* agens, nobis persuadere conatur: verùm esse illum, qui *Δράκων Græcis* antiquis, recentioribus verò *Dracena*, *Romanis* nostris hodie *Tragina*, *Latinis* & *Draco marinus* & *Araneus* nuncupatur. In harum mare controuersiarũ, plenis nunc velis inuolare mihi non est animus, adeat suadeo, si quis his studijs capitur, vt veritatem nanciscatur, 10. cap. *hist. anim. aquat. Hippolyti Saluiani* Medici olim *Romani* nostri, quod incomparabile opus, ita ingenij sui fœcunditate, atque figurarum ære excusarum venustate illustrauit, vt palmã, qui in hoc stadio cucurrerunt, cursuriq. sunt, præripuerit facilè omnibus. Eòq. magis egregius ipsius cona-

Quis sit verus Draco marinus.

Hippolyti Saluiani scriptoris de piscibus encomium.

conatus est laudandus, quòd dispendiosum quidem, ast vtilissimum hoc opus à magnis etiam *Principibus* ipsi inuidendum, sed imitandum tamen, proprijs sumptibus, adiutrice industriorũ artificũ manu, domi suæ edolauit, veluti filius ipsius *Gaspar Saluianus* adhuc in viuis, & illis qui amœnioribus Musis delectantur omnibus charissimus, mihiq. amicissimus, nuper nobis est contestatus.

Collum in hoc Dracone auē potius quàm serpētē repræsentat. Nec costæ serpentum cũ Dracone conueniunt.

De *Collo Dracunculi* nostri, quid aliud dicam? quàm quod supra quoque insinuaui, hoc è *thorace* sursum elatum, non autem rectà lineà antrorsum protractum *auem* iustiùs longè æmulari, quàm *Serpentem*.

De *costis* hoc habe. Aristoteles lib. 3. hist. animal. cap. 17. *Serpentibus*, ait, *costa totidem, quot dies mensem integrum complent: singulis enim tricena*: In vtrouis autem *Draconis* nostri latere, quatuordecim *costas* inuenio, quibus si duas addas *clauiculas*, habebis tricenarium numerum, erit igitur *serpens*. Bene habet. At tamen existimo ego, Aristotelem in quouis latere voluisse tot costas, quot dies sunt in mense, atque sic omnes sexaginta essent. Hoc ex capite 15. lib. 1. hist. anim. eruo. *Dorsum pone pectus est, cuius partes scapula, & spina, infraq. è regione ventris, lumbi habentur, communes autem partis superioris, inferiorisq. costa octona, nam de hominibus gentis turdulorum (Scaliger* legit *lygniorum*, λυγύων enim *Aristoteles* habet, alij *Ligurum) quos septenis costis ferunt creari, nullius idonei authoris testimonio constat*. Recenset igitur Aristot. non vtrorumque, sed singulorum tantùm laterum costas, quomodo enim omnes hominis costæ octonæ saltem essent?

Probè Aristotelé *Plinius* imitatus est lib. 11. cap. 37. *Pectus*, ait, *hoc est ossa* (alij legunt costas) *præcordijs & vitalibus natura circumdedit, at ventri quem necesse erat increscere, ademit, nulli animalium circa ventrem ossa: Pectus homini tantùm latum, reliquis carinatum, volucribus magis, & inter eas aquaticis maximè. Costæ homini tantùm octona, suibus dena, cornigeris tredecim, serpentibus triginta*. *Dalecampius* ad hunc locum hoc optimè animaduertit. *Lego verò costa homini tantùm duodena, nisi fortè superiores* (quæ excusatio in Aristotele forsan quoque locum habebit) *octonas tantùm intelligat veras, & legitimas, non adnumeratis quatuor spurijs*.

In Dracone hoc costæ non in pectore solùm, sed in ventre etiã inferiore existunt.

Verùm, & alia ex hoc *Pliniano* loco animaduersio suboritur, cum ait: *Nulli animalium circa ventrem ossa*. Quam legem dudum priùs Aristoteles decreuerat, lib. 3. hist. anim. cap. 7. his conceptis verbis: *Pectus etiam costis impositum est, qua quidem aduersa inter se coeant, cum reliqua breuiores sint, quàm vt facere idem queant, nullum enim animal est, quod circa ventrem os habeat*. Paulò aliter hæc vertit *Scaliger*, sed quæ id, quod nos intendimus, non mutant. Ast nostro in animali certissimum est, dictas vtrimque quatuordecim *costas*, non *pectoris* solummodo regione comprehensas, sed per *ventrem inferiorem* quoque dispositas, vsque ad *os sacrum*, vbi *coccyx* & *cauda* incipit, pertingere, & has quidem, vera *ossa*, non *spinas* quales in piscibus sunt, apparere, & esse, sole meridiano clarius patet.

Determinatur ad serpentes potiùs quàm alia animãtia Draconem esse referendũ.

His tamen omnibus modò allatis obiectionibus non obstantibus, & haud quicquam proficientibus, si quis me iudice, decernendum iubeat, ad quodnam animalium genus *Dracunculum* reducendum censeam? Ego inter *Serpentes* potiùs, quàm vlla alia in specie animalium ipsi remanendum iudico.

Hoc

Hoc enim mihi concedat æquissimus lector, nullus dubito, tam insignibus instructum membris, tam varijs ornatum organis animal, ex *putredine* minimè emergere potuisse. Ex *verme* etiam quòd oriatur, vix est probabile, ex *ouo* igitur excludatur, aut *viuum* è matre sua enascatur oportet. Rationes huius decreti.

Ouipara autem vel *exanguia* sunt, vel *sanguinem participantia*. *Illa* aut mollia, testacea, crustacea vel insecta sunt: nullum ex his, *Draco* est. *Sanguinea* autem *ouipara* vel volant, vel natant, vel incedunt. *Volatilia* solæ *aues* sunt, quæ non sufficit, quod alas ad volandum possideant, sed plumis insuper ac pennis vestiri necesse habent, horum in *Dracunculo* nihil est. *Natatilia* omnia *pisces* sunt; vel *Serpentes* etiam *natrices* dictæ, verùm hæc omnia pedibus nullis egent, nisi *amphibia* sint. *Ouipara terrestria*, vel *ἄποδα*, hoc est sine pedibus, vt *Serpentes*, sunt, vel *pedata*, eaq. quadrupeda, quæ cum *Serpentibus* plurima communia habent, & pleraq. sunt *amphibia*. Sunt tamen ex aquaticis hisce aliqua, quæ ouum quidem intra se generant, & ex hoc postea fœtum viuum edunt, quòd & *vipera* cum paucis quibusdam *Serpentibus* molitur. Diuisio animalium.

Inter *viuipara* solus *vespertilio* volat, reliqua incedunt omnia. Iam autem suprà probauimus, *Dracunculum* non esse *vespertilionem*, cum *cutis* obstet, quæ *Serpentis* est in *Dracone*, *muris* verò est in *vespertilione*. Addo caudam in *Dracunculo* longam, in *vespertilione* viuo vix visibilem, in sceleto tamen, carne probè denudato, satis conspicuam. Concluditur dracone hunc esse serpétem.

Iam autem quid indè incommodi nascetur, si dicamus *Dracunculum* esse *Serpentem pedatum*, adeòq. *bipedem* & *alatum*? licet Aristoteles hunc nusquam viderit, auditione nunquam acceperit, & in rerum natura haud esse crediderit, neque ideo etiam descripserit? At inquies, hoc implicat omnino contradictionem quandam, scilicet *Serpentem* appellari, qui non serpat, sed volet, atque pedester, auium instar ingrediatur. Nec obstat quod hoc fortè Aristotelis doctrinæ aduertetur. Obiectio.

Hunc igitur per me licebit, vt lubet, voces, & nouæ animalis formæ, nouum, si placet, nomen affingas, ego non moror. Nam reuera etiam ad Serpentes potius, quàm ad quadrupeda animalia perfectiora, *lacerti* pertinent, licet pedibus quatuor incedant. Et quid mirabilius est, quàm *pisces* natare, & volucres simul esse? quod in *Miluo* nostro, *Hirundine marina*, quarum mihi vna est latissimis membraneis alis, & piscibus illis *Indicis*, quos Hispani *Boladores* appellant, quotidiana experientia testatur. Quid si igitur *Dracunculus* serpat, incedat, & volet, si opus fuerit, an hoc absurdum existimemus? Volare autem illum, tot præclaris scriptorum veterum, ac recentiorum testimonijs, iam supra adstruximus. Hoc tantum adiungo, qui nobis hunc *Draconem* depingunt, solere alis erectis id facere, atque vt *pinnæ*, & oræ extremæ non caudam versus respiciant, quemadmodum in nostro reuera videre est, sed sursum erigantur, eundem delineare. Quod an reipsa inter volandum ita eueniat, an ex pictorum potius excogitatione hoc ortum duxerit? anxius valde adhuc hæreo. Responsio. Rationes pro opinione authoris. Quæ sit differétia posituræ alarum in vero & picto cómuniter Dracone.

Huiusmodi *Draco* alis ita extentis, & in altum sublatis, *Aquilæ* subiectus, arma gentilitia decorabat PAVLI V. P. O. M. Hunc cum *Draconem* *Scipio* Card. *Burghesius* PAVLI Nepos, in prædio suburbano suo, quod extra *Portam Pinciam* amœnissimum, raræq. artis statuis, atque picturis ornatissimum extruxit, Pauli V. arma gentilitia Draconem habét.

xit, *Viridarij* eiusdem frontispicio præfixisset, lusit in hunc olim Epigrammate eruditissimo & venustissimo, tum Cardinalis *Maffæus Barberinus*, nunc & ipse *Sum. Pontifex*, & *Optimus Princeps* VRBANVS VIII. quod ex pluribus ipsius poëmatis, immortali gloriâ dignissimis deprompsi, vt lectorem meum exhilararem, atque post amarisimum, tot *Serpentum* & *Draconum fel*, eidem (bono tamen animo) à me hactenus pleno poculo propinatum, dulcisimo *Apum melle* refocillarem, hìc iure subijcere debui.

De hoc Dracone Card. Maffæi Barberini eruditissimũ carmen.

Draco Aereus in Fronte Laureti in Virid. Ill.^mi C. Burghesij.

Non sedeo custos, adsto venientibus hospes,
Non magis hac Domino, quàm tibi villa patet.
Hìc requiem captare licet, passimq. vagari,
Aëris hic haustu liberiore frui.
Nec species animum turbet metuenda Draconis,
Non ego, quæ flammis Hydra perempta, cadat.
Non ego sum Python, feriant quem spicula, lauros
Ecce mihi credit Cynthius ipse suas.

Porrò si quis ex me sciscitetur, quæ huic *Dracunculo sit patria, quique penates?* respondeo ex coniectura quidem, sed probabilissima, hunc non esse *Americanum*, non *Europæum*, non *Africanum*, sed *Asiaticum*, & quidem *Arabicum* indigenam, *Bellonius* enim, quem supra adduxi, ait, se tales in *Ægypto* vidisse *Dracones*, quos ex *Arabiæ* parte, in illam aduolare narrabant.

In qua orbis parte tales Dracũculi nascantur.

Arabia his patria est.

Congruunt hæc mirè cum illis, quæ ex *Herodoto* in hunc sensum attulimus, vtcunque *Plinius* fabulatorem hunc nominet, quo nomine & ipsemet apud non paucos inclaruit. Figurâ siquidem, quam *Bellonius* nobis exhibet in suo *Dracunculo*, si non proximè omnino, prope tamen ad nostrum accedit, veluti vtriusque iconem consideranti palam fiet. Huius farinæ & formæ sunt illi quinque *Dracunculi*, quos *Cardanus* se *Lutetiæ* vidisse meminit, qui licet hos ex *Indijs* allatos suspicatus sit, parum refert, solemus etiam nos hodie plerasq. res exoticas, priùs haud nobis visas *Indianas* appellare, quòd *Indiarum* nomen, incogniti Orbis, & mirabilium rerum plerunq. nobis memoriam refricet. Et omnia quasi ex longinquis allata locis, vel magna credimus extollimusque, quia parui sumus, cum multis rebus non ex natura sua, sed ex humilitate nostra magnitudo accedat: vel incredibilia ducimus, quia rara & exotica sunt, cum quotidiana, licet maximè mirabilia negligamus. *Adeò naturale est magis noua, quàm magna mirari.* Et quid, si etiam aliqua à communi naturę lege, quandoq. exorbitent? non ideo confestim sunt explodenda, *ignorat enim Naturæ potentiam, qui illi non putat aliquando licere, nisi quod sæpius facit.*

Cur Cardanus hos Indicos vocauit.

Aestimamus plerunque magis externa quam nostra.

Si quis præterea me interroget, an *pullum* hunc existimem, fuisse alicuius magni *Draconis?* An verò naturalis hæc corporis sui magnitudo, & constitutio fuerit? Ego quouis deposito pignore, certare ausim, vel veram hanc corporis proportionem esse, vel certè paulò maiorem saltẽ existere debere. *Bellonius* nec magnũ, nec paruum dixit, cùm tamen, vt ex icone ipsius patet, nostro congener, & similis fuerit, credi etiam fas est, paruum fuisse, quoniam ex quinque istis,

An hic Dracũculus naturaliter maior esse possit.

Non videtur multò grãdior debere esse.

istis, nostro & *Belloniano*, similibus, maximus eorum ad *Cuniculi* saltē, parui animalis, longitudinem & altitudinem accessit, quos *Cardanus Parisijs* obseruauerat. Hoc aliâ confirmo coniecturâ, quoniam *Herodotus* ait, *alis esse vespertilionum illos Dracunculos, qui ex Arabia in Ægyptum conuolant*, & ibi ab auibus *Ibidibus* seu *Ibibus* nō maioribus, vt reor quàm *Ciconiæ* sunt impetuntur, debellantur ac trucidantur, parui igitur hi *Dracones* fuerint. Roboratur hoc ipsum aliâ quâdam ab experimentis anatomicis desumptâ ratione, quæ hæc est: Omnia ossa, quæ hic detecta cernuntur, vetuli, nō iuuenculi animalis sunt, quæ albissima, durissima, siccissima esse conspicias, cum, si tenellorum fœtuum sint, ossa post mortē celerrimè denigrentur, contabescant, & computrescant, hoc in alijs animalibus sæpè expertus fui. Argumento insuper irrefragabili, hoc comprobauero, ex *dentibus*, qui integri, perfectissimiq. hic omnes comparent, quod in recentissimo *pullo* haudquaquam eueniret. Ratio huius prima ex Herodoto affertur. Secunda ab ossium natura. Tertia à dētibus petita.

Quæ si ita se habeant, vt ego mihi persuadeo, non erit hic noster immanium illorum *filius Draconum*, in quorum, vt supra ex *Strabone* memini, dorso & tergoribus herbæ innascuntur. *Bustamantinus* lib. de *rept. sac. script.* lepidè profectò de plantis hisce philosophatur, vult enim *Dracontæam* & *Dracunculum* herbas, ita vocatas esse, quod ex *Draconum* substantia vitam & vigorem nanciscantur, conseruent etiam per semen terræ immissum, conceptam ex *Dracone* virulaginem, & corrosiuam suam acrimoniam, atque colorem luridum, varium, & horrendum, quem *Dracontæa* fustis ostendat, ideoq. senectam magis *Serpentis* alicuius illum, quàm plantam representare. Huic similiter animali deberi, vult, plantā, quæ *Sanguis Draconis* vocatur, quod sanguine *Draconis* cū priùs fuerit nutrita, eundem postea colorem auulsa licet, & terræ cōmissa rediuiuum in filijs plantulis, rubicundū ac floridum imitetur, iterumq. producat. *Folijs imò Draconem*, inquit, *sculptum formâ & effigie tenent exorta illa, dictu mirabile nimis, norunt Indi Hispaniæ nouæ, & nos vidimus, communiter plantis aduectis, & 2. lib. 7. cap. hist. Indiar. occident innuitur. Hæc enim planta altissimas radices immittit, pertingentes intima vasa seminaria animantis huius, lumbis adnata, per quos seminis ductus decurrunt, semen vt trahere possint formatum, prolificum, efficere potens Draconem verum, formetq. vt illum folijs primo: Draconibus inserta ortu acceptâ virtute: seruataq. imposterum terræ commissa, loco fruticis, quæ nullum alium fructum gerunt vnquam, quàm folijs Draconem efformatum (mirabile satis!)* Non est ex genere illorū ingētium Draconum, in quorū dorso herbæ nascuntur. De his herbis curiosa Bustamātini philosophia. Quomodo plāta sanguis Draconis dicta, nascatur. Quare effigies Draconis in huius folijs insculpta videatur, mira speculatio.

Hæ si cui rationes philosophicæ placent, acceptet eas, sine meo periculo, ego hic tantisper iudicium suspendo, & *scepticum* ago. Interea non possum intermittere, quin *Nicolai Monardis* ipsissima de *Sanguine Draconis*, herbâ nempe ita appellatâ, & fructu *Draconis* effigiem representante, huc verba adducam, quæ cum *Bustamantino* non vsquequaque concordant. Quid de herba hac sanguinis Draconis Monardes commētatus fuerit.

Hic igitur cap. 38. fructum arboris describens, *lachrymam* illam fundentis quę *Sanguis Draconis* dicitur: *Est autem*, inquit, *hic fructus admirandus, nam sublatâ, qua integitur pelle, illicò Dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur: collo oblongo, ore hiante, spinâ aculeis horridâ, caudâ oblongâ, & pedibus conspicuis. Ab eo fructu denominationem procul dubio sumpsit arbor & eius lachryma, quæ ex illa, per incisionem legitur, quam ex*

Carthagine Peruana selectissimam aduehunt, vnde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorabant. Magna est arbor, cortice satis tenui, & qui facilè incidi potest. Eà vulneratà, liquor ille effluit, quem sanguinem Draconis in lachryma dicunt, ab eo differens, quem sanguinem in pane vocant, quòd in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella. Hactenus *Monardes. Carolus Clusius* annotationem hanc subdit, *sibi ab hortulano Regis Hispaniarum missos fuisse fructus quosdam nomine Dragonatis, qui Bruxellæ terræ commissi prodierint, folijs Iridis oblongis, viridibus, per oras rubris. Fructus Cerasi magnitudine fuisse, sed pelle sublatà, animalis nulla, nedum Dracunculi effigies visa fuit.* Verùm de hac re innotescet fortasse nobis aliquid certiùs cum *secundo tomo* manum admouerimus; interea non putamus præter institutum nos egisse, si admirabili huic animali, admirabiliorem plantam subiunxerimus, lectoriq. ansam præbuerimus, laudandi DEVM, *Naturæ* Dominum, qui pro bonitate sua, tam admiranda, & vix ab intellectu nostro comprehensibilia opera creare, nobisq. contemplanda, & fruenda donare voluit.

Quid de eadem plãta Carolus Clusius dicat.

Hęc omnia dubiorum plena alio loco excutientur. Omnipotẽtia Dei suspiciẽda & laudanda.

De *venenis* nunc & *remedijs*, quæ à *Draconibus* desumuntur, aliquid coronidis loco adiungendum esset, ast *Plinius* lib. 28. cap. 4. *Draco non habet venenum,* ait. Cui *Aëtius* adstipulatur: aliqui aërem tamen à *Draconibus* infici meminerunt. Hoc alteri ad meteora retulerunt, *Dracones,* inquam, ignitos atque volantes. Quidam hæc ita conciliant, vt dicant ex sua natura innoxios esse, hinc *Lucanus* eos *innoxia numina terris* proclamat, pro locorum verò constitutione noxios fieri, quare idem *pestiferos ardens* facit *Africa,* inquit. Verùm & hæc regula fallit.

An Dracones venenũ habeant?

Res dubia apud authores.

Et quoniam potior veterum authorum pars existimat, morsus magis à *Draconibus* impressos timendos esse, quàm venenum illatum nocere, ideo de antidotis quoque parum solliciti fuerunt. Quæ autem ex *Draconibus* remedia, alijs vtilia malis petantur, ex *Plinio* colligantur, quæ absque risu non legi. *Caput Draconis* nempe ianuarum limini subditum, fortunatam domum facere. *Oculos* huius inueteratos, cum melle tritos, humanis inunctos, ab imaginum nocturnarum pauore, homines immunes reddere. *Cordis* piguitudinem conferre iudiciorum victoriæ. *Dentes,* mites præstare dominos, potestatesq. exorabiles. *Hæc credat Iudæus Apella, non ego.*

Plinius ridiculosa remedia ex Draconibus petit.

Nunc quicquam superesse amplius non video, nisi hoc vnicum, vt illis nempe etiam gratificarer, qui amœnioribus litant *Musis,* & aliquid, quod antiquitatum amatores quoque delectatione afficeret, in medium adducerem, & inprimis quidem, de *Draconibus* commentarer, scriberemq. qui *insignia* erant *cohortium Romanarum,* & à *Draconarijs* ad prælium ferebantur, qui hastis illos illigabant, vasto hiatu, & caudarum voluminibus tremendos. De *simulacris* deinde dicerem, quibus varij gentilium Dij *Draconum* effigie efformabantur, veluti *Apollo, Mercurius, Minerua, Æsculapius, Serapis, Ianus alijq.* & quinam horum, metamorphosi quadam in *Dracones* mutati falsò credebantur. De fabuloso etiam *Dracone hortorum Hesperidum custode,* ab *Ouidio* depicto,

Qui cristà, linguisq. tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.

De *auspicijs* itidem, *prodigijs, ostentis, portentis, diuinationibus, oraculis, cultu* etiam, ac ve-

Antiquitatum studiosis etiã esset nũc satisfaciẽdũ.

Dracones cohortium bellicarum erant apud Romanos insignia. Erant quoque variorum gentilium Deorum simulacra. Plurima alia de his dici posset

Digitized by Google

ac *venerationibus*, ab antiquis huic bestiæ exhibitis, & si quæ alia sunt, quæ veterum loca authorum obscuriora, quando *Draconum* meminerunt, illustrare poterunt. *Nobis qui Musas colimus seueriores*, & tristibus ægrotantium querelis plerumq. aurem accómodamus, aut necessarijs crebrò negotijs occupamur, *non licet esse tam felicibus*, vt in hæc amœnissima *Musarum* vireta, nisi per diuerticula subinde quædam, & furtim quasi exspatiari valeamus, quamuis id maximè libeat. Quare hæc amicis meis commendo, non quibus otij quidem plus sit, quàm mihi, sed qui tanto me interuallo in humanioribus literis, historiarum peritià, & antiquitatum indagine antecuertunt, quando ego ipsos desiderio assequi, quod maximum est, anhelo. Hi sunt illustres viri *Gaspar Scioppius*, Consiliarius Regius, qui suà laude iam claret, meà non eget, quem ego seculi nostri *lapidem lydium linguæ latinæ* iure appellare soleo. *Hieronymus* deinde *Aleander Card. Barberino* nostro, à secretioribus *latinis* epistolis, quem alio elogio iam non decorabo, quàm eodem, quo VRBANO VIII. illum idem *Scioppius*, in suo virorum eruditorum indiculo, his iamdudum verbis laudauit: *Hieronymus Aleander Iurisconsultus*, & *Poëta politissimus, græcè* & *latinè bene doctus*, & *antiquitatum Ecclesiasticarum*, & *secularium non paucis gnarus*. *Lucas* præterea *Holstenius Germanus*, eiusdem *Cardinalis* familiaris, qui præter linguas *Græcam* & *Latinam*, quas elegantissimè scribit, & vtriusque nunc opuscula sub prælo habet, in *Cosmographia* adeò excellit, vt sibi vix vllum iam parem habeat. *Petrus Paulus Rubenius* demum, *Antiquitatum* in marmore, & ære *condus* ac *promus*, qui & ipse *Germanus*, cum fratre *Philippo* libris editis claro, ambo olim *Lipsij* discipuli, digni ipsius Cathedræ successores esse poterunt. Sed & in hoc quoque rarissimæ fortunæ *Petrus Paulus* exemplum est insigne, quod *arte pingendi*, per *Germaniam*, *Belgium*, *Italiam*, *Galliam*, *Angliam* & *Hispaniam* adeò inclaruerit, vt viginti circiter annorum spatio *Antuerpiæ* sibi, vltra *ducenta aureorum millia*, ex hac ipsa nutricula sua lucri fecerit. Hunc cùm olim *Romæ pleuritide* grauiter laborantem, per DEI gratiam, sanitati restituissem, *Gallum* mihi depinxit gallinaceum, cui iocosa hæc verba, erudita tamen subscripsit.

Authoris excusatio cur his immorari nó possit.

Amicis suis hæc se lógè doctioribus relinquit.

Gaspari Scioppio.

Hieronymo Aleandro.

Lucæ Holstenio.

Petro Paulo Rubenio.

PRO SALVTE
V C. Ioanni Fabro M. D.
Aesculapio meo,
olim damnatus
L. M. votum soluo.

Verùm quoque effigiem meam mihi simillimam, in magna tabula, coloribus expressit, quæ ob artis præstantiam magni à pictoribus æstimatur.

Atque sic cum *Bono* DEO ad finem optatum tandem peruenimus, quem *Serpentibus* & *Dracunculo* feliciter imponimus. Restant adhuc nobis duo *Stauabei Mexicani*, quos leui brachio perstringemus, & tandem hoc opus nostrum, æquissimo curiosi lectoris iudicio committemus.

Digitized by Google

TEMOLIN

Scarabaus Mexicanus vnicornis.

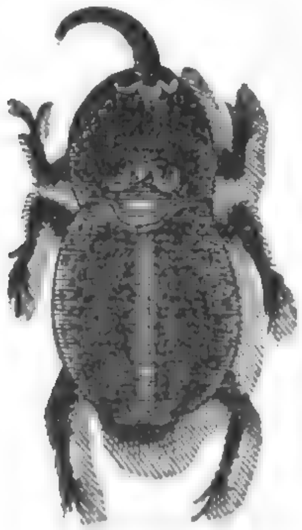

TEMOLIN ICHCATZIN.

Scarabeus Mexicanus bicornis.

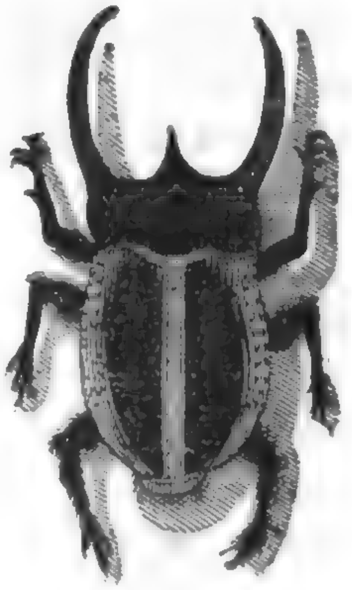

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

QVÆ & qualia hæc sint animalia, si quis vnquam *Scarabaos* nostrates domesticos, pratenses, aut syluestres est contemplatus, non ampliùs in hoc dubio hæsitabit. *Scarabai* sunt, & quidem *Mexicani, nigri coloris* ambo, & quod in his iconibus album apparere vides, id totum castanei ad rubicundum vergentis coloris esse scias, quem *pedes sex* in vtroque animali pilis refertissimi probè æmulantur. In prioribus pedibus distincti *quatuor vnguiculi*, seu digituli veriùs conspiciuntur, & vnus in medio radij, calcaris instar appositus. *Vnicornis* est *primus* Scarabæus cuius recuruum è capite enatum cornu retrò flectitur. Ad huius radicem & ad capitis simul cum reliquo corpore connexionem lusit Natura, triplicem figuram semicircularem appingens. *Alter duo cornua* gerit *taurorum* more, & prorsum quidem protensa, ramis nullis exasperata, verùm interna eorum parte fibrosis complusculis excrescentijs, vt pictura indicat, ornata. Inter duo hæc cornicula, è medio capite cuspis quidam protuberat, cornu tamen minimè est.

SCHOLIA EIVSDEM.

Casus aliquando artem superat.

CAsu profectò non pauca quandoque, quàm consilium efficere potuisset, eueniunt meliora, perfectioraque. Sic, vt *Plutarchus* author est, pictor ille, cum *equi spumantia labra* arte & penicillo imitari haud posset, spongià varijs imbutà coloribus in *equi os* coniectà, fortuitò expressit, quod ingenium subministrare nequibat. In *Corinthiaco* pulcherrimo *ære* efficiundo, similiter casus lusit.

Mi-

Digitized by Google

Mihi hìc idem contingere animaduerto, appositissimè enim *Scarabæus* vltimum operis mei animal existens, *Draconem* subsequitur, cuius tractationem satis longam, extra limites etiam meos, & animalia Mexicana institueram. Siquidem tam conformiter *Draco* atque *Scarabæus* inter se congruunt, ita à concordantibus veteribus pro vno eodemq. falso numine culti fuerunt, vt ambos hos dixeris, non discrepantia esse animalia, sed gemellos prorsus ab eadem matre progenitos fratres. Voluerunt enim ethnici illi, scientiâ veri Dei orbati, *Solem* tàm à *Scarabæo*, quàm *Dracone* significari, horum imaginibus eundem repræsentari & honorari. *Macrobius Saturnal:* lib. 1. cap. 19. *In Mercurio solem coli*, inquit, *etiam ex caduceo claret, quod Ægyptij in specie Draconum maris & fœminæ coniunctorum figurauerunt Mercurio consecrandum*. Et quoniam *cælum*, *Sol* & *Luna* ad generationem maximè faciunt, ad quam summopere *Amor* requiritur, hinc osculum in duobus Draconibus caduceum amplexantibus additum fuit. *Necessitas* quoque horum *Draconum nodo* subindicatur.

Casu accidit vt Draconem Scarabæus sequatur, sed bene satis. Draco & Scarabæus pro eodem falso Deo olim colebantur. Draco pro Sole colebatur.

Pinnæ adiectæ sunt, quæ principis huius sideris velocitatem demonstrant: *Ad huiuscemodi*, ait idem *Macrob. argumenta Draconum præcipuè volumen lectum est, propter iter vtriusque sideris flexuosum. Atque hinc est, quod simulacris Æsculapij & salutis Draco subiungitur: quod hi ad Solis naturam Lunæq. referuntur. Et est Æsculapius vis salutis de substantia Solis, subueniens animis, corporibusq. mortalium. Salus autem naturæ Lunaris effectus est: quo animantium corpora iuuantur, à salutifero firmata temperamento*.

De *Scarabæo* similiter non desunt testimonia, nam *Plinius* lib. 30. cap. 11. *Propter Scarabæum*, inquit, *qui pilulas voluit, Ægypti magna pars Scarabæos inter numina colit, curiosâ Apionis interpretatione, qua colligat, Solis operum similitudinem huic animali inesse ad excusandos gentis suæ ritus. Diogenes Laërtius* præterea in prooemio suo, hanc de Dijs & iustitia philosophiam *Ægyptiorum* fuisse scribit, *vt materiam dicerent principium ex qua quatuor essent discreta postmodum elementa, tum animalia quædam effecta, Deos esse Solem & Lunam, quorum hæc Isis, ille Osiris appellaretur, & Scarabæi Draconis, aliorumq. animalium nomine obscurè significarentur*.

Scarabæus pro Sole similiter Ægyptijs venerabatur.

Cur autem pro Sole *Scarabæum* coluerint, docet nos *Plutarchus* opusculo suo de *Iside & Osiride*. *Iam aspidem*, inquit, *mustelam, & Scarabæum colunt, in quibus imagines quasdam obscuras sibi, sicut in radijs Solis Deorum potentiæ considerant. Siquidem Scarabæorum genus fœminâ carere aiunt: Mares omnes emittere semen in materiam, quæ fingitur in globum eamq. voluunt aduerso gradu propellentes, vt videtur cælum Sol, dum ipse ab Occidente in Orientem conuertitur, in contrarium contorquere.*

Huius ratio à Plutarcho affertur.

Accedit huc, nescio quæ alia congruentiæ ratio, vltimorum horum animantium quæ agmen claudunt, cũ primo à quo librum meum auspicatus fui, cum *Cane*, inquam, qui & ipse ab *Ægyptijs* olim adorabatur.

Primũ huius libri animal, canis nempe habet etiam quid simile cum vltimo Scarabæo nimirum.

Dracone demum ex eodem *Macrobij* lib. cap. 9. *Ianum* quoque adumbrabant, siue per hunc *Solem* demonstrare vellent veteres, & ideo geminum pingebant, quasi vtriusque ianuæ cælestis potentem, qui exoriens aperiat diem, occidens claudat: siue *Mundum* potius innuere cuperent. *Ianumq. ab eundo dictum* (verba sunt *Macrobij*) *quòd Mundus semper eat, dum in orbem voluitur: & ex se initium faciens, in se refertur. Vnde Cornificius Ethym. lib. 3. Cicero, inquit, non Ianum, sed Eanum*

Draco non pro Sole tantùm, sed pro mundo etiam sumebatur.

Digitized by Google

nominat, ab eundo. Hinc & Phœnices in sacris imaginem eius exprimentes, Draconem finxerunt in orbem redactum, caudamq. suam deuorantem, vt appareat, mundum & ex seipso ali, & in se reuolui.

Draco & Scarabæus huius operis nostri finem figurant.

Draconis itaque tam peripherica figura, quàm *Scarabæi* globus, in quibus neque principiũ, neque finis cernitur, completũ nostrum opus denunciabunt. Aut si terminus vltimus, atque initium in his appareat, finem nobis à principio feliciter huc lapsum denotabunt, & coronidem diu nobis optatam, diutissimè ab alijs expectatam, libro huic nostro laborioso saltem & curioso, si non docto & ingenioso, faustis sub *auspicijs Barberinis*, impositam tandem fuisse contestabuntur.

Recensentur absurdi antiquorũ Dij

Si quis præterea nouisse exoptet, quantà animorum insipientià, & quàm absurdas res antiquitas coluerit, is calcem adeat librorum omnigenà eruditione refertissimorum *Alexandri ab Alexandro*, reperiet ibi, mirabitur & detestabitur, inauditas superstitiones & nefanda gentilium sacrificia, quibus res absurdissimas honorabant & pro Dijs venerabantur. Non inquam *Dracones* solos & *Scarabæos*, sed *testudines* quoque, *hircos, lupos, boues, vaccas, cercopithecos, crocodilos, ibides, feles*. Atque vt de *cælo*, *astris* & *elementis* nihil dicam, res abiectissimas alias, & inanimatas, eodem numero, & cultu habuerunt, vt *hastas*, seu *ligna* corticibus suis delibrata (vnde *Romani* antiquissimi singulis Deorum simulacris hastas dabant) *arbores, enses, ventos, montes, colles marinos* & *mæandros*, vilia hortorum *olera* insuper, vt superius diximus.

Verùm antilogio hoc misso, audiamus si libet, quæ *Fr. Gregorius de Boliuar* noster, de *Scarabæo Mexicano* mihi scripta reliquit, hæc autem ex *Hispanico* idiomate translata ita Latinè sonant;

Fr. Greg. de Boliuar hanc Scarabæi noui orbis descriptionẽ authori dedit. Prima species vnicornis. Alæ quatuor. Caput magnum.

Scarabæus linguà *Peruana Acatanac* vocatur, in vna ex duabus speciebus *cornu* in superiore capitis parte erumpit, retròq. æqualiter vertitur, cuius acumen ad humeros fertur. Habet *sex pedes* cum multis vnguibus in quolibet pede fortibus, & incuruis. *Alæ* sunt quatuor, subtilis atque transparentis telæ siue substantiæ, quarum duas bene inuolutas, & vndequaque custoditas inferiore & intimiore sede tenet, reliquæ duæ pro tegumentis, ac munimentis eisdem inseruiunt, duræ hæ admodum sunt & nigræ. *Caput* proportionem totius non seruat, hoc enim æquè magnum est, atque medietas vniuersi corporis, totumq. coopertum est, eodem duro cortice seu corio, siue crustam appellari malis. Quando *volat*, maiorem strepitum ac murmur edit, quàm rota alicuius currus, non vnguine perlita. *Damnosum* & fastidiosum est *animal*, quandoquidem eò volatum præcipuè dirigit, vbi lumen accensum videt, huic vbi appropinquat, vel extinguit, vel in terram illud deijcit, atque ita, quousque non interfectum, aut expulsum fuerit, haud sine timore perferri potest.

Strepitus in volatu.

Secunda species bicornis.

Secunda species eiusdem naturæ & magnitudinis cum priore est, nisi quòd *duo* habeat *cornua* antrorsũ porrecta, & cuspidibus siue extremitatibus suis sibi opposita. Crustam adeptum est, siue tegumenta sua veluti *encausto* quodam tessellata, adeoq. venusta sunt nonnulla, vt cum quouis viridi certare *smaragdo* valeant. Obtinet præterea *cingulum* iustæ æqualitatis, circa alarum iuncturas, luteoli coloris. Qui naturaliũ rerũ indagandis proprietatibus student, magnos

Crustã habet coloris pulcherrimi.

in his

in his *Scarabæis* abusus committunt, quandoquidem, vt horum in volando strepitum ac rumorem perceperunt, statim aliquam nouitatem prædicunt, & subitò, atque alicui eorum aliquis vicinior factus fuerit, aut in ipsum volitando impetũ fecerit, bona vel mala eidem noua denunciant. Quin his vtuntur quoque pro fascinationis quodam generein conciliando fœminarũ amore viris, & virorum fœminis. Neq; vllus *Scarabæus* ad magnitudinẽ illã quod ipse viderim accedit, quæ in iconibus hisce cõparet, verùm sunt tertiâ etiam parte minores.

Ad superstitiones & fascinationes Americanis seruit.

Hæc amici mei *Fr. Gregorij* exquisita & veridica est *Scarabæorum* descriptio, quam vltimam huic operi meo annecto, reliqua ab ipso mihi communicata, varia & iucunda, tomo secundo inserenda reseruo. Ex allatis tamen ipsius verbis hoc mecum quiuis facilè deprehendet, non *Mexicanos* sed *Peruanos* ipsum solummodo *Scarabæos* descripsisse, nam hi, quos icones nostræ exhibent, neque colore, neque magnitudine, cum iam dictis conueniunt, tantùm enim abest, vt *Mexicani* tertia parte, nostris in tabula & charta hac expressis, sint minores, vt ego meis oculis, hìc *Romæ* in *Araceli* monasterio ita dicto, his ipsis duplo grãdiorem *Mexicanum Scarabæum*, verum & non depictum, anno proximè elapso *Iubileo* 1625. viderim, manibusq. tractauerim, quem ex *Franciscanorum* familia *Frater* quidam *Hispanus* ex *Mexicano orbe* secum tulerat. Vidit eundem mecum iem *Boliuar* noster, vnicornem, & apprimè iconem primam nostram, si ipsi ad magnitudinem aliquid addas, referentem.

Hucusque Fr. Gregorius.

Peruani nõ Mexicani sunt hi iã Scarabæi descripti.

Author Romæ magnũ valde Mexicanũ Scarabæũ cõspexit.

Promiseram hoc loci vberiorem de cornibus physiologiam instituere, sed vrget me Typographus, alia atque alia subripiuntur negotijs tempora, quare hanc mihi beneuolus lector veniam dabit, si abrumpo, & fidem modò non soluo, cum interim, quo animum pascat, ipsi non desit, atque vtinam, ne meam sic etiam nimietatem accuset.

Quæ de cornibus hic dici possent ad secundum tomũ reijciuntur.

Hoc tamen silentio haudquaquam est inuoluendum *Fr. Gregorium* nostrum, non totius generis *Scarabæorum* diuisionem, sub hac bimembri sua partitione nobis dare voluisse, sed illam solummodo *speciem* quæ *cornigera* est, quã vel vno, vel duobus saltem, non tribus verò præditam corniculis censuit. Ab hoc *Aldrouandus* lib. 4. de *Insect.* non dissentit, quamuis alicui primâ fronte contrarium videatur. Huius diligentissimi scriptoris, in hoc maximè animalculo verba necesse est, vt hìc producam: *Suprema Scarabæorum genera duo facimus*, ait, *ob partium varietatem: alia enim cornuta: alia absque cornibus: quę verò cornuta sunt, aut vnicum habent cornu: aut duo, aut tria, quę raró videntur: rursus quę vnicum,* μονόκερωι *nuncupantur, apud Ægyptios nobiles: quæ duo, aut sunt Lucani siue Tauri, quorum nimirum cornua sunt dentata, ac forficum modo clauduntur, & coniunguntur, cum apprehendere quid volunt: aut Carabi, quorum cornua nodosa sunt, ad prętendendum iter facta: Tria, quę habeant in capite nulla*, (optimè ergo Fr. *Gregorius* hæc non posuit) *nisi impropriè habere dixerimus. Reliqua quę sunt sine cornibus, differunt inter se multifariam.* Poterunt igitur præcipuæ *Scarabæorum* differentiæ apud eundem *Aldrouandum* videri. Nam si quis ex *Aristotelis* se putet scriptis has haurire posse, egregiè decipitur, *Aristoteles* enim, inquit idem *Aldrouandus*, *quod sciam, Scarabæorum genera nulla expressa constituit, sed inter ea insecta, quæ Coleoptera dicuntur, Cantharum, Milolonthen, Carabum, & Cantharidem, præcipua connumerat. Sed horum nullam quod sciam,*

Fr. Greg. de cornigeris saltem Scarabæis locutus est.

Aldrouãdi verba de Scarabæorum differentijs.

In Aristotelis scriptis nihil determinati de Scarabæis extat.

corpo-

Plinius Aristotele diligētior fuit, sed nec hic sine controuersijs legitur. Ex hoc discitur in plurimis veteres mancos fuisse.

corporis notam suis, quæ extant, scriptis Philosophus exhibuit. Carabo autem (quem Gaza modò Taurum, modò Fullonem vertit ineptè) ait cornua prætendi, vt Papilioni. Plinius plura *Scarabæorum* genera, & distincta magis commemorat, sed nec hæc quidem controuersijs vacant. Ex quibus hoc, amice lector, discere vales, difficilem adire prouinciam illum, & arduum opus aggredi, qui ex veterum monimentis omnia in naturali philosophia expedita se dare, nobis promittit. Non enim plurimos solummodo hodie *Scarabæos* notissimos nobis, nescias quibus *Aristotelicis* vocare nominibus valeas, sed nec illa ipsa ab eodem posita nomina, quibus accommodes *Scarabæis* nostris, facilè reperias.

Cornigeri Scarabæi nobis tandem describentur.

Vnicornis.

Relictis igitur excornibus illis, de cornigeris his nostris paucula hæc tandem dicamus, & finiamus. Quem nos *vnicornem* vocamus, *Græci Monocerotem* dicerent, & *Ferdinandus Imperatus* in *hist. sua nat. Rhinocerotem* libentiùs appellat à similitudine cornu, quod huius nominis quadrupes gestat; *Is modò si nasum Rhinocerotis habet.* Volatum huius non vidi, quem idem *Imperatus* adeò pigrum, tardumq. esse scribit, vt quasi vltrò in manum eius, qui eundem apprehendere velit, inuolet.

Bicornis.

Bicornem Mexicano nostro similem, nec *Imperatus* nec *Aldrouandus* depingũt, hoc est cornibus quodammodo glabris, & quæ nullis dentibus, ramisq. ex illis protuberantibus asperentur. Talem igitur calamo & picturà, omnes proponũt authores, & nos sæpissimè vidimus, qualem ob *ceruinorum* cornuum similitudinẽ *Cardanus* lib. 7. cap. 28. *de variet. rer. Scarabelaphũ* non ineptè, siue *Scarabæum ceruum* nominat, *cornua* enim hic gestat pulcherrima, nitentia, ramosa, ceruinis similima, in hoc tamen longè ab illis discrepantia, quòd *Scarabæus* ea moueat, stringat, & arctè adeò, si quid ipsis medium interseratur, claudat, vt puerorum improuidorũ digitos profundo sauciatos vulnusculo sæpe conspexerim, atque prorsus idẽ præstant, quod *chelis* suis *cancri*. Quare *Iul. Cæs. Scaliger* exercit. 194. de his *corniculis* aduersus *Cardanum* pro subtilitate sua: *Tametsi,* inquit, *apud subtiliores, qualis tu es, chelę potius illæ, quàm cornua dici queant, harum enim vsus, vt cancris brachiorum.* At nescio, quare ideo cornua esse desinent, si moueantur, quod priuilegium alijs etiam veteres concessisse animantibus cornutis memini. Huiusmodi *Scarabæi, cerui volantes* à *Gallis, Germanis*, & *Italis* quoque non paucis nominantur. *Romæ* hi non sunt frequentes, multò frequentiores in patria mea, *Bambergæ* nimirum, *maiali* præsertim, vernali, ac iucundissimo tempore, qui in sylua quadam capiuntur, quæ Vrbi amœnissima præiacet, *pinastris, piceis*, ac *quercubus*, (ex quarum hi aridis lignis nasci creduntur) refertissima.

Scarabæi cerui descriptio.

Bambergæ frequentissimi sunt huiusmodi Scarabæi cerui volãtes.

Hunc magnum & cornutum *Scarabæum* omnium minutissmè, perfectissimè & elegantissimè descriptum reperies in *Theriotropheo Silesiaco*, quo te remitto & tempori hìc ac chartæ parco.

Germanis vocantur Schroter, & quare. Caput abscissũ etiã cornua stringit.

Germani nostri hunc *Schröter* vocant, quo eodem nomine *baiuli* isti, homines robusti & lacertosi, ad quosuis Herculeos labores nati (*Romæ* dicuntur *Facchini*) à *Bambergensibus* appellantur. *Schroten* enim nihil aliud significat nobis *Germanis*, quàm comprimere, arctè stringere, & propellere aliquid, quod corniculis suis *Scarabæi* illi probè moliuntur. Et quod mireris, abscissum horum caput diutiùs

tiùs viuit, & cornua etiam tunc constringit, quæ si quid ipsis interponas, fortiter comprehendunt.

Hoc præterea monuisse, non debeo prætermittere, inter vnicornem & bicornem, nostrates *Scarabęos*, hoc esse discriminis, quod vnicornis caput statim ventri adnectatur, in bicorni verò alia pars corporis inter caput & ventrem intercedat, quæ thoracis portionē constituere videtur, & quidē mobili suà iuncturà ab vtroque distinctà. Picturā hanc meliùs *Aldrouandus*, quàm *Imperatus* exprimit, propterea bicornis longior est quàm vnicornis, hæc tamen differētia in Mexicanis non apparet. *Carabus* Aristotelis, quem *Imperatus Taurum* vocat, habet longa valde & nodosa cornua, quæ *antennæ* rectiùs dicentur. Discrimen inter vnicornem & bicornem nostratem.

De medicinis ex hisce desumptis, certi nihil promittere valeo, vidi tamen quosdam perpetuò aduersus fascinationes duo amuleti loco secum circumferre, *hydrargyron* inquam, siue *argentum viuum*, nuculæ *auellanæ* excauatæ inclusum, quod contagium pestis similiter auertere; & *Scarabei* huius cornicula, quæ caluì ab alto etiam conferre, sibi persuadebant. Et hæc cornicula quidem infantibus quoque auro argentoq. conclusa, è collo non rarò suspenduntur. Quidam aiunt ad eorum vrinam, quæ præter modum excernitur, cohibendam: alij ad timorem ipsis eripiendum: alij ab epilepticis insultibus eisdem præcauendū. Refert enim *Imperatus Scarabæos* hos *Lombardię* familiares, *Italis* magno esse in pretio, & ad neruorum dolores, contractionesq. feliciter vsurpari, quod malū tam *Neapolitani*, quàm *Romani, il Granchio, Germani den Grampf* appellant, & reuera, vt hæc remedia vana & nulla etiam omnia sint, venustatis tamen gratià, non aliter, atque *corallorum* ramuli, *cornicula* hæc pulchrè rubentia, vitri instar splendentia, denticulata, & ramis paruulis, quasi arte dextrè elaborata, ornataq. *infantulos*, cū reliquis delicijs suspensis decorare possunt, & delectare. Quæ medicamēta ex Scarabæis sumantur. Inseruiunt pro amuletis plerumque. Ad neruorum dolores & contractiones præcipuè. Infantibus cornicula propter elegātiam appendi.

Plinius plerumque horum amuletorum pater & author est, vel ex propria sua inuentione, vel ex *magorum* certè mendacijs, atque relatione. Sic lib. 30. cap. 15. *Vrina infantium cohibetur*, ait, *muribus elixis in cibo datis.* (Huius experimenti praxin ego aliquoties vidi) *Scarabęorum cornua grandia, denticulata, adalligata his, amuleti naturam obtinent*. Et eodem libro cap. 11. *Magos*, ait, *ad quartanam adalligare Scarabęum, cui sunt cornicula reflexa, sinistrà manu collectum*. Videmus igitur *Scarabaeum* animal esse, quodammodo ad superstitiones, amuleta, fascinationes, & artes magicas exercendas natum, tam in nouo orbe, quàm nostro vsitatum. Verùm omnia hæc nos mendacijs & erroribus plena missa faciemus, & si quæ naturalia, quæ non desunt, ex *Scarabæis* remedia vera comperiemus, studioso lectori tempore suo largiemur. Plinius amuletorū pater. Scarabæus vbique ad amuleta adhibetur.

Hei quanta nobis hìc sese dissertandi messis offert, ex *Scarabæorum* satu, ac generatione suborta? Verùm hic campus tam latus est, materia ipsa, in tam nauci animalculo adeò fœcunda, vt nouus mihi non sermo tantùm, sed liber integer quoque subnasceretur. Atqui ego iam fessus labore sum, lectores meos pariter tædio affectos subuereor, quare hæc omnia vel alijs, vel mihi ipsi, alio in loco disputanda relinquo. Plurima dici possent de Scarabæorū nascendi modo. Hæc alio in loco explicabūtur.

Apes hìc opto & spero, hoc est beneuolos lectores mihi fore auguror, qui innato animi candore, industrià & benignitate suà, *mel* saluberrimum à *veneno*, Promittit sibi apes, hoc est benignos lectores.

si quod

si quod esset, quod DEVS auertat, separare possent, vellentq. Mihi quidem satis est, vni atque alteri (quicquid alij blaterent) viro bono, & docto placere, nam, vt *Seneca* dicebat, *si de me bene vir bonus sentit, eodem loco sum, quo si omnes idem sentirent, par illis idemq. iudicium est; vir bonus enim*, ait *Menander*, *bonum nunquam odit*: Est miserorum, vt maleuolentes sint, atque inuideant bonis. *Qui inuident egent, illi, quibus inuidetur, rem habent*, dicebat *Plautus*. Quamuis fortasse mihi adhuc non tam bene sit, vt inuideatur, est tamen, quo me mordeat forsitan aliquis, quod acriore subinde, & ipse censurâ, *veteres* notauerim, ego quidem *Senecæ* consilium non aspernor, quo ait: *Veteres excusandi sunt, si in quibusdam errant, nec omnia simul inuenerunt. Excusandi*, inquit, *non laudandi*, ne & nos simul cum posteris in errores eorum trahamur. Et verè quidam ex antiquis: *Mirum est*, ait, *quòd homines cum seipsos magis, quàm quemq. alium diligant, tamen suam de se existimationem minoris ducunt, quàm aliorum*. Sed facilis responsio: *Nos magis laudamus illa, quæ tunc fuerunt, quàm quæ nunc sunt, non quia si eligendi facultas esset, semper illa habere mallemus, sed quia vsitatum hoc humanæ mentis vitium est, cum intueatur illa, semper magis velle, quæ desunt*.

Inuidia inuidis nocet. *Excusatio sua quod veterũ scripta nõnunquam acutiùs peruideat.* *Cur plerique veteres magis quam seipsos æstiment.*

Quapropter mi tyro, & rerum naturalium studiose, reuerere quidem præceptores tuos antiquos, & benignum, atque ingenui plenum pudoris existima, fateri, per quos profeceris, non tamen in his imis subsellijs tibi sedendum semper, sed ad summa quoque enitendum, nilq. desperandum puta, etiamsi citra consistendum sit. *Non differendum est tyrocinium*, ait *Quintilianus*, *in senectutem, nam quotidie metus crescit, maiusq. fit semper, quod ausuri sumus, & dum deliberamus, quando incipiendum sit, incipere serum est*.

Adhortatio ad rerũ naturalium studiosum. Enitẽdum ad summa.

Nec deterrearis, si quis à multitudine te aberrantem, recto quidem, sed angusto tramite, cum paucis in rerum naturalium inquisitione, & in via veritatis constitutum, derideat. Idem olim *Senecę* in morali philosophia contigit: *Omnem operam dedi*, ait, *vt me multitudini educerem, & aliquâ dote notabilem facerem, quid aliud, quàm telis me opposui, & maleuolentię?*

Non timẽdum à vulgo & multitudine.

Quid inde? Tibi contingat iste derisus, æquo animo ferenda sunt ineptorum conuitia, & ad veri indagationem vadenti, siue vetera rimeris, siue noua inquiras, contemnendus est ille contemptus, nec refert, si innouator voceris.

Vetera examinanda, noua non repudianda.

Nam gaudere nouis rebus debere videmur,
Cùm veteres obsunt, aiebat *Lucretius*.

De me verò non habeo nunc aliud, quod subiungam, nisi hoc vnicum, quod in exordio huius operis quoque feci, denuo præstem, orem, inquam, atque exorem lectorem beneuolentissimum, vt si quem à me commissum fortè errorem comperiat, me candidè moneat, amicè corrigat, & humaniter ignoscat, atque animo suo prudenter perpendat, quàm periculi plenum mare, hoc biennij spatio sulcauerim, eiq. nauiculam meam sine velis & remis, & absque clauo ac gubernaculo committens, illam solâ meâ industriâ rexerim, hoc est, animalia hæc sine vllis historijs, ac descriptionibus, quin imó, nominibus non rarò quoque suis destituta, meo tamen Marte describenda susceperim, dilucidauerim, ac proprijs incunabulis, quantùm per me fieri potuit, restituerim.

Authoris peroratio ad beneuolum lectorem. Causæ cur ipsi sit ignoscendum, si humanæ sorti subiectus aliquando lapsus fuerit.

Digitized by Google

rim. *Res ardua est*, ait, *Plinius*, *vetustis nouitatem dare, nouis autboritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, omnibus verò naturam, & naturæ suę omnia*. Quæ si non præstiti, omnia præstare certè volui. Tu vale & diuturniorem mihi à DEO vitam precare, vt in tuæ quoque vitæ commodum, meos tibi labores aliquando, quod voueo, valeam largiri. Ex Museo meo ad *B. Virg. super Mineruam*, 16. Mart. anno *Redemptoris nostri*, 1628. ætatis verò meæ quinquagesimo tertio.

Gratiæ DEO, DEIPARAEQ. Virgini MARIAE.

Ad Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalem
FRANCISCVM BARBERINVM
ΜΟΥΣΗΓΕΤΗΝ.
LVCAE HOLSTENII HAMBVRGENSIS
EPIGRAMMA.

DVm tibi ROMA suas offert, atque æmula *Romæ*
 Græcia diuitias officiosa suas;
Muneribusq. *Oriens* varijs dum certat vtrique;
 Ingenioq. tibi quisque placere studet:
MEXICA barbaricum munus dat & ipsa, politum
 Auspicijs CAESI *Principis*, arte FABRI
Nam tu muneribus cum poscas munera, *Princeps*:
 Quid mirum, *Antipodes* si tibi dona ferant?

EIVSDEM ELEGIA
In Naturalem *noui orbis* historiam Cl. V. *Ioannis Fabri Lyncei, Bambergensis,* Medici *Romani*.

DVm FABER æternis complecteris omnia chartis,
 MEXICA quæ clauso condidit ante sinu.
Cærula dum bifidi penetras discrimina Mundi,
 Ausus inaccessam primus inire viam:
Ignotumq. oculis lustrando Lynceus *Orbem,*
 In lucem quæ nox presserat atra, trahis:
Nec conspecta prius cuiquam, nec nota animantum
 Secula, das scriptis conspicienda tuis:
Atque Anazarbæum *studio*, Ciuemq. Stagiri
 Doctrinâ nobis ingenioq. refers.
Dic, quibus extollat sese inclita gloria terris?
 Quæ pateant laudi digna theatra tuæ?

Ille

Ille animo intrepido, cæptiq. ingentibus ausis
Clarus, Solis *iter nomine vtrumq. replet:*
Quo duce perrupti patuerunt claustra profundi,
Angustiq. orbis meta remota fuit:
Qui bene diuisi iunxit commercia Mundi,
Intactasq. noui rettulit Orbis opes.
Materiamq. noui sceleris mortalibus amplam
Subdidit, & vitijs larga alimenta nouis.
Sed qui cuncta animo quærens, lustransque, remoti
Innocuas primus protulit Orbis opes:
Omniaq. exhibuit nullo spectanda labore,
Lumine vicino, sepositoq. metu:
Quæ procul à nostris oculis subduxerat æquor
Immensum, & longæ mille pericla viæ:
Illi angusta nimis gemini discrimina Mundi,
Nec satis ad laudes Orbis vterq. patet.

S*I quis* Naturæ *penetrauit mente recessus,*
Scitq. quibus Mundus *voluitur ordinibus.*
Si quis contractum *parua sub imagine* Mundum,
Diuum opus agnouit, artificemq. DEVM.
Si quis Democritus *varijs* animantia *formis*
Vidit, & internas dissecuit latebras.
Si quis prima *animo speculatus* semina *rerum,*
Pluribus occultas comperit inde vias.
Si quis & abstrusis quæ terra recondidit antris,
Dona metallorum *callet, & arte polit.*
Si quis Apollineà *miracula præstitit* arte,
Multa herbis, succi multa potentis ope.
Si quisquam Aonidum *latices de fontibus hausit,*
Queis condire animi Dia reperta *queat.*
Si quis Principibus charus, *si quem ordine* quinque
Summorum *fouit* Gratia *PONTIFICVM.*
Si quisquam omnigena doctrinæ *copià abundat.*
Virtutumq. *omnes pectore claudit opes.*
Impauidus numen *testor,* mentesq. beatas,
Omnibus his tibi par nemo, prior ue FABER.

V. Cl. *Ioanni Fabro Lynceo* honoris & gratitudinis monumentum in VRBE æterna ponebat *Ioan. Baptista VVinthierius Vindelicus*, Ciu. Rom. Ph. & Med. D. Illustriss. & Excellentiss. Principis Cæsij Medicus.

FABII COLVMNAE
LYNCEI
IN NARDI ANTONII RECCHI
MONTECORVINATIS MEDICI REGII
RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE
Volumen.
ANNOTATIONES, ET ADDITIONES

ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ΦΑΒΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΛΟΥΜΝΙΑΔΟΥ,

ΛΥΓΚΕΙΟΥ ΕΝΔΟΞΩΤΑΤΟΥ.

ΜΟΥΝΟΝ Φοῖβον ἄνακτα τίκεν ποτὲ πότνια Λητώ,
Ἠματίῃ φαέος ταμίην· ἵν᾽ ἐύτροχον αἴην
Διχθὰ διαζομένην καθαροῖς σελάεσσι φαείνῃ·
Ὄφρα τ᾽ ἰλυσκόμενος διὰ πάντα φερέσβιον ὄμμα,
Αἰθέρα τ᾽ ἀτρύγετον, καὶ ἰχθυόεντα κέλευθα
Θάλψῃ ζωογόνοις ὁρμαῖς, καὶ βένθεα γαίης·
Καὶ Μουσάων μεδέων μέλψῃ φόρμιγγι λιγείῃ
Ἀντίλυρον ζαθέην μέλος χαρίεσσαν ἀοιδήν.
Ὄφρα καὶ εἰρομένοισι θεοπροπίας ἀνελίξῃ,
Ἤπιά τ᾽ οὐλομένων πορέῃ ἀλκτήρια νούσων·
Ἀμφότερον σοφὸς ἰητὴρ, καὶ μάντις ἀμύμων.
Αὐτὰρ ἐπεὶ σὲ λόχευσε, φίλον κάρα, νήδυμον ἄστυ
Παρθενόπης, ἔρνηκα Κολυμνιάδων μεγαθύμων,
Μούσαις, καὶ αὐτῷ πεφιλημένον ἔξοχα Φοίβῳ,
Ἦ ῥα τότ᾽ ἀθρήσαντο βροτοὶ διδυμάονε Φοίβω.
Τὸν γε μὲν οὐλύμποιο κατάσκοπον, ὄμμα τε κόσμου,
Καὶ ζωῆς πρύτανιν· τὸν δὲ χθονίοις μέγ᾽ ὄνειαρ,
Καὶ γλυκερὸν σοφίης φάος. Οὕτως πάμπαν ἔοικας
Λητοΐδῃ, γενεήν τ᾽ ἐρικυδέα, καὶ φρένας αἰνῶς.
Ὃς καὶ μήκιστον πραπίδων σοὶ Πλοῦτον ὄπηκε·
Ἀτρεκέως τ᾽ ἱστορεῖν δῶκεν, καὶ πάντα νοῆσαι.
Οἷος γὰρ χαροποῖσι περιγληνώμενος ὄσσοις
Ὀξέα πανδερκὴς ἀναθρεῖ λύγξ, ἔνθα καὶ ἔνθα
Αἴγλην παμφανόωσαν ἀπ᾽ ὀφθαλμῶν ἀναπέμπων,
Αἰθομένοιο πυρὸς, καὶ ἀστέρος ἴκελον αὐγῇ·
Τοῖα σοι ὀξύτατον ποτιδέρκεται ὄμμα καρήνου.
   Τῷ δ᾽ αὖ ἱστορέων νῶτον παμμήτορος αἴης,
Ἀγνῶτας τε φυτῶν δυνάμεις καὶ δύσκριτα φῦλα
Ἔγνως, καὶ διὰ νόσφιν ἔκρινας εἶδος ἕκαστον.
Πῇ μὲν πρωτοτύπης δείξας πάντεσσι κρυφαῖα, — Ἔγραψε γὰρ περὶ φυτῶν βιβλία διάφορα.
Πῇ δὲ παλαιοτέρων εὑρήματα θεῖα πιφαύσκων·
Ὅσσα θ᾽ ἑῆς πολύπειρος Ἀναζαρβεὺς σχίδεσσιν,
Ὅσσα τε ἠγαθέῃσιν ἑῆς κατεβάλλετο βίβλοις — Ὑπομνήματα εἰς τὸν Διοσκορίδην καὶ Θεόφραστον.
Εὐκτιμένης Ἐρεσοῖο κλέος, μέγα κῦδος Ἀθηνῶν.
   Τοὺς μὲν καταδὺς μυχίῃ ἐς βένθεα πόντου — Περὶ πορφύρας.
Πάντοσε παπταίνων, κυανώπιδος Ἀμφιτρίτης
Ἀργύφεόν τε μέλαθρον ἔσωπας, καὶ φιλερέθυς
Νηρῆος κούρας ἁλιανθέα φάρεα χερσὶν
Σπερχομένας ῥέζειν, νεοτευχέα κόσμον ἀνάκτων.
Ἔνθα δὲ νεοτόμους φέρες ἐς φάος ἠελίοιο,
Τηλοῦ ἀπ᾽ εἰναλίων Τυρίων εὐδαίμονος ἀκτῆς,
Αἱμοβαφῶν πλῆθος κόγχων· μέγα θαῦμα ἰδέσθαι.
   Σοί γε καὶ οὐρανίων καθαρεῖο δι᾽ ὠτὸς ἔγεντο — Σαμβύκην, ἤτοι ὄργανον μουσικῆς παναρμόνιον.
Κύκλων ἁρμονίη θελκτήριος· ἣν κελαδεῦσιν
Εὖ μάλα θρηϊκίης χέλυος φθόγγοισι συνῳδὸν,
Ἀντυξ ἀστερόεντος ἐπήορος, οἵ τε κατ᾽ αὐτῆς,

Digitized by Google

Μεσσηγὺς τὸ βαρυγδούπου ῥοχθοῦντος ἀήτης,
Ἐπταπόροις γύροισιν ἀλήμονες ἀμπλάζονται.
Οὐχ οἷον δὲ κύκλωθας ἐν οὖσι καὶ στρεπτίδεσσιν
Ὤδινε στερεῶν, τὰς ἵζανεν αἰθέριος Ζεὺς
Κύκλους ἐς ὑπάτους· σχεδόθεν δέ τοι ὄμμα πελάζων
Αὐτόθι θ' Ἑρμείαο λύρην εὔμολπον ἐσιδεῖς.
Ἤποτε ἀγυγίας φήγους Ῥοδοπήϊος Ὀρφεὺς
Ὑψικόμους τε δρύας, στυφελῶν τ' ἀποκόμματα πετρῶν
Ἤγαγε, καὶ ποταμῶν φιλήκοα στῆσε ῥέεθρα·
Θῆρας τε συγεροὺς θέλξεν, καὶ ἀμείλιχον ᾅδην.
Ἣν δὲ χαριζόμενος μούσαις ἐς ὁμήγυριν ἄστρων
Στήριξεν Κρονίδης, ὀλοὴν μετὰ μοῖραν ἀοιδοῦ.
Κείνης Σαμβύκην ἐναλίγκιον ἄμμιν ἐτεύξω,
Οὐρανίης ἴνδαλμα λύρης, καὶ γνώμονα φθόγγων.

Ὑδραυλικά.

Τῷ δ' ἄρα καὶ ποταμῶν κρηνῶν τε δυσηχέα ῥοῖζον
Ῥεύμασιν αὐτομάτοις ψίθυρον ῥύθμισας ἐς ἠχὼ
Ἡδεῖαν ἀδομένην, ἢ ὁππότε ποιμένες αἰγῶν
Ἀμβολάδην ὕμνοις αἰνοῦσιν ἐρωτίδα νύμφην.

Ὑπομνήματα εἰς τὰ Ἥρωνος πνευματικά.

Οἷα τε κύρταφον ἀθρόως κατέδησεν ἐν ἀσκῷ
Αἴολος ἀντομένων ἀνέμων βαρυήχοον ἶνα,
Καὶ ξείνιον δῶρον ταλασίφρονι δῶκεν Ὀδυσσεῖ·
Τοῖα δὲ σωλήνων πολυειδέϊ μήχει πήξας
Πνοιὰς ἰλλομένας, καὶ στεινοπόροισι κελεύθοις
Ἡδυμελῶς τε ῥέειν, καὶ ἔργματ' ἄπιστα τελέσαι.

Τῶν ἐξωτικῶν ζώων καὶ φυτῶν ἱστορία.

Ὑστάτιον δ' ἐπιβὰς χρυσαυγέϊ ἅρματι Φοίβου
Ἀντιπόδων περινόστησας Ἀτλαντίδα γαῖαν·
Ἣν δεινὸν κοτέοντα Ποσειδάων' ἐνέπουσι
Ἀντιβίην διὰ ὕβριν εὐγλώχινι τριαίνῃ
Νόσφιν ἀφ' ἑσπερίων στυφελιξάμενον, οἶδμ' ἀκίλαυθον
Ἄσπετον ὠκεανοῖο παρεμβάλλοντα μεταξύ.
Τοῦτο δ' ἀμειβόμενος, γαίης ἀντίχθονος ἕδας
Δέργμασι λυγκείῳ διαθρήσαο· πάντα νοήσας,
Δαιδαλέων τε φυὰς βοτανῶν, δένδρων τε γένεθλα,
Ζῶα θ' ὅσα χθόνα δῖαν ὑπέρχεται· ἠδὲ μέταλλα,
Ὅσσα γε παμμήτειρα βαθεῖ κρύψασα ὑπὸ κόλπῳ,
Ἐνδόμυχον φύσιος πλοῦτον, καὶ ὄλβον ἄδηλον.
Τὸν δὴ σὺ κρυφίων μύστης, κεδνός θ' ὑποφήτης,
Πρόξενος ἀνθρώποις ἀριδήλους ἴδμεναι ἔθηκας.

Χαῖρε Κολυμνιάδων βαθυδόξων κῦδος ἀγαυόν,
Τηλαυγὲς σοφίης φάος· ὄμμασιν ἀπλανέεσσι
Λυγκός τ' ὀξύτερον, καὶ δεινωποῖο δράκοντος
Πάντα διοπτόμενος, τ' ἀφανῆ τε σαφέστατα φαίνων.
Χαῖρε μοὶ αὖθις, χαῖρε· σέθεν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται·
Αὐτὰρ ἀεὶ ζείδωρος ἄρουρα, καὶ οἶδμα θαλάσσης,
Ἀργυρέοι τε ῥοαὶ πηγῶν, ποταμῶν τε ῥέεθρα
Οὔνομα φθέγξονται γεραρόν· καὶ ἄφθιτον εὖχος
Ὠκείαις πτερύγεσσι λιγυπνείοντες ἀῆται
Ἔνθα καὶ ἔνθα οἴσουσι δι' ἠέρος ἄπειρον ὕψος·
Χαῖρε, σὲ γὰρ σφετέρῳ ὁμόφαντον ἐφ' ἅρματι Φοῖβος
Ἡμετέραν τε καὶ Ἀντιπόδων δινοφορέω περὶ γαῖαν
Εὐκλεεῖς στεφάνῳ μετὰ πᾶσι τετιμένον ἄξει.

ΛΟΥΚΑΣ ὁ ΟΛΣΤΕΙΝΙΟΣ.

ILL.MO ET REV.MO PRINCIPI
FRANCISCO
BARBERINO
VRBANI VIII. PONT. MAX.
EX FRATRE NEPOTI
S. R. E. CARD. AMPLISSIMO.

FABIVS COLVMNA LYNCEVS FEL.

IN telis, ait *Seneca*, eadem ferri vis est; sed infinitum interest; vtrum excusso lacerto torqueantur, an remissa manu fluant. Scin' quid dicam *Illustrissime Princeps?* Quicunque hic studia tractant, & variarum scientiarum pelagus nauigant; hi, quem in litteris quæstum fecerunt, & profectum, eum apud *Tuam Celsitudinem*, ceu litterarum, litteratorumque Arbitrum & Patronum, velut mercem in portu exonerant. Verùm multùm interest, quàm id quisque faciat feruente animo: Ac vt de alijs nihil iudicem, cùm ob animi Tui excellentes dotes, & Heroicas virtutes notissimas mundo tantùm non vniuerso, multos in amorem allicias, multos in obsequium; mihi soli constat, quàm non solum Te ego, sed *Lyncei* omnes obseruantissimè colant, cultu quantumuis meritis tuis adhuc inferiore. Quare cùm nuper *Excellentiss. Princeps Cæsius Litterarij nostri Instituti Auctor*, ingenij vela me erigere, & ad noui Orbis plantas, ac Medicinæ materiam lustrandam iusserit iter capessere: rediens modò ex alto, quem huic nouo operi *Annotatiunculis* succinctis illis quidem, sed Botanicis, vti spero, non penitus inutilibus, quæstum acquisiui, eum apud *Te Academiæ Lynceorum* præcipuum *Patro-*

Μεσσηγύς τε βαρυγδούπου ῥοχθοῦντος ἀήτης,
Ἐπταπόροις γύροισιν ἀλήμονες ἀμπλανόωνται.
Οὐχ οἷον δὲ κέκευθας ἐν οὔασι καὶ πραπίδεσσιν
Ὠδὴν σφαιράων, τὰς ἵζανεν αἰθέριος Ζεὺς
Κύκλους εἰς ὑπάτης· σχεδόθεν δέ τοι ὄμμα πελάζων
Αὐτόθι θ' Ἑρμείαο λύρην εὔμολπον ἐσεῖδες.
Ἥποτε ὠγυγίας φήγους Ῥοδοπήϊος Ὀρφεὺς
Ὑψικόμους τε δρύας, στυφελῶν τ' ἀποκόμματα πετρῶν
Ἤγαγε, καὶ ποταμῶν φιλήκοα στῆσε ῥέεθρα·
Θῆρας τε στυγεροὺς θέλξεν, καὶ ἀμείλιχον ᾅδην.
Ἣν δὲ χαριζόμενος μούσαις ἐς ὁμήγυριν ἄστρων
Στήριξεν Κρονίδης, ὀλοὴν μετὰ μοῖραν ἀοιδοῦ.
Κείνης Σαμβύκην ἐναλίγκιον ἄμμιν ἐτεύξω,
Οὐρανίης ἴνδαλμα λύρης, καὶ γνώμονα φθόγγων.

Ὑδραυλικά.
Τῷ δ' ἄρα καὶ ποταμῶν κρουνῶν τε δυσηχέα ῥοῖζον
Ῥεύμασιν αὐτομάτοις ψίθυρον ῥύθμισας ἐς ἦχον
Ἡδὺν ἀδομένην, ἣ ὁππότε ποιμένας αἰγῶν
Ἀμβολαδὴν ὕμνοις αἰνοῦσιν ἐρωτίδα νύμφην.

Ὑπομνήματα εἰς τὰ Ἥρωνος πνευματικά.
Οἷα τε κύρσαφοῦ ἀθρόους κατέδησεν ἐν ἀσκῷ
Αἴολος αὐτομένων ἀνέμων βαρυήχοον ἶνα,
Καὶ ξένιον δῶρον ταλασίφρονι δῶκεν Ὀδυσσεῖ·
Τοῖα δὲ σωλήνων πολυειδέϊ μήχει πῆξας
Πνοιὰς ἰλλομένας, καὶ στεινοπόροισι κυδάθοις
Ἡδυμελῶς τε ῥέειν, καὶ ἔργματ' ἄπιστα τελέσαι.

Τῶν ἐξωτικῶν ζώων καὶ φυτῶν ἱστορίαν.
Τσάτιον δ' ἐπιβὰς χρυσαυγέϊ ἅρματι Φοίβου
Ἀντιπόδων περινόστησας Ἀτλαντίδα γαῖαν·
Ἣν δεινὸν κοτέοντα Ποσειδάων' ἐνέπουσι
Ἀντιβίην διὰ ὕβριν εὐγλώχινι τριαίνῃ
Νόσφιν ἀφ' ἑσπερίων στυφελιξέμεν, οἶδμ' ἀκίλευθον
Ἀσπέτου ὠκεανοῖο παρεμβάλλοντα μεταξύ.
Τοῦτο δ' ἀμειβόμενος, γαίης ἀντίχθονος ὕδας
Δέργμασι λυγκείῳ διαθρήσαο· πάντα νοήσας,
Δαιδαλέων τε φυὰς βοτανῶν, δένδρων τε γένεθλα,
Ζῶα θ' ὅσα χθόνα δῖαν ἐπέρχεται· ἠδὲ μέταλλα,
Ὅσσα γε παμμήτειρα βαθεῖ κρύψασκ' ὑπὸ κόλπῳ,
Ἐνδόμυχον φύσεως πλοῦτον, καὶ ὄλβον ἄδηλον.
Τὸν δὴ σὺ κρυφίων μύστης, κεδνός θ' ὑποφήτης,
Πρόξεινος ἀνθρώποις ἀριδήλους ἴδμεν ἔθηκας.
Χαῖρε Κολυμνιάδων βαθυδόξων κῦδος ἀγαυόν,
Τηλαυγὲς σοφίης φάος· ὄμμασιν ἀπλανέεσσι
Λυγκός τ' ὀξύτερον, καὶ δεινωποῖο δράκοντος
Πάντα διοπτόμενος, τ' ἀφανῆ τε σαφέστατα φαίνων.
Χαῖρε μοὶ αὖθις, χαῖρε· σέθεν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται·
Αὐτὰρ ἀεὶ ζείδωρος ἄρουρα, καὶ οἶδμα θαλάσσης,
Ἀργυρέαι τε ῥοαὶ πηγῶν, ποταμῶν τε ῥέεθρα
Οὔνομα φθέγξονται γεραρόν· καὶ ἄφθιτον εὖχος
Ὠκείαις πτερύγεσσι λιγυπνείοντες ἀῆται
Ἔνθα καὶ ἔνθα οἴσουσι δι' ἠέρος ἤπιον ὕψος·
Χαῖρε, σὲ γὰρ σφετέρῳ ὁμόφοιτον ἐφ' ἅρματι Φοῖβος
Ἡμετέραν τε καὶ Ἀντιπόδων δινοφόρον περὶ γαῖαν
Εὐκλειῆς στεφάνῳ μετὰ πᾶσι τιμηέντ' ἄξει.

ΛΟΥΚΑΣ ὁ ΟΛΣΤΕΙΝΙΟΣ.

Digitized by Google

ILL.MO ET REV.MO PRINCIPI

FRANCISCO BARBERINO

VRBANI VIII. PONT. MAX. EX FRATRE NEPOTI

S. R. E. CARD. AMPLISSIMO.

FABIVS COLVMNA LYNCEVS FEL.

IN telis, ait *Seneca*, eadem ferri vis est; sed infinitum interest; vtrum excusso lacerto torqueantur, an remissa manu fluant. Scin quid dicam *Illustrissime Princeps?* Quicunque hic studia tractant, & variarum scientiarum pelagus nauigant; hi, quem in litteris quæstum fecerunt, & profectum, eum apud *Tuam Celsitudinem*, ceu litterarum, litteratorumque Arbitrum & Patronum, velut mercem in portu exonerant. Verùm multùm interest, quàm id quisque faciat feruente animo: Ac vt de alijs nihil iudicem, cùm ob animi Tui excellentes dotes, & Heroicas virtutes notissimas mundo tantùm non vniuerso, multos in amorem allicias, multos in obsequium; mihi soli constat, quàm non solum Te ego, sed *Lyncei* omnes obseruantissimè colant, cultu quantumuis meritis tuis adhuc inferiore. Quare cùm nuper *Excellentiss. Princeps Cæsius Litterarij nostri Instituti Auctor,* ingenij vela me erigere, & ad noui Orbis plantas, ac Medicinæ materiam lustrandam iusserit iter capessere: rediens modò ex alto, quem huic nouo operi *Annotatiunculis* succinctis illis quidem, sed Botanicis, vti spero, non penitus inutilibus, quæstum acquisiui, eum apud *Te Academiæ Lynceorum* præcipuum *Patro-*

num deponere , tuoque honori, & nominis celebritati inſcribere commoneor, qui memini aliàs tum *Lynceorum* cæterorum, cùm meas quoque lucubrationes , ab acerrimo Tuo iudicio retuliſſe benignam, & albam fabam. Munus, fateor, paruum eſt, & opuſculum non quàm vellem ſatis elimatum, ſed quod hoc ſolo nomine placiturum ſperem, quoniam à Typographi prælo inter forenſium litium moleſtias tumultuariò expetitum, & compoſitum, atque à calente animo ad *Te* veluti excuſſum, & directum eſt. Illud enim *Senecæ* etiam mihi inſuſurro; Placere ſolent quædam, etiam non diu duratura, dummodo præproperé nata. Sic nempe gregalia poma etiam poſt paucos dies itura in faſtidium, delectant, ſi prouenère maturiùs; Vale *Illuſtriſsime Heros*, & meos & *Academiæ* laudabiles conatus, quod facis, promouere perge. *Neapoli* Kal. Iunij 1628.

FABII COLVMNAE LYNCEI

In Rerum Medicarum Nouæ Hispaniæ

NARDI ANTONII RECCHI MONTECORVINATIS MEDICI REGII VOLVMEN.

ANNOTATIONES ET ADDITIONES.

Libro primo. cap. 1, pag. 2, Ad lin. 7. Post verbum permissum.

ALTERI sanè Magno Pompeio: imò Maxima existimando, Qui non modò suum auxit Imperium, sed & subäitas sibi Indicas nationes, ut etiam Romanum Pontificem *agnoscerent, &* sanctæ Romanæ Ecclesiæ *parerent, effecit. Illudq; magis, non repertis Commentarijs, ut hominum omnium saluti consuleret, confici* rerum medicarum volumina, *quæ illis regionibus experimento utiles prædicarentur, demandauit, Quæ nunc in manus omnium Illustriss. & Excellentiss.* Federici Cælij sancti Angeli Principis & Montiscœlij Marchionis, *omnium scientiarum genere ornatissimi,* Lynceorum *Institutoris ac Principis liberalitate, magnificentiâ, ac sedulitate perueniunt, Principis tanti Regis imitatoris: cuius etiam iussu hæc nos qualiacumque sint, libenter notauimus, ut pro virili laudatissimam litterarum culturam promouentes, nostro Principi obsequium præstaremus.* Quo opere Medica noui Orbis volumina publici iuris facta.

In fine cap.

Laudandus profectò est Auctor noster, qui non modò eruditè ac methodicè, sed eleganter ac facilè noui Orbis medicamenta, non pauco labore concinnata, latinè descripta reliquit. Opus quidem ipsum Auctoris doctrinam, & plantarum cognitionem non vulgarem ostendit, ut meritò huius operis describendi munus, à tanto Rege ipsi demandatum fuerit. Auctoris laudes.

Pag. 9. cap. 6. lin. 18.

Ab ipso tamen Dioscoride *in cap. de Tussilagine, & in Proœmio, florem ante foliorum eruptionem, vel cum ipsis folijs proferre dicitur, ut quotannis primo vere obseruari potest, qui facilè in pappos euolans, & marcescens, folia toto anno vidua relinquit.*

Pag. ead. lin. 31.

Supplendus est Auctor noster hoc loco, foliorum differentias, quibus non modò Arbores, sed Plantæ omnes facilius dignosci possunt exponendo, ex nostris in Dioscoridē *Commentarijs excerptas.* Foliorum *summa* differentia *est, quod* alia *sunt læuia, à Græcis λεῖα dicta:* Alia *hirsuta, lanosa, quæ δασέα:* Alia *aspera quæ τραχέα.* Alia *spinosa vel aculeata, quæ ἀκανθώδη:* Alia *in totum spinosa, ut spina sit pro folio:* Alia *iuxta folium habent spinam, quæ παρακανθόφυλλα.* Læuia *sunt, ut Beta habet, Lapathū.* Lanosa *vel* hirsuta, *ut Verbascum, Lychnis.* Aspera *ut Buglossum, Echium.* Aculeata *vel* spinosa, *ut Carduorum folia, Aquifolium, Alia* in totum spinosa, *ut Myacantha, Scorpio. Alia* iuxta folium habent spinā, *ut Capparis, Malus medica: Alia* in ipsa spina folium gerunt, *ut Rhamnus vulgaris, Spina sancta denominata.* Differētiæ Foliorum. Varietas in spinis.

Differunt etiam, quod alia *sunt* lata & rotunda, *quæ πλατέα, ut quæ Petasites habet, Per-* In latitudine.

sona

sonata, siue Arction. Alia angusta, *quæ* στενὰ, *Quinquenervia, Scorzonera, Arisarum angustifolium. Alia* tenuia admodum, *vt Capillaria, quæ* ζυαρώδη, *vt Pinifolia, Fœniculacea, & Graminis species folijs angustissimis capillaceis, à doctiss.* Gasparo Bauhino *dicuntur species*
Et amplitudine. 37. 39. 46. *& aliæ in suo Prodromo Theatri Botanici. Alia* magna & ampla, *vt quæ Petasites, Nymphæa*, & maxima, *vt Aegyptij Ari folia, & Musæ: Alia* parua *vt Aristolochia, Viola martia, &* minima *vt Chamæsyces*. Ex angustis, magna *vt Quinquenervia*: parua *vt Oleæ* minima *vt Herniaria. Differunt etiam, quia alia* longa, & plana, *vt quæ Iris, Gladiolus. Alia* longa, & canaliculata, *vt Porracea, & Arundinis. Alia intus caua, vt Cepa & Getbij. Alia* solida, & farcta, *vt Iuncifolia. Alia* arundinis modo nodis intersecta, *vt Graminis species aquatica, & arundinaceo folio* Lobelij, *quæ à* Gasparo Bauhino *Gramen iunceum articulato folio dicitur in suo Prodromo Theatri Botanici. Differunt etiam, quod alia sunt* carnosa, & in latitudinem aut Orbem expansa, *vt quæ Beta, Cotyledon, Cymbalaria nostra, & Portu-*
Et pulpa. *laca, quæ* σαρκώδη *dicuntur. Alia* in rotunditatem & longitudinem, *quæ pulposa &* στρογγύλα *dicuntur, vt quæ Vermicularia, Kali, & Iuncus Aquaticus.*

Ex magnis & prauis folijs, latis *vel* angustis, longis *aut* breuibus, *alia sunt* circumserrata in magnis, *vt in flore Solis, Vite, Acere.* In minoribus, *vt folio Castaneæ, Mentha, Vrtica.* In longis, *Ptarmicæ. Eufragiæ syluestris* in breuibus. *Alia sunt* leniter sinuosa, *vt habet Chondrilla tuberosa, Sonchus leporinus, Leucoion. Alia* leniter incisa, *vt Quercus, Blattaria. Alia* profundè, *vt Eruca, & Rapacea. Alia* profundius ad neruum vsque, *vt Agrimonia, Fraxinus,*
In magnitudine. *Sorbus, Scabiosa syluestris. Alia* in summo *tantum* folij *diuiduntur, quæ* ἀκροσχιδῆ *dici possunt, vt Plantaginis aquaticæ species bifida in summo à* Lobelio *depicta: Phyllitis laciniata, Ononis non spinosa, Telephium à nobis propositum. Alia* in imo folij *tantum, vt Acetosa, Sagittaria, Arum. Alia ex medio folio laciniam proferunt, vt Hyppoglossum, & Brassicæ species crispa, quæ non modò folium, sed & Thyrsum è medio folio profert.*

Ex profundè ad neruum vsque insectis *rotundis ambitu sunt, quæ Dracontium, Elleborus niger, & Cannabis habent.* Profundè tantum incisis, *Platanus, Ricinus.* Ex longis profundè incisis, *Cichoreacea. At profundius ad neruum vsque insectis, alia* simplici *constant* petiolo, *vt quæ Agrimonia, Fraxinus, Ebulus, quæ pennata dicuntur, à Græcis* πτεροειδῆ *vt in Ebulo* Dioscorides *dixit. Et etiam* μονόχα, *vt in Filice, qui vnicam pennam insectione imitantur,*
Incisione. *&* σχιζόφυλλα *dici possunt. At quia sunt & alia folia non simplici petiolo, sed* in ramos, & in alias alas diuisa, *vt in Filice fœmina, Ferulaceis, Apio, Cicuta, quæ* πολυσχιδῆ *dicuntur, nos alio nomine distinguenda putauimus. Et quamuis* Theophrastus *vir doctissimus, quæ* pennata *sunt, vt Sorbi folia, Fraxini, & Hipposelini, in historia plantarum* μανόφυλλα *denominauerit, ad differentiam Apij hortensis cuius folia* πυκνόφυλλα *dixit; non tamen ita propriè nobis dictum hoc videtur, vt non exactiùs atque distinctiùs dici possint illa folia, quæ* raro folio *sunt, & ab illo* μανόφυλλα *dicta, ad illas pertinere tantum plantas, quarum ramulis alternatim singula folia hærent. Et quæ* denso *sunt* folio, *&* πυκνόφυλλα *dicta, ad illas referri debere plantas, quarum ramuli, siue nodi, aut genicula* pluribus *exornantur* folijs, *vt in Pino, Larice, Rubia, Osyride, Equiseto, & similibus. Eòque magis, cum non propriè folia sint illa, quæ plura in Hipposelino & Apio conspiciuntur, sed veriùs partes, & Lobi folij, illius scilicet, quod vnum habet initium ab radice vel ramulo, à quibus profertur. Idem enim* Theophrastus *nos docuit, illud totum appellari folium, quod scilicet omne cum petiolo decidere solet, vt Iuglandis, Fraxini, Sorbi, Apij, Ferulæ, & similium, non enim partes decidunt vetustate, sed totum illud foliatum ab origine ramuli, vel radicis. Igitur partes illæ folij, lobi sunt, & laciniæ, non propriè folia; quamuis in multis folia videantur distincta, sicuti aliàs diximus in nostro volumine cap. de Ceratia in prima parte, & cap. de Smirnio in secunda minus cognitarum Stirpium Romæ impresso.*

Folia *igitur quæ* non vnicà pennà, *vt Filix mas, sed* pluribus *vt Filix fœmina, sicuti* Dioscorides *notauit, diuiduntur; vel alio modo* multiplici diuisurà *fissa sunt, vt ramosum folium dicas: quæ latos habent lobos, lacinias, siue partes quamplures,* πολυπλατυσχιδῆ, *folia dici possunt, vt Apij, Cicutæ, Angelicæ, Sphondylij & similium. Quæ verò* angustioribus lobis *diuiduntur,* πολυστενοσχιδῆ *vel* πολυλεπτοσχιδῆ, *vt Ligustici, Thapsiæ, Rutæ. Alia verò quæ* longè tenuioribus lobulis & lacinijs *diuiduntur in capillorum ferè effigiem,* πολυτριχοσχιδῆ, *vt Ferulacea,*

lacea, Ammi, Millefolium, & similia: nam simpliciter ζυγόφυλλον *dici potest Pinus, Graminis species, Crocus, quarum folia ex vno principio, radice, vel geniculo multa exoriuntur: atque alia sunt folia simul exorta, & non laciniæ, siue lobi, & scissuræ foliorum, vt supra diximus de Rubia folijs, & similibus, quarum plura folia simul ramis, vel trunco hærent quæ* κυκλόφυλλα *dici debent: & quæ in capillares lacinias diuiduntur* ζυγοσχιδῆ *appellanda diximus; non* ζυγόφυλλα, *quod simplici, & capillari folio conuenit, & sine scissura, vt de Gramine Peritijs.* Gaspari Bauhini *& similibus retulimus.*

Alia foliorum numero *distinguuntur: vt Vnifolium, Lingua serpentina, Moly luteum. Alia* bifolia, *vt Bifolium dictum.* Trifolium, *cuius plures species, Lysimachia lutea.* Quadrifolia, *vt Herba paris, Cruciata, Rubia leuis.* Quinquefolium, *omnibus notum. Alia* Heptaphylla, *vt Heptaphyllon sic dicta, Tormentilla, & lacinijs diuisa Vitex & Lupinus.* Octophylla, *vt Mollugo, & Asperula.* Nouenis lacinijs, *vt Elleborastrum &c.* Distinctio foliorum numero.

Est & alia foliorum diuisio *ex ipsa* germinatione *desumpta, quod* alia *statim è terrâ simul iacentia producuntur, vt quæ* ἐπιγειόφυλλα *dicuntur, & quæ ab radice exeunt,* ῥιζόφυλλα: *quæ vel etiam* sine pediculo *sunt, vt in Lactuca, Tragopogono, & Bulbaceis: vel* cum longo petiolo, *vt in Malua, Geranio, Cyclamino: vel* breui, *vt in Lychnide, Ocymoide, & similibus.* Alia *non ex* radice, *sed ex stipite, & ramulis: & illa* vel sine petiolo *hærent, vt Mentha, Hyssopus & καυλικὰ & ἐπικαυλόφυλλα dicuntur;* vel longo *insident* petiolo, *vt Betonica, & Geranium.* Alia foliolũ pro petiolo habent, *quia illi insident, & nodo hærent, vt longè differat à lacinia, & insectione, quæ sine nodo diuiditur à petiolo ipso, in his peculiare, vt sunt Mali Aurantij siue Arantij folia, quę geniculata dici possunt.* Alia *alio modo, & centris ipsis foliorum stipiti hærent, & ab illo perforantur, vt in Periclymeno obseruatur, Perfoliata, Centaurio luteo à* Lobelio *depicto.* Differunt *etiam foliorum* positu, & ortu, *nam* alia *ordinatè caulem cingunt, vt quę bina hęrere solent,* vel *alio numero, vt in Myrtho, Rubia, singulis geniculis. Alia inordinata, & singula hęrent: quamuis nec ista tàm inordinata dici possunt, vt non aliquo numero, quino, aut maiore, vel minore in circuitu ramuli ordinem aliquem obseruent, vt in Vermicularia, Tithymalo, & similibus.* Germinatione. Positu & ortu.

Differunt etiam, quia alia *colore sunt virente, vt maior pars foliorum, tàm herbarum, quàm Arborum,* alia *colore in luteum languentia,* alia *obscurè virentia,* alia *ad cęruleum vergentia,* alia *candida, & incana,* alia *rubentia,* alia *mixta ex viridi, luteo, & rubente colore,* alia *maculosa.* Hilari virore *videntur folia Graminis in Pratensibus, folia Vitis, Lactucę, Senecionis, & similium.* Obscurè virentia, *folia Lauri, Aurantij & Ari.* Ad cęruleum vergentia, *sunt folia Rutę, Cariophyllorum vulgarium, Vermicularię & Telephij.* Ad luteum languentia, *sunt folia Ellebori albi, Nardi Celticę, & similium.* Candicantia *folia habent Dictamum album, Creticum, Saluia, Marrubium album.* Incana *sunt folia Stachidis Flandrorum dictę à Lobelio, Iacea mõtanę à* Gasparo Bauhino *in suo* Prodromo *depictę, Polij marini, siue Gnaphalij luteo capite, Polij veri syluestris.* Supernè virentia, & infernè candicantia *sunt Oleę folia, Tussilaginis, & multarum.* Rubentia, *Lapathi species, Bliti, & Lactucę.* Mixto colore, & vario *Bliti species illa Symphonia dicta & Amaranthus tricolor.* Albis maculis variegata *aut insignita, Cardui lactei folia Leucographidos, Cyclaminis, Lamij, & Vrticę mortuę, Pulmonarię, Echij, Borraginis syluestris, & hortensis in Apulia, Cerinthes recentiorum, & Ari maioris.* Nigricantibus maculis, *Ari montani minoris, Orchidis digitatæ, & bulbosę etiam, Persicarię mitis, & Trifolij pratensis speciei.* Rubentibus maculis *aspersa sunt folia Ocymi fimbriati, Lactuca agrestis spinosa.* Neruulos habentia candicantes, *Isatis, Lysimachia virginea, & maior pars herbarum.* Rubentes neruulos, *Lapathi species & syluestre Cichorium.* Spinosis neruulis *infernà parte, Lactuca agrestis, Smilax aspera, Rubus, & Rosa.* Colore. Maculis.

Est & alia in tempore differentia, *nam* alia *quotannis prodeunt, & decidunt, vel marcescunt,* alia *diuturniora sunt, & perpetuò virere dicuntur, quamuis aliquando singula decidant, & alia proferantur, vt in* Lauro, *Aquifolio, Malo Aurantio, in herbis: Polio, Adiantho, Semperuimagno, quæ* ἀείφυλλα *dicuntur.* Tempore.

Differunt *etiam præter innumeram ferè foliorum effigiem* variâ *eorum* magnitudine, ac diuisurâ, *quod* alia *varias exprimunt animalium effigies, eorumq. partes: alia aliarum rerum.* Animalium *quidem referunt, scilicet vt quæ,* Dioscorides *ait, Delphini modo sunt incisa & oblonga,* Plãtę, quæ animalium & partium illorum figuras repræsentent.

Linguas. Pennas. Auriculas. Capillos. Cor. Lichen. Lienem. Pulmonē. Vmbilicū. Pedes. Vngulas. Maculas. Dentes. Caudas. Cristas. Vermes. Sagittam. Lanceam. Gladium. Galerum. Cymbam. Lunam. Rotam. Ellychniū. Tomentū. Cutim porosam. Labrum. Fasciam.

longa, ideo sic appellata planta, quia Delphinum *referunt*. Scolopendram *imitantur folia Asplenij, Scolopendria dictæ*. Linguam, *Aizoi maioris folia singula, & Cymbalaria, Vmbilici Veneris secundæ speciei, teste* Dioscoride, *sicuti eadem cōpacta* oculum *referre dixit*. Linguam agninam, *Arnoglossum*. Linguam Bouis, *Buglossum*. Linguam ceruinam, *Phyllitis*. Linguam equinam, *Hyppoglossum*. Pennas Auicularum, *Stratiotes, Millefolium*. Pennas, siue Auium alas, *Filix*. Struthij pennas *Struthium*. Pennas, quæ galeis imponuntur, *folia Musa*. Auriculam Vrsi, *planta sic dicta à recentioribus, & à nobis pro Alismate proposita in Phytobasano*. Auriculam muris, *Myosotis, & Alsine*. Canos hominum, *Polium*. Capillos, *Fœniculum, Cuscuta, Epithymon, Muscus quernus dependens, & Aquatica Conferua*. Cordis figuram *Aristolochia, Smilax aspera*. Lichenis effigiē, *Lichen dicta, sicuti* Hepar, *Hepatica*. Lien, *Galiopsis, & Lamiū. Pulmonaria à* pulmonis maculis, *sicut* ab effigie *muscus pulmonarius*. Vmbilicū, *Cotyledon, sicuti* Cotylā, *siue* acetabulū. Pedē Leonis, *Leontopodiū*. Pedem Cerui *siue* Milui, *Coronopus: quæ &* Cornu Cerui *dicitur ab effigie*. Pedē Anseris, *Atriplex, & Eryngium marinum à* Porta *nostro*. Pedem Vrsinum, *Acanthus Pæderos*. Pedem Columbinum, *Geranium sic dictum*. Equorum vngulam, *Tussilago*. Pedem Asini, *Alliaria*. Serpentium maculas, *Dracunculus, Anchusa, Cerinthe, & Buglossi species, quæ etiam extuberantes tumores repræsentant: item Arum, Pulmonaria, & Orchis palmata*. Dentem Leonis *sic dicta planta à recentioribus inter Cichoreacea*. Equinam caudam *Equisetum siue Hippuris*. Cristam gallinaceam, *Horminij species sic dicta, Centrum galli*. Vermes, *Semperuiuum ab effigie dictum, Vermicularia, Sedi secundi species*. Sagittam, *Sagittaria Aquatica, Scammonium, Oxalis*. Lanceam, *Ruscus*. Gladium *Xiphium, Xyris*. Galerum *Petasites, quæ &* Fungum *imitatur*. Cymbam *siue* Cochlear, *Cymbalaria nostra, & Cochlearia Batauа* Lobelij. Lunam in defectu, *Lunaria Botrytis, & Hemionitis*. Minus plenam, *quæ orbiculata sunt, Viola, Asarum*. Rotæ speciem, *Cirsij folia, & aliarum stratarum*. Ellychnium, *Lychnis*. Tomentum, *Gnaphalium*. Cutis poros, *Hypericon*. Labrum *siue* Alucolum, *Dipsacus: sicuti* peluiculas, *folia Tithymali in Vmbellis*. Cingulum *siue* Fasciam *Alga*.

Signa ad vires nomen, & cognitionem plantarum conducūt.

Harum rerum signa in folijs, pleraque ad plantarum vires *dignoscendas conducere videntur, vt ea quæ* ab effectu *nomina plantis indidere, sicuti Pulmonaria, Hepatica, Milzatella recentiorum, vel* ab imagine, *vt Vermicularia, Dracontium, vel* maculas repræsentant venenosorum, *vt Arum, Dracontium, Anchusa, Cerinthe, quibus venena propelluntur. At signa, vel rei inanimatæ similitudo, vt Cymbalaria, Muris auricula,* ad nomen *retinendum, &* plantæ notionem *prosunt. Multa possent cumulari, sed hæc sufficere nunc visa sunt.*

Pag. 9. lin. 35.

Herbæ in alias plantas non transeunt.

Exemplo sunt Indicę plantæ.

Grauis est testis: nos autem auctoritas non cogit. Has mutationes non alio modo accipimus, nisi vt quandam congenerum degenerando similitudinem primà facie ostendant. Nec enim credimus herbas cultu, aut neglectu, loci mutatione in alias transire plantas, sicuti asseritur Lolium è Tritico, hoc enim non affirmat Theophrastus, *nasci verò solitum inter Triticum, & Hordeum, nulli est dubium. Transire Sisimbrium in Mentham ob alimenti inopiam, similiorem scilicet fieri: vel aliàs ob alimenti copiam adolescere, vt fruticare, & arborescere, quod per antonomasiam dicitur, non autem frutices, aut arbores fieri. Hoc experimento affirmare possumus ex Indicis plantis, semine, aut radice ad nos translatis; in quibus hucusque vix aliquis mutationem aliquam obseruasse similem, referre audebit. Degenerare in magis & minus adultam, foliorum incisuris, hirsutie, lauitate, hilaritate & similibus, concedimus: non autem in aliam transire plantam vel speciem, omnibus notum putamus.*

Pag. 10. cap. 7. lin. 21.

Differentię radicum. Magnitudine. Multitudine. Soliditate.

Radicum *adde* differentias, *quarum* alia, *quæ simplex est, à Græcis* εὐθύῤῥιζος *dicitur, & cum sit etiam vnica,* μία *&* μονόῤῥιζος. *Quæ aliquando est* parua *atque* tenuis, *& dicitur* μικρὰ *&* μικρόῤῥιζος. *Quæ* magna *est &* crassa, παχεῖα *&* μεγαλόῤῥιζος, *vt Bryoniæ radix. Sed quæ* simplex *est &* longa μακρὰ *&* μακρόῤῥιζος, *vt Rhaphani, Lapathi & Pastinacæ, quæ cum etiam sit* profunda βαθεῖα *&* βαθύῤῥιζος *dicitur. At quæ contrario modo* breuis *est &* tenuis, λεπτὴ *dicitur, &* βραχεῖα, *vt Holostium, & Britannica. Quæ verò* longa *est* & non profunda, *quia obliquè per summam terram repit, vt Gramen,* ἐπιπολῆς, *&* ἐπιπολαιόῤῥιζος *dicitur*. Ex longis *quæ* lignosa *est, vt Nerium, & Equisetum,* ξυλώδης. *Et quæ* neruosa, *vt Tragacan-*

gacantha, νευρώδης ἰνώδης. E contrario, quæ mollis est, vt Myrrhidis, ἁπαλής. Harum
alia corticosa, vel crassi corticis, vt Panax, Mandragora, quæ φλοιώδης, & παχύφλοιος di- Cortice.
citur ex longis. Ex rotundis Crocus Colchicum, & Cyclamen. Quæ molli pelliculà sine cor-
tice, vt Ari, & Dracontij, atque Orchidum dicitur ἄφλοιος. Carnosarum vero quæ σαρκόῤῥι- Figura.
ζος dicitur, est ex longis Rhaphanus, & Brionia. Ex crassis rotundis, & tuberosis, Rapa,
Arum, Cyclaminus, & Bulbacea. Ex rotundis, bulbos; bulbosis, & capitatis, radix vni-
ca, quæ στρογγύλη, aut στρογγυλόῤῥιζος dicitur, vt Cotyledonis, Arisari, & Cyclaminis. Ex ca-
pitatis, quæ κεφαλόῤῥιζος; ex bulbosis, quæ βολβώδης dicitur, est Capà, Scilla, & Narcissus.
Et harum alia est squamosa, quæ λεπιδώδης, vt Lilium: alia multiplici tunicà, quæ
φλοιώδης, vt Capa, Scilla. Alia sub tunica lanam habet, & dicitur Eriophorus bulbus. Alia
scinditur, vt quæ Fissilis dicitur, & Ascalonia, à Græcis σχιστὴ in oblongos pares bulbos eodem Sectione.
anno foliosos. Alia scissilis est, sed non nisi post annum diuisibilis, vt Allium, quod non rotundos
bulbos distinctos, sed trigonas sectiones, & simul coniunctas profert, vt vnicus bulbus, non plures
videantur; nisi post annum terræ commissæ, nucleatim diuisæ extuberent, & folia proferant: so-
lo Allio proprium: cuius partes scissiles Theophrastus proprio nomine γέλγεις appellauit, &
naturalem illam vegetationem cum diuisione sobolum, γελγιδοῦται dixit: quod verbum nisi à
diuaricatione sit deductum, ignorare fatemur, & comprobat idem Theophrastus, cum ait
διαιρεῖται πάλιν εἰς τὰς γέλγεις. Dioscorides verò Allij diuisiones illas, quas nucleos latini, &
Plinius non nimis propriè, cum nuclei sint ossiculi à carne fructus obducti, vt in Oliuis, & simi-
libus per verbum ῥᾶγας ἀγλῖθας expressit ῥᾶγαι quidem scissuræ sunt, & ἀγλῖθαι Allij no-
men est Doriensium lingua, ἀγλίθιον dictum, quod verbum littera λ, si præponeretur γλαγλί-
θιον, Allium vti Italicè appellatur, exprimeret: & sic describit soboles illas in vnum idem
caput compositas in Allio. Quare à Columella, & alijs spica nomine soboles illæ trigonæ con-
iunctæ, sed diuisibiles sint denominatæ, nisi spica verbum ab effigie teli, spiculi dicti, sit Quid in spica in
deductum, nec propriè ita dici videbuntur: spica quidem non sub terram, nec in radicibus, radice.
sed in summo plantarum, & aëre circumscripta obseruantur, semina ad perfectionem, &
plantæ propagationem sic Naturà proferentes. Magis quidem proprium vulgare Neapoli-
tanum nomen, & ferè latinum, Spicolo di Aglio appellatum. At στάχυς nomen, græcum, quod Spica no-
Latinis est spica à nullo Auctore pro radice, aut radicis parte describitur, & frumentaceis tan- men.
tùm conuenire docet Theophrastus de frumentaceis loquens, Tritico, & hordeo, & congeneribus
neque alijs herbis, quæ alio modo fructum ferunt, conuenire, quæ flores non lanugineos, sed fo-
liosos edant, & siliquas aut iubam etiam. Minus verò impropriè Dioscorides Betonicæ fru-
ctu spicæ modo, & Satureiæ similem, quia in summo Plantæ, in longam seriem, spicæ modo,
esset dispositum, quamuis à frumentacea spica differat. Quam igitur Analogiam poterit spica
habere, quæ in summo plantæ producitur, cum radicum lobis? nullam inuenimus, nec ijs assenti-
re possumus, qui Nardi Indici oblongas, foliosas illas germinationes, spicas appellant, quia lon-
gè differunt à spicis ipsius Nardi, quod satis ex ipso Dioscoride liquet, Nardi Indici genera, Nardi quæ
radices, comã spicas, & caulem enumerante, quæ omnia in eadem planta diuersa sunt adinuicem. spica.
Et Plinius lib. 12. c. 12. ait, foliũ habere paruũ, densum, cacumina in aristas spargi, & spicas &
folia celebrari gemina dote Nardi, & in initio dixit: De folio Nardi plura dicere par est, vt
principali in vnguentis. Ergo radix non erat in vsu, & diu controuertitur à posterioribus vo-
lentibus, vt pars illa ima plantæ sic densata, quam alij radicem dicunt, sit & appelletur Spica De Nardo
Nardi, cum nihil aliud sit, quàm ima plantæ villosa pars supra radicem, ex veterum germi- plusculà.
num, & nouellorum foliorum gramineorum postrema sobolis, sic densè coacta, in quorum me-
dio, vt obseruauimus, & penes nos habemus, & quilibet etiam obseruare poterit, caules rotun-
dos, iunceos, binos habebat, in quorum summo non erit dubitandum, quin spiceum quid profera-
tur, ex natura plantæ media inter Gramen, Iuncum, Spartum, & Algam. Radices habet exi-
guas, fibrosas, lignosas, nullius vsus, saporis expertes. Cur autem à posterioribus Dioscoridis
& Plinij Nardostachis vel Nardi spica, sit dictum Nardum Indicum, si diuinare liceat nobis,
illud in causa fuisse putamus, vt non, quia partes illæ imæ Nardi foliosæ, & coactæ sint spicæ Nardi di-
vel similes, sed ad differentiam aliorum Nardorum, Celtici, scilicet, & Montanæ, quibus nullæ stinctio.
spicæ tribuuntur, cùm in vmbellam floreant, hoc Nardum Indicum spicam ferens, intelligatur,
& accipiatur. Pars quidem illa Indici Nardi foliosa, simul coacta, potius pro coma accipi pos-
set, quàm pro spica; cum Comæ nomen possit plantæ supra terram effusæ, illamque operienti,
tribui

tribui, vt de Peplo, & alijs ait Dioscorides, qui Syriaco suo Nardo multã comã, verbo πολύκομον, & etiam Gangitidi tribuit, vt non sine causa diuinare voluerimus: cum planta hæc, vt in Gramineis, & Junceis obseruatur, satis supra humum copiosis, densis germinibus se effundere possit. Sed ad Bulborum differentias in radicibus reuertamur. Alia paucas emittit ab imo

Sobole. latere soboles, vt omnes feræ Bulbosæ, sic Narcissus, Hyacinthus, Tulipa & similes. Alia plurimas, vt ferè totus Bulbus in bulbillos dissoluatur, vt in Ornithogalo vulgari, & paucis obseruatur, & in Ampeloprasio prolifero siue inter flores bulbifero, siue potius Allio: nam capite est rotundo, non oblongo Porri: imas sub bulbo capillares fibras, siue radicis pilos, in bulbulos omnes extuberantes Maio mense obseruauimus, præter ipsius bulbi extuberantias intra corticem ipsum. Alia duplex διπλῆ, ex longis est Mandragora. Ex bulbosis parum oblongis, quæ

Multiplicitate. ὀρχίδιον dicitur, Orchis, Nardus montana, & Anthora, quæ lateribus hærent. Alia est, quæ aliam sub se gerit, & alteri insidet, vt Gladiolus, & Crocus syluestris. Est quæ triplex etiam, vt Mandragora non rarò, vt traditur à Dioscoride: ex bulbosis est Triorchis dicta, & Nardus montana & Circæa non semel. Refertur etiam à Dioscoride quadruplex, vt Circæa, quin-

Numerata. tuplex, & sextuplex radix Alceæ, & Graminis Parnassi. Sed quia radicis huius multiplicitas à loco potius aptiore, quam à Natura producitur, cum varietate sub multiplici numero radicum relinquemus. Multiplex igitur radix est, quæ in plures æquales ferè radices diuiditur, πολύῤῥιζος, & πολυκέφαλος dicitur, vt est Elleborus, Aristolochia, Pistolochia dicta, & Clematis, Baccharis, Ranunculus, & similes ex fibrosis tenuibus. Ex crassis, Asphodelus, Ranunculus Pæonia fœmina, & similes. Radicum etiam alia est, & dicitur, æqualis, ὁμαλής, quæ etiam

Aequalitate. lata, & πλατεῖα à Dioscoride, vt Radix Tragacantha, Althea. Aliæ sunt anomalæ, & inæquales, vt fibrosæ radices.

Colore. Est & alia coloris differentia in radicibus, nam aliæ sunt in totum candidæ, vt Rhaphanus, Rapa, & similes. Aliæ intus albæ, foris nigræ, vt Cyclamen, Scorzonera, Tragopogon Apulus verior, & similes. Aliæ foris ruffescentes, vt Iris nostras, Colchicum, Nardus montana. Aliæ foris nigræ, intus virescentes, vt Smirnium, Polypodium. Aliæ virescentes ex luteo, vt Phalangium, Asphodelus luteus montanus. Aliæ ruffæ vt Xyris, Zinziber. Aliæ flauicantes, vt Rhabarbarum. Aliæ luteo colore, vt Chelidonium maius, Lapathum rotundifolium, Curcuma. Aliæ intus rubræ, vt Centaurium magnum, Anchusa, Pastinaca rubra, quæ etiam foris rubescit, & similes.

Lacte. Aliæ lac fundunt dulce, vt Scorzonera, Erinus, Tragopogon. Aliæ amarum, vt Lactuca siluestris, Cichorium, Papauer. Aliæ acre, vt Tithymali, Thapsia. Aliæ croceum succum, vt Chelidonium maius, Argemone, Aliæ rubentem, vt Centaurium maius, & Atractylis. Aliæ vescæ sunt, & ori gratæ, quæ ἐδώδιμος vt Rapa, Siser, Pastinaca: Aliæ, amaræ, & ingusta-

Sapore. biles, vt Gentiana, Aristolochia, quæ ἄγευστος & κακώδης. Aliæ sapore acerbo, vt Dryopteris; austero vt Polypodium: subadstringente, vt Filix mas: adstringente, vt Quinque-

Succo. folium: salso sapore, vt Nerij radix. Feruenti, vt Pyrethri. Aliæ sunt gummosæ, vt Tragacantha, Chondrilla, Chamæleon albus. Aliæ mucosæ, vt Acanthus, Symphitum maius.

Facultate. Aliæ medicamentosæ, quæ φαρμακώδη, vt Gentiana, Rha, Elleborus niger. Alia morbifera, quæ νοσώδη: Alia mortifera quæ θανάσιμος. Alia inutilis, & superuacua, quæ ἄχρηστος, ἀχρεῖα, vt Senecio & maior pars suffructicum.

Odore. Differunt etiam odore, nam alia est Aromatica, vt Iris, Asarum, Baccharis; alia inodora, vt Blitum. Alia Rosæ odorem refert, vt radix Rhodia. Alia aromatica, sed cum grauitate odoris, vt Valeriana, siue Phu. Alia grauis odoris, vt Polygonatum, Scammonium. Alia terram olet, vt Pycnocomon, Lunaria, & similes.

Nodis. Differunt etiam, quia alia est geniculis distincta, vt Arundo, Iris. Alia articulis siue nodis distincta, vt Gramen, Cyperus. Alia denticulata, vt Dentaria. Alia strumosa, vt Scrophularia, Leontopetalon, & Cymbalaria, à nobis descripta.

Imaginum signis. Alia alias imagines referunt, quas Phytognomici maximè perquirunt; vt quæ hominis

Hominis. quodammodo figuram imitari videtur, quæ ἀνθρωπόμορφος dicitur, vt Mandragoras. Cuius radicem tripedalem vidimus Neapoli apud quendam Chymicum distillatorem, puellæ imaginem æquantem, corpore in vmbilico extuberante ac etiam in posterioribus, à quibus femorum, & tibiarum modo in acutum desinebat, supernè verò brachijs elatis crassis, in quibus flores emisit, Dryadum & Daphnidum iconem repræsentãtem. De qua aliàs in phytognomicis, Deo dante.

Alia

Alia quæ Hominis vel Canis & Hirci testes imitatur, & quę Orchis, Cynosorchis, & Tragorchis dicitur, & similes. Quæ cum erumpunt, etiam velut Genitale referunt germine, vel ipsà radice, vt Triorchis dicta. Alia Manum imitatur vt Orchis palmata. Alia Digitos tantùm, vt Hermodactylus. Alia Cordis figuram, vt Nardus montana, Anthora. Alia Pulmonem, vt Radix cana. Alia Rostrum suillum, vt Sysirynchium à nobis descriptum. Alia Murem, vt Napellus murinus, sic dictus à radicis effigie. Sicuti Scorpium, Cammarum, vel Squillam imitatur Doronicũ dictũ, & Scorpio Theophrasti atque Dioscoridis Pardalianche. Insectorũ, & Serpentiũ tabellatũ corpus imitatur Iris, Gentiana, Acorus, Galanga, & similes. Alia Pedes Auium, vt Radix Phu. Alia Polyporũ acetabulos, vt Polypodium. Alia Malũ cotoneum, vt Lotus Aegyptia. Alia Malum, vt Cyclamen, quod Malũ terrestre vulgò dicitur. Alia Oliuæ figuram, vt Orchis, Arisari radix, & Vmbilicus Veneris paruus. Alia Tritici grana, vt Chelidonium minus. Alia Pyri fructum, vt Apios. Alia Glandes, vt Asphodelus. Alia Clauam, vt Nymphæa. Alia Folliculum, siue Sacculum, in quo includitur, vt Nardus montana, quæ Thylacitis dicitur. Alia Muris caudam, & Trigonis marinæ, vt Pastinaca nigra, siue rubens. Alia Rete, vt Napellus reticulatà radice, & Gentiana cruciata. Alia Dentes, vt Dentaria, Alabastrites dicta. Alia Calculos, vt Saxifragia bulbilli. Alia Scrotum, vt Porri radix. Alia Vterum siue Vmbilicum vt Cyclamen, & Aristolochia rotunda.

Testium & genitaliũ. Manus. Digitorũ. Cordis. Pulmonis. Rostri. Muris. Scorpij. Insectorũ. Pedum. Maiorum. Oliuæ. Tritici. Pyri. Glandium. Clauæ. Folliculi. Retis. Dentium. Calculorũ. Scroti. Vteri.

Pag. 11. Cap. eod. lin. 18.

Florum differentias omisit Auctor noster, sed quia ad plantarum differentias noscendas non parum conducere videntur, hoc loco afferre voluimus. Florum alij folijs tantum constant, quos Theophrastus ἄνθη φυλλώδη lib. 1. cap. 21. appellat, sed quia verbum φύλλα pro frondibus plantarum propriè acceptum putamus, quæ etiam latinè folia dicuntur, nos floris foliola, ad differentiam foliorum, plantæ frondium scilicet, πέταλα dici magis propriè censuimus: sic enim Dioscorides Rosæ florum foliola denominauit in cap. de Vnguent. rosac. & etiam Isopyri florum folia, ad differentiam frondium plantæ, quas verbo φύλλα distinxit. Sic etiam Alcman Poëta Chrysanthemi florum folia vmbonem coronantia denominauit his verbis,

Florũ differentiæ.

Χρύσιον ὅρμον ἔχων, ῥαδινᾶν πετάλοισι κάχλαν.

Aureum torquen habens, teneram * petalis Cachlam.

* Siue bacculis.

illaq. vt de Bellide flore lib. 21. cap. 8. Plinius ait; Barbulas latinè appellare possumus. Grammatici Bracteam siue Lamellã interpretantur. Vide quæ in nostro Phytobasano diximus cap. 1. de Isopyro, & in 1. part. minus cognitar. stirp. de Soncho montano tetrapetalo cap. 92. Alij pilosi sunt, & lanuginei, vt Gaza vertit verba illa Theophrasti, τὰ δὲ χνοώδη Flores scilicet lanuginei, vt flos Vitis, Mori, Ederæ. Foliati verò, vt Amygdali, Pruni, Pyri. Alij foliati sunt & simul lanuginei vel lanosi, vt qui bini sunt, & bicolores, vt scilicet foris foliati sint, & internè pilosi: vt alter alterum medium florem gerat, vt in Rosa obseruatur, quæ intus pilorum congeriem luteorum habet ἕτερον ἄνθος ἐν τῷ ἄνθει ἔχει κατὰ μέσον ὥσπερ τὸ ῥόδον, καὶ τὸ κρίνον. Sic etiam Dioscorides de Rosæ flore in cap. de Rosa, medium illud floris pilosum ἄνθος appellauit, sicuti Theophrastus aliàs languinosum, nec mirum, cùm verbo illo ἄνθος, flos, & efflorescentia quæuis lanosa dicatur, sic ἁλὸς ἄνθος flos Salis, Chalcanthum, Alumen scissile, quod quasi flos globosi intelligitur ὁ βωλίτιδος ἄνθος, quod pilosum, siue plumosum Alumen dicitur; est enim efflorescentia, sicuti Ammoniacum, & Sulphur capillare, in specubus igneum fumum eructantibus Puteoli obseruatur. Sed adde quod omnes flores præter externa folia, & interna stamina, quæ cellularum, vel fructuum, vt plurimum numero sunt, medium habent stylum, siue fructus apicem, quem Theophrastus (vt Gaza vertit) Colum appellat, quo si flos careat, sterilis est omnino, vt in quibusdam obseruatur floribus, qui non insident eorum fructui, & nunquam illum pariunt, sic in Malo medica Theophrastus obseruauit lib. 1. cap. 22. cuius florem si colo illo medio careat, decidere, & infructiferum esse asserit, quod experientià comprobatur. Alij non habent medium stylum, siue apicem, sed numerosa illa tantùm stamina, vt in his, quæ multiplicem habent fructum coaceruatum, veluti Anemones, Ranunculi, & quæ capitata sunt, vt Papauer, Nymphæa, quorum fructus medius imminet, & sine apice est deciduo; vel vt in siliquosis, idem fructus & siliqua stylus est. Alij qui multiflori, & quorum flos insidet numeroso fructui siue semini, totidem habent apices; quot flores, & fructus, vt in Cichoreaceis, Carduis, Chrysanthemo, Anthemide, & similibus. Sed & sunt flores, quorum stamina non semina, sed

Colus floris pars.

floris diuisuram sequantur, quæ ex ipso originem trahant, vt in Tabaco siue Pycielt, Caryophyllis syluestribus, Datura, Verbasco, & similibus, quorum fructui stylus imminet. Sunt & qui longum habent medium stylum, quia in imo occultum habent fructum. Alij habent in summo magis crassescentem, vt flos Ari. Alij contrà in acutum desinentem, vt Arisari, Dracontij flos, qui etiam, quia multiplici fructu est internè, multis densis flosculis ad imũ exornatur. Alij stylum habent in summo bifidum, vt Caryophyllorum genus, Gentiana, & similes. Alij trifidum, vt Crocus syluestris. Trigonum, & capitatum, Tulipa, Lilium. Latum & cauum, Crocus satiuus. Quadrifidum & capitatum, Lysimachia siliquosa noua species ex Virginea, cuius siliqua ima in quatuor cellas diuiditur, & dehiscit perfecta: & Cynoglossarum genus, quamuis primo aspectu vnicum; sic quinquefidum, quamuis in initio acutum, Geraniorum rostra & similium. Ab initio conspicuâ diuisurâ, sed in se intortâ, Viola mariana, Trachelij, & congenerum: & regulariter iuxta fructus diuisionem, illius apex capitatus diuidi solet, & debet.

Est & Maluacearum genus, quod stylum siue colum veriùs habet in summo pilosum sui generis, & ferè comatum, nullis alijs in imo staminibus, cuius summum se perficiente in tot diuiditur filamenta, quot futura sunt semina, quod in Malua rosea simplici obseruauimus. Similem habent, Cucurbita, Viola mariana, & congeneres. Sunt & flores qui bini, & extra foliati, intus pilosi, qui tot apices habent, quot sunt semina, vt in Anemone, Ranunculo, & similibus, quorum præter varium & omnimodum colorem, alij sunt vnicolores, vt Chondrilla cæruleo; Alcea fruticosior purpureo; & luteo colore in Ranunculis, quorum omnium exempla quisque sibi afferre poterit.

Differentiæ in flore externo. Differentias nunc prosequamur alias, quæ florem externum distinguunt ab alijs. Alij vno tantum folio constant, & illo conuoluto, vt Dracontij, Ari, Arisari: Cucullato folio, vel pilei modo Dioscoridi, vt rotunda Aristolochia. Cauo, & oblongo, vt Cerinthes, Solani somniferi, Digitalis, Symphyti maioris, Viola mariana, & Trachcliorum, Gentianella. In imo magis angusti, & in summo ampli, vt Scammonij, & Conuoluuli. In imo tubulosi, vt Rhamni, Iasmini, Narcissi, & similium. Orbiculati, vt Lilium conuallium, Vnedo, Erica, Hyacinthus botryodes montanus cæruleus, Scrophularia montana. Alij acinosi effigie quamuis distinctis folijs sint compacti, vt Ellebori nigri nostratis, & vulgaris à Dioscoride sub nomine ῥαγοειδὲς, scilicet figurâ acinosa, nam & Acinus, & Racemus eodem nomine explicantur, & racematim acinosi flores insunt. Aperti, & latiores absque tubulo imo, vt Soldanellæ, siue Brassica marina Dioscoridis, & Conuoluuli minoris, Helxine, Cissampelos Herbariorum. Planiores, & expansi, vt Sambuci, & Verbasci flores, qui integri decidere solent, & perforati. Binis foliolis rariores sunt admodum, vt Cuminum siliquosum Matthioli, pro legitimo Hypecoo à doctis. Clusio propositum, Circæa Lutetiana Lobelij, Alsines facie noua planta, à nobis in Phytobasano proposita. Ternis foliolis, non minus rariores, vt Plantago aquatica, & Sagittaria palustris, Militaris Aizoides. Quaternis folijs frequentissimi, vt Brassicarum, & Congenerum Leucoia, Papauera, & Clematis cærulea, Cruciata Pannonica Lobelij, & Clusij, Sonchus purpureus, à nobis descriptus, Gentianella fimbriata, & purpurea à nobis proposita in nostro volumine minus cognitar. stirp. Quaternis Ruta, sed quod mirum quinis primus, & medius flos, qui solus emicat inter alios posteriores. Quinis, vt Maluacearum genus, Quinquefolium, Ranunculorum simplicium, Rosarum, & Caryophyllorum familia, Geraniorum genus, & maior pars florum. Senis foliolis, vt Liliorum, Ornithogali, Moly, Iridum, Xiridum, Tuliparum, & Capaceorum familia, Elleborum album, & similes. Septenis non naturaliter, sed ob defectum obseruauimus. Octonis foliolis, Trifolium Hepaticum, siue Trinitas dicta. Nouenis foliolis, vt Caryophyllus Mexicanus tubulosis floribus, ac etiam simplici flore à nobis descripti in minus cognitar. stirp. part. 2. & similes. Alij denis folijs, vt Granadilla Mexicana. Alij pluribus foliolis siue barbulis vsque ad quinquagenas quinas, quas Plinius Bellidi tribuit, quas nimis molestum esset, longumque referre: vt Chrysanthemi, Buphthalmi, Bellidis, Parthenij, Calendulæ, & similium vmbone medio prædictarum. Alij pleno sunt flore, & ita naturâ multiplicibus foliolis, vt Hieracium, Chondrilla, Cichorium, Tragopogon, Scorzonera, & similes. Alij pleno sunt flore naturâ vel cultu, qui etiam simplices inueniuntur, vt Rosa muscata, Damascena, & aliæ: Pæonia, Anemone, Ranunculus, Papauer fimbriatum, & cristatum, Primula veris, vt Caryophyllorum genus.

Alij

Alij pleno sunt flore, ac multiplici, sed foliolis tenuibus,& admodum diffectis, *vt pilosi videantur,& capillares, vt Carduorum, Scolymi, Chamaeleonis albi, Centaurij medij, & Iacearum squamoso capitulo praeditarum plantarum vt plurimùm. Alij* pilosi *sed* in globum *siue sphaeram* compositi, *vt Globulariae caerulea dicta, Cuscutae, Cumini syluestris* Matthioli, *Spina albae, Eryngij, Platani, & Acaciae Aegyptiae*.

Alij varias imagines imitantur, *& horum alij* pileati, *vt Aristolochia, Arisari latifolij, Napelli, & Aconiti. Alij* nutãtes *imitantur* Nolam, *vt Campanula dicta à Recentioribus, Scammonium, & Conuoluuli. Sed ijdem* resupini,& erecti, Calathos, *&* Cyathos, *vt etiã Viola mariana, Trachelierum varietates, & Viola Calathiana dicta inter Gentianellas, & Pneumonanthe. Alij* galericulati, *vt Saluia, Verbascum saluifoliũ dictum, Calamintha, Lamiũ, & Verticillatae omnes plantae. Alij* Comicos hiantes *repraesentãt, vt Lonchitis prima* Dioscoridis. *Alij* Tubã, *vt Caryophyllus Mexicanus tubulosis floribus à nobis, vt supra, descriptus. Alij* Vesparum fauos, *vt Caryophyllus Mexicanus polyanthos, etiam à nobis descriptus. Sed orbiculatà effigie non planà, vt sicut illi* Poculum *imitentur, siue* Scyphum. *Alij sunt* caudati, *vt Viola martia omnes, Pinguicula Recentiorum, & Delphinium, siue Consolida regalis vulgò dicta. Aquilegia siue Isopyrum, Osyris & Linaria, Nasturtium Indicum, Fumaria, Orchidum genus, Staphisagria. Alij* Columbam *effigie imitantur, vt* Aquilegia, *quae vulgò Columbina dicitur, à Graecis* φασσίαλον, *non* φασίαλον. Auiculam *imitatur Viola purpurea martia, & Staphisagria.* Delphinum *conspicitur in Consolida regali frigosiore: ideo Delphinium putata, Osyride, & Noli me tangere.* Elephãtis caput *cũ auribus magnis dependentibus in Elephante Planta, à nobis proposita in 1. part. minus cognitar. stirp.* Papilionẽ *Leguminosarum flores, Genista, Anagyris, & similes ostendunt.* Os Leonis, *aut* Vituli *Antirrhinum.* Os Lupi *Lycopsis.* Alaudam *Fumaria bulbosa.* Pauonis penniculum *in capite, Vmbelliferae omnes. Alij* Oculum *Vmbone imitantur, vt de Buphthalmo dicitur, Chamaemelo, & similibus.* Alij Stellam *vt Semperuiuum, Aster Atticus.* Alij Solem *vt Flos Solis dictus, Chrysanthemum & similes.* Alij Lunam in defectu *vt Tithymalorum flores lunati.* Alij Arcum foederis *versicolorem conuexum, vt Irides geniculatae, & bulbosae. Sed effigies quamplurimae aliae eaq. variae, veluti* Hominis maris, & foeminae, Cercopitheci, Apis, Vespae, Ranae, Auiculae, Galeri militaris, Culicis, Cimicis, Delphini, Lacertae, atq; aliarum rerum *in Orchidum familia conspiciuntur, à* Cornelio Gemma, *& à nobis obseruatae, praesertim* Hominis *vtriusque &* Cercopitheci, *quas in* nostra *minus cognitar. stirp. Ecphrasi videre poteris in 1. & 2. par. propositas & delineatas. Item alij* Cirros Polypi, *vt Vrticae foeminae. Alij* Vmbellam, *vt quae Vmbelliferae sunt. Alij* Laternam *vt Ari, Arisari* cũ Candela interna. *Alij* Vterum cum foetu, *vt Ari ventriosa ima pars, fructum continens adhuc imperfectum. Alij* Columnã, Flagella, Clauos *eodem flore, vt Granadilla Mexicana, quae Flos passionis dicitur. Alij* Flagella, *vt Amarãthi species spicatis paniculosis floribus, à* Lobelio *proposita. Alij* Flabellũ, *quo foeminae vtuntur, effingũt Amaranthi scilicet species latis floribus, reticulatis* Lobelio, *veluti in Myrto, Myrtidanum. Alij* Corniculos *cùm primùm erumpunt, vt Rapuntium corniculatum, à nobis descriptum, & Trachelium minus petraeum, à doctiss.* Ioanne Pona Veronense *in sua* Baldi montis *descriptione, nostro Rapuntio congener. Ille florem hunc ampullae distillatoriae,* Ciconiae *dictae, vulgò* Storta *similem fecit, & rectè cùm primùm erumpunt, sed postea quia finduntur Coli nostratis,* Conocchia *vulgò dicta, effigiem repraesentare videntur, vt in ipsa historia nos retulimus. Alij* Cordis figuram *floris folijs, vt Lychnis, Ocymoides. Alij* Auripigmenti colorem & splendorem *imitantur, & vim habent, vt Ranunculi lutei flores. Alij alias Imagines &c.*

Margin notes: Variae quoque effigies imitãtur vt. Nolae. Cyathorũ. Tubae. Fauorum. Poculi. Columbae. Auiculae. Delphini. Elephãtis. Papilioni. Alaudae. Oris. Oculi. Stellae. Solis. Lunae. Arcus. Hominis. Cercopitheci. Apis. Culicis. Lacertae. Cirrorũ. Vmbellae. Laternae. Vteri. Columbae. Flagellorum. Flabelli. Corniculorum. Cordis. Auripigmenti.

Differunt *etiam, quia alij* proliferi, *vt Calendula, Scabiosa,* Lobelij & Bauhini, *& Plantaginis* Caroli Clusij. *Alij* alijs insidentes *oriuntur, vt Primula Veris Anglica, Ranunculi species, & Tatula nigro purpureo flore. Alij* in spicam dispositi *florent, vt Agrimonia, Plantaginis, Mercurialis foemina, Olea, Hyacinthi aruensis, & Frumentacearum. Alij* in paniculam, *vt in graminum species &* Amaranthi. *Alij* singuli oriuntur inter folia, *vt in Cucurbita, Asaro. Alij* plures, *vt in Aquifolio, Chamaedaphne. Alij* in summo tantum caulis, *vt Tulipa, Primula veris thyrsoidis, Caepacearũ. Alij* subtus folia, *vt in Peplide, Peplo, & Chamaesyce. Alij* ex medio folio, *vt Hippoglossi, Rusci, Lauri Alexandrinae. Alij* auersà parte folij, *vt Phyllitidis, Aspleni, Filicis, & aliarum capillarium Plantarum.*

Margin note: Alia florũ differẽtia.

Alij simul conferti & inordinatè, *vt Chrysocoma, Sãbuci, Agerati. Alij* ordinatè, *vt Corymbosi,*

bosi, *Vmbelliferi*, *& Verticillati*. Alij in curuam,& longam spicam, *vt Heliotropij maioris, Anchusarum*, *& congenerum*. Alij in rectam spicam, *vt Agrimonia, Plantaginis*. *Alij* verticillatim inter foliorum geniculos, *vt Clinopodij*, *Marrubij*. *Alij* in summo tantùm, *vt Mentha, & Viticis*. *Alij* semper surrecti,*vt Chrysanthemi*, *Buphthalmi*. *Alij* deorsum spectantes,*vt Aquilegia, Loti, Hormini,& Leguminosarum plurium*. *Alij* singuli singulis ramis, *vt Chrysanthemi*. *Alij* plures,*vt in Galega,Vicia,& Leguminosis, quorum alij* in sũmo cõferti *sunt,vt in Meliloto coronata,Colutea, Coronilla*. *Alij* erecti,*vt Lupini, & Genistella infectoria*.

Alij fructui siliquoso insident,*vt in Lysimachia siliquosa,Chamęnerio*. *Alij* fructui vasculo incluso,*vt in Hyoscyamo & similibus*. *Alij* nudo fructui,*vt Cucurbita, Cucumeraceorum,& Acanaceorum genus*, *&* quorum semina pappo euolant, *vt Carduorum*, *Chondrilla,Hieracij Helenij*, *Parthenij*, *Chrysanthemi*, *&* quorũ capita squamosa *sunt*. *Sed & Sanguisorbę Pimpinella,Psyllij,Plantaginearum,Frumentacearum,Spicatarum,& Vmbelliferarum*. Et ex Bulbaceis,*Colchici, Orchidum,Croci, Narcissi*: in Arboribus *Pomiferarum*, *Mespili*, *Mali Punici*; *Rosa in* Fruticibus,*& similium*. *Alij* fructum continent,aut proferunt in vmbilico, *vt in Aurantio,Assyrio pomo*. Ex Herbis *Malua, Brassica,Ranunculo, Anemone, Geranio,Papauere, Thlaspide,Leguminosis*. Ex Bulbaceis,*in Ornithogalo,Tulipa, Asphodelo, Iridum specie, & Capaceis*. *Alia* Plantæ florem habent supernè,& fructum longè à flore pariunt, *vt Milium Indicum,Lachryma Iobi, Ambrosia,Xanthium,Ricinus,Sparganium,Heliotropium minus,& similes*. *Alia* è latere floris dependentem gerunt fructum,*vt Tithymalorum genus*. *Alia* fructum supra terram, & *etiam* sub terra proferre traduntur in radicibus, *vt Arachydna, qua Amphicarpa dicitur*. *Alia* radices *siue bulbillos* cum ipsis floribus, & fructu,*vt Saxifragia bulbosa, Ampeloprason carneo flore, siue Moly serpentinum* Lobelij.

Et pag. ead. lin. 34.

Fructuũ differentia ex forma.

Fructuum *verò alij sunt* orbiculares, *vt Cerasus, Aurantium, Pracocia mala*. *Alij* oblongi pyriformes,*vt ipsa Pyra,Colocynthis,Aristolochia,Ficus,& Prunorum quadam species*. *Alij* ouales *vt Glans, Olea,Cornus, Limones*. *Alij* oblongi admodum, *vt Cucumis*, *Cucurbita anguina*. *Alij* oblongi,& Iuli modo,*vt Piper longum & Betre*. *Alij* Coni figurà,*vt Pinus, Abies, Lupulus,Cynara,quorum figura squamosa*. *Alij* rotundi,& squamosi,*vt Cupressus,& horum alij edules*, *alij minimè*.

Alij pulpà, osse,& semine *constant*, *vt Armeniaca malus,Pruna,Olea,Cerasus,quorum pulpa edulis est*: *alij non, vt Nucis Iuglandis*. *Alij* pulpà,& semine sine osse medio, *vt Mala, Pyra*, *Cucurbita*, *quorum semina cortice tantùm vestiuntur*. *Alij* echino cortice semina condunt,*vt Castanea, Fagus, Ricinus*. *Alij* echino tantùm,*vt Caucalis,& alia Vmbellifera, Echinophora à nobis descripta*. *Alij* osse,& cortice, *vt Auellana*. *Alij* semine tantùm in globum conferto *Echinum referunt*,*vt Butomum,Platanus, Spina alba*. *Aly* siliquis in globum densis, *vt Glycyrrhiza*. *Sed &* fructuum simplicium *alij* rotundi pyriformes,*aut* oblongi pulpa *sunt* edules, *qua extima est*,*vt Mala,Pyra, Cucumis*. *Alij* ingustabiles,*vt Colocynthis,Cucumis syluestris,& etiam Cucurbita species quadam amara* ex oblongis.

Ex racemosis edules *sunt Vua*,*Ribes*,*Cerasa*, *non edules Hedera,Ligustri, Ari*. *Alij* amaro cortice *atque acri fructu intus pulpam habent insipidam, interius verò acidum succum, vt Limones, Poma Adami, Citria,& id genus*. *Alij* lignosum *habent* corticem, & osse continent semen, *vt Pinus*. *Alij* fungosum,*& squamosum etiam* corticem tantùm,*vt Cupressus*. *Alij* Cartilagineum,*vt Abies*. *Alij non squamoso*, *sed* læui, & vasculi modo fructu semina continent,*vt Papauer, Nigella,Lychnis* ex rotundis. *Alij* in Poculi ampli effigiem,& Vesparum faui cartilaginosi modo in cellulas excauati, *vt Faba Aegyptia vera*. Ex longis *qui &* siliquosi in arboribus,*Cassia Cathartica*, *Siliqua vulgaris*. Ex Herbis *verò Leucoion,Papauer corniculatum,Leguminosa, Pisum, Lupinus,Anagyris*. *Item Siliquosi fructus*. *Alij sunt* læues,*vt Pisi, & similiũ*. *Alij* nodosi *vt Rhaphani, Acacia, Orobi, Scorpioidis*. *Alij* simplici siliquà,*vt Genista*. *Alij* vẽtriosà,& rotũdà siliquà,*vt Pisi*. *Alij* depressà planà,*vt Securidaca*. Alij multiplici,*vt Meliloti*. *Alij* lęui siliquà,*vt superiorũ*. *Alij* asperà & multiplici,*vt Calẽdulę,Glycyrrhiza,Ranũculi echinati*. *Alij* sine cortice,*& in totũ dura semina sunt*, *vt Piper,Cubebe* ex rotũdis. Ex longis *Caryophylli,& Piper caudatũ*. *Reliqua nuda semina nõ ita*. *Alij* paleaceo aceroso cortice semina continent,*vt Thapsia,Angelica,Panax asclepium, Lapathũ,& Thalictrum* Cordi, *siue Ruta pratẽsis*. *Alij* fungoso, *vt Hippomarathrũ,& Cachrys*. *Alij* vtriculis semina cõdunt,

vt Ver-

vt Verticillata planta Vitex. *Alij* infra vtriculos fructum habent inclusum, *in quo semina, vt Hyoscyamus, Tabacum, Agrimonoides à nobis descriptum Trissago Apula, Elephas Campoclarensis, & similes*. *Alij* glumis, *vt frumentacea*. *Alij* folliculis, *vt Gentiana, Rheseda*. *Alij* calyce fructum, *vt Quercus, Ilex: Quorum calycum alij* læues, *alij* asperi, *vt Cerris*. *Alij* vesicâ semina occludunt, *vt Staphylodendron, Pisum cordatum*. *Alij* sub vesicâ pulposo fructu semina continent, *vt Alkikengi, Solanum Somniferum, & Lethale*. *Alij* pulpâ tantùm, *vt Solanum hortense, Solanum manicum, Bella Donna, Bryonia*. Alij pulpam habent internam, & semen in superficie parum exertum, *vt Fraga*. *Alij* lato, & rotundo compresso fructu fungoso *semina continent, vt Paliurus Herbariorum*. *Alij* rotundo, & orbiculari, *vt Cupressus*. *Alij* alato, & expanso, *vt Acer*, *Item alij* singulares, & rotundi, *vt Malus punica, Solanum Manicum*. *Alij* duplices rotundi, & bini, *vt Mercurialis, Cynocrambe, Coriandri spurij, Galij, Rubia*. *Alij* duplices oblongi, *vt Seselis, Myrrhides*. *Alij* duplices, lati & compressi, *vt Thlaspeos, Leucoij Alyssoides à nobis descripti, Veronica*. *Alij* trifidi, *vt Iridis, Gladioli, Ricini, Heliotropij minoris, Capaceorum, & Bulbosarum, Cisti, Aconitorum & similium*. Quadrilateri, *vt Sinapi agrestis echinato semine à doctissimo* Gasparo Bauhino *pro Eruca Monspeliensi quadrangula siliqua proposita in Prodromo Theatri botanici*. *Tatulæ siue Datura, Euonymi, Cynoglossa, & Ruta prater Medium*. Quinquepartiti stellati, *vt Semperuiui, Cotyledonis, Crassulæ, Nigella*. Sexanguli, *Corona Imperialis*. Decanguli, *Nigella Constantinopolitana, reflexis, & planis apicibus, quæ aliàs imperfectior* ex ramulis septenis, octonis, nouenis & denis *in perfectioribus, Semperuiuum rubrum Gnaphaloides à nobis descriptum*. *Alij* plurium, *vt Alcea species, Abutilon dicta ab Herbarijs*.

Sunt & fructuū differētiæ ab effigie varia, *qua res alias imitari videntur*. *Alij similes* Caluariæ, *vt Antirrhinum*. Dentiū congeriē *Pinea nucis fructus exprimit:* Molaris Dētis *Iconem Hyoscyami cytinus coronatus, qui etiam semina denticulata continet*. *Alij similes* Linguæ, *vt Isatis, Glastum*. *Alij* gutturis longam annulorum effigiem, *vt siliqua Cassia Cathartica*. Disco, *vt Thlaspi, Tordylion, Leucoion lunatum*. Duplici Disco, *Alyssum, & Leucoium Alyssoides à nobis proposita*. Bursæ, *Bursa Pastoris, & Polygala* Lobēlij. Vesicæ *Staphylodendron, Colutea vesicaria, Pisum cordatum*. Testes hirsutos repræsentat, *Mercurialis mas*. Ollā cū operculo, *Hyoscyamus*. Ampullā, *Valeriana, & Nardus montana*. *Vel potius* pilosam araneam siue Phalangium, aut Polypum. Vasculū siue Alabastrū, *Papauer, Nymphaa lutea*. Calathū, *Caryophillus, & Lychnis*. Araneam *imitantur semina Atractylidis, Carduorum, & papposarum, ficuti, &* canos capillos *Senecio, ob id sic dicta*. Taurinum caput *Acetosa Neapolitana, & Tribulus*. Locustam bipedem *imitatur, Auena fructus*. Vituli narices *simile Antirrhini fructus*. Clauam asperam *Sinapi agreste, & Ranunculorum fructus*. Cristam, *Coronopus echinato semine, Nasturtij species nobis, perperam à* Matthiolo *pro Ambrosia propositus, & Hedysarum Clypeatum* Lobelij *siue Crista galli*. Galeam, *Cassida à nobis descripta*. Infundibulum *Moluca syriaca*. Pileum, *Scabiosa hispanica*. Barbam hircinam hispidam *Tragopogon Apulum, à nobis descriptū*. Caput Viperæ & Auiculæ, *Echium, Borrago, Symphytum maius, Cerinthe, Anchusarum genera*. Caput Viperæ cum lingua exerta, *Cynoglossa à nobis descripta*, Lucernarum modo caui sunt, & cum Ellychnio, *Cynoglossa, Lychnoides à nobis descripta*. Pedē Anseris, *Borrago quadam Apula à nobis descripta*. Vmbilicum *Aparina fructus*. Alarum speciem, *Aceris fructus*. Cornu erecti *figuram imitatur Fœnum Græcum*. Cornu contorti, *vt Arietis, Cytisus nostras à* Maranta Venusino *propositus*. *Astragali siue Hedysari species à* Lobelio *depicta*. Soleam equinam, *Ferrum equinum à nobis descriptum Polyceraton*. Cochleam, *Medica varia, Kali cochleato semine*, Polyporum cirros, *Clymenum, sed ipsum* Polypum *Nardi fructus, & Valerianæ, vt diximus*. Caudam vulpinam, *Graminis species, eodem nomine, scilicet*, & caudam murinam, *Cauda muris ab effigie*. Caudam Equinam, *Equisetum*. Iubam effusam *scilicet comam, Milium, Bromos*. Pedes Auium, *Ornithopodium*. Linguæ serpentis *similes, lingua serpentina*. Pectini, *Pecten Veneris sic dicta*. Rostro gruino, *Geraniorum familia*. Spiculo angulofo, *Trifolium acetosum*. Gladio, *Securidaca siliqua, nam illius semen ancipitis securis imaginem refert*. Angui *Cucumis anguinus*. Canino Peni *Siliquastrum siue Piper Indicum*. Testes *imitantur Mercurialis, Cynocrambe, Morsus Gallinæ à* Lobelio *depicta*. Tribulos æreos, *Tribulus terrestris & aquaticus, Stella Calcitrapa*. Echinum marinum, *Chamæleo albus, Caryophyllata, Arction siue Bardana Personata*.

Fructuum differentiæ ab effigie.
Caluariæ.
Dentium.
Linguæ.
Gutturis annulari.
Disci.
Bursæ.
Vesicæ.
Testium.
Ollæ.
Ampullæ.
Polypi.
Vasculi.
Calathi.
Araneæ.
Canorum capillorū.
Taurini capitis.
Locustæ.
Clauæ.
Cristæ.
Galeæ.
Barbæ hircinæ.
Capitis viperini.
Lucernarū.
Vmbilici.
Cornu.
Soleæ equinæ.
Caudæ.
Linguæ serpentinæ.
Rostri gruini.
Gladij.
Anguis.
Testium.
Echinij

Verticilli. Caudę scorpij. Vermium. Lunæ. Cordis. Fauorum. Verrucarũ. Sphæræ.

Verticillum *Paliurus vulgaris*. Nidum Auis, *Pastinaca syluestris Vmbella*. Caudam scorpionis, *Scorpioides*. Vermes *Phyllitis*. Lunam *Sena folliculi, & Lunaria Græca dicta*. Cordis figuram, *Citria mala, & quædam pruna*. Vesparum Fauos, *Faba Aegyptia*. Cornucopiam, *Valerianella Cornucopioides, à nobis descripta*. Verrucas, *Heliotropium minus, & Esula*. Lappas *Arction, Xanthium, Pastinacæ species, Caucalis & aliæ Echinophoræ congeneres, Panicum*. Sphæræ in modum rotundi, *Sparganij, Platani, & Cupressi, & simili modo echinati, Stramonij*,

Differẽtia, & effigies seminum.

His addenda visa fuit seminum *etiam* differentia, eorumque variæ effigies. Semen *in Plantis ita nos accipimus, vt illud sit, quod fructu obductum interna eius parte continetur, ab eodem fructu suo cortice vel libro separabile; ad Plantæ nouam germinationem propagandam aptum satione*. Fructus *verò dicitur, id quod* è medio flore *soles emergere tuberosius, vt in Citrijs, Papauere, Brassica, & Leguminosis: vel* in imo floris *subest, vt in malo Punica, Rosa, Cucumeraceis & similibus, & infra plura: vel* vnicum semen *continere obseruatur, suo libro vel cortice vestitum*. Fructuum varietates *iam suprà memorauimus, qui vel* carne externa osseum putamen, *in quo semen, vt in Præcocijs, Amygdalis, Ceraso, Pruno, & similibus: aut* osseo externo cortice semen continent, *vt Corylus: vel* carneo tegumento concretum, *siue gelatum* succum, *in quo semina, vt in Aurantijs & congeneribus: vel* cartilagineo tegmine carnem, & interius semen, *vt in Cucumeraceis; vel* succosos acinos, *& in illis semen inclusum, vt in Punica, & Flore Passionis Indica planta: vel* succosa carne vel pulpà semina continent, *vt in Vuis, Ebulo, & similibus. Alias varietates Coniferarum, & Verticillatarum superius retulimus, nec repetere est opus, cum hoc loci seminum varietates tantùm, & eorum similitudines in animo sit referre, quas obiter obseruasse nunc meminimus: Iamdiu est quidem, quod plantis, & similibus caremus, domesticis alijs obnoxij negotijs*. Semina *igitur* nascuntur aut *carneso, vel lignoso*, aut *corticoso fructu inclusa, acino, conc, siliqua* aut *vtriculo contenta, quæ* ἐλυτροσπέρματα, *&* ἐμφλοιοσπέρματα *suo tãtùm cortice vestita, quæ* nuda, *ad differentiã appellãtur* γυμνοσπέρματα, *vt sunt Piperis Cubebæ, quæ singula distincta, vel* bina, *vt in Vmbelliferis, tam rotunda, quàm oblonga, vel* planã, *vt in Coriandro spurio, Rubia, Galiorum familia, & ferulaceis. Vel* singula, & distincta, *vt in Valeriana & Nardo montana: vel etiam in Agrimonia, cuius semen asperum deorsum nutans, vt à* Dioscoride *notatur, sub nomine Græco* σπέρμα, *quamuis non minus rectè dici etiam potuisset* Fructus; *quia post florem emergit suo cortice hirsuto aspero tectus, & distinctus: & non rarò* Dioscorides, *quod verè* semen *est, &* σπέρμα *folliculis inclusum nomine*, Fructus καρπὸς *græcè denominat, vt in Cap. de Xyride, & Circea, Staphide agria, & similibus: qua de re potius* semen *dici debebat, græcè* σπέρμα *& verius, Non negamus nudum semen, vt in Vmbelliferis, & Agrimonia, & similibus, non minus semen, quàm fructus appellari posse. cum* Fructus *generalissimè illud denominari possit, quod marcido vel deciduo flore quoquomodo erumpit, & perficitur postremò, pro ipsius plantæ complemento & perfectione, ad aliquem vsum aut plures, vel ad suæ plantę tantùm propagationem procreatum. Et* semen *illud sit, quod suo tantùm cortice vestitur, vel in aperto productum, aut alioquin amplius circumductùm, & inclusum. Cuius medulla sua substantià, vel est* mollis, & humida, *vt in Cucumeraceis,* Amygdalo, *Nuce, & alijs, quæ potius in massam, quàm in puluere contusa tegitur*. Vel *est* dura, sed friabilis *admodum, vt facilè in pollinem, vel puluerem abeat, vt in Frumentaceis, & similibus. V*el *est* omnino dura, & ossea *substantia, vt cum difficultate tundatur, & in puluerem ducatur, vt est seminis Rusci, Smilacis asperæ, Xyridis, & similium*.

Fructus quid vocetur latius. Semen pręcisè.

Seminum varietates.

Seminum varietates *plures obseruantur, nam alia* leui cortice *sunt* obducta, *vt quæ fructui pręsertim inclusa reperiuntur, vt in Pomiferis esculentis, Cucumeraceis, & capitula gerentibus; vel nullo modo inclusa fructu*, suo tantùm cortice vestita, *vt in Vmbelliferis quibusdam ferulaceis, vt etiam paucis racemosis: quorum alia* rotunda, *vt in Racemosis Pipere, & Cubebe Fumaria; in Vmbelliferis Coriandro spurio, & similibus. Alia* depressa, & plana *ferè, vt in Ferula, Sphondylio, & similibus, quę à* Theophrasto φυλλώδη *appellatur, à Dioscoride* ἀχυρώδη, *quia cartilaginosa. Alia* canaliculata, & striata, *vt in Libanotide Cachryfera, Hippomarathro, & similibus, quę à* Theophrasto γραμμώδη, *à* Dioscoride γωνίας *habere dicuntur. Alia* canaliculata & pilosa, *vt in Cretica planta Libanotidis nomine ab* Honorio Belli Carolo Clusio *missa. Alia* magis aspera, *vt Pastinacę vulgaris. Alia* in totum echinata, *vt in Caucalide, &*

de, & Echinophoris à nobis deſcriptis. Alia Cylindri effigie oblonga, & rotunda, vt ſecunda Securidacæ Lobelij, Galega ſiue Rutæ caprariæ appellata. Alia oualia, & rotunda, vt Oleæ. Alia oualia, ſed depreſſa, vt diximus Ferulaceorũ, & Cucumeraceorũ. Alia oualia, ſed altera parte acutiora, vt Mali, Pyri, & ſimiliũ. Alia incurua & contorta parum, vt Phaſeolorum familia, & Ferri equini. Alia rotunda, ſed altera parte roſtrata, vt Ciceris, Bugloſſi, & congenerum. Alia parum depreſſa, & ſimiliter roſtrata, vt Pſyllij. Alia triangula coni effigie, vt Cicerculæ Harmalæ, Bulboſarum, & Staphidis agriæ. Alia vtrinque acuminata, vt Securidaca vera Dioſcoridis. Alia trigona in cuſpidem acuminata, vt Polygoni, Lapathi, & ſimiliũ. Alia quadrata ſed depreſſa, vt Hedyſari. Alia rhomboide quadrato, vt Pimpinellę ſanguiſorbæ à nobis pro Sideritide ſecunda propoſita. Alia aliâ effigie, quarum quædam, quæ quibuſdam rebus referri poſſe videntur non iniucunda Phytognomicis, & nunc in promptu ſe offerunt notare non pigebit. Cerebri medullam imitari videtur, Iuglandis ſiue Regiæ Nucis ſemen ſuo putamine detectum. Dentium congeriem, Hyoſcyami ſemen aſperum pineæ modo denticulatum. Ipſos dentes ouali Punici ſemen carne obauctum oſtendit. Oculi pupillam, Lenticulæ ſemen, ſed dimidiatæ lenticulæ modo Phalangij ſemen, teſte Dioſcoride. Cordis figuram Citrij & Aurantij ſemen cum ſimilibus. Vmbilicum, Valerianellæ, vmbilicato ſemine à nobis deſcriptæ, & Aparinæ Dioſcoride teſte. Renes exprimunt Phaſeolorum familiæ, & alia nonnulla leguminoſa: ſed ex alijs generibus Solani, Halicacabi, & aliorum, Genitalis caput, ſiue Glans Faba dicta, Fabæ ſemen. Genitale cum teſtibus gerentibus, Cicer album vulgare, quamuis etiam rubro colore Cicer magis Arietinum Caput naſo craſſiore incuruo prominente exprimat, oculis & cornibus intortis è regione vtrinque expreſſis, quapropter Arietinum Cicer à Dioſcoride dici refertur, non addita cauſa: quæ omnia in albo Cicere ineſſe obſeruantur, naſo exiguo tantùm variante. Sed ſi quis atramento illius oculos extuberantes circumſcribat è regione naſi, roſtrum imitantis Noctuæ caput ſatis expreſſum videbit. Ventris extuberantis ima pars ſupra muliebria, etiam Ciceris albi aduerſa pars oſtendet. Teſtes imitantur Rubiæ & Galiorum ſemina duplicia coniuncta, Coriandri ſpurij, Smirnij Cretici ab Herbarijs putati. Cimices, & Blattas, , ſiue Cantharos, Ferulaceorum, Sphondylij, & Cucumeraceorum ſemina. Araneam imitãtur papposa omnia ſemina παππόσπερματα dicta, ſed Phalangiorũ maximè & piloſarum Aranearum Valerianæ, & Nardi montanæ, & congenerum piloſo pappo ſemina. Pulices imitantur, Pſyllij ſemina, teſte Dioſcoride. Viperæ caput cum lingua exerta, quia roſtro ſunt retuſo & plano Cynogloſſarum ſemina à nobis deſcriptarum perbellè referunt, quamuis aliorum Serpentium acutiore roſtro, à Dioſcoride referre dicantur Echij, Anchuſarum, & congenerum ſemina: quę etiam ad Auium roſtratum caput accedere non minus quis cenſere poſſet, vt in Cap. de Cynogloſſa montana in noſtro minus cognitarum ſtirpium volumine retulimus. Polypum, aut Leporem marinum exprimere non ineptè dicitur, ſemen Valerianellæ ſtellato ſemine à nobis deſcriptæ, & Scabioſarum. Echinum terreſtre Paſtinacę vulgaris, & Caucalidum aſperum. Erucam aſperam, & piloſam Tragopogi, & Scorzoneræ ſemen detracto pappo. Ricinum Animal, denudatum ſuo cortice Ricini ſemen, ſic à Dioſcoride deſcriptum. Inſectum biſulca cauda Aſteris, & Buphthalmi, & congenerum ſemen, Cochleam intortam, Medicæ ſemen, ſed Cochleæ Animalis effigiem potius Kali ſemen cochleato ſemine dicti. Inſectorum tabellatum corpus, ſiue inſectum Maluæ ſemen compactum antequam diſiungatur obliquè inſpectum: quod etiam integrum Echinum marinum ſpinis denudatum exprimere videtur. At ſingula ſemina depreſſa lunata ſunt. Securim imitantur, Cicerculæ vulgares Dioſcoridis, Lathyris dictæ. Ancipitem ſecurim æmulantur Peluini, & Aſclepiadis ſemina, teſte Dioſcoride, vnde nomen inditum plantæ fuit. Sagittæ modo in cuſpidis formam Iunci ſemina, quę Theophraſtus ἀναδύδη dixit. Triquetram cuſpidem imitantur trigona Polygoni, & Lapathi ſemina, & Lonchitidis teſte Dioſcoride. Quadratã Pimpinellę ſemen. Chirurgorum incuruum cultrum, vulgò Gammaut, exprimere videntur Trifolij Aſphaltitidis ſiue Bitumino ſi ſeminum extrema pars, quę non minus Falcem, aut Serpentium dentem, Felium vnguem imitari quis dicere poteſt. Contractos vngues Milui, Vulturis vel etiam Polypi flagellos, Calendulę ſemina incurua in ſe conglobata. Margaritas ſiue Vniones candore, ſplendore ac lapidea duritie, Lithoſpermi ſemina, teſte Dioſcoride ac Plinio.

Sunt & in ſuccis herbarum differentiæ, quę ſignaturam habent, tam conſpicuam in virentibus plantis, quàm in ſiccis extractione per infuſionem, & decoctionem manifeſtatis, tàm in herbis,

Semina Phytognomicis obieruata, quas partes referãt.
Cerebrum.
Dentes.
Pupillam.
Cor.
Vmbilicũ.
Renes.
Genitale.
Caput arietis.
C. Noctuæ.
Ventrem.
Teſtes.
Cimices.
Araneam.
Caput viperæ.
Polypum.
Echinum.
Erucam.
Ricinum.
Cochleã.
Securim.
Cuſpidem.
Falcem.
Vngues. Felium.
Milul.
Vulturis.
Margaritas.
Differentię in ſuccis herbarum.

In caudicibus, in effigie. *herbis*, quàm *arboribus*, & *eorum partibus*, *de quibus aliàs*.

Sunt & differentiæ aliæ in plantis, *tàm* in caudicibus, caulibus *eorumq.* effigie *rotunda*, *trigona*, *quadrata*, *vel angulosa*, *nodosa*, & *geniculata*: *in eorum* superficie *leui*, *aspera*, *corticosa dura vel fungosa*, *spinis horrida*, & *maculosa*. *Tum etiam* in ramificatione *ordinata*, *vel inordinata*, *cum* in foliorum *circa illos* dispositione *ordinatè vel inordinatè* & *eorum* numero *bino*, *terno*, *quaterno*, *quino vel alio numero*, *illoq. simplici*, *aut multiplici*, *pinnatim*, *cruciatim*, *cochleatim*, *quæ & aliæ differentiæ adhuc minus digestæ*, *amplum volumen requirerent*, *quod notarum modum & breuitatem longè latiq. excederet*.

In superficie, in ramificatione, in foliorũ dispositione, & numero.

Pag. 11. cap. 7. lin. 36.

Coma *quid sit*, & *quomodo intelligatur ex* Dioscoridis *mente*, *diffusè in nostro volumine minus cognitarum stirp*, *retulimus in cap. de Hyssopo*, *quare hic repetere noluimus*.

Pag. 12. cap. eod. lin. 25.

Corymbus. *Omisit Auctor noster Corymbi descriptionem*, & *notas in quo differat ab Vmbella*, & *Capitulo*: *quare nos addemus tanquam vtiles ad plantarum figuram dignoscendam*. *Corymbus igitur generalissimè acceptus*, *pro quouis summo cacumine vel fastigio cuiuscumque rei sumitur*. *At in plantis*, *vt apud Plantarum scriptores*, *quos hoc loco sequi oportet*, *Corymbos appellasse propriè racemos Hederæ reperimus*. *Auctorem habemus* Plinium *lib. 16. cap. 24. Hederæ descriptionem prosequendo dicentem*: Racemis in orbem circumactis, qui vocantur Corymbi. *Quorum* Dioscorides *in cap. Hederæ remedia tradens pluries mentionem fecit*, & *in cap. de Hippophae nobis apertè illorum effigiem declarauit cum ait*, Flores Corymbis Hederæ similes veluti racemi cohærentes inter se. *Itaque Corymbus racemus est quidam orbicularis ex cauliculi summo se diffundens*, *multis in orbem petiolis circumactis in quorum extremo singuli flores*, *singulis petiolis*, & *deinde totidem fructus continentur*. *Nec alio modo ab Vmbella differunt*, *nisi quo pars à toto*. *Vmbella quidem ex pluribus corymbosis petiolis ex cauliculo diffusa construitur*: *singuli quidem petioli Vmbellarum corymbosi conspiciuntur*: *diuiduntur enim in summo plures in orbem dispositos flores*, & *fructus sustinentes*; *quos* Plinius dependere *dixit*, *de Elaphobosco loquens ibi*, semine in Corymbis dependentibus Silis effigie, *Sed* Dioscorides *Cap. de Hipposelino*, *illius comam flore plenam in Corymbos*, *priusquam effloreſcant*, *compactam dixit*; & *tamen Vmbellam propriè deferre*, *nemo ambigit*. *Capita etiam sub Vmbellæ nomine* Plinius *appellauit cap. de Smirnio ibi*, Capitibus caulium orbiculatis vt Anethi. *Et* Dioscorides *de Dauci tertia specie ait*: *Caput & semen Anetho simile habere*; & *tamen Anethum Vmbellam propriè*, *non caput proferre quisque fatebitur*. *Quapropter ob quandam orbicularem formam Vmbellarum præsertim adhuc non diffusarum*, *capita dicuntur habere*, *ac etiam Corymbos quamuis* capita *verius dicantur*, *quæ compacta sunt*, *vt Thymi*, *Stoechadis*, *Polij*, & *Chrysanthemi*, & *similium*, & *hæc quia ex pluribus constant floribus & fructibus ab vno initio exorientibus*, & *in Caput simul extuberantibus*. *Capita Corymborum specie Polij capitula dixit* Dioscorides. *Addendum etiam hoc loco*, *Vmbellas* alias *esse ordinatas ex vno principio*, & *basi*, *vt in Pastinaca*, & *ferulaceis*, alias *esse inordinatas*, & *Vmbellarum speciem referentes non propriè*: *quamuis ob quandam primo aspectu similitudinem sic appellatæ sint*, *vt Sambuci*, *Achilleæ*, & *similium*: *quarum veluti Elichrysi*, *Chrysocomæ*, & *Origani*, *Onitidis atque Agerati flores ex coniunctis Corymbis composita in Vmbellam esse dixerit* Dioscorides. *Harum Plantarum comæ ex pluribus petiolis plures flores singulis continentibus ad similitudinem Corymborum*, & *simul coëuntibus Vmbellæ similitudinem exprimere prima facie videntur*, *in summo tantum Plantæ comam habentes floridam*, *quare comantes flores habere dicuntur plantæ illæ*, & *similes*, *vt de Chrysocome dixit* Plinius.

Corymbi descriptio.

Vmbellæ distinctio.

Capita quæ.

Pag. 12. Cap. eod. lin. 34.

Adde Chamæleonem album, *cui à* Dioscoride *caput Echini marini modo spinosum tribuitur*, *de quo*, & *eius gummi Ixia multa retulimus in Cap. 1. nostri Volum. minus cognitar. stirp*. *Quorum capita spinis horrent*, *Acanacea à Græcis appellata*, *quasi Acanthacea*, *vide* Theophrast, *lib. 6. histor*, *Plant. cap. 3*.

Pag. 20. Cap. 11. Lin. 1.

Sic de nostro Tripolio obseruauimus in australi tantum plaga prouenire, *vt in histor. minus cognitar. stirp*, *c. de Tripolio*, *vbi de similibus plantis propria loca diligentibus etiam fit mentio*.

Et Lin.

Et Lin. 19. ibidem.

Aegyptium Arum Neapoli *annis prateritis floruit, & sequentibus, & nobis etiam ex Planta in Salernitano agro à* R.P.F. Donato de Eremita *naturalium rerum studioso reperta, & allata, vbi spontanea: de quo in nostra hist. minus cognitar. stirp. 2. par. cap. 1. vbi & quid sit Colocasia, & in quibus à Faba Aegyptia differat, differitur: & distinctè Aegyptij Ari florum differentia ab Ari vulgaris floribus notatur, odoris præsertim, qua ab horti etiam Pisani Præfecto* Casaubono *fuit obseruata, & odoratissimum fuisse florem Aegyptij, cum aliorum Arorum flores fœteant: sic refertur à doctiss.* Bauhino *in suo Theatro Botanico lib. 5. sect. 6. cap. de Aro. Et curiosi non pauci* Neapoli *anno* 1626. *Aestatis fine obseruarunt in horto Clarissimi viri* D. Bernardini de Corduba *Equitis Hispani, prater Politicam, Militarem & alias disciplinas, quibus ornatissimus est, Exoticorum studiosissimi, tàm Animalium, quàm Plantarum, qui præterito etiam anno floruisse testatus est: cumq. à nobis audiuisset adhuc esse, qui minimè florere putent, cùm ipsi non viderint, risu non potuit se continere. Fabam autem Aegyptiam ibidem à nobis memoratam, frequentem esse in cibo apud Indos Aestate, anno* 1622, *ex* Hiatim *propè magnam vrbem* Sutschem *in Chinensi regione doctiss.* Io. Terrentius Lynceus *litteris ad* D. Io. Fabrum Lynceum *Collegam testatus est, quas in hoc volumine fol.* 557. *videre poteris*, Theophrasti *descriptioni respondentem, cuius effigies eidem antea missa ab eodem* Terrentio, *vtinam longo itinere in* Fabri *manus, & non in alienas incidisset, quæ nunc exhiberetur, vt nihil amplius in dubium Recentioribus veniret.*

Ari Aegyptij flos.

Faba Aegyptia.

Lin. 20. ibidem.

Dictamni Cretici Neapoli *florem, & semen collegisse meminimus* Ferdinandum Imperatum *naturalium rerum studiosissimum; & surculo facillimè seritur, vt nos fecimus lignoso. De illo autem & Pseudodictamno aduersus Recentiores in nostro* Dioscoride, *si DEO placuerit, veriora tradentur.*

Lin. 35. ibid.

Magnitudine *variare Plantas, & Fructus ratione cultus, loci, & Cœli, non autem hic herbas, alibi arbores, sed arborum similitudine prægrandes fieri posse concedimus.* Arborem in*telligimus mutatà specie, vt sit perennis, & alias habeat arboris proprietates, quod minimè posse fieri credimus, at diuersas specie Plantas, ab eodem genere variantes, quæ etiam translatæ eandem seruent naturam, concedimus.*

Plantæ, & fructus magnitudine variant.

Arboris caudices prægrandes *ita nos* Campoclari *in* Matesij radice *obseruauimus, vt non solùm tres homines, sed quatuor vix amplecti potuissent, Castanearum, & Nucum Iuglandium, vbi non rarò in tabulas sexpedum latitudine diuidunt serrà, nec ibi vllo pacto mirum videtur, frequens enim est spectandaq. pariter cum prægrandi magnitudine, & ipsa multitudo.*

AD LIBRVM SECVNDVM

Post præfationem pag. 28.

Diuisionis Plantarum *ratio* alia *est, quà Plantæ in arbores, frutices, cremios, & herbas diuidi solent:* Alia *quà in genera, & species.* Alia *quà in Aromaticas, & illas in medicatas, vel gustu suaues, & condimentarias.* Alia *quà in Catharticas, gustu insuaues;* Alia *quà in Alexipharmacas, vel Venenatas, & sic de alijs qualitatibus. Primà, & secundà diuisione* facies Plantarum *distinguuntur, Herbarijs oportunà. Tertià cum reliquis* odores, sapores, & qualitates, *quarum cognitio medicis, vt plurimùm, est necessaria.*

Diuersæ plantarum diuisiones.

Nec immeritò de Nouæ Hispaniæ *re medica tractaturus Auctor noster*, Dioscoridis *vestigia secutus, à sapore, & odore præstantibus initium sumere voluit, tanquam ab illis quæ impressiùs percipiũtur tàm gustu, quàm olfactu, vt sunt Aromatica, & Acria de quibus agit. Facilior quidẽ est cognitio excessus odoris, & saporis ab alijs rebus minus sapidis, vel odoratis, aut in totum sapore, & odore destitutis. Sic in Mathematicis linea facilius à puncto, & centrum à circumferentia, quàm punctus à puncto, vel circulus à circulo, & in Herbis arbor ab herba, quàm à frutice, vel cremium ab herba distinguitur. Reliqua doctissimè Collega noster proposuit.*

Auctor Dioscoridem secutus est in noui Orbis historia describenda.

Pag. 28. Cap. 1.

Adde, radix castaneo colore, folia obscurè virentia, & floribus in summo albicantibus: ita

Coapatlis. Tlamacatzquipas.

ita ex pictura colorata ex ipsa Mexico , *& in duobus voluminibus distincta , quæ apud Auctoris Nepotem Iurisconsultum Virum doctissimum non solum legum peritia, sed & Politicis omnibus disciplinis, & priscarum linguarum recondita eruditione refertum* M.Antonium Petilium *obseruare licuit, dum Romæ ageremus, ipsius scilicet* Recchi *exemplaria*.

Pag. 29. Cap. 2.

Coapatlis. Tzonizilc. *Vide duas alias Plantas,* Coapatli *nomine frigida temperie infra lib.8. cap.55. & 56. Theriacales. Tertia verò Coapatlidis folium in* Recchi *exemplari depingitur duos pollices longum, & vnicum ferè latum. Radix colore cinereo nigricante carnosa. At quia in prima Coapatlide Synonymum est, Tlamacazquipan, quod nomen inuenimus in alijs plantis, quarum imagines, & nomina tantùm in exemplaribus extant fol.414. in alia parum variante figura sub nomine, Tlamaçazqui, y, Papan, uel Coapatli, quæ figura tertiæ descriptæ Coapatlidi quodammodo affinis videtur: an Pictoris varia sors, vel Plantæ varietas sit, proponitur expendenda.*

Pag. 30. Cap. 3.

Texaxapotla. Ptarmica Indica. *Vt herbæ vis in lapide permeando ipsius odore sine fallacia dignosci possit, in latissimo lapide, vel potius exiguo, sed parieti amplo alicuius domus compacto, vt ex altera lapidis parte, in qua herba succus impositus fuit, nullo modo aër vicinus permeare possit, periculum est faciendum, alioquin aër ille circumfusus odore repletus, astantium nares feriens, fallax experimentum reddet.*

Pag. 32. Cap. 4.

Zochinapanxli. *Huius flos rarà figurà quodammodo similis videtur flori Plantæ Toloxochitl fol. 40. Cap. 20. sed huic simplex est, & colore extra lutescente, intus parum purpurascente, & diametro pollices duos cum dimidio æquat, folia verò longa sunt pedem, & lata pollices tres, vt in* Recchi *exemplaribus*.

Pag. 32. Cap. 6.

Mexenlli. *Prima & secunda Iconis huius capitis historia delineationem tantum habet, nam Auctor ab alia seiunxit hoc modo dicens:* Hæc ad speciem Ligustici videtur spectare, Nascitur &c. Dioscoridis *Ligusticum est, potius* Matthioli. *Iconem alteram Libanotidi latifoliæ Recentiorum similem Auctor accepisse videtur, cuius folium integrum in* Recchi *exemp. quatuor pollices æquat longitudine. Ex his hæsitandum, quænam sint vires superiorum.*

Pag. 33. Cap. 9.

Atlepatli. *Radicum color est ex fusco purpurascente: foliorum figura vix historiæ accedit, cum aspera & Amygdalæ similia esse describantur. Floris vmbo prominens virentibus est foliolis, reliquum lutescens, vt Barbula coccinea ex* Recchi *exemp. Asteris vel Baccharis potiùs familiæ adscribenda Planta.*

Pag. 35. Cap. 10.

Caryophyllus Aromaticus. *Caryophyllorum Icones doctiss.* Carolus Clusius *in sua Exoticorum historia ramulis, folijs, & fructibus exactiùs delineatas ante hunc exhibuit fol. 181. & 267. & quam idem maximè probat fol.376. quam postremò habuit; Iudicium tamen sit eius, qui siccæ Plantæ ramulum saltem viderit, & contulerit.*

Pag. 35. Cap. 11.

Cannella, Cassia, Cinnamomum. *Quid alij de Cannella, siue Cassia, & Cinnamomi historia, & differentia sentiant, vide* Garziam, Acostam, *&* Monardum *latinè à Carolo Clusio in suo Exoticorum volumine: qui aliorum etiam Recentiorum historias refert, & notat. Insuper, &* Lobelium *qui neruosum folium exactè delineatum expressit in Plantarum obseruationibus. In* Recchi *exempl. folium obscurè viret, longum pollices quinque cum dimidio, & latum duos: pluribus quam tribus neruis depictum. Non desunt, qui veram Cassiam, siue Cannellam, & forsan vt alij dubitant Cinnamomum habere se censeant: eo quòd baculus aromaticus cum tenui libro laui sit illis allatus, sapore Cannellæ acutissimo. Sed quia tenui sit* cortice, *quo delibrari nequit, & Cannella siue Cassia sit cortex delibratus à ligno, ideo ab Antiquorum Cassia alienus. Alijs quia* baculi cortex *tenuis est ad delibrandum minimè aptus, nec cortice aliàs delibrato, vt in Subere, non parùm accedere videtur ad Cinnamomum, nisi quia vnciali sit crassitie baculus, & pedali longitudine. Nos talem baculum, quem non vidimus, decorticatam Cassiam, tenui libro interno relicto, si fides* Garziæ *est adhibenda, qui duplicē habere corticem asseruit, cēseremus: aut Pseudocassiam à* Dioscoride *descriptam, quæ medullæ siue ligno hærentem corticem habet. Nec enim quia* sapore sit

Pseudocassia.

Can-

Cannellæ acutißimo, & lignum cum cortice Cinnamomum esse debet, Dioſcoridis *Cinnamomum quidem longè à crasso, longo, eneði baculo differre iam satis omnibus notum putamus; qui tenues habere virgulas dixit, illis verbis, λεπτὸν ῥαβδίοις, tenue ramulis, ὄζοις συνεχέσιν κεχρημένον, continuis per totum ramis siue nodis: qui à radice detrahendi essent ad electionem, & probationem. Et alio nomine inferiùs dixit, vellito à radice surculum, per verbum, θαλλὸν; quod nouellum germen significat, minimè baculo respondens. Sicuti & inferiùs Cinnamomi ramulum eligens, similem probat Mosylitica Cassia, cuius ramulos, vt tenues, & nouellos, germina denominauit verbo, βλάστοις μοσυλλίτιδος. Et quidem apud Græcos verbum βλάστος non baculum crassum lignosum, sed germen, & nouellam stolonem, aut saltem sublignosum, nouellæ virgæ parem pro Plantæ natura, & magnitudine, quæ ex Antiquorum descriptione breuis erat admodum, vt minimè talem baculi crassitudinem absque maxima longitudine posset emittere. Ex quibus, vt suprà diximus, decorticatam Cassiam potius, quàm Cinnamomi ramulum putandum. Non tacendum hoc loco* Garziã *Suberis modo suam Cannellã duplicem habere corticem, sed non tam crassum, & distinctum retulisse: verùm nos vulgaris Cassiæ, fistulæ partem habemus, cuius cortex extimus manifestè videtur, scaber enim est extra, nodum, & rugas, ramulique vestigium indicans, & paulò superiùs colore est cinereo albicante: & non abrasum, nec intimum esse corticem quisque facilè diiudicat, sapore & odore Cannellæ adhuc vegeto. Habuimus etiam Cannellæ aliam speciem variorem cortice crasso, duro, denso, eodem colore, saturo, dulci sed ipsius Cannellæ sapore, cuius arbos non describitur, quæ Cassiæ antiquorum varietas est, præter alios aromaticos cortices similes.*

Margin: *Cinnamomum Dioscoridis.* — *Cassia Mosylitica.*

Nec mirum, nam Recentiores qui de Cannella hactenus scripserunt, adhuc inter se minimè conueniunt. Garzias *Cannellæ fructum Oliuæ, vel Lauro similem facit, & calycem habere negat. Alij glandulas calyce suberino ligneo apud* Acoſtam, *cuius imaginem* Clusius *posuit è regione folij Tamalapatræ, siue Indici folij dicti: tribus neruis per longum dispositis, quibus Zeilanica Cannella, quæ magis aromatica est cæteris, carere, & glandiferam esse arborem sui generis, idem* Garzias *dicit. Sed* Acoſta *pro Cannella vera illam asserit. Alij Citri (Mali medicæ) simili folio esse cum* Garzia, *vt* Lobel. *Lugd. Historia Plantarum Auctor, &* Bauhinus *in suo* Matthiolo *depinxerunt, cum baculis corticosis. Auctor verò noster tribus etiam neruis, vt* Acoſta, *describit: sed folium in* Recchi *exemplar. obseruatum pluribus neruis inæqualibus depingitur, vt è regione expreßum est. Quare in hac controuersia quid sit asserendum, ignoramus:* Aut *dicendum calycem in fructu alios non obseruasse:* aut aliam *Zeilanicam orientalem Citrij folio venoso magis aromaticam:* aliam *tribus neruis distinctã Malauaricam:* aliam *vel eandem in alijs locis, vt Auctor noster ait, in* Insula Philippica, *in Mindanai:* aliam *Oleæ fructu Zeilanicam:* aliam *Glandiferæ modo calycem in fructu habentem, quæ in* Malauar, & Peru *oritur:* aliam *sui generis* Cannellæ *similem fructu Pilei vel Petasi, à* Monardo *descriptam ex nouo Orbe. Quæ omnia non ab Historicis, vel Medicis, sed à curioso, & diligenti quopiam doctoq. Botanico, qui vtramque Indiã peragrasset, describi cuperemus. Foliũ quidem tribus neruis distinctum latitudine variare obseruauimus, atque laurino carnosius, & durius eodem sapore, quod pro folio Indo exhibuerunt. Cannellæ verò folium* aliud *tribus neruis, sed minus, & Cannellæ sapore,* aliud *Citrij folio simile venosum, quod Cannellæ acuto sapore prædicatur. Sed nos foliosum ramulum peruidere optaremus, vt aliquid asserere possemus. Denique certum est, ramulos tenues, siue nouella germina, vt in Citrio notauimus, sapore, ac odore lignosos, & vetustiores longè superare. Quapropter mirum non est, si à* Dioſcoride *tenues ramuli, & non baculi crassitie probarentur. Sed quod à radice ad probationem vellerentur, quæ nec crassa, siue magna esset, vt in quarto genere, nec densa radice, vt in quinto; Si verum est, vt Recentiores asserunt, quòd non aliud Cinnamomum nostro æuo paruus frutex reperiatur natura, vt ab Antiquis refertur; in animo est, quod arboris cespitem, siue caudicis nodum aliàs recisum, & tam nouellis germinibus emissis, vt in Silice, Vlmo, Balsamo, & demessilibus arboribus fieri solet, auulsum* Dioſcorides *obseruàrit, & pro radice forsitan descripserit. Sed adhuc desideranda est similitudo multorum ramorum, effigie fruticis* Corallij *æmula à* Dioſcoride *relata, & in cap. de Corallio repetita.* Plinius *fabulosam Antiquorum de Cinnamomo, & Cassia historiã arbitratur, & nos Recentiorum minus accuratam, & variam, vt quæ aliorum etiam relationibus nitatur, qui non harum Plantarum veritatis eruendæ, sed potius negotiandi, & acquirendi gratiâ in ea loca inciderunt. Et quòd sit verum, foliosum ramulum cum floribus, & fructibus Cassiæ, aut*

Margin: *Cannella controuersia.* — An Cannellæ diuersæ species.

Cinna-

Cinnamomi nemo adhuc depinxit, vt Piperis, & Caryophyllorum, & similiũ, ob difficultatem, & loci distantiã, in quo nascuntur. Vtinam noster Collega Ioannes Terrentius Lynceus, *vir omni doctrina ornatissimus, ac naturalium studiosissimus, vt ex eiusdem in hoc volumine scholijs sine notis quisque certior fieri potest, qui in internis Regni Chinensis nunc reperitur, in animo concipiat, Cassiæ, & Cinnamomi veritatem eruere, vt de alijs indagare cœpit, non ampliùs profectò de illis dubitandum esset.*

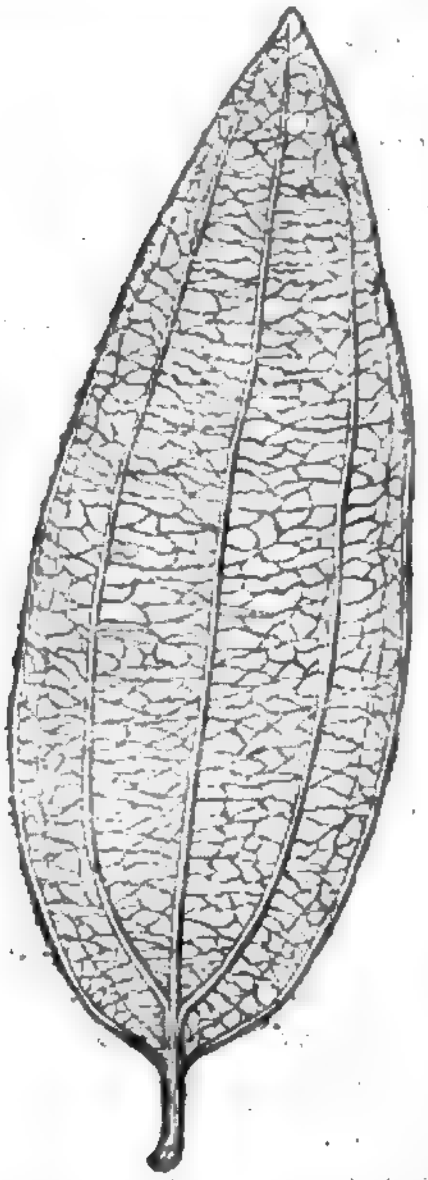

Similitudo cum Tamalapatra.

Sed ecce vulgaris Cannellæ *folia ex Orientali India allata, & nobis communicata sunt, quorum iconem apponi curauimus ex folijs mediæ magnitudinis expressam, quæ* Cannellæ *saporem in breui illo petiolo, quo hærebat, habere cõperimus, in reliquo folio percipi non potest: nec à folio Tamalapatræ vix dignosci, nisi sapore petioli, & quod folium Tamalapatræ magis in medio latum videatur, neruis illis tribus, & folij reliquis signis similibus, vt non ouum ouo magis simile sit; &, vt diximus, sapore tantùm differret; quare nisi fructu differre dicatur, eiusdem generis esse, sit iudicandum.* Garzias *tamen Cannellæ folium tribus illis neruis, per medium folij, vt folium Indum habet, carere dixit. Ex quibus, vt suprà meminimus, nec illi credendum adeò firmiter est putandum. Obseruandum esset à nobis folium Cãnellæ Citrij effigie obliquè venosum, vt ab eodem describitur, & à* Lobelio, & Bauhino *receptum depingitur, an eodem sapore Cannellæ vulgaris sit, vel maiore, vt aliquid amplius in medium afferremus, sed quia Exoticis caremus, & vix est qui* Neapoli *audiuerit, nedum habuerit tale folium, ideo tacendum nobis est, donec, DEO dante, aliquid vltra obseruare contingat. Hæc verò folia attulit nobisq. dedit clarissimus genere, omniuariæ doctrinæ, virtutis præcipuè strenuæ, peregrinationisq. splendore* D. Petrus de Valle, *inclytus Romanus Eques, qui antiquos illos Heroës nostrà tempestate repræsentare valet. Si quis enim variorum euentuum historiam, qui ipsi maritimo, & terrestri itinere acciderint, perceperit [plura fortè ex ipsius, quod graphicè descriptum itinerarium expectamus, percipiet] hunc* Vlyssis *æmulum, imò alterum* Vlyssem *dicet, qui multarum gentium mores vidit, & Vrbes; vt enim menti suæ curiosiùs satisfaceret, proprijs ijsq. magnis impensis non patrio conclusus, nec contentus solo, Orientalem propemodum omnem plagam peragrauit: linguarumq. plurium cognitione præditus, Arabicam præsertim, & Persicam coluit multos annos, non modò cum illius regionis Regulis, Optimatibusq. versatus, atque honorificè ab illis exceptus; sed & magno Persarum Regi, ob virtutum præstantiam hospes acceptissimus. Rediens porrò ex Naturalibus rarioribus, quę collegit, & mihi hæc folia, atque alia quæ suis locis, & sui amantissimo clarissimoq.* D. Mario Schipano *Medico Neapolitano exhibuit, in cuius gratiam haud pauca amoris ergò contulit.*

Pag. 36. Cap. 12.

Centatlis Quauhnacensis.

Huius nominis tres alias Plantas in initio proposuit huius libri, facie variantes, sed huic terna folia exprimuntur tertiæ quodammodo respondentia, illius autem circa petiolos lunata.

Pag. 37. Cap. 13.

Corutzeti.

Radix colore castaneo fibrosa è capite carnoso, folia dilutè virent, & pollices quatuor diametro: flores purpurascentes ex calycibus viridi-flauicantibus. Flosculorum series in imo plantæ à dextris, & corniculum non videtur huius, sed flores tantùm è regione sinistra. Huius Icon, & historia nisi caulem habuisset ad Cortusæ *Plantam non parùm accedere videretur, cuius congeneres nos ad* Dioscoridis *Alisma referendas proposuimus.*

Pag. 39. Cap. 17.

Hoitzochitl.

Flores bini, aut terni ex basi quinque foliata, qui antequam pandantur ex luteo rubescunt apicem habentes medium luteum, & maculas quinas intus lutescentes, ex Recchi *exempl.*

Pag. 40. Cap. 18.

Chichtapatlis.

Radix carnosa obliqua longis fibris nigris villosa: folia dilutè virent diametro pollicem superant,

perant, vix descriptioni congruentia, flore vidua depicta est in Recchi *exempl.*

Huius nominis duæ aliæ reperiuntur icones variæ sine historia fol. 364. & 365. quarum folia minimè respondent, & alterius videntur generis.

Pag. ead. Cap. 19.

Huexiuyo falcifolia.

Folium depingitur latum pollicem vnum, & tres longum cum petiolo tantundem longitudine. Radix colore fusco, & parum extuberantibus partibus.

Pag. 41. Cap. 20.

Tolovochitl Aristochyea

Radix in Recchi *exempl. colore castaneo obsoleto, caudice vestigijs petiolorum infecto. Flos externâ parte mediâ virescens, circa ora ex cinereo lutescens: diametro quatuor digitorum. Floris verò folia internâ parte caua sunt, & purpuro rubentia, & in extremo lutescentia. Vmbonem habent medium virentem, & singula pollicem æquant. Huius floris effigies non parum similis flori Xochinacaztli; descripto fol. 30. cap. 4.*

Pag. 42. Cap. 22.

Zayalitlo copaltic.

Ex genere longæ Aristolochiæ videri posset, sed quia floris, & fructus descriptionem Author omisit, nihil certi asserere possumus.

Pag. 42. Cap. 24.

Aristolochia Mexicana.

Folia huic longa pollices quatuor, lata ferè tres. Flores dilutè virent, vt in Clematide. Radix extra colore castaneo.

Conuoluulus Cinnamomeus.

AD LIBRVM TERTIVM.

Pag. 48. Cap. 5.

Copallis xal tona.

Folium imminens alijs pennatis duplo maius reliquis ex Recchi *exempl. vt sit digitali longitudine. Non prætereat Lector notas* Clusij *post illum in lib.* Exotic. *fol. 297. qui Xolochopalli, & Copalcuhuitl & Copalyua recenset.*

Pag. ead. Cap. 6.

Cuitlacopallis.

Non parum effigie accedere videtur ad Balsamum de Tolu, gummi duro, sed hoc candido colore describitur.

Pag. 49. Cap. 8.

Copallifera 8.

Folia longa pollices quinque cum dimidio, lata pollices duos obscurè virentia, & ramulorum geniculi magis rubescunt. Flores ex longis calycibus dilutè virentibus, densis staminibus luteis compacti. An Balsamum folio Vrticæ simili, de quo Monardus *cap. 9. ab Indis Xilo, alijs Zilo dictum?*

Pag. 50. Cap. 10.

Holquahuitl.

Huius arboris durum nobis, vel æquiuocum nomen, & copiosi stellati fructus stipitibus frequenter adhærentes, satisque nostro iudicio, priuata arboris nota, in mentem reuocauit, vt molliore firmioreque denominatione illam decoraremus, & ob id, Stellutam arborem, *copiosis scilicet refertam stellis appellaremus, in mutui amoris signum, quo maximè deuincimur ab immensa erga nos beneuolentia non modò genere, sed omni virtutum, ac disciplinarum varietate clarissimi Viri D.* Francisci Stelluti Lyncei *Collegæ nostri, cuius laudes, quamuis à nobis hoc loco taceantur, ex varijs doctissimi viri scriptis iam omnibus ferè satis nota sunt.*

Stelluta Arbor.

Pag. 55. Cap. 15.

Nos potius Terebinthũ quam Lentiscum referre putamus, tam habitu floris, racemo, & alijs, ac gummi præsertim primum lacteo, deinde ad cæruleum vergente paucos post menses: ac viribus etiam. Quapropter angustifolium Terebinthum diceremus: eoq. magis, quia ventrem mollit non minus ac Terebinthum, vt Dioscorides *de Terebintho refert. Et à Recentioribus ob id* Molle *appellata planta: vt à clarissimo D.* Gaspare Bauhino *refertur in suis in* Matthiolum *Synonymis, vbi pro Cathartico ab incolis regionis vsurpari scribit, quo blandè humores omnes vacuentur, & hydropicorum aquæ educantur, drachmæ vnius pondere dissoluto cum aliquo liquore decenti, vel decocto, vel aqua epoto.*

Terebinth Angustifol.

Pag. 56. Cap. 17.

Caragna.

Huius icon prætermissa, reposita fuit fol. 455. quam vide.

Pag. 57. Cap. 18.

Xochiocotzoquahuitl. Liquidãbar Tzocquaquahuitl copal tic.

Radix ex luteo obsoletè flauicat, sicuti caudex. Folia tres pollices æquant diametro, & fructus veluti aculeatus, flauicantibus aculeis circum tuberculos nigro-cæruleos, in Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 19. & 20.

An sit congener Antiquorum Balsamo, sicuti sequens planta cap. 20. scilicet succus in aqua soluitur in lac album, vt quædam Copallifera congeneres. Huius folia lata sunt pollicem vnum

Digitized by Google

cum dimidio, longa pollices duos, Terebinthi ferè paria, & in ramulis extuberantes globuli, colore rubescentes, qui pro Baccis habentur à nostro Collega, quarum icones etiam aptari possunt ad sequentem descriptionem. Pag. 59. Cap. 21.

Tzinacacuitlaquahuitl laccifera.

Folia Abietis modo, & ordinata hilari virore depicta. Radix cinereo colore, sicuti caudex, gummi in trunco oblongum, veluti Erucarum effigies, in summo cæruleis capillamentis comatum in Recchi *exemplar.* Pag. 59. Cap. 22.

Ezquahuitl sanguinis arbor.

Draconis arboris binas plantas tenellas, sed folijs palmaceis potius, vt à Clusio *depinguntur è Canarijs Insulis aduectas* Neapoli *biennio aluit* R.F. Donatus de Eremita *aromatariæ præfectus in monasterio S. Catherinæ à Formello dictæ, apud quem vidimus inter alia rariora, quorum est studiosissimus, quæ post biennium malà culturà perierunt, in cado enim ligneo, in quo aduectæ fuerunt, nihil sub radice terræ, quàm cum lignea ima parte cadi putridam reperimus.*

Mizquitl.

Pag. 60. Cap. 24.

Acacia.

Plantam ex semine natam triennio aluimus Neapoli, *sicuti &* Ferdinandus Imperatus *noster, iam famà & scriptis clarus, à quo semina accepimus: adoleuit tripedali longitudine, caudice rufescente, sicuti ramulis Vlmo similibus, in quibus folia pennata quaterna in singu-*

Acacia Aegyptia.

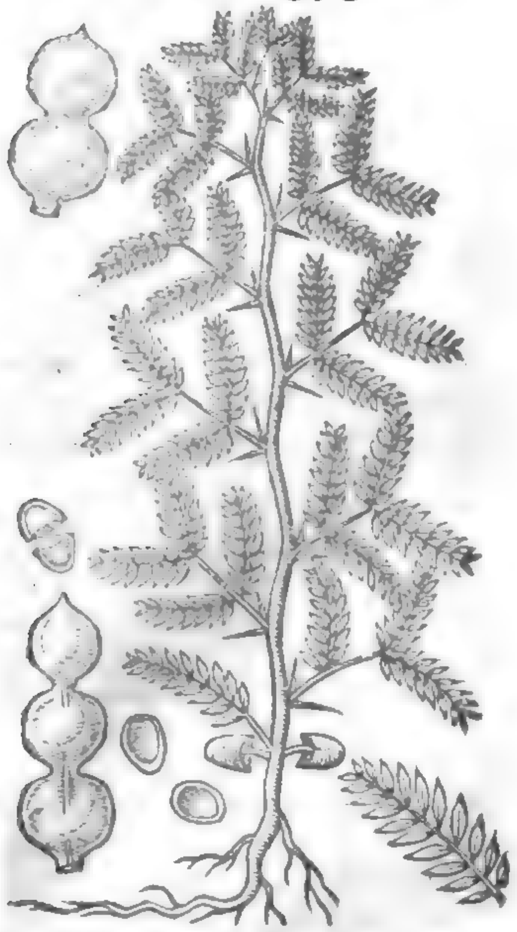

Mizquitl Acacia Mex. Recchi.

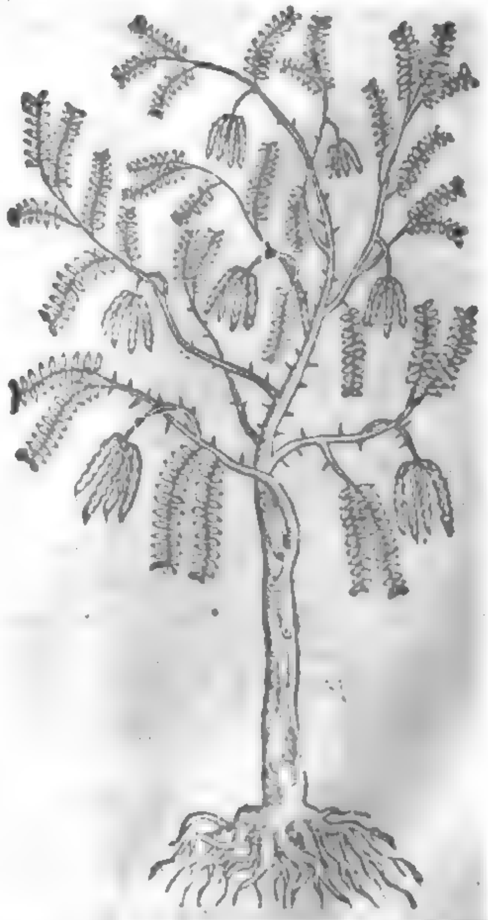

lis petiolis, ex virgarum geniculis alternatis prodeuntia, in quibus binæ spinulæ hærebant: folia verò ex denis, vel pluribus lobulis Rutæ ferè magnitudine densè dispositis, pennarum ritu constructa sunt, quæ manè & Sole hæmisphærium illustrante, vel etiam nubilo meridie dehiscebant, occidente verò adeò simul cohærebant, vt absque lobulis folium vnicum censeretur, sed primò ex semine bina crassa lunata foliola sibi aduersantia prodiere, deinde vnicum folium pennatum octonis lobulis insectum, cauliculusq. in quo spinulæ binæ, & folia quaternis pennis diuisa, vt diximus. Florem non protulit, quem vtinam dedisset, nam post triennium ambobus etiam adultæ plantæ hyemis sæuitià perierunt. Ex huius siliquis Imperatus *noster prius madefactis, eliciebat succum acidum, adstringentem, rufescentem, pellucidum, in placentulas coagulatum pro optima Theriaca conficienda, in qua omnem adhibebat diligentiam, vt vix vno, vel altero vteretur succedaneo, vt meritò* Theriacæ Instauratoris *nomen sit adeptus. In sicco semine ex siliquis*

Ferdinãdus Imperatus Theriacę instaurator.

lignis nodosis compressis exemplo, adhærens reperitur succus concretus, veluti illitum gummi rufescens, aridum, splendidum quod madefactione colligitur liquatum, & exsiccatione conglobatur. Hanc Dioscoridis Acaciam secundo loco descriptam referre censemus, quia semen Lenticulæ modò compressum, & latum, sed minus, in siliqua depressa tribus, aut quatuor distincta cellulis, inclusum habet, vt in Lupino obseruatur. Huius Icon omissa fuit à typographo, quam inde fol. 455. emissam commodiùs hic prope nostram ad differentiam reposuimus. Illustriss. & Reuerendiss. D. Card. Odoardus Farnesius rariorum stirpium exoticarum studiosissimus, aliam Romæ similem folijs, & spinis Plantam in suo viridario alebat præteritis annis, sed pluribus pennis senis, vel septenis in singulis petiolis vtrinque obseruauimus, tenuioribus lobulis insectis, & flores edebat rotundos in globulos pilosos luteo colore, alijs plantis leguminosis, seu siliquis proferentibus dissimiles: nam & siliquas protulit crassas, ventriosas Pisi modo, & magis etiam, nullo modo depressas vt in Lupino, rotundis oualibus seminibus inordinatis repletas, nec gummosis siue succosis, vt in vulgari Acacia orientali, siue Aegyptiaca, nec latis, & depressis, suis cellulis distinctè, & ordinatè inclusis, vt in Lupino, & supradicta vulgari Acacia obseruatur. Nec etiam sapore simili, sed acri admodum, & Allij fœtido odore, quare à Theriaca ableganda. Radice longâ admodum singulari, nec ramosâ. Plantam sibi sub nomine Sarza missam fuisse dixit, quia Sarzam appellant Exotici Plantã, quæ sit spinosa. Prosper Alpinus in libro de Plantis Aegypti, Acaciam depinxit, & descripsit floribus globosis, pilosis, luteis, siliquâ verò compressâ, & effigie Lupini, & semine intus simili Carobis, vt est siliqua, quæ ab Imperato exhibebatur, & ex qua succum eliciebat, vt diximus, quæ nunc vulgaris est doctis & curiosis Pharmacopæis. A Lobelio depingitur Acacia, cuius Icon Plantæ à nobis obseruatæ respondere præ cæteris videtur, folijs quaternis ex singulis petiolis, sed minus diligenter expressis, siliquâ autem diligentiùs, sicut etiam in Matthioli Epitome à Camerario, & ab Alpino quoque, ast folia hic non obseruauit, nec à pictore effigies rectè depicta est, cùm è regione in ramulo, & in ipsa arbore vario numero, & inordinatè disposuerit, à nobis verò quaterna ex singulis spinarum ramulis, ipsaq. pennata obseruata sint. Ex annali plantula icon excerpta, à nobis exposita est.

Acacia 2. Diosc.

Acacia Farnesiana.

Acacia Alpini.

Acacia Lobelij.

Acaciæ folijs frutex Mesopotamicus.

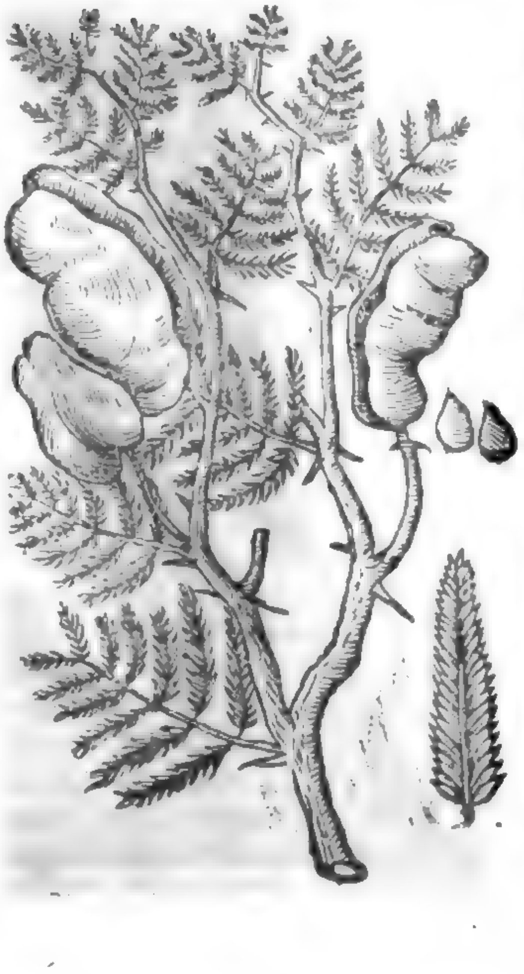

His addenda visa fuit elegans, & rara planta alia, Acaciæ folijs, & ramulis adsimilis, quæ nec amarorem, acrimoniam, aut Allij fœtorem, vt de proximè relata Farnesiana asseritur, refert: sed nec manifestam adstringentiã in hac, vt in Acacia Aegyptia vulgari experti sumus, obseruare gustu potuimus. Ramulum, cuius picturam exhibemus eadẽ quã est magnitudine, folijs, siliquis, & seminibus, vnà cum pluribus rarioribus plantis, radicibus, succis, mineralibus atque alijs ex Oriẽte redux, vt superiùs indicauimus, attulit doctissimo D. Schipano, clarissimus, ac liberalium artium, linguarumq. cognitione ornatissimus, & Arabicæ præsertim studiosus, Vir optimus, Romanus Eques, nobilitate Familiæ, propriaque virtute conspicuus Petrus de Valle: à quo deinde nos etiam liberaliter, vt studiosis exhiberemus, accepimus. Folijs est pennatis, & senis pennarum ordinibus vtrinque dissectis: ac lobulis ferè viginti vtrinque aamodum exiguis, vt vix picturâ rectè exprimi potuerint, incisis. Spinas ex lignosis ramulis vlmeo cortice vestitis, non simul binas in exortu foliorum, sed distinctas habet, & vnicam tantùm in illorum exortu. Semina pauca profert effigie Pyri, sed maiora, minora parum Aegyptia Acacia, compressa, leuia, nitida, & colore

spadiceo, siliquis siue crassis lobis contortis, obesis, medullà pallente, fungosà turgidis, obliquè disposita, inclusa: nec vt in Acacia Aegyptia vera, cuius siliqua est depressa, latitudine contenta. Florem ignoramus cuius sit generis, nā in sicco ramulo non aderat. In Mesopotamia itinere cum alijs quibusdam rarioribus Plantis fuisse tunc temporis collectam, Inclyti eiusdem Viri manu inscriptum erat, prout & in alijs plerisque missis. Fruticem amplum, non arborem sublimem esse vt veram Acaciam, deinde certiores facti sumus ab eodem D. Petro de Valle, *qui humanam altitudinem non excedere, & iuxta flumen Tigridem in Mesopotamia, & in deserta Arabia iuxta Euphratem, vel parùm dissito loco reperiri asseruit, cuius siliquam ab incolis ad sanguinis fluxum cohibendum vtilem vsurpari accepit, & vulgariter, siliquam hanc, etiam vt Ceratoniam* Charnub *dici, generico forsitan nomine siliquarum.*

Pag. 61. Cap. 26.

Nucipochotl Huaxacensis. Ricinus Indicus. *Folia diametro quinque pollices quoquouersum hilari virore, venulis ramosis, & flores quinquepartiti, staminibus etiam quinis luteis è centro prodeuntibus, ex* Recchi *exempl. Arborescentis* Ricini *Indici Plantam vidimus nouellam in horto* Illustrisimi D. Card. Farnesij *magnis folijs, & maioribus nostrate, carnosis, obscurè virentibus, & multis incisuris, sed non ita profundè, rotundiore ambitu.*

Pag. 62. Cap. 27.

Sassafras. *Sassafras historiam non minus diligenter prosequitur* Monardus, *qui folia ficulnea in angulos desinentia describit: Nouella forte Pyri magnitudine, & formà, quæ angulorum vestigia habeant, semperuirentia ob subcrescentiam nouellorum in locum decidentium vetustorum. Odorata sunt, & obscurè virentia. Vires, facultates, modumq. vtendi prolixè describit, quæ ob breuitatem videre poteris simul cum* Clusij *scholijs in eius Exoticorum volumine fol.* 320. & 21. *Antuerp. impress. for. folij.*

Pag. ead. Cap. 28.

Tzopatli. *Folia depinguntur longa dodrantem, radice crassiore, & flauicante in* Rechi *exempl.*

Pag. 63. Cap. 29.

Hoaxacan lignum sanctum Guaiacum. *Aliam Iconem foliorum paucitate, & florum in globum compactorum multitudine variantem exhibuit* Clusius *in lib. Exotic. & scholijs ad* Monardum *fol.* 314. *& fructibus multis racematim dependentibus: & folijs siue lobis quaternis, vel senis in singulis petiolis rotundis ferè: quam ibidem vide: nam similibus etiam fructibus à Collega nostro depingitur, & describitur; cui floribus, & fructibus non parùm accedere videtur, sed non folijs planta Tzquixochitl fol.* 69. *cap.* 37. *vt icon ostendit.*

Pag. 66. Cap. 31.

Tzquixochitl. Cayolizan. *Huius Radix iterum radices emittens in* Recchi *exempl. depingitur, caules geniculati, & folia serrata, pollices quatuor latitudine, & dupla longitudine.*

Pag. 67. Cap. 32.

Nanahuaquahuitl. *An idem sit nomen, T in O tantùm mutata, cuius Icon adest fol.* 389.

Pag. 68. Cap. 35.

Quauhtlepatli. Nerium. *Nerium nostro Cælo, non lac, sed copiosum luteum succum Apocyno similem, quod alij pro Asclepiade vsurpant, habet, in radice tamen albū copiosum lac emittit, quod Amicis, &* F. Donato de Eremita, *in cuius horto radicem, & ramulos excidimus, ostendimus, & hìc annotatū voluimus, vt quid amplius diceremus. Sic etiam in Periplocis obseruatur, & vulgari Asclepiade, vt in nostro Phytobasano exposuimus multis abhinc annis; vt & in Conuoluulis, nam pennatus* *Quamoclit Conuoluulus pennatus.* *Conuoluulus sub nomine Quamoclit à nobis depictus, in nostro Volumine minus cognitar. stirp. copiosum flauicantem, & acrem, aliæque Plantæ dilutum succum habent, cum nouellæ ante caulis perfectionem, deinde crassescentem, & albicantem, vt in Cichorio, Lactuca, & alijs obseruare licet. A nostrate Nerio magnitudine differt folijs longitudinis pedalis, & latitudine pollicum trium cum dimidio, & quod neruuli foliorum circa folij ora coniungantur. Notandum etiam non tantùm à* Dioscoride, *sed & à* Nicandro *contra serpentium venena vtile hominibus prædicari, quamuis Animalibus noxium, sed vt Collega noster doctissimè animaduertit, debità dosi, & modo vtendi.*

Pag. 69. Cap. 35.

Xiloxochitl. *Folia, vt in Agno casto, & Castanea Equina, sunt composita quina, quorum summum maiusculum, media minora, reliqua minima, vt dupla parua à maioribus superentur, vt in Plantis, quibus comparata sunt, obseruatur. Huic latiora, & in summo magis lata, neruulis obliquis, & circa foliorum ora coniunctis. Maius & medium folium longum est pollices sex, latum quatuor. Flores pilosi in summo lutescentes, reliquum coccineum: basi includuntur quinquefoliata calycis vice, ex viridi coccinea in imo, & lateribus.* A Ioanne Pona Veronense *Naturalium*

lium

Digitized by Google

lium studiosissimo, in suo monte Baldo *italicâ linguâ edito Planta depingitur herbacea trium cubitorum altitudine, flore veluti ex hac Icone excepto, adeò simili, verùm folijs siue lobis septenis non quinis, reliquis in totum eandem Plantam, & figuram referre videtur. Nomen ei italicè* Bambagio Indiano *imposuit, quod idem est, quod Gossipium Indicum latinè.* *Bambagio Indiano.*

Pag. 69. Cap. 37.

Similitudo floris duplex ab Auctore refertur, quam ex Recchi *exempl. sic expressam vidimus. Flos basim habet virentem magnam quinque foliatam, vt est ipse flos, qui albus exiguo flauicante vmbilico, ex quo stamina plura virentia prodeunt. Fructum habet in acutum desinentem, distinctionem valuularum per medium ostendentem, vt Guaiaci ligni, à Collega nostro depictum, colore ex viridi purpureo fusco luteis punctis inscriptum. Folia longa pollices quatuor, lata pollices duos.* *Yzquixochitl.*

Pag. 70. Cap. 38.

Si Auctor pro acinis siliquas posuisset, facilè ad Anagyrim referri possent Icon, & Vires. Siluit (Auctor) foliorum numerum ternarium in pictura expressum: & Saluiæ similitudo vix aptari posset, nisi quoad magnitudinem intelligere voluisset. *Tlalamatl.*

Eiusdem nominis est alia Planta longè differens ab ista, fol. 420, sed fol. 451. adest alia Icon similis sub Synonymo vocabulo Tzactlalamatl. *Tzactlalamatl. Chatalhuic Cassia silvestris.*

Pag. 71. Cap. 39.

In Recchi *exempl. Siliqua bipedalis depingitur Cassiæ solutiuæ modo, & folia pennata seu lobis vtrinque, vnico in summo, obscurè virentibus, & latis pollicem, sed longis pollices duos cum dimidio.*

Pag. 75. Cap. 41.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, in flore stamina sunt coacernata lutea, apicibus coccineis, & floris diameter æquat pollicem vnum cum dimidio. *Achiotl.*

Pag. 75. Cap. 42.

Huius arboris caudex ab Auctore Columnæ formâ describitur, idcirco Illustrissimus & Excellentissimus Princeps Federicus Cæsius Lynceorum, *Institutor & Princeps* Columniam arborem *nobis dixit, vocariq. iussit, quapropter hoc loco adnotauimus, ne non tanto Principi obsequi videremur.* *Palma Baheiceyelli. Columnia Princ. Cæsij.*

Pag. 76. Cap. 42.

Yccotl, *seu Palma montana. Huius Icon prætermissa, sed fol. 443. reposita est.* *Yccotl.*

Pag. 79. Cap. 46.

Prima Iconis fructus maturi rubescentes, & sanguinei, Punicæ fructibus æmuli longi pollices septem, lati tres cum dimidio, strijs vndosis. Secunda verò radix flauicat, sicut & caudex. Folia obscurè virent in superna parte, infernà verò candicant. Flores quinque partiti colore dilutè carnei rosei. Fructus longi pollices quinque, lati tres aut magis, rotundiores primis obscurè flauicantes maculosi & venenosi. Vide quæ Clusius *Exoticorum de Cacao fructu & Cacauate moneta eiusque arbore tradit lib. 2. fol. 57.* *Cacauaquahuitl. Quauhpatlachli.*

Pag. 82. Cap. 47.

In Recchi *exempl. fructus in summo colore rubente per longum hians, & ostendens quinque semina ex cinereo cærulea per ordinem digesta, & in imo rotundus flos nigro purpurascens ex calyce virente, ac purpurascente prominens. Huius autem nominis* Amacozțic *siue* Tepeamatl *duæ describuntur species, alterius iconem, fol. 409. reperies.* *Amacozțic*

Pag. ead. Cap. 48.

Folia longa pollices quinque, lata pollices tres cum dimidio in Recchi *exempl.* *Copalxochotl.*

Pag. 84. Cap. 50.

Nobis ex semine nata Planta folia protulit ex aduerso bina cauli opposita, illaque pennata, an hoc eueniat dum parua est, vt in plerisque obseruauimus, incompertum est, cùm adultas non viderimus, quia nostro Cælo hyeme perierunt. Vide Alpinum, *qui historiam, & Iconem Plantæ à nobis obseruatæ respondentem proponit, &* Garziam *cum* Clusij *notis in lib. Exotic. fol. 271.* *Tamarindus.*

Pag. 85. Cap. 51.

Gomara *eadem habet ferè in historia generali cap. 67. qui varietatem in fructu hispanicis pomis* Camuesas *appellatis similes referens, modò rotundos, modò alia forma omnino viridi, forisq. Mespili modo coronatos esse ait, quæ* Clusius *in suis Exoticorum scholijs addidit ad* Monardum *fol. 346.* *Xalxocotl.*

Digitized by Google

Pag. 87. Cap. 54.

Quauhayohuatlis 1.

De Auellanis purgantibus vide Monardum, & Clusium *in suis Exoticis fol.* 334. *qui etiam fructus depinxit.*

Pag. 87. Cap. 55.

Quauhayohuatlis 2. Cassia fistula.

Vide Acostam, & Clusium *fol.* 271. *Exoticorum, & etiam* Garziam. *Sed ab his dissentit* Monardus, *qui folio Pyri esse retulit. Aliam foliorum Iconem posuit* Lobelius & Bauhinus, *sed simplici flore. Meliorem historiam, & Iconem ex* Alpino *petendam esse censemus in libro de Plantis Aegyptiacis.*

Pag. 88. Cap. 56.

Quauhayohuatlis 3. Pinei Cathartici. Purgatiua de S. Domingo.

Radix dilutè ex flauo ad carneum colorem declinat in Recchi *exempl. fructu longitudine pollicis vnius cum dimidio, & latitudine vnius colore lutescente. Appellatur in* Mexico purgatiua de santo Domingo.

Pag. 89. Cap. 57.

Quauhtlatlatzin.

Folium longitudine dodrantali, latitudine pollices octo, & circa petiolum lunatum, sed fructus, vt depingitur, non videtur descriptioni respondere.

Pag. 90. Cap. 60.

Anona.

An sit eadem cum Anona Ouiedi, *quam refert* Clusius *Exoticorum lib. 2. fol.* 229. *ad cap. de Mangas.*

Pag. 93. Cap. 66.

Aneuetl, Abies Mexicana.

Rami purpurascentes ex fusco obsoleto; foliorum petioli palmum longi; fructus squamosi, veluti Pinus, qui perfectiores, reliqui globuli rotundi vesicæ sunt, in quibus oleum solet reperiri.

Pag. 95. Cap. 71.

Capolin.

Flores ex pallido candicantes quinquepartiti, in Recchi *exempl.*

Pag. 97. Cap. 76.

Tepeyzquixochitl.

Huius nominis Tepeyzquixochitl prætermissam iconem habes folio 411.

Pag. 99. Cap. 82.

Papaya Orientalis, siue Pepo arborescens.

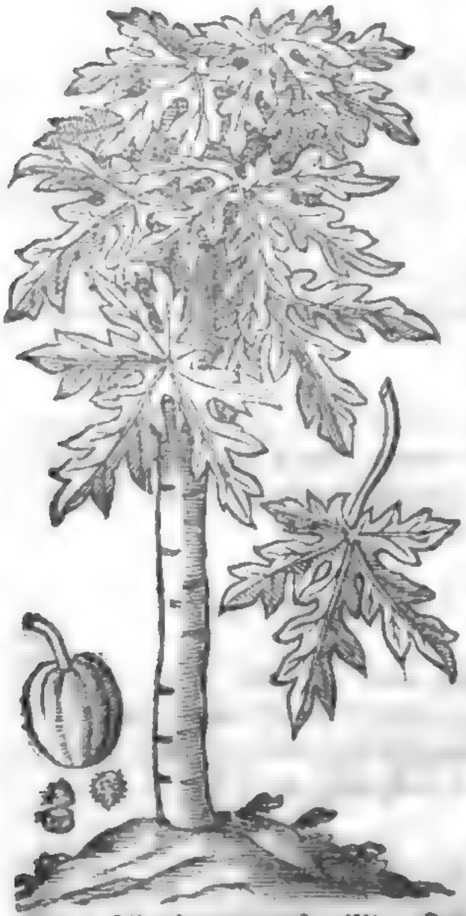

Eiusdem nominis Planta ab Auctore nostro proposita est in Occidente, & vt ex ipsius historia, nisi eadem sit, eiusdem generis esse videtur: quare hanc rariorem orientalem addere visum fuit, icone apposità, quæ in occidentali Papaya defuit. Ex semine nata anno 1626. Neapoli *apud doctissimum* D. Marium Schipanum *Virum omni doctrinarum genere præstantissimum, obseruare contingit. Ex fibrosa radice candicante caulem protulit duùm dodrantum longitudine, digitali crassitie, leuem, candicantem, fungosum, rotundum, non absimilem Ricini cauli, eodem modo interfectum ex deiectione foliorum ex imo deciduorum: folia longo petiolo alternatim obliquè in gyrum habebant à à medio ad summum, illaq. lata quoquouersum quatuor, vel quinque vncias, quinquepartita veluti Ficulnea, sed partes illæ profundis admodum sinibus dissectæ, vt non parum accedant illis Anguriæ, siue Citrulli officinarum* Lobelij, *leuia, dilutè virentia hilarique aspectu: quæ hyberno frigore omnia deciderunt, & caulis deinde paulatim à summo tabescens, cum radice tandem vnà periјt. Huius Plantæ semen ex Oriente cum alijs rarioribus Naturæ donis post duodecimum suæ peregrinationis annum ad nos tulit Nobilis ille Romaniq. animi peregrinus* D. Petrus de Valle, *de quo suprà. Ab eodem, quæ nos per epistolam de huius Plantæ naturà accepimus, nunc proferemus. Arborescentem esse Plantam, & aspectu non dissimilem nostrati Ficui, hilariorem verò: illius flores non vidisse in India: fructum verò esse vulgari nostrati Melopeponi similem, ouali effigie, minorem, leui & virente cortice, nullis aut vix apparentibus strijs.*

strijs: Internâ parte carnem habentem Aurantij colore saturo, sapore dulci nostratibus simili, sed quid ampliùs aromatici præ se ferentem, vt gratiùs quid sapiat: Fructiferam etiam satis esse asseruit, & semen colore nigrescente, dum recens, & postea, vt ex seminibus allatis didicimus, ad castaneum dilutum inclinans exiccatum, quod Coriandri semen æquat crassitie, verùm oblongius, & densè asperum. Sectum medullam ostendit parum candicantem, sapore dulci ad oleosum accedens, vt in rancidis nostratibus Melonibus euenit diuturnitate, nam biennale, & magis erat. Addit etiam fructuum petiolos ante maturitatem Fici modo lactescere, ex quibus eadem cum illa ab Auctore nostro descripta videtur, eò magis cum in Oriente aduena Planta censeatur. Ramosa non minus quàm Ficus, sed quia nos non nisi nouellam ex semine quadrimestrem Plantam obseruauimus, qualem vidimus depinximus. Fructum verò ex relatione ouali formâ.

IN LIBRVM QVARTVM.

Pag. 102. Cap. 1.

Folia lata pollicem, longa duplum. Tlepatlis alia florida icon, est fol. 429. *Tlepatlis.*

Pag. ead. Cap. 2.

Folia lata pollicem vnum cum dimidio, longa duos. Flores ex squamosis calycibus exigui compacti, veluti in plantis corymbiferis. *Chillapatlis.*

Pag. 103. Cap. 4.

Huius flores Herbarij Galericulatos appellant ab effigie, sicuti in omnibus similibus odoratis, & acribus plantis coronarijs, & condimentarijs. *Heitzitzilxochitl.*

Pag. 104. Cap. 5.

Folia in Recchi *exempl. veluti obliquè squamosa lineis depinguntur, quia forsan coniuncta vesperi erant, vt in Acacia, & alijs obseruatur. Florum summum veluti capilli lutescentes, reliquum coccineum. Siliquæ dependent ex illis, deinde plures simul extuberantibus intus seminibus crassis, colore flauicantes.* *Tlacoxiloxochitl.*

Pag. 105. Cap. 6.

Huius nominis alia est Icon latifolia, & altera tenuifolia multùm fol. 418. ex his, quæ sine historia sunt. Sed aliam cum historia vide fol. 231. cap. 20. *Tlacoxochitl.*

Pag. 106. Cap. 8.

Folia longa pollices quatuor cum dimidio, lata ferè duos. Flores lutei squamosi ex calyce virente nostratem Diaboli morsum dictam Plantam refert. Tlacocotic alterius generis, vt videtur Icon sine historia est fol. 426. *Tlatlacotic.*

Pag. ead. Cap. 9.

Radix flauicat, ramuli geniculati, & alas habentes in imo petiolo Geraniorum modo, vel Leguminosorum ritu. Flosculi veluti galericulati. Vide aliam similem Iconem, & eiusdem nominis, & cognominis fol. 451. quo loco alias plantas eiusdem nominis Tztacpatlis plures reperies inter se longè differentes, vide alias cum historia, fol. 151. 152. & 197. *Tztacpatlis. Tztacpatl. alia.*

Pag. 107. Cap. 10.

Folia longa pollices duos, lata vnum. Flores valde similes Arabico Iasmino, siue Sambac Ægyptio ab Alpino *descripto, octonis foliolis, siue angulis quaternis, decussatim super alijs insidentibus, staminibus intus luteis ex calyce cruciato virente prodeuntes.* *Atzitzil.*

Pag. 108. Cap. 11.

Folia longa dodrantem, lata pollices quatuor: Floris folia violaceo colore, apicibus luteis in medio. Planta videtur ex genere Solani, vel Mandragoræ species ferulacea, fructu racemoso Theophrasti. *Huitzomatzin.*

Pag. 112 Cap. 15.

Eiusdem nominis, sed diuersi generis est depicta, fol. 355. *Axixpatlis.*

Pag. 113. Cap. 16.

In Recchi *exempl. summa folia bina in singulis petiolis latiora sunt, & maiora: reliquis decrescentibus circa ramulos, lata pollicem, & longa duplum. Flores septem foliolis constructi ex flauo rubescentes, stamina intus habentes crassa, & obliqua. Ecapatlis imago altera maior est expressa, fol. 376.* *Ecapatlis.*

Digitized by Google

Pag. 114 Cap. 18.

Nacazcul. Datura. *De Datura in nostro Phytobasano multis abhinc annis, quæ scire potuimus retulimus & quid apud Antiquiores esset, proposuimus in Cap. de Solano manico, & infra lib. 8. cap. 28.*

Pag. 115. Cap. 20.

Tocizquiuh *Radix flauicans, folia longa pollices tres cum dimidio, lata duos, vel amplius. Flores lutei veluti Phiala angusta, & oblongæ.*

Pag. 116 Cap. 21.

Yztiepatlis. *Secundæ Iconis foliorum similitudo etiam ad Maluæ speciem siue Alceæ laciniatis folijs referri potest, non enim foliorum imago tantùm, sed potius floris & fructus speciem Plantarum designant, vt diximus in 2. par. minus cognit. stirp. à nobis edita cap. 27. Geranios Auctor noster sub nomine Tlatlauhcapatli rostratis fructibus infrà descripsit lib. 8. cap. 48.*

Pag. 117. Cap. 22.

Atlatzacapillin. *Folia pollices septem diametro quoquouersum, obscurè virentia flores ex basi foliata, & calyce prodeuntes oblongi coccinei saturi, capitatum apicem habentes effigie Maluaceæ, vel Altheæ modo, vt Collega noster rectè notauit, cuius varietates videntur Bammia Aegyptia* Alpini, & Sabdariffa Lobelij, *quarum folia magis vitiginea, vel cucurbitina, vt etiam Abdelmosch* Ioannis Ponæ *Veronensis in suo* monte Baldo. *Differunt verò fructus cacumine acutiore, & flore luteo.*

Pag. 118. Cap. 23.

Cecoztomatl Vrinaria. *Bryoniæ congener non tantùm ex effigie, & descriptione, quàm ex viribus videtur. Folia in* Recchi *exempl. quinque pollices æquant diametro quoquouersum, neruulis siue venis crispis ramosis pallentibus, colore sunt diluto ex viridi, petioli contorti, radix verò obliquè rugosa.*

Pag. 120. Cap. 26.

Cacaxpipilolxochitl. *Radix colore inter carneum dilutum, & flauum fuscum. Folia longitudine bipollicari obtusiora in summo. Flores veluti pulposi ex flauo rubescentes nostratis Periclymeni ex carneo rubescunt externè, sed in valle* Campoclarensium *luteis floribus, & vulgari maioribus obseruasse meminimus Iunio mense.*

Pag. 121. Cap. 28.

Curaqua Brasilium. *Radix in exempl.* Recchi *magis fibrosa depingitur, colore castaneo diluto, & maculosa, ramuli geniculis purpureis, & flores veluti lutei vtriculi: folia atro virent.*

Pag. 123. Cap. 31.

Xiuhchiuhtlin. *Folia longa pollices tres, lata duos, & contortæ summitates, sint ne flores, fructus vel siliquæ, vix ex* Recchi *exempl. colligere potuimus, omnia namque viridi sunt colore, & indistincta, vt teneræ potius videantur germinationes.*

Pag. 124. Cap. 33.

Mexochitl. *Ad Nerij speciem etiam referri posset.*

Pag. 127. Cap. 37.

Tlatlancuaye. Piper longum. *Prima Icon longè differt à secunda, nam illius folia sunt quinqueneruia parua, longa pollices duos tantùm, & rotundiora geniculis ramulorum rubentibus, quod in fructus Icone tantùm è regione est expressum. Secunda Icon folium habet longum pollices octo, latum duos cum dimidio, venulis crispis admodum.* Clusius *aliam Iconem expressit fructus tantùm ex* Monardo *in Exoticorum volumine fol. 342. similem Iulo, siue Spicæ plantagineæ, cuius sapor & odor orientali magis iucundus, & validus percipitur.*

Pag. 128. Cap. 40.

Huapahualizpatli. *Huapahuizpatli si eadem sit cum Huapahualizpatli hoc loco descripta, duas alias Icones reperies fol. 379. quarum secunda floribus respondere videtur.*

Pag. 129. Cap. 43.

Xiopatlis. *Xiopatlis nomine Icon est fol. 418. sine folijs, & siliquis in summo multis, quæ non describuntur in hac historia, quare alterius sit generis ambigitur.*

Pag. 128. Cap. 41.

Yllamatlantic. *Huius Iconem habet fol. 443. quam vide, & hoc loco repone.*

AD LIBRVM QVINTVM.

Pag. 134 Cap. 2.

Flores villosi, in extremo purpurei, in imo candicantes, ex calyce virente, & folia quina ramulis simul hærentia, fructu rotundo, & in apicem non desinente. Planta proposita à descriptione, vt Collega noster notauit, non parùm abesse videtur. *Acxoyatic*

Pag. 138. Cap. 3.

Prima Iconis fructus à dextris, Quaubchilli, colore est sanguineo coccineo: à sinistris sunt, Totocuitatl exigui fructus, quorum dexter colore rosaceo saturo: alij simul à sinistris coccineo saturo. Fructus inferior à dextris Chichimechachilli colore roseo saturo: sinister verò nomine Pocheboachili colore purpureo violaceo parùm. In secunda tabella maior fructus Tlalchilli, colore roseo, saturo, fusco. *Chilli Capsicum Mexicanum.*

Pag. 139 Cap. 4.

Potiùs ad Tithymali speciem, quæ Apios dicitur, referri censeremus, radice tuberosà, fructu ex pelui prodeunte, cuius semen non obest, quod dulce gustu percipiatur, nam Lathyridis semen, Dioscoride *teste, sine cortice dulce gustu esse dicitur. Et quamuis huius Plantæ folia longa sint, atque tenuia, & plura ex geniculis simul prodeuntia, quod alijs Tithymalis videtur alternum, nisi in summis ramulis, ex quibus coma, & vmbella producuntur; vires tamen præter effigiem, & vsus cum reliquis notis illam ad tale genus remittere videntur. Nerium verò nobis lac habet in radice, & luteum succum in reliqua planta, vt Apocynum, veluti suprà diximus.* *Chichimecapatlia.*

Pag. ead. Cap. 5.

Alia eiusdem nominis Icon reperitur fol. 367. *Chilpatlis.*

Pag. 140. Cap. 6.

Sub vocabulo Synonymo Hoitzitzitensli exactior Icon adest fol. 378. *Hoitzitzitentlis.*

Pag. 141. Cap. 7.

Folium longum pollices tres, latum duos, obscurè virens non modò, vt Collega noster ait, ad Clematidem Cruciatam *præsertim, sed etiam ad Periclymeni speciem referri posset ex Icone, nec minus ex viribus, quàm ex effigie Asclepiadis, nisi acrimonia summa probiberet.* *Chilmechoatl.*

Alio nomine dicitur etiam Tcha, vt ab Auctore refertur, cui Tchatomac dicta, cuius Icon fol. 441. non videtur absimilis. *Tchatomac.*

Pag. ead. Cap. 8.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, obscurè virentia: ex Recchi *exempl.* *Cocotomeatl.*

Pag. 142. Cap. 9.

Aliam eiusdem nominis, sed alterius generis cum sua historia reperies fol. 158. *Coconiboatl.*

Pag. 143. Cap. 11.

Viribus acribus, & natalibus cum reliquis accedere videtur ad Crocodilij vires, vt etiam ex Galeno, *sed effigie ad Dipsacum, veluti iam Collega noster animaduertit.* *Cohayelli.*

Pag. 144. Cap. 12.

Folia lata pollicis dimidium, longa pollices septem. Flores Rapuntio similes, latiores quàm in Icone ex Recchi *exemplar.* *Cocoyatic.*

Pag. 145. Cap. 13.

Folia longa pollices quatuor, lata duos cum dimidio. Iuli ex viridi-flauo purpurascunt, pilosi, & longi pollices tres cum dimidio. Radix ex viridi-nigro purpurascit nodosa, fibris albis. *Mecamechitl.*

Pag. 146. Cap. 14.

Folium obscurè virens in Recchi *exemplar. magis lunatum circa petiolum. Flores pallentes ex albo-virente, nec biantes.* *Olliniquà.*

Pag. 148. Cap. 18.

Planta Cæsia.

Tuzpatli. Cæsia.

Exhilarans animos intuentium Cyaneus color, siue Cæsius in huius rarissimæ Plantæ radice ab Auctore nostro obseruatus, qui in nullis alijs tam veteris, quàm noui Orbis Plantis, quod sciamus, huc vsque fuit notatus: ac etiam eximiæ, & aromaticæ facultates plures, quas Auctor *Cæsia radix rara.*

noster

Digitized by Google

noster refert, vt hisce denique verbis concludere voluerit: quamobrem nullæ officinæ hac egregiâ herbâ carere deberent: *ansam nobis præbuerunt illam* Illustrissimo, & Excellentissimo *nostro* Principi Cæsio *dicandi, ac illius cognomine eandem nobilem Plantam decorandi. Sicuti enim ista Planta hoc ipso, quoniam in radice huius coloris vna præ alijs sumpsit priuilegium, dici debet, & haberi rarissima, & è tota herbarum familia in primis obseruari: ita* Illustriss. Cæsius Princeps *noster, quoniam iuxta Natales antiquissimos Illustrissimi generis, in quo post regium, & clarissimum Pontificia dignitatis fastigium, cæteri gradus dignitatum, & honorum in belli, & pacis vsu, summis, & clarissimis viris, atque etiam vita innocentia, & sanctimoniâ præsignibus, semper claruerunt, ac præter vulgarem tùm exteriorum, cum animi dotum excellentiam, quæ omnem Principem exornare debent, priuatim alia quoque superiora innumera prærogatiua accepit, tum id præcipuè quod, veluti iam nemini ignotum est, et parum videbatur liberalium artium studia amasse, nobiliores scientias, & disciplinas tractasse, imò omnium naturalium rerum, & hyperphysicarum sapientiam pectore suo comprehendisse, nisi harum persequendarum, in alios quoque corriuares amorem non solùm, sed & promouendarum nouo instituti genere omnibus Principibus admirandum daret exemplum. Vt ita meritissimò* Cæsius *alter, quasi Iouis filius &* γλαυκώπιδος, *Casia Mineruæ frater dici possit, si antiquo, mythologico quidem more, laudes exprimere velis, ad quem adeò huius versus scribendi causam olim habuimus:*

Dux tibi Lynceidum Cæsi, Lynx, Cæsia Pallas,
Cedunt: mente, oculis nam tibi cuncta patent.

Neque hæc tantùm Casia Planta optimo iure, sed & reliquæ quæcunque illius ampli voluminis, & ipsum Volumen, Casium ferre nomen, Casiumq. dici debet, dum nostri Principis Cæsij *sedulitate, magnanimitate, ac liberalitate, studijsq. simul ac sumptibus, & quidem ingentibus, quibus ipse latè prospicere publico omnium voluit bono: in mortalium manus editum producetur. Parum autem hoc tanto Principi! Plura* Lynceorum *namque volumina varia, eiusdem liberalitate, ac paterno erga suos* Lynceos *affectu, & effectu iam impressa multis abhinc annis per Orbem vagantur, nec liuor, aut inanis latratus obstant vel minimum, prorsus enim illi post habentur, (si quosdam habent:) multa etiam sub prælo sunt: nullis parcit ille expensis, vt ex* Lynceorum *studijs respublica litteraria iuuetur. Quapropter omnes Orbis Vrbes tanto* Principi *veroq.* Mecœnati Cæsio, *& huiusmodi studij Promotori plurimùm sicuti debent, ita eius imitatoribus, eiusque operibus ipsis, nullo modo carere deberent, quod & de Planta ipa Casia* Recchus *Auctor noster affirmat. Quid autem nos vlterius impulerit, vt hanc potius Plantam quàm aliam, quæ cyaneo siue cæsio colore in flore præcipuè micaret, aspectuq. forsan gratior videretur, elegerimus tanto constituendam Principi, paucis dicemus.*

Cæruleo siue Cæsio colore florentes plantæ adeò sunt vulgares, vt nullus sit olitor, qui in suo horto, vel saltem Cichorium non habeat: rarioremq. in floribus cyaneis effigiem nullam, quæ nos ad hoc excitare posset, adhuc cognouimus. Hanc etsi non floridam, quod & obijci posset, id ab Auctore nostro potiùs dubitanter his verbis asseritur, & flos, vt aiunt, nullus: *quapropter nullâ obseruatione contrariâ existente, quod flore omnino careat, nõ desperandũ existimauimus, quin florida esse possit, quamuis Casius in flore non adsit color. De Plantis ex Filiceorum, & Capillarium genere, quod flore, & fructu careant, iam diu recepta est opinio, etiam teste* Dioscoride: *sed vt maximum medicæ materiæ Virum illum omnibus præferendum, defendere videamur, cui præcipuè mortales omnes debent, & nos priuatim, illud intelligendum existimamus, quod scilicet conspicui vulgò sint, non quod doctis, & curiosis naturalium indagatoribus sint occulti, & ignoti: Et quamuis Auctor noster Plantæ folia similia Polypodij folijs minoribus, sed virentioribus posuerit, illud* virentioribus *differentiam parit, vt non ex Polypodij, sed ex alterius genere esse possit: ex quo noster doctissimus Collega, ad Acanthi foliorum diuisuram accedere dixit, atque ob id floridæ Plantæ affinem: sed quod non modò effigie sit Polypodio similis, foliorũ scilicet diuisura concessa est, sed etiam ipsâ substantiâ, & naturâ, quod ab Auctore, si ita fuisset, esset expressum, & sic ex genere Filiceorum. Floridam, & fructiferam esse adhuc Plantam hanc, asserendum duximus, & mirum in modum, quod etiam non modò à nobis iam multis abhinc annis est obiter annotatum, sed etiam ab* Illustriss. *nostro* Principe Cæsio *inter multa alia præclarissima cogitata, & scripta in volumine illo, cui vt nobis relatum, titulus;* De Plantis imperfectis, *elegantissimè atque doctissimè differitur, & demonstratur.*

Casia mirè florida, ac fructifera.

Quid

Quid enim vetat, quod omnium mater Natura plantis tribuerit alio vel alio loco vterum & fœtum gerere, & excludere magis, minusq. conspicuum? Et si Rusco, Hypoglosso & Lauro Alexandrinæ flores, & fructus in summo foliorum constituit conspicuos quid mirum; in Filiceis & Capillaribus, si in eorum dorso non tam conspicuos, sed paruos adeò nasci voluit? quos nullo in his diligenti examine, vel anatome præposita, à iuuentute adesse animaduertimus. Hæc ab Illustriss. *nostro* Principe Cæsio *non modò iam diu obseruata sunt, sed nunc apertius demonstrata parui illius Telescopij adiumento, quod mirum magnumque in modum obiecta, vel minima ob oculos distendit magis quidem, minusq. iuxta artificis præstantiam, & lentis exiguitatem, & illius varietatem, imò exigua, vel Atomo paria obiecta, ita magna oculis obijcit, vt quisque in admirationem incidat, ac Polypodij, & congenerum semina Piso, vel Ciceri paria offert oculis, quæ arenæ exiguo grano paria simplicioribus existimantur. Qui autem suo tempore pilosam illam extuberantiam in similibus Telescopio paruo obseruauerit, & flores virescentes magnos, & semina, vt diximus, conspiciet, & insuper in semine vmbilicatam partem etiam quâ hærebat, & alimentum, & incrementum capiebat, clarissimè obseruabit, qui absque Telescopio vix nigram arenulam splendidam conspiciet: in hac scilicet pilosa flauescente in folij dorso extuberantia bino ordine dispositos corymbos deprehendet quinquagenos circiter flores siue fructus cum seminibus in singulis. Ex his non imperfectam plantam, sed sua natura dorsiparam existimandam, & sic perfectam, si etiam hæc nostra planta ex eo esset genere; vnde & rarissimam ob Cæsij coloris in radice obseruati, & ob aromaticas facultates dignissimam nostri Principis cognomine decorare maluimus, illique omnino dicare.*

Plantæ quidem, vt & Theophrastus *etiam lib. 1. cap. 1. adnotauit, non solùm vario loco fructum gerunt, & subtus folia, quarum plantarum, non inuenimus expressum, an de Capillaribus, & Filiceis, vti diximus, intellexerit; quod potuit fieri: vt supra folia, vt de Lauro Alexandrina expressit supra terram conspicuum; sed etiam infra terram occultum, vt defodi tellus oporteat si quæratur, vt in planta Arachydna, quæ Amphycarpa etiam dicitur, & obseruata, & descripta fuit à clarissimis* Carolo Clusio *lib. 1. Exoticorum, & à* Ioanne Pona *in suo* monte Baldo *italicâ linguâ* Venetijs *impresso. Et quia locus videtur, addendum censuimus, quod ab alijs memoriæ adhuc proditum non est, à nobis autem obseruatum multis abhinc annis, plantas non modò fructum edere, & perficere supra terram intra mensem, bimestre, vel trimestre interuallum, aut quoduis, sed plantam quoq; esse, quæ integro anno vterũ cum fœtu gerat infra terrã obrutum, nec nisi post annum supra terram proferat, & perficiat. Hoc in planta euenit à nobis dicta in nostro Phytobasano, Epimedium, & vulgo Lunaria racemosa, quæ Maio mense exit supra terram foliosa tantùm, vel foliosa cum racemo etiam, sic enim à terra assurgit, & quæ ab initio caret racemo, illo semper carere est obseruatum; si enim ab initio natam produxit, nec amplius racemum apta est proferre. Et nos obseruauimus in quamplurimis Plantis in Aequicolarum montibus omnes plantas in imo petiolo supra radicem folliculum habere quendam, veluti Ari florem exiguum, in quo plantulam exiguam veluti fœtum, complicatum extare vidimus intra folliculum vteri vicem gerentem, integram foliosam tantùm, quæ racemo vidua erat post annum proferenda, & quæ racemosa, cum ipso exiguo, sed integro racemo conuoluta: & hoc mirum Naturæ institutum! Alias plantas simili modo infra terram vterum gerere agnouimus, & suo tempore proferre; sed non anno integro, & forsan nec medio, verùm à noua radicis ipsius extumescentia, vt in bulbosis quibusdam, in quibus intra bulbum ipsum spicatum cauliculum obseruauimus suo tempore proferendum.*

Epimedij partus mirabilis.

Plantarum folliculus.

Pag. 149. Cap. 21.

Huius nominis icon tertia omissa fuit, cuius folia vix apparent serrata, lata pollices duos cum dimidio, longâ tres cum dimidio, crassis dentibus, & inordinatis parum circumscissa, alterâ parte obscurè virentia, alterâ candicantia, radice crassâ, obscurè flauicante, cauli ex viridi candicante. Flores in summis ramulis copiosi, stellati, flauicantes, staminibus fuscis in medio, ex Recchi *exemplar. Vide fol. 183. cap. 2. lib. 6. vbi reposita est, & describitur. Alia etiam eiusdem nominis reperitur icon fol. 436. cum qualitatis nota, ex* Recchi *picto exemplari desumpta, quæ margini aderat.*

Tzinitzcatlotl.

Pag. 150. Cap. 22.

Huius nominis Tchatlepatlis, alia est icon fol. 442.

Tchatlepatlis.

Pag. 151.

Pag. 151. & 152. Cap. 24. 25. & 26.

Tztacpatlis *Eiusdem nominis Tztacpatlis præter descriptas, & depictas fol. 106. & 197. alias varias sine historia reperies fol. 450. 451. & 452.*

Pag. 153. Cap. 28.

Axixocahuitzpatlis. *In* Recchi *exempl. Radix videtur suberosa, in imo latior, colore flauicante, folia lunata, pollices tres cum dimidio, & tres lata.*

Pag. 157. Cap. 29.

Cempoalxochitl. *Tubulosis floribus plantas variores, atque aspectu iucundiores in nostra 2. part. minus cognit. stirp. proposuimus, alteram simplici flore, alteram multifloram. Polyanthon verò degenerare in magis, & minus dehiscentibus tubulis, ore scilicet magis biantibus, & barbulis longioribus, alijs verò rotunda, tubuli recisione sine barbulis; atque domesticas gallinas auidè aliorum congenerum simplici flore folia pluries sine noxa esitasse, obseruauimus.*

Pag. 159. Cap. 32.

Epazotl. *Vera Atriplex latioribus est folijs ferè trigonis, fructu foliaceo, vt aliàs diximus, viribus ferè contrarijs.*

Pag. 162. Cap. 35.

Pelonmexixquiltil. *Tricoccos fructus quos notauimus, acrimoniâ præditos esse reperimus, præsertim quibus singula semina, vt Tithymali, Chamelææ, Ricini, & similium.* Camerarius *huius plantæ iconem exactiorem habet.*

Pag. 163. Cap. 36.

Phehuame. Dioscorides *ad longæ Aristolochiæ speciem refert Clematidem, nec ob radicum longitudinem, sed viticularum Clematidem dici putamus, sicuti quæ propriè Clematis Planta dicitur. Radix flauicans, & rugosa est. Folia tripollicari diametro. Flores virentes punctis obscurè purpureis intus & extra depicti.*

Pag. ead. Cap. 37.

Piper rotundum. *Piperis iconem hactenus elegantiorem, vt Collega notauit, doctiss.* Clusius *expressit, non modò* Exoticorum *lib. 1. cap. 19. sed iterum in notis ad* Garziam *cap. 32. At etiam videndus est* Christophorus à Costa *cap. 17. de Pipere, in quo similitudinem, atque differentiam refert foliorum Piperis, & Betle, quam nobis anno præterito obseruare contingit, munere clariss.* D. Petri de Valle nob. Rom. *suprà memorati; cuius humanitate inter alia Exotica rariora, Piperis, & Betle folia accepimus. Horum folia quanquam inter se magnitudine vix differant, similique modo sarmentis arbores scandentibus hæreant, effigie, atque alijs non parum disiungi videntur. Piperis enim folia quæ non tribus tantum, sed quinque neruis per longum folij ferè plantagineis distinguuntur, carnosiora & solidiora sunt folijs Betle; magisq. ad oualem figuram accedentia, & inde in acutum desinentia. Betle verò ijsdem neruis tenuioribus molliora, & delicatiora sunt admodum, & circa petiolum latiora, atque in summo sinuosa, vt ipsius Coni potius quàm vllam Oui effigiem exprimere videantur. Piperis folium maius, quod habuimus, latum in medio erat vncias quatuor, & duplà longitudine, quamuis aliqua oblongiora, ac etiam obesiora reperiantur, non tamen in imo ita lata, vt in* Clusij *pictura, sed acutiora circa pediculum, qui non lignosus, sed neruosus est, dimidià folij longitudine, Piperisq. sapore, si dentibus teratur. Iconem ex ipso folio expressam adijcere voluimus, vt cum ob exiguitatem plantæ arborem scandentis depictæ, quædam minus rectè sint expressa, in hoc maiore folio curiosus lector magis adspicere possit.*

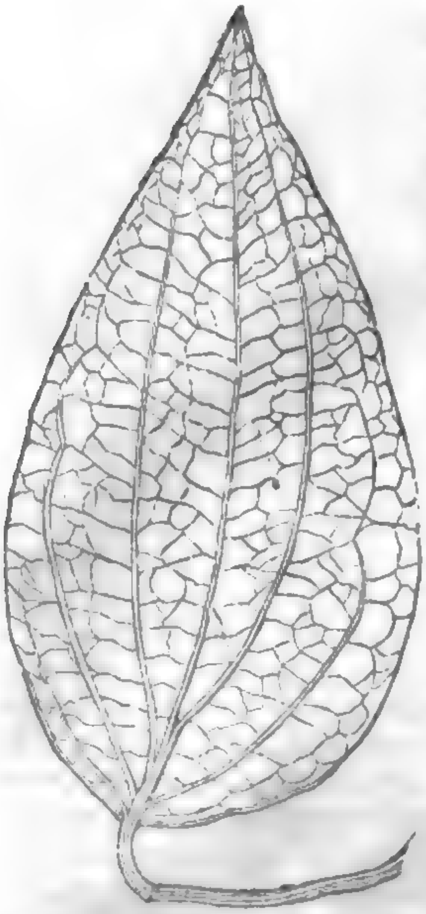

Betle & Piperis foliorum differentia.

Pag. 165. Cap. 38.

Tacnache Michuacan *Huius plantæ fructus nulli nostratis plantæ fructui similis est: non Cucumeri asinino; non*

Colo-

Colocynthidi, quamuis flore cum dictis, Scammonio & Conuolualis conueniat semine interno cum Apocynis, sed non fructu. Nulli planta à Monardo *proposita, nam prima illius Bryonia, secunda Scammonio, & Conuolulis accedit, sicuti tertia magis syluestris, qua fructum habet cartilagineo cortice conuolulis similem. Quod autem radice tuberosa varient non mirum, cum alijs eueniat: quare hucusque sui generis, vel media inter illas esse plantas videri potest. Folium iconis cum fructu longitudine quatuor pollices aequat, latum tres, colore viridi-caeruleo obscuro: fructus ex albo flauicat obsoletè. Est & alia icon in* Recchi *exempl. eiusdem nominis Tlalantlacuacuitlapilli, cuius radix crassa est, & carnosa, sed in fibras multas desinens, colore castaneo pallente, viticula longa nodosa, folia rotunda lunata, fructus veluti ouum, longitudine pollices quatuor, crassitie pollicum duorum cum dimidio, exiguis maculis vt punctis depictus, colore obscurè virente.*

Tlalantlacuacuitlapilli.

Pag. 166. cap. 39.

Tocquilin.

In Recchi *exemplar. caules squamosi virentes, folia lata bipollicaria: Iuli, siue siliqua, aut fructus ex dilutè viridibus-flauicantibus punctis notati.*

Pag. ead. cap. 40.

Tlatlanhcapatlis.

Aliam iconem vide fol. 428.

Pag. 167. cap. 42.

Yztaltexcalxlacotl.

Radix intortis fibris, colore castaneo. Flores terni in summo ramulorum colore purpureo, violaceo, calyce albicantes.

Pag. 168. cap. 44.

Xoxonacatl tic.

Si quis nostrates bulbos acrimonia praeditos experiretur, facilè catharticas vires inueniret, Colchico meliores atque innocentiores. Graeci vim Scillae ventrem emolliendi tribuerunt ex bulbaceis, non esculentis, nam Cepa, & Allium bonam facere aluum tradunt.

Pag. 171 cap. 47.

Atzoyatl.

Hirsutis folijs adhuc nobis inuisa congener, fieri tamen posse arbitramur loci varietate, nam Cichorium dulce à nobis in nostro volumine propositum in montano natali loco, & frigido hirsutum est admodum, translatum, & cultum Neapoli *omnem hirsutiem deposuit, sic etiam in Sanguisorba, & alijs obseruatur, & maritima Brassica oleracea. Congenerum verò flores varietate eleganti obseruauimus, nam alij sunt longo tubulo, alij amplo, & patulo ore, alij rubentes, alij purpurascentes, alij albi, alij lutescentes, alij mixti ex duobus coloribus distincti, in quibus aliquando alius magis albicat medietate, alius magis rubet, sic alijs coloribus, alij inscripti lineis, & variegati versicolores.*

Mutatio in plantarum hirsutie.

Florum in hac varietas.

Pag. ead. cap. 48.

Cocoquauhxilit.

An voluisset Auctor describere plantam vulgatiorem nobis, Fior Velluto *appellatã ab Herbarijs, ex Caryophyllis hispanicis, ignoramus; folijs non parum congeneribus accedit, flore verò si ita sit minus rectè depicto; obest etiam Nasturtij odor. In* Recchi *exempl. non fuerunt folia omnia depicta in ramulis, sed tantum initia, vbi erant apponenda, quare sculptor etiam hic mutilam expressit figuram.*

Pag. 173. Cap. 50.

Chichinalmemeya.

Folia dodrantem longa sunt, & lata pollices duos. Radix veluti nodosa, castaneo colore diluto; & flores, qui describuntur vasculis similes, non sunt expressi, sed tantum Siliquae modo, Chilli, Siliquastri scilicet in acutum desinentes rubentes, & in summo ad luteum vergentes cum virore, & alia minores in summis ramulis virides sunt, ad rubedinem parum inclinantes, nec aliquo modo hiant, vel floris imaginem referunt, quare adhuc cuius sit generis nos ignorare fatemur.

Pag. 177. Cap. 51.

Pycielt Tabacus.

Planta proposita, vt ex icone colligi potest, minori speciei similior videtur, quae ab Herbarijs dubius Hyoscyamus dicitur, pallentibus floribus: in alijs maioribus, & vulgatioribus flores ex candido, vel pallente rubescunt. In hac planta, vt Recchi *exemplar habet, pallente sunt colore flores, & folia rotundiora in summo, quae in vulgaribus angusta sunt admodum circa flores: Vide* Monardum *cap. 14. &* Clusium, *qui in suo Exoticorum volumine duas elegantes icones proposuit, & depinxit.*

Pag. 178. Cap. 53.

Tlanoquiloni.

Potius ad coronarias plantas capitatas, vt Stoechadis, Thymi referenda: flosculi depinguntur ex capitulis prodeuntes caerulei, vt in similibus obseruatur.

Digitized by Google

AD LIBRVM SEXTVM.

Tzocuilpatlis altera.

Pag. 183. Cap. 2.

Radix in Recchi *exempl. flauicans obscurè, folia lata pollices duos cum dimidio, longa tres cum dimidio, crassis dentibus inordinatè serrata, altera parte candicantia, flores stellati staminibus fuscis. De hac quoque verba fecimus in lib. 5. cap. 21. vbi duæ aliæ describuntur. Vide etiam fol. 436. aliam iconem eiusdem nominis, & facultatis, floribus inter folia in iconibus alijs cum nominibus.*

Axixtecabuilizpatli.

Pag. 183. Cap. 3.

Hæc flores habet à leguminosis alienos, quinquepartitos, staminibus intus multis nigris, & siliquas oblongum semen vnicum continentes, vt ex Recchi *exempl. figura colligitur, quare vix inter leguminosas reponenda, non enim omnes plantæ siliquas proferentes leguminosæ idcirco censeri debere videntur, nos enim potius à flore dijudicaremus.*

Cenanam Tezcoquensis.

Pag. 185. Cap. 6.

In Recchi *exempl. flores depinguntur coccineo colore ex calycibus virentibus, altero verò ramulo basis coccinea, & flos insidens luteus: forsitan coloris varietatem in flore ostendere voluit. Siliquæ semine flauicante, lanugine candida oblonga dependente referta. Pictura non habet folia obtusa, nec maiora longitudine pollicum quinque, & latitudine vix digitali: Quare non parum Nerium vel eius speciem, aut congenerem hirsutam plantam folijs, vt in siliquosa Lysimachia dicta obseruatur, in palustribus nostratibus, binis hirsutis folijs referre posset: Nos in Vinca peruinca vulgari cæruleo flore Neapolitana succum lacteum, vt in Asclepiade luteum sicuti in Nerio, amicis Herbarijs ostendimus perpetuò obseruandum, vt ab opinione contraria discederent. Huius nominis Cenanam, reperitur altera icon cognomine Tezcoquensis fol. 362. Et altera de Quabunahoac fol. 361. quæ similes, & congeneres videntur.*

Chilpatli Hemionitide.

Pag. 186. Cap. 7.

Nullam ex Dioscoride *nos Hemionitin agnouimus pennatis folijs, & ignorare fatemur de qua noster Auctor intelligat, nisi Trichomanen accipiat, quam alio nomine pro Hemionitide acceptum non reperimus: nisi pro Hemionitide* Dioscoridis, *Aspleni delineationem intellexerit folijs Polypodij. Nam Hemionitidis vera folia lunata Draconculi modo describuntur (quibus secundæ iconis planta magis accedere videntur) & descriptioni respondentia, bina cauli hærentia, & reliqua.*

Cocoxochipatli.

Pag. 188. Cap. 8.

Flos Solis Peruanus tuberosus.

Nouum est in Asteribus radices tuberosas dependere, vt in hac planta depinguntur, quæ an alijs Buphthalmicis sit affinis, difficilè est asserere; sed minimè mirum congeneres plantas alias radice fibrosa, alias tuberosa obseruari, nam & Peruanum Solis florem ex Indijs tuberosum habuimus, de quo in nostra 2. par. minus cognitar. stirp. verba fecimus, & iconem proposuimus: inde alia postmodum obseruata in hisce Annot. inferiùs addemus. Et etiam in nostratibus Gerania, & Ranunculos præsertim radice tuberosa, & fibrosa variare, omnibus notum speciemq. distinguere non genus.

Tepetlaxinhitl.

Pag. 192. Cap. 17.

Folia longa pollices duos ex Recchi *exempl.*

Xerare.

Pag. 196. Cap. 24.

Folia longa pollices septem, lata vnum cum dimidio, & ad Iaceas dictas plantas capitulis, & folijs accedere videtur.

Tolmimiquilizpatlis.

Pag. 197. Cap. 25.

Huius iconem prætermissam reperies infra fol. 445.

Tzitzicpatlis Tepuzcullula.

Pag. ead. Cap. 27.

Huius plantæ icon, & vires non parum conueniunt Conizæ minori Dioscoridis, *quam nos* Mesues *Eupatorium diximus,* Matthiolo *minimè cognitam, sed* Lobelio, & Petro Penæ: *Ast illi folia non sunt candida, sed lutescentia potius. Eiusdem supradictæ plantæ nominis varias effigies inter se genere differentes reperies fol. 450. & 451.*

Pag. 199.

Digitized by Google

Pag. 199. Cap. 31. *Nanahuapatli.*

Folia latiora: & lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio.

Pag. 200. Cap. 32. *Xiuhtetemequi.*

Eiusdem nominis Nanahuapatli est icon sine historia fol. 389. quæ minimè huic historiæ respondet.

Pag. 201. Cap. 34.

Folia lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio ex Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 35. *Tlalloyetli.*

Ad Cucumeris syluestris aliud nouum genus referri posset, licet viribus purgantibus, & facie differat, quia fructus edulis dicitur ab Authore, & semen lanuginosum.

Pag. 202. Cap. 37. *Chilpan.*

Digitales appellata planta, vt Lobelius *Anglorum experimento refert, non parùm facie, & viribus accedere videntur, de quibus in nostro volumine cap. de Ephemero* Dioscoridis *verba fecimus.*

Pag. 204. Cap. 40. *Coyotemotl.*

Radix flaua, maculis castaneis, nisi sint cauitates. Folia altero latere dentata, lata pollices duos, longa pollices tres. Fructus siue folliculi pollicari diametro, sed oblongiores.

Pag. 205. Cap. 42. *Nanacace.*

Viniferæ vitis folia minimè referre videtur planta depicta, nisi fortè magnitudinem non formam referre videatur.

Pag. 206. Cap. 43. *Teixmincapatli.*

Folium longum pollices sex, latum dimidio minus. Flores pilosi veluti Amelli, ex flauo rubentes, in Recchi *exempl.*

Pag. 208. Cap. 47. *Tzatziihuatl.*

Radix castaneo colore diluto, longioribus, & crassioribus fibris elleboraceis, flores in calycibus squamosis, flauicantibus. Cardui mitis species videtur.

Pag. 209. Cap. 49. *Tlalpatli.*

Ad Symphyti petræi species referri posset, ni parùm amaresceret; radice castaneâ, fusco colore, folijs rotundioribus, digitali longitudine sesquipollicem latis in Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 50.

In Recchi *exempl. flores calycibus Rutæ colore rubentes pilosi, radice pallente: folium à regione latiùs, oblongum, non extenuatum in medio, colore rutaceo.*

Pag. 210. Cap 51. *Chilpanxochitl.*

An Antirrhini species.

Pag. 213. Cap. 66. *Phacu.*

Huic similem iconem absque historia reperies fol. 398. sub nomine Pocayo.

Pag. 216. Cap. 61. *Quauhxiotl Cullenfis.*

Folia longa, & lata quoquouersum pollices quatuor cum dimidio, in Recchi *exemplar.*

Pag. 218. Cap. 64. *Txtomio.*

Quia in pappos semen abit non erit ex genere Anchusæ, vel Echij: propter alias partes similes, aut florem tantùm, nisi fructu, vel semine quoque respondeat, vt suo generi, referri possit. vide de his quæ scripsimus in nostra minus cognit. stirp. 2. par. cap. 27.

AD LIBRVM SEPTIMVM.

Pag. 226. Cap. 12. *Cacaxochitl.*

Flos est cauus, integer, Campanulæ, vel Trachelij colore carneo, coccineis punctis depictus, & in summo apices tenet saturiores. Reliquis non multùm abest, sicuti & viribus astringentibus, & exsiccantibus. Ampla huic familiæ addenda visa fuit rarior sequens spectabilis Planta.

Planta Cardinalis Barberini.

Herba Cardinalis Barberini.

Inter Rapuntia maximum coccineo spicato flore.

Exotica nobis, & inprimis elegans planta nuper studiosis aduecta, cùm peculiari patrioq. nomine carere videretur, atque coccineis copiosis, ac diuturnis esset floribus, aspectu iucundissimis, in crassam & longam spicam consertis, Cardinalitiam vestem colore referentibus; herba Cardi-

nalis denominatione ab Herbarijs insignita, & euulgata fuit, vt conijcere potuimus. Ob elegantiam igitur nos, & nouitatem illam obseruantes, atque ad proprium genus reuocantes, ex notis aliàs à nobis pro cognitione specierum plantarum in minus cognit. stirp. 2. part. traditis, illius tam præclarum Cardinalis *nomen delere, aut immutare nullo pacto volumus, imò potiùs clarius reddere, atque sub generico nomine ad suam speciem, vel proprium indiuiduum referre. Itaque Cardinalis appellationem in genere sumptam, præstantem proculdubio benèq. conspicuum Cardinalem exprimere palam est, vnde profectò in* Vrbe, *hoc præsertim quo innotuit tempore felici* Barberinum Cardinalem *subindicare voluisse, sicut existimare debuimus, ita omnibus decreuimus declarare, qui præterquam quod omni scientiarum genere in hac sua virenti ætate præditus, sanctissimisque moribus perornatus existit, prudentiâ quoque maximâ, ac erga omnes humanitate, pietatisq. summæ studijs nemini vnquam secundus, ac meritò quidem Nepos Sapientissimi ac Beatissimi* Pont. Max. Vrbani VIII, *quapropter Cardinalis, vt diximus denominatio, tali de purpurâ conuestito Pontificis Summi Nepote plerosque intelligere, ambigendum non est, qui cum naturâ, cunctisq. animi conatibus Apum Regum, reliquarumq. sedularum inter mysticas illas, nobilesq. volucellas, præclaras virtutes in subditis rectè regendis, omnibusq. benignè fouendis abundè præ se ferat, non sine mysterio Apum Insignia trino numero, tribus angulis disposita à suis maioribus delecta fuerunt, mirabili quodam, vt ita dicam, præsagij spiritu, quasi præscijs hunc futurum qui Maximum propè Patruum in magno totius Christiani Orbis onere sustinendo, regendoq. leuamen afferret, quorum præclarissima gesta cum Amicis litterarum cultoribus non rarò commemorantes, debitisq. laudibus prosequentes synopticis, emblematicisque encomijs ab* Illustriss. & Excellentiss. Principe Federico Cæsio Lynceorum *Institutore, ac Principe doctissimo, in* Apiario *ex naturalis sui Theatri Frontispicijs deprompto, non minus aptè quàm eleganter in* Barberinas Apes *prolatis, pleniùs recoluimus, ad quod* Romæ *annis præteritis impressum, lectorem ablegamus. Non abs re interim plantam hanc suo Cardinalis nomine simpliciter receptam, posthac addito Illustriss.* Barberini *cognomine proferendam producimus; Eoque magis cùm hanc hucusque à nemine descriptam, nos primùm obseruauerimus, illiusq. historiam, plena cum icone publici iuris fecerimus: tuoq. cognomine, Amplissime simul & doctissime* Barberine, *decoratam, tibi dicare humiliter atque offerre ausi sumus. Sit illius in plantis nomen, qui inter omnimoda studia illarum quoque & scientiâ, & nominibus non parùm oblectatur, eaq. speciosos suos* Apibus Barberinis *exhibeat flores, vigente semper atque nitente purpurâ, quibus fouentibus diutius reliquas inter fulgere poterit. Ex radice igitur hac perenni, vegeta, fibrosa, candida, repente lateribus, cespite facilè se propagante, tenerâ, lactescente, dulci, cum pauca caliditate, plures caules, siue soboles, iuxta radicis vetustatem, & vbertatem promente Aprili mense, sed primo vere folia in terra strata erumpunt, vulgari Rapuntio non dissimilia: nisi quia minora, & angustiora, læuia, obscurè virentia, & in orbem iuxta radicis caput expansa, quæ deinde in læui candicante rotundo, sed anguloso caule (tripedalem obseruauimus, & aliquando multis alis diuisum) qui crassior, & vegetior est Rapuntio vulgari, minimi digiti crassitudine, maiora & latiora fiunt, illi alternatim hærentia, & cochleatim quino ferè ordine circumdantia, semperq. maiora, vt in medio caule semipedalia fiant longitudine, ac duarum vnciarum latitudine, parùm incurua, per ambitum dentata, illaq. disrupta lacte manantia, sicuti tota planta, verùm non ita copioso vt in cõgeneribus, sed exiguo. E medio caule folia decrescere incipiunt ad summum vsque, in quo flores coaceruatim in spicam crassam, longam, dodrantalem, & in summo duplici veluti vmbella coronatam Iunij initio obseruauimus:*

FLOS CARDINALIS BARBERINI.

uauimus: illisq. se perficientibus spica producitur, & flores rariore ordine inter foliorum alas densè exeruntur, breui petiolo hærentes, & ex calyce quinquefoliato Rapuntij modo, tubulo oblongo sesquiunciali, & in summo colore saturè coccineo, hilari admodum, paulatim dehiscentes circa finem Iunij, in quinque foliola diuiduntur nouo quodam ritu in hoc genere, vt tria foliola dependeant effigie barbularum, bina alia superiora, & angustiora veluti alæ obliquæ, tubulum medium exiguum ex illorum centro siue medio emicantem amplexentur, colore etiam coccineo, in cuius summo caput cæruleum, siue violaceum auiculæ cuiusdam rostrum incuruum æmulans, profertur. Ab alijs congenerum floribus hi variant, vt non Campanulas, sed galericulatos potiùs flores imitari videantur, non parum ad Gladioli flores accedentes, quanquam naturà sint tubulosi: at in summa dissectione differentes: quod in nullo alio plantarum siue florum, nisi in hoc Rapuntiorum genere, hucusque obseruauimus, vt in corniculato montano Rapuntio diximus, in nostro minus cognit. stirp. Volumine suo capite: ac etiam in 2. part. cap. de Rapuntio vmbellato, & sequentibus, & in Cretico Rapuntio, Peti amarula dicto, etiam variante. Huius floris medius tubulus, ex quo caput exeritur violaceum, supernam externi maioris floris tubuli partem disrumpit, relicto canali, sicuti, & medius internus stylus fructui insidens. In floris exte. na parte ima supra fructum si tubulus eximatur, melleus liquor non paucus reperitur, qui etiam in Viola Mariana dicta congenere conspicitur. Huius flores non modò in hortis, & fictilibus summo studio coluntur, & expetuntur, quia copiosi, & hilari coccineo colore conspicui, oculis afferunt voluptatem, sed etiam, quia diutius immarcescentes permanent, vt tota spica sit florida, & in phyala reposita cum aqua pluribus diebus seruentur, paulatim dehiscentes. Fructus in calycibus extuberantiores obseruantur perfecti, semina flauicantia minuta, vt in congeneribus continentes: Iulio & Augusto mense perficiuntur, & ab imo planta denuò regerminat. Sapor dulcis in tota planta cum quadam caliditate, vt in Viola Mariana obseruatur, quæ etiam ad Rapuntiorum genus refertur. Vires Rapuntio similes, atque validiores esse propter maiorem acrimoniam dulcedini mixtam, non dubitandum arbitramur, de quibus aliàs plura diximus in nostro Phytobasano cap. de Erino Dioscoridis, & Nicandri, *inter quas Alexipharmacas cõtineri, ex* Nicandri *sententia retulimus. Hanc obseruare licuit ex humanitate reuerendi admodum & doctissimi Viri* Ioannis Baptistæ Sersalis *Clerici Regularis Neapolitani Theatinorum, rariorum florum cognitione præstantissimi, à quo & alia præclara, rarioràq. nobis communicata sunt, de quibus suo loco.* Pag. 228. Cap. 15. *Chimalatl.*

De alia specie rariori, tuberosà radice quam Peruanũ Asterem & Farnesianum florem (quia in horto Illustrissimi Card. Farnesij Romæ *primùm cultam vidimus) nuncupauimus, in nostra minus cognit. stirp. Ecphrasi in 2. part. verba fecimus, iconem cũ historia apponentes, sed nunc ex ipsa viua planta apud nos culta, obseruationem proponimus. Radice nititur tuberosà, foris flauicante, intus albicante, succosà, dulci, aqueo sapore, foris veluti geniculata in vetustiore, sed in nouella radice rotundiore aspectu, & in acutum candicantem extumescente, & multos bulbulos emittente: ex qua post annum caulis vnicus, vel plures enascuntur, folijs primùm binis rotundis, deinde oblongioribus, cruciato ordine ex aduerso caule hærentibus vsque ad caulis sesquipedalem altitudinem, postea alternatim hærere incipiunt singula, & alas inter illa edere: sed post adeptam caulis magnitudinem ferè arboream, in coni effigiem floridam plantam aspicies, stellatis floribus, luteis, tripollicari diametro, squamosis capitibus insidentibus, vt iam depinximus: oculos hilari aspectu recreantibus. Semine simili sed minore admodum, nigrescente cortice, medulla ingrata sapore, & odore, minimè vt vulgaris eduli: quo tempore radix in imo caulis fibrosa, & lignosa reperitur, in extremo fibrarum bulbulos exiguos proferens, ad nouam sobolem propagandam: reliqua ibi vide.* Pag. 229. Cap. 17. Aster Peruanus, Farnesianus flos. Eius obseruatio plenior.

Trigono fructu, calidà temperie obseruatur, præter Irides, Xyrides, vt Collega noster annotauit, Chamelæa tricoccos, Tithymalorum genera, Heliotropium minus, Ricinus, Bulbacea non pauca, Elleborus albus, Aconita cum quibus Staphis agria, & alia. *Miciulancolli.*

Pag. 230. Cap. 18. *Nextlacatly.*

Ex genere Medij siue Iacearum vulgò videtur, calyce squamoso. *Tlalcapatin.*

Pag. ead. Cap. 19.

Florum positus in geniculis plurium simul, Galij vel Rubiæ genus exprimunt, fructus Cerasis adsimilis, at exiguus & coacervatus, à nobis obseruatus est in nouo quodam Galij genere, è Sicilia *misso: rubescens, mollis, quo marcescente, semina bina remanent etiam coaceruata,* Galiũ è Sicilia fructu rubescẽte.

& Galij ritu, de qua, Triuno *adspirante, cum alijs rarioribus suo tempore plura.*

Pag. 231. Cap. 20.

Tlaexochitl. *Folia terna simul harentia, longa pollices tres, & minimum digitum lata, in* Recchi *exempl. & vires adstringentes, Lysimachia familiam referunt, quamuis flores Viscaria dicta sint similes; calida, frigidave sit Lysimachia ex* Galeno *non habemus; vide qua notauimus fol.* 105. *& alias figuras fol.* 418.

Pag. 232. Cap. 23.

Ycelacocotlic. Libanotis Rosmarinus Cachryfer Apuliæ. *In Cerignolano* Apuliæ *agro copiosum, spontaneum, Cachryferum Rosmarinum, siue Libanotidem, totoq. caule resinosâ crustâ, veluti scabie infecto, resinam emittentem obseruauimus anno* 1600, *multamq. ex caule collectam (vt* Plinius *etiam retulit in caule proferre)* Imperato *nostro tunc temporis misimus in admirando suo naturalium rerum Museo reponendam. Nomine & figurâ similem reperies planta iconem fol.* 442.

Pag. 233. Cap. 24.

Tzatzixihuitl. R*adix lutescens, folia longa pollices duos, lata dimidium vel amplius in* Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 25.

Axixpatlis Coztiepatlis. *Duæ plantæ Axixpatlis describuntur, est tamen icon eiusdem nominis fol.* 355. *sed quæ huic descriptioni minimè respondeat, an pictoris fuerit culpa, ignoramus.*

Pag. 235. Cap. 28.

Tlallantlacuacuitlapilli. *Thalictri nostratis, & sic ab Herbarijs dicti, radices catharticæ, experimento dicuntur:* R*habarbari colore, & viribus.*

Pag. 239. Cap. 34.

Michuacan diureticum. *Quoad primã iconẽ; Radicis color fuscus obsoletus; folia rotundiora in* Recchi *exempl. lata pollicem cum dimidio, longa duos, & dimidium. De quarta icone locuti sumus in cap.* 38. *lib.* 5. *supra de Tacuache.*

Pag. 241. Cap. 38.

Cozcapatlis. *Eiusdem nominis alia reperitur icon fol.* 453. *longè differens.*

Pag. 250. Cap. 46.

Quaquahuitzontic. *Eiusdem nominis alia est icon longâ radice, & alijs differens fol.* 399. *sed sub synonyma appellatione Tzacpatlis fol.* 450. *sub numero sexto huius varietas reperitur.*

Axochiatl.

Pag. 252. Cap. 48.

Lysimachia Virginiana.

Lysimachia Americana.

Primæ iconis plantam, ni fallimur, vel illi admodum similem, satam habemus ex Virginia *Noui Orbis allatam, & sub nomine Lysimachia luteæ à doctiss.* Ioanne Pona Veronense *nobis cum alijs rarioribus dono missam, cuius flores (pictoris forsan incuriâ in summo non densè depicti) siliquis insidentes apparent, longo lobulo prodeuntes lutei, qui crescente caule paulatim inter foliorum sinus alternatim, & in spicam disponuntur: marcescentibus verò illis crassescunt siliqua quadrata, duas vncias longa, dura, & perfecta, in quatuor partes dehiscentes: copiosa intus, parua, angulosa, fusca, insipida semina continentes, & facilè, vento agitatâ plantâ, decidentia, vt necesse sit cum incipiunt dehiscere, colligere. Augusto floret, & Septembri perficitur. Folia sapore insipido, quæ primâ facie Keiri siue luteæ Violæ similia videntur, finibus leuibus excauata, quæ in caule vix sinuosa apparent, vt facilè salignis æquiparari potuerint. Flores fructui insident longo tubulo, foliato capite, qui etsi quatuor foliolis constructi sint, non tamen ideo cum Keiri aliquid commune habent, siliquâ non biualui, non capitatâ, nec semine compresso: nec etiam cum vera Lysimachia folijs inordinatis, non ternis, nec adstringentibus: fructu diuerso cum siliquosa dista si-*

Digitized by Google

cta siue Chamænerio non parùm, nisi semina huic non papposa essent. Planta est leuifolia, radice longâ parùm, & fibrosâ, lignosâ, quæ regerminare solet. Iconem expressam addimus. Aliam eiusdem nominis plantam bulbosâ radice, infra reperies alterius generis fol. 257.

Pag. 255. Cap. 54.

Secundæ iconis planta ad Violarum speciem referenda videtur, quia fructu trigono, semine turgido eodem modo, quamuis non flore, sed radice cathartica ponatur. *Tlalchipillin.*

Pag. 256. Cap. 55.

Conuoluulo laciniato Althææ folio Clusij, *similis videtur, ast radice hæc tuberosa differt.* *Tetoyexitl.*

Pag. 258. Cap. 61.

Sub synonyma Tlamacazquiypapan vel Coapatli depingitur alia icon, & florida fol. 414. *Quamienatl.*

AD LIBRVM OCTAVVM.

Pag. 261. Cap. 1.

An ex genere Rapuntij, siue Erini, vide de his in nostris voluminibus. *Tenxochitl.*

Pag. 263. Cap. 3.

Potamogeton vulgare spicam edit plantagineam, vt in lacubus montanis obseruauimus, hinc illam potius Plantaginem lacustrem diceremus, hæc autem alio modo florida est, quare sui generis videtur. Depingitur alia nomine, & genere similis fol. 247. sed quæ Iulum, siue Spicam nostratis vulgaris Potamogetonis fortè similem exprimere voluerit. *Acaxaxan.*

Pag. 264. Cap. 4.

Folia duas vncias lata, & parùm oblongiora, in Recchi *exemplar. Atehuapatlis alia icon est fol. 354. folijs Vrticæ, verùm radice variat rotundâ.* *Atehuapatlis.*

Pag. 265. Cap. 6.

Primæ iconis flores non sunt leguminosarum, sed potiùs Conuoluulorum colore puniceo; Secundæ verò spica vel capitella, ex cinereo-purpureis squamis conflata, ex quibus prominent, an flores vel fructus, vix dignosci potuit, sicuti siliqua è regione depicta, colore cinereo, maculis ad purpuram inclinantibus. *Cicimatic.*

Pag. 266. Cap. 7.

Huius flos, vt ex icone in Recchi *exempl. coloribus expressa, colligere potuimus, ad proliferum Orchidum genus referri posset, quamuis non in spicam, vt in illis, sit dispositus. Colore sunt extima petala carneo, colore pallente, maculis inscripta purpuro-rubentibus, media candicantia rubentibus punctis puniceis: interna verò ad violaceum inclinant. Radix non testiculata, sed bulbos coniunctos refert, quod mirum in planta talem Orchidis florem emittente: quorum genus fœcundissimum vtinam sempiternam prolem* Lynceis *pronunciet & ferat, quemadmodum ipsa sibi planta proferendo perennat.* *Coatzontecoxochitl.* Lyncea.

Pag. 269. Cap. 11.

Huiusmodi plantas, vt diximus in 2. part. minus cognit. Stirp. cap. 27. ad Bliti genus potiùs referendas putamus, quia flore, & semine non sunt Atriplici similes, sed ipsi Blito. A clarissimo Clusio *similis pro Atriplice baccifera syluestri exhibetur. Huius bacca coccineo colore inficiunt, nec post annum euanido, vt in alijs plantis.* *Hoauhquilitl.*

Pag. 271. Cap. 12.

Romæ, & Neapoli *iam multis abhinc annis caules (arbores certè dixeris) istius generis plantæ protulerunt, bene scilicet grandes eos, & viginti ac triginta pedum longitudine pluribus circa summum ramulis, floribus in condensas gradatim eruptiones onustis, cuius iconem peritissimus* Camerarius *cum suo* Horto medico, & Hercynia Thalij *ante alios omnes anno* 1588. *num. 5. proposuit, accuratamq. ad eam* Cæsalpini *descriptionem indicauit, præter ea quæ in suo Horto pag. 19. de ea adnotauit, vt iam nec picta, nec verbis descripta facies vllo pacto deesse posset, quapropter non opus erat ab alijs multos post annos iterum proponi. Quam verò hoc capite imaginem habemus, alterius humilioris quidem speciei est ab ea, quæ arborescenti caule nostris in regionibus reperitur, & floribus magnitudine potiùs, quàm multitudine conspicuis, vnde nostra inter sequentes erit, quæ absque flore proponuntur.* *Metl. Maguei.* Aloë Americana.

Pag. ead.

Digitized by Google

Meticoztli. Pag. ead. cap. 13.

Cathartica hac & lutea, qua à virium vtilitate in toto hoc genere, quasi insignior notatur, absque flore hic est, nec ab hospita nostra reliqua figurà multùm differt.

Mexcatmetl. Pag. 272. cap. 14.

Asperior hac aculeis, & minor ab omnibus non parùm distinguitur.

Mexocotl. Pag. ead. cap. 15.

Hac verò sui, vel alterius quidem à reliquis hisce Magueis esse generis, tam ex icone, quàm ex historia apertum videtur, non enim ex folijs, & alijs, sed ex flore, & fructu, vel semine plantarum species, & genera dignoscuntur, vt pleniùs in nostra rar. stirp. 2. part. diximus cap. 27.

Hoquametl Pag. 274. cap. 16.

Plures hic species, tres icones habemus, prima à reliquis differt, qua inter se conueniunt magis. Elegantior illa, & singulari floris productione spectabilis, necnon tenuissimo inter alias omnes numerosoq. folio. Plures profectò desideramus, qua vix indicantur.

Tepemexcalli. Pag. ead. cap. 17.

Caremus hucusque icone, sed 8. fortasse accedet, cùm montana pariter dicatur, sed tenuibus spinulis, facultate quidem haud spernenda.

Tlacametl. Pag. ead. cap. 18.

Hac lutea pariter dicitur, vt 5. cui & figurà similis est.

Theometl. Pag. ead. cap. 19.

Paruitate hac distat, titulo autem eius aduersus febres facultas extolli videtur, qua certè satis ampla videri potest si omnes comprehendit, & intus extraque adhibita idem prastat.

Pati. Quetzallichtli. Xolometl. Pag. 275. Cap. 20. 21. & 22.

Harum quas habemus dua imagines faciem aliquantulum ab alijs diuersam in foliorum ratione ostendunt, sed flores desunt; priores amba pannorum gratia expetuntur, dum fila exhibent preciosa tenuitatis, ac nerui, prasertim qua inde lenissima dicitur, delicatioremq. ex ipsa faciem inter omnes constitutionem ostendit. Vltima medicina potiùs gratià. Vtinam omnes adferrantur, vt suis omnibus cum partibus obseruari à nobis possint; & frequentiorem hic vsum habere simulque & hortos nostros exornare, siquidem genus hoc, specie perquam eleganti, & numerosa varietate ita oblectare valet, sicuti & pracipuis viribus, multisq. & multiplici vsu prodesse atque iuuare.

Ocoloxochitl Flos Tigris. Pag. 276. Cap. 23.

Faciat vna hac Mexicani *nostri* Thesauri *planta, quominus quispiam à naturalibus semotus studijs, aut illis sobriè addictus, Natura vires restringere audeat, & illa duntaxat qua ipsemet proprijs oculis viderit, admittere velit. Proximè elapsi seculi Botanici, imò illi etiam qui ad hanc vsque peruenerunt atatem, visà huius Tigrini floris imagine, imposturam timuerunt, simulque cum florilegis omnibus haudquaquam reperiri huiusmodi florem in rerũ Natura existimarunt, quasi verò defuissent Natura industria, facultates, instrumenta, quibus elegantiora, qua videntur nobisq. spectanda magis, concinnare potuerit. Dum igitur, qui edidere, potiùs malè audiunt, nemoque voces, aut suspicionem compescere, allata ipsiusmet planta notitia potis est: En prodit flos ex occidentali ipsius penu, proditq. ipsa pramissa (qua perturbata aliquantulum exierat) imagine pulchrior, nomenque patrià linguà secum fert ab ipsa Tigridis similitudine. Et quid magis? pulchriorem multò eodem in bulboso genere, & maculoso dispersorum, & colludentium colorum ornatu Lyncis nostra subsequitur florem, in quo spectanda magis non macularum tantùm varia persusio, sed & figura ipsius ratio. Animalia certè ipsa cũ suis nominibus, & varietate habes fol.* 498. *&* 512. *à doctissimo* Fabro *Collega exposita. Nõ abs re igitur* Dodonæus *iconẽ dedit, nec improbandus est quamuis patriam nesciuerit, licet icone pictoris defectu minus rectè expressa, ad Dracunculos à Bulbis amandauerit, nec enim plura, aut alia accepit à* D. Branciono *(qui dicitur ei misisse) qua proferre, & dignoscere posset, & ditandi, si quis huius studij gratià ea dederit, qua conquirere potuerit, licet non omni ex parte explorata, ei tamen grates à studiosis habenda sunt, non enim omnia ab ipsius Natura pleniùs largientis manibus excipere possumus, nec alias atque alias remotas, vt opus esset regiones visitare ad minutiores vsque obseruationes pro desiderio, cuique datum est. Bene ita protulit inde* Lobelius, *& cum* Dodonæo *de Dracunculi affinitate dubitauit, radicis prasertim, nec non floris longiùs rudiusque producti occasione, si verò ambobus illis videre, & obseruare minimè datum est, certè missa* num-

Floris Tigridis Dodonæi icô. — Lobelij quoque corrigêda.

nuncio icone qualicunque edita alijs saltem desiderium habendi excitarunt, vt facilius multis simul quærentibus, & indagantibus, res tandẽ ipsa comparere inde posset. Iam igitur icone nostra restituenda ea est, vt non solum in flore ea fiat emendatio, quam Collega noster Terrentius *indicauit, sed etiam in bulbo, ac foliorum ab eo productione, vt cæteros ad bulbos reducatur. Plenior porrò conspectus ipsius viuentis plantæ ad nos traductione exquirendus est, cum alijs compluribus, quorum & nomina, & historias, & icones habemus hoc in volumine, plenoq. cognitionis iure non iam ad Indos tantum, sed ad nos quoque Auctorum, & Promotorum operis beneficio spectant. Hæ porrò à Lynce & Tigride appellatæ, præter cæteras dotes, pulchritudine complures præcellere ex illis poterunt, quæ à florum prærogatiuis in pretio hodie summo, ac in delitijs habentur, si non primas prorsus inter eas omnes habere. Quamuis enim multæ in hoc libro ex bulbosarum classe plantæ non sint, quod Auctor noster (vt à plerisque hodie fieri consueuit citra vllam Naturæ, aut virium proprietatumq. considerationem, citraq. historicam ipsam, vel sedulam saltem obseruationem) flores sibi perquirendos in delicias minimè proposuerit, sed tantùm medicas res in sanitatis emolumentum, peculiaresq. proprietates in naturalis scientiæ additamentum, nobis seligere congerereq. voluerit: illæ tamen quæ ex bulbosis adducuntur, si pulchritudinem, & elegantiam, si vires ipsas respicias, multarum ad instar esse poterunt, & pro multis satisfacere, selectissimis licet floribus, vel etiam illis, qui aliud hoc in genere ab ipsis floribus desiderant nihil. Secundas ferat à* Lyncea Tigridis *hic* flos, *cui & Indicam aliam & maculosam & è bulbis pulchritudinem subnectamus, non sine raro quodam interim ac mirando, præter consuetum in bulbis, Naturæ opere.*

Narcissus Indicus Serpentarius.

παχύφυλλος, siue πολύκαρπος.

Cùm enim non longè absimilis sit, maculis non in flore, sed in caule, & hæc Indica bulbosa planta nuper nostro sub Cœlo aduecta, nec ab aliquo hucusque descripta, inter has Mexicanas in studiosorum gratiam libuit reponere Excellentiss. Principe *nostro* Cæsio *annuente. Hæc sub nomine Narcissi Indici missa fuit, à quadam forsitan cum Narcisso similitudine, radicis nempe bulbosæ, & magnæ, foliorum duorum, quæ plana sunt, æqualia, & minimè carinata, quinque vnciarum latitudine, & bipedali longitudine, carnosa admodum, vt meritò inter ea* quæ Theophrastus *folio pulposo, siue carnoso cõstare ait, græcè,* φύλλα σαρκώδη *sit cõnumerãda & ideo plãta* παχυφύλλη. *Certè pulposa magis nõ nouimus, nisi quis Aloës folia in mediũ adducat, quæ dorso sũt crassiora. Huic humi ex opposito strata iacent suo tempore folia, quæ vt in autũnali Narcisso, & Colchico euenit, post floris amissionẽ emergere solent. Autũni initio, caulem promit pedalem, aut maiorẽ, nõ rotũdũ sed depressũ, ex viridi pallentem, maculisq. distinctũ, ac variegatũ, obliquis purpurascentibus ex castaneo colore Serpẽtariæ, siue* Dioscoridis *Dracũtij caulis æmulum, vnde cognomen nobis interim inditum. In eius summo flos emicat nudus ipsis floris folijs in coni effigiem siue spiculi conuolutis post primas Aestatis fine pluuias, qui dehiscens magnus fit admodum, trium ferè vnciarum diametro, magnis folijs carnosis, duris, parùm striatis, septem externis, & tribus minoribus internis, colore sanguineo rubente, internà verò parte dilutiore, magnum calycem efformans; in quo (veluti in Carduorum capitibus obseruatur, quæ flores habent singulis seminibus insidentes) copiosi fructus densi ouales, Oliuæ nuclei magnitudine tunc temporis, virentes*

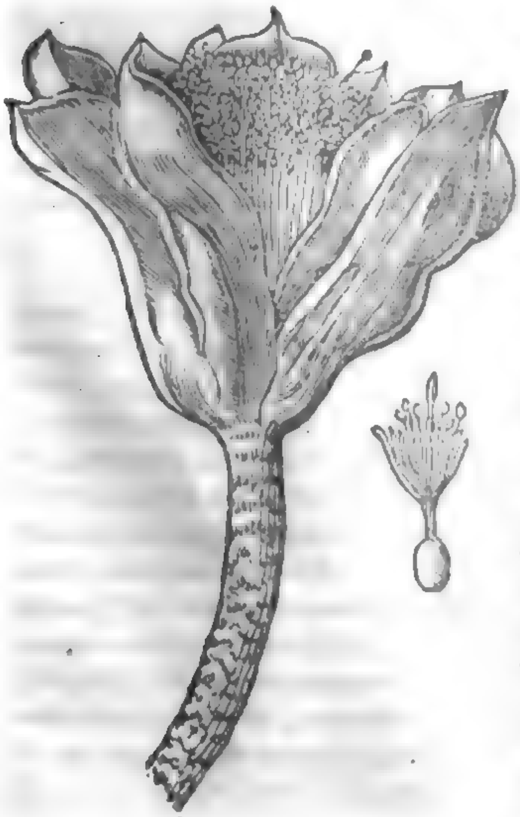

rentes

ventes continebantur, vt πολύκαρπος dici possit, nulli bulbosæ similis. Hi singuli præter medium stylum oblongiorem oblongo candicante capite micantem, sena exilia stamina rubentia, capitibus luteis desinita, quinque angusta rubescentia foliola ex breui candicante petiolo è summo fructu prodeuntia, staminula, & apicem continentia deferunt: vt magnam pilorum congeriem rubescentem cum capitellis luteis calycem floris replentem, (quod hucusque in nullis bulbaceis est obseruatum) oculis offerant non ingratam, vel potius nouitate admirandam, & contemplandam. Sic iste rarior flos, veriùs dici poterit duplex, cùm foliatus sit magnis folijs externis, & interiùs etiam exiguis foliolis, quæ stamina cum stylo supra singulos obseruantur fructus, quod in Rosa, & Lilio non obseruatur, cùm tantùm pilosam congeriem staminum intra se contineant, & tamen à Dioscoride dicitur, Flos, qui in medijs Rosis inuenitur, τὸ δὲ ἐν μέσοις τοῖς ῥόδοις εὑρισκόμενον ἄνθος. Florem appellans pilosam congeriem, siue stamina lutea interna. In nostro flore veriùs alij flosculi foliati exigui, stamina & stylum continentia obseruantur.

Duplex flos.

Quapropter in diuisione illa florum à nobis in initio proposita ex Theophrasto, qui ait, Flores alij sunt foliati, & simul lanuginei, siue pilosi, vt qui bini sint, & bicolores, vt scilicet foris sint foliati, & internè pilosi, vt alterum alter contineat velut Rosa, & Lilium &c, Addendum sit, & sic distinguendum: Quod alij flores sint extrà, & infrà foliati, & insuper interiùs pilosi: quorum alij terni, vt in noua Daturæ specie nigro-purpureo flore, atro virentibus folijs obseruatur, à doctiss. Io. Pona in suo Baldo Italico, & ab Alpino in lib. 2. de Exoticis descripta. Alij verò bini, vt in flore Narcissi candidi marini, & congenerum lutescentium terrestrium: Et in alio genere in Primula Veris, cui alter flos alteri insidet. Alij bini, quia proliferi, vt in Calendula, quæ perfectos alios flores foliatos, & pilosos ex primo producit. Alij bini, extra scilicet foliati & intra pilosi, vt de Rosa ab Antiquis traditum fuit. Alij singuli & in totum foliati extrà & intrà, vt de Primula Veris multiplici siue pleno flore & similibus. Hanc alij vnico folio integro, diuisuram tamen in summo habent, vt Viola Mariana, & congenerum, Cucumeracea, quæ colum habent comatum. Alij vnico folio nec diuiso in summo, sed tantùm lineis siue plicis coniunctionem distinguunt, vt in Brassica marina, Scammonio, & similibus habent stamina, & hæc satis.

Alia in floribus differentia.

Datura ternis floribus.

Narcissus binis floribus.

Anno præterito in fictilibus floridam obseruare licuit apud Illustriss. D. Bernardinum de Corduba Catholicæ Maiestatis à Consilijs Status, & Neapolitanæ Arcis nouæ iuxta mare Gubernatorem, qui vt diximus, præter alias disciplinas, naturalium est studiosissimus, iam Sole Libram ingressuro, imaginem excepimus, nec amplius ob aduersam valetudinem fructus, & seminis perfectionem obseruare licuit, cùm recisum etiam florem dono amicis miserit. Ex fructus quidem contemplatione, vt aliàs diximus, an sui, vel alterius generis planta fuerit, statuere potuissemus, quod nunc affirmare nequimus, nisi iterum eiusdem Domini humanitate, mea gratia, fructum, si edat, perficere permittat, atque alia circa saporem, & vires obseruare. Quæ, vt speramus, si antequam volumen prælo dimittatur, obseruare simul cum alijs rarioribus contingat, in appendice ad libri calcem addendam proferemus.

Tlapatl Stramonium.

Pag. 279. Cap. 28.

De Datura vide quæ in nostro Phytobasano diximus cap. de Strychno Manico: & Caroli Clusij scholia in Acostam volumine Exoticorum cap. 53. Sed aliam adde speciem flore pleno sub nomine Stramonij Aegyptij à doctissimo Ioanne Pona Veronense in suo Baldo monte, italicà linguà descriptam, & depictam, quam superius proximè indicauimus, cuius semen nobis ab eodem communicatum, & satum flores protulit triplices: altero alteri insidente, vt primus, & exterior binos alios contineret, parùm, & digitali ferè gradu exertos. Secundum à primo, & sic tertium à secundo flore. Externà parte nigro-purpureos, internà verò candicantes, vt gratum oculis reddant aspectum. Ex his igitur quinque differentias nouimus. Primam vulgare Stramonium fructu rotundo deorsum spectante, & aspero. Secundam flore albo etiam, & fructu rotundo, sed folijs incisis per ambitum Xanthij modo, vt ab Acosta describitur. Tertiam similiter albo flore, & Xanthij folijs, sed fructu oblongo spinoso, & in quatuor angulos distincto, & sursum spectante, à nobis pro Solano manico propositam in Phytobasano, & à Clusio probatam. Quartam speciem flauo flore, & circa petiolum rubente. Quintam sub nomine tertiæ speciei ab eodem Acosta flore Hyoscyami colore.

Stramoniũ Ægyptium flore pleno.

Stramonij quinque species.

Tlaquilin.

Pag. 280. Cap. 29.

Aliam speciem Mexicanam depinxit Auctor noster lib. 5. cap. 37. radice fibris tenuibus diuisà,

nisà, odore, & sapore Anisum referentibus, viribus disparibus, cuius semen tacuit, vel non obseruauit.

Pag. 281. Cap. 30.

Sub nomine Tlancacahoatli parùm variante à Tlalcacahuatli; Planta est depicta adeò similis, vt eadem videatur, fol. 424. *Tlalcacahuatli.*

Pag. ead. Cap. 31.

Trifolia planta aliæ sunt spicosæ, vt pratenses equorum pabulum, aliæ leguminosæ & siliquosæ, vt Phaseolus, Medica, Cytisus; quarum flores imitantur Papiliones: aliæ quamuis terna folia emittant, sui vel alterius generis sunt, vt Trifolium acetosum, Hepaticum, Melilotus italica, Trifolium bituminosum, & hæc, de quibus aliàs. *Tlallantlacacuitlapilli alia.*

Pag. ead. Cap. ead.

Mungo, siue Phaseolus orthocaulis.

Mungo, apud Indos orientales à Persis, ac etiam à Turcis dicitur Masc, *quod ab Hispanis diceretur* Max. *Planta est tripedalis, hirsuta tota, folijs Phaseoli nostratis effigie, & magnitudine, albicante hirsutie obsitis, caule erecto, nec procumbente, angulis quinis distincto, singulisq. geniculis auriculatis, vt in Phaseolo, nunc in dexteram nunc in sinistram inflexo, alternatim longis petiolis hærentibus, & ad cacumen vsq; semper decrescentibus. In summo ex foliorum alis breues producuntur petioli Septembri mense, in quibus flores parui ex viridi lutescente colore languido, Phaseolo similes, ex quibus Siliquæ hirsutæ triunciales in rostrum incuruum desinentes, per maturitatem rufescentes, in quibus dena semina distincta continentur, primùm virentia oblonga, teretia, vt in Phaseolis latere hærentia, in quibus est linea alba; sed non incurua, & perfecta nigrescentia, exiguis castaneis maculis variegata. Apud orientales in cibo frequens elixum semen, & butyro conditũ, vti alia legumina, quibus hoc in delicijs habetur, & suauius ac iucundius alijs videtur. Sato semine post aliquot dies germen extra terram exurgit, turgidum capite bifido ferè ex petiolo purpuro-rubente, vt in icone ima è regione. Postea hians emittit parumper foliola in summo seminis corticem deferentia; tertio, magis emissa foliola coniuncta ostenduntur, adhuc seminis corticem habentia: quarto expansa foliola ex germinis medio erupta: deinde caulem emittit, & in singulis geniculis terna folia, plantaq. perficitur. De Mungo* Garzias ab horto *lib. 2. cap. 21. hæc refert.* Est Mungo semen viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri sicci magnitudine, pabulum est equorum, interdum etiam ab hominibus editur. Guzarate, & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur.

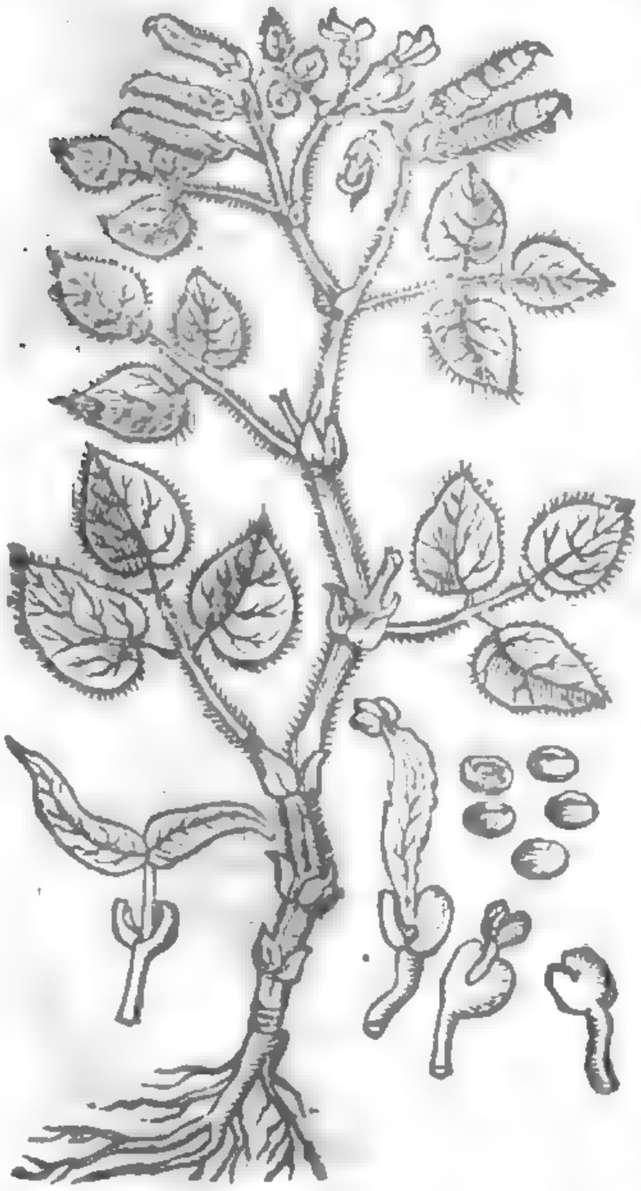

Febricitans cibo abstinet per decem, nonnunquam per quindecim dies: post quos huius fructus decoctum illi propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanserit: deinde cortice delibratum Mungo, & instar Orizæ coctum febricitanti exhibent; Panem verò triticeum non nisi post multos dies. Nasci etiam ferunt in Palæstina hoc Mungo. Eius meminit Auicenna lib. 2. vocatq. *Meisce.* Bellunensis eius interpres, *Meas. Mex* autem dici debere ab eruditis medicis Arabibus edoctus sum. *Et nos à peritis Arabicæ linguæ tàm Mex, quàm Max, interpretari posse: Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 499. sub nomine Meisce, hæc habet.* Integrum paululùm siccat; cortice detracto in siccitate, & humiditate temperatum: cætera proximum naturà Fabæ. Minus inflat, & deterget quàm Faba: citius per aluum descendit; minus refrigerat quàm Lenticula: & addito Cardamomo in cibo salubrius est, Bonum

succum

Digitized by Google

ſuccum gignit præcipuè decorticatum, & coctum cum oleo Amygdalarum dulcium. Abiecto priore decocto iterum elixum aluum cohibet,& valentius addito Rhoe cum acidi Punici ſucco. Cum vino aut ſapa,& Croco leuat cruciatus articulorum,& tuſſis,vulſis, ruptisq. auxiliatur.

Pag. 282. Cap. 32.

Tzocuitlapilxochitl.

Gladiolus Indicus.

Hanc Pena & Lobelius *Cannacorum appellaſſe videntur,quia ipſis Cannam,quæ eſt Arundo, & Acorum, referre videbatur, ſed alij,inter quos* Camerarius *in ſuo* Matthiolo,*potius Xyphium, ſiue Gladiolum Indicum denominarunt; quia flore, & fructu trigono magis conuenire exiſtimarunt,& melius noſtrâ etiam ſententiâ,donec plenius obſeruare contingat ex viua planta, Lachryma Iobi dicta, & Lithoſpermon maius ex genere miliaceo cenſetur: hæc autem potiùs bulboſo,& tuberoſo accedit, nec aliò,niſi ſeminis duritie cum Lithoſpermo conuenire poteſt.*

Pag. 287. Cap. 39.

Hoehoetzontecomatl.

Folia obſcurè virent, longa pollices quinque, lata verò quatuor in Recchi *exempl.*

Pag. 288. Cap. 41.

Mecapatli.

Sarza-parilla.

Smilacis aſperæ ſpeciem aliam folijs non oualibus, nec iuxta petiolos lunatis, vel ſinuoſis cordis figuram æmulantibus, ſed ventrioſis, & latioribus circa petiolos, aſperioribus viticulis denſitate ſpinarum, nec duplices capreolos habentibus, ſingulis foliorum exortibus, aut alio modo,vt in Mexicanis iconibus exprimitur, in Zacyntho Proſper Alpinus *obſeruauit, & in libro ſuo de Plantis Aegyptiacis depinxit cap. 43. de qua vide illum affirmantem, eſſe Sarzam-parillam, vel congenerem viribus reſpondentem.*

Pag. 290. Cap. 43.

Quauhmecapatli.

An fructum ferant Sarzæ iſtæ quærendum eſt, etſi ab Auctore nullum proferre dicantur, quod potiùs inobſeruantiæ tribuendum cenſeremus, Noſtrates Smilaces fructum facilè ferunt racemoſum,rubentem,alia verò nigrum,vt doctiſſimus Cluſius *obſeruauit rar. ſtirp.lib.1.c.80.*

Pag. 292. Cap. 46.

Tlachichipica.

Sine dubio Heliotropium Dioſcoridis *maius refert prima icon, & reliquæ quodammodo, ſed radice tam craſſâ,vt in tertia icone hucuſque noſtris regionibus inobſeruatum.*

Pag. 294. Cap. 48.

Tlatlauhcapatli.

Radix prima colore fuſco, purpuraſcente, ſecunda verò coccineo.

Pag. 207. Cap. 51.

Xaltomatl.

Solani hortenſis noſtratis folia commanducata calorem aliquem in fine imprimere viſa ſunt potiùs, quàm frigiditatem, quare potiùs emolliendo calore expirante pars refrigeratur.

Pag. 300. Cap. 56.

Coapatli.

Tres plantas nomine Coapatli lib.2.Aromaticas cap.1.& 2.retulit.

Pag. 301. Cap. 57.

Coaciuizpatli.

Auriculæ vrſi Herbariorum,& Aliſmati noſtræ congener, vel eadem: cuius decocto luxati articuli fouentur: noſtras verò manifeſtè calefacere, ſapore, & effectu colligitur, quamuis à Matthiolo *frigida ſit putata. Vide quæ in cap.de Aliſmate in noſtro Phytobaſano, & in cap. de Paralytica montana cap.98. minus cognit. ſtirp. in prima parte retulimus.*

Pag. 301. Cap. 58.

Granadilla Hiſpanis. Flos Paſſionis Italis.

Cum ſarmentis, capreolis,& flore non admodum diſtare videatur hæc rarior aſpectu iucundiſſima planta, & exotica; hoc loco opportunè addi poſſe exiſtimauimus, addita eius icone cum partibus eius, quam à Monardo *primum deſcriptam, ſed non depictam habuimus: nec priuatim adeò obſeruatam.* Granadilla *dicta fuit hæc ab Hiſpanis, qui primùm illam noſtro detulerunt Orbi: à ſimilitudine quadam cum fructu Mali Punici, cùm interna, tùm externa; niſi quod minor ſit, & careat ſumma illa corona. Ab Italis, qui floris venuſtate potiùs allecti partes illius obſeruarunt,*Fior della Paſsione, *nominata: Flos ſcilicet Paſſionis; eo quod non pauca inſtrumentorum ſigna referat, quibus in Paſſione Domini noſtri IESV Chriſti vſi fuerunt Iudæi,vt infra notatum. Quo nomine à Peruanis appelletur,& incolis regni de Quito, vbi ſpontanea dicitur, ignoramus. Ibi frequens, & duorum generum, plantas ſcilicet eſſe admodum*

dum sarmentosas, magnumq. iter in sepibus implere, legisse meminimus in quodam Historico & Geographico manuscripto libello regni de Quito, multis abhinc annis tempore, quo Prorex erat Neapoli Illustriss. Comes de Lemos, qui illius regni Præses antea fuerat. Vtinamque iterum in manus peruenisset libellus ille, vt generis differentiam, & descriptionem excipere in studiosorum gratiam licuisset. Planta Neapoli culta apud R.P.Fr. Donatum de Eremita, naturalium rerum studiosissimum, inter alias peregrinas quas alit, radice nititur viuace, perenni, fibrosa, repente, fractu facili, colore albicante ex pallido, sapore subdulci, recentem Fabam imitante; natura Vitiginea, more Clematidis, sarmentis multis tenuibus, prælongis ex viridi rubentibus,

GRANADILLA FLOS PASSIONIS.

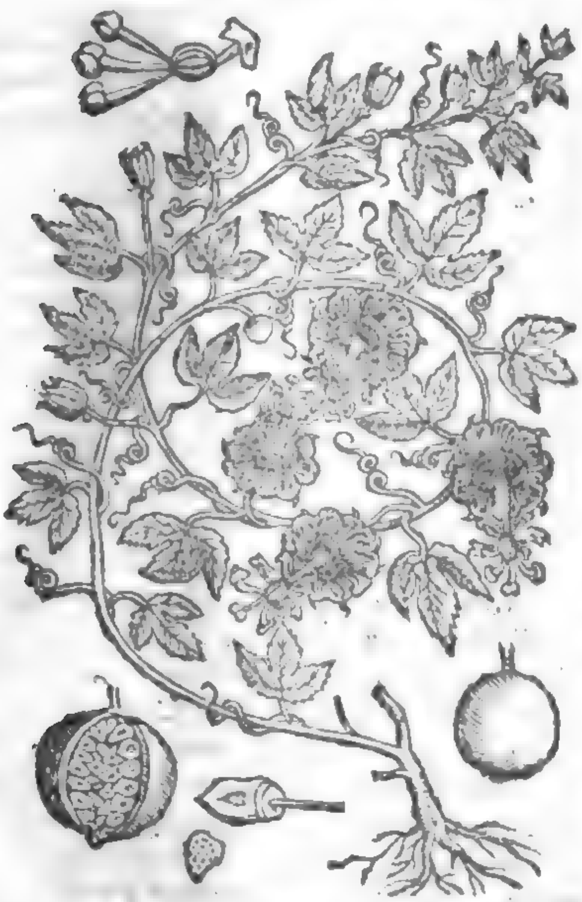

terramque tangentibus facilè sese propagantibus ex geniculis, siue alis foliorum radicem demittentibus, repentibus siue scandentibus quacumque proxima fulcra, frutices, vel arbores reperiat, quibus incumbat. Capreolis ex singulis foliorum sinibus illas amplexantibus, aut alioquin in sese contorquentibus, funiculos imitantibus. Folijs trifidis lanceam imitantibus, alternatim dispositis, quatuor vncias quoquouersum magnitudine, per ambitum densè incisis, minutis serræ dentibus, neruosis, venosis, rigentibus colore virente, & circa petiolum binas quasdam extuberantias habentibus magis virentes, & Milij magnitudine, quod in aliorum folijs vix obseruatur. Odore graui Xyridis, & acri parùm sapore. Floribus ex singulis foliorum alis, quotidie totâ Æstate ad Autumnum vsque emicantibus, odore iucundo Mellis vel Hyacinthi: effigie primùm antequam pandantur Nigellæ fructus foliaso virente calyce imitantibus, oblongis, angustis, longo petiolo ferè trigono insidentibus, in quinos apices desinentibus, totidemq. folia non rostrata claudentibus: quibus deinde dehiscentibus, candida intus, & caua foliola conspiciuntur. His insident rotæ densarum fimbriarum fili crassitudine, duplici ordine dissectæ, purpureis maculis suffusæ, quibus flagella imitari videntur, sanguineis guttis aspersa, quarum superiores rectis filamentis breuioribus parùm expanduntur, inferiores verò rotæ longioribus, illisq. in extremo aduncis vno cursu, quia ob maiorem illorum longitudinem, cauis calycibus foliorũ comprimebantur. Ambæ quinquagenis, aut sexagenis circà filamentis dissecari, obseruauimus in nouella planta. Ex harum & internarum aliarum breuissimarum vmbilico stylus siue colus, effigie columnæ cum basi, vel imo torculo, longitudine ferè vnciali assurgit erectus, rotundus, læuis, dilute virens, globulum parùm oblongum pro capitulo eodem colore sustinens: his verò parte imâ, qua hæret columnæ luteis quinque lamellis pendulis circumdispositis coronatur: ex obliquis crassiusculis, maculosis petiolis parùm incuruis rigidis dependentibus, radiatum diadema rotundum æmulantibus. Ex globulo verò summo tres capitati claui erecti oblongi assurgunt; ex viridi albicantes, trigono positu inter se distantes in summo, & parum contorti, litteram S, oblongam imitantes capitibus crassis, saturiore colore distinctis, & supernâ parte leni incisurâ diuisis, vt bifida capita videantur, quanquam eorum ambitus sit rotundus, & veluti quinque partitus. His similes in Liliorum floribus at singuli obseruantur, huic plantæ naturâ terni: verùm aliquando ob nimium humorem quatuor, & quinque non rarò conspiciuntur. Manè, vt annotauimus, Augusto mense horâ decimâ quartâ dehiscebant flores: tota die hiantes manent, noctu clauduntur, nec amplius aperiuntur, sed flauescunt & decidunt; nisi, quod rarò, nostro Cælo fructum gerunt extuberantem Mali Appij magnitudine rotundũ, colore cinereo tribus distinctum cellulis, quæ etiam in integro fructu ani-

maduertuntur, ob lenem quandam extuberantiam, & trianguli effigie in summo circa apicem. Acinos intus continet obliquè dispositos, centrum petentes, non à summo dependentes, vt quidam depinxerunt: similes quodammodo illis Mali Punici, vulgo Granato *dicti* (*vnde nomen huic* Granadilla, *quasi paruum Granatum*) *duplo maiores, basi cauà, quà petiolo hærent, in acutum desinentes, minimè angulosò & lato capite, vt in Punico sunt, candicantes, diaphani, & molliores. Semine intus Mali formà & nigro, quod intra carnem acinorum diaphanam, succosam, & mollem apparet, effigie quadam cordis æmula, & exceptum ab illa, cauis punctis impressis asperum cernitur, medullam habens candidam, & ferè insipidam: Augusto mense habuimus. Exiccato fructu, semina intus, vt in Cucurbita, si agitetur, crepitant. Inueniuntur etiam dissecto fructu semina adhuc nigra, carne illà obducta, exucta, viscosa, nigricante, dulcique sapore, veluti Cassiæ fistulæ, & alia detecta, & soluta ex flauo candicantia, asperiora, osseo veluti cortice, datà proportione Persici Mali ossibus similia, non enim cortice vt in Pyro, vel Malo, sed osseo ferè tegumento obducuntur. Huius plantæ cortex est veluti coriaceus, vt Colocynthidis, intus cartilagineus candicans, odore suauissimo, & gratissimo, sed remisso. Acinorum recentium sapor in maturo fructu ex dulci ad acidulum vergit, admodum gratus, & iucundo odore palatum feriente inter Fragam & Melopeponem. Aiunt multum comesum aluũ lenire, & subducere potius quàm grauare. Flos ipse ob signa Passionis Domini deuotè in eius memoriam habitus, & gestatus, immundos spiritus arcere existimatur, atque contra incantamenta, & veneficia valere. Aprili mense erumpit, & Autumno perficitur. Fluminum ripas adamare* Petrus de Cieza *in historia Peruana part. 1. cap. 28. his refert verbis.* Amplam istam vallem de Lile dictam, in qua oppidum Cali, medium secat flumen, cuius ripæ abundant fructibus eius loci, inter quos grati admodum saporis, & iucundi odoris est Granadilla nuncupata. Monardus, *in historia simpl. med. noui Orbis ait, in montibus oriri sponte, & historiam narrat, quam latinè redditam vide in Exotic. volumin. doctiss.* Caroli Clusij. *Vanum est denique interimi Muscas supra folia insidentes, quæ diu sine noxa in illis morantur, & aliquam ab Aranea interemptam inuenire facilè fuit. Huius iconem, & breuem historiam æneis typis expressam, nobisque dicatam, cum floribus, fructu, & semine obseruatis, primus omnium in Italia publici iuris fecit anno 1622.* R. P. Fr. Donatus de Eremita, *suprà nominatus. Florum fructus, & seminum iconem maiorem, sed naturalium minorem adiunximus, vt facilior sit cognitio, & maior aspectu delectatio in alia tabella, in qua deinde quid amplius à nobis, quod hucusque à nemine fuit obseruatum: præsertim fructum, non ex imo flore, vel floris basi, in imo petiolo in quo nodus est, supra illa exigua foliola bina, nec ex columna siue stylo floris, qui etiam torulo distinctus apparet, & striatus more columnarum Ioniarum, colore etiam distinctus rufescente, sed ex globulo illo superno clauos proferente perfici, vt ex pictura liquet effictà ex fructu cum ramulo nobis misso, ex summa viticula dependente ab Illustriss. & Excellentiss.* D. Andrea Matthæo Aquauiuio Casertæ ciuitatis Principe, *atque clarissimo aurei velleris Equite, ac Regiæ Maiestatis Catholicæ à consilijs status, ex horto suo Casertano rariorum amœnitate florum instructissimo: quibus, præter alia virtutum exercitia delectatur adeò, vt pro illis adipiscendis nullis omnino parcat impensis, quod iam non solùm Floripolis, & Bulbipolis Belgicis, sed & alijs quibuscumque satis notum est,*

GRAN. F. PASS. FLOS ET FRVCTVS.

Pag. 303. Cap. 59.

Alterius folij imaginem, non folium alterum insidens habere, tam Auctor noster quàm Monardus *scripsit.* Coca Peruina.

Pag. ead. Cap. 60.

An potius ad Thymelaæ speciem referenda? Cozticxihuitl.

Pag. 304. Cap. 64.

Qualancapatlis Mexicano nomine dicta hæc planta, nostra verò lingua ab ipsomet Auctore lib. 1. cap. 5. irati hominis medicina, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. Quæ potius ad animum, quam ad corpus pertinere videntur: Sicuti quæ Oceloxochitl lib. 7. cap. 30. hilaritatem afferre dicitur: sed hæc ablata causa intrinseca, quæ à contrario naturæ pharmaco erat illata. In nostra verò planta, nihil de intrinseca, sed potius de extrinseca iniuria refertur. Quare quod planta hæc homini non modò ab intrinseco humore irritato, sed vel ab extrinseca etiam causa irato medeatur, & sic animo potiùs quam corpori, maxima eius virium efficacia est tribuendum, quia vesanum illum, ac furentem in hominibus ignem restinguere possit, impetusque ad blandam temperiem reducendo sedare, unde Pacificam *libuit vocitare.* Qualancapatlis Pacifica.

Pag. 305. Cap. 66.

Huius icon sub nomine Tezompotenic reposita est lib. 6. huius voluminis folio, 191. cap. 16. cuius folia effigie maioris Conizæ serratæ, longa pollicestres, & lata unum, venis lutescentibus, colore dilutè virentia, sicuti florum calyces, flores verò dilutè ex albo violacei depinguntur in Recchi *exempl. atque papposi. Radice longa, fibrosa, & fibris flauicantibus, non parum effigie, & viribus Conizæ respondens, & Barbarorum Tharalhan, de qua vide cap. 42. de Eupatorio in nostra minus cognit. stirp. historia part. 1.* Romæ *impressa.* Tlacochichil. Tharalhan Barbarorū.

Pag. 307. Cap. 70.

Rectè Collega noster putat Ranunculis congenerem, eoque magis quia radice variat tuberosa, & glandulosa, nostro Ranūculo bulboso leptomacrophyllo gramineo folio affinis fortè, in nostra 1. part. minus cognit. stirp. cap. 141. descripto. An autem hanc, vel congeneris simili folio, vel potiùs angustifolium Arisarum, quod Samnites, eo quod angusto, & oblongo virente folio exeat, primis Cichorij folijs æmulo Cichorium venenatum appellant, frequens in monte Maiella, *intellexerit* Theophrastus *in cap. de Aconito, quod frumento simile dixit, breuem herbam folio cichoreaceo, radice nuci proxima tuberosa, nisi quia semine ait esse non spicoso, viribus tamen putrefactorijs, siue causticis simile non parum hæsitandum, si textus, vt iacet, sit incorruptus. Vide quæ in cap. de Scorpione, siue Thelyphono* Theophrasti *diximus in 2. part. minus cognit. stirp. cap. 19. Arisari quidem fructus potiùs racemosus, quàm spicosus dici debet, folia verò tam Cichorium non incisum, quàm frumentum possunt referre, & in tactu obseruatur à feris.* Tezcuimpatlis. Arisarū angustifoliū Cichoriū venenatū Samnitum. An Aconitū frumento simile Theoph.

Pag. 309. Cap. 74.

Plantam hanc virentem vidimus præteritis annis in cultissimo Exoticarum stirpium horto Romæ *ad ædes* Illustriss. Cardinalis Farnesij, *& edulem esse accepimus.* Xicama.

AD LIBRVM NONVM.

Ayotochtli.

Pag. 315. Cap. 1.

Χελώνισκον, *siue testudinati Porcellionis nomine animal depinximus, atque descripsimus: rarum profectò animal, nec nostro Cælo visum, in nostro Plantarum volumine, cui titulus, minus cognit. stirp. Ecphrasis, in Aquatilium, & Terrestrium obseruationibus cap. 7. Ex qua nostra exactiore tegminis animalis, ni fallimur, icone, in quibus differat ab illa proposita à doctissimo* Clusio *in suo Exoticorum volumine lib. 5. cap. 15. & hac Mexicana, quamuis ex ipso aspectu dignosci possit, ad faciliorem tamen eorum cognitionem paucis exponemus. Differt quidem nostra icon ab illa* Clusij, *medijs illis tabellis, quibus animal contrahi, atque produci potest, nam in illa* Clusij *tres in animalis medio depinguntur æquales zonæ, siue fasciæ totum corporis ambitum cingentes: in nostra verò illæ non æquales, sed in tegminis clauiculis, siue articulis vtrinque in acutum desinunt nouellæ Lunæ modo, & in medio in elatiore parte latiores sunt admodum, vt cum animal conglobatur, superna tegminis pars circularis diametri longitudine amplius extensa dorsum contegere possit, & quia cartilagine quadam coniunguntur, cum animal se exerit, & producitur, illæ contrahuntur, ita vt illa ferè proportio, quæ est diametri ad semicir-* Cheloniscus Authoris. Differentia imaginum Tatou Auctoris, & Clusij.

micirculum, chorda scilicet ad arcum. Amplius in nostra quatuor sunt fasciæ siue tabellæ, non tres, atque fimbriarum modo depictæ, quarum pars media latior, & vt magnitudinem exprimamus, singulis lata est sesquiuncia, & iuxta clauiculas in acutum desinunt, & imbricatim dispositæ, & cum animal exertum graditur, occultantur in totum, cum aliàs conglobato animale tertiã animalis partem cooperiant. De reliquis non ambigitur, quin idem animal voluerit pictor ille exprimere, quamuis minus rectè, ni fallimur: ex qua pictura Clusius *suam tabellam exarauit. Hoc animal tertium Tatou genus constituere, ex iam sibi cognitis idem* Clusius *retulit: nam primum genus illud esse statuit, quod primum innotuit, & à* Monardo *fuit descriptum omnium antiquius, & vulgatius, quod videre licuit in ditissimo* Imperati *nostri Museo, & maius est omnibus alijs, corpore, & cauda oblongiore, squamis contectum. Secundum genus quod est minus & simile, vt ait* Clusius, *idem forsan cum hoc ab Auctore nostro descripto breuiore statura, & cauda, sed simili. Tertium est à nobis descriptum, & depictum. Pictura ex testa demortui, & animal descriptum coniecturà: cuius cortex non squamosus, vt in superioribus duobus, sed testudinato, biualuo, osseoq. tegmine, cauda breuissima, & alijs differens miro Naturæ artificio, vt diximus, quo se in globum contorquet. Animal verò à doctiss.* Clusio, *ex colorata icone ad ipsum à studioso* Iacobo Plateau *in epistola adiecta, vnde breuem historiam concinnasse refert, sic describitur.* Habebat porrò id animal pedis vnius, & quatuor vnciarum longitudinem: corporis verò ambitus, erat quatuordecim vnciarum, binis videlicet minor longitudine: eius tegmen durum, & testaceum, fuliginosi coloris, quem fortè vetustate, & manuum tractatione contraxerat, quodammodo tessellatum, à collo ad medium, corpus quasi orbiculatæ figuræ tessellis variè pictis distinctum, medio autem corpore, ternis ordinibus quadrangularum tessellarum variè etiam pictarum insignitum; postrema tegminis pars similibus orbibus distincta erat, qualibus pars anterior: totum etiam caput ad nares vsque similibus testis tectum, aures patentiores, nec adeò mucronatas habebat, vt illud quod in scholio ad Monardum exhibitum: cauda breuis erat, duobus digiti humani articulis extremis non maior; tota etiam orbicularis tessellis tecta: ventrem nullà crustà tectum fuisse, sed villis duntaxat obsitum, pictura representabat, quemadmodum etiam crurum posteriorem partem, atque guttur, & nares: posteriores pedes ternis digitis, & calcari præditos fuisse pictura fidem faciebat, anteriores verò duntaxat binis, & calcari, nisi à pictore fuerint prætermissi: penem satis longum, & exertum habebat. *Huius animalis testudinem biualuam, à nobis* Romæ *repertam, curiosè seruamus, tanquam rarum quid Naturæ, & admirandum, osseum, tessellatum, testudinatum, compositum, quod, vt diximus, & oblongã, & rotundã figura fit ad animalis libitum. Huius singulas tessellas crescente animale crescere oportet quoquouersum, quamuis ossea sint duritie, & substantia, & non cornea, vt in terrestri Testudine, in qua singulis tessellis extremæ ambientes lineæ illud augmentum ostendunt, quod in hoc animale minimè obseruatur, cum varijs tuberculis, non lineis sit depictum, & asperum. In testaceis clarum est incrementum fieri testæ in extremis oris per additionem, in crustaceis verò per totam crustã, & sic per dilatationem. Hoc animal, vt post nostrã editionem, ab Exoticorũ* Clusij *volumine, quod postea* Romæ *venale fuit, didicimus, Brasiliana Tatou, Hispanica Armadillo, Mexicana verò voce Aiotochtli, id est cuniculus cucurbitinus appellari, quod nomen magis huic, quàm alijs congruere videtur, licet conglobentur. Vide* Theuetum *vltra* Monardum.

1. Tatou Monardi.

2. Tatou minus an Recchi?

3. Tatou Authoris, & Clusij.

Pag. ead. Cap. 3.

Aquetzpalin. Crocodilus Mexicanus.

Hic nostra confirmatur propositio, in loco vbi sit materies apta, & eadem Cæli constitutio siue similis qualitatis materies, & Cælum, indeque eadem temperies; eadem similibus locis generari posse. Nec nisi Maris qualitas, & similis Cæli temperies supra montem adsit, posse supra montem oriri maritimum, quamuis posse alibi genitum aqua ipsa prouehi, sicuti nec in lacustribus terrestria, nec in terrestribus, & siccis lacustria, nisi loci conuersione prius acta.

Pag. 315. Cap. eod.

Nostram sententiam adiuuat etiam Plinij *auctoritas, qui lib. 5. cap. 1. refert, flumen Darat, in australi Aphrica parte post promontoriũ Solis Crocodilos gignere: ac etiam vltra post Aethiopas Daratitas flumen Bamborum, Crocodilis, & Hippopotamis abundare: & præter fluuiatiles inueniri quoque Crocodilos marinos, cùm in aqua dulci & salsa fuerint obseruati. Terribilis hæc belua est contra fugaces, & fugax contra insequentes. Hæc* Plinius *recenset lib 8. cap. 16. cuius mores, & vires etiam medicas apud eundem vide.*

Pag. 318.

Pag. 318. Cap. 6.

Aliam nouam speciem describit, & depingit doctiss. Clusius *in Auctario ad Exoticorum volumen cap. de Manucodiatarum, siue Paradisearum auium Rege credito, cuius picturam, & historiam refert, & præter alias notas quamplures, magnitudine, colore, & alijs, hanc præcipuam differentiam notauimus, quod scilicet rotundæ illæ pennæ siue Cerdonum filis similes tenuitate, pilosæ, & admodum longæ, quibus suspendi asseritur vice pedum; in hac specie, præter breuitatem, & tenuitatem, leues sint, & in summitate tantum ad vnciæ longitudinem in orbem conuoluantur, ab vno duntaxat latere tenuissimis villis prædita, prona parte coloris viridis, saturi, splendentis, & elegantis, penè instar pennularum, quæ Anatis feræ maris collum tegunt, magnam sanè venustatem addentes, supina verò parte fusci coloris. Inueniri etiam tradit alias aues, quæ setas habeant alteram super alteram versus extremum decussatim sitas.*

Pag. 327. Cap. 14.

Algazel ex Aphrica.

Quia ab Auctore nostro inter animalia Bezoarifera nouæ Hispaniæ præter Ceruerum speciem Mazame *vocatam, ceruinis cornibus præditam, aliæ minores species, quarum aliæ feræ, aliæ mitiores, & timidæ, ac aliæ minimæ pluribus etiam differentijs distinctæ referuntur, quas non inter Ceruorum species vt priores, at inter Capreas potiùs recensendas indicauerit, vt postremam* Temamaçame *dictam breuibus, nec ramosis cornibus, & toto reliquo ferè corporis habitu non parum animali à nobis nunc exhibendo, nisi maioribus esset cornibus (quod forsitan ex ætate) respondens illud depictum, & à nobis obseruatum hoc loco addere non ingratum studiosis fore putauimus. Animal est exoticum à quodam Turca diuite ex Aphrica* Neapolim *muneris loco Principi viro missum, magnitudine Capreæ,* Capreoli *dicti, cui toto habitu prima facie simile, nisi quod cornibus nulli magis quam* Hirco *similioribus sit præditum, quare arabicè* Algazel *dicitur, vt à* D. Gasparo Principe Fez, *cui notum hoc animal est, relatum fuit, quod idem quod* Capra *sonat, nam cornibus, & statura Capram prima facie videtur æmulari, vt* Temamaçame. Algazel.

Hirco-caprea, *vel* ἀιγοδόρκας *dici possit. Pilo est breui, leui, flauicante, at in ventre, & lateribus candicante, sicuti in internis femorum, & brachiorum, illoq. Capreolo molliori. Altitudo illius in posterioribus, quæ sublimiora sunt anterioribus tibijs, tres spithamas æquat. Corpus obesius, & collum crassius habet, cruribus, & tibijs admodum gracile: vngulis bisulcis admodum dissectis, illisq. tenuibus, & hircinis oblongioribus, & acutioribus similitudine Alces, &*

nigricantibus. Caudam habet dodrantem ferè pilosam, hircinam, & è medio ad extremum vsque nigrescentem. In exteriori posterarum tibiarum iunctura quid callosum extumescens obseruatur, quia cum residet forsitan comprimitur, vel alia de causa, nam & in anterioribus genibus depilatum quid crustosum, propter genuflexionem, conspicitur. Hilaris aspectu facies, oculi magni, nigri, lucidi, læti, aures longæ, magnæ, patulæ, in prospectu elatæ, illæq. intus canaliculatæ quinquefido strigium ordine nigricante, extumentibus circa illas strijs pilosis candicantibus, & linea tenui circumducta; quod in hoc animale obseruare contingit. Cornua pedem romanum longa, retrorsum inclinata hircina, ex nigro castaneo colore cochleatim striata, & interno situ adinuicem sinuata, & post dilatationem reflexa, atque deinde in extremo parum acie resupinata. In his rotundum, quod à fronte ad medium vsque striæ illæ in cornibus elatæ scissura quadam laterali hinc inde diuisa, aut intersecta apparent, & quod magis striges strijs opponi videntur, vt interruptus ordo cochleatus appareat: donec post medium illorum scissura deleta, siue coniuncta ad summum vsque iterum seruetur. Hoc autem accidere putamus, quia cornibus incrementum internè prouenit, & siccior externa pars veluti excrementitia iam facta, nec ad illud recipiendum amplius apta, findi oportet, vt in Quercus, & Vitis cortice obseruatur, & similibus. Nasus colore magis ruffo, secuti ex oculis parallelo ordine linea nigricans dependet ad os vsque reliquis candicantibus. Nares, & labia, os, & lingua nigrescunt: quod satis, dum ruminabat, obseruauimus, dentibus ouium modò exiguis, & vix conspicuis, vocem edit non absimilem suillæ. Animal est omniuorum, vescitur quidem herbis, hordeo, pane, ferculis quibuscunque ad hominis etiam vsum paratis, nec non & dulciarijs. Dum mingere, vel corpus exonerare sit opus, è solito loco mansionis secedit, & vbi rimam in aula pauimento conspicit, in illa mingit, & paulò post longè excernit, nec locum mansionis vult deturpare. In minctionis actu renes deprimit se inclinans, vt quadrupedibus mos est similibus, deinde se erigens ad secessum vadit. Mansuetum est animal, quia forsan ab ineunte ætate assuetum hominibus à quibus cibus ministrabatur: cornibus tamen tactis, suam in illis fortitudinem induit vim faciens, & illa minimè decidua esse putamus. Dum de loco in locum migrat festinanter succursitans, domus angulum petit, vbi posterioribus versis illico quiescit, indeque aliqua de causa discedens, simili modo alium alterius cubiculi angulum petit, ne forsitan imparatè auersa parte lædi contingat, nam & tactis posterioribus calcitrans aufugit, & in angulo positum, arrectis auribus hinc inde prospiciens consistit: quod etiam Ceruæ expauescenti naturà inditum est, vt simili modo aures in prospectu patulas erigat, vt postea obseruauimus. Quare timidum, & suspectum est animal, & hac obseruare licuit apud clariss. D. Marium Schipanum *naturalium studiosissimum, Philosophiaque demonstratiua ex Chymia profectæ, præter logophysicam illam scholarum dominam, obseruatorem diligentissimum, à cuius manu hoc animal, quamuis parum timidum, non semel dulciaria etiam accipere vidimus, & hilariter deuorare, cui dictum animal ob scientiarum, morumque præstantiam dono & amoris ergo fuit oblatum.*

Scriptores de Bezoar. *De Orientalibus, & Persicis lapidibus, & animalibus illos generantibus vide quoque* Garziam ab horto *in lib. Aromatum cap. 45. qui ex quadam Hirci specie illos erui asserit: cuius cornu effigies tuberculis circa ima coronati, & eiusdem vngula à clarissimo* Carolo Clusio *post doctissima scholia exhibetur. Verùm nos eiusdem animalis cornu, quod parum illius iconem superabat striatum obliquè, sed absque tuberculis illis apud doctiss.* Franciscum Imperatum Ferdinandi filium *simul cum rufescente lana breui eiusdem animalis, & ouium modo molli obseruauimus. Videndus est etiam libellus clarissimi* Gasparis Bauhini *de Bezoar orientali, occidentali, atque germanico, in quo diffusè cum breuitate, quæ ab Arabibus, & Recentioribus de supradicto lapide scripta sunt, singulari methodo referuntur.*

Alia animalia Mex. *De Quadrupedibus alijs nouæ Hispaniæ ab Auctore nostro non descriptis, sed nuda pictura exhibitis, adeundus est doctiss. Collega noster* Io. Faber Lynceus, *qui diligentissimè illa descripsit, & scholijs etiam luculentà eruditione refertis illustrauit fol. 465. ad finem vsque.*

Pag. 333. Cap. 21.

Apes. Mel. Ind. *De Apum generibus, speciebus, differentijs, moribus, ingenio, virtute, mellificantium, vel non mellificantium, generatione, fœtura, & alijs: De mellis differentijs, ipsarumque vniuersa historia doctissimè, & elegantissimè in suo Apiario egit Illustriss. & Excellentiss. itemque omni scientiarum genere præstantissimus* D. Federicus Cæsius Princeps S. Angeli, & Montis Cælij

Mar-

Marchio Lynceorum Institutor, ac Princeps, *cuius exemplum ex Frontispicis naturalis sui Theatri ab eodem Illustriss. descripti, depromptum, & impressum, à* Lynceorum *Academia* S. D. N. Papæ Vrbano Octauo *in perpetua deuotionis symbolum oblatum fuit anno* 1625. *cum nostratis Apis imagine accuratissimè à clariss.* D. Francisco Stelluto Lynceo, *viro præter quam in alijs omnibus, vt suprà diximus, scientijs in naturalibus etiã studiosissimo, nouo quodam Microscopio obseruata; vt qui illam viderit, in admirationem incidat, dum tam multas partes organaq. ipsa apertè depicta discernit, quæ ab intuentium oculis in ipso animalculo omnino absconduntur. Theatrum porrò, & alia varia supradicti Excellentiss. Principis doctissima lucubrationes quamprimùm, in studiosorum gratiam, prælo subijcientur, ex quibus quantùm scientijs varijs acquirendis insudauerit, & quantùm in ijs profecerit, omnibus palàm fiet; tantique Principis scientiam eruditionemq. summam, ac rempubl. litterariam adiuuandi studium, solertiam, ac liberalitatem, quam nos superius & hic attigimus, summis laudibus in toto Orbe extollendam existimamus.*

AD LIBRVM DECIMVM.

Pag. 336. Cap. 1.

Apozmalli. Succinum Bitumina.

De Succini, & Bituminis generatione, varietate, natura, splendore, colore, piscatu, tempore, modo, & loco, atque herbis marinis in ipso vigentibus vsu medico vide Goebellium, Bellonium *ac* Ferdinandum Imperatum *in sua historia naturali italica lingua* Neapoli *impressa lib.* 14. *cap.* 5. *vsque ad* 9. *&* Franciscum Imperatum *eius filium in lib. de Fossilibus.*

Pag. ead. Cap. 3.

Chimaltezatl. Mezcuitlatl.

Differentia huius lapidis Mezcuitlatl, tam in substantia, magnitudine, colore, & ad ignem mutatione, vel contumacia doctissimè referuntur à nostro Imperato *hist. natural. lib.* 25. *vsque ad cap.* 4. *Qui flamma vento in laminam irruente, Lunæ dimidiatæ iconem argenteo colore, atque splendore in medio excitabat, flammam intra limites signatæ Lunæ effigiei paulatim circumferendo, sic enim eo loci flamma vento illata, lapis mutationem coloris acquirit argentei amittendo transluciditatem. Id facilè quisque facere poterit, si artificem vitreorum, monilium, & iocalium adierit, qui simili flamma mollit vitrea; aliàs si tota igni exponatur lamina, tota simili colore afficeretur, si rectè fiat ignita.*

Pag. 337. Cap. 5.

Eztecpatlis. Iaspis noua Hisp.

Iaspidis Antiquorum varietates, & natura à doctiss. Ferdinando Imperato *referuntur lib.* 22. *cap.* 39. *qui in ea est opinione illum longè differre ab Iaspide Recentiorum, qui vulgò* Diaspro *dicitur. Nam Antiquorum Iaspis, alius est Smaragdo similis, alius Crystallo, alius aëri, alius Phlegmatis effigie, alius veluti fumo permixtus, alius lineis cinctus albis, splendidis, alius Terebinthinæ, Resinæ similis, & lapidi Callaidi. Quæ differentiæ ab ipso* Dioscoride *referuntur. Ex* Plinio *verò comprehenduntur etiam Heliotropium Chalcedonium, & Corneolarum varietates, quorum varietas in colore, nullam affert substantiæ lapidum varietatem, similis quidem, immò eadem est eorum substantia & ortus. Ex eodem genere censetur lapis, quem Recentiores* Turchesam *appellant, cuius ortus & substantia longè variat, & ab Antiquis, quia colore sit aëri similis,* Aerizusa *dictus fuit: quorum ortum intra cærulei saxi mineralis cauitates obseruatum ab amico scimus, & varij coloris, saturi, & dilutioris, varij gradus, & magnitudinis, vt scilicet exigui reperiantur Milio paulò maiores, & magni Fabam excedentes, splendidi, sed non transparentes.*

Quem verò Recentiores Iaspidem siue Diasprum appellant, Achatem Antiquorum noster Imperatus *putat, atque eius ortum in* Sicilia *copiosum, magnitudine enormi, atque multicolorem esse, ait: & alium colore palumbino, alium corneo, alium sardo, alium sanguineo, alium candicante, alium arborum iconem representantem distinguit. Est & alia species Corallio similis, quæ igni imposita & vsta Myrrhæ odorem refert: alia quæ aureis punctis, vt in Sapphyro, distinguitur in* Creta *frequentissima. In* India *verò maiores varietates habere, vt quæ flumina representet, nemora, quadrupedes, equorum ornatum, & alia varia; atque in tali lapidum specie, vitri transluciditatem maximi æstimari scribit.*

Pag. ead.

gitized by Google

Eztetl, Iaspis 2. no. Hisp.

Pag. ead. Cap. 6.

Diaspri nomine apud nos est lapis iste, & vulgò stagnasangue appellatur, quia sanguinem sistere adalligatum, docuit experientia, & vulgaris est.

Tlilayotic. Hesada.

Pag. 338. Cap. 7.

Hunc lapidem sub nomine Hesada nouimus, sed qui maiore sit fama, experimento, vidimusq. magnitudine duarum unciarum diametro, effigie faciei hominis Ægyptij apud R. P. Fr. Sixtum Ordinis Prędicatorum Neapoli in Conuentu S. Catherinæ de Formello, qui magni æstimabat, verum pro sua infirmitate ad alia medicamenta potius recurrere opus erat; an autem quia lapis non esset illius regionis, vel alterius speciei, vel genuinus, & minus efficax, ignoramus. Virium efficaciā in hoc lapide ex loco, in quo nascitur habere apparet, nam alij huic lapidi maximè confidunt, eiusq. vires extollunt, se illo liberatos affirmantes, alij nequaquā. Euenit etiā modo illius vtendi, & loco in quo detinetur, sicuti à fide digno accepimus, qui cùm maximis doloribus diu fuisset vexatus, neque medicamentis Cassiæ catbartica, & alijs remedium vllum sentiret, tandem hunc lapidem ab amico nactus, ad brachij sinistri media alligauit, deiectoq. cum vrina lapide, & magna arenæ copia, à morbo liberatus fuit; sed quod admirandum, cum postea soror eodem malo laborans, lapidem ab ipso mutuata fuisset, & per mensem illo carēs, iterum morbo correptus, ast eodem recepto, & alligato spatio duarū horarum, deiectis iterum duobus lapillis, & arenæ copia, pristinæ sanitati restitutus (lapide semper brachio adalligato) & nunquam posthac tali morbo afflictus fuit. Lapidis huius effigies quadrata plana, colore ex cinereo obscurè virente, nullis maculis, sed tantum inconcinnis quibusdam lineis varijs, quandoq. densis pluribus, alibi raris vtraque parte inscripti, vt liuorem minuant. Aëri expositus lapis, vel Soli, Alabastro obscuriorem transluciditatem, veluti fumosam, ostendit. Quare non mirum si alij lapides, vt ille supradicti Monachi, qui erat longè virentior, solidior, & splendidior, sed non transparens, vt diuersi generis; nihil auxilij attulissent. Vidimus, & alios eodem nomine insignitos, maculis albis magnis distinctos, & liuore lucentes, an dictis viribus sint præditi, ignoramus: quare experientia prius comprobandi sunt, quàm emantur. Lapis verò à nobis descriptus, crassitie quartam vnciæ partem æquabat, latus vnciam, & sesquiunciam longus.

Xuli.

Pag. 340. Cap. 14.

Imperatus noster hunc lapidem ad siliceam, vel potius vitream accedere naturam putat lib. 22. cap. 2.

Huitzitziltet. Heliotropium Mex.

Pag. 341. Cap. 18.

Heliotropium nostrate inter Iaspidis species enumerat Imperatus noster lib. 23. cap. 10. Auctoris lapidem, quia exiguus refertur, ab Europæo differre putamus.

Tecoxahuitl Ochra Mexicana.

Pag. ead. Cap. 20.

Ochram, Dioscorides ait, habere vim vstam & lotam, adstringendi, erodendi, collectiones, & tubercula dissipandi, excrescentias in carne reprimendi, cauitates cum cerato explendi, & articulorum tophos comminuendi. Imperatus noster eius varietates lib. 5. cap. 24. & seq. enumerat, quem videre poterit lector curiosus.

Thicatlallicatro Alba Mexicana.

Pag. ead. Cap. 21.

Albæ terræ variæ apud Dioscoridem describuntur, nam Eretria, Samia, Chia, Selinuntia, Cimolia; an autem Cimoliæ congener, quia liuorem digitis afferre ait Auctor noster, & Cimolia teste Dioscoride, sit pinguis, afferere nequimus, nam & inuenitur alia terra alba, quæ vulgo Calcimonia dicitur, quia Calcis modo alba sit, friabilis, & solubilis, & vsum præbet, cuius vis est refrigerandi, sed si vratur, acquirit acrimoniam. Est & Agaricum fossile vocatum, quia terra leuissima sit & candida, & aqua soluta lac referat, Lunæ lac appellari dicitur: & viribus Samiæ similibus præditur. Vide quæ Imperatus noster lib. 5. cap. 40. & 41. refert.

Tlalyac.

Pag. 342. Cap. 23.

Vide de his omnibus congeneribus, quæ Imperatus noster in sua hist. naturali lib. 13. tradidit.

Tlalxocotl. Alumina.

Pag. ead. Cap. 24.

Præter has species à Dioscoride traditas, Aluminis scissilis, siue trichitidis liquidi, & rotundi, sunt & naturales aliæ, crustosi nempe, & crustosi botryoidis, quod in acinorum extuberantium modum, tumidum apparet. Quas species omnes in foro Vulcanio nos Puteoli obseruasse meminimus. Vide Imperatum nostrum in sua naturali historia lib. 13. cap. 10. 20. & 21. De factitio Alumine, quod rupeum est, vulgò de Rocca, sic enim rupes italicè dicitur, scribit

Matthio-

Matthiolus *& idem* Imperatus; *& non solùm fieri potest ex lapidibus, & ex terra aluminosa, sed etiam ex ipsis Aluminis naturalis speciebus, infusione, & coctione facilius elicitur. Vires diffusè* Dioscorides *docuit, & in* Plinio *etiam leguntur. Liquidum Alumen appellatum à* Dioscoride, *non est illud vulgare factitium, transflucidum, sed naturale, pingue tactu, molle, opacum, & ita* Puteoli *reperitur.*

Pag. 343. Cap. 25.

Salium genera, differentiæ, ortus, natura & vires elegantissimè à nostro Imperato *in sua hist. natur. lib. 13. cap. 4. sicuti & aliorum succorum mineralium proponuntur. Sed Salium diuersa nomina, & genera parùm esset scire, nisi illorum etiam varia qualitates & vires nota sint, nec enim quia omnia genera Salium salsa sapore, in eodem salso sapore nulla est differentia, nam præter illud magis, & minus salsum, inest vel acrimonia, vel amaror, vel acerbitas, aut aciditas coniuncta, quæ omnia differentiam paruam in sapore, viribus tamen magnam ostendunt. Quocirca aliquid hoc loco de illis placuit referre. Sal igitur omne compositum est ex Terra, Sulphure, & Mercurio, sed quia Sulphur & Mercurius non conspiciuntur, vt postea dicetur, Sal appellatur quod est duplex, fixum & volatile. In Sale sapor exeritur, in Sulphure odor, in Mercurio potissimum colores. Et quamuis tanquam principium firmum, fixum, & substantificum rerum omnium, comparetur elemento Terræ puro, non tamen vt illa Terra pura elementaris, est frigidum & siccum (quæ qualitates sunt mors rerum compositarum, & sterilitas in non compositis) sed est calidum qualitate actiua præditum, inseruiens generationi rerum cunctarum. Diximus compositum ex Sulphure, nam Sulphur confertur Igni, quia pabulum est illius, sicuti alia bituminosa, oleaginea, pinguia & resinosa. Item ex Mercurio, qui respondet suâ naturâ Aquæ & Aëri, non enim de minerali Argento viuo credendum est, sed ita dictum, quod humidum sit, & in vaporem siue Aërem dissipetur calore admoto. Terra igitur & Aqua, siccum & humidum si misceantur, non cohærent, nisi adsit quoddam medium inter siccum & humidum, inter fixum & volatile, quod est pars pinguis sulphurea, quæ participat de vtroque & natura sua tenax & efficax ad gluten faciendum, iustamq. eorum trium mixtionem. Sulphur igitur siue oleaginea substantia, Salis & Mercurij est mediator, & vtrumque copulat, Salisq. acrimoniam, & Mercurij aciditatem, quæ vt plurimùm in eo reperitur, reprimit & contemperat, haud secus ac spiritus & humidum illud viuificum seu radicale; animalem incorpoream substantiam, cum corpore, quod toto genere distat, coniungit. Sed ad Salium diuersitatem redeamus. Salium aliud est commune, quod Mare per secretos Terræ meatus toti Orbi communicat, quod tanquam aliorum saporum magis expers, hominum & animalium cibo aptum est, alimenta distribuens, & condimentarium. Aliud Sal gemmæ amarum vim habet extergentem, euacuantem siue purgantem, vt alia herba amara, item omnia fellea, quibus Sal amarum inest, & nitrosum. Sal aluminosum saporem habet acerbum, & communicat acerbitatem. Vitriolum quod etiam ex genere Salium est, saporem habet adstringentem stipticum. Armoniacum habet aciditatem, quare Sal quod aliquam supradictorum mixtionem tenet, participat de illa qualitate, sicuti de sapore, diuersos ex illo sapore pariens effectus, idque beneficio duorum Salium volatilium, quæ omnium optimè commiscentur propter subtilitatem atque substantiam spirituosam. Armoniacum acidum, copiosum in Vitriolo, eiusdemque fermentatio, est coagulationum, & dissolutionum omnium rerum causa. Atque aciditas illa Salis Armeniaci, seu Sal Armoniacum spirituale, reperitur non tantum in Vitriolo, & Vegetabilibus acidis, sed etiam in Sale communi, in Nitro, Sulphure, & rebus omnibus. Nam illa aciditas illud ipsum est, quod Sulphur coagulat, & copiosè in eo inuenitur, nam aliàs Sulphur ipsum fluidum esset, & non cohæreret, vt liquores oleaginei, quod longè diuersum est à natura Sulphuris, imò contrarium, cùm nec modò ignem non concipiat, sed etiam puluis pyrius ne accendi possit, præstet, habeatq. vim quoque acidam dissoluendi margaritas, corallia, corporaq. solida, coagulandi verò spiritus ardentes, qui inflammationes in corpore internas vel externas excitant, singulare remedium, ac proinde ad febres extinguendas præstantissimum. Si plura & clariora desideras, vide clarissimum* D. Iosephum Quercetanum *in lib. de priscor. Philosoph. vera Medicina vera materia, & in tract. de simpl. signat. intern. vbi maximè delectaberis.*

Textus. Sal.

Salium natura.

Salium differentiæ.

Sal Gemmæ.

Sal aluminosum.

Vitriolum.

Armoniacum.

Pag. 344. Cap. vlt.

Nitri generatio, substantia, qualitas & differentia à nostro Imperato *distinctè traduntur in suæ nat. hist. lib. 13. cap. 10. & etiam à* Francisco *eius Filio in lib. de fossilib. vbi omnia*

Tequixquitl.

Nitrum.

nia in Museo Imperati contenta obseruantur, & diligentissimè traduntur.

Notatur à doctiss. Collega nostro, ne in separanda Salis portione à Nitro è Terra confecto, lixiuij vel amaritudinis pars aliqua relinquatur. Hinc occasionem nacti, addendum existimauimus, Nitrum siue Sal nitrosum habere quandam amaritudinem coniunctam, & propterea comparari inter alios corporis humani succos, amara bili, sicuti Sal aluminosum pungens, & stipticum, pituitæ vitreæ; Sal vitriolatum, æruginosum, bili æruginosæ; Sal Armoniacum, acetosum, pituitæ, & melancholiæ acidæ. Sal commune simpliciter salsum, pituitæ salsæ: Sal dulce saccharinum pituitæ dulci, Sal verò Arsenicale & stipticum malignis, & pestilentibus humoribus, ex quibus anthraces, vlcera cancrosa & similia. Quæ Salia omnia, si spagyricâ arte medicamenta fiant, & spiritualem induant qualitatem, pluribus, omnibus quidem dixerit, morbis remedio fore, ne dubites. Vide Quercetanum loco citato, & medicamina mira comperies.

Appen-

Digitized by Google

Appendix ad Serpentarij Narcisi descriptionem.

Ne immemores verborum in calce descriptionis elegantis huius nouaq. plantæ videamur, & ne quis nobis ignauiæ notam inurere forsan possit, pro virili enixi sumus, vt quid amplius huius plantæ historiæ adderemus. Hoc anno mense Septembri floruit. Illustriss. autem D. Bernardinus de Corduba *(de quo suprà) vt & nos, & rei herbariæ studiosos solito fauore prosequeretur, florem iussit custodiri, donec fructum perficeret, quem etiamsi minus ad maturitatem protulit, ex eodem tamen imperfecto multa licuit obseruare, & notare, ita vt plantam hanc rarioris, nouiq. planè generis existimare debeamus, nullis nostri Orbis plantis nec fructu vel flore, nec specie similem.*

NARC. SERP. BVLB. ET SEM.

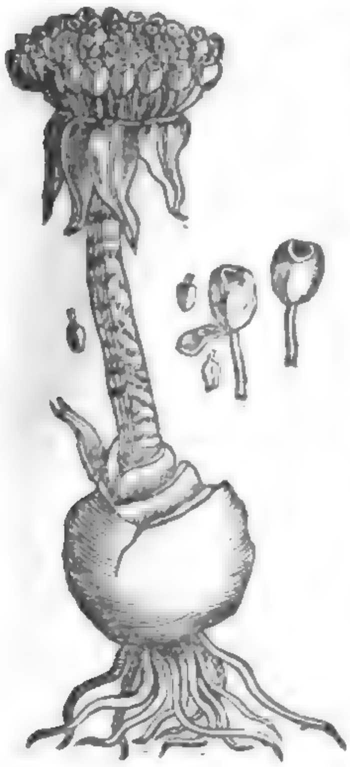

Proprium habet, vt fructũ ferat copiosum in summo caulis, & floris ouali plana basi, duabus vncijs longa, & paulò minus lata. Post Solis in libram ingressum marcescentibus, & dependentibus floris folijs, & longis petiolis ex albo virentibus, & maculosis etiam nonnullis semiunciam & plus longis, fructus profert Oliuæ nuclei magnitudine trigonos, quibus flosculi insidunt, vt diximus, copiosè numero plusquam centum. Flosculis decisis, quod euenit in fine Septembris, quo tempore hoc anno 1628. notauimus, dum hæc imprimenda erant, rubescunt, arcam trigonam in summo eorum deferentes, ternas cellulas habentes, in quibus singula semina ab imo ex breui petiolo trigona dependebant, & quia adhuc immatura, & ex albo virentia, an plura emittat nescimus: sapore erant ex acerbo amaro. Bulbus, vt ablatâ parùm terrâ licuit obseruare (non enim vltra permissum, ne bulbo vis auferretur) iam folij cacumen vix exerebat extra terrã ex bulbo: magnus est, Alabastri modo candidus, solidus, & squamis crassis tribus distinctus, quæ, vt existimamus, ora fuerunt, ex quibus aliàs caulem, & folia producat. Vtinam propagata in sobolem planta vlterius obseruare permisisset, plura sanè cum exactiore historia proferre nunc nobis licuisset. Iconem quidem, quoad fieri potuit, accuratam exhibere voluimus, vt pro viribus Botanicæ studiosis satisfaceremus.

Digitized by Google

Digitized by Google

PHYTOSOPHICARVM TABVLARVM

Ex Frontiſpicijs Naturalis Theatri

PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI

S. ANGELI, ET S. POLI PRINC. I.

MARCH. M. CÆLII, II, &c. BARON. ROM.

deſumpta

Prima Pars.

In Stirpium Scientiæ, ac Studiorum Inſtitutionem, totiuſque Herbariæ Syntaxis Proſpectum:

Poſt Mexicanas Recchi, quæ cæteris cum omnibus Plantis in ea copulam inire debeant

NVNC PRIMVM A LYNCEIS EDITA,

Digitized by Google

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. Patri Magistro Sacri Palatij.

A. Episcopus Bellicastren. Vicesg.

PLantarum, reique herbariæ Phytosophicas tabulas Illustrissimi, & Excell.mi Principis Federici Cæsij Lyncei, à Reuerendiss. P.Fr.Nicolao Rodulfio Sacri Apost.Palatij Mag.recognitionis causà ad me transmissas accuratè legi, diligenterque recensui, & earum sum admiratus industriam: in his enim ex naturalibus principijs inuestigata Sophia, ad plantarum essentias, facultates, ac vires cognoscendas viam planè aperit; & (quod magis est) artificium ipsius Naturæ in gignendis plantis, in extendendis illarum neruis, in venis intertexendis, in musculis earumdem adaptandis, in coloribus exprimendis, sub methodo philosophica omnia tanta sedulitate locantur; vt vel quo nam lacte, quibus aquis, quovè aëre plantæ nutriantur, augeantur, atque infirmentur, ex vsu harum Tabularum minimè ignoretur. Omnia quidem ea eruditionis sacræ, ac prophanæ vbertate conspersa, vt me lateat, eruditio ne, an philosophia in eximio viro magis laudanda sit, vtrumque certè tam in Auctore, quam in opere summè conspiciendum existimo. Quapropter ad Italicam gloriam id plurimum facere arbitror; vt quamprimum & Tabulæ istæ, & reliqua eiusdem Illustrissimi, & Excellentissimi Viri egregia monumenta in lucem emittantur. In quorum fidem ex nostris ædibus Vaticanis xv. Kalendas Nouembris M. DC. XXVIII.

F. F. Fortunatus Scacchus Augustinian. Apostolici Sacrarij Præfectus.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Lupus Socius Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apost. & Vicarij Ord. Prædicatorum.

Digitized by Google

ILL.MO ET REV.MO PRINCIPI
FRANCISCO BARBERINO
VRBANI VIII. PONT. MAX.
EX FRATRE NEPOTI.
S. R. E. CARD. AMPLISSIMO.

LYNCEI ACADEMICI FELICITATEM.

HORTORVM, *Illustrissime Cardinalis, antiquissimæ sunt deliciæ, & insignibus quidem illis ab omni parte instructis, & ceu ad Polycleti regulam concinnatis iam accedere, aut adimi nihil potest, quando suaue nitentium florum, herbarum læto consurgentium virore, frondentium Arborum infinitas pulcherrimis distributa ordinibus, amœnissimorum insuper fontium aspergine gratam moram nectente, necnon decurrentibus limpidissimarum, & saluberrimarum aqularum mæandris velut iter nonnihil interrumpentibus copiosè irrigatur, & interstinguitur: Dignissimum tamen studium; præstantissima Plantarum scientia, quam Cheirones, Apollines, Anazarbei, Plinij, & ab omni æuo literatissimi quique Viri, & Heroes laudatissimi, tractarunt vsque in hanc diem; non solùm adeò perplexa, laboriosaque fuit, nulla vera methodo, nullo genuino ordine à quoquam inuento & subministrato, vnde quid in ea secundum naturam primum, aut vltimum fuerit, quis perspicere posset; sed mirum etiam in modum, inque dies magis, pro Historicorum in obseruationibus sedulitate, crescente incondensum stirpium multitudine, turbata, & confusa; vt qui scientiam hanc pertinaciùs persequendam suscepissent, velut in Sylua inuia, aut potiùs inextricabili quodam labyrintho, sine physicorum principiorum, & naturæ filo vestigia studiorum regente, errantes, deberent non tantùm immorari; sed immori: præsertim verò nunc Mexicanis hisce additis agminibus, quæ à nostris plurimùm discrepare viderentur, & in molem superapponi indigestam.*

Principi autem Cæsio huius Academiæ Institutori nihil vnquam fuit antiquius, aut carius, quam abseuerioribus studijs, negotiorumque curis, suas in hortis delicias habere, sua in hortis otia, quibus recrearentur vires, sumere: nec quidem Viridarijs illis temporum afficiendis iniuria, quæ prodigiosis sumptibus Magnates extollere, naturæque & artis rarioribus longissimè quæsitis (vtcumque minus notis) fœtibus complere solent; sed & immortalibus, & chartaceis, ingenio compositis, pictisque, naturam planè referentibus ipsam. Quàm itaque in naturalis sui Theatri parte, quæ virentibus am-

pliter Frontispicijs sese spectãdam exhibet, omnem ipse Syntaxin plantariam, & Mexicanis, & Peregrinis quibusque alijs cum nostratibus coniunctis, non ad Polycleti, sed naturæ normam, ex Philosophiæ principijs; imò è matris naturæ gremio deducere conatus est, varijsque obseruationibus firmare, & exornare, Plantisq. etiam ipsis, quinimò Plantarum familijs à se inuentis locupletare: visum nobis est huic Mexicano Dioscoridi aptissimè subiungi posse, ne in posterum hæc oblectationis, & emolumenti tantopere referta disciplina, methodo carere videretur; sed Herbariæ rei vniuersæ fastigium illud perquam opportunè imponeretur, quo, institutione, illiusque dogmatibus certum eius consisteret studium. Quidni autem subiungi debuissent; quando Plantarum scientiæ non penitus consuluisse videri posset, qui tam multis, & suis & exoticis hisce Thesauris (quibus interim difficilior, & quasi coaceruatis diuitijs onusta prodiret) auctiorem eam reddidisset, ni simul quoque expeditam omni ex parte, propriaque forma delecta, suisque cum causis partium ordine plenè constituta, illustriorem. Futurum præterea omni proculdubio arbitrati sumus, vt ita gratiori multo, ac iucundiori benè conclusi, concinneq; distributi primigenij huiusce Horti elegantia ad doctas, persalubresq. delicias, alij, atque alij subinde philosophicis irrigantibus riuulis, & pelliciantur, & pertrahantur; amota nimirum obscuriori quauis densitate, & pertricosa senticeti asperitate, quibus nedum à placidis vijs, spatijsque; sed quouis ab ingressu non pauci repelli poterant. Ne verò vnius Tomi moles incommodè exaugeretur operæpretium existimauimus ex Syntaxi saltem generalem hanc Diagraphen, veluti amplissimi Horti theatrales primos prospectus, hac priori Operis parte præmitti; reliquæ verò immensitatis campos alijs Tomis aperiri; cum scilicet specîatim descendendum, & Arbusculæ, & Herbulæ quæque adeundæ erunt, & lustrandæ.

Cæterum Illustrissime Cardinalis, cum solemne nostrum sit alias apud te litterarum Arbitrum, & Patronum, nostras lucubrationes deponere, tùm præsertim hoc Principis tibi addictissimi (qui hac de causa editionem denegare nobis non potuit) Viridarium inscribendum esse iudicauimus, quoniam gratiam ei præ alijs adfuturam speraremus. Etenim veteribus gratiores victimæ fuerant existimatæ, quæ propter similitudinem immolabantur: tibi verò in more positum sit nunquam ita obrui à grauissimorum negotiorum mole, aut à seueriorum studiorum continua tractatione fatigari, qui non Botanici studij amœnitate erigare & recreere. Accipis ergo Cardinalis Illustrissime, serenissima fronte tributum, & censum patrocinio tuo debitum, fauebisque studijs Academicorum, qui Viriuti, eiusque laboribus conamur famam non Imaginibus, aut Statuis, quibus insidiatur edax tempus & obliuio, sed fauore tuo prorogare, & litteris. Vale.

DEVS

DEVS OPT. MAX.

Quod est ... Physiologis.

PERFECTIO.

Infinitum. Creator. CAVSARVM CAVSA.

Conti-nens. Fontē. Cōser-uans. Beans. Viuifi-cans. Illu-strās. Cōpre-hēdens.

ANGELVS.

EMPIREVM CAELI SVPRA NATVRAM.

Absque corpore, spiritus, *spirituale, intelligibile Physiologis.*

ANIMAE SEPARATAE.

Ideæ abstractiones animi.

Prima materia Peripateticorū.

Rationis Entia plura, quæ humani capitis cælo concluduntur, quibus homo se superscendere cōtendit, & immateriata coniter.

Sentiēs, propriè magis Animal. Corpus sensatū Physiologis, externa globuli radens, & occupans.

Ratione & intellectu prædirū, [Rationale, & intellectiuum] Physiologis, [Risibile] Scholasticis, potius Democrito. liceat [VESTIBILE] serius dicere, vt eius nuditas, & miseria, quæ virtutum, artiumq. habitu contegi, & vestiri potest, simul indicetur. —Homo

Morali via hic à Sapientibus ad Amulos, à ciuibus [ciuilibus quidem] ad Agrestes descendens, vltimo Simias, Psittacos, Socraticosq. Canes respexeris.

Absque ratione, sensu tantūmodo donatum [sensitiuum] Physiologis, multiiuga, vnde Homini adumbratio Virtutū & Vitiorum, & sane [moraliter] per horrendæ Circeæ, & Pythagoreæ transmutationes —Brutum { Perfectius. / Minus perfectum.

Testaffixum carens facultate se loco mouendi.

—Phytozoum Animal plantæ nō nihil retinens.

—Zoophytū plantanimal duabus naturis.

—Zoolithophytū lapiplātanimal confusis tribus a nobis inuentū.

Duplicis naturæ quodāmodo, Animal viuēs, multiplici organo ex mouente, & moto conflatū.

Animalium oua hic in considerationem venient Physico, quod compeditā cōcludant vegetādi vim, & sopita adhuc, vel potius complicita sentiendi exordia: hisce analogicè succedent plantarum semina, inde respicienda bulbillorum gemmantium in noua germina carunculatarum initia. Ossaq; & plures partes, quæ in sentientibus vegetant ipsos propè sensus.

Vegetum, sensus expers, tribus primis [nutriendi, augendi,] semet [propagandi] prædirum [vegetatiuum] Physiologis. globuli tegmen, amictus monilia: ornaméta: lusus ille omniuarius viror, Si propinquum viuentibus loco, & natura; si pro ipsis sit, & pronum iuuandis omni ex parte; si ipsa Cæli, Terræq. respectu diuersimodè pronum positione, cōsiderare volueris: haud inepte PRONIMAL vocitaueris. —Planta.

—Sensiplāta quodāmodo ad Animal accedens a nobis considerata.

Perfectior: quam hic vniuersim in suas classes distribuimus, & Mathematice, ac physicè primū conspeximus.

Minus perfecta, quam primo speciatim adinuenimus, & in historiā physice adduximus.

—Metallophytū anceps inter stirpes, & metalla a nobis inuentū, quod pluribus libris explicauimus.

—Lythophytū: Planta ad lapidem accedens a nobis primo in historiā physicam adductum.

Quæ nunc sumenda, & in Syntaxin redigenda, & contemplanda.

Firmius constitutū, cōpleto opere: perfectum Physiologis.

Huius loci, quæ à Physiologis, historicis præsertim. obseruata PETREFACTA sunt, quæ in Musæis asseruari solent, si in naturæ officina considerentur, in qua opere recudantur iterato: pariter METALLIFACTA, quæ ipsi primum adinuenimus, cum plenā obseruatione adhuc physicis in ancipiti Petrefacta, asseruissemus, artificis Naturæ gradu item ab vna in alteram conditionem ipsummet processum ostēdentes quo ipsam in opere inchoato ad medium, ad vmbilicum perducto, comperire licuit.

— Lapis surgens: ad Plantam vergens lapis, siue plātalita nobis considera. tus. cui in inferioribus proximior Figulapis.

Simplicis Naturæ: Inanimes primaria Terræ proles: orbiculi ipsius, & viscera, & venæ. [Minerale] Physiol. vel magis latine, minusq. proprie [Fossile] dictum, aut dissluente vocabulo [Metallum.] Nobis verò à Terra, eiusq. internis, & interaneorum quadam in globulo analogia dicere si non licuit, saltem libuit —Interraneū

Solidius, firmiusq. cōcretū, Terræ magis.

Fluxum versatile, Aqueum magis, & succi.

In quibus perfectionis multiplex gradus, beneq. minutus, & lubricus, si vel concretionis ipsius, & excretionum ab ea; vel qualecūque ad ignē succos incudē, cœlumque, & contingentia mutationes; siue ipsissimas inde solutiones, citra vel vltra succorum candentium luce, respicere, atque examinare volueris.

Cōpositum, Mixtum magis, replicatis variè mixtionib' heterogeneum. *Elementarū Physiologis.*

Partes: cadauera: Artium materia: segmenta; & quæcumque Naturæ corrium, vntur, vel nostra auferuntur iniuria, aut à naturali statu exturbantur. Miscellæ: extillata: exiccata: præparata: excocta vitra, & huiusmodi; hæ obūciuntur contemplanti, conditionis respectu: mutilata, scilicet imperfecta. —Prometeorum, siue Abelementum.

Vix mutatum: impetu quodam violenter, vt ita dicam agentiū, tumultuario in Natura opere conflatum. Infirmum: instabile: præludij ad instar, & quidem in maioribus officinis. Imperfectum mixtum; Physiol. Vagi fere aeris prorsus instabili conceptum sinu. si autem, vt consonum rationi esse videtur comprehendere latius volueris ampliorum corporum primas inclinationes primas proles PROLEMENTVM dixeris, & ab alto humilia etiam, imo subterranea agnosces. Vlteriores profecto in Insolentibus excessus habes. —Meteorū.

Insolens, admirandum, perfectius, ad cōpletorū mixtorū conditiones accedēs, ac veluti artificis Naturæ, reliquiæ aut resegmina, & fragmenta ex ipsis operibus detracta. peculiari à nobis Taumatombrix volumine explicatum.

Solitū, ab Elementorū dictorum cōditione parum discedens, primordij, aut rudimēti quadā in ipsa officina similitudine.

Benedicite omnia opera Domini Domino.

Dissectum.

Pluuia *certè ab aqua nisi loco, modoq, non discernitur: minus ab aëre* ventus, *aut ab igne, qui infra terram, aut in altioribus* ardores: arena, argillaq: *à terris partum multo discedunt*.

Nobis proximum: mutabile: corruptioni, mixtioniq. maximè subditum vel ipsis in scholis. Elementum Physiologis Conglobatio potius ex duobus prioribus elementis in permixtum rudem scabrum heterogeneum, variegatum globulum primo, contumulatis. Maiora certe ex homogeneis corpora, vel saltem nostros ad oculos consimilibus. —Orbiculus.

Terra / Aqua / Aër / Ignis

Quorū natura & differentiæ plurimum in ipsorum conceptaculis & latebris quærendæ.

Et Tellus quidem quamuis siccior succos reddet.

Aquam, Aërem quāuis fugacē hanc, fluentē illā consequeris.

Minus quidem facile quamuis claudum secteris ignem assequi, & conuenire poteris.

Non pauci hic potius cometas *è Meteorum grege sublatos accendere, vel potius illuminare voluerint: quo pariter alij naturæ vires ad* nouas etiam stellas *distenderint. confinia quidem calestia inter corpora, atque Elementa haudquaquam alios aijecta columnis apparent, neque multa absque lite consistant.*

Corpore cōcretū, *corporeū, sensibile Physiol.* *Simplicior,* amplior potius, *simplex Physiol.* magis cōgregatum.

Elatius, à nobis remotius. Corruptioni aut mutationibus vllis præterquam loci apud cōplures Physiologos minimè subditum. Seu Quintum corpus, seu Quintum esse nec paucis immateriatum, aut è naturæ viribus exemptum: Mixtioni tantum quibusdam obnoxium. Quibus quintum Elementum ex Arist. qui Elementum stellarum agnouit. Amplissimum certè corpus omnium comprehensione vix secluso, aut potius in se cluso globulo nostro, & proxime ambientibus. hoc in nostro Cælispicio in contemplationem plenè adducere, & cælestem afferendo Naturam, pro viribus inspicere conati sumus pluribus libris. —Cælum naturale.

Collectū stella... vnde { Lux / Radius / Calor } Expāsū Orbis Aether Physiologis

Hic porrò quam multa, quam magna, quam cælata mortalibus non desunt certè de cælo, deque orbibus disputationes, quæstiones, articuliq; bus cælata illa nobis: orbati nos cognitione illorū, magis magisq. remaneam?

Finitum Creatura

ADEO, & in DEVM, qui A & Ω. Ad cælum, & lucem sicuti & oculos hic, ita in altum mentem eleua: lumen à PATRE LVMINVM exore. Conscende per gradus, quos vndequaque multiplices, facies exhibent scala. Pyramis hæc per admirabilis opificij creaturas ita te ad illum extollat ..., ita in SVMMI autem OPIFICIS te pertrahat, ac perducat; vt beata illa diceris sapientia, cuius opera mirari semper, & admirari debes in ictius Gloriam.

Exordij vel potius præludij modo. In genere simul, ac specie. Præfinitio quadã. Supra centrũ. *Indicatio causarum, & historiæ. Theoricis, ac practicis signis præiunctis.*

Studium circa stirpes, omnisque Plantarum Scientia præscribitur.

Circumscriptio. In genere. Agitatio quædam. Circa centrũ. *Causæ vniuersales & historia. Seiunctis Theoria, & Praxi.*

Enumeratio, ac expositio. In specie. Diuisio, ac finitio. A centro. *Causa, & historia peculiares. Iunctis Theoria, & Praxi.*

A PVNCTO, ipsius scilicet primi, summique *Plantæ* nominis *Centro*, per titulorum omnium LINEAS, in capitum SVPERFICIEM à quibus corpus deducatur pertractas, præsigni adumbratione præmissa, quâ *Obiecti* & *Tractationis* circa illud indicia summatim ex omni materia præsumi possint, vnde Plantæ proferendæ ad omnifariam cognitionem.

Mole *Obiecti* tota in CORPVS subsequẽte, vt sua cũ materia ad enucleationẽ vsq; omni ex parte in prænunciatorum implemẽtum exposita remaneat, modis videlicet quibus ab Intellectu sumitur.

& integri & scissilis corporis facie.

Circa vllam præcisam applicationẽ, aut discretionem ampliori prout latè funditur, cunctaq; complectitur collectione, in vegeti corporis notionibus generalibus ab illius dotibus, affectionibusq; cũctis insumptis, vnde vniuersim comprehensæ stirpes exhibeãtur.

indiscisso corpore.

THEORETICIS prægressionibus illorũ omnium, quæ ex Plãta venire in contemplationem possunt, quibus materiam perlustramus.

PRACTICIS stirpiũ perquisitionibus, tam *in natura*, quã *in chartis*, ad plantas cõsiderandas, & cognoscẽdas legitima norma, indeque exercitijs, quibus moles tota in obsequiũ intellectus pertractatur, ad certioris, vel singularum notitiæ opera.

Discisso, secto corpore.

Discernendi, ac diuidendi applicatione, indeq; TOTVM considerandi prout ex PARTIBVS cõstatur in quas discindi debet, mox ad partes illius positarum, scilicet tam in specie plantarum finitionibus, *discretim sumẽdas obseruationes & suas causas, inde praxis per singulas.*

Cõmunes adhuc ampliori bus partibus *Naturas* generatim per gradus descẽdẽdo, *Plantarũ classes, genera, ac species medias* apta diuisione è Naturæ plãtificis officinis deductas, cõstituẽdo, latiusculã cõtẽplatione.

Priori in ampliora agmina partitione.

Secũdarijs in manipulos sectiunculis.

Vltimus præcisius partes *infimas species, ipsasmet* scilicet *Plãtas*, à suis originis vitæ figuræ viriũ fotibus, interiẽ Mathematicẽ, Physicẽ, medicẽ deriuando.

Vago — *Intellectu* in frõte prospectante. — PHYTOICHNOGRAPHIA quædam designantur. — ¶ *Repræsentatio Plantæ ad plenã cognitionem.*

Intus, & in cute versanda per omnes cõiũctas partes indistinctè collectim agnoscente.

Percurrente — PHYTOSCOPICA omnis contẽplatio instituitur. — ¶ *Quæ consideranda in Plantis, & cognoscenda.*

Prehensante — PHYTOGNOSTICAE regulæ excitantur. — ¶ *Quibus Plantæ considerandæ, & cognoscendæ.*

Cõsidẽte. — Pernoscente

Separante. — DIGNOSTICA distractione partes sumuntur. — ¶ *TRIPHYTOLOGIA summi explicati plantarij generis Tripartitio.*

Diuidẽte — LOGANATOMIA procedit ad partes partiũ minuendo. — ¶¶ *Priorum mẽbra, & quæ a sũmis interdiuidũtur cognita, et sub sequentibus Tabulis distributa.*

Insidẽte — Peruidẽte.

Dispiciẽte, ac discernẽte — PHYTOTOMIA imprehẽdendo ad illa vsque continuatur, quæ numerum dũtaxat constituunt.

¶¶¶ *Postremis paulatim discretionibus Homonyma ferè contenta, & vix exigua quadam varietate sectiũculis modum exhibentia, quæ Indiuiduorũ complẽtur numero in Syntaxis cõplementum ordinatè ostensa.*

Mente.

Ad

Digitized by Google

Ad ſtirpium ſcientiam latior præſignatio in vniuerſæ Syntaxis indicationem.

Plãtæ repræſentatio, indeq; cõtemplatio ad plenã cognitionem eſt, vel

Vniuſcuiuſq; ſingillatim hinc

Theoricis potius meditationibus, ac doctrinæ inſtitutionibus.

- Plantæ Aſpectus, Partes, Compoſitio, Structura, & quæ Quãtitatis ſunt, Diſpoſitionis, ac Loci.
- Vita, & Cauſæ, quæ ipſius Naturæ.
- Vires, & Vſus Applicatæ, quæ Actionis, Qualitatis, & Conditionum: Noſq; præcipuè reſpiciunt.
- Moralia nobis ſigna.
- Tituli ex Nobilitate, Pulcritudine.
- Nomen, Nominis rationes, ac re cũ ipſa Coniugia, Auctoritas, Cõtrouerſiæ.
- Perfectio Gradus.
- Tractatio ipſa, quæ à Scriptoribus, Hiſtoricorumque obſeruatis.

Pluriũ comparatione, hinc Rationes

- Similitudinis quibus Plantæ conueniant.
  - *Propinquiur.* Genus eiuſdem nominis. Varietas proxima ab Anteſignanis. Affinitas. magis hinc ... minusq. Reſpectus. aliquãtulũ etiãiungẽs
  - Vniuerſæ Plantæ. Plantalium membrorum.
  - Copulatio. claſſes ſuperiores ampliores inferiores ſubductæ anguſtiores
  - Ordo. Diſpoſitio. Series per gradus, & loca ex Phyſico proceſſu, breui quoque magis abditarũ intuitu.
  - Plantalis conſtructio.
  - Diuiſio.
- *Remotius.* Differẽtiæ, ſeu diſtinctionis; quibus ad inuicem recedant, ac diſiungantur.

Practicis quoque additis, nec ſine contemplatione complementis.

Hinc ſumi-de.

- *Plantam intus, extraq; cunctis partibus totam. Ex libro Naturæ.*
- *eiuſq; vicarijs exemplaribus iconiſmis*
- *coloribus*
- *lineis*
- *notiſque*
- *obiectam expoſitum*
- *dictis*
- *ſcriptis*
- *inſcriptionibus*
- *Naturæ ipſius quaſi loquentis euidentia.*
- *Nomen legitimum certo congruens æquè additum.*

Ritè conſtictis Phytognoſtes.

Inde deducãda.

- *Suis ſucceſſiuè inſcriptas nominibus plantas,*
- *Prout à Natura proprijs ſtatuuntur agminibus, a primis ad vltimas vſque ordine repræſentatis*
- *ac per ſuas deſcribenda differentias diuiſis*
- *ſimilitudine adiunctis, indeque ſimul definitis, ac locatis*
- *vt ampliora genera per medias ſpecies ad infima, quæ proximè indiuidua comprehendunt, explicantur.*
- *Reiectis interim diſcordibus illis familiarum titulis, quibus renuente Natura antiqua forſan contubernij neceſſitate cogebantur, remanentibus duntaxat ex conſuetudine ſignis rectis.*
- *Genuina vt diſtributa conſtituatq; Plãtametatio cõſiſtat.*
- *Et ab ea quæcunque de ſtirpibus cognita, & quomodo Phytologis dictaq, explanata ritè haberi omnifariam rectèq; poſſint.*

Ad ipſam, vt tandem Phytoſophiam.

Synopticis tabulis vniuerſalibus inde ad vltima vſque peculiaribus deductis.

In

In Plātis conside-rāda, cognoscēda

- spect. — Priori nostro intuitui, ipsarum subijciente Natura, singillatim dispicienda.
  - Natura.
    - In fronte magis, quæ prius apparēt, & sūt QVANTITATIS, cuius modus FIGVRA, quæ pluribus hoc in genere FORMA. — MATHEMATICVS. — ¶ *Plantæ Quātitas.*
    - In recessu magis, quæ exterioribus pensitatis innotescunt, & sunt QVALITATIS, quæ præcipuè requiri in Plātis solet, vnde appositè quidē Dioscorides, Danti *Qualis* collector dictus.
      - VITA naturales in Plantæ corpore Motiones. — PHYSICVS. — ¶ *Plantæ Vita, & qui inde motus.*
      - Vsus. — VIRES, siue in alijs MOTIONES: VSVS nobis corporis applicatione, qui & multiplex, & maximè varius nil nō tentantibus, & extorquētibus ad propria cōmoda hominibus. — MEDICVS.
        - Et quidem *abstracti* primū ab naturali sede plātalis corporis, & ad compositionem vsurpati, compositione.
          - Destructa. — ¶ *Plantæ Vires, plantalis compositione destructa.*
          - Seruata aliquantulum, partibus tantū modo quibusdam adhibitis. — ¶ *Plantæ Vsus, eius corporis partibus aliquibus insumpus.*
        - *Viuentis*, locoq. proprio permanentis propinquitate, & præsentia. — ¶ *Plātæ Energia suo in loco incolumis.*
- respect. — Posteriori reflexione, nostra ex obiectis colligente, & deducente ratione.
  - Ad humana ferè corpora, sed & brutorū, necnon inanimata. — Ornamenta.
    - Ex pluribus, vel paucioribus consilio quodā, vel casu *Imprehensa*, quę præsertim notitiam faciant.
      - Interius adhuc insumpta, necnon conspectu ex ipso. — MORALIS. — ¶ *Plantæ morale præceptū, seu Virtus.*
      - Exterius potius adposito, loco. — PHYLOLOGVS.
        - Erudientis ornamenti. — ¶ *PlātæTitulus.*
        - Indicantis, Indigitantisque signi. — ¶ *Plātæ Nomen.*
  - Ad humanas mentes. — Logismi.
    - Ex omniū ferè conspiratione, & cōcursu *Comprehensa*. — METAPHYSICVS. — ¶ *Plāta in cōstituta, quæ vniuersim cōcludātur.*

Quorum omnium tandem. — ¶ *Phytanacephaleosis.*

In

In Plá-ta sunt Quantitatis.

Simpliciter considerata.

- Discretæ.
- Continuatæ.

Sita, in proximè sequentibus paginis.

PARTIVM

- *Constituentium* / *Complentium*
- *Internarum* / *Esternarum*
- *Formalium, vt aiunt, & Accidentalium.*
- *Genuinarum* / *Adscititiarum*
- *Certarum* / *Ambiguarũ, vt sciepi radij*
- *Propriarum* / *Communium*
- *Similarium* / *Dissimilarium*
- *Differentium* / *Conuenientium*
- *Similium* / *Dissimilium*
- *Simili modo* / *Dissimili se habentium*
- *Fluentiũ* / *Solidarum*
- *Perennium* / *Annuarum*

TOTIVS

Membrorũ præcipuorum cõstituentium

- Radicis
- Folij
- Caulis, & rami
- Floris
- Seminis
- *Componentium, & iungentium.*
- *Per longũ* Neruorũ Venarũ
- *Per latum* Membranæ Cutis, corticis Cartilaginis.
- *Per crassum* Musculorum Medullæ Cordis
- *Per totum* Carnis Succi

Particularum peculiarium Membrorũ

- *Fibrarum*
- *Foliolorum* *Squamularum* *Alarum*
- *Petiolorum*
- *Ramulorũ*
- *Flosculorum* *Conceptaculorum* *Loculorum* *Vasculorũ* *Calycum* *Cucullorũ*
- *Articulorum* *Staminum* *Villorum* *Apic. col.*
- *Septorum interstinguentium*
- *Pericarpiorum*
- *Ossium.*
- *Fungosarum* / *Spõgiosarum* / *Lignosarum* — Particularũ

Organorum singulorum.

- Habitus
- Excessus
- Paritas
- Defectus
- Priuatio

NVMERVS, Multitudo

- *Paucitas*
- *Simplicitas*
- *Multiplicitas*
- *Densitas*
- *Raritas*

Certi quoti numeri ratio — *Ratio*

Incerti numeri varia — Arithmeticè

Dupla / Tripla / Quadrupla — ratio — *potius habita*

Bina / Terna — in ordine

Combinatio foliorum

Ordinata

Inordinata

Harmonica quodammodo ratio — Musicè

Constructio / *Coagmentatio* / *Connexio* / *Conspiratio*

- Symmetria
- Structuræ ratio

In coordinatis partibus præsertim floris ad semen. Seminis, & corculi ad Plantã, & productionum ordinẽ.

Modus

Ordo

Proportio — *Relatio*

- *Crassitudo exilit. gracil.*
- *Humilitas* *Breuitas* *Angustia*
- *Altitudo* *Longitudo* *Latitudo* *Inanitas*
- *Plenitudo* *Paruitas*
- *Magnitudo* *Amplitudo* *MOLES*

Spiralis ratio caulium, & productionum

Cochleata

Sphærica

Quadrata

Angulata

Fastigiata

Oblonga producta

Collecta

Expansa

Diducta

Ratio Geometricè potius

In

Digitized by Google

In Plāta sunt Quantitatis sitæ.

- *Quoad corpus propriū ad*
  - Cōpositionem, & terminos
    - Interiores.
      - *Consistentia.* — *Ordo turba trica textura omnis varietas densit. laxit. farct. soliditas. fragilis. sectil. fissil.* — Contextus.
      - Compago. — *Plenit. inanit. spongiosit. fistulosit. tubul. succ. ariditas. petrosit. limosit.* — Compositio interior, ex qua sectionibus, & apertionibus multiplex figura.
      - Tactus. — *Coriac. cartilag. carnosit. fibrosit. lanosit. crassitudo, tenuitas, gracilitas.* — Elleori. quodāmodo l'hyuol.
        - *Rugosit. leuit. planit.*
        - *Hirsut. glabrit.*
        - *Calor frigus actu, vt dicunt.* — Cutis finientis, & obducētis ratio.
      - Lux. — Præter lignorum putrilucidas partes, sunt quæ etiā quibusdam lucere dicantur Plantæ, vt Baaras Iosephi, Aglaophotis, Aster Atticus, vt alibi notauimus.
      - Color. — *Color, & varij ab albo ad nigrum à plumbeo ad caeruleum, sed communis illa membris in pluribus exterior, præcipuè viriditas, albicans intus facies, quæ ex amplioribus crassiusculis positionibus. cruditatem, terream Peripatetici dicunt.* — Facies.
    - Exteriores.
      - *Figura, Species,* ipsa apparens totius partium — *Anguli sinus sott. curuit. plan. inæqual.* — Termini exteriores.
        - *Rotund. oblong. teres Cylind.*
        - *Mixta ferè omnes figuræ, & quæ omnes nostras regulas perbellè eludant.*
        - *Tub. bulb. rap. capilli com. vmbell. spic. caput.* — Exterior compositio.
      - Hic considerandus interuenit Ordo in partibus, positionis ratione, quo completur figura. — *Nod. genu.* [*à latere* / *in cacumine* / *in caudice* / *in petiolis*] *fo-lia* vt *Fructus* { *supra* / *infra* } ita in { *Germinibus. Folijs. Florib. Radice.* } — Membrorum ordo, organorum conspiratio.

Lineas in Ibcis habes, sphæras in bulbis pomis, ac tuberosis, Oui ambitū in Brassicæ capitibus, Pyramidis aspectū infastigiato beneq. florido Cāpanulæ ibijus thyrso. quid verò enumerem plures in eadem Planta, omnes in omnibus figuras, & multifariā dispositas? si verò vsum circini quæris Fungos pete.

  - Motum, dispositio partium.
    - Minorū ad
      - Internas functiones vitales
        - Organorum forma quoquo versū spectata, quoad officia, & examen superius numerum magnitudinē figuram ortum, & relationem inter se mutuam. — *Mouentes partes excernentes Meta excreta.* — Robur ex colligatione partium.
          - *Digerentes, digesta, assimilata, excretaq. partes vnde similaribus dissimilares constituuntur, varius, densiusq. dispositis, & in figura obsequium subiectis.*
        - Ductus spirituū succorum. — *Ab radice, quæ alimētū terrei succi, quasi ori analoga. hauritur mittitur in planta reliqua membra ampliore per medullam, velut syphonem mechanicum scilicet Diabetem via, inde minoribus alijs distribuuntur ductibus cauisq; particularū localis ad petiolos vsque fructuū florum, & foliorū excipientium, nec oscula desunt, quæ è roride quoque aëre exteriores sibi suxerint partes.* — Constitutio ad vitæ vsum.
      - Externam euaporationem.
        - Effluuia particularum odores efficientiū præsertim è floribus. — *Meatus, & quæ transitum relinquunt partes, quæ admittunt, excipiunt.* — Excernendi, & transpirādi rationes.
        - Aërem corrigentium, alterantium dū per illum diffunduntur.
        - In Rores, Mannas, & huiusmodi abeuntium, indeque stillantium. — *Quæ exiliunt, & permouentur particulæ, & quæ in spiritus erumpūt, aut ex abiturientibus à Plāta ab illis asportantur, siue dissipatum eant, siue inde replenere debeant.*
    - Maiorū ad localem exterius
      - Incrementa quoquo versum
        - Sursum qui à globo impetus / Ad latera / Deorsum — Quæ apponuntur, simulq. comprehēsę distenduntur varijs organorum ductibus. — *Distributarum particularum, quæ, & quomodo appositiones, & coniugationes ascendentium, & secum ducētium spirituum in altum, crassiorumq. & spissiorum deorsum actarum, & mediarum circum vndique adiectarum.* — Apertio, sugēdiq. & recipiēdi aptitudo, ac in se missēdi, & subigendi, vnde & eleuatio, & profunditas, & omnis magnitudo.
      - Agitationē Librationem.
        - Statuminum, & diuaricationum apta per membra constitutio, cōnexusq. obediētia — *Diductiones molis.* — Agilitas pasiuè. Leuitas. Grauitas. Ponderitas. Firmitas. Aequilibrium.
          - *Distractiones pensationes ponderum, radicum & ramorum variè in orbem respondentium ad inuicem rationes.*
      - Concussionem sonoram.
        - Quæ percutere, & repercutere aërem valent particulæ, & in vndas crispare, turbulasq. conciere. — *Quæ consistunt, & allisionibus varijs concutiuntur.* — Cauitas. Conformatio reciproca ad diffractiones, repercussiones, & impulsus.

Papauera quædam Arabes à fructi vasculi sono simili Sciachaich vocant, & in Aphrica herba dicitur sonum Huahua ab homine tacta, emittere quasi persentiat.

Par-

- *Quoad cōtermina corpora respectum*
  - **Partium.** *Positio.* Prout scilicet in loci occupationem distendūtur, ac respiciunt
    - Et ambiēs totum, & circūpositas partes, coniunctę
      - Erectio. rectitudo. declinatio obliquitas flexus. supinitas. Prostratio.
        - *Nec satis modorum habens, presertim si ad singulas stirpes respexeris.*
        - Prout interueniente partium nexu impetuq. inde spirituum, missis in musculos succis sustinentur, aut incuruantur mole, vel pōdere, siue superiora petant, aut inferiora magis & quę grato circūstāt cōtubernio.
          - *Quæ robore suo prosurgunt, vt Cupressus, Pinus.* — Protensio.
          - *Quæ contorta vario nisu sustinentur. vt Vitis.* — Conuolutio.
          - *Quæ congenito flatumine carent & alieno fulciuntur, & scandunt, & aduoluuntur, vt Hedera volubiles.* — Scansio.
          - *Quæ procumbunt, & humi amplexæ fusine iacent, vel repant humirepa, vt Chamæcissus Nummularia.* — Accubatio.
    - Seipsas inuicē, si diuersis portionibus disiunctim insumātur, & dispositione referantur.
      - Plures.
      - Aliquæ.
      - Quodcumque segmentum.
        - *Ad totam plantam.* / *Vel similes partes.* / *Aliquamtas diuersas.* — Intus — Ad circum stantia.
        - *Extra latius, proſſiusq.*
          - *Qua, & quibus mensura rationibus.* — Collatio.
          - *Quomodo.* — Respectus.
          - *Inter quas.*
          - *Quibus* { *Ante : retro. Ad quod latus. Supra : infra.* } — Collocatio.
  - **Totius.** *Locus.* Qui quidem si cum producendi, & conseruandi natura cōsideretur, à quantitatis modis, mensuræq. rationibus ad eos, qui qualitatis sunt vergit.
    - Siquidem diuersis, diuersis halitibus exurgunt Plantæ. Aluminosis Agrifolium gaudet cuius plantæ indicio aluminę in Thuscia Græcus inuenit, quæ suis in regionibus eiusdem Plantæ sylnulis subessent.
    - Latius sumendo ab ipso corpore retinente.
      - Ampliori fuso magis, quod
        - Rarius *Quasi Nouerca quodam modo se habeat, vel potius hospitis*
          - *Aqua* { *commersa* / *emergentes* } { *salsa* / *dulcis* } { *stagnās* / *fluēs* } — Mare. Stagna marina. Lacus. Palus. Fons. Riuus. Fluuius.
          - *vt agnatantes, vt Hayzalem Stratiotes* — Vliginosa rigua fontium.
          - *terra mixe, vt Tribulus.* — Humida. Limosa.
        - Frequentius *Quæ mater.*
          - *Terra* { *infra superficiem sepulta.* / *in superficie ad aëre* } — *varijs halitibus, aquis* / *fæta, & perfusa* / *mineris flatibus* — Littora. Scopuli. Cretosa, arenosa, glareosa, sabulosa. Petrosa, saxosa, arida, sterilia, macra, gracilia. Prærupta. Pinguia, glutinosa, fertilia.
      - Angustiori. parasitico quodam abusu
        - *Interdum: Plantæ reflexione quadam, quæ stirps stirpi, & locus, & venter est, & ortu, & alimonię propositis.*
          - *Arbores, aliaq. etiam humiliores plantæ* — *radicibus* — *Vallis frutmosis, muscatis. muscosis, terrosis corticibus.* — Participatione vicinarum plātarum efflantium.
    - respectu obice, reflexione — Varijs quoad — Solem Vētos Alia corpora
      - habitudine varia, presertim humano ab opere
        - inculta — *Tesqua Prata* / *— Rudera, parietes, maceria.* / *— Via, semitæ, limites.* / *— Sepes, margines.* — Conuersantium animalium.
        - culta — *Arua segetes, satione varia. Horti plantatione varia.*
    - A corporis retinentis affectione exteriori precisius, cælestiū, terrenorumque respectu quoad
      - Sedem ipsā inter contermina
        - Collocatione varia ratione
          - adiacentium { inumbrantium / abscedētiū } — *Cōsita Vinea, Pomaria, Olineta. Muscosa, fronde tecta. Sylua, varia opaca. Aprica aperta.* — Diuerso Solis cælique precisus aspectu, & aëris ambientis.
          - ipsius terræ { eleuatæ. / adæquatę. / in cauo depressę. } — *Montes colles promontoria. Planities cuiusmodi plures Insubria, Campania. Romanasque ager habent. Valles, Conualles in Vmbria, & Sabina frequentes.* — Ventis variè perflari Zephyris, beneque foetis, & corpulentis Austris. Aura maritima. Turbis diuersis Cōclusionibus, quibus aër, quādoq. stagnare videtur.
      - Cæli, solique ampliores plagas, & seiunctim.
        - Quę Patrię regiones, aut tractus, latius, angustius: quæ grata, & quæ difficilia hortorum hospitia, & diuersoria.
          - *Patria varijs quidem finibus, scilicet plantas dicimus Europeas, Italicas, Sabinas, Calabras, Aphricanas, Aegyptias, Niloticas, Americas, Mexicanas, Michuacanenses, vlterius Romanas, Nucerinas: eiusdemque montis, vt Baldi, Ianuarij nostri, & Verulani horti Centauri dicti.* — Regionis totius, aut plagę foto ficto diuersis perfuso permixto.
        - Tegens cælum patrium per climata, variasque partes.
          - *Quæ ab Occidente Canarie ad Orientem, quam longitudinis dicunt; aut ab Aequatore ad vtrosque Polos, quam latitudinis; ratio: vel vnius simplex, vel vtriusque simul.* — Diuerso vertice cælesti variè distributa luminis, radiosque infundente, imprimēte permouente.

Ger-

Germinet terra herbā virentē &, facientem semen, & lignū pomiferum faciens fructum iusta genus suū, cuius semen in semetipso sit super terram. Gen. 1.

Ab promouentibus principijs initio.

Externis causis.

Influentijs cælestibus, cæloque ipso alternis ritè, rectèquè vicibus, & sudo, & madido inde *Sol pater Anaxagoræ, & Aristoteli*, scilicet, *Generationis initium.*

Radij, lumina syderum, immissio particularum.
Imbriū, roridentes aspergines, & Niuiū somenta
Nonnunquam diuersarum plantarum seminijs foeta pluuia facūdiores, ut picosa illa, ex quibus laserpitium, & sylua Cyrenis.

Hum-aqueis substratis partibus aptè ad spiritus, succosque constitutis inde *Terra mater Aristoteli*, vtpotè alimēti initium, & subministra.

Aggerendorum, increscendorumq. putri-lata subministratio.

Superiorum Elementorum, aut potius partium cū inferioribus *respectus, & copula.*

Concitum fermentum ex permixtis corpusculis, quæ consimili quodā veluti cōputrium feruore in seminium coeunt, & seminibus æquipollentes grumulos.

Generatio.
Sponte Natura sibi semina præstituente, quamuis obscuriora nobis.
A semine inferius, è planta.

Internis.

Quà motis, quà mouentibus, & instrumentis.

MATERIA { CALOR — *Tenuiora concitanda.* / HVMOR — *Sequaciora ad pingenda.*

MOTVS. *NEXVS.*

PARTICVLAE.
Simplicitas. Commixtio Remixtio var. par.

Excitatio,
Eductio germinis.
Pullulatio.
Conformatio.
Figuram inducens vis.
totius } produ- / partiū } ctio. *Tempora.*
Figuratrix dicta.

Vita ipsa: viuendi actus: *vigor: viror.* Nec *natura* tantum, vt latius nonnulli loquuntur, sed huiusmodi, quæ *vegetandi anima*, aptis ad eas, quæ infra functiones *organis, & partium obsequio* via. *Sanitas* hinc eiusq. *conseruatio* præsertim ex caloris, humorisq. modis Symmetriaq. quodammodo, & Harmonia membrorum, partiumq. interfluentium inde, & ambientium, & retinentis semper ventris, qualis Anaxagoræ tellus, vel potius vteri maternæ: à cuius sinu quamuis explicentur stirpes non tamen facile vnquam absolui solent.

Viuens corpus. Sanum.
Vitæ statum *Vitalitatem* dicunt.

Sensum; dolores; voluptates, connubia interim, & vlterius *mentis, ac cognitionis vestigia* illa, quæ ex *Empedocle Anaxagora*, nec inuito forsā Platone afferūtur refeilentibus *Theophrasto, Aristotele*, ac *Galeno* non nisi metaphoricè acceperis, & eleganter. Analogicè verò si libet *sexum* quemdā ad animalīū modos.

Insidet porrò ea qua viuunt *Anima* in corpore toto, præcipuè verò ab radicis fontibus per medullam illam, quasi ramosa viscera, & distensum cor, in membra diffunditur, neruosas itidem, ac fibrosa partes, interueniorumque plexus, nec parum in ipso cortice, vtpotè ijs, quæ benè subactio, lentoq. nec facilè dissipabile succo consistunt, in eius loculos, & latibula.

Insistente anima. *Variè fusa, ac diffusa.*

Educatio à partibus seminio obsequentibus, socijsq. causis est, succisq. quasi terræ matris lacte, complexuq. benigne fouente circumfluo aëre, radijsq. benignis, & opportunis inspersionibus: quæ etiam ars ipsa, quandoq. prouocans pro viribus suppeditauerit.

Educatum.

Vita Plantæ naturales motus in eiᵘˢ corpore.

Functiones vitales, quæ à vitæ, & sanitatis gradu.

Cōseruationis.

Nutritio.

Alimenta / *Excrementa* } facultate { attrahendi, retinendi cōsequendi superfluum reijciendi.

Ore ipsius radicis / *Osculis.* { *interius per partes.* / *Exterius quæ ab aere roscido haud parum insugere, & insumere possint.*

Subingatio insumtorum.

Excretitiæ stirpes parasiticæ. Lacrymæ resinæ
Excretitij succi. Gummi. Oleosæ effusiones.

Tempora Membrorum, Officia.
Partiū omnium.
Nutritiua.
Alimenta succo ex aqua, & terra simplici.
stercore, pinguibus salibusq. } additis, in plantā ad robur, & spiritus decendis

Complementi, seu perfectionis.

Incrementum.

Motus intēsio { Sursum ac latera Deorsum

Additio assumtio.

Distensio.

Complementum.

Admirabilis hæc in Meti foetu inque Solis flore inde Planta maxima dicto, ac Tune, & in pluribus Saxariplantis, quæ Chamaleontino more acte potius frui videntur.

Extensio quoquouersum.
Augmentatiua.
Perfectio completo corpore.
Sexus, & Hymenea Plant. in Palma celebrata, in Mercuriali obseruata à nobis.
Generatiua.

Multiplicationis.

Fœcūditas.

Flos Naturæ ridentis Venus; seminis præludium; promissio; confertis à spiritibus minute in colores elegantes.
Partus Numero, tempore, modo, membris.
Semen Manifestum, simplex, multiplex.
Nexus obsignati multiplicatio veluti fermentum reliqua in se trahens subigensque spiritu: ex sale, & sulphure fixo chimici: ex substantia plantæ scholastici.
Conspersio, coniectio, seminum.
Gremij terræ, varia ratio, varia seminum receptio, ea tepefactum semen complexu suo diffundit, & elicit ex eo herbescentem viriditatem Ciceroni.
Fœtus incubante Natura varius.

Spirituum florida eruptio cōceptionis præuia.
Conceptio.
Vterus. Receptio.
Sopor Plantulæ in semine.
Embryon plantulæ.
Cōclusio totius plantulæ in seminis ouo an nutritio, an incrementum.

prolis à semine eruptio.
diuersis dierum spatijs
alijs primò inde alijs missis plantæ partibus.
Magis, minusq. viuaci spiritu,
aut perenni virtute.

Concepti corticis effractio, dilatatione; insumpto à nutrimento, indeq. incremento seminis, rumpente.
Stirpiniti ium surgens.
Aligermina fomentia. { *Semunifolia ex vniualue.* / *Sembifolia ex biualue*

Exclusio.
incunabula *Sembifolia* in omnibus ferè, à reliquis foliis diuersa è seminis ipsius pulpa.

Insurgentium in plantam particularum series.

Et raris inuitæ semi... vt complicitè plantulam emittēdā per multos annos, per turbationes multas cōseruet ad vitā: immo ad terræ vterum curtat sponte sua. XIIJ. anno mōtanarū quarundā stirpium semina prouenisse scimus, & Altheæ à nobis ad Nephriticos vsus contusa, diuq. stillatitijs aquis macerata, germina in ipsa phiala per angustū os emisesse. Per stercus quoque nō turdorū, sed equorū gallinaceorū, aliorumq. & fruges, & Gith, aliasque chatas scimus. De Lupini semine quamuis inter vepres suspenso radicibus missis terram petēte scriptum.

Propagatio varia prout scilicet expāsum per partes semen fusa seminali, & quoquouersum interdum virtute in illis maximè existit, quæ viuacem spiritum animæ in condensio, pertinaciq. humore conlocatum obtinent, inde viuiradice ramis ferè cunctis, sementicisq. germinibus, gemmis, tuberculis, nodis, bulbis, radicibus folijs, quinimo succis; contrito ligno multifariam notatur multiplicatio, & per Insitionem etiam de qua inferius non sine aliqua mutatione.

Collecta in principium, nouumq. caput stirpis virtute.
Missis maiori, minori que compendio adultis partibus.
Vel etiā à maiori plāta absolutis, & in nouacōstitutis germina.
Aut in alijs superductis.

Partium à matre in nouas proles recessus ex collectionibus varijs.

A iunctiones, appositiones.

Noua è membris, membra in nouarum corporum constitutiones.

Ab ani-

Vita Plantæ naturales in eius corpore

Ab animæ ipsius spiritu, & energia, eo completo.

> Quis autem nexus, quamve robustus in semine viterius cognosce. Meditatio in rediuiuis illis à rogo, à combustione plantis fit, quæ è cineribus saleque; quæ è concretis prosurgunt ad figuram, ad vitam corporibus; quæ in salis micis, fusoque latice, ipsas figuras repetunt pertinacius. Iam consignati à Natura interius, exteriusque plerus firmitatem spectato, si ea confringentis Tuditis, si de struentis camini, vel ipso in busto, & fragmentis immanem violentiam frustrauerit, irrefragabilis prorsus, & inuicta speciem inde redierit in suam, membraque reddiderit illa, quibus ad prioris vitæ functiones, officiaque constituitur; quid vnquã pertinacius impressum, quid mirabilius obsignatum, obseruaueris? Adde breuissimum operis cõpendium, & surgendi impetus, ac resurgendi repetitas pro calore admirandas vices.

- **Aetas** longior, aut breuior vitæ duratio, & peculiaris partium, mutatio habitus figuræ.
  - Iuuentus, Vigor, Senectus — partium — Contractio, Apertio
  - *Consignati nexus in persistendo vis longeuitas quæ plurimum in*
    - Soliditate
    - Succo multo bene condenso, & lẽto
    - Radicibus lõgis
    - Culta putatæ
    - Sicciori loco
  - *Debilitas breuitas quæ*
    - Cito nimis prouentu
    - Imbecillo corpore.
    - Radicibus in superficiem actis
  - Annua, Terrestris, Perennis — Conditio, & varia lõgioris, aut breuioris æui.
  - Radicem, Caulẽ ramos, Folia, Flores, Semina fructus — Quæ nunquã amittunt, rarius quæ, aut crebrius producũt, vnde vitæ, & perfectionis organorũ ratio, non parũ innotescit.

- *Morbi*
  - Intrinseci, Extrinseci
  - Communes, Proprij
  - Generis, Specierum, Partic.
  - Totius, Partium
  - Compositione, Intemperie, Solutione continui
  - Periculacum — Germinaturiunt, Fructum fecerint
  - Remedia
  - Subsidia
  - Præcautiones
  - Nutritionis, Alimẽti, Germinationis, Ortus, Fœcũditatis
    - *Sphacelus*
    - *Sideratio*
    - *Roratio in vite, in frugibus nostri Mannam venientem dicunt.*
    - *Articulatio*
    - *Hirculatio*
    - *Scabies*
    - *Rubigo*
    - *Foliorum, & fructuum lapsus.*
    - *Cittosis vuarum*
    - *Vermiculatio* — Vermes, Erucæ, Pediculi, Lepas in Myrto F. Columna, Aranei, Culices
    - *Fungus*
    - *Ictus & vulnera*
  - Partes à nexu exorbitantes ad solutionem, conclusionum foculis in putres vsque turbulas rebelles.
  - Et quæ meatus impediũt, & particularum conspirationem interturbant, continuataq. intersstinguunt.

- **Interna**
  - Aestu siccitate, Frigore, Humido — Intrinsecus, Extrinsecus — Iniurijs, separatione partiũ, & totius à terra.
    - Planta — Eruatur, Atteratur, Frangatur, Vratur in cineres, Priuetur nutrimẽto
    - Pars ipsius — Abscindatur, Findatur, Diffingatur cõtrarijs oppositis, vel dentibus rodatur, Vratur radijs.
  - Corruptio, Lãguor, Ariditas, Putrefactio, siue *Interitus*
    - *Venenum vt menstruum, eiusque vel halitus tantum.*
    - *Ariditas, & mors.*
  - *Animalia in Plantis genita.* — *Computridis partibus in Vesicis Vlmi, Terebinthi: in cornibus Heismamaxalli Recchi.*
    - Fermenta spirituum fœta, ad altiorem viuentium gradũ superbientium.
  - *Abortus.*
  - *Perseuerantia.*
  - *Degeneratio*
    - *Monstra vt cornucopia Cardus Imperati, & forsan Quauhcuetz placuitlapilli Recchi.*
    - *Plananchusa nostra. & huiusmodi.*
    - *Carduos nuperi olitores in gibbum contortos turgere cogunt. Intybum Lactucã crispant, & in candorẽ, & succos cũ Cichorio Soncho & Asparagis ducũt. Brassica carnosã vim a flore in villosum spisso germine cerebrum prauertunt. Cypriam, scilicet illã. Cerebrassicam nos, nec abludente colore nuncupauimus.*
      - Exceſſus, vel defectus materiæ, vel virtutis, vel iniuria quæpiam, aut superadditum fomentum. Quod ars quoque edocta, vt gulæ, vt marsupio satisfaceret, multiplici opere præstitit, magnatum, dum voluptates herbarijs quoque legibus vim faciũt, & stirpium etiam naturam in sui deturbant obsequium.

      > Cõparatur hæc Theophrasto transmutationi vermium in Aurelias indeque Papiliones.

    - *Transmutatio quæ varia legitur potius quam compareat, & notari in ea posset defectus à propria virtute quo non sufficiant ad propriam speciem proferendam, & ad affines transeant, ita vt si inopia virtutis, & alimenti sit, & putrefactio, aut resolutio seminis, vel herba magis, minusque in inferiores descendant; si copia spirituum, & alimenti affluat in superiores conscendant, scilicet perfectas magis, & pleniores.*
      - Tritici in Lolium Theophrasto.
      - Hordei in Auenam.
      - Brassicę in Rapumet è cõtra Varroni.
      - Raphanus in Brassicã vetustate.
      - Caprifici in Ficum.
      - Populi albę in nigram.
      - Cassiæ in Cinnamomum.
      - Hedera Helicis in fœcundam.
      - Sysimbrij in Mentham.
      - Ocymi in Serpillum.
      - Frumentorum in ea, quę inde dicuntur Frugũ Vitia.
      - Lini in alias quibusdam.
      - Insolẽs porrò quæ de Quercu dicitur, quæ ab imo excisa degeneret in Genistam.
      - Transformatio plantalis Metaphytosis quædam per particularum à nexu, eiusque signis effluxiones, lubricosque in proximiora motus.

> Metaphytosim nec obseruauimus, nec vidimus quod verò vegeta alia, atq; alia, diuersi etiã generis ex se producãt, Viscũ ipsi præter cæteras Parisiticas cuiuis, dẽtius cuiuis ostẽderit: corruptione deinde ea absoluta proferre quę in perfectis partium loco se habere solent, fungi euincẽt, qui staminum in floribus promissorũ ad instar erumpunt è computribus ad humum stirpibus. Viterius certe Tubera resolutarum in cõpactum ferè frondium, in syluosis tractibus non sine halitu collectiones, seminio nõ solum nepotantur pertinaci; sed robustius interdum constringuntur in tophos illos, nec vita cassos, qui fungos etiam iterato opere ègerminare non cessant, perenni cõplexu scaturiginem fouentes. Porrò in fungis vis mirabilior, & maior, fungiferis, ad tertium vsque supernatos vidimus: vidimus à fungorum frustis putridis iacentibus missos fungulos, parte suum totum, ita in potestate habente, ita continente, vt progignere valeat; de quibus omnibus suo loco.

- **Affectiones, & Mutationes.**

- **Externa.** pag. sequenti.

Tab. 6.

Affect. & Mutationes — Externæ.

- *Naturæ motibus, siue contingẽtibus varijs.*
  - Iuuantibus fouentibus in hilariorem semper valetudinem.
    - Terreis *aqueis, altilibus, succis benè dispositis.*
    - Radijs *syderum propitijs.*
    - Fauente *per anni tempora Celo.*
    - → Vegetior, prosperior habitus Plãtæ, eiusque feracitas.
  - Iniurijs, aduersisque.
    - Calore, *frigiditate, humiditate, siccitate, taloque ipso, & vaeijs.*
    - Contrarijs *è solo succis.*
    - Humanis *ferro, & manibus; animalium dentibus destruentibus. Et præter maiores inuadentes, minoresque vel in ipsis latitantes; sunt mures, & talpæ, talpæ quoque inter insecta peiores multo, quæ vel in ipsius matris gremio iniquissimè deuorent, depopulentur, radicitus extirpantes.*
    - → Strigosior, imbecillis, infelici prouentu.

- *Cultus operis, quę diuersas regulas, & tempora agnoscunt, facilèque circa mites, sed circa agrestes, difficilè, suum finem consequuntur.*
  - In solo materno.
    - Aratione, *fossione, pastinatione, sarculatione, ablaqueatione, occatione, exossatione illa Persij ablatis lapidibus.*
    - Rigatione, *Stercoratione succibus ad fœcunditatem immundis, cineribus, salitisque alijs ad salacem Venerem.*
    - Miscellis *variè temperatis, variâ subacto inspersionibus, mangonijsq; diuersis, unde mutationes exquiruntur.*
    - → Figuræ, & qualitatum mutatiũculæ.
    - → Multiplicitas in floribus, vbertim exageratis lætioribus succis.
  - Vstione *illa quidem execranda: quæ Virgilio sæpè profuit incendere agros; sed sæpissimè nocuit, pomarijs vineis, casis, domibus, castris combustis, consumptisque, & brutis, imo hominibus in discrimen adductis.*
  - In Plantis ipsis.
    - Satione *præuia maceratione, decorticatione, apertione, pericarpij detractione, exsiccatione fructus, aut recentis, vel integri, simplicique commissione. Et vel ardenti aqua Palmula maceratum semen celerius nascitur.*
      Semina præterea non tantum medicare, & perfundere ferentes, ut apud Virg. quandoque solent; sed & radices, bulbosque, aliasque plantarum partes unguinibus, ac tincturis appositis.
    - Plantatione, Translatione, Peregrinatione — *totius aut partium.*
    - Insitione, ἐμφύτευσις
      - Surculis ramo.
        - Nõ abscisso. — *Traductione in foramine per terebrationem.*
        - Absciso.
          - *In fissura scissi caudicis, inter corticem, & lignum.*
          - *In caudice ad medullam terebrato.*
      - Cortice.
        - *Inoculatione per tubulum.*
        - *Emplastratione gẽmia sola.*
          - *Aperto excipiente cortice.*
          - *Detracto, alioque gemmato adpacto, quæ æstatis dicuntur.*
      - *Trunco apposito*
        Est Palladij, quæ Ramo Salicis brachij magnitudine perforato, Planta Persici omnibus ramis spoliata immissa, eoque infossa fit.
      - *Adpositione varia, quæ hospitij quodã modo sè habet*
        - *In trũco Interrũcum, & corticem.*
        - *In cortice*
        - *In radice*
      - *Semine Theophrastea quadã insitio,*
        - *In Ramis ut Lentisco in Ficus cortice, Ruta in varijs, adpingentes, simulque fouentes fimo, ut fertur de Viso, & Turdis sibi mortem, &c.*
        - Capitibus
          - *Bulborum ut in Capa, Linũ in Scylla nõnulli.*
          - *Radicum, ut Brassica, Rapi.*
    - Putatione, Pampinatione.
    - → Multiplex diuersarum conquisitarum plantarũ prouentus, vberior, facilior, additis nostris ministerijs Naturæ operi.
    - → Exoticæ plãtæ nostrates fiunt, agrestes, montanæ, marinæ, ciuitate donãtur.
    - → Plantarum diuersarum in vnum coitus, fructus inde vtrinque participes, vel maiores, vel diuersis saporibus gratiores, ac ad lautiores mensas multiiugis adinuentis, locupletati, qui multifariã palato adblãdiãtur.
    - → Felicitas diuersarum plantarum diuersimodè exquisita, coniugijs varijs.
    - → Præcocia, & serotina in pomis, & fructibus adinuenta, omni mestres Rosæ comparatæ.
    - → Sapores etiam ac odores, a coloribus aliquantulum immutati.
    - → Collectior plantæ viuacitas.

Multiplici flore, quę magis placere possint hinc Ars sibi plantas congignere videtur, rarioraq. semper in florum coloribus exquirit: ita Pæoniæ florem flammeum dilucere studet ut candidum habeat, hoc scilicet pacto, & Pauones albi in delicijs amoribus habentur: folia quandoq. commaculant, ut præter tricolorem Amaranthum, & striatum Gramẽ, Ocymum violaceum, rubensque Blitum, & Betam, incanã etiam Mentham viderimus. Vix certè de violaceo Cariophylleo cogitauerant cum prodijt. iam & vmbellas in Chatalonici Iasmini floribus expectamus, ut componendi sedulitate Florilegi liberentur. Tulipæ certè & Anemones iã & Phrygiones quoscunque, & pictores omni ex parte occuparunt, & deuicerunt.

Iam temporum quoque iniurias floribus vicimus, hyemat nunquam, vernat semper: Decembri toto Hyacinthis, Narcissis, Anemonibus, Violis, Rosis, Aurantiorum floribus impetente bruma scatent Romana viridaria; sed & Aquasparta nostra ab Vmbriæ montanæ quamuis rigentibus meditullijs missa. Ridet natura obuios niuis inspersis flocculis insurgentes ipsos niueos propellens flores, candoreque gelidos ambientibus, spirantibus, distinguens igniculis.

Tab. 6,

Ad vitæ gradum in Plantis, & ... eius ab eo qui in sentientibus, diuersitatem.

Quæ plenissima in cultu obseruatio, & penetralia ad vsque pertingens, ea nobis stirpium, quæ de vitæ gradu sunt ostendat vlterius, vt scholio quodam hic subnotemus. Animalis eam agnouimus ab eo secto trifariam, adstipulante cum pluribus Philosophis Peripato. Sui autem peculiaris generis, & ingens à Brutis ad Plantas, perfectis, perfectas, interuallum. Viuacitas à spiritu est paulò supra Interraneorum halitus promoto, superioribus radijs. Corpus vitæ motum si cum ferino comparationem subeat, Vniuersi membris, scilicet terrena cutis parte, imò aëre, & aquis integratur. Benè nimirum Anaxagoras ventrem ipsi, seu ventriculum potius à terra substrata agnoscit, & circumfusa. Vterum in conceptione dicamus, & appensione radicis quasi ab vmbilico alimentum, & deinde à perpetua quasi nutrice: sinum præterea quo semet tuto recipit aduerso cælo: matrem titulis pluribus. Hinc os est, nec vllis opus est organis, crassioribus ingerendis, concoquendis, excernendis: si purum putum chilum, cibos scilicet omnes in succum redactos, ab radicis osculis exugunt. Rectè ex Galeno Epar. quid Cardane stercora hinc expectas? potius vt Scaliger falsè à te vrinas plãtis expostulet in iudicia febriũ. Musculosa, neruosa, venosa traductio ab Epate eoq. & capite in ramos est: in vicarios inde flores, & partus. hoc vegetum animal. Excrementa, sudores, verrucæ, tubercula: vltimarũ vtpotè digestionũ: nõ crassiũ quid, aut fæculentum. Quid alia quæritas mẽbra? anne splenem quoque in his, & pulmonem? respirant ne & illæ præstant, quæ nos cum reliquis sensu præditis eiusmodi organis. Diuersis indigent instrumentis functiones diuersæ: indigebunt talibus stirpes ad functiones non suas? Ramosa illa traductio à radicis capite, & cor, & cerebrum, & viscus omne est: & membrum, & membra. transferri nõ debet Animal, nec artubus vllis permoueri, nec ita sẽtire. Quid de appetitu? Imbres terra appetit, brutum escam: medium infra hoc, supra illud, loces appetitum, qui de stirpibus dicitur, nec erraueris. Idipsum de odio, fuga, amore credideris. Sensuum modo affectiones, altioris indaginis. Tactum vult Guilandinus obscuritatem excusat nostrorũ hebetudine sensuum. stirpium ruditate. non tamen facilè vtut obscurum quis coniectare poterit, nedum cõparentem vnquam. Siquidem disiungere à sentientiũ membrorum motibus æquum minimè videri potest. Tacta retrahitur Spõgia vt superioris gradus. In planta excisa, aut percussa, quo talis innotescat conditio, motum habemus nullũ. Scimus plures ridere quã referre rusticos, arborem coram vibrata bipenne, antequã ipsum adactũ sit nutare ferrum. Cur nõ potius in nutrimenti arrhabonem affusorũ liquorum gustatus quidam, & genitalibus in operibus spirituũ conceptione, & emissione quasi venereæ lætitiæ nõnihil suspicandum, indagandum in stirpibus, pro organorum, & analogiæ modo; quod sentientibus respõdeat, citra tamen sensum. dum haudquaquam pro saporum ratione eligere, aut iucundis titillationibus in Venerem duci debent; nec voluntate, aut instinctu, sed vegeta determinatione naturæ in semen parturiant: affusum nõ quæsitum, succum cõbibant. Cõtactus similitudo ab internis quidem, in alimenti augumenti partus ipsius, & sanitatis, necnõ excretorum modo, leuiuscula profert indicia. Potiora quæ ab exterioribus, nullum ferè vestigium referunt. Quæ tactu patiuntur animalia licet infima, nunquam membrorũ abscissionibus gaudere, ac prosperiora reddi solent. In Plantis insitio facilis, grata putatio, pãpinatio opportuna, faciliora in vitã germina à resecatis radiculis, à contortis, attritis, scissis, contusis ramulis; nedum dissectis ab omnibus; & læsionem ferè omnem à sectione excludere videntur, & quemuis huiusmodi tactus dolorem, & sensum. Si quis autem eo quo diximus modo inest, is ab vstione feruentium radiorum, aut rigentis brumæ iniurijs, intrinsecus etiam peruadentibus in spirituum, & complexus perniciem, sumendus est. Nec sexus à sterili fœmina mare fœcundo, vt perperam, & præter nascendi quæ in Animalibus leges, fit; sed à diuersa, quæ ab eodem semine prosurgit prole, & maris, ac fœminæ connubijs quasi, & conuictu; vti in suis inferius ostendemus locis. Porrò diuersi in genere sumus, ea vtere analogia quã eius diuersa exigit ratio, & quæ præcipuè eam sequantur diuersitatem cape.

Vegetantis huius Animalis vita affixa est. Terræ fouentur gremio, aëris sinu, aquæ lacte, corporis partem, mundi ipsius partem habent, conuiuunt elementis, accedit tellus ipsa in membrũ, vniuersi spiritus fouent.

Constitutio inde non vna, nec facies, nec totum simul & semper; abijcere, amittere membra potest, & recuperare renouatione quadam. Contrahere sese & in radice; vel radice se abscondere, & bulbo, reliquis amissis omnibus: vel in radice, & caudice reducere, frondibus nec dolenter dimissis. Exerere, vel sese Superficie dicta tota scilicet ab radice resurgentibus omnibus: [renouatis dixeris, & renatis iterum, atque iterum] vel nouas frondes promittere, quod diuersimodè; aut eadem ferè conspectu semper perseuerare, diuersis datum, vt suis patebit locis. Omnibus certè nouella erumpunt germinatione, quæ propria.

Partes in suum ita ire totũ valent; vt in id vertantur si abscissæ à parente, magnæ Telluris parentis cõmittantur sinui, siue illum demissæ contingãt, in quo ventriculũ obtineant. Quæ seminij virtus Viuiradicis dicta efficacia, satis ostendit animam ipsam vegetam ita in qualibet parte diffusam esse; vt diuidi sine vllo reliquæ præiudicio possit, & plenitudine, ac multiplicitate longe eam, quæ in Brutis est sentientibus superare, quæ inseparabili vnitate continetur.

Alijs etiam apposita membra imò membrorum particulæ coniunxunt, & coalescunt insitione, melius que prorsus habent. Vlterius pensatur ipsa alligatio, & compositio cum mundi membris, quod abscissa etiam artubus viuere possint, diuq. illi seruari: ramuli, & fasciculi suis cum floribus diu certè vident in aqua, sed & semina proferunt, fructumq. perficiunt. Nõ rarò Lilia ab exiccatione etiam, & ab aqua semota reflorescere solent.

Admiranda in Pulegio prorsus decennium [vt ipsi obseruauimus] iam exiccato, florem bis in anno singulis solstitijs rursus aperiente, & emittente, & vitæ vis & syderum ratio: in nullo iam remanente succo, arenti penitus corpore. Nouit hoc forsan Cicero. causa alibi à nobis aperienda. Notius commoueri stisimos plantarum liquores in vasis, dum sui generis, plantæ in flores, fructusque aguntur; colore, & partibus; quinimò in commadefactis etiam, & pertinacibus maculis consentire.

Conculcata, & contusa plura in hoc agmine latius eriguntur. Hispanicum exemplo sit Chamæmelum. Triticum à Septentrionali frigore percussum miram nanciscitur à niualibus gelidis abollis, à scythicis pruinis vbertatem. Nec Taxi tantum Aquilone, & frigoribus exhilarantur; sed ea in quibusdam in seruando nexu vis adhuc tenellis à semine missis [contra quam vllis sentientium pullis permissum sit] vt gelidas etiam compressiones exuperet. Ita Tunæ nobis plantulæ vix vnciali solvlo, benèque succoso exporrecto restiterunt nocturnis brumæ iniurijs, quibus hoc anno ampliores eiusdem generis, benèque lignosæ arbores plurimum conciderunt.

Eà virtus est, vt annorum oneribus multo minus quam sentientia succumbat; siquidem longissima in multis ætas, in multis fœcunditas; vix finem, vix sterilitatem tangat. Et annosa Iliaca, Herculea, Quercus, vel vna amplum præbeat exemplum.

Vt extensio ipsa, & crescendi impetus, quæ vagandi libertati Brutorum respondere videntur; cum hæ ramis magis, magisque distendantur, ictusque telorum etiam superare contendant, surgendi spiritu indefinito. Nec in Pino tantum Abiete, ac Cupresso, Fagis, Populisq; sed & in alijs, etiam quandoq; superbientibus, vt in Aquaspartana nostra Vlmo.

Etsi ad bruta emittenda, quæ sponte prosurgere dicuntur vis particularum in connexum cõuenientium extenditur, iam plantæ, quæ infra consistunt [nec mirum] ortum duplicem, ortum multiplicem, & propagationes sortitæ sunt; tum ab illis omniparentis compulsis opere; tum à seminali virtute per illarum corpora pluribus in locis in prolem, & fœtum cum germine præsertim effusa.

Ars præterea non ita Naturæ iura in brutis in variam multiplicandis speciem miscere potest, & temporum leges præuertere, ac in his ferè ad arbitrium inque dies magis fauere videtur.

Superauerint ea propter reliquas in Natura rerum classes quascunque, varietatis, & familiarum numero. Luserit ea in his primo ferè in figuras, formosisque eas, & benè impressas ducens, picturæ in copiam luxuria simul, & licentia.

Tab.7.

Vires Plãtæ, eius cõpositione destructa

Simplicis alicuius plantæ seiunctim. Compositi. scilicet ex pluribus plantis. Quandoq. alijs etiã ex materia Medica vniuersa adiunctis.

- *Particulis cõminutione cõfusis.*
  - Peculiari plantæ in illis nexu, nil ferè aut parum immutato; vt eædem seruentur plantæ vires, ab ipsis imprimentibus.
    - Ducibus, vel Cruribus medicinæ, vt dicũt, inde primo
      - Experimento. *Hæc prima quidem, & certior quadam Præcepìo quæ & temperies, & quæ inde emanant facultates patent, nec alia illa innotescunt, quæ aliqua saltem in tanto doctrinæ fastu, & sapientiæ hodiernæ præsertim luxu diffluentibus auro serico, multicoloribus multisonisq. pompis humanæ ignorationis multo quidem latius fusa, cõfessione, occultæ dicuntur* qualitates. *Sed quãuis periculum facere periculosum sit, factis tamen aliena ope periculis vti, iucundissimum, & absq. vllo periculo; ita in hac medicina frequentissimũ est, Dioscoridis, Galeni, Recchi, & huiusmodi Scriptorũ beneficio, quos potius quam nares, aut linguã, vel peritiores Medici consulere solent: nec solum rationes, indiciaq. facultatum, & quæ inde dogmata posterius habere: sed hæc omnia periculis illis antiquis, eleganti addita ratiocinatione superstruere consueuere; dum ab his vsum, à ratione ornamenta dumtaxat disputationum sibi adsumere queunt.*
      - Ratione. *Quæ si vera esset, vel potius veram nosceremus, & nihil imponeremus nostri, primas ferret; sed non rarò, & plausum, & pulchritudinem potius habet; quam veritatem, pulchra profectò rationis est ficum in stomacho hilaritatem facere sericum dicamus, quam oculis exhibet colore, eamque aurum veratum, quam detentum marsupio.*
    - totis / partibus — varijs tẽpore loco, modisq. ope — collectis / seruatis / præparatis. Pharmacopæorum vnguẽtariorum.
    - TEMPERIES Radix Fũdamentũ Prænũcia Facultatum
      - *Huius Indicium*
        - Odor *quo saporis societate quadam cum illo quoque similia nomina cõquisiuit, potius autem pari obscuritate, & multitudine, & dicitur, & latere solet, & quòd Plãtas in floribus ferè præsignis est, reliquis autem in partibus omnibus, in eadem plãta, vt plurimum sibi similis, quod rarò in saporibus contingit. Innumeras certè potius animo designaueris res per ipsas discurrens.*
          - *Acutus* — Acutus, Acer, Aromaticus
          - *Suauis* — Virosus, teter, Asper, Dilutus, Suauis, Iocũdus, Leuior, Grauis, Putridus, fitum ref.
          - *Inodorus* — Inodorus
        - Odores saporibus proximi non confusi, nec fœtores ab illis nisi voluptas distinxerit. pleniores alios, ac diuturniores spiritus fecerit spissus, & pinguedo. Inefficaces illos ne credas, Texaxapotla moneat quæ lapides terebrat: Maru Cortusi, quod cerebrũ percutit: Cape quod in lachrymas oculos stimulat. Sarcire nutrimeto quodã spiritus, indeq. virẽs, dicant vel syncope correpti.
        - *Indicium, & arrha.* Sapor *In plerisque plãtis diuersus, in paucis tota plãta similis.*
          - *Vnus*
            - *Perceptibilis*
              - *Simplex*
                - *Calidus*
                  - *Magis partium*
                    - *Tenuium* — Acris
                    - *Crassiorum* — Amarus, Nitrosus, Salsus
                  - *Minus, & pro diuersa tenuitate, ac humiditate diuersus.* — Dulcis
                - *Frigidus*
                  - *Crassiorũ partium terrarũ* — *Magis*: Acerbus; *Minus*: Austerus, Adstringens.
                  - *Subtilium aqueaſ. partiũ, & aneps.* — Acidus
              - *Mixtus diuersẽ ex simplicibus diuersis, qualem plerumque est reperire, vt vinosus ex acido, & dulci.*
            - *Imperceptibilis ferè insipidus nobis, ad corporem*
              - *Aqueum* — *Subtilibus*: Aquisδipidus. *Crassius* — *glut.*: Humilentus; *ping.*: Oleosus
              - *Terreum* — *Non sine succo*: Adstrict.; *Aridius.*: Lignosus
          - *Plures in diuersis scilicet Plantæ partibus diuersi: sumas exempla in pomis Punice, & Citrij, corticibus inquam, carne, & nucleis.*
          - Perstãs / Mutabilis — Aetate, Maturitate, Aëre, Loco, Arte
          - Nec tamen insignes sapores insignes consequũtur plantarũ vires. Scorzonera illa mirabilis Alexipharmaca, & Cathartica Michuacanica vix quidquam sapiunt: & summa in fugo virulẽtia cibi cõsueta, & grata à specie tegitur. Lesifer ille Napellus insipidus est.
      - *Cõplexio*
        - Medica *antiquorum*
          - Caliditas / Frigiditas / Humiditas / Siccitas
            - Simplex 1 / Cõposita 2 / Cõbinata 3 / vt cal. sicc. 4 } grad. { init. / med. / fin.
            - *Varia in omnibus intensione, & remissione, effectus ratione habita.*
        - Chimica *neotericorum*
          - Sal — Cinere — Sapore
          - Sulphur — Flãma — Odore
          - Mercurius — Fumo — Colore
          - *Huic Bitumen substituit Libauius.*
  - Receptis / Appositis — varia — Cõiunctione, Penetratione, Contactu, Gestatione, quę Amuleta.
  - Siue puluere, siue liquore ducente, aut iungente, cõponente multiplici Pharmacopæi artificio, & aquæ, & ignis ope.
  - Colores qui in plantis numeras, vt inde non tingendi quidem, sed & quascunque teneas, & qualitates, & vires, quod tot esse virtutes in ipsarum qualibet, quot colores audisti, difficile sanè opus tentas difficile iudicium. Nimis enim in vnaquaq. multi. tactus pariter experimẽta nõ felicius addes. pauca hic proprius notat, & plurimum falli solet. Concoctionum, cruditatum, assationum, impuritatum rationes a coloribus, siue superficiei contrectatæ notis, deductæ in incerto habentur. Interim dum ad numerum redigere contendis, si minutius inspectare volueris cõfitearis omnino necesse erit, omnes illos in vnaquaque parte, in vnoquoque comparere corpusculo. Vnde multo commodius redieris ad quæ superius indicia, vel ex ipsis naturalibus, aut etiam significantibus figuris.
  - FACVLTAS pag. 919. & 996.
    - *Conditio in alterius corporis ingressu, & subactione partium adiunctam.*
      - Simil. — Similares / Dissimilares.
      - Consistentia — tenuis / crassa; laxa / cõstricta; lenta / friabilis; grauis / leuis
    - Qualitates posteriores à Medicis variè, primarum è complexu gradatim deductæ; distantiæ ab illis, operosique magis, minusq. effectus, ratione habita.
      - Secundæ. Emolliendi, Indur. Adstring. Contrah. Incid. Rar. Cond. Aperien. Constip. Attrah. Repers. Absterg. Exporg. cien. discut. Obstruen. Incrass. Exten. Anodina. Narcot. Caust. Sept. Emplast. Sisten. Congel. Fund. Tend. Laxan. Exasp. Len. Illin. Suppur.
      - Tertiæ. Sarcotica Conglutin. Epuloticaque Cicatr. Call. indec. Diuret. Lithonthrip. Mens. secũd. pellen. Vener. Lac verũ. Gen. Spermat. Bechica Soporifera, Roborantia. Leuig. Lubric. Colliq. Vren. Concoq.
      - Quartæ Venena Alexipharm. Cathart. Impell. Ment. alien. Amulet. Sympath. Antip. Quæ alia inferius recensione ad medicas facultates.
- *Penitiori ferè nexu immutato.* pag. 920.
- *Solutis ferè part.* pag. 921.

Solidis hæc conueſ. plãtibus, vt opus inde deducant ipsissimũ suũ sunt notat habet, in scriptos scilicet stirpiũ figuris characteres, quos figuratas superi dicunt, quãuis rideat Dodonæus, vt obnoxias ferè pluribus exceptionibus, quam Grammaticorum regulas, nec cõsensione firmatas. At indicia nõnulla facti in his esse possunt. Habet & quę prægustatione quadam nobis subministrẽt animalia, notura quæ cẽre Chelidoniũ posse ad oculos ostendentibus hirundinibus, Dictamnũ ceruos, & huiusmodi plura, vt illa, quę de Pico, & Vpupa feruntur plura, fabulam sapiant, & imposturas.

Hęc per quæsitionẽ vtitur à tẽperie & conditionibus ingressũ habens. Palatũ scilicet in halitũ particularũ receptione odores habemus, & quãuis remotissimè illos percipiãt nares non tantũ canũ, muscarũ, & vulturum [ũ & iã cadauera præsentiunt antequam fiant] sed & magnitudine lõga remotiorum, quibus expedita magis instrumẽta aperta quę via; minimè tamen discernere, propeijsque nominibus distinguere tã multas, tã remotas diuersitates valemus.

Horũ pleniorẽ gustum in proxime seq. pag. ijsmas licebit, scipsũ nimirũ in plãtis dignotionis, vnde plurimũ, & ipse dignosci possunt; quarũ ę tactũ impressę in linguã particulis attritione in liquorem ferè destructis, saporẽ dum habemus, haud parua nobis consistentia quoque pars imprimitur. Porrò ex terrena substãtia aquea humiditate mixta describi omnes solẽt, dum ad numerũ, & regulas, sed ęgre quidẽ reducũtur. Quæ à saporibus proximè pagina in altera minutius examini subijcere voluimus.

Hæc verò quæ deinde ducũtur simplicium certè potius, ratione partium ũi recipientis rei, cum in illam aduenientis, pro receptionis, connexionisq. modo habeantur, & vtrinque vel quiete, vel motu; vel cuodi, & permeandi viribus; egressu aut retentione, ablatisq. ſi ne relictis hinc inde particulis. In alio, atque alio facta conlocatione corpore remanente.

GVstato hinc stirpes omni ex parte. Prima hæc impressio, quæ & tactum quemdam habet, reliquum ostendat virium. Leiuiscula quæ per halitum præcedit fumi cuiusdam est, qui in hac quoque socium saporibus odorem facit. Simpliciores vt vides Systhemate quodam præsignauimus, obscura certè omnium multitudine. Intercapedines reple si potes; si & nomina suppetunt. Tot sapores quot cibi, si ab his petas; sed parum diximus: tot certè quot ea quæ admittuntur ad gustum. Vnicum inter liquores Vinum affatim eluserit, gustu in omnibus, & vasculis etiam singillatim; quin etiam temporibus anni, & ætatis diuerso: sed & poma, & fructus. Pyrum sume discurre eandem per familiam; per singula quæ variant. offendes sapores multos, necdum extra Pyretum. Architriclinus sanè & Coquus, plurimum ex eo apud Magnates gratiæ nancisci solent dum harmonicè sapores modulantur, gustulos omniformes componūt plures quidem multo, gratiores, sapidosque & in ollis, & in aulis magis; quam Ethicus vnquam sententias, aut doctrinas Philosophus obtulerint. A mixtione fœcundius, & proportionum in ea multifarijs rationibus in omnem excurrent numerum. Vertuntur ad inuicem inde, ac inuertuntur non intensione tantum, ac remissione vt dicunt; quibus multi consistunt; sed in alios atque alios beneque dissitos sapores.

Ad homines porrò hi, immò ora fauceṡque hominum, prima scilicet gustationis instrumenta notantur; nec illud nobis arrogemus sensus nostros tanquam trutinam ac mensuram se habere rerum omnium, neuè existimemus quæ ora non feriunt tuto interius admitti posse, pari se quoque modo inibi habitura. Occultæ siquidem in nonnullis acies, tardiores in alijs, quæ si non oris breui, longiori certè stomachi calore excitata, erumpant in impetus. Sunt quasdam in partes quæ insiliant, aditusque obtineant: quæ ab alijs repellantur quasi preclusis. Palato, orique vniuerso blanditur Saccharum, quod oculum perpungat, erodatque appositum. Fungus vel cana gula gratissimus: Napellus ori innocens; in ventrem demissi: obstruit, strangulat alius, alius destruit, multiplicibus expergefactis, concitatisque feriendi, conculcandi, comprimendi instrumentis. Diuersis nimirum in partibus conlocatio diuersa, ita receptio, indeque sensus. Plurimum quoque fecerit transitus, & viæ ratio, obuiarumque, & diutius retinentium partium. ita Asparagus & Terebinthi lachryma; longo ad vesicam dum feruntur itinere incenduntur, odorumque sumunt spiritum. Thimelææ radices initio placidæ ardorem in faucibus tandem & inextinguibilem relinquunt. Piper & Allium tuto per aluum descendunt, quæ cuti imposita rodunt in vlcus.

Diuersitas in alijs inde animantibus multo maior. Ingerunt, vorant vermes lutum; teredines ligna, lapillos Columbæ, duriora quæque Struthiocameli, venenum Animalia nonnulla: non desunt inter homines, qui glebis ipsis, qui ruderum cæmentis, qui carbonibus viuis atratis non parcant dentibus, & quod mirum magis, infima sunt animalcula, quæ amarissimum fel depascantur, vt eruditissimus, doctissimusque D. Ioan. Faber Lynceus noster animaduertit, nec nisi ventre crediderim, & voluptate magistris, saporibusq. pellicientibus.

Quod verò ab elementis deducantur id proximum quidem fuit, nec mirum si vix vllas partes obtinuerit aër, quem vel ipsi etiam Chamæleonti prorsus crediderís insipidum. Quod in receptantibus instrumentis minimè abiturus consistat in succum; quodve ex consueto assiduè ea percurrat atque peruadat; nisi quandoque ab odoratis insumptis rebus corpulentior emittatur halitus, vt quis è Violæ, ac Gelsimini confertis floribus ipsummet sibi odorem prægustare, haustuque combibere videatur. Cuiusmodi & spissatus magis ille fuerit, si moriturientem Democritum retinere cibi vice in viuis potuit; qui ex melle, vino, pane calentibus emissus, naribus quodammodo in latè fusum manducatur saporem.

Propiùs certè à conlocatis in figuras duceres particulis, nec inde admirari mutationibus, quamuis liquore in eodem aut vase contingeret; si illarum distributione, dispositione varia alius, atque alius subinde mittatur sapor. Interim secundo, & communi magis sensu ab aqueis, terreisque sapores acceperis; quæ suis compositionis, connexionisque modis, diuerso spiritu consistant, ac fundantur: in igneam ferè solutionem, in summo illo & acutissimo agantur: nequaquam aër nisi quoad laxius coagmentum interueniat.

EXerceat cratis hæc Criticos per nos licebit, quam ad Medicorum lancem ipsorum bona digessimus fide: Galeni inquam, Auicennæ, Recchi, & nuperorum, vt primis in ea notatum litteris vides. Incerta in ea nonnulla, ne dixerim plura: Abscissa penitus quæ in qualitatibus extrema, siue apices mauis, vt margine à nobis physicè addito est indicatum. An vt ad humanum corpus cuncta retulerint, quod medio quodammodo se habere videatur? Ipsa verò multo magis mutilata humiditas, vel malè concepta potius, cuius vocabulo non aliud quidquam præter vnam madefactionem intelligere videntur; ad eam dumtaxat partem quæ liquoris est, & cum scholasticis quidem omnibus ferè redigentes. quod forsan in ignis gratiam factum, qui cum tenuitate prorsus iungitur. Plures hic areolæ nõ autem in Naturæ vacauerint officinis, quippe vlterius replere poteris, quæ exempla habent; si in votis fuerit affatim folium in mappã distendere, quæ verò prorsus carent nequaquam in chartaceis erit, implere vt queas: perquirentibus autẽ secus euenerit, in naturæ libris, in quibus, & luculentiùs & alia forsan dispositione, ac trutina.

Medicorum instrumenta ad Mathematicam & Oeconomicam amussim non sunt; referunt potius eam quæ in monetis diuersorum Regnorum & Principum, in mensuræ, ac ponderum rationibus; quantitatis, signi, reique differentia obseruatur. Nutant certè gradus, nec tantum ad duos vsque lubricè excurritur; sed ab ascensione ad ea quæ contraria existimantur descensus fit, & minutius nihilominus ad gradulos vsque maiorum scilicet sectiunculas, non secus partiti sunt; ac si inprimis illis exploratissima res esset. Cæli, Solique patrij ratio in Scylla, Aro, & Helleboro, & huiusmodi in culpa erit: quandoque heterogenei corporis, vt Bedoar Citrium, Pepo. Sed in Opio concors à ratione exorbitauerit plurium census, quod frigidum amarore, rodendique vi reclamantibus, æstimatum est vsquequaque. At exiccati vsti recentis non parum habenda ratio, vt in Coriandro, Papyro, Arundine: membrorum inde, in quibus vis exeratur, nam quæ de actu, & potentia distinguũtur, logica credamus potius quam naturalia. Piper in manu detentum non calefacit; vritur vt diximus à Sacharo oculus: quæ ardet, quæ intus vrit aqua frigida etiam sentitur, & madida: spirituum bene percitorum spissa in aqueo liquore non deest phalanx. Frigefaciunt calida, quæ aperiendo extrahũt, & quæ indurata relinquũt. Calefaciunt frigida, quæ occludendo ignẽ adusque cõprimũt. Cõsideranda quæ impetãtur corpora, & quo tempore, ac modo recipiant.

Turbant rem omnem Caphura, Vitriolum, Halinitrum. dicas frigida quæ caustica rodant, vrant, in ignem, in halitus abeant: dicas calida quæ perfrigerent in glaciẽ vsque, quæ acescant, quæ sitim sedent. Peius autem Hydrargyrum grauissimum illud, & cacumina petens; quod in sublimi & in præcipiti agatur; quod aëreum vel Arist. dicatur; quod frigidissimum vrat, & igne statim absumatur. Pessimè Acetũ ne è domo discedas, siccũ illud, quod tamen liquidum; quod aqueum; quod subtile, & stringens: acidum, frigidum, & ignea acrimonia ad summum vsque mordicans, pertingens cerebri verticem: quod tamen è calido Vino. sed & satis Vinum ipsum confuderit, si ab Asprinio, Pissiarello, Albano, Vrbiuetano, ad Græcum, Maluaticũ, & Scipacapilli Neapolitanum, à rigido scilicet ad igneum; & per media processeris. Rem omnem in eodem habeas dolio. dulce temperatũ, veterascens tibi calidũ erit; acescens frigidum, ad vltimũ perueniens acerrimũ calidissimũ.

Ad hominis tactũ Rana, Lacerta frigidæ sunt, quæ vitam in calore habent. Violento igne aurum in liquorem fusum manet, inde non frigore vllo opus est, vt gelascat. tantillum minue concrescet medio, beneque adhuc in ardenti camino: argentum itidem medio in examine, quamuis nec minuas. Solis calor marinum durauerit salem, fuderit ignis calor duratum; quæ ab eodem opposita. Vin' tuis credere manibus? Aquam ad abluendum modicè calefactam in Vmbria nostra rigentibus brumis infundebant famuli, dextera hæc quæ scribit, & scripserat, algebat nuda percurrens chartam; sinistra pectus fouebat, fouebaturq. tepore. ad hanc [ab opere semotis] frigida, ad illam calens accessit aqua, quæ media erat, quæ eadem, eodemque à vase & foco. distinguerene opus erat, eandem qualitatem in dexteram, atque sinistram, vel potius sensum, aut rationem qualitatis?

Quid igitur de qualitatibus? fiunt, inuertuntur, mutantur cum saporibus; nec à calore distitum frigus, summum, summo. Radices quærendæ sunt, quæ plurimum absconditæ: cognoscendus quomodo vnicus, & inexhaustus caloris fons Sol: quid, & vnde frigus, cur decretum illud cognitum quo à natura opere arcetur; reliquum arcanæ ipsius non aperuerit naturæ. an cum illo pariter ab ingressu contemplantes exclusi? Perpendendum quid absolutè, quid aliorum respectu decernatur. quid res ipsa considerata, quid dum in alia agit, habeat qualitatis. Quis influens, quis proprius calor; quis naturalis, an aliquis præter naturam; quis cælestis, an pulchrior, nobilior tantum: qui potius receptionum modi, tum à mittente, tum missis partibus; harum densitate, impetu, turbis, figuris; ante, vel ab ingressu, exituque, & cõclusionibus; non tamen huius loci & anguli. boni consule, quæ cum Botanicis interim pensitauimus, & quæ ipsi leuiter subindicasse voluimus.

Sapores, quibus scilicet Plantæ tibi sapiant, tu illas plurimum sapias.

Act. *Act.*

ACRIS

Ex Aqua, & Terra, tenuissimæ particulæ.

seu Acutus, cal. sic. imò igneus subtilissimo sale terreis in feruidã, atque vrentem concitationẽ vnito, vehementer citoq. agit, penetrat, aperit, à lõginquo attrahit, incidit, separat, rodit, attenuat, calfacit, imò vrit & inflãmat, resoluit, discutit, farctu liberat, excoriat, vlcerat, crustã facit, perrumpit, molesteq. incitare ad expurgationem, & perpurgationem quoquouersum valet. Summam ad vsque siccitatem, & calorem, sed varijs gradibus promouent, prout tenuior, aut crassior, & diuersæ corpulentiæ materia accenditur. est in

Ipsissimã prope ignis aciem ad persoluendum cõcitatæ.

var. — ten.

tenuioribus præsertim Diureticis — crassiusculis causticis

Intensior in siccioribus. Pipere Euphorbio. Chilli, Anchos — Remissior in humido aqueo aliquantulum persusis Allio, Cepis, Porro, Nasturtio, Sinapi, vnde & arte per aquam temperari solet, si bis, terve eo fiat decoctio. — Ranunculo. Chamelea. Clematide. Thapsia.

in tenuissimo soluendo
— in tenui, & acuto —
ancipites
exertendo — incidendo
— in corpore actiuo —

AMARVS

Terra vsta.

Trislis, Naturæ viuentium aduersus, gustu linguam diuellit: constare dicitur terreis combustis partibus, crassiusculis quibusdã, alijs verò subtilibus, vnde calidum habeas, & forti coagulatione frigoris ope, ancipiti, & falsa ratione isillum tam in calidis, quam in frigidis, tam in leuibus; quam in grauibus comperimus, nec Opij, & fructum ante maturationem frigiditas in confesso esse pariter possit. Chilpanxochitl, Eloquiltic, Olcacatzan, & aliæ Recho, & frigida, & amaræ sunt. aquea potius quam terrea Colocynthis est. Ineptum nutritioni solum omnes fatentur, aperire plures scribunt, ita vt orificia venarum reseret, hæmorrhagiam, & sitim excitet, sanguinem fluere faciens. tenuare, incidere, mordere, exasperare, abstergere, liquare, attrahere; minus tamen vehementer adurere & siccare, & consumere, putredini tamen resistere, superuacuos humores absorbendo, & dulcedini aduersando: calidum tamen & siccum ad secundum vsque gr. volunt. notatur in

Crassiusculè sc. terra in ignem vsque adustione ad subuertendũ mota.

mat. crass.

Absinthio, Ciuipacli, Yepatli, Centaurio min., Aristolochia, Amygdalis amaris, & rancidis, Fructibus immaturis. — Colocynthide quę inde in sacris pag. mors in olla. — Melle Sardo antiquo. Opio. Aloë.

ACIDVS

Aqua ignita.

Anceps, & qui nõ parũ contrarijs qualitat. indeq. facultatũ æstimationib. Medicos angat. Nobilis Vitriolo controuerso. Nobilior crassiuscula apud vulgares Philosophos caloris, & frigoris obscuritate. Frig. & siccũ dicũt ad 2. vsq. partib. subtiliss. substantiæ aquosæ indigestæ cõstituunt. quasi indigesta humida nõ sit aqua, nec calida si aquosa subtilitas. quasi indigestio igniculos addere possit citra calorẽ. Inde gustũ ferit, nauf. tollit, appetit. citat, penetrat, mordicat, rodit absq. calore, pariter densare, repercutere dicitur, quod frigidũ est apud Medicos, nec solũ; sed & aperire, abstergere, exasperare, attenuare, farctu liberare, perpurgare. Alij interim nõ soluere, nec dissipare quod substãtia, frigiditas obsistit; imò alte subeuntis frigoris beneficio fluxiones sistere. Mundare omnibus & incidere eatenus vt rodat, & penetrãdo sæpe in cõstipationis refrigeria sedare, & sãguinis eruptiones siccitate validaq. putred. resistere, à calore denique, calceq. ipsæ fieri, sed frigido finiri. Colligamus & vrere & perfrigerare; siccare quamuis ab humore. Vel potius ignis esse & aquæ; caloris & frigoris, contrariorum omnium, vt facilè dubites an à se quoque differat. est autem in

Tenuissima. scilicet aqua in ignem vique ad incidẽdũ percita cũ halitu terreo.

Ozalide Oxy, Tomatl, Omphacio, Berberi, Oxygeranio Mexic. — medio quodã modo in Limonum & Citrij succo — sed Aceti ipsius ad ignem accedit, & acris affinitatẽ, ob putredinẽ dicũt, ita facilem transitum a frigore ad feruorẽ; ab aqua ad ignẽ faciunt, nec tamen agnoscunt.

Nitrosus.

abest pinguedo. adest grauitas.

Terra spiritib⁹ cõpulsa.

Med. inter salf. & amar. hoc imbecillior, illo intẽsior dicitur: sed cum vox tantum ap. Medicos crassa remaneat, in miserato iam Nitro, nullibi ferè exposito, nil mirũ si eius sapor obscurus pariter sit. Salsamus tamẽ colligitur, & quod affertur tarũ ad indicationẽ potius, quã vsum à Physiolog. pro legitimo Nitro, quodve Halinitri nomine a nuperis substituitur, potius eius vehementi falso adstrictionem exerit, quã amarorem: quisqs eũ extra salis familiã haudquaquã ierit. aluũ mouere, renes abstergere notatur. in

ad mordicãdũ & corrodẽdũ

Nitro Arab. Baurach, Helxine Blito, Beta Brassica.

SALSVS.

Cal. sic. ad 2. gr. notis, terres. mixt⁹, varius, nõ igneus, ex adustione terrestriũ dicitur in mari, & cũ siccis, amarisq. aquosã permiscetur. angulos certè exerit, sed proximos rectis, hisce aperire potis est, incidere, mordicare, exasperare, abstergere, mundare, cõturbare, ad expulsionẽ pũgere, expurgare, ventriculum subuertere, sitim mouere, pariter siccare, humores ebibẽdo obstruere, aggregare, densare, roborare, constringere, contrahere, obscura adstringendi, vi condiẽdo seruare, prout dispositis partibus applicari contigerit. in

— rodendo

Kali Salsola, Salifica Rauennatũ & maricolis, & in Ciceris tãtũ folijs obseruatur, cũ acerbo in Robẽ præsertim cort. fructus.

DVLCIS.

Cal. citra vstionem, & cum humore tẽperatus, & siccitatis modo; ad primũ aiunt, gratæ scilicet salsedinis initiũ crassiusculis parumper in igniculos motis partibus. Solus nutritionẽ facit, coquit, & anodynus digerit, rarefacit, æquat, matura reddit, lenit, laxat, lauat, & quia citius rapitur. replet & hepar, & lienem obstruit. Numquam frigidum faciunt, nisi parum dulce, & nimis aquosum. sese magis, minusq. exerit. in

Glycirrhiza. Cypero esculento. Polypodio. Tzonpelicxihuitl. Fructibus plerisque, præsertim Palmæ Ficus. — Melle. Manna. Sacchard.

Vis amica — nutriens conueniens.

Vis corrosiua. — mas. — Terraquea cum spiritu temperatæ partes. — med.

ACERBVS.

striugendo—

mat. crass.

Ponticus linguam contrahit, & inæqualiter exiccando exasperat, densat, coarctat, incrassat, frigidus, terreus magis in

Cornis. Castaneis syluestribus. Rhoe. Cupressi nuc. Copalxocbotl. Mixquitl. Sorbis. Galla Malicorio.

Austerus.

Stipticus, subacerbus, minus frigidus, & siccus, exasperat minus, linguam moderatè constringit, sistit, ac roborat, aqueus magis in

Terra spiritu cõmota.

Pyris, Cornis, Vuis, Mespilis, Prunis } immaturis.

Refrigerant, resiccant, ad tertium gradum vsque, vt notant, adstringunt, repellunt, concrassant, externam superficiem condensant, corrugant. claudunt, indurant, sensim qualitatem deponunt, simulq. à Scriptoribus non raro confundi solent.

Vis alexipharmaca. — ad cõprehẽdendũ

Adstringens.

sicc. crass.

Austerus imbecillior. remissum dicunt, vt Cydonij mali. & Polygoni Rosæ, & Hyoscyami quibusdam.

mat. med.

Med. *Med.*

OLEOSVS.

Aqua in aereũ clarata coagmẽta.

Pinguis, vnctuosus, temperatus, ab humido, aëreo, & moderato calore: aqueum alij admittunt. Tardus & imbecillis, oblinit gustus instrumenta. Agendo humectat, lenit, mollit, laxat, obstruit, flatus, & nauseas excitat, obscura quadam & remissa dulcedine, & substantiæ mediocri modo. in

Oleis, & quæ huiusmodi sunt succis, & in Malua, & Althæa, & congeneribus, quæ ad Humilentum accedunt.

Pinguis relaxãdo.

— in liquore —
— sese insinuante — sese insinuante —
sese apponente.

AQVINSIPIDVS.

Ab aqua diffluente, nullius ferè terrenæ siccitatis participe, crudo, vagoq. cõsistit succo, vnde refrigerat quidem, sed multo magis humectat à 2. ad 3. grad. dicunt. addamus tamẽ, si vel in corpore, vel extra corpus nostrũ inuersione facta, acorẽ cõtraxerit, quo maximè incendet ad Medicorum admirationem vsque. in

Mucidus & cuosus madefaciendo.

Aqueã diffundẽdũ effluens.

Cucurbita. Anguria. Cucumere. Omimextli. — Quinimo aqua ipsa, quæ aliorum subterraneorum venis caret, quæ simplicior fluit.

Pass. *Pass.*

LIGNITERREVS.

Terra absq. spiritu depressa prorsus terrea.

Crassior, hæc prorsus terrea, & iners saporũ fæx, posthaberi quidem potuit, at non prætermitti. sapit certè animantibus nonnullis, & caloris & spiritus & humoris non dicam nihil habere, sed quod minimũ haberi potest. Chymici caput mortuum norũt. In lignis, terrisque, quæ metallicis venis. præsertim carent, arentibusque, & exuccis magis corporibus.

mat. crass. — Emortuo superponendo.

HVMILENTVS.

Crassa, lentaque materia aquea scilicet, in qua terra ipsa bene quidem diducta corpulentiam fecerit, humida, gustum minimè afficit, Dulci crassior, crudaq. magis. Emplastica infarcire meatus, disiecta conglutinare, exasperata lenire, incrassare potis est. In Tragacanthina lachryma cremoribus, Amyli tuscults, in aquosum glutinũ corporatis, Viscidis diductis pulticulis, & mucilaginosis dictis. Pomorum aureorum pulpa.

mat. crass. — frig. obic.

Aqua ad Terram depressa ipsi scilicet Terræ bene in torpidum liquorem subacta.

— in corpore obtuso —

ADOREVS.

Nec inter sapores amplior, vbiq. additur magis, aut amicus. Abscedit a dulcedine, quod pigra vix sentiatur materia, ea tamẽ crassiuscula, sed bene temperata ad terreã æque subactã siccitatem, quę facillimè patiatur, & in corpus recipi, & inuescat, simulq. solidescere. Omnis hic non Farris tantum, sed farinæ sapor, vnde & panis, & victus. Infrugũ granis omnibus, Aquatici Tribuli nucleo exiccato, & reliquis ferè in panificiis asciitis dignoscitur.

Receptibilis imponẽdo.

Terreã aquis spiritibus sedatis, præsignis nõ sine adiunctis succis.

mater. aqual.

Tab. 7.

Qualitas — Passio, LVX — actio, Motus, Ignis.

Quanti-qualitas

	Imminutio.				Compositio.				
Paruitas.		Humidum.				Siccum.			Magnitudo
Ratione	Tenue.		Peruium.	Liquidum.	Molle.	Cedens.	Ductile.	Durum.	Lapis.
		Soluitur.	Percurritur.	Humectat.	Lentum reddit.	Parũ obsecundat.	Siccat	Resistit	
		Diducitur.	Nil obstat.	Lubricũ reddit.	Conglutinat.			Arefacit.	

Ratione occupationis spacij. mutationis loci.

Soluit. Vrit. Percurrit, Penetrat.

Totum hic ex compositione corporum, siue motu, siue sedata distinctione, & apertione, quæ vel in petat, vel tranſmittat magis, minusque; aut in solutum, siue compactum, concurrat, vel conueniat.

Quæ affecta continentur partes, & inuasione, vel inũdatione potius, omnẽ suffocãt excitationem.	Occludunt quæ, & qua si dilutione quadã humore insinuato, ob tundunt, iã guidosq., & onustos spiritus reddunt.	Leni, quæ irroratione motus téperãt, & acriores in solutionẽ particulas in aere, vin erunt, duritiéq. ab arido relaxant.	Interposita, quæ vias tuo co inducto leniunt, lubricasq. partes, reddunt.	*Medijs, quæ perfidæ partibus, vt tractari æquè possint congruentia.*	In humores, quæ imbuẽtes, alijs, in firmiorẽ complexum adiunguntur.	Vlterius, quæ impactæ, suo reliquas succo adstringunt, & colligant.	Cõfertæ, quæ magis cohærere, strictiusque interponi possint, & succum exprimere, pluri mumque haurire.	Siccius, densusq. quæ imprimi, & opprimere, inq. cõpactum resistere. Sunt qui hunc rõ admittant, nisi cũ vsione.	Physica.

Hos Matthiolus cum alijs pluribus non agnoscit gradus.

Aquoso vltimo, excedẽte gradu, medijs, initijs liquoris. Siccant aliquantulũ, manifestius, strictius iã, vltimo.

Calidum. Concitatio											
Ingressum habens motum facit, partesque hinc inde dissipat, & recte apponendos motas ritè collocat, dum modũ ad æquitatem habet, vt deinceps.	Calefacit. Digerit. Maturat.	Subtiliat. Aperit. Rarefacit.	Nausea. Caloris, vt ignis aquæ venenosæ extinctio	Flatus. Oppilatio. Occlusæ actiones. Pigrities. Languor.	Motus membr. imbecil. reddit. Sang. & spiritus crassit. Acrim. humorũ obtusa...	Lenitio. Lubricatio.	Temp. *Aequa distributio.*	Firmior, & vegetior in corpore conditio.	Colligatio. Adstrictio.	Cõstrictio meatuum. Transit. & excret. impedim. Expressio succi e corpore. Tabefactio	Humoris absumptio. Interceptio. suffocatio. Mors.
			Cucumeraceorum succus N.		Elitum. Violæ. Lens pal.	Maluæ. Insytũ Cicorij flores N.		Verbascũ. Brassica. Beta.	Cassutha. Amurca. Verbena.	Piper. Acacia. Sabina.	Sinapi. Nasturtiũ. Isatis sat.

Absoluta. Medica.

					4	3	2	1	Grad.	1	2	3	4
E feruido impetu, cõflictus concitatior, qui varie dispellat, accendat, destruat.	Calefac. pe. percip. lignic. init. manif. effic. vehem. mira sum vi.	Inflam. Rubef. cauter. ad bul. vel pustul. Cõtũp. mortif. Attractio. Acuitas.	Ololiuhqui Thapsia Euphorbiũ	4					Calor cum (Humore — Siccitate)		Assa A	Chilli Xochinacaztli	Allium O Coapatcis R Caaiga R Ammi G
A cõmotione agmen & turba, quæ discurrat diffundatur digeratur ad feruorem vsque.		Inflammat col. liq. in sud. Attractio mod. Mordic. incis. Matur. coctio.	Asarum Tomahuatlacopatlis Anitum	3		Pinei par ut A; Coccum; ertula Camp. I; Satyrum I	Nux Ind. I	Lentiscus A; Lingua avis A		Fœnicul. Nerĩũ G	Amomum G Dictamnũ Cret. G Cinnamomum G	Acorus G Copallis R Molle R Ammi G	Hauseru arbor A
Partium in tenuita tem diductio & cõmotio.		Meat. aper. ablata obstruct. Rarefactio. Attenuatio.	Hoaxacan Apium Ezpatlis	2		Ex oleis plures; Buglossum.	Tlaquahuitl lepatlis; Chrysolachanũ.	Horminũ A; Phistiçũ A; Gezar A		Artemisia Ocymũ G	Anethum Balsamũ G Coanere pillis R	Iocs Chamæpythis	
Prima quæ iã ex penetratione partiũ excitatio ad motus expeditiores.		Innati humani caloris adauctio.	Chamæmel. Tussillago Tlaelpatlis	1				Saccharũ; Orchis A; Kusele A	Pinei; Lini semẽ; Halimus; Lens; Faba G; Frumentũ A	Anthemis G Quauhxiloti R	Nardus G Eruum G Agaricus G	Absinthiũ Pentaphyllum G	
Motiones, quæ naturæ congruunt obseruata; motus quieti attemperatus.	Refrigerant parum euidenter, vehementer calorem extinguunt omnis.	Temp. R	*Sedatio partium*	Grad.	Humorẽ cum Calore	Granũ Harem. A; Carduus Acfat. A; Chantzolli R; Hucipochotl R; Coacamachalli R; Cocoztamatl R	Eryngiũ G; Cassia fistula A; Atractilis G; Glycirrhiza G; Lentiscus nostras G		Lingua bouis A; Cozolmecatl R; Cera G; Propolis A; Meisce A	Asparagus G; Trichomanes G; Adianthũ G; Sesamũ G; Bahelenti sim. A; Lotus sat. G; Quauhtlepatlis R	Aphaca G; Lyciũ G; Gẽbus Rosç ipes A; Mastix G	cum Calore — cum Frigore	Siccitas
					Humorẽ cum Frigore	Cacauatl R; Coatlis Nephrit. R	Sebesten A						
Primo, quæ interposita, quietis initia faciant.		Inn. cal. diminutio. Modica per tẽporẽ refrigeratio, magisq. deinceps.	Atriplex Myrtus Parietaria	1	Mala diuersa I	Atlanopilin R	Malus A; Helxine; Hieracia	Auricula muris A; Spinacia A	Iuiubæ A; Tragacantha G; Pulicaria	Amylum A Hordeum A	Myrobalani A Glans A	Milium Platanus A	Corallium I
Vlterius cum firment, ac spissent.		Eiusdem caloris obtusio. Incrassatio.	Teuxochitl Psyllium Lactuca	2	Aqua diuersa I	Pruna A; Tune R	Cucumis satiuus; Potamogetum	Persica A		Coronopus I Platine I	Hippuris A Alga.	Mizquitl Khus A	Cornus I Pyra I
Ita repleant, vt succũ expellãt, & occlusis meatib. distributionẽ prohibeant.		Meat. coarct. occl. oppil. prohib. distribut. Expressio nãli succi. stupefac. sensuũ ad plũbeum colorẽ.	Mala insana Mala Aurea N. Mãdragora	3		Solan. somnif.; Papau. satiu. G	Portulaca. Fungi A		cum Humore — cum Siccitate	Sedum Solan. hort.	Achioti R	Ribes A Hyoscyamus A	
Cõstipent plene, densarẽt ad congulationẽ vsque.		Cõgel. mortific. interfectio venenum.	Stramoniũ Meconium Papauer.	4	Cicuta Dorichniũ G	Fungi G			Frigus.				Opium A

Moti-qualitas: Calidum. Concitatio — Frigidum. Constipatio. Glacies. Quies torp.

Infrigidat, digestionem impedit, compingit, inspissat.

Physica pensatione Medica absoluta. Complexa. Complexa.

Tab. 7.

Digitized by

Particularis comminutione confusis

Scholasticū certè est vt quæras, an Formæ vel materiæ sit, quod inde aduersarium, vel amicum habetur. Nec facile certè dijudicauerit quispiam; cui prius disiunctim eas attrectare, & commodius quidem non licuerit. Meo interim cōsilio ita composueris tutius, nec importunè; vt formatæ materiæ, ab hac scilicet vel illa planta tibi petas, & a partium nexu rem habeas; qui adapplicari alijs corporibus diuersimode possit. Vnde & momenta perpendas medicaminum. Certè in Reccho nostro, vt saporis in Tzonpelicxihuitl odoris in Texaxapotla ita virium pōdus in Cozolmecatl habes, quæ potius quam materiam, quam formam ad opus, ad solidam contemplationem pensitanda.

FACVLTAS

- SALVBRIS
  - Alimentosa
    - Al tilis
      - hinc — Nutriētia
        - & quę cumque venire solent in cibum
          - bene / male
          - Euchyma / Cacochyma
          - cito / tarde
          - multum / parū
          - tenui / medio / crasso — succo
          - facilia / difficilia — concoctu
        - succosa / flatuosa — diuersarum qualitatum — toto vt Olera / partibus vt Legumina
        - *In his præparatio, modus, ignis, quantitas, commistio, dispositio vtrinque plurimum fecerit.*
      - Brutorum, *vt folia pleraque Prata, Fænum, Palea.*
      - Communia *vt semina plura, & ex illis præcipuè quæ crassiori pericarpio, aut nucleo pingui, & carnoso prædita: carnosæ quoque radices.*
      - *Sunt quæ peculiaria membra nutrire dicantur, vt Cicera pulmones, nec absonum de reliquis etiam, si diuersa membra sua quæque similia expetere existimare debemus; quamuis hæc minus nobis nota, aut obseruata.*
      - Hominum, *hic Frumenta, Fruges, Fructus, frumentibus nobis dicta, primas tenent; præsertim Poma, Nuclei, vescaque semina; inde olera ab alendo, si alus, & alum: vel si manis ab olla: inde condimenta, & huiusmodi. Condita Prata videt Plautus, & quas herbas pecudes non edunt, homines edunt. Sed Ammianus Poeta apud Græcos mactatum hortum, plenius ad cœnam concelebrantis, veritus tandem ne & ipsum fœnum apponeretur, & conuiuas cum existimaret a Faba aufugit: amplissima enim herbacea conuiuia.*

    Vnicū aurea ętate e stirpibus deumptum alimētū vnicū Pythagoræ, & sectatoribus notatū, sed & vbiuis tēporū, & locorum, quid supra panē quid supra vinū? nonne é Plantis hæc, & pluribus si Panis e Tritico frugibus leguminibus, glādibus Castaneis, Aquatico Tribulo; sed & radicibus, & alijs: Vinum e Vite Palmis, Pomis Lupulo frugibus ipsis alijsq.

    - — Alimenta medicamentosa / — Medicamenta alimentosa
      - magis / minus
      - totis / partibus
      - simplicibus / cōpositis
      - nutriunt / alterant — *Omnes ferè plantæ. Sunt enim medicatæ omnes: & venenata si nō aliqua sui parte hominē nutriunt, certè animalibus alijs in cibum venire posse non negauerim.*
  - Medica
    - *Aromata *hic medio sapore, odore, ac spiritu inter plantas velut gemmæ inter lapides præcellunt, quæ & medicamenta, & cibos locum inter habentes condiunt, corrigunt, dirigunt, ducunt, peculiaria quoque membra singillatim respicere videntur.*
    - *Immutans* Alterans *dicta, vt Hordeum refrigerans Zarza exiccans, humectans Cucurbita, calefacientia tā multa. Pæonia caput præcipuè roborans, fumos noxios dissipans; & alia, quæ peculiaribus fauent membris, vt Mentha ventriculo, Capparis spleni, Eupatorium iecori, cordi Crocus, Chamæpytis articulis, Betonica capiti, Hyssopus pectori, Artemisia vtero.*
    - |Cathartica. *Purgantia seu euacuātia, quæ nec peculiaribus ita humoribus trahendis tuto destinata, ipsorumq. limitibus finitas, sicut nec ipsos numero & finitionibus comprehensos omni ex parte facilè crediderim. Pariter non obscurè, & occulta, vt aiunt qualitate omnia; sed plura manifesta vi Naturam intrinsecus quoquouersum quasi aciculis perpungere, & pruritare, inde humores acrimonia impellente in expurgationem elicere, vnde prout medio ad nos modo se habere videntur, ita viribus amica; odore, sapore, ipsaq. agendi molestia, aduersa naturæ dignoscuntur. Vnde cauendum maximè ne modum excedant, & vim effrenatius inferant. Niger Helleborus, quod Virus ab atro nomen obtinuit, venenatum prorsus ob vehementiā apud Hispanos, conuulsiones excitat, & languores. Mitiora, quæ partes solummodo peculiares stimulāt, superioribus accedunt. Sicula Scylla non parū descendit.*
      - in fluorem agens
      - per se / per accidens
      - e toto / e partibus
      - Errhina Apophlegmatismi à parte infixum telum
      - Per deiectionē / Per vomitum / Per vrinam / Per sudorem
      - Menstrua
      - Sputū mucos
      - Vno vel pluribus
    - Deleterica. *venenata, vitæ inimica, quæ summa frigiditate, vel summa caliditate, vel potius occulta itidem cerebri nostri qualitate, agere dicuntur, quibus potius omnibus crediderim; namq; veneni opus destructio est, scilicet penitissima partium diuisio, & signati nexus dissolutio; hæc à summa concitatione quæ caloris est, hoc a summa constipatione, quæ frigus, prouenire poterit, & pluribus occultum, & dici, & esse. Septica verò illa, quæ putrefaciunt dicuntur, in quibus multifecam vim facilè dixeris. Sunt quæ peculiaribus membris obsunt, quamuis alijs prodesse possint, Mezereū Iecori, Aloës hæmorrhoidibus, Eruum renibus, & vesicæ, Hyoscyamus capiti.*
    - Bezoartica *in oppositum ad hæc accensent, quæ vitæ amica venenis obstent, ac destruentibus; siue hæc simplicia, siue composita e multis addente semper conseruationis desiderio, copijs quasi in venenatos hostes conscriptis, auxiliaribusq. vndiq. vel innumeram conquisitis, in quibus siue apertis, siue reconditis, primæ qualitates haudquaquam satisfacere videntur; nec enim æqua temperies, quæ extremis obstare videtur satis esse potest, quæ ad nutriendum potius apta videatur; sed magis quæ æquam illam in nobis tueantur, aut reddant, & à contrarijs liberent quoquomodo; & quæ aduersa queq. siue iniectis sedare compedibus, siue protinus extrudere, viribusq. atterere, vel forti conclusione valeant.*
- Cōuenientia
  - Sexui
  - Aetati
  - Complexioni
  - Membris
  - Tempori
  - Loco
- Electio Notæ melioris
- Modus
- Dosis officinarum
- Cautio
- Correctio
- Remedia
- NOXIA
- Exitialis

— Media quadam, minusq. violē ta mutatione, per

- Presſionē, macerationē, quæ ab arte citra, vel vltra ignis adiumenta, hinc
  - Succi
    - recentes
    - concreti
  - Vina sang. terra
  - Olea
- Minus pure
  - Cereuisia Germanorum
  - Syceræ an liquorū Hebr.
  - Cia Sinensium
  - Cahue Persarum
  - Cremores diuersi
- Natura lē spontaneā, vel prouocatā eliquationē, hinc
  - Mel
  - Manna
  - Saccharum ex omnibus præcipuè
    - Floribus
    - Arūdine
    - Ceratia
    - Mell
    - Musa
    - Fraxino
    - Orno
  - Cera
  - Resinę
  - Gummata lachrymæ dictæ.

in cibos potionesq. Medelas Lautitias artium plurimū ſæpius coquit aqua, vino, oleo, melle, diuersis succis Ars, quæ in nostra cōmoda disponit.

Penitiori ferè nexu immutata pag. sequenti.

Seq. 920.

Tab. 7.

Acqua ad Brutorum congementum

& compagem nostram cōpositione, partibus in temperatum, in similem statū, superatā inde dulcedinis mixturam dispositis; quæ insumi, quæ appeti cū nostris possint

A similitudine, quæ nostra parumper recedut, & multo cū nutrimento aliquantulum immutant.

Ad similitudinem quæ nostrā aliquantulū accedunt, & aliquo cum nutrimento multum immutant.

*Spiritibus quæ abundant indeq. facilius ingrediuntur, imprimuntur, permiscentur, citiusq. & efficacius agunt.

Quæ ita quidē dissimilia sunt, vt inter nostras partes interiecta, earum collocationem aliquantulum cōmutare valeant, & confirmare, hinc mēbrorū diuersis constitutionibus, bene disponēdis, formādisq. alia, atque alia apta sunt: hinc composita, quę diuersa, & quæ vniuersim roborant multi nominis, ac cogitationis. Quibus iā numerus deesse prorsus videtur. Cōgessit Mesues: ipsissimum nuperi Pharmacopæis Antidotarijs, & Medicis, & Chymicis.

|Hæc acie nō carent, quæ penetrationem habeant, & ab ingressu secum ducendi per mutas, naturæ graues, partes, in succum actas possint quæ verò vis pro ingrediēdi, & pungendi modis diuersos humores è corpore propellant, & vulgatum quidem duci.

Bilem, Rhabarbaro, Aloë,
Pituitam, Turpeto Agarico,
Atram Bilem Veratris
Sanguinem ignota Galenica illa, & tuo quibusdā, aut potius omnibus, vel nullis.

Potius & mixtos, & diuersos, & nondum affatim, aut distinctos, aut nominibus donatos, discreueris per membra humores, & per Pharmaca ipsa, quæ diuersos singillatim nec forsan numero comprehensos, & agant, & agitent. Res plena, & periculi, & salubritatis.

Acutissimi in his mucrones, immo multifecæ nouaculæ; nec quæ vndequaque secta, infarciant, complicentq. desūt ipsa quo proruūt furore, hinc veneficia, lurida illa Aconita, Taxica à Taxo, & Fungi peior multo pernicies, quæ dolose gulam extra, intraq. aggreditur, nec nomina id tacent.

Et contra Mexipharmaca illa quæ occurrunt, siue simplicia, Coanenepilli, Coccum Maldiuæ, Gentiana, Napum; siue composita, vt Theriaca, Mitridatium, & nostrū Lynceorum Alexipharmacum, Antidotaque alia, quæ siue torpentem oneribus naturā liberent, & vniuersim roborent, & ad insurgendum, & expellendum quidquid morbosum, ac inimicum moueāt; siue spiritus addant, eisque vniant, partes adstringendi moderata vi firment; vel glutino quodam obducto quosuis aditus hostilibus occludant; aut crassioribus interpositis excipiēdo cassos reddant, vel inanes; vel potius his compescāt restinctio opportunis succis igneo furore; aut pluribus simul obsistant.

Vires destructæ Plantæ

Particulis comminutione confusis

- Penitiori ferè nexu, opere vario immutato, & magis minusq. perturbato.
  - Putrefactione naturali fere ad
    - Noua vegetantia inferioris gradus, quasi in hoc genere vermes; presertim in massis Lapiruberis fūgiferi Lyncurij quibusdam dicti.
      - Fungos frondigenas, arte quoque addente diuersos.
    - Animalia feruido, confertoque in altiorem gradum plantali spiritu, triplici saltu.
      - Araneos
      - Vermes
      - Erucas
      - Chrysalides
      - Nymphas
      - Papiliones
      - Scarabeos
      - Merulæ similem. Albertianā è Saluia volucellam nescio an habeas. Certe Rutaceam omnem ab Eruca per Chrysalidem a D. F. Columna I. diligentissimè habes.
  - Percoquente ignea dmotu, variis cōclusionum ergastulis
    - Extractione, seu eductione latentium
      - Liquoris.
        - Aquei
          - Aqu. Tinctur.
          - Aq. ardent.
        - Essent. vbi tandem Quintā, siue decimam nescias.
          - Arcan. Magister.
          - Elexir.
          - Spirit.
        - Oleosi
          - Cliffi ex multis cōiunctis
      - Salis
        - Extracta succo crasso, glutinoso concreto.
    - Elici, vel potius excoqui è plantis Metallica alia illi benè norunt; qui è Punicis, aut Berberis, acinis, & Aronia Mespilo Vitriolum habent: inesse qui rodentem æruginem in ipsorum folijs, vt Oxalidis, & Rumicis obseruant; & qui Cretica illa Idæ montis auro mandentium dentes obduci sciunt.
    - Productione noui corporis plantali euerso, & ad alium compositionis, & consistentię gradum protracto.
      - Vitrum

Nec pretiosa requirens, aut quæ abscondita: tenaciterq. magis medicamina, vel deperdita, & pluribus exolera tam annorum circulis, hominūq. ætatibus. Scilicet alijs, atque alijs regionibus, ac seculis, quam opportune plantas distribuit Omnipotens, signisque commode nobis indicitauit, nostrasque & exoticas abunde exposuit.

- Solutis ferè particulis. pag. sequenti.

FACVLTAS

- Cosmetica *decorans, fucans, mangonizās mulieres præsertim; iure merito veneris proxima, quod multiplici veneno mentes circumueniat, præcipitesq. & imminutas reddat: quod ipsum ex veneno, & venere Veneficium.* — Quæ scilicet detegūt partes, aut mollefaciunt, diuersosq. inducunt, aut obducūt colores, & nitores.
- Inficiens *tingens. quæ omnifariā rerū facies immutare valet, innumeros appingēdo colores insignis in Luto Isatide Rubia Xochipalli Achiotl: inde quæ obducit, & nitida reddit, vt Simensis illa bituminosa resina Cio ex arborū corticibus in speculi nitorem, & Sandaraca Vernigenobis dicta. obducuntur ad lenitatem plura, & arcendas aquæ iniurias, & alris; pice, resinis diuersis, ceraque & huiusmodi alijs.* — Colores, quæ inferūt, aut se, aut fucos diffusius, aut partes corporis, quod ingrediuntur in aliam faciem permutant, vel exterius in superficiē appingunt.
- Emundans *fullonia smegmatā, quæ partibus sese inserere inde asportare abstergere detractis solet, vt struthium saponaria.* — Leniter quæ sese inferunt, & mordicando purgata cū detersis abscedentes sordibus relinquāt.
- Spirans *quæ rerum spirationes iucundas in humanum vsum siue sanitatis, siue deliciarum vnguentarijs subministrat.* — Spiritu quæ pollent halitu, quæ atque nostris inserēdo sensibus abundant.
- Glutinans *quæ varia cōnectit, iungitq. in vnum dissita, interiectis tenacibus collis varijs, gummatibus resinisque.* — Atque iunctas, quæ partes in viscidum nexum habent facilè quæ applicari queant.
- Resistens *igni, vt inunctis manibus faciunt Portulaca. Mercurialis Visci, vel potius ex Ibisci radice.* — Constipare, & occludere, quæ crassam valent.
- Metallurgica *varie agens in* — Variè quæ dirimere, aut componere, & conlocare possunt, & in alia, atque alia coagmēta formare, atq; ab opaco ad diaphanum vsque transferre.
  - *Vitris smaltis dictis*
  - *Fictitijs adulterinisGēmis,*
  - *Metallis ipsis, & ferro præcipuè Tēperaturis dictis.*
- Alchimistica *spuria proles tingens vt Curcuma, mellefaciens vt Caricis, passisq. & Lasere fœtido, immutare variè tentans, Mercurium coagulare Lunarijs Borissis Sferracauallo pluribus nimirū; omnibus ferè in cassum, vtuntur vel potius abutunturidum in aurigenum lapidem illū tam multis, & vel ipsis vsque vnis perquirendo omnem ludunt operam.* — Quæ violenter permouere, stringereq. creduntur, & partes in nouam constitutionem firmare.
- Varia *[vti prope concludamus] in alijs operibus imò artium ferè omnium vsu; siue etiam in venationibus feras alliciendo, siue in conuiualibus ludis; siue etiam iocis, spectrisque, incutiendis timoribus, & huiusmodi.*
- Specifica *porrò dicta, quæ specioso titulo nesciri solet abstrusa. magicis nominibus à quibusdā ornata facultas. quarta illius qualitatis proles: cœlestis pluribus: Astralis nonnullis, et si aliud nomen, quod rei purissimam ignorationem elegantius tegere possit. hac Aethiopis insolertissimè claustra aperire dicta nescio an & credita. Spina Theophrasto aquam congelare, ni hoc ab interna sit viscositate, vt de Psyllio similia, & Aquifolij flore, de cuius baculo in animal emisso sponte sua accedente, aliaque mira. Viticis inde Agnī casti dicti contactu si non propinquitate & præsentia veneris quoscunque igniculos extingui, castarum Matronarum Atheniensium documento, quæ ex huius folijs sibi in Thesmoporijs cubitum sternebant, virgaq. eiusdem manu detenta viatores ab intertrigine tutos reddi: Quauhnacensis vero Recchi Tragorigani folijs ore gestatis, ijsdem addi celeritatem: Cozolmecatl. vel tractata vires instaurari. Corui arboris qualibet parte contrectata demorsos à rabido cane quamuis iam olim sanatos in rabiem rursum agi, eaq. affectos maximè concitari additis morbo viribus, admirabili, & perhorrenda facultate, idemq. quod maius, quod peius sorbo inumbrante contingere, & huiusmodi non pauca, quæ libentius profectò videris, quam audieris. Si autem legitimum Visci querni aduersus Cephalica incommoda, vertigines præsertim, & epileptica initia, Amuletum adscripseris; poteris pariter experimento, quod ipsi fecimus comprobare. Quod autem de Corallio domi habito inuidiam amoliri dicitur; neque hic meo cōsilio, neque alibi adnotauerīs, potius, quod margaritis, & adamantibus absentibus viso ea tantum Corallio liuescere non soleat, vel quod specie, ac colore quodcunque luridum, liuidumq. ab huius quā maximè distet purpura: vtcūq. veritati illuserit pulchritudo.* — Abditis hic particulis longe lateq. fusis spiritibus nempe qui ingruentes acutius diuersis partibus congruere, imprimereque & imprimi possunt, non parum tribue, nec omnia à nobis sentiri posse credas; sed multa sua se paruitate abscondi, hosque fugere, quæ minime frustra sunt in rerum natura. Habet Recchus noster Qualancapatlim Pacificam, quę irā temperat; Cuitciqui quæ Zelotypiam amouet, aliasq. amorem quæ cōciliant, non tamē huius loci hæc esse crediderim, & occultæ virtutis. Restinguit prima igniculos circa cor, circa lumbos alia missos facit, qui Veneris sunt, quos tertia instimulauerit omnes Cocoquahuitl, quæ cordi mirabiliter prodest, & quæ huiusmodi, blādis spiritibus suauiter ipsum refecerint, obscurorumq. fuligines dispulerint. Nec quæ gratiam facit Yhuixochitl alio existimauerim quam florida hilaritatis modo.

Tab. 7.

Vires destructæ Plantæ

Solutis ferè particulis

Crassius. *Fumida exhalatione tãtum, quod ab ipsa Natura, tũ arte varia, multis modis vsurpentur e stirpium genere, partes ad suffimenta, in multiplicem* Capnurgiam, *in quibus scilicet vis*

Effumans

E simplici planta

Herbæ ipsarum partes, vt Rosæ, Rosmarini, ligna; vt Agallochi, Santali, Narcaphti. Germanis autem Iuniperina ligna ad hoc, vel vulgo vsurpata. Gummata, & resinæ Thus, Myrrha, Styrax Laser Balsam. Copallis Animæ.

Verbenasq. adole pingues, & mascula Thura.

En herbæ, & resinæ Virgilio fumantes. Thus primas inter hæc habere, vel ex ipso nomine videtur, siue à tusis glebis, siue à frequenti in sacrificijs vsu, nomen deducere velis: certè quod ad odoratos fumos incendatur Incensi nomen apud Italos præsertim, per antonomasiam obtinuit.

E cõpositis, e plãtis ipsarũq. partibus.

Cyphi Dioscoridi, Thymiamata, Pastilli diuersi Auiculas Cyprij, odoras nõ canoras; Carbocandelas *Lusitani iam mittunt præsuaues, quæ à carbone citra flammam in odoratum fumum paulatim abeunt, & candelabra occupant, quæ non oculis sed naribus pergratè famulentur.*

Laxante igne vincula conclusæ, colligatæq. particulæ diuersos, quæ nobis æquè apponantur, aut opportunè, in halitus abeant. modos pro cerebri ratione, & affectionibus ouis generatim potius quam sigillatim vnquam cogitauerit.

Medicos autem vsus præsertim aëris corrigendi, & præseruãdi à corruptionibus erit, iuuandi mox, & roborandi præcipuè caput fumis, necnõ vterum, & pulmones haustubis Tabaco fumantes apud Neandrum respice, & frequentiora infumibula.

Deliciarum quoque causa & floridis aërem odoribus respergimus solutis in halitus preciosos præcipuis aromatibus resinis præsertim.

Lucens

—Rudimentum illud præmittatur, dicas præfiguratam lucem; dicas leuiusculam eius adumbrationem si placet. In putridis illis lignis [nos in Populi obseruauimus] in Alcionio illo inquam, quod à faui marina similitudine nomen habet; Si quæ de Baara, & Aglaophotide de Astere, vel de Paonia apertis in grana vasculis dicuntur, recondita admiratæ potius videntur, quam explorata. Lunaribus hanc innoxiam, frigidamq. compares, si igneam Solaribus radijs, siquidem enim minus multo, quam existimari soleat caloris ipsa acies ab acuto distat frigoris gelu; ita quod à concitatis mittitur lumen hauquaquam longo disterminatur internallo ab eo, qui à placido, vel in ipsã quietẽ disiectis habetur: vt lucis, & ignis consortia sint, diuortia. & de quibus suo egimus loco, nec in ipsa niue, chrystallinaq. glacie modicum enitens lucis.

Lumminosiris pluribus. De cera, & olei æmulatione, indicauimus in nostro Apiario. Tedas, Facesq. varias ab Antiquarijs petas. Cedrinas candelas, aliasq. è ligno, aut ligni stirpiumq. succis. & quæcumque luculentius lucent è resinis, plantisque è Physica historia. ligneas certè faces si nescis hodie, accipe, & vide. Obolarias adflante ad id officina paratas, Neapolitana crypta dabit, quæ amœnissimum Pausilypum perforat. Scilicet nunc quoque spiraculis caret, vt Senecæ tempore, & talibus è virgulis stipulis, sarmentisque auertenda pulueroesa illa, & obscura fuit molestia, de qua infelix ille morum præceptor conquerebatur. Sunt ex Quarnis vstulatis flagellis, quibus Aquasportani nostri clangores inter ac strepitus, nubentibus viduis turbulẽta, atrataque luce rumoribus intermixta multiplici debacchatione eminentur. Ostendent venatores, quibus hallucinatas feras, misellos præcipuè lepusculos capiant. Primordia hic innuere satis esset in fungosa primum Ferula,

Clara Prometheo munere ligna sumus

Sed & à fungis esca illa petatur ignis, malleo etiam diducta, quæ primo, concipit, allicit, nutrit. Assula folia, & huiusmodi fomites, & suscitabula.

Suscepitque ignem folijs, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam

Elychnia certè è plantis ad lucem plura, vt inferius; hic autem ab ipsis fomitibus Igniarius subnectatur funis. Miccio vocitant, è Cneori Cæsalpino (Sanamundas Clusius nominat) ramulis exiccatis, inque restem ductis; è villoso Cocci Indicæ Nucipalmæ cortice Mexicanis quo serpens igniculus ad tormenta siue manuaria, siue muraria incendenda, & continetur, & detineatur vehemens quamuis obscurius delitescens in insidijs.

Particularum in maxime æquã apertionẽ sedata tamẽ dispositio, solutione quacũ præsertim ipsius lucet, vt frigida nobis videatur, & nomina à putredine etiam habeat, ac pingui constitutione, ignis certe æmula.

Soluente quæ agantur ad dilatationem, & æqualẽ aperturam igne; vtpote reclusa magis. siue ea laxiori pinguitudinis suspensa contextu; siue inanitatibus dum exaruerint abscendente ab humore remanentibus velutì in spongiosum rarum, ac difflatile corpus foraminosa: hæc excussis liquoris vinculis; illa diffluentibus à composito inuicem particulis; interrumpentibus hiatia: Aut quæ vi quidẽ constrictis, sed in apertũ irruẽtibus illis conflata. Talia inquam omnia, quæ ad solutionem igneam, lucidamque dum procliuia sunt, ad lucem ipsam promoueri, & eam alijs inferre queant, nobis dispellere tenebras, fulgetras, & coruscas præferre valeant.

Subtilius. *Flammea exolutione penitiori ex ipsis carbonibus, prunis, stipulis, pinguibusque, succis ignitis excitata; in* Igniariam *vnde qualitas*

Ardens hinc ignes

—Festiuos accenseamus ignes, noctilucos illos in latos variè discurrentes splendores, variè distributos; qui huiusmodi succis; qui resinosis, piceis, pinguibusque corporibus, lignique bustis carbonibusq. à stirpibus materie plurimum agnoscant.

Militares festiuis quidem socij, nec tamen ludicro, sed serio, nimisque multo excitantur; dum perniciem destructionemque ipsam pernicius ministrant, & inferunt. Sic fulmina quoquouersum æmulantur; ac terræmotus, quæ incendunt, quatiunt, aperiunt, vorant horreas terribiles faces: Chasmata horrens. Præsertim à Physico, à Mathematico Duce, qui figuris, qui materijs aptè vti nouerit, vt in nostra militari Philosophia scripsimus.

Fabrices artificum. Pyrotechnia vniuersa ministrante Vulcano; quæcunque ab arte, aut natura fiunt, præsertim verò metallariorum lapi coctorum, omniumq. artificum, qui fornacibus vtuntur, qui vstrinas obsident. Quid si omnes nostris cum cibis incalescimus stirpium adiumentis, & vigentis brumæ repellimus iniurias? Dicant Germanorum Hypocausta, dicant priscorum Patrum in Vrbe Thermæ, Thermopolia, ipsiq. qui hodie videntur Thermopotæ.

Nec tepores prætermiserimus, qui ex herbarum cumulatis madentibus adhuc partibus concipiuntur, & in furentes vsque ignes euadunt. Norunt Agricolæ, imò non rarò ciues, quæ ab huiusmodi fœno, ac paleis mala proueniant, & Chimici, ægriq. non pauci suis cum medicis; quam benigni fomenta caloris ab vinaceis, fracibusq. imò ipso fimo, qui ab ingestis, egestisq. fumat stirpibus, & stirpes coquit, inque guttas cogit coactus in ergastula.

Sed hæc iã & ignis, & lucis à qualitate redire videntur ad modos quãtitatis, quod superioribus indicatũ esse potuit, & alibi fusius.

In ardores per concitationem rabidam, ita proruẽtes partes, vt impetens earum destructa multitudo destructionem faciat. Habeat inde præter deuastationes has, ad pacis etiam & conuictus omnis vsum

Coctiones, excoctiones, fusiones, ad puriora, simplicioraque reductiones: Ex partium in ignem æstuum ingressu.

Calores quoscumque, & quæ inde adiumenta, ab ijsdem ad modum distributis.

Halituum particularum omnium in exolutione licentius ab incompositis, destructisque rebus motarum, conclusa, comprimentibus obstructionibus in concitationem vsque præfocatio; vnde diuersi caloris modi.

Tab.8.

Vſus Plantæ, eius peculiaribus partibus nõnullis sũptis.

- **Diſcerptis internis præcipuè neruoſis partibus, ad villos.**
  - **Animalculorũ arroſione, inde excoctione, & diductione.**
    - *Bombycum Serica, pretioſum illud, ac ſplendidum repertum, mirabile, mutuo, & naturæ, & artis, hominum, & vermium opere.* — Ex Moro
    - *Erucarũ, & huiuſmodi plurium diuerſa fila neuentium è quibus varios folliculos, minimoſque videmus.* — Ex diuerſis, ferèque omnibus ſtirpibus.
    - *Araneorum etiam ſylueſtrium quorundam Aranea.*
    - hinc:
      - *Fila variè protracta, & contorta magis, magiſque à ſimplicitate deducta.*
      - *Funes, multiplicatiũ ſcilicet, & conuolutiũ in vnũ diuerſo numero, ac ratione, filis.*
      - *Retia quibus apertam quãdam texturam habemus, vel potius textura rudimentum, aut imaginem.*
      - *Pãni quorũ ſpecies e luxus fœcunditate vberrimè prodeũtes, non facilè multiplexiſque paginis dinumerantur; quando plus in illis ornamenti, quã tegumẽti, & plus certè Phrygij, quã Latini habemus.*
        - Lintea-mina quæcũque & mantilia.
        - Tẽtoria.
        - Veſtes diuerſi generis, ac modorum, pro loci, temporis, ac cerebroſa ratione.
  - **Humana arte macerationis, excuſſionis, explicationis.**
    - *Simplici exemplo neruorũ villo inde explicito.*
      - *Ramulis, cortice ipſo.* — Cannabis, Vrticæ, Iunci, Maluæ, Lini, Tribuli terreſtris, Mori, Ficus.
      - *Folijs* — Metl Recchi præſertim, Pitæ.
      - *Bulbo* — *Theophraſto teſte extincta nuperis arte, villo licet conſpicuo, eoque prætenui, & copioſo.* — Eriophoro inde dicto, in hortis etiãnũ, ſed otioſè vigẽte.
    - *Replicata in cõnexionẽ, commacerationem, & preſſione ad chartam, noſtroſque libros.*
      - *Pannorũ fracidis dilaceratis reliquijs in pultẽ redactis, inde craticulis in folia exceptis, & exſiccatis, quæ ex varijs varia, prout in cõmixtione etiam admittuntur, ac digeruntur, ſecernũtur, diluunturq; diuerſa; aqua porrò plurimum in opere habet.* — E Lino, Cannabe, aut alijs, quæ ſuperius.
      - *Similiter redactis pãnorum aliorum fruſtis.* — E Goſſipio, aut Serico.
      - Noſtras — Charta, de qua in ſequẽti pagina.
- **Neruoſis ſegmentis detractis, ſeu in Phyluras, aut prætenues, & quam latiſsimas lamellas, vel potius membranas, acu [vt vulgati codices, potius lato ferro, vt concludit Guilandinus] diſciſsis: è medio Plantæ ſcapo.**
  - *Rectis inde [vt multi quidem operis, ſed plurimi fructus rem intelligamus] in ſtratum appoſitis, ſtaminis coriũ, ſiue ſtaminis, & tranſuerſis alijs ſubtegminis dicti ſecundum, vt duplex ſcilicet charta, amputatis reſegminibus in plagulas, folia ſcilicet, antiquis conſiſteret. illigabat ipſa Nili aqua, vel turbidi liquoris pinguedo, aut flos pollinis in glutinum: conſtringebat prælum: complanabat malleus: ſiccabat inſolatio, vel ipſe humoris exitus: læuigabat Cochlea, quominus ſcabrities, contumacia, lentigo, aut tinea officere ſcriptoribus poſſent. ita quidẽ operoſa priſcis charta, nec ſcio an ſatis cõmoda: quod fungoſa quodammodo, & continuitatis neruo imbecillior, integriſque rudior fibris. diuerſi porrò generis, & nominis, vt in ſequenti.* — E Papyro, & Sari, præſigni inde familia priori chartificio.
  - Orientaliũ. — Charta, de qua in ſequẽti pagina.
  - Priſcorum Patrum.

Neruuli plantarũ tenuius, craſſiuſque producta conuolutione in longum complicitî.

> Et à vermiculis indumenta petimus audi, ac miſelli: vincimur inde tenuitate, nitore fili, atque opere, nec tantum æquo animo ſuſtinemus ſecundas, ſed & inſeruire huiuſmodi beſtiolis ad ouorum vſque ſolemus incubatum, quo vel delicatulæ toto pectore heroinæ fouere non dedignantur. ab cur potius noſtra non reſumimus, quæ mentis ſunt, & villos, & colores, & quæcunque puerilia, quæcunque vermium ſunt miſſa procul facimus omnia?

Inde tranſuerſa multiplici ad appoſitionem, interpoſitione, & reflexu alternatim diſpoſiti in contextum conſtricti.

> Pluribus artificibus hinc materia non minus ampla, quam varia, neceſsitate primum magiſtra inde commodo, tandem peritiſsimo ac manus perditiſsimo luxu. Non ſatis fuit in nitidos floccos, in criſpos cincinnos flores, figuraſque omnes ſericum miſiſſe; variegatos colore, nitore, ſignisque pannos expandiſſe, itum eſt ad metalla, eaque in fila in obſequium ducta, panniſque interducta ſunt, aurum ſcilicet, & argentum in fulgorem; interdum & ſuperbo mentis faſtu, precioſa qui faſtidiret, ac temneret, ipſe in fila mollefactus, vulnificus chalibs; ipſe in veſtes prodigioſè interpoſitus, nudos qui parentes, qui artifices, ſorticus erat.

Contextus confractione, & confuſione plurima in connexũ compreſſi, vt plurimi nerui complicitî in neruoſum bene ſoliũ, beneque æquum diſtendantur, & explicentur.

> Vt cutes eſtendamus, & frondes lituris excipiendis, quæ minimè marceſcant, Plantas adimus, à Plantis petimus: in liquidas conterimus pultes, in madentes ſquamolas contundimus, quæ tenuiſsima in omne ſicceſcant, dureſcant æuum.

Contextus naturalis partes exemptæ, & in ſe replicatæ, inde in plagulas, neruulorum plurimis adiunctionibus firmatas preſſa.

> Mirum quot habemus folia ab ipſa, quæ folijs plurimum caret Planta; & vt magis, vtilioſque non minus vulgata, quam antiqua illa eludatur regula: Quot fructus ab ea, quæ fructus expers dicitur? Siquidem ierit tibi in folia, ſeruauerit, prompſerit abunde fructus; imò in te parere potis illa erit. Execrandum profectò ſi in aleas demiſeris, peſsimo ad perditionum fructus abuſu.

Varia qua amplitudo, è ſcapi craſſitie, & altitudine eſt, & appoſitarum inde Phylurarum numero, quibus locus ſectionibus variè fit: tenuitas, denſitas, candor, lænor, à materia, & artificij puritate, huiuſque diligentia.

Digitized by Google

...ror char ... is detur ... æc huius ... acies ipsi ... chartæ, vel ... parenthe- ... ica si o- ... pus fuerit ... in Charto- ... phylacium ... licẽtia; nõ ... enim quæ ... ab ipsis ... prouenit, ... nõ admit- ... ti à stirpi- ... bus pote- ... rit

CHARTA.

- *Antiquis Romani totius Orbis, Aegypto plurimum emittente, multo ante ipsum crediderim Alexandrum, & aliundè quam à Charta illa Tyri, quibus celebrior potius. Nec enim Homerum, Hesiodumque præterierit, quamuis à Sarpedone, & Sybilla, infossisque desumere nolueris Numæ libris. Papyri huic etiam à stirpe nomen, quod omnibus inde Chartis.*
  - Macrocolum, seu Macrocollum chartæ genus antiquius pedem, aut sesquiped. habens in latitudine à maiori corio nuncupatum Regio quoque titulo donatum.
  - Augusta prior, ex Hieratica epistolis dicata. } optimæ xiij. digitorum.
  - Liuia secundæ dignitatis. } optimæ xiij. digitorum.
  - Hieratica iij. præcise à sacris scriptis dicta nomine ab adulatione demisso, vel à potiore Hieratida Papyri stirpe. hæc Straboni Papyrus, & dig. xi. præstantior / vilior.
  - Fanniana x. quam & Grammaticus, & Chartopola Fannius ex inferiori elegantiorem reddidit.
  - Amphitheatrica ix. Athribiticam à Nomo Aegyptio corrigit Guilandinus, mauult primum ab Alexandrino Amphiteatro Scaliger.
  - Saitica ix. ex vilioribus prope corticem ramentis a Sai Oppido, ni potius à Sari minori, & corticosa quasi degenere Papyro Sariticam deduocere velis.
  - Emporetica vi. segestribus, cucullis, inuolucri quæ varij... itæ tum in Emporijs præsertim tributa ... Cucullaria, & Cærulea e nostris successerint...
  - Taeniotica, Hermpleo, vel Taenitica, Guilandino, ... aliij, cortici propior venalis pondere non bonitate.
  - Claudia xiv. vel xv. densata triplici corio, & aucta, nec mirum Imperatore Grammatico. Nominantur ab alijs Lybiana, & Thebaica, porrò Aegyptia, Memphitica, Niliaca, & Mellonis paginæ, & Meletez chartæ variè dicuntur.
- Quale hic charta stirpium munus, quę gratia plenis è Charitum manibus ne facile nedum in huius chartæ angulis, sed nec chartis in omnibus explicauerim, ipse de se, vel tacentes loquuntur chartæ. Plinium laudatæ laudant reciproca testimonij auctoritate. Illi chartæ vsu humanitas vita constat, & memoria, imò ipsa hominum immortalitas. En Plinij viuum chartis nomen, viua memoria vim superat sæculorum. Comprobatum vtrinque, & quod non minusculorum tantum ignium, sed & leuiusculis digitorum iniurijs prorsus destruitur: & infiniti quadam imagine, & spatia transmarinare quæcunque, & ætatum metas, numerosque transfigere potest, supra quam æra, marmoraque; supra quam suæ per æthera pennæ, aut quiuis currentium valeant impetus. Charta nimirum humanæ præsentia, quoquouersum funditur, nectuntur commercia, frustrata remanent quæcunque nos dirimant interualla, & locorum, & temporum, & quasi ex vno multi, multos reddamur chartis, opera simul multa præstare eius multiplicibus, promptisque ministerijs valemus; quæ amplissima studijs nostris, & per accommoda supellex: quæ litterarum basis, proma scientiarum, & conda, artium omnium theca, atque scrinium existit; quæ mentis nostræ conceptos vniuersos in ditissimum veluti thesaurum, ac promptuarium excipit, summaque seruat, suggerit, exhibet fide, promptoq. siue conclusos, siue apertos velis obsequio, ad nutum quemlibet habere possis; vt vel hoc vnum ab herbis collatum beneficium, quo doctiores quo ampliores, & perennes effecti, & vel cum posteris ipsi loquentes, atauos audientes à sæculis; non affectu, non studijs omnibus, cultuq. in Plantas perquam diligenti, quo, à stirpibus, quæ omnes prouentum, stirpibus aliquantulum reddantur chartæ; satis vnquam rependi possit. Ea dignitas, ea huius & mirandi Phytocharismatis magnitudo est.
- *Nobis iam omnem ferè per Orbem Christianum præsertim, absq; vlla Papyri, aut Aegypti ope amplis, & frequentibus officinis.*
  - Europa
    - Litteraria
      - Scriptoria
        - Studijs dicta, candida amplior quam primam merito fecerimus, Graphicis, Pictorijsque omnibus exercitijs inseruiens. Philosophica apte diceretur. Gallicam Regalem, Imperialem, diuersas, scilicet ab amplitudine, ... nostri distinguunt. Addita, & Papalis in gratiam Conclusionistarum excogitata, quibus iam nulla satis erat charta, vtpote trans omnes mensuras suis ferant trophæis.
        - Epistolis precipiùs tributa, cuius plura genera candoris tenuitatis, & amplitudinis ratione. optima apud nos Fulginas, inferiores. Interamnas, Nucerina, Brolacensis, & aliæ. Tiburtina etiam illud crassum sapit. respondere videtur hæc salutatrici antiquorum, quæ calamis inanibus plurimum præsertim in Aulis teritur.
        - Computis, abacisque, mercimonijsque omnibus destinata plenior, & rudior.
      - Impressoria
        - Alba Typographis, librarijsque opportuna plenior, Fabrianensis primas tenet frequentissima, inde Interamnas à puritate discedens magis. mensura triplex erat, amplior nimirum media, ac parua, sed media in maiorem quoque, & minorem distincta est.
        - Cærulea ex ipsis cæruleis lineis confecta vilior esse solet, & inuolucris destinata, sed præstantior, maiorque non raro prælo premitur, quod quibusdam oculis gratior facilior sit.
    - Prophanis vsibus accommodata
      - Fenestraria, quæ sicciores quidem repellat aeris iniurias è tabernis pauperum.
      - Cucullaria si placet varia, quæ crassiuscula a flore, alijsque signis notatur.
      - Bibula interpositionibus foliorum à celeriter in aduersarijs scribentibus ad excipiendas, siccandasque lituras præsertim oeconomicis adhibita.
      - Infima rudior, vilior à laceris vulgo suas, quæ habet etiam in oeconomicis partes.
      - Crassior, rudior, varia corpulentia, tegumentis, non scriptionibus destinata, Cartone, Cartoncino vulgo.
  - Asiatica
    - Persica Arabica
      - Nitida, quæ maior, minorque amplitudine, crassitie densitate colore quoque varians. Bissina, quæ dicitur roseo perfusa est candidior corium etiam soliditate quadam æmulatur est & tenuissima translucida velaminis modo, quę adamussim lituras vtrinque reserati admittuntur, & arborum ad quasdam cortices.
    - Indica
      - Indorum magis litterati Sinenses, qui litterarijs nos etiam typis sæculis præcesserunt, & frequentia præcellunt, cedunt quidem charta, sed peculiaribus quibusdam eius generibus non carent. Nocum de Gossipina quoad materiam. Amplitudine Quadrata est, quæ passum æquat. Amplissima neruosa solida quatuor vlnarũ quæ huc afferuntur. Porrò in alijs regionibus, ciuitatibusque, vel similes, vel amplitudine, alijsque doribus magis, minusque diuersas facile quis chartas offendere poterit.

Quæ non sibi patres solia è quibus, è rebus non sumere conati sunt, vt quæcunque ab humana mente proueniunt, darent literis, scriptisque, & mitterent, & seruarent! Ab Interraneis arenis primo, & cineribus præsertim Geometricè exaratis, areas, metallicasque diuersas tabulas, lateritias, saxeas, lapideas habuere, imò Gemmeas. Ab animalibus Elephantino ebore, atque omentis Draconum vsque, & aliorum intestinis vsi sunt: scitale: ex corio, & membranis, quæ è Pergamo non primæ [antecedentibus saltem hebraicis] sed copiosæ magnis Attalicis, Ptolemaicisque regibus instruentibus Bibliothecas. Ab herbis tandem nostris à pomis, fungisque rudius incisis, & libros corticosos, & digniores, quæ à cedro schedas, tabellas [vti inferius] sumpsere addita, & Cera necnon Maltha, Gypsoque deletilibus quibusdam. Folia multo aptius, quæ & nomen dedere perpetuum, lineamina nonnulli vtut iuncta minus, scabraque magis. Ventum tandem est ad Papyri sectiones candido, neruosoque viscerum alliciente contextu: inde multi iugo, quo supra labore purior, fœcundiorque deducta calamo coniux, conquisita, & Principibus & Plebi charta: & vulgatis, & arcanis: & literis, & mercibus: diuersis, vt vides nominibus, & apparatu. Dignissimis ea quidem si recolis peritia calamis. Quæ Homeros nobis, & Pindaros; quæ Platones, Aristoteles, Theophrastos, Cicerones, Virgilios, Ouidios, Plinianos Thesauros, Hebræos, Græcos, Romanos explicat, & pandit: Romanam rem omnem tanta molis vndequaque repræsentat.

Candidior nobis, & fortior, commodiusque paratur Charta, propagatur Germanicis typis scriptio. Quinimo ligneis Sinensibus vetustissimis pleno stirpium iure: iam & facilis librorum copia, nec amplius curta, sed & multa & facilis quauis studiorum supellex: perennat mens perpetuum: extinguitur obliuio, obliteratur omni ex parte, litterarum fœcunditate immortali. Tantum sobolis a charta, calamique coniugio tantum in plantis est potestatis. subministrauerint hæ pariter fumosum, resinosum oleosum, laticem, qui ipsius etiam administri ignis, furentes euincere possit iniurias. Dummodo voluptatum otia altum nobis non iniecerint soporem non excusserint rationes è mentibus, amouerint ab oculis paginas, à digitis calamos.

Loquitur certè stirpigena hæc candida proles virentis matris, & sine vlla vocis molestia; imò ita tacet, vt simul audiatur ab ipsis etiam absentibus, nec quemquam interpellet inuitum. Vices humanas subit & superat, & semper, & vbique: imo, & Regias, & Philosophicas. Animos pascit: mentes reficit: peragit negotia Regnorum, Ciuitatum, domorum: iussa fert & sententias, & oracula: serit, excitat, agitat. & virtutes, & viros. Ab ea testimonij fidem & memoriam obtinent quæcunque sunt hominum. Quid inuentum, præceptum, testatum vnquam, quod in ea depositum, ab ea seruatum, redditum non sit? Quid absque Charta, aut Principes, aut Ciues, aut negotia, siue ea belli, siue pacis? quid ipsa moderatia? Viden vt calamo instructa manus, mentis per chartam ministra, multo quam imago quauis apertior, quam lingua ipsa, & potior, & promptior, & res, & sermones exprimat, imprimatque: cogitationes concludat, & referet: temporum quosque prosternat sæuientes impetus; leui aut pluma, aut tubulo, vniuersum, æternumque spectet? & mirari potes vitam in tumulis fuisse Chartæ sub Tiberio deficiente. & Senatum dispensandi arbitros fuisse præficiendos.

Tab. 8.

Quis inquam non debere, aut possit, aut velit, & plurimum quidem plantis per Chartam scientias, artesque omnes ministrantibus, nostræ rationis vsum longè, lateq. diffundentibus? Quis eas non amet? non hæc amœnissima colat studia? si indè præter propriam Herbariam, & libros quoscunque habemus, & litteras & si virtutum, disciplinarumq. omnium semina? nisi ingratus prorsus, & qui huiusmodi indignus spernat, nec agnoscat gratias.

Vsus Plantæ

- **Abscissis crassioribus membrorũ partibus.**
  - **Ad materiam ex consistenti, neruoq. compacta interiori soliditate; aut villoso ductu ad**
    - **Fulcra**: Trabes, Statumina, Longurios, Stipites, Palos, Furcas.
    - **Septa**: Parietes, Tabulata, Contabulationes, Claustra, Tigna.
    - **Nexus**: Ductus, Vimina, Flagella, Floccos.
    - **Concepta-cula**: Frusta, Partes varias.
    - **HINC Aedificia aliaq. ex Plantis industri artis manu variè superaddita.**
      - *Ipsammet habitationem, quæ ab aëris inclementia, ferarum, ferhominumq; iniurijs nos tueatur.*
        - **Stabilem, solo fixam.**
          - *Domus lignea, Tabernaculũ à tabulis propriè, casa, siue à casu, quod facilius riseris, siue à canitate: lignea certè humilior: in quacunque verò ostia pluraq; ex ligno, & in quibusdam, vt inferius, imbrices.*
          - *Molendinum dictum, huiusmodique officinarum taberna, quæ supra aquam pendere, alligataq; ripis fluctuare solent.*
          - Ampliores, compositæ, confixæ, adiunctæ, quæ egeno omnium misello homini & tegmen, & nidulos exhibeant.
        - **Mobilem, aquæ innatantem,**
          - *Nauigia quæcunque Triremes, quæ cuicunque inducuntur aquæ, aut fluentibus ligneæ committuntur, vnde classes quasi mobiles Ciuitates.*
          - Quæ citra natandi laborem per aquam diuidentẽ nos ducant, mundiq. omnẽ vnam patriam communẽ coniunctam reddãt.
      - *Aggeres Vallationes, & quæ ex Ridicis, Palis, Arundinibus, aggesta terra struuntur.*
      - *Casæ, & Tabernacula, minoraque Gurgustiola, Tuguria ex Arundinibus, paleisque, & flagellis, vt in Indijs plura.*
        - Quæ quoquomodo maniant.
      - *Rhedas, currusque omnifariam hic vota: quasi gradientes traductas adiculas: Carpenta: Couinos: Plaustra: Vehiculas sunt hodie quæ pretio, plures simul ades exsuperent.*
        - Quæ ab ambulandi etiam onere subleuent, & alienis pedibus vti faciant.
      - **Sectione, dedolatione, scalptura, compositione, & huiusmodi.**
        - *Scrinia, Armaria, nostri à studio dicunt, quæ vetera à luxu esse solent: locularias capsas diceres, benè, & multas simul, & arcanas arculas.*
        - *Arca Mastra Capsæ inde, quæ simplicius concluduntur.*
          - Quæ seruent, sistineant, & inseruiant, concludant, subministrent.
        - *Plutei, Trapezaphora, Mensæ, Quadræ, Abaci.*
        - *Simpinia, Obbæ, Pixides, Vasa diuersa, & ad escam, & potum varia.*
        - *Cupæ, Cadi Multra, Orbes Socci, sed & quibus eminent mulieres Pedisamma potius quam Sandalia.*
        - *Vectes, Arcus, Claua, Hastæ ex nostra Corno præsertim, & Taxo fortissimis.*
      - *Baculi, Bacilli, Scipiones, Pali, Valli.*
        - Quæ & crura addunt, & fulcimina.
      - *Quid desculptis inseram? aut omnia, aut nihil: indicare satis sit, & statuas, & signa rerum ferè omnium; & Emblemata, & Xilostrota, quæ lithostrotis antecellent, de quibus in nostris Metallophysis. Columnæ cornices, Architectura membra omnia, imò Ichnographica tota. Colophon autem hic. Planta Plantas referunt: Plantas monstrãts docent, nostris Typis. Dicat Mexicanum volumen: dicant subsequentes tabulæ. Et si sculptum lignum, Picturas in infinitum pariis, immittis chartis imagines, vestigijs semper luculentis à quibus, & quicunque literarij, ac Hieroglyphici Typi antiquissimè in stirpibus apud Sinenses; à plantis id demirandum. Iam verò quæ scribantur*
        - Quæ iam repræsentent, imprimant, exprimant,
      - *Scheda, Schidia, Assella, seu Tabella scriptoria à punctione Pugillares, vnde à caudice Codices, scindulæ inde siue scandula rudiores, crassioresque quæ tegularum vicem obtinent.*
      - *Crates Transenna Cancelli, & quæ crassioribus fissis lignis texuntur in hortis, quadrata quoque illa Cerealia Neapolitana vbertatis.*
        - Lignea quã plena seges, quæ in cõmoda nostra quoquouersum ire possit, quæ artifici vndequaque se exhibeat, secare, discindere velit, aut iungere, vel flectere, siue in figuram quamcunque ducere. Plurima quidem, omnia dixerim talia Plantarum partium in connexum præstat robur.
      - *Multiplicem, & variũ vsum plurima supellex non quidẽ Corynthia, sed lignea, innumera instrumẽta*
        - *Conuictus*
        - *Pacis, & Belli*
        - *Agricultura, & Venationis*
        - *Musica, Mechanica*
        - *& ferè omniũ artiũ operũ.*
      - **Contextu.**
        - **Subtili, & cõplexo magis.**
          - *Vestes linteamina diuersis modis.*
          - *Panni Gossipio, vel arborũ floccis, vt laniferis Aethiopũ nemoribus, & Erioxilon, quæ de ligno ab Arborib⁹ scilicet lana, et Gossipini qui lepide in Aulæa Persis, Armenisq. depingũtur.*
          - *Elychinia, olychnobi nõ tantum ex Gossipij villo, sed etiam virenti Verbasci, & inde Lychnitidis dictæ folio, succi ipsius obsequio insuper, quæ ad chartam inuitent ab eadem parente Papyro.*
          - *Restes, Rudentes, Prymnesia, crassiora ad saccos, Fila, Funes, Ignaria Calceamina. Pilei ex Sparto, & ex eodem à foliis, colisque vrnæ etiam, & amphora, & papyracea quoque ac scyrpea, & præterea quæ tam multa superius ex Cannabis, & Lini neruis aliqua ex Plantarum folijs. Ex Cyperi verò ad sedes contextus, flabella inde, & delicatiores pilei Florentini ex paleis tenuioribus quibus quamuis rustica Pales, ipsis administrat Regibus.*
          - Exhibiti ab ipsa Planta Villi coliculi, ramuli, virgulæ, siue maiusculæ, & duriores, siue minores, flexilesque, & pleniores, aut diuisæ, quæ texturis absque vlla ferè præparatione in multiiugum cõponentis obsequium supponantur.
        - **Crassiori, simplici magis.**
          - *Canistra, Corbes, Quali, Cista Clitellæ, Sirpiculi, Arundine, Sparto, Vimine varie in texturam multifariam eunte ad fiscinas vsque, & fiscellas, quæ pretiosas etiam pecunias continere possint.*
          - *Tegetes, Storea, Tapetes eadem, è Vincetum, & Sparti supellectile, & Holoschoeno.*
  - **Ad ornamenta, pag. seq.**

Quæ virgarum, & fasciũ authoritas, vel ligni potius è quo adsumũtur, non percussionis tantum gratia cum clauis, ac fustibus, vnde, & Plautina illa Virgidemis, sed & honorũ etiam ac Imperij. Quid? nonne & qui Ducibus Chiliarchis, qui omni Magistratui præferuntur baculi à plantis, ligniq. robore sunt? vnde ipsissima Regum sceptra? nonne, & Regum inde imagũcula si nõ æmuli Narticophori inter quos præceptor ille Siculus se recepit, ingrata pueris ferali, siue ferietẽ Ferula, verendos sese, ac formidabiles reddunt vel læuiusculi munimento ligni, inde à ferendo dicti, & cõmoditati meribibuli, nutanti pedis, titubanti gradi, Bacchi dicati: vnde minutum Baculi nomen per me quoque sumas licebit, nec Thyrsum dũtaxat socium, sed temeti lymphas in causam agnoscas.

Hinc antonomasticè lignum Materia, & qui ligno vtuntur Materiarij: quod reuera artificibus cunctis ad innumera ferè conficienda materia lignum sit, nec vtilior alia, aut amplior in rerum Natura vniuersa: & pro musculorum diuersa ratione, ligna diuersarum plantarum operibus diuersis. Inde cum metallo ad elementi vsque dignitatem, & titulos promotum à Sinensibus Philosophis lignum est. Nec ab re, si constituenda sint elementa artibus quoque, quæ nihil ferè absque ligno, & ferro composuerint.

Betulam extollas fascibus, & libris. Quid verò supra ad authoritatem; si in eius scriptum corticibus Bibli vice? Si ea baculos Magistratibus dedit legum vindices?

Nota quam tibi multa gracile, deforme, strigosum sterile producat Spartum.

Tab. 8.

Vsus Plantæ, absciss. crass. membr. partibus

> Scis à Plãtis & Resinas, & Pices, gummata & accã illã quæ à formicis dicitur; agnosce & Ceram, quãuis mimutius ea a stellisum Volucellarum collecta digitulis prosset, & vermiculorum etiam apud Sinas. Inferas inde tam multa, præter quæ ad ignẽ ad lucem notata, scilicet horum corpori & cereo præsertim debetur, quod obediat artificibus, obstruens, tegens, muniens obitũ, obductum: quod in figuras ducatur, facies induat ac colores, tam multa ornet quocũque pertractum & adhibitum.

Iungendarum partium ratione.

In cõfertum cumulata, cõfusione.

Serata Anaclymeria, quæ præter paleam ac fœnum; à Sparto, & Alga ipsa exhibet, quam inde lãnam appellitant Venetam.

Puluini succedant eadem è materia, necnõn Typhina lanugine Gossipij, pappo, ipsisq. frondibus.

Eodem conferenda & lana Aethiopicarum arborum, quæ villo ipso à Natura demisso exhibetur. Arboris quoque Gossipij, & plurium ex Apocyni floccigera familia villus.

Et alia itidem particula, quæ in vsus veniant.

In constrictum.

Fasciculi, scopæ ad verrendum, ac flagella. quibus tantum nascitur Tamarix Plinio.

Paniculæ verò, siue ex Melica dicta, siue Arundinibus, necnon è graminеis pluribus, Ericæ quoque virgulta, ita præsto sunt ad opus, vt vix a structione vlla opus sit. Nec enim superuacua Arundinis coma notatur Plinio, quæ pro pluma strata cauponatum explet, durior contusa interijcitur nauium commissuris in ferrumen.

Pinnati pariter exhibentur flocci ad capitum leuitatem, & volitantium æmulos spiritus.

Siue in stipulas festucas, teniasq; siue in villos, floccosue, aut ramulos, virgulasq; disposita offerantur.

> Fecit hic compendia nostris artibus Natura, præsertim verò ad scribendo inuitans. iners sane sit, vel torpeat potius, qui hæc, & quæ huiusmodi plura nobis parit, ac parturit, & mente, & calamo attingere tenuerit.

In toto ferè corporis coagmento.

Vimina ad vinciendum, inde ad vitium neruos, ex Amerina præsertim Salice, nostrate Genista, & Iunco qui maxime iungit. Salici certe tertium in æstimatione ruris locum attribuit Cato ex ca. enista, Populo, Vimo, Sanguineo, Betula, Corylo, Vite quoque parata vincula.

Et quæ neruosa in singulas,

Spongiæ, & eius loco Ezob Muscus Hebræorum ad aspersiones, vt alibi ostendimus.

Muscosa inde, & corticosa plura. Suber primas tenet corticis arbor, in quo scilicet fructus, plurimum nobis siccæ leuitatis officijs inseruiens, is præcrassus, ac renascens Plinio certe nostri gratia, iterum atque iterum sese conuestit, deglubique se permittit, quasi sponte offerat spolia: piscantium tragulis, cadorum obturamentis, hyberno fœminarum calceatu ad vsum, vt ille ait: nostris tamen diebus mulierum pedibus grandiora ligna submissa sunt, altius vt Venus immineret.

Aut neruulorum foraminoso, apertoque contextu, in spongias

Stupea & hic adscribenda materies ex arboribus corticibusque, præsertim ea quæ ad Nucipalmæ Indicæ fructum, de qua superius.

Dipsaci asperiora capita ad pannorum villos subexcitandos.

Et Elychnia hic quoque absque quod nectere debeamus confecta, præparata prostant è Sambuci medulla, exucca, bibula, fungosa, candida, producta, quæ flammam adusque inuitent.

Siue spongiosa productione in funiculos, obueniant.

In prõptu à simplici ferè abscissione ad vsurpationẽ collectis, Natura ipsa ita nostram ad opus elaborata promente; vt vix quidquam supra ipsius ministeriũ addendum sit

Lagenaria Cucurbita. Antiquum quod nobis nascitur vasis genus. inde Plinio in balinearum vsum vrceorum vice, & iampridem etiam cadorum ad vina condenda. siccantur eidem condendis hortensium seminibus rusticæ supellectili. Etruscæ salem concipiunt.

Nucipalma, quæ Oenophores dat lignoso, eoque perpulchro fructus cortice. Indicorum fructuum cõceptacula, quibus Balsama etiam excipiunt.

Vel excauata capacitate ventricosa ad excipiendum.

Arundo, tubulos, calamos, vascula ex articulis vtrinque nodo conclusis. quam multa thecæ, cuculli è Maizij folia, quæ spicam complecti solent non rarò Copalli, Catagna, & huiusmodi recep ant ac seruant. Arundinea supellex Plinio principem inter Aquatica Arundinem fecit. Belli, pacisque experimentis necessariam, atque etiam delicijs gratam tegulas, cameras, sagittas, calamos, plura ex ea in pompam producit. Porrò quod de singulis Germaniæ arboribus cauatis, quod nauiculas prædonibus exhibeant, vt aliquæ triginta ad vsque homines deferant; id amplius mirabiliusque internodijs Indicæ Arundinis celebratum, quæ singulæ nauigij præstent vicem ab ipsa natura ad opus cauata. Tibias, ac fistulas illas canoras, morosas, pretiosas multo deinceps, sed multo potius adnotaueris, siue è Syringia, siue ex Auletico.

Vel producta cauitate, & nodis obturata, aut in cucullis aliquantulum concepta, aut aptè excauanda; ducente, & præparante nobis in figuras natura.

Corticum libri ex Betula præcipuè Tilia, Phylira, Thya, Citro, membrana Iauæ Papyriferæ inde dictæ arboris panni, subpuniceiq; illi, & Tidoræ libri, plicatili substantia nuciferæ Palmæ Indicæ. nobiliores ex Fago. Religiosum huius corticem in quodam vsu sacrorum, ait Plinius, Tiliæ quoque Abietis, & Piceæ in magno vsu, scripturis in recentibus ab exploratoribus ad Duces incisis à succo litteris, vasis quoque & corbibus ad vsus agrestes & tuguriorum.

In cortices quoque obsequiosos, volubiles, plicatiles.

Sumendam ferè singillatim figura modo.

In exterioribus terminis potius.

Folia iam vnde folia dicta nostrorum librorum, in quibus & à Sibylla & antiquissime scriptum. In aluarum ait Guilandinus, quod in Palmarum libentius legissem: incommodum illud, hoc frequens. & præter angustiores lamellas vulgaris Palmæ, ampla Musa Palmeta Guayabara, Tal, Santor, Copey Brasiliæ, latifolia. Amplissima, quæ deferendum tectũ ministrat viatoribus, & illa quæ singula aboliæ vice cubile tegere possunt pulcherrimæ arboris a Platani nomine [latiora certè] Americanis dicta. Crassiora certè Metl, & Tune litteras Indis excepere. Angustissima Oleæ, & Antiquis idem præstitit. et Maluæ vt vt a Cinna verius habeant, & a Pythagora laudes [quæ forsan à viribus, vnde omnimorbia quibusdam, vel à cibo vel Hesiodus] subhirsuta, & in flaccidam lacernam crispa folia sunt, ni forsan è congenere Gossipio acceperis. habes Pelagicam chartam, Fuco Gyganteo imperati Algam illam latam neruosam, coriaceam quã Oceanicolæ, vt Emporetica Saccari conos conuoluunt, nescio an & calamo percurrant. Sunt quæ à Papyro apud Recchum nomen habent, vt Tepeamatl, forsan a chartæ similitudine, aut vi quopiam.

Aut in viuas comprimente pagellas ad nostra mentis lituras excipiendas, vt non se solum chartæ nobis cum Papyro, & lino materiam dedisse, sed etiam chartam ipsam ostenderet, & in nitorem vsque nullo vsa dente læuigaret, ad scriptionem vndequaque imitando.

Accense & folia, quæ & homines, vel humani saltem corporis partes contegebant, nescio an aureo, antiquioribus certè sæculis.

Vestes, seu tegmina distendendo.

Iam & pluribus seminibus monilia nobis comparat natura Aurea pilula coccineum illud, nitidumque Legumen, & corticosi, ac nitidi, fereq. osseі globuli, Coco dicti, quam pulchra si traijciantur ornamenta exhibent, quam lætis coloribus?

Baccas vsque terando, & præparando, quasi præmiorum signa.

> Arbores, syluæque summum munus homini datum (vt ex Plinio strictim accipias) ipsi notatur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior specus, libro vestis, ex ijs recreans membra, olei liquor, viresque potus vini; tot annui sapores: mensæque etiam secundæ. Mille vsus earum sine quis vita degi non possit. Arbore sulcamus maria, terrasque admouemus: arbore exædificamus tecta: ex arbore & simulacra Numinum fuere. Quid igitur mirum si arboris ramis; si floribus, frondibusque & ornamenta sumantur, quæ honorem, quæ lætitiam, quæ præmium nobis dicant.

Ad ornamenta seq. pag.
Tab. 8.

Vsus
Ad orn.

Visus Plantæ, abscisſ. crasſ. membr. partibus

Cedat quæ vestium purpura. Crescit hæc, & nitet, non à vermiculo sumitur, nec timet tineam, baccas quoque, nec marcescentes protulerit; si tornare quoquo modo volueris; ne expolitis deceptus, natas à frutice, cum non nemine existimes. quodcūque interim scalpseris, id pelliciet, id recreabit, beneq. fulgido colore.

Deliciarum causa, quæ scilicet incūditatem, hilaritatem, ac pretiū in luxu respicere videntur,

Ad ornamēta, quæ ex figura, pulchritudine quadā, & exteriori nitore, vel decora acceptione cōsistunt.

Perēniā, perpetua fere

Ad figuras suis picta coloribus.

Perennant iam qui in floribus flores, quæ sese folia incidenda in perelegantes figuras exhibeant, vt flores quasi auro, argentoque obductos, non in Ranunculis tantum, & Elichryso, atque huiusmodi pingit natura; sed Cinaræ pomo, & Punicæ cytinis squamas nobis, quibus concinnare aemuli, nec nostris possimus diuitijs.

Ad florem hic à floribus submiſtrans, vt in suā æmulationem hilariter pelliceret; aquis, vitèque iunctis particulis.

Ad nitidos colores

Ramis frustisq. elaboratis, & perpolitis.

Corallium pulchrum illud, nobile, & bene auspicatum gestamen. Quo veinam mulieribus satisfactum esset, & adamantum, ac margaritarum vectigalibus parcerent, aut ornamentis si gauderent non pretio, quo dumtaxat hoc viluit, minimè ad rusticas, & infantulos hos purpureos pelagica Veneris fructus demandassent.

Osseis, vt Cuci & Dactilorum ad annulos vsque.

Gemmas, & in Plantis non temporarias tātum florum, sed & perennes surgentis in purpuram fruticis depromere voluit.

Partibus quibusdam, præsertim medullæ ad tessellata emblemata, & globulos.

Setim. Sitah ex Arazim Laricis, seu Cedri genere nobilis in Salomonis templo materies, an Aegidi compar.

Ebenus. Indica nux. & Fic. Canna Indica farcta purpurea, siue nigra.

Ziziphus Cornus, Sorbus, Rubrerica Mexic. Brasilium. Buxum, cui honorata Plinio materies subiungitur Bruscis, ac Mollusci Aceris. immò ipsius etiam Alni crispis, intortisque musculis ex arboris tubere. Pyrenæi Buxea hodie quoque Brouchon vocant Dalechampio. Quid, quodque lignum, Plinius dixerit. laminæ, seu bracteæ, quæ posterius ex generibus Aceris ipsi sunt Buxo, Palma, Aquifolio, Ilice, Sambuci radice, Populo præcipua. Nec Cornus spernitur, placent & colore diebus nostris Cerasus, ac Sorbus rubentes. Venis Olea, vtrisque Taxus & Iuniperus. Solido Ceratonia contextu.

Terebinthus à nobis operi restituta, materie lenta ad vetustatem fideli; eximij, ac nigri, nunc quoque maculosi splendoris, nigrior olim Syriaca, ex qua calices tornabat Thericles, Ebeno succedebat; Cytisus inde forte congener; Africana Lotus si colorem respicias medulla. Splendidiusque variegatum maculis, & colore præcipuum nuperis Colubrinum.

Metallophytum lignosum à nobis inuentum, & huiusmodi operibus varijs adhibitum.

Et in lignis, quæ colore crispis, varijsq. maculis interuenientium discursu solida ad lanorem densitata, placere magis possunt & lapillorum locū in plantis habere. vel quæ temporum iniurias, aut teredinum nequaquam, aut minimum sentire solent.

& odores præsuanes.

Agallochum odore potius, & pretio, quam planta notum; & Calambac.

Cupressus, Cedrus, Thuya, Iuniperus, Aspalathus, Santalum. Almugim Salomonis. Subiunge & Citrum, Atlantica munera, quæ sestertijs tam multis, prædijs quoque commutata, mensis Ciceronis, Asinij, Ptolæmei, Tiberij, & potiore eius liberti Nomij famigerata; si a Cedro & Thya distinguis, nam Cedri & Citri suorum fruticum ait Plinius, & Thyam quoque habet seiunctum: quod suis dispiciendum locis. Inde & Roseam quam radicem dicunt, ni ad Aspalathum pariter, vel Santalum. alia apud globularios & lacimarios, & semper aliquid noui, plantis quidem; nedum facie; sed nec à nomine salutatis.

Odoresq. etiam spiritus emittere, aërem ipsum odorum reddere, & cēclauia perfundere,

Ad sonitum, & crepundia saltationū.

Ahouai Indorum.

vel ipsammet concrepare.

vel Temporaria, breuem exhibēt aspectū.

Apposita architecturæ, & picturæ rationibus, modisq. disponentibus.

Festiua ornamenta ramulorum, frondium, florumque, quibus postes, parietesq. varie exornari solent, præsertim Myrto, Buxo, Musco, Aquifolio, Asparago, Abietinis, Laurinis, Tino etiam Laurocerasoq. adscitis: Funebria dicit Cupressus, indicante mœrorem obscuriori natura, vel etiam apud Sinas. interueniunt in omnibus chartacei colores.

Aptius, quæ Phytarchitecto inseruiant, & decorē, numerum, ac symmetriā dicere possint.

Asportata hinc inde in partium festiuam speciē, & ornatum.

Florilegia. Frōdilegia. ad

Sparsiones plenis Liliorum manibus. & sepulcra, & mensæ, necnon viæ, & pauimenta decorantur.

Coronas Gregarias Symposiacas scilicet, & Venereas, Serta, Corollas, Strophia, Strophiola [strupi e Verbena] folijs, floribus, simplicitate, aut permixtione, odore, colore, varietate placentibus, & vel Catoni probatis.

Fasciculos [Seruiæ antiqua.] Principum amasiarum, sed & Scholasticorum conclusionistarum, & quarumcumque congressionū; vt iā in hortis ampliores dominis, certè è floribus, quā à fructibus prouentus, & oliueta cedant violarijs omni ex parte, mortalium plurium crescente, & luxu, & lusu. Corollas, manipulos, torques è Cacaloxochitl odoro, & pereleganti, reuerentiæ salutationis gratia Mexicani offerunt. Interueniunt & ramuli vt Myrti, qui in conuiuijs antiquitùs suas partes habebant, vnde ad Myrtum canere dictum, carmina præsertim Aeschili, & Stesichori.

Elegantiora, odorataq. magis, & quæ hilarius nitent, aut virent.

Et quæ mysterij celebritatem quandam, aut signum habebant; vt in sequentibus, quæ varietatem, aut gratiā oculis, naribusque nostris; necnon manibus: capitibus certè, vel auriculis etiam fœminarum.

Celebretur à Plinio, vestium cum floribus antiqua æmulatio. illarum certè plurimi è plantis colores, & è Cocco prior, non alia hodie purpura, non conchilio. Vestes superantur, vel etiam in sacris, vel etiam regia; nec mutuatis aliunde coloribus.

Honorū ergo, quæ dignitatū signa, gloriæ humanarū actionū insignia, præmiorū arrha, esse solent.

Viritim ad tributa solemniter conferenda, aut proferenda.

Thyrsi Dionysiaci, & Festiui, & militares, Hedera plurimū circumuolutæ. nondum enim Medici infimis prostituentes operibus eam ab arborū, murorumq. foraminibus ad factitia humano in corpore traduxerant, à quibusque certè semota immundis cauernulis, in Bacchi ierat superba trophæis.

Virorat inter ac furores, strepitus, ac impetus quæ festiua.

Coronæ. quas & sacras, & militares auro, Quercu, Pino, Olea, Loro, Myrto, Aesculo, Ilicē, Gramine, Bacchare, Apio capiti circumeuntes antiqui habebant, & collares, & sutiles, & pactiles. Ianus inuenit. Addiderunt nuperi Brassiceas, & Pampineas, vt Archipoëtas luderent. Prima autem floris Papyri, chartacea scilicet auctoritate dignitas, è quo antiqui Deos coronabant. ipsa tandem Hedera in Antistherijs solemnibus vsurpabatur, & doctarum frontium præmia, quæ non Bacchi tantùm, sed Alexandri exercitum coronauit. Graminea Romanis nobilior, quæ obsidionalis, quæ Fabij, illius qui rem cunctando restituit.

Cōcinna denique magis in plātis, & quæ spectatu decora, at in Papyri flore, nec pulcritudo, nec ipsi cænosus odor: sed propria chartæ dignitas, & Dijs tributa, & quamuis simplex corona merito Agesilao placuit. Charta si quidē famā & dare, & firmare potis est, in ea perēnis ipsi corona, in qua hucusque vixit, viuetq. diu securius ab hinc fœcundissima impressione in multiplicem prolem propagata.

I nunc, & plantas sperne, qui Physicæ solidioris fastidis studia; iam & honores è stirpibus sumis, & titulos, quibus incedas inflatior, nec satis est ære, marmoreq. vultus, ipsūq. corpus, vel etiam vndequaque in colossum extendisse: ni simul & metalla, & lapides, ac gemmæ palmas exprimerent, corollas, virgellas, sequacesq lambentes Hederas; quibus potiora sumeres, & illa quæ cum plantis ipsis minus fortè intelligis ornamenta.

Palmæ ex Palma inde dictæ, nam si figuram spectes Chamæriphen dumtaxat à nomine accipies. habes autem ex Oleis quoque, & alijs clarioribus stirpibus Palmas suis quidem à titulis, eo autem ab ipsa Palma victorio nomine, quod pondera vincat, contra ea resurgens, præter aliorum stipitum morem, qui inferius flectuntur, vnde nobile illud & famosum problema. Subiunge & varios ramos, quibus & victoriam dicebant & lætitiam, & venerationem. Ferebant & Victoriæ nuntij, vt illi ab Hidaspe.

Sagmen illud Hierobotani Verbenæ virgula, quæ victoribus porrigebatur à victis, vnde herbam dare prouerbio. scilicet, & Feciales, & Patratus Pater fœdera facturi, vel bella indicturi è sacris Capitolij sumpta Verbena tempora vincti: & Verbenarij legati dicti sunt. Simplicius certe succedebat & Gramen.

Quæ altius quidquam exprimere solent.

In locis constituta, spectandaque in egregiæ ipsius actionis memoriam, & celebritatem.

Trophæi modo. florida, frondeaque trophæa, ramique arborum, hostium spolia in trophæa sustinentes. quibus secundò adscripseris, qui ad insignium Virorum fores affigebantur rami.

Quæ decenter & fulcire, & ornare possunt, bene que conspicua.

Si pro brutis modò aliquid colligere vis, ijs supellex tota, immò & quæ reliqua, aut habent, aut habitant, si à cauernulis primæ matris excipias, in plantis est. Quid verò præter nidos dices? vides latibula, & structuras, ædificia vides: vis vlterius habitum? vis vestes, & armaturas? non solum vegetantiū è genere est quodcumque animalia conuestit, quodq. ab ipsis nos abripimus; sed à plantarū vuceribus expetitur Xilopthoro quod ipsum munit, quo in tegumento cochleas, quibus armis Erinaceum æmulatur, & Histricem. hisce dum includitur, ab his dum prorumpit nostras lædit vermiculus lacinias, & quæ mutuatæ communiunt, squamis, herbaceis ridiculis feiluculis indutus, lignei ruderis veste.

Nil ferè vt inutile, nil non plurimum vtile ē plātis agnoscere debeas, simulq. spectandum: contemnendum nunquam.

Collige cum D. Ambrosio. Nihil vacat, nihil inane terra germinat, quod tibi putas inutile; alijs, immò tibi ipsi frequenter alio vsu est vtile.

Tab. 8.

Tab. 9.

Energia, & prestātia Plātæ viuētis.

- **Corpore agens ipso.**
  - *Immediatè quidem appositæ partibus*
    - **Inferioribus nimirū radicibus.**
      - *Interstiis non solum liquoribus terra attemperatur ariditas; sed & intermistis radicibus, atque radiculis quasi ligamentis labiles in compositum colligantur partes, neve in hiatus fatiscant, connectuntur in unum, vivis terra palis, vivis fulcitur trabibus. apprimè Dantes ita arbores dixit; nec abludit acernis, itidem trabibus præceptor Virgilius. Quid verò possint globosi cespites resistendis ictibus, qui muniunt, qui defendunt, probè milites sciunt. Quæ autem exiccatio uliginosæ Hydropis in terra ab ebibentibus radicibus, Agricola.*
    - **Superioribus.**
      - *Perpetuis, seu perennibus membris.*
        - *Protensis scilicet in condensum ramis, sempiterna, vel alterna fronde, tegumenti non parum habemus. Habent bruta: terra habet. Huic vestis plenissimo viridario: varia radiorum dispensatio, varia stillicidij vel moroси ratio. & illis & nobis umbra gratior quam prætendunt, ipsaq. temperies, fontiumq. vindicata, importunis ab æstibus refrigeria.*
        - *Parietum inde, vel à sylvis plenioribus; vel non tantum mortuis; sed vivis etiam, & armatis sepibus, quibus repellantur iniurijs quicumque, sive ratione careant, sive ea abutantur; quinimmo altiores illæ, vel etiam ipsis colluctantur ventis, eorumq. frangunt vires, disijciunt agmina, in auras tandem molliunt amicas. Porrò pacem & regionibus faciunt statutis, servatis non saxeis, sed viventibus in testimonium terminis, quod & in agris sepiuscule, & agellis præstiterint.*
        - *Pergamus in Aed. stirpium. extollimur brachijs quasi scalis, ne aqua, ne dentes destruant, obruat. Cunas priores hominum, mistique, vel beatiores potius suspendunt: nidos aviculæ ab humore, ab insidijs inhabitantes longius. Fuère qui turritis arboribus signa in conuictum, Nolasque proferrent in altum.*
        - *Domos ipsas arboreas, tabernas scilicet, exsosq. appositas, & superpositas tabulationibus additis, ut in condensis bene storis non raro videre erit. Quæ sponte & sine dutioribus apparaverint, gramine molliuscule in grabatum substrato. Palatia certè è Multifico illa Indica, & grandioribus Platanis: cænacula in pluribus, & antra, cryptas, vel in unius caudice in cavernam aperto: latibula, spelea ferarum, avium habitacula universa. Quam multa & nobis abscondunt & illis! Quam multum roboris virere excusatur: Non rarò tamen magis exerunt aurium, quam impediant, vel retineant oculorum.*
      - *Fructuū à fœtu absoluto dispensatione,*
        - *Nobis scilicet pariunt, colligendosq. porrigunt nobis fructus, quos absque * iniuria plantæ ulla usurpare licet.*
  - Ut Calampac [præstantiss. scilicet Agallochum] & radix Tauxarghent, \ auritanorū quæ non alio igniculo in suffimenta, sed proprio inhalitus spiritu soluēre cōclauia replent odoro particularum effluuio. Arabiæ felicitas multiplici huiusmodi perfunditur spiritu, quam vel supra annuos prouentus expilarā, vno vt adoleret in die Poppeę suæ Nero ille qui laudatorem Cardanum fortitus est, compilauit, cōcremauit.
  - *Difflatione, ac euaporatione solita partiū.*
    - *In circumfusum aërem*
      - *Salubrem ipsum reddendo, noxamq. eius, & pravitatem corrigendo, ut* — Olea. Vitis. Rosmarinus. Laurus. Auranciorum omne genus. Elaegno florente: Paradiseam vocant.
      - *Odoribus respergendo bene fusis, sive etiam minus gratis, indeq. fœtoribus.* — Azadaracth, itidem, & Nocturniflora, inde Tristi dicta. Alapathus torata, Irinis ad inenarrabilem usque suavitatem Plinio. imbribus Rosa illa odorifolia vna. Neglendir Belgæ vocant.
      - *Corrumpendo, vitiando, ut* — Cicuta. Cannabis. Buxus. Oryza. Frumentaceæ plura.
    - *In adstantia corpora ¶ umbra, scilicet*
      - *Magis, minusq. fovendo, iuvandoque, ut* — Pinus, Iuniperus, Acer, Fraxinus, cuius umbrā venenatis serpentibus inimicam dicunt.
      - *Nocendo, perturbandoque, ut* — Taxus ad mortem usque, ut scribunt, Sorbus, Buxus, Nux, Iuglans, ut vulgo quoque notum. Cupressus densior.
  - **Eminus missis particulis.**
    - *Emissione occulta partiū, insolita, rara, ac mirabili efficacia.*
      - *Hac in domo, aut villa sata arbore Aquifolij veneficia propulsantur, Plinio † ramis fulgura, & fascinationes, Rusticis apud Matthiolū. Hæc Scylla in vestibulo vivis [cuius præsentia omnes plantas iuvari ac tueri scriptū] arcere maleficia dicitur, quod albo Chamæleonti Carlina dicto, etiā dum floret exiccato tribuitur. eadem Phu implantata domesticā concordiam facere, Asphodelus ante portas Villarum satus contra Veneficiorum noxam antiquis. Ramni tertij ramus valvis ac fenestris impositus: Betonica à piaculis omnibus domum in qua sita sit immunem reddere. Altius porrò Ficus & Laurus fulminibus obsistere. Huiusmodi fortè spirationibus Palma mas fœminā cum obices altitudine sua transcenderit respicit, atq; fœcundat, quod tamen multò faciliùs receperis. nec Bulbum aut Ficum vel proverbijs suasus contra fulmina quæritaveris.*

Quæ delectent simul, & prosint sive forma, sive odoratis spiritibus, & Natura vel artis ministerio exhibita plures erunt in hoc genere. Movebit florum gratia non nares tantum, & oculos, sed & mentem ipsam. Ea vel hyemali, ut adnotavimus tempore Ver tibi plenissimum in Bulborum familia, & Anemonum effundet si à Colchicis, Crocisq. inceperis. Omnimestres plures, kalendas ornare poterunt, concurrente Rosa, plurimam anni partem Gelsimina floribus copiosè promisisti. Omni tempore fructibus Aurantia. Florum & fructuum mira in multiferis ubertas. Successio inordinata in dies effusione Ephemerorum, Hemerocallium, aliorumque. Contextus in Convolvulis quasi appensis aulæis. aureis in Acrinola floribus, pomis in Balsamina, cæruleis veluti gemmulis in Zaxura, lacteis calathis in Smilace, triquetris marsupijs in cordato Piso. Pyramidalis in Cupresso viror, comatus in Pino, crucibus eleganter decussatus, distributus in Abiete, in fastigiatam densitatem lepidè protractus in Belvedere inde vulgo dicta. humisparsus in Nummularia, capillatus in Cuscuta, squamosus in holoserici nitorem in tapetis instar in Lycopodio. Quid porro multiflora & prolifera? Quid spica, umbella, racemi, corymbi? Aster Sol ille inter Plantas? Quid cælestis Iridis nitor, & colorum in Amarantho ille Psittacorum æmula concertatio, frons in tam multis sempiterna, & Elychrisi aurum marcoris nescium? nonne omnia excitare, recreare nos valent?

Agminatim inde si innaserint, quæ in conspiratione illa, quā elegans quoquoversum effunditur species? Vilior seges, & simplicior, & frequentior pulchritudinem habet multa viroris æqualitate: Linū & quæ calcantur gramina replicata densitate. Minimus in Pineto obscurior aspectus, Rutilus in Laureto, incanus in Styracetis nostris, quam iucundè sese obijciunt? placet vel ad cinereū dilutus in Tyburtinis, & Interamnatibus olivetis. sua inter Fabeta per lymphas scaphis, thalamisq. subeuntes conviviari, delitiari solebant Aegyptij, gratissimis & umbris & viroribus invitati ac retenti. Cymbula inter Rosifloras Nympheas, adolescentes nos quandoque in nostro suburbano Cæsia villa lacu non parum oblectati sumus. Placent herbosa, placent virentia quæcumque.

- **Aspectu** *pag. seq.*

Quæ collectionū natura est, ea replicatis firmatur in vnum nexibus, cōprehendit ea corpora, vincit, roborat, vnit.

Interiecta quæ plurifariam iuuāt, quæ impedimento modum faciunt, & locum, aut in diuersa adiutoria protenduntur, susque deque, & circumundiq. disponuntur.

Primas habeāt Platani, ... tus. Ficusq. illa mult... ... itatur Plinius vrbe tantùm gratis Plataenū ex alieno per maria petitā orbe, vinoq. enutritam insesto: celebratā in Atheniensi Academia, magis in Lycia ad gelidum fontē Lucin... tiant Consulem ... & thoros prabente cū xix. Comite. Veliternæ ibac Caij Princ. xv. conuiuæ capaci triclinio. monumētis nobilior Cretica semper virens Gortynica, quæ Ioui adeò placuit, vt sub ea thalamū sibi & ad Europā tempe mendam elegerit. Locus autē domibus expetitur Plinio ramorū petulantia breuissime iudice Iouiss. expatiantiū vmbra, & in vicinas domos ... transilientium nulli opacitatem breuiorē quæ nec Sōlem auferat hyeme decidētibus folijs: nulli corticē iucundiorem esse quodve blandius oculos excipiat; nulli lōgiores, validioresq. rāmos aut plures, vt dixisse ... arbores liceat. Denique Ficus illa se semper terenā demissis ad terra ramis in multiplicem propaginē, operit, vt ait Plinius topiario decora, subter intuēti specie procul fornicato ambitu cōtextum exhibet concludentis circumsepientis nemusculi. Iniuria illa fuerit qua deprimuntur arbores ne altiores nobis difficiles videantur in fructibus porrigēdis vt pulcro Chamæplatanus aliosq. in huc genere pumiliones habere.

* Poma, Nuces, Baccæ, Acini, & quæ legenda offeruntur legumina. In nos mittit Onisapertis protinus exhibet mat ... Balsamina vix tactu prouocata. eiaculatur impatiens illa: ventis distribuenda credunt, quæ pappum in pennas habent.

Particulæ à plātis emissæ, & in halitus fusæ, quæ aē... intermixta vel disijciant, ac diffundant; vel torpidum ac crassiusculum reddant: & siue odorum, siue fœtidum, & graue. Longius autem, latiusq. effundi, vel à grauioribus discamus, siquidem Dracunculi cucullus, & Phalli cœnosa illa excretio, quam longissimè sentiuntur, muscas prouocant, & conuocant; Tulipparum & Rosæ spiritus, quamuis suauis Scarabæos. quid si Vua ipsa quamuis parùm odore a nobis sentiatur, Apes, Vespas, & huiusmodi Volucellas à longè ad se trahit?

¶ Particulæ, quæ solaribus radijs pertrāseuntibus miscēantur, eosq. ita qualitatibus infectos reddāt, imbuatque; vt ad corpora cum illis simul ferātur, & impingātur.

† Ignores hic facile, & occultè prorsus dicas, an mittantur particulæ à plantis, & quæ, & quomodo; pariter an aliquid ita fit, vel fiat.

Facies, speciesq. nimirum, quæ ex coloribus, figuris, odoribus qui in nos mittuntur, vel in singulis stirpium familijs, & consitis seu cōplantatis. Nec humus ipsa, nostrique, aut Naturæ parietes, & quæ rigua percurrunt, aliud præter fundamenta, aut distinctiones quidquam apponunt. Proscenij decor, omnisq. hilaritas multiuirentium stirpium ex vegetantis matris opere, vndequaq; consurgit.

Energia Plantæ viii.

Aspectu, & Cóspectu.

Ipsiusmet Naturæ opere duntaxat,

Regionum ora, quæ specie, ac amœnitate splendent, ridentq. nemorum obscuriuscula, conclusaque facies, aperta renidensque pratorum, ornatiq. tractus terreni corticis, quales in Belgica felicitate plures, in Neapolitano, Florentino, nostræq. Vmbriæ agris præcipuè. Sed nulla ferè regio sua pulchritudine caret, quæ pluribus si non omnibus placere possit, præsertim incolis multiplici nexu adalligatis. Peculiares verò, & Tempe æmulæ partes, Naturæq. horti, siue montes, siue valles sumas, & nemora, siue ad fontes, riuosque decliuia, & ad mare, littora; plura inuenies, quæ siue Studiosum; siue Amusium reficere valeant. Scis laudatum Tybur, & angulum illum Horatio præter omnes ridentem. Scis doctas ad Tusculum amœnitates, Romanasq. supra aliàs Baianas, quæ à Marone condito, rediuiuos Arcades per lepidas Sannazarij Veneres obtinuerunt. At quæ tum multo honore plantarum, cultuque pereleganti tum fluuiorum, montium, ipsiusque tota facie soli, Vrbibus, Oppidis, villulis, ædificijs simul distributa, præsigni Naturæ, spectabiliq. artis spectaculo diffulget: Vmbriæ vallis illa est, quæ à Perusio per Asisium, Fulginiumq. deducta Spoleto concluditur, cui medijs partibus ad Propertianam vetustam Meuaniam nostris ita Psychogogijs imminemus; vt periucundis totam luminibus, æstimare liceat.

Artis multiplici superaddito ministerio,

Cõsitis, variéque distributis diuersis stirpibus, agmine, serie, ordine, vario. sexuncialis &c. Varieq. locatis, vt ipsa cõpositio, & distributio, viror multi-uariusdiuersimodè fusus. florumq. gẽmulis, omnifarijs coloribus, ac figuris interstinctus, odoratis auris respersus bilaritatẽ, sanitatẽq. faciat, vesanos exteriùs, interiùs cordatos viros, & studio, & contemplatione, & specie oblectet.

Plantæ intermixtæ diuisæ.
In areolis, locellis, angulis, vasculis locatæ.
Parietibus appositæ.
In parietes excitatę, & cõdensos quidem Cupressi, ac Iuniperi.
Incuruos in Fornices cõcameratæ.
In Sepes connexæ.
Opere Topiario, varioque in figuras hominũ, nauium, animalium contextæ, vel morosa Cupresso, tristiq. Iunipero in obsequiũ ductis, hinc mixtione quadam architecturę cum agricultura, in viuentia, ac virentia ędificia.

Affixa. — *Ipsam ad humum iacentes.* / *A solo eleuata.* — *Fornicibus in areas extollentibus, parietibus. Pẽsiles horti.* / *Erecta noua hortuli parietarij species, quam ipsi addidimus. Admœnianiq. huiusmodi speciẽ dedimus nouo ex muro accũbentibus hiãti spectaculo.*

Mobiles. — *Testaceis, ligneis vasis, areolisque. Adonidis hortulos dicunt leniusculos, indeq. Adonium Abrotanum fenestrale scilicet, breuiculos leuiculos in prouerbiũ vsq; Veneri non fructui dicatos. Rus in fenestra habes apud ludentem Martialem. exuccos sitientesque crediderim qui Tantali dicuntur, cæterum non testulas iã sed quæ prægrandes dolia imitata arbores vsque enutrire possint; quæ fructibus etiã onusta in speciem ac luxũ porticus & ambulacra exornent; nuperi Delicinrcha [scilicet] habent, vt nemuscula hinc inde constituere, & deducere possint.*

Syluæ.
Luci.
Viridaria.
Horti.
Vineæ.
Vlmiuineæ.
Pomaria.
Oliueta.
Segetes.
Arundineta.
Glasteta.
Lineta.
Cannab.
Card.

Diuersarum stirpium huiusmodi plãtaria, aut singillatim cultus, & nostratium exceptiones, exoticarũq. traductiones, & hospitia.

Terrestris naturæ ornatus omnis, qui vestium est; varietate, coloribus, pictura humanas mirè reficit ab oculis mentes. Interstinguẽtibus nimirũ omnigenis stirpibus, varia dispositione, ac situ Natura ita suas hasce diuitias, deliciasq. repræsentat; vt negotij plurimum pingentibus, cælantibusq. nobis facessat; dum omnem lapidem mouemus, vt vel imagine pigris illata cubiculis, illis frui liceat, quæ effictæ quoque specie, plurimum iuuare queant.

Similior sibi nec pulchra minus, quę Ciminię in Etruria Dodonæ in Chaonia, Arduęnnæ in Gallia, sed amplissima Germanica Hercinia itineris dierum 60. intacta æuis roborũ vastitate congenita mundo; quæ & colles vsq; attollat spiritu. Ipsummet herbosũ Mare quæ velut e speculo mersarũ plantularũ species, Corallia inter & Villos & Squamulas & contuberata Alcionia, Algas Phycosq. omnes repræsentat. Pelagica nimirum natura haudquaquã virentibus speciosisq. caret indutijs.

Quæ vegetantiũ Parchtem permoueant diuersas vt facies hinc inde suis cõstituat fœtibus, colentiũ non tantùm agnoscas manus, ingenia, cupiditates, mores; sed multò prius radiorum cælestiũ receptationes, indeq. projectiones vmbrarum, discurrentes Lymphis genitales vitales illos Thalleticos succos, qui infusi in lac iuscula chilum ipsum excitent, nutriãt, augeant. Aegyptij Nilo perfusi alienis indigent nullis. Salodiensis tempeniẽ vel in rigidis regionibus obtinuerunt ab aquis. Amalphitani maritimis auris, profilientibus è saxis fontibus, lætis gaudent in Mare propendentibus superciliis. Ianuenses ficciorem naturam ad plenissimas delitias instimularunt, vberem, & præsuauem fructum. Rurulenta ex aura ad Sali vicinias quæ affunditur. mira ad Partenopæi Crateris oras pulchritudo. Syluosis ac insulis quam elegans per Græca Aequora, & vbicumque contigerit aspectus.

Periucunda species, ac dispositio.

Odor fusus, ac viror, quibus animi exhilarantur.

Elysiæ hinc antiquis deliciæ.

Pensiles quoq; vineas Tiburtini habent, quod Romanorum ædificiorum amplissimum illud ciuitatibus distinctum, Adriani scilicet villa vastissimo iam rudere Agricolis cesserit. pariter arcuatæ Mœcenatis extructiones. Vt vineales ita fornices, nec paucos montani illi nepotes sortiantur.

Quæ maximi in Vrbe Circi olim magnificentia in hortensem hodie cessit vbertatem: traducta cõscriptorum Patrum ad olitores humum hinc inde conscribillantes ligonibus iura. profusa circuit Sambucus: Erigitur Obeliscorũ vice. replet non densus humeris Romanus ille Populus, sed virens Populus eaq. & frequens & alba: ora hinc inde quæ magnis olim Senatorum capitibus cõspicua erant, iam non alijs, quàm bene turgentibus glomeratisq. brassicaceis occupantur. In sic per totum varia Brassica circum. Imminent excelsis è Palatij ruderibus superba minis, elata comis ferulæa, in miserandam præfectõ amœnitatem: antiquæ Maiestatis sepulcreta nec in Vrbe rara. non hodie spectacula. sed sapores itã celebrantur e Circo, vt multis Syrorum oleribus; vt Campanis foliatis dapibus minus inuidendum sit.

Hortorum certè amœnitates inter præcipuas Romanorum Imperatores haud ignauus ille Diocletianus floreatis tunc Monarchiæ magnitudini vniuersæ prætulit.

Scilicet miræ oblectationis ergo ipsismet cubiculis additi sunt hortuli, & adinuenti, qui transferri possint, ipsaq. ab homo insumptæ partes; vt viuentes plantæ, vel inuito Physico Locomotiuam [vt dicunt] obtinuerint.

Hortorum amplitudo maiestatem quispiam dixerit, plenos sibi exigit libros. satis sit si ad aspectum hic prouocauero. fidem si Babylonijs, aut Hesperidũ, aut Phæacibus illis Homericis Alcinoi non habes; Lucullianos, Sallustianos, Mœcenatis Ouidij Lucani & magistri hortorum si vides minus; vrbem pete Florentiam, pete & quæ Principum Magnatumq. sedibus gaudent ciuitates; nec credideris Italiços nostros, vel Indica felicitate superari. Neapolitani viridaria sibi minus ornare solent, id præstante Natura, vt inibi vniuersus fere ager amœnissimum sit viridarium. propè Tyburtini éstenses insignes sunt ad prodigium vsque. in Vrbe tamen si receperis Pontificios ad Quirinale, & Vaticanum, Mediceos ad Pincium, Farnesios ad Palatinum, ad Viminale Perettinos, Burghesianos ad Pincij suburbia, Matthæios ad Cœlium, eruditiores Barberinos inter Pincium, & Quirinalem omni ex parte admirari poteris, nec satis. Scriptum ab alijs iam olim de Cæsijs nostris ad Vaticanũ, antiquitatibus, immò antiquarijs simul plenissimis a nostris Auunculis Cardinalibus in eruditionem, ac delicias compositu, instructisq.

Pertinax naturæ vis, lubrica vicissitudo rerum. Imponunt nuperi hortos ruderibus iacentis antiquæ maiestatis; resultat ab arte natura, deuicta succumbit hæc, quæ superbiebat in vastum herbamq. porrigit victrici. quid herbam etiam porrigere autumo, si & hanc a natura habet? cogitur scilicet ars vndequaque in naturæ ire ministeria quæ vt illius sunt, præter quæ nihil habet, restituere omnia.

Tab.9.

Virtus

Tab. 10. Ita si flores, fructusque legere volueris; Nec tu periucundũ, perutilemque intellectui pabulum, coronam animo, laboribus perennem fructum tibi constitues.

Non ita praesto Animalia ad condocendum fuerint, non ita nobis gesserint morem. Abscondita qua terra intrusa visceribus, aut altiorem qua sublata in aërem, vtrinque difficilia obuenerint. Plantæ in aspectu in conuictu nobis, semperque ad manum, nec fuga, nec vllis proripiuntur latibulis.

Flores immaculati candoris, & omnium instar Albi Lilij [antiquis Iunonis lacte] quod etiam antonomasticè floris sibi nomen adsciuit, & inde dicta Florentia semper florens, suis ostendit insignibus, quamuis mutato colore, Susianaque iam olim præseferebat Regia; Puritatis incontaminatæ decorem. Pudicitiam, virgineam pulchritudinem, Regis clementiam, referunt: Angelicas Christianas virtutes à Christo Domino dicunt. Huiusmodi concipere in te flores, atque enutrire satagas, nec frustra spectaueris.

Hieroglyphicũ.

Succedant Rosaria, quæ spinas inter flores habent in gratiam è Veneris vsque sanguine Priscis; quæ nobis vberiores multiplici è vulnere fructus, & circumdatas asperioribus lætitias, eligenda quæ sint ostendant, & odore magis dum appositis Allijs, Cæpisque absonis pollent spiritu sumendas ab inimicis vires dicant; Quæ ephemero decore fragilitatem referant humanam. Anemone postmodum ventosa, flaccidoque Cremio, labili Scolymi & huiusmodi flosculis morborum impetus, viresque labiles corporum. Amaranthinis contra, vel potius Helichrysi omnis marcoris nescijs, perseuerantiam in sanitate imperturbata, & bonorum vigore. Iuuentutem omnes, ac spem, & hilarem pulchritudinem, & si cista colligantur, aut fasciculo ver ipsum multiflorum, & decorum commonstrare poterunt affluentiam. Porrò non morbosos tantum, sed & qui funesti habeantur flores interuenire, vt Fabæ atraris litteris, & Smilacis obscuris vaporibus non ab re erit; si obiecerint animo commista semper huius vitæ mœroribus gaudia, honoresque periculis.

Iam si tam multis decerpendis fructibus auidus inhias, cur non & mente perfruaris salubri? Grossos, poma, racemos, baccas, ne tantum retuleris ad palatum. Si glandem non ructas amplius, Balanophagos, Arcades, Tegeates, Tegos, & quidquid inde petitur obscœnum simul & respue: duraque ab arbore, antiquis ramis & cauitatibus priores, quæ exhibuit casas, non rusticam feritatem; sed robusto siue rubris venis, siue incorrupta materie fortitudinem robore, perpetemque ab annosa planta intellige Principatum; non exoletis in cariem vsque augurijs illis, sed principe stirpe, & Iouis apud Celtas signo: Inde stabili sceptrum imperio, & ciuibus corona seruatis, Herculeam quoque clauam virtutis indicem, itam quamuis remotam si adiungatur Oliuæ; officiosamque pluribus agnosce. Poma quæ placent magis, quæ colore, odore, gratia, figura; veneres, amores spirant, horaria simul accipe, lubricam felicitatem voluptates, intus erodentibus vermiculis marcidas, caducas, & Persici nucleo plagis diuulne rato plusculis, damna quæ imprimuntur. Puerilia prorsus ni ad stellas cogitatum transtuleris, quæ Hesperides noctis filias, quæ auro rutilant poma. vide quàm benè è malis voluptatum coronam deposuerit Apollo, vt virtutum lauream insumeret. irritum ne demiseris exemplũ. Reijce quæ à Vitis cruore nimio titillationem, Lampsacenum Bacchi, & Veneris prolem referat: libertatem, hilaritatem, lætitiam cum modo sume, a succo, ab aspectu non furente; sed heroicis experrecto laboribus Baccho. Vindemia haudquaquam inani flore, sed multifluo copiosa fructu: felicitas, fertilitas confertim. Vinea, Vitis cum palmitibus; cultu, nexibus, charitatis complexu sacram christianam congregationem tibi in mentem reduxerint. Ficulneus ne ita sis vt abutaris Ficu; illius Thrioni folio, aut fructui nihil imponas obsceni. Sycitem agnoscat Bacchum Syceram, fructus Ambrosia & Nectare stipatos, & quid aliud nisi dulcedinem, delectationem cibum? tradue ad veritatis mella, quibus Mercurio antiquis litatum.

Simplici signi expressione & præsentatione, inde

Singulas si plantas considerare suis cum proprietatibus diligentius volueris, multiplicis documenti, incitamenti, stimuli, virtutes elicies; siue ex internis proprietatibus; siue in ente, primaque ex facie desumere velis, alias atque alias, prout diuersimodè, insumere

Sedet Prudentia in Moro, tantum abest vt à stultitia deducas nomen, nec à colore, sed à moræ ipsius laudibus quod sero germinet, pruinæque præmissas deuitet iniurias, contra quam fiat in Amygdalo festinante, & pericula aperiente præcocium ingeniorum. Breuis in hac iuuentus floribus cito deperditis, senili inde ætate folijs expressa remanente.

Oleæ nomina multa à stirpe, & succo. Mansuetudo in statuis. Ramulis ad Cornucopiam, clemens animus, à Mercurio Agricultura, cum caduceo felicitas, ex abundantia, pace, vtilitate, quæ priora. vnde eleemosyna, misericordia, & amaritudine addita correctio. Virore perpetu Iustus ærumnas inter imperturbatus, & quæ fructu compleatur spes: obsonio parsimonia: puritas quod à castis colligeretur: hilaritas bacca numerose profusa: pinguitudo liquore: Aeternitas materie nisi ab igne inuicta: Pax à Numa, ab Vrbis, verius ab Orbis initijs: Victoria à Coronis Trophæis, præconione quadam communi.

Palma festiua Oleæ socia. brachia in summo distendit, & manus à collectione, quæ cerebrum, quibus nec non nuptijs, & semine recepto, amoreque à Philostrato Diophane Pontano, pluribusque celebrato referatur ad hominem. Virore perpetuo, & ramorum ac fructuum æquilibrio incorruptam designat Iustitiam, & florentem Iustum. Religiosam, Christianam vitæ rationem, quod in altum se ab humo retrahat, inibique vigeat, splendeat in summo tota. Solem radijs corona in orbem annum, mensem ramis ad singulos lunæ circuitus missis, dies illa quæ 360. præstare dicitur, ab hisce tempus, eiusque longitudinem, potius ab expectato partu. Iudæam frequenti incolatu, damnum ab amissione eradicata. Corona porrò vniuersalis, siue etiam ramulo, nedum historijs Augusti, & alijs: victoriam semper celebrauit, & fortitudinem quæ contra quæuis immania resurgit, pondera inuicta simul & vincens.

Descende per fructus & fruges. Lege, & collige in bonam frugem. Vberiores certè præsertim Triticum summæ in humano conuictu vtilitatis spica illa sua tumentibus onusta granis, eoque magis in racemos quandoque coaceruata prole luxurians, ad feracem te virtutem excitare videtur, & pleniores siue ethicas, siue etiam sacras messes. Pacemque & Victum, æstatemque & Cererem, & præcipuos cum Vua anni prouentus indicauerit.

Symbolũ.

Cerealis Papauer antiquis Cererem, Terramque vniuersam globo signauit, distinctis etiam plagulis pariter, & Ciuitatem dispertitis sedibus multis, æqualibus inde interstitiis Iustitiam: Caput dum in summo, nec absque Corona capitatum: hinc & gentem, eoque magis quod substitutione facta, humana à periculo eripuerit. quomodo & Punica non Carthaginensem tantum, sed omnem Populum. A semine multo Venus: à percussi amor augurio. Nobis autem & Papauer, & quæ huiusmodi multo referta semine consurgunt capita, præter fertilitatem, conclusaque plurima quæ indicant, hypnotica etiam vi consopita capita ludere videntur, quæ præsertim cogitationibus pluribus sibi propositis oppleta, eas citra vllum opus somniculoso conceptaculo conclusas retinent. Contra in Milio spargitur in effusum numerus, nec vel minimum retinetur quod conceptum est.

Virtus Plãtæ, morale ab ea præceptũ ad animos excitãdos, ne credas corpori tantum prodesse plantas, quæ animo quoque optimè mederi poterunt, & in te quamtique parere virtutem.

Sinapi quæ à minimo principio magnitudo? quis numerus? quantitatem dicat vtramque: amplitudinem ab humilitate & contemptu: desiderium rerum exprimat quæ in alto sunt, vt mirabiliter extollitur. Valida spirituum vis cerebrum acutissime percutiens, firmiorque impressio: intellectus designet energiam, expergefactionem, doctrinæ quoque firmitatem multiplici propagatione.

Nec careant fructu quæ velca non sunt. Impellat Laurus ad lauream, absterreat à Veneris Myrtus delicijs ludicra hæc Coniugula perforatis apud Trezenios folijs amoris vulnera notauit. Harpagij in Chalcide Myrtetis Ganymedem; & Pæderastas. Genium & voluptates figura, & virore delicatulo; iocosque & gratias & lætitias saltante in conuiuijs Venere, sed oppiente funebris mœstitudine, minus serias exornauit, & quæ sine clade victorias.

Solidas autem Laurus non quidem contentiosa illa Bebricia in Amyci portu, sed quæ cælitus à Columba nobilẽ medelam ac Phylacterium, quæ purgationem odora; insidijs aduersis custodiam; à fulmine securitatem; diuinationem crepitu, & excitatis, vt olim creditum insomnijs: Quæ profectò victoriam & Virtutem armis & litteris: triumphales honores, siue à Veientanæ syluæ Gallina ad Aug. Liuiam: certe omnium consensu: Quæ Imperij authoritatem, Bacchum Apollinem ornauit: Poeticam cum Hesiodi sceptro, & Hederæ furore vim adiunxit, hac qua liberatores coronati, qua occulta vis contecta perniciei, inuoluta in ea potentis Thyrsi cuspide.

Cupressus tristis, imbecillique in membris virtute mortis trophæa constituere videtur, lugubris, atrato virore, funebris, omnium consensu, non vsu tantum antiquo, aut quod Cyparissiæ implantata sepulchro, quòd Diti dicata, quod Seueri alijsque augurijs inumbrata, quod lecta ad id materie. Horret Plinius natu morosam, fructu superuacuam, baccis toruam, folijs amaram, odore violentam, nec vmbra gratiosam. Magnates hac crescenti quidem Pyramide sua complent viridaria citra vllam imminentis cogitationem mortis. Accense Populum, iterumque & Myrtum vt Herculeos labores, Venereosque iocos & morti, & luctibus obnoxios, vel opinione hominem agnoscas: mortisque plenas & voluptates & vires. A Picea, eiusque prouerbio cum Pino conclude. Hæc celsitudine proceriores, & vel ipsos notat Reges, fructu Aesculapium ornat: lugubris & mortis Medicis & Monarchis superextollit imperia, vt siue Regnorum, siue medicaminum eludat vires. Dicitur & Cybeles & Natura Pino, seminis conspiciendo sane, vt ita dicam ædificio: Dicitur paritas Cupresso protractis in vnum brachijs; Inutile dicitur pulchritudinis spectaculum inani fructu, perennis notatur natura materie incorrupta, vt ex morte hac dumtaxat discas immortalitatem.

Quæ & sæpius occurrit, & spernitur frugiperda Salix casso à semine, & in floccos difflecto homunciones nobis referat absque fructu. Alijs quod frigida insuper, quod vberem laqueis materiam præbeat, & castum Viticem collegam sortiatur, suspensa retinuerit Hebræorum organa; Sterilitatem, Castitatem, Temperantiam vincula, resecationemque à Lampsaceni falce, præproperaque quasi salientis incrementa, torrentiumque propinquitate confluentes in otiosos illos, inutilesque hydropotas hæreditates dixerit. Compar Populus Herculeis nobilis coronis bicoloribus folijs; tempora diurnis, nocturnisque distributa partibus. Platani cælebs pulchritudo, reprobis spatiosas desidias; bonis exempla referat incaminati decoris.

Afferant & ad perficiendum subsidia, & illa quoque quæ imperfecta sunt. Fungus amplo, sed putrido pileo labilem & ridiculam Mundi huius authoritatem deridet. Moriones & credulos refert, necnon repente fatos, cuiusmodi ouis in Aula haud pauci indies excludi solent. Galla spuria & subsiliens proles inanem in Mundi fructibus, & hilaritatibus leuitatem, maximè verò in choris & ridiculis saltationum iocis ob oculos ponere videtur.

Monitu etiã pag. seqq.

Porrò in omnibus figura non pauca designauerit. Kiferis Aegyptijs Lunam cum suis figuris in lachrymosi Cepis sectionibus, & volnis veve prophana re à Dictidis morte: Solem in solido vniusque eiusdem superficiei Rapo. Dignius sua, ipsius ortum Loto mysterijs plena; obrotundis, & in solis obedientiam, & motum apertis, indeque constrictis folijs. Schœno vitæ progressus, & filo. Inde Lino fatum, candidisque ex eius neruis contextis puritas, volatus Filicis folijs dictus, quod ea alas fingant & pennas, inde Pterigæ nomen.

Virtus Plantæ Morale ab ea præceptum.

Signo

Imago siue Figura.

Spinarum asperitas quid non asperum repræsentabit. Odium sic Rubo indicatur, Vrtica crudelitas, Paliuro Carduis omnibus perturbationes molestiæ. Fructus si interruperit, suauitas illas inter; vt tenellis Asparagis, beneque sapidis Cynaræ capitibus, lactei Cardui tubulis, Tuneque pomis. Si verò flores intermisit, decora virtutis inter ærumnas vetisque quæ ex aduersis emergunt iucunda cum vtilitate.

A viribus recordatio quædam. Satyria, Erucæ, vitis, quæ à furente, quæ ab vrente sunt Venere dicent, præsertim si ob id indita nomina. Bulbi nuptias addito etiam antiquo more. Temperiem Lactuca, Castimoniam Ruta, Cicuta, Nymphæa colludente candore. à Typha & Arundinis panniculis audies surditatem. Ciconia Origanum monstrante, & huiusmodi pluribus medicinam. Desiderium Concupiscentiam Cappari, quod instimulet omnem appetitum. Mandragora Amatorium quid, nec non ex Socratico Xenophonte, & Hebraico cibo lætitiam. Somnolentos, vel præsigni historia detruncatis ab Hannibale Afris rebellibus vino ea perfuso. Securitatem denique Filice quæ serpentes arcet. Temperantiam, quæ Taurum coërcet Caprificus, cuius ramulis Iuno Caprotina solemnitates habuit.

Dabit & vsus. Ferula puerorum, ebriorum castigationem reducet in animum. Purgationem Hyssopus, vel lepræ. supplicium Cicuta inique Socrati bibita. Sacra capita antiquis ceremonijs Verbena. Victum Papyrus antiquissimo cibo, & simplicissimo, vnde & parcus, nec spicam quærens, vnde gentis supra memoriam vetusta nobilitas. Chartas præterea cum folijs omnibus. Iuncus & Arundo stylum, & calamos.

Fabulæ quoque significandi vim apposuerint. Narcissus flori suo stultam pulchritudinem, inanemque formæ, quæ in corpore est conspectum inscripsit. Qui Adonis dicitur cruenta retulerit Veneris dona.

Lilium bulbiferum, & huius generis plantæ, quæ prolis complexu plurimo circumornantur, eam quam matre filijs in sinu detentis Pictores effingunt, repræsentant procul dubio Charitatem. Suo modo Radicifera Oenanthe, & quæ plura germina mittunt & nutriunt. Perbellè etiam Ornithogali bulbus bulbillorum caterua contectus. Puram Agnus Scythicus simplicitatem expressè referre poterit si venerit in conspectum. Patientiam Iuglans Nux retulerit quæ & saxis, & longurijs quotannis percussa fructum reddit. potius quam nuptias ab antiquis illis sparsionibus, vel fragore, aut munito fœtu. Notant alij fœcunditatem in ea sibi ipsi damnosam, qua talibus iniurijs obnoxia fiat.

Pudicitiam plenissimè, quæ Pudica inde appellatur herba, & contactum vitat, seque contrahit. Ita Impatiens illa siliquosa, quæ manum non fert, nec poppisma.

Lasciuiem in Hedera, quæ vagis membrorum motibus luxurians, al.enis tota in corporibus procumbit, lentis stringens quasi brachijs multiplici prouoluta complexu sugens vndequaque, & sese radiculis inserens foramina petterendo quibus insistat, vnde nedum tangere, sed nec nominare eam Flaminibus Dialibus fas erat, quasi spectaculo ipso impuram & more.

Quæ inde perplexa viticulis appenduntur arboribus, aut sparsis ramorum excursionibus senticeta condensant. & asperant, dum Animalia retinent, præsertim verò Tanis illa Vitis albæ è familia furentem Vrum implicitis comprehendens cornibus no; omnes referunt, dum voluptatibus decepti implexi sistimur, & irretiti.

Matrimonium pingit pari manu, & pacem, quæ e concubitu, & gignendi motibus, Palmata Orchis, Concordiæ inde nomen audire solita. Humani vtriusque sexus fœcunditatem Anthropophoræ D. Fabij Columnæ L. Orchides, quæ spicatum in numerum, masculos & fæmellas, mirabili fundunt spectaculo. Dulcamarum amorem Aurantiæ comparant malo. tu dum à pulcherrima arbore, benèque odora, & sapida mixtos, minusque gratos habes succos huiusmodi omnes vitæ huius voluptates, & iucunda quæque consideraueris molestijs permixtas, & amaroribus.

Similitudo, expressio quædam.

Cedrus in Libano, Palma in Cades, patrijs vtpote cælo, & solo; prosperitatis: Vitis in domus lateribus abundans vbertatis fructuosæ: Nouellæ oliuarum circa matrem succrescentis feliciter prolis. Arbor iuxta aquas, cuius nec defluet folium beatitatis affusis à Deo bonis: designationes habent.

Laser illud multi nominis, spissique spiritus, quod in odoratissimum, fœtidissimumque distinguitur, nomen ipsum designet famam, & infamiam, quæ ijsdem parentibus voce, litterisque pronascuntur, viresque acquirunt siue in laudem, siue in vituperium contendant. Itidem quæ ab eodem genere, & in eadem familia Atriplex, & Garosmus: Cucurbita, & Colocynthis; aut cibos, grataque obsonia; aut fœtorem, virulentumque amarorem subministrent.

Exemplum.

Homilia.

Persica malus, quæ ex nimio fructu suopte pondere rumpitur, itidem Prunus, aliæque quibus idem contingit: Virtutem proponunt, vitium detestantur exemplo euidenti. Scilicet cum res tulerit heroico spiritu publica pro vtilitate temnendum esse propriæ vitæ periculum; interimque cauendum ne supra vires nostras nimis multa moliamur, quibus omnibus succumbamus imperfectis, nimisque multa concipiamus animo, quæ numquam præstare possimus. Ilex alijs quæ ex sese rumpitur ciuiles exprobat seditiones.

Parabola.

Tritici exsatione diuersa ratio prouentus, vitæque ipsius & fructuum Christi Domini in sacris Euangelijs parabola diuersos exprimit ex sacra concione fructus. Lilia agri, quæ absque vllo labore, & textura Regia Salomonis indumenta superant, diuinam prouidentiã quæ eo magis pijs religiosisque prospiciat viris, si ad infima quæque cõplenda, & exornãda extenditur. Mixta Tritico Zizania, mala, quæ bonis interponi, quæ bona præuertere solent liuido præsertim opere, nec nisi diligẽter, ac opportunè seponi queunt. prauos mores Loliũ abunde notauerit pessima bonas inter fruges cõsuetudine.

Emblema.

Addideris & litteras non inutiliter, dummodo difficiles tibi regulis tricas non feceris, quod minutissimo à quibusdam otio potius, quam negotio fieri solet. Expedite igitur & licenter. Florum gemmæ inscriptione [non sera dies] spem dicunt nobis. Caucalon multiplici fœcunditate [in benedictione] vim crescendi à Domino. Cornus nostra ad hastas, & clauas [vi & virtute.] Laurus à fulminibus tuta, [nec ira, nec ignes.] Larix Vitruuiana in cæsareis incombusta [vis nescia vinci.] Hemorocallis alijs, atque alijs singulis diebus floribus emissis [vices dedit æmula virtus.] Palmarum aspectus coniugalis [Paret amor paribus.] Palmaceus trabs pondere imposito [excitat non comprimit.] In minimis dum maxima sunt nobis, Sinapi è sacris posita. [è minimis magnitudo.] Capparis [ex arido sapor.] Vitis racemis plenis [non flos, sed fructus.] Aurantia [aut flos, aut fructus.] Ficus cum fructibus [& flos & fructus.] Eadem efficacius [flos omnis in fructu.] Cornus nostra saxosis obstricta montibus [emergere.] Vitis suis cum racemis sed acinis ablatis. [Patres nostri] quæ hic indicasse satis. Sedum apposita virtute se explicet, ea semperuiuum facit, vt ab alijs notatum. mater enim est perennis vitæ. resistit plantula omnibus aduersis constanti firmata succo, succedit, quæ torida semper & inexhausta, quæ quouis ab æstu siccari nequit, quamuis minuscula Rorella. Corona nobis è Papyro [Aere perennius] quæ instimulet. Laudo quæ ab alijs, vel ex historia antiquæ penu, ex Martis, ac Saturni Gramine, defensio, salus. fiducia in aduersis ex cordato Persex pomo linguatis folijs virulentiæ depositione mutata patria, signa. ex Abietis montana materie ad mare nauigijs currente, vel ex periculis stipes. Momentanea felicitas breuis exaltatio ex cucurbita vltra Pinum conscendẽte. Nuptiæ, sponsæque suis cum Cydonijs. fistula è semper virenti pallenti Buxo. Plura certè quæ ipsi ex Plantis assiduè sumimus in nostris ædificiorum picturis exprimere solent, loquentibus, docentibus aulæis. odimus enim quæ muta splendent, nec animum inani pictura pascere consueuimus, si quod prosit simul & placeat adeò facilè iungi potest, & oculos simul, & animos iuuare.

Gryphus.

Aenigma.

Fabarum solemne illud Pythagoricum præceptum in primis fuerit. Quod tamen vel à munijs publicis, prophanisque cõmercijs; vel à venereis dementijs abstinendum non à legumine vult: dum hoc suffragia in comitijs præberentur; dum hoc aut instrumenta ipsius Veneris designarentur, aut inflata magis cierentur in furorem. Scio interim apud Lucianum non sine mysterio cremorem hunc cruentum esse, & quæ de mortuis parentalibus manibus lugubribus floris litteris inferorum portis, ac cognominibus, quæ de somnijs, deque Aegyptia, & Romana Dialis Flaminis superstitione fabam eruditam reddere solent, fabaceamque abstinentiam ancipitem. Illa Cumini æmula in salini contubernio familiaritatis etiam prouerbium dedit. aliud dum cuditur. Expresse porrò Aenigmatibus à Symposio Malua, Beta, Cucurbita, Cæpe, Rosa, Lilium, Vitis, Arundo, Spongia.

Monitu

Scrupulosum signum.

Liliorum, siue Papauerum vertices summos, elatiora scilicet capita demetebat ille, vt tyrannicum firmandi imperij præceptum traderet. Contrectati Ocymi odorem, contusi fœtorem Ianuensis ille Moderatori repræsentabat, vt submoneret Populos imperio conterendos non esse.

Impedimenta procerum habentur in sacris, nec non humilium exaltatio spiritus simul, ac vires, in Regis illa electione inter ligna: à qua pingui suo succo excusauit se Olea; dulcedine sui fructus Ficus; liquoris sui præstantia Vitis; vt tandem Regnum asperiuscula Rhamno contingeret. Siquidem & hæc spinosa sub vmbra omnes accepit, & ignis minas in Cedros vsque Libani effudit.

Apologus.

Fabula.

Tab. 10.

Rubus apprehendens, lædensque Vulpem Aesopo & Gabriæ, quæ conuiciabatur, & te Ipsam increpa audiebat, notat insaniam accurrentium ad iniurios pro beneficijs, & socordiam aliena vitia non sua agnoscentium. Idem amissis in Mari vestium mercibus prætereuntium vestes retinens, & attrectans vt suas inueniat, in sua vnumquemque recidere semper designat, & cauendum ab illis qui sua perdiderint, siquidem alienis postmodum instaurari curent, vnde ad quæcumque peruenerint ea arripere, & retinere student: simul autem & vncos, & tricas vitandas. Vite verò pampinis condensis Ceruam à Venatoribus tegente, quam postea arrodens detectam prædam reliquerit Aesopo, & Gabriæ eadem ab iniurio hirco amoris pampinis potius adiuta vinum producente ad eius in sacrificijs mactationem, quid aliud dictum, quam pœnas, easq. atroces ingratos erga benefactores manere, benefactoribus omnino illæsis. Rubo interposito Punica & Malo de pulchritudine contendentibus in tituli partem, derisio est apud Aesopum inanium ambitionum, & titulorum vilis statim in consortium accurrente socio. Inflata pulchritudine, & spernente Dumos, Rubosque inde securis tempora abscindendis membris subinferente, & canente Auieni ore: quam vellet spinas tunc habuisse meas, procerum fortunatorum pericula habentur, & priuatorum securitas. scilicet deformis & humilis ab humanis tutior iniurijs. Olua & Arundine apud Aesopum contendentibus de tolerantia, viribus, & quiete, vt Aesopo vel Quercu, & Arundinis calamis, ve Auie-

mere volueris qualitates, conditiones habebis. Quibus in propriam vtilitatem ductis ad probitatem, ad sapientiam contendere possis, ipsa docente natura, suasque regulas ob oculos proponente nõ mysticè, & signis tantum, sed & euidenter viuis etiam proprijs exẽplis, necnon alienorum etiam recordatione, & suggestione, improperia tandem ad minas vsque, ac derisiones addente, vt resipiscas, rubo-

Virtus Plantæ Morale ab ea præceptum.

Mythologia.

Auitno flexibilibus quamuis irrifis, venti vim maximam declinantibus, illis verò robustis resistentia penitus confractis, prudentia exponitur, modesta inclinatione violentos impetus eludentium, temeritas vi obsistentium maioribus. Quæ verò Fabriæ Vulpis racemos dum consequi nequit acerbitatem acinorum comminiscitur, illa necessitati leniter subiugandam voluntatem docet. Herbas denique implantatas infelicius genitis habere in terra, optimæ matris, & nouercæ differentiam apud Aesopum statuunt: & ciuium ac aduenarum in Ciuitate locum, & Pyrum quæ cito transilit, indeque excidit Cucurbita prouectos repentino fortunæ motu labiles ocyus ostendunt, contraque suo cum robore permanentes illos quos Virtus ipsa valido firmauit statumine meritorum.

Paræmia.

Arbor certè homo, beneque arborum in morem Genealogi gentes ducunt, stirpesque dicunt Antiquum homericum, nimisque verum illud. Genus Hominum sicut foliorum. Quam multi inde à folijs, siue stirpibus ipsis morum characteres? Videas corticosos leuiores subere, Phellinas suberinos dixeris, qui & alios cogant ad leuitatem, stultiores Terebintho, clamosiores ardente Lauro, proceriores Alno, Rubo arefacto præfractiores, crispiores, molliores Apio & Spongia, eaque bibaciores. Clematide Aegyptia graciliores, Moro maturiores, Cucurbita saniores, similiores Ficu, viliores Corchoro. Quot cruribus vel mutuatitijs scipionibus nixos arundineis, vt persæpe vitem decipiat vallus? Quot Pepones potius, molles, aut stupidos Fungos, quàm viros dixeris? Betizat iste, ille lachanizat, Cæpas alius edit ærumnosus, Cyparissi fructum referunt complures. Non satis est quibusdam Ficus diuidere, sed Cuminum vsque secare, Milium terebrare conantur. Victus varius, at Vitæ ratio multò magis. Terrestris & sine sanguine Cœna, Cicernus Bacchus, & philosophica illa Lens, & ad ollam, & ad vnguentum, & omnia, syrorumque in oleribus diuitiæ ac additamenta, Azanea mala, Lampsana victitare, & Cappari illos iuuerit dumtaxat; quibus hortus altera succidia est, neque igni egent; vel quibus agrestibus oleribus, & Carduis vesci placet, reliquis vt egenis etiam non paucis Eruum. Asimia pro corona non multi certauerint. Rari Ficum cupiunt, Alliumque in retibus; dum multi aluntur Ambrosia, qui Fœno potius deberent. Satis Quercus dicent, ad lautiora ventum iam est. Lotum irretiti gustarunt plures, Thymo, Thymbra, immò & Sinapi sunt qui acrius vescantur, Rarus qui Origanum tueatur æqua mente. comperias Mandragoram & Strychnum vsque bibentes somno veterno, spissaque correptus insania, feraci vitiorum messe à crasso, beneque stupenti otio. Mandrones quoque à Ficulnea nauicula.

Prouerbium. Adagiu.

Quid potius huius farinæ hominibus condixeris Anticyræ, ne nauigent. Helleborum bibant, vel Scyllas à sepulchro vellant, Nasturtium comedant? Laconicum ne Tithymalum illis obtuleris, qui proprijs ita lippiunt in rebus? Callamne bibendam nepotibus, non quibus nil Bulbus profuerit, sed quibus nullo opus est Bulbo amara nimis glande. Et qui risu profunduntur Sardonio bene petulanti? Quid Fabarum Arrosoribus, & qui cum his Allia comedunt ad extremam vsque fabam incassum reclamante silentij præceptore? scilicet illos qui Cuminum serere, Ocyma quoque & cantare, spinas colligere, linum lino nectere, in syluam ligna ferre: Ramiorum inter flores in Anthemosa dormitare, Rosam cum Anemone conferre, Anagyrim ad fœtorem vsque commouere, miseroque in agro Filices enutrire inculti solent rudes inepti; vel extra omnes Oleas, intraque aleas irrequieti petricosi, quibus prouoluta certè saxa, nullo vspiam Musco obduci possint; frustra Byssinis ad virtutem compellaueris verbis: frustra vel Cedro digna loquutus, leguminum nunc messem indicaueris, flores Viticem misisse, maturuisse botrum, dandam sedulò operam litteris, nec cum præterierit quærendam aut è Scylla Rosam, vel Hederam post Antistheria, Mentham bello colendam non esse. Moly nigram, & difficilem radicem lacteum florem: dulcem tandem fructum arduum, sed perutile opus. Satis Biblo vbertatis spicam non ferre grauem nec postulare. Quippe ne intra quidem Apia vnquam admissi, non vitiata Nuce doctrinæ sibi, vel tantillum vt Mydas in Faba compararuerint: talemque ex herbis fasciculum, in quo plus sibi Aloës, quam Mellis compererint sicco constrinxerint Iunco, vel Pentafolio, quo fatui amatores fragilissimo, & igniculos ciente suam sibi crumenam vinciunt prodigentia perditi. Oblitterint potius ficulneo muniti contenti gladio, dum minimè sciunt quantum distent æra Lupinis, quid vile sit, quid pretiosum, non secus viris intermixati, ac Corchorus inter olera. Similes habeant labra Lactucas, nullo tale gramen mansuescit aratro, nullo ferè perit sydere, nec facile radicitus extirpatur. Operæ pretium sit nonnulli si auscultent; anguilla ficulneo folio retinenda, nec mirum si, non è vite Rubus, sed è fœtidis folijs odorus Flos, e vepribus Rosa, sique spinosum in prato aliquid quod auerruncandum, paruula interim spina ni bona fuerit; haudquaquam mala. Surculus surculum fert, botrus oppositus botro maturescit. Quercus multis deijcitur ictibus, teruntij fungus in horam, & Asparagi, vel in Augusti culina celerrime coquuntur: alia, atque alia subinde quærenda Quercus. Qui aliud nequit, Cupressum simulet. Aut flos denique, aut Cucurbita. Cedri quidem, at numquam caducis altitudinem, pulchritudinem, odorum spiritum heroica quæ virtus superauerit fastigio. bona Arbor fructus dabit bonos, mala malos excidenda, & igni committenda, vt quæque ab eis quæ protulerit dignoscatur.

Monitum.

Quid modò Sycomorum, quid Blitum, Betamque insulsa tibi. stupidæ stultitiæ nominibus dedecoras? Sapiant alijs viuentibus, Blitteus fueris tu si quæ ori potius quam cordi sapiant perquisieris, dum & acrius admonuerint, quæ viue sapida minus, obsonia tamen supplent, tu non inutilis tantum, sed damnosus absumis.

Monitu etiam, vel sententia quadã indigitatione picturæ modo

Olea dum conicendentem vitem suis cum racemis horret, Prudentes à vino abstinere monet: Vlmus quæ etiam postquam aruerit sustinet Vitem, & è contra, quæ aridam Vlmum adhuc contegit, & complectitur Vitis, Amicitiam vltra mortem protrahendam. Quercus ramos quæ non protollit in altum, nisi pariter radices in imum dimiserit, firmitati simul ac incrementis dandam esse operam.

Dogma.

Humiles plantæ, quæ calcatæ, & compressæ non minus virent, sed etiam latius insurgunt, sumendos in afflictione animos, aduersaque tolerando superanda esse monent. Id præter vndique susum Gramen præstiterit Fœnum Græcum Chamæmel. Hispanic. & muscosæ ferè omnes, quæ nobis vias pulchre sternere solent.

Qui conferto à lumine sese contrahunt flores, vt Tristis inde dictæ arboris Lazuræ Iasmirabilis, inflatos, tumidosque dimittendos esse vultus a superna luce, summaque veneratione ac humilitate.

Mezl, quæ multos post annos cum superbissime multiflorum caudicem, supra adstantes etiam arbores emiserit inde exsiccatur, Triumphos Mundi, & plenior a illa extrema coarguit gaudia, quæ subsequens occupat luctus. Putrigena inde Fungus venenata, qui maxime allicit esca, immanem præsentis, vel leuiusculi boni vim, quo præoccupante, futurum omne quamuis ingentis molis, & emolumenti, vesanis nil prospicitur.

Phallus, qui inhonesta facie, putridusque sua vi frangitur, dum impetuose promittitur insanos Veneris impetus mole, qui sua ruentes nos rumpunt, demonstrando; absterrere nos valet ab huiusmodi efferatis motibus.

Quid multirepa Hedera præterea? Bacchum ea, siue Osiridem refert, a quo sata, inebrians, & ipsa commensa, concidens inde, annosisque accumbens arboribus, parietibus quasi baculis firmata, in reciprocam ruinam, senectutis ostendit siliceraium, quod & in vino. ab hærendo fortè dicta, nexus tenaces, multiplici scribens complexu, quibus male sani Lieo correpti mente ligantur. Labile atque aridum, quod in Mundi fauoribus, ac fortunis notat, & eam beneficijs rependi gratiam, qua sufferentes, diuque sustinentes, nutrientesque arbores in aridam vsque mortem ducit, simulque ruitura prosternit. Poëtas interim expresserit, qui pertinacius famæ subnixi humeris exsurgere conantur. viret ea ac pallet, cum ipsis, labore nimirum ac nomine.

Arundine iam sagittas vides, & calamos, fragilitatem imbecillo adiumento: & inania, & nodos, confringe, calamitatem habebis, vel nomine, vel absono fragore dicentibus: fasciculos interim litterarios. Quid hic ominis? & litteris, & armis aduersi plurimum imminere, ni firmitatis, & munimenti ab ipsa virtute quod opportunum fuerit apponatur. Vtinam calamis nulla interesset vanitas, nulla obueniret calamitas.

Viscum, quod sua non seminat arbos, nec nutrit, aliæque parasiticæ plantæ, quæ aliena quadra, alieno succo victitant, dum nutrices ipsas exhauriunt; quam arcendi sint a dorso nostro Parasiti, Scurræ, gnatones, inutilesque homunciones præmonere videntur, præsertim Cuscuta, & Epithimum, quæ è terra subsilientes Linum, aliasque plantas complexu plurimo deuinciunt, & stringunt, maternaque humo prorsus relicta illis inuiuentes absumunt, & strangulant. Meretricum complexus, illasque perplexas tricas apprimè repræsentant; quibus tam illæ, quàm assentatores versuti, subdolique in aulis plures nos vndique circumueniunt, arcteque comprehendunt circumplexos, reiectisque, & quammaxime absconditis propriæ originis niduiis nos, nostraque omnia in se pertrahentes disperdere, consumere assiduè conantur, vt nisi caueamus, nisi cane peius & angue fugiamus, bardi, blenni, fungique profectò simus, miserum incassum spectantes malorum effigiem.

Paranesis.

En quæ commoneant agminatim. Terram ramis quæ petunt, & in multarborem consurgunt sumendas ab humilitate vires, figendas alias, atque alias radices, vt firmiora subsequantur incrementa. Quæ tardius præsuaues producunt fructus, vt Palmaceum omne genus, paulatimque, beneque perficienda opera. Remouendas laboribus difficultates, aperienda quæ obsistunt, illa præmonuerint, quæ in altum proferunt nobis, multoque & præduro occludunt cortice, vt Coccum, Nux, Amygdalus, Pinus. Pulchra inde minus, sed perutili fruge, & quæ asperum & puluerosum quamuis elegantem producunt, & speciosum; formæ haudquaquam credendum; nec gratia, quæ iucundo sapore noxam perniciosa inferunt voluptate: expectandum potius graui à labore, & insignem fructum illæ docuerint, quæ amaris ab radicibus prædulcem ferunt. Perutiles dicunt lachrymas, Balsamiferæ, & Copalliferæ Ornus, & Styrax. Patientia famæ odorem longè, lateque diffundi, quæ in suffitus vsurpantur; & splendorem vsque illius per aduersa quæcumque, quæ a concisione lucent ligna; & quæ ferrum ferrea superant medulla, heroicum etiam spiritum inferiora induere. Quæ floribus, frondibus, nullo, aut perexiguo fructu abundant, pariter ac verbosos, & elegantes, minus tamen operi deditos viros contemptui esse, vt Italorum Beluedere, quæ virenti elata, sed superuacua Pyramide, ad scopas tandem, & deuerrenda pauimenta damnatur vilissimo ministerio, quo & illi atterere Magnatum Aulas solent. Huiusmodi autem omnia, quæ viroris coma, aut colorum flosculis nimium luxuriant, indeque concipiunt nihil; bene quidem illos redarguerint, qui deliciarum, diuitiarum, nugarum pleni inter inania, semper inutilem

Tab. 10.

ruboremque ex ipso virore contrahas, & abiectis vitijs, animisque ægritudinibus, virtutũ omnium amicimine decoratus in opificis summi Dei Optimi Maximi amorem ascendens perfectionem, felicitatem, beatitatem ipsam virentem perpetuò, ac florentem in sempiterni, veris, & incorru-

Virtus Plantæ, Monitu.

lem perterunt vitam, cuius à virore breuitatem, Solstitialis illa, quæ repentè exorta, repentè occidit Ephemerum, & huiusmodi. Suauissimam porrò etiam illis virtutem, qui initio minus oblectationis ab eius cupiunt, præsertim Musarum studiis ipsius Masæ fructus admonet, quibusdam cum primò gustauerint minus gratus, qui deinde eo repleri nequeant affatim. Pomum ex Arbore vnicum Cachu referunt, seu prægnans pomis, Troianum dixeris pomum: fulminauerit cumulatis viribus ab eodem Viro plura Virtutis opera, quæ disiunctim à multis vix fierent patrari posse.

incorruptibilium fructuũ Paradiso cõsequaris.

Profectò quocumque amœna per hæc vireta diuertere, animoque excurrere volueris aliquid arripere erit, quo iuuari in moribus possis. Iam autem ad virtutum summam, & complementum quo perficiaris, vel te nolentem & infanum impellant Plantulæ, & pertrahant. Tribulus ita te benè tui ipsius conscium [liceat quæso] tribulet, vt aquas fundas, vt in illis eam conspicis fluctuantem, ex oculis inquam quibus plurimum, ni fallor, deceptus es. Aptissimè quidem à Tribulo mente nostra ipsamet tribulata. Asperi corticis fructus est medulla ad cibum, ad panem vsque dulcis, gratior succus præfractis aduersis atque exantlatis. Inter aculeos cibus absconditur, paruulus, caducusque insidet qui appareat flosculus; non enim rerum facies aut speciosa quæ videntur, ac defluunt, sed quæ reuera consistunt curare debemus: quæ inania, quamuis pulchro obueniant aspectu, ea minimè morari nos possint, quominus ad solidiora properemus. Circumstat Lacustris aqua, totam ne obruat, conceptis illa superius spiritibus exerto se vertice sustinet; frustratur fluctuum impetus ima solo innixa radice, nec fibris se credit per aquam sparsis. Ita obuerlemur Nos in huius vitæ fluctibus, vt quamuis nutriant, circumsistent vndique, submergere tamen nequeant, spiritu fultos, & superiori eminentes parte, supraque firmam fundatos petram. Repente si succreuerit aqua, hæc admirando erigitur nisu, & elongatur ad aëris retinenda continia, vt nullo pacto superata remaneat. Decrescente retrahitur humore, sumendas ita nobis vires, & modos, ne tenebræ, ne aduersa nos comprehendant, aut submittant, refringendos statim superbientes spiritus, ne inani vllo efferamur impetu: contrarijs prosperis æquè rebus seruanda temperatio, hisce vt mitiores, illis fortiores fieri possimus. Vlterius. Aquarum hæc alumna medijs in illis victitat, nec tamen aliquid fert, nec concipit nisi cælestes impluerint. Quæ certè inferius circumstant bona, potius bonorum imagines quamuis alant, retineant, absque vllo tamen fructu steriles nos, miserosque semper habent; ni è supernis viuis illis fontibus inexhaustis imbres descendant, qui nos beare valent, fructuque felicis gratiæ perpetuum ditare, ac implere, ne iterum sitiamus. Quos dum iam animo fontes desideras, respice nostræ huius felicis Tribuli faciem, vt amplius, ampliusque te prouehere possit. Triquetra dico folia, triplicem costarum diuisionem, triquetrum fructum & vnicum, immò vniualuis indiuisi seminis, interiori cordis figura. Lege hoc in plantis, vel Trifolijs innumeris, & Trinitate inde dicta, additis, admirabile mysterium; vt ad sacrosanctam Triadem cor totum, & mentem erigere queas. Recole Creatoris summi erga te in hisce notis beneficia, vel in hisce minimis admirandi opificij signa. Vt quocumque tempore plurimum proficere possis, dum quauis die Tribulum cum flosculo, & fructu inchoato medio completo, tenello, & solidiori, respectas. Potentiam recole ineffabilem. Sume & Nati ex Sanctissima Virgine Redemptoris figuras, quæ ipsius exortum, quæ passionis illius [qua in tui gratiam in Olea Pacis, Palma victoriæ; veri roboris Quercu, in multiplicis trophæi arbore, in victoriæ Cruce triumphali, in ligno vitæ deuicta mors est] sacra instrumenta subindicent. Vniseminis Tribulus concluso vasculo, è purissimi candoris nucleo, ita germen mittit, vt illud semper integrum permaneat. En Virginei partus figuram, quo Natus Vnigenitus habitauit in nobis, exprimente id in herbulis natura quo ipsa superatur vniuersa, quo omnifariam extupescit ingenti miraculo. Iam & Tribuli aculei diras illas pœnas, sed & clauos ipsos & spinas designare videntur, quæ congesta in Passiflora Granadilla, alijs dicta propè flumina inexpletum lugente humo, prolata tibi habes. Exsurge igitur cum Tribulo bene cordatus per aquam, cum Palma per aërem, cum Palma, quæ terram ita deserit, vt vix ipsi ad trahendum succum filis appensa remanere videatur; Cælum ipsum pete, vt ipsissimam Palmam victoriæ arripere possis, & Cælum violenter rapere. Extolle à Tribulo, & Triunsformibus herbis à Passiflora, indeque ardentis spiritus Acriuiola, quæ in flammeo, & splendenti flore igneas tres linguas Sancti illius Amoris, perbellè depictas refert, quæ lituris munerum septenarium etiam signat, ternarium semine complet. Cor, & mentem extolle, disce à Solis flore, Phaseolo, Lupino illo horario, Heliotropijs omnibus, Selenotropio, quæ inferiorum cum superioribus nexu lumina respiciunt naturæ, quæ ad creatum vertuntur Solem; vt ad Increatum Maximum Optimum Sapientissimum Patrem Luminum te conuertas, & admirando ex ordine constructione viribus multitudine morum documentis, sacrisque figuris stirpium, Opificis Omnipotentis amore incensus, virtutes per omnes, vel minima purgante Hzou excusso quouis mortali, quouis infenso Tribulo, ad Cedrum vsque per Misericordiam, Pietatisque eo notata opera, ex bene fragrante incorrupto, maximeque efficaci spiritu proueharis, atque ita excellas ad ipsam, vt Felicitatem, Beatitatem ipsam propius, propiusque accedere valeas: ad quam vel minimæ, contemptæque herbulæ, vel suis aculeis, ac tribulis, excitare te, atque incitare potuerint. Hæc, hæc monendi pictis in stirpibus vis, ni ignauus prorsus, ac stupidus obstiteris.

Plenâ concione excitatio.

Audisti loquentes chartas: antiquitus loquutas, nec arte, aut mangonio adiecto, sed sponte sua stirpes, scito. quippe folia hæc, ita exscripta inuenies, vt abundè perutilis doctrinæ fructibus mentem ipsam perficere, & cõplere valeas, nec alio ea, quàm Summi Opificis sapientissimi calamo notata sunt, vt secũ vndique in rem tuam colloquantur.

Quam plena in agro, in Eremis ipsa Bibliotheca, quam multi & monitores, & Magistri docet Religiosa illa solitudo: monent consertim sacra illa nemora. ad Christianã pietatem virentes, crescentes vbique libri aperiuntur, ne credas antiquos illos summæ probitatis Patres in huiusmodi recessibus, chartaceis carentes lituris desides fuisse; qui tali assidua lectione perfruerentur, qui talibus in cõtemplationem impellerentur stimulis, pollicerentur doctis amœnitatibus.

Tab. II.

Fluret in omnibus Creatoris Maiestas. Porphyrio non Thus neque aliam victimam antiqui, sed folia velut primam pubescētis Naturæ lanuginē manibus decerptam Dijs adurebant, quo signo Deum Creatorem testabantur à quo herbæ & quæcumque in terra orta sunt. ferebantur & Rami, germinibusq; omnibus veneratio quædam exprimi solebat, veluti primo nutrimentum, & incrementum obtinentibus, fructumq; promouentibus. Myrti Palmeq; appensis Perseæ Arboris fructibus gestamina, cor, & linguam Deo dicandam esse, Mysterium habebant Hebræis, figuris vt superius designantibus. plura quoq; accedente igne ad odorem, calorem vsque & lucem.

- *Titulus Plātæ ornamentum, laus cōspicua.*
  - Nobilitas. Fama.
    - *Dignitate, claritate, plantæ decus.*
      - Honorum prærogatiuis.
        - *Mysterijs nonnullis antiquæ superstitionis.*
          - Ea[?] nus quidem, vt Numen habere credita sint Aegyptijs Allia, Cœpæ; ridet moralis Satyra Numina in hortis nata. Acria fragrantia, immo lacrymosi odoris Numina. Et Quercus apud Gallos, quæ suos Sacerdotes fortita est, & Driudas inde dictos, & Dodoneo Ioui sacras, quas oraculis etiam dixerunt cum Columbis, & in Vrbis Exquilino Querceetum, cui Nymphæ illæ Viræ Querquetulanæ dictæ præsidebant. Adde & Fagum, vnde Fagutal, sacellum Iouis cum Fago sacro vel Fagetum in Exquilijs, in quo templum Iouis Fagutalis. parum enim retuleris, si Plinio auscultaueris, vel Varroni. Colitur Ficus arbor Plinio in foro ipso ac comitio, ... nata sacra fulguribus ibi conditis, Ruminalis à Romuli Lupa. Nauia ad Puteal Libonis. Certè & Solis arbores Lunæq. ad Alexandrū oraculis claras, aliasq. sacras cum ipsis Lucis abunde apud Antiquos comperies. inductā fames illius rabidæ Erisichtoni perniciem, quasi à Cerere, & Nymphis vlciscentibus, & Quercus, & Nemora impiè excisa, quæ ipsis dicata erant. Oschophori ramos in sacra ferebant. sceptrum Iouis è ... edolatum ligno Cupresso honorem dedit apud Pythagoreos. Antiquiores rudesq. magis è Quercubus ac saxis nati dicti sunt.
          - A Diuis & Heroibus inuentoribus dictæ, vt Mercurialis Artemisia Heraclea, Chironium.
          - Sacro apud Antiquos vsu, virga lanalis. Spina nuptiarum facibus auspicatissima à Sabinis vsque raptis triumphalis Laurus, princeps autem Verbena, siue Herbena inde Hierobotani dicta, & Sagmen; & Cincinnalis, multi quidem & nominis & nobilitatis apud Romanos nostros, dicente Plinio, nulla Romanæ nobilitatis plus habet, quam Hierobotane, è qua sacrarum decermina frondium. quæ à Legatis ferebatur ad hostes, qua Iouis verrebatur mensa, domus lustrabantur, purgabantur, sternebantur Aræ. Peruia ferebatur Verbena ius sacratum Ioui iurabatur Sagmine, cuius nominis & aliæ herbæ participes fiebant, cum sacris vsibus adhiberentur, expiationibus & Amuletis à Græcis quoque ea plurimum adhibita. Ab ea denique & Gramine vt vulgaribus & quouis pede tritis Herbariæ authoritatis plurimum, Verbenarijs quoque dictis. Altius quæ ex Reccho Indorum Sacerdotum Fanaticam Ololiuhqui serpentum prudentiam, sapientum quoque herbam vt catam, cuius vicem læuis Smilax cum Dorychnio perbelle subire inter nostrates possent, lymphatis mentibus.
          - Dicatione qua nimirum Antiquis Olea Mineruæ, Myrtus Veneri, & Hedera cum Ferula Baccho, Cereri spica, & Cerealia inde dicta quæcunque. Quercus Aesculus, & Iuglans Ioui, Pinus Cybeli, & Pani, Populus Herculi, Laurus & Lotus Apollini, Cupressus Plutoni Proserpinæ, Diti Siluano, Acer Stupori. Gramen Marti, Abrotonum Isidi, Heliotropia & Helioscopia omnia Soli, Narcissus Furijs, quibus ... conta potius ex furiali veneno.
          - Admirandis proprietatibus. vt luce Baaras Iosephi Aglaophotin Nictetetum, & quæ huiusmodi dicuntur. sunt ex nuperis, quibus & Ophioglossum, & Aster Atticus luceant, omnibus quidem ligna ex populneo, & querno genere quædam in putredinem humefacta, lucem mittunt. Apyxis Pythagorica Nepenthes Homerica si hæc luctum, si dolorem arcet; si illa in ignem vsque violentissimum sua a se rapiens exercet iura. addat Chrysophilus vtut dolosus, quæ ab auro & in aurum si vilæ refulserint potius pulchri nominis causa.
        - *Celebritate siue rei siue nominis apud Heroas.*
          - *Sophos.*
            - Venerata Pythagoræ Faba, qui ventri indulsit, non omne legumen, quam nec dentibus vnquam, nec pedibus conterere voluit: siue præcepto ænigmatico, siue ex cremore illo sanguineo & Mysterijs à Luciano derisis, de quibus supra.
            - Iuramentis Socraticis nobiles Quercus, Platanus, Brassica, quæ non tantum inter Acriolera præcipua, sed omnes inter herbas antonomastica dignitate prolata. Eius laudes apud Catones, & Antiquos Patres confertas habes, immo eam vnicam Romanis sexcentis annis & cibos dedisse, & Medicinam fecisse, nomini dedisse & fastidij ac mortis prouerbia solemnitate sua, repetita scilicet, recocta Crambe, & quæ maledictis famam obtinuerunt Cuminum atque Ocyma. Lens inde Aesopica prætereunda minime est, vtpotè Philosophorum plurium cibus.
            - Celebratæ à Poëtis; alijsq. extra rem plantariam scriptoribus, vt Dictamnum, Amaracus, Acanthus, Caltha, Amellus Virgilio, Lotus Hyacinthus Homero & Crocus, cuius vel à Troianis temporibus honos. Viola Lilium & Rosa à pluribus præsertim bibacissimo Anacreonte. Florilegi certe & floriloqui Poëtæ omnes, laudent modo Tulipas & Anemones, quæ & primas hodie in hortis, & secundas & reliquas omnes habent. Lepidus Plautus formidolosas herbas habet, dum sceleratam Sinapim terit, tristem antea dixerat obsoletus ille Romanarum Musarum parens Ennius sociam mœsto Cepe. Moly & Mercurio & Homero & Veneficijs nobilis destructis, vel potius Virgiliano Lusu ad hortorum custodem relata: fascino quod præstitione non egeat.
          - *Proceres alios.*
            - Dignitate Floris Indis Regibus Coatzon Tecoxochitl Lyncea nostra magno in pretio, in qua scilicet figura colores, colorum mixtio, simul colludere videntur, ipsæque maculæ conspersæ pictorios quoscunque lusus eludere.
            - Præstantia ligni, Ebenus Neroni allata, rara vsque à fine Imperij, tertia in tributorum auctoritate. à Pompeo Magno in Mithridatico triumpho ductam arborem hanc miratur Plinius. Nostra verò ætate nec rara, nec vniusmodi, nam præter nigerrimam, subfuluam, violaceam, immo & purpurei decoris habetur, dum bene nummata Principum marsupia Naturam non solùm obstetricis officio magis iuuant, sed eam noua semper concipere & parturire compellunt.
            - Odore primo & viribus Balsamum apud Iudæos (quibus & Aegyptijs concessum) horto regio magna æstimatione habitum, Vespatiano ostensum, quo in frutice sæuiere Iudæi, defendere Romani, & dimicatum pro eo, vt Plinius refert, Fisco inde ferente.
            - Ad Coronæ vsque publicum honorem non sine mysterio Laurus, Quercus, Olea, Myrtus, Hedera, Pinus, Baccharis, Apium, Gramen protractæ, vt in præcedentibus, plures verò ex odoratis cum floribus ad symposia, & res venereas. Porro Myrtus Principum frontes cingere solita prouerbio locum dedit quo Coronam myrteam ambire quis diceretur. multo Palma nobilior, à qua quod inclyta post facta tribui solita esset, Palmarium facinus heroicū appellaretur. Ironicè contra reprehenderetur quod secus.

        > Lauri honores, & tituli antiquos & recentes belli, & pacis quis affatim, dixerit? multa Plinius, plura forte nostri temporis scholæ, in quibus sunt, qui lauream sumpserint, qui affectent lauream & laureati, & à fructu baccalaurei ante fructum.

      - —Præsigni illustri ad publica vsque signa.
        - Inuentione ab ipsis Heroibus nomen sortitæ, vt Lysimachia, Gentiana, Telephium, Euphorbium Carlina.
        - Laserpitium Cyrenis numismatibus expressum, Batti Silphium à summo honore dictum, in nummi ratique honoris prouerbium vsque Romæ ærario adseruatum, medicamentis, condimentis, odoramentis famosum.
        - Spica apud Campanos numismatibus etiam efficta, quos felices prouentu reddebat.
        - Quo pacto Orno, & Fraxino apud Calabros Manniferis Arboribus idem honor deberetur. Fraxinus certe Homeri antiquiora præconia obtinuit. Linum Plinij, quæ cur sibi quoque vexilla non signauerit quæ reliquis constituit omnibus & maiori quidem laude nostris sæculis? quæ scilicet illi Aegyptum admouerat Italiæ: quæ ligna misit omne per mare, quæ terras, regionesq. disiectas vinxit in vnum; ea mentes colligat hominum, iura ea stringit Regnorum, Linum inquam eiq. proxima Cannabis & qui herbularum nerui aut dilaniati aut contusi nobis Phytocharisma proferunt.
    - *Splēdore quodā ex qualitate notabili.*
      - *Vsus nobilitate ipsa.*
        - *Peculiari, vel in signi efficaci.*
          - *Alimētis & alijs ad victū primis.*
            - *Necessarijs.*
              - Triticum, Maizium, Vitis, Olea, Palma dactilifera, Cacauatl Recchi, Linum: ex Panis, Vini, Olei, potionum, vestium laudibus, ex vsu quotidie repetitis.
              - Secundas aliasq. plures è frumentis ferunt ac leguminibus, è pomiferis, bacciferis, arboribus, præsertim Amygdalus, Prunus, Pyrus, Malus, Cerasus, Tzapotl, Ate, Anona, Recchi. Ficus præfer non quod Carthaginem à Catone, à Romano Senatu extinxerint, sed Darij quod palatum permouisse, adeo potuerint Atticæ; vt Bello Persico causam dederint. Scis de Palestinæ grandioribus Racemis: adiunge Narsetica poma quæ in Italiam Longobardos excitarunt.
              - Sed primo forte loco apud Canarios Fontarborem illam reposuerim, quæ aquam [à qua profectò tam multa viuentibus] sola ministrat.
              - Sacchariferam mediam interim Arundinem fecerim, cuius Salinesinæ [vt ita dicam] an iucunditas vel vtilitas potior sit, in cibis, condimentis, fructuumq. omnium conseruatione; non facile discreueris. Medicina commendat. Collaudat cibaria. Luxus extollit; vt bene sapida etiam crystallo horatios fructus inclusos, perennes, gemmeosq. simul reddiderit.
            - *Iucūdis.*
              - Prunuli superorum in Latio & in Vmbria, præsertim fungilli, Boleti antiquorum, Pepo, Melopepo, Tuberes, Tubera, Musa Orientalibus, Cerebrassica Cypria, Asparagi Cæsalpinorum, Chamariphes tenella germina, præcipue è Circeo monte Caetanorum Ducum consang. nostrorum.
            - —Intercedat hic census ille apud antiquos infelicium arborum, ita vocabant fructu carentes & Fuge, religione damnatas, quæ seri minime solebant. addebat superstitio dicatas Inferis præsertim nigrum ferentes. Felicitatis titulus à fructu alijs erat.

            Betonica,
          - Medicina, & Artibus diuersis
        - Multiplici vtilitate
      - Existentiæ numero
    - Facti alicuius memoria
  - Decor

in sequenti pagina.

Si vitale lignum, si vita ex lignis succos, vel frumenti adipes, & quæ deinde olea ab hisce inferioribus ad superna elato reuerenter animo in sacris litteris respicere volueris; naturæ huius præstantiã, veresque à summa natura honores, nonnisi cum ingenti mentis fructu percipies.

- **Vsus nobilitate**
  - **Peculiari efficacia in**
    - *Victu in præced. pag.*
    - **Medicina.**
      - Betonica, de qua & Apuleius & Musa libros antiqui plenos, nuperis etiam prouerbio indicantibus omnimodam in medicina potestatem. subnectamus libro quoque donatas à Iuba Euphorbium, insigni certe vel à fortunis authore, à Themisone inuentore Plantaginem, à Marcione Raphanum, Diocle Rapum Chrysippo Brassicam, celebratas inde Musæo & Hesiodo Polium, Erasistrato Lysimachiam, Anthemidem Asclepiadi, Artemisiam Dioscoridi, Moly Homero, pluribus quidem laudibus Vrtica Phaniæ. Decumatur vtrinque nobilitas à facultate scilicet & Scriptoribus. Malua Aristakhæa præsertim Græcis dicta & Omnimorbia, Betonicam æmulabitur, de Maluæ, & Asphodeli bono non sine prouerbio Hesiodus, ex hoc cibus cum Ficis præcipuæ voluptatis Plinio, Epimenidis Platoni. Abstrusæ adducantur grandioribus titulis. Semnion apud antiquos à potentia maiestate appellatam, Theombrotion, odorata illa Regum Persarum, quã aduersus mentis, corporisq. incommoda vtebantur. Dodecatheon maximæ auctoritatis, omnibus quæ medebatur morbis.
      - Longè quoque petita China radix, quæ a Sinensibus nostro sæculo dictis, quos Sinas antiqui faciunt regni nomine decorata mittitur. Quod certè difficulter recens, nec nisi multa pecunia haberi possit, celebratur sæpiculè à Medicis, ægrotisq. illis præscribitur; quos curare ipsi vel nesciunt, vel nequeunt, vt quauis culpa a Medico, in medicamenti defectum, vel impedimenta leniter elabatur.
      - Coznmecatl Recchi omnes antecellat, cuius prorsus admirabiles recensentur lib. 6. cap. 57. facultates.
      - Peço, siue Tabacum, quam merito Panaceam Americanam Terentius noster dixit. Tabacologia peculiari libro à nuperis conscripto, quæ etiam famosos hymnos nostris diebus obtinuit, libellos certe Viscum Quernum, [Antiquis Gallis omnia sanantem magna religione petitum, auro desectum, candido exceptum sago, è Cœlo missum, Druidis cum sua arbore nihil sacratius] & Chymicis Persicaria, atque Helleborus sibi adsciuerunt.
    - **Artibus diuersis**
      - *Tingendi* — Isatis Glastum, quæ à cœruleo, plures colores parantur, iuuantur ferè omnes, Achiotl Recchi, à tingendi viribus dicta. Lutum. Crocus, Cyanus Viola, a quibus colores ipsi denominari.
      - *Materia* — Castaneus ædificijs perutilis, vnde Arborum Regina ab huiusmodi fabris nuncupata, quod lignum trabibus, tabulis, amphoris, vasis, & quidem nullis aquæ temeratum iniurijs exhibeat, fructusq. simul in panem & obsonium: cui Quercus successerit. Obedientissima Fraxinus quocumque in opere.
      - *Calãdi sculpendi* — Fagus vnde Gargarille Faginus Curij, & diuini opus Alcimedontis Virgilio, præter quæ fructus laudes alibi à nobis nec frustra indicatæ, cui in simili materia Acer non tantum mensis dicata.
      - *Vitri &c.* — Kali. Nec ars ferè vlla peculiaribus suis stirpibus destituitur, quarum vtatur ministerio. Vel sola Nardus priscos vnguentarios multiplici opere detinuit.
  - ***Multiplici vtilitate.***
    - Palma Indica Babyloniorum, quæ in ipsorum commodum, Medica subsidia plura, Frumentum, Oleum, Lac, Butyrum, Saccharum, Aquam ardentem, Vinum, Acetum, Ædes, Naues, Vasa, Arma, Zonas, Mantilia, Storeas, Rudentes, Ignes. quid? ad trecentum sexaginta dicunt quæ exhibuisse fertur.
    - Papyrus Biblus, è qua phyluris chartas vnde præstantia inter herbas, ex ipsa Papyro Nauigia. Cymbas, Fiscellas, Stragula, Tegetes, Vestes, Calceos, Vela, Ellychnia, Funes, Armamenta Nautica varia, vtensilia Vasorum, ligna è radicibus, Coronas è flore, cibus è crudo, ac decocto succo, & scapo interiori potius, qui antiquis torrebatur in escam, & frequenti quidem, summoque adiumento, vnde merces tandem amplissima Herodoto, Theophrasto, alijsque testibus. Nec desunt qui panem ex ea dicant.
    - Spartum Hispanicum, æmulatione quadam subsequitur, e quo Spartas quasi Sparteas ni ab asportando mauis, Corbes, Fiscellas, Fiscinasq. omnes, Soleas, Calceamina, Pileos, Cola, Vrnas, Amphoras, Restes, Rudentes, Nauium adiumenta plura, crassioraq. ad saccos fila, strata, ignes, Faces, Nexus, & quæ non ad Villaticam illam Catonis supellectilem? vnde contempta quamuis nullo decore, aut hilaritate spectabilis merces inferenda, tamen ad orientis ditissima promptuaria deportetur.
    - Metl Recchi: Mellita, Vellea, Aloes Americana nuperis nostris. Vinum, Acetum, Mel, Saccharum fundens; fila; acus, vestes, sutoriam omnem; restes, sepes, quæ claudunt, quæ ligant; Ligna, Trabes, Clauos, Imbricem, domum, quæ excipiat totam; ad litterarias, vsque quæ moneant, schedas.

Additum & pretium stirpibus & metallica pensatio. Delphico Apollini ex auro dicatus Raphanus Beta ex Argento plumbeũ Rapum. At Rapa quibus nunc Interamnia fruitur Norsia iam olim superbijt, candorem & magnitudinem habuere; cur non cessit coloris iure fatuæ plumbum Beta? Aurum hodie certè Agallocho debetur, quamuis naribus nõ palato famuletur supra quam duplici ad illud ratione præstãtissimi Calambac: ad oculos verò tantum relata, minora munera Martiali aurea quam Citrea Atlantica illa; paria hæc cum Auro Varroni. scilicet Citri Cedri, Citrij, Mediciq., seu ligni, seu fructus certa præstantia est vt incerta distinctio. Loti patulæ ramorũ opacitate lasciuæ nobiles Crassi, & Domitij exemplo pretium dicant Arborũ. Vidimus affabrè obrizo ex auro rutiloque ex argento expressos flores & folia inter gemmas ac delicias Principum.

- *Splendore ex notabili qualitate.* — Morus, vel vnius Serici perquam decoro emolumento.
- **Existentiæ numero, ratione.**
  - *Raritatis.* — Palma in Italia; Musa in Sicilia, Styrax in Europa. Vitis apud Septentrionales, & quæ Peregrinæ, aut Exoticæ implantantur non suis locis, vt vix vna aut altera studiosis Botanicis ostendi possint. Balsami autem raritas, vel in ipsa patria fuit, ni in Iudæa pariter peregrina planta extiterit, & Iudææ potius incola, quod facilè suspicamur.
  - *Frequentia.* — Thymum in Hispania cum Sparto, Ladanum in Cypro, Hoaxacan Guayacan in America, Rhabarbarum & China inde dicta, forte & Cinnamomum; quasi Cinæ Amomum Dar-Seni s, in eo transitu apud antiquos Sinas; Aurantia cum tota familia in Neapolitanis; Styrax in nostra ditione Meduliæ, Paruli, ac Cælij montis, & in nostro Iani monte ad Albuneam Bulbelleborus. in Nucerini Apennini iugis Tragacantha. in Creta Dictamnum, in Rhodo Aspalathus, Lotus cum Papyro in Aegypto, ad Genesareticum Lacum odoratus Calamus, in Cilicia Crocus. Et quæ patrium nomen secum tulere, vt Cerasa, Cydonia, Punica, Serica. Castaneæ Thasiæ, Nuces Damascenæ, Michuacanica Chichymecapatlis.

Vocabulum si Etrusco more premis nobilissima omnium Vrtica erit, vel communi diuerbio quod omnibus facili negotio innotescat, nequaquam, vt dignoscatur luminis indiga. si tamen ad populi palatum examines vtilissima Brassica illa multis & offis & neminibus.

- **Facti alicuius memoria.**
  - *Historica.*
    - Sacra, vt Rubus ardens incombustus, Sycomorus Zacchei, Ricinus Ionæ, Colocynthis Prophetarum, Mandragora Rachel.
    - Heroica, vt Larix Cæsareis in bellis. Cornus nostra, ex qua Troianus equus, & Herculis claua iaculis etiam & militaribus hastis. inde Fraxinus vtilis hastis Ouidio dicta, & Achillis hasta nobilis. Ficus Ruminalis Romuli, Boletus qui Claudium inter Diuos retulit Neroni, de quo lepida Senecæ Apocolocynthõsis. Palma apud Mundam Iulio sobole felici columbarum nidis frequentata. Delphica Platanus Agamemnonis manu sata adde tamen pulchriora. prodijsse Helenium è Quercu suspendij famigeratæ Helenæ. pullulasse herbã è anguine Orphei, quæ inter Bacchi sacrificia citharæ sonum emitteret & è sepulchro Bebrici Regis in Amyci potu insana in illam Laurum, cuius ramuli illati nauibus iurgia faciant donec abijciantur vadè & prouerbium. durasse ad Plinium vsque Oleam Argis ad quam Iouiam Vacca alligata ab Argo, alia Athenis à Minerua in certamine editas & Oleaster Olympiæ ex quo Hercules coronatus, & quæ Aphricani sata manu: literatæ Vaticani Ilices & Tyburti: Palmæ Deli Apollinis ætate. Platanus ex qua in Aulocrene pependit Marsya, Amygdalus suspensæ Phyllidis virore amisso. Romana Lotus, ad Lucinam, & Capillata Vestalium & Vulcani æquæua Vrbi. Alnusq. potius extra Theatrum in Atheniensi posita foro intra tamen prospiciens quæ prouerbij ab Alno spectantis causam dedit.
  - *Fabulosa.* — Laurus Daphnidis, Pyrami & Thisbes Morus, Panis ac Boreæ Pinus, Amaracus ille puer Regius vnguentarius, Smilax Croci amore infelici commutata. Hyacinthus, Narcissus, Adonis, Anemone, omnisque florum turba, quorum pulchriores præsertim, vix absque Nymphis, Amasijsque: vel priscis, vel nostris sæculis reperias; vix absque Venefica Veneris veneno, quamuis spuma Cerberi, vt in Aconito non excitauerit.

Miratur ita Lithospermi speciem Plinius vt nihil se maiore inter herbas cum miraculo aspexisse dicat, tanto decore veluti aurificum arte alternis inter folia candicantibus Margaritis tam exquisita [inquit] difficultas lapidis ex herba nascentis.

- **Decor concinnitas pulchritudo.**
  - *Symmetria dispositione.*
    - Hilaris vt Arbutus, Punica, Amaranthus tricolor.
    - Tristes vt Iuniperus, Morus nigra, Suber corticosus rudis.
    - Decora vt Laurus, Platanus, Ilex, Aquifolium, Iasmirabilis, Ricinus, Rosalthea. superet Platanus retento per diem Xerxe spectante auroq. ornantes & monilibus & superioribus titulis.
    - Speciosa in sacris Olea alias Abies; Agnus castus, Passiflora, Flos Solis, in Abiete rectitudinem, altitudinem, ordinem, speciem certè omnem, simul conspexeris. obscuritas hinc eximit Cupressi pyramidem, dum mœstam facit.
    - Pulcherrima vt Citria, Aurantia mala, vnde Ghets Hadar in sacris; si flores fructus, frondes; si faciem si odorem, respicias; si densum virorem, & in topiarijs obsequium, non Myrtum duntaxat, sed & Cupressum quamuis funebrem, Iuniperum tristem, Buxum fœtidam aduocaueris.
    - Deformis, aut pulchra minus horridiuscula Rubus Aesopi testimonio, Atriplex, Portulaca, Eruca, Polygonum.
  - *Aspectu exteriori ipsisque coloribus.*
    - Conformi facie vt Quercus, Ferula, Saluia.
    - Deformi insolenti, vt Tune, Dracunculus, Palma, Cotyledum, Kali, & ex imperfectis plures.

Tab. II.

Nomen

Tab. 12.

- Nomen primum.
- Cognomen quandoque duplex, aut etiam triplex, & Scriptoris quoque addito, prout ipsa distinctio exigit, à proximis, vt discerni possit: & sæpe certe desiderandus pronominis demonstratiui vsus.
- Simplex, vt Viola.
- Cópositum, vt Ionthlaspi, Lilionarcissus.
- Proprium vnius plantæ, vt Cornus.
- Plantarij generis, vt Arbor, Frumentum, Bius, Tergifœta, Humiflora.
- Certum, Taxus, Olea.
- Dubium controuersum, Delphinium, Othonna, Lampsana.
- Legitimum, Cicuta.
- Spurium fictitium, Ageomoron.
- Casu impositum, aut saltem minus cognitum, vt Iberis, & pluribus hucusque Ammi.
- ratione à
  - Figura, Similitudine, Analogia: Aster, Lunaria, Scorpioides, Ophioglossũ, Psyllium, Ricinus, Vmbilicus, Cotyledon, Zazacilin, Throquilin, Delphiniũ, Orchis, Buglossum, Hippuris
  - Aliarum plantarum, vt Chamæcistus, Chamæpitys, Tlacapolin, Ahuapatlis.
  - Numero Trifolium, Quinquefolium.
  - Magnitudine Hypposelinum.
  - Compositione, Millefolium, Cempoalxochitl.
  - Sapore. Oxys, Oxalis, Coconhuitl.
  - Colore Iris Tlaxochitl Rubia
  - Maculis Lyncea, Flos Tigridis, Dracunculus.
  - Odore Smyrniũ, Garosmus, Alliaria, Scordiũ, Coahycilt, Ptarmica.
  - Proprietate quadam, Texaxapotla lapidum perforatrix, Heliotropium.
  - Conditione propria, Adiantum.
  - Generatione, Hemionitis.
  - Vsu Galion.
  - Facultate excell.: Agnus. Hepatica. Sydericis. Aristolochia, Phahuame, Cuipatli. Fœminarum medicina.
  - Facultate multipl. Panax.
  - Animalibus Chelidonium.
  - Appetitu bestiarum, Cattaria. Apiastrũ, Ornithogalum.
  - Loco Potamogeton, Parietaria, Halimus, Hydropiper, Oreoselinũ, Ahuapatli, Texcaxiluitl.
  - Patria Lycium, Berica, Agaricum Colchicum.
  - Regione Chichimecapatli.
  - Inuentore: Teucrium Teuquilitic. Gentiana Achillea. Cortusa.
  - Dignitate, Herba sacra, Imperatoria, Herba Regina, Angelica.
  - A membris antonomasticé: Folium, Radicula. Radix Ital. Raphanus. Foglia Cauoli: Brassica Italis.
  - Sanctorum dicatione: S. Mariæ. Mentha Græca. S. Claræ. Valeriana. Aliæ, de quibus peculiari opere I. Bauhinus.
  - ab Heroibus, Heraclea, Chironia, & aliæ antiquis.
  - à fabulosis, Adonis, Hyacinthus.
- Eruditorum. / Vulgi.
- Antiquorum. / Nuperorum.
- Theophrasteum. Dioscorideum. Plinianum. Mesues, & Serapionis, & aliorum. D. Fab. Columnæ Lyncei. N. Ant. Recchi. P. A. Matthioli. C. Bauhini. C. Clusij. & al.
- Officinarum. Artificum. Populare.
- Botanicorum. Poetarum. Aliorum scriptorum.
- Latinum, Græcum, Hebraicum. Germanicum, Italicum. Mexicanum, & aliarum linguarum.

Hic Plantæ anceps, & controuersa Auctoritas, quæ maximè agitatur, dum Critico examine perquirere opus est, non tantum antiquorum vulgatissimum dixerim plebeculæ olusculum, nempe Lampsanam; sed & ipsissimam Fabam vt Dodonæo videtur.

Litteræ le libro rũ scilicet, & scriptorum

- Eruditorum.
  - Antiquorum.
    - Legitimũ
      - Theophrasti, cuius profectò adhuc plura, vel incognita, vel minus cognita, nec mirum si nobilioribus dumtaxat ille ingenijs scripserit.
      - Dioscoridis pertrito quidem volumine tam multis Cómentatoribus peruoluentibus, declarantibus, litigantibus; sed prima in Botanicis vtilitatis.
      - Crateuæ, cuius pauca quæ referuntur.
      - Plinij apud quem aliorũ multa exscripta prostant, nonnulla autem perturbata.
      - Galeni, Hieroclis, Nicandri, Pausaniæ.
      - Serapionis, Actuarij, Aëtij, Æginetæ.
      - Mesues, Simeonis Sethi.
      - Apuleij, Vegetij, Celsi, Cassiani Bassi, Scribonij, Festi Pompeij, necnon Varronis, Columellæ, Catonis.
      - Macri, sed Marbodei, aut cuius? plura qui cecinit.
      - Homeri, Virgilij, Ouidij nonnulla obiter illustrata, vt Moly, quod nos obseruauimus: nonnulla à Theocrito, Callimacho, & Interpretibus eruditionem habent.
    - Spuriũ, fictitiũ, ac penè superstitiosum
      - Ægyptijs Magis Sophistis, alijsque huiusmodi attributum, quod inter Notha Dioscoridi adscripta copiosè inuenies, fortèq; in manuscriptis codicibus margini irrepsit diligenti nimis varijs in regionibus, ac libris plantas perquirentium manu adpositum. Nec tamen spernas; suaserim potius Marantha & Gesneri consilio vsus, vel inde in Plantarijs quibusdã lucem exquireres. Nos certè obseruauimus Acorum totum ab Apibus confertim insidentibus arrosis penitus folijs absumi, vnde cum in prædictis nominibus iam Piper Apum dictum vidimus, optimo iure id factũ cognouimus, haud latente hoc Antiquis, quod condiendo melle eius aromaticæ & saluberrimæ partes aptissimè mellificibus volucellis à Natura exhibeãtur.
  - Recétiorũ Phytologorũ q vel
    - Antiquis nominibus
      - Plantas restituere student, vt Doctissimus Columna, qui Aquilegiam dictam Isopyrum Dioscoridis statuit, & Vulgi Lunariam Epimedium, Vrsi Auriculam Alysma, & huiusmodi plura.
      - Malè suppositas amouent, ne subsequentes studiosi decipiantur. Arum Ægyptiũ idem Columna pro Colocasia, seu Faba Ægyptia intrusum, quãuis cum Alpino omnes ferè Botanici reclamarent, inter Aracei generis limites restrinxit, quod legitima hodie Colocasia, vel apud Sinas à Terrentio comperta, vt inf. penitus cõprobatum.
    - Nouis repertis plãtis.
      - Antiqua nomina tanquam affinibus cognomine aliquo addito imponunt, vt rectè Picielt, seu Tabacum Hyoscyamum Peruuianum dicentes, non ita Metl Aloëm Americanam; peius dum Caryophilleum Indicum Cempoaxochitl dicunt, quod à Tanaceti familia est.
      - Noua iure inuentionis, vel editionis inscribunt & componunt, vt Elephas, Cortusa: Lyncea, Nectarea, Passiflora, & plura à nobis inferius, quæ quandoque ad expressiorem significationem minus congruis ablatis reposuimus, vt pro Melongena Curbisolanum; pro Mechoacan, Apocynumerũ; pro Peruano Nasturtio, Acriuiolã.
- Officinarum, medicarum, & Physicarum.
  - Pharmacopœorum, qui vel
    - Ab eruditis accepta, hausta barbarie multifariam corrumpunt, ex Aro Barbam Aron, ex Aristolochia Astrologiam rotundam, rotundo ore blatientes, & Violam Matrem violarum diligenter quidem, vt plantã à suis floribus seduli distinguant.
    - Noua induunt, vt sigillum Salomonis Hippoglossum dicentes: Oxym Alleluya: Panem cuculi Arum, & Chelidonium minus, verendo, videndoq; potius, quàm dicendo nomine: Succisam Diaboli morsum: Sagittam Barbam syluanam.
    - Quandoque perturbant Arabica, vt Cyclaminum Arcanita, & Dracunc. Luph crispum, Ricinum Catapatiam, & Cernam maiorem vocitant. non rarò Græca, vt ex Glycyrrhiza Liquiritiam, dulcem forsan liquorem dum glutiunt.
  - Chymistarum.
    - Suas qui admirabiles herbas Borissas, Leporissas, Lunarias, Sferra Cauallo, quibus Hydrargyrum coagulare, celeberrimumquè, sed obscuriori adhuc fama latentem lapidem illum excoquere valeant, in cerebro potius indigestis fumis oppleto, quàm vllo in horto alunt: nec rarò nouas sibi confingunt stirpes, quibus perquirendis nusquam autem inueniendis tempora impostores homuncionibus illis auri cupidis proterere possint, quos spe interim lactant inani.
- Med. partic eps quodammodo
  - Rhizotomorum.
    - Botanice hi quisquilijs imbuti eruditiori illo puluere conspersi mirum in modum legitima corrumpere vocabula, nomina prauertere, ac nouis inepsire solent, & Radicem sanam, Napellum spinosum (Berberim nempe, quem Napellum?) Centimorbiam, Centum oculos, & alia huiusmodi doctrina afferunt.
  - Florilegorum.
    - Hos apud vel Deliciarum, vel Amasiarum cultus concinnas sibi ex lusu confinxit voculas. Aquilegiam namque Amor perfetto, Lil. Constant. Riccio della Signora dicunt, Iridem Chalcedon. Giglio Faraone. Narciss. montan. coronat. Collo di Camelo, Delphinium pluriũ, Speron di Caualliero. & Violam tricolorem, Socera & nora. Solanum maius H. Belladonna, Amaranthi speciem, Gelosia vocitant. Ita scilicet nobiliores artes ad luxus, & Veneris obsequia deprimi solent.
- Vulgare plerumque amusiæ plebis.
  - Olitorum, Hortulanorum.
    - Hi plantas etiam sed vescas tractant, & vlterius à Rhizotomis, florilegisque corrumpere solent, vel cognomina à locis, quibus acceperint addere; quasi inibi tantùm producantur.
  - Artificum diuersorum.
    - Prout enim infectores fullones, vitrarij, alijque stirpibus vtuntur peculiaribus quoque nominibus variè nominant, hinc Soda, herba Mora, herba Turca, herba Rozza, Saponaria, Asperella, Concimone, & similia.
  - Populi, Rusticorum, Pastorum.
    - Summam hi diuersitatem non solùm omnibus in linguis, sed regionibus, omnibusque penè dixerim in locis in nominum dictionibus habent, audiendi tamen sunt, nam non rarò è minimè spernendis signis nomina ducunt, ipsa indicante Natura, immò indigitante; non solùm planta ipsius habitum, vnde Plantaginem Quinqueneruiam, Ophyoglossum Herba senza Costola, Coronopum Herba stella, Asplenium Indorata, ex peculiari conditione, dicunt ex proprijs notis; sed internas etiam vires, vnde Fegatella Lunaria minor in Apennino Gualdensi dicitur; nec aliunde Podagraria, Pulmonaria, Verrucaria, Vincetoxicum, Vlceraria, Sanguinella, immò ipsa Scorzonera sunt. Quandoque & antiqua in libris obsoleta, aut minus declarata remanente tradita per secula à maioribus voce restituunt, vt prædicta Lampsana, quæ obscurior nobis, & controuersa apud Auctores, eandem tamen apud rusticos in Græcia hodie retinet appellationem, à quibus petenda est, quod eruditissimus collega noster Ioan. Demissianus Lynceus Cephalleniensis nobis confirmauit. saltem autem vestigio legitimi nominis seruato, hæc studia nonnunquam iuuare poterunt, memori ætatum fide, apud hos præsertim simpliciores, magisq; sedati ingenij homines.

Hic posteriùs Etymologia, deriuatio ipsa, & ratio nominis impositi plenius, ad latentiam in ipsa re vestigia habenda.

Inde propinqua, & pendentia,
- Homonyma.
- Synonyma.
- Æquiuoca.
- Cognominata.
- Denominata.

Con-

Tab. 13.

Conclusa in Plāta vniuersim ex omnibus circa ipsam, aut in ipsa consideratis.

- *Intrapositum ex cōstitutione, Naturaq. ipsa petēdum ad Plantam praecisius genuino loco statuēdam syntactica cōspiratione. Et est* Gradus.
  - Absoluta ipsius duntaxat Plantae contemplatione, quae scilicet ex complemento symmetria, & organorum, functionumq. vitalium censu est, dum omnibus ita suis numeris constare videtur, vt nil prorsus ipsi desit. — *Perfectio.*
    - Particularum in figuras, indeq. figurae mēbra cōpositio: membrorum in Plantā coniunctio: spirituum in vegetādi munera conspiratio; hisce omnibus absoluta cōstitutio, hic cōsideratur, vt stirps quęlibet suo in genere perfecta cōpareat.
  - Aliarum rerū cōparatione quadā facta, vel aliqua ratione adhibita, praesertim verò plātarum. — *Relatio.*
    - Vnius solius modo obiectae
      - *Internis, minimeq. notis respectibus, nec scias, quam etiā obseruatis*
        - Sympathiae. / Antipathiae. — ad
          - *Elementa, vt de Cucumeribus adnotatū, Aquā qui appetunt, vt etiā ad suppositum vas inclinantur, Oleum autem refugiant.*
          - Animalia.
            - *Apes Apiastrum amic.*
            - *Serpentes* — *Fraxinus, & Ruta inimic.* / *Foenicul. amic.*
            - *Scorpiones* — *Aconit. inimic.* / *Alb. Veratr, Ocym. amic.*
            - *Columbos Hedera amic.*
            - *Vespertiliones Platanus cōtingētes torpidos reddit: Ciconia impositis folijs pullos suos ita liberante.*
            - *Anseres Nitteretū Democriti, Plinio Ginaamicum*
            - *Catos Phu amic.* (*inde dict. inimic.*)
            - *Fainas Ruta inimic. impedit ingress.*
            - *Lupos Gilla D. Ambros. qua Turtur nido imposita arcet à suis pullis.*
            - *Leopardos Allium inimic.*
            - *Capras Cinnamomū amic. cuius surculū sequitur.*
            - *Alia Onothera, & Lysimachia, quae fera animalia cicurare dicuntur.*
          - Stirpes alias, vt
            - *Ficus cum Olea, cum Ruta; Vlmi cum Vite; Myrti cum Olea & Punica; Asparagi cum arundine* — *amic.*
            - *Quercus cum Olea mutuò se interficientium.*
            - *Vitis cum Brassica; Brassica cum Origano; Ruta cum Cyclamine* — *inimic.*
            - *Filicis cum Arundine, qua solta non renascitur, & ad inuicem lędi dicuntur.*
            - *Resinosarū, & Olisuccarū cū alijs omnibus, quod respuunt quęcumque per mixtionem coniungis, cum alia, quamuis magis etiam Natura fronte dissita appareant, vniuntur: & scriptum quóque sit Platanum poma tulisse. Quercum Pyra.*
      - *Exteriori facie, & bene conspicuis conditionibus.*
        - Similitudinis cum
          - Animalibus.
            - Corporibus totis.
              - *Agno, Agnus Scythicus.*
              - *Scorpione, vel potius Squillis, Doronici radix.*
              - *Verme, Scolopendria, Asplenium.*
              - *Homine mare & foem. Orchidis, Anthropophora Col. (lum. flores.*
            - Partibus.
              - *Linguis diuers. animal. inde dictae Cynogloss. Buglos. Hyppogloss.*
              - *Dentibus, Dentaria inde appellata plures.*
              - *Pulmoni, ipsiusq. tumidis lobis, Pulmonaria arborea.*
              - *Manibus, Orchis palmatae rad. folia Chamaefycis.*
              - *Vesicę. Halicacabi, Solani fructus.*
              - *Testibus diuers. anim. Orchidum diuers. radices.*
              - *Mutonibus, diuersor. leguminosar. Siliquae diuers. cuiusmodi plura apud Phytognomonicam Portam habes.*
          - Plantis alijs.
            - Apparētibus magis partib.
              - *Quercu, Chamedrys.*
              - *Pino, Chamapythis.*
              - *Cupresso, Chamacyparissus.*
            - Natura, & partibus. — *Passiflora, Capparis, Aristolochia inter se.*
        - Dissimilitudinis. — *Quercus cum Solano, Triticum cum Cucurbita, & innumera alia.*
    - Plurium scilicet ipsa ratio syntactica, quae in internis & externis
      - *Aliquarum*
        - Propinquarum, ab Indiuid.
          - Eiusdē praecisius generis, eodē fere nomine quae differentijs in infimas species dispertiuntur.
            - *Triticum munitum, spica mutica. Triticum spica racemosa, Michuacanensis Recchi.*
            - *Sic de Trifolio, Atriplici, Gramine numeros. inter se.*
            - *Quandoque eodem nexu coniuncta varia sortiuntur nomina, vt Mollugo, Galium, Rubia, Aparine, Malua, Althaea.*
        - Species. — Gradatim inde cecedētes. — *Comprehensio verò est pluribus sub eadem veluti antesignana stirpe, quae celebrior, vt sub Quercu, Robur, Ilex.*
        - *Species media.* — Affinitate. — *Sub Solano Dulcamara, Lycopersicum, & in ijsdem nominibus praeditis sub frequentiori, vt sub Tritico vulgari munito reliqua.*
        - *Genera med.* — Conueniētia quadā magis minusq. dissita. Distantiae. — *Minima distantia est in floribus praesertim, quae varietas dicitur, & in coloribus plerumque.*
        - Genera. — Differentiae. — *Notabilis, maris & foemine, legitima scilicet, vt in Cannabi, Mercuriali, quae tamen potius iungat, quam diuellat.*
        - Genera latissima. — Distinctiones
          - *Mespilus à Sorbo, Sorbus à Malo vulgari.*
          - *Mala Punica, & Cydonia.*
        - Remotarum. — Medijs remota interuallis, quae quandoq. etiā Homonyma. Inter se maxime dissita, vt
          - *Panax, Heracleum, & Chironium, Heliotropium, Chelidonium maius & minus.*
          - *Gramen vulgare & Parnasii, Trifol. Aureum, acetosum vulgare.*
          - *Ilex & Punica, Paeonia, & Lapathium, Abate, & Iasmirabilis, Acaxochitl Recchi, qui Flos Cardinalis apud nostros est ab Apoymacli eiusdem. Trachelium à Cypero.*
      - *Media quaedam. Respect pag. seq.*
      - *Omnium. pag. seq.*
- *Extra consignat.* Tractatio *pag. seq.*

Porrò è stirpibus qualibet non ad socias tantum, & contubernales, sed etiam fortium quasi ascendente spiritu ad suum referri animalculum Aureliam, Erucam, Papilionem videtur, pariter descendere ad quae à se producuntur, Fungos, Villos, Squamas, Tubercula, & huiusmodi plura ad fungineum vsque situm, & squamosam Aeruginem.

Tab. 13. Quæ sequuntur Tabulæ posthumæ sunt, & nondum ab Authore recognitæ, nec completæ: dantur tamen vt inueniuntur ex ipsius Principis manuscriptis exactiori qua potuit cura, & studio, à Francisco Stelluto Lynceo depromptæ.

Conclusa vniuersim in Planta

Gradus relatio plurium syntactica ratio

- **Inter intra, & extra positum.** — *Media quædam, respectus diuersis mutuos replicatis à Natura vinculis, arcbanisq; pluribus coordinationibus harmonica quodammodo dispositione ita referuntur.*
- **omnium ad omnes** — *Omnium scilicet, totum si ab vna parte plantale agmen, vniuersumque constituamus, spectemusq;*
  - **Vnius ad omnes** — *Vnaquaque enim planta alias vniuersas respicit, itidem nulla stirps est, quæ in vniuersa coordinatione inter reliquas omnes suum locum precisè non obtineat, quo in ipsarum serie, & cathena statuatur.*
  - **Omnium ad vnam** — *Et viceuersa cunctarum habitus quidam ad singulas respiciendas, & complectendas est.*

De viribus singulis in singulis Classibus
Balsamica
Bezoartica
Catartica &c.

- **Planta ad Classes.** — *Qualibet Planta præter propriam Classem in qua pluribus titulis statuitur degenerans quodammodo propensionem habet, qua peculiaribus quibusdam notis aliam respicit Classem, vt Monospersum, Mesagrum, Monospermata, ex Rapaceis.*
- **Classis ad Plantas.** — *Classis qualibet præter conscriptas in eas plantas in alijs quoque dispersas classibus sibi correspondentes habet, vt Monospermatum inter ferulaceas, caucalim.*
- **Classis ad Classes.** — *Omnes verò simul classes præter resultantem ex semine vniuersalem deductionum cathenam qua singulis adnexam habent & viceuersa habentur, ita etiam aliquam respiciunt, quamuis (vt singulæ) respondentem in ea plantam obtineant, & classis quacumque reliquas omnes, suis sigillatim plantis respondentibus vt . . . .*
- **Plantæ è diuersis classibus inter se.** — *Vnde, & cathena, cum quadam analogia è diuersis agminibus considerari potest, qua occultis vinculis, licet per materias ea dispersæ, in manipulos alios, atque alios colligentur.*
- **Plantæ ancipites ad Classes.** — *Sunt & media, quæ internectere classes ipsas ancipiti quodammodo vtrinque affinitate videntur vt . . . .*

Extra consignatum, vel traditũ, ipsa scilicet tractatio est, dũ respicimus quę ab intellectu de Planta obseruata, reposita, literisq; adnotata prostant apud.

- *Inuentores non antiquos tantum, scilicet Mercurium, Herculem, Chironem, Helenam, Circem, Artemisiam, Paonem, & siue Rhizotomos, vt Crateuam, siue etiam ipsos Reges non secus ac Reginas gentium, Mithridatem, Lysimacum, Clymenum, Thelephum, aut Duces, vt Achillem, Alcibiadem. Sed posteros quoque Magnum Carolum proteresq. alios nonnullos ætatum subsequentium, qui non alios plantarum tractatus nec alijs litteris exaratos quã nomine proprio plantis indito & ab ipsis Inuentoribus plerumque mutuato (vt hisce sæpius contingit) nobis reliquerunt. Verum quæ de proprietatibus, & virtutibus plantarum per traditionem ab illis emanarant, deinde alij recentiores conscripserunt exararuntq. & ab ipsis conscripta posteris demandarunt; vel apud illos potius neotericos qui cõpererunt & scripserunt ipsimet eiusmodi Columnam, Mathiolum, Bauhinum, Clusium, Hernandez, Reccbum, Imperatum, & alios insigni sane studio peregisse nouimus. Et apud*
- *Allatores ex diuersis regionibus locisq; vtpotè apud antiquos, Pompeium, Lenæum, Dioscoridem, Euacem; Nuperos vero Garziam, Monardum, Acostam, Alpinum, qui ex varijs & remotissimis prouincijs ipsisque Indijs rem plantariam noua supellectile pleníoribusque thesauris insigniter ditarunt. Et etiam apud.*
- *Descriptores historicos qui recolunt, obseruantq. Græcorum, Latinorum & Arabum traditiones, quæ à nobis suis locis indicata sunt: ex quibus si Philosophus Teophrastum, Dioscoridem Medicus, Historicus Reccbum, Columnam eruditionis sectator prætulerit, duces haud dubiè sortietur quos inoffenso pede sequatur.*

Plantas ipsas nouas litteris dederunt obseruatione multiplici, præsertim visitatione plurima naturalium seminariorumq́; plurimaq; peregrinatione.

Plantarum facultates nouas, vsu, & experimentis detectas absconditasque alias atque alias proprietates, & naturas Botanicis communicarunt.

Nomina indiderunt, ipsis plantis vt publici iuris fierent, vt earum virtutes in vsum, & studia per voces litterasque venire possent.

Tab. 14.

Synopsis præcipuorum, quæ in plantis obseruati possunt,

- **Nomen**: Legitimum, spurium, aut adulterinum, analogum & æquiuocum obsoletum, nouum, incertum: corruptum: controuersium tam inter eruditos, quam in varijs ethnicis; quibus adde synonima & antonima, & similia.
- **Cognomen**: Ductum ab Auctoribus, aut primis Scriptoribus, inuentoribus, aut allatoribus, vel à regione, & patria, forma, proprietatibus, aut qualitatibus, internis, aut occultis, & externis eo viu, & ortus, seu productionis certo tempore, & duratione vitæ.
- **Etymon**: Sumptum ex vernaculo incolarum Idiomate, Vel genuina interpretatione linguarum — Ex quibus semper aliquid peculiare de plantarum natura detegitur.
- **Genus**
  - summum: cuius species primæ sunt, arbor, frutex, suffrutex herba.
  - infimum: sunt enim aliæ umbelliferæ, bacciferæ, capillares, aromaticæ, quæ subdiuidi possunt in: olera, cerealia, legumina.
- **Differentiæ, quę peti possunt à**
  - Substantia, Lignosa, carnosa, resinosa, succo turgida lacteo, sanguineo, exsucca, viscosa, oleaginosa, fragili, friabilis, mollis, tenera, dura, &c.
  - Forma V. g. supina, erecta, glabra, hirsuta, spinosa, geniculata, rotunda, striata, quadrata, &c.
  - Partibus, Vt radice, caule, folijs, floribus, fructibus semine, &c.
  - Qualitatibus. Prima, secunda, tertia, quarta de quibus Galenus.
  - Vsu: Ex quo plantarum aliæ sunt, diureticæ, remollitiuæ, altringentes hepaticæ, &c.
- **Natura in qua considerantur**
  - ortus in quo
    - modus
      - naturalis: spontaneus ex eadem aut diuersa planta, artificiosus, ex cultura. vnde fiunt, fœcundæ magis aut steriles, quę semine, radice, flore, fructu, stolone, surculo, ramo, virga, lachryma propagant.
      - præter naturam: vnde abortus, monstra, variationes & degenerationes plantarum in alias species aut vitus.
    - tempus: Aliæ namque ineunte vere, aliæ inclinata ætate, hieme circa solstitia, aut æquinoctia, tardæ, aut præcoces florent, germinant, virent aut semen emittunt vnde æstiuæ, vernæ, &c.
    - locus tam naturalis quam peregrinus
      - Vniuersalis in quo considerantur.
        - Cœlum: Seu aspectus, & influxus syderum, climatum conditio, & oppositio ad orientem occiduum, vel meridianũ Solem, situs ad austrum, vel septentrionem, ventorumque flatus peculiares, terrestres, marini calidi, frigidi, &c.
        - Solum: Pingue humidum, siccum, lapidosum, glareosum, vliginosum, ex quo nascuntur montanę, nemorosę, campestres, hortenses, saxatiles, arenosę, & quę crescunt in vineis, conuallibus, pratis, incultis, vijs publicis, ruderibus, tectis parietibus, &c.
        - Aqua: marina, fluuiatilis, lacustris, fontana, vnde Marinę, fluuiatiles, lacustres, aut fontanę, quæ vel omnino sub aquis, latent, superemergunt, aut superficiem lambunt in pura, limosa, aut turbida & vliginosa.
        - plantę, aliaq; super quibus enascuntur, Vt *thymum*, super quo *epithymum*: *linum*, in quo *cuscuta*: quercus, & aliæ arbores, in quibus *viscum*, tum nostras, cum Indicum *polipodium quernum*, *muscus*, *hepatica*; & *larix* in qua *Agaricus* fungique alij in alijs arboribus. Si inter plantas potius quam morbos numerandi sunt, & cadauera quibus muscus pro capillitio est.
      - & peculiaris, vt.
        - Regio: vnde Pyrenęę, Africanę, Gallicę, Hispanicę, Alpinę, &c.
        - ager priuatus: vnde Lutetianę, Salmantica, Monspelienses, &c.
        - aut peculiaris, & insolitus locus: Vt super *cornu cerui*, si Theophrasto credimus nata *hedera*; & apud Iaponenses herba peculiaris inter ossa mortuorum.
  - duratio seu vita
    - totius: vnde æstiuæ, bimæ, trimestres, semestres, perennes, &c.
    - partium: radicum, caulium, florum, foliorum, quædam enim quotannis folia, flores, &c. mutant, quædam non.
  - morbi
    - communes, proprij a causis: interna, externa, læsis: temperie, cõformatione, vnitate, vnde: Syderatio, verminatio, radicatio, eradatio, hiulcatio, roratio, decorticatio, scabies, & fungus congressus, nada, vulnus, &c.
  - corruptio
    - totius, partium: naturalis, violenta: exsiccatione, aut putrefactione, contusione, abscisione, auulsione, auerruncatione, &c.
  - conformatio: in qua figura, connexio situs, ordo, & numerus partium attenduntur.
  - materia: in qua densitas, raritas, mollities, durities leuitas, grauitas, asperitas, glabrities.
  - cultura: Vbsatio, stercoratio, irrigatio, putatio, expurgatio, plantarum, sarritio, & partium resectio.
  - mores: Aliæ namque sunt Syluestres, aliæ cicurari possunt, vel non, domesticę, luciflorę, noctiflorę, delicatę, robustę, heliotropę, sensitiuę, tristes, scansiles, repciles, amplexicaules, &c.
- **Quantitas**
  - discreta: Quę consistit in numero tam specierum quam singularum plantarum, partium, vnde aliæ raræ, frequentes simplicis, aut multiplicis speciei, unifloræ, uniflora polispermæ, monospermæ, &c.
  - continua: In qua magnitudo totius aut partium, crassities, tenuitas, proceritas, profunditas, &c. vnde partes magnę, tenues, crassæ, altæ pumilæ, &c.
- **Qualitas**
  - prima: Vt calor, frigus, humiditas, siccitas, ex quibus temperamentum plantarum: sunt enim aliæ calidę, humidę, frigidę, &c. in 1. 2. 3. vel 4. gradu, inchoato, medio, completo.
  - secunda: Vt odor, sapor, color & quas vocant tactiles qualitates, ex quibus plantarum aliæ sunt odoratę, inodorę, candidę, luteæ, fragiles, flexiles, tenues, crassę, leues, asperę, durę, molles, solidę, rarę, viscidę, &c.
  - media: Vt leuitas, grauitas, &c.
- **Facultates secundum medicos**
  - primę: Quę sunt eædem cum primis qualitatibus.
  - secundę: Vt sunt attenuantes, incrassantes, aperientes, astringentes, emollientes, obstruentes, rarefacientes, indurantes, &c.
  - tertię: Vt diureticę, sarcoticę, epuloticę, corrosiuę, &c.
  - quartę: Vt sunt occultę, & quę à proprietate substantiæ pendent, v. g. alimentarię, medicamentosę, venenosę, cardiacę hepaticę, Cephalicę: vnde plantarum sympathia, antipathia cum mixtis, fossilibus, plantis, animalibus, & corporis humani partibus aut humoribus.
- **Vsus ratione, & experiẽtia inuẽtus, & confirmatus in**
  - Cibis varia præparatione artis coquinarię tam ad necessitatem victus, quàm delicias apparandis.
  - medicina: ad sanitatem tuendam reparandam, confirmandam ex diæteticęs, Cosmeticęs therapeuticęs pharmaciæ, Chimiæ, chirurgiæ, &c. præceptis.
  - mecanicis: quibus plantæ materiam, ad mille instrumenta, opera, & commoda, ministrant.
  - artibus liberalibus.: Poetica, Oratoria, Geometrica, Musica, pictura Architectonice, œconomica, politica, &c. in quibus varius plantarum vsus cuilibet suo iure, & modo, vnde in sacris, prophanisque magisterijs, ludis triumphis, funeribus ædificijs, &c. imo, & moribus formandis, rebusque repræsentandis, vnde sunt ænigmata, hyeroglifica, imagines.

Stir-

Tab. 14. Stirpibus acuratius examinandis tutiſsimi ſunt manuduces.

Artes liberales, & Scientiæ.

Mathematica.
Arithmetica.
Muſica.
Anatomia,
Archithectura.
Geometria.
Topographia.
Coſmographia.
Aſtronomia.
Phyſica.
Anatomia phyſica.
Agricultura.
Phiturg.
Phyſiognomonica.
Statica.

Oeconomia.
cibaria,
ars condiendi melle,
ſaccharo &c.
Medicina.
Pharmacopea.
Hippiatria.
Vnguentaria.
Magia naturalis.
Chymica.
Pyrotechnia.
Libaria.
Artes hic ferè omnes vſq. ad exquiſitas, & confictas, Oeconomia corporis plerũque miniſtrat, iubente ſcilicet hic materia.
Ethica.
Politica.
Repræſent.
Antiquit.
Philologia.
Critica.
Logica.

Metaphyſica.

Encyclopadia.

Phytobaſani, ſeu diuerſa plantarum examina.

Phytopſia.
Plantarum hiſtoria.

Phytographia.

Herbilegium,
Rhizotomia,
Aſtrophytologia,
Chronophytum.
Calendariũ ruſticanum.

Phyturgia.
Phytognomonica.

Botanica.
Simpliciaria.

Phytoiatria.

Anthoblepſia.
Florilegium.
Topiaria, omniſque viridarij ars, quæ inter Agriculturam, & Architecturam.
Botanocritica.

Phytocritica.

Phytologica.
Phitonomia.

Biblioteca Botanica.

Scriptores tã noui quàm priſci botanographi; & miſce lanci.

D. Fab. Columna Lync.
I. Camerarius.
C. Bauhinus.
C. Cluſius.

Calceolarius, & Pet. Bald.
I. Thalius Hercynias.
C. Schwenckfeld Sileſias.
C. Geſnerus Germanicus.
C. Cluſius Hiſpanicus.
N. A. Recchus Mexican.
P. Alpinus Aegyptius.
Tabella Chronotopica.
I. Turneiſſerus.
B. Charrichterus.
I. Coſtaus.
I. C. Scaliger.
Cato, Varro, Columella, Palladius.
I. Bapt. Porta Villa.
I. Bapt. Porta peculiari op.
D. Fab. Columna.
C. Crollius.
Athaneus.
Apicius.
Dioſcorides.
Plinius.
Galenus, Meſues, Serapio.
P. A. Matthiolus.
C. Durantes.
N. A. Recchus.
I. T. Tabernamontanus.
I. Turneiſſerus.
Delechampius.

H. Eiſtettenſis B. Beſleri.
H. Reg. Pariſ. 6. Robins P. Vallettii.
E Schwenckfeld.
Ioa. Iac. Chifflerius Biſunt. in ſuis Dædalmatis.
D. Fab. Columna Lync.
B. Marantha.
N. A. Recchus.
Hiſt. Lugdunenſis.
A. Anguillara.
M. Guilandinus.
P. A. Matthiolus.
C. Geſneri Catalog.
A. Caſalpinus.
A. Zaluzanius.
A. Spigelius.
I. Coſtaus.
B. Textor.
P. Pena, & M. Lobel. Aduer.
C. Geſnerus.
C. Bauhinus.

Terra hæc, Mariſque viuens, exertaque veſtis, & perpulchrum tegumentum opificio multiplici, ſummeq. vario, vel ignauum quemuis aut impium in ſummi admirationem, venerationem, amorem Opificis perducere, pertrahere poterit, ſi animum, vt par eſt, aduertere voluerit.

Dum igitur tum pluribus artibus ſtirpes materiam exhibent, atque inſtrumenta tùm & ipſarum cognitio plurimis quoque vtitur ſcientijs, atq. complectur: diſciplinas excitat ferè omnes, atque agitat vniuerſam philoſophiam ſi complexum agnoſcere liceat, ſummaque humanis in rebus vtilitatis ipſam dicere Phytoſophiam.

Habes hic neceſſaria victum, amictum, habitacula, medicamenta: habes commoda, inſtrumentaque fere omnia: ſi vtilitatem quæris, nec amplior, pleniorque in vniuerſa Natura campus, nec multiplicior merces, aut quod confertis magis ſpectaculis, vel pulchris obijciatur, ſi oblectationem, ſi recreationem poſtules, vel contemplationis exercitium, ipſam quoque ſi præter amplitudinem, ac præſtantiam ſtudij ab humanis titulis dignitatem exigis ornamenta illa antiqua, quæ vel à Cerere, & Baccho, Medea, Agamemnone, Machaone, Podalirio, vel ab Aeſculapio, Hercule, Apolline ipſo ſumuntur, ſumoſa nimis omitte. Reges Proceres toto ex Orbe habes, Attalus, Buiax, Archelaus, Iuba, Maſſiniſſa, Hiero, Romani Catones, Varrones, Imp. Diocletianus c lucre. & Reges & Duces Gentium Mithridates, Alcibiades, Magnuſq. Carolus, alijq. plures inuener. to proprijs ſe. nominibus adornarunt. Sed & ipſe qui agmen claudat, atq. cõcludat, cuẽ Regni purpura, ſacriſq. & ſolidis titulis diſciplinas has condecoret, genuiniſq. à Creatore Sũmo fuſis ſplẽdoribus cõpleat, & Rex & ſapiens Salomon a maxima ad minimam vſq. omnibus de plantis diſputauit, Quid interim antiquius? quid dignius? ſi Protoplaſtus, ſi primus parens, & cum viribus ſingulis ſingulas ſtirpes nouit, & nominibus donauit, nobiſq. indigitauit.

Tab. 15.

In Plantarum notitiam, ex nominis, ipsiusq. rei coniugio, auspicia.

Per nomen enim adimus plantas & à nomine, quæ de plantis conscripta sunt exigimus, præcipuè quantum ad vsum pertinet: sicque fit, vt quæ humanæ ætatis breuitate nobis deperèunt, plurimùm studiosorum laboribus, ac perennibus studijs, litteris consignata, ad posteros deriuentur. Pleniores nempe contemplationes, & sæpius, cum iactura virium ad plantarum cognitionem facta pericula, libris committuntur; quæ omnia in ipsi tradita, & expressa in ipsius ductu nominis facile assequimur, & intelligimus: dum nomina certis inquirentium signis, ac notis designata, se produnt: alioquin annotationibus huiusmodi destituta facile obsolescunt. Namque haud multa ex antiquis ad nos vsq. seruata, pauca certe ad nos vsq fideliter traducta, degenerunt, ac vix vlla incorrupta. Nunc porro, & nomine, & iconibus, cum nuperæ ætatis industria, & insigni iam in successores beneficio ad hæc nostra in opus inuamur. Quamobrem vel

- Phytoptæ planta quæuis in naturæ libro, aut inde expressa facie obijcitur. vel
  - viuens / exsiccata / expressa tota — figura sola, vel coloribus additis
  - integra / diuisa in partes
  - quærenda planta in natura ipsa & libris
    - antiquorum / recentiorum
    - copula signum hoc cum inferiori
  - Non tractata, seu planta noua, & nondum cognita. vel
    - Natura, quæ nouas semper in dies molitur, & producere solet diuersas habita ratione varietatis locorum: vt laserpitium, inuisum antea Cyrenis, piceo illo imbre primò genitum.
    - Litteris (omnibus quidem nobis communibus) incognita, aut omissa, vt plurimæ ex imperfectis nostris, vt Elleborvngium nostrum, aliæque, quæ hic primò prodeunt: sed quammultæ adhuc perquirendæ, non tantum in Insulis, aut minus cognitis regionibus, sed in nostra etiam Italia.
      - In quo aduertendum sise noua facie nobis offerat, & nouis qualitatibus, ex quibus nouū quoq. nomen obtinere possit planta.
      - Si vel forte alicuius nouæ classis existimanda sit
      - Sin minus, inquirendum quo in ordine inter antiquas, & cognitas constituenda sit
      - Si autem ex his, quæ antiqui tradiderunt, & a recentioribus emanarunt noua alicuius plantæ natura antiquioribus consimilis appareat, desumpto cognomine ex peculiari, & magis propria eius differentia, v.g. quod sit frutex, baccifera, & similibus, ad earum classem, quæ similis sunt conditionis est reducenda.
  - Tractata, & pluribus fere tractationibus pro Botanicorum de ea scribentium numero. vel
    - Auctore ab vno enunciata citra vllam controuersiam.
      - Ex antiquis vt a Plinio Barba Iouis
        - Ab enunc ante verò, seu primo plantam describente, omnis omnino de illa petendus est tractatus.
        - Si quæ verò fuerint propriæ obseruationes addendæ, quibus eius historia magis, & magis ditescat propus semper grati animi officio inuentoris laudibus.
      - Vel recentioribus, vt Agrimonides, & plures aliæ apud D. Fab. Columnam Multæ apud Recch. Bauh. Clusium
    - Vel pluribus à scriptoribus partim enunciata partim traducta, magis, magisq. exposita, nec fere absq. controuersia; ijsq. vel
      - Veteribus dumtaxat, eaq. proinde antiqua, & renouanda recentioribus.
        - vno scilicet cum pluribus. vg.
          - Antiquis & recētiori vno Vt laserpitium Pen̄e. aut
          - Recentioribus, & antiquorum vno, vt lauēdula, quæ pseudonardus Plinij, & stactis Dioscoridi, & Pastolochia Plinij.
      - Vtrisque nobilior, famosa, sed controuersijs, ac disputationibus maxime anceps, & agitata,
        - Vtrisque tum antiquis tum recentioribus pluribus discrepantibus pro eiusdem veritate, vt, Iris, Asarum, Abies Helxine, Atriplex, omnibus ferme Rosa, Lilium, Psilix, Quercus &c.
      - Vel recentioribus tantùm, vti nupera, & antiquis incognita, (nisi forte plurimorum Phytologorum veterum libris careamus,) vt Necociana, Tabaccum, Tunppa, Metl, Scorzonera, &c.

Nomen

quod est ad cognitionem plantarum

Ansa

- Notæ ipsæ, seu singulares animaduersiones in plantas, coniugij ipsius nominis scilicet & plantæ præcipua erunt instrumenta, eoq. potiora, quo magis peculiaribus, & magis euidentibus signis collectæ sunt. Neque enim præcipui naturæ caracteres obliterari facile, æquè possunt, vt nostri inditorum nominum, qui faciline ponuntur reponuntur innouantur, atteruntur. *
  - plantæ suis traductionibus / tractationes tradentibus — iungendæ
- Vel recolenti Phytologo repræsentatur ab historicis: & tractatus de planta ipsa, præmisso nomine eiusdem in librorum notis ac signis delineantur; & notæ, quibus planta requiratur, eidem assignantur. siue
  - Existere planta eodem modo, & simplicitate, & vnitate naturæ
  - Seu non existente, vel exoleta, & amissa:
    - Vt ab aspectu nostro semota, & quæ non reperiatur amplius, vel Cirenense laserpitium.
      - Hic autem solùm diues illa eruditio in promptu habenda est, quæ ex antiquitatis cultu, & notitia deriuat,
      - Cuius ductu, & labore quærendi, & periculo alias pro alijs substituendi liberamur.
      - Qua comparationem instituamus ad existentes plantas, non sine harum illustratione.
    - Aut à naturæ libro omnino deleta, vt quæ nuspiam sit.
      - Supersit tamen spes eandem reuisendi, si natura ad eam producendam rursus voluente causarum circulo vires suas exerat.

* *Et plantæ quidem omnes, & qualibet, in vnico, natura libro, innumeris licet paginis distincto quærenda forent. Quàm multæ enim dictæ, & incognitæ, sed nec dictæ quidem comperirentur, si montes diuersosq. tractus (vt regiones inuisas, desertas, & amplissimas æquoris oras prætereamus) nostros dico intra Italiæ fines perlustraremus, Garganum, Maiellam, Corneum, Nursinum, Nucerinum, Cursum, Ianuarium nostrum: e quibus vix semel aliquos conscendere nobis licuit, breui horarum morula; & Ianuarium quidem ipsum antiqua Albunea nostra ditionis sedem vix attigimus, quandoq. Botanicis cum collegis doctissimis Fabro, Terrentio & Molitore, ac Phytognoste peritissimo Coruino, vt vel leuissimè inspicienda plantarum occurrente varietate, haud temporis satis esse posset: multa nihilominus vidimus reliquum negotia prorsus distulere.*

Superiorum mutatione, inferiora quoque mutari par est: sensim proinde, ac multis sæculis in herbis, & animalibus nouum aliquid, aliquid amissum, multa paulatim immutata detegimus; vt nihil mirum si in figuris, facultatibus, origine, & qualitatibus diuersarum plantarum, similes plerumq. audiamus mutationes. Medici enim illas admodum celebres Betonicæ vires exolenisse conqueruntur; quamuis ab Apuleio, Dioscoride, ac Musa premisse. Pepones adeò concelebrati de mensis decessere, eorumq. omnis honos mel peponibus nostris concessus. Quæ rerum omnium vicissitudo, perennis. Cùm temporum, locorumq. circuitus vicissim permeare deprehendatur, nihil adeo nouum videri debet, si in Mexicanis Recchi nostri aliqua hodie ea ex Theophrasteis plantis viguerit, quæ nos, & Græcos deseruerit penitus.

Vt ad

d by Google

Tab. 15.

Vt ad plenissimam tandem plantarum notitiam; ne scilicet planta vlla sine nomine, nèue nomen sine plantę suę hypostasi exhibeatur, aditus facilior sit, vtq. intelligamus sine dubio, per quem, & quomodo planta nobis imprimis innotuerit, discussis omnibus vetustatis nebulis, quę plurimum studiosis offundunt tenebras, omnis antiquitas in pręsentis æui nouitatem renouanda est. Vt autem quæcumque stirps aspectui nostro peruia proprio dicenda sit nomine: vel vt tam ex naturæ libro, quàm ex diuersorum codicum paginis vniuersim ipsamet, inquiri, inueniri, & haberi possit; denique vt cuilibet, aliorum frui liceat obseruationibus, & nostras grato animo excipere, incitatis semper vlterius, & studijs nostris, & exercitijs.

Tractationes omnes de plantis conciliandæ sunt

- Diuersimode nominantiũ & inter se de nomine dissentientium.
  - Recentiorum
    - Qui si nouis tantum nominibus vtuntur, ea omnia in vnũ colligenda, & pro synonimis habẽda.
    - Si vero peculiaribus & proprijs opinionibus eadem ex antiquorũ fontibus deriuent: inquirendũ num legitima videatur vocum sumptio: tuncq. nomen, & cognomen a recẽtioribus impositum reuocandum ad synonima, de quibus dubitatur: vt siliquastrum pro Arbore Iudæ, an rectè a Dodon. sumptum, & Acacia antiqua Mathio. neq. enim est Acacia.
      - In his quærendum an secundum mentem historicorum, quouis sub nomine, ad propriam classem plantam reduxerint, an verò vlteriori disquisitione reuocanda sit.
  - Antiquorum
    - Collectis dumtaxat synonimis, vt ex mutua collectione eorumdem intelligamus quid Theophrasto, quid Dioscoridi, Math. &c. visum sit.
      - Amplius quærendum an veteribus cognita sit tantùm, an verò a neotericis tantùm planta noua tradita sit; & an nostras sit, an exotica, & de nouo ad nos inuecta: non enim Tune Americana solum est, sed & Sicula, & Caietana.
      - Rursus an botanographi seu antiqui, seu recentiores, vel in genere de illa scripserint, vel in specie, & an capitibus: libris, & tractatibus inter se conueniant.
      - Cum autem probe recognita fuerit, suo non absque laude restituenda erit loco, indeq. legenda, vt Faba Aegyptia, si cui forte contigerit eam vidisse, vel Dracunculus Maior, cuius gratia, male audire solet Mathiolus.
- vel
- Connominãtium, & simplici ac recepto, omnibus q. communi nomine appellantiũ easdem v.g. Iris, Asarum, &c.
  - Omnium & singulorum
    - Examinatis diligenter & rite expensis ijsdem synonimis omnibus, quæ vni eidemq. plantæ, aut diuersis assignantur, vt citra dubium pateat, an sub hac, aut illa appellatione, fuerit scripta à Theophrasto, Dioscoride, Plinio, & recentioribus, vt Columna, Bauhino, Clusio, Math. &c.
    - Adde quod in nullo idiomate respuenda vnquam sunt vulgi vocabula: ex quibus plerũque, in plantæ, & eius naturæ notitiam deducimur, siue illa successu temporum, siue recenter a plebe plantis indita sint.
    - Sed neque spernenda vlla etiam vulgatissima, cuiusuis, de plantis experimenta.

In Magia sua naturali doctissimus Collega noster Porta, quem adolescentes adhuc in Physicis arcanis audiuimus, artificio, commento nouas stirpes producere molitus est, quod varijs margonijs in pluribus, in non omnino mutata planta, saltem in colore, & qualitatibus partium alteratur.

Cæterum experimenta non laudare non possumus, plùs autem deferimus obseruationibus, vt nouis semper, vel saltem de nouo compertis ijsdem naturæ ditescant promptuaria.

D. Fabius Columna collega noster, qui generis nobilitatem à maioribus deriuatam proprijs haud expertem titulis reliquit, sed multiplici condecorauit doctrina, noua semper non solum e naturæ penuarijs copiosè eruit; sed ex antiquis, & obsoletis eximio Botanocriticæ splendore genuinas complures restituit stirpes. Idque vel confertis negotiorum tricis implexus (ea nostra conditio est) assiduo præstare non cessat, vt in Phytobasano suo, seu plantarum examine, & Ecphrasi plãtarum, harum disciplinarum studiosis plusquam liquido notum est, magisq. ex promissis voluminibus, quibus quotidie insudare solet, cum iucunditate, & vtilitate haud exigua legentium perspicuum fiet.

Peritissimo autem deque hac de re herbaria optime merito Gaspari Bauhino, vel amplissimum hoc beneficium primo debetur. Collectionis videlicet synonimorum quam ipse in Phytopinace auspicatus, in annotationibus ad Math. & sui in Tabernamontani prima parte compleuisse videtur. Quippe vnusquisque antea Phytologus varia stirpibus pro arbitrio indens nomina, alienis prorsus posthabitis, aut de industria prætermissis, ingentem phytosophiæ studiosis ipso in vestibulo confusionis caliginem offuderat. Ab hoc, & complures nouas plantas, & amplissimum promissum Tractationum theatrum expectent studiosi, vtilissimisq. interim Pinacibus vtantur.

Nec montibus tantummodo, vel littoribus, aut pratis parcere solent, & abstinere Physici nostri; sed etiam libros respuunt, nisi flores, aut medicinæ sancita decreta, & praxes præ se ferant, & largius exhibeant. Quare florilegi duntaxat ad delitias, Medici plurimi ad stipem, Phytonomi fere nulli pro ingenij præstantia, summiq. opificis admiratione, & operis cognitione plantas contemplantur, & examinant.

Scripseramus hæc iam, cum ecce strenuus ille Terrentius noster, e Chinensi Regno Fabro collegæ nunciat legitimã Fabã Aegyptiã frequentiam etiam in quotidianis cibis; Rhabarbarumq. in hortis illic Betæ vicem habere. Hæc iam in tessera nos alimus: illam verò multorum hallucinatione nobilem libentissime certè exciperemus; cum iam autem copiosè illic inuenta sit, quin ad nos transmittatur minime dubitandum est.

Tab. 16.

Habes amice lector, ex sequenti eruditissimi Principis Apostrophe, conceptissimam totius Tabulæ præsentis occasionem: analogiam scilicet partium, quæ plantis insunt, cum membris corporum, quæ sensu pollent.

Recurris ad singula, quæ in brutis, aut etiam in nobis sunt membra, vt comparando omni te ex parte expleas. An non quidquam scire potis es nisi hoc tibi ipsi prorsus simile reddideris? Crediderim te potius nihil minus temetipso nouisse, & veteris γνῶθι σεαυτὸν oblitum. Audisti iam dum de plantarum vita cogitaremus; minutius hic si vis accipe. Brachia, crura, oculos si in stirpibus quæris, nullus es, & absonus magis, quam si nodum in scirpo: error est non in specie tantùm, nec in angusto familiæ limine, sed in amplissimo toto genere. Scis illas nequaquam aspicere, aut manu apprehendere, vel ambulare; organis tamen ad hæc instruere velis. Inesse quidem musculos recte notes; quibus appositis congmentatæ excrescunt; venas etiam, quibus succi ad nutriendum, augendum, pariendum interfluant: imò & neruos, qui ad fulciendum protendantur, cæteraque huiusmodi membra, quæ pro modo, ac ratione vegetantis animæ obeunda consequuntur munera. Iam quid ancept in radice inesse caput hæsitas? imò & os ipsum credas, si initia, si nutrimentum, collectionesque cum Galeno aduertis. Hepar, venamq. Portam filamentis suis diuaricatam, quidni & cordis fontes. Si primores illos vitales focos per cætera sensim distributos hepacordicerebrum dicas; (vt multis verbo multa:) ipsumque cordi cerebrum, seu radicis, basis, & caulis virtutem, quæ per medullas toti introducta corpori animatas, & vegetantes merito censeas partes. Deniq. si vitam, & gignendi, seu propagandi facultatem inquiris; postquam tam diuersas in corpus vnum congestas dotes agnoueris, vitæ, conseruationis, ac propagationis principium illic constitutum intelliges. De situ interim minimè sollicitus, nedum inuertere coneris; si radix altior alimentum attrahit, si caulis altiloro ascendendo fugit, & digerit succum; vel si vim seminis illa, quæ vices habet capitis in se conseruet, & foueat, negocij haud tantū tibi facessat: nec enim analogia vteri in plantis ineptior credenda est; nec insulse pelli superducta corporibus, plantarum cortices, & humoribus ac sudoribus, gummi vel lacrimas contuleris: neq. sanè capreolos, claniculos, & spinas animalium corneis vnguibus, ronsinis, aculeatis mucronatisq. temere comparaueris. Hominem verò cum Aristotele inuersum cogita, & explicatis diuersarum frondium, & truncorum caulibus, aut fustibus, brachia numerosaq. crura in vna stirpe compones. Iam illius transilire videris limites, nec regulam illam luxurianti apponere ingenio: dum enim florescit vlterius, aut frondescit, folia, & flores capillis, respondere vis, & comis: nimirum talibus analogijs nobis complacemus, satis ac plerumq. quæ pulchra sunt, & concinna præcurrunt, præiudicio sunt veritati.

Ecquid aliud in plantis *appetere, spirare, & ipsum sentire* voluerunt Empedocles, & Democritus, quàm quod vnico *Animalis* nomine Plato comprehendit? quem nos vltro sequuti, *vegetantis animalis* naturam per partes suas deducemus: est igitur,

- vegetans animal / *siue plāta, & stirps*
  - nutritum, {attrahente, retinente, nutriente & expellente} Facultatibus instructum
    - in aquis alitur
    - in vliginosis adolescit melius
    - montibus & incultis gaudet
  - crescens ac germinans {spontaneè & adhibita industria}
    - surgit in altum
    - deorsum se protendit
    - latius se explicat,
    - humi repit, & serpit
    - & sub terra propagatur in modum radicum.
  - generans {simile, dissimile & degenerās}
    - semine,
    - sobole,
    - germine
    - reflexione,
    - viua radice,
    - infitione — {corticis, ramorum, foliorum}
    - gummi
    - ligno

Admiranda plantarum varietas, præsertim si perfectas imperfectis adiungimus, Theophrastum ipsum præpedire potuit quin partes omnibus communes acciperet, varias enim illas, diuersis in generibus stirpium nec communes assignari posse pronunciauit. Nos autem antequam de partibus hic de plantarum specie quærimus aliæ siquidem sunt.

- imperfectæ / perfectæ / perfectiores
  - tam ratione qualitatum quas possident, quam partium ex quibus cōstant & sunt.
    - herba,
    - herbifrutex, suffrutex
    - cremium, phryganon
    - frutex
    - arbor frutex
    - arbor
      - } quarum alia est
        - humi planta
        - multistirps,
        - vnistirps
        - arborescens &c.

Plantarum in vniuersum partium aliæ sunt.

- essentiales
  - anima
    - calor causa omnium opifex
    - seu spiritus primum vegetandi principium
      - inhærens / influens
        - congmentans ex {similaribus, vel vtrisque mixtim, dissimilaribus}
        - organa vegetantium dirigens
  - corpus
    - ipsa plantarum materia, & maxime
    - humor omnium impressionum capax
      - insitus
      - ἐπίρρυτος seu nocinus
      - aduentitius
        - alimentaris
        - stirpibus communis
        - alimentaris,
        - cuti adiacens
- Corpus vero stirpium in sua propria superficie considerandum quæ est, vel
  - lateralis vt folium {explicatio, aquæ, tegmen vestis, ornamentum}
  - subterranea vt radix {caput, fundamentum, cor, seu hepar, os alimenti}
  - & supera vt caulis {eleuatio, ductus, arma ad thoracem}
    - } in quibus examinanda sunt.
      - numerus
      - magnitudo
      - figura
      - situs quo alias partes & organa respiciunt
      - & inde conspiratio in constructionem totius.
- integrales { analogæ ad membra animantium
- principales { radix, caulis, brachia, fructus
- secundariæ { cortex, lignum, matrix, medulla
- minus principales { humor, liquor, gummi, lacrimæ, &c.

Non sunt tamen omnibus communes, quæ phytopteis obijciuntur, plantarum partes, sed quibusdam solum, quibus qualitates, vt plurimum sunt communes: arboribus enim ac fruticibus, multa inest similitudo partium, sed non eadem ratio est in plantis: in quibus tanta detegitur diuersitas, vt vix ad naturæ normam reducere possis: partiū tamen aliæ.

- Coniunctæ, & per totā plantam diffusæ, quamuis sensus nostros lateant.
  - Primæ, intimæ & magis componentes, magisque similares, & communes, quas diuidas in
    - interiores { vt sunt {succus, hematophyron, liquor}
      - aquosus {lacteus, lacticroceus, sanguineus}
      - oleaginosus
      - glutinosus {melleus {mel, manna, saccharum}, lacrymosus {resina, gummi}}
    - carnem in qua est
      - carnis pulpa {succosa, humida, sicca}
      - medulla
      - cor matrix
      - lignum, albumen
      - adeps
      - fibræ quibus adiacent
        - vena {maior, succolenta}
        - costa
        - neruus {tenuior, siccior}
          - } quæ sunt intermediæ partes.
    - exteriores
      - cortex {simplex, multiplex}
      - lanugo, cuticula
      - cutis tegumentum {ex neruo, ex carne}
      - hirsuties
      - squama, aculei
      - tunica, pili, spinæ
      - liber, corium, villi
      - membrana.
  - Mediæ, diuisæ à se inuicem, vnitæ in plantis, & distinctæ ab earum natura: dum separantur: namq.
    - vniuntur ad naturalem dispositionem
      - musculus
      - pulpa coniuncta musculo
      - arborum maestra Italice: nodus centrum.
      - pecten, torulus
      - lineatio
    - separantur casu, vel artificis vsu
      - gutta, quæ est liquoris
      - expressa pars
      - articulus seu, materia
      - artificibus vsitata
        - frustum. scobs, schidia,
        - quisquiliæ, ferrago,
        - ramale, resex,
        - truncus, termes, spadix.
- Distinctæ de quibus seq. pag.

Differentia plantarum præcipua in suis partibus, Theophrasto est quod quædam.

- *habentur vel non habentur*
- *non similes, vel non varia habentur*
- *non similiter habentur scilicet positione, ordine, numero,*

Aliæ

Digitize

Tab. 16.

Aliæ sunt plantarum partes distinctæ quidem ab earum natura, & à se inuicẽ separatę; plantas tamen perficiunt, & in sua perfectione cõstituunt; dum necessitate quadam ad earum compositionem, & naturalem dispositionem cõcurrunt. Et sunt vel

- Primariæ, quæ plantam in proprio statu cõstituunt, & fere sẽper dum planta vegetat, cum ea viuunt, & cum illa pereunt. v. g.
  - Radix: in omnibus prope stirpibus: cuius inter cæteras sunt
    - species
      - simplex multiplex
      - repens, recta,
      - capillaris, fibrosa
    - partes
      - Cirrhi, nucleus, ceruix, quæ alias lorica dicitur: caput, bulbus bulbilli, glandulæ, tuber, grumi, torus, nodus; quibus adduntur vestiaria v. g. valuæ, tunicæ, oculus, &c.
- Aliæ sunt primariæ quidem, & præcipuæ, sed quæ superstite planta, quotannis moriuntur, aut mutantur statis temporibus; plantam nihilominus in perfectione cõstituunt, & sunt.
  - Caulis, seu organũ per quod se plantarum maiestas explicat, cuius.
    - species sunt
      - simplex
      - ramosus
    - partes
      - Stipes, caudex, crura, stolones, soboles, scapus, asparagus, ferula, surculus, virga, vimen, sarmenta, thyrsus, trũcus, brachium, ramus, ramulus cauliculi, coliculi, culmi, stipula, stramenta, stilus; his adde partes quæ sunt aliarum vincula v. g. articuli, nodi, geniculi.

    Ramum, & surculum cum spilegio, nequaquam distinxerim a caule: quia scilsi folij, & continuati eadem ratio videtur, quæ caulis, & ramorum rescissorum.

  - Frondes, & folia, quæ pariter duntaxat certis temporibus viuunt moriuntur, aut immutantur quorum
    - frondes, & pampini — propriè sunt arborum
    - species
      - tertifolium
      - solifolium
      - semunifolium
      - sembifolium
    - partes
      - laciniæ,
      - crenæ, seu striæ
      - dentes,
      - pinnæ
      - auriculæ.
- Aliæ sunt adiectitiæ, & excretitiæ, quas in scholis partes per accidens dicere possumus scilicet.
  - Mucrones, aculei, spinæ, capillamentum, cirrus, cryces, ala, acetabulum, turbo, Petili, capreoli, anuli, viticulæ, flagellum, palmes, malleolus, duramentum, pediculi, claviculæ, clicæ græcorum, seu vortices, vitilia, latera, &c.
    - & istarum velut adiacentes, & appendices
      - Cachrys, pululatio, gemma, vertex, fastigium, cacumen.
      - &
      - Sarmentum, polancus fructuarius, orbis pampinarius subsilarius.
        - aliæque ad membra viuentium analogicæ
          - barba
          - fibræ
          - oculus
          - germen

- Alia partium diuisio inter plantas assignatur: quæ oritur ex comparatione vnius ad plures, vel vnam solam partem: siquidem sunt vel
  - similares
    - propriæ — spiritus generans seu calor vitalis.
    - cõmunes
      - liquidæ
        - lachrymæ
          - piceæ
          - rosinæ
          - aqueæ
          - gummeæ
        - succi sicut sanguis
      - solidæ
  - dissimilares
    - perennes
      - radix
      - medulla
      - succus
    - annuæ seu temporaneæ
      - oculus
      - flos
      - semen
      - fructus
    - mixtæ — vt folia aliqua
- Rursus partium dissimilarium diuersitas nascitur ex comparatione vnius ad alteram aut ad alias: cum enim dissimilares sint aut
  - similiares, & dissimiliares
  - propriæ, & communes
  - internæ, & externæ
    - istarum qualibet
      - comparatur ad alteram tantum, & videndum quod vna erit
        - Principalis, aut minus principalis
        - Inferior, aut superior
        - Simplex, aut composita
        - homogenea heterogenea
        - Explicata, aut inclusa membranis
        - Aduentitia, aut propria
      - vel cõparatur pluribus qua rõ altera erit alteri aut alijs
        - similis, aut dissimilis
          - Figura, colore, dẽsitate, raritate, asperitate, læuitate, &c.
        - par, aut dispar
          - excessu
          - defectu
          - multitudine
          - magnitudine
- Aliæ sunt inter aduentitias numerandæ, sed tamquam spuriæ, ac minus legitimæ, quæ partibus alijs adnascuntur, vel fortuito plantæ, & ex planta succrescunt vt sunt
  - Spongia, cachrys, grana, pilulæ, tubercula quernа, villi, squamæ, imo, & ad has pertinẽt, fungi, & aliæ quæ a studiosis obseruari solent.

Aliæ tandem sunt plantarum partes; quæ cùm sint tamquam fœtus, aut proles virtutis illius vegetantis, & generantis, quam plantarum spiritũ, & animam diximus: cumq. perpetuò non insint plantis, sed statis temporibus desint stirpibus propterea partes illas vocari non patiuntur nonnulli ex Academicis; vt vt sit ad plantas omnino pertinent, & sunt.

- Flos, qui est fecundæ hilaritatis festiuæ quædam spõsio, perfectioris fructificationis prænuncia, & præmissio spiritus, vnicipes fructiferæ abundantiæ, & plantarum lætitia; cuius partes sunt.
  - Calix, nympha, stamina, flocci, capillamenta, capices, scyius, cœtus, seu sedimentum. Vngues florifolia, seu foliola, tubuli, caliculi, galericuli, cuculli, oscula, rictus floripendiũ, lanugines, coma, & plura alia, quæ inter sermonis delicias vsus adinuenit.
- Et semen; quod est, magnæ matris fœtura; vegetantis animæ soboles, collecta in compendium planta, stirps obsiquata; morientis plãtæ fœtus, ac renascentis genius: vniuersi deniq. animalis vegetabilis breuiarium, cuius partes assignantur, &
  - species sunt
    - Pomũ, glans, nux, nucipomum, acinus, granum, Bacca corymbus, cytisus, Brion muscosus, vua, cachrys, anetũ iulus, &c.
  - Partes quæ sunt
    - caput ad quod spectant
      - capitellum, conus, calix echinatus, echinus, vexillum, paterula, vmbella, muscarum, panicula, racemus, florifolium, spica, culmus, &c.
    - folliculus
      - siliqua, loculamentum conceptaculum, vasculum, vesiculus, theca, elate valuulus, concha, siliqua, operculamentum, vagina, septum glumæ, scapus.
    - cõceptaculum
      - cor ipsum, oculus, vmbilicus, putamen, nucleus, galliocæ, valua, hilum, cartilago, lanugo, pyrones, ossiculum, voluula, capula gigarta &c.
    - pericarpium quod pro fructu vulgo accipitur.
      - ad hoc etiam spectat, pulpa, vel humor circa semen, vnde semen munimento cinctum: ipsum vero semen cum nucleo, & pulpa à flore deriuant.

Cæterum in duabus maximè partibus principalibus, quas diximus animam, & spiritum, & alij naturam, & corpus seu compositum ex similaribus, aut dissimilaribus stirpium partibus, disquirendum est a phytopta, quis sit.

- ortus, &
  - In ortu exquiritur naturæ similis productio, per semen, quod per omnes stirpium partes, dispositis rite organis, & ad omnes naturæ motiones conformatis, partim nexibus diffusum, tamquam fermentum excrescens in sui naturam cætera conuertit, expergefacto, ac vigente calore natiuo: sicuti plures in suis corporibus salis, ac sulphuris virtutem operari, & mouente, & accedente spiritu fieri aiunt.
- vigor
  - Vigor autem cognoscitur si organa, & partium nexus animæ vegetantis actionibus rectè subseruiunt: & si partes numerosæ, grandes, nutritæ, pingues, succosæ ad perfectam naturam excrescunt.
- infirmitas
  - Prædictis deficientibus, oritur infirmitas, in qua consideranda est conseruatio, vel reparatio partium destructarum.
- ariditas, quæ est mors stirpium
  - Cuius signum ex colore exteriori facilè colligitur; vix enim stirpes emori credas, quibus inest viror, seu viridis color, qui fere vegetandi, gradum exterius consequitur. Cum recipiat a communi calore in humore crassiuscuto digestionis compendium; si tamen excipias stirpes, quæ in litoribus, & salicolis adolescunt, quæ vt plurimum subalbescunt, vel in cinericium colorem vergunt, & prope in album desinunt vt Dictamum: atrata sunt tubera, multa, rubet Coralium, & hypocistis cum Epithymo: Mille autem inuenias in vegetantis naturæ imperfecta luxuria colores, violenta æmulatione gemmarum, crescentibus ac se pandentibus in dies magis versicoloribus lapillis: sequitur autem quasi semper internarum qualitatum naturam exterior illa species coloris quæ vitam vegetiorem in ijs arguit.

Plantarum venter, ipsa terra, magna omnium mater facile creditur Anaxagoræ; non tamen hoc, neq alia quæq. membra animantibus, & plantis communia existimare poteris, nec quiquam de his determinatè statuere; sed pariter cum Theophrasto in ancipiti stirpium discrimine hærere, nisi nobiscum imperfecta à perfectis seiunxeris. Viscum namq. à terra separatum, quod semen profert, quod numquam seminat, & tubera ab eodem ventre diuulsa, cæterisq. membris destituta, communis diuisionis partium cancellos quoscumq. perrũpunt, scilicet licentius in ijs luxuriatur natura, nec nostris retinetur legibus.

Nulla fere ex omnibus stirpibus est, quæ suis non vna dixerim, vel altera, sed omnibus partibus nobis aliquo modo vsu venire, vel prodesse non possit, aut contemplatione digna non sit, siue organi ipsius, siue præstantia ratione. Nutrit tota meditatione mentem; fructu pascit corpus; floribus, vtrarumque vtrumq. oblectat; vt nihil vel minimum in tanta copia dispiciendum sit. Quid verò maioribus id opus erit exemplis firmare? videas murigenas paruas illas, quas contemnunt homunciones; qui tamen earum magnitudinem ore satis probare videntur, dum subinde vulgatum prouerbium (quod illarum æstimationem, & admirationem profert) saltem apud Itales nostros, à plantarum studijs fere alienos. Postquam iam fere plantam totam dentibus conterunt: folia pariter, ac gemmas, flosculos, flagella, fructumq. omnem, & pericarpium, grana ipsa, totumque vasculum comedunt. Planculam respice vix vlli inter saxa viuentem succo, paruulam fructu, latis & explicatis floribus, ligneam, & perenni duritie, pinguis folios in grãdo pascens, scilicet, muro, vel magnas arbores egregio æmulatam conatu, quæ se Mysophytum rubens; & ipsam vbertatem vsq. redarguat.

Cõue-

Tab. 17.

- Côueniunt inter se stirpes,
  - Euidentiùs.
    - Cóstitutione peculiari.
      - Corporis persistentis cóformatione.
        - Symmetria, & notis,
          - Totius plantæ, omnis scilicet simul conspectâ.
          - aut
          - Membrorum, partiumq. omnium sigillatim, vt in tabula differentiarum, membratim signare poteris.
        - vel
        - Cópositione membrorum, siue
          - Numero, siue
            - Dum pluribus, aut paucioribus partibus constant; iisq. pluribus, aut paucioribus latentibus, vel apparentibus, dum præsertim se recondunt aut exerunt aliæ, atq. aliæ.
          - Modo
            - Si eodem ordine compareant compositæ, aut dispositæ.
            - Si folia ante florem, vel florem promunt ante folia.
      - Vitæ ipsius, eiusq. munerum.
        - Ætate, & duratione
          - Totius
            - Sunt enim longæua magis, & breuioris durationis æstiuæ scilicet, aut trimestres hebdomadariæ, vt Fungi à vtriusque aut breuius in vitā productæ, vel in semine sopitæ, perseuerante spiritu persistunt plantæ.
          - Partium
            - Quæ omnibus semper membris sanæ consistunt.
            - Quæ perpetuitatis, vt arbores nonnullæ, quæ sempiterna fronde virere dicuntur.
            - Vt & radices perennes, sine annuæ.
        - Generatione, seu fœcunditate.
          - Ratione qualitatum.
            - Quæ per semen tantum multiplicantur
            - Quæ per semen ac radices, ac alias communicantur, & hinc plantisere, & Amphicarpæ
          - Proportione, & mensura.
            - ad florem
              - monospermata, vt Tribulus Aquaticus
              - tetraspermata, vt Saluia.
            - ad plantā
              - multiseminis, vt Ammis, Orchis, Typha.
              - pauci seminis, vt Mercurialis, Agrimonia.
    - Coordinatione
      - Propinquitatis.
        - Corporum in conuictum colligatæ nexu.
          - magis strictō
            - connatæ parasiticæ
              - Quæ, & innatæ, & penitus dependentes sunt, vt Viscu, cassuta, &c.
              - Vel Enatæ, eadē matercula subsidente, vt Hypocisthis; aut Vagæ, & in diuersis, vt Orobanche in Genista, & Leguminibus.
            - Arte innexæ
              - insitione
              - inoculatione
              - appositione, alijsq. emphytheoticis, &c.
          - Laxiori
            - Adnatæ ex varia fere corticis putrefactione aut arborum, ex corticis calore fouente.
              - Erumpentis, vel excreti succi occasione (vnde his species bus etiam magis) competit côditus, vt sunt
                - Tubera,
                - Squamæ
                - Visci
                - Fungi.
              - mediæ —— Lichen, muscus
              - Exteriorū etiam adiacentium occasione
                - Polypodium.
                - Trichomanes.
            - Superpositæ
              - Incumbentes, & superpositæ, & supercadentes.
                - Ad succum { vt Hederā
                - Ad Fulcrū tantū
                  - Volubiles implexicaules omnes, vt Vitis super quercu, &c.
            - Supernatæ calo ex superiniectosemine, aut collectitiorū in cauis farragine, aut fimo &c.

> Ipsum si vinculum spectes, individuis tantum habes; si verò aptitudinem ad vincula quæ plures scilicet coniungere valent, iam familias totas connectes.

        - loci originalis.
          - Propius contingentis, &
            - vndequaque ambientis.
              - Vt in subterraneis & conspultis
              - Aquatilibus, & emmersis,
              - vt
                - Marinæ,
                - Lacustres,
                - & Fluuiatiles.
            - vel Excipientis ac retinentis
              - Ex quo nomen sumunt ab ipsius soli côditionibus.
                - Saxatiles, arenosæ
                - Limicolæ, palustres
                - Agrestes hortenses
              - Vel a propinquorū respectu.
                - Montanæ.
                - Maritimæ.
                - Aruenses.
                - Pratenses.
                - Nemorosa
                  - in Vmbrosis,
                  - Apricis,
                  - Vineis,
                  - Fruticetis,
                  - Segetibus,
                  - campis
                  - syluis
          - Latiusculè spectantis
            - Consimilibus rationibus.
              - Cultum admittentes.
                - Domesticæ
                - Vrbanæ.
                - Satiuæ
                - Cuiusmodi sunt oleræ, & ex alumnis hortorum, ac testarum pulcherrioris plurimæ.
              - Cultum vel puentes.
                - Immites, ac feræ.
                  - Filix nullo mansuescit aratro; sed Barba illa Iouis sæpius Botanicorū hortulanos frustratur, & è nostræ Vmbriæ môtibus Dry meides illa Matcosa, Nucerinaque Tragacantha.
            - Patriæ respectu.
              - Cœli, vel climatis ratione
                - calidi
                - frigidi
                - sicci,
                - aut
                - humidi
                  - Seu Regionis eiusdē, vt Germaniæ, Italiæ, &c.
              - Vel magis præcise ipsius loci
                - Vt Agri eiusdē Môtis, aut Ciuitatis, aut finitimæ, vel côtinentis, aut in eodem circuitu.
      - Congruentis pariter téporis.
        - Qualitate
          - Producendo
            - Eodem scilicet, tempore, tum membra, tum fœtum, vel certè iisdem mensibus adnascentia radicibus simul germinando, aut gemmas aliasq. partes quæ simul nataIes sortiuntur.
          - Nascêdo, vel Moriendo.
            - Moriendo aut omnino aut per partes amissione scilicet Caulis, fœtus, foliorum, &c.
        - Quãtitate
          - Proferendo, & cóplendo
            - Eodem mensium vel dierum spacio partes has, aut illas, & ad maturitatem eas perducendo.
          - Erumpendo
            - Spacijs postquam satæ sunt æqualibus, vt velut eodem partu ex vtero fœcūdæ Matris Telluris exilire videātur vt tribus diebus Blitum, Napum, Eruca, Ocymū quarto Lactuca, Anetum, vix anno Fœoma, & Mandragora.
  - Obscurius,
    - Origine
      - Spôte ex terræ visceribus emergentes,
        - Similibus è Terris mineris, aut halitu.
          - Vt Albucus, Rosmarinus, Laurus, Caucorum, Sanamunda Barba Iouis,
        - similibus miscellis compluris.
          - Vt notare est per arua, glebosa, humidaq. Chelidoniū minus, Aconitū hyemale illud Monophyllū, Ranūculi quidam, & per vliginosa, vt Lichen, Lycopodium.
      - Vel Seminis initiis exclusæ, & vel Sembifolijs à binulis, vel vnius alui grano prodeuntes, seminio introrsum, vel extrorsum habito à matre scilicet terra.
    - Actionibus-Passionibus
      - Sunt enim nonnullæ eiusdem odoris, saporis, temperiei, vt Nardus cum Valeriana, Cicer cū Kali, Aut facultatis eiusdem, vel vis in Medicina, vt Aromaticæ, Catharticæ, Deleteriæ, alcerantes similiter, vel etiam in alijs artibus,

- Conueniunt, etiam constitutionis totius ratione.
  - Particulatim.
    - Sexus nota ab eodem concepta semine, ac Maris, & fœminæ ex ortu.
    - Affinitatis vinculo
      - Proxima serij Dispositione
        - Hinc classes & familiæ
      - Remotiore respectu.
        - Inde Plantamentatio.
  - Vniuersim.
    - Minus scilicet perfecta
    - Perfectæ.
      - Simplicis complementi.
        - Hinc amplior agmina.
      - Excessus etiam supra Plantæ cômunem gradum.

Diuer-

Tab. 18.

Diuersæ sũt inter se stirpes, si in earũ Natura latiùs inspicias.

- **Quæ exterius ac cẽlentur v. g.**
  - **Originem & ipfarũ caufas.**
    - Principia efficientia, cum ipsorum instrumentis, quibus diuersa accidunt.
    - Materiam
      - magis simplicem: vt sunt elementa variè ad mixtionem concurrentia, vnde halitus & metallica corpora, vel spiritus materiam humum permeantes diuersis modis agunt.
      - magis mixtam: vario diuersis e complutis, miscellisque fermento.
    - Formas quas diuersas intellectu potius ex diuersis figuris, tam internis, quam externis tibi conflinges; quam vt easdem ex naturæ fontibus haustas.
    - Fines, quos, a morali & Rhetorica potius quam a physica deduces, vt decoris multo plus, quàm firmitatis habeant.
  - **Locum, seu solum patrium, in quo nutrimenti, educationis, & victus sedes; considerans.**
    - Elementis vnde
      - Subterraneæ. Saxatiles, arenicolæ, limicolæ.
      - Superterrestres. Arenoles, & diuersarum Terræ qualitatum.
      - mediæ: Palustres. Maritimæ.
      - Aquaticæ sũt aquis immersæ.
        - Marinæ.
        - Lacustres aut stagnantis aquæ.
        - Fluuiatiles, riuales, Fontanæ.
    - Mixtim consitus ex quibus.
      - Simul aut disiunctim viuentes
        - Superarboreæ innatæ.
        - mediæ, superradicatæ, terrestres, enatæ.
        - & cala supernatæ a liberis differentes.
      - Parasiticæ liberæ.
      - Patria diuersa.
        - confinijs diuersis.
          - syluestres, pratenses, montanæ.
          - vallium, segetum, aruorum.
        - Vicinijs non ita distinctis, vt quæ prope has, aut illas, in hoc vel alio circuitu nascuntur.
        - Cœlo diuerso
          - proximo / remoto
          - vmbroso, aprico, calido, tepido, frigenti, aut rigenti.
        - Climate, aut regionibus diuersis.
          - nostrates, exoticæ, peregrinæ, aduenæ.
          - Italicæ, Germanicæ.
        - Vaga stirps has. fluctuans, natans.
  - **Positionis situm.**
    - Totius plantæ quoad motum
      - de loco
      - in loco
        - vi propria
          - in se: surgens, ascendens, pendula, descendens, supina.
          - in alijs: circumdans, complectens.
        - vi aliena: vt asportatione permota.
    - &
      - quoad germen
        - a cacumine ad ramos erectum.
        - a latere aut ramis pendulum.
      - quoad statum
        - vt planta sit erecta, contorta, incumbens, seu alijs accumbens.
        - succumbens, iacens, humistrata, repens.
    - Partium: ex varia namque dispositione partium stirps dicitur.
      - ordinata, aut composita.
      - Inordinata aut incomposita.
  - **Magnitudinem, totiusque molis rationes, quæ consistunt in**
    - Extensione quantitatis vnde.
      - maiores, procerirores, altiores, longiores,
      - breuiores, crassiores, latiores.
    - & partium minorum vt sunt: frondes, rami, fibræ, & vnde sunt densiores, rariores.
    - intentione, vel numero partium: magis radicatæ, prodiræ, molles, aut magis tenues, &c.
    - & in particulari. vnde fiunt.
      - pleniores, farctæ, stipatæ, succulæ, pingues.
      - inanes, tabulatæ, cauæ, spongiosæ, arentes.
  - **Numerum, seu multitudinem specierum.**
    - Vnde frequentiores, rariores, vulgares, minus obseruatæ, magis abstrusæ: quamuis hoc ipsum ad soli natalis obseruationem spectare videatur.
  - **Figuram siue faciem.**
    - Interiorem quæ est vel: lapidea, ossea, lignea, carnea, herbacea, fungosa, varia; vnde fit: robusta, valida, firma, imbecillior, laxior, varia. Quæ omnia per modos, & qualitates partium componentium in tabella, seperatis magis designantur.
    - Exteriorem.
      - totius corporis, quæ erit integra, mutila, vel deficiens.
      - Solius exterioris superficiei
        - primo intuitu: inquirendo an sit pulchra, concinna, aut insolens & monstruosa.
        - resscam intuitu
          - ad alia referendo: vt sit similis magis, aut minus dissimilis.
          - absolutè considerando: Linearum speciem, vt Iunci. globos, vt tuberum, bulborum & capitatorum multorum, aut pyramides, vt Campanulæ, quæ a figura nomen pyramidalis accepit.
      - vel partium in particulari, de qua in tabula de differentijs partium.
  - **Actionem ex qualitate.**
    - Nota
      - vniuersim: vt efficax, debilis, similis, aut dissimilis temperiei, aut facultatis, saporis, odoris, &c.
    - vel
    - occulta
      - particulatim
        - Odore
          - nullo vt Gramen Coralliam.
          - aliquo
            - grato
              - Suaui, vt Iua Moschata, Geranium, Ambrosia, Botrys, Ageratum.
              - Aromatico Gariophyllus, Nardus, Nux myristica.
            - molesto
              - Graui, vt Allium album, Narcissus argenteus.
              - Fœtido, vt Apiis, Cattaria, Baster fœtidum.
              - Putrido, vt Vulnaria, Dracunculi flores.
        - Sapore, de quo supra.
        - Qualitate, v. g. calore, frigore, & in quibus excessus, gradus, & proportio notari debent.
        - Facultate, v. g. esculenta, deleteria, medicata, & hæc vel catartica, aut diuretica, diaphoretica, vel alterans &c.
  - **Passionem.**
    - Ab Animalibus / Ab Hominibus
      - Eas in cibum, vsurpantibus aut Medicinam, aut ad ignem & alios vsus.
        - indeque resistentes, fortiores, ægrotantes atque in tabum incidentes.
        - & impatientes contactus, vnde nomen accipiunt.
      - vel diuersis agriculturæ operibus easdem exercentibus, præsertim putatione, ablaqueatione, pampinatione insitione &c.
        - vnde satiuæ, spontaneæ, mites, feræ, seu cultum respuentes, Vrbanæ, agrestes, domesticæ, hortenses, syluestres, & variè quoad varium cultum se habentes.
    - Cœlo, & Elementis.
      - sunt enim aliæ frigoris, brumæ, æstus vel Solis, impatientes, aut variè, meliusq. resistentes, & vel ipsis ignibus inuicta materia, vt Vitruuiana vel potius Cæsarea Larix de qua suo loco.
  - **Aspectum varium de quo pag. seq.**

Plura profectò hic physicè obseruare posses, quæ nunc demissioras sunt admirationi. Natam in Cerui cornibus Hederam Theophr. Laserpitium Cyrenis pluuijs imbribus ortum. Asparagum è consepultis Arietinis cornibus, è carbonibus Verbenam, aliis Absinthium, & quam multa alia, quæ incerta aut nobis prorsus nota.

Quid in plantis differentiandis, aut Cœlum possit, aut regio, vel ex hoc sunt; quod eadem planta à se ipsa etiam discordare videatur, sibique dissimilis qualitatibus maximè immutatis, vt Scylla Siculis, Hispanisque acerrima, mitis nobis. Helleborus venenum Hispanis, & medicamentum Italis. Nicotiana Indis calida, Europæis Narcotica.

In plantis diuersus surgendi seu à globo sese protendendi & explicandi spiritus, & primò in herba speciem comparandi vigor, nullus fere est subterraneorũ, & hydrognaphalorum, quæ nusquam è terra erumpunt: Lichenis; ac Lenticulæ debilis; herbis maior, fruticibus vegetior; vniuerso arborũ generi nobilior; maximus autem Cedris, ac Troglodyticis Palmis, imò & Laricibus, abietibus, pinubusque quibusdam, & fagis contingit, vti præcelsæ pyramidali nostri Ianuarij montis. Respondere autem videtur hæc à natura facta emissio proiectionibus factis ab animalibus; ita vt percutiendi impellendi, saliendi, ascendendi, & se protendendi ad ea ad quæ viribus peruenire nituntur, surgendi similes impetus in plantis quodammodo pares esse videantur: telò enim iactum vix vlla arborum superauerint. Quare Trabs illa Tiberiana, e Larice CXX pedum; Abies illa Aegyptiæ nauis CXXX. Cedrus Demetrij paris altitudinis subinde celebrantur ab antiquis.

Diuer-

Tab. 18.

- Aspectum varium ratione figuræ
  - quæ vel mutatur
    - sua sponte — pro diuersitate temporis, ætatis, loci, aut seminis
    - aut mangonijs & — affusis liquoribus, aut stercoratione varia.
    - in quibus
      - virtus
        - roboratur — vnde vniflore in multifloras, simpliflore, in plurifloras, parui fructus, in magnos deueniunt.
        - debilitatur — vnde triticum in lolium: tulipæ flore albo, in flauum: vitex rectus, per ætatem in curuum, & agrifolij folia in summo angulos amittunt, &c.
      - materia
        - abundat — vt ex simpliflora multifloræ, quod in Anemonibus, tulipis, gariofilis, & alijs notatur.
        - deficit — Ricinus Theophrasti: Botris, & Trifolij folia sensim dum senescunt, minora fiunt, maluæ, aliarumque caulis, plenus, ætate, fit cauus, aut vacuus, & inanis.
  - vel perseuerat

Vita in his omnibus ratio, & viuendi, retinentisque communem habenda; & eorum, quæ diuersè in eas, vel extra permouentur, vel ipsa patiuntur.

Diuersæ sũt inter se stirpes, si in earum naturã latius inspicias.

- Quæ scilicet ad ipsius viuentis statum attinent
  - In primis vitæ functionibus, quæ sequuntur
    - vitæ modum v.g.
      - vigorem, & sanitatem, ex varia præsertim radicis infixione, corporisque fecciori, firmiorique compagine.
        - Quædam enim in terra tantum viuunt, nonnullæ in natali tantũ, & sunt, quæ translationibus, & aeris, externisque iniurijs magis, magisque resistunt.
        - quædam extra terram
          - Integræ suo cum virore; vt semper viuum, Aloe, Rosea Radix, Bulbi plures, Scylla præsertim, sed Colenicum nobis, vel in ipsa pixide carcaceo inclusum cucullo floruit. Asphodelus in cubiculo cæmentis interceptus à murarijs, germina misit.
          - Excisæ, & exsiccatæ florentes, vt Pulegium à Solstitio; vnde multas per solstitia flores aperientes ipsi obseruauimus, floresque cadentes excepimus.
      - Langorem, & imbecilitatem, morbosque varios, qui diuersis ex actionum, seu functionum læsione diuersimode contingunt, vnde diuersis sunt obnoxiæ morbis.
    - vel alimentorum susceptionem, & appetitum.
      - Aquæ purioris Adianthum, sordidioris Olera, calidę Ocymum, salsæ vel nitrosę Chrythamum, Kali, Brassicæ, Eruum, Ruta, Beta; contra salsam prata non ferunt, talique ingruente pluuia, (vt in nostra Taumatumbria adnotauimus) exarescunt. Copiosę Oryza, Papyrus; rarioris Capparis, Verbascum: insuper platanus, & diuersorum liquorum diuersæ, vt existimare, quam reperire facilius.
      - Terris diuersis plantæ diuersæ gaudent, cinere immundo, ficus, Oleæ, fruges cœmentorumque mici solo permixtis, aliquæ calce ipsa, præter ficum nonnullę, humaque, (vt summatim dicamus) diuersè subactis, & commixtis: vel etiam stercoratione, vnde letamen dictum.
  - vel spectat ad motũ, seu potius motus quosdam, respectu.
    - sui ipsius
      - quo ad situm vt
        - Florentia à summo, medio, vel imo tantum, præsertim spicata, vt triticum, conifera, vt Dipsacus, & à summo anthemis, multique vmbellifera, vt feniculum, Angelica, à medio Marrubium, & Pulegium regale.
        - Aut variè à summo, medio, & imo, & per totum thyrsum, vt Asphodelus luteus.
        - Aut etiam successiue, & sigillatim, & quandoque alio flore, vt Liliosphodelus, qui inde Homero kallis, legi videtur.
        - Intra se etiam germinante occulto flore, vt lappa, quæ adhærescit limo, & miroque, ut in se modo Apparine.
        - Adde quod in gemmis etiam, & frondibus proferendis diuersitas inest.
    - vel aeris, & cæli.
      - quo ad tempus in quo etiam attenditur apertura, solis, & floris & ad solem conuersio.
        - Sunt enim ordinata alia, quæ statis temporibus folia, frondes, flores, semina, seu caules, &c. vel prius folia, & germina proferunt, quam flores, & semina, vel contra.
        - Alia præpostera, vt nudiflora, quæ florem, vel etiam fœtum omnem folijs præmittunt, vt Tussilago, Crocus, Scylla, Amygdalus.
        - Alia promiscua diuersis, quæ vtroque modo, vt ficus quædam.
        - Aperturæ foliorum, & florum diurnæ; quas seruant complures: aperturæ nocturnæ, vt Lazura, Peruana, Mirabil, arbor tristis si flores respicias.
        - Contractionis diurnæ Caltha. Trifolium si flores respicias, qui noctu aperiuntur nocturnæ si folia respicias.
        - Ad solem conuertuntur heliotropia omnia inde dicta, mirabiliter verò tota die, Phaseolus ille Indicus, & vulgatior Lupinus, ad solem singulis successiue horis circumagitur.
  - vel curtæ vitæ conditionibus præfinitis — natura, cultu — penes
    - ortum
      - citum — Vt tertio à satione die Ocymum, inde forte dictum, 4. Atriplex (?) , sexto æstate, 10. Beta, bruma octauo Atriplex, & 10 rursum Brassica, 22. Porrum 40. Apium.
      - tardum — Anno vix Pæonia, Mandragora, post annum Lotos, Agilops Plinij.
    - germinationẽ
      - celerem — Vt Amigdalus, & in maritimis omnia præcocia,
      - tardam — Vt Morus, aut iuglans solstitialis, & in montibus omnia serotina.
      - aliquotam — Vt semel, vereque bis, Medica malus, ter ternis gemmis Pinus Abies Robur, Februario, Martio, Aprili medio.
      - indeterminatam — Seu incertis vicibus, aut sæpius, Sampsucus, Beta, tota æstate, & vere continuata opera, & aliæ plures. Aegyptijs perpetua gemmatio, ficui, & vere alibi.
    - incrementum
      - citius, Vt Salix, Populus, Malus, Persica, Cucurbita, flos solis.
      - tardius Vt Pinus, Robur, Buxus, Palma.
    - casum
      - foliorum — Celerius moro, serius amigdalo.
      - fructuum — Punicæ ficui folia ante fructos cadunt ficui & vitibus, &c.
      - florum — Pruno, fructus cadunt ante folia.
    - durationem
      - totius plantæ vnde
        - perennes
          - Longæuæ, vt Palma, Quercus, annosa inde dicta, Pinus, Buxus, cupressus, & Resiniferæ, Iuniperus quæ temperatã caloris &c.
          - Paucorum annorum, Rosa Abrotanus, Malus persica, quæ diligenti cultu ad trigesimum etiam annum perducitur, quamuis citra decimum perire soleat.
        - & paucorum annorum, seu fugaces.
          - Fico, seu malis præcocibus, dulcibus, aut fertilioribus vitibus breuissima vita Plinio.
          - Aliæ sunt aliquot horarum, vt Koniphytum nostrum dierum aliquot, & ephemeræ vt fungi.
          - Vnius mensis, Ophioglossum, Rosella, Linaria, Botrytis aliquot mensium radix caua Orchis, trimæ, aut quadrimæ, leucoium, Bimæ, Caltha, Brassica, Beta, Apium Annuæ, legumina saturaria, Botrys, Ocimum, Cucurbita.
      - diuersorum membrorum.
        - radicis
          - perennis — Olea, Palma, Laurus, Cupressus, Ilex, Myrtus, vnius duorum, vel paucorum annorum, vt quæ intereunt altero anno dato semine, sicut viola Bulbo, nax limonium elegans Rauolfij, & aliæ.
          - fugacis seu pereuntis — Plures enim singulis annis, & interdum aliquot mensibus radicem amittunt, vt Bulbonaca, limonium, &c.
        - frondis
          - sempiternæ, vt Olea, Palma, Laurus, Cupressus, Ilex Myrtus
          - annuatim deciduæ, vt Pirus, Prunus, Morus, genista, &c.
          - Mixtæ, Media Arbutus, cuius cacumen viret, inferiora hieme arescunt.
- Quæ interius, vegetantis sunt virtutis, & vitalis facultatis, ipsiusque functionũ.

Ab alkalibus succis figura quoque variationes haud ineptè deduxeris; exiguas, asperas, angustas hispidas stirpes habet exiguo nutrimento: verum plenitudinis rotundiores, turgentesque magis, & non obesas aut dulciores, à vario varias; ergo, immutato plurimum diuersas.

Organorum contextus, & quæ intus obediant diuersè, aut digerantur agnoscimus.

Sed patria in his omnibus Cæli, inquam ratio præter illa, quæ ab internis sunt inquirenda.

Diuer-

Digitized by Google

Tab. 18.

Diuersæ sunt etiam inter se stirpes ratione virtutis genitalis, quæ vt plurimum vnius generis diuersas constituit species: & in hac discutiuntur,

- **Fœcunditas ratione**
  - seminis, { manifesti, incogniti }; radicis, caulis, surculi, germinis, gemmæ, foliorum, gummi, fructus, quorum omnium generandi facultas consideratur vel
    - **vniuersum**
      - **nulla**: Sunt enim steriles, tum speciei, tum indiuidui vitio, & inde castratæ, & eunuchæ dictæ, sed de indiuiduis, quæ intra certa genera reperiuntur, alia est ratio, quæ non prouenit a facultate interna, dum sterilescunt sed a contrarijs extrinsecis: cæterum neutrigenas alij nuncupant *fungos*, *tubera*, imò *adiantum*: ob defectum facultatis generatricis.
      - **inefficax**: Nonullæ namque moliuntur semen, sed non perficiunt, mulorum similitudine, vt *hypocistis*; aliæ aliquid semini respondens producunt, vt *Phyllitis lunga*, & quæ in *polypodio*, & similibus,
      - **fœcunda**
        - semine
          - simplici: siue solo semine perfecto, vt fit in *sementigenis*,
          - multiplici: superius v.g. & ad radicem succrescente, vt in *amphicarpis*
        - productione
          - simplici: naturali, spontanea, sementica, insitione, transplantatione, &c., ex quibus oriuntur: natiuæ, aduenæ, putrigenæ, imbrigenæ, opagenæ, &c.
          - multiplici: Per radicis in se multiplicationem nascente sobole ad coniuncta germina multigermina, præsertim ex multoculis, multiglobis & geniculatis radicibus. Et per radicis ad alia membra additionem, aut eadem succrescente ex ramis auulsis, quod fit.
          - incerta: Seu cum toto plantæ corpore varie conficta multitudine quod in omnibus plantiferis euenit.
            - communicatione: Ramis insitione coniunctis, terræ implantatis, viuiradice, vt fit in sarmentis & multiplantis irradicatis, vel ab alto in terram missis, vt *morum*.
            - vel aggeratione: Folijs sponte, vel arte implantatis, vt *Opuntia Tuna*.
    - **vel particularium in partibus maximè flore, ac semine, in quibus**
      - Ratione vnius, aut alterius vigor generandi nullus, v.g.
        - in flore: vt sunt *Afora*, & tristes, vt *Iuniperus*, *phelix*, &c.
        - in semine: vt aspermates, & *castrata* quales sunt *salices* multis,
      - In alijs ex vtraque parte maximè vegetus est: vt notare est in semifloris (quas vocant) æquiparis, seu æquifœtis vnius functum floris, & seminis.
      - In alijs ex vna parte vegetior notatur, proportione
        - aliquota, & certo excessu
          - vtrinque: Floris vnius, aut plurium ad vnum semen, vel plura. Seminis vnius aut plurium ad vnum vel plures flores, vt *tetraspermata*.
          - vel ab vna tantũ parte v.g.: Flore, vt *Blitideis*, *Solanum* quã Amaranthum Mexicanum dicunt: duos enim ad vnam baccam flores emittit. Semine, vt *Castanea Fagi Triplex*.
        - aliquãta, & incerto excessu: Vtrinque sed maior numerus floris, aut seminis discernendus, vt in planta, seu *Plantagine*, lanuginosi floris, aut cucullati, & multiseminis vesiculi, controuerti potest numerus aut maioris alterutrius partis: v.g. floris ad vnum semen, vt *Amenti fera*, & quæ Iulum, & cyathum emittunt, &c.
- **Pariendi ratio diuersa**
  - **tempore**
    - singularis fœturæ: quædam enim semel tantùm in vita pariunt, vt *Fl... S...*, *Musa Plantana*, *Mexicana Metl*, &c.
    - aut frequentioris partus, qui accidit:
      - rarius
        - determinatis spatijs: Semestri, vt *Mali a Malus Ficus*, *Arbutus*: annuo, *Malus*, *Poma*, *Persica*, *Nux*: plurium annorum *Palma*, *Aloë*.
        - Indeterminatis temporibus pro Cœli, Solique constitutione.
      - alternis annis: Sunt enim alternis feraciores, *Malus*, Pirum, fagus, & quouis septennio, olea, cum quæ bidextili conseruntur.
      - sæpius: Spatijs menstruis; vt *Calendula*, Chamepytis, & quater anno, *Sicomorus*, & ter *Pinus*, ac *Vitis insana*, toto vero anno successiue, *Alphæa*, aliæque varijs temporum spatijs.
  - **modo**: In quo culturæ, aeris multa consideratio, vnde omnimenstres rosæ, & quadriferæ vites, multæque stirpes biferæ, at plures, quæ mitiori autumno decerptæ virent: itemque Aurantia, & congeneres, quæ cum acerbis, præmaturos fructus, & flores super eodem ramusculo produnt; & quæ annis bissextilibus consitæ, annis alternis semper feraciores.
- **Prolis sexus** { masculinus, fœmininus }: Nam quamuis ab vnico stirpis corpore, tamquam matrice, tamen diuersi sexus plantas produci videmus: vt *Mercurialis*, & *Cannabis*, quarum mares fructum sine flore, fœminæ florem sine fructu, aut semine producunt: & de *Rapo*, & *Napi* semine eodem masculinas, & fœmininas nasci tradunt authores, & experientia commonstrat: secundum quòd densius, aut parciùs, seminantur.

Quis porro inter plantas nobilior quàm Palma sexus, In quo, si per viminum, communicatio quadam spirituum, si amicus contactus, porrectis adinuicem brachijs; imò si, allatus ab alterius radicibus puluis; si propinquus aspectus; si denique cultores adóbrata ad vtramque amatarum arborum contractus coincidunt. Subito hilaritatem toto corpore produnt, & fecunditatem concipiunt; vnde miratur Marcellinus; cum stupore rem narrat Plinius, & extollit Pontanus poeticè, antique & confirmant Galenus, & Gulianus: dum in plantis, idem quod in animalibus proprium est, natura detegit. De quo in Exyd. physe plenius

Præter plantas prædictas, quæ in nascendo, & producendo semine sexum quemdam induunt, multa sunt, quæ maris, & fœminæ distinctas voces audire solent apud Phytographos, vt Paonia, Abrotanum, &c. traductum etiam est hoc ad fungorum genus, & quod magis ridendum, in Agarici recensionibus: in spongijs quoque Zoophytorum. Et lachrimis ipsis mascula thura connumerantur à Virgilio. Et hoc scitu dignum maritas populos complexas vites, & vlmos quoque, quod in agro nostro Aquaspartano frequens, Sed nisi ad virium præstantiam, analogiâ quadam masculos huiusmodi titulos retuleris inepte censeas: namque à surgendi virtute vinearum masculeta profert Plinius, & densiore spiritu accedente, aut magis vegeto masculescere semper dici possunt.

Etiamsi quibus capitibus plantæ inter se conueniunt, ijsdem etiam à se inuicem differre censentur; dum vnum, vel plura in vna plantarum defuerint; vt propter cacozeliam sapiat eorumdem principiorum tot diuersa schemata descripsisse, Intellectum tamen est nobis de mente eruditissimi Principis fuisse, per diuersos calles ad plenissimam plantarum notitiam deducere studiosos phytomiræ: nam quis eadem semper sapiat: ideo sine affectione studio de conuenientia, & differentia plantarum præsentes attexuisse credendus est tabulas; quæ compendiosa licet methodo, vtili tamen studiosis exarauit, Lector boni consule.

In Phy-

Tab. 19.

In Phytonomia certitudinem præscripta copulationis nominis scilicet & rei obfirmatio.

In vocibus quidem, & litteris, in libris, notisq; omnibus defectus quidã, aut mutationes edacis præsertim iniuria temporis, vel scribentium, ac pingentium, aut ineptè dicẽtium incuria cõtingere solẽt, qui nos in controuersiã deducant, & laxata copula studiosos in dubio relinquant: succurrendum propterea sedula pensitatione, & discussione, vt verũ plantis nomen reddi possit: quod si spurium fuerit, vel dubium, & minus cognitum.

- Restituatur
  - Si aut præ antiquitate, illius memoria perierit, aut simile nunquam planta ipsa obtinuerit: aut certè si videatur ineptum.
  - varium,
  - male innouatũ,
  - corruptum,
  - dubium, & incertum: Ex quibus dubia nobis resultet plantæ cognitio.
  - quærendum de stirpis, nomine, seu vocabulo, an sit
    - Receptũ & vsitatum
      - Apud vulgus, maxime in loco natali plantæ ipsius.
      - Vel apud antiquiores, aut eruditiores, qui de plantis disserere consueuerunt.
    - scriptum in
      - Aliquo antiquo codice, sua cum planta viuis depicta coloribus.
      - Probatæ fidei, & authentico libro, adhibita pariter plantæ figura.
      - Aut in diuersis, loquente quasi natura proditum, quod in vocibus consilio, & ratione impositis contingere sæpius solet: quod in Ammy, phytologis multis obscurissimo, manifestum est.
    - designatum diuersis descriptionibus
      - expressio ri, & velut historicarum fictis.
        - Figura, cum notis existentibus, & comparentibus simpliciter expressis.
        - Habitudine, compositione, ac relatione similitudinis pariter cõspicua, & detecta.
        - Numero, si eadem numero apud omnes cognoscatur planta, & si cum alijs speciebus conueniat.
        - Patria, vbi aut plures, & frequentiores, & efficaciores esse solent.
        - Viribus, ac vsu, si facto scilicet periculo, ad amussim respondere sibi inuicem in his videantur, ac si vsus idem vigeat continuò.
      - obscurioribus ac stirpibus nõ correspõdentibus quia
        - Vel deficiunt attributæ notæ, pluribus paucioribus, aut diuersimode ijsdem comparentibus.
        - Vel notæ aliæ existere videntur, in descriptione numquam expressæ, præsertim si euidentes, singulares, aut notatu dignæ fuerint.
        - Vel non conueniunt generibus, quibus ascribuntur, vt si diuersa, plura, aut pauciora sint genera.
        - Vel patria non conuenit: quòd ibi non reperiantur.
        - Vel ibi rariores sint, & alibi frequentiores.
        - Aut vires, facultatesque assignatæ non iustificantur, & aliæ se produnt obseruatione dignæ: aut interdum contrariæ, aut saltem vix diuersæ in medica praxi: seu dogmatica, seu methodica, aut empyrica reperiuntur.
      - vel insufficienti, & minus verificatis quod sit.
        - Codicis, & contextus ipsius deprauatione, ac mendis, confusione, mutilatione, dubio, &c.
        - Verbis minus proprijs, seu etiam ambiguis.
        - Si pars vna pro alijs, aut alia intelligi possit, vt in Delphinij similitudine, alij enim in folijs florem, alij in flore folia intelligunt.
        - Si nullæ notæ positæ sint, quòd forte describentium tempore essent vulgatissimæ.
        - Si magis communes, indeque ancipites, vel paucæ, aut præcipuæ tantùm, quæ non sufficere ad vberiorem declarationem videantur.
        - Comparationibus quoque minus aptis.
        - Patria, & loco non adnotatis.
        - Viribus, aut vsu non expressis.

Phytologis ducentibus nos plerumq; à stirpibus pictis ad viuas.

Vnde vtrinque innotescet vt & facile intelligetur, ad vsum pariter chartis, & Hortis inuiuant stirpes, & perennent Flores in studijs, vt studia in Floribus.

Natura ducente nos à stirpibus pictis ad veras, & viuas.

- cõfirmetur, ne quid superfit dubij.
  - Si nondum bene prorsus exploratum, vt adeo pluribus applicari possit,
  - Aut etiam viua, & constanti traditione ad nos translatum perseueret.
  - mediante reipsius, siue subiecti.
    - demonstratione
      - Pleniori, in viuentibus stirpibus obseruatione, & planta fusiùs, & accuratius delineata.
    - comprobatione
      - Viribus, vsuque plantarum diligentia summa obseruato, nec solis pharmacopeis, olitoribus, aut risotomis relicto, quod multi medicorũ factitare solent.
    - traditionibus celebrioribus.
      - Absolutissimis in posteritatis beneficium requisitis authographis, compilatis libris, & commentarijs editis, quibus singula, vel minutissima adnotentur: quod & assequi erit facilius singulatim microscopio nostro adhibito, quod in pluribus nos etiam exequuti sumus.

Si ab-

Si abludere quandoque litterulis nomina videantur, alijs, atq; alijs accitis testibus reducenda, & consideranda, quam facile ineruditorum dentibus, tam multis permolentibus sæculis quasi carie arrodantur.

Condonandum nonnihil Pictoribus est, itidem sculptoribus, & cælatoribus, plus autem illis, qui ligno stirpium effigies, & qui crassiori arborũ materia flosculorum speciem inducere conantur, vt id, quod in corporis acumina crassitudinem distendit, omnem faciem elegantiorem, & subtiliores in ea lituras referre debeat.

Conferendi omnes præsertim contemporanei, aut deinceps transcribentes Phytologi, emaculandi, expurgandi, restituendi contextus.

Si facies quandoque, & inde petita signa, ac similitudines; si in actum redactæ vires, aut contradicere, aut ægre, & non omni ex parte respondere videantur, examinanda singula sunt, quæ stirpibus sæpe eueniant, aut promouendis, aut perturbandis.

Comprobantium verò semper præcipuarum notarum ac similitudinum ratio habenda, & quæ collecta in omnium choro magis consonare ac splendere solent, præstantioribus, beneq; examinatis, & castigatis codicibus confirmantibus.

Aduertendum quam multum in plantis immutandis valeant.

Cæli
Soli { Varietates,

quibus annorum constitutionibus
aëris impreſsionibus,
diuersis substratis materijs,
altilibusq. succis
contrarijs, alienis, insuetis
nutriantur, adolescant.
cultus diuersæ rationes
si necessaria, aut congruens
non habetur, aut mutatur.
diuersaq. alia, atque alia adhibetur.
soli facies, ac situs.
quoquo modo vertatur.

Animalium præterea stirpibus vescentium.
maternamq. ipsarum aluum
stercorantium, euertentiũ iniuriæ diuersæ.

Plantarum { ætates
morbi
corruptelæ } { primæ
Mediæ
vltimæq. senectutes.

Quæ inde contingere, quandoque possunt, & naturæ subducuntur additiones, vel demuntur partes, variumque habitum, & numerum constituunt, ne impedimentum vllum nobis afferant, quin easdem stirpes suis non reddamus nominibus, nominaque Plantis, aut ad aliena, & illegitima coniugia quandoque impellant, summopere aciem aduertere debemus, ac dispicere. Quid inter cætera valeat ætas, vel ceratonia ostendat dum iunior à seniore adeo diuersos profert flores, vt eiusdem plantæ non facile æstimaturus sis.

Genera plura esse possunt, & alia, atque alia inueniri, nonnulla tamen, vt in præcedenti innuimus, prorsus amitti diuersis in locis, vt pauciora remaneant.

Et Patriæ plures, & scriptoribus ignotæ esse possunt, eademq; stirpes pluribus prouenire locis, vt Styrax in Syria, & in Latio in nostro Cælio, quandoq; & Patriam penitus deseruerunt, vt Cyrenas Laserpitium, vt diximus.

Nouas in dies nobis facultates innotescere in plantis, nil mirum, additis semper experimentis ex Chymica noua aperta, eaq; fecundissima officina. Antiquitus porrò detectas, pluribus labefieri, aboleri quoq; possunt, forsan deficiente natura, quæ vt effœtos homines, ita imbecilliores herbas proferre dicatur, vt de Betonica indicatum, plurimum verò semper retulerit, vt in præstantissimo genere herba proposita sumatur experimentum.

EX PHYTONYMIA.

Respuendos nullos esse libros credas, nec vlla quæ inscribuntur folia fructu carere, quisi in singulis perutili succo non pariter turget, numquam tamen exsuccum prorsus comperias: sic vt ociari, legendo te credas. Antiquos, nuperosque Phytographos sæpe consule, plantas herbaceis in folijs require, cum nec in montibus liceat, nec in mari, siquidem & saxa, & æquora, & syluas & hortos in pagellis conscriptos habes. Latent in Bibliothecarum angulis codices, in quibus antiqua vestigia plantarum recolere possis, nec rudem spernas faciem si quam lucem afferat in caligine vetustatis. Cæsareus innotuit Dodoneo Riolantius non vnus latitat in Carbonaria Neapolis Cœnobio non obscurus, Arabes plures apud serenissimos Medices, sed & Arabicus cum pictis iconibus Græcis haud relictis nominibus in Escuriali apud Catholicum Regem insignem nunciant, scilicet adeundi non rarò Arabes, & Chaldæi, apud quos Botanica sopita, iam apud Latinos extincta, apud Græcos per multa sæcula diuertit. In Vaticani thesauri carie expiscari, nobis aliquid in antiquis restituendis licuit, vt in ipsa syntaxi inferius indicatur.

Criticam in Botanicis virgam meo quidem consilio ne sumpseris vnquam, quamuis hypercritico acumine polleas, nisi Columna, & Marantha porrexerint, exemplo ille, hic regulis, gnauus ille antiquarum, & vocum, & rationum, æstimator, & censor, hic ad examen, & methodum quæcumq; perpendenda reducens; & serio antiquis in contextibus præsertim Botanicorum magistri Dioscoridis animaduertentes ambo, Phytonomiæ ambo Anatomen prosequuti videntur; sed & Columna præter libros in stirpibus, etiam ipsis inueniendis, & anatomice inspiciendis egregiam præstitit, & præstat operam.

Vt nomen Plantæ iunctum
Synonymorum placida cohorte
comitatum
Aequiuocis longe reiectis,
Homonymis distinctis
Tricis controuersiarum excusſis
Ex opinionum cumulis quibusuis
E rutum
Explicitum,
Vt nominandi, ostendendi, indigitandi
pura, absoluta
Præditum
Inhærens
Persistat indelebile;
Et clauis loco quæcumque de plantis
litteris consignantur, & vocibus
nobis adaperiat.

Tab.20.

Phitoiatria, siue vsus plantarum in medicina, qui duabus in regulis totus continetur. scilicet,

- vniuersali
  - quæ stirpium delectum habet ratione
    - Loci v. g. Regionis, plagæ, tractus, agri, &c. imò & cultus diuersi, aut etiam terræ qualitatum, aqueæ, arentis, &c.
    - Temporis v. g. autumni, hiemis, veris, æstatis, solstitiorum, æquinoctiorum, quibus partium, vel ipsarum stirpium, aliæ sunt aegetiores, aliæ minus vtiles, aut efficaces.
    - Vitæ ipsarum plantarum; dum enim senescunt aliæ, vires amittunt, aliæ augent. Et hic signanda tempora colligendarum, exsiccandarum, & ad vsum seruandarum.
- peculiari quæ consistit
  - in vsu ad quem spectat.
    - Electio, quæ est versatorum in arte propria cognitio.
    - Præparatio, quæ est officinarum singularis pragmatice.
    - Simplicitas, aut cum alijs tam stirpibus, quam medicamentis commixtio.
    - Modus interior, & exterior, qua dosi, quando, quoties, & quamdiu ad vsum sanitatis sumi debeat.
    - Affecti corporis commotiones, & circa illud non naturalia, (vt vocant) habitu, ratione loci, temporis, ætatis, consuetudinis, victus, &c.
    - Membrorum affectiones, morbi status, quantitas, qualitas, & accessus diuersi.

Ne verò quispiam minùs sollicitus, tam in euoluendis Auctorum paginis, quàm perlustrando fœcundantis vbiq; naturæ per terras, & maritima propatulo volumine in lapsum coincidat; imprimis iudicio perquam diligenti, compositis interse totidem scribentium sententijs, textus ex alijs, atque alijs pariter scribentibus restituendi erunt; vti ex Athenæo, & Plinio Theophrasteus: examinanda dehinc verba, conferendæ partium rationes, & discutienda; nulla verò autorum spernenda consilia, vel animaduersiones, quorum diligentia veritas se propalat. Quin à patrio stirpium senatu, & interdum vernaculo vulgi idiomate, aut vicino petenda nominum, vel cognominum indicia ex quibus plantarum natura plurimùm se prodit: Stirpium quoque descriptiones cribrandæ; ne similitudinis specie, vel analogiæ vitio nos decipiant. Cæterum in natura libro, si forte consueta desint, aut langueant, aut pauciora compareant: tum præcipuorum habenda est ratio: cæterorum diligens examen faciendum, quod vel ab ipsa stirpis natura, vel ab alijs eiusdem speciei, aut generis plantis argumentum ducat: aut denique iuxta medicam methodum, & dogmata singularum iustificandæ facultates; ex quibus dubij quidquam nihil vnquam supersit. Atq; hæc ad præcedentia, pro appendice appendenda.

Demum Phytonomia pene omnis consistit in exercitijs.

- Phytopticus, vbi
  - Siue a natura eductæ, & prolatæ, siue arte confictæ, & educatæ, inuisendæ, vel inquirendæ, sed præuio nobilis rizotomiæ vsu vnde pleræque hactenus innominatæ, & incognitæ se promunt, maxime in Italia nostra, quæ eo plures habet similes, quo pauciores botanographos perquirentes: ex montibus enim, conuallibus, & campestribus siue humidis, seu lapidosis. &c. notabilis plantarum differentia, colligitur.
  - Physici in Botanicorum gratiam horti conserendi: in quibus vniuersæ prope naturæ stirpes fœlicibus compendijs concludantur, & ad vota compareant, dum erumpunt, crescunt florent germinant, fructus emittunt semen concoquunt, & intereunt: quales Serenissima Venetorum Respub. Patauij. Serenissimus Magnus Dux Etruriæ Pisis: sub versatissimis stirpium aluminis Cæsalpinis, Guilandinis, Alpinis, Cortusis; ex quibus, quod oculis placeat, quod naribus arrideat, quod studia iuuet, & sanitatem tueatur cognoscere facile est: tales etiam & Imperatus, & Calceolarius, Pæna; & Paludanus alijque alunt;
  - Recolendæ item ad se transmissæ, quæ plurimum in hortulis fenestrarijs, omnium ferehorarum obseruationibus accomodatis aluntur. Aut etiam in cartaceis, seu paginarijs hortis, qui spicilegio quodam constructi, & in librum replicati siccatas etiam herbas, nocturnis, diurnisque studijs spectaculum faciunt.
- Phytiatricus
  - Facultatum facto crebriori examine, seu experimentis, indicijs, explorationibus, practicis tum medicis, tum chimicis, &c. multoque ac diuerso periculo, educendis, aqua, sale, spiritu, odore, &c. facto.
- Phytosophicus
  - Contemplationibus, ac studiosis consumptis vigilijs, præsertim circa penitiora naturæ stirpium, & causarum.
  - Agitationibus mutuis, amicisque disceptationibus, aut aliàs cum botanicis docta consuetudine, & studiorum communicatione, seclusa semper studiosa altercatione, quæ cum feruet intemperantius minus assequitur veritatis. Exemplo fuerit illa inter Dioscorides, & Galenos, & alios eiusdem ætatis, quos amica diffidia fecere sapientes. vt & nostris temporibus Cortusos inter, & Mathiolos, Cesalpinos, & Ghinos ac recentius Columnas, Portas, Bauhinos, Imperatos, &c.
  - Conscriptionibus denique, & aduersarijs, ac notis altercationum primo plenis, ac tumultuarijs; tum methodicis, siue historicis, siue Physicis.

Instituti examinis, ad cognoscendas stirpes seu plantas elaboratissima illa methodus a Maranta proposita est, in qua ex superioribus, pleraque inuenias fusius explicata, vnà cum suis paradigmatis, diffusioribusque præceptis: quæ si tibi obscurior, aut ardua magis videtur, obijcisque, Auctorem parum ea vsum: tu tamen laborem alienum proba, & quidquid inde potes carpe fructuum. Vtinam plures in reipub. litterariæ commodum digerere similia, aut exantlare non pigeret.

Nec stirpis vllius cognitionem, aut nomen contemnendum putes: mirabilis etiam in minimis natura, & diues. Si vsum statim, si flores exigis nullus es. Quidquaso in depictis tabellis, in aureis, argenteisque emblematibus aliud quæris, quam artis elegantiam ex aspectu? At Dei Opt. Max. opera tanto pulchriora & certè iucundiora sunt, quam nostra, quantò hæc commendantur, dum ad illa propius accessisse comperiuntur: & cum his audes lusus nostros, fabulas, & inania conferre! Nonne stirpes dum viuunt gemmant: si colores in gemmis pluris æstimas: hic & colores, & organa, & amplius vitam suspice. Barbato cuidam nihil esto sensu similis: qui nobiscum dum Barbam Iouis in Romano ad Antium littore spectabilem satis videret, quod elatis, ac nudis intensam ferret frondibus comam statim nomen petijt, & statim virtutem (vt solet) dato nomine, virtutem confessus hucusque incognitam: subiratus, spreuit, quasi incassum agnosceretur, quod careret vsu, nec persuasus vnquam annuit, in pretio habendum, quod posterorum sedulitas, ad maiora consequenda conuertere poterit, haud dubie si Alchimistis vtilem prædicassem, qui ex argenteo foliorum colore ærarium turgescere iussissent, nihil in planta despiciendum duxisset: quid facerem: alij sunt hominum ita compositi animis, vt præter commoda corporis aut voluptates sensuum, cætera, ne hilum quidem æstiment.

FINIS TABVLARVM.

Hit

AMICO LECTORI.

HEIC nonnullæ ex Phytosophicis desiderarentur tabulæ: sed fatum cui Author præpropere cessit, scribentis manibus nondum absolutum præripuit opus, quin imò plures ingenij fœtus, qui propediem lucem expectabant in ipso penetrali mentis præfocauit: dum admodum Illustris eruditionis virum XXX°. supra M. DC. Salutis; annos XLV. natum nobis eripuit. meliorque sors (vt pie credimus ascripsit Cœlitibus.) Tanta interim studiosorum iactura, vt eidem satis deploranda ne Academiarum quidem omnium luctuosa sufficiant epitaphia. Si enim de morali quidquam exigeres sapientia, solers Federici Principis ingenium non eruendis tantum diserta antiquitatis ruderibus implicitum, sed in omnis doctrinæ dogmatis assiduum, saluberima formandis moribus colligebat monita: si faceta de Geometricis, ac Mathesi, vel artefactis optares prodigia, tibi Physicam Mathesim integro volumine compingebat: Naturam sic in partes diuiserat, vt vno Vniuersali rationis speculo, omnia eiusdem arcana detegeret. Si quem phytiocalus delectabat hortulus Theatrum Plantarum, ad voluptatem spectantium erigebat; atque de subterraneis, de propatulis, & sub aspectum cadentibus, de aëreis, & superioribus admiranda singulatim recolligens, posterorum commoditati, (cui studebat) nihil non periclitatus, industriosissimam moliebatur Encyclopædiam, ad quam nouis instrumentis, magis in aies peruios recluaebat aditus. Habuisses de cerebro Principis scientiarum promptuarium: legisses in fronte ac arduis quibuscunque acerrimum iudicium, in oculis infinitorum prope idæam voluminum, in ore suadam ipsam resinere miratus esses, ac facundiam; in manibus, tam artis, quam naturæ obfirmatum experimentis compendium. Cuius domus Musæum; Porticus Lycæum Peripateticum, horti Tusculanum, villæ ac possessiones Atticæ gymnasia facile crederentur. Nunquam bene pransus sine sale philosophorum, vel salibus poëtarum, aut delensificis, tamquam ferculis, doctissimorum congressibus: vt ideo spretis scurris, ijsque iocis, qui capessendæ virtuti non satis iuuant: lusus omnes inter Lynceos, & spectacula inter Academicos parietes concluderet. Quid enim non splendidius modo, sed erugandæ fronti, & a serijs per subcisiuas animo relaxando commodius, & iucundius, quam virum genere Principem totidem nobilitate, fama, scriptis, scientia, & experientia conspicuos Portam Velserum, Galilæum, Cæsarinum, Ciampolum, Pertium, Valerium, Terrentium, Columnum, atque alios, Lyncæorum (quorum ipse idem Princeps) matriculæ ascripsisse, quorum vigilijs, lucubrationibus, & operis, non effeminati mollium poëtarum prodirent lusus, sed prosioris tetricæ conatus Mineruæ solida, & iusta implerent volumina, artiumque liberalium, & humanarum scientiarum dissoluerent nodos. Cæterum quid ad æternam memoriam commendatius, quam sedula illa Principis liberalitate, ac studio exquisitum prodijsse opus Mexicanæ naturalis historiæ; quam Fernandes primum Inuictissimi Philippi II. Hispaniarum Regis in Indias Protomedicus delegatus, (etsi tumultuarie satis, vt primis assolet ingenij partubus) lustratam oculis, manibusque contrectatam in ipso natali solo contexuerat; quamque postmodum Nardus Antonius Recus notis Illustrem nobilibus ex vulgari Hispanico, latinitati, ordine nedum satis commodo, reddiderat, & delitescebat in Museolo M. Antonij Petilij, ipsiusmet Nardi tum vita functi, hæredis: Vnde non nisi sagacis vrbanitate Principis huiusmodi thesaurum educi, nec facile fuit, nec licuit, adeoque neque expoliri, vel doctissimis Lyncæorum communiri commentarijs: quibus pro coronide Principis accederet prodigalitas, tot figurarum ex æquo similarium calandis imaginibus; eiusdemque docta dexteritas, ordini (qui est operis spiritus) meliori præscribendo. Deerant autem studiosorum commoditati Phytoptica, quibus elegantem nauauat operam, tabulæ; quas & dabat, & proprij largus æris prælo committebat: dum vero cum vita simul rem imperfectam deserit, Franciscus Stellutus Lynceus ex eiusdem Larario Posthumas deprompsit, ac versatissimorum consilio digestas cæteris attexuit.

Atque hæ quidem auitæ nobilitatis Principis Cæsij memorandæ fuerunt appendices, quem Iure imprimis, & Fortuna, Montis Cælij Marchionem, S. Angeli, S. Poli, & Aquaspartha Ducem fecerant; Federicus Cæsius, & Olympia Vrsina Aquaspartha primi Duces, Principem genuerant; & Principem coniugia testata fuerant: primum scilicet, cum Artemisia Columna, alterum cum Isabella de Salutatis; quorum prosapia, quæ per Pauli Sfortiæ, & Olympiæ de Cæsijs connubium, pari nobilitate, viuaci semper fama, nec senescente vnquam gloria propagatur æternum duratura sit. Quis enim tum nominis, tum virtutis hæres legitimus, maiora non moliatur, vbi inter proauos connumeret, Pontifices, Imperatores, Partenopeos Reges, Purpuratos Principes, Patriarchas, Archiepiscopos, Præsules, ac potentissimorum exercituum Duces, quos breuis nunquam pagina captura foret.

Hoc interim quisquis legis boni consule; illam sane omnis eruditionis frustra desideratam luget supellectilem; sed in primis præcocis falcem fati, in genere non minus, quàm doctrina Principis, & Academiæ Lyncæorum Protopræsidis ac patroni sui colendissimi vigilias, & annos temere iniectam, mœrens, animo memori, grato, ac reuerenti; luctu, & querimonijs prosequitur Franciscus Stellutus Academicus Lynceus superstes.

itized by Google

INDEX TABVLARVM PHYTOSOPHICARVM PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI, &c.

1 EN S substantia, &c. seu introductio ad tabulas. fol. 905
2 Studium circa stirpes, omnisque plantarum scientia præscribitur. 906
3 Plantæ repræsentatio, indeq; contemplatio ad plenam cognitionem. 907
4 In plantis consideranda, & cognoscenda. 908
5 In planta, quæ ratio quantitatis, &c. 909
5 In planta ratio quantitatis locatæ. 910
5 Ratio quantitatis quoad contermina corpora. 911
6 Vita plantæ, & naturales motus in eius corpore. 912
6 Vita plantæ, & naturales motus in eius corpore. 913
6 Affectiones, & mutationes plantæ. 914. & 915
7 Vires plantæ, eius compositione destructa. 916
7 Sapores plantæ. 917
7 Qualitas. 918
7 Vires destructæ plantæ. 919. & 920
7 Sequitur idem. 921
8 Vsus plantæ, peculiaribus eius partibus nonnullis sumptis. 922
8 Charta. 923
8 Vsus plantæ alius. 924
8 Vsus plantæ, abscissis crassis membrorum partibus. 925
8 Sequitur eadem materia. 926
9 Energia, & præstantia plantæ viuentis. 927
9 Energia plantæ viuentis. 928
10 Virtus plantæ, & morale ab ea preceptum ad animos excitandos. 929
10 Sequitur eadem materia. 930. 931. & 932
11 Tituli plantæ, ornamenta, & laudes. 933
11 Sequitur eadem materia. 934
12 Nomen plantæ, quo non rarò eius aliqua peculiaris dos subindicatur. 935
13 Conclusa in planta vniuersim ex omnibus circa ipsam, aut in ipsa considerata. 936
Sequuntur tabulæ Posthumæ.
13 Conclusa vniuersim in planta. 937
14 Plantarum quantitas, qualitas, actio, vsus, energia. 938
14 Scientiæ stirpium, studijque illarum promi. 939
15 In plantarum notitiam nominis ipsiusque rei coniugia, &c. 940
15 Sequitur eadem materia. 941
16 Plantarum partes, quæ Phytoptis obijciuntur. 942
16 Sequitur eadem materia. 943
17 Plantarum conuenientia inuicem, & similitudo. 944
18 Plantarum inter se diuersitas. 945
18 Sequitur eadem materia. 946. & 947
19 Nominum, seu appellationum quæ plantis dantur examen, & eorumdem quandoque intereuntium restitutio. 948. & 949
20 Phytoiatria, siue vsus plantarum in medicina. 950

FINIS.

Digitized by Google

INDEX PLANTARVM,

ANIMALIVM, ET MINERALIVM,

Quæ in decem libris Thesauri rerum Medicarum Nouæ Hispaniæ describuntur, & explicantur.

Ac etiam eorum, quæ à Ioanne Terrentio, Ioanne Fabro, & Fabio Columna exponuntur, & obseruantur in eorum lucubrationibus.

Nempe Ioannis Terrentij à fol. 347. vsque ad fol. 455. Ioannis Fabri à fol. 459. vsque ad 839. & Columna à fol. 841. vsque ad 899.

A

ABIES Mexicana. pag. 92
Abies Mexicana I. maxima. 92
Abies Mexicana II. media. 92
Abies Mexicana III. minor. 92
Abies Mexicana IIII. minima. 92.
Absinthium Mexicanum. 208.
Acacia, vel Mizquitl. 455.
Acacia Ægyptia, & Mexicana cum figuris. 866.
Acacię Mesopotamiæ Icon 867.
Acaciæ Siliqua. 59.
Acacoyotl Arundo Vulpina. 262
Acaltetepon, seu Monoxillus mucronatus, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Lacertus nouæ Hispaniæ. 315.
Acametl ∫metl arundinaceum 273.
Acapatli. 100.
Acatzan Aycxitl. 349.
Acaxaxa. 347.
Acaxaxan, seu Planta palustris lenta, quæ statim comprimentibus cedat digitis. Potamogetum Mexicanum. 263. 883.
Acaxochitl. 347.
Acaxochitl alia Icon. 454.
Achiotl medicina tingendo apta 74.
Acitli Mergus Americanus. 686.
Acocotlis Quauhnahunacensis, & Tepoztianensis. 31.
Acocotlis Ligusticifacie. 32. & 862.
Acocotlis tertia. 31.
Acocotlis alia Icon ibidem.
Aconitum frumēto simile Theophrasti. 891.
Acueyo, seu Ocixochitl, seu Omiquiltl. 32.
Acuilotl, seu volubilis aquatica 107. & 871.
Acnitzehuariacua, seu herba aduersa veneni. 254.
Acxoyatic herba Nunnij. 133. & 873.
Acxoyatl. 348.
Agies Haitinorum. 134.
Ahate de Panucho. 348. & 454.
Ahoaton, seu Quercus parua. 211
Ahuaca quauhitl, seu arbor querciformis, butiraceo fructu 89.
Ahuapatlis, Chamedris Mexicana. 133.
Ahuapatlis Tilacensis. 91.
Ahuatepatli. 264.
Alahuacaptli leptophyllum, seu lubricum, & tenuefolium medicamentum. 298.
Albana vina suauissima. 640.
Albanum Oppidum creditum fuisse id quod Albalonga dicebatur. 645.
Albatzapotl. 89.
Algazel, & eius Icon ex Aphrica 893.
Alkekengi Mexicanum. 296.
Aloe Americana. 883.
Alumina. 896.
Amacoztic, seu Papyro lutea, seu Tepeomatl Sycomorus saxatilis Mexicana. 81. & 896.
Amacpatli. 348.
Amamaxtla expurgans seu Rhabarbarum vocatum monacorum. 217.
Amara herba. 198.
Amazauhtli. 349.
Amazquilitl. 350.
Ambra grisea, seu odorata. 564.
Amolli 3. amara. 278.
Amolli alia. 278.
Amozotl. 349.
Amphisbæna Mexicana. 790.
Amphisbæna Europæa 797.
Amutzauhtli. 349.
Ananas. 311.
Anchoas, seu Zinziber masculum. 169.
Anin alia alia nouæ Hispaniæ Io: Faber doctissimus Linceus descripsit, & illustrauit. 894.
Anime Indicum. 47.
Anime Gummis. 50.
Anona arbor. 90. & 870.
Anona cathartica. 90.
Anonyma I. Mechuac. 350.
Anonyma II. Mech. 350.
Anonyma III. 351.
Anonyma IV. 351.
Anonyma V. 351.
Anonyma VI. 351
Anonyma VII. 352.
Anonyma VIII. 352.
Anonyma IX. 352.
Anonyma X. 353.
Anthilion. 228.
Antrū Puteolanum pestiferū. 783

b Aoco-

Aocoxochitl. 331.
Apanxaloa. 353.
Apatli. 286.
Aparaqua. 298.
Aper Mexicanus. 637.
Apes, eorum differentias, naturam Illustrissimus, & Excellentissimus Princeps Federicus Cæsius Romanus Lynceorum Institutor, descripsit, & edidit forma folij in tabulis. 894. & 895.
Apes Indici. 333.
Apatzi puntzumeti vel cuiutzeri 36.
Apatzi puntzumeti I. & II. seu Mustella odorata. 226.
Aphatzesirangua aliorum. 36.
Aphatzipuntzumeti. 226.
Apitzalpatli adstrictoria. 285.
Apitzalpatli alia. 299.
Apitzalpatli. 199.
Apitzalpatli tzontololotli adstringens. 199.
Apitzalpatlic. 41.
Apoyomatli, seu Phatzi seranda, Cyperum Americanum. 33.
Apozonalli Succinum Mexicanum. 336. 895.
Appensa aquosa herba. 117
Aqua acida, & Maizio. 247.
Aquæ gutta. 309.
Aquetzpolin, seu Crocodilus quem alij Caimanem vocant. 315. & 892.
Aquitzli. 354.
Aracus Aromatica. 38.
Arbor Achiotl ab alijs chacangarica, & Pumaca, medicinæ tingendo apta. 74.
Arbor Huaconex, ab Indigenis Balsamum vocatum Balsamifera II. 52.
Arbor stelluta. 865.
Arel Arabum, & Persarum. 71.
Arena candida Mex. 340.
Arenosum pomum. 84.
Artiarum angusti folium Cichorium venenatum sannitum. 891.
Aristolochia Mexicana II. longa 62. & 865.
Arum Ægyptium quod sit, & in quo differat a Faba Ægyptia. 861.
Arundo Vulpina. 262.
Arundo Vulpina alia. 262.
Asarum Michuacanicum Recchi. 36.
Asphaltion. 336.
Aster Peruanus Farnesianus flos. 861.
Atatexli Potio simplex. 81.
Atatexli Potio composita. 81.
Ate Pagnicensis. 348. 454.
Atehuapatli. 195.
Atehuapatli, seu herba nascens iuxta riuos. 264. & 885.
Atehuapatli. 354.
Atenxihuitl. 355.
Atepocapatli. 33. & 862.
Atepocapatli alia Icon. 454.
Atexcalquaoitl. 354.
Atlancane, seu herba aquosis locis prouenens. 264.
Atlatocnochtli. 77.
Atlatzopillin, seu aquosa herba appensa. 117. 872.
Atlinam arbor. 81.
Atlinam seu Frutex iuxta fluuios aquasve prouenjens. 124.
Atlinam circinata. 286.
Atlotzopillinxochitl. 117.
Atlotzopillinxochitl rubra. 117.
Atlychipinca, seu aquæ gutta. 309.
Atolli. 245.
Atototl Alcatraz, Onocrotalus Mexicanus dentatus. 672.
Atototl, Onocrotalus Mexicanus non dentatus. 673.
Atriplex odorata mexicana. 159.
Atzizicaztli. 356.
Atzoyatl mirabilis mexicana. 170. & 877.
Auellanæ catharticæ. 87.
Auehuetl Ahoehoetl, seu Timpanum aqueum, Abies mexicana 92. & 870.
Auis Paradisea. 317.
eius Icon. 318.
Auis Anonyma nouæ Hispaniæ 710.
Auis mexicana Psittaci colore 709.
Auis varia. 320.
Auis picta Americana. 705.
Aura. 331.
Auræ caput. 94.
Axihuitlapapatlactli. 356
Axin, seu pinguedo vermium quorundam. 317.
Axixcoca Huilizpatli Yanguitalensis. 183. & 878.
Axixcocahuizpatli, seu medicina vrinæ lutea. 153. & 876.
Axixpatli. 355. 871. 882.
Axixpatli Quahuquequlensis. 333.
Axixpatli Texaxahuacensis volubilis quinque latera. 112.
Axixtlacotl, seu virga diurtetica 28.
Axochiatl, seu Flos aquæ. 241. & 882.
Axochiatl Decolan. 252.
Axochiatl altera. 257.
Axochiotl. 356.
Axolotl, seu lusus aquarum. 316.
Aycaehquahoitl. 357.
Ayocomoz Atolli, & Maizio. 245
Ayotettli, seu planta Cucurbitæ sensilis. 182.
Ayotic, seu proxahac herba similis Testudini. 184.
Ayptochtli, seu Dasippus cucurbitinus ab alijs Tatou, vel Armadillo dictus. 314. & 891.
Aztaxochitl. 357.

B

Bahei Palma Coyolli dicta. 75
Balenæ descriptio. 508.
Balsamifera arbor I. 51.
Balsamifera III. 53.
Balsamifera IV. 53.
Balsamum prouinciæ Tolù. 53.
Balsami frutex, indigeni Hispani vocant Maripendam, ibidem.
Bambagio Indiano, latinè Gossipium Indicum. 869.
Banaicxitl. 357.
Barbatus flos. 104.
Barcanum Indorum. 179. 357.
Batata purgatiua. 299.
Bellaria è semine. 234.
Betle, & piperis differentia. 876.
Bezoar lapis. 325. & 894.
Bitonco. 93.
Bitumen littorale nouæ Hispaniæ. 336.
Bituminum genera Franciscus Imperatus lib. de fossilibus edidit. 895.
Bixa Ouiedi. 74.
Brasilium Hispanorum. 121.
Brionia Mexicana. 278.
Butiraceus fructus. 89.
Buyobuyo piperis longi prima species. 125.
Buyobuyo II. 126.
Buyosamo Piperis longi tertia species. 125.

C

Cacacili. 358.
Cacalic Tlacopatli, seu sudis glutinosæ medicina, Conuoluulus Cinnamomeus. 41.
Cacaua Quahuitl, seu arbor Cacari cacauifera. 79. 869.
Cacamilxochlit. 358.
Cacaltzin Malinaniensium. 199.
Cacoloxochitl, seu flos ceruinus 94.
Cacachichit, seu herba amara. 198.
Cacalich Tlacopatli. 41.

Cacalich

Cacalich Coapitlanensis Trifolium spicatum mexicanū. 284.
Cacamotic tlanoquiloni, seu Batata purgatiua. 299.
Cacamotic. 199.
Cacanaca. 184.
Cacanacxochitl. 287.
Cacanel Hoatl chullensis, Anagallis mexicana. 241.
Cacanochtli. 77.
Cacaocotl. 70.
Capapatli. 359.
Cacapipiloxochitl, seu herbosus ac pendens flos. 120. & 872.
Cacapolton. 69.
Cacapultic. 168.
Cacatlaolxochitl. 359.
Cacatlepatli. 153.
Cacauatl flos. 226.
Cacauifera. 79.
Cacauitzpatli, seu Medicina pabulispinosa. 198.
Cacatzin seu parua Cacatl. 308.
Cacauaxochitl, seu flos Cacauatl. 226.
Cacaxochitl VI. 155.
Cacaxtlacotl. 189.
Cachos planta. 85.
Cachruiaqua. 339.
Cacica XII. Chilli species. 137.
Casia radix. 873.874.
Cahuazititziqui. 360.
Calamaium I. 96.
Calamaium II. 96.
Camatotoncapatli. 360.
Camaleus mexicanus. 721.
Camochitl mexicanorum. 121.
Camolxochitl. 361.
Camopaltic. 360.
Cannella. 35.862.
Cannellæ folium ex Orientali India aduectum Icon. 864.
Cannellæ folium quid differat a Tamalapatræ folio. 864.
Canihume. 164.
Caningæ. 43.
Canis mexicana. 466.
Cancolatl potio. 81.
Capillaceus flos. 68.
Capillus Sacerdotis. 258.
Capillus rubeus, sic herba appellata. 105.
Capilli fœtidi. 191.
Capolin humilis. 211.870.
Capolin, seu Cerasus dulcis Indica. 95.
Caprei nouæ Hispaniæ. 325.
Capsicum Actuarij. 134.873.
Capsici species. 135.
Capsici incommoda. 135.
Capsici vires. 134
Caput formicæ. 254.
Caput auræ. 94.
Caqualpensis. 308.
Caquiztli. 217.
Carapuchari. 241.
Cardui frigida quædam species. 189.
Caragna, vel Tlahuelilocaquahuitl. 455.
Caragna. 56. & 865.
Cardiaca arbor. 96.
Caryophilli Indici. 154.
Caryophillus Mexicanus. 156.
Caryophilli mexicani planta. 153
Caryophillus. 34. & & 862.
Caryophillus I. II. III. IV. 154. & 155.
Caryophillus mexicanus, V. VI. VII. 156.
Cassia lignea, Cinnamomum, seu Cannella. 35.
Cassia siluestris. 70.
Cassia fistula. 87.
Catus Pardus mexican. 512.
Cauda parui Tlacuatzin. 238.
Caxtlatlapan. 256. 299.
Catzotl. 309.
Cayolizan, seu Tepocan. 66.
Cayolpatli, seu muscarum medicina. 199.
Cayolpatli Vaxacensis, herba muscarum. 202.
Cayopatli Vaxacensis elaphoboscum mex. 168.
Cececpatli. 362.
Cececpatli alia. 362.
Cececpatli Acatlanensis, Glycirrizæ æmula. 241. & 882.
Celicpatli. 362.
Cempoalxochitic herba. 179.
Cempoalxochitl prima species. 154. 876.
Cenanan de Quahunahoac. 361.
Cenanam Tezcoquensis II. 362.
Cenanam Tezcoquensis seu mater spicæ Maizij. 185.878.
Cenantli. 185.
Centlinam. 185.
Cenzomecatl. 362.
Cerasus dulcis Indica. 95.
Cercopitheci, quos Mexicenses Ocumatli vocant. 318.
Cerui nouæ Hispaniæ. 324.
Ceruleum quomodo fiat. 109.
Cenaldilla Monardis. 307.
Cenalchichiltic, seu vitis siluestris, Lambrusca Indigena. 128
Chacangariqua. 74.
Chachalacametl. 361.
Chalcuitlatl. 267.
Chamæcerasus Atlapalcensis. 230
Camedie Mexicana. 133.
Chamæleo albus caput echini modo profert. 860.
Chapopotli Bitumen littorale nouæ Hispaniæ. 358.
Charapeti. 120.
Charapeti. 277.
Charapeti. 362.
Chataluic. 70.
Cheloniscus Auctoris. 891.
Chian Atolli ex Mayzio. 245.
Chiantzolli, seu Planta in humore intumescens. 234.
Chiantzolli alia. 234.
Chiantzoltzolto. 238.
Chiauhxihuitl. 364.
Chicallotl, seu spina Papauer spinosum. 215.
Chicehec. 297.
Chichiahauexihuitl. 233.
Cichiantic Coatlanensis, China adstringens. 227.
Chichiantic rubea herba. 237.
Chichicahoaztic. 148.
Chichicallotl. 215.
Chichicamolle. 278.
Chichicaquilitl. 364.
Chichicayotli Colocynthidis mexican: 182.
Chichictlapalezquahuitl, seu arbor rubri sanguinis amara sanguiflua. 91.
Chichicpatli I. 39.864.
Chichicpatli II. 200.
Chichicpatli III. 364.
Chichicpatli alia de Tlacotic IV. 365.
Chichicmecapatli, seu Chimicæ gentis medicina. 128.& 872.
Chichictzonpatonic de Ocopetlayuc. 366.
Chichizquahuitl. 366.
Chichihoalxochitl. 365.
Chichiltic Tepetlauhxochitl. 368
Chichiltic patli. 366.
Chichilticcihuapatli. 367.
Chichioahutli. 269.
Chichipatli. 31.
Chichipiltic. 367.
Chichiual Memeya, seu planta lacte manans. 172. & 877
Chichixihuitl. 192.
Chicomeratl. 368.
Chillacotl. 140.
Chillapatli. 102.
Chilli arbor. 56.
Chilli seu Piper Indicum siliquosum. 134.873.
Chilli Indiæ Orientalis, seu Zingiber fœmina. 169.
Chilliatolli ex Mayzio. 245.
Chillocoztli IV. chilli species. 136.
Chilmechatl, seu Ycha. 140. & 873
Chilpan. 202.879.
Chilpantlacolli, seu signum stercoris. 140.

Digitized by Google

Tab. 16.

Habes amice lector, ex sequenti eruditissimi Principis Apostrophe, conceptissimam totius Tabulæ præsentis occasionem: analogiam scilicet partium, quæ plantis insunt, cum membris corporum, quæ sensu pollent.

Recurris ad singula, quæ in brutis, aut etiam in nobis sunt membra, vt comparando omni te ex parte expleas. An non quidquam scire potis es nisi hoc tibi ipsi prorsus simile reddideris? Crediderim te potius nihil minus temetipso nouisse, & veteris γνῶθι σεαυτόν oblitum. Audisti iam dum de plantarum vita cogitaremus; minutius hic si vis accipe. Brachia, crura, oculos si in stirpibus quaeris, nullus es, & absonus magis, quam si nodum in scirpo: error est non in specie tantum, nec in angusto familiæ limine, sed in amplissimo toto genere. Scis illas nequaquam aspicere, aut manu apprehendere, vel ambulare; organis tamen ad hæc instruere velis. Inesse quidem musculos recte notes; quibus appositis coagmentata excrescunt; venas etiam, quibus succi ad nutriendum, augendum, pariendum interfluant: imò & neruos, qui ad fulciendum protenduntur, cæteraque huiusmodi membra, quæ pro modo, ac ratione vegetantis animæ obeunda consequuntur munera. Iam quid ancept in radice inesse caput hæsitas? imò & os ipsum credas, si initia, si nutrimentum, collectionesque cum Galeno aduertis. Hepar, venamq. Portam filamentis suis diuaricatam, quidni & cordis fontes, si primores illos vitales focos per cætera sensim distributos hepacordicerebrum dicas; (vt multis verbo multa:) ipsumque cordi cerebrum, seu radicis basis, & caulis virtutem, quæ per medullas toti introducta corpori animatas, & vegetantes merito censeas partes. Deniq. si vitam, & gignendi, seu propagandi facultatem inquiris; postquam tam diuersas in corpus vnum congestas dotes agnoueris, vitæ, conformationis, ac propagationis principium illic constitutum intelliges. De situ interim minimè sollicitus, nedum inuertere coneris; si radix altior alimentum attrahit, si caulis altilem ascendendo fugit, & digerit succum; vel si vim seminis illasque vices habet capitis in se conseruet, & foueat, negocij haud tantũ tibi facessas: nec enim analogia vteri in plantis ineptior credenda est; nec insulse pelli superducta corporibus, plantarum cortices, & humoribus ac sudoribus, gummi vel lacrimas contuleris: neq. sanè capreolos, claviculos, & spinas animalium corneis vnguibus, vncinis, aculeatis mucronatisq. temere comparaueris. Hominem verò cum Aristotele inuersum cogita, & explicatis diuersarum frondium, & truncorum caulibus, aut fustibus, brachia numerosaq. crura in vna stirpe compones. Iam illius transilire videris limites, nec regulam illam luxurianti apponere ingenio: dum enim florescit vberius, aut frondescit, folia, & flores capillis respondere vis, & comis: nimirum talibus analogijs nobis complacemus, satis ac plerumq. quæ pulchra sunt, & concinna, præcurrunt, præiudicio sunt veritati.

Ecquid aliud in plantis *appetere, spirare, & ipsum sentire* voluerunt Empedocles, & Democritus, quàm quod vnico *Animalis* nomine Plato comprehendit? quem nos vltro sequuti, *vegetantis animalis* naturam per partes suas deducemus: est igitur,

- vegetans animal *siue plãta, & stirps*
  - nutricum {attrahente, retinente, nutriente & expellente} Facultatibus instructum
    - in aquis alitur
    - in vliginosis adolescit melius
    - montibus & incultis gaudet
  - crescens ac germinans
    - spontanee & adhibita industria
      - surgit in altum
      - deorsum se procendit
      - latius se explicat,
      - humi repit, & serpit
      - & sub terra propagatur in modum radicum.
  - generans {simile, dissimile & degeneris}
    - semine,
    - sobole,
    - germine
    - reflexione,
    - viua radice,
    - insitione — {corticis, ramorum, foliorum}
    - gummi
    - ligno

Admiranda plantarum varietas, præsertim si perfectas imperfectis adiungimus, Theophrastum ipsum præpedire potuit quin partes omnibus communes acciperet, varias enim illas, diuersis in generibus stirpium nec communes assignari posse pronunciauit. Nos autem antequam de partibus hic de plantarum specie quærimus aliæ siquidem sunt,

- imperfectæ
- perfectæ
- perfectiores

tam ratione qualitatum quas possident, quam partium ex quibus cõstant & sunt.

- herba,
- herbifrutex, suffrutex
- cremium, phryganon
- frutex
- arbor frutex
- arbor

quarum alia est

- humi planta
- multistirpe,
- vnistirpe
- arborescens &c.

Plantarum in vniuersum partium aliæ sunt.

- essentiales
  - anima
    - calor causa omnium opifex
    - seu spiritus primum vegetandi principium
      - inhærens
      - influens
        - coagmentans ex {similaribus, vel vtrique mixtim, dissimilaribus}
        - organa vegetantium dirigens
  - corpus
    - ipsa plantarum materia, & maxime
    - humor omnium impressionum capax
      - insitus
      - ἔμφυτος seu natiuus
      - adoenticius
        - elementaris
        - stirpibus communis
        - alimentaris,
        - cuti adiacens
  - Corpus vero stirpium in sua propria superficie considerandum quæ est, vel
    - lateralis vt folium {explicatio, actus, tegmen vestis, ornamentum}
    - subterranea vt radix {caput, fundamentum, cor, seu hepar, os alimenti}
    - & supera vt caulis {eleuatio, ductus, artus ad thoracem}
    - in quibus examinanda sunt.
      - numerus
      - magnitudo
      - figura
      - situs quo alias partes & organa respiciunt
      - & inde conspiratio in conformationem totius.
- integrales { analogæ ad membra animantium
- principales { radix, caulis, brachia, fructus
- secundariæ { cortex, lignum, matrix, medulla
- minus principales { humor, liquor, gummi, lacrimæ, &c.

Non sunt tamen omnibus communes, quæ phytopticis obijciuntur, plantarum partes, sed quibusdam solum, quibus qualitates, vt plurimum sunt communes: arboribus enim ac fructibus, multa inest similitudo partium, sed non eadem ratio est in plantis: in quibus tanta deregitur diuersitas, vt vix ad naturæ normam reducere possis: partiũ tamen aliæ,

- Coniunctæ, & per totã plantam diffusæ, quamuis sensus nostros lateant.
  - Primæ, intimæ & magis componentes, magisque similares, & communes, quas diuidas in
    - interiores { vt sunt {succus, hermaphyton, liquor}
      - aquosus {lacteus, lacticrocem, sanguineus}
      - oleaginosus
      - glutinosus
        - melleus {mel, manna, saccharum}
        - lacrymosus {resina, gummi}
    - carnem in qua est
      - carnis pulpa {succosa, humida, sicca}
      - medulla
      - cor matrix
      - lignum, albumen
      - adeps
      - fibris quibus adiacent
        - vena {maior, succulenta}
        - costa
        - neruus {tenuior, siccior}
        - quæ sunt intermediæ partes.
    - exteriores
      - cortex {simplex, multiplex}
      - lanugo, cuticula
      - cutis tegumentum
      - hirsuties
      - squama, aculei
      - tunica, pili, spinæ
      - liber, corium, villi
      - membrana.
      - { ex {neruo, carne}
  - Mediæ, diuisæ à se inuicem, vnitæ in plantis, & distinctæ ab earum natura: dum separantur: namq.
    - vniuntur ad naturalem dispositionem
      - musculus
      - pulpa coniuncta musculo
      - arborum macerta Italice: nodus quemque.
      - posten, torulus
      - lineatio
    - separantur casu, vel artificis vsu
      - gutta, quæ est liquoris
      - expressa pars
      - articulus seu, materia
      - artificibus vsitata
        - frustum, scobs, schidia,
        - quisquilia, ferrago
        - ramale, resex,
        - truncus, taleae, stirpis.
- Distinctæ de quibus seq. pag.

Differentia plantarum præcipua in suis partibus, Theophrasto est quod quædam.

- *habentur vel non habentur*
- *non similes, vel neq variæ habentur*
- *non similiter habentur scilicet positione, ordine, numero,*

Aliæ

Tab. 16.

- Aliæ sunt plantarum partes distinctæ quidem ab earum natura, & à se inuicē separatę; plantas tamen perficiunt, & in sua perfectione cōstituunt; dum necessitate quadam ad earum compositionem, & naturalem dispositionem cōcurrunt. Et sunt vel
  - Primariæ, quæ plantam in proprio statu cōstituunt, & fere sēper dum planta vegetat, cum ea viuunt, & cum illa pereunt. v. g.
    - Radix; in omnibus prope stirpibus: cuius inter cæteras sunt
      - species: simplex multiplex, repens, recta, capillaris, fibrosa
      - partes: Cirrhi, nucleus, ceruix, quæ alias lorica dicitur: caput, bulbus bulbilli, glandulæ, tuber, grumi, torus, nodus; quibus adduntur vestiaria v. g. valuæ, tunica, oculus, &c.
  - Aliæ sunt primariæ quidem, & præcipuæ, sed quæ superstite planta, quotannis moriuntur, aut mutantur statis temporibus; plantam nihilominus in perfectione cōstituunt, & sunt.
    - Caulis, seu organū per quod se plantarum maiestas explicat, cuius.
      - species sunt: simplex, ramosus
      - partes: Stipes, caudex, crura, stolones, soboles, scapus, asparagus, ferula, surculus, virga, vimen, sarmenta, thyrsus, trūcus, brachium, ramus, ramulus cauliculi, coliculi, culmi, stipula, stramenta, stilus; his adde partes quæ sunt aliarum vincula v. g. articuli, nodi, geniculi.

      > Ramum, & surculum cum spilegio, neque, quam distinxerim a caule: quia scitis folij, & continuati eadem ratio videtur, quæ caulis, & ramorum rescissorum.

    - Frondes, & folia, quæ pariter duntaxat certis temporibus viuunt moriuntur, aut immutantur quorum
      - frondes, & pampini: propriè sunt arborum
      - species: terrifolium, solifolium, semunifolium, sembifolium
      - partes: laciniæ, crenæ, seu striæ dentes, pinnæ, auriculæ.
  - Aliæ sunt adiectitiæ, & excreticiæ, quas in scholis partes per accidens dicere possumus scilicet.
    - Mucrones, aculei, spinæ, capillamentum, cirrus, cryces, ala, acetabulum, turbo, Petili, capreoli, anuli, viticulæ, flagellum, palmes, malleolus, duramentum, pediculi, clauiculæ, elicæ græcorum, seu vortices, vitilia, latera, &c.
    - & istarum velut adiacentes, & appendices
      - Cachrys, pululatio, gemma, vertex, fastigium, cacumen, & Sarmentum, polancus fructuarius, orbis pampinarius subsiliarius.
      - aliæque ad membra viuentium analogicæ
        - barba, fibra
        - oculus, germen

- Alia partium diuisio inter plantas assignatur: quæ oritur ex comparatione vnius ad plures, vel vnam solam partem; siquidem sunt vel
  - similares
    - propriæ: spiritus generans seu calor vitalis.
    - cōmunes
      - liquidæ
        - lachrymæ: piceæ, rosinæ, aqueæ, gummeæ
        - succi sicut sanguis
      - solidæ
  - dissimilares
    - perennes: radix, medulla, succus
    - annuæ seu temporaneæ: oculus, flos, semen, fructus
    - mixtæ: vt folia aliqua

- Rursus partium dissimilarium diuersitas nascitur ex comparatione vnius ad alteram aut ad alias: cum enim dissimilares sint aut
  - similiares, & dissimiliares
  - propriæ, & communes
  - internæ, & externæ
  - istarum quælibet
    - comparatur ad alteram tantum, & videndum quod vna erit
      - Principalis, aut minus principalis
      - Inferior, aut superior
      - Simplex, aut composita
      - homogenea, heterogenea
      - Explicata, aut inclusa membranis
      - Aduenticia, aut propria
    - vel cōparatur pluribus qua rō altera erit alteri aut alijs
      - similis, aut dissimilis: Figura, colore, dēsitate, raritate, asperitate, laeuitate, &c.
      - par, aut dispar: excessu, defectu, multitudine, magnitudine

> Aliæ sunt inter aduentitias numerandæ, sed tamquam spuriæ, ac minus legitimæ, quæ partibus alijs adnascuntur, vel fortuito plantæ, & ex planta succrescunt vt sunt
> - Spongia, cachrys, grana, pilula, tubercula quercna, villi, squamæ, imo, & ad has pertinēt, fungi, & aliæ quæ a studiosis obseruari solent.

- Aliæ tandem sunt plantarum partes; quæ cùm sint tamquam fœtus, aut proles virtutis illius vegetantis, & generantis, quam plantarum spiritū, & animam diximus: cumq. perpetuò non insint plantis, sed statis temporibus desint stirpib[9] propterea partes illas vocari non patiuntur nonnulli ex Academicis; vt vt sit ad plantas omnino pertinent, & sunt.
  - Flos, qui est fecundæ hilaritatis festiua quædam sponsio, perfectioris fructificationis prænuncia, & premissio spirituum, spes fructiferæ abundantiæ, & plantarum lætitia; cuius partes sunt.
    - Calix, nympha, stamina, flocci, capillamenta, capices, scytus, cœtus, seu sedimentum. Vngues florifolia, seu foliola, tubuli, calceuli, galericuli, cuculli, osculla, rictus floripendiū, lanugines, coma, & plura alia, quæ inter sermonis delicias vsus adinuenit.
  - Et semen; quod est, magnæ matris fœtura; vegetantis animæ soboles, collecta in compendium planta, stirps obsiquata; morientis plātæ fœtus, ac renascentis genius: vniuersi deniq. animalis vegetabilis breuiarium, cuius partes assignantur, &
    - species sunt: Pomū, glans, nux, nucipomum, acinus, granum, Bacca corymbus, cytisus, Brion muscosus, vua, cachrys, anetū, iulus, &c.
    - Partes quæ sunt
      - caput ad quod spectans: capitellum, conus, calix echinatus, echinus, verticillum, paterula, vmbella, muscarum, panicula, racemus, florifolium, spica, culmus, &c
      - folliculus: vulga, loculamentum, conceptaculum, vasculum, vtriculus, theca, elate valuulus, concha, siliqua, operculamentum, vagina, septum glumæ, scapus.
      - cōceptaculum: cor ipsum, oculus, vmbilicus, putamen, nucleus, galliocæ, valua, hilum, cartilago, lanugo, pyrones, officulum, voluula, cupola gigarta &c.
      - pericarpium quod pro fructu vulgo accipitur.: ad hoc etiam spectat, pulpa, vel humor circa semen, vnde semen munimento cinctum: ipsum vero semen cum nucleo, & pulpa à flore deriuant.

- Cæterum in duabus maxime partibus principalibus, quas diximus animam, & spiritum, & alij naturam, & corpus seu compositum ex similaribus, aut dissimilaribus stirpium partibus, disquirendum est a phytopta, quis sit.
  - ortus, &
    - In ortu exquiritur naturæ similis productio, per semen, quod per omnes stirpium partes, dispositis rite organis, & ad omnes naturæ motiones conformatis, partim ne xibus diffusum, tamquam fermentum excrescens in sui naturam cætera conuertit, expergefacto, ac vigente calore natiuo: sicuti plures in fixis corporibus salis, ac sulphuris virtutem operari, & mouente, & accedente spiritu fieri aiunt.
  - vigor
    - Vigor autem cognoscitur si organa, & partium nexus animæ vegetantis actionibus rectè subseruiunt: & si partes numerosæ, grandes, nutritæ, pingues, succosæ ad perfectam naturam excrescunt.
  - infirmitas
    - Prædictis deficientibus, oritur infirmitas, in qua consideranda est conseruatio, vel reparatio partium destructarum.
  - ariditas, quæ est mors stirpium
    - nius signum ex colore exteriori facilè colligitur; vix enim stirpes emori credas, quibus inest viror, seu viridis color, qui fere vegetandi, gradum exterius consequitur. Cum recipiat a communi calore in humore crassiunculo digestionis compendium; si tamen excipias stirpes, quæ in litoribus, & salicolis adolescunt, quæ vt plurimum subalbescunt, vel in cinericium colorem vergunt, & prope in album desinunt vt Dictamum: atrata sunt tubera multa, rubet Coralium, & hypocistis cum Epithymo: Mille autem inuenias in vegetantis naturæ imperfecta luxuria colores, violenta æmulatione gemmarum, crescentibus ac se pandentibus in dies magis versicoloribus lapillis: sequitur autem quasi semper internarum qualitatum naturam exterior illa species coloris quæ vitam vegetiorem in ijs arguit.

> Plantarum venter, ipsa terra, magna omnium mater facile creditur Anaxagoræ; non tāmen hoc, neq alia quæq; membra animantibus, & plantis communia existimare poteris; nec quiquam de his determinate statuere; sed pariter cum Theophrasto in ancipiti stirpium discrimine hærere, nisi nobiscum imperfecta à perfectis seiunxeris. Viscum namq. à terra separatum, quod semen profert, quod nunquam seminat, & tubera ab eodem ventre diuulsa, cæterisq. membris destituta, communis diuisionis partium, cancellos quoscumq. perrūpunt, scilicet licentius in ijs luxuriātur natura, nec nostris retinetur legibus.

Nulla fere ex omnibus stirpibus est, quæ suis non vna dixerim, vel altera, sed omnibus partibus nobis aliquo modo vsu venire, vel prodesse non possit, aut contemplatione digna non sit; siue organi ipsius, siue præstantiæ ratione. Nutrit tota meditatione mentem; fructu pascit corpus; floribus, viroribusque vtrumq oblectat; vt nihil vel minimum in tanta copia despiciendum sit. Quod verò maioribus id opus erit exemplis firmare? videat murigenas capares, illas, quas contemnunt homunciones; qui tamen earum magnitudinem ore satis probare videntur, dum subinde vulgatur prouerbium (quod illarum æstimationem, & admirationem præfert) saltem apud Italos nostros, à plantarum studijs fere alienos. Postquam iam fere plantam totam dentibus conterunt: folia pariter, ac gemmas, flosculos, flagella, fructumq. omnem, & pericarpium, grana ipsa, totumque vasculum comedunt. Plantulam respice vix vllo inter saxa viuentem succo, paruulam fructu, latis & explicatis floribus, ligneam, & perenni duritie, pingui foliis in arido pascens, scilicet, muro, vel magnas arbores egregio æmulatam conatu, quæ te, Mysophytum rubens, & ipsam vberem vsq. redarguat.

Tab. 17.

- Cõueniunt inter se stirpes.
  - Euidentiùs.
    - Cõstitutione peculiari.
      - Corporis persistentis cõformatione.
        - Symmetria, & notis,
          - Totius plantæ, omni scilicet simul conspectâ.
          - aut
          - Membrorum, partiumq. omnium sigillatim, vt in tabula differentiarum, membratim signare poteris.
        - vel
        - Cõpositione membrorum, siue
          - Numero, siue
            - Dum pluribus, aut paucioribus partibus constant; iisq. pluribus, aut paucioribus latentibus, vel apparentibus, dum præsertim se recondunt aut exerunt aliæ, atq. aliæ.
          - Modo
            - Si eodem ordine compareant compositæ, aut dispositæ.
            - Si folia ante florem, vel florem promunt ante folia.
      - Vitæ ipsius, eiusq. munerum.
        - Ætate, & duratione
          - Totius
            - Sunt enim longæuæ magis, & breuioris durationis aliæ scilicet, aut trimestres hebdomadariæ, vt Fungi, diutiusque aut breuiùs in vitâ productæ, vel in semine sopitæ, perdurante spiritu persistunt plantæ.
          - Partium
            - Quæ omnibus semper membris sanæ consistunt.
            - Quæ perpetuis his, vt arbores nonnullæ, quæ semper terna fronde virere dicuntur.
            - Vt & radices perennes, sed annuæ.
        - Generatione, seu fæcunditate.
          - Ratione qualitatum.
            - Quæ per semen tantum multiplicantur
            - Quæ per semen ac radicem, ac aliàs communicantur, & hinc plantiferæ, & Amphicarpæ
          - Proportione, & mẽsura.
            - ad florem
              - monospermata, vt Tribulus Aquaticus
              - tetraspermata, vt Saluia.
            - ad plantã
              - multiseminis, vt Ammis, Orchis, Typha.
              - pauci seminis, vt Mercurialis, Agrimonia.
    - Propinquitatis.
      - Corporum in conuictum colligatæ nexu.
        - magis strictè
          - connata parasiticæ
            - Quæ, & innatæ, & penitus dependentes sunt, vt Viscũ, cassuta, &c.
            - Vel Entum, eadẽ matercula subsidente, vt Hypocisthis: aut Vagæ, & in diuersis, vt Orobanche in Genista, & Leguminibus.
          - Arte innexæ
            - insitione
            - inoculatione
            - appositione, aliisq. emphytheoticis, &c.
        - Laxiori
          - Adnatæ ex varia fere corticis, putrefactione, aut a siccitis lenta calore fouente.
            - Erumpentis, vel excreti succi occasione (vnde his species etiam magis)
              - Tubera.
              - Squamæ
              - Viscum
              - Fungi.
            - compertu cõditus, vt sunt
            - media —— Lichen muscus
            - Exteriorũ etiam adiacentium occasione
              - Polypodium.
              - Trichomanes.
          - Superpositæ
            - Inuadentes, & superaccedẽtes, superaccedentes.
              - Ad succum
                - vt Hederã
              - Ad Fulcrũ tantũ
                - Volubiles implexicaules omnes, vt Vitis super quercu, &c.
          - Supernatæ casu ex superiniecto semine, aut collectitiosâ in cauis ferruginem, aut fimo &c.

Ipsum si vinculum spectes, in indiuiduis tantum habes; si verò aptitudinem ad vincula quæ plures scilicet contingere valent, iam familias totas connectes.

      - Loci originalis.
        - Propius contingentis, &
          - vndequaque ambientis.
            - Vt in subterraneis & contepultis.
            - Aquatilibus, emmersis,
              - vt
                - Marinæ,
                - Lacustres,
                - & Fluuiatiles.
          - vel Excipientis, ac retinentis
            - Ex quo nomen sumunt ab ipsius soli cõditionibus.
              - Saxatiles, arenosæ
              - Limicolæ, palustres
              - Agrestes hortenses
            - Vel a propinquorũ respectu.
              - Montanæ.
              - Maritimæ.
              - Aruenses.
              - Pratenses.
              - Nemorosæ
                - in Vmbrosis, Apricis, Vineis, Fruticetis, Segetibus, campis, syluis
        - Latiusculè spectantis
          - Consimilibus rationibus.
            - Cultum admittentes.
              - Domesticæ
              - Vrbanæ.
              - Satiuæ
                - Cuiusmodi sunt oleta, & ex alumnis hortorum, ac testarum pulchrioris plurimæ.
            - Cultum vel pacientes.
              - Immites, ac feræ.
                - Filix nullo mansuescit aratro; sed Barba illa Iouis sæpius Botanicorũ hortulanos frustratur, & è nostræ Vmbriæ montibus Ory moides illa Muscosa, Nucerinaque Tragacantha.
          - Patriæ respectu.
            - Cœli, vel climatis ratione
              - calidi
              - frigidi
              - sicci,
              - aut
              - humidi
                - Seu Regionis eiusdẽ, vt Germaniæ, Italiæ, &c.
            - Vel magis præcise ipsius loci
              - Vt Agri eiusdẽ Mõtis, aut Ciuitatis, aut finitimæ, vel cõtinentis, aut in eodem circuitu.
      - Congruentis pariter tẽporis.
        - Qualitate
          - Producendo
            - Eodem scilicet tempore, tum membra, tum fœtum, vel certè iisdem mensibus adnascentia radicibus simul germinando, aut gemmas aliasq. partes quæ simul sũ tales sortiuntur.
          - Nascẽdo, vel Moriendo.
            - Moriendo aut omnino aut per partes amissione scilicet Caulis, fœtus, foliorum, &c.
        - Quãtitate
          - Proferendo, & cõplendo
            - Eodem mensium vel dierum spacio partes has, aut illas, & ad maturitatem eas perducendo.
          - Erumpendo
            - Spacijs postquam satæ sunt æqualibus, vt velut eodem partu ex vtero fœcũdę Matris Telluris exilire videãtur vt tribus diebus Blitum, Napum, Eruca, Ocymũ, quarto Lactuca, Anetum, vix anno Fœoma, & Mandragora.
  - Obscurius.
    - Origine
      - Spõte ex terræ visceribus emergentes.
        - Similibus è Terris mineris, aut halitu.
          - Vt Albucas, Rosmarinus, Laurus, Cneorum, Sanamunda Barba Iouis,
        - similibus miscellis compitiis.
          - Vt notare est per arua, glebosa, humidaq. Chelidoniũ minus, Aconitũ hyemale illud Monophyllũ, Ranũculi quidam, & per vliginosa, vt Lichen, Lycopodium.
      - Vel Seminis initijs exclusæ, & vel Sembifoliis, aut Semunifoliis à binatis, vel vnius alui grano prodeuntes, germinatio introrsum, vel extrorsum habito à matre scilicet terra.
    - Actionibus Passionibus.
      - Sunt enim nonnullæ eiusdem odoris, saporis, temperiei, vt Nardus cum Valeriana, Cicer cũ Kali,
      - Aut facultatis eiusdem, vel vires in Medicina, vt Aromaticæ, Cathartica, Deletericia, alterantes similiter, vel etiam in alijs artibus,

Sexus nota ab eodem concepta semine, ac Maris, & fœminæ ex ortu.

- Conueniunt, etiam constitutionis eotius ratione.
  - Particulatim,
    - Sexus nota ab eodem concepta semine, ac Maris, & fœminæ ex ortu.
    - Affinitatis vinculo
      - Proxima serij Dispositione
        - *Hinc classes & familia*
      - Remotiore respectu.
        - *Inde Plantamentatio.*
  - Vniuersim.
    - Minus scilicet perfectæ
    - Perfectæ.
      - Simplicis complementi.
        - *Hinc amplioræ agmina.*
      - Excessus etiam supra Plantę cõmunem gradum.

Diuer-

Tab. 18.

Diuersæ sũt inter se stirpes, si in earũ Natura latiùs inspicias.

- **Quæ exterius accedentur v. g.**
  - **Originem & ipsarũ causas.**
    - Principia efficientia, cum ipsorum instrumentis, quibus diuersa accidunt.
    - Materiam
      - magis simplicem — vt sunt elementa varie ad mixtionem concurrentia, vnde halitus & metalica corpora, vel spiritus materiam humum permeantes diuersis modis agunt.
      - magis mixtam — vario diuersis e compluris, miscellisque fermento.
    - Formas quas diuersas intellect potius ex diuersis figuris, tam internis, quam externis tibi confinges: quam vt easdem ex naturę fontibus haurias.
    - Fines, quos, a morali & Rhetorica potius quam a physica deduces, vt decoris multo plus, quam firmitatis habeant.
  - **Locum, seu solum natiuum, in quo nutrimenti, educationis, & victus sedes, consideratis.**
    - Elementis vnde
      - Subterraneæ. / Superterrestres — Saxatiles, arenicolæ, limicolæ. / Aruenles, & diuersarum Terræ qualitatum.
      - media — Palustres. / Maritimæ.
      - Aquaticæ siue aquis immersæ. — Marinæ. / Lacustres aut stagnantis aquæ. / Fluuiatiles, riuales, Fontanæ.
    - Mixtim consitis ex quibus.
      - Simul aut disiunctim viuentes — Superarboreæ innatæ. / mediæ, superradicatæ, terrestres, enatæ. / & calu supernatæ a liberis differences.
      - Parasiticæ liberæ.
    - Patria diuersa.
      - continijs diuersis. — syluestres, pratenses, montanæ, / vallium, segetum, aruorum.
      - Vicinijs non ita distinctis, vt quæ prope has, aut illas, in hoc vel alio circuitu nascuntur.
      - Cœlo diuerso — proximo / remoto — vmbroso, aprico, calido, tepido, frigenti, aut rigenti.
      - Climate, aut regionibus diuersis. — nostrates, exoticæ, peregrinæ, aduenæ, / Italicæ, Germanicæ.
      - Vaga stirps fixa. — fluctuans / natans
  - **Positionis situm.**
    - Totius plantæ quoad motum
      - de loco
      - in loco
        - vi propria
          - in se — surgens, ascendens, pendula, descendens, supina.
          - in alijs — circumdans, complectens.
        - vi aliena — vt asportatione permota,
    - & quoad germen — a cacumine ad ramos erectum. / a latere aut ramis pendulum.
    - quoad statum — vt planta sit erecta, contorta, incumbens, seu alijs accumbens. / succumbens, iacens, humistrata, repens.
    - Partium — ex varia namque dispositione partium stirps dicitur. — ordinata, aut composita, / inordinata aut incomposita.
  - **Magnitudinem, totiusque molis rationes, quæ consistunt in**
    - Extensione quantitatis vnde. — maiores, proceriores, altiores, longiores, / breuiores, crassiores, latiores.
    - & partium minorum vt sunt. — frondes / rami, / fibræ, & — vnde sunt — densiores / rariores.
    - intentione, vel numero partium — magis radicatæ, proditæ, molles, aut magis tenues, &c.
    - & in particulari, vnde fiunt. — pleniores, farctæ, stipatæ, succulæ, pingues. / inanes, tabulatæ, cauæ, spongiosæ, arentes.
  - **Numerum seu multitudinem specierum.**
    - Vnde frequentiores, rariores, vulgares, minus obseruatæ, magis abstrusæ: quamuis hoc ipsum ad soli natalis obseruationem spectare videatur.
  - **Figuram siue faciem.**
    - Interiorem quæ est vel — lapidea, ossea, lignea, carnea, herbacea, fungosa, varia — vnde fit — robusta, valida, firma, imbecillior, laxior, varia — Quæ omnia per modos, & qualitates partium componentium in tabella. 14. præcise magis designantur.
    - Exteriorem
      - totius corporis, quæ erit integra mutila, vel deficiens.
      - Solius exterioris superficiei
        - primo intuitu — inquirendo an sit pulchra, concinna, aut insolens & monstruosa.
        - reflexo intuitu
          - ad alia referendo — vt sit similis magis, aut minus dissimilis.
          - absolute considerando — Linearum speciem, vt Iunci globi, vt tuberum, bulborum & capitatorum multorum, aut pyramides, vt Campanulæ, quæ a figura nomen pyramidalis accepit.
      - vel partium in particulari, de qua in tabula de differentijs partium.
  - **Actionem ex qualitate.**
    - Nota / occulta
      - vniuersim — vt efficax, debilis, similis, aut dissimilis temperiei, aut facultatis, saporis, odoris, &c.
      - vel particularem
        - Odore
          - nullo vt Gramen Coralliam.
          - aliquo
            - grato — Suaui, vt Iua Moschata, Geranium, Ambrosia, Botris, Ageratum. / Aromatico Gariophyllus, Nardus, Nux myristica.
            - molesto — Graui, vt Allium album, Narcissus argenteus. / Fœtido, vt Anagyris, Cattaria, Laser fœtidum. / Putrido, vt Vulnaria, Dracunculi flores.
        - Sapore, de quo supra.
        - Qualitate, v. g. calore, frigore, & in quibus excessus, gradus, & proportio notari debent.
        - Facultate, v.g. esculenta, deleterica, medicata, & hæc vel catartica, aut diuretica, diaphoretica, vel alterans &c.
  - **Passionem**
    - Ab Animalibus / Ab Hominibus
      - Eas in cibum, vsurpantibus aut Medicinam, aut ad ignem & alios vsus. — indeque resistentes, fortiores, ægrotantes atque in tabum incidentes / & impatientes contactus, vnde nomen accipiunt.
      - vel diuersis agriculturæ operibus easdem exercentibus, præsertim putatione, ablaqueatione, pampinatione insitione &c. — vnde satiuæ, spontaneæ, mites, feræ, seu cultum respuentes, Vrbanæ, agrestes, domesticæ, hortenses, syluestres, & variæ quoad varium cultum se habentes.
    - Cœlo, & Elementis. — Sunt enim aliæ frigoris, brumæ, æstus vel Solis, impatientes, aut variè, meliusq. resistentes, & vel ipsis ignibus inuicta materia, vt Vitruuiana vel potius Cæsarea Larix de qua suo loco.
- **Aspectum varium de quo pag. seq.**

Plura professò hic physicè obseruare posses, quæ nunc dumtaxat sunt admirationi. Natam in Cerui cornibus Hederam Theophr. Laserpitium Cyrenis post imbrem piceũ. Asparagum è consepultis Arietinis cornibus, e carbonibus Verbenam alios Absinthium, & quam multa alia, qua minùs aut nobis prorsus nota.

Quid in plantis differminandis, aut Cœlum possit, aut regio, vel ex hoc sume; quod eadem planta à se ipsa etiam discordare videatur, sibique dissimiles qualitatibus maximè immutatis, vt Scylla Siculis, Hispanisque acerrima, mitis nobis. Helleborus venenum Hispanis, & medicamentum Italis. Nicotiana Indis calida, Europæis Narcotica.

In plantis diuersus surgendi seu à globo se se protendendi & explicandi spiritus, & primò in herba speciem comparandi vigor, nullius fere est subterraneorũ. & hydrognaphalorum, quæ nusquam è terra erumpunt: Lichenis; ac Lenticula debilis, herbis maior, fruticibus vegetior; vniuerso arborũ generi nobilior; maximus autem Cedris, ac Troglodyticis Palmis, imò & Laricibus, abietibus, pinubusque quibusdam, & fagis contingit, vti procelsæ pyramidali nostri Ianuarij montis. Respondere autem videtur hæc à natura facta emissio proiectionibus factis ab animalibus; ita vt percutiendi impellendi, saliendi, ascendendi, & se protendendi ad ea ad quæ viribus peruenire nituntur, surgendi similes impetus in plantis quodammodo pares esse videantur: tali enim tactu vix vlla arborum superauerint. Quare Trabs illa Tiberiana, e larice CXX. pedum; Abies illa Aegyptia nauis CXXX. Cedrus Demetrij paris altitudinis subinde celebrantur ab antiquis.

Diuer-

Tab. 18.

- Aspectum varium ratione figuræ
  - quæ vel mutatur
    - sua sponte — pro diuersitate temporis, ætatis, loci, aut seminis
    - aut mangonijs & — affusis liquoribus, aut stercoratione varia.
    - in quibus
      - virtus
        - roboratur — vnde vniflora in multifloras, simplificera, in pluriferas, parui fructus, in magnos deueniunt.
        - debilitatur — vnde triticum in lolium: tulipæ flore albo, in flauum: vitex rectus, per ætatem in curuum, & agrifolij folia in summo angulos amittunt, &c.
      - materia
        - abundat — vt ex simplifloris multifloræ, quod in Anemonibus, tulipis, gariofilis, & alijs notatur.
        - deficit — Ricinus Theophrasti: Botris, & Trifolij folia sensim dum senescunt, minora fiunt, maluæ, aliarumque caulis, plenus, ætate, fit cauus, aut vacuus & inanis.
  - vel perseuerat

Vita in his omnibus ratio, & viuentis, retinentisque commenum habenda; & eorum, quæ diuersè intus, vel extra permouentur, vel ipsa patiuntur.

Diuersæ sūt interse stirpes, & in earum natura latius inspicias.

- Quæ scilicet ad ipsius viuentis statum attinent
  - In primis vitæ functionibus, quæ sequuntur
    - vitæ modum v.g.
      - vigorem, & sanitatem, ex varia præsertim radicis insitione, corporisqueficciori, firmiorique compagine.
        - Quedam enim in terra tantum viuunt, nonnullæ in natali tantū ni, & sunt, quæ translationibus, & aeris, externisque iniurijs magis, magisque resistunt.
        - quedam extra terram.
          - Integræ suo cum virore; vt semper viuum, Aloe, Rosæ Radix, Bulbi plures, Scylla præsertim, sed Colchicum nobis, vel in ipsa pixide carta ceo inclusum cucullo floruit. Asphodelus in cubiculo cæmentis interceptus à murarijs, germina misit.
          - Excisę, & exsiccatæ florentes, vt Pulegium à Solstitio; vnde multas per solstitia flores aperientes ipsi obseruauimus, floresque cadentes excepimus.
      - Langorem, & imbecilitatem, morbosque varios, qui diuersis ex actionum, seu functionum læsione diuersimode contingunt, vnde diuersis sunt obnoxiæ morbis.
    - vel alimentorum susceptionem, & appetitum.
      - Aquæ purioris Adianthum, sordidioris Olera, calidę Ocymum, salsæ vel nitrosę Chrythamum, Kali, Brassicæ, Eruum, Ruta, Beta, contra salsam prata non ferunt, salique ingruente pluuia, (vt in nostra Taumatumbria adnotauimus) exarescunt. Copiosę Oryza, Papyrus; rarioris Capparis, Verbascum: vtur platanus, & diuersorum liquorum diuersæ, vt existimare, quam reperire facilius.
      - Terris diuersis plantæ diuersæ gaudent, cinere immundo, ficus, Oleæ, fruges cœmentorumque micis solo permixtis, aliquæ calce ipsa, præter ficum nonnullę; numaqueis, (vt summatim dicamus) diuersè subactis, & commixtis: vel etiam stercoratione, vnde letamen dictum.

Ab altilibus succis figura quoque rationes haud ineptè deduxeris; exiguas, asperas, angulis hispidas stirpes habet exiguo nutrimento: verum e pleniori rotundiores, turgentesque magis, & non obesas aut dulciores, à vario varias; eoq. immutato plurimum diuersas.

- vel speciatur ad morem, seu potius mores quosdam, respectu.
  - sui ipsius
    - quo ad situm vt
      - Florentia à summo, medio, vel imo tantum, præsertim spicata, vt triticum, conifera, vt Dipsacus, & à summo anthemis vtinto; vmbellifera, vt fœniculum, Angelica, à medio Marrubium, & Pulegium regale.
      - Aut varié à summo, medio, & imo, & per totum tyrsum, vt Asphodelus luteus.
      - Aut etiam successiuè, & sigillatim, & quandoque alio flore, vt Lilioasphodelus, qui inde Homero kallis, legi videtur.
      - Intra se etiam germinante occulto flore, vt lappa, quæ adhærescit fimo, & miro quoque in se modo Apparine.
      - Adde quod in gemmis etiam, & frondibus proferendis diuersitas inest.
  - vel aeris, & cæli.
    - quo ad tempus in quo etiam attenditur apertura foliorū & florū & ad solem cōuersio.
      - Sunt enim ordinata alia, quæ statis temporibus folia, frondes, flores, semina, seu caules, &c. vel prius folia, & germina proferunt, quam flores, & semina: vel contra.
      - Alia præpostera, vt nudiflora, quæ florem, vel etiam fœtum omnem folijs præmittunt, vt Tussilago, Crocus, Scylla, Amygdalus.
      - Alia promiscua diuersis, quæ vtroque modo, vt ficus quædam.
      - Aperturæ foliorum, & florum diurnæ; quas seruant compluresque aperturæ nocturnæ, vt Lazura, Peruana, Mirabil, arbor tristis si flores respicias.
      - Contractionis diurnæ Caltha. Trifolium si flores respicias, qui noctu aperiuntur nocturnæ si folia respicias.
      - Ad solem conuertuntur heliotropia omnia inde dicta, mirabiliter verò tota die, Phaseolus ille indicus, & vulgatior Lupinus, ad solem singulis successiue horis circumagitur.

Organorum contextus, & quæ intus obediant diuersos aut digerantur agnoscemus.

Sed patria in his omnibus Cæli, inquam ratio præter illa, quæ ab internis sunt inquirenda.

- Quæ internus, vegetantis sunt virtutis, & vitalis facultatis, ipsiusque functionis.
  - vel certę vitæ conditionibus præfinitis — natura / cultu — penes
    - ortum
      - citum — Vt tertio à satione die Ocymum, inde forte dictum, 4. Anetum, sexto æstate, 10. Beta è bruma octauo Atriplex, & 10 rursum Brassica, 22. Porrum 40. Apium.
      - tardum — Anno vix Pæonia, Mandragora, post annum Locos, Agilops Plinij.
    - germinationē.
      - celerem — Vt Amigdalus, & in maritimis omnia præcocia,
      - tardam — Vt Morus, nux iuglans solstitialis, & in montibus omnia serotina.
      - aliquotam — Vt semel, vereque bis, Medica malus, ter ternis gemmis Pinus Abies Robur, Februario, Martio, Aprili medio.
      - indeterminatam — Seu incertis vicibus, aut sæpius, Sampsucus, Beta, tota æstate, & vere continuata opera, & aliæ plures. Aegyptijs perpetua gemmatio, ficui, & vere alibi.
    - incrementum
      - citius, — Vt Salix, Populus, Malus, Persica, Cucurbita, flos solis.
      - tardius — Vt Pinus, Robur, Buxus, Palma.
    - casum
      - foliorum — Celerius moro, serius amigdalo.
      - fructuum — Punicæ ficui folia ante fructus cadunt sicuti & vitibus, &c.
      - florum — Pruno, fructus cadunt ante folia.
    - durationem
      - totius plantæ vnde
        - perennes
          - Longæua, vt Palma, Quercus, annosa inde dicta, Pinus, Buxus, cupressus, & Resinifera, iuniperus quæ temperati caloris &c.
          - Paucorum annorum, Rosa Abrotanus, Malus persica, quæ diligenti cultu ad trigesimum etiam annum perducitur, quamuis citra decimum perire soleat.
        - & paucorum annorum, seu fugaces.
          - Fico, seu malis præcocibus, dulcibus, aut fertilioribus vitibus breuissima vita Plinio.
          - Aliæ sunt aliquot horarum, vt Koniphytum nostrum dierum aliquot, & ephemeræ vt fungi.
          - Vnius mensis, Ophioglossum, Rosella, Linaria, Botrytis aliquot mensium radix caua Orchis, trimæ, aut quadrimæ, leucoium, Bimæ, Caltha, Brassica, Beta, Apium Annuæ, legumina saturaria, Botrys, Ocimum, Cucurbita.
      - diuersorum membrorum.
        - radicis
          - perennis — Olea, Palma, Laurus, Cupressus, Ilex, Myrtus, vnius duorum, vel paucorum annorum, vt quæ intereunt altero anno dato semine, sicut viola Bolbonax limonium elegans Rauolfij, & aliæ.
          - fugacis seu pereuntis — Plures enim singulis annis, & interdum aliquot mensibus radicem amittunt, vt Bulbonica, limonium, &c.
        - frondis
          - sempiternæ, vt Olea, Palma, Laurus, Cupressus, Ilex Myrtus
          - annuatim deciduæ, vt Pirus, Prunus, Morus, genista, &c.
          - Mixtæ, Media Arbutus, cuius cacumen viret, inferiora hieme arescunt.

Diuer-

Digitized by Google

Tab. 18.

Diuersæ sunt etiam inter se stirpes ratione virtutis genitalis, quæ vt plurimum vnius generis diuersas constituit species: & in hac discutiuntur,

- Fœcunditas ratione
  - seminis, { manifesti / incogniti
  - radicis, caulis, surculi, germinis, gemmæ, foliorum, gummi, fructus, — quorum omnium generandi facultas consideratur vel
    - vniuersim
      - nulla — Sunt enim steriles, tum speciei, tum indiuidui vitio, & inde castratæ, & eunuchæ dictæ; sed de indiuiduis, quæ intra certa genera reperiuntur, alia est ratio, quæ non prouenit a facultate interna, dum sterilescunt sed a contrarijs extrinsecis. Cæterum neutrigenas alij nuncupant *fungos, tubera*, imò *adiantum*: ob defectum facultatis generatricis.
      - inefficax — Nonullæ namque moliuntur semen, sed non perficiunt, mulorum similitudine, vt *hypocistis*; aliæ aliquid semini respondens producunt, vt *Phalaris lanugo*, & quæ in *polypodio*, & similibus.
      - fœcunda
        - semine
          - simplici { siue solo semine perfecto, vt fit in *semenstigenis*,
          - multiplici { superius v.g. & ad radicem succrescente, vt in *amphicarpis*
        - productione
          - simplici — naturali, spontanea, sementica, insitione, transplantatione, &c., ex quibus oriuntur — natiuæ, aduenæ, putrigenæ, imbrigenæ, opagenæ, &c.
          - multiplici,
            - Per radicis in se multiplicationem nascente sobole ad coniuncta germina multigermina, præsertim ex multoculis, multiglobis & geniculatis radicibus.
            - Et per radices ad alia membra additionem, aut eadem succrescente ex ramis auulsis, quod fit.
          - incerta
            - Seu cum toto plantæ corpore varie conista multitudine quod in omnibus plantiferis euenit,
              - communicatione — Ramis insitione coniunctis, terra implantatis, viuiradice, vt fit in sarmentis & multiplantis irradicatis, vel ab alto in terram missis, vt *morum*.
              - vel aggeratione — Folijs sponte, vel arte implantatis, vt *Opuntia*, *Tuna*.
    - vel particulatim in partibus, maximè flore, ac semine, in quibus
      - Ratione vnius, aut alterius vigor generandi nullus, v.g.
        - in flore { vt sunt *Aflora*, & tristes, vt *Iuniperus*, *phelix*, &c.
        - in semine { vt aspermates, & *castrata* quales sunt *fætens* multis,
      - In alijs ex vtraque parte maximè vegetus est. — vt notare est in semnifloris (quas vocant) æquiparis, seu æquifœtis vnius iunctim floris, & seminis.
      - In alijs ex vna parte vegetior notatur, proportione
        - aliquota, & certo excessu
          - vtrinque
            - Floris vnius, aut plurium ad vnum semen, vel plura.
            - Seminis vnius aut plurium ad vnum vel plures flores, vt *tetraspermata*.
          - vel ab vna tantù parte v.g.
            - Flore, vt *Blit*... *Solanum* quæ Amaranthum Mexicanam dicunt: duos enim ad vnam baccam flores emittit.
            - Semine, vt *Castanea Fagi Triplex*.
        - aliquanta, & incerto excessu. — Vtrinque sed maior numerus floris, aut seminis discernendus, vt in planta, seu *Plantagine*, lanugin is floris, aut cucullati, & multiseminis vt iculi, controuerti potest numerus aut maioris alterutrius partis: v.g. floris ad vnum semen; vt *Ament fera*, & quæ Iulum, & cyathum emittunt, &c.
- Pariendi ratio diuersa
  - tempore
    - singularis fœturæ — quædam enim semel tantùm in vita pariunt, vt *Pl... S... Musa Pitana, Mexicana Mais*, &c.
    - aut frequentioris partus, qui accidit
      - rarius
        - determinatis spatijs { Semestri, vt *Medica Malus Ficus*, *Arbutus*: annuo, *Malus*, *Poma*, *Persica*, *Nux* plurium annorum, *Palma*, *Aloë*.
        - Indeterminatis temporibus pro Cœli, Solique constitutione.
      - alternis annis — Sunt enim alternis feraciores, Malus, Pirum, fagus, & quouis septennio, olea, cum quæ bissextili conferuntur.
      - sæpius — Spatijs menstruis, vt *Calendula*, Chamæpytis, & quater: anno, *Sicomorus*, & ter *Pinus*, ac *Vitis insana*, toto vero anno successiue, *Alphæa*, aliæque varijs temporum spatijs.
  - modo — In quo culturæ, aeris multa consideratio, vnde omnimestres rosæ, & quadriferæ vites, multæque stirpes biferæ, at plures, quæ mitiori autumno deceptæ virent: itemque Aurantia, & congeneres, quæ cum acerbis, præmaturos fructus, & flores super eodem ramiculo produnt; & quæ annis bissextilibus consitæ, annis alternis semper feraciores.
- Prolis sexus { masculinus / fœmininus — Nam quamuis ab vnico stirpis corpore, tamquam matrice, tamen diuersi sexus plantas produci videmus: vt *Mercurialis*, & *Cannabis*, quarum mares fructum sine flore, fœminæ florem sine fructu, aut semine producunt: & de *Rapa*, & *Napi* semine eodem masculinas, & fœmininas nasci tradunt authores, & experientia commonstrat: secundum quòd densius, aut parcius, seminantur.

Quis porro inter plantas nobilior quàm Palma sexus, in quo, si per vicinium, communicatio quædam spirituum, si amicus contactus, porrectis adinuicem brachiis; imò si allicitur ab alterius radicibus pulsus; si prope aquas aspectus; si denique cultoris adhibita ad vtramque amatium arborem contractus coincidant. Subito hilaritatem tota corpore produnt, & fœcunditatem concipiunt; inde miratur Marcellinus; cum stupore rem narrat Plinius, & extollit Pontanus, probantque & confirmant Galenus, & Guilandinus: dum in plantis idem quod in animalibus proprium esse, natura detegit. De quo in Exyd. phyt. plenius

Præter plantas prædictas, quæ in nascendo, & producendo semine sexum quemdam induunt, multa sunt, quæ maris, & fœminæ distinctas voces audire solent apud Phytographos, vt Paonia, Abrotanum, &c. traductum etiam est hoc ad fungorum genus, & quod magis ridendum, in Agarici recensionibus: in spongino quoque Zoophytorum. Et lachrimis ipsis mascula thura connumerantur à Virgilio. Et hoc scitu dignum maritas populos complexus vites, & vlmos quoque, quod in agro nostro Aquaspartano frequens, Sed nisi ad virium præstantiam, analogiâ quadam masculos huiusmodi titulos retuleris inepte censeas: namque à surgendi virtute vinearum masculeta profert Plinius, & densiore spiritu accedente, aut magis vegeto masculescere semper dici possunt.

Etiamsi quibus capitibus plantæ inter se conueniunt, ijsdem etiam à se inuicem differre censantur; dum vnum, vel plura in vna plantarum defuerint; vt propter cacozeliam sapiat, eorumdem principiorum tot diuersa schemata descripsisse. Intellectum tamen est nobis de mente eruditissimi Principis fuisse, per diuersos callos ad plenissimam plantarum notitiam deducere studiosos phytomicas; nam quis eadem semper sapiat: ideo sine affectionis studio de conuenientia, & differentia plantarum præsentes attexuisse credendus est tabulas; quæ compendiosa licet methodo, vtili tamen studiosis exarauit, Lector boni consule.

In Phy-

Digitized by Google

Tab. 19.

In Phytonomia certitudinem præscripta copulationis nominis scilicet & rei obfirmatio.

In vocibus quidem, & litteris, in libris, notisq; omnibus defectus quidã, aut mutationes edacis præsertim iniuria temporis, vel scribentium, ac pingentium, aut ineptè dicẽtium incuria cõtingere solẽt, qui nos in controuersiã deducant, & laxata copula studiosos in dubio relinquant: succurrendum propterea sedula pensitatione, & discussione, vt verũ plantis nomen reddi possit: quod si spurium fuerit, vel dubium, & minus cognitum.

- Restituatur
  - quærendum de stirpis, nomine, seu vocabulo, aufit.
    - Si aut præ antiquitate, illius memoria perierit, aut simile nunquam planta ipsa obtinuerit: aut certè si videatur ineptum.
    - varium,
    - male innouatũ,
    - corruptum.
    - dubium, & incertum: Ex quibus dubia nobis resultet plantæ cognitio.
  - Receptũ & vsitatum
    - Apud vulgus, maxime in loco natali plantæ ipsius.
    - Vel apud antiquiores, aut eruditiores, qui de plantis disserere consueuerunt.
  - scriptum in
    - Aliquo antiquo codice, sua cum planta viuis depicta coloribus.
    - Probatæ fidei, & authentico libro, adhibita pariter plantæ figura.
    - Aut in diuersis, loquente quasi natura proditum, quod in vocibus consilio, & ratione impositis contingere sæpius solet: quod in Ammy, phytologis multis obscurissimo, manifestum est.
  - designatum diuersis descriptionibus
    - expressior, & velut historica: iunctis.
      - Figura, cum notis existentibus, & comparentibus simpliciter expressis.
      - Habitudine, compositione, ac relatione similitudinis pariter cõspicua, & detecta.
      - Numero, si eadem numero apud omnes cognoscatur planta, & si cum alijs speciebus conueniat.
      - Patria, vbi aut plures, & frequentiores, & efficaciores esse solent.
      - Viribus, ac vsu, si facto scilicet periculo, ad amussim respondere sibi inuicem in his videantur, ac si vsus idem vigeat continuò.
    - obscurior, ac stirpibus nõ correspõdentibus quia
      - Vel deficiunt attributæ notæ, pluribus paucioribus, aut diuersimode ijsdem comparentibus.
      - Vel notæ aliæ existere videntur, in descriptione numquam expressæ, præsertim si euidentes, singulares, aut notatu dignæ fuerint.
      - Vel non conueniunt generibus, quibus ascribuntur, vt si diuersa, plura, aut pauciora sint genera.
      - Vel patria non conuenit: quòd ibi non reperiantur.
      - Vel ibi rariores sint, & alibi frequentiores.
      - Aut vires, facultatesque assignatæ non iustificantur, & aliæ se produnt obseruatione dignæ: aut interdum contrariæ, aut saltem vix diuersæ in medica praxi: seu dogmatica, seu methodica, aut empyrica reperiuntur.
    - vel insufficienti, & minus verificata, quod fit.
      - Codicis, & contextus ipsius deprauatione, ac mendis, confusione, mutilatione, dubio, &c.
      - Verbis minus proprijs, seu etiam ambiguis.
      - Si pars vna pro alijs, aut alià intelligi possit, vt in Delphinij similitudine, alij enim in folijs florem, alij in flore folia intelligunt.
      - Si nullæ notæ positæ sint, quòd forte describentium tempore essent vulgatissimæ.
      - Si magis communes, indeque ancipites, vel paucæ, aut præcipuæ tantùm, quæ non sufficere ad vberiorem declarationem videantur.
      - Comparationibus quoque minus aptis.
      - Patria, & loco non adnotatis.
      - Viribus, aut vsu non expressis.
  - Phytologis ducentibus nos plerumq; à stirpibus pictis ad viuas.
    - Vnde vtrinque innotescet vt & facile intelligetur, ad vsum pariter chartis, & Hortis inuiuant stirpes, & perennent Flores in studijs, vt studia in Floribus.
  - Natura ducente nos à stirpibus pictis ad veras, & viuas.
- cõfirmetur, ne quid superfit dubij.
  - Si nondum bene prorsus exploratum, vt adeo pluribus applicari possit,
  - Aut etiam viua, & constanti traditione ad nos translatum perseueret.
    - mediante rei ipsius, siue subiecti.
      - demonstratione
        - Pleniori, in viuentibus stirpibus obseruatione, & planta fusiùs, & accuratiùs delineata.
      - comprobatione
        - Viribus, vsuque plantarum diligentia summa obseruato, nec solis pharmacopeis, olitoribus, aut rhizotomis relicto, quod multi medicorũ factitare solent.
      - traditionibus celebrioribus.
        - Absolutissimis in posteritatis beneficium requisitis authographis, compilatis libris, & commentarijs editis, quibus singula, vel minutissima adnotentur: quod & assequi erit facilius singulatim microscopio nostro adhibito, quod in pluribus nos etiam exequuti sumus.

Tab.19.

Si abludere quandoque litterulis nomina videantur, alijs, atq; alijs accitis testibus reducenda,& consideranda, quam facile ineruditorum dentibus, tam multis permolentibus sæculis quasi caris arrodantur.

Condonandum nonnihil Pictoribus est, itidem sculptoribus, & cælatoribus, plus autem illis, qui ligno stirpium effigies,& qui crassiori arborũ materiæ flosculorum speciem inducere conantur, vt id, quod in corporis acumina crassitudinem distendit, omnem faciem elegantiorem,& subtiliores in ea lituras referre debeat.

Conferendi omnes præsertim contemporanei, aut deinceps transcribentes Phytologi, emaculandi, expurgandi, restituendi contextus.

Si facies quandoque, & inde petita signa, ac similitudines; si in actum redactæ vires, aut contradicere, aut ægre, & non omni ex parte respondere videantur, examinanda singula sunt, quæ stirpibus sæpe eueniant, aut promouendis, aut perturbandis.

Comprobantium verò semper præcipuarum notarum ac similitudinum ratio habenda, & quæ collecta in omnium choro magis consonare ac splendere solent, præstantioribus, beneq; examinatis, & castigatis codicibus confirmantibus.

Aduertendum quam multum in plantis immutandis valeant.

Cæli
Soli { Varietates,

quibus annorum constitutionibus
aëris impressionibus,
diuersis substratis materijs,
altilibusq. succis
contrarijs, alienis, insuetis
nutriantur, adolescant.
cultus diuersæ rationes
si necessaria, aut congruens
non habetur, aut mutatur.
diuersaq. alia, atque alia adhibetur.
soli facies, ac situs.
quoquo modo vertatur.

Animalium præterea stirpibus vescentium.
maternamq. ipsarum aluum
stercorantium, euertentiũ iniuriæ diuersæ.

Plantarum { ætates / morbi / corruptelæ } { primæ / Mediæ / vltimæq. senectutes.

Quæ inde contingere, quandoque possunt, & natura subducuntur additiones, vel demuntur partes, variumque habitum, & numerum constituunt, ne impedimentum vllum nobis afferant, quin easdem stirpes suis non reddamus nominibus, nominaque Plantis, aut ad aliena, & illegitima coniugia quandoque impellant, summopere aciem aduertere debemus, ac dispicere. Quid inter cætera valeat ætas, vel ceratonia ostendat dum iunior à seniore adeo diuersos profert flores, vt eiusdem plantæ non facile æstimaturus sis.

Genera plura esse possunt, & alia, atque alia inueniri, nonnulla tamen, vt in præcedenti innuimus, prorsus amitti diuersis in locis, vt pauciora remaneant.

Et Patriæ plures, & scriptoribus ignota esse possunt, eademq; stirpes pluribus prouenire locis, vt Styrax in Syria, & in Latio in nostro Cælio, quandoq; & Patriam penitus deserruint, vt Cyrenas Laserpitium, vt diximus.

Nouas in dies nobis facultates innotescere in plantis, nil mirum, additis semper experimentis ex Chymica noua aperta, eaq; fecundissima officina. Antiquitus porrò detectas, pluribus labefieri, aboleri quoq; possunt, forsan deficiente natura, quæ vt effœtos homines, ita imbeciliores herbas proferre dicatur, vt de Betonica indicatum, plurimum verò semper retulerit, vt in præstantissimo genere herba proposita sumatur experimentum.

EX PHYTONYMIA.

Respuendos nullos esse libros credas, nec vlla quæ inscribuntur folia fructu carere, quis si in singulis perutili succo non pariter turget, numquam tamen exsuccum prorsus comperias: sic vt ociari, legendo te credas. Antiquos, nuperosque Phytographos sæpe consule, plantas herbaceis in folijs require dum nec in montibus licet, nec in mari, siquidem & saxa, & æquora, & syluas & hortos in pagellis conspictos habes. Latent in Bibliothecarum angulis codices, in quibus antiqua vestigia plantarum recolere possis, nec rudem spernas faciem si quam lucem afferat in caligine vetustatis. Cæsareus innotuit Dodoneo Riolantius non vnus latitat in Carbonaria Neapolis Cænobio non obscurus, Arabes plures apud serenissimos Medicios, sed & Arabicus cum pictis iconibus Græcis haud relictis nominibus in Escuriali apud Catholicum Regem insignem nunciant, scilicet adeundi non rarò Arabes,& Chaldæi, apud quos Botanica sepita, iam apud Latinos extincta, apud Græcos per multa sæcula diuertit. In Vaticani thesauri carie expiscari, nobis aliquid in antiquis restituendis licuit, vt in ipsa syntaxi inferius indicatur.

Criticam in Botanicis virgam meo quidem consilio ne sumpseris vnquam, quamuis hypercritico acumine polleas, nisi Columna,& Marantha porrexerint, exemplo ille, hic regulis, gnauus ille antiquarum, & vocum, & rationum, æstimator,& censor, hic ad examen, & methodum quæcumq; perpendenda reducens; & serio antiquis in contextibus præsertim Botanicorum magistri Dioscoridis animaduertentes ambo, Phytonomiæ ambo Anatomen prosequuti videntur; sed & Columna præter libros in stirpibus, etiam ipsis inueniendis, & anatomice inspiciendis egregiam præstitit, & præstat operam.

Vt nomen Plantæ iunctum
Synonymorum placida cohorte
comitatum
Aequiuocis longe reiectis,
Homonymis distinctis
Tricis controuersiarum excussis
Ex opinionum cumulis quibusuis
E rutum
Explicitum,
Vt nominandi, ostendendi, indigitandi
pura, absoluta
Præditum
Inhærens
Persistat indelebile;
Et clauis loco quæcumque de plantis
litteris consignantur, & vocibus
nobis adaperiat.

Tab.20.

Phitoiatria, siue vsus plantarum in medicina, qui duabus in regulis totus continetur. scilicet.

- vniuersali
  - quæ stirpium defectum habet ratione
    - Loci v. g. Regionis, plagæ, tractus, agri, &c. imò & cultus diuersi, aut etiam terræ qualitatum, aqueæ, arentis, &c.
    - Temporis v. g. autumni, hiemis, veris, æstatis, solstitiorum, æquinoctiorum, quibus partium, vel ipsarum stirpium, aliæ sunt vegetiores, aliæ minùs vtiles, aut efficaces.
    - Vitæ ipsarum plantarum; dum enim senescunt aliæ, vires amittunt, aliæ augent. Et hic signanda tempora colligendarum, exsiccandarum, & ad vsum seruandarum.
- peculiari quæ consistit
  - in vsu ad quem spectat.
    - Electio, quæ est versatorum in arte propria cognitio.
    - Præparatio, quæ est officinarum singularis pragmatica.
    - Simplicitas, aut cum alijs tam stirpibus, quam medicamentis commistio.
    - Modus interior, & exterior, qua dosi, quando, quoties, & quamdiu ad vsum sanitatis sumi debeat.
    - Affecti corporis commotiones, & circa illud non naturalia, (vt vocant) habitus, ratione loci, temporis, ætatis, consuetudinis, victus, &c.
    - Membrorum affectiones, morbi status, quantitas, qualitas, & accessus diuersi.

Nè verò quispiam minùs sollicitus, tam in euoluendis Auctorum paginis, quàm perlustrando fœcundantis obiq; naturæ per terras, & maritima propatulo volumine in lapsum coincidat; imprimis iudicio perquam diligenti, compositis interse totidem scribentium sententijs, textus ex alijs, atque alijs pariter scribentibus restituendi erunt; vti ex Athenæo, & Plinio Theophrasteus: examinanda debinc verba, conferendæ partium rationes, & discutienda; nulla verò autorum spernenda consilia, vel animaduersiones, quorum diligentia veritas se propalat. Quin à patrio stirpium senatu, & interdum vernaculo vulgi idiomate, aut vicino petenda nominum, vel cognominum indicia ex quibus plantarum natura plurimùm se prodit. Stirpium quoque descriptiones cribrandæ; ne similitudinis speciis, vel analogiæ vitio nos decipiant. Cæterum in natura libro, si forte consueta desint, aut langueant, aut pauciora compareant: tum præcipuorum habenda est ratio: cæterorum diligens examen faciendum, quod vel ab ipsa stirpis natura, vel ab alijs eiusdem speciei, aut generis plantis argumentum ducat: aut denique iuxta medicam methodum, & dogmata singularum iustificandæ facultates; ex quibus dubij quidquam nihil vnquam superfit. Atq; hæc ad præcedentia, pro appendice appendenda.

Demum Phytonomia pene omnis consistit in exercitijs.

- Phytoptices, vbi
  - Siue a natura eductæ, & prolatæ, siue arte confitæ, & educatæ, inuisendæ, vel inquirendæ, sed prætio nobilis autotomiæ vsu vnde pleræque hactenus innominatæ, & incognitæ se promunt, maxime in Italia nostra, quæ eo plures habet simiIes, quo pauciores botanographos perquirentes: ex montibus enim, conuallibus, & campestribus siue humidis, seu lapidosis. &c. notabilis plantarum differentia, colligitur.
  - Physici in Botanicorum gratiam horti conserendi: in quibus vniuersæ prope naturæ stirpes fœlicibus compendijs concludantur, & ad vota compareant, dum erumpunt, crescunt florent germinant, fructus emittunt semen concoquunt, & intereunt: quales Serenissima Venetorum Respub. Patauij. Serenissimus Magnus Dux Etruriæ Pisis: sub versatissimis stirpium aluminis Cæsalpinis, Guilandinis, Alpinis, Cortusis, ex quibus, quod oculis placeat, quod naribus arrideat, quod studia iuuet, & sanitatem tueatur cognoscere facile est: tales etiam & Imperatus, & Calceolarius, Pæna; & Paludanus alijque alunt.
  - Recolendæ item ad se transmissæ, quæ plurimum in hortulis fenestrarijs, omnium ferchorarum obseruationibus accomodatis aluntur. Aut etiam in cartaceis, seu paginarijs hortis, qui spicilegio quodam constructi, & in librum replicati siccatas etiam herbas, nocturnis, diurnisque studijs spectaculum faciunt.
- Phytiatricis
  - Facultatum facto crebriori examine, seu experimentis, indicijs, explorationibus, practicis tum medicis, tum chimicis, &c. multoque ac diuerso periculo, educendis, aqua, sale, spiritu, odore, &c. facto.
- Phytosophicis
  - Contemplationibus, ac studiosis consumptis vigilijs, præsertim circa penitiora naturæ stirpium, & causas earum.
  - Agitationibus mutuis, amicisque disceptationibus, aut aliàs cum botanicis docta consuetudine, & studiorum communicatione, seclusa semper studiosa altercatione, quæ cum feruet intemperantius minus assequitur veritatis. Exemplo fuerit illa inter Dioscorides, & Galenos, & alios eiusdem ætatis, quos amica diffidia fecere sapientes. vt & nostris temporibus Cortusos inter, & Mathiolos, Cesalpinos, & Ghinos ac recentius Columnas, Portas, Bauhinos, Imperatos, &c.
  - Conscriptionibus denique, & aduersarijs, ac notis altercationum primo plenis, ac tumultuarijs: tum methodicis, siue historicis, siue Physicis.

Instituti examinis, ad cognoscendas stirpes seu plantas elaboratissima illa methodus a Maranta proposita est, in qua ex superioribus, pleraque inuenias fusius explicata, vnà cum suis paradigmatis, diffusioribusque præceptis: quæ si tibi obscurior, aut ardua magis videatur, obijcisque, Auctorem parum ea vsum: tu tamen laborem alienum proba, & quidquid inde potes carpe fructuum. Vtinam plures in reipub. litterariæ commodum digerere similia, aut exantlare non pigeret.

Nec stirpis vllius cognitionem, aut nomen contemnendum putes: mirabilis etiam in minimis natura, & deus. Si vsum statim, si flores exigis nullus es. Quid quæso in depictis tabellis, in aureis, argenteisque emblematibus aliud quæris, quam artis elegantiam ex aspectu? At Dei Opt. Max. opera tanto pulchriora & certè iucundiora sunt, quàm nostra, quantò hæc commendantur, dum ad illa propius accessisse comperiuntur: & cum his audes lusus nostros, fabulas, & inania conferre! Nonne stirpes dum viuunt gemmant: si colores in gemmis pluris æstimas: hic & colores, & organa, & amplius vitam suspice. Barbato cuidam nihil esse sensu similis: qui nobiscum dum Barbam Iouis in Romano ad Antium littore spectabilem satis videret, quod elatis, ac nudis intensam ferret frondibus comam statim nomen petijt, & statim virtutem (vt solet) dato nomine, virtutem confessus hucusque incognitam: subiratus, spreuit, quasi incassum agnosceretur, quod careret vsu, nec persuasus vnquam annuit, in pretio habendum, quod posterorum sedulitas, ad maiora consequenda conuertere poterit, haud dubie si Alchimistis vtilem prædicassem, qui ex argenteo foliorum colore ærarium turgescere fecissent, nihil in planta despiciendum duxisset: quid facerem: alij sunt hominum ita compositi animis, vt præter commoda corporis aut voluptates sensuum, cætera, ne hilum quidem æstiment.

FINIS TABVLARVM.

Hic

AMICO LECTORI.

HEIC nonnulla ex Phytosophicis desiderarentur tabulæ: sed fatum cui Author præpropere cessit, scribentis manibus nondum absolutum præripuit opus, quin imò plures ingenij fœtus, qui propediem lucem expectabant in ipso penetrali mentis præfocauit: dum admodum Illustris eruditionis virum XXX°. supra M. DC. Salutis; annos XLV. natum nobis eripuit. meliorque sors (vt pie credimus ascripsit Cælitibus.) Tanta interim studiosorum iactura, vt eidem satis deploranda ne Academiarum quidem omnium luctuosa sufficiant epitaphia. Si enim de morali quidquam exigeres sapientia, solers Federici Principis ingenium non eruendis tantum diserta antiquitatis ruderibus implicitum, sed in omnis doctrinæ dogmatis assiduum, saluberima formandis moribus colligebat monita: si faceta de Geometricis, ac Mathesi, vel artefactis optares prodigia, tibi Physicam Mathesim integro volumine compingebat: Naturam sic in partes diuiserat, vt vno Vniuersali rationis speculo, omnia eiusdem arcana detegeret. Si quem phytiocalus delectabat hortulus Theatrum Plantarum, ad voluptatem spectantium erigebat; atque de subterraneis, de propatulis, & sub aspectum cadentibus, de aëreis, & superioribus admiranda singulatim recolligens, posterorum commoditati, (cui studebat) nihil non percitatus, industriosissimam moliebatur Encyclopædiam, ad quam nouis instrumentis, magis in aies peruios recludebat aditus. Habuisses de cerebro Principis scientiarum promptuarium: legisses in fronte ac arduis quibuscunque acerrimum iudicium, in oculis infinitorum prope ideam voluminum, in ore suauam ipsam resideare miratus esses, ac facundiam; in manibus, tam artis, quam naturæ obfirmatum experimentis compendium. Cuius domus Musæum; Porticus Lycæum Peripateticum, horti Tusculanum, villa ac possessiones Atticæ gymnasia facile crederentur. Nunquam bene pransus sine sale philosophorum, vel salibus poëtarum, aut delensficis, tamquam ferculis, doctissimorum congressibus: vt ideo spretis scurris, vsque iocis, qui capessendæ virtuti non satis iuuant: lusus omnes inter Lynceos, & spectacula inter Academicos parietes concluderet. Quid enim non splendidius modo, sed erugandæ fronti, & a serijs per subcisiuas animo relaxando commodius, & iucundius, quam virum genere Principem totidem nobilitate, fama, scriptis, scientia, & experientia conspicuos Portam Velserum, Galilæum, Cæsarinum, Ciampolum, Pertium, Valerium, Terrentium, Columnum, atque alios, Lyncæorum (quorum ipse idem Princeps) matriculæ ascripsisse, quorum vigilijs, lucubrationibus, & operis, non effeminati mollium poëtarum prodirent lusus, sed proficui tetricæ conatus Mineruæ solida, & iusta implerent volumina, artiumque liberalium, & humanarum scientiarum dissoluerent nodos. Cæterum quid ad æternam memoriam commendatius, quam sedula illa Principis liberalitate, ac studio exquisitum prodijsse opus Mexicanæ naturalis historiæ; quam Fernandes primum Inuictissimi Philippi II. Hispaniarum Regis in Indias Protomedicus delegatus, (etsi tumultuarie satis, vt primis assolet ingenij partubus) lustratam oculis, manibusque contrectatam in ipso natali solo contexuerat; quamque postmodum Nardus Antonius Recus notis Illustrem nobilibus ex vulgari Hispanico, latinitati, ordine nedum satis commodo, reddiderat, & delitescebat in Museolo M. Antonij Petilij, ipsiusmet Nardi tum vita functi, hæredis: Vnde non nisi sagacis vrbanitate Principis huiusmodi thesaurum educi, nec facile fuit, nec licuit, adeoque neque expoliri, vel doctissimis Lynceorum communiri commentarijs: quibus pro coronide Principis accederet prodigalitas, tot figurarum ex æquo similarium calandis imaginibus; eiusdemque docta dexteritas, ordini (qui est operis spiritus) meliori præscribendo. Deerant autem studiosorum commoditati Phytoptica, quibus elegantem nauauet operam, tabulæ; quas & dabat, & proprij largus æris prælo committebat: dum vero cum vita simul rem imperfectam deserit, Franciscus Stellutus Lynceus ex eiusdem Larario Posthumas deprompsit, ac versatissimorum consilio digestas cæteris attexuit.

Atque hæ quidem auitæ nobilitatis Principis Cæsij memorandæ fuerunt appendices, quem Iure imprimis, & Fortuna, Montis Cælij Marchionem, S. Angeli, S. Poli, & Aquaspartha Ducem fecerant; Federicus Cæsius, & Olympia Vrsina Aquaspartha primi Duces, Principem genuerant; & Principem coniugia testata fuerant: primum scilicet, cum Artemisia Columna, alterum cum Isabella de Salutatis; quorum prosapia, quæ per Pauli Sfortiæ, & Olympiæ de Cæsijs connubium, pari nobilitate, viuaci semper fama, nec senescente vnquam gloria propagatur æternum duratura sit. Quis enim tum nominis, tum virtutis hæres legitimus, maiora non moliatur, vbi inter proauos connumeret, Pontifices, Imperatores, Partenopæos Reges, Purpuratos Principes, Patriarchas, Archiepiscopos, Præsules, ac potentissimorum exercituum Duces, quos breuis numquam pagina captura foret.

Hoc interim quisquis legis boni consule; illam sane omnis eruditionis frustra desideratam luget supellectilem; sed in primis præcocis falcem fati, in genere non minus, quàm doctrina Principis, & Academiæ Lynceorum Protopræsidis ac patroni sui colendissimi vigilias, & annos temere intercipientem, mærens, animo memori, grato, ac reuerenti; luctu, & querimonijs prosequitur Franciscus Stellutus Academicus Lynceus superstes.

INDEX TABULARUM
PHYTOSOPHICARUM
PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI, &c.

1 ENS substantia, &c. seu introductio ad tabulas. fol. 905

2 Studium circa stirpes, omnisque plantarum scientia praescribitur. 906

3 Plantae repraesentatio, indeq; contemplatio ad plenam cognitionem. 907

4 In plantis consideranda, & cognoscenda. 908

5 In planta, quae ratio quantitatis, &c. 909

5 In planta ratio quantitatis locatae. 910

5 Ratio quantitatis quoad contermina corpora. 911

6 Vita plantae, & naturales motus in eius corpore. 912

6 Vita plantae, & naturales motus in eius corpore. 913

6 Affectiones, & mutationes plantae. 914. & 915

7 Vires plantae, eius compositione destructa. 916

7 Sapores plantae. 917

7 Qualitas. 918

7 Vires destructae plantae. 919. & 920

7 Sequitur idem. 921

8 Vsus plantae, peculiaribus eius partibus nonnullis sumptis. 922

8 Charta. 923

8 Vsus plantae alius. 924

8 Vsus plantae, abscissis crassis membrorum partibus. 925

8 Sequitur eadem materia. 926

9 Energia, & praestantia plantae viuentis. 927

9 Energia plantae viuentis. 928

10 Virtus plantae, & morale ab ea preceptum ad animos excitandos. 929

10 Sequitur eadem materia. 930. 931. & 932

11 Tituli plantae, ornamenta, & laudes. 933

11 Sequitur eadem materia. 934

12 Nomen plantae, quo non rarò eius aliqua peculiaris dos subindicatur. 935

13 Conclusa in planta vniuersim ex omnibus circa ipsam, aut in ipsa considerata. 936

Sequuntur tabulae Posthumae.

13 Conclusa vniuersim in planta. 937

14 Plantarum quantitas, qualitas, actio, vsus, energia. 938

14 Scientiae stirpium, studijque illarum promi. 939

15 In plantarum notitiam nominis ipsiusque rei coniugia, &c. 940

15 Sequitur eadem materia. 941

16 Plantarum partes, quae Phytoptis obijciuntur. 942

16 Sequitur eadem materia. 943

17 Plantarum conuenientia inuicem, & similitudo. 944

18 Plantarum inter se diuersitas. 945

18 Sequitur eadem materia. 946. & 947

19 Nominum, seu appellationum quae plantis dantur examen, & eorumdem quandoque intereuntium restitutio. 948. & 949

20 Phytoiatria, siue vsus plantarum in medicina. 950

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX PLANTARVM,

ANIMALIVM, ET MINERALIVM,

Quæ in decem libris Thesauri rerum Medicarum Nouæ Hispaniæ describuntur, & explicantur.

Ac etiam eorum, quæ à Ioanne Terrentio, Ioanne Fabro, & Fabio Columna exponuntur, & obseruantur in eorum lucubrationibus.

Nempe Ioannis Terrentij à fol. 347. vsque ad fol. 455. Ioannis Fabri à fol. 459. vsque ad 839. & Columna à fol. 841. vsque ad 899.

A

ABIES Mexicana. pag. 92
Abies Mexicana I. maxima. 92
Abies Mexicana II. media. 92
Abies Mexicana III. minor. 92
Abies Mexicana IIII. minima. 92.
Absinthium Mexicanum. 208.
Acacia, vel Mizquitl. 455.
Acacia Ægyptia, & Mexicana cum figuris. 866.
Acaciȩ Mesopotamiæ Icon 867.
Acaciæ Siliqua. 59.
Acacoyotl Arundo Vulpina. 262
Acaltetepon, seu Monoxillus mucronatus, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Lacertus nouæ Hispaniæ. 315.
Acametl Imetl arundinaceum 273.
Acapatli. 100.
Acatzan Aycxitl. 349.
Acaxaxa. 347.
Acaxaxan, seu Planta palustris lenta, quæ statim comprimentibus cedat digitis. Potamogetum Mexicanum. 263. 883.
Acaxochitl. 347.
Acaxochitl alia Icon. 454.
Achiotl medicina tingendo apta 74.
Acitli Mergus Americanus. 686.
Acocotlis Quauhnahunacensis, & Tepoztlanensis. 31.
Acocotlis Ligusticifacie. 32. & 862.
Acocotlis tertia. 31.
Acocotlis alia Icon ibidem.
Aconitum frumẽto simile Theophrasti. 891.
Acueyo, seu Ocixochitl, seu Omiquiltl. 32.
Acuilotl, seu volubilis aquatica 107. & 871.
Acnitzehuariacua, seu herba aduersa veneni. 254.
Acxoyatic herba Nunnij. 133. & 873.
Acxoyatl. 348.
Agies Haitinorum. 134.
Ahate de Panucho. 348. & 454.
Ahoaton, seu Quercus parua. 211
Ahuaca quauhitl, seu arbor querciformis, butiraceo fructu 89.
Ahuapatlis, Chamedris Mexicana. 133.
Ahuapatlis Tilacensis. 91.
Ahuatepatli. 264.
Alahuacapth leptophyllum, seu lubricum, & tenuefolium medicamentum. 298.
Albana vina suauissima. 640.
Albanum Oppidum creditum fuisse id quod Albalonga dicebatur. 645.
Albatzapotl. 89.
Algazel, & eius Icon ex Aphrica 893.
Alkekengi Mexicanum. 296.
Aloe Americana. 883.
Alumina. 896.
Amacoztic, seu Papyro lutea, seu Tepeomatl Sycomorus saxatilis Mexicana. 81. & 896.
Amacpatli. 348.
Amamaxtla expurgans seu Rhabarbarum vocatum monacorum. 217.
Amara herba. 198.
Amazauhtli. 349.
Amazquilitl. 350.
Ambra grisea, seu odorata. 564.
Amolli 3. amara. 278.
Amolli alia. 278.
Amozotl. 349.
Amphisbæna Mexicana. 790.
Amphisbæna Europæa 797.
Amutzauhtli. 349.
Ananas. 311.
Anchoas, seu Zinziber masculum. 169.
Anin alia alia nouæ Hispaniæ Io: Faber doctissimus Linceus descripsit, & illustrauit. 894.
Anime Indicum. 47.
Anime Gummis. 50.
Anona arbor. 90. & 870.
Anona cathartica. 90.
Anonyma I. Mechuac. 350.
Anonyma II. Mech: 350.
Anonyma III. 351.
Anonyma IV. 351.
Anonyma V. 351.
Anonyma VI. 351
Anonyma VII. 352.
Anonyma VIII. 352.
Anonyma IX. 352.
Anonyma X. 353.
Anthilion. 228.
Antrũ Puteolanum pestiferũ. 783

Aocoxochitl. 311.
Apanxaloa. 353.
Apatli. 286.
Aparaqua. 298.
Aper Mexicanus. 637.
Apes, eorum differentias, naturam Illustrissimus, & Excellentissimus Princeps Federicus Cæsius Romanus Lynceorum Institutor, descripsit, & edidit forma folij in tabulis. 894. & 895.
Apes Indici. 333.
Apatzi puntzumeti vel cuiutzeti 36.
Apatzi puntzumeti I. & II. seu Mustella odorata. 226.
Aphatzesirangua aliorum. 36.
Aphatzipuntzumeti. 226.
Apitzalpatli adstrictoria. 285.
Apitzalpatli alia. 299.
Apitzalpatli. 199.
Apitzalpatli tzontololotli adstringens. 199.
Apitzalpatlic. 41.
Apoyomatli, seu Phatzi seranda, Cyperum Americanum. 33.
Apozonalli Succinum Mexicanum. 336. 895.
Appensa aquosa herba. 117
Aqua acida, & Maizio. 247.
Aquæ gutta. 309.
Aquetzpolin, seu Crocodilus quem alij Caimanem vocant. 315. & 892.
Aquitzli. 354.
Aracus Aromatica. 38.
Arbor Achiotl ab alijs chacangarica, & Pumaca, medicinæ tingendo apta. 74.
Arbor Huaconex, ab Indigenis Balsamum vocatum Balsamifera II. 52.
Arbor stellata. 865.
Arel Arabum, & Persarum. 71.
Arena candida Mex: 340.
Arenosum pomum. 84.
Arilarum angusti folium Cichorium venenatum sannitum. 891.
Aristolochia Mexicana II. longa 62. & 865.
Arum Ægyptium quod sit, & in quo differat a Faba Ægyptia. 861.
Arundo Vulpina. 262.
Arundo Vulpina alia. 262.
Asarum Michuacanicum Recchi. 36.
Asphaltion. 336.
Aster Peruanus Farnesianus flos. 861.
Atatexli Potio simplex. 81.
Atatexli Potio composita. 81.
Ate Pannicensis. 348. 454.
Atehuapatli. 195.
Atehuapatli, seu herba nascens iuxta riuos. 264. & 885.
Atehuapatli. 354.
Atenxihuitl. 355.
Atepocapatli. 33. & 862.
Atepocapatli alia Icon. 454.
Atexcalquaoitl. 354.
Atlancane, seu herba aquosis locis prouenïens. 264.
Atlatocnochtli. 77.
Atlatzopilin, seu aquosa herba appensa. 117. 872.
Atlinam arbor. 81.
Atlinam seu Frutex iuxta fluuios aquasve prouenïens. 124.
Atlinam circinata. 286.
Atlotzopillinxochitl. 117.
Atlotzopillinxochitl rubra. 117.
Atlychipinca, seu aquæ gutta. 309.
Atolli. 245.
Atototl Alcatraz, Onocrotalus Mexicanus dentatus. 672.
Atototl, Onocrotalus Mexicanus non dentatus. 673.
Atriplex odorata mexicana. 159.
Atzitzicaztli. 356.
Atzoyatl mirabilis mexicana. 170. & 877.
Auellanæ catharticæ. 87.
Aueuetl Ahoehoetl, seu Timpanum aqueum, Abies mexicana 92. & 870.
Auis Paradisea. 317.
eius Icon. 318.
Auis Anonyma nouæ Hispaniæ 710.
Auis mexicana Psittaci colore. 709.
Auis varia. 320.
Auis picta Americana. 705.
Aura. 331.
Auræ caput. 94.
Axihuitlapapatlactli. 356
Axin, seu pinguedo vermium quorundam. 317.
Axixcoca Huilizpatli Yanguitalensis. 183. & 878.
Axixcocahuizpatli, seu medicina vrinæ lutea. 153. & 876.
Axixpatli. 355. 871. 882.
Axixpatli Quahuquecullẽsis. 233.
Axixpatli Texaxahuacensis volubilis quinque latera. 112.
Axixtlacotl, seu virga diurtetica 28.
Axochiatl, seu Flos aquæ. 241. & 882.
Axochiatl Decolan. 252.
Axochiatl altera. 257.
Axochiotl. 356.
Axolotl, seu lusus aquarum. 316.
Aycathquahoitl. 357.
Ayocomoz Atolli, & Maizio. 245
Ayotettli, seu planta Cucurbitæ sensilis. 182.
Ayotic, seu proxima herba similis Testudini. 184.
Ayotochtli, seu Dasippus cucurbitinus ab alijs Tatou, vel Armadillo dictus. 314. & 891.
Azcaxochitl. 357.

B

Bahei Palma Coyolli dicta. 75
Balenæ descriptio. 568.
Balsamifera arbor I. 51.
Balsamifera III. 53.
Balsamifera IV. 53.
Balsamum prouinciæ Tolù. 53.
Balsami frutex, indigeni Hispani vocant Marupendam, ibidem.
Bambagio Indiano, latinè Gossipium Indicum. 869.
Banaicxitl. 357.
Barbatus flos. 104.
Barcanum Indorum. 179. 357.
Batata purgatiua. 299.
Bellaria è semine. 234.
Betle, & piperis differentia. 870.
Bezoar lapis. 325. & 894.
Bitonco. 93.
Bitumen littorale nouæ Hispaniæ. 336.
Bituminum genera Franciscus Imperatus lib. de fossilibus edidit. 895.
Bixa Ouiedi. 74.
Brasilium Hispanorum. 121.
Brionia Mexicana. 278.
Butiraceus fructus. 89.
Buyobuyo piperis longi prima species. 125.
Buyobuyo II. 126.
Buyosamo Piperis longi tertia species. 125.

C

Cacacili. 358.
Cacalic Tlacopatli, seu sudis glutinosæ medicina, Conuoluulus Cinnamomeus. 41.
Cacaua Quahuitl, seu arbor Cacari cacauifera. 79. 869.
Cacamilxochlit. 358.
Cacaltzin Malinanienfium. 199.
Cacoloxochitl, seu flos ceruinus 94.
Cacachichit, seu herba amara. 198.
Cacalich Tlacopatli. 41.

Digitized by Google

Cacalich Coapichantensis Trifolium spicatum mexicanū. 284.
Cacamotic tlanoquiloni, seu Batata purgatiua. 299.
Cacamotic. 199.
Cacanaca. 184.
Cacanacxochitl. 287.
Cacanel Hoatl chullensis, Anagallis mexicana. 241.
Cacanochhli. 77.
Cacaocotl. 70.
Capapatli. 359.
Cacapipiloxochitl, seu herbosus ac pendens flos. 120. & 872.
Cacapolton. 69.
Cacapultic. 168.
Cacatlaolxochitl. 359.
Cacatlcpatli. 153.
Cacauatl flos. 226.
Cacauifera. 79.
Cacauitzpatli, seu Medicina pabulispinosa. 198.
Cacatzin seu parua Cacatl. 308.
Cacauaxochitl, seu flos Cacauatl. 226.
Cacaxochitl VI. 155.
Cacaxtlacotl. 189.
Cachos planta. 85.
Cachruiaqua. 359.
Cacica XII. Chilli species. 137.
Casia radix. 873.874.
Cahuazititziqui. 360.
Calamaium I. 96.
Calamaium II. 96.
Camatotoncapatli. 360.
Camaleus mexicanus. 721.
Camochitl mexicanorum. 121.
Camolxochitl. 361.
Camopaltic. 360.
Cannella. 35.862.
Cannellæ folium ex Orientali India aduectum Icon. 864.
Cannellæ folium quid differat a Tamalapatræ folio. 864.
Canihume. 164.
Caninga. 43.
Canis mexicana. 466.
Cancolatl potio. 81.
Capillaceus flos. 68.
Capillus Sacerdotis. 238.
Capillus rubeus, sic herba appellata. 105.
Capilli fœtidi. 191.
Capolin humilis. 211.870.
Capolin, seu Cerasus dulcis Indica. 95.
Caprei nouæ Hispaniæ. 325.
Capsicum Actuarij. 134.873.
Capsici species. 135.
Capsici incommoda. 135.
Capsici vires. 134
Caput formicæ. 254.
Caput auræ. 94.
Caqualpensis. 308.
Caquiztli. 217.
Carapuehari. 241.
Cardui frigida quædam species. 189.
Caragna, vel Tlahuelilocaquahuitl. 455.
Caragna. 56. & 865.
Cardiaca arbor. 96.
Caryophilli Indici. 154.
Caryophillus Mexicanus. 156.
Caryophilli mexicani planta. 154
Caryophillus. 34. & & 862.
Caryophillus I. II. III. IV. 154. & 155.
Caryophillus mexicanus, V. VI. VII. 156.
Cassia lignea, Cinnamomum, seu Cannella. 35.
Cassia siluestris. 70.
Cassia fistula. 87.
Catus Pardus mexican. 512.
Cauda parui Tlacuatzin. 238.
Caxtlatlapan. 256. 299.
Catzotl. 309.
Cayolizan, seu Tepocan. 66.
Cayolpatli, seu muscarum medicina. 199.
Cayolpatli Vaxacensis, herba muscarum. 202.
Cayopatli Vaxacensis elaphoboscum mex. 168.
Cececpatli. 362.
Cececpatli alia. 362.
Cececpatli Acatlanensis, Glycirrizæ æmula. 241. & 882.
Celicpatli. 362.
Cempoalxochitic herba. 179.
Cempoalxochitl prima species. 154. 876.
Cenanan de Quahunahoac. 361.
Cenanam Tezcoquensis II. 362.
Cenanam Tezcoquensis, seu mater spicæ Maizij. 185.878.
Cenantli. 185.
Centlinam. 185.
Cenzomecatl. 362.
Cerasus dulcis Indica. 95.
Cercopitheci, quos Mexicenses Ocumatli vocant. 318.
Cerui nouæ Hispaniæ. 324.
Ceruleum quomodo fiat. 109.
Ceualdilla Monardis. 307.
Ceualchichiltic, seu vitis siluestris, Lambrusca Indigena. 128
Chacangariqua. 74.
Chachalacametl. 361.
Chalcuitlatl. 267.
Chamecerasus Atlapalcensis. 230
Camedie Mexicana. 133.
Chamæleo albus caput echini modo profert. 860.
Chapopotli Bitumen littorale nouæ Hispaniæ. 338.
Charapeti. 120.
Charapeti. 277.
Charapeti. 362.
Chataluic. 76.
Cheloniscus Auctoris. 891.
Chian Atolli ex Mayzio. 245.
Chiantzolli, seu Planta in humore intumescens. 234.
Chiantzolli alia. 234.
Chiantzolrzolto. 238.
Chiauhxihuitl. 364.
Chicallotl, seu spina Papauer spinosum. 215.
Chicehec. 297.
Chichiahaucxihuitl. 233.
Cichiantic Coatlanensis, China adstringens. 227.
Chichiantic rubea herba. 237.
Chichicahoaztic. 143.
Chichicallotl. 215.
Chichicamolle. 278.
Chichicaquilitl. 364.
Chichicayotli Colocynthidis mexican: 182.
Chichictlapalezquahuitl, seu arbor rubri sanguinis amara sanguiflua. 91.
Chichicpatli I. 39.864.
Chichicpatli II. 200.
Chichicpatli III. 364.
Chichicpatli alia de Tlacotic IV. 365.
Chichicmecapatli, seu Chimicæ gentis medicina. 128.& 872.
Chichictzonpatonic de Ocopetlayuc. 366.
Chichizquahuitl. 366.
Chichihoalxochitl. 365.
Chichiltic Tepetlauhxochitl. 368
Chichilticpatli. 366.
Chichilticcihuapatli. 367.
Chichioahutli. 269.
Chichipatli. 31.
Chichipiltic. 367.
Chichiual Memeya, seu planta lacte manans. 172.& 877.
Chichixihuitl. 192.
Chicometatl. 368.
Chillacotl. 140.
Chillapatli. 102.
Chilli arbor. 50.
Chilli seu Piper Indicum siliquosum. 134.873.
Chilli Indiæ Orientalis, seu Zingiber fœmina. 169.
Chilliatolli ex Mayzio. 245.
Chillocoztli IV. chilli species. 136.
Chilmechatl, seu Ycha. 140.& 873
Chilpan. 202.879.
Chilpantlacolli, seu signum stercoris. 140.

Digitized by Google

Chilpanxochitl. 140.
Chilpanxochitl, seu flos signi instar pendens mortuorum medicina. 210.879.
Chilpatli. 139.873.
Chilpatli. 367.
Chiltecpin II. chilli species. 135.
Chimalatl Peruina flos Solis. 288.
Chimaltozatl, seu lapis specularis. 336.895.
China mexicana differt ab orientali. 212.
China Mechuacanensis Phacos. 213.
Chipahuacaiztic. 254.
Chipequa, seu herba firma. 203.
Chrisanthemum Peruuianum. 228.
Chocolatl potti. 81.
Chucte Pannucinorum. 51.
Chucungariqua. 368.
Chucungariqua alia. 369.
Chupiri, seu Charapeti aquam rubeo colore tingens Arcanū Venerei morbi. 120.
Chupireni Micuacanensium. 67.
Cicimatic, seu Planta Cimatl similis. 265.
Cicimatic alia. 265.883.
Cicipini. 369.
Cihoapatli. 369.
Cihoapatli tepoztemica. 370.
Cihoapatli Xantetelco. 370.
Cihoapatli axitzalpatli. 370.
Cimapatli. 371.
Cimatl. 265.
Cimat humilis. 306.
Cinnamomum. 35
Citlalxihuitl. 371.
Ciuapatli Yacapichtlensis, coniza mexicana. 157.
Ciuipatli Hemionitica. 186. & 878.
Coamacalli, seu maxilla Colubri 90.
Coacihuitzpatli, dentium medicina. 188.
Coaciuizpatli, seu medicina doloris. 301.888.
Coahuilxochitl. 371.
Coanenepepilli, Coturnicis. 204
Coanenepilli, seu Contrayerua. 301.
Coapatli, vel Tamacazqui ypapan. 414.
Coapatli siue Tlamacazquipan. 208.
Coapatli quauhnaçensis. 36. & 864.
Coapatli xararum. 184.
Coapatli teoitztle. 29.& 862.
Coapatli yancuitlanensis. 300.
Coapatli Asphodelina. 300. & 888.
Coapatlis II. 29.
Coapatlis alia. 301.
Coapatlis Detepequaquilic, coapatlis III. 29.
Coatlis xochitlanensis. 301.
Coatli humilis. 223.
Coatli II. non tingens. 119.
Coatli, seu aqueus serpens. 119.
Coatomame anguini. 295.
Coatzonte comatl. 250.
Coatzontę Coxochitl, lyncæis flos, seu lyncea. 266.883.
Coaxihuitl herba serpentis. 145.
Coaxihuitl herba colubrina. 267.
Coaxochitl. 156.
Coca Peruina. 302.841.
Coca huquixochitl. 258.
Cocatlicoztic. 156.
Cocauhcapatli. 372.
Cocci arbor. 71.
Coccum, seu Nux Indica ibidem
Coccum Indicum. 78.
Coccus de Maldiua. 72.
Cochitzapotl, seu Tzapotl somniferum. 89.
Cocobut Pannucensi. 257.
Cococaquilitl, seu Olus aquaticum. 171.877.
Cocochiatl. 123.
Cococxihohitl. 372.
Cococxihuitl Teuhcaltzincensis. 142.873.
Cocoxochitl. 372.
Coconam. 96.
Cocoquauhitlvaxacensis, arbor cardiaca. 96.
Cocotemecatl, seu funis volubilis aeris. 141.879.
Cocomecaxihuitl. 141
Cocoxihuitl, seu herba aeris. 158
Cocozhuitl expurgatoria. 142.
Cocozxochipatli, seu Medicina lutei floris. 188.878.
Cocoztamatl, seu luteū Tamatli Vrinario mirabilis. 118.872.
Cocoztic. 118.
Cocoztic. 237.
Cocoyatic, seu herba Palmæ similis. 144.873.
Cocoztin. 118.
Cocozotli. 118.
Cocuanexpille. 302.
Cocuapatlis. 302.
Coen, seu coentic. 252.
Coentic alia. 252.
Coentli. 190.
Cohayelli, seu chichica Hoaxton seu herba serratorum foliorum. 143.873.
Colcoanepilli. 204.
Collotemecatl. 373.
Coltzitzicatli. 373.
Coltotl. 235.
Colubriolus. 187.
Colubri maxilla. 90.
Coma quid. 860.
Comalquilitl. 306.
Confectio. 224.
Coniza Mexicana. 157.
Coniquicuman chriqua. 373.
Coniza Dioscoridis, Eupatorium Mesuæ. 878.
Contortina planta. 123.
Contrayerua. 301.
Contrayerua flore albo pallido. 119.
Conuoluulus cinnamomeus. 41.
Conuoluulus pennatus. 868.
Conuulsionis medicina. 128.
Copalli Dei. 231.
Copalli Montana, seu Tecopalliquahuitl, Copallifera V. montana. 47.
Copalli herba referens. 103.
Copallifera VIII. 49.
Copalliquahuitl tepoztlani. 455.
Copalliquahuitl Patlahoac, seu arbor copalli latifolia copallifera. 46.
Copalliquahuitl, seu arbor gummifera copallifera. 45.
Copalli totopocense copallifera, IV. 47.
Copaltic, seu arbor fundens gummi similis copalli. 57.
Copalxihuitl, seu herba copalli referens. 103.
Copalxochitl, seu arbor gummosa pruni formis. 82.
Copalxochitl altera pruniformis grumosa. 82.
Copiton. 190.
Cornerina mexicana. 337.
Cornigera arbor. 86.
Corymbus quid 860. in quo differat ab vmbella & capitulo, ibidem.
Coruinus flos. 94.
Coyayahoal, seu Ischiaton. 320.
Coyolli mexicanum. 71.
Coyolli. 75.
Coyolxochitl, seu Martagon volubili mexicanum. 267.
Coyopatli. 297.
Coyotomatl, seu Tomalcoyolli vesicaria mexicana. 204.
Coyotomatl. 297.879.
Coyotzin. 282.
Coyoxochitl. 374.
Cozamaloxihuitl, seu herba Iris 309.
Cozcaquauhitl, Regina aurarum 319.

Digitized by Google

Q

Qvahielt. 297.
Quahuicxihuitl. 41
Quahuicxihuitl. 58.
Quahuuachaztli. 83.
Quahutepopatlis. 76.
Quahutlalamat. 70.
Quahutlepatli Ocymifolio. 122.
Quahuyetl Nicotianæ species III. 173.
Quahuyzquitzli. 404.
Qualancapatli, seu irati hominis medicina. 304. 891.
Quamecatl. 290.
Quametl VIII. montanum. 273.
Quamianatl, seu spica arboris. 258. 883.
Quamochitl, seu arbor fructus crepitantis III. Maizio similis. 94. 868.
Quapopol. 218.
Quapopolton. 218.
Quapopoltzin. 38.
Quapopoltzin. 218.
Quaquahuton. 250.
Quaquahutzontic, seu fructus fectus. 250. 882.
Quauchhochpahuatztli. 403.
Quauchillli I. Chilli species. 135.
Quaucholotl, seu Guacimum. 401.
Quautzictli. 402.
Quauhayohuatli, Auellanæ Catarticæ. 87.
Quauhayohuatli II. seu Cassia fistula. 87. 870.
Quauhayohuatli III. seu semen arboris cucurbitinæ nuclei Pinus forma purgans. 87.
Quauhcacauatl. 80.
Quauhchian. 399.
Quauhchichiepatli. 409.
Quahchilpacuitlaton, Pizixochitl. 402.
Quauhcoyolli. 401.
Quauhcuetzplacuitlapilli. 402.
Quauhecapatli. 200.
Quauheloxochitl. 203.
Quauheztli. 127.
Quauhmecatl Zarzaparilla II. & III. 289. 888.
Quauhmecapatli altera Zarza, IV. 290.
Quauhnex Atolli ex Maizio. 246.
Quauhpatlathli cacauifera V. 80.
Quauhtecopalli pitzahuac copalifera leptiphylla alia. 40.
Quauhtezhoatl. 405.
Quauhtechalotl Thliltic Sciurus Mexicanus. 582.
Quauhtlacpauaztli. 405.
Quauhtlatzin. 87.
Quauhtlatlatzin, seu arbor crepitans. 88. 870.
Quauhtlayexochitl. 404.
Quauhtlepatli, seu arbor ignea. 67. 868.
Alia Ocymi folia. 122.
Quauhtlepatlis. II. volubilis limoni folia. 122
Quauhxilotl, seu arbor cucumeris moscati. 90.
Quauhxilotl alia species. 90. 406.
Quauhxocotl collulensi oxymalua. 216.
Quauhyetl. 173. 403.
Quauhyztapilli. 404.
Quauhyyac, seu Arbor fetida. 68.
Quauhtla Coymatl Quapizotl, Aper Mexicanus. 637.
Quauhtzapotl seu Anona. 90.
Quaxoxohuqui. 406.
Querambeni. 241.
Querciformis arbor. 89.
Quercus parua. 211.
Quetzalictli, Metl XVIII. 275. 884.
Quetzalhoitzitzilin. 321.
Quetzalxoquyac, seu pluma fœtida smaragd. vilior Mex. 339.
Quetzalyzoc. 405.
Quexquic. 261.
Quiamolli, seu herba Amolli. 277.
Quilpozolli. 406.
Quimehpatli. 307.

R

Radicum differentiæ plures, cum sequentibus. 850
Radix Cæsia 874. & inde
Rapuntij Genus herba Cardinalis cum sequentibus. 880.
Regina Aurarum. 319.
Resina Abietina Mex: 93.
Resinam arbor manans. 37.
Rhabarbarum Monachorum. 217.
Ricinus Indicus. 868.
Riuorum medicina. 195.
Rosmarinum Mexic: 232.
Rosmarinum verum Dioscoridis secundum. 232
Rostrum Passeris X. Chilli species. 137.
Rostrum Stroboli IX. Chilli species. 137.

S

Sabia Philippicarum. 126.
Sacchari cōficiēdi modus 110
Sacchari III. respume. 111.
Saccharum IV. Panelle. 111.
Saccharum I. lealdo, vel masculum dictum. 111.
Saccharum Refinando dictum, instrumentum Sacchariſicum, ibidem.
Sacsac Palma. 71.
Sal. 343
Sal amarum. 108.
Salium genera, 897.
Salui folia. 305.
Sambucus Mexicana. 99.
Sanguiflua. 91.
Sanguinis arbor. 59.
Sanguinis medicina. 127.
Saporum in plantis repertorum differentiæ inuestigantur. 13.
Sassafras arbor, sic à quibusdam vocata. 61. 868.
Saxei vermes. 166.
Scammonium Mex: 256.
Scarabeus Mexicanus Vnicornis 832.
Scarabeus Mex: bicornis. 832.
Sciurus Mexicanus. 582.
Scopę montanæ medicatæ. 76.
Scorzonera Michuacanensis. 254
Seminum differentiæ à Columna obseruata cum sequentibus. 858.
Serpens Aqueus. 119.
Serpens bicolor nouæ Hispaniæ. 775.
Serpens quadricolor nouæ Hispaniæ. 744.
Signum stercoris. 140.
Siliquastrum Antiquorum. 134.
Smaragdus Mex: vilior I. II. & III. 338.
Smaragdus vilior IV. fœtidus. 339.
Smilax aspera I. communis. 228.
Solanum Mexicanum. 295.
Solanum pallens. 203.
Solani Mex. aliæ species. 291.
Solan: Mex. aurei fructus. 295.
Solan: Mex: fructus viridis. 295.
Solan: Mex: rubei fructus. 295.
Solan: Mex: venerei fructus. 295.
Somnifera arbor. 89.
Somnus cerui. 179.
Spica arboris. 258.
Spicæ Mayzij montani. 123
Spina Scorpij. 222.
Stellio nouæ Hispania. 744.
Stelluta Arbor in honorē Francisci Stelluti Lyncei sic denominata. 865.
Stora funis pabuli terrestris. 224.
Stramonij varietas. 886.
Stricnodendron VIII. Chilli species. 137.

ç Sua-

Digitized by Google

Suauis medicina. 288.
Subsideris planta. 222.
Succinum mexicanum. 336.895.
Succi plantarum differentiæ a Columna obseruatæ. 859
Sudes glutinosa. 41.
Sus Albana in marmore. 646.
Sycomorus saxatilis I. mexicana 81.
Sycomorus saxatilis Mexicana II. 82.
Syringa lutea, 115.

T

TAbaci Haitinorum quos Mexicani vocant Pycielt 312.
Tabaci, causa facultatis narcoticæ. 174.
Tabacus Haitinorum. 173.
Tacuache, seu radix Michuacanica. 164.876.
Tamarindus. 83.869.
Tamatli luteum. 118.
Tapacpatli, seu hepatis medicina 341.
Tapayaxin Lacertus orbicularis nouæ Hisp. 327
Tapayaxmetl. 273.
Tarepeni. 407.
Tatacanaltic, Chamæbalanum Mexic: 237.
Tatama Ouiedi. 311.
Tatou Auctoris, & Clusij in quibus differat. 891.
Tauhquechulxochitl. 94.
Taurus Mexicanus. 587.
Tealtecomaxochitl, seu Tlatecomaxhuitl. 407.
Tecacapan. 233.
Tecamactlactlatzin. 238.
Tecamilin. 408.
Tecauhquilitl. 237.
Tecececqui. 408.
Techichis. 39.
Techichicotl, stellio nouæ Hispaniæ. 744.
Tecocahuitl Ocra Mexicana. 341.
Tecomahaca. 55.
Tecomaxochitl. 408.409.
Teconpatli prima longifolia. 193
Teconpatli secunda longifolia. 193.
Teconquilitl. 116.
Tecopalliquahuitlpitzahuac, seu tenui folium, capillifera septima lepriphylla. 48.
Tecocahuitl Ochra Mexicana. 341.896.
Tecpatli. 291.
Tehoaxin. 409.
Teixmincapatli, seu ictus oculi medicina. 206.879
Temamacame. 325.893.
Temecatl expurgans. 305.
Temecatl Yanctepecensis Bryonis. 200.
Temeicaxihuitl. 410.
Temolin Scarabeus Mex: vnicornis. 832.
Temolin Icheatzin Scarabeus Mex: bicornis. 832.
Tenamaznauapoloa. 129.
Tenamazton. 129.
Tenextlacotl. 222.
Tenocohoitzilin. 321.
Tentzonxochitl. 104.
Teoquilin. 166.877.
Tepari, seu crassa planta. 312.
Tepemexcalli, seu Maguei montanum aliud. 279.884.
Tepetlaxiuhitl, seu herba montana. 192.
Tepetlachichixxiuhitl. 192.
Tepeyautli, seu Yautli montana 167.
Tepeyzquixochitl, seu Tzquixochitl montana. 97.870.
Tepeyzquixochitl. 411.
Tepezenth, seu spicæ Mayzij Montani. 223.
Tepitzicxihuitl, seu herba firma 278.
Tepocan. 66.
Tepoztlanensis Acocotlis. 31.
Tequaniytzoncal. 411.
Tequan mecatl. 412.
Tequixquitl, seu nitrum mexicanum. 343.
Terebintus angustifol. Columnæ 865.
Teriopeti, vel Tzipalitzi. 412.
Terra acida. 342.
Terra alba. 341.
Terra fœtida Mysi. 342.
Tesochilli VI. Chilli species. 136.
Tetlatia, seu vrens Arbor. 98.
Tetlacian. 153.
Tetoxoxocoyollin. 195.
Tetziuaclis. 78.
Tetzmitl Tonallaeosedo misticæ. 171.
Tetzquixochitl, seu Yzquixochitl saxea. 310.
Teuhquilitlic, seu herba Principis. 291.
Teuhtlacot zauhqui, seu domina serpentum. 328.
Teuxochitl, seu flos Herois. 261. 883.
Teuhxochitl alia. 261.
Texatlezapotl. 90.
Texaxapotla seu Ptarmica Indica. 29.862
Texcalamatl, Papyrus saxorū. 81
Texcalxiuitl. 412.
Texhuatl. 413.
Texichic deocoinico, vel Tzichichic. 434.
Texoquahoitl. 413.
Texixihuitl. 292.
Texochitl seu flos Yetl. 258.
Texoxolin. 257.
Tezcapatli. 413.
Tezompotonic, seu capilli fœtidi 191.
Thalictrum Mex: 235.
Thamarindus. 82.
Tharalhan Barbarorum. 891.
Theometl. 274.884.
Theotlaquilin. 279.
Thicatlalli, seu Terra alba. 341. 896.
Thlacamilxochitl quahquicalle. 358.
Theuhcopalli, seu copalli Dei. 231.
Thuixochitl, seu flos pennas Auium referens. 97.
Ticaxochitl. 94.
Tigris Mexicana. 498.
Tiguar Indorum. 179.
Tingendi medicina. 74.
Tlaaca camecaxochitl, seu flos funis pabuli terrestris. 224.
Tlalcacauatl. 80.
Tlacamazatcazqui ypapau. 414.
Tlacametl. 274.884.
Tlacametl metl. 274.
Tlaccecec, vel Tlaliztic. 414.
Tlachichinoapatlahoac, seu herba vsta latifolia. 292.888.
Tlachinolxochitl. 415.
Tlachpahuaztic. 133.
Tlacimatl. 306.
Tlacocalacan. 222
Tlacocauhztli. 415.
Tlacochichic ocapetlayuce, seu saluifolia. 305.
Tlacochichic. 191.
Tlacochilton. 415.
Tlacoçotl. 153.
Tlacoleoatli, seu coatli humile. 223.
Tlacomtic. 417.
Tlacoozelotl Tlalocelotl Catus Pardus Mex:. 512.
Tlacopatlis hoaoxtepecensium. 231.
Tlacopatlis Malinalcensis Aristolochia Mexicana III. 193.
Tlacotequilizpatli, seu medicina incisæ sudis. 130.
Tlacotequizpatli. 416.
Tlacotic. 417.
Tlacotl. 416.
Tlacoxihuitl. 158.
Tlacoxihuitl. 231

Tlacoxhiuitl. 416.
Tlacoxiloxochitl flos barbatus. 104.871.
Tlacoxochitl, quam alij Tzontlatlauhqui, seu capillos rubeos vocant. 105.871.
Tlacoxochitl Iasmini flos. 231.
Tlacoxochitl aliæ. 418.
Tlacozazalic. 41.
Tlacozazalic. 418.
Tlacuitlaxcolli, seu viscera Terræ. 307.
Tlacuyloltecpatl, seu lapis pictus. 339.
Tlaelpatli Tonallae, seu medicina Dysentericorum. 292.
Tlaelpatli alia. 293.
Tlaelpatli. 254.285.879.
Tlaelpatli Acatlanensis Alsinæ folia II. 269.
Tlahneli loca quahuitl idest arbor insaniæ Caragna nuncupata. 56.
Tlahueliloca quahuitl, vel caragna. 455.
Tlalacxoyatl. 419.
Tlalahoacatl. 420.
Tlalamatl arbor vomitoria. 70.
Tlalamatl, morbi venerei sedans dolores, & herba Ioannis Infantis ab alijs Tlalcimatl, seu Cimatl nuncupata. 306.
Tlalamatl aliæ. 129.420.869.
Tlantlacacuitlapilli Mexicensium. 164.
Tlalpaltic, seu Cocoztic, seu Tlalauhqui chioyantic, seu chichiantic rubea. 237.
Tlalatochictl, seu humile pulegium. 146.
Tlalauhquichioyantic. 237.
Tlalcacahuatl Chimalhuacan, ichalcensis filipendula IV. Mexicana. 281.887.
Tlalcauauatl, seu yztacixpatli filipendula trifolia. 253.
Tlalcamalin. 420.
Tlalcapollin. 211.881.
Tlalcapolin, seu Chamæcerasus Atlapulcensis. 230.
Tlalchichinoa patlahoac, herba vsta III. 292.888.
Tlalchili II. chilli III. species. 136
Tlalchinolxochitl, Venerea medicina. 238.
Tlalchipillin Hoexotzincensis. 255.883.
Tlalchipillin alia. 255.
Tlalcocoltzin, seu parua herba, & contorta. 177.
Tlalcuitlapilli. 421.
Tlalezpatli. 119.
Tlalhoaxin. 425.
Tlalhuapatli. 421
Tlaliztapatzin. 422.
Tlaliztaquilitl. 422.
Tlaliztic, vel Tlaecectl. 414.
Tlalla ala. 419.
Tlallantlacuacuitlapilli seu cauda parui Tlacuatzin Michuacanica diuretica. 238.881.883.887.
Tlallantlacuacuitlapilli alia trifolium Tetraphillon. 281.
Tlallayotli seu humilis Cucurbita. 201.
Tlally yetl. 423.
Tlalmatzalin Hoexotzincensis, Amygdaloides serrata. 294.
Tlaloaxin. 112.
Tlalocelloxochitl. 422.
Tlaloto. 423.
Tlalpalnoctli. 77.
Tlalpatlactli. 423.
Tlalquequetzal Penna terræ. 194
Tlaltinopatli. 277.
Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayotli humile Siliquastrum Mex. 206.
Tlalxiloxochitl. 104.
Tlalxocotl, seu terra acida, & Alumen Mex. 342.896.
Tlalyac, seu terra fœtida Mysi Mex. 342.896.
Tlalxtomium, seu Yztomium humile. 219.
Tlalzitzicaztli, vel Tlalzitzaztli 424.
Tlamacazcatacotl. 104.
Tlamacazquipa, siue coapatli. 28.
Tlamacazquiypapan, vel coapatli. 414.
Tlamacazquiypapan. 258.
Tlamatoahuizpatli. 424.
Tlanca cahoatli. 424.
Tlancapaz. 407.
Tlancuipatli. 425
Tlanexillum. 342.
Tlanoquiloni Huaxacensis. 178. 877.
Tlanoquilonipatli. 106
Tlanoquilonipatli Yancuitlanensis lenifolia. 209.
Tlanoquizpatli. 178.
Tlanpanxihuitl. 420.
Tlaolli, seu Maizium. 242.
Tlapalcocatli. 155.
Tlapalcocatli coaxochitl. 156.
Tlapalezpatli, seu fluentis sanguinis medicina. 91.
Tlapalhoauhtli. 269.
Tlapaltecacayatl. 154.
Tlapaltehuilatl. 339.
Tlapaltic catalaxochitl. 94.
Tlapanquipatli. 257.
Tlapatl Stramonium. 278.
Tlaquatzin. 330.
Tlaquauhtilizpatli, seu venerea medicina. 225.
Tlaquilin mirabilis Peruana. 229.880.
Tlatecomaxouitl, vel Tealtecomaxochitl. 407.
Tlatica parientium. 254.
Tlatlacizpatli, vel Tzahtlacizpatli. 436.
Tlatlacizpatli, fluxionum medicina. 207.
Tlatlocotic. 426.
Tlatlacotic tepoztlanen. scabiosa fruticosa Mexicana. 106.171
Tlatlauhcapatli, 264.877.888.
Tlatlauhqui. 427.
Tlatlauhqui Ocelotl, seu Tigris Mexic. 498.
Tlatlauhquipatli. 428.
Tlatlalamatic. 426.
Tlatlancuaye, Piperis longi planta. 126.872.
Tlanquaye. 210.
Tlatlapactzin. 427.
Tlataquaye. 428.
Tlatlauhcapatli, Alsini folia. 166.
Tlatlauhcapatli, Oxigeranium Mexic. 293.
Tlatlauhcapatli alia. 428.
Tlatlayotic, seu numularia Indica. 214.
Tlatocnoctli. 76.
Tlatonil Atolli ex Mayzio. 246.
Tlatzotan, Cupressus fusa. 98.
Tlayoyonoctli. 426.
Tlelatl Chinolxochitl. 429.
Tlepatlis. 102.871.
Tlepatli detepequacuilco. 429.
Tliatepecemitztlit. 429.
Tlicoxochitl de guastepec otequaxochitl. 420.
Tlylayotic, Iaspis mex. IV. Coli, iliorumque dolores sedans. 238.896.
Tlitollin. 430.
Tlilzapotl. 430.
Tlipoton. 143.
Tlilxochitl. 145.
Tocacaxihuitl. 431.
Tocancuitlaxcolli, seu Intestina Tuciæ Talpæue Indicæ. 115.
Tocopotle. 431.
Tochtomahuactlacopillis. 42.
Tocizquiuh, seu Mayzium torridum & calidum. 115.872.
Toconaxochitl. 431.
Tocpatli. 62.868.
Toloatzin. 113
Toltecayztli. 339.
Toma. 208.
Tomahuactlacopatli, Aristolochia mex. 42.
Tomal spinosa. 108.

Tom atl arenosa. 297.
Tom atl, seu planta acinosa, vel Solanum. 295.
Tomatl coyoti vesicaria Mexicana. 204.
Tomoxihuitl. 218.
Tonacaxochitl. 251.
Tonal Axochiatl. 251.
Tonalxihoitl. 432.
Tonalxihuitl. 251
Tonalxochitl Ocpitucens Solis Nuncius. 25.
Totecyxochitl. 432.
Totocapollin. 432.
Totocuitlaxil. 433.
Totolicxitl. 306.
Totolinyzochitl. 158.
Totoncapatli, Syringa lutea. 115
Totonuxihoitl. 112.
Totocopecensis herba calida, 201.
Totoyixitl, Pes Passerinus. 256. 883.
Toxcuitlapilxochitl. 140.888.
Toyolchipahuac. 236.
Tozcacozhoitzilin. 321
Tozcuitlapilxochitl, lithospermon Arundinaceum aliud. 282
Tragoriganum Quauhnacense, 196.
Trifolium spicatum Mexicanum. 284.
Trifolium spicatum aliud. 35.
Tripolium Austrum diligit. 869
Triticum Michuacen: 247.
Truncus Sectus. 250.
Tunarum genus. 76.
Tuna Haitinorum. 76.
Turbith. 179.
Turbith Alexandrinum album, & nigrum. 180.
Turbith cineritium, Tapsia. 180.
Turbith Indicum. 180
Tuzpatli. 147.
Tuzpatli Casia. 873.
Tzaguangueni III. seu Hemorrhoidalis mex: 306.
Tzahuengueni, seu filipendula Michuacanica altera. 148.
Tzapeloachquahuitl. 69.
Tzaponochtli. 77.
Tzapotl somniferum. 89.
Tzatzayanatquiltic. 187.
Tzatzequa. 433.
Tzauli Gluten. 283.
Tzauxochitl. 433.
Tzazalicpatli. 434.
Tzene potio. 81.
Tzicatzontecomatl, seu caput formicæ. 254.
Tzichichic, vel Texichic de Ocoinico. 414.
Tzilocayotli, humile Siliquastrum. 206.
Tzimpalihuizpatlis, sternutamentum mouens. 29.
Tzinacanatlapatli. 434.
Tzinacancuitlaquahuitl, seu arbor ferens gummi simile stercori Vespertilionum laccifera. 58. 866.
Triorchis Mexic: 253.
Tzinoma. 434.
Tzinquahuyo V. Chilli species. 136.
Tzintzequam. 60.
Tzioahtziti, vel Terepeti. 412.
Tzipesi. 136.
Tziphatsiti. 86.
Tzipipatli. 435.
Tziteli gummi. 242.
Tzitzin. 436.
Tzitziqui. 435.
Tzlatlacizpatli, vel Tlatlacizpatli 436.
Tzneycepohual Caryophillus Mexic: 154.
Tzocuilpatli. 149.
Tzocuilpatli alia. 149.
Tzcuilpatli altera. 183.436.
Tzompilihuizpatli. 437.
Tzonpelicxihuitl nectarea. 240.
Tzonpotonic Helichrysum Mexic: 232.
Tzontlatlauhqui. 105.
Tzontolli, seu iuncus capillatus. 42.
Tzontzoloxic. 41.
Tzopelicquahuitl. 437.
Tzopilotl, siue aura. 331.
Tzopilotlzontecomatl, seu caput Auræ. 94.
Tzquixochitl. 97.
Tzypipatlis. 348.

V

VAcanexton Temiltzincensium. 287.
Vas Gossipinum. 257.
Venerea Medicina. 225
Venerei morbi arcanum. 120.
Verecunda herba. 123
Vina zinziberina. 169.
Vinorum præcipuorum in Regno Neapolitano catalogus. 641.
Virga amara. 191
Virga calcis. 222.
Virga nigra saxorum. 168.
Viscera terræ. 305.
Vitis Siluestris. 128.
Vitulus. 599.
Vitulus biceps monstruosus. 626
Vituli monstruosi caput ex Musæo Princ. Cæsij. 628.
Vitzquahuitl. 141.
Vomitoria arbor. 70. 234.
Vquiro Scorzonera Michuac: II. 255.
Vrens arbor. 98.
Vrinaria mirabilis. 118.
Vuahu Apolli ex Blito. 246.
Vulnerum medicina. 129.
Vulpecula, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. 331.
Vuia herba Peruina IV. 129.
Vxuqua III. Brasilij species. 121.

X

XAuhique. 144.
Xalquahuitl stipite punctato. 130.
Xaltomatl, seu Tomatl arenosum. 297.888.
Xalxocotl, Pomum arenosum. 85.844.869.
Xarapizqua. 49.
Xararo. 196. 878.
Xararum Michuacanensium. 184.
Xaualyztic. 437.
Xaxahoactli. 438.
Xeretzi Michuacanensium. 306
Xexotapatl. 241.
Xicama. 309. 891.
Xicoxihoitl. 438.
Xihopatli. 438.
Xilometl pilosum XIII. 274.
Xiloxochitl. 104.
Xiloxochitl flore capillaceo. 68. 868.
Xiloxochitl flore coccineo. 68.
Xilxochi Origanina. 103.
Xiopatli. 112.
Xiopatli, seu lepræ medicina. 129 872.
Xioquahuitl. 48.
Xitomanæ maiores Poma amoris. 295.
Xiuh Cocolin, seu Planta contortua. 123.872.
Xiuhquilitl Pitzahac, seu Anir tenuifolia. 108.
Xiuhquilitl Pitzahac altera. 108.
Xiuhtotina. 185.
Xiuhtotonqui, seu herba calida Totopocensis. 201.
Xiuhoitzitzilin. 320.
Xochicacauatl. 80.
Xochicopalquahuitl. 50.
Xochinacaztli flos auriculæ. 30. 862.
Xochiocotzoquahuitl, seu arbor liquidambari Indici. 56. 865.
Xochicopalli, seu Copalli florens ab alijs Xarapizqua Copallifera VIII. 49.

Xo-

Digitized by Google

Xochipatli Artemisiæ folia. 240.
Xochipalcoatli. 439.
Xocoatl. 247.
Xocoatl, seu Aqua Maizij acida. 247.
Xocohatolli, ex Maizio. 244.
Xocomecatl species vitis. 128.
Xonohonoctli. 77.
Xocoxochitl, seu Piper Tauasci. 30.
Xochoitzitzilin. 321.
Xoloitzcuintli Lupus mexicanus 479.
Xolometlmetl XIX. 275.834.
Xomitacotli. 439
Xomotontli. 112.
Xonequilpatli. 105.
Xopoto. 440.
Xotlilitzi. 210.
Xoxocapatli Mexicanorum. 113.
Xoxocoyolhoihoilan. 440.
Xoxonacatic Hyacinthoide capillosa. 168.877.
Xoxonazatic. 440.
Xoxotlato. 441.
Xoxotlito. 441.
Xoxouhquitepatl smaragdus vilior II. mex: 338.
Xuchipatli. 439.
Xumatl, seu Sambucus. 99.

Y

YAcotomacquilitl. 441.873.
Yahoalxochitl. 35.
Yolopatlipitzahoac, II. species. 310.
Yamancapatlis. 138.
Yamancapatli, seu medicina temperata. 129.
Yauhtli, seu Nubilosa herba. 160
Yauhuacapatlis. 305.
Yautli montana. 167.
Yehcatetel, seu lapis Gossipij. 340.
Ycatlepatlis I.& II. 150
Ycatlepatlis III. Tlalsicapan. 150.
Yceceltic, vel Yceceltzin. 442.
Ycel Acocotlis Chullulensis, Rosmarinus ferulaceus. 232.882.
Ychachalotic, seu vas gossipinũ. 257.
Ychacatlepatli alia Icon. 442.875
Ychcaxihuitl, seu Gossipium. 308
Ychcuxochitl. 442.
Ycotli. 443.
Ychuanitzoz Micuachanensium. 289.
Yecotl seu Palma montana. 76.
Yetl Mexicensium. 173.
Yexochitl pallida. 258.
Yhoatlen. 445.
Yhuixochitl. 97.
Yllamatlantli, seu dentes veruli 128.872.
Yllamatlantli alia 443
Yllamatzapolli. 444
Yllamaxochitl. 444
Ylli. 444
Yocolxochitl 445.
Yohualxochitl, seu flos nocturnus. 65.
Yol Atolli ex Maizio. 246.
Yolmumiquilizpatli. 197. 878. altera ibidem.
Yolochichiltic. 445.
Yolopatli prima species. 310.
Yolpatli Irina. 310.
Yoloxochitl Aristochyea. 40. 865.
Yotachoitzitzillin. 322.
Ytacquahuxiotl. 58.
Ytlilayotea Quetzaliztli, idest, obscurus smaragdus, ac Nephriticus lapis nuncupatus lapis III. Mexic. 337.
Ytzcuinpatlis, seu Canis interfector, vel Hordeolum. 307.
Ytzcuimpatlis II. 307.891.
Ytzcuimpatlis III. radice orbiculari. 307.
Ytzcuinteporzolli, Canis Mexicana. 466.
Ytzcuimpatlis prima. 307.
Ytzacuilinpatli. 446.
Ytzpecaqua laurus Michuacanensis. 98.
Ytztacatzoyatl. 449.
Ytzicpatli, frutex febrifuga. 116.
Yuripitaquam, Michuacanensium. 306.
Yxiayahoal Chapaltepecensis Nepeta Mex: 224.
Yxocuilpatli. 446
Yxpatlahoac. 447.
Yxpatli. 446
Yxpatli alia. 447.
Yxtenectic, seu oculi cinerei. 180.
Yxtlatlatzcan. 447.
Yxtomium, seu lanuginosa herba. 218.879.
Yxyayahuatl, vel Yxyayahoal. 448.
Yyacxihuitl. 448.
Yzaxalasmitl. 333.
Yzcuicuil, seu oculus depictus. 151.
Yzocuilpatli. 149. 875.
Yzpatli. 189.
Yzpatli Carduigenus. 189.
Yzpatli. 197.
Yzquiepapatli. 449.
Yzquiepatl, seu Vulpecula, quæ Maizium torrefactum simulatur colore. 332.
Yzquinchichioalli. 449
Yzquixochitl saxea. 301
Yzquixochitl. 69.868.
Yztacquauhxiotl, seu quauhxiolt alba galliopifera. 57.865.
Yztacocacalic, seu herba glutinosa, & candens. 283.
Yztaccihuatl, seu fœmina candida. 286.
Yztachoitzitzilin. 321.
Yztacchyatl, seu sal amarum. 208. 879.
Yztaccoanenpilli. 301.
Yztaccoapatlis. 29.
Yztaccocotlacotli. 450.
Yztacipatlis. 253.
Yztacixpatli, filipendula trifolia. 253.
Yztacnochtli. 77.
Yztacololtzin Collulensis Scammonium. 256.
Yztacpatli Tepexicensis Hoximum. 106.871.
Yztacpatli yanguitlanensis. 151.
Yztacpatlis pipitzahuac. 133.
Yztacpatli ygualapensis. 152.
Yztacpatlis Atotonilci. 152
Yztacpatli. 250.
Yztacpatli VI. VII. VIII. IX. 450 451.
Yztacpatli Tepexicensis alia Icon. 451.
Yztacparli manalismi. 452.
Yztacpatli Tepuzcullulæ. Linaria argentea mexicana. 197. 876.
Yztactexcaltlacotl, seu virga nigra saxorum. 167.877.
Yztactlacochichic, 191
Yztactlacocotic, seu herba candida sudi similis, herba lonchifolia. 41.
Yztactlalamatl. 452.
Yztactlalauhacaptli, yztacxalli, seu candida arena. 340.
Yztacxihuitl. 233.882.
Yztal, seu sal. 343.
Yztauhyapatli. 453.
Yztauhiatl, Absinthium Indicum 306.
Yztecpayoquetzaliztli smaragdus Mex: vilior. 338.
Yztehiulotl, seu lapis Chrystallinus. 340.
Yzticmicapatli. 211.
Yzticpatli maluacea. 116.
Yztli lapis. 339.896.
Yztlacatinipatli. 453.
Yztlehuayopatli, Radix Caryophyllea. 45.
Yztomium humile. 218.

Yzu-

Yzuhatomatl, Solani species. 295.

Z

Zarzaparilla. 288.888.
Zarzaparillæ secunda species. 289.
Zarzaparilla tertia radice tenui. 289.
Zarzaparillæ quarta species vsualis. 290.
Zarza non est China. 289.
Zenalchilli III. Chilli species. 136.
Zibetici Animalis fœminæ Icon. Dom. Fabij Columnæ. 581.
Zibetici Animal Americanum. 581.
Zibetici Animalis maris Icon. D. Fabij Columnæ. 581.
Zingiber mas. 169.
Zingiber fœmina. 169.
Zingiberis vultus. 169.
Zoophita, vel plantanimalia. 373.
Zochio hoitzitzillin. 322.

IN-

INDEX
AVTHORVM VIRORVMQ.
ILLVSTRIVM ET INSIGNIVM

Qui à Ioanne Fabro, & Ioanne Terentio Lynceis in eorum lucubrationibus, additionibusque his voluminibus insertis, inter nominantur, atque laudantur.

A

ABEL, & Caim fratres. 543.
Adamus Elaismer Pictor. 748
Adamus Melfius Parmacopaeus. 536
Adrianus Romanus. 634.
Ælianus. 488.491.515.540.650. 666.776.
Albertus Magnus. 470.482.487. 720.
Alexander ab Alexandro. 834.
Alexander Benedictus. 549.552.
Alexander Petronius Medicus. 590.
Alexius de Alexijs Medicus. 590.
Aloysius Cademustus. 535.
Amatus Lusitanus. 557
Ambrosius Pareus. 597.820.
Americus Vespucius. 820.
Andreas Matthaeus Princeps Caserta. 890
Andreas Matthiolus. 496.550. 572.704.746.750.792.
Andreas Baccius Medicus. 567. 671.
Andreas Cisalpinus Medicus. 480.
Andreas Libauius. 567.781.
Angelus Coltus Medicus. 403.652
Antonius Belmiserius Parmacopaeus. 546.
Antonius Persius Lynceus. 473.
Ascanius Cardinalis Sfortia. 718.
Augerius Busbequius. 548.
D. Augustinus. 497.809.
Augustinus Caraten. 706.
Augustinus Niphus. 679. 731. 759.
Augustinus Origius. 599.
Auicenna. 746.887.
Aulus Gellius. 791.

B

BAlduinus Breyel. 715.
Bartolomeus Pensiski 641.
Bellonius. 726.
Benedictus Pererius. 478.
Bernardinus de Corduba. 550.580 581.886.889.
Bernardinus Gomesius. 666.
Bernardinus Radi Architectus. 569.
Bernardinus Sabellus Primus Aritia Dux. 646.
Bernardinus Paludanus. 742.
Brasauolus. 555.746.

C

CÆlius Rodiginus. 468.
Camerarius. 883.
Cardinalis Pij Encomium. 713.
Carolus Antonius Puteus. 674.693 697.
Carolus Clusius. 55.324.537.567. 575.706.712. & alibi.
Carolus figulus. 586.
Cassianus Puteus Lynceus. 470. 569.575.674.694.796.
Castelli Gandulphi Encomium. 641
Christophorus Columbus. 477.
Christophorus à Costa. 876.
Christophorus Clauius. 634.
Cicero. 485.660.764.823.
Claudianus. 400.
Claudius de Peure vir doctissimus 694.
Clemens Alexandrinus. 548. 625. 822.
Cleopatra. 720.
Columella de re rustica. 590.
Constantia Gonzaga. 715.
Constantia Magalotta. 720.
Constantius Varolius. 612.616
Cornelius Celsus. 733.
Cornelius labeo. 640.
Cornelius Trebellius Hollandus. 574.
Corona Pighius. 783.
Cosmus primus Magnus Dux Ætruria. 474.
Cyrus Rex Canino lacte nutritus 467.

D

DAmianus Goes Eques Lusitanus. 666.
Dionysius Alicarnasseus. 640.645.
Dodonaeus. 156.276.

E

EPitectus. 719.

F

FAbius Columna Lynceus. 23. 55. Pluribus veterum plantis vitam restituit, plurimas nouas prodidit. 526. Epistola eiusdem de Zibeto ad Ioannem Fabrum 550. alia Epistola eiusdem 580. 675.
Fallopius. 288.
Federicus Cesius Lynceus Romanus Princeps Sancti Angeli. 216 462.464. Nomen Telescopij excogitauit. 573. 491. Lignum fossile pulcherrimum inuenit. 503.547.567 573 628.757.812 Lynceorum Princeps, & institutor. 847. 874. & alibi.
Ferdinandus Imperatus Neapolitanus. 216.634. Theriaca instaurator. 866.895.896.

For-

Fortunius Licetus optimus Peripateticus. 572. 708. 732. 734. 735. 736.
Franciscus de Almeida Medicus. Lusitanus. 633.
Franciscus Calceolarius Veronensis. 555
Franciscus Gualdus, & eius Museum. 740.
Franciscus Imperatus Neapolitanus. 787. 894. 897.
Franciscus Leo. 553.
Franciscus Lopez. 706.
Franciscus Mambrianus Chirurgus Romanus. 767.
Franciscus Maria de Monte Cardinalis. 779.
Franciscus Nydermaier Medicus. 722.
Franciscus Pifferus Camaldulensis Mathematicus. 473.
Franciscus Stellutus Lynceus. 543 Epistola eiusdem de Onocrotalo ad Ioannem Fabrum missa. 680 Persium Italico sermone explicauit. 719. Anatomen Apis mirabilem fecit. 757. 865 895.
Franciscus de Verulamio. 634.
Frater Bartholomaeus de Ygarza paruum Leonem Americanum descripsit. 743.
Frater Donatus de Eremita ordinis Sancti Dominici rariorum stirpium studiosissimus. 787. 890 899. & alibi.
Frater Petrus de Aloysa. 695. 696 698. 705. 745. 799.
Frater Sixtus ordinis Praedicatorum. 896.

G

GAlenus. 480. 483. 485. 487. 492. 495. 521. 531. & alibi.
Galileus Galileus Lynceus. 461. 506. 532. 634.
Garzias ab Horto. 35. 567. 571 814. & alibi.
Gaspar Bauhinus. 216. 865. 894.
Gaspar Saluianus. 826.
Gaspar Scioppius. 831.
Georgius Agricola. 584
Georgius Grembsfius primarius electoris Bauariae Medicus. 682
Gisbertus Vossius Caesaris Archiater. 765.
Gemara. 649 869.
Gregorius Archinger Germaniae Orpheus. 711.
Gryllus Medicus Parisiensis. 157.

H

HElena Antonia Virgo barbata. 765.
Heliogabalus Imperator. 720.
Hermolaus Barbarus. 536.
Henricus Coruinus. 64. 88. 303. 503. solertissimus Romae Pharmacopaeus, & mirus Phytognostes. 670.
Herodotus. 811. 822.
Hesychius Actius. 793.
Hieronymus Aleander. 831.
Hieronymus Benzonius. 597. 649
Hieronymus Cardanus, 550. 555. 667. 821.
Hieronymus Fabricius ab Aquapendente. 614. 624. 630. 756. 773. 795.
Hieronymus Matthaeus Dux Iouij. 571.
Hippocrates. 495. 603. 613. 651. 733.
Horatius Poeta. 483. 619. 640. 666 719.

I

IAcobus Romanus. 634.
Ioannes Baurus. 783.
Ioannes Barclaius. 642.
Ioannes Baptista Cortesius. 669.
Ioannes Baptista Laurus. 642.
Ioannes Baptista Porta Lynceus. 75. 473. 496. 737. 785.
Ioannes Baptista Serfalius Neapolitanus. 881.
Ioannes Baptista Vuintbierius. Medicus. 503. 756.
Ioannes Boccar de Baliz Baro. 529
Ioannes Bustamantinus Medicus 806. 869.
Ioannes Carolus liber Baro a Kirchberg vir doctissimus, & nobilissimus. 758.
Ioannes Carolus Schad à Mittelbribrach. 532. 534. 682.
Ioannes Casimirus Comes de Erbach. 526.
Ioannes Ciampolus Lynceus. 505 506. 599.
Ioannes Dauidoniz Polonus. 786.
Ioannes Demisianus Lynceus. 473. 584.
Ioannes Faber Lynceus 114. 279. 894.
Ioannes Ferrerius. 700.
Ioannes Godefridus ad Aschausen Episcopus Bambergensis. 779.
Ioanne Goropius Becanus. 408.
Ioannes Leo. 534. 549. 742.
Ioannes Lerius. 699. 706. 787.
Ioannes Pona Veronensis stirpium studiosus. 882. 886. & alibi.
Ioannes Petrus Olina. 674.
Ioannes Praeotius Medicus doctissimus. 758.
Ioannes Ruellius. 549. 554.
Ioannes Schenkius. 492.
Ioannes Terrentius Lynceus 465. Epistola eiusdem ad Io: Fabrum ex China scripta, in qua de pluribus naturalibus agitur. 556. 864.
Ioannes Keplerus Mathematicus Caesareus. 473.
Ioseph Barbarus Venetus. 535.
Ioseph à Costa e societate Iesu. 477 480. 598. 649. 668. 706.
Ioseph Quercetanus. 897.
Isidorus. 791.
Iulij Caesaris Capacij Encomium. 783.
Iulius Caesar Lagalla. 473.
Iulius Caesar Scaliger. 472. 489. 505. 511. 523. 543 555. & alibi.
Iulius Mancinus Archiater Pontificis. 599.
Iulius Solinus. 501. 503. 749. 797 808.
Iustus Riyquius Lynceus. 646. 647
Iuuenalis. 485. 633. 807.

L

LAurentius Cardinalis Magalottus. 642.
Lelius Laurus Signinus. 538.
Leuinius Apollonius. 667.
Leuinius Terrentius. 468.
Lint Schotanus Historicus. 742.
Lobellius. 170. 276. 884.
Lucas Holstenius. 831.
Lucanus. 781. 809. 810.
Lucianus. 484. 803.
Lucretius. 505. 576. 623. 6 2. 689 764. 838.
Ludouicus Hassiae Landgrauius. 722.
Ludouicus Cesarinus Medicus. 535.
Ludouicus Coltrius, Parmacopaeus. 576.
Ludouicus Dominicus. 522. 753.
Lynceus Rex Scythiae. 529.

M

MAcrobius. 492. 640
Magdalena Ventura. 764.
Marcus Antonius Lucianus Archiater. 577.

Digitized by Google

Coznocthli. 77.
Cozolmecatl, seu curarum funis china III. mexicana medicina admirabilis. 213.
Cozolmecatl fructifera. 213.
Cozolmecat sterilis. 213.
Cozquaquahuitl. 65.
Czticacuilotl. 107.
Czticacuilotlxochitl. 374.
Czticmetl. 271.
Czticmecapatli Tlilacensis, crista Galli Mexicana 241.
Czticpatli Acatlanensis, Talictrum mex: 235. & 882.
Czticpatli II. 236.
Czticticpatl cornerina mexicana. 337.
Czticuiztipalancapatli, Yanquitlanensium. 289.
Czticxihuitl. 303. 891.
Coztomatl Solanum pallens. 203.
Coztomatl Solani species. 203.
Crassa Planta. 312.
Crepitans arbor. 88.
Crepitantis fructus. 94.
Crocodilus nouæ Hispaniæ. 315. 892.
Cuapapalcatl Camæleo mexicanus. 721.
Cuaztalxochitl. 257.
Cuculizin. 177.
Cucumer moscatus. 90.
Cucurbita humilis. 201.
Cucurbitæ simili planta. 182.
Cucurbitina arbor. 87.
Cuechiliztomatl. 374.
Cuetlaxochitl. 375.
Cueyauhquilit. 375.
Cuicuiltictecpatl, smaragd. vilior mexic. III. 338.
Cuitcuitlapilli Glandularia. 248.
Cuitlacopalli, seu stercus Copalli, Copallifera VI. leprosa II. 48. 865.
Cuitlacotl Tepecuaquilicensis, Napiforme. 229.
Cuiztapollin. 236.
Cuiztapocollin, seu nidus Lacertarum. 236.
Cumtempta Michuacanensium. 99.
Cungariqua. 249.
Cupitri. 375
Cupressus fusa. 98.
Curaqua, seu Brasilium Hispanorum. 121. 872.
Curarum funis China III. mexicana, medicina admirabilis. 213.
Cureci. 306.
Currungariqua. 205.
Curutzeti. 36. 864.
Cutiriqui, seu Matlacaca. 268.

D

Dama nouæ Hispaniæ. 325.
Dasypus Cucurbitinus Armadillo. 314.
Datura mexicana. 113
Datura ternis floribus. 886
Dentes Vetulæ. 128.
Dictamnum Creticum, Neapoli floruit, & semen protulit apud Columnam. 861.
Diurenta. 119.
Diuretica virga. 28.
Domina serpentum. 328.
Dracunculus Monoceros. 816
Disentericorum medicina. 225

E

Ecapatli, seu parua sambucus 112. & 871.
Ecapatli mexican. 126.
Ecapatli altera. 376.
Echitiome Iocotactos Lobelij. 410.
Eloquiltic herba geniculata. 210
Eloxchitl. 258.
Eloxochitl. 378.
Enguamba. 97.
Epazotl, Atriplex odorata mexicana. 159. 876.
Epimedij partus mirabilis. 875.
Erahueni. 159.
Etsalhoitzitzilin. 320.
Ezpatliquauhnauhuacensis sanguinis medicina. 127.
Ezpatlis. 91.
Ezqahuitl secunda. 59.
Ezquahuitl, idest sanguinis arbor, 59. 866. Neapoli fuit ibidem.
Eztecpatli Iaspis mexicanus 337.
Eztetl, seu lapis sanguinis Iaspis mex. II. 337.

F

Febri fuga. 116.
Fermentum ex Mayzio. 244
Fœtida arbor. 68.
Ficus Indica quorundam. 76.
Filipendula IV. mex: 281.
Filipendula Michuacanica. 148.
Filipendula Mich: altera. 148.
Filipendula trifolia. 253.
Firma herba. 203.
Fistula Cassia. 87.
Flos acidus. 30.
Flos amarus. 192.
Flos Eloti. 258.
Flos niger Tlixochitl Aracus aromatica. 38.
Flos sanguineus Monardi. 162.
Flos signi instar pendens mortuorum medicina. 210.
Flos Solis minor. 228.
Flos Solis Peruanus tuberosus. 878.
Flos yetl. 258.
Flos Herois. 261.
Flos auriculæ. 30.
Flos aquæ. 251.
Flos passionis Granadilla dictus, 888. eius Icon 889.
Flos Tigris. 276. 884. & inde.
Fœmina candida. 286.
Foliorum differentia summa a Fab. Columna obseruata 847. aliæ differentiæ plures. 848. 853. 856. cum sequentibus.
Fracturarum medicina. 291.
Fusa Cupressus. 98.

G

Galiopifera. 57.
Galiopifera alia. 57.
Galium Siculum nouum. 881.
Gallus oua peperit. 773.
Gingiber Arabum. 169.
Gladiolus Indicus. 888.
Glandularia. 248.
Guinaxochitl, Caryophyllus, mex: primus. 154.
Glutinosa alba. 283.
Granadilla, flos passionis dictus 888. cum sequentibus Icon. 889.
Guacimo, vel Quaucholotl. 401.
Guao. 98.
Gossipium. 308.
Guayacan. 63.
Guayacus Haitinorum. 84.

H

Hacal Ind. 279.
Hacazcolotl Acaciæ species. 60.
Hacoyochitl. 376
Hececiematzi. 302
Helichrysum mex: 232.
Helitropium mexic: 341.
Hemorrhoidalis mexicana. 306.
Hepatis medicina. 341
Herba acris. 158.
Herba aduersa venenis. 254.
Herba Nunnij de Chaues. 133.
Herba nascens iuxta riuos, 264.

Her-

Herba montana. 17.192.878.
Herba Principis. 291.
Herba candida. 41.
Herba calida Totopocensi. 201. 879.
Herba parua, & contorta. 177.
Herba ferratorum foliorum. 143.
Herba muscarum. 202.
Herba aquosis locis prouenieus. 264.
Herba lonchi folia. 41.
Herba Cardinalis Barberini cum sequentibus. 879.
Herba geniculata. 210.
Herba Iris. 309.
Herba lanuginosa. 218
Herba vsta I. 292
Herba vsta latifolia. 292.
Herba vsta II. ibidem.
Herbæ non transeunt in alias plantas, quamuis degenerare aliquo modo obseruentur. 850.
Herbosus flos. 120.
Hesarda. 896.
Hezmaytl. 377.
Hirco caprea. 893.
Hirsuties in plantis cultura deponitur. 877.
Hiuca, seu mizmaitl. 378
Hoacaltlaiot. 377.
Hoacaxochitl. 377
Hoahoahutli. 269.
Hoatzin, seu Auis edens vocem nomini similem. 320
Hoatzinquaxuitl. 378.
Hoauhquilitl, seu Olus seminis in cristam compositi. 883.
Hoautli. 269.
Hoaxacan, seu lignum sanctum. 63. 868.
Hoaxin Acaciæ species. 60.
Hoaxinuc. 83.
Hocoetzontecomatl, caput senis. 287. & 888.
Hoelicpatli, seu suauis medicina 286.
Hoeclipatlis. 58.
Hoelicpatlis. 41.
Hoilacapitxochitl. saxiuoluula. 211.
Hoitzcolotlo. 222.
Hoitziloxitl, Anetina, seu arbor resinam manans. 37
Hoitziloxitl, seu arbor Balsami Indici, seu Balsamifera I. 51.
Hoitzilziltenexochitl. 379.
Hoitzitzil, seu Auis varia. 320
Hoitzitziltotol, Auis picta Americana. 705.
Hoitzitzilmet. 272.
Hoitzitziltentli. 140. 873.
Hoitzitziltet. Helitropium Mexicanum. 341.896.
Hoitzitzittentli. 378.
Hoitzitzilxochitl, Origanina. 103. 871.
Hoitzmamaxalli, arbor cornigera. 86.
Hoitzocensium. 250.
Hoitzxochitl sonchifolia. 39. 864.
Hoitztlacuatzin, seu Tlacuatzin spinosus Hystrix nouæ Hispaniæ. 322.
Holquahuitl, seu arbor chilli. 56.865.
Hordeolum. 307.
Huacuiqua seu somnus animalis, Huacuique nomine. 303.
Huapahualizpatli, seu conuulsionis medicina. 128.& 872.
Huapahuizpatli. 379.
Huapahuizapatli altera. 379.
Huapaquiltic. 380.
Huazium. 380.
Hucimetl. 271.
Hucipochotl Anaxacensis, Ricinus Hispanus. 60. 868.
Hucuirus saluifolia. 40.
Huehueticaton. 250.
Huemberegua. 287.
Huichocataqua. 254.
Huitz Tomatl. 108.
Huitztomatzin, seu Tomal spinosa. 108. 871.

I

Iasminum Mexic: 279.
Iasmini flora. 231.
Iaspis obscurior I. Mex. 337.895 896.
Iaspis Mexican: II. & III. ibidem.
Iaspis Mexican: IV. coli iliorumque dolores sedans. 338.
Ictus oculi medicina. 206.
Ignea arbor. 67.
Insaniæ arbor. 56.
Intestina piscium. 229.
Intestina Tuccæ, Talpeucæ Indicæ. 215.
Iuncus capillatus. 42.
Irati hominis medicina. 304.
Itzecunpatli. 380
Itzticapatli. 381.
Izontecapatli, seu vulnerum medicina. 125.
Izqui Atolliex Mayzio. 246
Iztac serpens nouæ Hispaniæ, quadricolor. 774.
Iztac Attolli ex mayzio. 244.
Iztac coanene Pilli, volubilis diuretica. 119.
Iztacpatliquiza sepin. 381.
Iztactlatlauqui. 381.

K

Kahototonqui, seu herba calida Totopocensis. 201. 879.

L

Lacertus nouæ Hisp: 315.
Lacertus orbicularis nouæ Hispaniæ. 327.
Laccifera. 58.
Lambrusca. 128.
Lapis Bezoar. 325
Lapis specularis. 336.
Lapis sanguinis Iaspis mexicanus. 337.
Lapis Philippicarum. 338.
Lapis pictus. 339.
Lapis quo Indi enses, & pugiones parari solebant. 339.
Lapis Gossipij. 340.
Lapis christallinus. 340.
Laudes mayzi 243.
Laurus Michuacanensis. 98.
Lepræ medicina. 129.
Libanotis cachryser Apulus. 882.
Licoperficum Galeni. 157.
Lignum Nephriticum non tingens. 119.
Lignum Nephriticum. 119.
Lignum Sanctum. 63.64.65.642. 868.
Lilium Indicum. 277.
Limoni folia volubilis. 122.
Lyncea. 266.
Lyncurij lapidis vires. 536.
Liquidamberi arbor. 56.865.
Lisimachia Virginiana. 151.882.
Lonchifolia arbor. 39.
Loquiltic. 382.
Lubricum, & tenui folium medicamentum. 298.
Lupus mexicanus. 479
Lusus aquarum. 316.
Luteum Tamatl. 118.
Linx nostra. 526.
Lyncis flos, seu Lyncea. 266

M

Maboyaxi chilli species. 137
Macatozquitl, seu somnus cerui. 179.
Macayxtli. 382.
Macazpipilloli. 388.
Macozticmetl. 271.
Macpalxochitl. 382
Macapalxochiliiahuitl. 383

Ma-

Digitized by Google

Maculxochitl, seu maon. 155.
Macuilxochitl IV. 155.
Macuilxochitl alia. 155.
Mahuaquitilpanucensis serpens 200.
Maluarica III. herba viua Acostæ 124.
Maguei. 270.
Maguei diuinum. 274.
Maguei montanum. 273.
Maguei montanum aliud. 274.
Maguei prunorum. 272.
Maguei serui. 275.
Maguei Tapayaxin. 273.
Mayzij aqua acida. 247.
Mayzij spicæ medicina. 179.
Mayzio similis. 94.
Mayzium torridum, & calidum. 115.
Mamaztlacotl. 383.
Manati. 323.
Maquizteczauhatl, Amphisbena Mexicana. 790.
Marabillas de Indias. 279.
Maripenda. 53.
Maron Indorum. 71.
Martagon volubile mexicanum. 267.
Matlacaca. 268.
Matlalquauhitl, Ricinus spinosus Panucensium. 62.
Matlalxiuitl de xalatlaco. 385.
Matlalxochitl. 383.
Matlalxochitl alia. 384.
Matlalytic tetzocana Triorchi mexicana. 253.
Matlaliztic. 300.
Mater spicæ Maizij. 185.
Matzatli, seu pinea Indica. 311.
Maxilla colubri. 90.
Mazame, seu Cerui. 324.
Mazaxochotl. 384.
Mecacacauatl. 80.
Mecapatli, & Honduras, seu Zarzaparilla. 288. 888.
Mecapatli paratla. 288
Mecapatli Mecatlanensis. 304.
Mecaxochitl. 144. 873.
Medicina admirabilis. 213.
Medicina temperata. 129.
Medicina Incisesudis. 130.
Medicina Disentericorum. 293.
Medicina vrinæ lutea. 153.
Medicina fœminarum. 186. 187
Medicina lutei floris. 188
Medicina doloris. 301.
Medicina tingendo apta. 74.
Mel Indicum. 333
Melocarduus Echinatus. 410.
Memea. 218.
Memeya de Tepoztlan. 384.
Memeya Tepoztlan alia. 385.
Mergus Americanus. 686. 695
Metl, seu Maguei, Aloe Americana. 270. 883.
Metlcoztli, seu Metl luteum. 171. 884.
Metl lenissimum XVII. 275.
Metl luteum. 271.
Metl nigrum XII. 274.
Metl pictæ. 275.
Metl viride VI. 273.
Metzapotl. 90.
Mexcalmetl. 272. 884.
Mexochitl, seu Omexochitl. 124. 872.
Mexocotl. 272. 884.
Mexaxochitl. 273.
Mexcuitlatl Tatch mexic. 336. & 895.
Miahuapatli, seu Medicina spicæ Maizij. 179.
Miaxihuitl. 385.
Micatlaxhpahoaatli. 386.
Micatzonteco mimiaootl. 133.
Michaxiuitl. 386.
Micaxoxo coyollin. 386.
Michaxochitl. 210.
Michuac diuret. mas. I. 238.
Michuac diuret. mas. II. 238.
Michuac diuret. mas. III. 234.
Michuac diuret. fœmina III. 239
Michuac diuret. IV. 164.
Michuacanensis laurus. 98.
Michùauh Atolli ex Maizio. 245.
Michùauthiblito. 246.
Micuilpatli. 105.
Micui Tlaxcolli, seu piscium intestina. 881.
Milchilli VII. chilli species. 136.
Millefolium mexicanum. 194.
Miltomatl. 295.
Miltomama. 295.
Mimiyca huatzin. 387.
Mimosa herba Philippicarum. Acostæ. 223.
Mintzintzin. 130.
Mizquitl, seu siliqua Acaciæ. 59.
Mizquitl, vel Acacia. 455.
Mizquitl Michuacanensis Acacia nouæ Hispaniæ. 60. 866.
Mizquixochicopatli capillifera. 50.
Mohuitl. 387.
Molle lentiscus Peruana. 54. 865.
Moloncapatli. 387.
Morbi venerei arbor. 67.
Moschum. 554
Motinensis herba expurgans. 304.
Moyotli ayacatli. 388.
Mungo, seu phaseolus Orthocaulis. 887.
Icon ibidem.
Muscarum medicina. 189.
Mus moscardinus. 586.
Mustella odorata. 226.
Myuiythimoyoye cuitlatonpitzochitl. 388.

N

NAcazcul, seu Tloatzin, ab aliis dictum Datura altera mexicana. 113. 872.
Nana Americanum. 311.
Nanace. 205. 879.
Nanahoaquahuitl. 389.
Nanahuapatli. 200. 879.
Nanahuaquauitl, seu morbi Venerei arbor. 67. & 868.
Nanauhquiltic. 389.
Narcisus binis floribus. 886.
Narcisus Indicus serpentarius. 889.
Nasturtium Peruinum. 161.
Nauhyeteputz, cardui species. 189
Nauiyteputz quadri latera. 189.
Nechil Atolli ex Maizio. 245.
Neuotlalpatli Toropecensis vomitoria. 228
Neixpopoalloni. 108.
Nenexton. 390.
Nepeta mexicana. 224.
Nequametl metl species. 273. 884.
Nequametl metl V. Angusti folia. 273.
Nequa tolli ex maizio. 244.
Nerium 868. nostro cœlo succum luteum Apocyno similem, non candidum in ramis, sed in radice tantum candidum. 868.
Netlaxochitl. 290.
Netzahualxochitl. 251.
Nexboa de quanquecalla serpes biculor mex: 775.
Nexoahutli. 269.
Nexmet cinereum. 273.
Nexpayan. 390.
Nextalpe. 178.
Nextlacotlij Yacapichtlensis Limoni phylla. 230. 887.
Nexxihuitl. 391.
Neycotlapatli. 391.
Neycotapatli altera. 390.
Nidus Lacertarum. 236.
Nitrum mexicanum. 343. 897.
Nochezno palli, seu Nopalnochezli, idest coccum Indicum in tunis quibusdam nascens. 78.

Nochoztic. 392.
Nochli, seu genus Tunarum. 76.
Nocturnus flos. 65.
Nonoclito. 392.
Nopalnocheztli. 75.
Nopalxoclicuexaltiequizi. 392.
Nouaculæ entes, cultri ex lapide 339.
Nubilosa herba. 160.
Nucis Indicæ, & cocci vocati arbor. 70.
Nucis Indicæ liquor lacteus, & eius vires. 73.
Nucis Indicæ aliud oleum. 73.
Numularia Indica. 214
Nunnij herba. 133.
Nux Indica fructifera. 71.& 72.

O

Oatzontic. 393.
Oceloxochitl herba lætificans. 236.
Ochra mexicana. 341.
Ocixochitl. 33.
Ocoloxochitl, seu flos Tigris Tigridis dicenda. 276.884.
Ocopetlal. 393.
Ocopiaztli scorpij spina. 222.
Ocopipin. 190.
Ocoquiltic. 393.
Ocoxochitly Iaualape. 394.
Ocuilpatli. 394.
Ocuilpatli altera. 304.
Ocymini folia. 122.
Olcatzan Pahuatlanica china mexicana. 212.
Olcacatzan alia. 213.
Oleum Enguambæ. 97.
Ololiuhqui, seu planta orbicularium foliorum. 145.873.
Ololtic. 184.
Olompatli. 395.
Oloxihuitl. 395.
Olus aquaticum. 171.
Olus seminis in cristam compositi. 269.
Omoxochitl. 124.
Omimeztli, seu os fœmoris. 276
Omiquilitl. 33.
Omizochitl, seu flos offeus. 277.
Onocrotalus mexicanus dentatus. 672.
Onocrotalus mexicanus, non dentatus. 673.
Opuntia quorundam. 76.
Oquichitli cocaxochitl. caryophillus mexicanus II. 155.
Orbiculi ex Mayzio. 247.
Origanina. 103.
Os fœmoris. 276.
Othonam Iouis flos. 154.
Otomiterumquiyeti. 277.
Ouis Peruana. 660.
Oxygeranium mex. 293.
Oxygeranium mex. II. 293.

P

Pabuli spinosa medicina. 198.
Pacifica herba. 891.
Pacxantin, seu planta subsidens. 222.
Palancapatli. 108.200.265.395.
Palla arbor quorundam. 78.
Palma montana. 76.
Palma Bahei 75. coyolli dicta 869
columnis dicta ibidem.
Palma nucifera Strabonis. 71.
Palma pumilionis. 71.
Panacea Americana Terrentij, est Nicotiana. 176.
Panis ex Mayzio. 246.
Panis ex semine floris Solis. 228.
Pantera. 499.
Panxochitl. 140.
Papauer spinosum. 215.
Papaya. 99.
Papaya Orientalis siue Pepo arborescens. 870
Papyrus lutea. 81.
Paradisea herba. 218.
Parua cacatl. 308.
Patera Iouis. 228.
Pati, seu Mel lenissimum. 275. 884.
Patlahoacxihuitl. 396.
Paxauac, vel Poxauac. 397.
Peco. 190.
Pelonchicilli. 161
Pelon Ichiatl Oquitl, ouis Peruana. 660.
Pelon Mexixquilitl, seu Nasturtium Peruanum. 161. 876.
Pennas aurium referens. 397.
Perpena. 396.
Petum Brasilianorum. 228.
Phacani. 396.
Phaco. 213.879.
Phatzisiranda cyperus. 33.
Pheuuame, Aristolochia mexicana II. longa. 162.876.
Piaztlacotl. 399.
Picus Americanus. 697.
Pinahuihuitztli, seu herba verecunda. 123.
Pinea Indica. 311.
Pinei cathartici. 870.
Pinguendo vermium quorundam. 317.
Piper Indicum Hispanorum. 134.
Piper Indicum siliquosum. 134.
Piper siliquosum mexic. 136
Piper Tauasci. 30.
Piper rotundum cum Icone folij 163.876.
Piperis folij, & Betle differentia. 876.
Piperis longi I. species. 125
Piperis longi II. species 126.872.
species III. ibidem.
Piperis longi IV. species. 127.
Piperis longi V. species. 127
Pipilolxochitl. 120.
Pipitzahuac. 133.
Pita. 275.
Pitzahoac cacazpatli. 189.
Pitzauac ciuapatli. 157.
Placentæ ex Maizio. 244.
Planta crassa. 312.
Planta in humore intumescens. 234.
Planta lacte manans. 172.
Planta maxima. 228.
Planta orbicularium foliorum. 145.
Planta quam cocam Peruinam vocant. 302.
Plantarum diuisio, siue varietas. 861.
Plantæ variant magnitudine ratione loci, & culturæ. 861.
Pluma fœtida, Smaragdus vilior mex. IV. 339.
Pocayo. 398
Pollin. 327.
Pompoqua. 81.
Pomum arenosum II. maius. 85.
Popoyauhquilitl. 397.
Potio mihihoahuitli. 269.
Potiones mexicanorum. 81.
Potiones mexicanorum aliud genus. 81.
Poxauac, vel Paxauac. 397.
Pozahualizpatli. 398.
Poztecpatli Huaxacensis gemmata. 146
Poztecpatli mecatlamica, seu fracturarum medicina. 291.
Poztecpatlis. 277
Poztecpatlis altera. 291.
Proxahac, herba similis Testudini. 184.
Puniformis gummosa arbor. 81.
Pseudo melissa nouæ Hisp. 334.
Ptarmica. 27.
Pulegium humile. 146.
Pulegium Hispanorum in mexico. 196.
Pultes è Maizio Attolli. 244.
Pumaqua. 74.
Pusquam Michuacanica radix purgans. 164.
Pycielt Nicotianæ species Tabacus. 173.877.

Qua-

Digitized by Google

Marcus Antonius Petilius Rechi Nepos. 788.
Marcus Antonius de Prosperis. 718.
Marcus Antonius Vlmus medicus 763.
Marcus Polus. 597.
Marcus Velserus Lynceus Duumvir Augustæ. 711.
Marius Schipanus medicus Neapolitanus. 864.867.870.894.
Marquedus liber Barò à schuurndi. 758.
Marsilius Cagnatus Medicus. 542.
Martialis. 509.592.595.640.659. 670.
Martius Collina Zagaroli Dux. 55
D. Matthæus. 710.
Mercurialis. 620.621.623.492.
Mulier barbata. 763.
Mulier Florentina trigintasex filiorum masculorum mater. 474
Mulier Romana quatuor mammis lacte fæcundis prædita. 475.

N

Nampysa Giorgippi uxor. 764
Nardus Antonius Recbus. 576.
Nicander. 881.
Nicolaus de Comitibus Venetus. 815.
Nicolaus Heluetius Heremita. 734.
Nicolaus Monardes. 32.43.48. 572.575.830. & alibi.
Nicolaus Trigautius Societatis IESV. 563.731.
Nicolaus Villagag. 600

O

Odoardus Barbosa Lusitanus 561.
Olaus Magnus. 489.499.528.583 791.805.
Oppianus. 480.510.714.
Osualdus Merlinger Tornator artificiosissimus. 532
Ouidius. 482.520.595.619.659. 664.668.727.734.741.748.
Ouiedus. 65.75.85.324.

P

Paulus Ægineta. 755.
Paulus Brill Belga Pictor. 749.
Paulus Sabellus primus Albani Princeps. 646.
Paulus Zacbia medicus. 732.
Persius Poeta. 719.
Petronius Arbiter. 502.
Petrus Bellonius. 542.820.
Petrus de Cieza. 890.
Petrus Episcopus Adrimyttenus, Theologia, & humana prudentia peritissimus. 502.
Petrus Gellius. 504.513.524.596.
Petrus Iarricus Societ. Iesu. 562
Petrus Hispalensis. 597.
Petrus Martir. 510.511.572.650.
Petrus Paulus Calorus medicus. 657.
Petrus Paulus Rubenius. 831.
Petrus de Valle Romanus. 864. 869.876.
Phatusa Pythea uxor. 764.
Philippus Cluuerius exactissimus Cosmographus. 635.639.645.
Philippus de Liano insignis Pictor 530.
Philippus Pigafetta. 567.787.815
Plato. 467.
Plautus. 497.666.838.
Plinius. 463.467.478.481.494. 501.504.519. & alibi.
Plutarcus. 468.471.652.726.739
Pompilius Taliaferrus medicus, & Anatomus celeberrimus. 767.
Ponzettus Cardinalis. 746.
Propertius. 638.
Prosper Alpinus. 60.
Prosper Cisbinus Romæ Chirurgus primarius. 494.
Prosper Martianus. 766.
Psitacus mirabilis Balduini Breyel 715.
Puella Romæ a natiuitate credita in Puerum transit. 546.

Q

Quintilianus. 528.753.838.
Quintus Serenus 755.805.

R

Ramusius. 745.815.
Raymundus Mindererus. 577
Rochus Ezechiel Bauthschner medicus. 559.
Romulus, & Remus. 543.
Rondoletius. 324.568.732.

S

Saba Regina. 517.
Salamon Rex. 517.
Scipio Cardinalis Burghesius. 713.
Scipio Cardinalis Cobellutius. 711.
Seneca. 464.486.534.591.595. 722.776.801.805.813.838.
Seruatius Marel. 567.
Seruius. 520.801.802.
Simon Maiolus. 675.
Statius. 713.

T

Tadeus Colicola medicus eminentissimus. 786.
Terentius. 796.
Tertullianus. 738
Theodorus Gaza. 636.731.
Theophilus Molitor Lynceus. 114. 488.503. Eius relatio de Mergis. 526.696.701.709.
Theophrastus. 871.886.
Theophrastus Paracelsus. 655.
Thomas Morus. 525.
Tibullus. 665.
Titus Liuius. 639.663.664.802.

V

Valerius Maximus. 588.
Varro de re rustica. 400. 588.596.665.
Vincentius Vincentij Vrbinas. 737.
Virgilius Poeta. 520.593.638.671 689.696.735.747. & alibi.
Virginius Cæsarinus Lynceus. 464.727.
Vlricus Faber Staubingensis. 788
Vlysses Aldrouandus. 400. 555. 560.596.620. & alibi.
Vrbanus VIII. P.M. 641.

Z

Zonara. 470.

Errata, quæ in superiori indice, currente prælo, tam vel omissis, vel vitiatis vocibus, & plantarum nominibus, quàm suppositititijs numeris, vitari non potuerunt.

Errata	Corrige	Errata	Corrige
Amacoztic fol. 896.	lege fol. 869	Caniuhme fol. 164.	l. fol. 168
Axixtlacot fol. 28.	l. fol. 38	Caocolatl potio	l. Cacauatl potio
Axochiatl fol. 241.	l. fol. 251	Chimalatl. fol. 288.	l. fol. 228
Ayotetli seu planta cucurbitæ sensilis	l. Ayotectli, seu planta l. cucurbitæ similis	Coanenepepepilli	l. Coanenepilli.
		Coapatli, siue tlamacazquipan fol. 208.	l. fol. 28

Digitized by Google

Errata	Corrige
Coaquiltic, siue olus colubris,	hanc adde fol. 187
Colubriolus.	lege Colubris olus
Copaltic. fol. 57.	l. fol. 58.
Coyolxochitl martagon volubili	l. volubile
Huitxiqua	hanc etiam adde fol. 113
Matlalytic Tetzocana, Triorche Mexicana.	lege Triorchis
Metlalitztic	l. Metlalitzic
Netlaxochitl. fol. 290.	l. 390
Ocixochitl. fol. 33.	l. fol. 32
Olcacatzan postec patli mecathamica	leg. Mecatlanica
Omiquilitl. fol. 33.	l. fol. 32
Quexquit fol. 261.	l. fol. 281
Tecpatli fol. 291.	l. fol. 191
Tepehoila capitaxochitl.	quære fol. 218
Tepemexcalli, seu Maquei montanum fol. 179.	l. fol. 274
Tlaquilin. fol. 229.	l. fol. 279
Tlilxochitl. fol. 145.	l. fol. 38. & 145
Tlalcauauat	l. Tlalcacauat.
Tonaxochitl. folis nunciat. fol. 25.	l. fol. 151
Tozanoitlaxcolli, seu intestinæ Tuciæ. fol. 115.	l. Tuccæ fol. 215
Tomama,	hanc adde ad fol. 295
Tonionuxihoitl	l. Tontocaxihoitl.
Tzontzoloxic	l. Tzontzololoxic
Xiopatli	l. xiyopatli
Yahoalxochitl. fol. 35.	l. fol. 65
Yztaccihuatl. fol. 286.	l. fol. 208
Yzquixochitl. saxea 301.	Lyzquixochitel saxea 310
Yzhuatomatl.	hanc adde fol. 295.

EX IOANNIS TERRENTII LYNCEI

Notis omissæ nonnullæ, quas ad sua loca referas.

Ad Xochicopalli lib. III. Cap. VIII. pag. 49.

HErba cuius folia serrata, chaulis rubet, flos in vmbella luteus in oblongis calycibus, cacaliæ ferè similibus, vnde in Corymbifero genere reponi debet.

Ad Tepemati lib. III. Cap. 47. fol. 81.

Folia cordis, quorum nerui rubent, in summo quid rubrum, sed conuolutum conspicitur.

Ad Enguamba lib. III. Cap. 75. fol. 97.

Enguamba plena nodis folium Cardiacæ, neruis rubris secantibus calyces virides.

Ad Acapatli lib. III. Cap. 83. fol. 100.

An Marubio aquatico congener. radix crassa in caule, folia bina ex aduerso posita, & serrata, in toto caule pauca folia, est herba odorata.

Ad Tepeyautli lib. V. Cap. 41. fol. 167.

Caulis Castaneus, folia longa Camænerij, an Vmbella flores Cacaliæ similes.

Ad Tzocuilpatli alteram, lib. VI. Cap. II. fol. 183.

Habet etiam folia bina sibi opposita: flores flaui, figura absinthij; est Tzocuilpatli altera impressa.

Ad Tenhxochitl lib. 8. Cap. I. fol. 261.

Radix crassa, longa, caules virides, sed iuxta foliorum exortum coloris castanei.

Ad Acaxaxan lib. VIII. Cap. 3. fol. 263.

Folium huius est latius, & rubrum, cum pauco viridi permixtum, flos est stellatus, ita vt quatuor foliolis, alia quatuor subsint foliola.

Ad Citimatic lib. VIII. Cap. VI. fol. 265.

Flos rubet lychnidis, sed sex constans foliolis.

Ad fasalie Coapitlanen. lib. VIII. C. XXXV. fol. 284.

Species est Phaseoli trifolij folio pyri, flos elegantissimus purpureus.

Ad Quauhmecatl lib. VIII. Cap. 42. fol. 289.

Vbicunque ramus è trunco enascitur ibidem, vel ex opposito (nam visui non satis patet capreolus exit) folia incisa sunt tribus, vel quatuor tantum incisuris, vt in Clematide, caulis caret spinis; nomen quidem cum Sarza conuenit, ipsa tamen planta alio videtur referri debere, forte ad Bryonias.

Ad Paxtecpatli, lib. VIII. Cap. 44. fol. 291.

Radix colore Castaneo, vt & caulis.

Ad Tlachichinoa, Patlahoac lib. 8. C. XLVI. fol. 292.

Radix transuersa, caules foliati, vt in Coniza, in summo flores rubri limonio similes, caudam Scorpij efficientes.

Ad Coapatli Asphodelinam lib. 8. Cap. LV. fol. 300.

Dicitur etiam Iztacpatli Matlalyztic. Radix Asphodeli, caulis cannæ, folium Hellebori albi, caulem ambiens.

Vo-

Digitized by Google

Vocum quarundam Americanarum explicatio.

AHuapatlis.	*Querna medicina ob folium.*
Atenapatli.	*Herba iuxta riuos prouenitus.*
Axix.	*Diuretica.*
Ayotectli.	*Cucurbita.*
Axixcocahuizpatlis	*Medicina orina lutea.*
Cacacilin.	*Semen simile Corbleis.*
Cacachichic.	*Herba amara.*
Cayol.	*Musca.*
Cempoalxochitl.	*A multis folijs.*
Chichic.	*Herba amara, & serratorum foliorum.*
Chilpantlacolli.	*Signum stercoris.*
Cimatl.	*Hispani vocant Herbam Ioannis Infantis.*
Ciuipatli.	*Mulierum medicina.*
Coaciuizpatlis.	*Medicina doloris, quos lenit.*
Coaxihuitl.	*Herba serpentis, quia facit prudentem: nam sacrifici, ab ea superstitiosè accipiunt responsa per phantasma; vnde potius maniacorum dicenda fuisset.*
Cocoe.	*Auis.*
Cocoztemecatl.	*Funis volubilis.*
Cocoxihuitl.	*Herba acris.*
Cocozxochipatlis.	*Medicina lutei floris.*
Cocoyatic.	*Planta palmæ similis ob folium.*
Cohavelli.	*Anguis fœtens.*
Copal.	*Gummi.*
Copalquahuitl.	*Arbor gummifera licet nomen sit commune.*
Coz.	*Pallens.*
Coztic.	*Pallida.*
Cua.	*Coluber.*
Hoitziloxitl.	*Affluens resina.*
Izapotl.	*Dulci sapore quo constat.*
Licoztli.	*Crocus.*
Palanca.	*Vulnera, vel Vlcera.*
Palancapatli.	*Medicina vulnerum.*
Patli.	*Medicina.*
Penahuihuiztli.	*Herba verecundia.*
Peyetl.	*Radix.*
Poztec.	*Fractura.*
Quahuitl.	*Arbor.*
Qualancapatli.	*Medicina hominis irati, facit bilarem.*
Tecopatlis.	*A duritie radicis, & colore ad rubenm vergente, vt est lapis Tecontlis.*
Tecpin.	*Culices.*
Tetlatia.	*Vrens medicina.*
Teuquilitlic.	*Herba principis.*
Tepe.	*Montes fortè.*
Texcalxihuitl.	*Herba saxorum.*
Tezonxochitl.	*Flos barbatus.*
Theoquilin.	*Saxei vermes ob radicem.*
Tlacot.	*Virga.*
Tlacochichit.	*Virga amara.*
Tlal.	*Humilis.*
Tlael.	*Dysenteria.*
Tlacopilin.	*Cerasus humilis.*
Tlaelpatli.	*Medicina Dysenterica.*
Tlalahoehoetl.	*Infima Abies.*
Tlalquequetzal.	*Penna terra ob folia, millefolium nostrum.*
Tlatlanqui.	*Capilli.*
Tlatlaucapatli.	*Medicina capillorum.*
Tlilxochitl.	*Flos niger propter siliquas.*
Tlil.	*Nigrum.*
Totocuilatl.	*Passerinum stercus.*
Tzompilihuizpatli.	*Medicina sternutatoria.*
Tzont.	*Rubei fortè.*
Tzontlahuaqui.	*Capilli rubei in floribus.*
Xacotl.	*Qua acido.*
Xal.	*Puto Pomum.*
Xihuitl.	*Puto Acidum.*
Xoco.	*Herba.*
Xochitl.	*Flos.*
Ycha.	*Gossipium fortè.*
Yztac texcalt lacotl	*Virga candida saxorum.*
Yztac.	*Album.*
Zenal.	*Sol.*

Multæ diuersæ, quæ Patli habent in nomine, quia multæ medicinæ eiusdem morbi diuersæ

ERRATA SIC CORRIGENDA.

Pag.	Linea	Errata	Correctiones.
3	34	mutuauimus.	*mutuati ſumus*
4	35	perſcribetur	*praſcribetur*
5	37	oſserat	*offerat*
8	1	ſætentem	*fatentem*
Ibid.	32	eorum	*earum*
Ibid.	33	eorumque	*earumque*
9	26	ci	*is*
11	21	Pannicularum.	*Panicularum*
19	31	aere	*aëre*
20	10	Babilones erat	*Babilone ſerat*
Ibid.	34	cæteris	*cateras*
Ibid.	38	leuitatem	*lauitatem*
22	39	lithoſpermami	*lithoſpermi*
Ibid.	40	Nymphęę	*Nymphea*
24	11	vero	*verò*
29	30	Fndica	*Indica*
31	7	Aneuriſmatim edetur.	*Aneuriſmati medetur*
Ibid.	17	Quauhnacen-ſibus	*Quauhnabua-cenſibus*
32	21	feniculaceos	*faniculaceos*
33	36	veluntur	*velluntur*
34	27	extinguitq:	*extinguit*
36	3	leues	*laues*
Ibid.	27	leues	*laues*
37	21	leuem	*lauem*
39	12	fructus	*fructus*
40	26	leuibus	*lauibus*
42	11	leues	*laues*
45	18	vmape	*vruape*
Ibid.	24	colo e	*colore*
46	11	& quæ	*eo quod*
Ibid.	14	per multaq.	*permultaq.*
Ibid.	25	per quam, ſi-milib.	*perquam ſimi-libus*
47	18	Totopocenſi	*Totopecenſe*
48	24	lepræ	*lepra*
Ibid.	35	formicarum]	*formicis*
50	11	leuem	*lauem*
Ibid.	34	Dyſſentericiſq.	*Dyſentericiſq.*
53	22	& dolorem	*ad dolorem*
55	11	mediocri, & ſerrata	*mediocriter ſer-rata*
58	8	leuis	*lauis*
60	27	impingut	*impinguat*
61	13	leues	*laues*
63	7	epatis	*Hepatis*
Ibid.	29	tum	*cum*
64	10	nuci muſcati	*dele*
68	12	hemini	*homini*
70	6	acinit	*acini*
Ibid.	7	floreq.	*floſetq.*
71	25	ſpatio	*ſpatium*
Ibid.	27	libris	*libras*
72	13	geni vinus	*vini genus*
73	40	ptotuliſſent	*protuliſſent*

Pag.	Linea	Errata	Correctiones
77	6	leuia	*lauia*
Ibid.	39	Hieranii	*Geranÿ*
Ibid.	41	ſuut	*ſunt*
78	25	ſpecies	*ſpecies*
Ibid.	34	Allucinantur	*hallucinantur*
Ibid.	40	Pampinulę	*Pimpinella*
Ibid.	40	Teueriiq.	*Teucbrÿq.*
79	41	felici	*fælici*
80	verſ.pen.	epatis	*Hepatis*
85	20	vorundam	*quorundam*
89	1	felicis	*fælicis*
92	vltima	ſimili	*ſimile*
93	13	tumores	*timores*
Ibid.	23	diſtincti	*detenti*
Ibid.	32	rubaq.	*rubraque*
108	23	leues	*laues*
116	31	cenſentur	*cenſetur*
117	7	Zopollin	*Zopillin*
122	penult.	pręcio	*pretio*
138	2	eoluntur	*coluntur*
175	36	curationum	*curationes*
182	15	chimæorum	*chimicorum*
Ibid.	17	ſalem	*ſaltem*
Ibid.	26	ſinſili	*ſimili*
191	38	eranthematis	*exanthematis*
197	6	tota	*ſita*
215	24	petrolo	*petiolo*
235	2	ſecuridare	*ſecuridiaca*
266	35	varia	*vna*
Ibid.	37	nature	*natura*
269	17	comos	*comas*
277	24	leues	*laues*
296	11	abſcindens	*adſtringens*
302	18	ſequidrachma	*ſeſquidrachma*
304	7	Mecatlanenſi-bus	*Michuacanenſi-bus*
309	16	Ec	*De*
312	14	calentibus	*calentibus*
337	7	cocchleæ	*cochlea*
338	19	affeſtus	*affectus*
357	10	colori	*colore*
Ibid.	14	quinæ	*quinque*
358	6	foliorum	*folium*
430	19	aliquod	*aliquot*
450	17	foiia	*folia*
458	18	TVAE	*TVA.*
868	11	p.61.26	*60.c.26*
Ibid.	35	p.68.35	*67.c.33*
Ibid.	47	p.69.35	*68.c.35*
873	46	p.148.18	*147.c.18*
878	39	p.192.17	*196.c.24*
897	41	p.196.24	*197.c.25*
951	2	quin imo	*quinimò*
Ibid.	26	Pertium	*Perſium*

Digitized by Google

HISTORIAE ANIMALIVM ET MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Liber Vnicus

IN SEX TRACTATVS DIVISVS

Francisco Fernandez Philippi Secundi primario Medicó

AVTHORE.

TRACTATVS PRIMVS.

De Quadrupedibus Nouæ Hispaniæ.

Cap. I.

De Mapach, seu Animali Cuncta Prætentante manibus.

ANIMAL est Mapach quauhpecotli, aut cane Melitensi magnitudine paulo maius, humile, teres, ac pilis vestitum nigro, alboque colore promiscuè variatis, magno capite, paruis auriculis, rostro canis venatoris, longo, ac tenui, sed singulis iuxta singulos oculos fascijs candidis in rectum vtrinque procedentibus, cauda longa, & humanis pedibus atque manibus quibus prætentare videtur omnia. Cicuratum, altumque domi nunquam non blanditur domesticis (mitescit enim facilè, ac quibusuis oblitus vescitur) quos tenerrimo prosequitur amore, ac iuxta iacens, volutatusq; humi iucundè mille modis lasciuit ac ludit; Vulpeculā imitatur astu, & moribus, lauat instar AElurorum seu feliū manibus faciem, ac eisdem cibaria ori, haud aliter ac simiæ solet admouere. Ferocem se ostentat exteris aduenisque, notis verò atque domesticis blandum, atque amabilem, verum non semper abstinet à morsu,

suapte natura mordax, aut vnquam est eius innocentiæ certa ac firma securitas, securaué consuetudo, & familiaritas, perfidum enim Animal est, & cum minus creditur, in crura, aut manus inuolat, ac versute interdum blandimentis prouocat quos adoriatur incautos, terrorem satagit incutere inuadentibus sonitu quodam rauco, horridoque, & technis, ac arte vincere quos vi opprimere est impos. Alitur sanguine Cohortalium, aut Gallipauonum, quos aut intra domicilia, aut in agris agentes, clanculum ac per insidias corripit ac lacerat, item culmis spicisque Tlaolli quorum est pernicies, arborum pomis, ac melle metl, perque hyemem muribus, ac lacertis, & alijs huiusmodi Animalibus, incedit quandoque posterioribus tantum insistens pedibus, & furto quidquid offenderit surripit. Sunt qui ad Simiarum genus aut Cercopithecorum id Animal referant, sunt qui ad Quauhpecotli, nec desunt qui ad indigenas Vulpeculas. Animal tamen videtur sui generis ac cæteris adhuc mihi cognitis forma, & moribus dissimile. Viuit Colci in antris, & Cauitatibus Montium, Colliumue. Sunt qui Yllamaton, seu vetulam vocent, nec desunt qui Maxtle, seu gossipinum cingulum, aut Cioatlamacazque seu Sacerdotissam.

De Ayotochtli, seu Dasipode cucurbitino. Cap. II.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 1. fol. 314

De citli, seu lepore. Cap. III.

FErt etiam lepores noua Hispania nostratibus similes, forma atque alimento, sed auriculis longissimis pro corporis magnitudine, latissimisque, intexi solent pili ab indigenis vestibus, linteisque quibus vtuntur palliorum vice, necnon & natiui, velut & Dasypodum lanugo, ac variarum auium plumæ, tanta est harum Gentium circa res fere nihili industria atque diligentia.

De Tochtli seu Dasypodum generibus quos Cuniculos vocant. Cap. IV.

INuenias apud nouam Hispaniam varias Dasipodum differentias, prior est. Spactli, seu hispanicus, qui si pinguibus versetur agris, nō minus iucundam, quam apud nostros alimoniam præbet. Secundus est Eliztactochtli seu pectus candens. Tertius Cuitlatepolli, seu breuis caudæ. Quartus qui pertinet ad peruinos vocatus Tocantochtli, seu Talpæ Mexicensis (quam Tucam vocant) figura. Quintus Quauhtochtli. Sextus Metochtli. Septimus Cacatochtli. Octauus alter Cuitlatepolli. Vltimus vero à rubeo fuluoque colore quo variat nuncupatus Elapaltochtli quorum omnium formæ non nihil inter se distantes sunt, & ideo diuersis nuncupantur nominibus, nutrimentum verò nostratium insuauius est & durius.

Digitized by Google

De Tlacuatzin. Cap.V.

Habetur supra volumine 1. lib.9. cap.18. fol.330.

De Hoitztlacuatzin seu Tlacuatzin spinoso. Cap.VI.

Habetur supra volumine 1. lib.9. cap.12. fol.322.

De Tzonyztac, seu Quadrupede Capillorum candentium. Cap. VII.

OFfenduntur etiam (vt audio) non procul ab Australi Pelago in Prouincia Toztlani, & Caseapani Ferarum genera à candore capillorum vocata Tzonyztac, breuibus cruribus, colore atro, crasso corpore, manibus pedibusque, & corporis magnitudine Tigris, ac prolixa cauda, Animal rarò veniens in hominum conspectum, & quod transfixum sagitta aliquando succumbat, fabulantur Indi, luteo capite visum, celerem prænunciare mortem, candenti verò, longam vitam polliceri, sed indigam, ærumnosamque, & refertam laboribus.

De Tlacaxolotl, seu Fera rotunda facie. Cap.VIII.

ANimal est Tlacaxolotl Tauro vastius capite magno, prolixo rostro, latis auriculis, atrocibus dentibus, humana penè facie, vnde sumpsit nomen, crasso collo, manibus, pedibusque, & in his taurinis vnguibus, sed maioribus; clunibus magnis, latisque, cauda crassa, & prolixa ac pelle crassa, fuluoque hispida pilo, rarum animal, saxorumque & solitudinum incola, Atzaceani, Tepotzotzontle, & Tlaquelapani non procul à regione, quam à situ profundiore vocant de Honduras, vescitur montano Cacaoatl, Quapachtli, & Oriente Tlaolli vastatis passim aruis, satisque, & cum horum non adest copia, folijs arborum, & Fruticum. Caro eius edulis est, Quadrupedumque, & pariter Volatilium saporem præferens; hominum conspectum non reformidat, neque sagittarum ictibus occumbit, adeò est illi tergum impenetrabile, quamobrem defossa terra, ac desuper contecta ramis ac frondibus, & subaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos, Elephantes.

De Anonymo quodam Animali. Cap.IX.

OFfenditur, & aliud Animal, cuius nomen nondum accepi, hispidum, ac Vulpis cauda fusca, & subnigra, iubatumque postquam consenuit, auriculis paruis, & angustis, corpore eius modo vario, plana, & lata facie qualis est humana, crasso rostro, halitu lethali, sagaxque, & versutum, & imbecilliorum Animalium Insidiator, & Raptor atrox,

Digitized by Google

De Tigri & Tlalocelotl. Cap. X.
De quo supra. Io. Fabr. 498.

VVlgaris est huic Orbi Tigris, sed nostrate maior, necnon Tlacocelotl, seu paruus Tigris vocatus, quoniam illi videatur similis forma, atque specie, quamuis corporis cedat magnitudine, maculæ verò fuscæ ac nigræ sunt, non pallidæ atque candentes, quales in Tigribus, esse solent. Aggreditur Indos, Hispanos fugit, ea est huius Gentis imbecillitas, aut Hispanorum feritas, ac ei Animali congenitum ingenium.

De Miztli. Cap. XI.

LEoni nostro minimè iubato aut idem est Miztli, aut congener, in infantia fuscus, & fuluus in iuuenta, interdumque rubeus, aut subalbidus in maiorem tamen corporis assurgens molem (quod ob regionis diuersitatem potest euenire) ac longè minus ferox. Est & Quamiztli affinis Leoni, vnde nomen, sed mitior, agiliorque, quo fit vt quidam Hispanorum Pantheram esse putauerint. Ad eiusdem pertinet differentias Maçamiztli qui à Ceruo, & Leone sumpsit nomen, Ceruum atque Leonem quibusdam corporis partibus imitatus, necnon & CuitLamiztli à Leone, & Lupo indigena nomenclatione mutuata; Leone crassior minor tamen, mitiorq. & cum viuat Ceruorũ, ouium, & Cohortalium Venatione, interimatquè etiam dum satur est quæcumque offenderit Animalia, cùm famem semel expleuit, binos, ternosuè dies dormit, abstinens à præda donec rursus esuriat. Est & Tlamiztli felle minor, sed facie Leonina, cuius exhibemus imaginem ob mirandam in tam paruo corpusculo Leonis Animalium penè omnium ferocissimi similitudinem; Ad huius fortasse differentias pertinet Leo ille paruulus, quem audio à Margarita Insula ad Regem Philippum delatum in itinere defecisse.

De Ytzcuniquani, seu Canum Interfectore. Cap. XII.

VVlgare est huic nouæ Hispaniæ Ytzcuniquani improbum Animal, & noxium, indigenis, appropinquat per noctes Oppidorum suburbijs. Vlulatque vt euocet ad se canes quos trucidet, ac voret; atque ita interemptis probis, fidisque domiciliorum Custodibus vitæ suæ parato victu cauet, ac prospicit. Sunt qui idem Animal cum Cuitlamiztli esse putent, nec desunt qui cum Itzquintecuani, de quo inferius.

De Coyotl, seu Vulpe Indica. Cap. XIII.

COyotl, quod quidam Hispanorum Vulpem, alij Adipum, atque alij sui generis esse putant, Animal est veteri ignotum orbi, lupino capite, oculis viuidis, magnis, atque pallentibus, paruis. & acutis auriculis, rostro longo, nigro, neque admodum crasso, neruosis cruribus, vncis ac crassis vnguibus,

cauda

Digitized by Google

cauda valdè hispida, crassaque, noxio morsu, ac denique ad formam nostratis Vulpis accedens, ad cuius fortassis genus erit referendum, mediaquè inter eum, & Lupum magnitudine; Vulpe enim nostrate duplo maius est, & Lupo minus, quamobrem non Oues solum ac similia Animalia, sed Ceruos quoque dicitur inuadere atque occidere, & interdum quoque homines; fusco, longo, candidoque promiscuè pilo tegitur; sagax est in venatu, ac Vulpinis moribus: atque adeò pertinax iniuriarum vltor, & ereptæ aliquando sibi prædæ memor, vt post dies aliquot agnoscat Raptorem, insecteturquè obuium, & interdum etiam alijs sui generis comitatum aggrediatur, etsi fieri possit mordicet, & trucidet, cognitisquè magno studio, & cura ædibus atque interemptis quibusque domesticis animalibus vlciscatur iniuriam, & infesti hominis sumat pœnas. Est etiam erga beneficos gratum, adeò vt allatis ante eum Cohortalibus, & cæteræ prædæ parte animi beneuolentiam plerumquè testari soleat. Quod spectat ad vsum medicum, aiunt, dentium pene eius expurgatorum sedari dolorem. Viuit permultis Nouæ Hispaniæ locis, ac præcipuè in frigus & rigorem declinantibus. Victitat imbecilliorum Animalium præda, Maizio, alijsque frumentaceis, & saccharinis quoquè si quando offenderit arundinibus, capitur decipulis, laqueisque, & occiditur sagittâ.

De Cuitlaxcoyotl. Cap. XIV.

AD Coyotl differentias pertinere videtur Cuytlaxcoyotl, nam eisdem quoque præditus est moribus, & forma etiam esset eadem, nisi Cuetlaxtli pilo similis videretur, vnde inuenit nomen, collo crasso, & impensè hirsuto, pectorisquè, & faciei pilorum longiorum à Ceruo, terrificus. Ad idem genus refertur Atzcacoyotl, & eodem præditus est ingenio: sed Formicarũ assidet cauernis, vnde nomen: cumq; noctu vlulat multiformes edit clamores, necnõ & Tlalcoyotl; qui tamen versatur circa Oppida, & ex Cohortalium rapina magna ex parte viuit.

De Ocotochtli seu p. . . Dasipode. Cap. XV.

ANimal est ferum, vertagi magnitudine, tereti, humili, & crasso corpore, auriculis paruis, facie leonina, Felisue, viuidis oculis, & modo rubra, crassis cruribus, vnguibus vncis, fusco circa dorsum pilo, circa ventrem candido, ac iuxta reliquum corpus cinereo, vbique verò nigris conspersso maculis rostro, ac cauda breuibus, aspera lingua, vlulatu exili, & incredibili pernicitate. Viuit Tetzcocanis montibus, venaturque Ceruos, & alia huiusmodi animalia, & interdum etiam homines, lambens, attingensue lingua eorum oculos, cui tanta inest vis veneni, vt è vestigio obcæcet adeoquè interimat. Occisorum cadauera herbis, fœnoque, aut cespitibus tegit, & conscendens propinquas arbores vlulat, statim feræ circumstantes intelligunt sua desideria, accurruntque, quàm celerrime, & satiantur præda, postremumquè omnium Ocotochtli, ne si prior ad escas accesserit, cætera animalia attingentia Cadauer eius exanimentur veneno.

De

De Oztohua. Cap.XVI.

SPecies eſt Vulpis peregrinæ, noſtrati ſimilis forma, atque magnitudine, quæque tres dodrantes vix ſuperet, nigro, candidoque veſtita pilo, ſed quibuſdam in partibus fuluo, ſimilibus quoque moribus, & proxima verſutia. Alitur Cohortalibus, & alijs imbecillibus animalibus, quibus tendit inſidias, atrociter mordet, incolit foueas, inde nomen, & in Terræ cauitatibus occultata educat ſobolem; cumque aliter non datur hominum vitare manus ſimulat ſe mortuam, quin apud has Gentes in cibi iam diu venit vſum; quamuis crepitus ventris ſit illi fœtidiſſimus, Ocuitucenſibus verſatur agris, vbi illam curauimus depingendam. Eſt & altera ſpecies; quam Tepemaxtlam vocant, eadem penè forma, & natura, ſed nulla in parte fulua, & cauda nigris, albiſque faſcijs tranſuerſim diſcurrentibus varia, quæ prouenit quoque apud Ocuitucenſes.

De Quauhpecotli, ſeu Mele Montano. Cap.XVII.

ANimal eſt duos plus minus dodrantes longum, roſtro prolixo, tenui, ac verſus ſuperna contorto, prolixa item cauda, pilo longo circa aluum cãdente, ac per cætera fuſco, aut atro, candentique, ſed circa dorſum nigriore, atris pedibus, & incuruis vnguibus, miteſcit facile, vorax eſt, nulliſque parcit oblatis eſcis, nec tamen editur eius caro: placidum eſt animal, ac mille modis blandiens, ac ludens, noxium tamen ignotis, Melis videtur genus, atque ita Texon vocari conſueuit ab Hiſpanis Indigenis. Accepi à viris fide dignis, & qui apud hoſce agros diutiſſimè ſunt verſati alia inſuper reperiri genera duo, quorum alterum ſit noſtras Melis, quæ tamen adhuc non ſunt ad me delata. Viuit in regionibus calidis, verum alitur domi etiam in temperatis, & frigidis.

De Yzquiepatl, ſeu Vulpecula quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. Cap.XVIII.

Habetur ſupra volumine 1. lib.9. cap.20. fol.332.

De Cercopithecis. Cap.XIX.

Habetur ſupra volumine 1. lib.9. cap.7. fol.318.

De quibuſdam Canum peregrinis generibus. Cap. XX.

de vno ſupra. Io. Fabr. fol.466.

PRæter Canes notos noſtro Orbi, qui omnes penè ab Hiſpanis tranſlati, ab Indis in his plagis hodie educantur; tria alia offendas genera quorum primum antequam huc me conferrem vidi in patria, cæteros verò neque conſpexerom, neque adhuc eo delatos puto. Naturà omnes atque moribus, noſtris ſimiles ſunt, nec forma admodum differentes. Primus Xoloytzcuintli vocatus

alios

alios corporis vincit magnitudine, quæ tres plerumq; excedit cubitos, sed habet peculiare nullis pilis tegi, verum molli tantum, ac depili cute, fuluo atque Cyaneo colore maculata. Secundus Melitensibus canibus similis est, candido, nigro, ac fuluo colore varius, sed giberosus, gratusque iucunda quadam deformitate, ac capite velut ab humeris edito, quem Michuacanensem ab ora, vnde est oriundus vocare solent. Tertius verò nuncupatus Techichi, Catulis similis est nostratibus, Indis edulis, tristi aspectu, ac cætera vulgaribus similis. Atque hæc de canibus Nouæ Hispaniæ breuiter dicta sunto.

De Tepeytzcuitli, seu Cane Montano. Cap. XXI.

ANimal est Canis parui magnitudine, audacissimumque, aggreditur enim Ceruos, & quandoque etiam interficit. Corpus vniuersum nigrum est, sed caput, pectus, ac collum candens, pili longi, & cauda longa, & caninum quoque caput, vnde nomen: vescitur Vitellis ouorum, & pane ex aqua calenti resoluto, si quando contingat cicurari.

De Macame, seu Ceruis. Cap. XXII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 14. fol. 324.

De Cuetlaehtli, seu Lupo Indico. Cap XXIII.

de quo etiam supra Io. Fab. fol. 479. Sub nomine Xoloitzcuintli.

FOrma, colore, moribus, & mole corporis Lupo nostrati similis est, atque adeo eius (vt mihi quidem videtur) speciei, sed ampliori capite. Tauros verò sicut & nostras Lupus aggreditur, & interdum etiam homines: reperiuntur nonnulli candentes quorum etiam exhibemus imaginem: Viuit in calidis nouæ Hispaniæ locis.

De Tucan, seu Talparum Indicarum quodam genere. Cap. XXIV.

TAlpæ (vt videtur) species est, dodrantem æquans longitudine, & latitudine humerum humanum, carnosa pinguisque, atque adeò breuibus cruribus insistens, vt ventre penè terrã attingat, fuluo pilo, breui cauda vncibus vnguibus, longisquè, rostro murino, paruis, & orbicularibus auriculis, binisque superna parte, totidemque inferna primoribus, longis exertis, & incuruis non sine alijs, qui licèt longe minores, sunt tamen firmissimi, edulis est caro pinguis, ac iucundo gustu, sed stuporem incutit dentibus rodentium ossa, hebeti est visu, ac sub lucem prorsus nullo, subterraneis cauitatibus viuit, atque adeò numerosis terram cuniculis terebrat vt non sit tutum qua parte latet Viatores agere iter. Cum antro egredi contingit, repetere illud nescit, atque ita alterum de nouo excauat quo se condat, vescitur omni radicum genere, & quibusque Tlaolli partibus, nec parcit phaseolis, alijsuè seminibus, quæ in cibos

annuos

annuos suis latibulis seruat, ac vbi opus sit, deuoranda reponit. Est & aliud apud Nouam Hispaniam Talparũ genus, & eo quod luminis prorsus sit expers, permultæ Murium differentiæ nostræ Genti prorsus ignotæ, quas modo ob temporis angustiam prætermissas per maius fortassis otium aliquando prodemus.

De Coyametl, seu Quauhcoyametl. Cap. XXV.
de quo etiam supra Io. Fab. fol. 637.

COyametl quem alij Quauhcoyametl quoniam est montanus, alij Quauhtlacoyametl, alij vero Quapicotl vocant, apro nostrati videtur similis, sed longe minor est, & vmbilico (ita enim vocatur ab indigenis) circa dorsum mirabilis, in quo se recipit humor quidam aqueus, qui digitis expressus fluit, nec tamen is verus est vmbilicus, aut subest quicquam ab eo quod in alijs animalibus reperiri solet diuersum: quod eo dissecto cognouimus, aliudue quam glandulosa quædam, & mollis pinguedo; ferus est, ac truculento cum primum capitur morsu, sed cum circuratur placidus est; & amicus domesticis, haberurque in delicijs, caro est similis suillæ, aprinæue, sed durior, atque insuauior, setæ sunt asperæ, albo ac nigro promiscuè variatæ colore. Vescitur glandibus, radicibusque, & alijs montanis fructibus, necnon vermiculis, lumbricis, atque alijs eiusdem generis animalibus, quæ lacustribus humidisue, & vliginosis nascuntur locis. Deuastant etiam sata, cum ab eis non arcentur, gregatim ambulant, & redditi mites aluntur quibuscumque esculentis domestici vesci solent, verum digiti pedum manuumque variant, siquidem *alij productiores* sunt, alij breuiores.

De Quauhtechallotl. Cap. XXVI.
de quo supra Io. Fab. fol. 582.

QVinque sunt Sciurorum præter veteri Orbi notos differentiæ quos Indi Quauhtechallotlilti c nuncupant aut Tlilocotequillin cognomine sumpto à corporis, & caudæ colore, nempe nigro, & à pinubus quos colunt vescuntur pomis quę ex arboribus decerpunt, in earundẽ cauitatibus reconditis seruatisque in hyemmales alimonias, vbi & sobolem educant, & nihil nõ abrodunt, versuti sunt, passerum voces sonant, & caudam qua se totos operiunt, lanigeram gestant, mitescunt facili opera, & quibusuis aluntur nutrimentis, dum comedunt posterioribus insistunt pedibus, orique cibos admouent prioribus, attollentes maiori ex parte caudam ac corpus eadem nisi in cursu tegentes, tunc enim protendunt illam, eiusdemque irati pilos erigunt, adiunguntur eorum pelles internis vestium partibus caloris conciliandi, atque ornamẽti gratia, fugata ad eum modum deformitate, & hyemmalis rigoris sæuitia. Secundus Quauhtecallotlquapachtli, aut Coztiocotequallin à luteo alui colore dictus, in duplam ferè crescit magnitudinem, alboque, nigro, & fusco colore promiscuè tegitur, si ventrem excipias qui pallens est, aut fulus quemadmodum

dum attigimus, & caudam gerit prælongam, piloſámque qua ſe interdum operit; Viuit in terræ foraminibus, & antris incluſus, in quibus quoque educat prolem: veſcitur indico frumento, quod raptum ab Aruis in hyemem recondit. Verſutus eſt velut & reliqui, nec vnquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius Techallotl dictus, caudam ferè depilem geſtat, ac breuiorem, nec dodrantem vincit longitudine, non cicuratur, ſed perpetuò mordet atrociter, & corrodit oblata omnia, fuſco, & candenti colore promiſcuè tingitur, & poſterioribus quoque innixus pedibus oblatam edit alimoniam, ſed præcipuè maizij ſpicas apprehenſas anterioribus; oculi ſunt magni ſi illos cum cæteris partibus conferas, viuit in antris, quæ vnguibus facile excauat, conſternitque lana, goſſipiòue, & quouis alio molli ſtramento, ac Paſſeres voce imitatur. Quartus Tlalmototli dictus ſpitamæus eſt, caputque, & oculos habet pro corporis amplitudine maxima, caudam vero longam, piloſámque & lineis albis, fuſcis, ac nigris interſtinctam, qua ſe eodem quo alij modo tegit. Color totius corporis varius eſt, & quandoque inclinans in fuluum, cætera præcedentibus ſimilis. Quintus dictus Quimichpatlan ſeu Mus volans, fuſco pilo, nigroque promiſcuè tegitur, qui propè brachia & crura eſt prolixior, ac paruarum alarum forma, cuius gratia tanta celeritate in has, & illas arbores ſeſe vibrat vt dicatur volare, eſt autem cæteris minor, paruo, & murino capite, magnis auriculis, nec alia, quàm cæteræ horum animalium differentiæ vtitur alimonia, caudam eius vſtam, ac redactam in puluerem deuoratamquè, aiunt parturientes iuuare. Eſt & aliud genus Iztactechalotl vocatum, cæteris forma ſimile, prolixitàtèque, & lanuginoſa cauda, capite, tamen, collo, & clunibus deſuper fuluis, cauda per alterna interualla cyanea, ſubalbidáque, ſed fuluis diſtincta lineis, cætero corpore ſubalbido, vnde nomen, ac pilis cæruleis vario.

De Quauhtentzo. Cap. XXVII.

GEnus eſt Sylueſtris Muſtellæ prælongæ caudæ, fuſci pili molliſſimiquè, & punctis nigris diſtincti, mitiſſimum animal Vulpeculæ ſimile, & quod accedit etiam ad cognitos & domeſticos, parantur è pelle eius veſtes magno habitæ in pretio, tum ornamenti gratia, tum etiam arcendi frigoris moleſtias, manus ac pedes ſunt Quauhpecotli, alitur platanis, & alijs fructibus, ac vitam agit in regionibus calidis Xonotle, vnde miſſum eſt id animal, ſed Pictorum incuria perijt eius imago, aut fortaſſis cuiuſpiam minus honeſti Viri rapina.

De Tepe Maxtlaton. Cap. XXVIII.

GEnus eſt Felis ſylueſtris, Muſtellæue, nam & æluro par fere eſt magnitudine, piliſque veſtitum nigris, & promiſcuè candentibus, puluis eius dicitur febrientibus conferre, roſtrum eſt longum, auriculæ paruæ, breuia crura, & cauda eiſdem traſuerſis faſcijs, nigris, candidiſque, quibus Tepemaxtla Ocoitucenſis, cuius videtur ſpecies variare.

De Coyopollin. Cap.XXIX.

ANimal eſt paruum, muris mediocris magnitudine, aut paulò maius: caudâ vero auriculis & roſtro Tlacuatzin ſimile: nam cauda etiam pro manibus vtitur, & natus matrem in metu tenet amplexam, cauda eſt craſſior murina, firmiòrque, venter ex albo palleſcit, auriculæ ſunt translucidæ, pedêſque & crura candida. Educat in arboribus ſobolē, poſſetq; in genera Tlacuatzin referri, ni alicui potius arrideat magis pertinere ad mures, aut eſſe ſui generis animal. Viuit in montibus Tepeztlanicis vbi inuentus eſt delineatus atque deſcriptus.

De Tauris, Vacciſque Quiuiræ Regionis. Cap.XXX.

de vno ſupra Io. Fabr. fol.587.

CVm Hiſpani in eas penetrauere Regiones, inter alia miranda dictu, offenderunt Armenta Taurorum ſylueſtrium, modico humilique corpore, dorſo incuruuo, & frequentibus iubis, laciniiſue longius propendentibus, ac fuluo totius corporis colore, & carne, nec ſapore aut ſalubritate noſtratium Vaccarum carni cedente, qua cruda Incolæ veſcuntur epotato ſanguine, & pellibus aduerſus frigora corpore munito. Audio Vaccam vnam ex his delatam ad Philippum Maximum, & vltra flumen quod habet nomen Aconchis, Hominũ quoq; genus incuruum reperiri, quod tamen adhuc nõ ſatis habeo perſpectum.

De Ytzcumtepotzotli ſeu Canibus Gibbis. Cap.XXXI.

de vno ſupra. Io. Fab. fol. 466. Sub nomine Ytacuintepotzotli.

AT quid mirum Taurorum hominûmque giberoſa reperiri genera, quando gibboſum quoque Canum genus offenditur, quos vocant Michuacanenſes ob plagam à qua ſunt oriundi. Sunt hi melitenſibus paulo maiores, & colore velut & noſtrates variantes, collo penè nullo, & capite ex ſcapulis prodeunte, cætera reliquorum Canum moribus, atque naturâ, nec aliter applaudentes heris, atque colludentes.

De Caluaria reperta Chalei & de repertis Gigantum oſsibus. Cap. XXXII.

MOnſtrificorum quæ præceſſere animalium enarratio videtur expoſcere, vt ſubnectam repertam apud Chalcenſes ab effodientibus puteum humanam caluariam duplici facie, quaternis oculis, naribus, maxillis binis, quatuorque, & ſexaginta dentibus, & his ipſis non modo iuſtam aſſequutis magnitudinem, ſed multorum annorum vſu conſumptis atque protritis. Quominus mirere Androgynum illum, quem aut tulit Antiquitas, aut Plato philoſophandi gratia confinxit, quin permulta Gigantum non vulgaris magnitudinis oſſa per hoſce dies inuenta ſunt, cùm apud Tetzconanes, tùm apud Tollucenſes, quorum nonnulla in Hiſpanias delata ſunt, alia vero miraculi gratia à Proregibus

Digitized by Google

gibus seruantur, inter quæ dentes maxillares esse scio quinque circiter vncias latos, ac decem longos, vnde conijcere licet capitis amplitudinem quod bini homines extensis brachijs vix possent amplecti. Hæc autem notiora sunt, quam vt fides queat illis ab aliquo denegari, & tamen non me latet à multis iudicari multa fieri non posse antequam facta sint, adeò verùm est atque indubitatum quod Plinius noster dixit, *natura* (nempe) *vim ac maiestatem omnibus momentis fide carere*, siue horridæ magnitudinis homines aliunde in hanc regionem venerint (cum apud Promontorium bonæ spei Patagones quosdam versari monstrificæ proceritatis narretur) sintque ab indigenis occisi, siue volente natura eos hæc tulerit Tellus, auctumque numerum pertimescentes Indigenæ vastauerint ac funditus deleuerint.

De Tepemaxtla. Cap. XXXIII.

SPecies est Vulpis, candido, nigroq; & fuluo pilo vestita, capite paruo, modicis auriculis, corpore gracili ac quaternos ferè dodrantes longo, rostroque tenui, & prolixo, moribus vero victuquè & rapina cæterarum Vulpium: offenditur vbiuis, sed præcipuè calidis in locis.

De Æluro à quo Gallia vocata corraditur. Cap. XXXIV.

NOn me latet vulgare esse hoc Felis vocati genus Hispanis, quanquam Aduenam non indigenam, verum qui ex Insulis philippicis cœpit iam in hanc nouam Hispaniam adferri, neque apud quenquam ex recentioribus, pro dignitate delineatum videram, curaui in his, quos iussu Philippi Secundi Maximi condo libros depingendum. Non tamen illius vsum, & mores præteriens, tùm quod ab alijs nostræ ætatis descripta sint, tùm quod Nos ad alia ignotiora enarranda properamus, aderit fortasse tempus, dabiturque Numine concedente otium, vbi quæ nunc breuiter attinguntur, plenius ac latius possint enarrari. Verùm Felem hoc animal vulgo vocari reuocat in memoriam accepisse ab his qui nuper ab Hispanis nauigarunt in hunc nouum Orbem, ac Regiæ Philippi Secundi ad fuere, ad eum delatum AEluram (ni fallor) à Lusitania Canum Melitensium more lanigerum, iubatumuè, aut laciniatum, ac candidissimo pilo insignem, atque amabilem, & in delicijs à tanto Principe haberi.

De Peruichcatl. Cap. XXXV.

De quo supra. Io. Fabr. f. 660. Sub nom. Pelon Ichiatl oquitli.

ETsi intelligam peruinas vocatas oues iam dudum delatas in Hispaniam, & ab omnibus pene visas atque cognitas, tamen delineandas putaui quod à nullo alio ante me pictas conspexerim, vt neque eos quibus fortè fortuna ignotæ sunt, latere posset earum forma à nostratibus non parum aliena: sunt enim longè maiores, inutili rectæ vellere, carne verò neque grati, neque probati alimenti, eisque viribus quibus in Iumentorum penuria non nihil ferre possint oneris, quemadmodum periclitatum est apud Peruinos priusquam eò essent veterina translata animalia. Illud silendum non est in horum peregri-

Digitized by Google

norum animalium ventre interdum reperiri lapillos illos quos à facultate qua venenis aduersantur, Bezares Arabum Gens vocare consueuit.

De Ariete quadringeminis armato cornibus. Cap. XXXVI.

OFfendi apud Mexicanos Arietes quadringeminis armatos cornibus, quos etsi antea vidissem in Hispania, depingendos tamen curaui, vt his qui non viderunt eos ex Icone innotescerent, siue hi ad peculiare pertineant genus, siue euentu, casuque sint monstrifico editi atque producti.

De Tlacoyotl, seu Coyotl humili. Cap. XXXVII.

INueni in agro Tetzcocano animal pilosum valde, vocatum Tlalcoyotl, duas longum spithamas, vnguibus melis, aut Quauhpecotli similibus, breuibus cruribus & nigro vestitis pilo, breuissima cauda, corpore toto ex albo vergente in fuluum, sed dorso, ac superna parte capitis, & colli nigris, lineaque distinctis candenti, caput est paruum, rostrum tenue, & longiusculum, canini exerti ac vita victusque eadem quæ Quauhpecotli.

De Ytzcuintecuani. Cap. XXXVIII.

SImilis est Ytzcuintecuani vocato Quauhpecotli, ac eodem modo meli nostrati congener, non solum corporis magnitudine, moribusque, sed rostro etiam (quod perlongum est, & tenue) ac pedibus qui illos Quauhpecotli suisue parui videantur imitari, verum color albus est maculis nigris ac magnis distinctus, & spectabilis, nomen habet à mordendo canes, viuitque toto Tepeci non longè à mari australi.

De Leone paruo Insulæ Margaritiferæ. Cap. XXXIX.

AVdio Leonum minimum genus missum elapsis annis ad Maximum Philippum secundum in itinere interijsse, quod mirandum est, nisi fortasse AElurorum syluestrium aliqua erat differentia, quæ Leones facie referret, nec tamen ad Leonum pertineret genus qualem apud Maxicanos à me inuentam ac Tlalmiztli vocatam, depingendam atque describendam curauimus; dum historiam naturalem noui Orbis iussa Philippi Maximi condentes illic ageremus.

De Cacamiztli, Cap. XL.

ITa vocatum est hoc animal quoniam ad Leonum paruorum feliumue pertineat genus, & in iuncetis versari soleat; quadrupes quaternas spithamas longus, sed corpore non admodum amplo, fuluo pilo, & aliquantisper prolixo tecto, auriculis breuibus ac penè nullis, ælurino capite, cauda prolixa, hispidioreque, adeò est ferox vt Ceruos plerumquè aggrediatur, atque etiam occidat, vnde fortassis nomen, ni à fele potius profectum est: Miztli enim apud Mexicanos interdum AElurum, & interdum significat Leonem; viuit apud Panucenses, vbi illum curauimus & depingendum, & describendum.

Finis Tractatus I. Historiæ Quadrupedum.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS SECVNDVS DE HISTORIA AVIVM NOVAE HISPANIAE

Cap. I.

De Hoacton Fœmina.

HOACTLI mare paulo maior est, ventre, colloque alba, sed fuscis passim intersectis pennis, reliquum corpus fuscum, interpositis albis, oculi magni nigrique, sed iris pallens, cætera sunt illi cum mare similia. Ardeæ cinereæ videtur species; sunt qui sentiant generis esse sui, nam magnitudine à cæteris ardeis duplo ferè vincitur, sunt qui Xoxouh, qui Hoactli vocēt.

De Quetzaltototl, seu Aue plumarum diuitum. Cap. II.

AVis est cristata pauoninis magna ex parte ornata plumis, parcæ magnitudinis, rostro acuto, luteoque, & pedibus pallidis, cauda Tzamatl plumis prælongis vestita, atque virentibus, nitidis, & pauonini coloris Iridis folijs forma similibus, opertisquè supernè alijs nigricantibus, infernè verò & qua parte pauoninas attingunt quæ in medio sunt inclinantibus in virorem, quasi cauente natura mediarum pulchritudini, crista plumis constat splendentibus atque pulcherrimis, pectus, collumque infernè rubris & micantibus, ac pauoninis supernè qualibus etiam dorsum tegitur, nec non eæ partes quæ subter alas sunt, interque crura: sed dilutis exilibus & mollibus, plumæ alarū sunt prælongæ, virore tinctæ diluto, & in acumen desinentes. Pennæ tegentes humeros virescunt, sed subter sunt nigræ, quæ vero alas interstant non nihil incuruæ, ac vnguium colore. Plumæ huius Auis maximi æstimantur apud Indigenas, ipsique auro quandoque præferuntur, nempè longiores ad cristas, & alia capitis ac vniuersi corporis bellica, pacisque ornamenta, cæteræ vero ad textilia opera, & rerum quarumuis, sed præcipuè diuorum exprimendas formas. Cui rei pennas quoq; Auicularum (quas Hoitzitzillin vocant) permiscere atque intexere solent. Viuunt in Prouincia Tecolotlani vltra Quauhtemallan tendentibus in vocatas *honduras*, vbi magna cura cauetur ne quisquā eas occidat Aues, tantum licèt eas plumis exuere, ac statim dimittere, nec omnibus sed solis Dominis: sunt enim opimorum prædiorum loco, ac transeunt ad hæredes.

De Achalalactli seu Piscium Voratrice. Cap. III.

ACHalalactli quam alij Michalalactli vocant, Auis est Columbæ magnitudine, & forma similis; rostro acuminato, & nigro, tres digitos longo & proportione corporis crasso, caput crista ornatur è colore cyaneo in nigrum tendente longaque, venter candidis tegitur plumis & collum torque candente insignitur. Alæ infernè albescunt sed postremis partibus videntur fuscæ, & i

can-

candicantibus distinctæ maculis, supernè vero cyaneæ velut & reliquum corporis, extremis partibus nigræ & albis vndique maculis resperſæ. Cauda partim nigra, partim cyanea est, ſed maculis quoque candidis variata per interualla, crura rubea ſunt, pedes in digitos diuiſi, in atros vngues deſinentes, oculi nigri, iris verò candeſcens. Aduena Auis est Mexicanorum Plagæ, verſaturque in fontibus ac fluuijs, piſciculis & alijs aquatilibus victitans, edulis, ſed reliquarum Auium paluſtrium ſapore atque nutrimento.

De Acolchichi ſeu Aue rubeorum humerorum. Cap. IV.

STurnorum (quos Hiſpani *Tordos* vocant) videtur ſpecies quando magnitudine, colore, & forma pares ſunt, & cum eis vbique verſantur, etſi humeri primo fului appareant in rubrum vergentes, & cum ætate proceſſere, in fuluum omninò mutentur coloré, in caueas coniecti voces reddunt humanas, & lepidè garriunt, quauis re oblata veſcuntur ſed pane maximè atque indico frumento. Calidis frigidiſque eas Aues reperias regionibus, ab Hiſpanis Colonis argumento rubeorum humerorum *Comendadores* vocatas, ſed numeroſis agminibus, & Oppidanis admodum moleſtis audacter incurſantes præcipueq; feruidis & maritimis regionibus, malum, inſuauemque præſtant ſuccum, & in Arboribus non procul ab Oppidis hominumque commercio nidificant, & ſata in quibus forte conſedère deuaſtant atque depopulantur, cantant luduntque; ſeu caueis includantur, ſeu libere per domos permittantur incedere.

De Aztatl. ſiue Ardea candenti. Cap. V.

ARdeæ albæ ſpecies quædam eſt Aztatl, noſtrati aut eadem, aut forma & magnitudine proxima, vniuerſi corporis pennæ niueæ ſunt aut lactei coloris, molliſſimæ ac mirum in modum pexæ, atque compoſitæ, roſtrum longum ac pallens, ſed virens iuxta exortum. Crura prolixa, nigraquè ſicut & pedes qui in quaternos finduntur digitos, quorum tres ſunt prælongi, ac Grues videntur quadamtenus imitari vocibus, degunt iuxta paludem mexicanam.

De Xoxouhqui hoactli. Cap. VI.

NOmen inuenit hæc Auis à voce, ſonat enim hoho, ad Ardearum pertinet genera, etſi longe inferiore ſit magnitudine. Plumæ quæ ſubſunt alis, ventri, ac collo, ſunt cinereæ, quæ verò caput tegunt purpureæ, tenijs tamen ſingulis digitum latis vtrinque circumdātibus, promiſcuè frons nigra eſt atque candens, caput inſignitum criſta ſeptem purpuraſcentibus plumis concinnata, alæ cinereo, cyaneoque colore variatæ, pedes fuſci, nigri, atque pallentes: humeri, alarumue exortus candidi, roſtrum ſerratum nigrum craſſitudinis pollicaris, & quaternas prolixum vncias, crura ſpithamæa, ipſaque Auis integra ab extremo roſtro cū collo, quod ſeſqui dodrantale eſt ad pedes vſque, duos pene cubitos longa, lacuſtris eſt, Aduenaque paludi mexicanæ, etſi raro apud eam

Digitized by Google

eam capi ſoleat. Fera Auis eſt, & à Septentrionarijs regionibus ad Mexicanas credita deſcendere.

De Atapalcatl, ſeu Teſta Aquaria. Cap. VII.

AVis quam Mexicani vocant Atapalcatl, ſeu Teſtam Aquariam, Anati illi ſylueſtri (quam recentiores Querquedulam vocant, noſtri verò Cercetam) ſimilis omninò eſſet, niſi roſtrum haberet duplo latius, colorem candentem, & fuluum, admotàmq; manũ irrito protinus innocuoq; lanciaret morſu. Cæterum lacuſtris auis eſt, & ſylueſtriũ Anatum genus, lacus Mexicani Aduena, inſuauiſque, & piſcoſo nutrimento. Quin & ea (quam diximus Querquedulam vocari) ad eundem lacum cum cæteris paluſtribus per hyemem ſe confert, delineandam tamen non duximus, quod eſſet noſtro Orbi & Animalium recentibus ſcriptoribus notiſſima.

De Atototl, ſeu Aue aquatili, mare. Cap. VIII.

de vno ſupra. Io. Fabr. fol. 672.

PAſſerem noſtratem æmulatur magnitudine & forma, ſed roſtrum eſt nigrum, crura, pedeſque fului, corporis inferiora magna ex parte candida, cætera fuluo, albo, nigròque variantia colore. Indigena eſt Mexicano lacui Iuncetis atque careĉtis vere educans, muriùmque voces cantu imitata cui ab ortu ſolis in noĉtem, vſque pertinax aſſueſcit, eitur aſſa, elixauè, nec malum aut omnino inſulſum præbet alimentum.

De Acacalotl Mare, ſeu Coruo Aquatico. Cap. IX.

AVis eſt à cauda extrema ad roſtri vſque acumen quatuor ferè longa dodrantes, ac medioris amplitudinis, crura ſeſqui ſpithamea, roſtrum arcus inſtar incuruum, duos palmos longum, ac mediocriter tenue, pedes in quaternos finduntur digitos, nigerrimis munitos vnguibus, crura minus nigreſcunt digitis, roſtrum cyaneum eſt, & exgiuum caput, plumæ infernæ fuſcæ inſertis rubris, ſuperiores verò promiſcuè purpureæ, ſubnigræ, virides, atque ſplendentes. Ceruix eſt ſeptem digitos longa, caput, collumque pennis fuſcis, albis, & viridibus teguntur, ac pauliſper fulueſcentibus, oculi ſunt nigri, & iris ſanguineo tingitur colore. Cæterùm ab externis oculorum angulis vſque ad roſtrum vnciæ vnius interuallo deplumis, & glabra eſt pellis, rubeſcenſque ex albo, alæ viridi ſplendentique ſubtus pellucent colore, & qui pro varijs ſolis repercuſſibus euariet, atque mutetur, ſupernè verò propè exortum paſſeæ ſunt, deinde vero viridi, atque pauonino ſpeĉtabiles colore, Indigena huic Plagæ Auis eſt. Verſatur circa lacus, ac piſcibus viĉtitat. Maſculus fortaſſis eſt, & auis (quam Recentiores vocant Arcuatam) aut illi ſaltem congener. Educat Filios veris tempore iuxta loca lacuſtria, bonum præſtat alimtẽum, nec valdè iniucundum, craſſum tamen atque (vt lacuſtres Aues decet) piſcoſi odoris, & viſcoſum.

De

Digitized by Google

De Acolin, seu Aquatili Coturnice. Cap. X.

STurno est Acolin magnitudine par, cruribus, pedibusque è viridi pallescẽtibus, & in quatuor prolixiores digitos diuisis, rostrum est luteum, & longiusculum proportione corporis, tenuèque, & mucronatum, oculi nigri, Iris fulua, ac paruum caput: interna corporis candida sunt, lateribus fusco maculatis colore, superiora verò, & cauda quæ breuiuscula est fulua sunt, sed maculis nigricantibus distincta, & candidis lineis, quasuis pennas circumambientibus, eiusque coloris punctis nonnunquam conspersis: lacus incolit, piscosúmque, nec tamen admodum ingratum præstat alimentum. Vermiculis muscis & huiusmodi alijs paruis Animalibus victitat circa paludem volitantibus. Indigena est huius lacus, caput mira colorum varietate micat, quod medium atra linea secat, ac velut cinereæ alæ latera: maculæque paruæ, & candentes canthos externos: collum, pectusquè cinerea sunt, cætera e fuluo in viride potius inclinant.

De Acacacahoactli, seu Aue aquatili raucum sonante. Cap. XI.

AVis est quam Acaçaçahoactli vocant ob cantus raucedinem Alcionum species illa est, quam nostri martinetum piscatorem vocare solent, circa aquarum fluenta victus gratia, ac congenita quadam versantem natura. Anate fera paulò minor est, collóque, & rostro spithamæo, hoc est tres digitos latos pronominet, mediocrem sortitur crassitudinem, in aërem desinit ac morsui est per quam opportunum, supernè autem nigrum est, & infernè album, & pallescens circa latera, oculi nigri sunt, Iris verò propè pupillam rubra, deindè pallida, ac demum candens, ab oculis ad rostri vsque exortum fascia è viridi pallescens procedit. Crura pedésque in digitos fissi virescunt extrinsecus, intrinsecus verò inclinant in pallorem, color totius corporis magna ex parte albus est, fuluis pennis insertis, verùm superna magis fusca sunt, inferna verò candidiora, alæ infernè cinereæ, ac desuper circa extrema nigræ, mox è fuluo rubescentes, deinde pallescentes ex fuluo, ac demum fuluescentes circa dorsum. Piscibus victitat, mitescit minimo negotio, nec est cantu insuauis, indulgenter tamen, ac blandè vermiculis, & alijs exiguis animalibus quæ in paludibus gignuntur alenda. Carne etiam vescitur, & alijs non paucis vbi fieri aliter non possit, crassi est alimenti, neque dissimilis ei, quod Anates feræ præstare solent, Indigena est huius Plagæ, & vere educat inter iunceta sobolem, mirum est, cũ sit ceruix pro ratione reliqui corporis longissima, in quam breuitatem illam cum libet contrahat, quod frequentius facere solet. Cauda pusilla est, nigràque, & nonnihil præseferes splendoris, quæ in maiorem procedit amplitudinem, patrio nomine appellatur Tolcomoctli. Similis omninò esset hæc Auis Compari, nisi rostrum desuper nigricaret, subtus rubesceret, velut pedes, & crura, & vniuersum corpus fuluum nigrumquè promiscuè cerneretur.

Digitized by Google

De Amacozque, seu Aue rubescentis colli. Cap. XII.

AVis est palustris nostrati Turturi magnitudine par, cruribus, pedibusque fissis in digitos, atque ex albo rubescentibus, nigris vnguibus, rostro mediocriter longo, exili, & nigro, atris oculis, & Iride rubea, pectoris, ventris, & alarum inferna alba sunt: sed cauda quæ mediocrem longitudinem nanciscitur, fuluo, & nigro colore est inspersa; at collum pectusque torques bini, minimi ferè digiti distantes interuallo, nigrique cingunt, quorum anterior vndequaque circuit, posterior superna deficit, ac disparet parte; frontem autem ab oculo ad oculum alter, eadem latitudine, & colore. Quin ex vtroque latere maculæ binæ candentes pari amplitudine supra oculos versus collum attingentes, ferè illud discurrunt: superna corporis, adeoque ipsa cauda albo, nigro, fuluoque sunt colore, alæ verò desuper fuluo, & fusco. Indigena Auis est, lacus Mexicani alumna, ac veris tempore educans sobolem: estur caro, quæ eodem, quo cæterarum aquaticarum est nutrimento, vescitur culicibus, pisciculisque, & lacustribus vermibus, vehementius perstrepit, quàm pro corporis ratione, nec tamen potest garrulis Auibus annumerari.

De Acatechichictli, seu Aue confricante se ad Arundines. Cap. XIII.

AVicula est Corduele paulo minor desuper virescens, e fusco; subter vero ex albo pallescens, cantillat vt Achantillis, ac simili vescitur alimonia.

De Acuicuitzcatl, seu Arundine Aquatili. Cap. XIV.

QVam Mexicenses Acuicuitzcatl vocant, *Larum* latini, ac *Gauiam* nuncupare solent, hanc modo non duximus describendam, quod à quibusdam recentiorum sub secundi lari nomine depingatur.

De Auibus quibusdam rostri maximi. Cap. XV.

ADeunt quotannis stato tempore eam Prouinciam, quam *Honduras* vocare mos est, Auium numerosa examina, columbarum magnitudine, spectandaque forma, cùm ob pennarum varietatem, quæ luteæ, coccineæ, candidæ, ac cyaneæ sunt, tùm ob rostri monstrificam magnitudinem, quod præterquam quòd, partim est coccineum, ac partim candidum, & maculis è nigro lucescentibus, passim interseitis distinctum; reliquo corpore est longius. Auem nondum mihi videre licuit, rostrum apud me est, quod si procedente tempore facta mihi non fuerit eius copia, curabo depingendum. Sunt qui ad Psittaçorum genus referant.

De Atototloquichitl, seu Passere Aquatico mare. Cap. XVI.

PAssaris nostratis æquat magnitudinem, & formam, rostrum tamen nigrum est, crura, ac pedes fului, inferiora corporis magna ex parte candida, cætera fulua, candidoque, ac nigro variata colore. Indigena est Prouinciæ Mexicanæ auis, Iuncetis carectisq. educans prolem; mures cantu, soléque quamprimum

C exo-

exoriente æmulari solet, & toto die occinens pertinax perseuerat. Edulis est eius caro, bonumque, nec insuaue præbet alimentum.

De Quauhchichil, seu Auicula capitis rubei. Cap. XVII.

AVicula est Hoitzitzillin paulò maior, infra candens, supra verò virescens è fusco, sed caput coccineis quibusdam ornatur plumis (vnde nomen) femora verò nigris; & rostrum, pedesque atra sunt; in frigidis viuit, caueáque detenta, suauiter occinit.

De Chichictli. Cap. XVIII.

AVis quam Mexicani à sonitu Chichictli vocant, species est Noctuę, Gallinæ cohortalis magnitudine: si plumæ quoque veniant in censum pennatis cruribus, ac plumis corporis vniuersi, fuluo, albo, fusco, nigróq. respersis colore. Oculi sunt atri, & palpebræ cæruleæ; par est Tolchiquatli magnitudine, aut ea paulò maior, circa Mexicanam verò paludem, atque Vrbem ipsam versari solet.

De Cenotzqui. Cap. XIX.

CEnotzqui, seu Auis euocatrix niuis ideo vocata, quòd paulo antequam ningat clamitare soleat, sileat verò niue iam decidente, & postquàm ninxerit magnitudine, voce, forma, rostri aduncitate, curuitate vnguium, paruarum Auium aucupio, ac lacertarum venatu Tinnunculo similis est, sed colorũ formosa, & spectabili quadam varietate conspicua. Vngues sunt nigri, crura pallent, pectus fuluum est, ac venter nigris maculis conspersus, & candidis tegitur maiori ex parte plumis, alæ subter candidæ, & cinereæ sunt, anterius, supernèque fuluæ, ac nigræ, paulò post cinereæ, atrisque conspersæ maculis, & postremis demum partibus nigræ, licet maculis albis latisque varientur; cauda subtus nigro, candidoque tingitur colore, desuper verò velut, & reliquum corpus fuluo, nigrantibus distinctum maculis. Caput nigrum est, fascia distinctum cinerea, rostrum paruum cinereum supernè atque infernè, sed supernè iuxta exortum linea ambitur lutea. Oculi nigri sunt, & pallentes palpebræ, quouis cælo gaudet, montana colit, & veris tempore educat sobolem. Ita conuoluit huc, & illuc caput, contorto in varias partes collo, vt eodem situ immota perstans cuncta circumspiciat. Est & alia eiusdem Auis species: quam seorsim depingendam curaui, Tinnunculo similis est, & quibusdam distans colorũ varietatibus: capite siquidem fuluo, & cinereo est, & collo partim nigro, ac partim candescente. Sunt qui *Cecelo* vocent.

De Coltotl, seu Auicula inflexa. Cap. XX.

AVicula est Coltotl, passeris nostratis magnitudine, & forma: plumis infernè cinereis supernè nigris, sed per ambitum interdum nigris atque interdum candentibus: Indigena est huius Mexicanæ Prouinciæ. Vere (vt cæteræ penè omnes) educat sobolem, & claustris contenta modicis, cantu Carduelem nostratem iucundè solet imitari.

De

Digitized by Google

De Ceoan, seu Aue niuea. Cap. XXI.

TVrdo visciuoro paulo maior est, circa pectus, ventrem, atque alarum exortum fuluescens; permixtis ad caudam cinereis plumis, alarum extrema, caudaque ipsa, infernè cinerea sunt, supernè verò vniuersum corpus nigrescit è fusco, rostrum, quod paruum est, atque exile, cruraque fuluescunt: mentum candet, insertis tamen nigris aliquot pennis. Sermonem humanum æmulatur, velut irridens transeuntes, quos tamen vbi licet insequitur.

De Comaltecatl. Cap. XXII.

AVis est Comaltecatl lacustris, à Regionibus algentibus, Septentrionarijsq; ad solum hoc Mexicanum quotannis per hyemem velut ad aprica, & tepida loca, postquam alibi educauit sobolem, confugiens. Spithamam vnam, ac præterea vncias sex ab vltima cauda ad summum vsque rostrum longa, & columbi syluestris amplitudine, cruribus dodrantalibus, tenuibus, ac rubescentibus, pedibus concoloribus, in tres digitos longiusculos diuisis, plumis vniuersi corporis candentibus, superna parte capitis, rostroque nigris, alis superne, infernèque candido, ac nigro colore variatis, & rostro palmum longo, tenui, atque desinente in mucronem. Estur eius caro, verùm sapore piscoso est, malumque, & iniucundum exhibet nutrimentum.

De Chochopitli. Cap. XXIII.

ALienigena quoque est Chochopitli, seu Auis rostrata, aduenaque huic Mexicano lacui, *Chorlito* à Toletanis vocatæ Aui persimilis: ab extrema cauda ad rostri vsque acumen sesquipithamam longa, rostrum ferè palmeũ, ad extremum nigrum, & virens iuxta exortum, candentibus tegitur pennis, insertis tamen circa alas quibusdam fuscis, quas cum collo, & capite albas, nigrasque potius sortitur: carnium natura, & cibus idem qui Comaltecatl.

De Coyolcozque, seu Colli sonali. Cap. XXIV.

SPecies est Collin, seu Mexicanæ Coturnicis, inter quamplures alias de quibus loquemur seorsim. Ergo Coturnicibus vocatis à nostris similis hæc est, magnitudine, cantu, nutrimento, volatu, & moribus, sed diuerso colore, qui supernè est ex fuluo, candidoque commixtus, infernè verò tantùm fuluus, etsi verticem, & collum nigrantes, albæque plumæ occupent, & tænias ab vtroque latere, adeòque à collo ad vtrumque oculum constituant, atque efforment. Oculi sunt atri, & fulua crura. Indigena Auis est, campestribusque locis, velut & nostras frequens, ac simili etiam alimento, & quòd ad illud Perdicis Hispanicæ (est enim eius species) proximè accedat.

De Colcuicuiltic. Cap. XXV.

COlcuicuiltic, seu Coturnicis Simulachrum, Coturnicis quoque nostræ est species: albis, nigris, coccineisque variata plumis, & protractis desuper potius lineis, quàm circumscriptis maculis, subter verò potius maculis frequen-

Digitized by Google

tibus quam lineis: pedes, cruraque cyanea sunt: sed cantu, magnitudine, moribus, ac cæteris cunctis, præcedenti omninò similis.

De Quachilton, seu Aue Siliquastrini Capitis. Cap. XXVI.

SImilis esset Quachilton, magnitudine, & forma, ei Aui quam recentiores *Fulicam*, Hispani vero *Foja* vocant: eodem enim modo superna parte calua est, iuxta rostri exortum, adeoque eius species; sed quoniam nō omni ex parte conuenit, imò quibusdam in rebus distat, eam & describendam, & delineandam curauimus: Fulicâ velut nostrate, orbique notissima vetusto sub silentio pertransitâ. Totius ergo corporis color purpurascit ex nigro, non sine quibusdam candentibus, quæ passim interferuntur pennis; rostrum initio pallet, sed adulescentibus rubescit: lutea quoque crura sunt, aut inclinantia in virorem, in quatuorq; pallentes digitos diuisa sine vlla membrana; quamobrem vltra rostri colorem, qui longè diuersus est, à priori Fulica magnopere distat. Oculi nigri sunt, & fulua Iris, lacustris etiam est, & Mexicanæ paludi adtrena, piscibus victitat; nec malum aut iniucundum dicitur præstare alimentum: nocte intempesta, summòque mane gallinaceorum more (ea enim est illi consueta vox) clamare, aut cantare solet: sunt qui Yacacintli vocent.

De Cozcaquauhtli. Cap. XXVII.

Habetur supra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 8. *fol.* 319.

De Coztototl, seu Aue pallida. Cap. XXVIII.

AVicula est, *Canarij* apud Hispanos (quoniam Insulis eius nominis est familiaris) vocati magnitudine, tota lutea; extremis tamen alarum partibus nigris, caueis inclusa Carduelem cantu imitátur, deuorataque bonum, & gratum præbet alimentum: calidis degit, offenditurque Regionibus.

De Chiquatli, seu Noctua. Cap. XXIX.

AVis est Rusticulæ nostrati par, longo rostro, tenui, & pullo, ac tænijs iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, inferiora corporis pallida sunt, nigris quibusdam plumis circa collum interfertis, Iris lutea, ac nigri oculi, cætera ex fuluo, fusco, & cinereo permixta. In montibus versatur, humipeta est, & in vimineum, alteriusue materiei coniecta carcerem, haud vulgariter garrit. Alitur facili opera, nantlaolitio pane, vermiculis, alijsque hisce similibus vesci cōsueuit, calidis, frigidisque regionibus capitur, pingueque, & non omninò aspernandum præbet alimentum. Sunt qui eam Auem Chiquatotl vocent.

De Cencontlatolli, seu quadringentis linguis. Cap. XXX.

AVis, quam à cantus multiplicitate, & numeroso concentu Cencontlatolli Indi vocant, Sturno nostrati par est magnitudine, subtus alba, supernè verò magna ex parte fusca, permixtis tamen pullis, ac candicátibus pennis, præcipuè tamen circa caudam & caput, quod quadam veluti corona circumdatur, orna-

ornaturq; albescente: in caueis quibus detinetur suauissimè cantat, nec est auis vlla, animalue, cuius vocem non reddat luculentissimè, & exquisitissimè æmuletur, Quid? Philomelam ipsam longo superat interuallo, cuius suauissimum concentum tantoperè laudant, celebrantque vetusti Authores, ac quidquid auicularum apud nostrum Orbem cantu auditur suauissimum. Alitur facile: nihil enim ex his, quæ in vsum nutrimenti cedere solent respuit, sed calidas amat regiones, frigidas reformidans, aut cælo exultat temperato. Est & altera eius species Tzonpan vocata (nisi fœmina eiusdem speciei fortassis est) eadem magnitudine, forma, & cantu, plumis tamen infernè albis, cinereis, & nigris. Desuper verò pullis, nigris, atque candentibus.

De Chilcanauhtli, seu Anate Chilli colore. Cap. XXXI.

ANatis syluestris species est Chilcanauhtli magnitudine, & forma, vocatæ apud nostros Querquedulæ, verum paulò minor, ac rostro latiore, etsi hac ipsa rostri latitudine cedat Atapalcatl, color plumarum vniuersi corporis fuluus est, sed alarum varius, quippe interdum cæruleus, interdum candidus, aut ex nigro virescens esse cernitur. Oculi sunt nigri, & coccinea Iris, palmipesque est, pedesque, & crura habet ex pallido fuluescentia. Aduena est huic Mexicanæ paludi, atra carne, & piscoso alimento.

De Izanatl. Cap. XXXII.

STurnorum Indigenarum quoddam est genus, nam colore, naturà, moribus, voceque etsi magis sonora illis assimilari contingit, à rostri acumine ad caudæ exortum spithamea Auis est, & brachium crassa, vnde ad extremum caudæ in dodrantalem protenditur longitudinem; pennæ sunt nigræ, pauonino colore splendentes, pedes, ac crura nigra, itemque rostrum, quod tres digitos latos est longum, & minimum digitum crassum, ac interdum Picarum Indicarum more risu quodam videtur commoueri; regionibus frigidis est magna ex parte familiaris. Sunt qui Yxtlaoltzanatl vocent.

De Hocitzanatl, seu magno Sturno. Cap. XXXIII.

CIrca vrbes versatur Hocitzanatl, essetque monedulis nostratibus prorsus similis, nisi eas vinceret corporis magnitudine, & prolixitate caudæ (qua vel Picis ipsis est par) & è nigro colore in cæruleum splendentem paulisper inclinaret. Garrula est, altæque vocis, & sonoræ, crura sunt nigra, & mediocriter lõga, ac pedes in quaternos fissi digitos, armatos vnguibus prolixis, ac nigris; alimoniam iucundam præbet, atramque, & pertinentem ad succum melancholicum, sunt qui Caxcaxtototl vocent.

De Tequixquiacatzanatl. Cap. XXXIV.

TEquixquiacatzanatl, seu Sturnus salsus, qui iuxta salsos lacus versatur, Auicula est, Sturno formà, magnitudine, & colore persimilis, caudà tamen prolixiore, & paulo maiori corpore, plumæ, pennæque omnes, si excipias eas quę collum, & caput vestiunt (nam hæ pullæ sunt) nigrescunt cum quodam fulgore.

te. Hispani Indigenæ ob similitudinem quam habet cum Sturnis nostratibus *Tordos* nuncupant, gregatim volant, numeroso, & immenso agmine, ac sata iuxta quæ consedêre deuastant; Veris tempore educant sobolem; Estur caro, sed ingrati est, duri, atque atrabiliosi nutrimenti. Sunt eorum plura genera de quibus seorsim. Cantu querulùm sonant, Monedularum fortassis, aut Sturnorum species, nisi libeat aues sui generis (quod verisimilius videtur) esse fateri.

De Tzanahoei. Cap. XXXV.

PIcæ nostrati Tzanahoei similis esset, nisi tota nigricaret, præter caput, & collum, quæ inclinant in fuluum colorem, nam & cauda prolixa est, & par ferè magnitudo, querulà est vox, velut illa minorum Sturnorum. Discit humanas voces, surripit clanculum quidquid offendit, & sensibus viget, humanis per quam proximis.

De Tolocatzanatl, seu Sturno Iunceti. Cap. XXXVI.

HIspaniensibus Sturnis similis est formà, & magnitudine, verùm paulo minor, totus niger, si caput excipias, quod fuscum est: edit autem pro voce clamorem.

De Tzanatltototl, seu Aue simili aut congenere Tzanatl. Cap. XXXVII.

AVis est dodrantem ferè longa, aut Sturni nostratis magnitudine, rostro crasso, & breui, cinereo, & nonnihil incuruo; collo, pectore, & ventre rubescente; capite nigro, caudaque, ac reliquo corpore, pennis nigris, albis, & alicubi etiam fuluis variato, pedibus verò cinereis, & in quaternos scissis digitos; est autem ingrata alimonià, & cantu minimè iucundo.

De Chiltototl. Cap. XXXVIII.

CHiltototl, seu Auis similis Chilli, Passeris constat magnitudine, colore, & forma, sed rostrum est nigrum, & incuruum, tenuius, & longius. Venter caputque flammea, & cauda nigra, caueà canit inclusa, nec insuauiter; arboribus nidificat; grato, optimoque constat alimento, & est totius nouæ Hispaniæ incola.

De Colin aliquot generibus. Cap. XXXIX.

COlin genera (quas Coturnices vocant Hispani, quoniam nostratibus sunt similes, etsi ad Perdicum species sint citra dubium referendæ) multa apud nouos Hispanos est reperire. Nonnulla fusca, & cristatà, quæ Quauhtzonecolin nuncupant, mediocris magnitudinis, cantu insigni, sed lugubri; Alia fusca quoque, sed cristarum expertia, & paulo minora; Alia omnium maxima, fuluaque, sed capite albo, & nigro variato colore, extremis verò alis, & dorso candentibus, pedes verò ac rostrum nigra sunt, Hispanis (vt dixi) Coturnicibus assimilantur

lantur

Digitized by Google

lantur omnia, & bono, ac grato constant alimento, si tamen iugules duobus, tribusue diebus antequam assa mensis apponantur. Exhibetur earum caro etiam malè habentibus, nec est apud Indos alia vlla post cohortales, quæ ei possit anteferri, aut alimenti salubritate, gratiaue, aut gustu; canunt nostratium instar, etsi aliæ alijs suauius; caueis includuntur, vescuntur indico, nostroue frumento, & sunt quàmpluribus huius plagæ locis familiares.

De Coxolitli quam Phasianum patrium vocant. Cap. XL.

GAllipauonum vocatorum sunt hæ Aues magnitudine, quas Indigenę Phasianos nuncupare consueuerunt, color est fuluus, crista nigra, vniuerso procurrens capite: pedes, rostrumque rubea sunt, nigri vngues, pectus candidis punctis variatum. Caro, si aliquamdiu auis hæc seruetur interempta, salubris est, & grati alimenti, alias iniucunda, & quàm deceret durior. Sunt & alia Auium genera, quæ computentur ab Indigenis inter Phasianos, sed de illis suis agemus locis; hæc autem de qua modo est sermo cucullit non cantat.

De Chachalacametl. Cap. XLI.

COlor est fuscus, pectus in caudam vsque è candido in pullum vergens, pedes rostrumque cyanea, Hispanicas voce imitatur gallinas, sed pertinax cantus, credas audire aues multas simul perstrepentes: est enim valdè sonora vox, vnde est sortita nomen, non est enim aliud Chachalametl quam Auis vociferans, atque clamitans; magnitudinem æquat nostratium cohortalium, sobolem verò educat iuxta montana loca, in quibus viuit.

De Cocotli. Cap. XLII.

SImilis est Cocotl Turturi nostrati, sed corporis magnitudine longè minori, dum canit sonat hu hu hu, bono cõstat nutrimento, sed tamen duriusculo, abundant eis montana atque Oppida.

De Tzinitzcan. Cap. XLIII.

AVis est parua Columbæ penè par, plumis multorum colorum vestita, quibus Imagines miræ subtilitatis intexunt Indigenæ (eius enim artis præcellentia vniuerso Orbi iamdiu innotuere) & vtebantur festiuis diebus in bello, Templis, ac publicis tripudijs; rostrum breue est, incuruum, & pallidum, caput columbinum, collumque, sed quæ plumis virentibus ac nitidis vestiantur, pectus ac venter rubea sunt, præter eam eius partem, quæ est proxima caudæ: illa enim cyaneo, candentique promiscue tingitur colore, cauda supernè virenti, ac infernè nigro, alæ verò partim albo, & partim subnigro, atro oculi, Iris luteo, sed in coccineum vergente, verùm crura, ac pedes cinereo. Viuit in calidis iuxta Oceanum australe, alitur in caueis, & vescitur fructibus, pulcherrima auis est, si quæ alia, sed neque cantillat, neque (quod sciam) eduli carne constat.

Digitized by Google

De Cocotzin. Cap. XLIV.

COcotzin seu Turtur, auicula est nostro passere paulo maior, cuius corpus vniuersum supernè fuscum est, plumas tamen singulas, nigro ambiente colore, alarum anteriora partim nigra sunt, sed maiori ex parte fuluescunt. Cauda extrema albo, & fusco promiscuè colore tingitur, plumæ quæ infernum corpus vestiunt, albæ sunt, sed in lineas fuscas desinentes; alarum inferna fulua, cinerea, & nigra; caput paruum est, rostrum paruum, & nigrum, collum breue, crura rubentia, vngues fusci, ac parui. Nomen habet apud Mexicanos ab alarum colore, & strepitu, apud Hispanos verò qui eos *Turtures* vocant; à vocis murmure, sapore, ac nutrimento, etsi nostris Turturibus longè minores sint: Indigena Auis est, Mexicanique agri alumna, ac valdè frequens, sonat hu hu, bono constat nutrimento, etsi duriusculo, visitur in montanis locis atque etiã iuxta Oppida. Aiunt, si mulieri (nescienti quid edat) cocta cibi loco exhibeatur mederi Zelotipiæ, sed quomodo id fieri possit Theologi videant. Est & aliud genus prædictæ auiculæ omninò simile, sed fuluo corpore, nigróque, & capite cinereo, cuius forma, atque natura ex præcedenti aptè percipietur, sunt qui Tlaplalcocotli hanc, ob fuluum colorem vocent.

De Altera Chiltototl. Cap. XLV.

NIgra Auis est, sed alba pectus, atque humeros; fronte (qua parte depilis est) nigra macula insignis, cruribus mediocriter longis, ac morsu celeri erga tentantes eam appræhendere, eduli carne constat, sed nutrimento non admodum expetendo.

De Ecatototl seu Aue venti. Cap. XLVI.

ANate domestica paulo minor est; rostro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, plumis infernè candidis, supernè vero iuxta femora fuluis, lineis tamen nigris intercursantibus, circa residuum verò & caudam fuluis; alæ sunt subtus cinereæ, supernè verò fuscæ, nigræ, atque albæ, caput est nigrum, cristatumque, sed ab occipitio tęniæ candentes vtrinque procedunt ad oculos, qui atri sunt, & lutea constant iri, cùm in cæteris, auibus sint paludes incolentibus similes.

De Altera Ecatototl. Cap. XLVII.

PRæcedenti similis est, sed crista maiori, orbiculari, ac coronæ modo eminenti, paululumque alba, pectus, è fusco vergit in cinereum, venter candens est, ac pedes plani, crura fulua, & pennæ circa ea exortæ, cauda orbicularis, & infernè albo, pullóque colore variata, supernè verò fusca: alæ subtus candentes, cinereæ, ac pullæ sunt, desuper nigræ, candidis tamen quibusdam insertis pennis, reliqua verò, quæ aquaticis natura,

De

Digitized by Google

De Elototótl, seu Aue spicæ Maizij. Cap. XLVIII.

ITa vocata est hæc Auis, quòd messis tempore proueniat, Passeris æquat magnitudinem, rostro breui constat, tenuique; colore corporis partim albo, partim pullo, ac partim cyaneo, atque cinereo. Cantus est omninò expers, atque ideo domi non educatur; edulis est, sed neque laudato, neque suaui nutrimento. Viuit autem in gelidis regionibus.

De Elototótl. Cap. XLIX.

AVis est sesquidodrantalis, si caudam, rostrúmq. cum reliquo metiaris corpore, rostrum nigrum ac splendens, cyaneum supernè corpus, sed præcipuè cauda, & alæ, nigris tamen lineis intercursantibus alas per interualla, & infernè cinereum; at quę dorsum, collum, ac caput vestiunt plumæ, in nigrũ magis inclinare videntur, quæque cristam quandam, quæ ei supereminet componunt; fronti etiam insunt plumæ quædam cæruleæ, & pedes sunt nigri, oculos ambit circulus concinnatus e plumis candentibus: grato nutrimento constat, frigidisque locis educat sobolem; sunt qui vocent Ocotzinizcan.

De Hoactzin, seu Aue similem nomini edente vocem. Cap. L.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 10. fol. 320.

De Hoexocanauhtli. Cap. LI.

HOexocanauhtli, seu Anas salicaris, altera species est earum auium, quas Hispani *Martinetes* vocare solent, quibus rostro, cruribus, pedibus, totiusque corporis forma, victu insuper, vitáque quadamtenus est similis: Magnitudo Tolcomoctli, sed crista magna in cyaneum colorem vergente insignitur. Alarum color supernè cyaneus est, etsi in albas lineas plumæ desinant, infernè verò cyaneus reliqui corporis color, aut fuluus est, cinereúsue, aut candens; vocata autem est eo nomine, quoniam in salicibus nidificet.

De Hoitlallotl. Cap. LII.

HOitlallotl, seu Auis longa, à rostri acumine ad caudæ vsque exortum, (quæ spithamam quoque longa est) dodrantem prolixa conspicitur: rostrum desuper magnum, subter verò cinereum; quadrantem longum, ac mediocriter crassum. Cauda virens, sed pauonino splendore, plumæ totius corporis ex albo fuluescunt, fuluescuntque prope caudam è nigro; sed quæ corporis vestiunt superiora nigræ, sunt maculis candicantibus conspersæ. Humipeta Auis est, ac volatus modici, sed adeò pernice cursu, vt equorum velocissimorum agilitatem longè excedat; Calidis Regionibus viuit, nec expetendam præbet alimoniam.

De Hoactli, siue Toloactli, idest Aue sicca. Cap. LIII.

AVis est lacus Mexicani alumna, ternas spithamas à rostri ipsius acumine ad caudam postremam longa, ac gallinæ nostræ magnitudine, crura pedem vnum prolixa, rostrum cum vncia trientem, crassitudine verò pollicem æquans, supernè id nigrum est, lateribus autem pallens, ac infernè nigrum, & subfuscum, oculi sunt magni, Iris lutea, & palpebræ rubeæ, vertex plumis nigris tegitur, itemque cristà insigni, similiter nigra. Collum, venter, corpusque vniuersum candet, sed cauda cinerea est, velut, & alæ desuper, nam infernè sunt albidiores, superiores alarum partes virore quodam splendent, dorsum etsi candidis tegatur plumis, pennis tamen nigris in virentem inclinantibus splendorem passim vestiri solet. Pedes qui in digitos fissi sunt, & crura quoque pallescunt, alba fascia circumcingitur caput à rostri exortu ad oculos vsque procedente. Lacus Mexicani Aduena est, vocaturque ab Hispanis Indigenis velut & quædam aliæ Aues *Martinus Piscator*, ob piscium quibus alitur capturam, arundinetis educat sobolem, grauem infert morsum, ac grauem similiter edit vocem.

De Hoitzitziltototl seu Aue varia. Cap. LIV.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 11. fol. 320.

De Hoitzitzilpapalotl. Cap. LV.

SImilis est Hoitzitzilpapalotl Hoitzitzillin, vnde nomen, est autem Papilionis genus, cuius corpus oblongum est, ac desinens in tenuitatē, & transuersis quibusdam lineis aurei coloris distinctum, sed maculis nigris interiertis: alarum superiora eodem colore distincta sunt, sed inferiora rubescunt lineis haud absimiliter discurrentibus transuersim: cætera Papilionum reliquo generi consona. Sunt & aliæ innumeræ apud nouam Hispaniam differentiæ non visis variatæ coloribus, pulcherrimæque, quarum nonnullas delineandas curauimus, vt essent velut quædam reliquarum indicia, describendas tamen nullas penè duximus, & quod nullius, præter spectabilem quandam naturam essent vsus, & quòd magna ex parte sibi ipsis mutuò assimilarentur.

De Hoilotl, siue Columba. Cap. LVI.

COlumbæ species est Hoilotl, cui similis est magnitudine, murmure, & nutrimento, venter tamen, pectusque teguntur plumis fuluis diluti coloris, inferiora caudæ cinereis, ac pariter alarum interna, superna omnia fusca sunt, ac maculis consperса nigris, pedes, cruraque rubra, ac rostrum nigrum, frigidis viuit regionibus, syluestribusque, & fera habetur auis, dum canit colto videtur proferre, & ob hoc apud Panucenses huius obtinuit à cantu nomen.

De

De Hoauhtototl. Cap. LVII.

ITa vocata eſt, quòd apparere in his Regionibus conſueſcat, à meſſe Tlaolli, proueniente iam Hoauhtli: maior eſt paſſere noſtrate, pedibus, ac roſtro, fuſcis, cæteris coccineis, ſi tamen dempſeris caput, dorſum, & alas, quæ viridi diluto tamen conſtant colore. Coturnicis penè more canit, edulis eſt, & alba caro, nec malum, ingratiue ſaporis præbet alimentum, ſed tenerum, ac multis ſuaue; includitur caueis, veſcitúrque frumento hiſpanico, & indico.

De Hoexototl, ſeu Aue Saligna. Cap. LVIII.

HOexototl, ſeu Auis vocata Saligna, quoniam circa Salices magna ex parte verſatur, modica eſt, ac Paſſeris parui magnitudine, fuſca, ac pallens promiſcuè tota, pedibus, ac roſtro nigris, tenero, ac grato alimento, nec cantu iniucundo, imitatur enim occentu noſtros Cardueles, alitur Chian, & indico frumento in puluerem redacto. Aduena eſt huic Prouinciæ, ſtatiſque ad eam procedit temporibus, cùm alibi educet ſobolem.

De Huexolotl. Cap. LIX.

GAllus eſt Indicus, quem Gallipauonem quidam vocant, norúntque omnes: reperiuntur alij ſylueſtres, duplo domeſticis maiores, duriore, & inſuauiori alimoniâ, cætera ſimiles, qui interdum ſagittis, interdum verò, tormentorum bellicorum vi ſolent interimi. Sunt & fœminæ, in ſupradicto genere Cihuatotolin vocatæ, quæ maribus ſunt viliores, etſi gratiſſimo atque ſalubri alimento, cedente tamen ei, quod ſumitur à noſtratibus, ob humiditatem & pinguedinem quandam nimiam, & nauſeam mouentem aliquibus delicatioris palati.

De Hoilotl. iterum Cap. LX.

SVnt inter Columbas huius Orbis, quædam montanæ maximæ omnium, ac domeſticis ferè pares, vergentes in colorem purpureum, candidis humeris, coccineo roſtro ac pedibus, eduli, ſed dura carne, & nutrimento parum iucundo. Sunt & aliæ etiam ſylueſtres, coloris fului, ſed tamen diluti, pedes tamen ac roſtrum rubeſcentes, quibus vngues nigri ſunt, humeri vero albi.

De Hoactzin altera. Cap. LXI.

FVſca Auis eſt, Hiſpanicæ gallinæ circiter magnitudine, cuius oculi nigricāt, cantus verò ſimilis eſt vocatæ Calandriæ iucundus, ac ſonorus; quin homine conſpecto videtur ridere, aut irridere eum: non miteſcit, edulis eſt, quanquam nec tenera carne conſtet, nec bono ſit expetibilis alimento.

De Hoitzilaztatl. Cap. LXII.

ARdeæ ſpecies eſt mirandæ paruitatis, ſi cæteris ſui generis comparetur, vix enim æquat Columbam, candidiſſima eſt, ac cæterarum Ardearum forma,

Digitized by Google

ma,rostro tamē purpureo,si eam partem excipias, quæ præest exortui: illa enim lutea est, pedibus pallidis, purpurascentibus cruribus, & vnguibus fuscis. Vescitur piscibus, quos in lacubus vbi versatur, altero ad se actos pede, rostro inuolare solet.

De Yztactzonyayauhqui, seu Aue varij capitis. Cap. LXIII.

ANatis feræ, palmipedisque species est, rostro nigro, mediocriter lato, vniuerso penè corpore candenti, nigro atque cinereo, sed circa collum, & caput purpureo, albo, cyaneo, viridi, ac ad solis repercussus, lapidis, vestisue heliotropiæ instar vario, atque pauonino; palmæ, cruraque rubra sunt, alimentum verò quale cęterarum palustrium, lacui siquidem Mexicano aduena est: Illud minimè prætereundum, Anatis id genus non gradiri, sed natare velut, & Acitli, ceu lepus aquatilis, & vtrisque crura esse eodem modo, natatui tamen cōcessa, minimè ad incessum, vt quæ extremo adhærescant, & cōglutinentur corpori, velut Auibus monstrificis, & quæ fortasse cæteris alijs genitis, à rerum natura raritate, & singulari fabrica minimè cedant.

De Colcanauhtlicioatl. Cap. LXIV.

ANatis syluestris genus est Colcanauhtli, fusca maiori ex parte supernè, & aliquantisper candens, infernè verò alba, & partim fusca præter alas, quę infernè prorsus candidæ sunt. Caput est superiori parte nigrum, atque cinereum, sed in atrum pręcipuè colorem inclinans, inferiori verò magis in cinereum, palmipes est, crura, ac pedes è pallido rubescunt, rostrum est supernè nigrum, infernè autem, ac circa latera fuluum, versatur iuxta stagnantes aquas & loca palustria.

De Quachichil. Cap. LXV.

AVicula est Hoitzitzillin paulò maior infernè candicans, supernè verò virescens, etsi caput coccineis, quibusdam exornetur plumis, ac femora nigris, pedes ac rostrum nigra sunt. Viuit in frigidis regionibus, & cauea inclusa suauiter canit.

De Concanauhtli. Cap. LXVI.

GEnus est Anatis magnæ Lauanco nostrati similis, quam ob eam rem, non curauimus depingendam.

De Ytzquauhtli seu Aquila nouaculæ. Cap. LXVII.

AQuilæ species est paulo Tlacoquauhtli maior, acriorque, Aues enim magnas, & lepores ipsos persequitur, infestat, ac rapit, color est promiscuè pullus ac niger, candido, & fuluo quandoque permixtis: frigidis locis degit, ac raptu viuit.

De

Digitized by Google

De Yacapitzahoac Mare, seu Aue rostri mucronati. Cap. LXVIII.

Anatis syluestris species est, querquedula vocata paulo maior, rostro gracili, ac breui infernè fuluo, ac desuper nigro, cruribus planis, interna parte cinereis, externa vero nigris; digitis ternis diuisis inter se, sed tenuibus, latis, & ex albo nigrescentibus; caudam, aut nullam habet, aut breuissimam: inferna corporis argentea sunt, superiora verò cum capite, & anteriori parte colli quibusdam licet plumis albis permixtis nigra, quod alis quoque vsu venire solet, oculi nigri sunt, Iris rubra, reliqua verò natura, quæ Anatibus feris inesse consueuit.

De Yacatopil seu rostro sudis. Cap. LXIX.

Avis est Yacatopil Columbi syluestris magnitudine, rostro quatuor digitos longo, tenui, pallidoque, sed magna ex parte nigro, cruribus luteis, pedibus eiusdem coloris in quaternos digitos diuisis; color vniuersi corporis, alarum, & caudæ ex albo, cinereo, nigro, & fusco permixtus est, sed inferiora simul cum cauda album magis participant, reliquæ verò partes, cęteris quos diximus prędità sunt coloribus. Aduena ergo est huic Plagæ, & quo tempore ad eam se confert, ad lacum versatur Mexicanum; vescitur vermibus, & sapore constat, nutrimentóque aliarum syluestrium Anatum, nec tamen tergiuersari licet, in differentias earum quas vocant Gallinularum esse referendam.

De Yacatexotli, seu rostro cyaneo. Cap. LXV.

Anatis pene domesticę constat Yacatexotli magnitudine, estque inter Anates lacustres, & feras similiter adnumeranda, rostro constans lato, & circa extremum obrotundo, coloris supernè cyanei, infernè verò ex albo rubescentis, candescentibus cruribus, è nigro, atque etiam palmis, pennarum superni corporis color fuluus est, inferni verò ex argenteo nigricat, alæ subtus cinereę sunt, superna vero parte nigræ, reliqua natura, quę Anatibus lacustribus, & feris esse solet.

De Yxcuicuil, seu Oculo picto. Cap. LXXI.

Passeris est magnitudine, & colore, prrterquam quod superiores plumæ fuluæ magis videntur, & circa rostrum, capútque nigrescunt nonnullæ, aliæ verò pallescunt ex albo; edulis est eius caro, sed non satis boni aut grati alimenti; caueis inclusa iucundè canit, vermiculis, aliisque similibus ali solet, & in frigidis Regionibus versari.

De Yexixouhqui, seu Aue cyaneorum pedum. Cap LXXII.

Persimilis est hęc Auis magnitudine, forma, colore, rostroque ei, quam apud Hispanos Toletanum Regnum incolentes *Andario* vocari est consueta, sed caput candicantibus tegitur plumis, nec rostrum adeò est in superiorem partem contortum; iuxta lacus versatur Prouinciæ Mexicensis, ad quam singulis quibusque annis stato tempore diuertere solet.

De

De Yohaltecolotl, seu Bubone nocturno. Cap. LXXIII.

BVbonis species est frigidis proueniens Regionibus, nec tamen aurita, eadem magnitudine, & plumarum colore, quo Noctua circiter constans, sed caput multis plumis magnis, ac velut crispis flocco non dissimilibus amplificato.

De Yohoalcoachillin. Cap. LXXIV.

TErtia species est Fulicæ recentiorum, eademque constans magnitudine, forma, caluitię, & rostro; quanquam non parum distet colore, rostrum enim rubeum est, ac luteum propè extrema, plumæ infernè, ac circa collum, & caput purpureæ sunt, supernè verò ex pallido virescentes, cyaneæ, & fuluæ, frigidis autem viuit Regionibus.

De Yllamatototl, seu Aue vetula. Cap. LXXV.

PAsseri nostrati similis est, magnitudine, forma, & colore, paulo tamen maior, cauda infernè fuluescente, ventre albo, pectoreque, & collo infernè russo, bono constat, & grato nutrimento.

De Yxamatzcatltototl, seu Aue candenti colore illita oculos. Cap. LXXVI.

MAgnitudine est, ac voce Passeris, colore subtus pallenti, circa alas verò, & caudam albo, capite fusco, sed partibus, quæ propinquę oculis sunt candentibus, vnde nomen; pedes, rostrumque cyanei, exaturatique sunt coloris; edulis est, sed apud homines paulo sagacioris palati parum expetiti nutrimenti.

De Miacatototl, seu Aue Germinis Maizij. Cap. LXXVII.

AVicula est satis parua, ita nuncupata, quòd germinibus Maizij insidere soleat, ventre pallenti, ac reliquo corpore nigro, plumis tamen candentibus interfertis, alæ, caudaque infernè cinerea sunt, frigidis degit locis, ac bono constat alimento.

De Tempatlahoac altera, seu Aue lati rostri. Cap. LXXVIII.

de altera supra. Io. Fabr. fol. 697.

ANatis feræ genus est Tempatlahoac domesticę magnitudine, rostro lato, & longo, vndequaque nigrante, lingua alba, cruribus, palmisque è pallido rubescentibus, collo, & capite viridibus, purpureis, & nigro splendentibus colore, adeoque pauonino, aut gemmæ heliotropię; oculi nigri sunt, pallens iris, pectus candens, & reliquum corpus infernè fuluum, sed binis maculis iuxta caudam vtrinque candentibus insignitum, supernè autem semicirculis quibusdam in ambitu ex albo tendentibus in fuscum, intra verò è nigro in viridem splen-

Digitized by Google

splendentem, alæ initio cyaneæ sunt, mox candidæ, & tandem virenti micantes splendore, earumdem tamen extrema altero latere fulua sunt, altero verò fulgida, & viridia. Cauda desuper, subterque per ambitum candescit, cæterùm infernè atra est, pauonina verò supernè. Aduena est lacui Mexicano, & qualem aliæ lacustres Aues solent, præstat alimoniam. Hirundinem Indigenæ Hispani vocant.

De Mocototl, seu Aue quæ alitur herba vocata Mocoqlitl. Cap. LXXIX.

FVsca Auis est, pallido tamen colore permixto, pectus candet, ac subtus cauda, pedes, rostrumque coccinea sunt, & sturni magnitudo, canit suauiter, caueisque detinetur inclusa, vescitur massa, ac maizio trito, gratóque & salubri constat alimento. Est & hæc Aduena Mexicano lacui, calidarumque Regionum alumna, altipetaque iucunda, & hilaris.

De Chietottotl. Cap. LXXX.

AVis est Turdo visciuoro nostrati, forma, & magnitudine similis, sed cinerea tota, si demas partes quæ circa ventrem postremũ, & sub mento sunt, vbi candescũt pennę: pedes sunt pulli, verùm crura è pullo vergunt in candidũ, rostrum incuruum, sed tenue, cuius superior pars, longior visitur inferna; in frigidis regionibus viuit, nec malo, ingratóue constat alimento.

De Nochtototl seu Aue. . . . Cap. LXXXI.

AVis vocata Nochtototl, seu ob colorem, seu ob pabulum, Hispanico passeri videtur par, forma, magnitudine, & colore, sed caput mentum, ac desuper exortus ipse caudæ coccineo colore tingitur, reliquum corpus, magna ex parte fusco, aliàs verô nigro, atque candenti: caueis sôlet includi, ac Cardueles nostrates imitari cantu.

De Nexhoitzillin, seu Hoitzillin cinereo. Cap. LXXXII.

AVicula est paruitatis visendæ, rostro aliquantisper incuruo, tenui, & longitudine vniuersum pene corpus æquante, plumæ quæ paruulæ sunt, nigro, virenti, fuluóque colore micant; ex his mira Indorũ opificia, mira huius generis natura, dicta à nobis alibi est. Viuit frigidis in locis, ac interdum calentibus, cuius sunt non paucæ species à nobis alibi magna ex parte numeratæ.

De Nexton. Cap. LXXXIII.

AVis est Columbæ magnitudine persimilis, verùm corpore magna ex parte cinereo, ventre ac collo infernè albo, pedibus, ac cruribus, rostroque nigris, quod est pro magnitudine corporis nimis incuruum, etsi circa extremũ tenue. Caueis inclusa iucundè modulatur, Regionibus frigidis degit, nidificat in arboribus, vescitur seminibus, vermiculisq. & salubre, gratumque exhibet alimentum, sunt qui Nextotl vocent.

De

Digitized by Google

De Nextototl. Cap.LXXXIV.

AVis eſt, Columbis noſtratibus paulò minor, coloris magna ex parte cinerei; ventre, collóque inferna parte albis, pedibus, cruribus, & roſtro nigris.

De Ococolin, ſeu Perdice montana. Cap.LXXXV.

PErdicis ſpecies eſt Ococolin, noſtrate maior, duas enim ſpithamas & trientem æquat lógitudine, à roſtro extremo ad vltimos vſque pedes, craſſitudine quoque excedens eamdem: roſtrum, crura, ac pedes candeſcunt è rubeo, totius corporis color fuſcus, pallens, & fuluus eſt. Alæ infernè cinereæ ſunt, ac pullæ supernè, maculiſque albis & fuluis diſtinctæ: caput, collumque magna ex parte fulueſcunt, & inſperguntur pullis, ac candentibus pennis, velut quę circa ſuperiorem capitis ſunt partem, in lateribus atque ſub roſtro nigris; oculi ſunt placidi, iris nigra, optimum, ac pergratum alimentum, & Coturnicis carni minimè cedens, etſi à noſtratium Perdicum alimento longè diſtet. Regionibus exultat temperatis, aut paulò frigidioribus, in feruentibus enim nec haſri, nec viuere gaudet.

De Ocotzinitzcan. Cap.LXXXVI.

AVis eſt, Columbæ magnitudine, roſtro nigro, craſſitudine, ac longitudine mediocri, colore cyaneo, ſed partim albo, atque cinereo, cruribus, pedibuſque, & vnguibus nigris, boni eſt ac grati alimenti; viuitque in frigidis locis.

De Oconenetl. Cap. LXXXVII.

PIci Marcij, genus eſt maximum, cuius puluis deuoratus (Indorum teſtimonio) medetur Hydropicis.

De Pepatzca, ſeu Anate ſplendenti. Cap. LXXXVIII.

ANatis feræ eſt ſpecies, Querquedulæ vocatæ forma, magnitudine, & totius corporis colore perſimilis, ſed capite ſubfuluo, tęnijſque viridibus ab occipitio in oculos procedentibus, infernè verò in cinereum colorem tendentibus ex albo, ac ſupernè variantibus interdum fuſco, aut fuluo, interdum verò viridi ac nigro; cruribus, palmiſque cinereis, roſtro atro, & illi Querquedulæ pari latitudine, ac nigrantibus oculis. Aduena eſt Mexicanæ paludi, nec potiore, gratioréue, quàm cæteris lacuſtribus contingat, nutrimento.

De Pipixcan, ſeu Aue furaci. Cap.LXXXIX.

GAuiæ, aut Lari eſt genus, haud diſſimile cinereæ, quam quidam recentiorum depinxerunt, tum magnitudine, tum etiam colore, ſed vertice ac roſtro nigris, quod etiam eſt modicè incuruum, ac prope extremum rubeſcens. Crura, è nigro vergunt in ſanguineum colorem, cauda extrema de-

ſuper

Digitized by Google

super cinerea est, sicut alarum postremæ partes partim albæ, ac partim nigrę, candentibus tamen maculis paruis per interualla interſertis. Circa lacus, & flumina versatur, piscibusque paruis, & vermiculis victitat. Aduena est, neque educat ſtagnis Mexicanis prolem; edulis est, sed minimè probato nutrimento, aquatilisque, clamitat, rodit oſſa, ac quiduis obuium edit.

De Pipizton, seu Auicula splendenti. Cap.XC.

AVicula est, Coltotl vocatæ adeò similis, vt vix alteram, ab altera discernere, atque separare poſſis: eadémque ferè natura, quamobrem de ea plura dicere superſedeo.

De Poxaqua. Cap. XCI.

GEnus est Oti, aut Asionis, naturà noſtratibus similis, sed diuersus formà, quamobrem pingendum curauimus.

De Quauhtotli. Cap.XCII.

QVam Auem, Recentiores ſacrum Falconem nuncupant, Mexicani Quauhtotli, seu Arborum Accipitrum vocare consueuerunt. Eam Auem ad nos allatam, pingi noluimus, quòd in omnibus, cum noſtrate ferè conueniat. Fateor Accipitrum omne genus, apud hanc nouam Hispaniam, Yucatanicàmue Prouinciam, repertum, præſtantius eſſe, atque animosius, in veteri Orbe natis: verùm cùm formà, atque naturà conueniant, non duxi interponendum noſtris Imaginibus.

De Cocoztli, seu Auicula lutea. Cap.XCIII.

AVicula est, Carduëli cantu similis, necnon & magnitudine, verùm è luteo, in fuscum inclinans colorem.

De Quauhchochopitli, seu Auicula ligna excauante. Cap.XCIV.

AVicula est, Mexicanæ Coturnicis formà, & magnitudine, plumis nigris, aut pullis, lineis albis, transuersim discurrentibus distinctis; ventre, pectoréque, minij colore; linguá picorum more, quorum est species prolixa: viuit in frigidis, & arbores roſtro ſæpiuſculè petitas excauat.

De Ecatototl, seu Aue venti. Cap.XCV.

ANate domeſtica, paulò minor est Ecatototl; roſtro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, inferna teguntur plumis candentibus, superna verò iuxta femora fuluis, lineis tamen quibusdam nigris intercurſantibus, iuxta reliquum verò fuluis, & obscuris. Alæ sunt ſubter cinereæ, supernè verò fuscæ, candidæ, atque nigreſcentes. Caput atrum est, & criſtatum, sed ab occipitio maculæ candidæ vtrinque procedunt ad oculos; hi nigreſcunt, palleſcitque Iris, cætera lacuſtribus Anatibus sunt similia. Atecatototl fæmina, mari similis est, sed criſta maiori, rotunda, & coronæ modo eminenti, paulisper-

Digitized by Google

lisṕerque candida: pectus è fusco vergit, in cinereum, venter candet, palmipes est, crura pullo colore tincta, & plumæ, quæ non longius ab illis oriuntur. Cauda rotunda, candido pullóque infernè colore variata, ac fusca supernè. Alę subtus cinereæ ſunt, candidæ, ac pullæ, deſuper vero nigræ, etsi candentes quædam pennæ interſerantur: reliqua natura, quæ mari.

De Hoinetli, seu Aue incurua. Cap. XCVI.

SPecies est Accipitris, Asturis ferè magnitudine, maiori tamen capite, rostro incuruo, ac nigro, cruribus luteis, incuruis vnguibus, cauda ſpithamam longa, lataque, & magnis alis, pennarum color ſubtus candens est, fuluis variatus plumis, nigriſque iuxta alas, atris verò supernè, fuſcis, fuluis atque candentibus: oculi viuidi ſunt, & nigri, ſed iris lutea, viuit ex rapto auicularum paruarum, & imbellium.

De Quauhcilni. Cap. XCVII.

AVicula est Passeri nostrati magnitudine ſimilis, rostro tenui, & nigro, vnciam vnicam longo; collo, & ventre extrinsecus candentibus, ſed extrinſecus (si plumæ explicentur) nigris, reliquum corpus promiſcuè album, fuſcum, & nigrum est, & pedes, cruráque nigra. Aduena, est huic Mexicanæ paludi, muſciſque, & lacustribus victitat animalibus, edulis neque ſemper inſuauis alimoniæ: interdum ſiquidem pinguescit, & ſuaue præbet alimentum: ſpecies verò Tzitzicuilotl, ſed alimoniæ minus commendabilis.

De Tlalacatl, seu Ansere Montano. Cap. XCVIII.

ANſer montanus est Tlalacatl domestico ſimilis, ſed pullo magna ex parte constans rostro, & cruribus ex rubro candeſcentibus, cætera partim alba ſunt partim vero fuſca, fulua, & nigra. Scio anſeri ſylueſtri nostrati aut omnino eundem esse, aut congenerem, ſed interim patiantur lectores vnam, aut alteram Auem ex nostratibus tot peregrinis, Indiciſque, vel quòd hic etiam proueniant, interſeri, nè vel vna ex peregrinis quarum facta mihi copia est lateret conterraneos, quorum vſui, & iucunditati ſemper pro viribus studuimus.

De Quatoztli. Cap. XCIX.

AVicula est Carduele minor, pullo, ac nigro colore conſperſa, ſed postremo corpore, ac circa caput pallens, viuit in frigidis, ſonatque Tzitzi. Est & alia Auicula eodem nomine, ac penè magnitudine, vt plurimum lutea, ſed fuſcis quibuſdam iuxta caudam pennis circa pectus, collúmque candentibus, & alijs rubeſcentibus è pallido cristata, cuius pedes ex pallido quoque rubeſcũt, nigreſcuntque oculi, ac rostrum. Viuit in Tetzocanis montibus, edulis est, includiturque caueis delitiarum gratia, etiamſi ſuaui cantu vigeat nullo.

De Yzquauhtli. Cap. C.

AQuilæ pulcherrimum est, & cristatum genus, rostro ad radicẽ luteo, deinde verò nigro, nigris vnguibus, pedibus pallidis, cruribus, ventreque è nigro,

è nigro; & candido permixtis, fuluo, collo, dorso, & cauda nigris, ac fuscis, coronâ cristâue nigra, atque subrecta: magnitudinem circiter æquat vulgaris Arietis, adeò vt vel ferocium Animalium audaciam, & homines etiam ipsos postquam cicurata est, leui ex causa aggrediatur, & inuolet; mitescit tamen, & aucupio non minus ac reliquum Accipitrum genus videtur idonea, atque inseruire solet. Auis digna vt quæ à regijs aucupibus alatur, ac circumferatur; querula est, morosa, feroxque, & venatur non Aues modo, verùm & lepores, aliaque Animalia his similia.

De Tepetototl. Cap. CI.

TEpetototl, seu montana Auis, quam alij Tecuocholli. Hispani vero Indigenæ *Phasianum* vocant, Auis est Anseris magnitudine, colore splendenti, nigroque, plumis tamen nonnullis infernè candentibus circa caudam in postremis alis: cruribus, pedibusque cinereis, rostro incuruo, partim cinereo, & partim luteo, ac circa radicem velut tumenti, crista plicatili, oculis nigris, sed pallenti Iride; alitur frumentaceis frugibus, seu in massam, seu in panem coactis, alijsque similibus esculentis. Edulis est, ac pinguis caro, nec dissimilis illi Indicarum Cohortalium: Mite Animal, hominis amicum, & quod cibũ appræhenso domesticorum pallio exigat, pulsetque clausam ianuam, vbi aliquò intrare ei opus sit rostro, herumque sequatur si liberum sit, venientemque alacriter applaudensque excipiat.

De Tecolotl. Cap. CII.

BVbonis auriti, visendi aspectus species est, nigroque, ac fusco colore varij, cuius oculi magni, aureique sunt, cætera reliquorum Bubonum naturæ similia.

De Tlacoquauhtli. Cap. CIII.

TLacoquauhtli, seu Aquila virgæ, genus est Aquilæ frigidis degens regionibus, Asturis magnitudine, colore fusco, & cinereo, Auiculas, mures, & lacertas rapiens, necnon Colotos, & inde victum sibi parans.

De Tzitzihoa Mare. Cap. CIV.

ANatis feræ genus est, domesticæ magnitudine, rostro cæruleo, longo æqualiter, ac mediocriter crasso, cruribus, palmisque cinereis; capite fuluo, & pauonino variato virore, torque verò, pectoreque & maiori parte corporis infernè candentibus, cætero qualis esse solet vocatorum Asturum colore, & candenti vtrinque iuxta caudam, quæ per ambitum alba est, subtus nigra, supernè verò candido colore, nigro, & fusco variato, binisque prolixioribus pennis nigricantibus insignis. Alæ infernè per ambitum argenteæ sunt, & circa medium cinereæ, supernè verò circa humeros cinereæ quoquè sunt, mox è pallido rubescentes, deinde nitidæ, atque pauoninę, rursus albæ, ac tandem alterutra extremorum parte cinereæ, altera verò paulisper virides, atque splen-

 dentes.

dentes. Euariat non nihil fæmina vt videri potest; in ea quam exhibemus imagine.

De Toltecoloctli Mare, seu Metzcanauhtli i. Aue lunari. Cap. CV.

ANatis feræ genus est Auis illa, quæ quoniam splendente noctu luna capi solet, Metzcanauhtli dicitur, Querquedulę vocatæ magnitudine proxima, sed omnium (vt mihi quidem videtur) pulcherrima. Rostrum est mediocriter latum, ac longum, supernè cyaneum, & infernè nigrum, vniuersum corpus candens, nigris distinguitur punctis, sed iuxta pectus frequentioribus. Alæ infernè candentes, & fuscæ sunt; supernè vero cyaneæ, albæ, virides, fuluæ, & nigrę promiscuè reperiuntur. Crura palmæque ex pallido rubescunt, caput partim subfuluum, & subnigrum est, & partim pauoninum colorem imitatur, inter rostrum verò, atque oculos (qui mediocres magnitudine, nigri, ac velut exerti visuntur) candida macula supernà parte latiori, infernà verò desinente in in angustum est insignitum: cauda infernè cyanea est, supernè subnigra, & albescens in ambitu; nutrimentum autem quod præbet, quale aliarum auium palustrium.

De Toltecoloctli fæmina, seu Aue Stertrice Iunceti. Cap. CVI.

ANatis syluestris genus est, aduenæ huic Mexicano lacui, cuius rostrum apparet nigrum, ac latum mediocriter, palmæ, cruraque cinerea, color corporis vniuersi, & alarum, albus magna ex parte infernè est, admixto colore nigro: supernè verò, vt plurimum niger permixtus circa pennarum ambitum fuluescenti, ac candido, & circa alas extremas interdum viridi, splendenti, aut pauonino; nutrimento constat, quali cæteræ aues palustres.

De Tolchiquatli, siue Noctua Iunceti. Cap.CVII.

NOctuæ species est Tolchiquatli, quæ licet paruo constet corpore, si plumis vestitam, auctamque consideres, metiarisque, Gallinas cohortales nostras magnitudine æquare iudices; oculi magni sunt, atrique, pallida Iris, rostrum nigrum, incuruum, & breue, pedes, cruraque impensè hispida, & ex albo paulisper fuluescentia, incurui, atrique vngues, plumæ circa rostrum albę, atque candentes iuxta ventrem; iuxta alas infernè nigræ, ac permixtim fuluæ, supernè verò nigræ, pallidæ, candidæ, ac fuluæ. Sunt autem eædem prolixæ velut cauda: nocte volat, quo tempore venatur, ac deuorat mures: versatur iuxta lacus, & Oppida, & fortè in vlularum, & Aluconum referenda genus.

De Tzonyayauhqui mare, seu Aue Capitis varij. Cap.CVIII.

ANatis feræ species est, circa lacus agens vitam, ac magnitudine domesticæ pene par: rostro lato, cyaneo supernè, binis tantùm maculis interstincto, altera in extremi rostri exerta quadam, tenuique, qua mordet, particula, infernè verò ex cyaneo nigrescente. Cruribus breuibus, ac cæruleis, quales palmę quoque sunt, pallido tamen colore interdum insperso; capite, & collo crassis, iuxta latera pauonino colore, aliquando tamen nigriore vertice: pectus nigrum

nigrum est: ventris, ac corporis latera candescentia, etsi caudam lineæ nigræ transuersim discurrentes condecorent: dorsum fascia nigra fuluescente latâ digitos tres, ac in extremum vsque caudæ procedente insignitur; Demum alæ nigro, fuluo, candido, atque cinereo promiscuè tinguntur colore. Indigena quoque auis est, & lenta, crassaque constat alimonia.

De Tzonyayauhqui fæmina, Cap. CIX.

MInori corpore fæmina constat, rostro lato, cyaneoque, & alicubi candenti commaculato colore, oculis nigris, & iride fulua: color vniuersi corporis è candido, nigro, & fuluo permixtus est: quamquam venter albus magis, alæ verò sint maiori ex parte nigræ; crura, palmæque eumdem quem corpus sortiuntur colorem: est etiam similis Mari, naturâ, atque nutrimento.

De Techictli. Cap. CX.

TEchictli, seu auis sese scalpens ad arundines, Auicula est Carduele minor, cuius pedes, ac crura rubra sunt; breue rostrum, acutum, & tenue, & superna parte nigrum, inferna vero album, non sine rubedine quadam, pennæ pectoris, ac ventris candidæ, & caput magnum cum quadam fuluedine, quæ per medium eius discurrit: alæ item fuluæ sunt, maculis nigris, atque cinereis intermixtis; cauda supernè, atque infernè, *Asturis* vocati caudam colorum varietate imitatur. Edulis est, ac bono constat alimento. Educat vere prolem, & ad Trogloditis species videtur pertinere. Est & alia Auis eodem nomine, sed vincens magnitudine, rostro tenui, longioreque, & colore totius corporis è fusco, & cinereo promiscuè commixto.

De Tozcacoztli Mare, seu gutturis pallidi. Cap. CXI.

AVicula est Carclueli nostrati pene par, cruribus ex albo rubescentibus, rostro breui, acuminato, tenuique, supernè nigro, infernè verò ex albo (qualia etiam crura sunt) paulisper rubescente; interna corporis lutea sunt, superna partim lutea, ac partim cyanea: alæ infernè cinereæ, supernè vero ex fusco pallescentes, velut & cauda; oculi nigri, fascia quoque nigra ab ortu rostri per vtrumque oculum ad pectus vsque procedit: caueis inclusa alitur concentus gratia, qui est illi, etsi exilis, impensè tamen suauis. Vescitur Culicibus; Indigena est Mexicanæ huius Prouinciæ, cuius generis fęmina Cocochatlcioatl dicitur. Estur vtriusque caro, neque est alimenti omnino contemnendi. Sunt qui Quicochatl oquichtli vocent.

De Tzopilotl, siue Aura. Cap. CXII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 11. fol. 331.

De Tlaltepetlachiquatli, seu Otide saxorum. Cap. CXIII.

DVas species peregrinas huius auis adhuc offendi, & particulari quadam forma spectandas, quas facile ex imagine, qui volet deprænhendet, quarũ alteram Tlalchiquatli, alteram vero Poxaquam nominant.

Digitized by Google

De Tlalchinoltototl, seu Aue combusta. Cap. CXIV.

PAsseri nostrati magnitudine, forma, & colore similis ferè est; caueisque inclusa, non minus Carduele cantu placida.

De Tetzonpan. Cap. CXV.

AVis est Sturni aut Centzonpantli magnitudine, cinereo, candido, pullo, atque nigro colore; cantu præcellens, & altera illius species, vt credi par est.

De Tlapalchichi, seu Confricatrice rubea. Cap. CXVI.

OB motum, quo confricari videtur, id sortita est nomen. Est autem auicula Carduceli par, rarò sese conspicindam, aut capiendam præbens: frigida loca incolit, mille variatur coloribus visu iucundis, pulcherrimisque; partim siquidem cærulea est, & partim è viridi, aut rubeo pallescit, partim verò apparet flammea, rostrum supernè nigricat, ac albicat internè, breue quidem, & si longitudini crassitudinem compares, crassiusculum: edulis est, & bono, gratoque constat alimento.

De Toznene. Cap. CXVII.

PSittaci id genus, viridi ac luteo colore micat, oculi rubeo, rostrum verò candenti, aut nigro; fusco pedes, sed in candidum inclinante: propensius est, aptiusque ad humanos sermones exprimendos cæteris, ac frequentius apud Hispanos. Alterum genus vocant Cochò, viridi colore, rubeo, & candenti capite, minorisque molis, quod loquax quoque est, nec admodùm dissimile præcedenti, quamuis sono dissiet. Hos Psittacos vocant Hispani *Catherinas*. Tertium Quiltoton, tinctum virore, vocatæ Calandriæ, aut Galeritæ non cristatæ magnitudine, frontem candida macula insignitum, rostro candido, & nigris pedibus, humanas voces imitatur, & gregatim cum congeneribus volat, cùm cæteri compares tantùm reperiantur; omnes verò in excelsis arboribus nidificant. Primum de quo diximus genus, certas, statasque Arbores, quas nunquã deserat eligit, quæ cùm in hæredes transeant, Dominis illarum sint haud parùm, vel ob eas aues, & plumarum spolium vtiles. Sunt & quas Haitinihuacamaias vocant, Mexicani verò Alo, totæ rubeæ præter humeros, & caudam, quæ cyanea sunt, & Gallinæ cohortalis nostræ circiter magnitudine, rostro magno, candenti, & resimo, pedibus nigris, ac carne similiter nigra, ex quibus nonnullæ offenduntur, quæ humanum sermonem edoctæ æmulentur, rusticè tamen, & inconditè, filiosque suos more aliarum domesticarum auium educent in domibus, vbi aluntur. Offendas & alias virore diluto tinctas, nigrante rostro, pedibusque, cauda, & humeris virore tinctis ex saturato, nec præfatis minores. Viuunt hæ iuxta montium cacumina, & excelsas Pinus, ac clamant vehementer, volantque binæ, sunt & montanæ inconditâ formâ, quæ nõ cicurantur, aut aluntur domi. Nullius earum est caro edulis: nam & atra est, & gustus iniucundi; commune est omnibus vtramque maxillam mouere, quod

nulli

nulli aliorum contingit Animalium; sunt & alia genera de quibus seorsim loquemur, ac fortassis de prædictis latius per otium.

De Tzitzicuilotl. Cap. CXVIII.

AVis est fusca, sed diluti coloris, quæ imbribus apparere solet decidentibus, atque exultare, vnde euenit ei nomen; pedibus longis, ac nigris, tenui, ac longo collo; rostro prolixo, nigróque; eduli, ac pingui carne, grato sapore, sed alimento pituitoso, & olente salsuginem. Sunt & aliæ minores eadem forma, & magnitudine, nec desunt qui eas omnes nominent Atzitzicuilotl.

De Tlalquipatli. Cap. CXVIX.

ALtera species est Oti peregrina, cornutáque, aut si mauis auriculata, paruo constans corpore, rostro resimo, ac breui; oculis nigris, Iri ex luteo rubescente, plumis totius corporis, quibus & crura vestiuntur, fuscis, atque cinereis, atrisque, & incuruis vnguibus: cætera verò Oto nostrati natura.

De Xiuhtototl, seu herbarum Aue. Cap. CXX.

AVicula est Passere nostrate paulò maior, sed tot spectandis coloribus variata, vt nequeant non esse visu gratissima: corpus, caput, collumque plumis teguntur cyaneis, non sine quibusdam fuluis permixtis: cauda nigra est, sed candens circa extrema: Alæ infernè cinereæ sunt, supernè verò partim cyaneæ, partim fuluæ, ac partim etiam nigræ, rostrum breue, crassiusculum, vergensque in fuscum ex albo, & pedes cruraque pulla: in caueis inclusa garrit, non insuauiter. Edulis est, & sapore, nutrimentoque constat quale cæteræ auiculæ præbere solent. Sunt qui Elototl vocent.

De Xalcuani, seu Aue Arenam deglutiente. Cap. CXXI.

ANatis feræ species est Xalcuani, domesticâ paulò minor, rostro mediocriter lato, liuentisque superna parte coloris ad exortum, atque extremum, & infernè nigro; plumis infernè, corpus tegentibus albis, circa pectus, tamen, & supernam in partem fuluis, sed candidis discurrẽtibus transuersim; alis, caudàque virenti, candido, nigro, ac fusco colore variantibus desuper, subter verò albis, atque cinereis; circa caput viridi ab occipitio ad oculos discurrente tænia, reliquo vero capite ex albo vergente in colorem cinereum, pullo, nigrescente, permixto: cruribus proportione reliqui corporis paruis, pulli coloris, ac planis pedibus. Aduena est huic lacui, saporis piscosi, atque ingrati nutrimenti.

De Xochitototl. Cap. CXXII.

AVis est Sturni magnitudine, ventre, pectore, & cauda, magna ex parte croceis, non sine mixtione coloris atri; alis subter cinereis, supernè atro, & candenti colore permixtis, reliquum corpus simul cum capite atrum est: cantu Picas imitatur, ac eduli carne constat. Hæc est eadem illa quam Coztototl supra vocauimus, mutatis tamen temporis progressu pennis.

De

De Tzonyayauhqui tertia. Cap. CXXIII.

DVas alias Aues similis nominis alibi descripsimus, hæc autem tertia Sturni æquat magnitudinem, quæ subtus est alba, fuluàque, desuper verò ex viridi pallescens. Dextræ alæ exortus candet, fuluescitque, caput verò partim virescit, ac pallet, & partim nigricat; pars colli dextera nigra est, sed rostrũ atrum, pedes verò, & crura ex albo rubescunt, caueà inclusa, cantu suaui adstantibus impensè grata esse solet.

De Xomotl. Cap CXXIV.

AVis est dorso & alis desuper nigris, ac pectore fusco: huius pennæ Indorum vestibus intexi præcipuè solent; palmipes est, & cristata, quod cúm nascitur, percipitur euidentius.

De Xochitototl altera, seu Aue florida. Cap. CXXV.

AVicula est, Passeri nostrati, forma, & magnitudine similis; variat tamen plumarum colore, quæ partim pallent, partim nigricant, partim albæ sunt, ac partim quoque fuscæ: suaui cantu placet, quæuis incolit loca, vermiculis, seminibusque vescitur exilibus, nidum construit ex arborum ramis pendulum, vbi etiam incubat ouis, neque est insuaui aut vitiato nutrimento.

De Xoxouquihoactli. Cap. CXXVI.

NOmen sortita est hæc Auis à voce, & ad Ardearum genera (vt mihi quidem videtur) pertinet, quamuis plurimùm distet magnitudine: plumę, quę subsunt alis, ventri, ac collo, cinereæ sunt, quę verò caput tegunt purpureę, tænijs tamen digitum latis, vtrinque circumdantibus. Frons promiscuè candens, & nigra est, caput verò insignitum crista, septem concinnata purpurascentibus plumis. Alę sunt cinereo, cęruleòque colore varię, pedes fusci, nigri, atque pallentes; humeri, alarumųe exortus candidi, rostrum serratum, nigrum, pollicaris crassitudinis, ac septem prolixum vncias: crura spithamea, totaque ipsa auis ab extremo rostro cum collo (quod sesquidodrantale est) ad pedes vsque tres dodrantes longa. Lacustris est auis, atque aduena Mexicanę paludi, apud quam quoque raró capitur; fera est, & à Septentrionarijs Regionibus credita descendere in Mexicanas.

De Nepapantototl. Cap. CXXVII.

ANatis ferę genus est frequens Mexicanæ paludi, rostro in acutum quadamtenus desinente, cætera autem similis, nisi quod nullum est genus coloris illas ornari solitum, quod huic soli non contingat, fitque ei spectando ornamento, atque pulchritudini; vnde est sortita nomen.

De Atototl, seu Aue Aquatica. Cap. CXXVIII.

ETsi non me latet Atototli, quam *Onocrotalum* Græci vocant, nostri verò *Alcatrazum* descriptam esse ab antiquis, ac veteri cognitam mundo, tamen quoniam raro Hispanis visa est, variantque in ea describenda Authores, & lacui Mexicano quanquam aduena sit, tamen frequentissima, eam depingendam, & breuius exprimendam curauimus. Est ergo aquatica Auis, vnde nomen inuenit, cristata, palmipes, & olore longè maior, minime edulis, pennis vt plurimum ex candido inclinantibus in fuluum, etsi alæ maiori ex parte (quod Mari præcipuè euenit) nigrescant, nigris quoque vnguibus, pedibus verò, cruribusque, & rostro, quod palmos duos longum est candidis, & paruis circumseptum dentibus, ac iuxta finem incuruum, cauitate illa ingenti, & capacissima alimoniæ seruatrice, quæ ei subest, oculisque ex luteo rubescentibus. Piscibus, quos rapit victitat, & ideò iuxta lacus, fluminaque, necnon in ipso mari versari solet.

De Aue Paradisea. Cap. CXXIX.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 6. fol. 317.

De Acitli, seu Aqueo lepore. Cap. CXXX.

de altera supra. Io. Fabr. fol. 686.

ALterum genus eius Anatis, quam *Colymbum* Aristoteles, Gaza verò *Vrinatricem* vocat, Acitli seu Aquatilem leporem consueuerunt vocare Mexicani: hæc eadem prorsus esset, quæ descripta, delineataq. à quibusdam recētiorum, nisi caput longè maiori insigniretur crista, atraque, venter colore argenteo splenderet, & collum infernè niueo, supernè verò è nigro vergente in fulcū; lacubus innatat, ac iuxta eos perpetuò versatur: nam neque volandi potis est, neque per terram commodè incedendi, femoribus ita reliquo corpori connexis atque coalitis, vt natatui, non incessui queant inseruire: piscibus quos inuolat vescitur, victitatque; prolem in iuncetis, atque arundinetis educat, nec Anatum nostratium vulgarem vincit magnitudinem. Masculus aliquanto longior est corpore, collo, ac crista ampliori, rostrum fæminæ breuius est, nigrum, & vtrinque iuxta oculos plumis tectum fuluis, cùm Mas candentibus tegatur. Hæc est Auis illa, quam Indi fabulantur ventos euocare, vbi se peti sentit ab Aucupibus, quibus flantibus, turbatisque vndis, euertantur Cymbæ quibus nauigant, submerganturque eam insequentes, si quinque prius sagittis excussis arcu non contingat attingi, atque trucidari, & in cuius dissectæ corde reperiri gemmam arbitrentur, ad multa vtilissimam, & magno habitam in pretio, nec alteri quam Deo consecrandam: Verum hæ nugæ sunt, & mendacia ab horum hominum profecta leuitate, atque credulitate. Insuaui, parumque salubri velut & aliæ Aues palustres constat alimonia, atque ideò à nullo sagacioris palati admodum expetenda.

Digitized by Google

De Acolin, seu Coturnice aquatica. Cap. CXXXI.

AVis est fusca, Coturnicis magnitudine, vnde nomen: pedibus longis, prolixo rostro curuato in inferiora, coloris fusci, obscurique; versatur circa lacum Mexicanum, nunquam fermè volat, sed iuxta aquarum summa cursitat velocissimè: alitur piscibus, ipsaque edulis est, nutrimenti tamen vulgaris atque palustris.

De Cehoilotl. Cap. CXXXII.

GEnus est Columbæ syluestris, cuius pennæ fuscæ sunt, præter eas, quæ pectus, & extremas vestiunt alas, nimirum candidas, & pallentes; Iris nigra, coccineus ambitus, pedes, cruraque rubra, & patria Oppidum Quauhnahuacense.

De Toxcacoztic. Cap. CXXXIII.

TVrdi nostratis visciuori, quem appellant *Charlam* Hispani, magnitudine est æqua, formaque persimili; sed collum, & pectus lutea sunt, ac fascia eiusdem coloris frontem præcincta, & quanquam pro cantu clamorem edat, posset in Sturnorum species non ineptè referri.

De Cacacollin. Cap. CXXXIV.

COturnicis vocatæ species est Cacacollin, eademque constans magnitudine, forma, nutrimento, & cantu, atque eisdem ferè coloribus variata.

De Tzinitzcan. Cap. CXXXV.

AVis est parua Carduele minor, plumis vestita multorum colorum, quibus effigies multæ subtilitatis texunt Indigenæ (eo enim opificio claruere ab hoc Orbe expugnato, ac toti penè claruere Orbi) ornantque festiuis diebus Templa, belloque, pace, & publicis tripudijs, atque choreis capita, ac reliquum corpus.

De Yacapatlahoac, seu Aue lati rostri. Cap. CXXXVI.

ANatis feræ species est Yacapatlahoac, domestica paulo minor; longo, ac lato rostro, sed præcipue iuxta extremum; crura, palmæ, rostrumque ex pallido inferna parte rubescunt; at rostrum supernè in ambitu rubescit ex fusco, & circa extremum ex fuluo nigrescit: corpus vniuersum tegitur pennis, semicirculos quosdam imitantibus; fuluis, nigris, & candidis (si eas partes excipias, quæ ad ventrem spectant, nempe omnino fuluas) alæ foris partim albę, partim virides, splendentes, & vt plurimùm, fuscæ sunt; intrinsecus verò albicant: vita demum, ac carnium eius nutrimentum, cęteris Anatum ferarum generibus sunt penè similia. Hispani lauancum, & regiam anatem vocant, nec desunt, qui Tempatlahoac vocare malint.

De

Digitized

De Oconenetl. Cap. CXXXVII.

PIci marcij genus est maximum, cuius puluerem narrant hydropicis mederi.

De Yxamazcatl. Cap. CXXXVIII.

AVis est Sturni magnitudine, rostro mediocri, ac nonnihil incuruo, & cinerei coloris, oculis nigris, sed iri cærulea, plumis quibus subtegitur è fusco virescentibus, pectore luteo, ac ventre albo, & subfuscis cruribus, pedibúsque: nullius est, præterquam plumarum vsus, præterque carnium cæterarum auicularum nutrimenti: dicitur autem Yxamazcatl à colore luteo oculorum.

De Chiantototl. Cap. CXXXIX.

AVis est Sturni magnitudine, mediocri rostro, ac nonnihil incuruo, cinereique coloris; nomen sumpsit à colore Seminichian simili, auicula hæc, acuti, ac cinerei rostri, pectore, ac ventre candenti, sed subfuscis plumis maculato; dorso subfusco, & cyaneo, alis verò candidis, atque subnigris, nigris etiam oculis, & fuscis cruribus, ac pedibus, paruo capite, cinereoque, sed linea candida iuxta alterutrum oculum insignito: minimè cantillat, & Tezcoquensibus agris vitam agit, Tutlæque mistecæ superioris: gaudet niuium tempore, & bonum præstat edentibus alimentum.

De Coztototl, seu Aue lutea. Cap. CXL.

AVicula est, fusco, nigro, cinereo, & luteo colore varia: viuit Tetzcocanis montibus, & quò cæteræ huiusmodi Auiculæ constat nutrimento: cantat suauiter, ac colorem in nigrum, candidum, & luteum mutare vicissim solet.

De Tlaquiloltototl, seu picta Aue. Cap CXLI.

AVis est pulcherrimis variata coloribus, nempe luteo, coccineo, viridi, purpureo, nigro, atque cyaneo; lutea oculorum (qui nigri sunt) Iride, & cinereis cruribus, ac pedibus; viuit in calidis Regionibus.

De Tlauhtototl, seu Aue Coccinea. Cap. CXLII.

EIsdem variatur Tlauhtototl colorum differentijs, sed paulò minori constat corpore; viuit quoque Regionibus calidis, non procul à littoribus maris austrini.

De Coztototl, seu Aue lutea. Cap. CXLIII.

AVicula est lutea tota, sed capite nigra macula insignito, caudaque, & alis, pallido, nigroque variatis colore.

Digitized by Google

De Tlaquauhtli. Cap. CXLIV.

AQuilæ genus est mediocris magnitudinis, incuruo rostro, propè exortũ luteo, diluto, ac circa cuspidem subnigro colore variato, ventre verò pallenti, atque subfuluo, luteis pedibus; incuruis, ac cinereis vnguibus, occipitio pallido, cauda fusca promiscuè, atque cinerea, & reliquo corpore fuluo, atque subnigro: reliqua natura quæ Aquilis.

De Cocho Psittaci genere. Cap. CXLV.

PSittaci genus est magni, rostro supernè cinereo, infra verò subnigro, cinereis cruribus, pedibusque viridi colore; sed cyaneo capite, candido, coccineoque variato colore, & quadamtenus pallenti, necnon alis postremis coccineo, discit humanum sermonem, & cæterorum Psittacorum instar indistincta pene similitudine reddit voces humanas.

De altero Cocho. Cap. CXLVI.

SImilis est prædicto, sed longè minore corpore, nigris oculis, Iri lutea, ac plumis ambientibus oculos rubeis, pennis verò alarum & fuscis, & cyaneis.

De Opipixcan. Cap. CXLVII.

ANatis feræ genus est, rostro subrubro, cruribus verò ac pedibus, qui plani sunt, fuluo, ac candenti variatis colore; reliquo vero corpore cinereo, & nigro: viuit circa lacus, & quo cæteræ Anatum differentiæ, constat nutrimento.

De Toquilcoyotl. Cap. CXLVIII.

ROstrum est prolixum, ac mediocriter tenue, ceruix prælonga, caput coccinea macula desuper insignitum, lutea Iris, & corpus vniuersum fuscũ, nigrum promiscuè, atque cinereum; versatur iuxta aquas, edulique (licet parum expetenda) carne constat: nomen verò habet à voce. Gruis æquat magnitudinem, ad cuius refertur species, nam & eius mores imitatur, reliquamque naturam, si maculam rubescentem excipias. *Sunt* qui Coceayauhqui vocent.

De Coyoltototl. Cap. CXLIX.

AVis est mediocris magnitudinis, fuscis pedibus, cruribusque, rostro crassiusculo, fusco, & breui, ac desinente in acumen; pectore, ac ventre, coccineis, ac reliquo corpore subrubro, atque nigrescente: nomen habet à sonitu illi sonalium simili.

De Nopaltencol. Cap. CL.

AVis est subfusca, & cinerea tota, rostro subincuruo, & prolixo, sturno paulo maior, & iri oculorum rubra.

De

De Ceceto. Cap. CLI.

NOmen habet à voce; Tinunculi autem videtur ſpecies, ſed peregrina, & nunquam noſtro viſa Orbi, etſi ijdem prorſus ſint mores, atque natura; quamobrem cætera narrare ſuperſedeo: vbique frequens eſt, ſed calidis maximè regionibus, vbi ex auiculis, quas rapit victitat.

De Metzcanauhtli, ſeu Anate lunari. Cap. CLII.

ANatis ſpecies eſt domeſticæ par, ac eiſdem variata coloribus: viuit apud Mexicanam paludem, vbi capi à Mexicanis Aucupibus plerumque ſolet.

De Tolcomoctli. Cap. CLIII.

AVis eſt magna, tres circiter ſpithamas prolixa; roſtro longo, tenuique, ſupernè nigreſcente, & palleſcenti infernè; luteis cruribus, & vergentibus in purpureum, ſicut & ipſi pedes: ventre, ac pectore albo, ſed fuſcis quibuſdam vndulato pennis; alis deſuper fuſco, candido, cæruleoque variantibus colore, iri rubra, & ictu quem roſtro infert valdè nociuo; & quanquam palmipes non eſt, piſcium circa lacus agens viuit rapina, & ad ſpecies Alcionum, quos Hiſpani vocant *Martinetes* pertinere videtur: Aiunt corio nudatam, aſſamque, & ex oleo, & aqua ingeſtam, gratum exhibere alimentum.

De Yacacintli, ſeu roſtro ſpicæ Maizij. Cap. CLIV.

AVis eſt ternos circiter dodrantes prolixa, virentibus cruribus, capite, & ventre cyaneis, ſed vergentibus in purpureum; alis promiſcuè fuluis, nigriſque, luteis oculis, ac roſtro, ſed in coccineum propè exortum vergente, quod tres penè digitos latos longum eſt: anteriori parte capitis depili, & calua; ad recentiorũ Fulicas videtur pertinere, ac piſcium prædà iuxta lacus, & flumina viuere: Edulis eſt eius caro, ſed nec bonum, nec gratum præbet alimentum.

De Yztactzon yayauhqui. Cap. CLV.

GEnus eſt Anatis feræ, paruæque, cuius roſtrum eſt latum, atque cæruleũ, & iuxta extremum alba quadam diſtinctum macula, pedes etiam (qui plani ſunt) vergunt in cæruleum, & reliquum corpus, albo, fuluoque variat colore: cæterum eadem penè vita, quæ reliquis lacuſtribus Auibus, ijdem mores, & alimonia.

De Ocotzinitzcan. Cap. CLVI.

AVis eſt formoſa, Columbæ magnitudine, roſtro duos circiter digitos latos longo, nigroque; capite, & pectore purpureis, necnon cruribus, ac pedibus; reliquo vero corpore ex luteo vireſcenti. Viuit in regionibus calidis iuxta maris Auſtralis littora, nec tamen cantu ſuauis eſt, neque iucundo nutrimento.

De

Digitized by Google

De Quauhtotopotli. Cap. CLVII.

Eisdem viuit Regionibus Quauhtotopotli, sed paulò minor est, minorique & atro rostro, nigris oculis, fuscis cruribus, pedibusque, & fusco capitis vertice, quod tamen est coccinea præcinctum tænia, reliquum verò corpus, luteo dilutiore, ac colore fusco promiscuè tinctum micat.

De Caxcaxtototl. Cap. CLVIII.

Avis est tota cyanea, subnigraque, ac sturnos huius Orbis maiusculos æquans longitudine: capite paruo, nigris oculis, sed lutea iri, nigroque rostro longiusculo, ac desinente in acumen: edulis non est, neque canora; viuitque in plagis temperatis, qualis est Mexicensis, aut paulò calidioribus: Sunt qui Hueitzanatl vocent, & referant ad speciem Sturnorum Mexicensium.

De Tlacahoilotl. Cap. CLIX.

Species est Columbæ syluestris nostris vocatis arabicis quadantenus similis, incuruo rostro, mediocri, rubeoque; cruribus rubeis, pedibúsque, necnon oculorum iri, pectore, ventre, & alarum anterioribus partibus; cætera cærulea sunt, interfertis tamen iuxta caput, & collum inferna præcipuè parte nonnullis rubeis pennis. Viuit iuxta agros Mexicanos, nec expetendo constat nutrimento.

De Cochitenacatl. Cap. CLX.

Avis est littorum Oceani Australis alumna, duas prolixa plus minus spithamas, rostro incuruo septenas penè vncias longo, supernâ parte candenti, serratoque, sed inferna nigro: oculis atris, sed iri ex luteo rubescente, capite, & collo in lineam vsque coccineam, qua præcinctum est supernè, & infernè nigro; deinde verò, supernè nigro, & infernè pallenti, sed rubeis maculis atrisq. lineis variato: cauda, alisque nigris, ventre virenti, purpureis femoribus, nigris vnguibus; cruribus, pedibusque è cinereo virescentibus, & plumis, quę sunt à femoribus vsque in caudam, rubeis: piscibus victitat, nec omnino ingrato constat alimento.

De Cochitototl, seu Aue Florida. Cap. CLXI.

Avis est Sturno nostrati magnitudine circiter par, rostro tamen acuminato, tenui, & paulisper incuruo: vnguibus nigris, cinereis cruribus, capite verò, collo, & supernis alis promiscuè cinereis, ac nigris; cæteris verò partibus luteis, vnde fortassis nomen: oculi vero atri sunt, & pallens iris; vermiculis victitat, & seminibus: calidis regionibus viuit, nec tamen cantu placet aut alimento.

De Tlapaltototl. Cap. CLXII.

Avicula est Carduelí nostro par, aut paulò minor, rostro paruulo, tenuique, oculis nigris, sed iride lutea; alis, caudaque è nigro rubescentibus,

ribus, ac reliquo corpore prorsus coccineo. Viuit in calidis, nec sapit eius caro, aut cantu admodum est iucunda, sed visu pulchra, ac non mediocriter spectanda.

De Tlanquiquiztototl, seu Passere sibilante. Cap. CLXIII.

AVis est littorum Oceani australis alumna, Columbæ par, rostro crasso, acuminato, & nigro; atris oculis, iri lutea, alis, caudaque albo, & nigro colore variatis, tænia nigra à rostro ad extremum vsque pectus procedente, alis verò circa priores partes etiam luteis, ac vniuersim reliquo corpore pallenti, si demas pedes, & crura, quæ fusca sunt, & vngues ipsos, qui ex albo nonnihil pallescunt: viuit iuxta arbores ornatas floribus, quorum victitat melligine: educat vere sobolem, habeturque maximi à Tototepecensibus, quibus est familiaris ac frequens.

De Hoitzitzillin Tepuzcullulæ. Cap. CLXIV.

SPecies quædam est Hoitzitzillin pulcherrima, ac maxima, rostro longo, tenui, incuruo, cæruleoque, colore vniuersi corporis Heliotropij, pauoninóue & splendenti: Viuit melligine florum, velut congeneres, & artificibus intexendarum pennarum materiem exhibet, gratam atque pretiosam.

De Quauhtotopotli. Cap. CLXV.

PIci species est peregrina, rostro longo, nigroque, & nonnullis in partibus fuluo: colore nigro, sed candidis plumis maculato, ac præcipuè circa caudam, postremas alarum partes, rostrum, ac ventrem, qui penè totus candidus est, ac cinereis pedibus: mitescit, aliturque domi, Sturno nostrati par; excauat arbores modo cæterorum Picorum, quibus victu, nutrimento, ac reliqua natura est similis.

De altera Xochitenacatl. Cap. CLXVI.

AVis est Columbæ magnitudine, rostro præ corporis mole maximo, serratoque, superiori parte luteo, inferiori verò subnigro, & in purpureum colorem vergente, oculis nigris, sed iri rubescente ex luteo, ac reliquo corpore cæruleo, cinereoque. Viuit circa littora Oceani Australis, ac piscibus, quos rapit vesci solet.

De Perutototl. Cap. CLXVII.

ANas est peruina, quam velut nostro iam notam orbi, non curauimus describendam. Variat nonnihil fæmina à mari, velut ex vtraque Imagine cuiuis erit facile intueri.

De Chiquatototl. Cap. CLXVIII.

AVis est Rusticulæ nostrati similis, rostro longo, ac tænijs iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, nigra item macula inter pectus, & collum insignis; cætero verò corpore, ex albo, luteo, fuscoque variato, iri lutea, ac nigris

Digitized by Google

gris oculis. In regionibus temperatis, ſeminibus, & vermiculis victitat, ac grato conſtat alimento.

De Elototl. Cap. CLXIX.

ELototl, ſeu Auis baſis ſpicæ Maizij ad Ruſticularum etiam genus videtur pertinere; roſtro enim conſtat longo, Coturnicis magnitudine, bono nutrimento, & colore totius corporis albo, fuluòque promiſcuè, atque nigro: alitur domi, ſibilaque non cantum edit; Sunt qui Chietototl vocent.

De Quachichiltic fæmina. Cap. CLXX.

FOemina eſt alterius Quachichiltic oquichtli, de qua in ſuperioribus, eadem forma, & magnitudine, etſi incluſa caueis in luteum mutetur colorem, cuius rei gratia, hanc Auiculam, & rubeam, & luteam curauimus depingendam: alitur cantus gratia, & ſuauiter modulatur. Naſcitur in agris Mexicanis, educaturque in domibus, quibus eſt mirum in modum cauſa delitiarum frequens.

De Cocochatl. Cap. CLXXI.

AViculæ ſunt Carduele paulò maiores, luteo, alboque, & fuluo quoque colore variatæ, ac macula iuxta alterutrum oculum inſignes, etſi in mari hæc longè maior appareat; naſcuntur in temperatis, aut aliquanto in frigus decliuibus auris, qualia ſunt Tetzcoquentia, nec ſunt cantu, aut nutrimento plurimum expetendo.

De Elcoztototl. Cap. CLXXII.

AVis eſt Turdo Viſciuoro, aut Merulæ par, luteo pectore, ac ventre, vnde inuenit nomen, nigra cauda, alis ex nigro fuluescentibus, capite, collo, dorſoque, & cruribus cinereis, roſtro ſubnigro, longiuſculo, & iuxta acumen pauliſper contorto, & iride oculorum (qui nigri ſunt) lutea; naſcitur temperatis locis, ſeminibus, ac vermiculis victitat; educat vere, nec valde ſuauem edit cantum, aut expetendam præſtat alimoniam.

De Quapetla hoac. Cap. CLXXIII.

AVis eſt Quapetlahoac ſeſquidodrantem longa, roſtro magno, rubeoque, & in acumen deſinente; alis nigris, ac reliquo penè corpore ex cinereo ruſeſcente: minimè canit, & mediocre præbet alimentum.

De Cacalotl, ſeu Coruo. Cap. CLXXIV.

INueni Coruum quibuſdam candidis pennis inſignem, quem, quia memoria dignus mihi eſt viſus depingendum curaui, & in hac Auium Mexicanarum hiſtoria deſcribendum.

De

Digitized by Google

De Colcanauhtli, seu Anate Coturnicum Mexicanaum colore. Cap. CLXXV.

ANatis feræ species est, mediocris magnitudinis, rostro lato, & nigro; fuluis pedibus, ac cætero corpore, albo, fuluo, nigroque, & cinereo colore variato: cætera Anatibus feris similis.

De Tlotli. Cap. CLXXVI.

FAlconis columbarij, quem *Nebbi* vocant, genus est peregrinum, nigrum totum, si rostrum, cruraque,& pedes excipias, quæ lutea sunt, & mirè (vt narrant) operæ in aucupio, quibus differt à nostrate; quamobrem & depingendum, & memorandum duximus.

De Quaxoxoctototl. Cap. CLXXVII.

ALlata est ad nos à littoribus Maris australis auis quædam pulcherrima, Columbæ plus minus magnitudine, rostro magno, latoque, nigro, & in acumen contortum tendente, vertice cyaneo, & reliquo corpore cyaneo, pallido, viridique promiscuè, & nigro, quæ minimè canit, nec suaui constat alimento.

De Tlauhquechul. Cap. CLXXVIII.

PLateæ, Pelicanoue videtur similis, sed coccineo, pulcherrimoque vniuersi ferè corporis colore, aut ex albo rubescenti, lato, atque obrotundo circa finem rostro, cinereoque, pupilla nigra, iride rubra, rugosa fronte, gallipauonis, Auræue, depili penè capite, candentique, cum vniuerso fere collo, & parte pectoris, & fascia nigra latiuscula, caput à collo distinguente: circa littora maris, aut fluminum viuit, vescitur que pisciculis adhuc viuentibus, quos rapit, mortuos enim non attingit, vt nobis (eam domi satagentibus educare) patuit experimento.

De Quapachtototl. Cap. CLXXIX.

QVapachtototl, seu auis fulua, octo vncias longa est, ac totidem cauda; rostrum è cyaneo nigricans longiusculum, incuruumque: oculi nigri, & iris alba, pectus cinereum, ac inde ad caudam vsque venter niger, cauda ex nigro fuluescens, alæ verò, collum, atque caput fulua, vnde inuenit apud Indos nomen: grato aiunt constare nutrimento, cùm canit, risum æmulatur, atque ideo inauspicati habebatur ab Indis ominis, quo tempore Euangelij præclarissima dies nondum eis illuxerat.

De Yohualtototl, seu Aue nocturna. Cap. CLXXX.

AVicula est Passeri nostro pene par, ita vocata, aut quoniam noctu victum quærere soleat, aut quòd nigra tota sit paulisper vergens in fuluum, iride tamen, & inferiori rostro ex luteo rubescentibus: est autem neque suaui cantu, neque nutrimento admodum probato.

Digitized by Google

De Yohualcuachili, seu capite Chilli nocturno. Cap. CLXXXI.

AVis est littoris Oceani Septentrionalis alumna, salsorumue lacuum, è quibus victum sumit, inuenta apud Flumen Tuspæ: vix æquat sturni nostratis magnitudinem, sed collo constat tenui, ac longo, capite paruo & in longum producto, prolixo rostro, luteoque, prolixisque cruribus, pedum digitis, atque vnguibus qui lutei sunt. Digiti, & crura cinerea cum inferiori parte femorum, nam superior fulua est, cauda breuis, atque fulua, cum anteriori alarum parte, nam posterior cyanea est, reliquum corpus nigrum, quibusdam tamen fuluis circa ventrem permixtis pennis. Sed mirandum est ab exortu rostri assurgere coronam, Orbémue superiori parte in tres diuisam cuspides, e luteo rubescentem, ac mediocriter crassum, & ab anteriori alarum parte, binos aculeos contortos, quod nulli auium adhuc noui euenisse, præterquam huic, cauente ita (vt existimo) natura auiculæ aliàs imbecilli, vt ijs velut præsidijs sese à fortioribus auibus tueretur, nihilque esset adeò debile, imbelleque quod vim quampiam non posset inferre hosti.

De Cacalototl seu Aue Coruina. Cap. CXXXII.

AD Sturnorum Tzanatlue genus videtur pertinere Cacalototl, Sturno enim nostrati est par, vniuerso corpore, è nigro vergente in cæruleum, atro rostro, cauda prolixa, & iri ex luteo rubescente. Inutili carne constat, nullo delectat cantu, viuitque in regionibus temperatis, aut calidioribus.

De Chilcoquipaltototl. Cap. CLXXXIII.

MErulæ magnitudinem æquat Chilcoquipaltototl, cuius rostrum vergit in nigrum è cyaneo, caput nigricat, virescunt crura; venter, pectusque pallescunt, reliquum verò corpus luteo, viridique, necnon albo, & nigro, variatur colore. Viuit in calidis, non tamen valet cantu, aut nutrimento.

De Chiltototl. Cap. CLXXXIV.

SImilis est præcedenti colorum varietate, & magnitudine, necnon moribus, sed capite coccineo, & fuluis pedibus, & fortassis ei congener.

De Tatac. Cap. CLXXXV.

AVis est Passeris magnitudine, capite, cauda, dorso atque alis promiscuè cinereis, albisque, & è nigro in cyaneum tendentibus colorem: collo, & pectore infernè rubescentibus ex luteo, ventre albo, albis, & cinereis femoribus, cruribus verò ac pedibus è fusco virescentibus, ac lineis albis, & incuruis supernè circumdantibus oculis, qui nigri sunt; nec canit, nec admodum expetendam præstat alimoniam, viuitque in temperatis regionibus.

De Quatotomomi. Cap. CLXXXVI.

PIci genus est Ipupæ magnitudine, & nigro, fuscoque varium colore; rostrum, quo ex cauat perforatque arbores, tres digitos longum est, firmũ, & can-

& candens, ac infernè breuius quàm supernè: caput est paruum, ac rubeis cō-tectum plumis, & crista etiam rubra insignitum: tres vncias longa, sed superna parte nigra: alterutro colli latere fascia candida descendit ad vsque circiter pectus: pedes cruraque liuida sunt. Viuit Tototepeci Miltecæ superioris, non longè à mari australi: nidificat in arboribus excelsis. Vescitur Cicadis Tlaolli, & vermiculis: imbrium educat tempore, hoc est a mense Majo vsq. in Septembrem; edulis tamen non est, aut alium quempiam (quod acceperim) præstat vsum.

De Xochitenucatl. Cap. CLXXXVII.

AVis est Psittaci magnitudine, & forma, ac pene tota viridis, insertis tamen nonnullis pennis rubescentibus, pauoninisque alijs; verùm crura, pedesque nigra sunt, & tenuia; rostrum incuruum, quaternas penè vncias lō-gum, serratumque, vnde nomen, & luteo, ac nigro varium colore; calidarum regionum atque maritimarum Incola est, neque alium (quod nouerim) quam plumæ præstat vsum.

De Chachauatototl. Cap. CLXXXVIII.

AVicula est Tepuzculullam singulis rediens annis, Carduele nostro paulò maior; pedibus fuscis, rostro paruo, & nigro, infernis partibus luteis, reliquis verò cæruleo, nigro, atque cinereo variatis colore, cuius nulla alia est præterquám plumarum vtilitas.

De Chichiltototl Tepazcullulæ. Cap. CLXXXIX.

INcola est Regionum calidarum Auicula illa, quam Mexicani Chiltototl vocant, & circa Tepuzculullæ montes viuit, magnitudine præcedentis, infernis tamen partibus rubeis, supernis verò cinereis, & nigris, sed in purpureum colorem vergentibus, rostro verò paulò acutiore, atque longiore.

De Tlauhtototl, seu Aue rubea. Cap. CXC.

AVicula est tota rubra, vnde euenit illi nomen, Merulæ penè magnitudine, & nigris quibusdam plumis alis interfertis; prouenit Totonacapæ, & caueis inclusa canit suauiter.

De Tlauhquechultototl. Cap. CXCI.

TLauhquechultototl, seu auis capite Plateæ similis, præcedenti maior est, rostro longo, & nigro, sed inferna parte longè breuiori, vertice ac toto pene collo desuper rubeo, infernis cunctis cinereis; alis verò ac dorso nigris, sed albis transuersisque lineis variatis: degit Pauhatlamijs agris Prouinciæ Totonacapæ. Pici species est arbores perforans, cuius capitis plumæ rubescentes applicatæ, aut verius agglutinatæ, capitis curant dolorem, seu in eam sententiam venerint, quòd vertici auis adhæreant, siue id ita se habere experimento aliquo cognouerint.

De Cocozton. Cap CXCII.

AVicula eſt Cardueli magnitudine ſimilis, luteis, cyaneiſque pennis varia, ſed nullo inſignis cantu.

De Techictli. Cap CXCIII.

PRæcedenti pene eſt par, ſed cinereo, & fuſco varians colore, cuius nihil accepi quod memoria dignum reputarem.

De Quapach canauhtli. Cap. CXCIV.

GEnus eſt Anatis feræ lacus Mexicani alumnæ, roſtro lato, cæruleoque qualia etiam ſunt crura, atque pedes, capite, collo, pectore, ac ventre fuluo; cauda breui, alba, & nigra, alis cum dorſo, è fuſco, fuluoque tranſuerſis tænijs variatis, ac nigris oculis, moribus verò, victu, atque nutrimento cæterarum ſylueſtrium Anatum.

De Ayo quantototl tiltic. Cap CXCV.

PVlchrè canit, ſed non miteſcit, & ſuaui conſtat alimento, Paſſere maior eſt, veſcitur arborum fructibus, roſtro conſtat paruo, fuſco, ac nigro, & reliqui corporis colore è luteo vergente in candidum.

De Motmot. Cap. CXCVI.

AVis eſt calidis frequens regionibus, Columbæ magnitudine, coccineis oculis, & nigra pupilla, roſtro incuruo, ſubnigro, tres penè digitos longo, & acuminato, infernè breuiori, ſerratoque ſupernè; capite cæruleo, & pauonino, fuſcis pedibus, virentique cætero corporis colore: rarum eſt ineſſe caudæ pennam vnicam cæteris longiorem, & quæ extrema tantùm parte ſit capillata, tantæque pulchritudinis auem, nullum præterquam plumarum habere vſum.

De Cacatototl. Cap. CXCVII.

AVicula eſt par Achahtilli, infernis omnibus candidis, ſupernis verò ſubnigris, atque ſubfuluis, & cinereis pedibus: veſcitur ſemine hoauhtli: iucundè canit, viuitque in planis Tetzcoquenſibus.

De Teoauhtototl. Cap. CX CVIII.

TEtzcocanis etiam montibus, & agris viuit, bonum præſtat alimentum, nec alitur domi, nec gratus ei cantus, obtigit: magnitudo circiter, quæ Paſſeri, roſtrumque breue; cæterùm partium infernarum color albus eſt, ac in luteum vergens, ſupernarum verò cyaneus, & alarum niger.

De Acxoyatototl. Cap. CXCIX.

CArduelis æquat Axoyatototl magnitudinem, color eſt infernè ſubalbidus ſupernè verò ſubfuſcus, & luteus, crura ex luteo rubeſcunt, criſtaque quam

Digitized by Google

quam capite gestat: edulis est; includitur caueis, sed caret cantu, prouenit in montibus Tetzcoquensibus; marem verò curauimus depingendum.

De Picicitli. Cap. CC.

TEtzcoquensis etiam Auis Picicitli, paruula, totoque cinerea corpore, si caput excipias, & collum, quæ atra sunt, sed candenti macula oculos (qui magni sunt) ambiente, cuius acumen in pectus vsque procedit; apparent post imbres, educatæque domi breui moriuntur: carent cantu, bonum præstant alimentum; sed nesciunt Indi referre vbi producant sobolem.

De Amaxocototl. Cap. CCI.

VIuit in temperatis aut paulò frigidioribus locis, gratum alimentum præbet, iucundoque pollet, atque sonoro occentu: præcedenti paulò maiorem adepta magnitudinem, cinereo circa collum, pectus, ac ventrem colore, fuscis pedibus, alis verò, dorso, caudaque cinereo, & nigro colore variatis

De Xompantototl. Cap. CCII.

CArdueli est penè par, non educatur domi, bonam præbet alimoniam, sobolem procreat intra oppida, aut iuxta propinquos agros, & colore albo, purpureo, luteo, & candenti distinguitur.

De Cuitcuitzcatototl. Cap. CCIII.

PAulò maior est præcedenti, versatur in syluestribus, montanisq. arboribus: non alitur domi, & tamen pergratè cantillat: inferna coccinea sunt, pulla crura, capitis superior pars fulua, reliquum verò corpus cyaneo, candido, atque subnigro colore distinguitur.

De Xotlapech. Cap. CCIV.

FVluus est Xotlapech supernè, atque infernè cyaneus, nec magnitudine æquans sturnum; caput humili quadam, sed pulchra crista insignitur, fului etiam coloris, cuius extrema versus rostrum pennæ subnigræ, atque subrectæ excipiunt: edulis est, in montibus agit, & nullo placidus habetur cantu.

De Olototl. Cap. CCV.

VIuit in montibus Tetzcocanis auis præcedenti par, sed tota penè cyanea pauoninaque, quamuis circa collum, & ventrem albi, rubrique coloris: edulis, nec expers cantus, qui tamen est exilis. Auis verò ipsa de pulchritudine posset cum multis alijs certare.

De Yxtezcatototl. Cap. CCVI.

CEdit pulchritudine præcedenti Yxtezcatototl, Passeris magnitudine, variata tamen cinereo, fusco, & nigro colore: Viuit in montibus Regionum temperatarum: edulis est, exiliter canit; nec viuit in domibus alta.

De

Digitized by Google

De Ayoquantototl. Cap. CCVII.

AT Ayoquantototl par ferè magnitudine, luteo, nigro, ſubalbidoque colore variatur. Montana colit: bono alimento conſtat, & quoniam cantus impenſè exilis eſt, caueis includi minimè conſueuit.

De Xolotlapech. Cap. CCVIII.

AVis eſt edulis, ac præcedentis penè magnitudine, infernè lutea, fuſca verò supernè, viuit in arboribus montium Tetzcocanorum, vbi prolem educat: veſcitur vermiculis, non canit, aut expetendum admodum præbet alimentum.

De Elotototl. Cap. CCIX.

LOngè minor eſt Elotototl, ac Carclueli penè par, ſed albo, aut cyaneo colore, caudaque penè tota nigra: Viuit iuxta arbores montium Tetzcocanorum. Edulis eſt: non canit, & ideò neque alitur in domibus.

De Chiltototl. Cap. CCX.

AVicula eſt Carduele paulò maior, tota ferè coccinea, ſed nigris iuxta alas admixtis plumis: maculis verò prope oculos candentibus, & roſtro paruo, ac nigro: minimè canit, ſed obſtrepit, edulis eſt, educat in Arboribus Tetzcoquenſibus, veſciturque vermiculis, & culicibus.

De Ococolin. Cap. CCXI.

GEnus eſt Pici Sturni magnitudine, & pulchrè variatum colore nigro, & luteo; circa dorſum verò, crura, ac ventrem cinereo, roſtroque longo, & acuto: Viuit in Tetzcocanarum ſyluarum arboribus, vbi ſobolem educat: edulis eſt, nec tamen cantillat.

De Xiquipiltototl. Cap. CCXII.

AVicula eſt minima, nigra macula roſtrum, collumque conſperſa, cætera cyaneo, cinereoque tincta colore: incluſa caueis cantillat, chian ſemine veſcitur, & tritotlaolli: educat ſobolem circa Tetzcocanorum montium Arbores.

De Quauhelototl. Cap. CCXIII.

AVis eſt tota cyanea, Columba paulò maior, & criſta in acutum tendente eiuſdem coloris inſignita: calidarum regionum alumna eſt, & quanquã viſu pulchra & ſpectabilis, plumarumque colore commendata, nec canit, nec eduli conſtat nutrimento.

De Cuechtototl. Cap. CCXIV.

AVis eſt magnitudine, & roſtro Pſittaci, incuruis, & rapacibus vnguibus, luteis cruribus, pedibuſque, ſed nigris punctis diſtinctis: alis cyaneis, ſub-

ſubalbidiſque è fuluis variatis plumis; pectore, ac ventre rubeſcentibus; capite è candido in coccineum vergente colorem, depili; rugoſoque, quale etiam eſt collum, quod torque iuxta pectus ambitur eminenti, & albo, ſed cyaneis, ac tranſuerſis diſtincto tænijs, habet etiam ad roſtri radicem (quod rarum eſt) Orbem concinnatum ex acinis multis, ex albo in rubrum colorem vergentibus. Hanc auem ego nunquam vidi, ſed eius tantùm imaginem apud Tetzcoquenſes, in Aula quadam Regiæ domus, vbi ordine quodam Principum eius Prouinciæ formæ ſerie quadam videbantur delineatæ, quam in libros hoſce transferendam curaui, quoniam ex nonnullis Incolarum accepi, littoribus Oceani eſſe frequentem, qui tamen nihil quod ad eius naturam aut mores ſpectaret narrare potuere, præterquam viuere ex rapto, & verſari ſolitam non prócul à mari.

De Caquantototl. Cap. CCXV.

OFfendi etiam apud Tetzcoquenſes Auiculam criſtatam, pulchra, ac rara forma, Paſſeris magnitudine, coloris cinerei, ſed extrema cauda lutea, & ab extremis alarum pennis coccineis quibuſdam capillamentis propendentibus, paruo capite, paruoque roſtro, quæ in montibus etiam viuit eiuſdem Plagæ, ac ſeminibus veſcitur, neque eſt cantu, aut nutrimento cæteris auiculis commendatior.

De Yayauhquitototl. Cap. CCXVI.

AVis eſt Sturni magnitudine, viridi, cyaneoque, fuluo, & cinereo colore diſtincta, in qua vel illud memoratu dignum eſt, & pene huic aui peculiare, duas pennas ab extrema cauda prodire cæteris longiores, quarum pars prior depilis ſit, extrema verò cyaneis, & nigris pilis veſtita.

De Axoquen. Cap. CCXVII.

AVis eſt è Piſcium rapto viuens, & ad Alcionum fortaſſe pertinens differentias, quos *Martinetes* vulgus Hiſpanorum vocare ſolet. Auis eſt ictus ſatis noxij, cinereo, luteo, ac fuluo colore varia, roſtro nigro, acutoque, & octo vncias longo, collo verò duas ſpithamas ac pelle laxius dependente cauo, cauda verò ſeſquidodrantem prolixa, ac productis cruribus, qualia aquaticas aues decere ſolent. Sunt qui Acaçaçahoactli vocare malint.

De Ahuatototl. Cap. CCXVIII.

AVis eſt Sturni magnitudine, & forma, ſed alis, & cauda cæruleis, cætero verò corpore è ſubalbido vergente in fuſcum; viuit in Quercubus, & ſobolem educat, vnde euenit ei nomen.

De

De Guitguit. Cap. CCXIX.

AVicula est minima, Regulo similis, viridi colore, & suaui nutrimento, ea est naturæ rerum vis, vt hæc tantula auis, ac fere nulla, audeat coruorum examina consectari, & vbilibet latitare cogat, ac sese inter arundineta tueri. Est & aliud auicularum genus in Insula præcipuè Cubu, gregatim volantium, & Rizi (cuius seminis maximus est apud eas Gentes prouentus, atque vsus) deuastantium sata, nomine maja, multi nutrimenti, gratique, & facilis coctionis, colorisque fului, quibus est in colli postica parte (dictu mirandum, & nulli alteri animali concessum) caput, ventriculus, primumque receptaculum nutrimenti.

De Daic. Cap. CCXX.

VVlgaris auis hæc Columbi æquat magnitudinem, & bonam alimoniam præstat; nidum excauat cauda, ac pedibus iuxta sabulosa loca, quaternas altum spithamas, vbi ponit oua per imbres anserinis maiora, & pugnum fermè ampla, dicta ab Indigenis Tapum, quinquagena, pluraue, & citra vllum albumen, pinguis naturæ, & crassæ, quæ assa, aut cocta, bonum, ac pingue præbent alimentum, fixa verò crassum, & malum, concoctuque difficile; mirum est auem adeo paruam tantæ magnitudinis oua, tamque numerosa edere, eadem tam profunda in scrobe collocare, & collocata citra incubantis Parentis opem, atque teporem pullos excludi, & exclusos euolare, è vestigio. Viuit in Philippicis.

De Tupuru. Cap. CCXXI.

NOmen inuenit à cantu, versatur in carectis, herbosisque locis: magnas arbores minimè conscendit. Phasiano forma similis est, minor tamen: loco carnis habet vermes, quibus adeo refertæ sunt singulæ corporis partes, vt mirum sit nihil præter eos ac pellem in ea Aue reperiri, quam tamen non perforant, aut rumpunt densis ornatam pennis, cùm cætera solos vermes esse planè perspiciatur.

De Pauxi vocata Aue. Cap. CCXXII.

NOn est prætereunda Auis illa, à Margarita (vt ferebant) ad Regem Philippum delata, quam in horto eius vidimus Galli gallinacei magnitudine, aut paulo maiorem, nigro colore plumarum, sed splendenti, & pauonino, rubeo, & incuruo rostro, & Psittaci simili, mitem, sed capi, & attrectari à quouis renuentem. Erat in hac Aue insigne, & peculiare, tumorem quendam radici rostri affigi, qua parte erat tenuior, pyri forma, lapidis duritia, & cæruleo colore, qualis esse solet lapidis cyanei, aut vocati Turcoidis; alebatur autem si bene memini frumentaceis seminibus, & cæterarum cohortalium nutrimento, quibus forma quoque videbatur similis,

De

De Altera Aue delata ad Philippum II. Cap. CCXXIII.

MEritò alia Auis visa mihi in eodem horto, erit præcedenti adnectenda, Ciconiæ (ni mente excidit) magnitudine, & cinereo colore, cristam hæc gestabat octo (vt mihi quidem videtur) vncias longam, è multis aggeratam plumis subiectis eiusdem coloris, & in amplitudinem orbicularem, præcipuè circa summum dilatatis, atque excrescentibus, verùm Custodum incuria perijt, antequàm ego discedens ab Hispanijs Optimi, Maximique Regis iussu nauigassem ad Indos.

De Pitzmalotl. Cap. CCXXIV.

GEnus est Sturni dodrante paulò maius, lato rostro, nigroque, Oceani australis littorum Incola, cæterorum Sturnorum huius Orbis moribus, & natura.

De Picalotl. Cap. CCXXV.

AVis est prolixa dodrantes binos, infernè candens, ac supernè cyanea, rostro nigro, crasso, & longo, & nigricante crista: vociferatur, non canit; alitur domi, vescitur Tlaolli, alijsque frumentaceis seminibus, vermiculisque, ac bonum assa, aut elixa præbet alimentum. Viuit in Prouincia Yguala pæ, non procul ab australi Oceano.

De plurimis alijs Auiculis anonimis, ab eadem Prouincia missis. Cap. CCXXVI.

MIssæ præterea sunt ab eadem Prouincia multæ auiculæ sine nomine, quarum quinque priores fuluæ, atque cinereæ sunt; sexta lutea, & cinerea; septima verò nigra, & rubra, non sine quibusdam luteis propè alas pennis, quarum omnium cantus, & nutrimentum, neque possunt impensè aut improbari, aut commendari.

De Quarta Elotototl. Cap. CCXXVII.

AVicula est Passeris magnitudine, tota (si alas excipias, pedesque, & rostrum) cyanea, sed maculis cinereis conspersa: alæ enim fuluo, nigro, pallenti, ac cinereo variantur colore, rostrum è candido vergit in nigrum, ac pedes, cruraque cinerea, & fusca promiscuè sunt; oculi nigri, & iris lutea: caueis inclusa suauiter canit: bonum præbet alimentum, versaturque in Regionibus temperatis, qualis est Mexicana, aliturque Tlaolli.

De Yacatlil, seu Aue rostri nigri. Cap. CCXXVIII.

NOmen inuenit hæc Auis à nigro rostro, digitum transuersum longo, & è crassiuscula origine desinente in acumen. Sturni æquat magnitudinem, cinerea est, & viuit in locis calidis.

De Altera Xochitenacatl. Cap. CCXXIX.

AVis eſt lacuſtris, ac littorum maris Septentrionalis alumna, ſeſquipalmũ longa, ſi roſtrum excipias, quod octo pene vncias eſt prolixum, ac tres latum, (portentoſa nempe magnitudine, & vniuerſi corporis longitudinem pene æquante) ſerratum, coccineum, iuxta extremum; circa alias verò partes cyaneum, & ex albo palleſcens, ſed ſingulis momentis (quod fide pene caret) mutans colorem: collum productum eſt, ſuperna parte fuluum, inferna verò, & circa latera, ex albo palleſcens, ſed rubeis hemiciclis diſtinctum, cauda atra, circa cuius exortum plumæ adſtant albæ, & coccineæ: pedes & crura cinerea ſunt, ſed cyaneis maculis variata; vngues nigri, oculique, verùm Iris rubeſcens ex albo, quam cyaneus ambit circulus: cætera ex nigro fulueſcunt; Domeſtica Auis eſt, ſaliens incedit, alitur quouis nutrimenti genere, & quibuſque etiam regionibus ad quas deferri contingat, viuit.

Finis II. Tractatus Hiſtoriæ Auium.

TRACTATVS TERTIVS

DE HISTORIA REPTILIVM NOVAE HISPANIAE.

De Acaltetepon, ſeu Monoxilo mucronato, quod priuatim Temacuilcahuya vocant. Cap. I.

Habetur ſupra volumine 1. lib. 9. cap. 11. fol. 315.

De alijs duobus Lacertarum generibus, quæ propriè Acaltetepo nuncupantur. Cap. II.

CONSVEVERE Mexicani lacertarum innocentium, vulgariumque differentias omnes, quaſque feruentium Regionum Incolæ Cuetzpalin vocant, Tecouixin nuncupare, venenatas verò quæ in ſepas chalcidicas, ſepedoneſue quadrupedes referri poſſent, aut citra venenum aliquanto vulgaribus maiores, nempe lacertarum genera, quæ multa apud ipſos naſcuntur, Acaltetepon. Venenatarum tria adhuc apud nouos Hiſpanos offendi genera, morſus noxij, ſed minimè (ſi tempeſtiuè occurratur ei) læthalis, quarum duæ priores magnitudine, forma, & colore conueniunt, ſed picturarum diſtinguntur varietate: altera namque luteis tantùm ornatur ſpherulis in fuſcum, candidumque inclinantibus colorem, altera verò candidis lineis in rectitudinem procedentibus, luteiſque, & ſecundum tranſuerſum fuſcis, & palleſcentibus è candi-

Digitized by Google

candido. Postremum genus peculiari nomine Tetzauhcoatl, quòd raro occurrat, nuncupatum, ac prorsus à Tetzauhcoatl serpente diuersum, paruulo, ac pene nullo, sed lætifero (vt ferunt) morsu, omnium est minimum, fusci coloris in fuluum inclinantis, sed cauda magna ex parte cyanea. Est & quartum genus ita vocatum, non quòd venenatum sit (est enim innoxij morsus) sed quòd venenatis maiuscula corporis mole videatur respondere, cùm cætera vulgaribus lacertis prorsus sint similia.

De Ahueyactli, seu Hemorrhoo Indico. Cap. III.

SErpens est Ahueyactli Tecutlazoçauhqui forma, sed sonalibus carens, veneno verò hemorrhoo antiquorum congener, exertis caninis, & lethali ictu, quo vniuersum corpus ita afficitur, vt vndique sanguinem effundat, nempe, per os, nares, & oculos, quin vulnera, quæ iamdiu occaluere (si contingat morderi hominem ab hac fera) rursus hiant, manantque sanguine, tanta est vis huius perniciosi, atque monstrifici veneni, cuius remedia erit (vbi commodius valeant) referri.

De Aquaquetzpallin, seu Aquatico colore. Cap. IV.

QVas Haitini yguanas vocant, Mexicenses Aquaquetzpallin vocare consueuerunt, Colotum videntur referre; sed plurimùm distant forma, atque natura, quinque dodrantum æquant longitudinem, si caudam pariter metiare, quæ reliquo corpore triplo prolixior est, humanoque humero inter vtraque crura crassior: digiti tenues sunt, & pro magnitudine corporis longissimi; brachia, cruraque crassitudinem, recens nati æmulantur pueri (ne dicam) æquant: venter candescit ex viridi, & reliquum corpus squamiferum est, colorisque medij inter argenteum & virentem: vngues sunt mediocres, cauda prolixa, & in extremum vsque à posterioribus pedibus sensim gracillescens; per dorso imminent pinnæ quædam angustæ vnciam vnam longæ, spissæ, & protractæ ad extremum vsque caudæ, licet sensim fiant breuiores: caput supernè deforme, ac horridum est, prædurum, ac velut clauatum, sicut superior quoque colli pars: oculi nigri, & mandibula inferior cærulea, è qua pendet membrana lata digitos quaternos, orbicularis, tenuis, squamosa, & palearibus similis, nonnulloque circa exortum clauata interuallo, pinnataue, ac è viridi in flauum colorem vergens, eadem mandibula cæruleis tegitur laminis, rotundis, magnisque, ac præcipuè alterutro latere vnica, quæ nostratem assem, dimidiúmue argenteum vocatum denarium æquat amplitudine, coloreque, & nitore piscium æmulatur squamas, alia præterea paulò minore iuxta aurium sedem, & quæ rutilescat vehementius, oris rictus magnus est, ac dentes parui, innocuum animal, & aquarum Incola, oua parit innumera, grata gustui, optimique nutrimenti, velut & ipsa eius est caro (ita enim vocare libet, quoniā carni potius, quàm piscoso generi similis est) quæ pullis nostratium cohortalium minimè cedit, seu gustum spectes, seu alimoniam. Vix est, qui cùm primùm incidat in hoc animal, timorem animo non concipiat, etsi alioqui mite,

Digitized by Google

innocuumque, aut qui semel degustatum, summa non prosequatur auiditate. Sunt etiam in hoc genere terrestria, Quequetzpallin vocata, nonnihil tamen distantia colore, & meliore, atque iucundiore alimento, sed reliqua natura pene eadem, in quibus omnibus illud videtur mirabile, terram reptatam eorum abdomine, ventreue pinguescere, ac fieri longe sapidiora: calidis verò Regionibus degunt, vnde ad Mexicanam Vrbem quadragesimali præcipuè tempore deferuntur.

De Aquetzpalin, seu Crocodilis, quos alij Caymanes vocant. Cap. V.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 111. fol. 315.

De Acoatl, seu serpente Aquatili. Cap. VI.

IN paludibus temperatarum Regionum versari solet, dentibus paruis, ac innoxio morsu, longus quinque dodrantes, ac pollicem crassus, supernè tænijs nigris, & cyaneis alternis distinctus, & cyaneus infernè; capitis superna nigra sunt, latera cyanea, ac inferna lutea. Viuum audio parere, ne indico impare vipera nostra dicatur carere. Sunt qui Miaoacoatl vocent, quoniam spicæ Maizij colore sit.

De Aquaqua, seu Busone. Cap. VII.

VErsantur in calidis Regionibus huius nouæ Hispaniæ, ac præcipuè iuxta vtriusque maris littora, mirandæ magnitudinis Busones, vt qui galeros mediocres æquare soleant, cæterà nostratibus similes, nisi quod veneno sunt mitiore, ob quorum magnitudinem, eos in hac enarratione pertransire silentio nolui.

De Colcoatl, seu Serpente Coturnicibus simili. Cap. VIII.

ANguis est binis dodrantibus paulò longior, pollicem crassus, ac Teuhtlacocauhqui primæ (vt videtur) species, nam & sonalia pro numero annorum caudæ innascuntur, augenturque: venter candet, ac nitescit, dorsum verò maculis nigris, & fuluis variatur, atque distinguitur, conspiciturque venter iuxta caudam reliquo corpore crassior, caudaque adeo breuis, & subitò attenuata, vt vix latum digitum æquet: dentes omnes parui, breuesque sunt, & tamen lethalem infligit morsum, sed qui (si adsit diligentia) remedijs aliorum venenatorum animalium morsibus destinatis, coerceri, atque curari soleat.

De Cencoatl. Cap. IX.

ANguis est septem prolixus spithamas, ac tres crassus pollices, si excipias partes, quæ sunt iuxta ventrem, vbi longè amplior videtur, & vnde cauda ad vsque extrema subitò gracilescit: color est infernè albus, liuidusque, dorso verò atque lateribus niger, nisi quod tænijs ruffis sese cruciantibus circa latera distingui solet, dentes verò parui apparent, ac minimè lethalis morsus.

De

Digitized by Google

De Tzicatlinan serpente. Cap.X.

GEnus est Serpentis Tzicatlinan, seu Formicarum mater, ita vocatum, quòd earum cuniculis viuat, & quando foras exeunt sequatur eas, statis anni temporibus; pulcherrimus est omnium Serpentium, nec cuiquam noxius, minimi digiti crassitudinem æquat, ac duorum dodrantum longitudinem, fascijs distinguitur candidis, rubrisque transuersis, & alternis, non viuit nisi cum Formicis, aut alibi, quàm Regionibus calentibus: quod verò spectat ad medicinam, tusus, appositusque, dicitur tumores præter naturam discutere.

De Canauhcoatl. Cap.XI.

HOminis æquat Anguis hic crassitudinem, eumdemque dupla longitudine excedit: incolit saxa, antraque, & occurrentibus animalibus ad se tractis halitu victitat, euenitque aliquando, vt Indi iter agentes insederint ei, rati truncum esse (tanta est eius vastitas, atque stupiditas) nec intellexerint, quàm instabili, terrificæque sedi institerint, donec Angue sensim præterlabente perterriti surrexerint; innocens tamen esse dicitur, ac nullo pene noxius morsu.

De Ecacoatl, seu Angue venti. Cap.XII.

ANguis est sex spithamas longus, binasque vncias crassus, innocuus, dentibus paruis, ventre argenteo, lateribus, ac dorso, lineis septem candidis, luteis, cyaneis, & nigris alternatim interstinctis, lingua prolixa, tenui, bifida, & nigricante, quam vibrat velocissime, atris oculis, & pro magnitudine corporis amplitudine insignibus, & Iride pallida.

De Quatapalcatl, seu Chameleone Mexicensi. Cap.XIII.

de vno supra Io. Fabr. fol.721.

GEnus est Chameleonis Quatapalcatl, in calidis nouæ Hispaniæ repertum Regionibus, parùm à nostro, (vt ex imagine licet coniectari) distans, sed tamen non prorsus idem; vidi & apud Haitinos Chameleones, sed longè minores nostratibus, & vulgaribus lacertis penè similes, verùm de his suo dicencendum est loco.

De Cuicuilcoatl, seu Colubro vario. Cap.XIV.

SErpens est dodrantem longus, ac minimum digitum crassus, cauda ab ipso ano tenuiore, velut & Tzoalcoatl, trium vnciarum interuallo; dentes habet paruulos, ventrem liuidum, fuscum, dorsum atris interstinctum lineis: nascitur in frigidis ac lethalem infligit morsum, nec sunt aduersus eum alia, quàm contra Teuchlacotzauhqui remedia excogitata.

De

Digitized by Google

De Cencoatl, seu Colubro simili spicæ mayzij, similibusque coloribus variato. Cap. XV.

GEnus est Serpentis innocuum, maculis interstinctum fuluis, & nigris, ac ventre candido, longum cubitos quatuor, & brachio tenuius, dentibus paruis, ordine duplici serie quadam dispositis. Viuit in calidis, nec plura adhuc de eo Serpente comperi.

De Colcoatl, seu Colubro Coturnicum colore. Cap. XVI.

SErpens est lethalis morsus, longus tres spithamas, ac pollicem crassus, similis est Teuctlacocauhqui, similibusque mordet caninis: huic à meatu per quem redduntur excrementa, subitur cauda, tenuatur, atque gracilescit.

De Cuech, seu Colubro sonalibus insignito. Cap. XVII.

SErpentis genus est innocuum, quatuor cubitorum longitudinis: candet huic venter, dorsum fuluis, nigrisque maculis distinguitur: dentes parui, ac corporis crassitudo ternos digitos æquans.

De Yztaccoatl, seu albo Colubro. Cap. XVIII.

de quo supra Io Fab fol. 774.

SErpens est lethiferi (vt narrant) morsus, quinque prolixus cubitos, teres, oblongo capite, oculis magnis, ac nigris, binis caninis, qui superiori maxillæ infiguntur, exertique sunt, alijs verò modicis; collo tenui, palmumque longo, à quo ad medium vsque corporis tres pollices crassus est, vnde sensim vsque ad caudam extremam attenuari incipit, venter infernè albus est, vergens in liuidum, sed ab ano in extremum vsque caudæ, ac iuxta collum inferna rubent; dorsum cinereis tegitur squamis, ac velut maculis quibusdam albo colore distinctis, vnde nomen: agilis Coluber est, & qui sese cauda tueatur, in girumq; (si quis eum attigerit, seu repat, seu pendeat dum tamen appræhendatur) se contorqueat.

De Yztactecoizin, seu alba Lacerta. Cap. XIX.

LAcertæ genus est ventris candescentis, fusci dorsi, sed candidis lineis secundum longitudinem discurrentibus, alijsque per interualla transuersis interstinctum, maculis quoque nigricantibus, & quibusdam in locis obscurum. Innocui est morsus, vitamque agit in frigidis plagis, cuius Nos, & masculi, & fœminæ præstamus imaginem.

De

Digitized by Google

De Macacoatl, seu Angue Ceruino. Cap. XX.

SErpens est femoris, & interdum humani corporis crassitudine, longitudine verò vicenum quandoque pedum, maculis conspersus fuscis, vergentibus in nigrum, fuluisque; ceruino capite, vnde nomen, nisi fortè id contigit, ob cornua, quæ audio ei iam senescenti innasci, accommodatissima excitandæ veneri. Prouenit regionibus calidis, vbi, quò calidiores sunt, eò in maiorem crescit amplitudinem.

De Macacoatl. Cap. XXI.

CEruino & hic Anguis capite constat, ceruinamque mansuetudinem cicuratus præfert, sed minor est, maculis licet subluteis, & nigricantibus distinguatur.

De Maquizcoatl. Cap. XXII.

MAquizcoatl, quem alij Tetzauhcoatl vocare consueuerunt, seu anguem abusus, quòd raró, ac per miraculum videatur ab aliquo, sesquidodrantem longus est, ac minimi digiti æquans crassitudinem, coloris argentei, nitidi, ac veluti translucidi in vtramque partem, vt libet graditur, etsi capite vnico insignitus, Amphibænæ Antiquorũ fortassis species. Est & alius Anguis eodem nuncupatus nomine, nõ modo ancipiti incessu, capitibus quoque binis, quem adhuc mihi non licuit videre, nisi fortassis is de quo diximus est, quem conspeximus Itzolucæ, & curauimus depingendum.

De Cencoatl. Cap. XXIII.

SErpens est candenti, ac nigro variatus colore, aspectu pulcher, & magnitudine mediocri, qui licet morsu lædat, non tamen occidit.

De Teuhtlacotzauhqui, seu Domina serpentum. Cap. XXIV.

Habetur supra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 17. *fol.* 328.

De Tecoixin torquata. Cap. XXV.

LAcertæ genus est innoxium, torque insignitum candida, vnde nomen, corpore crasso, integrumque dodrantem longo, ventre candenti, fusco dorso, sed vicissim dilutiore, exsaturatiorique colore distincto.

De Tlehua, seu Igneo Colubro. Cap. XXVI.

ANguis est sesquidodrantem longus, ac digitum crassus, squamis albis, nigris, fuluis, fuscisque distinctus; caput est viperæ nostratis capiti simile, caudaque iuxta finem subitò attenuata, interualloque binorum tantum digitorum, quæ desinit in sonalia: lethalem infert morsum, vrentemque, vnde euenit ei nomen, cùm incedit in latera vtrinque se conuoluit, ac lento procedit

Digitized by Google

dit gressu: contra eius morsum, aiunt conferre tusam radicem herbæ, quam vocant Amolam, de qua suo dictum iam à nobis est loco.

De Petzcoatl, seu Angue lubrico. Cap. XXVII.

SErpentis est venenatum genus spithamas prolixum binas, candenti ventre, fuluo dorso, ac è medio ferè corpore ad caput sensim gracilescens, & rursus circa caudam duarum vnciarum interuallo, reliquo crassius corpore; sed nusquam minimi digiti crassitudinem excedens: sinuosè graditur, ac se paulatim contorquet: offenditur agro Mexicano. Aiunt morsui eius remedio esse Rubetæ intestina vtcumque deuorata, item arboris ferentis cornua similia taurinis ac Mizquitl quæuis contusæ, & applicatæ partes. Viuit saxosis, montosisque quarumuis Regionũ locis; sunt qui hunc eundem Serpentem Tlaleoatl necnon Elzoalcoatl vocare soleant.

De Petlacoatl. Cap. XXVIII.

ITa vocant Mexicenses nostratem Scolopendram, apud quos mira visitur magnitudine, vt quæ pedes duos longitudine, & crassitudine duos digitos latos interdum excedat.

De Tlilcoatl. Cap. XXIX.

REperi apud Tepoztlanum Anguis genus, decem plus minus prolixum cubitos, hominis verò crassitudine, totum nigrum, in cyaneum tamen vergens colorem (si ventrem excipias, qui albescit) præcinctum lineis albis, cyaneis, pallidis, ac fuluis, caret sonalibus, ac tamen lethalis est morsus: recta procedit sese conuolens in gyros, & cum morsum studet infligere, sese supra caudam erigit: caret caninis: pascitur piscibus, quos rapit iuxta flumina, insectatur Accipitrum genus, atque adeò adstricto eos cingit nodo, vt & interimat pariter, & hiscat, atque rumpatur. Nec est serpens vllus, qui tanta velocitate insectetur homines. Est & alius eiusdem nominis, niger quoque, sed luteis maculis distinctus, de quo aliâs.

De Tlecoatl, seu Igneo Serpente. Cap. XXX.

COluber est in sex dodrantum mensuram adolescens, trium que digitorum crassitudinem. Viuit montanis locis, & lethalem infert morsum: color est fuluus: Sed dilutior circa ventrem, ac vergens in cinereum: sinuosè incedit, in vtraque sese latera contorquens. Viuit in montibus Tepeztlanicis, vnde delatum ad nos, & describendum, & delineandum curauimus.

De Techichicotl, seu lapide inculto. Cap. XXXI.

de altera supra. Io. Fabr. fol. 686.

ITa vocatum est id Lacertæ genus, ob similitudinem cum rudi lapide; dorsum huius, pedes, caudaque candido, luteo, & nigro variantur colore. Venter candet, & cauda ex pallido rubescit.

De

Digitized by Google

De Quauhtzicatlinam, seu matre formicarum. Cap. XXXII.

ID nominis sortitus est hic Anguis, quoniam cum Formicis habitare solet, eodemque antro degere, dodrantalis, atque innocens est, & minimum crassus digitum, maculisque distinctus cinereis: ventre cyaneo diluto, ac veluti transuersis lineis nigrescentibus, cinereisque, vel subalbidis spectabili. Est & alius eodem nomine Serpens, sed colore igneo, de quo alibi.

De altero Teuhtlacotzauhqui. Cap. XXXIII.

ESt & alius Serpens, Teuhtlacotzauhqui quoque nuncupatus, quinque dodrantes interdum longitudine superans, & humerum crassitudine, nec dissimilis alteri eiusdem nominis, tum forma, tum veneni sæuitia, & atrocitate: præterea etiam & sonalibus, in quæ finitur cauda, sed huius color pullus est, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contingit) obliquè sese intersecantibus: aiunt, eam esse veneni huius vim vt non ictu tantùm, verùm contactu quoque officiat, vnde sortitum nomen.

De genere Tamacolin, seu rubetarum. Cap. XXXIV.

PLura reperias apud nouam Hispaniam Tamacolin, Rubetarumue genera distantia inter sese; colore, magnitudine, & veneno; quædam enim maritimorum locorum Incolæ venenatæ sunt, & scutis mediocris amplitudinis, vmbellisue similitudine pares, quod genus etsi longè minori Icone curauimus exprimendum, aliæ mediocris magnitudinis, sed non vsque adeò monstrificæ, venenatæue & adeo in regionibus calidis frequentes, imbrium præcipuè tempore, vt vix pedem figas, quin aliquam non calces. Aliæ verò longè minores, expertesque veneni, quædam sunt atræ, nonnullæ fuscæ, atque aliæ virentes: reperias quoque inter ranas nonnullas nigras, atque ita Rubetis similes, vt horreas illarum aspectum, edules tamen, ac expetendas ob gratum, probatumque nutrimentum.

De Tlilcuetzpallin, seu nigra lacerta. Cap. XXXV.

DVo sunt Lacertarum genera, quæ à nigro colore Tilcuetzpallin vocari consueuere, innoxia, atque innocentis morsus, quarum altera paulo crassior est, altera verò tenuior; sed binis lineis cinereis recta à capite ad caudam supra dorsum procedentibus, alijs verò eiusdem coloris delatis transuersim.

De Tecoixin, seu saxorum lacerta. XXXVI.

LAcertæ genus est mite, sed corpore cæteris lacertis crassiore, aluo candente, mento cyaneo, & lateribus vtrinque circa ventrem cæruleis, reliquo verò corpore iuxta caudam fusco, mox pullo, & versus collum caputque nigro: fascijs binis albis collum torquis modo ambientibus, & anteriora crura cingentibus, forma semicirculorum, vniuersum corpus paruis squamis tegitur, atque quadratis, quanquam hæ sint in cruribus & cauda minores; Caput videtur te-

ſtudineum imitari forma, dentes ſunt parui, ac innocens morſus, inter ſaxa degit, vnde nomen; vermiculis veſcitur; & magna ex parte in gelidis regionibus inuenitur, ac vere educat ſobolem, inceſſus, pedes, & crura reliquis lacertis ſimilia ſunt: fœminis candet venter, maribus verò cyaneo eſt, & exaturato colore: dorſum in vtroque ſexu conſpicitur fuſcum, atque etiam ipſa cauda, ſed candenti, luteoque colore conſperſa, binis vt dixi faſcijs caput, collumque cingentibus. Sunt & alia Lacertarum genera, quorum formas ex Iconibus promptum erit depræhendere, vt neceſſarium non fuerit eas pluribus modo deſcribere, quales ſunt Milquaxuch, altera Tecoixin mas, & fœmina. Quauhcuetzpalin, ſeu ſylueſtris lacerta, Acaltetepo, Yztactecoixin, mas & fœmina, Cuelzpalcochiton, & aliæ, quæ his forma, & natura, magna ex parte ſunt ſimiles.

De Tetzauhcoatl, ſeu ſerpente raro. Cap. XXXVII.

MInimus eſt Coluber, & tamen morſus lethalis, vix enim quatuor vncias longitudine æquat, aut pennam anſerinam craſſitudine: venter rubeus eſt, punctis nigris diſtinctus, & dorſum fuluum eiuſdem coloris punctis variatum: frigidis regionibus familiaris eſt, ſiue editæ ſint, ſiue humiles, adeòque ipſis Indorum tectis.

De Texixincoyotl. Cap. XXXVIII.

GEnus eſt Lacertæ ad ſpecies pertinens Tecuetzpallin, ſed corpore tenuiori, & ſquamoſo, partim cyaneo infernè, partim vero candenti; supernè verò pallenti, atque nigro, ſed capite, ac torque nigricantibus: innoxium eſt animal, velut & Tecuetzpallin.

De Xaxalhua. XXXIX.

COluber eſt ſex dodrantes prolixus, & ternos digitos craſſus, ventre candenti, ac reliquo corpore nigro, ſed diſtincto punctis albis, lineaque quadam candida procurrente ſecundum corporis longitudinem: oculis magnis, modicis dentibus, noxij ſed minimè lethalis morſus, cauda ſonalibus carente, & quæ binum, ſenumue dodrantem interuallo ſenſim gracilleſcit.

De Teixminani, ſeu ſerpente inuolante oculos. Cap. XL.

SErpens eſt prælongus, & tenuis, cuiuſmodi etiam caput cernitur, ventre liuido, ac fuſco dorſo. Sunt qui Micoatl vocent, quoniam ſagittæ ſit ſimilis: vibrat ſe ex arboribus, & in hominum oculos iaculatur, Iaculi cenſetur ſpecies, nam tametſi craſſitudine cedat, mirum in modum ſimilis eſt proprietate, atque natura: rectà incedit, corpus in ſpiras minimè conuoluens: naſcitur apud Quauhnahuacenſes, vbi illum curauimus, & delineandum, & deſcribendum.

De

De Tecuixin, seu innocuis Lacertarum generibus. Cap. XLI.

PLura sunt apud nouam Hispaniam innocuarum Lacertarum genera, quarũ nonnullas depingere, atque describere placuit, omissis alijs. Prior occurrit illa, quam Tototepecenses apud quos frequens est, Cuti patria lingua vocant, mediocri magnitudine, alboque, & nigro variata colore; est in ea insigne in posteriores pedes sese attollere, & anguium modo edere sibila. Secunda verò, quam à colore nigro vocant Cutezpallin, vtriusque sexus proprietate, & forma, nonnullam indicans differentiam; Tertia Quetzpalcochiton nomen à perpetuo sopore sortita, euocando sudori mirè vtilis, si puluis dragmæ vnius pondere deuoretur ex aqua. De Yztactecuixin, & alijs duabus speciebus quæ generis retinent appellationem, ac Tecuixin simpliciter nuncupantur, seorsim est dictum à nobis.

De Tlilcoatl. Cap. XLII.

ANguis est in vastam crescens longitudinem, & crassitudinem, innoxius, ac in montibus vitam agens Tepoztlanicis; nomen sumpsit à cyaneo colore in nigrum vergente. Est & alius eodem nomine, niger quoque, sed luteis maculis distinctus, de quo suo loco est dicendum.

De Tetzauhcoatl. Cap XLIII.

ANguis est tres dodrantes longus, ac digitum crassus, cuius ictus pestilens est, dorsum nigrum, venter candescens ex pallido, & rubescens infernè cauda, venter autem, & cauda punctis nigris conspersa: caput nigrum, ac torque circumcinctum luteo, remedium morsus, est ictum locum sugere, sed comesto prius Picietl, ne venenum noceat præsidium adferentibus, quod etiam velut egregiam antidotum admouere expedit vulneri: cùm nec solum aduersans illatæ noxæ, sed ipsis quoque serpentibus infensum sit, & inimicum.

De Tapayaxin, Cap. XLIV.

AD Lacertæ differentias videtur pertinere, quanquam orbiculari penè planoque constet corpore, ac Raiæ vocatæ quadamtenus forma, ni longè minor esset, nec vncias quatuor longitudine, aut latitudine æquans, cartilagineum autem est, & multis variatum coloribus, gelidum semper tactu repertũ, tardi incessus, ac rarò mutans locum, etiam contrectatum, atque apprehensum sed caput est durissimum, & quibusdam clauatum, horrensque aculeis corollæ modo dispositis. Gaudet ab hominibus appræhendi, manibus gestari, contrectarique placida quadam securitate, ac tranquillitate immobilis, quamobrem amicus hominis ab Indigenis nuncupari solet: illud est in eo mirabile, & nulli alteri (quod sciam) commune, compressis, vexatisue oculis, aut capite, aut parum indulgenter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi solet ab homine temperatissimo, aut sana fruenti valetudine, tanto interdum impetu, vt ad trium passuum distantiam contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, redactum in puluerẽ, deuoratumque ex vino,

Digitized by Google

aut aqua, drachmæ vnius mensura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnoperè auxiliari solet; quod multis certissimisq. experimentis est comprobatum, vacuata morbi causa per suprema, infernaque, ac demum euocata vrina, permixta pituitæ, alijsque longis, crassissimisque filamentis. Viuit in montibus frigidarum Regionum, vbi passim offenditur.

De Temacuilcahuilia serpente. Cap. XLV.

NOmen inuenit à fortitudine hic Serpens: est enim Temacuilcahuilia cũ quinis hominibus pugnans: in obuios enim impetum facit, eaque vi opprimit, vt si collo semel se aduoluerit, strangulet, interimatque, sin verò, corporis ipse coluber disrumpatur obnixu, saluo homine: qui huius naturam nouere eum deludunt, opponentes arborem, aliudue cuius nexu, disrumpatur, putans comprimere hominem, vt ita tandem conuulsus intereat. Ali etiam vidimus ab Indis deliciarum gratia colubros quosdam virides, qui allati ab agris pollicari tantùm magnitudine, in femoris crassitudinem amplificentur, & adolescant, vbi pro antro est illis dolium stramento indulgentiæ gratia emollitum, vbi magna ex parte quiescunt, viuuntque, nisi cùm edendi est tempus: tunc enim egressi, cubile, aut humeros heri amicè conscendunt, beneuolè terrifici animalis amplexus tolerantis, aut epystilij in medio contracti in spiras, rotamque magnam æquantes, innocentissimi vescuntur oblatis, atque quiescunt.

De Tepecolcoatl, seu Angue montano, Coturnices Indicas colore imitante. Cap. XLVI.

TEuhtlacotzauhqui primi videtur species, sonalia siquidem pro annorum numero aucta in cauda gestat, & reliquam eius formam videtur præ se ferre, sed squalidior est, & quincuncibus sese iuxta dorsum secantibus, ad secundi Teuhtlacotzauhqui formam, videtur potius accedere.

De Chiauhcoatl. Cap. XLVII.

COluber est mediocris magnitudinis, cinereis, ac nigris maculis distinctus, ornatus sonalibus, ac lethalis morsus, quanquàm si tempestiuè occurratur auxilia prosint. Huius speciei fortassis est, aut idem (ætate tamen differens) quem alij Cuicuilcoatl vocant, & nos, ea forma, & magnitudine qua depictus est, allatum curauimus delineandum.

De Nexoa. Cap. XLVIII.

de vno supra Io. Fabr. fol. 775.

SErpens est quinque cubitos longus, totus cinereus, vnde inuenit nomen, & innoxij morsus, qui repertus à nobis est apud Quachquchullenses.

De Oto Colubri genere. Cap. XLIX.

QVatuor Serpens hic spithamas longus est, ac pollicem crassus, caput est paruum, venter candet, totus verò albis, & nigris punctis, ternisque

lineis

Digitized by Google

lineis rubris, transuersim procedentibus distinguitur. Adeo lethalis est morsus, vt intra quinque, aut sex horas hominem ictum occidat, colit loca humida, vmbrosaque, & gressu tardo incedit; aggreditur occurrentes sponte, & nulla prius illata iniuria, offenditurque passim in Insula Cubu.

De Aguasen. Cap. L.

DVas Spithamas tantùm longus est Aguasen anguis, cæterorumque vulgarium forma, fusco colore, lato capite, atque compresso; adeò verò lethali est ictu, vt intra dimidiæ horæ spatium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac miserè putrescente. Versatur montosis locis, editis, atque arentibus, Alexitherium eius est Pangaguasen, de quo sumus inter Plantas loquuti, nascitur in Philippicis.

De Ataligato Angue. Cap. LI.

PAruulus est, nec pennæ anserinæ excedit aut crassitudinem, aut longitudinem; centeni semper, pluresue offenduntur, neque vnquam à sese inuicem separati veneni expertes, sed aliàs adeò perniciosi, vt aggressi dormientem si fortè quemquam reperere, nulla arte auelli queant, donec tandem hominem interemptum ictibus hinc inde allatis totum absumpserint, atque deuorauerint.

De Teque Lacerta. Cap. LII.

IN domibus, montanisque locis oberrat, & interdum etiam in cauitatibus lignorum, aut arundinum, dodrantalis est, oculis paruis, nigris, ac lucidis, & fusco prædita colore: expurgat cùm libet (Cantores imitata) guttur, mox canit, sonatque Chacon, vnde etiam illi obtigit nomen, sunt enim qui ita vocent, & tandem velut cantu delassata conqueritur. Paratur ex huiusmodi animalibus lethiferum ad inficiendas sagittas venenum toxicumue, inclusis arundinum internodijs, mox punctis, actisque in rabiem donec mortem obeant, atque ita demum earum sanie perunctis sagittis.

De Taletec Lacerta. Cap. LIII.

PAruulæ sunt, viuuntque in Platanis, aut ædibus, meliores in platanis: Hispanicis, sunt forma similes, fuscæ, & nigris oculis: asthmati opitulantur, si extractis visceribus conuoluantur rizo, ac pariter includantur Platani folijs intextis in fiscellam, atque ita ex aqua elixæ, cũ sale, & igni admotæ donec rizum percoctum sit tandem mandantur.

De Dopone. Cap. LIV.

COluber est longus quaternos, aut quinos pedes, nec pollicè crassior, diluto virore vniuersum eius corpus tingitur, si caudam excipias, quæ fusca est, caput est magnum, & octangula figura vsque ad oculos, qui sunt nigri, nigraq. iride, & tenui circumdati à quo loco sensim extenuatur vsque ad os, quod longum est, & simum, sex armatum supernè dentibus, ac totidem infernè,

præter

Digitized by Google

præter alios minores, lingua nigra eſt, tenuis, & mobilis. Intra diem vnicum mortem infert: corpus ſiquidem vniuerſum attollit in tumorem: remedio eſt Alexitherium pangagualen, qua ratione diximus aſſumptum.

De Haro Coloti genere. Cap LV.

LAcerti genus eſt femoris æquans craſſitudinem, caput decem vncias longum, initio latum, ſed quod deſinat in acuminatum os: quaternis incedit pedibus velut Quaquetzpalin Mexicenſe, cuius eſt fortaſſis ſpecies, eidemque perſimilem caudam geſtat, & lento quoque incedit gradu. Verſatur in arboribus natis iuxta riuos, aut dulcia flumina, neq; deſcendit ad iunceta, Tiphamue, niſi cum ſeſe conatur vindicare à ſolis iniuria: venatur gallinas, quādo celeritate nequit, malitioſa quadam, & aſtuta arte, colludens enim illis volutatur ſolo, atque ita rapit improuiſas; natiua quadam ſimplicitate ad eum accedentes. Naſcitur in Philippicis.

De Bitin Colubri genere. Cap. LVI.

VIuit in montanis locis Anguis Bitin, aſpectuque conſtat terrifico, nigris punctis, rubeis, ac candidis, vitulino capite, ampla fronte uſque ad oculos, qui nigri ſunt, lucidique ſed virenti circumdati iride, rictu oris magno, munito multis, & acutis dentibus caninis quaternis digitum prolixis, ſeſe mutuò inuicem excipientibus quatuor vlnarum longitudine, & craſſitudine hominis, conſcendit arbores, vnde ſe vibrat appenſus cauda, rapitque homines, & apros, & alia huius generis animalia, deuorans ea quandoque integra, & ex eo venatu viuens: prouenit in Inſula Cubu, viſuſque eſt in Inſula Lutaya à militibus Hiſpanis, cum vellent Naues leuare onere.

De Coyuta. Cap. LVII.

COluber eſt innocuus ſex ſpithamas prolixus, ac pollicem craſſus, nigro vero, & luteo colore perpulcher, miſit eum ad Nos Tototepec Nouæ Hiſpaniæ Prouincia.

De Colubro ſplendente in tenebris quem vocant Cumcoatl. Cap. LVIII.

DEpingendum etiam curauimus Colubrum ab Iguala Prouincia miſſum ob peculiare eius miraculum: nam nocturnis ſplendet ſub tenebris, & lethalem infert morſum: eſt autem brachium craſſus, & quaternos longus cubitos. O.N.

Finis III. Tractatus Hiſtoriæ Reptilium.

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS QVARTVS

DE HISTORIA INSECTORVM NOVAE HISPANIAE.

De Atocatl, seu Araneo versante in aquis. Cap. I.

GENVS est Atocatl Aranei, rubro, aureo, & nigro variatum colore, telam ducens magna ex parte, vitamque agens iuxta Plantam vocatam ab incolis Metl leuissimi, atque innocentissimi ictus, mirùm qua dexteritate opus peragat, filis hinc, atq. illinc distractis, & in Orbem veluti circino quodam compositis staminibus; deinde verò intexto, atque stipante subtegmine.

De Axin, seu Vermium quorundam pinguedine. Cap. II.

Habetur supra volumine 1. lib.9. cap.5. fol. 317.

De Aoachtocatl, seu Araneo ro . . . do Cap. III.

GEnus est Aranei miræ magnitudinis (ouum enim excedit columbinum) expers lethalis veneni, in calidis prouenies regionibus, qualis est Quauhnaoocensis, & copiosius, maiusque in feruentioribus. Sunt qui Tlahoehoetl vocent.

De Ecatocatl, seu Araneo venti. Cap. IV.

ARanei genus est Orbiculare, nucis ponticæ amplitudine, ac forma, sed aliquanto oblongiore, linea lutei coloris intercursante dorsum, nigris distincta punctis, prætereaque coccineo, candido, & fuluo colore: veneni videtur expers; pedes non vsque adeò sunt prolixi, vt alijs generibus contingere solent, crassiusculi tamen apparent, ac nigro, alboque colore varij, nascitur Tepoztlani, cuius Oppidi agris est perquàm familiare: sunt qui Ocelotocatl nuncupent, atque id nomen adiecimus illius imagini.

De Hoitztocatl, seu Araneo spinoso. Cap. V.

GEnus est Aranei dementiam morsu inducentis, cuius corporis media, superiorque pars atra est, reliqua verò lutea, forma tribulo similis, & aculeata, vnde nomen est impositum; Hoitztli enim nomen spinam sonat.

De Tapachichi. Cap. VI.

LOcustæ genus est forma nostratis, sed spectandis variata coloribus, alæ enim superiores virides sunt, ac nigris punctis distinctæ, interiores verò nigræ ac rubentes; corpus cinereum est atrum, ac viride, cornua verò coccinea, offenditur apud Tepoztlanenses, vbi sunt qui vocent eam Tzontecomama.

De Temahoani. Cap. VII.

GEnus nigrum est vermis spinulis luteis horridum, aceruatimque, & serie quadam per interualla dispositis, noxijs atque venenatis. Viuit Tepoztlani, vbi vocatur à quibusdam Xuchiahoatecolotl.

De Techichiatl. Cap. VIII.

TEchichiatl, seu lapis maculatus, ita dictus est à forma, qua lapidem quempiam maculatum hic vermis imitari solet; est autem eius caput vocati Tiburonis simile, rostrum ex albo rubescens, atri oculi, nigra linea distincti, quę ex altero procedit ad alterum: vniuersum corpus rubeum est, & atro semicirculo ex alterutra parte distinctum: venter ac pedes nigra, verùm quibusdam illorum partibus ex albo nigrescentibus. Est & alius vocatus Eloahoatecolotl prædicto similis, sed spinifer totus, minor, & in viridiorem inclinans colorem; alius verò fusco, & viridi colore varius, qui à gossipio nomen inuenit: Ichcatzin enim vocari ab Indis consueuit, necnon, & quem Xochiatetlan nuncupant magnitudine, corporis lenitate bombicina, & splendore insignis, variansque coccineo, luteo ac nigro colore; quorum nihil præter formam memoratu dignum, & à cæteris vermibus alienum accepi.

De Coyayahoal. Cap. IX.

Habetur supra lib.9.cap.9 fol.320.

De Ytzuqua seu sipantipe. Cap. X.

REperitur & aliud vermis genus apud Michhoacanenses vocatum lingua patria Ytzuqua, & Sipantipe, corniculis binis, quibus iter prætentat, rubris, monstrifica forma, ac nigro, fuscoque colore varius, quem cæteris duxi adijciendum, quòd Melones indistincta similitudine oleat.

De Temictli. Cap. XI.

VErmis est, qui haud aliter ac bombices solent, sese (postquam in iustam magnitudinem adoleuit) in membranam feralem abipso filis intextam condit, & deinde ac si parum esset suapte sponte detrusum in carcerem exhalasse animam, se libitinamque suam à surculo aliquo suspendit, vt procedente tempore in volatilem papilionem vertatur, ac insperatas subeat formationes.

De nonnullis Papilionum generibus. Cap. XII.

REperiuntur apud nouā Hispaniam permulta Papilionum visu pulcherrima genera, mira magnitudine, ac varietate colorum, ex quibus nonnulla depingenda curauimus, & natiuis reddenda coloribus, vt reliquorum, quæ innumera sunt indicium aliquod esse possent.

De

De Pollin. Cap. XIII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 15. fol. 327.

Nascitur Hocitlalpæ.

De Insecto altero, quod Tenamaznanapaloa vocant. Cap. XIV.

NOmen sumpsit à lapillis apprehendendis pedibus, quæ est eius natura. cornua fert tenuia longa, ac se ipso triplo prolixiora. Locustę videtur genus, eiusue insecti, quod apud Hispanos vocant *Ceruam paruam*, crustatum animal, ternis vtrinque pedibus, longisque, sed qui sensim procedentes versus caudam fiant breuiores: innoxium est, & cuius nulla narretur vis, aut peculiaris natura.

De Cohahoapochin. Cap. XV.

VErmiculus est cinereus, & hispidus, ramulis quibusdam viridantibus opertus, valde exilium foliorum (ita enim libet modò vocare) corrudæ quadamtenus similium serie quadam, ac per interualla dorsum occupantium, quod lineis nigris transuersim ductis distinctum est, secundum ramulorum progressum; ramuli vtrinque desinentes, lutea quadam excipiuntur linea, rectaque procurrenti: digiti æquat plus minus magnitudinem. Caput, pedes, caudaque candido sunt, cyaneo, atque coccineo colore, visendo quodam ordine distincta: noxium morsum infligit, & calorem vehementem in ictis partibus excitat. Sunt & alia innumera vermium pulcherrimorum genera, quæ ex his quos depinximus gratia exempli, valeant facile depræhendi.

De Tetlatoca. Cap. XVI.

GEnus est Vespæ aculeatum, pungensque, ita vocatum, quoniam singulis quibusque diebus, effossa terra, & aliò delata parat cubile, sed fauos minimè construit, nigrum inclinans in cæruleum, si alas excipias, quæ fuluæ sunt, & cornicula, quæ luteo colore tinguntur. Viuit in montibus Tepoztlanicis.

De Quauhmecatl. Cap. XVII.

GEnus est Reptilis, surculo arenti, longoque, & quibusdam appendicibus aucto, ita simile, vt vix (si quiescat) animatum esse credas: id tamen quoniam sine capite ad nos delatum est, depingi noluimus: etsi aspectu raro, mirabilique, neq; vnquam à nobis ante oblato.

De Quetzalmiahuatl. seu Vespa pennas Huacamayæ colore imitata. Cap. XVIII.

VEspæ nostrati similis est forma, aculeo, & dolore, ictu excitato, sed cauda lutea, & fuluo corpore, alis verò atris, & nitentibus: Viuit Tepoztlanicis agris, & instar Vesparum nostri Orbis fauos construere solet.

Digitized by Google

De Quauhtemolin. Cap. XIX.

GEnus est scarabei parui, volatilis, pulli, sed lineis albis distincti, cuius nihil memoria dignum accepi.

De Quauhocuilin. Cap. XX.

ITa vocant nostratia centipeda, ab Hispanis *Cochinillas* vocata, quarum est in his regionibus copia.

De Tleocuilin. Cap. XXI.

GEnus est Cantharidum paruarum rubri capitis, pectoris smaragdini, & reliqui corporis fului, aiunt, lepræ illitas, atque confricatas mederi. Viuunt apud Hocitlalpenses; Est autem Tleocuilin igneus vermis, & ab ignea, atque vrenti natura, impositum est Insecto huic nomen.

De Temolin seu Scarabeis. Cap. XXII.

De quo supra Io. Fabr. fol. 832.

REperias apud hanc nouam Hispaniam plura scarabeorum genera, quorũ mihi in hunc vsque diem quinos è naue licuit videre; ex his insigniora picta tradimus, vel quoniam eorum derasa deuorataque ex aqua cornua, Venerem dicuntur mirum in modum excitare.

De Tlalacatl seu Arundine terrestri. Cap. XXIII.

ANimal est paruum Cicadæ simile, & alarum expers, capite, pedibus, totoque corpore fuluis, geminis formicarum instar armatum chelis, quibus mordet, & nullius (quod sciam) in medicina iuuamenti.

De Tlaxiquipillin seu Marsupio terrestri Cap. XXIV.

VErmis est niger, vrentis naturæ, cuius puluis inspersus medetur lepræ. Vidi & alium fuluum, teretem, tenuem, & paruum, qui in tenebris mirum in modum lucet, cuius non teneo memoriter nomen.

De Tocatl seu Araneorum generibus. Cap. XXV.

PRimum Araneorum genus Tlacoltocatl, seu steroris Araneus vocatur mediocri corporis magnitudine, & colore, inter nigrum, & fuscum constans. Secundum quod maius est Tocamaxacualli dicitur, eodem pene colore: Tertium Tocatlzintlauhqui minus prædictis, ac nigri coloris. Quartum Tzintlatlauhqui nuncupatur non ob aliud, quàm quod etsi toto fere corpore niger sit, macula tamen rubea insignitur. Est, & aliud dictum Tocamaxacualli corpore magno fuluo, atque hirsuto, & septimum omnium maximum Tlalhoehoetl coloris nigri pallescentis, atque cinerei. Est & Ocelotocatl eò ita nominatum, quòd Tigris pellem colorum varietate quadamtenus imitetur, necnon Huitztocatl ab spinis nomen sortitum, & Atocatl ab aquis iuxta quas

solet

Digitized by Google

ſolet verſari interſtinctum nigro, coccineoque, & pallido colore: in maritimis locis maximos audio reperiri, nec ſcio quodpiam eorum genus valde nocentis eſſe veneni, etſi nonnulli morſu ſint noxij, & Tocamaxacualli difficilè ſanabilia infligere vulnera quæque (ſi cicatrice obduci contingat) alijs atque alijs locis renouentur, eademque non morſu, aut ictu excitato, ſed inceſſu confricatione, & redditis in afficiendum locum alui excrementis.

De Hocitexca. Cap. XXVI.

HOcitexca ſeu magna Cimex denarij argentei æquat amplitudinem, alata, fœtida, atque hominibus infeſta peſtis tum odore qui illi fœtidiſſimus eſt, tum hauſtu ſanguinis humani, excitatiſque rubeis eruptionibus: ob cuius monſtri noſtris nunquam viſam, atque admirandam magnitudinem non iudicaui in hac hiſtoria præter mittendam.

De Tzontecomama, ſeu Inſecto, cui Caput videtur eſſe oneri Cap. XXVII.

CIcadæ genus eſt noſtrati ſimile, ſed ea magnitudine ob quam ſolam delineandum apud Quauhnahuacenſes curauimus.

De Laualaua aranei genere. Cap. XXVIII.

PAruuli ſunt, aureique, & punctis rubris diſtincti, vulnus eſt noxium; ictoſque agit in inſaniam, membriſq; ſubinde ſtupor inducitur, inferunturque anxietates, & dolores: præſidium eſt Tubæ prioris Tambalaguiſæ, & Pilipoc ſingulorum tres obolos tundere, ac ex vino palmarum reſolutos deuorare; aut oleum cuius mixtionem narrauimus inter plantas nouæ Hiſpaniæ, illinire vulneri; cauendum tamen primis tribus diebus à potu, aut ſi bibendum ſit, vinum palmarum, aut noſtras, quod præſtantius eſt aſſumendum, prætcrea etiam ab aëre, & ſole. Viuunt in pratis herbiferis Philippicarum Inſularum.

De Lumatec Hirundinis genere. Cap. XXIX.

HIrundinis eſt ſpecies inter herbas, & montium arbores viuens, ſemidigitum longa, & impensè tenuis. adhærent iter agentibus, ſubeuntq; quoſuis humani corporis meatus etiam anguſtos, & fœdos, neque prius diſcedunt quam humano ſatientur ſanguine: tunc enim ſponte cadunt, ac minus infeſtæ ſole vigente. Remedium eſt arundinibus quibuſdam præacutis eas auellere, aut ſeſe tueri intra aquas conſidentes ſaxis, ſi quæ fortè adſint, aut pyram conſtruere, atque interponere ignem.

Digitized by Google

De Sulum Formicarum genere. Cap. XXX.

REperiuntur in Philippicis Insulis duo Formicarum genera Sulum dicta, quarum aliæ sunt sex digitos longæ, ac crassæ digitum latum, coloris nigri nitidique, rictu dimidij digiti, prædura maxilla, & eodem quo corpus colore, cui tres hærent dentes tenues, & firmi, viuuntque in montium arboribus. Aliæ sunt alatis Formicis similes, & aliquanto maiores, viuunt in campestribus, atque aduersus hyemis iniurias congerunt arenæ aceruos incredibilis magnitudinis, intra quos fauos construant, vbi tutæ, & munitissimæ degunt.

Finis IV. Tractatus Historiæ Insectorum.

TRACTATVS QVINTVS

DE HISTORIA AQVATILIVM NOVAE HISPANIAE

De Axaxayacatl, seu Musca palustri aquosa facie constante. Cap. I.

AXAXAYACATL parua quædam musca est, & lacustris, faciem candoris aquei gestans, vnde nomen, quæ retibus in Mexicana compræhenditur palude tam fertili statis temporibus captura, vt ex eisdem innumeris tritis, commixtisque globuli parentur, qui toto anni decursu veneant in emporijs, coquunt illos Indigenæ Maizij spicæ membranis conuolutos, coniectosque in nitratam aquam, atque ita bonum, multumque, nec gustu insuaue præstant alimentum, quin eisdem aluntur mille Auicularum domesticarum genera, quæ inclusæ caueis non sine audientium voluptate occinere solent: sunt earum muscarum, maiorum, minorumque bina genera, sed in minimis diutius immorari dum ad maiora propero, necessarium non duxi.

De Axolotl, siue lusu Aquarum. Cap. II.

Habetur supra lib. 9. cap. 4. fol. 316.

De Atetepitz, seu scarabeo lacustri. Cap. III.

A crustæ duritia accepit Atetepitz nomen, in lacubus versatur Mexicanis, quibusdam terrestribus scarabeis (vt ex eius imagine apparet) magnitudine, & forma, & pullo quodam colore in atrum vergente persimilis: crustatum animal, & quatuor saliens pedibus, quorum bini, qua parte vmbilicus in alijs situs est, oriuntur, ac sese vbi supinus iacere cogitur vibrans in pronum, atque contorquens: Estur ab Incolis, qui Pamphagorum more nulli pene rei parcunt.

cunt. Vulgare tamen præbet alimentum, velut & Achichimatli, & Atetepitz scarabeorum paruorum, & palustrium, vt conijci potest genera.

De Atolocatl, seu Gerynis. Cap. IV.

QVàm varij sunt hominum mores, quotuplicia rerum naturalium genera diuersis vniuersi Orbis plagis in cibos, mensasque venere? En Gerynis non sine voluptate vescuntur hi Occidentales Indi, quos aut intueri, aut nominare horrent nostri, & locustis frixis, formicisque non parcunt, expetunturque ab hac gente multa, quibus nihil à reliquorum mundi Incolarum obsonijs est ablegatius. Quid? quod in eorum emporijs passim illos venales reperis? neque admodum ma.., ingratiue noscuntur palato, non vnico parati, licitatiue modo? interim ipsi patrio fruantur cibo, dum in indicas illas cohortales, quarum masculos Galli pauones vocant, patiantur nos sæuire.

De Anenez Insecto lacustri Cap. V.

INsecti lacustris genus est Anenez, crustatum, paruum, depressum, tres digitos latos longum, ac toto corpore, si ventrem excipias, teres, septem transuersis incisum lineis virentis coloris, ternis vtrinque cruribus tenuibus, ac longis, quæ versus caput procedentia sensim fiunt breuiora. Capite, oculis, totaque corporis forma, terrestri cicadæ ferè similis est; vescuntur eo Indi, haud aliter ac squillis, neque dissimilem (nam & nos periclitati sumus) alimoniam præbet.

De Amilotl, seu Pisce Tereti. Cap. VI.

AD genus candidorum piscium quos vniuersim Mexicani Yztacmichin vocant, referuntur tres illi magnitudine quidem differentes, Amilotl nẽpe omnium maximus, Xalmichin mediocris, omniumque minimus Yztacmichin. Amilotl igitur lacustris piscis est squamosus, & coloris (ni quibusdam pullis maculis conspergeretur) candescentis; sesquidodrantem longitudine, & pollicem crassitudine excedit, binas pinnas habet in dorso, totidem in ventre, vtrimque vnam, ac infra ventrem alteram: caput est longum, rostrum acuminatum, sed inferna maxilla prominentiori: oculi sunt nigri, iris aurea, aureum caput, venter luteus, adeoque reliquum pene corpus, optimum, & concoctu facile præbet alimentum, nam & ouis capitur magna ex parte onustus, adeoq; gratum, vt cùm grauem quandam euasissem ægritudinem, mihique nutrimenta omnia à sanis hominibus, & sagacioris palati vehementer experita sorderent, displicerentque vehementius, hoc vno cibi genere suauissimè vsus sim, & ad vires instaurandas non mediocriter adiutus; sed magnitudo ipsa adeò gratiam commendat, vt quò in maiorem amplitudinẽ adoleuerit, eò maiori habeatur in pretio, expetatur auidius, rarius inueniatur venalis, inuentusq; ematur carius.

De Ahuauhtl, seu Muscarum palustrium Ouis. Cap. VII.

EXtrahitur è Mexicensi lacu piscosum quippiam vocatum Ahuauhtli, copioso prouentu, haud absimile papauerino semini, hoc est oua Axaxayacatl

de qui-

de quibus iam dictum à nobis, proiectis in eum sinubus humeri, femorisue crassitudinis laxius tamen contortis, qua parte fluctus tumidiores sunt, quibus commotum, turbatumque solet adhærescere; Inde corradunt Piscatores, atque in magna vasa recundunt, ex his, aut effingunt placentas, illis quæ è Tlaolli parantur persimiles, aut Orbes, quos Tamales patria lingua vocant, aut digestũ in inuoluchra spicarum Maizij reponunt, vt inde occasione oblata coctione, aut torrefactione parent fercula, piscosum quiddam sapit, ipsorumue piscium oua, nec omnino malum ferunt præstare alimentum; imò licet aridum, & strangulans, ventriculum firmans debile, ac dissolutum.

De Acocilin, seu Imagine Cocleæ. Cap. VIII.

SQuillæ species est Acocilin nostratibus maior, quæ in Palude capitur Mexicana, cauda auium insignis, binis schelis, quaternis alterutra parte cruribus, quibus & graditur, & retrocedit: oculis binis, & corniculis duobus prætenuibus: Color est infernè candens, supernè pullus, sed qui cùm elixatur in rubrum (quod cæteris quoque Squillarum generibus est commune) mutetur; fœminæ plenæ ouis nigris, circa postremum ventrem patulis, capiuntur papaueris semini forma, & magnitudine similibus, quæ inflexa tuentur cauda, retinentque. Grati sunt nutrimenti, nostratiumq; Squillarũ sapore, ac succo simili.

De Ahuihuitla, seu Aquam trahente. Cap. IX.

GEnus est Insecti Vermisue crustati lacus Mexicani alumni, calami anserini crassitudine, & latitudine trium vnciarum, coloris supernè fului, & albi infernè, ternis graditur vtrinque pedibus, caput est exile, & latiusculum, forcipe armatum, bono, gratoque constat alimento, cauda verò, quæ crusta tegitur dura pungit, venenumque solet inferre.

De Ahuitzotl. Cap. X.

REperias in fluminibus dulcium aquarum calidas regiones abluentium, quale est Yauhtepecensis genus quoddam animalis nigro, pulloque variatum colore, canis Melitensis magnitudine, quod Lutriæ potest reputari genus, quin lutriæ etiam ipsæ magna copia proueniunt in noua Hispania. Nec non aliud aquatile, animal illis haud absimile, leo aquatilis vocatus, ab Indigenis verò nãnãduta ternas pene longus spithamas, rufo pilo, longoque, & molli, sed obscuriore circa dorsum, rostro prolixo, & tenui, incuruis vnguibus, cauda longa, breuibus cruribus, & auriculis, & cauda binos dodrantes prolixa, qui piscibus victitat, nec aliam quam pellis vtilitatem præbet, viuitque non longè à littoribus maris australis.

De Atopinan. Cap. XI.

NAualibus Scarabæis similis est Atopinan: quatuor tamen vncias longus, ac duas extensus in latum, color est fuscus, & crustaceum tegmen, crepitat volans, & circa Lacum Mexicanum noctu versari solet inter iunceta: editur

tur ab Indigenis elixus cum alijs piſcibus paruis, atque herbis. Similis videtur Xopanxacalli, & ad Locuſtarum paluſtrium ſpecies pertinere.

De Ocuiliztac, ſeu Vermiculis candidis. Cap. XII.

ITa vocare ſolent Mexicenſes quoſdam vermiculos alumnos Tenochtitlanæ Paludis, haud abſimiles his, qui è putreſcentibus carnibus ſolent generari: videntur hi dum crudi ſunt atri, at torridi in patinis, aut vocatis comalibus, ſtatim candicant; hos comedunt conſperſos ſale Indigenæ, ſuauis teſtati eſſe ſaporis, & quo amigdala noſtratia æmulentur: vberrima ſeſe vltro offert quotannis ſtato tempore eorum vermium captura, ſed præcipuè per largiores imbres, mali ſunt ſucci, & inter horrida, viliaque fercula recenſendi; quamobrem in diuitum, aut ciuiliorum hominum non veniunt menſas, ſed aliorum tamen, quibus alimoniæ potioris, aut gratioris non ſuppetit copia, aut quorum palatũ nihil adeo fœdum eſt, aut horridum, vt effugiat, modo ſapiat. Non deſunt, qui ab hoc abhorrentes alimento cohortalibus Anatibus, pullis, & Anſeribus, eodem ſaginati libentius vtantur.

De Amacpalli, ſeu manu coccinea. Cap. XIII.

SPongiæ marinæ eſt ſpecies, duriori tamen, quàm cæteræ callo, & in digitos longos, ac teretes, manuſue figuram efformata, vnde euenit illi nomen, ob cuius raram, & peregrinam formam ab auſtrali miſſam mari, ſub oculos noſtræ gentis ponendam expreſſa imagine ſtatuimus.

De Atexcalquahuitl. Cap. XIV.

ATexcalquahuitl, ſeu Arbor lapidea aquæ, ſaxis marinis innaſcitur, vnde profert ſtipites lapideos, fuſcoſque, & nullis ornatos folijs, cuius tamen nihil memoratu dignum accepi: Sunt qui Iſidos plocamon Plinij, Caritoblepharonue eſſe contendant, nec deſunt qui Antipaten Dioſcoridis, referantque ad Corallorum genus.

De Atonahuiztli. Cap. XV.

GEnus eſt lacuſtris Inſecti tenuis, & longiuſculi, ternis vtrinque pedibus inſiſtens, ac chellis binis exorientibus circa roſtrum, quibus innatat, ac demũ, nulla inſigni facultate præditus, ſed vitam agens circa lacus.

De Xochipaltapachtli, ſeu Concha minij coloris auriculata. Cap. XVI.

VIdimus iuxta mare auſtrale inter alia Concharum genera, quoddam Xochipaltapachtli, à minij colore vocatum, mediocri magnitudine, tranſuerſis ſemicirculis lineas ſecundum rectum procedentes ſecantibus, ac colore minij rubeo, dilutiore, ac luteo in rubeum tendente diſtinctum: alterum maiuſculum, ac lineis ſimillimum, ſed colore candido, rubeo, & fuſco varium, ac demum tertium citra auriculas rubeo, diluto, fuſcoque colore, & lineis dumtaxat

taxat

Digitized by Google

taxat rectis, sed quæ in eo ipso procursu in ternos finiantur orbiculos, quarum nihil insigne accepi præter formam, quæ videtur à Maris mediterranei, & septentrionalis Conchis quadamtenus dissidere.

De Chacallin. Cap. XVII.

CHacallin, seu locusta palustris Mexicano capitur lacu, Græci hanc latini squillam gibam, Hispani verò *Camarones* vocant in vsum venit alimenti, & nota præstat in cibis commoda, atque ideò à nobis silentio pertransita.

De Cocolin. Cap. XVIII.

COcolin, seu cænum grauiter olens vocatur ab Indis fuscum quoddam Mexicani lacus excrementum: vndæ innatans, limo simile, quem odore quoque videtur æmulari: vnde nomen: vendunt hoc Indi, ac in fercula adhibent, gulæ quauis re oblata explendæ gratia, cùm tamen virosum odorem spiret, & noxio constet nutrimento.

De Cueyatl. Cap. XIX.

VOcant Mexicani Cueyatl ranarum speciem quamdam in prædicto solitam capi lacu, hæc eadē cū nostratibus esset; nisi è viridi colore vergeret in nigrum, nam & cibis idonea est, & salubre, gratumque præstat alimentum: reperias tria earum mediocris magnitudinis genera, fuscique coloris, quarum Xuchcatl omnium minimæ sunt, viridesque. Acacueyatl omnium maximæ atque teterrimæ. Cueyatl vero femora habent interna parte lutea, pectusque, & mediocri inter præcedentes constant magnitudine, quæ omnes sunt aptæ cibis: reperiuntur quoque Rubetæ paruæ vocatæ Tamacolli, aliæ verò monstrifica magnitudine Aquaquæ nominatæ, quarum lac posteriori parte fusum veneficum est, sed de his suo dictum est loco.

De Yzcahuitli. Cap. XX.

LVmbricorum tenuissimorum congeries quædam est Yzcahuitli, quæ retibus Mexicano capta lacu, ac vasis quibusdam capacibus seruata in emporijs, quæ Tianquiz patria lingua vocant, venundantur, eadem ab Institoribus decocta pullum colorem induit, odoremque qualem piscium fundunt oua, & coctam panis refert substantiam, lac auget lactantibus enixis; quò fit, vt quidam inde placentas efforment, & exsiccatas reponant, etsi neque eo modo diutius saluæ seruentur, incorruptæque; cùm semidecoctæ sunt, additur siliquastrum, vt simul cum sale saporis esculentorum adaugeat gratiam, quo pacto palatum demulcet, nec insigne aliquod videtur inferre nocumentum.

De Yayauhqui, seu Atro Xohili. Cap. XXI.

MInima vocatorum Xohilium species est Yayauhqui, pisciculus nempe lacustris, squamosus, minimi digiti magnitudine, pullo colore, vnde nomen,

men: ventre proportione corporis maximo, Gerynorum æmulo, & laxioris quàm deceat cibi, ideoque neque admodum salubris, neque ab vllo anxiè expetiti.

De Yacapitzahuac, seu Pisce tenuis nasi. Cap. XXII.

MInimus est eorum piscium, quos Indi Yztacmichin, nostri verò candidos vocant, lacustris, fluuiatilisue, viuiparus, squamosus, coloris argentei, nec mali, aspernandiue alimenti, ouorum præcipuè copia, gratiã commendante; minutis, candentibusque tegitur squamis, & inferior est gustu, ac salubritate vocato Amilotl specie candidorum maxima, de quo suo dictum est loco.

Iterum de Yacapitzahuac. Cap. XXIII.

PIscis est Mexicani lacus spithamam longus, & pollice paulò crassior minutis ille squamis tegitur, pinnulas duas habet in ventre, in dorso vnicam, & singulas in singulis branchijs: oculi sunt parui, ac nigri, color totius corporis cādēs, nisi quod iuxta branchias pallescit; ad Pisces albos, quos Yztacmichin hęc gens vocat, pertinet: bono alimento constat, & minimè ingrato sapore: influunt enim huic Mexicano lacui fontes, riuulique non pauci, amœni, admodumque salubres, quorum lymphis præter pluuias, magna ex parte constat.

De Yztatl, seu sale fontano. Cap. XXIV.

ETsi alibi sim de sale vniuersim loquutus, de fontano est hic rursus nonnihil adijciendum: generatur ergo è quibusdam salsis fontium aquis, multis erumpentium locis, coniectis in cauitates quasdam arte paratas, salis genus optimum, humidioribus partibus à solis calore consumptis, reliquis verò, quæ ad naturã terrenã potius accedunt, cum nonnulla aquæ portione coactis; sal verò, aut Nitrum, quod colligitur, deraditurue ex alueo palustri pluuijs cessantibus arescente, vt à terrestri portione separetur, maceratur in primis ex aqua, ac residente terra liquata tenuior pars cum lympha fluit per canales ad hydrias, e quibus desumpta in cauitates prædictas dispertitur, vbi vi solis in salem coit.

De Michpillin, seu Ouis Piscium. Cap. XXV.

GEnus illud lacustre albũ, quod ex omni piscium in lacu degentium mexicano conflatur multitudine, vnde factum est illi nomen, statis anni tẽporibus eadem captum palude haud aliter, quàm Thyni, Trichiæ, scombri, similesq; pisces alij gregatim vagantes in Oceano, Agmen pisciculorum esse creditur haud lendibus maiorum, medio id procedit alueo in neutrum littus inclinans, tam numerosa multitudine, vt quinque cubitorum interuallum, aut amplius occupet: non prætermittunt occasionem Piscatores, sed diligenti obseruatione, & cura, vagantes Pisciculos captant, excipiuntue retibus, atque ita non mediocris solet sæpenumero fieri captura. Coquuntur ijdem ahenis fictilibusue vasis, ferculisque vbi opus est adijciuntur, addito siliquastro, chilliue; quo apparatu, neque modico, nec ingrato cibo constant, sed quo non modo In-

Digitized by Google

di, verùm Aduenæ quoque Hispani sæpenùmero vesci gaudeant.

De Xiomichin Mexicanorum, quam nostri Troctam vocant. Cap. XXVI.

PIscis est squamosus Troctæ, Salarisue nostratis forma, magnitudine, suauitate, squamis, ac nutrimento; sed punctis rubeis minimè distinctus, quanquam ruboris cuiusdam expers non sit: circa torrentes calidarum regionum non longè à Mexicana Vrbe, magnaque aquæ dulcis versatur flumina. Caput resimum est, duorum dodrantum longitudo, squamæ minutæ, dorsum nigrum, candida latera, squamis tamen quibusdam nigris conspersa, ac venter albus: dorso quaternæ insunt pinnæ, ventri totidem, quaternæ iuxta branchias, ac binæ aliæ circa excrementi meatum: varijs capitur locis, sed præcipuè iuxta Hocyacocotlan, sunt autem, qui Patlani michin vocent.

De Malullis Cap. XXVII.

VOcant Guastecæ Malulles, genus quoddam Ranarum aquaticarum optimi, pergratique alimenti, ac pondere libram vnam æquantium.

De Tepechacallin. Cap. XXVIII.

CApiũtur in fluminibus calentium Regionũ eæ, quas locustas latini, Mexicani verò Tepechacallin vocant, dodrantem longæ, ac duos pollices plùs minùs crassæ: eduntur coctæ, aut ferculi modo, quod candidum vocamus, paratæ, qua præparatione, carnium saporem præferunt, quanquam piscosum aliquid semper oleant. In Mexicano verò Lacu Cicada versatur palustris, patria lingua dicta Atopinan. Item Colcæ paruę, quibus vesci Indi minimè assueuerant, Cancrorumque varia, & innumera genera, nec eorum modò, quorum meminit Antiquitas, sed aliorum quoque, qui varia forma, & varijs etiam constant coloribus, haud minori Concharum copia, atque varietate. Verùm nobis animus non est tam multa animalia prosequi, donec per otium liberius concedatur deuagari, quemadmodum nec Scarabæorum, qui itidem eduntur ab Indis varia genera, quale est Atetepitz, & Coatecpatl.

De Xohuilin. Cap. XXIX.

XOhuilin maximus, & qui iam ad iustam deuenit magnitudinem, Xohuilin simpliciter dicitur: qui verò natu minor est, sed ætate huic secundus, Tlacoxohuilin nuncupatur. Tertius ab illo Tepiton xohuilin, ac minimus omnium Yayauhqui, de quo alibi sumus loquuti: maximus omnium lacustris est, ac dodrantem æquans longitudine, nec piscibus circa Hispanorum flumina versantibus dissimilis, candens est, verùm totus pene sanguineis perfunditur guttis: cauda est lunata, vnica dorso pinna, branchijs binæ, binæ ventri, ac iuxta anum vnica: caput resimum est, corpus tectum squamis exilibus, & venter ouis magna ex parte onustus, oculi sunt parui, nigrique, iris ex pallido rubescit, & corpus vniuersum pallescit è candido; estur in meliorum piscium penu-

Digitized by Google

penuria, etsi vitioso constet alimento, parumque grato, carneque laxiore quàm deceat, atque molliore.

De Xalmichin, seu Pisce arenoso. Cap. XXX.

SPecies est mediocris eorum piscium, quos candidos, seu Yztacmichin vocant, aut js ipse Amilotl, mediocri tamen, nec vigentis ætatis magnitudine: Amilotl enim maximus alborum est, Xalmichin mediocris, & qui simpliciter Yztacmichin vocatur, minimus. Est & alius pisculus Xalmichin dictus, vix minimum digitum longitudine, aut crassitudine æquans, rubeis squamulis, nec nostratibus rubeculis valde dissimilis, qui omnes squamosi sunt, bonoque, & grato alimento, præcipuè si iustam attigerint magnitudinem, elixique ex aqua pura, additoque hortensi apio edantur.

De Xalmichin Quauhnahoacensi. Cap. XXXI.

PIscis est dodrantalis molli, & candenti tectus pelle, sed circa dorsum Mustellinæ modo distincta: cauda lunata, candido, nigroque variata colore, pinnis duabus circa dorsum, binis circa branchias, & circa excrementi meatum vnica. Viuit in fluminibus regionum calidarum, & quamuis non sit squamosus, gratum tamen præbet, ac bonum alimentum.

De Texcalnanacatl, seu Fungo lapideo. Cap. XXXII.

A Figura nomen accepit hic lapis, qui fungis similis est, ac colore albo, cinereo, & subrubro variatus: offenditur aliter propè littora maris australis, cuius fortassis salsa aquarum vi, hac est donatus forma.

De Tapachpoxcauhqui. Cap. XXXIII.

TApachpoxcauhqui, seu Concha muscosa, Conchæ genus est, cui muscus innascitur, à mari australi delata. Inuenit verò à musco eidem innascenti nomen.

De Huitzitzilmichin. Cap. XXXIV.

PIscis est Oceani septentrionalis alumnus, laminis squamarum instar tectus, duos longus cubitos, tenuisque, & rostro octo vncias prolixo, sed superiori parte contra acuum aliarum naturam paulò longiori, ad quarum tamen species puto referendum, & colore candenti nutrimento verò salubri, & grato, quale est Asellorum.

De Tlacamichin. Cap. XXXV.

ITa appellant Indi piscem, quem Hispani Indigenæ *Dobalum* vocant, qui versatur quoque in mari australi, diciturque ab antiquis (è multorum virorum sententia) lupus, ab alijs iamdiu descriptus, cum capitis eius lapillis, atque vsu.

De Quatetl. Cap. XXXVI.

PIſcis,quem Miſtecæ Quatetl vocant, Mexicani verò Axolomichin, dicitur ab Hiſpanis *Bagre*: in vtroque viuit Oceano,& ad flumina quoque deſcendit. Piſcis eſt corio,non ſquamis tectus,ad duos, treſue palmos adoleſcens, duas prælongas geſtat barbas,quarum ratione barbatus quoque dici poſſet: cauda eſt lunata,ſupra dorſum prælonga pinna, ſtatim à capite ſumens exordium: alia verò non longè à cauda,quæ parua eſt: circa ventrem duæ aliæ, præter duas, quæ ſubſunt collo. Prægrato conſtat alimento,pinguique, & elixus eſtur: dorſum nigrum eſt, ad media vſque latera; venter verò,& reliquum corpus candens lineaque inter partem candentem, & nigram vtrinq; rectà procedens.

De Papalomichin. Cap. XXXVII.

PIſcis quem Miſtecæ vocant Papalomichin,Mexicani verò Tzatzapalmichin, Hiſpani *Muxarran* nuncupant, Antiqui verò (vt creditur) *Sparum*: naſcitur in vtroque Oceano, paruus piſcis eſt, ac latus, & cauda lunata,duabus ornatur pinnis iuxta branchias, præterea alijs iuxta ventrem binis, & altera iuxta caudam, & ſupra dorſum altera,quæ à capite ad caudam vſque procedit, horridulis ſpinis conſtat: Piſcis eſt ſquamoſus,& grato, ſalubrique nutrimento. Vocant & alium Piſcem *Muxarran nigram* Hiſpani, Mexicani verò Cacalomichin, duarum Spithamarum longitudine, coloris nigri, magnis ſquamis, cauda orbiculari, vniuerſo dorſo ſpinifero ac pinna propè caudam magna, caudam ipſam attingente, ac præter illas branchiarum,duaſque alias,quas habet in ventre non longè à capite, alia eſt prædictæ valde ſimilis, bono, & grato conſtat alimento, & in vtroque Oceano dicitur viuere.

De Xochipaltapachtli, ſeu Concha auriculata minij colore Cap. XXXVIII.

VIdimus iuxta auſtrale Oceanum inter alia Concharum genera quoddam Xochipaltapachtli à colore minij vocatum, mediocri magnitudine,trãſuerſis ſemicirculis, lineas alias ſecundum rectum procedentes ſecantibus, ac colore minij rubeo dilutiore, ac luteo in rubeum tendente diſtinctum. Alterum, etiam maiuſculum,ac lineis ſimillimum,ſed colore candido, rubeoque, & fuſco varium, ac demum tertium ſine auriculis rubeo diluto, fuſcoque tantum varians colore,& lineis dũtaxat rectis, ſed quæ in eo ipſo procurſu in ternos deſinant orbiculos,quorum nihil inſigne accepi præter formam,quæ videtur à Maris mediterranei, & ſeptentrionalis Conchis, quadamtenus diſſidere.

De Acipaquitli. Cap. XXXIX.

QVem latini *Serram* vocant, Miſtecæ Acipaquitli nuncupare conſueuerunt vtroque viuentem Oceano; huius formam veriſſima imagine ex ipſo Piſce deſumptam reddendam curauimus; ſed deſcribendum piſcem noluimus, vt de quo noſtram protulerimus in commentarijs, in X. Plinij librum editis

ſentiam

ſententiam, ad quem Lectorem duximus ablegandum, cùm iamdudum noſtris innotuerit Regionibus, & nunc ob temporis anguſtiam non liceat per cognita diuagari.

De Aloſac, lupeaue maris Auſtralis. Cap. XL.

ALlatus eſt à Mari auſtrali ad nos Piſcis, quem *Sauale* noſtri vocabant Hiſpani, eo per omnia ſimilem, ſed maiorem, ac longè inferiorem ſapore, quem tamen depingi noluimus, ob indiſtinctam pene cum eo ſimilitudinem, ſed ſpecie diſtare putauimus ob ſaporis, nutrimentique inſignem differentiam, comedimus etiam in Haitina Inſula, cùm ab eius Eccleſiæ Antiſtite hoſpitio exciperemur, eodem nomine, & forma Piſcem, à ſeptentrionali petitum Oceano, ſed adeo diſſimili guſtu, ac nutrimento, vt diuerſum ab illo eſſe intrepidè iudicauerim.

De Acacana, ſeu Piſce gibbo. Cap. XLI.

PIſcis eſt pene dodrantalis inferiori labro prolixiore, ac inſigni gibba, quæ à capitis exordio ad os vſque (quod eſt valdè paruum) arcuato flexu deſcendit, vnde nomen ſortitus eſt, dorſum, lateraque cyanea ſunt, venter, ac laterum pars alba, ac præter duas pinnas, quæ circa branchias ſunt, vtrinque vnica anguſta, & longa; & aliam paruam, duæ aliæ viſuntur breues, altera à medio ventre, altera verò à dorſo in caudam vſque procedens; ſquamoſus non eſt, & tamen bono conſtat alimento; Mare illum ad me miſit Auſtrale, etſi quidam referant in ſeptentrionali quoque reperiri.

De ſerra Piſce. Cap. XLII.

ALlatus eſt ab eodem Mari Piſcis à Tototepecenſibus Tlateconimichin nũcupatus, dodrante paulò longior, anguſtuſque, lunata cauda, acuto capite multis exiguis, & peracutis dentibus, ac præterea, quæ branchijs circumſtant ſupra, infraque, & ab vtroque latere binis pinnis, altera circa dorſum, & circa ventrem altera, à quibus in caudam vſque quidam velut dentes procedunt, quorum ratione Hiſpani, Coloni *Serram* vocant, cute tegitur, ac ad ſuarorum, ſcombrorumuè videtur genera pertinere.

De Acacapallin. Cap. XLIII.

REperitur etiam in mari auſtrali Sargus, vbi Acacapallin ab aſperitate vocatur, magnis ſquamis tectus, & tænijs tranſuerſis, fuſciſque diſtinctus.

De Acuetzpalmichin. Cap. XLIV.

SPirenæ altera ſpecies eſt, & quam noſtri *Bicudam* vocant, viuitque in Mari auſtrali iuxta Tototepecenſes, inſigne eſt in hoc Piſce inferius roſtrum longius eſſe ſuperiori, & ſquamis tegi, ſunt qui Quacuetzpalmichin vocent.

De

Digitized by Google

De Coatetl. Cap. XLV.

PIſcis eſt fluminum, ac Maris Auſtralis Incola, *Bagre* ab indigenis Hiſpanis appellatus, corio tectus molli, lunata cauda, binis inſignis prælongis barbis, prolixa item pinna, quæ à dorſo iuxta caput oritur, binis alijs circa branchias, ac iuxta caudam supernè infernèque duabus, notiſſimus eſt in noua Hiſpania, & interdum ad trium cubitorum longitudinem adoleſcit.

De Huitzitzilmichin. Cap. XLVI.

GEnus eſt Acus, ſed roſtro inferiori tres digitos longo, & prætenui, ſuperiore verò mediocriter lato, ac ſemiunciali: cætera alijs congeneribus ſimilis. Viuit in Mari Auſtrali, & ſquamis tegitur.

De Papalomichin. Cap. XLVII.

ITa vocant Incolæ ſparum album, quem noſtri *Muxarram* vocant, maris etiam auſtralis Alumnam, nigrum verò ſeù Cantharum, Cacalomichin, quos Piſces velut notos, etiam Hiſpanis, & in ſeptentrionali quoq; natos mari, non curaui depingendos.

De Quetzalmichin. Cap. XLVIII.

INſignis etiam Piſcis eſt Quetzalmichin, quem fabrum vocant, ſed mari etiam mediterraneo frequens, vel ob crines, quos dorſo geſtat, nigros, & prælongos, quem velut notum quoque prætereo.

De Tenexmichin, ſeu Pagro. Cap. XLIX.

EAdem ratione, & Pagrum prætereundum duxi, dum tamen conſtet apud Auſtrale Oceanum, non minus ac apud noſtra maria verſari, quod etiam de Tlaxcalmichin, ſeu ſolea dictum eſſe velim.

De Coyamemichin. Cap. L.

COyamemichin, quem Indigenæ Hiſpani *Porcum* vocant, vtriuſque Maris Incola eſt, rotunda pene forma, lunata cauda, ac binis pinnis ſupernè infernèque prælongis, à medio corpore in caudam vſque procedentibus, & reſimo, ac obrotundo capite; ſquamoſus eſt, & grati, probatique alimenti.

De Yzcohua. Cap. LI.

VErſatur quoque in prædicto Mari Piſcis, quem Mexicani Yzcohua, Antiqui lupum, & Hiſpalenſes *Robalo*, qui offenditur etiam in fluminibus, ſquamoſus, gratique, & valde probati nutrimenti, necnon & Trichiæ noſtrates vocatæ ab Incolis Cacamichin, Coracini etiam, quos Incolæ Popoyotl vocant, & Macamichin, quos noſtri *Chucharroz*, computatos inter *Trachuros* minores ſquamoſos, lunata cauda, oblongoſque, & magni capitis, & Galeorum genera permulta: Præterea Tentzonmichin, ſeu Piſcis barbatus, ita dictus à barbis prælongis

longis

Digitized by Google

longis, quibus est insignitus, & id Mugilum genus, quod nostri *Litam*, Indigenæ Malacahual vocant: & quem nostri *Roncador*, Indigenæ Chianmichin, & Antiqui Exocætum: & eorum, quos indigenæ Cocamalomichin, nostri *Palometas*, & Antiqui *Glaucos* vocant, species tres, quorum alter latior est, ac quaternis, quinisque lineis cyaneis transuersim discurrentibus insignitus.

De Coamichin. Cap. LII.

MIssi præterea sunt ad me Icones aliorum quorundam Piscium, qui procedente tempore deferentur, ac si opus fuerit, delineabuntur; quorum interim nonnihil dixisse conueniet, interque illos in primis de Coamichin, qui ab Anguibus, quorum referre videtur formam, habet nomen; longiusculus enim est, teres, ac minimè squamosus, ac fortassis inter Galeos reponendus. Secundus Cochomichin, qui à Psittaco sortitus est nuncupationem, cui rostro iudices magnopere assimilari. Alia insuper spirenæ species, teres, parua, ac prælongo rostro, vocata Totomichin, necnon Colomichin oblongus piscis, ac paruus, ac Achiyomichin prorsus similis illi, quem gibbum vocant, sed differens colore, qui huic ruber est.

De Manati. Cap. LIII.

Habetur supra lib. 9. cap. 13. fol. 323.

De Piscibus, qui nauigantibus in Nouam Hispaniam occurrere solent. Cap. LIV.

NAuigantibus in Nouam Hispaniam solent occurrere, & facili opera capi Tiburones, vasti Pisces, & ad Cartilagineorum, oblongorumque differentias pertinentes, qui adeo voraces sunt, vt Ingentem quandoque canem a Tiburone absumptum eiusdemq; posteriora vtraque crura, vna cum natibus vno morsu ablata complures se vidisse testentur, referantque, lanienis cultrum, hamum prægrandem maximamque Taurini capitis partem in stomacho alterius simul inuenta Quin traditur in peculiari maris recessu festiuissimus de illis iocus, demitti videlicet, integram equi partem quartam, vt adeo aquæ extimam, ad aliquot palmos non attingeret superficiem accurrere nihilominus ad obtutum, & olfactum tanta pernicitate, & impetu Tiburones, vt saltu ex aquis prorumpentes medio in aere carnem, & ossa ipsa non minori facilitate effracta sorberent, quàm si quis lactucam discerperet. Horum Tiburonum capitibus, ob asperitatem ingenitam supini adhærent adeo pisciculi, quos Romeros vocãt, vt nullo conatu eos abigere possint, illi verò dolatæ prædæ portiunculis, quæ plerunque per rictus Tiburonis effugiunt, victum sibi quærunt: Hique ad turdorum differentias pertinentes, grati gustus, ac salubris. Quid numerem Mugilum alatorum turbam, & aureos Pisces, eosdem toto insequentes Pelago, iucundæ, atque optimæ alimoniæ, quos in Anthiæ species fortassis aliquis referat, aut Delphinos Toninas vocatos, mali inter Nautas ominis, & procellosum tempus præsagientes, marinos homines, trabes prælongas, Porcos, Pagros Raias,

Bal-

Digitized by Google

Ballenas, scolopaces, & alios permultos in mentem modò non venientes, qui mihi semel tantùm in Nouam Hispaniam nauiganti casu sunt oblati.

De Pisce Tauri forma, qui à Chines Oceano delatus est. Cap. LV.

Pisciculus est vix duos palmos longus, sed pinna caudæ instar sex pene prolixa digitos, corio intectus duro, fusco, sed circa ventrem candenti, & vbique pentagonis, sexangulisue distincto figuris, os est minimum, sed longiusculis munitum dentibus, oculi magni, pinnæ circa aures binæ satis paruæ, quemadmodum & aliæ duæ, quarum altera circa extrema ventris est; altera verò iuxta postremum dorsum: mirum est in hoc pisciculo duas prominere iuxta frontem spinas acuminatas infractæ duritiei instar corniculorum, ac totidem alias eadem magnitudine, & forma, circa ventris postrema; cæterùm de nutrimento aut natura eius nihil adhuc memorandum habeo, quod tradere possim posteritati, nisi pandente sese quotidie amplius mundo, antequam moriar quicquam hisce meis scriptis adijci posse liceat sperare.

De Cuitlapetotl, seu Pisciculo lacustri ventris magni. Cap. LVI.

Pisciculus est digitum longus, crassusque, ita vocatus, quòd cœnosis aquis degat, & ventrem habeat proportione corporis magnum, fusci coloris. Vulgaris alimenti, & Mexicanis lacubus familiaris. O.N.

Finis V. Tractatus Historiæ Aquatilium.

TRACTATVS SEXTVS

DE HISTORIA MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Hic tractatus constat 36. capitibus, quorum 26. habentur supra, Volumine 1. lib. 10. capitibus, & folijs infra notandis.

Cap.	1.	*De Chimaltizatl, seu lapide speculari. s.ª lb,*	*cap.* 3. *fol.* 336
Cap.	2.	*De Chapopotli.*	*cap.* 2. *fol.* 336
Cap.	3.	*De Hoitzitziltetl.*	*cap.* 18. *fol.* 341
Cap.	4.	*De Ychcatetl, seu lapide Gossipij.*	*cap.* 15. *fol.* 340
Cap.	5.	*De Yztacxalli.*	*cap* 16 *fol* 340
Cap.	6.	*De Tlanexillo.*	*cap* 22 *fol* 342
Cap.	7.	*De Tapachpatli, seu hepatis medicina*	*cap.* 19 *fol* 341
Cap.	8.	*De Yztli lapide.*	*cap.* 14 *fol.* 339
Cap.	9.	*De Yztatl, seu sale in genere.*	*cap.* 25 *fol.* 343

Cap. 10.

Cap. X. De Texotli seu silatico.

GEnus est Terræ in montibus quarumdam Nouæ Hispaniæ Regionum effossæ, teritur hæc, includitur saccis, atque effusa desuper aqua, tenuior pars permittitur excolari, siccata redigitur in placentas cyaneas, quibus pictores eumdem colorem æmulantur: quæ remansit in saccis crassior pars tunditur, effusaque rursus aqua, tenuior secundò fluit, ad eadem vtilis, quamquam dilutior, atque vilior.

Cap. 11 *De Tlalyac, seu terra fætida.* *vbi sup. cap. 23. fol. 341*

Cap. XII. De Teticatl.

TEticatl, seu lapis Ticatl lapidis albi genus est, quo vsto vtuntur pictores ad albũ colorem exprimendum: quamuis Chimalticatl vocato, candore cedat.

Cap. 13. *De Tequixquitl iterum.* *vbi sup. cap. 26. fol. 344*

Cap. XIV. De Tecuitlatl.

SCaturit Tecuitlatl nonnullis è locis Aluei Mexicani lacus persimilis limo, & summas statim petit aquas, vnde excipitur, verriturque retibus, aut coaggeratur palis, Indi extractum, & paulisper siccari permissum ad solem efformant in placentulas: rursus exponitur soli herbis virentibus super impositum, donec exquisitè arescat, ita reponitur, vt caseus in anni tantùm vnius vsum: estur vbi opus est cum Maizio torrefacto, vulgaribusque Indorum placentis: Vnaquæque limi huius vomica peculiarem sortitur Dominum, cui mille aureos interdum annuos reddat: sapore est casei, à quo sumpsit apud Hispanos nomen, sed minùs grato, & cœni quodam odore: color adhuc recenti cyaneus, aut viridis, sed limosus inueterato, è viridi nempe vergens in nigrum, edulis exigua portione, eademque assumpta loco salis, condimentiue maizij; at quæ ex eo parantur placentulæ, improbi sunt, ac rusticani cibi, & hoc vel eo constare potest, quòd cùm Hispanienses Coloni nihil quod ad palati delicias spectet maximè apud has regiones intactum reliquerint, id nutrimenti nunquam suis permiserint faucibus deuorandum.

Cap. XV. De Tlahuitl, seu Rubrica fabrili.

QVod Mexicani Tlahuitl vocant, nos Arabum æmulatione Macram, Latini vero Rubricam fabrilem appellant, genus est pallentis Terræ, quæ torrefacta rubeum è vestigio induit colorem, vtilis pictoribus, ædiumque parietibus, soloue inficiendis colore.

Cap. XVI. De Tetlilli.

TEtlilli seu Ater lapis genus est terrę in mystecarũ regione vocata huius Nouæ Hispaniæ præcipuè effossæ, atra, & qua pictores eidẽ colori imitando passim vtantur, etsi alia paretur apud eos atramenti differentia vocata Ocotlilli ex fumo assularum Pinus cuiusuis, nuncupatę patria lingua Ocotl, vnde nomen

atramento, vstarum nempe fumus in vasorum opertorum cauitate in pilulas coit, quas demum derasas in suis empor.js venundare frequenter solent.

Cap. XVII. De Tecuixtli.

TEcuixtli, seu Terra lutea Ochræ est species inficiendis tectis, camerisque idonea, quæ locis quibusdam huius Regionis vberrimè prouenit,

Cap. 18. *De Tlalxocotl, seu Terra acida. vbi sup. cap.26. fol.*342

Cap. 19. *De Ticatlalli, seu Terra alba. cap.21. fol.*341

Cap. 20. *De Tequixquilitl, seu Nitro iterum. cap.26. fol.*343

Cap. 21. *De Tecoca huitl. cap.20. fol.*341

Cap. XXII. De Tecuixtli, seu colore luteo.

GEnus est Terræ, cuius fumo condecorare Indi denigratas trabes, cæterasq; materies solent, atq; inficere rudes quasdam, & modici sumptus tabellas

Cap. XXIII. De Xicaltetl

HOc est aliud candidum, ac minerale pigmentum. Quoxicatæ vocatum, quo primùm res illinuntur, vt alij desuper appositi colores tenaciùs adhæreſcant, nec valeant facile deradi, aut vlla violentia deleri.

Cap. 24. *De Quetzalytztli, de hoc fit mentio. vbi sup. cap. 7. fol.* 337

Cap. 25. *De Eztetl. seu lapide sanguinis. cap. 6. fol* 337

Cap. 26. *De Apoconalli. cap. 1. fol* 336

Cap. 27. *De Eztecpatli. cap. 65 fol* 337

Cap. 28. *De Tlapalte huilatl. cap. 12 fol* 339

Cap. 29. *De Tlacuiloltecpatl, seu lapide picto. cap. 10 fol* 339

Cap. 30. *De Toltecayztli. cap. 13 fol.* 339

Cap. XXXI. De Matlalxihuitl.

ITa vocant, cynaeos omnes lapides, quales sunt vocati Torcoides cyaneique, sed præcipuè viliores quosdam, qui videntur ad prædictorum speciès pertinere nullam tamen eorum vtilem facultatem medicinę nosse sunt testati, ad hos etiam referendus est, quamquam dilutior, quem Xiuhtomolin nuncupant.

Cap. 32. *De Quetzalxoquyac, seu Pluma fœtida. cap. 10. fol.* 339

Cap. 33. *De Coztictecpatli. vbi sup. cap. 4. fol.* 337

Cap. 34. *De Lapide Philippicarum. cap. 9. fol.* 338

Cap. XXXV. De lapide aqueo.

SAcrificus quidam ostendit mihi gemmam etiam candentem, & ad chrystallorum (vt videbatur) pertinentem genera, in qua mirum erat guttulam velut aquæ interceptam, & parua contentam cauitate semper tenere foraminis superiora; quoque magis deprimeretur eò auidiùs ad superiora tendere, cuius ego naturalem rationem adhuc peruestigare nequiui.

Cap. 36. *De Teehuilotl, & lapide Crystallino vbi sup. cap. 17 fol.* 340

IN-

Digitized by Google

INDICES ALPHABETICI
SEX TRACTATVVM HISTORIAE Animalium, & Mineralium Nouæ Hispaniæ. & in primis Tractatus Primi De Quadrupedibus.

A

DE Aeluro à quo Gallia vocata corraditur. fol. 11 Cap. 34
De Anonymo quodam Animali. f. 3 c. 9.
De Ariete quadrigeminis armato cornibus. f. 12. c. 36
De Ayotochtli, seu Dasipode cucurbitino. f. 2. c. 2.

C

De Cacamiztli. fol. 12. Cap. 40
De Canum quibusdam peregrinis gen. ribus f. 6. c. 20.
De Caluaria reperta Chalei, & de repertis Gigantum Ossibus. f. 10. c. 32.
De Cercopithecis. f. 6. c. 19
De Citli, seu Lepore. f. 2. c. 3
De Coyametl, seu Quauhcoyametl. f. 8 c. 25
De Coyopollin. f. 10. c. 29
De Coyotl, seu Vulpe Indica. fol. 4. Cap. 13
De Cuetlachtli, seu Lupo Indico f. 7. c. 23
De Cuitlaxcoyotl. f 5. c. 14

H

De Hoitzlacuatzin, seu Tlacuatzin Spinoso. f. 3 c. 6

L

De Leone paruo Insulę Margaritiferæ. f. 12. c. 39

M

De Maçame, seu Ceruis. fol. 7. Cap. 22
De Mapach, seu Animali cuncta prætentante manibus. f. 1. c. 1
De Miztli. f. 4. c. 11

O

De Ocotochtli, seu Dasipode. f. 5. c. 15
De Oztohua. f. 6. c. 16

P

De Peruicheatl. f. 11. c. 35

Q

De Quauhpeçotli, seu Mele Montano. f. 6. c. 17
De Quauhtecallotl. f. 8. c. 26
De Quauhtentzo. f. 9. c. 27

T

De Tauris, Vaccisq. Quiuiræ regionis. f. 10. c. 30
De Tepe Maxtla. f. 11. c. 33
De Tepe Maxtlaton. f. 9. c. 28
De Tepeytzcuitli, seu Cane Montano. f. 7 c. 21
De Tigri, & Tlalocelotl. f. 4. c. 10
De Tlacaxolotl, seu fera rotunda facie. f. 3. c. 8
De Tlacuatzin. f. 3. c. 5
De Tlacoyotl, seu Coyotl humili. f. 12. c. 37
De Tochtli, seu Dasypodum generibus, quos Cuniculos vocant. f. 2. c. 4
De Tucan, seu Talparum Indicarum quodam genere. f. 7. c. 24
De Tzonyztac, seu Quadrupede capillorum cadentium. f. 3 c. 7

Y

De Ytzcuintecuani. f. 12. c. 38
De Ytzcuintepotzotli, seu Canibus gibbis. f. 10. c. 31
De Ytzcuiniquani, seu, Canum interfectore. f. 4. c. 12
De Yzquiepatl, seu Vulpecula, quæ Mayzium torrefactum æmulatur colore. f. 6. c. 18

INDEX
Tractatus Secundi de Auibus.

A

DE Acaçaçahoactli, seu Aue Aquatili raucum sonante. fol. 16. Cap. 11
De Acacalotl Mare, seu Coruo Aquatico. f. 15. c. 9
De Acatechichictli, seu Aue confricante se ad Arundines. fol. 17 Cap. 13
De Achalalactli, seu Piscium voratrice. f. 13. c. 3
De Acitli, seu Aqueo Lepore. f. 41. c. 130
De Acolchichi, seu Aue rubeorum humerorum, f. 14. c. 4
De Acolin, seu Coturnicè aquatica. f 42. c. 131
De Acolin, seu Aquatili Coturnice. f. 16. c. 10
De Acucuitzcatl, seu Arundine Aquatili. f. 17. c. 14
De Acxoyatototl. f. 52. c. 199
De Ahuatototl. f. 55. c. 218
De Amacozque, seu Aue rubescentis colli. f 17 c. 12
De Amaxocotototl. f. 53. c. 201
De Atapalcatl, seu Testa aquaria. f. 15. c. 7
De Atototl, seu Aue Aquatil Mare. f. 15. c. 8
De Atototl, seu Aue aquatica. f. 41. c. 128
De Atototloquichitl, seu Passere aquatico Mare. f. 17. c. 16
De Aue Paradisea. f. 41. c. 129
De Aue altera delata ad Philippum secundum. f. 57. c. 223
De Auibus quibusdam rostri maximi. f. 7. c. 15
De alijs pluribus Auiculis Anonimis ab eadem prouincia Missis. f. 57. c. 226
De Axoquen. f. 55. c 217
De Ayo quâtototl tiltic. f. 52. 195
De Ayoquantototl. f. 54. c. 207
De Aztatl, siue Ardea candenti. f. 14. c. 5

M 2

De

C

De Cacacollin . f. 42. c. 134
De Cacalotl, seu Coruo. f. 48. c. 174
De Cacalototl, seu Aue Cornina . f. 50. c. 182.
De Cacatotol . f. 52. c. 197
De Caquantotol . f. 55. c. 215.
De Caxcaxtototl . f. 46. c. 158
De Ceçeto . f. 45. c. 151.
De Cehoilotl . f. 42. c. 132
De Cencontlatolli, seu quadringentis linguis . f. 20. c. 30
De Cenotzqui . f. 18. c. 19
De Ceoan, seu Aue niuea. f. 19. 21
De Chachalacametl . f. 23. c. 41
De Chachauatototl. f. 51. c. 188
De Chiantototl . f. 43. c. 139
De Chichiltototl Tepazcullulæ . f. 51. c. 189
De Chietototl . f. 31. c. 80
De Chichictli . f. 18. c. 18
De Chilcanauhtli, seu Anate Chilli colore . f. 21. c. 31
De Chilcoquipaltototl. f. 50. c. 183
De Chiltototl f. 22. c. 38
De Chiltototl . f. 54. c. 210
De Chiltototl . f. 50 c. 184.
De Chiltototl altera . f. 24. c. 45
De Chiquatli, seu Noctua. f. 20. 29
De Chiquatototl f. 47. c. 168
De Chochopitli . f. 19. c. 23
De Cocho Psittaci genere . fol. 44. Cap. 145
De Cocho altero . f. 44. c. 146
De Cochitenacatl . f. 46. c. 160
De Cochitototl, seu Aue florida . f. 46. c. 161
De Cocochiatl . f. 48. c. 171
De Cocotli . f. 23. c. 42
De Cocotzin . f. 24. c. 44
De Cocozton . f. 52. c. 192
De Cocoztli, seu Auicula Lutea. f. 33. c. 93
De Colcanauhtlicioatl. f. 28. 64
De Colcanauhtli, seu Anate Coturnicum Mexicanarum colore . f. 49. c. 175
De Colcuicuiltic . f. 19. c. 25
De Colin aliquot generibus, fol. 22. c. 39
De Coltotl, seu Auicula inflexa . f. 18 c. 20
De Comaltecatl, f. 19. c. 22
De Concanauhtli . f. 28. c. 66
De Coxolitli, quam Phasianum Patrium vocant, f. 23. c. 40
De Coyolcozque, seu Colli sonali . f. 19. c. 24
De Coyoltototl . f. 44. c. 149
De Cozcaquauhtli . f. 20. c. 27
De Coztototl, seu Aue Pallida . f. 20 c. 28
De Coztototl, seu Aue lutea. fol. 43. c. 140
De Coztototl, seu Aue lutea . f. 43. c. 143
De Cuechtototl . f. 54. c. 214
De Cuitcuitzcatototl. f. 53. c. 203

D

De Daic . f. 56. c. 220

E

De Ecatototl, seu Aue Venti . f. 24. c. 46.
De Ecatototl altera . f. 24. c. 47
De Ecatototl, seu Aue Venti . f. 33. c. 95
De Elcoztototl. f. 48. c. 172
De Elototl, seu Aue Spicæ Mayzij . f. 25. c. 48
De Elototl . f. 25. c. 49
De Elototl, f. 48. c. 169
De elototl . f. 54. c. 209
De Quarta Elototl . f. 57. c. 227

G

De Guitguit . f. 56. c. 219

H

De Hoaction fœmina . f. 13. c. 1
De Hoactli, siue Toloactli, idest Aue Sicca . f. 26. c. 53
De Hoactzin, seu Aue similem nomini edente vocem. f. 25. 50
De Hoctzin altera . f. 27. c. 61
De Hoauhtototl . f. 27. c. 57
De Hoexocanauhtli . f. 25. c. 51
De Hocitzanatl, seu magno Sturno. f. 21. c. 33
De Hoexototl, siue Aue Saligna . f. 27 c. 58
De Hoilotl, siue Columba. f. 26. 56
De Hoilotl iterum . f. 27. c. 60
De Hoinetli, seu Aue incurua . f. 34. c. 96
De Hoitlallotl . f. 25. c. 52
De Hoitzilazatl . f. 27. c. 62
De Hoitzitzillin Tepuzcullulæ . f. 47. c. 164
De Hoitzitzilototl, seu Aue varia . f. 26. c. 54
De Hoitzitzil papalotl. f. 26. c. 55
De Huexolotl . f. 27. c. 59

I

De Izanatl . f. 21. c. 32

M

De Metzcanauhtli, seu Anate lunari . f. 45. c. 152
De Miacatototl, seu Aue germinis Mayzij . f. 30. c. 77
De Moçototl, seu Aue quæ alitur herba vocata Mocoqlitl. f. 31. c. 79
De Motmot . f. 52. c. 196

N

De Nepapantototl . f. 40. c. 127
De Nexohoitzillin, seu Hoizillin cinereo . f. 31. c. 82
De Nexton . f. 31. c. 83
De Nextototl . f. 32. c. 84
De Nochtototl, seu Aue . . . fol. 31. cap. 81
De Nopaltencol . f. 44. c. 150

O

De Ocoçolin, seu Perdice Montanâ . f. 32. c. 85
De Ocoçolin . f. 54. c. 211
De Oconenetl . f. 32. c. 87
De Oconenetl . f. 43. c. 137
De Ototzinitzcan . f. 32. c. 86
De Ototzinitzcan. f. 45. c. 156
De Olototl. f. 53. c. 205
De Opipixcan . f. 44. c. 147

P

De Pauxi vocata Aue. f. 56. c. 222
De Pepatzca, seu Anate splendenti . f. 32. c. 88
De Perutototl. f. 47. c. 167
De Peçalotl . f. 57. c. 225
De Piciçitli . f. 53 c. 200
De Pipixcan, seu Aue furaci . f. 32. c. 89
De Pipitzon, seu Auicula splendenti . f. 33. c. 90
De Pitzmalotl . f. 57 c. 224
De Pluribus alijs Auiculis anonimis ab eadem prouincia missis . f. 57. c. 226
De Poxaqua . f. 33. c. 91

Q

De Quachichil . f. 28. c. 65
De Quachichiltic, fœmina . fol. 48 c. 170
De Quachilton, seu Aue Siliquastrini capitis . f. 20. c. 26
De Quapachcanauhtli. f. 52. 194
De Quapachtototl . f. 49 c. 179
De Quapetlahoac. f. 48. c. 173
De Quatotomomi. f. 50. c. 186
De Quatoztli . f. 34. c. 99
De Quauhcilni. f. 34. c. 97
De Quauhchichil, seu Auicula capitis rubei f. 18 c. 17
De Quauhchochopitli, seu Auicula ligna excauante. f. 33. c. 94
De Quauhtotopotl . f. 46. c. 157
De Quauhtotopotli . f. 47. c. 165
De Quauhtotl . f. 33. c. 92
De Quaxoxoctototl. f. 49. c. 177
De Quauhelototl. f. 54. c. 213
De Quetzaltototl, seu Aue plumarum diuitum . f. 13. c. 2

T

De Tatac . f. 50. c. 185
De Techichtli . f. 37. c. 110
De Techichtli. f. 52. c. 193
De Tecolotl . f. 35. c. 102
De Tempatlahoac altera, seu Aue lati rostri . f. 30. c. 78
De Teoauhtototl . f. 52. c. 198
De Tepetototl . f. 35 c. 101
De Tequixquiacatzanatl. f. 21. 34
De Tetzompan . f. 38. c. 115
De

Digitized by Google

De Tlacahoilotl. f.46.c.159
De Tlacoquauhtli. f.35.c.103
De Tlalacatl, seu Ansere Montano. f.34. c.98
De Tlalchinoltototl, seu Aue combusta. f.38. c.114
De Tlalquipatli. f.39.c.119
De Tlanquiquiztototl, seu Passere sibilante. f.47.c.163
De Tlapalchichi, seu constricatrice rubea. f.38. c.116
De Tlapaltototl. f.46 c.162
De Tlaquauhtli. f.44 c.144
De Tlaquiloltototl, seu Aue picta. f.43.c.141
De Tlatepetlachiquitli, seu Otide saxorum. f.37.c.113
De Tlauhquechultototl. 51. 191
De Tlauhquechul. f.49.c.178
De Tlauhtototl, seu Aue Coccinea. f.43.c.142
De Tlauhtototl, seu Aue rubea. f.51 c.190
De Tlotli. f.49. c.176
De Tolocatzanatl, seu Sturno junceti. f.22 c.36
De Tolchiquatli, siue Noctua junceti. f.36.c.107
De Tolcomoctli f.45 c.153
De Toltecolotli fœmina, seu Aue stertrice junceti f.36.106
De Toquilcoyotl. f.44 c.148
De Totecolotli mare, seu Metzcanauhtli, idest Aue Lunari. f.36. c.105
De Tuputu. f.56. c.221
De Tozcacoztli mare, seu gutturis pallidi. f.37.c.111
De Tozcacoztic. f.42.c.133
De Toznene. f.38.c.117
De Tznahoci. f.22.c.35
De Tzanatltototl, seu Aue simili, aut congenere Tzanatl. f.22.c.37
De Tzinitzcan. f.42.c.135
De Tzinitzcan. f.23.c.43
De Tzitzicuilotl. f.39. c.118
De Tzitzihoa mare. f.35.c.104
De Tzonyayauhqui mare, seu Aue capitis varij. f.36. c.108
De Tzonyayauhqui fæmina. fol.37. cap.109
De Tzonyayauhqui tertia. fol.40. cap.123
De Tzopilotl, siue Aura. f.37.112

X

De Xalcuani, seu Aue arenam deglutiente. f.39. c.121
De Xiquipiltototl. f.54. c.213
De Xiuhtototl, seu herbarum Aue. f.39.c.120
De Xochitototl. f.39.c.122
De Xochitototl altera seu Aue florida. f.40.c.125
De Xochitenacatl. f.51.c.187
De Xochitenacatl altera. fol. 47. cap.166
De Xochitenacatl. f.51.c.187
De Xochitenacatl altera. fol.58. Cap.229
De Xomotl. f.40. c.124
De Xompantototl. f.53. c.202
De Xolotlapech. f.54. c.208
De Xotlapech. f.53. c.204
De Xoxouhquihoactli. f.14 c.6
De Xoxouhquihoactli. f.40. 126

Y

De Yacaçintli, seu rostro spicæ Mayzij. f.45.c.154
De Yacapatlahoac, seu Aue lati rostri. f.42.c.136
De Yacapitzahoac Mare, seu Aue rostri mucronati. f.29. 68
De Yacatli, siue Aue rostri nigri f.57.c.228
De Yacatexotli, seu rostro Ciano. f.29.c.70
De Yacatopil, seu rostro fudis. f.29.c.69
De Yohualtototl, seu Aue nocturna. f.49. c.180
De Yayauhquitototl f.55.c.216
De Yexixouhqui, seu Aue cyaneorum pedum. f.29.c.72
De Yilamatotl, seu Aue vetula. f.30.c.75
De Yohaltecolotl, seu Bubone nocturno. f.30.c.73
De Yohoalcoachillin. f.30 c.74
De Yohualcuachili, seu capite Chilli nocturno. f.50 c.181
De Ytzquauhtli, seu Aquila nouaculæ. f.28.c.67
De Yxamatzcatltototl, seu Aue candenti colore illita oculos. f.30.c.76
De Yxamazcatl. f.43.c 138
De Yxtezcatototl. f.53. c.206
De Yxcuicril, seu oculo picto. f.29.c.71
De Yzquauhtli. f.34.c.100
De Yztactzonyayauhqui, seu Aue varij Capitis. f.28.c.63
De Yztactzonyayauhqui. 45.155

INDEX

Tractatus Tertij de Reptilibus.

A

DE Acaltetepon, seu Monoxilo mucronato, quod priuatim Tamacuilcahuya vocant. fol.58. cap.1
De Acoatl, seu Serpente aquatili. f.60.c.6
De Aguaten. f.69.c.50
De Ahueyactli, seu Hemorrhoo Indico. f.59. c.3
De Aijs duobus Lacertarum generibus, quæ propriè Acaltetepo nuncupantur. f.58. c.2
De Aquaqua, seu Busone. f.60.7
De Aquetzpallin, seu Crocodilis, quos alij Caymanes vocant. f.60.c.5
De Aquaquetzpallin, seu aquatico colore. f.59.c.4
De Ataligato Angue. f.69. c.51

B

De Bitin Colubri genere. f.70.56

C

De Canauhcoatl. f.61.c.11
De Cencoatl. f.60.c.9
De Cencoatl. f.63.c.23
De Cencoatl, seu Colubro simili spicæ mayzij, similibusque coloribus variato. f.62. c.15
De Chiauhcoatl. f.68.c.47
De Colcoatl, seu Colubro Coturnicum colore. f.62. c.16
De Colcoatl, seu serpente Coturnicibus simili. f.60.c.8
De Colubro splendente in tenebris, quem vocant Cumcoatl. f.70.c.58
De Coyuta. f.70.c.57
De Cuech, seu Colubro sonalibus insignito. f.62.c.17
De Cuicuilcoatl, seu Colubro vario. f.61.c.14

D

De Dopone. f.69.c.54

E

De Ecacoatl, seu Angue venti. f.61. c.12

H

De Haro Coloti genere. f.70.c.55

M

De Macacoatl, seu Angue Ceruino. f.63.c.20
De Maçacoatl. f.63. c.21
De Maquizcoatl. 63. c.22

N

De Nexoa. f.68.c.48

O

De Oto Colubri genere. f.68. 49

P

De Petlacoatl. f.64.c.28
De Petzcoatl, seu Angue lubrico. f.64 c.27

Q

De Quatapalcatl, seu Chameleone Mexicensi. f.61 c.13
De Quauhtzicatlinam, seu matre formicarum. f.65.c.32

De

T
De Taletec Lacerta. f.69. c.53
De Tapayaxin . f.67. c.44
De Genere Tamacolin, seu Rubetarum. f.65.c.34
De Tecoixin torquata.f.63.c.25
De Tecoixin, seu saxorum lacerta . f.65. c.36
De Techichicotl, seu lapide inculto . f.64. c.31
De Tepecolcoatl, seu Angue montano, Coturnices Indicas colore imitante.f.68. c.46
De Teque Lacerta. f.69.c.52
De Tecuixin,seu innocuis lacertarum generibus. f.67. c.41
De Teixminani, seu serpente inuolante oculos . f.66.c.40
De Temacuilcahuilia serpente. f.68.c.45
De Tetzauhcoatl, seu serpente raro . f.66. c.37
De Tetzauhcoatl . f.67. c.43
De Teuhtlacotzauhqui, seu domina serpentum . f.63..c.24
De Teuhtlacotzauhqui altero. f.65. c.33
De Texixincoyotl . f.66. c.38
De Tlehua, seu igneo Colubro . f.63.c.26
De Tlecoatl, seu igneo serpente f.64. c.30
De Tl lcoatl . f.67. c.42
De Tliilcoatl. f.64. c 29
De Tliilcuetzpalin, seu nigra lacerta. f.65. c.35
De Tzicatlinan serpẽte.f.61.c.20
X
De Xaxalhua. f.66, c.39
Y
De Yztaccoatl, seu albo Colubro . f.62.c.18
De Yztactetozin,seu alba lacerta. f.62.c.19

INDEX

Tractatus Quarti de Insectis.

A
DE Aoachtocatl, seu Araneo. f.71. c.3
De Atocatl, seu Araneo versante in aquis f.71.c.1
De Axin, seu Vermium quorundam pinguedine . f.71. c.2
C
De Cohahoapochin . f.73. c.15
De Coyayahoal . f.72. c 9
E
De Ecatocatl, seu Araneo venti . fol.71. Cap.4
H
De Hocitexca . f.75.c.26
De Hoitztocatl, seu Araneo spinoso . f.71.c.5
L
De Laualaua Aranei genere, fol.75. c.28
De Lumatec Hirundinis genere . f.75. c.29
P
De Pollin . f.73. c.13
De Papilionum Nonnullis generibus . f.72. c.12
Q
De Qcauhmecatl . f.73. c.17
De Quauhocuilin . f.74. c.20
De Quauhtemolin . f.74.c.19
De Quetzalmiahuatl, seu Vespa pennas Huacamayæ colore imitata . f.73. c.18
S
De Sulum formicarum genere . f.76. c.30
T
De Tapalchichi . f.71. c.6
De Techichiatl. f.72.c.8
De Temahoani . f.72 c.7
De Temictli. f.72. c.11
De Temolin, seu Scarabeis. fol.74. cap.22
De Tetlatoca . f.73.c.16
De Insecto altero, quod Tenatmaznanapaloa vocant.f.73.14
De Tlalacatl, seu Arundine terrestri . f.74. c.23
De Tlaxiquipillin seu Marsupio Terrestri . f.74. c.24
De Tleocuilin . f.74.c.21
De Tocatl, seu Araneorum generibus . f.74. c.25
De Tzontecomama, seu Insecto, cui caput videtur esse oneri . f.75. c.27
Y
De Ytzuqua, seu Sipantipe. fol.72. cap. 10

INDEX

Tractatus Quinti de Aquatilibus.

A
DE Acacana, seu Pisce Gibbo fol.85. Cap.41
De Acacapallin . f.85. c.43
De Acipaquitli . f.84. c.39
De Acuetzpalmichin f.85. c 44
De Alosae, Lupeaue Maris Australis . f.85. c.40
De Acocilin, seu imagine Cochlea . f.78 c.8
De Ahuauhtl, seu Muscarum palustrium Ouis . f.77. c.7
De Ahuihuitla, seu Aquam trahente . f.78. c.9
De Ahuitzotl . f.78. c.10
De Anenez in insecto lacustri. fol. 77. c.5
De Amacpalli, seu manu coccinea . f.79. c.13
De Amilotl, seu Pisce tereti . f.77. c.6
De Atexcalquahuitl . f.79. c.14
De Atolocatl, seu Gerynis. fol.77.c.4
De Atetepitz, seu Scarabeo lacustri . f.76.c.3
De Atonahuitztli . f.79. c.15
De Atopinan. f.78. c.11
De Axaxayacatl, seu Musca palustri, aquosa facie constante . f.76 c.1
De Axolotl, siue lusu aquarum . f.76. c.2
C
De Chacallin . f.80.c.17
De Coamichin . f.87. c.52
De Coatetl. f.86.c.45
De Cocolin. f.80.c.18
De Coyamenichin . f.86.c.50
De Cueyatl. f.80. c.19
De Cuitlapetotl, seu Pisciculo lacustri ventris magni.f 88.56
H
De Huitzitzilmichin. f.83. c.34
De Huitzitzilmichin. f.86. c.46
M
De Malullit . f.82. c.27
De Manati f.87. c.53
De Michpillin, seu Ouis piscium. f.81. c.25
O
De Ocuilitzac, seu Vermiculis candidis. f.79. c.12
P
De Papalomichin . f.84. c.37
De Papalomichin . f.86. c.47
De Pisce Tauri forma,qui à Chines Oceano delatus est.88.55
De Piscibus, qui nauigantibus in nouam Hispaniam occurrere solent. f.87.c.54
Q
De Quatetl . f.84.c.36
De Quetzalmichin. f.86. c.48
S
De Serra Pisce . f.85. c.42
T
De Tapachpotcauhqui.f.83. 33.
De Tenexmichin, seu Pagro. fol.86. cap.49
De Tepechacaltin . f.82.c.28
De Texcalnanacatl, seu fungo

Digitized by Google

go lapideo . f.83. c.32
De Tlacamichin . f 83. c.35
X
De Xalmichin, seu Pisce arenoso . f 83 c.30
De Xalmichin quauhnahoacensi . f.83. c.31
De Xiomichin Mexicanorum, quam nostri Troctam vocant . f. 82. c.26
De Xochipaltapachtli, seu Concha minij coloris auriculata . fol.79 c 16
De Xonutlin . f.82 c.29
Y
De Yayauhqui, seu Atro Xohili . f.00. c.21
De Yacapitzahuac, seu Pisce tenuisnasi . f.81. c.22
De Yacapitzahuac. f.81.c.23
De Yzcahuitli . f. 80. c.20
De Yzcohua . f.86. c.51
De Yztalt, seu Sale Fontano . f.81.c.24

INDEX

Tractatus Sexti de Mineralibus.

A
DE Apoconalli.fol.90. C.26
C
De Chapopotli . f.88. c.2
De Chimaltizatl, seu lapide speculari . f.88. c.1
De Coztictecpatli. f.90. c.33
E
De Eztecpatli . f 90.c.27
De Eztetl, seu lapide sanguinis . f.90 c.25
H
De Hoitzitziltetl . f.88. c.3
L
De Lapide philippicarũ.f 90.c.34
De Lapide Aqueo. f.90.c.35
M
De Matlalxiuhitl . 90. c.31
Q
De Quetzalxoquyac, seu pluma fœtida . f.90.c.32
De Quetzaiytztli . f.90. c.24
T
De Tapachpatli, seu hepatis medicina . f.88.c.7
De Tecoca huitl . f.90. c 21
De Tecuitlatl . f.89.c.14
De Tecuixtli f.90. c.17
De Tecuixtli, seu colore luteo . f.90.c.22
De Tequixquilitl, seu nitro iterum . f.90. c.20
De Tequixquitl iterũ.f.89. c.13
De Tetlilli . f.89. c.16
De Teticatl . f.89. c.12
De Tezotli, seu Silatico f.89.c.10
De Ticatlalli, seu Terra alba . f.90 c.19
De Toltecayztli . f.90 c.30
De Tlacuiloltecpatl, seu lapide picto f 90. c.29
De Tlahuitl, seu rubrica fabrili . f.89 c.15
De Tlalxocotl, seu Terra acida . f 90 c.18
De Tlalyac, seu terra fœtida . f.89. c.11
De Tlanezillo . f 88.c.6
De Tlapaltehuilatl . f.90 c.28
De Xicaltetl . f.90. c.23
Y
De Ychatetl, seu lapide Gossipij . f 88. c.4
De Yztacxalli . f 88. c.5
De Yztatl, seu sale in genere . f.88. c.9
De Yztehuilotl, & lapide Chrystallino . f 90. c.36
De Yztli lapide . f.88.c.8

FINIS.

Digitized by Google

ERRATA SIC CORRIGE.

pag. 4	cap. II.	felle	lege	fele
pag. 8	cap. XXV.	circuratur	l.	cicuratur
pap. 8	cap. XXVI.	hyemmalis	l.	hiemalis
pag. 8	cap. XXVI.	fulus	l.	fuluus
pag. 10	cap. XXX.	Incuruuo	l.	Incurue
pag. 11	cap. XXIV.	non	l.	naturam
pag. 13	cap III.	candent	l.	candenti
pag. 15 vsque ad pag. 23		hist. quadruped.	l.	hist. auium
pag. 15	cap. IX.	alimteum	l.	alimentum
pag. 15	cap. IX.	medioris	l.	mediocris
pag. 16	cap. XI.	pronominet	l.	prominet
pag. 17	cap. XIII.	Corduele	l.	carduele
pag. 29	cap. XV.	Columbarum	l.	columbarum
pag. 29	cap. LXV.		l.	LX[illegible]
pag. 30	cap. LXXV.		l.	LXXIV
pag. 38	cap. CXVII.	conspicindam	l.	conspiciendam
pag. 49	cap. CLXV.	Mexicanaum	l.	Mexicanarum
pag. 58	cap. II.	nunpantur	l.	nuncupantur
pag. 74	cap. XXVI.	nigersit	l.	negrescit
pag. 82	cap. XXVI.	suatate	l.	suauitate
pag. 85	cap. XLI.	aliam paruam	l.	alis paruis
pag. 87	cap. LIV.	dolata,	l.	delata

Ad herniam.
Lib. 6. c. 31. f. 199: l. 7. 20. 231: l. 9. 18. 330:

V T E R I.

Ad Vteri strangulatus.
Lib. 2. c. 17. f. 39 & 23. 42: l. 3. 1. 45. & 5. 48: & 10. 50: & 16. 55: & 17. 56: & 18. 57: et c. 30. & 31. f. 66: l. 5. 48. 171: & 51. 174 l. 6. 8. 187: & 21. 194: l. 7. 36. 240: l. 8. 50. 297.

Ad menses educendos.
Lib. 2. c. 3. f. 30. & 5. 31: & 7. 32: & c. 13. & 14. f. 37. & 15. 38: l. 3. 10. 50: l. 4. 37. 127: & 46. 130: l. 5. 3. 135: & 10. 142: et 11. 143: & 13. 145: & 19. 148: & 29. 154 et 34. 160: & 36. 163: & 36. 179: l. 6. 5. 185: & 7. 186: & 8. 187: & 16. 191. & 21. 194: & 23. 196: & 34. 201: & 47. 208: l. 7. 70. 246: l. 8. 12. 270: l. 9. 18. 330:

Ad sistendos menses.
Lib. 3. c. 16. f. 55: et 24. 60: l. 7. 14. 227: et c. 57. & 58. f. 257: l. 8. 50. 296: l. 10. c. 5. & 6. f. 337:

Ad secundas Pellendas.
Lib. 2. c. 15. f. 38: l. 3. 11. 52: l. 5. 13. 145: l. 6. 21. 194: l. 7. 38. 230.

Ad expellendum mortuum foetum, seu partum iuuandum.
Lib. 2. c. 15. f. 38: l. 3. 11. 52: l. 5. 13. 145: & 34. 160: & 36. 163: l. 6. 7. 186. et 21. 194: l. 9. 14. 326: et 18. 330:

Ad puerperas iuuandas, et alleuiationem partus.
Lib. 3. c. 11. f. 52: l. 5. 13. 145: et 36. 163: et 57. 179: l. 6. 7. 186: et 21. 194: et 47. 208: et 54. 211: et 59. 215: et l. 7. 52. 254: l. 8. 6. 265: et 13. 271. et 31. 281: et 34. 284: l. 9. 14. 326: & 18. 330.

Ad prohibendum abortum.
L. 3. c. 43 f. 76: et 69. 94: l. 8. 4. 264: et 35. 284: et 68. 306.

Ad Conceptionem iuuandam, seu foecundi atem.
L. 8 c. 4. f. 264: et 23. 276: et 48. 294 l. 9. 14. 326:

Ad Vterinos affectus.
Lib. 2. c. 3. f. 30. et 6. 32: et 8. 33: et 17. 39. et 23. 42: l. 3. c. 1. f. 45*: et 16. 55: et 17. 66: et 31. 66: l. 4. 20. 115: l. 5. 34. 160: & 48. 171: l. 6. 8. 187: et 21. 194: l. 7. 36. 240: l. 8. 50. 297:

Ad exulcerata loca.
Lib. 6 c. 43 f. 42:

Ad procidentem vterum.
Lib. 2. c. 22. f. 42: l. 3. 5. 48: et 31. 66:

EXTREMORVM MEMBRORVM.

Ad podagram.
Lib. 5. c. 51. f. 175: l. 6. 57. 214: l. 8. 50. 297. et 70. 307. l. 9. 20. 332:

Ad Coxendicis affectus.
Lib. 5. c. 3. f. 135: et 51. 175: l. 6. 57. 214*:

Ad articulorum dolores etiam diuturnos.
Lib. 2. c. 2. f. 29 et 25. 43: l. 3. 11. 52: & 29. 63: & 40. 73: et 79. 98: l. 4. 1. 102 6. 105: 17. 113: et 29. 122*: l. 5. 5. 139: & 6. 140 & 30. 157: & 49. 171: & 51. 175: l. 6. 57. 214: l. 7. 2. 222: l. 8. 41. 228: & 41. 289: & 57. 301: & 70. 307: & 79. 312: l. 9. 5. 317: & 20. 332.

Ad articulorum dolores ex frigida causa.
Lib. 3. c. 16. 15: & 66. 93: l. 4. 4. 103: & 7. 105: l. 5. 11. 143: l. 6. 38. 203: l. 7. 22. 232. & 61. 258:

Ad genuum dolores.
L. 6. c. 31. f. 199: l. 8. 41. 288*: et 42. 289.

Ad Articulorum topos.
L. 7. c. 22. f. 232:

Ad pedum tumores.
Lib. 3. c. 51. f. 84: & 66. 93: l. 4. 37. 127: l. 6. 48. 209: l. 7. 10. 226: et 58. 257: l. 8 42. 289:

Ad inguinum inflammationes.
L. 7. c. 57. f. 257:

Ad Enterocelas.
L. 3. c. 44. f. 77: l. 9. 5. 317.

Ad Corroboranda membra.
Lib. 3. c. 15. f. 54: l. 6. 48. 208: l. 8. 35. 285.

Ad luxas dorsi Vertebras.
Lib. 4. c. 42. f. 129:

Ad Erisipelas, et sacros ignes.
Lib. 3. c. 44. f. 77 et 50. 84: l. 7. 47: 251: l. 8 c. 34. f. 284: et 50. 296: l. 9. 35. 317:

Ad sciaticam.
Lib. 5. c. 3. f. 135: l. 8. 50. 297:

AD MORBOS IN SPECIE, ET PRIMO AD FEBRES.

Ad Tertianas.
L. 4. c. 32. f. 123: l. 5. 50. 172: l. 6. 2. 183: l. 7. 16. 229.

Ad quartanas.
Lib. 2. c. 1. f. 28: & 2. 29: & 3. 30: et 14. 37: & 22. 42: l. 4. 2. 102: l. 5. 50 172: & 51. 175: l. 6. 20. 193: l. 7. 10. & 11. f. 226. & 16. 229: l. 8 28. 278:

Ad Continuas.
Lib. 2. c. 16. f. 38: l. 3. 34. 68: & 36. 69: & 39. 71: & 40. 73: & 46. 81: & 48. 82: & 80: 99: l. 4. 11. 108. & 21. 116: & 25. 119: & 26. 120: & 34. 125: l. 5. 29. 153: & 38. 165: & 40. 166: l. 6. 5. 184: & 9. 187: & 12. 189: 42. 205: & c. 51. & 52. f 210. & c. 57. & 58. f. 214 l. 7. c. 2. 222: & 26. 234: & c 31. & 32. 237: & 34 239: & 35. 240: & 44 248: & 46. 250: & 47. 251: & c. 48. & 49. 252: & 51. 253: & 59. 258: l. 8. 3. 263. & 8. 267. & c. 9. & 10. 268: & c. 19. f. 274: & 23. 276: et 25. 277: & c. 27. et 28. f. 278: & 30. 281: et 34. 284: et 36. 285. & 40. 287: et 45 291. et 46. 292: et 48. 294: et 51. 297: et 74. 309: et 77. 310: et 78. 311. et 79 312: l. 9. 3. 316: et 17. 330: l. 10. c. 15. et 16. f. 340.

Ad febrium ardores.
Lib. 3. c. 40. f. 73: et 41. 74: et 44. 77: et 46 80: l. 4. 28. 121: l. 6. 58. 214: l. 7. 26. 234: et 40. 244 et 51. 253. et 53. 254: l. 8. 23. 276: et 30. 281: et 39. 287: & 45. 291: & 48. 294: et 51. 297: et 58. 302.

Ad algores, seu frigora febrium.
Lib: 2. c. 1. f. 28. et 2. 29: et 3. 30: et 9. 34: et c. 13. et 14. f. 37. et 24. 42: l. 3. 5. 48: et 11. 52: et 80. 99: l. 4. 16: 113. et 19. 115: l. 5. 17. 147: et 29. 154: l. 6. 9. 187: et 42. 205. et 47. 208: l. 7. 7. 224:

Ad febrium circuitus, seu accessiones.
L. 3. c. 81. f. 99: l. 4. 3. 103: l. 6. 60. 216.

Ad interpolatas febres.
L. 3. c. 33. f. 68: l. 7. 6. 224:

Ad pestilentes febres.
L. 3. c. 44. f. 77: l. 6. 57. 214*: l. 7. 14. 226*:

Ad hecticam.
L. 3. c. 46 81: l. 5. 3. 135:

Ad tabidos.
L. 3. c. 26. f. 60: l. 6. 59. 215:

I N D E X.

TVMORVM PRAETER NATVRAM.

Ad exentemata, & morbillos.
Lib. 5. c. 49. f. 171: l. 7. 23. 232: & 27. 235: et 32. 237: l. 8. 11. 269:

Ad inflammationes.
Lib. 8. c. 26. f. 277: et 34. & 35. f. 284: et 46. 292*:

Ad furunculos, et Bubones.
Lib. 3. c. 30. f. 66: l. 5. 19. 147: l. 6. 12. 189: & 19. 193: l 7. 46. 250: et 57. 257 l. 8. 53. 298:

Ad Gangrenas.
Lib. 4 c. 1 f. 102: l 8 70. 307:

Ad Panos.
L. 5. 18 147: l 8. 11. 69:

Ad steatomata. et meliceridas.
Lib. 5. c. 57. f. 153*: l. 8. 68 306*:

Ad discutiendos tumores prater naturam, et œdemata.
Lib. 2. c. 6. f. 32: et 14. 37: & 16. 38: & 18. 39: & 24. 42: l. 3. 11. 52: & 15. 54: & 18. 56: et 19. 57: et c. 30. et 31. f. 66: et 41. 74: & 66. 93: et 68. 94 & 75. 97: et 75. 98: l. 4. c. 9. et 10. f. 106: et c. 16. & 17. f. 113: et 27. 121: et 42. 129: l. 5. c. 5. 139: et 14. 145: & 18. 147: et 27. 153: et 34. 160: l. 6. c. 6. 185: & 12. 189. & 20. 193: & 21. 194: et 30. 199: & 35. 201: & 40. 204: & 53. 211: l. 7. c. 7. 224: et 33. 238: & 50. 253: & c. 57. & 58. 257: & 59. 258: l. 8. c. 24. & 25. f. 277: & 32. 282: & 39. 287: & 42. 289: & 48. 294: & 68. 306: l. 9. c. 15. f. 317: & 17. 330:

Ad tumores ex ictu.
L. 8. c. 24. f. 277: et 44. 291: l. 9. 5: 317:

V V L N E R V M.

Ad Vulnera recentia conglutinanda.
Lib. 3. c. 11. f. 52: & c. 13. et 14. f. 63: et 36. 69: et 40. 73: & 45. 79: l. 4. 35. 125: l. 5. 6. 140: et 39. 166: l. 7. 37. 241: l. 8. 12. 271: & 68. 306: l. 9. 19. 331:

Ad sistendum sanguinem ex Vulneribus erumpentem.
Lib. 3. c 13 f 53. et 40. 73: l. 6. 11. 188: et 53 211:

Ad sanguinis grumos.
Lib. 4. c. 24 f. 119:

Ad Inueterata Vulnera.
Lib. 3. c. 11. f. 52: l. 4. 38. 127: l. 5. 31. 158: et 51. 172: l. 6. 46. 208: & 55. 212: l. 7. 20. 231: & 31. 237: l. 8. 68. 306

Ad Vulnera telis venenatis inflicta.
L. 4. c. 37. f. 127: l. 5. 7. 140: & 45. 169. & 51. 174:

Ad Vulnera carne replenda.
Lib. 6. c. 57. f. 214:

Ad infixa Vulneribus extrahenda.
Lib 2. c. 16. f. 38: l. 9. 15. 327: et 18. 330:

Ad Carnis excrescentias.
Lib. 6. 57. 214: l. 8. 70. 307: l. 10. 24. 342:

Ad Vulnera cicatrice obducenda.
L. 5. c. 51. f. 174: l. 8. 68. 306*:

Ad Vulnera interna.
Lib. 7. c. 48. f 252:

Ad Venenata Vulnera.
Lib. 4. c. 37. f. 226:

Ad Tumore Vulnerum.
L. 3. c 66. f. 93: l. 8. 44. 291:

V L C E R V M.

Ad Vlcera de pascentia, et diuturna.
L. 3. c. 11. f. 52: et c. 30 & 31. f. 66 et 38. 70: et 41. 75: & 44. 78: et 66. 93: & 68. 94: & 79. 98 l. 4. 12. 108: & 16. 113: l. 5. 34. 160: l. 6 5. 185: l. 7. 17. 229: & 20 231: et 31. 237: & 33. 238: & 48 252: & 51. 253: & 52. 254: et 58 257: et 60. 258: l. 8. 11. 269: & 42. 289: et 46. 292. et 48. 294: & 72. 308. & 79. 312: l. 10. 10. 339:

Ad inueterata, et inflammata Vlcera.
Lib. 5. c. 27 f. 153: et 35. 162: l. 6. 30. 199: et 33. 200: et 35. 201: et 46. 208: l. 7. 52. 254. l. 8. 42. 289: et 70. 307: l. 10. 10. 339:

Ad malefica, & putrida Vlcera.
Lib 4. c. 37. f. 127: et 42. 129: l. 5. 5. 139: et 51. 174: l. 6. 19. 193: & 59. 215: l. 8. 37. 286: et 42. 289: et 68 306: et 70 307: l. 9. 8 319*:

Ad Vermes interiorum Vlcerum.
Lib. 3. c. 69. f. 94: l. 4. 33. 124: l. 6. 6. 185: l. 8 70. 307:

Ad sinus, et fistulas.
L. 3. c. 51. f. 84: et 66. 93: l. 4. 17. 113: l. 8 50. 296:

Ad Vlcera ab Erodentibus facta.
L. 7. c. 36. f. 240*: l. 8. 50. 296:

Ad sordida Vlcera.
Lib. 6. c. 19. f. 193*: et c. 32. & 33. f. 200: & 35. 201: l. 8. 72. 308:

Ad leniendum dolorem Vlcerum.
Lib. 4. c. 39 f. 1. 8.

Ad abstergenda Vlcera.
Lib. 8. c. 11. f 269

Ad desiccanda Vlcera.
Lib. 10. c. 24 f 342:

Ad Ambusta Vlcera.
Lib. 3. c. 31. f 66. et 66. 93: l. 5. 49. 171: l. 7. 48. 252:

LVXATIONVM, ET FRACTVRARVM.

Ad artuum luxationes.
Lib. 4. c. 18 f. 113: l. 5. 14. 145: l. 6. 20. 193: l. 8. 24 277: et 36. 285: et 44. 291:

Ad ossa fracta.
L. 2. c. 1. f 28: l. 4 c. 18. 113: l. 5. 14. 145: l. 6 20 193: l. 8. 24. 277: et 34. 284. et 94 291:

Ad eos, qui ab alto cadunt.
Lib. 8. c. 77 f. 310:

VENENORVM TAM MORSVVM, QVAM ICTVVM.

L. 2. c. 13. f 37: & 15. 38: et 25. 43: l. 3. 40. 74: et 53 86: l. 4. 37. 127: l. 5. 7. 140: et 13 145 et 32. 159: et 34. 160. et 51. 174: l. 6. 57. 214: l. 7. 53. 254: et 57. 257: l. 8. 1. 261: et 41 288: & 56. 300 et 58. 302: l. 9. 14. 326: l 10. 17. 340:

Ad Viperarum, et Serpentium ictus.
L. 3. c. 23. f 86: l. 5. 11. 143: l. 6. 32. 200: l. 7. 39. 242: et 54. 254: l 8. c. 55. & 56: f. 300: & 58 302: et 72. 308:

Ad venenatorum morsus.
L 4. c. 33 f. 124: l. 5. 11. 143: l. 7. 39. 242: et 53. 255. et 57. 257: l. 8. 72. 308: l. 9. 2 315: et 14. 326 et 17 330:

Ad opium, et fungos malos.
L. 2. c. 15. f. 38.

Ad ictus Scorpionum.
Lib. 2. c. 14. f. 37: et 15. 38: l. 7. 53. 254: l. 8. 72. 308: l. 9. 2. 315:

Ad plagas venenatas.
L. 5. c. 45 f. 169 et 51. 174:

Contra Cacodæmones, et fascinationes.
Lib. 3. 17 56 l. 8. 58. 302: l. 10. 17. 340:

Conta

PHILIPPO IV.
HISPANIARVM
INDIARVMQVE REGI
MAXIMO.

ALPHONSVS TVRRIANVS VEMIVS, SALVTEM ET VICTORIAS.

QVOS ex America tua auri, gemmarumque thesauros, immensas planè opes, hostium fremente inuidia, Oceanoque gemente singulis annis referunt naues, Potentissime Rex, eos non tanti esse putauit sapientissimus Auus Tuus, vt satis illis beari posset Europa. Intelligebat enim alia multo præstantiora naturæ munera esse, quibus æquus rerum arbiter, ac naturæ parens Deus, regiones amplissimas, & orbi reliquo pares, & ornauit ad pompam, & ad vtilitatem arcanis suæ prouidentiæ legibus instruxit. Horum cum pleraque peregrinationem non ferant, reliquum illud erat vnum, ne diutius tam ingenti naturalis scientiæ parte, maximo suo damno careret genus humanum, vt ab eruditis hominibus explorata diligenter, & litteris fideliter consignata luci mortalium exhiberentur. Ea gratia Sapientissimus Rex, Ferdinandum Archiatrum suum laboriosissimæ industriæ virum aliosque Mexicum ire iussit, quorum summa contentione factum est, vt cum plantarum saluberrimarum incredibilem vim expictam, accuratèque descriptam, tum volucrum, serpentium, ferarum, pecudumque inuisas, inauditasque nostris hominibus formas in illorum commentarijs haberemus. Hi dum, Romam delati, ab eruditissimis Lynceis, qui tum maximè florebant, expenduntur, expoliuntur, ac multiplici commentatione, Principibus viris etiam adlaborantibus, maturitatem quandam assequuntur, nescio quo facto propemodum interiere. Quod cum eruditis omnibus

nibus doleret, tum mihi indignum factu videbatur, si sapientissimi Regis Prouidentia, tot magnorum ingeniorum monumenta, tam arcanus naturæ thesaurus fortunæ iniuria nobis periret. Ergo, cum opportunè in Vrbe agitarem Hispanensium negotiorum, Neapolis, Siciliæ, ac Mediolani Actor, nec laboribus, nec sumptibus mihi parcendum duxi; vt hæc naturæ arcana tandem aliquando euulgata bonorum votis fauerent satis. Quod, vt augustius fieret, in tui nominis luce prodire debuere, vt quæ Aui tui designatione publico mortalium q eno debebantur ea Te auspice rederentur, eademque opera illius in Te sapientiam respiceremus, & amplexaremur humanitatem. Diù vale Regum Maxime. Romæ Kal. Octob. 1650.

IA-

IACOBVS MASCARDVS TYPOGRAPHVS

LECTORI S.

ET summatim nunc quidem ego qui inter Pictorum, & Sculptorum moras, & Commentatorum obseruationes, scriptionesq. multis annis circa huius Voluminis Typos versor, tibi indicauero, vt exantlati huius in thesaurum laboris cognitionem præsumere queas.

FRANCISCVS HERNANDVS in Mexicana noui Orbis Regia Primarius Medicus, Regis iussu perquam sedulò, & diligenti multorum annorum obseruatione, perquisitione, atq. experimentis MEDICAM *ex toto illo Regno, necnon* PHYSICAM *omnem* MATERIAM *pluribus libris congessit ac misit.*

Eam NARDVS ANTONIVS RECCHVS in Hispania, eodem iubente Rege DECEM LIBRIS *distributam in compendium contraxit, quod Medico, & Philosopho non minus contemplanti; quam in humanæ sanitatis vsum reducenti, satis esse possit, & Methodo quidem tam ipsi disciplinæ, quam vsui perutili, & apprimè accomodatâ.*

Vtriusq. labores multis annis suso per studiosorum ora nomine, famaq. rediuiui, & peregrini, imò Mexicani Dioscoridis increbescente sui desiderium præmiserunt Iosephus Acosta Societate IESV *de natura Noui Orbis, ita etiam excitauit in suis Americanis lib. 4. c. 29.*

,, De Plantis, liquoribus, & alijs rebus medicis Regis iussu præclarum Opus Do-
,, ctor Franciscus Hernandus condidit in quo vniuersæ Plantæ ad viuum expressæ
,, describuntur numero 1200. comprehensæ. In hoc opus aiunt 60000. ducatos
,, impensos fuisse, cuius compendium Doctor Nardus Antonius Medicus Italicus
,, magna diligentia concinnauit, quo eos, qui de Plantis indicis plura scire desiderant, missos volumus. *Lege & in Tomis Americæ & Nauigat. in India Occidentalem. Edita hac indicia ante triginta annos, & quidem pluries.*

Cuiusmodi insignis VTILITATIS *& admirabilis* NOVITATIS OPVS *annum iam ferè quinquagesimum delitescens, Academici Lyncei iuxta proprium institutum F. Cæsij Principis ope, & auspicijs, edendum, illustrandum, & augendum suscepère, ipsiusmet Recchi pictis exemplaribus, apud eius Nepotem doctissimum, omnisque iuris peritissimum Virum M. Antonium etilium asseruatis, adstipulantibus, a'n intissimè exhibitis.*

Et primo IOANNES TERRENTIVS LYNCEVS decem Plantarum, Animalium, Mineralium Nouæ Hispaniæ libris NOTAS *adscripsit Physico, Medico, Chymico succo haud carentes, obseruationibus minimè vulgaribus respersas.*

Plantarum quoque ALIIS IMAGINIBVS *plurimis idem Terrentius perutiles etiam* NOTATIONES *adposuit, quibus præsertim genuini colores partium innotescerent.*

IOANNES FABER LYNCEVS BAMBVRGENSIS Summi Pontificis ab Herbarijs studijs Medicus, in Romano Athenæo Professor, luculentissima ALIIS *Animalium* ICONIBVS DESCRIPTIONES *adiecit, &* SCHOLIA, *quibus præter consertas de eisdem omnibusque ferè congeneribus obseruationes. & eruditiones, Physica, Medica, Anatomica, plura noua habes, quæ impensè simul prosint ac delectent.*

FABIVS COLVMNA LYNCEVS operi vniuerso ANNOTATIONES, *&* ADDITIONES *adiunxit, in quibus, & Doctrina multiplex, & insignis illa in obseruationibus diligentia, rerum ac vocum acre & perpolitum examen, nouaq. non pauca: suum hunc Auctorem de Botanicis omnibus, pluribus quidem, & præclaris Voluminibus optimè meritum, perbellè referunt.*

Ex Principis FEDERICI CAESII LYNCEI, S. Angeli Principis NATVRALIS THEATRI Frontispicijs Coronis primo Tomo constituta, PHYTOSOPHICIS *scilicet ipsiusmet*

Prin-

Principis amplioribus TABVLIS *in Botanici studij ac vniuersæ Plantaris Scientiæ institutionem appositis, hisce priora prostabunt* SYNTAXIS *illius, qua ad numerum, methodum, plenissimum conspectum, certamque disciplinam, & Medicis, & Philosophis omnibus, ea non solum vniuersa perducuntur, quæ à Physiologis quibusq. de stirpibus hactenus tradita sunt; sed noua plurima, ab ipso primum adinuenta, exponuntur, simulq. cum veteribus ac Mexicanis Recchi, genuinis omniparentis Naturæ vinculis, veniunt in connexum*

Icones Plantarum & Animalium circiter octingentæ paginis circ. mille exhibentur.

Si Herbariæ, si naturali Historiæ addictus: si Medicus, si Philologus, si denique Phytosophus: si Florilegus Principum, aut Heroinarum blandiris delicijs; vel si nouis è fructibus, aut Pharmacis Mercator, Institor, Pharmacopola, Odorarius, sanitatem, oblectamenta quæris, aut lucrum, nouas hìc certè habes Rerum, Imaginum, Vocabulorum Myriades, quæ & oculos, & mentem, & desiderium omni ex parte explere possint. Vale.

Im-

Digitized by Google

Contra veneficia coitum impedientia.
Lib.4.27.127: l.8.58.302:
Fulmine ictos iuuantia.
L.5.c.34.f.160: l.7.48.252:

AD LVEM VENEREAM.
Lib.2.c.13.f.37: l.3.27.61. et 28.62: et 29.63: & c.32. & 33.f.67: l.5.14.145: et 18.147: et 36.163: & 52: 177: l.6.26.197: & 32.200. et 55.212: l.7.13.227: et 23.238: et 61.258: l.8.26.278: et 41.288*: et 51.301. et 68.306: l.9.1.314: et 8.319: et 10.320: & 16.328: et 19.331: & 20.332:
Ad Sedandos dolores e lue venerea ortos,
Lib.2.c.1.f.28: l.3.61.90: & 81.99: l.4.1.102: et 18: 114: & 27.120: et 37.127: l.5.6.140: et 51.174: l.6.5.185: et 44.201: l.8.12.271: et 13.289: et 53.298: et 68.306: l.9.16.328:
Ad pustulas, et eruptiones, e lue venerea manantes.
L.2.c.17.39: et 28.62: l.4.30.122: l.5.20.148: l.6.12.189: et c.32. et 33.f.200. et 57.214: l.7.13.227: et 22.231: l.8.40.287:

AD IMPETIGINES, ET SCABIEM.
Lib.2.c.3.f.30: et 16.38: et 18.40: l.3.18.50: et 30.66: et 33.68: et 41.75: 51.84: et 58.89: et 74.96: et 77.98: et 82.99: l.4.16.113: et 27.120: et 30.122*. et 39.128: et 41.129: l.5.5.139: et 18.147: et c.19. et 20. f.148: et 34.160: et 51.175: et 59.180: l.6.21.194: et 30.199: et 60.216: et 62.217: l.7.38.241: et 40.245: et 49.252: l.8.3.263: et 45.292: et 66.305:
Ad lichenas.
L.2.c.3.f.30*: l.5.27.153: et 31.158: et 34.160:
Ad Lepram.
L.3.c.30.f.66*: et 33.68*: et 49.83: l.4.16.113: et 30.122: l.5.59.180:
Ad Pruritum.
L.6.c.16.f.191:

DECORIS TOTIVS CORPORIS.

Ad Alopeciam.
L.3.c.33.68*: l.7.42.247*: l.10.26.344*:
Ad pilos retardandos, aut leuandos:
L.9.c.19.f.331:
Ad procurandam copiam capillorum.
L.3.c.58.f.89: l.7.61.258:
Ad tingendam, et augendam cæsariem.
L.3.c.39.f.71: l.4.12.109:
Ad maculas cutis tollendas.
Lib.2.c.16.f.38: l.10.c.26. et 40.f.341:
Ad Verrucas, et callos.
L.5.c.5.f.139: et 31.158:
Ad colorem conciliandum, et vigorem iuuenilem.
Lib.3.c.11.f.52: et 26.60: l.5.36.163: et 41.167: l.6.23.196:
Ad extinguendos varos.
L.5.c.49.f.171:
Ad emendandas faciei maculas.
Lib.2.c.16.f.38: l.3.68.94: l.4.30.122:
Ad fucandam faciem.
L.10.c.20.f.341:
Ad maciem fugandam.
L.3.c.46.f.81: l.4.27.121: l.6.59.215: l.7.40.244.
Ad intumescentem faciem.
L.4.c.17.f.113: l.8.67.305:
Ad membra ambusta.
L.3.c.31.f.66: et 66.93: l.5.49.171: l.7.48.252:
Contra pediculos, lendes, et cimices.
Lib.2.c.18.f.40: l.5.1.133. et 12.144: et 34.160: l.6.13.190: l.7.52.254: l.8.68.306 et 70.307:
Contra Pulices.
L.5.c.51.f.175:
Ad Muscas, et mures necandos.
L.5.c.12.f.144: l.8.70.307.
Ad gratiam, seu amicitiam conciliandam.
Lib.3.c.77.f.97: l.4.32.123: l.8.10.278: l.10.17.340:
Ad odium procurandum.
Lib.7.c.45.f.249:
Ad occidendos Leones, Canes, et cætera animalia.
L.3.c.10.f.51: l.5.c.5.f.139: l.8.70.307:
Ad occidendos pisces.
Lib.8.c.70.f.307:
Ad viscum faciendum.
Lib.6.c.15.f.191:
Ad glutem pictorum.
Lib.6.c.33.f.283:
Ad compingendum pigmentum.
Lib.4.c.12. et 13.f.109:
Ad tingendas lanas.
Lib.7.c.36.f.240:
Ad fila paranda ad multos vsus.
L.8.c.12.f.270 et 20.275:
Ad celeritatem viatoribus procurandam, et fastidium leuandum.
Lib.5.c.51.f.175: l.6.23.196: l.7.40.245:
Ad lassitudines ex itinere, aut alio labore.
L.6.31.f.199 et 54.211: l.7.17.229 et 48.252: et 52.254: l.8.31.281: et 34.284: et 38.286: et 48.294: et 59.303. et 80.312:
Ad conualescentes ex morbis.
L.4.c.27.120: l.6.57.214: l.7.3.222: et 46.244: l.9.14.326:
Salutem aut mortem indicantia.
Lib.5.c.12.f.144:
Ad sedandam famem.
L.7.c.40.f.243: l.8.59.303.
Ad fabricandos scipiones.
Lib.6.c.57.f.213.
Ad corrigendum ingratum odorem in ædibus.
Lib.5.c.41.f.167:

AD CORRIGENDAS QVALITATES IN CORPORE PECCANTES.

Ad corrigendum frigus prædominans niterius.
L.2.c.1.f.28. et 3.30: et 7.32: et 12.36: et 13.37: et 18.40: l.3.1.45: et 16.55: et 17.56: et 57.89: et 66.93: l.4.7.105: et 17.113: et 21.116 et 37.126. et 37.127: l.5.7.141: et 9.142: et 11: 143: et 14.145: et 16.146 et 20.148: et 29.153: et 36.163: et 40.166: et 48.171: et 57.179: l.6.13.190: et 20.193: et 24.196: l.6.40.245: et 40.246:
Ad scissuras pedum ex frigore ortas.
Lib.10.c.26.f.344:
Ad corrigendum calorem, et refrigerandum.
L.3.c.35.f.69: et 41.75: et 46.81: et 47.82: et 50.84: l.4.21.116: et 28.121. et 39.128: et 41.229: l.7.40.244: l.8.26.278: et 29.280. et 74.309:
Ad humiditates corporum contemperandas.
L.3.c.15.f.54: l.3.35.125:
Aduersantia frigori: et calori.
L.6.c.57.f.214: l.8.59.297:
Ad omnes dolores, et diuturnos morbos.
L.8.c.22.f.275: et 41.288:

AD PVRGANDOS HVMORES.

Ad Bilem.
Lib.2.c.19.f.40: l.3.26.60. et 39.70: et 44.77: et 47.82. et 50.84: et 55.87. et 57.88. et 60.90:

Google

60.90: *l.*5.2.133: *et* 38.165: *l.*6. 12.189: *et* 18.192: *et c* 25. *et* 26. *f.* 197: *et* 29.198. *et c.* 36. *et* 37. 202: *et* 40.204: *et* 63. 217: *l.*7.1. 221: *et* 38.241: *et* 56.256: *l.*8.48. 294: *et* 54.299: *et* 65.305:

Ad Pituitam.

Lib. 2. *c.* 3. *et* 4. *f.* 30: *et* 19. 40: *l.* 3.4.48 *et* 26.60: *et* 33.67: *et* 39. 70: *et* 47. 82: *et* 50. 84: *et c.* 54. *et* 55. *f.* 87: *et* 57. 88: *et* 60. 90: *l.*4.9.106: *l.*5.2.133: *et* 6.140: *et* 2.144: *et* 23.151: *et* 38.164: *et* 51.172: *et* 1. 182: *l.* 6.18. 192: & 24.196: *et* 26.197: *et* 29.198: & 35.201: *et* 36.202: *et* 40.204: *et* 65. 219: *l.*7.1.221: *et* 38.241: *et* 56.256: *et* 61. 258: *l.* 8.26. 278: *et* 48.294: *et c.* 65. *et* 66. *et* 67. *f.* 305: *et* 80.312:

Ad atram Bilem.

*L.*3. *c.*40. *f.* 73: *l.*4.37. 126: *l.*5. 53. 178: *l.*6.24.196: *et* 55.212: *l.*7. 40. 246:

Ad melancoliam.

Lib. 3. *c.*40. *f.* 73: *l.* 6. 32.200: *l.*9. 19. 331:

Ad lentos, et crassos humores incidendos, coquendos, et educendos.

*Lib.*2. *c.*5. *f.* 31: *et* 7. 32: *et* 13. 37: *l.*3.16.55: *et* 18.56: *et* 38. 70: *et* 50. 84: *et c.* 56. *et* 57. *f.* 88: *l.* 4. 19.106: *et* 11.108: *et* 37.126: *l.*5. *c.* 9. *et* 10. *f.* 142: *et* 13. 144: *et* 17. 147: *et* 38.164: *et* 44.168: *et* 48. 171: *et* 52.177: *et* 54.178: *l.*6.1.182: *et* 4.184: *et* 13. 190: *et* 22.195. *et* 23.196: *et c.*34. *et* 35. 201: *l.*7.4.223: *et* 54.255. *et* 55. 256: *l.*8.13.271. *et* 42.289: *et* 60. 303. *et* 62. 304: *et* 67. 305: *et* 68. 306:

Ad purgandum sanguinem.

Lib. 2. *c.* 25. *f.* 48: *l.* 7. 40. 245: *et* 41. 246.

Ad sanguinis redundantiam.

Lib. 7. *c.*50. *f.* 253:

Ad sistendum sanguinem.

Lib. 3. *c.*13. *f.* 53: *et* 20. 58: *l.* 5. 34. 160: *l.*6.11.188.

Ad coagulatum sanguinem.

L. 4. *c.* 24. *f.* 337:

Ad venas ruptas.

Lib. 5. *c.* 34. *f.* 160.

Ad sudorem eliciendum.

Lib. 2. *c.*3. *f.* 30. *et c.*6. *et* 7. *f.* 32. *et* 12. 36: *et* 16. 38: *l.* 3. 30.66: *et* 34.68: *l.* 4.4.103: *et* 7. 105. *et* 37. 127: *l.*5.16. 146: *et* 20. 148: *et* 29. 154: *et* 42. 167: *l.*6. 12. 189: *et* 23. 196: *et* 34. 201. *et* 38. 203. *et* 42. 205: *et* 52.210: *et* 55.212: *et* 62.217: *l.* 7.7.224: *et* 22.232: *l.*8.41.288: *et* 42. 289.

Ad obstructiones tollendas.

*L.*2. *c.*3. *f.* 30. *et c.* 6. & 7. *f.* 32. *et* 13. 37: *l.*8.11.52: *l.*5.19.148: *et* 29.153: *et* 33. 159: *et* 36.163: *l.* 6.12.189: *et* 19.193. *et* 21. 194: *et* 23. 196: *et* 48.209: *et* 66.219: *l.*8.50.297.

PVRGANTIA VNIVERSIM, SEV EVACVANTIA.

*L.*3. *c.*67. *f.* 93: *l.*4. 11. 108: *l.* 5.2. 133: *et* 4. 138: *et* 5. 139: *et* 9. 142: *et* 26.152: *et* 44. 168: *et* 52. 177: *et* 54.178: *l.*6.1. 182: *et* 4. 184: *et* 21.194: *et* 22.195: *et* 28. 198: *et* 50.209: *et* 60.215: *et* 64. 218: *l.*7.4.223: *l.*8.49.295: *et* 52. 298: *et* 60 303. *et* 63.304. *et* 67. 305. *et* 68. 306:

ASTRINGENTIA MEDICAMENTA.

*L.*2. *c.*17. *f.* 39. *l.*3.1. 45: *et* 3. 47: & 22. 55: & 24.60: & 36. 69. *et* 44.77. *et* 45. 79: & 46. 82: *et* 49.83: *et* 51.84: *et* 64.91: *et* 71. 95. *et* 77. 97: *l.* 4. 5. 104: *et* 27. 120: *l.* 5.22.150: *l.*7.28. 230: *et* 50.235: *l.*8.5.264: *et* 36.285: & 39. 286: , & omnia ferè libri octaui: *l.*10. *c.*23. *f.* 342.

HVMECTANTIA.

*L.*3. *c.*44. *f.* 77: *et* 47.82: *l.*7. 4. 244: *et* 48. 251: *l.*8.7.266:

ALEXIPHARMACA.

*L.*5. *c.*4. *f.* 138. *et* 5.139: *et* 38.168: *l.*7.40.244: *et c.* 53. *et* 54.255: *et* 55. 256: *et* 61.258: *l.* 8. 41. 288: *et* 71. 308: *et* 80. 312: *l.* 9. 5. 317. *et* 10. 320:

NOCIVA MEDICAMENTA OBSTRVCTIONES FACIENTIA.

L. 3. *c.* 46. *f.* 81: *l.* 5. 3. 135:

Insaniam facientia.

Lib. 8. *c.* 8. *f.* 278.

Dolorem capitis excitantia.

L. 7. *c.* 15. *f.* 228:

Bilem generantia.

L. 7. *c.* 40. *f.* 244:

Pruritum, et exanthemata facientia.

Lib. 8. *c.* 40. *f.* 287:

FINIS.

Digitized by

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google